

R. P. PETRI
BERCHORII
PICTAVIENSIS,
ORDINIS S. BENEDICTI
DICTIONARIUM,
VULGO
REPERTORIUM
MORALE,

PRO MAIORE COMMODITATE NUNC PRIMUM IN QUATUOR
PARTES DIVISUM,
CATHOLICUM, PHILOSOPHICUM, HISTORI-
CUM, TROPOLOGICUM ET DOGMATICUM:

UT POTE

VARIIS RERUM QUARUMVIS DEFINITIONIBVS, CATHOLICÆ FIDEI
dogmatibus, Scripturarum figuris, Apophthegmatibus, Hieroglyphicis, nominum Ety-
mologiis, rerum proprietatibus, poetarum fabulis, Historiarum, & Exemplo-
rum cujusvis argumenti copiâ refertum.

INSUPER

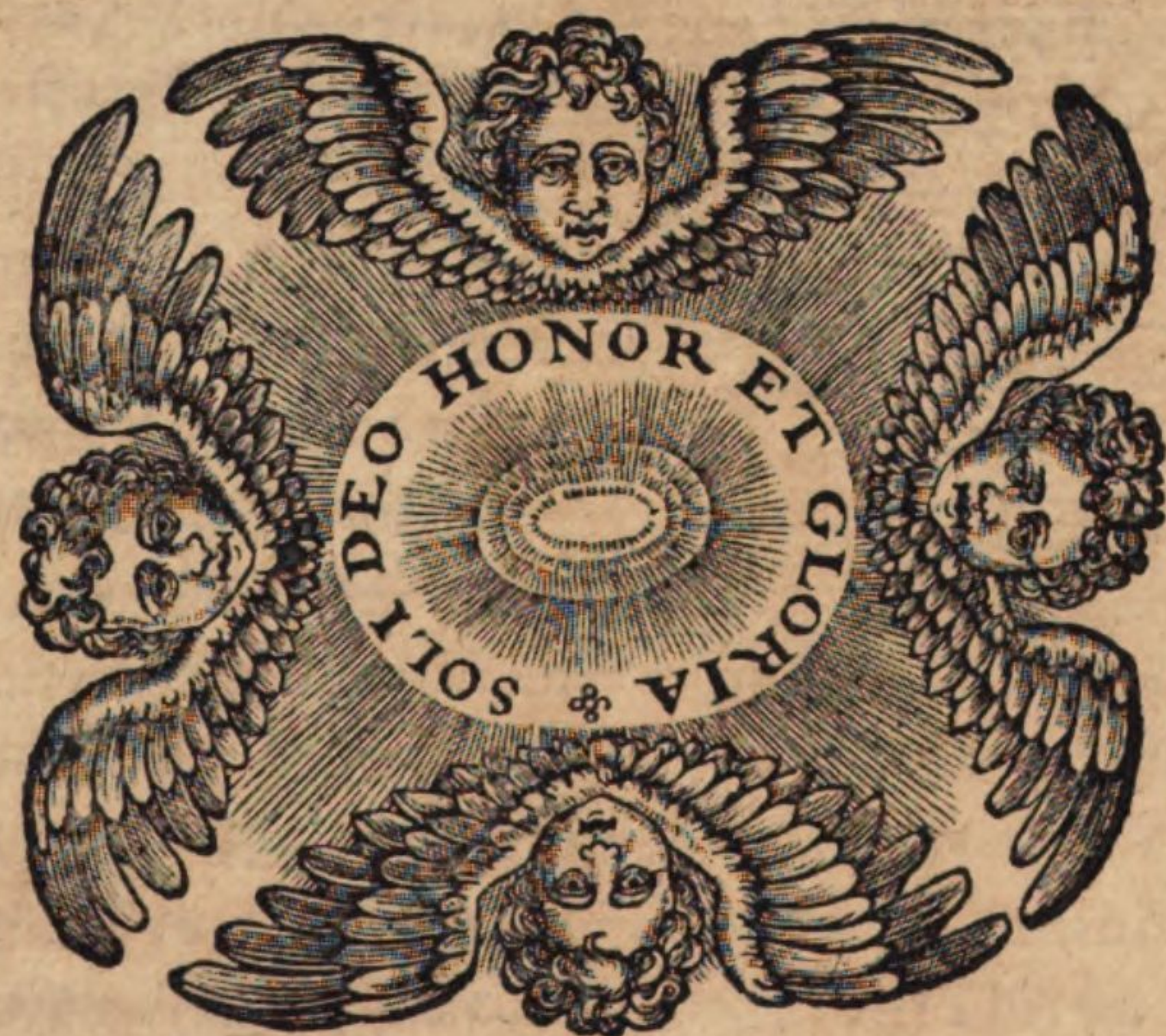
Locorum instar communium, ordine alphabetico digestum, hac postrema quinta editione cor-
rectum, & à variis mendis recognitum; nec non locis tam Sacra Scriptura, quàm
Sanctorum Patrum auctum.

AC PROINDE

Omnibus Sacro-Sanctæ Theologiæ Studiosis, & Verbi divini Concionatoribus
perquàm utile & necessarium.

TOMUS OPERUM IN ORDINE VI
QUI EST DICTIONARIUM MORALIS
PARS QUARTA,

Complectens literas R. — usque — Z. inclusive.

Permissu Superiorum,

Et cum Privilegio.

COLONIÆ AGRIPPINÆ.

IN OFFICINA FRIESSEMIANA IOANNIS EVERHARDI FROMART

Bibliopolæ am Hoff Propè aureum Anserem ANNO M. D. CCXII.

REPERTORIUM
CATHOLICUM
VOLUME I

REPERTORIUM
CATHOLICUM
VOLUME I

REPERTORIUM
CATHOLICUM
VOLUME I

REPERTORIUM
CATHOLICUM
VOLUME I

REPERTORIUM
CATHOLICUM
VOLUME I

R. P.

P E T R I B E R C H O R I I

O R D I N I S S. B E N E D I C T I

P A R S Q U A R T A

D I C T I O N A R I I

M O R A L I S,

CATHOLICI, PHILOSOPHICI, HISTORICI, TROPOLOGICI,
ET DOGMATICI ORDINE ALPHABETICO DIGESTI.

R A T I O.

R

Ratio. Nota, quod in Scriptura inveni-

tur Ratio

Sequenda,
Docenda,
Reddenda,
Discenda,
Dividenda,

Dico, quod ratio est sequenda, & sic ratio accipitur pro superiore parte animæ, quæ quandam habet rectitudinem veritatis insertam, per quam unicuique ostenditur, quid sit bonum, & quid malum. Et ista proprie dicitur synderesis, sive rectitudo mentis, de qua Eccl. 7. *Hoc inveni, quod fecit Dominus hominem rectum.* Et iste est proprie sicut quædam regula morum, quam omnis homo in suis actibus debet sequi. Et ista est ratio, quam Deus in terra dicitur posuisse Job. 38. *Nunquid nosti ordinem cæli, & rationem ejus pones in terram?* Secundum ordinem enim cæli, id est, secundum imaginem ipsius Dei posita est ratio ista in terra, id est, in homine, quia scilicet, secundum rationem istam dictum fuit: *Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram.* Item ratio est docenda, & ista est intellectus humanus, in quantum sumitur respectu credendorum, quia scilicet, humana ratio non attingit ad noticiam illorum, quæ debemus credere, nisi per fidem doceamur. Sicut enim dicitur Eccl. 8. *Operum Dei nullam potest homo invenire rationem.* Et ideo sicut dicitur Rom. 12. *Necesse est quod habeamus prophetiam secundum rationem fidei.* Item est ratio reddenda, & sic ratio accipitur pro causa, vel etiam pro computo, quia scilicet, nos sumus rationem, id est, causam & computum reddituri de omnibus, quæ fecimus, sive fuerint bona, sive mala, juxta illud Luc. 16. *Redde rationem villicationis tue.* Unde Roman. 14. *Vnusquisque pro se rationem reddet.* Non solum autem de propriis factis, imo etiam de defectibus subditorum. Unde de prælatis dicitur Heb. 13. *quia ipsi per-*

Berchorii Diction. Pars 4.

vigilant tanquam rationem pro animabus vestris reddituri. Item est ratio discenda, & sic ratio sumitur pro causa & veritate negotiorum, 1. Pet. 2. *Rationales sine dolo las concupiscite.* Item est ratio dividenda, & sic ratio idem est, quod portio, juxta illud 1. Mach. 10. *Sumptus dabantur de ratione Regis.* De quo Ephes. 4. *Nullus communicavit mihi in ratione danti & accepti, &c.*

¶ Si vis autem de Ratione amplius dicere, dic quod est dare

Rationem, quæ
 { Cuncta superat, quæ non attingitur,
 { Mores reparat, quam justus sequitur,
 { Justè imperat, quæ non subvertitur.
 Prima est ratio originalis,
 Secunda est ratio moralis,
 Tertia est ratio judicialis.

¶ Primo igitur est dare rationem originalem, quæ non attingitur. Et ista est ratio, qua Deus in secretis naturæ & fidei solet uti. Constat enim quod omnia Dei opera, quanquam sint ardua & secreta sive ad naturam pertineant, sive ad fidem, certa & vera ratione sunt facta, licet nobis incognita & occulta. Et ideo cum humana cognitio ad rationis hujus notitiam non attingat, fatuum est indagare. Seneca enim in lib. de naturalibus quæst. dicit, quod quamvis cometæ stellæ casualiter videantur oriri, certum tamen habent locum & ordinem in natura, licet hominibus necdum notum. Unde Eccl. 11 dicitur: *Quomodo ignoras quæ sit via spiritus, & quæ ratione compingantur ossa in ventre pregnantis, sic nescis opera Dei, qui fabricator est omnium.* Et Job. 38. *Quis enarrabit calorum rationem & concentum?* Rationem dico originalem,

¶ Secundo dico, quod est dare rationem moralem. Et ista certe est illa, quæ impressa est cordi humano, quæ scilicet, ad omnem virtutem mentem componit. Homo enim à bruto pro tanto differt, quia homo rationem habet, brutum verò ratione caret. Illi igitur magis bruta, quam homines esse videntur, qui in suis actibus rationis obsequio non utuntur. Bene ergo monet

Apostolus Rom. 12. dicens: *Exhibeatis, inquit, corpora vestra hostiam viventem, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.*

D ¶ Tertio dico, quod est dare rationem judicalem. In judicando enim valde est necesse uti iudicio rationis. Ad quod facit illud Exod. 39. ubi dicitur: *Quomodo vestis sancta dicta rationale iudicii, continens doctrinam & veritatem, quae facta fuit opere polymito cum annulis & catenis, & inserta super humerali cum duabus onychinis, & nominibus patriarcharum, assignata fuit & tradita Aaron sacerdoti.* Ad significandum, quod Aaron, id est, quilibet superior & praelatus rationale iudicii, id est, usum debitae rationis in judicando debet habere, & in omnibus suis iudiciis rationem servare. Nomina filiorum Israel, id est, curam omnium subditorum debet portare, & doctrinam & veritatem praecipue custodire. Superhumerales etiam, quod onus negotiorum signat, cum rationali conjungere debet, pro eo quod iudex & superior onera sibi incumbentia debet cum rationis iudicio moderari. Rationale autem illud polymitum, seu opere polymito factum dicitur pro eo, quod omne iudicium politum, id est, examinatum & exquisitum esse tenetur. Catena enim & annuli rationale iudicii circumferre dicuntur, pro eo quod in omni iudicio, quod debita ratione regitur, semper debet catena charitatis haberi, & annulus caelestis praemii & aeternitatis sperari. Haec omnia vide & allega, sicut Exod. 28. & 39. dicitur, unde Lev. 8. dicitur, quod *Moses induens Aaron tunicam hyacinthina de super humerale imposuit, quod astringens cingulo aptavit rationale, in quo erat doctrina & veritas.* Sic igitur patet, quomodo ratio multipliciter sumi potest. Multa possent dici de ratione, & de usu rationis, & de creatura rationali, sed paucae sunt auctoritates vocales, & de his omnibus dictum est supra de homine, & dicetur infra de Sapientia, & in aliis titulis, &c.

A Radere, Rasus. Cum radere nihil aliud sit, quam capillos abstergere vel auferre, & hoc duntaxat novacula mediante, per capillos vero multa significantur, scilicet

Virtutes quibus adornamur,
Terrena quibus oneramus,
Temporalia quibus spoliatur,
Peccata quibus inflammamur, seu quibus verminibus & pediculis stimulamur.

Hinc est quod quadruplex radere potest generaliter inveniri: unum Radere, quod est

Fatuitatis, Adversitatis,
Utilitatis, Necessitatis.

Primo radit impius virque peccator,
Secundo radit vir pius & miserator,
Tertio radit tyrannus & deprædator.
Quarto radit vir iniquus culpæ plorator.

¶ Primo ergo dicam, quod est dare unum radere, summe vitiosum, & istud certe est, quando quis à seipso per peccatum radit & evellit ornatum & capillaturam virtutum, quia scilicet barba signat animi virilitatem, capilli vero designant virtutum ornatum & multipliciter. Fatuum est ergo talia radere, & à se vires animi, & virtutum caesariem abdicare, juxta illud Lev. 19. *Neque attondebitis comam, nec radetis comam.* Unde & de sacerdotibus dicitur Lev. 21. *Non radent caput, nec barbam, nec in carnibus suis facient incisuram.* Rasura enim & avulsio capillorum, hoc est dictum, exteriorum virtutum & bonarum affectionum & conditionum, vires animi tollit, & mentem effœminatam efficit, & in molliem vertit. Figura Judic. 16. ubi dicitur de Samson, quod *rasis*

septem capillis de capite suo, recepit ab eo fortitudo, & sic deceptus à Dalila fuit traditus Philistæis, & ab eis excacatus. Figura enim 2. Reg. 10. ubi dicitur, quod in vituperium David, rex Amon servos David, qui venerant ad consolandum ipsum, dimidia barba rasi & decalvavit, & sic dehonestatos ad dominum suum misit. Figura insuper Hier. 14. ubi dicitur, quod 20 viri rasi barba, & scissis vestimentis, & squalentes percussi sunt ab Ismael in medio civitatis. In quibus scilicet notatur, quod illi, qui capillaturam virtutum, & barbam virilitatis & fortitudinis perdunt à Dalila, id est, à propria carne decepti, Philistæis, id est, demonibus succumbunt, & oculos veræ discretionis perdunt, & fortitudinem constantiæ amittunt, laxitatemque & debilitatem incurrunt. Judic. 16. *Si rasum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea.* Rex etiam Amon, id est, diabolus servos David, id est, viros ecclesiasticos Christi servos capillis & barba virtutum spoliatur, ipsosque multis vitiis dehonestat. Ismael etiam diabolus illos occidit, quos sine capillis & barba virtutum invenit & offendit. 1. Reg. 19. *Pueros, inquit, David decalvavit & rasi.* O Deus, quot & quanti sunt hodie servi David, id est, viri ecclesiastici & Christiani, qui taliter barba carent, & qui virtutum caesarie nudi squalent! Et isti sunt similes sacerdotibus idolorum, de quibus Baruch 6. dicitur sic: *Sacerdotes, inquit, sedent habentes tunicas scissas, & capita, & barbas rasi, quorum capita nuda sunt.* Quia revera tales tunicam exterioris conversationis habent laceratam & scissam, caput intentionis virtutibus denudatum, & barbam virilitatis abrasam. Esa. 15. *Omnis barba radetur, & in triviis ejus accincti sunt sacco.* Patet igitur, quod est dare unum radere summe vitiosum. ¶ Secundo dico, quod est dare unum radere summe fructuosum, & istud pro certo nihil aliud est, quam bona sua temporalia à se radere, avellere, & abdicare, & ipsa pauperibus erogare. Quod scilicet satis potuit figurari in Nazaræo Domino consecrato, qui scilicet in fine suae consecrationis observantiae capillos suos, quos intactos servaverat, abradebat. ipsosque comburens & sacrificans Domino offerebat. Ad denotandum, quod Nazaræus, qui interpretatur floridus id est, misericors & pius, qui scilicet apud Deum floridus est & gratus, capillos divitiarum suarum, quos diu reservavit, debet loco & tempore radere & abstergere, pauperibus scilicet erogando, & Deo ipsos debet offerre, per charitatem incendere, ipsos in Dei usibus expendendo. Unde Mich. 1. *Decalvare & tondere super filios deliciarum suarum, scilicet super pauperes Christi.* O quam pulchra & honesta talis tonsio, rasio, tersio, seu nuditas capillorum. Valde enim placet Altissimo videre hominem decalvatum, & per eleemosynas divitiis denudatum. Unde loquens Dominus Ecclesiae de talibus Cant. 4. dicit sic: *Greges, inquit, tonsuram, quae ascendunt de lavacro, omnes gemellis scitibus, & sterilis non est in eis.* Tonsionem enim seu rasionem, id est, consumptionem & expensas faciunt multi, sicut Nabal, de quo dicitur 1. Reg. 25. quod cum ov. s. tonderet, dare tamen benedictionem David & suis sociis indigentibus denegavit. Quia sunt multi, qui bona sua expendunt, & tondent in malis usibus, non bonis. Patet igitur, quod est dare unum radere summe fructuosum. ¶ Tertio dico, quod est dare unum radere valde dolorosum, & istud pro certo est illud, quo raptores & tyranni radunt & spoliunt universos substantia temporalis. Unde Hier. 48. *Super omne, inquit, caput calvitium, & omnis barba rasa erit.* Ista est etiam rasura, quam finaliter faciet Dominus impiis, quando scilicet barbam eis & caesariem gloriae temporalis auferet & abradet. Unde Esa. 7. *In die illa radet Dominus in novacula acuta in his, qui transflumen sunt.* in rege Assyriorum caput & pilos, pedem & barbam universam. Et breviter sic est, quod Deus finaliter radet malos, sicut in presenti tyranni & impii radunt bonos. Legitur enim de Dionysio tyranno, quod cum esset in templo Aesculapii, qui fingitur fuisse filius Apollinis, & qui cum barba pingebatur, Apollo vero pater pingebatur sine barba. Dionysius videns barbam auream Aesculapii, quæ magnum thesaurum valebat occasione rapinae accepta, abstulit eam sibi, dicens scilicet: indecens valde esse quod filius esset barbatus, & pater suipius imberbis. Sic revera tyranni nostri videntur hoc dicere de ecclesiasticis, quod scilicet indecens sit eos barbam auream, id est, divitias temporales obtinere, cum certum sit patrem ipsorum Dominum Jesum Christum barba hujusmodi caruisse: hac igitur occasione nituntur radere barbas nostras, & spoliare singulos bonis suis, dicentes scilicet illud Hier. 7. *Tonde capillum tuum, & projice, &c.* Et sic ergo patet, quomodo est dare radere valde dolorosum. ¶ Quarto dico, quod est dare unum radere valde virtuosum, Et istud certe

terce nihil aliud est, quam pilos superfluitatum nostrarum, scilicet malarum affectionum interiorum, malorum actuum exteriorum, & malarum conditionum & morum radere & evellere, & per temperantiam & modestiam eradicare. Figura Levit. 14. ubi de leproso mundando dicitur sic: *Cum laverit homo vestimenta sua, radet omnes pilos corporis, & lavabit aqua, purificatusque ingredietur castra.* Quia pro certo leprosus, id est, peccator, qui ad sanitatem & munditiam gratia redire desiderat, omnia superflua per poenitentiam debet mundare, & omnia per confessionem radere, & per lachrymarum profluvium cuncta abstergere & purgare, ut sic castra paradisi purgatus valeat subintrare, sicut de muliere captiva dicitur Deuter. 21. quod ad hoc ut viri Israelitae uxor fieri mereatur, vestem debebat mutare, casariam & ungues radere, & parentes proprios deplorare. Ad denotandum, quod mulier captiva, id est, anima peccatrix, quae Israelitae Christi uxor vult fieri sive sponsa, ante omnia debet vestem conversationis mutare, scilicet in melius convertendo. Casariam & ungues, id est, omnes superfluitates vitiorum debet radere & tollere confitendo; & parentes, id est, carnem & mundum deslere transacta crimina deplorando. Exemplo scilicet Job, de quo dicitur Job 2. quod *testa saniem radebat sedens in sterquilino.* Testa enim, quae de terra est, terreitatem nostram, id est, memoriam mortis designat, sterquilinum autem vilitatem nostrae carnis designat. Quia scilicet si saniem peccatorum radere volumus, & auferre, necesse est testam & sterquilinum, id est, propriae vilitatis & mortis memoriam adhibere. Sic igitur patet quomodo est dare quadruplicem rasuram, scilicet Virtuosam, Dolorosam, Fructuosam, & Vitiosam. Sufficit.

A Radix. Nota quod Radix in Scriptura sumitur in bono & in malo. Et ideo dicamus quod per radicem secundum suas diversas proprietates possunt intelligi varia & diversa, Unde nota, quod Radix potest denotare, scilicet

Justorum conditionem,
Virtutum perfectionem,
Mundanam successionem,
Peccati corruptionem,
Malorum defectionem.

Per Radicem designatur justorum conditio virtuosa. Quilibet enim iustus potest dici radix, iuxta illud Prov. 12. *Radix iustorum proficiet.* Sicut enim radix est pars arboris inferior, occultior, utilior; sic iustus in arbore Ecclesiae militantis debet esse

Inferior, scilicet per superbiam deiectionem,
Occultior per bonorum suorum absconsonem,
Utilior per bonorum operum productionem.

Quia scilicet iste more radicis debet inferius per humilitatem mentaliter iacere, Esa. 37. *Quod reliquum est, mittere radices deorsum.* Debet etiam sub terra, id est, in abscondito per fugam omnis inanis gloriae sagaciter latere, Sap. 7. *Virtutes radicem, & quaecunque sunt abscondita & invisibilia, didici.* Debet insuper bene operando erga omnes utiliter se habere, Hier. 12. *Plantasti eos, & radices miserrunt, proficiunt, & faciunt fructum.* Et ideo breviter de quolibet viro iusto potest exponi illud Ezech. 17. *Posuit illud in terra pro semine, ut firmaret radicem super aquas multas.* Ubi adverte, quod sicut radix arboris materialis habet, scilicet

Tenacitatem, terrae fortiter adhaerendo, ideo dicitur (Posuit illud in terra)
Vivacitatem, fructus iugiter producendo, ideo dicitur (Pro semine)
Stabilitatem, pondus arboris sustinendo, ideo dicitur (Firmaret)
Teneritatem, raram substantiam retinendo, ideo dicitur (Radicem, quae dicitur a raritate)
Humilitatem, totam arborem nutriendo, ideo dicitur (Super aquas multas)
Sic verè charissimi, vir iustus ad modum radicis debet habere, scilicet

Tenacem dilectionem (Ponet illud in terra, id est, figet illud in Deo per amorem)
Vivacem devotionem (Pro semine, inquit)
Stabilem durationem (Firmaret, inquit)
Plicabilem subiectionem (Radicem, inquit)
Flexibilem compassionem (Super aquas, inquit.)
Dico ergo, quod in ista radice debet esse tenax dilectio & adhaerentia: quia sicut radix fortiter adhaeret terrae, & totaliter

figitur infra terram, & per quosdam capillos fortiter ligatur cum terra, & ideo fit quod radix infra terram vivit, extra terram verò siccat & deficit; sicut iustus fortiter debet terrae, i. e. cum Deo per amorem ligari, & in ipso profunde injici & infigi, & in eo medianibus venis seu capillis bonarum affectionum totaliter radicari, quia si in eo, & infra eum per charitatem fuerit, ipse potest per gratiam vivere, si verò per peccatum terram istam exiverit, necesse est eum arefcere spiritualiter, & perire. Posuit, inquit, illud in terra. Dan. 4. *Germen radicum eius in terra dimittite.* Sicut enim aliquae sunt arbores & plantae, quae convertuntur in radices, & quae in omni parte sui habent virtutem seminariam, sicut patet de ficu, vite, ruta, salice, & similibus, quarum ramus plantatus efficitur radix, & terrae adhaeret, quamvis primò à terra esset penitus separatus; sicut etiam patet in propagine, ubi ramus in terram depressus & infusus novam radicem acquirit, & per se efficitur una planta: sic vere quamvis quandoque contingat nos à terra, i. e. ab amore Dei & proximi separari, nos tamen debemus iterum ibidem per charitatem infigi, & ibi radices, i. e. tenaces fieri, & per tenacem amorem ibi veraciter radicari. Posuit, inquit, illud in terra. Quod est contra illos, qui in terra, i. e. amore Dei & proximi per dilectionem, vel in terra, i. in paradiso per contemplationem, vel in terra, i. morte vel inferno per timorem & considerationem nolunt seipsum radicare, nec se ibi mentaliter profundare. Unde de talibus potest dici illud Ps. quod sc. *diabolus evellat te, & emigrabit de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viventium.* Non sic charissimi, sed sit in nobis tenax dilectio & adhaerentia. Posuit, inquit, in terra. § Item sit in nobis vivax devotio & influentia. Pro semine, inquit. Sicut enim semen habet in radicelem humorem, virtute cuius fructus producit, sicut etiam radix habet quandam naturalem vitam & vigorem, virtute cuius in ramos arboris foliorum & fructuum vis infunditur, & per quam tota ad productionem disponitur & aptatur: sic vir iustus debet habere in se vitam, vigorem & humorem gratiae, ipsum debet interiori spiritualiter vegetare, & ad productionem fructuum bonorum operum disponere & aptare. De semine inquit Dan. 11. *Stabis de germine radicum eius plantatio.* Multae enim sunt plantae, quae habent fructus suos inferius in radice, sicut patet de allio, & de cepa. Quaedam etiam sunt arbores, quae habent virtutem seminariam in radice, sicut de croco dicitur, cuius radix in plures partes dividitur, & de qualibet particula plantata, planta una (quod mirum est) generatur. Ad denotandum, quod in radice, i. in viro iusto semper debet fructus bonorum operum apparere. De qualibet enim particula istius radicis, i. e. de quolibet bono cogitato vel affectu boni cordis, vel etiam iusti viri debet nasci una planta, i. e. debet produci aliquod bonum opus. De semine, inquit. Quia sicut dicitur Luc. 8. *Semen cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum.* Quod est contra multos, qui non habent vivacitatem gratiae, imò per peccatum sunt mortui & siccati, & ideo fructus bonorum operum non producant. Figurati in semine, quod cecidit in petram, quod quia caruit radice, natum aruit, quia non habebat humorem. Unde dicitur ibidem: *Et hic radicem non habens, sed sunt temporales.* Unde de talibus dicitur Ose. 9. *Radix eorum exsiccata fructum nequaquam faciet.* Non sic ergo, sed sit in nobis vivax devotio & influentia. Pro semine, inquit.

§ Deinde dico, quod in ista radice, scilicet in corde, seu in viro iusto debet esse fortis duratio & permanentia. Firmaret, inquit. Sicut enim radix inter alias partes arboris est firmior & stabiliior, & hoc quia terrae est adhaerentior, & sub terra profundior, & pondere terrae oneratio, & ab impulsu ventorum occultior & remotior, & inde est, quod radix propter suam firmitatem est totius arboris fundamentum, & sic verè cor iusti, vel ipse iustus debet esse in fide & moribus valde stabilis atque firmus. Et hoc certè faciet tenacitas & adhaerentia charitatis, profunditas humilitatis, pondus timoris, & remotio à vento vanitatis, & ita poterit esse sui & aliorum fundamentum totius firmitatis, Rom. 11. *Nonsu radicem portes, sed radicem te.* Firmaret, inquit. Eccl. 15. *Firmabitur in illo, & non flectetur.* Et Eccl. 24. *In electis meis mittere radices. Et in Syon firmata sum.* Sicut enim corallus radix est, quae sole exsiccata efficitur lapis durus, sic iustus in stabilitatem lapideam convertitur, quando soli iustitiae per amorem & desiderium exponitur. Ideo de illa fortitudine dicitur Esa. 11. *Radix Jesse, qui stat in signum populorum.* Quod est contra multos, qui non habent radices stabiles, sed magis debiles & flexibiles. Quod

patet, quia in bono non perseverant, sed ad mala facilius se commutant. Unde de diabolo potest dici illud Job 28. *Extendit ad silicem manum suam, subvertit à radicibus montes.* Non sic charissimi, sed sit in nobis fortis duratio & permanentia. Firmaret, inquit.

E Denique dico, quod in nobis debet esse mollis subjectio & reverentia, quæ notatur in vocabulo Radicem. Radix enim dicitur à raritate, habet enim substantiam valde teneram atque raram, valde plicabilem atque mollem, significans illos, qui mente sunt humiles & teneri, & benigni ad obediendum, molles quoque, flexibiles atque prompti, quia scilicet, tales ad voluntatem Dei vel prælati debent se flectere ad omnem partem per promptam obedientiam famulatum. De quo potest dici illud Esa. 11. *Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice eius ascendet, & requiescet super eum Spiritus Domini.* Quia proculpubio Spiritus Domini super illos libenter quiescit, qui sunt sicut virga & sicut radix, i. e. flexibiles per obedientiam & humilitatem, qui sunt Jesse, id est, incendiam per poenitentiam & paupertatem, qui sunt flos de radice ascendens per munditiam & castitatem. Tales enim castos, obediens & pauperes visitat Spiritus sanctus, quia sicut dicitur Esa. 66. *Ipse non respicit nisi ad pauperculum, & contritum spiritu, & trementem sermones suos.* Sit igitur in nobis grandis subjectio & reverentia. Radicem, inquit.

F Insuper dico, quod in nobis vel in corde nostro debet esse dulcis compassio & affluentia, & ista ostenditur cum dicitur: *Super aquas multas.* De natura enim radice est, quod habeat multum de humore & de medulla ad totius arboris nutrimentum. Unde radix humorem à terra sugit, & in se reservat & recolligit, & tandem ad nutriendos ramusculos ipsum mittit. Et ideo à philosophis radix, os & stomachus arboris dicitur, eo quod in radice humorem terræ gerit, ut in nutrimentum arboris convertatur. Sic vere vir justus debet habere multam medullam compassionis, qua alios foveat & sustentet. Humorem enim bonorum temporalium debet à terra recolligere, ut inde ramos, id est, pauperes valeat enutrire, ut sicut totius arboris Ecclesie os atque stomachus possit esse; de prælati etiam, doctoribus & prædicatoribus potest dici, quod vere isti humorem scientiæ debent in se recolligere & habere, ut alios possint instruere & docere. Et istud ostenditur, cum dicitur: *Super aquas multas,* quia sc. aquæ significant rorissum pietatis, & dulcorem eloquentiæ vel doctrinæ, Job 29. *Radix mea aperta est secus aquas.* Et Ezech. 32. *Radix illius juxta aquas multas.* Quod est contra multos, qui pro certo non sunt humida radix, sed arida, de quibus Matt. 11. *Viderunt sicum aridam à radicibus.* Quia sc. multi sunt ita aridi atque sicci, quod nihil habeant de humore scientiæ vel doctrinæ, Eccl. 10. *Radices gentium superbarum arefecit Dominus.* Non sic ergo, sed sit in nobis vel in corde nostro compassio & affluentia, subjectio & reverentia, duratio & permanentia, devotio & Dei gratia, dilectio & Dei amicitia. Istæ n. sunt quinque conditiones radice, scilicet cordis devoti, vel etiam viri justii. Et hoc est primum principale, per quod ostenditur quod radix signat justorum conditionem. Et secundum hoc etiam Christus se vocat radicem Apocal. 22. dicens: *Ego sum genus & radix David, stella splendida & matutina.* Et Apoc. 5. dicitur: *Vicit leo de tribu Juda, radix David.* Radix enim dicitur Christus, scilicet,

In conceptione,
In passione,
In ascensione,
In iudicii discussione.

Dico in conceptione. Unde illud Esa. 11. *Egredietur virga de radice Jesse, &c.* Dico in passione. Unde illud jam dictum Apocal. 5. *Vicit leo, &c.* Item in iudicii honore & prælatione. Unde illud Esa. 11. *Ecce radix Jesse, quæ stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur.* Signat etiam radix viri justii conditionem.

G Secundo principaliter dico, quod radix signat virtutum perfectionem. Radices enim summe sunt medicinales, & vitæ & sanitati humanæ valde necessariæ & utiles. Sic virtutes, &c. Et potissime illæ virtutes radices dicuntur, quæ se habent per modum fundamenti, principii, vel radice, sicut est charitas, quæ est vinculum perfectionis. Sicut est fides, quæ est fundamentum omnis veræ cognitionis. Sicut est sapientia, quæ est principium totius discretionis. Sicut etiam est timor, qui est origo omnis bonæ operationis. Quod charitas sit radix & origo, patet Ephel. 3. *In charitate radicati & fundati, &c.* Item quod fides sit radix, patet Coloss. 3, ubi dicitur: *Ambulate radicati &*

confirmati, & superadificati in fide. Item quod sapientia sit radix, patet Eccl. 1, ubi dicitur: *Radix sapientia cui revelata est?* Item quod timor sit radix, patet ibidem eodem cap. ubi dicitur: *Radix sapientia, timere Deum.* Istæ ergo sunt species & radices, quæ in apotheca cordis tritæ, faciunt eleatorium sanitatis. Et sic verificabitur illud Esa. 37. *Mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum.* Radix ergo signat virtutum perfectionem.

H Tercio principaliter dico, quod radix designat mundanam possessionem. Bona enim mundi dicuntur radices, juxta illud Hier. 12. *Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus qui pravaricantur, & iniquè agunt? Plantasti eos, & radicem misisti, proficiunt & fructum faciunt.* Istæ n. mundi bona sunt illæ radices, de quibus vivunt porci, i. e. peccatores, de quibus dicitur Job 30. *quod esse sub sentibus divitiarum reputant, & radix juniperorum est cibus eorum.* Istæ sunt radices, quæ facilius siccantur, & de levi ad nihilum perducuntur, & ideo fatui sunt, qui in talibus radicibus delectantur. Unde Job 18. *Deorsum siccantur radices eius, & sursum atteratur messis eius, &c.* Significant ergo radices terrenam possessionem.

I Quarto principaliter dico, quod radix significat criminum infectionem. Et sic potissime per radicem intelliguntur peccata radicalia & principalia, sicut est cupiditas, & sicut est præsumptio & fatuitas, de qua dicitur Job 3. *Vidi stultum firma radice, & maledixi pulchritudinem eius statim.*

K Quinto principaliter dico, quod radix signat malorum defectionem, quia scilicet mali sunt sicut quædam venenolæ radices plantatæ in horto diaboli, de quibus 1. Machab. 1. *Et exivit ex eis radix peccati Antiochus illustris, &c.* Isti enim more radicis sunt

Flexibiles per inconstantiam,
Tortuosi per malitiam,
Terræ adherentes per avaritiam,
Despecti coloris per inhonestam apparentiam.

Tales tamen radices persequitur securis divine justitiæ, quia sicut dicitur Matth. 3. *Iam securus ad radicem arboris posita est. Et ipsos inflammabit ignis infernalis in fine;* quia sicut dicitur Malach. 3. *Omnes superbi, & omnes facientes impietatem, quasi stipulae: Dies ventens inflammabit eos, & non derelinquet ex eis radicem & germen.* Istæ igitur de bonis radicibus & de malis sufficiant. Unde supra in multis titulis, ubi de radice sit mentio, &c.

Raguel. Pastor Dei, vel ægrotans Deo interpretatur. Fuit enim pater Saræ uxoris junioris Tobie. Vide historiam in Tobia, & applica, & moraliza. De Ramatha, Ramasses, & aliis hominibus Hebræis incipientibus ab R, vide historias in Concordantiis, & in Bibliis, & interpretationibus, & applica, & moraliza, &c.

Ramus. Nota quod sicut arbor constat ex ramis, & corpus ex membris, sic homo vel anima spiritualiter loquendo, constat ex pluribus rebus adjacentibus & diversis. Sed ut breviter omnia perstringantur, notandum, quod tam homo, quam arbor multiplices habet ramos. Habet enim homo scilicet quosdam Ramos

Interiores,
Exteriores,
Superiores,
Inferiores.

Rami interiores sunt virtuales cordis affectus,
Rami exteriores sunt temporales charitatis profectus,
Rami superiores sunt Christi crucis aspectus & conspectus,
Rami inferiores sunt nostræ carnis defectus.

Rami cordiales sunt erigendi per charitatis desiderium. Exemplo palmæ, cuius omnes rami tendunt in sursum; & etiam rami cypressi ad modum pyramidis sursum tendunt, quod totum facit humor purus, calidus & subtilis, qui sursum elevat materiam & humorem, significans illos, quorum rami, id est, quorum affectus & desideria superius sunt in cælum elevati, iuxta illud Coloss. 3. *Quæ sursum sunt, quærte.* Ecclesiastic. 50. *Circa illum steterunt quasi ramipalma.* Ut de ipso dicatur, quod de Cedro dicitur Ezech. 31. *Elevati sunt rami eius præ aquis multis.* Anima enim est sicut arbor, quæ tot habet ramos & frondes, quot habet bonas affectiones & virtutes. Et sic dico, quod ipsa habet, scilicet

Ramos { Floridos castitatis,
Virides honestatis,
Ubere pietatis.

De ramis castitatis potest dici illud Joel. 1. *Albi facti sunt rami eius,*

¶ De ramis honestatis potest dici illud 2. Mach. 10. *Ramos vi-
dides & palmas preserebant.* De ramis vero pietatis potest dici il-
lud Job 14. *Rami eius pullulanti.* & Nehem. 8. *Afferte frondes olivæ &
ramos palmarum.* Oliva enim pietatem designat. Isti sunt ergo ra-
mi cordiales, qui sunt erigendi per charitatis desiderium.

¶ Rami temporales sunt extendendi per pietatis refrige-
rium. Rami enim bonorum temporalium ad pauperes dilatan-
di sunt, & eorum fructibus pauperes sunt recreandi, eorumque
umbra & suffragiis sunt benigniter refrigerandi. Exemplo quæ-
rus & therebynthi, quæ ramos suos valde in latum protendunt.
Exemplo etiam ficuum Indiarum, quarum rami ita undique dila-
tantur, quod sub una ficu centum milites competenter arman-
tur. Quia scilicet rami bonorum nostrorum temporalium de-
bent ad pauperes per pietatem dilatari, ut sub ipsis possunt mi-
sericorditer dilatari. Ut sic dicat homo pius illud Eccles. 24. *Ego
quasi therebynthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratia.* &
Esa. 6. *Brit in ostensionem sicut therebynthus, & sicut quercus qua exten-
dit ramos suos.*

¶ Rami crucis Christi sunt frequentandi per devotionis my-
sterium. Rami enim crucis sunt sicut rami arborum, ubi
Florent frondes varii decoris,
Pendent fructus optimi saporis,
Gaudent aves jucundi canoris,
Sperant gentes diversi laboris.
Isti enim rami crucis sunt
Fructuosi per Christi corporis sustentationem,
Speciosi per Christi sanguinis colorationem,
Gaudiosi per meditantium consolationem,
Virtuosi per confidentium sustentationem.

Et ideo arbor crucis cum ramis suis fuit optime figurata in
illa arbore Dan. 4. *que habebat folia pulcherrima, quantum ad pri-
mum. Fructus ejus erat nimius, quantum ad secundum. In ramis ejus con-
versabantur volucres celi, quantum ad tertium. Et ex ea vescebatur om-
nis caro, quantum ad quartum.* Et ideo breviter crux est illud gra-
num sinapis, quod facit homines flere præ nimio sui fervore, &
cum sit minus omnibus seminibus, sit tamen majus omnibus oleribus, ita
quod rami ejus inhabitantur à celi volucris, sicut dicitur Matt. 13.
Marc. 4. Luc. 13. Crux enim dicitur granum sinapis, in quo
tantus fervor devotionis est, quod devotos ad fletum compas-
sionis inducit. Istud enim granum primo fuit valde modicum,
imo penitus nullum, quantum ad dignitatem & reputatio-
nem, imo erit ultimata confusio & contemptus, sicut reorum
patibulum generale. Veruntamen ex quo Christus ibi pepen-
dit, tantum crevit in gloria & honore, quod hodie majus est
omnibus oleribus, & jam volucres celi, id est, viri contempla-
tivi ramos ejus per devotionem inhabitant, & volitando de-
super per compassionem plurimum ibi se delectant. Unde Sa-
pient. 17. *Inter spissos arborum ramos erat avium sonus suavis.* Patet
ergo, quod rami crucis Christi sunt frequentandi per devotio-
nis mysterium.

¶ Rami nostræ carnis sunt detruendi per confessionis
magisterium. Caro enim nostra habet multos malos ramos, vi-
delicet,

Culpas criminales,
Motus carnales,
Amicos temporales.

Isti enim rami sunt à nobis præcidendi, & per confessionem
penitus abdicandi. Malus enim dicitur sterilefcere, quando ra-
mi superflui non amputantur. Pinus etiam tunc dicitur akius
crescere, quando rami inferiores eidem auferuntur. Sic vere si
volumus in altum per vitæ perfectionem crescere, & si volu-
mus à bonis operibus non sterilefcere, nos debemus ramos in-
utiles & superfluos vitiorum vel carnalium affectuum, vel etiam
comitivam parentum & nepotulorum à nobis abscindere, &
ab affectu cordis penitus elongare, juxta illud Judicium 2. *Præci-
dentes ramos de arboribus sequebantur ducem.* Ista sunt ergo quatuor
genera ramorum, quæ potest habere homo, sive in bono, sive
in malo. **¶** Sed adhuc dico, quod per ramos intelliguntur sub-
diti. Prælati enim sunt quasi radix, quæ ramos, id est, subditos
habet portare, habet cibare, habet augmentare, & habet eos
conditionem propriam immutare. Quia scilicet necesse est
quod rami complexionem radicis sequantur. Rami vero radi-
cem habent ornare, habent circumstare, & habent humorem
suum ad eam in hyemis tempore derivare. Sic pro certo, charis-
simi, radix, id est, prælati debet ramos suos, id est, subditos

Portare per Patientiam.

Cibare per doctrinam vel clementiam,

Augmentare per promotionem,

Ad suam conditionem immutare per conversionem.

Quia sicut dicitur Rom. 11. *si radix sancta, & rami.* E converso
verò rami, id est, subditi debent suam, in qua sunt, scilicet Ecclesiam,
patriam, prælatum, vel etiam bonos parentes ornare digne
conversando, circumdare prompte obediendo, & humorem
suum, id est, propriam substantiam eis mittere, sibi in necessitatis
tempore succurrendo, Ezech. 17. *Respicientibus ramis ejus ad eam,
& radices ejus sub ipsa erant,* quasi dicat: Ad istos ramos pertinet
radices suas, id est, parentes, prælatos, ecclesiam vel patriam re-
spicere, & si necesse fuerit, subvenire.

¶ De ramis verò malis, id est, de peccatoribus, qui more ra-
morum rhamni & tribuli pleni sunt aculeis peccatorum, vel et-
iam rapinarum, quibus scilicet alii læduntur & inflammantur,
potest dici illud Ezech. *Egressus est ignis de virga ramorum ejus, &
fructum ejus comedit.* Hoc igitur de ramis sufficit sive in bono, si-
ve in malo.

Rapina. Rapere. Nota, quod rapere idem est quod ali-
quid subito & violenter auferre. Et
possum notare, quod in Scriptura invenitur rapina

Virtualis,
Corporalis,
Criminalis,
Eternalis,
Spiritalis,
Supernalis,
Temporalis.

Virtualis est rapina iustorum, qui scilicet subito & ex inspe-
rato vendicant & rapiunt gloriam paradisi. Unde Matth. 11. *Re-
gnum celorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Corporalis est
rapina luxuriosorum, qui scilicet rapiunt mulieres ad suam
libidinem adimplendam. Unde de Dina rapta dicitur, quod
Sichem adamavit eam, & rapuit, & dormivit cum ea, Genes. 34.
¶ Criminalis est rapina gratiarum, quas scilicet à nobis rapit
& auferit diabolus per peccatum. Et de hoc Matth. 13. *Venit ma-
lus homo, & rapit quod seminatum est.* **¶** Eternalis est rapina ani-
marum, quia scilicet animæ de demonibus rapiuntur, & ad in-
fernum ducuntur. Et de hoc dicitur Ose. 13. *Erant quasi nubes
matutina, quasi pulvis turbine raptus ex area.* **¶** Spiritualis est ra-
pina devotorum, quia scilicet rapiuntur mentaliter superius
ad contemplationem paradisi. Et de hac Act. 8. dicitur: *Spiri-
tus Domini rapuit Philippum.* Et 2. Corinth. 12. *Scio hominem (sive
in corpore, sive extra corpus, nescio, Deus scit) raptum usque ad tertium
calum.* **¶** Item est rapina supernalis, & ista est rapina Beatorum,
qui scilicet de mundo ad Deum per mortem rapiuntur, & in
paradysum subito inferuntur. De quo 2. Thessal. 4. *Nos autem
rapiemur cum illis obviam Christo in aëre, & sic semper cum Domino
erimus.* Sic fuit raptus Enoch, de quo dicitur Sapient. 4. *quod
raptus est iustus ne malitia mutaret animam ejus.* **¶** Temporalis est
rapina tyrannorum, quia scilicet ipsi rapiunt bona temporalia alie-
na. De quo in Psal. *Insatiatur ut rapiat pauperem, rapere pauperem,
dum attrahit eum.*

¶ Notemus ergo quod vitium rapinæ est detestandum, quia
scilicet

Humanitatem transcendit,
Divinitatem offendit,
Fraternitatem incendit.

¶ Primo ergo dico quod rapina transcendit humanitatem,
quia scilicet magis videntur raptores esse feræ, quam homi-
nes, quia videlicet isti more leonum & luporum vivunt de rapi-
nis innocentium bestiarum, id est, simplicium pauperum & ege-
norum, Esaia 3. *Rapina pauperis in domo vestra.* Ista potissime pa-
tent in mundi principibus & tyrannis, in mundi usurariis &
avaris, in mundi officialibus & ballivis. Isti enim sunt sicut
aves rapaces, inter quas illa reputatur nobilior & melior, quæ
est crudelior & rapacior. Quia proculdubio hodie inter tyran-
nos & nobiles, impios & perversos, illi, quoad mundum va-
lentiores reputantur, qui in crudelitate & rapina aliis præpo-
nuntur, & qui rapacius contra pauperes debacchantur, & qui
amplius patriam & Ecclesiam depopulantur. Et ideo isti in
Scriptura non homines, imo lupi & leones merito nuncu-
pantur, Ezechiel. 22. *Principes ejus quasi lupi rapientes.* Et in
Psal. *Susceperunt mesius leo paratæ ad prædæ, sicut leo rapiens.*

urgens. Et ideo breviter dico quod isti transcendunt humanitatem.

C ¶ Secundo dico quod raptores offendunt divinitatem. Sunt enim raptores Deo summe contrarii, quia scilicet Deus est iustus, isti sunt iniqui; Deus est misericors, isti impii; Deus dat sua, isti vero rapiunt aliena. Isti ergo Deo sunt contrarii, & ideo ab eo ordiuntur tanquam ipsius publici inimici, ovis enim naturaliter odit lupum. Sic Deus, qui tanquam ovis ad occisionem ductus est, odit istos, qui lupi (sicut dictum est) nominantur, & qui more lupi in rapinis & excoriationibus occupantur. Vnde ipse Dominus dicit Esa. 61. *Ego Dominus diligens iudicium, & odio habens rapinam.* Vnde ipse conqueritur de raptoribus dicens Ezech. 43. *Facti sunt greges mei in rapinam, & oves meae ad devoracionem omnium bestiarum.*

D ¶ Tertio dico, quod raptores incendunt fraternitatem, quia scilicet tales omnes fratres vicinos & compatriotas per rapinas excoriant & inflammant. Hyæna enim est animal crudelissimum, & naturaliter odit pantheram, & ideo si pellis pantheræ juxta pellem hyæne ponatur, pili pantheræ per violentiam abraduntur, ut dicit Plinius. Sic vere cum raptores sint viri simplicibus inimici, si contingat quod pelles, id est, possessiones pantheræ, id est, simplicium sint contiguae & vicinae pellibus, id est, possessionibus hyæne, id est, raptorum, paulatim pellis pantheræ, id est, possessio simplicis per hyæne pellem, id est, rapinam spoliatur. De quibus dicitur Ezech. 22. *Rapiebant violenter egenum & pauperem, & advenam opprimebant absque iudicio.* Et pro certo tales sunt fatui, quia pro certo tales divitiæ sic per rapinam violentiam acquisite, ut communiter, nec proficiunt, nec sufficiunt, immo inficiunt & deficiunt. Patet in mundi tyrannis, qui quanto sunt ad rapinam promptiores, tanto sunt à divitiis remotiores. Exemplo avium prædaliæ, quæ ut communiter nunquam pingues sunt, immo sunt, ut communiter macilentæ, juxta illud Prov. 11. *Alij dividunt propria, & ditiores sunt, alij rapiunt non sua, & semper in egestate sunt.* Isti etiam deberent advertere, quomodo lex talionis exigit, ut qui rapinam committit, rapinam sentiat. Et ideo quia isti rapiunt aliena, iusto Dei iudicio fit, quod à dæmonibus ab eis rapiuntur & auferuntur propria, videlicet corpus & anima, quæ sunt sua. Exemplo formicaleonis, qui formicas capit & venatur, & tandem à passeribus rapitur, & voratur. Quia vere tales, qui ad rapiendum pauperes occupantur, à passeribus qui patiuntur morbum caducum, id est, à dæmonibus, qui de cælo propter superbiam ceciderunt in infernum, finaliter rapiuntur. Vnde Job 5. *Cujus messes famelicus comedet, & ipsum rapiet armatus, & bibens sitientes divitias ejus.* Patet ergo quando

Rapina est { Fraternitatis gravativa,
Divinitatis offensiva,
Humanitatis excessiva.

Maligni enim homines & perversi, qui scilicet delectantur & gaudent in violentis rapinis, fugiendi sunt & vitandi juxta illud Prov. 14. *Ne amuleris viros malos, nec desideres esse cum eis, quia rapinas meditantur mens eorum, & fraudes labia eorum loquuntur.*

Quia revera omnis rapina vitanda est & fugienda, quia
Deus hoc præcipit stabiliter,
Raptus intercidit faciliter,
Inde mors accidit finaliter.

Quia, dico, hoc Deus tradit Scripturis mandando, & sic ipse dicit Ezech. 45. *Iniquitatem & rapinas intermitte, & iudicium & justitiam facite.* Quia etiam cito raptus intercidit. Constat enim quod divitiæ, quæ per rapinam veniunt, cito deficiunt & pereunt. Tamen de Deo & fortuna potest dici illud Daniel. 11. *Rapinas, & prædam, & divitias dissipabit, & contra cogitationes firmisimas inter consilium.* Vnde Seneca dicit: *Nemo est, cui rapina diu se liciter cessit, quia etiam mors rapinam procidit.* Constat enim quod rapina causa est damnationis & mortis. Vnde Prov. 21. *Rapina impiorum detrahunt, quia noluerunt facere iudicium.* Ista ergo sufficiant de Rapina. Vide de Avaritia & Præda.

A Rachel. Nota, quod Rachel uxor Isaac prædilecta, interpretatur ovis, vel visio videns Deum, seu videns principium. Et potest applicari ad quamlibet sanctam animam, aut personam devotam, Isaac, id est, Christo fide & charitate desponsatam, benignam & mitem, & super omnia Deum, qui est rerum principium, videntem & speculantem. Vide igitur historiam, & applica ubi volueris.

Raphael. Raphael interpretatur medicina Dei, Angelus scilicet, qui Tobiam sanavit, filium ejus conduxit & uxoravit, sibi que restitui pecuniam procuravit, &c. Applicata.

Raphaim. Civitas Amorrhæorum, interpretatur gigantes, vel medici, sive factorum nostræ, seu laxati eorum, &c.

Rarò. De Rarò multa possent dici, sed in Bibliis nihil inveniri vocale. Vide de Tarde, & Sæpe, &c.

Rebecca. Nota, quod Rebecca filia Bathuelis, uxor Isaac Patriarchæ, interpretatur patientia, seu etiam multum accipiens, vel accepit. Et si vis, dic, quod Rebecca fuit, scilicet

Oneri subjugata,
Hospiti valde grata,
Munere subarrhata,
Isaac conjugata,
Geminis fecundata,
In Hebron tumulata.

Hæc applica de qualibet devota anima, seu devota persona, quæ scilicet interpretatur patientia, seu multum accipiens, pro eo scilicet, quia in hac vita patienter mala tolerat, multa in Paradiso recipit & reportat. Dicam ergo, quod ista fuit oneri subjugata per patientiam, & ad hoc facit quod dictum est, scilicet, quod Rebecca interpretatur patientia. Vnde Genes. 15. Ecce, inquit, Rebecca egrediebatur, habens hydriam in scapula sua, puella decora nimis, virgoque pulcherrima, & incognita viro. Item ista fuit hospiti valde grata. Vnde ibidem dicitur: *Quomodo servus Abraham petijt ab ea aquam, & Rebecca celeriter hydriam deposita dixit: Bibe Domine mi, quoniam etiam camelus tuus bauriam aquam.* Item ista fuit munere subarrhata, scilicet munere gratiæ in præsentia, & gloriæ in futuro. Vnde etiam ibidem dicitur, quod Eleazar, qui interpretatur Deus meus fortis, sem adjutor, prolatus vasis argenteis & aureis dedit ea Rebecca pro munere. Argentum enim gratiam, aurum gloriam signat, quas scilicet Deus noster adjutor & fortis animæ beatæ præsentat & donat. Item ista fuit Isaac conjugata. Isaac enim interpretatur gaudium, significans ipsum Deum, cui in gaudio Paradisi anima finaliter conjugatur. Sic B. Agnes de seipsa dicebat: *illi sum desponsata, cui Angeli serviunt, cujus pulchritudinem sol & luna mirantur.* Gen. 25. Isaac cum 40. esset annorum, duxit uxorem Rebecca. Item ista fuit geminis fecundata. Peperit enim Rebecca prolem geminam, scilicet Esau & Jacob, signans quod anima beata, seu etiam quælibet sacra virgo duplicem prolem, id est, duplicia bona opera producit, scilicet corporalia & spiritualia, Proverb. 31. *Omnes domestici ejus vestiti sunt duplicibus.* Vel duplicem prolem, id est, duplicem corporis & animæ stollam, Genes. 25. *Dedit Dominus conceptum Rebecca.* Roman. 9. *Rebecca ex uno concubitu habens geminos filios Isaac patris nostri.* Item ista fuit in Hebron tumulata, quia scilicet ista in paradiso finaliter est sepulta. Hebron enim interpretatur visio, sempiterna. Vnde Genes. 49. *In agro Hebron sepultus est Isaac cum Rebecca conjugæ, &c.*

Reus. Reatus. Cum Reatus idem sit, quod peccatum, seu obligatio ad poenam debitam pro peccato, igitur notabo, quod homo efficitur peccator, seu reus ad poenam adstrictus propter

Omissam reverentiam,
Commisam violentiam,
Remissam diligentiam,
Dimissam continentiam.

¶ Efficitur, dico, reus propter omissam reverentiam, & sic reus peccati efficitur, qui Deum & parentes non debite reveretur. Deum, dico, sicut illi vere, qui irreverenter ad Sacramentum altaris accedunt, sicut dicitur 1. Cor. 11. *quod quicumque manducaverit panem, aut biberit calicem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini.* Parentes etiam, quia scilicet quicumque patrem aut matrem irreverenter offenderit, criminis reus erit, Gen. 44. *Nisi, inquit, reduxero puerum (supple, sicut patri promissi) peccati reus ero in patrem meum.*

¶ Item efficitur homo reus propter commissam violentiam, utpote quando committit homicidium seu furtum. Vnde Num. 35. *Qui volens sanguinem fuderit. Sequitur: Si quis hominem ferro percusserit, & percussus mortuus fuerit, qui percussit, reus erit homicidij. Sequitur: Non accipies pretium ab eo, qui reus est sanguinis.*

¶ Item

¶ Item reus efficitur homo propter remissam diligentiam. Et sic dicitur Levit. 15. quod anima, quæ tetigerit aliquid immundum, aut occisum à bestia, aut per se mortuum, & oblita fuerit immunditia sua, rea est, & deliquit.

¶ Item efficitur homo reus propter dimissam continentiam, sicut de adultera dicitur Num. 5. Cum, inquit, mulier biberit, si contempto viro, adulterij rea est, pertansibunt eam aqua maledictionis, & inflato ventre computrescet femur. Multa possent dico de reo, sed satis dicitur de peccatore.

¶ De reo autem, in quantum sumitur secundum jura, sci, pro defensore causæ, seu etiam persona inuasa vel accusata, nihil ponitur vocaliter in scriptura.

A **Rebellio.** Nota, quod rebellare idem est, quod rursus vel iterum bellare. Est enim idem, quod contradicere. Nota igitur, quod invenitur, scilicet

Rebellio adversus Spiritum, quæ fit interius,
Iudicem seu prælatum, quæ fit exterius,
Paracletum, quæ fit superius.

Primo modo rebellat animus,
Secundo modo rebellat infimus,
Tertio modo rebellat pessimus.

¶ Primo igitur dicam, quod est quædam rebellio contra rationem, quæ fit in animo. Constat enim, quod in mente nostra semper inveniuntur aliqui mali protervi affectus, qui sensualitatem sequentes, contra rationem rebellant. Caro enim concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem, sicut dicitur Gal. 5. Dicit enim Plin. lib. 2. Naturalium, quod in ripa Beatis oppidi putei vacuantur & diminuuntur, cum Oceanus inundat & augetur; quando vero Oceanus diminuitur, tunc illi putei plus replentur. Putei abyssi sunt nostri interiores affectus, quia scilicet isti sunt, qui Oceano, id est, motui rationis obviant, & suis inclinationibus rebellant. Unde de talibus potest dici illud Job 34. Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias ejus, nec reversi sunt per semitas illius. Ipsi, inquit, scilicet, carnales & sensuales affectus, lumini, id est, rationi rebelles existunt, & per ipsius semitas non incedunt. Ista est igitur quædam rebellio contra rationem, quæ fit in animo.

B ¶ Secundo dico, quod invenitur quædam rebellio contra dictionem, quæ fit ab infimo. Et ista est illa, qua scilicet mali subditi & inferiores rebellant contra prælatos & superiores. Multi enim ita rebellis & contrariæ sunt naturæ, quod superioribus & melioribus semper obstant, similes illi pisces, qui dicitur Accipenser vel Accipender vel Elopes, secundum librum dederum natura, cujus squammæ tendunt in contrarium versus caput, qui etiam cauda prævia contra aliorum naturam per maria semper natat. In isto enim pisce cauda natando præponitur, caput vero retrocedit, & post trahitur. Sic vere dico, quod in multis communitatibus & collegiis invenitur, quod si squammæ, id est, subditi contra caput, id est, contra superiores & meliores per rebelliones, invidias, & detractiones se ordinant, & caudas, id est, deteriores & minus valentes præponunt & erigunt, capira vero, id est, illos, qui capitaneatu dignifuerant, ipsosq; post alios sequi. Et ideo de congregatione talium potest dici illud 1. Esdr. 4. Civitas illa à diebus antiquis adversus reges rebellat, & seditiones & bella concitantur in ea. Et ibidem dicitur sic: Rebellis est, & nocens regibus. Num. 20. Audite rebelles & increduli. Ista est ergo rebellio contra Dominum, quæ fit ab infimo.

¶ Tertio dico, quod invenitur rebellio contra sanctionem quæ fit à pessimo, id est, rebellio contra Deum. Constat enim quod perversi & obstinati semper contrariantur & rebellant Deo ipsiusq; voluntati, & jussionibus contradicunt, contra illud Num. 14. Nolite rebelles esse contra Dominum. Et merito, quia certe qui contra Dominum rebellat & recalcitrat, finaliter mortem & damnationem reportat. Paule, Paule, durum est tibi contra stimulum recalcitrare, Act. 9. Cujus tamen contrarium faciunt quidam superbi, quia certe quidam sunt, qui licet à Deo per tribulationes sint pressi, ita tamen superbi & obstinati sunt, quod semper Deo recalcitrare & rebellare contendunt. Similes anguilla, quæ etiam postquam excoiata est, palpitat & recalcitrat, & se movet. Sic tales etiam tribulationibus excoiati, & per paupertatem bonis omnibus denudati, per superbiam tamen palpitare & recalcitrare non cessant, Deoque murmurando & peccando rebellant. Audiant ergo isti illud Num. 15. Anima quæ per superbiam aliquid peccati commiserit, quoniam adversus Dominum rebellavit, peribit de populo suo. Talibus ergo bene dicitur

Diction. Berchorij.

Deut. 10. Contempsistis, inquit, imperium Domini Dei vestri, & non credidistis ei, neque vocem ejus audire voluistis, semper fuistis rebelles. Sic igitur patet, quomodo multiplex rebellio reperitur. Vide in tit. Contra, in tit. Adversus, & in similibus titulis.

Recedere. Nota, quod recedere idem est, quod ab aliquo fugere & elongare. Et ideo nota, quod multiplex recessus invenitur in scriptura, videlicet,

Recessus { Damnabilis & vitiosus,
Laudabilis & virtuosus,
Tristabilis & dolorosus.

Primus est recessus impii à virtutibus,
Secundus est recessus iusti, à criminibus,
Tertius est recessus Dei à peccatoribus.

Recedit impius ab omni bonitate,
Recedit iustus ab omni pravitate,
Recedit Deus à cordis fœditate.

¶ Dico ergo primo, quod est quidam recessus malus & vitiosus. Erisse fit, quando homo recedit ab illis, cum quibus ipse debet manere, vel quæ ipse secum debet habere. Et sic nota, quod mali recedunt, scilicet,

Deo,
Prælato,
Seipso,
Proximo,
Viro iusto.

Deo recedunt per nequitiam & obstinationem,
Prælato recedunt per proterviam & indignationem,
Seipso recedunt per superbiam & elationem,
Proximo recedunt per fallaciam & prodicionem,
Viro iusto recedunt per invidiam & perturbationem.

¶ Dico ergo, quod à Deo recedunt per nequitiam & obstinationem, quia scilicet homo, qui cum Deo per gratiam conjungitur, à Deo per peccatum recedit, & dividitur; & maxime quando ab ipso per obstinationem & malitiam elongatur. Exemplo lunæ, quæ tunc temporis cornuta esse incipit, quando primo à sole recedit. Quia pro certo isti cornua superbiæ, præsumptionis & duræ etiam obstinationis accipiunt, qui à Deo per vitia se disiungunt. De istis dicitur Job. 34. Quasi de industria recesserunt à Deo, & vias ejus intelligere noluerunt. Potissime autem à Deo recedunt illi, qui sibi per idololatriam opponuntur, & qui adversario ejus diabolo per vitia conjunguntur, & sequi viam ipsius dedignantur. De idololatriis enim dicitur Eccl. 10. Initium superbiæ hominis apostatare facit à Deo, quoniam ab eo qui fecit illum, recedit cor ejus. De illis etiam qui nolunt esse de ejus amicis & junxerunt se inimicis illius, dicitur Hier. 5. Recesserunt & abierunt, & non dixerunt, metuemus Dominum. Et Hier. 17. Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachii sui, & à Domino recedit cor ejus. Et sic dico, quod isti recedunt à Deo per nequitiam & obstinationem.

B ¶ Item dico, quod à prælato recedunt per proterviam & indignationem. Et isti sunt inobedientes apostatæ & negligentes, & mandata doctorum majorum facere contemnentes. De quibus dicitur Zach. 7. Averterunt scapulam recedentes, & aures suas aggraverunt ne audirent, & cor suum posuerunt ut adamantem. Isti sunt figurati in Naaman, qui salubre mandatum Helisai facere contemnebat, imo recedebat indignans, sicut dicitur 4. Regum 5. Quia sicut 4. Reg. 8. dicitur: Recessit Edom ne esset sub Iuda.

C ¶ Item dico, quod recedunt à seipso per superbiam & elationem. Aviculæ enim, & communiter recedunt à nido suo, ubi sunt genitæ & nutritæ, statim, quando sciunt volare, & quod plus est, vix aut nunquam ibi consueverunt amplius revenire. Sic vere charissimi homo à nido propriæ vilis, in quo est creatus, & alitus, & nutritus, id est, à consideratione conditionis propriæ tunc recedit, quando volatum superbiæ incipit, & quod pejus est, ad seipsum vix aut nunquam amplius revenit aut accedit. Sola enim superbia facit hominem recedere à seipso, & oblivisci penitus quod sit homo. Unde Hiere. 44. Omne volatile cæli recessit.

D ¶ Item recedunt à proximo per fallaciam & prodicionem. Sicut n. canis frequentat hominem quamdiu videt ipsum tenere panem in manu; postquam vero nihil habuerit, recedit & dimittit eum: sicut etiam locustæ, hirundines & turtures in aestate apparent & veniunt, in hyeme abeunt & recedunt, sic falsi amici

amici optime frequentant hominem, dum habet panem in manu, id est, dum est dives, & dum est in aetate prosperitatis, statim vero quando ista cessaverint, isti ab eo recedunt, & de ipso amplius nihil curant Pr. 19. *Frater pauperis hominis oderunt eum & in super amici eius longe recesserunt ab eo.*

E ¶ Item recedunt à viro iusto per invidiam & perturbationem. Invidus enim nunquam vult esse cum meliore neque cum potentiore se. Unde dicebat Abimelech ad Isaac Gen. 26. *Recede à nobis, quia potentior nobis factus es.* Et Gen. 36. *Recessit Esau à fratre suo Jacob.* Iste est ergo multiplex recessus malus & vitiosus.

F ¶ Secundo principaliter dico, quod est quidam recessus malus & vitiosus, & iste est recessus à malo & peccato, quia sicut dicitur Tob. 4. *Multa bona habebimus si timuerimus Deum, & si recesserimus ab omni peccato.* Unde nota, quod recedendum est scilicet,

A nefaria societate,
A contraria credulitate,
Ab omnimoda iniquitate,
Ab incommoda iniquitate.

Recedendum est ergo à mala societate & amicitia. Libenter enim recedit lepus à societate canum, & ovis à societate luporum, sic & homo iustus à societate malorum. Unde Esa. 52. *Recedite, recedite, pollutum nolite tangere, & exite de medio eius, mundamini qui fertis vasa domini.* Et illud Num. 16. *Recedite à tabernaculo hominum impiorum.* Item recedendum est à vana credulitate & idololatria. Homo enim qui diligit dominum suum libenter recedit à cultura & à familia adversarii sui. Sic fidelis recedere debet à quacunque cultura & reverentia diaboli Ezech. 10. *Convertimini, & recedite ab idolo.* Item recedendum est ab omni iniquitate & malitia. Aves enim aliquæ de regionibus frigidis solent in hyeme recedere, ne ipsas propter frigus oporteat succumbere. Iniquitas est frigus congelans animam per indevotionem & peccatum, & ideo est ab eo recedendum. Unde Pr. 3. *Time Deum & recede à malo,* contra illud 4. Reg. 15. *Non recessit Zacharias rex Israel à peccatis Hieroboam.* Item recedendum est ab impietate & injustitia. Unde Eccl. 35. *Salutare sacrificium ascendere mandatis, & deprecatio pro peccatis, recedere ab injustitia.* Iste est ergo recessus bonus & fructuosus.

G ¶ Tertio principaliter dico, quod est recessus gravis & dolorosus. Et iste est ille recessus, quo Dominus recedit à peccatoribus & injustis, ipsis gratiam subtrahens in presenti, & gloriam in futuro. Unde 1. Reg. 28. *Philistiim pugnant contra me, & dominus recessit à me.* Et vere quando Dominus recedit ab homine, bene sequitur, quod Philistiim, i. e. demones contra eum pugnant, quia vere qui à Domino deseritur, multis impugnationibus fatigatur. Unde Ose. 9. *Sed & va ei cum recessero ab eis.* Istum tamen recessum procurant tria genera personarum, videlicet,

Prosperitate gaudentes,
Carnalitate madentes,
Præsumptuositate tumentes.

De illis autem qui gaudent prosperitate, dicitur Job 21. *Ducunt in bonis dies suos &c. Qui dixerunt Deo, recede à nobis, scientiam viarum tuarum nolumus.* De istis autem qui madent carnalitate dicitur Job 22. *Fluvius deliciarum (supple) subvertit fundamenta eorum qui dixerunt Deo, recede à nobis.* De illis vero qui tument præsumptuositate, dicitur Esa. 65. *Recede à me, non appropinques mihi, quia immundus es.*

H ¶ Si autem vis aliquid dicere negative, sci. de non recessu quod idem est, quod alicubi vel cum aliquo stabiliter permanere, & ab eodem non excedere vel exire, dic quod viri stabiles & constantes à Deo & à virtutibus non recedunt, sed durabiliter ibi sistunt. Exemplo Iob, qui dicebat Iob 27. *Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea.* Igitur nota, quod est dare

Non recessum fortis constantiæ, quem iustus appetit,
Non recessum jugis malitiæ, qui malis competit,
Non recessu duræ tristitiæ, qui malos appetit seu impetit,
Non recessum gratæ latitiæ, qui semper suppetit, id est, sufficit.

Primus non recessus pertinet ad iustos.
Secundus non recessus pertinet ad stultos,

Tertius non recessus pertinet ad damnatos,
Quartus autem non recessus spectat ad beatos.

¶ Dicam igitur quod est unus non recessus qui est perfectiorum. Vir enim iustus & perfectus nunquam fugit aut recedit à Christi fide, quam semel suscipit, à Christi verbis quæ semel percipit, à sancta vita quam semel incipit, à bono amore quem semel accipit. Dico à Christi fide quam semel suscipit Ps. 43. *Non recessit retro cor nostrum.* Eccles. 8. *Ne festines recedere à facie ejus.* Item non recedit à Christi verbis seu mandatis quæ semel percipit, Unde de Ezechia dicitur 4. Reg. 18. *quod adhasit Domino, & non recessit à vestigijs ejus, fecitque mandata ejus.* Et Job 3. *A mandatis labiorum ejus non recessi.* Item non recedit à sancta vita quam semel incipit, sicut sc. facit bonus religiosus, qui à via incepta non facilius recedit Exo. 33. *Iosus non recedebat à tabernaculo.* Unde 1. Reg. 12. præcipitur sic: *Nolite recedere à tergo Domini, sed servite Domino in omni corde vestro.* Item non recedit ab amicitia quam semel accipit, juxta illud Sen. *Sic diligamus, quasi desinere non liceat*; hic est igitur non recessus hominum perfectiorum.

¶ Deinde dico, quod est dare non recessum hominum injustorum, illorum, scilicet, qui in suis malitiis obstinati nunquam volunt recedere ab iniquis 4. Reg. 17. *Ambulaverunt filij Israel in universis peccatis Hieroboam, & non recesserunt ab eis.* Navis enim ubi est ferrum, quando à casu ad rupem adamantis trahitur, vix aut nunquam potest amplius recedere; ferrum enim quod ibi est tanto impetu trahitur ab adamante, quod amplius recedere non permittitur. Sic vere in navi mentis humanæ ferrum duræ obstinationis, cum fuerit conjunctum adamanti attractivo, id est, peccato ejus complacentiis, taliter adhærebit, quod amplius recedere non licebit, quia sicut dicitur Proverbior. 22. *Adolescens juxta viam suam graditur, etiam cum senuerit, non recedet ab ea.* Senuerit, inquit, id est, in peccatis antiquatus fuerit. Quo igitur evadet aut recedet durus & obstinatus peccator? certe necesse est, quod faciat sicut nauta, qui videntes se in mari ab adamante, detentos, rupem illam adamantinam circumvent, & quandoque fit, quod talem angulum rupis inveniunt, qui ferrum non attrahit, imo fugat. Sicut enim dicunt doctores, & ego per experientiam vidi sæpe, in eodem lapide est unus angulus attractivus, & alius retractivus. Sic vere est de peccato. Habet enim cum suis angulis & conditionibus complacentibus & attractivis multos alios retractivos. Circui ergo, & considera, & certe multas causas invenies recedendi. Unde Nahum 3. *Omni qui viderit te, resiliet à te.* Ut & sic dicat peccator poenitens ipse peccato suo dimisso illud Hier. 3. *Recessimus, non veniemus ultra ad te.* Est ergo dare non recessum hominum injustorum.

¶ Denique dico, quod est dare non recessum hominum damnatorum, & iste certe est ille, quo in inferno ligatis recedere non licebit. Job 15. *Non recedet de tenebris, & ramos ipsius arefacit flamma.* Isti enim amplius non recedent à malis, & mala amplius non recedent ab eis. Prov. 17. *Non recedet malum de domo ejus*; & Nahum 3. *Non recedet à te rapina.* ¶ Ultimo vero dico, quod est dare non recessum hominum beatorum, illorum sci. qui sunt in patria & gloria sempiterna, quia sci. isti exinde recedere nec volunt nec possunt. Ipsa etiam gaudia Paradisi ab eis recedere nunquam possunt. Esaia 54. *Misericordia autem mea non recedet à te.* Sufficit. Vide tit. de Fugere, de Dimittere, de Relinquere,

Recensere. Nota, quod recensere idem est, quod numerare, vel computare. Et si vis, vide ibi.

Recidivum. Nota, quod recidivum dicitur à reincido, dis, seu recido, dis. Et est proprie recidivum idem quod reiteratus casus. Est autem recidivus casus magis periculosus & magis vituperabilis, quā casus. Quia s. primos casus debet esse cautio & præservatio recidivi, sicut Sen. in Pro. dicit: *quod cautio est in reliquum, lapsus anterior.* Etiam in infirmitatib. periculosa sunt recidiva. Igitur dico quod loquendo moraliter ille recidivare dicitur, qui post conversionem aut poenitentiam relabitur in peccatum. Quia tamē non inveniuntur concordantiæ vocales de hujusmodi recidivo, transeo, quia, sc. in alijs titulis, sicut sunt Redire, Retrorsum, & Reverti, plenarie satis tangam, &c.

Reclinare. Vide in tit. Inclinare.

Recludere. Vide in tit. Includere.

Recipere. Nota, quod recipere sumitur multipliciter in scriptura. Est enim generaliter loquendo

Receptio

Receptio
Contributiva,
Retributiva,
Consolativa,
Castigativa,
Condemnativa,
Charitativa,
Obeditiva.

¶ Primo ergo dico, quod est generaliter receptio contributiva, & illa est, qua quis recipit, ut contribuat, & ut reddat. Et ita recipiunt illi, qui à Deo recipiunt gratias & virtutes, & ipsi contribuant & reddunt opera virtuosa. Exemplo terræ, quæ recipit semen, & fructum reddit. Exemplo radicis, quæ humorem à terra recipit, ipsum tamen sibi non retinet, sed ad ramos restituit & transfudit, quia scilicet, homo iustus recipit à Deo semen bonæ inspirationis, & retribuit fructum bonæ operationis; recipit à Deo temporalem possessionem, & ipsam retribuit per gratiarum actionem, vel per eleemosynarum recompensationem. Exemplo speculi, quod speciem & imaginem à facie recipit, & eam per reflexionem radiorum iterum faciei & oculis restituit & remittit. Quia scilicet, viri gratifici quicquid beneficii à Domino recipiunt, statim ipsi Domino per gratiarum actionem, vel per boni usus executionem usque ad oculos Dei repræsentant, reiciunt, & remittunt. Et sic faciunt juxta illud, quod dicitur Eccle. 4. *Non superbre manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta.* Quod est contra illos, qui bene recipiunt, sed nihil reddunt, similes aeri vel alii corpori diaphano, quod bene species & imagines recipit, ipsas tamen non replicat oculo, neque reddit. Sic vere mali continue Dei & aliorum beneficia recipiunt, ipsa tamen nec per recompensationem, nec per gratiarum actionem restitunt neque reddunt, contra illud Rom. 13. *Reddite omnibus debita.* Quod est etiam contra illos, qui non solum bona recepta non restitunt, imo quod etiam pejus est, pro bono recepto malum reddunt. Exemplo malæ terræ, quæ quamvis recipiat bonum semen, reddit tamen aliquoties malum fructum Ps. 34. *Retribuebant mihi mala pro nobis, sterilitatem anima mea.* Ista est ergo receptio contributiva seu retributiva. ¶ Secundo dico, quod est receptio retributiva, & ista est illa, qua mali in isto mundo laute recipiunt mundi bona pro totali retributione & mercede. Matth. 6. *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Isti enim non habent oculum, nisi ad recipiendum & aggregandum. Et isti sunt facui, quia cum natura plus de cibis recipit, quam digerere possit, infirmitatem incurrit. Sic isti, quia de bonis mundi magis recipiunt, quam digerant, & quam debite dispensent, infirmitates diversorum vitiolorum, & postea mortem æternalium tormentorum exinde finaliter incurrunt. Et ista quotidie inveniuntur in avaris, qui non cessant bona mundi plenis haustibus recipere, & nullam satietatem habere. Sunt enim de natura materiæ, quæ secundum Philosophos habet possibilitatem recipiendi omnem formam. Sic isti capacitatem habent ad recipiendum omnem pecuniam. Sed audiant quid dictum fuit epulanti diviti Luc. 16. *Fili, recepisti bona, in vita tua, Lazarus autem similiter mala. Nunc autem iste consolatur, tu vero cruciaris.* Quia pro certo de receptione divitiarum pervenit ad receptionem poenarum. Et sic dico, quod ista est receptio retributiva, quia scilicet, tales recipiunt suum præmium in hoc mundo. ¶ Tercio dico, quod est receptio consolativa, & ista est illa, qua iusti à Deo in Paradisum recipiuntur, & qua ipsi à Deo sua præmia recipiunt & amplectuntur. Luna enim tunc à superiori parte plenam à Sole illuminationem recipit, quando ei immediatus in novilunio se conjungit. Tunc à parte cœli plene illuminatur, quamvis à parte terræ carere lumine videatur. Sic vere beati in patria, quando cum Sole justitiæ Christo conjuncti sunt, tunc à parte superiori, scilicet, quantum ad animam, illuminationem gloriæ Paradisi recipiunt, & tunc à Deo per gloriam superius illuminantur, quamvis à parte inferiori, id est, quantum ad corpus eclipsari, & perire hic inferius superficialiter cognoscantur. Et de tali receptione dicitur Gal. 5. *Per adoptionem filiorum Dei recipiemus.* Ibi

Recipiunt
Operarii lucrum & utilitatem,
Obsessi pacem & securitatem,
Devii hospitium & humanitatem,
Infirmi remedium & sanitatem,
Famelici convivium & satietatem.

Dico, quod ibi recipitur plena merces, & utilitas ab operariis. Ruth 2. *Plenam mercedem recipies à Domino.* Item recipitur pax

Diction. Berthorij.

& securitas ab obsessis. Tob. 3. *Recipe in pace spiritum meum.* Item recipitur hospitium à deviiis. Luc. 16. *Recipiant vos in æterna tabernacula:* & 1. Mach. 2. *Helias dum zelat zelum legi, recipitur in cœlum.* Item recipitur remedium ab infirmis. 4. Reg. 5. *Recipiet sanitatem caro tua.* Item recipitur convivium à famelicis. Unde Judic. 19. *Postquam lavit pedes eorum recipit eos in convivium.* Ista est ergo receptio consolativa.

¶ Quarto dico, quod est receptio castigativa, & ista est illa, qua homo in mundo isto recipit castigationes & flagella, quia sicut dicitur Heb. 12. *Flagellat Deus omnem filium, quem recipit.* Et non solum viri iusti recipiunt tribulationem, imo etiam viri impii & iniusti, quia sicut dicitur Prov. 11. *Si iustus in terra recipit, quanto magis impius & peccator?* Ista tamen est differentia, quia iusti recipiunt patienter, iniusti vero impatienter, quia sicut dicitur Hier. 7. *Hæc est gens, qua non audit vocem Dei, nec recipit disciplinam.*

¶ Quinto est receptio condemnativa, & ista est illa, quam post laborem hujus vitæ mali recipiunt in inferno loco denarii diurni. Colos. 3. *Qui injuriam facit, recipiet id, quod inique gessit.*

¶ Sexto est receptio charitativa, & ista est illa, qua quis recipit alios ad hospitium & ad veniam. Heb. 13. *Hospitalitatem nolite oblivisci, per hanc enim quidam placuerunt Angelis hospitio receptis.* De quo Matt. 10. *Qui vos recipit, me recipit.*

¶ Septimo est receptio obeditiva, & ista est illa, qua Deus per fidem & devotionem in corde recipitur à devotis, de qua Joan. 1. *Quotquot autem receperant eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Ista igitur de receptione sufficiant. Vide supra de Accipere, & infra de Suscipere.

Recordari. Cum de meminisse & memoria, de meditatione & consideratione sint superius multa dicta, de recordari brevius est dicendum. Cum igitur recordari nihil aliud sit, quam aliquid præteritum meditari, possumus notare, quod in scriptura invenitur recordatio duplex, scilicet

Humana, & Divina.

Recordari enim pertinet ad mentem rationalem, quia recordatio est actus ipsius rationis.

¶ Dicamus ergo primo de his, quæ Dominus recordatur. Recordatur enim aliqua, quantum ad se, & aliqua, quantum ad nos. Quantum ad se enim recordatur, scilicet,

Suam
Immensam nobilitatem,
Clementem benignitatem,
Conjunctam fraternitatem.

Quantum ad nos vero ipse recordatur

Nostram
Paternalem generositatem,
Devotam sedulitatem,
Innatam fragilitatem,
Perpeßam adversitatem,
Commisßam iniquitatem.

Ista enim omnia recordatur Deus vel ad nostram miserationem, vel ad nostram punitionem. Recordatur ergo Dominus suæ supernalis nobilitatis. Vir enim potens & nobilis nocere debili dedignatur, quando suam eminentem celsitudinem recordatur. Et istud allegat Hieremias, volens Deum ad misericordiam provocare, dicens Hierem. 14. *Soli gloria tua recordare, ne irritum facias pactum tuum nobiscum.* Item recordatur suæ naturalis benignitatis. Recordatus est misericordia sua, & veritatis suæ domui Israel: & in Psalm. *Cum iratus fueris, misericordia recordaberis.* Item recordatur suæ fraternalis communitatis, quia scilicet ipse recordatur, quomodo ipse per incarnationem fuit humano generi fraternaliter copulatus. Gen. 6. & 9. *Cumque apparueris arcus meus in nubibus, recordabor pacti mei, quod pepigi tecum.* Item ipse recordatur nostræ paternalis generositatis, sicut faciunt homines, qui quandoque recordantes parentum nobilitatem seu probitatem, contemplatione eorum faciunt filiis multa bona. Sic Deus recordatur sanctorum fundatorum & prædecessorum nostrorum. Exod. 32. *Recordare Abraham, Isaac & Jacob.* Item ipse recordatur nostræ spiritualis sedulitatis, quia scilicet, homo alteri facilius misereatur, quando precum suarum instantiam recordatur. Unde Hier. 18. *Recordare, quod steterim in conspectu tuo.* Item recordatur nostræ corporalis fragilitatis. Deus enim nobis facilius indulget quando fragilitatem conditionis nostræ videt. Ps. 102. *Recordatus est, quoniam pulvis sumus, homo sicut fœnum, dies eius tanquam flos agri sic efflorescit.* Et iterum: *Recordatus est, quia caro sunt, spiritus vadens, & non rediens.* Itæ ipse recordatur nostræ temporalis adversitatis. Deus enim illis libentius cõpatitur, qui mundi tri-

lacionibus affliguntur. Ps. 9. *Requiens sanguinem eorum recordatus est, non est oblitus clamorem pauperum.* Item recordatur nostræ criminalis iniquitatis, quia scilicet quamvis modo crimina nostra dissimulat, tamen recordatur, & ea finaliter puniet. Ose. 8. *Nunc recordabitur iniquitatem eorum, & visitabit peccata eorum.* Ista sunt igitur illa, quæ dominus recordatur.

B ¶ Secundo dico, quod sunt aliqua, de quibus iustus recordari tenetur. Et sic nota, quod ad quemlibet iustum pertinet recordari multa, videlicet,

Flagitia, quæ commisimus,
Supplicia, quæ meruimus,
Solatia, quæ amisimus,
Judicia, quæ perpendimus,
Servitutem, quam evalimus,
Majestatem, quam offendimus,
Christi passionem, quam causavimus,
Tribulationem, quam habuimus,
Beneficia, quæ recepimus.

¶ Igitur recordemur flagitia, quæ commisimus. Ezech. 16. *Recordaberis viarum tuarum, & confunderis.* & Ezech. 20. *Recordamini viarum vestrarum.* Exemplo Petri, de quo dicitur Matt. 26. quod recordatus verbi, quod dixerat illi Iesus, egressus foras flevit amare. Item recordemur supplicia quæ meruimus, scilicet, mortem, iudicium, & infernum. Contra quod dicitur Threnor. 1. *Sordesejus in pedibus eius, nec recordata est finis sui.* Item recordemur solatia, quæ perdidimus, scilicet, bona Paradisi, quæ per peccatum perduntur. Ps. 136. *Super flumina Babylonis illic sedimus & flevimus, dum recordaremur tui Sion.* Item recordemur judicia, quæ perpendimus. Ista enim sunt summe recordanda, scilicet judicia Dei, quomodo scilicet, Deus punit nocentes, & servat innocentes, de quo Job 4. *Recordare obsecro, quis unquam innocens periit?* Contra quod de malis iudiciis dicitur Daniel. 12. *quod averterant oculos suos, ne recordarentur iudiciorum iustorum.* Item recordemur servitutem, quam evalimus, quia scilicet, homo, qui evaluit à peccato, semper debet recordari servitutem peccati. Deu. 16. *Recordaberis, quoniam servus fueris in Aegypto.* Item recordemur majestatem, quam offendimus. Esa. 46. *Redite pravaricatores ad cor, recordamini prioris seculi: & Esa. 64. In vis ejus recordabuntur nominis tui.* Item recordemur Christi passionem, quam causavimus. Thren. 3. *Recordare paupertatis meæ, absinthij & fellis.* Item recordemur tribulationem, quam propter peccatum pertulimus. Thren. 1. *Recordata est Hierusalem dierum afflictionis suæ.* Item recordemur beneficia quæ recepimus. Luc. 16. *Fili recordare, quoniam recepisti bona in vita tua.* Ista igitur sunt illa, quæ vir iustus recordari tenetur.

¶ Terrio dico, quod sunt aliqua, quæ vir iustus recordari probatur. Et sic nota, quod peccator recordatur

Delictorum ad delectandum,
Injuriarum ad vindicandum,
Nequitiarum ad complacendum.

De delictis dicitur Num. 11. *Recordamur piscium quos comedebamus in Aegypto.* De injuriis etiam dicitur 1. Machab. 10. *Recordati sunt malitiæ magnæ, quam fecerunt.* De nequitia etiam, de quibus scilicet, ad complacendum mali recordantur, dicitur Ezech. 21. *Recordati estis iniquitatis vestræ, revelastis pravaricationes vestras, & apparuerunt peccata vestra.* Sic ergo patet, quomodo aliqua recordatur Deus, aliqua iustus, aliqua impius. Vide supra de Memoria & de Consideratione &c.

A Rectus. Rectitudo. Nota, quod rectitudo est quædam rerum dimensio, per quam in æqualitate & proportionem debita perseveret, ita quod non ad unam partem, quam ad alteram se inclinant. In moribus autem rectitudo idem est, quod perfectio veritatis, sanctitatis, & debita conditio. Rectum ergo idem est, quod debitum & iustum, & ideo possumus dicere, quod rectitudo nihil est, quam morum iustitia & sanctitudo. Et sic rectus dicitur quilibet homo iustus, qui in nulla parte sui est per hypocrisim vel per fallaciam vel per aliquam nequitiam tortuosus. Et inest ista rectitudo homini naturaliter, nisi per accidens inclinatur, sicut exemplum habemus de istis arboribus, sicut sunt tribuli seu vepres. De intentione enim naturæ est, quod faciat arborem rectam, & quod recte ipsam eleveret versus cælum, ita etiam, quod in principio, quando de terra nascuntur, rectæ sunt, & versus cælum tendunt, sed pro certo tanta est in eis debilitas naturalis, quod statim, quando creverunt, ad terram inclinantur, & quanto plus senuerint, tanto

amplius incurvantur, & tanto magis à rectitudine depravantur. Sic vere homo naturaliter creatur rectus quantum ad animam, quia scilicet, homo à natura habet synderesim seu rectitudinem rationis, per quam cognoscit naturaliter, quid sit iustum, & per quam naturaliter tendit sursum ad Deum per desiderium & affectum, quia, sicut dicitur Prov. 27. *Cor rectum exquirat sapientiam.* Sed proculdubio conditio carnis & mentis nostræ ita est debilis, quod statim ad terram, id est, ad terrenorum miseriam inclinatur, & ad mundum & mundana, quanto plus vixerit, incurvatur, & sic tota ipsius rectitudo in tortuositatis vitium commutatur. Et hoc est, quod dicitur Eccl. 7. *Hoc, quod inveni, quod fecerit Deus hominem rectum, & ipse in finitum se immiscuit questionibus.* Quia igitur talis rectitudo naturalis de facili corrumpitur per peccatum, necesse est, quod homini inest alia rectitudo, quæ est moralis & virtualis, quæ scilicet, idem est, quod iustitia, quæ non sinat hominem deflecti ad aliqua vitia vel peccata. De quo in persona Job dicitur Job 1. quod erat vir ille simplex, & rectus, & timens Deum.

¶ Ubi adverte, quod res recta, sive sit regula, sive columna, B est, ut communiter,

Firmior ad manendum,
Pulchrior ad videndum,
Planior ad tangendum,
Verior ad sequendum.

Est firmior, per patientiæ fortitudinem (Erat, inquit, vir)

Est pulchrior, per apparentiæ gratitudinem (Ille) demonstrative loquitur.

Est planior, per innocentiam mititudinem (Simplex)

Est verior, per existentiam certitudinem (Rectus).

Primo igitur dico, quod ille, qui simpliciter est rectus, habet fortitudinem patientiæ, quod ostenditur cum dicitur: Erat vir. Istud enim verbum Erat, signat firmam stabilitatem; & istud nomen Vir, signat virtutem fortitudinem & firmitatem. Nam sicut columna, quanto magis est recta, tanto magis est firma, & tanto sub onere plus est solida atque fixa; sic homo, quanto in moribus est rectior, tanto ad sustinendum onera tribulationum per patientiam est fortior, & ad perseverandum in bono per fortitudinem est firmior. 2. Esd. 9. *Cum absolvisset legem, omnes recti steterant.* Iste enim videtur similis columnæ cypressinæ, quæ cum est bene recta, vix aut nunquam flectitur sub onere: sic nec iustus. Unde Sen. *Stat rectus sub quolibet pondere, nulla illum res moveri facit.* Vir, inquit, erat in terra Hus, nomine Job. Unde de stabilitate & perseverantia talium dicitur Job 4. *Recordare obsecro, quis unquam innocens periit, aut quando recti delati sunt?* quasi diceret: Tales, qui sunt recti & iusti, non facilius pereunt per peccata, & ideo non merentur deleri per tormenta. Isti igitur habent fortitudinem patientiæ. Erat, inquit, vir.

C ¶ Secundo dico, quod illi, qui sunt spiritualiter recti, habent pulchritudinem apparentiæ, quod ostenditur cum dicitur, Ille, quod est pronomen demonstrativum. Res enim, quæ sunt notabiliter pulchræ, solent esse libentius demonstrata. Et ideo cum isti demonstrantur per istud pronomen Ille, bene videtur significari, quod isti sunt per honestam apparentiam demonstrabiles atque pulchri. Res enim, quæ sunt rectæ & altæ, sunt ad videndum, ut communiter, valde pulchræ, sicut patet de illis arboribus & columnis, quæ quanto sunt altiores & rectiores, tanto sunt ad videndum pulchriores, delectabiliores & mirabiliores. Et maxime quia tales rectæ & altæ arbores sunt ut communiter continue revirentes. Sic vere illi qui sunt recti in actu per iustitiam, sunt communiter delectabiles in aspectu per honestam apparentiam. Et ideo de isto ille, i. de ista demonstrabili apparentia dicitur Sap. 10. *Iustum deduxit Dominus per vias rectas, & ostendit illi regnum Dei.* Isti ergo habent pulchritudinem apparentiæ.

D ¶ Terrio dico quod isti qui spiritualiter sunt recti, habent mititudinem innocentiam. Simplex inquit. Res enim quæ sunt bonæ & rectæ, sunt ut communiter bene leves, & suaves & planæ, quia alias se haberent gibbositates & asperitates, non essent rectæ. Sic vere illi qui spiritualiter sunt recti, debent esse innocentes, simplices atque plani, non enim debent aliquam concavitatem falsitatis, sed simplicitatem & planitiem totius veritatis. Simplex inquit, i. sine plica, quia sc. res quæ sunt sine plica, & sine tortuositate, sunt rectæ. Sic illi qui sunt innocentes & simplices, sunt sine fraude. Unde Prov. 2. *Qui enim recti sunt, habitabunt in terra, & simplices permanent in ea.* Ac si diceret: Iidem sunt recti & simplices. Habent igitur isti aptitudinem innocentiam.

¶ Quar-

E Quarto dico, quod isti qui spiritualiter sunt recti, habent certitudinem existentiae, quia scilicet tales nihil habent curvum, fictum & falsum, sed totum quicquid est in eis, & interius in intentione, & exterius in conversatione, totum est verum, solidum atque fixum. Et hoc notatur in verbo, Rectus & timens Deum. Rectum enim & verum pro eodem supponunt. Et ideo ille proprie rectus dicitur, qui sine quacunque fictione verus, firmus & solidus invenitur, ut sic cuilibet tali possit Dominus dicere illud quod dictum fuit David 1. Reg. 29. *Rectus tu, & bonus in conspectu meo.* Istam autem rectitudinem existentiae debemus habere potissime religiosi & clerici, qui sumus exemplar & regula aliorum. Regula enim summe debet esse recta, quia si esset falsa & curva, omnia regulata fierent similiter ita curva. Sic vere nos qui sumus exemplar & regula aliorum, habemus necessario esse recti & virtuosos, quia alias si essemus torti, curvi & defectuosi, omnes alii nostri imitatione fierent vitiosi. Rectus ergo & timens Deum Prov. 21. *Qui autem rectus est, dirigit viam suam.* Sed proculdubio istud est advertendum quod ad habendum rectitudinem omnimodae perfectionis multa recta sunt necessaria. Debemus enim habere

Rectum cor intentionis,
Rectos oculos discretionis,
Rectos pedes affectionis,
Rectos amplexus dilectionis,
Rectas pennas contemplationis,
Rectas manus operationis,
Rectas vias conversationis,
Recta verba praedicationis,
Recta labia eruditionis,
Rectam vocem jubilationis,
Rectos franos moderationis.

Omnes enim rectitudines istas debet habere homo ad hoc quod possit spiritualiter esse rectus. Igitur habeat rectitudinem in corde intentionis, quia sicut dicitur in Psal. 96. *Lux orta est iusto, & rectus corde laetitia:* & iterum: *Quam bonus Israel Deus his qui recti sunt corde.* Alibi vero: *Benefac Domine bonis & rectis corde.* Rectitudo enim intentionis & cordis super omnia placet Deo. Item habeat rectitudinem in oculo discretionis. Hier. 26. *Facite mihi ut bonum est & rectum in oculis vestris.* Quod est contra invidos, qui rectis oculis non possunt respicere alios, ut patet 1. Reg. 18. Ubi dicitur: *Non rectus ergo oculis aspiciebas Saul David.* Quod est contra fatuos, qui etiam de suis propriis actibus recte nesciunt judicare, quia sicut dicitur Prov. 12. *Via stultorum recta in oculis eius, sed non sic, sed juxta illud quod dicitur Prov. 4. Oculi tui recti videant.* Item habeat rectitudinem in pede affectionis Ezech. 1. *Pedes eorum pedes recti.* Item rectos amplexus dilectionis Can. 1. *Recti diligunt te.* Item rectas pennas contemplationis Ezech. 1. *Penna eorum recta alterius ad alteram.* Item rectas manus operationis Prov. 10. *Ex studio suis intelligitur puer si recta & munda sunt opera eius.* & 3. Reg. 15. *Fecit Asa rectum in conspectu Domini.* Item rectas vias vitae & conversationis. Unde Sap. 10. *Iustum deduxit Dominus per vias rectas.* & Eccl. 31. *Ambulavit pes meus iter rectum.* Quamvis de malis dicatur illud Proverb. 2. *quod ipsi relinquunt iter rectum, & ambulavit per vias tenebrosas.* Quinimo sicut dicitur Proverb. 29. *Abominantur impij eos qui in recta sunt via.* Quia sicut dicitur Proverb. 16. *Est via qua videtur homini recta, & novissima eius ducunt ad mortem.* Item recta verba praedicationis Proverb. 8. *Peritatem meditabitur guttur meum, aperientur labia mea, ut recta praedicent.* Item habeat recta labia eruditionis Proverb. 8. *Recti sunt omnes sermones mei.* Item rectam vocem jubilationis Psal. 32. *Rectos decet collaudatio.* Laudantur omnes recti corde. Iustitia Domini recta, latificantes corda. Recti corde laetitia. Item habeat rectum frantum moderationis: & Eccl. 28. *Facite franos ori tuo rectos.* Et sic habebit spiritum rectum gratiae & devotionis Ps. 50. *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis.* Et sic finaliter perveniet ad terram rectam aeternae habitationis Psal. 142. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Latificabis enim in gaudio cum vultu tuo. Istis igitur modis efficitur homo rectus, quamvis multi sunt ita perversi, quod nihil volunt cogitare, dicere aut facere recte, similes canis qui nunquam vadit recte, & similes canis rabido, qui vacillando & nunquam recte dicitur incedere, quia breviter hodie sunt pauci homines ita recti, quia sicut dicitur Mich. 7. *Perijt iustus de terra, & rectus in hominibus non est:* & Amos 3. *Nescierunt facere rectum, &c.* Non sic ergo, sed sic homo verus, rectus, realis & non devius vel

obliquus. Rectus inquit, & timens Deum. Sic habebit existentiae certitudinem, innocentiae mititudinem, apparentiae pulchritudinem, permanentiae fortitudinem. Et sic bene dicitur: *Erat vir ille simplex & rectus timens Deum.* Sufficit. Vide supra de iustitia.

Reconciliatio. Nota quod reconciliatio idem est quod de discordia ad pacem, & ad concordiam reductio. Et quia supra de pace & pacificatione plenarie est tractatum, modo super est aliquid dicendum. Nota ergo quod reconciliatio est scilicet, actus charitatis, actus benignitatis, indulgentiae, veniae & peccatis. Et ideo est triplex reconciliatio, videlicet

Una quam { Fecit Deus carnem assumendo;
Facit homo corde poenitendo;
Facit iustus mente remittendo.

Est igitur reconciliatio coelestis numinis placativa. Et ista est illa per quam Deus fuit mundo reconciliatus, quando filius exiit incarnatus. Ista enim reconciliatio facta est per matrimonium filii Dei, quando sororem nostram humanam naturam per incarnationem accepit in uxorem. Christus enim fuit sicut saphyrus, qui dicitur discordes reconciliare, quia scilicet iste Deum & hominem reconciliavit, ad vanitatem fidei concordavit. Unde 2. ad Corinth. 5. *Omnia autem ex Deo, qui reconciliavit nos sibi per Christum.* Et ibidem: *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi.* Item est reconciliatio Dei & hominis unitiva, & ista fit per poenitentiam. Quando enim Deus est inimicus & contrarius alicui propter peccatum, si vult reconciliari, necesse est quod poenitentia interveniat satisfaciendo, culpam cogitando, & emendam agendo, & se in hominibus humiliando. Adamas enim & magnes dicuntur lapides reconciliationis, quia sicut dicit Dioscorides, per istos mulier repudiata redit in gratiam viri sui. Sic poenitentia animam peccatricem Christo viro suo reconciliat, ipsosque simul pacificat & concordat. Iudicum 19. *Secutusque est eam vir suus, volens reconciliari.* Potissime autem ista reconciliatio fit quando mater ipsius Dei pro peccatoribus intercedit. Oratio enim beatae Virginis & sanctorum, & etiam oratio propria multum facit. unde 2. Mach. 1. *Exaudiat Domini orationes vestras, & reconcilietur vobis, nec vos deserat in tempore malo.* Item est reconciliatio fraterni turbini lenitiva, & ista est illa qua homo tenetur reconciliari fratri suo sibi discorde & offenso. Charitas enim non debet pati quod nos qui fratres sumus in Christo, per rixam aut per odium dividamur, quinimo necesse est quod statim invicem concordemur. Exemplo gruum, quae quandoque inter se dicuntur fortiter pugnare, sed statim finita pugna invicem reconciliatae, non omittunt propter hoc invicem volitare, & communiter ut prius habitare. Sic vere nos si alter alteri aliquoties irascimur, necesse est quod invicem reconciliemur & quod omni odio & rancore dimisso, in habitatione & in volatu, id est, in oratione simul iterum copulemur. Et hoc Matth. 5. *Si frater tuus habet aliquid adversum te, vade prius reconciliari fratri tuo, & sic offeres munus tuum.* Rom. 5. *Reconciliati salvi erimus ab ira.* Deus enim qui charitas est, non haberet munus gratum si sibi ab odiosis & iracundis offerretur, & ideo vult ut ante omnia reconciliemur, & ut per charitatem invicem concordemur 2. Mach. 13. *Reconciliatus obtulit sacrificium.* Patet ergo quod est reconciliatio fraterna, interna, externa, &c. Vide supra de Pace, Pacificare, Concordia, Charitate, Amore, & similibus &c.

Recumbere. Vide in tit. Accumbere, seu Accubare, & in tit. discumbere.

Redarguere. Reprehendere, seu

Reprobare. Nota quod multiplex redarguere invenitur, videlicet redarguere, quod facit

Animus,
Optimus,
Pessimus.

¶ Primo dico, quod est unum Redarguere, quod facit animus, & est evitandum. Et istud pro certo nihil aliud est, quam remorsus conscientiae, quia, scilicet, scientia ut homo malum aliquod faciat, ipsum redarguit atque remordet. Est enim sicut verticulum supra campanila, quod statim & subito vento contrario se opponit. Unde Sap. 17. *Frequenter enim praecipitis pessimi.*

fina, redarguente eos conscientia. Boni autem & iusti huiusmodi redargutionem vitant, quia scilicet, à reprehensibilibus rebus cavent, & sicut impii corda sua non molestant, sicut Job de seipso dicebat Job 27. *Iustificacionem, quam cepi tenere, non deseram, neque enim reprehendit me cor meum in tota vita mea: & Judith. 8. dicitur: Omnia, qua locuta es, vera sunt, & non est in sermonibus tuis ulla reprehensio.* Sic est tamen, quod certe talis conscientia reprehensio tunc est utilis, quando ex tali redargutione emendatio sequitur, & quando per penitentiam mordente conscientia reformatur, sicut Job de seipso dicebat Job 42. *Ipsa me reprehendo, & ago penitentiam in favilla & cinere.* Et benedicit: *Ago penitentiam, quia scilicet ex tali cordis redargutione non debet sequi obstinatio vel desperatio, sed potius spes venia & penitentia seu conversio, sicut bene videtur innuere scriptura, scilicet. Joan. 3. ubi dicitur sic: Si reprehendit nos cor nostrum, major est Deus corde nostro; q. d. Major est Deus, ut indulgeat, quam debeat esse cordis desperatio, ut remordeat. Ista est igitur redargutio quam facit animus.*

B ¶ Secundo dico, quod est redargutio, quam facit optimus, hoc est dictum, bonus predicator seu praelatus, qui scilicet, malos redarguit & castigat, juxta illud Judæ: *Redarguere oportet impios.* Ut de malis operibus dicatur illud Eph. 5. *Nolite communicare operibus fructuosus tenebrarum, magis autem redarguite.* Et certe non solum mali & mala redargui debent, imo etiam ipsi boni, si ipsos contingat male agere, sicut Paulus legitur reprehendisse Petrum, pro eo quod gentes judaizare cogeat, sicut scilicet, ipse dicit Galat. 2. *Restiti, inquit, Petro in faciem, quia reprehensibilis erat.* Ista est igitur redargutio, quam facit optimus

¶ Tertio dico, quod invenitur redargutio, quam facit pessimus. Invidi enim & detractores nihil inveniunt ita bene factum, quin jugiter reprehendant. Boni autem e converso, quia scilicet, boni redarguunt se, & non alios; alii vero non se, sed alios. Unde de viro iusto dicitur in Psal. 37. *Factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.* Sufficit. Vide de Arguere, & Contrigere, & similibus.

A **Reddere.** Nota, quod Reddere presupponit promissionem, receptionem, vel aliqualem obligationem. Et quia homo obligatur & tenetur Deo, proximo, sibi, & praelato, quia etiam Deus tenetur homini, sicut

Creator creaturæ,
Factor factorum,
Genitor genituræ.

Hinc est, quod Reddit aliqua

Deus,
Homo.

Reddenda sunt aliqua
Deo,
Homini,

B ¶ Primo quidem dicamus de Deo. Sicut enim dicitur Eccl. 5. *Altissimus est patientissimus redditor.* Patientissimus enim dicitur, quia scilicet, non reddit promissa sua, sive bona, sive mala, quin imo communiter consuevit differre usque ad tempus, sed finaliter optime reddit homini, quicquid debet, ipse enim est sicut grus, quæ subito non moveretur à terra, imo in principio antequam volare incipiat, dicitur facere novem passus, postquam vero incipit, cito volat. Sic Deus non statim prorumpit ad volatum suorum actuum exequendum, vel ad reddendum præmia iustis, vel supplicia iniustis. Multos enim passus solet transire, dissimulans peccata hominum, ut emendentur, & merita iustorum, ut melius probentur. Sed pro certo quando ipse incepit reddere, ipse non solet pro modico desistere, imo solet actum suum exercere celeriter & complere, & unicuique restituere & reddere, quod meretur. Psal. 61. *Tibi Domine misericordia, quia tu reddis unicuique secundum opera sua.* Ipse est enim sicut terra, quæ si bene colitur, reddit homini fructus bonos; si vero non bene colitur, reddit ei spinas & tribulos, & alios fructus malos. Quia pro certo Deus reddit generaliter bona bonis, & etiam, ut communiter, mala malis. Apoc. 22. *Ecce cito venio, & merces mea mecum est reddere unicuique secundum opera sua.* Dispensator enim, qui est super opera sua, non reddit mercedem operariis omni sero, imo expectat usque ad finem septimanæ, & tunc reddit omnibus salarium, quod promisit. Sic Deus finem septimanæ huius vitæ expectat, ubi post mortem reddit omnibus quod debebit. Pr. 24. *Servatorem animarum nihil fallit, reddet quoque hominibus juxta opera sua.*

¶ Notemus igitur, quod Deus reddet

Gratiam penitentibus,
Copiam indigentibus,
Gloriam triumphantibus,
Eloquentiam prædicantibus,
Bravium militantibus,
Præmium laborantibus,
Gaudium lamentantibus,
Salarium miserantibus,
Supplicium delinquentibus.

Dicamus igitur, quod Deus penitentibus reddit gratiam Eccl. 3. *Dominus prospector est, qui reddet gratiam.* 2. Reg. 3. *Filijs Berzellia reddes gratiam.* Item indigentibus reddit copiam. Joel. 2. *Reddam vobis annos, quos comedit locusta.* Item triumphantibus reddit gloriam. Zacha. 9. *Hodie quoque annuncians duplicia reddam tibi.* Per duplicia enim intelligitur gloria Paradisi, propter duplicem stolam, animæ scilicet & corporis. Item prædicantibus reddit facundiam. Unde Sophoni. 3. *Tunc reddam populo labium elatum.* Item dico, quod Deus militantibus reddit bravium. Unde 2. Tim. 4. *Cursum consumavi, fidem servavi, bonum certamen certavi, ideo reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi Dominus iustus iudex.* Item laborantibus reddit præmium. Unde Sap. 10. *Reddet Deus iustum mercedem laborum suorum, & deducet eos in via mirabili.* Item lamentantibus reddit gaudium. Psal. 50. *Redde mihi latitiam salutis tuæ, & spiritu principali confirma me.* Item miserantibus reddit salarium, quia sc. Deus valde remunerat homines misericordes. Unde David postquam pepercisset Sauli, dictum sibi fuit 1. Regum 24. *Reddat tibi Dominus vicissitudinem.* Unde Pro 25. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum, & Dominus reddet tibi.* Item delinquentibus reddit supplicium, quia, sci. ipse est, qui reddit retributionem superbis. Psal. 12. *Ipsa est, qui reddit ultionem hostibus suis, & hi, qui oderunt eum, retribuet.* Et sic patet, quod est quædam redditio superior & divina.

¶ Secundo vero dico, quod est quædam redditio inferior & humana, & ista est illa, qua homo tenetur reddere unicuique quod suum est. Omnia enim, quæ sunt, libenter reddunt illud ad quod naturaliter obligantur, sicut patet de stellis, quæ libenter reddunt illuminationem; de terra, quæ libenter reddit fructuum productionem. Quia breviter omnes creaturæ sine difficultate consueverunt reddere illum debitum famulatum, ad quem ipsas natura voluit obligare. Et quia homo Græcis & Barbaris, sapientibus, & insipientibus debitor est, necesse est, quod unicuique reddat, quod debet, videlicet, Deo, proximo, praelato, subdito, sibi ipsi, juxta illud Matth. 12. *Reddite, qui sunt Cesaris, Cesari, & quæ sunt Dei, Deo.*

¶ Ubi advertet, quod in ista redditio tria sunt breviter attendenda, videlicet,

Voluntatis promptitudo,
Æquitatis reatitudo,
Dignitatis celsitudo.

Primum facit auctoritas legis (Reddite.)

Secundum facit necessitas gregis (Quæ sunt, inquit, Cesaris, Cesari.)

Tertium probat sublimitas Regis (Quæ sunt, inquit, Dei, Deo.)

Istæ enim sunt tres causæ, propter quas debet homo reddere illud, quod debet, videlicet,

Propter timorem legis mandatorum (Reddite.)

Propter amorem gregis proximorum (Quæ sunt Cesaris, Cesari.)

Propter honorem regis supernorum (Quæ sunt Dei, Deo.)

¶ Igitur dico quod ad reddendum debita nos excitat auctoritas mandatorum Dei vel legis. Et hoc ostenditur, cum dicitur (Reddite) quod est imperativi modi, significans, quod ex legis imperio & mandato ad reddendum debita obligamur, juxta illud Romanorum 13. *Reddite omnibus debita, cui tributum, tributum; cui victigal, victigal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem.* & Matthæi 18. *Redde, quod debes.* Quicquid enim à Deo vel à proximo recepimus, necesse est, quod uno modo vel alio reddamus. Exemplo maris, quod aquas fluminum & fontium recipit, ipsaque iterum fontibus & fluminibus restituit atque reddit. Sic & nos bona, quæ à Deo recepimus, reddere debemus per gratiarum actionem. Psalm. 75. *Vovete & reddite Domino Deo vestro.* Illa vero, quæ accepimus à proximo, debemus sibi reddere per com-

compensationem. Hier. 50. *Reddi illi secundum opus suum.* Adverte tamen, quod quidam sunt similes sanguisugæ, quæ sanguinem bene bibunt, & recipiunt, ipsum tamen non, nisi per violentiam reddunt; sic sunt multi, qui semper volunt recipere, & nihil reddere. Hier. 22. *Mercedem eius non reddet ei.* Non sic ergo, sed reddamus, quia ad hoc excitat auctoritas mandatorum Dei legis.

F ¶ Item reddamus debita, quia ad hoc nos invitat necessitas proximorum gregis. *Quæ sunt*, inquit, *Cæsaris Cæsari*, id est, quæ sunt hominis homini. Ac si dicat. Reddite proximis vestris illa quæ tenemini eis reddere. ¶ Ubi nota, quod nos debemus reddere, scilicet.

Parentibus pietatem,
Majoribus humilitatem,
Uxoribus charitatem,
Servitoribus utilitatem,
Conquerentibus æqualitatem,
Delinquentibus severitatem,
Arguentibus veritatem.

Igitur reddamus nostris parentibus pietatem. Exemplo quadrangulæ avium, quæ parentes suos senio confectos fovent & nutriunt, sicut in juventute ab eis fuerant nutritæ. Et vocantur istæ aves ciconiæ, & tales sunt aves illius naturæ, sicut dicit Phil. dantes nobis exemplum ut parentibus vicem reddamus, & quod eos necessitatis tempore nutriamus. 1. Tim. 5. *Mutuum vicem reddite parentibus.* Item reddamus nostris majoribus humilitatem, quia scilicet ad ipsos pertinet dicere nobis illud Luc. 16. *Redde rationem villicationis tuæ.* Tenemur enim eis humiliter reddere rationem de regimine vitæ nostræ. Item reddamus charitatem nostris uxoribus, videlicet uxoribus naturalibus, si sumus laici, vel spiritualibus, scilicet, ecclesiis & beneficiis, si sumus clerici. Unde 1. Cor. 7. *Vir uxori debitum reddat.* Item reddamus utilitatem nostris servitoribus Matt. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Item reddamus æqualitatem de nobis conquerentibus Luc. 19. *Si aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Item reddamus severitatem malis delinquentibus. Unde Hebr. 9. *Percusserunt iudei inimicos, reddentes eis, quod sibi paraverunt facere.* Item reddamus veritatem arguentibus Act. 14. *Virtute magna reddebant Apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi &c.* Sic igitur patet, quod homo debet reddere quæ sunt Cæsaris Cæsari, id est, reddere cuilibet quod secundum diversam conditionem ipsius sibi debet. Unde Marc. 12. *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari.* Patet igitur, quod ad reddendum debita nos invitat necessitas proximorum gregis.

G ¶ Tertio dico, quod ad hoc nos invitat sublimitas supernorum regis. *Quæ sunt*, inquit, *Dei Deo.* Quia scilicet honor & excellentia tanti principis nos debet inducere ad sibi reddendum illa quæ debemus eidem Psal. 49. *Redde altissimo vota tua.* Nota ergo, quod sibi reddenda sunt vota, & promissiones, preces & orationes, laudes & gratiarum actiones. De promissionibus dicitur Eccl. 5. *Si quid voveris Deo, non moreris reddere.* De orationibus dicitur Olee. 14. *Reddemus vitulos laborum nostrorum.* De gratiarum actionibus autem dicitur Eccl. 25. *Bono animo gloriam reddite Deo.* Et in Psal. 64. *Tibi reddetur votum in Hierusalem.* Sic igitur patet quomodo reddendum est aliquid supernorum regi, aliquid proximorum gregi, aliquid mandatorum regi, Et ista est redditio inferior & humana. Ista igitur de reddere sufficiant. Vide supra de Recipere, & de Restituere.

A ¶ Redigere. Redactus. Cum redigere idem sit quod aliquid in aliud convertere vel mutare, possumus dicere, quod in scriptura reperitur

Redigere quo
Vita terminatur,
Corpus castigatur,
Virtus enervatur,
Libertas ligatur,
Fortuna mutatur.

B ¶ Est igitur quædam redactio terminativa. Et ista est illa, quæ caro nostra finaliter redigitur in cinerem & in mortem. Unde Job 16. *In nihilum redacti sunt omnes artus mei.* Et Job 17. *Caligavit ad indignationem oculus meus, & membra mea quasi ad nihilum redacta sunt.* ¶ Item est redactio carnis subjugativa, & ista est illa, quæ iustus corpus suum in servitutem redigit, & qua etiam mentem & intellectum in fidei obedientiam supponit, de corpore enim quomodo per spiritum viri iusti in servitutem redigitur, patet 1. ad Cor. 9. ubi dicitur: *Castigi corpus meum, & in servitute redigo, ne forte cum alijs predicaverim, ipse reprobus efficiar.* De intellectu ve-

ro quomodo in fidei obedientiam captivatur patet 2. ad Cor. 10. ubi Apostolus dicit sic: *In captivitate redigentes omnem intellectum in obsequium Christi.*

¶ Item est redactio virtutis destructiva, & ista est illa, quæ do per peccata boni mores & conditiones ad nihilum rediguntur, & in malos & superfluos convertuntur, & qua etiam mens humana in servitutem carnis seu diaboli redigitur & fratur, sicut David de seipso dicebat in Psal. *Et ego ad nihilum redactus sum & nescivi.* Ut sic peccatoribus dicatur illud Job 13. *Memoria nostra comparabitur cineri, & redigentur in lutum cervicis nostræ.* Cuius tamen contrarium dicebat Apostolus de seipso 1. ad Cor. 6. ubi scilicet, dicebat sic: *Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestatem.*

¶ Item est redactio pauperum gravativa, & ista est illa, quæ justos impii & tyranni sub suæ tyrannidis redigunt potestatem, sicut scilicet, de Circe legitur in Ovid. lib. 14. fab. 14. quod hospites ab ea recollectos in porcorum effigiem convertebat, & in servitutem propriam redigebat. Quia scilicet tyranni hospites suos, id est, illos qui in suis territoriis hospitantur & manent. solent in servitutem suam redigere, & à libertatis effigie transmutare. Unde Sap. 19. *Alii quidem ignotos non recipiebant advenas, alii autem bonos hospites in servitutem recipiebant.* Ut & sic de bonis talibus injurias sustinentibus, dicatur illud 2. ad Cor. 11. *Sustinentes*, inquit, *si quis vos in servitutem redigit, si quis devorat, si quis accipit, si quis in faciem vos cedit.*

¶ Item est redactio fortunæ mutativa, & ista certe est illa, quæ mundi divites & peccatores, qui scilicet modo magni & excelsi quo ad mundanam gloriam reputantur, finaliter in nihilum rediguntur Psal. 72. *Domine in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.* Et 2. Esd. 1. *Omnia honorifica ejus ad nihilum redegerunt.* Ut & sic breviter de redactione fortunæ eorum in nihilum quæ fit per tribulationem, & etiam de redactione animæ eorum in nihilum, quæ fit per gratiæ & gloriæ amissionem & finalem damnationem, dicat Dominus illud Ezech. 26. *Porro cum dederò gloriam tuam in terra viventium, in nihilum redigam te, & non eris.* Psal. 77. *Ad nihilum rediges valde Israel.* Istam autem redactionem in nihilum, quæ scilicet per culpam & poenam efficitur summe, timebat Hieremias Hier. 10. *Solo, inquit, Domine quia non est hominis via ejus, nec ut ambulet & dirigat gressus suos. Corripe me Domine, verumtamen in iudicio, & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me.* Et sic igitur patet quomodo diversi diversimode in aliud rediguntur. Si vis latius cum exemplis & figuris, vide in titulo. Convertere vel Mutare.

Redimere. Nota, quod redemptio proprie habet locum in servitute, in captivitate, in venditate, vel hæreditate. Et ideo, quia

Mundus fuit
Servituti peccati subjugatus,
Ad captivitatem inferni damnatus,
Hæreditate paradisi privatus.

Christus nobis ista tria restituit & redemit, quando pro istis obligationibus Deo patri in crucis supplicio pro suo populo satisfecit Esa. 63. *In dilectionem enim suam redemit nos.* Et generaliter & spiritualiter loquendo per redemptionem intelligitur illa salus & liberatio quam Christus natus & mortuus suis fidelibus procuravit. Et ita redemptio idem est quod salus & salvatio. ¶ De ista ergo aliquid est dicendum. Et dicamus, quod sicut hæreditas vendita, per proximum potest redimi, sicut habemus ex legibus civilibus & divinis, & hoc introductum est, ne hæreditates extra gentes illorum quorum sunt, devolvantur, & si casti venditæ fuerint vel distractæ, ut per redemptionem ad genus & ad sanguinem revertantur; sic vere charissimi, cum primogenitus frater noster Adam vendiderit posteritatem suam & nostram scilicet hæreditatem gratiæ & gloriæ, ipsamque diabolo obligaverit pro uno miserabili morsu pomi, voluit Dei filius per carnis assumptionem fieri frater noster, ut haberet jus hæreditatem redimendi, & nobis restituendi & reddendi Lev. 25. *Si accenuatus frater tuus vendiderit hæreditatem suam, propinquus ejus poterit eam redimere.* Deus noster, patet mihi filium suum sicut thesaurum pretiosum repositum in sacco humanitatis uteri virginis ad redimendum captivos suos, quod diabolus subjugaverat servituti suæ, quia sicut dicitur in Psal. 110. *Redemptionem misit Dominus populo suo, mandavit in æternum testamentum suum.* Quia scilicet iste est qui venit dare animam suam in redemptionem pro multis, sicut dicitur Matth. 20. *Tantum est enim pretium salutis humanæ, quod nulla res corporalis poterat sufficere ad redemptionem, ideo*

B oportuit, quod pro ista redemptione daret Dei filius vitam suam, quia sicut dicitur 1. ad Tim. 2. *Ipsē dedit in redemptionem semetipsum pro nobis.* ¶ Et nota, quod sicut ille, qui redimit aliquem à captivitate, facit sibi generaliter tria bona, quia scilicet ipse ab hostibus liberatur, ipse qui erat servus, liber efficitur, ipsi etiam patria & hereditas restituitur, sic vere Christus nos redimendo, hostium tulit potestatem, gratia dedit libertatem, gloriæ restituit hereditatem. Quantum ad primum ipse nos redimit à dæmonum jurisdictione Ps. 106. *Quos redemit de manu inimici, de manu peccatorum liberavit nos.* Quantum ad secundum ipse nos redimit, de criminum obligatione Ps. 71. *Ex usuris & iniquitatibus redimit animas eorum.* Quantum ad tertium ipse nos redimit de inferni inflammatione, quia sicut dicitur in Ps. 102. *Ipsē est qui redimit de interitu viam tuam, qui coronat te in misericordia & miserationibus.* In prima redemptione confringitur hostium ditio, quia iste est qui redemit nos de manu tribulationis Ps. 77. *In secunda redemptione aboletur vilis conditio, scilicet servitus peccati Ps. 129. Et ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus.* In tertia vero redemptione aperitur patriæ regio, vel conceditur cæli possessio, de qua Luc. 21. *Appropinquat redemptio vestra.* Quia sicut dicitur de Christo ad Heb. 9. *Ipsē per proprium sanguinem introiit semel in sancta, æternæ redemptionis inventa.* Et de ista etiam dicitur Rom. 8. *Expectantes redemptionem corporis nostri.* Ista est igitur triplex redemptio qua dominus nos redimit. Sicut enim dicitur in lib. Odorici de mirabilibus orientis, est in India quædam regio, ubi homines vadunt nudi, faciem caninam habentes, qui si hominem in bello capiunt, si non sit, qui eum redimat, ipsum comedunt, si vero aliquis redemptor fuerit ipsum liberum dimittunt. Sic vere charissimi, in regione inferni seu mundi sunt dæmones, qui sunt nudi spiritualiter virtutibus vel naturaliter sine corporibus vel temporaliter sine rebus mundialibus. Et secundum hoc dicit Greg. *Nudi ergo cum nudo luctemur.* Isti igitur faciem habent caninam, propter crudelem insatiabilitatem. Et ideo homines quos in bello tentationum possunt capere per peccatum, solent in inferno comedere & vorare, præter illos quos Christus ex sua misericordia voluerit redimere & salvare Ps. 18. *Dominus enim redemptor meus & adiutor meus, & in ipso speravi cor meum, & adiutus sum.* In isto ergo redemptore nostro debemus gaudere, & ei de redemptione per eum nobis data gratias agere, & eum collaudare, juxta Ps. 106. *Dicant nunc qui redempti sunt à Domino, quos redemit de manu inimici, de omnibus congregavit eos.* Ista ergo de redemptione sufficiant. Vide supra de Liberare, & infra de Salvare, & similibus titulis &c.

A **Reducere.** Note, quod reducere idem est, quod iterum vel retro aliquid ducere. Et pertinet reductio ad illos, qui sunt extra locum proprium vel extra statum. Et sic dico, quod reducere pertinet, scilicet,

Ad victores,

Ad pastores,

Ad rectores,

Ad predicatores.

Per victorem reducimur de captivitate,

Per pastorem de devietate,

Per rectorem ab iniquitate,

Per speculatorem seu predicatorem à fatuitate.

Deus enim est victor qui reducit captivos virtualiter eruendo. Prælati sunt pastores, qui reducit devios exemplariter præcedendo. Iudex est rector, qui reducit iniquos corporaliter puniendo. Prædicans vero est speculator, qui reducit fatuos terribiliter clamando. Ergo quidam reducuntur per

Deum victorem virtualiter,

Bonum pastorem exemplariter,

Iustum rectorem manualiter,

Verum doctorem affabiliter.

¶ Primo igitur dico, quod reductio est virtualis quæ completur per Deum victorem. Sicut enim rex potens de adversario suo triumphans, captivos suos, quos alius primo acceperat, solet de captivitate liberare, & ad propria reducere & salvare; sic vere Deus qui de diabolo triumphavit in cruce, captivos sanctos patres de inferno liberavit, & ad patriam quam perdiderant reduxit, & superius ad gloriam secum duxit & traxit. Ipse enim, (sicut dicitur 1. Regum 2.) *mortificat & vivificat, deducit ad inferos & reducit.* Deus enim mortificavit, & ad inferos humanum genus deduxit, quando ipsum propter peccatum Adæ morti corporis animæ, pœnæ scilicet æternæ condemnavit. ipsum vero

tunc vivificavit & reduxit, quando per mortem suam eripuit & salvavit Num. 35. *Liberabitur innocens, & reducet per sententiam in urbem, i. in paradysum.* Quotidie etiam illos qui in carcere obstinationis à diabolo tenentur captivi, solet Dominus ad salutem reducere, & eos misericorditer liberare Deut. 30. *Reducet te Dominus Deus tuus de captivitate tua.* Ipsos n. reducit quandoque per consolationes, quandoque per inspirationes, quandoque per tribulationes. Per consolationes enim reducitur, per prospera blandiendo. Jud. 19. *Secutus est eam.* (scilicet animam peccatricem) *vir suus, volens blandiri, & secum reducere.* Per tribulationes etiam reducit, per aspera deterrendo Ruth. 1. *Egressa sum plena, sed vacuum me reduxit omnipotens.* Per inspirationes vero reducit, mirabiliter convertendo, sicut fecit Paulum. Quia scilicet secundum occulta sua judicia sæpe dimittit hominem ire in adventionibus suis secundum prava desideria cordis sui, ut postea eum mirabiliter reducat. Unde Esai. 58. *Vias ejus vidi, & dimisi eum, & reduxi eum.* Et sic de ista reductioe & conversione, quam multipliciter facit Deus, ipsemet dicit Zach. 10. *Reducam eos de terra Aegypti.* Ut sic homo sic reductus dicat sibi illud Ps. *De abyssi terra iterum reduxisti me.* Ista est ergo reductio spiritualis, quæ completur per Deum victorem. ¶ Secundo dico, quod est reductio exemplaris, quæ completur per iustum pastorem. Quia scilicet sicut pastor ovium præcedit gregem, ita quod oves eum sequuntur, & sic à campis & pascuis ad domicilium reducuntur, sicut etiam oves errantes quandoque vocando, quandoque verberando, quandoque etiam præcedendo & viam ostendendo ad semitam rectam reducit, sic prælati præcedendo per bona exempla, clamando per bona monita, vel feriendo per aspera facia, debet devios subditos ad viam rectitudinis reducere, & eos usque ad domicilium sc. Ecclesiæ vel religionis, gratia etiam vel æternæ salvationis domicilium anteire 2. Re. 15. *Reduc tecum fratres tuos.* Elephas n. dicitur hominem errantem ad viam reducere, & in viam se ponens, dicitur eum præcedere, & viam ostendere. Sic vere bonus prælatus in via justitiæ exemplum dando se ponit, & subditos errantes ad veritatem reducit. Unde prælatus dicit illud Eze. 34. *Quod perierat requiram, quod abiectum fuerat, reducam, quod confractum fuerat, alligabo, & quod infirmum fuerat, consolidabo, & quod pingue est & forte, custodiam.* Ista est ergo reductio exemplaris, quæ completur per bonum pastorem.

¶ Tertio dico, quod est reductio manualis, quæ completur per iustum rectorem, & ista est illa, quam faciunt mundi iudices & rectores, qui violenter & per timorem pœnarum reducunt homines à devio viciis, similes alchymistis, qui vi metalla pulverizata & calcinata non reducunt in corpus, nisi per ignis violentiam, cum adjunctione rerum liquabilium admixtarum. Baculus etiam tortus ad rectitudinem non reducitur, nisi primo in igne ponatur, & nisi per violentiam ad partem oppositam convertatur. Sic vere necesse est, quod mali & impii per rigorem justitiæ reducantur ad bonum, quia alias semper vacarent ad malum, quamvis isti sunt quandoque sicut asina Balaam, de qua dicitur Num. 22. quod cum Balaam verberaret eam, volens ad semitam reducere, ipsa increpabat eum reprehendendo, dicens: *Cur me cadis ecce jam versio?* &c. Quia scilicet tales in patientia non recipiunt huiusmodi castigationes, sed potius cum murmure & querela. Propter hoc tamen non debet iustus iudex cessare, sed protervum populum ad rectitudinem justitiæ reducere. (Exemplo bubulci, qui stimulo boves reducit) dicens Esa. 37. *Ego reducam te in viam per quam venisti.* Ista est ergo reductio manualis, quæ completur per iustos rectores.

¶ Quarto dico, quod est reductio verbalis, quæ exercetur per predicatores, doctores enim & predicatores clamando, docendo, monendo, arguendo reducunt homines ad salutem. Unde ipsis dicitur illud Gen. 39. *Date potum ovibus, & sic ad pascuum eas reducite.* Et sic igitur patet quomodo est quadruplex reductio. Sed vide supra de Conversio, & infra de Reverti.

Redundare. Vide in tit. Abundare.

Reedificare. Vide in tit. Aedificare.

Referre. Reportare. Nota, quod referre idem est, quod iterum ferre seu iterato portare aut reportare, & sic dico, quod nos invenimus multiplex referre. Et sic certe dico, quod à diversis diversimode referuntur

Fructus & opera,

Merces & munera,

Verborum pondera,

Grates, & aspera.

¶ Primo igitur dico, quod referuntur fructus & opera, quia sicut arbor recipit humorem, & ager semen, & tandem fructum restituit & referunt prout possunt, sic homines semen & humorem gratia & boni propositi recipiunt, & tandem fructum bonorum operum reportant & referunt. Ut sic dicant tales fructifici relatores illud Gen. 43. *Invenimus pecuniam in ore saccorum, quam nunc eodem pondere reportamus.* Pecunia enim ista est divina gratia, quae scilicet in ore sacci conscientiae recipitur, sed tandem per multiplicationem bonorum operum eodem pondere, id est, proportionis debita reportatur. Unde ibidem dicit Jacob filiis suis, *pecuniam duplicem ferte vobiscum, & illam quam invenistis in sacculis, reportate.* Cujus tamen contrarium faciunt multi, qui scilicet bonos fructus non referunt, imo nullos, vel saltem inutiles seu paucos. Nullos dico, quia scilicet multi sunt qui sicut bonae arbores in fide & in ecclesia plantantur & seminantur, qui tamen per peccata corrupti à bonis fructibus impediuntur, sicut de semine jacto inter spinas dicit Dominus Luc. 8. *Et hi sunt qui audiunt, & à sollicitudinibus, & divitijs, & voluptatibus vite, euntes suffocantur, & non referunt fructum.* Paucos etiam, quia scilicet multi sunt qui paucos bonorum operum fructus reportant. Sicut Hie. 14. dicitur, *quod scilicet iverunt ad hauriendum aquam, & non invenerunt, reportaverunt vasa sua vacua.* patet ergo, quod referuntur fructus & opera. **¶** Secundo dico, praferuntur munera. Ille enim referre debitum munus dicitur, à quo merces juxta quod meruit reportatur. Homo enim qui alicui domino servivit, hoc solum debet ab eo reportare, quod apud eum noscitur meruisse. Ideo bene dicitur 2. Cor. 5. *quod omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut recipiat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Ut sic de bonis dicatur illud Heb. 10. *Patientia, inquit, nobis necessaria est, ut facientes voluntatem Dei reportetis promissionem.* **¶** Tercio dico, quod referuntur verborum pondera, quia revera illi qui verba Dei referunt, sicut sunt praedicatores, & qui aliena verba reportant & dicunt, sicut sunt nuntii vel relatores, debent verba sua debite ponderare, & id quod justum & verum est reportare 3. Reg. 6. *Reversi nuncij retulerunt omnia.* Et Jud. 7. *In modum referebat, quod viderat.* Quod tamen est contra multos relatores verborum, qui scilicet non charitate, sed adulatione moti, solent, quae & plus quam audierunt, referre. Sed de talibus relatoribus & relationibus seu reportationibus bonis & malis transeo, quia multa dicta sunt in tit. Dicere vel Narrare, & in tit. Verbum seu Sermo, & similia, & in tit. Detrahitio. Invidia, seu Murmur.

¶ Quarto autem dico, quod referuntur grates, non aspera, quia scilicet gratias benefactoribus nostris debemus referre, & ipsos de sua munificentia commendare. Unde Nehem. 12. *Secundus gratias referentium ibat ex adverso.* Vide supra satis de Gratiarum actione, & supra de Narrare, & similibus, quia breviter transeo de Referre.

Reficere. Refectio. Nota, quod Reficere quandoque sumitur pro reparare, sicut cum dicitur Matth. 4. *quod Christus vidit duos fratres reficientes retia sua.* Quandoque vero & communiter sumitur pro satiare seu etiam recreare. Et sic igitur dico, quod in scriptura reperitur

- Spiritualis, qua efficitur homo serenus,
- Fraternalis, qua reficitur languens egenus,
- Supernalis, qua reficitur homo praeclarus, scilicet, beatus.
- Mundialis, qua reficitur ardens avarus,

¶ Primo igitur dicam, quod est dare refectioem hominis sereni, hoc est dictum, refectioem hominis spiritualis & justii. Nonne paterfamilias consuevit servos suos post laborem ad refectioem vocare: & avicula etiam pullis suis refectioem afferre & procurare? Sic Deus devotos suos reficit, & quandoque per gratiam, quandoque per Eucharistiam, & quandoque per divinam scripturam scientiam eos pascit. Unde ipse dicit Matt. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam.* Justus enim à Deo spiritualiter reficitur, ipse etiam e converso delectat spiritualiter & reficit ipsum Deum, sicut ipse Deus noster innuit Mar. 14. ubi ait: *Ubi est refectio mea, ubi pascha cum discipulis meis manducem?* Et etiam homo justus reficit & recreat alterum, sicut scilicet Paulus dicebat Philemoni: *Itaque frater ego te fruor in Domino, refice viscera mea in Christo.* Ista est igitur refectio animi sereni.

¶ Secundo dico, quod est dare refectioem pauperis egeni, & ista est illa, qua pii & eleemosynarii nutriunt & reficiunt in-

digentes. Judith. 6. *Vocatus omnibus expleto ieiunio refecerunt: & A&.* 28. dicit Paulus: *Et post exitum maris incolae regionis accensa pyre rasciebant eos.* Et certe talis refectio facienda est, quia scilicet ipse Deus reputat sibi factam, sicut ipse dicit Esai. 28. *Hac est requies mea, reficite lassum, & hoc meum est refrigerium.* Est igitur dare refectioem pauperis egeni.

¶ Tercio vero dico, quod est dare refectioem hominis superbi, & ista certe est illa, qua beati in patria per fruitionem beatificam reficiuntur, & qua ibi perpetuo delectantur Psal. 22. *Dominus regit me, & nihil mihi deerit, in loco pascae, ibi me collocavit. Super aquam refectioem educavit me.*

¶ Quarto autem dico, quod est dare refectioem divitis externi, illam scilicet qua divites in hoc mundo replentur, & qua facultatibus & voluptatibus satiantur. Contra quos dicitur Eccl. 10. *Beata terra, cujus rex nobilis, & cujus principes vescuntur tempore suo ad reficiendum, & non ad luxuriam.* Transeo, quia satis dictum est in titulo Satietas &c.

Refrigerium. Refrigerari. Nota quod refrigerari, est de calore ad frigiditatem transire. Et ideo secundum quod invenitur multiplex aetatio, sic invenitur multiplex refrigeratio. Et sic nota, quod est dare

Refrigerium, quod fit in

- Pectore interiori,
- Littore exteriori,
- Sub arbore superiori,
- Iecore deteriori,
- Fervore posteriori.

Justus refrigeratur ab ardore tentationis,
 Pauper refrigeratur à furore vexationis,
 Beatus refrigeratur à fervore mutationis,
 Peccator refrigeratur à sudore solationis,
 Damnatus refrigeratur à frigore consolationis.

¶ Primo igitur invenitur refrigerium, quod interior facit devotio. Sicut enim videmus, quod fervor continuus febris hominem occideret, nisi refrigerium interveniret, quod fervorem hujusmodi terminaret: sic vere ardor tentationum animam per consensum occideret, nisi ipsas gratia & devotionis refrigerium temperaret. Ideo justii dicere videntur Domino illud Ps. *Transivimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium.*

¶ Adverte autem, quod sicut Medicus pro refrigerando ardorem infirmitatis, plura exhibere solet antidota: sic vere si ardorem tentationis refrigerare volumus, plura temperativa adhibere debemus. Adhibeatur igitur

Contritionis gemitus,
 Confessionis vomitus,
 Subjectionis aditus,
 Turbationis fremitus,
 Devotionis spiritus.

Refrigerat igitur mentem gemitus & fletus contritionis seu compunctionis. Aqua enim frigida summe solet refrigerare, sic aqua seu profluvium lacrymarum: & de hoc Hier. 18. *Numquid de petra agri deficiet nix Libani, aut avelli possunt erumpentes aquae frigidae & defluentes?* q. d. non, imo tales aquae frigidae semper debent in petra agri, id est, in firma conscientia reperiri. Item refrigerat mentem vomitus, & jactus confessionis. Homo enim quandoque refrigerat & sanatur per vomitum: sic peccator per confessionis jactum. Unde Eccl. 31. *Surge de medio, & vomme, & refrigerabis te, & non adicies corpori tuo infirmitatem.* Item refrigerat mentem aditus & motus subjectionis. Motus n. in rebus subtilibus solet refrigerare, patet in aere, & in vento. Sic vere motus obedientiae & diligentiae mentem ab ardore tentationis solet refrigerare. Unde Ec. 3. *Qui obedit patri, refrigerabit matrem, i. conscientiam seu mentem.* Item refrigerat animum fremitus & merus turbationis, scilicet divini timoris. Unde ipsi menti humanae potest dici illud Hier. 47. *Vsquequo concideris & mucro Domini? Vsquequo non quiesces? ingredere in vaginam tuam, refrigerare & file.* Item refrigerat mentem spiritus & virtus devotionis. Ros n. & etiam aura flatus solent refrigerare: sic vere devotionis ros & inspirationis flatus refrigerant mentem astantem & motam. Unde Eccl. 18. *Nonne ardorem refrigerabis ros? Quia scilicet sicut dicitur Eccl. 43. Ros obvians ab ardore venienti humilem effecit eum.* Unde etiam David talem refrigerat: num spiritum appetebat, dicens: *Remitte mihi ut refrigerer, priusquam abeam, & amplius non ero.* Et breviter justus debet esse frigidus, & non fervidus, qui ad tempe-

temperandum se & alios debet esse refrigeratus & maturus, exemplo cerebri, quod cum sit frigida natura, cordi, quod est natura ferventis, pro tanto fuit oppositum, ut refrigeraret & temperaret suo frigore cordis æstum. Quia revera frigidi & temperati viri fervorem & rigorem divinæ justitiæ, & etiam alienum rigorem temperant, ipsum quoque refrigerant atque sedant, dicentes scilicet illud prædictum Hier. 47. *Vsq̃uequo concideris, & mucro Domini?* &c. In omni enim communitate deceret habere tales, qui scilicet Deum per orationem, rigorosos socios per discretam monitionem sciunt & valeant temperare, & debito refrigerio moderari. Sicut enim dictum est supra Eccl. 18. *Ardo rem refrigerabit vos.* Sic igitur patet, quod invenitur refrigerium, quod interior facit devotio.

D ¶ Secundo dico, quod invenitur refrigerium, quod exterior facit compassio. Et istud est refrigerium misericordiæ, quo scilicet pauperes & egeni à viris misericordibus refrigerantur per opera pietatis, & à mundi tribulationibus & miseriis recreantur. Quando enim fatigatus & æstivans invenit arborem foliis & fructibus plenam, magnam complacentiam & refrigerium sumit ibi: sic certe pauper & tribulatus, quando invenit hominem misericordem, qui scilicet ipsum sub umbra hospitii sui recolligit, & fructibus eleemosynarum suarum eum pascit & nutrit, maximum refrigerium ibi suavit. Unde Apostolus de seipso dicebat 2. Tim. 1. *Dei misericordiam Dominus Onesiphori domui, quia saepe me refrigeravit.* Unde Dominus de tali refrigerio dicit Esa. 28. *Resicite lassum, & ecce hoc est meum refrigerium.* Istud est ergo refrigerium, quod exterior facit compassio.

E ¶ Tertio dico, quod invenitur refrigerium, quod superior facit salvatio seu habitatio, seu mansio, & istud est certe refrigerium gloriæ paradisi. In altis enim montibus invenitur gratus refrigerium, quam in vallibus. Unde pro habendo aere frigidore & puriore solent divites loca ardua frequentare in regionibus ferventibus: sic vere in altis montibus Paradisi invenitur & est locus refrigerii & quietis, & non in vallibus hujus mundi. Sapient. 4. *Iustus si praescupatus fuerit morte, in refrigerio erit.* Et ideo monet scriptura Hier. 6, dicens sic: *Interrogate de semitis antiquis, quæ sit via bona, & ambulate in ea, & invenietis refrigerium animabus vestris.*

F ¶ Quarto dico, quod invenitur refrigerium, quod inferior facit defectio, seu etiam, quod deterior facit affectio, & istud est illud, quod per indevotionem à fervore charitatis & devotionis peccator refrigeratur, & in diversis vitiis congelatur. Mat. 24. *Quoniam abundabit iniquitas, refrigeret charitas multorum.* Unde de inrigidatione talium dicitur Zac. 14. *In illa die non eris lux, sed frigus & gelu.*

G ¶ Quinto vero dico, quod invenitur refrigerium, quod posterior facit damnatio. Poena enim inferni frigori comparatur, pro eo quod ibi morte tam temporali, quam æternali virtus totaliter enervatur, & omnis præcedens fortuna penitus annullatur. Deut. 28. *Percutiet te Dominus febre & frigore.* Ut de damnatis & demonibus dicatur illud Job. 24. *Nudos dimittunt homines, vestimenta tollentes, quibus non est operimentum in frigore.* Demones enim dimittunt damnatos nudos, ab omni scilicet vestimento spei, gratiæ, & fortunæ, & ipsos frigore damnationis æternæ gravant. Beati vero hujusmodi refrigerium non timent, sed cælesti & consolabili refrigerio gaudent. Pr. 31. *Non timebit domui sua à frigoribus nivis; omnes enim domestici ejus vestiti sunt duplicib.* Ita ergo de refrigerio sufficiant, tam in bono, quam in malo. Vide supr. in tit. Frigus seu frigiditas &c.

A **Refugium.** Nota breviter, quod quia ille, qui non est satis potens hostibus obviare, solet ad alterius refugium recurrere & adire, hinc est, quod cum nos satis fortes & potentes non simus, ut nostris hostibus spiritualibus obviamus, necesse est, ut ad tuta & secunda refugia recurramus. Igitur nota, quod nos invenimus

Refugium, { Tutum & securum,
Bonum & purum,
Vanum & obsecrum.

B ¶ Primo dico, quod refugium tutum & securum est Deus. Ad istum enim debemus refugere, & suæ protectioni & custodiæ nos committere, & nostra, à facie inimici, defendere. Exemplo scilicet piscium, qui à facie Leviathan refugiant ad caudam ceti, ut ab eo defendantur, qui scilicet pugnat pro ipsis viriliter contra illum, sicut dicit Jorath. Sic vero nos Leviathan, id est

diaboli pugnam atque insidias metuentes, debemus ad Christum per orationem refugere, & ejus protectioni & custodiæ nos committere, qui scilicet novit suos defendere & salvare: Dicat igitur quilibet illud Ps. *Deus noster refugium & virtus, adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos.* Et certe dico, quod sit iste refugium, scilicet,

Pauperibus, ne fame pereant,
Debilibus, ne hosti pateant,
Vagantibus, ne domo careant,
Sperantibus, ut tuti floreat.

Est dico Deus refugium, ne fame pereant, pauperibus. Ps. *Factus est Dominus refugium pauperi, adjutor in opportunitatibus.* Item est refugium, ne hosti pateant, debilibus, qui sc. se defendere non possunt. Ps. *Petra refugium erinacis.* Item est refugium, ne domo careant vagantibus. Ps. *Esse mihi in Deum protectorem, & in domum refugii, ut salvum me facias.* Item iste est refugium, ut tuti floreat sperantibus. Ps. *Tu es refugium meum à tribulatione, quæ circumdedit me.* Deus est igitur refugium tutum & securum.

C ¶ Secundo dico, quod invenitur refugium sanum atq; purum, & istud certe nihil aliud est, quam religionis atque poenitentia securitas, seu etiam bonorum & justorum societas. Homo enim qui fortes & impios habet hostes, solet refugere ad loca seu ad castra fortia atque tuta, seu etiam ad consortia solida atque firma. Unde etiam de conchyli marino dicit Solinus, quod videns piscatorum insidias, ad scopulos refugit, vel ad canum marinarum auxilium refugiens, ipsorum consortio seu refugio se committit. Sic vere homo, qui hic insidias tot hostium experitur, ad asperos scopulos, & ad castrum religionis vel poenitentia debet refugere, & canibus marinis, i. bonis pastoribus, seu aliis justis hominibus, lupos, i. demones impugnantibus se committere, seq; eorum orationibus commendare, ut sic possit horum confugio tutus esse. Unde illud prædictum: *Petra refugium erinacis.* Petra, inquit, i. poenitentia duritia. Ut sic cuilibet taliter refugienti dicatur illud Ps. *Altissimum posuisti refugium tuum.* Istud est igitur refugium bonum atque purum.

D ¶ Tertio dico, quod invenitur refugium vanum & obscurum, illud sc. quod mali recurrunt ad auxilia, seu refugia mundanorum. Quod potissime est contra illos, qui refugiant in necessitatibus ad sortilegia, & ad artes magicas, & ad demonum refugia, quæ non valent. 2. Mach. 2. *Eos, qui ab igne refugerant, gladius peremit.* Et hæc de refugio sufficiant, quia pauca sunt auctoritates. Vide supra de Fugere.

Refulgere. Vide supra in tit. Fulgor, seu Fulgere.

Regalis. Vide in tit. de Rege, atque in tit. Regius.

Regere. Nota, quod Regere pertinet ad rectorem. Et inde dicitur rexitudo, eo quod ad rectorem pertinet, quod sit rectus. Dicamus ergo primo de rege & rectore, & postea de rexitudine & recto, & successive de rege & regina & regno. Notemus igitur, quod

Regere est actus { Sapientiæ,
Diligentiæ,
Eminentia.

Ille enim qui vult se & alios bene regere, debet habere sapientiam & subtilitatem. 1. Par. 21. *Dei tibi Dominus sapientiam & sensum, ut regere possis Israel.* Quia scilicet illi, qui alios regunt, & regere per sapientiam debent. Unde Prov. 13. *Qui autem omnia regunt cum consilio, reguntur sapientia.* Item debet habere diligentiam & sedulitatem. Ps. *Qui regit Israel, intende.* Item debet habere eminentiam & auctoritatem. Reges eos in virga ferrea. Ista enim tria pertinent ad rectorem, quia scilicet sicut ille, qui ducit alios, non debet esse cæcus, sed clare videns, non debet esse dormiens, sed ad viam attendens; non debet esse impotens, sed gradu & auctoritate alios præcedens: sic vere ille, qui se & alios vult bene regere & docere, debet clare videre per discretionem, debet bene attendere diligentia meditationem, debet etiam aliis præminere per prælationem & jurisdictionem, ut sic de quolibet dicatur illud Apo. 7. *Agnus, qui est in medio throni, reget eos.* Prælati enim vel doctores dicuntur agnus, ab agnoscendo, propter sapientiam; dicuntur esse in medio regendi, propter diligentiam; dicuntur esse in throno, propter eminentiam.

¶ Dicamus igitur hic, quod secundum verba istius auctoritatis, propter illa, quæ dicta sunt, rector debet habere tres speciales virtutes, denotat, quod ipse debet habere

Clementiam & mititudinem, quia debet esse agnus:
Justitiam & rectitudinem, quia debet esse in medio,
Potentiam & celsitudinem, quia debet esse in throno.
Primum probat nomen pietatis,
Secundum probat locus aequitatis,
Tertium probat status dignitatis.

B ¶ Dico ergo primo, quod rector debet habere mititudinem & clementiam, quia debet esse agnus. Exemplo rectoris apum, qui aculeo dicitur carere, juxta illud Eccl. 3.2. *Rectorem te posuerunt, noli extolli, esto in illis, sicut unus ex ipsis.* Valde enim commendatur clementia in rectore, sicut dicit Seneca libro de clementia ad Neronem. Quia scilicet rector debet esse agnus dulcis & humilis & benignus. Apo. 14. *Vidi supra montem Sion agnum stantem.* Non austerus, impius, aut crudelis: pietas enim in suos, gladius est in hostes. Et ideo pius debet esse, ut secundum doctrinam Apostoli 1. Tim. 5. *discat prius domum suam regere, & mutuam vicem reddere parentibus.* Habeat ergo mititudinem & clementiam, juxta illud Esa. 49. *Miserator eorum reget eos.*

C ¶ Secundo dico, quod rector debet habere rectitudinem & justitiam, quae notatur, cum dicitur: In medio. Medium enim justitiam signat, sicut supra de Medio visum est. Quia scilicet rector debet esse in medio per aequitatem, non in angulo per personarum aut munerum acceptionem & partialitatem. Ut sic sit ille, de quo dicatur illud Gen. 1. *Firmamentum in medio aquarum.* Firmus enim & firmamentum debet esse rector, ut non nisi secundum justitiam moveatur. Ut de eo dicatur illud Eccles. 49. *Natus est homo princeps fratrum, firmamentum gentis, rector fratrum, stabilimentum populi: & Eccle. 10. In medio fratrum illorum rector in honore.*

D ¶ Tertio dico, quod rector debet habere celsitudinem & potentiam. Throni, inquit. Quia scilicet ad rectorem pertinet, ut habeat auctoritatem, ut honoretur, & potentiam, ut timeatur. Exemplo rectoris apum, qui duplo dicitur aliis esse major. Alias enim nunquam posset bene regere, nisi haberet potentiam, qua rebelles posset per violentiam gubernare. Exemplo coeli, quod planetas inferiores regit & movet, ipsosque malo velle suo contra naturam sui proprii cursus secum per suam potentiam ducit & tenet, quia scilicet rector debet esse potens in jurisdictione, dignitate, & virtute, ut subditos rebelles possit per violentiam gubernare, & protervos, qui nolunt obedire, possit violenter regere, & ad sequendum cursum & ordinem justitiae contra appetitum proprium coercere. Ps. *Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringes eos.* Throni, inquit. Quia scilicet thronus signat judicariam potestatem, de qua in Ps. *Sedisti super thronum, qui iudicas justitiam.* Quia sicut dicitur Apoca. 4. *De throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua.* Et sic igitur dico, quod ad rectorem pertinet habere potentiam & auctoritatem, justitiam & aequalitatem, clementiam & benignitatem. Sufficit. Vide infra de Rege, & supra de iudice &c.

Nota, quod rex est nomen

A **Rex. Reges. Regnare.** dignitatis, officii, & potestatis. Et dicitur rex ille, qui regnat dominando, & regit etiam gubernando. Et possumus distinguere, quod in scriptura invenitur Rex

Aeternalis,
Spiritualis,
Temporalis,
Infernalis.

Rex aeternalis est superior, scilicet Deus, de quo Esa. 33. *Dominus rex noster, legislator noster, Dominus iudex noster.* Rex spiritualis est rex interior, & iste est quilibet homo iustus, qui bene & debite se regit, de quo 1. Petr. 1. *Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta.* Psal. *Domine in virtute tua latabitur rex.* Rex temporalis est rex exterior, ut sic per regem intelligantur omnes mundi principes & prelati, sive boni, sive mali, de quibus Luc. 21. *Reges gentium dominantur eorum.* Rex infernalis est rex inferior, & de isto dicitur Job 41. *Ipse est rex super omnes filios superbiae: & Apocal. 9. dicitur, quod ipsi habebant regem super se Angelum abissi.*

B ¶ Igitur charissimi, ceteris omissis, dicamus aliquid, scilicet,

De Rege { Glorioso & admirabili,
Virtuoso & laudabili,
Vicioso & damnabili.

¶ Primo ergo dicamus, quod est quidam rex admirabilis & gloriosus. Et iste est Deus, qui est rex regum, & Dominus dominan-

tium, Apoc. 1. & 19. Quia sicut dicitur in Psal. *Iste est Deus magnus, & rex magnus super omnes Deos.* Sicut enim quaelibet communitas hominum unum prelatum, iudicem vel rectorem habet (sicut Eccl. 17. dicitur: *In unamquamque gentem constituit rectorem*) sic necesse est, quod sit unus rex regum, qui praesideat omnibus aliis regibus, & omnibus etiam creaturis, ut sic non sit processus in infinitum. Quia sicut dicitur Eccl. 5. *Excelsus excelsior alium est, & in super universa terra rex imperat servienti.* Non enim est dare aliquid, quin habet superiorem praeter Deum, qui est Dominus super omnes. Omnes enim numeri ad unitatem resolvuntur, ibi autem est status, nec ulterius est processus. Sic omnes mundi dignitates ad unitatem divinae potentiae terminantur. Ultra istam enim non est procedere, nec ultra alium regem dare: summum enim & ultimum gradum tenet. Iste enim unus est, & modum unitatis tenet, a qua omnes numeri oriuntur, & ad quem etiam resolventur, quia ille unus est omnium principium atque finis. Eccl. 1. *Unus est altissimus creator omnium, omnipotens rex, potens & metuendus nimis.* Et ideo breviter de isto rege unico possumus exponere illud Ezech. 37. *Rex unus erit omnibus imperans.*

¶ Ubi adverte, quod iste rex habet quinque conditiones boni regis. Quilibet enim

Sapiens,
Liberalis,
Fortis,
Communis,
Severus.

Sapiens ad gubernandum (Rex, inquit)

Liberalis ad pramiandum (Unus) quia unitas se communicat aliis numeris.

Fortis ad defendendum (Erit) quod est verbum substantivum.

Communis ad iudicandum (Omnibus)

Severus ad castigandum (imperans) quod scilicet est verbum correctivum.

Sic vero dico, quod Deus habet

Sapientiam prudentissimam, quia rex,

Clementiam diffusissimam, quia unus,

Potentiam stabilissimam, quia erit,

Providentiam communissimam, quia omnibus,

Justitiam severissimam, quia imperans.

Ad istos enim quinque actus pertinet, quicquid in mundi regimine Deus facit. Omnia enim, quae ipse facit,

Sunt actus aut suae { Sapientiae,
Clementiae,
Potentiae,
Providentiae,
Justitiae.

¶ Dicamus ergo, quod Deus est rex sapiens & prudentissimus, quod ostenditur in nomine Rex, qui dicitur a regendo, quia scilicet regere & se & alios, est actus hominis sapientis, juxta illud:

Si bene regna regis, dignus es nomine Regis.

Iste autem regit & ordinat universa. Et ideo praesupponere oportet ipsum habere sapientiam infinitam, qui tot creaturas scit regere & ordinare. Similis Soli, qui dicitur rex naturae, qui scilicet splendore lucis omnes planetas alios excedit, & qui videtur regere universa, quia scilicet iste lucem habet sapientiae infinitae, per quam omnia bene regit. Unde Martianus dicit, quod Sol est principium lucis, rex naturae, mens mundi, fulgor olympi, moderator firmamenti. Unde de Christo sic sapiente & lucido dicitur in persona David: *Suscitabo germen iustum, & regnabit rex, & sapiens erit.* Quia sicut dicitur Job. 9. *Sapiens corde est, & fortis robore.* Rex, inquit. Et ideo de sapienti regimine huius regis potest sibi dici illud 3. Reg. 21. *Grandis auctoritatis es, & bene regis regnum Israel.* Iste est ergo rex sapiens & prudentissimus.

¶ Item Deus est rex pius & clementissimus, quod ostenditur, cum dicitur, Unus. Unitas enim se communicat omnibus numeris. Non enim est dare numerum, quin constet ex unitatibus aggregatis. Sic Dominus cum sit unus, omnibus se communicat per misericordiam & liberalitatem. Nec est dare aliquem, qui dona sua communicativa clementiae non sentiat in seipso. Prov. 20. *Misericordia & veritas custodiunt regem: & Eccl. 1. Unus est altissimus omnipotens rex &c.*

¶ Item Deus est rex praevalens & stabilissimus. Erit, inquit. Adre-

Ad regem enim pertinet, quod habet potestatem ad impugnandum inimicos, & stabilitatem ad defendendum subditos. Sic Deus potens est ad operandum, & stabilis ad perpetuo perseverandum. Erit, inquit, quod signat essentia stabilitatem, & temporis aternitatem; quia sicut dicitur Dan. 7. *Potestas ejus potestas aterna, & regnum ejus non auferetur*, alias corrumpetur: & 1. Reg. 11. *Regnabis super omnia, quae desiderat animatus, erisque rex super Israel*. Alii enim reges, proprie loquendo, non sunt, nec erunt, quia omnis potentatus brevis vita Eccl. 10. & Esa. 40. *Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo*. Ille autem solus est, & erit, Psal. 25. *Dominus virtutum ipse est rex gloria*.

G Item Deus est rex providens & communissimus. Omnibus, inquit. Ille enim rex per suam occultissimam providentiam non solum de uno vel de pluribus solet curare, sed de omnibus rebus & personis solet universaliter providere. Causae enim universales aequaliter se habent ad omnia, sicut patet in Sole, qui est pater Planetarum, secundum Ambros. & aliis corporibus similibus, quae generaliter influunt universis, propter quod Sol in medio aliorum à Deo est creatus, ut omnibus aequaliter esset influere magis promptus. Sic Deus pro certo ad omnes, & ad omnia generaliter, mediocriter, & aequaliter se habet, sicut causa universalis, & pater & dominus numinis; quia sc. *Non est personarum acceptio apud Dominum*, quia ad modum Solis paratus est omnes illuminare, per suam providentiam paratus est de regimine omnium, tam naturali, quam spirituali curam gerere & habere. Omnibus, inquit, Sap. 6. *Aequaliter est ei cura de omnibus*. Oculi enim, qui sunt ad regimen corporis constituti, non magis curant de salute unius membri, quam alterius, imo generaliter de omnibus curant; Sic Deus facit, quia sicut dicitur in Psal. *Rex omnis terra Deus, Psallite sapienter*. Est ergo rex providens & communissimus.

H Item Deus est rex iustus & severissimus, quod ostenditur, cum dicitur, Imperans. Imperium enim iustitiam & rigorem signat. In cuius signum Imperator solet ensen evaginatam ante se facere portare, in signum, quod est semper paratus malos & impios deterrere, juxta illud Rom. 13. *Vis non timere potestatem? bonum fac, & habebis laudem ex illa*. Sequitur: *Si autem malum feceris, time, non enim sine causa gladium portat*. Leo enim, qui est rex animalium, est animal asperum & severum, quia scilicet, quando famescit, dure solet bestias devorare. Sic vere Deus rex omnium, qui continue esurit & sitit iustitiam, severiter solet bestias, id est, bestiales homines condemnare, & eos per mortem animae & corporis acerrime devorare. Pr. 20. *sicut rugitus leonis, ita est ira regis*. Imperans, inquit, Esa. 45. *Mea sunt iustitia & imperium*: & Esa. 9. *Multiplicabitur ejus imperium, & regni ejus non erit finis*. Et Potissime ista severitas istius regalis iustitiae apparebit in iudicio, ubi impios severiter condemnabit, juxta illud Sap. 11. *Illos tanquam durus rex interrogans condemnasti*. Sic ergo patet, quomodo & quare Deus dicitur rex. Unde etiam de Christo dicitur: *Ecce rex tuus venit tibi mansuetus*. Istum enim regem quarebant Magi cum fedulitate. Istum enim regem deridebant Judaei cum fatuitate. Istum regem describebat Pilatus cum subtilitate. Magi n. dicebant inquirendo, Mat. 2. *Ubi est, qui natus est rex Iudaorum?* Judaei autem dicebant deridendo Mat. 15. *Ave rex Iudaorum*. Pilatus vero dicebat describendo Luc. 23. *Hic est Iesus Nazarenus rex Iudaorum*. Et: *Ecce rex vester*. Ille autem rex fecit in sua beata incarnatione, sicut solent facere reges praelium ingressuri, qui quandoque accipiunt arma, & habitum alienum, ne ab hostib. cognoscantur, juxta illud quod dixit ei rex Israel 3. Reg. 22. *Mutabo habitum, & sic ibo ad pugnandum*. Sic Deus praelium mundi ingrediens, habitum & arma aliena nostrae humanitatis assumpsit, in quib. cum demonibus dimicavit. Figuratus in Jove, de quo dicit Ovid. quod de coelo veniens ad terram occidere illum tyrannum impium Lycaonem, mutavit se in hominem. Ut de Christo dicatur illud 3. Reg. 22. *Rex Israel mutavit habitum suum*. Ubi describitur ut notabiliter honoratus, quia rex. Ut laudabiliter sociatus, quia rex Israel, i. videntium Deum, sc. Sanctorum & Angelorum. Ut mirabiliter alteratus, quia mutavit habitum suum.

I De isto ergo rege possumus notare, quod ipse est Rex

Amorosus,
Speciosus,
Gloriosus,
Gaudiosus,
Vigorosus,
Rigorosus.

Quod sit rex amorosus; patet in Psal. ubi anima dicitur: *Concupiscet rex decorem tuum, quoniam ipse est Dominus Deus tuus*. Quod sit rex speciosus, patet Esa. 33. ubi de homine beato dicitur: *Regem in decore suo videbit*. Quod sit rex gloriosus, patet 2. Reg. 6. ubi dicitur: *Quam gloriosus fuit hodie rex Israel*: & in Ps. *Dominus virtutum ipse est rex gloria*. Quod ipse sit rex gaudiosus, patet in Psal. ubi dicitur: *Dominus in virtute tua latabitur rex*: & alibi: *Rex vero latabitur in Deo*. Quod sit rex vigorosus, patet Esa. 19. ubi dicitur: *Rex fortis dominabitur eorum*. Quod sit rex rigorosus, patet Esa. 32. ubi dicitur: *Ecce in iustitia regnabit rex*. Psal. *Honor regis iudicium diligit*. Et ideo Hieronimus dicebat Hier. 10. *Quis non timebit te, o rex gentium?* Et sciendum est, quod sedes istius regis fuit crux, diadema tunc de spinis, sceptrum fuit de clavis. Et ideo Judaei dicebant: *Sive Israel es, descende de cruce*. Contra quos Bernard. dicit: *Imo si rex Israel es, regni solum non dimittas*. Et sic ergo dico, quod Deus dicitur rex, scilicet

Propter iustitiam,
Propter providentiam,
Propter potentiam,
Propter clementiam,
Propter sapientiam.

Bene ergo dicit: Rex unus erit omnibus imperans. **¶ Secundo** principaliter dico, quod dicendum est de rege laudabili, & virtuoso. Et sic dico, quod per regem intelligitur omnis bonus iudex, princeps, praelatus, vel etiam vir perfectus, qui se & alios bene regit. Quilibet enim caterva apud dicitur habere unum regem, cui alii obediunt, & obsequuntur, & à quo alii reguntur & gubernantur. Sic vere in omni caterva populi, in omni scilicet regione vel legione, religione vel natione, necesse est esse aliquem regem, id est, aliquem dominum, iudicem, vel rectorem, cui à subditis obediatur, & per quem subditi debite gubernentur. Eccl. *In unamquamque gentem proposuit rectorem*. Ut sic de quolibet tali rege dicatur illud Hier. 23. *Suscitabo David germen iustum, & regnabit rex, & sapiens erit*. Istam auctoritatem vide supra divisa & profectam tit. de David, ubi ostenduntur, quae debent quinque esse in quolibet principe vel praelato. **¶ Sed adhuc nota**, quod rex temporalis vel spiritualis debet habere multas perfectiones & conditiones. Quanto enim major est honor, tanto magis debet habere de bonitate. Nota ergo, quod iste debet esse, scilicet,

Audax ad praecedendum,
Fortis ad resistendum,
Cautus ad praevidendum,
Clemens ad indulgendum,
Iustus ad iudicandum,
Diligens ad inquirendum,
Humilis ad serviendum,
Astutus ad cognoscendum,
Stabilis ad perseverandum,
Authenticus ad imperandum,
Liberalis ad premiandum,
Sapiens ad gubernandum,
Innocens ad operandum,
Pacificus ad convivendum,
Honestus ad conversandum,
Flebilis ad Deum timendum,
Devotus ad offerendum,
Tranquillus ad audiendum,
Severus ad corrigendum,
Modestus ad loquendum,
Facilis ad consilium credendum,
Parcus ad vina gustandum.

Iste sunt enim viginti duae conditiones, quas debent habere boni reges & boni praelati, & etiam quicumque boni iudices & praefecti, sicut possunt probari exemplis creaturarum & auctoritatibus scripturarum. Dico ergo, quod quilibet talis debet esse audax ad praecedendum, quia scilicet, praelatus debet alios audacter praecedere, bonum exemplum eis dando terribilia pro eorum defensione non timendo, & pro defensione reipublicae primus ad terribilia incedendo, sicut de rege apud legitur, qui primus de alveari egreditur, & post ipsum totus grex apud sequitur & obsequitur. Sicut etiam de Julio Caesare legitur nunquam eum dixisse militibus suis, *Ite illuc*, sed semper *venite huc*. Exemplum leonis regis animalium, qui est animal audacissimum, ita quod de eo dicitur Prove. 30. *Leo fortissimus bestiarum ad nullum pavet*

payebis occursum. Ut de tali processiva & exemplari audacia dicatur illud Mich. 2. *Transibit rex eorum coram eis: & 1. Reg. 12. Nunc rex graditur ante vos; & pugnabit bella vestra.* Sit ergo audax ad præcedendum. Item debet esse fortis ad resistendum. Bos enim, qui dicitur esse rex jumentorum, est animal fortissimum in labore. Prover. 14. *Ibi manifesta est fortitudo bovis.* In quo notatur, quod illi, qui sunt reges & prælati aliorum, debent esse virtutibus fortiores, & ad sustentationem laborum terribilium, & poenarum pro defensione populi & utilitate patriæ infatigabiliter promptiores. Exemplo etiam regis apum, qui in duplo dicitur aliis apibus esse major & corpore & virtute. Quia breviter si fortitudo spiritalis ad pugnandum contra diabolum requiritur in subditis inferioribus, multo magis in prælati & in regibus. Unde Esa. 19. *Rex fortis dominabitur eorum.* 1. Esd. 4. *Reges fortissimi fuerunt in Hierusalem.* Item debet esse cautus ad prævidendum, quia scilicet ipse debet caute prævidere pericula gregis sui, & insidias hostium demonum, scilicet hæreticorum. Exemplo regis gruum, qui caput ceteris frequenter erigit, & undiq; frequenter circumspicit, & si aliquem insidiantem viderit ad præcavendum clamando præmunit. Sic prælatus debet curam de subditis gerere, caput intentionis & intellectus sape sursum erigere; & ne sibi & subditis suis aliquod periculum accidat, debet cautius circumspicere, & videre, & si quod periculum videt imminere, debet eos clamore prædicationis præmunire, & ad præcavendum periculum animare, juxta illud Act. 20. *Attendite vobis, & converso gregi, super quem Spiritus sanctus vos posuit Episcopos regere Ecclesiam Dei.* Item debet esse clemens ad indulgendum. De natura enim regum & principum debet esse, quod sint clementes illi, qui poenitent deliquisse. Non enim debent esse crudeles, nec vindicativi. Exemplo regum apum, qui quamvis habeant aculeum, nunquam tamen utuntur aculeo, secundum Ambr. & Plin. Exemplo etiam leonis regis animalium, qui mulieribus, pueris, & prostratis solet parcere, & ipsos, nisi fame compulsus, nunquam lædere. Quia videlicet prælati & superiores debent parcere miseris & pauperibus, & quamvis habeant aculeum, id est, potentiam vindicandi, ipso tamen non debent uti, nisi forte fame, id est, zelo justitiæ compellantur. 3. Reg. 20. *Reges domus Israel clementes sunt.* Nihil enim melius sedet, quam clementia in principe, sicut vult Sen. lib. de clementia ad Nero. vide ibi. In signum cujus de David, qui etiam inimico suo capitali bis perpercit, scilicet, Sauli, dicitur 1. Mac. 2. quod David in sua misericordia consecutus est sedem regis in sacula: & Prover. 20. dicitur: *Misericordia & veritas custodiunt regem.* Item iste debet esse justus ad judicandum. Justitia enim super omnes alias virtutes debet esse superioribus desponsata. Ista enim est illa, per quam communitates reguntur, per quam jura sua omnibus redduntur, & per quam impii puniuntur, & per quam innocentes ab impiis defenduntur. Istam ergo debent habere reges tam temporales, quam spirituales. Ps. 95. *Honor regis judicium:* & Prov. 29. *Rex justus erigit terram suam.* Exemplo Solis, qui rex dicitur Planetarum, & ideo locum tenet medium inter eos. Ad denotandum, quod tales debent esse justi & medii inter partes, & non plus ad unam partem, quam ad aliam per acceptionem personarum tendere seu pendere. Unde de talibus regibus loquitur sub metaphora Solis Ambr. in hexameron, dicens sic: Sol, inquit, est oculi mundi, jucunditas diei, pulchritudo cæli, mensura temporum, virtus & vigor omnium terra nascentium, decor & perfectio stellarum, rex & dominus planetarum. Et ideo breviter de tali virtute justitiæ dicitur 2. Paral. 9. *Idcirco posuit Dominus regem super populum suum, ut faciat judicium & justitiam.* Item iste debet esse diligens ad inquirendum. Debet enim prælatus diligenter inquirere veritatem, & de illis, quæ pertinent ad animam, & de illis, quæ pertinent ad rempublicam, quia sicut dicitur Prov. 35. *Gloria regum est investigare sermonem.* Diligentes enim debent esse, & potissime ad custodiam subditorum. Exemplo regis apum, qui in domo manens non cessat undique circuire, dans exemplum superioribus qualiter debent esse solliciti & diligentes ad custodiam domus Dei. Cantic. 3. *Surgam, & circuibō civitatem.* Unde de diligenti inquisitione & circumspeditione talium regū dicitur Job. 29. *Cum sederem quasi rex circumstante exercitu.* Sequitur: *Oculus fui cæcus, & pes claudus, & causam, quam nesciebam, diligenter investigabam.* Item iste debet esse humilis ad serviendum, quia scilicet ipsi debent servire & Deo & populo. Unde etiam Papa, qui est rex regum, vocat se servum servorum Dei. Ut & de illis dicatur illud Psal. *Reges ut servant Domino* & Esa. 60. *Reges eorum ministrabant tibi.* Item iste debet esse astutus ad cognoscendum, quia, scilicet sicut aquila regina avium

visum habet limpidissimum & clarissimum, in tantum, quod ab altitudine aeris videt pisces in mari natantes: leo etiam rex animalium dicitur oculis apertis dormire: sic vere tales, qui aliorum sunt rectores & reges, debent habere oculos cordis & intellectus limpidos atq; claros, apertos, vigiles, & attentos, ut scilicet discrete videant agenda, fugienda, tenenda pariter & vitanda, ita quod sive dormiant in temporali prosperitate, sive sursum prævideant in dignitatis sublimitate, debent tamen semper cogitare, attendere, & videre, quid inferius faciant pisces, id est, subditi in hujus sæculi vanitate. Esa. 49. *Reges videbunt, & consurgent principes.* Ps. 2. *Et nunc reges intelligite, erudimini, qui judicati terræ.* Item iste debet esse stabilis ad perseverandum; non enim decet regem esse, nec in dictis, nec in factis mutabilem atque vanum. Exemplo leonis regis animalium, qui collum dicitur habere immobile, quia scilicet edictum & voluntas talium debent esse immobilia atque firma. Dan. 7. *Scito rex quod lex Medorum & Persarum est, ut omne decretum, quod statuerit rex, non liceat immutari.* Item iste debet esse authenticus ad imperandum. Exemplo leonis regis animalium, qui incessu, vultu, gestu & rugitu, auctoritatem prærendit, in tantum, quod solo visu vel auditu à cunctis animalibus timetur. Sic vere reges & prælati debent esse authentici, in gestu, habitu, opere & sermone, & hoc non, ut superbiant, sed ne subditi eos despiciant, & ut errorem malefactoribus incutiant. 2. Paral. 9. *Magnificatus est Salomon super omnes reges.* Item iste debet esse liberalis ad præmiandum. Exemplo aquilæ avium reginæ, & leonis animalium regis, quæ conditionem habent mirabiliter liberalem, quia sc. prædam suam soli non comedunt, s. ipsam aliis avibus se insequentibus dividunt, quia sc. ad justos pertinet liberalitatem habere, bona sua aliis dividere, & bene meritos præmiare. Exemplo regis Darii, de quo dicitur 2. Esd. 3. *Rex Darius fecit cenam magnam.* Et in signum hujus reges consueverunt inungi, ad denotandum, quod oleo pietatis & liberalitatis debent totaliter esse uncti, 2. Reg. 5. *Vinxerunt David regem super Israel: manus enim unctæ facilius mittit labi quod tenet.* Res etiam unctæ valde est suavis, mollis & lenis. Sic vere illi qui sunt uncti oleo pietatis, sc. reges spirituales, bona sua debent aliis libenter dimittere & largiri, & mites & suaves ab omnibus inveniri. 2. Regum 2. *Me unxit domus Iuda in regem.* Pietas enim est mammilla quæ tales reges debent subditos nutrire juxta illud Esa. 49. *Erunt reges nutriti, & regina nutrices tuæ.* Et Esa. 40. *Mammilla regum lactabitur.* Sic igitur liberalis ad præmiandum. Item iste debet esse sapiens ad gubernandum. Unde illud Esa. 32. *Ecce in sapientia regnabit rex.* Et Sap. 6. *Rex sapiens populi stabilimentum.* Item innocens ad operandum. 2. Reg. 13. *Et Rex & thronus ejus sit innocens.* Item pacificus ad convivendum. 3. Reg. 1. *Vivat rex Salomon, qui sc. interpretatur pacificus.* Item honestus ad conversandum Esa. 33. *Regem in decore suo videbit.* Item flebilis ad Deum timendum. 2. Reg. 13. *Rex & omnes servi ejus fleverunt.* Item devotus ad offerendum Ps. *Reges Tharsis & insula munera offerent, &c.* Item tranquillus ad audiendum Sap. 6. *Audite reges & intelligite.* Item severus ad corrigendum Proverb. 20. *Dissipat impios rex sapiens.* Item modestus ad loquendum Esa. 52. *Continebunt reges os suum.* Item facilis ad consilium credendum, quia, sc. illud summe pertinet ad regem judicem vel prælatum, est credere & habere bonum consilium, quia sicut rex apum semper est circumdatus multitudine apum, aculeo armatarum, ipsum juvare & defendere paratarum, sicut quilibet talis debet secum habere multitudinem bonarum personarum, & discretorum consiliariorum, aculeo & stimulo stricte conscientie munitorum, quorum consilio regatur, & quorum adjutorio utatur Job. 29. *Cum sederem quasi rex circumstante exercitu, etiam tamen merentium consolator.* Item parcus ad vina gustandum. Nam & si immoderatus vini usus in omni sexu, in omni ætate, in omni hominum conditione turpitudinis alicujus & vitii sit adminiculum & fomentum, magis tamen in regibus & principibus, qui majestatis nomen, in crudelitatis crimen vertere non erubescunt, putant sibi quicquid libet, licere, maxime vino æstuantes. Propterea Salomon quævis rex, regibus tamen vinum prohibet, dicens Prov. 31. *Noli regibus dare vinum.* Istæ sunt ergo conditiones boni regis. Et sic dico quod dictum est de rege laudabili & virtuoso: quamvis hodie possimus dicere illud Jud. 17. *In diebus illis non erat rex in Israel.*

¶ Tertio principaliter possumus aliquid de rege odibili & vitioso dicere, i. e. de fatuo principe vel prælato. Et possumus dicere, quod mali prælati & principes hodie sunt vitiosi, quia scilicet,

Delitiis impinguntur,
Blanditiis delectantur,

scilicet

Luxuriis

luxuriis inquinantur,
Savitiis effrenantur,
Ignorantiis hebetantur.

¶ Dico quod tales impinguntur magnis delitiis. Unde Gen. 49. *Aser pinguis panis ejus, & praebebit delicias regibus.* Item dico, quod delectantur falsis blanditiis, quia scilicet tales hodie non diligunt nisi adulatores Osee 7. *In malitia sua laetificaverunt regem, & in mendacijs suis principes.* Item dico, quod isti inquinantur foedis luxuriis, similes basilisco venenosisimo regi serpentum, cui luxuriosi comparantur, qui visu interficiunt & aspectu. Et compara eos Plutoni regi inferni Pl. 44. *Concupiscet rex decorem.* Item effrenantur diris servitiis, similes aquila Reginae avium, & leoni regi animalium, qui super omnia sunt crudeles. Unde Dan. 2. dicitur, quod rex in furore, & in ira praecepit ut perirent sapientes. Item isti hebetantur magnis ignorantis, similes bovi regi jumentorum, quod est animal hebes, stolidum & inane Ecc. 10. *Rex insipiens perdet populum suum: & Eccl. 10. Va terra cujus rex puer est.* Ista igitur sufficiant de rege vitioso & glorioso.

N ¶ Sed si velis ulterius procedere, dic quod in scriptura fit mentio principaliter de quatuor regibus, scilicet, de rege Juda, de rege David, de rege Salomone, de rege Israel, qui scilicet quatuor status ecclesiae significant, quorum tres sunt in via, & unus in patria. Et isti certe sunt

Incipientes,
Proficientes,
Virtuose viventes,
Gloriose gaudentes.

Primi vivunt in vera fidei confessione. Rex Juda, qui interpretatur confitens. Secundi vivunt in boni operis patrione, David, manu fortis. Tertii vivunt in quieta virtutum perfectione, Salomon, pacificus. Quarti vero vivunt in beata salutis adeptione, Israel, videns Deum.

Primum est regnum noviter converforum,
Secundum est regnum fortiter adivorum,
Tertium est regnum penitus perfectorum,
Quartum vero est regnum coelitus beatorum.

Primum est regnum poenitentium,
Secundum est regnum militantium,
Tertium est regnum superantium,
Quartum vero est regnum triumphantium.

In primo regno incipiunt tyrones,
In secundo regno exercentur agones,
In tertio regno vincunt eorum lirones,
In quarto regno dividunt praedones.

¶ Dicamus ergo, quod est dare unum regnum incipientium, in quo vivunt homines poenitentes, & isti signantur per regem Juda, quia scilicet Juda interpretatur confitens vel glorificans, quia videlicet illi qui noviter convertuntur ad Deum debent peccata sua confiteri & dicere, Deum etiam debent per veram fidei confessionem agnoscere, ipsumque laudare, benedicere & agnoscere Hier. 17. *Stans porta per quam ingrediuntur reges Iuda.* Porta enim ista est poenitentia seu fides, quae scilicet est porta ingradientium ad salutem. Unde breviter de quolibet tali rege Juda seu Rege Judaeorum potest dici illud Matth. 2. *Vbi est qui natus est rex Iudaorum? Vidimus stellam ejus in oriente.* Tales enim noviter natus dicitur stella, quia ipse vitae claritas in oriente spectatur, ubi certe a magis seu regibus, id est, a perfectis omnibus laudatur & adoratur. Constat enim quod viri justi noviter incipientes commendant, ipsorumque novum regnum, & regimen magnificant atque laudant, dicendo, scilicet, Matth. 27. *Tu es rex Iudaorum, & ibidem. Ave rex Iudaorum.* Adverte tamen quod multi sunt reges Juda, id est, reges bene incipientes, cito autem deficientes, & mala per omnia finientes, sicut ad literam videmus de mundi regibus & principibus, & etiam de nostris praelatis antistitibus, & sic notabis de talibus novis regibus, quod isti

Christi ecclesias solent spoliare,
Vanas phantasias solent frequentare,
Legis justitias solent abdicare,
Poena molestias solent tolerare.

R Isti dico, gravant & spoliant Christi ecclesias. Unde 4. Reg. 12. *Tulit Iosabab rex Iuda omnia sacrificia, quae sacrificaverant patres sui reges Iuda.* Item isti agunt & frequentant multas nequitias. Unde 4. Reg. 21. *Fecit Manasses rex Iuda abominationes pessimas super omnia quae fecerant ante eum Amorrhai, & ponuntur ibi horribilia auguria de isto rege Juda.* Item isti solent abdicare legis justitias, Unde

Eccl. 49. *Reliquerunt regem potentis (alias altissimi) reges Iuda, & contempserunt timorem Dei.* Item isti solent tolerare duras molestias, scilicet finaliter in inferno, ubi scilicet demonibus subjugantur 4. Reg. 24. *Egressus est Ioaachim rex Iuda ad regem Babylonis, & transfudit sortes exercitus in captivitatem, &c.* Non sic boni incipientes non, quia sicut dictum est, est dare unum regnum incipientium, quo vivunt homines poenitentes. ¶ Denique dico, quod est dare unum regnum proficientium, quo vivunt homines laborantes seu etiam militantes. Ibi enim regnat & imperat rex David; qui interpretatur manu fortis, quia scilicet illi, qui per bonas operationes & fortes manualiter seu actualiter laborant & militant, in isto regno, id est, in isto statu ecclesiae imperant atque regnant. Et si vis, de istis manu fortibus, & ad bene operandum & laborandum habilibus possumus notare, quod isti reges

Devotionis titulo sunt dotati,
Compassionis titulo sunt rigati,
Durationis tumulo sunt fundati,
Salvationis cumulo sunt latati.

Dico ergo, quod tales reges David dotantur titulo devotionis, quia scilicet isti sunt qui Deo per orationem & devotionem assistant, & qui ideo sacrificant & immolant. Et hoc est quod dicitur 2. Reg. 7. *Ingressus autem David rex sedis coram Domino.* Et 3. Paral. 18. *Vasa aurea, argentea & aenea consecravit David rex Domino.* Iste isti reges David rigantur rivulo compassionis, sicut scilicet de David rege legitur 2. Reg. 13. quod compassione ductus cessavit persequi Absalon, quamvis Amon ipsius primogenitum occidisset. Item isti reges David fundantur tumulo durationis, durante enim & perseverant in bono 3. Reg. 1. *Rex David senuerat.* Senectus enim signat longam durationem & perseverantiam. Unde ibidem, *Vivas Dominus meus David rex in aeternum.* Item isti reges David latantur jubilo consolationis. 1. Par. 19. *Sed & David rex latatus est gaudio magno, & benedixit Domino.* Patet ergo, quod est dare unum regnum proficientium, quo regnant homines laborantes. ¶ Denique dico, quod est dare unum regnum sancte viventium, quo regnant vitia superantes. Et istud est regnum hominum perfectorum, qui scilicet intelliguntur per regem Salomonem, qui interpretatur pacificus, quia scilicet viri perfecti reges pacifici proprie nuncupantur. Reges dico, eo quod debito se & alios regere dignoscuntur. Pacifici, & quod pacem cum hostibus mentalibus, mundialibus & infernalibus per virtutis praeominantiam consequuntur. De viro enim perfecto dicit Sen. quod *iste fecit sibi pacem, nil timendo, divitiis non concupiscendo.* Unde de tali rege Salomone dicitur Eccles. 47. *Salomon imperavit in diebus pacis, & 3. Reg. 4. Salomon pacem habebat ab omni parte.* Et breviter nota, quod talis rex Salomon, id est, vir perfectus solet

Affluere dono liberali,
Mitescere more maternali,
Clarescere luce doctoralis,
Fragrescere fama virtuali,
Excrescere throno magistrali.

Dico ergo, quod tales dono liberali solent affluere 3. Reg. 10. *Rex Salomon dedit regina omnia quae voluit.* Item tales more maternali solent mitescere, quia scilicet tales solent esse uncti in regem, id est, benigni, misericordes & mites 3. Reg. 5. *Misit Hiram rex Tyrus servos suos ad Salomonem, audivit enim quod unxissent eum in regem.* Item tales luce doctoralis solent clarescere, quia scilicet isti luce sapientiae fulgent 3. Reg. 3. *Dedit Dominus Salomoni sapientiam.* Unde 3. Reg. 10. *Vasa de quibus bibebat rex Salomon, erant aurea.* Aurum autem splendorem sapientiae signat. Item tales fama virtuali solent fragrescere. Ista sunt aromata bonae famae, quae regina Saba attulit Salomoni, quia sicut dicitur 3. Reg. 10. *Aromata dedit regina Saba regi Salomoni.* Aromata autem significant fragrantiam bonae famae, quam scilicet regina virtutum sapientia solet dare. Item tales throno magistrali solent praecellere, quia scilicet tales viri perfecti & in hoc saeculo & in futuro excellentia maiestatis digni sunt praesidere 3. Reg. 10. *Fecit rex Salomon thronum de ebore.* Et ibidem, *Magnificatus est rex Salomon super omnes reges, &c.* Sic igitur patet, quod est dare unum regnum sancte viventium, quo regnant vitia superantes.

¶ Quarto dico, quod est dare unum regnum semper latantium, quo regnant coelitus triumphantes. Et istud certe est regnum paradisi, quod scilicet per regnum Israel, & per reges Israel denotatur, quia scilicet interpretatur videns Deum, quia, scilicet, visio beatifica est merces & gloria triumphalis, quae scilicet beatis conceditur post obtentam victoriam viciorum. Ut sic cuilibet tali dica-

dicatur illud, *Rabi tu es filius Dei, tu es rex Israel*. Sic ergo patet, quod in scriptura fit mentio de quadruplici bono rege.

Sed si vis adhuc dic, quod in scriptura fit mentio de quadruplici malo rege, videlicet, de Rege

Assyriorum,
Amorrhæorum,
Babyloniæ,
Ægyptiorum.

Isti enim quatuor reges & regnâ filios Israel gravaverunt, Deum contempserunt, & superbe super alios regnaverunt. Et ideo certe per istos possumus damones vel tyrannos intelligere, qui scilicet semper superbe & tyrannice solent aliis imperare. De diabolo enim legitur, quod ipse est rex super omnes filios superbia Job. 41. De tyrannis autem seu malis prælati dicit Dominus Osee 8. *Ipsi regnaverunt, sed non ex me, principes extiterunt, sed non per spiritum meum*. Nota igitur de talibus malis regibus quoniam isti sunt,

Qui captivant justos & exulant,
Qui prædantur atque depopulant,
Qui occidunt, gravant & jugulant.
Qui affligunt, pungunt & stimulant,
Qui promittunt falsum & stipulant,
Qui se malis jungunt & copulant,
Qui se morte æterna jaculant.

Dicitur igitur, quod mali reges libertatem solent exulare, quia scilicet damones animas libertate gratiæ & gloriæ spoliunt, & eas in servitutem peccati & inferni captivant. Vnde 4. Regum 18. *Transiit rex Assyriorum Israel in Assyrios*. Et 4. Reg. 24. *Omnes viros fortes bellatores duxit rex Babylonis captivos*. Item facultatem solent populare, seu etiam depradando vestare, quia scilicet damones depopulant possessionem virtutum, tyranni vero possessionem divitiarum. Vnde Hier. 36. *Rex Babylonis vastabit terram hanc*. Item innocentes solent jugulare. Tyranni enim etiam innocentibus non parcunt. Vnde Hier. 52. *Jugulavit rex Babylonis filios Sedechia*. Item quiescentes solent stimulare, seu etiam perturbare Esa. 7. *In die illa reddet Dominus his, qui trans flumen sunt in rege Assyriorum*. Item verbis & promissionibus suis confidentes solent decipere, & eis falsa & mendacia narrare, sicut patet 1. Mach. 11. ubi dicitur quod *Jonathas misit ad regem Demetrium, ut eos qui in arce erant, eiceret*. Cui respondit Demetrius: *Non hoc tantum faciam tibi & genti tue, sed etiam gloria illustrabo te & gentem tuam*. Sequitur: *Mentitus est Demetrius cuncta quæ dixit, & abalienavit se à Jonatha*. Item pestilentes solent exaltare seu copulare, scilicet, sibi, quia scilicet, mali principes & tyranni malos & impios sibi jungunt & copulant, ipsosque in suis curiis & officiis promovent & exaltant. Unde Hest. 3. *Rex Assuerus exaltavit Aman, & posuit solium ejus super omnes principes quos habebat*. Item delinquentes solent damnare, scilicet, in fine, quando Deus postquam isti dure alios gravaverunt, austere ipsos in inferno condemnat. Unde Ezech. 30. *Eccce ego ad Pharaonem regem Egypti, & comminuam brachium ejus forte, sed contractum, & cunctis gladium de manu ejus, & confortabo brachia regis Babylonis (id est, diaboli) contra eos, & brachia Pharaonis concidunt*. Et hæc de rege in bono & in malo sufficiant, &c.

Nota, quod Regina in scriptura potest intelligi anima devota, vel qualibet sancta virgo, vel etiam virgo Maria. Istæ enim reginæ sunt, quia se ipsas bene rexerunt, & regis summi sponsæ & uxores sunt. Nota ergo, quod ad reginam pertinet, scilicet,

Regem cum populo concordare,
Semper clementiam demonstrare,
Semper decentiam adornare,
Hostis potentiam refranare,
Regis amicitiam vindicare.

Hæc enim omnia facit beata virgo, vel etiam sancta anima vel persona. Ista ergo est regina cum rege populi concordativa. Populus enim ad reginam solet recurrere, quando vult regem ad veniam aut clementiam invitare. Exemplo reginæ Hester, ad quam Mardocheus cum populo Judæorum recurrere regis Assueri iram & sententiam mutavit, & ipsum Judæis reconciliavit & concordavit, sicut patet Hest. 7. ubi dicitur, quod cum rex Assuerus vidisset Hester reginam, placuit oculis ejus, & dixit ei: *Quid petis regina? quæ est petitio tua? si dimidiam partem mei regni petieris, dabitur tibi*. At illa: *respondit: Da mihi animam meam, pro qua rogo, & populum meum, pro quo obsecro*. Ista enim regina in tantum placet regi Assuero, id est, Deo, quod peccatores sibi pro libito reconciliat.

dictum. Berchorij.

& omnia quæ vult ab ipso acquirit & impetrat. Item dico, quod ista magnæ clementiæ est demonstrativa. Ad reginam enim proprie pertinet, quod sit clemens & misericors, & ad indulgendum, & ad gratiam impetrandum, & ad beneficia concedendum, & ad miseris veniam procurandum. Daniel. 5. *Regina ingressa est domum convivij*. Et Hester 1. *Regina Vashti fecit convivium, quia scilicet, ista est liberalis, ita quod convivium misericordiæ suæ omnibus est paratum*. Unde Esa. 49. *Erunt reges nutritij tui, & regina nutrices tuae*. Item dico, quod ista est magnæ decentiæ representativa. Ad reginam enim pertinet, quod decentissime sit ornata. Sic ista ornata fuit virtualiter per honestatem, tunc vero ornata est supernaliter per gloriam & maiestatem. Unde in Ps. 44. *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate*. Item ista est hostis potentiam refranativa, quia scilicet ista sola est quæ hostem humani generis superat & prosternit Luc. 11. *Regina austri surgit in judicio adversus generationem istam, & condemnabit eam*. Item ista est Dei amicitiam obtentiva vel vindicativa, quia scilicet regina super omnes alias personas à rege diligitur, & familiaritatem ipsius assequitur, & amplectitur. Unde Nehem. 2. dicitur, quod *regina sedebat juxta regem*. Istis ergo rationibus ad istam reginam debemus per orationem recurrere, & eam per devotionem colere, & per humilia obsequia venerari. Hierem. 44. *Venite, sacrificemus reginæ celi*. Unde Hester 7. *Aman autem surrexit, ut rogaret reginam pro anima sua, intellexit enim paratum à rege sibi malum*. Ista igitur, quæ tanti regni est regina, & quæ tanti regis est mater, filia & amica, potest dicere illud Apoc. 18. *Sedeo ut regina, & vidua non sum*.

¶ Ubi ostenditur, quod ista

Caret labore,
Pollet honore,
Feryet honore.

Primum probat status tranquillitas. (Sedeo)

Secundum regni sublimitas. (Ut regina)

Tertium viri communitas. (Vidua inquit non sum)

Refrigerio firmitatis (Sede)

Ista enim est in Fastigio dignitatis. (Ut regina)

Conjugio charitatis. (Vidua non sum)

Et breviter dic, quod

Regina debet esse
Decens & speciosa,
Placens & amorosa,
Clemens & viscerosa,
Tremens & timorosa,
Cultu religiosa,
Statu imperiosa,
Egeno pascuosa,
Impio rigorosa,
Solio gloriosa.

Igitur dic, quod regina debet esse decens & speciosa. Decet enim ut reges pulchras uxores habeant, ne uxorum turpium tædio adulteria aliarum prorumpant. Vnde de Assuero dicitur Hest. 1. quod *præcepit ut introducerent reginam Vashti coram rege, ut ostenderet cunctis populis & principibus illius pulchritudinem*. Item debet esse placens & amorosa. Vnde de Assuero dicitur Hester 5. *Cumque vidisset Hester reginam stantem placuit oculis ejus, & dixit: Quid petis regina? &c.* Item debet esse clemens & viscerosa, quia, scilicet, decens est ut reginæ clementia mitiget iram regis. Vnde Hest. 7. *Surrexit Aman ut rogaret reginam pro anima sua, intellexit enim paratum à rege sibi malum*. Item debet esse tremens & timorosa, quia scilicet regem debet timere & revereri. Vnde Hest. 15. *Cumque, inquit, rex elevarisset faciem, & ardentibus oculis furorem pectoris indicasset, regina corruit, colore in pallorem mutato*. Item debet esse cultu religioso, Deum orando, & ipsum devoto colendo. Vnde Hest. 14. *Hester quoque regina fugit ad dominum, &c.* Item debet esse in statu imperiosa. Vnde in Ps. 44. *Astitit regina à dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate*. Item debet esse egenis pascuosa, quia scilicet debet pauperes recreare. Vnde Hest. 1. *Vashti quoque regina fecit convivium, &c.* Item debet esse impiis rigorosa, quia scilicet regina nunquam debet esse ita clemens & pia, quin bene permittat impios & protervos suspendi, sicut Hester regina permittit Aman suspendi, licet legatur ipsam rogasse pro anima sua Matth. 22. *Regina austri surgit in judicio contra generationem istam, & condemnabit eam, &c.* Item debet esse solio gloriosa, dicens, scilicet Apoc. 18. *Sedeo ut regina, & vidua non sum*. Sufficit. Vide supra de Filia, de Puella, & infra de Vxore.

ccc a

Regius

A Regius. Regalis. Cum regnum seu regale dicatur illud quod ad reges noscitur pertinere, seu à regibus dependere, hinc est, quod secundum diversitatem regum invenitur diversitas regionum. Et quia est dare reges bonos & malos, hinc est quod regium sumitur in bono & in malo. Et primo quidem in bono. Et sic certe dico, quod illud regium dicitur, quod bonum, dignum, virtuosum & honestum & authenticum invenitur, sicut sc. id quod à summo rege Deo procedere invenitur, vel quod ad viros sanctos & justos (qui in scriptura, sc. Apoc. 1. regnum seu reges & sacerdotes dicuntur) pertinere probatur. Sic ergo dico, quod est dare aliquod Regium

Temporaliter,

Virtualiter,

Æternaliter,

Primum debet parum reputari,

Secundum multum honorari,

Tertium semper affectari.

B ¶ Igitur dico, quod est dare regium temporale, quod est vanum & transitorium, quia revera omnia illa, quæ in hoc mundo regalia vel regia dicuntur, periculosa, vana & transitoria comprobantur. Et hoc certe multiplici ratione, videlicet, propter

Dissensiones & controversias,

Vagationes & insolentias,

Occisiones & injustitias,

Detractiones & invidentias,

Ambitiones & avaritias,

Proditiones & fraudulentias,

Extorsiones & violentias,

Delectationes atque blanditias,

Epulationes & gastrimargias.

Et breviter dicam, quod in domibus & curiis regiis solent communiter esse & vigere controversie & dissensiones. Unde 3. Regum 10. dicitur, quod sollicitavit Dominus adversarium Salomoni de semine regio. Item ibi solent vigere insolentia & vagationes. Ut communiter enim tales regii otii & vagationibus intendunt. Sicut de David legitur 2. Reg. 11. quod cum deambularet in solario aula regia, vidit Bersabæ se balneantem, & eam concupiscens sedavit, & Uriam virum ejus occidit. Item ibi solent vigere injustitiae & occisiones; multa enim homicidia injusta vel publica vel occulta solent in curiis regiis perpetrari, sicut in multis regnorum historiis legitur, quod semen regium extinctum est, ut alii jure possent succedere loco sui, sicut 4. Reg. 11. legitur quod Athalia omne semen regium interfecit, ut regnaret in Hierusalem. Item ibi solent vigere invidentia & detractiones, sicut de Aman legitur Hest. 3. quod invidia motus dixit, Cum hæc, inquit, omnia habeam, nihil me habere puto, quamdiu video Mardocheum Iudæum sedentem ante fores regias, &c. Item ibi solent vigere avaritia & ambitiones; Semper enim solent ad ampliores divitias anhelare, & ad altiores status ambire. Exemplo Aman, de quo dicitur Hest. 6. quod Aman atrium domus regie intraverat, quando scilicet vocatus fuit à rege ut diceret quo honore dignus esset quem rex honorare vellet, credensque pro se fieri questionem, dixit sic: Homo quem honorare rex cupit, debet indui vestibus regis, & accipere regium diadema, &c. Item ibi solent vigere fraudulentia & proditiones, sicut de Ismael legitur Hier. 41. quod Ismael qui erat de semine regio, venit ad Godoliam in Massbat, & comederunt panes simul, & tamen interfecerunt eum ipse & socii sui. Et sequitur ibidem quod Ismael incedens & plorans venit in occursum 40. virorum, & occidit eos, &c. Item ibi solent vigere violentia & extorsiones, quia scilicet tales officiales regii solent rapinas & extorsiones facere, & crudelitatibus & violentiis se & regium palatium inflammare. Unde 3. Reg. 16. dicitur, quod Zamri ingressus est palatium, & succendit se cum domo regia. O quot sunt hodie tales in regiis palatiis, qui scilicet per suas adinventiones & consilia domos regias igne rapina, violentia incendunt? Item ibi solent vigere blanditia & delectationes, quia scilicet tales regii deliciis & blanditiis solum vacant. Unde Esai. 7. dicitur Babylonica civitati: Ornasti te, inquit, regio unguento, & multiplicasti pigmenta tua. Item ibi solent vigere gastrimargia & epulationes. Unde de Uria legitur 2. Reg. 11. quod cibus regis secutus est eum, dormitq. ante portas domus regia. Et tamen constat quod occasione illius dormitionis fuit mors ipsius machinata. Sic igitur patet, quod est dare regium temporale, quod est vanum & transitorium.

C ¶ Secundo dico, quod est dare regium virtuale, quod est sanum & meritorium. Et sic dico, quod illi dicuntur regii vel re-

gales, qui scilicet Christo regi cœlesti sunt dedicati, vel ipsius regis virtutibus sunt dotati. Illa enim bona regia dicuntur vel regalia, quæ scilicet sunt magnifica & honesta, & à Christo rege regum data, & ex ipso dependentia & concessa. Sive igitur nos agamus de supremis, sive regalibus, seu regiis, dico, quod in scriptura reperitur, scilicet,

Regia servitus,

Regius transitus,

Regius habitus,

Regius affectus,

Regius aspectus,

Regius paltus,

Regius potus,

Regius coetus,

Regium genus,

Regium munus.

Et sic dico, quod viri iusti & sancti pro tanto dici possunt regii vel regales, quia subsunt sub regis districtu, quia scilicet isti in servitute regis Christi vivunt, sibi que in statu religionis timoris, vel poenitentia serviunt atque subsunt dicentes illud Genes. 47. Eme nos in servitute regiam; Sequitur. Et latè serviemus regi. Item, quia vivunt virtuoso vel regio convictu, vita enim virtuosa, vita est regia & gloriosa, de qua scilicet dicitur Num. 21. Via regia gradiemur, non declinabimus ad dexteram aut sinistram. Item quia pollent regio contextu, hoc est dictum, sancta & honesta conversatione, quia scilicet honesta conversatio est regius habitus regis Christi. Unde de quolibet sancto & honesto viro potest dici illud Esther 8. Mardocheus autem de palatio ac conspectu regis egrediens, fulgebat vestibus regis, hyacinthinis & arinis, coronam auream portans in capite, & amictus pallio serico atque purpureo. Item quia parcunt regio affectu, quia scilicet viri perfecti debent habere pium & regium animum, faciliter indulgendo. Exemplo regis Assueri, de quo dicitur Hest. 8. quod scriptum regium aureum protendit, scilicet, ad Esther, quo signum clementia monstrabatur. Item placent regio aspectu. Isti enim habent aspectum regium, authenticum videlicet & honestum. Unde Dan. 2. dicitur: Dentur, inquit, nobis legumina ad vescendum, & aqua ad bibendum, & contemplare vultus nostros, & vultus puerorum qui vescuntur cibo regio, &c. Item quia cibantur de regio paltu, scilicet sacramento altaris. Unde 2. Reg. 11. Secutus est eum cibus regis. Et illud supra dictum. Puerorum qui vescuntur cibo regio. Item quia potantur de regio gustu seu potu, scilicet sanguine pretioso Christi Esther 1. Vinum quoque magnificentia regia dignum erat. Item quia sociantur à regio coetu, hoc est dictum, à digna & honesta justorum societate. Unde de rege Assuero dicitur Esth. 6. quod ipse interrogavit sapientes, qui ex more regio semper ei aderant. Item quia extolluntur regio genere 1. Petr. 2. Vos estis genus electum, regale sacerdotium. Et Dan. 1. Ait, inquit, rex propositio eunuchorum, ut introduceret de filiis Israel & de semine regio, scilicet finaliter in paradysum, ut scilicet illis dicatur quod dictum est 3. Reg. 10. de regina Saba, id est, de anima beata, quod rex Salomon, id est, Christus, dedit ei omnia, quæ voluit, & quæ petivit, exceptis hiis quæ ultro obtulerat ei munere regio. Sic igitur patet, quod est dare regium virtuale, quod est sanum & meritorium. ¶ Tertio dico, quod est dare regium æternale, quod est dignum & permanens, & istud certe signat bona & dona regia gloria paradisi, ut sic de anima beata & Christo rege & sponso suo dicatur illud, quod de rege Assuero & regina Hester dicitur Hest. 15. Cumque (inquit) Hester regio fulgeret habitu, stetit contra regem, ubi ipse residebat super solium regni, indutus vestibus regis, auroque resurgens. Et sic ergo patet, quod est dare quoddam regium quod est æternale, quoddam regium quod est virtuale, quoddam regium quod est temporale. Et hæc sufficiant pro presenti.

Regio. Nota, quod Regio invenitur multiplex in scriptura, dicitur Regio Viatorum, Perfectorum, Beatorum, Peccatorum, Vitiatorum, & Meritorum, Tormentorum. Regio viatorum est vita temporalis. Ista est enim regio in quam missus est Adam peregrinari post peccatum Ruth 1. Abijt homo de Bethlehem, ut peregrinaretur in regione Moabitide.

¶ Regio perfectorum est vita spiritualis, & ista est regio religionis vel ecclesie, vel sanctæ scripturæ, in qua scilicet viri perfecti habitant & meditantur. Ista est regio de qua dicitur Joan. 11. quod Iesus abiit in regionem inexta desertum. Ista est regio ad quam venit Dei filius per incarnationem accipere sibi regnum, & recuperare possessionem annuam Lucæ 19. Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam, accipere sibi regnum. Ista est re-

est regio in qua sancti sicut spirituales mercatores merces virtutum portaverunt, & lucrum meritorium & primum reportaverunt. Quia sicut dicitur in Psal. 104. *Deus dedit illis regiones gentium & labores populorum possidebunt.*

C ¶ Regio beatorum est patria supernalis, & ista est illa regio, ubi sancti post hujus vite labores quiescunt; de qua in Psal. 114. dicitur: *Placebo Domino in regione vivorum.*

D ¶ Regio peccatorum est patria mundialis, & ista est regio quam alter alteri aufert violenter, & in qua unus multa mala facit & infert, de qua Esa. 1. *Regionem vestram coram oculis vestris alieni devorant.* Ista est regio quæ quamvis peccatoribus sit delictiosa, est tamen ipsis damnabilis & periculosa, sicut de Loth legimus, quod ipse elevatis oculis vidit omnem regionem circa Iordanem, qua universa irrigabatur aquis. Et sequitur, quod ibi fuit paulo post captus & captivatus.

E ¶ Regio vitiorum & meritorum est habitatio cordialis, & ista est de qua dicitur Esa. 9. *Habitantibus in regione umbra mortis lux orta est eis.* Regio enim umbræ mortis est excæcatio cordis, ubi lux spiritualis oritur, quando expulsi vitiis gratia subintrat.

F ¶ Regio damnatorum est habitatio infernalis. Et de ista potest dici illud Joelis 1. *Flamma succendit omnia ligna regionis.* Ista igitur de regione sufficiant. Vide de regno, de patria, de habitatione, de civitate & aliis similibus titulis locum vel patriam significantibus.

Nota breviter, quod in scriptura

A Regnum. Regnare. tam in bono quam in malo. In bono enim invenitur regnum

Superius,
Inferius,
Interiorius,
Exteriorius.

Primum est regnum ecclesiæ triumphantis,

Secundum est regnum ecclesiæ militantis.

Tertium est regnum animæ, vel conscientie virtuosæ,

Quantum vero est regnum scripturæ vel sapientiæ luminosæ.

In Primo regno regnant beati,

In secundo regno regnant prelati,

In tercio regno regnant devoti,

In quarto regno regnant edocti.

Ista enim sunt quatuor regna Dei, videlicet Patria, Ecclesia, Anima, & Scriptura. Regnat enim Deus in patria, sicut rex in convivio, de quo Luc. 14. *Beatus qui manducabit panem in regno Dei.* Regnat Deus in Ecclesia, sicut rex in exercitu seu pralio, de quo Hier. 23. *Regnabit rex, & sapiens erit, & faciet iudicium & iustitiam in terra.* Regat Deus in anima, sicut rex in camera seu in palatio 2. Reg. 2. *Salomon sedit super thronum, & firmatum est regnum eius.* Regnat etiam Deus in scriptura, sicut rex in secreto consilio, & de hoc Mich. 4. *Regnabit Dominus super illos in monte Sion.* Et breviter ista sunt regna, de quibus loquitur David in Psal. 67. *Regna terra cantate Deo psallite Domino.* Et ideo sicut legitimi heredes regni naturaliter habent affectum & appetitum ad regnum, sic cum nos simus heredes & successores illius quadruplicis regni Dei, (Jacob. 2. *Heredes regni quod repromissum est, &c.*) debemus istud regnum diligere & appetere, & ad ipsum totis affectibus anhelare, juxta illud Matth. 6. *Primum querite regnum Dei.* Nam

Regnum gloriæ est querendum, ut occupetur,

Regnum ecclesiæ est querendum, ut gubernetur,

Regnum animæ est querendum, ut reparetur,

Regnum scripturæ est querendum, ut contempletur.

Et ideo breviter de isto regno quadruplici exponamus illud Luc. 13. *Videbitis Abraham, Isaac, Iacob, & omnes prophetas in regno Dei.* Ubi ostenditur, quod (dictum est) Deus habet quadruplex regnum, quod à nobis diversimode est querendum, videlicet regnum

Beatorum,
Prelatorum,
Perfeclorum,
Discretorum.

Beati enim regnant in patria. Et isti sunt Isaac, qui interpretatur risus. Prelati regnant in Ecclesia, & isti sunt Abraham, qui interpretatur pater multarum gentium. Perfecli regnant in propria conscientia, & isti sunt Jacob, id est, supplantator, scilicet diaboli. Discreti regnant in scripturæ sapientia, & isti sunt prophetae.

Discreti. Berchorij.

¶ Primo ergo dicamus, quod est unum regnum paradisi, quod datur intelligi per Isaac, qui interpretatur risus seu gaudium pro eo quod illi qui sunt illic, sunt in perpetuo gaudio atque risu. Psal. 96. *Dominus regnavit, exultet terra, latensur insula multa.* Gen. 21. *Vocavit Abraham nomen filij sui Isaac, dicens, Risum fecit mihi Dominus.* Et possumus notare, quod istud regnum est affectandum

multiplici ratione, videlicet, quia habet semper
Interminabilem seu durabilem æternitatem,
Indefeclibilem fertilitatem,
Imperturbabilem tranquillitatem
Inoffuscabilem claritatem,
Inestimabilem amoenitatem,
Indepressibilem auctoritatem.

Quod enim sit æternitatis interminabilis, patet Dan. 7. ubi dicitur *potestas eius, potestas æterna, & regnum eius non corrumpetur.* Et Dan. 3. *Regnum eius regnum sempiternum.* Item quod ibi sit fertilitas indefeclibilis, patet in illo verbo Luc. 14. *Beatus qui manducabit panem in regno Dei.* Ideo de pauperibus dicitur Matth. 5. *Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est regnum celorum.* Sequitur, *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Item quod ibi sit tranquillitas imperturbabilis, patet Luc. 12. ubi dicitur: *Nolite timere pusillum gressu, quia complacuit patri vestro dare vobis regnum.* Item quod ibi sit claritas seu formositas inoffuscabilis, patet Matt. 13. ubi dicitur: *Fulgebunt iusti sicut sol in regno patrum eorum.* Item quod ibi sit jucunditas incontristabilis, & amoenitas inestimabilis. Patet Sapient. 5. ubi dicitur, quod sancti accipient regnum decoris, & diadema speciei de manu Domini. Item quod ibi sit auctoritas indepressibilis, patet in psalmo 102. ubi dicitur: *Regnum ipsius omnibus dominabitur.* Istud est regnum superius, quod est affectandum.

¶ Secundo dico, quod in scriptura invenitur regnum inferius, quod est gubernandum, & istud est regnum ecclesiæ militantis, quod nullus debet appetere ut præsint, sed solum ut prosint, ut scilicet, sibi possit dici illud 3. Regum 21. *Grandis auctoritas es, & bene regis regnum Israel.* Et hoc ostenditur cum dicitur Abraham, qui interpretatur pater multarum gentium, significans prelatos, qui in regno ecclesiæ principantur, qui scilicet patres spirituales merito nuncupantur, Luc. 1. *Sicut juravit ad Abraham, patrem nostrum, daturum se nobis.* Et nota, quod in isto regno debet esse

Justitiæ reconditudo,
Innocentiæ mititudo,
Perseverantiæ longitudo,
Pœnitentiæ arctitudo,
Concordiæ quietudo.

De justitia dicitur Esa. 32. *Ecce in justitia regnabit rex.* De innocentia dicitur Matth. 19. *Simite parvulos venire ad me, talium est enim regnum celorum.* De perseverantia dicitur Luc. 9. *Nemo mittens manum ad aratrum & respiciens retro, aptus est regno Dei.* De pœnitentia dicitur Matth. 3. *Facite pœnitentiam, appropinquavit enim regnum celorum.* De concordia dicitur 3. Reg. 3. *Confirmatum est regnum in manus Salomonis, qui scilicet interpretatur pacificus.* Istud est regnum inferius, quod est gubernandum. Abraham inquit.

¶ Tertio dico, quod in scriptura invenitur regnum interiorius, quod est reformandum, & istud est regnum potentiarum animæ & appetituum corporis, & desideriorum corporalium sensuum. Ista enim simul juncta faciunt unum regnum, in quo nullus nisi perfectus dominatur ad plenum. Unde Senec. epistola 37. *Multos reges, si iteratio rexerit.* Et de isto regno dicitur Luc. 17. *Regnum Dei intra vos est.* Jacob inquit, qui scilicet interpretatur supplantator, & qui etiam fuit luctator, quia scilicet illi qui sunt Jacob, id est, illi qui sciunt diabolum deludere & supplantare, & qui contra propria desideria sciunt luctari, sciunt in anima sua spiritualiter regnare, & suis appetitibus imperare. Et istud est illud regnum, de quo dicitur ad Rom. 14. *Non est regnum Dei esca & potus.* Quia scilicet illi qui volunt escis & potibus indulgere, nunquam possunt in regno animæ imperare, quia videlicet non per carnis delectationes, sed per multas tribulationes oportet nos regnum celorum intrare. Act. 14. Jacob inquit Luc. 1. *Regnabit in domo Iacob in æternum.* Et ideo de isto regimine sive regno dicit Origenes, & habetur in glo. *Rex, inquit, à regendo dictus est. Si ergo animas rite regnat, & corpus obtemperat, si vitia frano sobrietatis premas, merito rex vocatur, quia iuste te regis, & affectus talis ut digne ad audienda verba rex voceris.* Istud est ergo regnum interiorius, quod est reformandum. Et secundum istum modum regnandi quilibet viri iusti dicuntur

cur regnum & reges, juxta illud Apocal. 1. *Fecisti nos Deo nostro regnum.* Et secundum illud commune. *Servire Deo, re nare est.*

E ¶ Quarto vero dico, quod est regnum exterius, quod est habitandum. Et illud est regnum sacre scripturae & fidei Christianae, quod designatur per prophetas, quia sc. Deus manifestavit loquens patribus in prophetis, i. e. in scripturis Prophetarum, &c. Heb. 1. Et de isto regno dicitur Luc. 13. *Multi venient ab oriente & occidente, & recumbent cum Abraham, Isaac & Jacob in regno celorum, filij autem regni ejicientur in tenebras exteriores.* Tenebras, inquit, i. e. in cœcitate & obstinationem æternam. Istud est enim regnum, quod perdiderunt Judæi, & translatum est ad gentes, quia sicut dicitur Eccl. 10. *Regnum transfertur de gente in gentem propter injustitias, injurias, contumelias, & diversos dolos.* Unde Matth. 21. *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.* Istud igitur est quadruplex regnum, sc. Scripturae, Animæ, Ecclesiæ & Patriæ. Et sic dico, quod regnum accipitur in bono. ¶ Sed adhuc dico, quod regnum accipitur in malo. Et sic dico, quod est triplex malum regnum, sc. Regnum

Eminentia temporalis,

Conscientia criminalis,

Pestilentia infernalis.

Regnum { Temporale est regnum tyrannorum,
Criminale est regnum vitiatorum,
Infernale est regnum damnatorum.

Regnum tyrannorum est transitorium. Et de hoc dicitur Dan. 2. quod Deus mutat tempora, & ætates, transfert regna, atque constituit. Regnum vitiatorum est infectorium; quia sc. quando vitia in anima regnant & dominantur, omnes virtutes ipsius corrumpuntur. Ideo dicitur Rom. 6. *Non regnet peccatum in mortali corpore vestro, ut obediatis concupiscentiis ejus.* Regnum damnatorum est afflictorium. Et de hoc dicitur Apoc. 16. quod quintus Angelus effudit phialam suam in bestiam, & factum est regnum ejus tenebrosum. Quia scilicet Angelus Christus, quintus potest dici, pro eo, quod ipse supereminet spiritibus, sicut essentia quinta corporibus, phialam veneni suæ indignationis in bestiam, id est, in diabolum effudit, & sic totum regnum inferni triste & tenebrosum fuit. Et de hoc dicitur in Ps. 78. *Effunde iram tuam in gentes, quæ te non noverunt, & in regna, quæ nomen tuum non invocaverunt.* Et sic dico, quod in scriptura invenitur triplex malum regnum. ¶ Sed de temporali regno possumus ad hoc notare, quod illud regnum est vituperabile, sc. propter suam

Instabilem mobilitatem,

Turbabilem diversitatem,

Terribilem crudelitatem,

Odibilem fallacitatem,

Mirabilem carnalitatem.

Istud enim regnum habet mobilitatem mutabilem, quia scilicet sicut dicitur Eccl. 10. *Regnum transfertur à gente in gentem.* Istud est regnum Tyri, ubi semel accidit, quod servi dominos expulerunt & occiderunt, & loco eorum regnaverunt, sicut ponit Justinus. Sic vere in regno mundi & presentis Ecclesiæ mali imperant, servi regnant, domini vero, i. viri justi & boni serviunt atque subsunt. Eccl. 10. *Vidi servos in equis, & principes ambulantes quasi servos super terram.* Unde 4. Reg. 2. dicit Adonias: *Meum erat regnum, sed translatum est regnum, & factum est fratri meo: &c.* Dan. 4. *Regnum tuum transibit à te: &c.* Dan. 5. *Divisum est regnum tuum, & datum est Persis & Medis.* Item habet diversitatem turbabilem, quia sc. in regno hujus mundi non est pax. Unde Ps. 45. *Conturbata sunt gentes, & inclinata sunt regna: &c.* Luc. 21. *Surgit gens contra gentem, & regnum adversus regnum.* Item habet crudelitatem terribilem. Unde Prov. 30. dicitur: *Terra movetur per servum cum regnaverit.* Unde versus:

Crudelius nihil est humili, cum surgit in altum.

Item habet fallacitatem cunctis odibilem. Unde Dan. 11. *Veniet clam, & obtinebit regnum in fraudulentia.* Item habet carnalitatem valde mirabilem, quia hodie in multis regna reguntur per mulieres. Unde versus:

Regna regunt vulva, clamat gens tota simul V. a.

Dedecus est Regi, de muliere regi.

Ista ergo de regno & de regnare sufficiant. Vide supra de Regere & de Regno, & de Rectitudine, & in tit. Princeps & Ministrare, & in tit. Pugna, quia ibi invenies de regno & ministerio bonorum & malorum Angelorum, &c.

Regredi. Vide in tit. Reverti,

Regula. Nota, quod regula dicitur à regendo, quia scilicet illud debite regularum dicitur, quod est iuste & debite gubernatum & rectum. Est enim regula idem quod regimen vel mensura. Et si vis dic, quod nos invenimus Regulam

Rationis,

Lectionis,

Iustionis.

¶ Regula rationis est in cordiali conscientia, quia sc. quilibet in corde suo habet instinctum & regulam rationis, secundum quam si se regulaverit, non errabit. Ista est enim regula valde recta, ad cujus exemplar si lineas operum tuorum protraxeris, opus rectum & perfectum operaberis. Ad quod monet scriptura Lev. 19. dicens: *Nolite facere iniquum quid in iudicio, in regula, in pondere, in mensura.* Ille enim in regula iniquum aliquid facit, qui contra conscientiam suam agit. Ista est ergo regula rationis, quæ est in cordiali conscientia. ¶ Regula lectionis est in literali sapientia, quia scilicet scriptura sacra regula est & doctrina, secundum quam recte & sancte vivitur in hoc mundo. Figura ad hoc 3. Reg. 6. ubi dicitur, quod Salomon in templo sculpsit Cherubin & palmas, operuitq. omnia laminis aureis opere quadro ad regulam. Cherubin enim interpretatur plenitudo scientiæ. Palmae semper virentes significant immortalitatem. Quia pro certo verus Salomon Dominus Deus in templo Ecclesiæ sacram scripturam durabilem & immortalem posuit, ubi plenitudinem scientiæ collocavit, quam certo opere quadro ad regulam fabricavit, in quantum in ipsa omnium virtutum regulas, & omnis certitudinis quadraturas signavit: & de illa dicitur Phil. 3. *Idem sapiamus, & in eadem permaneamus regula.* Cujus tamen contrarium faciunt hæretici, qui sc. in ista sacra scriptura regula non idem sapiunt cum fidelibus nec in eadem regula permanent cum eisdem. Figurati in illo Achior, qui abscondit regulam auream, propter quod populus Israel cecidit in praelio, & ideo lapidatus est. Quia enim istam regulam auream scripturae divinæ & ipsius veritatem hæretici celant & abscondunt, imo etiam male interpretando confundunt, & sic populum Israel decipiendo cadere ante hostes suos demones per diversos errores faciunt, ideo propter hoc ipsi finaliter in inferno pereunt & succumbunt. Nota sic, sed sequamur veram regulam lectionis, quæ est in literali sapientia, juxta illud 2. Cor. 10. *Spem, inquit, habentes crescentis fidei vestra, in vobis magnificari secundum regulam nostram.* ¶ Regula iustionis est in fraterna seu in virtuali observantia. Et ista certe regula Ecclesiæ vel religionis, quæ stat in observantia mandatorum, quam sc. qui professus semel fuerit, perpetuo servare debet, quam si digne servaverit, æternæ vitæ præmium reportabit, juxta illud Gal. 6. *Quicumq. hanc regulam securi fuerint, pax super illos, & misericordia super Israel Dei.* Quod nobis concedat, qui vivit & regnat.

Religio. Religiosus. Nota quod religio nihil aliud est, quam status hominum perfectorum sub certis mandatis & regulis Deo famulantium. Et dicitur religio à religo, gas, quia scilicet illi, qui in baptismo ad fidei cognitionem obligantur & ligantur, in religione ad morum perfectionem voluntarie astringuntur, & per certa vincula votorum ibidem fortius religantur. Et breviter, religio debet esse in mundo, sicut turris fortior & altior in castro. Quia sicut illi, qui in civitate vel in castro tuti non sunt, turrim pro securitate refugiunt, sic infirmi, qui in mundo à diabolo timent capti, ad turrim religionis accedunt. Ibi enim à longe concursus hostium speculantur, ibi tutius vivitur, & ibi securius habitat. Ista est enim sicut turris Libani, quæ respicit contra Damascum mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Breviter igitur nos possumus notare, quod status talis est tanquam securior eligendus propter multas laudabiles virtutes, quæ ibidem esse noscuntur. Et ista proculdubio sunt, scilicet, virtus

Castitatis,

Paupertatis,

Humilitatis,

Communitatis,

Taciturnitatis,

Habitus utilitatis.

Ista sunt enim quadam spiritualia ligamina, quibus homo ligatus religiosus. Nam

Castitas ligat luxuriam,

Paupertas ligat avaritiam,

Obedien-

Obedientia & humilitas ligat superbiam,
 Communitas ligat invidiam,
 Parcitas ligat gulæ immunditiam,
 Charitas ligat iracundiam,
 Taciturnitas ligat oris insolentiam,
 Opetositas ligat acediam,
 Habitus vilitatis ligat inanem gloriam.

Ista sunt ligamina, quibus religaverunt sancti patres pueros & subditos suos in cunabulo Ecclesiæ vel religionis, ne scilicet per vitia defluerent, sed ut intra disciplinæ limites peristerent & manerent.

C ¶ Dicamus ergo primo de virtute floridæ castitatis. Ista est enim spiritualis virtus & religiosorum, quia sicut apes, quæ communiter in eodem alveari morantur, perpetuam castitatem servant, & nunquam carnaliter cohabitant, nec immundas aut scetiditas sedes libenter visitant aut frequentant, sic vere religiosi, qui communiter habent vivere, debent castitatem perpetuam tenere, omnia immunda & carnalia fugere, & nunquam se per carnis vitium maculare. Et ideo dicitur Jac. i. *Religio munda & immaculata apud Deum hac est, immaculatum se custodire.* Et ideo Cyprianus lib. de 12. abusionibus dicit, quod pudicitia seu castitas est ornamentum nobilitatis, exaltatio humilitatis, nobilitas ignobilium, pulchritudo vilium, solamen meretricum, augmentum pulchritudinis, decus religionis, minoratio criminum, multiplicatio meritorum, amica creatoris omnium. Ista autem proculdubio sunt hodie contra multos, similes columbis, quæ quamvis in communitate vivant, & quamvis sub ejusdem columbaris ambitu redeant, sunt tamen aves ultra modum luxuriosæ & immundæ, in tantum, quod etiam tempore senectutis etiam operari non valeant, tamen osculari non cessant. In quo notatur quod non omnes illi, qui in collegiis & cœnobiis vivunt, casti sunt, quinimo multi sunt, qui ultra modum luxuriæ & immunditiæ non solum in juventutis, sed etiam in senectutis tempore se submitunt, sicut ad præsens patet de religiosi infinitis, qui plus vacant hodie voluptati, quam castitati, plus luxuriæ quam continentiae vel religioni, & h. e. quia luxuria domina mundi tantæ est improbitatis, quod ubique se ingerit. Referat enim palatia principum, penetrat cameras prælatorum, possidet aulas clericorum, subvertit curtus contemplativorum, rumpit cellulas religiosorum. In senibus enim fumigat, in juvenibus militat, in mulieribus imperat. Quid plura? totum fœdat, totum inficit, totum aquis diluvii consumit ista domina luxuria. Patet igitur, quod religiosi debent habere virtutem floridæ castitatis.

C ¶ Secundo dico, quod ipsi debent habere virtutem intimæ paupertatis, quia scilicet religiosi debent esse pauperes voluntarii, & omnia bona temporalia debent vilipendere, & à mente sua totaliter abdicare. Exemplo apum, quæ stercora sua volitando eiiciunt, ita quod ad alveare suum ipsa nunquam portant neque deferunt. Columba & hirundines dicuntur de nidis stercora sua eiicere, & ad hoc suos filios edocere. Sic vere religiosi, quando alveare religionis sunt ingressuri, debent omnia stercora divitiarum dimittere, & ipsa à nido cordis sui, quantum ad amorem & desiderium, totaliter abdicare. Unde dicit Cæsarius admonitione 25. quod ad perfectionem religionis pertinet subiectione & abiectione gaudere, paupertatis studium quarere, & non solum facultates, imo etiam voluntates de cordibus extirpare. Nihil enim habere, interdum necessitatis est, nihil autem cupere, est virtutis. Et ista sunt contra multos religiosos, qui magis sunt ad temporalia inclinati, & in amore temporalium involuti, quam alii, qui sunt in sæculo nutriti, similes upupæ, quæ de nido stercora non eiicit, imo ipsa ibidem aggregat & dimittit, quia scilicet tales stercora divitiarum non eiiciunt, nec relinquunt, sed nido cordis & hospitii sui ipsa per avaritiam accumulunt & dimittunt, in tantum, quod multi, qui paupertatem professi sunt, ditiores in claustris fiunt, quam essent, si in sæculo remansissent. Quod bene apparet in religiosi, qui deberent semper stare in claustris, & in ecclesia ad devotionem & orationem, assimilantur formicis aggregantibus corporalia & conversis, qui deberent facere temporalia, & congregare in horrea pro monachis, modo sunt grilli, quia stant juxta monasterium ad servitium, monachis vagantibus ad exteriora, de quibus Hieron. in epist. ad Heliodor. Multi, inquit, sunt ditiores monachi, quam fuerant saeculares. & sub Christo pauperes opes possident, quas sub diabolo locuplete non habebant. Suspiret ergo eos religio divites, quos mundus habuit indigentes. Non sic ergo, sed habeant

D religiosi virtutem intimæ paupertatis. ¶ Tercio dico, quod isti

debent habere virtutem obedientiae & humilitatis. Obedientia n. est propria virtus religiosorum, qui propriae voluntati renunciant, & voluntati prælatorum se subjugant. Exemplo apum, quæ miro modo obediunt regi suo, ipsumque præcedentem sequuntur, & ipsum fatigatum deferunt, & ei obsequuntur: sic religiosi miro modo debent regi, i. prælato suo obedire, & ipsum patienter & humiliter supportare. Unde Bernard, in quodam sermone, dicit, quod in religione vivendum est ordinate, socialiter & humiliter. Ordinare, scilicet quantum ad se; socialiter, quantum ad proximum, humiliter, quantum ad Deum & prælatum. Quæ tamen sunt contra multos religiosos, qui prælatis nolunt obedire, sed contraire, non eis obsequi, sed eos persequi; non sub ferula laborare, sed undique sine regula divagari. Similes vaporum igneo in ventre nubis detento, qui dedignans ibi manere, & exterius ad libertatem appetens exire, nubem rumpit, & exterius fulminando oculos intuentium valde lædit, quia scilicet tales in ventre nubis, i. in claustrali obedientia morari non curantes religionem rumpunt, exterius vagando exeunt, & coruscatione malorum exemplorum oculos viventium valde lædunt. Contra quos loquitur Bernard super Cant. serm. 10. Non, inquit, estis contenti Christi vita, non sufficit vobis regulare ieiunium, solennes vigiliae, imposita disciplina, privata præfatio communibus, & illam, quam nobis semel subiecit. scilicet propriam voluntatem, iterum habetis magistrum. Nonne ista est, quæ docet nos, natura non parcere, rationi non quiescere, seniorum exemplis & concilio contraire, nobis etiam non parere, cum tamen melior sit obedientia quam vitia, & ut nostra testatur regula, quicquid sine patris spiritualis mandatorum sit, vana gloria deputabitur, non mercedi. Debent ergo habere virtutem obedientiae & humilitatis. ¶ Quarto dico, quod isti debent habere virtutem amicitiae & communitatis, quia scilicet apes commune habent exercitium, communem regem & dominum. Sic religiosi omnia debent habere communia. Act. 4. Et specialiter ad bonos religiosos pertinet habere communem vitam, non partialem, quia scilicet vita partialis semper habet aliquid de hypocrisis, vel de vana gloria intermixtum. Quia pro certo vita communis religionis cuicumque perfecto satis est ardua, & cuicumque infirmo satis est congrua. Unde Hugo de claustris animæ li. 1. dicit sic: Abundans est pauperi religio, mediocri sufficiens, tolerabili divitiis, infirmis larga, delicatis compatiens, fortioribus moderata, paenitentibus misericors, perverfis severa, bonis optima. Hac sunt, inquit, beneficia religionis. Quod est contra multos, qui vitam communem nolunt tenere, & maxime contra illos, qui in diversitate lauti victus, dissoluti gestus, curiosi habitus, amœni cantus, & omnis superflui actus student, quanto plus possunt, à communi convictu aliorum totaliter deviare. Contra quos Hugo de 12. abusionibus dicit sic: Sunt quidem, qui mente vagi, oculis attoniti, habitu dissoluti, aliud cantant, aliud cogitant, in hoc choro sunt corpore, in foro mente, nunc intus sunt, nunc foris exeunt &c. Non sic ergo, sed sit in ipsis regula communitatis.

¶ Quinto dico, quod in eis debet esse silentium magnæ taciturnitatis. Apes enim certis horis silentium dicuntur servare, & non nisi usque ad crastinum, postquam licentiam surgendi habuerint, amplius strepere vel aliquantulum murmurare non audent: sic & boni religiosi silentium servant, & non nisi cum licentia vel pro necessitate debita locutionibus vacant. Apoc. 8. Factum est silentium in cœlo trib. horis &c. Quamvis de multis dicat Cæsarius admonitio. 28. quod nihil prodest in habitatione silentium si in cogitatione sit vitium. Nec valet exterior serenitas, si in corde vel animo sit tempestas.

¶ Sexto dico, quod in religione debet esse habitus magnæ vilitatis, & etiam cibi magnæ sobrietatis. Exemplo formicarum, quæ in congregatione vivunt, quæ habent coloris deformitatem, quantum ad vilitatis habitum; penitus strictam tenebram, quantum ad sobrietatis victum, laboris continuitatem, quantum ad sedulitatis actum. Et ideo dicit Euseb. in sermone, quod verus religiosus debet esse neglector quietis, fugax voluntatis, appetitor laboris, patiens abiectionis, impatiens honoris, pauper in pecunia, dives in conscientia, humilis ad merita, superbus ad vitia. Quæ tamen proculdubio sunt hodie contra multos, qui revera in religione non diligunt sobrietatem, sed ebrietatem; non habitus vilitatem, sed curiositatem; non laboris sedulitatem, sed magis quietis & lasciviae voluptatem. O Deus, ubi sunt hodie religionis pristini professores, eremorum frequentatores, deliciarum corporis contemptores, divitiarum sæculi relictors, cœlestium contemplatores, disciplinæ & penitentiae sectatores, & Dei solius amatores, & sub asperitate & vilitate habitus, Domini servitores? Pauci sunt enim hodie in claustris tales, quia pro certo

modo obscuratum est aurum, muratus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum, ut scribitur Thren. 4. *Modo enim non est, qui consoletur Hierusalem ex omnibus charis eius, quia hodie facta est quasi vidua domina gentium, princeps provinciarum facta est sub tributo.* Teste enim Prospero libro de vita contemplativa, quidam ad religionem conversi, ex pristinis moribus nihil abiciunt, quia scilicet non mutantur mente, sed veste, non actu sed habitu, non opere, sed sermone. In religione enim seculariter vivunt, opinionem virtutis pro virtute querunt, pradicant magna, nec faciunt; accusant vitia, nec deponunt, publice sibi displicere simulant, quod occulte committunt. Quid plura? Magni student non fieri, sed videri. Non sic, charissimi, sed habeat religiosus in habitu vilitatem, in verbo taciturnitatem, in convictu comitunitatem, in obedientia humilitatem, in mente paupertatem, in carne continentiam & castitatem. Et sic erit religiosus, id est, virtutibus & spiritualibus vinculis religatus. Sufficit. Vide de prae dictis virtutibus in titulis suis. Item vide de iusto & de perfecto &c.

A Relinquere. Nota, quod relinquere sumitur in bono & in malo, quia scilicet malum est relinquere bona, & bonum, relinquere mala. Et est relinquere idem, quod dimittere, fugere, spernere, abicere, &c. similia. ¶ Et possumus breviter notare, quod in scriptura invenitur

Relinquere
 Virtuosum,
 Vitiosum,
 Frustruosum,
 Dolorosum,
 Amorosum,
 Gloriosum,
 Periculosum.

Virtuose enim relinquit sanctus iniquitatem. Eccles. 17. *Convertere ad Dominum, & relinque peccata tua.* Vitiose relinquit iniustus bonitatem Prov. 2. *Relinquunt iter rectum, & ambulant per vias tenebrosas.* Frustruose relinquit iustus post se bona documenta & exempla. Dolorose relinquit dives prosperitatem, & hoc est in morte, quando relinquent alienis divitias suas, & sepulchra illorum domus eorum in aeternum. Amorose relinquit Deus hereditatem, scilicet Paradisi, quando fuit incarnatus Hier. 12. *Relinquit domum meam, dimisit hereditatem meam, dedi dilectam animam meam in manu inimicorum eius.* Gloriose relinquit beatus mortalitatem, videlicet, quando in morte relictis temporalibus anima anhelat ad aeterna, dicens illud Joan. 16. *Exivi a patre, & veni in mundum, & iterum relinquo mundum, & vado ad patrem.* Periculose relinquit Deus fragilitatem, quia scilicet si Deus propter peccatum relinquit hominem sibi ipsi, statim cadit. Unde Ezech. 6. *Qui relictus fuerit obsessus, fame morietur.*

B ¶ Dicamus ergo primo, quod est quoddam relinquere virtuosum. Et istud est illud, quo viri sancti relinquunt illa, quae suae contraria sunt salutis. Naturale est enim animalibus aliquibus praesentire pericula, & ipsa relinquere & fugere toto posse, sicut de equis pluries est expertum. Sic homo, qui peccata sua scit sibi esse valde periculosa, debet ipsa relinquere, & ne propter ipsa pereat, refutare. Exemplo castoris, qui propria membra, scilicet testes, venatori relinquit, propter quae imminere periculum sibi sentit, & sic venatoris periculum effugit & evadit. Quia, scilicet, homo videns sibi imminere periculum mortis spiritualis & aeternae, debet omnia illa propter quae sibi imminet, relinquere, ut sic possit periculum evitare, juxta illud Prov. 28. *Qui confessus fuerit & reliquerit peccata sua, misericordiam consequetur,* sicut de Apostolis legimus Matth. 4. *quod relictis retibus & patre, secuti sunt dominum.* In quibus verbis ostenditur, quod tria sunt, quae sunt principaliter relinquenda, videlicet,

Anxia saeculi facultates,
 Noxia corporis voluptates,
 Propria cordium voluntates.

Mundi facultatem probat factio alligativa. (Retibus,)

Carnis voluptatem probat dictio generativa (Patre,)

Cordis voluptatem probat optio persecutiva. (Secuti sunt Dominum)

Homo enim alligatur a saeculi facultatibus. Et hoc ostenditur cum dicitur. *Retibus.* Homo etiam generatur ex corporis voluptatibus, & hoc ostenditur per vocabulum *Patre.* Homo insuper famulatur cum animi voluntatibus, & hoc ostenditur cum dicitur. *Secuti sunt dominum.*

Per rete ergo intelligitur saeculi facultas,

Per patrem intelligitur corporis voluptas,

Per conecutionem intelligitur animi voluntas.

¶ Et breviter dico, quod relinquere debemus

Anxiam rerum possessionem: quae notatur per rete.

Noxiam carnis infectionem: quae notatur per patrem.

Propriam mentis affectionem: quae notatur per hoc quod dicitur, Secuti sunt Dominum.

Sequi enim alium quam se, signum est, quod hoc est contra propriam voluntatem.

¶ Igitur relinquamus rerum anxiam possessionem, quod ostenditur cum dicitur, *Relictis retibus.* Mundi enim possessiones & bona sunt quaedam retia, quibus in hoc mari magno & spatioso piscator diabolus per avaritiam homines cepit, ipsique per malam consuetudinem taliter involvit, quod ad littus inferni ipsos pertrahit & perducit Abacuc. 1. *Facies homines sicut pisces maris, & sicut reptilia non habentia ducem, totum in hamo suo sublevavit; traxit illud in sagena sua, & congregavit in rete suam.* Talia enim retia sunt relinquenda, & a prudenti animo contemnenda. Exemplo cujusdam piscis qui dicitur mugil, qui per mare discurrens, ubi rete piscatoris sentit, ita fortiter in oppositum resistit & recedit, quod dum ante se rete relinquit, a periculo se liberat & evadit. Quia vere dum retia ista, scilicet mundi bona videmus ante nos, non debemus illic per desiderium fortius impingere sed per contemptum ipsa refugere & relinquere, & retrorsum ad considerationem illorum, quae primo retro nos veniunt, scilicet; mortis, iudicii & inferni, toto conatu animi nos transferre, & ita poterimus avaritiae periculum evadere, & a diaboli insidiis nos salvare. Relictis inquit retibus Marc. 1. *Relictis retibus secuti sunt eum.* Figurati Gen. 39. ubi dicitur, quod Ioseph relinquit pallium in manu mulieris, quae tenebat eum, & ad peccatum inducere volebat fugit, & peccatum luxuriae & prodicionis evasit, propter quae super totum regnum postmodum praefectus fuit. Diabolus enim dicitur mulier, propter malitiam, quia brevis omnis malitia super malitiam mulieris, Eccles. 25. Bona mundi dicuntur pallium, quia exterius nos operiunt, & quae nos calefaciunt per avaritiam. Sed pro certo dum istud pallium per contemptum relinquitur multiplex peccatum vitatur, & regni caeli solium impetratur. Unde Christus discipulis suis querentibus Matth. decimo nono, & dicentibus, *Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, quid ergo erit nobis?* legitur respondisse. *Omnis qui reliquerit propter me domum, patrem, matrem, sororem, fratres, uxorem, filios & agros, centuplum accipiet, & vitam aeternam possidebit.* Relictis ergo retibus, id est, contemptis bonis temporalibus. Quod est contra multos, qui ista retia non relinquunt, sed ipsa pro viribus reparant & reficiunt, & in eis, quod peius est, per avaritiam se involvunt, juxta illud Job 18. *Immisit in rete pedem suum, renebitur planta ejus laqueo.* Pisces enim habent visum valde obscurum, & ideo in reti facilius capiuntur. Aves vero, quae visum naturaliter habent clarum, in reti non facilius involvuntur, nisi forte de nocte, quando ab ipsis retia non videntur. Et ideo dicitur Proverbior. primo, quod frustra jacitur rete ante oculos pennatorum, ipsi enim contra sanguinem suum insidiantur. Sic vere illi, qui sunt pisces fragiles & defectuosi, qui scilicet, visum discretionis habent debilem & obscurum, in talia retia facilius per cupiditatem impingunt. Illi vere, qui visum discretionis habent clarum, & qui pennae contemplationis sursum tendunt, tales dico talia retia praecavent, & fugiunt & relinquunt, ita quod quilibet talis & de se, & de aliis potest dicere illud Psalm. *Cadent in retiaculo peccatores.* Relinquamus igitur rerum anxiam possessionem 1. Machab. 2. *Relinquebant quaecunque habebant in civitate.* Et proculdubio charissimi relinquere temporalia quantum ad affectum, non debet esse nobis grave: cum certi sumus, quod infra breve live velimus, live nolumus, necesse erit nobis omnia in morte dimittere, Eccles. 11. *Nescit, inquit, quod vita praeterat, & mors appropinquet, & relinquat omnia alienis.* Et Ecc. 14. *Relinquens alienis labores tuos.* Praeveniamus ergo voluntate necessitatem, & relinquamus mentaliter (ut dictum est) rerum anxiam possessionem. Relictis, inquit, retibus.

¶ Deinde dico, quod nos debemus relinquere carnis noxiam voluptatem seu infectionem, quae ostenditur cum dicitur, *Patre* quia, scilicet, carnis voluptas est ille pater, qui producit & generat universos. De quo Ezech. 16. *Pater tuus Amorrhaeus, & mater tua Cethaea.* Talem ergo patrem, scilicet, carnis voluptatem & infectionem,

nem, debemus relinquere & horrere Genesis 2. Propter quod relinquit homo patrem & matrem suam, id est, corpus & carnem, & omnem carnis infectionem, & adhærebit uxori suæ, id est, gratiæ & virtuti. Sicut enim dicit Salvator: Qui diligit Patrem suum, & matrem suam plus quam me, non est me dignus. Matth. 10. & Luc. 14. Relicto ergo patre, id est, relicta omni carnali infectione, & omni carnali affectione. Unde 2. Es. 4. Homo patrem suum relinquit. Quod est contra illos, qui non possunt, relinquere carnis infectionem, sicut sunt viles & luxuriosi, nec carnalis parentela excessivam affectionem, sicut sunt multi Ecclesiastici Prælati, qui sunt ultra debitum circa parentes affectuosi. Isti enim non relinquunt patrem, filios & fratres, hoc est dicitur, affectionem carnalium amicorum, quinimo ipsos per nimium affectum continentem secum portant. Similes simiæ, quæ filios nimis diligens & eos relinquere nolens, sed potius secum portans, à venatore capitur &c. Vide supra de filiis. Non sic ergo, sed relinquamus carnis infectionem, juxta illud Proverbiorum: Relinquit infantiam, & venite. Et etiam carnalem affectionem, id est, nimium affectum parentum. Unde Tob. 14. Reliquerunt gentes idola sua. Item relinquamus carnis noxiam infectionem. Pater inquit Ruth 2. Nunciata sunt omnia quæ feceris, & quod reliqueris parentes tuos, & veneris ad terram quam nesciebas.

E Denique dico, quod debemus relinquere mentis propriam volitionem seu affectionem. Secuti sunt, inquit, Dominum. Quamvis enim caro quandoque appetat alicubi currere, videns tamen Dominum & magistrum suum ad partem oppositam ire, solet proprium iter dimittere, & ad sequendum Dominum se transferre. Sic vere quamvis nos ex appetitu nostro multa velimus facere, si tamen Dominus noster Deus vel prælatus contrarium nobis dicat, propriam voluntatem nostram debemus relinquere, & nos voluntati Domini conformare. Secuti, inquit, sunt Dominum. Unde de paralytico per Dominum Salvatorem curato dicitur Luc. 5. quod relicto omnibus surgens secutus est eum. Sic igitur pater quomodo tria sunt principaliter relinquenda, & quomodo est unum relinquere virtuosum.

F Sed secundo principaliter dico, quod est unum relinquere vitiosum, & istud est relinquere malorum, qui, sc. relinquunt illa, quæ sunt utilia ad salutem, similes puero, qui libenter relinquit castrum, ut habeat pomum. Et qui libenter relinquit scholas, ut currat ad choreas. Quia breviter peccator voluntarie relinquit bonum, & eligit malum. Relinquit Paradisum, & currit ad infernum. Unde nota, quod isti Relinquunt

Deum per iniquitatem,

Parentes per impietatem,

Correptionem per protervitatem,

Religionem per Apostasiam pravitatem.

Dico ergo, quod isti relinquunt Deum per iniquitatem Deut. 32. Deum quæ genit, dereliquisti. Et ideo ipse Dominus dicit 2. Paral. 12. Reliquistis me, & ego reliqui vos. Et 3. Par. 5. Reliquerunt Dominum Deum patrum suorum. Item relinquunt parentes per impietatem 2. Es. 4. Homo patrem suum relinquit, & ad mulierem suam coniungitur. Item relinquunt correptionem per protervitatem. Unde Prov. 10. Qui autem odit increpationem, errat. Item relinquunt religionem per apostasiam pravitatem. Unde Proverb. 27. Sicut avis transmigrans de nido suo, sic homo qui relinquit locum suum. Istud est ergo relinquere vitiosum.

G Tercio vero dico, quod est unum relinquere fructuosum. Et istud est illud, quod faciunt iusti, quando relinquunt posteris suis bona documenta, & bona exempla, ut dicitur 2. Machab. 6. Adolescentibus exemplum forte relinquam. De relinquentibus vero bonam doctrinam & bona documenta dicitur Ecclesia. 24. Prophetiam quasi aquam effundam, & relinquam eam quærentibus sapientiam. Mali vero post se relinquunt mala exempla: similes limaci, quæ post se infectionis suæ vestigium relinquit. Sic isti relinquunt ubique signa vestigia suæ malæ vitæ Sap. 2. Ubique relinquamus signa letitiæ nostræ. De relinquere doloroso, amoroso, glorioso, periculoso collige ex præmissis & etiam ex tabula. Ista igitur de Relinquere sufficiant.

A Reliquiæ. Nota, quod reliquiæ dicuntur omnia illa, quæ post consumptionem alicujus rei remanent & relinquuntur. Et sic reliquiæ proprie idem sunt, quod residuum. Et ideo nota, quod in scriptura inveniuntur Reliquiæ

Mortalitatis,

Prosperitatis,

Posteritatis.

Et sic dico, quod Reliquiæ nostræ sunt illa, quæ post nos remanent de corpore, de rebus, & de genere. Et sic dico, quod sunt Reliquiæ

Naturæ,

Fortunæ,

Parentelæ.

Prima sunt reliquiæ corporales,

Secundæ sunt reliquiæ temporales,

Tertiæ sunt reliquiæ personales.

B Reliquiæ corporales sunt honorandæ, & istæ sunt reliquiæ sanctorum, quæ nobis post eorum mortem sunt relicte. Istæ enim devote debent colligi, & honorifice pertractari Mich. 5. Erunt reliquiæ Iacob, quasi ros à Domino. Istæ n. sunt reliquiæ & fragmenta, quæ nobis remanserunt de mensa Christi. In mensa enim Christi quæ est ecclesia, mundus & sui tyranni paraverunt diversa genera ferculorum, i. diversa genera sanctorum, juxta illud Matt. 22. Tauri mei & altilia mea occisa sunt. De quibus reliquiis suorum corporum & eis adiacentium nobis sicut pauperibus remanserunt. De Christo enim remanserunt nobis vestimenta, quibus fuit vestitus, scilicet, croc, clavi quibus fuit astrictus, spinæ quibus fuit infixus, securis cum qua fuit perfossus, scilicet, lancea, & quod plus est, secundum aliquos præputium, quo fuit circumcissus, lacryma, qua fuit plorando perfusus, sanguis qui fuit in cruce excussus. Præputium enim dicitur ab Angelo Carolo regi delatum, & in ejus nomine monasterium de Corrolio Piæaven. Diocesis esse factum. & Corrolium à carne sibi nuncupatum. Lacrymæ vero in monasterio Vindocimensi ostenduntur. Et sanguis in diversis mundi locis à fidelibus honoratur & veneratur. Quamvis enim mirum aliquibus videatur, quod aliquid de corpore in virgine assumpto remansit in terra, non est tamen inconveniens, quia sufficit dicere, quod illud solum de Christi corpore cum eo resurrexit, quod de necessitate humanæ naturæ fuit. Ista vero, quæ non necessaria, imo quodammodo superflua ipsi naturæ fuerunt, in mundo ad consolationem fidelium remanserunt, & pro incomparabilibus reliquiis, Regi Franciæ & ejus populo tanquam speciali filio fidei & pacifico ex Dei providentia restituerunt Plal. 36. Quoniam sunt reliquiæ homini pacifico. Istæ enim primo fuerunt in Hierusalem, & tandem Athenis, tandem Romæ, tandem Parisiis Es. 37. De Hierusalem exhibunt reliquiæ. Istud tamen mirum videtur, quod in prædictis civitatibus, quamdiu ibi reliquiæ istæ fuerunt, tandiu liberales artes & scientiæ floruerunt. Hierusalem n. Athenis & Romæ magna suis temporibus fuerunt studia, quæ modo cum reliquiis Parisiis sunt translata Zach. 9. Possidete faciam reliquiæ. Istæ n. reliquiæ, quæ fuerunt nobis in testamento Patris nostri Christi relicte, per diversas successiones ad nos sunt postmodum devolutæ. Quia sicut dicitur Esaiæ 10. In veritate reliquiæ Israel convertentur. Et bene dicit convertentur, quia scilicet istæ ad Francos finaliter sunt conversæ Mich. 3. Reliquiæ fratrum ejus convertentur ad filios Israel. Istæ sunt igitur reliquiæ corporales, quæ sunt venerandæ. De diversis autem reliquiis sanctorum, & de infinitis miraculis eorum possent infinita narrari, sed transeo gratia brevitat. Illud solum addo, quod quando reperiuntur reliquiæ sanctorum, magnum debet esse gaudium & devotio populorum, juxta illud quod dicitur 4. Reg. 19. Fac orationem pro reliquiis quæ reperte sunt. Quia scilicet tunc debet homo orare, & plus quam alias devotus esse. Et ecce, quod hic ostenditur grandis devotio, quam debes habere. Fac orationem. Dives possessio qua debes splendere. Pro reliquiis. Nota detectio qua debes gaudere. Reperte sunt. Prosequere sicut vis. Sunt igitur quedam reliquiæ corporales, quæ sunt venerandæ. Et si vis pone hic, quomodo satis possibile videretur, & non est mirum si reliquiæ sanctorum faciant miracula, cum etiam membra hominum mortaliter viventium miranda faciunt in hac vita. Ponit enim Pli. lib. 2. quod in Scythia, quedam erant mulieres, quæ aspectu suo homines occidebant. Nec mirum, cum & Cicero fœminas omnes ubique visu nocere asserat, quæ duplices pupillas habeant. Adeo natura cum ferarum more, comedendi homines, in homine rabiem voluit generare, & etiam venena in aliquibus membris aliquorum hominum ponere, ne quid mali esset, quod homini deesset. Sicut tamen natura posuit venenum in aliquibus membris hominum aliquorum, sic certe non mirum, si in aliquibus hominum membris posuit remedia sanitarum. Unde ait idem libro 7. cap. 2. quod pollex dextri pedis Pyrrhi Regis solo tactu lienosos seu arenosos curabat. Unde et (ut ait) dictus pollex cum reliqua corpore creari non

non potuit, imo in templo pro reliquiis conditus fuit. Sicut etiam dicit idem Plinius, & Varro asserit, certum est quosdam esse quorum saliva serpentum ictibus medeantur. Etiam hic apud nos, Reges Francorum tactu suo infirmitatem gutturis seu glandulas curant. Quæ certe omnia ad virtutem sanctorum reliquiarum applicari possunt. Quia certe si membra infidelium paganorum talia potuerunt, multo fortius talia posse debent membra fidelium sanctorum. Sicut enim ponit Ovid. li. 13. fab. 3. quod mortuo in bello Trojano Menone ab Achille occiso, & in Phrygia sepulto, omni anno ad sepulchrum Memonis conveniunt aves dictæ Menonides, & memores belli, ibi fortiter inter se configunt (quod etiam Plin. li. 19. cap. 26. dicit,) sic non mirum si etiam à fidelibus sanctorum corpora visitantur & honorantur, ex quo aves irrationabiles simile facere comprobantur, quia, sc. Deus vult ut sancti in memoria hominum vivant, qui scilicet, dum viverent in hac vita soli Domino vivere curaverunt. Vnde Eccles. 44. Corpora sanctorum in pace sepulta sunt, & vivunt nomina eorum in æternum. Rom. 9. Reliquia Israel salva fient.

C ¶ Secundo dico, quod sunt quædam reliquie temporales, quæ sunt erogandæ. Et istæ sunt reliquie bonorum temporalium, quæ reliquie dicuntur, eo quod ad modum reliquiarum ista parum valent & parum reputantur, & quia tanquam superflua & non necessaria esse dignoscuntur, vel etiam quia post mortem filiis & parentibus & aliis relinquuntur Psal. 16. Dimiserunt reliquias parvulus suis. Et pro certo isti dimittunt reliquias bonorum temporalium parvulis suis, nolentes ipsas pauperibus dare, sed magis studentes eas suis successoribus erogare. Quia sicut divites prælati & alii magnas reliquias faciunt ut pauperibus dentur, sic impii avari magnas possessiones congregant ut suis filiis relinquuntur. Relinquunt enim alienis divitias suas, & sepulchra illorum domus eorum in æternum.

D ¶ Tertio vere dico, quod sunt quædam reliquie personales, quæ sunt informandæ. Et sic reliquie accipiuntur pro successione & filiis, qui post hominem relinquuntur. Istæ reliquie quandoque sunt bonæ, quandoque malæ. Bonæ enim reliquie sunt boni filii bene docti, de quibus dicitur Tobia 13. Beatus ero, si fuerint reliquia semini mei ad videndum civitatem Hierusalem. Unde de bono filio sic relicto, dicitur Ecclesiast. 30. Mortuus est, inquit, Pater ejus, & est quasi non mortuus, si similem enim sibi reliquit post se filium. Malæ vero reliquie sunt mali filii male docti, de quibus dicitur in Psalm. 38. Reliquia impiorum interibunt. Quia sicut dicitur Eccl. 16. Utilius est mori sine filiis, quam relinquere filios impios. Et sic secundum istum modum accipiendi, per reliquias, per relictos, & per reliquos intelliguntur viri iniqui, qui, scilicet, à Deo relinquuntur, & qui reliquie nullius valoris esse noscuntur, & qui reliqui, superflui & non necessarij inveniuntur. Unde nota, quod isti Relicti, id est, peccatores, per

Discordiam dividuntur,
Sæviciam efferuntur,
Avaritiam alios persequuntur,
Inconstantiam facile dilabuntur,
Inanem gloriam de Paradiso expelluntur,
Injusticiam damnati finaliter puniuntur.

De reliquorum enim divisione dicitur 1. Regum 11. quod reliqui dispersi sunt, ita ut non relinquerentur duo pariter. De reliquorum crudeli invasione, dicitur Matthæi 22. capite, quod reliqui tenuerunt servos patriæ familias, & contumelia affectos eos occiderunt. De avara vero talium persecutione dicitur Zachariæ 11. Reliqui devorent unusquisque carnem proximi sui. Et Baruch. 2. Spoliabunt te omnes, qui reliqui fuerunt de populo. De talium autem inconstantia & fugitiva de lapione dicitur 1. Machabæorum 3. Reliqui autem sugerunt in terram Philistinum. De finali vero talium à Paradiso exclusione dicitur Matthæi. 25. quod novissime venerunt reliquæ virgines, quibus dictum fuit: nescio vos, & quibus clausa est janua nuptiarum. De finali autem talium damnatione & punitione dicitur Apocalypsis 12. quod draco, id est, diabolus abijt facere bellum cum reliquiis, &c. Sufficit.

A **Remanere.** Cum recedere & remanere sint contraria, hinc est, quod ubicunque recedere est bonum, remanere semper est malum, & e converso. Si enim recedere est malum, proculdubio remanere bonum. Nota ergo, quod remanere signat ut communiter stationem & perseverantiam, sive in bono, sive in malo. In bono enim signat bonam perseverantiam, quia, scilicet, homo remanet in statu gratiæ, nec exin-

de per peccatum recedit. Exemplo Regis apum, qui semper dicitur in alveari remanere, & exinde nunquam recedere, nisi ad locum competentiorum cum toto agmine suo ex toto decreverit se transferre. Sic vere nec nos à statu gratiæ, vel à gradu promotionis, Ecclesiæ vel religionis nobis à Deo concessæ, unquam per peccatum vel per ambitionem vel alias recedere debemus, sed ibi per perseverantiam continue remanere, nisi forte ad locum, & gradum, & statum alium meliorem contingat ex causa rationabili nos transferre, quod potissime pertinet ad curatos & ad prælatos, qui Reges sunt & præfides aliorum, qui, scilicet de suis officiis, beneficiis & Ecclesiis non debent sine causa recedere, sed ibi continue residere. Exemplo Christi, de quo dicitur Luc. 2. Remansit puer Iesus in Hierusalem.

¶ Ubi nota, quod taliter remanentes, & in suo loco & statu perseverantes, ut communiter,

Solent { Vivere magis humiliter,
Regere magis utiliter,
Cernere magis subtiliter.

Talis enim remanentia valet ad magis sinceriter conversandum, quia facit hominem esse puerum. Ad magis utiliter gubernandum, quia facit hominem esse Jesum, id est, salvatorem. Ad magis subtiliter contemplandum, quia facit hominem esse in Hierusalem, quæ, sc. interpretatur visio pacis. Quod ergo homo temanendo in domo vel clauistro efficiatur mundo in conversando, patet cum dicitur Puer, quia scilicet ipse efficitur quasi purus aer. Vide supra de puero, titulo de puero. Constat enim quod multa mala exterius exeundo committimus, quæ non fierent si in domibus, claustris & beneficiis maneremus. Manus n. Moyse dum in sinu manebat, erat munda, dum vero eam extrahebat, apparebat leprosa. Puer inquit Joan. 6. Est puer unus hic, &c. Quod etiam homo sic remanendo, sit utilior in gubernando, patet, quia scilicet homo fit Jesus, id est, salvator, quia constat, quod homo magis juvat & salvat populum & subditos suos cum eis remanendo, quam ab eis recedendo. Unde Johan. 8. Remansit Iesus solus, & mulier in medio. Quod insuper homo sic remanens sit subtilior ab contemplando, patet in verbo Hierusalem, quæ interpretatur visio pacis, quia vacat homo melius ad videndum & contemplandum vitam æternam interius remanendo, quam exterius evagando. In Hierusalem inquit 2. Reg. 11. David ergo remansit in Hierusalem. Sic ergo patet, quod recedere signat in bono. Quod tamen est contra multos, in quibus nihil boni remanet Dan. 10. Nihil remansit in me virium. Et qui in nullo bono remanent Ps. 105. Unus ex eis non remansit.

¶ Sed adhuc dico, quod remanere signat in malo. Et sic remanere nihil aliud est, quam in malo perseverare, vel à bono desistere & tardare, & sic remanere pertinet ad tardos & ad pigros. Isti enim sunt sicut vinaceum, quod remanet post primam expressionem, quod exinde non exit nisi per violentiam torcularis, & ideo ut communiter parum valet. Sic tales qui ad omne bonum faciendum semper volunt ultimi remanere, & nunquam à malis suis consuetudinibus nisi violenter exire, parum certe possunt aut facere, aut valere. Num. 33. Qui remanserint, erunt vobis quasi clavi in oculis. Et ideo docet scriptura Exod. 10. dicens: Non remanebit ex eis ungula. Et sicut dicitur Ezech. 21. Qui remanserint, gladio concident, &c. Vide supra de perseverare, de Manere, Per manere, & similibus.

Reminisci. Vide in titul. Memoria & in tit. recordari. A

Reminisci { Dei justitiæ,
Dei clementiæ,
Nostræ prudentiæ.

Est dico reminisci Dei justitiæ, quod est metuendum. Et sic dicebat Tobias Tob. 3. Ne reminiscaris domine delicta nostra vel peccatum nostrorum, neque vindictam sumas de peccatis nostris.

¶ Item est reminisci Dei clementiæ, quod est appetendum. Et sic dicendum est illud Psalm. 34. Reminiscere miserationum tuarum Domine, & misericordiarum tuarum, quæ à seculo sunt.

¶ Item est reminisci nostræ prudentiæ, quod est faciendum. Et sic certe dico, quod nos debemus reminisci malorum, quæ commisimus 1. Mach. 6. Reminiscor malorum, quæ feci in Hierusalem. Et in Ps. 21. Reminiscuntur & convertentur ad dominum universi fines terre. Et bonorum quæ recepimus, scilicet, à Deo & à parentibus, & ab amicis. Unde Esa. 63. Qui reminiscimini Domini, ne taceatis, &c. Transeo, quia non sunt autoritates, & supra satis dictum est de memorari, seu memoria,

Rem it-

A Remittere. Remissio. Nota, quod remittere quandoque idem est, quod retro seu iterum mittere. Et sic sumitur Lucæ 23. ubi dicitur, quod Herodes remisit Iesum ad Pilatum, quem, sc. idem Pilatus sibi miserat.

¶ Item sumitur pro relaxare. Unde res dicitur esse remissa, quando est inanis & laxa. Unde sic sumitur Eccl. 4. Noli offerremis-
sus & inutilis in operibus tuis. Et hoc quia sicut dicitur Prov. 12. Ma-
nus remissa tributis serviet.

¶ Item sumitur remittere pro indulgere, parcere, misereri condonare. Et sic communiter sumitur in scriptura. Et ita

Remittere est actus { Pietatis,
Libertatis,
Benignitatis.

Vnde nota, quod tam Deus quam homo remittant, indulgeant. Et sic est Remissio

Divina & superior,
Humana & inferior.

B ¶ Est dico remissio divina & superior, & ista est illa qua scilicet, Deus remittit & remittet

Peccata poenitentibus,
Debita postulantibus,
Tormenta resurgentibus.

¶ Est ista est triplex remissio, scilicet,

Remissio { Culparum,
Debitorum,
Poenarum.

Primo ergo dico, quod Deus remittit peccata poenitentibus, quia, scilicet statim quando homo poenitet de peccato, Deus est paratus indulgere delicto Psalm. 37. Cogitabo pro peccato meo, & tu remisisti iniquitatem peccati mei. Sicut enim videmus, quod homo remittit offensam sibi factam, quando plures amici ejus pro remissione hujusmodi intercedunt, sic Deus tunc remittit nobis peccata, quando amici ejus, scilicet, gratia & virtutes pro parte nostra sunt, & se pro nobis apud Deum interponunt. Istæ autem virtutes quibus mediantibus Deus nobis peccata remittit, scilicet Christi

Nominis invocatio,
Sanguinis irrigatio,
Flaminis expiatio,
Luminis apparitio,
Flaminis inflammatio,
Culminis exoratio,
Duri turbinis tribulatio,
Parvi criminis confessio.

Remittuntur dico per Christi nuntius invocationem 1. Johan. 2. Remittuntur vobis peccata per nomen ejus. Item per Christi sanguinis irrigationem. Vnde Heb. 9. Sine sanguinis effusione non fit remissio. Item per Christi fluminis expiationem, scilicet, baptismum Luc. 5. Prædicans baptismum poenitentia in remissionem omnium peccatorum. Item per Christi luminis apparitionem, scilicet, per lumen fidei & scientia Luc. 1. Ad dandam scientiam salutis plebi ejus in remissionem peccatorum eorum. Item per Christi flaminis inflammationem, scilicet, per ardorem charitatis. Vnde Luc. 7. Remittuntur ei peccata multa quoniam dilexit multum. Item per Christi culminis exorationem, scilicet, per humilem devotionem & precem. Vnde Act. 8. Roga Deum si forte remittat tibi peccata. Item per duri turbinis flagellationem, scilicet, per tempestates & miseras hujus vite. Ecclesiast. 2. Remittet in die tribulationis peccata. Item per omnis criminis confessionem. Unde in Psalm. 31. Dixi confitebor adversum iniquitatem meam Domino, & remisisti impietatem peccati mei. Patet ergo, quod Deus remisit peccata poenitentibus, quod est primum. ¶ Secundo dico, quod ipse dimittit debita postulantibus. Nos enim tenemur sibi ad multa debita, quia scilicet non solum tenemur sibi ratione peccatorum, quæ erga eum commisimus, imo etiam ratione beneficiorum, quæ continue ab eo recipimus, tenemur sibi recompensare. Et quia impotentes sumus ei retribuere, necesse est, quod nobis clementer remittat Mat. 18. Omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me. Vnde 1. Mach. 10. Remisimus vobis prestationes multas. Et 11. Quæ ad nos pertinebant decimarum & tributorum remissimus. Deus ergo remittit debita peccantibus.

D ¶ Tertio vero dico, quod Deus remittet tormenta sanctis resurgentibus. Pater enim noster Adam obligavit nos Deo ad habendum miseriam, mortem & poenam, sed pro certo ista omnia in resurrectione ultima sanctis remittentur, quando absorbebitur mors in victoria, & immortalitas restituetur. Et ideo vita æterna significatur per jubileum annum, in quo omnes possessiones ad primos Dominos revertebantur, in quo omnis servus ad libertatem restituebatur, & omnia quæ vendita fuerant, sine pretio redimebantur, sicut dicitur Lev. 25. significans statum illum in quo est plena remissio omnium miserationum hujus vite. De quo Le. 26. Sanctificabitur annus quinquagesimus, & vocabitur eum remissionem. Sic ergo patet quomodo Deus remittit offensam, debitum, & poenam. Et sic dico, quod est quadam remissio superior & divina.

¶ Sed adhuc dico, quod est quadam remissio inferior & humana. Et ista est illa, qua nos tenemur aliis remittere & offensas & poenas, & non ultra debitum, nec rigore procedere contra ipsos, sed ipsis potius indulgere. Sed de hoc vide supra de Parcere, quia hic non sunt auctoritates vocales. Vide si vis in Mauritio, ubi invenies multam theoriam.

A Renes. Nota, quod renes sunt membra corporis ad humorum depurationem, & ad caloris conservationem, ad proles suscitationem & generationem ordinata. Vis enim generativa, vis veneris excitativa, vis humoris veneris communicativa, latet in renibus. Et ideo spiritaliter loquendo, per renes possunt multa intelligi, videlicet,

Viri spiritualis,
Affectus cordiales,
Appetitus carnales.

Viri enim spirituales sunt renes Ecclesie,
Affectus cordiales sunt renes animæ,
Appetitus carnales sunt renes carnis nostræ.

¶ Primo ergo dico, quod per renes designantur viri spirituales. **B** Renes enim habent virtuti generativæ servire, calorem naturalem fortificare, sanguinem purificare, & urinam à sanguine sugere, & ad vesicam destinare. Sic vere viri perfecti in corpore Ecclesie generationi bonorum operum, vel generationi, id est, conversationi fidelium deserviunt. Calorem charitatis in se, & in aliis custodiunt. In aliis etiam purificant sanguinem, id est, devotionem. Et urinam scilicet peccati, ab aliis sugunt, audiendo eorum confessionem. Isti sunt ergo renes Christi & ecclesie, de quibus dicitur Esaiæ 11. Fides cinctorium renum ejus. Et Daniel 10. dicitur, quod ille vir mirabilis quem vidit Daniel, per quem Christus significatur, habebat renes accinctos auro obryzo. Quia scilicet viri spirituales accincti auro splendide honestatis. Et sicut videmus, quod inter renes ille qui est dexter est semper altior, quam sinister, & etiam ut communiter minus pinguis; sic inter viros spirituales, illi qui sunt magis dextri, id est, magis virtuosus & perfecti, sunt per contemplationem, & affectionem magis alti, & magis macri per paupertatem & rerum attenuationem. Unde etiam potest dici de istis illud Thir. 3. Misit in renibus meis filias pharetra sue, scilicet sagacitas paupertatis. Per renes ergo possunt significari viri spirituales.

¶ Secundo dico, quod per renes possunt denotari affectus cordiales. **C** Sicut enim in renibus est desiderium carnis, sic in affectu est desiderium mentis. Unde de Deo dicitur: Scrutans corda & renes Deus. Unde in Psalm. 25. Pre igne renes meos & cor meum, Deus meus & spes mea, Deus in æternum. Et Hier. 11. Prope est tu ori eorum, longe autem à renibus ipsorum: à renibus inquit, id est, ab affectibus.

¶ Tertio dico, quod per renes possunt denotari appetitus carnales. **D** Quia enim in renibus est sedes & domicilium libidinis, bene potest per renes tota carnalis infectio, & tota carnalis conditio designari, quandoque isti sunt renes qui per delicias inficiuntur, dissoluti per lasciviam, Renes commutati per inconstantiam. Renes madefacti per affluentiam. De dissolutione enim lascivie dicitur Ezech. 29. Dissoluti sunt omnes renes eorum. De commutatione vero debilis inconstantie dicitur in Psalm. Renes mei commutati sunt. De madefactione seu infestatione temporalis affluentie dicitur Ezech. 27. Transduxit me per aquam usque ad renes. Et ideo quia tales renes sunt ita dissolubiles, ita variabiles & defæctibiles, ita madefactibiles, & corruptibiles, necesse est, quod isti, scilicet, per

Mundam continentiam contegantur,
Strictam abstinenciam arceantur,
Arctam poenitentiam urgantur,
Mortis reminiscenciam compescantur.

De munditia enim continentie dicitur Exo. 28. quod Sacerdotes debent operiri saminalibus lineis à renibus usque ad femora. De abstinentiis potest dici illud Exod. 12. Renes vestros accingeris, id est, stringe-

stringeris. Et loquitur de esu agni, qui cum lactucis agrestibus comedebatur. De poenitentia dicitur in Psal. 25. *Verecens meos & cor meum.* De mortis memoria dicitur 3. Regum. 1. *Helias erat Zonapellicea accinctus renibus.* Zona enim pellicea, quæ sit de pelli- bus animalium mortuorum, mortis memoriam designat. Suf- ficit.

A **Renovare.** Nota, quod supra de Novitate satis dixi, & etiam alibi in titulis pluribus. Sed quia supra de innovare nihil dixi, ideo modo simul & de renovare aliquid est dicendum. Igitur dic, quod in scriptura reperitur Renovatio

Naturalis,
Virtualis,
Mundialis,
Criminalis,
Supernalis,
Infernalis.

Prima,	} est innovatio	natura,
Secunda,		gratia,
Tertia,		fortuna,
Quarta,		culpa,
Quinta,		gloria,
Sexta,		pœna.

¶ Primo igitur dico, quod est quedam innovatio seu renovatio quæ est naturalis, & ista est illa, quæ per vicissitudinem tempo- rum omnia renovat omni anno, sicut, scilicet, patet de floribus, herbis & fructibus, qui virtute divina cum adminiculo cœlestium corporum, pluviarum, nubium & ventorum, annis singulis re- novantur, & ad novitatem pristinam reducuntur. De quo litera- liter intelligitur illud Psal. 30. *Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renovabit faciem terra.* Spiritus enim ventus est, cuius flatus ad ter- ræ renovationem cooperatur. Unde de sapientia æterna dicitur Sap. 7. *quod in se permanens innovat omnia.* Deus enim idem ma- net, omnia autem alia per eum immutantur & innovantur. Ista est ergo renovatio naturalis.

B ¶ Secunda dico, quod est renovatio virtualis, & ista est illa qua homo de vetustate peccati medianti poenitentia per gra- tiam renovatur. Quia scilicet sicut aquila juvenescit & renova- tur, quando ascendens sursum versus solem calefit, & tandem in fonte balneatur, quia scilicet tunc pennis antiquis relictis ipsius juvenilis novitas reparatur, sic in vitiis antiquatus, fervore con- tritionis calefactus, & fonte lacrymarum rigatus, & per confes- sionem pennis veteribus, id est, præteritis criminibus denudatus fit spiritualiter renovatus Psal. 102. *Juventus mea renovabitur ut aquila.* Threnor. 5. *Innova dies nostros sicut à principio.* Nonne sicut sup- ponit Ovidius libro septimo, fabula secunda. Medea incanta- trix Thessaliæ Regem in lebetæ decoctum renovavit, & ad ju- ventutem pristinam reparavit, stellarum, scilicet, & herbarum influenza mediante? Quia revera fides nostra, quæ scilicet men- tes humanas sic spiritualiter capit, quod ipsas facit credere, quod nulla ratio nobis dicat (Psal. *Venefici incantant & sapienter*) Ista dico sapiens incarnatrix homines in vitiis antiquatos per devo- tionem contritionis, & poenitentia renovat, & mediante lumi- ne & influentia gratia ipsum ad statum pristinum restituit & re- format Psal. 50. *Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis.* Et breviter dico, quod justii renovantur per poenitentiam vicia relinquendo, & semper etiam per gratiam, de virtute in virtutem procedendo, & semper in melius se mutando & florendo Psal. 27. *Et resoruit caro mea.*

C ¶ Unde nota, quod isti Renovant

- Conscientiam interiorem,
- Apparentiam exteriorem,
- Amicitiam intimiorem,
- Sapientiam sinceriores,
- Poenitentiam asperiores.

De renovanda conscientia interiori fit mentio Ephesiorum 4. ubi dicitur: *Renovamini spiritu mentis vestra, & induite novum homi- nem:* de renovanda apparentia exteriori dicitur Colossensium tertio. *Expoliantes veterem hominem, induite novum hominem,* qui renovatur in agnitione Dei. Istud enim est speciale Dei Tem- plum, quod certe semper est virtutibus reparandum 1. Macha- bæorum quarto. *Ascendamus nunc mundare sancta, & renovare.* Tob. 3. *Domus, quæ est in ea incensa, readificabitur.* De renovanda amicitia intimiori dicitur 1. Machabæorum 12. quod *Ionathas summus sa- cerdos misit Romanos renovare amicitiam cum Romanis.* Vera enim ami- citia nunquam veterascit, imo continue renovatur, bonum ta-

men est, quod per gratas epistolas, & per visitationes & munda- scula multoties renovetur: Unde ibidem dicitur: *Elegimus, inquit, Eumenium & Antipatrem, & misimus ad Romanos renovare cum eis ami- citiam & societatem pristinam.* De renovanda sapientia interiori seu limpidiori dicitur Eccl. 50. *Iesus filius Syrach renovavit sapientiam in corde suo.* De renovanda poenitentia asperiori dicitur in Psal. 38. *Ob- mutui & humiliatus sum, & filius à bonis, & dolor meus renovatus est.* Qui enim vult se per poenitentiam renovare, aut in se poenitentiam renovare, necesse est eum ab hujus sæculi & mundi deliciis absti- nere. Poenitentia enim est illud per quod (sicut supra dictum est) omnia renovantur, & per quod domus conscientia readifica- tur, & ad statum pristinum renovatur. Unde Amos 9. *In die illa visi- tabo tabernaculum David quod cecidit, & readificabo aperturas murorum ejus, & ea quæ corruerant, instaurabo.* Ista est ergo renovatio virtualis.

¶ Tercio dico, quod est renovatio mundialis seu fortunalis. Et ista est illa, qua fatui peccatores quotidie multiplicant & in- novant in se mala, & qua mundus quotidie mutat & innovat malos mores. Membra enim superflua quemadmodum in ho- mine continue renovantur, sicut sunt ungues & capilli, sic mali cogitatus & actus. Sed de hoc vide supra de novitate.

¶ Quarto dico, quod est renovatio criminalis, & ista est reno- vatio dolorum, qui in peccatoribus quotidie renovantur. Super- bus enim etsi corporis pulchritudine vigeat, si honoris & digni- tatis conscendat fastigia, semper tamen dolet aliqua super esse ad quæ non potest attingere. Avarus & si multa possideat, dolet ta- men quia timet se illa non semper auturum, vel scit se ista ali- quando relicturum. Juventuti, ad veneris oblectamenta, suspi- cio; senectuti, impotentia obstat; uterque dolore torquetur. Ira sæpe fieri suadet, quod post factum poenitet fecisse, vel poena est facere non potuisse. Gula, stomachi tarda digestio est mole- sta. Invidia prius lædit invidentem quam in visum. Acedia & si plurimum corporis molliem toveat, & animæ contemnat sa- lutem divina negligendo, humana tamen verecundia stimulat, dolet se deliciis non posse frui ad sanitatem. Itaque nullum est cri- men, quod non aliquo dolore quotidie renovetur, ex quo cri- minosus non offendatur. Bene igitur dico, quod est renovatio criminalis, ita ut quocunque vitio quis fuerit irretitus, dicere co- gatur illud Psal. 38. *Dolor meus renovatus est.*

¶ Quinto dico, quod est renovatio æternalis seu supernalis, & ista est renovatio beatorum in Paradiso, quorum, scilicet, gloria nunquam cessat, imo continue renovatur, sicut, scilicet, lux solis renovatur & renascitur omni die. Unde Job. 29. *Sicut palma mul- tiplicabo dies, gloria mea semper innovabitur, & arcus meus, in manu mea semper instaurabitur.*

¶ Sexto vero dico, quod est renovatio infernalis. Renovatio dico & continuatio tormentorum, sicut, scilicet, posuerunt poe- tæ de Sisypho à diis in inferno damnato, quod, scilicet, poena ipsius perpetuo renovatur. Damnatus enim fuit saxum gravissi- mum ad altissimi montis cacumen portandum, ubi cum statim saxum portavit, inferius cum saxo ruit, quod iterum sursum re- portat & extollit, & sic poena ejus ubi cessare visa fuerat renas- citur & recrefcit. Sic est de poenis & miseriis damnatorum, re- novatur enim quotidie & revenit. Unde de Antiocho Rege di- citur. 1. Mach. 6. quod *decidis in languorem, & erat illic dies multos, quia cum eo renovata est tristitia magna.* Sufficit de renovare.

Vide supra in tit. Annunciare, & Narrare.

Renunciare. & Referre, &c

Repellere. Nota, quod repellere idem est, quod retro seu iterum pellere. Et est idem quod Fugare, Abji- cere, & Repudiare, & Refutare, & sic notabis quod nos inveni- mus Repellere

Summi creatoris,
Justi viatoris,
Stulti peccatoris.

Primum repellere facit justitia,
Sed secundum facit prudentia,
Sed tertium facit stulta nequitia,

¶ Primo igitur dico, quod est unum repellere, quod divina facit justitia. Ista est enim quæ

Quosdam Repellit { Ordinate,
Castigative,
Executive.

¶ Prima repulsio fit per æternam derisionem. Et ista est illa qua ab æterno duxit impios reprobandos, & à sua misericordia re- pellendos. Ab æterno enim vidit, qui erant mali futuri, & ideo repu-

repudiavit & repulit, & à sua prædestinatione & gratia reproba-
vit Mal. 1. Rom. 9. Jacob enim dilexit, & Esau odio habuit. Et repulit
tabernaculum Sylo, & tribum Ephraim non elegit, sed tribum Judam,
montem Sion quem dilexit, sicut dicitur in Psal. Alia Dei repulsio
fit per modernam correctionem. Et ista est illa quam Dominus
facit ad tempus, in quantum, scilicet, bonos & prædestinatos
solet temporaliter affligere, & eos quantum apparet, à suo amo-
re repellere, & ac si de eis non curaret, ipsos à sui amoris serinio
rejicere & fugare, & variis tribulationibus subjugare. De quo
scilicet, conqueritur David in Psal. 42. dicens: Quare me repulisti,
& quare tristis incedo dum affligit me inimicus. Et adverte, quod talis
repulsio superficialis apparet in tormentorum inflictione Psal.
73. Ad quid Deus repulisti in finem; despicias in opportunitatibus in tri-
bulatione?

¶ Item in peritorum negatione. Deus enim videtur perentem
repellere, quando non statim concedit quod petitur Psal. 87. Ad
quid repellis orationem meam de medio sinu tuo in finem?

¶ Item in pramiorum dilatione Psal. 88. Tu vero repulisti, & de-
spexisti, & distulisti Christum tuum. Sed quid? certe talis tribulatio
non est repulsio, sed est attractio, nec reprobatio, sed finalis mi-
seratio, sicut, scilicet ipse David dicit in Psal. 59. Deus repulisti nos,
& destruxisti nos, iratus es, & misertus es nobis. Quia pro certo Deus
fideles suos à se finaliter non repellit, sed ad se potius tribulando
attractit & impellit Psal. 93. Non repellet Dominus plebem suam, quia
in manu ejus sunt omnes fines terræ. Et Thir. 3. dicitur: Non repellit in
sempiternum Dominus, quia si abiecerit, & miserebitur. Ista est igitur
Dei repulsio, quæ fit per modernam correctionem. Est adhuc alia
vera Dei repulsio, quæ fit per postremam seu per finalem dam-
nationem, quando scilicet ipse Dominus exequetur repulsionem
superius primo dictam, quod, scilicet, ordinaverat ab æterno.
Et ista est illa quam metuebat David quando dicebat in Psal. 43.
Exurge, quare obdormis Domine, exurge & ne repellas in finem. Et
quantum ad istam repulsionem dicitur alibi in Psal. 93. de bonis.
Quoniam non repellet dominus plebem suam, & hereditatem suam non
derelinquet. De malis autem & de damnatis dicitur Psal. 88. Sicut
vulnerati dormientes in sepulchris, quorum non es memor amplius, &
ipsi de manu tua repulsi sunt. Patet igitur, quod est unum repelle-
re, quod divina facit justitia.

¶ Secundo dico, quod est unum repellere, quod humana fa-
cit prudentia. Et istud certe est illud quo justi repellunt, & abii-
ciunt à se malum, sicut, scilicet, bene dicitur Ezech. 43. Nunc ergo repel-
lant à se procul fornicationes suas, & ruinas regum suorum, & habita-
bo cum eis in medio eorum semper. Et Eccl. 38. Ne dederis in tristitia cor
tuum, sed repelle eam à te, & memento novissimorum.

¶ Tertio vero dico, quod est unum repellere, quod insana fa-
cit stultitia. Et istud est illud quo peccatores & fatui repellunt &
abiiiciunt à se bona, Exemplo, scilicet, phrenetici, qui repellit à
se Medicos & etiam medicinas. Unde nota quod isti

Repellunt { Deum, ipsum contemnendo,
Amicum, ipsum fugiendo,
Seipsum, sensum & scientiam non curando.

Repellent igitur Deum, detestando suam justitiā. Et sic de Deo
dixit Stephanus loquens Judæis Act. 7. Cui, inquit, noluerunt obe-
dire Patres vestri, sed repulerunt eum. Repellunt etiam proximum,
abdicando suam fiduciam, sicut de Dalila dicitur Jud. 10. quod
postquam torondisset Samsonem, cepit abijcere eum, & à se repellere. Re-
pellunt insuper cor suum, non curando veram scientiam. Unde
de talibus dicit Dominus Osee 4. Quia tu scientiam repulisti, repel-
lam te. Patet ergo quod in scriptura reperitur triplex repulsio.
Vide supra de Expellere, & Abiicere, & Eiicere, &c.

¶ Repente. Repentinus. est quod subito, cito, celeri-
ter & instanter. Et possumus notare, quod aliqua sunt quæ re-
pente operantur, scilicet,

Dei benignitas peccatores convertendo,
Dei severitas peccatores puniendo,
Justorum sedulitas majoribus obediendo,
Malorum crudelitas innocentibus officiando.

Dicam ergo, quod est quoddam repente divina benignitatis.
Et istud est illud, quo Deus quandoque repente inspirat & con-
vertit hominem ad bonum, sicut apparuit in Paulo, qui repente
fuit à Domino inspiratus. Unde Ambros. Nescit enim tarda mo-
limina Spiritus sancti gratia. Et ideo dicitur Actor. 2. Factus est re-
pente de cælo sonus tanquam advenientis spiritus vehementis, & reple-
vit totam domum, &c.

Dictio. Berchorii.

¶ Item dico, quod est unum repente divina severitatis. Et sic
dico, quod tria sunt quæ repente à divina severitate fiunt, sci-
licet,

Mors,
Casus,
Judicium.

De morte enim planum est, quod repente subito & insperato cor-
rigat Hier. 6. Repente veniet vastator super vos. Et Thess. 5. Cum di-
xerint pax, tunc repentinus superveniet interitus. De casu etiam appa-
ret, quia scilicet, quotidie videmus, quod diversi casus & infor-
tunia repente accidunt diversis, sicut de Job habemus Job. 1.
quod repente ventus irruit à regione deserti, qui domum concutiens,
filios ejus oppressit. Unde Ezech. 26. Attoniti super repentino casu tuo
mirabuntur. Et Hier. 4. Repente vastata sunt tabernacula tua. Ista
potissime videmus de his, qui florentes prosperitate mundana,
repente quandoque infortuniis obruuntur Esai. 47. Repente ve-
niet super te miseria quam nescis. De judicio etiam certum est, quod
Dominus repente veniet, Marc. 13. Ne cum venerit repente inve-
niant vos dormientes. Et Luca 21. Repente superveniat in vos dies illa.

¶ Item dico, quod est unum repente moralis sedulitatis, quia
scilicet boni obedientes repente, id est, subito obediunt. Judi-
cium 21. Exite repente de vineis.

¶ Item dico, quod est unum repente mundanæ crudelitatis,
quia scilicet mundi Principes & tyranni sine deliberatione re-
pente solent alios molestare. De quo dicitur Prov. 3. Ne paveas re-
pentino terrore impiorum. Sed pro certo sicut ipsi repente lædunt
alios, sic à Deo repente perimuntur, & diversis cladibus obru-
untur, sicut ad sensum patet. Unde Proverb. 24. Repente veniet ju-
dicium eorum, &c. Sufficit.

Reperire. Nota, quod in sacra scriptura invenitur

Reperire { Dei,
Justi,
Impii,

¶ Primo quidem reperire Dei. Quamvis enim ipsum multi
videantur in presenti subterfugere, & ab eo se abscondere vel
callare, finaliter tamen ipsos reperiet, & bonum vel malum se-
cundum quod meruerunt, eis reddet, sicut facit bonus iudex,
qui facta inquisitione, secundum quod tunc justitiam reperit,
interdicit. Unde de Deo qualiter in fine reperiat mala nostra di-
citur Job 4. Ecce qui serviunt ei, non sunt stabiles, & in Angelis suis re-
perit pravitatem. Etiam de venialibus qualiter Deus ipsa reperit
arque punit, patet Job 33. ubi Job de Deo dicit sic: Quia, inquit,
querelas in me reperit, arbitratus est inimicum suum. Istud est igitur
reperire Dei.

¶ Secundo dico, quod invenitur reperire justi. Canes n. nobi-
les, & maxime parvi, & qui habent aures pendentes, magis va-
lent ad reperiendum prædam quam rustici vel majores. Ad de-
notandum, quod illi qui in moribus & virtutibus nobiles sunt,
& qui per humilitatem sunt parvi, & per obedientiam aurib. in-
clinati, sunt ad reperiendum & obtinendum prædam gratia &
gloria magis apti, ut sic dicat quilibet homo justus illud Job 31.
Latatus sum super divitiis meis multis, & quia plurima manus mea re-
perit. Divitiis inquit, scilicet, virtutibus. Justus enim multa re-
perire dicitur, in quantum illa quæ sibi salvando sunt utilia, ac-
quirat, reperit, & sectatur. Et sic dico, quod justus acquirit
& reperit & intendunt, scilicet,

Summam divinitatem, ut diligatur,
Gratiæ voluptatem, ut hauriatur,
Rerum utilitatem, ut habeatur,
Bonam societatem, ut sequatur,
Cordis iniquitatem, ut expellatur,
Scripturæ veritatem, ut addiscatur,
Sensus maturitatem, ut teneatur,
Cœli felicitatem, ut nanciscatur.

Dicam ergo, quod justus reperit summam divinitatem. Ista e-
nim se voluntarie quærentibus offert. Et ideo non mirum si ab
eis reperitur, ut sic de quolibet justo dicatur illud Job 11. Forsitan
vestigia Dei comprehendes, & usque ad perfectum omnipotentem reperies.
Item reperit gratiæ voluptatem, seu etiam bonitatem. Unde
Genesis 26. dicitur de servis Isaac, quod ipsi foderunt in torrente,
& repperunt aquam vivam. Item reperit rerum utilitatem. Unde
Judic. 17. dicitur de illo Levita, quod ipse peregrinari voluit ubicun-
que sibi commodum reperisset. Item reperit bonam societatem. Un-

VVVV

de de

de de Helia dicitur 3. Reg. 19. quod profectus inde reperit Helisum. Sequitur: *Consurgensque abiit, & secutus est Heliam, & ministrabat ei.* item reperit cordis iniquitatem, scilicet, ut ipsam per penitentiam & confessionem expellat. Unde 2. Paral. 29. *Sacerdotes quoque ingressi sunt templum domini ut sanctificarent illud, & extulerunt omnem immunditiam, quam intus reppererant.* Sacerdotes enim, id est, sacri duces, id est, quilibet iusti templum Domini, id est, propriam conscientiam ingrediuntur per considerationem, & immunditiam peccati quam ibi reperiunt, extra per confessionem procul repellere moluntur. Sacerdotes etiam reales conscientias subditorum debent investigare, & peccata quæ reperiunt expellere & fugare. Item reperit scripturæ veritatem. Unde 4. Reg. 22. *Librum legis reperi in domo Domini.* Item reperit sensus maturitatem. Unde Prov. 16. *Corona dignitatis senectus qua in viis iustitiae reperitur.* Item reperit cœlestem ubertatem, quia, scilicet iustus postquam in mundo isto reperit plura meritoria & virtuosæ, in fine reperit præmia gloriosa, scilicet ubertatem gloria Paradisi 1. Par. 4. *Uberrima ibidem pascua reperiunt.* Patet igitur quod invenitur reperire iusti.

C Tercio dico, quod nos invenimus reperire stulti. Et hoc certe est illud, quo peccatores & impii res malas & inutiles reperire nituntur. Unde nota, quod mali reperiunt

Divitias temporales,
Delicias gutturales,
Luxurias corporales,
Discordias fraternales,
Molestias æternales.

Mali ergo temporales reperiunt divitias, & ad hoc tendit tota intentio avarorum, scilicet ad divitias rapiendas & acquirendas. Ad hoc enim vocat tota suarum venatio rapinarum. Unde Pro. 1. dicunt alterutrum: *Abcondamus tendiculas contra infontem.* Sequitur: *Omnem pretiosam substantiam reperiemus, replebimus domos nostras spoliis.* Genes. 42. dicitur, quod reppererunt in ore saccorum ligatas pecunias. Item illi gutturales reperiunt delicias. Unde Proverb. 23. dicitur in persona hominis ebriosi. *Quando evigilabo, & rursus vina reperiā?* Item isti corporales reperiunt spureitias seu luxurias. Unde de muliere luxuriosa & juvene dicitur Prov. 7. quod scilicet apprehensum deosculatur juvenem, & procaci vultu blanditur, dicens: *Idcirco egressa sum in occursum tuum desideras te videre, & reperi te.* Item isti fraternales reperiunt discordias. Unde Jud. 5. *Diviso contra se Ruben, magnanimatorum reperta est contentio.* Item isti æternales reperiunt molestias scilicet in infernali poena. Unde Jo. 10. dicitur, quod Josue cuncta qua in Hebron reperit consumpsit gladio. Hebron quæ fuit civitas paganorum, interpretatur transcendens vel transgressio. Quia scilicet omnes illi qui in transgressione Dei mandatorum reperiuntur, æternæ mortis gladio finaliter feriuntur. Et sic igitur patet, quomodo est unum repente quod sit a peccatore. Aliud a iusto viatore. Aliud vero a summo creatore. Sufficit, Vide supra in tit. invenire, &c.

A Replere. Plenus. Plenitudo. Nota, quod plenitudo seu repletio significant generaliter abundantiam & complementum, sive in bono sive in malo. Plenitudo enim se habet positive, sicut vacuitas privative: possumus ergo notare, quod est repletio seu plenitudo humana & divina. Humana autem est multiplex, scilicet,

Interior, quæ est virtualis,
Exterior, quæ est temporalis,
Inferior, quæ est criminalis,
Superior, quæ est æternalis,
Subterior, quæ est infernalis.

Iusti enim replentur interiorius plenitudine meritorum. Divites replentur exteriorius plenitudine pecuniarum. Mali replentur inferiorius plenitudine vitiorum. Beati replentur superiorius plenitudine gaudiorum. Dammati replentur subteriorius plenitudine tormentorum. De plenitudine virtuali dicitur Eccl. 36. *Reple Sion inenarrabilibus virtutibus tuis.* De plenitudine temporali dicuntur in Ps. *Dextera eorum repleta est muneribus.* Et alibi. *Promptuaria eorum plena, eructantia ex hoc in illud.* De plenitudine autem criminali dicitur Ecc. 23. *Vir multum jurans replebitur iniquitate.* De plenitudine vero æternali dicitur in Psal. *Replebimur in bonis domus tua, sanctum est templum, mirabile in aquitate.* Esa. 6. *Plena est omnis terra gloria tua.* De plenitudine vero infernali, quia, scilicet, anima damnata replentur, dicitur Thr. 1. *Subversum est cor meum in semetipsa, quoniam amaritudine plena sum.* Et Ezech. 16. *Eras nuda, & confessione plena.*

I Primo igitur dicamus, de plenitudine virtuali, quæ est meritorum. Viri enim iusti sunt pleni gratiis & virtutibus. Sicut enim quod vacuitas in scriptura reprobat Exod. 25. & Deut. 16. *Non apparebis in conspectu Dei tui vacuus.* Et ideo isti student donis & gratiis se replere, ut digne coram domino valeant comparere. Sicut enim videmus quod pisces & animalia tunc habent plenitudinem medullarum, quando luna superius plene lucet. Sin plenilunio, sic iusti tunc medullis gratiæ & devotionis pleni sunt quando luna perfecta in æternum & testis in cœlis scilicet. Christus super eos plene lucet, id est, quando per suam gratiam ipsos illuminat atque replet, dicentes illud Psal. *Repleti sumus mane misericordia tua, exultavimus & delectati sumus.* Istud bene apparuit in Apostolis in die Pentecostes, quando luna illa scilicet Dei filius, plene eis re-luxit, & lumen sancti spiritus eis misit, quia scilicet tunc pleni & repleti fuerunt Spiritus sancti donis, & universis gratiis atque bonis Act. 2. *Factus est repente de cœlo sonus advenientis spiritus vehementis, & replevit totam domum ubi erant sedentes, & repleti sunt omnes spiritu sancto, &c.* De ista ergo spirituali plenitudine qua replentur viri iusti, potest dici illud Psal. *Replet in bonis desiderium tuum, renovabitur ut aquila juvenus tua.* In quibus verbis ostenditur quod secundum quod homo triplicem vacuitatem naturalem habet in tribus potentiis animæ, secundum hoc triplici bono debet repleri. Homo enim habet tres potentias in anima, scilicet,

Concupiscibilem, quæ tendit in bonum,

Rationabilem, quæ tendit in verum,

Iracibilem, quæ tendit in arduum & in summum.

Et quantum ad istas tres potentias dico, quod homo habet, dum est in via, triplicem vacuitatem, quia scilicet homo caret boni debita obtentione. Et ideo Deus contra istam triplicem vacuitatem, triplici plenitudine gratiæ replet iustos, sicut ostenditur in autoritate prædicta, quia, scilicet, ipsos replet

Debito fervore dilectionis,

Inclito splendore cognitionis,

Prædicto honore promotionis.

Iste enim replet iustos boni dilectione quantum ad affectum, *Replet in bonis, inquit, desiderium.* Veri cognitione quantum ad aspectum seu ad intellectum. Ut aquila inquit. Summi promotione quantum ad profectum, seu quantum ad finale objectum, quia, scilicet, ipse facit renovari juventutem tuam. Iste ergo replet iustos

Sanctitatis amore,

Veritatis splendore,

Dignitatis honore.

Primum facit in ingressu,

Secundum in progressu,

Tertium in egressu,

In ingressu enim replentur virtuali sanctitudine. Replet inquit in bonis desiderium tuum. In progressu replentur cordiali limpiditate quæ notatur per aquilam. In egressu replentur supernali beatitudine, quæ notatur per renovationem juventutis.

I Dico igitur quod isti sunt pleni virtuali sanctitudine, quod ostenditur cum dicitur: *Replet in bonis desiderium tuum.* Desiderium enim est affectus animæ, hoc est dictum, voluntas seu potentia concupiscibilis, sunt rectæ in anima sedes omnium virtutum bonorum, quia, scilicet, nihil est bonum, nisi in quantum est voluntarium. Unde cum dicitur: *Replet in bonis desiderium tuum,* istud intelligitur de bonis virtutum moralium, quibus viri iusti se cumulant atque replent Prov. 12. *De fructu operis sui unusquisque replebitur bonis.* Sicut enim malagruata plena sunt granis rubeantibus sicut fecundæ arbores replentur in æstate pomis & fructibus. sicut etiam prata replentur herbis virentibus, sic proculdubio viri iusti pro posse suo se replent bonis virtutibus. Replet, inquit, in bonis desiderium tuum. Lucæ 1. *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Luna enim plena est lumine a parte superiori quando obscura est a parte inferiori, scilicet, in novilunio, significans desiderium & voluntatem humanam, quæ admodum lunæ fluit & refluit per varios cogitatus. Quia sicut dicitur Job 20. *Multa cogitationes versantur in corde viri.* Quæ proculdubio tunc est plena lumine virtutis superius quo ad Deum, quando caret lumine bonorum temporalium inferius quo ad mundum. Quia pro certo mens tunc in virtutibus plenius illuminatur, quando in effectione bonorum temporalium eclipsatur. Et ideo sancti pleni lumine virtutum superius in anima fuerunt, quia lumine consolationum temporalium inferius in corpore caruerunt. Replet, inquit, in bonis desiderium tuum. Tobie 12.

Bona omnibus per eum repleti sumus. Et ideo bene dicuntur pleni, quia scilicet illud, quod est plenum, non potest amplius aliquid recipere, quod majoris ponderis solet esse, & si percussum fuerit, sonum non consuevit emittere, & exterius solet abundanter superfluere, sicut ad sensum videmus de dolio vino pleno. Sic vere, charissimi, illi, qui sunt pleni Deo & Dei gratia, meritisque & operibus virtutis, nihil aliud in hoc mundo recipere & acquirere quaerunt. Patet in apostolis & primis Ecclesiae discipulis, qui repleti Spiritu sancto bona sua vendebant & distribuiebant, & nihil prater Deum in mundo habere volebant, sicut dicitur Act. 3. Iste etiam graves & ponderosi per humilitatem erant, per justitiam & misericordiam aliis supereffluiebant, & quando mundi tribulationibus percutiebantur, ullum sonum impatientiae non reddebant, sed quod majus est, in tribulationibus exultabant, sicut de ipsis sic repletis dicitur Act. 5. quod ibant Apostoli gaudentes a conspectu concilij, quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. ¶ Prima est plenitudo religiosorum, qui scilicet debent bona temporalia refutare, dicentes illud Psal. Si esuriero &c. Meus est enim orbis terra, & plenitudo ejus. ¶ Secunda est plenitudo compaffivorum, qui scilicet ad modum fontis pleni solent bona sua abundanter aliis erogare, Psalm. 64. Flumen Dei repletum est aquis, parasti cibum illorum.

¶ Tertia est plenitudo virorum stabiliu & perfectorum, qui sine murmuratione solent mundi tribulamina tolerare. De quo Job 6. Nunquid mugiet bos, cum ante praesepe plenum fuerit? quasi dicat non. Quilibet ergo talis sit sicut Stephanus, de quo dicitur Act. 7. quod ipse erat plenus sapientia & fortitudine, & faciebat signa & prodigia magna in populo. Replet ergo in bonis desiderium tuum Ps. 64. Replebimur in bonis domus tua. Ad ostendendum autem quae sunt ista bona, quibus replentur viri iusti, possumus notare quod est sicut paterfamilias, qui secundum quod habet vasa diversarum conditionum, replet ea rebus diversorum valorum, sicut dolia vino, arcas grano, bursas argento, & sic de aliis. Sic vere Deus secundum quod videt fideles suos diversimode dispositos, variis & diversis virtutibus replet ipsos. Unde nota quod ipse replet

Poenitentes contritione,
Præsidentes discretionem,
Innocentes devotione,
Contemplantes sapientia,
Laborantes permanentia,
Prædicantes eloquentia,
Indigentes abundantia,
Miserantes affluentia.

Dico quod Deus contritione replet poenitentes. Et sic loquitur Hier. 15. ubi dicit: Solus sedebam quoniam amaritudine replesti me. Itē discretionem replet præsidentes Esa. 58. Replebit splendoribus animam tuam. Item devotionem replet innocentes Ps. 62. Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea. Item sapientia replet contemplantes Esa. 11. Repleta est terra scientia domini. Et Eccl. 39. Spiritu intelligentia replebit illum. Item permanentia replet laborantes Mich. 1. Ego autem repletus sum fortitudine spiritus domini. Item eloquentia replet prædicantes Act. 2. Repleti sunt omnes spiritu sancto, & coeperunt loqui. Item abundantia replet indigentes Luc. 1. Esurientes implevit bonis. Et Johel. 2. Dabo vobis frumentum, vinum & oleum & replebimini in eis. Item affluentia replet miserantes Luc. 11. Date, & dabitur vobis, unde Pro. 3. Da pauperibus, inquit, & implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia redundabunt. Et sic igitur patet quomodo sancti à parte virtutis concupiscibilis pleni & repleti sunt virtuali sanctitudine. Replet, inquit, in bonis desiderium tuum. Et hoc est primum.

D ¶ Deinde dico quod isti sunt pleni cordiali limpiditudine. Ut aquila inquit. Aquila enim clarissimum habet visum, significans illos, qui sunt pleni sapientiae claritate, quia sc. Deus replet viros iustos splendore sapientiae & doctrinae, ut, scilicet, sciant quid agere vel quid omittere teneantur. Ut aquila inquit Job 36. Ad preceptum tuum elevabitur aquila &c. Vide de homine sic repleto limpiditudine cordiali potest dici illud Ezch. 27. Tu Cherub extentus & protegens, plenus sapientia & perfectus decore &c. Vide eam supra de Cherub, Cherub enim figuram aquilae prætere dicitur, & plenitudo scientiae interpretatur. Unde Exod. 28. Loquere cum filiis sapientibus corde quos replevi prudentia. Iusti ergo replentur cordiali limpiditudine.

E ¶ Denique dico quod iusti replentur æternali beatitudine, & hoc ostenditur cum dicitur Renovabitur juvenus tua. Sicut enim secundum Macrobi. quando luna renovatur, mare in summo di-

Distion. Berchorij.

citur esse plenum, sic quando per conjunctionem cum sole iustitia anima in gloria efficitur nova, tunc vere in mari voluntatis redundat bonorum omnium plenitudo Ps. 97. Cum moveatur mare, & plenitudo ejus. Altrion enim lapis est ubi refulget stella ad similitudinem plenae lunae, significans beatos, in quibus refulgebit splendor æternæ gloriæ Deus, ad similitudinem ipsius lunae, i. ipsius Christi, qui sicut luna plenam in diebus suis lucet Eccl. 50. Renovabitur, inquit, juvenus tua, ut anima possit dicere illud Psal. Introibo ad altare Dei, ad Deum, qui latificat juventutem meam. Et nota quod sancti qui sunt in patria, replentur

Laudis amenitate,
Status auctoritate,
Vitæ æternitate,
Mentis jucunditate,
Bonorum fertilitate.

De laudis amenitate dicitur in Ps. 70. Repleatur os meum laude, ut cantem gloriam tuam &c. De status auctoritate dicitur in Psalmo. Replebitur maiestate ejus omnis terra. De vitæ æternitate dicitur in Psal. Longitudine dierum replebo eum. Et Eccl. 24. In plenitudine sanctorum detentio mea. De mentis jucunditate dicitur in Psal. Adimplebis me læticia cum vultu tuo, delectationes in dextera tua usque in finem. Luc. 15. Petite & accipietis, ut gaudium vestrum sit plenum. De bonorum fertilitate dicitur in Psalmo. Campi tui replebuntur ubertate, & vallis abundabit frumento. Sic ergo patet quomodo iusti replentur, scilicet, Gloriæ beatitudine. Sapientiae limpiditudine. Gratiae sanctitudine. Et sic patet quod est quædam plenitudo seu quædam repletio virtualis, quæ est interior. Et hoc est primum principale. ¶ Secundo dico quod est quædam repletio temporalis, Et ista est plenitudo bonorum temporalium, quæ, scilicet mundi divites sunt repleti. Sicut enim arbores sylvestres sunt communiter fructibus fecundiores & pleniores, sic mundani sunt divitiis abundantiores: & sicut pili vitoli marini existente in plenitudine fervoris sui solent horrescere, dato quod sint in pelle mortua & detracta, summe etiam in plena luna dicuntur gaudere, sic vere mundi divites quando vident mare & lunam esse, id est, mundi prosperitatem, quæ ad mundum maris & lunæ semper est in augmento vel decremento, solent per superbiam horrescere, & per inanem gloriam exaltari. De tali ergo plenitudine dicitur Job 3. quod reges, consules & principes terra edificant sibi solitudines, & possident aurum, & replent domos suas argento Ps. Impleta est terra possessione. Ista est ergo plenitudo temporalis, quæ est exterior.

¶ Tertio principaliter dico quod est quædam plenitudo criminalis, quæ est inferior seu deterior. Et ista est illa repletio, quæ mali replentur vitiis & peccatis. Repletio enim malorum humorum generat mortem temporalem, & repletio vitiorum generat mortem æternalem. Pleni enim dicuntur peccatores, scilicet, peccatis, quia homo natus de muliere brevi vivens tempore, repletur multis miserijs Job 13. Nam sicut res plena (prout certe dictum est) nihil amplius potest recipere, sicut patet de phiala, quæ quamvis ore aperto in aqua immergatur, nihil tamen de aqua in eam subintravit. (Quia enim vas plenum est aere, qui exinde fugere nequit nec exire, necesse est quod non possit inibi aqua subintrare, non obstante quod os vasis sit apertum, quia scilicet, duo corpora non possunt esse simul). Sic vere cum isti sint pleni vitiis & peccatis, constat quod de bonis gratiæ & gloriæ nihil possunt aut volunt recipere, & hoc protanto, quia cum gratia & culpa, gloria & poena, virtus & vitium, dolor & gaudium simul nequeant habitare, necesse est peccatoribus vicia emittere, si intra se velint gratiam & virtutes recipere. Et ideo cuilibet peccatori sic pleno potest dici illud Act. 13. O plene omni dolo & omni fallacia fili diaboli inimice omnis iustitiæ, usquequo non desinis pervertere vias domini rectas.

¶ Et sic possumus notare, quod peccatores hodie sunt repleti

Stultitia & fatuitate,
Avaritia & cupiditate,
Gastrimargia & gulositate,
Violentia & crudelitate,
Immunditia & carnalitate,
Ignorantia & obscuritate,
Ignominia & vilitate,
Superbia & pompositate,
Malitia & fallacitate.

Pleni & repleti sunt dico fatuitate & stultitia Pro. 12. Vg. sunt replebitur stultus. Item cupiditate & avaritia. Unde Mat. 24. Intus autem

pleni estis rapina, & Job 3. Replet domos suas auro. Item gulositate & gastrimargia, Esai. 28. Omnes mensae repletae sunt vomitu. Item crudelitate & violentia Hierem. 19. Reges mundi repleverunt locum istum sanguine innocentium. Item carnalitate & immunditia Ezech. 9. Repleta est terra sanguinibus. Item obscuritate & ignorantia Baruc. 3. Deus perfecit terram in sempiterno tempore, & implevit eam pecudibus & quadrupedibus. Item vilitate & ignomina Ezech. 16. Erat nuda, & confusione plena. Et Abacuc. 2. Repletus est ignomina pro gloria. Item pompolitate atque superbia, unde 2. Mach. 9. Superbia repletus, ignem spirans animo. Item fallacitate & malitia. Unde illud praedictum Act. 13. O plene omni dolo & fallacia &c. Sic ergo patet quomodo est multiplex repletio seu plenitudo, scilicet, criminalis & deterior. Mundialis & inferior. Virtualis & superior. De aeternali vero visum est supra in §. Denique dico. De infernali, id est, de repletionem, quae suo pondere mergit in infernum, poteris dicere omnia quae in hoc ipso §. sunt dicta. Sufficit.

A Reponere. Nota, quod reponere idem est quod retro seu in abscondito ponere, seu deponere, seu idem quod in loco tuto ponere, scilicet, ut reservetur. Dicam ergo quod est dare unum Reponere quod est

Prudentia,
Misericordia,
Clementia,
Stultitia,
Fiducia,
Dementia,
Iustitia.

Et dico unum reponere quod faciunt prudentes, & istud est illud quo reservamus & reponimus pro futuris casibus bona certa. Et sic reponuntur thesauri, & etiam vina, & alia necessaria pro se, suis, & pauperibus loco & tempore refovendis. Unde Lev. 10. Comederis in loco mundissimo, tibi enim & liberis tuis reposita sunt. Sicut etiam fit in thesauris regum & Ecclesiarum, unde Jos. 6. Quicquid auri & argenti fuerit, & valorum eorum & ferri, domino consecratur, repositum thesauris. Item dico quod est unum reponere quod incurunt cadentes, id est, morientes, quia, scilicet, post casum mortis reponuntur in loculo vel in sepulchro, sicut de Jacob dicit. Ge. 30. quod conditus aromatibus repositus est in loculo. Item dico, quod est unum reponere quod faciunt clementes, qui scilicet, divitias suas in sinu pauperum reponunt, ut eas inveniant post hanc vitam. Illa enim quae hic pauperibus in Ecclesiis dantur, sicut in quodam thesauro pro alterius vitae necessitatibus reponuntur, sicut de Salomone legitur 3. Reg. 7. quod aurum, & argentum, & vasa reposita in thesauro domus domini. Item est reponere quod faciunt dementes, scilicet, avari, qui, scilicet, non cessant congregare & reponere divitias & thesauros, nihil in bonos usus expendentes. Sicut de illo qui acceptam minam abscondit, & ipsam dando pauperibus non multiplicavit, dicitur Luc. 19. Ecce mina tua quam habui, repositam in sudario. Item est unum reponere quod faciunt fidentes, seu in vita aeterna sperantes. Virtutes & merita iustorum, seu sicut quidam thesauri repositi in caelis, quos scilicet, inveniunt in gloria beatorum, sicut Job 19. Reposita est haec spes mea in sinu meo. Et ad Col. 1. Propter spem, inquit, quae reposita est vobis in caelo, quam ante audistis in verbo veritatis Evangelij. Item est unum reponere quod faciunt delinquentes. Et istud nihil aliud est quam poena aeterna, quam, scilicet, isti peccando sibi reservant, & sibi in inferno reponunt, ubi, scilicet, animae eorum finaliter reponuntur. Unde de talibus potest dici illud 2. Pet. 3. Repositi sunt igni reservati, in diem iudicij & perditionis impiorum hominum. Item est unum reponere quod acquirunt seu faciunt triumphantes, scilicet, superius in paradiso. Unde Apostolus 2. ad Timoth. 4. In reliquo autem reposita est mihi corona iustitiae, quam reddet mihi, &c. Haec ergo de reponere sufficiant. Vide infra de reservare.

B De componere vero quia supra dictum est littera C. quod scilicet, idem est quod simul ponere, Aggregare, Conficere, vel Parrare, quod etiam quandoque sumitur pro Ordinare, Facere vel Ornare. notare possumus, quod in scriptura, (caeteris omittis) invenitur scilicet, Componere

Moralis ornatus,
Verbalis affatus,
Realis conatus.

Igitur habeamus compositam conversationem, ut scilicet habitus & gestus nostri sint ornati & compositi, sicut, scilicet, de ornatu Iudith dicitur Jud. 10. quod omnis illa compositio ei non ex libidine,

sed ex virtute pendebat quasi diceret, licitum est cuicunque secundum statum suum ponere habitum & ornatum, dum tamen ornatus ille non ex libidine, sed ex virtute procedat. Cujus tamen contrarium faciunt multi, se libidinosi & superflue componentes Pl. Filia eorum composita, circumornata &c. Et Esa. 3. Pro eo quod elevatae sunt filiae Sion, & ambulaverunt collo extenso, & pedibus suis composito gradu incedebant, decalvabit dominus verticem filiarum Sion &c. Non sic ergo, sed habeamus compositam conversationem Ecclesiast. 49. Memoria Iosue in compositione odoris.

C Item habeamus compositam prolocutionem. Valde enim decet quod verba nostra sint ornata, composita, & honesta, ad quod facit quod lingua nostra certis clausuris & limitibus est inclusa, ita quod extra limites ad illius clausuram ordinatos seu communiter non extendit. Sic vere debet esse lingua locutionis nostrae: certos enim & ordinatos habere debet limites atque fines, quia sicut dicitur Prov. 16. Fumus mellis verba composita. Istud certe summe decet oratorem & advocatum, seu etiam praedikatorem atque praelatum. Quia breviter omnis qui pluribus habet loqui, summe indiget pulchra serie verborum. Verba enim quandoque magis movent quam opera. Ideo Esther volens suadere Ahasvero regi, & populum suum de mortis manibus liberare, recurrebat ad dominum & dicebat Esther 7. Tribue, inquit, sermonem compositum in ore meo in conspectu leonis huius, & transfer cor ejus in odium hostis nostri. Adverte tamen quod multi utuntur compositis & ornatis ad malum finem, non ad bonum, videlicet,

Ad fatua narrandum,
Ad impia tractandum,
Ad simplices fallendum,
Ad debiles laedendum, sed terrendum.

¶ Primi sunt vani torculatores, de quibus dicitur Prov. 17. Non decent stultum verba composita, nec principem labium mentiens. Cujus tamen contrarium faciunt principes nostri, qui, scilicet, in talium labiis mentientibus delectantur. Compositio enim talium inanum verborum similis est compositioni opii vel veneni, quod, sc. facit comedentes dormire. Contra quod dicitur Exo. 30. Talem compositionem non facietis.

¶ Secundi sunt falsi machinatores, qui sci. cum suis falsis verbis compositis & ornatis falsa & proditoria consilia machinantur, sicut de duobus senibus dicitur Dan. 13. Ecce morior cum nihil horum fecerim, quae ipsi malitiose composuerunt adversum me. Et Dan. 2. Una est, inquit, sententia de vobis, quod interpretationem quoque fallacem & deceptionem plenam composueritis, vel loquamini mihi donec pertranseat tempus. **¶** Tercii sunt cauti exoratores seu fabulatores, illi, sc. qui ornatis, fictis, & compositis verbis quaestus gratia orant, praedicant & supplicant, & sic quasi obdormire faciunt audientes, sicut, sc. sunt caymandi, quorum quidam se fingunt membristruncatos aut delictatos, alii patria expulsos & ab hostibus captos, alii morbo caduo cadentes, alii reliquias sanctorum portantes &c. Omnes enim isti verbis compositis ad decipiendum utuntur, & tamen viri prudentes de talibus fictionibus & compositionibus nihil admirati, sed avisati, verbis suis fallacibus faciliter non fraudantur, juxta illud Job 41. Non parcam ei verbis potentibus ad precandum compositis. **¶** Quarti sunt diri comminatores, qui ex certa scientia verba terribilia componunt & dicunt, & verbis etiam dura & crudelia facta adjiciunt, & sic ad faciendum voluntatem suam alios attrahunt & inducunt: unde Gen. 22. dicitur quod pro Isaac immolando Abraham edificavit altare, & de super ligna composuit. Non sic, ergo, sed bono & honesto modo habeamus compositam prolocutionem.

¶ Tertio vero dico quod habere debemus compositam operationem. Opera enim nostra debent esse composita & honesta, & finibus & limitibus debitis ornata. Boni enim artifices in omnibus quae faciunt & componunt, solent servare regulam & mensuram, sicut patet de latoribus & aliis manualibus artificibus quibuscumque, omnia enim opera talium composita, sc. pondere, numero & mensura ordinata & facta. Sic certe dicam in moribus, quia, scilicet omnes actus nostri debent esse compositi, & debitis modis & regulis ordinati, sic ut dicatur de quolibet tali illud 2. Mach. 8. Diligenter omnia composuerunt. Et bene dicit omnia, quia scilicet omnia debita & honesta sunt a justis fidelibus componenda. Et haec certe principaliter, scilicet,

Lux & scientia veritatis clara,
Pax & concordia unitatis chara,
Rex & clementia pietatis mira,
Flos & fragrantia sanctitatis pura.

De luce veritatis & scientiæ, qualiter, scilicet, debeat componi & ordinari, patet Exod. 30. ubi dicitur quod Aaron mane quando componet lucernas, adolebit incensum. De pace & concordantia veræ unitatis & charitatis, quod, scilicet sit componenda, & ordinanda, patet 1. Mach. 11. ubi dicitur quod Ionathas misit ad Bachidem, componere cum eo pacem, & reddere ei captivitatem. Et 1. Mach. 9. dicitur sic: Veni componamus inter nos pacem, & dabo tibi filiam meam. De rore autem clementiæ & pietatis qualiter sit componenda & conficienda, patet Exod. 37. ubi dicitur quod Moyses composuit oleum ad sanctificationis unguentum, & thymiana de aromatibus. Oleum enim & unguentum dulcedinem pietatis designant. De flore vero bonæ famæ & fragrantia sanctitatis potest dici illud Exod. 30. Facies thymiana compositum opere unguentarii, mixtum diligenter & purum, & sanctificatione dignissimum. Thymiana enim quæ erat confectio summe redolens, bonæ famæ fragrantiam signat, quam scilicet summe decet sanctos habere, unde ibidem dicitur: Facies oleum unctionis sanctum, unguentum compositum, opera unguentarii. Sic ergo patet quomodo iusti debent habere compositam operationem, prolocutionem, conversationem. Hæc igitur de Componere & Reponere sufficiant.

Reportare. Vide in tit. Referre, & Narrare.

Reprehendere. Vide in tit. Arguere & Redarguere.

A Reprobare. Nota, quod reprobare sumitur pro repudiare, pro refutare, pro repellere, pro respicere, pro damnare, vel etiam pro abjicere, vel pro non curare. Et sic dicam quod in sacra pagina reperitur reprobatio multiplex, secundum quod multi sunt qui diversimode reprobantur, videlicet

Christus, quem reprobatur Judæa regio,
Iustus, quem reprobatur malorum legio,
Stultus, quem reprobatur divina sanctio,
Fractus, id est, pauper, quem reprobatur divitum optio.

¶ Primo igitur dico, quod Christus fuit reprobatus per Judæicam concionem, & tamen sæpe contingit quod lapis qui ab ædificantibus reprobatur, & tanquam inutilis refutatur, & locus pro ipso ponendo in ædificio non invenitur finaliter ubi non speratur, invento sibi loco idoneo non reprobatur, sed utilis judicatur, & ab omnibus qui reprobatus fuerat, acceptatur. Sic Christus, qui à Judæorum populo reprobatus fuit, tandem ab ipsorum pluribus est approbatus Psal. Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. Tunc enim ipsum Judæi reprobaverunt quando dixerunt, Tolle, tolle, crucifige eum. Tunc vero ipsum receperunt & approbaverunt, quando revertentes in pectora sua dixerunt: Vere filius Dei erat iste. Et certe simile sæpe videmus in mundo, quod scilicet illi, qui vilipenduntur, & reprobantur, tandem magistri se probantium efficiuntur. Unde de Christo dicitur 1. Pet. 2. Ad quem accedentes, lapidem vivum ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum. Judæi enim & alii infideles non solum reprobant Christum, imo etiam exprobrant sibi & fidelibus suis: Sibi dico, ipsam blasphemando, sicut dicitur 1. Re. 16. de Goliath quod, scilicet ipse exprobravit acies Dei viventis. Fidelibus vero, ipsos arguendo & vilipendendo, sicut, sc. David de seipso dixit in Pl. Posuisti nos in opprobrium vicinis nostris, subsannationem & derisum, &c. Sequitur: Confusio faciei meæ cooperuit me à facie exprobrantis & obloquentis &c. Sed quid? Certe dominus consolatur tales sic reprobatos, dicens, scil. Luc. 6. Cum vos oderint homines & exprobraverint, & eiecerint nomen vestrum tanquam malum propter filium hominis, gaudete & exultate in illa die, ecce enim merces vestra multa est in cælis. Christus ergo fuit reprobatus per judaicam concionem.

B ¶ Secundo dico quod iustus est reprobatus per pestificam legionem, hoc est diædam, per impios & perversos, quia, scilicet isti sunt qui bonos reprobant & contempnunt, quia, sc. sicut dicitur Eccl. 33. Contra bonum malum est, & contra vitam mors, sic & contra virum iustum peccator. Mali enim reprobant & bonos & bona, quia scilicet non placent talibus nisi mala, juxta illud Esa. 30. Reprobasti verbum, & sperasti in calumnia. Et Ezec. 20. Levavi, inquit dominus manum meam ut disperderem illos & ventilarem eos, eo quod iudicia mea non fecissent, & præcepta mea reprobasent, & sabbatha mea violassent. Cujus tamen contrarium faciunt viri iusti, quia, sc. ipsi approbant bonos & bona, reprobant vero malos & mala, ut sic sint de illis de quibus dicitur Esa. 7. qui, scilicet, butyrum & mel comedunt, ut sciant reprobare malum, & eligere bonum. Butyrum dico sua-

vo & pingue, hoc est charitas. Mel vero sapidum & dulce, hoc est sapientiæ dulcis hæreditas, quæ scilicet, dicit Eccl. 24. Spiritus meus super mel dulcis, & hæreditas mea super mel & favum. Patet ergo quod oculus reprobatur per pelliferam legionem.

¶ Tertio dico, quod stultus seu peccator reprobatur per dominicam sanctionem. Deus enim ab æterno scivit & novit, qui secundum merita vel demerita sui erant futuri, & qui bona opera vel mala ex proprio suo arbitrio essent facturi, & exinde vitam æternam meritori vel perdituri. Hos igitur prædestinavit, & alios reprobavit. Ille enim ab æterno omnia præsentia vidit, nullum habens præteritum aut futurum. Et ideo de futura malorum damnatione tanquam sibi præsentia, & tanquam causas ipsius damnationis præsentia videns potuit judicare, & eos reprobare. Isti enim videntur similes laprosis & bannitis seu relegatis, qui, scilicet, sicut indigni à societate sanorum & bonorum reprobantur, & sententialiter expelluntur. Ita quod anima sic reprobata videtur figurari in muliere, cui vir suus libellum repudiij dabit, & eam à se, & à suo conjugio expellebat Deut. 24. Quia, scilicet Deus ab æterno talem libellum scripsit, dicens illud Hier. 6. Argentum reprobum vocate eos, quia dominus projecit illos. ¶ Et breviter dico quod peccatores dicuntur reprobi multiplicitate ratione, videlicet propter

Stultitiam, qua sunt hebetati,
Luxuriam, qua sunt inflammati,
Pigritiam, qua sunt enervati,
Facundiam, qua sunt effrenati,
Cœcitatē, qua sunt obscurati,
Ubertatem, qua sunt denotati,
Voluptatem, qua sunt delicati,
Vanitatem, qua sunt elevati.

Tales ergo reprobi possunt dici propter stultitiam qua sunt fatuati, quia, scilicet dicitur ad Rom. 1. Quia non probaverunt habere Deum in notitia, tradidit eos in reprobum sensum, ut faciant quod eis non expedit. Item isti reprobi dicuntur propter luxuriam qua sunt inflammati, unde Ecclesiastic. 9. Propter speciem mulieris multi perierunt. Et ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit. Sequitur: Speciem mulieris aliena multi admirati, reprobi facti sunt. Item isti reprobi dicuntur propter pigritiam, qua sunt enervati, quia scilicet isti non vacant ad aliquod bonum opus. Unde ad Tit. 1. Confitentur, inquit, se nosse Deum, factis autem negant, cum sint abominati, & increduli, & ad omne opus bonum reprobi. Item reprobi dici possunt propter facundiam, qua sunt effrenati seu inordinati, quia scilicet isti non loquuntur moderate vel ordinata. Unde Ecclesiastic. 20. Ex ore satui reprobatur parabola, eo quod non dicit eam in tempore suo. Item reprobi possunt estimari & dici propter cœcitatē, qua sunt devii, scilicet à fidei veritate. Unde 2. Timoth. 3. Resistunt, inquit, veritati circa fidem sed ultra non proficiunt. Insipientia enim eorum manifesta erat omnibus. Item isti reprobi dici possunt propter ubertatem, qua sunt vacuati, quia, scilicet isti opulentia bonorum moralium carent, & malorum copia clarent, spinas & tribulos producant, bonos vero fructus non proferunt. Unde ad Hebr. 6. dicitur, quod terra proferens spinas & tribulos, reprobata est, & maledicta. Item reprobi dici possunt propter voluptatem, qua sunt delicati. Et ideo Apostolus dicit 1. Cor. 9. Castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne forte cum alijs prædicaverim, ipse reprobus efficiar. Item reprobi dici possunt propter vanitatem, qua sunt elevati. Vanitatem dico præsumptionis & vanæ spei, sicut de Esau dicitur Hebr. 12. quod cupiens hæreditate benedictionem, reprobatus est. Et causa redditur ibi, quia scilicet antea vendiderat primogenita sua, & ibi benedictionem, qua sibi non debebatur, præsumptuose, & vane, & indebite petebat. Patet igitur, qualiter reprobatur stultus per dominicam sanctionem. Unde Psalmo. Dominus reprobatur cogitationes, id est, vanas præsumptiones populorum, & reprobatur consilia principum. Unde etiam de probatione seu repudiatione animæ peccatricis dicitur Levit. 21. & Ezech. 44. quod sacerdos viduam & repudiatam non ducet uxorem. Non mirum ergo, si Deus tales repudiatas non acceptat, & si propter ipsarum demerita ipsas reprobatur atque damnat. Adverte tamen, quod talis reprobatio necessitatem peccandi non inducit, quia scilicet liberum arbitrium homini dedit, quo videlicet peccator libere peccans mortem æternam incurrit. Unde ipse Deus illos, qui de necessitate peccare se dicunt, redarguit Esai. 60. ubi ait: Quis est, inquit, iste liber repudiij matris vestre, quo dimisit eam? aut quis est iste creditor, cui vendidi vos? Ecce enim in iniquitatibus vestris vendidisti, in sceleribus vestris dimisi matrem vestram, quasi diceret

Talis repudiatio aut reprobatio propter peccata vestra à Deo, ab aeterna praesentia sit, libertatem tamen arbitrii nunquam tollit, quia scilicet tempus nostrum, quo peccamus, cum ipsa Dei aeternitate concurrat, temporisque successio, quae nos mensurat, æternitatis Dei praesentiam non immutat. Et si vis adhuc aliquantulum dilatare, dic, quod Deus non solum malos reprobat, imo etiam malos, & malis & mala redarguit & reprobat. Quia spiritualiter iste duobus generibus hominum peccatorum insultat & exprobrat in scriptura. videlicet nolentibus poenitere, & fidei nolentibus adherere. De nolentibus enim poenitere dicitur Matth. 1. quod Iesus cepit exprobrare civitatibus, in quibus facta fuerant plurima eius virtutes, quia non egissent poenitentiam. De incredulis vero & fidei adherere refutantibus dicitur Marc. 6. quod Christus recumbentibus discipulis apparuit, & exprobravit incredulitatem illorum, & duritiam cordis, quia ipsi, qui viderant illum resurrexisse, non crediderant. Patet igitur, quod reprobat stultus per dominicam sanctionem, & hoc est tertium.

E ¶ Quarto vero dico, quod reprobat fractus, hoc est dictum, pauper & egestate contemptibilis, fractus per tyrannicam pressionem. Constat enim, quod pauperes & simplices à malis non probantur, & ab ipsis non relevantur, sed aggregantur. 1. Re. 15. *Quicquid autem vile fuit, & reprobum, demoliri sunt.* Ut sic dicat quilibet taliter à talibus reprobatus illud Psalm. *Dum confringuntur ossa mea, exprobraverunt mihi, qui tribulant me inimici mei.* Et tamen isti deberent advertere ad illud, quod dicitur Prov. 14. quod scilicet, *qui calumniatur egentem, exprobrat factori ejus, honorat autem eum, qui miseretur pauperis.* Patet ergo, quod reprobat seu exprobratur fractus per tyrannicam pressionem. Sufficit.

A **Reptile. Reptilia.** Cum reptilia sint animalia circa terram repentia, quæ à reptando dicta sunt reptilia, notandum, quod per reptilia possunt intelligi
Occulti tentatores,
Avari peccatores,
Affectus vagatores.

¶ Repunt enim daemones circa nos per tentationis inveniendo, quia sicut dicitur in Psal. *Hoc mare magnum & spatiosum manibus, illic reptilia, quorum non est numerus.* Quod Amb. in serm. de conf. de daemonebus ponit. ¶ Repunt avari circa terram solum terrestria diligendo. Mich. 7. *Sicut reptilia terra perturbabuntur.*

¶ Repunt etiam carnis affectus in nobis, nos per delectationes inficiendo, & per cogitationes molestando. Unde Ezech. 8 *Omnis similitudo reptilium depicta erat in pariete.*

B ¶ Si vis dic ultra quod per reptilia intelliguntur peccatores, qui affectione & occupatione non cessant repere circa terram. Et sic nota quod nos invenimus Reptilia, quæ

Fadant tangentem,
Spernunt regentem,
Gubernant gentem,
Feriunt cogentem.

Peccatores ergo dicuntur reptilia, qui faciunt se contingentes. Immunda enim erant secundum legem reptilia, & ideo quicquid tangebant, immunda faciebant. Sic vere peccator quicquid per societatem frequentat & tangit, immundum & simile sibi reddit Lev. 5. *Anima quæ tetigerit aliquid immundum aut quodlibet reptile, rea erit.* Et Lev. 22. dicitur sic: *Qui tangit reptile, immundus erit.* Item quia spernunt sese regentes Abacuc. 1. *Facies hominis sicut pisces maris, & sic reptilia non habentia ducem.* Item quia regunt populos & gentes. Lacertæ enim & scarabæi & alia reptilia ascendant super tecta. Sic mali sunt illi qui præ cæteris ad altas dignitates ascendant. Sicut enim dicitur Eze. 8. *Omnia genera reptilium depicta erant in parietibus templi, ipsiq; thurificabatur, & contra Deum à populo colebantur.* Quia, scilicet, mali sunt illi, qui parietes templi Ecclesiæ præ cæteris aliquando tenent & occupant, & quos alii hodie exaltant & honorant, Ad quod etiam facit illud quod dicitur Act. 1. ubi B. Petrus dicit quod in linceo sibi misso de cælo ipse videbat quadrupedia terre, & bestias, & reptilia cæli. Quia revera in linceo Petri, id est, in Ecclesiâ, quæ fuit à principio coelitus sibi data & missa, habitant hodie omnia genera peccatorum, scilicet, quadrupedes, id est, illi, quos quatuor regunt affectiones. Bestiæ, id est, illi qui sensu carent per ignorantias & obliviones. Reptilia, id est, illi qui mundi quantunt occupationes. Volucres cæli, id est, illi qui alta ambiunt per superbias & elationes. Illic ergo reptilia quorum non est numerus, Item finaliter per-eunt per poenas ingentes, scilicet, in inferno. Unde Gene. 7.

Consumpta est omnis caro quæ movebatur super terram, volucrum, animalium, bestiarum, omniumque reptilium, quæ repebant super terram.

¶ In bono vero significato dic quod reptilia sunt boni rustici & laborantes, qui circa terram præ cæteris intendunt. Isti enim

Cum Deo sunt colligati,
In Deo sunt occupati,
Per Deum sunt liberati.

Colligati dico seu confederati. Unde Osee. 2. *Percutiam sedum in die illo cum bestia agri, & cum volucre cæli, & cum reptili terra, & dormire eos faciam fiducialiter.* Occupati etiam in laudibus Dei unde in Psalm. *Laudent illum cæli & terra, mare & omnia reptilia in eis.* Liberati insuper, scilicet, à submersione damnationis æternæ. Unde Gen. 8. *Omnia reptilia egressa sunt de arca secundum genus suum.* Et hæc de reptili sufficiant in bono & in malo, &c.

Reputare. Reputans. Reputatus.

Nota, quod reputare, sumitur pro æstimare, opinari, credere, ascribere, judicare. Igitur dicam breviter quod sive active sive passive loquitur, nos invenimus in scriptura multiplex reputare. Est enim reputatio quæ est

Verax & certissima,
Fallax & nequissima,
Audax & stultissima.

Primo igitur dicam quod est reputatio cognitionis veracis. Et ista est illa qua Deus & vir justus res appreciant & reputant quantum valent. Et sic dicam quod isti reputant

Culpæ statum vilem & sordidum,
Mundi statum vanum & fluidum,
Iusti statum sanctum & floridum.

Igitur dico quod iusti reputant culpæ statum abominabilem. Et sic de diversis generibus immundorum animalium & reptilium dicitur Lev. 11. *Omnia hæc immunda sunt vobis, hæc quoque inter polluta reputabuntur.* Et sic dicat illud Psalmi: *Prævaricantes reputavi omnes peccatores terra.* Item iusti reputant mundi statum parum durabilem, & sic de vana mundi læticia dicitur Ecclesiastic. 2. *Risum reputavi errorem, & gaudium dixi, Quid frustra deciperis?* Et de gloria hic viventium & dominantium dicitur Esa. 40. *Et ecce, inquit, gentes quasi strilla stivula, & quasi momentum stare reputatae sunt.* Sequitur: *Omnes gentes quasi non sint, sic sunt coram eo, & quasi nihilum reputatae sunt.* Et Act. 16. *Magna Diana templum in nihilum reputabitur.* Unde & de mundi divitiis dicatur illud Dan. 4. *Habitatores terra in nihilum reputati sunt.* Item Deus & sancti reputant iusti fructum dignum & nobilem, quia, scilicet, & Deus & sancti viros justos reputant & æstimant omni honore temporali & cælesti dignos, sicut de fidei Abraham dicitur Gen. 15. quod credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam. Et de zelo legit quem habuit Phinees, dicitur in Psalm. quod stetit Phinees & placuit &c. & reputatum est ei ad iustitiam &c. Cujus tamen in multis videtur hodie contrarium, quia, scilicet, multi sunt ita impii & superbi, quod nullum reputant aliquid valere, nisi se aut sibi similes. Unde de impio dicitur Esa. 33. *Dispersa sunt via, cessavit transiens per semitam, irritum factum est pactum, projecit civitates, non reputavit homines.* Et sic igitur patet quod est reputatio cognitionis veracis.

¶ Secundo dico quod invenitur reputatio opinionis fallacis. Et ista certe est illa, qua mali reputant bona esse mala, vel etiam bonos malos. Et sic nota quod hi reputant

Fatuos vigere,
Pauperes foetere,
Deum nil videre,
Iustum non valere.

Reputant dico quod vigeat stultorum potestas. Unde isti nihil reputant nisi statum & gloriam mundanorum. Unde de mundi gloria & prosperitate dicitur Deu. 2. *Terra gigantum reputata est, & in ipsa olim habitabant gigantes.* ¶ Reputant etiam quod foeteat pauperum egestas. Nihil enim reputant pauperes & egenos. Unde isti videntur dicere de paupere illud Esa. 53. *Et nos reputavimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum.* Sequitur. *Et cum sceleratis reputatus est.* ¶ Reputant insuper per quod non videat divina majestas, quia, scilicet, eo quod Dei patientia iram suam non ostendit, videtur quod mali ipsum reputant non videre. Nam ipsi dicunt Ezech. 8. *Dereliquit dominus terram, & dominus non videt, ut sic de Deo videantur dicere illud Esa. 53. Quasi absconditus vultus ejus & despectus, unde nec reputavimus eum.* Unde Job. 22. *Quasi nihil posset facere omnipotens, æstimabant eum.* Reputant nihil

minus quod nil valeat Sanctorum honestas. Vnde de hoc quod illi nihil valere reputant viros iustos, potest dici illud Thren. 4. *Fili Sion incliti eius amici auro primo. quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli.* Vt sic talibus dicant ipsi iusti illud Job. 18. *Reputati sumus ut iumenta, & sordimus coram te.* Patet igitur quomodo invenitur reputatio opinionis fallacis.

C Tercio vere dico quod invenitur reputatio presumptionis audacis, quia scilicet, mali & superbi seipso reputant ultra debitum honore & gloria dignos esse. Exemplo, scilicet, Aman, de quo dicitur Hest. 6. quod honorandum a rege summo honore iudicavit extollendum. Reputans inquit neminem alium quam se honorare vellet, ut & de illo qui fortitudinem suam reputat nimis magnam, derisorie dicatur illud Job. 41. *Reputabit, inquit, quasi paleas ferum, & quasi lignum putridum es, & non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides funde.* Sic igitur patet quod triplex reputatio reperitur, scilicet,

Stolta & presumptuosa,

Falsa & perniciofa,

Vera atque virtuosa.

De reputatione pessima, in quantum, scilicet, potest significare bonam vel malam famam, multa possent dici, sed auctoritates defunct ad propositum istud. Vide supra de nomine, de noscere, & de fama & opinione, & in tit. putare, &c.

A Requies Requiescere. Nota, quod requiescere, quandoque accipitur quod cessare.

Et sic dicitur Esa. 13. *Requiescere faciam superbiam infidelium.* Aliquando sumitur pro dormire Psalm. *In pace in idipsum dormiam & requiescam.* Aliquando communiter sumitur pro a labore desistere, & pro dilationem & contemplationem habere. Et sic communiter sumitur in scriptura. Sic ergo notemus quod in scriptura multiplex requies invenitur. Est enim requies

Interna,

Externa,

Aeterna,

Subterna.

Prima significat mentis tranquillitatem,

Secunda designat mentis prosperitatem,

Tertia denotat coeli felicitatem,

Quarta signat mortis finalitatem.

Prima est requies virtuosa,

Secunda est requies viciosa,

Tertia est requies gaudiosa,

Quarta est requies dolorosa.

Prima est requies hominum perfectorum, qui scilicet, labores saeculi dimittentes in solo domino requiescunt. De quo Hier. 31. *Vadit ad requiem suam Israel.* Secunda est requies divitum mundanorum. De qua Eccl. 31. *Laboravit in congregatione substantia, & in requie sua replebitur bona suis.* Tertia est requies sanctorum triumphantium. De qua in Ps. *Hac requies mea in seculum saeculi, hic habitabo, quoniam elegi eam.* Quarta est requies omnium morientium. De qua Job. 3. *Nunc enim dormiens silem, & somno meo requiescerem.* De quadruplici ergo requie, scilicet Interiori, Exteriori, Superiori, & Posteriori aliquid est dicendum.

B Primo dicamus, quod est quedam requies interior & virtuosa. Et ista est requies mentis in Deo per amorem & desiderium quiescentis. Omnia enim quae sunt, in locis propriis requiescunt. Et cum locus proprius animae sit solummodo ipse Deus, hinc est quod in ipso solummodo requies ejus. Piscis enim non quiescit extra aquam, Homo non quiescit extra patriam. Membrum non quiescit extra sui loci existentiam. Quia piscis extra aquam corrumpitur. Peregrinus extra patriam laboribus afficitur. Membrum detruncatum magnis doloribus affigitur. Sic vere cum Deus sit locus & patria cordis nostri, restat quod cor nostrum non potest alibi requiem invenire, imo quamdiu extra locum istum per peccatum fuerit, & quamdiu divagando per mundum ab ipso peregrinus extiterit, tamdiu habet doloribus & laboribus & corruptionibus subiacere, & ab omni requie longe esse. Patet in mundi peccatoribus & divitibus, qui pro certo non habent requiem, nec in corde, nec in corpore, nec in animo, nec in mundo. Quia scilicet, in corde laborant per varios amores & affectiones. Juxta illud Job. 30. *Interiora mea effervuerunt absque ulla requie.* In corpore vero discurrunt per infinitos labores & afflictiones. Figurati in spiritu immundo Luc. 11. qui ambulat per loca deserta, & iniquosa, quarens requiem, & non invenit, imo finaliter dicit, *Revertar in domum meam unde exivi.* Quia pro-

culdubio homo qui in locis desertis, in viis & iniquis hujus mundi, scilicet, in officiis saecularibus, in deliciis corporalibus, in divitiis temporalibus vult requiem quarere, impossibile est invenire Thren. 1. *Migravit Iudas propter afflictionem & multitudinem servitutis, habitavit inter gentes, nec invenit requiem.* Quinimo necesse habent ad dominum Deum, sicut ad refugium suum, a quo per peccatum recesserant, revenire, si volunt requiem reperire, dicentes illud Psal. *Convertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi.* Et illud Psal. *Quis dabit mihi petras sicut columba, & volabo & requiescam.*

¶ Vbi adverte ad mentis requiem habendam quatuor sunt necessaria, videlicet,

Mentis sedulitas, quae requiem solet requirere, [Quis dabit mihi, inquit]

Mentis agilitas, quae requiem potest acquirere [Pennas]

Mentis simplicitas, quae requiem solet diligere [Columba]

Mentis sagacitas, quae requiem novit eligere. [Volabo.]

Nam requiem requirit affectio desiderativa [Quis dabit.]

Nam requiem acquirit perfectio mentis erectiva. [Pennas]

Nam requiem diligit conditio pacis amativa. [Columba]

Nam requiem eligit discretio deliberativa. [Volabo inquit.]

Primum probat amoris desiderium. Quis inquit dabit mihi,

Secundum probat valoris opertorium. Pennas, inquit, per quas, scilicet, virtutes significantur,

Tertium probat timoris ministerium. Columba, inquit, quae scilicet, semper timet, & ideo diligit pacem & requiem,

Quantum vero probat honoris magisterium, cum dicitur Volabo.

Dico igitur quod ad requiem mentis habendam requiritur affectio desiderativa, quod ostenditur cum dicitur: *Quis dabit mihi.* Ille enim qui continue ab hostibus fatigatur, summe solet pacem & requiem desiderare, & eam prece vel precio procurare, maxime quando videt quod nequit se defendere vel salvare. Sic vere quia dum sumus in corpore, sumus sicut in castro obfesso, in quo a diversis hostibus, i. a variis tentationibus impugnatur, ideo necesse est quod requiem & pacem cordis desideremus, & ipsam totis affectibus procuremus. Quia dabit, inquit mihi, quasi dicatur, Ego indigeo. Sic videbatur desiderando loqui sponsa Cant. 3. dicens: *Quis mihi det ut inveniam te fratrem meum solum foris, & osculer te?* Et illud Hier. 9. *Quis dabit capiti meo aquam, &c.* Quia proculdubio requies spiritualis debet desiderari, & summo studio procurari. Omnia enim, quae sunt, moventur naturaliter ad locum, ubi possunt requiescere & sedere, sicut patet de igne, qui hic inferius detentus nunquam quiescit, imo semper est in motu, semper appetens sursum ferri, ut in sphaera propria requiescat. Sic vere ubicunque detineatur homo hic inferius, nunquam invenit requiem, nec in officiis, nec in beneficiis hujus mundi. Et ideo si hic inferius per malas complacentias alligatus, semper debet desiderare, quod dissolvatur, & quod ad requiem propriam sphaeram, id est, ad tranquillitatem propriam conscientiae reducat, dicens: *Quis dabit mihi: supple, requiem.* Et sic desiderando quarebat ille, qui dicebat Eccles. 24. *Gyrum caeli circui, profundum abyssi penetraui, in fluctibus maris ambulavi, & in omni terra fleti, in omnibus primatum habui, excelsum & humilium colla calcavi, & in omnibus his requiem quasiivi.* Ubi ostenditur, quod requies spiritualis est quaerenda,

Caelum circumeundo per contemplationem,

Abyssum inferni penetrando per meditationem,

Fluctus maris, id est, mundi amaritudines perambulando per patientiae roborationem,

In terra, id est, in terrena prosperitate stando per ipsius conculcationem, & per nullam animi depressionem,

In omni populo primatum tenendo per debiti regiminis ordinationem,

Excelsum & humilium, id est, superbiorum & hypocritarum colla calcando per ipsorum detestationem.

In his enim omnibus requies quaeritur, & per ista supra dicta ha-

reditas Domini, id est, pax & tranquillitas invenitur. Et sic ergo dico, quod ad istam requiem habendam necessaria est affectio investigativa seu desiderativa. Quis, inquit, dabit mihi, &c.

D ¶ Deinde dico, quod ad istam requiem habendam necessaria est perfectio alleviativa. Pennas, inquit: Quia scilicet necessesse est, quod homo habeat pennas virtutum, quibus scilicet possit acquirere requiem istam. Sicut enim aves fluviales in aqua requiescunt & delectantur mediantibus pennis suis, quibus videlicet corpora eorum alleviantur, ne inferius submergantur; sic vere viri iusti in aqua huius fluxibilis vite spiritualiter in Domino requiescunt, quando pennis virtutum induuntur & supportantur. Et de hoc dicitur in Psal. 138. *Si sumpsero pennas meas dilutulo & habitavero in extremis maris. Ac si diceret, quod in mare huius vite non potest aliquis quiescere, aut manere sine pennis virtutum. Esa. 40. Assument pennas ut aquila, current, & non laborabunt, volabunt & non deficient. Et nota hic, quod animalia sancta, quae vidit Ezechiel, habebant pennas per quatuor partes, sicut dicitur Ezech. 1. Ad denotandum, quod illi, qui mediantibus pennis virtutum in Domino requiescere volunt, debent quatuor spirituales pennas, id est, quatuor speciales virtutes acquirere & habere. Et istae sunt, scilicet,*

Spes supernorum,
Timor infernorum,
Horror terrenorum,
Vigor animorum.

Istae enim sunt quatuor pennae, quibus vir spiritualis diversimode volat, scilicet

Spes,
Timor,
Temperantia,
Patientia.

Spes enim volat sursum ad coeli felicitatem. Ista enim est in anima sicut anchora in navi, quae scilicet facit navem requiescere in mari stabilitate & leviore, & quae facit eam maris & venti impetus non timere, quia scilicet quando anima per anchoram spei superius in interiora velaminis Paradisi firmiter raditur, constat, quod non obstantibus huius mundi fluctibus, spiritualiter requiescere comprobatur. Psal. *Carom ea requiescit in spe: & Job. 11. Requiesces, & non erit, qui te exterreat, & habebis fiduciam proposita tibi spe.* Timor volat deorsum ad inferni poenitentiam. Poena enim timoris est illa, quae sancti volant in infernum per considerationem tormentorum, & ista etiam facit requiescere hominem, quia deprimat eum per humilitatem. Res enim infimae & depressae sunt magis quietae, quia sicut patet de terra. Res vero altae sunt in periculo & in motu, sicut patet de caelo. Quia scilicet homines inferiores sunt in requie mentali, superbi vero & superiores sunt in motu & labore continuo temporali. Et ideo quod poena timoris faciat animam requiescere, patet Num. 21. ubi dicitur, quod *scopuli torrentium inclinati sunt, requieverunt in Arnon.* Arnon enim interpretatur arca mœoris, lignans timorem divinum, in quo scopuli inclinati requiescunt, id est, in quo viri humiles delectantur. Temperantia volat dextrorsum ad mundi prosperitatem. Homo enim in mundi prosperis non requiescit. Non enim habet pennam temperantiae, per quam sciat uti mundi prosperis moderate. Temperantia enim introducit contemptum rerum, eo scilicet quod non diligit res propter se, sed propter necessitatem; non superflue, sed moderate, non avarae, sed debite & iuste: exemplo Apostoli dicentis ad Phil. 3. *Omnia arbitratus sum ut stercore, ut Christum lucrificarem, & inveniam in eo requiem;* q. d. Sine contemptu terrenorum non invenitur requies spiritualis. Patientia vero volat sinistrorsum ad mundi adversitatem. Penna enim patientiae facit hominem requiescere etiam in adversis. Ista enim est sicut Mandragora, quae ita facit hominem requiescere & dormire, quod non sentit, si ab aliquo secetur aut scindatur. Unde talis patiens potest dicere illud Abac. 3. *Requiescam in die tribulationis, & ascendam ad populum accinctum nostrum.* Et illud Gen. 49. *Vidit requiem, quod esset bona, & suppositus humerum ad portandum, & factus est tributis serviens, &c.* Istae ergo sunt quatuor pennae, id est, quatuor virtutes, quae sunt necessariae ad requiem mentis habendam. Quia sicut dictum est, ad hoc requiritur perfectio alleviativa, Pennas, inquit.

E ¶ Denique dico, quod ad istam requiem requiritur intentio pacis animativa, quod ostenditur, cum dicitur: Columba. Columba enim est avis simplex & quieta, pacifica & modesta, pace gaudens & societate, pacifice requiescens, significans illos, qui

sunt simplices, humiles & benigni, qui tunc sunt in requie & gaudio, quando sunt in pacis & concordiae conjugio. Psal. *Si dormitis inter medios clerici penna columba de argentata.* Columba enim est pacifica. Unde de ea dicitur Gen. 9. quod *non inveniens ubi requiesceret pes ejus, rediit ad Noe in arcam.* Et ibid. legitur, quod *in signum pacis hominibus restituta, ipsa postmodum rami virentis olivae in ore suo portavit.* Unde talis potest dicere illud Psal. *In pace, id ipsum, dormitiam & requiescam.* Sit ergo in tali intentio pacis animativa.

¶ Insuper dico, quod in eo debet esse discretio deliberativa, quod ostenditur, cum dicitur: Volabo, deliberative loquendo, quod scilicet deliberare est opus hominis sapientis. Et bene dicit, *Volabo & requiescam;* quia vere ad hoc, quod homo possit requiem mentis habere, necesse est eum per contemplationem volare, & per mundanorum contemptum se a nocu mentis elongare. Multa enim sunt in mundo, quae turbant requiem & pacem. Vide supra de septem, quae pacem & requiem deturbant, in tit. de pace. Quia igitur in isto mundo infinita sunt, quae requiem mentis turbant, necesse est, quod omnia ista fugiat, & quod volando per contemplationem a mundi tumultibus se abscondat. Volabo, inquit. Apo. 12. *Data sunt mulieri alae duae aquilae, ut volaret in solitudinem.* Marc. 6. *Venite seorsum in desertum locum, & requiescite.* Sic igitur patet, quod quatuor sunt ad requiem spirituales necessariae, scilicet,

Sagax discretio,
Simplex conditio,
Morum perfectio,
Ardens affectio.

Et istud est primum principale. Ista est ergo requies interior & virtuosa.

¶ Secundo principaliter dico, quod est quaedam requies exterior & vitiosa. Et ista est illa requies malorum, qui scilicet requiescunt & delectantur.

In pravitatibus & vitiis,
In possessionibus & divitiis,
In carnalitatibus & delitiis,
In dignitatibus & officiis.

Requiescunt dico in vitiis & pravitatibus, similes porcis, qui in luto & faecibus requiescunt, & ibi dormiunt & pinguescunt, ubi tamen nullum animal debet requiem invenire, quia scilicet porci, id est, peccatores ita habent appetitum corruptum, quod ipsi in immunditiis peccatorum delectationem inveniunt & quietem, ubi tamen omnis homo debet invenire tristitiam & dolorem. ¶ Unde nota, quod

Superbi requiescunt in honoribus,
Avari requiescunt in ardoribus,
Luxuriosi requiescunt in foetoribus,
Invidi requiescunt in doloribus,
Iracundi requiescunt in furoribus,
Gulosi requiescunt in saporibus,
Acediosi requiescunt in torporibus.

Est igitur quaedam requies superbiorum, qui scilicet requiescunt in honoribus. Unde superbi sunt illae volucres coeli, de quibus dicitur Luc. 13. ubi loquitur de synapi, quae est herba aspera & lacrymarum induciva, & tamen dicitur ibidem, quod *volucres coeli requieverunt in ramis ejus,* quia scilicet eminentia huius saculi, quamvis multas acerbitates, & multas lacrymarum causas habeant, ipsae tamen sunt requies volucrum, id est, superbiorum Esa. 15. *Requiescere faciam superbiam infidelium.* Unde Ezech. 24. *Tolle ab eis fortitudinem, & gloriam dignitatem, & desiderium oculorum, super quae requiescunt anima eorum.*

¶ Et nota, quod hic ostendit tres causas superbiae, scilicet, Fortitudinem & potestatem,
Celsitudinem & dignitatem,
Pulchritudinem & oculorum delectabilitatem.

Est etiam quaedam requies avarorum, qui requiescunt in ardoribus similes salamandrae, quae requiescit in igne. Quia tales in igne & ardore avaritiae, quem continue sentiunt in acquirendo, super omnia delectantur. Unde de avaris potest intelligi illud Esa. 13. *Requiescent ibi bestiae, & implebuntur domus eorum draconibus.* Dracones enim ignem spirantes, avaros designant, qui in divitiis requiescunt temporaliter, & tamen absque requie intus ardent cordialiter Job. 30. *Interiora mea effervescunt absque ulla requie.* Item est quaedam requies luxuriosorum, qui requiescunt in foetoribus, quia scilicet, isti delectantur in rebus & membris foetidissimis, similes upuae, quae quamvis sit avis colorata, cristata & valde

valde pulchra, est tamen valde immunda, quia in nido de ster-
coribus canis facto dormit. Sic isti quamvis sint pulchri cor-
pore, sunt tamen valde immundi & foetidi in opere. Et de hoc
Hier. 48. *Fertili fuit Moab ab adolescentia sua, requievit in fecibus suis,
in captivitatem non abiit.* Ubi etiam ostendit tria quæ luxuriam in-
ducunt, quæ scilicet, sunt

Resum opulencia [Fertili, inquit, fuit]

Gratiæ insolentia [Ab adolescentia]

Laboris carentia, [Quia in captivitatem non abiit]

Isti ergo requiescunt, & est tamen ista falsa requies & non vera,
sicut est requies somniantium terribilia, qui plus laborant re-
quiescendo & dormiendo quam facerent vigilando, quia scili-
cet, omnibus consideratis, plus est in isto vicio de labore quam
de requie, quod bene figuratum est in Dalila, quæ sicut dicitur
Jud. 15. *Molestia erat Samson per multos dies, nec ei ad requiescendum, spa-
rium tribuebat.* Item est quædam requies invidorum, qui requies-
cunt in mœroribus, quia scilicet isti gaudent de illis de quibus
consuetum est dolere, scilicet, de infortuniis aliorum, similes
Sirenis & Delphinis, qui magis delectantur, & gaudent in tem-
pore tempestatis quam sereno. Unde Num. 21. *Scopuli torrentium
inclinati sunt, requieverunt in Arnon.* Arnon enim interpretatur ar-
cam mœroris, quia scilicet, isti requiescunt in mœroribus vicino-
rum. Et nota quod isti dicuntur, scopuli, propter asperitatem.
Dicuntur torrentes, à torreo torres, quia torrentur per doloris
immembratam. Item est quædam requies iracundorum qui re-
quiescunt in cruoribus seu in furoribus. Et isti sunt tyranni, quo-
rum requies & delectatio tota est in sanguine & in ira. Exemplo
leonis qui tunc est in gaudio & requie, quando potest sangui-
nem bibere animalium innocentium occisorum. Leo enim est
animal iracundum, impium & crudele. Sic isti &c. Unde Gen.
49. *Ad pradam ascendisti fili mi, requiescens accubasti ut Leo: Eccles. 7.
Ira in sinu stulti requiescit.* Item est quædam requies gulo-
rum, qui requiescunt in saporibus, dicentes illud Luc. 12. *Anima mea, multa
bona habes reposita in annos plurimos, requiesce, comede, bibe, epulare.* Sed
veretiste est valde quod sequitur: *Stulte, hac nocte repetent ani-
mam tuam à te: & cetera.* Item est quædam requies delidiorum,
qui requiescunt in corporibus, dicentes illud Eccl. 4. quod me-
lior est pugillus cum requie, quam plena utraque manus cum labore. Qui-
bus dicitur Prover. 6. *Vsquequo piger dormis? Vsquequo de somno con-
surges, parum, inquit, dormies, modicum dormitabis, pauxillum conferes
manus tuas ut quiescas, & veniet tibi, quasi viator egestas, & mendicatus
quasi vir armatus.* Ecce ergo quomodo multipliciter requiescunt
mali in mundi prosperitate. Ideo de tali requie dicitur Neh. 9.
Cum requievisset, reversi sunt ut facerent malum. Et certe requies
mundana prosperitatis, & requies interna mala complacentiæ
& voluntatis causa est omnis malitiæ & iniquitatis Exod. 8.
Cumque requievisset, induratum est cor Pharaonis. Ista est ergo requies
exterior & vitiosa.

H Tercio principaliter dico quod est requies superior & glo-
riosa. Et ista est requies beatorum. Res enim tanto magis est in
requie, quanto magis conjungitur rei immobili & quietæ. Quia
igitur beati immediatissime conjunguntur ipsi Deo, qui est im-
mobilis & quietus: hinc est quod in perpetua sunt quiete & pa-
ce. Et ideo sicut milites qui diu militaverunt, nautæ qui diu na-
vigaverunt, operarii qui diu laboraverunt, peregrini qui diu ex-
tra domum fuerunt, solent finem laborum, viarum, præmio-
rum & exiliorum desiderare & præmium, portum, domum &
requiem affectare, sic & nos hic, qui sumus dum vivimus sicut
milites dimicantes (Job 7. *Militia est vita hominis super terram*) sicut
nautæ transfretantes (Eccl. 43. *Qui navigant mare, enarrant mira-
bilis ejus*) sicut operarii laborantes (Matth. 20. *Vocati operarios, &
redde illis mercedem*) sicut etiam peregrini per sæculum transeun-
tes (2. Cor. 5. *Quamdiu sumus in corpore, peregrinamur à domino*) de-
bemus paradisum sicut locum & portum quietis appetere, & ut
ibidem quiescamus, illuc totis affectibus debemus anhelare,
juxta dictum Apostoli dicentis, ad Hebr. 4. *Festinemus ingredi in
illam requiem.* Et causam reddit ibidem, dicens quod qui ingressus
est in illam requiem, requievit in ipso operibus suis. Et ideo benedicit
Festinemus, scilicet,

Ad locum tutiorem,

Ad pastum suaviorem,

Ad agrum uberiorem.

Vide eam supra. Et ratio quare debeat appeti requies ista, poni-
tur Esa. 32. ubi ponuntur conditiones istius loci, dicendo sic: *Se-
debit populus meus in pulchritudine pacis in tabernaculo fiducia, & in re-*

quie opulenta. Quia scilicet ibi sedet rascibilis in pulchritudine
pacis. Rationalis in tabernaculis fiducia. Concupiscibilis in re-
quie opulenta. De conditionibus autem istius requiei possu-
mus hic advertere, quod est ibi tranquillitas excludens labo-
rem. Sedebit, inquit. Societas concludens requiem. Populus
meus. Amœnitas continens decorem. In pulchritudine. Suavi-
tas auferens dolorem. Pacis Securitas non timens terrorem. In
tabernaculis fiducia. Fertilitas satians ardorem. In requie opu-
lenta. Est ergo ibi tranquillitas laboris exclusiva, & hoc osten-
ditur cum dicitur quod ipse sedebit. Sedebit, inquit. Sedere enim
significat carentiam motus laboris, & constantiam status & vi-
goris, & præfidentiam litus & honoris. Ibi enim est laboris sum-
ma carentia, quia sicut dicitur Apo. 14. *Amodo jam dicit spiritus re-
quiescant à laboribus suis.* Ibi enim est vigoris summa constantia,
quia scilicet, isti de cetero non possunt ladi quacunque tribula-
tione Abac. 3. *Requiescam in die tribulationis, &c.* Ibi etiam est ho-
noris summa præfidentia, quia sicut dicitur Gen. 8. *Arca, id est,
anima, requievit super montes Armenia, id est, in celitudine bono-
rum æternæ gloriæ.* Ibi ergo est sedes. Sedebit, inquit. Ut anima
possit dicere illud Apo. 18. *Sedeo ut regina, & vidua non sum.* Est igitur
ibi tranquillitas laboris exclusiva. Sedebit, inquit. Item ibi
est communitas amoris conclusiva. Populus, inquit, meus. Per-
fecta enim complacentia seu requies non potest esse cum seipso
solo, sed magis cum multitudine bonarum latarum, gratarum
& innocentium personarum, quæ scilicet omnia concurrunt
ibi, quia scilicet, ibi est populus, id est, multitudo & communi-
tas beatorum, quia sicut dicitur Hest. 2. *Rex Assuerus dedit requiem
universis.* Quia scilicet, sicut dicitur in Psal. *Iste est populus quem ele-
git dominus in hereditatem sibi.* Isti sunt populi qui continentur domino
in æternum. *Iste est populus cuius dominus Deus ejus.* Iste est populus de
quo dicitur, quod beneplacitum est domino in populo suo (filiis, scili-
cet, Israel) appropinquanti sibi. Constat igitur quod est ibi com-
munitas amoris conclusiva. Populus meus, inquit. Item est ibi
amœnitas decoris contentiva. In pulchritudine, inquit, quia sc.
ibi est pulchritudo Dei, in quem desiderant Angeli proficere 1. Petri 1.
Pulchritudo beatæ virginis, quæ est pulchra ut luna, electa ut sol,
cui omnes appetunt reverentiam facere. Pulchritudo Ange-
lorum quam non posset lingua dicere. Pulchritudo animarum
quam Angeli solent diligere. Et possemus istam pulchritudi-
nem conficere de diversis coloribus, quia scilicet, ibi est color
niveus in Maria & virginibus, Color igneus & rubeus in Christo
& martyribus. Color aureus in Apostolis & doctoribus. Co-
lor cælestis & lazareus in prælatis & confessoribus, quorum in
cælis conversatio fuit. Color niger seu terreus in eremitis &
poenitentibus. Est igitur ibi pulchritudo Eccles. 43. *Pulchritudi-
nem coloris admirabitur oculus.* Et maxime ibi est Pulchritudo se-
ptem dorum, &c. Sedebit ergo populus meus in pulchritudi-
ne Ezech. 23. *Sedisti in lecto pulcherrimo, & mensa ornata est ante te.*
Est igitur ibi amœnitas decoris contentiva. Item est ibi suavi-
tas doloris ablative. Pacis, inquit, quia scilicet, ibi est pax ab o-
mnibus impugnationibus interioribus & exterioribus. Men-
tem enim non impugnabunt delectationes. Ibi enim homo
habebit pacem cum Deo, cum proximo, cum seipso, ibi non
impugnabitur ab inimicis, ibi non decipietur à falsis amicis.
Unde Luc. 10. *Requiescat super illam pax vestra: Et Esa. 5. Veniet pax
& requiescat in cubili suo.* Item ibi est securitas terroris expulsi-
va. In tabernaculis, inquit, fiducia. In isto enim tabernaculo ni-
hil timet homo, nec mortem, nec infirmitatem, nec cuiuscun-
que tyranni adversitatem Psal. *Domine quis habitabit in tabernacu-
lo tuo? aut quis requiescet in monte sancto tuo? &c.* Cuilibet enim bea-
to videtur Dominus dicere illud 2. Regum 19. *Veni mecum, ut
requiescas securus in Hierusalem.* Et illud Job 11. *Habeas fiduciam pro-
posita tibi spe, requiesces, & non erit qui te exterreat.* Item tibi est fer-
tilitas ardoris repletiva seu satiativa, quia scilicet, ibi est tan-
ta abundantia requiei, quod ardorem desiderii ex toto satiat
atque replet, quod ostenditur cum dicitur, Opulenta Job 36.
requies mensa tua erit plena pinguedine. Et Ecclesiastic. 31. *In requie
sua replebitur bonis.* Jud. 18. *Vidimus terram valde opulentam & la-
tam.* Ista est igitur requies beatorum, quæ laboribus emittitur,
quæ peccatoribus interdicitur, quæ à sanctis hominibus inve-
nitur. Laboribus dico emittitur, juxta illud Eccles. 51. *Modicum la-
boravi, & inveni mihi multam requiem.* Peccatoribus etiam inter-
dicitur Thren. 5. *Lasus non dabatur requies.* Et in Psal. *Quibus ju-
ravi in ira mea, si introibunt in requiem meam.* Sanctis vero homi-
nibus conceditur. Et ideo dixit Christus Matthæi 11. *Venite ad*

me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos, & invenietis requiem animabus vestris. Et sic patet quod est quædam requies superior & gaudiosa.

¶ Quatto principaliter dico, quod est quædam requies posterior & radosa, & ista est requies naturæ corporalis. Et ista secundum Mauritium est triplex, scilicet, Sanitatis, Dormitionis & Mortis. Requies enim sanitatis est in disposita complexione Eccl. 38. *Medici deprecabuntur dominum ut dirigat eorum requiem & sanitatem.* Requies dormitionis consistit in sensuum corporaliu ligatione Marc. 14. *Dormite jam & requiescite.* Requies mortis est in laborum sæculi exclusione Eccl. 22. *Modicum plora super mortuum, quoniam requiescis.*

K ¶ Quinto principaliter possum dicere, quod est requies inferior, quæ est periculosa, scilicet, requies inferni. De qua Esa. 13. *Non figet ibi tentoria Arabi, nec pastores requiescent ibi, sed requiescent ibi bestia, & replebuntur domus eorum draconibus, & habitabunt ibi struthiones, & pilosi saltabunt ibi, respondebunt ibi ulule & Sirene in adibus voluptatis.* Ubi ostenduntur multa genera peccatorum, quæ in inferno requiescunt. Sed vide eam expositam supra, &c. Sufficit. Vide supra de quiescere, & supra de Perfectione super vocabulo Noe, qui interpretatur requiescens.

A **Requirere.** Proprie loquendo nihil aliud est quam aliquod debitum expetere, ille enim proprie dicitur requirere, qui illud quod alicui tradidit, vel de quo aliquis sibi tenetur, repetit. Et sic breviter loquendo, dico secundum Mauritium quod, scilicet,

Requirat Deus animas de manibus prælatorum,
Prælatus bona opera de manibus subditorum,
Iudex vindictam de operibus impiorum,
Pauper auxilium de manibus dominorum,
Peccator misericordiam à facie vitiorum,
Vasallus dominum à facie inimicorum.

B ¶ Primo ergo dico quod requiruntur animæ de manibus prælatorum. Ipsi enim traditæ sunt sicut oves pastoribus ad regendum. Et ideo quando propter defectum eorum pereunt, de ipsorum manibus requiruntur tanquam illa, de quibus rationem reddere obligantur. Unde Ezech. 3. *Ipsæ autem impie in iniquitate sua morietur, animam autem eius de manu tua requiram.* Et ideo iste pastor quando videt quod anima errantis subiecti est ab eo requirenda, ipse primo debet eam requirere, & per correctionem ad viam salutis reducere, & ne pereat, ad domum ecclesiæ verbo vel verbera facere revenire. Unde bonus pastor dicit Ezech. 34. *Quod perierat, requiram, quod abiectum fuerat, reducam, quod fractum fuerat, alligabo, quod infirmum erat, consolidabo, & quod pingue & forte, custodiam.* Quia alias nisi sic faciant, Dominus dicit eis illud quod ibidem dicitur: *Requiram gregem meum de manu eorum.* Et loquitur de pastoribus, & de speculatoribus, per quos prælati intelliguntur, qui sunt pastores, gregem Domini gubernando, & speculatores, quæcunque nocua prævidendo. Requiruntur ergo animæ de manibus prælatorum.

C ¶ Secundo dico quod requiruntur opera bona de manibus subditorum. Sicut enim agricola requirit fructus ab arboribus quas colit, sic Deus & prælatus requirit bona opera à fidelibus quos regit Psal. *Nanne Deus requirit? ipse enim novit abscondita cordis.* Et alibi. *Veritatem requirit Deus, & retribuet abundanter facientibus superbiam.*

D ¶ Tertio dico quod requiritur vindicta de operibus impiorum. Unde constat quod dominus requirit sanguinem & mortem innocentium de manu illorum qui eos occiderunt. Requiruntur ergo ad vindicandum & puniendum, & sic de aliis iniquitatibus, quia sicut dicitur Job 23. *Deus inultum abire non patitur.* Unde de tali vindicta dicitur Gen. 9. *Sanguinem animarum vestrarum requiram de manu bestiarum, &c.*

E ¶ Quarto requiritur auxilium de manu dominorum, quia scilicet, pauperes debent requirere auxilium à divitibus; subditi instructionem à superioribus, peccatores gratiam & veniam à Deo & à sanctis coelestibus. Isti enim ad hæc omnia reddenda sunt obligati, & maxime si debite fuerint requisiti. Et nota hic quod ipsi debent requirere & querere à Deo tanquam à debitore suo ista quæ sequuntur, videlicet,

Pacis tranquillitatem,
Laudis iucunditatem,
Vitæ æternitatem.

De pacis ergo tranquillitate dicitur Ezech. 7. *Quod angustia superveniente requirunt pacem.* De laudis iucunditate dicitur in Psal. *Lan-*

dabunt Dominum qui requirunt eum. De vitæ æternitate dicitur in Psal. *Vnam petij à domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ.* Ista igitur de requirere sufficiant. Qualiter autem peccator requirat misericordiam & vasallus domini potentiam, vide in tabula, & vide supra de querere, de inquirere, de acquirere, de petere, rogare, &c.

Nota, quod in scriptura sacra omnia quæ sunt dicuntur **Res**, sive sint substantiæ, accidentia, passionis, habitus sive actus. Unde breviter nota quod nos invenimus in scriptura in malo significato

Res { Fugitivas & deficientes,
Nocivas & deficientes,
Pungitivas & afficientes,
In bono vero significato nos invenimus
Res { Juvativas & proficientes,
Directivas & perfectientes,
Refectivas & sufficientes.

Ista enim sunt sex genera rerum tam bonarum quam malarum, de quibus debet quilibet cogitare.

¶ Primo dico quod nos invenimus res deficientes & fugiti-
vas, quæ sunt contemnendæ. Et istæ sunt res huius mundi, scilicet bona temporalia & terrena. Ista enim sunt quædam res, quæ nihil habent stabile seu fixum, nihil pacificum aut quietum. Unde de mundo & de rebus ipsis potest dici cuilibet illud quod dicitur Romanorum 13. *Non concupisces rem proximi tui.* Proximus enim noster est mundus, cujus, scilicet, res à nobis non sunt concupiscendæ, nec à perfectis cordibus appetendæ. Narrat Ovidius quod Proserpina filia Cereris à Plutone rapta, de inferno non potuit liberari, pro eo quod de inferni rebus aut fructibus gustavisset. Lex enim inferni ita erat secundum poetas, quod quicumque descendens ad inferos de inferni fructibus comedisset, nequaquam amplius exinde exire posset. Ad quod facit illud quod narratur, & audiui de insula puellarum, quæ scilicet, in mari dicuntur vivere immortales, quas videlicet magis crederem esse spirituum certum genus, quam aliquam rem humanam. Audiui enim quod cum nautæ quidam casu ad illam insulam applicassent, & ibi solas foeminas excepto uno solo homine reperissent, consultum est ipsis per hominem illum, quod de bonis & fructibus insulæ non comederent, aut tangerent quoque modo, quia si hæc facerent de insula recedere de cætero non valerent. Cui nautæ credentes bona insulæ non tetigerunt, & sic liberi sine periculo recesserunt. Talis insula est mundus, qui scilicet, bene insula dicitur, quia mari Oceano undique circuitur, quia revera bona omnia istius insulæ, quæ scilicet, sunt divitiæ, delitiæ & honores, talis conditionis existunt, quod si aliquis ipsis usus fuerit, vel si quis ea per complacentiam tetigerit, inde sine miraculo non exibat. Qui vero à tactu & amore talium abstinet, exiens sine periculo tutus manet. Res enim istæ, scilicet, mundi bona, venenosæ sunt, quia scilicet, suos occidunt & invenenant dilectores. Unde Leviticor. 7. *Qui tetigerit immunditiam omnium rei quæ pollueret potest, peribit de populo suo.* De talibus autem rebus dicitur 1. Regum 15. & consultur sic: *Vade, inquit, demolire Amalech, & demolire universa ejus, nec parcas ei, nec concupiscas aliquid ex rebus ipsis.* Est igitur dare res deficientes & fugitivas, quas quilibet debet non amare. Res enim istæ fugaces sunt similes umbræ, quæ scilicet, ita fugit quod cum eam apprehendere credideris, nihil habes. Et ideo de talium vanitate dicitur Ecclesiast. 3. *In supervacuis rebus noli scrutari multipliciter, & in pluribus operibus ejus non eris curiosus.*

¶ Secundo dico, quod est dare res inficientes & nocivas, quas quilibet debet evitare. Et istæ res nihil aliud sunt quam vitia & peccata, malaque opera & perversa. De qua Nehem. 5. *Non est bona res quam facitis.* Et Nehem. 13. *Quæ est res hac mala, quam vos facitis?* Et si vis dic quod talia sunt, scilicet,

Res { Luxuriosæ, quæ maculant,
Injuriosæ, quæ stimulant,
Deliciosæ, quæ fistulant,
Proditiosæ, quæ vinculant,
Periculosæ, quæ jugulant.

De re luxuriosa dicitur Lev. 20. *Qui duxerit uxorem fratris sui, rem fecit illicitam.* Unde etiam David qui uxorem Uriæ fornicaverat, dicitur 2. Reg. 12. *Tu es rex qui fecisti rem hanc.* Unde de filiis Jacob & Sichem, qui sororem eorum corruperat, dicitur Genes. 34. *quod irati sunt valde, eo quod scdam rem esset operatus in Israel, & violata sct.*

lata filia Jacob rem illicitam perpetrasset. De re etiam injuriosa dicitur in Psalmo 36. quod, scilicet, impii intenderunt arcum rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatum. De re delitiosa dicitur: Proverbiorum 20. quod luxuriosa res est vinum, & tumultuosa ebrietas. De re proditiosa dixit David in Psalm. Non proponebam ante oculos meos rem injustam, facientes pravaricationes odivi. De re periculosa dicitur Levit. 20. Qui acceperit sororem suam, &c. occidentur ambo, nefariam rem operati sunt. Et Tob. 2. Hujus rei causa interfici jussus es. Est igitur dare res inefficientes & nocivas, quas quilibet debet evitare.

D ¶ Tertio dico quod est dare res afficientes & lasivas, quas vir justus debet tolerare. Et ista res nihil aliud sunt quam mundi miseria & tribulationes, quas scilicet, justus tolerat patienter. Unde vir justus tribulationibus & rebus adversis assuetus est, sicut ille de quo dicitur 2. Mach. 8. Adjuncto, inquit, Gorgia viro militari, & in bellicis rebus expertissimo.

E ¶ In bono vero significato dic quod est dare res proficientes & juvativas, quas debet quilibet frequentare. Et ista certe sunt bona opera, quae proficiunt ad salutem. De quibus potest dici illud 1. Mach. 5. Audivit Josephus princeps virtutis res bene gestas & praelia quae facta sunt & dixit, faciamus & ipsi nobis nomen. Et nota, quod res bene gestae proprie possunt dici

Res quae fideliter incipiuntur,
Res quae viriliter perficiuntur,
Res quae diligenter examinantur,
Res quae sapienter expostulantur.

De ineptis fideliter patet Genes. 22. de Abraham proprium filium occidere volente, ut Domino obediret, cui dictum fuit. Nunc cognovi quod timeas dominum, quia fecisti rem hanc, & non peperisti filio tuo unigenito propter me. De perfectis viriliter potest dici illud Ruth 3. Bene res acta est. Et Jud. 1. Perfectam rem faciet dominus tecum. De examinatis diligenter patet Deut. 13. Diligenter rei veritate perspecta, si inveneris verum esse, quod dicitur, percuties civitatem. Et 2. Machab. 1. dicitur, quod considerans res, & rem diligenter examinans, cum probasset, sacerdotibus donavit multa bona. De expostulatis sapienter potest dici illud Num. 27. Justam rem postulant filia Salphaar. Res enim iustae a Deo petendae sunt, & non iniustae, quia alias non obtinerentur, juxta illud Jacob 4. Petitis & non accipitis, eo quod male petatis. Et 3. Reg. 3. dicitur, quod Deus summe gratum habuit, quod Salomon res hujusmodi, scilicet, sapientiam & non divitias postulasset. Ideo bene dicitur Job 22. Tunc, inquit, (scilicet, quando iusta postulastis) elevabis ad Deum faciem tuam. Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes. Decernens rem, & veniet tibi, & in viis tuis splendet lumen. Bona ergo opera sunt res proficientes & juvativae, quas quilibet debet frequentare.

F ¶ Deinde dico quod est dare proficientes & directivas, quas quilibet debet procurare. Et ista certe sunt virtutes & merita, etiam sacrae scripturae documenta & verba. Ista enim sunt res, quae ornant & perficiunt vitam nostram. De quibus Prov. 8. Audite: inquit sapientia divina) quoniam de rebus magnis locutura sum. Aperientur labia mea, ut recta predicent. Res enim magnae sunt virtutes & scientiae & certe difficiles ad acquirendum. Sicut enim dicit Philosophus, virtus est de bono & difficili. Unde de istis dicitur Eccles. 1. Cunctae res difficiles, & non potest eas homo explicare sermonibus. Est igitur dare, &c.

G ¶ Denique dico quod est dare res sufficientes & refectiones, quas quilibet debet affectare; scilicet, res bonae gloriae paradisi, de quibus dicitur Jud. 18. Tradet nobis dominus locum, in quo nullius reierit penuria eorum, quae gignuntur in terra. Haec igitur de Re in bono & in malo sufficiant, de Re etiam seu de Rebus generaliter.

A Respublica. Nota, quod respublica dicitur communis status plurium simul viventium, & sub eisdem legibus, moribus atque ritibus conjunctorum, sicut, scilicet, est status regum, vel civitatis, vel etiam cujuslibet collegii vel communitatis. Et sic dic, quod nos invenimus Rempublicam

Temporalem,
Generalem,
Specialem,
Spiritualalem,
Criminalem,
Infernalem,
Supernalem.

Prima est laicorum, quae scilicet, signat civitates & regna,

Secunda est omnium Christianorum, scilicet, fides & Ecclesia,

Tertia est religiosorum & collegiatorum,

Quarta est hominum perfectorum,

Quinta est hominum peccatorum,

Sexta est hominum damnatorum,

Septima est hominum beatorum.

De omnib. enim istis rebus publicis innumera possent dici, sed de qualibet in suo speciali titulo satis dixi, vide ergo de Ecclesia, religione, Gloria aeterna, &c. Veruntamen licet in scriptura nulla sint prorsus auctoritates vocales, aliquid tamen in quantum tangit communitatem regni, civitatis, Ecclesiae vel collegii, de republica dicere volo, ne forte ipsam penitus praetermittam. Dic igitur quod respublica debet

Fideliter adamari,

Viriliter defensari,

Nobiliter adornari,

Utiliter ordinari,

Sagaciter gubernari. Sufficit.

Reservare. Nota, quod reservare idem est quod retro, i. e. in posterum servare. Et sic dico, quod nos invenimus in scriptura unum Reservare, quod facit

Sapiens,

Nesciens,

Patiens,

Puniens.

Reservat { Sapiens magis juvativa,
Nesciens magis placentia,
Patiens magis utilia,
Puniens magis crudelia.

¶ Igitur dico quod est reservare quod facit sapiens, quia scilicet, iste sibi reservat meliora, & dimittit & respuit viliora, sicut videmus de prudentibus, qui in thesauris suis pretiosiora reservant, viliora vero & magis transitoria expendere non formidant. Sic vere spiritualiter si sapientes simus, pretiosiora & nobiliora, scilicet virtutes & merita in thesauris cordium nostrorum reservabimus, vilia vero temporalia contemnemus. exemplo, scil. avium, quibus natura dedit vesiculam in gutture, pro granis contra futuram esuriem reservandis, unde Joseph Genes 45. fratribus suis dixit: Premisit me dominus ut reservemini, & Num. 31.

Mulieres quae noverunt viros, in coitu interficite, omnes vero feminas virgines servate, quasi dicatur meliora sunt reservanda, deteriora abicienda. ¶ Iterum dico quod est reservare quod facit nesciens, scilicet fatuus & ignorans, qui scilicet contrarium facere consuevit, quia scilicet reservat deteriora, dimittitque & abicit meliora. Et istud est quod Pharaon, id e. diabolus praecipit Aegyptiis Exod. 1. Ubi dicit: Si masculus fuerit, interficite illum, si femina, servate. Masculus enim bona virtuosa signat, femina vero bona temporalia, mollia & transitoria, nec non mala & defectuosa. Nu. 31. Cur feminas servastis? Et ista habent locum in illis, qui iram & odium in corde reservant, ut, scilicet, vindictam quando poterunt inde sumant, unde Eccl. 28. Qui vindicari vult, a Deo inveniet vindictam, & peccata illius servans servabit. Sequitur: Ipse dum caro sit, reservat iram, & propitiationem quarit a Deo. Istud etiam potest allegari de avarie, qui scilicet bona terrena non dividunt pauperibus, sed reservant filiis & parentibus, similes vulturi, qui residuum praeda more aquilae aliis avibus non dividit, sed in nido pro se & pullis reponit, contra illud Num. 18. Omnia quae offeretis ex decimis, in donaria domini optima & electa erunt. Sequitur: Et non peccabitis super hoc, egregia vobis, & pingua reservantes. ¶

¶ Iterum dico quod est reservare quod facit patiens, quia si patiens mala quae sustinet, reservat iudicio & punctioni, vel etiam quousque tempus resistendi valeat invenire est postea redditio jucunditatis. Cujus tamen contrarium faciunt stulti, qui scilicet statim indicant iram suam, nec aliquid sciunt in posterum reservare vel expectare, unde Proverb. 29. Totum spiritum suum profert stultus, sapiens autem differt & reservat in posterum. ¶ Iterum dico quod est reservare quod facit puniens, quia scilicet iudices qui malefactores volunt punire, solent ipsos in carcere detinere, & ad dies quibus jura redduntur, ipsos ut ibi secundum demerita sua recipiant reservare, sicut Parisiis facit praepositus, qui scilicet, malefactorum poenam solet usque ad sabbatum finem hebdomadae referre, & ibi sua praemia reservare. Sic vere Deus

ad diem iudicii, ubi generalia jura reddentur, & ad finem hebdomadae vite praesentis puniendos reservat & poenas etiam ibidem reservat impiis inferendas. Sicut enim dicitur Job 21. *Ad diem ultionis servatur malus*, unde 2. Petr. 2. *Novit Deus justos de tentatione eripere, iniquos vero in die iudicii reservare cruciandos*. Sicut enim ibidem de impiis dicitur: *Hi sunt sortes sine aqua & nebula turbinibus exagitata, quibus caligo tenebrarum reservatur*. Sufficit, vide in titulo, Servare.

A **Residere. Residuum.** Nota, quod residere idem est quod remanere seu restare; residuum vero illud quod finaliter invenitur, seu quod in aliquo loco restat, remanet & moratur. Dic igitur quod in scriptura sacra multiplex residere seu residuum invenitur, videlicet residuum

Luminis intimi,
Criminis pessimi,
Turbinis ultimi,
Graminis optimi.

Primum est residuum virtutum & meritum,

Secundum est residuum culparum & peccatorum,

Tertium est residuum poenarum & tormentorum,

Quartum vero est residuum donorum & pramiorum.

B ¶ **Primo** igitur dico quod est residuum luminis intimi, & hoc est virtutum & meritum. Virtutes enim & merita sunt illa residua, quae viri justi sibi reservant, quia scilicet, quicquid de bonis temporalibus, seu etiam de corporalibus accipit, spiritualia tamen & virtualia sicut quaedam residua expendere non audent de eis apud animam boni thesaurizant. Unde de bonis Laban datis Jacob dixerunt Rachel & Lya Gen. 31. *Nunquid habemus quicquam residui in facultatibus, & hereditate domus patris nostri, quasi dicatur, sic*. Quia scilicet, virtutes & merita sunt residuum quod justis restat, & residet de facultatibus Dei patris. Unde de tali residuo dixerunt filii Israel domino 2. Paralip. 20. *Cum ignoremus quid agere debeamus, hoc solum habemus residuum, ut oculos nostros erigamus ad te*. Istud est ergo bonum residuum, scilicet charitas, gratia seu virtus.

C ¶ Et certe ab isto residuo viri justi residui nuncupantur. Unde nota quod isti dicuntur Residui, quia

Reservati specialiter,
Conculcati temporaliter,
Roborati virtualiter,
Dedicati regulariter,
Sublimati singulariter.

Justi enim dicuntur residui, quia à Deo specialiter reservantur. Isti enim respectu malorum non sunt, nisi quoddam modicum residuum, & quaedam modica reliquia, quas sibi dominus reservavit. Unde Levit. 10. *Locutus est dominus ad filios Aaron, qui erant residui. Tollite sacrificium quod remansit, & comedite illud juxta altare absque fermento, quia scilicet sanctum sanctorum est*. ¶ Item justi dicuntur residui, quia à mundo temporaliter conculcantur, residui etiam contemnantur. Residuum enim dicitur quasi retro sedens, quia scilicet isti à mundo retro ponuntur & postponuntur. Unde Hest. 1. dicitur, quod duces Persarum atque Medorum, qui videbant faciem Regis, post eum residere soliti erant. Et tamen de talibus propositis, residuis & contemptis dicitur Esa. 4. *Et erit, inquit, omnis qui relictus fuerit in Sion, & residuus in Hierusalem, sanctus vocabitur omnis qui scriptus fuerit in vita in Hierusalem*. ¶ Item justi dicuntur residui, quia in se ipsis virtualiter roborantur. Et ideo dicuntur residui seu etiam residentes, id est, in statu virtutis firmiter remanentes Luc. 7. *Resedit qui erat mortuus, & cepit loqui*. De quo dicitur 1. Machab. 9. *quod licet videret Judas quod fluxisset exercitus ejus, ipse tamen dixit his qui residui erant: Surgamus, & eamus ad adversarios nostros*. Sequitur: *Absit ut fugiamus ab eis, & si appropriavit tempus nostrum, moriamur in virtute, & non inferamus crimen gloriae nostrae*. Dicuntur ergo isti residui, quia in se ipsis virtualiter roborantur. ¶ Item dicuntur residui, quia Deo regulariter dedicantur, sicut enim videmus quod residua ciborum dantur pauperibus, sic viri justi, & illi, qui in mundo reputantur residui, & quasi reliquia, modicum reputati, Christo pauperi dedicantur, & ipsius servitio deputantur, sic patet de illis, qui claudos & mancos in religione ponunt, sanos vero si ponerent, perditos reputarent. Igitur de talibus residuis Domino dedicatis dicitur 2. Paral. 34. *quod Josias rex Juda abstulit omnes abominaciones de universis regionibus filiorum Israel, & fecit omnes, qui residui erant in Israel, servire Domino Deo suo*.

¶ Item dicuntur residui, qui sursum singulariter elevantur,

Videmus enim, quod illi qui sunt residui de genere alicujus regis, principalibus haeredibus mortuis, quandoque sublimantur ad regnum. Sic justi principalibus haeredibus regni coelestis, scilicet, Angelis decedentibus per peccatum, ad istud paradisi regnum sicut ultimi & residui assumpti fuerunt, & loco ipsorum finaliter regnaverunt, ibique resederunt, & remanserunt, unde de Asuero dicitur Hest. 15. *quod ipse residebat super solium regni sui, indutus vestibus regis*. Vestes enim regiae quas habent isti residui, id est, vestes beatorum, sunt

Jucunditas & exultatio,
Fertilitas & cumulatio,
Aeternitas seu duratio.

Isti enim residui, scilicet beati seu sancti latantur valde iocunde, unde Esa. 28. *Erit dominus in die illa corona gloriae, & sertum exultationis residuo populi sui*. Item isti fruuntur semper abunde. Unde de quolibet beato potest dici illud Cant. 5. *Oculi ejus sicut columbae super rivulos aquarum, quae lacte sunt lotae, & resident super fluentia plenissima*. Item ipsi figuntur valde profunde, quia scilicet isti sunt fixi, indeficientes, perpetui & aeterni; unde Apostolus in persona beatorum dicit 1. ad Thess. 4. *Nos autem qui vivimus, qui residui sumus, rapiemur obviam cum Christo in aera, & sic semper cum domino erimus*. Et breviter de beatis dicitur Joel. 2. *In monte Sion & in Hierusalem erit salvatio in residuis, quos dominus vocaverit*. De danatis vero dicitur e converso Hier. 44. *Non erit qui effugiat & sit residuus*. Et ibid. *Non relinquetur de reliquiis vestris quicquam residuum*. Istud enim potissime patet de impiis, quorum substantia, fama, gloria, progenies & memoria perit cum sonitu, ita quod de his omnibus nihil post ipsos restat residui, quia scilicet, ipsis non reservat dominus suum residuum, scilicet gloriam paradisi, quinimo etiam residuum quod in mundo relinquunt, finaliter totum petit, quia scilicet istud residuum partim per tyrannos, partim per malos famulos, aut etiam per haeredes faruos cito transit Joel. 1. *Residuum eruca comedit locusta, & residuum locusta comedit bruchus, & residuum bruchi comedit arugo*. Non sic boni, non, quia certe isti habent residuum bonum gloriae paradisi, & sunt etiam residui & beati. De damnatis autem & peccatoribus dicitur 2. Reg. 21. *Nec unus quidem residuus sit*. Patet ergo quod est dare residuum luminis intimi, quod est virtutum & meritum. ¶ Secundo dico quod est dare residuum fulminis pessimi, quod est culparum & vitiatorum. Peccatum enim residuum dicitur, pro eo quod semper in conscientia residet per remorsum, & pro eo quod ad punitionem ad ultimum iudicii reservatur, quodque illos qui peccant ultimos & residuos facit esse. Unde breviter nota quod tales residui, scilicet, peccatores

Labiliter diffugiunt & vagantur,
Mentaliter superbiunt & levantur,
Finaliter depereunt & damnantur.

Isti igitur vagantur & diffugiunt labiliter seu faciliter, quia scilicet, nihil vera stabilitatis habent, unde Ezech. 17. *Residui autem in omnem ventum dispergentur*. Item isti levantur & superbiunt inaniter seu mentaliter 1. Mach. 9. *Residui fugerunt in montem*. Item isti damnantur & deficiunt seu depereunt finaliter, unde Deut. 32. *Videbit quod infirmata sit manus, & clausi quoque defecerunt, residuique consumpti sunt*. Patet igitur quod est dare residuum fulminis pessimi, &c.

¶ De residuo ergo gratiae & culpa satis dixi, de residuo autem gloriae & poenae transeo, quia etiam aliquid de eis supra dixi.

Resistere. Nota, quod resistere est actus contrarietatis & obviationis, controversiae & repulsionis. Resistencia enim non est inter similia, sed inter contraria. Omnia enim quae sunt resistunt naturaliter suis contrariis. Et ideo possumus notare quod est quaedam resistencia, scilicet,

Supernae jurisdictionis & potentiae,
Internae contradictionis & constantiae,
Humanae obstinationis & stultitiae.

¶ **Primo** dico quod resistit potentia Dei affectionibus superbiorum, quia sicut dicitur Jacob 4. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*. Video enim in istis horologiis ferreis quod quavis ibi sint diversi circuli diversimode se moventes, est tamen inter alios unus circulus, qui vadit contra impetum aliorum, qui nihil penitus operatur, nisi quod resistit impetui aliorum, ipsosque facit retardare, ne currant citius quam oportet. Natura etiam videns, quod propter imperum firmamenti multa possent contingere incommoda, dedit sibi unum resistens, scilicet, cursum & motum naturalem planetarum, qui continuo

contra

contra cursum firmamenti moventur, & hoc facit ut per talem resistantiam sui motus violentia restringatur. Sic vere Deus est circulus contradiſſivus, & humano impetu reſiſſivus. Cum n. in horologio huius mundi multi & diverſi ſunt circuli, i. multe & diverſe perſonae, quae diverſos & contrarios habent motus, i. multas diverſas & contrarias conditiones, affectiones & inclinationes, unus n. currit ad divitias, alius ad delicias, unus diligit culmen bonorum, alius appetit vindictas inimicorum, dico, breviter quod impetus iuſtorum & ſe & alios deſtrueret, niſi circulus contrarius, hoc eſt diſſum, motus occultae Dei providentiae per ſuam occultam reſiſtentiam, ipſorum impetum impediret. Et ideo non ſunt timendae malorum ſavities, cum certiffimum ſit quod non poſſunt ſavire ultra quam eis permiſſum eſt, cum certi ſimus quod Deus qui eſt circulus & ſphaera incircumſcriptibilis, cujus centrum ubique eſt, circumferentia autem nuſquam, ſecundum Philoſophum, qui habet ſtatum hominis in manu ſua, ſuo motu contrario eorum affectionibus & violentiae reſiſtit, ipſosque ultra quam expediat aliquid facere non permittit Sap. 18. *Reſiſtit ita, & ſinem impoſuit neceſſitati.* Iſte eſt n. cui nullus poteſt reſiſtere, & qui ſolus poteſt omnibus contraire, unde Heſt. 13. *In diſtione tua cuncta ſunt poſita, & non eſt qui tua poſſit reſiſtere voluntati.* Et iſta eſt prima reſiſtentia, quae, ſcilicet, reſiſtit Dei potentiae affectionibus malorum.

C Secundo dico quod eſt quaedam reſiſtentia qua reſiſtit iuſtiſ constantia tentationibus impiorum. Apes n. ſemper dicuntur parata reſiſtere cuilibet domicilium ſuum impetenti, & mella ſua rapere capienti. Aper eſt ſcutum offeum, hoc eſt diſſum, carnem duram ad modum ſcuti offei dicitur habere in latere dextro, quod jaculis venatoris ſolito opponeret, ut ſibi poſſit melius reſiſtere & ab ipſius impetu ſalvare. Sic vere chariſſimi nos debemus ſemper eſſe parati reſiſtere hoſtibus ſpiritualibus ſci. mundo, carni & diabolo, & eorum tentationibus ſuggeſtionibus & impugnationibus ſcutum fidei & constantiae debemus opponere, ut poſſimus adverſus eos debite prevailere. 1. Petr. 5. *Adverſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit quarens quem devoret, cui reſiſtite ſortes in fide.* Sicut n. inter lapites pretioſos Amethyſtus & Dionyſus dicuntur reſiſtere ebrietati. Ametites, alias Amatites dicitur reſiſtere igni, quia veſtis ab eo tacta non comburitur igni, Ceramus, alias, Ceraunius & Corallus dicuntur reſiſtere tempeſtati, ſic vere chariſſimi nos debemus reſiſtere

Ebrietati carnalis voluptatis,

Ignitati avarae cupiditatis,

Tempeſtati diabolicae malignitatis,

Judicium. 20. Qui ſimulaverant fugam, verſa vice fortius reſiſtebant: & 2. Par. 26. *Viri robuſtiſſimi reſiſterunt regi.* Quamvis hodie proculdubio de multis poſſit dici illud Levit. 26. *Nullus veſtrum audebit inimico reſiſtere.* Hodie n. ita ſumus ſpiritualiter impotentes, quod nec inimicis reſiſtimus, nec etiam ab eis fugere volumus, ſed quod pejus eſt ab ipſis capi nos permittimus. Ad minus enim ex quo nos nequimus eis reſiſtere, ſaltem nos debeamus fugere, & occaſiones vitiorum totis viribus declinare. Exemplo lepotis & caprae, quae animalia ſunt valde timida & debilia, nullius impetui reſiſtere valentia, & ideo natura ipſis, de volocitate curſus providit, ut quae per fortitudinem nequeunt aliis reſiſtere, ſaltem poſſint per fugae remedium ſe ſalvare. Sic vere, & nos, in quibus non eſt tanta fortitudo, quod poſſamus reſiſtere multitudini, ſicut dicitur 1. Par. 10. debemus nobis fugae remedia quaerere, & occaſiones pugnae prudenter, & ſagaciter declinare, ſicut faciebat ille qui dicebat in Pf. 54. *Ecce elogaſi fugiens, & manſi in ſolitudine.* Iſta eſt ergo illa reſiſtentia qua reſiſtit iuſtiſ constantia tentationibus demoniorum.

D Tercio dico, quod eſt quaedam reſiſtentia qua reſiſtit impij ſolertia praeceptionibus Praelatorum. Mali enim & obſtinati reſiſtunt

Dei inſpirationibus,

Praelati inſtructionibus,

Proximi voluntatibus,

Subditi ſupplicationibus.

Reſiſtunt n. mali Deo, ſimiles gallo qui eſt ſupra campanile, qui ſemper verſa facie videtur reſiſtere vento, unde Act. 3. *Dura facie, & incircumſiſ cordibus ſemper ſpiritus ſancto reſiſtit.* Item mali reſiſtunt praelato & cuilibet viro iuſto. 2. ad Tim. 3. *Iannes & Mambres reſiſterunt Moysi &c.* Item mali reſiſtunt proximi voluntatibus. 1. Reg. 15. *Reſiſtit Amalech filiſ Iſrael in via cum aſcenderent de Aegypto.* Item mali reſiſtunt ſubditi ſupplicationibus. 2. ad Tim. 4. *Alexander*

Diſſion. Berchorij.

ararium valde reſiſtit verbi mei. Sufficit, Vide ſup. de Contrarietate &c. & de Obviare & ſimilibus &c.

Respicere. Respectus. Nota, quod reſpicere idem eſt quod aliquid attendere vel videre. Et invenitur in ſcriptura duplex reſpectio, Dei, ſcilicet & hominis.

¶ Deus enim habet tres oculos quibus reſpicit univerſa, ſcilicet,

Oculum ſcientiae, quo mundum reſpicit ad gubernandum,

Oculum clementiae, quo bonos reſpicit ad adjuvandum.

Oculum iuſtitiae, quo malos reſpicit ad contemplan-

dam.

Iſtis enim tribus oculis reſpicit Deus univerſa.

Oculus enim ſcientiae, eſt filius, cui attribuitur ſapi-

entia,

Oculus clementiae eſt Spiritus ſanctus, cui attribui-

tur bonitas,

Oculus iuſtitiae eſt pater, cui attribuitur potentia.

Et ſic dic quod Deus habet

Unum reſpectum valde luminolum,

Unum reſpectum valde gratioſum,

Unum reſpectum valde rigoroſum.

Reſpectus luminolum eſt reſpectus ſuae ſcientiae. Iſte eſt n. reſpectus lyncis, quae videt ultra parietem. Reſpectus aquilae, qui de ſummo aeris loco videt piſciculos in aqua natante. Reſpectus ſolis, qui ſecund. philoſophos dicitur oculus mundi, & ſecund. poetas ante oes alios Deos omnia dicitur primus reſpicere & videre, juxta illud Ecc. 42. *Sol illuminans per omnia reſpexit.* Quia, ſc. iſtum reſpectum divinae ſcientiae nullus paries poteſt occupare, nulla diſtancia poteſt impedire, nulla nox vel obſcuritas poſt obſcurare. Terc. n. Pf. *Excelsus Dominus, & humilia reſpexit & alta a longe cognoviſcit.* Unde Job. 24. *Omnia quae ſub caelo ſunt, reſpicit.* Reſpectus amoroſus eſt reſpectus ſuae clementiae. Iſte eſt n. ſicut oculus chatadrii reſpiciendo infirmum morbum ipſius ad ſe trahit, ipſum quoque qui debet ſanari, libenter reſpicit, ab alio vero oculum avertit. Sic Deus oculo ſuo miſericordiae reſpicit illos qui ſecundum occulta ſuae praedeſtinationis per eum finaliter ſunt ſalvandi, & qui in paradifo perpetuo ſunt collocandi. Nota ergo quod iſte reſpicit poenitentes & tribulatos, indigentes & pauperatos, patientes & humiliatos. De poenitentibus n. dicitur Luc. 22. quod Dominus converſus reſpexit Petrum, & recordatus Petri verbi Jeſu, egreſſus foras ſlepit amare. De indigentibus dicitur in Pſa. *Oculi ejus in pauperem reſpiciunt, palpebra ejus interrogant filios hominum.* De humilibus vero dicitur Luc. 1. *Reſpexit humilitatem ancilla ſua, ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Iſte autem reſpectus divinae clementiae ſumme apparuit in incarnatione verbi, quando reſpexit indigentias, & venit nos viſitare, juxta Pſa. *Reſpice de caelo, & vide, & viſita vineam iſtam.* Iſte eſt ergo reſpectus amoroſus ſuae clementiae. Reſpectus rigoroſus, eſt reſpectus ſuae iuſtitiae. Iſte eſt n. reſpectus Babilſci, qui invenenat alios quos reſpicit. Quia ſ. reſpectus divinae iuſtitiae quando finaliter reſpicit malos, ipſos invenenat & occidit Pf. *Reſpice inimicos meos, quoniam multiplicati ſunt nimis: & alibi. Qui reſpicit terram, & facit eam tremere, qui tangit montes, & fumigant.* Et illud Exo. 14. *Reſpiciens Dominus ſuper caſtra Aegyptiorum in columna ignis & nubis, interſecit exercitum eorum.* Et iſti ſunt tres oculi Dei, quibus ſcilicet reſpicit univerſos. Et ſic dico quod iſte eſt reſpectus divinus.

¶ Secundo dico quod eſt reſpectus humanus, & iſte ſimiliter eſt duplex, bonus, ſc. & malus. Bonus enim reſpectus hominis nihil aliud eſt quam ſenſus & diſcretio cordialis, quo ſc. homo debet reſpicere & videre illa, quae ſibi ſunt utilia ad ſalutem, de quo Eccl. 23. *Nihil melius & dulcius quam reſpicere in mandata Dei.* Et ſic nota quod ſunt

Superius,

Inferius,

Alia reſpicienda

Exterius,

Interiorius,

Posterius.

¶ Superius n. ſunt reſpicienda ſci. gaudia beatorum, & exemplo ſtruthionis, quae videndo & reſpiciendo verſus ſtellas coeleſtes parit & concipit ova ſua ſecundum Gregor. in Moral. Quia vere dum ſtella coeleſtes, i. beati qui ſunt in patria, per contemplationem & devotionem, per orationem & per ſui auxilium implo-

xxx

ratio-

rationem respiciuntur, ova bonorum operum & bonorum affectuum à devotis fidelibus pariuntur. Et ideo Luc. 21. præcipit dominus dicens: *Respiciite & levate capita vestra.* Quod est contra illos qui non respiciunt ad bona superiora, sed ad inferiora: non ad celestia, sed ad terrena: non ad immortalia, sed ad corruptibilia, similes bestiis, quæ sursum respicere non possunt, sed solum inferius versus terram. Figurati in illa muliere curva & contracta, de qua dicitur Luc. 13. quod omnino sursum respicere non poterat.

C Inferius sunt respicienda supplicia damnatorum. Leo n. terram respicit quando videt venatores, & exinde audaciam contra eos resumit. Sic vere homo debet terram miseriæ & tenebrarum respicere & ex aspectu tormentorum timorem Dei concipere, & sic poterit contra venatores inferni fortis esse. Ut sic sibi possit dici illud. 2. Mac. 1. *Conceptos & abominatos respice.*

D Exterius autem sunt respicienda suspicia egenorum. Homo n. debet oculis misericordiæ miseras hominum respicere, & eis affectum compassionis ostendere, & sibi quantum poterit subvenire, sicut de Cherubin præcipitur Exod. 25. *Respiciant se mutuo versus vultibus.* Quod est contra quosdam superbos & crudeles, qui hominem in necessitate positum respicere non dignantur Hie. 47. *Non respexerunt patres filios manibus dissolutis.*

E Interius respicienda sunt flagitia vitiorum. Exemplo mulieris quæ in speculo diligenter respicit maculas vultus sui, sic & nos in speculis conscientiarum nostrarum debemus respicere defectus & maculas vitæ nostræ 2. Par. 13. *Respiciens Iudas vidit instare bellum.*

F Posterius respicienda sunt dispendia futurorum, illa, sc. quæ veniunt post nos, sc. demones, mors & iudicium, & similia. Exemplo serpentis, qui hoc habet proprium, quod potest post se respicere secundum Plin. Et scribitur. 2. Reg. 1. *Respexit Abner post tergum suum.* Isti sunt igitur boni respectus quibus homines respiciunt utilia ad salutem.

G Sed de respectu malo potest dici quod multi sunt qui libentius respiciunt vilia quam utilia, sicut sunt illi qui respiciunt mulieres & delectabilia mundi. Similes cervo, qui omnem novitatem admirans, quicquid pulchrum videt, libenter respicit propter quod sibi advenit, quod à venatoris jaculo sæpe perit. Sic tales qui pulchritudinem incaute respiciunt, sæpe per malas concupiscentias perierunt. Ideo consulitur Ecc. 25. *Non respicias in mulieris speciem.* Et hæc de respicere, sufficiant. Vide de aspicere, de considerare, de oculo, de videre, &c.

A **Respondere.** Nota, quod respondere nihil aliud est quam aliquid dicere, vel causam alicujus allegare.

Et est respondere verbum satisfactorium, quia ille qui respondet, intendit satisfacere petenti. Est igitur respondere verbum

Obedientiæ & humilitatis,
Sapientiæ & subtilitatis,
Justitiæ seu æquitatis,
Stultitiæ seu præsumptuositatis.

Quod enim sit verbum humilitatis, patet, quia, scilicet, ad humiles personas pertinet humiliter de petitis respondere. Quia sc. secundum quod dicitur Pro. 15. *Responsio molli frangit iram, sermo durus excitat furorem.* Humilis enim nunquam dedignatur aliis respondere Job. 12. *Loquere terra, & respondebit tibi.* Superbi vera sæpe respondere dedignantur, quamvis audierunt quæ dicuntur Job. 19. *Servum meum vocavi, & non respondebat mihi, ore proprio deprecabar illum; & Pr. 19. Servus, quod dicis intelligis, & respondere conuenit.*

B Item quod respondere sit verbum sapientiæ, & sagacitatis, patet, quia constat quod ad sapientem pertinet de dubiis & arduis respondere, juxta illud Ecclef. 5. *Si est tibi intellectus, responde proximo tuo, sin autem non sis digitus tuus super ostium, ne capiaris in verbo indisciplinato, ac si diceret. Ad sapientes & intelligentes pertinet respondere, ad ignorantem vero pertinet subiicere.*

C Item quod sicut respondere sit verbum justitiæ & æqualitatis, patet in hoc, quod sicut responsio debet adæquari petitioni, sic responsioni debet esse proportio adæquata interrogantis, quia, sc. inter petitionem & responsonem debet esse proportio adæquata, sic secundum adæquationem justitiæ, poena culpæ, & præmium merito proportionabiliter comparatur. De poena n. & culpa dicitur Es. 59. *Peccata vestra responderunt vobis.* De præmio vero & merito dicitur Gen. 30. *Cras respondebit mihi iustitia mea.*

D Item quod respondere sit quandoque verbum fatuitatis, patet, quia fatui nullam habentes patientiam, loquaces nullam habentes moderantiam, semper volunt ad verba omnia respondere, similes illi voci montium quæ dicitur Echio, quæ ad omnia ultima

verba respondet, similes campanæ, quæ non potest ita parum tangi quin respondeat & quin sonet. Sic tales impatientes modo tactu dure respondent, & tales loquaces ad omnia verba respondere student. De responsione enim talium loquacium dicitur Pr. 28. *Qui prius respondet quam audiat, stultum se esse demonstrat, & confusione dignum.* De responsione impatientium dicitur Esai. 13. *Respondebunt ibi ulula in adibus suis.* &c. Ulula enim dicitur ab ululando. Sic igitur patet quomodo respondere diversimode potest sumi &c.

Restituere. Nota, quod in scriptura invenitur multiplex restitutio.

Nam restituitur { Gratia,
Gloria,
Temporalis substantia.
Gratia enim restituitur poenitentibus,
Gloria restituitur triumphantibus,
Substantia restituitur indigentibus.

De restitutione enim gratiæ constat, quia videlicet poenitentia est una virtus, quæ gratiam perditam solet restituere, & reddere poenitenti. Coluber enim post pellis veteris dimissionem restituitur ad pristinam fortitudinem & virtutem, sic homo per poenitentiam restituitur ad pristinam gratiam & salutem. Ut sic ei possit dici illud Gen. 40. *Tres adhuc dies sunt post quos recordabitur Pharaon ministris tuis, & restituet te in gradum pristinum.* Isti enim tres dies sunt tres partes poenitentiae, scilicet, contritio, confessio, & satisfactio, quæ, sc. plenam restitutionem faciunt de perditis per peccatum. Et nota quod Restituendo gratiam, Deus Restituit

Discretionis visum,
Locutionis usum,
Operationis actum,
Habitationis pratum.

De visu discretionis dicitur Marc. 8. quod cæcus ille restitutus est ita ut clare videret. De locutionis usu patet de Zacharia, de quo dicitur Luc. 1. quod nato Ioanne, solum est vinculum lingua ejus, & restituta est ei locutio, unde Soph. 4. *Reddam populo labium electum.* Joannes interpretatur in quo est gratia, quia scil. in ortu & in natiuitate divinæ gratiæ, recta locutio solet restitui peccatori. De actu bonæ operationis dicitur Luc. 6. de illa quæ habuerat manum aridam, quod Christus dixit sibi *Extende (inquit) manum tuam, & extendis, & restituta est manus illius.* Manus autem operationem designat. De statu pristina dominationis qualiter quandoque restituitur à domino patet Dan. 4. ubi Rex Nabuchodonosor à Deo propter peccata fuit de regno ejectus, tandem perfecta poenitentia ad regnum iterum restitutus: Unde ipse dicit ibidem: *In tempore illo sensui meum reversus est ad me, Sequitur: Et in regno meo restitutus sum, & magnificentia amplior reddita est mihi.* Et breviter, Deus est ille qui (sicut dicitur Job. 12.) *multiplicat gentes, & perdit eas, & subverfas in integrum restituit.* Pone hic si vis materiam juris, quomodo scilicet aliqui sunt quos jura restitunt in integrum, ut sic dicatur de quolibet à Deo restituto illud. 2. Reg. 16. *Hodie restituit mihi dominus Israel regnum patris mei.* De situ vero tute habitationis, & potissime de situ celestis patriæ quomodo bonis restituitur, potest dici illud Dan. 14. *Angelus domini restituit Abacuc in locum suum.* Et breviter de restitutione virtutum quæ fit per gratiam, dixit David in Ps. *Domine quando respicies, restitue animam meam à malignitate illorum, & à leonibus unicam meam.* Hæc igitur est restitutio gratiæ.

B De restitutione etiam gloriæ planum est. Homo enim hereditatem gloriæ paradisi per peccatum Adæ perdit, Christus vero per suam beatam incarnationem eam sibi restituit Ps. 118. *Tu es qui restitues hereditatem meam mihi.* Phœnice enim in igne consumpto, ipsa eadem avis ex eisdem cineribus in integrum restituitur, & nova avis de antiquis cineribus efficitur. Sic in ultima resurrectione restituetur nobis humana forma, quæ per ignem & incinerationem mortis fuerat destituta. 4. Reg. 5. *Restituta est caro ejus sicut caro pueri.* Istam autem plenam restitutionem faciet dominus ultimo iudicio, quia tunc (sicut dicitur Matt. 17.) *Helias venturus est, & restituet omnia.* Et bene dixit omnia, quia, sc. tunc restituetur bonis gloria, malis poena. Gloria dico bonis, sicut de Tobia dicitur Tobia 1. quod *facultas ejus restituta est ei.* Unde etiam de pauperibus qui tunc beatificantur, dicitur Eze. 38. *Deserti fuerunt, & postea restituti.* Poena etiam ipsi malis restitui dicitur Job. 34. *juxta vias singulorum restitues eis.*

C De restitutione vero temporalis substantiæ patet quod debet fieri, quia, scilicet quicquid de alieno habetur, debet restitui creditori, Unde. 4. Regum. 8. *Restitue et omnia quæ sua sunt.* Unde etiam

H etiam anima poterit dicere illud Dan. 4. In regno meo restitutus sum. Quod est contra multos, qui nihil volunt restituere quod debeant vel causa debiti vel causa meriti, vel causa injuria vel dilecti nisi violenter. Exemplo spongia, quæ sc. aquam ebibitam nunquam restituit aut revomit, nisi violenter comprimatur. Item exemplo sanguisuga, quæ etiam sanguinem bibitum nunquam restituit vel evomit, nisi violenter comprimatur. Sic vere multi sunt qui illud quod de alieno biberunt, nolunt restituere, nisi per tribulationem, vel aliam divinam vel humanam compulsionem compulsi fuerint vel coacti, contra illud Tob. 4. Quicumque tibi aliquid operatus fuerit, ei statim mercedem restitue. Statim. n. voluntatem denotat, non coactionem. Ad denotandum quod restitutio debet fieri voluntarie, non coacte. Sic ergo pater quod est triplex restitutio, sc. gratia, gloria, & temporalis substantia, &c. Vide supra de Reddere, & infra de Retribuere.

A Resurgere Resurrectio. Nota, quod resurgere idem est, quod iterum surgere, Resn. quando cecidit, tunc resurgit quando ad statum pristinum iterum surgit. Specialiter autem resurrectio nihil aliud est, quam de morte ad vitam reversio. Et ideo secundum quod vita & mors diversimode capiuntur in scriptura, secundum hoc multiplex potest resurrectio reperiri. Sicut n. contingat hominem cadere a status prosperitate, a vitæ mortalitate, a gratiæ stabilitate, secundum hoc est dare triplicem resurrectionem, vide

Refurrectionem { Temporalem,
Corporalem,
Spiritualem,

Et sic dico, quod

Resurgit { Anima spiritualiter per gratiæ restitutionem,
Homo temporaliter per substantiæ recuperationem,
Corpus personaliter per naturæ reparationem.

B Dicamus primo, quod est resurrectio animæ, quæ est spiritalis. Anima enim per peccatum efficitur mortua, juxta illud Ezech. 18. Anima quæ peccaverit ipsa morietur. Sed ab ista morte anima resurgit, quando vita gratiæ restituta de peccato consurgit. Et de ista dicit Salomon Proverb. 24. Septies in die cadit justus, & resurgit. Similis ficui Ægyptiacæ, quæ contra naturam omnium arborum si in aqua ponatur, statim submergitur, sed cum bene imbibita fuerit, iterum mirabiliter resurgit, & superius reascendit, significans virum justum, qui si aliquando in aqua mundanæ voluptatis per peccatum mergitur, ibi tamen non remanet, sed iterum ad gratiam resurgere, & reascendere comprobatur. Etiam sæpe fit, quod quanto plus primo per peccatum imbibitur, tanto plus post conversionem ad altiorum gradum gratiæ resurgere multoties invenitur, juxta illud Apostoli ad Roman. 5. Ubi abundavit delictum, ibi superabundavit & gratia. Et ista est proprie resurrectio prima, de qua dicitur Apocal. 20. Hac est resurrectio optima, Beatus & sanctus, qui habet partem in resurrectione prima. Prima enim dicitur ista resurrectio, quia, scilicet, prius debet anima resurgere per gratiam, quam corpus resurgat ad gloriam. Et possumus advertere, quod tria sunt istius spiritalis resurrectionis effectiva, vel juvativa, & tria sunt ipsius impeditiva, & retardativa. Prima tria sunt scilicet

Eleemosyna,
Eucharistia
Pœnitentia.

De Eleemosyna dicitur Eccl. 17. Eleemosyna viri quasi sacculus, & gratiam hominis conservabit, & postea resurget. De Eucharistia vero dicitur Joan. 6. Qui manducabit meam carnem, ego resuscitabo eum. De Pœnitentia vero dicitur 1. ad Thessal. 4. Mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Mortui enim signant illos, qui per pœnitentiam mortificant membra sua. Tria vero, quæ istam resurrectionem impediunt, sunt

Obstinatio voluntatis,
Perpetratio iniquitatis,
Detentio in bonis mundanæ prosperitatis.

C Et de istis dicitur in Psal. Nunquid qui dormit, non adjiciet ut resurgat? Et Esa 24. Gravabit eam iniquitas sua, & non adjiciet ut resurgat. Ista est ergo resurrectio animæ, quæ est spiritalis: priori ad Timoth. 1. Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, &c.

¶ Secundo dico, quod est quædam resurrectio fortunæ, quæ est temporalis. Et ista est illa, qua quis quandoque cadit a statu mundanæ prosperitatis, & tandem inde iterum ad prosperitatem resurgit Pl. 138. Domine probasti me, & cognovisti me, tu cognovi-

Diction. Berchorii.

sti sessionem meam, & resurrectionem meam. Quamvis multi sunt, qui ita penitus cadant, quod nunquam amplius resurgunt, Esa. 24. Corruet & non adjiciet ut resurgat.

¶ Tertio vero dico, quod est quædam resurrectio naturæ, quæ est personalis. Et ista est illa, qua omnis homo in novissimo die resurget, & ante tribunal Christi personaliter assistet, ut judicium pro se vel contra se recipiat, & pœnam aut gloriam reportet, & habeat, de qua dicitur Job 19. In novissimo die de terra resurrecturus sum, & in carne mea videbo Deum salvatorem meum, quem visurus sum ego ipse, & non alius. Et possumus notare, de ista resurrectione, quod ista

Naturaliter exemplatur,
Exemplariter demonstratur,
Figuraliter prædicatur.
Spiritualiter revelatur

Dico ergo, quod ista exemplatur naturaliter. Natura n. naturans Deus volens, quod articulum resurrectionis firmiter crederemus, nobis plura exempla posuit in natura. Leo n. filios mortuos natos, suo rugitu, & clamore in cubili ubi sunt, motu pariter & tremore facit resurgere, & vitam recipere, & habere. Filii etiam pellicani mortui a matre resuscitantur, & per matris sanguinem personaliter ad vitam pristinam restaurantur. Coluber etiam dimissa veteri pelle in foramine arcto dicitur renovari, & per novæ pellis resumptionem ad juventutem pristinam restaurari. In quibus quidem exemplis designat natura, quæ ad terrorem & clamorem ipsius leonis Christi, per Angelos clamantis & præconizantis, surgite mortui, venite ad judicium, omnes qui mortui fuerant resuscitabantur, & resumpta pelle corporum, quam in arcto mortis foramine jam antiquatam dimiserant juventutem & novitatem corporum allequentur, ad Rom. 6. Christus resurrexit a mortuis, ita & nos in novitate vitæ. Resurrectio ergo exemplatur naturaliter.

¶ Item dico, quod ista demonstratur exemplariter. Istius n. altimæ resurrectionis exemplum præcessit in resurrectione Christi, qui sicut dicitur, ubicunque intrat caput, intrant vel possunt intrare communiter alia membra. Sic quia Christus ad immortalitatem intravit per resurrectionem, signum & exemplum est, quod ad eandem possumus finaliter introire. Christus n. secundum Apostolum priori ad Corinth. 15. Resurrexit, primitia dormientium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Ista ergo demonstratur exemplariter.

¶ Item dico quod prædicatur figuraliter. Resurrectio n. universaliter figuratur Eze. 27. In illo campo magno pleno ossibus aridis, quæ spiritum non habebant, in quæ venerunt caro, nervi & cutis, & ingressus est in ea spiritus, & vixerunt, steteruntque super pedes suos exercitus magnus valde.

¶ Et sic quarto concluditur, quod ista ordinatur seu revelatur spiritualiter, quia scilicet, in scriptura multis locis ponitur ista materia resurrectionis Joan. 11. Resurget frater tuus. Cui respondet Martha, Scio quia resurget in resurrectione in novissimo die. Et 1. ad Corinth. 15. Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. Ubi adverte, quod

Resurrectio { Universaliter extendetur. (Omnes inquit.)
Infallibiliter concludetur. (Quidem, i. e. certe.)
Divisibiliter distinguetur. (Quia non omnes immutabimur, scil. a sua prima vili & ponderosa conditione.)

Corpus n. beatum immutabitur per dotes animæ & corporis, quia, sc. quidam resurgent ad vitam æternam, & immutabuntur per dotes animæ & corporis: quidam resurgent ad pœnam æternam, & isti non immutabuntur a sua prima vili & ponderosa conditione. Corpus n. beatum immutabitur in resurrectione de mortalitate & passibilitate ad immortalitatem & impassibilitatem, de ponderositate ad agilitatem, de obrusitate ad subtilitatem, de obscuritate ad claritatem. Sed pro certo corpus damnatum mutationes hujusmodi non habebit, quinimo in sua obscuritate, gravitate & passibilitate perpetuo remanebit. Sola n. immortalitas sibi dabitur, & hoc non ad primum, sed ad supplicium, quia sicut dicitur Apoc. 9. Tunc desiderabunt mortem, & fugiet mors ab ipsis. Non ergo omnes immutabimur, quia pro certo sicut dicitur 1. ad Cor. 15. Stella differt a stella in claritate, sic & resurrectio mortuorum. Sic ergo dico, quod resurrectio probatur spiritualiter, figuraliter, exemplariter, naturaliter, &c. Vide infra de vita, & resurrectione Christi in litera C. & infra de Surgere.

XXXX a

Rece.

A Rete. Nota, quod rete, sagena sunt quadam filorum vel minimum instrumenta, ad captionem piscium, animalium vel volatilium ordinata, & potest significare in bono & in malo. In bono enim significato dico, quod est unum

Mentale,
Rete } Verbale,
Reale.

¶ Primo ergo dico, quod est Rete mentale, quod signat cordis affectionem. Ista est enim qua mediante, homo capit bona gratia & gloria. Et ideo precipitur Luc. 5. *Laxate retia in captionem.* Et responsum est ibid. *Per totam noctem laboravimus, & nihil prendidimus, in verbo autem tuo laxabo rete.* Ad denotandum, quod nihil de bono acquiritur, nisi quando ad voluptatem Dei rete affectionis ad captivum spiritualium relaxatur, juxta illud Joan. 21. *Mitte in dexteram navigii rete.* Dextera enim navigii est Ecclesia & signat bona spiritualia, & æterna, ad quorum proculdubio captionem rete voluntatis & affectionis debet extendi, & non ad sinistram bonorum temporalium relaxari. Ista sunt etiam

Mergenda per contritionem,
Retia } Lavanda per confessionem,
Reficienda per satisfactionem.

Quod ergo retia affectionum sint per contritionem in mari mergenda, patet Matth. 4. *Vidit duos fratres mittentes retia in mare.* i. in amaritudinem contritionis. Item quod ista retia per confessionem sint lavanda, patet Luc. 5. ubi piscatores descenderant ad litus, & lavabant retia sua. Item quod per satisfactionem sint reficienda, patet Mat. 4. ubi Jesus vidit Jacobum & Joannem reficientes retia sua. Istud est ergo rete mentale, quod signat cordis affectionem.

B ¶ Secundo dico, quod est rete verbale, quod signat verbi prædicationem. Prædicatio enim doctorum dicitur rete, quia isto mediante homines in navi vel mari hujus mundi per conversionem capiuntur, & ad litus fidei & Ecclesie pertrahuntur. Unde Marc. 1. dicitur quod Jesus cum videret Simonem & Andream mittentes retia sua in mare (erant enim piscatores) dixit eis: *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.* Istud figuratur 3. Reg. 7. ubi Hyram fecit capita duarum columnarum ad modum retis. Duæ enim columnæ duo sunt testamenta, quæ sc. rete autoritatum, & sententiarum habent, in quo mysteria regni Dei spiritualiter continentur. Exodi 27. *Facies craticulam in modum retis aneam.*

C ¶ Tertio dico, quod est rete reale, quod signat Ecclesie congregationem. Ecclesia enim est rete, & sagena missa in mare hujus mundi, in quo omnia genera piscium, id est, hominum congregantur, & in fine ad litus mortis, & iudicii, pertrahuntur, & boni in reservationem paradisi eliguntur, mali vero in infernum reijciuntur. Matth. 13. Istud est rete Simonis quod plenum fuit magnis piscib. centum quinquaginta tribus, & cum tanti essent, non est scissum rete. Joan. 21. Per istos enim pisces universitas fidelium designatur, pro eo qui quotquot fuerunt ibi pisces, tot species hominum sunt Ecclesiam representantes. Rete tamen istud, scilicet. Ecclesia propter istorum multitudinem non scinditur, quia scilicet. Ecclesia nunquam per schismata dividitur aut cassatur. Una est n. columba mea, &c. Istud est ergo triplex bonum rete, & spirituale, scilicet. Ecclesiastica congregationis, dominica prædicationis, sanctifica affectionis seu meditationis.

D ¶ Sed adhuc dico, quod rete potest accipi in malo. Et sic signat omne illud per quod homo capitur, involvitur vel decipitur. Et sic dico, quod secundum quod inveniuntur tria genera rerum quæ retibus capiuntur, videlicet pisces cum cæteris natatilibus, fera cum cæteris gressibilibus, aves cum cæteris volatilibus, secundum hoc possunt inveniri tria genera malorum retium spiritualium, videlicet

Delictiarum, ad capiendum carnales & natatiles,
Rete } Divitiarum, ad capiendum avaros & gressibiles,
Eminentiarum, ad capiendum superbos & volatiles.

Irretiuntur ergo carnales in reti corporaliū delictiarum, & sic loquitur in scriptura Eccles. 7. ubi nominat mulierem sagenam. *Vincula, inquit, sunt manus ejus, sagena cor ejus.* Sic loquitur etiam Prov. 7. ubi de mala muliere loquens dicit, quod irretivit juvenem multis sermonibus. & statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & nescit ad quod vincula stultus trahatur. Et bene dicit sermonibus, quia pro certo falsi sermones sive mulierum sive adulatorum sunt rete quibus incauti homines capiuntur. Unde Pr. 29. *Homo qui blandis fectis que sermonibus loquitur amico suo, rete expandit pedibus suis.*

¶ Item dico, quod irretiuntur avari in reti divitiarum temporalium. Summa enim mundi bona sunt quadam retia, ubi dum incaute homines appropinquant, subito diabolus aucups trahit

chordam avaritiæ, & eos ibi detinet & involvit. Figuratus in illo leunculo qui magnus leo factus est, & didicit rapere prædā, cui dicitur: *Extendam super te rete meum.* Quia scilicet. tales homines leonini qui non querunt nisi prædā bonorum temporalium acquirere, in rete avaritiæ finaliter involvuntur, de quo recedere à diabolo prohibentur. Eze. 12. *Extendam super illum rete meum, & capietur in sagena mea, adducamque eum in Babylonem, ibique morietur:* tales enim qui in reti avaritiæ capiuntur, in Babylonem infernalem deducuntur, & ibi per æterna supplicia moriuntur. Et ista sunt proprie retia relinquenda, de quibus fit mentio supra de relinquere. §. 1.

¶ Item dico, quod irretiuntur superbi in reti eminentiarum secularium. Mundi enim dignitates & eminentiæ sunt quadam retia quibus capiuntur superbi, & ambitiosi, sicut aves quæ alte volantes quandoque inveniunt rete appensum in altis montibus, & arboribus, quibus subito se involvunt, sicut patet de ave, quæ dicitur Avicena. Sic superbi alte volantes in dignitatibus mundi, inveniunt rete pomparum, quibus per superbiam se involvunt. Ose. 5. *Quasi rete expansum super montes Thabor.* Thabor enim interpretatur, veniat lux. Quia scilicet. illi qui non involvuntur in reti eminentiæ seu avaritiæ in montibus dignitatum, nihil querunt nisi adventum lucis, i. nisi quod in lucem veniant facta sua. Ista ergo sunt tria genera malorum retium, quæ proculdubio sunt fugienda & relinquenda, juxta illud Matt. 4. *Relinquit retibus & patre, secuti sunt eum.* Vide supra de relinquere. §. 1. Et ista de retibus sufficiant in bono, & in malo. Vide de ligare, & de vinculis, & in cæteris titulis similibus.

Retinere. Nota quod in scriptura multiplex retentio reperitur, videlicet,

Retentio } Nocens & damnificans,
Docens & notificans,
Arcens & rectificans,
Servans & salvificans.

Primo ergo dico, quod invenitur retentio damnificativa. Et ista pro certo est retentio divitiarum, quæ per elemosynas non expelluntur. Retentio miserorum, qui in servitute retinentur & includuntur, nec liberati restituuntur, retentio peccatorum, quæ per confessionem non excluduntur. Omnis n. talis retentio periculosa est. Quia pro certo sicut sanguis menstruus & alii mali humores in corpore retenti nec evacuati, multas infirmitates, & quandoque etiam mortem causant, sic bona terrena in arcis, peccata vero in conscientia retenta multorum vitiorum, & finaliter mortis æternæ & infernalium tormentorum pericula generant. Quod etiam de impiis verum est, qui, scilicet. in suis carceribus retinent pauperes & captivos. Et etiam de usurariis, quia, scilicet. pauperes suis fallis contractibus laqueatos retinent & obligatos ipsosque propriis substantiis spoliant denotantes, similes illi pisci qui dicitur pinna, qui teste Plin. cum sit de natura conchylium, testam suam late aperit, & pisciculos ibi recipit, quos tandem retinendo se claudit, & retentos devorat & consumit. Sic vere usurarii pisciculis, i. pauperibus sub specie charitatis se aperiunt, quos cum suis laqueis & contractibus involverint, tamdiu retinent involutos, quod quicquid habent devorant & consumunt. Idem vere faciunt tyranni, qui, scilicet. captivos suos usque ad mortem solent (nisi redimant) retinere, dicentes, scilicet. illud Matt. 5. *Amèn dico tibi, non exibis inde, sc. de carcere, donec reddas ultimum quadrante.* Talis fuit Pharaon, qui, scilicet. filios Israel in servitute perpetua retinere volebat, itaque ipsos non nisi violenter dimittere volebat. Unde Exo. 9. sibi Dominus dicitur mandasse. *Adhuc, inquit, retinent populum meum, & non vis dimittere eum. En pluam grandinem multam nimis, qualis non fuit in Ægypto.* Quod etiam dici potest de tentationibus eorum, qui divitias suas retinent nec dimittunt, nisi forte, quando per mortem aut tribulationem premuntur. Exemplo spongiæ, quæ aquas bibit & eas retinet, nec dimittit nisi quando comprimitur violenter Apo. 3. *Tene quod habes.* Ista est igitur retentio damnificativa.

¶ Secundo dico, quod invenitur retentio notificativa. Et ista certe est illa, qua nos in mente nostra retinemus Dei mandata & documenta, peccata & nocumenta. Virtus n. retentiva valde proficit sanitati, quia scilicet. nisi ista esset, cibaria statim emitterentur nec digerentur, & sic corpus minime nutrieretur. Sic vere virtus retentiva & memorativa valde proficit animæ sanitati, quia scilicet. nisi per quinque sensus recepta retinerentur & memoriæ commendarentur, nunquam anima spiritualiter nutrieretur. Unde Luc. 8. dicitur: *Qui autem in terram bonam, hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.* Ista est igitur retentio notificativa.

¶ Ter-

C Tertio dico, quod invenitur retentio modificativa, & ista est illa, qua nos retinemus, & retrahimus, & cohibemus malos appetitus ne corrumpant in malos consensu, & qua et nos retinemus alios, quos, scilicet, videmus ad malum labiles & declives, se ruant in aliquos malos actus. Rota n. molendini retinetur, ne nimis impetuose currat, per pondus lapidis seu molæ, & per retinaculum quod est ibi. Sic vere pondus divini timoris, & retinaculum temperantiæ moderantis, & prudentiæ gubernantis, & boni etiam prædicatoris admonentis, debet mentes nostras impetu malorum appetituum aut actuum retinere, & sub debita regula coercere. Unde. 2. Reg. 18. dicitur, quod *Ioab cecidit buccina, & retinuit populum ne persequeretur fugientem Israel*. Ista est ergo retentio modificativa.

D Quarto dico, quod invenitur retentio salvificativa, & ista nihil aliud est quam perseverantia, quæ, sc. alias virtutes retinet & reservat. Non sufficit n. quod canis prædam capiat, nisi prædam captam reserveat & retineat. Virtutes igitur capiamus & custodiamus. Unde Hebr. 3. *domus inquit Christi sumus nos si fiduciam gloriam spei usq; ad finem firmam retineamus*. Hæc igitur sufficiant de retinere. Vide de tenere, servare, & reservare, &c.

A Retrahere. Cum retractio sit idem, quod alicuius ab aliquo termino vel proposito retrahitio: possumus dicere, quod est, scilicet Retractio

Virtuosa,
Vitiola,
Periculosa.

Virtuosa dico, sicut cum nos retrahimus & alios a peccato. Vitiola etiam cum nos retrahimus nos & alios a bono proposito facto seu consortio. Periculosa est sicut cum per divinam & occultam sententiam mali retrahantur ab huius mundi vita & solatio. De talibus ergo retractionibus multa possent dici, sed auctoritates vocales defunt. Vide ergo de trahere, extrahere, amovere, reducere &c.

Retorquere. Retortus. Vide infra Torquere.

Retribuere. Nota, quod retribuere, idem est quod recompensare, satisfacere, reddere, vel pro aliquo beneficio vel maleficio competens præmium assignare. Et dicitur a re, quod est contra, & tribuo, buis. Unde retribuens, quasi econtrario tribuens. Retributio enim semper supponit præcedere tributionem. Et sic tribuere se habet per modum meriti, & retribuere per modum præmii. Notare ergo possumus, quod in scriptura invenitur scilicet Retributio

Meritoria,
Damnatoria,
Salvatoria,
Afflictoria.

Primo dico, quod est retributio æquitatis & iustitiæ, & ista est illa, qua quilibet tenetur retribuere & recompensare alteri beneficia, quæ ab ipso recepit, tam Deo, sc. quam proximo. Deo dico secund. quod est sibi possibile, juxta illud Pl. 115. *Quid retribuam Domino pro omnibus, quæ retribuit mihi? Calicem salutis accipiam, & nomen Domini invocabo*. Ac si diceret: Si alias non possum Deo tribuere seu satisfacere, saltem teneor per orationem & gratiarum actionem nomen ipsius invocare. Proximo est facienda est retributio, satisfactio & recompensatio de beneficiis & de beneficiis per ipsum acceptis. Unde Pr. 12. *De fructu oris sui unusquisq; replebitur bonis, & secundum opera manuum suarum retribuetur ei*. Eccles. *Honora patrem tuum & matrem tuam, & retribue illis, quomodo illis & tibi*. Exemplo ciconiatum, quæ secund. Plin. sunt aves maximæ pietatis. Patres n. suos senio confectos solent nutrire, sicut in juventute ab ipsis fuerant nutritæ. Quod est contra multos ingratos, &c. de ista autem retributione, vide supr. ubicunque agitur de gratiarum actione. Ista est ergo retributio æquitatis & iustitiæ.

B Secundo dico, quod est retributio pravitatis & nequitie, quia, sc. multi sunt ita perversi, quod non solum pro bonis non retribuunt bona, imo etiam pro bonis multoties reddunt mala. Pl. 34. *Retribuēbant mihi malum pro bonis, sterilitatem animæ meæ*.

C Tertio dico, quod est retributio bonitatis & clementiæ, & ista est illa, qua Deus retribuit bonis & iustis retributionem vitæ æternæ Prov. 13. *iusti retribuentur bona*. Nullum enim bonum facit homo quin retribuatur ei, vel in hoc sæculo, vel in futuro. Veruntamen melior est in futura retributio, quam sit præsens. Melius n. retribuatur filio quam servo, quamvis servus quotidianam mercedem accipiat, filius vero ad futuram attendat hæreditatem, quia, scil. servus modico præfenti salario contentatur, filius vero expectans hæreditate paterna finaliter præmiatur. Sic vere multi sunt sicut servi, qui in præfenti servant, & aliqua bona faciunt, & bona temporalia à Deo sicut totale suum salarium accipiunt. Boni vero sunt sicut filii, qui à Deo Patre patrum recipiunt in hoc mundo, sed ab ipso retributionem æternæ gloriæ recipiant in futuro Lucæ. 4. *Rebuetur in retributione iustorum*. Et in Pl. 141. *Expectant iusti donec retribuas mihi*. Ista est ergo retributio bonitatis & clementiæ.

D Quarto vero dico, quod est quædam retributio severitatis & potentie, & ista est illa, qua Deus remunerat malos in inferno retribuens eis supplicia, quæ merentur, dicens illud Deut. 32. *Mea est ultio, & ego retribuam ei in tempore, & labatur pes eorum*. Teste enim sapiente Eccl. 11. *Facile est Deo in die obitus retribuere unicuique secundum vias suas*. Deus n. tunc retribuet abundanter facientibus superbiam, quia sicut dicitur Esa. 76. *Vox domini reddentis retributionem inimicis suis*, &c. Vide supra de reddere, de restituere, de dare, de præmio, de mercede & simul.

Retro. Retrorsum. Nota, quod ista adverbia retro & retrorsum videntur significare partem anteriorem & posteriorem. Significat n. quandoque præteritum, quandoque futurum. Et sic generaliter est advertendum, quod diversimode significant in scriptura. Unde nota, quod Retro sunt aliqua

Videnda,
Timenda,
Cavenda,
Habenda,
Spernenda,
Prometenda,
Pascenda,
Et sic dico quod est Retro
Penalitatis,
Mortalitatis,
Iniquitatis,
Humilitatis,
Prosperitatis,
Divinitatis,
Adversitatis.

B Primo ergo dico, quod est unum retro, quod est attendendum, & istud signat omnia illa, quæ nobis retracto tempore acciderunt, videlicet vitia quæ commisimus, beneficia quæ accepimus, supplicia quæ sustinimus, & bona quæ facere potuimus & omisimus. Collum n. factum fuit flexibile & mobile, ut homo posset post se respicere ad denotandum, quod ad vitium discretum pertinet seipsum per considerationem ad retroacta flexere, & ipsa mente gerere & habere, sicut de civitate peccatrice dicitur Th. 1. quod *ipsa gemitus conversa est retorsum*. Et ideo sancta animalia non solum à parte ante, sed etiam à parte retro habebant oculos Apoc. 4. *Animalia erant plena oculis ante & retro*. Et Judic. 26. *Beniamin aspiciens retro vidit flammam in sublimi ferri*. Esa. 44. *Conversi sunt sapientes retorsum*. Istud est ergo unum retro attendendum.

C Secundo dico, quod est unum retro metuendum, & istud signat mortem, iudicium & infernum. Ista enim dicuntur esse retro, quia non sequuntur & persequuntur, quia non videntur nec cognoscuntur, quia, sc. homo non videt retro se, & quia et ista præ oculis à fatuis non habentur. Inimici n. qui pugnant à parte retro, magis sunt timendi, quia, sc. eorum insidia non possunt perpendi. 2. Par. 13. *Ieroboam retro moliebatur insidias*. Dum n. cervus ad venatorem qui ante ipsum libilat, respicit, venator qui retro latet, ipsum sagitta percutit & occidit. Et ideo talia quæ modo sunt retro, & quæ modo sunt nobis incognita & ignota, debent discrete meditari, & magis à sapientibus formidari Ps. *Convertantur retorsum, & erubescant*. Istud est igitur retro, quod est metuendum.

D Tertio dico, quod est unum retro, quod est prævacandum, & illud retro nihil aliud est quam peccatum vel et status peccati. Peccator n. & peccatum dicitur esse retro, quia sc. peccatores peccata retro ponunt, nec de ipso tollenda curant, vel et quia peccatum occulte nobis insidiatur, vel pro eo etiam quod ante oculos non habetur. Peccatores etiam retro dicuntur, pro eo, quod de ipsis apud Dominum non curatur, imo in inferno retro ponentur, & retro à facie Domini rejicientur. Unde de peccatoribus dicitur Jer. 7. *quod facti sunt retorsum, & non in ante, i. in statu peccati, non gratia*. Peccator enim est semper retro Deum, i. e. in statu peccati.

peccati. Justus vero dicitur semper esse ante Deum, sc. in statu gratiæ, juxta illud Pl. *Non recessit retro cor nostrum, & declinasti semitas nostras à via tua.* Istud est illud retro in quod cecidit Heli præ desperatione, de quo dicitur. 1. Reg. 4. *quod audita morte filiorum & captione arcæ decidit de sella retrorsum, & confractis cervicibus expiravit.* Quia sc. quicumq; retro à statu gratiæ ad statum peccati cadit, nisi ipsum sublevet Deus, mortem incurrit spiritualemente & æternam Gen. 49. *Cadat ascensor ejus retro.* Et ideo. 1. Tim. 5. dicitur quod multi vidua abierunt retro post sathanam. Retro enim ire, nihil aliud est quam à recto itinere justitiæ retrocedere & abire. Exemplo planetarum, qui quandoque efficiuntur retrogradi. Exemplo etiam fluminis, quod per virtutem lapidis achatis quandoq; à magis retrovertitur à rectitudine cursus sui, sicut dicit Pl. Quia, sc. magis demones mediante lapide, i. duritia peccati retrovertunt à rectitudine justitiæ spirituales, & faciunt eos retrogrados, i. peccatores & obstinatos, quemadmodum sunt illi, qui nihil volunt fatere joste vel recte, imo quicquid faciunt, agunt more cancri retrograde & injuste. Joan. 6. *Multi discipulorum abierunt retro, & jam cum Christo non ambulabant.* Cujus tamen contrarium est de justis, de quibus dicitur 2. Reg. 3. *quod sagitta Ionathæ, i. voluntas viri justi nunquam retrorsum abiit.* Et Esa. 50. *Ego autem non contradico, retrorsum non abiit.* Dico igitur, quod est unum retro, quod est requirendum.

E Quarto dico, quod est unum retro, quod est acquirendum, & istud est retro, quod signat statum poenitentiae, quia, sc. poenitentia facit homines reverti ad statum gratiæ, quem dimiserunt per peccatum, sicut de Magdalena poenitente dicitur Joan. 20. *quod conversa retrorsum vidit Iesum: & illud Th. 1. Ista gemens conversa est retrorsum.* Vel etiam signat statum humilitatis, quia, sc. viri humiles non se reputant dignos apparere ante, sed magis esse retro, i. in statu posteriori & depresso, sicut de muliere haemorrhoiæ legimus Luc. 8. *quod ipsa accessit retro, & tetigit sinum Iesu, & ideo meruit sanari.* sicut etiam de Magdalena legitur Luc. 7. *quod stans retro secus pedes Iesu, flendo, lavando, tergendō & osculando pedes Domini, meruit audire à Domino: Dimissa sunt ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Istud ergo unum retro acquirendum & habendum, sc. status poenitentiae & humilitatis, quia, sc. sicut bos secundum Plin. pascitur retrocedendo, sic justus pascitur gratiis, & impugnat virtutibus retrocedendo per poenitentiam, & per humilitatem retro se tenendo. De quo Gen. 49. *Gad accinctus praeiabitur ante eum, & ipse accingetur retrorsum.* Istud est ergo unum retro, quod est acquirendum.

F Quinto dico, quod est unum retro, quod est dimittendum, & istud retro signat prosperitatem mundanam, & bona hujus mundi, quæ, sc. retro dicuntur esse, quia retro non ante in morte, sc. remanebunt. Vel retro, quia, scilicet retro nos debent esse, id est, in oblivione & contemptu, ipsasque debemus retro ponere, & ante mentis oculos non habere, juxta illud Apostoli ad Phil. 3. *Quæ retro sunt, obliviscens, ad ea vero, quæ ante sunt, extendens me ipsum, destinatum prosequor ad bravium.* Et istud potissime requiritur in religiosiis, qui, scilicet nunquam debent retro respicere ad bona mundi, quæ post se reliquerunt, recto itinere sine retrocessione ad Deum per paupertatis semitam ambulare, quia sicut dicitur Gen. 19. *Vxor Lot retro respiciendo mutata est in statuam salis.* Quia sicut dicitur Luc. 9. *Nemo mittens manum suam ad aratrum & aspiciens retro, aptus est regno Dei.* Quod tamen est contra multos modernos religiosos, qui pro certo oculum cordis semper habent retro ad desiderium terrenorum. Similes Saturno, qui tunc dicitur esse pessimus, quando est retrogradus, quia, scilicet illi religiosi sunt pessimi, qui retrogradi dicuntur, id est, qui ad retro dimissa per ipsos, more canis revertentis ad vomitum convertuntur Psal. 9. *In convertendo inimicos meos retrorsum, ipsi infirmabuntur & peribunt à facie tua.* Et ideo bene præcipit Luc. 17. *Qui in agro est, non redeat retro.* Quia sicut dicitur. 2. Petr. 2. *Melius est viam veritatis non agnoscere, quam post agnitam retrorsum converti.* Istud est ergo unum retro, quod est dimittendum.

G Sexto vero dico, quod est unum retro, quod est promerendum, & istud est retro quo Christus à dignitate propria retro cessit, quando humanam carnem assumpsit. Figuratus in sole, qui (sicut. 4. Reg. 20. dicitur,) *reversus est retrorsum decem gradibus.* Unde

H Eccl. 48. *Retro rediit sol, & addidit vicam regi.* ¶ Sed septimo etiam potest dici, quod est unum retro, quod est pavescendum, & istud est illud, quo mali in judicio proficiuntur retrorsum, sc. inferius in inferno, de quibus dicitur Jud. 18. *Abierunt retrorsum, & ceciderunt.* Sic ergo patet quomodo ad septem genera rerum potest referri illud adverbium retro, &c. Vide supr. de post & posterius.

Revelare. Nota, quod revelare nihil aliud est, quam secretum suum alicui declarare, & illud dicitur revelare, quasi retro velare, i. contrarium develare. Et notemus, quod in scriptura invenitur quadruplex genus revelationis, scilicet. Revelatio

Admirabilis & gratiosa,
Commendabilis & virtuosa,
Detestabilis & vitiosa,
Confusibilis & radiosa.

Prima est revelatio divini inspirationis, quia sicut dicitur Job. 12. cap. *ipse est qui revelat profunda de tenebris.*

Secunda est revelatio mentalis confusionis, de quo in Pl. 36. *Revela Domino viam tuam.*

Tertia est revelatio humanæ ostentationis contrailud Prov. vigesimo quinto. *Secretum extraneo ne reveles.*

Quarto vero est revelatio æternæ confusionis & damnationis.

Unde animæ damnata dicitur Es. 47. *Revelabitur ignominia tua, & videbitur opprobrium tuum.* De istis igitur quatuor generib. revelationum & manifestationum aliquid per ordinem est dicendum.

¶ Dicamus igitur primo, quod est quædam revelatio divina valde mirabilis, & ista est illa, qua Deus revelat secreta, quæ latent illis, quibus datum est desuper revelari, quia, sc. Deus multa abscondit à sapientibus & prudentibus, & revelat ea parvulis, sicut dicitur Matt. 11. *Deus n. est sicut Rex, secrete cum consiliariis suis tractat de regimine regni sui, & tandem quod ordinatum secrete fuerat, diversis diversimode publicat & revelat.* Quia, scilicet Deus in secreta camera suæ occultæ providentiæ primo disponit omnia quæ facit, ipsasque primo suis secretariis, sc. angelis ostendit, & tandem seneschallis & ballivis regni sui, sc. Prophetis & Apostolis ipsa primo declarat, & finaliter per ipsos omnibus publicat & denunciat. Sic fecit Dominus de secreto suæ beatæ incarnationis. Sic facit Deus de secreto suæ providentiæ & mundi gubernatione. Sic faciet Deus in ultimo judicio & in die suæ magnæ jurisdictionis. Et ideo de multiplici revelatione Dei possum exponere verbū Es. 56. *Iuxta est salus mea, ut veniat, & iustitia mea, ut reveletur.*

¶ In quibus verbis ostenduntur quatuor, quæ à Deo sunt, vel erunt hominibus revelata.

Aliqua quæ pertinent ad
Ligam amoris,
Culmen honoris,
Limam regoris,
Lucem splendoris.

Et ideo dico, quod apud Deum est, scilicet Revelatio

Amorosa,
Frustruosa,
Rigorosa,
Luminosa,

Prima fuit in verbi incarnatione. (Juxta est inquit.)

Secunda est in animæ præmiatione. (Salus mea.)

Tertia est in impiorum condemnatione. (Iustitia.)

Quarta est in secretorum demonstratione. (Reveletur.)

Et sic dico, quod est quædam Revelatio

Grandis amoris,
Summi valoris,
Magni rigoris,
Magni splendoris.

Est dico, quædam amoris revelatio inestimabilis, & ista est illa qua ipse Deus se per carnis assumptionem hominibus revelavit, quæ ostenditur cum dicitur, Juxta est, quia, sc. per istam istefatus est juxta nos in hoc sæculo, socius & vicinus Pl. 33. *Iuxta est Dominus hu, qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu salvabit.* De quo Esa. 40. *Revelabitur gloria Domini, & videbit omnis caro pariter salutem Dei.* Sicut enim Sol aliquando diu latet in nubilo, qui tandem clare hominibus revelatur, sic Deus qui ab origine mundi latuerat à visibus hominum fuit in incarnatione publice revelatus, Luc. 3. *Viderunt oculi mei salutem tuam, quod parasti ante faciem omnium populorum. Lumen ad revelationem gentium, & gloriam plebi tuae Israel.* Isti ergo revelatio amoris inestimabilis, iuxta est inquit. Amor enim inestimabilis judicatur, quod Rex juxta pauperem velit sedere, & multo fortius, quod Deus voluerit per incarnationem juxta homines homo corporeus apparere. Jud. 9. *Constituerunt Regem Abimelech juxta quercum, quæ est in Sichem.*

¶ Deinde dico, quod est quædam Dei revelatio valoris incomparabilis.

parabilis, & ista est illa qua Deus se revelat animabus quæ sunt in Paradiso, se eis per visionem beatificam intimando, & salutem perpetuam influendo, & hoc ostenditur cum dicitur: *Salus mea Es. 45. Israel salvatus est in Domino salute aeterna.* Unde tali de revelatione dicitur. 2. ad Cor. 3. *Nos autem revelata facie gloriam Domini speculantes, transformamur à claritate in claritatem.*

E ¶ Denique dico, quod est quædam Dei revelatio rigoris intemperabilis. iustitia inquit mea. Et ista est illa, qua Deus revelabit in iudicio abscondita & occulta hominum fallacium, & malorum, qui recte sunt sicut tortuca, quæ infra testam suam taliter se occultat, quod nihil de ipsa videtur penitus præter testam, quædotamen in aqua calida ponitur, tunc ostendit & manus & pedes, & sic quicquid sub testa latuerat, revelatur. Sic vere multi sunt ita involuti in vita ista, in testa cuiusdam exterioris fidei conversationis, quod malefacta ipsorum non possunt nec inspicere nec cognosci. Sed pro certo in die iudicii, quando in aqua calida æternæ miseriæ bullient, tunc omnia quæ ipsis latuerant, revelabuntur, & caput suæ malæ intentionis, pedesque suæ malæ affectionis omnibus intuentibus monstrabuntur, juxta verbum salvatoris Matt. 10. *Non est opertum quod non reveletur, & occultum, quod non sciatur.* Tunc n. omnis usurariorum contractus falsus revelabitur. Tunc hypocritarum cooperta falsa intentio manifestabitur, & quicquid in conscientia latuerat, quod non per confessionem, vel contritionem deletum est, ibi corâ cunctis viventibus ostendetur. Ideo bene consulitur Eccl. 1. *Ne fueris hypocrita in conspectu hominum, ne forte cadas, & revelet Deus absconsa tua in medio synagoga.* 1. Cor. 3. *Dies domini declarabit, quia in igne revelabitur uniuscuiusque opus quale fuerit.* Iustitia inquit mea. Unde in Ps. 97. *In conspectu gentium revelabit iustitiam suam.* Ista est ergo revelatio rigoris intemperabilis.

F ¶ Insuper dico, quod est revelatio splendoris inobfuscabilis, & ista est illa, qua Deus Prophetis & sanctis secrete revelavit futura. Et hoc est, quod ostenditur in verbo Revelabitur. Quia sicut dicitur in Ps. 28. *Dominus revelabit condensa, & in templo omnes dicent gloriam.* Et est sciendum, quod revelatio secretorum Dei voluntatis magis consuevit fieri simplicibus quam sapientibus, magis humilibus quam sublimibus, magis pauperibus quam divitibus, sicut ad litteram videmus de Prophetis & Apostolis, qui fuerunt de valde modico statu, i. de humili plebe. Amos enim fuit pastor. Petrus pascator, Paulus persecutor, &c. Spiritus ubi vult spirat, &c. Sicut enim sol solet secundum diversitatem nubium se diversimode revelare, & inde est quod secundum quod nubes magis est rara, vel clara, densa vel spissa, sol clarius turbulentius in ea revelatur, sic secundum quod Deus invenit mentem humanam dispositam, ita sibi per revelationes & inspirationes amplius intimatur. Oleum enim infusum in profundum maris clarificat totum mare, ibique facit revelari & apparere illa, quæ primitus latitabant. Sic vere gratia Dei effusa in profundo cordis, ibid. revelat & manifestat illa, quæ pertinent ad salutem. Unde de Deo dicitur Dan. 2. quod *Spiritus revelat profunda & abscondita, & novit in tenebris consilia, & lux cum est.* Et ista sunt contra illos, qui revelationes & occultorum manifestationes querunt ab aliis, quam à Deo, sicut sunt augures & sortilegii, & demonum consultores, cum tamen solus Deus sit ille à quo omnis spiritualis revelatio procedit. Unde ad Ephes. 1. *Deus det vobis spiritum revelationis in agnitionem ejus,* Et sic patet, quod multiplex est revelatio divina, scilicet

Luminosa,
Rigorosa,
Gloriosa,
Amorosa.

G Et sic dico, quod est quædam revelatio divina valde mirabilis, &c.

¶ Secundo principaliter dico, quod est quædam revelatio humana valde laudabilis, & ista est illa revelatio, qua homo revelat peccata sua sacerdotibus. Qua prædicator revelat Dei voluntatem auditoribus, prælatus revelat periculorum incommoda subditis inferioribus. Peccator enim debet esse sicut infirmus, qui vilem infirmitatem non verecundatur discreto Medico revelare pro opportuno remedio opponendo, sic & peccator sacerdoti Ps. 36. *Revela Domino viam tuam.* Et Hier. 11. *Tibi enim revelavi causam meam* Luc. 2. *Revelentur ex multis cordibus cogitationes.* Prædicator enim debet esse sicut præco, qui edicta Regis aliis annunciat & revelat, ut scilicet, quilibet sciat voluntatem Principis, & ut agnoscat quilibet quid facere teneatur. Unde prædicatori loquens Deus dicit Es. 49. *Dedi te in scdm populi mei, ut suscitares terram, & possideas hereditates dissipatas, & diceretis hi qui in carcere sunt exire, & hi qui in tenebris sunt revelamini,*

¶ Quod tamen est contra multos prædicatores, similes canibus, qui herbas quibus se purgat, præ invidia solet occultare, nolens quod aliis revelentur. Sic sunt multi prædicatores & doctores, qui herbas salutiferas quas cognoscunt, i. secreta scientiarum quæ sciunt, bona verba & documenta, sermones & libros quos habent, quæ scilicet Ecclesia possunt esse necessaria ad purgationem spiritualem animarum, nulli volunt communicare vel revelare, sed potius abscondere, & celare, & sibi solummodo reservare Jud. 14. *Nolunt revelare, quod mel de ore leonum assumpsit.* Os enim leonis Christi quo mediante nobis loquitur, est sacra scriptura, mel vero quod exinde sumitur, est scientia vel doctrina. Prælatus etiam est sicut canis, qui latratu solet feras & latrones prodere. Est etiam sicut Sanra parvus lacertulus, qui saltando super faciem hominis dormientis solet serpentis insidias revelare, quia sc. ad prælatum pertinet ad subditorum pericula hostium spiritualium insidias prævire, & ipsas subditis vel latratu prædicationis, vel salute bonæ operationis sagaciter demonstrare Es. 22. *Revelabitur operimentum Iuda.* Et sic dico, quod ista est revelatio triplex humana, quæ est laudabilis.

H ¶ Tertio principaliter dico, quod est quædam revelatio mundana, quæ est damnabilis, & ista est illa, quam habent proditores & simulatores, & suorum criminum ostentatores. Illi enim nihil sciunt celare, quin etiam quicquid habent in corde, si bonum fuerit sive malum, volunt omnibus revelare. Ista enim tria peccata, scilicet proditio, jaquantia, & hypocrisis, similia sunt cuidam lapidi qui dicitur Quirin, qui est talis conditionis, quod si propositus capiti dormientis facit cum communiter revelare omnia secreta cordis. Sic pro certo facit proditio, quia sicut dicitur Pro. 11. *Qui ambulat fraudulentè, revelat arcana.* Ita etiam facit hypocrisis & simulatio, seu etiam jaquantia, seu elatio, quia sc. tales quicquid habent de bono, semper volunt aliis revelare Eze. 13. *Disruiam parietem & revelabo fundamentum.* Isto etiam modo facit detractio & diffamatio, quæ semper consuevit revelare omnia vitia aliorum, contra illud Lev. 18. *Turpitudinem patris, matris, neptis, sororis, fratris, &c. non revelabis.* Illud etiam facit malorum jaquantia & ostentatio, quia sc. volunt omnibus revelare mala sua Es. 26. *Revelabit terra sanguinem suum.* Illud etiam facit luxuria & infectio, quæ sc. secreta impudicitie discooperit. Unde de luxuriosis dicitur Lev. 20. *Occidantur ambo quia turpitudinem suam revelaverunt.* Et sic igitur dico, quod est quædam revelatio mundana, quæ est damnabilis.

I ¶ Quarto dico, quod est quædam revelatio æterna, quæ est tristabilis, & ista est illa quæ Deus revelabit in iudicio & in inferno cuncta abscondita malignorum. Et quæ etiam ira Dei & rigor suæ iustitiæ, quæ modo non percipiunt ipsi mali, eisdem revelabuntur in futurum. Ad Rom. 1. *Revelabitur ira Dei super omnem impietatem & injustitiam.* Sed de tali revelatione vide supra §. Denique. Et hæc igitur de revelatione sufficiant. Vide supra de Apparere. Ostendere. Manifestare & similibus.

A Nota, quod revereri idem est, quod Revereri. Reverentia.

est, quod dubitare, & ideo reverentia ut communiter accipitur Pro honore cum quadam dubitatione exhibitio vel impenso, licet quandoque accipitur pro confusione vel terrore. Nota igitur, quod est dare Reverentiam

Humilis & subiecti,
Nobilis & perfecti,
Flebilis & dejecti.

Primo dico, quod est reverentia hominum humilium & subiectorum, & ista est illa, qua viri humiles & subiecti solent alios & maxime superiores seniores & humiliores honorare & revereri, & eisdem cum reverentia in gestu, situ, ordine & affectu submitti. Genua enim facta sunt flexibilia, ut ad reverentiam possint curvari. Manus & brachia flexibilia sunt, ut ad exhibendam reverentiam possint conjungi. Etiam caput & collum, ut ad reverentiam valeant inclinari. Vult n. Deus quod majores, meliores, seniores & doctores, potentiores & superiores ab aliis honorentur, & inferiores, juniores atq; minores ipsos honorent & reverentur, & quod eis cum reverentia submittantur Heb. 12. *patres, inquit, habuimus eruditores, & reverebamur eos, q. d. de et filios revereri patres, & ignaros revereri doctores.* Exemplo vituli, qui teste Plin. voce & vultu populum salutant, & sic nos debem locutione & operatione nostros revereri majores, i. ad Cor. 15. *Vigilate jussu, & nolite peccare.* Ignorantiam n. Dei quidam habent ad reverentiam, vobis loquor. Quod certe est contra multos irreverentes, devios & protervos, de quibus dicitur Luc. 18. *quod Deum non timebat & hominem non reverebatur.* Similes sc. leoni, qui dicitur non posse flectere collum. Et etiam

similes elephantum, qui sua genua nunquam flectit, quia, sc. isti nec per reverentiam caput submitunt, nec per humilitatem genua sua possunt flectere, quia, sc. neminem revereri seu honorare volunt. Figurati in illis vinea Dominice cultoribus, de quibus Dominus dixit Marc. 12. *Reverebuntur, inquit, filium meum, quem tamen sibi misum reveriti non fuerunt, sed potius occiderunt.* Quia pro certo cultores vinea Domini, i. mundi rectores justos, qui filii Dei sunt, millos non reverentur, sed potius persequuntur. Unde ipsi dicere videntur illud Sap. 2. *Non parcamus viduæ, nec veterano, nec revereamur canos multis temporibus.* Unde Baruch. 4. *Non sunt reveriti senem, neque puerorum miseri sunt.* Et loquitur de crudelitate hominum furore armatorum, qui, scilicet, nec senem verentur, nec juveni misereantur. Cujus tamen contrarium faciunt animalia bruta. Quædam enim naturali instinctu faciem hominis reverentur, sicut de lamia monstro marino valde crudeli dicitur, quod si hominem capere potest, ipsum occidit. Unde nauta, qui in mare descendunt pro anchoris quando retenta sunt, expediendis, si lamiam viderint, mortuos se putant. Remedium tamen habent, quia quamdiu monstrum illud recto vultu & apertis oculis respiciunt, ipsos nunquam tangere audeat. Et ideo monstrum directe aspiciendo retrocedunt, & ad navem retrocedendo refugiunt & salvantur. Cujus simile dicitur de Leone. In hoc enim apparet, quod reverentiam faciei humanæ exhibent, quam, sc. se digniorem sentiunt atque vident. Multo igitur fortius nos qui rationem habemus, debemus alios digniores & meliores nobis revereri, & ipsis tanquam venerabilibus & reverendis honorem debitum impartiri. Bene ergo docet sapiens Eccl. 32. *Audi tacens, & pro reverentia accedet tibi bona gratia.* Adolescens, loquere in tua causa vix cum necesse fuerit. Et adverte, quod reverentia invenitur duplex, sc. Activa, de qua dixi, illa, sc. qua quis alios reveretur, & dicitur venerans aut reverens. Passiva qua quis ab aliis veneratur, & dicitur venerabilis seu etiam reverendus. Viri nobiles & prudentes honesti pariter & potentes reverendi dicuntur. Et loca etiam divina & sancta, & etiam sanctorum reliquiarum seu festa dicuntur similiter veneranda, sicut Exod. 39. *Fecerunt laminam sanctæ venerationis.* Et Num. 29. *Dies primitivorum venerabilis & sancta erit.* Hic tamen nota, quod multi videntur venerabiles seu reverendi, qui non sunt, sed potius contemnendi, sicut sunt hypocritæ, similes idolis, quæ dii reputabantur, & non erant, de quibus dicitur Baruch. 6. *Non sunt dii, inquit, non ergo reveremini eos.* Mali enim non attendunt ad reverentiam status sui, & ideo merentur à Domino derelinqui, sicut dicitur Eccl. 29. *Reprobitur de proximo suo, & cum perdidit reverentiam, derelinquitur ab eo.* Patet igitur, quod est reverentia hominum humilium, & subditorum seu discretorum.

B Secundo dico, quod invenitur reverentia hominum nobilium & perfectorum seu devotorum, & ista est illa, qua viri sancti & iusti Deum super omnia reverentur, ipsumque timeant & honorant, atque magnifice venerantur, juxta illud Hebr. 12. *Serviamus, inquit, placentes Deo cum metu & reverentia.* Et bene dicit placentes Deo, quia, sc. tales reverentes & tremuli Deo placent, sicut de Josia patet. 2. Paral. 34. ubi dixit. *Quia, inquit, audisti verba voluminum hujus atque, mollitum est cor tuum.* Sequitur, *Reveritusque faciem meam, scidisti vestimenta tua, & flevisisti, ego quoque exaudivi te, dicit Dominus.* Et bene dixit, exaudivi te, quia pro certo Deus præ cæteris tales reverentes exaudit, sicut de Christo legitur ad Hebr. 5. *quod ex auditus est pro sua reverentia.* Quod tamen est contra illos, qui Deum non timeant, reverentur, seu honorant, de quibus dicitur. 2. Para. 33. *Non est reveritus Amon faciem domini, sicut reveritus est Manasses pater ejus.* Ista est igitur reverentia hominum nobilium & devotorum.

C Tertio dico, quod invenitur reverentia hominum flebilium & damnatorum, seu etiam miseriorum. Et sic reverentia idem est quod confusio seu timor, quia, sc. mali semper sunt in confusione, miseria & timore Ps. 39. *Confundantur & reverentur, quærentes animam meam.* Sequitur. *Induantur confusione & reverentia, qui maligna loquuntur super me.* Et sic ergo patet, quod triplex reverentia reperitur. Vide infra de Verecundia, & de Vereri, & infra de Salutare, & supra de Honorare, &c.

D Quia tamen revereri quandoque sumitur pro vereri, notabis si vis, quod revereri est idem quod timere, seu etiam dubitare. Et sic dic, quod vereri in bono sumitur & in malo. Unde nota, quod iusti

Reverentur
 { Præsentem divinitatem,
 { Præcedentem iniquitatem,
 { Nunc præsentem calamitatem,
 { Defluentem prosperitatem,
 { Imminentem festivitatem.

Igitur vereatur & reverentur à iustis divinitas, quæ summe præsi-

det Eccl. 8. *Cognovi, quod erat bonum hominibus timensibus Deum, qui reverentur faciem ejus.* Item vereri debet iniquitas, quæ factis infidet. Et sic dicitur Job. 9. *Verebar omnia opera mea, sciens quod non parceres delinquenti.* Quod tamen est contra multos, qui, sc. non verentur pauperes opprimere & gravare, sicut Job de seipso dicebat Job. 30. *Abominantur me, & longe fugiunt à me, & faciem meam conspuere non verentur.* Innocentes occidere & turbare, sicut 2. Mach. 4. dicitur de Andronico, qui omnia etiam datu dextris peremit, non veritus justitiam. Item vereri debet calamitas, quæ præsens affidet sicut scilicet de sua præsentis calamitate dicebat Job. 3. *Antequam comedam, suspiro: sequitur: Quia quod timebam, evenit mihi, & quod verebar, accidit.* Nonne dissimulavi? nonne silui? nonne quievi? venit super me tribulatio. Item vereri debet prosperitas, quæ parum relidet. Unde Eccl. 10. *Qui gloriatur in substantia pauperem vereatur.* Item vereri debet festivitas, si quando evitet. Unde Mach. 6. dicitur, de illis sanctis Machabæis, quod *verebantur, propter religionem sibi inter auxilium ferre.*

¶ De malis autem dic e converso, quod, scilicet, ipsi nihil verentur, propter præsumptuositatem quam habent, dicentes, scilicet, illud Eccl. 23. *Quia, inquit, me videt? tenebra circumdant me, & nemo circumspicit me quem verear, quali diceret, nullum &c.* Vide de Verecundia, &c.

Reverti. Revertens. Reversus. Nota, quod in scriptura potest multiplex reversio reperiri. Invenitur enim Reversio

Christi ascendentis,
 Cordis poenitentis,
 Culpæ redeuntis,
 Carnis morientis,
 Vitæ renaſcentis.

Et sic possum dicere, quod Christus revertitur ad patris gloriam. Poenitens revertitur ad patris gratiam. Peccator revertitur ad culpæ materiam. Caro revertitur ad mortis miseriam. Natura revertitur ad resurrectionis victoriam. Christi reversio fuit in sua ascensione, de qua Tob. 12. *Tempus est ut revertar ad eum, qui misit me.* Poenitentis reversio est in sua conversione. Unde Ose. 3. *Revertentur filii Israel, & quærent Dominum Deum suum.* Culpæ vero reversio fit in mentis obstinatione, & peccati reversio fit in culpæ iteratione. Unde Ose. 7. *Reversi sunt ut essent absque iugo.* Et Nehe. 9. *Reversi sunt ut facerent malum.* Carnis reversio fit in mortis dissolutione, de qua Job. 1. *Nudus egressus sum de utero matris mee, nudus revertar illuc.* Vitæ reversio fiet in ultima resurrectione, de qua potest dici illud Ecc. 1. *Oritur sol & occidit, & per circulos suos revertitur.*

¶ Et sic ergo dico, quod in scriptura Reversio accipitur quandoque pro

Christi reascensione,
 Gratia renovatione,
 Culpæ iteratione,
 Mortis dissolutione,
 Vitæ restitutione.

Dicamus ergo primo, de reversione Christi reascendentis. Christus enim fuit sicut aquila, quæ in arduis locis habet nidum, & sursum est solita in altibus montis habitare. Et ideo si ad terram præda descenderit, ibi diutius non restabit, quinimo statim assumpta præda sursum solet reverti, & ab infimis fugere, & diverti. Fuit etiam Christus sol, qui in mane super nostrum hemisphærium oritur, ibique mundum illuminando aliquamdiu labitur, & finaliter per umbram terræ à nostris visibus occidit & absconditur, & in crastino iterum revenit & revertitur. Fuit insuper Christus sicut ciconia, quæ in hyeme nidum suum solet dimittere, & ad remotas regiones transire, sed tandem in æstate solet ad nidum quem dimiserat, revenire, & ibi pullos facere & nutrire. Sic vere charissimi Christus, qui est aquila propter Regiam Majestatem, qui est sol propter nimiam charitatem, qui est ciconia, quæ sc. juxta domos hominum nidificat, propter eximiam charitatem, altam rupem & nidum Paradisi reliquit, & pro præda sanctorum patrum de inferno liberanda, hic inferius ad remotam mundi regionem nuper in hyeme, i. in die natiuitatis intravit, ibique personaliter oriens, mundum per. 33. annos illuminavit, & tandem modo in æstate ad proprium nidum & domicilium revertens, iterum unde venerat reascendit, dicens illud Num. 10. *Revertar in terram meam in qua natus sum.*

¶ Ubi adverte, quod Christus reversus fuit per ascensionem, scilicet
 Ad Majestatem supernæ prælationis. (Revertar inquit,)
 Ad Uberratem æternæ possessionis. (In terram meam,)
 Ad Civitatem paternæ successionis. (In qua natus sum.)

Iste et

Iste ergo reversus fuit in sua ascensione

- Victoriam ad statum honoris, ut coronetur. (Revertar.)
- Post Miseriam ad locum valoris, ut satietur. (In terram meam.)
- Tristitiam ad locum amoris ut consoletur. (In qua natus sum.)

Dico ergo, quod iste revertitur ad statum honoris post victoriam. Et hoc ostenditur cum dicitur. *Revertar.* Romæ enim antiquitus legati & milites, quando contra hostes reipublicæ victoriam habuerant, victor solebat à populo urbis eidem occurrente & obviantē mirabiliter honorari, & super currum, quem trahebant quatuor equi candidi, solebat in urbem recipi, & omnes captivi, quos in bello ceperat, solebant ad currum ipsius alligari, & sic cum hymnis & laudibus solebat honorabiliter acceptari. Sic vere Christus, qui ab urbe Paradisi à Deo patre ad istum mundum legatus missus fuit, ubi in prælio crucis de Lucifero triumphavit, & captivos sanctos Patres de ejus dominio accepit, ipsosque secum ad urbem Paradisi revertens traxit & duxit, (juxta illud Hier. 49. *Reverti faciam captivos clam*) ibi in curru nostræ humanitatis cum quatuor equis, i. cum quatuor corporis glorificati doribus introivit, cui & revertenti populus civitatis, i. collegium angelorum applaudens victoriæ redeuntis, obviam veniens multipliciter honoravit. Ideo dicitur de ipso in Ps. quod ipse ascendit in altum, captivam duxit captivitatem. *Revertar* inquit. Unde Zach. 1. *Revertar in Hierusalem.* Et Exo. 4. *Revertar ad fratres meos.* Et Luc. 11. *Revertar in domum meam, unde exivi.* Et sic igitur dico, quod iste revertitur ad statum honoris post victoriam. *Revertar* inquit, supple de prælio cum corona, vel de prælio ad honorem, quia sicut dicitur 1. Tim. 3. *Non coronabitur nisi qui legitime certaverit.* Ergo supponit, quod Christus qui legitime certaverat, in reversione ad cælum debuerit coronari 2. Reg. 19. *Reversus est Rex pacifice in domum suam.*

D Deinde dico, quod iste revertitur ad locum valoris post miseriam. Et hoc ostenditur cum dicitur, *In terram meam.* Terra enim nomen est fertilitatis, & abundantia & ubertatis, quia, scilicet, non est elementum ita fœcundum sicut terra, ut in Psal. dicitur. *Terra dedit fructum suum.* Et ideo per terram bene potest intelligi cœli fertilitas & fœlicitas, ubi potest omnium abundantia reperiri, quia sc. sicut peregrinus dum vadit per mundum, solet multa instituire, qui tandem ad terram suam reveniens & revertens, solet bonis quam plurimis abundare, sic Christus qui in peregrinatione hujus mundi sustinuerat multa mala, & magnis pœnis fuerat aliquoties fatigatus, debuit modo quando ad terram suam Paradisi reversus fuit, infinitis opulentis & gaudiis redundare. *Terram, inquit, meam.* Unde potest exponi illud Ps. 145. *Spiritus enim revertetur in terram suam.* Hirundines n. quæ de terra sua in hyeme egrediuntur in terram longinquam, in æstate iterum revertuntur. Sic Christus qui de terra opulenta Paradisi fuit egressus, ad eandem terram in præsentem tempore est reversus Eccl. 12. *Revertetur pulvis in terram suam.* Iste ergo revertitur ad locum valoris post miseriam. Denique dico, quod iste revertitur ad locum amoris post angustiam seu tristitiam, & hoc ostenditur cum dicitur, *In qua natus sum.* Homo enim naturaliter diligit locum nativitatis suæ, & nullus ut communiter major amor, quam inter illos, qui de eodem sanguine vel patria generantur. Et ideo quando dicit, quod ibi natus est, bene supponit ibi esse locum dilectionis & amoris. Columba n. locum in quo nata est, naturaliter diligit, & si alibi deferatur, illuc revertitur atque redit. Et inde est, quod in Ægypto columbæ ad loca remota portantur, & cum necesse est, literæ eis sub ala ligantur, & volari permittuntur, & sic per se ad locum nativitatis, una cum dictis literis revertuntur, quamvis sæpe contingat, quæ antequam attingant reversionis suæ terminum, ab hostib. propter literas sagittantur. Christus igitur est columba, qui locum nativitatis suæ Paradisi & sinum patris naturaliter dilexit, & ideo quando ad terram remotam hujus mundi per Gabrielis ministerium portatus fuit, ibid. Spiritus S. literam nostræ humanitatis sibi conjunxit & alligavit, quam ad terram nativitatis revertens, hodie transportavit. In cujus tamen itinere ipsum hostis, i. Judæorum populus mortis aculeo sagittavit. In qua inquit natus sum. Unde Eze. 21. *Revertere in vaginam tuam à mucro Domini, in locum in quo creatus es, in terram nativitatis tuæ.* Et 2. Reg. 19. *Reversus est Berzellai in locum suum.* Ubi ostenditur

Ministerium suæ ascensionis (Reversus est.)

Fastigium suæ prælationis. (Berzellai,) Qui interpretatur fortitudo mea,

Refugium suæ possessionis. (Locum inquit suum.)

Vel dic, quod ibi ostenditur

Virtus suæ conditionis. (Berzellai.)

Actus suæ redditionis. (Reversus est.)

Status suæ prælationis. (In locum suum.)

Sic igitur patet quomodo Christus reversus fuit ad locum amorem & amabilem, ad locum fructuosum & delectabilem, ad statum gaudiosum, & honorabilem. Ista igitur est reversio numinis ascendentis. Et hoc est primum principale. Secundo principaliter dico, quod est reversio hominis pœnitentis, & ista est illa, qua homo revertitur à peccato, vel qua revertitur à bono commutabili ad bonum incommutabile. Animalia enim quamvis careant ratione, illam tamen habent industriam, quod optime sciunt reverti ad domicilia sua, quanquam ad remota spatia multoties transferantur, sicut patet generaliter de avibus & de bestiis universis. Multo fortius ergo homo utens ratione, si per peccatum à domo sua, quæ est ecclesia & communitas fidelium recesserit, & in longinquam regionem peccati peregrinatus fuerit, nunquam debet per Dei oblivionem taliter perverti, nec inter mundi negotia taliter diverti, quin illuc sciat revenire per pœnitentiam & reverti. Ad hoc est illud Esa 55. dicentis: *Derelinquas impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & revertatur ad dominum, & miserebitur ejus.* Et Eze. 18. dicitur, & quare moriemini domus Israel? sequitur *Revertimini, & vivite.* Et loquitur ac si pastor loqueretur ovi erranti, & ad hospitium reverti nolenti, & se luporum & latronum periculis exponenti. Peccator enim errat sicut ovis quæ perit, & tamen reverti ad domum designatur, nisi boni pastoris, prædicatoris, vel prælati diligentia reducatur. Et ideo omnib. peccatorib. generaliter loquitur scriptura dicens. *Et quare moriemini?* &c.

Ubi ostenduntur tria propter quæ à peccato ad pœnitentiam est generaliter revertendum, scilicet. Propter quoddam

Damnabile nocumentum;

Amabile ligamentum,

Nobile documentum.

Primum probat mortis occasio. (Quare moriemini inquit.)

Secundum prolis conjunctio. (Domus Israel.)

Tertium dulcis instructio. (Revertimini & vivite.)

Ista tria bene considerata faciunt reverti hominem à peccato, sc.

Periculū terroris quod declaratur. (Quare inquit moriemini.)

Tenaculum amoris quo alligatur. (Domus Israel,) Domus enim accipitur pro cognitione.

Vocabulum dulcoris, quod prædicatur. (Revertimini & vivite.) Igitur dico, quod reverti debemus per pœnitentiam ad Dominum, ut caveamus nocumentum æterni terroris. *Quare, inquit, moriemini?* q. d. nisi revertamini, parata est vobis mors æterna. Videmus n. quod animalia bruta dum præsentunt pericula, nunquam volunt ultra progredi, sed retrocedere potius & reverti. Istud videmus de aliquib. equis, qui citius se permittent lanari calcaribus, quam ultra procederent præsentib. insidiis vel latronibus. Homines etiam non libenter per illam viam incedunt, per quam & in qua prædecessores suos periisse vel cecidisse cognoscunt. Pisces n. semper & etiam boves illum locum abhorrent & fugiunt, ubi aliquos pisces & boves occisos fuisse vident, & ubi eorum sanguinem cerunt. Sicut enim dicit Senec. in Pro. *Ruinæ præcedentium posteros docet.* Et quia incedenti per viam vitiatorum paratum est periculum mortis æternæ, in tantum quod quilibet potest videre ibid. prædecessores suos cecidisse & etiam periisse, & nullum tunc ibi transivisse, merito debemus istud periculum timere & iniquorum præcedentium mortem & sanguinem abhorre, & à tali via per pœnitentiam retrocedere & abire. *Et quare inquit, moriemini?* q. d. mortui estis si proceditis, salvati si revertimini, vel reditis. Sicut n. dicitur Eze. 18. *Non vult Deus mortem peccatoris, sed ut convertatur & vivat.* Ideo consulit. Eze. *Convertimini à vitis vestris pessimis.* Et quare moriemini? Figura de Joram, de quo dicitur 4. Reg. 8. *Vulneraverunt viri Joram, qui reversus est ut curaretur.* Igitur revertendum est ut caveamus nocumentum æterni mœoris. Quare inquit moriemini? q. d. defectus vester erit si moriamini propter defectum non revertendi. Iterum dico, H quod revertendum est ne dissolvamus tenaculum amoris, & hoc ostenditur cum dicitur, Domus Israel. Domus n. accipitur pro cognatione vel pro congregatione, quæ omnia significant amorem. Et ideo quando rogat, quod domus Israel ad dominum revertatur, bene videtur supponere ut hujusmodi reversio ex amore & amicitia compleatur. Domus Israel. Juxta illud Abd. 1. *Erit domus Jacob ignis, & domus Joseph flamma.* Flamma enim & ignis ardorem

re dilectionis designant. Sicut n. naturaliter omnia libenter revertuntur ad illa, quæ diligere tenentur, & maxime ad illa à quib. originale principium fortiuntur, quia sc. res de facili revertuntur ad naturam priorem (& inde est, quod filius factus postquam diu vagatus fuerit ad patrem revertitur, & ejus mandatis necessario subjugatur, sicut de filio prodigo exemplum habemus Luc. 15. qui postquam omnia consumpsit, ad patrem suum sicut ad ultimum refugium reversus fuit) sic quia nos Deum sicut patrem & creatorem, & originalem omnium fundatorem diligere debemus, ipsumque naturaliter diligimus (ut & tenemur) hinc est, quod si ab ipso per peccatum recessimus, necesse est, quod pro dicto amore reparando ad ipsum per poenitentiam revertamur. Dominus inquit Israel 2. Reg. 20. *Revertere in tabernacula tua Israel.* Ad quod ipse etiam Deus monet nos, dicens anima peccatrici illud Hier. 3. *Tu autem fornicata es cum amatoribus multis, tamen revertere ad me, & ego suscipiam te.* Quod tamen est contra obstinatos, qui nec amore paterno, nec dolore interno, nec labore externo, possunt moveri, quod ad Dominum debeant regredi vel reverti. Avis n. prædalis ad aucupem clamantem voce non revertitur, quando in venti contrarii flatibus delectatur, quanto plus debito impingatur, vel etiam quando laqueis stringitur. Sic vere peccatores ad Deum patrem suum dedignantur reverti prædicta triplici ratione, scilicet,

- ¶ Ventum superbiæ, quæ ipsos agitat,
- Propter Carnalitatem luxuriæ, quæ ipsos impinguat,
- ¶ Laqueum avaritiæ, quæ ipsos detinet & alligat.

Istis enim tribus rationib. peccatores in vitiis indurantur, itaque reverti ad Dominum non dignantur Hier. 5. *Induraverunt facies suas supra petram, & noluerunt reverti.* Non sic ergo, sed revertamur ad Dominum, quia ipse cepit & salvabit nos, &c. ne dissolvamus ligamentum amoris.

¶ Rursum dico, quod est revertendum, ut impleamus documentum valoris. Et hoc ostenditur cum dicitur: *Revertimini & vivite.* Istud enim saluberrimum est documentum. Deus n. his verbis docet, imperat, & promittit. *Revertimini, inquit, vivite.* Ac si diceret, *Revertimini & vivetis.* Aversio enim à Deo, causat mortem, reversio vero ad Deum, causat vitam. Unde Eze. 33. *Vivo ego dicit Dominus Deus, nolo mortem impii, sed ut revertatur impius à via sua, & vivat.* Et notandum, quod ista reversio est facienda propter mala, quæ videlicet per ipsam

- Acquiritur honesta pulchritudo,
- Promittitur salutis certitudo,
- Dimittitur culparum turpitudine,
- Procuratur divina gratitudo,
- Roboratur humana fortitudo,
- Renodatur amoris vicissitudo,
- Renovatur virtutum plenitudo,
- Præparatur animæ quietudo.

Revertimini igitur, quia per hoc acquiritur honesta pulchritudo. Per reverſionem n. ad Deum efficitur homo pulcher, & honestus, & summe delectabilis ad videndum Esa. 30. *Revertamini, & quiescatis, & salvi eritis.* Unde Can. 1. 6. *Revertere Sion ut intueamur te.* Item quia per hoc promittitur salutis certitudo Esa. 30. *Revertimini & salvi eritis.* Item quia per hoc dimittitur culpæ turpitudine. Unde Eccl. 17. *Revertere ad dominum, & averte ab iniustitia.* Item quia per hoc procuratur divina gratitudo Eccl. 19. *Revertentur Aegyptii ad dominum, & placabitur eis.* Item quia per hoc roboratur vigor fortitudo. Unde Dan. 10. *Nunc revertar ut præliet adversus principem Regis Persarum.* Item per hoc renodatur amoris vicissitudo. Unde Dominus dicit Malac. 3. *Revertimini ad me, & ego revertar ad vos.* Item quia per hoc renovatur virtutis sanctorum Unde Job. *Consumpta est caro ejus à suppliciis, revertatur ad dies adolescentiæ.* Et Eze. 16. *Tu autem & filia tua revertimini ad iniquitatem vestram.* Item quia per hoc præparatur animæ quietudo 1. Re. 29. *Revertere ergo & vade in pace.* Bene ergo dicit *Revertimini & vivite*, quia scilicet per talem reverſionem acquiritur vita gratiæ, & vita gloriæ, & ista charissimi sunt contra multos, qui ad Dominum nolunt reverti, sed ab ipso per peccatum diverti 2. Paral. 36. *Induravit cervicem suam & cor, ut non reverteretur ad dominum.* Et quod plus est, multi sunt qui quamvis tot beneficiis alliciantur, quamvis etiam multis poenis & suppliciis affligantur, ita tamen corda eorum in vitiis indurantur, quod nequaquam ad Dominum revertuntur Esa. 9. *Adbuc manus ejus extenta, & populus ejus non est reversus ad percutientem se.* Et Hier. 15. *Interfeci & perdidit populum meum, & tamen à viis suis non sunt reversi.* Non sic charissimi, sed revertimini & vivite Hier. 3. *Revertimini filii revertentes.* Sic igitur pater, quod revertendum est ad Dominum ut impleatur utile documentum, ut rejugetur amoris ligamentum, ne in-

curratur æternum nocumentum. Et sic dico, quod est reversio hominis poenitentis. Et hoc est secundum principale.

¶ Tertio dico, quod est reversio hominis delinquentis, & ista est illa, quæ homo revertitur ad retroacta vitia & peccata, similis canis, qui malos humores evomit dum infirmatur, & tandem ad eosdem humores seu cibos æjectos revertitur cum sanatur. Idem autem facit serpens, qui coiturus cum muræna, venenum evomit, sed completa copula, ad illud tandem redit, & ipsum iterum recipit & resumat. Idem etiam de leone dicitur, qui sc. cibos ipsum gravantes timens venatorem rejicit, sed tandem fame compulſus, ad eos cibos comedendos iterum redit. Sic proculdubio faciunt multi, qui quando vident infirmitatem tribulationis inesse, & venatorem, id est, mortem timent adesse, tunc ut cum muræna, id est, cum Christo per gratiam copulentur, aliquando venenum & humores peccatorum per confessionem evomere & dimittere comprobantur Psal. 77. *Cum occideret eos, quærebant eum, & diluculo revertebantur venientes ad eum.* Sed proculdubio cessante tribulatione vel infirmitate, ad venenum peccatorum revertuntur, & ipso sicut prius imbuuntur & replentur, Prov. 26. *Sicut canis reversus ad vomitum, sic stultus qui iterat stultitiam suam.* Et Nehem. 9. *Reversi sunt, ut facerent malum.* Et Hier. 11. *Reversi sunt ad iniquitates patrum suorum priores.* Quod pro certo sancti viri non faciunt, figurati in sanctis animalibus, de quibus Ezech. 1. dicitur, quod non revertebantur cum incederent. Ista est ergo reversio hominis delinquentis.

¶ Quarto principaliter dico, quod est reversio hominis mortalis, & ista est illa, quæ homo qui de terra est, in terram per mortem revertitur, quia sicut dicitur Eccl. 3. *facta sunt omnia, & in terram pariter revertentur.* Omnia enim naturaliter revertuntur ad aliam originalem materiam, de qua facta sunt & creata. Et ideo cum de terra fuerimus procreati, necesse est, quod ad eam finis finaliter reducti & in eam commutati Gen. 3. *Pulvis es, & in pulverem reverteris.* Et in Ps. *Auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum revertentur.*

¶ Quinto vero dico, quod est reversio naturæ resurgentis, & ista est illa, quæ natura est reversura de morte ad vitam in novissimo die, de qua potest dici illud Prov. *Non est vir in domo sua, abire via longissima, in die plena luna reversurus est.* Spiritus enim hominis, quam diu est à corpore separatus, est sicut peregrinus extra domum suam, qui tunc ad domum corporis revertitur, quando in resurrectione corpori personaliter reungitur Psal. 145. *Exibit spiritus ejus, & revertetur in terram suam.* Tunc enim revertetur spiritus ad corpus ad resurrectionem, anima ad Deum ad reddendum rationem, Deus ad mundum ad rationis auditionem. Iste est enim ille homo quidam nobilis, qui modo abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum: post multum vero temporis revertetur cum suis famulis rationem positurus, malos servos pro negligentia puniturus, bonos autem pro apportato commodo premiaturus Luc. 19. Quia igitur ad istum judicem, à quo per creationem exivimus, iterum per resurrectionem reversuri sumus, debemus facere sicut apes, quæ ad alveare non revertuntur, nisi prius floribus onerentur. Elephantés etiam postquam simul cohabitaverunt, ad gregem non prius dicuntur reverti, quam prius fuerint in flumine balneati. Igitur antequam revertamur ad illum magnum gregem, & ad illud magnum alveare, quæ in valle Josaphat congregabitur in novissimo die ornetur nos floribus virtutum, & lavemus nos à maculis vitiorum, & sic non solum revertemur ad Deum corpora resumpturi, imo etiam revertemur ad Paradisum cum ipso & per ipsum æterna præmia recepturi 1. Esd. 2. *Reversi sunt de Babylone in Hierusalem, &c.* Suffice

Vide in tit. Vivere & resurgere.

Revivere. Nota, quod revocare idem est quod retro seu iterum vocare, & de termino ad quem itur ad præcedentem terminum reducere vel vocare, Et sic die moraliter, quod in scriptura reperitur Revocatio

- Ad bonum provocativa,
- Ad malum inclinativa,
- Ad statum reparativa,
- Ad supplicium directiva,

Revocatur { Homo per poenitentiam ad vitæ bravium;
Stultus per insolentiam ad culpæ devium,
Miser per Dei gratiam ad cœli gaudium,
Dives per Dei pestilentiam ad mortis tadium.

¶ Dicam ergo, quod est revocatio quam facit poenitentia. Per poenitentiam enim homo de malo ad bonum revertitur, & de morte ad vitam, & de iniquitate ad justitiam revocatur, Sicut enim vide-

mus, quod venator quando videt, quod canes prædam indebitam persequuntur, solet eos clamando seu cornuando ad se iterum revocare, quod etiam venator solet de accipitre per aërem vagante facere, & eum ad laqueum & muscipulam clamando iterum excitare, sic Deus mediante cornu & tuba sacrae scripturae, vel etiam aucupis seu prædicatoris voce peccatores devios & errantes, & prædas inutiles, hoc est dictum, peccata seu bona terrena sequentes & diligentes, ad se & ad viam salutis revocat, & eos ad gratia statum reformat. Unde videtur, quod bonus prædicator, pastor vel rector, qui, sci. revocat homines ad salutem, similis est illi Regi Josaphat, de quo dicitur. 2. Par. 19. quod ipse revocavit populum Israel ad dominum Deum Patrum suorum. Ut & sic de Deo animas interiorius inspirante, & ad Deum revocante, dicatur illud Job. 33. Ecce hac omnia operatur Deus ut revocet animas singulorum à corruptione, & illuminet in luce viventium. Et. 2. Reg. 14. Revoca puerum Absalon. Sicut enim anima revocatur ad corpus, & mortuus revocatur ad vitam suam, sic per poenitentiam homo revocatur ad gratiam. Unde de eo potest dici illud Ez. 37. Insula super interfectos istos, & reviviscunt. Ut de quolibet sic revocato dicatur illud Luc. 15. Frater tuus mortuus fuerat, & revixit. Et. 2. Eldr. 1. Misit Dominus Angelum suum & revocavit eos. Hæc est ergo revocatio, quam facit poenitentia.

C ¶ Secundo dico, quod est revocatio quam facit insolentia. Sicut enim videmus, quod canis rusticus & indoctus facile revocatur à persecutione, sic vir insolens & inconstans facile solet à persecutione bonorum operum & virtutum cessare. Unde de illis qui nos revocant ad peccatum, potest dici illud Exod. 10. ubi dicitur, quod servi Pharaonis revocaverunt Moysen & Aaron ad Pharaonem, quia pro certo servi diaboli semper nituntur bonos ad Pharaonem, i. diaboli magistri sui servitium revocare.

D ¶ Tertio dico, quod est revocatio quam facit Dei gratia, & ista est illa qua miseri & depreffi de hac mundi miseria ad cæli gloriam revocantur. Sicut n. quandoque de captivitate revocatur quis ad libertatem, sic revocantur & reducuntur homines de præsentis miseria ad salutem. Unde Dominus dicit Bar. 2. Revocabo, inquit, illos in terram, quam dedi patribus eorum, sequitur, multiplicabo eos, & non minorabuntur.

E ¶ Quarto dico, quod est revocatio, quam facit Dei iustitia & hæc est illa, qua Deus iuste iudicans revocat à præsentibus gaudiis peccatores, &c. Vide infra de Vocare, & superius de Convocare, item de Reducere, de Appellare, de Restituere, & de Reconciliare, &c.

A **Ridere. Rîsus.** Nota, breviter quod in scriptura invenitur multiplex risus tam in bono significato quam in malo. Invenitur enim risus iustorum, scilicet Rîsus

Spei & iucunditatis,
Amoris & charitatis,
Gloriæ & felicitatis.

¶ Item invenitur risus malorum, scilicet Rîsus

Stultitiæ & fatuitatis,
Gaudii & alacritatis,
Jactantiæ & pompositatis,
Ignorantiæ & dubietatis,
Blanditiæ & fallacitatis,
Dirisionis & perversitatis,
Diffimulationis & tepiditatis,

Temporalis consolationis & prosperitatis.

Dico ergo primo, quod ridet iusti per spem futurorum & iucunditatem, & sic Abraham spe futurae proles legitur risisse Gen. 17. Cecidit Abraham in faciem suam, & risit, audito sc. quod erat filium geniturus. Et sic iusti in tribulatione ridet, pro eo, quod æterna præmia tandem sperant unde Job. 5. In vastitate & fame ridebis, & bestiam terræ non formidabis.

¶ Item dico, quod iusti ridet propter amorem & propter charitatem. Unde. 3. Eldr. 4. dicitur. Si arripserit, ridet. Unde sic videtur risisse Daniel Dan. 14. ubi dicitur, quod risit Daniel, & tenuit regem. Et sic videtur Sara risisse in partu suo filii sui Isaac, dicens Gen. 21. Risum fecit mihi dominus. Et ideo filium suum Isaac nominavit, qui interpretatur risus.

¶ Item dico, quod iusti ridet propter æternam gloriam & felicitatem, & iste est risus & gaudium beatorum, de quo Luc. 6. Beati qui tunc fletis, quia ridebitis. Sardinia. n. insula habet quandam herbam, quæ dicitur risus apum, quia pro certo in insula cæli (quæ proprie dicitur insula, quia ibi non intratur nisi per fluctus tribulationum) est hæc herba gloriæ æternæ, quæ risus apum di-

citur pro eo, quod apes, i. viri iusti risu huius consolantur. Unde Prov. 31. Fortitudo & decor indumentum ejus, & ridebit in die novissimo. Isti sunt ergo diversî risus bonorum.

¶ Sed quantum ad risus malorum dico, quod aliqui ridet per iustitiam & iniquitatem seu fatuitatem. Unde Pr. 10. Quasi per risum stultus operatur scelus. Item aliqui ridet per gaudium & alacritatem, sicut voluptuosi & immundi prosperitatibus & vanitatibus, iucundi, de quib. Eccl. 27. Narratio peccantium odiosa, & risus illorum delictis peccatis. Item aliqui ridet per jactantiam & pompositatem Eccl. 21. Fatuus risu exaltat vocem suam, vir autem sapiens vice tacite ridebit. Item aliqui ridet per scrupulum & dubietatem. Ecce sic risit Sara, credens impossibile, quod posset parere tam antiqua. Unde Gen. 18. Risit Sara post ostium, & tandem negavit, dicens, Non risi. Item aliqui ridet per blanditiæ & fallacitatem, sicut sunt adulatores, Unde Eccl. 10. In risu faciunt panem. Item aliqui ridet per derisoriam verborum, & sic dicitur Hic. 51. Vanæ sunt opera, & risu digna, & sic etiam loquitur Job. 21. Sustinete me ut ego loquar, & post mea (si videbitur) verba rideat. Item aliqui ridet per diffimulationem & tepiditatem. Et tales sunt quidam qui nihil habent severitatis in motibus, de quibus dicitur Eccl. 7. Melior est ira risu, quia per tristitiam vultus corrigunt animi delinquentis. Item aliqui ridet per mundi consolationem & prosperitatem. Ista n. est sicut herba, quæ dicitur Apum risus, quæ interfecit hominem ridendo. Unde Pro. 14. Risus dolori miscetur, & extrema gaudii luctus occupat. Et Luc. 6. Vae vobis, qui nunc ridetis, qui plorabitis, &c. Sufficit ergo de risu tam in bono, quam in malo. Vide supra de Gaudio, & de Lætitia.

Rigare. Nota, quod rigare est aqua seu res humecta, vel li- quida aliquid irrigare. Sed vide supra de Irrigare, ubi dixi satis plene.

Ripa. Nota, quod ripa idem, est quod litus fluminis seu maris, illa, sc. externa pars terræ, quæ aquam mediate contingit, cum igitur ripa sit illa pars terræ, per quam de aqua ad terram solidam subintratur, possum dicere, quod cum mare vel fluvius significent

Vitam moralem,
Statum vitalem,
Culpam lethalem,
Mundum venalem,
Statum mortalem.

Possem notare, quod per ripam designatur

Mortis conclusio, quæ vitam terminat,
Culpæ corruptio, quæ mentem fulminat,
Sanctæ conversio, quæ corda ruminat,
Cæli possessio, quæ virtus germinat,
Legis instructio, quæ mores seminat.

¶ Primo igitur est dare ripam mortalis conclusionis. Mors n. B ripa est & terminus huius vitæ, quia, sc. quando de mundi amaritudinibus, & luctibus exitur, tunc ad ripam terræ solidæ h. e. dictam, ad terram & ad sepulchrum, seu etiam ad ex tunc invariabilem & solidum mortis statum tanquam ad finalem terminum pervenitur, quod, sc. figuratur Exo. 2. ubi dicitur, quod mater Moysis exposuit in carecto ripa fluminis. Quia pro certo mater nostra, sc. natura, deponit nos finaliter in carecto seu arundineo fluminis, hoc est dictum, in conclusione fluminis huius vitæ, & supra ripam torrentis, i. in ripa & litore mortis, ubi scil. finaliter est status & repositio nostræ carnis. Unde de Helisæo dicitur. 4. Reg. 2. quod ipse reversus fuit in ripa Jordanis cum pallio Helisæ. Helisæus n. est Deus, pallium autem ipsius humanæ naturæ datum est sudarium. Helisæus ergo, i. quilibet mortalis homo reversus, i. quando revertitur de hoc mundo cum tali pallio in ripa Jordanis, i. in statu mortis stat, ubi finaliter seu peremeriter perseverat Eze. 47. Eduxit, inquit, me, & convertit me ad ripam torrentis, ista est ergo ripa mortalis conclusionis.

¶ Secundo dico, quod est ripa lethalis corruptionis. Et sic per ripam intelligitur peccatum, quia sc. istud est finis & meta, & cælitus & ripa ubi fluvius gratiæ & maris poenitentiae terminatur. Piscis n. sine aqua non vivit, & ideo quando per violentiam fluctuum & ventorum ad ripam & ad arenas proicitur, necesse est ut moriatur. Sic homo quando ad ripam & arenam peccati proicitur, oportet quod spiritualiter moriatur. Ut sic de anima peccatrice dicatur illud Jos. 13. Aroher sita est in ripa torrentis Arnon. Aroher n. interpretatur vacuatio, & signat animam gratia vacuam. Arnon interpretatur anathema erroris, vel imago tristitiæ, & signat peccatū, quia revera civitas Aroher, i. anima gratia vacuata super ripam

ripam Arnon, i. super statum peccati ponitur, ibique sedet, sistitur & firmatur. Hæc est ergo ripa lethalis corruptionis.

D ¶ Tertio dico, quod est ripa vitalis conversionis, i. ripa pœnitentiæ, ad quam, sc. navis animæ, quæ per fluctus peccati vagata erat, applicatur finaliter, & salvatur & ab æternæ mortis & damnationis periculo liberatur. Ripæ fluminum, ut cōmuniter habent arenas squalentes, habent herbas virentes, habent fluctus ingentes. Et sic vere dico, quod pœnitentiæ vel religionis status continet squalorem siccitatis & asperitatis, virorem honestatis & virtuositatis, fluctus bonæ operationis & bonitatis Ezech. 47. *Ecce in ripa torrentis ligna multa.* Et Dan. 12. *Duo alij stabant, unus hinc super ripam fluminis, & alius inde ex altera ripa fluminis.* Ligna n. multa, i. e. multæ virtutes & merita in ripa religionis & pœnitentiæ inveniuntur, & ibi Angeli, i. viri angelici conversantur. Hæc est ergo ripa vitalis conversionis.

E ¶ Quarto dico, quod invenitur ripa finalis salvationis, & ista est Paradisus, quæ, sc. est finalis terminus seu ripa ubi fluctus & labores hujus sæculi terminantur, ut sic de beatis possit dici illud Gen. 41. *Pascebantur, inquit, in ipsa amnia ripa in locis uberibus. & virentibus.*

F ¶ Quinto autem si vis dic, quod invenitur ripa realis instructionis, & ista est sacra scriptura. Ista est n. ripa fluminis imperferutabilis voluntatis divinæ, in qua, sc. ripa bibunt homines & jumenta, i. docti & indocti. Unde illud prædictum Dan. 12. *Ecce inquit duo alij (videl. Angeli) stabant, unus hinc super ripam, & alius inde ex altera ripa fluminis.* Quia revera scriptura duas habet ripas, sc. hinc & inde, hoc est dictum, duplicem intellectum, rudem videl. & subtilem. Ibi igitur duo Angeli, i. duo genera hominum, docti sc. indocti, & hinc solidum cibum alii, & alii inde lac simplicis eruditionis hauriunt, &c. sufficit, Vide de Littore.

A **Ritus.** Cum ritus nihil aliud sit quam mos observantia, conditio seu modus, dico, quod est dare Ritus
Justum & tolerabilem,
Sanctum & admirabilem,
Stultum & detestabilem.
[Tolerabilis est justorum sæcularium,
Ritus] Admirabilis seu observabilis est religiosorum & ecclesiasticorum,
[Detestabilis est virorum criminalium.

¶ Primo ergo dico, quod est dare ritum supportandum & tolerabilem, & iste est ritus, mos, modus & observantia sæcularis. Iste n. etsi in pluribus est fugiendus, est tamen ad evitandum scandalum tolerandus. Exemplo sc. Samaritanorum, de quibus dicitur. 4. Reg. 17. quod Deum quidem colebant, ritum tamen gentis suæ, unde originaliter processerant, observabant. Quia, sc. sæculares licet Deum colant fidem credendo, diversos tamen ritus diversæ nationes servant, se quælibet alteri præferendo. Quilibet n. in sua secta, ritu & observantia credit salvari. Et ideo oportet de judicio reservatos cum patientia tolerari, sicut etiam de schismaticis videmus, & de Græcis quos Ecclesia tolerat patienter, & maxime de Georgianis, Armenis, & Nubianis, & Græcis, quorum divisiones certe malæ sunt & vitandæ, sicut et singularitas rituum atque motuum inter fideles & catholicos est vitanda, & unitas & cōmunitas observanda, juxta illud Nu. 15. ubi dicitur sic: *Tam, inquit, indigena, quam peregrini eodem ritu offerunt sacrificia.* Unum erit præceptum atque judicium tam vobis, quam advenis terræ. Est igitur dare ritum supportandum & tolerabilem.

B ¶ Secundo dico, quod est dare ritum admirandum & venerabilem, & iste ritus observantiæ ecclesiasticæ & fidei, & etiam ritus religionis & honestæ conversationis. Unde de ritu bonorum Ecclesiasticorum & religiosorum dici potest illud. 1. Par. 25. *Separatus est Aaron ut ministraret in sancta sanctorum ipse & filii ejus in sempiternum, & adoleret incensum Domino secundum ritum suum.* Sequitur in fin. c. *Coram Domino custodiant observationes tabernaculi fœderis & ritum sanctuarii.* Hic posses dicere de diversis mirabilibus ritibus orientalium regionum, quo prætextu sanctitatis observant, sicut, sc. est apud Columbum, ubi homines præ fatua devotione pro Deo suo se occidunt, seu etiam trucidantes sub curru idoli se supponunt. Sicut etiam de illis, qui filios suos diis suis immolant & offerunt, & amorem Dei sui sibi & filiis anteponunt. Sicut insuper de illis mulieribus quæ in rogam maritorum mortuorum cum ipsis comburendæ, vivas se iniiciunt, ut cum ipso ad aliud sæculum transeant, seipsas cum eodem comburunt, sicut hæc & multa alia narrant Marcus Paulus Orosius & Odoricus, de mirabilibus orientis, quæ tamen ad propositum possunt adduci, quod si isti per fatuas credulitates diis suis, i. e. demonibus tam

incredibilia faciant, æquum ergo & consonum rationi videtur, quod nos juste & rite credendo vero Deo debitas observantias faciamus, & quod amore ipsius ritus sanctos & tolerabiles observemus. Bene ergo dicit ille Jetro socero suo Moyse Exo. 12. ubi ait sic. *Esse populo in his, quæ ad Deum pertinent ut referas ad eum quæ dicuntur, ostenda, quod populo ceremonias ritumque colendi.* Et bene dicit ceremonias ritumque, quia, sc. non est inconveniens diversæ religiones & ecclesiæ, diversos & varios habent ritus, dum tamen omnes sint ritus & observantiæ catholicæ, & divino cultui opportuno Eze. 43. *Hæc dicit Dominus Deus: Hi sunt ritus altaris.*

¶ Et breviter dico, quod breviter altare, hoc est, in statu religionis & Ecclesiæ inveniuntur Ritus

Arctæ pœnitentiæ,
Puræ continentie,
Devotæ observantiæ,
Sumendæ eucharistiæ.

De ritu pœnitentiæ potest dici illud Num. 19. *Si quis hoc ritu fuerit expiatus, peribit anima ejus de populo suo.* De ritu vero continentie potest dici illud Nu. 8. *Tolle, inquit, Levitas de medio filiorum Israel, & purificabis eos juxta ritum hunc. Aspergantur aqua lustrationis, & radant omnes pilos carnis suæ.* Ritus n. continentie requirit, quod homo à societate sæcularium separetur, aqua lacrymarum lustraretur & expiaretur, & quod pili carnis suæ, i. omnes carnales motus reiciantur, radantur & abstergantur. De ritu etiam devotæ observantiæ, sicut sci. est ritus observantiæ festorum dicitur Exodi. 12. *Custodietis diem istum ritu perpetuo.* De ritu insuper sumendæ eucharistiæ dici potest illud, quod de agno paschali dicitur Exod. 12. *juxta quem ritum tolleris & hædum, immolabitque hædum universa multitudo filiorum Israel, &c.* Sed pro certo multi sunt qui ritus tabernaculi, i. ritus & observantias religionis & Ecclesiæ nunquā tenent, sed ad ritus sæculares & fatuos se transportant, & in gestu, & habitu, & æqu paritur & affectu ritibus & sæcularibus & moribus se gubernant, sicut de filiis Israel dicitur 4. Reg. 17. quod coluerunt Deos alienos, & ambulaverunt juxta ritum gentium. Et potissime religiosi & clerici nostri, qui excurrunt, & circumcidunt vestes suas ad ritum & formam juvenum sæcularium fatuorum, possunt dicere illud Gen. 34. *Si circumdamus masculos nostros ritum gentis imitantes, & substantia eorum & pecora cuncta, quæ possident, nostræ erunt.* Non sic sed observemus ritus religionis & Ecclesiæ debitos & honestos, dimittamus sæculares ritus inutiles super vacuos & funestos, juxta illud Jud. 14. *Achior relicto gentilitatis ritu credidit Deo.* Ut sic ipsi dicatur illud Leu. 8. *Septem, inquit, diebus finitur consecratio sicut in presentiarum factum est, ut ritus tabernaculi compleretur, die ac nocte manebitis in tabernaculo observantes custodias domini, ut & dicatur illud Par. 35. Omnis ergo cultura domini rite compleatur.* Patet igitur, quod est dare ritum admirandum & venerabilem.

¶ Tertio vero dico, quod est dare ritum evitandum & detestabilem, & iste certe est mos & ritus hominum impiorum, & potissime idololatrarum & hæreticorum, & diversis hypocritibus & suspectis observantiis deditorum, sicut de prophetis Baal dicitur 3. Re. 18. quod clamabant voce magna & incidebant se juxta ritum suum cultis & lanceolis. Et breviter dico, quod mali sequuntur Ritus

Popularis insolentiæ,
Sæcularis avaritiæ,
Singularis observantiæ.

De ritu insolentiæ popularis quomodo, scilicet omnes mali ipsam sequi nituntur, patet de Jasono, de quo dicitur. 2. Mar. 2. quod post principatum receptum contribulos suos ad gentiliū ritum transferre cepit. Quia revera illi, qui in hoc mundo divitias & principatum habent, contribulos suos, i. filios & amicos ad superfluos mundi ritus transferre student. De ritu avaritiæ sæcularis dici potest illud. 2. Par. 28. ubi dicitur, quod ille pessimus rex Achaz adolevit incensum in valle Hennon, & lustravit filios suos in igne juxta ritum gentium, quas interfecit Dominus, Lustrare n. in igne nihil aliud est, quam ardore avaritiæ pro virib. filios atq; subditos inflammare. De ritu insuper observantiæ singularis, quem, scilicet hypocritæ observant, & à communi ritu aliorum se separant, potest dici illud. 2. Mar. 11. *Audivimus, inquit, Iudæos non consensisse patri meo, ut transferrentur in ritum Græcorum.* Sic igitur patet, quomodo est dare ritum tolerandum, venerandum, & detestandum. Vide in tit. Mos. Modus. Consuetudo, &c. similia.

Rivus. Rivi. Cum rivus nihil aliud sit, quam profluvium aquarum fluentium de flumine vel de fonte possumus notare breviter, quod in scriptura inveniuntur multæ species rivorum. Sunt enim Rivi,

Cruoris & afflictionis,
 Mœroris & compunctionis,
 Dulcoris & compassionis,
 Splendoris & discretionis,
 Saporis & vegetationis,
 Valoris & fructuionis.
 Fœtoris & infectionis,
 Laboris & vexationis.

Dico igitur, quod inveniuntur rivi cruoris Christi passionis per varias plagas sicut per quosdam rivos. Unde Deut. 8. dicitur, quod pro potando populo in deserto, Deus eduxit rivos de petra durissima. Petra autem erat Christus, sicut dicitur 1. ad Cor. 10.

¶ Item inveniuntur rivi mœroris in cordis compunctione, & isti rivi nihil aliud sunt, quam profluvia lacrymarum Joel. 3. Super rivos Juda ibunt aqua. Juda enim interpretatur confessio vel confitens, qui scilicet debet habere rivos & profluvia lacrymarum. ¶ Item inveniuntur Rivi dulcoris in fraterna compassione. Homo enim compassivus & pius ad modum fontis semper consuevit ad alios beneficia sua effundere sicut quosdam rivulos pietatis Job 29. Petra fundebat mihi rivos olei.

¶ Item inveniuntur rivi splendoris sancti Spiritus diffusionem. De fonte enim sancti Spiritus proveniunt ad nos inferius septem dona. Esa. 11. Percutiet Dominus fluvium in septem rivis, ita ut transeant per eum calceati.

¶ Isti sunt rivi super quibus debent crescere & vegetari animæ devotæ, & ibidem fructificare Ecc. 39. Quasi rose plantata super rivos aquarum fructificate. Isti sunt rivi spiritualis doctrinæ in sacra scriptura apertione, quibus est anima riganda, & in quibus spiritualiter pascenda. Unde Ezech. 34. Pascam eos in montibus Israel, & in rivis, & in cunctis sedibus terræ.

¶ Item inveniuntur rivi valoris in cœli beatificatione, & isti sunt illi rivi æternæ gloriæ, quibus animæ in patria superius irrigantur, in quibus perpetuo delectantur Deut. 8. Dominus introducet te in terram bonam, terram rivoꝝ, aquarum atque fontium.

¶ Item inveniuntur rivi fœtoris in carnis infectione. Et de hoc dicitur Exo. 5. Extende manum tuam super fluvios, rivos & paludes.

¶ Item inveniuntur rivi laboris in mundana prosperitate, id est, possessione. Isti sunt rivi bonorum huius mundi, qui fluunt & defluunt Amos 8. Defluet quasi rivus Ægypti &c. Vide supra de Fluvio, de Aqua, de Fonte, & infra de Rore.

A Rixa. Nota, si vis breviter, quod rixæ fugiendæ sunt & vitandæ multiplici ratione, quia, scilicet. foveant natam discordiam, continent stultam facundiam, revelant structam infamiam, generant promptam injuriam. Rixa enim est

Discordiæ nutrix,
 Stultitiæ turrix,
 Infamiæ dictrix,
 Injuriæ factrix.

Est dico discordiæ nutrix. Odiæ n. & discordiæ, & iracundiæ, & etiam inimicitia nutriuntur, & generantur, & continuantur per rixas Pro. 17. Qui meditatur discordias, diligit rixas, qui sapiens est, suscitatus mitigat. Est etiam stultitiæ nutrix. Multa enim stulta verba dicuntur in rixis Prov. 18. Labia stulti immiscunt serixis. Et insuper infamiæ dictrix seu etiam revelatrix. Unde Eccl. 6. Est amicus, qui convertitur ad inimicitiam, & est qui odium & rixam, & convitiâ denudabit. Est nihilominus injuriæ factrix, qui pro certo ex rixis & brigis injuriæ & violentiæ solent sequi Eccl. 27. Effusio sanguinis in rixa superbiorum. Sufficit. Vide in tit. Iracundiæ. Discordiæ. Lis. Contentiæ. vel Tumultus, &c.

A Roboam. Nota, quod Roboam successor atque filius Salomonis fuit Rex Israel. Sed quia superbe locutus est populo, & quia audivit consilia juvenum, & reliquit consilia seniorum, sicut dicitur 3. Reg. 12. Ideo decem tribus ab eo recesserunt, & Jeroboam in Regem elegerunt, & solum duæ tribus, videlicet Juda & Benjamin Roboam adhererunt. Interpretatur enim Roboam impetus vellatitudo, seu etiam dilatans populum, seu etiam dissipans populos. Igitur si per Roboam vis intelligere bonum principem aut Prælatum, dic quod iste est successor & vicarius Salomonis, id est, pacifici Jesu Christi 3. Reg. 11. Dormivit Salomon, regnavitque Roboam. Ille enim licet sit sui populi dilatator, sit tamen quandoque quod à Jeroboam, id est, à malis & adversariis impugnetur, & quod etiam quandoque magna pars suæ potentiæ sibi subtrahitur & aufertur, quia etiam de isto Roboam legitur 3. Reg. 14. quod quinto anno regni sui ascendit contra eum Sesach Rex Ægypti in Hierusalem, & tulit thesauros templi, & thesauros regis. Diction. Bercherii.

Boni enim multoties malis succumbunt, & à propriis subditis regno & prælatura privantur, & mali loco eorum succedunt. Unde 2. Paral. 13. dicitur, quod viri vanissimi & filii Belial congregati sunt ad Jeroboam, & prævaluerunt contra Roboam filium Salomonis. Quod scilicet. potest applicari ad prælatorum & majorum electiones, quia pro certo ibi solent viri vani & impii ad Jeroboam invicem conjurare, proprium Regem & heredem, id est, justum & bonum electum dimittere, & cum Jeroboam, i. cum aliquo insufficienti & impio convenire, & contra Roboam, i. boni electi justitiam prævalere.

¶ Si vero per Roboam velis fatuum principem designare, & dic, quod iste sit electus in locum Salomonis, i. regis vel Prælati mortui substitutus, qui sc. solet

Carere sensus gloria,
 Contemnere sana consilia,
 Incurrere bella transuaria,
 Regere sine modestia,
 Præsidere cum savitia,
 Amittere regni imperia.

Sic certe dico, quod mali principes & prælati in sensus gloria non solent vigere 2. Paral. 13. Porro Roboam erat rudis, & cor deperdidit. Item isti sana consilia non solent habere, quia, sc. magis sequuntur consilia juvenum quam senum. Unde 3. Reg. 12. dicitur, quod Jeroboam adhibuit adolescentes, qui nutriti fuerant cum eo, & non acquievit consilio senum. Item bella transuaria solent sustinere, quia ut communiter tales nunquam sunt in pace, sed in continuis discordiis, litibus seu guerris 3. Reg. 14. Fuit bellum inter Roboam & Jeroboam cunctis diebus.

Item omni prudentia seu modestia hi solent carere. Et ideo Roboam interpretatur impetis, quia, scilicet. non moderate, sed impetuose regnavit. Unde Eccl. 47. Dormivit, inquit, Salomon cum patribus suis, & dereliquit post se de semine suo gentis stultitiam, minutum sensu Roboam. Item pleni savitia solent præsidere, quia, sc. tales per crudelitatem dissipant subditos atque gravant. Ideo Roboam interpretatur dissipans populos. Unde de isto Roboam legitur 3. Reg. 12. quod ipse respondit populo: Pater meus cecidit vos flagellis, ego autem cadam vos scorpionibus &c. Et ideo sequitur quod isti solent dominia diu non tenere, quia, sc. tales vel moriuntur vel deponuntur, sicut, scilicet. de Roboam dictum fuit. Sufficit.

Roborate. Robur. Robustus. Nota, quod cum sit, quam fortitudo & stabilitas, possumus breviter transeundo notare, quod in scriptura invenitur Robur

Divinæ firmitatis,
 Humanæ bonitatis,
 Tyrannicæ potestatis;
 Diabolicæ pravitatis.

Robur { Dominicum est venerandum,
 Canonicum est amplexandum,
 Tyrannicum est detestandum,
 Dæmoniacum est formidandum.

¶ Dico ergo primo, quod est quoddam robur quod debet admirari seu etiam venerari, & istud est robur divinæ potentiæ, quod tantum est, quod à nullo potest conueni, quod etiam tantum est, quod per ipsum possunt omnia alia roborari, sicut David de se dicebat 2. Reg. 22. Dominus petra mea, & robur meum. Unde Job. 9. Sapiens corde est & fortis robore. Et ibidem: Si fortitudo queritur robustissimus est.

Secundo dico, quod est quoddam robur humanæ virtutis & constantiæ, quo, sc. iusti sunt fortes & robusti ad resistendum tentationibus, ad subsistendum tribulationibus, & ad insistentium bonis operationibus Jos. 1. confortare, & esto robustus valde. Unde de David dicitur 1. Reg. 16. Vidi filium Isai fortissimum robore, virum bellicosum, &c. Vide eam supra de David.

¶ Et nota, quod ad spirituale robur habendum plura sunt necessaria & proficua, videlicet,

Clementia lenificativa,
 Prudentia modificativa,
 Consultatio deliberativa,
 Exhortatio fortificativa,

De clementia enim legitur Prov. 20. quod misericordia & veritas custodiunt Regem, & roborabitur clementia thronus ejus. De prudentia

vero dicitur Prov. 14. quod sapientia edificabitur domus, & roborabitur prudentia. De consilio autem dicitur Proverb. 20. quod cogitationes consilii roborantur. De exhortatione autem dicitur Job. 16. Consolaretur vos sermonibus & roborarem vos ore meo. Ad corroborandum enim cor populi in praelio valde facit exhortatio ducum & tubicinarum, & sic exhortatio Dei, scriptura, praelatorum & praeicatorum. Et ideo ad istud robur exhortatur Dominus Deut. 31. Confortare, & esto robustus. Et 2. Reg. 13. dicitur: Roboramini, & estote viri fortes.

C Tertio dico, quod est quoddam robur, quod debet detestari, & istud est robur mundanae potestatis & potentiae tyrannorum, quod proculdubio est detestandum, quia istud

Superbiam erigitur,
Per Avaritiam accenditur,
Pestilentiam destruitur.

Et igitur dico per superbiam Ezech. 28. Elevatum est cor tuum in robore tuo. Item accenditur per avaritiam Job. 18. Attenuetur fame robur ejus. Item destruitur per finalem pestilentiam, quod sicut dicitur Exod. 15. Robustos Moab obtinuit tremor, &c. Et Hier. 17. Devoratum est robur eorum, facti sunt quasi mulieres. Istud est ergo Robur quod debet detestari.

D Quarto vero dico, quod est quoddam Robur quod debet formidari, & istud est robur demonum. Unde de demonibus videtur loqui Deus in figura Gad. Ezech. 38. Venient, inquit, latera aquilonis, & totum robur ejus, & multi populi tecum, &c. Et sic pater, quod est quadruplex Robur. Vide supra de Fortitudine bona & mala. Et vide in tit. Vir, & in tit. potentia, &c.

A Rogare. Nota, quod rogare idem est, quod precari, orare, perere, requirere, supplicare. Et est rogare officium

Humilitatis,
Sedulitatis,
Flebiliter,
Poenaliter,
Crudeliter,
Utilitatis,
Sagacitatis.

Breviter ergo dico, quod debemus Deum rogare cum cordis humilitate. Tanta enim est nostra infirmitas, & ipsius Dei sublimitas, quod bene requirit, quod in ejus rogatione debeat humilitas inveniri. Ira n. Leonis dicitur mitigari, quando homo coram ipso ad terram prosternitur, sic ira Dei contra hominem temperatur, quando homo coram ipso ad adorandum prosternitur & humiliatur 2. Mac. 10. Rogabant Dominum prostrati in terram.

Item rogari debet cum grandi sedulitate. Multum enim valet deprecatio iusti assidua. Jac. 5. Ergo si non sit assidua, nihil valet. Unde Luc. 7. dicitur, quod Pharisei rogabant dominum sollicite ut sanaret filium Centurionis dicentes: Dignus est, ut hoc ei praestes, &c.

Item rogari debet cum mentis flebiliter. Devote enim & flebiliter, est deprecatio facienda Ose. 12. Invaluit ad angelum, & confortatus est, flevit & rogavit eum.

Item rogari debet cum poenitentia poenaliter. Jejunare enim & poenitentiam facere debemus, si imperrare volumus, quod rogamus Dan. 9. Posui faciem meam ad Deum rogare & deprecari in jejuniis.

Item rogari debet cum firma credulitate. Fides n. ad obtinendum quod petitur, summe est necessaria, juxta illud: Quicquid orantes petitis, credite quia accipietis. Unde Luc. 22. Ego rogavi pro te Petre, ut non deficiat fides tua, &c.

Item rogari debet cum intentionis utilitate, quia, sc. quicquid rogare volumus, debemus vel pro nostra vel pro proximi utilitate rogare. Et sic debemus rogare gratiam, concordiam, & gloriam. De gratia potest dici illud Act. 3. Rogavit ut eleemosynam acciperet. De concordia dicitur in Psal. 11. Rogate, quia ad pacem sunt Hierusalem. De gloria vero potest dici illud Jo. 12. Rogabant dicentes: Domine volumus Jesum videre.

Item rogari debet cum discreta sagacitate, quia sc. sagaciter & discrete sunt orationes faciendae. Necessesse est enim plura considerare, scil. proprium meritum, arduum negotii, rem de qua agitur, personam a qua petitur. Debemus ergo cogitare sagaciter, ut sc. rogemus illud quod necessarium est, & ab illo, qui potest replere omnia, quod necessarium est, & id, sc. a Deo, non a diabolo vel a mundo, quod contra idololatrias est & fortilegos, qui invocant alium quam Deum. Unde Esa. 45. Rogant Deum non salvantem. Et Sap. 13. Pro sanitate infirmum invocant, & pro

vita mortuum rogant. Non sic ergo, sed sagaciter rogemus illum, qui potest proficere & juvare sc. Deum 1. Esdra 8. Rogavimus Dominum, & evenit nobis prospere. Ista igitur de Rogare sufficiant. Vide supra de Oratione & similibus.

Roma. Romanus. Cum Roma fuerit temporaliter, nunc autem spiritualiter caput orbis, multa certe possent temporaliter dici de Roma

Nobilitate,
Antiquitate,
Strenuitate,
Fidelitate,
Malignitate,
Cupiditate,
Pompositate,
Finali calamitate.

Nobilitas a diis est fundata,
Antiquitas est a Troja nata,
Strenuitas est cunctis praelata,
Fidelitas nunquam est mutata,
Malignitas nunquam est pacata,
Cupiditas nunquam est satiata,
Pompositas est semper elata,
Calamitas cunctis est monstrata,

O quot & quanta de Romanis virtutibus & vitiis possent tangi, si fas esset moralia dimittere, & ad historica me transire. Ille enim excellentissimus historiographus Titus Livius (cui certe in styli nobilitate, brevitate & difficultate nemo est secundus, quem & beatus Hieronymus in prologo Bibliae de eloquentia commendat in libro suo de Romana historia, quem ego (licet indignus) ad requisitionem domini Joannis inclyti Francorum Regis, non sine labore & sudoribus in linguam Gallicam transtuli de latina) tot & tanta miranda memorat de prudentia, constantia, fide & amicitia Romanorum, etiam quandoque de ipsorum discordia, invidia, superbia & avaritia, & aliis vitiis, quae plerumque virtutibus sunt admixta, (quod ut verum fatear) audivisse de alio quocunque populo similia non recordor. Quia tamen in hoc opere tractare de historicis non intendo, cum istius libri materia sit moralis, remitto lectorem historica cupientem, ad ipsum Titum Livium, & ad Trogum Pompeium, Justinum pariter atque Florum, & etiam ad Orosium, qui, sc. Romanorum historias tractaverunt, & etiam ad Innocentium, qui certe in libro suo de miseria conditionis humanae, de Romanorum vitiis multa dicit. Moraliter ergo dicam, quod Roma quae fuit orbis caput, & quae interpretatur magisterium frangens, tonans & sublimis, si tonitruum aut sublimitas, potest moraliter quatuor designare, sc. quendam

Lucum interiorem,
Lucum exteriorem,
Statum inferiorem,
Situm superiorem.

Lucus interior est noster animus, qui intus latitat,
Lucus exterior est mundus pessimus, qui foris habitat, & qui justos fatigat,

Status inferior est vitiis proximus, quo justus militat.

Situs superior est polus optimus, quem Deus visitat.

Primo ergo dico, quod per Romam potest intelligi humanus animus, qui est interior. Sicut n. Romae antiquitus fuit Imperator, Papa, clerus, senatus, consistorium, advocati, Cardinales & auditores, ita quod ibi justitia tunc vigeat, si dico, quod in anima, seu in anima viri justus habitat imperator, i. libera voluntas; Papa, i. ratio, clerus, i. memoria, senatus virtutum moralium, consistorium virtutum Cardinalium, advocati, i. bonae affectiones, Cardinales divinarum contemplationum, auditores, i. bonae scientiae & bona judicia & determinationes. Et sic certe a tali Roma, i. a tali perfectione virtutum poterit quilibet vir justus dici Romanus, i. virtutum plenitudine decoratus, & omnium virium rectitudine moderatus. Et sic certe de ipso dicitur illud Act. 22. Hic enim homo civis Romanus est. Lucus ergo interior est noster animus, qui intus habitat. Secundo dico, quod per Romam potest intelligi lucus exterior, i. mundus pessimus, qui justos fatigat. Sicut enim in luco, i. in umbroso & tenebroso nemore quandoque habitant latrones, qui homines qui ibi transeunt, depradantur, sic vere hujus simile fuit Roma, quia sicut in variis libris & historiis invenitur, multi viri boni fuerunt ibi depressi, sicut, sc. dicit Titus Liv. de Camillo prudentissimo & for-

& fortissimo, invidia populi bannito, & postea in angustia temporum contra Gallos & populos hostiles revocato, sicut etiam pater de Scipione, duce quidem Romano felicissimo, finaliter tamen à Romano populo taliter infestato, quod post tot praeclaras victorias, totque parta & parturita Romanis imperia, necesse habuit fugere, & in exilio vitam finire, sicut etiam pater de Coriolano à Romanis iuste exulato, qui tandem tamen cum contra eos adduxisset exercitum, solo objectu matris, uxoris & matronarum urbis pacatus ab obsidione desistit. Sicut n. apud Romanos bene meritis & iustis virtus profuit, sic vere ipsis aliquoties furor & invidia populi nocuit. Talis proculdubio est ista exterior Roma nostra, videl. iste mundus. Quia revera sapissime contingit quod boni, prudentes, virtuosus & bene meriti, ab honoribus & dignitatibus ejiciuntur, quodque necessitatis tempore reperiuntur, unde de expulsiōe bonorum potest dici illud Act. 8. quod praecepit Claudius omnes Judaeos à Roma recedere, ut sic injuste repulsi dicant de talibus Romanis illud Jo. 11. quod venient Romani, & tollent locum nostrum & gentem. Pater igitur, quod locus exterior est mundus pessimus, qui iustos fatigat.

D ¶ Tercio autem de significatione Romae dicam, quod status inferior est viciis proximus, quo iustus militat. Et iste certa est status & vicus Ecclesiae militantis, quae sc. Roma dicitur, pro eo quod realiter & Imperator & Papa, senatus & consilium praetorum, & etiam cohabitatio fidelium & iustorum ibi reperiuntur. Unde Lucas Act. 28. dixit sic: Cum autem venissemus Romam, permissum est Paulo manere sibi. Et si vis, nota, quod in Roma, i. in Ecclesia debet inveniri, scilicet,

Amicitia corda confederans,
Diligentia quærens & properans,
Eloquentia docens & referans,
Patientia ferens & tolerans,
Sapientia dictans & moderans.

De amicitia confederativa pater 1. Mach. 8. ubi dicitur, quod Judas Machab. misit Legatos suos Romam constituere amicitiam, & 1. Mach. 14. dicitur, quod Simon summus sacerdos misit legatos suos Romam amicitiam renovare. De diligentia exercitativa dici potest illud quod paulus de discipulo suo dixit 2. ad Timot. 1. Cum Romam venisset, sollicite me quaesivit. De eloquentia insinuativa, hoc est dictum, de officio praedicationis & doctrinae dicitur Act. 23. quod sc. Dominus dixit Paulo. Te oportet Romam testificari. Et Rom. 1. dicebat Apostolus. In me, inquit, promptum est & vobis, qui Romam estis, evangelizare. De patientia poenarum passiva dicebat Paulus Act. 16. Casos, inquit, nos publice indemnatos homines Romanos miserunt in carcerem. De sapientia vero seu etiam de iustitia moderativa dicitur Act. 25. Non est consuetudo Romanis damnare aliquem hominem, priusquam is qui accusatur praesentes habeat accusatores, locumque defendendi accipiat. Pater igitur quod ista Roma, seu etiam quod status inferior est vicus proximus, quo iustus militat.

E ¶ Quarto vero tractando de significatione Romae dico, quod situs superior est polus optimus, quem Deus visitet, scil. paradysus, quem, sc. Paulus summe desiderabat, dicens Act. 19. Postquam fuero ibi, scilicet, Hierosolyma, oportebit me Romam videre. Romam inquit, id est, paradysum. Hac igitur de Roma & Romanis brevi moralique sermone sufficiant.

A **ROS.** Nota, quod ros est quaedam aeris impressio frigida & humida, quae in medio aeris generatur, & hic ad nos inferius derivatur. Et potest significare multipliciter inscriptura, invenitur enim sc. ros

Proficiens,
Reficiens,
Inficiens,
Perficiens.

Ros qui proficit, stillat à caelo superiori. Et iste est Dei filius, qui ad modum roris in maris conchyliis descendens, & ipsa pretiosolapide imprægnantis, in beatam virginem invisibiliter descendit, & eam pretiosolapide, sc. Christo Deo & homine foecundavit. Figuratus in rore, qui vellus Gedeonis tota terra existente sicca mirabiliter madidavit. Jud. 6. quia scilicet ros sancti Spiritus contra naturam omnium aliarum parentium foeminarum, vellus istud, scilicet beatam virginem mirabiliter imprægnavit & madidavit, de quo Esa. 40. Rorate caeli desuper, & nubes pluant iustum. Aperiatur terra, & germinet salvatorem.

B ¶ Ros qui reficit, stillat in parte posteriori, & iste est ros paradisi, & dulcedo vitae aeternae. Quia sicut ros post occasum solis venit, ita & gloria aeterna post occasum vitae, & iste est ille ros

Diction, Bercherii.

de quo dicitur Genes. 17. In rore caeli desuper, & in pinguedine terra erit benedictio tua.

C ¶ Ros qui inficit, stillat in parte exteriori. Et iste ros est, dulcedo & pinguedo mundanae prosperitatis. Sicut enim ros corruptus frumentum & alias segetes novas solet inficere, & inde generaliter fit illa segetum pestilentia, quae dicitur rubigo vel erugo, quando sc. tota spica cedit in pulverem, & nigredinem, sic mundi prosperitas omnia quae tangit, solet ad nihilum deducere. Ros enim facilliter dissolvitur, & fructus arborum rore madidi facilius ab arbore cadere dignoscuntur. Et inde est quod propter roris gravitatem fructus solent de nocte magis cadere quam de die. Sic vero mundi prosperitas facilliter destruitur, & illi quos imbuat, facilliter de arbore divinae gratiae cedere & corrumpere comprobantur. Et iste est ergo ros quo fuit intinctus Nabuchodonosor de regno ejectus & in bestiam mutatus, sicut dicitur Dan. 4. Alligetur, inquit, vinculo ferreo in herbis quae foris sunt, & rore caeli tingatur, & cum feris sit pars ejus in herba terra, quia pro certo tales qui de regno Dei sc. de statu gratiae per peccatum ejiciuntur, in bestiam, id est, in virum bestiarum & peccatorum mutantur, vinculo ferreo avaritia ligantur, & cum feris, i. cum aliis crudelibus peccatoribus in herbis bonorum temporalium conversantur, & rore caeli, i. mundanae prosperitatis dulcedine intingunt se, unde ibidem Dan. 4. dicitur: Rore caeli corpus ejus est infectum, donec capilli ejus crescerent, sicut capilli aquilae & ungues ejus.

D ¶ Ros qui perficit, stillat in parte interiori, & iste ros est, dulcedo & suavitas gratiarum, quae sursum est descendens à patre luminum, interius rorificans corda nostra, de quo Job 38. Quis est pluvia pater? aut quis genuit stillas roris? quasi dicatur, Deus. Sicut enim ros occulte flante austro per influentiam lunarem in aere generatur, à quo tandem herbarum superficies irrigatur, & earum vires, quae per ardorem diurnum marcuerant, reparantur, & in decore, virore & pulchritudine renovantur, sic vere ros divinae gratiae occulte & invisibiliter per austrum & per lunam, id est, per Spiritum sanctum & beatam virginem in aere humanae conscientiae generatur, ibique ardores tentationum temperat, virtutes spirituales reparat, & virorem honestatis, & decorem conversationis introducit & renovat Eccl. 18. Ardorem refrigerabit ros. Et ideo breviter de rore isto potest dici cuilibet viro iusto illud Gen. 17. In rore caeli desuper & in pinguedine terra erit benedictio tua. In quibus verbis ostenditur quod sicut ros naturaliter est

Lucidus,
Humidus,
Frigidus,
Fluidus.

Sic vere ros divinae gratiae dicitur

Lucidus & illuminativus, ideo dicitur [Coeli]
Humidus & mollificativus, ideo dicitur [Pinguedo]
Frigidus & refrigerativus, ideo dicitur [Terra]
Fluidus & fructificativus, ideo dicitur [Benedictio tua]

Et sic dico, quod divina gratia est Ros

Illuminativus quantum ad actum discretionis [In ore caeli]
Mollificativus quantum ad tactum compassionis [In pinguedine]
Refrigerativus quantum ad motum repressionis [Terra]
Fructificativus quantum ad habitum devotionis [Erit benedictio tua.]

E ¶ Primo ergo dico, quod divina gratia est ros illuminativus per scientiam & discretionem. Coeli inquit, quod sc. rutilat, & illuminat atque splendet. Ros n. de se splendet & lucet. Habet n. naturam specularem, cum sit naturae aquae. Sic etiam gratia quantum ad habitum scientiae, est lucida, & per spirituales inspirationem splendida & fulgida Esa. 26. Ros lucis, ros tuus. Et hoc ostenditur cum dicitur Cali. Coeli n. qui fundunt lumen, sunt, Deus, Angeli, sancti & praedicatores, boni viri & iusti, qui fundunt nobis sapientiae & doctrinae scientiae rorem Gen. 27. Det tibi Deus de rore caeli, quamvis dicatur Aggaei 1. quod prohiberi sunt caeli ne darent rorem suum. Ros n. facit germinare, crescere, virescere terram & herbam, sic doctrina. Nam sicut ros quamvis facilliter dissolvatur, effectus tamen & virtus ejus in herba remanet, per quam spiritualiter vegetatur & impinguatur, sicut patet de margarita, quae virtute roris in piscium ventriculis generatur, sic vere quamvis ros doctrina superficialiter videatur transire, solet tamen virtus ipsius remanere, quae corda nostra facit spiritualiter donis & gratiis impinguari, & pretiosum lapidem, sc. Christum

yyyy 2

stum

stunt in nostris cordibus generari, unde Osee 14. *Ero quasi ros, & Israel germinabit quasi lilium.* Israel interpretatur quasi videns Deum, significans illos qui per errorem doctrinae ad videndum dominum illustrantur. Ista est ergo ros illuminativus per scientiam & doctrinam & discretionem. ¶ Secundo dico, quod gratia est ros mollificativus per clementiam & compassionem. Pinguedine inquit. Pinguedo enim quae mollis est, & quae est nutrimentum ignis, signat virtutem clementiae, quae ignem dilectionis nutrit, & mollit terram, & benignam reddit, i. mollit divitem terrenis abundantem. Et iste est ros qui mollis & humidus, qui est & humoris in herbis reparativus, & pullorum corvorum in nido dum non habent qui ipsos nutriet, depastivus. Quia, sc. dulcedo & pietas virorum misericordium deferunt humores bonorum temporalium per Eleemosynas & alia beneficia, quibus restaurant, suppiunt, fovent & nutriunt pollos corvorum, i. pauperes, qui aliunde non habent auxilium Osee 6. *Misericordia nostra quasi nubes matutina, & quasi ros cito pertransiens.* Viri n. misericordes sunt sicut nubes rosis in die messis. Pinguedine inquit Gen. 27. *Det tibi Deus de rore caeli, & de pinguedine terra abundantiam.* Ista tamen sunt contra multos, qui istius rosis pinguedinem nunquam habent. Ros enim flante aquilone nunquam invenitur bonus. Sicut enim ventus aquilonis rorem generari non permittit, imo si rorem invenerit, ipsum penitus destruit & consumit; sic vere frigidus ventus aquilo, i. avaritia quae corda per indevotionem in-frigidat, ipsaque per paritatem congelat & indurat, rorem compassionis & clementiae non sinit venire, imo ipsum solet destruere & siccare 2. Reg. 1. *Montes Gelboe nec ros nec pluvia veniant super vos.* Contra illud quod in persona doctorum dicitur Deut. 32. *Fluat ut ros eloquium meum, quasi imber super herbam.* Non sic ergo, sed habemus rorem gratiae, quia iste est ros mollificativus per clementiam & compassionem. ¶ Tertio dico, quod gratia est ros refrigerativus per potentiam & repressiorem. Terra inquit. Quia sc. sicut terra est elementum frigidum, sic ros ita est naturaliter frigidus, & ardorem & intemperantiam aeris refrigerat atque sedat. Ros est etiam ira potens & virtuosus, quod animalia venenosa de nocte parum aut nihil nocere possunt quando rore celestis membra ipsorum frigeant. Sic proculdubio ros divinae gratiae ardorem carnis & appetitus refrigerat, & daemones etiam & venenosos tyrannos ne ultra debitum noceant, contemperat & refranat, unde Eccl. 43. *Ros mane obviat, ab ardore venienti humilem efficit eum.* Terra inquit Jud. 6. *Totum vellus siccum sit, & omnis terra rore madens.* Et istud refrigerium rosis gratiae bene figuratur Dan. 3. ubi dicitur, quod cum tres sancti pueri essent in fornace, cujus flamma quadraginta novem cubitis ascendebat, Angelus Domini descendebat de caelo, & fecit medium fornacis quasi ventum rosis flantem. Fornax enim Babylonis mundum designat, ubi flamma avaritiae, luxuriae, iracundiae, savitiae & pestilentiae hominem afficit & inflamat, & quadraginta novem cubitis, id est, numero 49. qui constat ex septem septies ductis, hoc est dictum, per universitatem temporalium bonorum, per universitatem septem capitalium vitiorum (quia scilicet, numerus septenarius universitatem designat) ipsos graviter cremat atque gravat. Sed quid? pro certo quando Angelus magni consilii Dei filius interponit misericorditer partes suas, tunc facit medium fornacis sicut ventum rosis flantem, hoc est dictum, quod omnem talem arborem vitiorum & tormentorem rore suae gratiae refrigerat & temperat, & exinde fideles liberat, solvit atque salvat, Unde Eccl. 18. *Nonne ardorem refrigerabit ros?* Gratia igitur est ros & refrigerativus per potentiam & repressiorem, Terra inquit, quae, scilicet, est elementum frigidum,

H ¶ Quarto vero dico, quod gratia est ros dulcificativus per pietatem & devotionem, Et hoc ostenditur cum dicitur, Erit benedictio tua. Benedictio enim designat dulcedinem devotionis, juxta illud Pl. *Domine praevenisti eum in benedictionibus dulcedinis.* Dulcedo enim rosis solet & mel in floribus, & manna in quibusdam graminibus (quae sunt res dulcissimae) generare. Sic vere ros divinae gratiae, mel & manna devotionis generat, & totum cor benedictione dulcificat & irrorat, Num. 11. *Cumque descenderet supra castra ros, descendebat pariter & manna.* Unde de tali benedictione dicitur Deut. 33. *De benedictione domini terra ejus, de pomis caeli & rore.* Sic ergo patet quomodo divina gratia est ros, sc. dulcificativus, refrigerativus, mollificativus, illuminativus. Et sic patet quod sunt quatuor genera spiritualis rosis, videl.

Ros qui perficit stillans interiorius,

Ros qui inficit stillans exteriorius,

Ros qui reficit stillans posteriorius,

Ros qui proficit stillans superiorius.

Et ista de rore sufficiant, vide de pluvia & de aqua, &c.

Rosa. Nota, quod rosa est flos fragrantissimus, placentissimus, amantissimus, virtuosissimus,

Cujus decor,

Cujus odor,

Cujus valor

quasi cunctis floribus antefertur. Et potest significare rosa Mariam, Ecclesiam, Christum, & quemlibet martyrem seu justum. Sed quia in bibliis valde paucae sunt auctoritates de rosa, omitto gratia brevitas. Vide ergo in diversis locis ubi exempla habentur de rosa. Et maxime supra de licentia, ubi pone illa quae habentur in sermone de Lazaro Hierusalem, ubi Papa dat rosem auream, &c.

Rota. Nota, quod rota est instrumentum volubile & rotundum, facilius vertibile & mobile, strepitum faciens & clamorem. Est enim rota idem quod circulus seu sphaera, quamvis inter se differant aliquo modo. Dicamus ergo, quod invenitur

Rota { Naturalis,
Temporalis,
Supernalis,
Magistralis,
Scripturalis,
Virtualis,
Criminalis.

Ista enim sunt septem genera spiritualium rotarum. ¶ Primo dico, quod in mundo invenitur rota naturalis, & ista est illa quae omnia naturalia sunt in circulo & in rota. Caelum enim & omnes orbes continue circumveniunt & rotantur, rotunda enim sunt & mobilia more rotarum. Generatio etiam, id est, alteratio, rerum mutatio & variatio temporum, nihil sunt aliud nisi rota, continue enim volvuntur de uno statu ad alium, & semper reveniunt in idipsum. Unde 3. Reg. 7. dicitur, *bases lucernae templi habebant quatuor rotas & axes aereos.* Quia res naturales quae sunt bases & fundamentum omnium, habent quatuor rotas, quae scilicet volvuntur. Et istae quatuor rotae quatuor homines, quatuor tempora quatuor elementa designant. Istis enim rotis volvuntur omnia, & potissime vita nostra, & humana complexio naturalis. Ista enim continue moventur & rotantur, & nunquam in eodem statu versantur. Et ista est rota figuli, de qua dicitur Hier. 18. *Descendi, inquit, in domum figuli, & ecce faciebat opus super rotam, & dissipatum est vas, quod faciebat de luto.* Figulus enim noster est Deus, juxta illud Hier. 18. *Sicut lutum in manu figuli, sic vos in manu mea domus Israel.* Iste ergo figulus Deus super rotam humanam mortalitatis & fluxibilitatis vas humani corporis fabricat, quod tandem mors dissipat atque truncat. Et sic dico, quod ista est rota naturalis.

¶ Secundo dico, quod invenitur rota temporalis. Et ista est rota fortunae & mundani successus, quae more rotarum

Modo est alte,

Modo est basse,

Modo unus ascendit,

Modo idem descendit.

Et breviter mundus & status mundanorum casuum sive sint prosperi, sive adversi, semper sunt in rotatione & commotione, ita quod in mutatione & conversione istius rotarum, quod erat superius sit inferius, & quod inferius, sit superius, & hoc potissime fit in morte & in iudicio, ubi rota mundani status & fortunae penitus revoluta, inferiores fient superiores, pauperes divites, depressi sublimes, & e converso, magni fient parvi, divites egeni, majores minimi. Unde de Deo & ejus occulta providentia rotam huiusmodi gubernante dicitur Eccl. 38. *Figulus sedet ad opus suum, convertens pedibus rotam.*

¶ Tertio dico, quod est rota supernaturalis. Et ista est tumultus & strepitus divinorum iudiciorum, quibus terret ne deviant rectores. Ista autem rotae in ultimo iudicio specialiter resonabunt. Sunt enim inter animalia quaedam quae timent summe sonum & strepitum rotarum secundum Plin. Sic vere iusti valde debent timere strepitum diei iudicii, de quo Dan. 7. *Antiquus dierum sedet, & libri aperti sunt.* Et sequitur: *Rota ejus ignis accensus, fluvius igneus, rapidusque egrediebatur a facie ejus.* Loquitur enim scriptura more regum, qui quando vadunt ad praelium solent facere strepitum praeter multitudinem curruum & rotarum.

¶ Quarto

D Quarto dico, quod invenitur rota magistralis, & sic per rotam possunt intelligi prædicatores & doctores, qui more rotæ prædicando & docendo solent facere strepitum & tumultum Psal. 76. Vox tonitruus tui in rota.

E Quinto dico, quod invenitur rota scripturalis, & ista est volubilitas divinæ scripturæ, quæ more rotæ potest ad omnem partem volvi secundum intellectum & subtilitatem lectoris, Figurata in rota Ezechielis, Ezech. 1. & 10. quæ eras plena oculis ante & retro, & quæ sequebatur animalia sancta, & erat rota in medio rotæ. Scriptura sancta plena est oculis, id est, intellectibus variis & diversis. Ista tamen rotæ quatuor animalia, id est, quatuor Evangelistas sequitur, in quantum quicquid est in scriptura, totum ad quatuor Evangelia ordinatur. Rotæ vero in medio rotæ dicitur, quia testamentum vetus in testamento novo impletur, & testamentum novum in testamento veteri figuratur. Unde de rotis sacræ scripturæ potest dici illud Ezech. 20. Sume ignem, supple charitatem, de medio rotarum.

F Sexto dico, quod invenitur rota virtualis, & sic per rotam intelligitur quilibet homo justus, velox, volubilis, obediens, sollicitus & attentus, de quo Ezech. 11. Apparuit rota una supra terram. Ubi advertit, quod hic ostenditur cujuslibet justi volubilitas conversationis. Mobilitas operationis. Agilitas contemplationis. Probat conversationem apparitio generosa. Apparuit inquit. Probat operationem revolutio vigorosa. Rotæ. Probat contemplationem elevatio virtuosa. Super terram inquit, non infra.

G Septimo dico, quod invenitur rota criminalis. Et sic per rotam intelligitur status malorum, qui ad modum rotæ est valde tumultuosus, valde etiam mutabilis, volubilis & defensusus, de quo dicitur in Ps. 82. Deus meus pone illos ut rotam, ut sicut stipulam ante faciem venti. Et Ezech. 26. a sonitu rotarum & equorum movebantur muri tui. Et sic igitur patet, quomodo rotæ signat septemplex in scriptura. Sufficit, &c.

A Ruben. Nota, quod Ruben filius Jacob, unus scilicet de 12. Patriarchis, fuit ille qui Balaam concubinam patris sedavit, qui Joseph liberare tentavit, qui ultra Jordanem possessionem accepit & hereditavit, & qui tamen fratres suos ad prælium anteivit, & hostes præcedens alios expugnavit. Qui scilicet interpretatur videns filium visionis, seu etiam videns in medio, aut videns per medium. Possumus ergo notare, quod per Ruben potest intelligi vir perfectus, & etiam vir infectus. Vir dico perfectus, quia scilicet, iste est

Frater misericors cupit liberare,
Trans hoc sæculum vult hereditare,
Qui Exemplariter vult præambulare,
Dei filium vult considerare,
Se medium semper vult monstrare.

B Igitur dico, quod per Ruben intelligitur vir perfectus, quia hic misericors nritur salvare, quia scilicet Ruben visus fuit liberare Joseph de manibus impiorum fratrum Gen. 37. Unde Joseph in cisterna non reperto dixit puer non comparet, & ego quo ibo? Item justus trans istud sæculum vult hereditare, sicut sc. fecerunt illi de tribu Ruben, qui citra Jordanem hereditatem habere noluerunt, sed ultra, sicut dicitur Num. 32. quia sc. viri justi circa Jordanem, qui interpretatur rivus judicii, i. citra rivum mortis, hoc est dictum, in vita ista nolunt hereditatem habere Pl. 141. Portio mea Domine in terra viventium. Et alibi: Dominus pars hereditatis meæ, &c. Item justus dicitur Ruben, qui exemplariter vult præambulare, quia scilicet sicut filii Ruben præcesserunt filios Israel ad prælium contra hostes, sic justi contra vitia præcedunt exemplariter subsequentes, dicentes, scilicet illud Num. 23. Nos autem ipsi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Israel, ut sic dicat Dominus cuilibet tali Ruben illud Gen. 49. Ruben primogenitus meus tu fortitudo mea, tu principium dolorum meorum. Vivat Ruben & non moriatur Deus. 33. Item justus dicitur Ruben qui Dei filium vult considerare, quia scilicet Ruben interpretatur videns filium, seu etiam filius visionis Ge. 29. Genuit filium, & vocavit nomen ejus Ruben. Item justus dicitur Ruben, quia se medium semper vult monstrare. Medium enim & mediatorum se monstrat justus, quia, scilicet semper vult esse in medio æquitatis & debite justitiæ constitutus. Et ideo Ruben interpretatur videns in medio, aut videns per medium. Et ideo Ruben legitur Gen. 37. quod mediatorem inter fratres suos & Joseph se exhibebat, in quantum Ruben nitebatur liberare eum. Et breviter de filiis Ruben, i. de viris justis, constat quod Apoc. 7. dicitur: De tribu Ruben duodecim millia signati. Si autem per Ruben vis peccatores intelligere, dic quod isti

Diction. Berchorij.

Luxuria face maculantur,
Discordie lite perturbantur,
Injuria verbis effertantur.

Isti enim sunt immundi & luxuriosi. Unde Ge. 35. dicitur quod Ruben dormivit cum Bala concubina patris sui. Item sunt discordes & litigiosi Jud. 5. Diviso contra se Ruben magna minorum reperta est contentio Num. 16. Cohre, inquit, & Dathan de filiis Ruben surrexerunt contra Moysen. Item sunt verbosi & injuriosi unde Deut. 27. dicitur, quod filii Ruben fuerunt ordinati ad maledicendum.

Rubor. Rubedo. Nota, quod Rubedo secundum quod possum invenire, est

Color {
Igneus,
Rubeus,
Fulmineus,
Sanguineus,
Purpureus.

E Et hic est, quod multa potest significare. Signat enim charitatem & amicitiam, quæ est ignea 1 Th. 4. Rubicundiores ebore antiquo, sapphiro pulchriores. Item signat humilitatem & verecundiam, quæ est rosea Can. 5. Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Candidus dico per castitatem, Rubicundus per verecundiam venustatem. Item signat crudelitatem & savitiam, quæ est flammea Matt. 16. Hodie eris tempestas, rutilat enim iræ fulgur. Item signat etiam carnalitatem & luxuriam, quæ est carnea seu sanguinea. 4. Reg. 3. Viderunt Moabita aquas rubedas quasi sanguinem. Item poenitentiam & apparentiam, quæ est purpurea. Et sic signat martyres & sanguinem Christi & martyrum. Figurata in operimento tabernaculi, quod erat de pellibus arietum rubricatis. Exo. 26. Ideo Christi martyri dicitur Ecd. 36. Quare ergo rubrum est indumentum tuum. Et respondet: Torcular calcavi solus, &c. De martyribus dicitur Sapient. 10. quod Deus transfudit illos per mare rubrum, & transiecit eos per aquam nimiam.

C De rubore vero in quantum signat confusionem finalem, quam damnati in inferno sustinebunt, potest dici illud Luc. 14. Cum invitatus fueris ad nuptias, non recumbas in primo loco, ne forte honoratior te fuerit invitatus, & dicatur tibi, da huic locum, & tunc incipias cum rubore novissimum hunc locum tenere. Locus enim novissimus est infernus, qui scilicet cum rubore & verecundia possidetur, quando in hac vita nimis præsumitur & ambitur. Rubedo enim confusionem designat, eo quod cum quis verecundia suffunditur, facies ipsius rubricatur. Et dicitur vis per mare rubrum ubi filii Israel perambulaverunt, & ubi persequentium Egyptiorum periculum evaserunt, ibi tamen ipsi Egyptii submersi fuerunt & perierunt, & quo etiam transactio Israelitarum ad terram promissionis venerunt, quam, scilicet obtinuerunt & possederunt, potest designari poenitentia status, ubi, scilicet amaritudo est in contritione, rubedo vero verecundia in confessione, quia revera ibi Egyptii, i. damones & peccata delentur & submerguntur Psal. 135. Excussit Pharaonem & virtutem ejus in mari rubro, ibi filii Israel, i. Christi fideles devoti, scilicet & poenitentes & salvantur & liberantur Sap. 10. Transfudit illos per mare rubrum. Et. 1. Mach. 4. Meminote quomodo salvati sunt patres nostri in mari rubro. Ibi etiam, hoc circa maris rubri, id est, poenitentia fines justi habitant & commorantur, unde Num. 33. dicitur quod filii Israel fixerunt tentoria super mare rubrum: quia pro certo per mare rubrum, hoc est, per poenitentiam ad terram promissionis, hoc est dictum, ad terram paradisi, & ad statum salvationis de hoc sæculo pertransibunt. Unde Exod. 15. Tulit autem Moyses Israel de mari rubro, & egressi sunt per desertum Sur. Hæc igitur sufficiant.

Rubigo. Cum rubigo sit illud quod in metalli, ferri vel gladii superficie generatur, a quo scilicet splendor ipsius hebetatur, & substantia consumitur & damnatur, quæ etiam quandoque in aquis & segetibus invenitur, potest dici, quod per rubiginem intelligitur peccatum, quia, scilicet illud est quod metallum, i. fortem conscientiam inficit, infectam vero per remotionem corrodit, corrosam autem spiritualiter destruit & consumit. Ideo de anima peccatrice dicitur Ezech. 24. Va inquit, civitati sanguinum, olla clipeus rubigo in ea est, & rubigo ejus non exivit ex ea. Ista est etiam quæ segetes virtutum dissipat, & famem infernalis poenæ procurat Lev. 28. Fruges terræ tuæ rubigo consumet. Igitur necesse est quod talis rubigo per poenitentiam abstergetur, ut vasi seu metallo, hoc est dictum, animæ seu cordi humano pulchritudo quam perdidit, inferatur Prov. 25. Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum. Nam quando vas seu ferrum in igne ponitur, tunc liquecente metallo rubigo ipsius adnullatur.

yyyy

Quia

Quia pro certo quando anima peccatrix per contritionem liquefcit, rubigo peccati ab eo recedit & evanescit, & pristina munditia revertitur & recrefcit, unde ergo dicitur Ezech. 24. *Pone eam, scilicet ollam, i. animam peccatricem, super prunas vacuam, ut incalasciat a ejus, & liquefcit, & rubigo ejus consumatur.* ¶ Specialiter autem per rubiginem quæ adhæret ollæ & corrodit substantiam ejus, potest intelligi peccatum originaliter, quod animæ noscitur originaliter adhære, ipsamque per motus & concupiscentias continue molestare, nisi per baptismum tergatur coram eis substantiam videtur devorare, & per damnationem æternam consumere & gravare Joel. 1. *Residuum bruci comedit rubigo.* Sufficit. Vide de peccato.

A **Rubus.** Nota, quod rubus est frutetum seu arbor in desertis abundans & crescens, spinosa & lædens & pungens. Et quia spinæ suæ sunt recurvæ, vellera omnium vestesque hominum ipsam tangentium est dilacerans atque rumpens, rofas tamen candidas generans atque ferens, & ad medicinas varias valde valens. Est etiam arbor superius non erigens, sed ad terram interius respiciens & inclinans. Medulla enim plena est & abundans, & pro pastorum & pauperum edulio rubeos fructus portans. Tales fuerunt homines pœnitentes, & maxime Eremitæ & Anachoritæ, & etiam alii religiosi devoti. Quia pro certo isti in desertis & solitudinibus habitaverunt, spinis divini timoris & conscientie pungentis cum curvitate reverentie & honoris armati fuerunt, rosis patientie & candidæ pudicitie floruerunt, tangentes se, i. subditos seu socios male operantes per correctionem læserunt, & pupugerunt, sursum per superbiam non seerexerunt, sed inferius ad terram, i. ad mortem continue respexerunt, medulla pietatis & devotionis abundaverunt, & per diversas medicinas virtutum saluti hominum valuerunt, & pauperes suis fructibus nutrierunt. Testatur enim Plinius quod radix rosæ sylvestris, i. rubi contra morsum canis rabidi summe valet, quia, scilicet tales rubi, i. viri sancti contra morsum canis rabidi, i. contra tentationes diaboli solent valere, & sanitatis remedium procurare.

B ¶ Vel si vis dic, quod talis est pœnitentie virtus, vel etiam B. Virgo quæ bene figurata est in illo rubo qui ardebat & non comburebatur, & in quo dominus Moyse loquebatur Exod. 3. *Vadam, inquit Moyse, & videbo quare non comburebatur rubus.* Et tamen dictum est sibi: *Ne appropies, inquit, huc: Solve calceamenta de pedibus tuis, locus enim in quo stas, sanctus est.* Quia revera Maria, quæ rubi proprietates superius politas præ cunctis habuit ardere, hoc est dictum, virginitatem perdidisse visa est, in quantum scilicet filium genuit & peperit, incombusta tamen mansit, in quantum & in partu & ante & post partum virginitatem habuit & servavit. Deus enim in isto rubo per incarnationem latuit, & exinde, i. in carne ibi assumpta, Moyse, i. humano generi locutus est & prædicavit, rubumque istum, scilicet virginem gloriosam locum esse sanctissimum demonstravit, appropinquari tamen ad locum prohibuit, hoc est dictum, quod investigari mysterium divinæ incarnationis, partumque virginis & conceptionis per fatuam præsumptionem fieri denegavit Act. 7. *Apparuit autem Angelus in igne flamma rubi.*

C ¶ Sed si vis malo significato dic quod robus est amarus, ad terram, i. terrena inferius inclinatus, aculeis rapinæ plenus, & gentium, hoc est dictum, vicinorum velleribus, i. possessionibus trahendis & rapiendis intentus, fructibus tamen bonis, i. bonis operibus vacuus, omni soliditate fortitudinis & virtutibus privatus Lu. 6. *Neque enim de spinis colligunt ficus, neque de rubo vindemiant ruam.* Sufficit, quæ valde paucæ sunt autoritates.

Rudis. De ruditate seu rudi, incomposito, indocto & in gestu, & in acto, & intellectu materiali & grosso, multa possent dici, sed autoritates defunt. Vide ergo in tit. Imbecillus, Stolidus, vel Ineptus.

A **Ruere. Ruina.** Cum ruere nihil aliud sit quam subito & insperate cadere, inde est quod illud dicitur ruinosum, quod est propinquum & facile ad ruendum. Cum ergo inveniantur aliqui qui ruunt à statu suo spiritualiter, aliqui temporaliter, aliqui æternaliter, hinc est quod quædam

Ruina { Spiritualis, quæ est præcavenda,
Temporalis, quæ est toleranda,
Æternalis, quæ est formidanda.
Prima est ruina peccatorum,
Secunda est ruina miserorum,
Tertia est ruina damnatorum,

Prima ruina est interior,
Secunda ruina est exterior,
Tertia ruina est exterior.

B ¶ Prima est ergo ruina quam debemus cavere. Et ista est ruina peccati, quæ, s. homo ruit de gratia in culpam, de qua Eze. 18. *Agite pœnitentiam, & non erit vobis in ruinam iniquitas.* Sicut n. fortis ventus facit magnas arbores ruere, quanquam videantur fortiter radicatz, sic vere ventus diabolice tentationis facit quandoque ruere cadere & deficere à statu gratiæ & virtutum arbores, i. homines sublimes & fortes, qui videbantur alios in virtutibus eminere. Istud autem accidit, quando non sunt bene fundati in fundamento humilitatis, sicut sunt præsumptuosi, qui, s. nimis præsumunt de se ipsis, & alios ruentes contemnunt, tales n. permittit Deus ruere in peccatum, quia sicut dicitur Prov. 17. *Qui in ruina latatur alterius, erit impunitus,* unde Mat. 7. *Venerunt flumina, flaverunt venti, & irruerunt super domum illam, & cecidit, & fuit ruina illius magna.* Et vere magna & terribilis est ruina talium. Magna n. fuit ruina Luciferi, quando cecidit. Magna fuit ruina Adæ quando peccavit. Magna fuit ruina Petri quando negavit. Magna fuit ruina Judæ quando desperavit. Non est ergo bonum nimis præsumere, quia exinde contingit faciliter ruere & cadere Esa. 26. *Terram gigantum detrahes in ruinam.* Ista est ergo ruina quam debes præcavere.

C ¶ Item est ruina temporalis fortunæ, quæ, s. facit nos per multa infortunia cadere & ruere. Mundi n. ruinæ, tribulationes & pœnæ sunt sustinendæ, sicut propria onera, proprii census, & propriæ redonantiæ terræ nostræ. Parum n. sumus, & impossibile est quin à statu prosperitatis sapissime corruamus, & ideo pœnitentiam habere debemus, & laudare dominum, quoties ruinas hujusmodi sustinemus Lev. 9. *Laudaverunt dominum ruentes in facies suas.* Multa autem sunt quæ in ruinis & tribulationibus mundi possunt ad pœnitentiam nos movere, videl. quia tales etiam & ipsis majoribus sæpius inferuntur. Quia etiam ista à Deo occulte ordinantur. Quia insuper in istis fideles sups Deus consolatur. ¶ Quod n. ipsi majores sæpe patientur ruinam tota die videmus ad oculum. Alta n. ædificia & citius & periculosis ruunt quam infima. Sic vere altas personas videmus quandoque citius ruere, & periculosius declinare. Pro. 17. *Qui altam facit domum suam, querit ruinam.* Quod etiam à Deo proveniant hujusmodi ruinæ vel ad hominum punitionem vel ad probationem, patet Esa. 2. ubi dicitur: *Ruina hæc in manu tua.* Quod insuper Deus consoletur bonos quando sustinent hujusmodi ruinæ, patet in Ps. 109 ubi dicitur: *Iudicabit in nationibus, implebit ruinas, & illud Esa. 51. Consolabitur Deus omnes ejus ruinas.* Ista est ergo ruina quam debet justus sustinere.

D ¶ Tertio dico, quod est quædam ruina quæ abhorreere debemus. Et ista est illa ruina quæ peccatores per hujus mundi solatia ruunt inferius in infernum. 2. Mac. 15. *Cognoverunt Nicanorem ruisse cum armis suis.* Fulgur n. de cælo cum impetu ruit ad terram, & non solum usque ad terram, imo etiam se profundat infra terram. Sic vere peccator de cælo, i. de altitudine dignitatum ruit finaliter, & hoc non solum ad terram, i. ad sepulchrum, imo etiam infra terram, i. ad infernum, de quo, 2. Par. 14. *Ruerunt Aethiopes usque ad internecionem, quia domino cadente contriti sunt.* Et sicut in ruina magnorum ædificiorum fit magnus strepitus & tumultus, sic in ruina talium clamat atque tumultuatur, loquitur & murmurat totus mundus. Hic. 49. *A voce ruina ejus commota est terra.* Et possumus notare, quod istam ruinam æternæ mortis præcurant multa, videlicet,

Amor & amicitia perversorum,
Cultus & reverentia idolorum,
Contemptus & injuria divinorum,
Imprudens eloquentia labiorum,
Tumor atque superbia animorum,
Injusta præ eminentia malignorum.

Dico ergo quod æternam ruinam operatur perversorum amicitia. Unde Exo. 54. *Cave ne cum habitatoribus terra illius jungas amicitias, quæ tibi sint in ruinam.* Item idolorum reverentia Lev. 26. *Cadetis inter ruinam dolorum vestrorum.* Item divinorum offensæ Psal. 105. *Irritaverunt Deum in adinventionibus suis, & multiplicata est in eis ruina.* Item in labiorum mala eloquentia Prov. 25. *Os lubricum operatur ruinas spiritus.* Item malignorum præsentia. Unde Prov. 28. *Regnantibus impij ruina hominum.* Ista est ergo triplex ruina, sc. æternalis, externalis, internalis. Vide supra de cadere & similibus.

Rufus. Rufedo. Nota, quod in scriptura tam in bona quod in malo significato rufus dicitur, in scriptura Christus sanguine croentatus, Justus flamine rubricatus.

rus. Peccator crimine maculatus. Rufedo enim color est rubeus, sub nigris maculis punctuatus. ¶ Primo igitur dicam quod Christus dicitur rufus propter sanguinis cruentationem. Sanguis enim suae benedictissimae passionis carnem & pellem ipsius intravit. Et ideo iste in vacca rufa exitit figuratus, quia sicut dicitur Nu. 19. ad Moysen adducebatur vacca, à quo sc. occidebatur, & populus ejus sanguine expiatur. Moyses n. populum Judaicum designat, qui s. vaccam rufam, i. Christum occidit & immolavit, & sic populus fidelium à peccatis suis expiatus fuit. Unde ibid. sc. Nu. 19. dicitur: *Adducant, inquit, ad te vaccam rufam, &c.* Vide historiam. Christus igitur dicitur rufus propter sanguinis cruentationem.

¶ Secundo dico quod iustus dicitur rufus propter flaminis rubricationem. Calor n. interior & complexio cholericæ & ignea efficit colorem rubicundum & rufum. Sic vere ignis & calor sancti Spiritus quando abundat in homine, ipsum per charitatem facit rufum, & per honestam verecundiam rubicundum. Ut sic de quolibet tali dicatur illud. 1. Reg. 16. *Erant autem David rufus & pulcher aspectu.* Iste enim est ille Angelus, de quo dicitur Zac. 1. *Ecce, inquit, vir ascendens super equum rufum, & ipse stabat inter myrteta quæ erant in profundo.* Quia pro certo vir virtuosus equum rufum, id est, corpus charitate & verecundia rubicundum habet, & in profundo inter myrteta, hoc est in societate bonorum habitat atque manet. Myrtus enim arbor est, significans viros famulos & bonos. Myrtetum vero, hoc est, viridarium myrtorum, habitationem signat eorundem Zach. 6. *In quæriga prima equi rufi.* Et si vis dic, quod isti sunt religiosi, qui portant habitum rufum, &c. sed de hoc plene dixi in Reductorio meo morali, ubi Byblia figuram moralizans, de visionibus Zachariæ tractavi. Iustus enim dicitur propter flaminis rubricationem.

¶ Tertio dico, quod etiam vir impius dicitur rufus propter criminis maculationem. Et ideo de Esau peccatore dicitur Ge. 25. quod qui primus egressus est, rufus erat. Unde etiam iste dixi fratri suo ibidem: *Da mihi de coctione hac rufam.* Color n. rufus dicit Phisognomus, malitiam signat, & in facie subnigras maculas multas portat, & propter cholericam complexionem quam præterdit, ad vindictam & sanguinem cito volat. Talis certe est vir impius, quia sc. iste est iniquitate, & malitia plenus, maculis infamiae textus, & ad vindictam & iracundiam semper promptus. De malitia enim talium potest figuraliter dici illud Apo. 12. *Ecce, inquit, draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua septem.* Vide expositionem alibi, si vis, in reductorio meo prædicto. De iracundia autem istorum dici potest illud Apo. 6. *Ecce, inquit, alius equus rufus, & qui sedebat super eum, datum est, ut sumeret pacem de terra &c.* De infamia vero luxuriæ istorum potest dici illud Lev. 13. ubi dicitur, quod si cicatrix subrufa apparuerit in cute, iudicabatur esse leprosus. Sequitur: *Vestis, inquit, quæ alba vel rufa macula fuerit infecta, lepra, inquit, iudicabitur.* Lepa autem quæ inficit, vitium luxuriæ signat, &c. Vide in tit. Rubedo vel Rubor.

Nota quod rugitus est vox, & clamor leonis, sicut baritus est vox & sonitus elephantis. Et est rugitus quædam vox terribilis audientibus furorem pectoris significans à quo procedit. Et ut breviter transeamus per rugitum potest denotari omnis vox dolorosa, clamorosa, & præ pectoris impetu furiosa. Et sic nota quod invenitur

Rugitus poenitentium,

Rugitus prædentium,

Judicantium,

Prædicantium,

Rugitus Murmurantium,

Servientium,

Insulantium.

Dico ergo, quod præ dolore gemunt & rugiunt homines poenitentes Ps. 37. *Rugiebam à gemitu cordis mei.* Item dico, quod rugiunt iudices prædantes. Vox n. illorum debet esse sicut rugitus leonis ad terrendum malefactores, sicut ad rugitum leonis alia animalia deterrentur Amos 3. *Leo rugiet, quis non timebit?* Unde Pr. 20. *Sicut rugitus leonis, ita est furor regis.* Item rugiunt Deus & Angeli judicantes. Unde Joel. 3. & Amos 1. *Dominus de Sion rugiet, Hierusalem dabit vocem suam.* Ad litteram n. rugitus iudicii fiet circa Hierusalem & circa montem Synai, de quo Ose. 11. *Ipse rugiet, & formidabunt filii maris.* Item rugiunt homines indigentes. A quib. se liberatum videns, gratias agit Deo Sapiens Eccl. 51. *Liberasti inquit me à rugientibus, præparatis ad escam.* Item rugiunt prædicatores divi iudicia resonantes Job. 37. *Post cum rugiet sonitus.* Itē rugiunt re-

belles contra superiores murmurantes Hie. 2. *Super enim rugierunt leones.* Item rugiunt tyranni in subditos savientes Jud. 14. *Apparuit catulus leonis savus & rugiens.* Item dico, quod rugiunt damones insidiantes. Unde, 1. Pet. 5. *Adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, &c.*

¶ Cum igitur rugitus idem sit, quod terribilis vox leonum (quia sc. rugitus est vox leonum, mugitus bouum, garritus avium, & hinnitus equorum, baritus elephantum, grunnitus procorum, ruditus asinorum, balatus pecudum, sibilusq; serpentum) possum adhuc dicere quod sicut rugitus est terribilis vox leonis, sic multiplex rugitus, i. multiplex terribilis vox & sonus in sacra pagina reperitur scilicet rugitus

Mirifice dominantium,

Mœstifice poenitentium,

Juridice prædentium,

Famelice indigentium,

Authentice prædicantium,

Venefice murmurantium,

Tyrannice savientium,

Malignice nos mordentium,

Damnifice desperantium.

¶ Primo ergo dico, quod invenitur rugitus mirificæ dominationis. Et iste certe est ille rugitus, quem facit dominus in scriptura viris impiis comminando, & post hanc vitam in iudicio terribilius arguendo. De præsentis n. rugitu terribilis comminationis dicitur Ose. 11. *Dominus quasi leo rugiet, & formidabunt filii maris.* Filii n. maris, i. filii amaritudinis, sc. homines timorosi & poenitentes formidant & tremunt, quando rugitum leonis, i. verba Christi in sacra scriptura audiunt. De futuro vero rugitu quem in iudicio exercebit, quando, sc. impios iudicabit, potest dici illud Hie. 25. *Dominus, inquit, de excelso rugiet, & de habitaculo suo dabit vocem, rugiens fugiet super habitatores terra, & Amos. 3. Leo rugiet, quis non timebit?* Omnia enim animalia timent rugitum Leonis, etiam homo stupefit quando audit. Sic certe omnes homines tunc timebunt quando audient rugitum Christi etiam homines, i. viri rationabiles & iusti, timebunt asperitatem & sententiam iudicantis. Iste est igitur rugitus mirificæ dominationis.

¶ Secundo dico, quod est rugitus mœstificæ lamentationis, hoc est dictum, rugitus poenitentis. Quia revera sicut leo tunc rugit & frendet, quando prædam suam se percipit perdidisse, sic homo considerans quandam prædam & quantum lucrum amisit, præ dolore commissorum frendere pariter & dolere incipit Ps. 37. *Rugiebam à gemitu cordis mei, afflictus, & humillatus sum nimis.* Unde poenitens potest dicere illud Job. 3. *Antequam comedo suspiro, & quasi inundantis aqua, sic rugiet meus.* Poenitens enim debet habere suspirium contritionis, inundationem seu irriguum lacrymationis, vocem & rugitum doloris confessionis.

¶ Tertio dico, quod est rugitus magnificæ iurisdictionis. Sicut enim leo raro se ostendit familiarem aliis animalibus, nisi forte catulis secum nutritis, imo torvitare vultus & rugitu vocis sicut dictum est, terret eos: sic bonus prælatus & princeps nunquam decet subditis suis nimis familiaris esse, sed torvitare vultus, i. auctoritate personæ suæ, & rugitu etiam & terrore vocis suæ debet eos à malo coercere, & in obedientia debita continere. Prov. 20. *Sicut rugitus leonis, ita & terror regis,* princeps enim & iudex debet esse ita fortis, & ita etiam in loquendo severus, quod solo rugitu vocis suæ debet superbos quoslibet detertere. Zac. 11. *Vox rugitus leonum, quoniam vastata est superbia Iordanis.* Iste est ergo rugitus magnificæ iurisdictionis.

¶ Quarto dico, quod est rugitus famelicæ sed tristitiæ desolationis. Et iste est certe ille rugitus, & ille clamor quem miseri in paupertate & tribulationibus faciunt in hac vita, sicut sc. Esaias de se & suis similibus dicebat Esa. 59. *Rugiemus, inquit, quasi ursæ omnes, & quasi columba meditantur gememus. Expectamus iudicium, & non est, salutem, & elongata est à nobis.*

¶ Quinto dico, quod est rugitus authentice prædicationis. Prædicator enim alte clamans & communicans similis est rugienti leoni, qui s. solo rugitu suo infra circulum cauda factum continet ne exeant omnes feræ. Quia pro certo prædicator rugitu prædicationis suæ debet auditores taliter detertere, quod de circulo Dei mandatorum non audeant prorumpere vel exire. Unde de Israel Hie. 2. dicitur sic: *Super eam rugierunt leones, dederunt vocem suam.* Hic igitur rugitus authentice prædicationis.

¶ Sexto dico, quod est rugitus veneficæ murmurationis. De tractores n. terrent & inficiunt authores, & etiam illos de quibus

obloquuntur, quando contra eos, ipsos diffamando rugiunt & obloquuntur. Unde de talibus detractoribus potest dici illud Baruch 6. *Sacerdotes, inquit, sedent habentes tunica scissas. Sequitur, Rugiunt autem clamantes contra Deos suos sicut in cena mortui, quasi dicatur, quod detractores contra Deos suos solent facilliter murmurare.*

H Septimo dico, quod est rugitus tyrannicae depredationis. Tyranni enim more leonis rugiunt, & pradam & lucrum capere violenter semper querunt Soph. 3. *Principes in medio ejus quasi leones rugientes.* Et illud Pro. 28. *Leo rugiens, & ursus exsurgens, princeps impius super populum pauperem.* sicut enim rugiendo & saeviendo leo rapit, & si non potest rapere, magis rugit, sic tyranni rugiendo & comminando rapiunt alienum, & si rapere nequeunt, tunc amplius irascuntur. Unde Esa. 5. dicitur de tyranno: *Rora, inquit ejus quasi impetus tempestatis, rugitus ejus ut leonis, rugiet ut catulus leonum.* Et Ezech. 19. *Leo, inquit, factus est, & didicit capere pradam, & homines devorare.* Sequitur: *Et desolata est terra & plenitudo ejus a voce rugitus ipsius.*

I Octavo dico, quod est rugitus malignae machinationis. Et iste est ille quem diabolus nos tentando contra homines rugire & machinari non cessat. 1. Pet. 5. *Fratres sobrii estote & vigilate, quia adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens circumit quatenus quem devoret, cui resistite in fide.*

K Nono dico, quod est rugitus pestificae desperationis, ille sc. quo damnati in inferno reclusi dolent & rugiunt incessanter. Unde de inferno & rugitu habitatorum suorum dici potest illud Hie. 31. *Erit, inquit, Babylon in tumultu, habitatio draconum, stupor & sibilus.* Simul ut leones rugient, excutient comas velut catuli leonum. Et haec sufficiant. Vide supra de leone, &c.

A Cum ruminare & mastigare idem sit loquendo spiritualiter quod cogitare, desiderare, studere, & deliberare, multa possent dici, sed auctoritates desunt. Vide si vis in reductorio meo super Levi. 11. ubi fit mentio de animalibus ruminantibus in lege mundis vel immundis.

A **Rumor.** Nota, quod rumor dicitur novitas alicujus facti de novo auribus publicata. Vide supra in tit. novitas, quia auctoritates non sunt.

A **Rumpere.** Nota quod rumpere idem est quod continuitatem interciderere vel cessare. Et potest significare in bono & in malo. In bono enim signat dissolutionem culpae & tentationis, & sic dicitur in Psal. 2. *Dirumpamus vincula eorum, & projiciamus a nobis jugum ipsorum.* In malo vero designat diruptionem culpae & tentationis, spiritualium bonorum, & Dei specialiter mandatorum. Et ideo breviter nota, quod rumpunt

Boni culpae pravitatem,
Mali morum honestatem,
Mors vitae vanitatem,
Fortuna mundi prosperitatem,
Diabolus bonorum tranquillitatem,
Deus malorum potestatem.

Quod ergo boni rumpant culpae pravitatem, patet Jud. 16. dicitur, quod *Samson rumpit vincula Dalila*, quomodo si rumpat quis filum de stupa. Item quod mali rumpant motum honestatem, patet Luc. 8. ubi demoniaco dicitur quod *ruptis vinculis agebatur a demonijs in deserto.* Item & mors rumpat vitae vanitatem patet Eccl. 7. *Antequam rumpatur funis argenteus, & confringatur hydra super fontem.*

Item quod fortuna rumpat mundi prosperitatem patet Gen. 7. ubi dicitur, quod *rupti sunt omnes fontes abyssi.* Et Esa. 59. *Ova aspidum ruperunt, & telae aranea texerunt, quae scilicet difficiliter texuntur, & facilliter rumpuntur.* Item quod diabolus rumpat bonorum tranquillitatem, patet Job. 30. ubi de demonibus potest dici illud: *Quasi rupto muro & aperta janua irruerunt in me.* Item quod Deus rumpat malorum potestatem & pompositatem, patet Luc. 5. ubi dicitur, quod *vinum novum rumpit utres veteres.*

B Si vero ulterius vis aliquid dicere de ruptura, dic quod in scriptura reperitur ruptio quam facit

Christus,
Justus,
Stultus,
Lexus,
Fletus.

Primo dico quod ruptio quam facit Christus. Et ista pro certo est illa qua Deus dirumpit diversimode diversa. Ipse enim dirumpit

Scelera, quae mentes vinculant,
Aspera, quae justos jaculant,
Prospera quae mali cumulant.

Dirumpit dico scelera quae vinculant mentis libertatem. Peccata enim funes & vincula dici possunt, quibus scilicet anima taliter vinculatur, quod non nisi per Dei gratiam liberatur, sicut dicitur Ec. 7. *Funiculus triplex difficile rumpitur.* Peccatum n. dicitur funiculus, eo, scilicet quod triplicem animae potentiam ligat, videlicet intellectum, memoriam, voluntatem. Sed pro certo vincula diaboli Deus rumpit, quando gratiam suam in mentem influit & intundit. Exemplo scilicet, sapphiri lapidis preciosi, de quo scilicet, dicit lapidarius, quod vincula tacta dirumpit. Et ideo in Psal. 115. dicitur: *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis.* Quod potissime contingit in inferno, quando Christus ruptis vinculis diabolicae potestatis, ipsos inde eripuit & extraxit Psal. 106. *Eduxit eos de tenebris & umbra mortis, & vincula eorum dirupit.* Deus ergo dirumpit scelera quae vinculant mentis libertatem.

Deinde dico, quod dominus dirumpit aspera, quae jaculantur iusti bonitatem. Asperitates enim mundi tribulationum, quibus sc. in hoc mundo affliguntur iusti, quandoque Deus misericorditer rumpit, sicut ad literam factum fuit de temporalibus vinculis B. Petri Act. 12. Unde Hier. 30. *Conteram jugum (scilicet Israelis) de collo suo vincula ejus dirumpam, & non dominabuntur ei amplius alieni.*

Denique dico, quod dominus dirumpit prospera quae cumulant culpae pravitatem. Deus enim fatuorum prosperitates dirumpit, & per temporales & aeternales adversitates gaudia perverforum subvertit Psal. *Tu dirupisti fontes & torrentes, tu siccasti fluvios Eban.* Deus enim irritatus nequitia impiorum solet primo secretum suae patientiae rumpere juxta illud Gen. 7. *Rupti sunt omnes fontes abyssi, & cataraetae caeli apertae sunt.* Et post solet iram suam contra eos fulminare, & eorum prosperitates & gaudia dirumpere & vastare. Sicut enim videmus quod rupta nube fulmina mittuntur, tonitrua audiuntur, & pluvia inferius in terram jaculantur & transmittuntur (Psal. 104. *Dirupit petram, & fluxerunt aquae, abierunt in sicco flumina.* Unde etiam dicit Dominus de impiis Oze. 13. *Occurram eis quasi ursa raptis catulis, & dirumpam interiora jecoris eorum*) sic etiam Christus. Patet igitur quod est ruptio quam facit Christus. Secundo principaliter dico, quod quam facit iustus. Et ista certe est illa qua quis

Peccatorum rumpit habenas,
Miserorum rumpit catenas,
Malignorum rumpit sequelas.

Rumpit dico iustus vitiorum habenas Psal. 2. *Dirumpamus vincula eorum, & projiciamus a nobis jugum ipsorum*, scilicet demonum vel vitiorum. Item rumpit iustus miserorum catenas Esa. 58. *Dimitte eos qui confracti sunt liberos, & omne onus dirumpe.* Item dirumpit iustus impiorum sequelas hoc est dictum, concordias & foedera hominum perverforum, sicut scilicet monebat Asa rex Juda regem Syriae dicens 2. Par. 16. *Rupto itaque foedere quod habes cum Basa, cum facias a me recedere.* Ista est ergo ruptio quam facit iustus.

Tertio principaliter dico, quod est ruptio quam facit stultus seu impius vel injustus. Mali enim dirumpunt & rumpunt scilicet

Divina mandata,
Foedera jurata,
Secreta ligata,
Honestas relaxata.

Divina inquit mandata, quia pro certo rumpunt vincula mandatorum nec iugo Dei, quod est obedientia & observantia, ferri possunt, exemplo, sc. illius demoniaci, qui ruptis vinculis agebatur a demonibus in deserto, sicut dicitur Luc. 8. Quod potissime potest dici de insolentibus & apostatis, quos vincula mandatorum seu obedientiae nulla tenent Hie. 2. *A saeculo confraxisti jugum, rupisti vincula mea, & dixisti non serviam.* Et Hie. 5. *Noluerunt, inquit, accipere disciplinam, induraverunt facies suas supra petram, noluerunt reverti.* Sequitur: *Ecce hi simul confraxerunt jugum, ruperunt vincula, &c.* Rumpunt ergo mali divina mandata. Item mali dirumpunt foedera jurata, quia scil. vincula foederum, & naturales etiam leges, quae sunt de jure gentium, tales rumpunt, & omnem fidelitatem confundunt, sicut de illo Antiocho dicitur 1. Mac. 6. *quod ruptis citius juramentum quod juravit, &c.* Item mali dirumpunt secreta collata seu ligata, sc. secreta cordis sui, quia, sc. nullum proprium secretum sciunt celare, similes utribus seu doliis plenis musto, quae si aperta admittantur non rumpuntur, si vero clausa fuerint & obstru-

obstrusa, statim per violentiam spiritus qui ibi perebullitionem dilatur & generatur, necesse est quod rumpantur. Sic vere multi sunt qui melius tenent res apertas quam clausas, & minus tentantur dicere & revelare res communes & publicas quam secretas. Quod patet sic, quia quicquid eorum fidelitati committitur, statim totum illud secretum rumpitur & omnibus publicatur. Unde illud Eliu dicebat Job 33. *Et venter meus quasi mustum absque spiraculo, quod lagunculas primas dirumpit* Mat. 9. *Rumpuntur & vinum effunditur.* Item mali dirumpunt honesta relata, scilicet bonam famam aliorum, quam scilicet per detractionem dissipant & dirumpunt. Unde Mat. 7. *Ne conversi canes dirumpant vos.* Ista est ergo ruptio quam facit stultus.

G Quarto vero dico, quod invenitur ruptio quam facit lethus hoc est dictum, mors temporalis, scilicet & aeterna, quia mors temporalis rumpit, dissipat scilicet.

Corporum naturam,
Charorum juncturam,
Fortunae figuram.

In morte enim tam temporali quam aeterna maxima fit disruptio, divisio & destructio. De quibus supra satis dixi, ut, scilicet de disruptione mortis aeternae, quae, scilicet animam dissecat & dirumpit, dicatur illud Esa. 19. *Dirumpetur spiritus in visceribus ejus, & consilium ejus precipitabo.* Et Sap. 4. dicitur sic: *illos, inquit, Dominus iridebit. Et erunt post hac decedentes sine honore, & in contumelia inter mortuos in perpetuum, quoniam dirumpet illos inflatos sine voce, & commovebit illos a fundamentis, & usque ad supremum desolabuntur.* Sufficit de Rumpere & Dirumpere.

A Rursus, Rursum. Cum Rursus ubicunque adjungatur, semper significet iterationem, multiplicationem vel reversionem, possum breviter notare quod in scriptura invenitur rursus

Corporalis resurrectionis,
Spiritualis reformationis,
Vitalis iterationis,
Criminalis reformationis.

¶ Primum Rursus fiet in temporum ultimis finibus, quia, scilicet in novissimo die de terra surrecturus sum, & rursus circumdabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum salvatorem meum. Job. 19. Unde etiam de rursus resurrectionis dicebat ipse Job. 19. *Rursus post tenebras spero lucem.* Vide supra exempla de resurrectione. **¶** Secundum rursus fit in pectorum intimis cordibus vel sordibus, scilicet rursus poenitentiae spiritualis, quo scilicet homo post peccatum rursus vertitur ad vitam salutis. De isto dicitur Job 14. *Putasne mortuus homo (supple per peccatum) rursus vivat, supple per gratiam, quasi dicatur, difficile est, tamen est possibile.* Et de hoc dicitur Job 18. *Si praecisum fuerit lignum, rursus virebit, & rami ejus pullulant.* Vide supra de poenitentia & conversione. **¶** Tertium rursus fit in operum opportunis fructibus. Et istud est illud quo justus rursus, id est, iterum & iterum multiplicat opera bona sua, similes naturae, quae non est contenta semel producere fructus, imo tam in arboribus quam in animalibus rursus & rursus omni anno multiplicat & renovat fructus suos, sic isti bona opera. Unde Job. 36. *In manibus abscondit lucem, & praecipit ei ut rursus adveniat.* **¶** Quartum Rursus fit in scelerum pessimis fructibus. Et istud est illud rursus quo mali rursus non cessant reiterare, renovare & facere malefacta. De quo dicitur Hebr. 6. *Rursus crucifigentes in semetipsis filium Dei.* Istud est ergo quadruplex rursus. **¶** Sed si vis dicere adhuc de bono Rursus, hoc est dictum, de bona & virtuosa bonorum operum multiplicatione & iteratione. Et sic dic, quod isti semper volunt & querunt, scilicet rursus

Concipere ut bona pariant,
Effodere ut aquam hauriant,
Respicere si bona veniant,
Comedere ut rursus dormiant,
Quiescere ut alta videant,
Consulere Deum ne pereant,
Tremescere ut fletu medeant,
Horrescere vana quae transmeant,
Acquiescere sanctis, ut valeant,
Resurgere ut semper videant,
Consolantur ut coelum habeant,

Dicam ergo quod justus rursus concipit, ut bona rursus pariant virtutum opera. Non enim sufficit justis semel bona opera concipere & parere, imo rursus & saepius nituntur bona opera parere. Gen. 30. *Rursusque Bala concipiens peperit alterum filium, item*

rursus effodiunt, ut rursus hauriant gratiae munera. Effodiunt dico, scilicet per humilitatis profundum Gen. 26. *Rursus Isaac fodit alios puteos.* Sequitur: *Foderunt in torrenti, & invenerunt aquam vivam.* Item justus rursus respiciunt, si forte veniant bona vel prospera. Quia scilicet justus quando aliquid orando a Domino petit, non debet cessare si statim non exauditur, sed rursus & iterum attendere & respicere, quousque veniat, quod optavit. Unde Helias daturus aquam populo dicebat 3. Reg. 18. puero suo: *Ascende, & prospice contra mare.* Et rursus ait illi: *Revertere septem vicibus, septima autem vice peracta facta est pluvia grandis.* Item viri justus cibos accipiunt, ut rursus dormiant in patris dextera. Justus enim iterum comedunt & recipiunt corpus Christi, ut iterum per devotionem dormiant & quiescant. Unde de Helia dicitur 3. Reg. 19. quod ipse comedit, & bibit, & rursus obdormivit. Item justus rursus requiescunt, & ita somniant laxa vel aspera. Et sic de Pharaone dicitur Gen. 14. quod rursus dormivit & vidit aliud somnium. scilicet de septem spicis & plenis & vacuis. Sequitur ibidem: *Rursus sopore depressus vidit somnium &c.* Item justus rursus consulunt Deum, ne pereant per lethi vulnera 1. Reg. 24. *Rursus ergo David consulit Dominum.* Item justus rursus contremiscunt, ut rursus defleant culpas & scelera Job 34. *Flante Deo concrevit gelu, & rursus latissime funduntur aqua.* Item justus rursus perhorrescunt bona, quae transmeant in vita misera, scilicet bona temporalia. Eccl. 1. *Videns mala universa esse sub Sole, & cuncta vanitatem & afflictionem spiritus, rursus detestatus sum.* Item isti rursus deprecantur, ut ipsis valeant superari, sicut scilicet de Helia dicitur Jacob. 5. *Rursus oravit, & coelum dedit pluviam.* Item justus formantur ut rursus gaudeant sursum in aethera. Unde de spirituali resurrectione & de reformatione ista dici potest illud Dan. 9. *Rursus aedificabitur platea, & Joan. 2. Rursus videbo templum sanctum tuum: & Zach. 12. Rursus habitabitur Hierusalem.* Item justus rursus consolantur, ut tandem habeant coelum & sydera Job 17. *Rursus post tenebras spero lucem.* Et Baruch. 4. *Qui induxit vobis mala, ipse rursus adducet vobis sempiternam jucunditatem cum salute vestra.* Sic ergo rursus sumitur in bono.

¶ Iterum vero dico, quod Rursus quandoque sumitur in malo. **C** Quia scilicet viri peccatores & impii multiplicat & iterant mala sua. Habent enim unum rursus

Carnalis infectionis,
Mentalis praesumptionis,
Realis dissensionis,
Lethalis oblivionis,
Finalis perditionis.

In istis enim rursus iteratur carnis affectio. Ista est enim Dalila, de qua dicitur Judic. 16. quod rursus Dalila vincit Samsonem, Item in his rursus iteratur mentis praesumptio, & sic dicitur Judic. 20. quod filii Israel rursus fortitudine & numero confidentes conflixerunt contra filios Benjamin & videri sunt. Item in ipsis rursus iteratur dira dissensio. Unde 2. Reg. 21. *Factum est rursus praelium Philistinorum contra Israel.* & 4. Reg. 24. *Rursus rebellavit Joachim contra Nabuchodonosor.* Item in istis iteratur caeca oblivio. Heb. 5. *Cum deberetis magistri esse propter tempus, rursus indigeris ut doceamini.* Item in ipsis iteratur dura perditio, seu etiam damnatio. Unde 4. Reg. 1. dicitur, quod rex Israel rursus misit alium principem ad Heliain, quia loquebatur superbe descendit ignis de caelo & devoravit illum. Sufficit vide in titulo iterum & in titulo Reverti, & supra de retro & retrorsum, & similia, &c.

S Abbathum. Nota, quod sabbathum accipitur pro festivitate. Dies n. sabbathi fuit prima dies, quae praecipua est a Domino feriari. Ista n. fuit & ista dies septima, quae sabbathum dicitur, a Saturno qui prima hora diei sabbathi dominatur. Istud igitur sabbathum fuit in praecipuo ad litteram observatum, sed tandem in lege Evangelica, sabbathum spiritualiter intellectum, in diem dominicum est mutatum, & alia festa Ecclesiae dilatarum. Praeceptum enim de observantia sabbathi partim fuit caeremoniale, & sic transit: partim fuit morale, & sic in nova lege remansit. Sabbathum enim idem est, quod requies, quia sicut dicitur Ge. 2. *Dominus in sabbatho requievit.* signans requiem spiritualem, & cessationem a vitiis, quae principaliter in sabbathis & solennitatibus est habenda. Quia tamen non est intentionis meae loqui scientialiter, sed solum moraliter, possum notare quod in scriptura fit mentio de quatuor generibus sabbathorum, videlicet de Sabbatho

Exte-

Exteriori,
Interiori,
Anteriori,
Superiori.

Primum fuit sabbathum legale,
Secundum est sabbathum mentale,
Tertium est sabbathum festive,
Quartum est sabbathum æternale.

B ¶ Primum fuit sabbatum iudeorum. Istud enim servaverunt Iudei ita stricte, quod nec ignem accendere, nec aliquid coquere, nec ultra mille passus ire de suis tabernaculis audebant. Istud ita ad literam servaverunt, quod etiam ipsam terram colere sabbatho noluerunt, nam septimam diem & septimum annum sabbathum vocaverunt. Septima enim dies erat sabbatum Ex. 20. *Memento ut diem sabbathi sanctifices.* Septimus autem annus erat sabbatum terrarum, quo sc. etiam ipsa terra non colebatur, sed quasi quiescere in suo sabbatho videbatur Lev. 5. *Septimo anno sabbatum eris terra.*

C ¶ Secundum sabbathum est devotorum. Isti enim celebrant sabbathum spirituale in corde suo, in quo s. ab operibus servilibus, i. à vitiis requiescitur, in quo Deus laudatur & honoratur, in quo insuper sacrificium Deo spiritus contribulatus in ara cordis, & in igne & fervore charitatis offertur Levit. 16. *Sabbathum requietionis est, id est, requietionis animi.*

D ¶ Tertium sabbathum est sabbathum Christianorum, & istud est sabbathum festivitatum Dei & sanctorum, quæ debemus colere & festinare, & in quibus nos debemus in Dei & sanctorum laudibus occupari Ezech. 46. *Adorabit populus terra in sabbathis, & in calendis.*

E ¶ Quartum sabbathum est beatorum. Gloria enim æterna dicitur sabbathum, quia ibi est

Requies sine labore,
Festivitas sine dolore.

Istud enim est illud sabbathum, in quo post laborem hebdomada huius vite tranquilliter sine timore beatæ animæ requiescunt Esa. 58. *Vocaberis sabbathum delicatum.* Et sic ergo patet quod per sabbathum potest omnis festivitas designari, & ideo ad culturam sabbathi, i. omnium tam spiritualium quam temporalium festivitatum monet nos Deus, dicens Ex. 31. *Custodite sabbathum meum.* Quia sicut dicitur Nec. 11. *Precepta bona & sabbathum sanctificatum ostendisti eis.*

F ¶ Breviter ergo possumus notare, quod in diebus sabbathorum & festorum, si ipsa bene volumus colere, plura necessaria requiruntur. Est enim necessarium,

Abstergere facies carnalitatis,
Deponere pondus cupiditatis,
Peragere opus utilitatis,
Persistere statum stabilitatis,
Adorare culmen divinitatis,
Informare plebem simplicitatis,
Cogitare statum mortalitatis,
Manducare cibum suavitatis,
Liberare à poenis adversitatis.

¶ Quod ergo in istis sabbathis sit carnalitas abstergenda, patet Esa. 65. ubi dicitur, quod *beatus vir custodiens sabbathum ne polluat illud.* Quod est contra multos qui magis tunc vacant pollutionibus carnalitatibus & immunditiæ quam in aliis diebus, quibus dicitur Ezech. 22. *Sanctuarium meum spreveritis, & sabbathum meum pollueritis.*

¶ Item quod ibi sit cupiditas deponenda, patet Hie. 17. ubi dicitur: *Nolite onera portare die sabbathi.* Onera enim signant pondus terrenæ cupiditatis, & onus terrenorum negotiorum, quæ scilicet in sabbathis nullatenus sunt ferenda. Quod est contra illos, qui magis se implicant in secularibus negotiis in festivitatis, quam alias, sicut patet de usurariis & mercatoribus. Unde Neem. 23. *Videlicet calcantes torcularia in sabbatho.* ¶ Item quod in festis sit operum utilitas exequenda, patet Mat. 12. ubi dicitur: *Itaque licet sabbathis benefacere.* Quod est contra illos qui magis vacant in diebus festivis ad mala opera, quam ad bona, de quibus Ezech. 20. *In preceptis meis non ambulaverunt, iudicia mea projecerunt, & sabbatha mea violaverunt.* ¶ Item quod in festis sit stabilitas amplectenda, patet Mat. 24. ubi dicitur: *Orate ut non fiat fuga vestra in hyeme, vel in sabbatho.*

¶ Item quod ibi sit divinitas adoranda, patet, Ezech. 46. ubi dicitur: *Adorabit populus in sabbathis.* Item quod ibi sit simplicitas informanda & docenda, patet Mat. 6. ubi dicitur: quod Christus fa-

cto sabbatho incepit in synagoga docere. ¶ Item quod ibi sit moralitas meditanda, patet Mat. 28. ubi dicitur, quod *valde mane una sabbathorum veniunt ad monumentum orto jam Sole.* Venire autem ad monumentum nihil aliud est, quam mortis memoriam habere. ¶ Item quod ibi sit Eucharistia suavitas manducanda, patet Luc. 14. ubi dicitur, quod *Iesus intravit in domum cuiusdam Pharisei sabbatho manducare panem.* ¶ Item quod in festis sit miserorum calamitas supportanda, patet Lu. 14. ubi dicitur: *Sibos cadit in foveam, sabbatho liberatur.* Et sic ergo patet, quomodo plura sunt necessaria ad spirituales observantias sabbathorum. Sed pro certo charissimi hodie non sic, quia proculdubio pauci sunt hodie, qui in observantia festivitatum faciunt supradicta. Diabolus n. plus nititur tentare homines de peccatis in festis, quam alias, juxta illud 2. Mac. 15. ubi ille Nicanor cogitavit cum omni impetu die sabbathi committere bellum. Et ideo quia magis ubi urget diabolica tentatio, major est hodie vitiorum commissio, quia breviter non est hodie, qui digne colat festa, vel qui digne observet sabbatha, quinimo in modernis festivitatis & sabbathis plura sunt hodie diabolica maleficia, quam divina officia, plura peccata, quam sacramenta, plura delicta, quam preparamenta animæ. In festis n. modernis corpora lautius pinguantur, ludi & choreæ frequentantur, gentes superflue adornantur, & immundis operibus plus quam alio tempore occupantur. Nota. Serpentes n. plus nocent de die Sole præsentem, quam de nocte illo absente. Sic mali plus peccant in festivitatis in præsentia Dei & sanctorum, quam in aliis diebus. Quod potissime apparet in istis, qui in festis non veniunt ad Ecclesiam ad audiendum divina, sed potius ad committendum delicta, sicut sunt illi qui ad videndum mulieres visitant Ecclesias & cætera similia. Unde proculdubio jam videmus fieri illud quod alias fuit dictum 2. Mac. 5. quod *templum luxuria & commestationibus erat plenum, & scortantium cum meretricibus.* Et sequitur: *Neque autem sabbatha custodiebantur, neque dies solennes more patrio servabantur.* Et ideo proculdubio Dominus hodie in nostris sabbathis non delectatur, sed ipsa potius abominatur, sicut dicitur Esa. 1. *Neomeniam, sabbathum & festivitates alias non feram, iniqui sunt cætus vestri, incensum abominatio est mihi.* Non sic, sed custodiamus sabbatha sicut dictum est, juxta illud Deut. 5. *Observa diem sabbathi, & sanctifica eum.* Ista sufficiant de sabbatho. Vide supra de Celebrare.

Sacrificium. Sacrificare.

Nota, quod cum sacrificium idem sit, quod officium seu sacramentum oblationem facere vel offerre, & sit sacrificare vel offerre sub specie gratiæ, vel veniæ, vel gloriæ impetranda, possumus notare, quod sacrificium sumitur in bono & in malo, secundum quod videmus, quod non solum inveniuntur sacrificia sanctorum, sed etiam sacrificium idolorum. Opera enim nostra, actus & affectus sunt quædam sacrificia quæ si bona sint, sunt sacrificia virtuosa, si vero mala, tunc sunt sacrificia vitiosa. Dico ergo, quod est invenire, sc.

¶ Mirabile,

Sacrificium quod est
Laudabile,
¶ Damnable.

Primum est, quo sacrificamus corporis munera gloriosa,
Secundum, quo sacrificamus Domino opera virtuosa,
Tertium, quo sacrificamus dæmoni scelera vitiosa.

¶ Primum ergo sacrificium est cum summa reverentia offerendum, quia pro certo sacramentum seu sacrificium Eucharistia est offerendum, non à personis immundis, sed ab hominibus humilibus & honestis, Deo placitis, reconciliatis & gratis, juxta illud 2. Mac. 13. *Reconciliatus, obtulit sacrificium.* Quod primo Deo Patri pro peccatis nostris in ara crucis fuit oblatum, quod etiam à sacerdotibus in altari, & in sacramento continue sacrificatur, figuratum Lev. 2. dicitur, quod *de simila sacrificium coctum in clibano immolatur:* & Lev. 23. ubi præcipitur, quod *novum sacrificium Domino de novis novarum frugum panibus offeratur.* Quia s. sacrificium istud ad literam de simila (quantum ad suam primordiale materiam) conficitur, in clibano coquitur, & sic in altari Deo offertur, ubi in corpus Christi transformatur. Verumtamen nota, quod quoties simila sacrificabatur, semper oleum apponebatur, & semper in clibano coquebatur, sicut dicitur Lev. 26. *Ad denotandum quod illi qui sacrificant corpus Christi, debent habere ardorem dilectionis, & oleum devotionis & cōpassionis.* Nu. 7. *Simila cōspersa oleo in sacrificio.* Quævis proculdubio de multis possit hodie dici illud Joel. 1. *interit de domo Dei nostri sacrificium & libatio.* Quia sc. pauci sunt hodie in domo Dei (quæ domus sumus nos, teste

Aposto-

Apostolo Heb. 3.) qui sacrificium istud faciant, & qui libationem devotionis habeant. Istud ergo sacrificium est cum summa reverentia offerendum.

C Secundum sacrificium est laudabile, quod est cum diligentia faciendum, & istud est sacrificium spirituale, quo homo offert spiritualiter se & sua Domino s. personam & bona. Et sic illa spiritualiter Deo sacrificat, qui cor, verbum & opus ad ipsum ordinat. Et sic breviter potes notare, quod invenitur

Sacrificium {
Contributionis,
Confessionis,
Correctionis,
Devotionis,
Dilectionis,
Orationis,
Afflictionis,
Religionis,
Gratiarum actionis.

De sacrificio contributionis dicitur in Pl. 90. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* De sacrificio confessionis dicitur Mala. 3. *Placebit Deo sacrificium iuda & Hierusalem.* Iuda enim confitens interpretatur. De sacrificio correctionis Plal. 4. *Sacrificate sacrificium iustitia, & sperate in Domino.* De sacrificio devotionis dicitur Num. 28. quod sacrificia singulorum erant ex simila conspersa oleo. Simila enim & oleum dulcedinem devotionis designant. De sacrificio dilectionis dicitur Levit. 6. *Omne sacrificium sacerdotum igne consumeretur.* Ignis enim ardorem dilectionis signat. De sacrificio orationis dicitur in Pl. 140. *Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* De sacrificio afflictionis dicitur 1. Ed. 9. *In sacrificio vespertino surrexi de afflictione mea.* De sacrificio religionis dicitur Ex. 3. *Viam trium dierum eamus, ut sacrificemus Deo nostro in solitudine.* De sacrificio laudis & gratiarum actionis dicitur in Pl. 49. *Sacrificium laudis honorificabit me, & illiciter, quo ostendam illi salutare Dei.* Ista sunt sacrificia offerenda & Deo spiritualiter exhibenda, quia proculdubio sicut dicitur Ec. 35. *Salutare sacrificium attendere mandatis, & discedere ab iniquitate.* Et si vis potes ponere, quo antiquitus sacrificabantur Boves, Oves, Tauri, Hœdi, Columbae, Turtures, Oleum, Farina, & sic de aliis, quæ omnia possent exponi, nisi esset prolixum, & ideo vide de Hostia, & de Offerre. Istud ergo est sacrificium laudabile, quod est cum diligentia faciendum.

D Tertium est sacrificium damnable, quod est cum vigilantia fugiendum, & illud est sacrificium malorum operum, quod diabolo faciunt peccatores, 1. Mac. 2. *Accessit quidam Judæus in oculis omnium sacrificare idolis.* Antiquitus enim solebant sacrificare filios & filias suas dæmoniis, & etiam in aliquibus partibus India, aliqui sunt qui idolis suis immolant & sacrificant semetipsos. In presentia enim idoli se occidunt, & sic pro Deo se mori dicunt. Sic vere charissimi hodie multi sunt, qui diabolo & se & filios suos, id est, se & imitatores suos sacrificant & offerunt, in quantum mala opera faciunt, & in quantum ad voluntatem ipsius vivunt. Unde nota, quod sacrificant diabolo quidam

Sacrificium {
Superbia,
Pigritia,
Injustitia,
Luxuria,
Rapina seu avaritia.

De sacrificiis superbia dicitur 3. Reg. 22. *Adhuc populus sacrificabat in excelsis.* Et Es. 65. *Sacrificaverunt super montes.* De sacrificiis pigritia dicitur in Pl. 150. *Comederunt sacrificia mortuorum.* Pigri enim dicuntur mortui, quia non possunt se movere. De sacrificiis injustitia dicitur Sap. 12. quod odibilia opera faciebant medicamina & sacrificia injusta. De sacrificiis luxuria dicitur Sap. 12. quod Aegyptii obscura sacrificia faciebant, hoc est dictum, opera luxuria, quæ semper volunt fieri in obscuro. De sacrificiis vero rapina & avaritia dicitur Eccl. 36. *Qui offert sacrificium de substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris.* Sic ergo patet, quo modo sunt sacrificia sceleris vitiosi. Sacrificia operis virtuosi. Sacrificia muneris gloriosi. Sufficit de sacrificio. Vide supra de hostia & de offerre.

A Sacramentum. Quia loqui de sacramentis magis pertinet ad scientiam quam ad mores, quamvis ipsa sacramenta sunt remedia contra peccatum, supersedeo, maxime quia paucæ sunt auctoritates in Bibliis, & potissime

quia de sacramentis faciunt tractatus infinitos theologi doctores in libris, quorum corrigiam solvere non sum dignus, & maxime quia de particularibus sacramentis locis pluribus est tractatum. Et vide infra de septem, ubi forte aliquid dicam de septem sacramentis, &c.

Sacerdos. Nota, quod Sacerdos nomen est officii, per quod quis divinis usibus deputatur, & ad exequendum cultum divinum specialiter dedicatur. Et quia breviter sacerdotes intelligi possunt illi, qui sunt in Ecclesia divino cultui deputati, sive sint subditi sive prælati, possumus dicere quod ex ipsa nominis sacerdotalis significatione sacerdotes, tenentur esse homines virtuosi. Nam

Sacerdos etymologizatur {
Sacer dux,
Sacer dans,
Sacer docens.

Quia pro certo iste debet esse

Sacer dux per vitæ sanctæ conversationem,
Sacer dans per sacramentorum ministrationem,
Sacer docens per sanctæ doctrinæ prædicationem.

Iste enim est sacer dux, quia habet alios exemplariter præcedere. Exemplo arietis qui est dux gregis ovium 2. Reg. 7. *Elegi ut esses dux super populum meum Israel.* Item iste est sacer dans quia iste habet alios sacramentaliter pascere, & ideo tales dicuntur pastores à pascendo, quia s. ad tales pertinet temporaliter & spiritualiter subditos pascere & nutrire, unde sacerdotibus dicitur 1. Pet. 5. *Pascite qui in vobis est gregem.* Item est sacer docens, quia habet alios spiritualiter instruere. Unde Mal. 2. *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore ejus.* Et breviter de bonis sacerdotibus potest dici illud 2. Esd. 5. *Steterunt sacerdotes habentes stolas cum tubis.* ¶ Ubi adverte quod

Sacerdos hic describitur quantum ad {
interiora,
exteriora,
ulteriora.

Et sic dico, quod illi describuntur ad illa quæ sunt habenda

Interius, quantum ad cordis purificationem,
Exterius, quantum ad operis vel corporis honestatem,
Ulterius, quantum ad verbi veritatem.

Et ideo dico, quod sacerdotes debent habere conscientia & innocentia sanctitudinem, quia debent esse sacerdotes, i. sacri duces. Apparentia & evidentia pulchritudinem, quia debent habere stolas. Sapientia & eloquentia rectitudinem, quia debent habere tubas. Isti enim debent esse sacerdotes, id est, sacri duces per innocentiam interiorem. Isti etiam debent habere stolas, i. e. mundas vestes per apparentiam honestiorem. Isti insuper debent habere tubas, id est, resonantiam vocis per eloquentiam uberiorem.

¶ Dico ergo primo, quod in istis debet esse conscientia & innocentia sanctitudo, quod ostenditur cum dicitur, Steterunt sacerdotes, i. perseveraverunt sacri duces. Ille enim sacer dicitur qui in mente purus & innocens invenitur, & ideo proprie illi sunt sacerdotes, qui sunt in conscientia innocentes. Nota, Res sacra dicitur, quando Deo simpliciter dedicatur. Sic vere illi sacerdotes & sancta persona dicuntur, qui per mentis & vitæ innocentiam domino spiritualiter dedicantur. Steterunt inquit sacerdotes 2. Par. 35. *Steterunt, sacerdotes in officio suo.* Et bene dicit steterunt ad denotandum, quod persona Ecclesiastica debent in fide & moribus stabiles persistere. Igitur sunt sacerdotes i. sacri & sancti duces. Et vere charissimi debent esse sancti, & à cunctis vitiis expediri. Homo n. debet merito esse sanctus qui tam sancti principis est famulus, & qui est ad tractandum tam sanctas reliquias deputatus, juxta illud Lev. 19. *Sancti estote quoniam ego sanctus sum.* Quod ergo isti debeant esse sancti & sacri, exemplo naturali patet, quia sc. illa corpora quæ sunt literaliter altiora, sunt ut communiter puriora, sicut patet de stellis superioribus, respectu scilicet inferiorum. Illa etiam quæ magis suo principio appropinquant, in puritate potius perseverant, sicut patet de rivulo qui magis est purus ubi est contiguus ipsi fonti, quam quando ab eo est remotus. Sic vere cum sacerdotes sint in gradu & dignitate ceteris altiores, & fonti sapientia, verbi Dei, omnium originalium principio in sacramenti ministerio propiores, ita quod stella polita in firmamento cæli ad alios illuminandum, & rivi aquarum viventium ad alios irrigandum, bene & congrue possunt dici, ipsi proculdubio debent esse puri, sacri & sancti, & ab omni culpæ macula mundi juxta illud 1. Mac. 4. *Eligit sacerdotes sine macula*

Dicit

Dicit enim Plin. quod Arabes circa thura tantam religionem servant, quod arborem thuris nullus est ausus incidere ut gummi destillet, nisi sit sacerdos mundus & sanctus præ omnibus circa illud tempus non pollutus, sic enim credunt (ut dicitur) thus majorem efficaciam habere, & ampliori influencia præminere. Multo ergo fortius sacerdotes nostri mundi & sancti esse debent, quod non solum thus, imo etiam illum qui thurificatur in altari sanctificant atque tractant. Et ista proculdubio non solum exemplantur naturaliter, imo & figurantur literaliter, utpote Lev. 21. ubi præcipitur quod si homo maculas habuerit non offerat panes Deo suo, nec accedat ad ministerium ejus. Maculas autem enumerat, dicens: Si cæcus fuerit, si claudus, si parvo vel grandi vel torto naso, si fracto pede, si mancus, si gibbus, si lippus, si albuginem habens in oculo, jugem scabiem, si impetiginem in corpore, si herniosus. Ecce quot sunt macula vitiorum à quibus debent mundari sacerdotes. Isti n. non debent esse cæci in intellectu, non claudi in affectu, non pigri in opere vel effectu. ¶ Item non debent habere difformitatem in naso discretionis, quia nasus discretionis talium non debet esse nimis parvus per ignorantiam, non tortus per malitiam, non nimis magnus per præsumptionis stultitiam, juxta illud Ro. 12. *Non plus sapere quam oportet sapere. Isti non debent esse*

Per affectionem defectuoli,
Per imperfectionem monstruosi,
Per superbiam gibbosi,
Per invidiam lipposi,
Per vanam gloriam albuginosi,
Per luxuriam scabiosi,
Per avaritiam impetiginosi,
Per pigritiam herniosi.

Tales enim diffamatores corporis maculas signant mentis. Et ideo si tunc temporis illi qui sic erant difformes corporaliter, repudiabatur, multo fortius repudiandi sunt illi qui vitiorum maculis defædantur. Dicit enim Ps. 14. *Qui ingreditur sine macula, debet in tabernaculo domini habitare, & ambulans in via immaculata, debet domino ministrare.* Et hoc non solum naturaliter vel auguraliter, imo etiam scripturaliter seu figuraliter præcipitur. Unde Ex. 19. *Sacerdotes qui accedunt ad dominum sanctificentur, ne percutiat eos.* Ecce ergo quomodo quod isti debeant esse sacri, patet in natura, in figura, in scriptura, qui scilicet Sacerdotes id est, sacri duces, & sancti principes & magnates. ¶ Et possumus notare plura quæ requiruntur ad hoc, quod sacerdotes sancti & sacri efficiantur.

Requiruntur enim quod

Maneant stabiliter per mentis firmitatem,
Caveant diligenter pravam societatem,
Horreant mentaliter mundi prosperitatem,
Polleant sinceriter carnis castitatem,
Fulgeant moraliter per mentis sanctitatem,
Arceant viriliter regni iniquitatem,
Subeant carnaliter gravem pœnalitatem. Vel
Sustineant corporaliter pœnitentiæ asperitatem,
Defleant veraciter culpæ malignitatem,
Teneant realiter cibi sobrietatem,
Præbeant utiliter exempli veritatem,
Habeant humiliter orandi voluntatem,
Videant subtiliter status sublimitatem.

Istæ ergo sunt 12. conditiones quæ in sacerdote requiruntur ad hoc quod spiritualiter possit esse sanctus. Dico ergo quod iste mentis firmitatem debet habere, quia scilicet ipse debet esse firmus & stabilis in moribus ac fide, juxta illud Exod. 19. *Eruntque sacerdotes mei in religione perpetua.* In Ecclesiis etiam suis debent personaliter residere, non undique divagari, unde 1. Mac. 7. *Sacerdotes steterunt ante altare.* Item iste debet cavere pravam societatem. Unde Lev. 21. præcipitur cum dicitur: *Sacerdotes ad mortuos non accedant, ne contaminentur in mortuis.* Item iste mundi prosperitatem debet horrere, quia scilicet iste debet habere in mente bona paradisi, non bona hujus mundi. Unde Deut. 18. dicitur: *Non habebunt sacerdotes & Levitæ hereditatem cum reliquo populo Israel.* Dominus enim ipse est hæreditas eorum. Unde 4. Reg. 12. *Prohibiti sunt sacerdotes accipere pecuniam.* Item isti per carnis castitatem debent pollere. Unde Neem. 12. *Mundati sunt Sacerdotes & Levitæ, & mundaverunt populum.* Item isti vitæ sanctitate debent fulgere. Unde 1. Par. 15. *Sanctificati sunt Sacerdotes & Levitæ.* Item isti principum pravitatem debent arcere. Unde 2. Par. 26. *Sacerdotes Domini resisterunt regi.*

Item isti debent pœnitentiæ asperitatem sustinere Judith. 4. *Induerunt se sacerdotes ciliciis.* Figura 2. Par. 4. ubi dicitur, quod sacerdotes in mari labuntur. Mare enim amaritudinem pœnitentiæ designat. Item iste culpæ malignitatem debet deflere. Culpam n. suam debet flere per compunctionem Joel 1. *Plangite sacerdotes & ululate ministri altaris.* Et culpam aliorum per compassionem Joel 3. *Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes ministri domini, & dicent parce domine, parce populo tuo, &c.* item isti vitæ sobrietatem debet tenere. Unde Eze. 44. *Vinum non bibit omnis sacerdos, quando ingressurus est atrium interius.* Item exempli veritatem debent præbere. Unde Deut. 17. *Accipietis exempla à sacerdotibus Levitica tribus.* Item orandi voluntatem debent habere. Unde 2. Mach. 1. *Sacerdotes autem psallent hymnos usquequo consumptum esset sacrificium.* Item humilitatem debent habere. Videre enim & attendere debent ad sublimitatem & eminentiam sui status, de quo dicitur 1. Pet. 2. *Vos autem estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis.* Istæ ergo sunt quæ faciunt sacerdotes esse veros sacerdotes, i. sacros duces, sacros doctores, & sacrorum datores. Et sic igitur patet quod in istis debet esse innocentia sanctitudo, quod ostenditur cum dicitur, Sacerdotes.

¶ Secundo dico, quod hic ostenditur apparentiæ vel evidentie pulchritudo, quæ ostenditur cum dicitur Stolas. Stola idem est, quod nobilis vestis, quia sc. sacerdotes debent habere vestes, id est exteriores conversationes nobiles & honestas. Honestas n. conversatio summe requiritur in sacerdote, quia sc. sicut illa communiter libentius parantur & ornantur, quæ visibus hominum principaliter exponuntur, & etiam quæ homines libentius intuentur, & inde est, quod mulieres solent melius & pretiosius suas facies ornare, atque quas sciunt visus intuentium aspirare, sic quia vita sacerdotis est sicut signaculum, sicut spectaculum, & sicut miraculum, ad cujus vitam & mores respiciunt universi, necesse est, quod bene stoleretur, & honesta conversatione & virtutum multiplicatione multipliciter adornetur. Stolis inquit. De quib. dicitur 2. Esd. 1. *Statuit sacerdotes per vices dierum, amictos stolis.* Ut sic sacerdotes figurentur in 24. Senioribus, de quibus dicitur Apo. 4. quod sedebant super thronos amicti stolis albis. Inveniuntur enim binæ stolæ, sc. prima & secunda. Prima est gratia, quæ datur filio prodigo revertenti Luc. 15. *Cito proferse stolam primam & induite eum.* Secunda est gloria, quæ datur bonæ animæ de corpore exeunti, de qua Eccl. 45. *Stola gloria induit eum.* Et istæ sunt binæ stolæ, de quibus Joseph induit fratres suos Ge. 45. ubi dicitur, quod proferri fecit singulis binas stolas. Benjamin autem dedit quinque stolas optimas. In generali enim omnibus dantur binæ stolæ, sc. gratia in presenti, & gloria in futuro. In speciali autem dabuntur quinque stolæ, sc. quando resumpto corpore quinque sensus corporis quintuplici gloria dotabuntur, & tunc implebitur quod dicitur Apoc. 7. *Vidi turbam magnam, &c. amicti stolis albis & palma in manibus eorum.* Et nota, quod hic per stolas, i. per vestes sacerdotales possunt intelligi illæ virtutes quæ requiruntur ad ornandum conversationem sacerdotis & cujuslibet viri justii.

¶ Vestes enim sacerdotales sunt istæ sc.

Prima est linea interior,
Secunda est amictus,
Tertia est linea exterior vel superior,
Quarta est cingulum,
Quinta est stola,
Sexta est manipulus,
Septima est casula.

¶ Secundum enim ista septem ego invenio septem spirituales stolas, quibus viri justii ornantur, sc.

Stolam puritatis & innocentie,
Stolam firmitatis & patientie,
Stolam castitatis & continentie,
Stolam charitatis & amicitie,
Stolam humilitatis & obedientie,
Stolam stabilitatis & perseverantie,
Stolam felicitatis & affluentie.

¶ Est igitur habenda stola innocentie & puritatis, & ista est illa vestis linea, quæ interius prius est ante omnia & habenda & à viris ecclesiasticis induenda. Unde dicitur 2. Reg. 6. quod David indutus veste byssina saltabat ante arcam. Byssus enim est species lini candidissimi. Quia sc. Eze. 44. præcipitur quod sacerdotes & Levitæ lineis induantur.

¶ Item est habenda stola patientie & firmitatis, & ista significatur per amictum, quod est ornamentum humerorum, qui portant onus, quia sc. patientia munit & ornat hominem ad hoc quod possit

possit tribulationum onera sustinere. Et de ista stola dicitur Esa. 63. *Iste formosus in stola sua, gradiens in multitudine fortitudinis sua.* 3. Reg. 8. *Tulerunt sacerdotes, & portaverunt arcam domini.* Et Genes. 49. *Supposuit ad humerum ad portandum.*

¶ Item habenda est stola continentiae & castitatis. Ista significatur in veste linea superiori, quae dicitur esse lata & longa quod pedes attingat. Quia scilicet, castitas debet extendere usque ad pedes, id est, affectus interiores, quia scilicet non sufficit castitas corporis, nisi adsit castitas mentis. Quod est contra hypocritas, qui istam stolam habent exterius in corpore, sed nunquam in corde, de quo Marc. 12. *Cavete vobis à scribis & pharisaeis, qui volunt ambulare in stolis, supple exterius, & non interius.* Ideo de stola perfectae castitatis potest dici illud quod de Angelis dicitur Marc. 16. *quod viderunt juvenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, id est, viderunt juvenem angelicum stola castitatis indutum.*

¶ Item est habenda stola amicitiae & charitatis, & ista significatur in cingulo, quo pectus sacerdotale debet stringi. Nam

¶ Cingulum copulativum,

Amor est Vinculum colligativum,

¶ Cingulum amplexativum.

Isto ergo debent ecclesiastici cingi, quia Deo & proximo debent charitatis amplexibus semper cingi seu jungi. Unde de istis dicitur illud 3. Mach. 5. *quod apparuerunt equitantes per aera discurrentes, auratas stolas habentes.* Aurum n. charitatem designat.

¶ Item habenda est stola obedientiae & humilitatis, & ista significatur in stola, qualigatur collum sacerdotis, quae designat Christi jugum suave, & onus ejus leve, scilicet, obedientiam voluntariam & humilitatem. Eccl. 6. *Torques illius in stola gloria,* Torques enim quae pender in collo, obedientiam significat, cui subijcimus colla nostra.

¶ Item habenda est stola perseverantiae, & stabilitatis, & ista significatur in manipulo, quod ponitur in sinistra manu, quia scilicet, in sinistra adversitatis necessaria est perseverantia ne succumbat. Unde igitur in impositione manipuli dicit episcopus: *Accipe minister manipulum, ministerium tuum imple.* Et de ista stola potest dici illud 1. Mach. 14. *Juvenes induebant se gloria & stolis belli.* Perseverantia enim est illa stola, quae summe necessaria est in bello.

¶ Item habenda est stola aeternae gloriae & felicitatis significata per casulam, quae est superior, contexta ex filis nobilissimis, quia ut communiter solet fieri de pannis aureis & sericis & auratis. Quia scilicet stola aeternae gloriae est aurea, splendens, rutilans & fulgens. Ista est stola qua Deus vestit milites suos post triumphum vitiorum Apoc. 6. *Vidi sub altari animas intersectorum propter verbum Dei, & data sunt ei singula stola.* Ista est illa stola jucunditatis, de qua dicitur in Psalm. *Stola jucunditatis induit eum dominus.* Et breviter istae sunt stola binae & multiplices, & vestes virtutum, quibus debent sacerdotes indui juxta illud Psalm. *Sacerdotes ejus induantur salutaris.* Et sic bene dico, quod in sacerdotibus debet esse *apparentia & eminentia pulchritudo*, quod notatur cum dicitur *Srolas.*

H ¶ Sed tertio dico, quod in ipsis debet esse sapientiae & eloquentiae rectitudo, & hoc ostenditur cum dicitur, Cum tubis. Per tubam enim in scriptura intelligitur praedicatio, redargutio & comminatio praetorum & etiam sacerdotum. Ad istos pertinet tubare, id est, alios corrigere & eis praedicare. Et quia praedicatio sine scientia non potest esse, ideo notandum est quod sicut aquila excedit alias aves in dignitate, & in vocis roborantis terribilitate, sic sacerdotes & ecclesiastici, qui revera sunt aliis gradu eminentiores, debent esse in scientia clariores, & in tubali vocis eloquentia auditoribus terribiliores, juxta illud Ose. 9. *In gutture tuo sit tuba quasi Aquila super domum Domini.* Aquila enim debent esse propter visum, id est, scientiae limpiditatem, quia sc. ad istos pertinet scire, quid sit agendum, juxta illud Nehem. 7. *Donc surgere sacerdos doctus & eruditus.* Isti enim tenentur scire iudicium inter mundum & immundum, inter lepram & peccatum, & potissime in confessione. Ideo leproso dicitur Mat. 8. *Vade ostende te sacerdotibus.* Sicut dicitur Hier. 8. *Non peribit lex à sacerdote, nec consilium à sapiente, nec sermo à propheta.*

¶ Ad denotandum, quod isti debent scire legem divinam & mandata, debent dare consilium & salubria documenta, debent more Prophetarum denunciare futura gaudia vel tormenta.

Distinction. Berchorii.

Malach. 2. *Labia sacerdotum custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore ejus.* Item tubam debent habere super domum Domini per auctoritatem eloquentiae, juxta illud 2. Par. 5. *Concrepabant stantes sacerdotes canentes tubis, quia teste Greg. super illa verba: Dignus est operarius mercede sua: Magna damnationis est, inquit, sine labore mercedem sumere, & vitiorum premia manducare, nihilque contra vitia praedicare.* Vide infra de tuba. Et sic bene apparet, quomodo sacerdotes debent habere ista tria principalia, videlicet,

Eloquentiam ad docendi rectitudinem,

Apparentiam ad conversandi pulchritudinem,

Innocentiam ad vivendi sanctitudinem.

Bene ergo dictum est in auctoritate: Steterunt sacerdotes habentes stolas cum tubis. Ista igitur dicta sunt de bonis sacerdotibus.

¶ Sed heu proculdubio charissimi, quam pauci sunt hodie in sancta Ecclesia sacerdotes, qui habeant omnia supradicta, quia teste scriptura, impletur hodie illud Esa. 24. *Et erit sicut populus, sic sacerdos &c.* imo vere melior populus, quam sacerdos. Postquam igitur visum fuit de illis, dico breviter, sicut ad sensum videmus, moderni sacerdotes praecellunt alios,

Non in virtutibus, sed in criminibus,

Non in sanctitate, sed in temporali potestate,

Non in justitia, sed in stultitia,

Non in perfectione, sed in vitia & morum corruptione,

Nam pro certo charissimi, sunt hodie isti

Simoniaci professores,

Superbiae praecessores,

Avaritiae possessores,

Ignorantiae successores,

Malitiosi machinatores,

Presumptuosi opinatores,

Deliriosi conversatores,

Luxuriosi inquinatores.

Quod isti sunt simoniaci professores, patet hodie, quia multi sunt, qui simoniace ingrediuntur, & qui simoniace progrediuntur. De ingressu enim dicitur, quod intrent simoniace. 3. Re. 13. *Igitur quicumque volebat, implebat manum suam, & fiebat sacerdos.* q. d. qui manibus plenis ingrediuntur sacerdotii dignitatem, quamvis indigni consequuntur. De progressu etiam simoniacorum talium dicitur Miche. 3. *Principes ejus in muneribus judicabant, & sacerdotes ejus in mercede docebant, & propheta ejus in pecunia divinabant.* Quod etiam ipsi sunt superbiae praecessores, patet ad litteram, quia vere nulla est hodie major superbia, quam in personis ecclesiasticis. Unde isti sacerdotes excelsorum, quos Jeroboam de novissimis plebis constituit. 3. Reg. 13. *Quia scilicet in Ecclesia illi, qui sunt de novissimis plebis, id est, de vili, & humili plebe, sunt sacerdotes excelsorum, id est, sunt hodie magis superbi & elati, quando ad sacerdotium sunt promoti, & tamen isti debent timere illud, quod dicitur 4. Reg. 23. quod Josias occidit omnes sacerdotes excelsorum.* Quod etiam isti sunt avaritiae possessores, patet Ezech. 40. ubi in visione monstratum est ei gazophylacium sacerdotum, qui excubabant in custodiis templi, quasi dicat, propterea excubant, ut gazam colligant. Ad quod facit illud Malach. 1. *Quis est in vobis, qui claudat ostia, & incendat altare meum gratuito?* quasi dicat, nullus. Quod etiam isti sunt ignorantiae successores, patet 2. Paral. 5. ubi dicitur, quod sacerdotes non poterant stare, nec ministrare propter caliginem. Quod isti sunt malitiosi machinatores, patet Hierem. 6. ubi dicitur: *A minore usque ad maximum omnes avaritia student, & à propheta usque ad sacerdotem omnes faciunt dolum.* Quod etiam isti sunt praesumptuosi opinatores, patet 1. Macch. 5. ubi dicitur, quod sacerdotes ceciderunt in bello, dum noluerunt fortiter agere. Quod etiam isti sunt deliriosi conversatores, patet, quia hodie magis vacant delitiis, quam divinis officiis, patet Eccl. 28. ubi dicitur: *Sacerdos & propheta nescierunt, praebrietate absorpti sunt à vino.* Quod etiam isti sunt luxuriosi inquinatores, patet ad sensum. Quilibet n. vult habere suam. Unde in persona diaboli potest dici illud Hierem. 31. *Inebriabo animas sacerdotum pinguedine.* Isti enim in pinguedine luxuriae suae, & nutriendo uxores & filias suas, expendunt patrimonium crucifixi. Figurati in sacerdotibus Belis, Danie. 14. quibus occulte cum uxoribus & parvulis de nocte subintrantibus, quicquid in altari ponebatur, consumebant. Et ideo breviter de pinguedine luxuriae suae potest dici illud Hierem. 23. *Propheta namque & sacerdos polluti sunt in domo mea; inveni malum eorum ait Dominus.* Ecce ergo quales sunt hodie multi sacerdotes nostri. Et inde est pro certo, charissimi, quia tot vitis inficiuntur,

eiuntur, quod hodie à cuncto populo contemnantur, à tyrannis & principibus corroduuntur, & finaliter in inferno à dæmonibus affliguntur. De presenti maledictione dicitur Mal. 2. *Ad vos, inquit, mandatum hoc, o sacerdotes. Sequitur, Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius. Vos autem recessistis de via, & scandalizastis plurimos in lege, & irritum fecistis pactum Levi, propter hoc dedi vos contemptibiles & humiles cunctis populis.* De futura enim talium damnatione dicitur 2. Paral. 23. *Nathan sacerdotem Baal interfecerunt.* Et ideo de malis modernis sacerdotibus pulchre loquitur Hugo lib. de 12. abusib. ubi dicit sic: *Sacerdotes, inquit, nostri*

Otio vacant.

Ebrietatibus student,

Terrena sapiunt,

Affidui in plateis,

Rari in ecclesiis,

Tardi ad investigandum culpam peccatoris,

Parati ad inquirendum vestigium leporis,

Libentius congregant canes, quam pauperes,

Velocius panem cani, quam pauperi porrigentes,

Plures serviunt ad mensam, quam ad missam,

Famulos habent multos, clericos paucos, quorum

Thalamus ornatior est, quam Ecclesia,

Mensa paratior, quam altaria,

Scyphus calice pretiosior,

Equus missali charior,

Cappa pulchrior casula,

Camisia delicatior, quam alba,

Et quod horribile est auditu, mundiora femoralia, quam corporalia.

Ecce ergo, quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus. Hæc Hugo de sancto Victore. Sic igitur breviter ostensum est de conditionibus tam bonorum quam malorum sacerdotum sufficienter &c.

Satiare. Vide infra tit. Saturitas, ubi ponetur utrumque simul, & inuenies,

A Saccus. Nota, quod saccus est vestis, seu instrumentum, quod est

Utile ad continendum,

Pœnale ad induendum,

Vile & detestabile ad induendum.

Et ideo possumus dicere, quod per saccum in scriptura potest intelligi

Conscientia interioris,

Pœnitentia exterioris,

Saccus Mortalitatæ fragilioris,

Prosperitatis deterioris,

Iniquitatis horridioris.

¶ Dicamus igitur primo, quod invenitur saccus mentalis conscientie. Mens enim humana est quidam saccus, qui licet alia re præter Dominum impleri non possit, debemus tamen ipsum pro viribus implere rebus pertinentibus ad salutem. Impleatur igitur iste saccus

Duplici charitate,

Multipli pietate,

Sapientie claritate,

Totius iustitie æquitate.

Igitur in isto sacco ponantur duo talenta duplicis charitatis. Unde 4. Reg. 5. *Ligavit duo talenta in duobus saccis.* Item in isto sacco ponantur frumenta nutritis pietatis, Gen. 44. *Imple saccos eorum frumento.* Item in isto sacco ponatur calix scientie & subtilitatis. Iste est enim calix Joseph, de quo dicitur Gen. 44. *quod invenit scyphum in sacco Benjamin, qui scilicet erat minor filiorum Jacob.* Ad denotandum, quod scyphus doctrine & scientie libentius invenitur in sacco, id est, in mente & conscientia humilium & minorum, quam superbientium & malorum. Item in sacco isto ponantur pondera iustitie & æquitatis. De quo Deut. 25. dicitur: *Non habebis in uno sacco diversa pondera.* Et sic igitur patet, quomodo invenitur saccus pœnalis conscientie.

B ¶ Secundo dico, quod invenitur saccus pœnalis pœnitentie. Saccus enim, qui est vestis aspera & pungitiva, significat pœnitentia de quibus dicitur Joel. 1. *Cubate in sacco ministri Dei mei.* Et Jon. 3. *Vestiti sunt sacci à majore usque ad minorem;* & Esa. 22. *Vocavit Dominus ad fletum, ad planctum, ad calvitium, & ad cingulum sacci.* Sed de isto sacco pœnitentie potes videre titulum de Pœnitentia.

Tertio dico, quod invenitur saccus mortalis impotentie, & iste est saccus corporis humani, qui à beato Bern. in lib. 5. Meditationum dicitur *sperma fœtidum, saccus animarum, cibus vermium.* Corpus enim est saccus anime. Unde sancti in morte post exitum huius sacci dicunt regratiando illud Psal. 29. *Conscidisti sacum meum, & circumdediti me latitia.*

¶ Quarto dico, quod invenitur saccus temporalis affluentie, & iste est ille saccus, quem Dominus prohibet Apostolis, dicens Luc. 16. *Nolite portare sacculum, neque peram.* Et Luc. 12. *Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum indeficientem in cœlis.* Saccus enim est vile indumentum, quo scilicet soli viles homines induuntur. Unde Hester lib. 4. dicitur, quod, *indutum sacco non erat licitum aulam regis intrare;* significans mundi prosperitatem, quæ recte est indumentum hominum peccatorum, quo qui induti sunt, vix aulam regis Paradisi intrabunt. Et de isto sacco dicitur Agg. 1. *Qui divitias congregavit, misit eas in saccum pertusum.*

¶ Quinto vero dico, quod invenitur saccus iniquitatis & nequitie. Saccus enim est vile indumentum, quod facilius contrahit multas sordes, sic peccatum. Unde Esa. 20. præcipitur: *Solve saccum de lumbis tuis.* Sic igitur patet, quod saccus quinque modis sumitur.

Sagitta. Nota, quod sagitta est instrumentum bellicosum, ad projiciendum de lege ordinatum, & ad penetrandum, vel pungendum, principaliter præparatum; & habet sagitta tria propria, scilicet,

Subito currere,

Acute pungere,

De longe procedere.

Et ideo breviter dicamus, quod sagitta potest accipi in bono & in malo. Unde nota, quod in scriptura inveniuntur tres sagittæ bonæ & tres malæ. Bonæ sagittæ sunt istæ, scilicet,

Contritionis,

Sagittæ Correctionis,

Prædicationis.

Contritio est sagitta cordis compunctiva,

Correctio est sagitta carnis afflictiva,

Prædicationis est sagitta gentis argutiva.

¶ Dico igitur primo, quod est sagitta contritionis pro pœnitentibus compungendis. Ex dolore enim contritionis fiunt quædam sagittæ spirituales, quibus compungitur cor hominis pœnitentis. Ipsæ enim sunt sagittæ potentis acutæ cum carbonibus desolatoriis, quia scilicet contritio est acuta per compunctionis dolorem, & habet carbones desolatorios per peccatorum præteritorum recordationem. Præterea sagittæ tria habent, scilicet,

Ferrum durum & acutum,

Lignum rectum & planum,

Pennas ligatas & ceratas.

Sic contritio debet esse, vel debet habere

Ferrum doloris & displicentie,

Lignum æquitatis & iustitie,

Pennas spei & fiducie.

Habere enim debet sagitta contritionis

Doloris mœstitudinem ad corda transfigendum, & ista est ferrum durum.

Æquitatis rectitudinem ad culpam cum pœna compensandum, & istud est lignum rectum.

Spei vero & fiducie certitudinem & celsitudinem ad veniam, gratiam, gloriam sperandum & affectandum.

Et istæ sunt tres pennaturæ sagittæ contritionis, scilicet spes de triplici bono scilicet,

Venia procuranda,

De Gratia acquirenda,

Gloria finaliter obtinenda.

Istæ ergo sunt tres sagittæ, quas Deus de longe immittit in cor humanum. Istæ sunt sagittæ volantes, citissime decurrentes, juxta illud Ps. *Etenim sagittæ tuæ transeunt, vox tonitru tui in rota.* Istæ sunt sagittæ pungentes, & usque ad interiora pectoris penetrantes. Ps. *Sagittæ tuæ infixæ sunt mihi, & confirmasti super me manum tuam.* Istæ sunt sagittæ, quibus venator Deus occulte & subito cepit Paulum & Magdalenam, ipsosque interior taliter vulneravit, quod fons lacrymarum ex eis destillavit. Unde breviter ipsi Deo potest dici illud Psal. *Sagittæ tuæ acutæ populi sub te cadent in chorda.* Istæ ergo sunt sagittæ contritionis pro pœnitentibus compungendis.

¶ Secundo dico, quod est sagitta correctionis pro delinquentibus puniendis. Sagittæ enim rigorem judicium designant, quo

quo sc. praelati debent pungere & corrigere delinquentes. Praelatus enim in manu tenere debet arcum iudicialis potestatis, in quo est lignum durum, quod tamen est curvum, & chorda mollis, quæ tamen est recta, quia scilicet in praelato debet esse lignum duri rigoris, quod per penitentiam flectatur, & chorda mollis misericordiae & dulcoris, quæ tamen per iustitiam rectificetur, ut scilicet nunquam sit sine iustitia pietas, nec sine pietate iustitia severitas. De isto igitur arcu debet praelatus sagittas correctionis emittere, & peccatores devios sagittare. Praelati enim dicuntur sagittarii, qui præbant exercitum Domini exercituum. Quia sicut ad sagittarium pertinet clare videre, & attente respicere, & inde est, quod unum oculum solet claudere, ut rem sagittandam melius possit discernere, & magis certe sagittam jacere, sic praelatus debet clare videre per discretionem, attente respicere per diligentem deliberationem, unum oculum, scilicet oculum carnis, qui scilicet non videt, nisi preces, favores, odia & premia, debet claudere per favoris & odii rejectionem, & cum oculo spiritus recte discernere per delictorum examinationem, & sagittanda sagittare per iustam correctionem & punitionem, ne forte sit sicut Lamech, qui cum esset cæcus, & haberet arcum, & à puero duceretur, pro bestia hominem sagittavit, & Cain loco unius bestiae interfecit, sicut dicitur in historia scholastica. Quia pro certo illi, qui dicuntur à puero, id est, à propria sensualitate, & maxime si careant claro visu, id est discretionis subtilitate, si tales habent arcum, id est, si pollent iudiciali potestate, solent sæpe pro bestia hominem lacerare, & iustum loco impii vulnerare. 3. Reg. 22. *In incertum sagittam dirigens, casu percussit regem Israel.* Ista enim sunt sagittæ in manu potentis, quibus utuntur filii excussorum. Adverte tamen, quod sagittæ correctionis debent habere

In ferro acutiem severitatis,
In ligno planitiem benignitatis, & rectitudinem æquitatis,
In penna molliem pietatis & dulcissimam charitatis,
Quia secundum veritatem in correctione debet esse

Severitas,
Æquitas,
Benignitas,
Pietas,
Charitas.

Ista enim sagitta debet remitti contra contritos & humiliatos, quia tunc sagittæ parvulorum debent fieri plagæ eorum, & debet acui contra protervos & obstinatos, fortior enim sagitta requiritur ad vulnerandum hominem armatum, quam nudum. Sic vere fortior correctio requiritur ad castigandum obstinatos, & duritia & excusationibus armatos, quam alios mansuetos. Multi enim ita sunt fortes in malicia sua, quod nullus potest eos domare. Similes isti militi Trojano, qui dicebatur Cygnus, cui Neptunus, qui est Deus maris, pater erat, sicut narrat Ovid. lib. 13. fabu. 3. & concesserat, quod nec ferro poterat penetrari, quem tamen Achilles cum toto impetu suæ fortitudinis ad tertam prostravit, & superavit, & ipsum Neptunus in albam avem mutavit. Quia ergo pro certo charissimi aliquando inveniuntur aliqui ita duri & obstinati, quod ipsi ferro & sagittæ correctionis sunt impenetrabiles, ita quod possit de talibus dici illud Job 41. *Non fugabit eum vir sagittarius, in stipulam versi sunt ei lapides funda, contra tales ergo non est mitius procedendum, sed cum conatu & impetu est ab Achille, id est, à bono praelato talibus obviandum, ut sic à malis ulibus recedere compellantur, & ut in albam volucrem, id est, in viros perfectos necessario convertantur.* Judich 7. *Filii Israel non in lancea vel in sagitta confidunt, sed montes defendunt eos.* Ista est igitur sagitta correctionis pro delinquentibus puniendis.

D **T**ertio dico, quod inveniuntur sagittæ prædicationis pro auditibus arguendis. Prædicator enim est sicut sagittarius, qui pharetram sacre scripturæ, quæ plena est sagittis eloquiorum divinorum, secum debet portare, quibus debet impios verbaliter vulnerare dicendo Abac. 3. *In luce sagittarum tuarum ibunt in splendore fulgurantis hastæ tuæ.* q. d. Sagittæ divinorum eloquiorum non solum sunt lux & splendor ad viam veritatis ostendendam, imo etiam sunt sagittæ & hasta ad peccatores pungendum, arguendum, & percutiendum. Prædicator enim aliquando dicitur sagittarius, & aliquando sagitta. Sagittarius enim fingitur esse animal, quod est in inferiori parte corporis equus, & in superiori parte homo cum arcu & sagitta. Quia scilicet prædicator debet esse

Diffini. Bercherii.

equus propter diligentem discursionem, & debet esse sagitta propter divinorum eloquiorum diffusionem.

¶ Et secundum hoc prædicator potest comparari sagittario signo celesti, qui est

igneum,
Signum Masculinum,
Diurnum.

Quia ista debent esse ignei per fervorem charitatis,
Masculini per vigorem probitatis,
Diurni per splendorem veritatis.

Sagittarius etiam secundum astrologos est

Itineris,
Fidei,
Sapientiae,
Domus,
Honoris,
Astrorum,
Divinationis,
Somniorum.

Quia isti debent esse discursivi & veloces per sedulitatem,
Firmi per fidei firmam credulitatem,
Sapientes & magistri per doctrinæ subtilitatem,
Honesti per vitæ venerabilitatem,
Syderei per celestis civitatis considerationem,
Divini per æternæ adversitatis præmeditationem,
Somniantes per supernæ felicitatis contemplationem.

Eces ergo qualis sagittarius debet esse quilibet prædicator, & etiam quilibet vir iustus & perfectus. Et ideo breviter de isto potest dici illud Gen. 21. *Crevit puer, & mansit in solitudine, & factus est juvenis sagittarius.* Ubi adverte, quod quilibet perfectus debet habere

In profectu sedulitatem (Crevit)
In affectu simplicitatem (Puer)
In effectu stabilitatem (Mansit)
In convictu asperitatem (In solitudine)
In intellectu sublimitatem (Factus est juvenis)
In assatu severitatem (Sagittarius.)

Sed adhuc dico, quod iste non solum est sagittarius, imo & ipsa aliquando dicitur sagitta, quia ipse est sagittarius alios verbaliter arguendo, & est sagitta & de ipso sagittam faciens, alios exemplariter reprehendendo. Et sic loquitur Esa. 49. ca. *Posuit me Dominus sicut sagittam electam in pharetra sua &c.* Et prædicator etiam & prædicationis debet esse sagitta irrevocabilis, quia scilicet nullus timore debet retrocedere, juxta illud 2. Ro. 1. *Sagitta Jonathan nunquam abiit retrorsum.* Et sic igitur patet quod invenitur sagitta prædicationis. Et sic ostenditur, quomodo in bono significato inveniuntur tria genera sagittarum, scilicet,

Prædicationis,
Correctionis,
Contritionis.

¶ Sed pro certo dico, quod in malo significato inveniuntur alia genera sagittarum, videlicet,

Tentationis,
Sagittæ Detractionis,
Tribulationis.

¶ Dico igitur, quod est sagitta tentationis. Et ista est tentatio diabolica, quæ scilicet impendit diversimode viros. Cervus enim dum in latratu canum in sibilatione venatoris delectatur, ab alio venatore subito sagittatur. Cervus enim simplex animal est admirans quicquid viderit de novo, & ideo cum duo sint venatores sibi insidiantes, unus scilicet aperte, alius vero occulte, cum illius aperti & canum suorum admiratur latratum & sibilum, occulte sentit sagittam & venabulum, & non evadit mortis periculum. Sic vere charissimi, plures venatores spirituales nobis insidiantur, scilicet unus apertus cum multis canibus, scilicet mundus cum omnibus delectationibus, & unus occultus cum sagittis & arcubus, scilicet diabolus cum infinitis tentationum generibus. Constat enim quod si incaute in latratu & sibilo istius aperti venatoris, id est, in amplexu delectationum mundi intendimus, venator occultus diabolus sagittas tentationum emittet, & dum eum non præcavimus, nos subito per aliquod peccatum mortale percutiet & occidet. Tentator enim est sagitta volans in die, negotium

tium perambulans in tenebris, incurfus dæmonium meridianum. Sagitta enim volans dicitur, quia sagitta perambulans, id est, subita, in tenebris, quia occulta incurfus & dæmonii, quia violenta. Et ideo sicut sagittæ balistarum non sunt expectandæ, sed potius fugiendæ, nisi homo fortiter sit armatus, sic & tentationes diabolicæ sunt fugiendæ, non expectandæ, nisi homo magnis virtutibus ita quod resistere valeat, sit munitus Hier. 4. *A voce equitis & mittentis sagittas fugit omnis civitas. Ista est igitur sagitta tentationis.*

G Deinde dico, quod est sagitta detractio. Lingua enim detractorum dicitur sagitta, quia scilicet ab occulto & à longinquo, hoc est dictum, absentia venit. Unde in Psal. *Filii hominum dentes eorum arma & sagitta, & lingua eorum gladius acutus.* Lingua enim detractorum similis est linguæ serpentis, quæ similis est ferro sagittæ, & semper fundit venenum, & ista ad modum sagittæ usque ad cor vulnerat, & venenum infamiae fundit, & pravas locutiones. Unde Hier. 9. dicitur, quod *sagitta vulnerans lingua eorum, pacem cum amico suo loquitur, & occulte ponit ei insidias.*

H Denique dico, quod est sagitta tribulationis. Et ista est illa qua Deus utitur aliquando ad probandum bonos, aliquando ad puniendam malos. Tyranni enim & dæmones sunt arcus & balista divinæ justitiæ, quibus mediantibus sagittas iudiciorum suorum & mundi tribulationum, & tormentorum emittit Psal. *Emitte sagittas tuas, & conturbabis eos.* Istis autem sagittis punguntur boni in presenti ad ipsorum probationem. Unde Job 6. de seipso dicebat: *Sagitta domini in me sunt, quarum indignatio elidit spiritum meum, & terrores domini militant contra me.* Unde 2. Reg. 11. dicitur, quod direxerunt jacula sagittarii ad servos David. Istis igitur percutiuntur mali per multiplicem tribulationem Deut. 32. *Sagittas meas complebo in eis.* Istis insuper percutiuntur damnati, scilicet in iudicio per æternam damnationem, quia scilicet tunc accipient sagittam suæ severæ sententiæ, juxta illud Hier. 6. *Sagittam & scutum accipiet, crudelis est, & non miserebitur.* Et ipsos percutiet per executionem æternæ miseriæ & tristitiæ Deu. 31. *Inebriabo sagittas meas sanguine, & gladius meus devorabit carnes de cruore occisorum, & de captivitate nudati inimicorum capitis &c.* Sic ergo patet quomodo tam in bono quam in malo multa sunt genera spiritualium sagittarum videlicet,

Tribulationis,
Detractionis,
Tentationis,
Prædicationis,
Correctionis,
Contritionis.

Sufficit ergo. Vide supra de Arcu.

A Cum Sal illud quo cibi condiuntur, quo carnes saliantur, quo à putredine præservantur, possumus breviter dicere secundum diversas proprietates salis. Multa enim inveniuntur genera salium spiritualium in scriptura sancta. Invenitur enim

Sapientia,
Pœnitentia,
Sal Amicitia,
Imprudencia,
Affluentia.

Primo dico, quod invenitur sal sapientiæ & discretionis. Sal enim habet virtutem condiendi cibos, & saporem congruum conferendi. Sic vere discretio & sapientia condit & temperat omnes actus humanos, ipsique saporem tribuit & valorem. Sicut enim sine sale nullus cibus est saporis quam alias esset bonus, sic sine discretionem nullus actus est validus, quamquam esset alias virtuosus Job 6. *Nunquid poterit comedi insulsum, quod sale non est conditum?* Et ideo viris sapientibus aliorum facta temperantibus dicitur Matth. 5. c. *Vos estis sal terra.* Istud est etiam potissime sal, quo debent condiri verba nostra juxta illud Col. 4. *Sit, inquit, sermo vester in gratia, semper sale conditus.* Quia sicut dicitur Lev. 12. *In omni sacrificio tuo, id est, in omni opere tuo sal appones.*

Secundo invenitur sal pœnitentiæ & afflictionis. Sal enim habet virtutem corrosivam, & carnis superflue consumptivam. Sic pœnitentia carnem superfluam, id est, carnalitatem consumit & corporaliter mortificat & affligit. Unde de impositione pœnitentiæ potest dici illud Ezech. 43. *Offeres, inquit, hircum caprarum, & vitulum, & arietem, & mittent sacerdotes super eos sal.* Quia scilicet, quando peccator, qui recte est

Hircus fœtens per luxuriam.
Vitulus faliens per superbiam,
Aries lanam portans per avaritiam.

Vult sc. Domino spiritualiter offerre, sacerdos debet sibi sal pœnitentiæ imponere & inferre. Sicut enim sal præservat à putredine, ita pœnitentia à damnatione. Et ideo sicut per salis immisionem Helisæus aquas sanavit, sicut dicitur 4. Reg. 2. sic per pœnitentiæ concessionem, Christus mundum à vitiis liberavit. Et animæ damnatæ dicitur Ezech. 54. *Aqua inquit, non es tota, in salutem, nec sale salita.* Istud est ergo sal pœnitentiæ & afflictionis.

Tertio dico, quod invenitur sal amicitiae & conjunctionis. Unde nota. Antiquitus enim, quando componebant homines inter se pacta & confederationes, solebant comedere sal, in signum, quod sicut sal est incorruptibile, & quodammodo perpetuum & æternum, sic amicitia & confederationes absque ulla corruptela perpetuæ & æternæ essent futuræ. Et ideo dicitur sal fœderis. Lev. 1. ubi dicitur: *Non auferes sal fœderis Dei tui de sacrificio tuo.* Et sic dicitur etiam 1. Par. 13. quod *Deus dedit regnum Juda filio David in pactum salis.* Sic etiam loquebantur illi, qui scribebant regi 1. Eld. 4. *Damna, inquit, regis videre nefas ducimus, memores salis, quod in palatio comedimus.* Istud igitur sal confederationis & amicitiae cum Deo & proximo debemus habere, & de isto nos spergere & salire. Marc. 9. *Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos.*

Quarto dico, quod invenitur sal imprudentiæ & imperfectionis, & sic per sal intelligitur vir iniquus. Sal enim est quid ponderosum, est etiam quid infructuosum, quia nihil crescit seminatum in sale. Sic vere peccator gravis est, & onerosus ad sustinendum, juxta illud Eccl. 22. *Arenam, & salem, & massam ferri facilius est portare, quam virum stultum.* Sterilis etiam est & infructuosus ad fructum bonorum operum producendum Soph. 2. *Siccitas spinarum, & acervi salis, & desertum usque in sempiternum.* Unde proprie est sicut sal Sicilia, quod in igne liquefcit, & ab aqua rehlit, contra naturam cujuscunque Salis. Sic vere peccator aquam devotionis & gratiæ refugit, & in igne tentationis deficit & liquefcit Matt. 5. *Si sal evanuerit, ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras &c.*

Quinto dico, quod est sal affluentiae & temporalis successus. Sal enim terram, ubi seminatur, facit sterilem, in tantum, quod si aqua maris egressa limites suos effunditur super terram fructuosam, vix de octo annis potest fructificare. Talis est mundi prosperitas, quia pro certo facit sterile scire ab omnibus operibus delictores suos. Et ideo Deus facit, sicut solebant facere antiqui victores, qui capta aliqua civitate, quando volebant quod amplius reedificaretur, post destructionem seminabant ibi sal, in signum perpetuæ sterilitatis & destructionis. Quia vere diabolus, postquam animam spiritualiter vicerit & destruxerit, quandoque sal mundanæ prosperitatis in ea seminare nititur, ut sterilis perpetuo possit esse. Deut. 3. *Usque ad mare deserti quod est salissimum.* Unde de Abimelech dicitur Judic. 9. quod destruxerunt urbem, ita ut sal in ea dispergeret. Et sic patet, quomodo sal multis modis sumitur in scriptura.

Nota, quod Salomon potest significare Christum, vel etiam quemlibet virum justum, & potissime regem, judicem, vel prælatum, & hoc triplici ratione.

{ Nominis,
Ratione { Ominis
Culminis.

{ Nomen gratiosissimum,
Habuit enim { Omen fructuosissimum,
Culmen gloriosissimum.

Nominis gratiositas patet in ipsius Interpretatione, quia sc. Salomon interpretatur pacificus, juxta illud: *Salomon imperavit in diebus pacis.* Eccl. 47. Quia sci. ad virum justum pertinet, quod sit pacificus & modestus,

Interiorius, quantum ad se,
Exteriorius, quantum ad proximum,
Superius quantum ad Deum.

Unde 3. Reg. 4. dicitur: *Salomon habebat pacem ab omni parte.* Omnis fructuositas patet in bonorum multiplicatione, quia si ille ex divino munere fuit dotatus omnibus bonis gratuitis & fortuitis, sicut patet. 3. Re. 20. ubi dicitur, quod *magnificatus est rex Salomon super omnes reges divitiis, & sapientia, & universa terra desiderabat videre vultum Salomonis, & audire sapientiam ejus.* Culminis gloriositas patet in regiminis administratione, quia sc. iste fuit rex potens & excelsus. Unde 3. Re. 4. dicitur, quod *in jurisdictione Salomonis erant omnia regna à flumine terra Philistinum usque ad terminum Aegypti.*

¶ Ad denotandum, quod ille, qui vult esse verus Salomon, & spiritualiter Salomon debet iuste regere se, & sua, & suos. Quod potissime pertinet ad praelatos. De quo potest dici illud 1. Par. 29. *Sedit Salomon in solio Dei in regem pro David patre suo*, ut sic de quolibet tali Salomone dicat Deus illud 1. Paral. 22. *Salomon filius meus parvulus puer est delicatus*.

¶ Ubi advertit, quod Salomon, spiritualiter loquendo, est Nomen

Amoris & dilectionis (Filius, inquit) quod est nomen magni amoris.

Honoris & promotionis (Meus Deus) Honorabile est enim esse filium magni regis:

Timoris & subjectionis (Puer) ad quem scilicet & pertinet subijci & timere.

Splendoris & discretionis (Parvulus) Animalia enim parvula magis sunt sagacia, ut patet in formica & aranea.

Dulcoris & devotionis, quia (Delicatus)

Ergo qui velit esse Salomon, habeat amorem & dilectionem. Filius, inquit, 3. Reg. 1. *Salomon filius tuus regnabit*. Item habeat honorem & promotionem, ut scilicet sit filius ipsius Dei. Meus, inquit: supple, ipsum imitando &c. Unde 1. Par. 28. *Deus elegit Salomonem filium meum*. Item habeat timorem & subjectionem, ut sit puer, quia scilicet ipse debet esse more pueri simplex timens Deum, & serviens ei. 1. Par. 28. *Tu autem Salomon fili mi, scito Dominum Deum patris tui, & servi ei corde perfecto*. Item habeat splendorem & discretionem, ut sit parvulus, quia scilicet parvuli communiter plus abundant in sensu, quam magni. De Salomone vero dicitur, quod ipse fuit sapientissimus, sicut supra patet. Item habeat dulcorem & devotionem, quia scilicet Salomon sicut vir catholicus & devotus edificavit Deo templum, sicut patet 3. Reg. 5. & deinceps, 2. Paral. 1. *Ascendit Salomon ad altare*. Sufficit.

¶ Nota quod salvare idem est, quod adjuvare, protegere, liberare. Et

Salvare est actus
Pietatis,
Potestatis,
Charitatis,

Et ergo quia salvare pertinet ad virum pium, qui hoc velit, & potentem, qui hoc possit, possumus notare, quod salvare pertinet proprie ad solum Deum, qui vult & potest servare sperantes in se. Quia scilicet, & salus, honor, virtus, & gloria attribuitur Deo nostro, qui sedet super thronum, & agnoscitur a pater, 7. Dicamus igitur de salute illa, quae a solo Deo procedit. Et dicamus, quod Deus

Salvat
Temporaliter, a miseriis mundialibus;
Spiritualiter, a nequitia cordialibus;
Aeternaliter, a suppliciis infernalibus.

Tria enim sunt pericula, a quibus necessarium est nos salvari, scilicet,

Mundi miseria & afflictiones;
Cordis nequitia & deceptiones;
Inferni molestia & damnationes.

Est dico, quaedam salvatio a miseriis temporalibus. Et de hac dicitur in Psalm. *Clamaverunt ad Dominum, cum tribularentur, & de omnibus tribulationibus eorum salvavit eos*. Item est salvatio a peccatorum nequitia. Et ideo de hoc dicitur in Psalm. *Iuxta est Dominus his, qui tribulati sunt corde, & humiles spiritu salvabit*. Item est salvatio ab infernalibus suppliciis. Et de hoc dicitur in Psalm. *Salva me ex ore leonis, & a cornibus unicornium*. Deus igitur est salvator.

Ad cuius salutem est recurrendum;
In cuius salute est sperandum;
Per cuius adiutorium est triumphandum;
Per cuius misericordiam est genus humanum liberandum.

Istud expertus fuisse videbatur Jacob, qui dicebat Gen. 32. *Vidi Dominum a facie ad faciem, & salva facta est anima mea*. In quibus verbis ostenduntur plura genera salvationum, quibus Deus salvat homines. Ipse enim salvat homines

Per mentis illustrationem (Quia vidi)
Per hostis expugnationem (Quia Dominum)
Per carnis intuitionem (Quia a facie ad faciem)
Per calis retributionem (Quia salva facta est anima mea)

Deus enim salvat hominem;
Fidem & gratiam offerendo,
Hostis potentiam non contereendo.

Distinctione, Berchorio

Carnis substantiam deferendo,
Coeli felicitatem afferendo,
Primo modo salvat interius a mentis obscuritate. Vidi inquit;
Secundo modo salvat exterius ab omni adversitate. Dominum, inquit.
Tertio modo salvat inferius ab omni captivitate. Et apparuit ei a facie ad faciem.
Quarto modo salvat superius in coeli felicitate. Salva facta est, inquit, anima mea.
Prima est salus magna bonitatis,
Secunda est salus magna probitatis,
Tertia est salus magna charitatis,
Quarta est salus magna largitatis.

¶ Dicamus quod homines salvat primo divina bonitas per mentis illustrationem, & hoc ostenditur, quando dicitur, Vidi, quia scilicet ille dicitur salvare hominem a periculo, qui lucernam accendit, & periculum ei ostendit, & modum ipsum evadendi sibi declarat & praetendit. Sic vere Deus hominem salvare dicitur, in quantum in obscura domo conscientiae peccatoris, lucerna fidei & gratiae per ipsum accenditur, & periculum peccati, modusque dictum periculum exiendi ostenditur & monstratur. Vidi, inquit, Baruch. 4. *Viderunt in celeritate salutem*. & Job. 16. *Videbo in carne mea Deum salvatorem meum*. Nulla enim major salus potest dari caeco, quam restituere sibi visum. Sic nec ille, qui est mentaliter excecatus, donum majus potest conferri, quam quod visus debita discretionis in eo reparatur. Unde ille caecus, cui Dominus dixit: *Quid vis ut faciam tibi?* nihil charius potuit petere, nisi unum: *Dominum ut videam*; sicut dicitur Mar. 10. Ista igitur est salus prima, quam introducit bonitas divina, liberatio a peccato. Sed pro certo sicut ad plenam salutem visus habendam tria naturaliter faciunt, scilicet,

Organi dispositio,
Luminis apparitio,
Collyrii appositio.

¶ Sic ad salutem istam facit gratia, quae disponit mentem, & affert omne impediens scilicet peccata, & per consequens operatur salutem. Unde Act. 15. *Credimus salvari per gratiam*. ¶ Item apparitio luminis, scilicet fidei, quae est lumen dirigens & erigens rationem, & per consequens lumen salutem faciens & procurans. Unde Marc. 16. *Vides tuam te salvum fecit*. ¶ Item appositio collyrii scientiae & scripturae, quae data est in salutem omnium credentium. *Iuxta primum & gratia*. Unde Luc. 1. *Ad dandam scientiam salutis plebi ejus*. Et sic igitur patet, quomodo salvat divina bonitas per mentis illustrationem. Vidi inquit.

¶ Secundo dico, quod sanat divina probitas per hostis expugnationem, quod ostenditur cum dicitur Dominum. Ad Dominum enim pertinet jurare, salvare, protegere & defendere vasallum suum ab omnibus impugnationibus inimicorum, quando scilicet requiritur a vasallo. Sic vere Dominus noster etiam nos vasallos, qui corpus & animam tenemus, ab eo necesse est ipsum per devotam orationis instantiam requiramus quod contra inimicos nostros salutem sui adiutorii lentiamus. *Pls. Domine Deus salutis meae obumbrasti super caput meum in die belli*. Iste enim est justus Dominus, qui non dimittit nos tentari ultra, quam possumus sustinere, quinimo statim paratus est defendere & salvare, quando ejus auxilium imploramus, dum tamen, de repugnando tentationibus & tribulationibus nostrum debitum primitus faciamus. *Pls. Ad ipsum ore meo clamavi, & Dominus salvavit me*. Unde notandum est, quod Dominus noster salvat nos a cunctis hostibus mentis & corporis, & specialiter ipse salvat nos ab istis, scilicet,

Ab hostili tentatione;
A carnali infestatione,
A temporali tribulatione;
A criminali infectione,
A corporali afflictione.

Salvat dico iste Dominus devotos suos a tentationibus hostilibus. Et revera nullus est qui possit resistere tentationibus diaboli, nisi per ipsum salvetur & juvetur. Verumtamen iste est sicut adeps leonis, quo secundum Plinium, si quis inunctus fuerit, a cunctis serpentibus & reptilibus eo tempore salvus erit. Sic vere adeps & gratia istius leonis de tribu Juda, si animam linat vel iungit, & si quis eo impingatus fuerit, pro certo a reptilibus, id est, a demonibus & eorum tentationibus eum salvat. Unde

z z z z

Hier. 17.

Hier. 15. Ego tecum sum, ut salvem te: & in Psalm. Deus salvabit eos de manu audientium, ut notam faceret potentiam suam. Item salvat ab infestationibus carnalibus. Nota, quod lapis, qui dicitur Gelaticem, servat & salvat portantem à moribus vermium & muscarum, quamvis melle fuerit sive lacte inunctus, & à vestibus totus mundus, sicut videtur dicere Plinius. Sic vere Deus, quando præsens est homini per gratiam, servat eum à muscis carnis, id est, à malis & immundis delectationibus & cogitationibus, quamvis melle prosperitatis aliquoties inungatur. Ezech. 36. Ego ero vobis in Deum, & salvabo vos ab omnibus inquinamentis vestris. Item iste salvat à tribulationibus temporalibus. Iste est enim sicut lapis, qui dicitur Ceraunius, vel sicut lignum arboris, quæ dicitur laurus, quorum præsentia salvat & servat hominem à fulgure & tempestate. Quia sc. nulla tempesta tribulationum temporalium nocet homini, quem Dominus per præsentiam suæ gratiæ salvare voluerit. Exemplum habemus de martyribus. Unde Apostoli sentientes tempestatem maris, dixerunt Matth. 8. Domine salva nos, perimus. Et sequitur, quod imperavit ventis & mari, & facta est tranquillitas magna. Ipse enim salvat à tribulationibus,

Vel eastollendo, vel temperando,

Vel in eis patiendi fortitudinem concedendo,

Vel illos, qui ipsas inferunt, subtrahendo, vel auferendo.

Unde in Psalm. dicitur: Salvasti enim nos de affligentibus nos, & odientes nos disperdisti. Unde Esa. 43. ipse valde consolatorie loquitur cuilibet tribulato, dicens sic: Noli timere servus meus Jacob, quia ego tecum sum. Cum transieris per aquas, tecum ero, & flumina non operient te. Cum ambula-veris per ignem non combureris, & flamma non ardebit in te, quia ego Dominus Deus tuus Israel, Salvator tuus. Item iste salvat ab infectionibus criminalibus, id est, à peccatis. Matth. 1. Iste salvam faciet populum suum à peccatis eorum. Item iste salvat à passionibus corporalibus. Unde Marc. 6. Quicumque eum tangebant, salvi fiebant ab infirmitatibus suis. Sic igitur patet, quomodo salvat divina probitas per hostium superationem. Dominum, inquit.

D Tercio dico, quod hominem salvat divina charitas per carnis intuitionem, & hoc ostenditur, cum dictum est, A facie ad faciem. Iste enim est sicut Chaladrius, qui infirmum salvat & sanat, quando faciem suam sibi vertit, & vivit, quando à facie ad faciem ipsum spectat. Sic vere Deus tunc humanum genus proprie salvavit, quando per beatam incarnationem faciem suam personaliter declaravit, & quando à facie ad faciem mundum vidit. Istud bene videbatur David prædixisse, cum dicebat in Ps. Veni ad liberandum nos Domine Deus virtutum, ostende faciem tuam, & salvi erimus. Veni, inquit, supple, personaliter carnem assumendo, quia, sc. filius hominis venit salvare, quod perierat. Unde Matth. 18. & Luc. 19. dicitur, quod filius hominis non venit animas perdere, sed salvare. Sciens enim filius Dei, quia vana salus hominis, & quia longe à peccatoribus salus, operatus est salutem in medio terræ, ut scilicet ipse daret salutem regibus, & redimeret David servum suum. Unde, quod tunc temporis ipse

A Diaboli potestate.

Salvavit mundum A inferni captivitate,

A peccati malignitate.

Salvavit dico mundum à diaboli potestate. Esa. 49. Quod ablatum fuerit à robusto salvabitur. Item à captivitate inferni. Hier. 30. Salvabo te de terra longinqua. Item à malignitate peccati. Unde 1. Timot. 1. Dominus Jesus Christus venit in hunc mundum peccatores salvos facere. Salvat igitur hominem divina charitas per carnis intuitionem. A facie, inquit, ad faciem. De quo Sophon. 3. Dominus Deus tuus in medio tui fortis ipse salvabit.

E Sed quarto dico, quod salvat hominem divina largitas per cæli retributionem, & hoc ostenditur, cum dicitur, Salva est, inquit, anima mea. Ista autem salus fiet spiritualiter in iudicio, quando Salvatorem expectamus Dominum nostrum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, Philip. 3. Tunc enim salvabitur populus omnis, qui inventus fuerit scriptus in libro vite, sicut dicitur Dan. 12. Et possumus notare, quod ista salus æterna dabitur finaliter, scilicet,

Peccata fugientibus,

Tormenta sustinentibus,

In Deo confidentibus,

Dominum invocantibus,

Humiliter conversantibus,

Carnaliter continentibus,

Perfekte pœnitentibus,

Pacificè quiescentibus,

Integre confitentibus,

Limpide contemplantibus,

Canonice subinquantibus,

Justificè cogitantibus,

Seipsos contemnentibus,

In fide permanentibus,

Baptismum profitentibus,

In finem persequentibus seu perseverantibus.

Dico quod Deus salvat peccata fugientes Ezechiel. 7. Qui fugerint salvabuntur. Unde dicebat David 1. Regum 27. Melius est, ut fugiam, & salver. Item salvat tormenta sustinentes. Tob. 13. Tussagellas & salvas, deducis ad inferos & reducis. Matth. 10. Qui perseveraverit usque in finem, salvus erit. Item salvat in Deo confidentes. Unde Psalm. Salvabit eos, quia speraverant in se. Item salvat Dominum invocantes Psalm. Clamavi, & Dominus salvabit me. Et Joelis 2. cap. Omnis, qui invocaverit nomen Domini, salvus erit. Item salvat humiles & timentes. Psalm. Humiles spiritu salvabit. Item salvat castos & continentes. Proverbiorum 9. capit. Qui abscesserit ab ea, scilicet à muliere, salvabitur. Item salvat perfecte pœnitentes. Unde Esa. 45. Convertimini ad me (supple, per pœnitentiam) & salvi eritis. Item salvat in pace quiescentes. Esa. 30. Si revertimini, & quiescatis, salvi eritis. Item salvat integre confitentes. Hier. 32. & 33. In diebus illis salvabitur Juda, qui interpretatur confitentes. Item salvat limpide contemplantes. Dabo in Sion salutem, & in Hierusalem gloriam meam. Sion enim interpretatur specula. Item salvat debite subintrantes, scilicet in Ecclesiam, & in beneficia Joan. 10. Per me si quis introierit, salvabitur. Item salvat iuste & sancte cogitantes, Psalm. Salvos fecit rectos corde. De corde autem exeunt cogitationes. Matth. 15. Item salvat seipsos affligentes. Luc. 9. Qui perdidit animam suam propter me, salvam faciet eam. Item salvat in fide permanentes. Unde Luc. 7. Fides tua te salvam fecit. Item salvat baptismum profitentes. Tit. 3. Salvos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis. Item salvat semper perseverantes. Unde Matth. 24. Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Ecce igitur charissimi, quot genera personarum salvat Dominus in æternum, quia sicut dicitur Esa. 45. Salvatus est in Domino salute æterna. Et sic igitur patet, charissimi, quomodo invenitur quadruplex salus, scilicet,

Salus divinæ largitatis & retributionis,

Salus divinæ charitatis & intuitionis,

Salus divinæ potestatis & liberationis,

Salus divinæ bonitatis & illustrationis.

Et sic sufficit. Vide de Labore &c.

Salutare. Nota, quod salutare nihil aliud est, quam salutem alicui implorare. Unde ille salutat hominem, qui salutem & bonum impetratur ei, & orat. Et est salutare officium valde commune; nulli enim debet denegari salutatio, imo omnibus sicut commune debitum debet ab omnibus exhiberi. Ad hoc etiam ipsa bruta debent nos monere. Phittacus n. seu Panagallus in suo cantu dicitur naturaliter promere verbum saluatorium, sci. Ave, vel χαῖρε. Vitulus etiam marinus, qui est animal valde disciplinabile, dicitur etiam voce & vultu homines salutare. Elephantodocetur regem cognoscere, & cum reverentia honorare. In quo instruitur homo, quod salutationem omnibus debet libenter & benigne communicare, & nulli penitus denegare 1. Pet. 3. Salutate invicem in osculo pacis. Et nota, quod salutatio debet fieri, quia

Charitatis,
Pietatis,
Largitatis,
Fidelitatis,
Sedulitatis,
Tranquillitatis,
Jucunditatis,
Necessitatis.

Quod salutare sit actus charitatis, patet 1. Cor. 16. ubi dicitur: Salutate omnes fratres in osculo sancto. Item quod sit actus pietatis, patet 4. Reg. 10. ubi post mortem Ochozix regis Juda fratres ejus descenderant ad salutandum filios ejus. Item quod sit actus largitatis, patet 1. Reg. 10. ubi dicitur, quod cum salutaverint, dabunt tibi duos panes. Item quod sit actus fidelitatis, patet Eccles. 22. ubi dicitur: Amicum salutare non confundaris, & à facie illius te non abscondas, & si male tibi evenierit, per illum sustinebis. Itē quod sit actus sedulitatis, patet Luc. 1. ubi dicitur: Exurgens Maria abiit in mon-

ana cum festinatione, & salutavit, &c. Item quod sit actus tranquillitatis, patet Exod. 18. ubi dicitur, quod Jethro & Moyses salutaverunt se invicem verbis pacificis. Item quod sit actus jucunditatis, patet Luc. 1. ubi dicitur: *Ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Item quod sit actus necessitatis, patet, quia scilicet tunc efficitur salvatio, quando fit aliqua supplicatio. Etiam humiliter salutantur, à quibus bona aliqua supplicantur. Unde 1. Reg. 25. dicitur, quod David volens à Nabal aliquid impetrare, dicit: *Sic venieris ad Nabal, & salutabis eum dicentes: Quodcumque invenerit manus tua, da mihi, &c.* Et sic etiam salutari debent Christus & beata virgo pro gratia impetrandæ, & etiam alii sancti, juxta illud Apostoli 1. Corinth. 16. *Salutate Mariam, quæ multum laboravit in fratres.* Exemplo Elephantum, qui teste Solino, postquam aqua loti fuerint, ortum Solis quibusdam nutibus salutant.

B In malo autem possumus dicere, quod invenitur

Elationis,
Salutatio Derisionis,
Proditionis.

Primo dico, quod est salutatio elationis & superbiæ, & istam volunt habere inanis gloriæ dilectores, de quibus dicitur Mat. 23. *Quod ipsi diligunt salutationes in foro, & vocari ab omnibus Rabbi.* Secunda est salutatio derisionis & insolentia, & sic Matth. 27. dicitur, quod milites ceperunt salutare Jesum in cruce, dicentes: *Ave rex Judæorum.* Tertia est salutatio proditionis, & sic loquitur 1. Mac. 7. ubi dicitur, quod Nicanor proditorie venit ad Judam, & salvaverunt se verbis pacificis, hostes autem parati erant rapere Judam. Et sic dico, quod salutare sumitur in bono & in malo.

A Sanitas. Sanare. Cum sanitas nihil aliud, quam quædam corporis bene temperata qualitas, sanitas vero nihil aliud, quam corpus infirmum ab infirmitate liberare, & ad temperantiam reducere, possumus dicere, quod sanitas spiritualiter loquendo nihil aliud est, quam animæ spiritualis incolumitas, & per divinam gratiam ab infirmitate peccati restituta bonitas aut libertas. His igitur præmissis possumus notare, quod in scriptura triplex sanitas invenitur, scilicet,

Corporalis,
Sanitas Cordialis,
Æternalis.

Prima facit hominem sanum à carnis infirmitatibus,
Secunda facit hominem sanum à cordis iniquitatibus,
Tertia facit hominem sanum à mundi calamitatibus.

Prima est sanitas corporis alleviativa, & de hac dicitur, 4. Reg. 5. *Lava te septies in Jordane, & sanitatem recipiet caro tua.* Secunda est sanitas criminum exterminativa, de qua in psalm. Ego dixi Domine miserere mei, sana animam meam, quia peccavi tibi. Tanta est sanitas gloriæ administrativa, de qua Hier. 17. *Sana me Domine, & sanabor, saluum me fac, & salvus ero, quoniam laus mea tu es.* Qualicumque igitur modo accipiatur sanitas sive

Corporis liberatione,
Pro Anima depuratione,
Gloriæ retributione,

Istud tamen planum est, quod sanitas tanquam summum bonum summe est diligendum, procurandum & recuperandum, conservandum & continuandum. Teste enim Sapiente Eccles. 30. *Non est consensus super sanitatem corporis, & non est oblectatio super cordis gaudio.* Et propter hoc consulebat Dominus illi mulieri Hamorrhoißæ, per quam peccatrix anima designatur, dicens Marc. 5. *Vade in pace & esto sana.* In quibus verbis ostenduntur tria, quæ ad sanitatem animæ requiruntur, secundum tria, quæ in sanitate corporis requiruntur. Constat enim sanitas corporis

Ex morborum resecutione, quæ fit per alterationem malæ complexionis. Quia vade, inquit.

Ex virium reparatione, quæ fit per conservationem & reformationem bonæ proportionis. Quia in pace.

Ex virtutum conservatione, quæ fit per conservationem status perfectionis. Quia esto, inquit, sana.

Sic vere charissimi, dico quod ad sanitatem spirituales requiruntur,

Quod ex eas culpam infestivam (Vade.)

Quod habeas normam refectivam, scilicet pacem (In pace.)

Quod teneas vitam perfectivam (Esto sana.)

Debet enim, qui vult esse sanus,

Inficit, relinquere vel horrere,
Quod Reficit, assumere vel habere,
Perficit, diligere & tenere.

Primum facit poenitentia status immutativa, quæ ostenditur, cum dicitur, Vade id est, exi de peccato.

Secundum facit innocentia cordis quietativa, quæ ostenditur cum dicitur, In pace, quam scilicet facit innocentia.

Tertium facit permanentia status conservativa, quod ostenditur, cum dicitur, Esto sana, id est, persevera in sanitate.

Dico igitur primo, quod homo fit spiritualiter sanus per motum immutationis poenitentia, & hoc ostenditur cum dicitur, Vade. Poenitere enim nihil aliud est, quam de peccato ad gratiam ire, procedere, vel transire. Peccator enim est sicut peregrinus. Quamdiu enim est in peccato, valde longe est à Deo, quia sicut dicitur Prov. 15. *Longe est Deus ab impiis.* Sed tunc temporis ad Deum vadit, quando per poenitentiam ad ipsum revertitur & accedit. Sicut enim ille, qui vadit, dimissa posteriori parte ad anteriorem transit, sic poenitens posteriorem partem, id est, statum peccati dimittit, & ad anteriorem partem, id est, ad statum virtutum progreditur atque tendit. Etenim

Ad Deum accedit cor per contritionem,

Vadit lingua per confessionem,

Tendit manus per satisfactionem.

Teste enim Constantino, multum confert ad sanitatem habendam & conservandam ire & ambulare. Motus enim & exercitium est unum de illis sex, quæ ad sanitatis custodiam requiruntur, de quibus ubi tractatum est, quære in tabula. Per motum enim

Humor superfluous consumitur,

Calor naturalis confortatur,

Appetitus provocatur,

Venter etiam evacuat.

Sic vere charissimi, istud ire poenitentia de quo dicitur, est principium pro sanitate animæ recuperanda.

Humores enim peccati consumit per contritionem,

Calorem charitatis confortat per vulnere Christi meditationem,

Appetitum bonorum æternorum provocat per affectum & adoptionem,

Ventrem conscientia evacuat per confessionem & gratia restitutionem.

Vade ergo. Et de hoc 4. Reg. 5. *Vade lavare septies in Jordane, & recipiet sanitatem caro tua, atque mundaberis.* Expone auctoritatem sicut in eo loco exposta est, ad quem de tabula remittit. Unde de isto vadere dicitur Cant. 3. *Vadam ad montem myrrha, & ad colle thuris.* Myrrha enim quæ est liquor amarissimus, verumtamen quasi morborum omnium sanativus, signat amaritudinem poenitentia & afflictionis, thus autem in scriptura vaporem devotionis orationis, quia ista duo sanant animam à peccatis, & ipsam liberant à tormentis. De myrrha enim poenitentia potest dici illud Hier. 51. *Tollite resinam ad dolorem ejus, si forte sanetur.* De oratione dicitur Tob. 8. *Orabant ambo pariter, ut sanitas daretur eis.* Patet ergo, quod fit homo sanus per motum immutantis poenitentia. Vade, id est, per poenitentiam immutare.

Secundo dico, quod fit homo sanus per actum quietantis innocentia, quod ostenditur cum dicitur, in pace. Sicut enim ille est corporaliter sanus, in quo est debita humoris proportio & adæquatio, & nulla repugnantia vel turbatio, sic ille est spiritualiter, in quo est affectuum quietudo, innocentia & rectitudo, aut innocentia restitutio. In pace inquit. Quamdiu enim homo in peccato est, nunquam potest habere pacem neque sanitatem, semper enim impugnat interior per conscientia stimulationem, & semper est infirmus per fortitudinis relaxationem. Unde in Psalm. *Non est sanitas in carne mea à facie ira tua, non est pax ossibus meis à facie inimicorum meorum.* Pax igitur cordis, tranquillitas animi, & innocentia mentis, sunt sanitas spiritualis. Quia breviter omnes viri justi sunt illi qui habent spiritualiter sanitatem & pacem, impii infirmitatem & litem. Unde Esai. 57. *Creavi fructum labiorum pacem, pacem his qui prope, & pacem his qui longe, & sanavi eos.* Impii vero quasi mare fervens, quod quiescere non valet, & non est pax impiis dicit Dominus. Et posses hic dicere vel ponere quomodo plura sunt quæ impediunt istam pacem, sicut supra de pace, & plures etiam infirmitates quæ impediunt mentis sanitatem, &c. Sicut supra de infirmitate.

Fir igitur homo sanus per actum quietantis innocentie. In pace inquit.

D ¶ Tercio dico, quod homo fit sanus per statum conservantis permanentie, hoc est dictum, per virtutem continuantis perseverantie, quod ostenditur cum dicitur *Esto sana*. Istud enim verbum esto, perseverantiam designat, sicut supra visum est in loco suo. Et proculdubio proprie ille non est sanus, qui occasione modica fit infirmus. Unde lunatici non sunt sani proprio, quia quamvis aliquando non sunt infirmi actualiter, sunt tamen infirmi habitualiter, ita quod illa infirmitas reducitur de potentia ad actum valde faciliter, sic vere spiritualiter loquendo ille non dicitur sanus, qui per inconstantiam faciliter fit malus, sed ille solus per perseverantiam semper est bonus. *Esto inquit sana, persevera in sanitate*, juxta illud Joan. 5. *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi contingat*. Et ideo sicut videmus, quod sanitas perditam difficiliter recuperatur, quapropter necesse est, quod habita diligentissime conservatur. (Et inde est, quod pro conservanda sanitate, solent homines à nocivis abstinere, & de speciebus & herbis medicinalibus electuaria conficere & habere) sic vere charissimi, cum difficiliter peccator à peccati infirmitatibus resilire possit, ad sanitatem gratie revenire, & quando potissime à planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas (Esa. 1.) hoc est dictum, quando est in vitiis induratus, scilicet quando impletur illud Hierem. 46. *Frustra multiplicabis medicinam, sanitas non erit tibi*, proculdubio si quis sanitatem habuerit, debet eam custodire, & à nocivis mundi delectationibus abstinere, & electuario perfectionis, quod de multis speciebus, id est, de multis virtutibus conficitur, sanitatem hujusmodi sustinere. *Esto inquit sana* Luc. 8. *Invenerunt hominem vestitum & sanamentum*.

E ¶ Et possumus notare, quod aliqua sunt istius sanitatis restitutiva, & ista proculdubio sunt ista, scilicet,

Summi numinis incarnatio,
Christi sanguinis immolatio,
Sacri fluminis depuratio,
Fidei luminis illustratio,
Dolentis hominis suspiratio.

Dico igitur, quod sanitas spiritualis est, & fuit humano generi restituta per incarnationem summi numinis. Prima enim quæ fuit salutis & sanitatis humano generi restitutiva, fuit incarnatio verbi, juxta illud Psalm. *Misit verbum suum & sanavit eos*. Verbum enim in mundum missum per incarnationem, sanationis, & sanitatis humani generis causa fuit, figuratum 4. Regum 20. ubi petiit rex Ezechias infirmus dicens. *Quod erit signum, quod dominus salvabit me?* Et sic factum est, quod Deus dedit sibi signum salvationis, retrocessionem solis, quia scilicet sol retrocessit per decem lineas, in tantum, quod sic dicitur Eccles. 48. *Retro rediit sol, & addidit vitam regi*. Sic vere charissimi, quia rex omnium, scilicet, homo, infirmus erat diversis peccatis, Deus volens ipsum sanare, fecit solem justitiæ filium suum à nobilitate propria per carnis assumptionem retrocedere, & sic voluit sanitatem humano generi procurare. Unde Sap. 16. *Sermo tuus Domine sanat omnia*. Item dico, quod ista sanitas restituta est, & etiam continue restituitur per Christi sanguinis immolationem. Christi enim passio & sui sanguinis effusio, causa fuit sanitatis humani generis, juxta illud Esa. 53. *ejus livore sanati sumus*. Nam leo cum infirmatur, gustato sanguine simiæ sanatur. Ad denotandum quod sanguis Christi (qui fuit simia, eo quod per incarnationem humanam speciem simiavit) est remedium & sanitas peccatorum, & potissime quando per devotionem aspicitur, & per considerationem, & compassionem teneriter cogitatur, quia sicut videlicet draconum herba, quæ similis est serpentibus in colore, facit serpentes fugere, & à moribus serpentum sanat, sic Christus qui fuit in colore, id est, in apparentia similis serpentibus, id est, demonibus quantum ad naturam corporalis & mortalis substantiæ, sicut etiam demones, & visibiles & mortales apparent assumpto, & accomodato aliquo corpore (juxta illud Rom. 8. *Misit Deus filium suum, in similitudinem carnis peccati*) contrarius est serpentibus, id est, demonibus, & contra morsus & tentationes ipsorum præbet hominibus sanitatem. Figuratus etiam in serpente a quo fabricato à Moyse, & suspeso in palo, ut illi qui percussi erant à serpentibus, dum istum aspicerent, sanarentur, sicut dicitur Num. 21. Quia proculdubio suspensus in palo crucis, scilicet, Christus, sanat illos qui à malis serpentibus demonibus per tentationes percutiuntur, si à portu devoto pendens in crucis patibulo speculetur. Sic igitur

tur patet, quod ista sanitas restituitur per Christi sanguinis immolationem. Item dico, quod ista sanitas est restituta per sacri fluminis irrigationem. Baptismus enim post prædicta duo reparat principaliter animæ sanitatem. Unde illud prædictum 4. Reg. 3. *Lavare, inquit, sepius in Jordane, & recipiet sanitatem caro tua juxta illud Ezech. 47. Sanabuntur aquæ, & vivent omnia ad quæ pervenerit torrens*. Torrens dico, id est, aquæ baptismales. Item restituitur ista sanitas per fidei luminis illustrationem. Fides enim restituit sanitatem animæ, quando per incredulitatis vitium est infirma. Unde prædicatori dicitur ad Titum 2. *Loquere quæ decent sanam doctrinam, & admonesces, ut sobrii sint, & sani in fide Act. 3*. Fides quæ per eum est dedit integram sanitatem istam in conspectu omnium vestrum. Item restituitur ista sanitas per dolentis hominis suspirationem scilicet, per poenitentiam, de quo dicitur in Psalm. quod Deus sanat contritos corde, & alligat contritiones eorum. Poenitentia enim sanat

Cor per contritionis dolorem,
Os per confessionis clamorem,
Manum per satisfactionis vigorem.

Sanat dico cor per dolorem contritionis Luc. 4. *Evangelizare pauperibus misit me, & sanare contritos corde*. Sanat etiam os per clamorem confessionis, de quo Ecclesiast. 17. *Vivens & sanus confiteberis*. Sanat insuper manum per vigorem bonæ operationis, & satisfactionis Matth. 12. *Manum suam extendit, & restituta est sanitati*. Ista sunt, scilicet, quinque quæ sunt sanitatis restitutiva, scilicet, poenitentia, fides, baptismus, Christi passio, Christi incarnatio.

¶ Sed pro certo adhuc dico, quod sunt aliqua istius sanitatis conservativa, & conservativa. Et ista sunt

Fervor orationis,
Cultus religionis,
Honestas locutionis,
Dulcor devotionis,
Ictus tribulationis,
Auditus prædicationis,
Nitor conversationis,
Parcitas epulationis,
Timor divinæ dominationis.

De oratione dicitur Genes. 28. quod orante Abraham sanavit Deus Abimelech. De religione dicitur Matth. 21. quod cæci, & claudi accesserunt ad Jesum in templo, & sanavit eos. De honesta locutione dicitur 2. ad Timoth. 1. *Formam sanorum verborum habe*. De devotione dicitur Ecclesiast. 34. quod Unguentarius faciet unguenta suavitatis, & unctiones conficiet sanitatis. De tribulatione dicitur Job. 5. quod Deus percutit, & manus ejus sanabit. & Esa. 19. *Percutiet Deus plagam, & sanabit eos*. De audita prædicatione dicitur Luc. 6. quod multi venerunt ut audirent Jesum, & sanarentur. & Luc. 22. dicitur quod Jesus tetigit auriculam ejus, & sanavit eum. De honesta conversatione dicitur illud Luc. 7. *Invenerunt hominem vestitum, & sanamentum*. De parca epulatione dicitur Eccl. 31. *Somnus sanitatis in homine parco*. Et ibidem *Sanitas animæ, & corporis sobrius potus*. De timoris conturbatione dicitur Eccl. 34. quod oculi domini super rimentes eum, sequitur: *Dans sanitatem, & vitam & benedictionem*. & Prov. 3. *Time Deum, & recede à malo, sanitas quippe erit in umbilico tuo*. Sic ergo patet quomodo plura sunt quæ faciunt ad sanitatis animæ conservationem & restitutionem. Et hoc est tertium principale. *Esto igitur sana*. Ista igitur sunt tria requisita principaliter ad sanitatem scilicet

Permanentia,
Innocentia, &
Poenitentia.

Unde. Vade igitur in pace, & esto sana. Sufficit.

Sanctus. Sanctitas. Sanctificatio.

Nota, quod sanctus dicitur ille, qui à peccatis, & vitiis est immunis. Unde proprie sanctus dicitur, qui virtutibus est plenus, & vitiis expeditus. Et etiam sanctitas idem est quod puritas, & munditia, bonitas, & justitia. Et est sanctitudo nomen commune, continens generaliter omnes particulares gratias, & virtutes. Unde sanctus etymologizatur quasi sanguine unctus, vel quasi sine terra, vel quasi sanus & justus. Ad denotandum quod ille proprie dicitur sanctus, qui sanguinem Christi per suæ mortis compassionem imaginatur, qui est sine terra, id est, terrenorum amoris

non afficitur, & qui sanus in affectibus invenitur. De sanguine enim Christi dicitur Hebr. 9. Si enim sanguis vitulorum inquinatos sanctificat, quanto magis sanguis Christi, &c. Unde breviter de sancto tali, id est, de quolibet tali iusto potest dici illud Eccl. 1. c. quod de Aaron dicitur: In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne. De Christo etiam pontifice sancto dicitur Heb. 7. Talis enim decebat ut nobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, excelsior cœlis factus. Quia scilicet ille qui vult esse sanctus, debet esse

Pontifex, id est, Pontem ad Paradisum faciens per bonam operationem,

Innocens per perfectam intentionem.

Impollutus per castam conditionem.

Segregatus à peccatoribus per singularem conversationem,

Excelsior cœlis factus per æternorum contemplationem.

Talem enim sanctitatem debent habere illi, qui in altari cordis volunt Deo ministrare spiritualiter. Homo enim debet esse sanctus, tum quia sanctam vitam servare fide proficitur, tum quia sanctum officium exequitur, tum quia membrum sancti capitis Christi efficitur, tum quia in sancta matre Ecclesia nutritur, & tum quia sancto spiritu suggerente domino famulatur. Et hoc est quod præcipitur Levit. 19. ubi dicitur: Sancti estote, quia ego sanctus sum. Ubi adverte, quod sanctitudo est habenda,

Virtualiter potest haberi. (Sancti inquit)

Quia Generaliter solet doceri. (Estote)

Exemplariter solet videri. (Quia ego sanctus sum.)

Et dico habenda sanctitas,

Conficitur multis virtutibus.

Quia Præcipitur divinis iussibus,

Ostenditur exemplis pluribus.

Dico igitur quod sanctitas est habenda propter virtutum cumulum, & ornamentum, & hoc ostenditur in verbo, Sancti. Propter præcepti stimulum & documentum, & hoc ostenditur in verbo Estote. Propter exempli speculum, & ornamentum, & hoc ostenditur cum dicitur & allegatur, Quia ego sanctus sum.

B Primo igitur dico, quod debemus esse sancti propter virtutum cumulum assumendum, quod ostenditur in verbo Sancti. Istud enim nomen sanctus excludit omnem iniquitatem, & includit virtutem & bonitatem. Aliæ enim virtutes particulares habent effectus, ista autem universalem. Lapidem enim pretiosi contenti sunt unam vel duas proprietates habere. Et inde est, quod unus lapis proficit ad unum, aliud ad aliud, & nullus ad omnia. Et ideo, qui inveniret unum lapidem, qui omnium aliorum contineret virtutes, summe deberet diligere, & cum diligentia procurari. Sic aliæ virtutes, operantur particulariter, quia scilicet castitas facit hominem castum, & iustitia iustum, & sic de aliis, sed sanctitas in tantum est universalis virtutum, quod ipsa sola habita necesse est esse hominem in cunctis particularibus virtutibus virtuosum. Si enim una virtus deficeret, sanctus proculdubio nunquam esset. Et ideo de ista virtutis plenitudine dicitur Eccl. 24. In plenitudine sanctorum detentio mea. Et ideo illi dicuntur

timent divinam maiestatem,

amant divinam bonitatem,

orant divinam pietatem,

habent fidei claritatem,

tenent superbam charitatem,

sciunt omnem veritatem,

sciunt pacis tranquillitatem,

Sancti, qui sentiunt mundi adversitatem,

frequentant bonam societatem,

abhorrent omnem iniquitatem,

contemnunt mundi prosperitatem,

appetunt cœli felicitatem,

jubilant laudis amœnitatem,

retinent cordis iucunditatem,

vindicant gloriæ nobilitatem.

Iste enim sunt quindecim proprietates, & conditiones, per quas cognoscitur homo sanctus, quia proculdubio ut dictum est, debent timere Dei maiestatem. Psalm. Timete dominum omnes sancti eius, quia non est inopia timentibus eum. Item debent diligere Dei bonitatem Psalm. Diligite dominum omnes sancti. Item orare Dei

pietatem Apoc. 8. Data sunt ei incensa multa, quæ sunt orationes sanctorum, & Judic. 8. dicitur: Ora pro nobis, quia mulier sancta es. Item habere fidei claritatem. Ecclesi. 45. In fide & lenitate ipsius sanctum illum fecit Dominus. & Sapient. 18. Sanctis autem tuis maxima erat lux. Item tenere supernam communitatem. Psalm. Congregate illi sanctos eius. Item cognoscere scientiarum veritatem. Prov. 30. Novi scientiam sanctorum. & Proverb. 9. Scientia sanctorum prudentia. Item isti debent amare pacis tranquillitatem. Psalm. Loquetur pacem in plebem suam, & super sanctos suos. Item sentire mundi adversitatem, quia scilicet sancti sustineant præ cæteris mala mundi, tribulationem & penas. unde Heb. 11. Sancti ludibria & verbera experti, in super & vincula, & carceres, secti sunt, lapidati sunt, tentati sunt, &c. Et in Psalm. dicitur: Sancti qui in terra sunt ejus, mirificavit omnes voluntates meas in eis, multiplicata sunt infirmitates eorum. Item debent sectari bonam societatem Psalm. Cum sancto sanctus eris, &c. & Ecclesi. 27. Cum homine sancto assiduus esto. Item debent horrere omnem iniquitatem. Psalm. Non dabis sanctum tuum videre corruptionem. Item debent dimittere seu contemnere mundi prosperitatem. Matth. 27. Corpora sanctorum qui dormierant surrexerunt, & venerunt in sanctam civitatem. Item debent appetere cœli felicitatem, quia scilicet isti debent mentaliter habitare in Paradiso. Ephes. 2. Jam non estis hospites & advena, sed estis cives sanctorum, & domestici Dei. Item debent jubilare laudis suavitatem. Psalm. Cantate Domino canticum novum, laus ejus in ecclesia sanctorum. Item debent dilatare cordis iucunditatem. Psalm. Sancti ejus exultatione exultabunt. Et sequitur ultimum scilicet, quod ipsi poterunt vindicare regni nobilitatem. Dan. 7. Sancti obtinuerunt regnum. Et in Psalm. Gloria hæc est omnibus sanctis ejus. Ecce ergo quomodo, & quibus concurrentibus sit homo sanctus. Illa sunt enim quindecim gradus scalæ perfectionis, per quas sancti de mundo ad patrem ascenderunt, & quibus mediantibus nomen sancti habere meruerunt. Sancti inquit. Juxta illud Exod. 22. Viri sancti eritis mihi. Ut tales sic possint dicere illud Ephes. Eligis nos Deus ante constitutionem mundi in Christo, ut essemus sancti immaculati. Ut & sic de quolibet sancto possit dici illud 4. Reg. 4. Animadverto, quod vir Dei sanctus est iste, qui frequenter transit per nos, faciamus ergo ei cœnaculum parvum, & ponamus ei lectulum, mensam & sellam & candelabrum, ut cum venerit ad nos maneat ibi. Sancti enim frequenter transeunt per nos, quia scilicet omni anno semel ad minus veniunt festa eorum, & ideo pro certo nos debemus eis parare cœnaculum conscientie & affectionis, & ibi ad honorem ipsorum habere mensam misericordie, & compassionis, & ibi tenere lectum mollis dulcedinis & devotionis, & ibidem ponere candelabrum prudentie & discretionis, & ibi statuere sellam iustitiae, & judicialis ordinationis, & sic sancti nobiscum per gratiam manebunt, & suum nobis patrocinium propinabunt. Pater igitur charissimi, quod nos debemus esse sancti, virtutum cumulum assumendo, Sancti inquit. Ut quilibet efficiatur templum Dei, de quo 1. Corin. 3. Templum Dei sanctum est, quod estis vos.

Secundo dico, quod nos debemus esse sancti mandati stimulum exequendo, & hoc ostenditur, quando nobis sub præcepto dicitur, Estote. Sub præcepto enim nobis injungitur sanctitas, quod sc. verbum imperativum estote demonstrat. Juxta illud Eccl. 37. Cum viro sancto assiduus esto Lev. 29. Sanctificamini, & sancti estote. Unde adverte, quod per ista duo verba esto. & estote, præcipiuntur nobis omnia quæ ad sanctitudinem requiruntur. Præcipitur enim &c. Vide supra in titulo suo & dic sicut ibi.

Nota tamen hoc, quod sicut videmus, quod illa quæ ad cultum divinum vendicantur, sancta & sacra & sanctificata esse jubentur, & illa quæ in eis continentur, sicut patet de templis, & altaribus eorum, vestibus & vasibus, & utensilibus, ita & nos cum sumus per fidem & baptismum Deo principaliter dedicati, debemus esse grati, & virtutibus sanctificati, atque sanctis virtutibus adornati. Et ideo possumus notare, quod nos debemus habere

Sanctum locum religionis,

Sanctum templum orationis,

Sanctum oleum devotionis,

Sanctam hostiam subjectionis,

Sanctos libros discretionis,

Sanctum candelabrum contemplationis,

Sanctas vestes conversationis,

Sanctas carnes Eucharistie recreationis,

Igitur estote sancti, & sitis in loco sancto religionis, fidei & catholica

tholica professionis, de quo Exod. 3. Et Josue. 5. Solve calceamenta de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra sancta est. in isto enim loco habitat Deus, quia sicut dicitur in Psalm. Deus in loco sancto ejus, &c. Item estote sancti, & clamate in templo sanctae orationis, hoc est dictum, in conscientia sancta & devota, de qua in Psalm. Sanctum est templum tuum, mirabile in equitate. Et ideo dicit de Deo Adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo. Item estote sancti, & habete oleum sanctum devotionis, de quo Exod. 30. Oleum unctionis sanctum est. Unde de David dicitur in Psalm. Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum. Item estote sancti, & sitis sancta hostia humilitatis, & subjectionis. Ad Rom. 12. Exhibete corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem. Item estote sancti, & habete sacros libros sacrae scripturae, scientiae, & discretionis 1. Mach. 12. Habentes solatio sanctos libros. Item estote sancti, & habete sanctum candelabrum sapientiae & contemplationis. Et de hoc Eccl. 26. Lucerna splendens super candelabrum sanctum. Item estote sancti, & habete sanctas vestes conversationis, de quo Exo. 28. Facies vestem sanctam Aaron fratri tuo. Et Tob. 14 dicitur de Tobia, quod in bona vita in sancta conversatione permansit. Item estote sancti & comedite carnes sanctas dominicae refectionis, seu sacramentalis recreationis, de quo Exod. 29. Coques carnes in loco sancto. Et sic ergo patet, quod debemus esse sancti mandati stimulum exequendo. Estote inquit.

D Tercio dico, quod nos debemus esse sancti, exempli speculum exequendo seu imitando, quod ostenditur cum dicitur, Quia ego sanctus sum, Ac si diceret, Accipiat in me exemplum sanctitatis. Et revera charissimi, ipse sanctus est, quia sicut dicitur 1. Reg. 2. Non est sanctus ut est Dominus, neque enim est alius extra te, & non est fortis sicut Deus noster. Sicut enim de apibus legitur, quod sunt animalia valde munda, quia nunquam habitant nisi in loco puro & mundo, sic nec Christus delectatur habitare nisi in loco puro & mundo. Ipse enim habitat in quatuor locis, scilicet,

In Maria,

In conscientia,

In Ecclesia,

In patria,

In Maria dico, Ecclesi. 24. In civitate sanctificata similiter requievi. In conscientia etiam viri justii. Iste est enim quidam locus valde honorandus & sanctus, de quo in Psalm. Tu autem in sancto habitas laus Israel. In Ecclesia etiam, ista est enim propria domus Dei quae immaculata est & sancta, de qua 2. Mach. 10. Hierusalem sit sancta & libera cum finibus suis. In patria insuper, ubi scilicet est locus sanctus, & locus sanctorum, quia sicut dicitur in Psalm. Currus Dei decem millibus multiplex, milia latantium. Dominus in eis in Sina in sancto. Sanctus igitur est, quia vere in omnibus actibus suis semper apparuit sanctus, & hoc

In carnis assumptione,

In passionis redemptione,

In resurrectione & ascensione,

In sancti spiritus missione.

Et quod sit sanctus in incarnatione, patet Abacuc. 3. ubi dicitur Deus ab austro veniet, & sanctus de monte Pharam, quod etiam sit sanctus in passione & redemptione, patet Esa. 63. Afflixerunt spiritum sancti ejus. Et Esa. 49. Hec dicit Dominus redemptor Israel sanctus ejus, quod insuper sit sanctus in resurrectione & ascensione, patet Act. 3. ubi dicitur: Vos sanctum & justum negastis, &c. Hunc Deus suscitavit a mortuis. Et nihilominus quod sanctus sit in sancti spiritus apparitione, patet Es. 10. ubi dicitur: Erit lumen Israel in igne, & sanctus in ejus flamma. Sanctus ergo est, quod bene senserant Seraphin, cum dicebant: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus sabaoth & cetera Esa. 6. Iste igitur est ille sanctus, diligens & inhabitans loca sancta, amans etiam & desiderans gentem sanctam. Unde dico, quod nos exemplo ejus debemus esse sancti. Quia inquit sanctus ego sum. Et sic igitur patet quod nos debemus esse sancti

Propter exempli speculum,

Propter mandati speculum,

Propter commodi cumulum.

Sicut jam superius est ostensum. Unde Luc. 1. In sanctitate & justitia coram ipso omnibus diebus nostris. De sancto autem sanctorum dicitur illud quod est specialissimum sanctum. Unde in lege antiqua sanctum sanctorum accipiebatur pro quibusdam sacratissimis hostiis. Unde de oleo unctionis & de thymiamate, & de pluribus aliis dicitur Exod. 30. Sanctificabis omnia, & erunt sanctum

sanctorum. Vel accipiebatur pro secretiori parte tabernaculi sancti templi, ubi arca testamenti cum Cherubin & propitiatorio apponebantur, & ubi sacerdos semel in anno cum sanguine ingrediebatur, sicut dicitur 3. Reg. 5. Fecit domum interiorem oraculi in sanctum sanctorum. Et Exod. 30. Deprecabitur Aaron super coronam altaris semel cum sanguine, sanctum sanctorum erit in Domino.

¶ Et dico, quod per sanctum sanctorum spiritualiter loquendo potest intelligi

Hostia corporis Christi,

Conscientia viri justii,

Status Ecclesiae militantis,

Domus Ecclesiae triumphantis.

Dico, quod hostia corporis Christi dicitur sanctum sanctorum de quo Levit. 9. Omnis masculus de genere Aaron vescetur carnibus ejus quia sanctum sanctorum est. Et Lev. 24. Panes comedent in loco sancto, quia sanctum sanctorum est. De pollutis vero sacerdotibus, qui scilicet duxerunt uxores alienigenas, dicitur Neem. 7. Proiecti sunt de sacerdotio, ut non manducarent de sanctis sanctorum. De quo dicitur Dan. 9. Impleatur visio & prophetia, & ungatur sanctus sanctorum. Item conscientia viri justii dicitur sanctum sanctorum. Ibi enim debet esse arca testamenti & ordinatio divinae voluntatis. Ibi debent esse Cherubin, id est, plenitudo scientiae & veritatis. Ibi debet esse propitiatorium clementiae & pietatis. Ibi etiam debet esse sacerdos cum sanguine, id est, Christus consideratus in statu crucis & mortis, & suae sanguineae passionis & adversitatis. Unde Exod. 26. Facies propitiatorium super arcam testamenti in sanctum sanctorum. Item status militantis Ecclesiae dicitur sanctum sanctorum, quia scilicet ibi sunt hostiae sacramentorum, & ibi etiam est arca propitiatorium, &c. Sicut supra & de hoc Ezech. 41. Mensus est longitudinem & latitudinem templi, & dixit: Hoc est sanctum sanctorum. Item aeterna gloria seu caeli patria dicitur sanctum sanctorum, quia scilicet, ibi est arca testamenti Deus. Ibi est sacerdos cum sanguine, Christus homo. Ibi est propitiatorium & propitiatrix beata virgo. Ibi sunt Cherubin, id est, angelorum scientifica plenitudo Heb. 9. Post velamentum erat factum secundum tabernaculum, quod dicitur sanctum sanctorum. Haec igitur de sancto sanctorum sufficiunt.

Sanctificare. Sanctificatus. Sanctificatio. Cum aliud sit quam aliquid purum, sacrum & sanctum facere, vel aliquid Deo dicare vel sanctificare, vel sanctum aliquid celebrare, possumus dicere proprie quod isti sanctificantur, qui cunctis vitiis depurantur, & qui in statu gratiae constituuntur & virtutibus adornantur, & qui ad ministrandum in sancto officio vel sanctificatione, vel in sancto loco, hoc est dictum, in Ecclesia vel in gradu ecclesiastico deputantur. Sanctificatio enim in scriptura accipitur ut communiter pro templo vel pro Ecclesia, vel pro statu ecclesiastico, sicut 1. Mach. 1. de Antiocho dicitur, quod intravit sanctificationem cum superbia. Et sanctificatus accipitur pro illo qui digne debet ibi ministrare, sicut 2. Paral. 30. ubi dicitur, quod Levitae sanctificati immolaverunt phase. Dico igitur quod nos debemus sanctificari, & sancti & puri fieri, ad hoc quod sancto Deo in sancta fide sua & ecclesia possimus congrue famulari, juxta illud Exod. 19. Sacerdotes qui accedunt ad dominum, sanctificentur, ne percuriam eos. Nam & gentilium sacerdotes servant ritum suae sanctificationis. Sicut enim dicit Solinus de ciuitate maxima quod in Aethiopia in tanta reverentia habetur, quod colligi non nisi a sacris flaminibus, i. e. sacerdotibus permittitur (idque lucente sole) qui sibi bene sanctificati fuerint, pars cinnamomi quam soli offerunt, per se accenditur & incrematur, multo fortius nos qui non cinnamomum, sed multiplex Ecclesiae sacramentum habemus tractare, debemus sanctificari & esse sancti, ut a sole justitiae Christo in nostris cordibus relucens, possit nostrum sacrificium acceptari, & per charitatis ardorem, in nostris cordibus conflagrari. Ideo praecipitur Lev. 20. Sanctificamini & sancti estote, quia ego sanctus sum Dominus Deus vester. Istud potissime debet esse quando corpus dominicum est sumendum quia tunc debet sanctificatio & criminum depuratio precedere, & virtutum sanctitas anteire juxta illud Num. 11. Sanctificamini, & non comeditis carnes. Et potest optime praedicari in vigilia paschae, vel etiam in die mercurii dominicae passionis,

¶ Et nota, quod ad istam sanctificationem debet nos monere. Pectoris sanctitas, quae debet placere. Sanctificamini, id est, sancti efficiamini.

Tem-

Temporis brevitatis, quæ debet urgere. Cras inquit.

Corporis sanctitatis, quæ debet replere. Comeditis carnes.

Igitur sanctificemur propter pectoris sanitatem. Sicut enim corpus sanatur quando à malis humoribus evacuatur & purificatur, sic anima sanatur quando cor peccatorum facibus expurgatur. Ideo dicitur 2. Par. 7. quod ipse sc. Salomon sanctificavit medium atri, hoc est dictum, medium cordis. Item sanctificemur propter temporis brevitatem. Cras inquit. Homo enim solet magis festinare, quando videt terminum instare, sic quia cras, id est, cito & instanter debet fieri negotium, quod sanctificationem requirit, necesse habemus sanctificari, &c. Cras inquit Num. 11. Sanctificamini, cras comeditis carnes. Item sanctificemur propter Christi corporis sanctitatem, quod si debemus sumere. Comeditis inquit carnes. Etiam vas in quo poni debent istæ carnes, primo & ante omnia debet esse sanctificatum. Unde Zach. 14. dicitur, quod omnia labes in Hierusalem & in Juda sanctificatus est Domino exercituum, quia dicitur Levit. 22. Alienigena, à peccator non comedit &c. Vide suprà de Sancto per omnia. Et sic sufficit.

A Sanguis. Nota quod sanguis est humor corporis animalis calidus & humidus, ad nutrimentum membrorum, naturaliter ordinatus. Et quia sanguis quasdam habet bonas, & quasdam malas proprietates, hinc est, quod spiritualiter loquendo sanguis in scriptura in bono sumitur & in malo. Dico quod in bono significato est invenire

Sanguinem <
 Redemptionis,
 Affectionis,
 Compassionis,
 Afflictionis,
 Nutritionis.

Sanguis redemptionis est sanguis virtuosus, & iste est sanguis Christi, de quo Ephes. 1. Habemus redemptionem per sanguinem ejus.

¶ Sanguis affectionis est sanguis amorosus. Sanguis enim est causa amoris, quod patet, quia homo sanguineus facilius amat & inde est, quod illi qui attinent sibi in gradu consanguinitatis, & qui ex eodem sanguine procreantur, se invicem solent magis diligere. Ideo per sanguinem intelligitur bona affectio quæ facilius diligit & affectat Apoc. 1. c. Dilexit nos & lavit nos in sanguine suo.

¶ Sanguis compassionis est sanguis virtuosus. Pietas enim & compassio per sanguinem intelligitur. Sanguis enim est humor valde dulcis & benignus & naturæ placidus, signans virtutem pietatis, quæ valde Deo & proximo est amica. Iste est sanguis innoxius, de quo Dan. 13. dicitur, quod salvatus est sanguis innoxius illa die. Lev. 17. Sanguis est pro anima piaculo. ¶ Sanguis afflictionis est sanguis dolosus vel dolorosus. Et sic per sanguinem intelligitur mors & poena quæ bonis infertur, & maxime martyribus, de quo in Psalm. Effuderunt sanguinem eorum (scilicet sanctorum) in circuitu Hierusalem, & non erat qui sepeliret. Et iterum in Psalm. Vindica Domine sanguinem nostrum qui effusus est. ¶ Sanguis nutritionis seu sustentationis est sanguis fructuosus, sc. divitiarum. Substantia enim hominis dicitur sanguis, pro eo quod ad vitam necessitatem hominibus est concessa. Et de hoc dicitur Deut. 12. Sanguis eorum pro anima est, id est, pro vita. Talis enim sanguis dicitur necessarius esse homini, & ideo ei per rapinam aut per sævitiā non auferendus, sed ei potius dimittendus Lev. 17. Sanguinem omnis animalis non sumetis in cibum. Cujus tamen contrarium faciunt usurarii & tyranni, qui more leonum vivunt de sanguine, id est, de temporali substantia innocentium. De quibus dicitur Esa. 1. Manus vestra plene sunt sanguine. Et sic dico, quod in scriptura in bono significato invenitur

Sanguis valoris vel amoris, qui est pretiosus,

Sanguis dulcoris, qui est virtuosus,

Sanguis doloris, qui est luctuosus,

Sanguis sudoris, qui est laboriosus.

B ¶ Dico igitur primo, quod in scriptura invenitur sanguis valoris vel amoris pretiosissimus. Et iste est sanguis Christi, qui est ita pretiosus, quod una gutta suffecisset

Ad mundi redemptionem,

Ad hominum salvationem,

Ad paradisi restitutionem,

Ad omnium vitiorum expiationem.

Ut de eo dicatur 1. Petr. 1. quod non corruptibilibus auro vel argento redempti sumus, sed pretioso sanguine agni. Sanguis enim iste assimilatur liquori balsami, qui valde est pretiosus. Valet enim contra omnia genera passionum. Vinea enim balsami in æstate cul-

tellis ferreis in Judæa perforatur, liquorque balsamus dicitur, qui de illius vineæ vitibus destillatur, qui in phialis appensis vitibus ab incolis recipitur, & contra varias passiones usui reservatur. Sic vere charissimi, ille qui dicitur vinea facta dilecto in conu filio olei (scilicet Christus) fuit in æstate, id est, in passionis ardore in Judæa ad literam, cultellis ferreis, scilicet, clavis & lancea perforatus, liquorque & balsamus sui sanguinis pretiosi fuit de suis vulneribus destillatus, qui si in phiala devoti cordis receptus fuerit ad tollendas infirmitates vitiorum omnium bonus erit. Iste ergo fuit & est sanguis pretiosus, qui ab infirmitate peccati mundum sanavit, quando in Christi passione de illis sacris vulneribus emanavit. Similis sanguini pellicani, qui voluntarie se vulnerans, & sanguinem suum super pullos à serpente occisos stillans, vivificat, ipsosque suscitavit atque sanat, quia si Christus voluntarie sanguinem suum fudit, ipsumque super humanum genus à diabolo serpente antiquo occisum in persona prævaricatoris Adæ effudit, & sic eos à morte peccati & inferni salvavit, ab inferni carcere, & à potestate diaboli liberavit, ut ad eum referatur illud Zach. 9. Tu autem in sanguine testamenti tui eduxisti victos tuos de lacu, in quo non erat aqua.

¶ Ubi adverte, quod Christi sanguis est pretiosus, quia valet principaliter ad quatuor, videlicet, Ad iniquitatis expiationem. In sanguine. Ad captivitatis liberationem. Eduxisti victos tuos. Ad profunditatis vacationem. De lacu. Ad hæreditatis nostræ restitutionem. Testamenti Sanguinis enim Christi

Est criminis expurgativus,

Est captivitatis dissolutivus,

Est voraginis vacuativus,

Est hæreditatis restitutus.

Dico ergo, quod sanguis Christi effusus in cruce, & consideratus in mente, est expiatus omnis iniquitatis, quod etiam ostenditur in verbo Sanguine. Tu autem inquit in sanguine. Sanguis enim aliquorum animalium habet virtutem absterisivam & mundificativam, sicut de sanguine extracto de sub ala dextra hirundinis vel columbæ legitur quod abstergit maculas oculorum si sibi instilleretur. Sic vere charissimi sanguis Christi, qui fuit columba per simplicitatem, & fuit hirundo nuncians in suo adventu temporis gratiæ novitatem, qui fuit ad literam de sub ala dextera, id est, de Christi latere, & de sub dextero brachio à Judæis extractus, de oculis cordis humani, si ibi per devotionem instilletur, maculas peccatorum abstergit, & sanitatem animæ restituit atque reddit, quia sicut dicitur Heb. 9. c. Omnia bene in sanguine mundantur, & sine sanguinis effusione non fit remissio. Et vere omnia mundantur, quia scilicet humanum genus quod propter calum Adæ fuerat infirmum, virtute Christi sanguinis fuit sanitati redditum, & etiam per sanguinis Christi compassionem infirmitas peccati tollitur, conscientia mundatur, diabolus conteritur, & homo à mortis æternæ periculo liberatur. Iste enim est sanguis capræ qui valde est medicinalis, ut dicit Plin. Nam (ut dicit) venenum expellit, serpentes fugat, & leopardum infirmum liberat atque sanat. Sanguis etiam capræ dicitur venena depellere, & moribus scorpionum hominem liberare. Sic vere charissimi, sanguis Christi qui vere recta fuit capra, animal simplicissimum, à canibus Judæis inter montana Judææ venatum, & inter spinera crucis deprehensum finaliter & occisum, valde fuit & est medicinalis. Iste enim venenum vitiorum exterminat, leopardum infirmum, sc. genus humanum, ab originali peccato sanat, morsus tentationum ipsorum scorpionum demonum curat, & etiam ipsos serpentes demones exterret pariter atque fugat. Quia proculdubio diabolus nunquam audet hominem tentare, nec coram eo comparere, nec contra eum prevalere, in cujus corde viderit Christi sanguinem, id est, sanguinis sui devotam memoriam. Et sic figuratur in sanguine hœdi seu agni paschalis, qui in exitu Israel de Ægypto domus Jacob de populo barbaro mandatus fuit occidi. Ex. 12. Deus enim volens filios Israel liberare & eripere de Ægypto, & Ægyptorum primogenitos trucidare, præcipit agnum & hœdum occidi, & de sanguine utrumque postem ostii domus aspergi, & sic factum est, quod angelus exterminans, domus signatas sanguine non fuit ausus tangere, sed ipsi salvatis aliisque percussis fecit eos totaliter interire. Sic vere charissimi, Deus mediante sanguine hœdi, capræ, seu agni, sc. Jesu Christi, populum suum in Ægypto, id est, in hoc mundo à morte peccati salvat & præservat. Quia pro certo illa domus, id est, illa conscientia, quæ isto sanguine per passionis memoriam intinguntur, à devastante angelo non leduntur, sed præ timore sanguinis, illesæ, sanæ

sanæ & liberæ dimittuntur. Unde Exo. 12. Cum videris sanguinem in superliminari & in utroque poste, transcendit ostium domus, & non finet angelum percutientem ingredi domos vestras. Et breviter, in lege antiqua per sanguinem & per sanguinis immolationem peccata dimittebantur, leprosi & immundi purificabantur, & Deo homines placabantur. Quia scilicet Deus pater iratus de humano genere perduto, non ante fuit placatus, nec homini reconciliatus, quam sanguis Christi sibi in cruce extitit presentatus. Quia videlicet sanguis Christi est & fuit causa placationis iræ divinæ & reconciliationis humanæ, juxta illud Apostoli ad Coloss. 1. Omnia pacificans per sanguinem crucis ejus, quæ in terris sunt & quæ in caelis. Unde de effusione istius sanguinis potest dici illud Lev. 1. Sanguinem fundent super altari filii Aaron. Ad litteram enim filii Aaron, i. principes sacerdotum, fuerunt causa effusionis istius sanguinis benedicti. Iste igitur sanguis est expiativus omnis iniquitatis. In sanguine inquit. Unde Apostolus ad Heb. 9. Si autem sanguis taurorum aut vitulorum, & cinis vitula aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis, quanto magis sanguis Christi emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis? Sanguis Christi, inquit, qui scilicet est effusus septies in scriptura, contra septem maculas mortalium peccatorum. Homo enim erat maculatus

In genitalibus, per carnis concupiscentiam,
Intus in sanguine, per iracundiam,
Extra in carne, per gulæ lasciviam,
Supra in capite, per superbiam,
Exterius in manibus, per avaritiam,
Inferius in pedibus, per acediam,
Interius in corde, per invidiam.

Sed pro certo contra istas septem maculas Christus septies sanguinem suum destillavit. Primo à genitalibus in circumcisione contra peccatum luxuriæ Luc. 2. Secundo à sudore in oratione, contra peccatum iræ. Luc. 22. quia scilicet ira nimia facit quandoque sudare. Et de Christo legitur Luc. 22. quod factus est sudore ejus sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram. Tertio in carnis flagellatione, contra peccatum gulæ Matthæ. 27. Gula enim nimis delicate nutrit carnem. Quarto à capite in spinarum coronatione, contra peccatum superbiæ Matthæ. 27. Quinto à manibus in clavorum infixione, contra peccatum avaritiæ. Ibidem. Tunc enim fuerunt manus ejus extensæ & apertæ. Sexto à pedibus in ipsorum conclavatione, contra peccatum acedie. Ibidem. Tunc enim fuerunt pedes puniti, pro eo quod ad bonum sunt nimis tardi. Septimo à corde in lateris effusione, contra peccatum invidiæ. Ex istis ergo membris Christi sanguis profuit, qui (sicut dictum est) ab omnibus maculis nos lavit, & in quantum in se est, nos lavare continue non desistit, quia sicut dicitur Apoc. 7. Sancti laverunt stolæ suas, i. animas & conscientias, & candidas eas fecerunt, in sanguine agni. Unde Apoc. 1. Lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo. In cujus septemplex loturæ figura dicitur Levit. 14. quod sacerdos aspergat eum qui à lepra mundatus erat, septies cum sanguine passeris occisi & cum aqua. Ista est igitur (ut dictum est) sanguis expiativus omnis iniquitatis. In sanguine inquit.

D Deinde dico, quod iste sanguis dicitur pretiosus, quia dissolutivus nostræ captivitatis. Eduxisti inquit victos tuos. Christi enim sanguis non solum humanum genus à vitiorum facibus mundavit, quinimo sanctos patres, qui in interno tenebantur victi de captivitatis vinculo liberavit. Sanguis enim hirci hanc habet proprietatem quod dura solet frangere, & compacta & solida relaxare. Unde de sanguine hic legitur, quod quamvis adamus sit lapis durus & solidus in tantum quod nec ferro nec chalybe potest frangi, si tamen cum dicto hircino sanguine primitus humectetur, faciliter sculpiri, frangitur & quassatur. Sic revera charissimi, quamvis vincula quibus tenebantur antiqui sancti patres in captivitate dæmonis & inferni, essent recte adamantina, hoc est dictum, indissolubilia, fortia & infirma in tantum, quod ea nec ferrum, id est nulla potentia poterat frangere vel etiam aperire (sicut in fabulis poetarum dicitur) quod Vulcanus faber Jovis cum invenisset uxorem suam Venerem concubentem cum Marte, ligavit eos catena adamantina, ita, quod dividi ab invicem nequiverunt, quousque omnibus diis cœlestibus ridiculum facti fuerint, quia scilicet, Dea Venus id est anima peccatrix, cum matre, id est, cum inferno, procurante viro suo Vulcano, id est, diabolo, primo catena adamantina hoc est dictum, cum vinculo indissolubili ligata extitit, ita quod omnibus diis cœlestibus ri-

diculum facta fuit Thro. 1. Viderunt eam hostes, & deriserunt sabbatha ejus. Quia sicut dicitur Hie. 17. Peccatum Juda scriptum est in stylo ferreo in ungue adamantino, tamen pro certo quando sanguis hirci, id est, Christi (qui scilicet fuit hircus in quantum venit in mundum in similitudinem carnis peccati, secundum Apostolum ad Rom. 8. & qui etiam pro peccatis hominum est oblati, sicut dicitur de hirco Levit. 16.) fuit effusus, istud adamantinum vinculum fuit fractum & humanum genus de inferni carcere liberatum. Eduxisti inquit victos tuos. Unde etiam Deus pater de Christo dicit Esa. 49. Servavi te, & dedi te in fedus populi mei ut suscitares terram, & possideres hereditates dissipatas, & diceres his, qui vincti sunt, exite, & qui in tenebris sunt, revelamini. Et ista bene figurata sunt Exod. 13. ubi dicitur, quod per transitum maris rubri populus Israel fuit de captivitate Ægyptiaca liberatus. Mare enim rubrum Christi sanguinem signat, qui in colore fuit rubeus & in effusione fuit amarus. Ipse enim Christus figuratus fuit Apo. 19. ubi dicitur, quod ille qui sedebat in equo albo, cui nomen erat fidelis & verax, qui habebat in capite suo multa diademata, & habebat in femore suo scriptum Rex regum, & Dominus dominantium, & vocabatur nomen ejus verbum Dei, habebat vestes aspersas sanguine, & apprehendit bestiam, & posuit eam in stagnum ignis & sulphuris, & exercitus qui in cœlo sunt, sequebantur eum in equis albis. Quia Christus qui fidelis, & verax, Rex regum & verbum Dei dicitur, & qui omnium dignitatum diademate coronatur, postquam vestem humanitatis in cruce aspersam sanguine habuit (Esa. 63. Quare ergo rubrum est indumentum tuum? Responder. Aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea & omnia indumenta mea inquinavi) postquam ibi de bestia lucifero triumphavit, eumque in stagnum ignis & sulphuris condemnavit, ipse super equum album glorificatæ humanitatis resurrexit & exercitum cœlorum, id est, conventum sanctorum patrum sequentium post se duxit, quos scilicet in stolis albis immortalitatis de inferno eripuit & eduxit. Eduxisti ergo victos tuos Psal. Eduxisti me de lacu miseria, & de luto facis. Iste igitur est sanguis dissolutivus nostræ captivitatis.

I Denique dico, quod ille sanguis pretiosus est, quia vacuativus duræ profunditatis, scilicet inferni & peccati, quod scilicet ostenditur cum dicitur, De lacu. Infernus enim dicitur lacus ratione profunditatis, ratione fœditatis, ratione capacitatis Psal. Estimatus sum cum descendentibus in lacum, factus sum sicut homo inter mortuos liber. Istum igitur lacum sanguis Christi evacuavit, in quantum sanctos patres exinde virtus sanguinis ejus liberavit Apo. 14. Et calcatus est lacus, & exivit sanguis de lacu usque ad frons equorum.

I Insuper dico, quod iste sanguis est pretiosus, quia restitutus nostræ hereditatis, & hoc ostenditur in verbo, Testamenti tui. Quia sicut in testamento & in virtute testamenti hereditas advenit heredi secundum jura, sic virtute sanguinis Christi, hereditas gratiæ, & gloriæ advenit generi humano Mar. 14. Hic est sanguis novi testamenti, id est, æterni sacramenti. Quia sicut dicitur ad Heb. 9. Christus per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa, quasi dicat, sanguis Christi est causa quare in sancta, id est, in paradisi tabernaculum potest intrari. Et ideo sicut videmus, quod ille qui est institutus heres in testamento, est diligens de testamento servando, ne forte perditote testamento perdat pariter & hereditatem; sic vere cum nos simus instituti heredes vitæ æternæ in testamento sanguinis Christi, vel in isto sanguine Christi testamenti, valde debemus esse diligentes de isto testamento in scripio nostri pectoris per devotionem servando, & nunquam à memoria dimittendo, ut sic quis semper dicat illud Mar. 26. Hic est sanguis meus novi testamenti. Merito ergo sanguis iste est habendus, & in memoria retinendus. Teste enim Avicenna, animalia habentia sanguinem, multo sunt nobiliora, majora, meliora & notabiliora non habentibus, sicut patet de animalibus corporis citi, corporis avulsi, corporis annulsi. Animalia enim habentia sanguinem habent pulmonem, habent medullam, habent cor, quæ tamen non habentibus deficere dignoscuntur. Sic vere charissimi illi qui in se habent sanguinem Christi per devotionem, & compassionem, sunt in virtutibus majores, in majoribus meliores, & in viribus fortiores, in tantum quod isti habent

Cor discretionis ad recte meditandum

Pulmonem devotionis ad sanctum spiritum attrahendum,

Medullam compassionis ad benigniter aliis succurrendum,

& ad alios misericorditer nutriendum.

Quia breviter talis sanguis est

Causa

Vita,
Causa Clementia,
Vigoris, & constantia contra diabolum.

Causa vitæ dico Ezech. 16. Dixit tibi in sanguine tuo, vive. Clementia etiam: Ro. 3. Proposuit Deus propitiatorum in sanguine constantia in super. Unde, 1. Mach. 3. dicitur, quod elephantibus pugnantibus, ut scilicet ad prælium animarentur, ostenderunt eis sanguinem vici, & mori. Habeamus igitur in mente istud testamentum, scilicet sanguinem Christi & ejus passionem, quia scilicet sine isto testamento, id est, sine istius sanguinis memoria, impossibile est hereditatem paradisi haberi, vel gloriam celi adipisci. Unde ad Heb. 9. dicitur quod testamentum in mortuis confirmatum est. Unde nec primum quidem sine sanguine dedicatum est. Patet igitur charissimi, quod sanguis Christi restauravit æternam hereditatem, vacuavit inferni profunditatem, dissolvit nostram captivitatem, expiavit omnem iniquitatem. Et ista sunt quatuor membra auctoritatis. Patet igitur, quod in scriptura invenitur sanguis valoris pretiosissimi.

¶ Secundo principaliter dico, quod in scriptura invenitur sanguis dulcoris virtuosissimi, scilicet sanguis gratia. Gratia enim est in anima sicut sanguis in corpore, quia scilicet, sicut sanguis corpori dat vitam, sic gratia animæ. Et sic videmus, quod sanguis causat

In Carnē calorem,
Vultu ruborem,
Actu vigorem,
Intellectu subtilitatem,
Affectu pietatem,
Manu largitatem,
Voce jucunditatem.

Sic vere divina gratia causat

Interior calorem charitatis,
Exterior calorem seu ruborem verecundia honestatis,
Vigorem virtuosæ operationis, & probitatis,
Splendorem discretæ subtilitatis,
Dulcorem pietatis,
Valorem largitatis,
Canorem jucunditatis.

Unde versus naturales dicunt, quod sanguineus est

Largus, amans, hilaris, cantans, rubensque coloris.

Et breviter, sanguis ille est vita, & spiritus ipsius animæ, quia sicut dicitur Lev. 17. Anima omnis carnis in sanguine est. Anima inquit. Juxta illud Ezech. 16. In sanguine tuo vive. Corpus enim si perdat sanguinem, statim moritur, sic etiam anima, quæ per peccatum perdit gratiam, quia sicut dicitur Ezech. 18. Anima quæ peccaverit ipsa morietur. Et adverte, quod secundum Avicennam, animalia carentia sanguine, multo plures habent alas, & pedes, quam animalia sanguinem habentia, sicut patet de istis vermibus, erucis, papilionibus, & similibus. Tanta est enim virtus sanguinis (ut dicit) quod natura in animalibus habentibus sanguinem per pauciora instrumenta potest operari, quam in non habentibus per plura. Ad denotandum, quod sanguis gratia facit animam paucioribus esse contentam. Illi autem qui isto sanguine carent scilicet peccatores, multis abundant pedibus malarum affectionum, & multis alis divitiarum temporalium possessionum. Ideo bene dicitur Deut. 32. quod Deus constituit populum suum super excelsum terram, ut sugeret mel de petra, & ut sanguinem vici biberet meracissimum. Ille est ergo sanguis dulcoris virtuosissimi, scilicet, sanguis gratia.

¶ Terio principaliter dico, quod in scriptura invenitur sanguis doloris luctuosissimi, & iste sanguis est mors, & poena martyrum, & bonorum, quæ per sanguinem denotatur, quia scilicet sanguis non sine dolore extrahitur, & per extraktionem homo moritur. Et ideo per sanguinem mors, & poena merito designatur. De quo Genes. 4. Vox sanguinis fratris tui Abel clamat ad me de terra. Effusio enim sanguinis injusta semper clamat justitiam, & vindictam, ad cujus clamorem Deus taliter excitatur, quod sine vindicta transire effusionem sanguinis non patitur, juxta illud Ps. 78. Ultio sanguinis servorum tuorum, quia effusus est, introcat in conspectu tuo. Unde etiam ipse Dominus dicit Gen. 9. Quicumque fuderit humanum sanguinem, fundetur sanguis ipsius. Et quod plus est, ipse dicit illud, quod non tantum de manibus hominum, sed etiam de manibus bestiarum est vindicta humani sanguinis requirenda. Unde etiam de harpya legimus quod cum hominem occiderit, tandem videns vultum suum virgineum in aqua, &

vidit. Berchori.

perpendens animal sibi simile occidisse, in tantum dolet, quod mori dicitur præ dolore. Dei enim justitiam non patitur quia qui hominem injuste occiderit, morte consimili lædatur. Apis enim quæ aculeum infixit, nequaquam amplius fructum facit, quinimo cito moritur atque perit. Sic vere homo qui gladio animam pungit, morti necessario subiacebit, quia sicut dicitur Matth. 26. Qui gladio percusseris, gladio peribis. Quod tamen non attendunt quidam qui sanguinem fundendum contra naturam inclinantur, & in occidendo, & vulnerando alios delectantur, & scire vel posse interficere gloriantur. Isti sunt quorum pedes ad malum currunt, & festinant ut effundant sanguinem. Prov. 1. Isti deberent attendere, quod animalia crudelia quamvis sorian sanguinem, nunquam tamen sorian sanguinem aliorum sibi similitum, quia scilicet alia sui generis, vel speciei non occidunt. Isti tamen illos qui sunt ejusdem naturæ cum eis, & Christiani homines sicut ipsi, vulnerant & occidunt, alios vero qui sunt sibi dissimiles in moribus, & in fide videlicet Sarracenos, contra quos deberent vertere iram suam, non fatigant neque lædunt. Isti assimulantur quibusdam hominibus cujusdam patriæ, quam solinus lib. de mir. mun. notat, de quibus dicit ibidem, quod sunt famuli Dei matris, & in honorem ipsius, enses adorant, & homines ipsius ensibus sacrificant, & humanum sanguinem eis. Et revera charissimi tales sunt illi, qui de ensibus faciunt Deos suos, qui plus gloriantur in ensibus & lanceis, quam in quibuscunque bonis operibus. Isti enim homines sacrificant ipsos impie occidendo, & per enses eorum sanguinem effundendo. Isti enim sunt qui immolant homines vitulos adorantes, Osee. 13. Isti sunt, qui effuderunt sanguinem innocentem, sanguinem filiorum suorum, & filiarum suarum, quas sacrificaverunt sculptilibus Chanaan. Ps. 105. Et ideo hodie infecta est terra à sanguinibus, quoniam maledictum, furtum, adulterium & mendacium inundaverunt super terram, & sanguis sanguinem tetigit, Osee. 4. Ille est igitur sanguis doloris, qui est luctuosus.

¶ Quarto dico, quod in scriptura invenitur sanguis sudoris, qui est laboriosus. Et iste est sanguis substantiæ temporalis, quæ pro eo sanguis dicitur, quod humana vita ex eo sustentatur. Veruntamen sicut videmus, quod aves impie sanguine vivunt & hoc cum alieno non suo, & tamen illæ aves nobiles nuncupantur, sic homines iniqui de sanguine innocentium, id est, de substantia pauperum vivunt, ipsamque vel per rapinam vel per usuram devorant, & ebibunt, quidam scilicet violenter, & aperte devorando per rapinam, morte leonis, de quo Num. 23. Non accubabit leo donec rapuerit prædam, & occisorum sanguinem bibat. Quidam occulte, & fraudulenter sugendo per avaritiam, & usuram, sicut sanguisuga. Unde Prov. 30. Sanguisuga dua filia sunt, dicentes, Affer. Affer. Sanguisuga enim sunt usurarii, qui imperceptibiliter sanguinem temporalis substantiæ nobis auferunt, ita quod ex inde nobis vacuatis ipsi grossi, & pleni fiunt Esa. 1. Manus vestra sanguine sunt plenæ. Et Esa. 15. Aqua Dibon repleta sunt sanguine. Isti sunt qui vehementer emungunt, & ideo eliciunt sanguinem Prov. 30. Isti sunt viri sanguinum & dolosi, qui ut communiter non dimittant dies suos. Isti potissime sunt contra crudeles principes, & prælatos, qui sunt sicut leo, & aquila, qui reges sunt animalium, & avium qui ipsa quibus principantur, solent occidere, & se de eorum sanguine impinguare. Sic vere isti ad hoc videntur esse reges, & principes aliorum, ut eos per injustas exactiones temporaliter occidant, & de sanguine suæ temporalis substantiæ se impleant. Et de hoc Judit. 8. Iam ordinant ut occidant pecora sua, & sanguinem eorum bibant. Ille est igitur sanguis sudoris, qui est laboriosus. Et sic patet, quod sanguis in bono significato signat multipliciter in scriptura.

¶ Sed adhuc in malo significato nota, quod in scriptura multipliciter malus sanguis invenitur, videlicet, sanguis

Luxuriæ, & carnalitatatis,
Nequitia & iniquitatis,
Savitiæ, & crudelitatis.

Item invenitur sanguis carnalitatatis, & luxuriæ. Per sanguinem enim intelligitur peccatum luxuriæ, quod ad modum sanguinis maculat, & corrumpit. Unde luxurioso potest dici illud quod de Holoferne à muliere occiso dicitur Judith. 14. quod invenerunt cadaver Holofernis sine capite in suo sanguine volutatum. Isti enim videntur similes illi serpenti, qui dicitur hæmorrhoids, qui mortu facit sanguinem fluere usque ad mortem. Quia scilicet quos diabolus per tentationem luxuriæ momorderit, fluxu sanguinis carnalis voluptatis ipsos inficit, & corrumpit Exod. 4. Quicquid

hauserit

manferis in flumine, vertetur in sanguinem. Tamen sancti & iusti bene cavent ab isto fluxu sanguinis. Habent enim lapidem pretiosum topazion, qui dicitur sanguinem stringere, hoc est diuitem, virtutem castitatis, quæ non permittit istius sanguinis corruptionem sentire, quia scilicet, isti non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt Joan. 1. Iste est sanguis carnalitatis, & luxuriæ. Iste autem sanguis non solum se extendit ad luxuriæ infectionem, imo etiam ad nimiam carnis affectionem. Sanguis enim si superabundet, dicitur oculos obcurare, acutiem etiam gladii dicitur hebetare. Sic vere sanguis carnalis affectionis oculum recti iudicii pervertit, & acutiem iustitiæ confundit. Unde Petro dictum est Matt. 16. *Beatus es Simon Bariona, quia caro, & sanguis non revelavit tibi.* Item invenitur sanguis iniquitatis, & nequitiae, & iste est sanguis iniquitatis culpa, qui sine fine corrumpit animam, de quo Esaia. 59. *Manus vestra polluta sunt sanguine.* Item invenitur sanguis crudelitatis & saevitiæ, & secundum hoc viri impii, & crudeles dicuntur viri sanguinum seu viri sanguinolenti, qui pro minimo habent fundere sanguinem. De quo dicitur 1. Reg. 2. *Effuderunt sanguinem belli in pace.* Et tamen isti deberent timere illud Esaia. 9. ubi dicitur, *quod vestimentum mixtum sanguine erit in combustionem, & cibus ignis.* Sed de isto sanguine supra visum est. Sufficit.

A **Sapientia. Sapiens.** Nota, quod sapientia dicitur à sapere, & etiam de sapore, secundum Isidorum in libr. etymol. Quia inquit, sicut gustus dicitur à discretionem ciborum, sic sapientia à cognitione rerum & causarum. Et est differentia inter sapientiam, scientiam, & prudentiam, quia

Sapientia proprie dicitur de æternis & intellectualibus,
Scientia de naturalibus & rationalibus,
Prudentia vero de humanis & agilibus,

Sape tamen fit, quod sapientia accipitur pro quolibet prædictorum. Et ideo notemus, quod in scriptura multiplex sapientia invenitur, scilicet, Sapientia

Increata,
Illustrata,
Obscure,
Depravata,

Prima est divina & superior,
Secunda est humana & interior,
Tertia est mundana & exterior,
Quarta est diabolica & inferior, seu deterior.

B ¶ Est dico sapientia superior, quæ est increata, & sic sapientia nihil aliud est, quam persona filii, quia scilicet sapientia filius est patris. Ille enim est sapientia

Increata,
Incarnata,
Inscrutabilis,
Infallibilis.

Increata dico, de quo Eccles. 24. *Sapientia laudabit animam suam.* Et sequitur: *Ego ex ore altissimi prodixi, primogenita ante omnem creaturam.* Incarnata Job. 38. *Quis posuit in visceribus hominis sapientiam?* Inscrutabilis etiam. Unde Rom. 11. *O altitudo divitiarum sapientia & scientia Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia ejus, & investigabiles viae ejus!* & Esa. 40. *Neque est investigatio sapientia ejus.* Infallibilis insuper, quia sicut dicitur in Psal. 146. *Sapientia ejus non est numerus.* Et sic Deus habet sapientiam

Increatam, quantum ad paternam generationem,
Incarnatam, quantum ad maternam obumbrationem,
Infallibilem, quantum ad creaturarum dispositionem.

Quia breviter iste sapiens corde est, & fortis robore. Ista est ergo sapientia increata, quæ est superior. Sed quia indignus sum aperire os ad loquendum de ista sapientia infinita, juxta illud Prov. 24. *Excelsa est stulto sapientia, in porta non aperiet os suum.* Idcirco prætermitto.

C ¶ Est etiam sapientia illustrata, quæ est interior, & ista est sapientia virorum sanctorum & iustorum, qui sciunt & sapiunt illa, quæ pertinent ad salutem, de quibus Prov. 23. *Esto sapiens, & dirige in via animam tuam.*

D ¶ Est insuper sapientia excœcata, quæ est exterior, & ista est

sapientia mundi, quæ quamvis videatur esse videns, est tamen cœca in illis, quæ pertinent ad salutem. De quo 1. Corint. 3. *Sapientia huius mundi stultitia est apud Deum.*

¶ Et est sapientia depravata, & ista est sapientia diaboli, quæ quamvis de se sit valde limpida, est tamen per malitiam valde turbida. Unde diabolo dicitur Ezech. 28. *Perdidisti sapientiam in decore tuo.* Quia sicut dicitur Jac. 3. *Ista est sapientia terrena, animalis, & diabolica.* His igitur præmissis & omis, dicamus solum de illustrata sapientia, scilicet vera & vana, divina & mundana. Et dicamus quod sapientia est virtus, per quam animæ res sapiunt, prout debent. Et sic sapientia dicitur à sapio, lapis; quia res ei sapiunt prout sunt, secundum Bern. Vel à sapore, quia ista distinguit de sapore seu de virtute & conditione rerum. Unde Eccl. 6. dicitur quod *sapientia secundum nomen ejus sapida habet scientiam;* & Bern. dicit: *Invenisti, inquit, sapientiam, si prioris vite peccata defleas, si huius sæculi desideria parvipendas, si æternam beatitudinem toto desiderio concupiscas.* Invenisti sapientiam, si horum tibi singula sapiunt prout sunt. Ista est igitur sapientia proprie sapida, scilicet considerare & cognoscere unamquamque rem secundum suum valorem. Et istam sapientiam proculdubio debemus habere, ipsamque, si defuerit, procurare. Etiam animalia bruta quodam instinctu naturæ dant nobis exemplum intendendi. Sciunt enim

Nociva fugere,
Remedia querere, &

Contra pericula futura utilia procurare.

Nociva, dico, fugere. Unde de apibus legimus, quod loca sordida fugiunt & dimittunt. Remedia querere. Unde de cervolegimus, si vulneratus fuerit, dictamum comedit, & de corpore sagittam expellit; de cane, qui gramen comedit, & sic humores corruptos evomit, & periculum evadit. Utilia etiam procurare. Unde de formica videmus, quod sapienter illud in hyeme comedit, quod in æstate congregaverat. Item legitur de mure Aëtano, qui dicitur Marmota. Et ideo ad considerandum iustorum sapientiam monet Sapiens Prov. 6. *Vade ad formicam, & piger, & considera vias ejus, & discas sapientiam.* Exemplo igitur istorum qui sapiens esse voluerit, vitiorum pericula præcavebit, & si peccare eum contigerit, poenitentia remedium adhibebit, & contra futura infortunia virtutum copiam congregabit, spiritualia commoda procurabit: & sic dicitur Prov. 15. *Qui congregat in messe, filius sapiens est.*

¶ Ubi adverte, quod tria requiruntur ad hoc, quod sapiens possit quis esse, videlicet,

Subjugatio propriæ affectionis,
Cumulatio moralis perfectionis,
Vendicatio finalis salvationis.

Primum probat nomen subiectivum, Filius.
Secundum probat nomen conjunctivum, Congregat.
Tertium probat nomen reactivum, In messe.

Quia proculdubio ad sapientiam pertinet
Humiliter affectus subjugare. Filius.
Utiliter virtutes conjungere. Congregat.
Fertiliter præmia reportare. In messe.
Per primum vitia corriguntur,
Per secundum merita colliguntur,
Per tertium præmia eliguntur.

¶ Dico primo, quod sapientes debent subjugare cordis affectionem, quod ostenditur, cum dicitur, *Filius.* Filius enim est nomen timoris, obedientia, subjectionis, & disciplina. Filius enim naturaliter est subditus patri suo. Ad denotandum, quod ille, qui vult esse sapiens, debet se subiicere Deo, prælato, & aliis maioribus, & affectionem cordis sui debet per rationem frangere, & ipsam rationis legibus subjugare; sicut enim dicitur Prov. 10. *Filius sapiens latificat patrem.* Et ideo. Prov. 23. docet hominem esse sapientem, & filium Dei. *Audi fili mi, & esto sapiens, & dirige in via animam tuam.* Sequitur: *Audi patrem tuum, qui genuit te, &c.* Nullus enim proprie potest esse sapiens, nisi sit filius, id est, nisi sit sub disciplina regulis constitutus. Et ideo qui nulli volunt subesse, neque aliquibus legibus subjacere, & propriis prudentia consentire, & sibi soli credere, nunquam possunt esse sapientes. Talibus dicitur Esa. 5. *Pauci sapientes estis in oculis vestris, & coram vobismetipsis prudentes.* Isti sunt presumptuosi, qui omnia volunt facere secundum proprium caput, qui similes sunt phreneticis, quibus videtur, quod ipsi vident mirabilia, quamvis penitus nihil videant, nec possibile est, quod aliud de eis intelligi, quam quod in phantasia conceperant. Tales sunt

sunt multi, qui quamvis nihil penitus sciant, ipsi tamen credunt se mirabilia scire, quinimo aliorum sapientiam solent contemnere, & suam, quæ nulla est, solent aliis anteferre. Contra istud dicitur 1. Cor. 3. Si quis vult sapiens esse in hoc saculo, stultus fiat, ut sit sapiens. & Prov. 3. dicitur: Ne sis sapiens apud te ipsum: & ne innitis prudentia tua, sed sapientia tua pone modum. Dico igitur, quod ille, qui vult esse sapiens, debet subjugare cordis elationem. Filius, inquit.

G ¶ Et nota, si vis, quod ad filium sapientem pertinet

Diligenter audire,
Dulciter assentire,
Superbe non sentire,
Majori obedire,
Cum bonis convenire.

¶ Nam quinquæ faciunt hominem sapientem, scilicet diligenter audire, Eccl. 6. Si dilexeris audire, sapiens eris. Item consultitur Prov. 22. Fili mi, inclina aurem tuam, & audi verba sapientum. Item dulciter assentire. Pertinet enim ad sapientem non repugnare omnibus quæ dicuntur, sed assentire his, quæ fuerint rationis. Unde Tob. 4. Consilium à sapiente perquire: & Eccl. 4. Sapientia & scientia, sensus & doctrina in ore sensati. Sequitur: Non contradicas verbo veritatis ullo modo. Item sapientis est superbe non sentire. Unde Job. 13. Viam sacceris, ut putaremini sapientes. Item sapientis est majori obedire, de quo Prov. 28. Qui custodit legem, filius sapiens est. Custodit legem inquit, id est, qui obedit legis latoti. Item sapientis est cum bonis convenire. Prov. 13. Qui cum sapientibus graditur, sapiens erit. Et pro certo qui ista quinquæ habuerit, filius sapiens erit, ita quod de ipso poterit dici illud 2. Par. 2. Benedictus Dominus, qui dedit David regi filium sapientem & eruditum. Patet igitur, quod ad sapientem pertinet subjugare cordis affectionem, vel mentis elationem. Filius, inquit.

H ¶ Secundo dico, quod ad ipsum pertinet cumulare morum perfectionem. Congregat, inquit, quia scilicet animalia prudentia congregant flores & mella, sicut apes, & sicut ericius, qui congregat poma, sicut formica, quæ congregat grana. Congregare enim est officium sapientum, sicut dispergere stultorum. Quia vere si sapientes esse voluerimus, debemus flores gratiarum, grana meritum, poma & mella virtutum in persona propria congregare. Congregat, inquit. Unde Prov. 6. Vade, inquit, ad formicam, & piger, & discite sapientiam, quæ cum non habeat ducem, aut præceptorem, nec principem, parat in aestate cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat in hyeme.

I ¶ Et possumus notare, quod sapientes debent congregare & accumulare in seipsis virtutem

Amoris,
Timoris,
Vigoris,
Doloris,
Fidelitatis,
Humilitatis,
Sedulitatis,
Taciturnitatis,
Patientiæ & stabilitatis,
Severitatis.

¶ Igitur aggregant virtutem amoris & dilectionis, quia scilicet isti sunt, qui (sicut dicitur Prov. 6.) dicunt Sapientia, Soror mea es, & prudentiam vocavi animam meam. Item virtutem timoris & concussionis, quia sicut dicitur in Ps. 110. & Pro. 1. Principium sapientia est timor Domini. Item virtutem vigoris & durationis. Pro. 24. Vir sapiens fortis est, vir doctus, robustus & validus. Item virtutem mortis & contritionis, quia sicut dicitur Eccl. 7. Cor sapientis ubi tristitia. Item aggregant virtutem fidelitatis. Psal. 16. Testimonium Domini fidele, sapientiam præstans parvulis. Item virtutem sedulitatis quia scilicet sapientes sunt seduli ad obediendum Deo, & ad mandata ipsius facienda. Unde Exo. 35. Quis vestrum est sapiens? veniat, & faciat, quod Dominus imperavit. Item virtutem taciturnitatis. Eccl. 20. Homo sapiens tacebit usque ad tempus, quinimo sicut dicitur Proverb. 17. Stultus etiam si tacuerit, sapiens reputabitur. Nam (ut dicitur Eccl. 21.) in corde sapientum os illorum. Item virtutem patientiæ & stabilitatis, sicut dicitur Prov. 19. Si corripueris sapientem, intelligat disciplinam: & Prov. 9. Argue sapientem, & diligit te. Item virtutem severitatis. Prov. 20. Dissipat impios vir sapiens. Patet igitur, quod ad sapientem pertinet cumulare morum perfectionem. Congregat, inquit.

vision. Berchorij.

¶ Tertio dico, quod ad sapientem pertinet vindicare vitam K salvationem. In messe, inquit. Ille enim proprie est sapiens, qui de præmissis suis scit bonam conclusionem eligere, & quid de operibus suis scit finem utilem attingere, qui etiam de omnibus, quæ facit, scit lucrum & præmium acquirere, & qui per omnes vias, per quas tendit, scit ad debitum portum & terminum pervenire, & proculdubio sapiens est ille, qui scit taliter ordinare se, actus, & affectus suos, quod finem, terminum, portum, conclusionem, & præmium gloriæ Paradisi novit finaliter reportare, quæ omnia ostenduntur, quando dicitur, In messe. Messis enim, quæ est tempus, in quo fit recollectio fructuum, & in quo agricola recipit præmium de laboribus totius anni, signat Paradisum, in quo fructus gloriæ colliguntur, & in quo labores hujus vitæ remunerantur. Proverb. 6. Congregat in messe, ut comedat. Ista est enim messis multa, operarii tamen pauci, Matth. 11. Quia scilicet soli sapientes istam messem recolligunt, & ad istam perveniunt & attingunt, juxta illud Prov. 3. Gloriam sapientes possidebunt, stultorum exultatio ignominia. Ista est enim utilissima & optima sapientia, de qua dicitur Sap. 6. quod concupiscentia sapientia deducet ad regnum perpetuum. Ista est clara, & quæ nunquam marcescet. Ibidem Sapient. 6. Et sic patet, quomodo sapiens proprie est ille, qui

Attingit vitam conclusionem,
Acquirat morum perfectionem,
Deponit omnem præsumptionem.

¶ Porissime autem talis sapientia requiritur in prælatis. Isti enim, quia non solum habent regere se, imo etiam alios, necesse habent majori sapientia illustrari, sicut rex Salomon de seipso dicebat Eccl. 2. Sapientia, inquit, perseveravit mecum, & præcessi sapientia omnes, qui fuerunt ante me in Hierusalem, & transivi ad contemplandum sapientiam, &c. Et ideo Sap. 6. Si igitur, inquit, delectamini in sedibus, & scopis perpetuis, & reges populi, diligite sapientiam, ut in perpetuum regnatis. Et circa hoc pones, quicquid volueris de sapientia seu prudentia prælatorum. Sic igitur dico, quod est quædam sapientia virtuosa.

¶ Sed adhuc dico, quod invenitur sapientia vitiosa, & ista est L sapientia mundana, quæ scilicet pollent hodie sapientes mundi, qui secundum doctrinam Salvatoris, prudentiores filiis lucis in generatione sua sunt. Luc. 16. Ista est enim sapientia, quæ stultitia est apud Deum. 1. Cor. 3. Et possumus notare, quod illa est proprie stultitia, multiplici ratione, videlicet, quia

Generat mentis elationem,
Inducit Dei oblivionem,
Incendit fratrum deceptionem,
Pervertit rectam intentionem,
Procurat aternam damnationem.

¶ Dico igitur, quod mundi sapientia est mentis elationis generativa. Ut communiter enim mundi sapientes sunt superbi, & præ superbia alios vilipendunt. Unde 1. Cor. 8. Scientia inflat, charitas edificat. Exemplo bufonis, qui oculos habet lucidos, & valde pulchros, & tamen super omnia animalia istud est, quod magis facilius se inflat. Ad denotandum, quod illi, quorum visus per mundi sapientiam plus est clarus, animus per superbiam facilius sit inflatus. Elementa enim perspicua, & lucida habent motum suum à centro ad circumferentiam; semper enim volunt superius ascendere, & etiam sursum esse, sicut patet de aere & de igne. Sic illi, qui lumine mundanæ sapientiæ sunt fulgidi, ut communiter, per superbiam sunt tumidi; semper enim volunt sursum ad eminentiam ferri, & aliis in omnibus anteferr. Quod bene advertebat Sapiens, qui dicebat Eccl. 1. In multa sapientia multa est indignatio, & qui addit scientiam, addit laborem. Ista igitur mentis elationis est generativa.

¶ Deinde dico, quod Dei oblivionis est introductiva. Constat enim, quod illi, qui magis sunt in saeculo sapientes, sunt Dei M & illorum, quæ ad salutem pertinent, amplius ignorantes. Illæ enim aves, quæ vident clarius de nocte, vident obscurius de die, sicut patet de bubone, & similibus. Ad denotandum, quod illi, qui in nocte negotiorum mundi clarius vident, in die virtutem ignorantius se habent Hier. 4. Sapientes sunt, ut faciant mala, bene autem facere nesciunt. Breviter istud est hodie verum, quod illi, qui sunt in mundi sapientia clariores, sunt in moribus deteriores. Aquila enim in visu est clarissima, & tamen est in actibus impiissima & crudelissima. Dracones habent oculos valde splendentes, & tamen sunt in veneno valde nocentes. Noctiluca de nocte videtur lucere, & tamen in rei veritate vermis est

sine decore, qui ad nihilum potest valere. Revera charissimi, tales etiam sunt, qui oculos habent in secularibus clariores, & qui in nocte huius vite judicantur sapientiores, quia pro certo isti hodie more aquilæ sunt crudeles, & rapaces, & injuriosi, more autem draconis inflammati & ambitiosi, more etiam nonnulli sunt vermes viles, luxuriosi, & ignominiosi. Isti igitur non sunt sapientes, sed magis insipientes. Esa. 44. *Convertens sapientes retrorsum, & scientiam eorum stultam faciens.* Ista est ergo Dei oblivionis introductiva.

N Denique dico, quod ista est omnis deceptionis machinativa. Ista sapientia ad nihil aliud ordinatur, quam ad deceptionem proximorum. Ista est sapientia catti, qui de nocte videt, contra naturam aliorum animalium: nam tota malitia sua ad nihil aliud est, nisi ad mures explorandum & decipiendum, devorandum & comedendum. Sic vere charissimi, sapientia mundanorum tunc optima dicitur, quando socios decipit, & contra ipsos fraudes atque malitias machinatur. Tota enim sapientia talium ad nihil aliud vacat, quam ad alios decipiendum, involvendum, & per usuras devorandum. Ista enim est similis lapidi, qui dicitur Ophialius, qui portantis oculos acuit, ita quod clarius solito videt, circumstantium autem oculos ita illudit, quod cum alios videat, ipse ab aliis non videtur; & iste est lapis, qui dicitur hominem facere invisibilem. Quia vere sapientia mundi oculos intellectus possessoris sui solet clarificare, sed circumstantes solet decipere, & per diversas malitias offuscare. Alios enim vident, & ipsi sunt invisibiles, quia scilicet ipsi sciunt, quod faciunt alii, & intentio eorum tot & tantis malitiis palliatur, quod à nullo percipitur aut videtur. Et de hoc dicitur Jac. 3. *Non est hac sapientia de sursum, sed terrena, animalis, & diabolica.* Veruntamen istud per experientiam probatur, quod illi, qui per astutiam sapientia suæ non cessant alios decipere, & in fine taliter decipiuntur, quod de pertinentibus ad salutem nihil cogitant, nec meditantur, sicut dicitur Esa. 47. *Sapientia tua & scientia tua hac decipit te.* Est igitur ista sapientia deceptionis machinativa.

Insuper dico, quod ista sapientia est intentionis perturbativa. Perturbat n. & pervertit in istis rectam intentionem, quod patet, quia intentio istorum debet esse in æternis, semper tamen ponitur in terrenis. Unde isti sunt filii Agar, qui exquisierunt prudentiam. Similes talpæ, quæ optime est sapiens ad se in terra regendum, sed non extra terram. Sic isti in terrenis, & non in spiritualibus sunt sapientes, quia sicut dicitur Matth. 11. *Deus abscondit hæc à sapientibus, & prudentibus, & revelavit ea parvulis.*

P Ultimo dico, quod talis sapientia est damnationis procurativa. Tales enim facilius damnantur, quam alii, & merito, quia quanto plus habent de ratione, tanto cum peccant, plus merentur damnationem, sicut enim dicitur Luc. 12. *Servus sciens voluntatem domini sui, & non faciens, plagis vapulabit multis.* Et ideo dicitur Dan. 2. quod præceptum fuit quod interficerentur sapientes Babylonis, quia sicut dicitur ad Rom. 8. *Sapientia carnis, mors, sapientia autem spiritus, & pax & vita.* Et sic igitur patet quomodo sapientia mundi est damnationis procurativa, intentionis perturbativa, deceptionis machinativa, Dei oblivionis introductiva, mentis elationis generativa. Sufficit. Vide supra de prudentia, & infra de Scientia.

A Saturare. Satiare. Nota, quod saturitas idem est, quod repletio, de qua supra satis est dictum. Et possumus notare, quod saturitas sumitur in bono & in malo. Primo in malo. Et sic dico, quod est saturitas

Gulostatias,
Cruditatis,
Iniquitatis,
Mundanæ prosperitatis.

Dico, quod est saturitas gulostatias. Et de ista dicitur Prover. 25. *Comede, quod sufficit tibi, ne forte satius evomas.* Item est saturitas crudelitatis, & ista est illa qua mali satiantur, de pœnis aliorum Job. 31. *Si non dixerunt viri tabernaculi mei, quis edet de carnibus ut eis satureremur?* Quod etiam pertinet ad detractores, qui recte satiantur, & delectantur in diffamationibus aliorum, de quibus Job. 19. *Quare persequimini me sicut Deus, & carnibus meis saturamini?* Item est saturitas iniquitatis, & ista est illa, qua mali se satiant vitiis, & peccatis, de qua dicitur Ezech. 16. *Hæc fuit iniquitas Sodome sororis tue saturitas, & abundantia panis, otium, & superbia vita.* Item dico, quod est saturitas mundanæ prosperitatis, & ista est illa, qua divites replentur bonis & gaudiis huius mundi, videlicet divitiis temporalibus, & deliciis corporalibus. Ista est quæ-

dam saturitas valde periculosa, & etiam causa multorum malorum. Ista enim talis est quæ

Inflamat cordis affectionem,
Inducit mentis elationem,
Contemnit dulcem devotionem,
Subvertit pacis quietationem,
Excitat carnis corruptionem.

¶ Dico, quod inflamat mentis affectionem. Saturitas enim bonorum mundi, & eorum repletio semper porrat secum desiderium magis habendi Ps. 77. *Manducarunt, & saturati sunt nimis, desiderium eorum attulit eis.* Quanto enim magis satiantur, & replentur, tanto magis sunt insatiabiles, semper enim crescit venter avaritiæ Pro. 13. *Venter impiorum insatiabilis.* Bulimus enim canum nunquam ad plenum satiatur, sic nec appetitus avarorum Esa. 56. *Canes impudentissimi nescierunt saturitatem.*

¶ Item dico, quod ista inducit cordis elationem. Satietas enim generat inflaturam, sic vere mundi prosperitas generat superbiam Osee. 13. *Saturati sublevarunt cor suum, & sunt obliti mei.* Nota. Lupus saturatus non querit nisi ludere, sic nec isti nisi mundi ludis, & deliciis inhiare, & de Deo penitus non curare. Neem. 9. *Saturati sunt, & impinguati, abundaverunt in delictis.*

¶ Item dico, quod ista contemnit omnem devotionem. Rusticus enim nimis saturatus grossis cibariis, minus de sapore invenit in delicatis. Sic illi qui grossis mundi bonis saturantur, nunquam in bonis delicatis, & spiritualibus delectantur. Prov. 27. *Anima saturata calcabit favum.*

¶ Item subvertit pacis quietationem. Sicut enim ille qui est satiatus & plenus, solet pati excitationes, & molestias in ventre, sic ille qui plus debito in divitiis satiatur, pœnas, sollicitudines, & controversias sustinet in mente Eccl. 5. *Saturitas divitis non sinit dormire eum.*

¶ Item ista excitat carnis corruptionem. Unde Hier. 5. *Saturavi eos, & mechati sunt, & in domo meretricis luxuriabantur.* Et sic dico, quod saturitas prosperitatis facit multa mala. Et ita patet, quod saturitas multipliciter sumitur in malo. **¶** Sed adhuc dico quod saturitas multipliciter sumitur in bono. Et sic dico, quod saturitas bona multiplex est. Deus enim satiat bonos

Spirituali devotione,
Sacramentali refectione,
Temporalis afflictione,
Æternali consolatione.

Satiat inquam eos devotione spirituali. Unde Ps. 80. *De petra melle saturavit eos.* Item satiat eos refectione sacramentali Psalm. 104. *Pluit illis manna ad manducandum, & pane celi saturavit eos.* Itē satiat eos temporalis tribulatione Job. 10. *Non levabo caput saturatus afflictione, & miseria.* Item satiat illos æternali consolatione, scilicet, voluntate gloriæ Paradisi. De quo Luc. 16. dicitur: *Beati qui nunc esuritis, quia saturabimini.* Et David dicebat in Psalm. 16. *Satiabor cum apparueris gloria tua.* Illa est igitur vera satietas, quia dum vivit homo, nunquam repletur cor humanum, juxta illud Eccl. 5. *Non saturatur oculus visu, nec auris auditu.* Sed tunc erit perfecte saturatus, quando Deus qui infinitus est, satietur hominem de se ipso, & tunc dicitur illud Psalm. *Edent pauperes, & saturabuntur, & laudabunt dominum eum qui requirunt, vivent corda eorum in seculum seculi.* Sufficit. Vide supra de Replere.

Scandalum. Scandalizare. Nota, quod proprie scandalum est illud quod est causa vel occasio ruinæ. Scandalizare autem nihil aliud est quam aliquid offendere, vel causam seu occasionem ruendi accipere vel habere. Et est proprie scandalum idem quod obex, obstaculum, seu offendiculum. Et sic dico, quod per scandalum potest intelligi spiritualiter illud, quod in via morum nos facit cadere vel errare. Unde nota, quod invenitur scandalum

Cruoris,
Timoris,
Amoris,
Tentationis,
Locutionis,
Operationis,
Prædicationis,
Conversationis,
Oppositionis.

¶ Scandalum cruoris est peccatum infidelitatis, scilicet cultus idolorum, vel defectus credenti. Ipsa enim idola erant aliis in scandalum & ruinam Exod. 23. *Si servieris dijs eorum, erit tibi in scanda-*

scandalum. Christus enim & crux isto modo dicuntur scandalum crucis, in quantum Judæi nolentes credere, offenderunt in istum sicut in quendam lapidem, quem pedibus concussissent, propter quod à fide ceciderunt, & per obstinationem retrorsum corruerunt. Unde 1. Per. 2. dicitur, quod Christus non credentibus factus est lapis offensionis, & petra scandali. Unde 1. ad Cor. 1. dicitur. *Predicamus Christum crucifixum, Iudeis quidem scandalum, gentibus autem stultitiam.* Et sic dico, quod idola fuerunt scandalum fæcie eis credendo. Christus vero scandalum est ipsum fæcie denegando.

C ¶ Scandalum timoris est quando per timorem aliquis corruit in peccatum, sicut fecerunt discipuli, qui propter timorem mortis vel fugerunt, vel Christum negaverunt, de quo Matth. 26. *Omnes vos in hac nocte scandalum patiemini in me.*

D ¶ Scandalum amoris, quando amor alicujus rei est alicui causa peccati. Unde 1. Re. 18. dixit Saul de Michol filia sua quam diligebat David. *Dabo, inquit, sibi, ut fiat ei in scandalum.*

E ¶ Scandalum tentationis est quando tentatio vel suggestio diaboli vel etiam peccatoris est causa vel occasio delinquendi. Unde de talibus tentationibus dicit David in Psalm. loquens de demonibus dicens. *Iuxta iter scandalum posuerunt mihi.*

F ¶ Scandalum locutionis est quando ex verbis alicujus accipit homo occasionem peccandi. Unde de incaute loquentibus dicitur Eccl. 37. *Novissime pervertet os suum, & in verbis suis dabit scandalum.*

G ¶ Scandalum operationis est, quando ex operibus alicujus alii scandalizantur, & ad peccatum vel ad malam operationem invitantur, de quo Malach. 2. *Vos autem scandalizastis plurimos in lege, irritum fecistis pactum Levi.* Et loquitur malis sacerdotibus, quorum mala opera sunt scandalum aliorum. Et de his potest intelligi illud Matth. 5. *Si manus dextra tua scandalizat te, ejice eam & projice abs te.* Manus enim dextera est ille ad cujus opera debemus habere exemplum, sed si iste male operando scandalizat te, ejice eum, & dimittet te, juxta illud Matth. 23. *Qua autem faciunt, nolite facere.*

H ¶ Scandalum prædicationis est, quando doctor vel prædicator bene docet, & male operatur, quia inde scandalum in populo generatur, qui magis ad opera quam verba attendens, male faciendi auctoritatem sumit, & bene faciendi doctrinam contemnit, & ita tales doctores & prædicatores & sibi & aliis occasio scandali fiunt contra illud Eccles. 1. *Non scandalizeris in labijs tuis.*

I ¶ Scandalum conversationis est quando ex mala conversatione majorum redundat malum exemplum ad oculos subditorum. Et de hoc potest dici illud Matth. 5. *Si oculus tuus scandalizat te erue eum, & projice abs te.* Oculus enim dirigit corpus, & ideo oculus noster est ille cujus conversatio & discretio debet esse operis nostri exemplariter directiva. Quod si propter malam conversationem scandalum operationis præbeat, non debet imitari, sed ab ejus consortio separari.

K ¶ Scandalum oppositionis est quando aliquis per duritiam ita omnibus indebite se opponit, quod aliis est scandalum faciendi aliquod bonum. Et sic Christus dicens se crucifigendum Petro dicente: *Absit à te domine, non erit tibi hoc.* Respondit Matt. 16. *Vade retro satana, scandalum mihi es.* Istis & aliis multis modis sumitur scandalum, sed quocunque modo sumitur, est malum facere vel præbere, sive sit in verbis vel in operibus & in factis, quia sicut dicit salvator Matth. 18. *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in mare.* Sufficit. Vide supra de Ruina, & Cadere.

A **Scelus.** Nota quod scelus accipitur pro quocunque enormi vitio vel peccato. Et ideo secundum diversitatem mortalium peccatorum, potes distinguere varietatem scelerum & immanium delictorum. Vide ubi agitur de peccato sive generaliter sive particulariter.

A **Scindere. Scissura.** Nota quod scissura nihil aliud est quam divisio alicujus continui. Et potest accipi in bono & in malo. Unde nota quod breviter loquendo in scriptura invenitur pluribus modis scissura, videlicet, scissura

Divisionis,
Damnationis.

B ¶ Est dico scissura contritionis. Contritio enim habet virtutem incisivam. Res enim incisiva dantur à medicis ad compactam materiam dissolutionem, & ad habilitandum eam ad expulsionem. Sic vere contritio materiam vitiorum in corde per obstinationem compactam incidit, & dissolvit, & ad expulsionem confessionis ipsam habilitat & disponit. Et de hoc Joel. 2. *Convertimini ad me in toto corde, &c.* Et scindite corda vestra.

C ¶ Item dico quod est scissura confessionis. Membrum enim quandoque scinditur, ut malus humor ibi contentus exterius expellatur. Sic vere homo cum gladio linguae seipsum per confessionem scindit & aperit, & sic humor vitiorum exit. Et ista est proprie scissura vestimentorum, de qua fit toties mentio in scriptura. Vestes enim operimentum vitiorum significant, quæ tunc temporis scinduntur, quando per confessionem apparent & aperiuntur. Job. *Scissis vestibus sparserunt pulverem super caput suum.* Ubi adverte quod isti debent

Tollere omnem excusationem. Sparserunt.

Cernere mortis resolutionem. Pulverem,

Demere cordis exaltationem. Super caput.

Unde 4. Reg. 19. dicitur quod audiens Ezechias minas Sennacherib, *scissit vestimenta sua, & indutus est sacco.*

D ¶ Item dico quod est scissura afflictionis seu correctionis. Ferrum enim & lapis & pannus scinduntur, ut ad aliqua opera adaptentur. Per scissuram enim amovetur superflua, quæ nisi scinderentur & tollerentur, nunquam debito modo præpararentur, vel ad opera congrue aptarentur. Sic vere ad hoc quod homo sit bene dispositus in moribus & aptatus, necesse est quod per correctionem & temperantiam sit à cunctis superfluis præscissus, & totaliter resecatus, & de hoc Eccl. 3. *Tempus scindendi, & tempus consuendi.*

E ¶ Item dico quod est scissura compassionis. Sicut enim arborea in æstate scinduntur ut liquor intus latitans destilletur, sicut patet de balsamo, de vinea, & de thure, sic vere dolor alienæ miseriæ debet nos per compassionem scindere, ita quod liquorem beneficiorum debemus aliis destillare Abacuc. 3. *Fluvios scindes terra, viderunt te aquæ, & doluerunt montes.* Quod bene figuratur Zach. 14. ubi dicitur: *Scindetur mons olivarum ex media parte sua.* Mons olivarum est vir misericors, qui tunc temporis scinditur, quando compassionem confoditur, & ad adjuvandum miseros aperitur. Quod figuratum est in velo templi, quod Christo moriente scissum legitur fuisse Matth. 27. quia corda misericordium & piorum scinduntur & penetrantur in miseriis aliorum.

F ¶ Item est scissura divisionis seu dissensionis. Quando enim aliquares scinditur, tunc una pars ab alia separatur. Sic quando discordia aliquos scindit, tunc unum ab amore alterius separatur & sejungit 1. Cor. 11. *Convenientibus vobis in ecclesia Dei, audio scissuras esse inter vos.* Et talis scissura discordiæ partialitatis & invidiæ multum est hodie in ecclesia & in religione: Quod figuratum est 3. Reg. 11. ubi dicitur quod *Ahaz propheta scissit pallium suum in 12. partes, & unam partem solum dedit Salomoni.* Ad denotandum quod Deus scindebat & dividebat regnum Salomonis, & quod una sola pars suis hæredibus remanebat. Quia proculdubio charissimi regnum Salomonis & pallium Ahaz, hoc est dictum, ecclesia Christi & religio scissa est hodie in multas partes. Non enim est ibi unitas vel continuïtas concordiæ vel amoris, & ideo vix duodecima pars remanet Salomoni pacifica. Quia pro certo de nobis vix duodecimus invenitur qui sit pacificus aut modestus, aut qui sit à scissura discordiæ & partialitatis aut invidiæ alienus. Ideo diabolus potest dicere illud quod dictum est Roboam 3. Regum 14. *Scidi regnum domus David, & dedi tibi.* Ista igitur est scissura divisionis.

G ¶ Item dico quod est scissura damnationis. Membra enim scinduntur sceleratis ad poenam & ad punitionem. Talis est scissura damnatorum, qua etiam scinditur & affligitur diversis tormentis, qua etiam scinditur & dividitur à consortio beatorum, de qua scissura potest dici illud quod dictum est Cant. 13. *Ecce Angelus stat evaginato gladio, & accepta sententia ab eo scindet te medium.* Istud autem de scissura poenæ æternæ intelligitur, quia constat quod senes, quibus hoc dictum est, non fuerunt per angelum corporaliter scissi, sed propterea lapidati. Scissura ergo sicut patet, accipitur multis modis. Et sic sufficit.

Contritionis,
Confessionis,
Afflictionis,
Compassionis,

Diction. Borchorj.

aaaaa 3

Scire.

Scire. Scientia. Nota quod scientia multipliciter accipitur. Invenitur enim in Scientia

Divina, quæ est superior,
Mundana, quæ est inferior,
Spiritualis, quæ est interior,
Scripturalis, quæ est exterior.

Dico quod Deus habet scientiam inscrutabilem. Mundus habet scientiam variabilem. Iusti habent scientiam spiritualement. Scriptura habet scientiam infinitam. De scientia divina dicitur ad Rom. 11. *O altitudo divitiarum, sapientie & scientie Dei, quam incomprehensibilia sunt iudicia eius, &c.* De scientia mundana dicitur Hier. 19. *Stultus factus est omnis homo à scientia.* De scientia spirituali dicitur 1. ad Thes. 4. *Sciat unusquisque vas suum possidere in sanctificatione & honore.* De scientia scripturali dicitur Joan. 7. *Quomodo literas scit, cum non didicerit.*

B ¶ His igitur præmissis & omissis, dicamus solum de spirituali scientia, quæ nihil aliud est quam discretio vel prudentia, per quam scilicet ratio illuminatur ad cognoscendum bonum à malo, & verum à falso, & ad sciendum quid agendum, & quid credendum, & quid refutandum, &c. similia. Quia breviter ista est vera scientia per quam sciuntur celestia, & appetuntur

Deus, & sancti ut diligantur,
Virtutes, ut acquirantur,
Terrena, ut contemnantur,
Diabolus, & peccatum ut fugiantur,
Infernus, & peccatum & tormentum ut caveantur.

Ista enim omnia sunt scienda, & per veram scientiam cognoscenda, quia sicut dicitur Luc. 1. *Data est scientia salutis plebi eius in remissionem peccatorum.* Illa est enim vera scientia per quam cognoscantur principia rerum, scilicet Deus, & illa quæ de Deo sunt credenda (juxta illud Psalm. *Scitote quoniam Dominus ipse est Deus.*) item media, scilicet illa bona quæ facienda sunt & mala quæ sunt vitanda (Esa. 7. *Sciat reprobare malum & eligere bonum.*) Item conclusiones, scilicet bonorum præmia, & malorum supplicia, (1. Jo. 3. *Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam.*) dico quod ista est vera scientia, & quod nulla alia debet dici scientia, nec sapientia reputari. Et ideo istam scientiam dat Deus amicis suis. Exemplo patris familias, qui libenter docet filium aliquem secretum punctum, per quem proficere possit & valere. Unde Sapient. 10. dicitur quod *justum deduxit dominus per vias rectas, & ostendit illi regnum cælorum, & dedit illi scientiam sanctorum.* Scientia enim sanctorum est scientia scripturæ & spiritualis sapientiæ doctrinæ, per quam scilicet Deus cognoscitur, & per quam cognitus diligitur, per quam etiam dilectus acquiritur & habetur. Et ad hoc ipsemet nos excitat in scriptura, dicens Hier. 9. *Non gloriatur sapiens in sapientia, nec fortis in fortitudine sua, nec dives in divitiis suis, sed in hoc gloriatur, qui gloriatur, nosse me, quia ego sum dominus.* Ut sic cuilibet nostrum dicatur illud Matth. 13. *Vobis est datum scire mysterium regni Dei.*

¶ Ubi adverte quod ista scientia etiam consideratur hic

quantum ad {
Principium,
Medium,
Terminum.

Ista enim {
Interiorius influitur,
Exteriorius diffunditur,
Superius refunditur.

Influitur dico interiorius per animorum inspirationem. Vobis inquit datum est. Diffunditur exteriorius ad secretorum revelationem. Scire mysterium. Refunditur superius ad divinorum contemplationem. Regnum Dei.

C ¶ Dicamus ergo primo, quod ista scientia à domino solet procedere. Vobis inquit datum est. Item ista scientia ex speciali dato divino habetur, quia ad ipsum homo nunquam attingeret, nisi hoc Deus desuper sibi daret. Etenim super possibilitatem naturæ est scire quid pertinet ad salutem. Vobis inquit datum est Sapient. 10. *Dedit illi scientiam sanctorum, honestavit eum in laboribus.* Unde Jac. 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à patre luminum.* Sequitur. *Scitis fratres mei dilectissimi.* Et illud Luc. 1. *Ad dandam scientiam salutis plebi eius in remissionem, &c.* Quod est contra alias scientias, & contra illos qui in aliis scientiis occupantur, quæ scilicet dantur non à Deo, sed à mundo, quales sunt hodie ecclesiastici & prælati, qui libentius se occupant in scientiis humanis quam divinis, quibus dicitur Osee 4. *Quia tu scientiam repulisti, repellam te ne sacer-*

dotio fungaris mihi. Non sic, quia est propria scientia ecclesiasticorum. Vobis datum est inquit Daniel. 1. cap. *Danieli dedit Deus scientiam & disciplinam.* Ista ergo scientia à domino solet procedere.

¶ Secundo dico, quod ista scientia cuncta bona solet ostendere. Scire inquit mysterium, scilicet salutis nostræ, & generaliter omnia quæ pertinent ad salutem, & quæ necessaria est nos scire. Nota ergo, quod per istam scientiam nos debemus scire multa, scilicet,

Carnis propriæ fragilitatem,
Vitæ labilitatem,
Mortis necessitatem,
Judicii asperitatem,
Resurrectionis integritatem,
Dei æternam auctoritatem,
Dei asperam severitatem,
Culpæ damnositatem,
Cæli æternam felicitatem,
Laudis divinæ jucunditatem,
Cordis devotam humilitatem,
Tenere munditiam & castitatem,
Habere honestatem,
Sufferre paupertatem,
Parati pati adversitatem,
Discere sapientiam,
Consolari alienam calamitatem.

Dico ergo charissimi, quod ista sunt scienda, & æternæ memoriæ commendanda. Sciamus igitur carnis propriæ fragilitatem Plal. *Sciant gentes quoniam homines sunt.* Et Esa. 53. *Vidimus eum virum dolorum, & scientem infirmitatem.* Quod est contra illos qui vilitatem propriæ conditionis ignorantes, ad prophana & inutilia scienda, omnem curam, omnem laborem, omnem temporis cursum conferunt. Contra quos Bern. in meditationibus dicit. *Multi multa sciunt, & seipsos nesciunt.* Item sciamus modernæ vitæ labilitatem 2. Reg. 1. *Sciebam enim, quod vivere non poterat post ruinam.* Et in Ps. *Notum fac mihi Domine finem meum, ut sciam quid desit mihi. Ecce mensurabiles posuisti dies meos, & substantiam meam tanquam nihilum ante te.* Item sciamus futuræ mortis necessitatem Job. 30. *Scio quod morti trades me, ubi constituta est domus omnium viventium.* Item sciamus futuri judicii asperitatem Job. 19. *Fugite à facie gladii, quoniam ultor iniquitatum gladius est, & scitote esse iudicium.* Item sciamus futuræ resurrectionis integritatem Job. 19. *Scio quod redemptor meus vivit, & in novissimo die de terra resurrecturus sum, & in carne mea, &c.* Item sciamus Dei æternam auctoritatem Deu. 4. *Scito & vide, quoniam Dominus ipse est Deus.* Item sciamus Dei asperam severitatem Job. 11. *Verebar omnia opera mea sciens quod non parceres delinquenti.* Item sciamus culpæ cõmissæ damnositatem Hier. 2. *Scito & vide quia malum est & amarum reliquisse te Deum tuum, & non esse timorem ejus apud te.* Item sciamus æternam cæli felicitatem. Unde 1. Joa. 3. *Scimus quoniam cum appertuerit, similes illi erimus.* Item sciamus laudis divinæ jucunditatem, quia sicut dicitur in Psalm. *Beatus populus qui scit jubilationem.* Item sciamus cordis devotam humilitatem Philip. 4. cap. *Scio humiliari.* Item sciamus servare munditiam & castitatem 1. ad Thessal. 4. *Sciat unusquisque vas suum possidere in sanctificatione.* Item sciamus sanctimoniam & honestatem. Unde 1. ad Tim. 3. *Scias quomodo oporteat te in domo conversari.* Item sciamus sufferre inopiam & paupertatem ad Phil. 4. *Scio abundare, & penuriam pati.* Item sciamus pati miseriā & adversitatem. ad Rom. 5. *Scientes quia tribulatio patientiam operatur.* Item sciamus discere sapientiam & veritatem. Ad Coloss. 4. *Scitis quomodo vos oporteat unicuique respondere.* Item sciamus consolari omnem alienam calamitatem. Unde Esa. 50. *Dedit mihi Dominus linguam eruditam, ut sciam sustinere eum qui lapsus est verbo.* Ex istis charissimi constat mysterium salutis, quod divina scientia facit scire. Scire inquit mysterium Dan. 1. *Danieli mysterium per revelationem revelatum est.* Dico ergo, quod ista scientia res secretas solet ostendere. Scire inquit mysterium.

¶ Tertio dico, quod ista scientia res cœlestes facit appetere. Regni inquit Dei. Per istam n. scientiam naturalia contemnantur, & celestia recognoscuntur, & cognita appetuntur. Regni inquit Dei. Unde illud Sap. 10. *Ostendit illi regnum Dei, & dedit illi scientiam sanctorum.* Sic ergo patet quod scientia spiritualis habet

Suum {
Terminum in cœlestibus & superius,
Medium in moralibus & mundanis,
Principium in supernaturalibus & divinis.

Vide

Vide supra de Sapientia, & prudentia, & infra de Scriptura. Et sic sufficit.

Scribere. Scriptura. Nota breviter, quod secundum diversitatem librorum invenitur diversitas scripturarum. Et sic dico quod invenitur in sancta scriptura, scriptura

Sapientia,
Præscientia,
Apparentia,
Recordantia,
Injustitia,
Affluentia.

Prima scribitur liber mandatorum,
Secunda scribitur liber secretorum,
Tertia scribitur liber meritorum,
Quarta scribitur liber animorum,
Quinta scribitur liber vitiatorum,
Sexta scribitur liber præmiorum.

¶ Dico ergo, quod est scriptura sapientia, qua scribitur liber mandatorum, & ista est scriptura sacra, in qua, scilicet Deus scripsit omnia illa mandata quæ sunt utilia ad salutem. Ista enim est sicut tabula testamenti, in quibus scripsit nobis testator noster Deus, quicquid vult per nos hæredes suos salubriter adimpleri. Figurata in duabus tabulis legis, quæ erant scriptæ digito Dei ex utraque parte, quia sc. ista in veteri, & in novo testamento digito divinæ inspirationis extitit exarata, & per ipsum Deum hominibus divulgata Exod. 32. Item 2. ad Tim. 3. *Omnis scriptura divinitus inspirata utilis est.* Ista est sicut arbor plena floribus, campus plenus frugibus, pratum plenum graminibus, hortus plenus fructibus. Quia pro certo charissimi in ista arbore, in isto campo, in isto horto, in isto prato inveniuntur

Flores bonorum exemplorum,
Fruges bonorum documentorum,
Herbæ salubrium sacramentorum,
Fructus utilium præmiorum.

Et ideo sicut apes de herbis, & arboribus flores quandoque amaro, quandoque dulces solent colligere, quibus solent mel conficere, & comedere, animalia etiam quæ solent in pratis pascere, nunc herbæ suaves & dulces, nunc asperas & amaras solent comedere, homines etiam inter fructus solent eligere, quosdam enim pro cibo, quosdam pro medicina solent sumere, sic vere nos debemus ad sacram scripturam ire, & ibi diversitatem florum, fructuum & herbarum, id est, varietatem diversarum sententiarum, & auctoritatum videre (quarum, scilicet quædam sunt dulces per promissiones præmiorum, quædam sunt amaræ per comminationes tormentorum) & inde quod expediat recipere, ut mel devotinis pro nobis, & mel doctrinæ pro aliis conficiatur, & ad cibum, & medicinam animæ conservetur. Simus igitur sicut illi de quibus dicitur Act. 17. *qui susceperunt verbum Dei cum omni aviditate, quotidie scrutantes scripturas.* Ista est enim fons & fluvius aquæ vitæ. Et dico

Fons suavissimus,
Fons amenissimus,
Puteus profundissimus,
Fluvius communissimus.

In fluvio enim sunt diversæ partes, & diversa loca, quorum quædam sunt satis parva, quædam valde profunda, quædam ex toto inattingibilia. Sic vero in scriptura sunt loca parva pro simplicibus, loca profunda pro sapientibus, loca inattingibilia pro delectationibus. Unde Gre. in prolog. moralib. dicit, quod *sacra scriptura fluvius est, in quo agnus ambulat, & elephas natat, quasi dicat: Ibi invenit agnus, id est, simplex in quo potest proficere. Ibi etiam invenit elephas, id est, quicunque magnus doctor quod non potest attingere, & in quo ipsum oporteat dubitare, quia sicut Hug. dicit de arca Noe in primo li. Scriptura liber est vitæ,*

Origo æterna,
Incorporalis essentia,
Cognitio vitæ,
Scriptura indelebilis,
Aspectus desiderabilis,
Cujus Doctrina facilis,
Scientia dulcis,
Profunditas inscruabilis,
Verba innumerabilia, unum tamen verbum sunt omnia

Iste fluvius figuratur Ezech. 47. ubi dicitur quod Angelus mensus est aquas redundantes à latere dextero, & duxit eum per aquam usque ad talos. Item mensus est, & duxit eum usque ad genua. Item mensus est, & duxit eum usque ad renes. Item mensus est torrentem, & non potuit pervadere, quia intumuerunt aquæ profunda torrentis, qui non potest pervadari. Reverta chatissimi, ista sunt aquæ & torrentis sacra scripturæ, quæ à latere dextero ipsius Christi, id est, ab ipso pectore mentis divinæ originem habuerunt. Ista enim mensurat Angelus testamenti Christus, uni dans unum talentum, alii duo, alteri quinque, unicuique secundum propriam virtutem, Matt. 25. Et inde est, quod

Quidam ibi currunt usque ad talos, qui inveniunt sensum literalem,

Quidam usque ad genua, qui inveniunt sensum allegoricum,

Quidam usque ad renes, qui inveniunt sensum mortalem,

Quidam autem inveniunt torrentem ita profundum, quod non potest pervadari, & ista sunt, qui volunt inquirere illud, quod transcendit capacitatem naturalem.

Unde dicit August. super Gen. c. 3. quod scriptura sic loquitur, quod

Altitudine superbos irideat,
Profunditate attentos terreat,
Virtute magnos pascat,
Stabilitate parvulos nutriet.

Et breviter ista est copiosissima quædam apotheca, in qua invenit omnis homo, quicquid necessarium est ei ad salutem, quia sicut dicit Chrysost. super Matt. cap. 22. In scripturis sacris invenit

Ignorans quid addiscat,
Contumax, quid timeat,
Laborans, quod præmietur,
Puellanimus, quo nutriatur,
Famelicus convivium,
Vulneratus remedium,
Impinguatus refrigerium.

Dico igitur quod est scriptura sapientia, qua scribitur liber mandatorum. Ista est ergo scriptura, de qua Apoc. 11. *Beatus qui audit verba prophetiæ huius, & servat ea, quæ in ea scripta sunt.*

¶ Dico secundo, quod est scriptura præscientia, qua scribitur liber secretorum. Ista est scriptura illa, qua in libro mentis divinæ scribuntur boni & mali cum meritis & demeritis suis, secundum quam quidem scripturam sunt & fient omnia, quæ sunt, & quæ erunt. Esa. 8. *Sume tibi librum grandem, & scribe in eo.* Sicut enim in libris scribuntur leges & regulæ, quibus homines reguntur, & quibus humana judicia disponuntur: sic in libro providentiæ Dei sunt ordinatores & regulæ, quibus omnia inferiora gubernantur. Ps. *In libro tuo omnes scribuntur.* Scriptura tamen multum est obscura, nullus enim ibi potest legere, nisi iudex, & secretarii sui, quousque veniat dies iudicii, quando liber explicabitur, & legendus omnibus exponetur. Ezechiel enim vidit manum, in qua involutus erat liber scriptus intus & foris, qui tandem coram eo est expansus, ita quod scriptura, quæ involuta fuerat, fuit aperta, sicut dicitur Ezech. 2. *Lamentationes, carmen, & væ sunt ibi scripta.* Sic pro certo charissimi, scriptura divinæ providentiæ & præscientiæ modo est valde obscura & involuta, in iudicio tamen erit manifesta, ita quod ibi apparebit, quod

A scriptura sacra venit { Lamentatio miserorum,
Væ & damnatio damnatorum,
Carmen & salvatio beatorum.

Quod enim ab ista scriptura veniant præsentis miseriæ & damnationes, patet Da. 5. ubi manus scribens in pariete mutationem regni Babylonis, captivos civitatis, & mortem regis designavit. Quod etiam in ipsa ordinantur futuræ reproborum damnationes, patet Zachar. 5. ubi dicitur quod *omnis fur & perjurus, sicut scriptum est in libro, iudicabitur:* Et Job. 31. *Scribis enim contra me amaritudines, & consumere me vis peccatis adolescentiæ meæ.* Tunc enim scribet Dominus libellum repudii, quam dabit uxori suæ, animæ scilicet damnatæ. Quod in ista scriptura ordinantur sanctorum beatorum beatificationes, patet Apocalyp. 14. ubi dicitur: *Scribe, beati mortui, qui in Domino moriuntur.* Ista est ergo

Scriptura { Misericordie, quantum ad miseros,
Mortis, quantum ad damnatos,
Vitae, quantum ad beatos,

Et de hoc Deo, 12. *Salvabitur populus tuus omnis, qui inventus fueris in libro vite*, de malis vero dicitur Ezechiel, 12. *In scriptura domus Israel non scribentur*. Et ideo concluditur Apoc. 21. *quod in civitatem novam Hierusalem non intrabunt, nisi illi, qui scripti sunt in libro vite*. Ita est ergo scriptura divinae providentiae seu praescientiae.

C Tertio dico, quod est scriptura moralis apparentiae, quae est liber meritorum. Et sic dico, quod quilibet debet de seipso facere librum, & scribere in seipso scripturam virtutum & bonorum exemplorum, ut alii possint in ipso legere in verbis bona documenta, & in factis bona exempla, ut sic isti sint de illis, de quibus dicitur Apoc. 14. *quod ipsi habeant inscriptum in frontibus suis nomen agni*, quia scilicet nomen, fama, fides, & conversatio agni immaculati Christi scripta sunt per imitationem in frontibus, id est, in conversationibus ipsorum.

D Quarto dico, quod invenitur scriptura mentalis recordantiae, qua scribitur liber amicorum. Boni enim debent scribere in cordibus suis perpetua memoria Dei mandata, & alia ad salutem pertinentia. Unde Hier. 14. *Dabo legem meam in visceribus eorum, & in cordibus eorum scribam eam*.

E Quinto dico, quod est quaedam scriptura injustitiae, qua scribitur liber vitiatorum. Et sic peccata dicuntur quaedam scripturae diabolicae, quae scilicet in cogitatione scribuntur interius, & in conversatione exterius. Peccator enim liber est diaboli, in quo scribit diversa vitia, ita quod cuicumque legere volenti sunt apparentia. Hier. 22. *Scribe virum istum sterilem, virum, qui in diebus suis non prosperabitur &c.* & Apoc. 17. dicitur de Babylone (per quam congregatio malorum designatur) *quod habeat in fronte sua scriptum nomen ministerij, Babylon meretrix magna, mater fornicationum*.

F Sexto dico, quod invenitur scriptura finalis seu aeternalis affluentiae, qua scribitur liber praemiorum, & ista est scriptura gloriae paradisi, qua sc. Deus scribit in animabus sanctis & beatis cantilenas & gaudia paradisi, de Apoc. 2. dicitur, *quod in calculo erat nomen Dei scriptum, quod nemo scit nisi qui accipit*. Unde & Apoc. 3. dicitur: *Qui vicerit, scribam super eum nomen meum, & nomen civitatis nova Hierusalem*. Haec igitur de scripturis dicta sufficiant.

A Scrutari. Nota, quod scrutari accipitur in scriptura pro investigare, vel pro diligenter inquirere, vel videre. Vide in Mauricio de Scrutinio. Et invenitur in scriptura Scrutari

Creatoris,
Praeceptoris,
Viatoris,
Peccatoris.

Scrutatur enim creator qualitatem nostrorum animorum. Ps. *Scrutans corda & renes Deus*. Scrutatur praceptor qualitatem suorum subditorum. Unde Amos 9. *Si absconditi fuerint in vertice Carmel, inde scrutans auferam eos*. Scrutatur iustus viator veritatem mandatorum. Unde Ps. *Ego autem in toto corde meo scrutabor mandata tua*. Scrutatur peccator vanitatem alienorum secretorum, unde Gen. 31. *Scrutatus es omnem suppellectilem meam*. Sufficit. Vide de Diligentia & de Inquirere supra.

A Scutum. Nota, cum scutum sit armatura ad defensionem & tuitionem scilicet hominis ordinata, possumus dicere, quod per scutum intelligitur illud, per quod homo spiritualiter defenditur vel tuetur. Et sic dico, quod invenitur Scutum

Aeternum,
Internum,
Supernum,
Externum.

Primum est scutum divinae tuitionis,
Secundum est scutum moralis perfectionis,
Tertium est scutum bonorum pralatorum,
Quartum est scutum pravorum tyrannorum.

Deus enim est scutum in se sperantium,
Virtutes sunt scutum se possidentium,
Praelati sunt scutum sub se jacentium,
Iniquitates sunt scutum tyrannizantium.

¶ Dico igitur primo, quod est scutum divinae tuitionis, ad quod est fugiendum, ut sic dicamus ipsi Deo illud Psal. *Apprehende arma & scutum, & exurge in adjuvium mihi*. Unde David dicebat 2.

Reg. 22. *Dominus scutum meum & cornu salutis mea*. Dominus enim scutum dicitur, quod est triangulum, propter tres personas, quae sunt in divinitate. Dicitur cornu salutis, quod quidem cornu de carne nascitur, propter salutem, quae facta est in humanitate ut sic ei dicamus illud Psalm. *Scuto bonae voluntatis coronasti eos*. Et alibi: *Scuto circumdabit te veritas ejus, non timebis à timore nocturno*.

¶ Secundo dico, quod est scutum moralis perfectionis, quod est possidendum. Virtutes enim sunt scutum contra diabolum & peccatum. Quilibet enim virtus est unum scutum, quo armatus resistit jaculo illius vicii cui opponitur. Scutum enim in sinistra parte portatur, sic virtus in sinistra parte, scilicet adversitatis & tentationis est necessaria. Et ideo nota, quod in scriptura inveniuntur diversa scuta spiritualia, scilicet Scutum

Fidei firmae cognitionis,
Humilitatis & altae orationis,
Justitiae, & omnis aequitatis,
Eleemosynae & dulcis pietatis.

De scuto fidei dicitur Eph. *In omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela inimici extinguere*. De scuto humilitatis dicitur Sap. 18. *quod Moyses protulit servitutis suae scutum orationem*. De scuto aequitatis dicitur Sap. 5. *quod Deus in iudicio scutum sumer inextinguibile aequitatem*. De scuto vero eleemosynae & pietatis dicitur Eccles. 29. *quod eleemosyna super scutum potens est, & super lanceam, adversus inimicum pugnabit*. Istud est igitur scutum moralis perfectionis, quod est possidendum. Sine enim tali scuto non est homo bene armatus, quia sicut dicitur 1. Par. 5. *Viri bellatores scuta penetrabunt & gladios*.

¶ Tertio dico, quod est scutum pastoralis praedicationis, in quo est sperandum, quia scilicet praedati sunt scuta ad sustinendum iustus tribulationum,

Pro membris,
Pro corpore,
Pro ecclesia, &
Pro subditis sustinendis & defendendis.

Unde isti sunt scuta aurea, quae Salomon dicitur fecisse, 3. Reg. 10. *Fecit rex Salomon scuta trecenta, & ducentas lanceas, de auro purissimo*. Plura enim scuta quam lanceas. Ad denotandum, quod praedati debent magis per patientiam sustinere, quam per severitatem invadere. Ipsi enim debent esse & scuta & lanceae, quicquid tamen fuerint, debent esse aurei, sancti, pretiosi, & perfecti, quamvis proculdubio videatur illud verificatum hodie 4. Re. 14. ubi dicitur, *quod Sesach rex Aegypti (per quem diabolus designatur) diripuit scuta aurea, quae fecerat Salomon, pro quibus facta sunt scuta area*. Quia pro certo charissimi, in ecclesia hodie aurum mutatum est in aes, qui erant aurei, facti sunt aerei, id est, qui erant boni, facti sunt mali. Quod in statua Nabuchodonosor significatur, cuius caput fuit aureum, venter vero & femora fuerunt area, quia semper (quod dolendum) mundus procedit deteriorando, & de auro in aes, id est, de bono in deterius se mutando, quia hodie, sicut dicitur in Psal. *diabolus ibi confregit potentias, arcum, scutum & gladium, & bellum*. Istud est igitur scutum pastoralis protectionis, quod est extendendum.

¶ Quarto dico, quod est scutum temporalis jurisdictionis, quod est detestandum. Per scutum enim intelligitur duritia & obstinatio malignorum. Job. 14. *Corpus ejus quasi scuta fusilia*. Scutum enim repercutit iustus adversariorum: sic obstinatio refutat omnis correptionis & monita, & verba praedicatorum. Unde de crudelibus obstinatis dicitur Hieremia 6. *Sagittam & scutum accipiet crudelis, & non miserebitur*. Ista igitur de scuto sufficiant.

Nota, quod in scriptura inveniuntur plura secreta, videlicet

Secretum { Conscientiae interioris, quod revelandum in confessione,
Sapientiae subtilioris, quod est speculandum cum discretionem,
Amicitiae fidelioris, quod est observandum sine fictione,
Injustitiae deterioris, quod est detestandum cum attentione,
Eminentiae superioris, quod est affectandum cum devotione.

¶ Primo dico, quod est secretum conscientiae, quod in confessione debet revelari, quia scil. nullum est ita secretum & occultum

um peccatum, quin sic in confessionis articulo revelandum. Ut sic dicat homo sacerdoti illud Judic. 3. *Verbum secretum habeo ad te Rex.* Et merito secretum peccatum debet revelari, quia pro certo quanto magis in confessione revelatur ad Deum, tanto magis est secretum apud mundum, quia secundum Augustin. *Sit egis, Deus detegit, si detegis, Deus tegit.* Communiter enim illud quod magis tenetur Deo absconditum, amplius publicatur; illud vero, quod magis dicitur, amplius absconditur & celatur. Rex enim Midas fingitur aures asini habuisse, quod quidam Secretarius suus volens bene celare, fecit magnam foveam, in cuius profundo secretum Domini sui dixit & humo cooperuit, ut secretum Domini sui celaretur in perpetuum. Sed quid accidit? In illo loco natus est sambucus, de quo à casu facta fistula nihil aliud poterat dicere, nisi quod rex Midas habet aures asininas, & sic quod magis credebatur esse secretum, fuit amplius publicatum. Quia sapissime fit, quod diligentissime absconditur, ex Dei iudicio undecunque exeat & reveletur, iuxta illud Matth. 10. *Non est occultum, quod non sciatur &c.* Debet igitur in confessione revelari Deo, ne ex Dei iudicio reveletur mundo. Istud est igitur secretum conscientie, quod in confessione debet revelari.

B ¶ Secundo dico, quod est secretum sapientie, quod cum discretionem debet perscrutari. Debemus enim inquirere Secreta Divinæ voluntatis, ut ea compleamus, Fidei veritatis, ut ea teneamus, Divinæ potestatis, sive iustitiæ, & æquitatis, ut ea timeamus.

Ut sic cuilibet nostrum possit dici illud Ezechie. 48. *Ecce sapientia res tu Daniel et omne secretum non est absconditum à te.* Veruntamen talia secreta nesciunt, nec percipiunt, nisi Secretarii Dei, quibus scilicet ipse revelare dignatur. Unde Job. 11. *Vtinam Deus loqueretur tibi, & ostenderet tibi secreta sapientie sue.*

C ¶ Tertio dico, quod est secretum amicitie, quod cum attentione debet observari. Inter omnia enim, quæ magis decent sapientem, summum est servare linguam suam. Unde versus: *Virtutem primam esse puro compefcere linguam.*

Et secreta proximorum servare. Sicut enim dicitur Eccl. 27. *Desperatio est anime infelicitis revelare amici commissum.* Et ideo quia multi sunt secretorum perscrutatores, & proditorie revelatores, consulit Sapiens, ne secretum alicui, nisi amicis fidelibus reveletur. Prov. 15. *Causam tuam tracta cum amico, & secretum extraneo non reveles.* Prov. 21. *Nullum secretum, ubi regnat ebrietas.*

D ¶ Quarto dico, quod est secretum iniustitiæ, quod cum abiectione debet refutari. Et istud est secretum vitiorum, quia scilicet aliqua sunt vitia, quæ semper volunt fieri in secreto, sicut luxuria & usura. Unde de peccatore potest dici illud Job. 40. *Sub umbra dormit, in secreto thalami, in locis humentibus.*

E ¶ Quinto dico, quod est secretum cælestis patriæ, quod cum affectione debet habitari. Unde nota, quod aliqua sunt animalia, quæ nesciunt morari, nisi in locis solitariis & secretis, sicut Onager, Pelicanus & Phoenix. Sic & viri iusti per affectionem & devotionem habitant in locis secretis Paradisi. Unde Judith 8. *In superioribus domus sua fecit cubiculum secretum sibi.* Sic igitur patet, quod sunt multa genera secretorum. Vide supra de Abscondere & Revelare.

A ¶ Nota, quod sæculum quandoque accipitur pro mensura temporis, scilicet pro centum annis, & sic accipit Ovidius. Aliquando pro statu hominum peccatorum. Aliquando pro statu hominum beatorum, & temporum futurorum. Possum igitur notare, quod in scriptura invenitur

Sæculum } Transitorium & defectibile,
 } Infectorium & infestabile,
 } Permanforium & infiniabile.

¶ Sæculum transitorium signat huius vitæ labilitatem, Sæculum enim istud, id est, præsens vita, semper labitur & defluit, & finaliter deficit atque perit. Matth. 24. *Quod signum adventus tui, & consummationis sæculi.* Sæculum ergo est transitorium, ¶ Sæculum infectorium signat status mundi iniquitatem de quo Rom. 12. *Nolite conformari huic sæculo nequam.* ¶ Sæculum permanforium signat æternitatem, de quo Esa. 26. *Sperastis in Domino in sæculis æternis.* Et istud est sæculum futurum, quod est perpetuum & æternum. In isto enim futuro sæculo est

Amor charitatis,
Honor dignitatis,
Splendor veritatis,
Status, qui non labitur,

Vita, quæ non moritur,
Victus, qui non minuitur.

Est dico ibi amor charitatis, & hoc apparet, quia ibi est Deus, qui est pater omnium. Paternitas autem est nomen amoris & charitatis. Esa. 9. *Pater futuri sæculi princeps pacis.* Item ibi est honor dignitatis, quia scilicet Deus est ibi rex. Unde 1. Tim. 1. *Regi autem sæculorum immortalis & invisibilis honor & gloria.* Item ibi est splendor veritatis. Sap. 18. *Incipiebat incorruptum nomen legis sæculo dari.* Item ibi est status, qui non labitur. Ecclesiast. 40. *Fides autem in sæculo stabit.* Item ibi est vita, quæ non moritur. Lucæ. 18. *Habebitis in futuro sæculo vitam æternam.* Item ibi est abundantia, quæ non minuitur. Unde Eph. 2. *Ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes gratias divitiarum suarum.* Ista ergo de sæculo sufficiant, quia satis supra dictum est de mundo. ¶ Illud tamen adverte, quod ubicunque dicitur à sæculo, semper sumitur de ab æterno; & similiter sæcula sæculorum signat æternitatem temporum futurorum. Unde breviter, istud est unum, quod à sæculo significat æternitatem præteritam à parte ante, sæcula sæculorum vero signat æternitatem futuram à parte post.

Secundus. Nota, quod cum Secundus sit ille à parte post, qui immediate venit post primum, possumus notare, quod in scriptura Secundus est nomen

Humilitatis,
Auctoritatis,
Æqualitatis,
Sedulitatis,
Propinquitatis,
Nobilitatis,
Fœlicitatis,
Pœnalitatis.

Et, dico, nomen humilitatis, quia scilicet ille, qui est secundus, ubi præcedit, imo sequitur. Et sic ille dicitur secundus, qui est Deo vel prælato humilis & subiectus. Reg. 23. *Tu regnabis super Israel, & ego ero tibi secundus.* Item est nomen auctoritatis, quia sicut dicitur 1. Corin. 15. *Primus homo de terra terrenus, secundus homo de celo cælestis.* Secundus homo dico, scilicet Christus, qui dicit de seipso Matt. 28. *Data est mihi omnis potestas in celo & in terra.* Item est nomen æqualitatis. Nihil enim tam æquale primo, sicut illud, quod est congruum & secundum. Unde Matt. 22. *Secundum autem est simile huic.* Item est nomen sedulitatis. Homini enim sedulo & intelligenti non sufficit semel benefacere, sed secundo vel tertio iterare. Unde Josu. 5. *Circumcidit secundo Israel.* Item est nomen propinquitatis, & sic dicitur ille esse secundus alicui, qui est sibi magis per amicitiam proximus & unitus. Unde 2. Eld. 3. *Secundo loco post Dariam sedebit.* Item est nomen nobilitatis. Familia enim vadit prima, Dominus vero, qui nobilior est, vadit secundus. Unde de Adam & Christo fit mentio per illud prædictum 1. Cor. 15. *quod primus homo de terra terrenus, secundus homo de celo cælestis.* Item est nomen fœlicitatis; quia scilicet fœlicitas non venit nunc in primo tempore, sed finaliter veniet in futuro. Unde sicut Heb. 9. dicitur: *Factum fuit primum tabernaculum & secundum.* Sed per primum intelligebatur Ecclesia militans, & per secundum triumphans. 1. Reg. 9. *Apparuit Dominus Salomoni secundo.* Et sic etiam gloria & fœlicitas dicitur stola secunda, sicut gratia dicitur stola prima. Luc. 15. Item est nomen pœnalitatis, quia scilicet pœna & mors æterna in secundo anno veniet, & non in primo, & in futuro, & non in tempore isto, & ideo dicitur mors secunda. Unde Apocal. 2. *Qui vicerit, non ledetur à morte secunda.* Sic igitur patet, quomodo vir iustus dicitur secundus multiplici ratione. Et sic sufficit.

Secundum. Nota, quod ista præpositio Secundum semper significat mihi

Quandam } Adæquationem,
 } Imitationem,
 } Comparationem.

Unde idem est quod Sicut, Ut, Quemadmodum, Quasi, & Ceu & cætera similia, & de quo superius jam actum est. Possum tamen breviter notare, quod Secundum signat assimilationem in bono, & in malo. Unde possumus distinguere & notare, quod tam in bono, quam in malo nos invenimus unum Secundum, quod est

Virtuosum,
Amorosum,
Gratosum,
Viscerosum,

Rigore

Rigorousum,
Gaudiosum,
Fructuosum,
Viciosum,
Dolorosum,
Luctuosum,

B

¶ Secundum virtuosum est illud, per quod nos adæquamur & assimilamur regulis legis divinæ. Et de hoc. Esdr. 8. *Nmnia secundum legem Dei fiant.* Unde Luc. 2. dicitur, quod ipsi portaverunt puerum suum Iesum in Hierusalem, ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo.

¶ Secundum amorosum est illud, quo homo conformatur affectum suum Deo per virtutem charitatis; & de hoc Rom. 7. *Condelector enim legi Dei secundum interiorem hominem.*

¶ Secundum gratiosum est illud, quo homo in interiori conversatione ita bonis hominibus se conformatur, quod Deo & mundo efficitur gratiosus: & de hoc 1. Cor. 14. *Omnia honeste & secundum ordinem fiant in vobis.*

¶ Secundum viscerosum seu dulcorosum est illud, quo quis perit secundum viscera misericordie Dei, & non secundum rigorem suæ justitiæ judicari, dicens illud Psalm. *Miserere mei Deus secundum magnam misericordiam tuam.*

¶ Secundum rigorosum est illud, quod Deus secundum merita habet hominem judicare. Psalm. *Tu reddis unicuique secundum opera sua.*

¶ Secundum gaudiosum est illud, quo Deus præmiat bonos in patria, aliquando secundum justitiam. Psa. *Retribuet mihi Deus secundum justitiam meam, & secundum puritatem manuum mearum.* Aliquando secundum misericordiam. Unde Tit. 3. *Non ex operibus justitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit.*

¶ Secundum fructuosum est illud, quod Christus conformis fragilitati nostræ, in crucis arbore peperit nobis fructum redemptionis gratiosæ. Ephes. 1. *Deus gratificat nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, secundum divitiarum gratias ejus, &c.*

¶ Secundum viciosum est illud, quo peccator se conformatur, & quo homo ambulat secundum prava desideria cordis sui. Ps. *Dimisi eos secundum desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis.*

¶ Secundum dolorosum est conformitas, quia hominis mors & nativitas ad invicem adæquantur, de qua dicitur Ose. 2. *Statuam eam secundum diem nativitatis ejus, & ponam eam in solitudinem.*

¶ Secundum vero fructuosum est illud, quo scilicet tormenta malorum fiunt in inferno secundum vitia ipsorum. Unde Rom. 2. *Secundum duritiam suam & impenitentem cor tuum thesaurizas tibi iram.* Sic patet, quomodo Secundum signat in diversis materiis assimilationem, imitationem & exemplaria, regulæ consecutionem &c. vide de sicut & aliis similibus.

A

Securus. Securitas. Nota breviter, quod in scriptura invenitur securitas bona & mala. Unde generaliter est notandum, quod est securitas triplex, videlicet,

Securitas { Interior.
Exterior.
Superior.

Interior est perfectorum, & est virtuosa,

Exterior est peccatorum, & est vitiosa,

Superior est beatorum, & est gloriosa.

¶ Est dico primo securitas, quæ est virtuosa, & ista est illa, quam habent boni & iusti in hac vita, quia sc. securi vivunt in Domino, expectantes beatam spem, & adventum Domini sui magni Dei. Spes enim est mater securitatis; & quia isti posuerunt in Deo spem suam, ideo sunt securi, juxta illud 2. Paralip. 20. *Audite me Iuda & Israel, credite Domino Deo vestro, & securi eritis.* ¶ Ubi ad verbum, quod quatuor sunt, quæ faciunt hominem spiritualiter securum, & à timore desperationis tutum, videlicet,

Futurorum secreta promissio.

Secretorum clara cognitio,

Vitiorum firma expulsio,

Animorum pura conditio.

Prima est securitas spei. Audite me.

Secunda est securitas fidei. Credite Domino.

Tertia est securitas penitentiae. Iuda, id est, confessio.

Quarta est securitas innocentiae. Hierusalem, inquit,

Ubi enim quatuor reddunt hominem securum. Nam

Spes de Dei auxilio confidit,

Fides homines in alto & forti castro custodit,

Penitentia omnes inimicos expellit & confundit,

Innocentia cum omnibus pacem reddit, & dum nullum vult ledere, se credit à nullo ladi.

¶ Dico igitur, quod bonos facit esse securos certa promissio futurorum. Audite, me inquit; supple, quanta sunt, quæ promittuntur electis. Spes enim præmii facit militem securum & audacem. Unde dicitur: *Securitas præmii minuit vim flagelli.* Boni igitur, quia audiunt, quod bene militantibus promittitur vita æterna, & præmium gloriæ Paradisi, non gaudia huius mundi, quæ sunt ad martirium læticia, & ad vespertinum fletus, (quæ non erunt illis merces, sed

Gaudia celestia Paradisi dedita sanctis,

Hos facient lætos, & pax æterna quietos,

Semper ibi vives, divino munere dives.)

Ideo securi aggrediuntur bona, & sine timore sustinent mala. Quia breviter certa spes, quam habent iusti de Dei auxilio, & certa spes, quam habent de præmio futuro, facit ipsos securos, & inter hostes fiducialiter stare tutos. Sciunt quia quod Deus non finit nos tentari ultra quam possumus, 1. Corin. 10. Quinimo proredor est omnium sperantium in se, sicut dicitur in Psalm. Sciunt enim, quod parata est viatoribus corona, quam reddet illis Dominus in illo die iustus iudex 2. Timot. 4. Et ideo talibus loquitur scriptura 1. Machab. 4. *State in fide contra inimicos vestros, & expugnet eos, & post hac sumetis spolia securi.* Audite ergo Apoc. 2. *Qui habet aures audiendi, audiat, quid spiritus dicat Ecclesiis. Vincenti dabo manna absconditum, &c.* Facit igitur bonos securos certa promissio præmiorum. Audite, inquit.

¶ Insuper dico, quod ipsos facit spiritualiter securos clara cognitio secretorum, hoc est dictum, fides, quæ revelabit homini secreta Dei, & illa quæ pertinent ad salutem, quæ quidem fides notatur cum dicitur, *Credite domino.* Fides enim est fortissimum castrum, in quo qui bene stetit, contra pericula salvus erit. Lux enim mater est securitatis, sicut tenebræ est mater timoris. Et inde est, quod homo securior est de die quam de nocte. Et vere lux fidei securitatem mentis generat, hominemque ita tutificat & confirmat, quod nihil adversum trepidat aut formidat. Ista apparuerunt in martyribus, quos fides ita fecit securos, quod nihil adversi timuerunt, & ideo contra tyrannos viriliter pellerunt. Similes elephantibus, qui tunc ad prælium animantur & audaces & securi efficiuntur, quando vino inebriantur ut ad prælium acuantur. Vinum fidei tantum fervorem generat, quod inebriatos tutificat & lætificat. Unde 2. Esdr. 3. *Vinum (id est, securitas) mentem vertit in iucunditatem.* Credite inquit domino 1. Pet. 1. *Credentes exultabitis læticia inenarrabili & glorificata.* Facit igitur hominem securum clara cognitio secretorum. Credite inquit Domino.

¶ Deinde dico, quod hominem facit securum fortis expulsio vitiorum, quod ostendit cum dicitur Iuda, quod interpretatur confessio. Nullus enim bene potest esse securus, quamdiu est hostibus circumseptus. Tunc enim securus redditur, quando expulsus hostibus de eorum manibus liberatur. Igitur hostes nostros, id est, vitia & peccata nostra quæ insidiantur animabus hominum, sicut dicitur Eccl. 21. *debemus per confessionem expellere, ut securi possimus in castro penitentiae habitare.* Iuda inquit, id est confessio. Quia sicut dicitur Hier. 23. *Salvabitur Iuda, & Hierusalem habitabit confidenter.* Homo enim cum istis hostibus, quos scilicet, in sua conscientia portat, securus esse non potest, semper enim est in periculo quod ab eis perimatur, & ideo antequam sit securus, necesse est quod vitia expellantur, & quod ante omnia superentur. unde Job. 11. *Si iniquitatem tuam quæ est in manu tua, abstuleris à te &c.* Sequitur, *Habebis fiduciam propositi tibi spei, & defossus securus dormies.* Facit igitur hominem securum fortis expulsio vitiorum. Iuda inquit.

¶ Denique dico, quod hominem facit securum pura conditio animorum, hoc est dictum, innocentia, quod intelligitur in Hierusalem, quia Hierusalem interpretatur visio pacis. Innocentia enim cum omnibus habet pacem, nullum enim lædit, & ideo à nullo timet lædi, & ideo est secunda Zach. 14. *Hierusalem se debet secunda.* Innocens enim nihil timet, quia secundum Arist. pueri innocentia sub alios mensurant. Cum tales enim æstiment alios quales ipsi seipsos esse sciunt, ideo quia nullum libenter læderent, securos ab omnibus esse se credunt. Unde Aug. de innocentia dicit sic: *Gaude, inquit, & lætare innocentia, quia ubiq. secunda.*

CUM

*Cum enim tentari, profici, si humiliter, erigeris, si pugnas, vincis, si de-
primeris, coronaris &c. Vide autem eam supra de Innocentia. Sic
igitur patet, quomodo quatuor sunt quæ faciunt hominem spi-
ritualiter esse securum, scilicet, innocentia pacificativa, pœni-
entia culpæ expulsiua, fides illuminatiua, spes fortificatiua. Et
ista proculdubio sunt contra peccatores, qui reuera semper sunt
in desperatione & timore, & nunquam in securitate & amore.
Non enim habent spem fortificantem, non fidem illuminantem,
non pœnitentiam hostes expellentem, non innocentiam pacem
conservantem. Quomodo enim securi sunt illi qui in castro con-
scientiæ sentiunt cives rebellare, videlicet mentis affectus & car-
nis, qui sentiunt hostes expugnare, scilicet, mundum, carnem
& diabolum? qui supra sentiunt Deum flagellare, & qui subius
sentiunt infernum eos expectare? Et breuiter isti non possunt ha-
bere perfectam securitatem, nisi ex toto amiserint rationem. Cœ-
cus enim quandoque est securus, quamvis in periculo sit consti-
tutus, sic isti Eccl. 8. *Sunt impij qui ita securi sunt, ac si iustorum facta
habeant.* Non sic iusti, quia isti habent securitatem in mente, quia
sic dicitur Pro. 15. *Secura mens quasi iuge convivium.* Ista est ergo se-
curitas virtuosa, quæ est interior,*

F *¶* Secundo principaliter dico, quod est securitas virtuosa, quæ
est exterior, & ista est securitas præsumptionis malorum, qui,
scilicet, in prosperitate mundi gaudentes, non cogitant pericu-
lum damnationis in quo sunt. Nauta enim qui cognouerunt ire
per mare, magis sunt in maris fluctibus securi quam in terræ sic-
cis littoribus, & tamen sæpe fit, quod illa die qua securi & lati
cantauerunt, quod subversionis periculum incurrunt. Unde Se-
nec. dicit Epist. 4. *Illam die qua luserant navigia, absorbentur.* Sic vere
mali qui assueti sunt fluctibus maris, id est, negotiis sæculi, in
ipsis securi & lati habitant, & inferni submergium non formi-
dant, sæpe tamen fit, quod ipsorum falsa securitas fallitur & quod
subito ad inferni periculum pertrahuntur. Unde de Gedeon di-
citur Jud. 8. *quod ipse percussit castra hostium, qui securi erant & nihil
aduersi pati formidabant.* Ista est ergo securitas valde fatua. Non est
enim proprie securitas, sed potius præsumptio & fatuitas. Unde
de talibus dicitur, quod filij Dan viderunt populum securum & quie-
tum, nullo eis penitus resistente, quem subito captiua verunt, & bonis omni-
bus spoliaverunt, sicut dicitur Judi. 18. Ista est igitur securitas exte-
rior, quæ est vitiosa.

G *¶* Tertio dico, quod est securitas gloriosa, quæ est superior, &
ista est securitas beatorum. Isti enim sunt in securo, veniunt enim
de via ad terminum, de cursu ad bravium, de labore ad præmium,
de navigatione ad portum. Illi ergo modo sunt in perfecta secu-
ritate, quia jam sunt certi de sua felicitàte. Et de hoc potest dici
illud Ezech. 34. *Securi dormiunt in saltibus, & ponam eos in circinibus col-
lis mei.* Unde breuiter de ista securitate loquitur Bern. di. *Festine-
mus, inquit, ad locum tutiorem, ad aprum uberiorem, ut habitemus sine
metu, abundemus sine defectu, jocundemur sine tadio, epulemur sine fasti-
dio.* Ista igitur de triplici genere securitatis sufficiant.

A *¶* Sedere. Sedes. Nota, quod in scriptura invenitur quadru-
plex genus sedendi, videlicet

Sedere	{	Virtuosum,
		Gloriosum,
		Vitiosum,
		Luauosum.
Sedent	{	Iusti in mentis tranquillitate,
		Beati in cœli felicitàte,
		Impii in temporalis prosperitate,
		Damnati in inferni calamitate.

De sessione tranquillitatis dicitur Luc. 10. *Marin autem sedens se-
cui pedes Domini audiebat verbum illius.* De sessione felicitàtis dici-
tur Esa. 32. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis
fiducie, & in requie opulenta.* De sessione vero prosperitatis dicitur
Exod. 32. *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* De
sessione autem infernali vel pœnalitatis dicitur Thren. 1. in per-
sona animæ damnatæ. *Sedet in tristitia domina gentium, princeps pro-
pheticarum facta est sub tribute.* Et sic dico, quod est Sedere virorum

Perfectorum,
Beatorum,
Impiorum,
Damnatorum.

Ista ergo in duas partes solummodo distinguamus, & dicamus,
quod est sedere bonorum & malorum. Et quidem dico, quod
est sedere iustorum & perfectorum. Isti enim sedere dicuntur
pro eo, quod in serenitate conscientie quiescant. Ille enim

qui sedet, non se agitat, quia scilicet, iusti & sancti non sunt in
motu vanorum desideriorum, nec in casu temporalium nego-
tiorum, quinimo ipsi per tranquillitatem animi sunt sedentes,
& in Deo mentaliter & in affectu cœlestium cordialiter quies-
centes. Unde Apoc. 4. *Ecce in cœlo sedes posita erat, & supra sedem se-
dens.* Ubi adverte, quod boni sedere solent triplici genere sessio-
nis, videlicet

Interiori,
Exteriori,
Superiori.

Sedent interiori in sede conscientie quiescant. Sedes inquit posi-
ta erat. Sedent exteriori in sede præminentis sublimitatis. Supra
sedem. Sedent superiori in sede affluentia non creata: Sedens
inquit. *¶* Triplici enim ratione contingit hominem sedere.

Sedet enim ad { Quiescendum,
Præsidendum,
Comedendum.

Prima sede sedent perfecti,
Secunda sede sedent prælati,
Tertia sede sedent beati.

¶ Dico ergo primo, quod iusti sedent in tranquillitate mentalis
conscientie. Sedes inquit posita erat. Sedes enim iustorum po-
nitur quando conscientia eorum in tranquillitate animi stabili-
tur, & quando à cunctis mundi moribus & fluctibus segregatur
Marc. 5. *Viderunt hominem sedentem vestitum & sana mentis.* Homo
enim quandiu currit, non potest aliquid boni facere, sed quan-
do stat vel sedet, tunc potest utilius laborare. Aliquæ sunt bonæ
artes quæ non possunt fieri nisi homo sedeat, sicut futura, scri-
ptura & similia. Sic vere homo quandiu in cursu & motu mun-
danorum negotiorum & mentalium desideriorum, vagatur,
nequaquam bonum aliquid operatur; necesse est enim si vult
opera virtuosa facere, quod in tranquillitate animi sedeat, & à
vanis motibus se compescat. Elephas enim sedendo dormit:
nunquam enim totaliter ad terram se prostermit, quinimo flexis
posterioribus poplitibus sedendo arbori invenitur, & sic dor-
mit & quiescit & soporatur. Sic vere homo nunquam debet ex
toto corpore se ad terram prosternere, id est, ad amorem terre-
norum deflecti, sed arborem sanctæ crucis per devotionem am-
plecti, & sedendo per mentis tranquillitatem in illo Domino
quietari. Sedes inquit posita erat, ut sic viro iusto dicatur illud
Psal. *Sedes tua Deus in sæculum sæculi, virga directionis, virga regnæ-
turi.* Et nota hic, quod iusti servando mentis tranquillitatem di-
versimode solent sedere, sicut nos invenimus in scriptura. Inve-
nimus enim quod

In terra,
In umbra,
In petra,
In cinere,
Sub arbore,
In pulvere,
In littore,
In mari,
In navi,
In domo,
In sepulchro,
In monte,
In igne,
In cœlo.

Sedent quidam

In terra sedent ut ibi logiant,
In umbra sedent ut minus ferveant,
In petra sedent ut tutius maneant,
In cinere sedent ut ibi doleant,
Sub arbore sedent ut fructum habeant,
In pulvere sedent ut viles pareant,
In littore sedent ut mergi caveant,
In mari sedent ut fluctus timeant,
In navi sedent ut mare transeant,
In domo sedent ut ibi studeant,
In sepulchro sedent ut mortem videant,
In monte sedent ut ibi doceant,
In igne sedent ut intus ardeant,
In cœlo sedent ut semper gaudeant.

¶ Dicamus igitur, quod iusti sedent in terra per suum de-
jectionem. Unde Threnorum. 1. *Sederunt in terra, conticuerunt se-
nes, filia Sion asperserunt capita sua cinere, abiecerunt in terra capita sua
virgines*

virgines Hierusalem. Item sedent in umbra, id est in divina protectionis memoria & fiducia per devotionem Canticorum. 2. sub umbra illius quem desiderabam & sedi, & fructus ejus dulces gusturi meo. Item sedent in petra, id est, fortitudine constantia, & propositi confirmatione Judicum. 20. Sederunt in petra Remmon quatuor mensibus. Numerus quaternarius quadraturam constantia designat. Item sedent in cinere per penitentia macerationem Jonæ. 3. Surrexit rex de folio suo, & scidit vestimenta sua & indutus est sacco, & sedit in cinere. Item sedent sub arbore, scilicet, crucis per passionis Christi recordationem. Unde Judic. 4. dicitur, quod Delbora prophetissa sedebat sub palma. Item sedent in pulvere per propria vilitatis estimationem Esaiæ. 47. Descende & sede in pulvere virgo filia Babylonis. Item sedent in littore, scilicet, sacre scriptura, per scientiarum discussionem. Unde de Apostolis dicitur Matthæi. 13. quod sagenam plenam piscibus, id est, scripturam plenam scientiis educentes & secus littus sedentes, elegerunt bonos. Item sedent in mari, id est, in amaritudine penitentia per compunctionem & lacrymationem. Unde Ezechielis. 27. In cathedra Dei sede, in corde maris. Item sedent in navi, supple voluntaria pauperatis per bonorum mandi abdicationem. Unde de Christo dicitur Luc. 5. quod sedens in navicula docebat. Item sedent in domo conscientia, scilicet, per ipsius jugem examinationem Joan. 11. Maria autem domi sedebat. Item sedent in sepulchro per mortis & inferni considerationem. Unde Matth. 27. dicitur, quod ibi erat Maria Magdalenæ, & altera Maria, sedentes juxta sepulchrum. Item sedent in monte legis divina per scientiam & discretionem. Unde Matthæi. 5. dicitur, Iesus ascendit in montem, & cum sedisset, aperiens os suum, docebat discipulos suos. Item sedent in igne per charitatem & dilectionem. Unde de Petro dicitur Marci. 14. quod Petrus sedebat cum ministris, & calefaciebat se ad ignem. Item sedent in celo per celestium contemplationem Esaiæ. 66. Cælum mihi sedes est, terra autem scabellum pedum meorum. Ecce ergo charissimi quomodo diversimodi sedent iusti. Bene igitur dictum est, quod ipsi sedent in tranquillitate mentalis conscientia. Sedes inquit posita erat. Et hoc est primum.

D ¶ Secundo dico, quod iusti sedent in sublimitate pastoralis eminentia, & sic dico, quod sedere pertinet ad prelatos & ad judiciariam potestatem, quod notatur cum dicitur supra sedem. In sede enim sedent prelati ad presidendum, principes ad imperandum, iudices, ad judicandum, unde in Psalm. Illic sederunt sedes in iudicio, sedes super domum David. Et possumus notare, quod ista sedes debet esse Sedes

Justitia,
Modestia,
Potentia,
Prudentia,
Clementia,
Concordia,
Innocentia,
Prasidentia.

Hæ sunt enim conditiones quas debent habere illi qui sedent super sedem regiminis pastoralis. Dico ergo, quod isti debent esse iustitiam tenentes. Ad illos enim qui sedent ad iudicia, summe pertinet quod sint iusti Psalm. 9. Sedisti super thronum qui iudicas iustitiam. & Esaiæ. 32. Iustitia in Chermel sedebit. Item necesse est, quod isti sunt modestiam possidentes. Patientiam enim & temperantiam debent habere in actibus, ut possint temperate & deliberate procedere & consule. Unde de Christo dicitur quod invenerunt eum in templo, in medio doctorum sedentem, & interrogantem eos. Luc. 2. Quod est contra multos qui non sedent in medio doctorum bonorum consiliatorum, sed potius in medio raptorum, adulterorum & iniquorum. Exemplo Danielis, de quo dicitur Daniel. 13. quod ipse sedebat in medio leonum. Item necesse est, quod isti sint potentes viri. Nihil enim valet iudex prelati, nisi sit potens. Hoc enim esset dare gladium in manus paralytici. Ideo dicitur Esa. 9. quod super solium David & super thronum ejus sedebit, ut confirmet illud & corroboret. Sola enim potentia puniendi incutit timorem delinquentibus ne delinquant, juxta illud Proverbior. 20. Rex qui sedet in solio suo dissipat omne malum intuitu suo. Item isti debent esse viri prudentes, quia alias si essent fatui istud esset dare gladium in manum phrenetici. Ideo 2. Regum. 23. dicitur. Sedens in cathedra sapientissimus princeps inter tres. Et inde est, quod David voluit, quod Salomon qui erat sapiens, sederet in solio suo, post ipsum, dicens 1. Paralipom. 28. Dominus elegit Salomon filium meum ut sederet in solio. Item isti de-

bent esse viri clementes. Ad prelatum enim & iudicem summe pertinet quod sit clemens, & quod loco & tempore sciat miseris misereri, quia sicut dicitur Esaiæ capitulo decimo sexto. Præparabitur in misericordia solium, & sedebit super illud in veritate iudicans. Unde Job dixit de seipso Job. 29. Cum sederem quasi rex circumstante exercitu, eram tamen mercentium consolator. Item isti debent esse concordiam amantes. Ad istos enim qui sedent in ista sede, pertinet quod sint pacifici & modesti. Et ideo de Salomone qui interpretatur pacificus, dicitur. 1. Paral. 28. Sedes Salomon super solium pro David patre suo. & Esaiæ. 23. dicitur. Sedebit populus meus in pulchritudine pacis. Item isti debent esse innocentiam servantes, quia scilicet, nulla ibi debet esse corruptio & acceptio personarum vel munerum Pl. 46. Sedet super sedem sanctam suam. Isti etiam debent esse authentice prasidentes. 2. Paralipom. 18. Rex Israel & Iosaphat rex Iuda uterque sedebant in solio suo. Sic igitur patet quales debent esse illi qui sedent in sede pastoralis eminentia. Supra sedem inquit. Ut sic quilibet bonus prelati sit de illis senioribus de quibus dicitur Apocalyp. 17. quod viginti quatuor seniores in conspectu Dei sedebant in sedibus suis. Istud figuratur Apocalyp. 14. ubi Ioannes vidit Angelum sedentem supra nubem candidam, similem filio hominis, habentem in capite coronam auream, & in manu falcem acutam. Iste enim Angelus est bonus prelati, qui dicitur Angelus propter sanctitatem, dicitur sedere propter dignitatem, dicitur esse supra nubem candidam propter castitatem, dicitur habere coronam auream propter charitatem, & dicitur habere falcem acutam propter iustitia severitatem, dicitur filio hominis similis, id est, Christo propter divina conversationis conformitatem. Isti igitur sunt qui non sedent in cathedra pestilentia, nec sedent in consilio variatus, & cum impijs non sedebunt, quinimo proculdubio charissimi, sicut dictum est isti sedent in sede pastoralis eminentia. Et hoc est secundum.

¶ Tertio dico, quod isti sedent in sede supernalis affluentia. Sedens inquit. Et ista sessio est qua in celo sedent beati, qua nihil aliud est quam sessio seu quies sempiterna, qua beati quiescunt & sedent, dicentes cuilibet illorum illud. 1. Reg. 20. Ego & more sedere soleo juxta regem ad vescendum. Figurati Gen. 43. ubi dicitur, quod filij Iacob sederunt coram Ioseph, unusquisque secundum progenita sua &c.. Fiat expositio sicut supra titulo suo. ¶ Et nota, si vis quod sedes æternæ gloriæ est Sedes

Honoris,
Dulcoris,
Splendoris,
Vigoris.

Est dico sedes honoris & dominationis. Quilibet enim anima beata est ibi regia & regina, dicens illud Apoc. 18. Sedeo ut regina & vidua non sum. Deus enim elevat pauperem ut sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat. 1. Reg. 2. Est etiam sedes dulcoris & refectionis. Unde anima beata potest dici illud Ezech. 23. Sedisti in loco pulcherrimo, & mensa ornata est ante te. Est in super sedes splendoris & illuminationis. Ibi enim rex regum stellato sedet solio. Unde quilibet beatus potest dicere illud Esa. ult. Cælum mihi sedes est. Est etiam sedes vigoris & triumphationis, quia scilicet, in ista sede non sedet nisi qui de vitiis, carne, mundo & diabolo habuerit triumphum. Unde Apoc. 3. dicitur. Qui vicerit, faciam illum sedere mecum in throno meo, sicut & ego vici, & sedeo cum patre meo in throno eius. Ecce ergo quomodo sedes æternæ quietis est sedes vigoris, splendoris, dulcoris & honoris. Et sic dico quod ista est certa sedes in qua sedent sancti scilicet, sedes supernalis affluentia. Et sic ergo dico, quod iusti diversimode sedent, scilicet, in quantum sunt perfecti, in quantum sunt beati seu refecti. Patet igitur, quod sedere & sedes accipiuntur in bono. Sed adhuc dico quod sedere accipitur in malo. Et sic dico, quod in scriptura invenitur multiplex mala sedes, videlicet, Sedes

Carnalitatis,
Cupiditatis,
Prosperitatis,
Fallacitatis,
Crudelitatis,
Tepiditatis,
Flebililitatis.

Prima est sedes immundorum & lascivorum, de quib. Ex. 32. Sedes populus manducare & bibere & surrexerunt ludere. Isti sunt illi qui percussi in posterioribus fecerunt sibi sedes pelliceas 1. Re. 5. Secunda est sedes avatorum, qui scil. quotidie sedent ad lucra, sicut patet de mercatoribus

astoribus & telonariis, qui sunt similes araneis, quæ quotidie sedent in foramine telæ suæ, & expectant si musca veniat quam capiant, unde Matth. 9. dicitur quod Iesus vidit hominem sedentem in telonio, nomine Levi. Et Joan. 2. dicitur quod Iesus invenit in templo nummularios sedentes, & subvertit mensas eorum. Et isti figurantur in cæco, de quo dicitur Luc. 18. quod cæcus sedebat secus viam mendicans. Isti enim sunt cæci per mentis obstinationem, sunt secus viam per verecundiam ostentationem, sunt mendicantes per avaritiam & ambitionem. Tertia est sedes hominum superbiorum, de qua Eccl. 10. Sedes ducum superbiorum destruxit Deus. Quarta est sedes doctorum malignorum, de qua Matth. 23. Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi, quæ dicunt, facite, quæ faciunt nolite facere. Quinta est sedes principum & tyrannorum. Et de hac Eccl. 11. Multi tyranni sederunt in throno. Sexta est sedes hominum tepidorum, quia scilicet pigri & delitiosi non faciunt nisi sedere. Contra quos Num. 32. dicitur. Nunquid fratres vestri vadent ad pugnam, & vos hic sedebitis? Septima est sedes hominum damnatorum. Damnati enim sedent in carcere infernali, ubi perperuis vinculis sunt ligati, de quibus in Psalm. Sedentes in tenebris & umbra mortis, vinctos mendacitate & ferro. Patet igitur charissimi quomodo in scriptura invenitur diversitas sedium & thronorum in bono & in malo. ¶ Sed quia plerumque fit mentio de sede vel sessione Dei, notandum est quod in scriptura invenitur quatuorplex sedes Dei, dicitur enim

Sedere in
 Corde per gratiæ infusionem,
 Virgine per carnis assumptionem,
 Cruce per mortis tolerationem,
 Cælo per gloriosam ascensionem,
 Iudicio per rigorosam jurisdictionem.

In corde sedet sicut in lecto ad quiescendum, & de ista dicitur in Psalm. Deus sedet super sedem suam sanctam, id est, in anima sancta. In virgine sedet sicut in thalamo ad vestes mutandum, quia, scilicet, in ista sede fecit se Deus calceari & vestiri in nova veste humanitatis. Et ideo de beata virgine, quæ fuit sedes ista, dicitur in Psalm. Parata est sedes tua ex tunc, a saculo tu es. Item in cruce sedet sicut in ludo ad ludibria sustinendum, & sicut in equo ad dimicandum. Et de hoc potest dici illud i. Reg. 4. Heli sedebat super sellam. Sequitur. Et cecidit de sella, & fractis cervicibus mortuus est. Item in cælo sedet sicut in convivio ad festinandum. Unde i. Reg. 22. Vidi dominum sedentem super solium suum, & exercitus cæli erat circa eum à dextris & à sinistris. Item sedebit finaliter in valle Josaphat sicut in palatio ad iudicandum. Et de hoc Matth. 19. Cum sederis filius hominis in sede maiestatis suæ, tunc & vos sedebitis super thronos, iudicantes duodecim tribus israel. Et sic patet quomodo Deus diversimode invenitur sedere. Vide supra de habitare & aliis similibus.

A Seditio. Nota, quod seditio proprie est illa dissensio vel turbatio, quam cives vel domestici inter se suscitant contra superiores, principes & rectores. Teste enim Gregorio in Homilia de martyribus, bella quippe ad hostes pertinent, seditiones ad cives. Sic ergo possum dicere spiritualiter quod per seditionem potest discordia, invidia, murmuratio, & quælibet civium ecclesiæ, id est, Christianorum, & maxime clericorum divisio & dissensio denotari. Et proculdubio talis seditio debet summopere præveneri; generat enim omne malum. Unde nota, Urbem enim Romanam plus destruxerunt seditiones interiores, quam quæcunque clades exteriores, sicut patuit de seditionibus pro lege Agraria, pro matrimoniis patritiorum, pro consule ex plebeis creando, pro tribunis obtinendis, sicut etiam patuit de secessionem plebis in monte Aventino, sicut hæc & alia infinita patent Titum Livium iuvanti. Patet etiam de bellis civilibus, Scillano, Scipiano, Pompeiano, Juliano, & Antoniano, in quibus omnibus tot & tantæ fuerunt seditiones, quod respublica ferè ad nihilum est redacta. Hodie enim ad literam videmus quod interiores seditiones quæ fiunt in collegiis & civitatibus, causæ sunt destructionis & damnationis earum Actorum 19. Periclitatur argui seditionis hodierna, sic tamen est quod quidam ita sunt perverti & seditiose naturæ, quod ubicunque sint, solent lites & discordias excitare. Similes fideri lapidi, de quo dicit Solinus quod maleficus est lapis, nam quoquo inferatur, discordias suscitatur. Sic vere multi ad hoc videntur esse creati, ut discordias suscitent atque lites, ita quod de eis potest dici illud 2. Machabæor. 14. Illi qui dicuntur asidui, bella natiunt, seditiones movent, nec pati-

Diction. Bercherii.

untur regnum esse quietum. ¶ Et proculdubio talibus solet in fine B male succedere, quia ut communiter Seditiosi nefanda solent committere, Horrenda solent apperere, Stupenda solent incurrere.

Isti enim dico committunt nefanda, sicut patet Mat. 15. de Barabba, qui in seditione fecerat homicidium. Item apperunt horrenda, sicut de carnalibus populis legitur Num. 20. quod versi in seditionem dixerant, utinam petissemus in Aegypto, quando sedebamus super ollas carniū. Item incurrunt stupenda, sicut de Core legitur Nu. 17. Perierunt in seditione Core. Merito igitur dicebat Apostolus 2. Cor. 12. Timeo inquit ne forte contentiones, amulationes, animositates, dissensiones, detractiones, susurrations, inflationes, seditiones sint inter vos &c. Vide supra de discordia.

Seductio. Seducere. Nota, quod seducere idem est A quod decipere vel fraudare, prode, fallere vel nocere. Dicitur autem seducere quasi seorsum à via veritatis & recta ducere. Nota. Sicut enim latrones in sylvis se peregrinos simulant, & viatoribus se associant ipsosque seorsum à via ducunt, & in manus latronum tradunt, & in periculum trahunt, & isti proprie seductores, id est, seorsum ductores sunt, sic hodie multi sunt, qui à via recta securitatis & veritatis alios solent seorsum ducere, & eos fallere & seducere, & ab omni fortitudine & rectitudine trahere & declinare, & ad pericula trahere & minare. Patet

In
 Diabolo tentatore,
 Usurario predatore,
 Muliere vel luxurioso blanditore,
 Falso amico adulate,
 Hypocrita proditore.

Omnes enim isti homini se associant, ut ad spirituale vel æternale periculum ipsum trahant, & sic fatuos à via securitatis educunt, & seorsum ad periculum secum trahunt. Unde in secunda Canonica Joannis dicitur: Multi seductores exierunt in mundum. Et si volumus, possumus illos comparare cuidam pisci qui dicitur plinna, qui est piscis cum testa, de genere conchylitum, de quo dicit Plin. li. 9. c. 42. quod coram aliis piscibus se aperit, & mortuum se fingens, tanquam ad devorandum omnibus se exponit, cum vero concham suam plenam pisciculis senserit, continuo se claudere consuevit, & pisciculis sic seductos devorat & consumit. Etiam potes notare de Renardo, qui finxit se esse mortuum, & sic quadrangari posuerunt eum in curru suo, & devoravit hælæca. Revera sic faciunt seductores, fingunt enim se mortuos, id est, quasi simplices & ignorantes & incautos, & se etiam aliis quandoque in aliquibus aperiant, & eis in obsequiis & familiaritatibus se exponunt, ut eos attrahant ad seipsos, seducti igitur simplices, in talibus confidunt, & eos approximant, & accedunt Joa. 7. Nunquid & vos seducti estis? Isti tamen seductores solent se subito claudere, favorem & auxilia negare, & deceptos in suis clausuris & laqueis retinere. ¶ Patet de diabolo, qui primo se aperit & exponit delectabilia offerendo; promotiones & prosperitates dando, & sub specie boni, temporalia concedendo, qui tandem incautos seducit, & clausa manu per mortem ipsos secum tetinet, & in inferno consumit. Unde de isto Apo. 12. dicitur. Serpens antiquus qui est diabolus & Sathan, seduxit universum orbem. ¶ Patet in usurario, qui bona sua pauperibus exponit, arcas suas eis aperit, & se quasi mortuum, id est, simplicem & omnis malitiæ expertem ostendit, tandem vero ipsis ligatis & obligatis se claudit, & eos exhæredat, & consumit, & sic eos sub specie boni decipit & seducit 2. Joan. 1. Hic est seductor, & Antichristus. ¶ De muliere vero mala quid dicam? Ista oblectando & obsequendo se exponit & aperit ut virum demulceat, cum vero ipsum in amore suo ligaverit & incluserit, ipsum vorat, & sic deducit miserum & devastat. Unde ista est Jezabel, de qua Apocal. 2. dicitur. Permittis enim inquit Jezabel docere, & seducere servos meos fornicari, & manducare de idolo thuris. ¶ De adulatoribus & proditoribus planum est, quod ante omnia illis quos volunt seducere aliqua secreta sua revelare solent, & ut ad se eos alliciant seaperiunt, & eis dulcibus promissionibus se exponunt, cum vere ipsos capere possunt, contra eos mox insurgunt, & ad seducendum se eis aperiant, & ostendunt. Unde de adulatoribus dicitur Rom. 16. quod per dulces sermones, & benedictiones seducunt mentes innocentium. ¶ De hypocritis, & hæreticis idem constat quod se simplices, & mortuos simulant, ut ad amorem suum gentes attrahant, & ut seducant, & in erroribus involvant, ita quod

quod ipsi possunt dicere illud *Nexm. 1. Per vanitatem seducti sumus.* Breviter igitur notare possumus, quod diversimode homines seducuntur. Nam

Seducuntur quidam per
 Vinum, & ebrietatem,
 Mulierem, & carnalitatem,
 Mendacium, & vanitatem,
 Peccatum, & iniquitatem,
 Hypocrisim, & falsitatem,
 Diabolum, & malignitatem,
 Adulatorem & verborum
 Hæreticos, & eorum perversitatem,
 Falsos amicos & eorum familiarita-
 tem,
 Malos prælatos, & eorum exempla,
 & pravitatem.

H ¶ Dico igitur, quod quidam seducit vinum & ebrietas. Unde *2. Esdr. 3. Viri quam pravalet vinum omnibus qui bibant illud, seducit mentem regis, & orphani facit mentem vanam.* Item quosdam seducit luxuria & carnalitas. Unde *Prov. 5. Quare seduceris fili mi ab aliena, & foveris in sinu alterius?* Item quosdam seducit mendacium & vanitas *Hier. 23. Seduxerunt populum meum in mendacio suo, & in miraculis suis.* Istud potissime potest dici contra quæstores & reliquiarum portitores: Item quosdam seducit peccatum seu iniquitas ad *Rom. 7. Peccatum seducit me, & occidit.* Item quosdam seducit hypocrisis atque falsitas. Figurati in illis qui per signa pseudopropheta decepti sunt *Apocal. 19. Pseudopropheta qui fecit signa, quibus seducit gentes, missus est in stagnum ignis.* Item quosdam seducit diaboli malignitas *Apoc. 10. Solvetur Satanas de carcere suo, & exibit, & seducet gentes.* Item quosdam seducit adulatorum verboritas, de quo *Esa. 9. Erunt qui beatificant populum istum seducentes, & qui beatificantur, præcipitanti.* Et ideo dicitur ad *Eph. 5. Nolite seduci in anibus verbis: Item quosdam seducit hæreticorum perversitas à doctrina veritatis ad doctrinam falsitatis.* Unde taliter seductis potest dici illud *2. Cor. 8.1. Sicut serpens Evam seduxit astutia sua, ita corrumpuntur sensus vestri, & excidunt à simplicitate quæ est in Christo.* Item quosdam seducit amici ficta familiaritas. Unde *Sedechiæ dictum est Hier. 3.8. Seduxerunt te, & prevaluerunt adversum te viri pacifici tui, demerserunt in cano & lubrico pedes tuos.* Item quosdam seducit malorum superiorum pravitas & exemplaritas. Unde de *Manasse Rege Juda dicitur 4. Regum 21. Manasses Judam & habitatores Hierusalem seduxit ut facerent malum.* Sufficit de seducere. Vide in tit. decipere, & in tit. fraud. dolus &c.

A ¶ **Seges.** Nota, quod cum seges nihil aliud signet, quam blada seu spicas adhuc existentes in campis, breviter dicam quod discurrendo scripturam, invenio plures, & multas segetes moraliter intellectas &c. Est igitur Seges

Virtutum, & meritorum,
 Salutem, & præmiorum,
 Sanctorum, & perfectorum,
 Pravorum, & peccatorum,
 Culparum, & vitiorum,
 Sazarum, & terrenorum.

B ¶ **Seges meritorum** est multum utilis. Ista est enim seges quam boni, & sancti congregant in horreo cordis sui, ut exinde tempore hyemis, & mortis vivere valeant in æternum. Et de hoc *Gen. 41. In manipulos redacta segetes congregata sunt.* ¶ **Seges præmiorum** est appetibilis. Ista est enim seges quam post hyemem hujus vite beati colligunt in gloria æterna. De ista enim dicitur in *Psal. Euntes ibant, & stebant, mittentes semina sua, scilicet, dum viverent. Nunc vero venientes veniunt cum exultatione, portantes manipulos suos.* Et de istis dicitur *Prov. 14. Ubi plurima sunt segetes, ibi manifesta est fortitudo bovis.* Beati enim quanto fuerunt fortiores, tanto sunt his segetibus pleniores. ¶ **Seges perfectorum** est commendabilis. Perfecti enim sunt seges Christi, quam in agro Ecclesiæ seminavit, & quam in horreo cæli finaliter congregabit. Unde de talibus segetibus potest animadvertere illud *Ruth 2. Præcepit mihi Booz ut tamdiu messoribus jungerer, donec omnes segetes meterebantur.* Messores enim sunt Angeli, juxta sententiam salvatoris *Matth. 13. Quibus pro certo anima debet jungi per devotionem, quamdiu segetes, id est, congregatio perfectorum adhuc est in mundo, scilicet, in agro hujus vite.* ¶ **Seges peccatorum vel iniquorum** est detestabilis, & ista est illa seges diaboli figurata in segetibus

Philistinorum, quas vulpes Samsonis ligatis ad caudas facibus combusserunt, sicut dicitur *Judic. 15.* Quia vulpes, id est, demones quando à Samstone, id est, à Christo post mortis terminum emittentur, segetem reproborum in inferno comburent *2. Reg. 14. Succenderunt servi Absalon segetem igni.* ¶ **Seges vitiorum** est execrabilis. Ista enim est seges quæ in agro cordis reconditur, & quæ tandem à vermibus conscientie devoratur *Hier. 5. Comedit segetes tuas &c.* ¶ **Seges terrenorum** est impermanibilis. Ista est enim seges divitiarum, quam, scilicet, divites non debent sibi totaliter retinere, sed partem earum debent pauperibus erogare, juxta illud *Lev. 19. Cum messueris segetem, non tondebis usque ad solum, sed relinques advenis, & pauperibus, &c.* Sufficiat de segete. Vide supra de Messe, & infra de Semine, satis habebis.

Semen. Seminare. Nota, cum semen de se habeat rationem principii initiativi, successivi, termini multiplicativi, hinc est, quod secundum diversas suas acceptiones, diversas habet morales significationes. Et sic dico, quod semen in scriptura tam in bono quam in malo signat. Et sic dico, quod invenitur Semen

Nobile, & virtuosum,
 Utile, & fructuosum,
 Mirabile, & gloriosum,
 Damnabile, & vitiosum,
 Horribile, & pudorofum, vel
 Fluxibile & lubricofum,

¶ **Dico,** quod semen virtuosum signat justos de quo *Joannis 8. Semen Abrahæ sumus, & non servivimus unquam.* Semen fructuosum signat bona opera, de quo *Osee 10. Seminate vobis in veritate justitiam, & metite in ore misericordie.* Semen gloriosum significat Christum, de quo *Genes. 26. In semine tuo benedicentur omnes tribus terre.* Semen vitiosum signat peccatores, de quo *Dan. 13. Semen Chanaan, & non Juda, species decepit te.* Item semen pudorofum, & lubricofum signat peccatum carnis, de quo *Lev. 13. Vir qui paritur fluxum seminis, immundus est &c.* ¶ Dicamus ergo de duobus tantum, & dicamus quod per Semen intelligitur bonorum congregatio virtuosa. Boni enim & sancti dicuntur semen; quia Semen est illud quod deceditur à parentibus. Semen est illud quod dat originem ipsis fructibus: Semen est illud quo mundus dicitur fructibus multis. Item tribus rationibus sancti dicuntur semen, quia scilicet à sanctis patribus, & parentibus fuerunt descendi, & derivati per successionem, & imitationem. Et ideo de sanctis loquens *David in Psal. dicit semen Abraham, servi ejus, filii Jacob, electi ejus.* Isti etiam fructibus bonorum operum dederunt originem per sanctitatem, & perfectionem. Unde de ecclesia dicitur *Esa. 6. Semen sanctum erit id quod steterit in ea.* Item in super fructus æternæ gloriæ sibi ipsis multiplicant per æternæ vitæ adeptionem, de qua *Eccles. 4.4. Cum semine ipsorum perseverant bona.* Isti sunt semen, quod dominus in agro Ecclesiæ seminavit, quod doctrinis, & gratiis irrigavit, & quod tandem fructibus bonorum operum pullulavit *Luc. 8. Semen cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum.* O Deus quot boni fructus proveniunt de bonis seminibus, id est, de bonis personis, quas dominus antiquitus in agro Ecclesiæ seminavit. Sed pro certo mundus, & Ecclesia videtur esse sicut quædam terra sterilis, sicut est Norvegia. Nam sicut aliquæ sunt terræ steriles in quibus bona semina jacta degenerant in mala, ita quod si bonum frumentum jacitur successu temporis siligo efficitur, sic vere charissimi videtur esse in ecclesia. Deus enim seminavit in principio bonum semen, bonum triticum, bonum populum, sed pro certo successu temporis semper fuit deterioratum, quia facta sunt novissima hominis illius priora *Luc. 11.* Ita quod hodie videtur frumentum in sili-ginem, & aurum in rubiginem commutatum. O quam obscuratum est aurum, mutatus est color optimus. *Thi. 1.* Et ideo Dominus conqueritur de Ecclesia *Hier. 2. dicens: Quomodo conversa es mihi in amaritudinem vitis aliena? Ego plantavi te vineam e. c. etam, & omne semen verum, quasi dicat, modo non sic.* Nos etiam admirative possumus dicere illud *Matt. 13. Domine nonne bonum semen seminasti in agro tuo? unde ergo habet zizania?* Et ipse potest respondere illud quod sequitur: *Inimicus homo hoc fecit, scilicet diabolus.* Figura habetur in *Athalia 4. Reg. 11. ubi dicitur quod ipsa occidit omne semen regium in Hierusalem.* Quia breviter isti modo non videntur de tam bonis seminibus processisse. *Esd. 2. Non poterunt judicare semen suum in Israel, aurum ex Israel effert.* Non sic charissimi, sed simus semper semen bonum & san-
 Gum,

Etum, ut simus imitatores bonorum prædecessorum, & detestatores malorum successorum, juxta illud Nea. 9. *Separatum est semen filiorum Israel ab omni alienigena.* Ubi adverte, quod sicut agricola sapiens Semen, quod seminandum est, solet

Purgare,

Inter alia blada eligere,

A cunctis bladis aliis separare.

Sic vere illi qui bonum semen volunt esse in ecclesia, sunt

Corrigendi per disciplinam purgationem. Separatum inquit, supple ab immunditiis,

Eligendi per examinis discussionem, quia scilicet, ipsi debent esse semen filiorum Israel,

Sejungendi per iniquorum vitiationem, quia scilicet separandi sunt ab omni alienigena.

¶ Dico, quod isti sunt corrigendi. Separatum inquit, quia scilicet, sicut semen per ventum, & flagellum separatur a paleis, sic homo per flatum bonæ doctrinæ, & asperam disciplinam separatur a vitiis Hier. 15. *Si separaveris pretiosum a vili, quasi os meum eris.*

¶ Deinde dico, quod isti sunt eligendi, quia sicut agricola de melioribus granis eligit ad seminandum, sic vere illi qui in ecclesia seminantur, electi inter alios esse tenentur, juxta illud Hier. 2. *Ego plantavi te vineam electam, & omne semen verum.* Deut. 4. *Dilexit dominus patres tuos, & elegit semen eorum post eos.* Et hoc ostenditur cum dicitur, Semen filiorum Israel, quod scilicet fuit semen electum a domino super omnes alias nationes. Ut de tali Israelitico semine dicatur illud Hier. 31. *Adhuc seminabo domum Israel, & domum juda semine hominum, id est, semine personarum rationabilium, & nobilium.* Quod est hodie contra prælatos, qui non seminant domum ecclesiæ semine Israel, per quos intelligo bonos, & discretos, & videntes Deum, sed potius ibidem seminant semen suum, scilicet, ignorantes nepotulos, & parentes, de quibus dicitur Eccl. 47. *Dereliquit post se de semine sci gentis Iulitiam.* Et pro certo tale semen post suos promotores, & carnales introductores non perseverat, quia sicut per prædecessorum affectum introducuntur, sic sæpe fit quod per successorum odium deponuntur, de quo Sap. 3. *Ab iniquo throno semen exterminabitur.* Quod etiam est contra principes, & tyrannos, qui pro certo non seminant in patria bonos, & justos officiales, & ballivos, sed crudeles impios, & iniquos, & de hoc Esa. 14. *De radice enim colubri egredietur regulus, & semen ejus absorbens volucres.* Colubri enim, id est, mali principes producant malos ballivos, qui pro certo sunt quoddam semen pessimum, per quod volucres absorbentur, id est, per quos boni qui sunt in patria, rapiuntur & exactionibus devorantur.

¶ Denique dico, quod isti sunt sejungendi. Ab omni inquit alienigena. Quia sicut agricola semen suum electum ad partem ponit, nec ipsum bladis immiscet, sic & isti qui semen sanctum volunt esse, debent esse ad partem positi, scilicet, per vitam excellentiam, nec non per societatis fugam ab omni alienigena, i.e. ab omni mala persona separati, & disjuncti. Quod tamen est contra multos in agro ecclesiæ seminos, qui pro certo a malis personis non sejunguntur, sed eis potius adjunguntur. Scriptura enim præcepit Lev. 19. *Non seres agrum diverso semine.* Sed pro certo ager ecclesiæ multum diverso semine seminatur, quia, scilicet, non tantum unum semen hominum, sed multiplex, & diversum, scilicet, parvulorum, & mulierum ibi seritur, ita quod hodie verificatur illud 2. Esd. 8. *Commixtum est semen sanctum alienigenis gentibus.* Et quid pro certo dico, quod quia seminatores sunt immundi, necesse est quod semina sint immunda. Quis enim potest facere mundum de immundo conceptum semine? Job 14. Et ideo talibus potest dici hodie illud Esa. 57. *Accedite hic filii augur atricis, semen adultera, & fornicaria.* Attamen non sic, sed simus semen sanctum, a malis distinctum, semen electum, semen purgatum atque correptum, ut de nobis dicatur illud Esaia 61. *Isti sunt semen cui benedixit dominus.* Et sic nos erimus semen

Humile ad serviendum,

Utile ad possidendum,

Stabile ad resistendum,

Flebile ad poenitendum,

Fertile ad producendum.

Sint igitur boni humiles ad serviendum Psalm. *Et semen meum serviet ipsi.* Item sint utiles ad possidendum Ps. *Semen servorum ejus possidebit eam, & qui diligunt nomen ejus, habitabunt in ea, scilicet in terra paradisi.* Item sint stabiles ad resistendum Psalm. *Potens in terra erit semen ejus, generatio rectorum benedicetur.* Item sint flebiles ad poenitendum, quia sicut dicitur in Ps. *Qui seminant in lacrymis,*

Diction. Bercherii

in exultatione metent. Item sint fertiles ad bona opera producendum Job 5. *Multiplex erit semen tuum.* Sic igitur patet quomodo per semen intelligitur sanctorum congregatio virtuosa.

¶ Adhuc dico per semen intelligitur virtutum acquisitio fructuosa. Virtutes enim & bona opera sunt semina, quæ in autumno hujus vitæ seruntur. Paradisus vero & æterna præmia sunt fructus, qui in æstate futuri sæculi colliguntur. Bona etiam documenta dicuntur semina, juxta verba Christi, dicentis Matth. 13. *Semen est verbum Dei.* Istud enim in corde auditorum seminatur, ut fructus bonorum operum reportetur Mat. 13. *Exiit qui seminat seminare semen suum, &c.* Sic ergo videmus, quod secundum quantitatem seminum expectatur quantitas fructuum, quia secundum Apostolum 2. ad Cor. 9. *Qui parce seminat, parce & metet, & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet.* Et sic secundum quantitatem virtutum, & meritorum, possumus sperare copiam præmiorum, & gaudiorum. Et ideo multis talibus seminibus debemus conscientiam seminare, ut possimus gloriæ copiam reportare, ut & simus de illis de quibus dicit Psal. *Seminaverunt agros, & plantaverunt vineas, & fecerunt fructum navitatis.* Ubi adverte, quod Semen materiale

Primo in agro dispergitur,

Secundo in terra affigitur,

Tertio pluvis aspergitur,

Quarto in fructus convertitur.

Et sic dico, quod per istam quadruplicem seminis conditionem possunt quatuor semina spiritualiter intelligi, quæ debent a fidelibus seminari, videlicet, Semen

Substantiæ temporalis,

Constantiæ virtualis,

Scientiæ spiritualis,

Clementiæ cordialis.

Semen substantiæ est dispergendum. *Seminaverunt, inquit, agros.* Semen constantiæ, id est, boni propositi est infigendum. *Plantaverunt, inquit.* Semen scientiæ est effundendum. *Vineas, inquit.* Semen clementiæ est influendum. *Fecerunt, inquit, fructum.* ¶ Dico igitur primo, quod est dispergendum semen substantiæ temporalis, quod ostenditur, cum dicitur *Seminaverunt agros.* Quia, scilicet, ad divites pertinet semen bonorum & opum temporalium spargere, & exinde agros pauperum irrigare, & impinguare. Teste n. Greg. *Secundus est ager pauperum, & quod reddit seminantibus fructum.* Et ideo in tali agro est seminandum, ubi est celeste præmium colligendum Gen. 26. *Seminavit Isaac in terra illa, & invenit in illa anno centuplum.* Istud est, contra crudeles, qui agros, id est, pauperes per elemosynas non seminant, sed ipsos per rapinas depopulantur, & exterminant. Quod bene figuratur in parabola seminantis, ubi dicitur, quod *volucres celi comederunt semen quod ceciderat secus viam.* Via enim quæ continue conculcatur, pauperes tribulatos designat. Quia pro certo volucres celi, id est, mundi raptores, & superbi non cessant semen hujus vitæ, id est, substantias pauperum devorare. Igitur eis potest dici illud quod dicitur Lev. 26. *Frustra seres seminem, quia ab hostibus devorabitur.* Non sic charissimi, quia sicut ostensum est, dispergendum est semen substantiæ temporalis. *Seminaverunt inquit agros.*

¶ Secundo dico, quod infigendum est semen propositi peroralis, & hoc ostenditur cum dicitur, *Plantaverunt.* Bonum enim propositum est quasi quoddam semen, a quo, scilicet, ampla seges pullulat operum, & virtutum. Istud ergo semen plantandum est, & per perseverantiam in corde firmiter radicandum. Semen enim nisi mittat radicem, fructum non facit, & sic bonum propositum nisi habeat perseverantiam, statim perit. *Plantaverunt inquit, quod scilicet, designat radicem firmitatem juxta illud Hierem. 12. *Plantasti eos, & miserunt radicem.* Unde de firmitate talis seminis potest dici illud Job 21. *Semen eorum permanet coram eis.* Et illud Genes. 22. *Multiplicabo semen tuum sicut stellas celi.* Stellæ enim a stando dicuntur. Quod tamen est contra multos, qui in bono proposito non sunt stabiles; sed potius variabiles, & defectibiles. Figurati in semine quod cecidit supra petram, quod natum aruit, quia radicem figere non potuit. Quare vere multi sunt ita duri, & petrei, quod licet semen boni operis, semen boni propositi, & gratiæ divinæ recipiant, quia tamen in ipsis non figitur, in bono minime perseverant. Ps. *Semen impiorum peribit.**

bbbbb z

peribit. Non sic ergo, sed dico, quod infundendum est semen propositi pectoralis. Plantaverunt, inquit. ¶ Tercio dico, quod effundendum est semen scientiæ spiritualis. Semen enim verbum Dei est, quod prædicator docendo seminat, & paterfamilias Deus fructum bonorum operum reportat. Unde Apostolus dicit 1. Cor. 9. *Si nos spiritualia seminavimus vobis, non magnum est si vestra carnalia metamus.* Et hoc semen intelligitur cum dicitur Vineas. Quia scilicet vinea quæ emittit vinum quod inebriat & latificat, signat illum qui semen doctrinæ docet & prædicat Hierem. 2. *Ego plantavi te vineam & electam, & omne semen verum.* Sed quid pro certo multis prædicatoribus potest dici illud quod dicitur Mich. 6. *Tu seminabis, & non metes.* Er Aggæi 1. *Seminastis multum, & intulistis parum.* Quia scilicet multi sunt qui semen doctrinæ bene recipiunt, sed fructum operum non faciunt, imo quandoque peiores quam ante fiunt, & tunc impletur illud Hierem. 12. *Seminaverunt triticum, & messuerunt spinas.* Ideo ergo dico, quod effundendum est semen scientiæ spiritualis. Vineas inquit. ¶ Quarto dico, quod infundendum est semen clementiæ super-nalis. Fecerunt inquit fructum. Semen enim quod producit fructus ad homines nutriendum, est pietas quæ fructus bonorum producit, & quæ indigentes adjuvat atque nutrit. Matt. 13. *Semen cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum.* Et sicut semen modicum est respectu fructus, sic bonum opus valde est modicum respectu præmii. Et breviter omnia bona opera sunt quædam semina fructus gloriæ æternæ productiva, cum tamen lacrymarum profluvio fuerint irrigata, quia sicut dicitur in Ps. *Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent.* Verumtamen ille qui seminat, cavet à nimio vento, sic & ille qui facit bonum opus, debet cavere à vanæ gloriæ figmento, quia alias de ipso dicitur illud Osee 8. *Seminabunt ventum, & turbinem metent.* Quia videlicet quando cupiditas vanæ gloriæ & vanæ laudis fit in semine, messis præmii erit in turbine. Non sic, seminemus semina nostra sine tali vtero, & sic reportabimus fructum bonum, juxta illud Gen. 47. *Accipite semina, & serite.* Quia sicut dicitur Gal. 6. *Quod seminaverit homo, hoc & metet.* Sic ergo patet quomodo quatuor semina sunt habenda, & à fidelibus diversimode seminanda. Hoc ergo de semine sufficit.

Cum semita nihil aliud sit quam parva & brevis via, & sapissime unum pro alio assumatur, possumus dicere quod per semitam potest intelligi vita nostra, & transitus huius mundi, in quo diversimode ambulamus. Breviter ergo dico, quod invenitur triplex semita, scilicet,

Brevis & transitiva,
Semita quædam
Suavis & directiva,
Gravis & deceptiva.

Brevem currunt omnes mortales,
Semitam
Suavem currunt omnes morales,
Gravem currunt omnes carnales.

Semita ergo signat vitam mortalium, de qua Job 16. *Semitam per quam non revertar, ambulo.* Semita etiam signat statum moralium, hoc est dictum, vitam iustorum & perfectorum, de quo Pro. 4. *Iustorum semita quasi lux splendens.* Significat insuper vitam carnalium, hoc est dictum, vitam & conditionem malorum, & de hoc Job. 22. *Nunquid semitam seculorum custodire cupis, quam calcaverunt viri iniqui?* Semita ergo Prima est naturalis, quæ morte clauditur. Secunda est semita virtualis, quæ iustus graditur. Tertia est semita criminalis, quæ à malo teritur. ¶ De prima nihil ad præsens, de secunda vero & tertia est aliquid dicendum. Dicamus ergo quod est quædam semita virtuosa, & quædam semita vitiosa: semita virtuosa est vita perfectorum. Ista est enim semita per quam Christus ambulavit & perambulandum docuit & mandavit Esa. 2. *Venite, ascendamus ad montem domini, & ad domum Dei Jacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus.* Semita enim est arcta via per quam transeunt homines, non quadrigæ, quam ut communiter non omnes sciunt, & quæ brevius ducit ad terminum, quam via publica, & per quam insuper pauci vadunt. Sic & nunc via perfectionis est sicut quædam parva semita juxta viam publicam huius mundi posita, quam proculdubio pauci intrant, quia sicut dicitur Matth. 7. *Arcta est via quæ ducit ad vitam æternam, & pauci ingrediuntur per eam.* Soli enim homines, id est, soli perfecti viri & personæ ratione utentes, semitam perfectionis ambulant, quia scilicet quasi omnes vadunt per stratum publicam statum mundi, pauci enim videntur scire istam scilicet perfectionis semitam, & ideo necessarius est ibi ductor scilicet Christus, qui nos doceat ambulare & conducatur. Quod bene petebat Da-

vid, dicens. *Deduc me domine in semitam mandatorum tuorum, quia ipsam volui, quia sicut dicitur Job 28. Semitam ignoravit avis, nec intuitus est eam oculus vulturis.* Aves enim alte volantes, id est, superbi & præsumptuosi, vultures ponderosi & tardi, id est, carnales luxuriosi, istam viam ignorant, nec ipsam libenter intrant. Ista enim est via secretior, & per consequens securior, & ad transcendendum terminum paradisi est brevior: citius enim & facilius salvatur ibi homo, quam in via publica, id est, quam in statu secularium personarum. Sicut igitur cervi & alia animalia sylvestria non libenter vadunt per vias publicas, timentes venatores, & canes & homines transeuntes, sed potius vadunt per semitas solitarias & secretas, & à paucis transeuntibus frequentatas, sic & nos debemus semitam perfectionis intrare, & nos à via publica, id est, à communi tumultu sæculi elongare, ut sic à canibus inferni possimus nos tutius servare, quia sicut dicitur Prov. 12. *In semita iustitiæ vita.* Prov. 3. dicitur quod *via ejus* (scilicet sapientiæ) *via pulchra, & semita ejus pacifica omnes.* Et sic cuilibet poterit dici illud Ps. *In mari via tua, & semita tua in aquis multis.* ¶ Ubi adverte quod sicut semita habet tres conditiones, quia scilicet, ipsa est strictior, rectior & mundior, sic semita status & perfectionis habet & continet

Pœnitentiæ amaritudinem. [In mari,]

Iustitiæ rectitudinem. [Semita tuæ.]

Continentiæ seu munditiæ pulchritudinem. [in aquis multis.]

¶ Primo igitur dico, quod in ista semita debet esse pœnitentiæ amaritudo, cum dicitur, In mari. Mare enim salum & amarum, undosum, difficile ad potandum, utile tamen ad medicandum, pœnitentiam designat, quæ difficilis est & aspera, & tamen utilis atque sana. Semita enim (ut dictum est) stricta est, & etiam difficilis aliquoties & aspera, transit enim per loca altiora, quæ sunt ad ascendendum communiter graviora. Sic vere pœnitentia gravis est & difficilis ad eundum in cœlum, est tamen brevis & penetrabilis. In mari inquit Esa. 43. *Dominus dedit in mari viam, & in aquis torrentibus semitam.* De ista tamen semita non curant delitiosi. Unde de carnali muliere dicitur Prov. 5. *Per semitam vitam non ambulat, vagi sunt gressus ejus, & investigabiles.* Ista semita potissime designat statum religionis, ubi, scilicet, pœnitentia valde viget, vel vigere videtur. Sunt enim aliqui sicut animalia quædam indomabilia, quæ nunquam volunt incedere per rectitudinem semitarum, sed potius undique sine via & sine semita divagari, sicut de onagris & bubalis dicitur, quæ sunt animalia quæ sine iugo disciplinæ per sæculum divagantur. Figurati in asina Balaam, quæ quia vidit angelum cum gladio in via, declinavit à semita, & attrivit pedem sedentis, qui dum verberaret eam, & vellet ad semitam reducere, incepit asina murmurare, sicut dicitur Num. 22. Quia vere charissimi, asina, id est, vir carnalis dum in via pœnitentiæ & religionis videret stare Angelum cum gladio, id est, prælatum cum puniendi & corrigendi officio, timet illuc accedere, & quandoque nititur à tali semita retrocedere, sicut potissime patet in apostatis, quod si quis ad semitam vitæ & pœnitentiæ verbo vel opere reducere voluerit, statim contra eum reclamabunt. Eristi deberent advertere quod Samson declinans per semitam, invenit in ore leonis mortui favum mellis, sicut dicitur Judicum 14. Quia videlicet illi qui declinant se ad semitam pœnitentiæ, inveniunt favum mellis divinæ sapientiæ & gratiæ. In mari inquit, Sapient. 5. *Semita carina in fluctibus.* Sic igitur in ista semita est pœnitentiæ arctitudo, quod ostenditur in verbo semitæ.

¶ Quia scilicet de natura semitæ est quod sit brevis & recta, & quanto brevior, tanto rectior juxta illud Luc. 3. *Dirigite vias domini, rectas facite semitas Dei nostri.* Quia pro certo illi qui in semita perfectionis ambulant, & rectitudinem iustitiæ & brevitatem expeditionis servant, quia scilicet ipsi sunt breves, alios celeriter expediendo, & recti, nunquam à iustitia deviando. Esa. 26. *Semita iusti recta est, rectus callis iusti ad ambulandum.* Vide supra de rectitudine. Quod tamen est contra multos, quorum semita non est recta per iustitiam, sed tortuosa per fallaciam: non est brevis per celeritatem, sed prolixa per tepiditatem, sicut ad literam videmus de modernis multis iudicibus & prælatis, de quibus potest dici illud Esa. 59. *Semita eorum incurvata sunt.* Semita talium est sicut semita fluminum & aquarum, quæ semper est tortuosa & longa. Sic & conditio istorum tortuosa est per falsitatem, & longa per prolixitatem. Unde de ipsis intelligitur illud Gen. 49. *Fiat Dan coluber in via cæster in semitis.* Coluber enim qui semper tortuose

Incedit, & dicitur à collabendo, & cerastes qui est serpens cornutus, juxta semitas insidians bestiis transeuntibus signat tales, qui scilicet sunt tortuosi per falsam intentionem, sunt collabentes per blandam adulationem, sunt cornuti per superbam elationem, sunt etiam insidiantes transeuntibus per astutam deceptionem. Quia proculdubio aliud non videntur facere hodie tales iudices & praelati & ballivi, nisi insidari transeuntibus, ut ipsos mordeant rapinæ dentibus. Serpens enim quanquam sit in recta semita: nunquam tamen propter hoc recte incedit, nec etiam venenum dimittit. Sic vero isti quamvis sint positi in semita recta iustitiæ, hoc est, in officio & in statu iudicaturæ vel prælaturæ, ubi scilicet iustitia est faciendā, nunquam tamen sunt iusti, sed venenosi, fallaces & infecti. Sunt enim in semita iustitiæ, sed pro certo ipsam non sequuntur, nec per eam gradiuntur, sed magis in ipsa aliis insidiantur. Unde ipsi dicere videntur illud Esa. 30. *Auferte à me viam, declinate à me semitam, cesset à facie nostra sanctus israel.* Non sic charissimi non, sed sit in ista semita iustitiæ reatitudo, ut sic quilibet dicat illud Prov. 8. *In viis iustitiæ ambulabo, in medio semitarum iudicii.* Ut & eis dominus dicat illud Proverb. 4. *Ducam te per semitas aequitatis, quas cum ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui.*

E Tercio dico, quod in semita perfectionis debet esse munditia seu continentia sanctitudo, quod ostenditur cum dicitur, In aquis multis. Aquæ autem quæ maculas tollunt, munditiam & puritatem designant. Quia scilicet sicut semita de sui natura debet esse munda, sic vita bonorum debet esse munda & pura. Unde de Esa. 43. dicitur quod *dedit Deus in aquis torrentibus semitam.* Et hoc est contra illos qui in semita perfectionis & religionis munditiam non observant. Quia pro certo ibi debet esse munditia & interius in corde, & exterius in carne, & scilicet ulterius in sermone. Proverb. 3. *Via ejus via pulchra, & omnes semite ejus pacificæ.* Istæ sunt igitur semitæ iustorum & perfectorum, scilicet

Munditia corporalis,
Iustitia virtualis,
Pœnitentia temporalis.

De quibus admirative loquens scriptura dicit Job 37. *Nunquid nosti semitas nubium magnas & perfectas?* Sancti enim & iusti dicuntur nubes, sicut superius est ostensum. Istæ enim sunt semitæ quas David sibi doceri petebat, dicens in Psalm. 24. *Semitas tuas doce me.* Istæ sunt semitæ in quibus deduci poscebat, dicens in Ps. 118. *Deduc me domine in semita mandatorum tuorum.* Istæ sunt semper semitæ, in quibus illuminatum se dicebat. Psalm. 115. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* Et sic igitur patet quod sunt semitæ virtuosæ. Adhuc dico quod sunt quædam semitæ viciosæ. Et istæ sunt semitæ impiorum. Peccata enim sunt semitæ per quas gradiuntur iniqui. Et sic nota quod in scriptura invenitur

Semita
Montuosa,
Tortuosa,
Tenebrosa,
Lubricosa,
Periculosa.

Montuosa dico est semita superbiorum. Isti enim semper appetunt alta. Unde Judith 15. dicitur de illis qui erant de exercitu Holofernis, quod ipsi fugiebant per vias camporum, & semitas collium. Tortuosa est semita avarorum. Isti enim in actibus suis nunquam recte incedunt Esa. 59. *Semita eorum incurvata sunt.* Et semper intendunt ad injustitiam & rapinam. Prov. 1. *Semita omnis avari animas possidentium rapiunt.* Tenebrosa est semita invidiorum. Isti enim nunquam volunt videre bonum alicujus. Unde Job cap. 6. *Involuta sunt semita gressus ejus.* Lubricosa est semita immundorum. Unde sicut semita, per quam limax graditur, est infecta, ita quod apparet ibi vestigium gradientis, sic vita illorum ibi est immunda, ut eorum vestigia appareant lubricosa. Job 41. *Post eum lucebit semita.* Periculosa est semita deceptorum. Unde Job 12. *Decipula ejus super semitam.* Et sic igitur patet quod est semita virtuosa & viciosa. Et hoc sufficit. Vide infra de via, & supra de Ambulare, & de Ire, & de Gradiri.

A Semel. Nota, quod istud adverbium semel in scriptura invenitur vel sumitur in bono & in malo: Unde breviter dico quod in scriptura invenitur

Distinction. Berchorii.

Semel
Authoritatis,
Necessitatis,
Mortalitatis,
Severitatis,
Fœlicitatis,
Pœnalitatis,
Confessionis,
Damnationis.

Semel authoritatis pertinet ad quemlibet superiorem. Magni enim homines quod semel præcipiunt, debet fieri. Ad ipsos enim pertinet semel aliquid ordinare, & non nunc unum, nunc aliud variare, sicut de Deo dicitur Job 33. *Semel loquitur Deus, & secundo id ipsum non reperit.* Semel necessitatis est illud, quod si quis semel voluerit, necessario obligatus erit. De quo Deut. 23. *Quod semel egressus est de labiis tuis, observabis.* Semel mortalitatis est illud quo homines tenentur semel necessario mortem pati. De quo Heb. 9. *Statutum est hominibus semel mori.* Semel severitatis est illud, quo Deus semel in iudicio sententiam profert, quam nullus subterfugiet aut pervertet. Et de hoc in Psalm. *Semel locutus est Deus.* Duo hæc audi vi, quia potestas Dei est, & tibi domine misericordia, quia tu reddes unicuique secundum opera sua. Semel fœlicitatis est illud, quo semel beati gloriam adipiscuntur, quam nunquam amplius perdere dignoscuntur. Unde de Christo dicitur ad Heb. 9. quod per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa. Semel pœnalitatis est illud, quo Christus oblatus est semel pro hominibus Deo patri. De quo 1. Pet. 3. *Christus semel pro peccatis mortuus est iustus pro iniustis, &c.* Semel confessionis est illud, quo quilibet ad minus semel in anno teneatur confiteri. De quo potest dici illud 2. Reg. 14. *Semel in anno ronebantur capilli Absalon.* Semel damnationis est illud, quo mali semel damnati, perpetuo remanent in inferno. De quo potest dici illud 1. Reg. 26. *Percutiam cum semel lancea in terra, & secundo opus non erit.* Sufficiat ergo de Semel, quia exempla non allegavi, quamvis multa sint, quia transivi gratia brevitaris.

Semper. Nota, quod semper est unum adverbium quod significat continuitatem, frequentationem, & æternitatem tam in bono quam in malo. Et ideo breviter discurrendo, possumus notare quod istud semper potest pertinere ad quatuor genera personarum, videlicet

Ad
Perfectos inferius residentes,
Beatos superius præidentes,
Infectos exterius delinquentes,
Damnatos subterius gemiscentes.

Et dico quod semper potest signare

Perseverantiam in
Gratia respectu perfectorum,
Gloria respectu beatorum,
Culpa respectu peccatorum,
Pœna respectu damnatorum.

Igitur dicamus primo de semper quod pertinet ad perseverantiam perfectorum, quia scilicet perfecti viri semper in bono perseverant, quia sua bona opera nunquam per peccatum mortale discontinuant seu cessant. Sicut enim creatura semper continuant actus suos, sicut videmus de igne continue calefaciente, de celo continue corrente & influente, de sole semper illuminante, & sic de aliis; sic iusti semper continuant bona opera vel in habitu vel in actu. Semper enim moventur obediendo, semper calefcunt charitative diligendo, semper luminant bona documenta & exempla aliis ostendendo, ut sic quilibet dicat illud Joan. 8. *Quæ placita sunt illi, facio semper.* Et sic possumus notare quod iusti debent

Semper
Sperare,
Orare,
Laudare,
Videre,
Gaudere,
Ardere,
Lucere,
Docere.

Quod debent semper sperare in domino, exemplo, scilicet parvuli, qui innituntur nutrici suæ, ne forte cadat in lutum: patet per Prophetam dicentem Osee 12. *Spera in Deo tuo semper.* Quod etiam ipsi debeant semper orare, patet per Apostolum dicentem 1. Thess. 5. *Semper gaudete, sine intermissione orate.* Et Luc. 13. *Oportet semper orare.* Quod insuper semper debeant laudare, exemplo, scilicet

bbbbb

scilicet Alauda & Philomela, quæ semper sine intermissione cantant, patet Ephes. 5. ubi dicitur *Gratias agentes semper pro omnibus*. Item quod isti debeant semper per contemplationem videre, exemplo scilicet leonis, qui semper dormit oculos habens apertos: patet exemplo angelorum, de quibus dicitur Matth. 18. quod *angeli semper vident faciem patris qui in cælis est*. Item quod etiam isti debeant per Spiritus sancti consolationem semper gaudere, patet ad Phil. 4. ubi dicitur. *Gaudete in domino semper, iterum dico gaudete*. Quod etiam ipsi semper debeant per dilectionem ardere, exemplo, scilicet lapidis asbesti, qui semel accensus, semper ardet, patet Lev. 6. ubi præcipitur: *Ignis in altari meo semper ardeat*. Quod nihilominus isti semper debeant per discretionem lucere, exemplo, scilicet solis, qui lumen suum semper servat, patet Exo. 27. ubi dicitur. *Ardeat lucerna semper in tabernaculo*. Quod etiam ipsi adhuc debeant semper per prædicationem docere, patet exemplo Christi, Joannis 18. dicentis. *Ego semper docui in synagoga*. Istud est ergo semper, id est, perseverantia in quantum pertinet ad perfectos. ¶ Secundo dico, quod semper pertinet ad perseverantiam rectorum, id est, beatorum. Isti enim omnia quæ habent, habent semper, & omnia quæ faciunt, semper faciunt. Isti enim sunt

Sicut
Stellæ semper lucentes,
Palma semper virentes,
Angeli semper viventes,
Pisces semper in aqua voluptatis æternæ residentes,
Sponsi semper gaudentes,
Reges semper regnantes,
Hæredes hæreditatem gloriæ semper dividentes.

¶ Et ideo breviter nota de istis, quod ipsi
Semper sunt in
Lauta satietate,
Grata societate,
Quieta tranquillitate,
Lata jucunditate,
Tuta securitate,
Nova felicitate,
Magna fertilitate.

Dico, quod beati semper sunt in lauta satietate, quia scilicet cuilibet ipsorum dominus, videtur dicere illud quod dixit David Miphiboseth 2. Reg. 9. *Tu comedes panem in mensa mea semper*. Item dico, quod semper sunt in grata societate. Habent enim Deum pro socio. Ipse enim dicit cœlesti Hierusalem Ezech. 43. *Habitabo in medio tui semper*. Et 1. Reg. 10. *Beati servi tui qui stant coram te semper*. Item dico, quod semper sunt in quieta tranquillitate. Nullum enim inveniunt perturbantem. Unde Esa. 58. *Requiem dabit tibi dominus Deus tuus semper*. Item dico, quod isti sunt semper in lata jucunditate. Unde 1. Thess. 5. *Semper gaudete sine intermissione*. Item dico, quod isti semper sunt in tuta securitate. Unde 1. Thes. 4. *Rapiemur simul obviam Christo in aera, & sic cum domino erimus semper*. Item dico, quod isti semper sunt in nova felicitate Job. 29. *Gloria mea semper innovabitur, & arcus meus semper in manu mea instaurabitur*. Item dico, quod isti sunt semper in magna fertilitate. Unde cuilibet tali dicitur à Deo Patre. *Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt*. Lucæ. 15. Ubi ostenditur, quod isti sunt

Nobiliter vocati. (Fili inquit)
Tenaciter obligati. (Tu semper mecum es)
Utiliter dirati. (Quia omnia mea tua sunt.)

Et sic dico, quod dictio semper, pertinet ad perseverantiam perfectorum. ¶ Tertio dico, quod semper pertinet ad perseverantiam malignorum. Mali enim semper sunt perseverantes in vitiis, & semper addunt peccata peccatis. Et ideo notandum est, quod semper mali multis modis dicuntur mali, videlicet, quia

Semper
Superbi & ambitiosi,
Discordes & litigiosi,
Perversi & invidiosi,
Rapaces & penuriosi.

Dico ergo quod isti sunt semper presumptuosi. Psalm. *Superbia eorum quæ te oderunt, ascendit semper*. Item semper sunt litigiosi, quia sicut dicitur Proverb. 13. *Inter superbos semper sunt jurgia*. Item semper sunt invidiosi & odiosi. Gen. 27. *Oderat semper Esau Jacob*. Item semper sunt penuriosi, quia sicut dicitur Pro. 11. *Alii dividunt propria, & ditiores sunt, alii rapiunt non sua, & semper in egestate sunt*.

Istud igitur est semper quod pertinet ad perseverantiam malignorum. ¶ Sed quarto dico, quod est unum semper quod pertinet ad perseverantiam damnatorum. Et istud est illud quod damnati semper & perpetuo sunt in pœna, &c. Allega, quia invenio ad præsens. Vel dic sicut immediate. Sufficiat ergo de semper.

Sempiternus. Nota, quod sempiternus idem est quod A
semper æternus. Et potest sempiternus accipi moraliter pro perseverantia sempiterna, & diuturna, sive bona sive mala; quia scilicet ille est moraliter sempiternus, qui in bono vel in malo proposito est durabilis & æternus. Et ideo tam moraliter quam literaliter accipiendo, possum breviter dicere, quod in scriptura invenitur

Sempiternitas
Virtuosa,
Vitiosa,
Gaudiosa,
Tridiosa.

¶ Prima est hominum perfectorum, quia scilicet boni dicuntur B
sempiterni pro eo quod perseverando in bono sunt stabiles, & diuturni. Unde Hierem. 1. *Apponentur ad dominum fœdere sempiterno*. ¶ Secunda est hominum peccatorum; quia scilicet mali quandoque sunt in sua mala voluntate taliter obstinati, quod in sempiternum videntur ibi esse immutabiliter confirmati. Unde quilibet talis debet dicere illud Thren. 3. *In tenebris collocavit me sicut mortuos sempiternos*. ¶ Tertia est sempiternitas hominum beatorum, quia scilicet isti sunt superius in gloria sempiterna, ubi sine defectu cuncta sunt eis perpetua, & æterna. Quia proculdubio isti habent

Sempiternam
Lucem,
Ducem,
Nomen,
Omen,
Latitiam,
Amicitiam.

Dico sempiternam lucem, Esa. 60. *Erit tibi dominus in lucem sempiternam*. Dico etiam sempiternum ducem. Hierem. 10. *Ipse Deus tuus, & rex sempiternus*. Item nomen sempiternum. Esa. 56. *Nomen sempiternum dabo eis*. Dico sempiternum omen, Esa. 51. *Salus mea in sempiternum erit*. Item sempiternam latitiam, quia sicut dicitur Esa. 35. *Latitia sempiterna super capita eorum: gaudium & exultationem obtinebunt*. Item sempiternam amicitiam. Esa. 55. *Feriam vobiscum pactum sempiternum, quod nulla oblivione delebitur*. Ista est igitur sempiternitas beatorum. ¶ Quarta est sempiternitas reproborum, qui sempiternè cruciantur. Unde in Psal. dicitur, quod Deus percussit inimicos suos in posteriora, opprobrium sempiternum dedit illis &c. Vide ubi perpetuus, & æternus.

Senex, Senectus. Nota breviter, quod in scriptura invenio triplicem senectutem, videlicet A

¶ Moralem, quæ est perfectionis,
Senectutem
¶ Lethalem, quæ est infectionis,
¶ Carnalem, quæ est defectionis.
Prima senectus est virtualis,
Secunda senectus est criminalis,
Tertia senectus est naturalis.

¶ Dico primo quod est senectus perfectionis. Moraliter enim loquendo, senectus significat vitam perfectam, virtuosam, & honestam, quia sicut dicitur Sap. 4. *Senectus venerabilis est vita immaculata*. Palma enim dum est juvenis, non fructificat, sed tunc incipit fructum facere, quando incipit senescere. Sic vere homo dum est ignarus, & juvenis, per bona opera non bene fructificat. Quando vero est senex, id est, prudens, maturus, & honestus, & in moribus bene compositus, & formatus, tunc proculdubio fructus bonos facit, & producit, & in bonis operibus fertiliter senescit. Unde Psalm. *Multiplacabuntur in senecta uberi, & bene patientes erunt ut annuncient*. Et Eccles. 46. *usque ad senectutem permanet in eo virtus*. Et ideo quilibet vir perfectus, & iustus, & in statu, & in gradu honoris semel, utpote in statu prælationis constitutus, potest dicere de ipso illud Psal. *Junior, fui, etenim senui*. ¶ In quibus verbis ostenduntur tria quæ quilibet senex, id est, quilibet vir virtuosus, debet habere, secundum tres condiciones naturales senectutis.

Senes enim naturaliter sunt
Sensu clariores,
Statu curviores,
Motu graviores.

¶ Sic

¶ Sic vir iustus spiritualiter

Sensus claritatem debet possidere,

Mortis curvitatem seu qualitatem debet praevidere,

Morum gravitatem debet tenere.

Primum probat aetatis complexio. (Junior.)

Secundum temporis defluxio. (Fui.)

Tertium nominis conditio. (Seni.)

¶ Dico igitur quod senex spiritualiter debet possidere sensus claritatem, quod ostenditur cum dicitur, Junior. Quia sicut juvenes plus pollent in sensibus corporalibus, sic senes plus pollent, vel saltem pollere debent in sensibus spiritualibus. Senex enim dicitur qui prudens, & discretus est in illis, quae pertinent ad salutem. Psal. Senes ejus prudentiam docent. Unde etiam Danieli, quamvis temporaliter valde juveni, pro eo quod prudenter sciivit iudices redarguere, dictum fuit Dan. 13. Veni, & sede in medio nostrum, quia tibi Deus hodie dedit honorem senectutis. Nota quod in India est genus hominum (ut dicit Plinius) qui in ipso septennio dicuntur canescere, & ita simul, & semel senectutem, & juventutem habere. Sic vero moraliter possibile est, quod homo sit juvenis corpore, canus tamen, senex, prudens & maturus sit in mente Deu. 33. Sicut dies juventutis tuae, ita & senectus tua. Junior inquit Job. 29. Videbant me juvenes & abscondebantur, & senes assurgentes stabant: ac si diceret, in talibus, juvenis, id est, motus juveniles absconduntur, & senes, id est, prudentia seniles habitant & morantur. Patet igitur, quod ille qui locum & officium senum vult tenere, debet habere sensus claritatem.

¶ Deinde dico quod qui spiritualiter vult esse senex, debet praevidere mortis curvitatem. Fui inquit, quasi dicat. Jam transivi tempus meum, jam non sum, nec ero, sed fui.

Senes enim naturaliter ad terram incurvantur,

Senes etiam libentius terram intuentur,

Senes insuper ad mortem amplius proximantur.

Juxta illud Hebr. 8. Quod autem antiquatur & senescit, prope interitum est. Sic vere charissimi, ille qui spiritualiter vult esse senex, debet semper ad terram ad quam tendit respicere, & ad mortis considerationem oculos inclinare, & se moriturum in proximo cogitare, dicendo. Fui, juxta illud Apoc. 17. Bestia quam vidisti fute & non est, & in interitum vadit. Igitur iste debet praevidere mortis curvitatem.

¶ Denique dico, quod iste debet continere morum honestatem seu gravitatem, & hoc ostenditur in verbo, Seni. De natura enim aetatis senis est, quod sit in moribus bene compositus & maturus, juxta illud Apostoli ad Tit. 2. Admonet senes ut sobrii sint. Sicut n. videmus, quod senex naturaliter est curvior, albior, sicior, tristior, tardior & honestior, quia si senem puderet multa facere, quae juvenem non puderet, sic vere illi qui tenent locum senum, vel qui senes volunt spiritualiter esse, debent esse

Curvi per humilitatem,

Albi per innocentiam, & continentiae puritatem,

Sicci per abstinentiae sobrietatem,

Tristes per timoris divini anxietatem,

Tardi per deliberationis maturitatem.

Honesti per gestus, & habitus compositam venustatem. Talis enim senex erat Abraham, de quo dicitur Gen. 24. Abraham erat senex, dierumque multorum, & Dominus in cunctis benedixerat ei. Et sic igitur dico, quod illi qui officium senum ducunt & gerunt, scilicet ecclesiastici & prelati, & qui senes virtualiter esse volunt, debent

Mores vendicare,

Mortem cogitare,

Sensu redundare.

Junior fui, etenim seni. Et sic figurabantur in 24. senioribus qui in diversis sedibus juxta agnum cum coronis & citharis, & phialis morabantur, sicut dicitur Apo. 4. Quia pro certo illi qui juxta sedem Dei & agni (quae est Ecclesia) in diversis sedibus, id est, in diversis, & distinctis officiis, & dignitatibus sedent, coronam singularis perfectionis, citharam laudis & gratiarum actionis, & phialam devotionis habere debent, juxta illud Ps. 148. Juvenes & virgines, senes cum junioribus laudent nomen Domini. Ista est igitur senectus moralis perfectionis.

¶ Secundo principaliter dico, quod in scriptura invenitur senectus lethalis corruptionis. Et ista est senectus peccati. Senectus enim antiquitatis, & diuturnitatis & consuetudinis continuata designat. Et ideo ille proprie senex dicitur, qui per malam consuetudinem in vitiis antiquatur. Proverbiorum 22. Adolescens juxta viam suam graditur, & cum senuerit, non recedet ab ea. Dico

ergo, quod peccator dicitur senex, multiplicatione, videlicet quia

Senex naturaliter habet

Visum hebetatum,
Vultum corrugatum,
Corpus incurvatum,
Pilum dealbatum,
Dentem delocatum,
Caput decalvatum,
Nasum inquinatum.

Sic vere peccator est hebetatus propter defectum visus discretionis, & contemplationis. Gen. 27. Senit Isaac, & videre non poterat: quod bene apparuit in quantum Jacob pro Esau benedixit. Item est corrugatus propter defectum honestae conversationis. Vultus enim exterioris apparentiae totaliter est infectus. Unde Esa. 13. Facies combusta vultus eorum. Item est incurvatus quod ad effectum avaritiae & ambitionis. Semper enim respicit per avaritiam inferius ad terram. Psal. Dorsum eorum semper incurva. Et Thren. 2. Jacet in terra fortis senex & puer. Figuratus Judic. 8. ubi Gedeon combussit senes civitatis cum spinis deserti. Spinae enim divitiae sunt gregum, cum quibus pro certo senes, id est, procuratores per avaritiam concurrantur. Item est dealbatus per canitiem hypocrisis & simulationis. Prov. 20. Dignitas senum canities. Item est extenuatus propter defectum discretae locutionis. Nesciunt enim dicere unum bonum verbum, nec dare unum bonum consilium. Ezech. 7. Peribit lex a sacerdote, & consilium a senioribus. Item est decalvatus propter discooperturam jactantiae, & elationis, quia sc. peccator semper habet caput intentionis nudum in quantum cor suum indiscrete revelat. Unde Esa. 3. Decalavit Dominus verticem filiarum Sion. Et Ezech. 29. Omne caput decalvatum, & omnis humerus depilatus. Item est inquinatus per carnis infectionem. Figuratus in senibus qui surtexerunt contra Susannam. Dan. 13. Unde 3. Reg. 11. Salomon cum jam esset senex, depravatum est cor ejus per mulieres. Et ideo breviter de talibus senibus potest dici illud Ezech. 8. Certe vides fili hominis quae seniores Israel faciunt, unusquisque in secreto cubili suo. Ista est igitur senectus lethalis corruptionis.

¶ Terio dico principaliter, quod est senectus carnalis seu naturalis conditionis. Isti enim senectuti omnia corruptibilia subiecta. Nihil enim de quatuor elementis componitur, quin senectutem necessario patiatur. Illa enim quae sunt aeterna & perpetua, non senescunt. Illa vero, quae sunt temporalia, necessario veterascunt. Ista ergo senectus continet multa commoda, & incommoda. Commoda autem sunt ista, quia scilicet

Per senectutem.

Caro subicitur,
Sensus acuitur,
Finis assequitur,
Honor impenditur.

¶ Dico quod caro subicitur, quia sc. in senectute & motus, & actus juveniles, & carnales minuuntur, mores spirituales, & virtuales confortantur & componuntur. Unde Seneca dicit: Gaudet quod senai, eo quod vicia in eis senuerint. Unde Eccl. 46. Usque in senectutem permansit in eo virtus. ¶ Dico etiam quod sensus acuitur. Sicut enim dicitur Job 12. In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia. Unde Eccl. 25. Corona senum multa peritia. Et ideo ibidem docet sapiens in juventute discere, ut homo in senectute valeat prudens esse. Quod inquit, in juventute non congregasti, quomodo in senectute reperies?

¶ Item dico, quod finis attingitur, quia senectus est status propior morti, videlicet

Terminatur pugna, & acquiritur victoria,
Ubi Completur servitium, & adipiscitur salarium,
Labores terminantur, & attrahunt honores.

Unde Job 24. dicitur quod mortuus est in senectute bonus, plenus dierum & divitiis. ¶ Item dico, quod honor impenditur, ut habetur Lev. 18. Honora patrem & matrem exemplo aconiarum, quae sunt aves parentibus, confectis senio alimenta administrantes. Quod tamen est contra multos praesumptuosos & protervos, qui non reverentur senes, nec eis impendant honorem. De quibus Thren. 4. Facies sacerdotum non erubuerunt, neque senum miseri sunt. Quintimo senes hodie vilipenduntur, & a fatuis juvenibus abhorrentur. Unde Esa. 3. Tumultuabitur puer contra senem, & ignobilis contra nobilem. Et illud Ezech. 9. Non revereamur senem, &c. Sed non sic boni, quia pro certo ipsi impendant honorem, amorem, obsequium & subsidium senioribus. Eccl. 8. Ne spernas hominem in senectute, sciens quia ex vobis senescunt. Patet igitur, quod plura sunt commoda senectutis.

G ¶ Sed adhuc dico, quod multa sunt senectutis incommoda, Senes enim sunt naturaliter, ut videmus,
Paratiores ad irascendum,
Rapaciores ad acquirendum,
Tenaciores ad possidendum,
Debiliores ad subsistendum.

¶ Dico, quod isti sunt ad irascendum paratiores. Senes enim deficiunt in caloribus, & in spiritibus vitalibus, quæ sunt causa dilatationis cordis & lætitiæ, & ideo propter frigiditatem contringentem, necesse est, quod facilius irascantur. Unde Innocentius in libro de miseria humana dicit sic: *Senex facile provocatur, sed non facile revocatur: cito credit, & tarde decedit: velox est ad loquendum, tardus ad audiendum, sed non tardus ad rixandum.* ¶ Item dico, quod isti sunt ad acquirendum rapaciores. Sicut enim ovis avidius comedit in sero quam in mane, sic vere homo avidius acquirit in senectute serotina quam in juventute matutina, quia teste Seneca, *Ceteris viris in homine senescentibus, sola avaritia juvenescit.* ¶ Item isti sunt ad possidendum tenaciores. Senes enim naturaliter sunt parci, similes avibus prædaliibus, quæ quanto plus antiquantur, tanto unguis earum plus clauduntur, & incurvantur. Sic vere manus istorum tanto sunt ad dandum clausiores, quanto sunt seniores & antiquiores. Et isti sunt fatui sensus senectutis, quia quanto minus restat de via, tanto plus augent, & servant de viatico.

¶ Item isti sunt ad subsistendum debiliores, quia scilicet in senectute virtus naturalis corrumpitur, harmonia corporis dissolvitur, & membrorum congeries enervatur. Ideo de miseria secum loquitur Innocentius ubi supra, dicens sic. *In senectute (inquit) cor affligitur, & caput concutitur: languescit spiritus, & fœter anhelitus: facies rugatur, & statura curvatur: caligant oculi, & vacillant articuli: nares effluunt, & crines desluunt: tremunt tactus, & deperit actus: dentes putrescunt, & aures surdescunt.* Hæc igitur de senectute sufficiant tam in bono, quam in malo.

A **Sentire. Sensus.** Nota, quod sentire nihil aliud est, quam aliquid percipere, attingere, opinari, vel cognoscere. Et ideo à sentire dicitur sensus, in quantum accipitur pro ratione mentali de rebus discrete sentiente & judicante, vel etiam in quantum accipitur pro sensu, & potentia naturali vel communi vel particulari objecta exteriora cognoscente & mensurante. His igitur prælibatis dicamus de sensu, & sentire, quo sentiuntur illa quæ pertinent ad salutem. Et dicamus, quod sicut corpus per quinque sensus naturales exteriora percipit & cognoscit, quia secundum Philosophum, omnis nostra cognitio incipit à sensu, sic anima per quinque sensus spirituales illa, quæ ad salutem pertinent, apprehendit, videlicet

Visum sapientiæ discretionis,
Auditum obedientiæ subjectionis,
Per Odoratum redolentiæ contemplationis,
Gustum suavis devotionis,
Tactum penetrabilis compassionis.

¶ Sicut enim homo non vivit nisi habeat sensus naturales, quinimo membrum dicitur mortuum vel paralyticum, quod non sentit, sic vere anima per gratiam non est viva nisi spiritualibus sensibus sit dotata, quinimo si illa quæ ad salutem pertinent, sentire, & perpendere non cognoscitur, perfecte mortua judicatur, & per peccatum mortale sicca, & paralytica comprobatur. Et ideo ad spiritualia sentiendum monet Apostolus ad Philip. 2. dicens sic: *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Jesu.* In quibus verbis ostenduntur quatuor quæ sunt à piis cordibus sentienda, scilicet

Aliqua quæ
sunt
Inferius,
Interiorius,
Exteriorius,
Superius.

¶ Igitur

Sentiamus
Inferius mundi dispendia. (Hoc inquit) quod est demonstrativum,
Interiorius cordis flagitia. (in vobis)
Exteriorius crucis supplicia. (In Christo)
Superius coeli solatia. (Jesu) qui interpretatur salvator.

B ¶ Dico igitur primo, quod nos debemus sentire mundi dispendia, ut caveantur. Hoc inquit, quod scilicet est pronomem demonstrativum, significans dispendia quæ in mundo sustinentur, sicut sunt

Voluptates quæ decipiunt,
Adversitates quæ efficiunt,
Mors, & poenalitates quæ concutiunt.

Ista enim sunt demonstrabilia, quia præsentia, & ideo magis sunt sentienda, & ne noceant præcavenda. Hoc inquit. Unde Philip. 3. *Quicumque perfecti sumus, hoc sentiamus.* Melius enim sentiuntur præsentia, quam absentia, & melius demonstrata ad digitum quam denunciata ad placitum. Sensibile enim præsentatum potentia sensitivæ, magis movet sensum. Et ideo ista quæ sunt præsentia debemus sentire, & ab ipsis si mala sunt, sicut a nocivis retrocedere & abire. Salmo enim sentiens aquam amarā, retrocedit ad dulcem. Apes & formicæ sentientes futuri vel alterius rei fœtorem, locum illum dimittunt. Bos etiam sentiens cadaver alterius bovis de novo mortui & occisi, horrende mugit & fugit. O charissimi, quot sunt in mundo amaritudines & dolores, quot sunt immunditiæ & fœtores, & quot sunt insuper mortes, occisiones, tristitiæ & mœrores. Ista ergo si discrete senserimus, ipsa pro certo fugiemus, & ab ipsis mentaliter recedemus. Hoc ergo sentire, ad Phil. 1. *Est mihi justum hoc sentire.* Sed pro certo videtur, quod multi possunt dicere illud 2. Reg. 19. *Nunquid vigent sensus mei ad discernendum?* quasi dicat, non. Quia pro certo multi sunt qui ita sensum discretionis habent turbatum, quod inter bonum & malum, & inter utile, & inutile, discernere nesciunt, quinimo unum pro alio recipiunt, mundi quæ tribulationes, & misérias non fugiunt neque sentiunt. Sunt enim

Porcis, qui non sentiunt fœtorem stercoreum,
Similes Ursis, qui non videntur sentire dolorem verberum,
Abnis, qui non sentiunt laborem onerum.

Ita enim sunt dediti ad mundi delectabilia, & ad mundi tristabilia, quod illa non curant, imò quod peius est, ipsa diligunt & procurant. Unde videntur dicere illud Proverbiorum 23. *Verberaverunt me, & non dolui, traxerunt me & non sensi.* Isti enim non sentiunt, nec mundi verbera, quæ retrahunt, nec mundi ubera quæ attrahunt. Hierem. 4. *Sensus cordis mei turbati sunt.* Non sic ergo, sed sentiemus mundi dispendia ut caveantur. Hoc inquit sentire. ¶ Secundo dico, quod sentiamus cordis flagitia, ut deleantur. Et hoc ostenditur cum dicitur, *In vobis.* Nihil enim est tantum in nobis sicut sunt peccata, quia scilicet ista sunt intus in medio cordis nostri. Sunt enim in nobis & de nobis, & à nobis, & ideo sicut ille qui habet spinam, bene sentit illam, sic & nos debemus sentire spinam peccatorum, quæ semper conscientiam pungit & remorder, nisi forte fuerimus ex toto mortui, id est, in malo penitus obstinati. In vobis inquit. Unde illud Actor. 26. *Attendite vobis, & universo gregi, &c.* Quod est contra multos, similes phrenetico vel lethargico, qui proprias infirmitates non sentiunt & ideo unus dormiendo, & alius cantando moriuntur & deficiunt. Sic vere, multi sunt, qui vitiorum pondere sunt gravati, & ita in profundum vitiorum demersi, quod propriam non sentiunt infirmitatem, quinimo cantando & dormiendo, & in bono dies suos ducendo, incurrunt dum non advertunt, mortis æternæ poenalitatem. De quibus ad Roman. 1. *Quia non curaverunt habere Deum in notitia, tradidit illos in reprobum sensum.* Non sic charissimi, sed sentiamus cordis flagitia, ut deleantur. In nobis inquit. ¶ Tertio sentiamus crucis supplicia, ut videantur. In Christo inquit. Christus enim potest dici charismate unctus, vel quasi cruci traditus, & ideo per nomen Christi bene potest crucis supplicium designari. Illud enim debemus sentire, & per compassionem & devotionem in corde jugiter continere Sap. 1. *Sentite de Domino in bonitate.* Si enim caput patitur, totum corpus sentit; quia caput nostrum Christus est, etiam crucis, & mortis illius sentiamus dolorem. Et sic faciebat ille, qui dicebat Galath. 6. *Christo confixus sum cruci.* Membrum tamen non sentit dolorem capitis, nisi quamdiu capiti est junctum. Et ideo peccatores qui ab isto capite sunt disjuncti, non sentiunt hodiè poenam suam, ad Roman. 11. *Quis cognovit sensum Domini?* quasi dicat, pauci. Nota, Oleum mandragoræ facit hominem ita dormire, quod puncturas aut lectiones non sentit. Unguentum etiam de semine jussquiami factum, ita stupefactum facit membrum cui apponitur, quod quasi totaliter perdit sensum. Sic vere quia hodie multi sunt liniti oleo delictiarum, & repleti semine divitiarum, hinc est, quod sensus compassionis, & doloris Christi, & proximi perdiderunt ita, quod quasi insensibiles remanserunt. Sap. 4. *Inconstantia concupiscentia transvertit sensum.* Non sic ergo sed sentiamus crucis supplicia, ut videantur. In Christo inquit,

inquit. ¶ Quarto sentiamus cœli solatia, ut habeantur. Jesu inquit, quod interpretatur salvator; quia sc. salus, & salvatio gloriæ est sentienda, & toto desiderio appetenda; quia sicut dicitur Rom. 8. *Qui secundum spiritum sunt, quæ sunt spiritus sentiunt.* Nota. Vultur dicitur sentire prædam suam etiam ultra mare, valde enim viget in sensu odoratus. Canis etiam postquam prædam suam senserit, non cessat donec invenerit. Illam ergo prædam æternæ gloriæ sentiamus, & ipsam quærere per bona opera non cessemus, quousque in patria habeamus, quia sicut dicitur Sap. 6. *Cogitare de illo, sensus est consummatus.* Quod est contra multos similes illis qui comedunt fructus dulces, qui saporem non sentiunt boni vini; quia certe nec sapor nec odor æternæ gloriæ sentitur, si sensus cordis temporalium dulcedine repleatur. Sapient. 9. *Deprimit inhabitatio terrena sensum.* Non sic sed limus sicut Isaac, de quo Genes. 27. dicitur quod statim ut ipse sentit odorem vestimentorum Jacob fragrantium, ipse dixit: *Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni.* Et sic patet, quod quatuor sunt quæ sunt mentaliter sentienda. ¶ Sed adhuc nota de sensu (in quantum dicit mihi rationem) quod in scriptura invenitur multiplex sensus, videlicet

Sensus { Discretionis,
Corruptionis,
Præsumptionis,
Elationis.

Primus est sensus hominum perfectorum, de quo 1. Paral. 22. *Det tibi Dominus sensum & prudentiam, ut regere possis Israel.* Secundus est sensus hominum peccatorum, de quo Genes. 3. *Sensus, & cogitatio hominis in malum prona est, ab adolescentia sua.* Tertius est sensus hominum superbiorum, qui scilicet semper præsumunt scire majora quam sciant. De quo ad Rom. 14. *Unusquisque in suo sensu abundat.* Quartus vero est sensus hominum fatuorum. Unde ad Ephes. 3. *Gentes ambulant in vanitate sensus sui, &c.* Vide supra de sapientia, prudentia & scientia.

Separare. Separatus. Nota, quod separare idem est quod dividere, segregare, disjungere, vel ab invicem spargere. Et sic possumus notare breviter, quod est

Separatio { Virtuosa,
Vitiosa,
Dolorosa,
Luctuosa.

¶ Prima est separatio grandis bonitatis, & ista est illa qua iusti separantur à vitiis, & à malis consortiis, & qua ipsi deputantur divinis servitiis & obsequiis. De qua 1. Paral. 23. *Separatus est Aaron ut ministraret in sancto sanctorum.* ¶ Secunda separatio est magna pravitatis, & ista est illa qua homo à Deo per peccatum dividitur, & qua homo ab aliis per discordiam sejungitur, & qua homo per partialitatem, & singularitatem à communi more hominum separatur. De qua 2. Paral. 26. *Habitavit Osiæ in domo separata, plenus lepra.*

¶ Tertia separatio est magnæ necessitatis. Et ista est illa qua corpus ab anima per mortem separatur. De qua 1. Reg. 15. *Siccine separat amara mors?*

¶ Quarta est separatio magnæ adversitatis. Et ista est illa qua impii, sicut excommunicati à Deo & à Sanctis in iudicio separantur, & qua ab ipsis perpetuo dividuntur. Unde Matth. 25. *Separabit eos quemadmodum pastor segregat gregem suam & ponet quidem oves à dextris, & hœdos à sinistris.* ¶ Nota, Ignis conjungit similia & separat dissimilia, sicut patet in metallis. Et ideo ignis conflagrationis, seu etiam ignis, id est, rigor divinæ justitiæ, malos à bonis tanquam dissimiles separabit, bonos vero tanquam invicem similes, in cœlo, malos etiam sicut inter se similes & conformes, in inferno locabit. Matth. 13. *Exibunt Angeli, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus & stridor dentium.* ¶ De separatione peccati & excommunicationis debes habere istam auctoritatem divisa. Genes. 30. *Separavit in illo die capras, & oves, & hircos, & arietes. Pone eam hic.* ¶ De separatione vero bona & virtuosa, qua scilicet iusti per vitæ singularem sanctitatem ab aliis sunt distincti, nec non à vitiis & à malis malorum consortiis separati, possumus dicere quod sicut natura creaturas nobiliores ab ignobilioribus separavit, ignobiles vero inferius in terra dimisit, nobiles autem sursum in cœlo & in æthere collocavit, sicut patet de stellis sursum positis & de animalibus deorsum dimissis, quæ sc. separata sunt quantum ad naturalem conditionem, & quantum ad loci distinctionem, sic verè charissimi, boni se debent à malis di-

videre, & ab eis quantum ad mores per singularem excellentiam segregare, nec non per loci ab ipsis disjunctionem separare. Neem. 9. *Separatum est semen filiorum Israel ab omni alienigena.* Vide eam divisam supra de semine. In vino enim illud quod est purum, optime se separat ab impuro. Sic vere inter homines ille qui est iustus optime se dividit ab injusto Hierem. 15. *Si separaveris pretiosum à vili, quasi os meum eris.* Unde breviter de quolibet viro iusto potest dici illud Eccl. 47. *Surrexit Nathan propheta in diebus David, & quasi adeps separatus est de carne.* ¶ Ubi advertet, quod illi qui in partem Domini separantur ab aliis separati, quantum ad quatuor esse tenentur, quia videlicet ipsi tarditatem debent excutere. Surrexit inquit. Largetatem debent perficere, Nathan, qui interpretatur donans. Charitatem debent conjugere. Quasi adeps. Voluptatem debent disjungere. Separatus à carne. Primum probat motus virtuosus, Surrexit. Secundum actus gratiofus. Nathan. Tertium vitæ glutinosus. Adeps. Quartum cibus venenosus. A carne. ¶ Dico ergo primo quod isti debent à carne excutere omnem tarditatem, quod ostenditur in verbo surrexit. Res quanto ab istis inferioribus sunt amplius separata, tanto sunt motu velociori agitata, sicut patet de cœlo & de planetis respectu inferiorum. Nubes etiam quanto plus est separata à terrestri materia, tanto movetur ampliori & fortiori violentia. Sic vere illi qui ab aliis & gradu & actu & loco & merito sunt distincti, sicut sunt ecclesiastici & religiosi, debent in motu bonorum operum esse velocius occupati: quod ostenditur cum dicitur, Surrexit. Surgere enim motum significat & virtutem. Unde Matth. 25. *Tunc surrexerunt omnes virgines illæ, & arnaverunt lampades suas.*

¶ Secundo dico, quod isti debent dividere rerum facultatem. quia videlicet quilibet ipsorum debet esse Nathan, id est, donans, quia scilicet ipsi debent condonare injurias, & dare elemosinas. Quia scilicet sicut illæ res quæ altius sunt separatae ad influendum magis paratae, sic illi qui in sorte Domini separantur, plus liberales esse tendunt, scientes quod teste scriptura Proverb. 18. *Donum hominis dilatat viam ejus, & ante principes spatium ei facit.*

¶ Tertio dico, quod isti debent conjugere cordium claritatem, quod ostenditur cum dicitur Adeps, quæ sicut viscosa & glutinosa, & in adhaerentia magis prompta: ut dicat illud Pl. 62. *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima mea.*

¶ Quarto dico, quod isti debent dimittere corporis voluntatem, quia sicut dicit Apostolus ad Rom. 8. *Qui autem in carne sunt Deo placere non possunt.* Sic ergo dico quod isti debent esse separati ab immunditiis & à vitiis per virtutes. Unde Lev. 20. *Ego Dominus Deus vester, qui separavi vos ab universis populis.* Separare ergo mundum ab immundo, &c. Transito causa brevitatis. Vide de dividere & de discordia, & in aliis similibus titulis, & satis de materia invenies.

Sepelire. Sepultura. Nota, quod sepelire idem est quod aliquid abscondere & conterege, vel etiam operire. Et potest accipi literaliter & moraliter in bono & in malo. Et nota quod homines diversimode sepeliuntur, scilicet

In { Claustro per vitæ religionem,
Animo per morum absconitionem,
Peccato per mentis indurationem,
Mundo per rerum delectationem,
Sepulchro per mortis conditionem,
Paradiso per gloriæ adeptionem,
Inferno per æternam damnationem.

¶ Dico ergo quod est sepultura quæ fit in vitæ religione; quia religiosi jam sunt spiritu mortui & sepulti, & in proprio sudario involuti. Et de hoc 3. Reg. 13. *Cum mortuus fuero, sepelite me in sepulchro, in quo vir Dei sepultus est.* Item fit sepultura in morum absconitione, & ista est sepultura humilitatis. Vir enim humilis abscondit, velat & sepelit bona sua. Mortuum enim, & nullius valoris se reputat, & ideo sepeliendum & ab hominibus non videndum. De quo Eccl. 44. *Corpora eorum in pace sepulta sunt, & vivunt nomina eorum in æternum.* Item fit sepultura in mentis obfinatione. Peccator enim sepultus dicitur, quando per obfinationem totus in vitiis involvitur, & quando per malas excusationes peccatum ejus sicut per quoddam sudarium involvitur & absconditur & quando sub tuba, id est, sub poudere malæ consuetudinis sepelitur. Et de hoc Hier. 20. *Ibis in captivitatem in Babylonem, & ibi sepelietur.* Sepulchros autem talium sunt adulatores qui

qui peccata aliorum excusant, & sepeliunt, & abscondunt. De quibus Luc. 9. *Dimitte mortuos suos.* Item fit sepultura in mundi delectatione, quia scilicet multi sunt, qui ita diligunt mundum & mundana, quod ibi videatur penitus esse sepulti. De quo 4. Reg. 21. *Dormivit Manasses cum patribus suis, & sepultus est in hortu domus sue.* Item fit sepultura in cadaveris cumulatione, sc. in monte. Et de hoc Tob. 4. *Cum acceperit Dominus animam meam, corpus meum sepeli.* Item fit sepultura in paradisi habitatione. Ibi enim est cœmeterium ubi sepeliuntur animæ beatorum. Unde 2. Paral. 6 dicitur quod *sepelierunt eum (scilicet Osiã) in agro regaliū sepulchrorum.* Item fit sepultura in inferni regione & mansione, De qua Luc. 16. *Mortuus est dives & sepultus est in inferno.* ¶ His igitur prælibatis dicamus aliquid de sepulturis iustorum. Sicut enim videmus quod semina in terra sepeliuntur & absconduntur, ut iterum reveniant & nascantur, sic Deus ordinavit quod homo sepeliatur in terra, & velut seminetur in morte, ut finaliter glorificatus resurgat in beatorum sorte, & quod etiam (moraliter loquendo) homo per humilitatem sepeliatur, ut tandem fructificans oriatur per gratiam. Et ideo breviter de diversis sepulturis & sepulchris beatorum potest dici illud 3. Reg. 2. *Dormivit David cum patribus suis, & sepultus est in civitate.* Ubi adverte quod boni tripliciter sunt sepulti, videlicet

Corporaliter in terræ pulvere,

Spiritualiter in morum vellere,

Æternaliter in cœli littore.

Primum probat actus quietionis, quia sc. dormivit,

Secundum probat nomen perfectionis, quia David,

Tertium probat locus refectionis, quia in civitate.

B ¶ Dico ergo primo quod est quædam sepultura quæ est corporalis. Et ista est illa qua humana corpora sepeliuntur, & qua post mortem iuxta morem Ecclesiæ reconduntur: quæ ostenditur cum dicitur, *Dormivit*, per dormitionem enim sepultura intelligitur, quia sicut homo volens dormire, infra pannos solet in lectum intrare, & ibi requiescere & sedere, sic homo per mortem dormire volens, pannis sudarii solet involvi, & sic in loco sepulchri requiescit corporaliter, & sopitur, & ibidem absconditur & velatur. Psalm. *Sicut vulnerati dormientes in sepulchris.* Et 3. Regum 11. *Dormivit Salomon cum patribus suis & sepultus est, & talis proculdubio sepultura est meditanda, est frequentanda, est etiam deffenda, & cum mœsticia deploranda.* Eccl. 38. *Fili in mortuum produci lacrymas, & quasi dira passus, incipe plorare, & non despicias sepulturam ejus.* Et istud est unum ex operibus misericordiæ, scilicet sepulturis mortuorum interesse, & eos si necesse fuerit sepelire. De hoc enim commendatur Tobias dicente Angelo Tobie 12. *Cum orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos, ego detuli orationem tuam Domino.* Et bene dicit, *Cum lacrymis orabas*, quia scil. cum lacrymis compassionis, & cum fervore orationis debent fieri sepultura. Propter enim multa debet homo sepulturis interesse, videlicet

Pietatis officium exercendum,

Orationis & elemosinæ suffragium impendendum,

Ad Communis casus naufragium meditandum,

Amicorum suspirium consolandum,

Vanæ gloriæ dispensium detestandum,

Humanæ vitæ compendium cogitandum.

¶ Igitur dico quod in sepulturis debet pietatis officium exerceri; movet enim pietas naturalis. Quod enim tibi vis fieri, aliis debes impartiri. Et ideo qui post mortem sepeliri desiderat, iustum est quod ad sepeliendum alios manum mittat. Unde Gen. 49. *Sepelite me cum patribus meis.* Sepultura enim corporum fuit à fidelibus tam novi quam veteris testamenti servata, licet loco sepulturæ combustio vel comestio mortuorum sit à multis nationibus frequentata. Antiqui enim corpora mortua comburebant. Ipsa etiam Indi loco sepulturæ comburunt. Hircani vero ipsa ne putrescant, comedunt & consumunt. Sed pro certo fidelium pietas non patitur ut corpus humanum taliter pertractetur, sed potius abscondum à visibus, sepulturæ ecclesiasticæ commendetur. Josua 24. *Mortuus est Josue & sepelierunt eum.* Ibi ergo debet pietatis officium exerceri, orationis etiam suffragium debet adimpleri, & sic de aliis. Quod tamen est contra multos, qui magis sepulturas frequentant causa vanitatis quam utilitatis, magis ad mundi gloriam quam ad mortis lætitiarum, magis ad populi honorem quam ad mortui subsidium & amorem. Et hoc patet, quia transacto die sepulturæ, nullum bonum faciunt amplius pro eisdem. Patet igitur quod est quædam sepultura corporalis.

¶ Secundo dico quod est quædam sepultura virtualis. Et ista ostenditur cum dicitur David, qui significat virtuosum hominem, sicut supra in suo titulo est ostensum, quia scilicet quilibet virtuosus & perfectus debet esse per humilitatem sepultus, & in se ipso reconditus & abscondus. Unde Gen. 15. *Tu autem ibis ad patres tuos in pace sepultus, in senectute bona.* Sicut enim ille qui sepelitur,

Primo sudario involvitur,

Secundo in feretro ornato ponitur,

Tertio circa ipsum cerei accenduntur,

Quarto in foveam deferitur,

Quinto à cantantibus sacerdotibus conducitur,

Sexto in terra inferius inhumatur.

Sic pro certo iustus debet poni in sudario, scilicet puritate conscientie,

Poni etiam in feretro ornato exterius honestate apparentie,

Cereis etiam & luminatibus circumdari, id est, claritate sapientie,

Ad foveam mortis deferri per considerationem mortis & humanæ defluentie,

Circa eum debet cantus audiri, scilicet laudis divinæ & spiritualis lætitiæ,

Et sic debet inhumari per sepulturam & absconsonem suæ virtutis & existentie. Et sic erat David.

Ista tamen sunt contra multos, qui scilicet per absconsonem virtutum non sepeliuntur, sed magis sine sepultura ante conspectum hominum dimittuntur, sicut sunt hypocritæ, qui magis volunt videri, quam à conspectu hominum sepeliri. Sicut sunt etiam apostata, qui magis volunt exterius vagari quam in religionis tumultu latitare. Hierem. 16. *Non plangentur, & non sepelientur in sterquilinum super faciem terra erunt.* Nota. Hiæna bestia est horribilis, quæ in sepelitione corporum delectatur, hominesque de sepulchris extractos devorare secundum Plinium, comprobatur. Sic verè diabolus tales de sepulchris religionis, humilitatis, absconsonis, vel etiam considerationis per inanem gloriam vel apostasiam extrahit, & eos per diversâ peccata devorat & consumit. Hierem. 8. *Ejiciant ossa eorum qui habitaverunt Hierusalem, de sepulchris, & expandent ea ad solem & lunam.* Non sic, sed sepeliatur, ut dictum est, quia ista est sepultura virtualis. David inquit.

¶ Tertio dico quod est quædam sepultura supernalis. Et ista est sepultura animarum beatarum, quæ superius in paradiso sepeliri dicuntur, in quantum à nostris visibus absconduntur: quod ostenditur cum dicitur, *In civitate*, id est, cœlestium civium felicitate. Nota quod in Hibernia dicitur esse quædam insula, ubi sepulta corpora non putrescunt, signans paradisum, ubi si homo post iudicium sepelitur, nunquam perpetuo corrumpetur. Unde 1. Paralipom. 19. *Sepelierunt eum in sepulchro suo quod foderat in civitate.* Quod est contra multos, qui non in paradiso, sed in inferno sepeliuntur, sicut sunt illi, qui in peccato mortali decedunt, qui tanquam excommunicati non sunt digni in paradisi cœmeterio sepeliri, sed potius in sterquilinio infernali. Hierem. 22. *Sepultura asini sepelietur, putrefactus & ejectus extra portas Hierusalem.* Ut cuilibet peccatori dicat Dominus illud 3. Reg. 13. *Quia inobediens fuisti voci meæ, non inferetur cadaver tuum in sepulchrum patrum tuorum.* Et Esaiæ 24. *Tu autem projectus es de sepulchro tuo, tanquam scriptura inutilis.* Sed non sic sancti, quia pro certo ipsi sunt sepulti in agro signati, qui sunt emptus pretio sanguinis Jesu Christi, in quo sepeliuntur peregrini beati. Matt. 27. Unde de talibus potest dici illud Job 5. *Ingredieris in abundantia sepulchrum tuum, sicut infertur acervus tritici in tempore suo.* Ista est sepultura supernalis. Et sic patet quod est quædam sepultura perfectorum.

¶ De sepelitione autem malorum, & etiam de multiplici genere sepulchrorum possumus breviter dicere quod in scriptura invenitur

Virtuosum,

Gloriosum,

Vitiosum,

Lubricosum,

Dolorosum,

Curiosum,

Gaudiosum,

Pernitosum,

Periculosum,

Sepulchrum

¶ Primum est sepulchrum humilitatis. Matth. 27. Munierunt sepulchrum signantes lapidem cum custodibus. ¶ Secundum est sepulchrum divinitatis, scilicet sepulchrum Christi. Unde de radice Jesse qui stat in signum populorum, dicitur Esa. 11. quod ipsius gentes deprecabuntur, & erit sepulchrum eius gloriosum. Et Zachar. 3. dicitur. Adducam servum meum orientem, & ego celabo sepulchrum eius. ¶ Tertium est sepulchrum iniquitatis, de quo in Psalm. Sepulchrum patens est guttur eorum, linguis suis dolose agebant, &c. ¶ Quartum est sepulchrum carnalitatis. Num. 11. Sepelierunt populum qui desideravit carnes, & vocaverunt nomen loci illius, sepulchrum concupiscentie. ¶ Quintum est sepulchrum mortalitatis. Job 17. Spiritus meus attenuabitur, dies mei breviabuntur, & solum mihi superest sepulchrum. ¶ Sextum est sepulchrum fallacitatis, sicut hypocritis & duplicitatis. De quo Matth. 23. Va vobis hypocrite, quia similes estis sepulchris dealbatis, quae apparent exterius hominibus speciosa, intus autem sunt plena ossibus mortuorum, & omni spurcitia. ¶ Septimum est sepulchrum felicitatis. Et de hoc Job 3. Gaudetque vehementer cum invenerint sepulchrum. ¶ Octavum est sepulchrum prosperitatis, de quo divitibus dicitur Esa. 23. Tu quis es, quia excidisti tibi hic sepulchrum. ¶ Nonum est sepulchrum damnositatis, scilicet, sepulchrum inferni, de quo dicitur in Psalm. 88. ubi dicitur de damnatis, quod ipsi sunt sicut vulnerati dormientes in sepulchris quorum non est memor amplius, & ipsi de manu tua repulsi sunt. Et Psalm. Sepulchrum illorum, domus illorum in aeternum. Sufficit.

Nota breviter quod secundum Gregor. per numerum septenarium universitas designatur, sive bona sive mala. Et istud probat idem in homilia de Maria Magdalena, quia universitas creaturarum in septenario consistit, Nam

Terra distinguitur septem climatibus,
Coelum regitur septem syderibus,
Tempus volvitur septem diebus,
Mundus labitur septem aetatibus.

Et breviter omnia quae sunt, in quodam septenario consistunt, quapropter de tam generali numero in scriptura tam multipliciter dilatato possumus notare quod in scriptura invenitur

Septenarius

- Justorum,
- Malorum,
- Donorum,
- Bonorum,
- Dolorum,
- Doctorum,
- Prælatorum,
- Vitiorum,
- Præmiorum,
- Remediorum,
- Demoniorum,
- Angelorum,
- Tormentorum,

¶ Dicamus ergo primo de septenario justorum, quia scilicet per istum numerum justorum universitas designatur. Isti enim sunt sicut septem planetae qui contra cursum proprium, firmamenti motui se conformant. Quia scilicet iusti non cursum voluntatis propriae sunt secuti, sed firmamentum Ecclesiae Christum sunt in moribus imitati. Unde isti sunt septem stellae illae quas filius hominis in dextra sua tenebat, & illa septem candelabra, in quorum medio ambulabat. Apoc. 1. Et ideo isti configurantur 2. Reg. 19. in illis septem millibus justorum quos sibi Deus servaverat, qui non curvaverunt genua sua ante Baal. Isti figurantur in septem filiis Job. de quibus Job 41. & 42. dicitur. Isti figurantur in septem filiis Angelis stantibus ante Deum, de quibus dicitur Tob. 12. Quia proculdubio charissimi isti sunt stellae per status eminentiam, & sunt candelabra per splendentem sapientiam, non curvantur ante Baal per idololatriciam, imo sunt filii Job, id est, Christi, per specialem amicitiam, & sunt Angeli per puram innocentiam, stantes ante Deum per firmitatem & constantiam. Et ideo de septenario justorum dicitur Zachar. 4. Isti sunt septem oculi Dei discurrentes, per universam terram. Habent enim sapientiae splendorem, quia oculi. Habent etiam diligentiae vigorem, quia discurrentes. Habent insuper poenitentiae laborem, quia scilicet ipsi vadunt per universam terram. Unum tamen adverte de isto septenario, quod Genes. 41. dicitur, quod scilicet Pharaon vidit in ripa fluminis septem pulchras & pingues vaccas, quae vireta carpebant, & septem alias macerrimas, quae pulcherrimas consumeabant. Sic pro certo hodie fit, quia boves

pingues, id est, viros justos qui per virtutes sunt pingues, devorant hodie & infestant septem macras, id est, universitas malorum qui per defectum gratiae sunt macerrimi. Paret igitur quod est septenarius justorum, quia etiam sicut dicitur Genes. 4. in arca Noe. id est, in Ecclesia positi sunt de mundi animalibus septena & septena; quae ibidem ad diluvium sunt salvata. ¶ Secundo dico quod est septenarius malorum. Universitas enim malorum sicut & justorum potest per septenarium denotari. Isti enim figurantur in septem capitibus draconis, quae septem erant diadematis insignita. Apocalyp. 12. Isti etiam figurantur in septem malis Angelis cum septem phialis, quae ira Dei continebant venena. Apoc. 16. Isti insuper figurantur in septem viris de stirpe Saulis, quia à David sustinuerunt crucis suspendia. 2. Regum 21. Quia proculdubio charissimi mali, in isto mundo dicuntur septem capita, in quantum capitanei & magistri, & in quantum etiam diadematis, id est, universis officiis & honoribus sunt in mundo praeter ceteris insigniti. Dicuntur Angeli, in quantum, scilicet habent limpidam sensus subtilitatem, habentes septem phialas irae Dei, id est, cunctorum criminum universitatem. Dicuntur insuper septem viri de stirpe Saulis, id est, diaboli, qui finaliter suspenduntur ad furcas aeterni patibuli. De isto etiam septenario potest dici illud Luc. 11. quod malignus spiritus assumit alios septem spiritus nequiores se, quia scilicet peccatores sunt quodammodo ipsis immundis spiritibus nequiores. Iste est ergo septenarius malorum.

¶ Tertio dico, quod est septenarius donorum. Septem enim sunt dona Spiritus sancti, quibus sancti mentaliter sunt repleti. Isti enim sunt septem crines Samsonis, quibus per Dalilam, id est, diabolum subtractis, recessit ab eo spiritus & amisit fortitudinem, captus & à Philistaeis est & incarceratus & ligatus. Quia pro certo tunc homo à demonibus excacatur, quando septem criminibus, id est, septem donis spiritus viduatur. Et ideo ista dona figurantur in illo candelabro, de quo dicitur Zachar. 4. Ecce candelabrum aureum, & septem lucernae eius super illud. Justus enim dicitur candelabrum, quia portat ignem charitatis. Dicitur aureus, qui continet splendorem honestatis. Dicitur habere septem lucernas, quia habet septemplex spiritum virtutis. Unde Num. 8. Cum posueritis septem lucernas, candelabrum in parte australi erigatur.

¶ Quarto dico quod est septenarius bonorum, & iste est septenarius virtutum, & etiam misericordiae operum. Universitas enim virtutum ad septenarium reducitur, scilicet trium Theologicarum, & quatuor cardinalium: vel etiam septem virtutes figurantur in septem lampadibus, quae ante thronum Christi ardebant, sicut dicitur Apocalyp. 4. Isti sunt septem gradus templi, per quos homines ad vestibulum ascendebant, sicut dicitur Ezech. 40. Isti sunt septem panes qui in deserto turbam Christi sapientiam satiabant. Mat. 15. Unde proculdubio charissimi, septem opera misericordiae, & septem virtutes, vel ut brevius loquar, universitas bonorum operum & virtutum comparantur septem lampadibus; quia mentem habent illuminare & accendere. Comparantur septem gradibus, quia animam habent ad coelum elevare & erigere. Comparantur etiam septem panibus, quia mentem habent spiritaliter satiare & reficere. Et ideo de isto septenario potest dici illud Gen. 41. Septem spicae pullulabunt in culmo uno; quia scilicet in culmo uno, id est, in animo uno debent septem spicae, id est, universitas virtutum & operum pullulare. Et sic patet quod est septenarius bonorum.

¶ Quinto dico quod est septenarius dolorum, quia scilicet per septenarium intelligitur universitas paenarum tam temporalium quam aeternarum. Et de hoc Job. 3. In sex tribulationibus visitabit te, & in septima non tanger te malum. Sex enim tribulationes sunt, fames, sitis, frigus, aestus, labor & dolor, & mors est septima.

¶ Sexto dico quod est septenarius doctorum & etiam praedicatorum, & isti figurantur per septem Angelos septem tubas habentes, de quibus dicitur Apo. 8. Vidi septem Angelos sanctos in conspectu Dei, & datus est eis septem tubae. Angeli enim qui dicuntur nuntii, praedicatores sunt, qui debent esse nuntii divinae voluntatis, & Angeli mirandae puritatis, & habere tubas vocalis auctoritatis. Unde Apo. 10. Locuta sunt septem tonitrua voces suas. ¶ Septimo dico quod est septenarius praetorum, quia sicut visum est, per septenarium praetorum potest universitas denotari. Et sic dico quod isti figurantur in septem ducebus, de quibus dicitur Hester. 1. quod erant primi & proximi septem duces Persarum qui videbant faciem regis, & primi post eum sedere soliti erant. Quia scilicet praetati & ecclesiastici sunt duces exercitus Christiani, & gradu & statu sunt proximi regis

regis Christi, & in sacramento altaris faciem ipsius intuentur. Et ideo Micheas dicitur. *Suscitabimus super eum septem pastores, & octo primates homines.* Octavo dico quod est septenarius vitiatorum, quia scilicet, universitas vitiatorum sub septenario continetur, & septem capitalibus vitiis subalternatur. Figurata in septem demoniis quos Dominus de Magdalena eiecit. Luc. 8. quia de peccatore dicitur Prov. 26. *Cum submiserit vocem suam, ne credas ei, quoniam septem nequitie in corde illius sunt.* De isto potest etiam exponi illud Deut. 28. *quod per unam viam venient ad te, & per septem fugient a facie tua.* Quia scilicet per unam viam venit ad Deum, scilicet per viam gratie & penitentiae, & per septem ab eo receditur, & per viam septem criminalium peccatorum. Isti n. sunt septem funes, quibus ligatus fuit Samson a Dalila, id est, diabolo: unde Iudicum 16. *Si ligatus fuero septem funibus, ero infirmus sicut ceteri homines.* Et sic est septenarius vitiatorum. ¶ Nonno dico quod est septenarius premiorum. Premia enim aeterna in septenario consistunt, scilicet, in tribus dotibus animae, quae sunt visio, fructio & dilectio: & in quatuor corporis, quae sunt agilitas, subtilitas, impassibilitas, claritas. Isti enim sunt septem dies convivii Assueri, in quo fuit regina Hester, id est, anima coronata, de quo Hester 1. dicitur quod rex Assuerus (qui interpretatur beatificans) septem diebus iussit convivium preparari. Et hoc bene figuratur, Esaias 30. ubi dicitur quod tunc erit lux luna sicut lux solis, & lux solis septemplex sicut lux septem dierum. Luna enim humanam conditionem signat, quae ad claritatem solis per beatificationem reducitur, in quantum per istum septenarium augmentatur. Iste est enim septenarius sabbatorum, in quo terra a cultibus & laboribus quiescebat, in quo quilibet servus liber fiebat, sicut dicitur Deuter 15. Iste etiam est dies septimus, in quo Dominus dicitur omnia complevisse, & quem dicitur benedixisse, & in quo dicitur quiescere, & requiescere praecipisse, sicut dicitur Genes. 2. Quia pro certo in ista septima die, id est, in statu gloriae paradisi est perfecta requies beatorum, & liberatio servitutis & laborum, & complementum omnium gaudiorum Exod. 13. *Die septima erit solennitas Domini.* Iste est ergo septenarius premiorum. ¶ Decimo dico quod est septenarius remedium. Et iste est septenarius sacramentorum, quae sunt remedia contra omnia vitia & peccata, figurata in septem vicibus quibus Naaman in Jordane fuit lotus & a lepra curatus 4. Reg. 5. *Vade lavare septies in Jordane, & recipiet sanitatem caro tua.* Et in septem vicibus quibus digitus in festo expiationis in sanguine intingebatur. Num. 19. Et in septem vicibus quibus leprosus mundificandus sanguine passeris aspergebatur, Levit. 14. Figurata etiam in septimo mense ubi fiebat festum expiationis. Lev. 13. Et in septimo anno, qui erat annus remissionis. Deut. 15. Quia proculdubio charissimi septenarius sacramentorum, qui in Jordane gratiae invenitur, & qui in sanguine passeris mortui, id est, Christi, effigiem sortitur, leprosus, id est, peccatores sanat & mundat, & eos expiat & depurat. Ut sic cuilibet dicatur illud Psal. *Argentum igne examinatum, probatum terra purgatum septuplum.* Et Joann. 4. dicitur quod hora septima dimisit eum febris. Febris enim peccati tunc sanatur, quando ad horam septimam, id est, ad septem sacramentorum remedium pervenitur. Iste est ergo septenarius remedium. Et nota de septem virtutibus contra septem peccata. ¶ Undecimo dico quod est septenarius demoniorum, quia scilicet, universitas demonum per septenarium intelligitur, sicut de aliis est expressum. Unde isti figurantur in septem Angelis qui habebant septem plagas novissimas. Apocal. 15. *Et qui habebant septem phialas ira Dei.* Quia scilicet demones habent phialas, ubi est venenum tentationis, & faciunt plagas aeternae mortis & damnationis. ¶ Duodecimo vero dico quod est septenarius Angelorum. Isti figurantur Apocalyp. 5. ubi dicitur quod agnus Dei habebat cornua septem, & oculos septem: qui sunt septem Spiritus Dei missi in omnes terras. Isti enim dicuntur cornua agni Christi, propter ipsorum sortem & invincibilem potestatem. Dicuntur etiam oculi ejus, propter ipsorum puritatem, quia scilicet isti regunt mundum, sicut oculus regit corpus Zach. 3. *Super lapidem unum septem oculi sunt.* Et quod etiam isti per septenarium intelligantur, patet per Raphaelem dicentem Tob. 12. *Ego sum unus ex septem qui astamus ante Deum.* Iste est ergo septenarius Angelorum. ¶ Tertio decimo vero dico quod est septenarius tormentorum, quia scilicet, per istum numerum potest etiam poenarum infernalium universitas designari. Et sic loquitur Genes. 4. *Qui occiderit Cain, septuplum punietur.* Sic etiam loquitur Levit. 26. *Addam plagas vestras in septuplum propter peccata vestra.* Figurata Dan. 3. ubi dicitur quod Nabuchodonosor praecepit ut suscenderetur

fornax septuplum. Fornax enim Babylonis, id est, poena inferni, septuplum succenditur, quando reprobis poenarum universitas intentatur. Unde in Ps. dicitur: *Redde vicinis nostris septuplum in sinu eorum.* & Eccl. 7. dicitur. *Non semines mala in sulcis injustitia, & non metes ea in septuplum.* Sic igitur patet charissimi, quomodo numerus septenarius saepe universaliter significat, & quomodo diversimode sumitur in scriptura.

Sequi. Secutus. Cum de sequi sit dictum in multis locis & titulis, de quibus dicitur in precedentiibus. tamen breviter possumus dicere, quod sequi moraliter loquendo, sumitur pro consentire, pro imitari, pro obedire, & etiam pro confirmare. Et ideo nota quod sequi sumitur in bono & in malo, ut sequitur. Est enim quoddam

Utilitatis,
Iniquitatis,
Sequi Damnositatis,
Felicitatis.

Primum est sequi perfectorum, de quibus dicitur Act. 14. *Circumda tibi vestimentum tuum, & sequere me.* Secundum est sequi peccatorum, qui scilicet sequuntur diabolum ei obediendo, & sequuntur alios malos, se eis conformando & eorum consortia frequentando. Unde de fatuo & muliere dicitur Prov. 7. *quod statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & nescit quod ad vincula stultus trahatur.* Tertium est sequi reproborum, qui scilicet, necessario diabolum in infernum sequuntur, & ab ipso in barathrum pertrahuntur. De quo potest dici illud 2. Reg. 20. *Separatus est omnis populus Israel a David, & secutus est Syba filium Bochri.* Quartum est sequi beatorum. Isti enim Deum secuti sunt usque ad paradysum bene operando, ipsum etiam sequi dicuntur, ipsi associando, & cum eo perpetuo perseverando. De quibus dicitur Apoc. 14. *Hi sequuntur agnum quocunque ierit: hi empti sunt ex omnibus primitiis Deo & agno.* ¶ Dicamus ergo primo quod est unum sequi utilitatis, quod est valde virtuosum, & istud est illud quod iusti sequuntur Dominum vel praelatum, vel etiam opera virtuosae, Nota quod

Canis	solent sequi suum	Benefactorem,
Captivus		Redemptorem,
Exercitus		Ductorem,
Pupilli		Tutorem,
Discipuli		Doctorem,
Filii		Genitorem.

Sic vere nos debemus sequi Deum nostrum & creatorem, nec non praelatum & praeceptorem, & quemlibet justum rectorem & informatorem, & hoc exemplo Apostolorum, dicentium Matt. 19. *Ecce nos reliquimus omnia & secuti sumus te.* Ubi ostenduntur quatuor necessaria ad hoc, quod aliquis per humilem subjectionem vel per morum imitationem sequatur Dominum vel praelatum, Debet enim

Disponere motum volitivum. (Ecce nos)
Deponere malum retractivum. (Relinquimus omnia)
Perficere actum contemplativum. (Et secuti sumus)
Respicere finem allectivum. (Te inquit.)

Primum facit dispositio mentis obedientis,
Secundum dispositio rei impediens,
Tertium frequentatio motus perficientis,
Quartum meditatio finis allicientis.

¶ Igitur Charissimi dico, quod debemus disponere mentem obedientem. Ecce nos inquit. Voluntarie enim non coacte est sequela obedientiae facienda. Canis enim nobilis cum magno gaudio sequitur Dominum suum quando vadit venari. Magis enim est necesse, quod teneatur ne excedat, quam quod provocetur ut accedat. Sic vere, & nos cum magna voluntate debemus sequi Dominum, ei humiliter obediendo, & voluntatem ejus faciendo, & quod praecipit gaudenter exequendo, & nos ei virtualiter conformando, dicentes: Ecce nos. Exemplo Esa. 5. & 6. *Ecce ego, mitte me: gloria enim magna est sequi Dominum, sicut dicitur Ecclesiastic. 25. Et ideo sicut prompti, & voluntarii debemus nos praofferre ad sequendum Dominum vel superiorem vel meliorem, & nunquam retrocedere vel differre. Fertum enim voluntarie sequitur adamantem, & solsequium voluntarie sequitur solem.* Sic pro certo, & tu voluntarie debes sequi Christum vel quemlibet praeceptorem, exemplo illius qui se praofferebat ad sequendum Christum, dicens Matth. 8. *Magister sequar te quocunque ieris.* Quod est contra multos, qui non sequuntur Deum vel praelatum voluntarie, sed coacte, sicut sunt illi

illi quibus est necessaria impulsio tribulationum, vel inunctio mandatorum ad hoc, quod voluntatem Dei velint facere, vel superioribus obedire. Canis enim qui consuevit sequi unum dominum, non libenter sequitur alium nisi tractus. Planetæ etiam qui habent cursum proprium contrarium motui firmamenti, nunquam ipsum firmamentum sequerentur, nisi per violentiam traherentur. Sic vere charissimi, quia multi sunt qui pleni motu propriæ voluntatis semper motui voluntatis divinæ solent contrariari, & qui alium dominum, sc. diabolum, per diversa vitia solent sequi, hinc est, quod non voluntarie Christum vel prælatum sequuntur, imo necesse est, quod per violentiam tribulationis aut correptionis ad sequendum trahuntur. Tob. 11. *Lento gressu sequantur iter nostrum familia.* Et de Petro dicitur, Matth. 26. *Petrus autem, id est, peccator durus, sequebatur à longe.* Non sic, sed habeamus mentem obedientem. Ecce, inquit, nos. Quia sicut dicitur Luc. 9. *Si quis voluerit me sequi, denegat semetipsum, id est, propriam voluntatem, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Debemus igitur disponere mentem obedientem. ¶ Deinde dico, quod nos debemus deponere causam impediendam. Reliquimus inquit omnia. Supple impediencia. Quia scilicet necesse est, quod homo dimittat

Onera bonorum temporalium,
Fœdera amorum secularium,
Scelera fœtorum carnalium,
Munera bonorum mundalium.

Ista enim omnia ad sequendum Dominum solent impedire, quapropter necesse est ipsa dimittere, vel saltem ab eis si non realiter, tamen mentaliter resilire. Exemplo Apostolorum, de quibus dicitur Matth. 4. *quod reliquis rebus secuti sunt Christum.* Hæc enim omnia sunt quadam retia sequelam Domini impediencia. Vide supra de relinquere. Dicitur enim de ferro quod si inunctum fuerit alio vel pinguedine, nunquam potest sequi adamantem. Quia pro certo charissimi, illi qui prædictis unguentis liniuntur, & qui prædictis retibus vincuntur, obediendo dominum vel prælatum non sequuntur, nec eisdem ut requiruntur famulantur. Relinquimus inquit omnia Matthæi. 19. *Vos qui reliquistis omnia, & secuti estis me, in regeneratione cum sederis filius hominis in sede maiestatis sue, sedebitis & vos, &c.* Oportet igitur deponere causam impediendam.

¶ Denique dico quod qui vult sequi dominum, oportet perficere motum expedientem, quod ostenditur cum dicitur, Secuti sumus, quasi dicat, jam complevimus. Non enim sufficit quod homo incipiat, nisi perficiat. Unde nota quod aliquando rusticus canis incipit sequi prædam, sed inventis cadaveribus vel spinis, & sepibus statim sequi omittit, canis vero nobilis non sic, quia quod semel sequi inceperit, nunquam quousque apprehenderit vel apprehendat, si sit possibile, prætermittit. Sic vere multi sunt qui quandoque sequi dominum incipiunt, sed occasione modica prætermittunt. Sancti vero, & iusti ex quo sequi cœperint, nunquam cessant, quousque ipsum in gloria apprehenderit, & quousque voluntatem suam fecerint, & compleverint. Secuti inquit sumus. Tob. 6. *Profectus est Tobias, & canis secutus est eum.* Selenites enim lapis est qui sequitur motum lunæ, imago enim lunæ candidæ in ipso resulget, quæ secundum quod luna in cœlo variatur, sic & ipse sequendo lunæ influentiam variatur, cum nova enim innovatur, cum antiqua antiquatur, & cum eclipsante eclipsatur, sicut dicitur in lapidario. Sic pro certo charissimi, illum qui est luna perfecta in æternum, & testis in cœlo fidelis, videlicet Christum debemus mentaliter sequi per dilectionem, & subjectionem, & nos ei conformare per suorum actuum imitationem. Marc. 14. *Sequimini eum quocunque introierit.* Magnes enim lapis est qui trahit ferrum sicut adamas. Veruntamen si ambo lapides sint presentes, ferrum adamantem sequitur, & à magnete fugiens elongatur. Sic vere charissimi, magnes, id est, diabolus trahit post se homines sicut Christus. Veruntamen Christo exemplariter nobis præsentato vel bonis in paschate sacramentaliter revelato, vel cofam nobis in natiuitate corporaliter incarnato, ipsum sequi & eligere debemus, & à magnete, id est, diabolo resilire. Secuti inquit sumus. Job 23. *Vestigia eius secutus est pes meus, viam eius custodi, & non inclinavi ex ea.* Quod etiam in istis agilibus debemus facere, quia dato quod aliquando secuti fuerimus aliquas malas societates, vel operationes, quando tamen nobis beatorum exempla proponuntur, ipsos cæteris omissis, si prudentes fuerimus, sequamur. Marc. 9. *Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Matth. 8.

dictum. Bersherg.

Deus enim tales sequentes, i. tales humiliter subiacentes valde diligit, & ipsos aliis amore majori antepone, juxta illud Genes. 26. *Amorem sequentis priori prætulit.* Quia sc. priores, id est, majores & potentes, à Deo repudiantur, sequentes vero, i. subditi, & humiles ab eo temporaliter, & æternaliter præferuntur, ad Hebr. 10. *Aufert primum ut sequens statuat.* Secuti sumus. Pater ergo quod nos debemus perficere motum expedientem. ¶ Insuper dico, quod qui vult dignè sequi dominum, ipse debet respicere finem allicientem. Te inquit. Finis enim est causa eorum quæ sunt ad finem. Et ideo quanto finis est melior, tanto ad alliciendum quærentem est delectabilior. Cum igitur in ista inquisitione Dominus ipse sit finis qui debet consequi, & haberi, ideo dico, quod necesse est ipsum respicere, & ad eum accedere. Obiectum enim movet potentiam. Et ideo si consideretur qualis, & quantus est iste quem sequimur, ad ipsum proculdubio alliciemur, & ipsum faciliter consequemur. Te inquit, scil. o Deus Hier. 17. *Ecce ego non sum turbatus se pastorem sequens.* Bonum est n. sequi bonum ductorem, qui libenter ducit ad bonum hospitium. Unde ille de se dicit Joan. 8. *Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vite.* Ideo docetur Deut. 13. *Dominum Deum vestrum sequimini, & ipsum time.* Vide supra de Respicere, &c. Sic igitur pater quomodo quatuor requiruntur ad hoc, quod dignè Dominum sequamur. Illud est igitur unum sequi quod est virtuosum. ¶ Secundo dico, quod invenitur unum sequi iniquitatis, quod est valde vitiosum, & istud est illud, quo mali sequuntur diabolum, ejus suggestionibus favendo, vel quo sequuntur peccatū, ipsum implendo & eligendo, vel quo sequuntur malū consortium. Nota, porcus enim libentius sequitur illum qui portat stercorem fœtorem, quam illum qui fragrat rosarum odore. Sic mali plus amant stercorea peccatorum, quam rosas virtutum, & meritum. Hierem. 2. *Propheta prophetaverunt in Baal, & idola secuti sunt.* Et nota, quod mali

Sequuntur & nituntur Sequi

- Avaritiæ cupiditatem,
- Immunditiæ carnalitatem,
- Superbiæ pompositatem,
- Simoniæ perversitatem,
- Nequitie malignitatem,
- Mentis propriæ simplicitatem.

¶ Quod enim isti sequantur avaritiam, patet Ezech. 34. ubi de malis dicitur, quod avaritiam sequitur cor eorum. Et Esa. 1. dicitur, quod omnes diligunt munera, & sequuntur retributiones. Similes linguæ statera, quæ illam partem sequitur ubi plus de pondere ponitur. Quod etiam sequantur immunditiam, patet 2. Pet. 3. ubi dicitur, quod multi sequuntur eorum luxurias. Quod etiam isti sequantur eorum superbiam, patet Ose. 12. ubi dicitur, *Ephraim pascit ventum.* Et sequitur, *astum.* Quod insuper sequantur simoniam, patet 4. Reg. 6 ubi dicitur de Giezi (per quem simoniaci intelliguntur.) *Secutus est post tergum Naaman.* Quod isti sequantur nequitiam, patet Job. 36. ubi dicitur, *Cave ne declines ad iniquitatem, hanc enim cœpisti sequi.* Quod etiam isti sequantur mentem propriam, patet Ezech. 13. ubi dicitur, *Va prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum.* Illud est igitur sequi vitiosum. ¶ Tertio dico, quod est unum sequi damnositas, quod est valde dolorosum, & istud est illud, quo mors æterna sequitur, & consequitur peccatores. Figurata Apo. 6. ubi dicitur, *ille qui sedebat super equum pallidum, nomen illi mors, & infernus sequebatur eum.* Unde Prov. 18. *Amplius cum in profundum peccatorum veneris, contemnit, sed sequitur eum ignominia, & opprobrium.* ¶ Quarto vero dico, quod est unum sequi sclicitatis, quod est valde gloriosum, & istud est illud, quo gloria æterna sequitur bonos post mortem. De quo Apo. 14. *Amodo jam dicit spiritus, ut requiescant à laboribus suis, opera enim illorum sequuntur illos.*

Nota, cum sermo nihil aliud sit quam verbum seu locutio, seu quam ordinata verborum pronuntiatio, possumus notare breviter, quod invenitur in scriptura multiplex sermo tam in bono significato quam in malo. Invenitur enim

Divinus,
Sermo Humanus,

Divinus sermo est multiplex, habet enim Deus

Sermonem

- Naturalem, qui est interior,
- Scripturalem, qui est exterior,
- Regularem, qui est posterior,
- Legalem, qui est superior.

¶ Primum ergo sermonem Deus interior generavit. Ille enim sermo est filius, qui in mente patris æternaliter est conceptus, & tandem, voce, id est, humanitate corporaliter est vestitus, & finaliter per partum virginis, sicut per os patris, exterior tempore

ecce

italia

raliter est prolatus. Et de isto dicitur Sap. 18. *Cum medium silentium teneant omnia, & non in suo cursu medium inter perageret: Omnipotens sermo tuus Domine de regalibus sedibus venit.* Et Deut. 30. *Iuxta est sermo valde in ore tuo.* ¶ Secundum sermonem Deus procul promulgavit, i. sermonem sacre scripturæ. Iste est sermo qui primo fuit cogitatus in inspirationibus prophetarum, tandem fuit dictatus in libris, & voluminibus scripturarum, postea vero fuit divulgatus in dictis doctorum & prædicatorum. Et de isto dicitur Prov. 30. *Omnis sermo Dei ignitus clypeus est omnibus sperantibus in se.* Iste enim sermo dicitur sermo Dei, quia continet divinitatis honorem. Dicitur ignitus, quia inflamat charitatem vel charitatis ardorem. Dicitur clypeus, quia roborat firmitatis vigorem. Iste est sermo de quo dicitur Joan. 17. *Sermo tuus veritas est.* Quia sicut dicitur in Psal. *Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis.*

D ¶ Tertium sermonem Deus posterius fulminabit, & iste est sermo quem dicet reprobi in iudicio, de quo Eccl. 8. *Omnia quaecunque voluerit faciet, & sermo illius potestate plenus est.* Ita quod etiam reprobi dicent tunc temporis illud Jo. 6. *Durus est hic sermo, & quis potest eum audire?*

E ¶ Quantum vero sermonem Deus superius exclamabit, quando scilicet beatis dicet. *Venite benedicti patris mei, &c.* Quia sicut dicitur Proverb. 12. *Moror in corde viri humiliabit eum, & sermone bono latificabitur.* Et sic dico breviter, quod invenitur multiplex sermo divinus. ¶ Sed adhuc dico, quod invenitur sermo multiplex humanus. Et sic dico, quod tam in bono quam in malo in scriptura invenitur

Sermo
 Bonus, & fructuosus,
 Vanus, & vitiosus,
 Durus, & fatiosus,
 Duplex, & malitiosus,
 Simplex, & suspiciosus,
 Multus, & præsumptuosus,
 Stultus, & infructuosus,
 Falsus, & prodiciosus,
 Iniquus, & perniciosus.

¶ De sermone bono dicitur 1. Cor. 12. *Alij datur per spiritum sermo sapientia, alij sermo scientia.* De sermone vano dicitur Eccles. 32. *Vbi non est auditus, non effundas sermonem.* De sermone duro dicitur Prov. 15. *Responsio mollis frangit iram, sermo durus suscitatur furor.* De sermone duplici dicitur Eccl. 42. *Non duplices sermonem auditu.* De sermone simplici dicitur 2. ad Cor. 11. *Nam si imperitus sum sermone, non tamen scientia.* De sermone multo dicitur Job 23. *Plenus sum sermonibus, & coarctat me spiritus uteri mei.* De sermone stulto dicitur Job 38. *Quis est iste involvens sententias sermonibus imperitus?* De sermone falso dicitur in Pl. *Moliti sunt sermones ejus super oleum, & ipsi sunt jacula.* De sermone iniquo dicitur in Pl. *Firmaverunt sibi sermonem nequam.* Igitur de sermonibus bonis & fructuosis, & virtuosus possumus aliquantulum dilatare, & dicamus, quod sicut

Bona arbor facit fructum bonum,
 Bonus succus habet bonum justum,
 Bonus fructus stillat bonum succum,
 Bona vitis profert bonum vinum.

Sic vere ut communiter bonus homo profert bonum verbum. Nam sicut bonus liquor, & sapidus demonstrat bonum esse vasculum de quo stillat, sic bonus sermo demonstrat seu denotat hominem bonum esse a quo manat. Boni n. homines non libenter se occupant in vanis sermonibus, sed in bonis, juxta illud Apostoli ad Ephes. 3. *Omnes sermo malus ex ore vestro non procedat.* Et potissime illud pertinet ad doctores, ad prædicatores, & prælatos, & præceptores. Isti enim qui alios debent docere, debent habere sermones limatos, & ab omni turpitudine deputatos, ut sic quilibet possit dicere illud, quod dicit sapientia divina Prov. 8. *Audite me, quoniam de rebus magnis locutura sum, aperientur labia mea ut recta prædicent, veritatem meditabitur guttur meum, labia mea destabuntur impium.* Iusti sunt omnes sermones mei, & non est in eis pravum quid neque iniquum.

G ¶ In quibus verbis intelligitur tota ars prædicandi, & sermonem faciendi, quia sci. homo debet sermoniciari de rebus magnis. *Audite inquit me, quoniam de rebus magnis locutura sum,* id est, de rebus arduis, & æternis, de rebus gloriosis, & periculosis, de rebus ad salutem pertinentibus, & spectantibus, non ad mundum pertinentibus. Unde ad Hebr. 5. *De quo inquit nobis grandis sermo & interpretabilis ad dicendum.* ¶ Item debet sermocinari cum summa rectitudine. Ut recta inquit prædicent, quia sc. nec favore, nec timore debet deviare a recto, dicens illud He-

ster. 14. *De sermonem rectum & bene sonantem in ore meo.* Sed hoc est contra multos qui non audent recte prædicare, quinimo per adulationem solent a sermonis rectitudine diviare. Et tamen scriptura dicit Prov. 29. *quod homo qui blandis fatisque sermonibus loquitur amico, rete expandit ante pedes ejus.* ¶ Item debet sermocinari cum veritatis certitudine. Veritatem inquit. Vera enim debet dicere, non falsa, quia sc. si falsa diceret, errandi auditoribus causa esset, & ideo ut veritatem sciat dicere, primo decet addiscere, post docere, ut sic ei dicatur illud. Jo. 17. *Sermo tuus veritas est.* ¶ Item debet sermocinari cum deliberationis plenitudine. Meditabitur inquit guttur meum. Unde versus. *Qui bene vult fari, bene debet præmeditari.* Non enim debet loqui a casu & fortuna, sed magis ex deliberatione & ratione, quia sicut dicitur Prov. 17. *Qui moderatur sermones suos, prudentissimus est.* ¶ Item debet esse sermo cum correctionis acredine & fortitudine. Quia sc. prudens debet loqui contra vitia, & ea detestari. *Labia inquit mea detestabuntur impium.* 1. Reg. 24. *Confregit David viros suos in sermonibus.* ¶ Item debet esse sermo cum acceptionis vicissitudine. Iusti inquit sunt sermones mei. Iustus dicitur sermo quando aequaliter arguit divites & pauperes, notos & ignotos. Psal. *Disponet sermones suos in iudicio,* ubi scilicet debet esse summa æquitas. ¶ Item debet esse sermo line quacunque turpitudine. Non est inquit in eis parvum quid, neque iniquum, quia scilicet in sermone nihil debet hæreticum, nihil dissolutum, nihil etiam inhonestum sonare. juxta illud Eccl. 12. *Composuit sermones rectissimos, ac veritate plenos.* Et sic poterit talis sermocinator dicere illud Sap. 7. *In manu Dei sumus nos & sermones nostri.* Et bene dicit in manu Dei: quia pro certo homo qui propriæ sententiæ innititur, nunquam ut communiter bene sermocinatur. A Deo debet egredi sermo, non ab homine, quia alias non habere virtutem Eccles. 43. *Consummatio sermonum ipse est.* Gen. 24. *A Deo egressus est sermo, & non possumus aliud.* Et ideo prudens in principio sermonis debet Dominum orare, ut sermonem ejus velit dirigere & juvare, dicens illud Hebr. 14. *De sermonem rectum & bene sonantem in os meum.* Ubi ostenditur quod ipse debet

Implorare divinam majestatem,
 Intimare verborum venustatem. Sermonem rectum.
 Intimare divinam voluntatem. Bene inquit sonantem.

Et sic pro certo charissimi sermones tales audientur, & ab auditoribus implebuntur. Quamvis certe hodie sermones nec libenter audiantur, nec efficaciter compleantur. (Ezech. 33. *Audiant sermones tuos, & non faciunt eos.*) sed quod pejus est, derideantur, & ut in pluribus contemnantur. Unde de multis potest dici illud 2. Paral. 36. *Subsannabant nuncios Dei, & parvipendebant sermones ejus, &c.* Omitto. Vide supra de Loqui, de Lingua, & labiis.

Serpens. Nota breviter, quod per serpentem generaliter possunt intelligi quatuor, videlicet Christus, justus, impius, & diabolus. Et sic dico quod invenitur in scriptura

Serpens
 Mirabilis & gloriosus,
 Laudabilis & virtuosus,
 Exécrabilis & vitiosus,
 Detestabilis & odiosus.

¶ Dico primo quod invenitur serpens gloriosus mirabilis. Et sic per serpentem intelligitur Christus, qui dicitur serpens, a serpendo, quia sc. circa terram serpit homo corporaliter insedendo. Teste enim Plinio, corium serpentis pulverisatum valde est medicinale. Sic pro certo humanitas Christi, qui sc. fuit corium & pellis ipsius Dei, est contra crimina medicinalis, potissime quando accipitur pulverisata, id est, considerata ut ad summam humilitatem redacta, & in hasta crucis cremata, & quasi in cinerem commutata. Teste enim eodem Plinio, qui pinguedine serpentis mortui inungitur, a cunctis aliis vivis serpentibus formidatur. Sic vere si istius serpentis, i. Christi mortui pinguedine te per devotionem & compassionem inunxeris, a vivis serpentibus, id est, a perversis & immortalibus daemonibus tutus eris. Quod bene figuratur Exod. 4. ubi virga Moysi dicitur in serpentem mutata fuisse, & serpentes magorum Pharaonis legitur devorasse. Quod etiam figuratur Numer. 21. ubi Dominus propter peccata populi misit in eos serpentes ignitos, id est, serpentes, ignem spirantes, vel dolorem ardoris ignei inferentes, homines pungentes & inveniendos; præcepto tamen Domini factus est serpens æneus, & sursum pro signo in palo levatus, quem quicumque

que intuebatur, à serpentum morsibus sanabatur. Item dicit Plinius de serpente, quod dicitur esse quidam serpens qui vocatur tyrys, de quo mortuo tyriaca conficitur, quæ serpentum morsibus contrariatur. Sic pro certo charissimè est de Christo, qui voluerit ipsum sequi, & ejus pinguedine inungi, &c. Item proculdubio virga Moyse, id est, Christus, qui est virga virtutis Dei, quem misit dominus ex Sion dominari in medio inimicorum suorum, in serpente, id est, in corporalem hominem est mutatus, & tandem postquam factus fuerat aeneus, id est, per prædicationem resonans, in palo alte coram omnibus est levatus, & sic per ipsum alii serpentes, scilicet dæmones, fuerunt victi & devorati, & illi qui flammis tentationis ipsorum urebantur, per aspectum, id est, per fidem & considerationem ipsius sunt sanati. Et ideo ipse Christus de seipso loquens dicit Jo. 3. *Sicut exaltavit Moyses serpentem in eremo, sic exaltari oportet filium hominis.* Ille est igitur serpens gloriosus & mirabilis.

B ¶ Secundo dico quod est serpens virtuosus & laudabilis. Et sic dico quod per serpentem intelligitur homo justus. Serpens enim quandoque in capitis habet lapides pretiosos. Serpens etiam in hoc summam prudentiam dicitur habere, quia pro tuitione capitis totum corpus exponit percussori. Sic vere charissimè vir justus, in cujus capite, id est, in cujus mente invenitur lapis pretiosus Christus, & ejus fides & gratia, quia scilicet quod in suo capite, scilicet Christo, vel in fide consistit proprie vite sue, percussione & tribulationibus se exponit pro ipso, scilicet defendendo, & se sibi perpetuo conservando. Et ideo bene nos monet Deus Matth. 10. *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbe.* Et in Psalm. etiam dicitur: *Laudate Dominum de celis, bestia & universa peccora, serpentes & volucres pennata.* Illi enim dicuntur bestia, propter simplicitatem. Dicuntur serpentes, propter sagacitatem. Dicuntur volucres, propter contemplationis sublimitatem. Dicuntur etiam pennata, propter aliarum virtutum multipliciter. Sic ergo dico quod justus dicitur serpens virtuosus & laudabilis.

C ¶ Tertio dico quod invenitur serpens vitiosus & execrabilis. Et sic dico quod per serpentem intelligitur peccator. Serpens enim est animal nocivum & venenosum, sic peccator per mala verba, exempla & opera nocivus est & venenosus. Ideo peccatoribus loquitur Dominus Matth. 23. *Serpentes genimina viperarum quomodo fugietis à iudicio gehennæ.* Unde breviter possumus dicere quod

Peccatores sunt
Serpentes { Deceptione fallentes,
Ambitione ferventes,
Detractione mordentes,
Turbatione savientes.

D ¶ Sunt dico fallentes per deceptionem. Serpens enim sibilando mordet & invenenat. Serpens enim est valde lenis & suavis, vix enim potest teneri, sicut nec anguilla, & ideo dicitur colluber à collabendo. Serpens insuper nunquam recte, imo semper tortuose incedit, signans peccatorem, qui quandoque ita est tortuosus & cautelosus, quod etiam dum sibilat, id est, dum blande & suaviter loquitur, ipse tamen invenenat & persequitur. Ita enim scit per cavillationes collabi, quod vix potest ab aliquo comprehendi. Et ideo de serpente loquitur scriptura Genes. 3. *Serpens erat callidior cunctis animantibus terra.* Talis figuratur in serpente qui seduxit Evam, qui secundum Josephum vultum habebat virgineum, corpus tamen serpentinum, mulieri vero quam decipiebat, vultum virgineum ostendebat, corpus vero serpentis sub arboris foliis abscondebatur. Sic vere multi sunt qui quando aliquem volunt decipere, corpus serpentinum suum, id est, suam pravam intentionem, & suam venenosam conditionem solent sub foliis palliationum abscondere, & vultum virgineum, id est, faciem blandientem & fallacem solent aliis demonstrare. Ecc. 12. *Quis medicabitur (alias miserebitur) incantatori à serpente percussor?* Et ideo de cautelis & malitiis talium dicitur Hier. 8. *Ecce mittam vobis serpentes & regulos, quibus non fit incantatio.* Illi sunt ergo fallentes per deceptionem.

E ¶ Item dico quod isti sunt ferventes per ambitionem. Sunt enim serpentes aliqui tanti fervoris, quod etiam pelles eorum in aqua frigida posita faciunt eam fervere, Ut dicit Plin. Serpens toto corpore terram tangit, & semper adhærendo terræ incedit. Serpens insuper terram comedit, & de pulvere cibum sumit. Sic vere charissimè multi sunt peccatores qui per avaritiam & ambitionem sunt ferventissimi. Num. 21. & Deu. 8. *Misit Dominus in populum serpentes ignitos.* Toto enim corde & corpore, id est, tota

affectione & occupatione terram & terrena tangunt & diligunt, pulverem bonorum temporalium summe volunt. Esa. 15. *Serpenti pulvis panis ejus.* Et ideo serpentem legitur Dominus maledixisse, dicendo sic Gen. 3. *Super pedes tuos gradieris, & terram comedes cunctis diebus.* Illi igitur sunt ferventes per ambitionem.

F ¶ Item dico quod isti sunt mordentes per detractionem. Lingua enim serpentum est venenosa, ita etiam agitat per violentiam veneni, quod videtur duas linguas habere. Sic vere lingua peccatorum per detractionem venenosa est, & per dupliciter furciosa est Pl. *Acuerunt linguas suas sicut serpentes, venenum aspidum sub labijs eorum.* Illi enim non cessant alios mordere, & ipsos veneno infamiae inficere & nocere. Eccl. 10. *Quemadmodum si mordeat serpens in silentio, sic qui detrahitis proximo in secreto.* Illi igitur sunt mordentes per detractionem.

G ¶ Item dico quod isti sunt savientes perurbationem. Serpens enim provocatus solet acriter indignari, & hominem quandoque invadere & rimari. Quando, n. venenum suum calit, tunc facilliter percutit atque laedit. Sic vere peccator quando venenum suæ iracundiæ in cordis sui visceribus incalescit, ita quandoque furit & in iracundiam ardescit, quod modica occasione alios verbo vel facto percutit & invadit. Pl. *Furor illius secundum similitudinem serpentis.* Et sic figuratur Apo. 9. ubi dicitur quod equi locustarum de ore suo emittent sulphur, ignem & fumum, & cauda eorum erant similes serpentibus. Quia sc. tales sunt superbi sicut equi, de ore suo solent verba sulphurea propter infamationis fœtorem, verba ignea propter iracundiæ furorem, verba fumea propter jactantiam clamorem emittere, ita quod cauda eorum est serpentina, in quantum finis verborum, qui per caudam intelligitur, ad malum dicitur declinare. Deut. 32. *Dentes bestiarum immittam in eos, cum furore trahentium super terram atque serpentium.* Sic igitur dico quod per serpentem intelligitur peccator. Et sic patet quod in scriptura invenitur serpens vitiosus & damnabilis. ¶ Quanto dico **H** quod est serpens venenosus & odibilis, & iste serpens est diabolus, qui dicitur serpens propter malitiam in decipiendo, & propter venenositatem in tentando & suggerendo. Ille est serpens quem Dominus de cœlo projecit. Quia sc. sicut insula Hiberniæ nullum serpentem admittit, sic insula paradisi nullum diabolum recipit, aut ibi stare permittit. Unde Apo. 12. dicitur quod de cœlo projectus est draco ille magnus serpens antiquus, &c. Ille enim serpens qui peccatores in inferno mordebit, & ipsos atrociter devorabit. Unde peccatoribus dicit Dominus Amos. 9. *quod si celaverint se in profundo maris, ibi mandabo serpenti, & mordebit eos.* Et Eccl. 10. dicitur quod homo cum mortuus fuerit, hæreditabit serpentes & vermes: Veruntamen iste serpens finaliter visitabitur, & ad ignem æternum condemnabitur, quia sicut dicitur Apoc. 20. *Angelus qui habebat clavem putei abyssi, apprehendit draconem serpentem antiquum qui est diabolus & satanas, & ligavit eum, clausitque, & signavit super eum.* Illud autem erit in iudicio, quando Christus qui est Angelus testamenti, Luciferum relegabit, & eum in abyssi puteo ligabit. Esa. 27. *Visitabis Dominus super Leviathan serpentem antiquum, &c.* Sic igitur patet quomodo per serpentem potest diabolus, peccator, justus, & Christus intelligi, &c. Vide de Colubro, & in titulis infinitis, ubi plura de serpentibus sunt exempla.

Servare. Nota, quod servare significat rei possessionem, tuitionem & defensionem. Et invenitur in scriptura multiplex servare, videlicet

Servare { Divina protectionis,
Mundana afflictionis,
Humana discretionis,
Æterna damnationis.

Deus enim servat justos ne confundantur. 2. Paral. 9. *Diligite Deus Israel, & vult servare eum in æternum.* Mundus servat bonos ut affligantur. Act. 12. *Petrus autem servabatur in carcere.* Deus servat peccatores ut convertantur. Justo vero servant seiplos ne destruantur. Unde in epistola Judæ: *Vosipso in dilectione servate.* Diabolus servat iniquos ut occidantur, sicut carnifex, qui servat pingue animal & porcum ad occidendum. Job. 21. *In diem perditionis servatur malus, & ad diem furoris ducetur.* ¶ Dicamus ergo breviter & generaliter quod est unum servare divinum, & unum humanum. Servare divinum est illud quo Deus servat justos,

Ipsos { Liberando à tentatione,
Præservando à damnatione,
Collocando in salvatione.

Primo ergo dico quod Deus servat justos, ipsos à tentatione

cccc 2 libe-

liberando. Deus enim est sicut nutrix, quæ servat puerum ne cadat in lutum, ne maculetur. Deus est sicut dives mercator, qui servat bonam pecuniam ne expendatur. Deus est sicut tutor, qui servat pupilli hereditatem ne consumatur. Deus est sicut ductor, qui servat illum quem ducit ne in errorem mittatur. quia proculdubio charissimi Deus est

Nutritor,
Mercator,
Jutorum Tutor,
Ductor.

Et ideo ipsos tanquam suos à peccato servat, & ne perdant hereditatem gratiæ, ipsos custodit benigniter & præservat. Unde 1. Reg. 2. *Pedes sanctorum suorum servabit, & impij in tenebris consuescent, quia non in fortitudine sua roborabitur vir.* Deus igitur servat justos à tentatione liberando. ¶ Secundo dico quod Deus servat justos, à damnatione præservando. Medicus enim qui curam habet de ægro, servat eum à morte & infirmitate, dando ei asperas medicinas. Sic Deus qui curam habet generaliter de omnibus (Sap. 6.) hominem à morte inferni præservat. dum sibi asperas medicinas tribulationum ministrat. Mundi enim tribulationes medicinx sunt, quia secundum Hieronymum, quod creditur esse poena, medicina est. Et ideo Dominus postquam licentiam vulnerandi & depauperandi Job dederat diabolo, legitur sibi dixisse Job 2. *Veruntamen animam ejus serva.* Unde Apocal. 3. *Quoniam servasti verbum patientia mea, & ego servabo te ab hora tentationis.* ¶ Tercio dico quod Deus servat justos, in salvatione collocando. Ille enim qui vult aliquid bene custodire & servare, solet illud in tuto loco ponere & locare. Patet in istis magnis hominibus, qui libenter ponunt thesauros suos in religionibus, & maxime literas suas & privilegia. Sic vere qui vult servare justos. Ideo ponunt justis thesauros suos & cor suum in Deo, qui est vera religio, & isti eos in perpetuum sibi vult reservare, & ideo in tuto loco sc. in paradiso ponit eos. Fructus enim qui bene servantur & custodiuntur, in tuto loco ponuntur. Sic & isti. Unde Esaiæ 49. *Servavi te, & dedi te sœdus populi Dei, ergo in paradiso servat bonos, & bona eorum in paradiso pro eis reservat.* Nota, quod homo meliora & utiliora servat pro amicis, utiliora autem dat extraneis. Sic Deus pro justis servat æterna, peccatoribus servat temporalia & terrena. Ps. *In æternum servabo illi misericordiam meam, & testamentum meum fidele ipsi.* Et sic patet quod est quoddam servare divinum ¶ Adhuc dico quod est unum servare humanum. Et istud est illud quo quis se servat à vitiis & à peccatis, & quo quis servat illa quæ sunt utilia ad salutem. Ille enim qui se vult ab infirmitate servare, solet bonam dietam & bonum regimen, nec non & mandata Medici observare. Sic vere qui ab infirmitate & morte perfecte se servare voluerit, regimen disciplinæ & mandata Dei necessario observabit, juxta illud verbum celestis Medici Matthæi. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Ubi adverte quod ad servandum

Animus requiritur. (Si vis)

Fructus promittitur. (Ad vitam ingredi)

Modus ostenditur. (Serva mandata.)

Homo enim qui bene se vult servare,

Deberet { Habere motum electivum. (Si vis)

{ Habere fructum affectivum. (Vitam)

{ Tenere modum profectivum. (Mandata.)

¶ Igitur habeamus motum seu etiam votum electivum. Si vis inquit, q. d. voluntas requiritur, quia sc. nisi homo velit servare seipsum, impossibile est quod possit servari. Bona enim voluntas & bonus affectus est primum requisitum ad custodiam viri justis. Si vis inquit, q. d. nisi velis, impossibile est. Phreneticus enim vix potest à morte servari, & hoc est, quia non vult nec patitur curari, nec credit infirmari. Sic vere nec homo à morte æterna servatur, qui infirmitate peccati voluntarie delectatur. Voluntas enim interior est necessaria, alioquin cuncta custodia est frustratoria. Eccl. 15. *Si volueris mandata conservare, conservabunt te, & in perpetuum fidem placitam servare. Apposuit tibi Deus aquam & ignem, ad quod volueris porrigere manum. Mors & vita appositæ sunt homini, quod placuerit sibi, dabitur ei.* Si vis ergo. Et nota quod ista dictio semper significat conditionem, quia pro certo multæ conditiones requiruntur ad hoc quod homo debite à peccato servetur. Requiritur enim dilectio. Joan. 14. *Si diligitis me, mandata mea servate.* Requiritur etiam verbi impletio. Joan. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit.* Requiritur insuper mor-

tis evaluatio, quia sicut dicitur Joan. 8. *si quis mandata mea servaverit, mortem non gustabit in æternum.* Et bene dicitur mortis evaluatio, id est, peccati evaluatio. Habeamus igitur charissimi motum electivum. Si vis. Quod est contra multos, qui non volunt à malo servari, imo voluntarie criminibus subjugari. Quia scilicet teste Aug. *Peccatum adeo est voluntarium, quod si voluntarium non est, non est peccatum.* Isti enim sunt similes pueris, qui voluntarie intrant lutum, quamvis sciant quod ibi macolentur, & quamvis exinde à matre sæpius verberentur. Quia proculdubio miser peccator voluntarie currit ad peccatum, quamvis exinde sciat certissime se reportare primo maculam, post tormentum, iste deberet attendere ad illud, scilicet quod finaliter sequitur, & dicere illud Dan. 13. *Si enim hoc egero, mors mihi est.* Non sic ergo, sed servemus nos & habeamus motum ac votum electivum, & firmam voluntatem. Si vis inquit. ¶ Insuper dico quod habeamus fructum affectivum. Vitam inquit. Ad convivium regis invitatus, servat se à puerilibus ne scædetur, servat à sæcibus ne maculetur, & à vanis confortiis ne tardetur. Clericus enim sciens qui sperat aliquam bonam collocationem, sicut bonum beneficium, bene cavet quod habeat processum bonum, & bene servat se ne faciat aliquem excessum: timet enim quod sibi objiceretur quando vacante beneficio ipsum apprehendere niteretur. Cum igitur charissimi nos simus impetrantes & expectantes collationem summi prælati Dei, & cum omnes simus invitati ad illud æternum convivium summi regis, & omnes speremus illud æternum beneficium reportare, & nos in illo dulci convivio recreare, bene debemus servare nos ne ultra quam deceat excedamus, & cavere ut processum bonarum virtutum & operum habeamus, nec non ne scædemur maculis vitiiorum, ne satiæmur grossis cibariis terrenorum, & ne tardemur vanis solatiis mundanorum. Ad vitam inquit ingredi, q. d. ingressus vite æternæ illi promittitur, qui voluntatem Dei servat, & qui à vitiis præservatur. Unde Prov. 7. *Serva mandata mea, & vives.* Igitur videamus fructum affectivum. Ad vitam inquit ingredi.

¶ Denique dico quod necesse est quod teneamus modum directivum seu perfectivum. Serva inquit mandata. Observantia n. mandatorum est proprie modus & regula servandi nosmetipsos. Mandata enim Dei, id est, divina, sunt sicut recepta Medici, quam infirmus debet servare, ut ipse valeat à mortis periculo se liberare & salvare. Sicut n. dicitur Apo. 1. *Beatus qui legit, & qui audit verba prophetia hujus, & qui servat ea, quæ in ea scripta sunt.* Quia sicut dicitur 1. Jo. 2. *Qui servat mandata ejus, in ipso manet.* Et ideo breviter nota quod ista mandata præcipue mādantur servari, vid.

Charitatis,
Castitatis,
Firmitatis,
Puritatis.

Dico observantia charitatis dicitur Eph. 4. *Solliciti servate unitatem in vinculo pacis.* De observantia castitatis dicitur Tob. 3. *Mundam servavi animam meam ab omni concupiscentia.* De mandato firmitatis dicitur Deut. 25. *Quocunque semel egressum est de labiis tuis, observabis.* De observantia puritatis dicitur Gen. 37. *Manus vestras servate innoxias.* Et sic igitur patet quomodo & quæ debemus servare, tenere & complere, ut generaliter dicatur illud Matth. 23. *Omnia quacunque dixerint vobis, facite & servate, ut & sic dicat homo illud Marc. 10. Hac omnia servavi à juventute mea.* Hac igitur de servare & observare sufficiant.

Servire. Servus. Dum servire pertineat ad subditum, serviri vero pertineat ad magistrum, possumus dicere quod generaliter in scriptura inveniuntur quatuor genera servitutis. Inveniuntur enim

Virtuosa,
Vitiiosa,
Gaudiiosa,
Tridiosa.

Prima est servitus perfectorum,
Secunda est servitus peccatorum,
Tercia est servitus beatorum,
Quarta est servitus damnatorum.

¶ Prima est servitus magnæ perfectionis, & ista est qua boni serviunt Deo vel prælato. De qua Luc. 1. *Serviamus Domino in simplicitate & iustitia coram ipso.*

¶ Secunda est servitus vilis conditionis, & ista est servitus vilis

peccati, quia homo servit diabolo vel peccato, de qua Judic. 2. *Fecerunt filij israel malum in conspectu Domini, & servierunt Baalim & Ashtaroth.*

C Tertia est servitus magnæ prælationis, & ista est illa qua beati servant Deo. De qua dicitur quod servire Deo regnare est. De qua potest dici illud 3. Reg. 10. *Beati sunt servi tui qui stant coram te semper.* Et Esa. 65. dicitur, & est verbum Domini loquentis de ipsis damnatis. *Ecce, inquit, servi mei comedent, & vos esuriatis, servi mei bibent, & vos sitietis, servi mei latibunt, & vos contristabimini, servi mei laudabunt præ exultatione, &c.*

D Quarta est servitus duræ damnationis, & ista est illa qua reprobi sunt in inferno subiecti, & ipsis tormentis & demonibus subjugati. De qua Hier. 5. *Servietis ibi (scilicet in Babylone) diis alienis, qui non dabunt vobis requiem die ac nocte.* Generaliter ergo dicamus aliquid de servitute bona & mala, & dicamus quod per servum potest intelligi quilibet perfectus vir, qui scilicet Deo & prælato humiliter obedit & servit. Servus enim dicitur ille qui non est sui juris, sed qui potius est subditus alienæ voluntati, & dicitur servus à serviendo, vel etiam à servando. Illi enim qui in bello capiuntur, cum occidi possint à morte servantur, & ideo servi victorum efficiuntur, & potestati ipsorum subiciuntur. Sic vere charissimi cum Deus nos à morte æterna præservaverit, & in bello crucis acquisierit, iustum est ut ei obediamus, & ut voluntatem nostram voluntati ipsius totaliter supponamus, juxta illud Josue 23. *Timeate Dominum, & servite ei corde perfecto.* Ut & de iustis dicamus live exponamus illud Apoc. 22. *Servi ejus servient ei, & videbunt faciem ejus.*

E Ubi advertit quod ille qui vult esse servus Dei debet habere quatuor, quæ debet habere servus cujuslibet magni viri. Servus enim magni viri debet esse

Ornatus & compositus,
Diligens & expositus,
Discretus & informatus,
Ditatus & præmiatus.

Sic servi Dei

Moraliter disponuntur, quia sunt servi ejus,
Diligenter exponuntur, quia servient ei,
Subtiliter instruuntur, quia videbunt,
Utiliter astringuntur, quia contemplantur faciem ejus.
Primum facit virtutum opulencia dispositiva. Servi.
Secundum operum diligentia expositiva. Servient.
Tertium sensuum vigilantia speculativa. Videbunt.
Quartum bonorum affluentia præmiativa. Faciem ejus.
Primum pertinet ad virtuales dispositionem,
Secundum pertinet ad manuales operationem.
Tertium pertinet ad cordialem speculationem,
Quartum pertinet ad æternalem retributionem.

Dicamus ergo quod isti sunt

Dispositi virtualiter,
Expositi actualiter,
Illustrati cordialiter,
Retributi seu præmiati æternaliter.

Dico ergo, primo quod isti sunt virtualiter dispositi, quia sci. ipsi sunt servi ejus, scil. Dei, qui est omnipotens rex, potens, & metuendus nimis. Ad magnum enim dominum pertinet quod habeat servos dispositos & ornatos & in habitu & in gestu. Unde etiam de Salomone legimus quod *ministri ejus erant ita dispositi & ornati, quod regina Saba super hoc est mirata*, sicut legitur 3. Regum 10. Sic vere charissimi Deus, qui est rex regum & Dominus Dominorum, vult quod servi sui sint in moribus bene dispositi, & gratiis & virtutibus adornati. Servi inquit ejus. Ut etiam de eis intelligatur illud Apocalyp. 7. *Isti sunt qui venerunt ex magna tribulatione, & laverunt stolas suas in sanguine agni, & de albayrunt eas, ideo sunt ante thronum Dei, & serviunt ei die ac nocte.* Et nota quod

Servitor debet esse
Latus,
Lotus,
Erectus,
Accinctus,
Succinctus,
Vestitus,
Humilis & verecundus,
Pavidus & tremebundus.

E Dico pro certo charissimi quod servi Dei debent esse lati
dictio. Berchorij.

per spiritualem jucunditatem. Psalm. *Servus autem tuus latabitur.* Hilaris enim Dominus nunquam diligit servum tristem. Et item viri iusti debent esse lati, & in divinis laudibus occupati. Esa. 65. *Servi mei laudabunt cum exultatione.* Ut sic dicatur illud Genes. 47. *Salus nostra in manu tua est, respiciat tamen nos Dominus noster, & latè serviemus regi.* Item debent esse loti per munditiæ puritatem. Mundus enim Dominus mundam vult habere familiam. Unde illud prædictum Apocalyp. 7. *Laverunt stolas suas, &c.* Luc. 1. *Serviamus illi in sanctitate.* Item debent esse erecti per contemplationis sublimitatem. Homo enim nunquam bene servit, quamdiu est ad terram prostratus, sic nec homo quamdiu ad terram est per affectum inclinatus. Valde enim est Dominus excelsus & altus, quia scilicet ipse dicit quod *cælum sibi sedes est, & terra sibi bethum pedum suorum.* Esaia. 66. Et ideo necesse est quod ille qui servit sibi, sit sursum mentaliter erectus, & ad bona æterna per affectum & desiderium elevatus. Unde Esaia 52. *Ecce intelliget servus meus Jacob, exaltabitur & elevabitur, & sublimis erit valde.* Item debent esse accincti per abstinentiæ parcitatem. Quando enim homo cingitur, venter ejus constriungitur. Nota quod servitores libenter aliqua zona nobili se accingunt. Sic vere charissimi, servi Christi debent zona abstinentiæ se cingere, ventrem suum per parcitatem stringere & arctare. Unde Ecclesiastic. 33. *Onus & virga & cibis asino, panis & disciplina servo cum opere.* Item isti debent esse succincti per promptæ obedientiæ voluntatem. Servitores enim solent vestes suas succingere, ut ad obsequia possint liberius currere & circuire. Sic vere servi Christi debent esse parati ad obediendum, & ad obsequia discurrendum. Ecclesiast. 4. *Qui serviunt ei, obsequentes erunt.* Item isti debent esse vestiti per honestæ apparentiæ venustatem. Non enim decet servitorem esse nudum, ne forte appareat in ipso aliqua turpitudine. Sic vere servi Dei debent per honestam conversationem esse vestiti, & ante intuentium oculos cooperti. Honestas enim omnia solet tegere, & nihil sinit in homine apparere. Unde Proverb. 31. *Omnes domestici ejus vestiti sunt duplicibus.* Unde de quolibet tali servo potest exponi illud Philip. 2. *Formam servi accipiens, in similitudinem domini factus, & habitu inventus ut homo.* Istud totum est hodie contra multos Domini servitores, qui pro certo sunt hodie ita insolentes & impudentes, quod ac si nudi accederent, live incederent, omnes eorum turpitudines sunt omnibus apparentes. Figurati in servis David, quos rex Moab in vituperium David usque ad nates vestibus detruncavit, & eis mediam barbam rasit, sicut dicitur 2. Regum. 10. *Barba in viro prudentiam signat, quæ duas partes habere debet, quia, scilicet, necesse est, quod homo sit prudens in spiritualibus, & temporalibus.* Sed quid? pro certo rex Amon diabolus servos David religiosos & ecclesiasticos hodie dehonestavit, quia pro certo mediam partem barbæ suæ, hoc est dictum, prudentiam & discretiorem spiritualem eis abstulit, alias vero mediam partem, hoc est dictum, prudentiam terrenorum eis dimisit. Vestes vero honestatis eis totaliter truncavit, & nates eis discooperuit, in quantum suarum natium turpitudinem & libidinem omnibus declaravit, ut de talibus servis dicatur hodie illud Esaia. 20. *Ambulavit servus meus Esaias nudus & discalceatus, & discooperit nates suas.* Non sic ergo, sed sint vestiti per honestatem. Item servi Christi debent esse humiles & verecundi per reverentiæ simplicitatem. Ad servum enim pertinet, quod sit verecundus, humilis & reverens. Dan. 13. *Erubuerunt servi vehementer.* Et quod superioribus impendat reverentiam & honorem. Sic vere debent esse ad literam servi Christi. unde Phil. 2. *Semetipsum exinanivit, formam servi accipiens.* Ut sic dicatur illud verbum humilitatis quod dicitur in Psalm. *Servus tuus sum ego, & filius ancillæ tuæ.* Istud est contra multos servitores Christi, qui magis sunt superbi quam alii. Nam hodie sicut abundant in terrenis facultatibus, ita etiam abundant in superbiis & vanitatibus, unde Prov. 30. dicitur, quod *per tria movetur terra, & sequitur. Per servum cum regnaverit.* Servus enim superbus dicetur, qui proprio Domino dedignatur servire, nec vocatus insuper respondere. Tales sunt mali ecclesiastici, qui pro certo Domino suo proprio Christo servire dedignantur. Patet in canonicis, qui intrant ad ecclesias ad recipiendum, & non ad serviendum. De talibus superbis loquitur Job. 39. *Nunquid volet rhinoceros servare tibi, aut morabitur ad præsepe tuum?* q. d. quod non. Rhinoceros enim, id est, unicornis qui nulla arte domatur, à virgine tamen decipitur in cuius gremium inclinatur, signat tales cornutos & superbos, qui libenter in mulierum gremiis inclinantur, nunquam tamen

per obedientiam domantur, nec ad præsepe Christi, id est, ad divinum officium morantur, quinimo sibi servire præ arrogantiā dedignantur. Quod potissime apparet de multis fatuis nobilibus, qui in religione vel Ecclesia positi nolunt facere officia consueta, dicentes illud Joan. 8. *Filij Abrabæ sumus, & non servimus unquam.* Et de eis potest Dominus dicere illud Job. 19. *Servum meum vocavi, & non respondit mihi, ore proprio deprecabar eum, &c.* Non sic charissimi, sed sint humiles & verecundi per simplicitatem. unde Jud. 8. *In spiritu contrito & humiliato serviens illi.* ¶ Item dico, quod isti debent esse pavidī & tremebundī per divini timoris dubietatem. Servus enim semper debet esse pavens & timidus, ne forte faciat quod displiceat Domino suo. Sic servi Christi sicut dicitur in Ps. *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore.* Et sic charissimi dico, quod servi Christi debent habere prædictas octo conditiones, & sic erunt virtualiter dispositi. Servi inquit ejus, quod est primum autoritatis Gen. 44. *Omnes servi sumus domini nostri.* ¶ Secundo dico, quod illi qui volunt esse proprie servi Christi debent actualiter esse expositi, quod ostenditur cum dicitur, *Servient ei.* Servus enim debet esse diligens & attentus ad serviendum magistro suo, & expositus & paratus, & sic isti serviunt ei. Servi enim officium est servire, qui alias servus proprie non diceretur, si servire non dignaretur. Et ideo servi Christi debent esse seduli in serviendo, & in laborem poenitentiae sustinendo, juxta illud Apostoli 1. Cor. 9. *Castigo corpus meum, & in servitutem redigo, ne forte cum alijs prædicaverim ipse reprobus efficiar.* Et domino etiam per bona opera ministrando 1. Reg. 7. *Præparate corda vestra Domino, & servite illi soli.* Et bene dicit illi soli, quia pro certo illi qui soli Deo sunt dedicati, & qui ejus patrocinio & patrimonio sunt ditati, debent in ejus servicio esse solummodo occupati. Unius enim materiae unica est forma, unius servi unus debet esse Dominus, unius ministri unus debet esse prælatus. Ideo cuilibet servitori Christi dicitur Deut. 6. *Dominum Deum tuum timebis, illi soli servies.* Quod est contra multos servitores Christi, qui quamvis in Ecclesia Deo soli sunt dedicati, mundi tamen negotiis sunt communiter occupati, cum tamen dicat Dominus Luc. 16. *quod nemo potest duobus dominis servire &c.* Istud patet de clericis beneficiatis & prælatis, & aliis, qui curias principum frequentantes, magis serviunt regibus quam Deo, vel cœli civibus. Et tamen istis loquitur scriptura 1. Cor. 6. *Prelio empti estis magna, ac si diceret.* ¶ Ideo nolite fieri servi hominum. Unde nota, quod isti non habent unum dominum, imo multos. Serviunt enim

Delitiis corporalibus;
Divitiis temporalibus;
Blanditiis foeminalibus;
Principibus secularibus;
Daemonibus spiritualibus.

Quod enim isti serviant delitiis corporalibus, scilicet, potibus atque cibis, patet ad Romanos. 16. ubi dicitur: *Dominum non serviunt, sed suo ventri.* Item quod serviant temporalibus divitiis, patet per illum, qui dicit, quod largus expendit divitias ut Dominus, avarus autem custodit eas ut servus; unde ad Gal. 4. *Rursum convertimini ad infirma & egena mundi elementa, quibus denuo servire vultis.* Et Rom. 1. dicitur, quod servierunt creatura potius quam creatori. Item quod isti serviant foeminalibus blanditiis, patet Ose. 12. ubi dicitur *Servivit Israel in uxorem.* Et de luxurioso dicitur ad Rom. 6. *Exhibuistis membra vestra servire immunditie.* Item quod isti serviant secularibus negotiis, patet Jud. 3. ubi dicitur: *Malius est ut viventes serviamus Nabuchodonosor regi magno, sicut sunt illi qui dimittunt servire Ecclesiis suis propter servitium regum.* Item quod isti serviant spiritualibus nequitias, patet Jud. 10. *Servierunt idolis Baalim & Astaroth.* Et breviter isti videntur servire daemonibus dum suis suggestionibus obediunt, juxta illud 2. Pet. 2. *A quo quis superatus est, hujus & servus est.* Videntur etiam servire vitiis, in quantum ipsa implent & perficiunt, juxta illud: *Omni qui facit peccatum, servus est peccati* Jo. 8. Non sic charissimi, sed serviamus ei, scilicet Deo Hier. 20. *Servient Domino Deo suo, & David regi suo.* ¶ Tertio dico, quod illi qui volunt esse servi Christi, debent esse cordialiter illustrati, quod ostenditur cum dicitur, *Vident.* Servus enim qui non potest videre bene, nunquam potest bene servire. Et ideo de servo dicitur Luc. 12. *Beatus ille servus quem cum veneris Dominus ejus inveneris vigilantem.* Quia proculdubio charissimi, servus Dei debet videri esse per discretionem, &

vigilans per considerationem, & per utilium meditationem. Vident inquit Apo. 3. *Collyrio unge oculos ut videas.* Ideo istam discretionem petebat David in Psalm. dicens: *Servus tuus sum ego domini intellectum.* q. d. intellectus & discretio est necessaria servo Dei, Es. 52. *Ecce intelliget servus meus Jacob.* Quia pro certo charissimi sicut dicitur Pr. 17. *Servus sapiens dominabitur filiis stultis.* Servus n. sapiens est homo justus, filius vero stultus est diabolus, cui pro certo servus sapiens damnatur, quando sibi obvians suis tentationibus contrariatur Eccl. 15. *Servo sensato liberi serviunt.* Veleriam per liberos possunt intelligi seculares, qui pro certo servis sensatis, id est, viris justis & religiosis serviunt, quando sensatos eos conspiciunt, juxta illud Eccl. 7. *Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua.* Advertendum tamen quod dicit Dominus Luc. 12. quod ille servus qui cognoverit voluntatem Domini sui, & non fecerit eam, plagis multis debet vapulare. Quia proculdubio multi sunt hodie servi Dei qui bene sunt prudentes & discreti, & bene sciunt quid oportet facere, & quid cavere, sed pro certo Dei voluntatem nunquam faciunt, nec ad aliquod bonum manum ponunt, & ideo finaliter plagis aeternae miseriae se exponunt. Quod bene figuratur in servo pigro, qui negotiari noluit in talento, sed illud in terram abscondit, & ideo audire meruit: *Servum inutilem ejcite, & in tenebras exteriores projcite,* sicut dicitur Matth. 25. Quia pro certo ille in tenebras exteriores, id est, in infernum proicitur, qui talentum scientiae vel prudentiae sibi concessum, in terra, id est, in terrenis negotiis fodere & expendere nititur, & exinde vitam aeternam per virtutes & bona opera non lucratur. Non sic ergo charissimi, sed sint cordialiter illustrati. ¶ Quarto dico quod illi qui sunt servi Dei, erunt supernaliter præmiati. Faciem ejus inquit: *Facies enim Dei est gloria aeterna, quia visio est tota merces.* Istam igitur servi ejus pro præmio videbunt quando coelestem gloriam obtinebunt, dicentes ipsi Deo illud Hest. 14. *Valde enim admirabilis es Domine, & facies tua plena est gratiarum.* Ut de tali præmio servorum dicatur illud Esaie. 14. *Et tu Israel servus meus quem elegi, semen Abraham amici mei, in quo apprehendi te ab extremis terrae, & à longinquis vocavi te, & dixi tibi, servus meus es tu, elegi te &c.* Quilibet enim beatus dicitur videns Deum qui ab extremis terrarum, id est, ab ista mortali vita sursum vocatur, ubi à Deo perpetuo præmiatur. Sic igitur patet charissimi, quomodo servi Dei debent præmiari supernaliter, debent doceri cordialiter, debent moveri actualiter, debent ornari virtualiter. Bene ergo dictum est. *Servi ejus & servient ei, & faciem ejus videbunt.* Et hoc de bonis servitoribus sufficit.

¶ Sed adhuc dico, quod servitus accipitur in malo. Et sic per servum intelligitur peccator. Homo enim eo ipso quod peccat, subiicit se servituti diaboli, & peccatis; quia sicut dicitur Joan. 8. *Qui facit peccatum, servus est peccati.* Et illud prædictum 2. Pet. 2. *A quo quis superatus est, ejus servus efficitur.* Et ideo breviter dico, quod peccator est Servus

Obliviosus;
Tadiosus;
Præsumptuosus;
Luxuriosus;
Perniciosus;
Maliciosus;

Est dico peccator servus obliviosus. Obliviscitur enim ea quae pertinent ad salutem, ac ignorat Domini voluntatem Jo. 15. *Servus nescit quid facit Dominus.* Unde de servo qui oblivioni dederat, quod Dominus suus redire deberet, dicitur Luc. 12. *Veniet Dominus servi illius die qua non sperat, & hora qua nescit, & dividet eum, patremque ejus ponet cum infidelibus.* Est etiam peccator servus desidiosus, id est, piger. Unde iste est ille qui pro desidiosa operari noluit in talento Matth. 25. Ideo à Domino legitur abdivisse: *Serve male & piger, sciebas, quod homo durus sum &c.* Peccator enim piger est ad omne bonum faciendum Job. 7. *Servus desiderat umbram.* Unde de malo servo dicitur Eccl. 23. *Servum inclinant operationes assidua.* Sequitur: *Mitte illum operationem, ne vacet.* Multa enim mala docuit otiositas. Et ibidem: *Operatur disciplinam, & querit requiescere, laxa manus illi, & querit libertatem.* Item peccator est præsumptuosus, quia, scilicet, indignatur servire Deo suo vel prælato. Hierem. 2. *Locusus sum tibi in abundantia tua, dixisti, non serviam: & Job. 14. Servum meum vocavi, & non respondit mihi.* Item peccator est servus luxuriosus Roman. 7. *Carne servio legi peccati.* Item est servus perniciosus, id est, iniquus & ingratus. Unde figurat

puratur in illo (Matth. 18.) qui veniam à Domino suo obtinuit, & tamen conservi sui misereri noluit, & ideo in carcere positus fuit. *Serve*, inquit, nequam, nonne & te oportuit conservi tui misereri, si- cut & ego misertus tui sum? ut habetur ibidem. Item est servus mali- tiosus, de quo Eccl. 23. *Servo malevolo tortura, & compedes*. Item est servus prodiciosus, qui, scilicet, fidelitatem non servat domino, imo per peccatum se jungit diabolo sui domini inimico 3. Reg. 21. *Tenderunt ei insidias servi sui, & interfecerunt eum*. Item est servus furiosus, & ebriosus, unde Luc. 12. *Quod si dixerit servus ille, moram facit dominus meus, & coeperit comedere, & bibere, & percutere famili- am, veniet dominus ejus hora qua nescit, & partem ejus ponet cum infidelibus*. Et sic igitur pater, quomodo peccator subicitur criminum servituti, & quomodo comparatur in scriptura multipliciter ma- lo servo. Et ideo breviter de peccatore dicitur Th. 1. *Migravit lu- das propter afflictionem, & multitudinem servitutis, habitavit inter gen- tes, nec invenit requiem*. Quia pro certo peccator nunquam potest proprie requiescere quamdiu subiectus est servituti peccati: semper enim spinis remorsus conscientie pungitur, & semper à magistro suo diabolo de peccato in peccatum discurre compellitur, multis etiam flagellis, & tribulationibus subjugatur, Psalm. *Multa flagella peccatoris &c.* Unde de tali servitute dicitur, Hier. 5. & 16. *Servietis ibi dijs alienis, qui non dabunt vobis requiem die ac nocte*. Hoc igitur de servitute sufficit tam in bono significato quam in malo.

Sex. Nota breviter eum senarius sit numerus perfectus, di- versimode significat in scriptura. Unde breviter dico, quod iste numerus Sex, signat statum

- Mortalis conditionis,
- Moralis perfectionis,
- Pœnalis afflictionis,
- Finalis salvationis,
- Lethalis corruptionis.

¶ Dico primo, quod senarius signat mortalem conditionem, vi- delicet statum vite presentis. Iste enim est status laboris, & do- loris, figuratus in sex annis quibus servire servum emptitium oportebat, figuratus in sex annis, quibus seminare decebat, figu- ratus in sex diebus quibus operari licebat, figuratus etiam in sex diebus, quorum curriculo civitas Hiericho corruerat. De sex annis servitutis dicitur Exod. 21. *Si emeris servum Hebraum, sex annis serviet tibi, & septimo egredietur liber*. De sex annis seminati- onis dicitur Exod. 23. *Sex annis seminabis terram tuam, & in septimo cessabis seminare, & metere*. De sex diebus operationis dicitur Exo. 23. *Sex diebus operaberis, & Luc. 13. Sex dies sunt quibus operari oportet*. De sex vero diebus destructionis Hiericho dicitur Josua 6. *Cir- cuit, inquit, urbem &c.* Sequitur: *Sic facitis sex diebus*. Et dicitur ibi dem, quod tandem muri Hiericho corruerunt. Et iste senarius charis- simi signat vitam presentem, quæ per sex mundi ætates usque ad mortem discurret, & tandem in septimâ cum mortuis requie- scit. In isto enim senario diversis servitutibus subjugamur. In isto senario gratiis, & virtutibus seminamur. In isto senario va- tiis operibus occupamur. In isto senario more civitatis Hie- rico à nostris hostibus impugnamur, & tandem muris corporis cadentibus per mortem destruitur & cessatur. Christus enim sexta hora mortuus est; sicut dicitur Luc. 23. & Joan. 19. Ad deno- tandum, quod in isto senario statutum est hominibus semel mori. Igitur significat iste numerus conditionem mortalem. ¶ Secun- do dico, quod significat perfectionem moralem. Unde per nu- merum senarium possunt intelligi opera pietatis corporalia, quæ continentur in isto versu: *Visto, potio, cibo, recolligo, vestio, con- do*. Et etiam sex opera spiritualia, quæ similiter in hoc versiculo continentur: *Instrue, castiga, solare, remitte, fer, ora*. Iste enim sena- rius est numerus perfectionis. Flos enim lilii sex habet follicu- los. Lapis pretiosus qui dicitur Iris, sex habet angulos. Leona cum primo parit sex habet catulos. Quia pro certo charissimi vir perfectus vel etiam anima sancta debet istos sex folliculos producere, in istos sex angulos se dividere, istos sex catulos ge- nerare atque parere, dicens illud Genes. 30. *Mecum erit maritus meus, eo quod genuerim ei sex filios*. Iste senarius figuratur in sex cala- mis, & in sex brachiis candelabri per quod tabernaculum illu- minabatur Exod. 25. *Sex calami egredientur de lateribus candelabri*. Figuratus fuit in sex alis quibus Seraphin volare dicebantur, Ela. 6. *Seraphin stabant super illud, sex ala &c.* Figuratus insuper fuit in sex gradibus, quibus ad thronum Salomonis ascendebar, 2. Par. 9. *Fecit & sex gradus, quibus ascendebar ad solium*. Figuratus nihilominus in sex hydris lapideis, in quibus aqua in vinum in

nuptiis à Domino transmutabatur Joan. 2. *Erant ibi lapidee hy- drie sex posite &c.* Quia proculdubio sancti viri qui debent esse

- Candelabrum lucentes per honestatem,
- Seraphin ardentes per charitatem,
- Sicut Salomon pacifici per vitæ tranquillitatem,
- Sponsi nuptias facientes per spirituales iucundi- tatem.

Debent habere sex opera pietatis, quia pro certo ista sunt sex brachia quibus pauperes amplexamur. Ista sunt sex alæ quibus in celum elevamur. Ista sunt sex gradus quibus ad solium æter- nitatis sublimamur. Ista sunt sex hydræ in quibus aqua tri- bulationis in vinum consolationis mutata, in paradisi nuptiis consolamur. Et sic ergo dico, quod iste numerus significat per- fectionem moralem.

¶ Tertio dico, quod iste numerus signat afflictionem pœna- lem. Cunctæ enim miseriæ hominis in quodam senario conti- nentur, quia, scilicet,

- Labor,
- Dolor,
- Timor,
- Casus,
- Infirmetas,
- Mors.

Quicquid patitur homo aut est

Et de hoc senario dicitur Job 3. *In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanger te malum*. Quia pro certo ut communiter illi qui hic istis sex tribulationibus affliguntur, septima tribulatione, id est, morte æterna non tanguntur.

¶ Quarto dico, quod iste numerus significat salvationem finalem. Sex enim sunt quæ constituunt gloriam paradisi, sci- licet,

- Perfecta dilectio,
- Clara cognitio,
- Æterna duratio,
- Grata associatio,
- Corporis glorificatio,
- Immortalis incorruptio.

Et ideo isti videntur esse sex dies, quibus gloria Domini obum- bravit montem Sion, de quo dicitur Exod. 24. *Habitavit gloria Domini super synai, tegente eum nube sex diebus*.

¶ Quinto dico, quod iste numerus signat corruptionem le- thalem, quia, scilicet, per senarium potest intelligi multitudo peccatorum, vel etiam vitiorum: Iste enim numerus non attingit ad septenarium virtutum, & donorum. Et ideo dicitur Proverbiorum 6. *Sex sunt quæ edidit Deus &c.* Et hæc de Senario sufficiant.

Siccitas. Siccare. Nota, quod siccitas est quedam passiva qualitas contractiva, mor- tificata, & de circumferentiâ ad centrum habens motum, & potest significare in bono, & in malo. Et ideo nota, quod Siccitas significat

- Ætatis antiquitatem,
- Pœnitentiæ aduersitatem,
- Abstinentiæ tenuitatem,
- Virtutum vacuitatem,
- Divitiarum sterilitatem,
- Tormentorum pœnalitatem.

¶ Prima est siccitas naturalis. Ista est enim qua consumptio humido radicali corpus humanum in senectute siccatur, de qua Ezech. 38. *Erant, inquit, ossa multa super faciem terra, sicque ve- hementer*.

¶ Secundo est siccitas virtualis, scilicet siccitas pœnitentiæ, quæ scilicet siccatur, & attenuat superfluitatem omnium vitio- rum. Ista est enim sicut sal, quod primo carnem remollit, dein- de ipsam siccatur, & consumit. Quia, scilicet, pœnitentia remollit hominem per pœnitentiam & compunctionem, & tandem de- siccatur eum per omnium superfluatorum absterfionem, de qua E- xod. 14. *Ingressi sunt filij Israel per medium marii sicc.* Pœnitentia enim est vestis Christi, quæ tacta sonatus est fons sanguinis mulieris, sicut dicitur Mar. 5. Quia vere tunc sanguis peccati, & immunda de- lectatio siccatur, quando vestis Christi, quæ est pœnitentia, tan- gitur, & habetur Psalm. *Abierunt in sicco flumina*.

¶ Tertia est siccitas corporalis, & ista est siccitas abstinentiæ, quæ, scilicet, facit hominem macidum atque siccum. Cinna-

monum enim siccum magis valet quam humidum, sic plus valet homo abstinens, quam delictis se humectans Hier. 51. *Desertum faciam mare ejus, & siccabo venam ejus.*

E ¶ Quarta est siccitas eriminalis. Peccator enim dicitur siccus, in quantum humore gratiae vacuatur. Ardor enim tentationis, & peccati tantus est, quod rigorem virtutum, & gratiarum statim desiccet. Unde de peccatore dicit diabolus illud Esa. 27. *In vestigio enim pedis mei ego siccavi omnes rivos aggerum.* Virga enim siccata facilis est ad frangendum, inhabilis ad fructificandum, apta est ad comburendum. Brachium etiam siccum, & paralyticum quamvis à corde aliquantulum nutriatur, nihil tamen amplius operatur. Sic vere peccator facillime frangitur per peccatum, nunquam tamen à corde vel à radice, scilicet, ab ipso Deo per gratiam vegetatur, & ideo nunquam potest bonorum operum fructu fecundari, nec aliquid virtutis operari Zachar. 11. *Brachium ejus dextrum ariditate siccabitur, & oculus ejus dexter tenebescens obscurabitur.*

F ¶ Quinta est siccitas temporalis, quia, scilicet, fortuna temporaliter aliquando siccatur in uno homine mundanam prosperitatem, & aliquando facit eam in alio revirescere. Fortuna enim facit de hominibus sicut natura de ardoribus, alios enim facit per prosperitatem virescere, alios autem per paupertatem arefcere. Unde de ipsa potest dici illud Ezech. 17. *Humiliavi lignum sublime, & exaltavi lignum humile, & siccavi viride, & frondere feci lignum aridum.*

G ¶ Sexta vero siccitas est aeternalis, & infernalis, & ista est illa, qua impli in inferno cremantur, & qua à cunctis bonis naturalibus, & temporalibus siccantur Eccles. 40. *Substantia impiorum quasi fluvius siccabitur.* unde Apoc. 16. *Sextus angelus effudit phialam suam in Euphratem, id est, in peccatorem, & ipsam ab omni bono desiccavit* Esaia. 19. *Desolabitur fluvius, & siccabitur.* Sic igitur patet quomodo sex sunt genera siccitatis, & de Siccare sufficit.

A Sicut. Cum ista dictio sicut semper denotet similitudinem, conformitatem, & aequalitatem, possumus dicere, quod secundum quod diversa sunt genera personarum, quae diversis rebus assimilantur & conformantur, secundum hoc possumus invenire diversa sicut, id est, diversa genera similitudinum. Notemus ergo, quod istud adverbium Sicut, designat similitudinem

Virtuosam, & laudabilem,
Gloriosam & mirabilem,
Viciosam & damnabilem,
Tardiosam, & tristabilem.

Prima pertinet ad gratiae professores,
Secunda pertinet ad criminum executores,
Tertia pertinet ad gloriae possessores,
Quarta pertinet ad inferi habitatores.

B ¶ Dicamus primo aliquid de sicut, id est, de similitudine perfectorum, quia, scilicet, iusti se debent conformare Deo, angelis, sanctis & bonis personis aliis, & praelatis, juxta illud Apostoli 1. ad Cor. 7. *Volo omnes esse sicut meipsum.* Sicut enim mare conformatur se lunae, & solisequium se conformat soli, ita quod sicut luna, & sol superius moventur, & disponuntur, sic mare, & solisequium inferius reguntur, & regulantur, quia generaliter omne inferius appetit esse sicut suum superius; sic vere nos qui sumus hic inferius in lacrymarum valle, qui ad modum maris fluimus, & refluimus, & nunquam in eodem statu manemus, & qui more solisequii solem iustitiae Christum per spem sequimur, & nos ad ipsum per desiderium inclinamus, debemus nostris superioribus per imitationem assimilari, & soli, & lunae, id est, Deo & sanctis conformari, & sicut se habuerunt, sic & nos debemus moraliter, & virtualiter ordinare Mar. 6. *Sufficit discipulo, quod sit sicut magister ejus, quasi dicat, Sicut filius imitatur patrem, discipulus magistrum atque doctorem, sic homo debet imitari suum creatorem, & quemlibet boni exempli datorem, & collatorem, juxta illud ad Ephes. 5. *Estote imitatores Dei, sicut charissimi.* Ut sic de tali conformitate exponatur illud quod de angelo dicitur, qui apparuit mulieribus Matt. 28. *Erat autem aspectus ejus sicut fulgur, & vestimenta ejus candida sicut nix.* Ubi ostenditur, quod nos debemus esse similes Deo, & sanctis in quatuor, videlicet,*

In Sensu claritate,
Cordis charitate,
Morum honestate,
Carnis puritate.

Primum probat splendor limpidus. Aspectus ejus;
Secundum ardor fervidus. Sicut fulgur,
Tertium pudor nitidus. Vestimenta,
Quartum candor floridus. Sicut nix.

C ¶ Igitur dico, quod debemus esse sicut sancti in sensu splendore, quod ostenditur cum dicitur, Aspectus ejus, quod idem est, quod oculorum visus. Iustus enim debent esse sicut lynx, cujus aspectus transcendit parietem, quia, scilicet, aspectus discretionis & cognitionis nostrae debet penetrare usque ad intimam, & profundam, non enim debet esse contentus cognitione istorum exteriorum temporalium, sed ut etiam penetret usque ad profundum spiritualium, & aeternalium; unde Ezech. 1. *Similitudo animalium, & aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum.* Sequitur: *Statura quoque erat in rotis, & aspectus horribilis, & totum corpus plenum oculis in circuitu.* Ut de tali representatione dicatur illud Matth. 17. *Resplenduit facies ejus sicut sol.* Et istud est contra illos quorum aspectus non est sicut sol per discretionem, quia, scilicet, magis delectantur aspicere exteriora temporalia quam aeternalia, magis sunt discreti in temporalibus quam spiritualibus. Similes enim sunt noctuae, cujus aspectus est magis acutior de nocte quam de die. Non sic ergo sed simus similes Deo in sensu splendore.

D ¶ Deinde dico, quod debemus esse similes Deo, & sanctis in cordis ardore. Sicut fulgur inquit. Fulgur est quid ardentissimum, ita quod quicquid tangit, inflamat & urit. Sic nos debemus ita per charitatem esse flammei, quod nos, & alios in Dei amorem inflammando videamur esse fulgurei. Sicut fulgur inquit Matthaei. 14. *Sicut fulgur exit ab oriente, & apparet in occidente, sic erit adventus filii hominis, juxta illud Eph. 5. *Ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit vos. & illud Matth. 22. *Diliges proximum tuum, sicut & teipsum. &c.***

Tamen de fulgure vide supra si est aliquid in litera F. Simus igitur Deo conformes in cordis fervore. ¶ Denique dico, quod debemus esse sibi similes in morum decore. Vestimenta inquit. Per vestimenta enim quae tegunt omnia pudenda, & pudibunda, intelligitur honestas, gestus, actus & habitus exteriores, quae sicut exteriora quadam indumenta visibus hominum exponuntur, & ab ipsis omnia turpia si quis in corde latitant, occultantur, sicut chamæleon, qui in pellis coloribus omnibus rebus circumjacentibus se conformat. Sic nos debemus in moribus exterioribus omnibus bonis personis, & adjacentibus conformari. Vestimenta inquit Matth. 17. *Vestimenta ejus facta sunt alba sicut nix.* & Gen. 29 dicitur, quod Isaac sensit vestimentorum Iacob fragrantiam dixit: *Ecce odor filii mei sicut odor agri pleni, cui benedixit dominus.* In ista autem exteriori conversatione potissime debent apparere quatuor spirituales virtutes, scilicet,

Humilitas in obediendo,
Stabilitas in sustinendo,
Sublimitas in contemplando,
Liberalitas in erogando.

E Dico, quod ibi debet esse obedientia, quia, scilicet, ipse debet conformare voluntatem suam voluntati Dei, & praelati, & dicere illud Mar. 26. *Verumtamen non sicut ego, sed sicut tu vis.* Item dico, quod ibi debet esse patientia Esa. 53. *Sicut ovis ad occisionem ductus est.* & Matth. 10. *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum &c.* Item ibi debet esse contemplationis eminentia. unde Esaia. 53. *Ascendet sicut radix de terra siccanti.* Item ibi debet esse compassionis misericordia Luc. 6. *Estote misericordes, sicut & pater vester misericors est.* Igitur simus Deo similes in morum decore. ¶ Insuper dico, quod debemus esse Deo, & sanctis conformes in carnis candore seu pudore. Sicut nix inquit. Nix enim quae est candidissima, castitatem designat, in qua nos debemus quantum possumus sanctis hominibus similari. Marc. 9. *Vestimenta ejus facta sunt candida sicut nix, ut sic imitetur illum, qui dat nivem sicut lanam, nebulam sicut cinerem, &c.* Sic igitur patet, quomodo sicut denotat conformitatem vel similitudinem quam gerunt perfecti.

F ¶ Secundo dico principaliter, quod sicut quandoque denotat similitudinem quam habent imperfecti, hoc est dictum, peccatores. Et circa hoc breviter nota, quod isti dicuntur esse Sicut

Ignis, propter Fervorem crudelitatis,
Aqua, propter Algorem tepiditatis,
Cera, propter Fluorem carnalitatis,
Ovis, propter Errorem simplicitatis.

Locusta, propter Ardorem voracitatis,
Vacca, propter Fervorem fatuitatis,
Umbra, propter Horrorem obscuritatis.

Dico primo, quod peccatores sunt sicut ignis qui comburit sylvam, & hoc propter crudelitatem. Ideo Psal. *Sicut ignis qui comburit sylvam, & sicut flamma comburens montes.* Item sunt sicut aqua per repiditatem Psal. *Sicut aqua effusus sum, & dispersa sunt omnia ossa mea.* Item sunt sicut cera quæ fuit per carnalitem. Unde Psal. *Super cera quæ fuit auferentur, super cecidit ignis, & non viderunt solem.* Item sunt sicut ovis per simplicitatem Psal. *Erravi sicut ovis quæ perijt.* Item sunt sicut locusta per voracitatem Psal. *Excussus sum sicut locusta &c.* Item sunt sicut vacca propter fatuitatem Osee 4. *Sicut vacca lasciviens &c.* Item sunt sicut umbra per obscuritatem, vel etiam debilitatem & instabilitatem. Unde in Psal. *Sicut umbra cum declinat, ablatum sum.* Istud igitur sicut denotat, si-
H militudinem quam gerunt imperfecti. ¶ Tertio dico principaliter, quod sicut denotat similitudinem quam gerunt beati, & sic dico, quod beati sunt sicut

Sol, propter Splendorem inobfuscabilem,
Angelus, propter Vigorem indefectibilem,
Deus, propter Honorem inestimabilem.

Isti enim habent æternum splendorem Matth. 13. *Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum.* Item isti habent æternum vigorem, quia, scilicet, sunt sicut angeli immortales Marc. 12. *In regno illo non nubent neque nubentur, sed sicut angeli Dei sunt.* Item habent supernum honorem, quia, scilicet, sicut isti homines sunt, & ipse Deus est homo. Unde 1. Joan. 4. *Fiduciam habeamus in die iudicii, quia sicut ipse est, & nos sumus.* Et sic dico, quod sicut denotat similitudinem quam gerunt beati. ¶ Quarto dico, quod sicut denotat conformitatem quam gerunt damnati. Et sic dico, quod isti sunt, Sicut

Fulgur igne inflammari,
Oves à lupis devorati,
Greges valde dissipati.

Sunt dico sicut fulgur quod semper inflammatur Luc. 10. *Videbam Satanam sicut fulgur de celo cadentem.* Item sunt sicut oves quæ à lupis devorantur Psal. *Sicut oves in inferno positi sunt, mors depascet eos.* Item sunt sicut greges qui valde dissipantur Mat. 9. *Erant vexati & iacentes sicut oves non habentes pastorem.* Hoc igitur de Sicut sufficit. Vide in tit. de Quasi. de Secundum, de Velut, de Ut, de Tanquam, & infra de Similitudine &c.

A Signum. Signare. Cum signum dicatur omne illud quod est alicujus rei futuræ vel occultæ significativum, possumus dicere, quod qualibet virtus potest alicqualiter dici signum. Signat enim signum, quod gratia latet interius, & quod gloria venit finaliter & postarius. Virtus enim signum est gratiæ, & gratia est archa futuræ gloriæ. Deus enim signat suos gratiis & virtutibus, ut esse sui ab omnibus cognoscantur, & ne ab aliis, scilicet, à demonibus infestentur. Nam sicut vexillum regium ante domum ponitur, in signum quod ipsa est in salvaguardia & protectione regis, sic Deus signa diversarum virtutum in suis ponit, ad ostendendum quod ipsos suos reputat, & in sui tuitione reponit. Breviter igitur notabo quod tam in bono, quam in malo significato invenio primo, scilicet, Signum

Redemptionis,
Defensionis,
Perfectionis,
Infectionis,
Damnationis,
Salvationis.

Signum redemptionis est Christi incarnatio, de quo Esaia 7. *Peteri tibi signum à Domino Deo tuo: sequitur: Propter hoc dabit dominus ipse vobis signum. Ecce virgo concipiet & pariet filium &c.* Signum defensionis est crucis elevatio, de quo Esaia 5. *Levabis Dominus signum in nationes.* Signum perfectionis est virtutum decoratio, de quo Ecclesiastic. 45. *Corona aurea super mitram ejus expressa signo sanctitatis, gloria honoris, & opus fortitudinis.* Signum infectionis est culparum maculatio, quia, scilicet, peccata sunt quedam signa, quibus diabolus ita signat homines, quod facilliter ab aliis cognoscuntur, de quo Ezech. 16. *In cunctis plateis ad omne caput via signa adificasti prostitutionis tue, & loquitur animæ peccatrici.* Signum damnationis est tormentorum flagellatio, de quo Thren. 3. *Posuit me quasi signum ad sagittam.* Signum salvationis est pramiorum cumulatio, de quo Apocalyp. 12. *Signum magnum apparuit*

in celo, mulier amicta sole, & luna sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum duodecim. Mulier enim ista, est anima beata, quæ sole, id est, immortalis claritate regitur, & quæ lunam, id est, fluxibilem mortalitatem calcatur, & quæ duodecim stellis, id est, duodecim cæli gaudiis coronatur. Illis igitur duobus omissis, dicamus aliquid de quatuor generibus primorum signorum.

¶ Dicamus igitur primo aliquid de signo incarnationis Christi. Christi enim incarnatio fuit unum valde mirabile signum, nullus enim potuit ipsum facere nisi Deus, juxta illud Jo. 3. *Nemo potest hac signa facere quæ tu facis, nisi Deus fuerit cum eo.* Unde possumus notare, quod in Christi incarnatione fuerunt quatuor notabilia signa, quia, scilicet

Stabilitas fuit Immutata,
Virginitas fuit Imprægnata,
Severitas fuit temperata,
Sublimitas fuit inclinata.

¶ Dico quod fuit immutata Dei stabilitas. Quodam enim modo fuit immutatus ille qui est immutabilis & æternus, quando de immortalis factus est mortalis. Et istud est illud signum quod facit Moyses coram Pharaone, quando virgam suam projecit in terram, & mutata est in draconem, sicut dicitur Exod. 5. Quia vere Moyses, id est, Deus pater volens coram Pharaone, id est, coram humano genere sicut jocularis mirabilis facere signa sua, virgam suam, id est, filium suum benedictum, qui virga est virtutis Dei, projecit in terram, id est, in beatam virginem, ubi per carnis assumptionem in serpenterem, id est, in similitudinem carnis peccati fuit mutatus, & in hominem transformatus. Fuit igitur immutata Dei stabilitas. ¶ Deinde dico, quod fuit mirabile signum, quia fuit imprægnata matris virginitas. Et sic figurata fuit in virga Aaron, quæ sicca floruit, & flores & fructus produxit, sicut dicitur Nu. 17. Unde ibidem dicitur *Refer virgam Aaron in tabernaculum testimonij, ut servetur in signum.* Virga enim ista de radice Jesse, id est, beata virgo quamvis sicca sine carnalitatis humore semper fuerit per virginitatem, florem tamen & fructum, id est, ipsum Dei filium produxit, quantum ad humanitatem. Et de isto signo dicitur illud prædictum Esa. 7. *Dabit Dominus ipse vobis signum, ecce virgo concipiet &c.* Ut de beata virgine dicat humanum genus illud Deuteronom. 22. *Hæc sunt signa virginis & filii mei.* Fuit igitur imprægnata matris virginitas. ¶ Denique tertium signum fuit, quod ibi fuit temperata Dei severitas. Et nunc fuit figuratum in Assuero, qui ira erat rigidus & austerus, quod nullus sub pena mortis erat ausus ingredi ad ipsum nisi vocatus, nisi forte virgam auream quam tenebat, in signum clementiæ tenderet, & ideo dicitur, quod regina Hester isti regi placuit, & virgam auream pro signo clementiæ sibi petendit, & sic dicta regina Hester reconciliationem populi sui, qui ad mortem adjudicatus fuerat, pro qua ad regem intraverat, impetravit, sicut dicitur Hest. 4. & 8. Sic vero charissimi cum tanta esset regis Assueri, id est, Dei patris severitas, quod totum populum morti inferni adjudicaverat, quod nullus intrare ad eum poterat, nisi primo virgam suam, id est, filium suum benedictum pro signo reconciliationis extenderet in hunc mundum, tandem ad reginam Hester, id est, ad beatam virginem in signum clementiæ fuit per incarnationem extenta, & sic populo, id est, humano generi venia est obtenta, & tota severitas temperata, juxta illud Gen. 9. *Arcum meum ponam in nubibus, id est, filium meum ponam in Maria puris visceribus, & erit signum fœderis inter me & terram.* Est igitur temperata Dei severitas. ¶ Insuper quantum signum fuit quod ibi fuit inclinata cæli sublimitas. Magnum enim signum & mirabile esset, si cælum ad terram descenderet Esaia 64. *Vtinam dirumperes cælos, & descenderes.* Istud signum fuit benedictum in Ezech. 4. Reg. 19. Cum enim sibi inimicanti sanitas promitteretur, pro signo suæ futuræ sanitatis sol reversus esset decem lineis in horologio Achaz. Ita quod tunc (sicut dicitur Ezech. 48.) *facta est una dies quasi duorum, quia (ut dicitur Eccles. 48.) retro reiiit sol ut adderet vitam regi.* Rex iste est humanum genus, quod super alias creaturas mundi regnat. Quia igitur sanitas redemptionis fuerat humano generi per prophetas promissa, hinc est, quod pro signo suæ sanitatis perficiendæ, sol, id est, Dei filius in horologio corporis virginalis usque ad humilitatem incarnationis retrocessit, & hoc per 10. lineas, id est, usque ad decimum ordinem, qui de hominibus constituitur, novem, scilicet, angelorum ordinibus prætermis. Unde de isto signo humilitatis potest dici illud Luca. 2. *Et hoc vobis signum, invenit in.*

is infantem puerum involutum posuit in praesepe. Et sic potest humana natura dicere illud Dan. 13. *Signa & mirabilia fecit apud me Deus excelsus: placuit mihi predicare signa eius, quia magna sunt, & mirabilia eius, quia fortia.* Et ideo de istis multiplicibus signis potest exponi illud Luc. 21. *Eruunt signa in sole & luna & stellis.* In sole enim, id est, in filii divinitate, in luna, id est, in matris virginitate, in stellis, id est, iustorum communitate, fuerunt tunc temporis multa signa, quia, scilicet, sicut dicitur Act. 2. *Per Apostolos multa signa & prodigia fiebant in Hierusalem.* Et adverte, quod ista autoritas, *Eruunt signa.* Tria signa quae fecit Deus hominibus videtur includere, scilicet

Signum { Amoris,
Terroris,
Stuporis.

G ¶ Signum amoris est delectabile, sicut osculum dilecto impen-
sum. Signum terroris est formidabile, sicut patibulum latroni
ostensum. Signum stuporis est admirabile, sicut miraculum de
novo factum. Et istud triplex signum legitur ostendisse Deus
quando ad ostendendum amorem de isto fecit signum in sole
Jos. 10. *quando sol stetit in medio caeli, & non festinavit occumbere spatio
unius diei, ut populus Israel se vindicaret de suis inimicis.* Ad incuti-
endum terrorem, sicut faciet in die iudicii, vel in adventu, sicut di-
citur Joan. 2. *Sol convertetur in tenebras.* & Matt. 24. *Post tribulatio-
nem dierum illorum obscurabitur sol:* & Apoc. 6. ubi dicitur, quod sol
factus est niger sicut saccus cilicinus. Sed ad inducendum stuporem
fuit signum quando sol reversus est in decem lineis per gradus quos af-
cenderat in horologio Achaz. 4. Reg. 20. & ideo Gen. 1. *Cumque Do-
minus fecisset duo luminaria, dixit quod essent in signa.* Certe beata Vir-
go comparatur soli aptissime, quia sicut sol materialis ceteras stel-
las & planetas excedit in quatuor, vel extra quatuor, quia, scili-
cet Sol est maioris

Splendoris in claritate,
Fervoris in caliditate,
Valoris in fecunditate,
Dulcoris in suavitate.

Sic beata Virgo comparatur soli in claritate, patet, quia habuit
inter omnes gratiam Dei, non solum sicut & ceteri fidem, imo
experimentalem cognitionem, nam ipsa scivit se sine virili se-
mine concepisse, sine dolore peperisse, & multa alia. Ideo dica-
mus quod Virgo fuit

Clarior in cognitione,
Ferventior in dilectione,
Fecundior in operatione,
Dulcior in exauditione.

Unde ipsa sola fides in passione remansit Luc. 2. *Maria autem con-
servabat omnia verba haec in corde suo &c.* ¶ Nota sex conditiones
quas beata Virgo servavit, videlicet,

Vivendo innocenter,
Inquirendo sapienter,
Conferendo libenter,
Memorando frequenter,
Obediendo humiliter,
Continuando perseveranter.

Habuit puritatem incorruptionis, quia Virgo. Sedulitatem in-
quisitionis. Quomodo fiet istud? Utilitatem collationis. Con-
ferens in corde suo. Affiduitatem rememorationis. Conserva-
bat omnia verba haec. Humilitatem obeditionis. Ecce ancilla
Domini. Firmitatem continuationis Act. 1. *Hi omnes erant una-
nimiter perseverantes in oratione cum mulieribus & Maria matre Iesu.*
Item ipsa fuit ferventior in dilectione. Patet in passione filii sui
Domini nostri, nec mirum si unicam filium diligebat summe.
Item ipsa fuit fecundior in operatione. Unde beatus Ambros.
in lib. 2. de virginitate dicit: *Quid nobilior Dei matre, quae omnium
regum nobilissimum genuit Deum? quid splendidius est ea, quam splendor
elegit? quid castius est ea, quae corpus sine corporis contagione generavit? ut
de ceteris virtutibus taceam, virgo erat non solum corpore, sed etiam men-
te, corde humilis, verbi gravis, animo prudens, loquendi parcius, legendi
studiosior, non in numero divitiarum, sed in precepto pauperum spem repo-
nens, intenta operi, verecunda sermone, arbitrium habens non hominem,
sed Deum querere, nullum ledere, omnibus bene velle, maioribus consurge-
re, rationem sequi, virtutem amare.* Quando ista fastidiunt humilem?
quando deseruit debilem? quando vitavit inopem? nihil est in oculis torvum,
nihil est in verbis procax, nihil in actu verecundum, non gestu sanctior, non
incessu solutior, non vox speculator, ut ipsa species corporis simulacrum

fuerit mentis, figura probitatis, talem hanc evangelista demonstravit, ta-
lem Angelus reperit, talem Spiritus sanctus elegit, quae digna fuit ex qua fi-
lius Dei nasceretur. Item ista fuit suavior in exauditione. Unde
beatus Bernard. in quodam sermone dicit: *Ille solus fileat & beata
virgo Maria laudes tuas, qui te fideliter invocata sentierit unquam in suis
necessitatibus desuisse.* Et quid mirum si invocata adest, quae etiam
non vocata praesto adest? Item in alio sermone. Maria omnibus
omnia facta est, sapientibus & insipientibus copiosissima chari-
tate debitorum se fecit, omnibus misericordiae saccum aperuit,
ut de plenitudine ipsius accipiant universi, captivus redemptionem,
aeger curationem, tristis consolationem, peccator veni-
am, iustus gratiam, angelus letitiam, deinde tota Trinitas glo-
riam. Dictum est igitur de signo nostrae redemptionis, scilicet,
de Dei filio incarnato. ¶ Secundo principaliter dicendum est de
signo nostrae defensionis, scilicet, de signo crucis. Crucis enim
signum significat dominicam passionem, nostram per lignum
salvationem, hostium exterminationem, paradisi apertionem.
Et sic breviter notabo quod Crux est signum

Amoris,
Valoris,
Terroris,
Honoris,
Decoris,
Defensionis.

Est dico crux signum amoris. Sicut enim color rubens significat
calidam & fervidam complexionem, sic vere crux Christi san-
guine rubefacta signum summi amoris & fervidi fuit facta. Ut
sic ab ipsa cruce dicatur illud Cant. 8. *Pone me ut signaculum super
cor tuum.* Item dico, quod est signum valoris, & sic figuratur per
serpentem aneura pro signo in palo elevatum, quem aspicien-
tes serpentum moribus sanabantur Num. 21. *Fac serpentem ane-
um, & pone eum pro signo &c.* Quia scilicet signum crucis & ser-
pentis, id est, Christi in eo pendentis aspexeris, ab aliis serpenti-
bus scilicet demonibus salvus eris. Christus enim crucifixus fuit
signum, quia positus est in ruinam & resurrectionem multorum, & in si-
gnum cui contradiceretur. Luc. 2. Item dico, quod crux est signum
terroris. Signum enim & vexillum magni ducis, terror est ipsis
inimicis, signum enim salvagardiae regis solent homines timere,
& ne contra faciant pavere. Sic vere signum crucis ab hostibus
infernalis timetur, & ubi in corde devoto & in conversatio-
ne sancta signum illud viderint, statim retrocedere compellun-
tur. Unde etiam diabolus de Iudaeo qui signum crucis fecerat,
invenisse se dixit vas vacuum, sed signatum, sicut dicitur in vitis
patrum. Et ideo in Ps. dicitur. *Timebunt qui habitant terminos terra
a signis tuis.* Ut & nos dicamus: Ecce signum domini, fugite partes
adversa, quia hoc signum crucis erit in caelo cum dominus ad
judicandum venerit. Item dico, quod crux est signum honoris.
Illi enim qui portant signa & arma regis, sibi reputant ad hono-
rem, sic vere illi qui istud crucis vexillum portant in corpore, &
in opere, & in corde, ut sic crux dicatur expressa signo sanctita-
tis, gloria honoris, & opus fortitudinis. Item dico, quod est si-
gnum decoris, quia certe istud signum totam decorat conver-
sationem fidelium, quando ipsum in seipsis per bona opera
portant Psalm. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine.* I-
tem dico, quod crux signum est defensionis. Per istam enim ab
hostibus defendimur, & a periculis mortis aeternae preserva-
mur. Juxta illud Ezech. 9. *Signa Thau super frontes virorum gementium
& dolentium &c.* Et dicitur ibidem, quod omnes illi qui signati fue-
runt a morte preservati fuerunt, omnes autem alij perierunt. Thau au-
tem litera est quae signum crucis repraesentat. Quia pro certo
qui istud signum in fronte, id est, interiori & exteriori conver-
satione habuerit, a mortis aeternae periculo tutus erit. Sic ergo
dictum est de signo defensionis scilicet de cruce. ¶ Tertio prin-
cipaliter dico de signis perfectionis. Et sic dico, quod per signa
possunt intelligi gratiae & virtutes, quibus viri iusti sicut pere-
grini tendentes ad coelestem gloriam sunt signati. Peregrini
enim portantes signa sanctorum, viri devoti judicantur, & ad
suum hospitium reverti merito aestimantur. Pauperes etiam
portantes signum, recipiuntur in convivium, & oves propriae a
pastore signatae, in domicilium introducuntur. Sic pro certo
charissimi, illi qui signa virtutum secum portant, de peregrina-
tione huius mundi ad caeli patriam properant, & ad summi re-
gis convivium sine refutatione intrant. Igitur angelus qui ha-
bebat signum Dei, legitur dixisse Apoc. 7. *Signemus servos Dei no-
stri,*

stri, in frontibus eorum. Ut cuiuslibet virtutibus signato dicatur illud Ezech. 18. Tu signaculum similitudinis, plenus scientia, perfectus decore &c. Et potes hic ponere quomodo equi boni, species & mone- ra certo signo cognoscuntur. Et applica similiter quo modo iu- sti certis signis celestibus comparantur. Et nota de septem sigil- lis alio loco. Et adverte quomodo diversa diversis causis solent signari. Signatur enim

Litera ut expediat,
Arca ne aperiatur,
Locus ut inveniatur,
Rex ut cognoscatur,
Mercatura ut bona dicatur,
Domus ne plus invadatur.

istis signis proculdubio charissimi signat Deus signis virtutum viros sanctos &c. Vide in sermone. *Audi vi numerum signatorum. Ubi de sigillis septem & de signatione virtutum invenies ad ple- num, & pone totum hic. Istud est dictum de signo perfectionis.*

K Quarto principaliter dico, quod in scriptura invenitur si- gnum correptionis, corruptionis, vel infectionis. Homines enim & porci leprosi cognoscuntur per certa signa, sic pro certo pecca- tores & infecti & corrupti per certa indicia cognoscuntur. Unde nota, quod peccator cognoscitur per Signum

Superbia & pompositatis,
Luxuria & carnalitatatis,
Malitia & fallacitatis,
Avaritia & cupiditatis.

L Dico ergo, quod sunt quedam signa superborum, & ista sunt elavatio oculorum, curiositas vestimentorum, jactantia verbo- rum, & similia. De hoc Hester. 14. *Tu scis quod abominer signum superbia quod est super caput meum.* Superbia enim signo leonis comparatur, in cujus constellatione nati, iracundi & superbi efficiuntur. Est enim signum igneum & diurnum, quod est de prima triplicitate, quia, scilicet superbia homines facit vanos, igneos & crudeles, primam triplicitatem, id est, primam loca dili- gentes, & diem manifestationis suorum laudabilium operum appetentes. ¶ Item est signum inmundorum, quia pro certo lu- xuriosi cognoscuntur per plura signa mala. Luxuria enim simi- lis est signo capricorni, quod homines facit turpes, & per se in immunditiis delectantes. Est enim signum terreum, & noctur- num, in quo dominatur Saturnus. Sic vere luxuria homines tur- pes, & infames facit, ipsosque ad dilectationem immunditia- rum afficit, & nocturnum signum dicitur, eo quod in obscuro, & in occulto opera sua facit. Et de isto signo luxurie dicitur A- poc. 13. *quod bestia qua ascendit de abyso, faciebat signa, ita ut ignem faceret de celo descendere.* Bestia enim, id est, bestialitas luxurie quae de abyso, id est, de insatiabilitate carnis ascendit, ignem malo- rum desideriorum in hominibus accendit, & tunc plura mala signa exterius ostendit. Unde luxuriosis personis dicitur illud pradiatum Eze. 16. *Fecisti tibi prostibulum in cunctis plateis, & ad omne caput via, id est, publice.* Quia, scilicet, mali ornatus, dissoluti gres- sus, & inhonesti affatus, ac immundi aspectus, quae a mulieribus in publico fiunt, signa luxurie sunt manifesta. Equo enim qui est vendendus, ponitur certum signum super caput. Sic istis &c.

N ¶ Item dico, quod est signum proditorum hominum, & istud est signum hypocrisis, & fallacis amicitiae. Signum enim quando- que est falsum, quod, scilicet, non suum repraesentat signifi- catum. Unde latrones quandoque ponunt signa publica in viis periculosis, ut homines istis signis induci, & decepti, ad peri- culum trahantur, sic diabolus ponit falsa signa hypocrisis in malis hominibus, & proditoribus, ut per eos levius transeuntes per mundum ad inferni periculum trahantur. De quibus Matt. 24. *Surgent Pseudochristi, & Pseudoprophetae, & dabunt signa, & multos seducunt.* Istud signum simile est signo scorpionis, quia scorpio fa- cie lambit, & cauda pungit. Sic proditor osculando blanditur, & tamen blandiendo decipit atque laedit Matth. 26. *Traditor au- tem dedit eis signum, dicens: quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenere eum.* ¶ Item est signum avarorum, & istud est signum Cain (qui interpretatur possessio), scilicet, tremor capitis, quia, scilicet, solent continue formidare. De illis igitur malis signis vide infra de inventionibus septem sigillorum. Et haec igitur sufficiant quoad praesens.

A **Silentium. Silere.** Nota, quod silere accipitur pro tacere, accipitur pro cessare, accipitur pro non audere. Pro tacere su- mitur 1. Mach. 7. *Siluit terra iada per paucos dies. Pro quiescere su-*

mitur Job 3. *Nunc enim dormiens silereu, & somno meo quiescerem.* Pro cessare sumitur Hie. 47. ubi dicitur. *Mucro Domini ingredietur in vaginam tuam, & refrigerare, & sile.* Pro non audere sumitur 1. Mach. 1. ubi de Alexandro dicitur, quod ipse obtinuit spoliagen- tium, & siluit terra in conspectu eius. Non prosequor, quia infra de Taciturnitate dicitur, & quare in loco suo.

Similitudo. Nota, quod in scriptura invenitur multiplex similitudo, scilicet,

Quaedam { Admirabilis, & stupenda;
Laudabilis, & habenda;
Damnabilis, & cavenda.

Prima est similitudo Christi incarnati,
Secunda est similitudo iusti reparati,
Tertia est similitudo impii damnati.

Primo modo fuit Christus mortalibus assimilatus, quia sicut dicitur ad Phil. 2. *ipse fuit in similitudinem hominum factus, & habi- tu inventus ut homo.* Secundo modo iustus semper est melioribus conformatus Luc. 12. *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur a nuptiis.* Tercio modo impius semper est deterioribus comparatus, quia sicut dicitur in Psal. *Homo vani- tati similis factus est.* Et de ista igitur triplici similitudine aliquid est per ordinem dicendum. ¶ Dicamus ergo primo, quod est si- militudo mirabilis & gloriosa, & ista est illa qua Deus similis fa- ctus est hominibus per carnis assumptionem, & per mortalem conditionem, & complexionem. Sol enim videtur aliquando eclipsari, & obscurari ad similitudinem lunae, quamvis in veri- tate nec eclipsetur nec mutetur, hoc enim facit umbra, & inter- positio lunae, quae quandoque visum solis impedit, quando illi in novilunio se conjungit. Sic vere ipso sol Dei filius ad lunam, id est, ad mortalem, & fluxibilem naturam similitudinem obscura- tus fuit, quando ipse luna, id est, mortali & carnali naturae exti- tit unitus, & conjunctus, quamvis in rei veritate nunquam in se fuerit immutatus, juxta illud Malach. 2. *Ego Dominus, qui non mu- tor.* Unde de ista similitudine dicitur ad Rom. 8. *quod Deus filium suum misit in mundum in similitudinem carnis peccati.* Radius enim transiens per vitrum vitri, colorem & similitudinem secum portat, & tamen vitrum non violat neque cassat. Sic vere cum Christus per carnem virginis transivit, ipsam non corrupit nec violavit, & tamen carnis similitudinem, scilicet, corpus pro- prium, quod assumpsit, secum traxit. Unde ille videtur posside- cere illud quod Samson, Jud. 6. *Silvatus fuerit novus subibus qui nun- quam fuerunt in opere, infirmus ero, & aliorum hominum similis.* Novi enim fumes fuerunt vilcera virginis gloriosa, quorum amor Samsonem Dei filium traxit, & ligavit, quae in opere carnali nunquam fuerunt, in quantum illam per carnis copulam nullus hominum maculavit. Istis igitur ligatus, infirmus factus est car- nem assumendo, & similis aliis hominibus humanitus conver- lando, dicens illud Sap. 7. *sum quidem & ego mortalis homo, similis hominibus.* ¶ Ubi adverte, quod iste similis est hominibus, scilicet, quantum ad

Naturam veritatem,
Propriam divinitatem,
Corporis qualitatem,
Intimam charitatem.

Primum probat realis quidditas. Sum quidem;
Secundum probat nominis dignitas. Ego,
Tertium probat carnis raritas. Mortalis homo.
Quartum probat communis paritas. Similis hominibus.

Dico quod Deus est similis nobis quantum ad naturam verita- tem: Vera enim carnem habuit, & non fictam, sicut dixerunt haeretici, quod ostenditur de Christo, dicentes quia phantasma est, ipse respondit. *Habete fiduciam, quia ego sum qui non sum phan- tasticus, imo verus.* Ut sic ei dicatur illud Esa. 14. *Et tu vulneratus es sicut & nos, nostri similes effectus es, & illud Exod. 4. Erat similis car- ni reliqua.*

¶ Deinde dico, quod nobis est similis quantum ad propriam divinitatem. Ego inquit, quod est prima persona, signans illum qui dicit. *Ego sum primus, & novissimus.* Esa. 44. Quia, scilicet, Deus habet similitudinem cum anima rationali quantum ad intelle- ctum, memoriam, & voluntatem, dicens illud Gen. 2. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram.*

¶ Denique dico, quod est nobis similis quantum ad corpo- tis

ris qualitatem, quia scilicet, ipse fuit mortalis homo. unde ad Phil. 2. dicitur, *quod ad similitudinem hominum factus est, & habitu inventus ut homo, humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem.*

F *¶* Insuper fuit nobis similis quantum ad mutuam charitatem. Similis inquit hominibus. Similitudo enim signat amorem, quia, scilicet, similitudo mater est amicitia, Christus autem hominibus se charitative assimilavit, omnium salutem appetens, se diversis diversimodo conformavit. Unde & aliquando cum Apostolis orabat, aliquando cum peccatoribus manducabat. Ut de ipso dicamus illud Jacob. 5. *Helias homo erat similis nobis.* Et ideo finaliter propter istam quadruplicem similitudinem quam ad humanum genus habuit, sancti in gloria summe gaudebunt, quando Deum sibi similem videbunt, juxta illud 1. Joan. 3. *Scimus quoniam cum apparuerit similes ei erimus.* Ista est igitur similitudo mirabilis, & gloriosa. Veruntamen adhuc possumus dicere, quod iste secundum diversas condiciones ad diversas refertur assimilationes. Unde iste dicitur similis Homini quantum ad incarnationem. Bovi quantum ad passionem. Leoni quantum ad resurrectionem. Avi, scilicet, aquila quantum ad ascensionem. Iste figuratur in similitudine quam vidit Ezechiel, qui vidit unum animal quod erat simile in quatuor suis patribus quatuor dictis animalibus &c. Unde ipse de seipso potest dicere illud Psal. *Similis factus sum pellicano solitudinis, factus cum sicut passer solitarius in tecto.* Narra si vis de pellicano, qui se vulnerat pro vivificatione pullorum &c. Ista est ergo similitudo mirabilis & gloriosa.

G *¶* Secundo dico, quod est quaedam similitudo laudabilis, & virtuosa, & ista est illa, qua quilibet debet esse pro posse suo similis, scilicet, Deo, & sanctis, quamvis enim dicitur illud Psal. *Non est similis tui in dijs domine, & non est secundum opera tua,* nihilominus tamen in quantum est humana conditioni possibile semper debet homo conari, quod Deo & sanctis in virtutibus assimiletur, & quod eis in moribus conformetur. Omnia enim appetunt assimilari principio, & suo esse. Et inde est, quod in omni perfecta generatione semper producitur simile, sicut de homine generatur homo, de frumento frumentum, de vite vinum, & sic de aliis, quamvis in imperfecta productione quandoque dissimile, de dissimilioratur, sicut patet, quia pediculus nascitur de homine, & vermis de carne. Sic proculdubio charissimi nos debemus naturaliter appetere assimilari in moribus Deo, & sanctis, qui fidei, & salutis nostrae sunt causa, & totius bonitatis principium, & origo Gen. 1. *Faciamus hominem ad similitudinem nostram.* Sapphirus enim quanto est melior, tanto est colori caelesti propinquior, & similior, sic pro certo illi, qui sunt in moribus melioribus, sunt in colore, i. in conversatione caelo, i. coelestibus hominibus similiores. Unde sic dicat homo illud Eccl. 14. *Ascendam in caelum, super astra caeli exaltabo solium meum, similis ero altissimo.* Vide eam supra de Ascendere. Ut & sic figuretur homo in illis similitudinibus, de quibus 3. Reg. 7. dicitur, quod Salomon sculpsit in tabulis Cherubin, leones, & palmas, & similitudinem hominis stantis. **H** *¶* Ubi adverte, quod nos debemus Deo, & sanctis in quatuor conditionibus assimilari, videlicet,

In scientiae splendore limpidi, [Cherubin,]

In audacia rigore fervido, [Leones,]

In clementiae dulcore fluido, [Palmas,]

In constantiae vigore solido, [Homini stantis.]

Igitur sumus homines Similes viris

Limpidis & Prudentibus,

Rigidis & audacibus,

Fluidis, & clementibus,

Solidis & constantibus.

Dico, quod debemus esse similes viris prudentibus & limpidis. Et istud denotat similitudo Cherubin, quae erat quaedam figura vergens ad similitudinem aquilae, quae est avis clarissimi visus. Et denotat illos qui in templo Ecclesiae visum discretionis, & prudentiae habent clarum, & ita quod prudenter vident, considerant & cognoscunt illa quae pertinent ad salutem. Deute. 28. *Adducet dominus super te gentem in similitudinem aquilae volantis.* Ut sic figurentur tales in illis similitudinibus animalium, quae vidit Ezechiel, ubi erat similitudo aquilae, & similitudo animalium, & aspectus eorum quasi carbonum ignis ardentium, & quasi aspectus lampadarum, sicut dicitur Ezech. 1. Quia pro certo charissimi inter sancta animalia, id est, inter sanctos viros illi sunt praecipue admirandi,

qui sunt similes Aquilae clare videnti per splendorem sapientiae. Carboni ardenti per fervorem amicitiae. Lampadi splendenti per fulgorem honestae apparentiae. Et istud etiam signat ista interpretatio nominis Cherubin, quia, scilicet, Cherubin secundum Hieronimum interpretatur scientiae plenitudo. Et ideo de similitudine talium potest dici illud 1. Paral. 28. *Dedit eis aurum multum, ut ex ipso fieret similitudo quadrigae Cherubin.* Et Ezech. 27. dicitur, *Tu signaculum similitudinis, plenus sapientia, & perfectus decore.* Sequitur, *Tu Cherub extentus, & protegens.* Vide si vis supra de Cherub. Simus igitur similes, ut dictum est, viris prudentibus, & providis. *¶* Simus etiam similes viris audacibus, & rigidis. Leones inquit, quia, scilicet, ad modum leonum debemus esse audaces ad omne opus bonum agendum, quia, scilicet, sicut dicitur Prover. 30. *Leo fortissimus bestiarum ad nullius pavebit occursum.* Ista potissime pertinent ad praelatos, qui debent esse rigidi, & savi in justitia prosequenda. Ista etiam apparuerunt in martyribus, qui audaciores leone tyrannis intrepide restiterunt. Leones inquit. Ut sic de quolibet tali dicatur illud 1. Mach. 3. *Similis factus est leoni in operibus suis.* Vide supra de leone, & assimila virum justum quibus volueris conditionibus. Leones inquit. *¶* Simus insuper similes viris clementibus, & fluidis, palmas inquit. Palma enim quae fructus dulces dactylorum producit, propter quod ab elephantibus frequentatur, viros misericordes designat, qui portant fructum dulcem misericordiae, & operum pietatis; quo, scilicet, elephantibus, id est, pauperes nutriunt, qui ipsos frequentant, & circumeunt. Unde de assimilatione virorum piorum, & clementium dicitur Lucae 10. Ubi dominus petiit quis videretur proximus illi sauciato, & respondit legisperitus, quod ille qui misericordiam fecerat in illum. Christus vere dixit ei. *Vade, & in fac similiter.* Palmas inquit. Ut sic dicat quilibet pauperum illud Canticum 7. *Ascendam in palmam & apprehendam fructus ejus.* Vide supra de palma & compara virum pium etiam in aliis conditionibus palmarum. Similes ergo sumus viris clementibus, & fluidis.

¶ Denique sumus similes viris constantibus, & solidis. Et similitudinem inquit hominis stantis. Stare enim constantiam signat, & virtutem, sicut cadere designat inconstantiam, & infirmitatem. Quia proculdubio nos debemus esse similes sanctis viris, qui in fide & in moribus fuerunt stabiles, & manentes, ut sumus similes non stellis erraticis, imo fixis, quae scilicet harent perpetuo firmamento, juxta illud 1. ad Corinth. 10. *Qui stat, videat ne cadat.* Similitudinem inquit hominis stantis. Unde Lucae 12. *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum.* Vide infra de Stare. Et sic igitur dico, quod nos debemus esse similes viris constantibus, clementibus, audientibus, & prudentibus. Quae tamen proculdubio sunt hodie contra multos qui magis volunt, & student esse similes malis personis, quam bonis viris, impiis quam honestis, unde proculdubio charissimi isti non sunt Cherubin similes, seu aquilae, sed noctuae, non leonibus, sed leporibus, non palmarum, sed spinarum, non homini stanti, sed potius homini corruenti. Isti enim non habent more aquilae, visus claritatem, sed potius more noctuae oculorum & cordium caecitatem. Isti etiam more leonis non sunt audaces, sed more leporum sunt fugaces. Isti insuper more palmarum non sunt hominum per eleemosynas nutritivi, sed more spinarum sunt eorum rapinas, & exactionibus pungitivi. Isti nihilominus more hominis stantis non sunt in bono perseverantes, sed potius more ruentis hominis ab omni bono opere desistentes. Et ideo breviter de istis potest dici illud Lucae 8. *quod similes sunt pueris sedentibus in foro,* quia scilicet potest necesse sagax, necesse audax, necesse per eleemosynam fluidus, necesse per constantiam solidus. Non habemus igitur similitudinem sicut isti pueri, qui non sunt per constantiam solidi. Non sic charissimi, sed habemus bonam similitudinem, & non malam, quia sicut dictum est quaedam est similitudo laudabilis, & virtuosa. De hoc autem quod homo libenter assimilatur illi, cui associatur, vide infra de societate.

¶ Tercio dico, quod est quaedam similitudo vitiosa, & damnaibilis, & ista est illa qua mali aliis malis libenter assimilantur. Quia sicut cera mutat dispositionem suam, & figuram suam ad dispositionem sigilli, quod ei imprimitur, & sigillo similis efficitur, sic vere homo aliorum moribus se assimilatur, & sic quando eis per societatem adjungitur, ipsorum malis impressionibus & conditionibus se conformatur, juxta illud Pro. 15. *Amicus stultorum similis efficitur.* Possum igitur notare quod mali libenter se conformant.

Viris

Impiis & crudelibus,
 Immundis & carnalibus,
 Avaris & tenacibus,
 Viris Hypocritis & fallacibus,
 Superbis & inanibus,
 Lascivis & ludentibus,
 Obstinatos & seipfos indurantibus.

Habent igitur isti similitudinem crudelium. Unde isti sunt figurati in illa horribili bestia, de qua fit mentio Apoc. 13. de qua ibidem dicitur, quod *similis erat pardo*. Pardus enim est animal crudele ad sanguinem præceps valde. Item gerunt similitudinem carnalium. Unde isti sunt similes bestiis, quæ naturaliter sunt immundæ. Eccl. 3. dixit de filiis hominum ut probaret eos Deus, & ostenderet eos esse similes bestiis. Unde de luxuriosis dicitur Hierem. 23. In prophetia Hierusalem vidi similitudinem adulterantium. Item gerunt similitudinem tenacium. Et sic similes sunt urso, qui cibos suos nulli vult libenter dimittere, sic nec avarus bona sua. Unde Dan. 7. Ecce bestia alia similis urso in parte. Item isti gerunt similitudinem fallacium hypocritarum, de quibus Matth. 23. *Va vobis hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis*. Item gerunt similitudinem inanium, de quibus Psal. Homo vanitati similis factus est. Item gerunt similitudinem ludentium, quia scilicet isti nihil aliud querunt, quam in ludis & spatiamentis occupari, Matth. 11. *Similis factus est pueris ludentibus in foro*. Item gerunt similitudinem seipfos indurantium; unde Job 38. *In similitudinem lapidis indurantur aquæ*. Hoc igitur de Similitudine sufficit. Vide supra de Imagine, de Imitari, de Sicut, de Quasi, & in aliis similibus, & infra vide de Societate.

Vide supra in tit. Beatitudo, in illa auctoritate: Beatus es Simon Bariona; & si non sufficit, adijunge quæ tabula indicat adjungenda.

A Simplex. Simplicitas. Cum simplex dicatur quasi sine plica, notandum quod simplicitas idem est quod innocentie veritas & puritas. Vir enim innocens & simplex in suis moribus & actibus semper est planus, nunquam per duplicitatem & fallaciam plicatus. Plica enim obscuritatem continet, & duplicitatem habet. Quando enim pannus plicatur, tunc duplicatur, & tunc sub plica aliquid occultatur. Sic vere plica falsitatis & malitiæ duplicitatem importat, semper aliquid de veritate abscondit in corde interius, & occultat. Sed pro certo simplex, qui nunquam utitur tali plica, semper est planus & apertus, & nunquam absconditus aut latens, juxta illud: *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columba*, Matth. 10. Ubi adverte, quod simplex innocens habet

Longitudinem in duratione, (Estote)
 Limpitudinem in cognitione, (Prudentes),
 Aptitudinem in conjunctione, (Sicut)
 Mititudinem in conditione, (Serpentes),
 Firmitudinem in dilectione, (Et)
 Rectitudinem in intentione, (Simplices)
 Promptitudinem in affectione, (Sicut)
 Pulchritudinem in conversatione, (Columbæ.)

B Istæ enim sunt octo conditiones viri simplicis.

¶ Primo dico, quod isti habent durationis longitudinem. Quia sicut res simplices in natura sua magis sunt durabiles, quam compositæ: sic viri innocentes & simplices magis sunt in moribus perseverantes, quod ostenditur, cum dicitur *Estote*. Juxta illud Ecclesiast. 5. *Esto firmus in via Domini*; unde Job 2. *Adhuc permanes in simplicitate*. Elephas enim est animal simplicissimum, in vivendo diuturnissimum, & in stando fortissimum. Unde de durabilitate talium dicitur Prov. 2. *Qui enim recti sunt, habitabunt in terra, & simplices permanent in ea*.

C ¶ Secundo dico, quod isti habent cognitionis limpitudinem. Res enim quanto simplices, tanto sunt communiter clariores. Patet in corporibus celestibus & in luce, quæ simplicita dicuntur, eo quod de elementis minime componuntur: sic simplex homo à Deo plus illuminatur vera prudentia, quam illi qui confidunt in sua sapientia. Capra enim, quæ est animal simplicissimum, visum habet limpidissimum & acutissimum: sic vere homines simplices visum discretionis habent subtilissimum. Et de hoc potest dici illud Luc. 11. *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit*. Et hoc ostenditur, cum dicitur *prudentes*, de quo Matth. 25. *Prudentes virgines aptaverunt lampades suas*.

D ¶ Tertio dico, quod isti habent conjunctionis aptitudinem. *Diction. Berchorij.*

De natura enim simplicis est faciliter credere, & se libenter aliis conformare. Res enim quæ sunt puriores & simplices, sunt naturaliter convertibiles, patet in aqua pluviæ. Etiam ovis, quæ est animal simplex, faciliter sequitur præcessorem. Sic isti, quod ostenditur cum dicitur *Sicut*. Quia isti faciliter fiunt, sicut alii per imitationem, ut dictum est; unde Phil. 2. *Sitis sine querela, sicut simplices filij Dei*. ¶ Quarto dico, quod isti habent conditionis mititudinem. Mites enim plane, dulciter & suaviter conversantur, quod ostenditur cum dicitur *Serpentes*. Quia scilicet serpentes non currendo, nec saltando, sed suaviter collabendo incedunt; unde Prov. 11. *Iustitia simplicis dirigit viam ejus*. Concorde de serpente sicut supra. ¶ Quinto dico, quod isti habent dilectionis firmitudinem. Simples enim veracissime & tenacissime diligunt quicquid amant, quod ostenditur cum dicitur *Et*, quod est conjunctio copulativa; unde A. 2. *Sumebant cibum cum exultatione & simplicitate*. ¶ Sexto dico, quod isti habent intentionis rectitudinem, quod ostenditur cum dicitur *Simplices*, id est, sine plica, quia scilicet res recta sine plicatione nullam habet plicam. Ut de quolibet dicatur illud Job 1. *Erat vir ille simplex, & rectus, ac timens Deum*. ¶ Septimo dico, quod isti habent affectionis promptitudinem, quia scilicet statim volunt facere sicut præcipiunt superiores. Sicut, inquit, dicentes illud: *Non sicut ego volo, sed sicut tu*. & Ephes. 6. *Servi obedite dominis in simplicitate cordis*. ¶ Octavo dico quod isti habent conversationis pulchritudinem, quod ostenditur cum dicitur *Columba*, quæ scilicet in collo pulcherrimas habet pennas, & quæ est avicula valde simplex, 2. Corinth. 1. *In simplicitate & sinceritate conversati sumus in hoc mundo*. Vide supra de Columba. Sufficiat ergo. Vide de Innocentia.

Simul. Cum illa quæ simul habitant, soleant ut communitate se magis diligere, & se melius cognoscere, & inter se melius convenire, patet quod per istud adverbium Simul potest intelligi societas & conjunctio, amicitia & dilectio, sive bona sive mala. Nota ergo, quod in Scriptura invenitur quadruplex Simul, & quadruplex societas, videlicet Simul

Charitativæ dilectionis,
 Maculativæ conjunctionis,
 Superlativæ religionis,
 Copulativæ punitionis.

Primum est simul hominum perfectorum, quia scilicet perfecti habitant simul per charitatem, unde Genes. 34. *Habitanter simul unum efficiamus populum*. Secundum est simul hominum peccatorum. Mali enim & peccatores simul per malas concordias combinantur, & per malarum societatum vinculum invicem adunantur, de quo Pl. 52. *Simul inutiles facti sunt*. Tertium est simul hominum beatorum. Beati enim omnes simul habitant in paradiso, sicut omnes stellæ simul sunt in firmamento; unde Esa. 60. *Gloria Libani ad te veniet, abies, & pinus, & luxus eius*. Quartum est simul hominum reproborum, qui scilicet simul in inferno puniuntur, & sicut uvæ in torculari simul premuntur, unde in Plal. 48. *Simul insipiens & stultus peribunt*. Igitur de duabus primis, scilicet de copulatione & societate bonorum & malorum aliquid dicamus. Boni enim simul combinantur, in quantum in una fide firmantur, uno amore ligantur, uni Deo famulantur, & in una Ecclesia, religione vel patria commorantur. Oves enim, quæ sunt animalia innocentia, apes quæ sunt animalia fructificantia, formicæ quæ sunt animalia prudentia, cervi qui sunt animalia valde simplicia, simul consueverunt commorari, & in uno loco pacifice simul conversari. Sic proculdubio & nos, si innocentes, utiles, prudentes & simplices esse volumus, simul per charitatem & communitatem, & per morum conformitatem esse debemus, juxta illud Plal. 48. *Simul in unum dives & pauper*. Ubi adverte, quod ubicunque de communi utilitate agitur, vel de concordie unitate, oporteat facere tria, videlicet,

Personaliter convenire,
 Cordialiter consentire,
 Corporaliter subvenire.

Primum facit plurium congregatio. Simul,

Secundum cordium copulatio. In unum,

Tertium omnium contributio. Dives & pauper.

Iste enim est triplex modus, qui boni debent esse simul, scilicet Tenendo conformitatem personalem. Habendo concorditatem cordialem. Regendo communitatem temporalem. ¶ Igitur primo dico, quod nos debemus convenire personaliter. Simul, inquit. Simul enim oportet convenire communitatem, quando

dddd

quando de republica vult tractare. Nunquam enim negotia publica bene fierent, nisi illi quos tangit, invicem convenirent. Bonum enim commune debet præponi privato. Nam etiam ipsi planetæ & stellæ simul omni die super nostrum hemisphærium transeunt, & non sibi, imo communitati creaturarum provident, & succurrunt. Quando etiam planetæ plures in uno signo conveniunt, tunc opera rerum mirabilia faciunt. & effectus mirabiles, quos separati non facerent, introducunt. Simul igitur conveniamus, ut utilitatem communem tractemus, & faciamus juxta illud Joan. 21. *Erant simul Petrus, & Thomas, & Nathanael.* Quod est contra multos, qui ad colloquia publica convenire nolunt, &c. Istud etiam simul potest pertinere ad illos, qui sunt ejusdem collegii & consilii, qui, scilicet, non solum debent esse simul per communem habitationem, imo etiam quantum ad morum & actuum conformitatem. Apes enim, quæ simul in eodē alveari morantur, simul laborant & operantur, & simul in vivendo altera alteri conformantur. Quod utique est contra singulares, qui sunt in Ecclesia vel religione, qui non sunt simul cum aliis communiter vivendo, sed sunt separati ab aliis singulariter vivendo, & partialiter conversando. Et tales proculdubio sunt hypocritæ inter regulares, divites verò & superbi inter sæculares, quia scilicet isti de communitate & concordia non curant, sed discordant; unde Genes. 36. *Divites erant valde, & simul habitare non poterant.* Non sic, quia nos debemus, ut dictum est, convenire personaliter. Simul, inquit. Ut de diversis generibus hominum dicatur illud Esaiæ 11. *Visulus, leo, & ovis simul morabuntur.* ¶ Convenire igitur debemus, potissime Religiosi, ad Simul

Laudandum,
Tractandum,
Laborandum,
Habitudinem,
Manducandum.

Debemus igitur simul Dominum laudare, Job 38. *Cum me laudarent simul astra celi, & iubilarent omnes filij Dei.* Item simul negotia tractare, Esaiæ 41. *Simul ad iudicium propinquemus.* Item simul laborem tolerare; unde 2. Mach. 11. *Hortatus est ceteros simul secum periculum subire.* Item simul in unum habitare. Unde illud prædictum Esaiæ 11. *Visulus & ovis simul morabuntur.* Item simul ad invicem manducare; unde Esaiæ 65. *Lupus & agnus pascentur simul.* Dico ergo, quod nos debemus convenire personaliter.

D ¶ Secundo dico, quod nos debemus consentire cordialiter. In unum, inquit. Nihil enim valeret corpora esse simul, si corda in unum non jungerentur. Sicut enim anima & corpus, quamvis sint res diversæ, efficiuntur tamen unum quando simul junguntur, videlicet unus homo, sic ex nobis quamvis diversis debet modò fieri unum per unitatem concordie in negotio quod tractatur, ut dicatur quod unus spiritus, una fides erat in eis. Et illud dictum Genes. 34. *Simul habitantes unum efficiamus populum.* Igitur debemus consentire cordialiter. Vide infra de Uno.

E ¶ Tertio oportet subvenire generaliter, quod ostenditur cum dicitur, Pauper & dives, quia sc. ad divites & pauperes pertinet contribuere secundum conditionem cujuslibet, quia negotium est commune, juxta illud Prov. 22. *Dives & pauper obviaverunt sibi.* Invehe, si vis, contra divites, qui minus volunt contribuere, quàm egeni, & minus ad istam similitudinem venire, &c. Non sic simus, sed simul subveniamus juxta illud Esaiæ 45. *Accedite simul, quia salvati estis.* Istud est igitur simul in bono.

F ¶ In malo verò dico, quod simul malorum concordiam designat. Canes enim & lupi, quamvis non sunt animalia simul gregatim naturaliter incedentia, nec simul ut communiter pascentia vel viventia, sed magis inter se discordantia & pugnantia, simul tamen multoties conveniunt, quando scilicet aliquam bestiam simul devorant, aut invadunt. Sic mali quamvis inter se non habeant concordiam, neque pacem, simul tamen quandoque veniunt ad nocendum, & ad diversa crimina faciendum, Ps. *Congregati sunt, & convenerunt in unum adversus Dominum, & adversus Christum ejus.* Nota quod dracones volentes transire mare, simul conveniunt, & deinde per caudas se ligant & involvunt, & sic tutius transeunt, ut dicit Plinius. Sic isti etiam.

¶ Et ideo mali solent convenire multipliciter, videlicet ad Simul

Deficiendum,
Decipiendum,

Se devorandum,

Alios invadendum.

Isti enim solent simul deficere, Pl. 52. *Simul inutiles facti sunt, non est qui faciat bonum.* Item solent simul decipere, Ps. 82. *Simul adversum te testamenta disposuerunt tabernacula Idumæorum, & Ismaelitarum.* Item solent simul se lacerare; unde Esaiæ 9. *Manasse devorabit Ephraim, & Ephraim Manassen, simul ipsi contra Iudam.* Item solent simul alios invadere. Unde in Ps. 87. *Circumdederunt me tota die, circumdederunt me simul.* Ista igitur de Simul sufficiant tam in bono, quàm in malo. Vide in tit. de Congregare. de Concordia. de Pariter. & de Uno.

Simulacrum. Nota, quod simulacrum dicitur à simulo, las, A pro eo, quod simulacrum seu idolum est ficta & simulata, non existens, neque propria, neque vera res. Dico igitur quod per simulacra possunt intelligi omnia, quæ nullam habent veram essentiam, nec durabilem veritatem. Et sic dico, quod signat

Vanitatem bonorum terrenorum,
Falsitatem hominum deceptorum,
Qualitatem vanorum amicorum,
Utilitatem divitum mundanorum.

Dico ergo primo, quod simulacrum signat terrenam vanitatem, quia scilicet bona mundi non sunt bona, quia duntaxat sunt quædam bonorum imagines & simulacra, Psalmo 113. *Simulacra gentium argentum & aurum.* & Osee 10. dicitur, quod *juxta ubertatem terræ suæ exuberaverunt simulacra.* Ista enim simulacra hodie adorantur, & sicut dii à mundi cupidis reputantur, Ps. 96. *Confundantur qui gloriantur in simulacris suis.* Veruntamen ista sunt projicienda, & à cordibus hominum expellenda, Esaiæ 2. *Projiciet homo idola argenti sui, & simulacra auri sui.* Significat igitur terrenam vanitatem.

¶ Secundo significat hominum pravitatem, & significat C proprie hypocritas, qui sunt simulati & ficti, & qui sunt imagines & non res, qui aliud simulant, & aliud cogitant, juxta illud 2. Reg. 14. *Lugere simula, & induere veste lugubri.* Talia enim simulacra debent de domo Dei (quæ est Ecclesia) projici, & exinde omnis hypocritis relegari, sicut de Manasse dicitur, id est, de bono prælato. 2 Paralip. 3. quod *abstulit deos alienos, & simulacra de domo Dei.* Per simulacra etiam intelliguntur luxuriosi, qui sciunt simulare falsos amores & dolores, ut decipiant mulieres, & isti sunt simulacra Priapi. Priapus enim fuerat quidam magnus rusticus, qui habuit virile membrum valde & excessive magnum, ideo sicut Deus à mulieribus gentilibus fuit cultus; unde 2. Paralip. 15. dicitur, quod *rex projecit simulacrum Priapi.* Ad denotandum, quod luxuriosi sunt semper lutei & fimosi. Per simulacra etiam possunt intelligi ignorantes homines, qui hodie in Ecclesia pro diis, i. loco hominum sanctorum sunt positi, & exculti, & ibidem ab injustis promotoribus introducti. Figurati 1. Reg. 19. *Vbi inventum est simulacrum super lectum David.* Et nota de illo simulacro, sicut supra de Dea, & invehe bene contra nepotes prælatorum, qui sunt simulacra muta, &c. 1. Corinth. 12. *Ad simulacra muta ducebamini euntes.* Nesciunt enim nec bene operari, nec bene loqui, Zachar. 1. *Simulacra locuta sunt inutile.* Et tamen ista simulacra oportet adorare & honorare, & ipsis per adulationem thurificare, Actor. 7. *Obstulerunt hostiam simulacro.* Sed pro certo de istis simulacris & simulatis dicit Seneca unum notabile: Nihil, inquit, quod simulatum & fictum est, potest esse diurnum. Quia vere tales ficti non diu perseverant; unde Ezech. 6. *Confringentur simulacra vestra.* Quod etiam de hypocritis, & de malis divitibus, & de falsis amicis videmus, tales enim cito deficiunt, & non durant, 2. Paralip. 31. *Egressus omnis Israel confregit simulacra.* Igitur dico quod simulacra signant hominum pravitatem.

¶ Tertio dico, quod signant mundanam charitatem, & D mundanam amicitiam, quia scilicet mundi amici non sunt veri amici, nec perseverantes, sed simulati & apparentes, & in necessitatis tempore desistentes, & ideo consulitur bene 1. Joan. 5. *Custodite vos à simulacris.*

¶ Quarto etiam signant divitum vilitatem, quia sc. divites E mundi sunt sicut simulacra, qui quamvis non valeant, nec bene operentur, tamen per prosperitatem pinguntur & deaurantur, & principaliter ab aliis honorantur, & Osee 21. *Simulacra sacrificabant.* Sufficit. Vide supra de Idolo.

Synagoga. Cum synagoga proprie loquendo nihil aliud A sit, quàm Judæorum congregatio vel ecclesia, possit;

possumus breviter dicere, quod per synagogam potest intelligi omnis congregatio hominum iniquorum, de quibus Apocal. 3. *Ecce dabo tibi de synagoga satana qui se dicunt Iudaeos, & non sunt, & mentiuntur.* Et ideo breviter nota, quod (sicut possum videre percurrendo scripturam) ista synagoga, id est, malorum collectio, habet generaliter ista vitia, scilicet

Superbia tumorem,
Savitia furorem,
Malitia livorem,
Iracundia stridorem,
Avaritia ardorem.

De superbia patet Eccles. 3. ubi dicitur, quod *synagoga superborum non erit sanitas.* De savitia dicitur Matth. 10. *In synagogis suis flagellabunt vos.* De malitia, id est, de hypocrisi dicitur Matth. 6. quod *hypocritae faciunt elemosynas, &c.* De iracundia dicitur Luc. 4. *Repleti sunt omnes in synagoga ira.* De avaritia dicitur Psal. *Exarsit in synagoga peccatorum.* Sufficit.

A Sine. Nota, quod ista dictio Sine, est praepositio consignificativa: per se enim non signat, sed cum alio. Semper autem habet aliquid tollere, & privare, sive bonum, sive malum fuerit. Et ideo secundum quod sunt quatuor genera personarum, scilicet

Justi,
Viri Impii,
Beati,
Damnati.

Secundum hoc potest haec dictio sine diversimode signare. Signat enim quoad viros

Perfectos, carentiam vitiorum,
Imperfectos, carentiam meritum,
Beatos, carentiam tormentorum,
Damnatos, carentiam gaudiorum.

Dico enim quod sunt

Perfecti sine criminibus,
Imperfecti sine virtutibus,
Beati sine suppliciis,
Damnati sine solatiis.

B ¶ Dico ergo primo, quod est unum Sine, quod pertinet ad viros perfectos. Viri enim iusti sunt sine vitiis, & sine aliis, quae suam possent impedire salutem. Et ad hoc potes applicare omnia illa, quae supra dicta sunt de Relinquere, & de Abstinerere, quia sine illis debemus esse, quae de necessitate salutis sunt relinquenda, vel etiam fugienda. Et ideo breviter nota, quod beati sunt, & debent esse Sine

Luxuriae foetore,
Invidia livore,
Desidia torpore,
Tristitia moerore,
Avaritiae ardore.

Dico ergo, quod debent esse sine foetore luxuriae. Mundi enim & puri sunt sicut apes, quae sine copula, & sine luxuriae macula vitam ducunt. Unde dicit Pl. 14. quod *ille habitabit in tabernaculo tuo, & quiescet in monte sancto tuo, qui ingreditur sine macula, & operatur iustitiam.* Quod bene scivit Judas Machabaeus, de quo dicitur 1. Mach. 4. quod *ipse elegit sacerdotes sine macula.* Quia scilicet isti debent esse speculum sine macula, & imago bonitatis Dei, sicut dicitur Sap. 7. Item debent esse sine torpore desidia. Exemplo scilicet Solis & caeli, qui sine requie semper currunt & fluunt. Ut sic dicat iustus illud Psal. 138. *Sine iniquitate cucurri, & direxi.* Homini enim sine intermissione praecipitur orare 1. Tim. 5. *Sine torpore praecipitur laborare,* quia sicut dicitur Jac. 2. *Fides sine operibus mortua est.* Item debent esse sine livore invidia, exemplo creaturarum irrationabilium, quae scilicet sine invidia communicant aliis bona sua. De quo Sap. 7. *Sapientiam, inquam, sine fictione didici, & sine invidia communico.* Item debent esse sine moerore tristitiae, de quo Eccl. 4. *Declina pauperi aurem tuam sine tristitia.* Item debent esse sine ardore avaritiae. Exemplo arborum, quae fructus suos hominibus in aestate dimittunt, & sine fructibus in hyeme persistunt, quia scilicet fructus divitiarum aliis debemus dimittere, & sine eorum affectu in hyeme praesentis vitae vivere, & manere, quia sicut dicitur Eccl. 35. *Beatus vir qui inventus est sine macula, & qui post aurum non abiit, nec speravit in pecunia thesauris.* Istud est ergo sine, id est, carentia, quae pertinet ad viros perfectos. Vide exempla in morali proprietate in tabula de Carere.

Dictum. Berchorij.

C ¶ Secundo dico, quod est unum sine, quod pertinet ad viros imperfectos. Et sic dico, quod mali sunt sine virtutibus & gratiis, & sine rebus pertinentibus ad salutem. Quia scilicet urfa parit catulum suum in specie frusti carnis, sine pedibus, sine auribus, sine oculis, sine quibusvis aliis membris. Sic peccatores, qui urfi, id est, diaboli sunt filii, carent pedibus, id est, virtute perfectionis; carent auribus, id est, auditu obedientiae & subiectione; carent oculis, id est, visu prudentiae & discretionis; carent etiam membris morales perfectionis. Quia breviter sicut limax est sine viribus, sic peccator sine virtutibus. Breviter igitur nota, quod peccator est

Sine vigore,
Sine timore,
Sine dulcore,
Sine honore.

Rege,
Lege,
Auxilio,
Sine Consilio,
Devotione,
Quietione,
Cognitione,
Operatione.

Sunt, dico, peccatores, sine vigore, unde Judith 5. *Homines sunt sine virtute, & sine peritia artis pugnae.* Item sunt sine timore. Ideo dicitur Eccl. 1. *Qui sine timore est, non poterit justificari.* Item sunt sine dulcore, scilicet misericordiae, Sap. 19. *illis sine misericordia ira superveniet.* Item sunt sine honore, Judith 8. *Humiliabit omnes gentes, & faciet illas sine honore.* Item sunt sine rege, nolunt enim regi nec a ratione, nec a Deo, nec a bono praelato, Osee 3. *Longo tempore sedebunt filii Israel sine rege, & sine principe.* Item sunt sine lege, non enim sequuntur regulam, neque legem, cum tamen dicat Apostolus ad Rom. 2. *Qui sine lege peccaverunt, sine lege peribunt.* Item sunt sine auxilio, non enim habent auxilium gratiae Dei, Pl. 87. *Factus sum sicut homo sine adiutorio inter mortuos.* Item sunt sine consilio, non enim sequuntur consilium sapientum, cum tamen dicatur Eccl. 23. *Fili sine consilio nihil facias.* Item sunt sine devotione; unde Osee 3. dicitur, quod *filii Israel sedebunt sine sacrificio, sine altari sine ephod, & sine teraphim.* Item sunt sine quietione, hoc est dictum, sine pace, cum tamen dicatur ad Hebr. 12. *Pacem sequimini cum omnibus & sanctimoniam, sine qua nemo videt Deum.* Item sunt sine cogitatione, id est, sine lumine fidei & scientiae, cum tamen dicatur ad Heb. 11. *Sine fide impossibile est placere Deo, &c.* Item sunt sine bona operatione, cum tamen dicatur Jac. 2. quod *fides sine operibus mortua est.* Et sic igitur patet, quod est unum sine, id est, una carentia, quae pertinet ad viros imperfectos, scilicet ad peccatores.

D ¶ Tertio dico, quod est unum aliud sine, quod pertinet ad viros beatos, quia scilicet isti sunt in patria sine quacunque malo, dicentes illud Luc. 1. *Ut sine timore de manu inimicorum nostrorum serviamus illi.*

E ¶ Quarto vero dico, quod est unum sine, quod pertinet ad viros damnatos, quia scilicet isti sunt perpetui sine omni bono, unde Eccl. 20. *Mors hominum mendacium sine honore.* Haec igitur de Sine gratia collationis sufficiant.

Sinere. Vide in tit. de Cessare, de Permittere, de Relinquere, & de Dimittere.

Singularis. Vide in tit. de singularitate, id est, de excellentia virtutum; vel de singularitate, id est, de partialis vitae vanitate, infra de Solus, & de Unus, & in tabula in locis infinitis.

Sinistra. Cum pars sinistra hominis sit illa, quae minus habet de calore, & de naturali virtute & vigore, & cum qua homo non bene, ut communiter operatur, quamvis supra in locis & exemplis pluribus, & potissime in titulo de Dextera sint de ea multa dicta, possum tamen notare, quod Sinistra multipliciter significat in Scriptura. Significat enim Sinistra

Prosperitatis successum,
Iniquitatis processum,
Adversitatis excessum.

¶ Dico primo, quod signat successum prosperitatis, quia scilicet in scriptura per partem dexteram intelliguntur aeterna, per partem sinistram intelliguntur terrena. Dextera enim mundi pars, scilicet meridionalis est clara, calida & lucida, quia ibi est

ddddd 2

semper

semper sol perfecte influens & lucens. Mundi vero sinistra pars scilicet septentrionalis, semper est frigida & obscura, quia scilicet sol ad partes illas nunquam totaliter se convertit. Sic vere, charissimi, in dextera parte bonorum spiritualium & æternorum sol iustitię semper lucet, semper calor charitatis fervet, & splendor veritatis fulget. In parte vero sinistra prosperitatis mundanę, obscuritas ignorantię abundat, & frigus indevotionis viget, ibique Solis Christi pręsentia nunquam apparet. De ista ergo parte duplici dicitur Proverb. 3. *Longitudine dierum dextera eius, & in sinistra illius divitię & gloria.* Et sinistram diligunt multi magis quàm dexteram, quia scilicet multi sunt, qui plus amant temporalia, quàm æterna, & plus possunt in temporalibus, quàm in spiritualibus: & multi sunt qui minus valent in parte dextera, quàm in sinistra. Unde de stulto dicitur Eccl. 10. *quod cor sapientis in dextera eius, & cor stulti in sinistra illius.* Calor enim stulti & affectio semper est in sinistra terrenorum, quamvis in ipsa non sit satietas animorum, juxta illud Esa. 9. *Comedet ad sinistram, & non saturabitur.* Etiam dicitur omne animal habere cor in sinistra parte, excepto illo monstro marino, quod dicitur Kylon, &c. Videbis multa de ista materia in Oculo Morali.

B Signat igitur sinistra successum prosperitatis.

¶ Secundo dico, quod significat processum iniquitatis. Status enim peccati signatur per sinistram. Sinistra enim minus est digna, imo etiam ad sinistram ponuntur illa, quę minus diliguntur. Sinistra etiam dicuntur illa, quę mala & improba dicuntur, & de hoc Prov. 4. *Perversa via quę a sinistris sunt.*

C ¶ Tercio dico, quod signat excessum adversitatis. Dextera enim quandoque prosperitatem signat, sinistra vero adversitatem, 2. Cor. 5. *Per arma iustitię a dextris & a sinistris.* Unde etiam de peccatoribus dicitur Matth. 25. *quod Christus in iudicio ponet agnos, id est, iustos, a dextris; hædos, id est, peccatores, a sinistris, &c.* Vide supra de Dextera, & adijunge plura exempla, si vis, sicut ponitur infra de Videre, quomodo deluditur visus, & sic sufficit.

A Nota, quod historice loquendo, Sion erat quędam pars civitatis Hierusalem, ubi erat castrum & fortalitium civitatis, & ideo pars illa erat altior, & tutior, & mundior, & pulchrior, & ideo quia castrum illud eminebat civitati, ita quod per illud poterat tota civitas Hierusalem defendi, sicut per matrem filia defenditur & tuetur. hinc est quod in plerisque Scripturę locis Sion mater dicitur, & Hierusalem filia nuncupatur. Et inde est quod in Psalmo dicitur secundum aliam translationem: *Mater Sion dicet homo.* Et illud Thren. 1. *Egressus est a filia Sion, id est, ad Hierusalem omnis decor eius.* Quia scilicet Hierusalem, quę erat civitas inferior, dicitur filia, & Sion quę erat pars civitatis superior, dicitur mater ejus. Igitur cum per Sion in scriptura possit intelligi Ecclesia militans, Ecclesia triumphans, beata Virgo, & anima sancta, possum notare quod in anima invenitur

Sion { Inferior,
Superior,
Interior,
Exterior.

Prima est locus salvationis,
Secunda est locus refectionis,
Tertia est locus devotionis,
Quarta est locus defensionis.

B ¶ Dico primo, quod est Sion inferior, quę est locus salvationis, quia scilicet in Ecclesia solummodo invenitur salus animarum. Omnes enim alię sectę hominum sunt extra salutem, præter illos qui sunt in Ecclesia per fidem & gratiam collocati. Sion enim erat locus magnę fortitudinis, ubi tutius morabatur, juxta illud Esa. 26. *Vrbs fortitudinis nostra Sion.* Sic vere Ecclesia est locus, in quo qui bene stat per gratiam & per fidem, non timet aliquem spirituale impugnatorem, nec aliquem animę tentatorem. Ibi enim & non alibi est defensio tuta. Et hoc est quod dicit Abdias: *In monte Sion erit salvatio.* Compara, si vis, Sion, id est, religionem Ecclesię vel religionis, illi insulę Hibernię, ubi dum homo fuerit, non moritur, & illi ubi corpus nunquam putrescit aut corrumpitur, quia in ista Sion, id est, in religione vel Ecclesia si quis debite vixerit & manserit, nunquam corrumpitur per vitia, nec moritur per supplicia. Ideo breviter de laudibus & conditionibus istius Sion, scilicet de statu religionis vel Ecclesię potest dici illud Esa. 47. *Dabo in Sion salutem, & in Hierusalem gloriam meam.* Ubi adverte quod in ista Sion est, vel debet esse locus valde famosus & virtute plenus, scilicet

Liberalis collationis, (Dabo,)
Virtualis cognitionis, (In Sion,) quę interpretatur specula,
Specialis tuitionis, (Salutem,)
Supernalis conjunctionis, (Hierusalem,)
Virtualis laudationis, (Gloriam.)

¶ Dico igitur, quod hæc debet esse locus liberę collationis, quia scilicet ibi debent libere dari & conferri beneficia, & libere ministrari Sacramenta, Dabo, quasi dicat gratis, non do si detis. Juxta illud *Gratias acceperunt, gratis date,* Matth. 19. Thus enim quod libere exit de arbore, multo plus valet quàm illud, quod cum vinculis ferreis per fractionem corticis extorquetur, sicut etiam de myrrha dicit Plinius. Quia pro certo viri ecclesiastici debent liberaliter dare sua beneficia sive eleemosynas, & non expectare quod precibus vel pretiis extorqueantur, vel quod per simoniam acquirantur. Dabo, inquit Psal. *Quis dabit ex Sion salutare Israel?* Sit igitur ibi locus liberę collationis. Quod est contra multos, &c. Invehe contra avaros & contra simoniacos, qui nō libere dant, imō vendunt. ¶ Deinde dico quod iste debet esse locus limpide cognitionis. Sion, inquit, quod interpretatur specula, quia scilicet in ista Sion debent esse homines speculativi, quia scilicet viri ecclesiastici debent speculari & circumspicere pro se & pro aliis illa, quę pertinent ad salutem. Debent enim esse sicut speculatores in exercitu Christiano, quia scilicet adventum inimicorum debent prævidere, & aliis intimare, Ezech. 33. *Filli hominū speculatorem dedi te domui Israel.* Sed pro certo multi ecclesiastici sic non faciunt, imō sunt speculatores pulchrarum mulierum. Non sic charissimi. Nota, in exercitu apum dicuntur aliquę esse, quę vice speculatores funguntur, & quę pro sui & exercitus custodia aliis quiescentibus vigilare dicuntur: quod etiam in gruibus dicitur esse notum. Tales igitur debent esse ecclesiastici in exercitu Christiano, quia scilicet debent esse vigiles & speculativi, ut præservent se & alios a nocivis, scilicet ab insidiis infernalium proditorum. Quod etiam bene designant & nomen & locus Sion, quia scilicet nomen interpretatur specula, & locus altus ad speculandum, & de longe insultus hostium intuendum. Et hoc est quod videtur supponi in Psal. ubi dicitur: *Circumdate Sion, & amplectimini eam, narrate in turribus eius.* Narrate, inquit, scilicet adventus & insidias hostium. Est igitur religio vel Ecclesia locus limpide cognitionis. Sion, inquit. Et hoc potissime, quia ibi debet Deus diligere & cognosci, Psal. *Videbitur Deus deorum in Sion.* Dico denique, quod iste est locus securę tuitionis. Salutem, inquit, quia ibi & non alibi est salus & securitas animarum. Sion enim erat pars fortior & tutior civitatis. Ideo dicitur de Ecclesia 4. Reg. 19. *quod salvator exiet de monte Sion.* Vide supra de Salute & Salvatore. ¶ Insuper dico, quod iste est locus fraternę quietionis, & concordis conjunctionis, quod ostenditur, cum dicitur Hierusalem, quę interpretatur visio pacis. Quia scilicet in superiore parte aeris non sunt tonitrua, nec grandines, sic nec in Ecclesia vel religione debent esse litigia, nec dissensionum turbines. Vide supra in Hierusalem. Unde in Psal. dicitur: *Benedicat tibi Dominus ex Sion, & videas bona Hierusalem omnibus diebus vite tue.* Est igitur locus concordis conjunctionis.

¶ Etiam dico, quod iste est locus solennis laudationis. Gloriam, inquit, meam. Quia scilicet in ista Sion debet esse gloria, laus, honor & magnificentia Dei, quia ad literam in latere montis Sion Dominus jugiter laudabatur, sic debet & in Ecclesia, Psal. *Lauda Hierusalem Dominum, lauda Deum suum Sion.* Gloriam meam, inquit, Psal. 86. *Diligit Dominus portas Sion super omnia abernacula Jacob.* Gloriosa dicta sunt de te civitas Dei. Et vere gloriosa fuerunt dicta, quia ibi fuit Dei gloria collaudata, juxta Psal. *Psallite Domino qui habitat in Sion, annunciate inter gentes studium.* Ista est igitur civitas, quę, ut dictum est,

Lætus,
Quietus,
Tutus,
Clarus,
Gratus.

Et ideo istis rationibus istum locum dicitur Deus

Diligere,
Eligere,
Habitare,
Contervare.

Quod ipsum diligat, patet in Psal. ubi dicitur: *Diligit Dominus portas Sion.* Quod ipsum eligat, patet in Psalmo, ubi dicitur: *Elegit Dominus*

Dominus Sion. Quod ipsum habiter, patet in Psal. 71. ubi dicitur: Mons Sion in qua habitasti in eo. Quod insuper ipsum conservet, patet in Ps. ubi dicitur: Deus salvam faciet Sion, & edificabuntur civitates Iudæ.

H Sed adhuc proculdubio & pro certo præsens ecclesia vel religio non videtur hodie talis Sion, quia proculdubio hodie in ea non sunt prædictæ quinque virtutes, sed potius loco quinque virtutum est ibi quintuplicitas vitiorum. Unde pro certo, sicut video, ibi sunt hodie isti, scilicet

Superbia tumentes,
Fallacia pallentes,
Pigritia torpentes,
Culturam Dei spernentes,
Mundi bona vellententes.

Dico quod ibi est hodie copia hominum superbiorum, unde Esa. 3. *Elevata sunt filia Sion, & ambulaverunt extenso collo.* Et nota quod ista dicuntur filia, & non filii, pro eo, quia ipsi sunt quasi femina effecti, & per carnalitatem & inconstantiam ad femineitatem deducti. Item ibi est copia hominum deceptorum, scilicet hypocritarum. Unde Esa. 33. *Conterriti sunt Sion in peccatores, possedis tremor hypocritas.* Item ibi est copia hominum torpentium & pigrorum. Unde Esa. 52. *Solve vincula colli tui captiva filia Sion.* Item ibi est copia hominum Dei cultum contemnentium, & lascivorum, quia scilicet nec Deo dignantur divinum officium celebrare, Thren. 1. *Via Sion lugens, eo quod non sit qui veniat ad solennitatem.* Item ibi est copia hominum crudelium & iniquorum, quia scilicet non faciunt conscientiam acquirere per extortionem avaritiæ vel rapinæ, de quo Mich. 3. *Va qui edificatis Sion in sanguinibus, & in Hierusalem in iniquitate.* Non sic, charissimi, quia pro certo Sion inferior (ut dictum est) scilicet Ecclesia debet esse locus salvationis. Et hoc est primum principale.

I Secundo principaliter dico, quod est Sion superior, quæ est status refectionis, & ista est civitas paradisi, ubi est salus & refectionis Beatorum. Ista enim est Sion superior, ubi

Apparet Dei magnitudo,
Eminet Dei celsitudo,
Abundat laudis gratitudo,
Fulget luminis limpitudo.

De magnitudine dicitur in Pl. 98. *Deus in Sion magnus.* De Dei celsitudine dicitur in Pl. 2. *Ego constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum eius.* De laudis plenitudine dicitur Esa. 35. *Venies in Sion cum laudibus.* De luminis limpitudo dicitur in Psal. 83. *Videbitur Deus deorum in Sion.* Est ergo Sion superior locus refectionis seu promotionis.

K Tertio dico quod invenitur Sion interior, quæ est locus devotionis. Et sic per Sion intelligitur anima sancta, ubi scilicet Deus spiritualiter commoratur, & quæ Deum mentaliter contempletur, juxta illud Joan. 3. *In Sion Dominus commorabitur.*

L Quarto principaliter dico, quod est Sion exterior, quæ est locus defensionis. Et sic pro certo dico, quod per Sion intelligitur beata Virgo, à qua, & in qua omnis homo potest defendi & salvari, qui ad istum locum per spem voluerit fugere, & ibi per devotionem morari, ideo docet in Pl. 47. *Circumdatis Sion, & complectimini eam.* Ista est enim Sion spiritualis, in qua Deus personaliter habitavit, quam cordialiter illustravit, quam Dominus mirabiliter adamavit, & quam Dominus specialiter dedicavit. Beata enim Virgo, & quælibet sancta persona, sicut in Scriptura patet, à Deo

Spiritualiter habitatur,
Cordialiter consolatur,
Efficaciter adjuvatur,
Supernaliter adamatur,
Specialiter dedicatur,
Virtualiter roboratur.

Deus enim est istius Sion spiritualis habitator, Joan. 3. *Ego Dominus Deus vestester habitans in Sion.* Item est istius Sion amabilis consolator, Esa. 51. *Consolabitur Deus Sion.* Item est istius Sion promptissimus adjuvator, Pl. 86. *Diligis Dominus portas Sion.* Item est istius Sion supernalis adamator, Zach. 8. *Zelus sum Sion zelo magno.* Item est istius Sion specialissimus dedicator, Pl. Elegit Dominus Sion. Item est istius Sion virtualissimus roborator, quia ipse dicit 1. Paralip. 2. *Ponam in Sion lapidem angularem, quia scilicet Deus semper adjuvat, roborat & fortificat personam sanctam, & maxime Virginem gloriosam, & ideo dicitur Esa. 26. Vrbis fortitudinis nostra Sion, salvator, ponetur in ea murus.* Ista igitur

Didion. Berchorij.

ad Sion pertinent quæ dicta sunt. Et sic de Sion sufficit quantum ad omnes partes.

Sitis. Sitire. Cum sitis nihil aliud sit, quam bibendi appetitus exteriori calore causatus, possumus notare, quod tam in bono quam in malo sitis diversimode sumatur in Scriptura. Unde nota, quod invenitur Sitis

Amoris charitativi,
Ardoris inflammativi,
Doloris macerativi,
Fervoris concremativi,
Dulcoris delectativi.

Prima signat desiderium hominum perfectorum, de quo dicitur in Pl. 14. *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum.* Secunda designat desiderium malignorum, de quo in Pl. 106. *Esurientes & sitientes, anima eorum in ipsis defecit.* Tertia denotat spiritum & indigentiam miserorum, de quo ad Rom. 12. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum; si sitit, potum da illi.* Quarta denotat supplicium damnatorum, quia poena valde gravis est sitis excessiva. Unde de anima damnata potest dici id Ole. 2. *Ponam eam quasi solitudinem, & statuam eam velut terram inviam, & interficiam eam sitim.*

Quinta verò signat appetitum Beatorum, qui scilicet quanto plus eum vident, tanto amplius ipsum sitiunt & cupiunt; unde Ecclesiast. 2. 4. *Qui edunt me, adhuc esurient; qui bibunt me, adhuc sitient.*

De duplici ergo siti bona & mala in genere aliquid specialiter est tractandum. ¶ Dicamus ergo, quod est sitis Beatorum, quæ est virtuosa, & ista est proculdubio sitis illa, qua sancti sitiunt, desiderant & cupiunt omne bonum. Nota, quod onager in tantum diligit aquam claram, quod licet multum sitiat, nunquam vult bibere, dato quod inveniat aquam turbidam, imò sitim suam dicitur tolerare quousque reperiat aquam puram. Quod etiam videtur supponere David in Pl. 103. cum dicitur: *Expectabunt onagri in siti sua.* Vide supra de Expectare. Sic vere homo naturaliter sitiat & appetat aquam puram, scilicet Deum & bona spiritualia & æterna, nunquam pro certo debet aquam turbidam, scilicet delectabilia bonorum temporalium bibere, nec ex illis sitim sui desiderii refrigerare, sed potius ipsum Deum & bona æterna usque post istam vitæ miseriam expectare, dicens cum Psal. 41. *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum, quando veniam & apparebo ante faciem Dei?* Ubi adverte quod tria principaliter sitienda, & toto desiderio appetenda, videlicet

Stabilitas desiderii,
Fecunditas refrigerii,
Nobilitas ministerii.

Primam sitim provocat gratia: *Sitivit, inquit, anima mea ad Deum.* Secundam provocat gloria: *Ad fontem vivum.* Terciam provocat patria: *Quando veniam, &c.* Igitur

Sitiamus { Gratia societatem,
Gloria satietatem,
Patria securitatem.

¶ Dico ergo primo, quod nos debemus sitire dulcem societatem, quæ fit à gratia. *Ad Deum, inquit.* Sponsa enim desiderat ad sponsum suum attingere, & ipsum amplexari personaliter, & tenere: sic anima debet Deum amplexari per charitatem, & tenere & attingere per gratia societatem. *Ad Deum, inquit.* Ad Deum enim significat dependentiam ad terminum ad quem. Unde ipse Deus dixit Joan. 7. *Qui sitit, veniat ad me, & bibat, scilicet aquam vitam gratam.* Quando enim homo sitiens non potest invenire aquam, solet quandoque temperare sitim suam cum malogranato, vel cum lapide candi in ore posito, quousque per aquam penitus satietur: sic vere quia nos ad præsens non possumus attingere ad fontem gloriae sempiternæ, ubi est refrigerii plenitudo, necesse est quod sitim desiderii cordis nostri temperemus cum lapide & malogranato, id est, cum illo, qui lapis angularis dicitur, & qui in scriptura malum punicum nuncupatur. Unde scriptura dicit Sap. 11. *Sitierunt, & invocaverunt te, & data est eis de petra altissima aqua, & requies fiti de lapide duro.* Ad Deum ergo Psal. 41. *Sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* Debemus ergo sitire dulcem societatem, quæ fit à gratia. *Ad Deum, inquit.*

¶ Secundo debemus sitire plenam satietatem, quæ fit à gloria. *Fontem, inquit, vivum.* Cervus enim sitiens non bibit in rivulo, imò currit ad fontem, ubi satiatur ad plenum: sic nos non debemus bibere in rivulo bonorum mundi, quia ibi non requies sitis nostræ, quia scilicet de aqua dicitur Joa. 4. *Qui biberit ex hac aqua, sitiet iterum.* Quinimo debemus properare ad fontem

ddddd 3

tem

tem vivam gloriæ paradisi, qui ad plenum refrigerat & satiat cor humanum, unde Joan. 4. *Qui biberit ex aqua quam ego dabo, non sitiet in aeternum, sed aqua quam dabo illi, fiet in eo fons aqua salientis in vitam aeternam.* Unde breviter de temperamento istius sitis dicitur Apoc. 7. ubi loquitur de Beatis: *Non esurient, neque sitient amplius, neque cadet super eos sol, neque ullus aestus, quoniam agnus, qui est in medio throni, reget eos, & deducet eos ad vitæ fontes aquarum, &c.* Igitur sitiamus plenam satietatem, quæ fit à gloria.

E ¶ Tertio dico, sitiamus tutam securitatem, quæ fit in patria. Quando, inquit, veniam & apparebo, &c. Sicut enim peregrinus valde sitit & appetit reverti ad patriam, miles bannitus de curia valde desiderat reverti ad regis præsentiam, mulier repudiata valde cupit redire ad viri gratiam: sic homo, qui in Adam de patria paradisi fuit bannitus, & in hoc mundo relegatus, & peregrinatus, & Dei regis & viri sui præsentia destitutus, valde debet sitire & appetere, quod ibi sit iterum restitutus. Quando, inquit, veniam, & apparebo ante faciem Domini. Idem faciebat Absalon, qui bannitus propter fratricidium dicebat Joab 2. Reg. 14. *Obsecro ergo, ut videam faciem regis. Quando, inquit, veniam?* Unde de isto desiderio, & ista siti veniendi ad patriam dicitur Apoc. 21. *Sponsus & sponsa dicit, veni: & qui sitit, veniat, & qui vult, accipiat aquam gratis.* Sic igitur patet quomodo sitienda est bonitas Beatorum, quæ est virtuosa, quia pro certo bonorum est sitire bona, 1. ad Cor. 4. *Esurimus, & sitimus, & nudi sumus, quia sicut dicitur, Matth. 5. Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsorum est regnum celorum.* ¶ Sed adhuc dico quod est sitis malorum, quæ est vitiosa. Mali enim semper sitiunt & desiderant mala. Scytala enim serpens est, qui si quem momorderit, siti perit. Sic diabolus postquam hominem peccato mortali invenenaverit, facit eum taliter per mala desideria sitire, quod æternam mortem solet incurrere, & sentire. Ut de talibus sic morsus dicatur illud Ezech. 19. *Transplantata in desertum in terra invia & sitiendi.* Et ideo nota, quod mali

Sitiunt { Divitias & facultates,
Delicias & voluptates,
Eminentias & dignitates,
Violentias & feritates.

¶ Sitiunt ergo avari facultatem divitiarum. Sicut enim draco animal sitibundum sitit sanguinem elephanti, quia cognoscit eum esse melancholicum, frigidum, propter quod contra eum solet pugnare, & sanguinem ejus bibere & haurire: sic avari sitiunt pauperum sanguinem, & substantiam temporalem. Istos enim impetunt ad terram, id est, ad miseriam trahunt, & eorum divitias usuris & rapinis ebibunt. Et de hoc Job 5. *Cujus messem famelicus comedit, & ipsum rapit armatus, & bibent sitientes divitias ejus.* ¶ Item sitiunt luxuriosi voluptatem deliciarum. Et de istis dicitur Esaia 50. *Computrescent pisces sine aqua, & morientur in siti.* Nota quomodo dicuntur pisces, sicut supra in titulo suo. Pisces enim nunquam videntur posse satiari aquâ, ipsam enim semper habent intus, & extra: & sic isti delicias, &c. Fons enim deliciarum est sicut fons Tantalus, qui est in aqua usque ad os, & tamen nunquam satiatur, imo perpetuo est in siti, Job 24. *Calcantur torcularibus sitiunt.* ¶ Item ambitiosi sitiunt vanitatem eminentiarum. Isti enim sunt sicut draco, qui tanto ardore sitis uritur, quod totum mare non potest eum refrigerare sufficienter, & ideo sursum volat ad vela navium, ut refrigeret sitim suam. Sic isti non possunt satiari beneficiis vel officiis, & ideo ad vela navium, id est, ad alta culmina dignitatum semper nituntur volare, ut sitim suæ ambitionis valeant satiare, & ipsam vento inanis gloriæ recreare. Unde de ambitiosis potest dici illud Esa. 53. *Ascendet quasi radix de terra sitiendi.*

I ¶ Item leditiosi sitiunt feritatem violentiarum. Multi enim sunt sicut leo, semper vindictam & sanguinem sitientes, & oppressionem hominum appetentes, de quibus Esa. 25. *Spiritus robustorum sicut turbo impellens parietem, & sicut aestus in siti.* Et tales potissime sunt nostri moderni nobiles, qui semper sunt per appetitum rapinæ sitibundi, juxta illud Esa. 5. *Nobiles eius interierunt fame, multitudo eius siti exaruit.* Ista est igitur quadruplex sitis, quæ inflamat & fatigat peccatores. Nam sicut ebriosi sitientes tantum bibunt, quod quicquid habent, expendunt, sic peccator siti malorum desideriorum accensus, bibit ita ad plenum iniquitatem, quod ipse perdit gloriæ & gratiæ bonitatem, & paradisi etiam habitationem seu civitatem, Jud. 7. *Fatigati siti tradent civitatem suam.* Et sic ergo patet quod est sitis mala & vitiosa, & quod est sitis bona & virtuosa. Sufficit de Siti. Vide supra de Fame.

Sobrius. Sobrietas. Cum sobrietas nihil aliud sit, quam A temperantia, notare possumus breviter, quod in tribus principaliter sobrietas & temperantia est habenda. Debet enim haberi

In { Sentu, ne nimium præsumamus,
A&u, ne nimium effluamus,
Vi&u, ne nimium excedamus.

De sobrietate enim sensus dicitur ad Roman. 12. *Non plus sapere, quam oportet sapere, sed ad sobrietatem.* De sobrietate actus, scilicet operum & verborum, potest dici illud Eccl. 31. *Infirmas carnis sobriam facit animam.* De sobrietate verò victus, cibi scilicet atque potus, potest dici illud Eccl. 31. *Aequa vita hominibus vinum in sobrietate potatum.* Talem ergo sobrietatem triplicem debent homines habere, & à cunctis rebus superfluis abstinere, juxta illud 1. ad Tim. 3. *Nos qui dei sumus, sobrii simus.* ¶ Unde B etiam notandum, quod secundum Scripturam quinque genera hominum percipiuntur sobrietatem habere, videlicet

Prælati, ut debite possint principari,
Religiosi, ut attente possint contemplari,
Viri senes, ut discrete possint meditari,
Viri juvenes, ut astute possint famulari,
Mulieres, ut pudice possint conversari.

De sobrietate enim prælatorum dicitur 2. ad Timoth. 4. ubi Timotheo Episcopo Apostolus loquitur sic: *Tu vero vigila, in omnibus labora, opus fac Evangelista, ministerium tuum imple, sobrius esto.* De sobrietate religiosorum dicitur 1. Petr. 5. *Fratres sobrii estote, & vigilate.* De sobrietate senum dicitur ad Tit. 2. *Admonete senes, ut sobrii sint.* De sobrietate juvenum dicitur similiter ad Tit. 2. *Juvenes similiter hortare ut sobrii sit.* De sobrietate mulierum dicitur 1. ad Tim. 2. *quod oportet esse mulieres pudicas, sobrias & fideles in omnibus.* Ut sic generaliter de omnibus istis dicatur illud 1. Petr. 1. *Sobrii & perfecti sperate in eam, quæ offertur vobis, gratiam.* Non allego exempla, nec alias prosequor, sed vide supra de Abstinencia, & de Jejuniis, ubi est illa auctoritas prosecuta. Ministerium tuum imple, sobrius esto. Et sic sufficiat.

Socius. Societas. Nota, quod societas est plurium personarum conjuncta communitas. Est autem A societas bona & mala acceptanda & refutanda, frequentanda & fugienda. Verum quia supra in locis pluribus de societate & fœdere est tractatum, ut supra de amicitia & conjunctione, & de congregatione, & de simul, & de pariter, & in titulis similibus, ideo de societate in breviloquio est loquendum, maxime quia nomen societatis est rarum in Scriptura, nihilominus tamen invenitur societas multiplex, videlicet

Societas { Unitæ virtuose,
Junctæ vitiose,
Strictæ dolorose,
Vinctæ dolorose.

Prima est societas hominum perfectorum, quæ est laudabilis,
Secunda est societas hominum pravorum, quæ est horribilis,
Tertia est societas hominum damnatorum, quæ est tristabilis, B
Quarta est societas hominum salvatorum, quæ est letabilis.

Prima societas est desideranda, scilicet societas bonorum, & sociabilitas & affabilitas cum eisdem, de qua dicitur Prov. 18. *quod vir amabilis ad societatem magis amicus erit quam frater.* Secunda societas est vituperanda, scilicet societas malorum, de qua Job 39. *Frater sui draconum, & socius struthionum.* Tertia societas est consideranda, scilicet societas reproborum, de qua Job 18. ubi de diabolo dicitur, *quod habitent in tabernaculo socij eius qui non est, scilicet diaboli.* Quarta societas est remuneranda, scilicet societas bonorum vel beatorum, & de hac 2. ad Cor. 1. *Sicut passionum socij estis, & ita consolationum eritis.*

¶ Igitur in genere de bona & mala societate aliquid est dicendum. Et dicamus de societate bona, quod summopere est quærenda. Valde enim est utile homini se bonis sociis jungere, & se bonis hominibus copulare. Cuprum enim durum & rubeum si diu nitro liquefactum bulliat, & ductibile & clarum efficitur, & à rubigine & fragilitate aliquantulum immutatur. Sic vere homo quanquam sit per carnalitatem rubeus, & per obstinationem durus, & per impatientiam fragilis & impurus, si tamen nitro, id est, bonis & clavis personis adjungatur, solet immutari;

mutari & temperari, & à suis malis conditionibus alterari, & in bonis, si ipsas habeat, conservari. Exemplum habemus de Saul & servis, qui quamvis prophetiae spiritum non haberent, imo ad persequendum David in malo proposito essent, dicitur tamen 1. Reg. 19. quod venientes ad cuneum prophetarum ceperunt cum eis prophetare, & conditionem propriam alterare. Unde de Saul dicitur 1. Reg. 10. quod mutatus est in virum alterum, quando scilicet venit ad prophetarum cuneum. Item de ramo sylvestri olive domesticæ inserto, id est, de malo homine per bonam societatem alterato, dicit Apostolus ad Rom. 11. *Socius radicis & pinguedinis olive factus es*, q. d. sicut furculus radici vel stipiti insertus, participat ipsius radicis influentiam & virtutem, ita quod ficcari non permittitur, sed potius virtute radicis viret, fructificat & augmentatur: sic ille, qui adiungitur cum bona societate, participat cum ipsius bonitate, 2. Mach. 2. *Particeps factus est malorum, postea fiet socius bonorum*. Ut sic quilibet socius dicat illud Apoc. 1. *Ego Ioannes frater vester, & particeps in tribulatione & regno*. ¶ Et possumus notare, quod illi, qui volunt esse socii, debent omnia communiter habere, & ideo dico quod isti

Communiter { Gratiose debent conversari,
Amorose debent amplexari,
Seriose debent coaptari,
Vigoroze debent fatigari,
Gaudiose debent prosperari.

Communiter dico { Gratiose (Ioannes)
Amorose (Frater vester)
Seriose (Particeps)
Vigoroze (In tribulatione)
Gaudiose (Et regno.)

Dico ergo primo, quod isti debent conversari invicem gratiose, quia scilicet socii tenentur amicabiliter & sociabiliter se habere, quia sicut dicitur Prov. 18. *Vir amicus amicus ad societatem magis amicus quam frater*. Et hoc ostenditur, cum dicitur Ioannes, qui interpretatur, in quo est gratia. Vide supra de Joanne. Quod est contra illos, qui in societate se exhibent nec amicabiles, nec benignos. ¶ Secundo dico, quod isti debent copulari invicem amorose. Frater, inquit. Fratres enim debent esse, id est, frater-naliter se diligere, sicut & animalia bruta socios diligunt & cognoscunt, sicut de bobus & equis pluribus est expertum. Vide supra de Fratre, 1. Machab. 8. *Quare gravasti jugum amicos nostros, & socios Iudeos*? q. d. illi sicut socii sunt, & amici. Cujus tamen in multis contrarium invenitur. ¶ Tertio dico, quod isti debent coaptari invicem seriose. Particeps, inquit. Quia videlicet ad socios pertinet, quod sint ejusdem similitudinis & paritatis, quia scilicet non decet socios esse diversi status & gradus. Unde Eccl. 13. *Disioci te ne socius fueris*. Et ibidem: *Omnis homo sibi simili sociabitur*. Particeps, inquit.

¶ Quarto dico, quod isti debent fatigari invicem vigoroze. In tribulatione, inquit. Quia scilicet illi, qui sunt in una societate, debent simul esse in labore & adversitate, quia scil. alii non debent vivere in solatio, & alii in labore & supplicio, quia sicut dicitur 2. ad Cor. 1. *Si fuerimus socii passionum, erimus & consolationum*.

¶ Quinto dico, quod isti debent prosperari invicem gaudiose. Et regno, inquit. Per regnum enim prosperitas intelligitur, in qua debent esse participes socii, sicut participes in labore, Mat. 25. *Percipite paratum vobis regnum*. Unde Eccl. 4. *Melius est duos esse simul, quam unum*; habent enim emolumentum societatis suæ: si unus ceciderit, ab altero fulciatur: & si simul duo dormierint, fovebuntur mutuo. Ista tamen sunt contra multos malos socios, qui bene volunt cum aliis, imo præ aliis gaudere, & tamen cum aliis nolunt laborare: volunt soli percipere prospera, & tamen nolunt sentire aspera: volunt habere societatis emolumentum, sed nullum recipere nocumentum. De quo dicit Augustinus, quod multi volunt gaudere cum sanctis, & tribulationes mundi nolunt sustinere cum ipsis. Non sic, sed secundum eundem, si nunc laborabimus, & contregnabimus. Habeamus igitur istam quintuplicem conditionem, & sic erimus socii competentes. Et sic patet, quod dictum est aliquid de societate bona. Patet ergo quod societas bona debet frequentari, quia sicut videmus, animalia domestica in societate vivunt, & se invicem diligunt & cognoscunt, quia sicut dicitur Jud. 18. *Ille populus, qui in remotis solitarius habitabat, & cum nullo hominum societatem habebat, suis à tribu Dan depopulatus, & bonis omnibus viduatus*. Et breviter, multa mala eveniunt solitariis & singularibus, quæ non eveniunt socialibus. Ut breviter concludam, verum est verbum Se-

neca dicentis in epistola, quod nullius boni sine socio iucunda est possessio. ¶ Sed adhuc dico, quod invenitur societas mala, quia sunt

Socii { Litigiosi,
Proditiosi,
Desidiososi,
Raptores,
Deceptores.

De litigiosis, id est, de murmuratoribus & querulosis, iracundis & litigiosis dicitur Job 3. *Frater fui draconum, socius struthionum*. De proditoriis, qui scilicet tantum se sociant homini in prosperitate, & statim ipsum dimittunt in adversitate. Poeta: *Fronte capillata, post hac occasio calva*. Et Eccl. 6. *Est amicus socius mensæ, sed non permanebit in die necessitatis*. De delitiosis, qui scilicet volunt quiescere, & societatis onera non sufferre, potest dici illud prædictum Judic. 18. quod cum nullo hominum habent quicquam societatis & negotii. De raptoribus potest dici illud Job 17. *Prædampollicentur sociis, &c.* De deceptoribus verò dicitur Esaia 1. quod *Principes infideles socii furum*. Sufficiat ergo gratia brevitaris. Vide de Amicitia, de Fraternitate, de Coniungere, Congregare, Inter, Pariter, Simul, & aliis titulis similibus.

Sol. Cum Sol sit principium luminis & caloris, possum dicere, quod in Scriptura in bono sumitur & in malo. Unde

Conditio regis æternalis,
Perfectio viri virtualis,
Combustio pœnæ temporalis,
Elatio gloriæ mundialis.

¶ Dico ergo primo, quod sol significat regem æternalem, quia scilicet sol dicitur quasi solus lucens per excellentiam, & iste dicitur solus omnipotens. Et de hoc dicitur Exod. 26. quod ipse sicut sol oriens mundo in altissimis. ¶ Secundo signat virum virtutalem, quia scilicet sol inter & super omnia corpora est summæ perfectionis & virtutis. Unde Eccl. 27. dicitur, quod *homo sanctus in sapientia manet sicut sol*. ¶ Tertio signat pœnam temporalem, quia videlicet sol habet comburere, & desiccare, & etiam affligere cor humanum. Unde de Beatis, qui ab ista pœna sunt liberi, dicitur Esa. 49. *Non percutiet eos aestus & sol*. Et Apoc. 7. *Non cadet super eos sol, neque ullus aestus*. ¶ Quarto dico, quod designat gloriam mundialem, quia scil. sol summe est pulcher & fulgidus, oculorum tamen intuentium est nocivus: sic & mundi gloria est delectabilis, & suis amatoribus nociva & damnabilis. Unde Eccl. 43. *Tripliciter sol exurens montes excavat oculos*. Et dicitur tripliciter propter tria genera bonorum gloriæ & prosperitatis mundanæ, quæ sunt delitiæ, divitiæ, & honores. De duobus autem primis aliquid est dicendum.

¶ Dicamus ergo primo de sole, quod signat divinam conditionem. Deus enim quantum ad divinitatem, & quantum ad humanitatem potest dici sol, quia sicut

Sol habet { Claritatem quæ non obfuscat,
Celeritatem quæ non retardatur,
Caliditatem quæ non refrigeratur,
Utilitatem quæ non impeditur,
Mobilitatem quæ non percipitur.

Sic proculdubio Christus habuit claritatem sapientiæ, qua prædicando mundum illuminavit, Eccl. 42. *Sol illuminans per omnia respexit*. Item habet celeritatem potentiæ, qua mundum creavit, Ps. 135. *Fecit solem in potestatem dici*. Item habuit caliditatem amoris perfecti, qua mundum fovit & reformavit, 1. Regum 11. *Cras erit nobis salus cum incaluerit sol*. Item habet & habuit utilitatem omnis sufficientiæ, qua mundum ditavit, Eccl. 26. *Sol oriens mundo*, id est, ad omnium quæ in mundo sunt, utilitatem. Item habet & habuit mobilitatem occultæ & imperceptibilis providentiæ, qua mundum gubernavit, quia scilicet sicut motus Solis non percipitur, cum tamen constet ipsum valde celeriter moveri, sic motus providentiæ non percipitur, quamvis omnia regendo continue moveatur. Unde de sole dicitur Eccl. 1. quod *oritur sol & occidit, & in circulos suos revertitur: gyrat ad meridiem, & flectitur ad aquilonem*; quasi dicat: Deus per suam providentiam undique circuit & gyrat. Et ideo breviter de isto sole Christo, & de ejus conditionibus & affectibus potest exponi illud Joel. 2. *Sol convertetur in tenebras, & luna in sanguinem*. Vide eam divisam secundum alium intellectum in sermone: *Resplenduit facies ejus sicut sol*. Ubi adverte, quod sicut aliquando invenitur

Velatus,
Sol } Eclipsatus,
Illuminatus,
Rubricatus.
Sic Christus } Fuit velatus per carnis assumptionem,
Fuit obscuratus per mortis afflictionem,
Fuit illuminatus per vitæ resurrectionem,
Erit rubricatus per iudicii prælationem vel correctionem.

Istæ enim sunt quatuor revolutiones istius solis Christi, scilicet
nativitas, & mors, & vita, & status post mortem, sc. resurrectio,
& ascensio, & finalis adventus, & iudicium. ¶ Dico igitur quod
iste sol describitur quantum ad quatuor in his verbis, scilicet

Quantum ad } Assumptionem carnis naturæ,
Afflictionem mortalis iacturæ,
Resurrectionem novæ vestituræ,
Correctionem duræ prælaturæ.

Primum probat vigor immutatus. Convertetur.

Secundum splendor obscuratus, In tenebras.

Tertium fulgor renovatus, Luna.

Quartum ardor inflammatus. In sanguinem.

C ¶ Dico igitur, quod Christus sol iustitæ fuit immutatus assumendo carnis naturam. Convertetur. Converti enim nihil aliud est, quam mutari. Et ideo iste dicitur conversus, quando in hominem est mutatus. Ista enim fuit conversio non per se, sed per accidens; non simpliciter, sed secundum quid; non in toto, sed in tanto. Quamvis enim sol non mutetur, nec convertatur formaliter, aut realiter, mutatur tamen & convertitur superficialiter & localiter, quia scilicet quando velatur nubibus, tunc mutatur in colorum varietatem; quando verò de oriente in occidentem progreditur, tunc mutatur ad locorum diversitatem. Sic vere, charissimi, Dei filius quamvis in se sit immutabilis & æternus, juxta illud Malach. 3. *Ego Dominus qui non mutor*, eum tamen nubibus, id est puris & sanctis carnibus fuit vestitus, tunc fuit visus superficialiter mutatus, & de cælo ad terram localiter inclinatus. Convertetur. Unde Act. 2. *Dabo prodigia in cælo sursum, & signa in terra deorsum*. Sequitur: *Sol vertetur*. Pone, si vis, quomodo heliotropium lapis, qui interpretatur solis conversio, facit solem converti in sanguineum colorem. Applica. Vide supra titulo de Applicare. Figura quomodo sol tempore Ezechia regis reversus est in horologio Achaz decem lineis. Vide eam supra, ubi Signare, vel Signum. Ista autem conversio fuit facta in ortu solis istius, id est, in nativitate & incarnatione Dei filii. Sol enim ad litteram in ortu suo apparet alterius coloris, quam sit secundum rei veritatem. Possimus ergo notare quod in isto ortu factæ sunt mirabiles conversiones, quia videlicet

Humilitas,	} convertitur in	sublimitatem,
Maternitas,		virginitatem,
Deformitas,		formositatem,
Diversitas		concorditatem.

Quod enim tunc conversa in sublimitatem fuerit humilitas, apparuit in pastoribus & gentilibus, quibus fuit ista nativitas plus quam magnis hominibus revelata, cum tamen à Judæis reputarentur viles, humiles & dejecti. Et de hoc dicitur Hester. 11. *Sol ortus est, & humiles exaltati sunt*. Item quod tunc in virginitatem convertatur maternitas, patet ex hoc, quia virgo & mater Maria simul fuit. Et de hoc 2. Reg. 32. *Lux aurora*, id est, virginitas Mariæ oriente sole, manè absque nube rutilat. Item quod in virtutum formositatem convertatur vitiorum deformitas, in Ps. ubi dicitur: *A solis ortu usque ad occasum ex Sion species decoris eius*. Quod etiam in concordiam convertatur diversitas, patet ex hoc, quod tunc gentiles populi & Judæi, qui semper fuerant contrarii & diversi in unitate fidei sunt conjuncti, Ps. 103. *Ortus est sol, & congregati sunt, & in cubilibus suis collocabuntur*. Ecce ergo quomodo isto converso etiam alia sunt conversa. Convertetur, inquit. Tunc enim fuit alia claritas solis, alia lune, alia stellarum, 1. ad Cor. 15. Vide eam supra de claritate. Patet igitur quod hic fuit alteratus assumendo carnis naturam.

D ¶ Deinde dico de isto sole, quod hic fuit eclipsatus sustinendo mortis iacturam, & hoc ostenditur, cum dicitur: In tenebras. Sol enim quamvis in sui existentia semper sit clarissimus, in nostra tamen apparentia quandoque eclipsatur & efficitur obscurissimus. Sol enim in novilunio quandoque eclipsim patitur, & in exteriori apparentia obfuscat. Sic Christus quamvis, quantum ad divinitatem, semper fuit lucidus, per mortem

tamen factus est apparenter in humanitate eclipsatus, obscurus & pallidus, & in novilunio, id est, in novitate & orru nostræ fidei, mortis tenebris obscuratus. In tenebras, inquit, Joel. 3. *Sol & luna obtenebrati sunt*. Sol inquit, & luna, 1. Christus & fides sua, quia scilicet tunc verificatum fuit illud Ezech. 32. *Solem nube rege, & luna non dabit splendorem suum*. Quia scilicet, quando sol iste fuit nubes, id est, mortis turbine obscuratus, tunc splendor lune, id est, fides fuit in discipulis omnibus, exceptâ Mariâ Virgine, eclipsatus. Matth. 24. *Post tribulationem dierum illorum sol obscurabitur*. Mors enim fuit occasus istius solis, qui quidem occasus ab ipso sole fuit præcognitus, Psal. *Sol cognovit occasum suum*. In meridie fuit dispositus, Amos 8. *Occidit sol in meridie*. Juxta Hierusalem fuit completus, Jud. 19. *Occubuit sol juxta Gabon*. Ad salutem populi fuit confectus, Levit. 21. *Cum occubuerit sol, mundatus vescetur sanctificatis*. Et tandem per sepulturam fuit perfectus. Unde de Joseph potest dici illud Tob. 2. quod scilicet *cum sol occubisset, abiit & sepelivit eum*. Fuit igitur eclipsatus sustinendo mortis iacturam. In tenebras, inquit. Quod etiam bene apparuit in morte sua, ubi sol materialis fuit obscuratus, in signum quod sol æternalis per mortem fuerat eclipsatus. Quod bene figuratum est Apocal. 9. ubi dicitur, quod *obscuratus est sol, & aer de fumo putei abyssi*. Ad denotandum quod fumus, id est, invidia, quæ processit de puteo abyssi, id est, de cordibus Judæorum, fecit solem Christum per mortem obscurari, & vitæ lumine spoliari. Fuit igitur, ut dictum est, eclipsatus sustinendo mortis iacturam. ¶ Deinde dico, quod iste sol fuit renovatus acquirendo vitæ vestituram. Et istud proculdubio fuit in resurrectione & ascensione, ubi per corporis glorificationem, & per æternæ prælaturæ adeptionem, iste sol factus est lucidus atque clarus, sicut sol, qui postquam fuit sub nubilo, ad suam tamen revertitur claritatem: & hoc ostenditur, cum dicitur, Luna; quia scilicet nulla est stella, quæ de claritate ad obscuritatem deducitur, & iterum de obscuritate ad claritatem reducit, & de vetustate ad novitatem renovatur, signans istum, qui primò per immortalitatem erat clarus, tandem factus est mortalis & obscurus, finaliter tamen in resurrectione & ascensione ad immortalitatem extitit renovatus, & claritate gloriæ perpetuò illustratus, Luna, inquit. Unde Christo dicit Deus Pater illud Ps. *Thronus eius sicut sol in conspectu meo, sicut luna perfecta in æternum, & testis in cælo fidelis*; & etiam possumus dicere illud Esa. 60. *Non occidet ultra sol tuus, & luna tua non minuetur*. Fuit igitur iste sol renovatus, acquirendo vitæ vestituram. ¶ Insuper dico de isto sole, quod iste erit inflammatus exercendo mundi prælaturam, scilicet in iudicio, ubi ipse erit rigidus & severus, quod ostenditur cum dicitur, In sanguinem, quia scilicet iste erit tunc totus fervidus & sanguineus per justitiam & rigorem. Sol enim quando est in medio orbis, scil. in puncto meridiei, solet esse ferventissimus: sic Christus, quando in medio cæli & in medio terræ, scilicet in iudicio apparebit, & quando se in valle Josaphat, quæ est in medio mundi, demonstrabit, ubi scil. mundum judicabit & mediabit, tunc dico, per rigorem justitiæ erit fervidus, & condemnando peccatores sanguineus & severus. Quod bene figuratum fuit Apoc. 19. ubi dicitur, quod *datum fuit soli affligere homines astu & igne, & astuaverunt homines astu magno, & blasphemaverunt Deum*. Sol enim fervore suo in æstate, quando est in leone, solet herbas siccare, quas tempore veris contigerat revirere. Sicut Christus in illo fervore iudicii vir ferus & leoninus apparebit, peccatores siccabit, & virorem prosperitatis, quæ in mundo viruerant, devastabit, Jacob. 1. *Exortus est sol cum ardore suo, & arefecit sænum, & stipes eius decidit, & decor vultus eius deperijt*. Sic igitur patet, quomodo sol iste signat divinam conditionem, quod est primum principale. ¶ Secundo principaliter dico, quod sol designat virtutem perfectionem. Et sic dico quod per solem potest intelligi homo iustus, qui ad modum solis habet calefacere per charitatem, habet illuminare per doctrinæ veritatem, & per exemplorum bonitatem & honestatem. Sol enim nunquam perdit lumen suum: sic nec iustus gratiam. Et breviter, sicut sol perseverat semper infra ambitum cæli, sic iusti semper manent per gratiam infra ambitum Ecclesiæ sponsæ Dei, juxta illud Josue 10. *Stetit sol in medio cæli*. Ubi adverte, quod sol habet quatuor conditiones, quas debent habere generaliter viri iusti. Sol est perpetuus. Stetit. Sol est perspicuus & assiduus. Sol, id est, solus lucens. Sol est planetarum medius vel perarduus. In medio. Sol est elementis altior. Cæli. Sic vere iusti debent habere

Longi-

Longitudinem in duratione. (Sterit)
 Limpitudinem in cognitione. (Sol)
 Rectitudinem in intentione. (In medio)
 Celsitudinem in affectione. (Caeli.)

H Igitur dico, quod iustus debet habere durationis longitudinem. *Stetit*, inquit. Sol enim perpetuo manet in eadem qualitate, nunquam enim amittit propriæ essentiae quantitatem, nec proprii luminis claritatem, nec sui motus continuitatem. Sic vere nec vir iustus lumen gratiæ perdit, sed per diligentiam semper currit, & per perseverantiam in bono semper manet & existit. Unde Esa. *Non occidet ultro sol tuus. Stetit*, inquit 1. Paralip. 4. *In domo iusti stare fecit solem suum.* Quod tamen est contra multos, non Soli, sed lunæ comparandos, qui quamvis aliquando habeant perseverantiæ stabilitatem, non habent tamen durabilitatem, imò statim vertuntur ad desistentiæ mobilitatem, juxta illud Eccles. 27. *Homo sanctus in iustitia manet ut sol, stultus autem ut luna mutatur.* Non sic iustus, charissimi, quia semper, ut dictum est, est durationis longitudinem faciens, juxta illud Jos. 10. *Sol contra Gabaon ne movearis.*

I Item iste debet habere cognitionis limpitudinem. Sol, inquit, quia scilicet solus lucens. Solus, dico, scilicet per excellentiam. Quia pro certo sicut sol lucet interius & exterius, in tantum etiam quod lux ipsius illuminat totum mundum, sic iustus lucet interius per discretionem & sapientiam, & per fidei veritatem & scientiam; exterius autem lucet per honestam apparentiam, & per bonorum exemplorum redundantiam. Et ideo quantum ad primum, ipse illuminat alios docendo & prædicando; & quantum ad secundum, exemplo vitæ præbendo & ostendendo, 1. Mach. 6. *Refulsit sol in clypeos aureos & areos, & resplenduerunt montes ab eis.* Eccl. 17. *Quid lucidius sole? & hic supra solem.* Ista tamen sunt contra multos, qui scilicet nec discretionem, nec conversationem sunt splendentes. Sicut enim lunæ interpositio obscurat solem, & eum facit eclipsari, nubium etiam oppositio eum aut totaliter impedit, aut alterius coloris ostendit, sic vere, charissimi, nubes carnalis humilitatis, & luna fluxibilis & mutabilis prosperitatis, facit multos turbidos & obscuros, & lumine scientiæ & honestæ apparentiæ denudatos, Apocal. 6. *Sol factus est niger sicut saccus cilicinus.* Non sic, sed habeat homo iustus cognitionis limpitudinem. Sol, inquit,

K Tercio dico, quod iustus debet habere intentionis rectitudinem, quod ostenditur, cum dicitur, *In medio.* Medium enim rectitudinem designat, quia illud, quod medium est, non declinat ad dextram, nec ad sinistram. Sol etiam in medio planetarum dicitur esse situs. Et ideo dicitur, quod iste alios planetas in suis modulationibus concordare facit, sicut chorda media instrumenti. Sic vere, charissimi, viri iusti vel iustus, & maxime iustus prælatus, debet medium & iustitiæ tenere rectitudinem, & in medio aliorum per iustitiam incedere, & alios sicut mediator ad concordiam reducere, & ipsos in pace & concordia retinere. Et sic talis dicitur sol iustitiæ à Deo datus, & ordinatus ad iustum regimen aliorum, Ps. *Iustitia eius sicut sol in conspectu meo.* Et Malach. 4. *Timenibus nomen meum orietur sol iustitiæ.* In medio, inquit. Unde Joan. 20. dicitur, quod *Stetit Iesus in medio, & dixit discipulis suis: Pax vobis, &c.* Vide supra de Medio. Habeat igitur homo iustus rectitudinem Intentionis.

L I Item iustus debet habere celsitudinem affectionis. Caeli. Quia sicut sol semper sursum persistit, nunquam verò ad terram pervenit & descendit: sic iustus semper debet mentaliter in caelo morari, & nunquam in terra seut terrenis mentaliter conversari, dicens illud Apostoli ad Philip. 3. *Conversatio nostra in caelis est.* Et Eccl. 26. *Sol oriens mundo in altissimis Dei.* Sic ergo patet quomodo sol significat virum iustum per dictas quatuor rationes. Et propter hoc videtur quod iustus vel perfectus potest comparari vel figurari in illo filio hominis, qui tenebat septem stellas in dextera sua, & ambulabat in medio septem candelabrorum, cuius facies erat sicut sol in regno patris eorum. Patet igitur quod sol significat viri iusti perfectionem.

M Sed adhuc potest dici, quod sol significat virtutum conditionem. Sol enim in quantum fervet, significat charitatem. In quantum splendet, signat fidei & scientiæ claritatem. In quantum continue se movet, signat diligentiam sedulitatem. In quantum lumen omnibus exhibet, signat largitatem. In quantum in medio permanet, signat æquitatem. In quantum sursum residet, signat contemplationis sublimitatem. Quia sol, id est, divina gratia est iste

Sol, qui per
 Charitatem fervet,
 Fidei claritatem splendet,
 Diligentiam currit.
 Pietatem influit
 Iustitiam medium tenet,
 Contemplationem sursum residet.

Quod ferveat per charitatem, patet Jacob. 1. *Exortus est sol cum ardore.* Item quod splendet per veritatem, patet 2. Mach. 1. ubi dicitur, quod *sol refulsit, qui prius erat in nubilo.* Multi tamen dicunt illud Sap. 5. *Sol intelligentia non est ortus nobis.* Item quod per diligentiam se moveat, patet Nahum 3. *Ortus est sol, & avolaverunt.* Et Eccl. 48. *Retrocessit sol, & addidit regi vitam.* Item quod per pietatem alios foveat, patet in Ps. 103. *Ortus est sol, & congregati sunt.* Supple pauperes ad eleemosynam accipiendam. Item quod per iustitiam medium teneat, patet Jos. 10. *Stetit sol in medio caeli.* Item quod sursum per contemplationem resideat, patet Eccl. 26. *Sol oriens mundo in altissimis Dei.* Vel etiam possunt istæ conditiones competere viro iusto, quia scilicet

Vir iustus
 Fervet per charitatem,
 Splendet per honestatem,
 Se movet per sedulitatem,
 Alios movet per pietatem,
 In medio est per paupertatem,
 In caelo manet per contemplationis sublimitatem.

Concorda sicut in præcedenti de Sole. Sufficit. Vide quasi in tit. infinitis.

Solennitas. Cum solennitates fuerint institutæ ad Deum A laudandum, collaudandum, & honorandum, possum tamen dicere, quod solennitas sumitur in bono & in malo. Unde nota, quod invenitur quadruplex solennitas in sacra Scriptura, scilicet

Solennitas
 Interior,
 Exterior,
 Superior,
 Inferior.

Solennitas
 Interior est commendanda,
 Exterior est celebranda,
 Superior est affectanda,
 Inferior est detestanda.

B Dico primo, quod est solennitas interior, quæ debet commendari. Et ista est solennitas spiritualis, quam faciunt virtutes in corde viri iusti, ubi fides invitat ceteras, & illuminat, devotio est sacerdos, honestas est sacrista, qui altaria ornat, oratio vero est sacrista, qui campanilla tangit & pulsat. Et ideo hoc dicitur in Ps. 80. *Buccinate in neomenia tuba, in insigni die solennitatis vestra;* gratiarum actio tenet librum, quæ cantat & laudat. ¶ Secundo dico, quod est solennitas exterior, quæ debet celebrari. Et ista est solennitas sanctorum. 2. Reg. 8. *Convenit universus Israel ad Salomonem in die solenni.* ¶ Tercio dico, quod est solennitas superior, quæ debet affectari. Et ista est solennitas beatorum, de qua 2. Paral. 7. *Congregatique sunt in Hierusalem multi, ut facerent ibi solennitatem azymorum.* ¶ Quarta est solennitas inferior, quæ debet detestari, & ista est solennitas, gaudium & iucunditas mundanorum, de qua Esa. 1. *Solennitates vestras odit anima mea.* Vide de festo supra de Celebritate.

A Sollicitus. Sollicitare. Nota, quod sollicitudo idem est, quod diligentia, seu cura. Unde possumus notare breviter, quod in sacra Scriptura invenitur

Sollicitudo
 Naturalis,
 Virtualis,
 Criminalis.

Prima est mortalium universorum,
 Secunda est mortalium virtuosorum,
 Tertia est mortalium vitiosorum.

¶ Dico ergo primo, quod est quædam sollicitudo, quæ est naturalis. Et ista est illa, quæ nos sumus naturaliter solliciti & attenti de conversatione vitæ, de evasione poenæ, de ciborum provisione, & de morborum curatione: quod etiam non solum homines, sed etiam animalia faciunt & procurant. De ista dicitur 1. ad Cor. 12. *Pro se invicem sollicita sunt membra.* Et Matthæi 6. *Crastina dies sollicita erit sibi ipsi.* Ista tamen sollicitudo reprobat in viris perfectis, quia ipsos retrahit, ne solliciti sint de his quæ pertinent ad salutem. Puer enim, pro quo pater & mater continue

continue cogitant, non debet esse sollicitus quid induat seu manducet. Satis enim parentes curabunt, & ulterius, quia cura pueri non sufficeret, nec valeret. Sic pro certo nec homo, & maxime vir perfectus, debet esse nimis sollicitus de prædictis. Habet enim patrem in cælis, qui cogitat & providet super istis, Luc. 12. *Nolite solliciti esse anima vestra quid manducetis.* Et sequitur: *Pater enim vester scit, quod hu omnibus indigeatis.* Et ideo sicut pulli avium nunquam sollicitantur quærere cibum, sed solum sollicitantur clamare ad patrem & ad matrem, qui solliciti sunt pro ipsis: sic nec viri perfecti debent solliciti necessaria quærere, sed in Deo sperare, & ad ipsum recurrere, & clamare, juxta illud 1. Petr. 5. *Omni sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.* Ista est ergo sollicitudo naturalis.

B ¶ Secundo dico, quod est sollicitudo virtualis. Et ista est illa, qua sancti & iusti sunt solliciti de pertinentibus ad salutem. Exemplo creaturarum, quæ sollicite sunt in continuo motu & exercitio exequendo officium, quod sibi datum est à natura, sicut patet

¶ Cælo sollicite currente,
In Sole sollicite illuminante,
¶ Aqua continue fluente & refrigerante.

Et sic de aliis. Exemplo etiam boni servitoris, qui valde est sollicitus & attentus, quod magistro suo bene serviat & placeat. Exemplo canis, qui in multitudine hominum sequens dominum suum valde sollicite attendit ne ipsum perdat. Quia pro certo charissimi, iusti debent esse solliciti facere officia sua sibi injuncta, Jolux 23. *Estote solliciti ut custodiatis cuncta qua scripta sunt.* Et facere Deo, & magistro aut domino suo servitia debita & honesta. Unde Michea 6. dicitur: *Indicabo tibi, o homo, quid sit bonum, & quid Dominus à te requirat. Vtique facere iudicium, misericordiam & iustitiam, & sollicite ambulare cum Deo tuo.* Vide eam supra positam & divitam in titulo de Bonitate. Unde nota, quod debemus esse solliciti de multis, videlicet

Faciendo orationem,
De Exhibendo compassionem,
Conservando pacis conjunctionem,
Gubernando sumptam prælationem.

Simus igitur solliciti pro aliis orare, juxta illud Coloss. 4. *Salutate vos Epaphras semper sollicitum pro vobis in orationibus.* Item simus solliciti alios ad juvare, juxta illud Apostoli 1. Corinth. 12. *Per se invicem solliciti sunt membra.* Item simus solliciti fœdera conservare, Ephes. 4. *Solliciti servate unitatem in vinculo pacis.* Item simus solliciti sumpta officia gubernare, Rom. 12. *Qui præest in sollicitudine, &c.* Ista est igitur sollicitudo virtualis.

C ¶ Tertio dico, quod est sollicitudo criminalis, & ista est illa, qua peccatores sunt solliciti & attentis de rebus non pertinentibus ad salutem, scilicet de divitiis, & delitiis, & honoribus acquirendis, &c. Contra illud Philip. 4. *Nihil solliciti sitis, sed orationes vestra innotescant apud Deum.* Pueri enim & fatui magis solliciti sunt de rebus inutilibus, quam de utilibus. Non enim cessant pueri opera puerilia facere, & circa illa sollicite vigilare, in quibus tamen nihil proficiunt, sed seiplos maculant & inficiunt. Sic peccatores. Unde nota, quod isti sunt

¶ Carnis voluptatibus,
solliciti de Mundi facultatibus,
¶ Negotiorum magistratibus.

Solliciti sunt de carnis voluptatibus, Luc. 8. *A sollicitudinibus & voluptatibus vita eunt suffocantur.* Item de mundi facultatibus, de quo Math. 13. *Sollicitudo sæculi, & fallacia divitiarum suffocant verbum.* Item de mundi dignitatibus, de quo Luc. 12. *Nolite solliciti esse anima vestra.* Et sequitur: *Nolite in sublime extolli.* Item de negotiorum ministrationibus. De hoc dictum est Luc. 10. *Martha, Martha sollicita es, & turbaris erga plurima.* Unde etiam de figulo dicitur Ecclesiastic. 38. *In sollicitudine positus est propter opus.* Sic igitur patet quomodo triplex invenitur generaliter in sacra scriptura Sollicitudo. Vide in libro de oculo, & attentione oculi. Vide ergo supra de Exercitatione, & in aliis similibus.

A Solium. Nota, quod solium proprie dicitur vel est sedes seu thronus regalis vel judiciariæ majestatis. Et possum breviter notare, quod in scriptura invenitur multiplex solium, videlicet

Solium { Eternum,
Internum,
Supernum,
Externum,

Æternum debet venerari,
Solium { Internum debet præparari,
Supernum debet affectari,
Externum debet refutari.

Primum est solium divinz majestatis,
Secundum est solium mentalis voluntatis,
Tertium est solium summæ felicitatis,
Quartum est solium mundanz autoritatis,

In solio majestatis sedet Deus æternaliter, Esa. 6. *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & plena erat omnis terra majestate ejus.* In solio voluntatis sedet Deus spiritualiter, unde de anima sancta dicitur Hier. 3. *Vocabitur Hierusalem solium Domini.* In solio felicitatis sedent Sancti supernaliter. Unde de Deo dicitur Job 36. *quod reges in solio collocat, quia scilicet ibi quilibet Beatus est rex.* In solio verò autoritatis sedent prælati virtualiter, & etiam tyranni criminaliter, ut de bono judice vel prælato dicitur illud Prov. 20. *Rex qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo.* Quia sicut dicitur Prov. 16. *Iustitia firmabitur solium.* De malo verò judice vel tyranno dicitur illud Amos 6. *Va qui opulenti estis in Sion. Sequitur: Qui separati estis in diem malum, & appropinquatis solio iniquitatis qui dormitis, &c.* Solium majestatis est adorandum, ut dicamus Deo illud Esaia 63. *Vide de habitaculo sancto tuo, & solio gloriæ tuæ.* Solium voluntatis est præparandum, Esa. 16. *Præparabitur in misericordia solium ejus.* Solium felicitatis est affectandum, Job 14. *Quis mihi det ut videam, & ut cognoscam illum, & veniam usque ad solium ejus?* Solium autoritatis mundanz refutandum, Jonæ 3. *Surrexit rex de solio suo, & abiecit vestes, &c.* Vide supra de Sede & Sedere, & infra de Throno. Sufficit, &c.

Solus. Cum solus dicatur ille, qui nulli alii est associatus vel conjunctus, possumus dicere quod aliquando solitudo sumitur in bono, aliquando etiam in malo invenitur: significat enim quandoque

Dei sublimitatem inattingibilem,
Justi sanctitatem incomparabilem,
Impii pravitatem inenarrabilem,
Pauperis contemptibilitatem miserabilem,
Damnatorum adversitatem inestimabilem.

Deus enim dicitur solus, quia superat in omni qualitate. Unde 2. Machab. 1. *Deus creator terribilis, omnipotens, solus, justus, & solus præstans.* Justus dicitur solus, quia se separat à mundi communitate, Hier. 15. *Solus sedebam, quia amaritudine replesti me.* Peccator dicitur solus, quia caret Dei societate, Eccl. 4. *Va soli, quia succideris, non est qui sublevet eum.* Pauper dicitur solus, quia caret amicorum fertilitate, Esa. 63. *Torcular calcavi solus, &c.* Damnatus verò dicitur solus, quia caret sanctorum amore & charitate, & totius auxilii securitate, Levit. 3. *Quicumque maculatus fuerit lepra, solus habitabit extra castra.* Dicamus ergo breviter quod est

Deitatem,
Solitudo pertinet ad Sanctitatem,
Pravitatem.

¶ Primo igitur dico quod est solitudo pertinet ad deitatem, quia scilicet Deus dicitur solus per excellentiam, sicut sol dicitur solus lucens. Solus enim est, quia nullum habet parem in divinitate, nullum æqualem in majestate, nullum socium in bonitate. Excellit enim in tantum omne quod est, quod nihil ad ejus perfectionem attingit, & ideo solus permanet & existit, Pl. Tu es Deus solus. Iste enim est sicut Phoenix, quæ est avis sola & unica in natura. Et ideo res si habetur sola in suo genere, plus diligitur, quam si multiplex haberetur. Unde etiam

Si solus habetur oculus, diligentius conservatur,
Si solus filius habetur, melius adamat,ur,
Si solus etiam dominus habetur, melius servitur & honoratur.

Hinc est quod cum iste sit solus Deus, dico quod debemus ipsum summe diligere, diligenter servare, & ei humiliter servire, Luc. 4. *Dominum Deum tuum adorabis, & ei soli servies.* Una enim uxor uni soli viro conjungitur, & si pluribus nupserit, adultera esse judicatur. Sic verè anima soli Deo debet conjungi per fidem & amorem. Ideo bene dicitur 1. Tim. *Regi seculorum invisibili soli Deo, &c.* ¶ Et possumus notare, quod Deus dicitur solus quantum ad multa, quia scilicet

Solus est in Potentiæ fortitudine,
Clementiæ plenitudine,
Scientiæ limpiditudine.

Solus est in
Bonitatis sanctitudine,
Æquitatis rectitudine,
Dignitatis celsitudine,
Æternitatis longitudine.

Dico ergo quod iste solus potest peccata dimittere, Luc. 10. *Quis potest peccata dimittere, nisi solus Deus.* Solus etiam potest mirabilia facere, Ps. 71. *Qui facit mirabilia solus.* Solus insuper potest salvare & eripere, 1. Reg. 10. *Solus Deus salvavit nos de universis tribulationibus.* Item dico, quod solus habet clementiæ plenitudinem, Unde Apocal. 15. *Qui non timebis te, & magnificabis? quia tu solus pius.* Item dico, solus habet scientiæ limpiditatem. Unde 3. Regum 8. *Tu nosti solus corda filiorum hominum.* Item habet solus bonitatis sanctitudinem. Unde Marc. 10. *Nemo bonus nisi solus Deus.* Item solus habet æquitatis rectitudinem, Ps. 70. *Memorabor iustitia tua solus.* Et illud Eccl. 18. *Deus solus iustificabitur.* Item solus habet dignitatis celsitudinem. Unde in Ps. 82. *Tu solus altissimus super omnem terram.* Vide etiam supra de Altitudine. Item dico quod solus habet æternitatis longitudinem, quia sicut dicitur 1. Tim. 6. *Solus habet immortalitatem, & lucē inhabitat inaccessibilem.*

Secundo dico, quod est quædam solitudo pertinet ad vitam sanctitatem. Et ista est illa, qua viri iusti & sancti soli quandoque vivere volunt, & à mundi negotiis, nec non à tumultibus, & solatiis, & à vanis hominum consortiis fugere, & soli Deo vacare, & à cunctis abstinere, sicut ad literam fecerunt eremitæ, & alii quamplurimi viri sancti. Nam sicut aves nobiles non solent societates hominum frequentare, sed solum in locis secretis & remotis nidificare & habitare, sic viri sancti tumultus & plausus non requirunt, sed soli in mentis secreto Christo vivere semper volunt. Unde etiam vox de cælo lapsa legitur dixisse beato Antonio: *Si vultis salvari, fuge homines.* Unde etiam sanctus vir David dicebat in Ps. 54. *Ecce ego elongavi fugiens, & mansi in solitudine.* Et ideo Hieremias de seipso dicit Hier. 15. *Solus sedebam, quoniam amaritudine replesti me.* Ubi adverte quod talis

Pacis tranquillitatem solet generare,
Solitudo } Culpæ perversitatem solet deplorare,
Morum fecunditatem solet ampliare.

Solitudo notat } Pacis tranquillitatem (Sedebam)
Culpæ perversitatem (Amaritudine)
Morum fecunditatem (Replesti me)

Est igitur solitudo pacis & tranquillitatis generativa, quod ostenditur cum dicitur Sedebam. Sedere enim quietem & tranquillitatem designat. Unde illud Esa. 52. *Consurge, sede Hierusalem, induere vestimentis gloriæ tuæ.* Ille enim, qui solus est, non habet qui eum molestat. Et ideo qui vitam solitudinem querunt, in pace & tranquillitate vitam transigunt, Thr. 3. *Sedebit solitarius, & tacebit, quoniam levabit se supra se.* Tales potissime debent esse boni religiosi, qui soli habitare voluerunt, id est, soli vivere elegerunt, & à mundi tumultibus recesserunt, & etiam soli sine sui ipsius multiplicatione per carnis copulam vivere decreverunt. De istis enim videtur loqui Job 3. secundum quod exponit Gregorius, ubi dicit: *Quare data est miser lux, &c.* Sequitur: *Nunc enim dormiens filerem, & somno meo requiescerem cum regibus & consulis terræ, qui adificant sibi solitudines, qui possident aurum, & replent domos suas argento.* Isti enim reges & consules, qui seipso bene regunt, & sibi de salute consulunt, in quantum vitam solitudinem ædificant & eligunt, abundant in auro sapientiæ, & in argento eloquentiæ. Sedebam ergo. Quamvis hodie de multis dicat plangendo Hieremias illud Threnor. 1. *Quomodo sedet sola civitas, &c.* Non sic ergo, sed dico quod ista solitudo debet esse pacis & tranquillitatis generativa.

Deinde dico, quod debet esse culpæ & perversitatis deplorativa. Amaritudine, inquit. Solitudo enim amica est mœroribus. Unde illi soli sedere consueverunt, qui plorare vel plangere decreverunt, juxta illud Esa. 35. *Scisse sunt aque in deserto, & torrentes in solitudine.* Sic vere illi, qui in tali solitudine persistunt, peccata præterita plangunt. Exemplo turturis, quæ amissa socia semper sola incedit, & continue plorat & gemit. Sic illi, qui sociam suam, id est, gratiam vel charitatem perdiderunt, debent soli incedere, & societatem perditam deplorare. Amaritudine inquit. Esaia capite 22. *Recedite, amare flebo, nolite incumbere ut consolemini me super vastitate filie populi mei.* Unde etiam quilibet pœnitens potest dicere illud Psal. 101. *Similis factus sum pellicano, &c.* Et sequitur: *Et factus sum sicut passer solitarius in tecto.* Pellicanus enim est avis valde fœca & macra, quæ semper in solitudine moratur. Nycticorax autem est avis, quæ nocte in do-

mibus desertis ululare & plangere consuevit. Passer etiam solitarius cum aliis avibus non eo consuevit volare, sed in domo solus sine aliis habitare. Ad denotandum quod illi qui solitudinem frequentant pœnitentiæ, debent esse per abstinentiæ sicci, debent per compunctionem plangere, & aliorum consortia fugere & vitare, dicentes illud, quod in persona Hierusalem dicitur Esa. 48. *Ego sterilis, & non pariens, transmigrata & captiva, & destituta, & sola solitudo omni iniquitatis deplorativa.* Deinde dico, quod solitudo est morum fecunditatis ampliativa. Replesti me, inquit. Solitudo enim & desertum quamvis non abundant granis & frugibus, abundant tamen & floribus: arbores enim, quæ duæ vel plures in una radice nascuntur, minus proficere dignoscuntur. Illa verò quæ aliis subtrahitis sola remanet, crescit amplius & ingrossatur. Etiam si solus oculus homini remanet, virtus visiva in eo fortificatur. Sic vere, charissimi, illi, qui soli & solitarii esse volunt, quamvis granis & fructibus bonorum temporalium sint pauperiores, virtutum tamen fructibus sunt ut communiter pleniores. Tales enim solent virtutibus augmentari, gratiis & meritis ampliari. Replesti me, inquit. Ps. 62. *Sicut adipe & pinguedine repleatur anima.* Unde de diversis virtutum floribus & fructibus, quæ in solitudine abundant, dicitur Es. 41. *Dabo in solitudinem cedrum, & pinum, & myrtum, & lignum olivæ, labietem quoque, ulmum & buxum simul.* Vide eam alibi, & expone sicut ibi expositum est, quod de tabula remittit.

Et nota, quod illi, qui solitarie volunt vivere, & in solitudine religionis & pœnitentiæ remanere, debent habere has virtutes, videlicet

Celsitudinem contemplationis,
Limpitudinem circumspectionis,
Magnitudinem tribulationis,
Plenitudinem consolationis,
Gratitudinem exultationis,
Rectitudinem jurisdictionis,
Acritudinem correctionis,
Dulcedinem refectiois,
Querelam orationis,
Tutelam habitationis.

Dico quod in ista solitudine debet esse sublimitas contemplationis, ut sic dicat quilibet talis solitarius illud Eccl. 24. *Gyrum cali circumvivi sola.* Item ibi debet esse circumspecta visio, ut dicatur illud Dan. 10. *Vidi ego Daniel solus visionem.* Item debet esse laboris fatigatio, quia sicut dicitur Esa. 18. *Sola vexatio dabit intellectum.* Itē ibi debet divina consolatio, Exo. 16. *Respexerunt ad solitudinem, & ecce gloria Domini apparuit in nube.* Item ibi debet esse exultatio laudantium Dominum, Esa. 35. *Exultabit solitudo, & florebit sicut lilium.* Item ibi debet esse iustissima jurisdictio, Esa. 32. *Habitabit in solitudine iudicium.* Et Esa. 40. *Rectas facite in solitudine semitas Dei nostri.* Item ibi debet esse acerrima castigatio, Mat. 28. *Si peccaverit in te frater tuus, corripe eum inter te & ipsum solum.* Item ibi debet esse dulcissima refectio, sc. corporis Christi, Marc. 8. *Quis poterit multitudinem hanc panibus saturare in solitudine?* Item ibi debet esse ferventissima oratio seu supplicatio, de qua Matth. 24. *Ascendit in montem solus orare.* Item ibi debet esse tutissima habitatio. Unde in Ps. 54. *Elongavi fugiens, & mansi in solitudine.* Et Job 28. *Onagro dedit in solitudine domum.* Et sic igitur de tali solitudine, & de ejus conditionibus potest dici illud Esa. 52. *Ponet de desertum quasi delicias, & solitudinem quasi hortum Domini.* Patet ergo quod talis

Morum fecunditatis ampliativa,
Solitudo est } Pacis & tranquillitatis generativa,
Culpæ & perversitatis deplorativa,

Et si vis, potes invehere contra solitudinem religionis, quomodo filii Israel solitudinem, ut irent in terram promissionis, intraverunt, & ibi diversis cladibus perierunt. Et pone, si vis, & applica pericula. Ista est igitur solitudo pertinet ad vitam sanctitatem.

Tertio principaliter dico, quod in Scriptura invenitur solitudo pertinet ad morum pravitatem. Et sic proculdubio dico quod ille dicitur solus, qui à Dei & Sanctorum societate per peccatum est segregatus, & qui ab aliorum communi vita & charitate per singularitatem & odium est distinctus. Et sic dico quod solitudo semper in malum designat. Est enim

Societati,
Solitudo contraria } Charitati,
Largitati,

Ita enim tres virtutes, scilicet societas, charitas & largitas, nunquam volunt esse solæ. Et ideo possumus dicere quod talis solitudo est vitiosa, & cunctis sanctis hominibus odiosa. Teste enim Avicenna, homo perfectissimus animalium non potest vivere solus: formica vero & apes in hoc sibi conveniunt, prout dicit. Sic viri sancti, qui sunt homines, id est, rationales per sagacitatem; qui sunt formicæ, id est, diligentes per sedulitatem; qui sunt apes, id est, mel elemosynarum propinantes per pietatem: tales, dico, nunquam volunt per peccatam & partialitatem soli vivere, sed magis semper solent per gratiam & societatem simul atque communiter permanere. Audiunt enim quod illi soli à Deo maledicuntur, & à sanctis hominibus contemnantur, Ecclesiast. 4. *Va, inquit, soli,* (dicit Salomon) *quia si ceciderit, non est qui sublevet eum, & si dormierint duo simul, mutuo fovébuntur, unus quomodo calefiet?* Et tamen multi sunt, qui solitarii esse volunt, & qui Dei & bonorum societatem fugiunt & contemnant. Et tales reprehenduntur 1. Reg. 21. ubi dicitur: *Quare tu solus & nullus tecum est?* q. d. male stas. Et possumus notare, quod sola esse dicuntur tria genera peccatorum, videlicet

Charitate carentes,

Vanitate tumentes,

Parcitate rigentes.

K

Soli sunt qui carent Christi charitate. Tales enim possunt dici soli, sicut vidua, quæ sola post virum remanet. Sicut orphanus, qui sine patre relidet. Sicut pupillus, qui sine tutore solus se regere nescit. Sicut ovis, quæ sola à grege remansit devians, quæ parti luporum debet cedere. Et ideo de anima peccatrice potest dici illud Thren. 1. *Quomodo sedet sola civitas,* &c. Vide, si vis, supra, & applica residuum illius capituli ad animam peccatricem. Sicut enim palma scemella non potest fructificare sola sine masculo, quinimo vult semper habere sociam: sic nec anima sine gratia Dei; nisi enim Deum habeat socium, nullum bonorum operum profert fructum. Quia sicut mulier concipere non potest nec parere sine viro, sic nec anima potest bonum facere sine Deo. Et ideo anima peccatrix potest dicere illud Esaia 49. *Ego sterilis & non pariens,* &c. Sequitur: *Ego deserta, & sola.* Ista est ergo

(Errare,

Solitudo peccari, in qua solet
homo faciliter (Perire,
Timere.

Quia scilicet in solitudine non sunt viæ, nec ibi est qui doceat iter, & etiam solus homo faciliter errat. Ovis etiam si sola est, audiens tonitruum, solet abortire: solus etiam homo faciliter solet timere. Sic vere in solitudine, id est, in statu peccati, solet faciliter homo errare, Plal. 66. *Erraverunt in solitudine in iniquo,* &c. Item ibidem faciliter periculum incurritur, 2. Corinth. 11. *Periculum in solitudine.* Item faciliter ibidem timetur, Judic. 7. *Si solus ire formidas, descendat tecum Pharaon puer tuus.* Isti igitur sunt soli, qui carent Christi charitate.

Soli sunt etiam illi, qui tument pompæ vanitate. Et isti sunt qui gloriantur in singularitatibus, & qui volunt soli videri, & honorari, & per superbiam vanitatem, & vitæ singularitatem à cunctis aliis segregari, & societatem hominum dedignari. Isti sunt sicut populus qui dicuntur Seres, de quo dicit Solinus, quod ita est populus singularis, quod cum nullo mortalium aliorum habet societatem: aspernantur enim omnes alias nationes, reputantes se cunctis hominibus sanctiores. Unde dicit, quod quando mercatores de longe veniunt ad eorum fines, ipsos non dignantur videre, imo oportet quod mercatores in certo loco preterea reponant. Illi vero de terra illa nocte venientes assumptis pretiis secundum valorem in loco eodem merces collocant, quas mercatores in crastino invenientes, absque hoc quod homines videant, secum portant. Tales sunt proculdubio homines singulares, solitarii & superbi, qui scilicet nullius societatem sectantur, sed aliorum merita detestantur, & soli apparere, vel aliquid soli facere gloriantur, sicut ad litteram in religione patet de hypocritis, & partialibus infinitis. Talibus loquitur Job 12 ubi dicitur: *Ergo vos soli estis homines, & vobiscum morietur sapientia?* Tales enim sunt fatui, quia pro certo magis valet societas, quam partialitas. Sola enim chorda in instrumento nihil proficit, quæ tamen cum aliis posita dulcem faciet melodiam. Solus miles hostibus non prævalet, qui conjunctus aliis ipsos terret. Solus carbo faciliter extinguitur, qui tamen unius cum aliis conservatur. Et breviter verum est quod dicit Seneca, quod omnia mala docuit solitudo, quia sicut dicit Scriptu-

ra, populus *Israhel* cum nullo hominum habebat societatem, & ideo nullo favore prestatum, à tribu Dan exivit interfectus, sicut dicitur Judic. 18. Unde de talibus videtur loqui Scriptura de demonibus dicens Hier. 49. *Ascendite ad gentem quietam, & habitantem confidenter, non velles sunt ei, soli habitant.* Daniel. 13. etiam dicitur, quod Susanna, quæ erat in pomario sola, quando senum impudicorum falso succumbit testimonio, si sola non fuisset, nunquam senum malitiam incurrisset. Et si vis, potes dicere, quod tales volunt esse soli & singulares, sicut bos qui solus dicitur herbam retrocedendo carpere. Sicut crocodilus, qui solus superiorem maxillam dicitur movere. Sicut cervus, qui solus cornua sua dicitur mutare. Tales enim solitudines & singularitates, quas communitas aliorum non facit, placent talibus, quamvis illa, quæ magis sunt singularia, non sunt magis utilia, ut communiter dicentes illud Deut. 32. *Videte, quod ego sim solus, & non sis alius Deum præter me,* &c. Dico ergo, quod soli esse volunt, ut dictum est, illi, qui tument pompæ vanitate.

¶ Denique soli esse volunt illi, qui rigent dura parcitate, M sicut avari. Soli enim volunt vivere, & esse in patria, ut soli habeant omnia lucra, ut patet de usurariis. Soli enim volunt esse in domo sua: nullum enim alium volunt invenire, cui bona sua oporteat erogare. Similes canes, qui solus consuevit os rodere, & non nisi violenter aliis aliquid dimittere, dicens illud Ecclesiastici 11. *Inveni requiem mihi, & nunc manducabo de bonis meis solus.* Juxta illud Prov. 5. *Habeto eis solus, scilicet divitias, & non sint alieni participes tui.* Ista est ergo triplex mala solitudo, scilicet parcitatis, vanitatis, iniquitatis, quæ pertinent ad morum pravitatem.

¶ Sed si vis adhuc dicere de solitudine, in quantum significat terram desertam, inviam, & inaquosam, quæ ab hominibus non frequentatur, sed à solis avibus & animalibus habitat, potes notare, quod in Scriptura invenitur

Superior, quæ est virtuosa,

Solitudo Interior, quæ est vitiosa,

Exterior, quæ est periculosa,

Inferior, quæ est tempestuosa.

¶ Prima solitudo est status perfectorum, scilicet religio, quæ est in multis sterilis & aspera, & tamen in multis dulcis & prospera, & ideo ista à viris perfectis habitat, & ab ipsis libenti animo frequentatur, juxta illud Hier. 2. *Cur sor levi explicans vias suas onager assuetus in solitudine.* Et si vis dilatare, exponere omnia, quæ supra sunt exposita, ubi agitur de Solitudine, quæ pertinet ad vitæ sanctitatem, & præcipue illa quæ ponuntur in secundo membro.

¶ Secunda est solitudo peccatorum, quia scilicet peccator non est, nisi solitudo carens virtutum floribus, & fructibus meritorum. De qua Hier. 17. *Civitates Iuda dabo in solitudinem.*

¶ Tertia est solitudo status mundanorum. Mundus enim solitudo dicitur, quia nullum bonum ibi crescere comprobatur, & quia à bestiis & peccatoribus habitat. De quo Soph. 2. *Pone speciosam in solitudinem.* Et Ezech. 26. *Collocabo te in terra novissima sicut solitudines veteres.*

¶ Quarta vero est solitudo status damnatorum, quibus dicitur Num. 14. *In solitudine hac jacebunt cadavera vestra.* Ista est enim solitudo valde aspera, ubi est carentia omnis boni. De qua Num. 21. *Cur eduxisti nos de Aegypto, ut moveremur in solitudine,* &c. Vide supra de Deserto. Et si vis, dic de solitudine mundi, quod ista est solitudo, per quam filii Israel ad terram promissionis ambulare decreverunt, ubi tamen plurimi perierunt, necteryram, quam quaesierant, intraverunt. Ibi enim invenerunt

Ignem devorantem. Num. 17.

Terram absorbentem. Num. 16.

Serpentem mordentem. Num. 21.

Plebem rebellantem. Num. 20.

Ibi etiam dereliquerunt Deum,

Vitulum adorando,

Carnes desiderando,

Contra Moysen murmurando,

Moabitidas adamando.

Ibi enim alii adorant vitulum, id est, diabolus, ei serviendo, & superbiam sectando. Alii carnes desiderant, gulam laute pascendo. Alii contra alios murmurant, discordiam suscitando. Alii mulieres alienigenas amant, luxuriam frequentando. In quibus notatur, quod in solitudine mundi hujus per peccatum pereunt homines multis modis. Nam

Alios

Devorat ignis per iracundiam,
Mordent serpentes per detractionem,
Alios Turbant rebellantes per tribulationem,
Trahit mundus per condemnationem.

Istis enim de causis, & pluribus aliis pereunt homines in solitudine huius mundi, ita quod impediuntur ab introitu gloriæ paradisi. Juxta illud supradictum, *Erraverunt in solitudine in iniquo-fo, &c.* Hæc igitur de solitudine sufficiant. Vide superius de deserto in litera D

A Solvere. Nota, quodolvere accipitur pro reddere seu satisfacere, accipitur etiam pro deligare vel dirumpere, accipitur etiam pro liquefacere seu liquefieri. Et sic dico, quod est unumolvere satisfactionis. *Ese. 19. Vota vovebunt domino, & solvent.* Item est unumolvere liquefactionis seu relaxationis. *2. Petr. 3. Elementa vero calore solventur.* Item est unumolvere deligationis seu expeditionis, de quo dicitur in *Ps. 148. Dominus solvit compedidos, &c.* De isto igitur genere solutionis in quantum dicit mihi expeditionem, seu deligationem seu ligamenti apertionem, possumus notare, quod multiplex vinculum est solvendum, scilicet

Scelerum criminalium,
Vinculum Onerum temporalium,
Fœderum corporalium.

B Solvendum est ergo primo vinculum sceleris criminalis. Peccata enim sunt quædam vincula, quæ ita hominem per malam consuetudinem ligant, quod vix potest inde liberari. In corde enim per meatis duriciam ligant, ne possit pœnitere. Quandoque in ore per verecundiam, ut non possit clamare. Quandoque in manibus per pigritiam ut non possit laborare. Quandoque in pedibus per ignaviam, ut ad bonum non possit ambulare. Vinculum enim cordis debet dissolvi per contritionem remollitivam. Et de hoc *Job. 28. Sicut lapis solutus calore in æs convertitur.* Vinculum oris debet solvi per confessionem apertivam. *Marc. 7. Solutum est vinculum lingue ejus, & loquebatur recte.* Vinculum manuum debet solvi per operum satisfactionem occupativam. Et de hoc *Luc. 13. Quanto magis hanc filiam non oportuit solvi a vinculis diaboli.* Vinculum vero pedum debet solvi per laborum executionem fatigativam. De quo *Joan. 11. Solvite eum, & sinite abire.* Talis enim solutio vitiorum debet fieri, & a nobis summopere exerceari, juxta mandatum scripturæ dicentis animæ peccatrici. *Esaia 52. Excutere de pulvere, consurge, sede Hierusalem. solve vincula colli tui captiva filia Sion.* Vide eam expositam, & divisam in eo loco ad quem te tabula remittit. Patet ergo, quod solvendum est vinculum sceleris criminalis.

C Secundo dico, quod solvendum est vinculum oneris temporalis, quia in nobis ipsis debemusolvere, & dimittere onera bonorum temporalium, ipsa contemnendo, & pauperibus erogando. De quo *Josue 5. Solve calcementa de pedibus tuis, &c.* Temporalia enim sunt calcementa, & ligamina pedum, & affectionum. In aliis vero debemusolvere onera tribulationum mundialium, de quibus dicitur *Esa. 58. Solve fasciculos deprimentes dimitte eos, qui confracti sunt, liberos, & omne onus dirumpe.*

D Tertio dico, quod solvendum est vinculum fœderis corporis, id est, amoris carnalis, qui scilicet est quoddam vinculum valde strictum: qui enim ipso ligatus fuerit, de ipso vix amplius exi- bit. Et ideo dicitur *1. Cor. 7. Solutus es ab uxore, noli querere uxorem.* Ista igitur deolvere sufficiant. Vide de contritione, de confessione, de vinculo, & de ligamento.

A Somnus. Sopor. Cum supra de dormire satis dictum sit, breviter notabo, quod sex sunt genera somniorum videlicet

Finitionis mortalis,
Devotionis mentalis,
Infectionis carnalis,
Somnus Successionis temporalis,
Damnationis infernalis,
Refectionis supernalis.

B Somnus mortalis est somnus omnium viatorum, quia nullus est hic viator, quin finaliter ad somnum mortis veniat. De quo dicitur *Joan. 11. Lazarus amicus noster dormit, &c.* Iste est somnus, quod si quis sopitus fuerit, nunquam usque in diem iudicii evigilabit. De quo potest dici illud *Judicium 4. Soporem morti socians defecit, & mortuus est.* Somnus mentalis est omnium perfectorum. Viri enim perfecti dormiunt somno devotionis, in quo scilicet per spem, & desiderium in domino requiescunt. *Psalm. 131.*

Dictum Berchorii.

Si dederò somnum oculis meis, &c. Iste est somnus, in quo vidit Jacob scalam, cujus summitas cælum tangebatur. *Gen. 28.* Quia sancti viri in somno devotionis de secretis cœlestibus multa gustant. *1. Reg. 21. Omnes dormiebant, quia sopor domini irruerat super eos.* Somnus infectionis carnalis est somnus hominum peccatorum, qui somno torporis, & desidia volunt quiescere, & dormire, & ad nulum bonum opus consurgere vel vacare. Quia sicut dicitur *Proverb. 19. Pigredo immittit soporem, cum tamen dicatur Proverb. 20. Noli diligere somnum, ne egestas te opprimat.* Et hoc dicit Apostolus *Rom. 13. Hora est jam nos de somno surgere.* Somnus temporalis est divitum mundanorum. Prosperitas enim mundana quid est nisi somnus, in quo divites ita delectantur, & quiescunt, quod ibi penitus videntur consopiti, de quo *Ecclesi. 5. Dulcis est somnus operanti, saturitas autem divitis non sinit eum dormire, &c.* *Pl. 75. Dormierunt somnum suum, &c.* quasi dicat prosperitas est quidam somnus, qui faciliter labitur, ita quod tota copia divitiarum annullatur. Iste est enim sopor Jonæ, qui in navi in qua periclitabatur, dormiebat sopore gravi; quia scilicet tales ac si essent imbuti veneno aspidis, quod somnum faciendo occidit, in navi mundanæ prosperitatis dormiunt, ubi tamen mortem pœnæ, & culpæ incurrunt. Talibus ergo dicitur *Jonæ 1. Quid dū sopore deprimeris, surge, invoca Deum tuum.* Somnus infernalis est somnus damnatorum. Isti enim ita sunt sopiti, & depressi, quod perpetuo non veniunt ad salutem. Et ideo dicitur somnus sempiternus, quia quamvis in iudicio a somno corporis resurgendo evigilent, nunquam tamen a mortis æternæ somno resurgent. *Hierem. 51. Soperentur, & dormiant somnum sempiternum.* Somnus supernalis est hominum beatorum, qui scilicet post viræ hujus labores ubi sustinuerunt pondus diei, & æstus, ad somnum, & requiem gloriæ pervenerunt. Et de hoc in *Psalm. 128. Cum dederit dilectis suis somnum, ecce hæreditas domini.* Multa possent dici de isto sexuplici somno, sed supra satis dictum est de dormire, & pluribus aliis titulis, hujus libri.

A Somniare. Somnium. Cum somnia quandoque proveniant a Deo per inspirationem, quandoque a libertate animæ per sui ipsius a delemente corpore expeditionem, quandoque a diabolo per fallacem deceptionem, & machinationem, quandoque a mente per nimiam sollicitudinem seu circa aliquam rem intentionem, quandoque ab humore in corpore abundante per fumorum, & phantalarum cerebri elevationem, & dictæ phantasiæ immutationem, quandoque a complexione corporis secundum suam naturalem dispositionem, & sic somnia secundum suarum causarum varietatem aliquando contingant veritatem, aliquando falsitatem, possum de somnis multa, & varia fabulari, nisi quod intentio nostra non est tractare de aliquo, nisi propriè possit ad aliquid moraliter applicari. Dicamus ergo breviter, quod per somnia, quæ prout communiter nullam firmitatem roboris prætendunt, sed potius falsam imaginariam vanitatem, possumus intelligere fatuas imaginationes hominum peccatorum, qui somniant, & imaginantur, præsumunt, & opinantur multa, & varia de istis temporalibus, & mundanis. Unde nota, quod

Avari de divitiis,
Luxuriosi de immunditiis,
Somniant Superbi de officiis,
Seditiosi de litigiis,
Pavidi de tristitiis.

B Et sic dico primo quod est quoddam somnium cupidorum. Sicut enim sæpe contingit, quod homo somniat tractare, & acquirere pecuniam, & de quo quamdiu somniat, multum gaudet, & tamen cum evigilat nihil invenit de præmissis; sic divites modo non faciunt nisi somnare. Videtur enim eis, quod acquirant mirabilia, quod tamen penitus nihil est, quando vero excitabuntur per mortem, tunc invenient se delusos, & cognoscent certifice, quod ipsi somniaverint vanitatem, & nullam prorsus viderint veritatem. Sicut enim dicitur in *Ps. 75. Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt viri divitiarum in manibus suis.* Unde de avaris dicitur illud *Esa. 29. Somniat esuriens, quod comedat, & cum experge factus fuerit, vacua est anima ejus.* Illud est ergo somnium cupidorum.

C Secundo dico, quod est somnium hominum immundorum luxuriosorum. Homines enim sanguineæ complexionis dicuntur somniare lata. Isti sunt carnales, qui non somniant nec desiderant nisi festa. De talibus loquitur *Deut. 32. ubi dicitur, quod illi qui nocturno polluti erant somnio, debebant egredi extra castra,*

quæ

quia scilicet tales somniatores extra castra paradisi debent excludi. Et bene voluptas carnis dicitur somnium, non enim perferat, nec satiat. Unde Esa. 29. *Somniat, quod bibat, & cum expergefactus fuerit, adhuc siet.*

D ¶ Tertio dico, quod est somnium superbiorum. Homines enim qui habent vacuum cerebrum, multum solent somnare, sic superbi, qui præ cæteris sunt vacui, & inanes, semper somniant quod debeant ad maiora promoveri, & à cunctis hominibus honorari, dicentes illud Genes. 37. *Vidi per somnium quasi solem, lunam, & stellas, &c.*

E ¶ Quarto dico, quod est somnium litigiosorum, quia scilicet multi sunt ita litigiosi, & brigosi, quod non cogitant nec somniant, nisi discordias atque brigas, similes illis, qui sunt complexionis cholericæ, qui semper dicuntur res igneas somnare, quia scilicet tales se solent in igne discordiæ, iræ & controversiæ delectare. Et istud est somnium Pharaonis, qui vidit septem macras vacuas, quæ septem alias pingues devorabant. Genes. 41.

F ¶ Quinto dico, quod est somnium timidiorum. Timidi enim semper somniant, & opinantur quod eis inferri debeat nocumentum, sicut sunt illi qui sunt complexionis melancholicæ, qui semper somniant nigra, turpia & obscura, & res terribiles & nocivas, sicut illi qui somniant, quod suffocantur sicut sunt illi, qui sanguine pupæ inunguntur, qui secundum Plinium somniant quod à demonibus opprimuntur. Unde Sap. 18. dicitur: *Virus somniorum malorum turbaverat eos.* Hoc de somno moraliter accipiendum sufficit. Vide infra de visione, & supra de prophetia & revelatione.

A **Sonare Sonus. Sonitus.** Quia supra dictum est de loqui, & de clamare, & de cantare, infra vero dicetur de voce, hinc est quod ad præsens de sonare modicum dicendum est, & ne tamen intæctum dimittatur, dicamus quod moraliter accipiendum, possum dicere quod sonus in bono sumitur & in malo. ¶ Et primo quidem in bono quia Deus

Sonat in corde { Interius inspirando,
Exterius informando,
Superius in paradiso beatos delectando,
Inferius in iudicio homines iudicando.
Iustus etiam sonat ad Deum ipsum collaudando,
Propter Deum ipsi gratias agendo,
Propter proximum ipsum instruendo,
Ad subditum ipsum corrigendo,
Ad presbyterum culpas confitendo.

B ¶ Sic igitur dicam quod tam referendo ad Deum quam ad virum iustum, in scriptura invenitur multiplex sonus, scilicet

Sonus { Inspirativus,
Informativus,
Consolativus,
Disceptativus,
Deprecativus,
Collaudativus,
Indicativus,
Castigativus,
Prædicativus.

¶ Est igitur dico sonus inspirativus, & iste est ille, quo Spiritus sanctus sonat in cordibus devotorum, ipsos scilicet inspirando, & ad bona opera incitando, sicut bubulcus, qui aliquando solo sibilo ad laborandum excitat boves suos. Et de hoc Act. 2. *Factus est de celo sonus tanquam advenientis spiritus.* ¶ Item est sonus informativus, & iste est ille quo Christus personaliter sonuit prædicando, de quo Cant. 2. ubi sponsa loquitur sponso: *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis. Vox enim tua dulcis & facies tua decora.* Vel quo etiam ipse Christus in scriptura sonat nos literaliter admonendo; quia scilicet per ora sanctorum & prophetarum in scriptura dominus insonuit, & nos mirabiliter docuit & instruxit. Eccles. 47. *Stare fecit cantores ante altare, & in sono ipsorum dulces facit modulos.*

D ¶ Item est sonus consolativus. Et iste est illa melodia gaudiorum, de quibus Deus in patria sonat, dicens: *Venite benedicti patris mei, &c.* qui ita eis est delectabilis, quod omnis miseriarum obliviscuntur, & omni gaudio perfruuntur. De quo Eccles. 50. *In magna domo factus est sonus suavitatis plenus.* ¶ Item est sonus disceptativus, & iste erit in iudicio Dei, ubi Deus more tonitruum aliquando sonabit basse quantum ad bonos, aliquando alte & severiter quantum ad malos. De quo Job 38. *Quis dedit vehementissimo imbrei*

cursum suum, & viam sonantis tonitruum? Imber enim dicitur sonitus quantum ad bonos propter refrigerium dulcoris, tonitruum vero dicitur quantum ad malos propter exterminium terroris. ¶ Item quo ad iustos dico, quod est sonus deprecativus, & iste est ille quo iusti sonant & citharizant in auribus Dei. Deus enim est sicut cervus, qui valde in sonitu campanarum delectatur, & est sicut murænula, quæ sonitu & sibilo ad serpentis copulam provocatur. Est insuper sicut bos, qui ad arandum sono vocis bubulci excitatur. Quia pro certo charissimi, Deus delectatur in sono devota orationis, & per ipsum ad faciendum quod petimus excitatur, & nobiscum per amorem ligatur. Iste est enim sonus quem audiri Deus præcepit, quando ad sacrificandum & adolendam incensum sacerdos intraverat tabernaculum. Quia scilicet quoties ad altare vel Ecclesiam accedimus, sonum orationis facere debemus. Exod. 28. *Audiatur sonitus quando sacerdos ingreditur sanctuarium.* ¶ Item est sonus collaudativus, sicut patet in avibus quæ suis sonis & canticis Deum collaudant. Ideo dicitur in Psalm. 105. *In cymbalis bene sonantibus laudate Deum.* Et Psalm. 105. *Laudate eum in sono tubæ, laudate eum in psalterio & cithara.* ¶ Item est sonus indicativus, & iste est ille quo peccator indicat in confessione sacerdoti culpam suam. Sonus enim melodiæ fugat demones, sicut patet 1. Reg. 16, ubi per melodiam David spiritus malus recedebat à Saul. Sic vere illum sonum, scilicet confessionis melodiæ, diabolus valde timet. De quo potest dici illud Joh. 15. *Sonitus terroris semper in auribus impij, & cum pax sit, ille semper inimicitias sufficitur.* Et ideo talem sonum facere debemus, ut possimus demones detertere. Lupus enim timet sonitum lapidum collisorum. Sic diabolus tunc timet quando parvulos suos, id est, conceptus mentis suæ ad petram, id est, ad confessionem alidit. Ideo dicitur in Psalm. 41. *In voce exultationis & confessionis sonus epulantis.*

¶ Item est sonus castigativus & iste est sonus ille, quo prælatus sonat in auribus subditorum; ipsos scilicet admoendo & arguendo. Iste enim est sonitus leonis, qui terret animalia ut figere veliat gressum. Unde Levit. 21. *Terrebit eos sonitus.* ¶ Item est sonus excitativus seu prædicativus, & iste est ille quo prædicatores excitant homines ad virtutes. Inter apes enim est una quæ quodam sono excitat apes facto sero ad quiescendum, & facto mane ad surgendum. Quia scilicet sonus prædicationis excitat nos ut surgamus ad laborum executionem, & ut quiescamus per pacem & contemplationem. Iste enim est sonus tubæ, quo homines excitantur ad bene bellandum. Unde Hier. 48. *Cor meum ad Moab quasi cithara aris sonabit.* Iustum autem sonum debent facere Ecclesiastici viri, quia ad ipsos pertinet. De quo Eccles. 50. dicitur, quod filii Aaron in tubis ductilibus sonaverunt. Et in Psalm. 18. *In omnem terram exivit sonus eorum, &c.* Ista igitur dicta sufficiant de sono in quantum sumitur in bono.

¶ Secundo dico, quod sonus sumitur in malo. Et nota quod in scriptura invenitur multiplex malus sonus, videlicet

Sonus { Clamoris & discordiæ,
Terroris & mœstitiæ,
Erroris & fallaciæ,
Canoris & latitiæ.

¶ Primus est sonus detractorum, qui scilicet ad modum æris modica percussione sonant multum, de quo Esa. 16. *Venter meus ad Moab quasi cithara sonabit.* Boni enim sunt sicut aurum, quod percussum non sonat. Mali vero sunt sicut æs, quod ad tactum modicum statim clamat. Hierem. 46. *Vox ejus quasi vox æris.*

¶ Secundus est sonus tyrannorum, qui scilicet sonitu minarum & jactantiarum suarum terrent pauperes & egenos, ut pauperibus dicatur illud Ezech. 26. *A sonitu clangoris & rotarum curruum movebuntur muri tui.* ¶ Tertius est sonus deceptorum, scilicet hereticorum, adulatorum, hypocritarum, & similium, de quo in Psalm. *Inimici tui servaverunt, & qui oderunt te, &c.* ¶ Quartus vero est sonus lascivorum illorum, scilicet qui delectantur in sonis & canticis hujus mundi, de quibus Job. 21. *Tenent tympanum & citharam, & gaudent ad sonitum organi, ducunt in bonis dies, &c.* Sicut enim post magnum cantum & sonitum syrenarum solet ingruere turbo & sonitus tempestatum, sic talibus post ineptas latitias dat Deus tempestates & molestias. Esa. 24. *Cessavit gaudium tympanorum, quievit sonitus latantium, conticuit dulcedo citharæ cum gaudio, non bibent vinum, amara erit portio bibentibus illam.* Quia proculdubio tales de sonitu tantæ latitiæ cadunt sæpe in sonitum summæ miseriæ. De quo in Ps. 9. dicitur: *Periit memoria eorum cum sonitu, &c.*

Primi ergo sonant sicut campana fracta, quæ sonat nimis rauce. Secundi sicut chorda nimis tracta, quæ sonat nimis alte. Tertiæ sicut moneta plumbea, quæ sonat nimis basse & obscure. Quarti sicut buccina argentea, quæ sonat nimis clare. Sufficit. Vide infra de voce & aliis similibus, &c.

A Sordes. Sordidus. Cum per sordes intelligantur peccata, quæ animam sordidant atque fœdant, à quibus potissime est cavendum, juxta illud Levit. 15. *Docete filios Israel ut caveant immunditias, & ut non moriantur in sordibus*, possumus notare, quod vitia sordibus comparantur, à quibus anima polluitur & sordidatur. Sordescit dico anima videlicet

Superbiæ tumore,
Luxuriæ fœtore,
Simoniaci sudore,
Gastrimargiæ fluore,
Ab insolentiæ livore.

B Sordescit dico à superbiæ tumore. Unde superbiæ civitati loquitur scriptura Ezech. 22. *Sordida: nobilis grandis interitu*. Item sordescit per luxuriæ fœtorem, de quo Esa. 4. *Si abluerit dominus sordes filiarum Sion, & sanguinem Hierusalem laverit*. Item sordescit per simoniaci sudorem. Dona enim simoniaca etiam à canonistis dicuntur sordes, eo quod apud Deum & homines faciant hominem sordescere. Unde de simoniacis iudiciis dicit Osee 7. *Calumniam patiens factus est Ephraim, fractus iudicio, quoniam cepit abire post sordes*. Item sordescit per gastrimargiæ fluorem, id est, gulæ vitium. De quo Esa. 28. *Omnes mensæ replete sunt sordium vomitumque*. Item sordescit per insolentiæ, id est, per inhonestæ apparentiæ livorem. De quo dicitur Zachar. 3. quod *Iesus sacerdos erat indutus sordidis vestibus*. Vide de immunditia & similibus.

A SOROR. Breviter notando possumus dicere quod

Charitatis,
Soror nomen est
Fraternitatis,
Equalitatis,
Communitatis.

Et ideo loquendo spiritualiter possumus dicere quod illud nomen potest competere animæ Mariæ, & cuilibet sanctæ. Utraque enim istarum propter amorem quem ad ipsam debemus habere, vel quem ad nos gerit, potest proprie soror dici. Soror enim naturaliter diligit fratrem, & diligitur à fratre. Et ideo ista beata N. soror nostra nos diligit, & à nobis se diligendam ostendit. Canticorum 4. *Vulnerasti cor meum soror mea*. Nota igitur quod tam in bono quam in malo soror multipliciter accipitur in Scriptura. Est enim

Vituperanda,
Soror
Desideranda,
Custodienda,
Prædiligenda.

B Prima est soror criminibus prostituta. Et ista est caro, quæ est soror animæ, quam diabolus cunctis vitiis prostituit & corrumpit. Job. 17. *Putredini dixi: Pater meus es, & mater mea, & soror mea, vermibus*. Et Ezech. 22. *Socer nulum suam polluit nefarie, frater sororem suam filiam patris tui oppressit in re*.

C Secunda est soror cœlestibus instituta, & ista est sapientia, seu etiam qualibet virtus, quam debemus diligere ut sororem. Proverb. 7. *Dixi sapientia, soror mea es, & prudentiam vocavi amicam meam*.

D Tertia est soror virtutibus destituta, & ista est anima soror corporis. Figurata in Thamar sorore Amon, quam propius frater fœdavit. De qua 2. Reg. 13. *Habebat sororem speciosissimam vocabulo Thamar*.

E Quarta est soror pro omnibus constituta, & ista est beata virgo, quæ soror omnium potest dici. Ut de quolibet dicatur illud Luc. 10. *Hic erat soror nomine Maria*. Ubi de beata virgine notatur

Affectio generalis. (Hic erat)
Dilectio cuilibet specialis. (Soror)
Conditio virtualis. (Maria.)

Ut igitur beata virgo vel qualibet sancta sit propria soror Christi & nostra, possumus notare, quod sicut soror potissime quando est parvula, à parentibus dotatur, à fratribus adamat, à servantibus honoratur, sic ista à patre suo Deo in patria est dotata, à fratribus suis, scilicet Angelis fuit & est servata & adamata, à servantibus, id est, devotis Christicolis est honorata. Ista enim per humilitatem parvula fuit, & ideo Deo & hominibus placuit, & etiam Angelis grata fuit. Ut de ejus commendatione di-

Distian, Berchorii.

catur illud Canticorum 8. *Soror nostra parvula est, & ubera non habet*. ¶ Ubi adverte quod ista est

Charitatis vimine ligata,
Pietatis flumine rigata,
Humilitatis culmine fundata,
Carnalitatis crimine privata,
Virginitatis nomine dotata.

¶ Dico ergo primo, quod fuit ligata vimine charitatis, quia soror est nomen amoris. Unde Canticor. 4. *Vulnerasti cor meum soror mea*. Ista enim omnes juvat & diligit sicut fratres, ut de ea possit quilibet dicere illud Genes. 20. *Vere soror mea est filia patris mei*. Et ideo ipsam sicut sororem, imo etiam sicut uxorem debemus diligere, & per charitatis ligamentum cum ipsa nos firmiter unire, ut & nos possumus dicere sicut Abraham, de quo dicitur quod dixit de Sara uxore sua, *Soror mea est*. Ipsi etiam Dei est uxor & soror, & similis ipsi deæ Junoni, de qua dixerunt poete quod ipsa erat Jovis, qui summus Deus erat, & uxor & soror, & tamen semper virgo, nunquam enim ut dicitur, à Jove fuit carnaliter cognita, quamvis sibi conjugatim conjuncta. Sic & ista summi Dei per summam copulam charitatis & conjux & uxor fuit, virgo tamen & integra semper permansit. Unde Gen. 22. *Cumque interrogaretur super uxore sua, dixit, soror mea est*. Et ideo Deus beatificando ipsam potuit sibi dicere illud Cant. 5. *Veni in hortum meum soror mea sponsa*.

¶ Secundo dico, quod ipsa est rigata flumine pietatis, quia nostra. Viri enim misericordes & pii non sunt proprie sui, imo sunt aliorum. Et ideo ista dicitur nostra, quia ad proficiendum semper nobis est parata, & nobis exhibita & donata. Et ideo beneficia sua recordando possumus dicere illud Cantic. 8. *Quid faciemus sorori nostræ q. d. non possumus digne tanta beneficia pensare*. Est igitur rigata flumine charitatis.

¶ Tertio dico, quod est fundata culmine humilitatis. *Parvula*, inquit. Vide supra de conditionibus parvuli. Unde illi possumus dicere illud Genes. 23. *Soror nostra es, crescas in mille millia*. ¶ Quarto nota, quod ipsa fuit privata crimine carnalitatis, quia ubera, inquit. Ubra enim dicuntur ab ubertate lactis, quia sine corruptione precedente non habetur, & ideo quando ubera non habet, dicitur esse virgo, & casta supponitur, juxta illud Cantic. 4. *Hortus conclusus, soror mea: hortus conclusus, fons signatus*. Pro certo ista soror semper fuit clausa, & per virginitatem signata. Ubra, inquit, non habet, juxta illud Osee 9. *Da eis vulvam sine liberis, & ubera arentia*. Ista enim non habuit ubera, quæ pertinent ad corruptas, sed habuit mammillas, quæ pertinent ad virgines & ad castas. Unde Canticorum 4. *Quam pulchra sunt mammæ tuæ soror mea sponsa*. Sic ergo patet quomodo ista est soror, quia habuit virginitatem, humilitatem, pietatem, & charitatem. Vide supra de Fratre in litera F.

Sors. Nota, quod sors proprie est illud quod à casu vel à fortuna provenit, & quod dispositioni hominis non subsistit, sed quod solum à dispositione quadam occulta accidit. Inde fuit introductum quod portiones rerum & hereditatum sortes sunt dictæ, eo quod facta prius distincta divisione, per sortes sunt cuilibet distributæ. Possumus ergo narrare de sorte quod sors generaliter dicitur quicquid extra humanam dispositionem hominibus accedere comprobatur, antiqui enim in omnibus actibus suis utebantur sorte, sicut patet discurrendo scripturam. Occulta enim divina providentia per eventum sortium ostendebat veritatem negotii quod petebant, sicut patet in Aaron per sortem electo. Numer. 17. Patet in Achor per sortem invento. Josua 7. Patet etiam in Jonatha per sortem super comestione mellis deprehensio. 1. Reg. 14. Supposuerunt enim antiqui quod Deus brachabat, quæ sors prima & quæ ultima veniebat. Quod etiam velle videtur ipse Salomon Proverb. 16. *Sortes mittunt in sinum, sed à domino temperantur*. Omnes etiam antiqui philosophi in investigatione secretorum & futurorum sortibus sunt usi. Unde etiam scientias divinatorias habuerunt, quæ solummodo super sorte fundatæ fuerunt, & secundum quod sorte signa esse videbant, secundum hoc de suis interrogationibus judicabant. Unde etiam sicut patet per Senec. lib. 3. de naturalibus questionibus, ubi agit de augurio avium & exterum earum, à Deo occulte providente dixerunt sorte signa talia procedere, ut per talia signa sicut per quædam suæ occultæ providentiæ instrumenta possit Deus veritatem ostendere. Verum quia ista poterant simplicibus occasionem errandi præbere, hinc est quod sortes cum omnibus scientiis sortilegis vel super sortem fundatis, quæ sunt

eeee 2

Geo.

Geomantia,
Hydromantia,
Aerimantia,
Pyromantia,
Spatulamantia,
Extimantia,
Animantia.

Ab Ecclesia sunt tanquam superstitiose vel saltem nimis curiose repudiatæ, & ne essent causa damnationis, fidelibus interdictæ.

B ¶ Sed quia de istis sortibus nihil ad præsens, hoc solum notabo, quod si accipiatursors pro insperato rei eventu, vel proportionis obtentu, quatuor genera sortium in scriptura ponuntur, videlicet

Sors { Flebilium & miserorum,
Potentium & superbiorum,
Fœlicium & beatorum,
Moerentium & damnatorum.

¶ Dic de illis sortibus generaliter illam auctoritatem. Sapien. 5. Tunc stabunt iusti, &c. usque ibi. Ecce quomodo computati sunt inter filios Dei, & inter sanctos sors illorum est.

A Species. Speciosus. Nota, quod species quandoque sumitur pro materiæ vel pro rerum varietate, & sic sumitur Ezech. 47. ubi dicitur: *Plurima species erunt piscium ejus.* Quandoque etiam sumitur pro rerum formositate, sicut in Ps. 44. *Speciosus forma præ filiis hominum.* Et sic dico, quod species, forma, pulchritudo & similitudo idem esse videntur. Sed quia satis dictum est de pulchritudine, ideo de specie breviter est dicendum, quia in scriptura invenitur

Species	{	Vilitatis,	{	Periculosa,
		Falsitatis,		Ridiculosa,
		Veritatis,		Miraculosa,
		Vanitatis,		Defectuosa,
		Sanctitatis,		Virtuosa,
		Dignitatis,		Speciosa.

quæ est valde

B ¶ Species vilitatis est species dominorum. Ista est enim valde periculosa, similis speciei & splendori pelvis candentis urforum oculos excæcantis, & etiam similis speciei seu pulchritudini fulguris coruscantis omnia comburenti & destruenti; quia scilicet quando pulchritudinem corporum homines admirantur, statim malis desideriis uruntur, & perversis concupiscentiis excæcantur. Et de tali specie loquitur scriptura Eccles. 9. *Non concupisces speciem alienam.* Speciem enim mulieris multi admirati reprobis facti sunt. Hierem. 6. *Speciosa, & delitiosa assimilavi filiam Sion.*

C ¶ Species falsitatis est species hypocritarum, quæ valde est ridiculosa, quia isti videntur speciosi, & non sunt, speciosi enim sunt exterius, & non interius, similes pennis pavonis, &c. Vel similes stellioni, qui quamvis sit in pelle speciosus, in carne tamen est venenosus. Et ideo de istis bene dicitur Eccles. 11. *Non laudes virum in specie.* Et propter hoc Christus comparat eos sepulchris dealbatis, quæ apparent hominibus pulchra, intus autem plena sunt spurcitia, & ossibus mortuorum. Matth. 23. Unde etiam ista sunt vasa ærea de quibus dicitur 2. Esdræ 8. quod de Babylone ad Hierusalem deportata sunt vasa ærea, auri speciem reddentia.

D ¶ Species veritatis est species creaturarum, quæ pro certo est valde miraculosa. Mirum enim est videre, & attendere quanta species, & ordo naturæ, de qua Eccles. 43. *Species cæli gloria stellarum illuminans in excelsis dominus.* Ista est enim species qua cognoscitur species conditoris, juxta illud Sap. 13. *A magnitudine speciei, & creatura cognoscibiliter poterit horum creator videri.* Ipse enim Deus est speciosissimus artifex, juxta illud Exod. 23. *Species gloria domini quasi ignis.* Et ideo speciosas condidit creaturas.

E ¶ Species vanitatis est species divitiarum, scilicet species gloriæ mundanæ. Ista est enim valde defectuosa, similis glaciei vel vitro, cujus est mira pulchritudo, nulla tamen est in eis durabilis fortitudo, quia si quis ipsis inniteretur, faciliter laberetur, & glacies etiam frangeretur. Teste enim Seneca. *Fortuna vitrea est dum splendet, frangitur.* De quo Soph. 2. *Ponam speciosam in solitudine.*

F ¶ Species sanctitatis est species gratiarum, quæ valde est virtuosa. Ista est species morum, & virtutum, quæ facit hominem coram Deo, & hominibus speciosum 2. Mach. 3. *Apparuerunt duo juvenes speciosi.*

G ¶ Species dignitatis est species cœlestium divitiarum, quæ valde est speciosa. Illic enim nulla est displicens turpitudine, sed in omnibus, & per omnia omnimoda pulchritudo, de qua Sap. 5. *Accipiens iusti regium decoris, & diadema speciei de manu domini.* Istis igitur præmissis, de specie virtuosa nos aliquantulum

dilatemus, & dicamus, quod spiritualiter loquendo ille dicitur speciosus qui est apud Deum & homines virtuosus ¶ Nota quod arbores, quæ semper virent, sunt præ cæteris speciosæ: sic & illa persona, quæ semper virtutibus viget, & pollent, sunt præ cæteris gratiosæ. Quia sicut Cedrus, & oliva speciosæ sunt, quia nunquam folia deponunt, sic & iusti, quia nunquam virtutes ex toto perdunt. Ideo de quolibet potest dici illud Cantic. 5. *Dilectus meus candidus, & rubicundus, electus ex millibus.* Species ejus ut Libani, electus ut Cedri. ¶ Ubi adverte, quod species, & pulchritudo consistit in quinque, scilicet

Puritate continentia,
Venustate verecundia,
In Claritate sapientia,
Honestate apparentia,
Suavitate redolentia.

Primum probat continentia, species candoris, quia candidus,

Secundum probat verecundia, species ruboris, quia rubicundus,

Tertium probat sapientia, species valoris, quia electus ex millibus,

Quartum probat apparentia, species viroris, quia Libani,

Quintum probat redolentia, species doloris, quia Cedrus, quæ semper fragrat.

¶ Primo igitur dico, quod ad faciendum hominem speciosum debet convenire continentia puritas, quæ signatur per candorem cum dicitur candidus, sicut supra de albedine visum est. Quia castitas est illa virtus per quam summe efficiamur speciosi. Unde Eccles. 26. *Non est condigna ponderatio anima continentia.* Sicut sol oriens mundo in altissimis Dei, sic mulieris bonæ species in ornamentum domus suæ. Et nota, quod ipse comparat speciem hominis continentis speciei solis splendentis, & illuminantis. Candidus inquit. Apocalypsis 1. *Capilli ejus erant candidi sicut nix.* ¶ Secundo debet esse ibi venustas verecundia, & ista signatur per ruborem. Rubicundus inquit. Rubedo enim valde bene sedet super candorem. Sic vere verecundia, quæ faciem rubere facit, optime sedet, quando mixta est cum castitate candoris, vel cum castitatis candore. Nota quod verecundia, quæ apparet in facie, est hac de causa, quia facies est principale subiectum, in quo habet esse verecundia, & ideo quando homo habet verecundiam, sanguis amicus naturæ deducit sanguinem ad faciem. Hæc Philosophus. Sic anima sancta debet fugere ad omnia membra interiora, scilicet ad cor cogitando de Deo, qui passus fuit mortem, & expendit sanguinem pro se, & ista cogitando, debet habere ruborem, & mittere ad faciem super candorem, tunc erit optimus color, & tunc rubicundus. Flos etiam rosarum, qui est rubeus, id est, rubor verecundia, optime sedet in sermo virtutum. Ut sic figuretur in pellibus rubricatis, quibus tabernaculum tegebatur. Exod. 16. Unde etiam sancti dicuntur candidiores lacte, rubicandiores ebore antiquo, saphiro pulchriores. Threnor. 4. Unde etiam sancto de tali specie potest dici illud Ezech. 49. *Ecce vir cujus species erat quasi species aris.* Aes enim vergit ad ruborem, & candorem. Sit igitur ibi venustas verecundia.

¶ Tertio dico, quod ibi debet esse claritas sapientia, quia ipse debet esse electus ex millibus: supple propter sapientia claritatem, quæ facit homines eligibiles, & honorabiles super omnes, quod patet Exod. 18. ubi Moyses elegit ex omni populo viros sapientes, & gnaros, &c. Unde de ista speciositate dicitur Eccles. 43. *Vide arcum, & benedic qui fecit illum: valde enim speciosus est in splendore suo.* Sit igitur ibi claritas sapientia.

¶ Quarto dico, quod ibi debet esse honestas apparentia. Ut Libani, Libanus est mons semper virens. Sic iustus per honestatem: ut sic dicat illud Eccles. 24. *Quasi Cedrus exaltata sum in Libano, quasi oliva speciosa in campis.* Sicut enim sine vestibibus exterioribus nullus dicitur speciosus, sic nec sine exteriori honestate conversationis, quæ per vestes signatur, potest esse quis gratiosus. Ideo dicitur Job. 40. *Circumda tibi decorem, & in sublimi erigere & speciosis indueres vestibus.*

¶ Quinto dico, quod ibi debet esse suavitas redolentia, hoc est bona, & sana fama, quæ notatur in Cedro. Ut Cedri inquit, Cedrus habet jucundum odorem, signans virum justum, qui odorem bonæ famæ, sine qua nemo est moraliter speciosus, undique circumfundit. Ezech. 16. *Egressum est nomen tuum in gentes propter speciem tuam.* Cedri inquit Ps. *Iustus ut palma florebit, sicut Cedrus Libani multiplicabitur, i.e. divulgabitur per famam.* Ista est ergo spe-

gloriam virtutum, quam si habuerimus, erimus Deo & hominibus grati, ita quod cuilibet dicetur illud Ps. 44. *Specie tua, & pulchritudine tua, intende, prospere procede, & regna.* Et illud. *Speciosus forma pra filiis hominum, &c.* quae nobis concedat Christus, Amen.

A Speculum. Nota, quod speculum signat virum justum, & honestum. Sed de hoc vide in illa autoritate. Candor enim est lucis aeternae, & speculum sine macula. Vide supra in tit. de Luce. ¶ Item speculum signat scripturam praesentativam luciditatem. ¶ Item signat mundanam prosperitatem: sed de omnibus vide supra in variis titulis. Multa enim possent dici de diversis varietatibus speculorum, sed paucae sunt auctoritates de speculo, ideo superfedeo quo ad praesens.

A Speculari. Vide supra in tit. de contemplatione vel consideratione, quia scilicet. Speculator est, qui constituitur in civitate ad insidias, & adventus hostium praevidendum, ad vigilandum, & ad clamandum, signans praetatos, & praedicatores, &c. Vide de Praetatis, de Contemplatione, & Consideratione. Et sic sufficit.

A Spes. Sperare. Cum spes, & timor sint duae mentis affectiones, quae semper respiciunt ad futura, sicut dolor, & gaudium sunt illae duae, quae semper respiciunt ad praesentia, & moderna, possumus dicere, quod tam in bono, quam in malo significato spes multimode sumitur in scriptura. Unde nota, quod invenitur ibidem

Spes { Vacua,
Fatua,
Nocua,
Ardua.

Prima est sine fulcimento,

Secunda sine nutrimento vel condimento,

Tertia est sine juvamento,

Quarta est sine fundamento.

¶ Primo igitur dico, quod est spes vacua quae stabilitatis caret fulcimento, & ista est illa qua homo

Sperat in { Divitiis temporalibus,
Blanditiis foeminalibus,
Amicitia secularibus,
Eminentia popularibus.

B ¶ In divitiis non est sperandum. Istae enim sunt quaedam arbores, quae optime florent, ita quod ad sperandum fructuum copiam hominem invitant, flores tamen facillime fluunt, & gelu vel vento excutuntur, ita quod tota spes quam habuerat, enervatur. Sic vere est de illis, qui sperant in floribus divitiarum, quamvis enim videantur utilitatem futuramque durabilitatem praetendere, solent tamen facillime deficere, & possessorem suum spe quam habuerat defraudare. Psalm. 51. *Speravit in multitudine divitiarum suarum, & praevaluit in vanitate sua.* Et Sap. 3. dicitur quod *vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia eorum opera;* cum tamen dicatur in Psalm. 62. *Nolite sperare in iniquitate, & rapinas nolite concupiscere. Divitiae si affluant, nolite cor apponere.* Et nota, quod dicit cor.

C ¶ Item in blanditiis non est sperandum, scilicet in foeminalibus, quia istae blandientes, & decipientes adulatrices, similes sunt serpentibus, qui valde sunt suaves dum tanguntur, sibilant dulciter dum audiuntur, sed tamen certum est, quod valde mordent, & inveniunt acriter dum sentiuntur. Nota

Fistula dulce canit volucres dum decipit aucepis.

Sic igitur in talibus sperare non est tutum. Istae enim sunt, sicut glacies, quae quamvis splendeat, & aliquam fortitudinem praetendat, in ipsa tamen sperantem, & desuper ambulantem solet decipere, quia statim ut sentit aliquantulum oneris vel caloris, incipit liquefcere, & quassari. Sic vere tales licet splendeant & ardeant, statim tamen cum senserint onus alicujus tribulationis, vel calorem alicujus tentationis, isti desistunt, & deficiunt atque cessant, & in se sperantem, & confidentem decipiunt atque fraudant. Ideo dicitur Job. 19. *Quasi evulsa arbori abstulit spem meam.* Ideo contra illos, qui in mundi adulatoribus imprudenter confidunt, dicitur Esa. 30. *Ve filii desertores ut faceretis consilium, & non ex me, & ordiremini telam, & non per spiritum meum, sperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, & habentes fiduciam in umbra Aegypti.*

D ¶ Item non sperandum in eminentiis, quia nulla est tanta eminentia, quin possit defluere, & perire. Res enim altiores non sunt firmiores, & montes alti terramotum sapius, quam plana terra patiuntur. Caelum etiam quod est altum, semper est in mo-

Diction. Berchorii.

tu. Spes igitur altitudinis dignitatum non est tuta. Quod tamen est contra illos, qui semper sperant ascendere ad majora, nec in suis desideris gressum figunt contra illud Apostoli 1. ad Tim. 6. *Præcipe divitibus huius saeculi non sublime sapere, nec sperare in incerto divitiarum.* Istae est igitur spes vacua, quae stabilitatis caret fulcimento.

¶ Secundo dico, quod est spes fatua, quae sagacitatis caret condimento, & ista proculdubio est illa spes qua mali sine meritis

{ Dei misericordiae plenitudine,

Sperant in { Suarum virium fortitudine,

{ Suae vero longitudine

E ¶ Dico enim quod fatue speratur ab ipsis de Dei misericordiae plenitudine, quia tales peccare non cessant, poenitere recusant, & tamen finaliter salvari sperant, & damnationis periculum non formidant, cum tamen spes, & timor sint duae sorores, quarum una sine altera non debet esse. Isti sunt similes porco, qui secundum Plinium sedens in luto, multo plus sedet vel jacet in dextro latere, quam sinistro. Quia scilicet tales qui in luto viriorum jacent, parum aut nunquam sedent in sinistro latere, id est, in consideratione adversitatis aeternae, sed potius in dextero latere, id est, in spe misericordiae supernae, & sperant in misericordia illa quam portant illi armigeri, scilicet scuto quod portatur in sinistro latere, id est, sperant in fortitudine, cum tamen sit valde fatuum sine meritis sperare, quod nullus potest de communi cursu sine meritis obtinere. Isti videntur dicere illud Esa. 28. *Posuimus mendacium spem nostram, & mendacio protecti sumus, pepigimus foedus cum morte.* ¶ Item dico, quod fatuum est ipsis sperare, in virtute propria fortitudinis. Isti quidem sunt fatui, qui tantum confidunt de propriis viribus, quod etiam in tentationibus nec in tribulationibus dignantur in Deo sperare, nec ipsius auxilium implorare. Similes puero, qui dum sperat bene posse incedere, solet in lutum cadere, & se turpiter maculare. Et ideo de talibus dicitur Eccles. 58. *Omnes hi in manibus suis speraverunt.* ¶ Item dico, quod fatue speratur in vita propria longitudine. Fatuum enim est sperare diu manere, ubi videmus nos breviter, & cito pertransire. Et tamen multi sunt, qui quamvis alios quotidie mori videant, ipsi tamen vivere semper sperant, & ista occasione multa mala faciunt atque pensant. Teste Isidor. simia quae habent longam caudam ceteris sunt peiores. Quia pro certo illi, qui in spe, & in imaginatione sua habent longam caudam, id est, longam vitam, hoc est dictum, illi qui diu vivere sperant, ceteris sunt deteriores, quia scilicet propter talem spem faciunt multa mala. Istis ergo videtur, quod semper debent juvenescere, dicentes illud Job. 17. *Rursum post tenebras spero lucem.* Istae est igitur spes fatua, quae sagacitatis caret condimento.

¶ Tertio dico, quod est spes nocua, quae fidelitatis caret juvamento. Et ista est illa qua haeretici sperant in diabolo, cum tamen in illo nullo modo sit sperandum, quia quod promittit totum est ad nocendum, & decipiendum. Mus enim non pro eo debet sperare in catto, quod cum eo ludat, cum constet, quod post multos ludos semper solet eum devorare. Sic vere tales fatuos post ludos, & plausus solet diabolus decipere, & eos temporaliter detegere & dimittere, & in inferno finaliter devorare, quapropter nullus debet in eo confidere vel sperare. Et de hoc Proverb. 25. *Deus putridus, & pes lassus, qui sperat super infideli in die angustiae, &c.* Istae est igitur spes nocua, quae fidelitatis caret juvamento.

G ¶ Quarto dico, quod est spes ardua, quae securitatis pollet complemento, & ista proculdubio est spes bonorum, quia ipsi sperant in Deo vero, & contra impetum tribulationum, & contra insulsum tentationum. Sicut enim piscis qui dicitur Echinus, secundum Ambrosium, quando sentit tempestatem, timens fluctibus de mari ejici, lapillum arripit, ipsi tam fortiter adharet, quod ejus pondere sistitur, & a periculo liberatur; sic vere vir justus, qui quamdiu navigat in hoc mari, in periculo est, quod fluctibus tribulationum, & tempestatum de statu, & aqua gratiae ejiciatur, & piscatorum infernalium periculis exponatur, debet Christum, lapidem, scilicet angularem adire, & ei per firmitatem fidei, & spei firmiter adherere, & se sibi soli committere, & simpliciter commendare, & sic sine dubio ab ipso, & per ipsum liberabitur, ita quod dictis fluctibus non mergetur. Dicit igitur illud Psalmista: *Mihi autem adherere Deo bonum est, &c.* Ad quod etiam nos monet David dicens in Ps. 62. *Sperate in eo omnis congregatio populi, &c.* Et ideo breviter ad sperandum in Deo, & ad ipsum sinceriter confidendum nos monet in Ps. 36. David dicens, *Spera in Domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & pasceris*

in divitiis ejus. Ubi adverte, quod David volens suos inducere ad sperandum in Deo,

Præponit actum, qui iungitur. Spera in domino.

Supponit modum, qui requiritur. Fac bonitatem,

Propositum locum, quo perficitur. Inhabita terram.

Exponit lucrum, quod promittitur. Patceris in divitiis.

Hic ostenditur

Actus virtuosus,

Modus graciosus,

Locus gloriosus,

Fructus pretiosus.

H Igitur dico, quod hic iungitur, actus virtuosus. Spera in domino. Spes enim in domino est una de virtutibus theologicis. Quia proculdubio summe est virtuosum, & à corde virtuoso, & nobili procedens, sperare illud, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Spes enim est virtus, qua homo de seipso non vult confidere, & qua quod à se habere non potest, à Deo satagit obtinere. Spera, inquit, in domino. Nota. Pulli videntes milvum, ad alas gallinæ confugiunt ut defendantur secundum Philosophum, & quamdiu ibi fuerint, non læduntur: si vero exterius vagari fuerint, rapiuntur. Etiam secundum Philosophum, columba existens sub umbra arboris, quæ dicitur Parcidion, draconem non timet, quod si umbram dimiserit, draco ipsam rapit, & occidet. Sic vere si ad alas protectionis divinæ per spem, & fiduciam recurramus, & si ad umbram suæ potentie fugiamus, & ibidem per spem, & desiderium maneamus, draconem, & milvum, id est, diabolum contra nos prævalere non habebimus timere, sed ab ipso salvi, & liberi poterimus permanere. Psalm. 56. In umbra alarum tuarum sperabo, &c. Clamabo, &c.

Spes enim est {
Fortissima propugnatrix,
Dulcissima consolatrix,
Doctissima procuratrix,
Promptissima sublevatrix.

I Dico ergo, quod est propugnatrix fortissima. Ista est enim similis lapillo, qui dicitur alector, qui facit homines invincibiles, quia homo qui in domino speraverit, nunquam tribulationibus, & tentationibus victus erit. Psalm. 27. In domino speravit cor meum, & adjutus sum. Patuit in martyribus, qui spem firmam in domino habuerunt, & in ipso tam fortiter speraverunt, quod nunquam in poenis, & verberibus defecerunt. Psal. 13. Domus Israel speravit in domino, adiutor, &c. Fidelis enim dominus fidelem vassallum in ipso sperantem, & ad eum recurrentem non libenter dimittit, sed ei in necessitate subvenit, & succurrit. Psal. 90. Quoniam in me speravit, liberabo eum, &c.

K Item dico, quod iste est consolatrix dulcissima, Spes enim quam habet homo in tribulatione positus de finali evasione, de divinæ gratiæ acquisitione, & æterna retributione, ipsum confortat, & consolatur, ita quod facilius sustinet quicquid angustie intentatur. Myrtus enim arbor est, quæ fessa membra dicitur confortare: mitigativa enim & refrigerativa est natura, & semper ut communiter crescere noscitur juxta mare, ut dicit Plin. & Hieron. Talis est spes ista: temperat enim, & mitigat miseras, dolores & tribulationes refrigerat, & confortat, & ideo ista juxta mare, id est, in statu amaritudinis tribulationis debet inveniri, ut per ipsam possimus debite consolari. Unde Esaia 25. dicitur, quod dominus factus est fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione sua, spes à turbine. Umbraculum ab aestu. Et breviter ista est sicut papaver, quod patientem facit dormire: sicut mandragora, quæ portantem facit gladium non sentire, sicut cygnus avis, quæ quando vult mori, solet dulciter canticum facere, & garrere. Quia pro certo ista facit hominem quiescere in labore. Psal. Caro mea requiescet in spe. Nihil sentire de mundano dolore. Psal. In Deo speravi, non timebo quicquid facit mihi homo. Lætari, & cantare etiam in mortis periculo, & terrore Proverb. 14. Sperat autem justus in morte sua. Et illud. Si me occiderit, sperabo in eum. Ista est igitur consolatrix dulcissima.

L Item ista est procuratrix doctissima. Ista enim vadit usque ad interiora velaminis, & nobis apud summum judicem procurat securitatem, satietatem, & in bono stabilitatem, divinam misericordiam, & bonitatem. De securitate enim dicitur Ecclesiastici 34. Qui timet Deum, nihil trepidabit, neque pavebit, quoniam ipse est spes ejus. De satietate dicitur in Psal. 144. Oculi omnium in te sperant domine. De perfecta insuper stabilitate dicitur Esa. 40. Qui sperant in domino, assument pennas ut aquila, volabunt & non deficient. De misericordia autem dicitur in Ps. Sperantes in domino miseri-

cordia circumdabit. Ista igitur spes ut visum est, procuratrix est doctissima.

Item dico, quod ista est sublevatrix promptissima, vel etiam gubernatrix certissima. Ista ante nos ad paradysum vadit, & nos ab inferioribus ad superiora sublevar, & extollit. Prov. 29. Qui sperat in domino, sublevabitur. Glossa super illud Psalm. Sperat in domino. Spes est introitus fidei, per quem intratur ad illud videndum quod creditur. Ad ipem videtur pertinere illud Esa. 54. Sustollam te super altitudinem terræ. Patet igitur quod

Sublevatrix,
Spes est {
Procuratrix,
Consolatrix,
Propugnatrix.

Bene igitur dico, quod hic iungitur actus virtuosus. Spera inquit in Deo. Et hoc est primum auctoritatis.

Deinde dico, quod hic subjungitur modus fructuosus, &c. cum dicitur, Fac bonitatem. Iste enim est rectus modus sperandi in Deo, scilicet facere bene, quia ille, qui non vult bene facere, non debet in Deo sperare: ubi enim bona facta, & bona merita non præcedunt, bona præmia communiter non succedunt. Fac ergo bonitatem, quia sicut dicitur Matth. 7. Bona arbor bonos fructus facit. Servitor enim non debet sperare salarium, nisi bene fecerit servitium. Sap. 1. Sentite in domino in bonitate. Fac ergo bonitatem, id est, exerce virtutem, vel virtutum copiositatem, ut sic possis à Deo sperare præmii æterni voluptatem. Osee 12. Misericordiam, & iudicium custodi, & spera in Deo tuo. Igitur dico, quod hic subjungitur modus fructuosus.

Denique dico, quod hic proponitur locus graciosus, scilicet paradisi. Inhabita, inquit, terram. q. d. Iste est locus in quo tu debes sperare, recipere salarium, non in isto mundo, quia videlicet iam in illa terra debemus habitare per spem, ut tandem ibi habitemus per speciem. Cervus enim viget in sensu odoratus, in tantum quod etsi terram quæ est ultra ripam non videat, ipsam tamen qualis est odore dicitur sentire, & ad eam transfricare secundum Plin. Sic & nos licet terram, quæ est ultra ripam hujus mundi, minime videamus, odore tamen spei ipsam cognoscere debemus, ut ad eam per desiderium mentaliter transfricemus. Inhabita terram. Psal. Iusti hereditabunt terram, &c. Unde de tali spe dicitur Hebr. 11. quod fides est sperandarum rerum substantia, argumentum non apparentium. Et ad Rom. 8. Quæ non videmus, speramus. Dico ergo, quod hic proponitur locus graciosus.

Insuper dico, quod hic exponitur fructus pretiosus. Pasce, inquit, in deliciis ejus. Iste enim fructus est, qui reportatur de bona spe, scilicet delictis, & pabulum gloriæ paradisi. Arbor enim & vinea solent finaliter fructum, & pastum reddere, dato quod quasi per annum oportet expectare. Sic vere Deus postquam ipsum per spem expectavimus fructum æternæ gloriæ nobis reddet, quo nos in paradisi delictis nutriet atque pascet. Ideo dicitur ad Titum 2. Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, quando scilicet dominus dicit illud Ezech. 34. de beatis animabus. In pascuis uberrimis pascam eas, & in montibus excelsis Israel erunt pascua eorum. Sic ergo ad bene sperandum debet nos movere, & inducere fructus pretiosus, locus graciosus, modus fructuosus, & actus virtuosus. Et sic sufficiat. Vide supra de confidere, & aliis multis locis.

Spelunca. Nota, quod spelunca secundum quod habet multas condiciones, secundum hoc diversimodo sumitur in scriptura tam in bono, quam in malo. Est enim

Spelunca	{	Tutior,	{	Perfeclorum,
		Inferior,		Mortuorum,
		Secretior,		quæ est Animorum,
		Immundior,		Mundanorum,
		Obscurior,		Damnatorum.

Est ergo spelunca poenitentium perfectorum, quæ est virtualis, & ista proprie significat statum religionis, quæ more spelunce debet esse infima, humilis, & secreta. Et de hoc dicitur Judic. 6. quod filii Israel fecerunt sibi antra, & speluncas in montibus. Unde etiam de sanctis viris dicitur Heb. 11. quod ipsi habitabant in solitudinibus, & in montibus, & in speluncis, & in cavernis terræ. Nam sicut dicitur 3. Reg. 18. Abdias abscondit quinquagenos in speluncis, & pavit eos in spe. Ad denotandum, quod illi, qui in spelunca religionis absconduntur, à Deo spiritualiter pascuntur, & educantur. Et tamen de multis potest dici illud Matth. 21. Scriptum est. Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis eam speluncam latronum.

Item est spelunca mortuorum, quæ est corporalis, & ista est

est spelunca sepulchri, ubi mortua corpora reponuntur, de qua Genes. 49. *Sepelire me cum patribus meis in spelunca.* Item est spelunca animorum, quæ est pectoralis, & ista est spelunca conscientia, quæ iustis est serena, & impiis est obscura & infecta, de hoc Eccl. 32. *Tenebra, & palpatio facta sunt super speluncas.* Item est spelunca mundanorum, quæ est temporalis, & ista est mundus, qui est spelunca vilis, & immunda, in qua jacent, & habitant bestia pecorales. Unde de quolibet raptore, & deceptore potest dici illud Psalm. quod *ipse insidiatur in abscondito quasi leo in spelunca sua.* Item est spelunca damnatorum, quæ est infernalis, & ista est spelunca vilis, putrida, & immunda, obscura atque periculosa, quia ibi animæ à diabolo trahuntur crudeliter, & devorantur. Unde de diabolo potest dici illud Nav. 2. quod *leo cepit sufficienter sibi, & implevit speluncas suas præda, & cubile suum rapina &c.* Vide de caverna, si est aliquid supra.

A Spina. Spina est arbor aculeata, vel etiam ipse aculeus, & potest multipliciter signare in scriptura. Unde nota, quod breviter distinguendo ego invenio in multis locis spinam, scilicet,

Defendendum,
Spinam ad Offendendum,
Comburendum,
Affigendum,

B Primo dico, quod est spina defensiva, significans penitentiam stimulum, quia sicut videmus, quod de spinis fiunt tepes circa hortos, quæ ipsos ab animalibus muniunt, & defendunt, sic de asperitate penitentia fit in hortu animæ munimentum, per quod à tribulationibus, & tentationibus defendatur Ozeas 2. *Sepiam vias tuas spinis, & sepiam ejus macerem.* Rosa enim quæ est arbor, cujus flos est fragrans, & nobilis, & fethum quæ est arbor incremabilis, & imputribilis, arbores sunt spinosa. Cinnamomum etiam, quæ est arbor bona, & utilis, inter vepres secundum Plin. crescit, à quibus sic defenditur, quod cum difficultate tollitur. Revera charissimi, quando sancti fuerunt magis fragrantiores per famositatem, & magis incremabiles, & imputribiles per constantiam, & perseverantiam firmitatem, magis utiles per viam & doctrinam bonitatem, tanto sunt spinis penitentia magis muniti, & ne faciliter à diabolo evellantur, spinis timoris divini amplius sunt circumsepti. Quod bene præcipitur Eccle. 28. *Sepi aures tuas spinis, & noli audire verbum nequam.* Ista est igitur spina defensiva.

C Secundo dico, quod est spina offensiva. Spina enim nocet, & pungit tangentem, nascitur in terra sterili, semen etiam jactum inibi impedire, & suffocare nescitur, dolorem membro cui infigitur magnum facit, & nisi spina extracta fuerit, dolor ab homine non recedit. Talis spina est peccatum vel etiam divitiæ. Ista enim duo in homine sterili, & virtutibus vacuo solent abundare. De divitiis dicitur Psalm. *Ecce ipsi peccatores abundantes in seculo obtinuerunt divitiis.* De peccato dicitur Prov. 24. *Per agrum hominis pigri transivi, & ecce operuerant superficiem ejus spina.* Ista enim mentem possessorem suorum per sollicitudinem, & per temeritatem conscientia inquietant, & molestant, semen verbi Dei vel boni propositi impediunt, & suffocant, & nisi de corde extracta fuerint, scilicet, peccata confitendo, & divitiis contemnendo quietis spatium nulli præstant. Exorta enim spina suffocaverunt semen, sicut dicitur Luc. 8. Quapropter tales spinæ debent à cordibus nostris evelli, & ne nobis dolorem inferant, extrahi Ezech. 28. *Non eris ultra domui Israel offendiculum, nec spina dolorem inferens.* Et sicut videmus, quod arbor, quæ habet spinas solet tangentes pungeret, animalia etiam spinosa, sicut est ericius, & porcus spinosus, solent se spinis suis mediantibus defendere, sic illi qui habent spinas vitiorum vel divitiarum alios contingentes, id est, vicinos circa se commorantes, vel etiam prædicatores eos corrigere cupientes, pungunt per molestias, & exactiones, & etiam per mala verba, & detractiones, mediantibus etiam spinis divitiarum, & munerum, quas solent prælati, & iudicibus pro scuto opponere, ipsi solent à cunctis oppositis se salvare, ita quod tales correctiones possunt dicere in Psalm. *Conversus sum in erumna mea, dum configitur spina.* Nos enim ipsis munerum acceptoribus dicere possumus illud Genes. 3. *Cum operatus fueris terram non dabit fructus suos, sed spinas &c.* Iste est igitur spina offensiva.

D Tercio dico, quod invenitur spina combustiva, & sic spinæ significant congregationem peccatorum. Spinæ enim nihil valent nisi ad ignem fovendum, sicca enim sunt natura, & ideo

facillime comburantur. Habent autem propriam spinam, quod se invicem complectuntur, & licet omnes alios pungant, una tamen ab alia non pungitur. Sic se invicem mali complectuntur, & diligunt, & simul juncti omnibus aliis nocent, & tamen sese invicem non lædunt Naum. 1. *Sicca spina pariter se invicem complectuntur, sic convivium eorum pariter peritium.* Et ideo tales siccissimi per indevotionem apti sunt non ad paradisi ædificationem construendam, sed potius ad inferni incendium succendendum Pl. *Exarserunt sicut ignis in spinis & Ela. 33. Spina congregata igni comburentur.* Ista est ergo spina cremativa.

Quarto dico, quod est spina afflicta, & sic per spinam intelligimus tribulationes punitiones, & supplicia damnatorum. Spinis enim combusti solent scelerati, & hæretici, unde Jud. 8. dicit Gedeon: *Conteram carnes vestras cum spinis, & tribulis deferri.* Sic ergo patet, quod spina generaliter loquendo sumitur quatuor modis, ut supra. Et sic sufficit.

Spiritus. Nota, quod proprie loquendo spiritus dicitur quilibet materia aerea, subtilis, & levis, sicut est anhelitus, & flatus, quæ facillime potest se diffundere vel spirare. Et possum notare, quod generaliter loquendo invenio multa genera spirituum in scriptura, videlicet, Spiritum

Corporis,
Temporis,
Rectoris,
Ætheris,
Fœderis,
Hominis,
Luminis.

Spiritus corporis est quod corpora animalium naturaliter vegetantur, de quo Sapient. 2. *Exinectus cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffunderetur tanquam molis aer.* Spiritus temporis est quo omnia perflantur, & aspirantur, scilicet, turbo seu ventus, de quo dicitur in Psalm. 148. *Ignis grando, nix, glacies, spiritus procellarum, quæ faciunt verbum ejus.* Item spiritus pectoris est quo homo cogitat aliquid vel imaginatur, de quo Job 32. *Plenus sum sermonibus, coarctat me spiritus uteri mei, & venter meus quasi mustum absque spiraculo.* Item spiritus ætheris est ille, quo homo in caliginoso loco vel aere tentatur vel impugnatur, scilicet, diabolus, de quo Matth. 12. *Cum immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida &c.* Item spiritus fœderis de quo homo juvatur, & concommittitur, scilicet, Angelus, de quo Aggae 2. *Spiritus meus erit in medio vestri.* Item spiritus hominis est, quo constituitur, & vivificatur, scilicet, anima, de quo Luc. 24. *Palpate, & videte, quia spiritus carnis, & ossa non habet.* Item spiritus luminis est quo mundus regitur, & gubernatur, scilicet, spiritus sanctus, qui est una persona in deitate, de quo Sap. 1. *Spiritus domini replevit orbem terrarum.*

His igitur præmissis, notandum, quod hic non intendo de spiritu sancto scientialiter, in quantum videlicet emanat à patre, & filio, solummodo moraliter, in quantum, scilicet, ad utilitatem animarum spectat, de aliquibus ejus effectibus aliquid balbutire. Ille igitur spiritus, qui ubi vult spirat, dignetur aliquid in imaginem mei spiritus per suam gratiam inspirare, quod ego qui pro licetate indevotionis respirare non valeo, ad ipsum possim taliter suspirare. Veni ergo sancte spiritus, & reple tuorum corda fidelium. Igitur dico, quod hic de triplici spiritu per ordinem est dicendum, videlicet,

Spiritu supremo, & superiori, scilicet, de spiritu
Sancto,
De spiritu pessimo, & deteriori, scilicet, de peccato,
& diabolo;
Spiritu intimo, & inferiori, scilicet, de anima vel
de vita.

B Dico ergo primo, quod est unus spiritus summus, & admirabilis, scilicet, spiritus sanctus. Spiritus enim sanctus admirabilis potest dici, quia in rebus mirabiliter operatur. Ad ipsum enim pertinet creare de nihilo, illa quæ sunt deperdita recreare, illa quæ sunt destructa reformare, & illa quæ sunt vetera renovare. Ecce quam admirabilis magister. Ideo de spiritu sancto dicitur Sap. 8. quod *spiritus domini omnium est artifex, omnem habens virtutem, omnia prospiciens.* Et ideo spiritus sanctus comparatur igni, qui secundum Dionysium habet Virtutem

Immutativam,
Copulativam,

Conservativam,
Elevativam,
Renovativam,
Illuminativam.

Immutat enim ignis materiam in quam agit, sicut patet quia de cinere facit vitrum. Conservat etiam res naturales, quia, scilicet caloris naturalis beneficium facit, & continuat corpus vivum. Elevat materiam suam, sicut patet, quia virtute ignis scintilla quamdiu fuerit ignita, fertur sursum. Copulat etiam diversas materias, sicut patet, quia de duabus laminis ferri facit unum. Renovat insuper omnia, quia sicut patet, virtute caloris quolibet anno renovat totum mundum. Talis ignis proculdubio est spiritus sanctus, quia, scilicet,

Immutat per conversionem,
Copulat per dilectionem,
Conservat per tuitionem,
Elevat aeternorum affectionem,
Renovat per virtutum productionem,
Illuminat, per gratiarum collationem.

¶ Quod iste habeat immutare peccatores, ipsos, scilicet, mirabiliter convertendo, patet in Saul, Petro, David, Paulo & similibus, qui per Spiritum sanctum conversi subito in aliud sunt mutati. Ovidius enim non potuit tot mirabiles mutationes ponere sicut quotidie facit iste, unde 1. Re. 10. *Insuper in te spiritus domini, & prophetabis, & mutaberis in virum alterum.* Item quod iste habeat copulare, scilicet, diversas sectas ad unitatem fidei producendo, & diversa corda ad vanitatem amoris reducendo, patet Ephes. 4. ubi dicitur: *Solliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis.* Item quod ipse habeat conservare, in bono perseverare, faciendo, & ab hostis tentationibus defendendo, patet Mich. 2. *Nunquid abbreviatus est spiritus domini, ut scilicet salvare non possit.* Item quod iste habeat elevare, scilicet, mentem ad contemplanda, & desideranda celestia inflammando, patet Ezech. 11. *Elevavit me spiritus, & introduxit ad portum orientalem.* ¶ Quando insuper iste habeat renovare hominem virtutum floribus venustando, patet in Psal. ubi dicitur. *Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renovabis faciem terra.*

¶ Quod autem iste habeat mentem illuminare gratiis, & donis suis inspirando, & informando, patet Jo. 14. ubi dicitur, quod spiritus veritatis quem mittet pater in meo nomine, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia &c. Et breviter iste spiritus habet tot effectus, & virtutes, quod etiam mortuos, id est, peccatores obstinatos ad vitam gratiae suscitavit, & in bono stabilivit, & confortat, sicut patet Ezech. 37. de ossibus aridis, quae spiritum non habebant, de quibus dicitur ibidem, quod ingressus est in ea spiritus, & vixerunt, steteruntque super pedes suos. In quibus adverte, quod spiritus corporalis soil, aer vel anhelitus seu ventus, habet

Subintrare,
Insufflare,
Agitare,
Confirmare,
Elevare,
Inflammar.

¶ Penetrativus subtiliter inspirando, Ingressus inquit,

Spiritus
Insufflatus sagaciter informando. Spiritus,
Agitativus vitaliter animando. Vixerunt,
Roborativus, viriliter confirmando. Steterunt,
Elevativus subtiliter defendendo. Super,
Inflammativus mentaliter accendendo. Pedes suos, id est, affectus.

Spiritus enim sanctus

Penetrat per occultam inspirationem. Ingressus.
Insufflat per distinctam eruditionem. Spiritus in ea,
Vegetat per gratiae distributionem. Vixerunt,
Roborat per virtutum confirmationem. Steterunt,
Elevat per celestem contemplationem. Super,
Illuminat per calefactam affectionem. Pedes suos.

¶ Dicamus igitur de spiritu sancto, quod ipse per inspirationem habet penetrare. Ingressus est inquit. Spiritus enim mundi, scilicet ventus, ita est subtilis, & penetrativa naturae, quod ubicunque invenit foramen apertum, quanquam sit modicum, intrat Spiritus etiam corporis per occultas venas, nervos, & arterias per corpus se diffundunt, & ibi sensum & motum faciunt, & in-

fundunt. Sic vere charissimi, spiritus sanctus ita labilis, & penetrativa est natura, quod ubicunque foramen cordis sibi per affectum aliquantulum aperitur, statim vult intrare, & in mentibus hominum se presentare, & eis sensum contritionis, & motum bonae operationis ministrare, quinimo etiam quandoque venit ad hominem non vocatus, sicut in Paulo apparuit, quem subito & non vocatus ingrediens, praedictorem & Apostolum fecit. Ingressus est inquit Ezechiel. 2. *Ingressus est in me spiritus postquam locutus est mihi, statuit me super pedes meos.* Aer qui spiritualis est naturae, statim ingreditur ubicunque locus aliquis aliquo corpore vacuatur. Etiam de verme qui dicitur bombyx, dicitur quod quando de suis visceribus fila fecerit, de quibus domum & habitaculum contra hyemis frigora sibi facit, ita vacuus efficitur, quod solo aere plenus invenitur, à quo tamen mirabiliter sustentatur, sicut dicit Plin. Sic vere charissimi, si de corde tuo peccata eieceris, scilicet bona temporalia pauperibus erogando, domum in paradiso de ipsis tempore mortis hyemis praeparaveris, statim aer, id est, spiritus sanctus subintrabit, qui te replebit spiritualiter & dotabit. Actorum 2. *Factus est repente de caelo sonus &c.* Iste igitur per inspirationem habet intrare.

¶ Etiam dico, quod iste per eruditionem habet insufflare seu informare. Spiritus inquit. Spiritus dicitur à spirando. Spirare enim nihil aliud est quam ore flatum emittere vel causare. In quo notatur, quod iste spiritus non est aliud, quam quidam flatus ab ore patris & filii procedens, qui nobis insufflat & inspirat, docet, instruit & revelat illa quae pertinent ad salutem. Spiritus inquit Joann. 3. *Spiritus ubi vult spirat & vocem ejus audis.* Et de doctrina spiritus sancti dicitur Joann. 16. *Cum autem venerit ille spiritus veritatis docebit vos omnem veritatem.* Iste est sicut legatus, qui à sede patris veniens, voluntatem ejus nobis insinuat, & in illis quae ad salutem pertinent, nos informat. Quod bene apparuit in Apostolis, qui per missionem spiritus sancti omnia linguarum genera sciverunt, & donum prophetiae receperunt, & variis linguis Dei magnalia retulerunt, sicut dicitur Actorum 2. Nam sicut lapis pretiosus qui de oculis hyenae extrahitur facit eum, cujus dormientis capiti supponitur, futura praedicere, & occulta, & ardua divina, secundum Dioscori, sic spiritus ab ipso patre & filio emanans & extractus fecit Apostolos cognoscere & prophetare futura, & praedicare abscondita & obscura. Actorum 2. *Ceperunt loqui variis linguis, prout &c.* De hoc est quod dicit Apostolus 1. ad Corinth. 12. *quod alii datur per spiritum sermo sapientiae, alii sermo scientiae, secundum eundem spiritum &c.* Divisiones enim gratiarum sunt, unus autem atque idem spiritus dividit singulis prout vult. Iste ergo per eruditionem habet informare.

¶ Iterum dico, quod iste spiritus per inspirationem habet vegetare. Vixerunt inquit. Quia sicut spiritus corpus ipsum vegetat & vivificat, ipsum ad motum & operationem disponit & habilitat, sic spiritus iste animam cui per gratiam infunditur, solet spiritualiter vivificare, & ad motum bonorum operum disponere & aptare Ezechiel. 37. *Intromittam in vos spiritum meum, & vixeritis.* Caelum enim secundum Arist. movetur à spiritu motore & secundum eundem, orbes & planetae à spiritibus moventur, de se enim nec motum nec vitam haberent nisi ipsi ab alieno possiderent. Sic vere charissimi homo sanctus spiritum sanctum solum, scilicet, habet motorem, & suorum bonorum directorem, sine enim spiritu isto nec spiritualiter viveret, nec motum bonorum operum exerceret. Quod bene figuratur Ezech. 37. in illis ossibus aridis, in quibus extensa est caro, & nervi, & cutis, & tamen non vixerunt, nec se moverunt, donec à quatuor ventis spiritum habuerunt. Quia, scilicet peccator quamvis habeat carnem, id est, humorem naturalis compassionis, nervum, id est, ligaturam mundialis dilectionis, cutem, id est, vestituram exterioris conversationis, si tamen careat isto spiritu, non debet dici per gratiam vivere, nec potest per bona opera se movere. Iste enim spiritus dicitur mobilis, quia subito movet se, in diversorum se cordibus ingerendo. Unde Reg. 10. *Insuper in te spiritus domini.* Unde etiam Actorum 2. dicitur, *Spiritum sanctum repente advenisse,* quia sicut dicit Ambrosius: *Nescit tarda molimina sancti spiritus gratia.* Unde Sap. 7. *Iste dicitur spiritus disertus, mobilis, & incoquinatus.* Dicitur etiam movens, quia iste, scilicet, movet nos ad bene operandum, ambulandum, & incedendum Ezech. 1. *Ubi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur, spiritus n. vite erat in rotis.* Unde etiam Ezech. 8. dicitur. *Elevavit me spiritus, & adduxit in Hierusalem in visione Dei.* Vixerunt inquit

inquit Joan. 6. Verba quæ ego loquor vobis, spiritus & vita sunt. Rom. 8. Vivificabit mortalia corpora nostra propter inhabitatæ spiritum ejus in nobis. Dico ergo, quod iste per inspirationem habet vegetare, & Deinde dico, quod iste per confirmationem habet roborare. Steterunt inquit. Quia sicut spiritus corporis facit eum stare, durare, & perseverare, quod patet, quia corpus sine spiritu non potest stare, imo necesse habet cadere vel jacere, & durare non potest, quia cito habet corrumpi & putrescere, & foetere, sic vere iste spiritus solus facit homines stabiles & perseverantes, fortes, durabiles & constantes. Ignis enim vasa fictilia & lutea decoquendo facit stabilia atque dura. Illud autem apparuit in apostolis, qui ante adventum spiritus sancti erant lutei, timidi atque fragiles, postquam igne spiritus sancti sunt afflati, facti sunt audaces atque constantes. Unde Mich. 3. Verumtamen ego repleti sum fortitudine domini iudicio & virtute, ut annunciem Jacob scelus suum, & Israel peccatum suum. Steterunt inquit Job. 4. Cum spiritus me præfente transiret, inhorruerunt pilæ carnis meæ, stetit quidam cuius non agnoscebam vultum &c. quasi diceret, transitus huius spiritus causa est stabilitatis, juxta illud Ezech. 2. Ingressus est in me spiritus, & stavit me super pedes meos. Unde etiam Job 26. & 27. dicitur, quod spiritus domini ornavit cælos, qui solidissimi quasi ære fundati sunt. Iste ergo per confirmationem habet roborare.

G Denique dico, quod iste spiritus per contemplationem habet sublevare. Super inquit, Quia, scilicet, si iste habitat in homine, non permittit eum inferius in terrenis morari, imo facit eum sursum per contemplationem ad cælestia sublevari. Ignis enim favillas, & ventus paleas elevat. Sic illi qui igne & flatu spiritus sancti mori erunt, statim se ad contemplandum cælestia sublevabunt. Super inquit. Ezech. 3. Levavit me spiritus, & assumpsit me Osee 4. Spiritus ligavit eum in alis suis. Unde de isto potest dici illud Esa. 61. Spiritus domini super me, eo quod unxerit me. & Marc. 1. dicitur, quod spiritus sanctus descendit in columba spectre super Christum. Igitur dico, quod iste per contemplationem habet elevare. Super inquit.

H Insuper dico, quod iste per affectionem habet inflammare, & hoc ostenditur cum dicitur, Pedes suos, quia per pedes intelliguntur affectiones, juxta illud Aug. Pes meus affectus meus, eo feror quocunque feror, quia scilicet, pedes affectionum quando igne sancti spiritus tanguntur, tunc per sancta desideria inflammantur Apocal. 1. Pedes ejus similes orichalco cum est in camino ignis. Spiritus enim seu ventus facit ignem fortiter ardere, sic spiritus sanctus mentem seu voluntatem per charitatem facit accendi. Unde Roman. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per spiritum sanctum qui datus est nobis. Isti igitur sunt sex effectus istius spiritus, quia pro certo charissimi iste habet tot effectus mirabiles & stupendos, quot non possunt ab homine delectari. Iste enim est sicut quidam fluvius, qui per septem rivulos, id est, per septem dona divisus fecundat & irrigat cor humanum. Unde Esa. 11. postquam septem dona spiritus sancti enumerasset, dicens, Replebit eum spiritus domini, spiritus sapientie & intellectus, spiritus scientia & pietatis, spiritus consilii & fortitudinis, & spiritus timoris domini, dixit, Percutiet dominus fluvium Egypti septem rivis, ita ut transeant per eam calceati. Quia pro certo iste est similis flori lili, qui in medio lex foliorum mollium habet septem aurea grana, id est, septem spiritualia dona Genes. 41. septem spica pullulabant in culmo uno. Propter hæc igitur & his similia istum spiritum describit Sapiens Sapient. 7. ubi dicit. Est, inquit, in sapientia spiritus intelligentia spiritus multiplex, unicus, subtilis, modestus, disertus, mobilis, & incoinquatus, certus, suavis, amans, bonus, humanus, benignus, stabilis, securus, omnem habens virtutem, omnia prospiciens. Iste igitur, ut visum est, est spiritus summus & admirabilis.

I Sed adhuc dico, quod potest dici admirabilis, quia est

- Ductor ad gubernandum,
- Doctor ad informandum,
- Tutor ad protegendum,
- Rektor ad corrigendum,
- Pastor ad nutriendum,
- Consolator ad mitigandum,
- Mediator ad concordandum,
- Roborator ad consolandum,
- Premiator ad remunerandum.

Quod iste habeat officium ductoris patet, quia sicut ventus ducit naves ad portum, sic spiritus sanctus animas ad paradisum Psalmo. Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam. Item quod

iste officium habeat doctoris, patet Joan. 16. ubi dicitur illud prædictum, Spiritus veritatis, ille vos docebit omnem veritatem. Item quod ipse habeat officium tutoris & defensoris, patet Roman. 8. ubi dicitur, quod spiritus adjuvat infirmitatem nostram. Item quod ipse habeat officium rectoris, & correctoris patet 1. Thessal. 2. ubi dicitur quod dominus Jesus Antichristum interficiet spiritu oris sui. Unde Esa. 30. dicitur, quod spiritus domini velut torrens inundans &c. Item quod iste habeat officium pastoris & nutritoris, patet Ecclesiastic. 24. ubi dicitur. Spiritus meus super mel dulcis & hereditas mea super mel & favum. Item quod habeat officium consolatoris, patet, quia dicitur paracletus, qui interpretatur consolator. Unde etiam Sapient. 12. O quam bonus & suavis est domine spiritus tuus in nobis. Item quod habeat officium mediatoris, patet Ezech. 36. ubi dicitur: Ponam spiritum novum in medio vestri. Item quod habeat officium confirmatoris, patet in Psalmo, ubi dicitur, spiritu principali confirma me. Item quod habeat officium præmiatoris, patet Apoc. 14. Amodo dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis, opera enim illorum sequantur illos. Iste est ergo spiritus summus & admirabilis.

¶ Secundo principaliter dico, quod invenitur spiritus peffimus & detestabilis. Spiritus enim accipitur in malo, & sic per spiritum intelligitur diabolus; vel etiam mala peccandi voluntas, vel etiam ipse peccator. Unde generaliter loquendo, dico, quod spiritus in malo signat quatuor, scilicet,

- Dæmones hominum impugnatores,
- Homines dæmonum imitatores,
- Affatus malarum cogitationum,
- Impetus gravium tribulationum.

¶ Dicamus ergo, quod inveniuntur spiritus hominum impugnatores, & isti sunt immundi spiritus, qui de paradiso fuerunt exclusi, & hic cum hominibus in caliginoso aere ad eorum exitum usque in diem iudicii sunt inclusi, & finaliter post iudicium in inferno erunt positi & reclusi. Isti enim non cessant homines tentare, seu tentationibus impugnare, & diversis molestationibus infestare. Unde de quodam Marc. 9. dicitur, quod spiritus conturbavit eum, & elusus in terram volutabat. ¶ Item dico, quod sunt spiritus dæmonum imitatores, & isti spiritus sunt mali homines, qui dicuntur spiritus, quia, scilicet, nihil habent de constantia firmitate, multum autem de inanitate Luca 24. Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet. Etiam offibus firmitatis carent. Isti enim dicuntur spiritus, quia impetuose ambulant per superbiam. Sonitum faciunt per jactantiam. Omnia commovent per discordiam. Arbores frangunt, domos diruunt per tribulationem & malitiam. Et sic secundum hoc peccator quandoque dicitur spiritus superbia & tumoris Psalm. Dixit & stetit spiritus procella, & exaltati sunt fluctus ejus. Item dicitur spiritus jactantia & clamoris. Unde Apoc. 16. dicitur, quod Joannes vidit tres spiritus immundos ad modum ranarum de ore bestia exisse. Rana enim loquacissimum animal est. Item dicitur spiritus discordia & rancoris. Omnes enim alios commovet 1. Reg 16. Exagitabat enim Saul spiritus nequam. Item dicitur spiritus pestilentia & terroris, quia scilicet, isti ad modum spiritus & turbinis non cessant alios molestare. Unde 3. Regum 19. Ecce spiritus grandis & fortis subvertens montes & conterens petras ante dominum, sed non in spiritu dominus. Patet ergo, quod peccatores dicuntur spiritus dæmonum imitatores.

¶ Item dico, quod sunt spiritus cordium deturpatores, & sic per spiritus intelliguntur malæ cogitationes & affectiones, quæ in mente peccatorum ventilant atque spirant. Et sic dico, quod ibi fiat & spirant Spiritus

- Superbia & pompositatis,
- Luxuria & carnalitatis,
- Somnolentia & tepiditatis,
- Insolentia & facitatis,
- Iracundia & crudelitatis.

De spiritu superbia dicitur Zachar. 5. quod ipse vidit duas mulieres egredientes, & spiritus erat in alis earum. De spiritu luxuria dicitur Osee 5. quod spiritus fornicationis erat in medio eorum. De spiritu somnolentia dicitur Esaia 29. quod dominus miscuit eis spiritum soporis. De spiritu insolentia dicitur Esaia 19. quod dominus miscuit Egyptiis spiritum verriginis. De spiritu iracundia dicitur Numer. 5. Si spiritus zelotypia concitaverit virum contra uxorem, isti ergo sunt cordium deturpatores. ¶ Item dico, quod inveniuntur pœnarum fabricatores, & sic per spiritus ventos & turbines, intelligo pœnas & miseras sempiternas, quæ damna-

ros perpetuo perstabunt, de quibus in Psalm. patet. Ignis, sulphur, spiritus procellarum &c. Quia sicut dicitur Ecc. 39. *Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt.* Sic igitur patet quomodo spiritus diversimode sumitur in malo, & quod est spiritus pessimus & detestabilis. ¶ Tertio principaliter dico, quod invenitur spiritus intimus & amicus, & iste est spiritus humanus, qui quandoque accipitur pro vita, quandoque pro ipsa anima vitæ causa. Nota igitur quod secundum Medicos & naturales tria genera spirituum sunt, sc. naturalis quo vegetamur, & iste habet sedem in hepate. Vitalis, quo vivificamur, & iste habet sedem suam in arteriis & in corde. Animalis quo sentimus & movemur, & iste habet sedem suam in nervis & in cerebro. Secundum igitur istum triplicem spiritum corporalem possumus dicere quod spiritus in quantum refertur ad hominem, potest intelligi tribus modis. Est enim Spiritus

Transitorius & temporalis,

Volitorius & cordialis,

Permanens & æternalis.

¶ Primus signat hepatis activitatem, quæ semper sanguinem comitatur, & ad nutriendum ipsum corpus humiliat atque defert, quia scilicet, vita præsens sanguinea est & carnalis, & humani nervi corporis nutritiva. Iste est enim spiritus transitorius, quia parum durat, quia sicut dicitur Job 17. *Spiritus meus attenuabitur &c.* ¶ Secundus significat cordis voluntatem; Voluntas enim dicitur spiritus, quia sicut spiritus spirat & respirat, sic voluntas generaliter vult & non vult. De quo Ecc. 7. *Humilia valde spiritum tuum, id est, voluntatem tuam & mentem, quia vindicta carnis impugnat & vermes.* ¶ Tertius autem spiritus significat animæ quidditatem, quæ, scilicet, à carne separatur, & Deo creatori suo jungitur & unitur, de quo in Psalm. *Auferes spiritum eorum, & deficient;* & Ecclesi. 12. *Donec spiritus redeat ad Deum qui fecit illum.* Isti ergo sunt tres spiritus, quorum primus cum carne est defectibilis Sapient. 2. *Spiritus diffundetur tanquam mollis aer.* Secundus est cum carne compassibilis. Voluntas enim & caro se invicem compatiuntur, de quo Matthæi 16. *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Tertius vero est à carne separabilis, de quo in Psalm. *Exibit spiritus ejus & revertetur in terram suam, supple, caro.*

¶ Igitur charissimi, de spiritu sive denotet animam, sive voluntatem, sive etiam denotet virum justum & spiritualem, possumus dicere quod talis

Spiritus per

- Penitentiam renovatur,
- Sapientiam illustratur,
- Gratiam conservatur,
- Continentiam depuratur,
- Amicitiam præsentatur,
- Imprudentiam molestat,
- Elevationem dissipatur,
- Contritionem acceptatur,
- Dei timorem conturbatur,
- Laudis canorem jocundatur,
- Dilectionem infirmatur.

Iste enim sunt conditiones boni spiritus, id est, bonæ voluntatis vel bonæ animæ. Et dico quod ista debet per penitentiam renovari Eze. 8. *Facite vobis cor novum,* & in Psalm. *Et spiritum novum,* & in Psalm. *Spiritum rectum innova in visceribus meis.* Item debet per sapientiam illustrari Rom. 7. *Prudentia spiritus vita & pax.* Item debet per Dei gratiam conservari Job 10. *Visitatio tua custodivit spiritum meum.* Item debet per continentiam depurari Lu. 24. *Spiritus carnem & ossa non habet.* Item debet per amicitiam præsentari Col. 2. *Si corpore absens sum, spiritu tamen præsens sum.* Item solet per imprudentiam impugnari Galat. 5. *Caro concupiscit adversus spiritum.* Item solet per elevationem dissipari Prov. 16. *Ante ruinam exaltatur spiritus.* Item per dilectionem debet inflammari Act. 18. *Fervens spiritu loquebatur ea quæ sunt Jesu.* Item debet per contritionem acceptari. Unde Psalm. 50. *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.* Dan. 3. *Animo contrito & humiliter spiritu suscipiamur domine à te.* Item per Dei timorem debet conturbari. Unde de Christo dicitur Joa. 11. *Infremuit spiritu, & turbavit semetipsum.* Item per laudis canorem debet jocundari. Unde Luc. 1. *Exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.* Et ideo breviter de spiritu morali, id est, de bona voluntate vel anima, vel etiam de spirituali homine potest poni & exponi illud prædictum Sap. 7. *Spiritus sanctus multiplex, & suavis, & subtilis &c.* Expone si vis. Item per

dilectionis fervorem debet inflammari Galat. 5. *Fructus est charitas.* Charitas vero incendit Luc. 24. *Cor nostrum ardens erat in nobis, scilicet, charitate.* Ista sufficiant de spiritu humano, qui est intimus & amicus. Et sic patent aliqua de spiritu intimo & pessimo & optimo.

¶ De spiritualibus autem bonis multa possunt dici, sed pauca sunt auctoritates. Hoc solum nota quod spiritualia & temporalia contraria sunt naturæ, quia si unum proficit, aliud deficit, & e converso. Nam ut dicit Plinius, si ver sit siccum, mella apum abundant, filii autem earum depauperantur; si vero ver sit humidum tunc filii abundant, & mella minuantur. Sic vere, si præsentia vitæ per paupertatem & temporalium tenuitatem siccum fuerit, tunc mel bonorum spiritualium abundabit. Si vero ver illud per prosperitatem fuerit humidum, tunc vere quantum ad mella bonorum spiritualium erit siccum. De filiis apum, id est, de amicis mundanis contrarium est, quia isti pro certo tempore humido prosperitatis abundant. In tempore vero sicco paupertatis deficiunt &c. Multa alia possent adduci, sed omitto gratia brevitas, quia in infinitis titulis feci de bonis spiritualibus mentionem. Ideo sufficiat ad præsens.

Splendere. Cum splendor sit fluxus corporis gloriosi, possumus dicere sicut de luce, claritate, & fulgore, quod splendor sumitur in bono, & in malo. Breviter notandum est ergo, quod in scriptura invenitur Splendor

Honestatis,

Veritatis,

Castitatis,

Falsitatis,

Vanitatis,

Dignitatis.

¶ Splendor honestatis, debet considerari, & de isto dicitur Ec. 2. *Lucerna splendens super candelabrum sanctum, & species speciei super acatam solidam.* Iste enim est splendor chrysoprasi, qui in nocte lucidior est quam in die. Quia, scilicet, virtus honestatis plus abundat in nocte tribulationum quam in die consolationum. Quia pro certo sæpe fit quod ille, qui adversitatis tempore de sanctorum splendoribus illustratur, si advenit prosperitas, per vitia obscuratur Joel. 2. *stellæ retraxerunt splendorem suum.*

¶ Splendor veritatis debet desiderari. Iste enim est splendor qui ostendit res ut sunt, scilicet, veritas, quæ nescit aliquid palliare Daniel. 12. *Qui docti fuerint, fulgebunt sicut splendor firmamenti.*

¶ Splendor castitatis debet appropriari. Iste est splendor, qui super omnia oculos delectat. Unde de anima casta dicitur Apocal. 19. *Vox agni præparavit se, & datum est ei ut operiat se byssino splendenti, & candido.*

¶ Splendor falsitatis debet vituperari, & iste est splendor hypocritarum, qui splendent sicut nocti luca, lucens solum in nocte. Similes lunæ, quæ licet aliquando splendeat, perdit tamen aliquando lumen suum, patet Marc. 13. *Luna non dabit splendorem.*

¶ Splendor vanitatis debet renunciari, scilicet, splendor prosperitatis mundanæ, quæ in divitibus splendet, sicut de divite dicitur Luc. 16. *quod epulabatur quotidie splendide.*

¶ Splendor vero dignitatis debet appreciari, sc. splendor felicitatis æternæ, quæ splendent beati, de qua Act. 26. *Vidi de caelo supra splendorem solis circumfulsisse me lumen &c.* Vide de luce, lumine, fulgere, & similibus.

Spolium. Spoliare. Nota, quod spolium sive spolia intelliguntur exteriora indumenta, & etiam quæcunque bona exteriora, & generalia omnia, quibus possunt spoliari homines, vel vestiri. Advertendum ergo est, quod in scriptura invenio

Spolia

- Infima,
- Intima,
- Pessima,
- Optima.

Prima signant temporalem possessionem,

Secunda virtutalem perfectionem,

Tertia criminalem infectionem,

Quarta æternalem successionem.

Temporalia sunt exuenda,

Virtualia sunt induenda,

Criminalia sunt refutanda,

Æterna sunt affectanda.

Dicamus ergo primo, quod spolia, quæ debemus exuere sunt bona temporalia, quæ pro certo exuenda sunt saltem quantum ad affectionem. Nota quod pinus arbor grossi corticis, facilliter vermibus corroditur si cum tali cortice custoditur, & ideo qui ipsam sine corruptione servare voluerit, necesse est, quod tali cortice spoliatur, ut dicit Plin. Oves etiam sub grosso vellere nimis calefient, nisi ipsas pastores annis singulis velleribus spoliarent. Arbores etiam propter onera fructuum frangerentur, nisi vel à natura, vel à casu, vel ab ipsis annis singulis spoliarentur. Sic pro certo charissimi cortex, vellus & fructus temporalium quando ultra debitum in nobis abundant, possunt esse causa plurium vitiolorum, quia, scilicet, faciunt nos Vermibus solitudinum corrodi, Calore avaritiæ accendi. Fractione iracundiæ quasiari. Et ideo ista debemus quantum ad effectum dimittere, & nos eis saltem mentaliter spoliare, & ea si necesse sit pauperibus erogare, quinimo Deus pastor, & creator omnium his velleribus solet nos sapere per infortunium exuere, ne nobis causa criminum possint esse Joel. 1. *Ficum meum decorticavit, & nudans spoliavit eam.* Figuratus in illo rege Alexandro, de quo dicitur 1. Macch. 11. *quod iussit Jonathan spoliari vestibus suis, & indui eum purpura.* Quia, scilicet, Christus jubet suos vestibus bonorum temporalium spoliari, & purpura spiritualium vestiri. Istud tamen adverte, quod quamvis ista temporalia sint exuenda, hoc tamen nunquam debet ut communiter fieri, quia semper debeamus victui, & statui necessaria reservare. Papyrus enim quando in lampade ponitur ad illuminandum, nunquam ex toto decoratur, quinimo semper una pars sibi remanet, ut per eam medulla, quæ est debilis, sustentetur. Sic vere charissimi nunquam nos debemus cortice temporalium ita penitus, & totaliter, exuere, quin semper debemus sustentationi nostræ necessaria reservare. Quod bene faciebat ille qui dicebat Prov. 30. *Mendicitatem, & divitias ne dederis mihi, tribue tantum victui meo necessaria.* Ista tamen sunt contra raptores, qui, scilicet, spoliant homines sine quacunque pietate, non curantes de ipsorum necessitate, nec aliqui dimittentes pro sustentanda suâ vitæ fragilitate, quod non solum invenitur in publicis raptoribus, & tyrannis, imo etiam in multis iniquis iudicibus, & praelatis, quibus dicitur Job 22. *Abstulisti pignus fratrū tuorum sine causa, & nudos spoliasti vestibus.* & Esa. 3. dicitur: *Populum meum exadores sui spoliaverunt.* & Job. 24. *Vim fecerunt prædantes pupillos, & vulgum pauperem spoliaverunt.* Unde quilibet talis videtur habere nomen de quo loquitur Es. 7. *Voca nomen ejus accelera, spolia detrahère, festina prædari.* Tales enim mali videntur ad rapiendum inducere, & ad spolia invitare Prov. 1. *Implebimus domos nostras spoliis, sortem mittamus, marisupium unum sit omnium.* Non sic charissimi, sed exuamus illa spolia mentaliter, & spontaneè, ne per tyrannos cogamur ipsa dimittere violenter. Ista igitur sunt spolia quæ debemus exuere.

Secundo dico, quod sunt spolia quæ debemus induere, & ista sunt spolia bonorum spiritualium. Ista etiam sunt spolia scientiarum philosophorum, quæ debemus ab ipsis poetis, & philosophis tollere, & scientiis fidei applicare, & exinde tabernaculum ecclesiæ construere, & ornare. Nota quamvis ericius sit animal inutile, spoliū tamen pellis suæ ad panthos leniendos est utile. Serpens etiam quamvis sit venenosus, spoliū tamen pellis competit medicinæ. Sic vere charissimi, quamvis antiqui philosophi, & poætæ in multis fuerunt vitiosi, spolia tamen eorum, quæ nobis dimiserunt, scilicet, scientiæ quas didicerunt nobis, & ecclesiæ, & fidei in multis utiles sunt, & fuerunt. Figurata in spoliis Egyptiorum, de quibus filii Israel in deserto domino tabernaculum construxerunt Exod. 3. *Non exhibitis vacui, sed spoliatis Egyptum.* Sapient. 30. *Iusti tulerunt spolia impiorum &c.* Ista sunt igitur spolia, quæ debemus induere Plal. 118. *Letabor ego super eloquia tua sicut qui invenit spolia multa.* Quod bene poterat dicere Paulus, de quo exponitur illud Genesis 49. *Mane comedit prædam, & vespere dividet spolia.* Comedit dico mane in Judaismo prædam, id est esca scientiarum legalium, & prophetiarum, & vespere, id est, tempore vocationis ad apostolatū, divisit spolia, id est, à litera legali evangelicam, & spiritualement doctrinam intellexit esse dividendam, quia *littera occidit, spiritus autem vivificat* 2. Cor. 3.

Tertio dico, quod sunt spolia, quæ debemus renuere, & ista signant vitia, & peccata, quæ sunt quadam valde turpia vestimenta, quæ pro certo sunt expolianda, & per confessionem sacerdoti dimittenda. Exemplo cervi, qui se solet spoliare veteri-

bus cornibus. Et exemplo serpentis, qui se spoliat antiquis pellibus Mich. 1. *Faciam luctum quasi draconum, & planctum quasi struthionum, vadam spoliatus, & nudus.*

Quarto dico, quod sunt spolia, quæ debemus appetere. Ista enim sunt spolia vitæ æternæ, quia hic per bona opera rapimus & tandem eam illic dividimus, juxta illud Esa. 9. *Exultant victores quando dividunt spolia,* unde 2. Mach. 8. dicitur, quod post sabbatum debilibus orphanis, & viduis diviserunt spolia. Sic patet quod sunt spolia appetenda, retinenda, induenda, exuenda. Vide supra de Exuere, de Nuditate, & Induere, Et sic sufficiat.

Sponsus. Sponsa. Nota, quod sponsus potest significare Christum, qui humanæ naturæ fuit desponsatus per incarnationem, & qui etiam sponsatur animæ Christianæ per baptismum, & fidei susceptionem. De ipsa etiam dicitur in Pl. 18. *Tamquam sponsus dominus procedens de thalamo suo,* quantum ad primum, & Osee 2. Ipse Christus animæ Christianæ dicit illud: *Sponsabo te mihi in fide,* quantum ad secundum. Potest significare etiam prælatus, qui est sponsus ecclesiæ cui præest Joan. 2. *Qui habet sponsam sponsus est.* Igitur possum dicere breviter, quod

Sponsus nomen est

- Amorosum,
- Gaudiosum,
- Studiosum,
- Gratiosum.

Ideo habet sponsus

- Amorose cum sponsa ligari,
- Gaudiose cum sponsa latari,
- Studiose cum sponsa morari.
- Gaudiose vestibus ornari.

Sic vere sponsus ecclesiæ prælatus debet istam sponsam diligere, nullam aliam desiderando, dicens illud Psal. 3. *Hanc amavi, & exquisivi sponsam mihi assumere eam, & amator factus sum forma illius.* Quod tamen est contra ambitiosos, qui ecclesias non videntur diligere, nisi in quantum quotidie cupiunt ad alias se mutare Joel. 2. *Egredietur sponsus de cubili suo.* Item iste sponsus debet cum sponsa gaudere. Deum laudando, & eidem gratias agendo Esa. 62. *Gaudebit sponsus super sponsam.* Quamvis de multis sponsis, & eorum ecclesiis, & sponsabus possit dici illud Apo. 18. *Vox sponsi, & vox sponsæ non audietur in te.*

Item iste sponsus debet cum ista sponsa morari, cum ipsa personaliter residendo. Quod est contra illos, qui sponsas, id est, ecclesias fugiunt, quique eas non visitant nec frequentant, nisi tempore recipiendi bona. Similes locustis, quæ non apparent nisi in tempore verni, & in pratis, & in hyeme deficiunt, & non apparent, & multis similibus ita quod ecclesia potest dicere illud Exod. 4. *Sponsus sanguinum tu mihi es.*

Item debet propter istam sponsam ornari, se virtutibus preparando, dicens illud Esa. 61. *Indumento justitiæ circumdedit me quasi sponsum decoratum corona &c.* Dic de sponsa quod per sponsam intelligitur ecclesiæ militans vel triumphans, vel etiam anima, de quo Apoc. 21. *Vidi civitatem sanctam Hierusalem descendentem de celo à Deo paratam sicut sponsam ornata viro suo.* Vide etiam in titulo de Civitate, & hæc sufficiant.

Sponte. Spontaneè. Nota, quod sponte dicitur illud quod fit libenter, voluntarie, ultro, grante, & ex corde. Et de his supra dictum est in multis titulis, & de voluntate dicitur infra. Hoc solum breviter est notandum, quod quatuor sunt sponte, & voluntarie faciendæ, scilicet,

- Eleemosynarum erogatio,
- Tribulationum toleratio,
- Obedientiæ subjugatio.
- Fraternæ charitatis copulatio.

Quod debeamus sponte tribuere, patet Exod. 35. ubi dicitur, quod mulieres quæ venerant, dederunt sponte omnia tribuentes. Item quod debeamus sponte poenitere, patet Judicum 5. *Qui sponte obtulistis domino animas vestras discrimini, benedicite dominum.* Item quod debeamus spontaneè majoribus subjacere, patet Judith. 7. *Sponte tradimus nos omnes populo Holofernis.* Item quod debeamus sponte alter alterum diligere, potest dici illud Judith. 12. *Sua de Hebraeam illam ut sponte consentiat habitare mecum.* Vide supra in titulis supradictis. Sufficit.

Stare. Stabilis. Stabilitas. Nota quod stabile idem est quod statuere, stare vero accipitur pro sistere quandoque, sicut dicitur Exod. 15. *Sterit unda fluens.* Quandoque pro erectus esse Ezech.

Ezechielis 2. Surge, & sta super pedes tuos. Quandoque pro morari seu pro manere, sicut Hieremia 26. Sta in atrio domus domini, & predica ibi verba, quae ego loquor ad te. Veruntamen quocumque modo sumatur stare, semper significat, moraliter loquendo,

Animi stabilitatem,

Perseverantiae durabilitatem,

Constantiae firmitatem.

Istud enim stare dicitur, quod non fluit, nec circuit, nec movetur, & ideo ille dicitur moraliter stabilis, qui in bono statu manet immobilis. Ista est enim virtus propria perfectorum omnium. Sicut enim hamatites lapis resistit ignibus, quia scilicet in igne non consumitur, sed purgatur; sic vere vir perfectus ita debet esse perfectus, & solidus atque constans, quod igne tribulationum debet contemnere, & sine latione peccati in eisdem immobilis, & stabilis permanere, & quanquam talibus ignibus affligatur, debet tamen semper clarior, & latior apparere, quia non contristabit iustum, qui quid ei acciderit Proverb. 12. Quinimo illos quos habet tangere, id est, illos cum quibus habitare debet, per bona exempla ad constantiam similem, & non ad sentiendum ignes tribulationum viriliter animare. Unde de tali stabilitate dicitur Ephesiorum 2. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare. Armatura Dei quae respuit tela tribulationum est animi constantia, quae facit hominem stare, & mundi tribulamina non timere. Et ideo ad istam stabilitatem habendam monet sapiens Ecclesiastici 2. Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in iustitia, & timore.

B ¶ Ubi adverte, quod res naturaliter quinque modis efficitur stabilis, videlicet, Quando

Rei firmæ fortiter conjungitur,

Inferius in terra figitur,

Superius recte erigitur,

Gravius in terra premitur.

Sic pro certo dico, quod hominem stabiliunt

Charitatis conjunctissima fortitudo, [Fili,]

Firmitatis atque spei certitudo, [Accedens,]

Veritatis, & fidei limpiditudo, [Ad servitutem,]

Aequitatis indeviants reatitudo, [In iustitia,]

Gravitatis concutiens moestitudo, [Timore,]

Ma enim quinque faciunt nos stabiles, & firmos, videlicet

Dilectio qua Deo copulamur,

Spes qua à Deo sustentamur,

Fides qua in Deo radicamur,

Iustitia qua à Deo reatificamur,

Timiditas qua à Deo gravamur.

C ¶ Dico ergo primo, quod homo stabilis efficitur atque constans quando per amorem fortiter alligatur, quod ostenditur cum dicitur Fili, quia filius est nominis amoris. Sicut enim videmus, quod illud quod fortiter ligatur, & stringitur cum re firma, non faciliter cadit imo stat, & perseverat, sicut patet de vinea quae per se stare non potest, cum sit valde debilis, tamen stat per aliud, scilicet per palum vel arborem cui alligatur; sic vere homo qui de se debilis, & instabilis est, tunc constans & perseverans efficitur, quando cum Deo qui in aeternum stat, per amoris tenaculum copulatur. Navis enim quamdiu est in mari, semper est in motu, veruntamen quando piscis qui dicitur echineis ei adhæret, ita stabilis efficitur, quod ventis, & fluctibus non movetur. Sic vere homo qui est sicut navis fluctuans in hoc mari, tunc efficitur constans, firmus, & stabilis, quando Christo per charitatem adhæret, & ei efficitur filius familiaris, & amabilis. Fili inquit. Unde de stabilitate istius amoris potest dici illud Jo. 8. Filius manet in aeternum. Et illud 1. ad Cor. 15. Fratres mei dilecti, stabiles estote, & immobiles. Qui enim perfecte aliquem diligit, perfecte cum eo stat, & manet. Sic vere h Deum dilexerimus, cum ipso per gratiam perseverabimus, juxta illud ad Philip. 4. Fratres mei dilectissimi, & desideratissimi, gaudium meum, & corona mea, sic state in domino charissimi. Fit ergo homo stabilis, quando per amorem fortiter alligatur.

D ¶ Secundo dico, quod homo efficitur stabilis, quando per spem firmiter sustentatur. Accedens inquit. Accessus enim proximationem spei designat, quia ille Deo accedit, & proximat qui in ipso confidit, & sperat, & in eo per spem, & desiderium se stabilis, & sustentat. Iste enim accessus hominem facit stabilem, quia sicut illud, quod fundamentum habet firmissimum, est stabile seu firmum, sic ille qui ponit in Deo spem suam, sicut in fortissimum fundamentum (juxta illud 2. Timoth. 2. Firmum funda-

mentum Dei stat) constans, & stabilis efficitur, & in perseverantia firmatur. Accedens inquit, & ad Rom. 5. Accessum habemus ad Deum per gratiam in qua stamus. Ut sic vir justus dicatur esse terra, de qua dicitur in Psal. 103. quod Deus fundavit terram super stabilitatem suam &c. Electrum enim gummi est liquidum quando de arbore stillat, quando vero super terram vel lapidem ceciderit, mox in metalli duritiem se convertit. Sic vere charissimus vir justus quamvis in principio sit fragilis, & fluxibilis, quando, scilicet, de arbore mundi nascitur, quando tamen ad terram, id est, ad Deum per desiderium, & per spem pervenit, in metalli duritiem per stabilitatem constantiae, & vertitur, & mutatur Job 11. Eris stabilis, & non timebis. Ista bene apparuerunt in martyribus, qui propter spem caelestis gloriae ita constanter ludibria sustinuerunt. Fit ergo homo stabilis quando per spem firmiter sustentatur. Accedens inquit.

¶ Tercio dico, quod homo fit stabilis, quando per fidem intime radicatur, quod ostenditur cum dicitur Servitutem Dei. Quia illi, qui sunt proprie servi Dei, scilicet, fidei ipsius professores, sunt praeter ceteros stabiles, & constantes. Nota. Arbor quae profundam habet radicem, stabilior est, & contra impetum ventorum firmior. Sic vere illi qui per fidem sunt profunde in domino radicati 1. ad Cor. 16. Vigilate, state in fide. Quia servitus Dei facit hominem audacem. Servitutem, inquit, Dei. 3. Reg. 10. Beati servi tui, qui stant coram te semper. Unde in Psal. 133. Laudate servi domini dominum, qui statis in domo domini &c. Fit igitur homo stabilis cum per fidem intime radicatur.

¶ Quarto dico, quod homo fit stabilis cum per aequitatem optime regulatur. Iustitia inquit. Columna n. recta magis est stabilis quam obliqua. Sic vere homo quando per iustitiam est reatus, magis est (ut communiter) stabilis atque firmus. Non dignatur enim homo justus à stabilitate propositi vel verbi recedere, nec per fraudem aut inconstantiam variare, unde Sap. 5. Stabunt iusti in magna constantia adversus eos, qui se angustiarunt. Sta ergo in iustitia. Et nota, quod iustitia omnes alias virtutes comprehendit. ¶ Et ideo possumus dicere, quod ad standum in iustitia, necesse est, quod firmus & quod Stemus in

Mentis elevatione,

Carnis castigatione,

Dei contemplatione,

Corporis immolatione,

Laboris operatione,

Humilitatis subjugatione,

Sedulitatis executione,

Sublimitatis affectatione,

Societatis combinatione.

Iniquitatis impugnatione,

Diversitatis concordatione,

Pravitate intuitione,

Veritatis praedicatione,

Majestatis meditatione,

Confessionis revelatione,

Orationis supplicatione,

Scientiarum acquisitione,

Omnium rerum circumspectione.

Ista enim sunt illa, in quibus debemus stare & perseverare, ut iusti possimus esse & in iustitia permanere. Stemus igitur in mentis elevatione Baruch. 5. Hierusalem surge, & sta in excelsis. Stemus in carnis depuratione Eph. 6. State succincti lumbos vestros. Stemus in Dei contemplatione Exod. 14. State & videte mirabilia Dei. Stemus in corporis immolatione 3. Reg. 3. Stetit Salomon coram arca foederis domini, & obtulit holocaustum. Stemus in laboris operatione. Unde Ruth. 2. De mane usque nunc stat in agro. Stemus in humilitatis subjugatione Josue 8. Abiit Josue nocte illa, & stetit in vallibus medio. Stemus in sedulitatis executione 1. Paralipomen. 35. Steterunt sacerdotes in officio suo. Stemus in sublimitatis affectatione Josue 10. Stetit sol in medio caeli. Stemus in societatis congregatione Ezechiel. 2. Cum euntibus ibant, & cum stantibus stabant. Stemus in iniquitatis impugnatione 2. Paralip. 18. Rex Israel stabat in curru suo contra Syros usque ad vespertam. Stemus in diversitatis concordatione 1. Regum 10. Stetit sol in medio populi. Stemus in propria pravitate intuitione Hierem. 6. State super viam vestram. 1. Cor. 10. Qui stat, videat, ne cadat. Stemus in veritatis praedicatione 2. Esdras 9. Stetit Esdras sacerdos & lector legis super lignum tribunal. Stemus in majestatis meditatione Job 37. Ausculta hic Job, & sta & audi mirabilia Dei. Stemus in confessionis revelatione Neem. 9

Steterunt

Steterant coram domino & confitebantur peccata sua. Stemus in orationis frequentatione Psal. 133. *Qui stat in domo domini, excollet manus vestras in sancta.* Stemus in scientiarum acquisitione Neemia 8. *Stetit Esdras scriba super gradum ligneum, quem fecerat ad loquendum, stetitque populus in gradu suo, & legerunt in libro legis.* Stemus in omnium rerum circumspectione Eccles. 24. *Gyrum celi circuiui sola, & in omni terra steti, & in omni loco primatum habui.* Ista ergo sunt quae componunt iustitiam moralem, & quae stabiliunt conscientiam cordialem. *Stet, inquit, in iustitia.* Et sic ostenditur quod homo sit stabilis cum per aequitatem optime regulatur vel reificatur.

H Quinto dico, quod homo sit stabilis cum per Dei timorem in fine aggravatur. Et timore inquit. Res enim quanto gravior, tanto stabilior & immobilior, sicut patet in montibus & rupibus quae facilius non moventur. Sic vere illos quos timor premit & aggravat, Deus in bono stabilis atque firmat. In timore inquit. Quod bene innuitur Eccl. 27. ubi dicitur, quod *nisi in timore tremueris te instanter, cito subvertetur domus tua.* Unde de Tobia dicitur Tobia 2. quod *immobilis in Dei timore permansit.* Et 2. ad Co. 7. *Ille qui secundum Deum tristitia est, poenitentiam in salutem stabilem operatur.* Sic igitur patet, quod quinque sunt quae causant stabilitatem mentis, scilicet, timor, iustitia, fides, spes, charitas. Ut sic de homine sic stabilis dicatur illud ad Heb. 13. *Optimum est gratia stabilire cor.* Et Prov. 4. *Via tua stabilientur.* Et sic patet quomodo stabilitas accipitur in bono.

I Sed pro certo charissimi multi sunt hodie qui non videntur stare, imo potius cadere, deficere vel cessare. Et isti proculdubio sunt

Amici fallaces,
Hypocritae fluentes,
Homines mentientes,
Divites eminentes.

Amici fallaces non stant in amoris firmitate. Hypocritae non stant in virtutis bonitate. Mendaces non stant in verborum veritate. Divites non stant in mundana prosperitate. De instabilitate enim falsorum amicorum dicitur in Ps. 37. *Qui iuxta me erant de longe steterunt.* De instabilitate hypocritarum dicitur Job 8. *Sicut tela araneorum, sic fiducia eius.* De instabilitate vero mendacium & verborum dicitur Ioan. 8. *In veritate non stetit, quia veritas non est in eo.* De instabilitate vero & labilitate divitum dicitur in Ps. 35. *Expulsi sunt, nec potuerunt stare.* Isti enim non habent stabilitatem, nec in bono permanentiam & firmitatem, similes nubibus quae nihil habent firmitatis seu stabilitatis, semper enim sunt in motu & fluxu, modo sunt, modo desinunt, modo apparent, modo disparent. Quia pro certo charissimi tales proprie non stant nec existunt, sed facilius desunt & defluunt Eze. 31. *Non stabili in sublimitate omnia quae irrigantur aquis.* Ista ergo dicta sunt de bona stabilitate.

K Sed adhuc potest dici, quod stare accipitur in malo. Multi enim sunt qui male manent & male stant, sc. illi, qui indurati & obstinati sunt in malo. Unde nota, quod male stare & male perseverare videntur tria genera personarum, videlicet,

Ambitiosi,
Proditiosi,
Desidiosi.

Stant enim ambitiosi ut valeant sursum ascendere, de quo Hie. 14. *Onagri steterunt in rupibus, attraxerunt ventum quasi dracones.* Item stant desidiosi ut valeant latius quiescere, & de quo Matt. 20. *Quid hic statis tota die otiosi?* Item stant proditiosi, ut valeant gentes decipere. Et de hoc Iob 4. *Setit quidam cuius non agnoscebam vultum imago coram oculis meis.* Ista igitur de stare sufficiunt.

A Nota, quod statim denotat celeritatem sive bonam sive malam, & est statim idem quod celeriter, cito, subito, prompte, & sic de aliis. Vide in aliis titulis, quia omitto gratia brevitatis.

Vide de statua in titul. Idolam, Et in titul. Simulacrum, &c.

A Statuere. Nota, quod statuere accipitur pro stabilire Eze. 2. *Ingressus est in me spiritus domini, & statuit me super pedes meos.* Quandoque vero sumitur pro ordinare, sicut Heb. 9. *Statutum est hominibus semel mori.* Et in Ps. 16. *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* Quandoque vero pro ponere sumitur, sicut dicitur Dan. 3. quod *Nabuchodonosor fecit statuam auream, & statuit eam in campo Duram.* Breviter ergo & generaliter statuere nihil aliud est, quam aliud stabilire facere & firmare, & ideo mandata & ordinationes majorum statuta dicuntur, pro eo quod stabilitates

Dictio. Berchorij.

observari praecipuntur, juxta illud Dan. 6. *Non immutetur, quod statutum est a Medi & Persis.* Et nota breviter, quod debemus statui & poni firmiter atque locari

In { Christo per devotionem & fidem,
Caelo per spem & affectionem.
Ecclesia per disciplinam & religionem,
Patria per continuam contemplationem.

Quod nos debeamus statui in Christo, patet in Psal. ubi dicitur: *Statuisti supra petram pedes meos.* Et 1. ad Corint. 10. *Petra autem erat Christus.* Quod etiam debeamus statui in caelo, patet in Ps. 30. ubi dicitur: *Statuisti in loco specioso pedes meos.* Quod debeamus statui in ecclesia, patet Nu. 8. *Statues Levitas in conspectu Aaron.* Quod insuper statui debeamus in patria, patet in Psal. 17. ubi dicitur: *Super excelsa statuens me.* Sed contra alii sunt statuti in terra per avaritiam, alii, &c. Vide supra de ponere, de Statuere, de Stare, & Firmare, & aliis similibus. Vide supra de praepo & Mandato.

Stella. Cum stella dicantur a stabilitate, eo quod stabilitates stant in caelo, possumus dicere moraliter loquendo, quod in scriptura inveniuntur Stella

Interiores,
Exteriores,
Superiores,
Inferiores.

Primae signant virtutum nitorem, qui est interior.

Secundae signant iustorum splendorem, qui est superior.

Tertiae denotant beatorum decorem, qui est superius.

Quarta demonstrant peccatorum fulgorem, qui est inferior.

Stellae interioris splendentes sunt virtutes, &c.

Stellae exterioris fulgentes sunt viri iusti, qui sicut Stellae dant lumen in custodiis suis.

Stellae superius lucentes sunt beati.

Stellae inferius polientes sunt mundi divites & peccatores, qui more stellarum lumine prosperitatis inter alios splendent.

De quo Apo. 8. *Nomen stella dicitur absynthium.* Virtutes enim sunt stellae splendentes. Unde de filio hominis dicitur Apo. 1. quod ipse habeat septem stellas, id est, septem virtutes. Iusti vero sunt stellae manentes, de quibus Iud. 5. *Stellae manentes in ordine & cursu suo, adversus Siffaram pugnaverunt.* Beati autem sunt stellae lucentes, de quibus Ecc. 43. *Species celi gloria stellarum, illuminans in excelsis.* Mali insuper sunt stellae cadentes, de quibus dicitur Apoc. 6. *Stellae ceciderunt de caelo, sicut ficus emittit grossos suos.* Et Ezech. 32. *Nigrescere faciam stellas.*

¶ Ut ergo praefens intelligamus viros justos, sc. Christum, beatam virginem, Angelos & perfectos, possumus dicere, quod isti sunt stellae, & sicut stellae factae sunt a Deo ad ornatum superiorum, & ad regionem inferiorum, sic sancti & sanctae facti sunt ut inferiora, sc. militantem ecclesiam regerent & juvarent, superiora vero, i. triumphantem ecclesiam per suam finalem praesentiam adornarent. Unde de luminaribus dicitur Genes. 1. quod *Deus posuit stellas in firmamento caeli, & voluit ut essent in signa, & tempora, & dies, & menses, & annos.* Quilibet enim bona persona est stella ad decorem ecclesiae constituta. Mulier enim amicta sole coronam de duodecim stellis habebat, sicut dicitur Apo. 12. *Filius vero hominis septem stellas in dextera sua continebat* Apoc. 1. Quia scilicet iusti qui sunt stellae spirituales, sunt gaudium & corona mulieris amicta sole, id est, ecclesiae militantis Christo conjunctae, dum hic inferius continentur. In manu vero Dei sunt quando sursum in gloria collocantur. Spes enim, celi gloria stellarum, sicut dicitur Eccl. 43. Et ideo quilibet homo iustus vel sanctus potest dicere illud Apoc. 22. *Ego sum genus & radix David, stella splendida & matutina.*

¶ Ubi adverte, quod sancti dicuntur stellae propter sex conditiones stellarum, quae in ista auctoritate continentur, quia sicut stellae habent

Existentiam permanentiam. (Ego sum inquit.)

Influentiam diffusivam. (Genus,) quod se communicat speciebus.

Adhaerentiam conjunctivam. (Radix,) quae firmiter adhaeret terrae.

Apparentiam delectivam vel electivam. (David) qui interpretatur vultu desiderabilis.

Eminentiam superlativam. (Stellae,) quae habet locum in caelo.

Luculentiam illustrativam vel perfectivam. (Splendida.)

fffff

Sic vo,

Sic vere quisquis spiritualis stella esse desiderat, debet

Firmitatem semper manere. (Ego sum,)

Pietatem semet exhibere. (Genus,)

Charitatem simul adhaerere. (Radix,)

Per Honestatem cunctis complacere. (David,)

Affectionem sursum residere. (Stella,)

Discretionem intus relucere. (Splendida.)

¶ Dico ergo primo, quod si volumus esse stella necesse est, quod per firmitatem solidi maneamus. Ego sum inquit. Substantia n. stellarum ita est solida & firma, quod nec vetustate corrumpitur, nec putredine remollitur, nec aliquo casu dissipatur, & inde est, quod stella à stando sunt dictæ, sic viri iusti in constanti soliditate animi persistunt, ita quod nulli corruptione peccati sub sunt. Nullo enim tribulationis impetu quatuntur, nullo tentationis turbine corrumpuntur. Ego sum inquit, quasi dicatur, Ego non fui nec ero, imo continue sum Exo. 3. Ego sum, qui sum. Unde Deu. 1. *Esis hodie, sicut stella cæli.* Ista tamen sunt contra multos, qui non habent constantiam vel perseverantiam firmitatem, sed potius inconstantiam & desidiam vanitatem. Tales sunt illi, qui in uno proposito non persistunt, similes vaporibus inflammatis, qui videntur esse stella & non sunt, ideo non persistunt, imo subito apparent, & subito deficiunt. Sic tales quamvis aliquando videantur apparere, & manere, solent tamen firmitate cadere & cessare, & nunquam in firmitate propositi vel mentis residere, sicut patet de hypocritis non existentibus, falsis amicis non perseverantibus. & de viris inconstantibus, & non permanentibus. Isti non possunt dicere, Ego sum; imo possunt dicere, Ego fui, Apo. 17. *Vestis quam vidisti, fuit, & non est.* Nec possunt dici stella manentes, sed potius cadentes & desidentes. Mar. 24. *Sol obscurabitur, & stella cadent de cælo.* Non sic, charissimi, sed necessarium est, si volumus dici stella spiritualiter, quod per firmitatem solidi maneamus.

C ¶ Secundo dico, quod necesse est, quod per pietatem nos ipsos praebeamus. Genus, inquit. Stella enim continue habent influere, & suam influentiam inferius derivare. Sic iusti per pietatem in alios influunt, & bona sua etiam aliis distribuunt & exponunt, & hoc ostenditur, cum dicitur Genus, quia sicut genus est illud, quod naturam suam communicat omnibus speciebus (non est enim dare speciem, in qua non possit natura generis reperiri, sicut animal, quod genus invenitur in bove & in homine, quæ sunt species) sic vere pii se habent per modum generis, non per modum individui, quia sc. ipsi volunt generaliter & liberaliter vivere, & bona sua aliis distribuere, & communicare, & dividere, & non individualiter manere. Genus, inquit, 1. Pet. 2. *Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis.* Unde de talibus stellis sic communicativis & diffusivis dicitur Ge. 26. *Multiplicabo semen tuum sicut stellas cæli.* Quod est contra multos, qui non sunt sicut stella diffusiva, pia & communicativa, sed potius sunt stella per avaritiam inflammativa, & per cupiditatem attractiva. Similes stella, quæ dicitur Mars, & illi, quæ dicitur canicula, quæ sunt stella ferventissima, & figurati in illa stella, de qua dicitur Apo. 8. *quod stella magna cecidit de cælo ardens sicut facula,* quia sc. isti per avaritiam & cupiditatis desiderium sunt ferventes. Non sic, charissimi, sed per pietatem nos ipsos praebeamus Genus, inquit.

D ¶ Tertio dico, quod necesse est, quod per charitatem firmiter hæreamus, Radix, inquit. Stella enim firmitissime adhæret cælo, & in eo taliter radicitur, quod nunquam evellitur ab eodem. Sic vere homo per charitatem & veram amicitiam ita debet adhære firmiter Deo & proximo, quod nullo casu debet evelli, nec separari, sed ibidem firmiter radicari. Radix, inquit. Et hoc potissime pertinet ad viros fideles, qui sc. radicanter tenaciter in Dei amore, ita quod de eis potest dici illud Esa. 11. *Ecce radix Iesse, quæ stat in signum populorum, ipsum gentes deprecabuntur.* Et benedicit. *Deprecabuntur, quia vere tales stabiles & fideles, quando inveniuntur, sunt deprecandi, & cum omni reverentia venerandi.* Unde talibus stellis potest dici illud Dan. 23. *Qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stella in perpetuas æternitates.* Quod tamen est contra multos, qui similes sunt Planetis, & non stellis in cælo fixis, quia sci. ad modum planetarum (quæ stella erraticæ dicuntur) aliquando vadunt cum cælo, aliquando contra cælum, quia aliquando servant fidem & amorem Deo & proximo, & aliquando faciunt contrarium, sicut ad literam de personis imperfectis, & de amicis inconstantibus, apparet, qui nec cum Deo, nec cum hominibus perseverant. Figurati Apo. 12. ubi dicitur, quod *cauda draconis trahabat tertiam partem stellarum:* & Dan. 8. dicitur quod *cornu modicum quarti animalis deiecit, de fortitudine & de stellis,* quia draco, i. diabolus cum

cauda sua fallacia de fortitudine stabilitatis & fidelitatis trahit sc. cum stellas cæli, in quantum facit ipsos à Dei amicorum consortio variare. Ideo de talibus inconstantibus dicitur in canonica Judæ: *Hi sunt nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur, arbores autumnales, infructuose, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus seu maris despumantes suas confusiones, sydera errantia, quibus procella tenebrarum reservata est.* Quia breviter isti similes sunt ventis & nubibus, marinis fluctibus, stellis errantibus, arboribus eradicatis, & cito ardentibus, siccitatem & sterilitatem incurentibus. Non sic, charissimi, sed per charitatem firmiter hæreamus. Radix, inquit.

¶ Quarto dico, quod si volumus spiritualiter esse stella, necesse est, quod per honestatem omnibus placeamus, quod ostenditur, cum dicitur, David, qui dicitur vultu desiderabilis, quia sc. sicut stella habet decorem in aspectu, ita quod ipsam delectabile est videre, sic vir iustus in aspectu suæ exterioris conversationis propter resplendentiam honestatis debet esse desiderabilis & delectabilis ad videndum David, inquit 1. Re. 16. *Vidi David scientem psallere, sortem robore, pulchrum visu, prudentem verbis, & Dominus est cum eo.* Sicut enim ad aspectum stellæ nautæ in mari diriguntur, & sicut ferrum acus tactum ab adamante, adamantem naturaliter sequitur: sic vere ad aspectum bonorum exemplorum & honestatem conversationis iustorum alii diriguntur ad vitam, & ab ipsis ad bonum trahuntur, & per ipsos veniunt ad salutem. Matt. 2. *Vidimus stellam ejus in oriente. & venimus adorare eum cum maneribus.* Ista tamen sunt contra multos, qui per honestatem non sunt fulgidi, sed per inhonestatem sunt obscuri. Ezech. 32. *Cælum nube tegam, & nigrescere faciam stellas ejus.* Potest enim esse verbum diaboli, qui cælum, id est, ecclesiam nube vanitatis tegit, & stellas ejus, id est, personas per inhonestatem nigrescere facit. Non sic charissimi, sed per honestatem omnibus placeamus.

¶ Quinto dico, quod si volumus esse spiritualiter stella, necesse est, quod per affectum sursum resideamus, cum dicitur Stella, quia de natura stellæ est, quod sursum in cælo resideat, juxta illud Gen. 1. *Stellas posuit in firmamento cæli.* Ad denotandum, quod sursum in cælo debemus per affectionem manere, & ibi per mentis desiderium residere Dan. 3. *Benedicite stellæ cæli Domino.* Quod tamen est contra multos, qui magis sunt in terra per desiderium terrenorum, quam in cælo per desiderium supernorum. Figurati in illa tertia parte stellarum, quam draco cum cauda trahabat in terram Apoc. 12. Unde Matt. 24. *Sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum, & stella cadent de cælo.* Non sic charissimi, sed per desiderium sursum resideamus, &c.

¶ Sexto dico, quod si volumus spiritualiter esse stella, necesse est, quod per discretionem intus reluceamus. Splendida inquit & matutina. Stella enim non solum splendet exterius per apparentiam, imo etiam & intra & infra in substantia. Habet enim stella substantiam perviam & diaphanam, quæ à solis radiis penetratur, quod intus sicut exterius illustratur: sic vere iustus non solum est lucidus exterius per honestam conversationem, imo etiam interiorius per scientiam & discretionem. Splendida inquit Bar. 3. *Stella dederunt lumen in custodijs.* Tob. 13. *Luce splendida fulgetis.* Radius n. divinæ gratiæ & influentiæ dum corda iustorum penetrat, ipsos dono scientiæ & sapientiæ illuminat & illustrat. Splendida inquit & matutina. Ita quod de quolibet iusto potest dici illud Eccl. 50. *Quasi stella matutina in medio nebula, & sicut luna perfecta in diebus suis lucet.* Quod tamen est contra multos, qui per discretionem non splendet, sed per ignorantiam sunt turbidi & obscuri, ita quod nec se sciunt in via mortuorum dirigere, nec alios instruere vel docere Esa. 13. *Stella cæli & splendor earum non expandent lumen suum.* Non sic charissimi, sed per discretionem intus luceamus. Per affectionem sursum sedeamus. Per honestatem cunctis placeamus. Per charitatem juncti hæreamus. Per pietatem nosmetipsos praebeamus. Per firmitatem fortes maneamus. Et sic benedicet quilibet taliter stellatus. Ego sum genus & radix David, stella splendida & matutina. Et optime talis stella fuit Christus, quia sicut in ventre lapidis pretiosi qui dicitur Asteria, lucet interiorius quoddam lumen ad similitudinem unius stellæ, & ideo Asteria dicitur, eo quod in se continet quoddam astrum: sic vere in ventre veri lapidis pretiosi, sc. virginis gloriolæ, apparuit quædam stella, sc. Dei filius benedictus, qui ibi per incarnationem splenduit, & tandem in nativitate exterius prodijt, & per radium stellæ materialis magis ad se adorandum adduxit, quia sc. isti lumen requisierunt lumine, Deum fatentes munere. Ista est stella, de qua dixerat Balaam Num. 24. *Orietur stella ex iacob.* Et ideo sicut Elephantæ novæ stellæ, sc. luna renovatæ solent inclinare. Oryx stellam quæ dicitur canicula, quando

quando de novo oritur, solet respicere, ita quod eam videtur adorare, sicut dicit Plin. sic vere quando ista stella Dei filius per incarnationem ortus, revelatus & renovatus fuit, statim Elephantes & Origes, hoc est dictum, pastores & gentiles ipsam inquisierunt, per fidem aspexerunt, & per devotionem adoraverunt. *Videntes enim stellam, gavisi sunt gaudio magno, valde, &c.* Mar. 2. Et ideo breviter iste bene poterit dicere prædictam auctoritatem. Ego sum genus & radix David, stella splendida & matutina. Vide eam divisam in quatuor membris in sermone. Videntes stellam, & pone eam ibi, quia ponendus est hic.

H ¶ Et si vis dicere, per stellas possunt intelligi angeli, juxta illud Apoc. primo. *Septem stellæ angeli sunt septem Ecclesiarum.* Vide supra in sermone. *Stellæ vocatæ sunt, & dixerunt adsumus.* Et pone illam auctoritatem divisam quæ ibi ponitur, *Stella manentes in ordine & cursu suo adversus Sissaram pugnaverunt.* Hoc igitur sufficit de Stella.

I ¶ Et si vis potes addere adhuc & dicere, quod quilibet justus dicitur stella, quia

Sicut Stellæ sunt in	Situ altissimæ,
	Visu pulcherrimæ,
	Statu firmissimæ,
	Actu potentissimæ,
	Motu velocissimæ,
Sic viri justi sunt	Ordine dispositissimæ,
	Lumine abundantissimæ.
	Situ alti sursum contemplando,
	Visu pulchri, sancte conversando,
	Statu firmi, semper perseverando,
	Virtute pleni, bene operando,
	Motu voloces, prompte obediendo,
	Ordine sunt dispositi, alterutrum non nocendo,
	Lumine limpidi, se & alios instruendo,
	&c.

Sivis proseguere & concordare sicut supra, quia omitto gratia brevitas.

A **Sterilis. Sterilitas.** Nota, quod sterilitas, quæ nihil aliud est, quam fructuum nullitas vel tenuitas, producendi fructus debilitas vel impossibilitas, potest significare in bono, & in malo, secundum quod fructus diversimode accipiuntur in scriptura. Unde nota, quod sicut invenio fructus bonorum temporalium, fructus malorum criminalium, fructus operum virtualium, fructus munerum supernaturalium, sic invenitur quadruplex sterilitas prædictis fructibus correspondens, scilicet Sterilitas

Paupertatis,
Sanctitatis,
Pravtatis,
Gravtatis.

Pauper est sterilis, quantum ad fructum temporalium divitiarum,

Justus est sterilis, quantum ad fructus criminalium nequitiarum,

Peccator est sterilis, quantum ad fructus virtualium justitiarum,

Damnatus est sterilis quantum ad fructus æternali umdelictiarum.

B ¶ Dico primo, quod est sterilitas egenorum, quia scilicet pauperes & egeni carent fructibus & divitiis hujus mundi. Similes arboribus sylvarum, quæ quamvis ad fructificandum sint steriles, sunt tamen ad edificandum magis utiles, ita quod sæpe fit, quod in nobilibus ædificiis ponuntur, ubi arbores fructiferæ exterius ad ædum & ad frigora dimittuntur. Sic vere pauperes sterilitate temporalium vocillantes, tanquam magis accepti à Deo reponuntur in ædificio Paradisi. Illi vero qui fructus divitiarum abundant, multoties dimittuntur in frigore infernali. Ideo in Ps. dicitur, quod *Deus habitare facit sterilem in domo matrem filiorum latantem.* Quinimo sicut sæpe fit, quod arbor fructifera efficitur quandoque sterilis, & sterilis fructifera, sic etiam in istis temporalibus videmus, quod Deus facit divites sterilem, & ad paupertatem venire, pauperes vero facit fructificare, & divitiis abundare. Quod bene figuratur Gen. 29. ubi dicitur, quod *Rachel pariens despiciebat Lyam sororem suam sterilem, propter quod indignatus Dominus aperuit vulvam Lyæ, sorore sterili permanente.* Quia sæpe fit occulto judicio Dei, quod divites alios quos vident pauperes & steriles contemnen-

dition. Berchorij.

tes, ad paupertatem veniunt, pauperes vero qui contempti fuerant mox resurgunt 1. Reg. 2. *Sterilis peperit plurimos, & quæ multos habebat filios infirmata est.* Ista est igitur sterilitas egenorum.

C ¶ Secundo dico, quod est sterilitas perfectorum, & ista est illa, quæ justis volunt esse nudi & steriles, quo ad productionem virtutum. Mala enim arbor fructum facit. Et ideo tali fructu steriles volunt esse, ne possint malæ arbores apparere. Ideo talibus sic sterilibus dicitur ad Gal. 4. *Latere sterilis quæ non parit, erumpe & clama quæ non parturit.* Potissime autem sterili dicitur ille, qui est castus, qui sc. per carnis propagationem fructum non facit, de quo Sap. 3. *Felix sterilis & incoquinata quæ nesciunt thorum in delicto.* Ista est ergo sterilitas perfectorum.

D ¶ Terrio dico, quod est sterilitas peccatorum, qui sc. bonorum operum fructum non producunt. Similes mulo, qui est animal sterile naturaliter, pro eo quod ab asino & equa generatur, quia nullum animal æquivoce generatū generat secundum Arist. quia animalium possent esse infinita genera specierum. Sic vere mali & iniqui quos asinus diabolus in mundo generat & producit, quo ad fructum bonorum operum sunt steriles, vacui pariter & inanes, ut sic dicatur illud Hie. 22. *Scribe virum justum sterilem, qui in diebus suis non prosperabitur.* Ista est sterilitas, quam introducit peccatum & etiam temporalia mundi bona. Arbor enim aliquando fit sterilis propter fructuum nimiam fecunditatem, quia arbor, quæ in juventute multum fructificat, cito dicitur sterilem. Quandoque etiam propter terræ nimiam pinguedinem & ubertatem. Unde etiam palma in terra pingui plantata, sterilis efficitur. Quandoque insuper propter ramorum nimiam multiplicationem. Vineæ enim cui rami superflui dimittuntur, de facili sterilem efficit. Quandoque propter aquæ vel aeris contigui malignitatem, quia sc. aqua salsa vel sulphurea sterilem facit terram in quam fluit. Unde etiam in Sicilia dicitur esse fons, cujus aqua potata facit mulierem sterilem. Quandoque etiam propter solis absentiam. Unde Norvegia quæ est terra remotissima à sole, est penitus quasi sterilis. Iste sunt ergo causæ, quibus arbor efficitur sterilis. Quæ etiam moraliter intellectæ possunt in homine reperiri, quia proculdubio charissimæ homo à fructu virtutum efficitur sterilis & inanis, quando in juventute fructum & divitiarum fecundatur, quando in terra & in statu pingui delictiarum collocatur, quando in multitudine ramorum, i. nepotum, familiarum & parentum fecundatur, cum aqua salsa & maligna mundanæ prosperitatis irrigatur, cum etiam à solis Christi gratia & penitentia per obstinationem elongatur. His igitur & pluribus aliis modis perdit homo virtutum & bonorum operum fecunditatem, & incurrit vacuitatem & sterilitatem, ita quod tali potest dici illud Esa. 46. *Venerunt tibi duo hæc sterilitas & viduitas.* Ista est sterilitas, quam Dominus prohibet Deu. 7. *Non erit apud te sterilis utriusque sexus.* Et ideo sponsa commendatur de hoc, quod talis sterilitas ei deficit, vel quia tali sterilitate caret, laudatur. Unde Cant. 4. *Dentes tui sicut greges tonsarum, & sterilis non est in eis.* Ista est ergo sterilitas peccatorum.

E ¶ Quarto dico, quod est sterilitas damnatorum: Isti enim sunt steriles omni solatio & in bono. Unde anima damnata potest dicere illud Esa. 49. *Ego sterilis & non pariens, transmigrata & captiva.* Ista de Sterilitate sufficiant. Vide supra de fructibus.

A Nota, quod sternere nihil aliud est, quam aliquid ad infima deprimere, vel ad terræ superficiem adæquare. Et ideo stratura dicitur pavimentum, quo via sternitur, & ad ambulandum & ornandum disponitur. Est igitur stratura illud, quod inferius ponitur, vel quod transeuntibus subjicitur, & quod ab homine & omnibus conculcatur.

B ¶ Et ideo breviter nota, quod sex sunt principalia loca, quæ sternuntur sex generibus personarum & rerum, videlicet,

Sancta ecclesia, quæ sternitur viris virtuosus
Bona conscientia, quæ sternitur rebus fructuosus,
Mens plena nequitia, quæ sternitur culpis periculosus,
Cœli curia, quæ sternitur viris gloriosis,
Mundi patria, quæ sternitur viris vitiosis,
Inferni miseria, quæ sternitur viris vel pœnis dolorosis.

De viris virtuosis quibus sternitur ecclesia dicitur Esa. 54. *Sternam per ordinem lapides tuos.* Et Tob. 13. dicitur. *Ex lapide candido & mundo platea ejus sternuntur.* De virtutibus etiam fructuosus, quibus sternitur bona conscientia, potest dici illud 2. Par. 3. *Salomon stravit pavimentum pretiosissimo marmore.* Bona enim conscientia est illud cœnaculum, in quo paratur cœna domini, de quo dicitur Mar. 14. *Offendet vobis cœnaculum grande stratum.* De peccatis vero & moribus defœctuosus, quibus sternitur mens impia, dicitur Esa. 5. *Subter te sternetur tenebra,*

tur tinea, & operimentum tuum erunt vermes. De viris autem gloriosis, quibus sternitur cœli curia, potest dici illud Esa. 54. *Sternam per ordinem lapides tuos, fundabo te in Saphiris. & ponam jaspidem propugnacula tua, &c.* De viris autem vitiolis quibus sternitur mundana patria, dicitur illud Prov. 7. ubi mala mulier, id est, mundi prosperitas dicit sic: *Lectulum meum stravi tapetibus pictis ex Aegypto.* De pœnis dolorosis, quibus sternitur in inferni miseria, potest dicere quilibet damnatus illud Job. 17. *In tenebris stravi lectulum meum.* De stratu vero in quantum significat lectum, vide supra de Lecto. Item vide supra de Prostrernere, &c.

A Stola. Cum stola nihil aliud sit, quam indumentum ad ornamentum hominis præparatum, possumus distinguere de stola sicut de vestimento. Nota ergo breviter, quod tam in bono, quod in malo significato in scriptura invenio multas stolas, vide in sermone. Hi filii Dei sunt. Invenies enim ibi Stolam

Incipientium,
Proficientium,
Perficientium,
Prædominantium,
Potentium,
Decipientium.

B ¶ Dico ergo, quod est stola, qua utuntur incipientes, scilicet illi qui de novo sunt conversi. Isti enim induuntur stola prima, scilicet gratia Dei, quæ nulli redeunti negatur. Quod bene figuratur Luc. 15. de filio prodigo revertente, de quo dixit pater: *Cito proferte stolam primam, & induite eum.*

¶ Item dico, quod est stola qua utuntur proficientes, & ista est pœnitentia, quæ scilicet est necessaria proficientibus, ut ipsos dirigat & augmentet. Pœnitentia enim est stola belli, de qua dicitur 1. Machab. 14. *Juvenes induebant se gloriam & stolas belli.*

¶ Item dico, quod est stola, qua utuntur perficientes, & ista est perseverantia, quæ est indumentum perfectorum, vel etiam honesta apparentia, de qua 2. Esd. 1. *Statuit Sacerdotes per vices dierum stolis amictos.*

¶ Item est stola qua induuntur cœlo manentes scilicet beati, & ista stola est vestimentum gloriæ, qua Deus stolat & induit triumphantes, de qua Eccl. 15. *Stola jucunditatis induit eum Dominus, & coronam pretiosam posuit super caput ejus.*

¶ Item est stola quam induunt mundi potentes, & ista significat indumentum bonorum temporalium, & gloriæ mundialis 2. Mach. 5. *Vidi per aera equites discurrentes, amictos stolis aureis.*

¶ Item est stola, qua induuntur mundum fallentes, scilicet hypocritæ, & ista est stola exterioris apparentiæ honestæ, & conversationis hypocriticæ, de quo Matt. 12. *Cavete a scribis qui volunt in stolis ambulare.* ¶ Vel dic, quod in scriptura inveniri potest

Stola nitoris,
Stola decoris,
Stola vigoris,
Stola honoris,
Stola splendoris.

¶ Prima stola induuntur caste continentes, & ista est stola byssina qua Joseph mutatis carceris vestibus est indutus. Gen. 41. Unde Lev. 16 dicitur, quod sacerdotes stolis lineis induantur. Byssus vero est linum candidum, quod castitatem designat.

¶ Secunda stola induuntur sancte conversantes, scilicet stola decoris & honestæ apparentiæ, de qua Gen. 45. dicitur quod Joseph proferri iussit singulis fratribus binas stolas, Benjamin vero dedit 300, argenteos cum quinque stolis. Bina enim stola sunt honestas in sermone & opere, quinque vero stola sunt quinque sensuum continentia.

¶ Tertia stola induuntur viri militantes, scilicet illi qui continue sunt in pugna, & ista est stola constantiæ, de qua illud prædictum 1. Mach. 14. *Juvenes induebant se gloriam & stolas belli.*

¶ Quarta stola induuntur viri triumphantes de vitiis, & ista est illa stola, qua sancti in patria induuntur & vestiuntur, & de quibus Apo. 7. dicitur, quod illi qui erant ante thronum Dei, erant amicti stolis albis, & palma in manibus eorum. Et dictum est, quod isti sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & laverunt stolas suas in sanguine agni.

¶ Quinta vero stola induuntur beati contemplantes scilicet angeli & beati, qui stola gloriæ & splendoris induuntur. Figurati in 24. senioribus, qui sedebant super thronos 24. circumamicti stolis albis. Unde de angelis dicitur Mar. 16. *quod mulieres invenerunt juvenem sedentem coopertum stola candida, & obstupuerunt.* Vide de veste & de induere, in litera I. & V.

Stodium. De studentibus & scholaribus, & eis necessariis, vide in libro de Oculo morali. cap. 40. Et

in aliis septem capitulis sequentibus, & pone hic si vis, & vide supra in tit. Desistere.

Stultitia. Nota, quod stultitia & fatuitas est quoddam vitium, quo mens taliter hebetatur, quod contra rationem aliquid operatur. Est ergo stultitia rationis carentia. Et ideo stultus proprie dicitur, qui sine ratione vel consideratione vel debita discretionem aliquid existimat vel imaginatur, vel facit vel operatur, eligit vel detestatur. quamvis ergo stultitia aliquando possit accipi in bono, in quantum, scilicet per stultos intelliguntur illi quos mundus stultos reputat, scilicet viros justos, de quibus 1. ad Cor. 1. *Stulta mundi elegit Deus*, communiter tamen stultitia sumitur in malo. Unde peccator proprie dicitur stultus, quia secundum Ari. qui omittis omnibus melioribus deteriora sectatur, stultus est. Et ideo peccator qui meliora omittit scilicet bona spiritualia & æterna, sectatur vero deteriora, scilicet terrena bona, stultus merito potest dici. *Animalis homo non percipit ea quæ Dei sunt, stultitia enim est illi, & non potest intelligere* 1. Cor. 2. ¶ Et ideo breviter & notabiliter dico, quod stultus est naturaliter

Superbus & præsumptuosus,
Indignans & despectuosus,
Irafcens & seditiosus,
Torpens & desidiosus,
Loquax & tumultuosus,
Procax & injuriosus,
Latus & solatiofus,
Inscius & obliuifus.

Dico, quod stultus est superbus & præsumptuosus, quia stultus videtur sibi sapientior esse aliis, præsumit n. de seipso ultra debitum. Unde Ecc. 10. *Stultus juxta viam suam ambulans, cum ipse insipiens sit, omnes stultos existimat.* Unde de talibus præsumptuosus dicitur ad Rom. 1. *Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt.* Item est indignans & despectuosus. Stulti n. despiciunt quicquid faciunt alii, & etiam omnes alios. Unde Prov. 1. *Sapientiam atq; doctrinam stulti despiciunt.* Job. 19. *Stulti quoq; despexerunt me.* Item est irascens & seditiosus. Facilis enim est ad movendum brigam magnam & seditionem. Unde Pro. 14. *Impatiens operabitur stultitiam.* Et Job 5. dicitur, quod virum stultum interfecit iracundia. Item est torpens & desidiosus. Tardus enim est ad omne bonum, & credendum, & faciendum. Unde Luc. 24. *O stulti & tardi corde ad credendum his, quæ locuti sunt Prophete.* Et Ecc. 4. dicitur, quod stultus complicat manus suas, & laborat si ad os miserit eas. Item est loquax & tumultuosus. Est enim proprium stulti semper velle loqui Eccl. 10. *Stultus verba multiplicat.* Et Esa. 19. *Stultus autem fatua loquitur.* Et Eccl. 5. in multo sermonibus erit stultitia. Item est procax & injuriosus. Unde Pro. 29. *Totum spiritum suum profert stultus.* Ecc. 10. *Labia imprudentium præcipitant illum, initium verborum ejus stultus.* Item est latus & solatiofus. Stultus enim non querit nisi esse in latitia & quiete. Unde Ecc. 7. *Cor stultorum ubi latitia.* Et Pro. 10. *Quasi per risum stultus operatur scelus.* Item est nescius & obliuifus, quia stultus nescit aliquid quod pertineat ad salutem. Unde Prov. 7. *Nescit quod ad vincula stultus trahatur.* Et 1. Cor. 2. *Stultitia enim est illi, & non potest intelligere.* Et in Psal. *Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget, &c.* Et sic sufficit de stultitia.

Stupor. Stupere. Nota, quod stupor proprie idem est, quod insensibilitas. Unde membrum dicitur stupidum, quod insensibile efficitur. Mens enim stupere dicitur, quando præ nimia admiratione nihil exterius sentit. Quia igitur supra de imitari satis dictum est, hoc solum notandum est, quod est stupor mentis, qui accidit de rebus insolitis, arduis & ignotis. Et ideo possum dicere, quod quandoque stupet homo & vehementer miratur

De mirabili scientiæ limpidine,
De notabili decentiæ pulchritudine,
De terribili justitiæ rectitudine,
De laudabili potentiæ fortitudine.

Stupor ergo accidit de limpidine scientiæ mirabilis, & sic stupemus quæ audivimus subtiles scientias & occultas. Unde de Regina Saba dicitur, quod audita sapientia Salomonis præ stupore non erat in ea spiritus 2. Par. 9. Item accidit de pulchritudine notabilium decentiarum. Stupet enim homo quando videt pulchritudinem admirandam. Et sic stupebant Assyrii videntes Judith. Unde Judit. 10. *Stupentes mirati sunt nimis pulchritudinem ejus.* Item stupor accidit de modestiæ terribili molestiarum seu rectitudine supermalium justitiarum, & sic stupemus quando videmus terribilia Dei iudicia & in proximis & nobis Deut. 28. *Stupebis ad terrorem eorum,* qua vi-

qua videbunt oculi tui. Item stupor accidit de magnitudine, five de fortitudine aternalium potentiarum. Et sic vere stupemus quando videmus aliqua mirabilia in natura, quæ scilicet sunt impossibilia fieri per potentiam inferiorem, ita quod solū pertinent ad potentiam divinam, & superiorem. Et sic stupebant homines de mirabilibus Christi & Apostolorum. Unde de paralytico curato dicitur Luc. 5. quod surrexit, & tulit lectum suum in quo iacebat, & stupor apprehendit omnes, &c. Vide supra de Mirari, & de Miraculo.

A Suadere. Nota, quod suadere est idem, quod monere, inducere, attrahere, hortari. Et pertinet suadere ad benignitatem, sicut præcipere ad severitatem. Et sumitur communiter in malo, quia sc. illi solent blande inducere, & suadere qui volunt decipere vel fraudare, similes aucupi, qui subilando avem trahit ad laqueum. Et sic dicitur Jud. 14. Blandire virum tuum, & suade ut tibi dicat quid problema significet. Sic etiam suadebant sibi invicem illi de quibus dicitur 1. Mach. 1. Exierunt de Israel viri iniqui, & suaserunt multis dicentes, eamus & disponamus testamentum cum gentibus.

¶ Aliquando tamen suasio sumitur in bono, & sic nihil aliud est quam blanda, & suavis ad bonum inductio, & monitio. Et sic sumitur Act. 13. ubi Paulus, & Barnabas suadebant fratribus, quod permanerent in gratia. Et Apoc. 3. dicitur. Suadeo tibi emere aurum probatum, ignitum ut locuples fias. Et sic sufficit.

A Suavis. Suavitas. Cum suavitas, & dulcedo quasi pro eodem supponant, excepto hoc, quod dulcedo pertinet ad gustum, & suavitas pertinet ad actum, notare possumus, quod sicut de dulcedine dictum est, suavitas multis modis sumitur. Invenitur enim in sancta scriptura

Suavitas { Desiderabilis,
Remunerabilis,
Vituperabilis.

Prima est suavitas æternæ felicitatis,
Secunda est suavitas æternæ benignitatis,
Tertia est suavitas externæ delectabilitatis.

¶ Primo dico, quod est suavitas quam debemus concupiscere, & ista est illa, qua Deus est misericors, & suavis ipsum diligentibus, & qua æterna gloria est suavis, & delectabilis degustantibus. Unde de ipso possumus dicere, quod ipse est

Suavis { Pœnitentibus, ipsi misericorditer indulgendo,
Contemplantibus, ipsos spiritualiter confortando,
Triumphantibus, ipsos supernaliter premiando.

De suavitate quam in ipso inveniunt pœnitentes, dicitur in Ps. Tu Domine suavis, & mitis, & multa misericordia omnibus invocantibus te. De suavitate quam in ipso inveniunt contemplantes, dicitur in Ps. Gustate & videte quoniam suavis est dominus, beatus vir qui sperat in eo. Et Matt. 11. Iugum enim meum suave est, & onus meum leve. De suavitate vero, quam in ipso inveniunt triumphantes, sc. beati in gloria permanentes, potest dici illud Ps. Et tu Domine fac mecum propter nomen tuum, quoniam suavis est misericordia tua. Unde & beati possunt dicere illud Sap. 12. O quam bonus, & suavis est Dominus spiritus tuus in nobis, quia sicut dicitur in Ps. Suavis Dominus universis, & misericordia ejus super omnia opera ejus. Ista est ergo suavitas quam debemus concupiscere.

B ¶ Secundo dico, quod est suavitas quam debemus cunctis facere, & ista est suavitas benignitatis, qua sc. nos debemus esse omnibus misericordes, & suaves, sc. In verborum eloquentia. In operum efficacia. In famæ redolentia. De suavitate sermonis dicitur Ecc. 40. quod tibia, & psalterium suavem faciunt melodiam, & super ueraq; lingua suavis. De suavitate operis dicitur Judic. 9. Nunquid possum deserere dulcedinem meam fructusq; suavisimos? De suavitate vero famæ vel nominis dicitur Ecc. 39. Quasi libanus suavitatem odoris habere. Eccl. 33. Quasi myrrha electa dedi suavitatem odoris. Ista est ergo suavitas, quam debemus cunctis reddere.

C ¶ Tercio dico, quod est suavitas delectabilium hujus mundi, scilicet,

Divitiarum temporalium,
Deliciarum corporalium,
Eminentiam sæcularium,

De suavitate divitiarum dicitur Pro. 20. Suavis est homini panis mendacij, & postea implebitur os ejus calculo. De suavitate deliciarum dicitur Eccl. 10. Muscæ morientes perdunt unguenti suavitatem. Muscæ enim sunt mundi peccatores, qui quando moriuntur suavitatem deliciarum privantur. De suavitate vero eminentiarum dicitur Gen. 2. quod mulier concupiscens Deitatem, videns lignum pulchrum visu, & ad

Distion. Berchorij.

gustandum suave, gustavit de pomo vetito. Ista est ergo triplex suavitas mala, de qua dicitur Ec. 3. Erit pro suavi odore factor, & pro crispato crine calvitium, &c. Vide supra de Dulcedine, & quare exempla si vis.

Subter. Sub. Nota, quod sub & subter, quæ sunt præpositiones, status, partis, & loci inferioris significativæ, & significare possunt multipliciter in scriptura tam in bono quam in malo. Notare ergo possumus breviter, quod in scriptura sacra invenitur unum sub quod est

Frequentandum,
Tolerandum,
Detestandum,
Conculcandum,
Formidandum.

¶ Et dici primum unum Sub, quod debet cum diligentia frequentari, & istud est refugium divinæ protectionis, quo sc. ad Deum confugimus per orationem, dicendo illud Ps. Sub umbra alarum tuarum protegeme. Exemplo pullorum, qui à facie milvi fugiunt sub alis gallinæ, quia ipse est qui congregat filios suos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alis, sicut Mat. 23. Et sub umbra crucis divinæ passionis debemus manere per devotionem Cant. 2. Sub umbra illius quem diligebam sedi, & fructus ejus dulcis gutturi meo. Iste est enim sicut arbor ficus, sub qua rota melius dicitur virere, & proficere, & sub qua tauri ligati melius dicuntur mansuescere. Quia, scilicet si sub cruce per devotionem manserimus, melius per gratiam virescemus, & per patientiam, & mansuetudinem nos domamus. Unde Jud. 6. dicitur, quod Angelus sub quercu fodit. Et Job 9. Sub Deo incurvantur, qui portant orbem. Istud est igitur sub, quod debet cum diligentia frequentari.

¶ Secundo dico, quod est unum sub, quod debet cum patientia tolerari, & sic per sub, intelligitur status subjectionis, quo sub iugo obedientiæ residemus. Balsamus enim non sophisticatus descendit sub aqua, signans bonos, qui semper subesse volunt, & non præesse, & per obedientiam inferius subiacere. Radix enim quæ est terra, & est pars arboris utilior, & melior, & ad sustentandum arborem habilior, quia sc. illi qui sunt in statu subjectionis, & obedientiæ, majoris sunt virtutis, & efficaciæ Ezech. 17. Radices ejus sub ipsa erant. Unde de isto dicitur Luc. 7. Nam & ego homo sum habens sub me milites, & dico huic, vade, &c. Istud ergo sub, debet cum patientia tolerari.

¶ Tercio dico, quod est unum sub quod debet cum sapientia detestari, & illud sub significat illam subjectionem qua nos diabolo subiicimus per peccatum, & qua carni, & mundo per malas concupiscências sive complacentias subiicimus, & subistamus. Peccatum enim nos facit esse sub, & non supra, contra illud dicitur iuris Deus. 28. Constituet te Dominus in caput, & non in caudam. & eris semper supra, & non subter. Unde peccator de illo sub potest dicere illud ad Ro. 7. Ego autem carnalis sum, venundatus sub peccato. Diabolus enim est sicut arbor nucum, quæ dicitur à nocendo, quia cunctis, quæ sub ipsa sunt nocet, sic iste omnibus qui ei per peccatum subiiciuntur. Similis Marti, quo dicitur contineri bellum, carcer & inimicus secundum Astron. quia sc. qui sub potestate diaboli sunt, sunt Dei inimici, carcere peccati detenti, & bello tormentorum infernalium reservati. Psal. Populi sub te cadent in corda inimicorum regis. Unde de isto sub animæ peccatrici dicitur Hier. 2. Sub omni ligno frondoso prosternebaris meretrix. Istud est ergo sub, quod debet cum sapientia detestari.

¶ Quarto dico, quod est unum sub, quod debet cum vigilantia conculcari, & illud sub, nihil aliud est vel significat, quam bona mundi, quæ hic subter & inferius continentur. Ista n. sunt conculcanda, & cordialiter contemnenda. In oleo & vino illud quod sub manet, est impurum & sæculentum, ita quod nihil valet. Istud vero, quod est supra, est utile atq; bonum. Ad denotandum, quod ista quæ sunt hic sub coelo & sub solo, non sunt respectu superiorum utilia, sed potius inutilia atq; vana Ecc. 12. Vidi cuncta, quæ sub sole sunt, & ecce universa vanitas. Et ideo talia debent vilipendi & conculcari. Unde de muliere evangelica dicitur Apo. 12. quod ipsa erat amicta sole, & luna sub pedibus ejus. Luna enim, i. mundialis prosperitatis debet esse per contemptum sub pedibus mentis nostræ.

¶ Quinto dico, quod est unum sub, quod debet cum tremulenta formidari, & istud est sub, quod est inferius in inferno, ubi sub terra lugent dæmones & dæmonati. Unde Job. 16. Ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis. Istud est ergo quintuplex sub, quod in scriptura multipliciter reperitur. Et sic sufficit.

Subditus. Subjectus. Subdere. Subdicere. Nota, quod sub-

fffff 3

Subditio vel subiectio seu etiam subjugatio sunt, quaedam nomina servitutis. Unde quia servitus quandoque est bona, quandoque est mala, notabo, quod subiectio sumitur multis modis. Est enim

Subiectio
 { Perfectorum,
 { Peccatorum,
 { Bonorum,
 { Damnatorum.
 Subiiciuntur
 { Perfecti suis maioribus,
 { Infecti multis criminibus,
 { Beati cœli numinibus,
 { Dammati inferni dæmonibus.

B ¶ Est igitur subiectio perfectorum, quæ est virtuosa, quia etiam de Christo dicitur Luc. 2. quod pergens cum parentibus erat subditus illis. Item est subiectio peccatorum, quæ est vitiosa, & ista est illa qua peccator subiicitur criminibus & peccatis, de qua Sap. 1. In malevolam animam non intrabis sapientia, nec habitabis in corpore subdito peccatis. Item est subiectio beatorum, quæ est gaudiosa, & ista est illa qua ipsi perfecte subiiciuntur Deo, & qua eisdem subiiciuntur omnia, de qua in Ps. 8. Omnia subiecisti sub pedibus ejus. Item est subiectio damnatorum, quæ est dolorosa, & ista est illa, qua ipsi dammati subiiciuntur miseris, & tormentis, de qua Hie. 27. Subjice colla vestra Regis Babylonis iugo.

¶ His igitur præmissis, de bona, & morali subiectione est aliquid dicendum. Dicamus ergo, quod sicut in natura sunt aliquæ creaturæ superiores, aliquæ inferiores, ita tamen, quod superiores regunt & dominantur, inferiores vero obediunt, sequuntur & subiiciuntur, sic vere in Ecclesia Deus aliquos posuit ut præfessent, alios statuit qui subessent. Prælati enim sunt instituti ad dominandum, subditi vero facti sunt ad ministrandum, quia sc. ad prælatos pertinet dominari, ad subditos pertinet obedire. Et ideo breviter de subiectione, quæ fit per humilitatem, dicitur in Ps. Subditus esto Domino, & ora eum. Et sic dicitur 2. Mach. 2. Iustum est mortalem subditum esse Deo. De subiectione vero Prælati, quæ fit per obedientiam sedulitatem, dicitur ad Ro. 13. Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit. De subiectione etiam proximi, quæ fit per mutuam charitatem dicitur 1. Petr. 2. Subditi estote omni humana creatura propter Deum. Et ad Eph. 5. Subiecti invicem in timore Dei.

C ¶ Ubi adverte, quod subditi debent
 Humiliter subjugari,
 Communiter colligari,
 Reverenter famulari.

Isti enim internam humilitatem debent observare. Fraternali charitatem debent colligare. Supernam auctoritatem debent formidare.

¶ Dico ergo primo, quod subditi debent humiliter conversari. Subditi inquit. Nomen n. subiectionis, status inferioritatem, & humilitatem designat. Natura enim quamvis dedit cornua arietibus, non tamen ovibus, elementa etiam superiora quamvis sint levia, illa tamen quæ subsunt, sc. inferiora, sunt ponderosa naturaliter, & gravia. Quia pro certo charissimi quævis in grege fidelium qui sunt arietes sc. prælati superiores & majores, habeant quandoque cornua per superbiam vel superbiam vanitatem, illi tamen qui oves sunt sc. simplices subditi, debent carere talibus cornibus per humilitatem, & obedientiam. Quamvis n. illi sursum per elevationem mentis quandoque eleventur, isti tamen per humilitatem inferius premuntur. Subditi inquit 1. Par. 22 Subiecta sit terra coram Domino. Et bene subditi dicuntur terra, quæ sc. ventis interclusis agitatur, omnib. elementis subiicitur, à cunctis conculcatur transeuntibus, grandinibus à nubibus venientibus flagellatur, à leone etiam cum iratus fuerit, ictibus caudæ verberatur. Quia proculdubio simplices, & subditi inter se ventis vanitatis interclusis agitantur per discordiam à transeuntibus sc. à ballivis, & officialibus conculcantur per injuriam à nubibus, i.e. à superioribus grandinibus flagellantur per exactionem, & molestiam, à leonibus, id est à tyrannis crudelibus verberantur per saevitiam, & rapinam Ge. 1. Replete terram, & subjicite eam. Isti ergo debent humiliter conversari, quia sc. illi debent esse subiecti. Quod tamen est contra multos, qui sc. nolunt subiacere, sed præfici, nolunt subesse, sed præesse, nolunt humiliter conversari, sed magis superbe, & sublimiter dominari. Istud pater in ambiciosiis, similibus vento, & igni, qui si sub terra teneantur, non cessabunt eam concutere, donec egrediantur exterius, quia tales ambiciosi abhorrent locum subiectionis, & affectant locum eminentiæ, & prælationis, & ideo non cessant terram, i.e. ecclesiam, in qua sunt per, per lites, & contentiones concutere, donec possint perungere ad opus, & venire 2. Par. 21.

Rebellavit Edom ne esset subditus Iude. Non sic fratres charissimi, sed debemus conversari. Subiecti inquit 1. Pe. 2. Adolescentes subditi estote senioribus. ¶ Secundo dico, quod illi debent tenaciter copulati invicem, quia illi, qui sunt ejusdem Domini subditi, debent & cum Domino suo, & inter se simul stabiliter & concorditer esse juncti. Exemplo apum, inter quas illæ, quæ uni Regi subiiciuntur, simul & invicem commorantur. Ad denotandum, quod nos qui uni Deo vel uni prælato sumus subditi debemus esse per amorem, & concordiam simul juncti. Invicem inquit. Unde 1. Jo. 4. Diligamus invicem, quia charitas ex Deo est, quia sicut dicitur ibidem. Si Deus dilexit nos, & nos debemus invicem diligere, quia si diligamus invicem, Deus in nobis manet. Unde de tali charitativa combinatione, & subiectione potest intelligi illud Exod. 26. Bina bases singulis tabulis per duos angulos subiiciantur. Isti ergo debent concorditer colligari.

¶ Tertio dico, quod illi debent mentaliter excitari vel turbati. In timore inquit. Ad subditum n. pertinet, quod reveretur, & timeat Dominum suum, & magistrum. Unde etiam aliæ aves aquilæ subditæ dicuntur ipsam timere, & vocem ipsius formidare, sic nos debemus illos quibus sumus subditi, timere, & eis cum reverentia obedire. In timore inquit. Unde 1. Pet. 2. Servi, subditi estote dominis in omni timore. Hæc ergo de Subditis sufficiant. Vide de Obedire, de Sequi, de Servus, & aliis similibus titulis.

A Sublimitas. Sublimis. Nota, quod in scriptura invenitur multiplex sublimitas, videlicet Sublimitas

Interioris intentionis,
 Utilioris perfectionis,
 Superioris prælationis,
 Exterioris promotionis,
 Deterioris elationis.

¶ Prima est sublimitas mentalis, quia sc. affectio mentis nostræ debet esse sublimis, erecta superius ad æterna, & hoc ipsa contemplando, & etiam ipsa affectando. Et de ista sublimitate mentis potest dici illud Job. 40. Circumda tibi decorem, & in sublimi erigere, & speciosis induere vestibus.

¶ Secunda est sublimitas affectus moralis, & ista est sublimitas vitæ, & morum, id est, excellentia perfectionis, & sanctitatis, ad quam est difficile attingere, de qua Esa. 52. Ecce intelliget servus meus Iacob, & exaltabitur, & sublimis erit valde.

¶ Tertia est sublimitas supernalis culminis sc. gloriæ Paradisi, in qua sc. beati gloriosi sunt & sublimes, de qua dicitur Job 5. quod Deus ponit humiles in sublime, & moerentes erigit sospitate.

¶ Quarta est sublimitas status, & gloriæ mundanorum, qua Dan. 2. facta interpretatione somnii, Rex Daniele in sublime extulit. Veruntamen ista sublimitas cito deprimitur, quia quando rota volvitur, illud quod erat sublime bassum efficitur, & illud quod infimum erat, elevatur. Sic isti qui in hoc mundo infimi, & pauperes sunt, post mortem in Paradiso sublimes erunt, illi vero qui modo in mundo sunt sublimes, tunc temporis basses erunt, de qua Esa. 2. Oculi sublimis hominis humiliati sunt, & incurvabitur altitudo virorum. Et Eccl. 17. Humiliavi lignum sublime, &c.

¶ Quinta est sublimitas criminalis, cordialis sc. superbiæ, quæ cor facit altum, & sublime, contra illud quod dicitur Luc. 12. Nolite sublime extolli. Et 1. ad Ti. 6. Præcipe divitibus huius sæculi non altum, & sublime sapere, nec sperare in incerto divitiarum. Isti est ergo quintuplex sublimitas tam in bono, quam in malo, sed non prosequor, nec pono exempla, quia supra de Altitudine, & de Elatione, & de excelso satis dictum est, & infra de sursum aliquid docetur.

A Subito. Nota, quod subito significat actum celeritatem, secundum quod illa quæ sunt subito, sunt sive bona sive mala, secundum hoc actus subitaneus potest dici bonus vel malus. Et sic possum notare, quod in scriptura invenio unum Subito

Prompti vigoris,
 Magni valoris,
 Magni timoris,
 Magni furoris,
 Grandis doloris.

¶ Primum est subito obedientiæ, quia sc. obedientes debent subito, & prompte, & celeriter obedire, similes luci, quæ ab oriente in occidentem subito se diffundit, de quo Act. 9. Subito circumfusus cum lux de cælo.

¶ Secundum est subito Dei potentie, quia scilicet Deus operatur subito. Natura enim non consuevit facere aliquid subito, nec in instanti sicut Deus. Unde Esa. 60. Ego Dominus subito faciam illud.

¶ Tertium

D ¶ Tertium est subito Dei iustitia, quia iustitia divina subito irruit in injustos. Exemplo aquila, quae subito irruit in ardeam vel in picam quam videt inferius natitare. Et de hoc Esa. 30. *Subito dum non speratur, veniet contritio eius.*

E ¶ Quartum est subito magnae saevitiae, & istud est illud quo crudeles moventur ad iram subito, quo praecipites iudices moventur subito ad vindictam vel etiam ad rapinam. Similes catto, qui insidians muri fingit se mitem, & tamen statim quando videt eum, proflit in eundem, sic tales in pauperes & simplices. Unde in Psalm. *Subito sagittabunt eum, & non timebunt, &c.*

F ¶ Quintum vero subito est magnae tristitiae & illud est subito mortis, quia sc. subito dum non speratur, veniet mors Iob 7. *Vistas eum diluculo, & subito probas illum.* Unde etiam animae desolatae dicitur Esa. 47. *Venient tibi haec duo subito, in die una, sterilitas & viduitas.* Vide de Citro & de Repente, & de similibus.

A **Substantia.** De substantia in quantum dicit mihi cuiuslibet rei essentiam & qualitatem, quidditatem ex materia & forma constantem, nihil ponitur in scriptura, sed substantia in quantum potest significare possessionem seu divitiarum acquisitionem vel congregationem, aliquid est dicendum. Cum ergo homo possit habere & possidere sex genera rerum, scilicet corpus, animam, gratiam, scientiam, gloriam & mundi opulentiam, possum notare, quod in scriptura invenio substantiam multipliciter intellectam. Invenio enim substantiam

Corporalem,
Pectoralem,
Virtualem,
Cordiallem,
Aeternalem,
Temporalem.

B ¶ Substantia corporis est fragilissima, de qua in Pl. *Memorare quae mea substantia, &c.* Et alibi: *Substantia mea tanquam nihilum ante te.*

¶ Substantia pectoris est anima, quae est nobilissima, & de hac potest dici illud Eccl. 13. *Bona est substantia cui non est peccatum in conscientia.*

¶ Substantia virtualis seu gratiae est utilissima & de ista potest dici illud Pro. 10. *Substantia divitiis urbs fortitudinis eius.* Et Jos. 22. *In multa substantia & divitiis revertimini ad sedes vestras.* Istam tamen substantiam perdunt homines quando peccant. Exemplo filij prodigi, qui dissipavit substantiam suam vivendo luxuriose, Luc. 15. Quia sicut dicitur Eccl. 40. *Substantia impiorum quasi fluvius siccabitur.*

¶ Substantia cordialis seu scientiae est amantissima, facit enim hominem honorari Eccles. 10. *Est homo honorabilior propter suam substantiam.*

¶ Substantia aeternalis seu gloriae est fecundissima. Ita nunquam deficit nec minuitur. Et de ista potest dici illud quod dixit dominus Salomoni: *Divitias, gloriam & substantiam dabo tibi, & Sap. 26. Substantiam tuam & dulcedinem tuam in filios ostendisti.*

¶ Substantia vero opulentiæ est debilissima, quia temporalis opulentiæ parum durat, unde Prov. 13. *Substantia festinata minuetur.* De substantia ista ultimo modo sumpta, sc. de divitiis huius mundi multa possunt dici, sed supra de divitiis satis dictum est, & etiam in multis titulis huius operis.

C ¶ Hoc solum ergo notabo quod tales substantiae temporales si expenduntur, sunt proficuae, si retinentur sunt nocuae. Ista enim ad propriam sustentationem, & ad pauperum relevationem sunt ordinatae, & ideo qui aliter ipsis utitur, sine ratione operatur Eccl. 14. *Viro tenaci & cupido seneratione est substantia, unde Prov. 3. Honora dominum de tua substantia, & de primitiis frugum tuarum da pauperibus.* Et bene dicit de tua, quia Eleemosyna non valet nisi de proprio detur, sicut nec minutio infirmo proficeret, si alienum sanguinem extraheret & non suum, quia sicut dicitur Eccl. 34. *Qui offert sacrificium de substantia pauperis, sicut qui victimas filium in conspectu patris.* Vide supra de Divitiis.

A **Subvertere.** Cum subvertere nihil aliud sit quam illud quod sursum est subtus vertere, possum dicere quod subversio quadruplex invenitur, scilicet Subversio

Virtuosa,
Criminosa,
Dolorosa,
Luctuosa.

Virtuosa subvertitur reus poenitendo,
Criminosa subvertitur homo peccando,
Dolorosa subvertitur dives decipiendo,
Luctuosa subvertitur reus moriendo.

¶ Primo quod est quaedam subversio virtualis mutationis. & ista est illa qua congeries vitiorum, aedificium diabolicum per poenitentiam subvertitur & quassatur, de qua Jon. 3. *Ahuc 40. dies & Ninive subvertetur,* quia Ninive quae est civitas diabolica, sc. conscientia peccatorum, tunc proculdubio subvertitur, quando per quadragesimam vel poenitentiam in melius commutatur, unde 3. Reg. 19. *Spiritus fortis & grandis subvertens montes, & conterens petras apparuit Helia.* Talis autem subversio fit per ministerium boni praedicatoris, cui daemones videntur dicere illud Luc. 23. *Hunc invenimus subvertentem gentem nostram &c.* Nam praedicatoribus dicitur Job. 12. *quod si Deus continuerit aquas, omnia siccabuntur, & si dimiserit eas subvertent terram.* Deus enim ut dicitur ibid. *multiplicat gentes & perdit, & subversas in integrum restituit.*

¶ Secundo dico quod est quaedam subversio criminalis corruptionis, & ista est illa, qua homo per vitia & peccata a virtutum rectitudine subvertitur & cassatur, subvertuntur enim

Quidam per superbiae vanitatem,
Quidam per luxuriae voluptatem,
Quidam per discordiae contrarietatem,
Quidam per avaritiae cupiditatem,
Quidam per haereticis & malitiae falsitatem.

Quod superbia subvertat, patet Eccl. 10. ubi dicitur *quod initium peccati superbia, qui tenuerit eam, adimplebitur maledictio & subvertet eum in finem.* Quod luxuria etiam subvertat, patet Dan. 13. Ubi seniluxurioso dictum est: *Semen Chanaan, & non Iuda species decepit te, & concupiscentia subvertit cor tuum.* Item quod discordia subvertat, patet 2. Tim. 2. ubi dicitur: *Noli verbis contendere, ad nihil enim utile est, nisi ad subversionem audientium.* Item quod avaritia subvertat, patet Job. 28. ubi dicitur *quod terra de qua oriebatur panis in loco suo igni subversa est.* Item quod haereticis mala doctrina subvertat, patet ad Tit. ubi dicitur *de haereticis quod universas domos subvertunt, docentes quae non expedit.* Ista est ergo subversio criminalis corruptionis.

¶ Tertio dico quod est quaedam subversio temporalis afflictionis, & est illa qua divites a statu proprio aliquoties subvertuntur, & qua per occulta Dei iudicia ad paupertatem de divitiis reducuntur. Deus n. subvertit a radicibus montes, sicut dicitur Job. 28. *Figura in Aegypto & Pharaone, qui dum in equis & curribus persequerentur filios Israel, & per sicci maris medium introissent, reduxit super eos Deus aquas maris & subvertit rotas currum in profundum, sicut dicitur Exo. 14. Ad denotandum quod saepe fit quod cum divites & superbi in suis potentiis gloriantes mare mundanae flexibilis prosperitatis ingrediuntur, filios Israel, i. pauperes & simplices persequentes, dominus ipsos quandoque subvertit, & in profundum paupertatis & miseriae demergit. Unde de fortuna & talibus dicitur Job 22. *quod sublatis sunt ante tempus suum, & fluvius subvertit fundamenta eorum.* Ista est ergo subversio temporalis afflictionis.*

¶ Quarto dico quod est subversio aeternalis punitionis, & ista est illa qua peccatores in inferno subvertuntur, & qua post vitae discessum damnationi perpetuae supponuntur, de qua Amos 4. *Subverti vos sicut subvertit dominus Sodomam & Gomorram: & Jud 8. dicitur, quod Gedeon subvertit turrem Phaul occisis habitationibus civitatis.* Hoc igitur de subversione sufficit gratia brevitaris.

Succendere. Nota quod succendere idem est quod ignem ministerialiter inflammare, & ad ardendum quibusdam adminiculis excitare. Et ideo secundum quod in scriptura invenitur diversitas ignium, secundum hoc invenimus diversitatem successionum. Notemus ergo quod quadrupliciter homines succendantur, scilicet

Virtuose sanctis fervoribus,
Vitiiose malis ardoribus,
Dolorose mundi laboribus,
Luctuose orci doloribus.

¶ Primo modo succenditur iustus per veram dilectionem, quia scilicet quando per ventum sancti spiritus insufflatur, vel quando pinguedine divinae gratiae impinguatur, vel quando praedicatorum sermonibus sicut ventilabris excitatur, tunc ad sanctae diligendum & affectandum multipliciter inflammatur. Et de hoc in Psalm. *Ignis a facie eius exarsit, carbonem succensum sunt ab eo, & Esai. 10. dicitur, quod gloria succensa ardebit quasi ignis combustio, & erit lumen Israel in igne, & sanctus eius in flamma.*

¶ Secundo succenditur peccator per malam affectionem, quia sicut arbores gummosae, qualis est pinus & abies, faciliter succendantur & difficiliter extinguuntur, sic peccator qui gummosa pinguedine carnalitaris est plenus, faciliter per mala desideria accenditur, sed accensus non faciliter temperatur Eccl. 9. *Succensa est quasi ignis*

impietas. Dæmones enim quando capiunt civitatem animæ per peccatum, statim succenditur per malum desiderium & affectum 1. Reg. 30. *Amalechita impetum fecerunt in Sycelech, & succenderunt eā.* Aliquando enim ibi succendunt ignem iracundiæ, aliquando ignem luxuriæ, & sic de aliis malis ignibus. Vide eos supra de igne Hier. 30. *Succenderunt Chaldaei domum regis.*

D Tercio dico quod succenditur pauper per mundi tribulationem & afflictionem. Ignis n. mundana tribulationis quotidie per tyrannos in pauperibus succenditur, & per adulatorum sufflamina augmentatur, ita quod turba pauperum succenditur & crematur Hier. 7. *Patres succendunt ignem, filij apportant ligna, mulieres conspergunt adipem ad faciendum placentas, & Esa. 1. Civitates vestra succensa sunt igni, regiones vestras coram oculis vestris alieni devorant.*

E Quarto modo succenditur anima per damnationem. Exemplo lapidis Asbesti, qui semel succensus, nunquam amplius potest extingui Deut. 22. *Ignis succensus: & in fervore meo, & ardebit ad inferni novissima.* Est igitur quadruplex succensio. Vide supra de igne & de Accendere, ubi plene est factum.

A Succingere. Vide supra de Accingere & sufficit.

Sufficiencia. Nota quod sufficiencia est virtus qua appetitus animi a suis desideriis quietatur. Sine n. ista non potest animus quiescere, quinimo sine ista semper solet ad alia aspirare. Sufficiencia vero medium tenet, diminutum & superfluum sunt extrema. Et ideo breviter notare possum quod triplex est sufficiencia. Reperitur enim sufficiencia bonorum

Exteriorum,

Interiorum,

Superiorum.

Prima est corporis sustentativa,

Secunda est animi quietativa,

Tertia est bonorum cumulativa.

Prima est in rerum temperata possessione,

Secunda est in mentis regulata affectione,

Tertia est in cæli cumulata successione.

¶ Primo dico quod est quadam sufficiencia corporalis & ista nihil aliud est quam temperata mediocritas bonorum temporalium huius mundi, ad vitæ necessaria requisita. Sufficiencia n. temporalium est commendabilis, superfluitas vero & diminutio detestabilis. Ille n. qui discrete nutrit apes, non debet eis de melle nimis vel parum dimittere, sed mediocriter & ad sufficienciam, quia si nimis de melle habuerint, moriuntur, sicut dicit Plinius. Sic vere mellis bonorum temporalium sufficiencia proficit, superfluitas vero vel diminutio officit. Nam si nimis abundat, tunc ad opera bona pigrescimus, si vero plus debito deficit, tunc per desperationem & impatientiam deficimus & perimus. Et ideo bene dicitur Exo. *Colligat unusquisque, quod sufficit ad vescendum.* Carnes n. si sunt superflue pingues vel nimis macrae, non sunt ad esum utiles. Superflua n. pinguedo inflamat calorem, stomachum lubrefacit, macrae vero carnes stomachum infrigidant, & a sanguine depauperant totum corpus. Mediocritas vero commendatur. Sic vere charissimi est de substantia temporalis, si n. est nimis pinguis & lauta, nocet, quia hominem inflamat per avaritiam, & lubrefacit per luxuriam. Si vero fuerit nimis macra vel tenuis, facit hominem per impatientiam & desperationem frigidum & sanguine divinae gratiae denudatum. Sufficiencia ergo quæ tenet medium commendatur. Paupertas vero & divitiæ excessivæ, quæ sunt extremi termini, reprobantur. Non n. oportet excedere in divitiis, juxta illud Exo. 36. *Cessatum est à muneribus offerendis &c.* Non oportet excedere in miseriis. Unde Angelo percutienti dicit Deus 2. Reg. 23. *Sufficit, contine manum tuam.* Sed oportet incedere viis mediis, exemplo Apostoli, dicentes Phil. 4. *Ego autem didici in quibus sum sufficiens.* Quia sicut ipse dicit 1. Tim. 6. *Questus magnus est pietas cum sufficiencia.* Et propter hoc ipse docet 2. Cor. 9. *In omnibus omnem sufficienciam habentes abundetis in omne opus bonum.* Ista est igitur sufficiencia temporalis.

C Secundo dico quod est sufficiencia cordialis, & ista est illa qua sancti & iusti ita sunt gratia Dei repleti, quod gradu & statu sibi à Deo concessio per omnia sunt contenti. Exemplo canis nobilis, qui quamvis multum currat & laborat ad magistri sui imperium, contentus tamen est vili & modica parte prædæ, quinimo si nihil penitus habuerit, ex hoc ad aliam currere, non dimittit. De dromedariis et legimus, quod sunt animalia parci victus, & quod post longissimos terrarum circuitus, vili & modico cibo, scilicet dactylorum offib. sunt contenti. Sic vere charissimi, viris sanctis & vir-

tuosis & nobilib. sufficit tenuitas & bonorum temporalium modica quantitas. Sufficit n. eis voluntatem Christum agistri sui facere, & ad laborem & ad bona opera currere, & de bonis solum vitæ necessaria reportare 2. Cor. 12. *Saule, sufficit tibi gratia mea.* Et bene dicitur gratia, quia pro certo victus sufficiencia non habetur, nisi prius Deus & Dei gratia habeatur; Deus enim solus replet cor humanum, & ideo bona quæ habentur, illis non possunt sufficere qui primo Dei gratia non studuerunt se replere, teste Apost. 2. Cor. 3. *Sufficiencia nostra ex Deo est.* Et propterea sanctis modica sufficiunt, quia semper secum Deum (qui est maximus) habitant. Quando delicatis cibariis fuerit homo primo satiatus, pauca grossa cibaria sufficiunt in fine mensæ. Sic qui gratia & virtutibus fuerit repletus, contentus paucis temporalibus erit, juxta illud 4. Reg. 13. *Contentus esto gloria & esto in loco tuo.* Ista est ergo sufficiencia cordialis, quæ sola divites facit, quia secund. Senec. *Dives est qui minus cupit, non qui magis habet & e converso pauper est non qui minus habet, sed qui plus cupit.* De tali sufficiencia dicitur Tob. 4. *Sufficiebat nobis paupertas nostra, & Ecc. 29. dicitur. Minima pro magnis tibi placeant.* Quod proculdubio est contra multos, qui scilicet ita sunt ambitiosi, cupidi & avari, quod in acquirendo non possunt figere gradum, quin in acquirendo quanto plus acquirunt, tanto minus sufficiunt acquisita & tanto semper appetunt ampliora. De natura enim ignis est quod quanto plura ligna in eo ponuntur, tanto amplius invalescit. Ideo Pro. 30. dicitur. *Ignis nunquam dicit sufficit,* quia scilicet cordi inflammato per avaritiam non sufficiunt omnia bona mundi. Quod apparuit in Alexandro, cui non suffecit unum mundum acquisisse, quando audivit plures alios mundos esse, unde Esa. 40. *Libanus non sufficit ad succendendum, & animalia ejus non sufficiunt ad holocaustum.* Sed de hoc vide supra de Ambitione & Avaritia. Patet ergo quod est quadam sufficiencia cordialis vel etiam virtualis.

¶ Tercio dico quod est quadam sufficiencia supernaturalis, & ista sufficiencia est gloria paradisi, quæ tanta est, quod quilibet propria gloria taliter est contentus, quod amplius nihil vult habere, appetere seu velle. Nos etiam qui sumus in mundo, sumus sicut materia elementaris, quæ non est contenta forma sua, & ideo omnia elementa illa sunt corruptibilia. Illi autem qui sunt in gloria, sunt sicut materia corporum celestium, cui sufficit forma sua in tantum, quod nulli alii appetit subiici, quapropter corpora celestia contingit, non corrumpit. Sic vere charissimi, voluntas beatorum est totaliter repleta & satiata beatifica forma sua, in tantum quod sibi sufficit, taliter quod nihil amplius appetit seu cupit. Nos autem qui elementares sumus, nullam sufficienciam in formis, id est, in bonis temporalibus reperimus. Tribus enim sunt quæ causant sufficienciam beatificam, scilicet

Plenissima delectatio,

Clarissima speculatio,

Dignissima sublimatio.

Ibi n. est plenitudo summi dulcoris Prov. 25. *Mel invenisti, comede quod sufficit tibi.* Item ibi est limpitudo clari splendoris, clare enim vident Deum Joan. 14. *Domine ostende nobis patrem, & sufficit nobis.* Item ibi est celsitudo grandis honoris, quia scilicet quilibet quodammodo est aqualis ipsi Deo. Unde Mar. 10. *Sufficit discipulo si sit sicut magister ejus.* Sic igitur patet quod triplex est sufficiencia, scilicet superior, interior & exterior. Vide supra &c.

Summus. Summitas. Nota, quod summus vel summum proprie dicitur illud, quod in unoquoque genere excellens, supremum & arduum invenitur, & sic summitas nihil aliud est, quam ejuslibet rei acumen vel altitudo. Possum ergo notare quod sicut supra de altitudine, elevare, erigere, & de sublimitate dictum est, multiplex etiam potest summitas reperiri, scilicet summitas

Æternæ Deitatis,

Internæ voluntatis,

Supernæ dignitatis,

Externæ potestatis,

Mundanae vanitatis.

¶ Est igitur summitas maiestatis æternæ, quia sc. Deus super omnia est summus, & sua maiestas est super omnia summa. Unde dicitur in Psalm. *A summo cælo egressio ejus &c.* Unde de ipso dicit Balaam Num. 23. *De summis filicibus videbo eum.*

¶ Item est summitas voluntatis internæ, quia voluntas summa & excelsa efficitur, quando per affectionem & contemplationem sursum elevatur. De qua in Ps. dicitur: *Erit firmamentum in terram summis montium, superextolletur super libanum fructus ejus & florebit de civitate sicut sænum terra.*

¶ Item

¶ Item est summitas dignitatis supernæ, & ista est summitas gloriæ paradisi, de qua Hier. 38. *Estote sicut columba nidificans in summo ore foraminis.*

¶ Item est summitas potestatis externæ, & ista est summitas secularium dignitatum, in quibus ambitiosus semper desiderat summus esse. Unde de ambizioso Jasone dicitur, quod in semetipsum retorfit summum sacerdotium 2. Mach. 4.

¶ Item est summitas vanitatis mundanæ, quia sc. superbi volunt esse in summo, de quo in Psalm. *Posuerunt sua signa, & non cognoverunt, sicut in exitu super summum.* Patet ergo quomodo summitas sumitur multis modis, sed non prosequor, quia in prædictis titulis multa dixi.

A Super. Supra. Superius. Superior, Sursum. Nota, quod super est quadam præpositio significans cujuslibet rei, loci vel operis superioritatem, vel excellentiam vel sublimitatem. Et ideo secundum distinctiones quibus adjungitur, potest significare in bono & in malo. Notare ergo possumus, quod ista dictio super, ad quinque generaliter se extendit. Et sic videlicet dico, quod in scriptura invenio super, quod pertinet ad

Summum creatorem,
Altum præceptorem,
Justum viatorem,
Vanum peccatorem,
Malum tentatorem.

Deus enim dicitur super, cunctis prædominando. Et sic dicitur in Ps. *Excelsus super omnes gentes dominus, & super cælos gloria ejus.* Prælatus est super, subditos præcellendo. Et de hoc Esa. 9. *Super thronum David, & super regnum ejus sedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio &c.* Justus est super, summa concupiscendo. Et de hoc Esa. 40. *Super montem excelsum ascende tu, qui evangelizas Sion.* Impius est super, se cunctis præferendo, dicens cum diabolo illud Esa. 14. *Ascendam super altitudinem nubium, super astra cæli exaltabo solium meum.* Diabolus est super, malos subiiciendo, & sic dicitur Job. 41. *Ipse est rex super omnes filios superbia.*

B ¶ Dicamus ergo primo, quod est superioritas summi creatoris, quia ipse Deus est super omnes & quantum ad excellentiam naturæ, & quantum ad prædominium prælaturæ. De natura n. & de proprietate ipsius alios præcellente dicitur. Joan. *Qui de terra est, de terra loquitur, qui de cælo venit, super omnes est.* De prælatura vero, & de potestate ipsius aliis prædominante dicitur in Ps. *Exaltare fecit super cælos Deus, &c.* Sol n. superius residens in hemisphærio suo inferioribus influit, cunctaque fovet, vegetat atq; regit. Unde solet super omnes creaturas non solum per nobilitatem conditionis, imo etiam per superioritatem prælationis, significans ipsum Deum, qui supereminet universis, & sicut rex & superior omnium habet curam. Et ideo sicut videmus, quod corpora superiora & maxime sol ista inferiora solet illuminare, vegetare & inflammare, sic Deus inferius illuminat corda per gratiam illustrando, vegetat cuncta per misericordiam confovendo, inflamat per justitiam puniendo. De gratia sua dicitur Mat. 5. *quod pater solem suum facit oriri super bonos & malos.* De misericordia sua dicitur in Ps. *Fiat misericordia tua domine super nos &c.* Misericordies ejus super omnia opera ejus. De justitia vero dicitur 1. Reg. 2. *Dominum formidabunt adversarii ejus, & super ipsos in cælis tonabit.* Quia pro certo charissimi de isto super, id est, de superioritate Dei, non solum venit ad nos benignitas misericordiae, imo et veritas & justitia, asperitas & severitas, sicut de nubibus quæ sunt desuper, non solum descendit ros & pluvia, imo etiam grando, fulgura & tonitrua, quia ipse non solum facit misericordiam humilib. juxta illud Ps. *Veniat super nos misericordia domine salutare tuum,* imo etiam faciat justitiam delinquentibus, quia sicut dicitur in Ps. *ipse pluit super peccatores laqueos, ignis, grando, nix &c.* Ista est igitur summitas vel superioritas summi creatoris. Ista autem superioritas tunc summe apparuit, quando in ascensione inferiora reliquit, & sursum ad cælestia transvolavit. Exemplo ignis, cujus natura est sursum ascendere & de imis ad superiora se levare. Superius n. est sua regio, suæque propria habitatio & mansio, juxta illud Deu. 4. *Dominus ipse est Deus in cælo sursum,* & Deu. 33. *Habitaculum ejus sursum.* Ubi adverte, quod ipse Deus superioritate maiestatis

Habet { Securitatem imperturbabilem [Habitaculum]
Authoritatem inextimabilem [Ejus]
Sublimitatem inattingibilem [Sursum.]

Et propter hoc ipse sicut superior debet amari, & totis visceribus & desideriis honorari, quamvis peccatores nolint ipsum habere

superiorem, nec ejus iussionibus obedire, dicentes illud Lu. 19. *Nolumus hunc regnare super nos.* Ipse vero malis ingratis eorum dē super eos regnabit, & ipsos in iudicio condemnabit, juxta illud Ez. 20. *in manu forti & brachio extenso, & in furore effuso regnabo super vos.* Patet igitur quod per super intelligitur superioritas summi creatoris.

¶ Secundo dico quod per super intelligitur superioritas boni præceptoris, sc. iusti prælati, quia sc. ipse est super subditos, sicut magister super discipulos, ut ipsos doceat, & sicut gallina super pullos suos, ipsos fovendo; tutor super pupillos, ut ipsos sustineat. Et ideo de tali superiori & superioritate sua potest dici illud Ps. *quod ipse est sicut aquila provocans pullos suos ad volandum, &c.* Cælum n. est sursum & terra deorsum, sicut dicitur Prov. 25. *Quia cælum, i. prælatus, qui totus debet esse cælestis, sursum est in maiestate, terra vero, i. populus subditus, deorsum esse debet in humilitate.* Prælatus enim debet esse superior

Ad { Providendum,
Corrigendum,
Instruendum,

Dico ad providendum, quia sicut de superioribus venit pluvia, quæ est inferiorum omnium nutritiva, sic vere de prælatis debet pluvia beneficiorum descendere, quibus debent in necessariis subditis subvenire, unde Lu. 12. dicitur quod *iste debet esse fidelis servus & prudens &c.* Item debet esse super ad corrigendum: Loca n. superiora sunt ut communiter frigidiora, patet in montibus. Sic vere prælati & superiores debent esse per justitiam asperiores, & severiores. Unde de lapide angulari, i. bono & iusto prælato dicitur Luc. 20. *quod si quis super lapidem istum ceciderit, conquassabitur, super quem vero ceciderit, comminuet eum.* Item super debet esse in instruendo, quia lumen venit de superioribus non de inferioribus. Et ideo de prælatis ad illuminandum alios institutis dicitur Mat. 5. *Lucerna non ponitur sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo sunt, & ut ingredientibus lumen videant.* Sic igitur patet, quod per super intelligitur superioritas boni præceptoris.

¶ Tertio dico, quod per super intelligitur superioritas iusti viatoris, quia sicut stellæ sunt sursum in cælo, & non deorsum in terra, sic iusti sunt ad Deum per desiderium erecti, & ad bona cælestia per affectum elevati, & ad morum excellentiam sublimati, ut sic dicant imperfectis hominibus & terrenis illud Joa. 8. *Vos de deorsum estis, ego de superius sum: & merito, quia sicut dicitur Jac. 1. Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est descendens à patre luminum.* Videmus n. quod res ceteris leviores, quod res ceteris pinguiore, quod res ceteris calidiores, semper volunt superius, esse & nunquam volunt deorsum, nisi per violentiam detineri. De rebus n. levibus patet in aere. De reb. calidis, & ferventibus patet in igne. De rebus pinguib. patet in oleo vel in pice. Quia pro certo levia & ardentia, & pingua naturaliter sursum petunt, & nunquam nisi violenter deorsum remanent, aut subsistunt. Sic proculdubio viri iusti sunt

Leves per obedientiam agilitatem,
Ferventes per amicitiam & charitatem,
Pingues per clementiam & pietatem.

Nunquam deorsum in amore terrenorum manere, sed sursum ad bona æterna semper quarunt mentaliter se transferre. Sicut enim supponitur Eccl. 3. *Spiritus, i. e. affectus filiorum hominum ascendit sursum, & spiritus jumentorum deorsum.* Quia jumenta, i. e. homines bestiales deorsum ad bona mundi descendunt, spiritus vero, & voluntas hominum, i. e. virorum rationabilium & iustorum, superius ad cælestia ascendunt. Arbor n. quamvis inferius radiceatur in terra, sursum tamen erigitur & levatur. Sic homo quamvis in terra quo ad corpus sit necessatio radicatus, debet tamen mentaliter superius esse elevatus, unde Esa. 37. *Mitter radicem deorsum, & fructum suum faciet sursum.* Ad hoc monet scriptura ad Col. 3. ubi Apostolus monet sic, *Quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens, quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.* ¶ In quibus verbis adverte, quod illa quæ sursum sunt, sunt affectanda, contemplanda, & meditanda multiplici ratione, scilicet,

Quia { Clariora,
Puriora,
Turiora,
Tranquilliora,
Dulciora,
Utiliora.

Primum probat locus luminosus, qui declaratur. Sursum, Secundum hospes gloriosus, qui recepratur. Ubi Christus est, Tertium vigor virtuosus, quo quis juvatur. In dextera Dei.

Quar-

Quartum status graciosus, quo quis firmatur. Sedens.

Quintum cibus dulcorosus, qui ministratur. Sapite,

Sextum fructus vitiosus, quo quis refecatur. Non quæ super terram.

Est n. ut patet in auctoritate prædicta, superius claritas inobfuscabilis; quia sursum, quia pars superior mundi magis est luminosa. Puritas immaculabilis. Ubi Christus est inquit, quasi dicatur, alias non esset ibi, nisi esset locus purus. Firmitas inconcussibilis, quia in dextera Dei, quia s. protegentur, & defenduntur sancti Dei. Tranquillitas imperturbabilis. Sedens. Sedens n. tranquillitatem signat. Suavitas inestimabilis, Sapite, quasi dicatur, ibi sunt res lapidæ. Utilitas seu nobilitas incomparabilis. Non quæ super terram, quasi dicat, ista non sunt utilia sicut illa.

F Igitur quæramus ista superiora tanquam loca cunctis clario-
ra. ibi n. est claritas corporalis & materialis, & etiam spiritualis, quia ibi est perfecta claritas scientiarum & perfecta scientia rerum. Montes n. & loca superiora sunt magis ut communiter luminosa & aves nobiles, quæ lumen diligunt, in locis altis & superioribus, nidum faciunt, sicut de Aquila dicit Greg. super illud Job 39. *Elevabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum.* Sic & nos, qui sumus nobiles & virtuosus, debemus patriam illam superiorem diligere, & verum lumen claræ cognitionis, quod ibi est appetere & amare. Sursum inquit Jac. 1. *Omne enim datum optimum, & omne donum perfectum desursum est descendens à patre luminum, apud quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio.* Quod tamen est contra multos, qui plus diligunt bona inferiora cum sua obscuritate, quam superiora cum sua claritate. Similes talpæ, quæ oculos habet sub corio nihil videt & in locis obscuris, sc. non supra, sed infra terram recludit atque manet. Sic vere isti, de quibus dicitur, *Oculos habent & non videbunt,* superiora bona spiritualia, & æterna cum claritate veræ scientiæ vilipendunt, inferiora vero & terrena cum obscuritate secularium scientiarum appetunt, habent & attendunt Pl. *Introibunt in inferiora terra, trahuntur in manus gladii, partes vulpium erunt.* Non sic charissimi, sed quæ sursum sunt quærite, sicut loca cunctis clatio-
ra, Sursum.

G Iterum dico, quod sunt appetenda illa, quæ sunt sursum, tanquam loca cunctis puriora. Ubi Christus est inquit. Præsentia n. Christi denotat locum esse purum & mundum. Ipse n. more apum non habitat nisi in loco puro & mundo. Loca enim superiora magis sunt munda, quam inferiora: patet de montibus & vallibus. Ideo cum in ista valle lacrymarum non sit perfecta munditia, debemus superiora appetere, ut cum Christo munde possimus habitare. Ubi inquit Christus est, quia dicitur ad Gal. 4. *Quæ sursum est Hierusalem, libera est, quæ est mater nostra.* Ut sic dicat quilibet illud ad Phil. 1. *Cupio dissolvi, & esse cum Christo.* Quod tamen est contra multos, qui non curant, nec de mundo loco, nec de munda societate, sc. de immundo porius & immunda, sicut sunt luxuriosi, similes porcis, qui non respiciunt sursum, imo deorsum, qui non delectantur in mundis, sed potius in foetidis & impuris, sicut &c. Unde Thren. 4. *Qui vesebantur voluptuose, amplexati sunt stercore.* Non sic charissimi, sed sursum ubi sunt loca cunctis puriora & mundiora; ubi est Christus, dicens Joan. 14. *Vado parare vobis locum, ut ubi sum ego, & vos sitis.*

H Etiam dico, quod habitemus sursum, quia ibi sunt loca cunctis tutiora. Dextera inquit Dei, quæ s. defendit & tuetur sanctos, & eos reddit tutos & securos Pl. *Dextera tua protexit me:* in locis n. superioribus est difficilior hostium accessus, ibi enim fundantur castra fortiora, & propter hoc loca sunt ad habitandum tutiora. Avis etiam quamdiu est superius, magis est in loco tuto, quam si esset in aliquo basso loco, sursum enim nec laqueus attingit, nec sagitta volat. Sic vere, quamdiu mens nostra sursum fuerit in contemplatione & affectione æternorum, tamdiu ab hostium impugnationibus est secunda. Et econverso, si deorsum ad terrena descenderet, tentationum periculum statim subit. Et ideo bene consulitur Matth. 24. *Qui supra tectum est, non descendat.* Simus igitur sursum, quia loca sunt cunctis tutiora.

I Deinde dico, quod ibi sunt loca cunctis tranquilliora. Sedens inquit. Sedere n. tranquillitatem designat, eo quod ille qui sedet videtur quiescere, non moveri. De quo Apo. 4. *Eccē sedes posita erat, & supra sedem sedens.* Quia superior pars aeris plus est tranquilla & quieta, quam inferior, eo s. quod ibi tonitrua, venti & turbines non ascendunt, quæ tamen partem inferiorem perambulant, & discurrunt. Sic vere superioritas ista affectionis vel contemplationis, vel etiam cœlestis habitationis tranquilla est & quieta, non n. ibi sunt venti & status tentationum, turbo & tonitruum

comminationum, grando & fulgura tribulationum, quæ tamen omnia hic inferius inveniuntur, ubi homines nulla tranquillitate vivere comprobantur. Sursum ergo sedeamus. Sedens, inquit, unde Mar. 21. dicitur, quod *imposuerunt Apostoli vestimenta sua pullos asina, & eum desuper sedere fecerunt.* Et ideo breviter de ista tranquillitate pacis vel mentis, quæ est in isto super, i. in excellentia perfectionis, potest dici illud Apo. 14. *Vidi supra montem Sion agnum stantem,* quasi dicatur, ibi sursum est quies & status, & deorsum non: & Luc. 22. *Edatis, & bibatis super mensam meam in regno meo, & sedetis super thronos,* quia loca ibi sunt tranquilliora.

K Denique dico, quod sumus sursum, quia loca sunt cunctis dulciora. Sapite inquit. Fructus enim in arbore superiores sunt ut communiter lapidiores & maturiores. Sic pro certo loca superiora spiritualia & æterna, splendidiora sunt & magis delectabilia, quam terrena, unde Ecc. 24. dicitur, *Spiritus meus super mel dulcis, & hereditas mea super mel & favum.* Sapite inquit, i. saporem cognoscite ad Ro. 12. *Non plus sapere, quam oportet sapere; sed sapere ad sobrietatem.* Quod tamen est contra multos, qui plus sapiunt, quam necesse est, quia sc. ipsi inveniunt saporem in inferioribus, & tamen dicitur Jac. 3. *Non est ista sapientia desursum, sed terrena, animalis & diabolica.* Sunt enim animalia, quæ habent dentes in inferiori mandibula tantum, sed non sunt aliqua quæ tantum habent in mandibula superiori. Ad denotandum, quod multi inveniuntur, qui solum masticant, & sapient inferiora. Non sic, sed quæ sursum sunt capite, ubi sunt loca cunctis dulciora.

L Insuper sumus moraliter & mentaliter sursum, quia loca sunt cunctis nobiliora. Non super terram inquit, quasi dicatur, ista sunt notabilia, nobilia & non illa. Differunt n. sicut perpetuum & incorruptibile, sicut permanens & mutabile, sicut existens & defectibile. Et ideo ista nobilia possunt dici, & maxime quia ista & non illa à sanctis viris solent eligi & amari, non ergo illa quæ sunt super terram, sed superius, quæ sunt in cœlo Pl. *Super omnes cælos gloria eius.* Sicut n. Lev. 11. dicitur, *animal quod super manus ambulat, terram videlicet tangendo immundum erat,* quia sc. illi qui super terram per affectum ambulant & bona, quæ sunt supra terram amant, immundi apud Deum dici debent. Quod est contra ambitiosos, quibus dicitur Gen. 3. *Super petrus tuum gradiaris & terram comedas cunctis diebus vite tue.* Patet igitur, quod sex sunt causæ; propter quas superioritas magis debet appeti quam inferiora. Igitur bene dico, quod ista superioritas est iusti viatoris, quia s. ipse debet esse sursum, & super alios, ipsos s. perfectionis apicem præcellendo, & mentem suam ab istis infimis elevando, & in locis superioribus habitando, & ea cordialiter affectando, juxta illud Deut. 28. *Constituet te dominus in caput, & non in caudam, & eris semper super & non subter.*

M Vel dic si vis, quod iustus debet esse, scilicet, super

Deum per devotionem,
Proximum per compassionem,
Cœlum per affectionem,
Seipsum per considerationem,
Mundum per detestationem,
Infernum per formidationem,
Empyreum per gloriæ adoptionem.

Sic ergo super Deum, ipsum diligendo Mich. 3. *Super dominum requiescebant,* & de anima devota dicitur Can. 8. *Quæ est ista quæ ascendit per desertum diluvis affluens, innixa super dilectum suum?* Item sit super proximum, ipsum confovendo, unde Gen. 43. dicitur quod Ioseph videns Benjamin flevit, quia commota sunt viscera eius super fratre suo. Item sit super cœlum, ipsum contemplando Esa. 14. *Ascendam super altitudinem nubium.* Item sit super seipsum, se considerando. Hier. 6. *State super vias vestras, & videte, & interrogate de semitis antiquis.* Item sit super mundum, ipsum detestando, per ipsius vanitatis recogitationem, de quo Mar. 8. dicitur quod Iesus præcepit turba discumbere super terram. Item sit super infernum, ipsum formidando Esa. 8. *suscipiet sursum, & ad terram insuebitur.* Et tunc tremens dicit domino illud: Super me conformatus est furor tuus, &c. Ecc. 5. *Deus in cœlo & tu super terram.* Et sic sequitur, quod finaliter ipse erit super empyreum, ipsum habitando, & ibi cœlestem gloriam vendicando Deut. 33. *Habitaculum eius sursum.* Ita quod tunc dicitur illud Deut. 32. *Constituit cum dominus super excelsum terram, ut comederet fructus agrorum &c.* Et tunc etiam habebit illas sex conditiones, quæ supradictæ sunt in auctoritate, *Quæ sursum sunt quærite.* Et ita apparet, quod est quædam superioritas, vel quoddam super iusti viatoris, quod est tertium principale.

N Quarto dico, quod est unum super vani peccatoris, & illud super nihil aliud est quam superbia, quia s. superbi & ambitiosi semper volunt

volunt esse in altis dignitatibus & officiis, juxta illud Matth. 23. *Super cathedram Moysis sederunt Scribae & pharisei &c.* Vide supra de Ambicione, ubi ponitur quædam autoritas: *Ascendam super altitudinem nubium.*

¶ Quinto vero est superioritas hostis deceptoris, sc. diaboli, qui supereminet peccatoribus, sicut accipitur supervolat avibus. Unde de ipso potest dici illud Ps. 10. quod ipse *plures super peccatores laqueos: supple, tentationum.* Ipse n. est super eos fovendo per delectationem, tandem ipsos tangendo & capiendo per tentationem, & finaliter occidendo per æternam damnationem. Unde de civitate malorum dicitur in Ps. quod *circumdabit eum super muros ejus iniquitas &c.* Ita ergo de Super & Superius & Sursum sufficiant.

A Superare. Nota, quod superare tribus modis sumitur in scriptura. Sumitur n. pro excedere, vel pro præcellere, vel pro manere, vel pro vincere. Pro præcellere vel excedere sumitur, quando dicitur, quod una res superat aliam in aliqua qualitate. Et sic sumitur Eccl. 33. ubi dicitur, *Dies diem superat, & lux lucem.* Pro manere sumitur quando dicitur, quod cibus remanens quem comedere nequimus, nos superavit, & in similibus. Et sic sumitur Joan. 6. ubi dicitur, *Colligite fragmenta que superaverunt.* Pro vincere vero sumitur, quando ille, à quo quis vincitur vel vincimur, superare dicitur. Et sic sumitur 2. Petr. 2. *A quo quis superatus est ejus servus efficitur,* secundum autem illum modum ponitur communiter. Et ideo de tali superatione vel victoria possent multa dici, sed pauca sunt auctoritates. Et ideo vide infra de Vincere, & de Victoria, ubi tractabitur.

A Superbia. Superbus. Cum superbia sit vitium vitiarum, & super omnia alia grave & reprobum putetur, & hoc propter hoc, quod quasi contra naturam esse videtur pro eo, quod fragilitas naturæ suæ homo ad humilitatis semitam invitatur, possumus multa de eo dicere, nisi quia de eo fuerunt in diversis præcedentibus titulis multa dicta. Breviter ergo dico, quod superbia est vitium mentis, quo quis ultra debitum de seipso præsumit, & tantum se glorificans alios vilipendit. Terra n. quamvis sit vile & grave elementum, quandoque tamen in interioribus ventus generatur, qui terram concutiens terræ motum & tonitruum magnum facit. Sic vere quamvis terra, i. homo terrenus & mortalis vilissimæ sit naturæ, contingit tamen, quod ventus vanitatis & præsumptionis, elationis & superbiæ in eo generatur, ita quod terræ motum tribulationum excitat, & tonitruum verborum, & comminationum promulgat, contra illud Eccl. 10. *Quid superbis terra & cinis?* quasi dicatur. Non decet terram superbire, i. non decet terrenum hominem, ad quem humiliari pertinet, per superbiæ vitium insanire. Istud n. vitium primum & principale dicitur aliorum. Nam sicut dicitur Eccl. 10. *Initium peccati superbia.* Et ideo illud vitium est summe fugiendum. Hoc monebat Tobias cum decebat Tobias 4. *In sensu tuo aut in verbo tuo superbiā nunquam dominari permittas, ab ipsa enim sumpsit initium omnis perditio.* Et bene dicit dominari, quia scilicet, primi motus superbiæ non sunt in nobis vel in nostra potestate, cum forsitan à complexione nascantur. Dominatio vero superbiæ interdicitur, & hoc quia non nisi in homine voluntatis principatur.

¶ Dico ergo, quod superbiā debemus fugere multiplici ratione, scilicet, quia est

- Divinæ displicentiæ provocativa,
- Internæ iracundiæ concitativa,
- Verbalis arrogantia fuscitativa,
- Mentalis sapientiæ excæcativa,
- Crudelis violentiæ executiva,
- Pomposa extollentiæ declarativa,
- Verbosa eloquentiæ generativa,
- Criminosa excrecentiæ augmentativa,
- Ruinosa opulentiæ dissipativa,
- Dolorosa pestilentia introductiva.

Ita enim decem mala vel cornua facit ista bestia mala superbia, propter quæ debet à nobis refugi & vitari. Figurata per decem cornua bestia, quam mulier purpurata equitabat, sicut dicitur Apo. 17. Quia scilicet superbia quam equitant & portant pauperati hujus mundi, habet decem cornua supradicta.

C ¶ Primum cornu est divinæ displicentiæ provocatio. Deo n. summe displicet superbia, quia superbus est sicut basiliscus, quem mustela parva bestiola persequitur & odit, unde Jud. 9. *Superbi non placuerunt tibi ab initio.* Unde & ipse Deus Amos 6. *Detestor ego superbiā iacob.* Sicut n. similitudo est mater amoris, sic dissimili-

tudo est mater odii & rancoris. Et ideo sicut Deus qui est humilis, alios diligit sibi similes, sic superbus sibi contrarios persequitur & invadit. Deum n. *superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Jac. 4. Ideo dicitur Eccl. 10. *Quod odibilis est coram Deo & hominibus superbia.* Et propterea ipsa sapientia increata Dei filius Pro. 8. dicit sic. *Arrogantiam, & superbiā, & viam parvam, & os bilingue ego detestor.* Igitur primum cornu illius bestia est divinæ displicentiæ provocatio.

¶ Secundum cornu est internæ iracundiæ concitatio. Superbis n. faciliter irascitur & difficulter complacatur. Patet de leone, quod est animal superbum, & tamen ad iracundiam promptissimum. Istud patet ad literam de superbis, qui inter se nunquam habent pacem, sed potius discordiam atque litem. Duo n. corpora rotunda sphaerica vel tumorosa non possunt invicem copulari, solum n. in puncto se tangunt, & ideo nunquam tenaciter se conjungunt, imo ab invicem faciliter se disjungunt. Sic vere tumorosi, superbi & inflati ita parum se conjungunt per amorem, quod nunquam possunt per concordiam copulari firmiter, quinimo facillime solent litibus & controversiis ab invicem separari. Nam sicut dicitur Prover. 13. *Inter superbos semper sunt jurgia.* Secundum ergo cornu istius bestia est internæ iracundiæ concitatio.

¶ Tertium cornu est verbalis arrogantia stimulatio. Superbi n. ut communiter sunt arrogantes in verbis, nullum n. possunt dicere verbum gratiosum, sed magis arrogans, indignum & injuriosum Ps. *Muta sunt labia dolosa, que loquuntur adversus iustum in superbia & abusione.* Elephas n. qui flectere nequit genua, detestabilem promit arrogantia barrum. Unde Esa. 16. *Audivimus superbiā Adab, superbus est valde superbia ejus & arrogantia ejus, quam fortitudo ejus.* Et ideo Hier. 48. dicitur illud idem, sc. *Audivimus superbiā, ut supra Hier. 49. dicitur: Arrogantia tua & superbia tua decipite, qui habitas in cavernis petra, & apprehendere niteris altitudinem collis.* Istud ergo cornu tertium est verbalis arrogantia stimulatio.

¶ Quartum cornu superbiæ est mentalis sapientiæ excæcatio. Superbus enim videtur esse cæcus, non enim videt seipsum, nec cogitat in his, quæ pertinent ad salutem. Bubo n. quæ videtur esse avis cornuta, debilissimum visum habet, sic superbus cornutus & elatus, parum visa sapientiæ illustratur. Ventus n. & fumus superbiæ oculos intellectus ita heberat & obscurat, quod nec se nec alios videt. Non enim videt superbus unde venit, nec ubi est, nec quo vadit, non videt etiam quantæ est aliorum sufficientia, quia scilicet seipsum reputat solum, & omnes alios vilipendit, Et ideo de sapientiæ dicitur Eccles. 15. *Homines stulti non videbunt illam, longe enim abest à superbia & dolo.* Est igitur quartum cornu superbiæ mentalis sapientiæ excæcatio.

¶ Quintum cornu est crudelis violentiæ executio. Superbi enim naturaliter sunt crudeles, rapina & violentia professores, simplicium & pauperum oppressores Prov. 22. *Arma & gladius in via superbi.* Draco enim qui alte videtur volare & ignem dicitur emittere & spirare, est animal crudelissimum, elephantibestiarum simplici inimicum: sic vere superbi, volatiles & elati ignem crudelitatis spirant, & simplices, & pauperes persequuntur, odiunt atque gravant Ps. 9. *Dum superbit impius, incenditur pauper.* Est igitur quintum cornu crudelis violentiæ executio.

¶ Sextum cornu est pomposa excellentiæ ostentatio. Superbi enim gestu & habitu sunt elati, quod patet, quia vix hominem dignatur respicere, erecti solent in suis actibus, & verbis semper superbiā declarare. Similes hyæna superba bestia, quæ collum habet inflexibile, quia superbi collum flectere non dignantur. Et tamen isti deberent attendere, quod equus qui non potest flectere genua, faciliter cadit, sic tales. Unde Dan. 4. dicitur quod *Deus gradientes in superbia potest humiliare.*

¶ Septimum cornu superbiæ est verborum & jactantiæ cumulatio. Superbi n. semper volunt loqui, habere enim volunt omnia verba & de suis factis, & divitiis se jactare. Tympanum n. plenum vento quando est bene succum & extensum, multum est sonorum; sic vere, qui vento superbiæ est repletus, & ad omne malum per obstinationem extensus, & per defectum divinæ gratiæ aridus atq; siccus, per verborum jactantiæ & superflua eloquentiæ communiter est sonorosus. Modica n. occasione superbus prorumpit ad sonum, unde Soph. 3. *Auferam de medio tui magniloquos superbiæ tuæ.* Ps. 16. *Os eorum locutum est superbiā.* Istud est ergo septimum cornu superbiæ, sc. verborum jactantiæ cumulatio.

¶ Octavum cornu est criminosa excrecentiæ augmentatio. Quia sc. superbia est vitium quod continue crescit. Ventus enim quando mari vel à terra oritur, est vapor modicus, sed tandem continue crescens efficitur aliquando valde magnus, sic vere superbia

superbia à corde procedens, quamvis in sui principio sit modica, continue tamen crescendo fit postea valde magna Ps. 73. *Superbia eorum qui te oderunt ascendit semper.* Superbi n. in qua superbia facilius obstinantur quam alii criminosi. Ventus enim superbia ipsos agitare non cessat, quousque per mortem ipsos interficiat, & occidat. Unde de Nabuchodonosor dicitur Dan. 5. quod *spiritus ejus obfirmatus est ad superbiam, & dispositus est de solio regni sui, & gloria ejus ablata est ei, & ab hominibus ejectus est.* Expone si vis contra superbos. Unde de tali obstinatione dicitur Job 5. *Cunctis diebus suis impius superbit.* Istud est ergo octavum cornu superbiae, sc. criminosa excrecentia argumentatio.

L ¶ Nonum cornu est ruinosa opulentia dissipatio. Superbia n. causa est & occasio, quod superbiorum gloria, & opulentia parum durat & facilius dissipatur. Luna enim quæ stella est cornuta, facilius perdit lumen. Montes n. qui præ aliis partibus terræ elevantur, terræ motum sapius quam valles patiuntur, sic vere elati & cornuti superbi lumen prosperitatis & gloriæ suæ temporalis facilius perdunt, & terræ motum tribulationum incurrunt, unde Eccl. 21. *Domus quæ nimis locuples est, annullabitur superbia.*

M ¶ Decimum cornu superbiae est dolorosa pestilentia introductio, sc. mortis aeternæ. Quia pro certo non sufficit Deo temporaliter superbos prosternere, quinimo solet eos sagitta mortis aeternæ jaculari. Fulmen n. quod cœleste jaculum ab antiquis dicebatur, solet magis alta loca percutere, sic jaculum mortis aeternæ & percussio divini judicii solet libentius lædere corda superba. Job 40. *Disperge superbos in furore tuo, & vanem arrogantem humilia.* Majori n. impetu & conatu impellit fulgur loca fortia & resistentia, quam humilia & debilia. Patet de leone, qui libentius invadit erectos homines, quam prostratos, juxta illud Hier. 46. *Fortis impiegit in sortem.* Sic Deus magis vult resistere sibi resistentibus & superbis, quam humilibus & benignis, quia sicut dictum est Iac. 4. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Sic igitur patet, quod superbia est bestia habens decem cornua propter decem mala quæ causat, & septem capita propter septem genera quibus constat. Quia scilicet superbia habet septem species, quæ sunt

Arrogantia, quæ fit quando bonum quod non habet, se credit vel dicit habere,

Inanis gloria, quando de bonis suis laudem hominum querit,

Iactantia, quando homo seipsum ostentat & laudat,

Singularitas, quando aliquod bonum, solus se credit habere,

Præsumptio, quando bonum quod habet, suis attribuit meritis,

Protervia, quando aliis subijci dedignatur,

Ambitio, quando aliis vult præferri.

Ista ergo bestia cum suis septem capitibus & decem cornib. summe debet vitari, & à cunctis hominibus declinari. Vide supra in titulis de Altitudine, Ascendere, Exaltare, Elevare, &c.

Supplantare. Vide supra de Decipere.

Supervenire. Vide supra de accidere.

Supplicium. Vide de poena, & in titulis adversitas, tribulatio, vel afflictio.

A **Surdus. Surditas.** Nota, quod surditas, quæ nihil aliud est quam defectus & impossibilitas audiendi, potest sumi in bono sive in malo. Unde nota, quod est surditas

Patientiæ,

Ignorantiæ,

Pestilentia.

¶ Prima est surditas magnæ perfectionis. Et ista est quando vir patiens injuriis & impropriis, quæ sibi dicuntur, se præbet surdum patienter audiendo, de quibus in Ps. *Ego autem tanquam surdus non audiebam, &c.*

B ¶ Secunda est surditas magnæ defectionis & ista est, quando, scilicet homo est ita simplex & imperfectus, quod nescit aliquid intelligere vel audire. Talis surditas est supportanda, & benigniter informanda. Exemplo Christi Marc. 7. *Surdos fecit audire, & mutos loqui, unde etiam Lev. 19. præcipitur: Non maledices surdo, & coram cæco non ponas offendiculum.*

C ¶ Tertia est surditas magnæ perversionis, & ista est quando homo est ita obstinatus & superbus, quod aliquod bonum verbum non vult audire, de quo in Ps. *Furor illius secundum similitudinem*

serpentis, sicut aspidem surda & obturantis aures suas, &c. Vide de Audire, de Auribus ut supra, &c.

Surgere. Nota, quod surgere nihil aliud est, quam de loco basso, & infimo se sursum erigere & levare. Unde surgere idem est, quod sursum pergere vel sursum se erigere, igitur norandum, quod quadruplexurrectio vel sursum erectio invenitur in scriptura, scilicet

Surgere morale & virtuosum,

Surgere mirabile & gloriosum,

Surgere amabile & fructuosum,

Surgere lethale & vitiosum.

Primum est surgere mentalis elevationis, de quo Eph. 5. *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Secundum est surgere divinæ suscitationis, illud sc. quo Christus à mortuis surrexit in resurrectione, de quo Marc. 16. *Surrexit, non est hic, venite & videte locum.* Et illud quo Christus de mundo surrexit in ascensione, de quo potest dici illud: *surgam, & ibo ad patrem meum.* Luc. 24. 15. Tertium est surgere tribulationis, illud, scilicet quo sancti post mortem surgunt de miseria mundi ad gloriam paradisi. Et propter hoc potest dici cuilibet animæ beatæ illud Esa. 60. *Surgi illuminare Hierusalem, quia venit lux tua, & gloria domini super te orta est.* Quartum est surgere superbiae contradictionis, quia superbiorum alter surgit contra alterum, & alter semper surgere vult & erigi contra alium, unde Luc. 21. *Surget gens contra gentem, & regnum adversus regnum.* Unde etiam superbo, & iniquo Achab dixit Jezabel 3. Reg. 21. *Surge, posside vineam Naboth.* Igitur de isto quadruplici surgere est aliquid dicendum.

¶ Dico ergo primo, quod est unum surgere humanum & virtuosum, & istud est illud quo mens surgit à depressione vitiorum, vel ab affectu mundanorum, & quo se levat ad contemplationem bonorum aeternorum. Vas n. plenum aere, si sub aqua ponitur, ibid. non residet, imo statim surgit superius, & ibi residet atque manet, sic vere homo, qui aere Spiritus S. est plenus, si quandoque contingat aliqua carnis delectatione, vel aliqua rerum temporalium affectione, vel aliqua mundi negotiorum occupatione inferius deprimi, nunquam debet ibi quiescere, sed statim ad Deum sursum surgere & redire. Juxta illud 1. Reg. 28. *Surrexit Saul de terra, & super lectum sedet.* In terra enim, id est, in affectu terrenorum non debemus esse sicut talpæ, sed debemus sursum ad cælum, & ad cœlestia ascendere, surgere sicut aves, unde Josua 7. *Surge, cur jaces pronus in terra.*

¶ Ubi adverte, quod ad surgendum mentaliter debent quatuor præcipue nos movere, videlicet

Excitatio Dei præcipientis. [Surge.]

Increpatio verbi corripientis. [Cur jaces.]

Dispositio status deficientis. [Pronus.]

Inquinatio mundi inficientis. [In terra.]

Primum probat verbum imperativum. [Surge.]

Secundum probat verbum reprehensivum. [Cur jaces.]

Tertium probat nomen inclinativum. [Pronus.]

Quartum probat nomen maculativum. [In terra.]

Igitur surgamus propter excitationem Dei præcipientis. Surgo inquit. Vapor n. purus & levis solet surgere quando sol solet eum attrahere & superius elevare. Camerarius etiam regis non surgit, nisi ad excitationem regis continuo surgere niteretur, sic vere sol justitiæ Dei filius dulciter ad surgendum nos attrahit & invitat. Unde debemus ipsam audire, & sicut puri vapores ad ipsius vocem de mundo & de peccato surgere & exire. Surge inquit Luc. 7. *Adolescens tibi dico surge.* ¶ Et advertendum est, quod ad Christi præceptum, & excitationem debemus surgere, scilicet

Deum amplexandum per dilectionem,

Deum deprecandum per devotionem,

Hostes impugnandum per orationem,

Mortem meditandum per discretionem,

Ad Plebem informandum per prædicationem,

Iter parandum per operationem,

Mundum fugiendum per detestationem,

Corpus Christi sumendum per recreationem,

Culpam dimittendum per confessionem.

Dico quod Deus præcipit nos surgere ad ipsum amplexandum. Et sic dicit animæ Cant. 2. *Surge, propera amica mea.* Item præcipit nos surgere ad ipsum deprecandum. Et sic dicitur Jonæ dormienti Jonæ 1. *Surge, invoca Deum tuum.* & Apostolis dormientibus dictum est Luc. 22. *Surgite & orate, ne intretis in tentationem.* Item præcipit surgere ad hostes impugnandum Eccl. 21. *Surgite principes, accingite gladios.* Item

Item præcipit surgere ad mortem meditandum. Et sic potest intelligi illud Hier. 18. *Surge & descende in montem figuli; & dicitur ibi, quod cum intrasset domum, contractum est quod faciebat figulus suprarotam.* Et de hoc etiam Luc. 24. *Surgens Petrus cucurrit ad monumentum.* Item præcipit nos surgere ad plebem informandam. Jonæ 1. *Surge & vade in Ninivem civitatem magnam, & prædica ibi.* Item præcipit nos surgere ad iter peragendum, Matth. 9. *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.* & Joa. 14. *Surgite eam hinc.* Item præcipit nos surgere ad mundum fugiendum, Matth. 2. *Surge, accipe puerum & matrem eius, & fuge in Aegyptum.* Item præcipit nos surgere ad ipsum manducandum, 3. Reg. 19. *Surge, comede, grandis tibi restat via.* Item præcipit nos surgere ad culpam confitendum. Et sic dicitur Eccl. 31. *Si gravatus fueris in edendo multum, surge de medio, & vomite.* Pl. *Media nocte surgebam ad confitendum tibi.* Sic igitur patet, quod ad diversa spiritualia negotia debemus surgere, propter excitationem Dei præcipientis.

E ¶ Deinde surgamus propter increpationem verbi corripientis. Cur jaces, inquit. Ipse enim non monet, sed arguit & increpat contrarium facientes: sicut enim aucupes solent secum habere aliqua tympana vel instrumenta, ut aves territæ de terra surgant; sic Christus volens (quia *hora est jam de somno surgere*) ad partem suam capere, sono terribilium comminationum & redargutionum nos concutit & excitat, ut à peccato nos erigat & extollat. Cur jaces, inquit. Similis reprehensio ponitur Mat. 20 ubi dicitur: *Quid hic statis tota die otiosi?* Et ideo à talibus passionibus, in quibus homo jacet, debemus surgere, ut increpationis possimus stimulis obedire. Exemplo Judith, de qua dicitur Jud. 10, quod *surrexit de loco in quo jacuerat.* Vide si vis supra de Jace-re. Surgamus igitur propter increpationem Dei corripientis.

F ¶ Denique surgamus propter dispositionem status deficientis. Pronus, inquit. Pronitas & inclinatio ad temporalia est vitium vel status vitiosus. Homo enim curvus & pronus est in natura defectivus. Sic illi, qui ad vitia & ad temporalia sunt mentaliter inclinati. Et ideo à tali pronitate est surgendum, & à pravis cogitationibus recedendum. Sicut enim dicitur Ge. 8. *Sensus & cogitatio hominis prona sunt in malum.* Et ideo cuilibet prono potest dici illud Jonæ 1. *Quid tu sopore deprimeris? surge.* Surgamus igitur propter dispositionem status deficientis.

G ¶ Insuper surgendum est propter iniquitatem loci inficientis. In terra, inquit. Homo enim qui cadit in aliquem locum foetidum & immundum, cito & velociter solet surgere, timet enim ibi foedari, & verecundatur ibi videri. Sic quia peccatum & mundus sunt loca foecida & immunda, in quibus homo foedatur, & propter quæ pudor & verecundia incurritur & habetur, inde debet homo velociter surgere, & omnia peccata dimittere, horrere. In terra, inquit. Exemplo Job, qui dicebat Job 19. *De terra surrecturus sum, & in carne mea videbo Deum salvatorem meum.* Sic igitur patet, quomodo quadruplici ratione surgendum est à mundi desideriis & peccatis, & quomodo mens debet sursum in amore Dei & bonorum æternorum levare, & ibi firmiter radicari, ut sic dicat quilibet illud Luc. 15. *Surgam, & ibo ad patrem.* Et hoc est quod consulitur Mich. 2. ubi dicitur: *Surgite & ite, quia non habetis hic requiem.* Vide alias auctoritates de Surgere, sc. *Surrexit rex de folio suo,* quas habes supra de Ambire (sicut credo valde bonas & multas in multis locis.) Istud est igitur surgere laudabile & virtuosum. Et si vis, invehe contra non surgentes, jacentes & dormientes, ligatos & injustos, &c.

H ¶ Secundo principaliter dico, quod est unum surgere mirabile & gloriosum, & istud est illud, quo Christus surrexit à mortuis, & quo mortui à morte resurgent. De Christo enim dicitur Luc. 24. *Surrexit Dominus vere, & apparuit Simoni.* De mortuis etiã dicitur 1. ad Cor. 15. *Quod seminatur in ignobilitate, surget in gloria.* Sed de tali surgere vide supra ubi Resurgere, & infra de Christi resurrectione. Istud est igitur surgere mirabile & gloriosum.

I ¶ Tertio principaliter dico, quod est unum surgere amabile & fructuosum, & istud est illud, quo sancti surgunt de miseria mundi ad gloriam cæli, ita quod eis potest dici illud Mich. 2. *Surgite & ite, quia non habetis hic requiem.* & Act. 9. *Surge, ingredere civitatem.*

K ¶ Quarto verò dico, quod est unum surgere damnabile & vitiosum, & istud est illud, quo mali per superbiam volunt surgere. Nota quod mali surgunt multipliciter, scilicet

- Ad obloquendum mordaciter,
- Ad deridendum nugaciter,
- Ad cogitandum fallaciter,
- Ad imitandum malos moraliter.

Distin. Berchorij.

Surgunt, dico, ad mordaciter detrahendum. Dan. 7. *Surge, comede carnes plurimas.* Ad nugaciter deridendum, Pl. 34. *Surgentes testes iniqui quæ ignorabam interrogabant me.* Item ad fallaciter cogitandum; unde Soph. 2. *Diluculo surgentes corrumpunt omnes cogitationes suas.* Item ad malos moraliter imitandum, de quo Num. 33. *Vos surrexistis pro patribus vestris, &c.* Ista ergo de surgere sufficiant. Vide de Elevare, & de Erigere, de Ascendere, & ceteris similibus.

Sursum. Vide supra in tit. de Super.

Suscipere. Nota, quod suscipere sicut recipere sumitur multipliciter in Scriptura. Unde nota, quod in Scriptura invenitur susceptio divina, & susceptio humana.

Prima debet mentaliter concupisci,

Secunda debet realiter adipisci.

¶ Dicamus ergo primo, quod est susceptio divina, quæ est mentaliter concupiscenda. Deus enim in manu sua misericordiz suscipit hominem, & ipsum liberat atque salvat, juxta illud Plal. 68. *Salus tua Deus suscepit me.* Suscipere enim nihil aliud est, quàm aliquid in suum accipere. Et ideo peccator à Deo suscipitur, quando per suam misericordiam laus efficitur, & quando per poenitentiam ab eo acceptatur. Rex enim illum, quem in suum castrum & tuitionem suscipit, tutius protegit & defendit: sic Deus qui fideles suos suscipit ad gratiam, à tentationibus & periculis eripit, & eos liberaliter custodit, Pl. 106. *Suscepit eos de iniquitatis eorum, &c.* Potissime autem Deus suscipit in sui tutelam humiles & tribulatos. Sicut etiam rex in sui protectione suscipit personas miserabiles, scilicet religiosos, viduas & pupillos, sicut avis quæ dicitur Kym, suscipit filios ab aquila derelictos, Pl. 145. *Pupillum & viduam suscipies, & vias peccatorum asperdes.* ¶ Nota quod Deus suscipit

Pœnitentes ad remissionem,

Confidentes ad tuitionem,

Morientes ad salvationem,

Servientes ad promotionem,

Innocentes ad defensionem,

Manuelcentes ad dilectionem.

Dico quod iste ad remissionem recipit poenitentes, Hier. *Revertere ad me, & ego suscipiam te.* Item ad tuitionem suscipit confidentes, Plal. 138. *Suscepisti me de utero matris meæ, de ventre matris meæ tu es protector meus.* Item ad salvationem suscipit morientes. Unde mortuus potest dicere illud Plal. 62. *Adhæsit anima mea post te, me suscepit dextera tua Domine.* Item ad promotionem & remunerationem suscipit servientes; unde in Plal. *Suscipe scutum tuum in bonum, &c.* Item ad defensionem suscipit innocentes, Pl. 40. *Me autem propter innocentiam suscepisti.* Item ad dilectionem suscipit mansuetos; unde in Pl. 146. *Suscipiens mansuetos Dominus, humilians autem peccatores usque ad terram.* Istud est ergo suscipere, quo suscipit Deus.

¶ Secundo dico, quod est unum suscipere, quo suscipit homo justus. Et sic debemus suscipere nos

Verbum Dei ad audiendum,

Hospites ad reficiendum,

Infirmos ad compatiendum,

Fidem ad ipsam credendum,

Disciplinam ad ipsam tenendum,

Christum ad ipsum colendum.

Suscipiamus ergo verbum Dei, ut ei obedire possimus, Act. 17. *Susceperunt verbum cum omni aviditate.* Item hospites, ut eos reficiamus, ad Rom. 15. *Suscipite invicem sicut & Christus suscepit vos.* Item infirmos, ut eis condoleamus, Act. 20. *Oportet suscipere infirmos, &c.* Item fidem, ut eam corde teneamus, Jac. 1. *In mansuetudine suscipite infirmum verbum, quod potest salvare animas vestras.* Item disciplinam, ut eam teneamus, Prov. 19. *Suscipe disciplinam ut sis sapiens.* Item Christum, ut eum colamus, unde Luc. 1. *Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordie sue.*

¶ Tertio dico, quod est unum suscipere, quo suscipit vir iniquus. Et sic dico, quod injustus suscepit denotandum Pl. 16. *Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam, &c.* Vide de Accipere, & Recipere, ubi ad plenum invenies.

Suscitare. Nota, quod suscitare accipitur multoties pro excitare, Prov. 6. *Vade suscita amicum tuum.* Item pro generare, & sic sumitur Hier. 23. ubi dicitur: *Suscitabo David, germen justum.* Item pro revelare, & hoc vel à statu paupertatis, sicut Amos 7. *Quis suscitabit Iacob quia parvulus est?* & Amos 9. *Suscitabo tabernaculum David quod cecidit.* Vel à statu mortis. Et sic dicitur

tur Oze 6. quod Deus vivificabit nos. Item sumitur pro introducere vel ordinare; unde Abac. 1. *Utilem rectorem super te Chaldaos gentem amaram.* & Eccl. 10. *Utilem rectorem in tempore suscitabit.*

B § Breviter ergo accipiendo suscitare pro introducere, promovere, & exaltare, possumus notare, quod Deus suscitatur

Filium ad mundi redemptionem,
Prælatum ad mundi directionem,
Egenum ad statûs promotionem,
Mortuum ad vitæ resurrectionem,
Impium ad culpæ remissionem,
Diabolum ad malorum punitionem,
Malignum ad inferni damnationem.

Est igitur suscitatio Dei filii mundum redimentis. Iste enim est, qui magno tempore videbatur dormisse, quando ad carnis assumptionem visus fuit excitatus & suscitatus fuisse. Unde Deo Patri dicebat Abac. 3. *Suscitans suscitabit arcum suum, &c.* Item est suscitatio boni prælati mundum gubernantis. Deus enim quandoque patitur Ecclesiam bono prælato carere, sed tandem misericordiâ motus, solet ei unum providum suscitare. Et sic dicitur Hier. 23. *Suscitabo David germen justum, & regnabit rex, & sapiens erit.* Vide etiam supra de David, ubi dividitur & prosequitur, ubi invenies sex proprietates, quas debet habere prælatus à Deo suscitatus. Et tamen Dominus indignatus videtur dicere Zach. 11. *Suscitabo pastorem in terra qui delicta non visitabit.* Item est suscitatio egeni statum erigentis. Sicut enim parva herba exiens de terra sursum crescit & augmentatur, sic sæpe fit quod pauper in terra depressus, per solius Christi influentiam sursum ad statum prosperitatis erigitur & levatur. Pl. *Suscitans de terra inopem, & de stercore erigens pauperem.* Item est suscitatio mortui vitam resumentis. Et sic Christus mortuus, fuit resuscitatus. Exemplo leonis, qui natus mortuus, rugitu patris post triduum suscitatur. 1. Thess. 1. *Expectate filium eius de celis, quem suscitavit à mortuis.* Humanum enim genus in fine mundi à morte suscitabit exemplo phœnicis, qui combustus & incineratus, in avem pristinam suscitatur. De quo Joa. 5. *Sicut Pater suscitavit mortuos & vivificat, sic & filius quos vult vivificat.* Item est suscitatio impii culpam dimittentis. Peccator enim de morte culpæ spiritualiter suscitatur, quando ad statum gratiæ reformatur, de quo Matt. 3. *Potens enim est Deus de lapidibus istis suscitare filios abrahe.* Item est suscitatio diaboli bonos affligentis. Deus enim ad exercitium justorum quandoque suscitatur diabolus & membra sua, ut per eorû punitiones stimulentur ad bonum, & ut mali puniantur propter peccatum, de quo Esa. 10. *Suscitabit Dominus exercituum super eum flagella juxta plagam Madian.* Abac. 2. *Suscitabit lacerantes te.* Item est suscitatio impii pœnam incurrentis. Impii enim modò videntur dormire, & tunc suscitabuntur, quando inferni malleis turbabuntur, Job 3. *Maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati sunt suscitare Leviathan.* Ista de Suscitare sufficiant, vide supra de Excitare, de Eligere, de Promovere, & cæteris similibus.

Suspendere. Vide supra in tit. Apprehendere.

A Sustinere. Nota, quod sustinere ponitur pro portare, pro expectare, pro dissimulare, pro pati, pro supportare, & pro aliquid in patientia tolerare. Nota igitur quod est

Sustinentia { Patientia,
Violentia,
Pestilentia,
Amicitia.

Primam habent stabilitate firmati, de qua Eccl. 1. *Vsq; ad tempus sustinebit patiens, & postea redditio jucunditatis.* Secundam autem habent ad veritatem gravati, sc. pauperes, qui continue sustinent violentiam iniquorum. De quo Esa. 1. *Facta sunt mihi hi molesti, laboravi sustinens.* Terciam verò habebunt æternitate damnati, de qua Judæi facti sunt exemplum ignis æterni pœnâ sustinentes. Quartam verò habent in charitate fundati, illi sc. qui amicos & eorum onera sustinent & supportant, de quo ad Rom. 15. *Nos qui firmiores sumus, debemus imbecillitates infirmorum sustinere.* Cæteris igitur omisissis loquamur de sustinentia patientiæ, qua boni sustinent onera graviora propter Deum. Sicut enim aurum tunc verum reputatur, quando violentiam ignis potest sine diminutione sustinere, & substantiæ & ponderis: sic ille apud Deum optimus reputatur, qui mundi tribulamina sine impatientiæ vel indispositionis vitio potest in patientia tolerare. Sicut enim rex diligit militem, qui propter eum sustinuit multas plagas, sic Deus diligit illos, qui propter eum sustinent mundi mala. Et ideo Deus illum commendat, qui propter ipsum pœnas sustinuerat;

unde Apoc. 2. dicitur: *Sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti.*

¶ Ubi adverte, quod in sustinentia tribulationum tria requiruntur, scil. modus, causa, & finis. Nos enim debemus habere Modum humilem expedientem, quia sustinuisti, id est, tenuisti,

Causam utilem & sufficientem. Propter nomen meum, Finem stabilem & perfectum. Et non defecisti. Modus expediens sit pro fundamento, Causa sufficiens sit pro supplemento, Finis perficiens sit pro complemento.

¶ Primo igitur dico, quod ad patienter sustinendum debet esse humilitas pro fundamento, quod ostenditur in verbo *sustinuisti*. Sustinere enim nihil aliud est, quam subesse te tenere, quia ille, qui aliquid sustinet, sub & inferius se tenet. Ad denotandum, quod subesse debemus per humilitatem, si in sustinendo volumus habere firmitatem. Arbor enim melius ventorû impetus sustinet, quando sub terra profunde radicatur & ponitur. Columna ad sustinendum stabilior est, quæ fundata est inferior & profundior. Sic vere charissimi, ille melius mundi tribulationes sustinet, qui inferius per humilitatem se tenet, & per mortis considerationem magis sub terra remanet atque jacet. *Sustinuisti*, inquit. Eccl. 2. *Quicquid tibi applicitum fuerit, accipe, & in dolore sustine.* Humilitas enim & consideratio mortis valde valent ad patientiam. Nota, ovis, quæ brevem habet caudam, melius sustinet hyemem, quam quæ longam. Ad denotandum, quod illi, qui caudam, i. finem vitæ suæ reputant brevem per considerationem mortis, communiter melius sustinent & patientius mundi mala, Eccl. 2. *Deprime cor tuum, & sustine.* Illi verò, qui longam habent caudam, i. illi, qui diu sperant vivere, sicut sunt divites, qui solent in delitiis abundare, nihil possunt in patientia tolerare, juxta illud Job 6. *Quæ enim fortitudo mea ut sustineam, aut finis meus ut patienter agam? Nec enim fortitudo mea ut fortitudo lapidum, nec caro mea ænea est.* *Sustinuisti*, inquit. Et nota, quod debemus sustinere patienter

Tarditatem æternæ consolationis,
Gravitatem præsentis tribulationis,
Asperitatem mortalis resolutionis,
Onerositatem fraternæ supportationis.

¶ Dico igitur, quod sustinenda est, & patienter expectanda æterna consolatio. De quo Eccl. 2. *Metuentes Dominum sustinete misericordiam ejus*, quia sicut dicitur in Pl. 36. *Sustinentes Dominum, i. ipsum expectantes, & in eo sperantes, ipsi hereditabunt terram.* Item sustinenda est mundana tribulatio, de quo 2. Cor. 4. *Persecutiones patimur, & sustinemus.* Item sustinenda est mortalis resolutio. Mortem enim non debemus timere, sed ipsam in patientia sustinere. Exemplo Christi, de quo dicitur Hebr. 12. *quod proposito sibi gaudio sustinuit crucem.* Item sustinere debemus fraternam supportationem, id est, sustinenda est fraterna supportatio, quia fratrum & proximorum debemus onera sustinere, & eos in suis necessitatibus adjuvare, Eccl. 22. *Amicum salutare non confundaris, & à facie illius te non abscondas, & si male tibi evenierit propter illum, sustinebis.* Patet igitur, quod in sustinendo mundi tribulamenta debet esse humilitas pro fundamento.

¶ Secundo dico, quod in sustinendo adversa debet esse utilitas pro causamento. Propter nomen meum, inquit. Causa fecit martyrem, & non pœna. Unde qui propter Deum pœnam sustinet, causam proculdubio justam habet. Si quid enim patimur propter justitiam, beati. Sustinere enim propter mundum, non est meritorium, sed propter Deum tantummodo. Unde 1. Pet. 2. *Hæc est gratia si quis propter Deum sustinet tristitias.* Quod est contra multos, qui pœnâ libentius sustinent propter mundum, quam propter Deum. Similes piscibus, qui plus laborant de nocte, quam de die; similes etiâ argento vivo, quod sustinet magnum lapidem superpositum, modico verò auro superposito statim cecidit. Quia scilicet isti in nocturnis mundi negotiis plus laborant quam in spiritualibus & divinis, & gravem lapidem onerum temporalium libentius sustinent, quam modicum aurum, & quam modicum pondus spiritualium passionum. Dicunt enim illud Exo. 18. *Ultra vires tuas est negotium istud, solus non poteris sustinere.* Non sic, sed sustineamus. Propter nomen meum, inquit, dicentes cum martyribus illud Pl. 43. *Propter te mortificamur totâ die.* Et illud: *Propter te sustinui opprobrium.* Et sic intelligitur illud Iac. 5. *Beatificamus eos qui sustinuerunt.* Sit igitur ibi utilitas pro causamento.

¶ Tertio dico, quod ibi debet esse stabilitas pro complemento. Non

10. Non defecisti, inquit, quia scilicet necesse est ut stabiles & perseverantes simus, & quod sustinendo non deficiamus. Unde Esa. 40. *Ambulabunt, & non deficient.* Gal. 6. *Bonum facientes non deficiatis.* Vide supra de Deficere. Quod tamen est contra multos, qui statim deficiunt sub onere, dicentes illud Hier. 20. *Defeci, ferre non sustinens, &c.* Vide infra de Vinculo, & supra in multis locis.

T.

A **Tabernaculum.** Nota, quod Tabernaculum est domus portabilis vel mutabilis, facta de pellibus, pannis, foliis seu lignis. Et potest accipi in bono, & in malo. In bono enim primo invenio quatuor genera tabernaculorum, videlicet:

Tabernaculum ad { Habitandum,
Meditandum,
Militandum,
Festinandum.

Primum est tabernaculum pudicitiae virginalis,
Secundum est tabernaculum conscientiae cordialis,
Tertium est tabernaculum Ecclesiae temporalis.
Quartum est tabernaculum familiae supernalis.

B { Est igitur tabernaculum interius, quod factum est ad Dei habitationem, & illud est tabernaculum humanitatis Christi, in quo Dei filius habitavit, de quo Apocal. 21. *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus.* In quo Christus novem mensibus latitavit, de quo in Pl. 17. *In circuitu ejus tabernaculum ejus.* Et iterum: *In sole posuit tabernaculum suum, &c.*

C { Est tabernaculum exterius, quod factum est ad nostram meditationem, & illud est tabernaculum cordis nostri, in quo debet homo spiritualiter meditari. Et de hoc potest dici illud 2. Reg. 20. *Revertere in tabernaculum tuum Israel, id est, in secreta conscientiae.* Et de hoc dicitur etiam illud Genet. 18. *Apparuit Deus Abrahae sedenti in ostio tabernaculi sui.*

D { Est tabernaculum inferius, quod factum est ad bonorum militationem, & illud est tabernaculum Ecclesiae, in quo nos omnes, quamdiu sumus in hac vita, militamus. Et de isto intelligitur illud Pl. *Vox exultationis & salutis in tabernaculo iustorum.*

E { Est tabernaculum superius, quod factum est ad Beatorum recreationem. Et de hoc in Pl. 83. *Quam dilecta tabernacula tua Domine, &c.* Et illud: *Introibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei.* Et illud: *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo?* &c. Vide etiam supra tit. de Habitare.

F { His igitur praemissis sive per tabernaculum intelligatur B. Virgo, quae est tabernaculum Christi; sive etiam quilibet iustus, vel conscientia boni viri, in qua est tabernaculum summi regis, sive etiam religio, quae est tabernaculum fidelium, possumus, si placet, exponere illud Numer. 9. *Die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes.* Et potest esse thema de ascensione Christi, vel de assumptione B. Mariae. Ecce igitur, quod sicut tabernaculum, in quo ponuntur reliquiae, habet quatuor conditiones, quia scilicet ipsum erigitur, depingitur, clauditur atque mundatur, sic dico ad hoc, quod homo sit tabernaculum Dei spirituale, ipse necessario

Elevatur & extollitur per contemplationem. Erectum est,

Ornatur & depingitur per honestam conversationem. Tabernaculum.

Seratur atque clauditur per virtutum occultationem. Operuit.

Purgatur atque tergitur per culparum abdicationem. Nubes.

Primum probat status erectio,

Secundum loci conditio,

Tertium loci conclusio,

Quartum toris asperio.

G { Igitur dico primo, quod tabernaculum debet sursum levare per sublimem conditionem. Erectum est, inquit, quia sicut tabernacula sursum eriguntur, & in locis altis & eminentibus collocantur, & per formam pyramidis, quam obtinent superius, extolluntur: sic vere iusti debent sursum mentaliter levare per affectionem in Deum, & sursum ad caelestia erigi & extolli. Erectum est, inquit. Homo erectam figuram habet non ad modum brutorum pressam. Ad denotandum, quod si figura

corporis erigitur, multo magis mentem debemus ad Deum erigere & levare, Exod. 40. *Mense primo prima die mensis eriges tabernaculum.* Vide supra de Erigere. Quod tamen est contra multos, qui non sunt tabernaculum erectum, sed dejectum; non superius, sed inferius; non ad caelum per contemplationem levatum, sed ad terram per avaritiam inclinatum, juxta illud Num. 10. *Depositum est tabernaculum.* Et ideo talibus est necessarium, quod Dominus diceret Amos 9. *Suscitabo tabernaculum David quod cecidit.* Quia vere multi sunt, qui ita per vitia ceciderunt, & qui per cupiditatem ad terram mentem & animum depresserunt, quod non poterunt sursum erigi, nisi mereantur à Domino per misericordiam suscitari. Patet ergo, quod isti debent sursum levare per sublimem contemplationem.

H { Secundo dico, quod isti pulchre ornari debent per honestam conversationem. Tabernaculum, inquit, quod etiam per nomen tabernaculi denotatur. Quia tabernacula, in quibus ponitur corpus Christi, solent esse depicta, & etiam multipliciter disposita & calata. Ad denotandum, quod isti tabernaculum Christi esse volumus, necesse est quod picturam & calaturam virtutum & honestae apparentiae habeamus. Tabernaculum, inquit. Et sic de nobis poterit dici illud Num. 24. *Quam pulchra sunt tabernacula tua Jacob.* Quod bene figuratur Deut. 16. ubi praecipitur filiis Israel, quod *de lignis pulcherrimis tabernacula facerent, in quibus diebus septem habitarent.* Quia illi, qui tabernaculum Dei esse volunt, debent honestatis virore & pulchritudine se ornare. Tale enim tabernaculum fuit B. Virgo, & ideo Dominus in ea habitavit, sicut dicit ipsa Eccl. 24. *Qui creavit me, requievit in tabernaculo meo.* Tale etiam tabernaculum debet esse religio vel Ecclesia, quia ipsa debet honestatis floribus esse picta, juxta illud Esa. 31. *Sedebit populus meus in pulchritudine pacis, in tabernaculis suis, in requie opulenta.* Tale etiam tabernaculum debet esse vir iustus, quia semper debet per sanctam conversationem esse pictus & honestus, Pl. 45. *Sanctificavit tabernaculum suum Altissimus.* Ut sic de diversis picturis virtutum in isto tabernaculo relucens intelligatur illud Hebr. 9. *Tabernaculum factum est primum, in quo erant candelabra, & mensa, & propositio panum.* Quia scilicet in quolibet viro iusto debet esse

Candelabrum honestatis splendentis,

Mensa pietatis cibantis,

Propositio panum Eucharistiae nutrientis.

Sic ergo dico, quod illi, qui tabernaculum Dei volunt esse, debent ornari per honestam conversationem.

I { Tertio dico, quod tute debet serari vel velari per virtutum occultationem. Operuit, inquit. Tabernaculum enim diligenter clauditur, ne reliquiae illic contentae perdantur, pannis etiam solet velari, ne per subintrantem pulverem valeat maculari. Sic vere charissimi, nos debemus per diligentem custodiam nos claudere, & per humilitatem nos abscondere & regere, ne reliquias virtutum per inanem gloriam perdamus, & faeces aliquis praesumptionis vel superbiae incurramus. Operuit, inquit. Exod. 40. *Operuit nubes tabernaculum testimonij, & gloria Domini implevit illud.* Quod bene figuratum est Exod. 36. ubi dicitur, quod *tabernaculum foederis tribus operimentis erat opertum, videlicet,*

Primo operimento sagorum,

Secundo pellium rubricatarum,

Tertio pellium hyacinthinarum.

Saga enim, quae erant de pellibus caprarum, quae valde sunt pungentes, significant timorem mortis, quia scilicet valde pungit, & corpus facit foetidum sicut capra. Pelles rubrae signant timorem inferni, ubi scilicet est rubor igneus, & ubi furor sanguineus invenitur. Pelles vero hyacinthinae, quae colorem habent caelestem, signant amorem paradisi, qui scilicet in caelo sursum esse creditur & praeparatur.

K { Ista enim tria, scilicet mortis timor, horror inferni, & amor paradisi debent nos claudere & velare, & à cunctis exterioribus vagationibus constringere & arcere. Matth. 17. *Facies operimentum de pellibus.* Quod tamen est contra multos, qui non sunt operti, sed aperti; non absconditi, sed expositi; non per humilitatem inclusi, sed per inanem gloriam exclusi, &c. Unde de Abscondere & Aperire ibi multa invenies. Non sic, sed qui tabernaculum spirituale volunt esse, caute debent velari per virtutum occultationem. Nota, quod tribus indumentis induit se sacerdos.

K { Quarto dico, quod isti munde debent rigari vel purgari per culpa.

ggggg 2

culpa.

culparum expiationem, quod ostenditur cum dicitur *Nubes*. Nubes enim quæ habet pluuere, solet terram abluere & lavare. In tabernaculo etiam non reponuntur reliquæ prius, quàm à cunctis sordibus emundentur. Ad denotandum, quod illi, qui tabernaculum Dei volunt esse, se per confessionem debent abluere, & à cunctis culparum sordibus se mundare, & sic in munditia perpetua servare. Nubes, inquit, per quam scilicet puritas designatur. Unde Num. 16. *Apparuit gloria Domini, & operuit nubes tabernaculum.* Et Exod. 40. *Operuit nubes tabernaculum.* Quod est contra multos, qui nube puritatis & munditiæ non sunt operiti, sed per multas culparum immunditias sunt polluti. De quibus potest intelligi illud Num. 11. *Nubes recessit, quæ erat super tabernaculum.* Quia pro certo hodie de tabernaculis ecclesiarum videtur nubes puritatis & munditiæ recessisse, & ipsos in multis immunditiis dimisisse, Psal. *Polluerunt tabernaculum nominis tui.* & Num. 10. *Elevata est nubes de tabernaculo.* Non sic charissimi, sed si volumus esse tabernaculum, ubi Deus debeat habitare, habeamus prædictas quatuor conditiones, scilicet

Munditiæ loturam, (Nubes)
Custodiæ clausuram, (Operuit)
Decentiæ picturam, (Tabernaculum)
Eminentie præturam, (Erectum.)

Bene ergo dictum est: Die qua erectum est tabernaculum, operuit illud nubes. Hoc igitur de tabernaculo in bono significato sumpto sufficit.

L Sed adhuc dico, quod tabernaculum potest accipi in malo, & sic possum notare, quod in Scriptura invenitur multiplex tabernaculum, videlicet Tabernaculum

Corruptibile,
Detestabile,
Exterribile.

Primum signat statum mortalitatis,
Secundum signat statum prosperitatis,
Tertium signat statum pœnalitatis.

Est igitur tabernaculum corruptionis, & istud est tabernaculum corporis nostri, in quo scilicet anima miserabiliter hospitatur. Corpus enim tabernaculum dicitur, quia tabernaculum ad manendum non semper, sed pro tempore extenditur: sic corpus ad manendum non semper, sed pro tempore extenditur, & finaliter per mortem colligitur, & alibi, scilicet ad sepulchrum personaliter transportatur, Esa. 38. *Generatio mea ablata est, & convoluta est à me quasi tabernaculum pastorum,* quasi dicatur: Sicut enim pastores complicant & mutant sua tabernacula, sic & mors humanum corpus. Istud enim tabernaculum

Demonibus per tentationes impugnatur,
A Mundo per tribulationes fatigatur,
Morte per afflictiones dissipatur.

Quod à demonibus impugnetur, patet Job 10. ubi de demonibus dicitur: *Simul venerunt latrones eius, & fecerunt sibi viam per me, & absconderunt in gyros tabernaculum meum.* Item quod mundi tribulationibus fatigetur, patet Dan. 11. ubi dicitur: *Figet tabernacula sua inter maria super montes.* Inter maria, inquit, i. inter amaritudines. Item quod à mortis vexationibus perturbetur, patet 2. Petr. 1. ubi dicitur: *Velox est depositio tabernaculi mei.* Istud est ergo tabernaculum mortalis corruptionis.

M Deinde dico, quod est tabernaculum mundanæ possessionis, & illud est tabernaculum statûs mundanorum, de quo dicitur Job 39. *Tabernacula eius in terra salsuginis.* Et nota, quod ista tabernacula sunt mala & vituperanda, scilicet

Ditantur per iniquam prosperitatem,
Turbantur per malorum adversitatem,
Quia Cremantur per avaram cupiditatem,
Cassantur per instabilem mobilitatem,
Damnantur per divinam auctoritatem.

Dico ergo, quod ista tabernacula, scilicet mundanorum per prosperitatem ditantur, quia sicut dicitur Job 12. *Abundant tabernacula prædonum, qui audacter provocant Deum.* Item dico, quod per adversitatem turbantur & vastantur, Hier. 4. *Repente tabernacula mea vastata sunt.* Unus enim malus invadit & perturbat domum, statum & tabernaculum alterius, Abac. 1. *Suscitabo contra eos Chaldaeos, ut possideant tabernacula non sua.* Item per cupiditatem cremantur. In istis enim tabernaculis abundat ignis avaritiæ. Unde Hier. 51. *Incensa sunt tabernacula ejus.* Item dico, quod per mobilitatem variantur, vel etiam destruuntur, quia

alia tabernacula non perseverant, nec durant, Esa. 24. *Agitatio agitabitur terra auferetur sicut tabernaculum. unius noctis.* Item dico, quod per Dei auctoritatem damnantur. Deus enim non reputat, imò reprobatur mala tabernacula, quia sicut dicitur in Psalm. 77. *Deus repulit tabernaculum Ioseph, & tribum Effren non elegit.* Istud est ergo tabernaculum mundanæ possessionis.

Denique dico, quod est tabernaculum æternæ damnationis, scilicet domus & tabernaculum inferni, ubi habitant demones & damnati, & de isto dicitur Job 20. *Devorabit eum ignis qui non succenditur, scilicet damnatum, affligetur relictus tabernaculo suo.* Istud est ergo triplex malum tabernaculum.

Si vis adhuc dicere de tabernaculo cæli vel Ecclesiæ, potes notare, quod illud tabernaculum est

Æternum, & immutabile,
Jucundum, & delectabile,
Amœnum, & consolabile,
Excelsum, & admirabile,
Amandum, & appetibile,
Firmum, & inexpugnabile,
Pulchrum, & immaculabile,
Splendidum, & inobfuscabile,
Extensum, & incoarctabile.

Dico ergo, quod illud tabernaculum est immutabile ad semper perseverandum, Esa. 33. *Oculi tui videbunt Hierusalem habitationem opulentam, tabernaculum, quod nunquam transferri poterit.* & Luc. 16. *Ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Item est delectabile ad jucunde semper exultandum, Pl. 117. *Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum.* Item est spectabile ad amœna considerandum, Num. 24. *Quam pulchra tabernacula tua Iacob.* Item est admirabile ad profunde semper cogitandum, Pl. 41. *Transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei.* Item est affectabile vel appetibile ad amorose concupiscendum, Psal. 83. *Quam dilecta tabernacula tua Domine virtutum, &c.* Item est inexpugnabile ad secure ibi habitandum, Esa. 32. *Sedebit populus meus in tabernaculis fiducia, & regne opulenta.* Item est immaculabile, ad ibi honeste vivendum, Psal. 45. *Sandificavit tabernaculum suum Altissimus.* Item inobfuscabile ad ibi clarissime videndum, Psal. 45. *In sole posuit tabernaculum suum Altissimus.* Item incoarctabile ad spatiosè ibi manendum. Unde de cælis dicitur Esa. 40. quod *Dominus expandit eos sicut tabernaculum ad habitandum.* De tali tabernaculo dicit David in Pl. *Domine qui habitabit in tabernaculo tuo?* quasi dicatur: Nul- lus est dignus.

Tacere. Taciturnitas. Nota, quod Taciturnitas, seu Tacere in Scriptura invenitur generaliter loquendo duplex: divinum, & humanum. Deus enim tacet, vel per modum tacentis sed solet habere tribus modis, scilicet

Peccata sufferendo,
Supplicia non inferendo,
Præmia differendo.

Patientia enim Dei dicitur tacere, quando peccata fieri tolerat atque suffert, de quo conqueritur Abac. 1. *Taces, inquit, devorante impio iustorem se, & facies hominis sicut pisces maris, & sicut reptilia non habentia ducem.* Deus enim tacet quando fiunt peccata, nec ipsa fieri impedit, cum hoc possit, pro eo quod de tali semper scit elicere bona. Et ideo peccatori suam taciturnam patientiam contemnenti dicitur Esa. 57. *Cogitasti in corde tuo, quia ego taceo, & quasi non videris, & mei oblita es.*

Item Deus tacere dicitur, quia patientia sua supplicia non infert, quia scilicet iste statim non punit peccata, dissimulat peccata hominum propter pœnitentiam, veruntamen sicut sagitta quantò plus arcu trahitur, tantò dimissa currere fortius debacchatur: sic patientia Dei quantò magis retrahitur à percutiendo, & quantò magis Deus tacere videtur, pœnam proximis non inferendo, nisi emendati fuerimus, acrius nos punget, & puniet finaliter nos damnando. Unde Esa. 42. *Tacui, semper filii, patiens fui, quasi parturiens loquar, dissipabo & absorbebo simul.*

Item Deus tacere dicitur, quia iustorum præmia differt, & sic orabat David in Pl. 108. dicens: *Deus laudem meam non tacueris.* & illud: *Ne taceas, neque compefcariis Deus, scil. de benefaciendo nobis.* Et talem taciturnitatem promittit se Deus non commissurum, Esa. 28. *Propter Sion non tacebo, &c.* Sed de ista triplici taciturnitate

turna patientia. vide supra de Misericordia. Justitia. Patientia, & aliis multis titulis.

D ¶ Sed adhuc dico, quod invenitur taciturnitas humana. Et sic notabo, quod taciturnitas nihil aliud est, quam locutionis raritas seu paucitas. Ista autem aliquando est virtuosa, aliquando vitiosa. Unde nota, quod invenio tacere

Patientia,
Sapientia,
Ignorantia,
Pestilentia.

Est, dico, unum tacere hominum patientium, quia viri patientes injuriati non respondent, imo quando etiam docentur, non solent redarguere, sed patienter audire, & tacere. Unde Job 6. Docete me, & ego tacebo, & si quid ignoravi, instruite me.

E ¶ Item est unum tacere hominum sapientium. Ad sapientem enim tacere pertinet non multum loqui, quia in multiloquio non deerit peccatum, sicut dicitur Prov. 10. Elephas, qui secundum Plin. inter bruta plus utitur ratione, modicam dicitur habere linguam, quæ scilicet ultra os raro aut nunquam videtur. Sic illi, qui ratione magis utuntur, minori linguâ, i. rariori linguæ usu abundant in tantum, quod per taciturnitatem silentium linguæ eorum, i. locutio raro videtur. Unde quidam petiit à Socrate qualiter possit sapiens reputari: serva silentium continuo. Sic dicitur Prov. 17. Stultus si tacueris, sapiens reputabitur. Unde Cato: Virtutem primam reputo compescere linguam. Proximus ille Deo est, qui scit ratione tacere. Amos 5. dicitur: Prudens in tempore illo tacebit, quia dies mali sunt. Istud est ergo tacere hominum sapientium.

F ¶ Item dico, quod est tacere hominum insipientium vel ignorantium, & illud est, quando homo tacet, quia nescit loqui vel dicere quicquam boni. Et de hoc Eccl. 20. Est tacens, non habens sensum loquela.

G ¶ Item est tacere hominum pestilentium, & illud est, quando aliquis tacet malitiose illa, quæ tenetur dicere, sicut peccata in confessione, sicut sunt responsiones in quaestione, & cætera similia. Quia

Tacent quidam à loquela confessionis,
Tacent quidam à loquela instructionis,
Tacent quidam à loquela orationis,
Tacent quidam à loquela responsionis.

¶ Tacent igitur male, qui peccata nolunt revelare. Talis enim taciturnitas causat mentis indurationem, & malæ consuetudinis obstinationem, de quo in Pl. 31. Quoniam tacui in peccatis meis. Item male tacent, qui nolunt prædicare, sicut illi, qui quamvis habent scientiam, nolunt tamen, & non dignantur frequentare prædicationem. Contra illud Esa. 62. Super muros tuos Hierusalem constitui custodes tota die, & nocte non tacebunt. Illi enim sunt sicut speculator super murum, qui merito puniri deberet, si videns hostes à clamore taceret. Unde Hier. 4. Non tacebo, quoniam vocem buccinae audivi.

¶ Item male tacent illi, qui nolunt Dominum exorare. Contra quos Esa. 62. Qui reminiscimini Deum, ne taceatis, & ne detis silentium ei. Item male tacent illi, qui nolunt debite respondere, quia multi sunt, qui ex indignatione tacent, & nolunt dicere veritatem, sicut erant Pharisei, quibus Dominus dicebat Luc. 14. Si licet sabbathis benefacere? at illi tacerunt. Ista sunt igitur quatuor taciturnitatis genera, quibus homo solet tacere, & loquendo variis causis abstinere.

H ¶ His ergo præmissis, de bono silentio, quod servatur vel ratione sapientia, vel ratione patientia, vel ratione patientia & disciplina, aliquid est dicendum. Bona enim taciturnitas & silentium, & ineptæ locutionis carentia & in natura commendatur, & in Scriptura prædicatur. In natura dico, quia scilicet apes dant nobis formam & exemplar silentii. In sero enim una ipsarum facto bombo seu sono alias ad silentium invitat, quod tunc quilibet rite servat, quousque eadem excitante de mane exeat & exurgat, ut dicit Ambrosius & Plinius. In quo quidem natura nos docet, & maxime religiosos, quod ad sonitum & monitum prælati silentium servemus, & quod nisi ejusdem licentia os nostrum ad eloquia non laxemus, sed quod in taciturnitate debita maneamus, Esa. 23. Tacete qui habitatis in insula. In India enim dicuntur esse homines carentes ore omnino, & nullum verbum proferentes, loco sermonis signis utentes, & loco cibi odore arborum viventes secundum Ildorum & Plinium, signantes utique religiosos & homines prudentes & maturos, qui ore carere dicuntur, silentium servantes, quia ad su-

Dicton. Berchorij.

persua colloquia non laxantur, cibo etiam superfluo dicuntur carere per abstinentiam & carnis macerationem, & odore bonorum æternorum dicuntur vivere per devotionem. Unde de quolibet tali dicitur illud Thren. 3. Sedebit solitarius, & tacebit, quia levavit se supra se. Quia videlicet ad religiosum & poenitentem pertinet, quod sedeat per mentis tranquillitatem, quod taceat vitando verbositatem, quod sit solitarius per vitæ singularitatem, quod elevat se supra se per contemplationis sublimitatem. Et ideo breviter cuilibet tali potest dici illud Esa. 47. Sede, tace, intra in tenebras. In quibus verbis adverte, quod silentium seu taciturnitas valet ad tria, scilicet

Sedandum mentis affectionem, (Sede)
Ad Vitandum malam locutionem, (Tace)
Specandum mortis affectionem, (Intra in tenebras.)

¶ Valet ergo taciturnitas ad affectionem mentis sedandam, quia sede, inquit, sedere enim quietem à motu designat. Cum ergo vana locutio mentis quietem impediatur, bene sequitur quod taciturnitas ipsam procuret & faciat. Unde illud prædictum Thren. 3. Sedebit solitarius, & tacebit, &c. Vide supra de Sede. Valet igitur silentium ad affectionem mentis sedandam.

¶ Deinde dico, quod valet ad locutionem vanam vitandam. Tacet, inquit. Frenum in ore equi ponitur, ut totus equus melius ducatur. Ore enim regulato & frenato cætera membra faciliter reguntur. Sic vere si homo bene voluerit regere equum suum, scilicet carnem, quia equi eorum caro & non spiritus, (Esa. 31.) necesse est, quod in ore frenum silentii sibi ponat, & quod ab inanibus & mordacibus verbis abstinere, ut sic residua membra, id est, residuos actus melius dirigat atque regat. Tace, inquit. Ezechiel. 24. Ingemisce tacens in conturbatione spiritus.

¶ Deinde dico, quod silentium valet ad affectionem mortis spectandam. Intra in tenebras, inquit, quia dum homo in verbis non occupatur, in pœnis mortis, iudicii & inferni, & in secretis conscientia melius & profundius meditatur. Genes. 37. Pater vero rem tacitus considerabat. Intra ergo in tenebras, id est, cogita illa tenebrosa loca, Naum 3. Intra in lutum, & calceam. Job 38. Nunquid aperta sunt tibi portæ mortis, & ostia tenebrosa vidisti? Ideo de tali taciturna meditatione potest dici illud Lan. 10. Dejeci vultum in terram, & taciui. vide supra de Intrare. Sic ergo patet quod taciturnitas valet ad meditando rerum profunditatem, ad evitandum oris verbositatem, ad quietandum mentis mobilitatem, unde ergo dictum est, sed tace, &c. Vide supra de Loqui. Lingua. Labius. Ore. Mutus. & similibus.

Talis. Cum Talis & Qualis sint duo relativa semper significantia similitudinem alicujus antecedentis, verum tamen est, quod talis magis habet rationem fundamenti demonstrativi, quam qualis. Breviter ergo notabo de tali, quod in bono sumitur, & in malo. Signat enim adæquationem & similitudinem inter duo. Unde talis qualis tantum valent simul juncti, sicut ranquam, vel sicut, vel quemadmodum, vel quasi, &c. similia. Notabo igitur quod talis signat

Conditionem hominis virtuosæ,
Infectionem hominis vitiosæ,
Afflictionem gravaminis dolorosæ,
Refectionem solaminis gloriosæ.

¶ Primo dico, quod est qualitas, id est, quædam comparativa qualitas hominis virtuosæ, quia scilicet homo iustus dicitur talis, quasi demonstrative loquendo, ut sit exemplum & regula aliorum. Unde de quolibet viro iusto potest dici illud Cant. 5. Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus, caput ejus aurum. Et sequitur: Talis est dilectus meus, & ipse est amicus meus, imo etiam ipse Christus fuit dilectus talis, Hebr. 7. ubi dicitur: Talis decebat ut vobis esset pontifex, sanctus, innocens, impollutus, & ex cælis factus. Etiam Paulus Apostolus fuit dilectus talis. Unde ipse dicit Act. 26. Capio omnes qui me audiunt, tales fieri qualis ego sum. Et merito, quia pro certo illud nomen significat virtutum excellentiam, & promeretur cælorum opulentiam. Significat, dico, excellentiam virtutalem, sicut in illis prædictis duobus. Talis est dilectus meus, & tales decebat ut nobis esset pontifex, &c. Unde etiam Judith 11. Non est talis mulier super terram in sensu verborum & pulchritudine. Meretur etiam opulentiam æternalem, quia scilicet illi, qui sunt tales, id est, ita in virtutibus excellentes, cælestis gloriæ sunt hæredes. Unde Matth. 19. dicitur: Sinite ad me parvulos venire, talium est enim regnum cælorum. Et sic dico, quod talis potest significare perfectionem hominis virtuosæ.

SSSSS 3

¶ Sc-

C ¶ Secundo dico, quod significat infectionem hominis vitioli. Peccator enim, qui excellenter est malus, dicitur talis propter excellentiam pravitatis. Unde ironice dicitur Malach. 2. *Omnis qui facit malum, bonus est in conspectu Dei, & tales ei placent.* Isti enim videntur tales, & opera eorum talia dicuntur. Unde Rom. 1. dicitur, quod qui talia agunt, digni sunt morte. Unde etiam de malis operibus dicitur Hier. 5. *Stupor & mirabilia facta sunt in terra, Propheta prophetabant mendacium, sacerdotes plaudebant manibus, & populus meus dilexit talia.* Et tamen Galat. 5. dicitur, quod qui talia agunt regnum Dei non possidebunt.

D ¶ Tertio dico, quod talis significat excellentiam oneris dolorosi, scilicet laboris & gravaminis huius sæculi, de quo ad Hebr. 12. *Recognite eum qui talem sustinuit adversum se à peccatoribus contradictionem.*

E ¶ Quarto dico, quod talis potest significare eminentiam muneris gloriosi, scilicet gloriam Paradisi, ubi est grandis honoris excellentia, dulcis saporis opulentia, suavis odoris redolentia. Ista enim tria sunt in cælo, quæ propter excellentiam talia possunt dici. De eminenti enim honore qui ibi est, potest dici illud 2. Paral. 9. *Non fuit tale solium in universis regnibus.* De dulci etiam sapore qui est ibi, potest dici illud 4. Reg. 13. *Non est factum tale phasæ à diebus iudicum.* Phale enim erat factum, in quo agnus paschalis comedebatur, significans Paradisum ubi agnus qui est in medio throni, cibatur & pascitur Beatos. De suavi etiam odore qui ibi est, potest dici illud 2. Paral. 9. *Non sunt visa talia aromata allata, sicut dedit regina Saba Salomoni.* Sicigitur patet, quomodo Talis & Tale potest diversimode applicari, secundum quod aliis rebus diversis & variis copulatur.

A **Tangere.** Cum sensus Tactus sit ille, qui magis prope tangit objectum suum, hinc est quod in sensu tactus est major afflictio & major delectatio quam in cæteris sensibus invenitur. In tangendo enim semper agens passio applicatur, & unum alteri præsentialiter conjungitur & aptatur. Et ideo moraliter loquendo, possum notare quod multiplex tangere invenitur in Scriptura, scilicet

Dilectionis,
Infectionis,
Devotionis,
Probationis,
Tangere { Præsumptionis,
Corruptionis,
Inspirationis,
Prædicationis,
Imitationis,
Tribulationis.

B ¶ Dico primo, quod est tactus dilectionis, quia nihil propius tangit quam amor. Unde Assuerus in signum amoris & clementiæ dixit Hester, Hest. 1. 5. *Accede ad me, & tange sceptrum.*

¶ Secundo est tactus infectionis, & iste est quando aliqua mala persona aliam per malam combinationem tangit, de quo Levit. 22. *Qui tetigerit quodlibet immundum, immundus erit.*

¶ Tertio est tactus devotionis, & est ille, quando anima cupit mentaliter Deum tangere, & se ei per devotionis obsequium applicare, sicut de muliere infirma legimus Matth. 9. quod cupiebat tangere simbriam vestimenti Iesu dicens: *si tetigero simbriam vestimenti tui, salva ero.*

¶ Quarto est tactus probationis. Res enim tangitur ut probetur, sicut videmus quod monete probantur per tactum, & sic voluit tangere Isaac Jacob, dicens Genes. 27. *Accede ad me ut tangam te, & probem si tu sis filius meus Esau.*

¶ Quinto est tactus præsumptionis, & istud est quando homo præsumit tangere res sanctas, quarum tactu non est dignus, sicut Ozam, qui præsumptuose tetigit arcam testamenti, de quo 1. Paral. 13. *Iratus Dominus percussit Ozam, eo quod tetigisset arcam.*

¶ Sexto est tactus corruptionis, & istud est quando aliquis à Deo vel prælato aliqua afflictione tangitur, ut à suis excessibus corrigatur. Et de Job 19. *Miseremini mei, miseremini mihi saltem vos amici mei, quia manus Domini tetigit me.*

¶ Septimo dico quod est tactus inspirationis; Deus enim tangit hominem spiritualiter suam gratiam inspirando, & ipsum ad poenitentiam convertendo. Et de hoc dicitur 1. Reg. 10. quod cum Saul abijt pars exercitus, quorum tetigerat Deus corda.

¶ Octavo est tactus prædicationis. Prædicator enim tangit & excitat audientes dure ipsos arguendo, suaviter ipsos monendo, ipsos consolando & docendo. Et de hoc potest dici illud 2. Reg. 19. *Angelus Domini, i. prædicator, tetigit Heliam dicens: Surge & come, grandis enim tibi restat via.*

¶ Nono est ta-

ctus imitationis, & illud est, quando aliquis illos, quos associat, tangit, id est, sive in bono, sive in malo imitatur. Exemplo cereæ, quæ impressionem sigilli, à quo tangitur, solet recipere. Quod enim tactus & societas malorum hominem faciat malum, patet Eccl. 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Quod etiam tactus bonorum faciat hominem bonum, patet 4. Reg. 13. ubi dicitur quod mortuus positus in sepulchro Helisei cum ejus ossa tetigisset, revixit.

¶ Decimo est tactus tribulationis, & iste est quando mali aliquos tribulationibus tangunt, & vexationibus conterunt & affligunt. Contra quos in Ps. 104. *Nolite tangere Christos meos, & in prophetis meis nolite malignari.*

¶ His igitur præmissis possumus generaliter dicere, quod C est quadruplex tactus, videlicet

Correctivus,
Tactus quidam { Perfectivus,
Infectivus,
Afflictivus.

¶ Primo dico quod est quidam tactus, per quem corrigimur, & iste est, quo Deus nos tangit per tribulationem, vel quo prælatus nos tangit ad correptionem. Equus enim insolens, quando calcaribus fortiter tangitur, ad semitam quasi violenter reducit. Limax etiam, qui levato capite & erectis cornibus incedit, statim quando tactus fuerit, ad testam rediens se includit. Calculus etiam quamvis sit frigidus & durus, tamen si sit ferro fortiter tactus, ignis de eo mox exibat. Etiam terram ponderosum & frigidum ad stellam maris vertitur, si adamante fuerit tactum, & levi ligno appensum in aqua apponatur. Sic proculdubio charissimi, tactus correptionis, quo à Deo vel prælato tangimur, facit nos insolentiam carnis dimittere, & ad semitam veritatis redire. Facit nos cornua elationis & superbiæ deponere, & in testam humilitatis includere & venire. Facit nos, quanquam more calculi frigidos & indevotos, duos etiam & obstinatos, ignem charitatis emittere, & nos sanctis desideriis incendere & inflammare. Facit etiam nos quanquam feroces & ponderosos, ad stellam maris, scilicet ad ipsum Deum, & ad beatam virginem recurrere & reverti, & ipsos per devotionis & orationis suffragium inspicere. Ecce ergo quot bona facit ille tactus, quo per tribulationem à Deo tangimur, vel per correptionem à prælato ferimur. Et hoc utique figuratum est Luc. 5. de leproso, ubi dicitur, quod Christus tetigit eum, dicens: *Volo, mundare, & statim mundatus est.* Luc. 7. etiam dicitur, quod tacto lectulo, in quo ferebatur juvenis mortuus, ipsum statim à mortuis liberavit. Marci etiam 9. dicitur, quod adducto cæco ad Iesum rogabant ut eum tangeret, quem protinus illuminavit. Quia proculdubio charissimi, tactus tribulationis & correptionis à lepra infectionis & luxuriæ nos emundat, à morte obstinationis & malitiæ nos suscitatur, & à cæcitate ignorantie nos illuminat. Quia breviter sicut dicitur in Ps. 103. *Ipse est qui respicit terram, & facit eam tremere, qui tangit montes, & fumigant.* Quia videlicet terra, i. terrenus peccator, quando per tribulationem tangitur, solet ex consideratione divinæ potentie tremere, & sic ad Deum cogitur resurgere, & ad ipsum per orationem compellitur fumigare. Et si vis potes advertere & dicere, quod hic ostenduntur quatuor genera bonorum, quæ tactus tribulationis facit, quia per talem tactum

Reportatur fructus possessio. Respicit terram.

Refrænatur cordis elatio. Facit eam tremere.

Formidatur Dei punitio. Tangit montes.

Inflamatur mentis afflictio. Fumigant.

¶ Dico ergo, quod talis tactus generat fructuum perfectionem. Respicit, inquit, terram. Tactus enim ferramentorum, aspectus solis, & tactus radiorum corporum cælestium, terram ad fructus proferendum disponit, quia pro certo terra fructus non generat, nisi ferris & aratris tangeretur, & nisi à radiis solaribus videretur. Sic vere homo per bona opera fructificat, quando radio divinæ gratiæ interius penetratur, & quando tactu tribulationum exterius fatigatur, quod ostenditur cum dicitur, Terram, quia terra est elementum fructificativum, Amos 9. *Dominus Deus exercituum tangit terram.* Ista tamen sunt contra multos, qui tactu non emendantur, sed potius indurantur, similes incudi, quæ tactu malleorum non molliuntur, sed magis durantur. Job 41. *Cor ejus indurabitur quasi lapis, & stringetur quasi malleatoris incus.* Non sic, sed generet iste tactus in nobis fructuum perfectionem.

¶ Deinde dico, quod iste tactus concutit mentis præsumptionem. Facit eam, inquit, tremere. Timor enim Dei & tremorem inducit. Forte enim tonitruum, quando terram tangit, quan-

quandoque generat terramotum, sic tonitruum tribulationum si hominem tangit, ipsum ad tremendum excitat & inducit, Job 2. *Tange os eius & carnem nisi in faciem benedixerit tibi.* Tunc dicit homo illud Pl. *Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebrae.*

F ¶ Deinde dico, quod iste malleus vel tactus deprimat cordis elationem. Tange, inquit, montes, id est, elatos & superbos, ut, supple, humiliantur, quia sc. tactus & impulsus ventorum montes ita fortiter concutit, quod terra aperta mons ipse in concavitate propriam se recludit, ita quod ubi fuerat mons altissimus, invenitur vallis & locus infimus. Sic vere tactus & impulsus tribulationum montuosos & elatos solet deprimere, & ad concavitatem humilitatis reducere, & ad sui considerationem & cognitionem inferius inclinare. Tange, inquit, montes, Job 14. *Mans cadens defluit, & alluvione terra paulatim consumitur.* Quod tamen est contra multos similes bufoni, qui quanto plus tangitur, tanto per impatientiam plus inflatur. Sic isti quanto plus tribulationibus & correptionibus reprimuntur, tanto plus per superbiam elevantur. Quod bene figuratur Exod. 11. ubi dicitur, quod *Dominus dixit: Adhuc una plaga tangam Pharaonem.* Et sicut patet ibidem, ex tali tactu non est Pharaeo emendatus, sed contra Deum inflatus, & ad persequendum filios Israel animatus, propter quod in maris barathrum est submersus. Tactus igitur iste deprimat cordis elationem.

G ¶ Insuper dico, quod iste tactus accendit mentis affectionem, quod ostenditur cum dicitur, *Fumigare enim ignem arguit.* Quia sicut impulsus venti solet ignem accendere, & fumum sursum elevare & evolare, & sic tactus tribulationis ignem charitatis accendit, & sancti desiderii fumum elevat & extollit. Fumigans, inquit. Unde in Pl. 145. dicitur: *Tange montes, & fumigabunt ignis fulgura coruscationem, & dissipabis eos; emitte sagittas tuas, & conturbabis eos.* Tactus enim fulguris & sagittae conturbatio solet hominem mentaliter conturbare, & eum a statu peccati moraliter dissipare, & eum per aeternorum desiderium, & per mundanorum contemptum compellere fumigare. Et sic patet quod tactus correptionis & tribulationis in nobis efficit multa bona. Quod tamen est contra multos, qui sunt similes illi morbo, qui dicitur: *Noli me tangere,* quia ille morbus quando tangitur, indignatur. Quia pro certo multi sunt, qui nullo modo per correptionem volunt tangi, sed potius per adulationem palpari, qui si a Deo vel praelato tanguntur, statim per patientiam indignantur. Aes enim nunquam potest ita modicum tangi, quin sonet. Sic nec tales quin murmurent. Et ideo isti similes sunt illi lapidi, qui dicitur pyrites, de quo dicit Isidorus in Lapidario, quod *tangi vult leviter, blandique manu teneri, nam pressus nimium digitos tangenti adurit.* Sic ergo oportet quod tales intacti & incorrepti dimittantur, qui alias suos tactores comburere & laedere niterentur. Ideo consulitur Nu. 16. *Recedite a tabernaculo hominum impiorum, & nolite tangere quae ad eos pertinent.* Non sic ergo, quia pro certo medicina non sanat infirmum, nisi personaliter tangat ipsum. Et sic est ergo tactus, per quem corrigimur.

H ¶ Secundo principaliter dico, quod est alius tactus, per quem perficimur, & iste est tactus societatis bonorum, quia pro certo si bonos socialiter tangimus, mores eorum induimus, & nos eorum conditionibus conformamus. Smaragdus enim est lapis viridissimus, aerem quem tangit, in virorem convertit, significans viros bonos, qui illos, quos frequentant & tangunt suis doctrinis & exemplis virides & honestos faciunt. Quia pro certo qui consortium bonorum frequentaverit, se ipsorum similitudini facilius conformabit. Bonos igitur tangamus & frequentemus, ut nos eorum moribus conformemus, quia sicut dicitur Luc. 6. *Omnis turba quae erat Christum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.* Iste est igitur tactus per quem perficimur.

I ¶ Tertioprincipaliter dico, quod est alius tactus, per quem inficimur, & iste est ille, quo tangimus mundi bona ipsa diligendo, quo nos tangimus malorum vitam ipsam imitando, & quo nos etiam tangimus aliorum iniquitatem ipsam explorando, tales enim tactus illiciti sunt, & nobis penitus interdicti. Viadecos enim est lapis pretiosus, qui si tetigerit mortuum, virtutem suam amittit. Sic pro certo & homo quanquam pretiosus sit & sanctus, per tales tamen malos contactus virtutem & gratiam perdit, sicut enim dicitur Num. 19. *Quicquid tetigerit immundus, immundum faciet.* Et Lev. 5. dicitur, quod *anima, quae aliquid immundum tetigerit, rea erit.* Bonum est ergo (teste Apostolo 1. Cor. 7.) mulierem non tangere, & se a talibus tactibus abstinere, quamvis Ose. 4. dicatur: *Maledictum furtum, adulterium inun-*

daverunt super terram, & sanguis sanguinem tetigit. Iste est ergo tactus per quem inficimur.

K ¶ Quarto dico, quod est alius tactus, per quem affigimur, & iste est tactus aeternae damnationis. Bonum est ergo ut praesentibus poenis tangamur, ne aeternis miseriis affligamur, ut de nobis possit dici illud Sap. 3. *Iustorum anima in manu Dei sunt, & non tange illos tormentum mortis, &c.* Et sic ergo patet quod est quadruplex tactus, scilicet afflictivus, Infectivus, Perfectivus, & Correctivus, & sic sufficit.

A **Tanquam.** Cum Tanquam denotet mihi quandam comparativam similitudinem, sicut quemadmodum, & similia adverbium, & quia omnia quae sunt, possunt aliquibus similitudinibus comparari, possumus dicere quod illud vocabulum tanquam potest pertinere ad viros

Perfectos,
Infectos,
Damnatos,
Beatos.

Primum est tanquam magnae bonitatis,
Secundum est tanquam magnae pravitatis,
Tertium est tanquam grandis adversitatis,
Quartum est tanquam summae felicitatis.

B ¶ Igitur primo dico, quod est unum tanquam, quod pertinet ad viros perfectos. Viri enim perfecti & iusti rebus variis comparantur. Isti enim quandoque gerunt similitudinem diversarum rerum. Sunt enim Tanquam

Surdi non audientes per patientiam,
In fornace manentes per poenitentiam,
Uxoribus carentes per continentiam,
Nihil habentes per paupertatem,
Parvuli laetantes per humilitatem,
Lapides viventes per stabilitatem.

¶ Dico, quod isti sunt sicut surdi non audientes per patientiam. Unde Pl. 37. *Ego autem tanquam surdus non audiebam, &c.* Item sunt tanquam in fornace ardentes per poenitentiam. Et de hoc Sap. 3. *Tanquam aurum in fornace probavit eos Dominus, & quasi holocausti hostiam accepit eos.* Item sunt tanquam uxoribus carentes per continentiam. Unde 1. Cor. 7. *Qui uxores habent sint tanquam non habentes.*

Item tanquam nihil habentes per paupertatem, 2. Cor. 6. *Tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.* Item sunt tanquam parvuli laetantes per humilitatem, 1. Cor. 13. *Tanquam parvulus in Christo lac dedi vobis edere, non escam.* Item sunt tanquam lapides viventes per constantiae libertatem. Unde 1. Pet. 2. *Vos tanquam lapides vivi superaedificamini domos spirituales.* Igitur illud est tanquam, id est, similitudo seu comparatio, quae pertinet ad viros perfectos.

C ¶ Secundo dico, quod est unum tanquam, quod pertinet ad viros infectos, & sic ipsis dicitur in Psalm. 36. quod *tanquam cident.*

D *foenum velociter arescent, & quemadmodum olera herbarum cito decident.* ¶ Item tertio dico, quod est unum tanquam quod pertinet ad viros damnatos, & sic de Christo in iudicio dicitur: *Reges eos in virga ferrea, &c.*

E ¶ Quarto dico, quod est unum tanquam, quod pertinet ad viros beatos, & sic ipsis dicitur Hebr. 12. *Tanquam filijs se offert Deus.* Vide de Sicut, & aliis titulis similibus.

A **Tantum.** Idem est quod solummodo. Vide ergo de Solus. **A** *Tantum enim videtur esse dictio privativa. Privat enim omnem ulteriorem dictionem vel positionem. Et ideo dilata, si vis, sed omitto, quia vocabulum est sterile.*

Tantus. Idem est quod tam magnus. Vide supra de Magnitudine.

Tarditas. Nota, quod Tarditas multa possit significare, **A** sed valde paucae sunt auctoritates notabiles; ne tamen intacta videatur totaliter, notandum quod est Tarditas

Commendabilis,
Detestabilis,
Formidabilis,
Tolerabilis.

Est dico primo tarditas commendanda, & ista est tarditas deliberativa, quia sc. homo tardat & deliberat facta sua facere, ut ad ipsa mature procedat. Bos enim & asinus sunt animalia valde tarda, sunt tamen multo magis utilia quam tigrides vel leones, quae valde levia & velocia esse dignoscuntur. Sic vere meliores sunt illi, qui per deliberationem sunt tardi, quam illi,

qui per magnam præcipitationem sunt in suis actibus præcipientes atque citi. Ideo Jac. 1. dicitur: *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram.* ¶ Secundo dico, quod est tarditas detestanda, & illa est tarditas pigritiæ, qua homo est tardus & piger ad faciendum illa, quæ pertinent ad salutem, similis limaci, quod est animal valde tardum. Contra quos dicitur Deut. 23. *Cum votum voveris Domino tuo, non tardabis reddere.* Et Eccl. 5. *Ne tardes converti ad Dominum.*

C ¶ Tertio dico, quod est tarditas formidanda, & ista est tarditas divinæ patientiæ, qua scilicet ipse tardat usque post mortem reddere retributionem superbis, quia ipse est sicut aries, qui quanto plus tardat percutere retrocedendo, tanto durius percutit veniendo. Tarda enim videtur ista justitia injuriam patienti, non est tamen tarda in conspectu Dei, cui omne quod est, totum est in præsentia, & ideo dicitur Ecclesiast. 7. *Memento ira, quoniam non tardabit.*

D ¶ Quarto dico, quod est tarditas quæ est tollenda, & ista est tarditas divini auxilii & gratiæ, & tarditas felicitatis æternæ. Deus enim tardat dare beneficia sua, ut avidius appetantur, sed quanto plus tardat, tanto abundantius remunerat, similis patrifamilias, qui ex certa scientia tardat reddere operario mercedem usque ad finem septimanæ, ut in fine septimanæ merces sibi reddita plus ametur. Ideo dicitur Abac. 2. *Si moram fecerit, expecta eum, quia non tardabit.* Vide supra de Patientia, Differre. Amicitia. Pigritia. & aliis similibus.

A **Taurus.** Nota, quod Taurus in Scriptura accipitur vel sumitur quatuor modis. Per taurum enim, quod est animal indomitum, nulli adhuc jugo subiectum, possum intelligere Christum, qui dicitur taurus propter fortitudinem indomabilem, Deuter. 33. *Fortitudo rhinocerotus, quasi primogeniti tauri pulchritudo eius.*

B ¶ Item significat diabolum, propter crudelitatem incredibilem. Unde de damnatis dicitur Esa. 34. *Descendent unicornes cum eis, & tauri cum potentibus.*

C ¶ Item significat quemlibet Martyrem propter immolationem Deo placabilem. Tauri enim Deo solent immolari, & de carne etiam tauri mortui apes, ut dicitur, solent nasci, quia scilicet corpora Sanctorum Deo fuerunt immolata, & multitudo apum, id est, fidelium de corporibus suis mortuis fuit nata, quia occasione mortis ipsorum in fide fuit generata. Unde Matth. 22. dicitur in persona Christi: *Tauri mei & altilia mea occisa sunt.*

D ¶ Item significat quemlibet impium propter pravitatem detestabilem: sic communiter sumitur in Scriptura. Sicut enim Taurus est animal

Cervicolum,
Lubricosum,
Furiolum,
Clamorosum.

Sic vere peccator est elatus & cervicolus per superbiam, quia scilicet more tauri caput portat elatum per superbiam & cornutum. Contra quod Eccl. 6. *Non te extollas in cogitatione tua sicut taurus.* Item est immundus & lubricosus per luxuriam. Unde de luxurioso dicitur in Ps. 67. *Congregatio taurorum in vaccis populorum.* Item est protervus & furiolus per discordiam. Ipse enim more tauri gloriatur cum aliis luctari, & pugnam aliis præofferre. Unde illis potest dici illud Ps. 21. *Tauri pingues obfederunt me.* Item est clamorosus & verbosus per injuriam, quia scilicet more tauri non cessat per murmurationem mugire, & per injuriam alios perturbare, Hier. 50. *Effusi estis sicut vituli super herbam, & mugistis ut tauri, &c.* Vide supra de Bove.

A **Tecum.** Vide infra in tit. Vobiscum.

A **Tegere. Tegimen. Tectum.** Multa possent dici de tegere, sed deficient autoritates notabiles, & ideo vide in aliis tit. scilicet de Abscondere, Operire. Velare. Celare. Induere & Vestire: omnia enim hujusmodi tegumenta designant, quia in Scriptura invenitur Tegumentum

Honestatis,
Potestatis,
Pietatis,
Falsitatis,
Excusationis,
Obstinationis,
Luxuriantionis,
Occultationis,

in tegumento honestatis, quo boni teguntur, dicitur 3. Reg. 6. quod Salomon texit domum tabulis cedrinis. De tegumento potestatis, quo Deus tegit & protegit in se sperantes, dicitur Ps. 56. *Sub umbra alarum tuarum sperabo donec transeat iniquitas.* Et Sap. 5. *Dextera Domini teget sanctos.* De tegumento pietatis, quo nudorum corpora sunt tegenda, dicitur Tob. 4. *De vestimentis tuis nudos tege.* De tegumento falsitatis, quo hypocritæ se velant, & tegumento excusationis, quo adulatores divites excusant, vide alibi. De tegumento obstinationis dicit Augustinus: *Si tegis, Deus detegit; si detegis, Deus teget.* De tegumento luxuriæ & consanguinitatis dicit Ovidius: *Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.* De tegumento verò occultationis, quo vir humilis tegit & occultat facta sua virtuosa, nolens ea videri, dicitur Ezech. 32. *Solem nube tegam, & luna non dabit splendorem suum: transeo.* Vide in aliis titulis supradictis.

A **Tempestas.** Nota, quod tempestas nihil aliud est, quam quædam aeris distemperantia, quæ intuentibus & sentientibus horrorem incutit & terrorem, quæ scilicet ex aqua, vento, turbine, fulgure & grandine, & aeris impressionibus generatur. Possum ergo moraliter notare, quod

Tempestas significat
Iniquitatis redundantiam,
Prosperitatis affluentiam,
Crudelitatis violentiam,
Adversitatis pestilentiam.

B ¶ Est igitur tempestas iniquitatis. Multitudo enim vitiorum est sicut quædam tempestas, quæ submergit & obruit peccatores. Ps. *Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.* Tempestas vitiorum illum submergit, qui altitudinem maris, i. mundi eminentiam ascendit. Exemplo sirenæ, cujus cantus & plausus signa sunt tempestatis. Sic vere solatia & prosperitates malorum signa sunt tempestatis præsentium vitiorum, & futurorum tormentorum, Hier. 23. *Tempestas erumpens super caput impiorum.* Contra quod David in Ps. 68. *Non me demergat tempestas aqua, &c.*

C ¶ Item est tempestas prosperitatis. Tempestas enim ultra debitum abundans omnia dissipat atque turbat. Unum tamen est quod modicum perseverat atque durat. Sic vere malorum prosperitas aliis est nociva, parum tamen est durabilis aut mansiva. Cito enim mali in sua gloria deficiunt, & quamvis dum durant, multa mala faciunt, cito tamen pereunt & desistunt, Prov. 10. *Quasi tempestas transiens impius non invenitur, justus autem quasi stabile fundamentum.* ¶ Item est tempestas crudelitatis, quia tyranni D more tempestatis alios fulminant & crudeliter inflammant. Unde de crudeli Nabuchodonosor dicitur Esa. 5. quod *rotatus quasi impetus tempestatis.* Ista tamen utilis est patientia. Exemplo graminis & herbæ, quæ viridior est tempore tempestatis.

¶ Item est tempestas adversitatis, illa scilicet, qua Deus in inferno fulminabit damnatos, de qua in Psal. *Ignis in conspectu eius exardescet, &c.* Ita quod quilibet damnatus poterit dicere illud Thr. 5. *Pellis nostra quasi clibanus exusta est à facie tempestatis & famis.* Contra ista tamen valet corallus rubeus, i. memoria sanguinis Christi. Sufficiat. Vide de Fulgure, Grandine & Turbine.

De Temperantia nihil pono, quia paucae sunt autoritates notabiles. Vide ergo de ea originalia, & pone ea si vis.

A **Templum.** Cum templum proprie sit locus ad cultum Dei dedicatus, & ad religionis officium ordinatus, possumus dicere, quod secundum quod aliqui spiritualiter colunt diversos, quidam scil. Deum cæli, quidam Deum sæculi hujus, secundum hoc possunt inveniri bona templa & mala.

B ¶ De templo ergo in bono & malo significato sumpto primitus est dicendum. Notemus ergo quod est templum

Interius,
Exterius,
Inferius,
Superius.

Templum
Interius est devotorum,
Exterius est clericorum,
Inferius est perfectorum,
Superius est Angelorum.

Primum fit de virtutibus,
Secundum fit de lapidibus,
Tertium fit de hominibus,
Quartum fit de spiritibus.

¶ Primum ergo est templum interius, quod est devotorum, & illud est templum conscientiæ, quia scil. justus & justus conscientia

C scientia templum est & habitaculum Spiritus sancti. Ideo dicitur 1. Cor. 3. *Templum Dei sanctum est quod estis vos.* § Secundum est templum exterius, quod est clericorum, & istud est materiale, in quo viri ecclesiastici serviunt Deo, De quo Joan. 18. *Semper docui in synagoga & in templo, quo omnes Iudei conveniunt.* § Tertium est templum inferius, quod est templum perfectorum, & illud est templum ecclesie, i. status fidelium, & potissime ecclesiasticorum, de quo in Psal. *Adorabo ad templum sanctum tuum, & confitebor nomini tuo.* § Quartum est templum superius, quod est Beatorum, de quo in Pl. *Dominus in templo sancto, Dominus in celo sedes eius.* His premissis, de templo morali, hoc est dictum, de statu ecclesiastico aliquid est dicendum, & dicamus quod sicut ista templa materialia solent firmiter fundari, decenter ornari, diligenter mundari, sic status ecclesiasticus firmiter fundatur, sc. super fidei fundamento, de quo 2. El. 5. *Fundaverunt templum Domini in novilunio, i. in novitate fidei.* Decenter ornatur virtutum ornamento, de quo 1. Mach. 4. *Ornaverunt faciem templi coronis aureis.* Et si vis, pone, quod sicut ad ornandum templum multa requiruntur, sc. panni, cerei, candelabra, campana & cantores, crux & Sanctorum imagines: sic in templo ecclesie, vel etiam conscientie debent esse panni aurei, decentis honestatis, lampas & cerei splendentis veritatis, campana & cantores divinae laudis & sonora suavitatis, crux, i. passio Christi mortis & calamitatis, imagines Sanctorum, id est, imitatio sanctitatis & bonitatis, Hier. 30. *Templum iuxta ordinem suum fundabitur.* Item diligenter mundatur, scilicet a culparum & criminum purgamento, 2. Mach. 10. *Purgato templo aliud altare fecerunt.* De tali altari & templo sic fundato possumus dicere illud Pl. *Sanctum est templum tuum mirabile in aequitate.* § Adverte ergo, quod templum Ecclesie, vel etiam quolibet bona persona debet habere

- Puritatem immaculabilem,
- Libertatem inviolabilem,
- Excellentiam considerabilem,
- Aquam lancem imperturbabilem.

Primum probat status conditio, quia sanctum,
 Secundum Dei possessio, quia tuum,
 Tertium loci perfectio, quia mirabile,
 Quartum iuxta liberatio, quia in aequitate.

Templum ergo debet esse

- Nullam faculentiam deturpatum. (Sanctum.)
- Per Nullam pestilentiam violatum. (Tuum.)
- Summam excellentiam honoratum. (Mirabile.)
- Rectam lancem regulatum. (In aequitate.)

G § Dicamus ergo primo, quod templum illud debet pollere puritate, quia sc. sanctum est, mundum & purum, & nullis vitiis defecatum, juxta illud predictum 1. Cor. 3. *Templum Dei sanctum est.* Sicut enim turtur loca munda diligit, immunda vero odit & refugit. Apes autem flores mundos & bonos sectantur, in mundo loco sistunt, aut morantur: sic vere se Deus, qui turture vel ape mundior & purior esse dignoscitur, in loco quem inhabitat, scilicet in templo ecclesie vel conscientie munditiam vult invenire, alias ad illud non solet accedere, nec venire, sed potius inde recedere & abire. Sanctum est ergo Psal. *Deus in templo sancto suo.* Cum igitur iste locus debeat esse sanctus & mundus, non decet quod ab immundis hominibus frequentetur, nec quod vitiorum immunditiis maculetur. Dicit enim Solinus de mirabilibus mundi, quod aves, quae dicuntur Diomedae, quae plumam habent albam, & oculos igneos, domum & habitaculum in altissima maris rupe sibi aedificant, quam quodam ritu mirabili omni die consecrant & sanctificant. Ad mare enim descendentes in aqua se demergunt, & sic domum lustrantes, ipsam alis vibratis quodammodo mundant, sanctificant, consecrant, & purificant, & alpergunt, signantes illos, qui in habitaculo Ecclesie constituti (quod etiam in alta rupe, sc. super firmam petram Christum in medio maris fluctuosi saeculi est fundatum) intra ipsum habitaculum suum, sc. Ecclesiam vel religionem, in qua sunt, omni die nituntur in aqua poenitentiae se balneare, & se aqua lacrymarum aspergere, Deo se consecrare, & aedificare, & dedicare, & ipsum in sanctitate servare, & ab omnibus sordibus & immunditiis se depurare. Sanctum, inquit, est templum, 2. Paral. 29. *Sacerdotes ingressi sunt templum Domini, ut sanctificarent illud.* Quod tamen est contra multos, qui templum conscientiae vel Ecclesie non sanctificant, nec sanctificare curant, sed potius ipsum variis vitiis deturpant, maculant, atque foedant, juxta illud Pl. 78. *Deus venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt tem-*

plum sanctum tuum. O Deus quot hodie sunt pollutores hujusmodi, & quot sanctitudinis foedatores! Videtur enim impletum illud 2. Machab. 6. *Templum luxuria & comessationibus erat plenum, & scortantium cum meretricibus, in sacrisque adibus mulieres ultra se ingerebant.* Non sic charissimi, non, quia proculdubio, sicut dictum est, templum illud, scilicet Ecclesia, religio vel conscientia debet puritate pollere. Sanctum est, inquit, templum. § Secundo dico, quod illud templum debet libertate gaudere, cum dicitur, *Tuum.* Istud enim est pronomen possessivum. Et ideo sicut videmus quod possessiones fisci & ecclesie magnis libertatibus & privilegiis sunt dotatae, in tantum quod nullus audet ea violare: sic templum Ecclesie & conscientiae, quod proprie est tuum. Deus summa libertate gaudet, in tantum quod hic & non alibi potest homo salvari, & propter hoc non potest nec debet ne per demones, ne per homines violari, 1. Corinth. 3. *Qui templum Domini violaverit, destruet eum Dominus.* Tuum, supple, o Deus. Quis est ille, qui auderet domum regis invadere, vel qui fugientem ad immunitatem materialis ecclesie, etiam crimen maximum commisisset, auderet violenter extrahere? Non enim debet presumptuose invadi, sed ob reverentiam illius, cuius est, cum reverentia venerari. Tuum, inquit. Psal. *Adorabo ad templum sanctum tuum Domine, & confitebor nomini tuo.*

§ Istud est enim templum suum, ubi

Moratur,
 Laudatur,
 Honoratur.

Dico quod ibi moratur, Pl. 10. *Dominus in templo sancto suo.* Dico quod ibi laudatur, Pl. 28. *In templo eius omnes dicent gloriam.* Dico quod ibi honoratur, Pl. 67. *A templo sancto tuo quod est in Hierusalem, tibi offerent reges munera.* Istud est tamen contra multos, qui quamvis sciant, quod ecclesia est proprium templum Dei, ipsi tamen ipsum non honorant, nec reverentur, sed ipsum violenter offendunt & depravantur, sicut sunt potissimum tyranni, & ut communiter saeculares domini & ballivi, qui pro certo summe student templum Domini offendere, possessiones Ecclesie invadere, & quicquid habent templi & Ecclesie servitores, pro viribus devastare. Exemplo urbi, qui examen apum non obstantibus apum punctationibus cassat atque laniat, ut mella eorum devoret atque rodat. Quia pro certo tyranni hodie student examen apum, i. congregationem bonorum, hoc est dictum, domum & templum ecclesie cassare, & invadere quicquid habent, ut melle divitiarum suarum possint famem avaritiae suae satiare. Istud proculdubio videmus, quod tales urfos famelicos & furibundos quasi templum Ecclesie est penitus destructum, Nahum 2. *Porta fluviorum aperta sunt, & templum ad solum dirutum est.* Fluvii enim dicuntur tales homines violenti, figurati in Antiocho, de quo dicitur 1. Machab. 6. *quod cum audisset in civitate Helymayde esse templum locuples valde, quarebat capere civitatem, sed occurrentes illi de civitate ad praelium contra eum exierunt, & eum surgere compulerunt.* Quia pro certo multi sunt tyranni invidentes templo & ecclesie, qui ut possent locupletari, ipsum penitus raperent & destruerent, nisi illi de illo templo & de civitate eis concurrerent, & se viriliter defensarent. Et breviter isti sunt illi, de quibus dicitur Ezech. 8. *quod dorsa habebant contra templum, & adorabant ad ortum solis,* quia scilicet isti contra templum ecclesie dorsa verterunt. Non sic charissimi, quia, ut dictum est, templum illud debet libertate gaudere, quia Tuum, inquit.

§ Tertio dico, quod illud templum excellentiam debet habere, quia mirabile. Illud enim templum antiquum, quod aedificavit Salomon, valde fuit excellens & mirabile, in tantum, quod ipse 1. Paral. 22. de eo dicebat: *Domus quam aedificare cupio, talis debet esse, ut in cunctis regionibus nominetur.* Discipuli etiam admirantes mirabilia aedificia templi dixerunt Christo Marc. 10. *Magister aspicite quales lapides, & quales structurae.* In quo notatur, quod Ecclesia, vel conscientia viri iusti debet habere excellentes & notabiles virtutes, quod merito debet ab aliis admirari. Sicut enim nos miramur

Caelum propter stellarum multitudinem,
 Mare propter aquarum amplitudinem,
 Terram propter fructuum multitudinem,
 Aerem propter avium celsitudinem.

Sic proculdubio mirari debet Ecclesia propter virtutum magnitudinem. Mirabile, inquit. Luc. 1. *Erat populus expectans in templo, & mirabatur,* ita quod antiquitus solebant dicere illud Luc. 2. *Vidimus mirabilia hodie.* De mirabilibus autem, quae erant in templo

templo illo, per quæ possunt mirabiles virtutes Ecclesiæ denotari, possumus dicere, quod sicut in templo illo erat arca testamenti continens manna, virgam & tabulam legis Dei, quæ quidem arca erat cooperta propitiatorio, & duo Cherubin deportabant, juxta arcam verò erat altare thymiamatis, ubi incensum offerebatur, tandem erat ibi velum, candelabrum, mensa & altare holocaustorum, sicut dicitur 3 Reg. 7. sic proculdubio charissimi, in templo ecclesiæ debent esse omnia ista mysterialiter intellecta. Per arcam enim testamenti intelliguntur viri præfidentes, quia sc. manna, i. dulcorem pietatis; virgam, i. rigorem severitatis; tabulas legis, i. scientiâ totius veritatis debent continere; secum verò duo Cherubin, qui interpretantur plenitudo scientiæ, i. duos ad minus sapientes consiliarios debent habere, propitiatorium veniæ & misericordiæ debent tenere, & juxta altare incensi & thymiamatis, i. juxta exercitium devotionis & orationis debent manere. Per velum autem intelliguntur virgines & continentis: per candelabrum doctores & alios illuminantes: per mensam boni divites pauperes pascentes: per altare holocaustorum martyres & religiosi seipso Domino immolantes. Omnes tales personæ in templo ecclesiæ solebant reperiri, propter quod merito poterat admirari. Unde verificatur proprie illud 3. Reg. 6. quod nihil erat in templo, quod non auro tegetetur, quia pro certo omne illud, quod in illo templo esse solebat, auro sanctitatis & munditiæ præpollebat. Cujus tamen proculdubio est hodie contrarium, quia pro certo personæ ecclesiasticæ non sunt hodie mirabiles, sanctæque & aureæ, sed potius immundæ atque tetreæ. Hodie non mirantur excellentiam suæ sanctitatis, sed potius nequitiam suæ pravitatis, atque fallaciæ nimiam magnitudinis. Unde 1. Mach. 1. dicitur, quod rex Antiochus tulit de templo Dei altare aureum, & candelabrum luminis, & vasa concupisibilia deportavit. Si rex diabolus de templo ecclesiæ prædictas sanctas personas sustulit & subtraxit, & in loco earum malas personas instruxit & instituit. Unde proprie hodie videtur verificatum illud Dan 9. ubi dicitur, quod in templo erit abominatio desolationis. Non sic charissimi, sed sicut dictum est, istud templum excellentiam habere debet. Mirabile, inquit.

L Quarto dico, quod in isto templo æqua lanx debet manere, quia, in æquitate, inquit: ibi enim debet esse æquitas, justitia & veritas adæquata in jurisdictione, & in subditorum promotione. Lætera enim templi Hierusalem debebant esse æqualia, sicut dicitur Apoc. 21. Sic servitores hujus templi debent per sanctitatem esse æquales, non per acceptionem munerum vel personarum inæquales, scilicet promovendo unum, & alium dimittendo. Unde Lev. 9. *Aqua mensura, & æquum sit pondus.* Ut de quolibet ecclesiastico dicatur illud Malach. 2. *In pace & æquitate ambulavit mecum.* Vide supra de Æquitate, de Acceptione, de Muneribus. Acceptio enim personarum & munerum facit inæqualitatem promotionum. Et ideo Dominus vendentes & ementes, i. munera dantes & recipientes legitur ejecisse, sicut dicitur Jo. 2. Sed pro certo illi extra templum illud non diu manserunt, imò continuo redierunt. Tanta est enim ibi copia talium, & sunt ita hodie multiplicati, quod non percipitur, quod unquam fuerint à Domino expulsi vel ejecti, sicut de Lysia legimus 2. Mach. 11. quod *assimabit se civitatem Hierusalem habitaculum gentium salutarum, templum verò sicut cetera delubra gentium quæstum pecuniæ habiturum.* Non sic, sed sit ibi æquitas, &c. Sic patet quomodo templum Dei, quod est Ecclesia vel conscientia, debet habere

Justitiam adæquatam,
Excellentiam antelatam,
Libertatem privilegiatam,
Puritatem nunquam maculatam.

Sic igitur dico, quod templum sumitur in bono.

M Adhuc dico quod Templum sumitur in malo. Templum enim non solum est locus ubi Deus adoratur, imò etiam dicitur locus, ubi diabolus cum suis idolis adoratur. Et ideo breviter per diversa templa idolorum possum intelligere diversos status vitiorum, vel etiam hominum iniquorum. Et sic notabo breviter, quod in Scriptura invenitur

Dagon,
Astaroth,
Nefrath,
Templum Baal,
Remon,
Dianæ,
Belis.

¶ Et ita possum dicere, quod est

Iracundiæ,
Luxuriæ,
Acediæ,
Templum Avaritiæ,
Superbiæ,
Gulæ,
Invidiæ.

¶ Habet igitur, dico, templum suum iracundia, in hoc templo iracundus est sacerdos, enses sunt cerei, comminationes & injuriæ sunt campanæ, relatores verò verborum sunt incensores, illi verò qui ad vindictam excitant, sunt cantores. Et illud proculdubio est templum Dagon, qui interpretatur piscis iniquus, vel piscis mæroris, quia scilicet iracundia dicitur piscis, quorum major devorat minorem, ratione crudelitatis, dicitur iniquus ratione malignitatis, dicitur mæroris ratione fastæ & executæ contra alios adversitatis. Et de isto templo dicitur 1. Mach. 10. quod *Jonathas illos, qui ad templum confugerant, und cum templo succendit*, quia sc. illi, qui in templo iracundiæ hospitantur, furoris ignibus succenduntur. ¶ Habet templum domina luxuria, & capellas suas, & dominatur, & vocatur magna ecclesiastica. In isto luxuriosus est sacerdos, mala mulier est altare, quod multum adoratur, lenones sunt ministri, infamiæ hominum sunt campanæ, mali laudatores aut deceptores & procuratores, ac cautelæ vetularum sunt cantores. Et istud est templum Astaroth, qui interpretatur cubile, quia tales semper in cubilibus & impudiciis esse volunt. Unde de Philistæis dicitur 1. Reg. 1. quod *ipsi posuerunt arma Saul in templo Astaroth.* Saul interpretatur abutens, quia nullus bonis naturæ magis abuitur, quam luxuriosus.

¶ Habet templum suum acedia, & in isto templo sacerdos est acediosus, lectus est altare, quies, somnus & delitiæ sunt ministri. Et istud est templum Nefrath, qui interpretatur tentatio tenera, quia sc. illi, qui sunt ita teneri, quod labores nequeunt sustinere, semper per acediam solent quiescere & dormire, & multis solent tentationibus subjacere. Unde de Sennacherib dicitur 4. Re. 9. quod *cum adoraret in templo Nefrath, fuit à filiis interfecit.*

¶ Habet templum suum avaritia. Et illud templum est mercatura vel tabula, avarus est sacerdos, arca est altare, pecunia est Deus, qui colitur & adoratur, quia pecunia obediunt omnia, Eccl. 10. uxor vero & filii, nec non profeux & famuli sunt ministri. Et illud est templum Baal, qui interpretatur devorator, quia scilicet avarus devorat circumstantes. Et de hoc dicitur 4. Reg. 10. quod *rex Iehu omnes prophetas Baal in templo ipsius congregavit, & eos ibi morte damnavit.*

¶ Habet templum suum domina superbia, & illud templum est status eminentiarum, ubi superbus est sacerdos, adulatōres & blanditores sunt cantores, jactantiæ sunt campanæ, & sic de aliis. Et istud est templum Remon qui interpretatur exaltatio inutilis, quia scilicet superbi inutiliter exaltantur. Et de hoc 4. Reg. 5. dicitur, quod *rex syria adorabat in templo Remon.*

¶ Habet templum suum gula seu gastrimargia, & illud Templum est taberna, Gulosus est sacerdos, Mensa est altare, Mappa est corporale, Cocus est minister, Odor ciborum est incensum.

Et illud est templum Dianæ, quia Diana interpretatur suscitans ægritudines, significans gulam, quæ infirmitates excitat & inducit. De quo dicitur Act. 19. *Templum magna Diana in nihilum reputabitur.*

¶ Ultimo est templum invidiæ, quæ & habet templum suum, & illud est aliena prosperitas, invidus est sacerdos, murmuratores sunt ministri, &c. Et illud est templum Belis, qui interpretatur vetustas, quia scilicet invidia est primum & vetustissimum peccatum. Peccatum enim illud, quod primo homini nocuit, fuit invidia diaboli, quia sicut dicitur Sap. 2. *Invidia diaboli intravit mors in orbem terrarum.* Et illud Dan. 14. dicitur, quod *venit rex cum Daniele in templum Belis.* Hoc igitur de templo sufficit. Vide supra de Domo, de Tabernaculo, & similibus.

Tentare. Tentatio. Nota, quod Tentatio aliquando sumitur pro probare, sicut Genes. 22. *Tentavit Deus Abraham.* Aliquando sumitur pro suggerere, seu ad malum inclinare. Et de hoc Jacob, *Deus autem tentator malorum est, ipse enim neminem tentat.* Aliquando pro tribulare. vel

vel tribulationem sustinere, & sic sumitur Judith 8. ubi dicitur: *Tentati sunt patres vestri ut probarentur.* Est igitur triplex genus tentationis, videlicet

Tentatio { Probativa,
Inductiva,
Afflictiva.

Sed istæ tres possunt reduci ad duas. Et sic breviter distinguo, quod duplex est tentatio, scilicet

Una sustinenda cum patientia,
Altera fugienda cum diligentia.

B ¶ Dicamus ergo primo, quod est quædam tentatio, quæ est sustinenda cum patientia, & ista est illa, qua Deus per tribulationes nos tentat ut probet, si firmi & stabiles maneamus. Aurifaber enim aurum in igne solet ponere, ut bonitatem illius probare valeat & tentare. Moneta etiam tactu lapidis tentatur. Etiam balsamus probatur, cum in aqua portatus ad profundum descendit & derivatur. Etiam quidam sunt homines in regione, qui ita sunt zelotypi de mulieribus suis, quod quando mulier habet infantem, & volunt probare an sit suus, portant eum ad quandam serpentem, & si serpens ille non tangat, puer est suus, & si tangat, non est suus. Quia quandoque Deus bonitatem hominum probat & tentat, igne infirmitatis ipsos affligendo. Aliquando ipsos lapide tribulationum tangendo. Aliquando aqua mundanæ prosperitatis abluendo; talis enim tentatio si bene sustinetur, proficit, bonitatem moralem declarat & ostendit, quia sicut dicitur Jac. 1. *Beatus qui suffert tentationem,* &c. Vide eam supra de Probare vel Sufferre. Ista est igitur tentatio sustinenda.

C ¶ Sed secundo dico, quod est tentatio metuenda, & ista est tentatio suggestionis vel inductionis, quia sc. ad malefaciendum mundus, caro, demonia nos alliciunt atque tentant. Tentatio itaque suggestionis nihil aliud est, quam ad casum inductio atque impulsio. Sed quia supra tanquam in locis infinitis de tali tentatione est actum, ideo ad præsens parum est de ea dicendum.

¶ Hoc solum ergo notandum est, quod tentatio huiusmodi Inchoatur à cogitatione,
Meditatur in delectatione,
Terminatur in executione.

Quia scilicet diabolus primo facit hominem de peccato cogitare. Secundo facit hominem in peccato huiusmodi delectationem invenire, scilicet proponendo sibi delectabilia quæ sunt ibi. Tertio facit eum consentire, & negotio operam demum dare. Tentatio enim est sicut serpens, qui sibilat dulciter in ingressu, occidit turpiter in egressu.

D ¶ Et adverte, quod homini in tentatione tria sunt necessaria, videlicet

Fugere omnem occasionem,
Tollere omnem præsumptionem,
Quærere Dei tuitionem.

Dico ergo quod occasionem oportet fugere. Non enim oportet quod homo frequenter illa, quæ possunt esse causa vel materia tentationis, sed quod inde fugiat & recedat. Papilio enim quando in splendore lampadis delectatur non combureretur, nec in oleo submergeretur, nisi frequentando lampadi appropinquaretur. Balæna etiam incaute littori appropians, mare subito recedente sibi sistit, & piscatorum insidiantium parti cedit: est igitur utile balæna à littore se elongare, & in profundo maris manere; papilioni verò utile est à lampade recedere, & à suis splendoribus præcavere. Sic vere, charissimi, summe est utile homini, quod præsentiam rerum, quæ tentationem possunt inducere, fugiat, & quod inde pro viribus retrocedere studeat. Cum enim incaute littori mundi, & lampadi prosperitatis appropiat, & eorum splendoribus se delectat, subito igne tentationis comburitur, & per malum desiderium in mundi littore circa divitiarum sabulum arrestatur, & sic à venatore diabolo per consensum malum capitur, & per mala opera punitur & necatur, quia sicut dicit Apost. 1. Tim. 6. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli.* Igitur dico quod occasionem tentationis oportet fugere, quod etiam Dominus in oratione Dominica docet petere in illo verbo: *Es ne nos inducas in tentationem,* hoc est dictum, ne nos permittas induci in occasionem tentationis.

E ¶ Deinde dico, quod præsumptionem oportet tollere. Necessesse enim quod homo non sit præsumptuosus, & quod in propriis viribus non confidat: tales enim solent sæpius cadere, quia Deus, ut experiatur vires suas, ipsos solet sibi ipsis dimittere, ut tandem debilitatem suam cognoscentes, in se non præsumant confidere vel sperare, sed cor suum in Domino stabili-

re. Istud videmus quotidie in Novitiis religionis, & etiam multis aliis, qui præsumunt de suis viribus ultra modum, quod si vident alios delinquentes, ipsos horrent & contemnunt. Contra tales loquitur Apost. Gal. 6. *Frates, si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales, &c.* Et bene dicit, ne & tu tenteris, quia scil. Deus permittit quandoque tentari, ut expertis viribus propriis possint humiliari. Exemplo Petri, qui in propriis viribus dicebat confidens: *Eriam si oportuerit me mori tecum, non te negabo;* & tamen ipsum dimisit Deus cadere, ut disceret de suis viribus, nec præsumere, nec sentire, utilis enim est talibus talis casus. Nam ut dicit Pl. dens lupi sanat passionem lunaticam sustinentes, quia pro certo illi, qui sunt lunatici, i. præsumptuosi, tunc temporis sanantur, quando dentibus lupinis, i. tentationibus demonum supponuntur. Sap. 8. *Tetigit autem & iustos tunc tentatio.* Igitur dico, quod præsumptionem oportet tollere.

¶ Denique dico, quod tuitionem Dei oportet quærere. Est enim necesse, quod homo tentatus recurrat ad Deum se ei committendo, & ne vincatur ab hostibus, ipsum humiliter deprecando, Matt. 26. *Vigilate & orate ne iniretis in tentationem.* Pulmo in corpore animalis est necessarius ad spiritum attrahendum, & ad cordis ardorem temperandum, & ad refrigerium procurandum. Sic vere attractio Spiritus S. per devotionem & orationem est homini necessaria, ut tentationum suarum ardorem temperet, & ut appetitus & mala desideria cordis sui refrigeret & immuter. *Orate,* inquit. Et merito, quia pro certo Deus ipse nos potest contra tentationes juvare, nos verò non possumus sine eius auxilio contra diabolum triumphare. Non enim potestas super terram, quæ ei comparatur, qui factus est ut nullum timeret, Job 14. Sed pro certo si Deum in adiutorium requirimus, constat quod eo mediante omnibus hostibus, prævalemus. Iste enim est sicut allectoria lapis pretiosus, cuius virtus facit in prælio vincere. Iste enim est sicut lapis amatides, qui vestem tactam facit incendia non sentire. Quia scil. qui Dei præsentiam per gratiam adjuvatur, nec in bello tentationis vincitur, nec tentationum ignibus inflammatur. Unde in Ps. 17. *In te eripiar à tentatione, & in Deo, &c.* Deus n. à tentatione eripit, in quantum succumbere non permittit, 2. Pet. 2. *Novit Deus pios à tentationibus eripere.* Ipsos tamen quandoque fortiter permittit, & statim non adjuvat, nec succurrit, ut eorum virtus & patientia comprobetur. Sic etiam rex fortiorum militem hostibus opponit, & eum ex certa scientia quandoque bene verberari permittit, glorians in ejus virili defensione, sicut de Tobia legimus Tob. 2. quod Deus & hanc tentationem permittit evenire, ut posteris daretur exemplum patientiæ. Et Tob. 12. dicitur ab Angelo: *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit ut tentatio probaret te.* Ipse enim facit illud, quod ipse aliis consulit, Eccl. 6. *Si habes amicum in tentatione, posside eum.* Quando enim videt, quod ipse facit quod in se est, ipsum solet eripere, & ne succumbat, ab hostibus liberare, quia sicut dicitur 1. Cor. 10. *Fidelis est Deus, & non permittit vos tentari ultra quam potestis, sed facit cum tentatione etiam proventum, ut possitis sustinere.* Et ad Heb. 2. dicitur, quod Christus propter hoc quia tentatus est potens est, & his qui tentantur, auxiliari. Igitur dico, quod homini Tentatio

Tuitionem oportet quærere,
Præsumptionem oportet tollere,
Occasionem oportet fugere.

Ista de Tentatione sufficiant, quia de ea tractatum est in titulis infinitis. De Tentatione verò in quantum dicit probationem, vide de Probatione, & aggrega, si vis, auctoritates notabiles in illa auctoritate: *Beatus vir qui non abiit in consilio,* &c.

Tempus. Nota, quod tempus secundum Philolophos nihil aliud est, quam mensura motus. Omne enim quod fit virtute creata, fit cum quadam successione, & cum quadam motus continuatione, & ista successio & continuatio dicitur tempus. Cum igitur diversæ sint rerum quæ sunt in motu, conditiones, necesse est esse diversas temporum variationes.

¶ Et ideo breviter & moraliter loquendo possum notare, quod in scriptura invenitur Tempus

Viventis fragilitatis,
Labentis prosperitatis,
Urgentis adversitatis,
Sequentis mortalitatis,
Ardentis calamitatis,
Gaudentis societatis,

Ista enim sunt tempora statuum, personarum, videlicet
Viventium corporaliter,
Labentium temporaliter,

Egentium miserabiliter,
Morientium naturaliter,
Pereuntium naturaliter,
Triumphantium æternaliter.

Dico ergo primo, quod est unum tempus præsentis vitæ, scilicet fragilitatis viventis. Vita enim præsens proprie dicitur tempus, quia tempus semper fluit & currit, & de præsentis in futurum transit, & de ipso nihil omnino præter nunc existit; in eodem statu etiam tempus non moratur, sed subito de serenitate ad obscuritatem aliquoties transmutatur. Sic proculdubio vita nostra à die nativitatis usque ad diem mortis non cessat fluere & currere, & nunquam potest in eodem statu sistere aut manere, quinimò per diversas ætates labitur, & de statu ad statum subito transmutatur. Et ideo de tali loquitur Eccl. 18. *A mane usque ad vesperam mutabitur tempus.* Vide eam in sermone, & pone eam ibi, quia sicut dicitur Job. 14. *Homo natus de muliere, brevi vivens tempore repletur multis miserijs, qui quasi flos egreditur & coneritur, & fugit velut umbra, constituitur terminus eius.*

C

¶ Istud enim tempus habet

Vilem inceptionem, quia natus de muliere,
Curram dimensionem, quia brevi vivens tempore,
Tristem afflictionem, quia repletur multis miserijs,
Debilem conditionem, quia quasi flos egreditur,
Labilem durationem, quia coneritur & fugit velut umbra,
Stabilem præfixionem, constituitur terminus eius.

¶ Iste sunt sex conditiones temporis vitæ nostræ, quia breviter illud est tempus viriliter inceptivum. Natus, inquit, de muliere, Job 25. *Nunquid apparere potest mundus natus de muliere?* quasi diceret, non. Unde Eccl. 3. dicitur, quod tempus nascendi, &c. Item illud tempus est leviter transitivum. Brevi, inquit, vivens tempore. Sap. 2. dicitur: *Exiguam & cum radio est tempus vitæ nostræ.* Item illud tempus est graviter afflictivum. Repletur, inquit, multis miserijs. Unde illud tempus, de quo dicitur Soph. 1. *Dies illa dies ira.* &c. Et Ezech. 30. *Dies nobis tempus gementium.* Quia puer statim gemitum & planctum solet emittere, ad significandum, quod ad laborem & gemitum natura nos voluit parturire. Item istud est tempus debiliter permanens: *Super omnia enim debilis est & fragilis vitæ nostræ, quia quasi flos, inquit, egreditur.* Cantic. 2. *Flores apparuerunt in terra nostra, tempus putationis advenit, quasi diceret, vitæ nostræ sicut flos in juventute apparet & egreditur, citò verò conquassatur, dum per mortem tollitur & putatur.* Item istud tempus celeriter est defectivum, quia coneritur, inquit, & fugit velut umbra. Unde Sap. 2. *Umbra transitus est tempus vitæ nostræ.* Item tempus illud stabiliter est præfixum, quia scilicet tempus vitæ nostræ est apud Deum limitatum & certum. Constituitur, inquit, terminus eius, qui præteriri non poterunt. Constat enim quod illud tempus durationis vitæ nostræ, quod à Deo constitutum est & præfixum, impossibile est pertransiri. Sicut enim dicitur Job 24. *Ab Omnipotente non sunt abscondita tempora.* Et ideo bene dicitur Job 14. *Constituas mihi tempus, in quo recorderi mei.* Sic igitur patet, quod est unum tempus fragilitatis viventis

D

¶ Secundo dico, quod est unum tempus prosperitatis labentis. Prosperitas enim mundi sicut tempus, quia scilicet sicut more temporis continue movetur atque labitur. Istud enim est tale tempus, quale est quando pluvia & tempestas est ventura, tunc enim solet ardor solis fortior esse, pulices & muscæ solent acius pungere, sirenæ solent dulcius cantare, delphini solent altius saltare: sed pro certo tale tempus solet statim deficere, & tempestas & pluvia cito venit, quæ totam serenitatem præteriti temporis obnubilat & obducit. Quia vere mundi prosperitas tempus hujus vitæ est, ubi urget ardor avaritiæ fortioris, ubi pungunt pulices & muscæ, id est, ministri sævitæ acrioris, ubi cantant & saltant sirenæ & delphini, id est, divites, qui nunc gaudent fructu latitiæ plenioris: veruntamen cito perit & deficit talis serenitas, & subito per mortem adnihilatur talis prosperitas & majestas, quia sicut dicit Seneca: *Reproborum lata cito ad perniciem veniunt.* Et breviter de tali tempore dicitur Eccl. 11. *Tempus præterit, mors appropinquat.* Et illud proculdubio non considerant tales, quia videtur eis quod tempus semper debeat durare, contra quos dicitur Eccl. 18. *Memor esto paupertatis in tempore abundantie, quod utique multi non faciunt, & ideo sicut nautæ, qui mutationem temporis non prævident, in mare inferni se detrahunt & submergunt. Isti enim modò habent tempus suum, sed pro certo finaliter venient ad tempus alie-*

num. Et breviter illud est tempus, de quo dicitur Olee. 2. *Cessare faciam gaudium ejus, solennitates ejus, neomenia ejus, sabbatum ejus, & omnia festa tempora ejus, quia sicut dicitur Daniel. 2. Deus mutat tempora & ætates, transfert regna atque constituit. Istud est ergo tempus prosperitatis labentis.*

¶ Tertio dico, quod est unum tempus necessitatis urgentis, seu adversitatis præsentis, & illud tempus, quo in mundo diversimode flagellantur, de quo Hest. 14. *Ostende te nobis in tempore tribulationis.* Istud est enim sicut tempus hyemis, quod quamvis videtur asperum, turbidum & sterile, est tamen rebus naturalibus congruum & utile. Virtus enim naturalis per ramos arborum, & per membra animalium dispersa, ad interiora retrahitur, ubi fortificatur & reparatur, ita quod in vere & in æstate ad fructificandum aptior invenitur. Sic vere tempus tribulationis quamvis sit frigidum & rigidum, & ad sustinendum asperum, est tamen ipsum in patientia sustentibus quamplurimum virtuosam. Compellit enim affectus & appetitus mentales undique ad temporalia dispersos ad interiora retrocedere, de salute cordis & animæ cogitare, & sic homo ad fructificandum per bona opera habilitatur, & virtus spiritalis in eo reparatur. Unde de bona arbore dicitur Hie. 17. *quod tempore siccitatis non erit sollicita, nec aliquando desinet facere fructum; quinimò sicut gramina secundum Plin. in tempore tempestatis gaudent, & tempore pluvie magis virent, sic iusti tempore adversitatis fiunt meliores sanctitate, & moribus pulchriores.* Et ideo tempus poenitentiae, tribulationis & miseriæ præsentis est illud tempus, de quo loquitur Apost. 2. Cor. 6. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Esa. 49. *Tempore accepto exaudi vi te, & in die salutis exaudi te.* Patet ergo quod est unum tempus adversitatis præsentis.

¶ Quarto dico, quod est unum tempus mortalitatis sequentis, & illud est tempus mortis, quod scilicet comparatur nocti, quod est tempus naturaliter obscurum, & diei & luminis privativum, quod quamvis in meridie non videatur de propinquo, tamen de adventu ipsius nullatenus dubitatur, quia scilicet nox, id est, tempus mortis, quod diem præsentis vitæ destruit, necessario est futurum, & quamvis non videatur, debet tamen prævideri continue sicut certum, de quo Eccl. 11. *Si multum diebus vixerit homo, & in his omnibus lætus fueris, meminisse debes temporis tenebrosi, & dierum malorum.*

¶ Quinto dico, quod est unum tempus calamitatis ardentis seu urgentis, & illud est tempus iudicii vel inferni, de quibus dicitur Deut. 32. *Iuxta est dies perditionis, & adesse festinant tempora.* Istud est tempus, in quo mali cum suis vitiis puniuntur, quia scilicet animalia, quæ in æstate impinguntur, sicut oves & boves, converso in hyeme carnibus depauperantur; & econtra illa, quæ tempore æstatis sunt macra, sicut sunt aves fluviales, quæ in hyeme propter quietem sunt pingua. Sic vere tempus æstatis hujus vitæ, & tempus hyemis mortis sunt duo tempora contraria: quia divites, qui in æstate hujus vitæ per prosperitatem sunt pingues, in hyeme mortis suæ erunt miseri atque macri. Econtra autem illi, qui modò sunt macri per paupertatem, erunt tunc pingues per æternam voluptatem & felicitatem. Teste enim Sapiente Eccl. 3. *Omnia tempus habent, & suis spatijs transeunt universa.* Et ideo de piscibus videmus, quod secundum temporum varietatē suam augent pinguedinem, vel minuunt bonitatem. Tempus ergo, quo mali aliquid valent, est in præsentis. Tempus verò, quo nihil reputabuntur, erit finaliter in sequenti. Ideo de istis dicitur Deut. 32. *Mea est ultio, & ego retribuam eis in tempore, ut labatur pes eorum.* Ps. 47. *Cum acceperis tempus, ego iustitias iudicabo.* Istud est igitur tempus calamitatis ardentis.

¶ Sexto dico, quod est unum tempus societatis gaudentis, vel tempus societatis replentis, & illud est tempus gloriæ Paradisi. Homo enim nunquam seminat & metit eodem tempore & modo, sed potius contrario: quia quod homo uno tempore serit, in tempore contrario colligit; & quod uno tempore seminatur dispergendo, in contrario tempore colligitur aggregando. Sic vere charissimi, cum tempus hujus vitæ sit ordinatum ad semina virtutum & bonorum operum seminandum, & ad bona nostra pauperibus dispergendum, necesse est quod sit aliud tempus contrarium, scilicet tempus vitæ æternæ, ubi seminata metantur, & ubi dispersa aggregentur. Unde secundum Apost. *Qui seminat in lacrymis, in gaudio metet.* 2. ad Cor. 9. & Galat. 6. *Tempore enim suo metemus non deficientes.* Et ideo de tali tempore dicitur Daniel. 7. *Tempus advenit, & sancti obtinuerunt regnum.* Omnia enim habent tempus suum, quia sicut dicitur Ecclesiast. 8. *Omni negotio*

negotio tempus & opportunitas. Unde de conchyliis videmus, quod uno tempore, scilicet, novilunii inveniuntur vacua, contrario vero tempore, scilicet, plenilunio fiunt plena. Sic vere pauperes non habent modo tempus suum, sed habebunt in futuro, modo eis splendet luna nova, id est, prosperitas temporalis, quæ est valde diminuta, & ideo isti modo sunt inanes & vacui, & bonis temporalibus non repleti, sed pro certo in futuro tempore, quando luna plena prosperitatis æternæ fulgebit, tunc proculdubio omnibus bonis replebuntur. Unde sanctis dicitur Sapient. 4. quod in tempore erit respectus illorum, quando (ut dicitur Sap. 3.) donum & pax est electis Dei. Non ergo debent tristari pauperes si in tempore præsentis flagellantur, sed potius gaudere & exultare, sperando quod in futuro tempore lætabuntur, quia sicut dicitur Eccl. 1. Vsq̃ ad tempus sustinebit patiens, & postea redditis iucunditatis. Sic ergo patet, quod inter cæteros modos, tempus & modus sumitur. Omnia ergo, quæ sunt sub tempore ad aliquod istorum temporum pertinent & reducuntur, & ideo diversa negotia diversis temporibus competere dignoscuntur. In verbis enim & in factis observanda sunt tempora, quia quæ debito tempore non fiunt, melius est, quod non fierent quam si fierent. Unde etiam de verbo debito tempore dicto dicitur Prov. 25. quod mala aurea in lectis argenteis, qui loquitur verbum in tempore suo. E contra Eccl. 20. dicitur, quod ex ore fatui reprobatur parabola, eo quod non dicit ea in tempore suo, & sufficiat.

Temporalia. De temporalibus possent infinita dici, sed nullæ sunt authoritates notabiles, & de eis in pluribus locis est tractatum, idcirco omitto. Vide de divitiis & similibus. Et si vis pone hic materiam & allega originalia.

Tendere. Nota, quod tendere quandoque sumitur pro fortiter extendere, quandoque sumitur pro insidias parare, quandoque pro crescere, quandoque pro ire vel pro ambulare. Quod enim sumatur pro forti vel rigida extensione, patet 2. Reg. 16. Tetenderunt Absalon tabernaculum in solario. Item quod sumatur pro insidiarum præparatione, patet 2. Par. 25. ubi dicitur, de quodam rege, quod postquam recessit à Domino, tetenderunt ei insidias servi sui. Item quod sumatur pro augmentatione, vel clementia, patet Exod. 19. ubi dicitur, quod sonus buccinæ paulatim crescebat, & in prolixius tendebatur. Item quod sumatur pro ire vel ad aliquam partem pergere dicitur Josue 8. quod qui simulaverunt fugam, & tendebant ad solitudinem, reversi sunt, &c. vide in prædictis titulis.

Tenere. Nota breviter, quod tenere & teneri in scriptura multipliciter sumitur. Unde breviter notandum est sicut in aliis materiis, quod in scriptura invenitur

Virtuosum,
Vitiosum,
Dolorosum,
Gaudiosum.

¶ Est dico tenere virtuosum, & commendabile, & illud est quando homo tenet vel servat divina mandana juxta illud Prov. 4. Tene disciplinam, & ne dimittas eam. Item est tenere vitiosum & detestabile, & illud est, quando homo tenet & servat vitia & peccata, de quo Eccl. 10. Initium omnis peccati superbia, qui tenuerit eam adimplebitur maledictis. Vel etiam quando homo à peccatis tenetur & occupatur, de quo Luc. 4. Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus. Item est tenere dolorosum & contristabile, & illud est illud, quo homo in tribulationibus tenetur, de quo Matth. 14. Herodes autem tenuit Ioannem, & ligavit eum in carcerem, &c. Item est tenere gaudiosum & consolabile, & illud est illud quo beati tenent & perseveranter retinent gloriæ dignitatem, quia sicut dicitur 1. Reg. 2. Deus de stercore erigit pauperem ut sedeat cum principibus, & solium gloriæ teneat.

¶ Igitur dicamus aliquid de tenere commendabili & virtuosum. Tenere enim idem est, quod adimplere, & aliquid inviolabiliter observare, quia pro certo sicut videmus, quod illud, quod ab aliquo fortiter tenetur, abire non permittitur, sed servatur, sic homo debet virtutes & merita ita tenere, & Dei mandata taliter servare & implere, quod non debet ab ipso fugere nec abire. Tenere enim perseverantiam denotat in tenente. Et etiam vir iustus similis debet esse viti, quæ dicitur quasi vitis tenens, vel quasi virtuosè tenens, eo quod de natura vitis est arbori se proximæ jungere, & illud cui adhæret stringere fortiter & tenere, quia pro certo viri iusti aliis per charitatem se fortiter jungunt, & bonum quod semel ceperint, de cætero non di-

mittunt. Quod utique patet de viris charitativis, qui tenaciter diligunt, dicentes illud Cant. 3. Inveni quam diligit anima mea, tenui nec dimittam. Quod etiam patet in viris perseverantibus & nunquam defectivis, quia scilicet, virtutes quas semel apprehenderunt, semper tenent, juxta illud 1. Thess. 5. Omnia probate, quod bonum est tenete. Quod tamen est contra multos, qui manus perseverantia ita habent infirmam, quod nihil possunt tenere, imò quicquid virtutis habuerint, solent dimittere & laxare. Similes doli fracto vel deligato, quod liquorem tenere non potest, quia tales qui circulis divinatorum mandatorum non sunt ligati, sed potius diversis vitiis dissipati, virtutes contentas non tenent, sed ipsas perdunt potius atque fugant Eccles. 21. Cor fatui quasi vas confectum, perdet omnem sapientiam. Non sic, sed teneamus quæ sunt tenenda, juxta illud Apo. 3. Tene quod habes, & nemo accipiat coronam tuam. ¶ Ubi adverte quod talis tenentia & perseverantia debet teneri vel haberi tripliciter, scilicet,

Ut compleamus mandatum quod præcipitur,

Ne careamus virtute quæ recipitur,

Ne amittamus salutem quæ promittitur.

¶ Igitur primo tenenda sunt, complenda & observanda quæ sunt ad salutem utilia. Tene inquit, imperative loquitur. Unde 2. Thess. 2. Qui tenet, nunc teneat. Et illud prædictum: Quod bonum est tenete. ¶ Et nota quod præcipitur tenere,

Baculum ad sustentandum,

Clypeum ad protegendum,

Gladium ad pugnandum,

Thuribulum ad incendendum,

Organum ad decantandum,

Deum ad adorandum,

Proximum ad adjuvandum.

Igitur teneamus baculum crucis, ut sustentemur. Exod. 12. Tenentes baculos in manibus comedentes agnum. Item teneamus clypeum fidei, ut defensemur 1. Paral. 12. Fecerunt ad David viri robustissimi clypeos tenentes. Item teneamus gladium verbi Dei, ut demonibus adversemur. Unde de fortibus Salomonis dicitur canticorum 3. En lectulum Salomonis sexaginta fortes ambiunt, omnes tenentes gladios. Item teneamus thuribulum orationis, ut in Deum mentaliter inflammemur. Unde de Ozia dicitur 2. Paral. 26. quod in manu tenebat thuribulum ut adoleret. Item teneamus organum lætitiæ, ut gratias agendo & Deum laudando gratulemur & jucundemur 2. Para. 29. Steterunt Levitæ tenentes organa David. Item teneamus Deum per fidem ut ipsum veneremur Mar. 14. Tenete eum, & ducite eum. Item teneamus proximum per charitatem ut ei foederemur. Unde Genes. 25. Alter egrediens plantam fratris manus tenebat Job 41. Tenentes se nequaquam separabuntur. Igitur teneamus tenenda, ut quæ præcipiuntur teneamus.

¶ Secundo dico quod tenere debemus tenenda ne quod acquiratur, careamus. Quod habes inquit. Natura enim abhorret vacuum, & ideo dolium plenum illud quod continet in tantum diligit & tenet, quod quanquam perforatum fuerit, nisi ab alia parte aer possit subintrare, ipsum fluere non permittit. Sic vere & nos debemus abhorre vacuitatem virtutum, in tantum, quod illas quas habuerimus dimittere non debemus. Quod habes inquit. Unde Apoc. 2. Veruntamen illud quod habetis, tenete donec veniam. Istud tamen est contra non perseverantes, qui illa quæ habent, non possunt tenere. Similes illi qui brachium habet fractum. Unde de talibus potest dicere diabolus, Brachium Pharaonis confregi, & ecce non est obvolutum, &c. Non sic charissimi, sed teneamus tenenda, ne quod acquiritur careamus.

¶ Tertio dico quod tenere debemus tenenda, ne quod promittitur amittamus. Ut nemo, inquit, accipiat coronam tuam: quasi diceret, coronam promissam perdes, nisi bene teneas quod possides. Sicut dicitur 2. ad Tim. 2. Non coronabitur nisi qui legitime certaverit. Quia pro certo corona gloriæ non dabitur nisi qui perseveranter tenuerit & impleverit quod præcipitur, quia sicut dicitur Eccl. 27. Nisi in timore domini tenueris te instanter, cito subvertetur domus tua. Patet ergo quod tenere debemus illa quæ pertinent ad salutem, ne quod promittamus ut quod præcipitur faciamus. Ista de bono tenere sufficiunt.

¶ Sed adhuc dico, quod tenere accipi potest in malo. Et sic dico quod est tenacitas

Avaritiæ mundialis,

Immunditiæ corporalis,

Amicitia temporalis,

h h h h h

Violen-

Violentia infernalis.

Est dico tenacitas mundialis avaritiz. Avari enim quod semel rapiunt, nunquam amplius volunt dimittere vel restituere, sed continue retinere, similis leoni, qui prædam quam rapuit, quando aliquem viderit, timens quod eam velit sibi auferre, fortius solet tenere, & eam amplexando cubare desuper & sedere, sicut dicit Plinius. Sic vere raptores & avari illud quod rapuerunt, nunquam amplius dimittere quærunt, sed semper fortis illud tenent, amplexantur & custodiunt. Unde Esaia 5. de raptore dicitur. *Rugiet ejus ut leonis, rugiet ut catuli leonum & frendet, & tenebit prædam, & amplexabitur, & non erit qui eruat.* Ista est ergo tenacitas mundialis avaritiz.

H Deinde dico quod est tenacitas corporalis immunditiz. Luxuria enim ita fortiter ligat & tenet, quod semel infectum vix illa sum dimittit. Similis bithalasso periculo maris, qui ita tenet navem impingentem quod citius frangitur quam evadat, quia scilicet luxuria illum quem tenet, usque ad fracturam mortis non dimittit. Unde de luxuriosis mulieribus dicitur Prov. 18. *Qui tenet adulteram, stultus est, supple, & stultior, qui tenetur ab illa.*

I Denique dico quod est tenacitas temporalis amicitiz. Amicitia enim mala valde ligat & tenet, similis adamantini, à quo trahitur & tenetur ferrum. Unde de Iquamis Behemoth dicitur Job. 41. *Tenentes se nequaquam separabuntur.*

K Insuper dico quod est tenacitas infernalis violentiz. Illi enim qui sunt ibi tenaciter ibi tenentur, dicentes ex desperatione illud 2. Reg. 1. *Interfice me, quia tenent me angustia.* Hoc ergo sufficiat de tenere. Vide de ligare, de retinere, si fiat aliquid.

Idem est quod tabernaculum. Vide in tit. Tentorium.

A Tenebra. Cum tenebra dicitur à tenendo, eo quod teneat oculos ne videant, nihil aliud est quam obscuritas aeris ex carentia luminis generata, possum dicere quod in scriptura breviter invenitur multiplex tenebra, scilicet,

Tenebra { Superior,
Inferior,
Anterior,
Interior,
Exterior,
Posterior,
Subterior.

B Primo dico, quod tenebræ superiores signant divinam humilitatem. Sol enim quandoque videtur obscurari, quandoque nube immergitur, vel eclipsim patitur. Sic Dei filius quodam modo visus est duobus modis à suo lumine obtenebratus, quando videlicet positus est in nube, id est, in virgine Maria per incarnationem, & quando eclipsim passus est per passionis afflictionem. De incarnatione enim ejus dicitur in Psalm. 17. *Posuit tenebras latibulum suum in circuitu ejus tabernaculum ejus.* De passione vero ejus potest dici illud quod legitur Luca 23. quod moriente domino facta sunt tenebra super universam terram. Et breviter sicut dicitur Johel. 2. & exponitur supra de sole. *Sol convertetur in tenebras & luna in sanguinem.* Sol enim Dei filius conversus est in tenebras carnem assumendo Psalm. 111. *Exortum est in tenebris lumen rectis corde, & luna, id est, assumpta mutabilis caro sua conversa est in sanguinem, mortem sustinendo.* Sic ergo dico quod tenebræ superiores signant divinam humanitatem. Tunc enim Deus ita fuit in tenebris, quod quasi à nemine fuit notus, quamvis ipse esset lux quæ in tenebris lucebat, tenebræ tamen eam non comprehenderunt Jo. 1.

C Secundo dico quod tenebræ inferiores signant scripturæ profunditatem. Abyssus enim propter suam profunditatem est tenebrosa, & hoc quia lumen solis non potest attingere ipsius profundum. Sic vere tanta est abyssus divinæ scripturæ, & tanta est ibi copia aquarum & scientiarum, quod propter suam profunditatem omnibus est tenebrosa, & quasi nulli hominum clara, pervia aut luminosa. Unde in Psalm. 17. dicitur. *Tenebrosa aqua in nubibus aeris.* Veruntamen sicut illi qui sunt in profundo maris in tenebris, solent oleum habere in ore, quo emisso solent videre & respirare, sic vere si in profunditatem sacræ scripturæ volueris videre, necesse est oleum divinæ gratiæ habeas, ut tenebras obscuras repellas. Ut de scriptura dicatur illud Exod. 14. *Eratque nubes tenebrosa, & illuminans noctem, quia sicut dicitur 2. Corinth. 4. Deus facit de tenebris lumen splendescere.* Et sicut dicitur

Job. 12. *Ipse revelat profunda de tenebris.* Tenebræ igitur inferiores significant scripturæ profunditatem.

¶ Tertio dico quod sunt tenebræ anteriores, quæ significant justorum humilitatem. Humilitas enim tenebris comparatur, quia omnia bona sua vult abscondere, & nihil per inane gloriam propalare Amos 5. *Dies domini tenebra, & nox lux.* Unde etiam de viris justis dicitur Esaia. 50. *Induam celos tenebris, & saccum ponam operimentum eorum.* Sancti enim viri sunt obtenebrati & tenebrosi per mortis & judicii meditationem, & umbrosi & obscurosi per suarum virtutum occultationem & absconsonem, ut de ipsis possit dici illud Psalm. 138. *Tenebra non obscurabuntur à te & nox sicut dies illuminabitur, &c.* Ista sunt ergo tenebræ anteriores, quæ signant justorum humilitatem. Anteriores dico quia istæ tendunt ad bona spiritualia & æterna, quæ ante nos sunt.

¶ Quarto dico quod sunt tenebræ interiores, quæ significant cordium obscuritatem, seu culparum iniquitatem, & istæ sunt tenebræ ignorantiz vel peccati, quæ pro tanto dicuntur tenebræ, quia sicut tenebra

Lumini contradicit,
Calores rerum abscondit,
Verecundiam tollit,
Timorem incutit.
Somnolentiam nutrit.

Sic peccatum

Lumen veritatis repellit per ignorantiam,
Colorem honestæ conversationis abscondit per insolentiam,
Verecundiam tollit per impudentiam,
Timorem desperationis incutit per spei carentiam,
Somnolentiam malæ delectationis nutrit per accediam & pigritiam.

¶ Habet ergo tenebra peccati lumen veræ cognitionis repellere, quia scilicet ita obnubilat oculum intellectus, quod non videt quæ pertinent ad salutem. Unde Jo. 11. *Qui ambulat de nocte, offendit, quia lux in eo non est.* Et 1. Joan. 2. *Qui odit fratrem suum, ambulat in tenebris, & nescit unde veniat aut quo vadat.* Quia peccator non advertit unde venit per vilem nativitatem, aut quo vadat per tristem mortis adversitatem. Ideo breviter possumus dicere illud Esaia. 59. *Palpavimus quasi cæci parietem, & quasi absque oculis atrectavimus, impiegemus meridie quasi in tenebris.* Item habet tenebra peccati colorem honestatis abscondere. Peccator enim vix ostendit bonæ conversationis honestatem vel colorem. Matth. 6. *Si oculis tuis, id est, conscientia tua nequam est, totum corpus tuum tenebrosus.* Item habet ista tenebra verecundiam & pudorem tollere. Peccator enim & obstinatus existens in tenebris peccare non verecundatur de suis sceleribus, quod tamen faceret si in lumine gratiæ esset, dicens illud Ecclesiast. 23. *Tenebra circumdant me, & parietes cooperiunt me, & nemo circumspicit me, quem vereor, delictorum meorum non memorabitur altissimus, &c.* Item ista tenebra habet timorem incutere. Peccatores enim trepidaverunt timore ubi non erat timor. Tenebra enim peccati facit eos desperare de salute, & per consequens timere mortem & judicii adversitatem Psalm. 54. *Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebra.* Item habet ista tenebra somnolentiam facere. Tenebra enim est aptum tempus ad dormiendum, quia scilicet illi qui in tenebris peccati delectantur, debent dormire, propterea quod ad exercitium bonorum operum non vigiliant & occupantur Psalm. *Tenebra concubant me, & nox illuminatio mea in delictis meis.* Et ideo qui sunt in tenebris peccati, non possunt nec bene facere nec bene incedere. Via enim peccatorum tenebrosa, nesciunt ubi corruunt Proverb. 4. *Multa ramen turpia & enormia perpetrant, quia istæ tenebræ peccatoribus audaciam præstant, quia sicut dicitur Job. 24. Perfodiunt tenebris domos, & in tenebris quasi in luce ambulant.*

¶ Unde adverte quod quatuor genera operum consueverunt fieri in tenebris, scilicet,

Avaritiæ contractus,
Immunditiæ contactus,
Detrahtorii latratus,
Invidiosi sufflatus.

Quod enim contractus avarorum & usurariorum fiant in tenebris

nebris absconditis, patet Job 5. ubi dicitur. *Per diem incurrunt tenebras, & quasi in nocte sic palpabunt in meridie.* Patet etiam de mercatoribus pannorum, quorum domus sunt tenebrosæ. Quod etiam luxuriosorum ætus fiant in tenebris patet, quia constat quod talia opera volunt fieri in absconditis & occultis. Unde Prov. 7. dicitur. *Considero recordem juvenem, qui transit sic per plateas juxta angulos domus mulieris mala, graditur in obscuro ad vesperascente die, in noctis tenebris & caligine.* Quod etiam detractorii latratus habeant fieri in tenebris, id est, in absentia & in occulto, patet Eccl. 5. ubi dicitur, quod cunctis diebus vita sua comedit in tenebris, & in curis inulcis, & arumna, & tristitia. Quod etiam invidiosi afflatus fiant in tenebris patet, quia viri invidi semper sunt tenebrosi, pallidi & obscuri. Invidia enim in tenebris solet latere, & nunquam in palam evenire. Unde invidus potest dicere illud Job 7. *Replebor doloribus meis usque ad tenebras.* Sic ergo patet quod sunt tenebræ interiores, quæ significant criminum iniquitatem.

G ¶ Quinto dico quod sunt tenebræ exteriores, quæ significant mundanam prosperitatem. Prosperitas enim mundi tenebris comparatur, quia pro certo omnia prædicta mala quæ faciunt peccatum in hominibus, prosperitas operatur. Unde dominus loquens homini iusto dicit Esa. 60. *Ecce tenebra operient terram, & caligo populos, super te autem operietur dominus, quasi diceret, terræ, & populis, & mundi peccatoribus dabo tenebras mundanæ prosperitatis, tibi vero orietur dominus per lucem gratiæ & spiritualis claritatis.* Quia pro certo sicut bubones plus diligunt tempus noctis quod est tenebrosum quam diem qui est luminosus, sic peccatores plus diligunt tenebrositatem prosperitatis, quam claritatem spiritualis sanctitatis. Unde Joan. 3. *Dilexerunt homines magis tenebras quam lucem.* Istæ ergo sunt tenebræ exteriores, quæ significant mundanam prosperitatem.

H ¶ Sexto dico quod sunt tenebræ posteriores, quæ significant corporis mortalitatem. Mors enim tenebris comparatur, quia per eam homo lumine vitæ privatur & obscuratur Job. 17. *In tenebris stravi lectulum meum.* Et Job. 28. *Nunquid aperta sunt tibi porta mortis, & ostia tenebrosa vidisti?* Unde etiam istæ sunt tenebræ post quas sperabat Job ad lucem vitæ redire, dicens Job. 17. *Et rursum post tenebras spero lucem.* Unde etiam de morte potest intelligi illud Psalm. 103. *Posuisti tenebras, & facta est nox, in ipsa pertransibunt omnes bestia sylvæ.* Istæ ergo sunt tenebræ posteriores, quæ significant corporis mortalitatem.

I ¶ Septimo dico quod sunt tenebræ subteriores, quæ significant doloris aduersitatem scilicet tribulationes mundi & inferni, quia ibi est tempus tenebrosum, radiolum & dolorosum. Vnde de tenebris præsentis tribulationis potest dici illud Exod. 10. *Extende manum tuam & fient tenebrae per universam terram Aegypti* Tob. 5. *Quale gaudium est mihi qui in tenebris sedeo?* &c. quasi diceret, nulum. De tenebris vero infernalis desolationis dicitur Matth. 25. *Servum vero inutilem projicite in tenebras exteriores, &c.* Quia sicut dicitur in epistola Iudæ, isti sunt sydera errantia, quibus caligo tenebrarum in æternum conservata est. Sic igitur patet quomodo tenebra sumitur septem modis. Vide infra de umbra, & supra de cæcitate & obscuritate.

A **Ter. Tertio.** Vide infra in tit. tria & tres.

Terra. Nota quod terra multipliciter significat in scriptura, in bono & in malo. Possumus enim dicere quod terra in bono significato potest multa denotare, scilicet,

Iustorum perfectionem,
Bonorum collectionem,
Sanctorum possessionem,
Vivorum defectionem,
Iniquorum conditionem,
Afflictorum defectionem,
Mortuorum defectionem,
Damnatorum incarcerationem,
Mundanorum habitationem.

Isti sunt novem modi, quibus terra sumitur in scriptura. Dicamus ergo quod per terram designatur perfectio hominum iustorum, quia scilicet Christus, beata virgo Maria, & etiam quilibet homo iustus potest dici terra, quia sicut dicitur Genes. 1. *Protulit terra herbam virentem & facientem semen.*

¶ Item per terram designatur collectio hominum bonorum, & sic terra designat ecclesiam vel religionem, ubi boni homines, & c.

nes habitant & versantur. Et de hoc Gen. 12. *Egredere de terra tua & de cognatione tua, & veni in terram quam monstravero tibi.* ¶ Item per terram designatur possessio hominum sanctorum, scilicet gloria paradisi, de qua dici potest illud Gen. 27. *In rore cæli & pinguedine terræ eris benedictio tua.* ¶ Item per terram significatur defectio hominum vivorum, hoc est, conditio fragilis humanæ naturæ, de qua Eccl. 10. *Quid superbis terra & cinis?* ¶ Item per terram designatur conditio hominum malorum, quia scilicet peccator multis rationibus comparatur terræ. Unde Job. 16. *Terra ne operias sanguinem meum.* Et Job. 14. *Alluvione paulatim terra consumitur.* ¶ Item per terram designatur defectio hominum miserorum, scilicet status dejectionis & tribulationis, & sic sumitur in Ps. 112. *Deus suscitavit de terra inopem & de stercore elevavit pauperem.* ¶ Item per terram significatur corruptio hominum mortuorum. Et sic sumitur Job. 19. *In novissimo die de terra surrecturus sum.*

¶ Item per terram significatur incarceration hominum damnatorum scilicet infernus, & sic sumitur Job. 10. *Dimitte me ut planctum paululum dolorem meum antequam vadam & non revertar ad terram tenebrosam, & operiam mori caliginem.* Item per terram significatur habitatio hominum mundanorum, & sic sumitur pro mundo vel pro mundi statu & prosperitate. Unde Genes. 1. *Terra autem erat inania & vacua, & tenebrae erant super faciem abyssi.* His igitur præmissis dicendum est per ordinem aliquid de illis novem conditionibus.

¶ Dico ergo principaliter quod terra sumitur pro iustorum perfectione. Terra enim quamvis sit in apparentia elementum turpissimum, est tamen in efficacia utilissimum, quia per terram omnia sustentantur, & etiam tam animalia quam volatilia per terræ beneficium educantur, significans per omnia viros iustos, qui quamvis sint in apparentia per humilitatem viles, sunt tamen virtuosus & utiles. Ipsi enim totius Ecclesiæ fundamentum, & suis bonis doctrinis & exemplis spirituale nutrimentum. Unde 1. Paralip. 4. *Invenerunt pascua uberrima & terram latissimam quietam & bene fertilem.* Quia pro certo sicut videmus quod terra quamvis sit exterius deformis & hispida, intus tamen pretiosis metallis & lapidibus aliquoties est referta, sic vere iusti quamvis in apparentia sunt deformes & dejecti, vel inanes, intus tamen in corde pretiosas virtutes continent, quibus se cumulant atque replent. Virtus enim cœlestis, id est, gratia spiritus sancti ad interiora illius terræ jugiter influit, ita quod ibi virtutum copiam generat & producit Psalm. 64. *Visitasti terram & inebriasti eam, multiplicasti locupletare eam.* Terra enim dicitur terra, eo quod continue teritur. Dicitur humus, quia humore aquarum & fluminum continue imbibitur. Dicitur tellus, quia fructus ejus omni anno tollitur. Dicitur ops, quia omnibus opem dat, vel quia opes ab ea reportantur. Dicitur arida, vel quia naturali ariditate fundatur, vel aratur hominum subjugatur. Sic vera homo iustus in vita teritur per multas tribulationes Esaia. 24. *Confractioe confringetur terra, contritione conteretur.* Item humore & aqua divinæ gratiæ imbibitur per occultas inspirationes Iudicum 6. *Sit omnis terra rore madens.* Humorem & gratiam emittit per lacrymarum distillationes Psalm. *Dedit terram sine aqua in exitus aquarum.* Fructus suos, id est, bona temporalia sæpissime perdit per raptores injurias & exactiones. Unde de tyranno dicitur Job. 22. *Ego subtraxisti panem & in fortitudine brachij tui possidebas terram.* Opem fere omnibus per suas inventiones, quia scilicet iustus est terra, quæ portat fructum unde alii vivunt, quia sicut dicitur in Psalm. 32. *Misericordia domini plena est terra.* Et alibi. *Terra dedit fructum suum.* Arida est à carnis voluptatibus per deliciarum abdicaciones Gene. 1. *Vocavitque Deus aridam terram.* Aratur etiam per disciplinas & afflictiones, quia sicut dicitur Proverb. 12. *Qui operatur terram, saturabitur panibus.* Sic ergo patet ex diversis nominibus quod iustus comparatur terræ, & propter hoc de ipso potest dici illud 1. Paralip. 4. *Invenerunt terram latissimam, quietam & fertilem.* ¶ Vbi adverte quod ista terra, scilicet Christus, beata virgo vel quicumque iustus habet quinque condiciones terræ moraliter intellectas.

Nam

Media ad conjungendum,
Infima ad subsidendum,
Terra est Extensa ad continendum,
Quieta ad persistendum,
Fœcunda ad nutriendum,

Sic vere iustus vult esse

Medius per promptam subventionem;

h h h h h

Infimus

Infimus per humilem subjectionem,
 Extentus per magnam dilectionem,
 Immotus per duram & fortem durationem,
 Fœcundus per piam nutritionem.

¶ Et sic dico, quod ad virum justum pertinent ista quæ sequuntur, scilicet,

Celeriter adesse (Invenerunt),
 Humiliter subesse, (Terram),
 Patienter prodere, (Latissimam),
 Stabiliter inesse, (Quietam),
 Utiliter prodere, (Fertilem.)

Dicamus igitur, quod ille qui vult spiritualiter esse terra, debet succurrere cunctis celeriter, quod ostenditur quando dicitur (Invenerunt) quia vir justus semper debet inveniri in necessitate. Quia sicut terra est in medio elementorum, quæ tamen à loco proprio nunquam fugit, imo semper in medio elementorum potest inveniri, sic vere justus nunquam est in angulo, sed semper in medio, semper enim in præsentem paratum se exhibet, & nunquam à fidelitate variando, absconditur seu latet, quinimo semper paratus ad subveniendum aliis invenitur, & nequaquam fugit, variat aut mutatur. Invenerunt inquit. Unde in Ps. *Invenerunt eum in terra deserta*, id est, in loco necessitatis. Ut sic de quolibet tali dicatur illud Sapient. 6. *Invenitur ab his qui querunt illam*. Vide supra de Invenire. Ista tamen sunt contra multos, qui non sunt in medio, se aliis paratos exhibendo, sed sunt in angulo, se ab aliis in necessitatis tempore abscondendo, quia isti in necessitate non inveniuntur, sed ab aliis fugiunt, & absconduntur. Unde isti sunt illa terra, de qua dicitur Gen. 1. *Terra autem erat inanis & vacua*, quia sc. isti sunt illa terra, non habentes aliquam firmitatem, & vacui non habentes aliquam bonitatem, sed potius omnem vanitatem & mutabilitatem Ps. *Vidit & commota est terra*. Non sic ergo charissimi, sed sicut dictum est, justus debet succurrere cunctis celeriter. Invenerunt inquit.

D ¶ Deinde dico quod si quis vult spiritualiter esse terra, debet se subicere humiliter. Terra inquit, Quia terra est omnium elementorum infima, & sub omnibus aliis constituta, sic justus omnibus per humilitatem se subicit, & per subjectionem omnibus se supponit. Unde de tali terra dicitur 1. Paral. 22. *Subiecta est terra coram domino & coram populo ejus*. Et adverte quod quamvis terra sit omnibus elementis infimior, est tamen herbis & fructibus fœcundior, floribus & foliis ornatior. Sic etiam vere vir justus quando per humilitatem est magis infimus, tanto fructu bonorum operum est opulentissimus, & floribus virtutum ornatissimus. Unde de viro justo potest dominus dicere illud Cantic. 2. *Flores apparuerunt in terra nostra*. Debet ergo v. c. justus subicere se cunctis humiliter, terram inquit.

E ¶ Iterum dico quod qui spiritualiter vult esse terra, debet se extendere cunctis mentaliter. Latissimam inquit. Quia sicut terra maximam habet latitudinem, in tantum quod à termino usque ad terminum attingit, in tantum etiam quod infra ambitum suum continet totum mundum, sic justus debet esse per charitatis ambitum valde latus. De termino enim amicorum usque ad terminum inimicorum se debet extendere, & omnes tam bonos quam malos, tam amicos quam inimicos sub charitatis brachiis continere. Latissimum inquit. Eccl. 1. *Altitudinem cæli & latitudinem terræ, & profundum abyssi quis dimensus est?* quasi dicat latitudo charitatis nostræ debet attingere usque ad cælum, id est, ad superiores, ad abyssum, id est, ad inferiores, ad terram, id est, ad partes exteriores. De ista ergo latitudine dicitur Gen. 34. *Negotientur in terra quæ spatiosa & lata est, & cultoribus indiget*. Et bene dicit cultoribus indiget, quia pro certo pauci sunt hodie qui hanc latitudinem charitatis colant, quinimo hodie potest verificari illud Josuæ. 13. *Terra latissima derelicta est*. Et bene dicitur justus terra lata, quia Deum quem cæli capere non poterant, continet spiritualiter. Ipsum etiam continuit beata virgo personaliter. Unde etiam de latitudine beatæ Mariæ quæ continuit ipsum Deum, dicitur admirative Hieremias. 14. *Quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator ad manendum*. Et breviter terra ista vir justus latissima dicitur, vel debet dici, scilicet quia in ipsa possunt omnes virtutes & gratiæ contineri. Continetur enim ibi

Clementiæ plenitudo,
 Scientiæ limpitudo,
 Justitiæ reſtitudo,
 Constantiæ fortitudo,

Munditiæ sanctitudo,
 Mœſtitiæ magnitudo.

Quod enim ista terra scilicet justus contineat clementiæ plenitudinem, patet in Psal. 32. ubi dicitur quod, *misericordia domini plena est terra*. Et alibi, *Terra dedit fructum suum*. Quia vir justus solet dare aliis quidquid habet. ¶ Item quod contineat scientiæ limpitudinem, patet Esaiæ. 9. ubi dicitur quod *repleta est terra scientia domini*.

¶ Item quod contineat justitiæ reſtitutionem, patet Esaiæ 45. *Rorate cæli de super, &c.* ¶ Item quod contineat constantiæ fortitudinem, patet Eccl. 1. *Terra autem in æternum ſtat*. ¶ Item quod contineat munditiæ sanctitudinem, patet Esa. 65. ubi dominus dicit, *Ecce ego creo cælos novos & terram novam*. ¶ Item quod contineat tristitiæ mœſtitudinem, patet, quia scilicet sicut terra semper stillat aquas, sic vir justus lacrymas Hieremias. 4. *Lugebit terra, & moriebunt cæli*. Justus igitur terra lata, quæ tot bonis contentis permanet occupata. Latissima inquit, ut de eo dicatur illud Job. 11. *Longior terra mensura ejus, & latior mari*. Patet igitur quod justus est terra, quia se dat extendere cunctis mentaliter. Latissimam inquit.

¶ Denique dico quod vir justus debet subsistere magis stabiliter. Quietam inquit. Quia sicut terra est omnium fundamentum gravium, & quamvis omnia alia sint mobilia, ipsa tamen ita firmiter stabilitur, quod nullo impetu potest concuti vel moveri, quinimo semper est stabilis & quietæ, sic pro certo justus in tanta firmitate & constantia solidatur, quod nunquam à veritate fidei, nec à fidelitate amicitiarum, nec à stabilitate boni propositi concutitur nec movetur Psal. 103. *Fundavit terram super stabilitatem suam, &c.* Est enim justus quoddam stabilissimum fundamentum, quod potest omnia gravia & difficilia sustinere, & sub omnium tribulationum pondere permanere. Quietam inquit. Esaiæ. 3. *Conquievit & ſiluit omnis terra*. Et in Psalm. *Terra tremuit & quievit*. Et adverte quod dicit Aristoteles, quod causa quietis terræ est, quia omnes partes ejus naturaliter tendunt ad centrum, & ideo dicit quod circa centrum ita suis æquis ponderibus, & partes ejus quæ sunt ponderosæ, circa centrum aliter comprimuntur, quod quiete & stabilitate perpetua solidantur. Sic proculdubio quia omnes partes, id est, affectiones pondera & inclinationes viri justitendunt ad centrum, id est, Deum, & ad eum inclinantur, & circa eum per desiderium comprimuntur, hinc est quod ipse in pace & constantia animi solidatur. Quietam inquit. Judi. 3. *Quiavit terra. 40. annis*. Quod tamen est contra multos, qui more terræ patiuntur multoties terræmotum. Quia sicut terra quamvis sit naturaliter stabilis, aliquando tamen propter inclusionem ignium vel ventorum fit accidentaliter mobilis, sicut patet in terræmotu, sic vere quamvis homo justus in Deo debeat stabiliri, aliquando tamen per ventum superbiæ, vel per ignem avaritiæ contingit ipsum à firmitate boni propositi concuti vel moveri 2. Reg. 22. *Mota est & contremuit terra*. Non sic pro certo justus, quia debet magis subsistere stabiliter.

¶ Insuper dico quod si vult spiritualiter dici terra, ipse debet bona utiliter producere. Fertilem inquit, quia sicut terra est elementum valde fœcundum, in tantum quod cunctis viventibus profert cibum, sic justus ita fœcundus & fertilis debet esse, quod fructus bonorum operum, exemplorum & documentorum debet ferre, quos aliis possit producere & offerre. Fertilis inquit. Unde breviter justus videtur esse illa terra, de qua dicitur 4. Reg. 18. *Transferam, inquit, vos in terram fructiferam & ferilem vini, terram panis & vinearum, terram olivarum & olei & mellis*. Justus enim dicitur

Terra panis, quia alios nutrit per doctrinam erudiendo,

Terra vini, quia alios latificat consolando,

Terra olei & olivarum, quia alios mitigat & lenit misericordiam faciendo.

Et ideo breviter terra fertilis potest dici. Unde Judi. 18. dicitur. *Vidimus terram valde opulentam*. Et Num. 10. *Terra quam circumſpeximus valde bona est*. Quod tamen est contra multos, qui sunt terra sterilis. Vide supra de sterilitate. Sed non sic justus, quia pro certo ille est terra fertilis. Et ideo bene deductum est quod vir justus dicitur terra, quia

Producit fructum utiliter,
 Sustinet cuncta patienter,
 Continet cuncta stabiliter,

Subsidet cunctis humiliter,
Adjuvat cunctos benigniter.

¶ Et talis terra proculdubio fuit beata Virgo, quia ipsa est ad adjuvandum promptissima, ad sustinendum humillima, ad continendum latissima, ad subsistendum fortissima, ad producendum opulentissima. Ista est enim terra, quæ germinavit salvatorem, quæ pacem homini generavit, & quæ sine cultura virilis seminis Deum omnibus apportavit. Unde Psalm. *Benedixisti Domine terram tuam, avertisti captivitatem Iacob. Quia veritas de terra orta est, & iustitia de cælo prospexit.* Quia terra, de qua dicitur Ezech. 36. *illa terra inculta facta est quasi hortus voluptatis.* Patet igitur primo & principaliter quod terra sumitur pro iustorum refectione.

H ¶ Secundo principaliter dico, quod terra quandoque sumitur pro bonorum collectione. Et sic terra nihil aliud est quam ecclesia vel religio, vel quodlibet collegium omnium perfectorum. Sicut enim videmus, quod omnes herbe in terra sunt radicatae & plantatae, ita quod ibidem vivunt & vegetantur, si vero eradicatae fuerint, desiccantur, sic pro certo omnes plantæ, id est, omnes fideles in terra ecclesiæ sunt per fidem plantati, per charitatem radicati, & per gratiam nutriti & vegetari, alias nisi in ista terra per fidem & charitatem radiceantur, vita gratiæ privantur, & per peccatum virtutibus desiccantur. Extra enim istam terram non est vita. Unde dominus potest dicere de ista terra illud 4. Reg. 18. *Veniam & transferam vos in terram fructiferam & fertilem, & vivetis, & non moriemini.*

I ¶ Et breviter ecclesia vel religio potest comparari terræ promissionis, quia illa erat terra

Speciosa,
Spatiosa,
Pretiosa,
Montuosa,
Pascuosa,
Fructuosa,
Bellicosa,
Dulcorosa,
Humorosa,
Virtuosa.

Sic pro certo terra religionis vel ecclesiæ debet esse

Speciosa conversationis,
Spatiosa delectationis,
Pretiosa reputationis,
Montuosa contemplationis,
Pascuosa recreationis,
Fructuosa operationis,
Bellicosa propugnationis,
Dulcorosa degustationis,
Humorosa lacrymationis,
Virtuosa consolationis.

¶ Dicamus ergo, quod ista terra speciosa, quia sicut terra efficitur speciosa propter flores quibus induitur, propter flumina quibus imbuitur, propter castra quibus construitur, sic pro certo religio speciosa & gratiosa debet dici propter flores virtutum quibus est induta Cant. 2. *Flores apparuerunt in terra nostra.* Propter flumina scientiarum, quibus est imbuta Psalm. *Qui fundavit terram super aquas.* Propter castra divinarum protectionum quibus est conservata Ezech. 34. *Habitabunt in terra sua absque ullo timore.* ¶ Item dico, quod ista est terra spatiosa, quia scilicet homo potest ibi vivere sine offendiculo delectabilium terrenorum. Unde etiam ista terra est sicut hortus delectabilis, in quo possunt homines spatari, & à mundi laboribus quietari. Unde Gen. 34. *Negocietur in terra qua spatiosa est & lata, & cultoribus indiget.* ¶ Item dico, quod ista est pretiosa. Istam reputat dominus valde charam, unde est hereditas ipsius specialis. Unde Sap. 12. dicitur de terra promissionis, quod Deo omnium charior est terra, de qua dominus dicit illud Esa. 66. *Sedes mihi cælum est, & terra scabellum pedum meorum.*

¶ Item iste est terra montuosa, quia scilicet in ipsa debet esse montuositas & celsitudo contemplationis. Illi enim qui sunt ibi, debent sursum ad cœlestia elevari. Unde Deut. 32. dicitur de populo Israel quod dominus constituit eum super excelsam terram, ut comederet fructus agrorum, &c. Unde eam supra de excello. ¶ Item ista terra est pascuosa; ibi enim inveniuntur pascuæ doctrinæ verborum & exemplorum, ubi simplices possunt nutriri, & in fide & in moribus erudiri. Unde 1. Paral. 4. *Inyenerunt pascua uber-*
Diction, Berchorii.

rima, & terram latissimam quietam & fertilem. ¶ Item dico, quod ista terra est fructuosa. In terra enim crescunt omnes fructus, sic in ecclesia & religione crescunt omnia opera bona. Psalm. *Dominus dabis benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum.*

¶ Item ista terra est bellicosa. In terra enim promissionis semper fuerunt viri iusti & strenui. Sic in ista terra debent homines strenue vivere, & contra hostes animæ strenue militare. Unde Num. 13. *Venimus ad terram, ad quam misit nos, quæ revera lacte & melle manat, sicut ex fructibus cognosci potest, sed fortissimus cultores habet.* ¶ Item ista est terra dulcorosa. In terra enim promissionis humana natura abundantia lactis & mellis fruebatur, & ideo terra fluens lac & mel dicebatur, signans terram religionis & ecclesiæ, ubi lac & mel devotionis debet abundare, quæ possit devotam animam confortare. Unde Ezech. 20. *Eduxi eos de terra Egypti in terram quam promiseram eis, quæ fuit lacte & melle.* ¶ Item ista terra est humorosa vel influosa, quia scilicet in ista terra abundant fluvii lachrymarum, fluvii scientiarum & eleemosynarum. Unde Deut. 8. *Dominus introducet te in terram bonam, terram rivoꝝ atque fontium, terram olei & mellis.*

¶ Item ista terra est virtuosa, quia scilicet sicut in terra promissionis abundabant olivæ, & arbores aliæ aromaticæ, de quibus gummi suavis odoris & saporis manabat, sic in terra religionis debent abundare homines virtuosus, qui oleum pietatis debent aliis vicinis diffundere, & liquorem compassionis debent destillare, Psalm. *Terra mota est, etenim cœli destillaverunt.* Unde 4. Regum 18. *Transferam vos in terram vini & olivarum, &c.* Iste sunt igitur decem conditiones terræ, propter quas multum debet amari, & viris perfectioribus frequentari. Ibi enim tutius vivitur, & ibi securius habitatur, Psalm. *Isti autem hereditabunt terram, &c.* Si vis, invehe contra terram religionis vel ecclesiæ, & contra conditiones illius dic illa, quæ inferius dicentur de terra, in quantum significat mundum & mundi prosperitatem, quia hodie proculdubio non est religio vel ecclesia talis terra, quia pro certo hodie verificatur illud Psalm. quod scilicet *Deus convertit terram fructiferam, in salsuginem, à malitia inhabitantium in ea.* Salsugo enim est terra penitus sterilis. Quando enim aqua maris refluit aliquo casu in terram fertilem, tanta est ejus salsugo, quod ex solo reflexu illa terra fit sterilis per sex annos, & talis terra proprie dicitur salsugo, à maris salsedine sic vocata. Sic vere ex quo aqua maris, id est, affluentia temporalis coepit influere in terram fructiferam religionis, ipsa pro certo facta est sterilis & inanis, 4. Reg. 2. *aqua pessima sunt, & sterilis.* Dic si vis figuram, quia breviter ex quo in religione & ecclesia vitia abundaverunt, virtutes & merita defecerunt, Zach. 7. *Posuerunt terram desiderabilem in desertum, & hoc à malicia inhabitantium in ea, quia sicut dicitur Esaia 24. Infecta est terra ab habitatoribus suis, deserta est omnis latitudo, & translatus est gaudium terra, relictus est in urbe solitudo.* Sic igitur patet, quod terra sumitur pro iustorum collectione, hoc est dictum, pro religionis vel ecclesiæ habitatione.

¶ Tertio dico principaliter, quod terra sumitur pro sancto K rum possessione, hoc est dictum, pro sanctorum regione & congregatione, scilicet pro terra paradisi. Sicut enim videmus, quod terra est in se stabilissima, ita quod cunctis aliis rebus in motu existentibus ista sola est immobilis, ad terram etiam omnia gravia descendant, ibique & nusquam alibi requiescunt; sic vere status & gloria paradisi est sine quacunque mutatione stabilis & æternus, & isto solo excepto omnis alius status est mutabilis atque vanus, Eccles. 1. *Terra autem in æternum stat, & ideo omnia gravia, id est, mortalium corda ad istam debent naturaliter tendere, quia hic solum & nusquam alibi possunt perfectam requiem invenire, dicentes illud Psalm. Portio mea domine sit in terra viventium.* Nautæ enim quamdiu sunt in mari, semper sunt in periculo & motu, & ideo valde desiderant esse in terra firma, stabili & in portu, & ideo non cessant continue currere, quousque ad terram & portum quem expectant vel petunt, applicare potuerint. Nos igitur qui in fluxu & in mari mortalis vitæ vivimus, nunquam à cursu bonorum operum desistamus, quousque ad terram paradisi, ad portum salutis personaliter attingamus, juxta documentum Sen. Epist. 19. *In freto vivimus, moriamur in portu.* Quod tamen est contra multos similes pyratæ, qui nunquam vellent attingere terram, sed semper esse in mari & vivere, ut transeuntes possint depredari & occidere. Sic mundi raptores, & peccatores attingere terram & portum para-

paradisi non curant, sed esse & vivere in fluctibus vite presentis affectant, ut aliis noceant & invadant. De quibus dicitur in Psal. *Pro nihilo habuerunt terram desiderabilem, &c.* Non sic charissimi, sed pro certo boni & iusti ad terram paradisi transeunt mentaliter, & inibi vivere & esse appetunt aternaliter Deuter. 4. *Vos transibitis & possidebitis terram egregiam.*

L § Ubi adverte quod ad istam terram habendam tria sunt necessaria, scilicet

Dimittere quod inficit, (Vos transibitis.)

Appetere quod proficit, (Et possidebitis.)

Attendere quod allicit, (Terra egregia.)

¶ Dimittamus ergo mundum inficientem. Transibitis. Ille enim qui transit, unum locum, ad suum contrarium tendit, sic & nos debemus mundum dimittere, & ad terram paradisi accedere & transire. Esai. 23. *Transi terram tuam, quasi fluvium filia maris.* Et bene dicitur filia maris, qui pro certo quamdiu est in mundo, semper est in amaritudine & dolore, & ideo sicut vitulus marinus postquam diu in mari voluit natere solet ad terram transire, ubi solet catulos parere & fovere, sic vere anima hominis per iniquitatem lassata, debet per affectum illud mare dimittere, & ad terram paradisi per desiderium se transferre, & ibi mentaliter quiescere & jacere, & catulos bonorum operum educare & nutrire. Transibitis inquit. Psal. *Transibo in locum tabernaculi admirabilis usque ad domum Dei.* Unde Iosue 22. *Transite ad terram, in qua tabernaculum domini est.* Ut dicamus illud Num. 20. *Obsecro ut liceat mihi transire per terram tuam.* Igitur dimittamus mundum inficientem.

M § Item appetamus fructum proficientem. Possidebitis. Possessio enim totum fructum & utilitatem importat. Proprietas enim sine possessione nihil valet, & ideo quamvis per mortem Christi facti simus heredes & proprietarii terre paradisi, in hoc tamen nullum fructum habebimus, nisi possessionem ipsius per bona opera acquiramus. Possidebitis inquit. Unde de quolibet iusto potest dici illud Job. 1. *Operibus manuum eius benedixisti, & possessio eius crevit in terra.* Quia sicut dicitur Matth. 5. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Vide supra de possidere. Igitur appetamus fructum proficientem.

N § Item attendamus locum allicientem. Terram egregiam inquit. Quia scil. paradisos potest dici terra nobilis, egregia & amena. Et ideo bonum est nobiles conditiones ejus attendere, ut allesti possimus libentius illuc ire. Objectum enim delectabile attrahit potentiam, & ideo Moyses allestus delectabilitate terre promissionis, ipsam intrare cupiebat, Deut. 3. *Transibo igitur & videbo terram hanc optimam trans Jordanem, montemque istum egregium & libanum.* Et bene dicit trans Jordanem, quia scil. ista terra est ultra flumen mortalitatis humanæ. Bene dicit montem, quia ibi est mons sublimitatis æternæ. Bene dicit libanum, qui candor interpretatur, quia ibi est candor & pulchritudo claritatis superæ. Ista est igitur terra egregia.

Nullus perturbatione concutitur,

Nullus malis intrat nec recipitur,

Quilibet iustus ducitur & introducitur,

Ubi Deus personaliter videtur,

Gloria in suo fonte gustatur & percipitur,

Timor mortis fugatur & excluditur,

Opulentia bonorum habetur & invenitur.

¶ Dico, quod in ista terra beati tribulationibus non concutientur, Matth. 2. *Vade in terram Israel, mortui enim sunt qui querebant animam pueri.* Item dico, quod ibidem nulli mali recipiuntur; Unde Proverb. 10. *Iustus in æternum non movebitur, impii vero habitabunt super terram.* Item dico, quod ibi omnes boni introducuntur, Psalm. *Spiritus tuus bonus deducet me in terram rectam.* Item dico, quod ibi tres personæ visibiliter conspiciuntur, Psalm. *Credo videre bona domini in terra viventium.* Item dico, quod ibi gloriæ voluptates sensibilibiter percipiuntur, Psalm. *Super omnem terram gloria tua.* Item ibi mors & timor abiciuntur, Ezech. 34. *Habitabunt in terra tua absque ullo timore.* Item ibi omnes opulentie habentur & inveniuntur. Unde Iud. 18. *Dabit vobis dominus terram, in qua nullius boni erit penuria.* Ista est igitur terra egregia. Unde Ezech. 20. dicit Dominus: *Eduxi eos de terra Egypti in terram quam promiseram eis. fluentem lacte & melle, quæ est egregia inter omnes terras.* Sic igitur patet, quod terra sumitur pro sanctorum possessione. Et hoc est tertium principale.

O § Quarto dico, quod terra sumitur pro mortalium defectio-

ne. Mortalis enim homo terra dicitur, eo quod de terra factus in terram finaliter commutatur, quia scil. sicut dicitur Eccles. 3. *Cuncta subjacent vanitati, & omnia pergunt ad unum locum de terra facta sunt, & in terram pariter revertentur.* Nam Eccles. 17. dicitur: *Deus de terra creavit hominem, non de auro, vel lapide pretioso, ne forte superbiret, sed potius materiam humilitatis in seipso inveniret.* Caro enim est illa terra, de qua dicitur Genes. 3. *Cum operatus fueris terram, non dabit fructus suos, sed spinas & tribulos germinabit tibi.*

¶ Nam sicut terra non profert nisi scindatur, aperiatur, seminetur, fimetur, & rastris & aratris excolatur, sic homo terreus & fragilis non fructificat per bonam operationem, nisi prius

Scindatur per contritionem,

Aperiatur per confessionem,

Seminetur per instructionem,

Fimetur per propriæ vilitatis meditationem,

Aretur & excolatur per macerativam satisfactionem.

¶ Homo enim debet per contritionem scindi & concuti, Psal. *Commota est & contremuit terra, sana contritiones ejus, quia commota est.* ¶ Per confessionem debet aperi, Psal. *Aperiatur terra & germinet.* ¶ Per instructionem debet seminari, Genes. 26. *Seminavit Isaac in terra illa.* ¶ Per propriæ vilitatis considerationem debet firmari, quia sicut multarum regionum agri steriles sunt, nisi fimo impinguentur, sicut dicitur 4. Reg. 2. *Terra sterilis est, sic multi sunt homines omnino steriles à bonis operibus nisi per humanæ vilitatis memoriam squalidi, tumidi & impinguati spiritualiter ad fertilitatem aptentur, ut terræ sic aptata possit dici illud Esai. 4. *Erit fructus terra sublimis.** ¶ Per satisfactionem & carnis macerationem debet exarari, Amos 3. *Triturabitur & circuitur terra, & sic per bonas operationes poterit fecundari.* Quia sicut dicitur Eccles. 20. *Qui operatur terram suam, inaltabit acervum frugum.* Sumitur ergo terra pro mortalium defectio-

Durus & solidus per mentis obstinationem,

Siccus & frigidus per mentis indevotionem,

Turpis & hispidus per malam conversationem,

Gravis & ponderosus per malam inclinationem,

Fuscus & tenebrosus per mentis obscurationem,

Fædus & maculosus per carnis iniquationem.

¶ Igitur dico, quod peccator est terra, quia per obstinationem est solidus. Terra enim est ita firma, quod non potest de suo loco mutari, ita profunda, quod non potest faciliter dissipari. Sic vere peccator ita est per mentis obstinationem & indurationem firmus, solidus & profundus, quod per prædicationem non penetratur, nec per conversionem de propria malitia transmutatur, & ideo ipse est proprie illa terra, de qua dicitur Deut. 27. *Sit terra quam calcas, ferrea.* Diabolus enim ita sæpe transit & calcatur super peccatorem, quod ipsum necessario durum facit, sicut via efficitur alia terra durior pro eo quod à pluribus concalcatur. ¶ Item dico, quod peccator est terra, quia per indevotionem est frigidus. Terra enim naturaliter est frigida & sicca, quæ sunt duæ qualitates mortificativæ, & ad centrum descensivæ & compressivæ, & ideo terra immobilis invenitur, quia per suas mortificas qualitates versus centrum comprimitur, & calcatur. Sic vere peccator per indevotionem est frigidus, & per incompassionem aridus, Gen. 1. *Vocavit Deus aridam terram.* Iste enim sunt duæ pessimæ qualitates, quæ ipsum ad centrum, id est, ad mundum & ad mundanam gloriam comprimunt, & motum bonorum operum sibi tollunt Ezech. 1. *Terra autem in æternum stas,* Prov. 20. *Propter frigus piger arare noluit.*

¶ Item dico, quod peccator est terra, quia per malam conversationem est hispidus, terra turpis & pallidi est coloris, sic & peccator infamis est conversationis, Hierem. 4. *Vidi terram, & vacua erat & nihil, & celos, & non erat lux in eis.* ¶ Item dico, quod peccator est terra, qui per malam inclinationem est ponderosus. Terra enim est ponderosa & gravis, semper descendens ad imum, significans peccatorem, qui gravis & ponderosus est ad benefaciendam, & semper est inferius inclinatus ad temporalia dili-

diligenda, Proverb. 25. *Cælum sursum, & terra deorsum.* Sicut enim terra naturæ est avida, in tantum omnes aquas solet bibere, & pluvias haurire, sic peccator omnes mundi divitias & delicias appetit acquirere & habere, figuratus Apoc. 17. ubi dicitur, quod *aperuit terra os suum, & absorbit fluvium.* Ideo Salomon Prov. 30. *Inter satiabiles numerat terram, qua non satiatur aqua.* Ille est igitur terra, per malam scilicet inclinationem ponderosus. ¶ Item dico, quod peccator est terra, quia per mentis obscuracionem est tenebrosus. Terra n. elementum est obscurum & tenebrosus, nihil habens perspicui vel splendoris. Sic vere peccator non habet aliquid de lumine discretionis spiritualis, quin imo totus est obscurus, & plenus turbine ignorantie & erroris, Amos 8. *Tenebrescere faciam terram in die luminis.* ¶ Item est peccator terra, quia per carnis iniquitatem est maculosus seu lutosus. Quia sicut terra facilius in lutum & in immunditiam convertitur, quando cum aqua plus debito commiscetur, sic peccator aquis deliciarum admixtus, fit facilius lubricosus, & per luxuriam maculosus, ita quod ei potest dici illud Ezech. 22. *Tu es terra immunda, & non compluta.* Sic igitur patet, quod terra quandoque sumitur pro iniquorum conditione.

S ¶ Sexto dico, quod terra sumitur pro afflictorum tribulatione. Terra enim quæ est elementum asperum, deforme & infirmum, statum paupertatis, poenitentiae & adversitatis, subjectionis & humilitatis designat, de quo Gen. 41. *Crescere me fecit dominus in terra paupertatis meae.* Ista est enim terra

In qua humiles versantur,
In qua poenitentes purgantur,
A qua purgati elevantur,
Ad quam superbi deducuntur.

¶ Dico, quod in tali terra humiles solent conversari, quia sicut aper non potest lachrymari ad terram prostratum, sic nec diabolus hominem inferius humiliatum, Deut. 10. *Deiecit vultum meum in terram & lacui.* Unde Psal. *In terra deserta in via & in aquosa, &c.* Item tali terra poenitentes solent expiari, quia sicut lapides pretiosi in terra & arena purgantur & poliuntur, sic poenitentes in terra poenitentiae & tribulationis purgantur & emundantur. Unde animæ poenitenti dicitur Hier. 2. *Secuta es me in deserto in terra, qua non seminatur.* Item a tali terra humiles solent elevari, quia sicut dicitur in Psal. *Deus suscitavit de terra inopem, & de stercore erigit pauperem.* Item ad talem superbi solent detrahi & condemnari. Unde civitati superbae dicitur Luc. 19. *Circumdabunt te inimici tui vallo, & ad terram prosternebant te.* Sic ergo dico, quod terra sumitur pro miserorum afflictione.

T ¶ Septimo dico, quod terra sumitur pro mortuorum corruptione vel resolutione. Mors n. & etiam mortuus terra dicitur, eo quod in morte homo in terram convertitur, vel quia terra tegitur & absconditur, vel quia per insensibilitatem terræ similis efficitur, Psal. *Spiritus ejus reverteretur in terram suam scilicet homo, & Ezech. 31. Omnes dati sunt ad mortem ad terram ultimam.* Mors enim terra ultima est, quia ad ipsam ultimo necessario pervenitur. Et ideo sicut videmus, quod & vultus & sensus animalium respiciunt ad terram, sic & mens & cogitatio hominum debet respicere versus mortem, Esa. 51. *Videte sub terra deorsum.* Leo enim terram respiciens fit audacior contra venatorem. Alpis etiam cum cauda & cum objectione terræ auriculas suas claudens, fit tutior contra incantatorem. Quia pro certo ille qui terram mortis suæ bene consideraverit & viderit, & qui terram suæ vilis conditionis, & caudam suæ finalis resolutionis in aure posuerit, proculdubio a tentationum incantationibus tutus erit, & venatorum diabolum non timebit. Unde Num. 13. *Considerate terram qualem sit, & Dan. 10. Vultus meus habebat terram.* Sic ergo patet, quod terra sumitur pro mortuorum corruptione vel resolutione.

V ¶ Octavo principaliter dico, quod terra quandoque sumitur pro damnatorum conclusionem scilicet pro ipso habitaculo inferni. Sicut enim terra est domus & habitaculum omnium reptilium & serpentium, sic infernus est locus & habitaculum omnium damnatorum, tam hominum quam angelorum. Ista est terra, in qua iniqui reponuntur, & ibidem perpetuo morantur, sicut de Antiocho dicitur 1. Machab. 6. *quod mortuus est in tristitia magna in terra aliena.* Ista est enim

Terra {
Mœroris,
Fervoris,
Doloris,
Laboris,
Occisionis,

Terra {
Oblivionis,
Detentionis.

¶ Est n. in ista mœror inconsolabilis. Unde Hier. 4. *Logetur terra, & mœrebunt cœli.* Cœli inquit, i. e. alii viri. Item ibidem est fervor seu ardor inextinguibilis. Unde Esaie 34. *Convertuntur torrentes ejus in picem, & humus ejus in sulphur, & erit terra ejus in picem ardentem die ac nocte non exstinguetur.* Item ibi erit dolor intolerabilis, Esa. 13. *Tormentes & dolores tenebunt.* Et sequitur: *Ecce dies domini ira plenus ad ponendum terram in solitudinem.* Item ibi est labor intemperabilis. Unde Psal. *Laborabit in æternum, & vivet adhuc in finem.* Hier. 5. *Sicut servistis diis alienis in terra vestra, sic servietis diis alienis terra non vestra,* hoc est dictum. Sicut servistis in mundo criminibus, & peccatis, sic & in inferno servietis demonibus. Item ibi est occisio, i. e. crudelitas immitigabilis. Unde Esa. 34. *Inebriatur terra ejus sanguine, & humus ejus adipe pinguium.* Et Psal. *Introibunt in inferiora terræ, tradentur in manus gladii, partes vulpium erunt.* Item ibi est oblivio immemorabilis, quia scilicet memoria talium cito perit. Unde Psal. *Memoria eorum veterasce in inferno à gloria eorum.* Et ideo in Psal. dicitur: *Namquid cognoscuntur in tenebris mirabilia tua, & justitia tua in terra oblivionis?* Item erit ibi detentio inevitabilis, quia qui semel illic inierit, exinde amplius non exiit. Unde Hier. 17. *Habitabit in deserto in siccitate, in terra saluginis & inhabitabili.* Sic igitur patet, quod terra sumitur pro damnatorum habitatione seu conclusionem.

¶ Nonno dico, quod terra sumitur pro terrenorum successione, seu mundanorum possessione & regione. Et sic dico, per terram intelligitur status & conditio terrenæ prosperitatis, & ista est proculdubio fugienda, quia sicut videmus quod avis ut communiter non capitur quamdiu volat in aere, sed quando descendit vel appropriat circa terram, sic vere nec homo est in periculo delinquendi, quamdiu ad cœlestia vel spiritualia volitat, sed quando descendit vel approximat per accessionem & affectum inferius ad terrena. Utile est igitur terram, i. e. terrena mentaliter dimittere, & ab ipsis fugere & abire juxta illud Genes. 12. *Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris tui, & veni in terram quam monstravero tibi.* Vide eam supra de egredi, ut sic nobis dicatur illud Ezech. 10. *Elevaverunt Cherubin alas suas, & exaltata sunt à terra.*

¶ Vbi adverte, quod tria sunt necessaria ad hoc quod terrena prosperitas fugiatur, scilicet

Fervidus affectus superiorum, (Elevaverunt alas suas.)

Limpidus aspectus interiorum, (Cherubin quod interpretatur plenitudo,)

Solidus despectus exteriorum, (Exaltata sunt à terra.)

Dico igitur, quod ad hoc quod terrena prosperitas eviteretur, necessarius est fervidus superiorum affectus. Elevaverunt inquit alas. Alas n. nostras quibus ad cœlestia vehimur, sunt affectus, quos pro certo sursum ad bona paradisi debemus erigere, ut sic possimus à terrenorum periculis nos liberare Job. 39. *Cum tempus fuerit, in altum alas erigit.* Et ideo bene monet Apostolus Coloss. 3. *Quia sursum sunt querite, ubi Christus est in dextera Dei sedens, quia sursum sum sapite, non quia super terram.* Res n. leves sicut est ignis & aer, semper nituntur sursum ascendere, graves nituntur deorsum descendere. Quia pro certo illi qui sunt leves & puri, sursum mentaliter se erigunt ad æterna, illi vero qui sunt graves & per peccata immundi, inferius se redigunt ad humana. Quia proculdubio hodie non est alia causa, quare ista terrena ita ardentur quaruntur & diliguntur, nisi quia superiora & cœlestia non desiderantur nec amantur, quia pro certo si illa bene amarentur, illa necessario spernerentur. Sic igitur patet, quod in nobis debet esse superiorum affectus fervidus. ¶ Rursum dico, quod in nobis debet esse interiorum aspectus limpidus, quod notatur cum dicitur Cherubin, quod interpretatur plenitudo scientiæ, quia pro certo quod terrena diligantur & appetantur, illud non est nisi propter defectum veræ scientiæ, quia proculdubio sicut dicitur Osee 4. *Non est veritas, non est misericordia, non est scientia Dei in terra.* Et bene dicit, non est scientia Dei, quia scilicet satis est ibi de scientia mundi, de qua dicitur Hier. 4. *Sapientes sunt, ut faciant mala, bene autem facere nesciunt.* Ista est n. similis luminis lunæ, quod solum apparet de nocte & non de die, sic scientia sæculi utilis est circa terrena, quæ sunt nocturna, nihil vero proficit circa spiritualia & æterna. Quinimo sicut videmus, quod aves & animalia quæ de nocte videntur clarius, de die videntur obscurius & deterius, sic vere illi qui in terrenis sunt clarius videntes, sunt in spiritualibus plus ignorantes. Non sic charissimi.

sed firmus Cherubin, id est, habeamus plenitudinem scientiæ, ut terrenorum vilitatem & vanitatem cognoscamus, & ut ipsa cognita fugiamus, Ezech. 28. Tu Cherub extensus & protegens, plenus sapientia, & perfectus decore, &c. Igitur necessarius est interiorum aspectus limpidus. ¶ Demum dico, quod necessarius est exteriorum despectus solidus seu providus. Exaltata sunt inquit à terra. Homo enim qui vult servare corporis sanitatem, libenter dimittit locum ubi sentit aerem corruptum. Etiam avis prædalis patum solet in terra manere, sed statim sursum ascendere & volare. Terra enim, id est, terrena prosperitas est fugienda, & ne ibi corrumpamur aut capiamur, mentaliter detestanda, Zach. 2. Fugite de terra aquilonis. ¶ Et nota hic, quod ista terra decet despici multiplici ratione, videlicet quia

Tenaciter solet irretire,
Mentaliter facit esurire,
Faciliter solet pertransire,
Discorditer facit sentire,
Realiter facit superbire,
Crudeliter facit insanire,
Carnaliter facit lascivire,
Finaliter solet deperire.

¶ Dico ergo, quod ista terra, i. e. terrena prosperitas, & facultas irretire solet tenaciter. Est enim sicut terra argillosa, pro eo quod ibi homo ita per malas cōplacentias ligatur, ut difficiliter expediatur. Terra n. quanto est majoris fecunditatis, tanto est trans-euntibus majoris tenacitatis & lubricitatis, sicut patet de terra pingui tempore pluviali. Sic & prosperitas quanto est amplior, tanto est ad detinendum habilior. Unde Esa. 24. Formido, fovea & laqueus super te, qui habitator es terræ. Homo enim qui est in terra mundana prosperitatis, de levi formidat & suspicatur, in foveam peccati facilliter intrat & inclinatur, à laqueo vero malorum complacentiarum, difficiliter extrahitur & liberatur. Ista igitur irretire solet tenaciter. ¶ Item dico, quod ista terra esurire facit mentaliter. Dant enim famem & sitim avaritiæ, nec satiat, imo vacuat cor humanum. Unde de ista terra dicitur Hier. 2. ubi dicitur: Transduxi vos per terram suis & inuaginem mortis. Unde avari & mundani similes sunt onagro, de quo dicitur Iob. 39. Qui dimisit onagrum liberum, & vincula eius quis solvit? cui dedi in solitudine domum, & tabernaculum ejus in terra saluginis. Terra enim saluginis dicitur illa, quæ propter saluginem maris & propter siccitatem propriam est sterilis & deserta. In aliquibus n. partibus Britannia minoris terræ fax & limus maris in campis portatur, & quamvis illæ facies falsæ de se steriles sint, terram tamen in qua ponuntur per accidens, faciunt fertilem, virtute enim sua calida humorem ab interioribus ad terræ superficiem attrahunt, & sic fertilem eam reddunt, sed post 20. annos sterilis efficitur, & ratione opulentia præcedentis major sterilitas generatur. Sic vere charissimi falsugo mundana prosperitatis in principio, scil. in vita præsentis facit hominem divitiis abundare, sed pro certo in futuro ipsum faciet esurire, quia scil. quanto ipsam in præsentis majori opulentia dirat, tanto in futuro majori sterilitate & indigentia ipsum damnat, juxta illud Osee 4. Secundum gloriam ejus multiplicata est ignominia ejus, ista est igitur terra saluginis, quæ esurire facit mentaliter. Item dico, quod ista terra pertransire solet facilliter. Terra enim, i. e. prosperitas cito transit, Matth. 24. Cælum & terra transibunt. Cælum n. significat altas sæculi dignitates, terra vero designat magnas sæculi facultates, quæ sc. non sunt stabiles, sed potius variabiles & mutabiles, Esa. 13. Movebitur terra de loco. ¶ Item dico, quod ista terra sentire facit discorditer. Quia sicut nulla est terra ita firma, quin terræmotus ibidem aliquando generetur, quando fortibus vaporibus interius agitur, sic vere nulla est tam magna prosperitas, quin terræmotum dissensionum & tribulationum patiat, quando vaporibus, i. e. malis hominibus invicem collidentibus, & se invicem litigiis impellentibus concutiuntur & moventur, Ps. Commota est & contremuit terra, 1. Paral. 1. Nomen viri Phalech, quia in diebus suis divisa est terra. In ista terra mundana prosperitatis continentur mali vapores, i. e. mali & iniqui habitatores, quia sicut dicitur Hier. 30. Dabo terram in manu pessimorum, & ideo ibidem non solet pax & concordia habitare, sed potius lis & discordia pullulare. Quod bene figuratur Apoc. 8. ubi dicitur, quod ignem misit in terram, & facta sunt tonitrua & terræmotus, quia ignis iræ, invidia & avaritiæ quando in terra ponitur, terræmotus contradictionis, & tonitrua litigationis ibi audiuntur, ista ergo terra sentire facit discorditer. ¶ Item ista terra

facit superbire realiter. Terra n. multos habet montes & tumores. Sic mundi prosperitas multas habet superbias & præsumptiones, Mich. 1. Attendat terra & plenitudo ejus. ¶ Item dico, quod ista terra insanire facit crudeliter, quia pro certo terra, id est, abundantia prosperitatis est aliquando causa crudelitatis & impietatis, quod patet, quia illi sunt crudeliores qui sunt in terra & in sæculo ditiores. Unde de crudelibus dicitur Ezechielis 32. quod ipsi dederunt terrorem suum in terra viventium, & ideo portaverunt ignominiam suam cum his qui descenderunt in lacum. Ezech. 7. Terra plena est judicio sanguinum. ¶ Item ista terra lascivire facit carnaliter, unde Osee 1. Fornicans fornicabitur terra à Domino, & Osee 3. Maledictum, mendacium, furum, adulterium & homicidium inundaverunt, & sanguis sanguinem tetigit, propter hoc lugebit terra.

¶ Item dico, quod ista terra deperire facit finaliter. Quia nulla est terrena prosperitas quin finaliter destruat, & potissime in morte & in judicio, quia dominus in furore conculcabit terram, & in furore obstupesciet gentes, Abac. 3. & Sophon. 1. In igne enim zeli mei devorabitur omnis terra. Istis igitur octo rationibus patet, quod terra, id est, terrena prosperitas est contemnenda, & mentaliter fugienda. Et sic ergo dico, quod ista tria sunt necessaria ad terram, i. e. ad terrenam prosperitatem ne noceat, evitanda, scil. mundanorum providus despectus, interiorum limpidus aspectus, superiorum fervidus affectus. Unde ergo dictum est de ista terra, quod elevarunt Cherubin alas suas, & exaltata sunt à terra. Hæc igitur sufficiant de terra quantum ad novem ejus partes.

Terror. Terribilis. Territus. Terrere. Cum A

terror seu terribilitas nihil aliud sit quam quædam excessiva timoris species seu qualitas, quæ excessu alicujus subiti sensibilis excellentis & insoliti generatur, possumus dicere, quod in scriptura invenitur multiplex terror, scil. terror

Humani timoris,
Devoti tremoris,
Mundani furoris,
Divini rigoris.
Primus est terror iniquorum,
Secundus est perfectorum,
Tertius est miserorum,
Quartus est damnatorum.

¶ Dico primo, quod est terror imbecillis paviditatis, & ille est quando homo pavet vel terretur sine causa. Impii enim sunt semper in timore & desperatione, quia sicut dicitur Iob. 15. Sonitus terroris in auribus impii, & cum pax sit, inimicitias semper suspicabitur. Homo enim cui propria conscientia male respondet, & qui nihil habet gratiæ vel meriti in quo confidat, merito terretur, quia scil. sicut melancholici propter abundantiam nigra cholera corpus occupantis, & imaginativam capitis denigrantis, solent sine causa timere, concuti, & terri, sic vere illi, in quibus niger humor peccati dominatur, ita quod imaginatio & conscientia maculatur, modica tribulatione temporali, vel mortis futuræ afflictione, vel divini judicii executione supernali usque ad desperationem terrentur, & sine causa legitima perturbantur. Sic terri fuerunt populi carnales, qui audientes fortitudinem habitatorum terræ promissionis de Dei auxilio diffidentes, in Ægyptum redire voluerunt, Deut. 1. Nuncios terruerunt cor nostrum, unde Levit. 26. Terrebit eos sonitus folii volantis. Iste est ergo terror desperantis paviditatis.

¶ Secundo dico, quod est terror formidantis humilitatis, & B iste est terror quo terrentur boni, quia sicut pueri facilliter terrentur ab aspectu virgæ, sic humiles & pueri ex aspectu divinæ potentia & justitiæ facilliter contrubantur, dicentes Deo & Angelis illud Iosu. 5. Providimus animabus nostris, terrore vero compulsi. Deus enim & opera sua valde debent esse terribilia cordibus devotorum. Cantus galli mirabiliter terret lupum secundum Plin. Sic vere verba Christi debent tertere virum justum, ut dicat illud Iob. 6. Terrores domini militant contra me. Et nota si vis, quod Deus debet esse terribilis tam bonis quam malis propter multa: videlicet propter suam

Clementia plenitudinem,
Iustitiæ rectitudinem,
Scientiæ limpiditatem,
Potentiæ fortitudinem.

¶ Terribilis est ergo Deus propter plenitudinem suæ clementiæ. Iste enim fecit opera valde terribilia & mirabilia in carnis assum.

assumptione, & in mundi clementi redemptione. Tunc enim Deus fecit magnalia in Aegypto, mirabilia in terra Chan, terribilia in mari rubro. Terra Aegypti est mundi regio, ubi terribile fuit divinitatem descendisse. Terra Chan est matris perfectio, in qua terribile fuit virginitatem remanuisse. Mare rubrum est Christi passio, ubi terribile fuit Deum mortem sustinuisse. Et breviter sicut in Psal. dicitur: *Iste est Deus terribilis & laudabilis, & faciens mirabilia.* Item terribilis est iste propter rectitudinem suae iustitiae. Terribile enim est videre iudicia Dei, & quantum sunt iusta, & quantum sunt occulta. Sicut enim in Psal. 95. dicitur. *Quoniam dominus excelsus terribilis super omnes Deos, & rex magnus super omnem terram.* Item est terribilis propter limpiditatem suae scientiae, quia sicut dicitur in Psal. 65. *Iste est terribilis in consiliis super filios hominum.* Item ipse est terribilis propter fortitudinem suae potentiae, unde Deut. 10. dicitur, quod Deus magnus, terribilis & potens, qui personam non accipit. Et bene est terribilis potentia sua, quia etiam ipsi demones audito ejus nomine exterrantur. *Sandum enim & terribile nomen eius: Initium sapientiae timor domini.* Sicut enim de beata virgine legimus, ipsa est terribilis inimicis, quia sicut leo terretur quando videt gallum album, sic diabolus quando videt contra se militare virginem calitate candentem. Ideo de ipsa dicitur Can. 6. *Terribilis ut castrorum acies ordinata.* Ita quod etiam nos possumus dicere illud Gen. 28. *Quam terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi domus Dei & porta caeli.* Patet igitur quod est quidam terror humilitatis formidantis. ¶ Tertio dico, quod invenitur terror iniquitatis alios impugnantis. Et sic dico quod tyranni dicuntur terribiles propter crudelem afflictionem. Alii vero mali dicuntur terribiles propter horribilem conversationem. Tyranni enim sunt sicut leo, cujus aspectus & rugitus est terribilis omnibus animalibus, quia sc. tyrannorum dicta & opera pauperibus sunt terribilia. Figurata in bestia, quae (Dan. 7.) erat terribilis, mirabilis & fortis nimis, quae dentes ferreos magnos habebat, comedens & comminuens, & reliqua pedibus suis conculcans, dissimilisque erat aliis bestiis quas Daniel viderat ante eam. Tales enim bestiae sunt tyranni, quia scilicet ipsi sunt fortes, in quantum habent saeculi & jurisdictionis potestatem, dentes habent ferreos, in quantum habent crudelem iniquitatem, comedunt & comminuunt, in quantum contemnunt aliorum auctoritatem, dissimiles sunt aliis, in quantum omnes excellunt, quantum ad morum vilitatem & pravitatem. Et ideo de talibus dicitur Dan. 2. *Eratque statua illa magna, & insuetus ejus terribilis valde.* De illis vero qui sunt terribiles propter iniquam conversationem, potest dici illud Esa. 18. *Ite Angeli veloces ad gemem convulsam & dilaceratam, ad populum terribilem, post quem non est alius, ad gentem expectantem & conculcatam, cujus diruperunt flumina terrae ejus.* Iste est igitur terror malignitatis alios impugnantis. ¶ Quarto dico, quod est quidam terror severitatis impios judicantis. Deus enim in iudicio valde terribilis apparebit, impiosque valde terribiliter judicabit Psal. 75. *Terribilis es, & quis resistes tibi ex tunc ira tua.* Quia sicut dicitur Esa. 10. *Dominus Deus exercituum confringet lagunculas in terrore.* Et ita sufficit. Vide supra de timore.

A Terminus. Nota quod termini dicuntur limites usque ad quos aliqua res extenditur, & infra quorum ambitum continetur. Et possum breviter notare, quod in scriptura invenimus multos terminos, quia sunt

Termini quidam
 boni,
 mali,
 tenendi,
 praetermittendi.

Et ideo nota, quod invenitur

Terminus
 exclusivus, qui nequit praeteriri,
 inclusivus, qui debet custodiri,
 corampletivus, qui debet inveniri,
 despectivus, qui debet pertransiri,
 infectivus, qui debet non adiri,
 afflictivus, qui debet praesentiri.

B ¶ Primus est terminus humanae durationis, quia, scil. vita & humana duratio continetur infra duos terminos, scil. nativitatem & mortem, quae cum ad ultimum terminum pervenit, transire ulterius non valebit. Similis mari, cui Deus terminos limitavit certos, quorum non potest ambitum pertransire. Unde de aquis dicitur Ps. 103. *Terminum posuisti eis, quem non transgrediuntur, & c.* Et de hoc Job. 38. dicit dominus, *Circumdidi mare terminis meis, & posui vellem, & ostia, & dixi, hucusque venies, & non pertransibis amplius, & hic confringes cumescentes fluctus tuos.* Et nota, quod isti termini maris

nihil aliud sunt, quam ejus littora vel arena, de qua Hier. 5. *Posuit arenam terminum maris.* Quia pro certo mare fluctuosa vita nostra usque ad arenam & terminum mortis potest venire, sed impossibile est ulterius pertransire Job. 14. *Constituisti terminos ejus qui praeteriri non poterunt.* Iste est igitur terminus humanae durationis.

¶ Secundus est terminus moralis inclusionis seu perfectionis. Dei enim mandata & praeceptorum statuta sunt quidam terminus, infra quos oportet permanere. Quia sicut leo facit circulum & signat terminum animalibus, quem transgredi non audent, sic Deus terminum statutorum suorum constituit hominibus, quem nullo modo praeterire debent Exo. 19. *Conflare populum ne forte velis transcendere terminos ad videndum dominum.* Ista dicuntur contra clericos praesumptuosos, qui terminos humanae cogitationis nituntur transcendere, & ultra quam liceat de divinitatis secretis inquirere & videre, quia, scilicet potentiae intellectivae, & potentiae volitivae termini sunt praefixi, ultra quos non licet aliquem proficisci Prov. 22. *Ne transgrediaris terminos antiquos, quos posuerunt patres tui.* Iste est terminus moralis inclusionis. ¶ Tertio dico,

quod est terminus finalis salvationis. Terminus iste est illud, in quo homo post vitam decursam quiescit, & quod cursor attingere semper quatit. Sic vere vita aeterna est finis ille, & terminus ad quem debet quilibet recurrere, & in quo potest quiescere & manere. Et de hoc Iosua. 13. *Factus est terminus filiorum Ruben Iordanis fluvius.* Ruben interpretatur videns per medium, & significat sanctos, qui in paradiso vident per medium Trinitatis clarum, quia pro certo Iordanis fluvius, id est, affluentia gloriae paradisi factus est terminus eorumdem. Iste est ergo terminus finalis salvationis.

¶ Quarto dico, quod est terminus temporalis possessionis. Et iste est terminus mundi & mundanorum, in quo proculdubio non est sistendum, nec infra ejus ambitum mentaliter remanendum. Et ideo nos debemus dicere mundo illud Num. 20. *Gradiemur via publica, nec ad dexteram, nec ad sinistram declinantes, donec transeamus terminos tuos.* Iste est igitur terminus temporalis possessionis. ¶ Quinto dico, quod est terminus criminalis infectionis.

Et iste est terminus peccati, quia peccatum habet generaliter duplicem terminum, sc. declinare a bono, & facere malum, & ideo tales termini non sunt attingendi, sed toto desiderio fugiendi. Unde de istis terminis dicitur Mal. 1. *Vocabuntur termini impietatis, & populus cui iratus est dominus.* Iste est igitur terminus criminalis infectionis. ¶ Sexto dico quod est terminus peccatorum, ad istum enim per peccatum tendunt, & illum per tormentum attingunt. Unde de peccatore damnato potest dici illud Iosua. 15. *Mare magnum terminus ejus, quia, sc. quilibet peccator ad mare magnum, id est, ad magnam inferni amaritudinem terminatur.* Sic igitur patet, quod sunt sex genera terminorum.

Thesaurus.

Nota quod thesaurus nihil aliud est, quam locus occultus & secretus, rebus pretiosis & charis repletus. Breviter ergo per thesaurum potest omnis opulentia denotari, sive bona sive mala. Nota igitur quod invenio in scripturam thesaurum

Admirabilem,
 Impersecutabilem,
 Commendabilem,
 Affectabilem,
 Detestabilem.

¶ Primus est thesaurus, sc. divinae praesentiae, quia, sc. ipsi occulta Dei praesentia est thesaurus occultus, in quo sunt omnia iudicia occulta, abscondita, & a quo secundum quod ordinat clavis suae scientiae seu sapientiae, diversis temporalibus educuntur. Et sic loquitur Deut. 32. *Nonne haec condita sunt apud nos & signata a thesauris meis? quia proculdubio sicut Ps. 130. dicitur, Iste est qui producit ventos de thesauris suis.* ¶ Secundus est thesaurus divinae sapientiae, & iste thesaurus nihil aliud est quam sancta scriptura, in qua pro certo sicut in quodam inexhaustibili thesauro est omnis sapientia abscondita & exclusa Col. 2. *in quo sunt omnes thesauri sapientiae & scientiae absconditi.* Unde de sacra scriptura dicitur Sap. 7. *quod infinitus thesaurus est hominibus.* ¶ Tertius est thesaurus internae conscientiae. Conscientia enim viri iusti est thesaurus pretiosissimus, in quo virtutum abundantia per humilitatem reconditur & servatur Matth. 12. *Bonus homo de thesauro cordis sui profert bona: & sic dicitur Matth. 13. Paterfamilias profert de thesauro suo nova & vetera, & Prov. 21. dicitur, quod thesaurus desiderabilis & oleum in habitaculo iusti.* ¶ Quartus est thesaurus supernae opulentiae, & iste est thesaurus gloriae paradisi, in quo Deus habet & reservat

omnia bona sua, quæ tamen nullis nisi tantum suis amicis & familiaribus vult aliquantulum revelare. Nam sicut dives homo thesaurum suum non solet aliis ostendere, nisi suis amicis, sic ne Deus thesaurum gloriæ paradisi peccatoribus ostendit, sed tantum sanctis, qui ejus sunt amici intimi. Illis enim dicitur Esa. 45. *Dabo tibi thesauros absconditos, & arcana secretorum.* Ille est igitur thesaurus affectandus, & toto desiderio procurandus, juxta illud Matt. 8. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi arugo, & tinea demolitur, & ubi fures effodiunt & furantur, thesaurizate autem vobis thesauros in celo &c.* Modus n. acquirendi istum thesaurum est dare elemosynam, qui quando thesaurus temporalis per elemosynam erogatur, thesaurus cœlestis acquiritur & lucratur. Nam sicut illi qui tute volunt portare thesaurum ad patriam alienam, solent illum in terra sua sociis mercatoribus tradere, & assumptis literis solent in patriam ad quam vadunt ab aliis mercatoribus illorum mercatorum sociis thesaurum quem tradiderant rehabere, sicut quotidie in Romana curia faciunt Florentini, sic vere cum ad patriam paradisi pertransire cupiamus, necesse est quod in terra ista thesauros divitiarum nostrarum mercatoribus regni cœlestis, id est, pauperibus erogemus, & sic virtute literarum Evangelii ab eorum sociis, scilicet ab angelis cum illic pervenerimus, thesaurum nostrum recuperabimus & sumemus. Unde Matth. 19. *Omnia quæ habes da pauperibus & habebis thesaurum in celo.* Ille est ergo thesaurus supernæ opulentia. ¶ Quintus est thesaurus mundanæ affluentia, & iste est thesaurus generaliter loquendo, qui significat congregationem divitiarum temporalium, & iste est thesaurus detestabilis, & vituperabilis. Est enim pauperibus erogandus, & non in arcam abditis retinendus. Quin sicut dicitur Eccles. 20. *Sapientia abscondita & thesaurus occultus, quæ utilitas in atroque? q. d. nulla.* Et ideo breviter iste commendatur Eccl. 31. *Qui inventus est sine macula, nec speravit in thesauro pecunia.* Et sequitur. *Quis est hic? & laudabimus eum.* q. d. pauci sunt tales. Quia pro certo bene pauci, quia quasi nulli sunt hodie, qui thesauros pecuniarum non diligant, & qui in eis spem & desiderium nunquam ponant, & illud pro certo est fatuum, sicut dicitur Proverbiorum. 10. *Nihil proderunt thesauri iniquitatis, justitia autem liberabit à morte.* Et ideo bene dicitur Prov. 15. *Melius est parum cum timore Dei, quam thesauri magni & insatiabiles.* Et sic breviter ostentum est quod quinque sunt genera thesaurorum. Et sic sufficit.

A Testamentum. Testari. Nota quod testari idem est quod ordinare, disponere vel tractare, & potest dici testamentum à testibus eo quod plures testes ibidem requirebantur, vel à testari, eo quod voluntas defuncti ibi testabatur & revelabatur, significans sacram scripturam vel divinam præsentiam, quæ sunt divinæ voluntatis ordinativæ, vel ipsius declarativæ. Scriptura enim continet duo testamenta, verus, scilicet atque novum. De veteri enim dicitur in Psalm. 88. *Disposui testamentum meum electis meis.* Quia scilicet vetus testamentum fuit dispositum & traditum amicis Dei scilicet patriarchis & prophetis, de testamento novo dicitur Baruch. 2. c. *Statui eis testamentum alterum sempiternum.* Et breviter sicut testamentum à testatore ordinatur, & in morte confirmatur, & per testamentum hæreditas acquiritur, & legatarii disponuntur &c. si lex vel scriptura à Deo fuit ordinata, in morte fuit confirmata, & per ipsam hæreditas paradisi nobis est concessa, & virtutum abundantia est delegata &c. Quia videtur mihi materia sterilis, vide supra de sanguine, ubi est illa authoritas. Tu autem in sanguine testamenti cui eduxisti vinctos tuos de lacu.

A Testis. Testimonium. Cum testis sit ille qui veritatem alicujus testimonii testatur, refert vel affirmat, potest ergo testificatio capi in bono & in malo. Et invenio in bono

Testem superiorem,
Testem interiorem,
Testem exteriorem,
Testem inferiorem.
Testis superior est Deus infallibilis,
Testis interior est conscientia immentibilis,
Testis exterior est operatio demonstrabilis,
Testis inferior est justus vere stabilis.

B ¶ Primo dico quod est quidam testis superior. Est enim Deus testis qui non fallitur. Ipse enim videt facta nostra, & ideo de ipsis poterit testificari, & verum judicium perhibere. Unde ipse dicit

illud Hier. 29. *Ego sum iudex & testis, dicit dominus.* Ipse est secundum Psalm. *sicut luna perfecta in æternum, & testis in celo fidelis.* Ipse enim potest

Testificari de
Cordium qualitate,
Bonorum sanctitate,
Malorum pravitate.

¶ Testis enim est de cordium qualitate & animorum. Unde Job 16. *Ecce in celis est testis meus & conscius in excelsis.* Item testis est de bonitate sanctorum & perfectorum. Unde Apo. 3. dicit Dominus animæ: *Testis fidelis & verus, & principium creatura Dei.* Item testis est de pravitate malorum & iniquorum. Unde ipse dicit Malac. 3. *Accedam ad vos in iudicio, & ero testis velocis malefici adulteri & perjuri.* Ille est ergo testis qui non fallitur.

¶ Secundo dico quod est quidam testis interior qui non fleatur, & iste est conscientia, quæ ita est recta, quod nullo modo fleatur, quin semper testificetur homini cujuscunque negotii veritatem 2. ad Cor. 1. *Nam gloria nostra hæc est, testimonium conscientia nostra.* Ille enim testis nihil aliud est quam innocentia, quia, sc. innocentia conscientia est ille testis, cujus testimonium super omnia reddit hominem securum, unde Rom. 9. *Veritatem dico, & non mentior, testimonium perhibente mihi conscientia mea in Spiritu sancto.* Ille est ergo testis qui non fleatur. ¶ Tertio dico, quod est testis exterior qui non vincitur, & iste est operatio. Opera enim summe testificantur de homine, quia sicut dicitur Joa. 10. *Opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me.* Sicut enim dicitur Deut. 17. & Job. 8. *In ore duorum, vel trium testium stabit omne verbum.* Primus enim testis est conscientia. Secundus est operatio. Tertius est bona fama. De primis duobus visum est, de tertio vero, sc. de testimonio famæ bonæ dicitur Act. 9. *Considerate fratres viros ex vobis boni testimonij.* Quando enim isti tres sunt boni, sc. conscientia, operatio, & fama, tunc non debet timere homo, quin pro se iudicium reporter. Et sic dicitur 1. Joh. 5. *Tres sunt qui testimonium dant in celo, & tres sunt qui testimonium dant in terra.* Si vere mali & sibi contrarii fuerint, sententiam in iudicio pro se sperare penitus nunquam possunt, quia sicut dicitur Nu. 35. *Homicida sub testibus interficietur.* Ille est igitur testis exterior qui non vincitur.

¶ Quarto dico, quod est quidam testis inferior qui non pervertitur, & talis testis est quilibet vir justus, qui habet inferius residere, quia vir justus & verax semper est testis veritatis, dicens illud Joh. 18. *In hoc natus sum ut testimonium perhibeam veritati.* Testis verus similis est vitro seu speculo mundo & albo, quod verum colorem cujuslibet rei ostendit, quia vir fidelis & verus nihil scit palliare, sed veritatem negotii solet certifice declarare Joh. 1. *Hic venit ut testimonium perhiberet de lumine.* Multi enim sunt similes vitro rubeo, quod colorem rei impositæ solet mutare vel penitus abscondere vel celare, quia, sc. falsi testes veritatem negotiorum non demonstrant, sed ipsam mutant penitus & abscondunt Prov. 12. *Qui autem mentitur testis est fraudulentus.*

¶ De testibus vero in malo significato possum dicere quod tria sunt genera testium malignorum, scilicet

Mendaces dejeratores,
Mordaces murmuratores,
Loquaces adlatores.

¶ Dejeratores enim testificantur illa quæ nesciverunt, unde de falsis testibus dicitur Matth. 26. *Audis quanta adversum te testificantur.* Murmuratores testificantur illa quæ non viderunt, contra quos Eccles. 28. *Lingua testificans adducet mortem.* Sicut de Susanna dicebant falsi iudices Dan. 13. *Nos hujus rei testes sumus.* Adlatores vero testificantur illa quæ non fuerunt, quia, scil. adlatorum est aliorum dicta approbare, & de vanis & falsis & frivolis laudibus testimonium perhibere, & alios suis novis testimoniis commendare. Unde divites possunt dicere de adlatore illud Rom. 8. *Spiritus testimonium reddit Spiritui nostro, quod sumus filij Dei.* Spiritus qui caret offibus viros vanos signat. Et sic dico, quod testimonium sumitur in bono & in malo. Et sufficit.

Timor. Timere. Nota quod timor in bono sumitur & in malo. Unde breviter possum dicere, quod in scriptura invenitur triplex timor, scilicet

Filialis,
Criminalis,
Infernalis.

Primus est gratiæ & humilitatis,
Secundus est culpæ & iniquitatis,
Tertius est poenæ & adversitatis.

Primus est hominum perfectorum, de quo Deut. 6. *Dominum Deum*

Deum tuum timebis, & illi soli servies. Secundus est hominum peccatorum, de quibus in Pl. 13. *Trepidaverunt timore ubi non erat timor.* Tertius est timor hominum damnatorum, de quo loquitur Sapient. 5. *Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperata salutis.* De isto triplici timore per ordinem est dicendum. ¶ Primo dicamus quod est timor hominum perfectorum. Viri enim perfecti semper sunt in timore, quia semper

Deum offendere,
Gratiam perdere,
Timent Culpam committere,
Poenam incurre.

Exemplo leonis, qui quamvis sit audacissimum animal, dicitur tamen timere multa, scilicet gallum & ejus cantum, & cristam, & ignem, & ejus ardorem & ictum, & rotas & earum clamorem & strepitum. Item bestiam venenosam quæ dicitur leofates, & ejus morsum. Item verberationem sui catuli & suæ pœnæ exemplum, sicut dicunt Plinius & Solinus. Sic pro certo charissimi, quamvis homo justus ratione innocentie quam sibi videri inesse sit audax, solidus & securus, (juxta illud Prov. 28. *Iustus quasi leo confidens absque terrore erit*) habet tamen timorem finalem impressum, quo ipse timet multa, quia, scilicet ipse timet gallum, id est, ipsum Deum ratione suæ cristæ seu mitræ altæ jurisdictionis, & ratione lapidis pretiosi suæ sanctissimæ perfectionis, & ratione cantus suæ altæ prædicationis & comminationis. Istis enim de causis debemus Deum timere, & ipsius potentiam formidare. Exemplo Job, dicentis Job 23. *A facie ipsius turbatus sum, & confidens eum, timore sollicitor.* Item ignem, scil. infernalem & æternam poenam Deut. 5. *Timuisti ignem, & non ascendisti in montem.* Item strepitum rotarum, hoc est dictum, rugitum comminationis divinæ & verborum sacræ scripturæ Eze. 26. *A sonitu rotarum ejus movebuntur muri tui.* Item debet timere bestiam venenosam, scil. diabolum & morsum tentationum suarum, quia, scil. nullus est ita sanctus, quin debeat venenum diaboli formidare. Unde de Holoferne dicitur Judith 2. quod *cecidit timor illius super omnes habitantes terram.* Item debet timere quando videt coram se catulum verberari, id est, quando alios videt à Deo propter peccata sua & mala puniri & vindicari, juxta illud Psal. 51. *Deus destruet te in finem, &c.* Sequitur, *Videbunt iusti & timebunt, &c.* Et ideo breviter dico, quod justus debeat esse timidus, patet Prov. 14. ubi dicitur quod *sapienter timet, & declinat à malo.* Et ad hoc monet David in Ps. 33. ubi dicit. *Timeate dominum omnes sancti ejus, quoniam non est inopia timentibus eum.* ¶ Vbi adverte, quod timor Dei est habendus triplici ratione, videlicet propter

Objectum excellentissimum,
Subiectum dispositissimum,
Adjectum fructuosissimum.

Primum probat dominus qui præficatur [Dominum]

Secundum famulus qui subicitur [Sancti ejus]

Tertium cumulus qui subsequitur [non est inopia timentibus eum.]

¶ Ista enim tria debent inveniri in divino timore, scilicet

Objectum grandis autoritatis [Timeate dominum]

Subiectum grandis humilitatis [Sancti ejus]

Adjectum grandis utilitatis [Non est, &c.]

¶ Igitur timeamus Deum propter

Suam prælationem,
Nostram subjectionem,
Nostrum finis successionem.

Igitur dico, quod Deus est timendus propter celsitudinem suæ prælationis. Timeate inquit dominum, omnia enim quæ sunt timent & reverentur illud quod præficatur eis in natura, propter quod animalia dicuntur rugitum leonis timere, & ejus audito sonitu, de eis præfixo circulo seu termino egredi non audere. Leo enim rex animalium esse dicitur, & ideo justum est quod ab aliis sicut rex timeatur. Cum ergo Deus sit rex & dominus universalis, justum est, quod istum subditi sui reverentur, ipsumque timeant, ita quod de circulis & terminis mandatorum suorum exire penitus non præsumant Amos 3. *Leo rugiet, quis non timebit?* Iste enim est dominus, & per consequens timendus, juxta illud Deut. 6. *Dominum Deum tuum timebis, & illi soli servies.* Timeate dominum inquit. Quia proculdubio dominatio, & potestas, & jurisdictio ejus debet movere corda nostra ad ipsum timendum, & ipsius potestatem reverendam. Oculum enim non potest respicere solem, quin reverberetur, & quin seipso recludatur. Sic vix nec oculus mentis nostræ solem justitiæ, Christum potest

respicere, quin in seipso habeat per timorem resiliere, & infra claustra suæ humilitatis se abscondere & redire. Timeate dominum, inquit Apoc. 14. *Timeate dominum, & date illi honorem, & Apo. 15. Quis non timebit te domine.* ¶ Et proculdubio metuendus est, quia habet

Potentiam invincibilem,
Prudentiam infallibilem,
Justiciam implacabilem,
Magnificentiam admirabilem.

¶ Timenda est ejus potestas seu potentia invincibilis Hiere. 10. *Quis non timebit te o rex gentium?* & Matth. 10. *Timeate eum qui potest animam & corpus mittere in gehennam.* Item timenda est ejus scientia infallibilis 3. Reg. 3. *Timuerunt regem videntes sapientiam in eo.* Item timenda est ejus justitia implacabilis. Psal. 118. *Confite timore tuo carnes meas, à judiciis enim tuis timui.* Item timenda est ejus magnificentia admirabilis. Vnde in Psal. 101. *Timebunt gentes nomen tuum domine, &c.* Patet igitur quod Deus est metuendus propter celsitudinem suæ prælationis. Timeate, inquit, dominum 1. Per. 2. *Deum timeate, regem honorificate.* ¶ Deinde dico quod Deus est timendus propter aptitudinem nostræ conditionis, seu nostræ subjectionis. Sancti, inquit, ejus, homines enim naturaliter timent illum, cujus juribus sunt subiecti, sicut patet, quia servus timet dominum, & filius timet patrem. Lev. 19. *Vnusquisque patrem & matrem timeat.* Cum ergo justus & sancti sint servi & filii Dei, ejus ditioni subiecti, sicut patet, quia redempti sunt ab eo & creati: bene ergo dico, quod ipsum debent timere, & ex conditione propria se eidem submittere vel subesse. Sancti, inquit, ejus. Istud pronomen ejus subjectionem significat. Animalia enim qui jurisdictioni hominum sunt subiecta, naturaliter sunt timida, sicut patet in ovibus & jumentis, quæ simpliciter solent vivere, & cum timore suis rectoribus & dominis & pastoralibus obedire. Nos igitur qui Dei sumus, & qui sub manu ejus vivimus & manemus, debemus esse timidi, & in obediendo Deo & superioribus tremebundi, dicentes Matth. 17. *Audientes discipuli ceciderunt in facies suas, & timuerunt valde.* Vnde etiam Daniel dicebat Dan. 1. *Dominum meum regem timeo.* Humilitas, Innocentia, Simplicitas, & Timor, sorores sunt. Quod est contra multos, qui non sunt similes animalibus subiectis & mitibus, sed potius feris & crudelibus, quæ sc. naturaliter non sunt timida, sed potius crudelia & ferocia. Vnde de istis dicitur in Ps. 13. *Contritio & infelicitas in viis eorum, & viam pacis non cognoverunt, non est timor Dei ante oculos eorum.* Et ideo tales non timent nec Deum, nec judicem, nec prælatum. Dicunt enim illud Osee. 10. *Ecce Deum non timeamus, & rex quid faciet nobis?* Figurati in illo iudice iniquitatis, de quo Luc. 18. dicitur quod *Deum non timebat, nec hominem verebatur.* Cum tamen dicatur illud Eccles. 1. *Qui sine timore est, non poterit justificari.* Non sic ergo, sed timeamus Deum propter aptitudinem nostræ subjectionis, quia sancti inquit. ¶ Denique dico, quod Deus timendus est propter plenitudinem dandæ successionis. non est inopia timentibus eum, inquit, quasi dicat, Plenitudo omnium bonorum comitatur illos qui timent dominum. Amygdalo enim sterili & antiquæ, quando in radice clavus transfigitur, fecunda & fertilis efficitur. Sic proculdubio illi qui aculeis divini timoris in radice cordis transfiguntur, fertilitatem omnium bonorum consequuntur. Et de hoc Eccl. 1. *Timeat Deum bene erit in extremis.* Et ideo de illis bonis quæ ex Dei timore sequuntur, possum dicere, quod sicut radix se habet respectu ramorum, sic timor respectu omnium bonorum, juxta illud Eccl. 1. *Radix sapientie timeate Deum.* ¶ Breviter ergo notabo, quod ab ista radice, scilicet Dei timore, oritur & nascitur

Mentis stabilitas,
Cordis securitas,
Pacis tranquillitas,
Vera credulitas,
Sagax subtilitas,
Prompta sedulitas,
Morum fertilitas,
Læta jucunditas,
Pura sinceritas,
Culpæ fugacitas,
Cœli suavitas,
Salutis firmitas,
Luminis claritas,
Venæ largitas.

¶ Dico ergo quod timor Dei generat mentis stabilitatem, quia

sicut dicitur in Ps. 24. Firmamentum est dominus timentibus eum. Et Eccl. 2. Sta in iustitia & timore, & prepara animam tuam ad tentationem. Item generat cordis securitatem Eccl. 34. Qui timet dominum, nihil trepidabit. Item generat pacis tranquillitatem. Prov. 13. Qui timet dominum, in pace versabitur. Item generat veram credulitatem Exo. 14. Timuit dominum populus, & credidit, & Eccl. 2. Qui timetis dominum, credite illi. Et iterum Eccle. 2. Qui timent dominum, non erunt incredibiles verbo eius. Item generat claram sagacitatem, unde Ecc. 1. Plenitudo scientia timere Deum. Et in Ps. 110. Initium sapientia timor domini. Item generat promptam sedulitatem, facit enim hominem humilem & sollicitum ad faciendum & obediendum Ps. 2. Servite domino in timore, & Deut. 6. Dominum Deum tuum time, & illi soli servies. Item generat morum fecunditatem Tob. 4. Pauperem vitam gerimus, sed multa bona habebimus si timuerimus Deum. Item generat latam iucunditatem Ps. 104. Latetur cor quod erant dominum. Et iterum. 85. Latetur cor meum ut timeat nomen tuum. Item generat puram sinceritatem, quia purgat hominem à peccato Job. 41. Timebunt angeli, & territi purgabuntur. Item generat culpæ fugacitatem. Facit enim fugere & declinare à peccato, unde Eccl. 1. Timor domini expellit peccatum. Est enim timor sicut bonus janitor, qui de domo eiecit gartiores, & sicut dictamum herba, quæ sagittam de corpore eiecit, & sicut os quod est in corde cervi, quod partum accelerat & adducit, quia, sc. timor domini habet peccatum repellere, & ab eius consortio declinare, unde Prov. 15. Per timorem enim domini declinat omnis à malo. Item generat cœli suavitatem Ps. Quod magna multitudo dulcedinis tuæ domine, quam abscondisti timentibus te. Item generat salutis firmitatem Ps. 84. Prope timentes eum salutare ipsius. Item generat luminis claritatem Malac. 4. Orietur sol iustitiæ vobis timentibus nomen meum, & Luc. 2. Claritas circumfulsit illos, & timuerunt timore magno. Item generat veniæ largitatem, quia sicut dicitur Luc. 1. Misericordia eius à progenie in progenies timentibus eum. Ecce ergo quantam opulentiam virtutum generat Dei timor. Non est ergo inopia timentibus eum. Et sic pater in auctoritate quod Deus est mutuendus. Propter plenitudinem moralis utilitatis, propter aptitudinem servilis humilitatis, propter celsitudinem supernalis auctoritatis. Bene ergo dictum est, Timeate dominum omnes sancti eius, &c. Et illud est primum principale.

H Pater igitur quod est timor hominum perfectorum. ¶ Secundo principaliter dico, quod est timor hominum peccatorum, & iste est timor servilis, qui est contrarius charitati, quia sicut dicitur 1. Joho. 4. Perfecta charitatis foras mittit timorem. Peccator enim semper est in timore. Sicut enim dicunt naturales, obscuritas mater est timoris, sicut claritas mater est securitatis. Et inde est quod homo facilius timet de nocte, quam die. Inde etiam est, quod homines patientes melancholicam passionem timent & nesciunt de quo. Humor enim melancholicus in eis abundans niger est & obscurus, & ideo dum cellulam phantasticam occupat, generat timorem atque causat. Sic pro certo charissimi, obscuritas peccati, & defectus luminis gratiæ, timorem & desperationem in mentem inducit, & securitatem spei eiecit & educit. Unde de Adam antequam peccasset, non legimus quod timuisset, ipse autem post peccatum legitur dixisse Gen. 3. Vocem tuam domine audivi, & abscondi me & timui, eo quod nudus essem. Animalia enim quanto minus habent de sanguine & calore, tanto magis sunt timida, sicut patet de mulieribus, quæ respectu virorum deficiunt in sanguine & calore. Sic vere quia peccator deficit in sanguine gratiæ & pietatis, & in calore & fervore charitatis & devotionis, necesse est quod non timenda timeat, & quod spei securitatem & audaciam amittat. Unde populo peccatori loquitur Moyses Deut. 28. Timebis diem & noctem, & non credes vitæ tuæ. Et Psalm. 48. Cur timebo in die mala? iniquitas calcanei mei circumdabit me. Et 2. ad Cor. 7. Foris pugna, & intus timor. Quia scilicet mali sunt in pugna exterius & turbatione, & intus in timore, & desperatione. Isti enim timent

Amittere mundi prosperitatem,
Incurrere mundi adversitatem,
Aggredi poenitentia probabilitatem,
Ingredi mortis acerbicatem.

I De malis dicitur in Ps. 13. Trepidaverunt timore ubi non erat timor. Et ideo iste timor reprehenditur Prover. 29. Qui timet hominem, cito corrumpet. Bene ergo dicitur Matth. 10. Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Patet ergo quod iste est timor hominum peccatorum. ¶ Tertio dico principaliter quod est timor hominum damnatorum. Ipsi enim sunt sicut ovis quæ devoratur à lupo, quæ timendo moritur, & moriendo timet.

Ita quod quilibet damnatus potest dicere illud Psalm. 14. Timor & tremor venerunt super me, & contexerunt me tenebra. Vbi adverte quod iustum

Timorem co-
mitatur { Debilitas animorum : Timor & tremor,
Immensitas tormentorum : Venerunt super me,
Obscuritas oculorum : Contexerunt me tenebra.

Et breviter iste est timor sine securitate. Tremor sine stabilitate. Pavor sine firmitate. Dolor sine sanitate. Labor sine quietis tranquillitate. Deut. 28. Timebis nocte & die, & non credes vitæ tuæ. Timet ergo anima damnata. Sicut ovis quæ à lupis devoratur. Sicut avicula quæ à falconibus deplumatur. Sicut latro qui ad patibulum applicatur. Sicut reus qui à carnifice capite detrahitur. Judith. 14. Intolerabilis timor & tremor cecidis super nos. Patet igitur quod triplex est timor humanus scilicet timor perfectorum, peccatorum, & damnatorum. ¶ Sed adhuc possum dicere & invenitur timor diabolicus

Diabolus enim timet { Signum crucis,
Matrem lucis,
Vires boni ducis.

¶ Timet ergo signum crucis, quia sicut de lupo legimus, si sequatur hominem, & homo faciat aliquod signum figendo in via baculum, vel aliud ad modum crucis, lupo omittit eum prosequi, timens illaqueari propter signum. Etiam leones videntes alium leonem suspensum, solent timere, & à persecutione hominum recedere & cessare. Quia pro certo leo & lupo, id est, diabolus timet leonem de tribu Juda in cruce pendentem, & signo crucis se munientem, tales enim præ timore solent dimittere, & à tentationibus abstinere. Ps. 64. Timebunt qui habitant terminos, à signis tuis. ¶ Item timent matrem lucis, id est, virginem gloriosam. Exemplo stellionis, quod est animal stellatum, quod in tantum à scorpionibus timetur secundum Iud. quod eo viso pavorem eis inferat. Sic vere beata virgo virtutibus stellata, & in muliere qua duodecim stellarum coronam portabat, figurata Apo. 12. scorpionibus & demonibus solet timorem & terrorem incutere, & eos à suis punitionibus & venenosis tentationibus coercere. Vnde de demonibus beatam virginem contra se venientem videntibus potest dici illud Judith. 15. Solo timore agitati fugam præsidium quarunt. ¶ Item timent vires boni ducis, id est, virtutem viri iusti. Exemplo pugilis, qui timent aggredi illum quem non sperat posse vincere, & à quo aliquoties fuit victus. Exemplo etiam Basilisci, qui timet quando videt mustelam armatam pasto rura. Quia pro certo diabolus timet iustos, quando rura poenitentia invenit eos armatos, & hoc quia ipsos facilius non vincit, sed sub ipsis deficit & succumbit. Vnde de viro iusto dicitur 1. Mac. 3. Cecidit timor Iude super omnes gentes in circuitu. Hoc igitur sufficit de Timore tam diabolico quam humano, quia in aliis locis pluribus de eo est tractatum.

Tyrannus. Multa possunt dici secundum multos, sed omitto, quia deficient auctoritates.

Tollere. Nota, quod tollere quandoque sumitur pro auferre, quandoque pro portare, & potest sumi secundum utrumque significatum in bono, & in malo. Igitur notemus, quod invenitur Tollere

Poenitentia,
Sapientia,
Patientia,
Diligentia,
Obedientia,
Sufficientia,
Reverentia,
Violentia,
Negligentia,
Pestilentia,

¶ Est dico unum tollere poenitentia. Et sic loquitur Mat. 11. Tollite iugum meum super vos, & discite à me quia mitis sum, & humilis corde. Poenitentia enim illa resina medicinalis de qua dicitur Hier. 31. Tollite resinam ad dolorem eius, si forte sanetur. Item est unum tollere sapientia. Et sic loquitur Deut. 31. Ubi dicitur de libro legis: Tollite librum illum, & ponite in latere arca: liber sapientiam divinam signat. Item est unum tollere patientia. Et sic loquitur Matth. 16. Ubi dicitur: Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Crucem enim tollere nihil aliud est quam cruciatum & poenam in patientia sustinere. Item est tollere diligentia. Et sic loquitur Mat. 9. Ubi paralytico dicitur: Tolle

Tolle grabatum tuum, & ambula. Item est unum tollere obedientiam. Et sic loquitur Matth. 21. Si dixeritis monti huic tolle te, & jacta te in mare, obediet vobis. Item est unum tollere sufficientiam. Et sic cuilibet scriptura dicit Matth. 20. Tolle quod tuum est & vade. Item est unum tollere reverentiam. Et sic petiit Joseph licentiam à Pilato ut tolleretur corpus Jesu. Joh. 19. Item est unum tollere violentiam. Et sic raptoribus loquitur scriptura de pauperibus Mich. 3. Violenter tollitis pelles eorum de super eis. Item est unum tollere negligentiam. Et sic de diis gentium dicitur Hier. 10. Portata tollentur quia incedere non valent. Item est unum tollere pestilentiam, & illud est de quo à damnatis tolluntur omnia bona. De qua Matth. 25. Tollite ab eo talentum, & Actor 22. Tollite hujusmodi, & Jonæ 1. Tollite me, & mittite in mare. Sufficit de tollere. Vide de ferre & auferre, portare, & sustinere, &c.

A Tonitruum. Cum tonitruum nihil aliud sit quam quidam terribilis sonus aliquando ex concursu ventorum in terræ visceribus, aliquando ex extinctione ignium in nubibus, aliquando ex corruptione nubium in aere generatus, possumus breviter notare, quod in scriptura per tonitruum intelligitur

Sonitus prædicationis,
Tumultus tribulationis,
Rugitus jurisdictionis.

B ¶ Dico primo, quod invenitur tonitruum prædicationis, quia prædicatione more tonitruum debet esse quandoque alta de paradiso, quandoque bassa de inferno, quandoque media de mundo, quandoque terribilis contra vitia, quandoque temperata pro virtutibus, ut sic de universitate prædicatorum dicatur illud Apocal. 10. Locuta sunt septem tonitrua voces suas. Cum tonitruo enim descendunt pluvia, coruscatio & fulgur, quia in prædicatione debet esse pluvia doctrinæ & eruditionis, & coruscatio boni exempli & claræ operationis, fulgur etiam, id est, ardor justitiæ & rigorosæ reprehensionis, & sic verificatur illud Apo. 4. De throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua. Istud est ergo tonitruum prædicationis.

C ¶ Secundo dico, quod est tonitruum tribulationis. Terror enim tribulationis per tonitruum designatur, quod fulgur rapinæ & exactionis emittitur, & quo patria pauperum devastatur, unde Eccles. 40. Substantia in justorum sicut fluitus, & sicut tonitrua magna in pluvia personabunt, sicut etiam Eccles. 43. Vox tonitruum ejus verberabit terram. Tonitruum enim agnos præ timore occidit, vina perturbare consuevit, & oves prægnantes abortire facit. Sic vere impetus tribulationis vel tentationis innocentes & simplices solet terrere, conscientiam solet turbare, & abortum foetus boni propositi solet multoties generare Apoc. 8. Facta sunt tonitrua, & voces, & fulgura, & terramotus magnus.

D Istud est ergo tonitruum tribulationis seu tentationis. ¶ Tertio dico, quod est tonitruum divinæ jurisdictionis, quia, scilicet, divinum judicium simile erit tonitruo, sed de hoc vide supra de Judicio, & allega illam auctoritatem 1. Reg. 2. Dominum formidabunt adversarii ejus, & super illos in cælis tonabit, dominus judicabit fines terræ. Sic igitur patet, quod tonitruum sumitur tribus modis. Et hoc sufficit.

A Torcular. Breviter per torcular, qui est locus ad exprimendum vina dispositus, potest intelligi

Redundantia divinæ scripturæ,
Affluentia temporalis jacturæ,
Abundantia prosperitatis terrenæ,
Violentia internalis pressuræ.

B ¶ Dico ergo quod est torcular divinæ scripturæ. Scriptura enim sancta torcular Dei dicitur, eo quod exinde de diversis uvis, id est, de diversis sanctorum sententiis vinum scientiæ eliquatur. Unde Ecclesia est vinea domini, in qua torcular sacra scripturæ foditur Mat. 21. Unde Sapiens de seipso Eccl. 33. dicit. Quasi qui vindemiavit, replevi torcular. ¶ Item est torcular jacturæ mundanæ, quia, scilicet, mundi jactura & tribulatio torcular dicitur, eo quod ibi uva, id est, homo diversimode premitur, in tantum quod sæpe lacrymas destillare comprobatur. Unde Christus de tribulatione suæ passionis dicit Esa. 63. Torcular calcavi solus, &c. Thre. 1.

D Torcular calcavit dominus virginis filia Jada. ¶ Item est torcular prosperitatis terrenæ, in quo vinum diversarum consolationum invenitur, & tamen à pondere & pressurâ nos liberabit. Unde de isto dicitur Prov. 3. Implebuntur horrea tua saturitate, & vino torcularia tua redundabunt. Prosperitas enim dicitur torcular ubi divites inebriantur, & ubi more ebriorum siti avaritiæ inflamman-

siunt. ¶ Item est torcular adversitatis æternæ, in quo, scilicet, uva, id est, peccatores premuntur. Et de hoc dicitur Apoc. 19. quod sedens in equo albo calcavit torcular furoris Dei. Patet igitur quod torcular potest significare æternam pressuram, mundanam uncturam, tam, terrenam jacturam, & divinam scripturam.

Torrens. Torrens est fluvius ex aquis adventitiis generatus. Torrens enim ex aggregatione aquarum pluvialium introducit, ita quod quandoque subito inundat, & subito deficcatur. Loquendo igitur moraliter, notandum, quod in scriptura torrens sumitur multis modis in bono & in malo. Est enim torrens

Notabilis utilitatis,
Laudabilis suavitatis,
Flexibilis mortalitatis,
Damnabilis iniquitatis,
Mutabilis prosperitatis,
Tristabilis adversitatis.

Ista enim sunt sex genera torrentium, in quibus homines diversimode balneantur. ¶ Et primo dico, quod est unus torrens utilitatis valde notabilis, & iste est torrens scripturæ & instructionis, torrens gratiæ & devotionis, torrens lacrymarum & compunctionis, torrens baptismi & ablutionis, torrens poenitentiae & salvationis. Torrente enim scripturæ poantur sapientes, ut patet 1. Mach. 5. ubi dicitur quod Judas statuit scribas populi secus torrentem. Torrente gratiæ poantur contemplantes. Ps. 109. De torrente in via bibet, propterea exaltabit caput: torrente lacrymarum poantur poenitentes Thre. 2. Deduc quasi torrentem lacrymas per diem ac noctem. Torrente baptismi lavantur innocentes Hier. 31. Adducam eos per torrentem aquarum in via recta. Iste est ergo torrens utilitatis valde notabilis. ¶ Secundo dico, quod est torrens suavitatis valde laudabilis, & iste est torrens gloriæ paradisi, in quo beati balneantur, & in quo à cunctis mundi ardoribus refrigerantur. Iste est torrens

Latificativus,
Charitativus,
Vivificativus,
Frustrificativus.

¶ In torrente enim gloriæ paradisi est voluptas delectabilis Ps. inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos. Item in isto torrente est charitas contemplabilis Psal. 35. Torrente voluptatis tuæ potabis eos, quoniam apud te sons vita, & in lumine tuo videbimus lumen. Item in isto torrente est vivacitas indefectibilis Ezech. 47. Omnis anima vivens quæ serpit, quocunque venerit torrens, vivet. Item in isto torrente est fecunditas inestimabilis, quia, scilicet, ibi est copia fructuum & bonorum. Unde Ezech. 47. dicitur, quod ex utraque parte ripæ torrentis orietur lignum pomiferum, non defluet folium ejus, & non deficiet fructus ejus. Quia proculdubio charissimi in torrente gloriæ paradisi est fructus qui non minoratur, vita quæ non terminatur, claritas, quæ non obfuscat, voluptas quæ non fastiditur seu reprobat. Unde breviter de gloria æternæ & de ipsis beatis dicit dominus Esa. 66. Ecce delectino super eos ut flumen pacis, & quasi torrentem inundantem gloriam gentium, unde Job. 22. Dabit pro terra silicem, & pro silice torrentes aureos. Patet igitur quod est torrens suavitatis valde laudabilis.

¶ Tertio dico, quod est torrens mortalitatis valde flexibilis. Torrens enim currit semper, nec habet causam fluendi perpetuam, sed temporalem, quinimo si hodie currit, cras forsitan deficiet & arefcet, & significat mortalem vitam nostram, quæ non est perpetua, sed defectiva, non est permanforia, sed transitoria atque vana. Unde de isto est ille torrens, qui raptim transit in convallibus, sicut dicitur Job 6. Figuratus in illo torrente de quo dicitur 3. Reg. 2. Quacunque die transferis torrentem Cedron, scito te interficiendum. Quia, scilicet, statim quando torrentem vitam transimus, per mortem interficimur & perimus. Iste est igitur torrens mortalitatis semper flexibilis. ¶ Quarto dico, quod est quidam torrens iniquitatis valde damnabilis. Impii enim homines torrentes dicuntur, quia more torrentium quamdiu sunt sicci & aridi, id est, pauperes depreffi, nulli nocere vel proficere videntur, quando tamen aquis divitiarum repleti fuerint, tunc per superbiam ita tumescunt & inflantur, quod circummanantes pauperes & eorum possessiones corrodunt, & depradantur Ps. 17. Torrentes iniquitatum conturbaverunt me. Nullus enim fluvius vel fluxus est periculosior, vilior aut immundior, turbidior atque violentior, quam si torrens qui subito venit de siccitate ad plenum, & de nihilo venit ad summum. Quia pro certo nullus, prout

communiter, deterior invenitur, quam ille qui de paupere dives efficitur, & qui de statu infimo in aliquod altum officium promovetur. Tales enim ut communiter sunt peiores; & contra alios pauperes nequiores. Exemplo Saul, qui de asinario rex factus fuit crudelis & nequissimus, sicut dicitur 1. Reg. 9. & 15. Exemplo Abimelech, qui spurcius ad regimen assumptus fratres legitimos occidit, & ultra modum crudeliter imperavit, sicut dicitur Jud. 9. Et propter hoc Arist. scribens Alexandro, ipsum docebat in epistola, quod nunquam illos quos natura jacere praecepit, exaltaret, quia sicut dicitur Prov. 30. *Terra movetur per servum cum regnaverit.* Ideo poeta dicit quod torrens qui paulatim pluvialibus tumuit undis acrior est amne perenni, &c. Dic versus si vis. Et ideo pauperes possunt dicere talibus torrentibus illud 1. Reg. 22. *Torrentes Belial terruerunt me.* Pater igitur, quod est torrentis iniquitatis valde damnabilis. ¶ Quinto dico, quod est unus torrens prosperitatis mutabilis. Torrens enim ut dictum est, non habet causam durabilem, sed adventitiam, modo n. est parvus modo magnus, modo siccus, modo plenus. Sic vere mundi prosperitas aliquando crescit, aliquando decrescit, parum autem durat in sua plenitudine vel augmento, tamen magis solet nocere aliis quando est in summo, quam quando est in decremento. Hic. 47. *Aqua ascendit ab Aquilone, & erunt quasi torrens inundans.* ¶ Sexto dico, quod est unus torrens adversitatis valde tristabilis. Adversitas enim temporalis & aeterna per torrentis violentiam designatur. Mundi enim tribulatio est torrens Psal. 123. *Torrentem pertransivit anima nostra, forsitan pertransisset anima nostra aquam intollerabilem.* Infernus etiam est torrens ubi damnati cremantur & submerguntur Esa. 34. *Convertantur torrentes ejus in picem, & Esa. 30. Preparata est tophet a rege profunda, & dilatata nutrimenta ejus ignis & ligna multa, status domini sicut torrens sulphuris succendens eam.* Per torrentem istam potest designari impetus divini judicii, de quo Job 28. *Lapidem caliginis & umbram mortis dividit torrens a populo peregrinante, id est, a sanctis qui sunt in isto saeculo peregrini, dividit lapidem caliginis, id est, umbrosus & caliginosus peccatores, quando, scilicet. Christus separabit malos de medio justorum, &c. Pater igitur, quod sex modis sumitur torrens. Vide supra de flumine & Aqua. Et sic sufficit.*

A Totus. Nota cum totus significet rei integritatem & complementum, possumus dicere quod in bono potest accipi & in malo. Et sic possum dicere, quod est quaedam totalitas bonorum, & quaedam totalitas malorum. De bonis igitur dicamus, quod sicut balsamus est arbor tota medicinalis, eo quod quicquid in ea invenitur totum est bonum, lignum, cortex, folium, fructus, & succus, sicut dicit Plinius, sic proculdubio nos debemus esse toti, scilicet.

Quantum ad
 Fructum operationis,
 Folium locutionis,
 Lignum corporalis conditionis,
 Succum interioris affectionis,
 Corticem exterioris conversationis.

Toti enim & integri debemus esse boni, ita quod in nobis non debet esse aliquid mali, ut quilibet nostrum possit dicere illud Can. 5. *Species ejus ut Libani, electus ut cedri, guttur ejus suavissimum, & totus desiderabilis & bonus,* quia pro certo si aliquid deficeret, homo perfectus non esset, quinimo unicum mortale peccatum omnem virtutum copiam solet corrumpere & foedare 1. Cor. 5. *Modicum fermentum totam massam corrumpit, & Jac. 2. Si quis totam legem servaverit, deliquerit autem in uno, sit omnium reus.* Toti igitur & integri esse debemus, & Deo totaliter militare. Figurati in holocausto, quod dicitur ab ὅλον, quod est totum, & καύμα, quod est incendium: eo quod totum Deo incendebatur & offerebatur, & exinde nihil aliis dividebatur. Ad denotandum, quod viri perfecti debent Deo toti & totaliter consecrari, & sibi generaliter dedicari, ita quod nihil de suis actibus & moribus debet aliis, scilicet, carni, mundo & diabolo aliquantulum immolari, ut sic animae viri perfecti dicatur illud Cant. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non est in te, & breviter de quolibet tali viro justo Deo totaliter dedicato potest dici illud Zach. 3. Ecce candelabrum aureum totum, & lampas ejus super caput ipsius.* ¶ Ubi adverte, quod vir justus debet esse

Totaliter
 Luminosus,
 Virtuosus,
 Amorosus.

Primum facit splendor honestatis. Candelabrum.
 Secundum valor sanctitatis. Aureum.

Tertium ardor charitatis. Lampas.

¶ Primo igitur dico, quod debemus esse luminosi per honestatem. Ecce inquit. Candelabrum enim lumen portat, & non solum se, sed alios illuminat & illustrat. Sic homo justus charissimi lumen honestae conversationis debet habere, quia debet se & alios illustrare Mat. 5. *Nemo accendens lucernam, ponit eam sub modio, sed super candelabrum, &c.* Similes igitur simus soli, qui est totus & totaliter luminosus, ut toti simus lumine honestae conversationis pleni, & in omnibus actibus & moribus luminosi, juxta illud Luc. 12. *Si totum corpus tuum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, eris lucidum totum.* Quod est contra multos similes lunae, quae nunquam est tota luminosa, imo semper habet unam maculam intermixtam. Sic vere multi sunt qui quamvis sint in pluribus clari, sunt tamen semper in aliqua parte nigri, quia quamvis pro majori parte virtutibus fulgeant, semper tamen in aliquo vitio peccant, propter quod suam famam totam & pulchritudinem obnubilant & obscurant. Unde dicitur Mat. 6. *Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tenebrosus erit.* Non sic charissimi, sed simus totaliter luminosi per honestatem.

¶ Secundo dico, quod debemus esse virtuosos per sanctitatem, quia nos debemus esse toti aurei. Aureum inquit. Totum aureum enim dicitur illud quod interius & exterius est de auro, quia, scilicet, debemus esse aurei, id est, sancti & justi non solum exterius in conversatione, sed etiam interius in intentione. Aureum inquit totum 1. Par. 29. *Toti viribus preparavi impensas domus Dei mei, aurum ad vasa aurea, argentum ad argentea, as ad area.* Quod tamen est contra multos qui non sunt aurei, sed avari, quia, scilicet, non habent sanctitatem totalem, sed superficiale, non sunt sancti in conscientia, sed in apparentia, non in intentione, sed solum in conversatione sicut sunt hypocritae. Unde isti non sunt aureum totum, sed aureum in parte. Et pro certo sicut denarius qui non est totus de argento vel auro, quamvis non cognoscatur a simplicibus, bene tamen cognoscitur a prudentibus scilicet. in pondere & in tactu, & etiam in sono & colore, sic hypocritae & falsi amici, &c. *Quomodo enim obscuratum est aurum, mutatus est color optimus?* Thren. 4. Non ne charissimi sed aureum totum inquit. ¶ Et adverte, quod ad hoc quod simus toti aurei & sancti, necesse est nos

Amare,
 Orare,
 Sperare,
 Clamare,
 Totaliter
 Saltare,
 Laborare,
 Mutare, vel se,
 Conformare,
 Perseverare.

Dico ergo quod debemus habere totalem integritatem in cordis dilectione Matth. 22. *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Item in totali vocis oratione 2. Paral. 20. *Josaphat timore perterritus, totum se contulit ad rogandum Deum.* Et in Pl. Deprecatus sum faciem tuam in toto corde meo. Item in totali spei confessione. Unde Prov. 3. *Habe fiduciam in domino Deo in toto corde tuo.* Item in totali laudis proclamatione Pl. 145. *Clamavi in toto corde meo, exaudi me domine.* Item in totali gaudii exultatione 2. Re. 6. *David totis viribus saltabat coram arca.* Item in totali laboris executione Luc. 5. *Domine tota nocte laborantes nihil cepimus.* Item in totali ad Deum conversione Hierem. 24. *Toto corde revertentur ad dominum.* In totali domini subjectione Gen. 31. *Notis quod patri vestro serviivi totis viribus.* Item in totali cum Deo per mansionem & durationem Esa. 62. *Tota die & nocte non tacebunt in perpetuum, scilicet predicare nomen domini.* Sic igitur patet, quod nos debemus esse totaliter virtuosos per sanctitatem. ¶ Tertio dico, quod nos debemus esse totaliter amorosi per charitatem. Lampas ejus inquit, quae, scilicet, solet ignem & oleum continere, quia scilicet. lampas charitatis ignem continet, & oleum dulcoris Esa. 62. *Salvator ejus ut lampas accendatur.* Unde de isto vero & totali amore debet esse sicut de rebus simplicibus, quae ad unam partem totaliter se convertunt, sicut apparuit in natura angelica, quae ex toto se convertit vel ad bonum vel ad malum. Si igitur simplices & innocentes fuermus, nos ex toto per ordinem ad dominum & ad proximum convertemur, & ipsos sine fictione totaliter & veraciter diligemus, unde Act. 2. dicitur, quod *Spiritus sanctus in specie ignis descendens, & per consequens igneam charitatem pratendens, replevit totam domum ubi erant discipuli sedentes.* Pater igitur quod nos debemus esse

Per

Charitatem toti amorosi,
Per Sanctitatem toti virtuosos,
Honestatem toti luminosos.

F Et sic dico quod totum potest sumi in bono. ¶ Sed adhuc dico, quod totus potest accipi in malo, & sic signat illam totalem & integram corruptionem & imperfectionem, qua multi sunt totaliter corrupti. Multi enim sunt qui in toto videntur pessimi ita quod in eis invenitur penitus nihil boni Prov. 24. *Per agrum pigri homini transivi, & ecce totum repleverant urtica & spina.* &c. Unde tales sunt similes arbori quæ dicitur taxus, in qua quicquid est, totum est venenosum, scilicet fructus, folia, rami, succus, & etiam umbra. Sic quicquid est in talibus, totum est malum, & aliis inutile & damnosum Joh. 8. *In peccatis natus est.* &c. Vide supra de Omni.

A Tradere. Traditio. Traditus. Nota breviter quod tradere sumitur pro exponere, subicere & concludere, & sic sumitur ut communiter in scriptura Judic. 3. *Iratus dominus contra Israel, tradidit eos in manus Chusan.* Quandoque sumitur pro concedere, & sic sumitur Matth. 11. ubi dicitur: *Omnia mihi tradita sunt a patre meo.* & Matt. 17. ubi pater familias vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua. Quandoque sumitur pro prodere vel decipere, & sic sumitur Joh. 13. ubi Christus de Juda dixit: *unus ex vobis tradet me.* Quandoque sumitur pro ordinare, & sic sumitur 1. Cor. 11. ubi dicitur: *Ego n. accepi a domino, quod tradidi vobis.* Quandoque sumitur pro ordinatione vel traditione, unde 2. Thess. 2. *Tenete traditiones quas didicistis.* His igitur præmissis, & omis, dicamus solum aliquid de tradere, in quantum sumitur pro exponere, dare, ponere vel subicere. Et dicamus, quod

Traduntur aliqui ad
Pœnitentiam,
Immunditiam,
Violentiam,
Pestilentiam.

¶ Primo dico, quod est unum tradere pœnitentiæ & subjectioni, & illud est quando homo tradit corpus suum pœnitentiæ & afflictioni, vel quando tradit voluntatem suam obedientiæ & subjectioni. Et sic videtur tradidisse Christus semetipsum Elia 35. *Tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratus deputatus est.* Sic etiam loquitur Eccl. 39. ubi de iusto dicitur: *Iustus cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad dominum qui fecit illum.* &c.

C ¶ Secundo dico, quod est unum tradere immunditiæ & corruptionis, & illud est quando homo tradit & exponit seipsum ditioni diaboli, vitii & peccatis, vel etiam quando exigentibus demeritis a Deo permissive traditur & exponitur ditioni diaboli. Unde de talibus dicitur ad Rom. 1. *quod quia non probaverunt Deum habere in notitia, sed servierunt creaturæ & non creatori, tradidit eos Deus in passionem ignominie, tradidit eos Deus in desideria cordis eorum, tradidit eos in reprobum sensum, ut faciant que eis non expedit.*

D ¶ Tertio dico, quod est unum tradere violentiæ & punitionis vel correptionis, & illud est quando Deus hominem peccatorem tradit & exponit aliquando mundi tribulationibus & tormentis, ut reverti ad pœnitentiam compellatur. Unde 1. Cor. 5. de fornicario dicit Apostolus, *quod tradere iudicavit ipsum diabolo in interitum carnis sue, ut spiritus salvus sit in die domini Jesu Christi.* Sic etiam tradit dominus iustos pœnis & laboribus huius mundi, ut a futuris tribulationibus liberentur. 2. Cor. 4. *In mortem tradimur propter Christum.*

E ¶ Quarto dico quod est unum tradere pestilentie & damnationis, & istud est illud, quo Deus tradit peccatores demonibus ad devorandum, tormentis ad affligendum. Tradi enim demonibus timebat David in Pl. 73. cum dicebat: *Ne tradas bestiis animam consistentem tibi, & animas pauperum tuorum.* &c. Tradi autem inferni tribulationibus timebat cum dicebat: *Ne tradideris me in manus tribulantium me.* Quia proculdubio damnati traduntur demonibus & tormentis, ut ibi perpetuo puniantur Mat. 18. *Tradidit eum tortoribus donec redderet universum debitum.* Jos. 11. *Ne timeas eos, cras n. omnes istos tradam vulneratos in manus tuas.* Patet igitur de tradere. Et sic sufficit gratia brevitas.

A Trahere. Attrahere. Nota breviter quod in scriptura invenio multiplicem tractum videl. bonum atque malum. Et sic dico quod in bono significato invenitur

Tractus
Inductivus,
Educativus,
Reductivus,
Conducativus.

Diction. Berchorii.

Primus est supernæ delectationis,
Secundus est divinæ inspirationis,
Tertius est æternæ castigationis,
Quartus est fraternæ commotionis.

¶ Dico igitur primo quod homo trahitur per supernam delectationem. Objectum enim delectabile trahit & movet potentiam. Et sic dico quod pulchritudo luminis trahit oculum ad videndum, dulcedo saporis gustum ad gustandum, & sic de aliis. Unde etiam de Adamante videmus, quod quadam sua occulta perfectione & virtute ferrum solet attrahere, & ipsum ad se visibiliter inclinare. Talis tractus proculdubio est tractus amoris, quo scilicet homo ex consideratione bonitatis divinæ & supernæ felicitatis ad ipsum trahitur, & ratione suæ perfectionis ad eum inclinatur, & ad eum diligendum, & se ad eum convertendum spiritus, & invitatur. Sic videbatur trahi amore cœlestis patriæ Sapiens, qui dicebat Cant. 1. *Trahe me post te, curremus in odore unguentorum tuorum, oleum effusum nomen tuum.* Adverte tamen quod iste tractus amoris est duplex, quia scilicet homo trahitur a re amata, Deus vero ad se trahit rem amatam, & iste videtur esse tractus similis, quia secundum Medicos simile attrahit suum simile. Et inde est quod sol solet ipsos vapores attrahere, ipsos superius elevare. Sic vere ipsa charitas, ipse fervor amoris solis iustitiæ Christi, puros & innocentes ad se trahit, & ipsos ad bonum excitat & inducit Hier. 31. *In charitate perpetua dilexi te, & ideo attraxi te miserans tui.* Patet igitur quod homo trahitur ad bonum per supernam delectationem. ¶ Secundo dico, quod homo trahitur ad bonum per divinam inspirationem. Naturales enim dicunt & assignant quoddam genus tractus, quod dicitur a tota specie, & illud fit, quando non apparet ratio virtutis attractivæ, sicut est in illa stella maris, quæ quadam incognita virtute attrahit ferrum, & sicut est in ambra, quæ quadam occulta potentia trahit ad se paleam seu lignum. Et sic breviter videtur trahere potentia divina seu inspiratio, quia ratio sui tractus non bene potest cognosci, quadam n. occulta suæ providentiæ virtute solet quandoque ex insperato hominem peccatorem, qui, sc. ferro durior, palea vilior videbatur, post se ad pœnitentiam trahere, & ipsum per occultam inspirationem ad veritatis semitam invitare, ut in Paulo videtur penitus esse factum. Unde Job. 34. *Quod si homo ad Deum direxerit cor suum, spiritum eius & flatum ad se trahet.* Et proculdubio charissimi sine tali tractu divinæ inspirationis nullus salvatur, quia sicut dicitur Joh. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi pater meus traxerit eum.* Sic bene dico, quod homo trahitur ad bonum per occultam inspirationem.

¶ Tertio dico, quod homo trahitur ad bonum per apertam tribulationem. Tractus enim quo cœlum trahit stellas secum in se fixas, est tractus naturalis, sed proculdubio tractus quo secum trahit stellas erraticas, quæ in eo non sunt fixæ, non est naturalis, sed violentus & accidentalis. Sic vere in mundo invenio quod Deus duplici modo trahit homines ad virtutem. Quidam sunt in eo fixi per gratiam & amorem, sc. boni & iusti, & isti proculdubio ab ipsa potentia & gratia divina trahuntur ubi voluerit, voluntarie non coacte. Ose. 11. *In funiculis Adam traham eos in vinculis charitatis.* Alii vero sunt, qui non sunt in eo fixi, sc. peccatores, qui stellæ erratica possunt dici. Et sic isti a Deo voluntarie non trahuntur, sed contra imperum proprii cursus & propriæ voluntatis ab ipso quandoque ad gratiam per tribulationum violentiam pertrahuntur. Unde Paulo quasi per violentiam reducto & converso dicitur Act. 9. *quod ad manus ipsum trahentes introduxerunt in Damascum.* Figuratum in illo magno pisce, qui de flumine extractus & exenteratus Tobia factus est medicina, de quo dicitur Tob. 6. *Apprehende branchiam ejus, & trahere eum ad te.* Ad bonum ergo trahitur homo per asperam tribulationem.

¶ Quarto dico quod ad bonum homo trahitur per fraternam commotionem. Sicut enim unus annulus ferreus tractus & tractus ab adamante, trahit secum plures alios annulos, & etiam sicut virtutis primi motoris prima sua motura trahit & movet secundam, sic spiritualiter loquendo unus homo iustus Deo spiritualiter motus & tractus, plures alios ad bonum trahit, & eos suis doctrinis & exemplis ad bonum excitat & inducit. Unde de illo magno pisce dicitur Tob. 6. *quod Tobias juvenis attraxit eum in secum, & palpitare cepit.* Sic ergo homo trahitur ad bonum quatuor modis.

¶ Sed adhuc dico quod in malo significato sumendo possum dicere quod est

iiii 2

unum

Tentationis,
unum trahere Vexationis,
Damnationis.

¶ Primum est hominum peccatorum, quia sicut Sirena suis cantibus trahunt nautas ad submergendum, sic daemon mundus, & caro suis tentationibus trahunt homines ad peccatum. Diabolus enim trahit peccatores, figuratus in illo dracone, de quo dicitur Apoc. 12. quod traheret in terram tertiam partem stellarum. Mundus etiam & caro ipsos attrahunt, figurati in cocyto flumine infernali, de quo dicitur Job. 21. quod post se omnem hominem trahet, & ante se innumerabiles. Iste est ergo tractus hominum peccatorum. **¶** Secundus est tractus hominum miserorum, quia sicut illud periculum maris quod dicitur charybdis, violenter trahit in maris voraginem naves transeuntes, sic tyranni trahunt ad supplicia violenter pauperes innocentes. Act. 21. Apprehentes Paulum traxerunt extra templum. **¶** Tertius tractus est hominum peccatorum & damnatorum, qui post mortem violenter trahuntur ad infernum similes latroni, qui violenter trahitur ad suspendium. De demonibus ipsos trahentibus dicitur Deu. 32. Dentis bestiarum immittam in eos, &c. Patet igitur quomodo tractus sumitur multipliciter in scriptura.

A **Transferre.** Nota quod transferre dicitur à trans quod est ultra, & ferre, quia, sc. illud quod transfertur, de uno loco ad alium ultra fertur. Transferre igitur significat quandam mutationem & transitionem, & quandam de uno loco ad aliam motionem. Et sic possum dicere pro certo, quod generaliter distinguendo in scriptura invenio translationem

Affectabilem,
Delectabilem,
Honorabilem,
Variabilem,
Detestabilem,
Formidabilem.

B **¶** Prima est translatio bonorum poenitentium, quia, sc. per poenitentiam de culpa ad gratiam transferuntur, & continue de bono in melius mutantur, de quibus 1. Joh. 3. Translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres.

C **¶** Secunda translatio est iustorum discedentium, quia, scil. per mortem de hoc mundo transferuntur ad patrem, & de huius vite tenebris transferuntur ad lucem, de quibus Eccl. 44. dicitur, quod Enoch placuit Deo, & translatus est in paradysum.

D **¶** Tertia translatio est sanctorum triumphantium, & ista est illa qua corpora sanctorum transferuntur, & de loco ad locum transvehuntur, ut à populis honorentur, & ut à fidelibus devotis excolantur. Et de ista translatione potest dici illud Job. 14. Saxum transferunt de loco suo.

E **¶** Quarta est translatio glorie mundanorum. Mundi enim prosperitas nunquam in eodem statu permanet, sed continue transfertur de statu ad statum, de uno ad alium, de presenti ad futurum. Et sic loquitur Eccl. 10. Regnum de gente in gentem transfertur, & Dan. 2. Deus mutat tempora & etates, transfert regna atque

F **¶** Quinta est translatio hominum in iustorum, qui continue se transferunt de gratia ad peccatum, de vitio ad vitium, de malo ad malum. Unde in Ps. 108. Nutantes transferantur filii eius, & mendicent, &c.

G **¶** Sexta est translatio hominum impiorum, qui transferuntur de mundo ad infernum, & de mundi gloria ad tormentum. Unde in Ps. dicitur. Transferentur ad cor maris. Unde de diabolo dicitur 4. Reg. 17. quod rex Assyriorum cepit Samariam,

H **¶** & transulit in Assyrios. **¶** His igitur pramissis de translatione bona aliquid est dicendum. Boni enim transferuntur, ut dictum est, de bono in melius, quia sicut videmus quod porri & olera proficiunt & emendantur, quando transferuntur & transplantantur, sic homo proficit quando spiritualiter de peccato ad gratiam, de mundo ad ecclesiam, de saeculo ad caeli gloriam transfertur & transit, ut sic de quolibet viro iusto dicatur illud Ps. 79. Vineam de Aegypto transulisti. Ubi adverte, quod ad hoc quod bene & utiliter transferamur, necesse est quod

Interiora bene disponamus, quia debemus esse vinea,
Exteriora caute deferamus, quia debemus exire de Aegypto,
Ulteriora semper adeamus, quia debemus esse translari.

I **¶** Primo igitur dico quod nos debemus disponere mentem internam, quia nos debemus esse vinea. Vineam inquit. Vineam enim habet multum de humore, & ideo apta est, quod alibi possit

transferri, & quod ubicunque translata fuerit, possit utiliter radicari & fundari. Sic vere ad hoc quod praedictis modis transferri possimus, necesse est quod more vineae humorem gratiae intrinsecus habeamus, & quod voluntatem nostram in bono proposito radicemus. Vineam inquit Ezech. 17. Tulit de semine, & posuit illud in terram, ut firmaret radicem super aquas multas. Sequitur: Et crevit in vineam latiore. Istud tamen est contra multos, qui non se disponunt interius per mentis immutationem & boni propositi confirmationem, & ideo quamvis ad statum religionis transferantur localiter, ipsi tamen non mutantur, nec transferuntur formaliter aut moraliter. Arbor enim de sylva ad hortum translata nunquam fructificat nec vegetatur, nisi radix cum arbore transferatur. Nam si radix in sylva remaneat, truncus vero ad hortum feratur, non fructificat propter hoc, sed siccatur. Sic proculdubio nisi radix cordis translata fuerit & mutata de sylva mundi & per contemptum eradicata, non potest proficere moraliter, quamvis localiter ad hortum religionis vel ecclesiae fuerit delata. Et ideo religiosi vel ecclesiastici, qui radicem cordis sui in saeculo dimiserunt, & solum truncum corporis ad ecclesiam, id est, divinum servitium transtulerunt, non possunt in virtutibus proficere, nec de culpa ad gratiam se transferre. Isti ergo primo & principaliter debent dicere illud 2. Reg. 24. Precor domine, ut transferas iniquitatem servi tui. Igitur si volumus bene transferri de culpa ad gratiam, de mundo ad ecclesiam, & de saeculo ad religionem transmutari, nos debemus disponere mentem nostram internam, quia, sc. nos debemus esse vinea. Vineam inquit. Quia sicut dicitur Esa. 5. Vineam domini Sabaoth domus Israel est. **¶** Secundo dico quod nos debemus dimittere formam exteriorem, sc. mundum & peccatum. De Aegypto inquit. Nam sicut res aliqua à loco seu forma à natura non transfertur, nisi locus & forma quam habuerat, dimittatur, sic vere nos ad formam gloriae non transferimur, nisi mundum & peccatum primitus dimittamus. Exemplo corallii, quod ad hoc quod de radice lignea transferretur, necesse est, quod de mari ad terram antea deferatur. Quia proculdubio nullus lapideus efficitur, nisi primo à mari peccati vel saeculi transferatur. De Aegypto inquit Osee. 11. Ex Aegypto vocavi filium, unde 4. Re. 25. Translatus est Iuda de terra sua. Oportet igitur dimittere locum exteriorem. **¶** Tertio dico, quod qui vult transferri, necesse est locum acquirere ulteriorem. Transulisti, inquit, id est, te ulterius tulisti. Quia pro certo si moraliter transferri volumus necesse est quod trans, id est, ulterius usque ad bona paradisi nos mentaliter transferamus. Luc. 8. Transfretemur trans stagnum Joh. 6. Venerunt trans mare Capharnaum. Capharnaum interpretatur ager pinguedinis, significans paradysum & bona spiritalia & aeterna, quae proculdubio trans mare, id est, ultra fluxum praesentis mortalitatis inveniuntur, quando ibi corda mentaliter transferuntur. Transulisti, inquit, Hebr. 11. Fide Enoch translatus est, ne videret mortem, quoniam transulit eum dominus. Patet igitur quomodo ad translationem spirituales necesse est aspicere quod potest prodesse, dimittere quod solet obesse, disponere quod debet adesse. Et sic sufficit.

Transformare. Transfigurare. Multi possent dici de transformare & transfigurare morali, quod nihil aliud est quam conversio seu mutatio spiritualis, sed vide in tabula, & supra de conversione, quia auctoritates notabiles in ista materia sunt valde paucae. Pone ergo hic illa quae sunt in termone de transfiguratione Domini si vis.

Transgredi. Nota, quod transgredi idem est quod transire, praeire, & ultra terminos alicujus loci procedere & abire, & transgredi idem est quod ulterius gradi & transire. Cum igitur ire & gradi idem fiat, vide infra de transire & supra de Gradi & Gressu, de Egredi & similibus.

Transire. Nota, quod transire idem est quod ire ultra, significat enim transire motum & fluxum de termino à quo ad terminum ad quem. Et ideo tam in bono quam in malo significato per transitum potest intelligi motus noster. Notemus ergo quod in scriptura invenitur

Divinitatis,
Moralitatis,
Transitus Mortalitatis,
Prosperitatis,
Iniquitatis.

¶ Ista ergo sunt quinque genera transituum de quibus potest fieri

feri mentio in scriptura. ¶ Dicamus primo quod est transitus summæ divinitatis. Deus enim transire dicitur quamvis non varietur, nec transeat, nec mutetur, & hoc quia quantum ad imaginationem humanam ad modum transeuntis in aliquibus operibus suis regulatur. Ille enim qui transit, de uno loco ad alium vadit. Sic vere Deum transire videtur multis modis. Ille enim transit, ut mihi apparet ex scriptura sacra,

Virginem, carnem assumendo,
Hominem, ipsum visitando,
Per Pauperem, ipsum consolando,
Peccatum, ipsum convertendo,
Injustum, ipsum iudicando.

¶ Transit enim Deus per virginem sicut dignissimus imperator, qui transit aliquando per medium civitatis in regia maiestate. Unde beata virgo dicitur illa porta clausa, de qua dicitur Ezech. 44. *Porta hæc clausa erit, & non aperietur, & vir non transibit per eam, quoniam dominus Deus Israel ingressus est per eam, eritque clausa principi, princeps ipse sedebit in ea.* Item transit per hominem sicut dulcissimus visitator. Quia sicut visitator transit per conventus, ipsos reformando, sic Deus per corda hominum, ipsa inspirando, & ipsa quandoque tribulationibus castigando, & fide & moribus reparando, unde Ezech. 16. loquens dominus animæ peccatrici, dicit: *Et eras nuda & confusione plena, & transivi per te, & vidi te.* Sequitur: *Expandi amicum meum super te, & operui ignominiam tuam.* Item transit per pauperem sicut piissimus consolator. Quia, scilicet ipse Deus transit per miseros & depressos, ut ipsos liberet, & tueatur, & ut ipsos præmier & confoletur Esa. 31. *Proteget dominus Hierusalem, & erit transiens & salvans.* Item transit per peccatorem, sicut severissimus iudicator, quia scilicet modo videtur peccata hominum dissimulare, quandoque tamen transit ut videat quid agatur, & per mortem temporalem & æternam contra impios debacchatur Exo. 12. *Transivit dominus percutiens Egyptios.* Ita quod id mali possunt dicere domino illud Psalm. 87. *In me transierunt ira tua, & omnes fluctus tuos induxisti super me.* Illi enim sunt quatuor transitus, quibus transit Deus ad homines Mich. 2. *Transibit rex eorum coram eis* Patet igitur primo quod est quidam transitus summæ divinitatis.

C ¶ Secundo principaliter dico, quod est transitus sanctæ moralitatis, & iste est transitus, quo homo spiritualiter & moraliter procedit & transit, & quo nec in mundo quiescit aut sistit. Iusti enim in hoc mundo semper fuerunt in transitu & motu. Transierunt enim in hoc mundo sicut peregrini, nihil superfluum appetentes, sed solum vitæ necessaria inquirentes. Similes canibus in Aegypto, de quibus dicit Solinus, quod quando in Nilo flumine volunt bibere, soleat currendo & lambendo aquam bibere, & præ timore crocodilorum ibidem latitantium celeriter pertransire. Sic proculdubio sancti & iusti de flumine & aqua mundanæ prosperitatis modicum tetigerunt, quinimo quia crocodilos, id est, demones ibidem insidiantes timuerunt, vitam istam quasi eam contemnentes velociter transierunt. Figurati in filiis Israel, qui dicebant regi Edom, i. mundo, Num. 20. *Obsecramus ut transire nobis liceat per terram tuam, non ibimus per agros nec per vineas, nec bibemus aquas de puteis tuis, gradiemur via publica, nec ad dexteram nec ad sinistram declinantes, donec transeamus terminos tuos.* Quia pro certo sancti terram huius mundi sicut terram alienam quasi de licentia habitaverunt, aquam deliciarum & divitiarum non biberunt, nec ad dexteram prosperitatis, nec ad sinistram adversitatis declinaverunt, sed sicut dictum est, per mundi terminos celeriter transierunt 2. Reg. 17. *Transierunt festinanter gustata paululum aqua, scilicet David & sui, signans Christum & sanctos.* Iste est ergo transitus virtualis. Unde de isto videntur sancti dicere: *Transeamus usque Bethleem.* Unde adverte quod iste est transitus

Appetibilis,
Terminabilis,
Præmiabilis.

Primum probat verbum optativum. Transeamus. Secundum signum præfixivum. Usque. Tertium nomen refectionis Bethleem, qui interpretatur domus panis. Et sic dico, quod

istum transitum desiderare. Transeamus.

Oportet in isto transitu perseverare. Usque.

post justum transitum exuberare. Bethleem.

D ¶ Dico quod iste transitus est affectabilis. Naturale n. est cuilibet rei velle transire ad nobilam formam, & inde est secundum naturales, quod ista inferiora sunt corruptibilia, quia, scilicet, forma

Diction, Bercherii,

sua quæ imperfecta est, non sunt contenta, & ideo ipsam cupiunt exuere, & aliam induere, & de ignobili ad nobilem transire. Veller enim appetitus naturalis ad aliam formam perfectam transire, quæ suam capacitatem posset replere, & quæ secum sine corruptione posset manere. Sed pro certo charissimi, nos qui sumus in peccato, vel in mundo sub forma imperfecta & incompleta, transire ad nobilem formam gratiæ & gloriæ debemus appetere, & ad hoc totis viribus laborare, & hoc ostenditur cum dicitur, *Transeamus optative.* Unde ipse dominus dicit Eccl. 24. *Transite ad me omnes qui concupiscitis me, & a generationibus meis adimplemini.* Et bene dicit; *Transite ad me, contra illos quorum motus & transitus, affectus & appetitus non sunt ad Deum, sed potius ad carnem, ad diabolum vel ad mundum; quia scilicet isti non transeunt de malo ad bonum, nec de bono ad melius, sed potius de bono ad malum, & de malo in deterius vel peius Hierem. 50. De monte ad collem transierunt, obliti sunt cubili sui.* Non sic charissimi, sed transite ad me, &c. Juxta illud 4. Reg. 9. *Transi & sequere me.* ¶ Et adverte, quod nos debemus

Statum religionis,
Affectum compassionis,
Transire ad Amplexum dilectionis,
Aspectum contemplationis,
Profectum operationis.

¶ Transeamus ad statum religionis Josua 22. *Transite ad terram in qua tabernaculum domini est.* Item ad affectum compassionis Thre. 1. *O vos omnes qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus.* Item ad amplexum dilectionis Hest. 2. *Composita de triclinio seminarum ad conbitum regis transibant, scilicet animæ.* Item ad aspectum contemplationis Eccl. 2. *Transivi ad contemplandum sapientiam, & Deut. 3. Transibo igitur, & videbo terram hanc optimam & Libanum.* Item ad profectum operationis Num. 32. *Omnis vir bellator armatus Jordanem transeat.* Iste est igitur ut dictum est, transitus appetibilis, transeamus inquit, optative loquendo. ¶ Deinde dico, quod est transitus terminabilis. Usque inquit. Motus enim & transitus facilius aggreditur, quando certo fine & termino limitatur; sic vere quia motus & transitus virtuosus modicum durat, & usque ad certum & præfixum terminum porrigitur, scilicet, usque ad mortem, justum est, quod libenti animo frequentetur. Usque inquit, quia, scilicet, ista dictio *Usque* significat terminum mortis, in quo transitus laborum finitur, & signat terminum paradisi, in quo transitus appetitivus terminatur. Usque inquit. Lapis enim descendens usque ad terram statim cessat à transitu & motu. Sic pro certo justus quando ad paradysum usque pervenit, transitus ejus deficit, & quiescit Psalm. *Transibo in locum tabernaculi admirabilis, usque ad domum Dei.* Exemplo Helix, qui sicut dicitur 3. Reg. 19. *Ambulavit in fortitudine cibi assumpti usque ad montem Dei Oreb.*

¶ Sed adverte, quod ad hoc quod ad istud usque, id est, ad terminum perseverantiæ attingamus, necesse est quod omnia mundi delectabilia transeamus. Transire ergo oportet

Delicias, ne inficiamur,
Divitias, ne alliciamur,
Eminentias, ne dejiciamur.

¶ Transeamus dico delicias inficientes, figuratas in flumine Jordanis, quod necessarium fuit transire, ut filii Israel possent usque ad terræ promissionis limites pervenire, quia, scilicet, qui fluvium deliciarum non transit aut præterit, usque ad terram paradisi nunquam pervenit 1. Reg. 13. *Hebraei autem transierunt Jordanem.* Item transeamus divitias allicientes. Unde de transitu, id est, de contemptu terrenorum dicitur Esaia 23. *Transi terram quasi flumen filia maris.* Item transeamus eminentias dejicientes, unde Michea *Transibit rex eorum coram eis, & Osee 10. Transire fecit Samarias regem suum.* Ista ergo tria debent iusti transire & contemnere ut usque ad paradysum possint finaliter pervenire. Usque inquit. Unde Jud. 19. *Non introibo oppidum gentis alienæ, quæ non est de filiis Israel, sed transibo usque Gabaa.* Iste est transitus terminabilis. Usque inquit.

¶ Denique dico quod est transitus præmiabilis, quia quando transitus virtuosus perficitur, exinde cœleste præmium reportatur, quod ostenditur cum dicitur Bethleem, quod interpretatur domus panis, significans paradisi præmium, quo per talem transitum reficimur & nutrimur, juxta illud Eccl. 11. *Mitte panem tuum super transeuntes aquas, & post multos dies invenies illum.* Cervi solent lata & magna flumina transire, ubi odoratu solent pingua pabula præsentire. Sic vere charissimi quia ultra fluvium

mundi, scilicet in celesti gloria sunt pascua uberrima voluptatis æternæ, ita quod ibi propria est Bethleem, id est, domus panis, hinc est quod illuc debemus per affectum transire, & per mentis desiderium nos transferre, ut sic pro isto transitu possimus summum præmium reportare. Bethleem inquit 1. Reg. 16. *Venit in Bethleem, & admirati sunt seniores. Deuter. 4. Vos transibitis & possidebitis terram egregiam. Vide eam, supra de Terra. Cornices & ortygometra mare transeunt, & per mare ad regiones calidas se transferunt. Sic vere viri iusti per mare tribulationum ad paradysum transeunt, & ibi finaliter requiescunt. Hie. 48. Propagines tue transferunt mare. Qui figurati sunt in filiis Israel, qui quando de Ægypto transferunt, exierunt per desertum horribile ad terræ promissionis solatia, quia sci. per desertum poenitentia & tribulationis, ad terram promissionis, id est, ad paradysum transitur, & ibidem finaliter pervenitur. Judith. 8. Quotquot Deo placuerunt per multas tribulationes transferunt. ¶ Ubi adverte, quod ad illud celeste præmium transitur*

Per mare contritionis,
Per aquam compunctionis,
Per ignem afflictionis,
Per eremum tribulationis.

Isti sunt quatuor passus per quos oportet transire scilicet, Per mare contritionis. Sapient. 14. *Transseunt mare per ratem liberati sunt, per aquam compunctionis. Esa. 43. Cum transferis per aquas, tecum ero. Per ignem correctionis. Psalm. 65. Transivimus per ignem & aquam, & eduxisti nos in refrigerium. Per eremum macerationis. Deu. 1. Transivimus per eremum terribilem. Patet igitur quod est spiritualiter transitus faciendus, quia videlicet ut dictum est, per istum transitum præmium reportatur. Iste transitus levi terminatur. Iste transitus a bonis affectatur. Istud est igitur secundum principale. Vide supra de currere, egredi & exire. Iste est igitur transitus sanctæ mortalitatis. ¶ Tertio principaliter dico, quod est transitus vilis mortalitatis. Vita n. mortalis semper est in transitu & motu, nunquam autem in reditu vel statu, similis flumini, quod non cessat labi, currere & transire quousque ad mare pervenire valeat. Quia pro certo vita continue labitur quousque perveniat ad mare, id est, ad mortis amaritudinem. Et ideo scriptura dicit & comparat vitam humanam pluribus rebus, quæ semper sunt in transitu & in fluxu, videlicet,*

Umbra fugienti,
Tela & eam succidenti,
Navi transfretanti,
Mane transeunti,
Herba florenti.

Quod enim comparatur umbra fugienti, patet Sap. 2. ubi dicitur: *Umbra enim transitus est tempus nostrum. Item quod comparatur tela & eam succidenti, patet Job 7. ubi dicitur, dies nostri velocius transferunt, quam a texente tela succiditur. Item quod comparatur navi transfretanti, patet Job 9. ubi dicitur, quod transferunt quasi naves poma portantes. Item quod comparatur mane transeunti & herba florenti, patet in Psalm. 89. ubi dicitur, Mane sicut herba florebat & transeat, &c. Iste est ergo transitus nostræ mortalitatis. ¶ Quarto dico, quod est transitus vanæ prosperitatis. Mundi n. prosperitas similis est lumini lunæ, quæ continue transit de una figura ad aliam. Similis est etiam mari, quod continue est in transitu & in motu, quia sc. mundi prosperitas nunquam in eodem statu permanet. Continue enim fluit & defluit, crescit & decrescit, & finaliter tota perit, & facilliter finitur, deficit atque transit, unde 1. Joh. 2. *Mundus transit, & concupiscentia eius. Quia breviter nulla bona mundi sunt durabilia, sed transitoria & mutabilia Sap. 5. Transferunt omnia velut umbra. Iste est igitur transitus vanæ prosperitatis. ¶ Quinto dico, quod est transitus gravis iniquitatis, quia, scilicet, iniqui homines semper transeunt & mutantur de desiderio ad desiderium, de vicio ad vitium, de mundi miseria ad tormentum. Dico de desiderio ad desiderium. Psalm. 72. *Transferunt in desiderium cordis. Item transeunt de vitio ad vitium, unde Eccl. 8. Quasi umbra transeunt qui non vident faciem domini. Item transeunt de mundi prosperis ad tormentum, unde Prov. 10. Quasi tempestas transiens non erit impius. Et sic igitur patet, quomodo transire generaliter loquendo sumitur quinque modis. Vide supra de currere, movere, mutari & similibus.***

A Tremor. Tremere. Cum tremor sit filia timoris, hinc est, quod filia pro matre, i. tremor pro timore sæpius sumitur in scriptura. Breviter ergo notandum, quod invenio in scriptura Tremorem

Perfectorum,
Peccatorum,
Miserorum,
Damnatorum.

¶ Tremunt enim perfecti à facie divinæ sublimitatis, dicentes illud Ps. 54. *Timor & tremor venerunt super me, &c. Exemplo Tob. 2. quod manducavit panem cum luctu & tremore. ¶ Tremunt infecti, sc. peccatores à facie propriæ iniquitatis. 1. Esd. 10. Stetit omnis populus tremens pro peccato & pro pluvii, unde Exod. 15. Robustos Moab obtinuit tremor, obriguerunt omnes habitatores Chanaan. ¶ Tremunt miseri à facie calamitatis propriæ Hier. 49. Dissoluta est Damascus, tremor apprehendit eam. ¶ Tremunt damnati à facie æternæ poenaliæ Sap. 17. Serpentum sibilatione commoti tremebundi peribant. Sufficit, vide supra de Timere.*

Tres. Tria. Tertius. Trinitas. De multiplici modo. A rali Trinitate possent multa dici, veruntamen quia in sermone, Videbam vitam, in qua erant tres propagines, &c. dixi multa de multiplici trinitate, vide in tabula.

Tribuere. Nota quod tribuere idem est quod concedere vel donare. Notemus ergo breviter quod in scriptura invenitur quod Deus tribuit

Iustis gratiam,
Sanctis gloriam,
Humilibus prudentiam,
Indigentibus sufficientiam,
Peccantibus pestilentiam.

Tribuit dico Deus gratiam iustis poenitentibus Ps. 12. *Cantabo domino qui bona tribuit mihi. Quia sicut dicitur Gal. 3. Deus est qui operatur in vobis spiritum, & tribuit vobis virtutes. ¶ Item tribuit gloriam triumphantibus Psalm. 20. Vitam petiit à te, tribuisti ei domine longitudinem dierum in saculum saculi. Item tribuit sapientiam vel prudentiam patientibus, quia sicut dicitur Prov. 29. Virga atque correctio tribuit sapientiam. ¶ Item sufficientiam tribuit indigentibus Prov. 35. Non divitias nec paupertatem dederis mihi domine, tantum victui meo tribue necessaria. ¶ Item tribuit pestilentiam delinquentibus Ps. 27. Redde retributionem eorum ipsis, secundum opera manuum eorum tribue illis. Vide supra de dare. Et sic sufficit.*

Tribulatio Tribulare. Tribulatio, adversitas, infortunium idem est, & quia quasi in infinitis locis de tribulatione fit mentio, & maxime supra de labore, dolore, afflictione, & similibus, intendo breviter transire. Notabo tamen quod est

Exterior,
Tribulatio Interior,
Posterior.

Prima est cum patientia toleranda,
Secunda est cum diligentia declinanda,
Tertia est cum reverentia formidanda.

Prima est tribulatio exterioris vexationis, de qua in Ps. 33. *Multa tribulationes iustorum, &c. Secunda est interioris tentationis, de qua in Psalm. 24. Tribulationes cordis mei multiplicata sunt. ¶ Tertia est tribulatio posterioris damnationis, de qua Esa. 5. Aspiciemus in terram, & ecce tenebra tribulationis. His præmissis solum de tribulationibus mundanarum vexationum aliquid est dicendum. Sicut enim videmus quod natura ordinavit diversa diversis officiis (Et inde est quod hyems fuit exposita ventis, frigoribus, & pluviiis, æstas vero floribus, fructibus & solatiis) sic proculdubio Deus hyemem præsentis vitæ & æstatem futuræ gloriæ diversimode variavit, quia pro certo ista hyems habet tribulationum frigora tolerare, & futuræ vitæ serenitatem & gaudium expectare. Nam ut communiter ille qui in præsentis tempore tribulationibus affligitur in futuro gaudiis consolatur, juxta illud Psalm. 70. *Quantas ostendisti mihi tribulationes multas, & in &c. Nam sicut de hyeme ad æstatem, & de æstate ad hyemem pervenimus, sic de hyemem tribulationum ad æstatem consolationum pertingimus, & e converso de æstate præsentium consolationum ad hyemem futurarum tribulationum venimus. Nam sicut videmus, quod in insulam non intramus nisi mare prius transfretemus, sic nec paradysum ingredimur nisi primo dum vivimus, per mare tribulationum transeamus. Et hoc quidem dicit Apostolus Act. 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum celorum.***

¶ Et adverte, quod mundi tribulationes sunt

Plurimæ & ingruentes,
Intimæ & adhaerentes,

Optima

Optima & pravalescentes.

Primum probat ipsarum multitudo quæ semper augmentatur, *per multas tribulationes*. Secundum ipsarum certitudo quæ nunquam evitatur. *Oportet*, inquit. Tercium cœlestium plenitudo quæ per has reparatur. *Intrare in regnum cœlorum*, inquit. ¶ Et sic dico quod tribulationes

Mirabiliter solent excrecere [per multas tribulationes]

Infalibiler solent contingere [Oportet]

Multipliciter solent proficere [Intrare in regnum cœlorum]

¶ Primo dico, quod istæ sunt mirabiliter excrecentes, quia multas inquit. Nam sicut videmus quod

Mare concutitur multis fluctibus,

Terra stringitur multis frigoribus,

Aer vero movetur multis flatibus.

Sic vere homo quamdiu vivit, hic tribulatur diversis adversitatibus. Nam sicut elementa non uni impressioni seu alterationi, sed multiplici mutationi & inquietationi subiacentur, sic pro certo homo non una tribulatione potest transire, imo multas & magnas tribulationes habet necessario perferre Psalm. 70. *Quantas ostendisti mihi tribulationes*, ut supra. Nam sicut dicit Isidorus de summo bono. *Impossibile est quod homo sit, & tribulationes non sentiat, & ad cœlorum gaudia perveniat*. Per multas inquit. Quia sicut dicitur in Ps. 33. *Multa tribulationes iustorum*. Navis enim quando transit per mare, multis ventorum impulsibus, multis aquarum fluctibus, multis piratarum insultibus subicitur, & cum unum pertransierit, ad aliud devenit, & quousque ad portum venerit, nunquam tuta & secunda, nunquam immunis aut libera judicatur. Sic vere quamdiu homo navigat in mari huius amara vitæ, semper de una tribulatione ad aliam devenit, & cum evasisse se credit, tribulamina nova sentit, ita quod tribulationes sæculi nunquam evadimus, quousque ad portum salutis paradisi, & ad mortis terminum attingamus. Per multas inquit. Quod bene Job. 5. senserat, qui dicebat: *In sex tribulationibus liberabit te, & in septima non tanget te malum*. Sex enim tribulationes quibus in hoc mundo affligimur, sunt dolor, labor, esuries, timor, infirmitas, & casus, septima vero est mors, in qua malum temporale non tanget nos amplius. Causa autem quare tot & tantas posuit Deus tribulationes in dorso nostro, est ista secundum Gregorium, ut scilicet dum iter presentis vitæ plenum tribulationibus invenimus, ibidem sistere pedem non amemus, & ne viam pro termino acceptemus, sed ut tribulationibus impulsus alibi quietem quæramus, & per bona opera ad patriam properemus, & æterna vitæ terminum totius visceribus affectemus. Cervi enim & aliæ feræ non libenter consueverunt morari in illa parte nemoris, ubi solent quotidie à canibus & venatoribus infestari. Sic vere homo in mundo morari non debet appetere, ubi non insultibus canum & venatorum, id est, tot tribulationibus & tentationibus demonum & tyrannorum se vider toties subiacere Jud. 8. *Per multas tribulationes transierunt fideles*. Sic igitur pater, quod tribulationes sunt mirabiliter excrecentes, *per multas* inquit. ¶ Secundo dico, quod istæ sunt infalibiler contingentes. *Oportet* inquit. q. d. necessarium est quod veniant. Nam sicut video quod motus & mutatio naturaliter insunt mari, in tantum quod de propria conditione maris est, quod continue moveatur, ignis etiam est elementum valde mobile ventorumque flatibus agitabile & turbabile, aer etiam valde est passibile elementum, ita quod diversis impressionibus supponitur & per superiorum influentiam de una qualitate ad aliam transmutatur, & inde est quod ibi nunc ventus, nunc pluvia, nunc grando, nunc tonitrua, nunc æstus, nunc frigus generatur, sic proculdubio charissimi, quia motus & fluxus tribulationum nobis insunt naturaliter adhaerentes, & erga nos contingentes necessario à proprietate conditionis humanæ, necessario habemus mundi miseris subiacere, & tribulamina sustinere, quod ostenditur cum dicitur *Oportet*. Quia etiam sicut dicitur Luc. 24. *Oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam*. Et bene dicit *Oportet*, quia pro certo impossibile est quod etiam una sola dies sine tribulatione transeat, unde secundum Hom. antiqui juxta Jovem 2. vasa à dextris & à sinistris pingebant, per hoc dantes intelligi quod Jupiter, i. Deus & fortuna duo habent dolia, unum plenum tribulatione, aliud plenum consolatione, ita quod quoties aliquem de dolio consolationis & prosperitatis potant, semper aliquid de dolio tribulationis miscant, & e converso nunquam ita homo dolio tribulationis potatur, quia semper sit ibi aliquid de consolatione mixtum. *Oportet*

inquit. Quod bene de illo rege legitur, qui malis gradibus fortuna diem latum transire voluit, & tamen à casu oculum perdidit, & sic fortuna suum maximum gaudium in tribulationem maximam commutavit. Quia sicut dicit versificator, *Post vinum verba, post imbrem nascitur herba, Post flores fructus post maxima gaudia luctus*. *Oportet* inquit Marc. 8. *Oportet filium hominis pati*. Et 1. Pet. 1. *Nunc oportet tristiari in variis tribulationibus*. Et 5. *Aspicimus in terram, & ecce tenebra tribulationis*. Et quia igitur charissimi tribulationes sunt census tributum ad quod reddendum natura est obligata, onus ad quod portandum est subjugata, jugum ad quod trahendum est alligata, ipsas debemus benigne portare, & humiliter in patientia sustinere. Exemplo cameli, qui ad sustinendum onus voluntarie se inclinat. Exemplo formicæ, quæ onus majus quam ipsa sit secum portat Gal. 6. *Unusquisque onus suum portabit*. Adverte tamen, quod si infirmos nos sentimus, tribulationes non appetere, sed fugere debemus, quia sicut apes in hyeme latitant in cavernis, quia propter virium parvitatem si exterius egredierentur, ventis, pruinis, & pluviis obruerentur, & proprie hoc tali tempore solent latitare, & serenitatem temporis expectare, sic vere infirmi debent asperitatem tribulationum fugere, & ne succumbant, ad tempus, donec transeat, latitare, exemplo Christi qui gerens personam infirmorum, sicut dicitur Joa. 8. *Judas ipsum lapidare volentibus se non opposuit, sed de templo exiens se abscondit* Ps. 80. *In tribulatione invocasti me, exaudi vi te in abscondito tempestatis, &c.* Ita etiam faciebant sancti, quia sicut apes quando præsentiant diem serenum, volant ad pastum, alias in ergastulo suo manent, sic antiquitus sancti viri quando serenitas pacis se offerebat ad prædicandum currebant, quando tyrannorum rabies sæviebat, se in latibulis abscondebant, & cum dissimulatione malitiæ cedebant, & importunitatem temporis pertransibant, Job. 15. *Terrebit eos tribulatio, & angustia*. Patet igitur quod tribulationes sunt infalibiler contingentes. *Oportet* inquit. Ut etiam Christo dicat quilibet illud Matth. 27. *Et si me oportuerit mori tecum non te negabo*. ¶ Tertio dico, quod mundi tribulationes sunt multipliciter pravalescentes, seu proficientes, quod ostenditur cum dicitur: *Intrare in regnum cœlorum*. Supponit enim, per tribulationes introitur & acquiritur regnum Dei. Apocal. 1. *Ego Joannes frater vester & socius particeps in tribulatione & regno*. Et ideo de utilitate quam per tribulationes acquiritur, possumus dicere, quod per istas

Mentaliter elevamur,

Humiliter inclinamur,

Utiliter castigamur,

Faciliter adjuvamus,

Nobiliter sublimamur.

¶ Dico ergo quod mundi tribulationes nos faciunt mentaliter elevari, quia, sicut quamvis per impulsu venti ignis prematur & turberetur, inde tamen fortius accenditur & sursum erigitur & levatur, sic vere homo impulsus & tribulatus, quamvis in mente turberetur, solet tamen exinde in Deum per charitatem fortius accendi, & ad Deum per desiderium erigi, & ad ipsum per orationis suffragium elevari Ps. 119. *Ad dominum cum tribulaver, clamavi, & exaudivit me*. Quia secundum Greg. Mala quæ nos hic premunt, ad Deum citius venire compellunt. Ignis enim Salamandram dicitur nutrire, & acetum apes mortificatas oleo, dicitur vivificare, quia pro certo ignis & ardor tribulationis à morte peccati solet salvare, & vitam charitatis & gratiæ generare Tob. 3. *Hoc pro certo habet omnis qui colit te, quia vitæ ejus si in probatione fuerit, coronabitur, si autem in tribulatione fuerit, liberabitur*. Facit ergo tribulatio mentaliter elevari. ¶ Deinde dico, quod nos facit humiliter inclinari. Limax enim si tangitur, statim in propriam testudinem recluditur, qui tamen ante elatis cornibus ferebatur. Quia vere homo tribulationibus tactus, solet cornua præsumptionis & superbiæ deponere, & ad se ipsum redire, & in tactum humilitatis se recludere & sopire Soph. 1. *Tribulabo homines, & ambulabunt ut cæci*. Ps. 33. *Juxta est dominus his qui tribulati sunt corde, & humiles spiritu salvabit*. Facit ergo tribulatio nos humiliter inclinari. ¶ Etiam facit nos utiliter castigari, quia, scilicet, leo castigatur videns catulum verberari, elephas etiam verberibus castigatur, sic justus tam in se quam in aliis tribulationum verbera vigere videns, si sapiens est, castigatur & timet, & à malo abstinere atque cavet Tob. 5. *In tempore tribulationis peccata dimittis*. Facit ergo tribulatio utiliter castigari.

¶ Denique dico, quod facit nos faciliter juvari. Deus enim libentius juvat tribulatos quam alios. Exemplo apum quæ so-

cias fatigatas solent portare. Exemplo elephantum, qui socios vulneratos solent defendere & juvare. Ideo de homine tribulatio dicit Deus in Psa. 90. *Cum ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum.* Et iterum: *In tribulatione dilatasti mihi.* Facit ergo tribulatio utiliter juvari. ¶ Quinto vero dico, quod nos nobiliter facit sublimari, quia scilicet per tolerantiam tribulationis pertingimus ad regnum perpetuæ salvationis. Aurum enim quod sine diminutione sustinet ignem melius reputatur, & in thesauro ponitur & servatur. Sic vere illos quos ignis tribulationis non consumpsit, sed probavit & purgavit, in thesauro paradisi erunt repositi, & corona cœlestis gloriæ coronati Esa. 22. *Coronans coronabit te tribulatio.* Patet igitur quomodo tribulatio est utilis, & quomodo per tribulationem venturum nobis multa bona. Vide infra de Utilitate. ¶ Secundo dico. Et inde est proculdubio quod sancti statum tribulationis elegerunt, & per ipsum ad regna cœlestia pervenerunt. Et istud est tertium auctoritatis. Intrare inquit regnum cœlorum Eccl. 4. *De carcere educitur quis ad regnum.* Et bene dico quod tribulationes mundi habent utilitatem, habent necessitatem, habent pluralitatem. Sufficit ergo, Vide supra de affligere, percutere, & consimilibus, in aliis titulis infinitis, ubi particulariter de tribulatione tractatur.

A Tribut. Nota, quod tribus idem est quod genus. Est enim tribus collectio populi ejusdem consanguinitatis vel generis. Et ideo possum notare, quod in scriptura invenitur

Tribus
 { Bonorum & perfectorum,
 { Malorum & iniquorum,
 { Sanctorum & beatorum,
 { Pravorum & damnorum.

B ¶ De tribu enim bonorum dicitur in Psalm. quod *Deus elegit tribum Juda, montem Sion quem dilexit.* Juda enim interpretatur confitens, signans justos, qui Deum confitentur & laudant. Tribus enim iustorum Deum sequitur, & ab ipso benedicitur & juvatur. Quod enim Deum sequatur patet 3. Reg. 12. quod non est secutus quisquam domum David præter tribum Juda solam. Quod etiam a Deo benedicatur, patet in Psalm. 7. *In ipso benedicentur omnes tribus terræ, omnes gentes magnificabunt eum.* ¶ De tribu malorum dicitur Apoc. 13. quod *bestie, id est, diabolo data est potestas super omnem tribum, &c.* De tribu beatorum dicitur in Psalm. 77. *quod Deus habitare fecit in tabernaculo suis tribus Israel, id est collegiū videntium Deum.* ¶ De tribu vero damnatorum dicitur Apoc. 1. *Ecce veniet cum nubibus & videbit eum omnis oculus, & plangent se super eum omnes tribus terræ, id est, omnia genera damnatorum, &c.*

A Tributum. Tributarius Tributum dicitur à tribus, eo quod in signum subjectionis & servitutis tribuatur. Et ideo possumus dicere, quod in scriptura inveniuntur quinque genera tributorum,

Tributum
 { Perfectionis,
 { Subjectionis,
 { Afflictionis,
 { Infectionis,
 { Damnationis,

B ¶ Et dico, tributum gratiæ & perfectionis, & illud tributum bonorum operum, quod Deo scilicet, à servis suis redditur & quod ad reddendum quilibet obligatur, & de hoc dicitur Genesis 46. ubi de Isachar dicitur, quod *vidit requiem quod esset bona, & terram quod esset optima, & supposuit humerum ad portandum, factusque est tributis serviens.* ¶ Item est tributum poenitentiae & subjectionis. Istud est quando homo carnem & mundum subicit, & sibi servire, & tributum obedientiæ reddere compellit. Unde de bonis qui sibi subiciunt motus carnales dicitur Josue 17. *Filii Israel subjecerunt Chananaeos, & fecerunt sibi tributarios.* Filii enim Israel Chananaeos delere penitus nequiverunt, ipsos tamen subjecerunt, & sub tributo vivere dimiserunt, sicut dicitur Josue 16. Quia pro certo iusti non possunt delere Chananaeos id est, motus carnales, & ideo in terra carnalitatibus nostræ necesse habent remanere, sub tributo tamen & sub lege servitutis debet vivere, & rationis motibus obedire 3. Reg. 8. *Facta est Syria serviens David in tributo.* Et 3. Regum. 9. *Quos non poterant filii Israel exterminare, fecit Salomon tributarios.* ¶ Item est tributum miseriæ & afflictionis, & istud est tributum tribulationum mundi scilicet laboris, doloris, mortis, &c. quod super humanum genus fuit impositum, quando de paradiso fuit ejectum. Unde de civitate Hierusalem per quam

poterat designari humana natura, dicitur Thre. 1. *Facta est quasi vidua domina gentium, princeps provinciarum facta est sub tributo.* ¶ Item est tributum culpæ & infectionis. Anima enim tributaria diabolo efficitur, quando sibi per peccatum subjugatur. Nam quæ peccando diabolo servit, tributum malorum operum sibi reddit Prov. 12. *Manus fortium dominabitur, quæ autem remissa est, tributis serviet.* ¶ Item est tributum poenæ & damnationis, & istud est illa poena quam ex perpetuo tributo luunt miseri in inferno Hest. 10. *Cunctas maris insulas fecit tributarias.* Insula enim quæ sunt in mari, signant animas, quæ sunt in amaritudine infernali. Et sic dico quod est tributum poenæ & turbationis. Et sic patet, quomodo sunt quinque genera tributorum.

Tristitia. Tristis Nota, quod tristitia est dolor animi aliquando ab interiori, aliquando ab exteriori causa proveniens. Potest igitur inveniri tristitia bona & mala. Unde nota quod est tristitia

Commendabilis,
 Detestabilis,
 Formidabilis.

¶ Prima est tristitia hominum perfectorum, quia scilicet viri istius in hac vita nunquam sunt lati, sed more columbæ semper sunt tristes, meditantes & gemebundi, Et de tali tristitia dicitur Eccles. 7. *Cor sapientis ubi tristitia.* ¶ Secunda est tristitia hominum peccatorum, qui scilicet ex mundi infortuniis faciliter sunt tristes, & aliquando desperantes, de qua Eccles. 3. *Tristitiam longe repelle à te.*

¶ Tertia est hominum damnatorum, scilicet sunt in perpetua tristitia damnatorum, de quo potest dicere quilibet damnatus illud 1. Mac. 6. *Ecce pereō tristitia magna in terra aliena.* Igitur dicamus aliquid de tristitia commendabili & virtuosa. Ista enim tristitia quæ contrariatur lætitiæ mundanæ, quia sancti in hac vita raro lætantur, & sæpe per spirituales tristitias desolantur. Sol enim in vespere apparet pallidus. Sic vere homo qui prope vesperam mortis se existimat, fit faciliter gemebundus 1. Esdr. 9. *Sedebam tristis usque ad vespertinum sacrificium.* Et adverte quod quatuor sunt, quæ faciunt hominem spiritualiter triste, scilicet quando considerat

Iram offendisse numinis ingentis,
 Culpam commississe criminis labentis,
 Poenam incurrisse turbinis præsentis,
 Ignem acquisisse fulminis sequentis.

¶ Tristatur enim iustus quando videt se
 Offendisse maiestatem superiorem,
 Commisisse pravitatem interiorem,
 Incurrisse adversitatem exterioriorem,
 Acquisisse poenalitatem posteriorem.

¶ Dico igitur primo homo debet tristari ex offensione maiestatis divinæ. Quia sicut homo tristis efficitur quando rex super ipsum offenditur & irascitur, sic homo tristis & pallidus debet esse, quando regem cœli se graviter videt offendisse Mal. 3. *Ambulavimus tristes coram domino exercituum.*

¶ Secundum dico, quod debet tristari ex commissione internæ pravitatis, quando se videt fecisse facta vilia & enormia. Exemplo crocodyli, qui videns se offendisse hominem dicitur tristari & dolere, quod etiam de harpyia inveni scriptum. Unde Baruch. 2. *Non sunt qui sunt in inferno dabant honorem & justificationem domino, sed anima quæ tristis est super multitudinem malicia sua, & incedit curva, &c.*

¶ Tertio dico quod homo debet tristari ex incurfione adversitatis mundanæ. Quia scilicet homo qui bene consideraret quot miseriis & tribulationibus humana natura subicitur, nunquam gauderet aut lætaretur, sed omni tempore tristeretur, dicens aliis in miseria positus illud Marc. 14. *Tristis est anima mea usque ad mortem, sustinete adhuc modicum, & vigilate mecum.*

¶ Quarto debet tristari ex inspectione poenalitatis æternæ. Quia scilicet consideratio iudicii & inferni facit hominem tristem, sicut carceratus debet tristari quando considerat quod est necessario iudicandus, & quod adhuc est in periculo utrum sit ad patibulum iudicandus Esaia 29. *Circumdabo Ariel & erit tristis & marens.* Ista est igitur bona tristitia, quia pro certo boni timere & tristitiam habere debent, & nihilominus per spem & lætitiā debent gaudere. 2. Cor. 6. *Quasi tristes semper autem gaudentes.* Bona autem tristitia spem & consolationem comitatur, & finaliter in æternæ salutis gaudium commutatur, juxta illud Joa. 16. *Mundus autem gaudebit, sed tristitia vertetur in gaudium.* Patet ergo quod est una tristitia commendabilis & virtuosa.

¶ Ad-

D Adhuc dico quod est quaedam tristitia detestabilis & vitiosa, sicut tristitia peccatorum, qui sine causa tristantur, & non ponentes in Deo spem suam, propter mundi fortunam usque ad desperationem aliquando desolantur. Unde Ecclesiast. 30. *Ne deris in tristitiam cor tuum, sed expelle eam a te.* Unde etiam Matth. 6. dicit dominus. *Nolite fieri sicut hypocritae tristes, quasi diceret non solum tristitia vera, imo etiam tristitia hypocritica est detestanda, quia sicut dicitur Ecclesiast. 14. Beatus homo qui non habuit animi tristitiam, &c. Vide de Timore & Doloze, &c.*

A Triticum est granum quoddam quod melius inter alia reputatur, & quod ad victum hominum specialiter deputatur. Possum ergo intelligere quod

Triticum significat
 Perfectionem virtutalem,
 Refectionem cordialem,
 Collectionem spiritualem,
 Possessionem temporalem,
 Nutritionem supernalem.

B Primo dico quod triticum signat perfectionem virtutalem quia scilicet triticum significat gratias, scientias & virtutes, quas in corde debemus seminare, ut inde bona scilicet opera possint pullulare 1. Reg. 6. *Bethsania miscebant triticum in valle.* Multi tamen triticum bona doctrina recipiunt, & ipsi bona opera non faciunt, nec produciunt. Sicut enim dicitur Matth. 13. *Inimicus homo in tritico zizania seminavit, quod sic totam fructuum copiam depravavit.* Unde Hierem. 12. *Seminaverunt triticum, & messuerunt spinas.* Et ideo propter defectum talis tritici potest dici illud Joel. 1. *Luxit humus quoniam vastatum est triticum.* Significat ergo virtutum perfectionem.

C Secundo dico quod signat sacramenti refectionem, quia scilicet triticum significat corpus Christi, quod nobis conceditur in sacramento altaris, de quo Osee 14. *Vivent tritico, & germinabunt ut vinea.* Et Exod. 29. *Lagana azyma, oleo aspersa, de simila tritice facies.*

D Tertio dico quod significat justorum collectionem. Iusti enim triticum, qui cum flagello tribulationum de paleis vitiolum purgantur, & in horreo paradisi reponuntur. Unde Matt. 13. *Congregabit triticum in horrea, paleas autem comburet igni inextinguibili.*

E Quarto dico quod significat temporalium possessionem. Copia enim tritici est illud, quo multi homines sunt ditati, & ideo per triticum possunt mundi divitiæ designari. Legimus enim 2. Reg. 4. quod dum ancilla ostiaria purgando triticum obdormiret, latrones subintraverunt, qui regem Israel occiderunt. Quia pro certo dum ostiaria sensuum naturalium sc. discretio, circa temporalia occupata obdormit, rex Israel, id est, ratio quæ est Regina animæ, per latrones, id est, demoniorum tentationes damnabiliter suffoditur & necatur. Et ideo debemus nos tale triticum speruere, & ab ipso quando poterimus abstinere. Exemplo illorum de quibus dicitur Act. 27. *quod alleviabant navem, iocundantes tritum in mare.*

F Quinto dico quod significat celestem nutritionem. Unde Christus in paradiso est ille servus, de quo dicitur Luc. 12. *Quem constituit dominus super familiam suam, &c. Vide supra de Frumento & sufficit.*

A Thronus Cum Thronus proprie sit locus, in quo reges vel iudices solent sedere, possum notare quod in scriptura invenitur generaliter triplex thronus, scil.

Thronus in quo sedet
 summus imperator,
 iustus iudicator,
 pravus dominator.

Primus est thronus Dei superioris, quia sicut in Psalm. dicitur: *Sedes super thronum, qui iudicatur iustitiam.* Secundus est thronus iusti prædecessoris, sc. boni prælati, de quo Esaia 28. *Spiritus iudicis sedet super thronos.* Tertius est thronus crudelis exactoris, de quo Eccl. 11. *Multi tyranni sederunt in throno, & insuspiciens portavit diadema.* Igitur dicamus de throno Dei, vel de throno bono boni iudicis vel prælati.

B Dico igitur primo quod invenitur thronus maiestatis divina. Sicut enim reges mundi habent thronos vel sedes diversas, in quibus diversis temporibus sedent, scil.

Thronum
 unum in
 hospitio ad quiescendum,
 convivio ad comedendum,
 iudicio ad ius reddendum,
 palatio ad præsidendum.

Sic vere Deus habet quatuor genera thronorum, sc.

Thronum
 Pudicitie virginalis,
 Conscientie virtualis,
 Præminentie judicialis,
 Excellentie imperialis,

In primo throno sedet habitans personaliter,
 In secundo throno videt visitans spiritualiter,
 In tertio sedebit iudicans terribiliter,
 In quarto sedebit imperans mirabiliter.

C Primus thronus Dei est virginalis pudicitie. Virgo enim fuit ille thronus, de quo dicitur Apoc. 20. *Vidi thronum magnum & candidum, & sedentem super eum, quia scilicet ista fuit magna per charitatis latitudinem, fuit candida per puritatis sanctitudinem: fuit thronus & sedes per æquitatis rectitudinem.* Et ideo figuratur bene in throno Salomonis, de quo dicitur 3. Regum 10. *quod rex Salomon fecit sibi thronum de ebore grandem, qui auro purissimo tegebatur, ad quem sex gradibus ascendebatur, & duodecim leuoculi aurei ponebantur.* Quia vere charissimus rex Salomon Christus thronum suum sc. virginem benedictam mirabiliter fabricavit ebore interioris candidæ castitatis, & auro exterioris fulgentis honestatis vestivit mirabiliter & dotavit. Circa ergo istam 12. Leuoculi id est, Apostoli 12, fuerunt conversati, & ad ipsam per sex gradus id est, per sex pietatis opera sublimati. Et ideo breviter de isto throno dicitur Ezech. 1. *quod ipse vidit super firmamentum similitudinem throni, & super similitudinem throni, similem filio hominis.* Ista enim super firmamentum fidei fuit fundata, & ipsi filio Dei thronus & habitaculum fabricata. Unde Deus pater potuit dicere illud 1. Par. 28. *Elegi Salomonem filium meum, ut sederet in throno regni.* Iste est ergo thronus virginalis pudicitie.

D Secundo dico quod est thronus virtualis conscientie. Conscientia enim viri iusti est thronus & sedes Christi.

Nam

Thronus, quo sedet
 mundus,
 firmus,
 rex, solet esse
 altus,

Sic vere vir iustus ad hoc quod sit thronus Dei debet esse mundus per innocentiam 2. Reg. 14. *Rex autem & thronus eius sit innocens.* Firmus per constantiam 1. Par. 17. *Thronus eius erit firmissimus in perpetuum.* Altus per contemplationis eminentiam Eccl. 24. *Ego in altissimis habito & thronus meus in columina nubis.* Iste est thronus virtualis conscientie.

E Tertio dico quod est thronus judicialis eminentie, quia scil. ipse Deus sedebit in iudicio, in throno iustitie & æquitatis, & in sede iudicaria potestatis, de quo dicitur Dan. 7. *Thronus enim flamma ejus, ignis rore ejus ignis accensus, fluvius igneus rapidusque egrediebatur a facie ejus.* Et loquitur de antiquo dierum, id est, de Deo adveniente in iudicio mundi iudicaturus, quia scilicet thronus iste est severitate plenus, ita quod igni, & flammæ, & flumini rapido, & igni merito poterit comparari, quia sicut dicitur Apocal. 4. *De throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua.* Iste est

Thronus in quo pauperes
 salvantur,
 assurantur,
 exaltantur.

Quod enim ibi salventur & eripiantur a tyrannis, patet Apoc. 12. ubi dicitur quod filius mulieris raptus est ad Deum & thronum ejus; ne a dracone devoretur. Item quod ibi assurantur & tueantur a nocivis, patet Heb. 4. Ubi dicitur: *Adamas cum fiducia ad thronum gratie ejus.* Item quod ibi promoveantur & exaltentur, patet Matth. 19. & Luc. 22. ubi dicitur: *Vos qui reliquistis omnia & secuti estis me, cum sederis filius hominis in sede maiestatis sue, &c.* Iste est thronus judicialis eminentie.

F Quarto dico quod est thronus imperialis excellentie, quia sicut imperator sedet in palatio, sic Deus sedet in throno celi. Unde Matth. 5. dicitur quod *Cælum thronus Dei est.* In isto ergo throno & in excellentia suæ maiestatis sedens dominus solet ad libitum de creaturis & earum operibus ordinare, & secundum secreta suæ occultæ providentiæ solet multa & varia differre Apoc. 21. *Et dixit qui sedebat in throno ecce nova facio omnia.* In isto etiam throno solent angeli & beati servire, & multipliciter Deum honorare. Unde de ipsis dicitur Apocalyp. 14. *quod sine macula sunt ante thronum Dei.* Et sic ergo pater quomodo Deus quadruplicem habet thronum. Et ita dico quod in scriptura invenitur thronus maiestatis divina.

Sed

G ¶ Sed adhuc dico quod invenitur thronus dignitatis humanae. Per thronum enim intelligitur ut dictum est, potestas iudicialis praelatorum, ita quod quilibet debet dicere illud Eccl. 24. *Ego in altissimis habito, & thronus meus in columina nubis.* Ubi adverte quod praesidentes debent habere quatuor conditiones. Debent enim esse

Contemplando sublimiores, (Ego in altissimis habito,)

Judicando maturiores, (Thronus meus,)

Praesidendo constantiores, (Columna,)

Miserando benigniores, (Nubis.)

H ¶ Dico ergo, quod iste thronus debet habere sublimitatem in contemplando. In altissimis, inquit, habito, quia regulam iustitiae Dei & Deum semper debet pra oculis habere, & quicquid faciat, ad Deum debet attendere & videre 3. Reg. 3. *Elevetur thronus David super Israel.* Scriptor enim qui recte vult scribere, debet semper ad exemplar respicere. Sic praelatus & iudex ad Deum qui est ipsius regula & exemplar. In altissimis inquit, habito, Deut. 33. *Habitatio eius sursum.* Habeat igitur iste thronus sublimitatem in considerando.

I ¶ Deinde dico quod debet habere maturitatem, in deliberando, quia scilicet isti debent habere thronum qui scilicet institutus est ad sedendum non currendum. Thronus, inquit, meus ad denotandum quod ad bonos iudices pertinet per praecipitationem sententiarum & processum non currere, sed potius per deliberativam prudentiam in throno maiestatis sedere Matth. 19. *Sedebitis super sedes iudicantes, &c.* Quod est contra multos fatuos & praecipites iudices & praelatos, de quibus potest dici illud Dan. 7. *Thronus eius flamma ignis, fluvius igneus, rapidusque egrediebatur a facie eius, qui scilicet thronus talium est igneus per rapacitatem, rapidus & violentus per indeliberatam celeritatem.* Non sic ergo, sed habeat iste thronus maturitatem in deliberando. Thronus inquit,

K ¶ Denique dico quod debet habere stabilitatem in perseverando quia scilicet iudex debet esse constans, immobilis, strenuus & audax, ita quod nihil debet omittere de his quae sunt iustitiae, per ignorantiam aut timorem, quod ostenditur cum dicitur Columna, quae scilicet debet esse recta & firma. Ad denotandum quod thronus iudicialis debet habere rectitudinem iustitiae & firmitatem constantiae, quia sicut dicitur Proverb. 15. *Aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur iustitia thronus eius, ut sic constanti & firmo iudici & praelato dicatur illud Hierem. 1. Ego quippe dedi te in civitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum aeneum, & debellabunt adversum te, & non praevalerunt.* Habeant igitur stabilitatem in perseverando.

L ¶ Insuper dico, quod iste thronus debet habere benignitatem in compatiendo seu in miserando quod ostenditur cum dicitur nubis. Quia sicut nubes non solum emittit ignem, imo loco & tempore stillat aquam, sic iudex & praelatus non solum debet habere ignem rigoris, & iustitiae, imo etiam aquam dulcoris & gratiae vel clementiae, quia Prov. 20. dicitur. *Misericordia & veritas custodiunt regem, & roborabitur clementia thronus eius, quia scilicet iudex vel praelatus debet esse subditus in nube dei, tota nocte in illuminatione ignis.* Quod tamen est contra multos, de quorum throno non procedit pietas, sed crudelitas Apocal. 4. *De throno procedunt fulgura, voces, & tonitrua, ut supra fulgura, scilicet rapinarum & exactionum & deceptionum, tonitrua & voces comminationum & tribulationum procedunt hodie de throno multorum iudicum & praelatorum, juxta illud: Praesidentes in thronis saeculi sunt hodie dolus & rapina, & hic totum si vis.* Non sic charissimi, sed habeat iudicialis potestatis clementiam, constantiam, prudentiam, iustitiam seu eminentiam. Sufficiat quod dictum est de throno, vide de sede, throno, iudice, & similibus.

A Tuba. Cum tuba sit quoddam instrumentum ad vocem & sonum emittendum, possumus notare quod secundum quod in scriptura sonus & vox sumuntur multis modis, secundum hoc tuba multipliciter potest sumi. Nota igitur quod in scriptura invenio

Tubam ad {
jubilandum,
convocandum,
excitandum,
deterrendum.

Prima est tuba laudationis,

Secunda est tuba orationis,
Tertia est tuba praedicationis,
Quarta est tuba comminationis.

¶ Tuba laudis & confessionis est qua utuntur contemplantes, qui non cessant Deum laudare, & ipsum & ejus opera voce tubicina laudare & magnificare. Unde in Psalm. *Buccinate in novissima tuba, &c.* 2. Par. 29. dicitur quod sacerdotes coeperunt laudes canere Domino, & clangere tubis, & organis concrepare.

¶ Tuba planctus & orationis utuntur poenitentes, qui in conspectu Dei veniam exorando ululant atque tubant. Unde 1. Mac. 5. dicitur de populo in tribulatione posito Dei auxilium implorante. *Clamaverunt in oratione.*

¶ Tuba doctrinae & excitationis utuntur praedicantes, qui scilicet in conspectu populi habent tubicinare, & mandata Dei declarare. Unde 1. Mach. 6. *Clamaverunt tubis & ostenderunt elephantibus sanguinem urae & mori.*

¶ Tuba erroris & comminationis utuntur iudicantes, qui scilicet licet ad terrorem aliorum malorum debent uti voce terribili & tubante. In signum cuius etiam in executionibus solent uti tubis. Unde Amos 3. dicitur: *Si clanget tuba in civitate, & populus non expavesceat? Unde etiam ad denotandum terrorem iudicialis potestatis, quam dominus in iudicio praetendit, supponitur quod in extremo iudicio erunt sicut dicitur 1. ad Corinthios 15. Canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti.* Et Apocalyp. 19. *Audi vi quasi vocem magnam tubarum multarum in caelo.*

¶ His igitur praemissis, solum de tuba praedicationis erit aliquid dicendum. Per tubam enim intelliguntur praedicator & ejus praedictio. Praedicatores enim sunt tubae, quibus spiritus sanctus clamat & resonat verbum Dei, juxta illud Numer. 10. *Fac tibi duas tubas argenteas, quibus revocare possis multitudinem.* Scriptura etiam & praedictio sunt tubae, quibus scilicet sancti & doctores utuntur, quando per ipsos ad bonum populi excitantur, & quando per ipsos ipsis mandata Domini exponuntur Ose. 8. *In gutture tuo sit tuba quasi aquila super domum domini.* Sicut enim tuba utuntur homines

In {
solemnis populos ad Ecclesiam convocando,
praesidiis contra insidias hostium praemuniendo,
praesidiis ad praelium milites excitando,
iudicio mandata regum praemonizando,
conviviis gaudium & letitiam deducendo.

Sic vere tuba praedicationis ad multa est & erit necessaria. Per istam enim ad coeleste festum & solennium convocamur Numer. 10. *Quando congregatus est populus eris simplex clangor tubarum.* Per istam contra hostium insidias praeparamur Ezechiel. 7. *Cantate tuba, praeparantur omnes.* Item per istam ad praeliandum viriliter contra tentationes hostium excitamur. Unde 1. Machab. 4. dicitur quod cum nationes contra populum Israel advenissent, exclamaverunt tubis filii Israel magna voce, se scilicet alterutrum ad praelium exhortando. Item per istam tubam de divinis mandatis informamur Apocalyp. 1. *Audi vi vocem magnam, quasi tuba dicentis mihi, quod vides, scribe.* Item per istam tubam ad letitiam convivi invitamur & animamur Psal. 150. *Laudate eum in sono tubae, &c.* Et breviter tuba doctrinae & praedicationis ad multa est utilis. Igitur praelati & praedicatores talem tubam debent habere, & cum ipsa psallere & cantare, & bonos instruere & docere, malos vero destruere ac terrere. Figurati Apocalyp. 8. ubi dicitur quod septem angeli qui habuerant septem tubas, praeparaverunt se ut tuba canerent. Septem angeli universitatem praedicatorum & praelatorum designant, quia proculdubio angeli, id est, viri angelici debent esse. Isti ergo debent se praeparare ad tuba canendum, & ad praedicationis officium exercendum, quia sicut dicitur 2. Esdr. 5. *Steterunt sacerdotes habentes stolae cum tubis.* Quod tamen est contra multos qui tubicinare nesciunt vel docere Apocalyp. 18. *Vox citharædorum, & tuba non audietur in ea.* Sed non sic charissimi, quia pro certo Esai. 58. praecipitur sic: *Clamate, ne cesses, quasi tuba exalta vocem, &c.* Vide eam, supra de clamare, ubi exponitur, vel supra de Annunciare.

Tunica. Nota, quod tunica cum sit quoddam indumentum corporis, possumus notare, quod sicut vestis sic & tunica multipliciter potest sumi. Et sic dico quod invenio in scriptura,

Tunicam

Tunicam { decoris,
honoris,
laboris,
mœroris,
horroris.

B ¶ Prima tunica est quæ debet indui, & ista est tunica gratiæ & virtutum. Figurata in tunica superhumerali, quæ erat quoddam nobilissimum ornamentum, de quo Exo. 39. dicitur quod fecerunt sibi tunicam super humeralem totam hyacinthinam.

C ¶ Secunda tunica est quæ debet integre consui, & ista est tunica honestæ conversationis, quæ debet esse integra & consuta. Quod tamē est contra multos, figuratos in servis David, quos de honestavit rex Amon, sicut patet primo Paralip. 19. Et præcidit eis tunicas à natibus usque ad pedes, quia pro certo multi sunt hodie quibus tunicam honestatis diabolus ita præcidit, quod nates, id est, viles actus suæ luxuriæ sunt patentes. Multi tamen sunt qui quamvis istam tunicam habent exterius integram, ipsam tamen subtus habent hypocriti laceratam. Figurati in illis 2. Mach. 12. quibus sub tunicis inventa sunt donaria idolorum. Et ideo dominus vult quod tunica honestatis sit simplex & nullam habeat hypocriti foderaturam. Unde Matth. 10. præcipit ne duas tunicas habeamus, quasi tunicam honestatis habeamus nunquam debemus tunicam habere hypocriti falsitatis.

D ¶ Tertia tunica est quæ debet exui, & ista est tunica bonorum temporalium quam debemus exuere ex affectu, quia Lucæ 3. præcipitur. Si quis habet duas tunicas, det unam non habenti. Et ideo 1. Reg. 18. legimus quod se expoliavit Jonathas tunica sua, & dedit eam David.

E ¶ Quarta est tunica quæ debet ablui, & ista est tunica carnis Genes. 3. Fecit dominus Adæ tunicam pelliceam, quam debemus per poenitentiam ablui & mundare, & ista est tunica parva, quam fecit mater Samuelis eidem. Ista est tunica quam filia David à fratre suo primogenito deflorata, legitur scidisse 2. Regum 13. ubi dicitur quod cinere aspergens caput, scissa calari tunica, virginicarem deperditam deplorabat. Quia scilicet anima filia Dei à proprio fratre, id est, à diabolo filio primogenito creaturarum corrupta, debet tunicam carnis per poenitentiam scindere, cinere mortalis resolutionis per considerationem se aspergere, & gratiam perditam deplorare.

F ¶ Quinta est tunica quæ debet destrui, & ista est tunica peccati & inhonestæ conversationis. de qua Cant. 5. Expoliavi me tunica mea, quomodo induar ea? quasi dicar, non debeo. Unde in canonica Judæ dicitur: Odientes eam quæ carnalis est, maculatam tunicam.

Tumulus. Vide supra de sepelire.

Tumultus. Vide supra de clamore & discordia.

A Turbare. Tubatio. Nota quod homo turbatur ratione timoris, vel ratione doloris, vel ratione terroris. Ideo possum breviter notare, quod invenitur in scriptura turbatio quadruplex, scilicet.

Turbatio { Virtuosa,
Vitiosa,
Dolorosa,
Venenosa.

B ¶ Prima est turbatio hominum perfectorum, quia viri justi semper per spiritualem tristitiam turbantur. Unde David dicitur in Psal. 6. Anima mea turbata est valde, sed tu domine usquequo?

C ¶ Secunda est hominum peccatorum, qui sine ratione turbantur, & nunquam spirituali lætitia consolantur Psal. 75. Turbati sunt omnes insipientes corde.

D ¶ Tertia est hominum miserorum, qui à tyrannis quotidie turbantur 1. Esdræ 3. Factum est ut populus turbaret eos in edificando.

E ¶ Quarta est turbatio hominum damnatorum qui sunt in perpetua damnatione, & turbatione, & desolatione Sap. 5. Videntes turbabuntur timore horribili, & mirabuntur in subitatione insperata salutis. ¶ His præmissis, dicamus quod est

Turbatio quædam { laudabilis,
damnabilis.

F ¶ Est ergo quædam turbatio laudabilis, & ista est qua boni in

hoc mundo pavent faciliter & turbantur. Ad virum enim simplicem & innocentem pertinet quod de facili turbetur. Res enim turbida non sunt semper deteriores, sed aliquoties meliores. Vinum enim Rupellense quod super alia vina est sapidum, raro aut nunquam est bene clarum, sed semper ut communiter est in colore turbidum & obscurum. Nilus etiam nobilissimus fluvius qui irrigat Ægyptum, est de quatuor fluminibus paradisi, semper invenitur turbidus, nunquam autem limpidus vel clarus. Quid plura? in aqua enim turbida homo melius piscatur, & bibere aquam turbidam equus & camelus amplius delectantur. Sic proculdubio charissimi qui per Dei timorem & per contritionis dolorem spiritualiter sunt turbati, & qui per inanem lætiam nunquam sunt limpidi seu clari, meliores apud Deum reputantur, & in eis melius piscatores & prædicatores spiritualiter piscantur, & à Deo diliguntur. Homo enim turbatus timore, citius prædicationem recipit. Et ideo prudens prædicator & piscator primo & ante omnia peccatorem turbat, ei scilicet Dei tribulamina indicando & præferendo, & sic capit eum facilius & convertit, sicut in Psal. 45. dicitur. Sonuerunt & turbata sunt aquæ eorum, conturbati sunt montes in fortitudine. Sonuerunt scilicet prædicatores, turbata sunt aquæ, id est, audientes, conturbati & contriti sunt montes, id est, ipsi superbi peccatores. Et ideo breviter de tali turbatione possumus Deo dicere iusti illud Psal. 6. Turbatus est à furore oculus meus, inveteravi inter omnes inimicos meos. ¶ Vel adverte quod iustus turbatus est quadruplici ratione, scilicet.

Propter { offensionem regis superioris,
amissionem lucis interioris,
commissionem culpæ exterioris,
vexationem pænæ posterioris.

Pro primo dicitur. Conturbatus est à furore, supple, ipsius Dei,

Pro secundo Oculus,

Pro tertio inveteravi, scilicet pro peccatis,

Pro quarto dicitur, Inimicos meos.

¶ Primo dico quod turbati debemus esse de offensione divini rigoris. Turbatus inquit à furore. Sicut enim vina turbida efficiuntur quando forti tonitruo vel forti aeris motu concutiuntur, mare etiam turbatur quando ascendente canicula aer ferventius inflammatur: animalia etiam turbantur quando rugitu leonis terrentur, sic vere iusti turbidi & pavidi fiunt quando tonitruum divinorum iudiciorum percipiunt: quando fervorem divini rigoris sentiunt, & quando rugitum divini furoris audiunt. Dicunt enim iusti ipsi Deo Job 23. A facie ipsius turbatus sum, & considerans eum timore sollicitor. Quia proculdubio qui furorem divinæ justitiæ contempleretur, non mirum si continue turbaretur. Turbatus, inquit, à furore Psal. 89. Domine in ira tua defecimus, & in furore tuo turbati sumus. Turberet ergo de offensione divini rigoris.

¶ Secundo turbemur de amissione æterni splendoris, oculus inquit meus. Homo enim non modicum turbaretur, si lumen oculorum perdere cogeretur. Aer enim tunc turbatur, quando per immisionem nubium vel vaporis solari lumine spoliatur. Sic vere iusti dolent & turbantur, quando lumen gratiæ vel fidei perdidisse se vident. Oculus inquit meus. Nam quando oculus turbatur, visus necessario impeditur. Turbatio oculi, signum est animalis diu mortui vel corrupti. Sic vere si oculus cordis per carentiam luminis gratiæ, & fidei turberetur, signum est quod homo putrescit & corrumpitur Hier. 4. Ventrem meum doleo, sensus cordis mei turbati sunt Psal. 30. Turbatus est in ira oculus meus, anima mea & venter meus. Turbemur ergo de amissione æterni splendoris.

¶ Tertio turbemur de commissione terribilis horroris, cum dicitur inveteravi, quia scilicet, quando videt homo se in peccatis inveterasse, & novitatem gratiæ perdidisse, multum debet turbari, & præ contritione plurimum contristari, dicens illud Psal. 32. Quoniam tacui, inveteraverunt omnia ossa mea. De pavone enim legitur, quod tunc temporis turbatur quando turpitudinem & rugosam & quasi inveteratam pellem pedum suorum contempletur. Sic vere iustus tristatur & dolet quando pellem suæ conversationis in malis inveteratam videt. Unde iustus dicit sibi ipsi illud Baruch. 3. Quid est Israel quod in terra inimicorum es, inveterasti in terra aliena, coinquinatus es cum mortuis, deputatus es cum descenditibus in infernum, redditur causa. Dereliquisti enim inquit fontem sapientiæ. Sicut enim videmus quod aqua, vinum & oleum

oleum turbatur quando per ejus motionem propriæ faces admiscetur, sic justus tunc solet turbari quando per considerationem suas proprias faces, id est, propria sua delicta sibi facit mentaliter adminisci. Recordatio enim priorum peccatorum materia est dolorum, & exterminium temporalium gaudiorum de quo in Ps. 142. *Anxiatus est in me spiritus, & in me turbatum est cor meum, memor fui dierum antiquorum.* Turbetur igitur de commissione horroris.

K ¶ Quarto turbemur de aspectione postremi doloris. Inter omnes inimicos meos inquit, quia sicut homo turbatur quando videt inimicos suos spirituales scilicet mundi tribulationes, hostium machinationes, judicii comminationes, inferni concremationes, quæ quidem parata sunt occidere, nec se potest de eorum manibus liberare, debet multum turbari, & ad Deum recurrendo in bono corde contristari. Inter omnes inimicos meos, inquit, Psal. 54. *Turbatus sum à voce inimici, & à tribulatione peccatoris.* Istitis igitur quatuor rationibus justus debent esse turbati dicentes cum David in Psal. 76. *Renuit consolari anima mea, memor fui Dei mei, &c.* Consideratio enim istorum quatuor, scilicet,

Pœnæ quam meruimus,
Culpæ quam commisimus,
Gratiæ quam perdidimus,
Justitiæ Dei quam offendimus.

Similis est illi lapidi qui dicitur galeætes, qui in ore positus mentem solet turbare, & appensus ad collum solet ubera lacte replere, quia sc. consideratio præmissorum mentem per Dei timorem & per contritionis dolorem solet turbare, & lac divinæ gratiæ facit in homine redundare Ps. 108. *Cor meum conturbatum est in trame, formido mortis cecidit super me.* Patet igitur quod est quædam turbatio laudabilis & vitiosa.

L ¶ Sed adhuc dico quod est quædam turbatio damnabilis & vitiosa, & ista est turbatio & iracundia servilis impatientiæ, timoris & tristitiæ. In aqua enim turbata imagines non videntur, sic nec in conscientia turbida imago Dei & gratia non generatur. Ideo de peccatoribus dicitur in Ps. 106. *Conturbati sunt principes sicut ebrius, & omnis sapientia eorum devorata est.* Ex. 15. *Conturbati sunt principes Edom, robustos Moab obtinuit tremor: Obriguerunt omnes habitatores Chanaan.* Sufficit. Vide de timore, tristitia, & similibus sicut turbare.

A **Turba.** Nota, quod turba est nomen collectivum sicut tribus, populus, plebs, gens, & similia. Significant enim omnia multitudinem congregatam. Ideo notandum est quod invenitur in scriptura turba multiplex, videlicet

Turba perfectorum,
Turba miserorum,
Turba mundanorum,
Turba vitiorum,
Turba peccatorum,
Turba beatorum.

B ¶ Turba perfectorum est collaudanda. Ista est enim turba quæ culpam vult admirari, quæ Dei munera vult amplexari. Quod enim turba bonorum velit abluere propriam pravitatem patet Luc. 3. Ubi dicitur quod *exibat turba ut baptizarentur à Christo.* Quod etiam velit recipere fidei veritatem, patet Mar. 4. ubi dicitur quod *cœpit Jesus docere, & congregata est ad eum turba multa.* Quod etiam velit admirari divinam potestatem, patet Luc. 11. ubi dicitur quod *locutus est mirus, & admirata sunt turba.* Quod ista turba velit amplexari divinam bonitatem, potest patere Luc. 6. ubi dicitur quod *omnis turba quærebat Jesum tangere, quia virtus de illo exibat, & sanabat omnes.* Turba ergo perfectorum est collaudanda.

C ¶ Item turba miserorum est sustentanda. Unde de Christo dicitur Luc. 9. quod ipse panes quos multiplicaverat, distribuit discipulis ut ponerent ante turbas. Quia panes bonorum temporalium discipulis suis, id est, Christianis maxime ecclesiasticis voluit distribuere largiter, ut inde possent turbas & turmas pauperum sustentare Mar. 8. *Misereor super turbas, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent quod manducant.*

D ¶ Item turba mundanorum est declinanda, quia scilicet viri sancti debent turbam mundanorum fugere, & populorum frequentiam declinare Matth. 5. *Videns Jesus turbas ascendit in montem.* Quod est contra multos, qui turbas diligunt & frequentant, sicut ad literam sunt multi religiosi & mendicantes, qui omnia

mundi negotia volunt ordinare, & sicut multi sunt episcopi, qui omnia regum consilia volunt tractare, cum tamen se deberent à turbis populorum & eorum negotiis penitus absentare. Similes sunt ciconiis, quæ juxta hominum domicilia semper faciunt nidos suos, & in propinquitate hominum delectantur, & tamen illa præ cæteris venenosis utuntur nutrimentis. Quia pro certo qui turbas hominum frequentant & diligunt, necessario venenosa vitia sæpe committunt Luc. 8. *Præceptor turba te comprimunt & affligunt.* Et Luc. 4. dicitur, quod *turba detinebant Jesum ne discederet ab eis, quia pro certo ista est turba, de qua dicitur Joan. 7. Turba quæ non novit legem, maledicti sunt.* Non sic ergo, sed exemplo Christi fugiamus istam turbam, de qua dicitur Joan. 7. quod ipse *declinavit à turba constituta in loco.* Turba ergo mundanorum est declinanda.

E ¶ Item turba vitiorum est detestanda. Ista est illa turba quæ impedit accedere ad Jesum sicut legitur de Zachæo principe publicanorum, quod *quærebat videre Jesum, & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat.*

F ¶ Item turba peccatorum est vitanda. Ipsa enim est parata ad malum dicendum & faciendum. Dico dicendum, quia sicut dicitur Jo. 7. *Turba respondit Jesu demonium habes.* Faciendum sicut dicitur Mar. 14. *Ecce Judas & cum eo turba multa cum gladiis & sustibus venerunt ad capiendum Dominum.*

G ¶ Item Turba beatorum est affectanda, & de ista Apocal. 7. *Post hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, &c.* Sic igitur patet quod sunt sex genera turbarum. Vide supra, de gente & populo.

Turbo. Nota, quod per turbinem, quæ nihil aliud est quam violentus aeris motus, circumvolve incedens ex colluctatione diversorum ventorum sibi invicem proveniens, potest intelligi quilibet violentus & fortis actus, sive bonus sive malus. Notabo ergo breviter quod in scriptura invenitur

Turbo {
supremi vigoris,
extremi rigoris,
externi doloris,
æterni furoris.

B ¶ Primo est turbo potentia deifica, quia scilicet Deus quando vult, se habet ad modum turbinis, scilicet malos fortiter eradicando, bonos leviter elevando & provehendo. Turbo enim arbores fortes eradicat, parvas vero & subtiles suo impetui non resistentes solum plicat, paleas vero & res leves sursum elevat atque portat. Sic vere turbo Dei sibi resistentes radicitus evellit, pauperibus vero sibi obtemperantibus parcat, leves vero & puros ad paradysum extollit atque rapit. Quod enim turbo divina potentia malos evellat, patet Esaia 41. ubi de malis dicitur ipsi Christo: *Ecce ventilabis eos, & ventus tollet & turbo disperget.* Quod etiam iste turbo humilibus arcat, patet Esaia 29. Ubi dicitur domino. *Factus es fortitudo pauperi tribulatione sua spes à turbine, umbraculum ab æstu.* Quod insuper iste bonus ad paradysum extollat, patet 4. Reg. 2. ubi dicitur quod *Dominus per turbinem rapuit Heliam in cælum.* Iste est ergo turbo potentia deifica.

C ¶ Secundo est turbo justitiæ juridica, & sic finale judicium turbini comparatur, quia scilicet justitia divina ad modum turbinis malos rapiet ipsosque destruet & subvertet Hier. 23. *Ecce turbo dominica passionis egredietur, & tempestas erumpens super caput impiorum irruet.*

D ¶ Tertio dico quod est turbo savitiæ tyrannica. Tyranni enim more turbinis impetuose incedunt, & per rapinas & violentias alios destruunt & diruunt Esaia 25. *Spiritus robustorum quasi turbo impellens parietem.* Advertendum tamen quod turbo cito habet deficere & parum durare, quia sicut dicit Seneca. Turbo quanto plus habet de violentia & virtute, tanto minus de tempore habet. Sic vere tales qui more turbinis faciunt quicquid mali possunt, parum durare dignoscuntur, & cito pereunt, deficiunt & vertuntur Abacuc. 2. *Maledixisti sceptris ejus.*

E ¶ Quarto dico, quod est turbo mœstitiæ damnifica scilicet turbo violentia infernalis, qui dicitur turbo, quia turbat omnia damnatorum. Unde de peccatoribus dicitur Osea 8. *Seminaverunt ventum, & turbinem metent.* Quia revera quando ventus inanum operum seminatur, turbo damnationis perpetua reportatur. Et etiam breviter de turbine inferni dicitur Sop. 1.

Dies illa, dies ira, dies tribulationis & angustia, dies calamitatis & miseria, &c. Vide supra de Tempestate.

A Turrus. Cum turrus sit altum ædificium & forte, ædificiis præminens ad defensionem castris, villæ vel civitatis ordinatum, possumus breviter dicere, quod in scriptura potest multiplex turrus inveniri, sc.

Turrus
 Superior, quæ est mirabilis,
 Inferior, quæ est durabilis,
 Interior, quæ est amabilis,
 Exterior, quæ est laudabilis,
 Posterior, quæ est mutabilis,
 Deterior, quæ est damnabilis.

B ¶ Dicamus ergo primo quod est turrus mirabilis, quæ est superior. & iste est ipse Deus & B. virgo Maria, qui sunt turrus & defensio in se sperantium & afflictorum. Unde Prov. 18. dicitur quod turrus nomen Domini, ad eam fugit iustus, & salvabitur. De B. Virgine etiam dicitur Cant. 7. Collum tuum sicut turris eburnea. Quia proculdubio ipsa est Turrus David quæ respicit contra Damascum, mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium, Cant. 4. Turtis enim David dicitur beata Virgo, quia scilicet de stirpe David (qui interpretatur sanguinem bibens) respicere dicitur, eo quod oculi suæ misericordiae ad peccatores sanguinem divitiarum bibentes misericorditer convertuntur. In ista igitur sunt mille clypei, id est, mille genera ad alios defendendum, ita quod omnis armatura fortium propriè potest dici, ut quilibet dicat illud Psal. 60. Deduxisti me, quia factus es spes mea, turrus fortitudinis à facie inimici. Ista etiam turtis potest dici gloria & habitatio paradisi, quæ more turtis superius est elevata, ubi pro certo secure vivitur & quiete, juxta illud Ps. Fiat pax in virtute tua, &c. Ista est igitur turtis superior, quæ est mirabilis.

C ¶ Secundo dico quod est turtis inferior, quæ est durabilis, & ista est triplex, sc. turtis religionis, ecclesiæ & scripturæ. Ista enim sunt tres turres hic inferius in mundo fundatæ, & ad defensionem hominum constitutæ. Unde de qualibet ipsarum potest dici illud Matth. 21. quod paterfamilias plantavit vineam, in qua ædificavit torcular & turrem, quia sc. vinea mundi est turtis ecclesiæ, in vinea ecclesiæ est turtis religionis. In vinea religionis est turtis scripturæ, 2. Paral. 17. Ædificavit in iuda domos ad instar turrium.

D ¶ Tertio dico quod est turtis interior, quæ est amabilis, & ista est turtis contemplationis, quæ interior in civitate animæ constituitur, ut per rationem ibi speculantem hostium insultus prævideantur, & ipsa civitas defensetur Judic. 9. Erat turtis excelsa in media civitate.

E ¶ Quarto dico quod est turtis exterior quæ est laudabilis, & ista turtis est quilibet vir iustus, per contemplationem altus, per constantiam & perseverantiam robustus: tunc enim civitas religionis vel ecclesiæ fortis dicitur, quando turribus, i. sanctis & alitis hominibus roborantur, 2. Paral. 14. Ædificemus civitates, & ædificavit civitatem potentissimam, & turres posuit in altitudine cubitorum centum. Quia sc. civitas ecclesiæ fundata supra firmam petram, turribus, i. sanctis hominibus munitur, qui centum cubitis, i. e. omnimoda virtutum perfectione dorantur, 1. Mach. 4. ædificaverunt murum sion, & per circuitum ejus turres. Ista est turtis exterior, quæ est laudabilis.

F ¶ Quinto dico quod est turtis posterior, quæ est mutabilis, & ista turtis est status excellentiæ mundanæ, quia pro certo ista est turtis transitoria, mutabilis & vana, & est turtis Babel, quam gigantes ædificaverunt, & quam usque ad cælum erigere voluerunt, Gen. 11. Faciamus civitatem & turrim, cujus cacumen cælum tangat. Sicut tamen turtis illa excellentissima fuit destructa, & ædificium per confusionem linguarum frustratum, sic turtis mundanæ eminentiæ destruetur, & præ ædificantium suorum superbia confunderetur, Ezech. 26. Dissipabunt muros Tyri, & destruent ejus turres.

G ¶ Sexto dico quod est turtis deterior, quæ est damnabilis, & ista turtis nihil aliud est quam peccator superbus qui quasi more turtis per superbiam est erectus. Unde de diabolo & superbis potest dici illud prædictum Iudith. 1. quod civitatis suæ turres posuit in altitudinem cubitorum centum. Et sic ergo patet quod sunt sex genera turrium, & sic sufficit ad præsens.

A Turpitude. Cum turpitude nihil aliud sit spiritualiter loquendo, quam peccatum vel inhonestas conversationis, possumus notare quod sunt turpes & deformes, scilicet

Diction. Berchorij.

Intentione,
 Affectione,
 Locutione,
 Operatione.

Quidam in ¶ Est igitur turpitude intentionis, de qua Ephes. 5. Quæ in or- culto ab eis sunt turpe est dicere.

¶ Item est turpitude affectionis, & iste est turpis affectus temporalium Unde Apost. 1. ad Tim. 3. Deceat diaconos non esse bilingues, nec multo vino deditos, non turpe lucrum sectantes.

¶ Item est turpitude locutionis, de qua 1. ad Cor. 14. Turpe est in ecclesia mulieri loqui.

¶ Item est turpitude operationis, & maxime carnalis delectationis. Unde Exod. 28. præcepit Dominus, quod sacerdotes habent femoralia linea, quibus operiant carnem turpitudinis suæ. Et ideo dicit Apostolus Ephes. 5. Fornicatio & omnis immunditia aut turpitude, aut stultiloquium non nominetur in vobis, &c. Vide supra de pulchritudine, &c.

Thus. Turibulum. Nota quod tam per Thus quam per Thuribulum intelligitur virtus orationis vel devotionis, quæ super carbones ferventis charitatis posita, fumum sanctorum desideriorum emittunt, sed de isto vide in tabula, quia omitto gratia brevitatis.

V.

Acuus. Vacuitas. Nota quod vacuitas contraria est plenitudini, & ideo in scriptura sumitur in bono & in malo, sicut etiam plenitudo, ut contrarium sit eadem disciplina. Notandum ergo quod est

Vacuitas
 Perfectorum,
 Egenorum,
 Iniquorum,
 Damnatorum.
 Prima est affectanda,
 Secunda est supportanda,
 Tertia est detestanda,
 Quarta est formidanda.

¶ Dico primo quod est vacuitas affectanda, quæ est perfectorum. Nam

Perfecti vacuantur criminum facibus,
 Egeni vacuantur terrenis opibus,
 Iniqui vacuantur virtutum moribus,
 Damnati vacuantur mundanis risibus.

¶ Dico igitur primo quod est vacuitas affectanda, quæ est perfectorum, quia pro certo perfectorum est vel pertinet quod à vitiis vacuentur, & quod virtutibus impleantur. Instrumentum enim musicum si terrâ vel liquoribus esset plenum, nunquam daret sonum; oportet enim ut de talibus vacuetur, ut intrante aere sonum harmonicum operetur. Medicina etiam quando stomacho vacuo porrigitur, melius operatur, &c. Etiam de lupa legitur quod quando præfame terram comedit, & inde ventrem suum repleverit, tandem inventis bonis cibariis solet pristina evacuare, ut ipsis se possit reficere & replere. Sic vere charissimi viri sancti solent criminibus & terrenis affectibus, esse vacui, & spiritualibus bonis esse pleni. Cum enim homo talibus criminibus vacuatur, tunc sonum divinæ laudis melius modulatur. Medicina penitentiae in ipso citius operatur, & bonus cibus eucharistiæ dignius sumitur & hauritur. Unde 1. Cor. 13. Cum essem parvulus, loquebar ut parvulus, &c. Et talis vacuitas figuratur Exod. 34. ubi dicitur quod altare holocausti erat quadratum & concavum, & intus vacuum, & Iudic. 7. dicitur quod Gedeon militibus suis contra Madian pugnaturis dedit tubas in manu, lagenasq. vacuas & lampades in medio lagenarum. Quia pro certo charissimi altare cordis nostri debet esse quatuor cardinalibus virtutibus quadratum, per humilitatem curvum & concavum, & à cunctis vitiis & terrenis cupiditatibus mundum & vacuum. Nam illi qui contra Madian diabolum volunt præliari, tubas prædicationis & orationis debent tenere, lampadibus honestæ conversationis debent splendere, & lagenas vacuas mundæ & humilis affectionis debent habere. Ista igitur est illa vacuitas de qua dicitur Eccl. 38. Sapientiam scribe in tempore vacuitatis. Ista tamen sunt contra multos iudices & prælatos, qui nunquam volunt esse vacui, sed muneribus semper pleni, dicentes omni homini qui habet facere cum illis, illud Exod. 23. Non apparebit in conspectu meo vacuus. Natura enim

kkkkk

abhorret

abhorret vacuum, compara eos ventosæ quæ vacua attrahit ad se sanguinem ut impleatur, &c. sicut in sequenti §. Cervus & unicornis habent cornua non vacua, sed repleta, contra naturam omnium animalium cornutorum. Sic vere cornua jurisdictionis talium non sunt hodie muneribus vacua, sed volunt esse plena. Unde 2. Reg. 1. *Gladus Saul non est reversus vacuum.* Non sic boni, sed pro certo ipsi à criminibus sunt vacuati, muneribus sunt nudi 1. Reg. 20. *Apparuit locus David vacuum.* Unde Apostol. in persona viri iusti dicit 1. Corinth. 13. *Cum factus sum vir evacuavi quæ erant parvuli.* Ista est ergo vacuitas affectanda, quæ est perfectiorum.

C § Secundo dico, quod est vacuitas supportanda, quæ est egenorum. Egeni enim dicuntur vacui, quia divitiis temporalibus non sunt pleni. Vas enim vacuum minus ponderat quam plenum, & ideo pauperes qui non sunt divitiis pleni sed vacui, minus criminibus sunt aggravati, & ideo ad cælum sunt leviores, eruntque facilius sublevati. Isti enim sunt vacui modo, sed finaliter erunt pleni. Unde ovis duos habet ventres, quorum unus in pascuis repletur & alter evacuatur, & inde est quod ovis dum est in pascuis nunquam satiatur, imo in sero dum ruminat, ad ventrem vacuum cibum transferendo plene reficitur & repletur. Tales proculdubio sunt pauperes huius, in sero tamen quando sunt in morte, quando ducentur ad hospitium paradisi, tunc perfecte replebuntur, & omni bono satiabuntur. Unde de istis in præsententi potest dici illud Marc. 12. *Ubi dicitur quod agricola servum patrisfamilias ceciderunt, & dimiserunt vacuum.* Quia pro certo pauperes qui sunt servi Dei, ab agricolis, i. divitibus terrenis tribulationibus caduntur, & per rapinas nudi & vacui dimittuntur. Natura enim abhorret vacuum, & ideo vas quod dicitur ventosa, per actionem ignis aere vacuum, solet de membris hominum sanguinem attrahere, ut vacuitatem suam possit replere. Sicut dicitur Matt. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Sed vere divites huius mundi quorum cor per actionem ignis avaritiæ est vacuum, qui etiam quanto magis habent tanto magis sunt vacui & inanes, vacuum paupertatis abhorrent, & ideo non cessant sanguinem substantiæ aliorum sugere & attrahere, & per rapinam & usuram acquirere, ut vacuitatem sui cordis possint replere, & alios bonis propriis evacuare Eccl. 13. *Evacuabis te, & non dolebit de te.* Unde breviter de talibus vacuis pauperibus dicitur Hier. 14. *Venerunt ad hauriendum aquam, & non invenerunt, & portaverunt vasa vacua.* Ista est ergo vacuitas quæ est toleranda, quæ est egenorum.

D § Terrio dico, quod est vacuitas detestanda, quæ est iniquorum. Peccator enim dicitur vacuum & non plenus. Peccatum enim nihil est, ideo non replet locum quem inhabitat; sed semper ipsum vacuum relinquit. Unde de peccatore dicitur Hier. 4. *Respexi terram, & ecce vacua erat.* Gratia vero Dei est aliquid, & ideo quem inhabitat, plenum facit 1. Cor. 5. *Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit, & gratia eius semper in me manet.* Et bene dicitur peccator vacuum, quia res vacua facilius erigitur, sicut patet de spica, quæ plena grani solet incurvari, vacua vero solet elevari, sicut etiam patet de dolio, quod plenum solet submergi, vacuum vero solet natari.

Item res vacua percussa sonat. Item res vacua facilius movetur. Sic vere charissimi peccator qui est virtutibus vacuum, per superbiam erigitur facilius, per impatientiam cito sonat & loquitur, per inconstantiam facilius agitur. Timor enim Dei qui corda habet deprimere, talibus deficit, & ideo cor eorum facilius erigitur per superbiam & insurgit Job. 15. *Quantum in te est, evacuasti timorem.* Et ideo de peccatore breviter dicitur Gen. 1. *quod terra erat inanis & vacua, & tenebra erant super faciem abyssi.* Nam sicut videmus quod vas ad ignem positum vacuum facilius frangitur & liquescit, sic vere peccator si ad ignem tribulationum vel tentationum applicatur, facilius per impatientiam solet frangi, vel per luxuriam eliquari. Unde Ezech. 24. de civitate peccatrice in figura unius ollæ dicitur; *Pone eam super prunam vacuum, ut incalcescat as eius, & liquefiat.* Et non mirum si peccator sit vacuum, qui, sc. bonis terrenis, quæ vacua sunt & vana, innititur, & in firmitate æternorum bonorum per bonum desiderium non solidatur. Contra illud Eccl. 4. *In supervacuis rebus nolite scrutari.* Et ideo breviter concludit scriptura Sapient. 3. *Vacua est spes illorum, & labores sine fructu, & inutilia eorum opera.* Sapient. 5. dicitur de peccatore. *Cinis est cor eius, & terra supervacua spes illius, & luto vilior vita illius.* Ista est ergo vacuitas detestanda, quæ est iniquorum.

§ Quarto dico, quod est vacuitas formidanda, quæ est damnatorum. Peccatores enim nunc videntur esse pleni, sed pro certo in fine invenientur bonis operibus vacui. Sicut enim jocularior videtur ponere aliquando sub aliquo vase multa & infinita, sed quando aperitur, totum vacuum invenitur, sic modo diabolus videtur implere peccatores multis & mirandis, scilicet divitiis, honoribus & mundi bonis, sed vere in fine postquam mors ipsos tulerit de medio, tunc vacui invenientur, & omnia quæ videbantur eis inesse, ab eis subtrahentur, Es. 29. *Somniat esuriens quod comedat, & cum experges factus fuerit, vacua est anima eius.* Et merito isti sunt vacui, quia sicut de duabus situlis in uno puteo videmus quod alternatim plena efficitur vacua, & e converso vacua efficitur plena, sic fit de duobus hominum generibus pauperum, scilicet & divitum, quia illi qui modo sunt vacui, scilicet pauperes, finaliter bonis omnibus replebuntur, illi vero qui modo sunt pleni, scilicet divites, bonis omnibus nudabuntur Lucæ 1. *Esuriens implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Illi ergo vacui erunt bonis spiritualibus, temporalibus & æternis. Spiritualibus dico, de quibus Galat. 5. *Evacuati estis à Christo.* Temporalibus etiam Proverbiorum. 27. *Oleum dextera sua evacuabit.* Æternis vero, de quibus Judith. 1. dicitur: *Qui omnes remiserunt eos vacuos, & sine honore abiecerunt.* Sic ergo patet quod quadruplex est vacuitas.

Vado. Vadere. Cum supra satis sit tractatum de Ambulare, Ire, Gradi & similibus, hinc est quod de vadere modicum est dicendum. Breviter ergo dico quod istud verbum Vado denotat motum de termino à quo, ad terminum ad quem, & significare potest quemcunque incessum, profectum & progressum spiritualem, siue bonus sit siue malus. Proceditur igitur

Naturaliter,
Virtualiter,
Criminaliter,
Temporaliter,
Infernaliter,
Supernaliter.

Ista enim sunt sex genera processuum humanorum, quibus tam boni quam mali diversimode incedunt.

§ Dico ergo primo, quod istud verbum vado significat processum naturalem. Vita enim nostra non est nisi unum vado, quia scilicet homo naturaliter

Vadit de { nativitate ad mortem,
sanitate ad infirmitatem,
juventute ad senectutem.

Et ideo homini dicitur Jonæ 1. *Quod est opus tuum, quæ terra tua, & quo vadis, vel ex quo populo es tu?* Ista enim sunt quatuor questiones attendendæ. Dicitur ergo homini, Quod est opus tuum, quod defectuose facis? Quæ terra tua de qua materialiter exis? Quo vadis, i. e. quo per mortem continue tendis? Ex quo populo es tu, i. e. ex quibus parentibus per originem descendis? Quia breviter homo debet notare unde venit nascendo, & quo vadit moriendo, ut sic breviter dicatur sibi illud Genes. 16. *Agar ancilla Sarai unde venis, & quo vadis?* Et ipsa respondebat illud Job 8. *Scio unde venio, & quo vado.* Patet ergo quod vado significat processum naturalem.

§ Secundo dico, quod signat processum virtutalem, quia scilicet vir perfectus nunquam à virtutum processu desistit, sed de bono in melius transit & vadit, similis flumini, quod continue vadit ultra. Sic possum notare quod iustus spiritualiter

Vadit ad { humilitatem ut occultetur,
baptismum ut depuretur,
eucharistiam ut satiatur,
amicitiam ut concordetur,
obedientiam ut operetur,
pœnitentiam ut lamentetur,
confessionem ut emundetur,
prædicationem ut in ea occupetur,
bonorum conditionem ut in ea confirmetur,
pauperum collationem ut consoletur,
mortem ut meditetur,
infernum ut conturbetur,
paradisum ut joveundetur.

Isti enim sunt termini tredecim, ad quos diversimode vadunt iusti. Dico enim quod iusti vadunt ad humilitatem ut possint occultari, exemplo cervi pinguis, qui fugit & vadit ad abdita ne inveniatur. Unde 3. Reg. 17. *Vade ad orientem, & abscondere in torrente Charith. Es. 26. Vade populus meus, intra cubacula tua, claudes ostia tua super te, & absconde te.*

Item vadunt ad baptismum, ut possint expiari similes elephantibus, qui libenter vadunt ad fluvium balneari. Unde 4. Reg. 5. *Vade lavare in natatoria Siloe.* Item vadunt ad sacramentum eucharistiae ut possint satiari. Unde 4. Reg. 6. *Comedant & bibant, & vadant ad domum suam.*

Item vadant ad amicitiam ut possint concordari. Matth. 5. *Si offers munus tuum ante altare, vade prius reconciliari fratri tuo.*

Item vadunt ad obedientiam, ut possint operari, Matt. 8. *Habeo sub me milites, & dico huic vade, & vadit.* Item vadunt ad poenitentiam ut possint lamentari. Unde Michæ. *Super hoc plangam & ululabo, vadam spoliatus & nudus.* Item vadunt ad confessionem ut possint emundari. Unde Matth. 8. *Vade & ostendere sacerdoti.* Et Joan. 8. *Vade, & amplius noli peccare.*

Item vadunt ad prædicationem ut possint occupari. Unde Jonæ 3. *Vade in Niniven civitatem magnam, & prædica ibi verbum Domini.* Et Luc. 9. *Vade & annuncia regnum Dei.*

Item vadunt ad bonos ut eis possint confirmari, Prov. 6. *Vade ad formicam & piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam.* Unde Luc. 10. *Vade & tu fac similiter.*

Item vadunt ad pauperes, ut ipsos possint consolari. Unde Matt. 19. *Vade & vende omnia qua habes, & da pauperibus.* Item vadunt ad mortem ut possint eam meditari, Joan. 11. *Vadit ad monumentum ut ploret.*

Item vadunt ad infernum, ut per hunc possint conturbari. Unde Es. 38. *Ego dixi in dimidio dierum meorum, vadam ad portas inferi.*

Item vadunt ad paradysum ut ipsum possint contemplari, & ut per eum possint jucundari, Hiere. 31. *Vades ad requiem suam Israel.* Isti ergo sunt tredecim passus quibus ad Deum vadit iustus, & quibus ad paradysum graditur iustus & devotus dicens illud Joan. 16. *Relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Quod de Christi ascensione, & assumptione virginis, vel etiam cujuslibet sancti, vel etiam de depositione vel festo potest esse thema. Ubi ostenditur quod ille abhorruit locum inficientem. Relinquo, inquit, mundum. Exercuit actum proficientem. Vado, inquit. Obtinuit fructum reficientem. Ad Patrem, inquit. Vide eam supra divisa & persecutam. Patet ergo quod istud verbum vado signat incessum virtualem.

D ¶ Tertio dico, quod signat incessum criminalem. Mali enim & criminosi semper ad malum aliquod vadunt, & de uno vitio ad aliud vadunt. Et ideo breviter notandum quod isti

Vadunt ad
Delitias & carnalitates,
Sævities & crudelitates,
Discordias & perversitates,
Stultitias & mobilitates.

Vadunt isti ad delitias, ut patet Eccl. 2. ubi dicitur: *Vadam & assequamur delitiis, & fruamur bonis.* Item quod vadant ad sævities, patet Ezech. 21. ubi gladio limato dicitur, *Accede & exacuere, & vade ad dexteram & ad sinistram.*

Item quod vadant ad discordias, patet Matth. 6. ubi Petro contrarianti Domino dicitur, *Vade retro me satanas, scandalum mihi es.* Satanas adversarius interpretatur.

Item quod vadant ad stultitias, patet Hierem. 8. ubi dicitur, *Omnes conversi sunt ad cursum quasi equus impetu vadens in praelium.* Et breviter malis semper dicitur ire, & nunquam in eodem statu sistere vel manere, quia sicut dicitur in Ps. de ipsis malis, *Recordatus est quia caro sunt, spiritus vadens & non rediens.* Patet ergo quod vado significat incessum criminalem.

E ¶ Quarto dico, quod significat defluxum temporalem. Mundus enim & temporalis prosperitas semper vadit & transit, & nunquam in eodem statu permanet sive subsistit, quia sicut dicitur Sap. 5. *Transferunt omnia velut umbra.*

F ¶ Quinto dico, quod significat descensum infernalem Apoc. 16. *Bestia quam vidi, fuit, & non est, & in interitum vadit, loquitur de bestiali peccatore, qui continue vadit ad infernum.*

G ¶ Sexto vero signat accessum supernalem, & sic istud dicitur ire quo iusti vadunt post mortem ad gloriam paradisi, quibus potest dici 1. Reg. 25. *Vade pacifice in domum tuam.*

H ¶ Sed adhuc dico quod de Christo possumus dicere quod ipse multoties dicit vado, quia ipse

Diction. Berchorij.

Vadit ad
Infirmos ad ipsos medicandum,
Socium ad ipsum visitandum,
Cælum ad locum præparandum,
Dominum ad ipsum famulandum, &
Patrem ad ipsum honorandum.

Vadit dico ad infirmos sicut medicator doctissimus. Unde de Lazaro mortuo sanando & suscitando dicitur Joan. 11. *Lazarus amicus noster dormit, vado ut a somno excitem illum.*

¶ Vadit ad socios sicut visitator dulcissimus. Unde Joan. 14. *Audistis quia ego dixi vobis, vado & venio ad vos.* Vadit insuper ad cælum sicut præparator altissimus. Unde ipse dicit Apostolis Joan. 14. *Vado vobis parare locum.* Vadit ad Dominum & ad patrem, Joan. 14. *Vado ad patrem, quia pater major me est.* Ista ergo de Vado sufficiant quo ad præsens, vide supra de Ambulare, Ire, Gradi & Currere, Transire, & aliis vocabulis motum significantibus.

Vagus. Vagabilitas. Nota quod ille dicitur Vagus, qui sine propria vel certa mansionem unde quaque vagatur. Notabo ergo quod de vagis possint dici tria genera personarum, scilicet

Sanctitate pollentes,
Facultate carentes,
Vanitate nutantes.

¶ Sunt ergo vagi viri sancti & virtuosus, quia sc. sancti certas habitationes non elegerunt in mundo, sed vagi per diversas partes mundi circumvenerunt, & habitationem celestem tantummodo quaesierunt, similes peregrinis. Unde supra de peregrinis in tuo titulo. Dicebant enim illud Hebr. 13. *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.* Vide etiam de Christo, ubi dicitur Hier. 14. *quasi colonus futurus es in terra, & quasi viator declinans ad manendum, quare futurus es quasi vagus.*

¶ Item vagi dicuntur inopes viri & penuriosi, qui sine proprietate domorum & rerum mendicando vagantur. Et sic dicitur Es. 58. *Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosq. induc in domum tuam, &c.*

¶ Item vagi dicuntur vani & defectuosi, quia scilicet viri inconstantes & mutabiles, & vani mentem suam instabilitate boni propositi non possunt figere, sed desideria sua ad mundi delectabilia defleunt, sicut sunt ambitiosi, quorum mens per omnia mundi officia & beneficia vagatur, sicut etiam sunt inconstantes, qui nunquam in eodem proposito firmantur, sicut avari, qui terminum non ponunt in acquirendo, sed semper ad amplius accenduntur. Tales figurantur in Cain, qui interpretatur possessio, qui fuit vagus & profugus super terram, sicut dicitur Gen. 4. Unde etiam de vana & instabili muliere dicitur Prover. 5. *quod vagi sunt gressus ejus, & investigabiles.* Et Prover. 7. dicitur, *quod ipsa est garrula & vaga, quietis impatiens, & non valens in uno loco consistere pedibus suis.* Ideo breviter de peccatoribus instabilibus dicitur Ose. 9. *Abijcet eos Deus meus quia non audierunt eum, & erunt vagi in nationibus, &c.* Vide infra de Vanitate.

Valere. Vide supra titulo Bonitas, & infra in titulo Utilitas.

Validus. Vide in titulo Fortis.

Valde. Nota quod istud adverbium qualitatis valde semper signat excessum vel excellentiam ipsius cui adjungitur, potest igitur competere bonis & malis. Et ideo possum notare quod quilibet vir iustus & bonus debet habere istud adverbium Valde, quia in suis qualitatibus valde efficax debet esse.

¶ Dico ergo quod iustus debet esse

fortis & vigorosus,
diligens & amorosus,
pavidus, & timorosus,
formosus & speciosus,
subtilis & lumenosus,
lætus & gaudiosus,
humilis & obsequiosus,
mirabilis & gloriosus.

¶ Sit igitur vir iustus fortis & vigorosus, Josue 1. *Confortare, & esto robustus valde.* Nahum 2. *Contemplantur viam, conforta lumbos, roboram virtutem valde.*

Item sit valde fervens & amorosus. Unde 1. Regu. 19. dicitur quod Ionathas diligebat David valde.

Item sit valde pavidus & timorosus. Unde 3. Reg. 18. *Abdias timebat Dominum Deum Israel valde.*

kkkkk 2

Item

Item sit valde pulcher & speciosus, scilicet per honestam conversationem. Unde de arcu cœlesti dicitur Ecclesia. 43. *Vi- de arcum & benedic ei, qui fecit illum. Valde enim speciosus est in splendo- re suo.*

Item sit valde subtilis & luminosus seu industrius Esa. 52. *Ecce intelliget servus meus Iacob, elevabitur & exaltabitur, & sublimis erit valde.*

Item sit valde iucundus & gaudiosus, i. Machab. 4. *Et facta est letitia magna in populo valde.*

Item valde sit humilis & obsequiosus. Unde Eccl. 7. *Humilia valde spiritum tuum, quia vindicta carnis impij ignis & vermis.*

Item sit valde mirabilis & gloriosus, ut ei dicatur illud Hest. 15. *Valde mirabilis es Domine, & facies tua plena est gratiarum.* Sic ergo patet quod valde signat virtutum excellentiam, quæ pertinet ad bonos.

¶ Sed adhuc dico quod significat excellentiam vitiorum, quæ pertinet ad malos sive iniquos. Unde Ezech. 9. *Iniquitas domus Iuda, & Israel nimis magna est valde; sed ita sufficit.* Vide supra, &c.

A Cum vallis sit locus terræ bassus & infimus, & in medio montium constitutus, possumus dicere quod multipliciter sumitur in scriptura. Et sic dico quod secundum conditiones naturalis vallis, possunt quatuor valles spiritualiter denotari, quia sicut

Vallis naturaliter est locus	inferior, fecundior, obscurior, immundior.
---------------------------------	---

Sic invenio

Vallem humilem quæ est infima,
Vallem fertilem quæ est optima,
Vallem obscuram quæ est dividua, id est, dubia,
Vallem impuram quæ est pessima.

B ¶ Dico primo, quod vallis inferior est status miserorum. Pau- per enim & miser vallis dicuntur, pro eo quod inferius præ cæ- teris deprimuntur & calcantur. Unde Hier. 49. *Defluxit vallis tua filia delicata.* Montes prælatos designant, vallis vero pauperes & subditos manifestant. Nam sicut vallis est locus securior quam sit mons, eo quod ventus non fiat ibi, nec faciliter accidit ibi ter- ræ motus, & sic ædificia secura ibi remanent & intacta, sic verè status subjectionis & paupertatis quanquam sit obscurior & tur- bulentior, est tamen veritate solidior & securior, quia scilicet val- les, id est, pauperes non ira flantur ventis inanis gloriationis; & sic ita non concutuntur impetu tentationis, & sic non incur- runt terræ motum æternæ damnationis. Tutius est ergo in valle paupertatis & subjectionis manere quam in dignitatum monti- bus residere. Et ratio redditur Luc. 3. ubi dicitur quod omnis val- lis implebitur, & omnis collis humiliabitur, &c. interdum in hac vita, & deprimetur finaliter in inferno.

C ¶ Pone si vis quomodo vallis humanæ naturæ ante Christi adventum carebat

Semine fecundante,
Lumine illustrante,
Omne consolante,
Culmine sublevante.

Propter primum sterilitate debebat Deuter. 21. *Ducent eum ad val- lem saxosam & asperam, qua non seminatur.* Propter secundum de- biliter videbat Esa. 22. *Onus vallis visionis.* Propter tertium servi- liter sine omne consolante vivebat Hieron. (seprimo: *Non voca- bitur vallis Tophet, id est, protectio, sed vallis interfectionis.* Pro- pter quartum flebiliter gemebat Esa. 22. *Dies fletuum Domini exercituum in valle.* Sed proculdubio hujus vallis sterilitas, cœ- citas, calamitas, & infinitas fuit in adventu Christi permutata. Nam contra istos quatuor defectus Christus implevit vallem hu- manæ naturæ:

Semine divinitatis, ad ejus indigentiam fecundandam,
Lumine veritatis, ad ejus ignorantiam illustrandam,
Homine benignitatis, ad ejus mœsticiam seu tristitiam
consolandam,
Culmine dignitatis, ad ejus subjectionem sublevandam.

Iste, enim, esuriens implevit bonis, Luc. 1. Vallis igitur inferior est vallis miserorum.

D ¶ Secundo dico quod vallis fecundior est status perfectorum. Perfecti enim & eorum status, scilicet religionis & ecclesiæ valles dicuntur, quia sicut in vallibus est

Loci infirmitas,
Terræ vacuitas,
Fructus fertilitas,
Aquæ fluxibilitas.

Sic proculdubio vir perfectus vel eorum status est

Infirmitas per humilitatem,
Vacuus per paupertatem,
Fecundus per bonorum operum ubertatem,
Irriguus per lacrymarum fluxibilitatem.

¶ Ibi enim est infirmitas humilitatis Hier. 2. *Vide tuas vias in con- valle, & scias quid feceris.* Convallis enim humilem conscientiam designat, ubi viæ nostræ sunt videndæ, & per compunctionem fervidam meditandæ. Item ibi est vacuitas tenuitatis. Status enim perfectorum bonis temporalibus est vacuus, bonus vero spi- ritualibus repletur. Nam sicut in valle ubi est vacuitas citius ni- ves liquefiunt quam in monte, cum sit locus calidior quam sint montes, sic viri perfecti qui quantum ad affectum terrenis opi- bus sunt vacui, nives divitiarum non solent diu servare, sed ipsas mediante calore charitatis faciliter pauperibus destillare, Michæ 1. *Valles scinduntur sicut cera à facie ignis, & sicut dicitur in Psal. Deus emittit fontes in convallibus, &c.* Fontes dico misericordiæ, quibus pauperes potantur, & per quorum destillationem opum fecun- ditas vacuatur. Item ibi est fecunditas totius bonitatis, ibi enim abundant fructus bonorum operum, & flores honestæ vi- tæ Ps. *Valles abundabunt frumento, &c.* Item ibi est fluxibilitas la- chrymositatis. Fluvii enim lacrymarum in istis vallibus fluunt Ps. *Ascensiones in corde suo disposuit in valle lacrymarum in loco quem po- suit.* Status ergo perfectionis dicitur Vallis

Lacrymarum,
Salinarum,
Sylvestris,
Illustris,
Saxosa,
Nemorosa.

Vallis ergo lacrymarum dicitur, quia ibi vigent lachrymæ com- punctionis Ps. *Qui emittit fontes in convallibus.* Item dicitur vallis salinarum, quia ibi acedo est asperæ correctionis, 2. Paral. 25. *Amasias abiit in valle salinarum, & percussit filios Seir.* Amasias est qui in valle ecclesiæ sc. religionis corrigit & percutit insolentes. Item vallis sylvestris dicitur propter solitudinem solitariæ habitatio- nis. Unde Gen. 14. dicitur quod vallis sylvestris habebat multos pu- teos. Item vallis illustris dicitur propter nobilitatem famolæ re- putationis. Unde de Abraham & Loth dicitur Gen. 12. quod ipsi venerunt usque ad vallem illustrem. Item vallis saxosa dicitur propter asperitatem laboris, vexationis. Unde de vinculo sive jugo profi- cientium dicitur Deut. 21. quod duci debebat ad vallem asperam & saxosam. Item vallis nemorosa dicitur propter amœnitatem ho- nestæ conversationis. Unde Num. 24. *Quam pulchra tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel, ut valles nemorosa, & ut horti iuxta stu- pios irrigui.*

¶ Tertio dico quod vallis obscurior est status mundanorum. Mundani enim & ipse mundus vallis dicuntur, eo quod sicut val- lis est naturaliter locus obscurior, à cœlo remotior, Inferno pro- pinquior, sic vere mundus & mundanus per ignorantiam sunt ob- tecti, per vitia & peccata inferno sunt propinqui, & à cœlo & cœlestibus sunt remoti. Longe enim à peccatoribus salus, quia ju- stificationes tuas non exquisierunt. Valles sunt loca secreta & loca profunda, & ideo fere solent in vallibus habitare latrones & infi- diando transeuntibus latitare. Sic vere charissimi vallis miseria hujus mundi est habitatio & locus bestiarum, i. hominum im- mundorum, locus etiam furum, raptorum & avarorum. Unde de malis hominibus vallem istam inhabitantibus dicitur Num. 14. quod Amalech & Chanaan, habitabant in vallibus. Et 1. Paral. 14. dicitur quod Philistini diffusi sunt in valle Raphaim. Et 2. Re. 23. *Ca-stra Philistinorum erant posita in valle gigantum.* Amalech interpre- tatur lambens sanguinem, Chanaanus negociator, Philistini po- culo ruens interpretatur, gigantes signant superbos. Quia procul- dubio charissimi vallis hujus mundi est proprie locus horum qui lambunt sanguinem deliciarum, i. e. hominum luxurioso- rum, illorum qui sunt negotiatores, i. hominum avarorum & mundanorum, & etiam illorum qui poculo ruunt, i. hominum ebriosorum & gulosorum, Es. 28. *Va coronas superbia, ebriis Ephraim, qui erant in vertice vallis pinguis, & etiam illorum qui sunt gigan- tes, id est, hominum magnorum & superborum.* Omnes e- nim isti in valle hujus mundi inhabitant, & ibi dominantur & militant,

millante. Et sic bene dico quod vallis obscurior est status mundanorum.

¶ Quarto dico, quod vallis immundior est status damnatorum. Infernus enim vallis dicitur, eo quod sc. ad modum vallis faces immunditiae, i. viles homines peccatores ibi descendunt, & eo quod ad modum vallis inferius in terrae voraginibus habet situm. Ita figuratur in valle filiorum Ennon, ubi dicitur quod antiquitus dicebatur esse gehenna, eo quod semper ardebat, & eo quod idololatrarum ibidem filios comburebant, sicut supponitur Hier. 7. quia sc. in inferno semper est ignis & vermis, ita quod daemones filios suos peccatores ibi comburunt & occidunt Hier. 19. Non vocabitur amplius locus iste Tophet, sed vallis occisionis.

A Vanum. Vanitas. Nota quod illud proprie dicitur vanum, quod in se habet vacuitatem, quod in se habet instabilitatem, quod in se habet inutilitatem, & sic verificatur illud commune dictum quod, Vanum est quod non praebet plenitudinem continenti, nec fulcimentum innitenti, nec fructum laboranti. Ergo possum dicere quod vanitas semper accipitur in malo. Et sic notabo, quod in scriptura invenitur

Vanitas { naturalis,
temporalis,
personalis,
criminalis.

Prima est vanitas omnium creaturarum,
Secunda omnium bonorum terrenorum,
Tertia omnium hominum peccatorum,
Quarta omnium operum malignorum.

¶ Primo ergo dico, quod invenitur vanitas quae est omnium creaturarum. Omne enim illud quod creatum est, eo ipso quod creatura est, quandam naturalem habet vanitatem, quae sc. a principio natum est deficere, & in nihilum tendere. Unde etiam Aug. dicit, quod omnia tenderent in nihilum, nisi Dei manutenentia tenerentur. Unde in Ps. dicitur: Veruntamen universa vanitas omnis homo vivens, sicut enim dicitur Rom. 8. Vanitati subiecta est omnis creatura non valens. Teste Sap. Eccl. 1. Vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Ita est ergo vanitas naturalis, quae est omnium creaturarum.

¶ Secundo dico, quod est vanitas temporalis, quae est bonorum mundanorum. Omnia enim bona temporalia dicuntur vana, quia mentem non faciunt velut inania, tum quia innitentem fallunt velut instabilia, tum etiam quia spem frustrantur velut mendacia & inutilia. Res enim vana dicitur quae apparentiam habet non existentiam, quae videtur fortis, & est debilis, quae videtur durabilis, & est defectibilis, patet in vesica, quae plena vento aliquid videtur esse firmum, quod tamen in veritate est vacuum & inane. Sic vere sunt mundi bona, quae quamvis firma & durabilia aliquamdiu videantur, tamen debilia & defectibilia comprobantur. Et ideo dicit Eccl. 1. Vidi cuncta quae fiunt sub sole, & ecce universa vanitas & afflictio spiritus.

¶ Et vere charissimi universa vanitas & afflictio, quia non est dare aliqua bona mundi qui inveniantur vana, & mentis & spiritus afflictiva. Invenitur enim in scriptura Vanitas

In divitiis temporalibus;
In deliciis corporalibus;
In scientiis secularibus;
In amicitiiis mundialibus;
In corporum pulchritudinibus;
In laborum molestitudinibus;
In verborum amplitudinibus.

Dico quod est vanitas in temporalibus divitiis. Unde Eccl. 5. Qui amat divitiis fructus non capiet ex eis; & hoc ergo vanitas. Vbi opes sunt plurimae, multi qui comedunt eas. Item est vanitas in corporalibus deliciis. Unde Eccl. 12. Adolescentia & voluptas vana sunt. Item est vanitas in secularibus scientiis. Unde Eccl. 2. Sapientia perseverabit mecum. Sequitur: Et vidi in omnibus esse vanitatem. Hier. 4. Doctrina vanitatis illorum lignum est.

Item est vanitas in mundialibus blanditiis seu amicitiiis Psal. Veruntamen filii hominum mendaces. Item est vanitas in corporum pulchritudine, Prov. 31. Fallax gratia, & vana pulchritudo. Item est vanitas in laborum sollicitudine, Eccl. 2. Alius laborat in sapientia & doctrina, & sollicitudine, & homini otioso quae sita dimittet, in hoc ergo vanitas, & magnam malum.

Item est vanitas in verborum amplitudine. Unde Ps. Quorum os locutum est vanitatem, dextera eorum, dextera iniquitatis. Ita ergo sunt septem genera vanitatum, quae in bonis temporalibus inveniantur, propter quae tanquam vana & superflua a prudentibus

Diction. Berchorij.

contemnuntur, sicut de David legimus, qui dicebat in Ps. Averte oculos meos ne videant vanitatem, &c. Et sic ergo dico quod est quaedam vanitas temporalis, quae est mundanorum.

¶ Tercio dico, quod est quaedam vanitas personalis, quae est hominum peccatorum. Peccatores enim dicuntur vani, qui sc. vitiorum vanitatis sunt pleni & repleti, & rebus vanis & temporalibus sunt innixi. Isti enim non habent nec stabilitatem, nec utilitatem, sed in omnibus habent vanitatem, Sap. 13. Vani sunt omnes qui non habent scientiam Dei. Res enim vana dicitur, quae fulcimentum & fundamento privatur, quae in pendulo constituitur, quae nulla stabilitate firmatur, sicut est ventus, nubes, lampas, quae non sunt res firmae, sed vacuae, & ideo non stant, sed potius unde quaque discurrunt, & nunc ad unam partem, & nunc ad aliam se defleunt. Talis igitur peccator est, cui deficit gratiae fundamentum. Talis enim est sicut res quae est in pendulo, quia cunctis motibus tribulationum subiacet, & firmitate constantiae caret. Unde Ps. Homo vanitati similis factus est, dies eius sicut umbra praetereunt. Peccator enim proprie umbra dicitur, eo quod more umbrae vanus non solidus invenitur, sicut in hypocritis, vanigloriosis, iactantibus & superbis, sed de ipsis vide supra in suis titulis.

¶ Ergo possum notare quod peccator multipliciter est vanus, scilicet:

Vanus in { sensu & cognitione,
corde & affectione,
verbo & locutione,
mente & cogitatione,
manu & operatione,
habitu & conversatione,
superbia & presumptione.

Dico quod peccator vanus est in sensu & cognitione, Ephes. 4. Gens ambulans in vanitate sensus sui, & Ezech. 13. Vident vana & divinant mendacia. Item est vanus in corde & affectione, ergo appetit res inutiles & vanas Psal. Filii hominum usquequo gravi corde? ad quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium? Item est vanus in verbo & locutione, Pl. Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum, &c. Et iterum: Inquirebant mala, locuti sunt vanitates.

Item vanus est in mente & cogitatione, Ps. Domine scilicet cogitationes hominum, quoniam vanae sunt. Item vanus est in manuum operatione. Unde Hier. 51. Vana sunt opera, & visu digna.

Item vanus est in habitu & conversatione, 1. Pet. 2. Redempti estis de vana conversatione. Item vanus est in vana superbia & presumptione. Unde Job 5. Vir vanus in superbia erigitur, & tanquam pulvis unagri se liberum natum putat. Ita est ergo vanitas personalis, quae est hominum peccatorum.

¶ Quarto dico quod est vanitas criminalis, quae est operum malignorum. Mala n. opera dicuntur vana, eo quod finali retributione frustrantur, eo quod a malis hominibus in vanum exequentur, Hier. 10. Vanum est opus, & visu dignum. Potissime autem opera superbia dicuntur vana seu vanitas, quia scilicet illa quae fiunt ad superbiam, pompam seu gloriam saeculi non habent aliquam justam causam, nec merentur aliquem bonum fructum. Et ideo illi commendantur in Ps. Qui non acceperunt in vano animam suam nec iuraverunt in dolo proximo suo. Sic igitur patet quod quatuor sunt genera vanitatum. Veruntamen ad vanitatem potest referri materia de instabilitate & levitate, & alia similes.

Varius. Varietas. Cum varietas nihil aliud est quam rerum & maxime colorum diversitas & contrarietas, possumus notare quod in bono sumitur & in malo. Unde nota quod in scriptura invenitur

Varietas { Commendabilis,
Evitabilis,
Detestabilis.

Prima est varietas honestae apparentiae,
Secunda est mentalis inconstantiae,
Tertia est fallacis fraudulentiae.

¶ Prima est varietas hominum perfectorum, qui sc. varietatem habent honestatis, similes pantherae, quod est animal pulchrum variis coloribus picturatum. Quia sc. in pelle, i. in conversatione iustorum debent esse varii colores, & variae virtutes lucere. Exemplo iridis, in qua omnium colorum varietas relucet. Quod bene figuratur Exod. 26. Vbi praecipitur quod in tabernaculo fiat velum quatuor coloribus compositum, & pulchra varietate textum, quia sc. viri iusti qui tabernaculi ecclesiae sunt ornametum & velum, quatuor virtutibus cardinalibus spiritualibus componuntur, & per honestatem morum, virtutum honestatibus distinguuntur, Ps.

kkkkk

tur, Ps.

tur Psa. *Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate.* De palatio regis Assueri etiam dicitur Hester. 1. quod ipsum mira varietate pictura decorabas. Ista est ergo varietas hominum perfectorum.

C ¶ Secundo dico quod est varietas hominum infirmorum. Viri enim infirmi & imbecilles leves & inconstantes varii dicuntur in eo, quod in nullo proposito bono perseverant, sed de uno ad aliud variantur, similes hyana, qui mutat & variat sexum. Similes etiam istis marinis conchyliis, quæ secundum varia tempora variantur, ita quod in uno tempore plena, & in alio vacua inveniuntur. Similes etiam sunt mari, cujus colores variantur & fluxus. Similes insuper sunt & lunæ, cujus figura variatur & status. Et breviter isti in eodem statu non perseverant nec subsistunt, sed variantur continue & transeunt, & de conditione ad conditionem, de affectu ad affectionem, de verbo ad verbum, de desiderio ad desiderium se flectunt. Unde ad Tit. 3. *Erant & nos aliquando insipientes & increduli, errantes, servientes desideriis & voluptatibus variis.* Ista est ergo varietas hominum lascivorum.

D ¶ Tertio dico quod est varietas hominum dolosorum. Fallaces enim fraudulentis & dolosi sciunt variare & mores & verba, si possint decipere innocentes. Varii enim inveniuntur adulatōres, quia unum dicunt ante, & aliud retro. Falsi amici, quia unum fingunt in verbo, & aliud habent in animo. Hypocritæ, quia unum monstrant in apparentia, & aliud celant in conscientia. Isti ergo sunt similes pardo, quod est animal variis coloribus distinctum. Similes lupis Æthiopis, de quibus dicit Isidor. quod ita varii sunt quod nullus color eis deficit. Sic vere charissimi tales mira varietate pinguntur, & in suis conditionibus & moribus esse duplices & varii dignoscuntur. De istis dicitur Hierem. 13. *Si mutare potest Æthiops pellem suam, & pardus varietates suas, sic, & vos poteritis bonum facere, cum didiceritis malum.* Sic ergo patet quomodo varietas potest tripliciter sumi. Vide supra de Mutare & Colore, &c.

A **Vas. Vasa.** Nota quod per vasa in scriptura intelliguntur homines. Vnde Apostol. Rom. 9. distinguit duo genera vasorum, bonorum, scilicet & malorum. Dicit enim quod *figulus de eadem massa facit diversa vasa, aliud quidem in contumeliam, aliud vero in honorem.* Quia scilicet Deus de eadem massa scilicet de nihilo, diversos homines creat, quorum alii contumeliose damnantur, alii honorifice salvantur. Notabo igitur quod in scriptura inveniuntur Vasa

Fragilissima,
Nobilissima,
Utilissima,
Clarissima,
Turpissima.

Prima sunt vasa mortalis conceptionis,
Secunda sunt mentalis affectionis,
Tertia sunt morales perfectionis,
Quarta sunt lethalis infectionis,
Quinta sunt vitalis salvationis,
Sexta sunt finalis damnationis.

B ¶ Dico ergo quod sunt quedam vasa mortalis corpulentis, & ista sunt vasa corporum nostrorum, quæ proprie possunt dici vasa lutea, quæ sc. sicut vasa quæ de luto componuntur, cito franguntur, & nunquam postea reparantur, sic pariformiter corpora nostra naturaliter sunt materialiter confecta, Job. 10. *Memento quod sicut lutum feceris me, & in pulverem reduces me.* Quæ cum per mortem fracta fuerint, non possunt amplius esse reparata naturaliter, Hier. 18. *Eccce figulus faciebat manibus suis vas super rotam, & dissipatum est vas, quod ipse faciebat manibus suis de luto.* Istud est vas quod per contritionem fricatur & per confessionem lavatur, & per satisfactionem frangitur & cassatur, & sic secundum Apostol. 1. Thessal. 4. *sciat unusquisque vas suum possidere in sanctificatione & honore.*

C ¶ Item sunt quedam vasa mentalis conscientis. Conscientis enim sunt vasa illa, in quibus debemus divinæ gratiæ balsamum recondere, & ad usum bonorum operum reservare, exemplo apothecarii, qui in vasis unguenta & electuaria colligit, & pro medicinis usibus in posterum custodit. Figurata in sapientibus virginibus, quæ accipientes oleum in vasis suis, ad sponsi nuptias sunt receptæ, Matt. 25. & Hierem. 40. *Colligite vindemiam & messem, & oleum recondite in vasis vestris.*

¶ Vbi ostenditur quod in vase conscientis debet quilibet colligere

Sanguinis poculum, [Vindemiam,]
Corporis ferculum, [Mensem,]
Gratiæ rivulum, [Oleum,]

Quod tamen est contra multos qui in vase conscientis non reponant pretiosum liquorem, sed potius vitiosum fæctorem. Figurati in illa muliere diabolica, Apoc. 17. quæ habebat vas plenum abominationis fornicationis sue. Mulier enim metetrix est anima peccatrix, quæ pro certo vas conscientis abominatione plenum habet, & in ipso fæces vitiorum continet atque tenet Esa. 65. *Comedunt carnem suam, & jus prophanum in vasis eorum.* Ista ergo sunt mentalis conscientis, quia sicut dicitur Eccl. 21. *Cor fatui quasi vas confractum omnem sapientiam non tenebit.*

¶ Item sunt vasa morales contentis, & ista nihil aliud sunt quam viri iusti, qui sunt divinæ gratiæ contentivi. Ista sunt illa vasa de quibus dicitur Prov. 20. *Aurum & multitudo gemmarum & vas pretiosum labia sapientia, sed de hoc dicitur infra latius.*

¶ Item sunt vasa lethalis injustis, & ista nihil aliud sunt quam viri impii & iniqui, qui in scriptura dicuntur vasa, eo quod sunt omnium criminum contentivi. Vnde in persona peccatoris dicit Ps. *Factus sum tanquam vas perditum, quoniam audivi vituperationem, &c.* De diabolo dicitur etiam quod ipse paravit vasa mortis, sanguis suas ardentibus effecit. Vasa enim mortis dicuntur eo quod morte culpæ interficiuntur, & morti poenæ æternæ reservantur. In scriptura enim omne instrumentum vas dicebatur. Vnde etiam gladii interfectionis vasa dicebantur; unde Ezech. 9. *Vnusquisque vas interfectionis habet in manu sua, & signat peccatores, qui vasa interfectionis dicuntur, vel quia aliquos spiritualiter vel temporaliter interficiunt, vel quia à demonibus finaliter occiduntur, quando sc. de istis implebitur illud quod in Ps. de eis dicitur: Reges eos in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringet eos.*

¶ Item sunt vasa vitalis eminentis, & ista vasa sunt beati qui munus gloriæ continent in seipsis. Vnde 2. ad Tim. 2. *Si quis emundaverit se à peccato, erit vas in honorem sanctificatum à Domino utile.* Eccl. 43. *Vas castorum in excelsis in firmamento cæli resplendens.*

¶ Item sunt vasa finalis pestilentis, & sic per vasa intelliguntur damnati, qui dicuntur vasa iræ. Vnde Hier. 50. *Aperuit Dominus thesaurum suum, & protulit vasa iræ sue.* Quia sicut dicitur Hier. 48. *Dominus contrivit Moab, id est, peccatorem, sicut vas inutile.*

¶ His præmissis dicamus generaliter, quod per vasa in bono significato intelliguntur boni viri & iusti, quos scilicet Dominus per tribulationes fabricat, per tentationes probat, per gratiam & virtutes exornat, & per gloriæ dationem in thesauro suo custodit & servat. Isti enim sunt Vasa

Aurea,
Argentea,
Ligna,
Fictilia.

Isti enim sunt

Qui per Patientiam fulgent tanquam aurei,
Eloquentiam resonant tanquam argentei,
Pacitatem siccis sunt, sicut lignei,
Humilitatem ponderosi sicut terrei.

Et ideo breviter Apost. 2. ad Tim. 2. dicit, quod in magna domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed etiam ligna & fictilia. Ac si diceret in domo diversa vasorum sunt genera differentium, omnia tamen sunt utilia & ad domum necessaria. Sic in domo Dei quæ est ecclesia, diversa sunt genera differentium hominum in virtutibus, quia unicuique data est gratia secundum mensuram donationis Christi, Et non omnis caro eadem est caro, sed alia est caro volucrum, alia bestiarum, 2. Cor. 13. *Veruntamen omnes necessarii sunt ad unum vel ad aliud opus.* Scit enim ipsa bonitas Dei de ipsis malis bona elicere, & eorum mala opera ad utilitatem bonorum ordinare; unde dicit Bern. quod in domo magna sunt vasa aurea & fictilia, tamen utraq. sunt necessaria. Et ideo breviter de viro iusto dicitur Eccl. 50. *Ipse est quasi vas aurei solidum, ornatum omni lapide pretioso.* Vbi adverte quod sicut vasa quedam solent habere

Vacuitatem ut possint tenere, [Vas,]
Nobilitatem ut possint habere, [Aurei,]
Soliditatem ut possint manere, [Solidum,]

Sic viri iusti dicuntur vasa, quia in ipsis est

Aptitudo continentis valoris, [Vas,]
Sanctitudo mirabilis valoris, [Aurei,]

Fortitudo

Fortitudo durabilis vigoris, [Solidum,]
Pulchritudo amabilis decoris, [Ornatum.]

I ¶ Dico primo, quod dicitur vas propter aptitudinem magni tenoris, quia sicut vas sui natura est natura contentiva, & hoc quia est profundum & concavum, & ideo quicquid recipit, continet & custodit, sic vere iustus, cum sit per humilitatem concavus & profundus, & virtutes quas acquirendo recipit, perseverando retinet, & continue secum habet, recte vasi comparatur. Quod bene figuratur Exod. 19. ubi dicitur: *Sume vas vacuum & pone ibi manna, ut custodiat in futuris retro generationes.* Manna enim quod erat cibus dulcissimus, dulcedinem gratiae signat, quae pro certo in vase, i. in viro iusto per longas generationes custoditur & servatur. Quod est contra multos qui sunt vasa fracta, non integra, quia scilicet res subtiles non possunt tenere, res vero grossas & palpabiles solent optime tenere, sicut patet de dolio fracto, quod bene tenet plumam vel terram, vinum autem & oleum non tenet. Sic vere charissimi multi sunt qui per peccatum sunt fracti, & à statu innocentiae dissipati, & isti proculdubio liquores pretiosos divinae gratiae & sapientiae non retinent, sed grossa & inutilia, scilicet bona temporalia, peccata, & inutilia verba optime continent, conservant atque retinent, sicut enim dicitur Eccles. 21. *Cor satui quasi vas confractum omnem sapientiam non tenebit.* Istud optime apparet de illis, qui illud bonum quod dicit praedicator, non tenent, sed bene dicunt, sic praedicavit, & praedicat, & non plus, si quis vero minus benedictum dixerit, statim memoriae commendant. Sed non sic iusti, quia isti sunt vasa bonorum contentiva, malorum vero & inutilium emissiva, similes vasi quod fit ex haedera, quod ad probandum vina (sicut dicit Plin.) mirabilem habet virtutem, si unum lymphatum infunditur, in vase vinum retinetur, & aqua effunditur, quia proculdubio quando iustis offeruntur duo, scilicet vinum & aqua, h. e. dictam, bona & mala, spiritualia & temporalia, virtutes & vitia, proculdubio ipsi bonum retinet & malum dimittunt. Exemplo bonarum virginum, quae acceperunt oleum in vasis suis cum lampadibus, Matth. 25. Sed pro certo e converso mali sunt sicut vasa papyrea, quae in vino & aqua impleta simul solent aquam attrahere & bibere, vinum vero dimittere, quia scilicet isti citius bibunt aquam, quam vinum, id est, melius continent mala quam bona, temporalia quam aeterna Apoc. 17. *Habebat in manu sua vas abominatione plenum.* De bonis ergo vasis, id est de viris iustis dicitur Eccles. 34. *Sol in conspectu annuncians in exitu, vas admirabile opus excelsi.* Quia pro certo mirabile est videre quomodo excelsus operatus est ista vasa, patet de beato Paulo, qui mirabiliter fuit conversus. Ideo de eo dicit Christus, Act. 9. *Vas electionis est iste mihi, ut portet nomen meum coram regibus & principibus & filiis Israel.* Patet in beata Virgine, cuius pro certo conceptus & ortus, convictus & decessus fuerunt mirabiles. Ista enim similis vasi jocularis. Joculariter enim aliquando minimo vase videntur ponere res maximae quantitatis, quia scilicet in vase sui uteri pretiosi Deus pater posuit filium suum, cuius tanta est quantitas, quod caeli & terra capere non valebant. Unde dicitur: *Quia quem caeli capere non poterant tuo gremio consulisti.* Istud est vas mundissimum, in quo Deus Pater posuit reliquias omnes paradisi, de quo Proverb. 25. *Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum.* Ubi describitur ipsa ut

Pravitate purgata facibus. Aufer rubiginem, supple originalis vel actualis peccati.

Castitatis dotata floribus. De argento, quod ratione candoris castitatem designat.

Sanctitatis ornata moribus. Vas purissimum sc. per omnimodam sanctitatem.

Patet ergo quod iusti vasa sunt propter aptitudinem magni tenoris.

K ¶ Secundo dico quod iusti dicuntur vasa propter sanctitudinem magni valoris. Auri inquit. Magnates enim non dignantur habere vasa in domibus suis nisi magni pretii & valoris. Exemplo de Assuero magno rege, in cuius convivio omnes sui bibebant in vasis aureis, sicut dicitur Hester. 1. Sic vere nos qui sumus vasa Spiritus sancti, debemus esse valentes, & pretiosi, & cunctis moribus virtuosos, quod ostenditur cum dicitur Auri. Nam vasa aurea sunt majoris valoris quam alia, signantia viros iustos, quorum valori non potest aliquid comparari, juxta illud Esa. 13. *Pretiosior est vir auro, & homo mundo obryzo.* Quare autem iustus dicatur aurum vel aureus, vide supra de auro, quia proculdubio pauca sunt hodie vasa aurea in ecclesia sancta Dei. Verificatum enim vide-

tur 2. Paral. 36. quod Nabuchodonosor universa vasa domus Domini tam majora quam minora transtulit in Babylonem. Et 4. Reg. 24. dicitur, *Concidit universa vasa aurea quae invenit in domo Domini.* Quia pro certo hodie Nabuchodonosor diabolus vasa argentea, i. e. viros iustos & sanctos de domo Dei, quae est ecclesia, transtulit & amovit, ipsosque destruxit, & occidit, & confregit, & in Babylonem, i. in confusionem peccati portavit. Et ideo breviter ibi modo non sunt vasa aurea, sed potius

Aenea,
Lutea,
Lignea,
Saxea,
Papyrea.

¶ Vasa enim aenea quae faciliter sonant, signant viros discordes & litigiosos, qui pro certo sunt hodie in ecclesia in magna quantitate, 2. Reg. 8. *Tulit David as multum, de quo fecit Salomon vasa aenea.*

¶ Item lutea & terrea signant mundanos & luxuriosos, & illi sunt vasa, de quibus dicitur 2. Reg. 17. quod Berzellai Galaadites ministravit David vasa fictilia. Osee. 8. *Devoratus est Israel, nunc factus est in nationibus quasi vas immundum.* Sic sunt religiosi, quia volunt habere de omnibus decimas, scilicet de mulieribus. Et hoc apparet, quia tota ecclesia Dei est deturpata. De isto pravo vitio non oportet probare, quia satis videmus ad oculos.

¶ Item vasa lignea signant viros leves & criminosos. Lignum enim leve faciliter supernatat in aqua. Isti enim sunt illa vasa de quibus Levit. 15. dicitur quod vas ad tactum fluxus seminis fiebat immundum, quod si inter se terreneum erat, debebat frangi, sed si ligneum erat debebat aqua lavari. Quia pro certo tales leves, & insolentes qui terre sunt & lignei, i. fragiles & infirmi, si semine carnalis voluptatis inficiunt, debent correctionibus frangi & aqua confessionis lavari.

¶ Item vasa saxea signant divites crudeles & malitiosos, de quibus dicitur Exod. 7. quod cruor erat in Aegypto tam in vasis ligneis quam saxeis.

¶ Item vasa papyrea signant viros inanes, hypocritas, & superstitiosos, qui scilicet ad modum papyri, quae est quadam species junci, sunt in intensione vani, & in conversatione virides & honesti, de quibus Esa. 18. *Va terra cymbalo alarum quae est trans flumen Aethiopia, quae mittit per mare legatos suos & in vasis papyri super aquas.* Non sic iusti, non sic charissimi, quia isti sunt aurei. Et sic dico, quod isti dicuntur vasa propter sanctitudinem grandis valoris Auri.

¶ Tertio dico, quod illi sunt vasa propter fortitudinem magni vigoris. Solidum inquit. Vas enim solidum & firmum melius valet, quod scilicet nec faciliter frangitur, nec faciliter liquefit, & inde est quod vasa quae faciliter franguntur & vasa stannea quae faciliter igne liquefunt, parum à divitibus reputantur. Sic vere charissimi ad hoc quod nos sumus vasa domini pretiosa, necesse est quod per constantiam simus solidi, & per patientiam valde firmi. Deus enim illos non approbat, qui per impatientiam cito franguntur, per mala debderia resolvuntur. Solidum inquit, ut sic de nobis dicatur illud Job. 27. *Nunquid cum eo fabricatus es caelos qui solidissimi quasi aes fusi sunt.* Quod tamen est hodie contra multos, qui pro certo per inconstantiam non sunt solidi, sed per impatientiam & per inconstantiam valde vani. Hier. 51. *Reddidit me quasi vas inane, aborruit me quasi draco.* Unde etiam plangit hodie scriptura Thren. 4. *Filii Sion & inclinati ejus quomodo reputati sunt in vasa testea, opus manuum figuli.* Et quasi hodie omnes sunt testea & non aerei, debiles & non stabiles, fluidi & non solidi, cadentes & non constantes. Non sic charissimi, sed sumus vas solidum Ezech. 19. *Egressa sunt de eo virga solida, &c.* Habeamus ergo similitudinem firmi valoris.

¶ Quarto dico quod debent habere pulchritudinem magni decoris, quod ostenditur cum dicitur, Ornatum omni lapide pretioso. Pretiosi lapides virtutes & bonos mores designant, quibus qui ornantur, pulchri & honesti, & in anima & in corpore reputantur, unde illud praedictum Prover. 20. *Aurum & gemmarum multitudo, & vas pretiosum, labia scientiae.* Unde de ista pulchritudine honestatis potest dici illud Num. 4. *Cuncta vasa altaris operientur velamine hyacinthino.* Ita quod cuilibet tali potest dici illud Ezech. 28. *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum.* Hic potes dilatare si vis, quomodo diversi lapides significant diversas virtutes, quae vasorum spiritualium sunt fulgidum & placitum ornamentum. Sed de hoc vide supra de lapidibus in suo titulo.

Sic ergo patet quomodo viri sancti & iusti debent habere quatuor, scilicet

Pulchritudinem ut placeant,
Fortitudinem ut permaneant,
Sanctitudinem ut pravealeant,
Aptitudinem ut obtineant.

Et sic bene dictum est: Quasi vas auri solidum ornatum omni lapide pretioso. Sufficiat ergo de vase. Vide de valis in speciali sicut de calice, & de arca, & similibus. Et nota sicut audivisti, quod quatuor sunt genera vasorum, fortia, vacua & sana, &c. Et nota quod signum est quod vas sit plenum, quando tactum non sonat, quando igni appositum non frangitur, quando sape fluit, quando amplius non recipit, quando non ponderat, & ex-pone, &c.

A Vastitas. Vastus. Vastator.

Nota quod vastitas idem est

quod vacuitas. Unde res dicitur esse vasta, quæ est omnibus bonis vacuata. Et sic vastare nihil aliud est quam aliquam rem sive locum bonis omnibus vacuare. Notare ergo possumus secundum quod generaliter sunt tria genera bonorum, scilicet temporalia & æterna, secundum hoc sunt tria genera vastitatum, videlicet,

Vastitas { Interior,
Exterior,
Posterior.

Prima est vastitas peccatorum, qui vastantur bonis spiritualibus. Secunda est vastitas egenorum, qui vastantur bonis temporalibus. Tertia est vastitas damnatorum, qui vastantur bonis æternalibus.

B ¶ Dico igitur primo quod est quædam vastitas, interior spiritualis, & ista est illa qua corda humana bonis spiritualibus vastantur, & qua per peccatum & diabolicam tentationem gratiis & virtutibus denudantur. Sicut enim videmus quando adversarii possunt murum castri frangere, statim solent ingredi & bona omnia devastare, sic vere diabolus statim quando potest murum civitatis in voluntate animæ dirumpere, malum sensum immit-tendo, solet totum vastare & destruite, virtutes & gratias dissipando. Unde de Philisteis dicitur 2. Paral. 21, quod ipsi descendunt in terram Iudam, & vastaverunt eam, & diruperunt cunctam substantiam domus regis. Philistiim enim sunt demones, qui in terram Iudam, i. in ecclesiam ascendunt (quia Iuda interpretatur confitens, eo quod ibi sit confessio nomine Jesu Christi) ipsamque vastant virtutibus & concidunt, & quicquid inveniunt in domo regis, i. e. in ecclesia, diripiunt & vastant, & vacuum reddunt eam. Vnde de anima peccatrice potest dici illud Hier. 6. Iniquitas & vastitas audietur in ea, infirmitas & plaga. Ista enim quatuor habent se per ordinem, quando anima peccat, scilicet iniquitas delinquendo, vastitas virtutes perdendo, infirmitas fragilitatem incurrendo, plaga de qua mors infernalis sequitur: nili per penitentiam medicamina succurratur. Ista est ergo vastitas interior & spiritualis.

C ¶ Secundo dico, quod est vastitas exterior & temporalis, & ista est illa qua tyranni, & raptores vastant, & diripiunt bona pauperum, similes locustis, quæ aliquando in aliquibus regionibus ita abundant, quod segetes & omne viride vastant. Figurati in illis locustis, quæ Egyptum vastaverunt, & eorum fructus & segetes voraverunt, sicut dicitur Exod. 10. quia sc. isti rosores, usurarii & vastatores, ballivi, officiales, & raptores abundant in tantum modernis temporibus in hoc mundo, quod omnia subditorum bona ab eis devastantur, & per tribulationem variam devorantur. Isti figurantur in Madianitis, de quibus dicitur Judic. 6. quod ipsi & reges eorum venerunt super terram Israel instar locustarum universa devastantes. Vnde Judic. 9. Habitatores Sichem egressi sunt in agrum vastantes vineas. Sed quid, pro certo de istis vastatoribus verificatur multoties illud Hier. 30. ubi dicitur populo: Propterea omnes qui comedunt te, devorabuntur, & omnes hostes tui in captivitate ducentur, & vastantes te vastabuntur. Quia proculdubio plerumque accidit, quod illi qui sunt aliorum devoratores, sc. usurarii & ballivi, tandem a suis maioribus devorantur, & exemplo piscium qui minores se molestant, tandem a suis maioribus molestantur, Mich. 5. Nunc vastaberis filia latronis. Est ergo vastitas exterior & temporalis.

D ¶ Tertio dico, quod est vastitas posterior & æternalis, & ista est vastitas, qua miser damnatus vastatur, quando bonis fortuitis & gratuitis spoliatur, & in tortorum manibus dimittitur ut torqueatur, & sine fine vastetur. Vnde de vastatione hominum

superborum dicitur Zach. 11. Pluta abies quoniam cecidit cedrus, quoniam magnifici vastitati sunt. Ista est ergo triplex species vastitatis quando accipitur in malo.

¶ In bono vero accipitur quando Deus per se, & predicatorum suos vastat & dissipat, terram diaboli, sc. peccatores, bellum sc. predicationes inferendo, & ignem sancti Spiritus immittendo, & possessiones suorum cordium segetibus h. e. dictum vitiis, & criminibus extirpando. Et de hoc potest intelligi illud 2. Reg. 11. Misit David Iobab & servos qui erant cum eo, & vastaverunt filios Amon. David enim qui Deum patrem signat, qui Iobab, i. e. Christum, & servos ejus, i. e. predicatorum & sanctos misit, filios Amon, i. e. demones devastavit, 1. Reg. 14. Irruimus super Philisteos nocte, & vastemus eos, &c. Et sic de vastitate sufficit.

Vbera. Cum ubera sint illa membra in quibus lac procreatur, a quo pueri lactantur & nutriuntur, notare possumus, quod sunt duo genera uberum, scilicet divina & humana. Tria enim Deus habet ubera, videlicet,

Uber unum quo lactat homines { poenitentes,
triumphantes,
ignorantes.

Sicut enim videmus quod animalia generaliter pariunt tot foetus, quot ubera habent, sic pro certo Deus, qui est mater nostra, secundum quod habet varios foetus, secundum hoc habet varia ubera pro eis lactandis, & nutriendis. Habet enim

Aliquos filios qui indigent { miseratione,
eruditione,
consolatione.

¶ Primi sunt poenitentes, qui lactantur ubere miseratione. Unde ipsis poenitentibus dicitur Esa. 32. Accingite lumbos vestros, semper ubera plangite. Sicut enim videmus quod canicula nescit denegare ubera sua catulis suis adhuc cæcis. (Vnde ipsi etiam quam cæci quodam instinctu naturali sciunt ubera petere, & se ad sugendum lactis dulcedinem applicare) sic vere Deus ubera misericordiae suæ nulli denegat, quamvis per peccatum fuerit excecatus. Solem, enim, suum facit oriri super bonos & malos, sicut dicitur Matt. 5. Et ideo nos quanquam sumus cæci & peccatores debemus ubera divinæ misericordiae cognoscere, & ad obtinenda Dei beneficia nos disponere, & sursum ad ipsum per devotionem & conversationem mentaliter nos erigere & levare, dicentes illud Cant. 1. Osculetur me osculo oris sui, quia meliora sunt ubera sua vino, fragrantia unguentis optimis; primi ergo filii Dei sunt qui lactantur ubere miserationis.

¶ Secundi sunt filii ignorantes, qui lactantur ubere eruditionis. Deus enim habet duo ubera S. Scripturæ, sc. vetus & novum testamentum, quibus pueri, i. e. simplices lacte doctrinæ potantur, quibus in fide & moribus imbuuntur, Johel. 2. Congregantes parvulos & sugentes ubera.

¶ Tercii filii sunt indigentes, qui lactantur ubere consolationis. Deus enim habet ubera æternæ retributionis & affluentiae, quibus lactat & satiat tribulatos. Sicut enim parvulus quanquam doleat & plangat, statim ramen quando ad ubera venit, consolatur, a ploratu quiescit, & pristinum dolorem obliviscitur, sic miseri, pauperes & tribulati quando veniunt ad ista ubera, perfecte consolantur, & in omnibus bonis delectantur, Es. 11. Delectabitur infans ab ubere. Vnde etiam Deus dicit illud Cant. 1. Dilectus meus mihi inter ubera mea commorabitur; Vnde Es. 66. Gaudete universi cum Hierusalem, qui lugebatis super eam, ut sugatis & repleamini ab ubribus consolationis ejus. Ista igitur sunt ubera divina.

¶ Sed adhuc dico, quod sunt ubera humana, & sic dico, quod inveniuntur

Vbera { Clementiæ & pietatis,
Scientiæ & claritatis,
Opulentiæ & prosperitatis,
Immunditiæ & carnalitati.

¶ Sunt, dico, ubera clementiæ & pietatis, & ista sunt illa quæ debent habere divites pro pauperibus nutriendis. Vnde de ipsis pauperibus debent dicere illud Es. 66. Ad ubera portabimini, & super gremia blandientur vobis.

¶ Sunt etiam ubera charitatis & scientiæ, & ista ubera nihil aliud sunt quam labia predicatorum, a quibus lac doctrinæ fugitur & hauritur, Cant. 7. Duo ubera tua sicut duo hinnuli gemellæ caprea. Et tamen de multis dicitur Ose. 9. Da eis Domine, quid dabis eis? vulvam sine liberis, & ubera arentia.

¶ Item sunt ubera prosperitatis & mundanæ opulentiæ, & ista sunt ubera quibus diabolus lactat malos, & de quibus Iob dicit plangen-

plangendo. Quare non in vulva mortuus sum, egressus de utero statim perij, quare exceptus genibus? cur lactatus uberibus? Job 3.

H **¶** Sunt nihilominus ubera carnalitatibus & immunditiæ seu luxuriæ, & sic loquitur mulier mala facio juveni, Prov. 7. *Veni inebriemur uberibus, & fruamur cupidis amplexibus donec illucescat dies.* Vide supra de Lacte, ubi satis invenies, & sufficit ad præsens.

A **¶** Nota quod ubi aliquando sumitur interrogative, & aliquando positive. Vel aliter, ubi significat per modum positionis, & sic potest esse adverbium interrogandi, sicut Joan. 8. *Vbi sunt, qui te accusabant?* Aliquando sumitur per modum inhaesionis, & sic est adverbium loci, sicut quando dicitur Matt. 6. *Vbi est thesaurus tuus, ibi est cor tuum.* Dicamus ergo quod istud vocabulum interrogative sumptum, signat quaestionem, & per consequens dubitationem, cum quomodo non nisi de dubiis. Possum igitur generaliter dicere, quod per ubi intelligitur dubietas humanæ conditionis. Sicut enim quandoque est quaestio dubitativa de tempore, sic est quandoque quaestio dubitativa de loco.

B **¶** Sed dicamus melius, quod ubi significat dubitationis incertitudinem, & sic significat quaestionem & dubietatem status & conditionis humanæ. Circa quod notandum, quod status noster est dubius & incertus in multis, maxime

De Dei benignitate,
De status securitate,
De morum stabilitate,
De mortis propinquitate,
De status post mortem varietate.

C **¶** Primo quidem sumus incerti de Dei benignitate, quia nescit homo utrum amore vel odio dignus sit, sicut dicitur Eccl. 9. Quamvis enim homo sciat se à Deo dilectum, nescit tamen si sua gratia apud eum perseverabit, quia sc. sua occulta & æterna prædestinatio aliquando peccatores facit iustos, aliquando iustos patitur fieri peccatores. Sicut enim secundum Isidor. est quoddam genus adamantis in Æthiopia, cuius unus angulus attrahit ferrum, alius depellit ipsum, ita quod iste lapis secundum diversos angulos simul & semel attrahit ferrum & fugat, sic vere Deus per suam occultam providentiam unum attrahit, convertit & salvat, quia cuius vult miseretur Deus, & quem vult indurat, i. e. indurari permittit, Rom. 9. Alios etiam attrahit per prosperitatem, alios repellit per adversitatem. Et ideo de Christi gratia, acceptione & benevolentia possumus dicere & dubitare per Ubi, dicentes illud Pl. *Vbi sunt misericordia tua antiqua Domine?* Et potissime illi qui in tribulatione temporali sunt & æternali, possunt dicere illud 4. Reg. 2. *Vbi est Deus Helia?* Et nos pro certo possumus respondere illud Pl. *Deus autem noster omnia quaecumque voluit fecit.* Sumus ergo incerti de Dei benignitate.

D **¶** Secundo dico, quod sumus incerti de status securitate. Quamdiu enim sumus in hac vita, nos sumus sicut arbor in flore, quæ facilius incurrit periculum, & facilius à frigore vel calore, à consecutione fructuum impeditur. Sic vere homo nihil potest habere securitatis in hoc mundo, quia semper est in periculo, quod per mentalem tentationem vel per corporis infirmitatem & vexationem vel per rerum exteriorem adversitatem & tribulationem aliquod infortunium temporaliter, spiritualiter & æternaliter consequatur. Et ideo dicit Ambros. in sermone de confessoribus Quis nisi in tuto & sine trepidationibus positus, potest sibi quicquam vindicare de meritis, ubi de præterito meminit se habere quod doleat, & de futuro videat sibi superesse quod timeat? Ideo de ista incertitudine potest fieri cuilibet ista quaestio Gen. 3. *Adam ubi es?* Et illud Job. 1. *Rabbi ubi habitas?* Et maxime potest peccatoribus, qui revera habitant in mundo in statu peccati, responderi & dici illud Apoc. 2. *Scio ubi habitas, ubi sedes est Satanae.* finaliter autem erunt in inferni tormento, ubi habitabunt in terra tenebrosa & porta mortis caligine, ubi umbra mortis & nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat, Job. 10. Et breviter cuilibet qui est in statu peccati, potest dici illud Ezech. 2. *Impij subversores sunt secum & cum scorpionibus habitas.* Sumus igitur incerti de status securitate.

E **¶** Tertio dico, quod sumus incerti de morum stabilitate, quia sc. nescimus quamdiu stemus in vitiis & peccatis, & quamdiu perseverabimus in statu gratiæ, Job. 4. *Vbi est timor tuus, fortitudo tua, patientia, & perfectio viarum tuarum?* Ad quod ipse debet respondere, *Fortitudo mea & laus mea Dominus, &c.*

F **¶** Quarto dico, quod sumus incerti de mortis propinquitate. Sicut enim videmus quod nauta quamdiu est in mari, tamdiu est in statu incerto, & hoc quia nescit quando ventus mutabitur, nec utrum ad bonum portum applicabit, vel utrum fracta nave in

periculum mergetur, sic vere charissimus homo, qui in fragili nave corporis navigat per hoc mare huius mundi, ubi sunt reptilia, quorum non est numerus, semper est incertus, quando ventus suæ vitæ mutabitur, quando navis sui corporis ad portum & ad littus mortis applicabit, & utrum in profundo abyssi per desperationem vel damnationem animæ submergetur. De ista ergo incertitudine mortis potest fieri ista quaestio 1. Cor. 15. *Vbi est mors victoria tua?* &c. Et potest responderi illud Bernardi lib. de meditatione. *Scito quod mors ubique te expectat, tu ergo si sapiens fueris, ubique eam expectabis.* Sumus ergo incerti de mortis propinquitate.

¶ Quinto dico, quod sumus incerti de status post mortem varietate. Quia sive simus reges sive principes, nescimus ubi erimus, ubi sunt qui nos præcesserunt, unde Baruch 3. *Vbi sunt principes gentium qui dominantur super bestias quæ sunt in terra, qui in avibus cæli ludunt?* &c. usque: *Alij loco eorum surrexerunt.* Pater ergo quomodo per ubi intelligitur status humanæ conditionis. Et breviter de finali quaestione dubitativa dicamus illud Job. 14. *Homo cum mortuus fueris, nudatus atque consumptus, ubi quæso est?* In quibus verbis ostenduntur quinque, quæ summe sunt apud nos dubia & incerta, scilicet

Labilitas carnalis naturæ [Homo]
Flebilis finalis iactura [Mortuus]
Debilitas moralis structura [consumptus]
Mobilitas mundialis textura [Nudatus]
Finalitas localis clausura [Ubi quæso est?]

Sumus enim incerti de carnalis naturæ fragilitate. Homo inquit qui sc. modo est vivus, modo mortuus, modo sanus, modo infirmus. Item de finalis iacturæ velocitate. Mortuus, inquit, quia sc. de morte nescimus, quando, ubi, & quomodo veniet. Item de moralis structuræ debilitate. Consumptus, inquit, qui nescimus utrum illud modicum quod homo de gratiis habet & virtutibus, consumetur vel durabit. Item de mundialis texture mobilitate. Nudatus, inquit. Quia quamvis modo simus divites, nescimus tamen utrum per fures, vel per ignem, vel per raptores, vel per aliud infortunium nudabimur cunctis bonis. Item incerti sumus de localis clausuræ finalitate. Ubi quæso est? inquit, quia sc. postquam homo recessit de hac vita, nescitur ubi proprie est vel in inferno, vel in paradiso, vel in purgatorio. Potest igitur quæri de quolibet illud Gen. 4. *Vbi est Abel frater tuus?*

¶ Sed adhuc dicamus quod ubi de Christo potest fieri, & maxime de Christo nato, unde Matth. 2. *Vbi est qui natus est rex iudeorum?* Item de Christo in sacramento recepto illud Ioan. 20. *Dicite mihi, ubi posuisti eum?* Item de Christo refecto Matth. 26. *Vbi vis paremus tibi comedere pascha?* Ad primam ergo quaestionem responderetur, quod ipse natus est in loco paupertatis, unde Luc. 2. *Invenietis puerum pannis involutum.* Ad secundam quaestionem dico, quod Christus in sacramento recipiendus est in loco puritatis, scilicet in corde puro. Et dicamus ergo. *Ece locus ubi posuerunt eum,* Marc. 16. Ipse tamen dicit de peccatoribus. *Posuerunt me in lacu inferiori in tenebris.* &c. Pl. 87. Ad tertiam quaestionem dico, quod iste est refectus cibo pietatis, scilicet corde pio & devoto, unde Marc. 14. *Vbi est refectio mea, ut cum discipulis meis manducem?* Et ad hoc ipsemet respondet Es. 28. *Resicite lassum, & hoc est refrigerium meum, & noluerunt audire, &c.*

¶ Nota, quod sicut supra dictum, ubi non solum significat interrogative, sed etiam localiter & inhaesive. Circa quod possumus advertere, quod ubi in bono signat & in malo. in bono enim significat

Uberratis,
Charitatis,
Dignitatis,
Æquitatis,
Locum Sanctitatis,
Fœlicitatis,
Societatis,
Nobilitatis.

Significat enim locum uberratis & opulentia, unde Prov. 14. *Vbi autem multitudo segetis, ibi fortitudo bovis manifesta est.* Item locum charitatis & amicitia, Matth. 18. *Vbi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Item locum dignitatis & eminentia. Ideo dicebat Christus Ioan. 7. *Vbi ego sum, ibi non potestis venire.* Item locum æquitatis, unde Luc. 17. *Vbi fuerit corpus, illuc congregabuntur aquila.* Item locum sanctitatis, quia sicut dicitur 2. Cor. 3. *Vbi spiritus Domini, ibi libertas.* Item locum fœlicitatis, unde Matt. 6. *Vbi est thesaurus, ibi est & cor tuum.* Item locum societatis, unde Ioan.

Joan. 14. *Vbi sum ego, & vos sitis.* Item locum nobilitatis, ideo dicitur Col. 3. *Qua sursum sunt quarite, ubi Christus est.*

K Sed adhuc dico quod ubi potest significare in malo, potest enim significare.

Locum {
moralis sterilitatis,
realis tenuitatis,
finalis pœnalitatis,
carnalis iniquitatis.

Significat enim & denotat sterilitatem moralem, unde Prover. 14. *Vbi non sunt boves, prae sepe vacuum est.* Item significat tenuitatem realem, i. paupertatem, unde Luc. 9. *Filius autem hominis non habet ubi caput suum reclinet.* Item significat pœnalitatem finalem, sc. infernum, unde Job. 10. *Vbi umbra mortis & nullus ordo, &c.*

Item locum carnalis iniquitatis, unde August. super Joannem, *Vbi caro imperat, & spiritus servit, perversa domus est. Quid pejus domo ubi femina habet imperium super virum? Recta autem domus, ubi vir imperat, femina obtemperat. Rectus ergo ipse domo ubi spiritus imperat, & caro servit, & sufficit de ubi.*

A Vbique. Vbicunque. Nota quod ista adverbia significant generalitatem, & possunt referri

Ad {
Deum,
Prælatus,
Subditum.

Habet enim {
Deus generalissimam potestatem,
bonus prælatus generalissimam charitatem,
bonus subditus generalissimam obedientiam.

Dei enim potestas est ubique ad proficiendum, unde 2. Reg. 7. *Brachium tuum extentum ubiq.* Et illud Phil. 4. *Vbi & in omnibus in-futurus sum.* Item prælatus debet esse

Vbique ad {
subveniendum,
instruendum,
corrigen-dum.

Unde 2. Re. 7. *Et fui tecum in omnibus ubicunq. ambulasti.* Item subditus debet esse ubique ad obediendum, & ad se voluntarie cunctis bonis obsequiis subjiendum, unde Sap. 7. *Attingit ubique propter suam munditiam.*

B Item Ubique & ubicunque signare possunt in malo, scilicet
Curiosos exploratores,
Vitiosos murmuratores,
Gulosos devoratores.

Dico curiosos exploratores, qui ubique volunt videre, omnia scire, investigare & inquirere, unde Luc. 17. *Vbicunque fuerit corpus, ibi congregabuntur & aquila.* Item vitiosos murmuratores, quia ubicunque volunt esse ad loquendum, murmurandum & detrahendum. Unde A& 28. *De se haec notum est nobis quod ubique ei contradicitur.* Item significat gulosos devoratores, qui ubicunque sentiunt aliquod convivium, ibi currunt, unde Job. 39. *Vbicunque senserit cadaver, statim adest; & hoc de Ubicunque sufficiat.*

A Væ. Nota quod istud nomen væ, nomen est comminatorium, & nomen maledictorium. Nam per istud potest intelligi quicumque malus successus, & quodlibet infortunium & gravamen. Igitur triplex incommodum potest homini inesse, scilicet miseria, culpa & pœna. Hinc est quod Mauricius bene proficitur & scribit, quod triplex potest inveniri væ. Quod sc. bene figuratur Apoc. 8. ubi dicitur quod Ioannes audivit vocem magnam aquila volantis per medium cælum, dicentis, *væ, væ, habitantibus super terram.* Aquila enim ista est Dei filius, qui pro certo charissimi habitatoribus terræ, i. e. dilectoribus mundi triplex væ, i. triplicem maledictionem comminatur, sc. væ miseria, væ culpa, væ æternæ pœnæ.

B Notabo igitur quod invenitur in scriptura

Væ unum, quod est {
miserorum,
peccatorum,
damnatorum.

Primum væ debet sustineri cum patientia,
Secundum debet abhorri cum diligentia,
Tertium debet præcaveri cum sapientia.

Primum væ est terrenæ tribulationis cui subiicimur,
Secundum est internæ iniquitatis per quam inficimur.
Tertium est externæ damnationis per quam affligimur.

¶ Dicamus ergo quod est unum væ cui miseri subiiciuntur, Multis enim afflictionibus & maledictionibus, & multis infortunii calibus subiicimur in hoc mundo. Nam

dolori,
mœrori,
errori,
languori,
timori,
clamori.

Subiicimur dico væ multorum dolorum, unde Hier. 45. *Va mihi misero, quia addidit Dominus dolorem dolori meo.* Item incurrimus væ multorum mœrorum. Dominus enim mittit nobis quotidie librum Ezechielis, ubi scripta erant lamentationes, & carmen, & væ, Eze. 2. *Quia quotidie risus dolori miscetur, & extrema gaudij luctus occupat.* Item incurrimus væ multorum errorum. Sæpe enim fit quod errore seducti nos dicimus bonum esse malum, & e contrario malum esse bonum. Et. 5. *Va qui dicitis malum bonum, & bonum malum, &c.* Et merito nos erramus quando sensualitas & non ratio nos gubernat, unde Eccl. 10. *Va terra ubi rex est puer.* Item incurrimus væ multorum languorum. Quotidie enim languoribus affligimur & gravamur, unde Hier. 10. *Va mihi super contritione mea, pessima plaga mea.* Item incurrimus væ multorum timorum Psal. *Timor & tremor venerunt super nos, & contexerunt nos tenebra,* unde Hier. 4. *Va mihi, quia defecit anima mea propter interfectos.* Item incurrimus væ multorum laborum seu clamorum, quia sc. non sumus in loco pacis, sed potius discordiæ & clamoris, unde Hier. 15. *Va mihi mater mea, quia genuisti me viram rixæ & discordia in universa terra.* Sic ergo patet quod est unum væ cui subiiciuntur miseri.

¶ Secundo dico, quod est unum væ quod est pœnæ, per quod homines inficiuntur, & illud est væ culpæ. Quilibet enim culpa quam contrahimus, est unum væ, & una maledictio quam incurrimus. Unde Job. 10. *Et si impius fuero, væ mihi est.* Et dico quod per istud væ in scriptura maledicuntur multa genera peccatorum, scilicet

Viri {
mendaces,
loquaces,
fallaces,
tenaces,
rapaces,
procaces,
voraces,
mordaces,
late viventes,
male regentes,
contradicentes,
insipientes,
male pensantes,
dure regnantes,
carnem amantes,
Deum linquentes,
dupla loquentes,
superbientes,
de se sperantes,
decipientes.

¶ Est igitur unum væ viris mendacibus, unde Et. 5. *Va qui dicitis bonum malum.* Item est væ viris loquacibus, i. adulatoribus, quia tales verbis alios decipientes, a Deo maledicti sunt, Ezech. 13. *Va qui consueunt pulvillo, i. pulvinaria, sub omni cubito.* Item est væ viris fallacibus, sc. hypocritis, Matt. 23. *Va vobis scribae & pharisaei hypocritæ, qui similes estis sepulchris dealbatis, &c.* per totum illud capitulum. Item est væ viris tenacibus & avaris, Abac. 2. *Va qui multiplicat non sua.* Esa. 5. *Va qui coniungitis domum ad domum.* Item est væ viris rapacibus, Et. 23. *Va qui pradaris, nonne & ipse depradaberis?* Item væ est viris procacibus & fatuis, insolentibus, obstinatis, inobedientibus Esa. 29. *Va qui profundi estis corde.* Item est væ viris voracibus, gulis, sc. & ebriolis, Et. 5. *Va qui potentes estis ad bibendum vinum, & fortes ad miscendam ebrietatem.* Et Proverb. 23. *Cui væ, cuius patri, væ, cui rixæ, cui fovea, cui suffusio oculorum, cui sine causa vulnera, nisi his, qui morantur in uno, & student calicibus, epotandis?* Item est væ mordacibus viris, sc. detractoribus & provocatoribus, Soph. 3. *Va provocatrix & redempta civitas.* Item est væ late viventibus, i. e. divitibus mundi, Luc. 6. *Va vobis divitibus quia hic habetis consolationem,* Et Amos. 6. *Va qui opulenti estis in Sion.* Item est væ male regentibus, sc. malis iudicibus & prælatis, Hier. 24. *Va pastoribus qui dispergunt & dilacerant gregem pascuæ meæ dicit Dominus.* Et Ezech. 34. *Va pastoribus Israel qui pascebant semetipsos.* Item est unum væ contradicentibus, sc. rebellibus inobedientibus & rixosis, Et. 45. *Va qui contradicit iustori suo.* Et Luc. 17. *Va autem homini illi per quem scandalum venit.* Item est væ infu-

va insipientibus Ezech. 13. *Va prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.* Item est va male pensantibus, seu cogitantibus, Mich. 2. *Va qui cogitatis inusile & operamini malum.* Item est va dure furentibus seu regnantibus sc. viris crudelibus, Esa. 10. *Va Assur virga furoris mei, &c.* Item est va carnem amantibus, Nahum. 3. *Va civitas sanguinum, &c.* Item est va Deum spernentibus Eccl. 41. *Va vobis impij qui dereliquistis legem Dei.* Et Ose. 7. *Va eis, quoniam recesserunt a me.* Item est va dupla loquentibus sc. viris duplicibus & fallacibus, Eccl. 2. *Va duplici corde & labiis sceleratis.* Item est va superbientibus, Es. 28. *Va corona superbia, ebriis Ephraim.* Item est va de se sperantibus, Es. 5. *Va qui sapientes estis in oculis vestris.* Item est va decipientibus, sc. proditoribus & iniquis, unde Matt. 26. *Va homini per quem filius hominis tradetur.* Abac. 2. *Va qui dat potum amico suo miscens fel.* Ista sunt viginti va, id est, viginti maledictiones, quæ generibus viginti peccatorum applicantur, & quibus ipsi peccatores spiritualiter corrumpuntur. Sic ergo dico, quod est unum va per quod inficimur,

E Tercio dico, quod est unum va per quod affligimur, & illud est va, i. maledictio pœnæ æternæ, quod sequitur, va miseriam, & va, sc. quo damnati ipsi maledicuntur & excommunicantur, & à Deo perpetuo reprobantur. Et adverte, quod istis est va propter multa, videlicet,

Quia pœna ipsorum non relevatur,
semper augmentatur,
nunquam terminatur.

Quod non relevetur pœna eorum vel temperetur, patet Eccl. 4. ubi dicitur: *Va soli, quia si ceciderit, non habet qui sublevet eum.* Quod etiam semper augmentetur, patet Hier. 45. ubi dicitur: *Va mihi misero, quoniam addidit Dominus dolorem dolori meo.* Et quod etiam nunquam terminetur, patet Soph. 2. ubi dicitur, *Va va, qui habitatis funiculum maris, gens perditorum.* Funiculus enim ligamentum æternitatis designat. Mare autem amaritudinem designat. Perditio vero quod nunquam amplius debet inveniri, denotat. Ideo ipsis dicitur Num. 21. *Va tibi Moab peristi popule Chamos.* Sic ergo patet quomodo generaliter loquendo, triplex va, i. tria damna vel infortunia in scriptura ponuntur, miseriam, pœnæ & culpa. Et sic sufficit quoad præsens.

A Velare. Velum. Velamen. Velamentum.

Cum velare nihil aliud sit quam tegere vel operire, possumus notare, quod multiplex velare vel tegere invenio in scriptura, scilicet

Velamen { Humilitatis,
Nobilitatis,
Securitaris,
Obscuritatis,
Duplicitatis,
Fallacitatis,
Simplicitatis.

B ¶ Et dico primo, quod est velamen humilitatis. Nam pretiosa merces grosso velamine solent tegi & velari, ut mundius, secretius & tutius possint custodiri. Etiam natura aliquibus dedit fructibus quædam grossa & rudia velamenta, ut ipsi sint utilia tutamenta, sicut patet in pineis & malogranatis, quæ in rudibus & duris thecis velantur, & ibi ne faciliter pereant, absconduntur. Etiam sunt quædam animalia quæ spinis & thecis rudibus velantur, ut ipso velamine tutius à nocivis defendantur, ita quod si quid nocivum fenserunt statim sub eo recluduntur, sicut patet in eciciis & formicis. Sic vere charissimi natura naturans Deus vult quod pretiosa merces virtutum si sit in homine, sub velamento humilitatis ferventur, & ne ibid. per inanem gloriam pereant, occultentur, quia pro certo grossa & rudia humilitatis velamenta sunt virtutum tutissima munimenta. Nam si sine isto velamine visibus hominum exponuntur, cito per inanem gloriam à demonibus rapiuntur, quia secundum Gregor. in homil. *Depradari desiderat, qui thesaurum publice in via portat.* Ac etiā de isto velamine rudis apparet de celo, quod est coopertum nubibus & multis impressionibus. Istud velamentum fuit figuratum in veteri testamento. Nam Exod. 40. præceptum est quod ante arcam testamenti velum poneretur, ne, sc. ab intuentibus videretur. Etiam de Sara legimus Gen. 20. quod est sibi data pecunia pro faciendo velamine faciei sue, ne forte pulchritudo ipsius videretur, & ab intuentibus per violentiam raperetur. Ad denotandum quod pulchritudo virtutum nostrarum per humilitatem debet velari, ut possint melius ab intuitu hominum, & à periculo inanis gloriæ conservari. Co-

rinth. 11. *Debet mulier, i. e. anima velum habere super caput suum, &c.* Et Num. 4. præcipitur filiis Caath, quod arcam testamenti involvant velamine hyacinthino. Istud est ergo velamen humilitatis.

C ¶ Secundo dico, quod est velamen nobilitatis, & sic per velamen potest intelligi virtus honestatis, quæ omnia interiora operit & velat, & cuncta contegit atque celat. Figuratum in velo tabernaculi, quod de quatuor coloribus pretiosis erat factum, & quod erat ad ornamentum tabernaculi constitutum, ibi enim erat, byssus, hyacinthus, purpura, & coccus bis tinctus, sicut dicitur Exod. 36. Quia sc. velum honestæ conversationis, ut exinde possumus moraliter ornari, debet diversis coloribus, i. multis & variis compositis virtutibus aggregari. Ibi enim debet esse coccus qui dicitur igneus color, qui significat iustitiæ rigorem. Purpura quæ est roseus color, qui significat patientiæ rigorem. Hyacinthus qui est color cœlestis & æreus, qui significat prudentiæ splendorem. Byssus vero qui est color candidus atque niveus, qui significat castitatis atque temperantiæ nitorem. Quia proculdubio charissimi velum honestæ conversationis debent quatuor isti colores, i. quatuor cardinales virtutes in nobis conficere, & nos moraliter adornare, & omnes mores interiores contegere & velare Ezech. 27. *Byssus varia de Aegypto texta est tibi in velum.* Unde Cherubin, per quæ viri spirituales intelliguntur, dicuntur habuisse quatuor alas. Ezech. 1. *quarum duabus velabant corpora sua, & duabus, tangebant caput suum, quia duæ alæ, i. duæ species honestatis, actus sc. & gestus, debent velare corpora conversationis exterioris, & sic duæ alæ, scilicet honestæ cogitationes & affectus, debent velare capita, i. e. mentem hominis interioris.* Ut sic de sancta ecclesia possit intelligi illud 1. Mach. 8. ubi dicitur, quod in Perside erat civitas nobilissima dicta Elymida, ubi erat templum, & illic velamenta aurea & lorica & scuta. Istud est ergo velamen nobilitatis.

D ¶ Tercio dico, quod est velamen securitatis, & istud est velamen protectionis divinæ. Nam sicut gallina sub velamine alarum suarum ponit pullos, ut ipsos à rapacibus avibus tueatur: sic vere Deus sub velamento protectionis suæ pullos suos, i. devotos contegit, ipsosque rapacitate demonum & tyrannorum custodit. Ista autem protectio fit quotidie hic à Deo, finaliter autem fiet in paradiso, quando complebitur illud Psalmi, quod beatus quilibet potest dicere: *Inhabitabo in tabernaculo tuo in sæculum, proteget in velamento alarum tuarum.*

E ¶ Quarto dico, quod est velamentum obscuritatis, & istud est velamen, i. secretum & absconditum occultæ Dei providentiæ, & etiam difficultas sacræ scripturæ, ibi enim sunt quædam velamina, i. quædam obscuræ profunditates, quæ non possunt faciliter penetrari, nec cognosci, vel videri. Nam ut dicit Sen. in li. de naturalibus questionibus. (ubi loquitur de cometis, reddens rationem quare non sit certa scientia de eisdem, sicut de aliis stellis, cum ipsas dicat stellas veras) *Multa futuris sæculis reservat rerum natura secreta sua non simul tradit.* Ac si diceret, non est nobis mirum si natura aliqua velit esse occulta & velata, quia forte eorum manifestatio aliis temporibus, reservatur. Istud velamen figuratur Exod. 34. ubi dicitur quod Moyses videns quod populus abhorreret claritatem vultus eius posuit velamen super faciem suam, ut saltem mediante velatione videretur. Quia sc. Moyses, i. e. Deus videns quod propter debilitatem visus nostri intellectus, nos non possumus ipsum videre nude, cum claritas suæ essentiæ cœcet penitus nostrum sensum, ideo velamen ænigmatum & figuratum in rebus & in scripturis posuit, ut per fidem ambulantes & per speciem ipsum sub tali velamine videremus 2. Cor. 3. *Gum legitur Moyses, velamen est positum super cor eorum, cum autem conversus fuerit ad Deum, auferetur velamen, quasi dicat, modo sumus sub velamine spei & fidei, in futura autem gloria erimus in claritate fidei & rei.* Velum enim positum erat in tabernaculo, & nulli præterquam sacerdotibus erat licitum intrare intra velum, vel videre quæ intus erant, vel etiam deponere velum, sicut dicitur Num. 4. *Ad denotandum, quod soli sacerdotes digni sunt velum, i. obscuritatem scripturæ & divinorum iudiciorum deponere & exponere, & usque ad interiora intellectus penetrare, & secreta, quæ ibi latent, aspicere & videre.* Istud est ergo velamen obscuritatis. Veruntamen illud velamen obscuritatis potest bene significare velamen humanitatis Christi, quo sc. Deus voluit velari, & sub corporis obscuritate celari. Exemplo reliquiarum, quæ non nude ostenduntur, sed sub velamine, vel sub tecto, ut sit ipse Deus in Moyse figuratus, qui filiis Israel claritatem suam intueri non valentibus sub velamine, i. sub carnis tegmine demonstravit, quod quidem est ostensum, quia sc. mysterium velaminis inclinationis Christi

Christi non omnibus est licitum tangere vel tractare, sed solum sacerdotibus, id est, sacra dantibus & perfectis, Levit. 21. *Omnis qui habuerit maculam, in velum non ingreditur.* Est igitur velum obsecratis.

F ¶ Quinto dico, quod est velamen duplicis. Viri enim proditores & duplices semper sub quodam velamine duplicium verborum solent loqui, ita quod vix vel nunquam potest sciri quid volunt loqui vel tractare. Similes leone, qui volens in bestias subito insilire solet se sub velamento foliorum abscondere, ut in ipsas possit, cum oportunitatem viderit, insilire. Si isti sub velamento fallacium dissimulationum se contegunt, ut opportunitate accepta dum non caventur, illis noceant quos odiunt, 2. Cor. 11. *Vir non debet velare caput*, quasi dicat, ad hominem virilem & perfectum non pertinet quod sit duplex, varius & velatus. Istud est ergo velamen duplicis.

G ¶ Sexto dico, quod est velamen fallacitatis, & istud est velum hypocritarum, qui velamine honeste conversationis se velant, ut alii quam sint appareant, de quo velamine dicitur 1. Cor. 11. *Omnis vir orans velato capite* (supple, velamine fallacitatis) *deturpat caput suum.*

H ¶ Septimo dico, quod est velamen simplicitatis, quando scilicet simplices erroris velamine sunt operati, & de hoc Luc. 6. *Ignorabant verbum, & erat velatum ante eos.* Ut sic cuilibet tali dicatur illud Ezech. 12. *In caligine effereris, faciem tuam velabis, & non videbis terram.* Ista ergo sunt septem velaminum genera, de quibus facit divina pagina mentionem. Vide supra de abscondere & regere, & sufficit ad præsens.

A **Velle. Voluntas.** Quia voluntas est illa animæ potentia à qua liberum arbitrium noscitur emanare, & quæ in bonum naturaliter tendit, possum notare, quod per voluntatem communiter intelligitur ipse actus, ita quod unum pro alio sapissime sumitur in scriptura. Et etiā velle aliquando sumitur pro cogitare, ordinare, amare, & similibus. Quocumque ergo modo velle accipitur, notandum quod in scriptura invenitur voluntas quadruplex, scilicet

Voluntas {
ordinata,
regulata,
deviata,
obstinata.

Prima est voluntas summi creatoris,
Secunda est voluntas iusti viatoris,
Tertia voluntas vani peccatoris,
Quarta est voluntas diri tentatoris.
Prima est voluntas quæ est imitanda,
Secunda est voluntas quæ est regulanda,
Tertia est voluntas quæ est refrananda,
Quarta est voluntas quæ est refutanda.

B ¶ Dico ergo quod est voluntas summi creatoris, quæ est imitanda. Ipse enim videtur dicere illud 1. Cor. 7. *Volo omnes homines esse sicut me ipsum.* Et ideo nos debemus intelligere, & sibi respondere illud Luc. 22. *Verum amen non mea voluntas, sed tua voluntas fiat.* Et illud: *Verum amen non sicut ego volo, sed sicut tu.*

C ¶ Item est voluntas iusti viatoris, quæ est regulanda, quia scilicet isti debent suam voluntatem secundum Dei voluntatem ordinare & regulare. Deus, enim sicut dicitur Phil. 2. *operatur in illis velle & perficere.* Et ideo de ipsis canitur Luc. 2. *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.*

D ¶ Item est voluntas vani peccatoris, quæ est refrananda; vult enim & non vult, sicut dicitur Os. 10. *Confunderetur Israel in voluntate sua.* Eccl. 18. *Post concupiscentias tuas non eas, & à voluntate tua avertere.*

E ¶ Item est voluntas diri tentatoris, quæ est refutanda, sc. voluntas diaboli, quæ est obstinata in malo, Apocal. 2. *Dedit illi Dominus tempus penitentiae, & ipse non vult penitere à fornicatione sua.*

¶ His igitur præmissis, possumus aliquid dicere de voluntate Dei, quæ est gloriosa,
Iusti, quæ est virtuosa,
Impii, quæ est vitiosa.

F ¶ Dicamus ergo primo quod est quædam voluntas quæ est summa potentia, & ista est voluntas & dispositio divina, quia sc. quicquid ipse Deus vult, hoc tatum facit, quia sicut dicitur Eccl. 8. *Omne quod voluerit, faciet, & sermo eius potestate plenus est.* Deus enim habet triplicem voluntatem, scilicet

Potestativam, quæ est metuenda,
Ordinativam, quæ est facienda,

Benefactivam, quæ est promerenda.

G ¶ Prima est voluntas magnæ potestatis, quæ debet timeri. Ista est similis motui & cursui firmamenti, cuius impetus trahit secum omnes inferiores orbes, & ipsis invitis ipsos cursum suum sequi compellit. Ista est etiam sicut impetus fluminis, qui facit volvere molendinum, & cuius cursum non est facile impedire, quia pro certo motus & impetus voluntatis divinæ omnia facit ad votum proprium volvi, nec est qui ipsum valeat retardare. Sicut enim dicitur in Ps. 13. *Omnia quaecumque voluit Dominus fecit in celo & in terra, in mari & in omnibus abyssis.* Et ideo fatui illi qui voluntati Dei obviare nituntur, cum quicquid agant, ab ipsa trahatur & volvatur, & eam sequi necessario compellantur. Ipsum enim sequuntur nostri affectus & effectus. De affectibus enim nostris quod à Deo & eius voluntate moveantur & ordinentur, patet Prov. 21. ubi dicitur, quod *cor regis in manu Dei est, quocumque voluerit, inclinabit illud.* De effectibus etiam & operibus nostris, & ab ipso & eius voluntate ordinentur, patet Job. 37. ubi de nubibus dicitur quod *illustrant cuncta per circuitum, quocumque eas voluntas gubernantis duxerit.* Nubes enim sunt homines, qui in aere huius inanis vitæ incerti vagantur & currunt. Illos ergo vel occulte vel aperte ad voluntatem suam Deus dirigit, & ipsos ordinat & disponit, ut sic quilibet possit dicere illud Joh. 6. *Descendi de celo, i.e. à Deo per creationem, non ut faciam voluntatem meam, sed ejus qui misit.* Spiritus enim ubi vult spirat, sicut dicitur Joh. 3. *quia non est volentis neque currentis, sed Dei miserentis.* Rom. 9. Ista est ergo voluntas magnæ potestatis quæ debet timeri.

H ¶ Deinde dico, quod est voluntas magnæ veritatis, quæ debet impleri, & ista proculdubio est voluntas ordinativa. Sicut enim artifices habent certas regulas, & rectas quas suis discipulis ostendunt, quas sequentes iidem discipuli non deficiunt, sed recte & debite semper agunt; sic Deus quandam certam, & infallibilem regulam, sc. voluntatem suam tradidit adimplendam, quam sequendo non deviamus, quinimo recte facimus quod debemus. Regula enim torta nunquam rectificatur, nisi certæ regulæ applicetur, & nisi ei confirmetur. Sic vere voluntas nostra quæ est sicut regula quædam valde torta, quia semper à recto deviat, & à vero declinat, nunquam rectificaretur, nisi cum regula voluntatis divinæ, quæ est recta & infallibilis, corrigeretur, & eidem per imitationem efficaciter aptaretur; Si autem tu quæris quæ sit ista voluntas Dei, Apost. 1. Thess. 4. respondet, ubi dicitur quod *hæc est voluntas Dei, sanctificatio vestra.* Si etiam tu quæris quomodo voluntas nostra voluntati Dei conformabitur, respondet Apostol. Hebr. 13. *Deus autem pacis aptet vos in omni bono, ut faciatis ejus voluntatem.* Et nota, quod sicut videmus quod stella quæ fixa est in firmamento, ad motum ipsius sine rebellionem se movet, sic vere homo qui Deo per amorem & affectionem insigitur, ipsum voluntarie sequitur, & voluntati ipsius confirmatur, dicens illud Act. 9. *Domine, quid me vis facere?* quasi dicat, In omnibus paratus sum obedire.

I ¶ Et Nota quod nos debemus facere voluntatem ejus, quia
In scriptura nobis injungitur,
Ex officio nobis committitur,
Præmium inde promittitur,
Mens nostra ad hoc instruitur.

Dico quod istud in scriptura nobis injungitur, quia sicut dicitur in Ps. *In capite libri scriptum est de me, ut facerem voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cordis mei.* Dico etiam quod ex officio nobis committitur. Nos enim sumus servi, & ministri Dei, & ideo voluntatem magistri debemus facere, & ex injuncto nobis officio sibi in omnibus obedire, ut dicitur in Ps. *Benedicite Domino omnes virtutes ejus, ministri ejus, qui facitis voluntatem eim.* Dico insuper, quod magnum præmium inde promittitur, quia sicut dicitur 1. Joh. 2. *Omnis qui facit voluntatem Domini, manet in æternum.* Unde Heb. 10. *Facientes voluntatem Domini reportetis promissionem.* Dico etiam quod mens nostra instruitur ad hoc, quia sc. sicut magister habens novum servitorem, solet illum instruere illa quæ sunt beneplacita suæ voluntatis, sic Deus per documenta & exempla nos instruit, quid est illud quod ipse nos facturos desiderat atque cupit Ps. *Notas fecit vias suas Moysi, filius Israel voluntates suas.* Quod etiam bene petebat David in Ps. dicens: *Dece me facere voluntatem tuam, quia Deus meus es tu.* Nos enim sumus sicut hæredes, qui debemus facere voluntatem testatoris, sicut ministri, qui debemus facere voluntatem præceptoris, sicut viæ ignari, qui debemus facere voluntatem conditoris. Ideo bene dicitur Roman. 12. *Ut probetis quæ sit voluntas Dei beneplacens & perfecta.* Quia breviter

breviter sicut dictum est 1. Thess. 4. *Hac est voluntas Dei, sanctificatio vestra.* Ubi adverte, quod scriptura

Ostendit quod est videndum exemplariter,
Præstendit quod est tenendum regulariter,
Intendit quod est habendum singulariter,
Primum est via moralis bonitatis. Hæc est,
Secundum est necessarium divinæ voluntatis. Voluntas Dei.

Tertium est forma æternæ sanctitatis. Sanctificatio vestra.

Et sic patet, quod est voluntas Dei ordinativa, quæ scilicet est implenda, & totis viribus facienda, ut sic commendemur, sicut ille, de quo legitur in Psal. 1. *In lege Domini fuit voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte.* Patet igitur, quod invenitur una Dei voluntas summæ veritatis. ¶ Denique dico, quod invenitur una Dei voluntas summæ bonitatis seu largitatis. Deus enim habet voluntatem non solum ordinativam ad potestatis fortitudinem, & etiam ad veritatis seu æquitatis reatitudinem, imo etiam ad bonitatis seu largitatis amplitudinem, & ista est propria Dei voluntas, quæ ipse vult omnes homines salvos fieri, & ad cognitionem veritatis venire, sicut dicitur 1. Timoth. 2. Tanta est ejus bonitas, quod ipse semper nobis vult proficere, & non nocere. Et ideo sicut pater solet filiis hæreditatem dividere, & unicuique propriam portionem secundum voluntatem suam assignare, sic pro certo Deus nobis bona sua spiritualia & æterna dividit, & secundum liberalem suam voluntatem de cunctis ordinat & disponit, sicut dicitur 1. Cor. 12. *Divisiones gratiarum sunt, unus autem spiritus dividens unicuique prout vult.* ¶ Et ideo circa hoc nota, quod voluntas Dei est, quæ

Quosdam { extollit ad promotionem,
mundat per confessionem,
turbat per afflictionem,
ducit per directionem,
dimittit per obstinationem,
destruit per damnationem.

Dico igitur, quod Dei voluntas quosdam extollit ad promotionem, unde sicut dicitur Esa. 46. *Ipse vocat ab Oriente justum & de terra longinqua virum voluntatis suæ.* unde Marc. 3. dicitur, quod cum Christus ascendisset in montem, vocavit ad se quos voluit. Item dico, quod aliquos mundat per confessionem vel gratiæ collationem. unde Matth. 8. *Domine si vis potes me mundare, & respondit, volo, mundare.* Item quosdam turbat per temporalem afflictionem. Unde etiam de Christo dicitur Esa. 35. *Dolus non est inventus in ore ejus, & Dominus voluit conterere eum in infirmitate.* Item aliquos deducit per directionem, unde Psal. *In voluntate deduxisti me.* Item aliquos dimittit per obstinationem, unde Rom. 9. *Cui vult miseretur Deus, & quem vult indurat.* Item aliquos destruit per damnationem. Unde de Amasa peccatore dicitur 2. Par. 25. *quod noluit audire verbum Domini, quia voluntas Dei fuit, ut traderetur in manus hostium.* Sic ergo patet, quod triplex invenitur voluntas Dei, scilicet: Una pertinet ad Dei bonitatem dispensativam. Alia quæ pertinet ad Dei veritatem ordinativam. Alia vero quæ pertinet ad Dei potestatem operativam.

¶ Et sic dictum est de voluntate Dei, quæ est gloriosa. ¶ Secundo principaliter dico, quod est voluntas iusti, quæ est virtuosa. Voluntas enim de sui natura est potentia vana & vaga, discurret enim per omnia delectabilia mundi, nec aliquid est, quod possit eam satiare, quousque in Deum figatur, & quousque motus desideriorum suorum terminetur. Quamdiu enim avis currit per aerem, semper est in pendulo & in motu, quando vero ad nidum suum venerit, & quando alicui rei firmæ adhærescit, tunc in certo est statu & firmo. Sic voluntas humana quamdiu volat per desiderium, per aerem huius mundi, semper est inquieta & vaga, pendula, dubia & incerta. Rei enim firmæ & stabili, scilicet ipsi Deo, qui est proprie nidus cordis humani & habitaculum mentis nostræ debemus per desiderium inniti, ut in stabilitate boni propoliti possimus firmiter stabiliri, quia sicut dicit Augustinus: *Inquietum est cor meum donec quiescat in te.* Voluntas enim viri iusti est ferro similis, quod contra naturam propriæ gravitatis adamantem sequitur, & in eo hæret, & quiescit, & terminatur. Unde de viris iustis potest dici illud 2. Par. 15. *In tota voluntate quæserunt Dominum, & invenerunt.* Quia sicut dicit Psal. 1. *Beatus vir qui timet Dominum, in mandatis ejus volet nimis.*

¶ Ubi diligenter adverte, quod voluntas viri iusti debet habere

Didion. Berchorii.

Unum { repressivum,
allevivum,
directivum,
erectivum.

Nam voluntatem nostram debet

Reprimere timoris gravitas [quia beatus inquit vir qui timet]

Allicere divina bonitas [Dominum]

Dirigere mandati veritas [in mandatis]

Erigere amoris veritas [Voleat nimis]

Dico ergo, quod voluntas nostra debet habere per quod reprimatur, & illud pro certo debet esse timor, quia timor divinæ offensæ debet eam reprimere à vanitate affectuum lascivorum. Beatus, inquit, vir qui timet. Voluntas enim est sicut puer sine sensu, qui multa inutilia faceret, nisi à matre vel à patre verberari timeret. Nam sicut oculi falconis operiuntur corio, & pedes ligantur laqueo, ut à volatu superfluo refrænetur, quia alias ad omnes pradas, quas videret volare vellet, nisi haberet quod ipsum reprimeret vel teneret, sic vere voluntas nostra & cor nostrum debet corio divini timoris velari, & laqueo divini amoris ligari, ut sic possit à vanis volatibus & affectibus refrænari. Beatus, inquit, vir qui timet. Quia sicut dicitur in Psal. 144. *Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet, & salvos faciet eos.* Habeat ergo aliquid voluntas, per quod reprimatur. ¶ Item habeat aliquid per quod attrahatur. Dominum, inquit. Voluntas enim naturaliter tendit ad bonum, sicut intellectus in verum, & ideo quanto res est magis bona, tanto magis est attractiva voluntatis. Cum igitur Deus sit summum bonum & summus bonus, dico quod summe debet esse voluntas nostra allectivus, & ad sui amorem attractivus. Dominum, inquit, Psal. 1. *In lege Domini fuit voluntas ejus, & in lege ejus meditabitur die ac nocte.* ¶ Item dico, quod debet habere aliquid, per quod dirigatur. In mandatu ejus. Equus enim non bene ambulare docetur, nisi ejus pedes quibusdam chordulis astringantur. Sic proculdubio voluntas humana quæ recta est, sicut equus indomitus & effrænis, nunquam bene vel recte in via morum ducitur, nisi fræno divinorum mandatorum undique coerceatur. Semper enim effrænatæ ad mundi delectabilia tenderet, nisi ipsam Dei mandatorum chordula retineret. In mandatu, inquit, ejus. Unde de isto velle per mandata Domini regulando dicitur Matth. 19. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Et Psalm. 118. *Deduc me in semita mandatorum tuorum, quia ipsam volui.* Habeat igitur aliquid per quod dirigatur. ¶ Item dico, quod debet habere aliquid per quod erigatur, vel per quod accendatur vel moveatur, & istud nihil aliud est quam amor. Quia scilicet amor movet & accendit voluntatem, ipsamque facit cito & voluntarie, quicquid facit, quod ostenditur, cum dicitur, *volet nimis*; quando enim homo vult aliquid valde, sine difficultate exequitur & facit. Sicut enim videmus, quod scintilla accensa per se sursum solet ascendere, & celeriter undique discurrere & transire, quando autem est extincta, non solet penitus se movere, sic vere voluntas igne ferventis amoris accensa, celeriter per se & faciliter solet discurrere obediendo, & sursum ascendere contemplando Sap. 16. *Vniuscujusque voluntati deserviens, ad quod quisque volebat convertebatur*; ista potissime debent esse de voluntate boni obedientis. Sed proculdubio illi qui per peccatum sunt extincti, & igne divini amoris privati, non solent voluntarie per obedientiam se movere, imo necesse ipsos coartare, & per violentiam excitare. Et tamen isti deberent attendere, & advertere, quod placent Deo opera voluntaria magis quam coacta. Quia etiam thus & myrrha pretiosiora reputantur, quando de arbore voluntarie exeunt, quam quando per incisuras corticis per violentiam extorquentur. Et ideo dicebat David in Psalm. 53. *Voluntarie sacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo.* Voleat, inquit, nimis. Sed circa hoc nota, quod plura sunt, quæ à fidelibus volenda & voluntarie cupienda sunt. Debent enim velle

Christi visionem,

pacis unionem,

Vitæ regionem.

Dico Christi visionem, Joh. 12. *Domine, volumus Iesum videre.* Dico pacis unionem Psal. 34. *Exultent & latentur, qui volunt pacem servi eius.* Dico insuper vitæ regionem Psal. 33. *Quis est homo, qui vult vitam, &c.* Sic ergo patet, quomodo aliquid dictum est de voluntate iusti, quæ est virtuosa. ¶ Tertio principaliter dico,

IIIIII

dico,

dico, quod est aliquid dicendum de voluntate impii, quæ est vitiosa. Impii enim habent voluntates diversas & perversas scilicet à bono incommutabili averſas, & ad bonum commutabile converſas. In muliere enim de novo prægnante quandoq; pervertitur appetitus, ita quod bonos cibos abominatur, in malis vero & insipidis delectatur, sicut patet, quia multæ sunt quæ tunc comedunt terram & carbones. Sic vere charissimi cum diabolus fœce peccati imprægnaverit animam peccatricem, statim appetitus voluntatis suæ pervertitur & mutatur. Nam bona & sapida, scilicet bona spiritualia & æterna abhorre, horrida vero & vilia, scilicet bona temporalia & carnalia velle incipit & amare Job. 6. *Animæ esurienti etiam quæ amara sunt, dulcia esse videntur, & quæ prius nolebant tangere anima mea, modo præ amaritudine cibi me sunt.* Infimus enim magis vult quæ sibi sunt contraria, quam illa quæ sunt utilia. Sic peccator nociva vult & appetit, utilia vero renuit & delinquit. ¶ Notabo ergo quod isti volunt

Discordias & diversitates,
Delicias & carnalitates,
Divitias & crudelitates,
Blanditias & familiaritates,
Proditiones & fallacias,
Stultitias & præsumptiones,
Adulationes & versutias.

Dico, quod mali volunt discordias & diversitates, & ideo dicit Ps. 67. *Domine dissipa gentes quæ bella volunt.* Item volunt carnalitates & delicias. Ideo quilibet talis reprehenditur Hier. 2. *Quid tibi vis in via Aegypti, ut bibas aquam turbidam?* quia isti sunt qui dicunt illud Eph. 2. *Conversati sumus in desideriis carnis nostræ, facientes voluntatem carnis,* i. Tim. 6. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli.* Item volunt crudelitates & divitias. Dicunt n. cum filia Herodiadis Marc. 6. *Volo proximum ut des mihi in disco caput Ioannis Baptistæ.* Item volunt familiaritates & blanditias. Et tamen dicitur Jac. 4. *Qui voluerit amicus esse huius sæculi, inimicus Dei constituitur.* Item volunt proditiones & fallacias. Dicunt enim illud Matth. 26. *Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam?* Item volunt præsumptiones & stultitias. Et sic dicitur Proverb. 29. *quod puer qui voluntati suæ dimittitur, confundit matrem suam.* Item volunt adulationes & verborum versutias. Dicunt n. illud Gen. 27. *Fac mihi pulmentum, sicut velle me nosti.* Ista ergo de voluntate sufficiant. Vide de affectione, cogitatione, concupiscentia, &c.

A Velox. Velocitas. Velociter. Cum velocitas in bono & in malo significet, possum notare, quod in scriptura invenitur scilicet

Metuenda,
Requirenda,
Fugienda,
Velocitas { Attendenda,
Exequenda,
Dimittenda,
Intuenda.

- B** ¶ Prima est velocitas severitatis divinæ, quæ cito & celeriter punit malos Hier. 48. *Prope est interitus Moab, & malum ejus velociter occurret, & ubi non sperant, occurrit malis,* sicut de Balaam dicitur Num. 23. *Velociter occurret ei Deus.* ¶ Secunda est velocitas benignæ Deitatis. Deus enim velociter quando necesse est, juvat suos. Quod bene sciebat sanctus David dicens in Ps. 142. *Quoniam tribulor, velociter exaudi me.* ¶ Tertia est prosperitas velox, vel velocitas mundanæ prosperitatis, quia scilicet ista est sicut torrens, qui velociter transit & currit. Unde de mundanis potest dici illud Ps. 36. *Velociter tanquam venum areſcent, &c.* Quarta est velocitas humanæ mortalitatis. Vita enim mortalis valde velociter transit & currit Job. 9. *Dies mei velociores fuerunt cursore, & iterum: Dies mei velocius transferunt, quasi à texente tela succiditur.* **F** ¶ Quinta est velocitas moralis agilitatis, quia nos debemus esse veloces & agiles Deo & prælati celeriter ad bona opera facienda, juxta illud Eccles. 31. *In omnibus operibus tuis esto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi,* quia sicut dicitur Proverb. 29. *Vidisti hominem velocem in opere suo, coram regibus stabit.* ¶ Sexta est velocitas lethalis fatuitatis, quia scilicet fatui & iniqui veloces sunt & præcipientes ad malum faciendum, sicut dicitur in Psal. 13. *Veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.* Juxta illud Esa. 8. *Accelera velociter, spolia detrahe, festina prædari.* Similes enim sunt tigidi & pardo, quæ sunt animalia iniqua, velocia & cru-

delia, tamen Prov. 6. dicitur, quod Deus odit pedes veloces ad currendum in malum. Item ad irascendum, contra illud Eccl. 7. *Ne sis velox ad irascendum, quia ira in corde stulti requiescit.* Item ad vane loquendum, unde Prov. 29. *Vidisti hominem velocem ad loquendum, stultitia speranda est de ipso, &c.* Similes enim sunt serpenti, qui tactus velociter irascitur, & si torquetur, linguam habet valde celerem & velocem: sic isti, unde Esa. 32. *Lingua balborum velociter loquetur.* Contra illud Jac. 1. *Sit omnis homo velox ad audiendum, &c.* Ista est velocitas lethalis fatuitatis. ¶ Septima est velocitas mortalis celeritatis, quia mors valde velociter nos sequitur & consequitur. Nullus enim est ita velox, qui possit effugere morsum suum Esa. 30. *Et dixistis, super veloces ascendemus, ideo velociores erunt qui persequentur vos.* unde Amos 2. *Peribit fuga à veloce, & fortis non obtinebit virtutem suam, & sequitur: Robustus non salvabit animam suam, & velox pedibus non salvabitur.* Et sic sufficit. vide supra de Cito, Statim, Subito, Celeriter &c.

Venatio. Nota, quod venatio est, quando quis aliquod animal pro capiendo insequitur. Significat ergo venatio diligentiam & inquisitionem, morsum, & apprehensionem. Notemus ergo moraliter, quod multa sunt genera venatorum. Nam

Subditos venatur prælatus, ut per eum puniantur,
Peccatores venatur prædicator, ut per eum convertantur,
Animas venatur diabolus, ut per eum capiantur.
Pauperes venatur tyrannus, ut per eum deprædentur.

¶ Dico ergo, quod est quædam venatio diligentis visitationis, & ista est illa qua prælatus venatur & inquit protervos, ut ipsi inventis puniat sicut decet. Nobiles etiam venantur lupos & leones non ad comedendum, sed ad occidendum. Sic vero prælatus debet venari, inquirere & persequi hæreticos, tyrannos & obstinatos, ad ipsos puniendum & expellendum de grege ecclesiæ, unde Hier. 16. *Mittam eis venatores multos, & venabuntur eos.* ¶ Item dico, quod est quædam venatio curiosa prædicationis. Prædicator enim est sicut canis nobilis, qui peccatores venatur & capit, & ipsos sibi per dilectionem incorporat, ut ad Deum convertat. Non cessat enim latrare in prædicando, undique currere, ut prædam domino suo, scilicet Deo valeat invenire Genes. 27. *Cumque venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum sicut velle me nosti.* ¶ Item est venatio diaboli machinationis. Diabolus enim tentando, & retia mundi delectabilium tendendo, non cessat animas venari, ut ipsas in inferno valeat deprædari. Unde potest dici de ipso illud Genes. 25. *Fuit Esau homo gnarus venandi.* Ipse enim quandoque tendit laqueum & rete suum, scilicet malas mulieres, ut homines irretiat & involvat, unde Eccl. 7. *Inveni mulierem morte amariorem, qua laqueus venatorum est.* ¶ Item est venatio tyrannica deprædationis. Tyranni enim sunt sicut leones, qui animalia grossa venantur, ballivi & alii inferiores sunt aranea, quæ muscas & papiliones venantur. Unde breviter de istis dicitur Eccl. 13. *Venatio leonis onager in eremo, sic pascua divitum sunt ipsi pauperes.* Isti enim sunt sicut Nemrod, qui erat robustus venator coram Domino, sicut dicitur Genes. 10. Vide supra de Prædari, &c.

Vendere. Vendens. Nota, quod vendere nihil aliud est quam proprietatem alicujus rei cum alterius pecunia commutare. In venditione enim, id quod nostrum est, amittimus, & quod alienum, acquirimus. Notabo igitur, quod moraliter loquendo, venditio sumitur multis modis. Est enim venditio

Temporalis & necessaria,
Spiritualis & meritoria,
Criminalis & deceptoria,
Noxialis & damnatoria.

¶ Prima est venditio hominum mercatorum, quia scilicet mercatores pro necessitate reipublicæ solent vendere & emere res venales, & de una patria ad aliam transportare, & ipsas etiam ad necessitatis opera reservare. Natura enim in hyeme humores de ramis & remotis partibus arborum retrahit, & ipsos pro custodia vitæ arboris & radicis ad interiora colligit & custodit, quos tandem in vere ad ramos nutriendos iterum influit & remittit. Quod si forte non faceret, advenienti forti frigore tota arboris substantia deperiret. Sic vere boni mercatores merces victualium recolligunt & ipsas pro necessitate reipublicæ custodiunt & reponunt, easque loco & tempore distribuunt & reſundunt. Exemplo Joseph, qui postquam frumenta per septem annos

annos recollegisset, tandem (sicut dicitur Gen. 41.) *aperuit horrea & vendidit frumenta Aegyptiis.* Quod tamen est contra multos malos mercatores, qui non recolligunt ad utilitatem publicam, sed privatam, quod patet, quia ultra debitum pretium tempore necessitatis solent vendere, & quod peius est malas merces pro bonis solent pauperibus tradere, & quod deterius est, ad mensuram magnam solent recipere solutionem, & ad parvam tradere vel prestare. Contra quos dicitur Amos 8. *Audite hoc, inquit, qui conteritis pauperem, & deficere egenos terra, dicentes: Quando transibit messis & sabbatum, & venundabimus merces, & operiemus frumentum, ut imminuamus mensuram, & augeamus solum, & supponamus stateras dolosas, ut possideamus in argento egenos & pauperes pro calceamentis, & quisquilias frumenti vendamus?*

C *Ista est venditio hominum mercatorum.* ¶ Secundo dico, quod est venditio hominum perfectorum. Viri n. iusti seipso Christo solent vendere, & ius suae propriae voluntatis Christo & praelatis tradere, & ad religionis servitutem pro reportando pretio gloriae se quamdiu vixerint obligare. Dicunt n. illud Genes. 47. *Emenot in servitutem, & latius serviemus regi.* Unde de ista venditione dicitur Deut. 15. *Cum venditus fuerit frater tuus Hebraeus, sex annis serviet tibi, & septimo egredietur liber.* Et possunt esse verba directa ad Christum, cujus fratres sumus, cui scilicet bonus Christianus venditur & obligatur, ut dictum est, veruntamen sex annis, i.e. sex mundi aetatibus debet servire, in septimo vero, i.e. post mortem debet cum eo in paradiso esse liber.

D *Ista est venditio hominum proditorum.* ¶ Tertio dico, quod est venditio hominum proditorum, qui scilicet alios vendunt dominis suis, & maioribus ipsos false accusando, & ipsos in manibus eorum obligando, unde in Esai. *Vendiderunt populum meum sine pretio &c.* Isti n. vendunt alios sine pretio, quia tales detractores ab his quibus detrahunt, pretium & lucrum non reportant, quia secrete & in occulto dicunt pestifera verba sua. Ista est ergo venditio hominum proditorum, qui scilicet figurantur in Iuda, qui Deum vendidit, Johel. 3. *Filios Iudae & Hierusalem vendidisti filiis Graecorum.* ¶ Quarto dico, quod est venditio hominum iniquorum. Et sic invenitur

Venditio {
Simonia,
Luxuria,
Blanditia,
Scientia,
Nequitia.

¶ Mali n. ecclesiastici vendunt spiritualia per simoniam, & sic dicitur Joan. 2. quod *Christus ejecit de templo vendentes & ementes, & etiam cathedras vendentium columbas eversit.* Lenones vendunt carnalia ad luxuriam, quia sc. mala mulier seipsam vendit, & vetula juvenulam tradit, Johel. 3. *Posuerunt puerum in prostibulo, & puellam vendiderunt pro vino ut liberent.* Item adulatores vendunt pulchra verba per fallaciam. Et sic dicitur Matth. 25. *Ite potius ad vendentes, & emite vobis.* Ubi dicit Greg. quod oleum vendere, nihil aliud est quam verba dicere adulatoria. Item advocati vendunt sensum suum per avaritiam. Contra quos dicitur Prov. 23. *Veritatem eme, & noli vendere sapientiam, doctrinam & intelligentiam.* Item peccatores vendunt animas suas per nequitiam, quia quando homo peccat mortaliter, tunc aliquid delectabile pro pretio accipit a diabolo, & animam suam vendit, unde Rom. 7. *Ego autem carnalis sum venundatus sub peccato.* Et Isa. 50. dicitur peccatoribus: *In iniquitatibus vestris venditi estis.* Isti n. vendunt semetipsos in servitutem diaboli, qui ipsos tandem sicut servos flagellat, lacerat & occidit. Unde de demonibus potest dici illud Zach. 11. *Pasce pecora occisionis, quae qui possidebant, occidebant & vendebant, & sufficit.*

A *Venenum.* Cum per diversa genera venenorum possint accipi variae species vitiolorum, quia tamen auctoritates deficiunt, & etiam in pluribus exemplis dicta sunt plurima de venenis, ideo omitto. Faciam enim tabulam; Deo dante, per quam ista quae per librum sparsa sunt, ad certum ordinem reducentur.

Venerabilis. Venerari. Vid. in tit. Honor.

Venia. Vide supra de misericordia, de indulgere, de parcere.

B *Venire.* Nota, quod venire nihil aliud est quam ad aliquem terminum applicare, & de uno termino ad alium accedere et transire. Accipitur etiam quandoque veni

Diction. Berchorij.

re pro accidere, vel evenire. Et breviter notare possum, quod in scriptura venire multiplex invenitur. Est enim venire

Perfectorum,
Peccatorum,
Meritorum,
Vitiolorum,
Tormentorum,
Præmiorum,
Divinorum,
Malignorum.

¶ *Veniunt perfecti, ut Deo pareant* Esa. 60. *Filii tui de longe venient, & filia tua de latere surgent.* *Veniunt peccatores, ut bonis noceant* Hier. 6. *Veniet repente vastator super vos.* *Veniunt merita, ut bonos foveant* Sap. 7. *Invocavi, & venit in me spiritus sapientiae.* Sequitur: *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.* *Veniunt vitia, ut bona transeant* Ezech. 1. *Ecce ventus turbis veniat ab aquilone.* *Veniunt tormenta, ut alios arceant* Psal. *Veniat mors super illos, & descendant in infernum viventes.* *Veniunt præmia, ut boni gaudeant* Job. 14. *Cunctis diebus quibus nunc milito, expecto donec veniat immutatio mea.* *Veniunt divina, ut boni valeant, unde* Jo. 14. dicit Christus de viro iusto. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus: Veniunt etiam maligna, scilicet ipsi demones, ut mala compleant* Matth. 13. *Dum dormiunt homines, venit malus homo, & superseminavit zizania.* Et de omnibus istis generibus veniendi multa possent dici, sed solum ad præsens intendo dicere de venire iusti viatoris, de venire vani peccatoris, & de venire salvatoris. ¶ Igitur primo dicamus, quod est u-

Isto {
Fundamento tanquam fatigati,
Juvamento tanquam impugnati,
Nutrimento tanquam depauperati.

Dico, quod ad istum debemus venire nos ei conformando, & ad eum charitative appropinquando, moraliter accedere & transire. Ad quod etiam ipse monet Matth. 11. *Venite ad me omnes qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos.* ¶ Ubi ad-

Primum est, quo benigniter inducimur,
Secundum est, quo fideliter recipimur,
Tertium est, quo severiter incutimur,
Quartum est, quo suaviter attrahimur.

Primum probat clamor attrahivus [Venite]
Secundum amor locativus, cum dicitur [Ad me]
Tertium terror impulsivus [Quia laboratis & onerati estis]
Quartum dulcor allektivus [Et ego reficiam vos.]

Dico ergo, quod venire debemus ad Deum propter clamorem vocativum, per quem inducimur benigniter. Venite inquit. Omnia enim domestica solent venire, & ad vocationem sui magistri veniunt & occurrunt. Cum igitur dominus noster & magister vocaliter nos vocet, ad eum venire debemus. Patet etiam in pavonibus, caponibus & gallinis, qui ad pabula vocati statim veniunt & occurrunt. Et ideo quia vocat nos Christus in scriptura dicens: Venite, ideo nos debemus proculdubio ad ipsum venire, & nos sibi per verum amorem conjungere & copulare. Venite inquit. Et advertendum est, quod Christus in scriptura per illud verbum, Venite, vocat nos ad omnia quae sunt necessaria ad salutem. Dicit enim

IIIIII 2

Venite

Venite ad

- Præsumptionem dimittendum,
- Dei operationem admirandum,
- Eucharistia refectionem manducandum,
- Dei contemplationem spectandum,
- Diligentem inquisitionem faciendum,
- Gratia inspirationem hauriendum,
- Verbi prædicationem frequentandum,
- Laudis modulationem decantandum,
- Christi desponsationem copulandum,
- Cœli creationem nanciscendum.

¶ Ista enim sunt decem officia, ad quæ per istud verbum, Venite convocamur, & ad quæ veniendo ad ipsum Deum illi conjungimur, & cum eo copulamur. Dicit enim, venite ad dimittendum omnem præsumptionem. Et sic dicitur Job. 17. *Convertimini & venite, & non inveniam in vobis ullum sapientem.* Item venite ad admirandum Dei operationem Psal. *Venite & videte opera Domini terribilia in conspectu eius super filios hominum.* Item venite ad gustandum eucharistia refectionem Proverb. 9. *Venite, comedite panem meum, & bibite vinum quod misui vobis.* Item venite ad contemplandum cœli conditionem Esa. 2. *Venite ascendamus in montem Domini, & ad domum Dei Iacob.* Item venite ad faciendum bonam inquisitionem Esa. 21. *Si queritis quarite, convertimini & venite.* Item venite ad gratia infusionem vel inspirationem hauriendum Esa. 55. *Omnes sitientes venite ad aquas.* Item venite ad frequentandum prædicationem, unde Matth. 4. *Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.* Item venite ad decantandum laudis modulationem Psal. *Venite exultemus Domino, jubilemus Deo salutaris nostro.* Item venite ad copulandum Christi desponsationem, Matth. 22. *Omnia parata sunt, venite ad nuptias.* Item venite ad obtinendum vitæ participationem Matth. 25. *Venite benedicti patris mei, percipite paratum vobis regnum.* Sic ergo patet, quod Deus dicendo Venite, ad multa bona nos inducit, & ad veniendum ad se multipliciter excitat & exclamat, Venite, inquit, ut & nos ipsi dicamus illud Psal. *Venite & videte omnes qui timetis Deum, quanta fecit anima mea.* Patet ergo, quod veniendum est ad Deum propter clamorem vocativum, per quem inducimur. ¶ Deinde dico, quod ad ipsum veniendum est propter amorem locativum, per quem recipimur fideliter, & hoc ostenditur, cum dicitur: Ad me. Iste n. est sicut amorosus hospes, qui invitat & recipit transeuntes, & qui unicuique, secundum quod vult expendere, parat mensam & cameram meliorem. Quia scilicet iste est semper paratus hospitari & recipere omnes venientes ad eum, & omnes ad se convertentes, nullum enim scit refutare, quinimo secundum quod quilibet vult de bonis vel de laboribus pro eo expendere, solet sibi de gradu & statu meliori spiritualiter providere. Ad me inquit Jo. 6. *Omne quod dat mihi pater, ad me venit, & eum, qui venit ad me, non ejiciam foras.* Ista enim præpositio Ad, significat terminum ad quem, qui scilicet recipit, & terminat ad dependentiam à quo. Et ideo bene dicit Ad me, ubi dat nobis intelligere quod se offert ad dependentiam affectuum nostrorum, sicut finalis terminus. Ad me inquit Jo. 7. *Qui sitit, veniat & accipiat aquam vite gratis.* Et nota, quod ad istum est veniendum,

Sicut ad

- Doctorem, ut informemur,
- Pastorem, ut recreemur,
- Medicum, ut consolemur,
- Dominum, ut præmiemur,
- Fontem, ut satiemur,
- Hospitem, ut receptemur.

¶ Dico ergo, quod ad ipsum venire debemus sicut ad doctorem, ut informemur. Exemplo reginæ Saba, quæ venit ad regem Salomonem audire sapientiam ejus, sicut dicitur 3 Reg. 10. Unde Esa. 2. *Venite ascendamus ad montem Domini, & docebit nos vias suas.* Item ad pastorem, ut recreemur. Pascit enim & recreat cor devotum. Unde ipse dicit Jo. 6. *Ego sum panis vite, qui venit ad me, non esuriat, & qui credit in me, non sitiet.* Item ad medicum, ut consolemur, vel ut sanemur Psalmo: *Exaudiet orationem meam, ad te omnis caro veniet.* Item ad Dominum, ut præmiemur Osee 6. *Venite & revertamur ad Dominum, quia ipse cepit & sanabit nos, &c.* Item ad fontem, ut satiemur Gen. 21. *Veni ad fontem aquæ.* Et illud Jo. 7. *Qui sitit, veniat ad me, & bibat.* Item ad hospitem, ut receptemur, & ut apud eum commoremur, dicentes illud Jo. 14. *Ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Istis enim rationibus est ad Deum veniendum, & ad ipsum per desiderium est fugiendum. Iste est n. sicut liberalis dominus, qui omnes venientes solet de familia sua recipere, & sicut pius testator, qui

solet etiam extraneos quandoque in filios adoptare. Ad me ergo, supple. venire. Quod est contra multos, qui ad Deum non veniant, scilicet ad mundum, similes aviculæ, quæ veniens ad sibilum aucupis laqueo capitur & occiditur. Quia scilicet illi, qui veniunt & accedunt ad sibilum diaboli, carnis & mundi (qui scilicet non cessant sibilare & dicere illum versum: Ad mea recepti juvenes præcepta venite) laqueis malarum complacentiarum capiuntur, & per peccata mortalia perimuntur. Quod figuratum est in Jabele, quæ Sissaræ fello & calefacto dixit: *Intra ad me domine mi, ne timeas, quæ offerens sibi lac, fecit dormire, & dum dormiret, clavo tabernaculi ipsum occidit.* Vide istam figuram supra. Non sic ergo charissimi, sed ad Deum veniamus. Venite inquit ad me Psal. 42. *Sitivit anima mea ad Deum fontem vivum, &c.* Veniendum est ergo ad Deum, sicut patet propter amorem locativum, per quem recipimur. ¶ Denique dico, quod veniendum est ad Deum propter terrorem incussivum, per quem impellimur severiter, & hoc ostenditur cum dicitur: *Omnes qui laboratis & onerati estis.* Quia scilicet labor & onus mundanarum tribulationum nos compellit ad Deum venire, & nos ad ipsum convertere & redire, quia secundum Gregorium: *Mala quæ nos hic premunt ad Deum citius nos venire compellunt.* De cervo enim legimus, quod impulsus à canibus solet venire ad hominem, sciens eum esse animal benignum. Ventus etiam navi contrarius quandoque ipsam impellit ad meliorem portum quam alias ellet ventura. Quia breviter & mundi canes & tyranni & morsus eorum & latratus, nec non & ventus contrarius mundanarum adversitatum nos compellunt de amore mundi resilire, & ad ipsum hominem Christum per devotionem redire, & ad portum salutis accedere & venire. Qui laboratis inquit, & onerati estis Psal. *Humiliatum est in labore cor eorum, & appropinquaverunt.* Veniendum est ergo ad Deum propter terrorem concussivum, per quem impellimur. ¶ Insuper veniendum est ad Deum per dulcorem allektivum, per quem attrahimur suaviter, quia ego reficiam vos, inquit. Deus enim non solum infert mundi verbera, ut retrahamur, imo etiam exponit ubera, ut attrahamur. Promittit enim ad se venientibus æternam refectionem, & æterni solatii regionem. Et ideo sicut puer libenter venit ad matrem, ut lacte reficiatur, sic vere libenter debemus venire ad Deum, ut lacte suæ dulcedinis in gloria satiemur. Reficiam inquit vos Psal. *Super aquam refectionis educavit me.* Quod bene figuratur Luc. 14. *In illo rege, qui misit servum suum hora cœna dicere invitatis ut venissent, quia parata sunt omnia.* Quia rex noster Christus prandium suum paradysum paravit, ubi per servos suos Apostolos, Prophetas & alios prædicatores, ad veniendum illos totum genus humanum invitavit. Paratus est enim omnes reficere, & sic nulli ostium denegare, dicens Matth. 22. *Omnia parata sunt, venite ad nuptias.* Veruntamen advertendum est, quod tria genera hominum se venire ad illas nuptias excusant, unus scilicet qui dicebat se *emisse villam*, alius qui dicebat se *emisse quinque boum*, alius qui dicebat se *duxisse uxorem*, sicut totum patet ibidem Luc. 14. Nam charissimi emptor villa significat mundanos opulentia possessores. Duxor uxoris significat carnalis immunditiæ dilectores. Emptor parium boum significat sensuum incontinentia sectatores. Quia proculdubio ista tria genera hominum, quæ scilicet in his tribus mercemoniis occupantur, ad festum paradysi non veniunt nec accedunt, sed inde per peccata potius fugiunt & recedunt, dicentes Christo illud Hierem. 2. *Recessimus, non veniemus ultra ad te.* Sed non sic boni, quia isti veniunt ad Deum per gratiam in præsentem, & in futuro per gloriam. Isti n. finaliter veniunt ad paradysum, sicut

Milites ut coronentur,
Divites ut spatiarentur,
Virgines ut desponsentur,
Principes ut honorentur.

Veniunt dico iusti vel iustorum animæ ad paradysum, ut ibi coronentur Cant. 4. *Veni de Libano soror mea sponsa, veni de Libano, & coronaberis.* Veniunt ibidem ad Deum spatiati Cant. 5. *Veni in hortum meum soror mea.* Veniunt ibidem à Deo præmiati vel honorati Matt. 25. *Venite benedicti patris mei, &c.* Sed proculdubio charissimi, est impossibile venire ad terminum nisi per viam. Via autem veniendi ad cœlum est via virtutum, poenitentiarum & laborum, quia sicut dicit Greg. *Ad magna præmia perveniri non potest, nisi per magnos labores.* Et ideo si ad paradysum venire volumus, per viam virtutum incedere debemus. Notabo igitur, quod ad istum terminum allektivum pervenitur.

Per {
 Parcitem abstinentiæ,
 Puritatem innocentie,
 Pietatem amicitie,
 Arctitudinem indigentie,
 Mœstitudinem conscientie,
 Promptitudinem obedientie.

¶ Dico igitur, quod ad veniendum ad paradisum oportet transire per istam scalam, in qua sex isti gradus requiruntur, scilicet abstinentie parcitas. Et sic dicitur Matth. 11. *Veni homines non manducans neque bibens.* Item requiritur innocentie puritas, & sic dicitur Matt. 19. *Sinite parvulos ad me venire, &c.* Item requiritur amicitie pietas, & sic videtur Dominus dicere Matth. 23. *In carcere eram, & venistis ad me.* Item requiritur indigentie arctitudo, sc. paupertas spiritualis, & sic dicitur diviti Matt. 19. *Vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus, & veni sequere me.* Item requiritur conscientie mœstitudo, scil. compunctio lachrymarum, & sic dicitur Hierem. 11. *In fletu venient ad me, per torrentes aquarum deducam eos in viam rectam.* Item requiritur obedientie rectitudo vel promptitudo. Et sic loquitur Matth. 16. ubi dicitur: *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Istam auctoritatem divisam & prosecutam habes alibi, pone eam hic si vis. Sic ergo patet charissimi, quomodo sunt multæ viæ veniendi ad Deum & ad gloriam paradisi. Nam si omnes istas vias tenuerimus, ibi pro certo veniemus, ita quod implebitur illud Psal. 125. *Euntes ibant & flebant mittentes semina sua, venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos suos, &c.* Sic igitur patet, quod veniendum est ad Deum spiritualiter & moraliter

Propter {
 Dulcorem allektivum,
 Terrorem impulsivum,
 Amorem receptivum,
 Clamorem vocativum.

Bene ergo dictum est: *Venite ad me omnes qui laboratis, &c.* Sic ergo patet primo principaliter, quod est unum venire iusti viatoris. ¶ Adhuc dico, quod est unum venire vani peccatoris. Peccator venire dicitur ad malum, & non ad bonum: sicut enim venitaqua absque hoc quod vocetur, sic vere ubi mali nocere sciunt, veniunt non vocati. Veniunt etiam demones quotidie, & ad nocendum accelerant & incurrunt. Unde de ipsis videtur dici homini illud 2. Paral. 20. *Nunciaverunt Iosaphat dicentes, venit contra te multitudo magna.* Ipsi etiam hortantur se ad contra nos veniendum dicentes illud Matth. 21. *Hic est haeres, venite occidamus eum.* Unde Esaia 55. *Omnes bestia agri venite ad devorandum.* ¶ Sed tertio principaliter dico, quod est unum venire pii salvatoris; Christus enim venit in mundum, peccatores salvos facere, quorum primus ego sum, 1. Tim. 1. *Iste enim*

Venit ad {
 Virginem ut incarnaretur,
 Sæculum ut visitaretur,
 Hierusalem ut repararetur,
 Patibulum ut immolaretur,
 Infernum ut vacharetur,
 Sepulchrum ut suscitaretur,
 Cælum ut coronaretur,
 Iudicium ut formidaretur,
 Cor humanum ut fecundaretur.

¶ Dicamus ergo, quod iste venit ad carnem assumendum Jo. 20. *Veni Iesus januis clausis.* Item venit ad mundum visitandum, Matth. 16. *Veni Iesus in partes Casarea Philippi.* Item venit ad urbem Hierusalem reparandum. Ideo sibi Hierusalem ingredienti fuit dictum Luc. 19. *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Item venit ad crucem tolerandum Joan. 9. *Ego in iudicium veni in mundum.* & Marc. 14. *Veni hora, & filius hominis tradetur, &c.* Item venit ad infernum spoliandum. Unde de ipso ad inferos venturo dicitur Matt. 11. *Tu es qui venturus es, an alium expectemus?* Quia secundum Bernardum venit medicus ad agrotos, venit redemptor ad perditos, &c. Item venit ad corpus resumendum. Unde ipse dixerat Joan. 14. *Vado & venio ad vos.* Iterum Joan. 14. *Veniam iterum ad vos, & accipiam vos ad me ipsum.* Item venit ad cælum ascendendum; unde Aggæi 2. *Veni desideratus cunctis gentibus.* Unde sibi poterat dicere Deus Pater illud 2. Reg. 19. *Veni mecum ut requiescas securus in Hierusalem.* Item veniet ad iudicium iudicandum Isaia 3. *Eccce Dominus ad iudicium veniet.* Item quotidie veniet ad mentem illustrandam, 1. Cor. 4. *Venit Dominus, & illuminabit abscondita tenebrarum, &c.* His igitur præmissis, possumus breviter dicere de adventu Christi, non solum de adventu in mentem

Distion. Berthorii.

qui est spiritualis, sed etiam de adventu carnis qui est personalis, & etiam ad iudicium qui est imperialis. Sed de omnibus istis supra litera & titulo de adventu vide, ubi ad plenum invenies quatuor auctoritates divisas & prosecutas de venire, scil. *veniat dilectus meus in hortum suum*, Cant. 5. Item *hucusque venies* Job. 28. *Ego lux veni in mandum* Joan. 12. Item, *Ecce ventus turbine veniebat ab Aquilone, nubesque magna, & ignis involvens* Ezech. 1. De venire in quantum idem est quod accidere, contingere, vel venire, vide supra de advenire. Et pone hic auctoritates notabiles si vis, quia pauca sunt. Et sufficit quantum ad præsens.

Venter. Cum venter sit illa corporis concavitas, qua cibi recipiuntur, & in qua jecur & alia intestina cum multis aliis membris continentur, & in qua appetitus carnis generaliter originatur, possumus dicere, quod generaliter per ventrem possumus intelligere, quodcunque abditum vel secretum quod interior conscientia vel affectio mentis nostræ versat. Notandum igitur, quod in scriptura invenitur

Venter {
 Corporeus,
 Eburneus,
 Pectoreus,
 Stercoreus,
 Extraneus,
 Æthereus,
 Tartareus,

Primus signat nostram nativitatem,
 Secundus matris virginitatem,
 Tertius cordis profunditatem,
 Quartus carnis fragilitatem,
 Quintus mundi cupiditatem,
 Sextus veram humilitatem,
 Septimus inferni ferocitatem.

¶ Dico ergo primo, quod est venter corporeus nostræ nativitatis. B Iste est enim venter nostræ matris, ubi novem mensibus hospitamur, & tandem in hanc vallem miseriæ parturimus, & ideo dicitur Ecclesiast. 40. *Grave jugum creatum est omnibus hominibus à die exitus de ventre matris ipsorum usque in diem sepulture eorum in matrem omnium.*

¶ Dico secundo quod est venter eburneus puræ virginitatis, C & iste est venter virginis gloriosæ, quæ eburnea dicitur, pro eo quod castitatis nitoribus candidatur. Et ideo de ipsa & ejus ventre dicitur Cant. 5. *Manus ejus tortiles plena hyacinthis, venter ejus eburneus, distinctus saphiris;* venter enim & manus istius hyacinthos & saphiros habuerunt, in quantum pretiosis virtutibus semper splenduerunt. Etiam de conceptu mirabili hujus ventris dicitur Eccl. 11. *Ignoras quæ sit via spiritus, &c.* Ergo fuit benedictum, Luc. 11. *Beatus venter qui te portavit, & ubera que suxisti.* Iste ergo venter est eburneus puræ virginitatis.

Tertio dico, quod est venter pectoreus cordis profunditatis. D Cor enim & conscientia viri iusti dicitur venter, quia ibi continetur jecur quod amare facit, id est, fervens amor & dilectio; unde Cantic. 5. dicit anima sponso: *Venter meus intremuit ad tactum ejus.* Item ibi est splen, qui ridere facit, id est, virtus spei virtualis consolationis, Psal. 21. *Tu es qui extraxisti me de ventre, spes mea ab uberibus matris mee.* Item ibi est fel quod irasci facit, i. e. spiritualis dolor & contritio Psal. 30. *Conturbatus est ira oculus meus, anima mea & venter meus.* Ibi sunt faeces, id est, materia vilis, cogitationis meditatio, de quo potest exponi illud Ps. 43. *Conglutinatus est in terra venter meus, &c.* Animal ruminans habet duos ventres vel plures. Unde etiam de camelo legimus, quod quique habet ventres interius, ita quod de uno ad alium cibum transmittit, ut melius decoquatur. Sim homo debet habere plures ventres, i. e. plura conscientie receptacula, in quibus scil. cogitationes decoquantur, & ad perfectionem convertantur, quinque enim ventres sunt quinque considerationes, quæ in omnibus factis sunt habendæ, & dictis, quæ scil. in isto versu continentur. *Quis, quid, cui ditas, cur, quando, quomodo queras.* Vel: *Quis, quid, cur facias, cui, quando, quomodo queras.* Ista enim sunt quinque diverticula mentis nostræ, ubi omnia dicta & opera nostra debemusolvere antequam exterius operemur. Iste est enim venter, de quo dicitur Apoc. 10. *quod cum Ioannes comedisset librum, amaricatus est venter ejus,* quia scilicet dum liber sacræ scripturæ attenditur, venter conscientie merito conturbatur. Et si in ventre conscientie de peccatis confitentis agitur, per quinque revolutiones primo à prædentibus devolvuntur, quia scilicet considerari debet quis, quid, cui, cur, quando,

111113

quo-

quomodo. Quis qui offendisti, scil. religiosus vel laicus, praelatus vel subditus, &c. quid de quo sit offensa, scilicet quam vile fuerit factum, vel quomodo contra rationem. Cui facta est offensa. Cur, id est, quibus additis vel circumstantiis, delectationibus vel accidentibus. Et quo tempore vel quo loco, utrum scilicet, in jejuniis vel in festis. Ita n. duo, quomodo & quando, sub uno possunt optime comprehendere. His enim ventriculis mentis nostrae cibis peccati deducitur, ut per confessionem expelli valeat & educi, quia sicut dicitur Math. 15. *Omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur.* His enim considerationibus mens concutitur, & in contritionis amaritudinem commutatur, unde anima dicit illud Hieron. 1. *Venter meus conturbatus est, subversum est cor meum in memetipsa, quoniam amaritudine plena sum.* Ille enim est venter peccatorum cordis profunditatis.

E ¶ Quarto dico, quod est venter stercoreus, qui est venter nostrae carnalitatis. Et sic dico, quod per ventrem intelligitur sensualitas carnis nostrae, in quo continentur faeces omnium peccatorum, & vilitas conditionis humanae. Nam quia in ventre puer generatur, bene per ventrem natura nostrae vilis conditionis designatur. Unde Sap. 7. *Septem menses in ventre matris meae figuratus sum caro.* Venter enim iste est conditio carnis nostrae, & etiam ipse carnalis appetitus, quae scil. n. per prudentiam ab illicitis restringatur, totus homo ipsum interius & exterius maculatur. Apes enim & formicae quae animalia sunt prudentissima, circa ventrem sunt valde stulta, ventrem enim habent magis strictum quam pectus contra naturam aliorum animalium. Sic vere charissimi, aliqui sunt prudentes viri, qui habent ut communiter ventrem strictum, quia scilicet ventrem corporis, & ipsam conditionem sensualitatis & carnis pro viribus restringunt. Plus enim abundant in pectore ubi est animus, quam in ventre ubi est stercus, hoc est d. carnalis, quod magis vigeat in spirituali bonitate, quam in carnali voluptate & sensualitate. Quod bene pensabat Sapiens Ecclesiast. 23. cum dicebat: *Aufer a me concupiscentias ventris.* &c. Quod est contra multos, qui ventrem sensualitatis, & voluptatis, & carnis habent valde magnum & latum. Similes locustae, quae non habent nisi unum intestinum, totum enim corpus est quasi venter. Serpens etiam respectu corporis, ventrem habet longissimum & maximum. Unde etiam Plinius narrat, quod sub Claudio Caesare serpens quidam fuit occisus, in cuius ventre puer integer fuit inventus, & de nostris serpentibus apparet, quod habeant magnum ventrem, quia aviculas solent deglutire. Sic vere charissimi, quidam habent ventrem carnalis appetitus & sensualitatis valde latum, toti enim videntur esse venter, quia scil. nihil de se spiritualiter videntur sapere vel habere, quod apparet, quia omnia mundi delectabilia non possunt suum ventrem, id est, suum carnalem appetitum implere, Proverb. 13. *Iustus comedit & replet animam suam, venter autem impiorum insaturabilis est.* Et bene insaturabilis, quia isti habent

Ventrem {
Cupiditate voracem,
Carnaliter vomacem,
Fatuitate loquacem,
Voracitate capacem,
Verbositatem mordacem.

¶ Venter enim malorum inflatur per cupiditatem. Istud enim figuratur in filio prodigo, qui cupiebat replere ventrem suum de filiis, quas porci manducabant, sicut dicitur Luc. 15. Et tamen dicitur Ezech. 7. *Animam suam non saturabunt, & ventres eorum non implebuntur.* Item spumat per carnalitatem, ideo venter satur facile spumat in libidinem. Item fervet per loquacitatem, unde Job. 32. *En venter meus quasi mustum sine spiraculo, quod lagunculas novas dirumpit, loquar & respirabo paululum.* Item capax est per voracitatem, unde Ecclesiast. 36. *Omniem escam manducabit venter.* Item mordet per detractorem verborum, unde Ecclesiast. 40. *In ore imprudentis concutitur inopia, & in ventre eius ignis ardebit, ignis enim mordaciter urit.* Et breviter ille est venter vilitatis nostrae, omnia enim vilia sunt in ventre, & ideo ventrem Deus posuit in medio corporis, & etiam a parte ante, ut sic vilitatem & conditionem vilitatis nostrae ante oculos & in cordis medio poneremus vel posceremus. Sic etiam dico, quod ventrem fragilitatis humanae cum omnibus facibus vitiorum pra oculis debemus habere, & in cordis medio collocare. Quia proculdubio iste venter est pars nostra vilior, & pars nostra ponderosior, & pars nostra fragilior. Animal n. citius laeditur in ventre quam a libi. Et ideo unicornis sciens quod elephas habet mollem ven-

tre, semper solet ipsum in ventre, si potest, percutere, ut ipsum citius possit occidere, quod sciens elephas solet sibi dorsum vertere, & sic solet pericula declinare. Sic vere charissimi, sensualitas & caro sunt partes hominis magis debiles & molles, & ideo unicornis, id est, diabolus libentius nos percutit in hoc ventre, in quo, scilicet de peccatis carnis libentius nos tentat. Scit enim quod valde sumus debiles, quia sicut dicitur Tit. 1. *Cretenses semper mendaces, mala bestia, ventris pigri.* Quapropter solet ibi libentius percutere, ut contra nos possit facilius prevalere. Quod nos praesentientes dorsum sibi debemus vertere, & occasionem peccatorum & tentationum fugere & vitare, & sic ab huius unicornis cornibus poterimus nos salvare, maxime si cum David ad Dominum proclamantes dicamus: *Salva me de ore leonis, & a cornibus unicornium humilitatem meam.* Caveant autem illi, quorum Deus venter est, Philip. 3. quia sicut dicitur Job. 20. *Divitias quas devoraverunt evoment, & de ventre eorum extrahet eas Deus.* Ille est ergo venter stercoreus carnalitatis nostrae.

¶ Quinto dico, quod invenitur venter extraneus mundi cupiditatis. Mundus enim est venter noster, quia scilicet ibi in peccatis concipimur & nutrimur, & inde in lucem fidei & gratiae, vel etiam in lucem religionis vel ecclesiae a Domino parturimur. Puer enim in ventre matris non plorat, sed ibi vivendo de matris mensuris se delectat, sed statim quando de matre extrahitur, plorare incipit. Sic peccator existens in mundo nutritus in immunditiis & peccatis non plorat, nec ad causas sui planctus attendit, quando tamen ad ecclesiam vel religionem parturit, statim incipit vitae miseriam agnoscere, & ad planctum & lacrymas se donare. De isto ventre gaudebat se David exisse in Psal. *Quoniam tu es, qui extraisti me de ventre,* &c. Multi tamen sunt, qui de isto ventre, scil. de mundi prosperitate egrediuntur, & statim religionis vel ecclesiae confitentur, & tamen in istum ventrem iterum ingrediuntur, in quantum ad mundana negotia revertuntur. Glarea enim monstrum est marinum, quae filios suos quos peperit, videns tempestatem, ne submergantur, solet in ventrem iterum reponere, ut possit a fluctibus ipsos liberare. Sic vere diabolus illos quos aliquo casu de ventre mundanae prosperitatis peperit & evomit, videns quod fluctus tribulationum & inundatio lacrymarum possent ipsos sibi penitus auferre, & ad Dominum convertere, solet eos pro viribus in istum ventrem iterum inferre & reponere, & ipsos solet allicere & fovere, & sibi eos quos jam perdidisse videbatur, penitus retinere, sicut ad literam videmus de clericis, mercatoribus, & de praelatis, officialibus regum, & de religiosis negotiatoribus. Istud videtur reprehendere Nicodemus dicens Joh. 3. *Quomodo, inquit, potest homo nasci, cum sit senex, id est, quomodo potest homo in mundum & ad mundana redire, cum debeat esse perfectus.* Nunquid potest in matris suae ventrem iterato introire, & nasci? q. d. non debet, imo pro certo cum Esaia debet dicere & clamare Esa. 49. *Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris meae recordatus est nominis mei, posuit os meum Dominus ut gladium acutum, sub umbra manus suae protexit me, & posuit sicut sagittam electam, in pharetra sua abscondit me, & dixit mihi, servus meus es tu Israel, quia in te glorior.* Quia proculdubio charissimi Deus ex speciali privilegio nos extrahit, & in ecclesiae & religionis pharetra nos abscondit, ubi nos sagittam vel gladium facere intendit, & sic servos suos, in quibus gloriatur, specialiter ordinat & facit. Et ideo istum ventrem unde exivimus, debemus horrere, & illud amplius per mundi concupiscentias non redire, dicentes domino illud Ecclesiast. 23. *Aufer a me concupiscentias ventris.* Ille est ergo venter extraneus mundanae cupiditatis.

¶ Sexto dico, quod est venter aethereus perfectae humilitatis, & iste est venter religionis & ecclesiae, ubi Deus generat, concipit & nutrit filios suos, sc. religionis clericos. Item in ventre nubis generatur lapis pretiosus, qui dicitur ceraunius. Sic vere in ventre religionis generantur viri pretiosi & perfecti. Unde de Hier. dicitur Ecclesiast. 49. *quod a ventre matris suae consecratus est propheta.* Istud est tamen contra multos similes filiis viperarum, qui abhorrentes esse in ventre matris suae, volunt exire, expectare nolentes naturae solutionem, & ideo corrodunt latera ejus, & sic exeunt sine partu. Sic vere multi sunt, quibus displicet venter religionis & status interioris claustrum, et ideo suam matrem religionem destruunt et corrodunt, et sic per apostasias vel per appellationes fugiunt et recedunt. Multi n. sunt in ecclesia viperei filii, qui sunt causa corruptionis et destructionis propriae matris suae, quibus dicitur Esa. 48. *Scio enim quod praevaricans praevaricaberis, & transgressor de ventre vocavi te.* Ille

H Iste est ergo venter æthereus perfectæ humilitatis, &c. ¶ Septimo dico, quod est venter tartareus æternæ calamitatis, & iste proculdubio est venter inferni, ubi diabolus peccatores concipit & recipit, ipsos tamen nunquam amplius parturit vel emit. Iste est venter ceti, in quo Jonas devoratus fuit. Ista est altitudo ventris inferi, de quo dicitur Eccl. 31. *Liberasti me Domine de altitudine ventris inferi, & de leonibus præparatis ad escam, &c.*

A Ventus. Nota, quod ventus nihil aliud est quam spiritus vel flatus. Est enim proprie ventus idem quod aer motus cum siccis vaporibus intermixtus. De vento igitur materiam tractare quid sit, & quare sint 21. venti, & nunc fiat unus, nunc alius, nihil ad præsens pertinet opus. Sed quid ventus possit moraliter significare, hoc solum breviter est dicendum. Dicamus ergo quod ventus habet aliquos effectus bonos & aliquos malos, & ideo nunc bonum nunc malum significat in scriptura. Notabo ergo secundum quod invenio in scriptura, quod ventus naturaliter habet

Sufflare,
Siccare,
Pulsare,
Mundare,
Turbare,
Levare,
Inflare,
Inspirare,
Refrigerare.

B ¶ Sic vere dico, quod moraliter loquendo, plura genera ventorum inveniuntur. Est igitur ventus sufflatus, qui significat malam suggestionem. Multi enim sunt sicut ventus, qui per mala consilia & colloquia non cessant aliis aliquid mali suggerere & sufflare, & per adulationem & suggestionem aliquid libilare. Ecclesiast. 43. *Frigidus ventus aquilo flabit, & gelabit crystallus ab aquis.* ¶ Item est ventus siccativus, qui signat hostis tentationem. Iste enim quando fortiter sufflat, solet omnem virorem gratiæ desiccare. Figuratus in illo vento calido & urente, qui siccavit illam viridem hæderam, sub cuius umbra Jonas delectabatur, in tantum quod Jonas incepit æstare, sicut dicitur Jonæ 4. Quia scilicet tentatio diabolica virorem & umbram gratiæ desiccet & urit, & æstum malorum desideriorum in cordibus introducit. Unde de diabolo dicitur Aba. 1. quod *facies ejus ventus urens.* ¶ Item est ventus pulsativus, qui signat mundi tribulationem, quæ pulsat, destruit & subvertit. unde Job. 1. *Repente ventus vehemens irruit à regione deserti, qui concussis angulis domus subvertit eam, & liberos interfecit.* ¶ Item est ventus mundativus, qui significat violentam correctionem. Ventus enim bladum à palea purgat. Et sic loquitur Matth. 3. ubi dicitur, quod *ventilabrum in manu Domini, & mundabit aream suam.* Unde Prov. 25. *Ventus, & aquilo dissipat pluvias, & facies tristi linguam detrahentem.* ¶ Item est ventus turbativus & sublativus, qui signat æternam damnationem, sicut dicitur in Ps. 1. quod *impii erunt sicut pulvis quem proficit ventus à facie terræ.* ¶ Item est ventus levativus, quia ventus elevat paleas, qui signat prosperam successionem, de quo Job. 30. *Elevasti me, & quasi super ventum ponens, elisisti me valide.* ¶ Item est ventus inflativus, qui signat cordis elationem & præsumptionem, ventus enim velicam inflat. Et sic de vani-gloriosis elatis, superbis & præsumptuosis loquitur Hier. 14. ubi dicit, quod *onagri steterunt in rupibus & attraxerunt ventum quasi dracones.* ¶ Item est ventus inspirativus, qui significat divinam revelationem, & de isto dicitur in Psal. quod *Deus producit ventos de thesauris.* ¶ Item est ventus refrigerativus, qui signat sancti Spiritus inflammationem, & sic dicitur Dan. 3. quod *Angelus fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem.* ¶ His igitur præmissis possum notare, quod ventus significat in bono & in malo. Et sic dico, quod est

Ventus { gratiæ, qui est mirabilis.
 { culpæ, qui est damnabilis,
 { poenæ, qui est tristabilis.
Primus flat ab interiori,
Secundus flat ab inferiori,
Tertius flat à posteriori.

¶ Dico ergo primo, quod est ventus gratiæ, qui est gloriosus, & iste proculdubio nihil aliud est quam Spiritus sanctus & gratia, quæ per eum inspiratur. Spiritus enim est quasi ventus. Sed de hoc vide ad plenum supra de spiritu in primo membro principali. Sicut enim ventus habet

Arbores agitare,
Aerem depurare,
Ignem inflammare,
Æstum temperare,
Naves transportare,
Facies deliccare,
Paleas elevare,
Omnia fecundare (quia scilicet ventus aquilo coop-
ratur quod masculi generentur.)

¶ Sic vere Spiritus sanctus agit per mentis discussionem. Unde Christus vocat beatum Joannem *arundinem vento agitatam.* Item deputat per vitiorum restrictionem, unde Job 37. *Aer cogitur in nubes, & ventus transiens fugabit eas,* quia scilicet ventus purificat aerem tollendo nubes. Item inflamat per charitatem & dilectionem Ezech. 1. *Ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone, nubesque magna, & ignis involvens.* Item temperat & refrigerat per gratiæ irrotationem Dan. 3. *Fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem.* Unde de viro justo dicitur Hierem. 2. quod *ipse sicut cursor levis explicans vias suas, & onager assuetus in solitudine, in desiderio anime suæ attraxit ventum.* Item transportat, scilicet naves, id est, animas ad paradysum per spiritualem deductionem. Iac. 3. *Naves cum magna sinu, à ventu valida minantur.* Desiccet per omnium scelerum absterisionem, unde Exod. 14. *Abstulit mare Dominus flante vento vehementi & urenti tota nocte, & vertit in siccum.* Elevat per cœlestem contemplationem, Jo. 6. *Mare autem magno vento flante exurgit.* Fecundat etiam per bonam operationem & per gratiarum irrigationem. Unde 3. Reg. 18. dicitur, quod *cœli obtenebrati sunt, & nubes, & ventus, & facta est pluvia magna & grandis.* Istis ergo & multis aliis rationibus potest intelligi per ventum Spiritus sanctus, & maxime per ventum subsolanum, qui ventus est orientalis, dictus subsolanus, quia sub sole oritur, & ab ortu solis nobis diriguntur. Sic vere Spiritus sanctus à loco unde sol justitiæ Christus oritur, scilicet à paradiso nobis mittitur, & inde nobis spiritualis derivatur. Unde Psal. *A summo cœlo egressus est.* &c. Videtur de isto supra de adventu in illa auctoritate, *Ecce ventus turbini &c.* Iste est ergo ventus gratiæ, qui est gloriosus. ¶ Secundo dico, quod est ventus culpæ, qui est vitiosus, & iste est ventus, quem diabolus continue suscitatur, per quem nos ad malum incitat atque pulsat. Ventus enim ex refractione & conflictu brachiorum maris in quatuor mundi partibus oritur, & inde est, quod quatuor venti principales oriuntur & inveniuntur, eo quod scilicet mare congigendo movens aerem: incorporatis vaporibus ventum alternatim in diversis mundi partibus operatur. Mare enim charissimè, significat diabolum, qui continue est in labore & motu, qui per desperationem est turbidus & amarus. Iste ergo per conflictum brachiorum suorum, i. e. per executionem malitiarum suarum ventum peccati generat, per quem nos concutit & perturbat. Quatuor autem isti venti sunt

Subsolanus, qui est orientalis,
Favonius, qui est occidentalis,
Auster, qui est meridionalis,
Aquilo seu boreas, qui est septentrionalis.

Orientalis signat mundi vanitatem & elationem,
Occidentalis signat mundi pravitatem & tentationem,
Australis signat mundi prosperitatem & successionem,
Aquilonaris signat mundi adversitatem & afflictionem.
Isti ergo sunt quatuor venti diabolici, quibus quotidie impellimur & turbamur. Figurati Dan. 7. ubi dicitur, quod *quatuor venti pugnabant in medio mari.* Quia pro certo in mari hujus mundi semper isti quatuor venti contra nos pugnant, & nunc unus, nunc alius nos impugnatur, sic dicitur illud 1. Par. 9. *Per quatuor ventos erant ostia, i. demones qui per istos ventos deambulabant, & eos contra nos flare faciant, & per eos nos destruant & subvertant.* Figurati Apoc. 7. *in quatuor Angelis, qui habebant dominium in quatuor ventos cœli.* Prosequamur ergo de istis quatuor ventis
Elationis,
Tentationis,
Prosperitatis,
Adversitatis.

¶ Dico ergo, quod est ventus elationis & superbiæ, & iste est ventus subsolanus & orientalis, qui subsolanus dicitur, quia sub sole oritur, et ab ortu solis derivatur ad nos, et signat superbi-
am, quæ forsus in paradiso unde sol justitiæ Christus venit, cum lucifer fuit ortus. Iste enim est ventus, qui ipsum luciferum

de paradiso subvertit. Ventus enim superbix inflat per presumptionem, elevat per elationem, ventat per jactantiam, ubique intrat per inanem gloriam. Isti enim sunt quatuor venti prosperitatis, scilicet

Sufflare,
Levare,
Clamare,
Subintrare.

Quia proculdubio ventus superbix seu homo ventosus & superbus

Inflatur de se presumendo,
Elevatur se aliis praeferendo,
Clamat bona sua verbaliter jactando,
Subintrat bona sua aliis per inanem gloriam ostendendo, & se coram hominibus exponendo.

Quod n. isti per presumptionem inflantur, patet Job. 6. ubi dicitur, quod mare vento magno flante exurgebat. Item quod isti per elationem levantur, patet in Psalmo, ubi dicitur: *Ascendit super Cherubin, & volavit super pennas ventorum.* Item quod isti per jactantiam loquantur, patet Job. 15. ubi dicitur: *Nunquid sapiens respondit quasi in ventum loquens?* Item quod isti per inanem gloriam undique ostendantur, patet in canonica Jud. ubi dicuntur tales nubes inanis gloriæ, quia undique circumferunt eos venti ad tyrocinia, ad festa, & quolibet loca publica, ubique enim volunt discurrere, ubique volunt quicquid habent de bono ostendere, ut ubique possint de vana gloria aliquid obtinere. Similes chameleonti, qui de vento dicitur vivere. Similes draconi, qui attrahendo ventum solet ardorem pectoris minuere. Similes etiam onagro, qui ventum pro inveniendâ uxore sua montes ascendendo solet attrahere. Apes autem ventum timent, ne per ipsum projiciantur; & ideo cum ipsum senserint, basse volant, & lapillum ut magis ponderent, secum portant. Ericii etiam presentientes & timentes ventum, ad cavernam fugiunt, & ibidem se segaciter abscondunt. Chameleon & draco ventum diligunt, & onagri ipsum attrahunt & bibunt. Et draco est (ut dicit Plinius) animal cristatum quibusdam scutulis, quibus attrahit ventum, & cum sit ardentis naturæ, pro vento inveniendâ libenter ascendit ad navis malum. Sic pro certo charissimi, apes, i. e. viri iusti & sancti solent istum ventum fugere, per humilitatem basse volare, lapillum, i. pondus divini timoris portando pericula præcavere. Videntes enim ventum validum, id est, mundi pompas & superbias ventilare, ipsi more Ericii ad cavernam, i. e. ad sepulchrû per mortis memoriam solent recurrere, & ibi à periculis se salvare. Nam sicut dicitur Matth. 14. *Petrus videns ventum venientem timuit, & ad præcandum Dominum se convertit, Christus vero ipsum misericorditer liberavit.* Quia pro certo tales pondus divini timoris portant, dum ad Deum humiliter recurrunt, venti hujus imperi non succumbunt, imo dicunt cum Apostolo Eph. 4. *Non sumus parvuli fluctuantes, ut circumferamur omni vento.* Sed quid? Pro certo non sic in ecclesia & in mundo, quia pro certo ibi sunt chameleontes, qui habent pellem omnium colorum capacem, i. e. hypocritæ & palliati. Item ibi sunt onagri, qui sunt animalia libera, & nulli jugo subiecta, i. e. homines mobiles & effrenati. Ibi sunt dracones animalia cristata & inflammata, i. homines clerici & mitrati, qui pro certo de vento vanæ laudis, præsumptionis, jactantiæ & elationis solent vivere, & ipsum bibere & diligere, & corde sibilando ut ipsum ventum hauriant ad alta dignitatum officia se transferre, & per ambitionem ascendere & volare Ose. 12. *Ephraim pascit ventum, & sequitur æstum.* unde Hier. 14. *Onagri sterunt in rupibus & attraxerunt ventum quasi dracones.* Iste est ergo ventus elationis & superbix, de quo Hier. 51.

M Cor suum levaverunt quasi ventum pestilentem. ¶ Denique dico, quod est ventus tentationis & malitiæ, & iste est ventus proculdubio occidentalis, & dicitur occidentalis, eo quod ut animam occidat, semper incipit à blanditiis & favore, semper enim proponit dulcia ut alliciat, & tandem fortiter impellit ut dejiciat. Ventus enim in principio quando surgit, valde est parvus, sed per additionem vaporum continuam, quando venit sursum ad aërem, efficitur valde magnus, in tantumque aliquoties per ipsum arbores evelluntur, terra etiam quando ventus est in ipsius visceribus concutitur, & turrets, & ædificia subvertuntur. Sic pro certo charissimi ventus tentationis à principio surgit parvus, sed paulatim diabolus admiscet vapores diversarum complacentiarum, ita quod ventus iste continue recipit incrementum, & breviter nisi à principio resistatur, in tantum crescit & augmenta-

ur, quod ejus violentia non faciliter resistitur, quin imò arbores & ædificia, i. viri sancti, qui in se & moribus videbantur radicari, per eum evelluntur, & peccando moraliter destruuntur, 1. Mach. 6. *Nisi praveneris eos velocius, majora his facient, & non poteris obtinere eos.* Ideo de isto vento breviter dicitur Matth. 7. *Venerunt flumina & flaverunt venti, & irruerunt super domum illam, & cecidit.* O Deus quantum pestilens est ille ventus, vix enim est aliquis qui resistat, quinimo sicut ventus corporalis fortius impellit & citius eradicat fortes arbores quam debiles, & hoc quia magis agit contra resistentes quam contra obedientes, (juxta illud Hier. 46. *Fortis impiegit in fortem.*) Sic vere tentatio diabolica fortius impugnât bonos, qui sibi resistunt, quam malos, qui sibi faciliter obediunt. Et ideo necesse est, quod sumus optime radicati, si ab isto vento non volumus evelli. Teste n. Seneca, *invidi esse possumus, inconcussi nequaquam.* Et quia necesse est, quod impulsus tentationum sustineamus, sumus in fide radicati, & perfecti in moribus, ut vincamus, quia sicut dicitur ibidem, multi inveniuntur, qui multas habent urbes, & populos in sua potestate, paucissimi vero sunt qui se habent. Et sequitur, quod nulla est major victoria, quam vitia devicisse, veruntamen cavendum est de isto vento, quia sc. iste ventus solet incedere circulariter, & non recte. Ventus etiam aliquando causatur ab influenza corporum celestium, quia sc. sicut dicunt Astrologi, si in principio anni planeta fuerint congregati in signis aereis & ventosis, totus annus pro majori parte erit ventosus. Quia pro certo diabolus non immediate seu directe tentat de peccato enormi (scit n. quod nunquam subito ratio consentiret, imò solet venire circulariter & indirecte diversas imagines ad complacentias & circumstantias suggerendo, & tandem ad suum propositum concludendo. Et ideo de ista circumlocutione istius venti dicitur in Ps. *Domine pone illos rotam, & sicut stipulam ante faciem venti.* Veruntamen ad hunc est potissime attendendum, pro certo quia iste ventus tentationis aliqua venit ex influenza & ordinatione superiorum, Dei sc. & Angelorum, quia sæpe fit, quod aliquis quando de viribus suis præsumit, nec propriam fragilitatem attendit, Deus ipsum (ut experiatur vires proprias) tentari permittit, & in manibus hostis tradit. Quapropter bene consulit Apostolus ad Gal. 6. quod homo de suis viribus non confidat, & quod alios non contemnat, sed quod fragilitatem propriam cognoscat, & quod exinde patientibus compatiatur, indulgeat delinquentibus dicens: *Considerans temetipsum, ne & tu tenteris.* Quia sæpe fit, quod Deus producit ventos de thesauris suis, i. de sua providentia occultis permittit flare tentationes, & percutit primogenita Egypti usque ad pecus, i. e. permittit percuti, i. e. tentari perfectos & imperfectos. Patet igitur, quod est ventus tentationis & malitiæ. ¶ Denique dico, quod est ventus prosperitatis & affluentia. Diabolus n. videns, quod non potest prævalere contra hominem per duos primos ventos, scil. per ventum elationis & per flatum tentationis, apponit quandoque tertium ventum mundanæ prosperitatis & successionis, quæ proprie comparatur vento, eo quod more venti nullam habet firmitatem, sed transitoriam labilitatem, & quandam tumultuosam pompositatem. Iste est ventus auster, qui est ventus laxativus & mollis, impetuusus & turbativus, navium à recto itinere retardativus, & ipsarum in mare submersivus, & ipsarum quando non sperant, ad manus piratarum vel ad aliud periculum deductivus. Sic vere ventus mundanæ prosperitatis instabilis & ventosus valde periculosus. Valde n. per mala desideria nos emollit, & nobis ad navigandum ad portum paradisi multipliciter contrariatur, sicut dicitur Matth. 14. *Navicula jactabatur in mediis fluctibus, erat enim ventus contrarius illi.* Quod autem contrarius sit ad navigandum in cælum ventus mundanæ prosperitatis, patet per illum qui dicit, quod *facilius est intrare camelum per foramen acus, quam divitem in regnum cælorum.* Matt. 19. Nam proculdubio illi qui ducuntur isto vento, quamvis non sperent damnari, sed finaliter ad salutem pervenire, iste tamen ventus ita est impetuusus, quod contra spem propriam ipsos ad portum mortis impellit, & in piratarum infernalium manus eos ducit, ut sic naviculæ animæ dicatur illud Ezech. 27. *Ventus aufer contrivit te, in corde maris divitiæ tuæ, & thesauri tui, & multiplex instrumentum tuum, nauta qui erant in medio tui, carent in corde maris.* Quid ergo? Pro certo iste ventus non est sequendus, nec ejus flatus motus animi est laxandus, imò ejus impulsui est contrariandum, & fortunæ favoribus obviandum. Exemplo prudentis rectoris navis, qui sentiens ventum contrarium, deponit velum, & mittens anchoram in medio figit gressum. Exemplo etiam

jam lupi, qui vadens ad prædam, solet contra ventum incedere, ne canes villarum ad quas vadit, per ventum possint adven-
tum ipsius præsentire, & opus ipsius impedire. Sic vere charis-
simi nos, qui in mari huius sæculi fluctuamus, & ad portum cœ-
lestis gloriæ navigamus, quando videmus, quod ventus munda-
næ prosperitatis nobis obviat, & canes inferni contra nos ex-
citatur, gressus desideriorum nostrorum debemus ad Deum fige-
re, & anchoram fidei nostræ usque ad interiora velaminis pe-
netrare, & huius venti impulsui pro viribus obviare. Ad quod
Seneca lib. 3. q. nat. dicebat sic: *In secundum nemo confiat, in ad-
versis nemo desistat, alterna sunt vices rerum.* Et sequitur: *In melius
adversa, in deterius optata fluctuantur.* Quod proculdubio est con-
tra multos, qui fortunæ favoribus & ventosis suis promissioni-
bus non repugnant, sed quantum potest flare, tantum velum
animi sibi laxant, quare fit, quod dum ad finis periculum non
attendunt, ad adversitatem corporis & animi sæpe vadunt. O-
see 8. *Seminaverunt ventum, & turbine metent.* Quod bene fi-
guratum est Exod. 10. ubi dicitur, quod locustas quas ventus au-
ster adduxerat, frigidus ventus aquilo projecit in mare. Sic pro cer-
to pater, quod illos quos ventus prosperitatis nutrit, finaliter
ventus adversitatis frigidus confundit Esa. 57. *Omnes eos auferet
ventus, & tollet auram.* Iste est ergo ventus prosperitatis & o-
pulentia. ¶ Insuper dico, quod invenitur ventus adversitatis
& pestilentia, & iste est quartus ventus, qui dicitur boreas, qui
de locis frigidissimis veniens, corpus stringit & affligit, flores
& vineas dissipat & comburit. Sic proculdubio ventus adver-
sitatis est multum noxius; flores enim, id est, imperfectos & in-
sapientes solet destruere, & fructus bonorum operum in eis
impedire. Diabolus enim illos quos non potest per tres primos
ventos destruere, nec vento elationis, nec vento tentationis,
nec vento successionis movere, solet vento tribulationis con-
cutere, ut saltem per istum ventum possit eos in fide vel in mo-
ribus variare. Unde de qualibet persona debili & inepta dici-
tur Ezech. 17. *Ecce plantata est, ergone prosperabitur? nonne cum
tetigerit eum ventus urens, succabitur?* Iste ergo ventus est debili-
bus periculosus, iustis tamen & perfectis utilis est & fructuosus.
Ventus n. aquilo licet corpus affligat, aërem tamen serenat,
& nubes fugat, &c. Vide supra de adventu in ultima auctori-
tate divisa in primo membro. Boni n. isto vento non debent
succumbere, sed eifortiter resistere, & viriliter prævalere, un-
de Seneca de vento circio loquens libro de naturalibus quæstio-
nibus 5. dicit, quod huic etiam ædificia quassanti incolæ Gal-
lici gratias agunt, tanquam salubritatem cœli attribuant ei,
quod credo intelligendum de illa parte Gallia Lugdunen-
sæ Provincia nuncupatur, quæ ultra modum est patria vento-
sa. Dicitur n. quod ventus ille depurat aërem, & quod tota pa-
tria aëre corrupto inficeretur, nisi aër per venti impetum pur-
garetur. Iste ventus charissimi potest lignare impetum munda-
næ tribulationis, qui proculdubio viros perfectos non per-
mittit corrumpi, nec in eis aliquid mali generari. In vitis enim
patrum de quodam fratre legitur, quod cum ultra modum ten-
taretur de peccato carnis, & nullo modo posset tentationem e-
vadere, quinimo vellet monasterium dimittere confessus fuit
Abbati, quia sicut vir prudens, duos alios fratres ipso igno-
rante contra ipsum instituit, qui fortiter eum de adulterio accu-
saverunt, quare cum de purgatione sua frater fortiter continue
tribularetur, tentationem penitus est oblitus. Et sic per ventum
adversitatis aër suæ conscientia fuit depuratus, & ipse à peri-
culo liberatus, & ecce ergo de isto vento quomodo sibi profuit.
Tales ergo ventus tribulationis quamvis à diabolo possit mul-
totes introduci, debet in potentia tolerari, & sic poterit fru-
ctus plurimos ex eo reportari, juxta illud Seneca ubi dicit, quod
animus debet esse contra calamitates fortis & contumax, nec
avidus periculorum, nec fugax. Iste est ergo ventus, qui iustis
& perfectis patienter sustentibus proficit, imperfectis vero &
desperantibus officit. Et ideo de isto vento & de mente debili per
ipsum dissipata potest dici illud Ezech. 19. *Evulsa est in ira, in
terramque projecta est, & ventus urens siccavit fontes ejus.* Iste est ergo
ventus adversitatis & pestilentia. Et sic apparet, quomodo per
illos quatuor ventos homines ad peccatum attrahuntur, & à
bonis operibus retrahuntur, & sic dicit diabolus istis peccatori-
bus illud Zach. 2. *In quatuor ventos cœli dispersivos.* Igitur sic pa-
tet principaliter secundo quod est ventus culpæ, qui est viciosus.
¶ Tertio dico principaliter, quod est ventus pœnæ, qui est
dolorosus. Et sic dico, quod per ventum potest intelligi pœna
æterna, quæ paleas, i.e. superbos & vanos importat peccatores,

& pulveres, i.e. vanos & avaros, & terrestres dissipat, & lutum
i.e. carnales & viles desiccât. Unde Psal. *Erunt sicut pulvis ante
faciem venti, ut lutum platearum delebo eos.* Unde de ista pœna di-
cit Dominus Ezech. 13. *Dabo lapides prægnantes de super, & ventum
procella dissipantem.* De Christo n. in mundum istum ventum e-
mittente dicitur Deut. 33. *quod cornua thimacrotis cornua ejus,
in ipsis ventilabit gentes.* Sic igitur patet, quod generaliter lo-
quendo, invenitur ventus pœnæ, qui est dolorosus, ventus cul-
pæ qui est viciosus, ventus gratia qui est gloriosus. Ista igitur de
vento sufficiant. Vide supra de Spiritu & de Flare. Et sic sufficit.

Verberare. Vide de Percutere, & de Tribulatione. A

Verbum. Nota, quod verbum proprie loquendo est ille
mentis conceptus, qui de voce formanda & e-
mittenda concipitur, antequam ulterius ad labia producat.
Sæpe tamen accipitur pro voce, & locutione, & pro prædicatione,
vel pro filio Dei, qui dicitur verbum patris. Et ideo breviter
notandum est, quod quintuplex verbum invenitur, scilicet

Verbum { Incarnatum,
Exaratum,
Prædicatum,
Moderatum,
Effrænatum.

Primum verbum quod est caro factum,
Secundum quod est in libro scriptum,
Tertium quod est à sanctis dictum,
Quartum quod est à sanctis datum,
Quintum quod est à malis fictum.

¶ Primum est verbum summæ divinitatis, de quo Jo. 1. *In prin-* B
cipio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.
¶ Secundum est verbum summæ veritatis, scil. verbum scriptu-
ræ, unde Matth. 24. *Cælum & terra transibunt, verba autem mea
non transibunt.* ¶ Tertium est verbum magnæ sanctitatis, sc. præ-
dicationis, de quo Luc. 8. *Semen est verbum Dei.* ¶ Quartum est
verbum grandis honestatis, sc. verbum locutionis iustorum, de
quo Eccl. 28. *Verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos.*
¶ Quintum est verbum magnæ vanitatis, scil. loquela fatuo-
rum, de quo Prov. 14. *Vbi verba sunt plurima, ibi frequenter ege-
stas.* ¶ Videamus & dicamus igitur quod invenitur C

Verbum { Aternæ generationis,
Divinæ prædicationis,
Humanæ prolocutionis.

Dico primo, quod est verbum generationis æternæ, & istud est
Dei filius, qui in mente patris fuit conceptus, & inesse genitus
& productus, & tandem humanitate per incarnationem fuit
inductus, & exterius ad mundum eductus, ubi per prædicationis
officium fuit expositus & auditus. Sicut enim aqua primo
in venis terræ secretissimis invisibiliter generatur, & tandem
in fontem recipitur, à quo visibiliter destillatur, sic verbum pa-
tris ab æterno in secreto mentis divinæ fuit invisibiliter geni-
tum, quia scil. *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum.
& Deus erat verbum,* tandem fuit ad fontem misericordiæ scil. ad
beatam virginem per incarnationem emissum, quia *fontis sapien-
tia verbum Dei in excelsis.* Eccl. 1. *sumpta carne humana fuit ho-
minibus visibiliter publicatum, & tunc fuit verificatum illud
Esa. 2. De Sion exibit lex, & verbum Domini de Hierusalem.* Ubi
adverte, quod istud verbum

Humiliter se inclinavit,
Benigniter nos visitavit,
Moraliter nos regulavit,
Vocaliter nos informavit,
Mentaliter nos concordavit.

¶ Primum probat locus altæ generationis de Sion,
Secundum actus suæ incarnationis, quia exibat,
Tertium status suæ conversationis, quia scil. fuit lex,
Quartum fontis suæ prædicationis, quia fuit verbum,
Quintum modus nostræ conjunctionis. Hierusalem,
quia fuit pax.

¶ Dico ergo, quod istud verbum se inclinavit humiliter, quia D
sc. ipse venit de Sion, i.e. de altitudine deitatis suæ. Sion enim
qui est mons altus juxta Hierusalem, signat ipsum Deum, & e-
minentiam paradisi, de quo istud verbum originem sumpsit, &
ubi ab æterno habitavit, juxta illud psalmi. *Dominus in Sion ma-
gnus & excelsus super omnes populos venit, iterum illud Psalm. Ex
Sion species decoris ejus, &c.* De Sion, id est, de cœlo venit illud
verbum

verbum quod utique fuit magna humilitas. unde Esa. 55. *Quomodo descendit imber & ros de caelo, sic erit verbum quod egredietur de ore meo. De humilitate istius verbi, quia scilicet de caelo voluit descendere, possumus dicere, quod iste est similis ceraunio lapidi pretioso, qui sursum in nubibus in loco tonitruum generatur, & tandem cum tonitruo veniens contra fulgura plurimum operatur, significans verbum Dei, quod de profunda paternorum secretorum mente, ubi ab aeterno fuit genitum, ad nos venit, & pro salute nostra multum profuit, & nos contra tempestatem damnationis juvat. Et ideo in Psal. dicitur de Deo pater, qui misit verbum suum, & sanavit eos. Sicut enim dicitur Esa. 9. *Verbum misit Dominus in Iacob, & cecidit in Israel.* Patet ergo, quod istud verbum humiliter se inclinavit. De Sion inquit Job. 3. *Dominus de Sion rugiet, de Hierusalem dabit vocem suam.**

E Etiam dico, quod istud verbum nos visitavit humaniter, quod ostenditur cum dicitur: *Exibit n. homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperam.* Et bene dicit operationem, i. e. redemptionem nostram, quia scilicet, exivit de caelo in virginis utero, de utero ad mundum, de mundo ad patibulum, de patibulo ad infernum, de inferno ad sepulchrum, de sepulchro ad caelum, de caelo exivit ad iudicium. Unde iste est ille, de quo Ioan. *Exivi a patre, & veni in mundum, & iterum relinquo mundum & vado ad patrem.* Istud enim

Verbum exivit a patre, ut mundum	{	Visitaret,
		Habitaret,
		Liberaret,
		Illustraret,
		Sustentaret,
		Manifestaret.

Dico ergo, quod istud verbum incarnatum exivit ad mundum visitandum. Ideo dicebant antiqui illud Hier. 17. *Vbi est verbum Domini? veniat.*

Item ad mundum habitandum, sicut dicitur Ioan. 1. *Et verbum caro factum est, & habitavit in nobis, &c.* Item ad mundum liberandum, quia istud verbum liberat atque solvit. Unde Jacob 1. *In mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras.* Item ad mundum illustrandum, Psal. *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* Item venit ad mundum sustentandum. & in Psal. *Sustinuit anima mea in verbo eius, speravit anima mea in Domino.*

Item ad se manifestandum. Unde Luc. 2. *Transivimus in Bethleem, & videamus hoc verbum quod factum est, &c.* Dico ergo, quod istud verbum visitavit nos humaniter. Exibit inquit Eccles. 24. *Exivi de paradiso, & dixi regabo hortum plantationum mearum.*

F Deinde dico, quod istud verbum regulavit nos moraliter. Ipse enim fuit lex & regula bene vivendi. Conversatio enim vita, regula & doctrina ipsius fuerunt lex, quam sequendo, ipsi nos in cunctis moribus optime regulamus. Sicut enim in Psal. dicitur: *Rectum est verbum Domini, & omnia opera eius in fide.* Ista enim est lex Domini convertens animas, testimonium Domini fidele, sapientiam praestans parvulis. Vide supra de lege. Dico igitur, quod istud verbum nos regulavit moraliter.

G Denique dico, quod istud verbum nos informavit vocaliter, & hoc ostenditur cum dicitur, Verbum. De natura n. verbi secundum suam communem acceptionem, est quod audiat, & quod per ipsum homines informantur. Quia proculdubio istud verbum Dei filium Maria virgo produxit, quia praedicando nos informavit, & in fide & in moribus instruxit. Et inde dicitur Luc. 10. *Maria sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius.* Et merito, quia sicut dicitur Io. 5. *Qui audit verbum meum, habet vitam aeternam.* Igitur istud verbum nos informavit vocaliter.

H Insuper dico, quod istud verbum nos concordavit mentaliter. Hierusalem inquit, quae interpretatur visio pacis. Quia scilicet per verbum patris pax fuit in terra inter Deum & hominem reformata, quando per ipsam Deum fuit humanitati divinitas copulata. Vide supra de Hierusalem. Verbum est medium inter mentem & vocem, sic persona filii media est inter Deum & carnem. Et ideo potest dici illud Act. 6. *quod verbum Domini crescebat, & multiplicabatur in Hierusalem.* Et ideo breviter de virtute mediatrix & concordatrix istius verbi dicitur Eccles. 6. *Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos.* Sic ergo patet, quomodo verbum concordativum patris fuit, & sui ipsius inclinativum & humiliativum. Si vis dilatare de incarnatione verbi,

vide supra de Christi adventu, & supra in litera C. de incarnatione Christi. Vide supra de Sion, & de exire, de lege, de Hierusalem, quia transeo gratia brevitas. Istud est ergo verbum aeternae generationis, quod est primum principale.

¶ Secundo principaliter dico, quod invenitur verbum divinae praedicationis. Scriptura enim sacra & doctrina sanctorum nec non praedictio doctorum catholicorum dicitur verbum Dei. Deus enim per istud verbum voluntatem suam nobis aperit, & nos etiam de agendis, omittendis, & credendis instruit & erudit. illi enim qui istud verbum proferunt, non sunt nisi os & instrumentum divinae mentis, quia scilicet, verba Dei & non propria dicunt, sicut dicitur in Psal. *Dominus dabit verbum evangelizantibus, &c.* Et ideo sicut videmus, quod edicta regum audiuntur, reverentur & servantur, sic debet verbum Dei, quod nihil aliud est quam summi imperatoris edictum, & reverenter audiri, & diligenter perfici & impleri. Exemplo animalium innocentium, quae timent leonem. Exemplo avium rapacium, quae timent aquilae volatum, quia certe clamor divinae praedicationis ab innocentibus & rapacibus, i. e. a bonis & malis est timendus, & in reverentia audiendus, & executioni debitae demandandus, juxta illud Luca 8. *Audientes verbum Domini retinent, & fructum afferunt in patientia.* Ubi adverte, quod verbum Dei debet

Seduliter auscultari. Audientes,
Stabiliter conservari. Retinent,
Utiliter adimpleri. Fructum afferunt.
Humiliter sustineri. In patientia.

¶ Dico, quod verbum Dei est seduliter attendendum, quod ostenditur cum dicitur, Audientes, quia scilicet libenter & attente debent audiri, juxta illud Luc. 10. *Maria sedens secus pedes Domini audiebat verbum illius.* Vide supra de audire. Sicut enim homo libenter recipit bonos cibos ut nutriatur, sic anima debet libenter recipere bona verba, ut Dei gratia impleatur. Verbum enim Dei nutrimentum est animae, sine quo vita gratiae non potest servari, nec diutius retineri. Quamvis enim animalia vivant aliquamdiu sine cibo, nunquam tamen semper. Sic vere quamvis homo sine cibo verbi Dei possit vita gratiae aliquamdiu vivere, non potest tamen semper, imo nec diu sine isto cibo in vita gratiae permanere, quia sicut dicitur Matth. 5. *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Audientes ergo, &c. Boves & cervi delectantur melodiam audiendo. Sic vere nos gaudere debemus, quando verbi Dei melodiam attendimus & audimus, Act. 13. *Audientes gentes gavisae sunt, & glorificabant verbum Domini.* Sed scitis quid? quamvis sit generale, quod animalia bibant aquam, illud tamen fallit in illis animalibus, quorum cibis multum est humidus, sicut sunt aves praedales, quae utuntur crudis carnibus, & sicut cuniculi, qui utuntur herbis virentibus, quia talia animalia raro bibunt. Sic vere charissimi quamvis generaliter omnes teneamur bibere, haurire, & audire aquam divinae sapientiae & verbi Dei. Istud tamen non faciunt qui habitant in caverna terrae, usurarii scilicet & avari, & praedales, qui utuntur carnibus crudis, id est, crudeles, nobiles & tyranni. Quia proculdubio aquam verbi Dei non bibunt libenter, nec audiunt, nec ipsum recipiunt aut faciunt, quia sicut dicitur de istis Ioan. 8. *Qui ex Deo est, verba Dei audit, propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Est igitur verbum Dei seduliter attendendum.

¶ Item dico, quod istud est memoriter addiscendum. Retinent inquit. Cibus n. sumptus vel etiam medicina non proficiunt nisi retineantur. Sic vere nec verba praedicationis nisi tenaciter memoria commenduntur. Si n. infirmus medicinam sumptam statim evomeret, potius noceret quam juvaret. Litera enim scripta in pergamento si statim deleteretur, illa scriptura non proficeret, sed pergamentum per eam defecderetur. Sic vere necesse est, quod verba praedicationis in corde maneant, & quod statim non fugiant nec recedant, Luc. 2. *Maria autem conservabat omnia verba haec, conferens ea in corde suo.* Retinent inquit Heb. 3. *Initium substantiae ejus usque in finem firmum retineamus.* Quod tamen est contra multos, qui verba salutis non retinent, imo quicquid de bono eis praedicatur, oblivioni tradentes pro nihilo totum habent, similes illis petris, super quas semen projectum, non fructificavit, eo quod se nunquam interius fundavit, sicut patet, quod per unam aurem intrat, & per aliam evolat, contra illud Deut. 4. *Ne obliviscaris verborum, quae viderunt oculi tui.* Patet ergo quod verbum Dei memoriter est retinendum.

¶ Item

M ¶ Item dico, quod istud verbum est utiliter adimplendum. Fructum inquit afferunt. Non enim sufficit verbum audire, nisi fructum bonorum operum studeat quisque dare, & verbum executioni demandare. Aget enim non bonus diceretur esse, qui semina acciperet, & fecunditate fructuum orbaretur. Unde ad Col. 1. *Spes qua vobis reposita est in calis, in verbo Evangelii, fructificat & crescit.*

N ¶ Item dico, quod istud humiliter est sustinendum. In patientia inquit. Quia scilicet sicut sapiens infirmus libenter sustinet medicinam, quamvis asperam ipsam inveniat & amarum, sic quamvis verbum Dei nobis sit quandoque asperum, correctorium & severum, non est propter hoc fugiendum, sed in patientia sustinendum, quia sicut dicitur 2. ad Tim. 4. *Prædicans verbum Dei debet instare opportune, importune, arguere & increpare in omni patientia & doctrina.* Quod est contra multos, qui verba correctionum nequeunt sustinere, de quibus Hier. 6. *Ecce verbum Dei, sanctum est eis in opprobrium, & non suscipiunt illud.* Quia scilicet isti diligunt verba adulatoria & non correctoria, & ideo prædicatores nostri solent ipsis adulatoribus parcere, nec audent triste aliquid immiscere. Cujus tamen contrarium debet esse, quia sicut dicitur Eccl. 12. *Verba sapientum debent esse quasi stimuli, ut timorem incutiant auditori, Psal. 118. A verbis tuis formidabit cor meum.* Sic ergo patet, quod verbum est humiliter sustinendum, utiliter adimplendum & exequendum, memoriter continendum, seduliter attendendum. Sed vide supra de Audire & prædicare. Patet ergo, quod est verbum divinæ prædicationis, quod est secundum principale.

O ¶ Tertio dico principaliter, quod est verbum humanæ locutionis. Et sic dico, quod invenitur verbum bonorum, & verbum malorum. Unde de verbis iustorum nota, quod isti debent habere verba

Dulcis benignitatis,
Certa veracitatis,
Prudentis maturitatis,
Aspera severitatis,
Evidentis utilitatis,
Consolantis alacritatis,
Grata & accepta sonoritatis.

P ¶ Dico ergo, quod verba iustorum debent esse benigna & dulcia, quia sicut dicitur Ecclesiast. 6. *Verbum dulce multiplicat amicos.* Unde Roboam fuit dictum 2. Paral. 10. *Si linteris populum verbis clementibus, serviet tibi omni tempore, quod tamen non fecit, ideo perdidit regnum suum.* ¶ Item debent esse verba certa & veracia. Unde Ecclesiast. 37. *Ante omnia verbum verax præcedat te.* Ideo petebat David in Psalm. *Ne auferas de ore meo verbum veritatis usquequaque* ¶ Item debent esse matura & sagacia, Ecclesiast. 18. *Sensatum verbis sapienter egerunt.* ¶ Item debent esse aspera & pungentia, quia ut dicitur Ecclesiast. 12. *Verba sapientum quasi stimuli.* ¶ Item debent esse utilia & proficua. Unde de Salomone dicitur Ecclesiast. 12. *quod ipse composuit parabolas multas, quæ sunt verba utilia.*

¶ Item debent esse laeta & consolativa. Unde 1. ad Thess. 4. *Itaque consolamini invicem in verbis istis: & 2. Paral. 32. Confortatus est populus verbis Ezechia Regis.* ¶ Item debent esse grata & complacentia, quia sicut dicitur Ecclesiast. 20. *Sapiens in verbis amabilem se facit.*

Q ¶ Sed nota, quod verba malorum hominum sunt contrariæ conditionis, quia ista sunt

Vana & pomposa,
Falsa & dolosa,
Dulcia & adulatoria,
Multa & copiosa,
Mendacia & vitiosa,
Mordacia & venenosa.

Dico, quod ista habent vanam pompositatem. Unde Job. 16. *Nunquid finem habebunt verba pomposa & ventosa.* Item falsam doctritatem. Unde in Psalm. 35. dicitur: *Verba oris ejus iniquitas & dolus, &c.* Item blandam falsitatem, vel adulatoriam duplici-
tatem. Unde de mala muliere dicitur Prov. 16. *quod fatus mellis verba composita.* & Prov. 18. *Verba bilinguis quasi simplicia.* Item habent multam loquacitatem, & tamen dicitur Prov. 14. *Vbi verba sunt plurima, ibi frequenter egestas, & Eccl. 20. dicitur, quod qui multis utitur verbis, ledit animam suam.*

Item habent omnem mendacitatem, cum tamen dicatur Prov. 29. *quod princeps, qui libenter audit verba mendacii, omnes*

ministros habebit impios. Item habent detractorem mordacitatem, Prov. 6. *Verba susurronis quasi simplicia, & ipsa perveniunt usque ad interiora ventris.* Ista ergo sufficiant. Vide supra de loqui, labilis, ubi de ista materia magis ad plenum tractatur.

Verecundia. Nota, quod verecundia est quadam animi passio à timore originaliter generata. Est enim verecundia timor confusionis, & accipitur in scriptura in bono & in malo. Unde breviter nota, quod in sacra scriptura est

Verecundia quædam { commendabilis,
detestabilis,
confusibilis.

Prima est perfectorum,
Secunda est peccatorum,
Tertia est damnatorum.

¶ Dico, quod est verecundia commendabilis & virtuosa, & ista est illa, qua multi iusti sunt verecundi & pudibundi, & qua verecundantur facere aliquid inhonestum. Ista est una virtus, quam & sacra scriptura & natura commendant. Natura dico, quia etiam animalia aliqua sunt, quæ de rebus turpibus verecundantur. Unde de elephautibus legimus quod in tantum verecundantur vinci, quod victoris vocem semper solent timere, & ad ejus præsentiam erubescunt amplius apparere. Ursa etiam erubescit videri, quædo cum suo masculo vult carnaliter copulari, quapropter abdita loca solet quærere, & tunc securius possit latitare. De leone etiam legimus, quod solet verecundari, quando persecutus à venatore in nemoribus occidatur, quapropter tunc de nemore solet velociter decurrere, ut extra nemus in publicum possit apparere. Si igitur natura bruta verecundiam habere voluit, multo fortius hominibus ratione utentibus ipsam imperavit. Quapropter verecundiam debemus habere, si ab hostibus vincimur, si inficimur carnaliter, & si per ignaviam ab occursum persecutorum ecclesiæ occultamur.

¶ Prima debet esse verecundia penitentia, quia pro certo viri penitentes, quando considerant se à diabolo in tot tentationibus victos fuisse, erubescere debent, & ex indignatione ad prælia fortius anhelare. Verecundia enim succumbendi, magna pars est victoriz. Unde Ambrosius de morte Abel dicit, quod erubescere debemus & condemnare peccatum, non defendere, quia peccatum pudore minuitur, & culpa defensione augetur.

¶ Secunda verecundia est prudentia, quia scilicet ad prudentem pertinet verecundari facere peccatum. Quamvis enim à tentatione vincatur carnalitate sua, tamen securius quod poterit debet operari, confidens de Dei auxilio, quod etiam natura in radice mandragoræ indicare voluit, quæ cum formam prætendat humanam, tamen manum tenet dexteram super virilia & ea operit atque celat. Ad denotandum quod quicquid sit circa illa membra, est celandum, & cum verecundia occultandum. Exemplo senum impiorum & malorum, qui turpitudinem cogitationis & carnalitatis suæ quam in Susannam habebant, erubescant indicare sibi invicem, sicut dicitur Daniel. 12. Cujus tamen contrarium est de multis, qui non verecundantur in eorum carnales turpitudines videantur, sed in his potius gloriantur, similes pueris & bestiis, qui non verecundantur nudi videri. Unde Genes. 2. dicitur de Adam & Eva, quod erat uterque nudus & non erubescant. Unde Hier. 6. *Confusione non sunt confusi, erubescere nescierunt, & Hier. 2. Frons mulierum meretricis facta est tibi, & noluit erubescere.*

¶ Tertia est verecundia audacia & constantia, quæ potissime me pertinet ad prælatos, qui debent verecundari, persecutionis tempore latitare, imo ipsis tyrannis & persecutoribus se publice debent opponere & eis obviare. Pueri enim habent fugere & timere, sed viri non. Et ideo loquitur Seneca talibus in epistola 25. *Numera annos tuos, & pudebit eadem velle, quæ volebas puer.* Ista est igitur verecundia virtuosa, qua viri virtuosí seclantur, & per quam à turpibus operibus retrahuntur. Nobiles enim caniculi habent aures pendentes, & etiam elephantes, qui animalia sunt nobilissima, signantes viros justos, qui aures pendentes dicuntur habere, in quantum verecundia, reverentia & obedientia faciliter suffunduntur. Sciunt enim quod (secundum Bernardum super Cantica) Verecundia est bona spei nuncia, bona indolis indicium, virga disciplina, expurgatrix malorum, propugnatrix pravitas, gloria conscientia, fama custos, visa deus, virtus

tum sedes gratiarum primitia, natura laus, totius insigne honestatis. Ecce quomodo commendat verecundiam. Et breviser, Seneca dicit epistola 25. quod quamdiu durat in homine verecundia peccandi, tamdiu non est de correctione ipsius desperandum. Et ideo ipse docet epistola 25. quod summe prodest ad verecundiam nutriendum, si quisquid facimus, sic facimus (ut Epicurus) tanquam spectet aliquis. Prodest enim sine dubio custodem sibi imponere, & habere in quem respicias. Patet ergo, quod est verecundia commendabilis & virtuosa.

P ¶ Secundo dico, quod est verecundia detestabilis & vitiosa, & ista est illa, qua homo verecundatur confiteri, similis ovi, cui lupus stringit guttur ne clamet & liberetur, quia scilicet verecundia similis est morbo, qui dicitur squinantia, quo guttur ita stringitur, quod spiraculum denegatur. Similes stranguulo suspensorum, &c. sicut dicitur in Psal. 43. Tota die verecundia mea contra me est, & confusio, &c. Sicut etiam sunt aliqui, qui verecundantur facere quae tenentur, sicut sunt aliqui religiosi & clerici qui verecundantur & erubescunt se portare religiose, & facere caeremonias regulares, imo econverso volunt imitari aetius & habitus saeculares, dicentes illud Luc. 16. Fodere non valeo, mendicare erubesco. Non attendentes quod Dominus dicit in evangelio Luc. 9. Qui erubuerit me coram hominibus, hunc similis hominis erubescet cum venerit in maiestate sua, &c. Tales enim sunt illi qui verecundantur recognoscere humilitatem sui generis, & amare pauperem parentelam. Similes illi mulo, qui requisitus, de quo genere esset, noluit cognoscere patrem suum abnum, sed dixit se nepotem equi regis Hispaniae, qui frater fuerat matris suae. Totum est illud hodie, quia si tales habent aliquem nobilem in genere suo quamvis longinquum, solent eum praeponere, pauperes vero quamvis propinquos solent postponere, erubescere & horrere, contra illud Eccl. 4. Non verearis proximum tuum in casu suo. Ista est igitur verecundia detestabilis & vitiosa.

G ¶ Tercio dico, quod est verecundia confusibilis & damnosa, & ista est qua damnati in inferno confundantur & verecundantur, sicut homo qui venit de alto statu ad infimum, de regno ad patibulum, & cuius scelus venit de occulto ad publicum. Et ideo dicitur in Psal. 36. Erubescant impii, & deducantur in infernum, muta sunt labia dolosa. Isti enim sunt sicut lupus, qui tunc temporis valde erubescit, quando se in foveam cecidisse videt, unde nequit exire. Sunt etiam sicut latro, qui publice se deprehensum videt & sentit. Sic ergo patet, quod est verecundia dolorosa, vitiosa, & virtuosa. Vide supra de confusione.

A **Vermis.** Cum vermis sit animal vile & modicae virtutis, turpissimique coloris, possum dicere, quod moraliter loquendo, potest accipi multis modis. Sic igitur notabo quod invenitur

Vermis { Despectivus,
Corruptivus,
Corrosivus.

B ¶ Primus signat humilitatem Christi. Iste enim in scriptura vermis dicitur, quia sicut aliqui sunt vermes, qui sine sexus commixtione nascuntur, quia tacti molliissimi, tangentes vero durissimi inveniuntur, in quantum ligna durissima per tactum eorum perforantur, quia etiam amara fugiunt, & dulcibus deleantur, & qui insuper nec salsa nec aromatica corrodere dignoscuntur, sic vere Christus sine sexu virili genitus, si per orationem tangitur, invenitur molliissimus & piissimus, in iudicio vero quando tangit, invenietur durissimus, qui in hoc mundo vilis apparuit & despectus. Unde Psal. 21. Ego autem vermis sum, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis. Nam iste peccatores fugit, benignos & dulces diligit, aromaticos vero, id est, virtuosos & famulos, & falsos, i. e. poenitentes & dolorosos non laedit, ideo dicitur de David 2. Reg. 13. quod ipse est quasi tenerimus ligni vermiculus.

C ¶ Secundus vermis significat culpae malignitatem, & iste est vermis peccati, qui corrumpit & inficit mentem nostram. Diversa enim sunt genera vermium, quia

Generantur { Herbis, ut eruca,
Arboribus, ut terebines,
Carnibus, ut mandones,
Vestibus, ut tineae,
Animalium visceribus, ut lumbrici,
Animalium pilis & pellibus, ut pediculi,
Hominum capitibus, ut laudes,
Hominum manibus, ut cirones.

Sic vere charissimi diversa inveniuntur genera peccatorum, quia quaedam sunt in herbis, id est, in pauperibus & depressis, ut eruca corrodens, haec est impatientia. Unde Job. 21. Simul in pulvere dormient, vermes cooperient eos. Alii sunt in arboribus, id est, in altis hominibus, haec est, terebdo conterens, id est, rapina & luxuria, Eccles. 6. Vindicta carnis impii ignis & vermis. Alii sunt in carnibus, id est, in viris carnalibus scilicet mandones, haec est, gula & luxuria, 2. Mach. 9. De corpore impii vermes scaturiunt. Alii sunt in vestibus, id est, in religiosis, qui per vestes cognoscuntur, haec est invidia, scilicet tinea occulte consumens Ecclesiast. 10. Cum mortuus, i. e. religiosus fuerit homo, hereditabit serpentes, & bestias, & vermes. Alii sunt in visceribus, haec est ira & tristitia. Unde Act. 12. dicitur de Herode: Consumptus est a vermibus, & expiravit. Alii sunt in pilis divitiarum, ut pulices, & pediculi, haec est avaritia, Deut. 28. Vineam plantabis, & non bibes vinum, quoniam vastabit eam vermis. Alii sunt in capitibus, hoc est, in intentione cordis, sicut sunt lentes, id est, hypocritae & inanis gloria. Unde 1. Mach. 2. Gloria ejus sterco & vermis. Alii vero sunt in manibus, id est, in operationibus, sicut sunt cirones, hoc est otium & pigrizia. Unde negligenti dicitur Esa. 14. Subter te sternetur tinea, & operimentum tuum erit vermis. Ista enim sunt genera vermium, id est, culpae, quibus vas animae corroditur, & quibus ne teneat liquorem gratiae, perforatur. Et sic dico, quod vermis significat culpae malignitatem.

¶ Tercio dico, quod vermis significat poenae acerbicatem: **D** Poena enim & miseria tam temporalis, quam aeterna per vermes designatur, a quibus homo corroditur & vastatur. Corpus enim vermibus corporalibus traditur, & anima peccatorum vermibus infernalibus devoratur. De corpore dicitur Job. 17. Mater mea & soror mea vermibus. De anima vero dicitur Esa. 66. Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non exstinguetur. Vermis iste est corrosio conscientiae, ut ipse diabolus infernalis. Unde Judith. 16. de damnatis dicitur, quod dabit Dominus ignem & vermes in carnibus eorum, ut urantur & sentiant usque in sempiternum. Patet ergo, quod est vermis despectivus, corruptivus, & corrosivus. Si vis dic de verme, qui involutus luto intrat ventrem crocodili, qui signat avaritiam. Item de verme, quem comedens bos inflatur interius, qui significat invidiam. Item de verme, qui est in capite arietis, qui signat superbiam & stultitiam. Vel potes applicare de vermibus particularibus, sicut est serpens, scorpio, eruca, & sic de aliis. Vide ergo supra in locis pluribus, & invenies plura, &c.

Vertex. Vertex est illud summum cacumen, quod in montibus eminet & apparet, & accipitur vertex pro capite pro eo, quod caput est pars altior in homine, & pro eo, quod vertex dicitur a vertendo, quia caput de sui natura vertibile membrum est & mobile. Vertex igitur per omnia potest significare idem quod altitudo. Notare ergo possum, quod in scriptura invenio scilicet verticem

Intentionis,
Perfectionis,
Promotionis,
Elationis.

¶ Primus est vertex interior, & iste est vertex intellectus, qui **B** est caput mentis. Unde Seneca ad Paulum dicit: Cum sit altissimus vertex omnium mentium, Dan. 14. Apprehendit eum Angelus Domini in vertice ejus. Et sic dicitur de peccatore Esaia 1. A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas. Planta enim pedis est affectus, vertex vero intellectus, quia scilicet peccator infirmatur in pedibus, affectus per multum desiderium & amorem, in vertice intellectus per malam opinionem & errorem. Unde de diabolo dicitur Job. 2. quod ipse percussit Iob ulcere pessimo, a planta pedis usque ad verticem capitis, &c.

¶ Secundus est vertex perfectionis & eminentiae. Status **C** enim perfectionis vertici comparatur, eo quod aliis supereminet, & praeter aliis in morum celsitudine elevatur. Unde Exod. 17. dicitur, quod Moyses, & Aaron, & Vr, qui fuerunt viri perfectissimi, ascenderunt in verticem montis. Et 3. Reg. 18. Ascendit Helias in verticem Cameli.

¶ Tertius est vertex sublimioris excellentiae, & iste procul **D** dubio est vertex dignitatum & praerogationum, & status ecclesiae & religionis, de quo Esa. 2. Erit in novissimis diebus preparatus mons domus Domini in vertice montium, & fluent ad eum omnes gentes. Fluere enim debemus ad istum verticem,

Ut

Secure habitemus,
Ut ibi Mandata prædicemus,
Animum elevemus.

Ibi enim securius habitatur, Jud. 4. *Præoccupaverunt omnes vertices montium, & circumdederunt muris.* Ibi etiam lex Domini aptius prædicatur. Unde Prov. 8. dicitur, quod *Sapientia clamitat in plateis, dat vocem suam, & loquitur in summis ex: elsisque verticibus.* Ibi insuper Deus splendidius speculatur. Unde Num. 14. *Mane surgentes filij Israel ascenderunt verticem montis.* Israel enim interpretatur, videns Deum.

E Quartus est vertex elationis & arrogantiae, & iste est vertex elationis & superbiae, id est, fatuorum, qui scilicet incedunt vertice elato. Vnde Esa. 3. *Pro eo quod elevata sunt filia Sion, & extenso collo ambulaverunt, decalvabis verticem Dominus filiarum Sion.* Et sic breviter dico, quod vertex sumitur quatuor modis, sed transeo, quia supra de Monte, de Altitudine, & de Capite satis dictum est.

A Vertere. Nota quod Vertere nihil aliud est, quam movere, volvere, & mutare, & potest accipi in bono & in malo. Et ideo breviter notabo, quod in Scriptura invenitur versio

Pœnitentium,
Sapientium,
Pestilentium,
Fugientium,
Adamantium,
Prosperantium,
Desperantium,
Indigentium,
Adulantium,
Pereuntium.

B Dico ergo, quod vertuntur homines pœniteres. Isti enim vertuntur, quando per pœnitentiam ad virtutes de vitiis commutantur, sicut videmus quod per calorem ignis minera terræ convertitur in metallum. Unde Job 28. *Lapis solutus calore in as vertitur.* Ut sic dicat quilibet pœnitens illud Job 30. *Versa est in ludum cithara mea, tympanum meum in vocem fletum.*

C Item vertuntur homines sapientes. Sciunt enim se ad plura consideranda vertere, & per dissimulationem dicta & opera palliare. Similes serpentibus, quorum totum corpus flexibile est & etiam vertibile, quia illi sunt prudentes sicut serpentes, sicut nunc ante, & nunc retro, id est, nunc ad præterita, nunc ad futura, nunc ad præsentia se convertunt. Unde Eccl. *Verti me ad alia, & vidi quæ sub calo sunt.* Et per dissimulationem se etiam sciunt vertere, id est, sciunt sub una cogitatione & sub fictione unius aliud cogitare. Exemplo de David, qui coram Achis linguam in amentiam sibi convertit, 1. Reg. 21. Exemplo Josue, qui vertendo vultum fugere simulavit, Josue 8. *Fugiamus & terga versamus donec persequentes nos longius ab urbe pertrahantur.* Unde versus: *Stulticiam simulare loco prudentia summa est.*

D Item vertuntur homines pestilentes, scilicet obstinati & peccatores, qui similes sunt gallo, qui est supra campanile, qui semper vertit faciem contra ventum, quia isti in omnibus factis suis contra ventum Spiritus sancti vertuntur, & contra eum per obstinationem obdurantur. Figura in uxore Loth Gen. 19. *quæ respiciens retro, versa est in statuum salis.* Unde isti vertunt Deo & præfato tergum, & contra eos stomachando, & de mandatis eorum non curando, Hierem. 32. *Vertunt ad me tergum, & non faciem.*

E Item vertuntur homines fugientes, & isti sunt imperfecti & inconstantes, qui ubi teneri in aliquo proposito creduntur, statim in oppositum vertuntur, similes linguæ state- ræ, quæ facillima occasione de una parte ad aliam partem se vertit. Sic inconstantes & falsi amici, & alii proditores, Prov. 26. *Sicut ostium vertitur in cardine suo, sic piger in lecto suo.* Et tamen isti deberent attendere illud, quod dicitur Josue 7. *Terga vertentes percussi sunt viri urbis Hay.*

F Item vertuntur homines diligentes, quia scilicet illi, qui se diligunt, libenter se vertunt mutuo. Similes acuitæ & ab adamante, quæ ad adamantem facilliter se convertit. Unde de Cherubin dicitur Exod. 25. *quod respiciebant se mutuo versis vul- tibus.*

G Item vertuntur homines prosperantes, quia illi, qui prosperitate fruuntur, facilliter ad infortunia convertuntur, similes rotæ, cujus ad infima altitudo vertitur, & ad terram motus

Didion. Berchorij.

eius continuo inclinatur, quia scilicet isti de alto vertuntur in bassum, id est, de prosperitate in infortunium & in casum. Unde Proverb. 12. *Verte impios, & non erunt.* Unde ipsi dicunt illud Thren 5. *Hæreditas nostra versa est ad alienos, domus nostra ad extraneos.*

H Item vertuntur homines desperantes, qui ex toto in crudelitatem & in iniquitatem vertuntur, similes aliquibus hominibus secundum Isidorum, qui certis temporibus de hominibus convertuntur in lupos. Figura in virga Moyli Exod. 4. *qua projecta in terram versa est in colubrum.*

I Item vertuntur homines indigentes, quia scilicet pauperes & indigentes in consolationem vertuntur, quando de mundi miseria ad cæli gloriam transferuntur, similes cineri pallido, qui quando igne forti succenditur, in vitri substantiam convertitur & mutatur. Quia illi, qui in igne tribulationis hinc uruntur, de cinere in vitrum clarum, id est, de infortunato in prosperum commutantur, juxta illud Joan. 16. *Tristitia vestra vertetur in gaudium.* Sicut in rota vertente pars superior inferior efficitur, ut dictum est, & inferior efficitur superior. Vertente enim rotam fortuna, & mutato continuo statu rerum, divites fiunt infimi, & pauperes fiunt summi, quia scilicet mali divites ad inferos trahuntur, boni vero & pauperes ad superiora extolluntur. Unde de ista versione dicitur Hest. 9. *quod Iudæi, quibus ab adversariis interitus parabatur, versa vice superiores esse ceperunt, & de suis hostibus se vindicaverunt.*

K Item vertuntur homines adulantes, & isti similes sunt situlæ, quæ vertit faciem ad aquam quousque sit plena, & statim post vertit ei dorsum, quia isti vertunt faciem ad hominem blandiendo, ut bona ejus hauriant se adimplendo. Similes etiam sunt illi serpenti, qui velociter vertit linguam suam diversimode, secundum quod magis superant placere. Similes illi vetulæ, quæ dicit 2. Reg. 14. *Iona præcepit mihi figuram sermonis vertere.*

L Item vertuntur homines pereuntes, scilicet damnati, quibus fortuna vertitur de prospera in adversam. De ipsis enim facit diabolus sicut facit latro de veste furata, quam facit in aliam formam ne cognoscatur, quia scilicet de tunica facit super tunicale, &c. Sic diabolus omnia ista vertit in contrarium, scilicet divitias in paupertatem, gaudium in tristitiam, gloriam in vilitatem. Ideo ipsi dicunt illud Thren. 5. *Cecidit corona de capite nostro, cessavit gaudium cordis nostri, versus est in ludum chorus noster, va nobis quia peccavimus.* Sic igitur patet quomodo Vertere sumitur multis modis. Prosequere de versione pœnitentia & divinæ gratiæ, sed supra de reversione fuit plane tractatum. Vide igitur supra de Mutare, & aliis titulis similibus.

A Verus. Verax. Veritas. Vere. Nota, quod Veritas est illa virtus, per quam rerum quidditas demonstratur. Possum ergo notare, quod in Scriptura triplex veritas invenitur, scilicet,

Veritas { Aeterna,
 { Interna,
 { Externa.
Prima est veritas divinæ permanentiæ,
Secunda est veritas moralis existentiæ,
Tertia est veritas verbalis eloquentiæ.

Et hoc divisionis membrum in ultimo hujus vocabuli propter auctoritatis convenientiam expeditur.

B Dico quod est veritas quæ est existens & realis, & ista est veritas divinæ essentia & naturæ, quæ scilicet vere, certe, & perfecte est nihil habens compositum, fictum seu mixtum. Unde ipsa dicit Joan. 14. *Ego sum via, veritas, & vita.*

Item dico quod est quædam veritas permanens & moralis, & ista est veritas vitæ virtutum & morum, quam scilicet iusti habent, qui nihil habent hypocriticum seu fictum. De quo Hier. 2. *Ego plantavi te vineam electam, & omne sem en verum.* Item dico quod est veritas eloquentiæ verbalis, & ista est illa, quam homo habet in ore, quando verbis certis & veris utitur, & non falsis, de qua in Ps. *Non auferas à me verbum veritatis usquequaque, quia in iudicio tuus speravi.*

C His præmissis dicamus aliquid de veritate moralis & æternæ permanentiæ, scilicet de ipso Christo Dei filio, qui se ubique prædicat veritatem. Iste enim non solum fuit verus, imo etiam veritas in abstracto. Verum enim balsamum cognoscitur ex hoc, quod semper ad profundum aquæ, in qua ponitur, descendere

m m m m m

dere

dere comprobatur. Sic veritas suæ charitatis apparuit per hoc, quia per carnis assumptionem de cælo ad terram descendit. Unde in Psal. 24. *Veritas de terra orta est, & iustitia de cælo prospexit.* Ubi adverte quod iste habuit, habet, & habebit veritatem!

Qualitatis corporeæ,

Deitatis æthereæ,

Bonitatis pectoreæ.

Primum probat ortus humanitatis, (De terra orta est.)

Secundum probat ritus æqualitatis, (Iustitia.)

Tertium probat locus divinitatis, (De cælo prospexit.)

Prima est carnalis & exterior,

Secunda est moralis & interior,

Tertia est realis & superior.

D ¶ Dico igitur quod iste habuit veritatem carnalis humanitatis, quod ostenditur cum dicitur: *De terra orta est*, nihil enim potest oriri de terra, quin veraciter corporeum sit & terrestre. Igitur iste de terra, id est, de corpore virgineo fuit ortus. Unde dico quod ipse fuit veraciter humiliatus juxta verbum ejusdem, qui dicit Joan. 3. *Quod natum est de carne, caro est.* Quod contra quosdam hæreticos est, qui dixerunt Christum carnem habuisse fucatam, æream, & non veram. Cujus contrarium fuit verum, quia ipse veraciter fuit verus homo. Unde ipsi Deo de assumpta humana carne potest dici illud Psal. 77. *Domine Deus virtutum qui similis tibi?* &c. in circuitu enim divinitatis fuit veritas humanitatis. Veritas, inquit, de terra orta est. Unde in Psal. *Lux orta est iusto.* Lux dico, de qua dicitur Joan. 1. *Erat lux vera, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ergo veritas humanitatis carnalis de terra orta est.

E ¶ Deinde dico quod iste habuit veritatem moralis sinceritatis seu bonitatis, & hoc ostenditur cum dicitur, *iustitia*. Iustitia enim continet omnes virtutes. Quia proculdubio omnia quæ in Christo fuerunt, scilicet dicta & facta, fuerunt iusta, vera, sancta atque bona, Apoc. 15. *Domine Deus omnipotens, iusta & vera sunt via tua.* Circa quod nota, quod iste habuit veram

Perfectionem,

Compassionem,

Protectionem,

Locutionem,

Correptionem,

Durationem,

Ordinationem,

Illuminationem,

Conversationem.

F ¶ Dico igitur quod in isto fuit vera perfectio. Non enim fuit hypocrita, sed verus & sanctus. Unde Psal. 136. *Omnes viae tue veritatis.*

¶ Item vera compassio. Vere enim & non fecte compatitur miseris, Psal. 88. *Misericordia & veritas præcedent faciem tuam.*

¶ Item vera perfectio. Iste enim est solus qui vere protegit & salvos facit, Psal. 90. *Scuto circumdabis te veritas ejus.*

¶ Item vera locutio, quia non mendaciter loquitur, Psal. *Principium verborum tuorum veritas*, &c. ¶ Item vera correctio. Tribulationes enim quas immittit atque correptiones, iustæ sunt atque veræ. Unde Psal. *Iustitia Domini recta*, &c. Et iterum: *In veritate tua humiliasti me.* ¶ Item vera duratio: *Veritas enim suarum virtutum nunquam deficit.* Unde Psal. *Veritas tua manet in æternum.* ¶ Item vera duratio, quia scilicet *lex & mandata ejus sunt vera & sancta.* Psal. *Omnia mandata tua veritas*, inquit *persecuti sunt, adjuva me Domine.* Et alibi: *Iustitia tua iustitia in æternum, & lex tua veritas.*

¶ Item vera illuminatio, quia scilicet dicitur 1. Joan. 2. *Tenebræ transierunt, & verum lumen jam lucet.*

¶ Item vera vita & conversatio. Unde ipse dicit Eccl. 24. *In me gratia omnis vite & veritatis, in me omnis spes vite & virtutis.* Ecce ergo quomodo iste habuit veritatem realis bonitatis, quæ per iustitiam designatur. Iustitia, inquit. Unde in Psal. dicitur: *Propter veritatem, & mansuetudinem, & iustitiam*, &c.

G ¶ Denique dico quod iste habuit veritatem realis divinitatis cum dicitur: *De cælo prospexit.* Cælum enim est proprie locus Dei. Unde dicitur Esa. 56. *Cælum mihi sedes est.* Et ideo bene concluditur, quod iste est verus Deus, quando dicitur, in cælo fuit locus ejus, in Psal. *In æternum misericordia ejus edificabitur in cælis*, &c. Istud fuit contra multos hæreticos, sicut fuerunt Nestoriani, quorum adhuc maxima est copia in Oriente, qui dixerunt Chri-

stum purum hominem, & non Deum, cuius contrarium est verum, quia ipse per omnia fuit verus Deus. Unde Hier. 10. *Domini autem Deus verus est, ipse Deus vivens & rex sempiternus.* De cælo inquit Psal. *Domini de cælo in terram aspexit.* Et aspexit, dico, de cælo in terram, i.e. de vera divinitate in veram humanitatem. Quia sc. dicitur in Psal. *Domine in cælo misericordia tua*, &c. Patet ergo quod Deus Dei filius fuit verus in reali divinitate, in morali bonitate, & in carnali humanitate. Et ideo ipse est qui dicit Joa. 15. *Ego sum vitis vera, & pater meus agricola est.* Ego sum, inquit, quod pertinet ad divinitatem, quæ sc. sola vera est. Vitis, inquit, quod pertinet ad moralem bonitatem, quia ista vitis vinum spiritualis jucunditatis hominibus procurat. Et pater meus agricola est, quod pertinet ad carnalem humanitatem, quæ ex hac agricultura spirituale recipit nutrimentum. Et ideo breviter possumus dicere illud Gen. 28. *Vere Dominus est in loco isto*, &c. ¶ Et bene dicit vere, quia sicut dictum est, pro certo iste

(Carne velatus,

In cruce gravatus,

A morte levatus,

Vere fuit (Virtute dotatus,

Honore ditatus.

In altari sacratus,

Propheta vocatus.

¶ Dico ergo quod iste fuit vere carne velatus; unde Esa. 45. *Tu es vere Deus absconditus.* Item fuit in cruce vere gravatus, Esa. 53. *Vere linguas nostros ipse portavit.* Item fuit vere à morte levatus. Unde Luc. 24. *Surrexit Dominus vere, & apparuit Simoni.* Item ipse fuit vere virtute dotatus. Unde Luc. 23. *Vere hic homo iustus erat.* Item fuit vere honore ditatus, quia de eo dicitur Matth. 27. *Vere filius Dei erat iste.* Item fuit in altari vere consecratus sive sacratus, quia sicut dicitur Joan. 16. *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.* Item ipse fuit vere Propheta vocatus. Unde de ipso dicebatur Joan. 6. *Hic est vere Propheta, qui venturus est in mundum.* Sic ergo patet quomodo primo & principaliter quædam est veritas æternæ permanentiæ.

¶ Secundo dico quod est Veritas moralis eminentiæ, & ista proculdubio est illa veritas, qua quilibet iustus dicitur esse verus & non fallax, varius seu falsus. In cælo enim inveniuntur stellæ veræ, quæ scilicet nunquam pereunt neque cadunt, sed in firmamento fixæ sunt, & cum eo semper vadunt. Ibi etiam quandoque falsæ stellæ apparent vere, quæ quia veræ non sunt, ideo quamvis aliquamdiu splendeant, cito tamen pereunt & recedunt, sicut patet de vaporibus in aere inflammatis, qui à rusticis dicuntur stellæ esse, quæ de nocte cadere existimantur. Sic proculdubio in mundo duo sunt genera perfectorum, scilicet falsi & veri. Falsi nullam habent existentiam, veri autem habent in moribus & in fide perpetuam permanentiam. Falsi à perfectione quam videntur habere, cito pereunt atque cadunt; veri autem in firmitate propositi semper sunt, & cum firmamento Deo vere & virtualiter semper vadunt, ita quod de talibus dicere videtur Christus illud Joan. 8. *Si manseritis in sermone meo, vere mei discipuli eritis*, quasi diceret: In hoc cognoscitur homo verus, si in fide & in moribus stabiliter manet firmus. Ita quod de quolibet tali potest dici illud Joa. 9. *Hic est vere Propheta.* In quibus verbis ostenditur triplex veritas, quam iusti tenentur habere, videlicet

(Tenenda,

Veritas (Credenda,

(Dicenda.

Prima pertinet ad moralem existentiam, (Hic est.)

Secunda pertinet ad mentalem sapientiam, cum dicitur (Vere,)

Tertia pertinet ad verbalem eloquentiam, cum dicitur (Propheta.)

¶ Dico quod iustus debet habere veritatem moralem veræ existentiam, & hoc ostenditur cum dicitur: *Hic est*, quod est pronomen repræsentativum, id est, demonstrativum. Est vere, est verbum substantivum, utrumque ergo realem existentiam denotat, & veritatem morum, & veram firmitatem, & virtutum substantiam manifestat. De vero enim homine, qui scilicet est in amicitia & virtutum existentia semper firmus dicitur: *Hic est.* De falsis vero amicis, & de fictis hypocritis, & de variis hominibus atque vanis non proprie dicitur: *hic est*, imo potius *hic non est*, quia scilicet illi proprie non sunt, qui faciliter desinunt esse, & non existentiam, sed solum apparentiam præ-

Præstendunt, ita quod de eis potest dici illud Jo. 9. *Alij dicebant quod hic est, alij dicebant non, sed similis ejus est, sed de hoc vide supra de esse, & in sermone.* Est puer unus hic. Sed de viro justo & vero, reali existente dicitur, hic est, sc. indeficiens & permanens, non vanus nec defectivus, sed ad omnia paratus, tam in amicitia quam in moribus duraturus, & sic de illo potest dici illud Matt. 15. *Vere hic homo filius Dei erat, & vere filius Dei, quia f. Deus diligit homines firmos & veros, & ipsos reputat filios suos & servos, quia sicut dicitur in Psal. Veritatem diligit Deus, gratiam & gloriam dabit Dominus.* De vero enim amico dicitur, hic est, quia f. nunquam mutatur in alium, sed semper idem perseverat in prosperis, & adversis. Ideo dicitur Eccl. 25. *Beatus qui invenit amicum verum.* De viro etiam constante dicitur, hic est, quia sc. in tentatione & extra semper manet idem. Unde Ps. *Tu autem idem ipse es, & anni tui non deficiunt.* De justo etiam dicitur, hic est, quia sc. non debet esse aliud quam sit, ut unum videatur in apparentia, & aliud sit in existentia, sicut hypocrita, sicut de triplici veritate bonorum dicatur illud Luc. 23. *Vere hic homo justus erat.* Sed heu ista triplex veritas hodie in multis variatur, sicut dicitur in Ps. *Diminuta sunt veritates à filiis hominum, & vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum.* Similes enim sunt Mercurio, qui est planeta varius, & mutabilis, in tantum quod nunc bonus, nunc malus, nunc foemineus, nunc masculus inveniatur. Sic isti nullam habent in moribus firmitatem, sicut patet de falsis amicis & viris justis inconstantibus & hypocritis, de quibus non potest dici hic est, sed potius illud: *Venite & videte locum, surrexit, non est hic.* Non sic charissimi, sed habeat justus vir virtutem morales existentia. Hic est inquit, ut sibi dicatur illud Matt. 14. *Vere filius Dei es.* Quia dicit Seneca in epist. 79. *Veritas in omnem sui partem eadem est.*

¶ Item habeat veritatem mentalis sapientia, quæ notatur cum dicitur Vere, quia scilicet ipse vere cognoscere & sentire debet tam in fide quam in naturalibus mundi rebus, ut sic dicat illud Act. 12. *Non scio vere.* Clarum n. lumen & clarus visus requiritur ad hoc, quod quis bene judicat & de coloribus & de rebus. Cæcus n. vere nunquam judicat de colore, etiam de nocte non vere judicatur, imo una res pro alia sapissime extrahitur. Sic vere ad lumen veræ fidei, & gratiæ verus visus & verus intellectus scientiæ requiritur, ad hoc quod vere veritas rerum cognoscatur, & ideo illi, qui in cæcitate ignorantia sunt constituti, & sapientia, & fidei lumine sunt privati, non de rebus vere judicant neque sentiunt, sed sæpe unum aliud credunt. Patet in antiquis philosophis, qui lumen fidei non habuerunt, & ideo de Deo & aliis plurimis mala judicaverunt. Sicut n. dicitur Roman. 1. *Ipsi evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum.* Et sequitur: *Commutarunt veritatem Dei in mendacium.* Fides n. est illa lux, quæ illuminat oculos hominem venientem in hunc mundum, Jo. 1. Quia sc. ista oculum cordis disponit ad videndum & credendum veritatem Dei. Unde Joan. 8. *Si manseritis in sermone meo, vere discipuli mei eritis, & veritas liberabit vos:* Et 2. ad Tim. 3. dicit apostolus, *Aliqui sunt semper discentes, nunquam ad veritatem Dei venientes.* Isti enim sunt sapientes hujus mundi, similes noctuæ, quæ pulcherrimos habet oculos, tamen nunquam respicit vel videt lumen solis, quia scil. isti oculos limpidos intellectus atque pulchros habent in mundi scientiis excitatos, sed in lumine solis, i. in veritate fidei & in scientia bonorum spiritualium parum vident, imo falsas opiniones & hæreticas semper tenent. Ita potissime videmus de advocatis, qui magis diligunt falsa, quam vera, quod patet, qui ad veritatem negotiorum non vadunt, sed ad cautelam & falsitates vadunt & tendunt contra illud Zach. 8. *Tantum veritatem & pacem diligite.* Quod scilicet isti non faciunt, quia non pacem, sed litem, non veritatem, sed falsitatem, non concordiam, sed discordiam semper volunt. Similes piscatoribus qui magis diligunt aquam turbidam quam claram, quia in clara pisces retia sua vident, ipsi vero in turbida non se cavent. Sic istis ad capiendum & ad illaqueandum alios, obscuritas quam claritas, hoc est dictum, falsitas magis quam veritas, prodest, nam si clare & vere incederent, homines retia suarum cautelarum viderent, sed quia in turbidine suarum falsitatum nihil videtur, hinc est quod ab eorum malitiis non cavetur. Unde breviter tales possunt dicere illud Esa. 59. *Concepimus, & locuti sumus verba mendacii, & conversum est retrorsum iudicium & iustitia à longe stetit, quia corrumpit in plateis veritas, & aequitas non potuit ingredi.* Isti enim proprie sunt inimici veritatis. Unde Seneca *Nihil molestius veritati, quam nimia sublimitas.* Verum tamen si veri-

Dictum, Berchorij.

testimonia ab eis deprimuntur, finaliter tamen praevalent, & in vitis adversariis dominantur. Ista enim similis est oleo, quod sub aqua aliquamdiu potest, non penitus detineri, quia semper solet superius elevari. Sic vere veritas quomodocumque ad tempus supprimitur, finaliter praevalens libertati tradita dominatur, & se omnibus revelat. Unde 2. Esdræ 4. *Veritas magna est, & fortior pra omnibus. Omnis terra veritatem invocet, & calum etiam benedicit.* Sequitur: *Veritas valet & invalefcit in aeternum, & vivit & obstat.* Sequitur: *Magna est veritas, & praevalent.* Istud enim multoties ad literam videtur, quod veritas quæ longo tempore occulta fuerat, finaliter revelatur, & potissime hoc fiet in iudicio, quando omnium veritas apparebit, quia sicut dicitur in Psal. *Dominus custodit veritatem in saculum, &c.* Non sic ergo, sed habeat justus vir veritatem mentalis conscientia & sapientia. Vitz inquit, dicens illud 4. Reg. 5. *Vere scio quod non sit alius Deus in terra universa nisi tantum Deus Israel.*

¶ Item habeat justus veritatem verbalis eloquentia, & hoc ostenditur cum dicitur, Propheta. Prophetae erant illi qui veritatem dicebant, & nunquam mendacium dicebant, sive pradicabant. Unde Hebr. 1. *Multifarie multisq. modis olim Deus loquens patribus in Prophetis.* Quia scilicet secundum hoc quilibet debet esse propheta, id est, veriloquus & fidelis, dicens illud Prov. 8. *Veritatem meditabitur guttur meum, & labia mea derelabuntur impium. Iusti erunt omnes sermones mei.* Lingua enim nostra formata est plana, non curva neque angulosa, & mollis, non aspera nec dura, ad significandum quod lingua vel locutio debet habere planitiam veritatis, & non curvitatem falsitatis vel mendacitatis, benignitatis, mollitiem, non asperitatis duritiem Act. 26. *Non insanio optime Feste, sed veritatis & sobrietatis verba eloquor.* ¶ Et adverte quod veritas habenda est in ore

Prædicando,
Judicando,
Respondendo,
Corrigendo,

Dico prædicando, quia scilicet nos qui docemus & prædicamus, summe debemus curare, quod dicamus omnem veritatem, ut sic dicatur nobis illud Matth. 22. *Magister scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces.* Quod tamen est contra multos, qui magis volunt prædicare vana quam vera, & potius mirabilia quam utilia, quod est contra Ps. qui dicit: *Non est in ore eorum veritas, &c.*

¶ Dico etiam judicando, quia semper ad iudicem pertinet veritatem dicere, & tam in sententia quam in processu nihil nisi verum supponere & dicere, ut dicatur de iudice & advocate illud Malach. 2. *Lex & veritas fuit in ore ejus, & iniquitas non est inventa in labijs ejus.* Quod est contra multos, de quibus potest dici illud 1. Mach. 7. *Veritas & iudicium non est in eis.*

¶ Dico insuper & respondendo, quia scilicet quicquid à nobis petatum fuerit, veritas dicendo est, vel saltem sub simulatione tacenda Eccl. 20. *Et est qui emittit verbum certum, enarrans veritatem.* Quod est contra multos, qui in quibusdam colloquutionibus & responcionibus vix possunt veritatem dicere, sed semper per mendacia respondere, unde Oseæ 4. *Non est veritas, & non est misericordia, non est iustitia in terra.*

¶ Dico etiam corrigendo, quia ad viros justos pertinet in correctionibus veritatem dicere, & tam magnos quam parvos veritatis eloquiis castigare. Unde 2. ad Tim. 2. *Servum Dei non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docilem, patientem, & cum modestia corripientem eos qui resistunt veritati.* Non enim debet propter timorem auditorum dimittere veritatem, exemplo apostoli, qui dicebat ad Gal. 4. *Ego inimicus factus sum vobis, vera dicens vobis.* Debet enim advertere quod secundum Terentium, *Veritas odium, obsequium amicitiam amicumque parit.* Veritas enim non auditur, sed potius contemnitur & horretur. Similes enim sunt peccatores aspidi, quæ aures incantatori claudit, quia proculdubio quando veritatem de vitiis suis audiunt, statim tenuunt & recedunt, contra quos 2. ad Tim. 4. dicitur quod erunt quidam in novissimis diebus, qui à veritate quidam auditum avertent, & ad fabulas convertentur. Sic ergo patet quomodo triplex est habenda veritas, scilicet, in locutione, in cogitatione, in conditione: Et sic dictum est de veritate humana & divina &c.

mmmm 4

Vescon

A Vescor. Vesceris. No ta quod vesci idem est quod man ducare, comedere, cibo, potu, pane, & aliis similibus corpora limenta ministrare. Vide in rabula.

A Vespera. Nota, quod vespera ultima pars diei, quæ secundum diversas proprietates potest in scriptura varia designare. Nota ergo quod in scriptura invenitur

Vespera {
Antiquitatis,
Iniquitatis,
Mortalitatis,
Longanimitatis,
Finalitatis.

B ¶ Dico ergo primo, quod vespera significat senum antiquitatem. Vesper enim hora diei nocti propinquior, in qua dies incipit obtenebrari, & calor refrigerari. Sic vere in senectute dies vite nostræ minuitur, claritas sensuum obscuratur, calorque naturalis debilitatur, & nox mortis in proximo comitatur. Tota enim vita de mane usque ad vespere labitur, & à juventute usque ad senectutem mutatur, ibique finaliter terminatur. Eccl. 18. *A mane usque ad vespere immutabitur tempus.* Et adverte de isto vespere, quod sicut viator, qui habet adhuc ante noctem ire magnam viam, & quia in mane parum processit, solet quando videt ad vespere scire diem, citius procedere, & ad veniendum ad terminum properare; sic vere charissimi, nos qui in mane juventutis parum profecimus, & quibus adhuc de virtutum itinere multum restat, quo ad civitatem paradisi intremus, debemus saltem in vespere senectutis laborare, & per virtutum exercitium celeriter ambulare, ne forte nox (sc. mortis) præoccupet nos, & non possimus januam introire, & hoc est, quod dicitur Eccl. 11. *Mane semina semen tuum, & vespere ne cesset manus tua.* Quod figurabatur antiquitus Exod. 2. ubi dicitur, quod iuge sacrificium feret sci. unus agnus mane, & unus agnus vespere ad significandum, quod homo debet de seipso facere sacrificium, & se exhibere agnum immaculatum mane & vespere, hoc est, in juventute & in senectute, hoc est dictum, continus & semper, juxta illud Pl. *Vespere, & mane, & meridie narrabo & annuntiabo laudem tuam.* Oves etiam avidius comedunt in vespere quam in die & mane. Sic vere nos avidius debemus comedere pabulum gratiæ & doctrinæ in senectute quam in juventute. Multi sunt similes istis magnis dominis sive burgenlibus qui de mane comedunt diversa cibaria, tot & tanta, quod in vespere non possunt comedere, causa est, quia de mane nimium comederunt. Ita sunt multi qui nimis faciunt in juventute de abstinentia, antequam sint bene membrati & ita diversis poenitentiis se macerant, quod in senectute non possunt proficere. Non sic est bonum, sed moderamine & regula corpus est custodiendum. Item operarius qui usque ad vespere non continuat dietam, præmium non reportat. Nam si præmium paradisi habere volumus, necesse est quod usque ad vespere senectutis, finis & mortis in virtutibus laboremus. unde Pl. *Exibit homo ad opus suum, &c.* Ita est ergo vespera, quæ significat senum antiquitatem.

C ¶ Secundo dico, quod vespera significat cordis iniquitatem. Vespera enim significat statum peccati, in quo lux gratiæ deficit, & color charitatis tepescit. Sicut enim videmus quod umbra in vespere est longior, noctes propinquiores, aves nocturnæ sunt latiores, feræ sunt ad nocendum promptiores & potentiores; sic vere in vespere peccati umbra bonorum temporalium existimatur longior, nox æternæ mortis imminet propinquior, immunda avis, scilicet peccator discurrit latius, fera vero 1. diabolus pugnat audacior, & contra nos est tunc promptior & paratior. Illi enim qui in statu peccati sunt, reputant magnam umbram mundanæ prosperitatis. Unde Hier. 6. *Va vobis quia inclinata est dies, & facta sunt longiores umbra vespere.* Item in isto vespere magis sævit ira diabolicæ potestatis & tyrannicæ pravitatis, unde Sopho. 3. *Iudices ejus lupi rapaces vespere, & Abac. 1. dicitur, quod leviores pardus equi, velociores lupi vespertini.* Ad literam lupi plus nocent de vespere quam de mane. Sic vere raptores & alii homines lupini plus sæviunt in pauperes in vespere senectutis, vel in obscuro iniquitatis, quam in mane juventutis vel gratiæ bonitatis. Testes n. Seneca, *avaritia, senescente homine juvenescit.* Unde de istis & de pauperibus dicitur Hier. 5. *Lupus ad vespere vastavit eos, pardus vigilans super civitates eorum.* Item in isto vespere appropinquat & præsto est nox æternæ mortis & calamitatis. Unde 3. Re. 22. *Rex Israel stabat contra Syros, & mortuus est vespere.* Patet ergo quod vespera significat culpæ malignitatem.

¶ Tertio dico, quod vespera significat mortis obscuritatem. Dies enim in vespera finitur, & operariis præmium redditur & donatur. Sic vere in vespera mortis dies præsentis vite deficit, & tam bonis quam malis præmium & salarium Deus reddit. Video enim quod Vespere

Dormiunt qui vigilaverunt,
Quiescunt qui laboraverunt,
Comedunt qui jejunaverunt.

Sic vere, dico, quod in vespera mortis iusti dormiunt & delectantur, quia scil. homines & animalia vadunt de vespera ad lectos, unde Esa. 21. *In saltu ad vespere dormietis.* Item iusti cessant à laboribus & consolantur. Unde in Plal. *Ad vespere demorabitur fletus.* Quia sicut dicitur in Plal. *Exiit matutini & vespere delectabitur.* Item iusti cibo æternæ gloriæ pascuntur & satiantur. Videmus enim quod homines vespere vadunt ad cenam. unde Jud. 12. dicitur, quod *manebat in tabernaculo usque dum acciperet escam suam ad vespere.* Dico igitur quod vespera significat mortis obscuritatem.

¶ Quarto dico, quod vespera significat vitæ longinquitatem. Hora enim vespertina est finis diei, & signat virtutem perseverantiam, quæ finis est omnium virtutum. Ista enim est hora quam Deus magis elegit, scilicet finalis vespera. Et ideo Christus legitur Matt. 26. cum discipulis vespere discubuisse. Et mulieres leguntur Matt. 28. ad sepulchrum ad ungendum dominum in vespere, accessisse. Et breviter ista est hora qua lux divinæ gratiæ lucet, & per quam homo summo Deo placet. Unde Zachar. 14. *In tempore vespere erit lux, & Job 12. dicitur cuilibet bene perseveranti, Meridianus fulgor conjurget tibi ad vespere.* Et breviter, si sic homo ad vespere scit, manet cum eo Deus, ita quod tunc quilibet potest sibi dicere illud Luc. 44. *Mane nobiscum Domine quoniam ad vespere scit.* Patet igitur, quod vespere quandoque significat vitæ longinquitatem, seu perseverantiam longanimitatem.

¶ Quinto dico, quod vespera designat mundi finalitatem. Finis enim mundi dicitur vespera, eo quod in fine sæculorum, secundum Apostolum ad Hebr. 9. *Christus incarnatus est* Marc. 11. *Cum jam vespera esset, venit Iesus in Bethaniam &c.*

Vestibulum. Nota, quod vestibulum est domus seu locus circa templum sanctorum, vel circa cameras regum vel dominorum, ad vestes induendum specialiter ordinatus. Unde possum dicere, quod est vestibulum

Superius,
Inferius,
Interius,
Exterius.

¶ Superius est patria, ubi sumuntur vestes immortalitatis, & istud est vestibulum horti, ubi Assuerus fecit convivium præparari Hest. 1. de quo dicitur Ezech. 40. *quod vestibulo porta domus Domini erant duo mensæ.* Duo enim mensæ sunt in paradiso, scilicet Christi divinitatis & humanitatis. In Prima enim delectabitur anima, in secunda corpus. ¶ Inferius est ecclesia, ubi sumuntur vestes sanctitatis & honestatis, & istud est vestibulum quod est status ecclesiasticorum, de quo dicitur Joan. 2. *Inter vestibulum & altare plorabunt sacerdotes & levita ministri Domini &c.* ¶ Interius est conscientia, ubi sumuntur vestes sanctitatis Hest. 1. *lusi præparari convivium in vestibulo horti.* ¶ Exterius in miseria, ubi sumuntur vestes poenæ & calamitatis, vel etiam vestes mundanæ prosperitatis, & istud est vestibulum corporis seu mundi, de quo dicitur Hier. 38. *Præcepit Zidecias ut traderetur Hieremias in vestibulo carceris.* Vide supra de tabernaculo, & consimilibus.

Vestigium. Nota, quod vestigium idem est quod signum, veruntamen signum extendit se ad omnia, vestigium extendit se solum ad præterita. Est enim vestigium signum quod remanet post alicujus rei transitum vel recessum. Nota igitur loquendo moraliter quod in scriptura invenitur Vestigium

Mirabile & gloriosum,
Laudabile & virtuosum,
Damnabile & vitiosum,
Mutabile & fluctuosum.

¶ Primum est vestigium æternæ majestatis, & istud est illud signum & imago, illa similitudo, illa impressio, ille character ipse in anima & in omnibus creaturis, quia in omnibus creaturis resulant & apparent quædam manifesta vestigia potentie, bonitatis & sapientiæ Dei, in quantum, scilicet, Deus creaturas creare potuit, scivit, & voluit. Unde de creaturis potest dici.

dicit illud Ezech. 43. *Hic est locus vestigij pedum meorum, ubi habito in medio Israel.*

C Secundum est vestigium moralis bonitatis, & istud est illud, quod Deus in hoc mundo reliquit, & quod etiam sancti nobis post eos reliquerunt, scilicet, character & impressio bonorum exemplorum, & bonorum documentorum. Ista enim sunt quedam vestigia bonitatis, & vite ipsorum, quæ à nobis sunt sequenda, & subtiliter attendenda. Nota Venator sequendo vestigia prædæ, ad ipsam venit & attingit, ipsamque accipit & acquirit. Sic vere Deum & sanctos in paradiso invenimus & accipimus, si in hoc mundo vestigia eorum sequimur, & si eorum vitam moraliter imitatur, ut sic dicamus illud Job 23. *Vestigia ejus secutus est pes meus, viam ejus custodi, & non declinavi ab ea.* Sicut enim dicitur 1. Pet. 2. *Christus pro nobis passus est relinquens nobis exemplum ut sequamur vestigia ejus.* Unum est tamen advertendum, quod in ecclesia sunt multi quorum vestigia non sunt ad sequendum facilia, nec etiam utilia. De cervo enim dicitur, quod ad finem, quod venator perdat vestigia ejus, & canis perdat odorem, ipse facit tres vel quatuor saltus, non recte, sed à dextris & sinistris, ut sic ad quam viam declinaverit, nesciatur. Etiam de leone legimus, quod cum cauda delet vestigia sua, ne à venatoribus possit deprehendi. Sic vere sunt multi qui dato quod nobis relinquant aliquando multa vestigia bonorum exemplorum & documentorum, ipsi tamen quandoque faciunt aliquos saltus transversales, i. aliqua enormia facta, per quæ odor suæ vite bonæ perditur, & suorum operum vestigia demittuntur. Nam quando cauda, id est, finis vite malus efficitur, tunc omnium bonorum præcedentium vestigia submoventur, ita quod cuilibet tali potest dici illud Psal. *In mari vita tua, & semita in aquis multis, & vestigia tua non cognoscuntur.* & Greg. *Non respicit Deus quales ante vixerimus, sed quales circa finem vite erimus.* Non sic charissimi, quia boni ecclesiastici, & prælati maxime debent habere bona vestigia, ut à subditis merito sint subsequenda, & executioni debite demandanda. Juxta illud Genes. 33. *Præcedat Dominus servum, & ego paulatim sequar vestigia ejus.* Illud est ergo vestigium moralis bonitatis.

D Tertium est vestigium pravitatis localis, & istud nihil aliud est quam vestigium malorum hominum, qui scilicet, ubicunque vadunt relinquunt vestigium malorum exemplorum. Limax est vermis vilissimus, ubicunque enim vadit, relinquit vestigium fædum. Et de serpentibus etiam dicitur, quod corpus habent valde humidum, quapropter solent vestigium quoddam relinquere, & postmodum solent intuentibus apparere. Sic vere tales serpentine peccatores ubicunque relinquunt mala vestigia vite suæ, unde Dan. 14. *Respice cuius sunt vestigia, & dicitur quod totum templum plenum erat vestigijs puerorum & mulierum.* Quia proculdubio in ecclesiis non apparent hodie nisi vestigia & exempla muliebria & puerilia, & inania, & inepta, quæ proculdubio non sunt sequenda, sed potius dimittenda, ut sic dicatur illud Thren. 4. *Lubricaverunt vestigia nostra in itinere platearum nostrarum.* Illud est ergo vestigium localis pravitatis.

E Quartum est vestigium mutabilis vanitatis. Vita enim nostra non est proprie vita, sed quoddam vestigium & quædam similitudo vite, & sic loquitur Sap. 2. ubi dicitur: *Transibit vita nostra tanquam vestigium nubis.* Et sic ergo patet, quomodo vestigium sumitur multis modis. Vide supra de Imagine & similitudine &c.

A Vestis. Vestire. Vestimentum. Nota quod in scriptura multa inveniuntur genera vestimentorum. Est enim Vestis

- Naturalis,
- Corporalis,
- Temporalis,
- Virtualis,
- Supernaturalis,
- Criminalis,
- Infernalis.

Sunt dico vestes naturales, quia sicut videmus, omnia quæ sunt, utuntur quibusdam naturalibus indumentis. Patet de arboribus quæ vestiuntur corticibus, de pratis quæ vestiuntur graminibus, de animalibus quæ vestiuntur pellibus. Corpus etiam nihil est aliud quam vestimentum animæ, pellis vero nihil aliud quam corporis indumentum, de quo Job 10. *Pelle & carne vestisti me, ossibus, & nervis conpegisti me.* Item dico, quod sunt vestes corporales, quæ, sc. non debent esse nimis protensa, nec ultra statum

Dictio. Berchorij.

debitum sumptuosa. Et de hoc dicitur Eccl. 11. *In vestitu ne gloriaris unquam.* Item dico, quod sunt vestes temporales, quia, scilicet teste Greg. *Omnia quæ videmus, non sunt nisi quadam corporis indumenta.* unde Esa. 49. Postquam enarrasset bona multa temporalia, dicit: *His omnibus velut ornamento vestieris.* Item dico, quod sunt vestes virtuales vel spirituales. Virtutes enim sunt quedam spiritualia indumenta, de quibus Apoc. 16. *Beati qui vigilat & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet.* Item sunt vestes supernales. Bona enim celestia sunt quedam beatorum nobilissima vestimenta, de quibus dicitur ipsi animæ beatæ Esa. 53. *Consurge, induere fortitudinem suam. Sion, induere vestimentis gloria tua. Hierusalem civitas sancta.* Item sunt vestes criminales. Virtus enim, & peccata, & inhonestæ conditiones sunt quedam vestimenta, quibus diabolus vestit malos. Unde de peccatore dicitur in Psal. *Induis maledictione sicut vestimentum, & intravit sicut aqua in ossibus ejus.* Item dico, quod sunt vestes infernales, & istæ nihil aliud sunt quam pœnæ æternæ, quibus damnari sicut quibusdam vestibus circumdantur. Unde de quolibet damnato potest dici illud Psal. *quod abyssus, ut vestimentum amictus ejus, super montes stabunt aquæ.* Aquæ enim miseriarum, montes, id est, superbos in inferno operiunt, vestimenta quoque pœnarum ipsos vestiunt atque tegunt. His ergo præmissis, dicendum est generaliter de vestimentis bonorum & malorum. Et sic possumus dicere, quod sunt

Induenda,
Vestimenta quæ sunt Exuenda.

Dico igitur primo & principaliter, quod sunt vestimenta quæ sunt induenda, & istæ sunt vestes virtutum, quæ scilicet, sancti & iusti debent induere, & exinde pro ornamento se vestire. Sicut enim turpe est quod homo sit nudus sine vestimento, sic turpe est quod homo sit sine virtutum quolibet ornamento. Sicut enim nobiles & divites solent induere bonis vestibus filios suos, econtra rustici & pauperes faciunt filios suos ire nudos; sic vere nobilis & dives pater Christus vult quod illi qui sunt filii sui, virtutum bonis vestibus sint vestiti 2. Par. 9. *Fecit solium, & vestivit illud auro mundo.* Sed proculdubio pauper rusticus, id est, diabolus non curat filios suos esse vestitos virtutibus, imo gloriatur si videt ipsos nudos. Isti sunt sicut improbi mendici, qui bonas vestes dadas filiis solent vendere, & eos faciunt ut elemosynam habeant, esse nudos Job 23. *Nudos dimittunt homines, vestimenta tollentes.* Vestimenta enim virtutum hominibus auferrunt, ipsosque nudos gratis deserunt & dimittunt, ut sic diabolo dicatur illud Job 22. *Abstulisti pignus fratrum tuorum sine causa, & nudos spoliasti vestibus.* Et ideo de vestimento virtutum induendo, acquirendo & habendo dicatur cuilibet viro iusto illud Psalm. *Confessionem & decorem induisti amictus luxurie sicut vestimento.* Ubi adverte, quod iusti tria habent generaliter vestimenta, scilicet, Vestimenta

- Doloris,
- Honoris,
- Splendoris.

Dico, quod sunt quedam iustorum vestes, quæ sunt lugubres & luctuosæ. Et proculdubio istæ sunt vestes pœnitentiæ, quæ notantur cum dicitur 1. Confessionem, quia sc. confessio & pœnitentia sunt fratres. Sicut enim videmus, quod quando amici nostri moriuntur, vestes lugubres sumuntur, & in signum doloris homines sacco induuntur, & secundum ritum aliquarum terrarum vestes in signum majoris tristitiæ scinduntur, & coram omnibus hominibus lacerantur, revera charissimi talia sunt pœnitentiæ vestimenta: lugubria enim, & dolorosa esse noscuntur, & in signum doloris ab omnibus accipiuntur. Quando enim accidit quod amici nostri, id est, anima, spiritus & virtutes sunt mortui interius per peccatum, nos pro certo debemus dolorem & pœnitentiam induere, gaudium & latitiam exuere, sacco asperitatis accipere, & nosmetipsos per confessionem aperire & scindere juxta illud 3. Reg. 19. ubi dicitur, quod audiens Ezechias Sennacherib verba, scidit vestimenta sua, & induit sacco. De David etiam dicitur 2. Reg. 1. quod quando audivit mortem Saul, & Ionatha amici sui, statim vestimenta sua scidit, & omnes viri qui cum eo erant, planxerunt, & jejunaverunt & fleverunt. Nix enim seu nucis nucleis seu fructus tria habet vestimenta, scilicet, pellem interiorem, corticem exteriorem, testam superiorem. Sic vir iustus debet habere interiorem tunicam, quæ cordi adhæret, hoc est, contritionem, superiorem corticem, quæ fracta sonat, hoc est confessionem, exteriorem testam, quæ amarissima est, hoc est, satisfactionem. Sicut enim ericii vestiuntur pelle spineata,

castanea etiam habet vestimenta pungitiva, malogranata habent vestimenta dura & pallidissima, poma quæ dicuntur arenchiaz vel citrones, habent vestimenta amarissima, sic verenosii fuimus poenitentes, vestiemur in exteriori conversatione, vestimento poenitentia, quod scilicet pungit per contritionem. Et sicut citrones habent vestimenta amarissima & rubicundissima, ita poenitens ruber est per verecundia confessionem, pallidus per abstinencia macerationem, durus & amarus per laborum & dolorum tolerationem. unde Eccl. 39. *Aqua, panis, ignis ferrum, lac, mel, oleum, vestimentum, hac omnia sanctis in bona.*
¶ Et ideo vestes poenitentia figurantur in scriptura, ubi invenio Vestem

Cilicinam,
Saccinam,
Camelinam,
Igneam,
Purpuream,
Candidam,
Fulgidam.

¶ Quia, scilicet vestis poenitentia debet esse cilicina per asperitatem Ps. *Posui vestimentum meum cilicinum.* ¶ Item debet esse facina per vilitatem Jonæ 3. *Abiecit rex vestimenta sua, & induit saccum, & sedit in cinere.* ¶ Item debet esse camelina per humilitatem. Camelus enim quando oneratur, super genua se inclinat. Exemplo Joannis Baptistæ, de quo dicitur Matt. 3. quod ipse habuit vestimentum de pilis camelorum. ¶ Item debet esse ignea per contritionis fervorem, & per divina dilectionis ardorem Job 37. *Domine vestimenta tua calida sunt cum perflata fuerit terra austerum quamvis de multis hypocritis potest dici hodie illud, quod de David sene dicitur 3. Reg. 1. quod, scilicet, cum operiretur vestibus, non calebat.* Item debet esse purpurea per verecunda confessionis ruborem Io. 19. *Exivit ergo Iesus portans spineam coronam, & purpureum vestimentum.* ¶ Item debent esse candida per innocentia nitorem Eccl. 9. *Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.* ¶ Item debet esse fulgida per honesta conversationis decorem Ps. *Aspice regina à dextris tuis in vestitu deaurato &c.* ¶ Item sunt vestes lugubres & luctuosæ 2. Reg. 14. *Lugere simula, & induere veste lugubri.* Patet ergo, quod sunt quædam vestes iustorum, quæ sunt lugubres & luctuosæ, quod ostenditur cum dicitur Confessionem, eo quod confessio est pars poenitentia, & debet esse in mœrore & luctu. Unde Marc. 1. *Baptizati sunt confidentes peccata sua, ut sic de quolibet dicatur illud Ps. Confessio & magnificentia opus eius, & iustitia eius manet in saculum saculi.* ¶ Deinde dico, quod sunt quædam vestes iustorum & sanctiorum, quæ sunt salubres & virtuosæ, & istæ sunt vestes gratiarum & virtutum, quibus anima induitur & vestitur, quod ostenditur cum dicitur Decorem. Quia sicut decor mulieris procedit ex naturali habitudine & ex vestium pulchritudine, sic spiritualis decor animæ consistit in sua conditione, & vestimentorum virtutum dispositione. Decorem inquit, iuxta illud Prov. 31. *Fortitudo & decor indumentum eius.* Ut animæ sic spiritualiter ornata dicatur illud Ezech. 16. *Vestita es bysso, & polymito, & multis coloribus, similam & mel oleum comedis, & decora facta es vehementer.* Et bene dixit multis coloribus, quia, sc. vestes virtutum ex multis perfectionibus consistunt, Unde ipsi animæ dicitur ibidem: *Sumpsisti vestimenta tua multicoloria, & vestita es eis.* Et ideo multitudo vestimentorum spiritualium, scilicet virtutum, optime potest figurari in vestimentis sacerdotalibus antiquæ legis, quæ erant varia & miranda.

¶ Summus enim sacerdos debebat habere (sicut dicitur Exod. 28. 29. & 30. & in aliis multis locis) ad hoc quod consecraretur, & quod digne Domino ministraret quædam mirabilia vestimenta. Ipse enim debebat

Primo ad ostium tabernaculi Moyse applicari,
Secundo corpus ejus aqua lavari,
Tertio tunica linea vestiri.
Quarto sceminalibus lineis circa femora operiri,
Quinto veste super humerali super humeros insigniri,
Sexto veste rationali iudicii in pectore decorari,
Septimo balteis, vittis & annulis constringi,
Octavo oleo inungi,
Nono mitra super caput ejus locari,
Decimo lamina super capitis frontem ligari,
Undecimo tunica hiacynthina cum caputio ornari,
Duodecimo tintinnabulis sonantibus, & in tunica pendentibus jugiter ingrediendo tabernaculum co-

mitari: & hoc ritu (sicut ibidem dicitur) debebat Domino consecrari.

¶ Sic vere charissimi quilibet sacerdos sacra docens, sacer dux, vel sacræ doctus, id est, quilibet Christianus, & maxime ecclesiasticus vel prælatus ad hoc, quod Deo consecratur spiritualiter, est necesse quod virtutum variis vestimentis induatur. Iste ergo debet ad ostium tabernaculi ad Moysem applicari, quia, scilicet, iste debet Moyse, id est, suo superiori ad ostium tabernaculi, id est, dum adhuc est in ostio & ingressu, applicari, id est, diligenter examinari. Vestes enim quæ debent emi, solent bene explicari, & videri, & examinari, sic & vestes virtutum quas isti habent, à prælato vel à superiore emi videntur, in quantum propter eas beneficium confertur. Dico igitur, quod bene debent per examinationem videri, & per discussionem penitus explicari, & debet sibi dici illud Esaia 3. *Vestimentum tibi est, esto princeps.* Unde de ista applicatione dicitur Exod. 28. *Applica ad te Aaron fratrem tuum.* Quod est tamen contra multos, qui sine applicatione, sine examinatione solent alios promovere, contra quos facit illud, quia omne animal quod erat in tabernaculo offerendum, primo debebat per sacerdotes videri, & si haberet maculam, refutari, si verò careret macula, acceptari, sicut dicitur Lev. 22. juxta illud Apostoli 1. ad Thess. 5. *Omnia probate, quod bonum est, tenete.*

¶ Secundo dico, quod isti debebant lavari, quia vere ad ecclesiasticos pertinet, quod sint loti, & à cunctis viscerum immunditiis depurati. Servi enim regis solent habere vestes mundas. unde Exod. 19. *Lavent vestimenta sua, & sint parati.* Quod est contra multos ecclesiasticos, quorum vestes exterioris conversationis non sunt lotæ, sed carnalitatibus facibus maculatæ, ita quod possunt dicere illud Esaia 63. *Aspersus est sanguis eorum super vestimenta mea, & omnia indumenta mea inquinavi.* Et tamen isti debent advertere, quod illi soli qui non inquinaverunt vestimenta sua, reputantur digni in albis sedere, & coram filio hominis ministrare Apoc. 3.

¶ Tertio dico, quod isti debent tunica linea vestire, per quam puritas innocentia & interioris conscientia designantur, quibus, sc. anima inferiori tunica linea induitur & vestitur. Linea enim tunica, id est, camisia puritatem designat, de quo Levit. 8. *Vestivit pontificem subucula linea.* Quod tamen est contra multos ecclesiasticos, qui pro certo habent conscientiam magis impuram & immundam, quam ceteri sæculares Psalm. *Induit maledictionem sicut vestimentum, & intravit aqua interiora ejus.*

¶ Quarto dico, quod isti sceminalibus circa lumbos debent operiri scilicet circa virilia, & illa significant castitatem, quæ scilicet membra virilia operit atque servat, quia utique tales debent vestiri, & à carnis affectionibus reservari vel refranari. Unde Levit. 16. *Vestietur sacerdos tunica linea, sceminalibus lineis verenda celabit.* Quod est contra multos qui non videntur portare sceminalia, quia non videntur habere aliquid quo stringant impudicitiam carnis suæ. Unde isti figurantur in Iesu sacerdote, de quo dicitur Zachar. 3. quod *Iesus erat indutus vestibus sordidis.* Et magis istud est vituperandum, quia quando ignis tenetur in una domo in parte anteriori & in fronte, & domus est alta, difficilius defenditur ignis quam si teneretur in posteriori domo, quia aliquantulum defenditur magis de posteriori quam de anteriori. Sic est de istis ecclesiasticis, qui debent esse ostium sanctæ matris ecclesiæ, & via paradisi, quia si ignis luxuriae & peccati tenetur in eis, qui debent esse exemplum aliorum, difficile intrabunt alii in viam rectam, si accipiant introitum viarum eorum.

¶ Quinto dico, quod isti superhumerali debent insigniri. Erat autem superhumeralis vestis pretiosa, qua humeri ornabantur, quæ duos lapides onychinos continebat, in quibus duodecim patriarcharum nomina sculpta erant. In compositione vero vestis istius erat aurum, hiacynthus, purpura, coccus bis tinctus, byssusque retorta. Et ista proculdubio signant virtutem spei. Humeri enim qui onera portant, patientiam designant. Vestis autem quæ patientiam ornat, est spes: Nunquam enim sine spei consolatione patientia prævaleret. Adverte tamen, quod ista vestis debet habere quinque colores, id est, quinque subalternas virtutes, scilicet, aurum sapientia & discretionis, quia spes sine sapientia præsumptio est. Item hiacynthum cœlestis apparentia & alta contemplationis. Item purpuram quæ habet colorem sanguineum, id est, exemplum patientia Christi & dominica passionis. Item coccum colorem igneum bis tinctum, id est, ardorem duplicis charitatis & dilectionis.

Item byssum etiam retortam, id est, puritatem carnis & affectionis, & sic animæ tot coloribus vestitæ dicitur illud Ezech. 16. *Vestivi te discoloribus, calcavi te hyacintho, & emixi te bysso* Jud. 5. *Vestes dispersorum colorum Siffaria traduntur in pradam.* Ista etiam vestis debet habere duos lapides onychinos, qui sunt imagines obscuræ representantes & generantes tristitiam, per quos duo testamenta figurantur, quæ nobis imagines & veritates rerum, obscure tamen & ænigmatice repræsentant, & mentis timorem & tristitiam delinquentibus incutiunt & intentant. Istos enim lapides in scripturâ scientia debemus habere, quæ nomina filiorum Israel, id est, vitam, mores & exempla sanctorum noscitur continere, quæ per imitationem nobiscum debemus gerere & portare. Et ideo de ista veste superhumerali, id est, de virtute spei & patientiæ cum suis appendiciis, dicitur Lev. 8. quod *Moses vestivit pontificem subucula lineæ, & de super humerale posuit.* ¶ Sexto dico, quod isti rationali iud. cii debebant in pectore ornari. Ista enim erat vestis quædam quæ super pectus posita, rationale dicebatur, in quo 12. lapides pretiosi ponebantur, in quibus 12. patriarcharum nomina scribebantur, & ista vestis significat pro certo virtutem prudentiæ, quæ in pectore debet prælatus vel ecclesiasticus habere, & in eis debet habere 12. lapides pretiosos, id est, 12. articulos fidei, cum nominibus patriarcharum, i. doctrinis & exemplis doctorum, ut sic rationale iudicii, id est, rationem in iudicio possit ostendere & tenere. Ista tamen vestis erat quadrangula & duplex, & in ea erat scripta doctrina & veritas Psal. *Sacerdotes tui induantur iustitiam &c.* Quod est contra multos iudices & prælatos, qui non habent aliquid prædictorum, de quibus 1. Mac. 7. *Veritas & iudicium non est in eis.* ¶ Septimo dico, quod vitæ & balteis, id est, charitatis ligaminibus stringantur, & per veram concordiam invicem coarctentur. Unde de talibus Iheronimus & iuncturis dicitur Exod. 29. *Inductus Aaron vestimentis suis, scilicet, lineæ tunica, superhumerali, & rationali iudicii, quod constringes balteo.* Quæ tamen hodie sunt contra multos, qui sunt in ecclesia & in mundo, qui pro certo non habent vestem iunctam & constrictam scilicet, concordiam & unitatis, sed potius vestem scissam, id est, divisionis, discordiæ & diversitatis. Unde Gen. 37. dicitur, quod *Iacob scissis vestibus indutus est sacro.* ¶ Octavo isti oleo purissimo debebant inungi, & istud proculdubio significat virtutem pietatis, quæ scilicet, per oleum designatur, quæ ecclesiastici debent, & per compassionem & misericordiam aliorum materiis miseri. In cuius etiam signum manus nostrorum sacerdotum in sua consecratione oleo inunguntur. Ad deuotandum, quod pietatis dulcoris liniti esse tenentur. Rex enim unctus oleo, suavis est. Manus etiam inuncta oleo non solent bene tenere, imo solet faciliter dimittere quod habet. Sic vero isti qui oleo pietatis sunt uncti, mites & suaves debent esse, & illud quod tenent, scilicet, bona temporalia debent per elemosynas faciliter pauperibus dimittere & laxare. Et ideo breviter de veste pietatis per oleum designata dicitur Eccl. 6. *Omni tempore sint vestimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat.* Quod tamen est contra multos ecclesiasticos, qui non videntur esse uncti oleo pietatis, sed potius sanguine crudelitatis. Et isti tamen debent advertere ad illud quod dicitur Esa. 9. quod *vestimentum mixtum sanguine eris in combustionem, & tibus ignis.* ¶ Nono dicitur, quod mitra super caput debet poni. Caput charissimi significat intentionem, quæ est caput cujuslibet operis & principium. Mitra quæ caput ornat, & pyramidaliter sursum tendit, significat rectam ad Deum mentis elevationem & erectionem, quia, scilicet, ecclesiastici debent rectam intentionem ad Deum erectam habere, & quicquid agant, semper intentionem iustam, licitam habere, de quo Exod. 28. *Balteo & tiaras facies in gloriam & decorem, vestesque his omnibus Aaron fratrem tuum.* Quod tamen est contra multos qui non habent vestem rectæ intentionis, sed vestes falsitatis, dupliciter & deceptionis, sicut habent illi qui unum dicunt exterius, & aliud cogitant interius. Contra quas dicitur Levit. 29. *Veste quæ ex duobus texta est, non indueris.* & Deuteronom. 22. *Non indueris vestimentum quod ex lana linoque contextur.* ¶ Decimo dicitur, quod in fronte lamina aurea cum nomine Dei tetragrammaton debebat ligari. Et ista proculdubio signat virtutem devotionis, & reverentiam divine potentie, & sui nominis & dominationis, quæ in fronte & ante oculos debet haberi, & à Christi fidelibus intueri Levit. 3. *Contra frontem posuit laminam auream consecratam.* Quod est contra multos qui præ oculis non habent nomen Dei, nec suæ

potestatis magnificentiam, nec videntur Deum in potentia cogitare, contra quos dicitur in Psal. *Non posuerunt te in conspectu suo.* ¶ Undecimo dicitur, quod isti tunicæ hyacinthinæ debent velari. Istud enim erat majus & latius vestimentum, quod sub rationale & humerali etiam posuit, & constrictum, & signat conversationem bonam, & celestem, quia hyacinthus color est celestis, ut sic dicatur illud Phil. 3. *Conversatio nostra in celis est.* In ipsa tamen tunica erat caputium, quod sub se premit & continet omnia alia vestimenta. Ipsa etiam tunica habebat limbum seu oram textilem, ne faciliter rumperetur, quod significat timorem Dei, quia sicut dicitur Eccl. 25. *Timor domini super omnia se superposuit.* Quia pro certo in veste nostræ conversationis celestis semper debet timor domini superesse, qui vestes virtutum, ne per vanam gloriam perdantur, sub se contineat, ipsasque deprimat & componat. Limbum etiam & oram finalis perseverantiæ debet habere, ne tunica bonæ conversationis rompatur, sed ut perpetuo conservetur. Unde de ista tunica dicitur Exod. 3. *Facies, inquit, tunicam totam hyacinthinam, in cuius medio erit caputium & ora textilis per gyrum, sicut solet fieri in extremis vestium, ne facile rumperantur.* Istud tamen est contra multos, quorum vestis conversationis facile rumpitur, sicut dicitur de hypocritis in Psal. *Omnes sicut vestimentum veterascent, & sicut opertorium mutabis eos.*

¶ Duodecimo dicitur, quod tintinnabulis & malis punicis aureis circa tunicam pendentibus debebat muniri, ita quod ejus incessus per tabernaculum debebat audiri. Charissimi, per mala punica, quæ sunt fructus nobiles, intelliguntur opera fructuosa. Per tintinnabula sonantia intelliguntur verba utilia & fructuosa. Quia pro certo in fine tunicæ conversationis nostræ ista duo debent pendere, scilicet, fructus bonæ operationis, & sonus utilis locutionis, id est, prædicationis & confessionis, laudis & gratiarum actionis. Sine enim isto sono tintinnabulorum non debemus templum domini ingredi, nec in statu ecclesiæ conversari. Unde Eccl. 45. *Induit illum stola gloria. Sequitur: Circum pedes & femoralia & humerale imposuit, & cinxit illum tintinnabulis aureis plurimis in gyro, dare sonum in incessu suo.* Sic ergo poterit quibus vestibus, id est, quibus virtutibus ecclesiastici debent ornari, de quibus ritibus debent domino consecrari. Et de hoc Exod. 28. *Vesties his omnibus Aaron fratrem tuum, & filios ejus cum eo, & cunctorum consecrabis manus.* Et bene dicit omnibus his, quia, scilicet nos debemus indui omnium virtutum generibus. ¶ Circa quod notandum, quod vestiri debemus, scilicet, vestibus

Patientiæ,
Pœnitentiæ,
Abstinentiæ,
Continentiæ,
Honestæ apparentiæ,
Jucundæ conscientiæ.

Habeamus dico vestes patientiæ, quæ, scilicet, in adversis non atteruntur Deut. 29. *Non sunt attrita vestimenta vestra.* ¶ Item habeamus vestes pœnitentiæ. Exemplo Beati Joannis Baptistæ Marc. 1. *ipse Ioannes vestitus erat pilis camelorum.* ¶ Item habeamus vestes abstinentiæ, quia sicut dicitur Eccl. 29. *Initium vitæ hominis aqua, panis, & vestimentum.* ¶ Item habeamus vestes continentiam Ezech. 9. *Vir qui erat in medio eorum, vestitus erat lineis.* ¶ Item habeamus vestes honestæ apparentiæ, de quo in Psal. *Astutus regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate.* ¶ Item habeamus vestes jucundæ conscientiæ, de quibus Jud. 16. *Induit se vestimentis jucunditatis.* Sic ergo patet, quod sunt quædam vestes sanctorum atque iustorum, quæ sunt salubres & virtuosæ. Decorem inquit. Iste enim sunt illæ vestes nuptiales, quas non habens à Christo reprehenditur, à convivio paradisi excluditur & à tortoribus carceris religatur Matth. 22. *Amice, quomodo hic intrasti non habens vestem nuptialem.*

¶ Deinde dico, quod sunt vestes iustorum celeres atque virtuosæ, & hoc ostenditur cum dicitur, *Amictus lumine sicut vestimento.* Iste sunt vestes beatorum, quæ sunt septem, scilicet quatuor dotes corporis, & tres dotes animæ. Sicut enim videmus, quod homo aliis vestibus utitur in diebus ferialibus, & aliis in diebus solennibus, sic vere homo nunc in vira ista laboriosa simplicibus vestibus, id est, gratia & virtutibus uti debet, ut tandem quando solennitas æternæ venerit, pretiosis vestibus gloriæ possit uti Figurata Genesi 41. *Ubi antequam introducerent Ioseph incarcerationem ad regem, mutaverunt vestes carceris ejus, & ipsum novis vestibus induerunt.* Quia vere charissimi quando homo de carcere hujus mundi &

carcere carnis educitur, & ad regem paradisi introducitur, tunc vestes interiorum laborum mutantur, & novæ vestes gloriæ induuntur. unde Jud. 10. dicitur, quod ipsa descendens in domum suam, abstulit à se cilicium. & exuit vestimentum viduitatis suæ, & unxit se myrto optimo, discriminavit crinem capitis sui, & imposuit super caput suum mitram, & induit se vestibus iucunditatis, vide eam supra de induere. Amictus inquit lumine sicut vestimento. Ut sic anima figuretur in illa muliere Apoc. 12. quæ erat amicta sole, & luna sub pedibus ejus, & in capite ejus corona stellarum 12. De lumine exponitur supra. Lumine inquit sicut vestimento, quia, scilicet, lumen, id est, æternorum præmiorum claritas erit vestis beatorum, & Luc. 24. de angelis dicitur: Ecce duo viri astitērunt juxta illos in vestibus albis, id est, veste fulgenti. Istud est enim

Vestimentum { Splendoris,
Honoris,
Valoris.

Splendoris dico, quia beatus est solium Salomonis, quod fuit vestitum de auro mundo, sicut dicitur 2. Paralip. 9. Honoris etiam, unde cuilibet beato dicitur illud Job 40. Circumda tibi decorem, & in sublime erige, & speciosus induere vestibus. Valoris insuper. Unde beatus dicit illud Esa. 61. Induit me dominus vestimento salutis &c. Et sic patet, quomodo ibi habent varias vestes tam in præsentem quam in futuro sæculo, scilicet,

Vestes { Celebres,
Salubres,
Lugubres.

Et sic patet, quod in scriptura invenitur vestis iustorum & perfectorum. ¶ Secundo principaliter dico, quod est vestis malorum. Et sic dico, quod peccator habet vestem carnalitatis, & est illa, de qua dicitur illud prædictum Esa. 9. Vestimentum mixtum sanguine erit in combustionem, & cinis ignis. ¶ Habent etiam vestem prosperitatis: Bona enim mundi sunt quædam vestimenta quibus homo indutus, per avaritiam calefit, per luxuriam sudat facilius & sordescit Zac. 3. Iesus autem erat indutus vestibus sordidis. Bona enim temporalia sordida dicuntur, quia etiam sordes in canonibus nominantur. Ista enim sunt illa vestimenta de quibus Job. 27. Si comportaverit quasi terram argentum, & sicut lutum preparavit vestimenta, preparabit quidem, sed in istis vestietur illis. ¶ Habent insuper vestem duplicitatis, & ista est vestis hypocritarum, qui, scilicet, vestem conversationis habent pretiosam, mentem vero habent vilem & vitiosam, unde 2. Par. 20. dicitur, quod ipsi inter cadavera carnis vite inveniuntur sape. Vestes pretiosæ apparentiæ. Isti sunt qui habent vestem peregrinam, contra quos dicit dominus Soph. 1. Visitatione super eos qui indui sunt veste peregrina. Vide supra de Induere, &c.

A Vetustas. Vetus.

Nota, quod vetustas sicut senectus signat in bono & in malo, quia

Aliqua sunt, quæ veterascunt in { Gratia,
Pœna,
Culpa.

Notabo igitur quod invenio

Vetustatem quæ debet { Haberi,
Horreri,
Terrori.

Prima est vetustas veteris conversationis,
Secunda est vetustas mentalis obstinationis,
Tertia est vetustas infernalis habitationis.

B ¶ Est igitur primo vetustas perfectorum & sapientum, & sic vetustas nihil aliud est quam sensus & prudentia, maturitas & conversationis bonitas, bonæque consuetudinis antiquitas & honestas. Multa enim sunt quibus commendatur vetustas. Palma enim quanto veterior, tanto fecundior. Corallium etenim antiquius est rubicundius. Vinum etiam quanto veterius, tanto calidius. Ebur quanto plus senescit, tanto plus candescit. Sic vere charissimi vetustas bonæ conversationis, consuetudinis & prudentis maturitatis, est multipliciter commendanda. Per hanc enim in bonis operibus sumus fecundiores. Per honestam verecundiam sumus rubicundiores. Per devotam orationem sumus ferventiores, & per innocentiam sumus puriores. Ad omnia enim ista solet valere vetustas, & in istis proficere & juvare Luc. 5. Nemo vinum bibens vetus, statim vult novum, dicit enim vetus melius est. Nova enim solent plus placere, sed pro certo cæteris paribus vetera plus solent valere. Quod bene figuratur

Josue 9. in Gabaonitis, qui induentes se vestibus veteribus & calceamenta sumentes vetera & saccos, & utres alinis imponentes, filii Israel confederati fuerunt, & sic mortis periculum evaserunt, & ex tunc cum sua posteritate in templo domino fervierunt: de Hieremia etiam legimus Hier. 38. quod cum pannis veteribus de lacu fuit levatus, & ne ibi moreretur, de lacu facibus liberatus. Quia illi breviter qui in vetustate perseverantia delectantur, in quibus vestes & calcei exterioris conversationis, nec non sacci & utres interioris capacis affectionis in bonis moribus antiquantur, & qui non varias novitates, sed honestas vetustates sectantur, solent Josue & filiorum Israel, id est, Dei & angelorum amicitiam acquirere, & de lacu peccatorum se eripere, & de mortis periculo æternæ se salvare. Et ideo bene consulit Sapiens Eccl. 2. dicens: Crede Deo & recuperabit te, & diriget viam tuam & spera in illo, serva timorem ejus, & in illo veterasce. Ista est igitur vetustas perfectorum & sapientum, de qua Eccl. 9. Vinum novum, amicum novum, veterasce, & cum suavitate bibes illud.

¶ Secunda est vetustas peccatorum, & delinquentium: Peccatores enim veterasce dicuntur, in quantum per malas consuetudines in vitiis indurantur, & in malis operibus antiquantur. De quo Iudicum 10. dicitur. Filij autem Israel peccatis veteribus jungentes nova, fecerunt malum in conspectu domini. Ista est enim vetustas valde vituperabilis. Vestes enim & alia

Res Veteres, ut communiter, perdunt { Colorem,
Vigorem,
Valorem.

Perdunt { Colorem, quia turpes efficiuntur,
Vigorem, quia facilius dilanantur,
Valorem, quia parum reputantur.

Sic isti qui tali veteri antiquitate gravantur, perdunt

Vigorem perseverantia & durationis,
Colorem honestæ conversationis,
Valorem bonitatis & perfectionis.

Et ideo de talibus dicitur in Psal. Omnes sicut vestimentum veterascent &c. Et ideo charissimi ista vetustas est damnanda & deponenda, & à prudentibus abhorrenda. vetustas enim à suis possessoribus non amatur, imo si possunt faciunt ut ab eis removeatur, in serpente, qui novam pellem comparat, & veterem abducit. In cervo, qui vetera cornua abijcit. In arbore quæ veteres fructus & folia exuit & nova induit & producit. Et ideo Apostolus monens Coloss. 3. dicit sic: Expoliantes vos veterem hominem cum actibus suis, induite novum hominem, qui secundum Deum creatus est. Ego charissimi expargemus vetus fermentum, ut simus nova conspersio, & ambulemus in novitate spiritus, & non in vetustate literæ. 1. Cor. 5. Et Rom. 7. Iuxta illud Lev 26. Novis supervenientibus vetera projicietis. Ista est ergo vetustas peccatorum & delinquentium.

¶ Tertio dico, quod est vetustas damnatorum & pereuntium, & ista est illa ipsius loci inferni, qui à mundi principio fuit factus, ubi impii taliter veterascent, quod ex eo quod illuc fuerint, memoria eorum non durat, unde ipsis dicitur Eze. 26. Collocabo te in terram novissimam, sicut solitudines veteres. Et in Ps. dicitur de ipsis, quod auxilium eorum veterasce in inferno à gloria eorum. Ista igitur sufficiant de vetustate, quia supra de antiquitate dicitur satis plene &c.

Vexatio. Nota, quod vexatio sumitur pro tribulatione, pro castigatione, pro tentatione, pro damnatione.

Notabo ergo breviter quod

Iusti vexantur mundi verberibus,
Pauperes vexantur raptorum manibus,
Subditi vexantur à correctoribus,
Tentati vexantur à dæmonum actibus,
Damnati vexantur pœnis & ignibus.

¶ Est ergo quædam vexatio mundanæ tribulationis, & ista est illa, quam iusti patiuntur in hoc mundo. De qua Sap. 3. In paucis vexati in multis bene disponuntur. Itē est vexatio rapinæ, & exactionis, & ista est illa qua pauperes vexantur continue à tyrannis. De qua Psalm. Vexati sunt à tribulatione malorum, & dolore. ¶ Item est vexatio disciplinæ & correctionis, & ista est illa, qua prælati vexant & corrigunt insolentes. De qua Esa. 28. Sola vexatio dabit intellectum. ¶ Item est vexatio diabolicæ tentationis & suggestionis, de qua Mat. 15. Filia mea, id est, anima mea, male à dæmonio vexatur. ¶ Item est vexatio æternæ damnationis & afflictionis Hie. 24. Dabo eos in vexationem universis regnibus terræ. Vide supra de afflictione,

atione, de tribulatione, tentatione, dolore, ardore, & confu-
libus &c.

A **Via.** Cum via sit illud terræ spatium per quod itur, & per quod
de termino ad terminum pertransitur, possumus notare,
quod per diversas vias possunt intelligi varii mundi status, per
quos scilicet, de mundo ad patrem incedimus, & per quos de vi-
ta ad mortem jugiter incedimus & ambulamus, ¶ Notabo ergo
quod in mundo inveniuntur tres viæ, per quas diversi transeunt,
sed diversimode, videlicet,

Via { Naturalis,
Virtualis,
Criminalis.

Prima est via cunctorum,

Secunda est via bonorum,

Tertia est via malorum.

Per { Primam vadunt universi,
Secundam vadunt conversi,
Tertiam vadunt subversi.

B ¶ Dico primo, & principaliter, quod est via naturalis quæ est
via cunctorum. Natura enim humana non dicitur proprie esse in
termino, sed in via. Continue enim transit & labitur, & de statu
commutatur. Omnia enim naturalia habent vias suas certas,
naturales & necessarias, per quas vadunt, sicut de flumine pa-
ter vel de fonte, quæ, scilicet, per tramites viæ suæ currunt con-
tinue versus mare. Sic vere charissimi cum homo sit res natura-
lis, & ex naturalibus principiis constitutus, necesse est quod viam
naturalem habeat, per quam necessario transeat atque vadat.
Et ista proculdubio nihil aliud est quam status & decursus huma-
næ naturæ, infra cujus ambitum vadunt & veniunt universi. Jux-
ta illud Esa. 30, *Hæc est via, ambulate in ea, non declinetis ex ea, neque
ad dexteram neque ad sinistram.* ¶ Et adverte, quod via naturalis est
triplex, scilicet,

Via per quam { Venimus,
Transimus,
Eximus.

Prima via est ortus vel ingressus,

Secunda est via vel progressus,

Tertia est via mortis vel egressus,

C ¶ Dico quod est quædam via naturalis per quam ingredimur,
& ista est proculdubio via nativitatæ humanæ, per quam intra-
mus ad miseriam hujus mundi, de qua potest quilibet dicere
cum nascitur, illud Josue 23, *Heu viam universæ carnis ingredior ho-
die.* Et bene potest dicere heu, quæ est interjectio dolentis, quam
pro certo ingressus hujus viæ, si bene consideremus quam viliter
celebratur, & ad quantam miseriam ordinatur, bene est tristitia
materia & doloris. Ista enim est via immundissima, quia, scili-
cet hanc ingredimur mensuris nutriti, & hanc intramus pelle
vilissima ornati & vestiti Ezech. 36, *Iuxta immunditiam menstruata
facta est via eorum coram me, & 1. Reg. 21. Porro via hæc polluta est.*
Ista est via naturalis per quam ingredimur.

D ¶ Deinde dico, quod est via naturalis per quam progredi-
mur, & ista proculdubio est via vitæ præsentis, per quam neces-
se est progredi & transire, & ista est sicut via spatii, per quam de
termino ad terminum pervenitur. Ista autem via est aspera &
ad transeundum molesta. Similes enim à viis montium sunt tor-
tuosa & montuosa, & aspera & tædiosa, & propter insidias la-
tronum atque ferarum dubia & periculosa. Sic proculdubio
via hujus vitæ nostræ est per tribulationem asperissima, & per
diversos errores tortuosissima, & per insidias tyrannorum, &
dæmonum periculosissima. De insidiis dæmonum quæ sunt in
istâ via, potest dici illud Proverb. 23, *Insidiatur in via quasi latro, &
quos incautos videt interficiet.* De molestia peccatorum quæ hic
invenitur, dicitur Genes. 46, *Fiat Dan coluber in via, cerasus in se-
mita.* De asperitate vero tribulationum, infirmitatum, laborum
casuum & infortuniorum dicitur Baruch. 4, *Delicati mei ambu-
laverunt vias asperas.* Ista ergo est una via naturalis, per quam pro-
gredimur.

E ¶ Denique dico, quod est una via naturalis per quam egre-
dimur, & ista proculdubio est via mortis, per quam, scilicet, de
hoc mundo exeunt universi. Ista enim est via valde stricta, simi-
lis viæ per quam transit coluber quando vult dimittere pellem
suam; quia, scilicet, per foramen strictum inter duos lapides
transit, ubi violenter pellem suam dimittit, & ulterius nudus
exit. Quia pro certo via mortis est stricta, dura & arcta. Ibi enim
pellis corporis exiit, & vestimentum bonorum temporali-

um dimittitur, & nudus homo egreditur, & cum dolore vehe-
menti perforamen hujus mundi pertransit. Et de hoc dicitur
Ezech. 47, *Eduxit me per viam porta aquilonis, & convertit ad viam so-
ras portæ exterioris.* Pars enim aquilonis frigida est & gelida,
significans viam mortis, ubi spiritus, & vita gelantur, & ubi tri-
bulationum frigora intentantur. Homo enim moriens, per i-
stam viam educitur, & ultra portam istam usque ad paradisum,
purgatorium vel infernum transducitur & portatur. Ista ergo
est via maris trans Jordanem Galilææ gentium, quæ super
hominem aggravatur, ita quod in Galilaam, id est, transmigra-
tionem mortuorum trans Jordanem, id est, ultra fluvium hu-
jus vitæ miserabiliter transportantur, ita quod moriens potest
dicere illud, quod David in proximo moriturus dicebat: *Ego in-
grediar viam universæ terræ &c.* 3. Reg. 2. Patet igitur charissimi,
quod est via Egreredientium, Progredientium, Ingreredientium.
Et sic dico, quod est quædam via naturalis, quæ est via cuncto-
rum, & hoc est primum principale.

¶ Secundo principaliter dico, quod est quædam via virtua-
lis, quæ est bonorum, & ista est via virtutum, per quam scilicet,
boni ad paradisum vadunt, & per quam à mundo, & peccato
recedunt. Formicæ enim vias tritas, & rectas, & strictas solent
facere, per quas solent jugiter incedere, & per quas solent grana
ad suam domiciliū deportare. Sic proculdubio formicæ per
quas viri perfecti & sapientes intelliguntur, vias virtutum libi
eligunt, per quas vadunt & per quas grana meritum ad para-
disi domiciliū seum trahunt, juxta illud Prov. 6, *Vade ad for-
micam & piger, & considera vias ejus, & disce sapientiam.* Ista tamen
viæ sunt arctæ, tritæ & rectæ, quia, scilicet, in vitis virtutum po-
test arctitudo penitentia, tritio seu tritura tribulationis, & an-
gustia, & rectitudo veritatis signari. Quia pro certo via virtutis
est via arcta vel stricta per penitentia arctitudinem, igitur di-
citur Matt. 7, *Arcta est via quæ ducit ad vitam, & pauci ingrediuntur
per eam.* Item est trita per laborum multitudinem. Unde Ps. Pro-
pter verba laborum tuorum ego custodivi vias meas. Et Num. 20, *Per
eritam gradimur viam.* Item est recta per justitiæ rectitudinem, de
quo Pr. 11, *Iustitia simpliciter dirigit viam ejus.* Et ideo breviter quæ-
libet virtus est una ad eundem in cælum, ita quod eundo
non deficimus, si per virtutum vias & semitas ambulemus, &
ratio redditur Prov. 3, ubi dicitur, quod *via ejus via pulchra, & om-
nes semitæ illius pacificæ.* Viæ inquit ejus, scilicet, Dei hoc est di-
ctum, virtutes, quæ, scilicet, sunt viæ per quas Deus venit ad nos,
& per quas nos venimus ad Deum. ¶ Adverte ergo, quod viæ
virtutum sunt tenendæ multiplici ratione, videlicet,

Quia pluriotes,

Quia puriores,

Quia breviores,

Quia tutiores.

Primum probat pluralis multitudo, quia [Viæ,]

Secundum amœna gratitudo, quia [Pulchræ,]

Tertium spatii rectitudo, quia [Semitæ,]

Quartum secreta quietudo, quia [pacificæ,]

¶ Dico, quod istæ viæ tenendæ sunt propter ipsarum multitu-
dinem. Viæ inquit, Plures enim viæ & non una sola data sunt
hominibus ad salutem. Ad eundem enim terminum possunt esse
plures viæ, quia aliquando una viæ asperior est pro peditibus, ali-
quando una viæ latior pro equitibus, aliquando una viæ secretior
pro familiaribus. Melius est enim habere plures vias quam unam,
quia si homo in una viæ deficiat, ad aliam se convertat. Exemplo
muris, qui plures vias & semitas eundi ad cavernas solet habere,
ut cuncto in una insidiante, ad aliam possit introire. Sic procul-
dubio charissimi ad eundem ad paradisum, constituit nobis Deus
plures vias, i. plures virtutes, & plura opera virtuosa. Quædam
enim faciliores, & latiores sunt, sicut eleemosyna, & charitas,
& istæ sunt viæ pro divitibus. Quædam sunt viæ asperitatis, sci-
licet jejunium, penitentia, peregrinatio & similia, pro paupe-
ribus. Quia breviter nobis data sunt plures viæ salutis, ut si in
una deficiamus, ad aliam recurramus, ut sic tentatio diaboli in-
sidiantis in una nobis pareatur, statim per aliam ambulemus.
Nam si carne, & diabolo impediens non possumus per pen-
itentiam ambulare, statim debemus ad aliam viam, scilicet ad
misericordiam recurrere, & sic de una viæ ad aliam, de virtute
in virtutem debemus discurrere, quousque possimus ad æter-
næ gloriæ viam pervenire. Viæ inquit, in plurali. Ad quod mo-
net Hier. 5, ubi dicit: *Circuite vias Hierusalem, aspiciet & considerate
&c.* Et merito, quia pro certo sicut in Psal. dicitur: *Universa viæ
domini*

domini misericordia & veritas. Viam igitur virtutum tenemus & vias, & gressus nostros per eas dirigamus. Par. 27. Corroboratus es Ioathan, eo quod direxisset vias suas coram domino. ¶ Igitur de pluralitate viarum istarum possumus notare, quod tenenda est, & etiam ambulanda, scilicet,

Veritatis,
Pietatis,
Puritatis,
Sanctitatis,
Via Honestatis,
Paupertatis,
Charitatis,
Æquitatis,
Jucunditatis,
Veritatis est via certior,
Pietatis est planior,
Puritatis est mundior,
Sanctitatis est tutior,
Via Honestatis est pulchrior,
Paupertatis est brevior,
Charitatis est latior,
Æquitatis est rectior,
Jucunditatis est lætior.

¶ Igitur charissimi ambulemus, & vadamus per vitam veritatis & prudentiæ. Ista n. est via certior, juxta illud Ps. Viam veritatis eligi, iudicia tua non sunt obliuisci. Unde de Tobia legitur Tob. 1. quod in captivitate positus, viam veritatis non deseruit. Homines n. libenter vadunt per viam certam & notam, & inter omnes virtutes nulla via certior veritate. ¶ Item vadamus per viam pietatis & clementiæ. Ista enim est via planior, quia scilicet ista non est via aspera, sed mollis & levis, de qua 2. Reg. 15. Cunctus populus incedebat per viam olivæ. ¶ Item curramus per viam puritatis & munditiæ, quia, scilicet ista est via mundior, & hæc est innocentia interior, & continentia exterior, de qua Psalm. Beati immaculati in via, qui ambulant in lege domini. Quia sicut dicitur Psalm. Deus meus impolluta via eius. ¶ Item vadamus per viam sanctitatis & decentiæ. Ista enim est via tutior, signata per viam tutam, de qua Deut. 18. In medio terra quam dedit tibi Deus, sternas diligenter viam tuam. ¶ Item vadamus per viam honestatis & congruentiæ, & ista est via pulchrior Prov. 3. Via eius, via pulchra, & omnes semite eius pacifice. ¶ Item vadamus per viam paupertatis & inopiæ. Ista enim est via brevior. Minus enim invenit ubi erret quam in alia. Unde de via ista 2. Reg. 18. Currens Achimæas per viam compendij, prævenit Chusi. ¶ Item vadamus per viam charitatis & amicitie. Ista est enim via latior. Continet enim Deum & proximum, & amicum & inimicum. Unde ista est via regia, de qua Num. 20. & 21. Gradimur via publica, non declinantes ad dexteram, neque ad sinistram. ¶ Item eamus per viam æquitatis & iustitiæ, & ista est via rectior 1. Reg. 12. Docbo vos viam rectam ¶ Item vadamus per viam spiritualis jucunditatis & lætitiæ. Ista enim est via latior, de qua Ps. Cantent in vjs domini, magna est gloria domini. Patet ergo, quod eundi ad cælum plures sunt viæ, quæ omnes sunt utiles & rectæ. Ideo dicitur Sap. 20. quod iustum deduxit dominus per vias rectas, &c. De quo etiam regitendo Deo, David dicebat: Notas mihi fecisti vias vitæ, adimplebis me, &c. Sed quid certamus de viis virtutum, cum ipse Christus sit generalis via, per quam ambulantes non deficiunt, nec errant? Ipse enim dicit Jo. 14. Ego sum via, veritas & vita. Quod exponens August. de quatuor virtutibus, dicit: Via factus est tibi ipse salvator, surge, ambula, habes quo, noli pigrescere. Quæris quomodo vides eam. Quæris quomodo ducas, scilicet ipsa via: ad veritatem & ad vitam ducit. Si ergo amas veritatem, & desideras vitam, si cupis ad vitam & ad veritatem venire, à via noli errare. Video inquit viam, & capio ambulare, sed aspera est. Ardua enim est via, qua ducit ad vitam, sed Christus transivit, & adhuc aspera est: caput transivit, & adhuc membra dubitant? Sed Christus inquit Deus & homo: vide quot millia transierunt, senes enim, iuvenes, pueri & puella transferunt, & viam quam times, vitam tibi fecerunt. Hæc August. Patet ergo quod viæ virtutum sunt viæ utiles, per quas debemus ambulare. Quod tamen proculdubio pauci hodie faciunt, quia pro certo multi sunt, qui vias virtutum renouunt, & vias vitiorum capiunt atque volunt, dicentes illud Esa. 30. Loquimini nobis placentia: videte nobis errores: auferre à me viam: declinate à me semitam, cesset à facie nostra sanctus Israel. Et ideo propter raritatem ambulantium, istæ viæ sunt hodie diserte, & omni frequentia hodie destituta. Sicut enim dicitur

Thren. 2. Via Sion lugens, eo quod non sit qui veniat ad solemnitatem. Et merito, quia sicut dicitur Esa. 33. Dissipata sunt via, & cessavit transiens per semitam, &c. Non sic charissimi, sed teneamus vias virtutum, quia pro certo istæ sunt eligibiles propter ipsarum multitudinem. Viæ inquit. Si vis, pone quare dissipatur via in syrib. ¶ Item dico, quod isti debent eligi propter ipsarum gratitudinem. Pulchre inquit. Et vere viæ virtutum pulchræ sunt & pulchrum est incedere per virtutes. Dicitur enim

Via pulchra, quando { Sternitur herbis virentibus,
Alluitur aquis fluentibus,
Frequentatur avibus cantantibus,

Sic vere merito viæ virtutum pulchræ possunt dici, quia

In istis { Viror decentiæ abundat,
Aqua divini gratiæ fluitat,
Cantus spiritualis lætitiæ Deum laudat.

Unde ista est illa via, de qua dicitur Sapient. 10. Reddidit dominus mercedem laborum sanctorum suorum, & deduxit illos in via mirabili, &c. Et ideo de pulchritudine animæ viam istam frequentantis dicitur illud Cant. 7. Quam pulchri sunt gressus tui in calceamentis filia principis. Ista enim via & ejus pulchritudo figurantur per viam, qua Phaeton ivit ad palatium Solis secundum fabulas poetarum, de quo Ovidius in Meta. Est via sublimis, &c. Ista vocat viam sublimem, viam lætream, & viam splendentem, viam vergentem ad orientem, viam signa 12. continentem, quia proculdubio via virtutum est sublimis & alta, dulcis & admirabilis, lætea, pulchra & delectabilis & clara, & à 12. signis, id est, ab universitate sanctorum 12. fidei articulos continentium frequentata. Isti sunt beati immaculati in via, quia sicut dicitur in Psal. Hic ambulans in via immaculata, mihi ministrabat. Dico igitur quod viæ virtutum sunt eligendæ propter earum gratitudinem. ¶ Item dico quod viæ virtutum sunt utiles propter ipsarum rectitudinem, & hoc ostenditur cum dicitur, Semitæ ejus. Sunt enim semitæ pulchræ viæ, difficiliores, & magis arte quam natura factæ, & significant virtutum viam, quæ quamvis sit difficilior, asperior, occultior & secretior, est tamen ad eundem ad cælum certior, & brevior atque rectior Joan. 1. Dirigite viam domini, rectas facite semitas Dei nostri. Et ideo ad incedendum per istam viam monemur Esa. 2. Venite ascendamus ad montem domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas & ambulabimus in semitis suis. Quod tamen est contra multos de viæ rectitudine non curantes, & per obliqua vitiorum continue decurrentes: qui proprie similes sunt fluminibus, quæ nunquam viam rectam vadunt, sed per vias obliquas incedunt. Sic isti sunt de quibus dicitur Prover. 2. quod Ipsi dereliquerunt iter rectum, & ambulaverunt per vias tenebrarum. Non sic charissimi, sed vadamus per vias virtutum, propter ipsarum rectitudinem. ¶ Item ambulandum est per istas vias propter ipsarum quietudinem. Pacificæ inquit. Viæ enim virtutum sunt pacificæ & quietæ: quamdiu enim in istis sumus, spiritualium latronum rapinas aut homicidia non sentimus, & ab ipsis demonibus tuti sumus Luc. 1. Ad dirigentes pedes nostros in viam pacis. Si vero ad vias vitiorum accesserimus, viam virtutum pacificam derelinqentes, statim sumus in periculo, ne spiritualiter & æternaliter à demonibus occidamur. Diabolus enim sicut dicitur Proverb. 23. Insidiatur in vjs quasi latro, quos incautos viderit, occidet. Et ideo contra fatuos qui magis volunt viam vitiorum litigiosam, quam viam virtutum pacificam, dicitur in Psal. Contritio & infelicitas in vjs eorum, & viam pacis non cognoverunt. Non sic charissimi, sed eligantur & diligantur viæ virtutum propter quietudinem, quia pacifice inquit. Propter rectitudinem, quia semitæ. Propter gratitudinem, quia pulchræ. Propter multitudinem, quia viæ. Sic ergo patet secundo & principaliter quod est una via virtualis, quæ est bonorum.

¶ Tertio principaliter dico, quod est una via criminalis, quæ est malorum. Ista ergo via nihil aliud est quam processioavorum criminum vel operum malignorum. Isti enim habent vias suas, per quas hunc mundum transeunt, & per quas ad infernum vadunt. Et ideo secundum quod sunt diversa peccatorum genera, secundum hoc sunt diversa genera itinerum & viarum. Et sic notabo, quod in malo significato invenio

Viam { Superborum, quæ est altissima,
Immundorum, quæ est foeditissima,
Iniquorum, quæ est bassissima,
Mundanorum, quæ est longissima,
Proditorum, quæ est tortuosa,

Viam { Imperitorum, quæ est tenebrosa,
Fatuorum, quæ est presumptuosa,
Lascivorum, quæ est solatiofa.

N Dico ergo quod est via alta, quæ est superborum. Isti sunt sicut capra, quæ semper vult in altis locis esse, sicut sunt rupes, cujus contrarium est de ove, quia semper volunt summitates conscendere, & ita superbus contra superbum insurgere. Hoc est quod scribitur Prov. 13. *Inter superbos semper sunt iurgia.* Ideo superbi semper querunt in altis dignitatibus ambulare. Ezechiel. 9. *Sex viri veniebant de via porta superioris.* Et in Plal. 141. *In via qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi.* Item dico quod est via fœda, quæ est immundorum seu luxuriosorum. Isti enim sunt sicut limax, cujus via apparet immunda & limosa, Plal. *Inquinata sunt via illius in omni tempore.* Item est via bassa, quæ est iniquorum & avarorum. Isti enim more talpæ infraterram, id est, in bonis terrenis querunt & faciunt vias suas, de quibus Job 3. *Quasi effodientes thesaurum, gaudent vehementer cum invenerint sepulchrum, viro cujus abscondita est via.* Item est via longa, quæ mundanorum. Mundani enim vadunt unam viam longissimam: vix enim possunt venire ad terminum, id est, paradysum, qui est terminus. Prov. 6. *Abijt via longissima, sacculum pecunie secum tulit.* Et Jos. 9. *Tollite in manibus vestris cibaria ob longissimam viam.* Item est via tota, quæ est proditorum, qui sunt similes cancro vel serpenti, qui nunquam faciunt viam rectam. Unde Eccl. 2. *Dereliquerunt vias rectas, & diverterunt in vias pravas.* Item est via obscura, quæ est via imperitorum. Viri enim simplices & ignorantes sunt sicut illi, qui sine lumine de nocte vadunt, qui faciliter in lutum cadunt. Vnde Prov. 4. *Via impiorum tenebrosa, nesciunt ubi corruant.* Item est via incerta, quæ est fatuorum, de quibus Prov. 12. *Via stulti recta in oculis ejus.* Item est via lata, quæ est divitum repletorum, de quibus Matth. 7. *Spatisosa est via qua ducit ad mortem, & sic de aliis malis viis. Istæ enim sunt*

Malæ viæ quæ sunt { Prævidendæ,
Cavendæ,
Dimittendæ.

Quia scilicet homo debet considerare & videre quibus viis & operibus transacto tempore vitam egit. Hier. 2. *Vide vias tuas in convalli, scito quid feceris.* Et Hier. 6. *State super vias vestras.* Sunt etiam præcavendæ, quia multum præcavere debet homo, ne intret hujusmodi malas vias. Plal. *Ab omni via mala prohibui pedes meos.* Sunt insuper dimittendæ. Non est enim sapiens, qui est in via mala, nisi citius quam poterit, ipsam dimittat, & ad rectam & utilem se convertat, quia quanto ibi diutius tardabit, tanto à termino longius declinabit. Ideo dicitur Hier. 18. *Revertatur unusquisque à via sua mala, &c.* Quod est tamen contra multos, qui vias suas malas nolunt prævidere, præcavere, dimittere vel horrere, imo in ipsis nituntur perseverare, & diutius remanere. Contra quos Hier. 2. *Vili facta nimis, iterans vias tuas; & hoc male, quia pro certo tales viæ ducunt ad malorum terminum, scilicet ad hospitium dæmonum & latronum.* Quia sicut dicitur Prov. 14. *Est via qua videtur homini recta, & novissima ejus, &c.* Sic, charissimi, patet quomodo generaliter in Scriptura inveniuntur tres viæ, scilicet via malorum, quæ est criminalis; via beatorum, quæ est virtualis; via cunctorum, quæ est naturalis. Et hæc sufficiant de Via. Vide supra de Semita, de Ire, de Ambulare, & consimilibus.

A Vicis. Vicissitudo. Vicissim, &c. Nota, quod accipiuntur ut communiter pro simili causa vel recompensatione, vel pro alterna retributione. Et possum notare quod in Scriptura invenitur quadruplex vicissitudo. Una

Vicissitudo, quæ redditur { Pauperibus,
Divitibus,
Peccatoribus,
Promerentibus.

B Est dico vicissitudo indigentium. Pauperes enim vicissim habent bonum & malum.

In { Prima vice habent malum in hoc seculo,
Secunda vice habent bona mirabilia in futuro.

Vnde de Judæis prima vice captivitatis & suppeditatis dicitur Hest. 7. quod *Iudæi versa vice superiores esse ceperunt.* Item est vicissitudo prosperantium, quia scilicet illi, qui sunt in prosperitate, vice versa erunt in adversitate. Vnde ipsi possunt dicere illud diabolo vel mundo, quod dixit Jacob Genes. 31. *Mutavit*

mercedem meam decem vicibus. Item est vicissitudo delinquentium, quia scilicet in justis hac vice faciunt peccatum, sed altera vice sentiunt tormentum, de quo dicitur Hier. 15. quod *Domini mus reddet vicissitudinem Babyloni.* Item est vicissitudo promerentium, quia justum est quod justis & promerentibus dotes reddantur, & quo vices suæ secundum merita præmientur. ad Ti. 2. *Doce, inquit, filios mutuam vicem reddere parentibus.* Nota quod vicissim seu vicis accipitur pro temporis successionibus, vel pro certa & distincta temporis portione. Unde Luc. 1. dicitur: *Zacharias sacerdotio fungebatur in ordine vicis suæ.* Et 2. Reg. 17. dicitur: *Non est bonum consilium Achitophel hac vice, &c.*

Vicinus. Nota quod vicinus idem est quod propinquus, locius, & amicus. Et ideo quia supra de Societate & Amicitia satis dictum est: hinc est quod breviter de Vicinitate & Vicino aliquid est tangendum. Notandum quod est dare

Vicinum { Honorabilem,
Amicabilem,
Commendabilem,
Castigabilem,
Detestabilem,
Formidabilem.

Dico primo, quod est vicinus honorabilis, & iste pro certo est Christus, qui per carnis assumptionem factus est vicinus noster, & propter nos in hoc seculo 30. annis & amplius mansit. Exod. 12. *Assumet vicinum suum, qui est junctus domui suæ.* Ipse enim vicinum suum, id est, hominem assumpsit, qui domui suæ, id est, Ecclesie per charitatem & gratiam junctus fuit. Item est vicinus amabilis, & iste est Angelus, qui Deo & hominibus est vicinus. Unde iste est vicinus ille, de quo dicitur Prov. 27. *Melior est vicinus juxta, quam frater procul.* Vicinus enim juxta est Angelus, frater verò procul est diabolus. Item est vicinus commendabilis, & iste significat bonum socium vel amicum, qui cum vicinis suis in prosperis solet congaudere, & asperis condolare. Luc. 1. *Audierunt vicini & cognati ejus, &c.* Item est vicinus castigabilis, & iste est nihil aliud, quam caro, & corpus, & mundus, qui animæ vicinantur, quia ipsi debent castigari, & spiritui subiaci, & sic dicat anima illud Esa. 33. *Cognoscite vicini fortitudinem meam.* Item est vicinus detestabilis, & iste est peccator, vel iniquus socius, vel propinquus. Unus enim malus vicinus est causa multorum malorum in vicinis. Vnde illi civitati, scilicet Hierusalem sub typo pulchre mulieris dicitur Ezech. 16. *Fornicata es cum filiis Aegypti vicinis tuis.* Item est vicinus formidabilis, & iste est diabolus, quia scilicet dæmones nobiscum cum isto caliginoso aere commorantes, sunt vicini nostri. Vnde Hier. 12. *Hæc dicit Dominus adversus omnes vicinos meos pessimos, &c.* omitto. Vide supra de Societate, Amicitia.

Victima. Nota, quod Victima nihil aliud est, quam sacrificium, hostia, immolatio. Vnde victima proprie dicebatur, quando animal vincum ad macandum adducebatur, & Domino immolabatur. Et ideo victima dicebatur, quasi ad macandum vincum. Cum igitur victima de suo significato significat aliquam occisionem, vel aliquam carnis combustionem ad Dei honorem vel glorificationem, notabo, quod tam in bono quam in malo invenio in Scriptura

Victimam { Salvationis,
Afflictionis,
Religionis,
Devotionis,
Corruptionis,
Damnationis.

Victima salvationis est Christus, qui in ara crucis pro salute hominum victimatus fuit, Prov. 7. *Victimas pro salute devoti.* Vnde Exod. 12. *Victima transitus Domini est.* Et Num. 19. *Ista est religio victima, quam constituit Dominus.* Victima afflictionis significat Martyres, qui Deo fuerunt victimati & immolati. Vnde Exod. 24. *Immolaverunt victimas pacificas Deo.*

Victima religionis significat ipsos religiosos, qui de seipsis faciunt victimas Deo Patri. Vnde de loco religionis dicitur, quod David rogavit ut iret celeriter in Bethleem, quia *victima solennis ibi sunt.* 1. Reg. 20. Victima devotionis significat voluntatem cujuslibet viri justi, qui Domino victimatur, quando devotioni & obedientie subjugatur. *Melior est enim obedientia quam victima ipsi Domino immolata.* Eccl. 4. Significat etiam opera virtuosa, quæ sunt quedam speciales victimæ ipsi Domino immolare, de quibus

tem qualitatem & bonitatem. *Leva, inquit, oculos tuos.* Unde Genes. 22. dicitur de Abraham, quod cum levasset oculos suos, vidit locum procul. Et maxime ista pertinent ad ecclesiasticos & prelatos, qui more contemplatoris in alto speculationis loco constituuntur, ut secreta Dei & bonorum aeternorum videant & contemplantur, & aliis enarrare conentur. Es. 21. *Pone speculatorem, & quodcumque viderit, annunciet.* Herodius enim die qua aquilam viderit vel audierit, pro timore venari vel pradati, hoc est dictum, volare non audebit. Sic vere homo die qua per contemplationem dominum intuetur, a venatione & comparatione cuiuscunque praeae malae operationis retardatur Proverb. 15. *Per timorem domini declinat omnis a malo.* Quod bene figuratur Exod. 28. ubi onychinus qui oculos intuentium tremulos facit, praecipitur in indumento sacerdotis poni, & ibi praecipue contineri. Ad denotandum quod consideratio divinae maiestatis, quae oculos mentis facit tremulos, praecipue est habenda, & a sacerdotibus & viris ecclesiasticis possidenda, ut sic quilibet cum Hester possit dicere Hest. 15. *Vidi te quasi angelum Dei, quasi stantem, & conturbatum est cor meum pro timore gloriae tuae. Valde enim admirabilis es domine, & facies tua plena est gratiarum.* Haec etiam figurata sunt in lamina aurea, in qua nomen domini tetragrammaton sculptum erat, quam in fronte super oculos sacerdos ponebat. Ad notandum quod Deum & nomen eius pro oculis habere debebat. Et adverte quod vilis cognitionis & attentionis nostrae debet esse elevatus ad videndum & considerandum ea quae sunt procul, videlicet

Auctoritatem,
Benignitatem,
Dei Humilitatem,
Securitatem,
Felicitatem,
Virginis puritatem,
Angeli bonitatem,
Caelorum felicitatem,
Sanctorum societatem.

Haec enim omnia sunt videnda, & diligentius attendenda. Dico ergo quod attendenda est Dei auctoritas & potentia. Es. 6. *Vidi dominum sedentem super solium excelsum, & plena erat omnis terra maiestate eius.* Et potissime potentia & magnificentia eius, quae est in unitate deitatis, & in Trinitate personatum, debet videri, & multipliciter adorari. Genes. 40. *Videbam coram me vitem, in qua erant tres propaggines. Sicut enim in scientia perspectiva experientialiter videtur, si radius solis in aqua positum speculum percutiat, apparebunt duae solis imagines, & sic videbitur esse sol triplex, scilicet unus in caelo, & duo in aqua & speculo, & tamen secundum rei veritatem non est nisi unus.* Sic vere charissimi si radius divinae gratiae nos illuminaverit, & speculo cordis in aqua devotionis fuerit infusus, statim tres soles, id est, tres personae apparebunt in ipsa Trinitate, cum tamen constet quod non est, nisi unus sol, id est, unus Deus in sua simplicitate & quidditate. Ideo de Abraham dicitur Gen. 18. *Tres vidit, & unum adoravit.* Magnificentia enim qua creavit omnia de nihilo, & qua cunctis modo praesidet in empyreo, est videnda, iuxta illud Psalm. *Venite & videte opera domini terribilia, &c.* Ut sic dicat quilibet contemplator illud Es. 6. *Regem dominum exercituum vidi oculis meis.* Item videnda est Dei benignitas, quam habuit in carnis assumptione, & mundi redemptione, & eius clementia videnda est devota & a fidelibus intuenda. Psalm. *Gustate & videte, quoniam suavis est dominus.* Beatus vir qui sperat in eo. Illud est enim mysterium visionis rubi, qui ardebat & non comburebatur, de quo dixit Moyses Exod. 3. *Vade & videbo visionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.* Quia vere valde fuit videnda & admiranda visio ignis, qui ardebat, & rubi qui non comburebatur, id est, deitatis apparitio, & rubi, id est, virginitatis non consumptio, de quo Luc. 2. *Videamus hoc verbum quod factum est, quod dominus ostendit nobis.* Et potissime illa dulcedo divina, qua Deus indulget delinquentibus, qui ipse subvenit indigentibus, est attendenda, de qua in Psalm. *Venite & videte opera domini, & narrate omnes qui timeatis Deum.* I quanta fecit anima mea. Item videnda est Dei humilitas & patientia, quia scilicet humilitas, quam habuit in mundo conversando, patientia quam sustinuit mortem sustinendo, summe debet attendi, de qua Es. 53. *Vidimus eum, & non erat aspectus, & desideravimus eum despectum & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem.* Ad quem etiam spinis coronatum considerandum movet nos scriptura divina Cant. 4. *Egredimini si*

Distion. Berchoij.

lia Sion, & videte regem Salomonem in diademate suo, &c. O, inquit, filiae Sion, id est, animae devotae egredimini, & in diademate spinarum regem Christum coronatum a synagoga matre in cruce intuemini. Item videnda est Dei severitas atque iustitia, & potissime illa quam in iudicio praesendet, quando scilicet ipse veniet cum nubibus, & videbit eum omnis oculus. Unde Job. 19. *Et in carne mea videbo Deum salvatorem meum.* Iste enim status debet a iustis videri, & cum formidine intueri & cogitari. Ad quod ipse etiam invitat Deuter. 32. *Videte quod ego sim solus, & non sit alius Deus praeter me; ego occidam, &c.* Item videnda Dei felicitas & eminentia; quia illa summa felicitas & gloria ipsius cuius intuitiva visio est tota merces, debet nunc per finem in aenigmate videri, & ipsa speculative mentaliter intueri, de quo in Psalm. *Videant pauperes & latentes, quare Deum, & vivet anima vestra.* Et Es. 33. *Regem in decore suo videbit.*

Item videnda est virginis puritas & continentia, quia honor, & excellentia beatae virginis debet per devotionem videri, & per contemplationis speculum intueri, de quo Cant. c. 6. *Viderunt eam filiae Sion, & beatissimam eam praeclamarunt, & Regina laudaverunt eam.* Item videnda est angelorum communitas & consonantia. Unde Genes. 32. dicitur, quod Jacob obviam fuerunt angeli Dei, quos cum vidisset, ait, castra Dei sunt haec. Item videnda est felicitas caelorum & opulencia, id est, felicitas vitae aeternae summe est consideranda, ut ad eam attrahamur. Unde Psalm. *Videas bona Hierusalem omnibus diebus vitae tuae.* Videndum enim est quomodo ista gloria est lata, lata, alta & aeterna, interna, superna, pura, secunda, & non obscura & confusilia, ut dicat homo illud Psalm. *Credo videre bona domini in terra viventium.* Item videnda sanctorum societas & amicitia. Unde Numer. 24. *Vidit Balaam Israel in tentoriis, & dixit: Quam pulchra tabernacula tua Jacob.* Sic igitur patet, quomodo videnda sunt bona superiora, scilicet Deus & bona aeterna. *Leva, inquit, oculos tuos.* Psalm. *Leva vi oculos meos in montes.* Grues enim volentes transire, primo solent altissime ascendere, ut videant ad quam partem debeant declinare. Sic & nos mentaliter sursum per contemplationem ascendamus, ut illa bona aeterna videamus, & ad ea transeamus, Num. 23. *De summis excelsis, quae siliis videbo eum.* Patet ergo quomodo videnda est bonitas summa ut habeatur. *Leva, inquit, oculos tuos.* Etiam dico quod est videnda vitae sanctitas ut teneatur, & hoc ostenditur cum dicitur, in directum. Quia sicut videmus quod artifex libenter videt regulam & exemplar, secundum quod debet operari, & ad ipsum saepe respicit & attendit, sic vere & nos debemus ad exemplar & regulas vitae nostrae saepe videre, scilicet ad virtutes & scientias attendere, ut eas sequendo possimus aliquantulum non errare. In directum inquit quasi dicat, in directione morum, scilicet virtutes debemus attendere, ipsasque videre & respicere. Unde Psalm. *Pes meus stetit in via recta in Ecclesiis benedicam dominum.* Unde Genes. 13. *Leva oculos tuos, & vide.* Videri enim debent & considerari dicta sanctorum, praecepta malorum, exempla iustorum, opera ingulorum. Sic videbatur videre sapiens cum dicebat Eccles. 1. *Vidi cuncta quae sunt sub sole.* Et Proverb. 24. *Cum vidissem, posui in corde meo, & exemplo didici disciplinam.* Quod tamen est contra multos, qui magis sunt diligentes ad videndum vilia quam utilia, curiosa quam virtuosa, exemplo David, cui visio mulieris se in fluvio balneantis fuit causa ruinae, sicut dicitur 2. Reg. 11. Exemplo Dinæ, quae voluit videre mulieres regionis, & oppressa est. Genes. 34. Ideo dicitur Eccles. 3. *In superciliis rebus ne fueris curiosus.* Non enim est tibi necessarium ea quae abscondita sunt, videre. Dico igitur quod videnda est vitae sanctitas, ut teneatur. In directum inquit Proverb. 4. *Oculi tui directa videant, & palpebra tua praecedant gressus tuos.* Item dico quod est videnda fratrum charitas ut foveatur, & hoc ostenditur cum dicitur Et. Ista enim syllaba, &, est conjunctio copulativa, significans illos, qui sunt nobis vicinitate, familiaritate, charitate, fide, religione, ordine, vel alia causa conjuncti, quia a nobis debent videri ad defendendum, sicut Moyses, qui egressus ad fratres suos, vidit afflictionem eorum, & vitum Aegyptium percutientem quendam de Hebraeis fratribus suis, occidit. Exod. 2. *Ne forte Hebraeus frater ab Aegypto occideretur.* Item debent videri ad veniam concedendam, si in nos deliquerunt, vel debent videri ad fovendum si egent. Exemplo Joseph, qui fratribus de commisso in eum scelere non solum pepercit, sed etiam eos humaniter tractavit, eorum inopiam suis opibus levavit, sicut clare dicitur Gen. 43. Videatur ergo fratrum claritas ut foveatur. Et si placet, junge hic illa quae ponuntur infra in

nnnn

sermo

Sermone. Videre quomodo caute ambuletis, sub §. Quarto dico, quod videnda est fraterna charitas, &c. ¶ Rursum dico, quod est videnda morum pravitas ut horreatur, & hoc ostenditur cum dicitur, Vide, juxta illud Hier. 2. *Vide vias tuas inconvulle, scito quid feceris.* Infirmus debet saepe videre sua vulnera ut saltem ex dolore & horrore eorum compellatur remedium adhibere. Unde Osee 5. *Vidit Ephraim languorem suum.* Sic vere homo debet videre & attendere quæ & quanta sunt suorum vulnera vitiorum, ex hoc enim movetur ad poenitentiam & dolorem, & ad considerandum Dei offensam & Dei justitiam, & ad concipiendum reverentiam & timorem. Pavo enim videns turpitudinem pedum suorum, dicitur rotam suam deponere, & de plumarum gloria non curare. Sic vere cum turpitudine defectuum nostrorum respicitur, rota superbia deponitur, & si quas plumas pulchras, id est, aliquas virtutes & gratias habuerimus, non curatur. Et ideo ad ista videnda monet scriptura. Hier. 2. *Scito & vide quia malum amarum est dereliquisse te dominum Deum tuum, & non esse timorem ejus apud te.* Quod est tamen contra multos, similes oculo, qui videt alia, non se, quia multi sunt qui vident aliorum defectus, & non suos, quinimo defectus suos parvos reputant. Visus enim quandoque decipitur, quia quod longe est, majus ab eo reputatur. Unde & luna existens & in oriente, major nobis videtur quam quando est in meridie, ubi tamen constat nobis propriorem esse. Et ideo dicitur Matth. 7. *Quid, inquit, vides festucam in oculo fratris tui? &c.* Diabolus enim in principio & ante omnia nititur peccatorem excecicare, ut propriam vilitatem non possit videre. Exemplo latronis, qui quomodo intraverit domum, ante omnia solet extinguere lumen, unde de Antiocho dicitur 1. Machab. 1. *quod de templo dicitur candelabrum abstulisse.* Sicut enim videmus, quod visus primo excecatur, & tandem coram domino suo ludere docetur, sic diabolus peccatorem ne peccatum videat excecet, & sic ad libitum suum per mala opera ludat & saltet. Figura de Samfone, qui primo fuit tonsus, & tandem excecatus: deinde in carcerem ligatus: & ad ludendum coram Philistiim est locatus. Quia scilicet peccator primo virtutum crinibus spoliatur, deinde per obstinationem ne peccatum suum videat excecatur, & sic funibus malæ consuetudinis ligatur, & sic coram diabolo ludos malorum operum operatur. O Deus si oculos mentis apertos haberent, culpam suam noscerent & viderent! Unde de genibus regis Syriæ dicitur 4. Reg. 6. *Domine percutite gentem hanc cecitate.* Et sequitur. *Aperi oculos eorum ut videant: & viderunt se esse in medio civitatis, scilicet inter hostes.* Ad denotandum quod si peccator oculos cordis apertos haberet, in medio hostium se videret. Et ideo Augustinus dicit sic: *O homo si te videres, tibi displiceres, & mihi placeres, nunc autem quia te non vides, tibi places, & mihi displices, veniet tempus, quomodo tibi & mihi displicebis, mihi quomodo judicaberis: & quando ardebis.* Videatur ergo morum pravitas ut horreatur. Vide inquit. ¶ Adhuc dico quod est videnda rerum vanitas ut caveatur, & hoc ostenditur cum dicitur ubi. Ubi enim quando interrogative, significat locum dubium & incertum, sicut dicitur Gen. 5. *Ubi est Abel frater tuus?* Aliquando etiam ponitur in hæsi & positive, & sic significat constructive & certitudinaliter locative, sicut dicitur Matth. 9. *Ubi est thesaurus tuus, &c.* Et ideo proprie per illud significantur mundi bona, quæ sunt dubia & incerta, brevitas, limitata & arcta. Ubi inquit. Istud ergo ubi, id est, vanitas rerum temporalium, est videndum, & discretis cordibus invenendum. Unde Matth. 18. *Venite & videte locum ubi, &c.* Homo enim qui est in nundinis, solet libenter videre merces quas vult emere, & secundum quod valent, in pretio convenire. Sic vere in nundinis hujus vitæ mundi necesse est quod bona temporalia discretius videantur, ne ultra debitum reputantur, & ne nimis charum pretium, scilicet anima pro eis expendatur, quia scilicet sicut dicitur 2. Cor. 4. *Qua videntur, temporalia sunt, quæ autem non videntur, aterna sunt.* Ideo bene dicebat ista se vidisse Sapiens Eccles. 1. dicens, *Vidi in omnibus vanitatem & afflictionem spiritus.* Videatur ergo rerum vanitas ut caveatur, juxta illud Naum. 3. *Omnis qui viderit te, respiciet à te.* Quod tamen est contra multos, similes illi, qui est in aere nebuloso, qui non videt se ibi esse, sed ille qui extra illum aërem, nebulositatem ipsius bene videt. Quia illi qui sunt involuti in aere nebuloso mundana prosperitatis, obscuritatem ipsius non percipiunt neque vident. Sancti vero qui extra istum grossum aërem positi sunt, ejus obscuram turbulentiā bene noscunt: ut de talibus dicat mundus. *Omnis qui viderunt me, deriserunt me.* Videatur ergo rerum vanitas ut caveatur. Ubi inquit. ¶ Deinde dico, quod est videnda vitæ brevitās ut desce-

tur. Nunc inquit. Nunc enim est brevissima pars temporis, quia nunc est illud tempus & momentum, quod in presenti durat, quod s. multum est attendendum, quia de certitudine vitæ non habemus nisi nunc. Unde Job. 7. *Ecce nunc in pulvere dormiam.* Quia pro certo summe debemus videre & non considerare illud nunc, sc. brevitatem vitæ nostræ, s. quā vilis sit in ingressu, quam fragilis in progressu, quam debilis sit in egressu. Ad quod nos monet in scriptura dicens Mar. 13. *Videte vosmetipsos;* quia scilicet nos debemus nos considerare quantum ad vanitatem, & quantum ad nostræ vitæ labilitatem, & quantum ad nostræ mortis necessitatem. Catus enim non solum videt de die, sed etiam de nocte: quod etiam de capra dicitur. Sic nos debemus de die videre, & etiam de nocte, id est, illa quæ pertinent ad diem præsentis miseriæ, & ad noctem futuræ mortis. Unde Matth. 28. *Venit Maria Magdalena & altera Maria videre sepulchrum.* Videatur igitur vitæ brevitās, ut defleatur. Nunc inquit. Unde Exod. 6. *Dominus dixit Moyse, nunc videbis.* ¶ Denique dico quod videnda est poenæ gravitas ut timeatur, cum dicitur, *Prostrata sis.* Humana enim natura prostrata fuit à statu suæ primæ conditionis per peccatum. Adx, & poenis temporalibus subjugata. Quotidie etiam anima prosternitur in inferno per peccatum proprium, & à statu gloriæ & gratiæ supplantatur. Ista prostratio est videnda, & quotidie meditanda, quia scilicet videnda sunt prostrationes & miseriæ temporales, poenæ & tristitiæ infernales. De quo 1. Reg. 14. *Ecce multitudo prostrata huc atque illuc diffugiens.* Sequitur: *Inquire, & videte.* Præsentem enim & futuri catus sunt videndi, & diligentius intuendi, & ne eveniant metuendi. Quod maxime verum est de poenis inferni, quas bene attendebat ille qui dicebat Hier. 1. *Ollam succensam ego video.* Leo enim timet quando flammam & ignem videt. Sic vere poenas & ignes æternos vitabimus, si ipsos per considerationem timeamus. Et Esaiæ. 33. *Ecce videntes clamabunt foris, angeli pacis amare flebunt.* Sicut enim leo castigatur & timet quando videt catulum verberari, sic & nos castigamur & peccare timeamus, quando in mundo vel in inferno peccatores castigari videmus. Zachar. 9. *Videbit Asealon, & timebit.* Sic ergo patet quomodo septem sunt in genere quæ principaliter sunt videnda, & à devotis cordibus attendenda. Ista est ergo visio speculativa, quod est primum principale. ¶ Secundo principaliter dico quod est visio intuitiva, & ista est visio beatorum, quæ scilicet beati vident in patria intuitive & intrinsece faciem Dei patris, quæ est eis causa beatitudinis sempiternæ. De qua Matth. 5. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt, &c.* Est igitur quædam

Latificativa,
Desiderativa,
Visio Salvificativa,
Recreativa,
Certificativa.

¶ Est dico visio latificativa, quia sicut apes dicuntur latari quando vident regem suum, sic beati in visione Dei dicuntur summo pere latari. Joan. 20. *Gavasi sunt discipuli viso domino.* Nec mirum si beati qui sunt amici Dei gaudent in Dei visione, quia ipse etiam inimicus Herodes in ejus visione non beatifica, sed anigmatica dicebatur gaudere. Unde Luc. 13. dicitur quod *Herodes visio Iesu gavisus est.* Erat enim multo tempore videre eum cupiens: & merito, quia sicut dicitur Eccles. 11. *Delectabile est oculis videre lumen.* ¶ Item est visio desiderativa; quanto enim plus videtur, tanto magis desideratur, scilicet videri, sicut pulchritudo coloris & magnitudo amoris solet visum attrahere ad videndum, & ad intuendum aliquid invitare. Unde proverbialiter: *Vbi amor, ibi oculi.* Unde de panthera legimus quod est animal gratum & amabile, pulchrum, coloratum, & delectabile, ideo ab aliis animalibus aspicitur libenter & videtur, & ab ipsis diligitur ac etiam frequentatur. Sic vere charissimi, beati, qui perfectissime Deum diligunt, & qui infinitam pulchritudinem in eo cernunt, ipsum semper videre desiderant, & quanto plus vident, tanto magis desiderant videre & tenere. Unde 2. Paral. 9. *Omnes reges terrarum desiderabant videre faciem Salomonis;* quia sicut dicitur 1. Petri 1. *Iste est in quem desiderabant angeli prospicere.* ¶ Item est visio salvificativa, quia eo ipso quod beati vident Deum, sunt salvati & in securitate salutis positi, & à cunctis malis præsentibus & futuris expediti. Quod bene sentiebat Jacob quando dicebat Genes. 32. *Vidi Deum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.* ¶ Item est visio recreativa. Videndo enim Deum omnes animæ appetitus satiantur, & nihil aliud desiderant, sed in isto solummodo delectantur. Ps. *Satiabor cum apparuerit gloria tua.* Quia eis proprie potest

Unde de ista opulenta satoritate dicitur animæ beatæ Esa. 60. *Tunc videbis & affluēs, & mirabitur, &c.* ¶ Item est visio certificati-
va, quæ scilicet videndo Deum, etiam omnia alia videntur, & eo
beatifice cognito, omnia alia cognoscuntur. Psal. *Quoniam apud
te est fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen.* Et Greg. in homilia,
Quid est quod non videant, qui videntem omnia vident? Ista est ergo vi-
sio intuitiva, quæ est beatorum. Et supra visum est de visione
speculativa, quæ est viatorum.

¶ Sed adhuc dicere possumus, quod videre aliquando signifi-
cat admirationem, attentionem, vel circa aliquid occupatio-
nem. Et ideo sicut videmus quod divites & potentes diligunt
illos servos, qui res notabiles solent discernere & videre, & ipsas
postquam viderunt recitare, sic vere apud Deum discretiores
reputantur, qui res mundi notabiles contemplantur, ipsaque
aliis prædicando nunciant & loquuntur. Ideo Apoc. 1. cuilibet
nostrum præcipitur & dicitur. *Quod vides, scribe, id est, omnia quæ vi-
deris, diligenter retine & attende.* Unde etiam ipse Deus facit sicut
diligens pater, qui volens filium suum instruere, ducit eum se-
cum, & ostendit ei secreta, quæ possint ei esse utilia & honesta,
dicens illud Psal. *Venite & videte opera Domini.* Et sic videbatur in-
fluxisse & ad videndum Dei mirabilia invitasse beatum Joan-
nem Evangelistam quando sibi Apocalypsim revelavit, dicens
Apoc. 6. & in aliis multis locis. *Veni & vide.* Ubi in isto & quoli-
bet alio sancto ostenditur quod ipsum

Benigniter invitavit,

Veraciter adamavit,

Subtiliter informavit.

Primum probat verbum alleluivum. (Veni)

Secundum signam conjunctivum. (Et)

Tertium dictum instructivum. (Vide.)

De sua alleluiva vocatione quæ ostenditur cum dicitur Veni,
vide supra de venire. De sua copulativa dilectione, quæ osten-
ditur cum dicitur Et, vide supra. De sua vero instructiva infor-
matione quæ ostenditur cum dicitur Vide, possumus advertere,
quod Deus informavit eum de omnibus absconditis, & secretis.
Ostendit enim sibi

Credenda,

Tenenda,

Facienda,

Quæ sunt Respicienda,

Timenda,

Petenda.

Et breviter de omnibus quæ sunt virtuosæ, & quæ sunt vitiosæ,
ita quod dominus poterat sibi dicere illud Ezech. 8. *Certe vides fi-
lii hominis.* Et ideo sicut videmus quod homo narrat libenter mi-
rabilia quæ vidit, ut auditores incitet ad stuporem, sic beatus
Joan, mirabilia & notabilia quæ vidit in mundo, nobis narrat &
dicit. Igitur si quæratur ab ipso, quid vidisti, vel illud Matth. 11.

Quid existis in desertum videre? Ipse potest optime respondere,

Deum cunctis imperantem,

Angelum Deo famulantem,

Prælaturum digne gubernantem,

Vidi Justum sancte se regentem,

Egenum multa sustinendum,

Cælum beatos continentem.

¶ Sed si quæras, quid vidisti de malo tam pœnæ quam culpæ,
ipse proculdubio responderet,

Diabolum cunctis insidiantem,

Infernum malos recipientem,

Mundum malos præficiendum,

Vidi Impium mala perficientem,

Hominem fictum bonum dissimulantem,

Judicem malos exterminantem.

¶ Ista enim sunt duodecim mirabilia, quæ dicit Joannes se vi-
disse, & in rerum ordine perspexit. ¶ Primo ergo dicit quod vi-
dit Deum cunctis imperantem, & sic loquitur Apocalyp. 4. ubi
dicit. *Vidi, & ecce ostium apertum in cælo, & ecce sedes posita erat, & in
circuitu sedis 24. sedilia, & super thronos 24. seniores sedentes circum-*
amicti vestimentis albis, & in capitis eorum, corona aurea, & de thro-
no procedebant fulgura, & voces, & tonitrua, & septem lampades arden-
tes ante thronum, quæ sunt septem spiritus Dei. Charissimi, ostium di-
vinæ revelationis isti primo fuit apertum, & ideo ante omnia
super sedem majestatis æternæ ipse vidit sedentem, & cunctis
imperantem dominum, seniores vero, id est, sanctos in suis se-
dibus cum coronis aureis æternæ dignitatis, & cum vestibus al-

bis æternæ claritatis circa ipsum vidit sedere. Lampades vero
ardentes, id est, spiritus & Angelos charitate ferventes circa
ipsum vidit lucere, & iridem, & arcum æternæ jurisdictionis in
circuitu suæ sedis vidit manere, & de ista sede voces, fulgura, &
tonitrua, id est, divinorum judiciorum diversa genera vidit exi-
re, & ad nos inferius pervenire. Unde de isto vidi dicit Esaia 6.
*Vidi Dominum sedentem super solium excelsum, & plena erat omnis terra
majestate, Seraphim stabant super illud, &c.* Istud est enim illud
quod primo volunt sancti videre, scilicet ipsum Deum, cujus ho-
norem, & majestatem volunt contemplari, & ante omnia sen-
tire. Exemplo Jacob. Gen. 32. qui dixit. *Vidi dominum facie ad fa-*
ciem, & salva facta est anima mea. Iste ergo vidit Deum cunctis im-
perantem. ¶ Secundo dico, quod iste vidit Angelorum cœtum
in Deo famulantem. Et sic loquitur Apoc. 8. ubi dicit. *Vidi septem
Angelos stantes in conspectu Dei, & data sunt eis septem tubæ.* Septem
enim universitatem angelorum designat, qui in conspectu Dei
semper stant, & voluntatem Dei per occultas inspirationes, vel
per suorum judiciorum executiones nobis diversimode tubant
Apocal. 14. *Vidi alterum Angelum volantem per medium cæli, haben-*
tem Evangelium sempiternum. ¶ Tertio dico, quod iste vidit chorum
prælatorum digne gubernantem. Et sic dicit Apoc. 10. *Et vidi a-*
lium Angelum fortem descendentem de cælo, amictum nube, & iris in ca-
pite ejus, oculi ejus erant ut sol, & pedes ejus ut columna ignis, & habebat
in manu sua libellum apertum. Iste Angelus charissimi est bonus
prælatus, qui dicitur fortis per constantiæ firmitatem, dicitur
de cælo descendere per suæ promissionis derivantem à Deo
sublimitatem, dicitur amictus nube per pietatis quam debet
habere torisuitatem, dicitur habere iridem in qua sunt colores
multi, id est, conversationis honestatem, & virtutum multipli-
citatem, dicitur habere librum, i. sacra scripturæ omnimodam
veritatem, & iste liber dicitur apertus, quia scilicet ipsum aperi-
re solet aliis per prædicationis, & eloquentiæ claritatem. Et ideo
de aspectu boni judicis vel prælati breviter dicit ipse Apoc. 14.
Vidi & ecce nubem candidam similem filio hominis, habentem in capite
suo coronam auream, & in manu sua falcem acutam. Quia sc. tales qui
personis rationalibus similes debent esse, & qui coronam dignita-
tis noscuntur portare, debent in nube rorida pietatis sedere, & ra-
men falcem justitiæ acutæ debent in manu jugiter tenere live con-
tinere. Vidit igitur iste prælatorum chorum digne gubernantem.

¶ Quarto dico, quod ipse vidit justorum populum sancte se
regentem. Et sic loquitur Apoc. 6. *Vidi & ecce equus albus, & qui se-*
debat super eum habebat arcum, & data est ei corona, & exivit vincens ut
vinceret. Iusti enim habent equum album, id est, corpus mun-
dum, scilicet per mundissimam castitatem, habent arcum, id est,
justiciam & aequitatem. Et ideo quia vincunt peccata per vige-
rem, & probitatem, ipsi pro certo finaliter reportant coronam,
id est, gloriam & claritatem. Eccl. 43. *Vide arcum, & benedic qui fe-*
cit illum. Iste ergo vidit justum juste se regentem.

¶ Quinto dico, quod iste vidit pauperem multa sustinentem. ¶
Et sic loquitur Apoc. 6. *Vidicum aperuisset sigillum sextum, & ecce ter-*
ramotus factus est magnus, & sol factus est niger tanquam sacculus cilicinus,
& luna tota facta est tanquam sanguis, & stellæ ceciderunt de cælo. Ter-
ramotus clarissimi motum tribulationum designat, qui, scilicet
tantus est in hoc mundo, quod sol, & luna, & stellæ, id est, su-
periores, medii, & inferiores multas miseras patiuntur, & nunc
nigri per timorem, nunc sanguinei per tuborem, cadentes de
proprio statu per tribulationis horrorem sæpissime efficiuntur.
Unde simile videbatur vidisse Sapiens, Eccl. 4. *Verti me, inquit,*
ad alia, vidi calumniæ quæ sub sole geruntur, & lachrymas inno centium,
& neminem consolatorem, nec posse resistere eorum violentiæ cunctorum
auxilio destitutos, & laudavi magis mortuos quam viuentes. Vidit ergo
pauperem multa sustinentem. ¶ Sexto dico, quod ipse vidit pa-
radisum bonos recipientem, & sic loquitur Apoc. 21. *Vidi cælum*
novum, & terram novam, & vidi civitatem Hierusalem novam descenden-
tem de cælo à Deo paratam. Et audiivi vocem magnam dicentem, ecce taber-
naclum Dei cum hominibus, & ipse cum eis erit eorum Deus, & absterget
Deus omnem lachrymam ab oculis eorum. Paradisus enim est cælum
novum, & terra nova, quia scilicet ibi intransibilibus omnia nova,
& mirabilia videntur. Iste enim locus Deo, & hominibus præ-
paratur, & inde omnis luctus, & lachryma refecatur: ut sic dicat
quilibet ibi existens illud prædictum Gen. 32. *Vidi dominum facie*
ad faciem, &c. Iste enim sunt sex visiones quas vidit Joannes, &
quas quilibet potest mentaliter videre, quæ pertinent ad bo-
nos, de quo Ezech. 8. *Levavit me spiritus, & adduxit me in Hierusalem*
in visione Dei. ¶ Sed adhuc septimo dico, quod ipse vidit diabo-
lum

lum cunctis insidiantem, & sic dicit Apoc. 13. *Vidi de mari bestiam ascendentem habentem capita septem, & cornua decem. Sequitur. Et bestia quam vidi, similis erat pardus, & pedes eius sicut pedes ursi, & os eius sicut os leonis, & dedit illi draco virtutem suam, potestatem magnam, & admirata est univ[er]sa terra, & adoraverunt bestiam dicentes: Quis similis bestia; quis poterit pugnare cum bestia? &c.* Ista bestia charissimi est diabolus, cui draco lucifer dat potestatem, qui de mari inferni contra nos pugnare nititur in hunc mundum, quia pro certo ista dicitur

Pardus propter versipellitatem,

Ursus propter instabilitatem,

Leo propter crudelitatem.

¶ Quis ergo isti similis? quis contra ipsum pugnare poterit, qui generaliter omnes vincit? Iste proculdubio à multis adoratur, & eidem quasi ab omnibus obeditur, & ideo de tam mirabili visione dicitur Apocal. 16. *Vidi de ore draconis exire tres spiritus immundos in mundum vanarum: hi sunt spiritus demoniorum, facientes signa.* Et nota, quod demones dicuntur tres, pro eo, quod triplici concupiscentia tentant. Vidit ergo diabolus cunctis insidiantem. ¶ Octavo dico, quod ipse vidit infernum malos recipientem. Et sic loquitur Apoc. 20. *Vidi Angelum descendentem de caelo, & habentem clavem abyssi, & catenam in manu sua, & apprehendit serpentem antiquum, & misit eum in abyssum, clausitque, & signavit super illum.* Quia proculdubio abyssus, id est, insatiabilis infernus, per Angelum, qui habet clavem ejus, id est, per diabolus peccatoribus aperitur, & ibi serpens antiquus, id est, quilibet malitiosus peccator recluditur, & ligatur. Unde ipsemet dicit Apocal. 19. *Vidi bestiam, & reges terra, & exercitum eorum congregatos.* Et sequitur: *Vivi missi sunt in stagnum ignis ardentis, & sulphuris.* Unde ista est illa visio de qua dicitur Esaia. 21. *De terra horribili visio dura demonstrata est mihi.* Vidit igitur infernum malos recipientem.

¶ Nono dico, quod ipse vidit mundum malos præficiem. Istud est enim de majoribus monstris, & mirabilibus hujus mundi, scilicet quod mundus indignos præficit, & exaltat. Illa enim quæ videntur in speculo videntur eversa; quia scilicet dextera videntur sinistra, alta videntur bassa, sinistra videntur dextra, bassa videntur alta. Sic hodie in mundo qui debent esse in alto, sunt in infimo statu, & depreffione, & illi qui debent esse in dextra, & prosperitate ponuntur in sinistra & adversitate. Quia scilicet vi ri perfecti qui deberent esse in dextra, & prosperitate, id est, in alto statu, & in alta prælatione, sunt in infimo statu, & depreffione, & e converso illos qui inferius deberent jacere, videmus in altis dignitatibus præsidere, & illos qui digni sunt in sinistra adversitatis, videmus in dextera prosperitatis. Ista viderat ipse Joannes Apoc. 14. ubi dicit. *Vidit, inquit, agnum stantem supra montem Sion, & cum eo centum quadraginta quatuor millia habentes nomen ejus, & nomen patris sui.* Quia proculdubio agnos insufficientes, & ignorantes super nomen Sion, id est, super omnes dignitates videmus præsidere, & de portantibus nomen suum, id est, de illis de genere suo videmus cum ipsis centum quadraginta quatuor millia, id est, infinitam multitudinem habitare. Et ideo ad istud videbatur attendere Sapiens cum dicebat Eccles. 10. *Vidi, inquit, sub sole quasi per errorem egrediens a facie principis, posui, stultum in dignitate sublimi, & divites sedere deorsum, Vidi servos in equis & principes ambulantes super terram.* Iste ergo vidit mundum malos præficiem.

¶ Decimo dico, quod ipse vidit impium bonis officientem. Unde etiam de magis mirabilibus, quæ possunt fieri, est quod iniqui præsumunt bonos offendere, quod illi, qui digni sunt omni supplicio, malum audent aliis ex officio intentare, sicut ad literam videmus de iniquis iudicibus, & ballivis, qui proprios defectus non vident sed alienos. Unde similes sunt oculo, qui melius videt distantiam, quam sibi adhaerentia, quinimo alios videt, seipsum non. Et tales iniquos bene vidit Joannes, dicens Apocal. 17. *Vidi mulierem sedentem super bestiam coccineam plenam nominibus blasphemiarum, quæ habebat capita septem, cornua decem, & erat ornata purpura, auro, & lapide pretioso, & habebat in manu vas plenum abominatione fornicationis, & erat ebria sanguine martyrum lesu.* Ista mulier significat malos iudices & ballivos, molles foemineos, & ineptos, qui scilicet super bestiam portantur coccineam, in quantum bestialibus principibus, coccineis, sanguineis, & crudelibus conjunguntur, & ab eis sustentur. Isti enim dicuntur habere plura capita, id est, plures capitaneos & magistros, plura etiam habent cornua, id est, plura officia, dignitates, eminentias & præbendas. Et ideo isti sunt, & dicuntur purpura, & auro, & lapide pretioso ornati, in quantum, scilicet tam pro-

pter magistros quos habent, quam propter prælaturos, dignitates vel officia quæ tenent, præ cæteris divites sunt, juxta illud Psalm. *Ecce ipsi peccatores, & abundantes in saculo obtinuerunt divitias.* Quia plura? pro certo isti habent vas plenum fornicatione, in quantum ipsi abundant in luxuria & sanguine martyrum Jesu, id est, pauperum substantia. Sunt ebrii, in quantum ipsi abundant in rapina & luxuria. Et ideo de isto vidi, id est, de impiorum visione dicitur in Psalm. *Vidi impium superexaltatum, &c.* Vidit ergo Joannes impium bonis officientem. ¶ Undecimo dico, quod iste vidit hypocritam bona dissimulantem, & sic loquitur Apoc. 6. dicens: *Vidi & ecce equus pallidus, & qui sedebat super illum, nomen ei mors, & infernus sequebatur eum.* Hypocrita dicitur equus carnalis, & realiter dicitur pallidus, quia abstinens est, superficialiter dicitur mortuus, quia detrahendo alios occidit, mordaciter dicitur ab inferno sequi, quia pro certo infernus apprehendit eum finaliter. Ideo de isto vidi dicitur Eccles. 8. *Vidi impios sepultos, qui cum adhuc viverent, in loco sancto erant, & laudantur in civitate quasi iustorum operum.* Vidit ergo hypocritam bona dissimulantem. ¶ Duodecimo dico, quod ipse vidit iudicem malos exterminantem, postquam enim multa in isto mundo visa fuerint, dies iudicii sicut ultima conspicietur, ubi mali recipient quod merentur. Et sic loquitur Apoc. 20 ubi dicit: *Vidi sedes, & sederunt super eas, & iudicium datum est illis.* Sequitur. *Et libri aperti sunt, & iudicatum est de singulis secundum opera eorum.* Ecce ergo quæ, & quanta mirabilia dicit sanctus Joannes se vidisse, & quomodo discretionem legitur ad videndum mirabilia extendisse. Iste est ergo qui potuit dicere Joan. 9. *Abii, & lavi, & vidi.* Quia exemplo istius nos debemus

Dimittere quod officit (Abii)

Abstergere quod inficit (Lavi)

Aspicere quod proficit (Vidi.)

Sic ergo dico, quod videre signat admirationem, vel alicujus enarrabilis attentam considerationem & narrationem. ¶ Sed adhuc dico quod videre in bono significato sumitur multis modis. Just. n.

Vident { Discutiendo,
Inspiciendo,
Compatiundo.

Primum est videre judicativum,

Secundum est videre contemplativum,

Tertium est videre miserativum.

Dico ergo primo, quod prælati vident discrete discutiendo. Sicut enim aquila rex avium dicitur limpidissime videre, sic illi qui reges sunt & iudices aliorum, debent visum discretionis, & discussionis habere clarum, & merita subditorum promovendorum, vel puniendorum discrete examinare, & causas negotiorum caute discutere, ut veritate comperta possint quod justum est judicare. Unde Apostolus Eph. 5. dicit: *Videte quomodo cause ambuletis.* Et illud Col. 2. *Videte ne quis vos decipiat.* Et illud etiam Marc. 13. *Videte, vigilate & orate.* ¶ Ubi dicit quod isti debent esse,

Discretionem illustrati. (Videte)
Per { Attentionem excitati. (Vigilate)
Devotionem occupati. (Orate.)

Sic ergo dico, quod prælati habent videre discrete discutiendo. Prælati enim debent esse sicut oculus, qui non solum pro se, sed pro toto corpore videt, sicut speculator, qui pro toto castro videt, vigilat, & attendit. Ideo ipsis dicitur Marc. 13. *Videte ne quis vos seducat.* ¶ Secundo dico, quod attente vident contemplativi, scilicet conspiciendo, quia contemplativi, scilicet morales, debent habere visum more lyncis, quæ videt ultra parietem, quia scilicet isti

Vident illa quæ sunt in { Superiora.
remotis partibus { Inferiora,
Interiora,
Exteriora.

¶ Superiora dico, scilicet Deum, angelos, beatos, bona æterna, & etiam quanta Dei bonitas est & ejus pietas, quæ scilicet voluit carnem sumere, & crucem subire. Unde Matth. 24. *Videbunt filium hominis venientem in nube: quantum ad incarnationem.* Luc. 24. *Videte manus meas, & pedes meos: quantum ad passionem.* Et in Psalm. 65. *Venite & videte opera Dei terribilia in consilijs super filios hominum.* Unde dicitur Hier. 3. *Leva oculos tuos in directum, & vide.*

¶ Inferiora etiam debet videre, scilicet mortem, iudicium, & infernum Psalm. *Ipsi viderunt opera domini, & mirabilia ejus in profundo.*

¶ Interiora etiam debet videre, scilicet cor & conscientiam, considerando quantum proficimus, & quantum deficiamus, quot culpas commisimus, quanta bona omisimus, & quanta præ-

20 mia amissimus. Marc. 13. Videte vosmetipsos, &c. Exteriora etiam debet videre, scilicet quanta est in carne vilitas, quanta in mundo vanitas, quanta est in hoste fallacitas. Unde in Psalm. Vidi pravaricantes, & tabescebam, quia eloquia tua non custodierunt. Et sic tales cum suo quadruplici visu figurabuntur in animalibus vularibus, quae habebant ante, & retro totum corpus plenum oculis, sicut dicitur Apocal. 4. & Ezech. 1. & 10. Contemplativi ergo & literales, id est, scholares, debent videre, & attendere, & studere. Et si vis pone hic illa septem quae pertinent ad scholaris visus instructiones, quae ponuntur in lib. de oculo: vel pone ea quae posita sunt supra de studere vel discere. Patet ergo quod contemplativi vident attente conspiciendo. Quod bene potest dici de subditis, & religiosi, qui semper debent videre, & pra oculis habere mandata superiorum, & exempla hominum meliorum. Ipsi enim dicunt superiores illud Judicium 7. Quod me videritis facere, hoc statim facite; quia sicut discipulus nitebatur facere, quod magister videt fecisse, sic & isti debent, juxta illud Joan. 5. Non potest filius facere quicquam, nisi quod viderit patrem facientem, quacunque enim ille fecerit, hac & filius similiter faciet. Contemplativi ergo vident attente conspiciendo. ¶ Terrio dico, quod boni activi vident devote compatiendo, quia ad bonum virum pertinet pauperes, & desolatos videre, eorum miseriis condolendo. De proprietate enim oculi est, quod facillime ploret: multum enim habet de humido, & proprium est oculo, quod suo compari assimilatur, & pro ejus lachrymatione aliquoties lachrymetur. Sic vere viri iusti debent se pauperibus conformare, & eis condolare, & pro eorum infortuniis lachrymas compassionis emittere, & stillare. Ad quod invitant ipsi pauperes Thren. 1. ubi dicitur: O vos omnes qui transitis per viam, attendite, & videte si est dolor similis dolori meo. Quod tamen est contra multos qui de visione pauperum non curantes, ad ipsorum miseriā non attendunt. Sicut enim ille qui est in lumine non videt eum qui est in tenebris, sed bene e converso qui est in tenebris videt eum qui est in lumine, sic vere charissimi illi qui sunt in lumine prosperitatis, non dignantur videre hodie illos qui sunt in tenebris miseriā, & adversitatis, & contra illi qui in tenebris, & in umbra mortis sedent, alios qui sunt in prosperitatis lumine bene vident, & ad ipsorum auxilium respiciunt, & anhelant. Quod bene figuratum est Genes. 40, in illo pincerna Pharaonis, qui existens in tenebris carceris, bene cognoscebat Joseph, sed tandem ad lumen prosperitatis educus, succedentibus prosperis oblitus est interpretis sui in carcere remanentis. Exemplum audi de quodam scholari nobili, qui magistro suo dicere solebat, & consueverat, quod si Episcopus fieret, ipsum egregie beneficiaret, qui tandem Episcopus factus, de magistri miseria non curavit, & ideo quadam die sibi Parisiis venienti magister in meridie cum multis luminaribus ardentibus cereis ei occurrit, cui quarenti cur hoc faceret, Respondit magister: Domine, quia non videtis, & quia ut video, compassionis oculos perdidistis. Isti enim oculos habent & non vident, aures habent, & non audiunt, &c. Et breviter istud est generale, quod homines divites pauperes propinquos non solent libenter cognoscere, si vero ad paupertatem ipsos venire contingat, tunc solent eos libenter cognoscere & videre. Exemplo struthionis, quae ova sua dum sunt in sabulo, obliviscitur, cum vero pulli creverunt, ipsos libenter recipit, & maternis visceribus amplexatur. Quia illi qui in sabulo paupertatis jacent, a suis consanguineis non videntur. Si vero per prosperitatem creverint, vel per dignitatem aliquam, libenter ab eis cognoscuntur, si vident eos promoveri in aliquo gradu: dicunt enim, Nonne fuit filius illius? & sic videntes, & dicentes inter se: Pater suus siue mater erat de genere nostro propinquo, & sic cognoscunt, non in sabulo paupertatis. Sicut enim habetur per scientiam perspectivam, quicquid in aqua ponitur, melius videtur. Unde ponatur, quod denarius sit in tanta distantia, quod non possit amplius apparere, & dicatur, si in ea distantia ponatur in aqua, quod statim clare cognoscitur, & videtur. Sic vere proculdubio charissimi dato quod aliquis a nobis distet tantum propter sui pauperis status difformitatem, vel per remotam consanguinitatem vel familiaritatem, quod ipsum non videamus, & quod de ipso penitus non curemus, si contingat, quod iste in aqua mundanae prosperitatis ponatur, seu in dignitate, & quod dives, & prosper efficiatur, statim ipsum cognoscimus, & videmus, & non obstante quacunque distantia generis patriae seu status, ipsum diligimus & amamus. Quod bene figuratum est in Nabuchodonosor Dan. 4. quem mutatum in bestiam principes sui de regno suo eiecerunt, sed

Distinction. Berchorij.

cum ipsum viderunt remutatum in hominem ipsum gratifice receperunt. Sic ergo fit, sicut dicitur Joan. 9. Vi qui non vident, vident, & qui vident, caeci fiunt. Non sic ergo, sed egenos, pauperes & tribulatos videamus, exemplo Mathathiae, de quo dicitur 1. Mac. 2. quod videns miseriā filiorum israel, doluit & contremuerunt renes ejus: juxta illud Abac. 3. Viderunt & doluerunt montes. Ista ergo est triplex bona visio compassionis, attentionis & discussionis. ¶ Sed adhuc hodie proculdubio videtur verificatum illud Ezechiae 12, In longum differunt dies, & cessabit omnis visio. Quia hodie cessavit apud praedatos visio discussionis. Non enim curant videre vel discutere de meritis causarum, sed de donatione burisarum, non de sufficientiis personarum, sed potius de exactione pecuniarum, non de justitia negotiorum, sed de receptione munerum vel donorum. Quod patet in multis praedatis indignos sine deliberatione promoventibus, & multis iudicibus, sententias sine debita causa cognitione praecipitantibus. Isti enim videre non videntur, in quantum merita singulorum non discutunt nec rimantur. Genes. 27. Senuit Isaac, & caligaverunt oculi ejus, & videre non poterat. Item cessavit apud religiosos visio attentionis seu contemplationis, quia proculdubio isti libentius vident haec terrena quam caelestia, temporalia quam spiritualia, mundi fautores, & solatia quam caeli dulces, & beneficia. Figura Ezech. 13. de prophetis insipientibus qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident. Item cessavit in activis visio compassionis, quia proculdubio nullus videt alium ei compatiendo, sed potius ad eum

Deridendum,

Explorandum,

Contemnendum.

Ad eum dico deridendum. Psalm. Viderunt me, & moverunt capita sua. Ad eum etiam explorandum. Genes. 42. Vi videatis infirmiora terra, venistis. Ad eum insuper contemnendum dicens Sap. 2. Gravitas est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita ejus. Et breviter tales bonae, & spirituales visiones perierunt, & videntes videnda defecerunt. Eccles. 12. Obtenebrescent videntes per foramina. ¶ Quibus praemissis possumus dicere, quod multa sunt quae visum, & discretionem mentis impediunt, sicut optime ponit auctor de oculo morali, & accepit de scientia perfecta, scilicet,

Propter

- Digitum impressionem,
- Medii obscuracionem,
- Nimiam attentionem,
- Medii variationem,
- Speculi appositionem,
- Radii fracti reflexionem,
- Diversi situs dispositionem,
- Directam appropinquacionem.

¶ Decipitur ergo visus propter oculi fortem inquisitionem. Nam 23 sicut in scientia perspectiva ostenditur, oculus impressus digito videt unam rem esse duo. Sic pro certo loquendo spiritualiter, quando ab aliquo consiliatore malo fortiter inducimur, & impellimur, tunc male videre, & judicare compellimur. Nam duo unum videntur, quando per malum consiliarium aliquid fortiter allegatur. Istud patet de consiliariis principum, & praedatorum, qui siue excusent siue accusent, semper de una re faciunt videri duo, quia scilicet si accusent de festuca, solent trabem facere, & ut pecuniam exigant, faciunt unum defectum duos videri, & apparere, ita quod accusati possunt dicere illud Psalm. Videntes me deriserunt me, locuti sunt labijs, & moverunt caput. Si enim aliquem apud dominum suum commendant, & excusant, ita fortiter solent impellere, quod bona ejus faciunt duplicia apparere, ita quod sufficientiam non unius sed duorum in moribus continere videtur, ut sic dicat consiliarius illi commendato illud Zachar. 9. Ego autem annuncians duplici reddam tibi. Dicunt enim ipsi domino ipsius vel magistro illud Matthei. 11. Quid existis in desertum videre, prophetam? etiam dico vobis plus quam prophetam. Et illud Cantic. 7. Quid videbis in Sunamitide, nisi choros castrorum? Et breviter isti sunt Magi Pharaonis, qui de seipsis possunt dicere, Digitus Dei est hic. Et bene Magi, quia illud quod nihil est, faciunt aliquid, & quod aliquid est faciunt nihil videri. Si enim princeps vult exactionem facere, vel aliquam malitiam exercere, statim adest Achitofel, cujus consilium, quasi si quis consuleret, dominum cum alicujus falsa causae allegatione impellit, & eum male judicare compellit, exemplo aliorum tyrannorum. Dicit enim talis praedatus sic facit, & talis sic subditi vestri tantum deliquerunt, vos habitis modum talem necessitatem, &c. Si quis

nnnnn 3

quiam

etiam praelatos aliquem indignum vult promovere, statim ad-
est malus consiliarius ad excusandum, quia si dicitur, puer est,
respondet, Hieremiam, & praeurforem fuisse pueros, & Danie-
lem puerum senes iudicasse, & de iniustitia condemnasse. Si ig-
nobilis, & illiteratus, respondet ignobilia mundi secundum A-
postolum electa fuisse, & Apostolos studia nunquam frequen-
tasse. Elinguis est dicit. Aaron qui fuit impeditioris lingua, fun-
ctus est sacerdotio. Luxuriosus est. Sed & Osee propheta forni-
cariam legitur accepisse mulierem, & David legitur adulterium
commisisse. Percussor est & vinolentus: sed & Petrus legitur
gladio percussisse. Dominus vini potator legitur dictus fuisse.
Objurgator est & contentiosus. Sed & Paulus legitur Petro A-
postolorum principi in faciem restitisse, & ipsi Apostoli legun-
tur quis eorum esset major, contendisse. Et breviter nullam cau-
sam repulsionis poterit quis allegare, quam non sciat malus
consiliarius excusare, quinimo si ex toto inutilis, & ineptus di-
citur, respondebit quod Samson in mandibula asini Philistaeos
expugnavit, & quod potens est Deus nunc de lapidibus filios
Abrahae suscitare. O Deus quot, & quanti tales digiti curiam do-
minorum frequentant, ipsosque ad male iudicandum, & viden-
dum excoecant, & inclinant. Ideo bene consulitur Eccl. 7. *A malo
consiliario serva animam tuam.* Unde de talibus dicitur Esa. 59. *Di-
giti eorum pleni sunt iniquitate.* Impeditur ergo visus per fortem im-
pulsionem, quia mali consilarii sunt illi de quibus dicitur Esa.
30. *quod ipsi dicunt videntibus: nolite videre, & aspicientibus: nolite aspi-
cere nobis ea, quae recta sunt.* ¶ Secundo dico, quod visus decipitur
per obscuram habitationem, quia scilicet experimento proba-
tur, quod oculus existens in aere turbulento, non videt nec per-
cipit turbulentiā in qua manet, quando vero ad clarum aerem
venerit, tunc bene videt turbulentiā in qua fuit. Talis turbu-
lentiā charissimi est peccatum, quod scilicet oculum & visum
rationis in tantum turbat, quod ibidem existens se illic esse ig-
norat, ita quod vilitatem proprii status non videt nec confide-
rat neque spectat. Contra quod Hier. 3. *Leva oculos tuos in directum,
& vide ubi nunc prostrata sis.* Quando vero surrexerit de peccati vi-
litate in qua jacuerat, tunc agnoscit. Exemplo phrenetici, qui
dum est in infirmitate, non se sentit infirmum, quando vero sa-
nari incipit, tunc se esse fractum, debilem, & infirmum fuisse sen-
tit. In figuram cuius dicitur Exod. 14. *quod filij Israel de servitute
Aegypti recedentes, levaverunt oculos, & viderunt Aegyptios post se.* Quia
pro certo dum Aegyptus, & Aegyptius, id est, peccatum & pec-
cati status dimittitur, tunc perfecte cognoscitur, & videtur. An-
selmus de similitudinibus dicit, quod consuetudo vitii est ut non
facile videatur ab ipso qui ipso premitur, sed mox ut cessaverit
videtur, & illa in qua quis jacuerat foeditas tunc sentitur. Visus
ergo decipitur per obscuram habitationem. ¶ Tercio decipitur
visus propter nimiam meditationem & attentionem. Unde sic-
ut sensibilibus experitur, & in praefata scientia probatur, & mon-
stratur, si oculum valde converteris ad aliquid, & virgam vel di-
gitum in medio duorum oculorum inter te, & rem visam posue-
ris, tunc duos digitos videbis, & quod mirum est, si oculum dex-
trum clauseris, disparebit imago sinistra, e converso si sinistram,
dextra. Quod valde mirum reputat Aug. lib. 10. de trinitate. Ista
deceptio accidit charissimi in illis qui nimis attente respiciunt,
quia carnalem affectum habent ad nepotulos, & parentes. Illud
enim quod unum est, videtur duo, quia bona eorum videntur eis
in duplo maiora quam sunt, sicut omnia quae videntur in aqua, vi-
dentur esse maiora, & meliora esse creduntur. Ut de tali visione
dicatur Joan. 20. *Inclinavit se, & prostravit in monumentum, & vidit duos
Angelos.* Isti enim habent duos oculos, scilicet oculum dextrum
veri iudicii, & oculum sinistram carnalis affectus, qui in re visa
considerant dextra, & sinistra, id est, eorum virtutes & defectus.
Quod si isti claudant oculum dextrum recti iudicii, statim di-
sparet imago sinistra, quia nihil vident in talibus de sinistro &
malo; si vero oculum sinistram carnalis affectus clauderent, &
oculum dextrum veri iudicii apertum tenerent, statim dextra
pars illorum dispareret, in quantum, scilicet in ipsis nullum me-
ritum appareret. Quia breviter clauso carnali affectu, & aperto
oculo recti iudicii, nihil videtur in istis dextrum sive bonum. Sed
quia e converso isti oculum carnalis affectus aperiant, oculum
vero recti iudicii claudunt, idcirco nihil sinistram possunt vide-
re, sed eundem solent bona, & dextra existimare. Inde de multis
modernis affectuosis, & carnalibus praelatis, & aliis parentum,
& amicorum dilectoribus potest dici illud Esa. 6. *Excoeca cor po-
puli huius, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claudet, ne forte videat oculis*

visus, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat. Unde Zach. 9. *Oculi
eius tenebescens obscurabitur.* Deluditur ergo visus propter ni-
miam attentionem seu meditationem.

¶ Quarto dico, quod deluditur visus propter medii variatio-
nem. Res enim quae est in raro medio, sicut aere, videtur minor,
& remotior, & res quae est ingrosso medio, sicut est aqua, vide-
tur grossior & propinquior. Et inde est quod baculus quamvis
sit rectus, si tamen pars sit in aqua, vel videtur fractus, vel tortus.
Et pro certo charissimi talis delusio spiritualiter intellectus con-
tingit in multis, quia, scilicet quamvis aliquis religiosus vel alius
sit rectus & perfectus, si tamen aliquis videt eum in aquis deliti-
arum in parte persumum, utpote quia laxat se ad aliquas tempo-
rales divitias vel promotiones, statim credit eum esse fractum,
devium vel injustum. Istis deberet dici illud Matth. 7. *Quid vides
festucam, &c.* Et ideo religiosi non debent in conspectu saecula-
rium consolationes accipere, ne forte scandalum possint pare-
re, & malas opiniones in eis generare: facile enim de praelatis &
religiosis male iudicatur, & eorum vita magis mala quam bona
in exemplum trahitur & habetur. Et ideo secundum Apostolum
1. Cor. 8. *quamvis comedere idolatrya non esset peccatum, illa tamen co-
medi coram infirmis prohibentur, ne videntes scandalizentur, & adgeben-
nam ducantur,* quia sicut dicit Claudianus, *Regis ad exemplum totius
componitur orbis. Mobile semper cum principe vulgus.*

¶ Quinto dico, quod deluditur visus propter speculi apposi-
tionem. Constat enim quod res visa in speculo, videntur ever-
sa, quia scilicet homo videt dextrum sinistram, & altum bassum,
& quod plus est, memoria illorum quae videntur in speculo, val-
de est labilis, quod accidit ideo, quia illa visio causatur per refle-
xiones, & fractos radios non directos. Et inde est, quod homo
melius recordatur de forma alterius, quam aspexit nude, quam
de forma propriae faciei quam in speculo saepe vidit. Charissimi,
per speculum quod est fragile, & tamen splendet, intelligo mun-
di prosperitatem, quae fragilis est, & de facili frangitur, pulchra
tamen videtur, splendens & amabilis. Modo sic est, quod quic-
quid mediante isto speculo cernitur, non recte, sed per radios
fractos vel reflexos aspicitur, quia pro certo illi qui non nude vel
directe ad hominem aspiciunt, sed ipsum mediante speculo mun-
danae suae prosperitatis, diligunt & attendunt, non est dubium,
quod istam visionem in seipsos reflectant, in quantum propriam
utilitatem in visione huiusmodi semper quaerunt 2. Phil. 2. *Omnes
qua suae sunt quaerunt, non qua sunt Iesu Christi.* Quid ergo? pro certo
illi qui sic vident aliquid in speculo, id est, illi qui visum, & aspe-
ctum cordis ad speculum prosperitatis mundanae vertunt, delu-
duntur, quia quod unum est, aliud credere noscuntur, quod pa-
tet, quia omnia vident praepostera & everfa, quia pro certo viros
justos, & sanctos, qui in veritate sunt sublimes, & alti in rei repu-
tatione, & nobiles atque summi, vident & aestimant infimos, ig-
nobiles, viles & depressos: e converso mali homines, & iniqui, qui
apud Deum, & in veritate sunt infirmi, videntur a speculariter vi-
dentibus esse summi. Et quare? certe quia spiritualia quae in ve-
ritate apud Deum sunt dextera, & prospera, ab ipsis reputantur
sinistra & aspera, temporalia vero quae apud Deum sunt adver-
sa & sinistra, praecipua & prospera esse credunt. Et igitur propter
speculam mundanae prosperitatis visus, & aspectus veri iudicii
deluditur, in quantum bonum quod malum est, & malum quod
bonum est reputatur. Contra quos Esa. 4. *Va qui dicitis bonum ma-
lum, &c.* Et bene isti ponunt tenebras lucem, & converso, quia
pro certo isti sicut dictum est, dextera reputant sinistra, & sinistra
reputant dextera, temporalia existimant prospera, & spiritualia
credunt adversa. Cujus tamen Deus contrarium facit, quia pro
certo illud quod mundus credit altum, Deus credit infimum, &
illud quod Deus credit infimum, mundus altum credit: quia sicut
dicitur 1. Cor. 1. *Quod infirmum est Dei, fortius est hominibus, quia infir-
ma mundi elegit Deus, ut confundat fortia.* Sicut dicitur ibidem, & il-
la quae mundus dextera reputat, dominus sinistra praeferat, &
adversa, & e converso quod sinistram & adversam a mundo cre-
ditur, & a Deo dextrum, & prosperum reputatur. Ita quod Deus
mundana iudicanti, & speculariter videnti potest dicere illud
Genes. 13. *Si ad sinistram ieris, ego dexteram tenebo, si dexteram elegeris,
ego ad sinistram pergam.* Quod bene figuratum fuit in patriarcha
Jacob, qui (sicut dicitur Gen. 48.) *cum ordinati essent Ephraim ad dex-
teram qui erat primogenitus, & Manasses ad sinistram, qui erat secundo geni-
tus, Iacob benedictionem daturus cancellavit manus, & dextram manu po-
suit super sinistram sinistram super dexteram.* In qua possumus videre, quod
summus patriarcha Deus dextrum reputat, quod mundus sinistram.

Nam super Ephraim qui interpretatur augmentum, id est, super divites & opulentos, qui modo videntur primogeniti esse, & dexteram prosperitatis tenere, sinistram suæ justitiæ Deus ponit, ut ostendat eos non esse dextros, sed sinistros, & finaliter in sinistra adversitatis æternæ ponendos, quando scilicet dicit tunc his qui à sinistris sunt: *Ite maledicti in ignem æternum, &c.* Super Manassen vero qui interpretatur oblivio, id est, super pauperes qui nunc oblivioni dantur, & qui nunc in sinistra adversitatis locantur, & sicut ultimo geniti postponuntur, dexteram suæ gratiæ collocat, ut statum eorum magis prosperum, quam adversum ostendat, & ut dexteram æternæ prosperitatis eis finaliter porrigat, quando scilicet his qui à dextris ejus sunt, dicit: *Venite benedicti patrum meorum, &c.* Psalm. *Me suscepit dextera tua Domine.* Quæ etiam figuratur Apocal. 10. ubi Angelus pedem dextrum super mare, & sinistram super terram legitur posuisse. Et vere angelus testamenti Christus dexteram prosperitatis æternæ, mari, id est, amaris & fluctibus pauperibus extendit, sinistram vero æternæ miseriæ, super terram, id est, super terrenos divites ponit. Quod insuper imago crucifixi denotat, quæ dexteram aquiloni, id est, illis qui sunt in frigore adversitatis, videtur ostendere & promittere, sinistram poenæ æternæ ad meridiem, id est, ad illos qui nunc sunt in claritate prosperitatis, videtur extendere & donare. Circa quod est advertendum quod imago virginis ad aquilonem ponitur. Ad denotandum quod Deus nullum habet tam chetum quin in mundo isto aquiloni, id est, mundi frigoribus & tribulationibus exponatur, ut sic sua divinæ protectionis dextera protegatur, & ad externæ prosperitatis dexteram assumatur, dicens illud Psalm. *Dextera domini facit virtutum, dextera domini exaltavit me, non moriar, &c.* Sic ergo patet quomodo visus decipitur propter speculi appositionem. Sed quid? pro certo talis visio facta in speculo non est durabilis, quia vere si quis mediante speculo suæ prosperitatis ab aliquo aspicitur, & diligitur, & videtur, sua visio facilius oblivioni traditur, quia deficiente prosperitatis speculo, nunquam amplius de eo recordatur. Etiam si homo seipsum mediante tali speculo respiciat, ita quod oculum considerationis suæ primo ad speculum in quo relucet, id est, ad mundi divitias quas obtinet principaliter convertat, statim judicando de seipso decipitur, & sibi ipse alius quam sit esse videtur. Et sicut supra dictum est, de seipso dextrum sinistram, & sinistram dextrum, id est, bonum malum, & malum bonum à suo decepto oculo nescit. Unde tales dicere possunt illud 1. Cor. 13. *Videmus nunc per speculum in enigmate.* Nudè ergo, & non cum speculo & nos & alios videamus, & non ad fortunam, sed ad naturam: non ad prosperitatem, sed ad personæ sufficientiam principaliter intendamus, quia alias sicut dicitur Jacob 1. *Hic comparabitur viro consideranti vultum, &c.* Fallitur ergo visus per speculi appositionem.

28 ¶ Sexto dico, quod visus fallitur per radiorum reflexionem. Visio enim quæ sit per radios fractos vel reflexos, nunc est certa sicut visio nuda, & dilecta. Et inde est, quod de quantitate rei visæ in speculo vel in aqua nunquam vere judicatur. Sic vere charissimi quando visus recti iudicii per aliquid delectabile frangitur, tunc veritas cognitionis impeditur. Et inde est quod quando avaritia, invidia vel luxuria immiscetur, nunquam de re veraciter judicatur. Et istud patet de doctoribus, qui quando vident peccatum directe, sc. quando prædicant vel disputant, tunc quantitatatis veritatem optime monstrant. Si vero veniat tentatio quæ radios veri iudicii frangat, tunc proculdubio male judicant, in quantum ad illud condemnaverunt, se inclinant. Ireno. 2. *Propheta ejus non invenerunt visionem à domino.* De invidia quid dicemus, in quibus invidia ita visum recti iudicii frangit & crecat, quod de homine quanquam propinquo nihil boni existimant. Sicut enim dicitur Genes. 37. *Videntes fratres Ioseph venientem, dicebant, Ecce somninator venit, &c.* Dicunt enim invidi illud Sep. 2. *Gravis est nobis etiam ad videndum.* Sed quid de avaritia iudicabimus? Illa enim dominatur in omni terra Ægypti, quæ scilicet oculos sapientium & verum iudicium contemplativum, & iudicativum pervertit, & omnem viti cognitionem confundit, istud patet de munerum acceptoribus, qui à veritate iudicii excecantur. Illi enim sunt sicut ursus qui videndo pelvim candentem, excecatur, quia scilicet dum istis munera, & vasa ubi ardor avaritiæ est inclusus, offeruntur, ipse à vero iudicio excecatur. Unde Daniel. 13. *Avertunt oculos suos ne videant cælum, & ne reminiscantur iudiciorum iustorum.* Quia breviter apud istos nihil fit sine muneribus, sed cum muneribus quicquid volunt. Unde de malis iudici-

bus, & eorum curiis, & familiaribus pulchre loquitur verificator qui dicit. *Audito nomen quasi viso principe summo, solvuntur valvæ, nihil auditur nisi salve.* Patet ergo quod visio deluditur per radii reflexionem.

29 ¶ Septimo dico, quod visus deluditur & propter diversis variationem. Probatum est enim in dicta scientia sicut ponit dictus auctor de oculo, quod oculus existens in medio raro, utpote in aëre, videt illud quod est in medio grosso, sicut est aqua, esse majus quam sit in rei veritate & e converso qui est in aëre grosso, videt illud quod est in medio raro, esse minus. Charissimi medium rarum, & tenue significat paupertatem, medium vero grossum & pingue signat temporalium facultatem. Pauperum ergo & divitum visus & discretio taliter deluditur, quod illi qui sunt in raro paupertatis, divites qui sunt in grosso medio terrenæ facultatis, magnos existimant, divites vero pauperes quos vident, parvos & minimos esse putant. Unde breviter ipsi pauperes videndo magnos status divitum dicunt illud Num. 13. *Filius Enachim vidimus ibi, quibus comparati quasi locusta videbamur.* Divites vero de pauperibus quos contemnant, dicunt illud Eia. 53. *Vidimus eum, & non erat aspectus, verum dolorum & scientiam infirmitatem.* Contra quos dominus dicit Matt. 18. *Videte ne contemnatis unum ex istis, &c.* Angeli eorum semper vident faciem patris, &c. Deluditur ergo visus per medii variationem.

30 ¶ Octavo dico quod visus deluditur propter directam appropinquationem. Videmus enim quod stella vel luna videtur major quando à nobis est remota, scilicet in oriente, quam quando est in puncto meridionali, ubi constat quod est magis prope nos. Et ideo talis proculdubio delusio invenitur quotidie in nobis, quia pro certo illi qui sunt aliquantulum à nobis remoti, & minus familiares, nobis videntur majores, & meliores. Illi vero quotidiani familiares & propinqui quamvis præ cæteris sint excellentes, dicuntur respectu aliorum esse parvi. Teste enim Terentio. *Obsequium gratiam, familiaritas contemprum parit.* Istud etiam ad mortuos applicatur, quia constat quod quamdiu aliquis vivit, & est prope nos, sua quantitas, suus honor, valor & bonitas non videtur, quando vero moritur, & à nobis elongatur, tunc quantum erat utilis cognoscitur, & ejus sufficientia melius declaratur. Istud insuper apparet de officialibus, & aliis majoribus, qui dum sunt præsentibus, parvi & mali reputantur, si vero recesserint, à nobis remoti fuerint, tunc aliis deterioribus succedentibus ipsi meliores esse probantur. Iniquitas enim succedentium augeat famam præcedentium. Unde Ezech. 16. *Hæcusalem nequissima civitati dicitur: Tu autem justificasti sorores tuas, scelera tua agens ab eis.* Illa ergo quæ sunt remota, melius videntur, quia etiam cæciti melius videt aliquantulum à remotis, sicut de Hely dicitur 1. Regum 3. quod non poterat videre lucernam Domini, donec extingueretur. Sic ergo patet charissimi, quod visus recti iudicii octo causis vel casibus deluditur, ita quod unum aliud creditur, & sic visio vana & falsa perficitur & causatur. Unde de talibus sic videntibus dicitur Osee. 10. *Loquimini verba visionis inutilis.* De quo tamen iudicio visionis David se absolvi rogabat, dicens in Psalm. *Averte oculos meos, ne videant vanitatem.*

31 ¶ De videre confusionis, quo scilicet reproborum opera prava quæ modo abscondita sunt, in die iudicii videbuntur, possum dicere quod lapis qui dicitur chrysopasus, melius videtur de nocte quam de die, quia sicut dicit Dioscorides, istum lux celat, & prodit obscuritas: sic vitia talium quæ in die præsentis vitæ celantur, in nocte futuri iudicii videbuntur, quis nihil occultum quod non reveletur, & nihil absconditum quod non sciatur in die iudicii. Unde dominus loquens animæ peccatrici dicit sic Ezechielis. 16. *Nudabo ignominiam tuam coram, & videbunt omnem turpitudinem tuam, & iudicabo te iudicio adulterorum.* Nota quod

Videre volunt

- Luxuriosi,
- Presumptuosi,
- Invidiosi,
- Gulosi,
- Curiosi.

¶ Luxuriosi, contra illud Matth. 5. *Qui viderit mulierem, &c.* Sed de visu & aspectu mulierum vide supra ubi agitur de oculo luxuriosi. ¶ Item presumptuosi, qui volunt videre & inquirere de divinis secretis. Contra quos Numer. 4. *Alii nulla curiositate videant quæ sunt in sanctis.* Tales enim per talem visum incidunt in errorem. Figurati in vitis Bethsames, qui quia viderunt

arcam nudam, mortui sunt, quia sicut dicitur Exod. 33. *Non enim videbit me homo & vivet.* Et ideo ipse dicit Moyfi ibidem *posteriora mea videbis, faciem autem meam non videbis.* Quia præceptum est simplicibus ne faciem Dei, id est, sublimia divinitatis videant aut scrutentur, sed quod in dorso ejus, id est, in superficialibus & magis grossis studeant & meditentur. Deum enim nemo vidit unquam, sicut dicitur Joan. 4. Quia sicut dicitur 1. Timoth. 6. *Ipsa est qui lucem habitat inaccessibilem: quam nemo hominum vidit, sed nec videre potest.* Supple pro tempore vitæ præsentis nudæ & intimæ. Alias tamen in vita futura, ibi eum videbimus sicuti est 1. Joan. 3. ¶ Item vident invidiosi, de quo in Psalm. *Peccator videbit & irascetur, dentibus suis fremet & tabescet,* &c. Item male vident gulosi & curiosi. Unde Genesis 3. dicitur *quod mulier vidit lignum,* &c.

32 ¶ Videri vero loquendo passive accipitur in bono & in malo. In bono, quia scilicet malus debet velle videri ut colligatur: bonus vero ut ejus exemplo alius melior efficiatur. Dico malus ut castigetur. Infirmus enim bene vult ut Medicus eum videat, & ut ejus consulat sanitati. Sic & peccator debet velle quod peccata ejus sacerdos in confessione videat, prælatus vero in visitatione videat, & ut salutis remedium interponat. Unde talis debet dicere correctori vel confessori illud Thr. 1. *Vide Domine & considera, quia facta sum vilis.* Item bonus ut per eum alius informetur. Exemplo boni magistri, qui bene vult, quod discipulus videat opera sua & addiscat. Et sic dicitur Matth. 5. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona,* &c.

33 ¶ Sed vere illud videri passivum accipitur in malo, & sic refertur ad vaniglorios, hypocritas & curiosos, qui volunt videri ab hominibus, & ut laudentur ab hominibus intruere. Matth. 6. *Faciunt opera sua ut videantur ab hominibus.* Similes simia quæ gloriatur, quando homines vident catulos suos. Similes etiam pavoni, qui gloriari dicitur quando cauda & rota sua ab hominibus inspicitur, & videtur. Sic vere hypocritæ, qui habent pulchram conversationem, & mulieres, & juvenes qui habent pulchram juventutem; bene vero parati & induti qui habent pulchrum ornatum & dispositionem, ab hominibus videri cupiunt, & ideo quicquid habent pulchrum ut videatur ostendunt, imo si non haberent nisi truncum, valde bene ostendunt. Patet in istis armigeris tam in vestibus quam in aliis dicentes illud, Sap. 9. *In multitudine videbor bonus, & in bello fortis.* Contra illud Matt. 6. *Attendite ne iustitiam vestram faciatis,* &c. Sed de tali videri supra de apparere in titulis consimilibus. Ista igitur de videri sufficiant. Vide de aspicere, Apparere, Ostendere, & similibus titulis. Et sic sufficit.

SERMO DE QVO PER DICTIONARIUM
sape mentionem auctor facit.

A Videte quomodo caute ambuletis.

Ephesiorum 5. *In lumine tuo videbimus lumen.* Psalm. 35. Quia charissimi ad visionem corporalem non solum est necessaria objecti præsentatio, nec solum necessaria est organi dispositio, quinimo necessaria est luminis influitio, hinc est quod nos qui secundum thematis nostri continentiam de visu morali locuturi sumus, non solum indigemus objecto materialium nobis præsentato, organo potentiæ bene disposito, quinimo super omnia indigemus lumine divinæ gratiæ nobis sursum à patre luminum derivato. Et hoc videtur dicere verbum superius secundum dictum: *In lumine tuo videmus lumen.* Ac si dicat quod sine lumine divinæ gratiæ nihil utiliter videre vel cognoscere possimus. Istud est enim lumen quod non solum illuminat cognitionem, quinimo movet, & informat rectam, & debitam locutionem. Ideo indigemus lumine divinæ gratiæ, ut utiliter videre vel cognoscere possimus. Quia pro certo, charissimi, nec prædicator bene videt seu loquitur, nec auditor bene retinet sine hoc lumine. Quod probari potest

Naturaliter,
Figuraliter,
Exemplariter,
Scripturaliter.

¶ Naturaliter enim istud patet in istis aviculis, quia adveniente solis lumine solent dulcius, & lætius resonare, & voces suas altius exaltare, & creatorem suum modulo suo attentius collaudare. ¶ Figuraliter istud patet in Apostolis, qui tunc varijs linguis Dei magnalia locuti fuerunt, quando lumen cæleste, scilicet Spiritus

tum sanctum in forma luminosa ignea receperunt. ¶ Exemplariter illud probat, & hoc quidem per exemplum satis mirabile. Legitur enim quod Alexander postquam Indias peragrasset, & ad terminos Liberi patris & ad Herculis columnas attigisset, invenit in deserto duas arbores soli & lunæ dedicatis, ipsis specialiter à gentilibus consecratis, quæ quidem arbores certis temporibus loquebantur, & de omnibus quæsitis responsa certissima quærentibus fatebantur. Erat enim error gentium quod sol & luna in his arboribus effabatur. Verum tamen sic erat quod istæ non loquebantur, nec respondebant, nisi quando lumen, ab istis suis numinibus recipiebant. Unde sic fiebat quod in mane quando solares radii tangebant arborem solis, ipsa arbor quærentibus respondebat. In sero vero arbor lunæ quærentibus loquebatur, quando lux lunaris super eam influebat. Revera charissimi sic est quod prædicatores possunt dici Apostoli, possunt dici arbores. Aves, quia debent volare cælestia contemplando. Psalm. *Volavit super pennas ventorum.* Apostoli sunt & nuntii, quia debent fidei, & morum mysteria nuntiare auditoribus prædicando. Esa. 66. *Nuntiabunt gentibus fortitudinem meam.* Arbores sunt, quia debent fructificare bona opera faciendo, & etiam fructum doctrinæ proferre alios erudiendo. Dan. 4. *Ecce arbor in medio terra, & fructus ejus nimis.* Et specialiter isti debent esse arbores solis, & lunæ, quia sc. soli iustitiæ Christo & lunæ perfectæ in æternum, id est, virgini gloriosæ debent esse dati & dedicati, & per devotionem, & confessionem eisdem penitus consecrari, ita quod de istis possit dici illud Es. 60. *Non occidet ultra sol tuus, & luna tua non minuetur.* Isti etiam sunt arbores, quæ habent loqui omnimodam sanctitatem, & de secretis fidei respondere quærentibus veritatem. Eccles. 5. *Si tibi est intellectus, responde proximo.* Et in Psalm. *Magnificentiam gloria tua loquentur, & mirabilia tua narrabunt.* Sed quia pro certo isti nunquam possunt nec bene loqui, nec bene dicere, nec bonum responsum aliis facere, nisi cælestis luminis, id est, divinæ gratiæ radiis tangantur, & nisi solis & lunæ, id est, Christi & Mariæ lumine seu gratia perfundantur. (Teste enim B. Gregorio, *In vanum laborat lingua prædicatoris, nisi intus fuerit gratia salvatoris.*)

¶ Et hoc etiam probatur quarto Scripturaliter, quia Marc. 7. de illo muto & surdo dicitur quod cum Christum ipsum spūto tetigisset, *solutum est vinculum linguæ ejus, & loquebatur.* Christus enim interpretatur unctus, & significat cælestem unctionem, quæ scilicet motus, id est, prædicatores inscios, & surdos, id est, tepidos auditores facit discrete loqui, & prædicare, & attente intendere & audire. Et sequitur: *Bene omnia facit* (divina, scilicet gratia) *surdos fecit audire, mutos loqui.* Igitur charissimi, pro isto lumine cælesti impetrando, ad nostra duo numina solem & lunam, i. e. Christum & Mariam recurramus, & ipsam lunam, id est, beatam virginem pro obtentu istius luminis salutemus, dicentes. Ave Maria, &c.

¶ Videte quomodo caute ambuletis. Ephes. 5. Charissimi sicut ex scripturis possumus colligere, præter visionem corporalem, sensibilem & communem, quatuor sunt species mentalium visionum. Est enim

Visio { Naturalis vel mathematica,
Figuralis vel anigmatica,
Moralis atque sanctifica,
Realis atque beatifica.
Prima est visio demonstrativa,
Secunda est visio meditativa,
Tertia est visio meditativa,
Quarta est visio intuitiva.
Vident { Philosophi mathematicæ, & naturaliter,
Contemplativi anigmaticæ & figuraliter,
Viri sanctificæ vel moraliter,
Viri beati certificæ vel realiter.

Est ergo quadam { Philosophantium,
Fidem tenentium,
Iuste viventium,
Beate fruuentium.

¶ Dico ergo primo quod est quadam visio naturalis & mathematica, quæ quandoque est vana & curiosa, & sub ista volo comprehendere omnem scientiam literalem, sive sit physica, sive sit civilis, vel canonica, quia pro certo tales scientiæ quanto cordi magis approximantur, tanto majora mala quantum ad animam operantur. Nam sicut oculus corporalis hebetatur quando respicit nimiam claritatem, ac etiam visus excoecatur quando respicit

spicit pelvim candentem, & sicut claritas excessiva solet spiritum visuale attrahere & disgregare, nihilominus vero calor humotum nervorem visualium desiccare, & sic necessario oculum excœcare, sic vere charissimi, quando oculus mentis nostræ nimis curiose attendit, & respicit ad claritatem, subtilitatem scientiarum, spiritus interioris affectionis ita quandoque delectatur, & attrahitur, & ita per varias opiniones, & per magnas sciendi affectiones disgregatur & dispergitur, quod humor gratiæ in eo consumitur, & quod homo siccus & indevoratus efficitur, & sic spiritualiter excœcatur. Figurati Act. 9. in Apostolo Paulo, quem primo circumfulsit lux de coelo, & statim extitit excœcatus, ita quod apertis oculis nihil videbat. Ad denotandum, quod splendor, & subtilitas scientiarum mentem spiritualiter excœcat, & dato quod homo oculos intellectus habeat apertos & acutos, de his tamen quæ ad salutem pertinent nihil spectat, sicut ad literam videmus multis clericis in spiritualibus hebetatis atque cœcis. Unde Hier. 10. *Stultus factus est omnis homo à scientia.* Quod est figuratum in Eva, quæ videns scientiæ lignum, contempsit lignum vitæ, & dum ipsius fructum gustavit, lignum vitæ, & paradisi amoenitatem amisit. Sic vere multi sunt, qui plus volunt scire quam vivere, scientiam quam gratiam, subtilitatem quam sanctitatem, & ideo dum scientiarum fructum gustant, & colligunt, lignum vitæ, id est, divinam gratiam & devotionem negligunt, & paradysum necessario perdunt. Et ideo de tali curiosæ visionis dicitur Eccl. 3. *Altiora tene quæseris, & in supervacuis rebus ne fueris curiosus.* Non est enim necessarium quæ abscondita sunt, videre oculis tuis. Ista est ergo visio scientifica, quæ est curiosa. Rom. 12. *Non plus sapere quam oportet sapere.*

C Secundo dico, quod est quædam visio anigmatica, quæ est caliginosa, & ista est visio fidei. Quia sicut aves nocturnæ quæ habent debilem visum, non possunt videre lumen solis, & ideo de nocte in lumine tanquam magis contemperato volitant, sic & nos pro tempore hujus vitæ intellectus visum valde debilem habemus, in tantum quod claritatem solis, e. i. mysteria regni Dei nude videre & clare cognoscere non valeamus donec lunare lumen, id est, obscuram fidei cognitionem nobis voluerit Dominus concedere, ut sic ipsam temperato lumine videamus. Figuratum in Moyse, cujus vultum splendidum & cornutum filii Israel videre non poterant, quapropter velamen super faciem suam posuisse legitur, & sic filii Israel vultum ipsius contemperato lumine aspexerunt. Sic vere quia ipsius Moyse, i. ipsius Dei non possumus videre divinitatem aut claritatem, nec faciem cornutam, nec maiestatem vel potestatem, adhibuit fidei velamentum, quo sc. mediante vultum ipsius cernimus, & ipsum naturaliter conspiciamus & videmus. Et de hac tali caliginosa visione loquitur Apostolus 1. Cor. 13. *Videmus nunc per speculum in anigmatibus.* Ista est ergo visio anigmatica, quæ est caliginosa.

D Tertio dico, quod est visio moralis & sanctifica, quæ est utilis & fructuosa, & ista nihil aliud est quam spiritualis meditatio & cognitio, qua nos videmus, & attendimus illa quæ pertinent ad salutem, scilicet utilia quæ sunt facienda, & nociva quæ sunt fugienda & præcavenda. Exemplo galli qui unum oculum ad granum inveniendum ad terram vertit, alium vero ad accipitrem præcavendum sursum erigit, significans, scilicet virum justum, qui unum oculum, scilicet considerationis vertit ad grana virtutum querenda, alium vero erigit ad nociva omnia præcavenda, & machinamenta accipitris diaboli evitanda. Col. 2. *Videte ne quis vos decipiat.* Hæc est ergo visio sanctifica & fructuosa, quæ est utilis.

E Quarto dico, quod est quædam visio beatifica, quæ est gaudiosa, & ista est pro certo illa qua beati in patria vident intuitivè, & communicativè essentiam deitatis, de qua dicitur, quod visio est tota merces, significata per philosophos Indorum, de quibus dicit Solinus, quod Indi in arenis ferventibus solem irreverberatis oculis intuentur, & in ipso orbe candentis luminis quædam secreta incessanter rimantur. Sic vere sancti Angeli in ipso deserto, & in loco occulto paradisi non cessant solem, i. e. claritatem divinæ essentiæ contemplari, & secreta deitatis videre, cognoscere & rimari, & in hoc multipliciter delectari, juxta illud Eccl. 11. *Delectabile est oculis videre lumen.* Et illud Gen. 33. *Vidi dominum facie ad faciem, & salva facta est anima mea.* Quia sicut dicitur 1. Petr. 1. *Iste est in quem desiderant Angeli prospicere.* Figuratus in Salomone, de quo dicitur 3. Reg. 10. quod omnes reges terre desiderabant videre faciem Salomonis, & audire sapientiam ejus. Quod ergo charissimi: pro certo Apostolus in themate præsumpto nos

monet ad istam visionem beatificam, qui bene scit, quod ista non est pro tempore hujus vitæ apprehendenda, nec ad visionem fidei seu anigmaticam, quia supponit quod quilibet habeat eam, nec etiam ad visionem scientialem mathematicam, quia ista quandoque nocet magis quam proficit, sed vere ipse monet nos ad visionem moralem seu sanctificam, quæ scilicet bona docet eligere, mala fugere, recte vivere, & ad gloriam paradisi per passus bonorum operum ambulare: & hæc facit in themate præsumpto. Videre, &c. In quibus Apostolus facit tria. Vidit enim Apostolus, quod homo in mundo generaliter patiebatur tria mala, scilicet

In {
Cognitione ignorantiam,
Conversatione insolentiam,
Operatione negligentiam.

In cognitione carebat lumine directivo,
In conversatione carebat ordine correctivo,
In operatione carebat lumine commotivo.

¶ Contra ergo ista tria,

Ignorantiam monet illustrari,
Insolentiam monet regulari,
Negligentiam monet excitari.

¶ Habeamus ergo in aspectu mentalis sapientiæ splendorem. Videre. Habeamus in affectu moralis moderantiæ decorem. Quomodo caute. Habeamus vitalis operationis progressionem. Ambuletis. Mentalis meditatio sensus atque cognitio nobis injungitur. Moralis ordinatio modus atque discretio nobis indicitur. Vitalis operatio motus atque progressio nobis præcipitur.

¶ Habeamus igitur primo, & principaliter in prospectu morali diligentiam vigorem, Ambuletis. Et principaliter dicitur quod debemus habere in aspectu mentalis splendorem sapientiæ. Videre inquit, scilicet per sapientiam, prudentiam, & veram cognitionem. Ista est ergo veritas quod sensus visus inter ceteras partes corporis est magis nobilis, & magis appetibilis & commendabilis, & istud patet

Exemplo naturæ,
Ænigmate figuræ,
Auctoritate scripturæ.

¶ Exemplo dico naturæ, quia visus inter potentias corporales magis est spiritualis, & inde est quod physiognomi magis judicant de animæ passionibus & de hominis conditionibus pro oculum & visum, quam per alia quæcunque membra. Ad quod etiam scriptura Eccl. 19. *Ex visu cognoscitur vir, & ex occursum faciei cognoscitur sensus.* Iste enim est sensus qui totum corpus habere, regere, & cetera membra gubernare, & ideo natura voluit omne perfectum animal visu tanquam dono nobiliori & potiori nobilitare, & dotare & etiam decorare.

¶ Item patet ænigmate figuræ, quia sicut legitur Levit. 21. ipse Deus naturæ, servitores clare videntes & sensum visus habentes habere voluit, & omnes cæcos & oculis maculatos à suo ministerio repudiavit, & eos ab ingressu interioris tabernaculi reprobavit.

¶ Item istud patet auctoritate scripturæ, quia in scriptura patet quod illi qui visu carebant, se viles & miseros reputabant, sicut patet de Tobia. Tob. 5. *Quale gaudium est mihi, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video?* &c. Illi etiam qui visum non habent, ipsum tanquam donum naturæ præcipuum totis affectibus appetebant, sicut dicitur de illo cæco Jesu adducto, cui cum dixisset Dominus. *Quid tibi vis faciam?* respondit, Domine, ut videam.

¶ Si ergo corporalis visus qui regit totum corpus, commendatur & in scriptura, & in figura, & in natura, multo magis est commendabilis visus spiritualis, sc. prudentia seu meditatio, & circumspectio virtualis, qua scilicet anima regitur, quæ inter ceteras virtutes specialior, & utilior judicatur. Ista est enim quam omnis homo & omne animal perfectum tenetur habere. Ista est per quam à brutis, id est, à peccatoribus distinguimur. Ista est sine qua nullus dignus ministrandi in tabernaculo militantis Ecclesiæ judicatur, sed potius tanquam indignus ab officiis, & beneficiis Ecclesiasticis à domino reprobatur. Ista est sine qua homo miser, & flebilis reputatur. Ista est quæ in speciali viris Ecclesiasticis injungitur & mandatur. Videte inquit Marc. 13. *Videte, vigilate & orate.* Sed heu, pro dolor, videtur quod ultima pars prælibatæ figuræ hodie tenetur ad unguem, & hodie in hoc articulo videtur Ecclesia judaizare. Dicitur enim Levit. 21. Et sequenti capitulo, quod dato quod quis propter maculam vel albuginem vel etiam

etiam cœcitatē vel aliam quācumque maculam quā in oculopateretur, deberet à ministerio & ab ingressu interioris tabernaculi, ut dictum est, reprobari, si tamen erat de genere sacerdotum non propter hoc à comestione panum & sacrificiorum, quæ offerebantur in tabernaculo, repellebat, imo portionem suam sicut illi qui clare videbantur, percipere noscebatur. Sic revera charissimi hodie videmus quod multi sunt in Ecclesia militante, quidam, quod ipsi sint spiritualiter cœci & ignorantes, & diversas vitiorum maculas sustinentes, dato etiam quod ipsi bene caveant ne Deo in tabernaculo Ecclesiæ serviant aut ministrent (quia scilicet vix aut nunquam ipsum Ecclesiæ tabernaculum intrant, nisi forte pro fructibus, & distributionibus colligendis) istud tamen est verum, quod dum sint de genere sacerdotum, id est, consanguinei prælatorum, nunquam propter hoc à perceptione panum & sacrificiorum, i. beneficiorum Ecclesiasticorum, & honorum quæ dudum à sæcularibus in tabernaculo Ecclesiæ sunt oblata, repelluntur, scilicet potius quam cœci & indigni portionem suam pinguem, & latam inde recipere comprobantur, quinimo quod dolendum est, tales cognati sacerdotum, & ipsorum consanguinei dato, quod sint ignorantes, & cœci, & diversis vitiorum maculis irretiti, sunt ipsi clare videntibus, i. discretis viris sufficientibus in domo, & tabernaculo Ecclesiæ ditiore, & de istis panibus, & sacrificiis pinguiore. Ista enim est regula secundum Plinium, quod de catulis canum, ille qui tardius videt, est pinguior. Pinguedo enim lactis retardat visum. Sic vere sæpe fit, quod qui est magis cœcus, & imbecillis, est in bonis Ecclesiæ magis pinguis. Quia sicut videmus, multi viri clare videntes, i. viri scientifici, & insufficientes, in Ecclesia præ paupertate languent, tales vero superfluent, & abundant, de quo plangendo possunt dicere illud Luc. 15. *Quanti mercenarii in domo patris mei, &c.* Istud enim verum est, quod animalia crudelia & gulosa pariunt catulos imperfectos, sicut patet de leone, qui parit mortuos, de urso qui parit in nullo formatos, aut figuratos, de vulpe, lupo & cane qui pariunt eos cœcos. Et est causa quare isti informes pariunt, qui etiam ipsi à suis parentibus informes & cœci parturiti fuerunt, & ideo ratione similitudinis filios informes parturiunt & emittunt. Sic vere charissimi animalia crudelia & gulosa, id est, superiores crudeles & raptores, ambiciosi & avari solent hodie in suis antris & cubiculis, id est, in suis officiis & beneficiis & dignitatibus, filios, id est, subditos informes & male compositos, cœcos, inscios & ignaros introducere, & parere, & ipsos indebite promovendo inibi generare, eo quod ipsi simili modo, scilicet per carnalem affectum, & per simoniacum ingressum fuerunt cœci & informes, mali & insufficientes, in cubilibus Ecclesiæ collocati. Et illud videtur figuratum Luc. 14. in illo patrefamilias, qui misit servum suum, dicens. *Exi, inquit, per vicus civitatis, & quos inveneris debiles, cœcos & claudos, introduc huc, ut impleatur domus mea.* Quia revera isti hodie implent domum Ecclesiæ viris debilibus, & inconstantibus, viris claudis & duplicibus, viris cœcis & ignorantibus, & ad utramque partem nunc à dextris adulando, nunc à sinistris detrahendo claudicantibus & vacillantibus. Et tamen isti deberent attendere ad illud quod dictum fuit David Hierusalem ingredienti. *Non ingredieris, inquit, huc, nisi abstuleris cœcos & claudos;* quia scilicet tales debent ejusmodi defectuosos de Hierusalem, id est, de Ecclesia repellere, non introducere, tollere, non promovere, suppressere, non parturire, sed potius eiicere & bannire. Cujus contrarium faciunt, ut dictum est. Et breviter de illis qui per malos superiores in Ecclesiam introducuntur, potest quilibet malus introduktor dicere illud Hierem. 21. *Ecce ego educam eos, de terra aquilonis, & congregabo eos ab extremis terra, inter quos erunt cœcus & claudus, pragnans & pariens simul.* Et sic applica quomodo ab extremis terræ, id est, de patria sua congregant ad Ecclesiam in qua præsunt, suos cœcos & ignorantes nepotes, & etiam quomodo quandoque inter eos sunt concubinae pragnantes, & parientes. Non sic charissimi, non introducantur in Ecclesiam homines ignorantes, sed potius scientifici, prudentes, videntes & cognoscentes. Videte inquit. Ut sic invitando dicat superior illud Psalm. *Venite & videte omnes qui timetis Deum.* Ut etiam tales sic videntes sint similes oculis, quorum officium est videre, qui mobilis & vertibilis sunt naturæ, ut scilicet unam rem solummodo non videant, sed ad omnia consideranda sese vertant. Sic vere nos per considerationem debemus nos ad omnem partem vertere, ut possimus non solum unum, sed universa utilia cognoscere, & universa nociva præcavere. Et hoc est

quod præcipitur Genes. 13. *Leva oculos tuos in directum, & vide in loco in quo nunc es, ad aquilonem & meridiem, ad orientem & occidentem.* ¶ In quibus verbis adverte quod homo debet videre & considerare multa, scilicet

Videre { Deum,
Seipsum,
Proximum,
Mundum,
Egenum,
Impium,
Paradisum,
Terminum.

Et sic nota quod in ista auctoritate ostenditur,

Divina bonitas, quæ est metuenda,
Humana vilitas, quæ est intuentia,
Fraterna charitas quæ est attendenda,
Mundana vanitas, quæ est contemnenda,
Egeni paupertas, quæ est nutrienda,
Impii libertas quæ est punienda,
Cœli felicitas, quæ est appetenda,
Finis necessitas, quæ est prœvidenda.

Et sic dico, quod tu debes videre

Deum, qui est superior. Leva oculos tuos.
Teipsum, qui es interior. In directum.
Proximum, qui est interior. Et vide.
Mundum, qui est inferior. De loco in quo nunc es.
Egenum, qui est sterilius. Ad aquilonem.
Impium, qui est deterius. Ad meridiem.
Paradisum, qui est felicius. Ad orientem.
Finem seu terminum, qui est asperius. Ad occidentem.

¶ Ista enim sunt octo partes considerationis, ad quas debet oculus mentis nostræ devolvi, & quas debemus videre, & mentaliter perscrutari.

¶ Igitur primo dico, quod videre debet homo Dei bonitatem, quæ est superior, quod ostenditur cum dicitur. *Leva oculos tuos,* supple, ad Deum considerandum, ad maiestatem ejus meditando, ad ipsum timendum, amandum & honorandum, & ad ipsius misericordiam implorandum. Psalm. *Ad te levavi oculos meos, qui habitas in cœlis,* quia revera charissimi sicut oculus corporalis situs est in alto loco, scilicet capite, sic vere oculus cordis nostri situs debet esse in capite nostro Deo. Et istud probare possumus

Per { Naturam,
Figuram,
Scripturam.

¶ Per naturam dico, quia pro certo natura videtur nobis ad hoc formasse unum exemplum satis optimum. Sicut enim dicitur in libro de proprietatibus rerum, est quidam piscis qui nominatur granus, qui unicum habet oculum, & istum habet in occipio capitis supra caput, contra naturam omnium aliorum piscium, ita quod iste potest videre superius, & nunquam inferius. Sic vere homo qui in mari, id est, in amaritudinibus mundi vagatur & fluctuat sicut piscis (Abacuc 1. *Facies hominis sicut pisces maris*) debet unum oculum, id est, unicam ad Deum affectionem & intentionem habere, quam scilicet sursum in superiori parte rationis debet tenere, & sic Deum qui est superius debet continue meditari & videre, & ad ista quæ sunt inferius mentem suam nullatenus inclinare, dicens ipsi Deo illud quod scribitur Job 42. *Audisti auris audiri te, nunc oculus meus videt te.*

¶ Per figuram etiam patet, quia sicut Exod. 28. dicitur, *summus sacerdos unam lamiam auream, in qua scriptum erat nomen domini, in fronte inter oculos portabat, quando in sanctuario ministrabat.* Sic vere nos Ecclesiastici, qui Dei sumus sacerdotes, & qui in diversis gradibus in sanctuario Ecclesiæ vel prælationis domino ministramus semper nomen domini præ oculis habere debemus; & hoc etiam patet per scripturam, quia sicut dicitur in Psalm. *Sicut oculi ancilla in manibus dominae suae, ita oculi nostri ad dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri.* Exemplo Esaia, qui dicebat Isa. 6. *Regem dominum exercituum vidi oculis meis.* Sed heu, pro dolor, videtur hodie quod verificetur una fabula poetica, quia antiquitus fuerunt in natura monoculi gigantes qui Cyclopes vocabantur, quorum unum excœcavit Ulysses, ideo poeta acceperunt licentiam fabulandi. Finxerunt ergo quod in quadam insula fuit gigas unus monoculus qui Polyphemus appellabatur, qui tanta erat fortitudinis, quod montes de loco ad locum proice-

te di ebat. Ille autem unum oculum ad modum clypei in fronte habebat, quem quando dormiebat, solebat juxta se ponere, & quando vigilare volebat ipsum iterum in fronte ponebat. Ulysses igitur de destructione Trojana rediens ad illam insulam applicuit, & Polyphemum ibi dormientem invenit & oculum juxta se positum, qui caute accedens oculum gigantis est furatus, & eo recedente remansit miser satius excecatus, quando enim evigilavit, oculum suum invenire credidit, sed quia latro eum subripuerat, non invenit. Charissimi istud verum est hodie in Ecclesia, quia Ecclesia militans potest insula comparari, pro eo, scilicet quod solet iustis maris, id est, tribulationum fluctibus verberari. In ista enim fuerunt antiquitus gigantes, i. viri in quantitate virtutum excellentes alios, & etiam per doctrinam & exempla montes, id est, superbos de loco ad locum moventes, id est, de peccato ad virtutes, & ad fidem & penitentiam convertentes Baruch. 3. *Ibi fuerunt gigantes nominati illi, qui ab initio fuerunt statura magna scientes bellum.* Isti enim unum oculum habebant, i. unicam in Deum affectionem & meditationem, quia eum solum videbant, & cogitatum suum in eo iactabant. Unde in Psalm. *Oculi omnium in te sperant domine.* Sed quid? Pro certo isti homines qui debebant & solebant (sicut dictum est) gigantes esse, nunc incipiunt in deliciis dormire, & in mundi prosperis delectari & requiescere. Et ideo jam oculum considerationis suae de capite proprio, id est, de Deo auferunt, & istum juxta se, id est, ad mundi bona & ad carnales consanguineos re colligunt & reponunt. Illud enim est vitium nostrum commune, quia proculdubio oculum mentis a Deo videndo & considerando quasi penitus avertimus, & ipsum juxta nos ad parentelas carnales inclinamus Psalm. *Lumen oculorum meorum & ipsum non est mecum.* Et ideo Ulysses, id est, diabolus oculum nostrum, id est, cognitionem & meditationem per diversas distractiones subripuit, & nos cecos & ignorantes dimittit. Quia vere pauci sunt hodie homines magis cœci in spiritualibus, quam religiosi & Ecclesiastici. Esa. 42. *Quis cœcus nisi servus meus,* quia simplices & seculares laici Deum vident: clerici vero non considerant neque student. Quod pulchre figuratum est Num. 22. in Balaam propheta & in asina sua, quæ dum Angelus staret e contrario eorum in alto loco & arcto duorum parietum evaginato gladio, asina videbat, & ideo a suo malo itinere propter angeli gladium non recedebat. Sic vere cum Angelus testamenti Christus staret adversus peccatores, habens gladium suæ sententiæ contra eos evaginatum, & ad percipiendum paratum, & cum ipsos etiam expectet inter duos parietes, id est, in foramine mortis, in divisione animæ & corporis, ut eos interficiat, nisi a sua mala via se divertant, istud est verum, quod asina melius videt Angelum, quam propheta, id est, quod simplices & brutales laici melius vident Deum, & magis præ timore ejus a mala via declinant, quam nos alii clerici, qui prophetæ, id est, subtiles & literati possumus nuncupari. Quia breviter illud Joan. 9. jam videtur impletum ubi dicitur: *Ego in mundum veni, ut qui non vident, videant, & qui vident, cœci fiant.* Quod videtur exponere Aug. cum dicit: *Simplices & idiotæ rapiunt cœlos, & nos cum literis nostris descendimus ad inferos.* Quia jam revera simplices in spiritualibus sunt videntes; Ecclesiastici vero qui tanquam prophetæ melius videre deberent, sunt cœcutientes: quapropter jam nos alii prophetæ maledicimur in scripturâ Ezech. 43. ubi dicitur: *Væ prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident.* Non sic charissimi, sed videamus Deum. Lev. inquit, oculos tuos. Exemplo Abraham, de quo dicitur Genes. 22. *Elevans oculos suos Abraham vidit,* & Esa. 6. *Vidi dominum sedentem super solium excelsum & elevatum.* Sic ergo patet, quod videnda est divina bonitas, quæ est superior, quod est primum auctoritatis.

H ¶ Secundo dico, quod videri debet humana vilitas, quæ est interior, cum dicitur, *In directum,* quia, scilicet, illa sola visio dicitur propria & directa, qua homo considerat semetipsum. Aliæ autem visiones quibus videmus alios & alia, sunt improprie visiones & reflexæ Ps. *Pes meus stetit in directo.* Directe ergo se debet homo quid sit diligenter attendere & studere. In hoc enim est differentia inter oculum corporalem, & oculum spiritua-lem, seu mentalem, quia, scilicet, oculus corporalis non potest videre seipsum, sed bene videt alium. Spiritualis vero & mentalis oculus super seipsum reflectitur, & sic seipsum videt & intuetur. Sic vere inter carnales viros & spirituales est magna differentia, quia oculi corporales, id est, homines mundani & terreni ac carnales non vident nec considerant seipsos, nec dese-

ctus proprios, tamen optime aspiciunt & judicant alienos Matthæi 7. *Vides festucam in oculo fratris tui, trabem autem quæ est in oculo tuo, non consideras.* Unde Tullius sic ait, *Nescio quomodo magis in alijs cernamus si quid delinquitur, quam in nobis.* Sed pro certo mentalis oculus, id est, homo iustus & spiritualis, super seipsum elevatur per considerationem suæ vilitatis, & seipsum & suos proprios defectus intuetur 1. Corinth. 2. *Quis enim novit hominum quæ sunt hominibus nisi spiritus?* i. spiritualis homo? quali dicat, nullus. Ille enim est similis lynxi, cujus visus est ita acutus & limpidus, quod per parietem penetrat, & quod ultra modum videt, considerat & attendit. Sic vere consideratio viri iusti & ejus visus in tantum debet esse limpidus, quod in accidentibus, id est, exterioribus mundi bonis temporibus non debet flectere, nec ibi officium suum vel animum arrestare, imo pro certo ipse debet parietem sui proprii corporis per considerationem penetrare, & quid sit interius agnoscere & videre. Figura habetur ad hoc Ezech. 6. ubi dicitur: *Ecce homines sode parietem, & cum fodissent, dixit ad me, Ingredere, & vide abominationes.* & ingressus vidi, & ecce omnis similitudo reptilium & animalium, abominatio & universa idola domus Israel depictæ erant in pariete. Charissimi paries iste signat corpus nostrum, quod, scilicet, ad modum parietis constat ex lapidibus & ex terra, id est, ex ossibus & ex carne, reptilia signant motus carnales & affectus animæ, qui ibi serpunt. Idola significant vitiorum imagines, quæ ibi strepunt. Quia revera charissimi si parietem nostri corporis perfodimus mentaliter nostra interiora considerando, & exteriora contemnendo, tunc proprie cognoscimus quid sumus, tunc in nobis abominationis varietatem videmus, & tunc reptilia motuum carnalium, animalia affectionum mentalium, idola seu imagines, id est, imaginationes præsumptionum cordialium in nobis habitare cernimus, etiam videmus in nobis, scilicet

Abominationem quantum ad corpus,
Horrorem quantum ad vilem ingressum,
Laborem quantum ad tristem progressum,
Dolorem atque fetorem, quantum ad turpem egressum.
Etiam videmus abominationes quantum ad spiritum, scilicet
Intellectu ignorantiam,
Affectu concupiscentiam,
In Memoria oblivionem,
Statu dubietatem,

Et sic potest dicere homo illud Hier. 13. *In agro vidi abominationes.* & Olee 6. *In domo Israel vidi horrendum.* Et quod homo debeat videre & considerare seipsum, possum probare multipliciter, videlicet, Ex verbis

Dominicis,
Propheticis,
Sanctificis,
Apostolicis,
Philosophicis,
Diabolicis.

¶ Ex verbis dico dominicis, quia, scilicet, ipse dominus ad hoc monet Marc. 13. dicens, *Videte vosmetipsos.* Item patet ex verbis propheticis Hierem. 2. *Vide vias tuas in convalle, & scito quid feceris.* Item ex verbis sanctificis, id est, ex verbis sanctorum, unde Hugo libro 9. de claustris animæ dicit sic. *Melius est, quod teipsum videas, quam quod cursus syderum, complexionum hominum, naturas animalium cognoscas.* Multum enim multa sciunt, & seipsos nesciunt, cum tamen summa prophetia sit seipsum cognoscere. Ad quod facit quod dicitur idem Hugo 3. li. c. 6. quod frustra videre Deum nititur, qui ad videndum seipsum inutilis reperitur. Item probatur ex verbis philosophicis, quia ille moralis philosophus Seneca dicit sic, *Interius teipsum considera, non qualis sis alijs credas.* Item probatur ex verbis Apostolicis ad Gal. 6. *Considerans teipsum, ne & tu cerneris.* Item patet ex verbis diabolicis, & ad hoc advette, quia antiquitus in monte Parnasso fuit templum Dei Phaerontis Apollini dedicatum, ubi, scilicet, in idolo Apollinis, id est, solis, ita diabolus vera responsa dabat de quacunque materia, quod quasi totus mundus ad istud idolum confluebat. Et ideo templum illud in tanta reverentia apud orientales antiquitus habebatur, ut secundum Titum Livium, istud unicum & singulare humani generis oraculum dicebatur. Philosophi ergo ab isto idolo, & ab isto diabolo qui loquebatur in illo, quem, sc. Deus solem esse dicebant, semel petierunt quid erat magis necessarium pro tempore hujus vitæ. Qui respondit tantum duo verba, scilicet, *γνώθι σεαυτόν*, quod nihil

nihil aliud est græce, quam nosse teipsum, latine. Philosophi ergo istorum verborum utilitatem viderunt, & ideo ista verba in tripode, id est, in corona ipsius Apollinis ad perpetuam rei memoriam desculpserunt. Et sic patet, quod videnda est humana vilitas quæ est interior. In directum, inquit, Heu pro dolor, videtur quod paucissimi sunt hodie qui habeant talem visionem, & qui K considerent & videant suam vilem conditionem. ¶ Unde breviter notare possum, quod tria sunt quæ impediunt, ne homo videat aut consideret seipsum, videlicet,

Prosperitas mundialis,
Cupiditas temporalis,
Fatuitas cordialis.

¶ Impediuntur ergo seipsum quidam cognoscere ex mundana prosperitate, visio enim quæ fit in speculo, duos habet defectus. Unus est, quia ista est debilis & incerta, nam sicut patet, homo melius recordatur de facie alterius quam semel vidit cum oculo, quam de sua propria quam multoties vidit in speculo. Alius est quia ista visio dicitur transversa, & non directa, quia illud quod videtur in speculo, si sit altum, videtur infimum, si sit dextrum, videtur sinistrum, sicut videmus ad sensum, & sicut probat scientia perspectiva. Charissimi speculum quod est candidum & tamen fragile, significat mundi prosperitatem, de qua dicit Seneca quod fortuna vitrea est, cum splendet, frangitur: quia illi qui considerant & vident seipsum non directe, sed potius speculative, utpote qui non considerant suam naturam, sed suam fortunam, ita quod oculos mentis suæ ad propriam scientiam vel opulentiam, ad propriam dignitatem vel auctoritatem, ad corporis fortitudinem vel pulchritudinem convertunt, non possunt se bene cognoscere, nec de se proprie judicare, unde Jacob. 1. ubi dicitur de illo, qui consideravit vultum nativitatis suæ in speculo. Consideravit se, & abiit, & oblitus est qualis fuit. Quinimo pro certo tales in seipsum vident omnia transversa. Infima vident alta, & e converso, quia, scilicet, seipsum dato quod sint viles & infimi, de infinita parte nati, & infima scientia dotati, reputant altos, solemnēs, & magnos, altos vero & nobiles, scientificos vel perfectos respectu sui infimos & dejectos, quia revera in sui imaginatione ipsi ponunt potentes de sede, & exaltant humiles &c. Et illa quæ sunt dextera, apparent eis sinistra, & e contra quia tribulationes quæ eis eveniunt, quæ secundum veritatem magis eis eveniunt dextera quam sinistra, & magis spiritualiter quam temporaliter, & magis prospere quam adverſe, judicantur ab eis sinistre, pestifere & oblique. Sinistra vero, id est, bona temporalia de quibus Pro. 3. dicitur: Longitudo dierum in dextera & in sinistra ejus divitiæ & gloria, quæ in veritate sunt sinistra & damnosa ac periculosa, videntur ab eis dextera bona & utilia, prospera & jucunda. Itaque isti figurari possunt in Jacob Genes. 49. qui contellatis manibus super filios Joseph, quorum unus erat ad dexteram, alius ad sinistram, de dextero fecit sinistrum, & de sinistro fecit dextrum. Sic vere isti ista mala & periculosa reputant bona, & e contra bona mala. Et ideo contra tales dicitur Esai. 5. Va qui dicitis bonum malum &c. Ecce quomodo visum illud visio specularis, id est, attentio ad propriam prosperitatem. Ideo Bernard in libro meditationum, vel Innoc. de vilitate conditionis humanæ dicit, sic ponens duos versus: Forma, favor populi, fervor juvenilis, opesque, Subripere tibi noscere quid sit homo. Et bene dicit forma, contra fatuos juvenes & juvenulas qui in sua forma corporali taliter delectantur, quod quid sunt obliviscuntur, & quod per diversa vitia maxime per superbiam & inanem gloriam moriuntur. Exemplo Narcessi, qui in tantum dilexit imaginem suam quam vidit in aqua, quod præ nimio amore periit & decessit. Respiciebat enim ad figuram, non ad naturam, attendebat ad speculum, non ad oculum, videbat pulchritudinem, non rectitudinem, attendebat vero ad vanitatem, non ad veritatem. Quia breviter quando quis tali imaginaria vel speculari visione se cernit, nec ad suam imaginem vel status sui figuram attendit, mortem diversorum peccatorum incurrit. Exemplo Alexandri, qui videns se mundi dominum, se Deum esse & filium Jovis credidit, & se esse hominem oblitus, se adorari, & sibi sacrificare mandavit, de quo cum ipsum Calisthenes philosophus reprehenderet, nasum, aures, oculos, labia philosopho detruncavit, & ipsum cum cane ligatum per exercitum duci iussit. Quia breviter sicut concludit Sapiens Prov. 1. Prosperitas stultorum perdit eos.

L ¶ Item quidam impediuntur seipsum cognoscere ex cupiditate temporalis, sicut sunt divites hujus mundi, quibus nihil sufficit.

Isti enim impediuntur seipsum cognoscere ex avaritia & cupiditate. Avaritia enim super omnia cæcat mentem, in tantum enim impedit rectum judicium, quod ipse avarus nescit se esse avarum, sicut patet in talibus, qui solent magis contra avaros loqui, & liberalitatem commendare quam alii, dato quod paucissimi & cupidissimi à cunctis deprehendantur esse. Ideo Seneca urbane loquendo comparat tales uxori suæ, quæ, scilicet, cæca erat, & tamen bene se videre credebat, quinimo pædagogum suum à se fugabat, & domum tenebrosam dicebat. Unde ipse in Epist. 51. dicebat: At nosti, inquit, o Lucili Harpastem uxoris meæ fatuam, unus hereditarium domui meæ remansisse. Hac enim fatua videre subito desit. Narro tibi rem incredibilem, sed veram, se esse cæcam nescit, & pædagogus dicit quod migret, & domum dicit tenebrosam esse, hoc quod in hac ridemus, omnibus nobis accidere liqueat tibi. Nemo se avarum intelligit, nemo cupidum. Cæci tamen ducem quarunt, nos sine duce erramus. Sic ergo patet quomodo isti impediuntur seipsum cognoscere ex temporalis cupiditate. ¶ Denique quidam impediuntur seipsum cognoscere ex fatuitate cordiali, scilicet, ex præsumptione, quia pro certo quidam sunt ita præsumptuosi & elati, quod non considerant quid est homo. Præsumit enim

Justitia,
Quidam de Scientia,
Opulentia,
Sanctimonia.

¶ De justitia dico, sicut sunt isti crudes judices, qui sine quacunque justitia effrauantur in delinquentes, non advertentes, quanta sit hominis in delinquendo fragilitas, & quanta sit occasionis & impulsione necessitas, non attendentes quod secundum Senecam, Nobile genus vindicta est agnoscere. Et secundum Hugonem. Culpa est totam culpam prosequi. Ita quod de talibus potest proprie dici illud Dan. 4. Cor ejus ab humano immutetur, & cor fera detur ei. ¶ De scientia vero tam inter Theologos quam inter civiles & etiam canonicos illi qui aliquid sciunt, statim de seipsum præsumunt, & omnes alios contemnentes, se magnos supra omnes credunt, & sic conditionem priorem non cognoscunt, contra quos Hier. 5. Stultus factus est omnis homo à scientia.

¶ De opulentia etiam patet, quod statim quando aliquis ditatur, vel ad eminentiam elevatur, de seipso taliter præsumit, & se aliis taliter anteponeit, quod clare apparet quod se nullatenus cognoscit, unde Inn. de vilitate humanæ naturæ: Ambitiosus statim ut ad statum honoris proventus est, in superbiam erigitur, & in jactantiam effraunatur, non curat prodesse, sed gloriatur præesse, præsumit se meliorem, qui se videt superiorem.

¶ De sanctimonia etiam patet, quia revera sunt quidam qui statim quando se præpollere in aliqua virtute sentiunt, utpote quia in continentia vel in abstinentia, vel devotione, vel in oratione alios antecedunt, solent se mirabiliter reputare, & se dignos omni honore reputare Job. 12. Ergo vos soli estis homines, & vobiscum morietur sapientia? Istud potissime allegari potest contra quosdam religiosos, quibus videtur, quod in mundo non sunt homines nisi ipsi, ita breviter, quod tandem præsumere de seipsum videntur, quod se homines minime esse recordantur, quod patet, in quantum ardua opera & virtuosa in tantum aggrediuntur, quod quandoque deficientes in via, usque ad finem attingere non merentur: Acres enim in principio, in fine franguntur, ut dicit Arist. Isti igitur videntur similes quibusdam melancholicis, quorum imaginatio ita quandoque corrumpitur, quod esse non homines, sed volucres opinantur. De quodam enim tali audivi, quod se esse gallum credebat, & manibus percutiens more galli cantabat. De alio etiam audivi quod nudum se sub vepris abscondebatur, & se esse philomelam totaliter existimabat. Unde dicebat quando vidit homines, Thy, thy, taceatis, ego sum philomela. Sic vere charissimi corruptus humor, id est, corrupta præsumptio imaginationem multorum hodie inficit, ita quod se esse homines nesciunt, imo aves vel Angelos, vel ultra hominem sicut dictum est, esse se credunt: imo semel legi quod duo fratres germani cum in uno deserto vitam eremiticam assumpsissent, & pro laborando & operando unum tugurium elegerint, unus eorum de seipso præsumens, dixit se nolle circa activa opera laborare, sed solum velle circa contemplativa vacare, nec amplius cibo uti, sed sicut Angelus spiritualiter vivere, quod cum recedens à fratre aliquot dies fecisset, & sine cibo diu per desertum vagatus fuisset, horrenda fame correptus, propriam fragilitatem cognovit, & ad tugurium fratris rediens, sibi aperiri & cibum dari poposcit, à quo cum frater peteret quis esset, & ipse se fratrem suum

suum diceret, contra frater deridendo dixit, nequaquam es frater meus, frater enim meus Angelus factus est, & sic eum usque mane in verbis tenens, sibi cellulam aperuit, qui operari incipiens, nequaquam de seipso amplius præsumpsit. Et revera charissimam, quando Deus videt tales præsumptuosos, solet ipsos quandoque sibi ipsis dimittere, & labi in peccatum permittere, ut ex proprio casu discant fragilitatem propriam cogitare, unde Gregorius 28. Moral. Sape, inquit, pia Dei dispensatione agitur, ut de se confidens anima tentationis jaculo feriatur, ut infirmata quid sit inveniat, & de seipso amplius non præsumat. Seneca etiam in proverbiiis dicit, quod cautio est in reliquum lapsus anterior. Ideo charissimi non impediamur a præsumptionis fatuitate, nec avaritiae cupiditate, nec a mundana prosperitate, sed pro Deo videat quilibet semetipsum, juxta illud Osee 5. Vidit Ephraim languorem suum, unde Chrysost. de symbolo lib. 3. Est principium sapientiam affertis, cogitare quid sit, quid intra, quid extra, quid supra. Hæc n. consideratio quadruplicem fructum parit, videlicet, utilitatem sibi, charitatem Christi, contemptum mundi, & amorem proximi. Igitur videnda est humana utilitas, quæ est interior. In dictum inquit.

¶ Tercio dico, quod videnda est fraternæ charitas, quæ est exterior, & hoc ostenditur in illa syllaba. Et, quæ est conjunctio copulativa, significans illos qui nobis sunt vicinitate & familiaritate vel charitate conjuncti, quia, scilicet, a nobis sunt videndi benigniter, utiliter diligendi, & secundum merita promovendi. Vide inquit Dan. 9. Aperi oculos, & vide. Homo enim ut communiter potest videre tria, scilicet,

¶ Clara, ut candela,
¶ Illa quæ sunt Propinqua, & non nimis remota,
¶ Solida, & non nimis rara.

Sic vere homo debet valde videre & attendere ad res claras, id est, ad viros justos scientificos & sanctos, ut ipsos promoveat & honoret. Item ad res propinquas, ut familiares & servitores, ut eos stipendiet & remuneret. Item ad res solidas, id est, ad bonos & fideles amicos, ut eos summe diligit & consideret. Quod tamen hodie est contra multos, quia pro dolor, jam non est aliquis qui videat

Viros scientificos in paupertate jacentes,
Servitores bonos in dominorum domibus laborantes,
Veros & fideles amicos aliorum auxilium implorantes,

Revera charissimi videtur de viris sufficientibus, quod ipsi sunt similes carbunculo, de quo dicit Dioscorides quod eum lux celat & prodit obscuritas, quia, scilicet, iste lapis de die non rutilat, sed de nocte. Sic vere isti in die præsentis vitæ in oculis mundanorum non rutilant nec apparent, quia scilicet, isti eos non reputant nec honorant, nec eos promoveant aut vident, sicut patet de Democrito, de quo dicit Tullius lib. 5. Tusculanarum quaestionum. Veni Athenas, inde Democritus, nec ibi quisquam me agnovit. Verumtamen de nocte post mortem isti splendebunt & videbuntur, & coram Deo & Angelis eorum sufficientiæ demonstrabuntur Psalm. Nox illuminatio mea in delictis meis, & ideo videtur quod mundus & mundani sint figurati in Heli 1. Reg. 3. de quo dicitur, quod non poterat videre lucernam Dei, donec extingueretur. Unde de isto videtur scriptura supponere quod melius lucernam extinctam videret, quam illuminatam, melius rem obscuram quam claram. Sit vere mundus & mundani melius vident malos quam bonos, extinctos, quam illuminatos, imbecilles & infidos quam sufficientes & bonos. Apparet autem quod tales mali melius a mundo videntur, pro eo quod isti ab eo promoveantur, boni vero impromoti ab ingratis hominibus dimittuntur. Unde de istis bene potest dici illud Exod 30. Tribus diebus nemo vidit fratrem suum. ¶ Et si vis dic, quod tres mali dies sunt qui impediunt divites ne videant fratres suos, & ne cognoscant aut promoveant illos quos videre & cognoscere tenebantur, quæ sunt tria vitia, quibus divites hodie sunt infecti, scilicet,

¶ Ingrata oblivio,
¶ Vitium Distractæ intentionis,
¶ Carnis affectionis.

Et ita patet de vitio ingratitudinis, quia vere nullus est qui sit gratus, nec erga benefactorem, nec erga servitores, non vident enim hominem, nec de ejus promotione cogitant, nisi quamdiu præsentia vel munera vel servitia ab eo recipiunt & reportant, quinimo ei statim dorsum vertunt, & de eo amplius nihil

Dictio. Bercherii.

curant. Et ideo similes sunt lynxi, de qua dicit Petrus Damianus in quodam sermone, quod quamvis limpidissimum visum habeat, memoriam tamen habet debilem, in tantum quod quando faciem suam avertit omne illud quod ante se viderat, oblivioni tradit. Sic vere ingrati nullum vident nisi præsentem, & eis principaliter obsequentem. Unde Seneca bene dicit quod memoria benefactorum labilis est. Istis n. ingratis videtur, quod omnia eis fiant ex debito, & ideo omnia beneficia & servitia, & omnes labores hominum solent absorbere, & pauperes servitores remuneratos dimittere. Similes enim sunt duobus fontibus, qui secundum Plinium sunt in agro Cannensi Hispaniæ, quorum unus nihil recipit, alter autem omnia absorbet. Quia, scilicet, ut dictum est, pauperes servitores nihil recipiunt, mali vero domini & divites omnia servitia & beneficia absorbent & deglutiunt Job 40. Absorbebit fluvium, & non mirabitur. Habet enim fiduciam quod influat Jordanis in os suum. Et bene dicit non mirabitur quia isti sicut dictum est, credunt sibi cuncta ex debito fieri, & ideo non solent de muneribus aut hominum laboribus admirari. O ingrata generatio divitum, ad quid est manus tua ad accipiendum porrecta, adtribuendum colla. Ecclesiastic. 4. Interroga, supple jumenta, & docebunt te, & volatilia, & indicabunt tibi Job. 12. Quia revera vix est dare aliquod animal ingratum præter hominem. Audi rogo te quid dicit ille auctor naturalis hist. lib. 8. ca. 17. ubi agit de gratitudine animalium & bestiarum. Dicit enim Democritum narrare, quod quidam homo dictus Thoas, dum erat puer, in Aphrica dracunculo nutrebat, & ac si esset parens serviens, manualiter educavit, qui dum tandem ad horrendam quantitatem crevisset, timuit puer ne a dracone hujusmodi voraretur, quapropter ipsum longe in solitudinem duxit, & ibi eum suæ libertati dimisit. Accidit ergo lapsu temporis quod illac Thoas per illas solitudines transiens a latronibus invaderetur, & quod vox illius clamantis a dracone illo audiretur & intelligeretur, qui statim ad locum currens, latrones in fugam vertit & nutritorem suum de eorum manibus liberavit. Hic ergo advertat ingratus homo, an non debeat cognoscere suum benefactorem seu oriam servitorem, quando videt quod draco liberat suum nutritorem. Ideo beatus Bernardus super Cantica pulchre istud vitium detestatur. Ingratitudo, inquit, inimica est animæ, exinanitio meritorum, virtutum dispersio, benefactorum perditio, ventus urens, siccans fontem pietatis, rorem misericordiae, fluentia gratia. Istud ergo est primum quod impedit ne homo cognoscat proximum, scilicet ingrata oblivio vitium.

¶ Item dico, quod istud impedit vitium distractæ attentionis. Sicut a. Serpens dicitur male ante se videre, pro eo quod oculos in temporibus habeat seu in capitis lateribus. Sic homo etiam male videt ante se homines sufficientes, justos & sanctos, pro eo quod habet oculos in temporibus vel capitis lateribus, in rebus collateralibus sc. in exterioribus negotiis vel divitiis, quia etiam ejus intentio fertur ad consanguineos, nepotes vel collaterales amicos ad dexteram, quia sc. ad illos qui filii sunt fratrum, & ad sinistram, id est ad illos qui sunt filii sororum, ideo non vident ante se, & sufficientes hominum bonorum, nec suorum miseras servorum Job. 23. Si ego me vertam ad dexteram, non videbo eum, si ad sinistram, non intelligam, ac si dicat quod isti vertunt oculos mentis suæ nunc ad dexteram, nunc ad sinistram, nunc ad negotia, nunc ad officia, nunc ad amicos carnales, nunc ad illos qui munera offerunt vel divitias temporales, nunc ad eos, qui ad dexteram adulantur, nunc ad illos qui ad sinistram obloquuntur. Ideo alios cognoscere & videre dedignantur. Hoc ergo est secundum impediens, sc. vitium distractæ intentionis. ¶ Item tertia mala dies est vitium carnalis affectionis, quia isti ita attente vident & diligunt suos carnales nepotulos, quod non vacat eis respicere alienos. Et circa hoc adverte quod carnalis affectio consanguineorum suorum non solum facit alios oblivioni tradere, imo & ista facit istos plusquam valeant reputare. Probatur n. in scientia perspectiva in illo egregio opusculo de oculo morali per Petrum de Sopia recitato, quod si quis digitum suum ad candelam applicet, & attentissime oculos figat, unus digitus videbitur sibi duo, & quod magis est mirabile, si claudat oculum dexterum, disparerit imago digiti sinistri, si vero sinistrum clauderit disparebit dexteri, cujus rationem difficile est reddere, nisi recurratur ad rationem visualium radiorum, & ad doctrinam perspectivæ. Sic vere nos & alii viri ecclesiastici ista cæcitate sumus

percuti, qui ad digitos nostros, id est, ad nepotes & consanguineos nostros ita attente per carnalem affectionem intendimus, & eos diligimus, quod prater eos nullum respicimus & videmus, quod etiam unum videtur nobis esse duo, in quantum bonum quod in eis est duplum, quam sit esse credimus, in quantum quemlibet eorum duobus aliis æquipollere censemus. Unde de istis potest exponi illud Actor. 1. *Videntibus illis elevatus est, & nubes suscepit eum ab oculis eorum, & ecce duo viri astiterunt.* Istis inquit ecclesiasticis viris vel quibuslibet aliis affectuose videntibus & corporaliter aspicientibus eum, scilicet, amicum consanguineum, statim elevatus est, scilicet, in eorum reputatione, in quantum, scilicet, ab istis aestimatur aliquid esse magis quam est, & nubes, id est, carnalis affectio suscipit & tollit hominem huiusmodi ab oculis eorum, i.e. à iudicio evidentis veritatis. Et ideo sequitur. *Ecce duo viri astiterunt in vestibus albis*, quia, scilicet, ut dictum est unus apparet esse duo eis in sufficientia & valore, unum bonum quod in eis est videtur talibus majus duplo. Quod etiam figurari potest Eccl. 46. ubi de Josue dicitur *in iracundia sua impeditus est sol, & facta est una dies quasi duo*: in iracundia enim, i.e. in carnali affectione nostra, quæ contra nos provocat iram Dei, impeditur sol, i.e. claritas veri iudicii nostri, & sic in mente nostra fit una dies quasi duo, id est, unus talis à nobis dilectus reputatur valere duos. Sed advertamus ultra. Dictum est n. quod clauso uno oculo, sc. dextero, dispareret imago sinistra illius digiti, & e converso clauso sinistro, dispareret dextera. Charissimi nos habemus duos oculos, i. duo iudicia sc. dextrum, i. iudicium certum quod iudicat veritatem, quod est verum & spirituale; & sinistram quod iudicat falsitatem, quod est falsum vel carnale. Isti etiam habent duas imaginationes, sc. dexteram, quæ signat aliqua eorum bona, & sinistram quæ signat sua mala. Ista ergo est veritas, quod quando homo clausum habet oculum dextrum, i. verum iudicium, & solum considerat tales dilectos cum sinistro oculo carnalis affectionis, tunc dispareret imago sinistra eorum, apparet solum dextera eorum, quia, sc. tunc omnia in eis videbimus esse dextera & bona, nulla vero sinistra & mala, sicut jam in multis apparet, quia oculum dextrum veri iudicii perdiderunt, & solum oculum sinistram carnalis affectus retinuerunt, ideo nulla sinistra, scilicet, mala in talibus conspiciunt, sed omnia in eis dextra & utilia esse credunt &c. Figurati in viris Jabes Galaad 1. Reg. 11. cum quibus Naas qui coluber interpretatur, diabolus, sc. princeps filiorum Amon, pactum volebat facere ita quod erueret oculos eorum dextros. Sic coluber diabolus videtur nobiscum tale pactum fecisse, & dextros oculos veri iudicii eruisse, & solos oculos sinistros, id est, affectuosum iudicium dimisisse, ita quod jam isti tales à nobis dilecti possunt dicere illud Gal. 4. *Testimonium perhibeo vobis, quia fieri potest oculos vestros eruissetis, & dedissetis nobis.* Unde etiam de nobis jam videtur loqui scriptura Zach. 11. *Gladium super brachium ejus, & super oculum ejus dextrum brachium ejus ariditate succabitur, & oculus ejus dexter obtenebrescens obscurabitur.* Brachium est operatio, oculus dexter est vera cognitio quæ, scilicet quasi eorrelative se habent, quia quando oculus dexter veri iudicii obscuratur, tunc & brachium dextrum, id est, fortitudo bonorum operum exiccatur. Sed quid? pro certo charissimi si contrarium faceremus, & tales digitos, scilicet, dilectos sive tales, de quibus nos dicimus, vere digitus est hic (Ex. 8.) clauso oculo sinistro carnalis affectus cum dextero oculi veri iudicii consideremus, tunc vere contrario modo iudicaretur, quia, scilicet, tunc sola imago sinistra appareret, dextra autem dispareret, in quantum omnia in eis prava cognoscere mus, & pauca utilia in eis videremus. Ideo breviter tales possunt dicere illud Gen. 13. *Si ad dexteram ieris ego sinistram tenebo, si ad sinistram &c.* Ac si diceret talis sic affectuose visus, si vadas ad dexteram me directe considerando, tunc ego sinistram tenebo, in quantum omnia in me videbis inutilia & sinistra. E contra vero si ad sinistram ieris, id est, carnali affectione videbis, tunc e contra ego ad dexteram pergam, in quantum omnia in me apparebunt esse virtuosa & dextera & bona. Et ideo breviter contra nos & alios carnales affectuosos loquitur scriptura Job 10. dicens. *Nunquid oculi carnei tibi sunt, aut sicut homo videt, & tu videbis?* quasi dicat quod sic. Ergo patet, quod tribus diebus nemo vidit fratrem suum, & quomodo illa tria vitia, scilicet, carnalis affectio, mentalis distractio, & ingratitude obliuio impediunt, ne proximos videamus. Quod bene figuratum est in illo pincerna Pharaonis, qui post tres dies ad officium restitutus, succedentibus

prosperis oblitus est interpretis sui, scilicet, Joseph, qui in carcere etiam sibi servierat. Ad denotandum, quod illi qui post illos tres dies, id est, post illa tria vitia ad dignitates & officia promoven tur, suorum servitorum, & bonarum personarum succedentibus sibi prosperis obliviscuntur. Non sic charissimi, sed videamus viros proximos bene meritos & provectos. Et vide inquit. Ut quilibet dicat de tali Jo. 9. *Abi & tui & vidi.* Idcirco dico, quod videnda est mundana vanitas quæ est exterior, & vidi inquit.

¶ Quarto dico, quod videnda est mundana vanitas, quæ est inferior, cum dicitur [De loco in quo stas] quia, scilicet, locus in quo nunc sumus & nunc vivimus, est mundus, qui revera debet videri, & quam plurimum respui, & horreri. Est n. mundus sicut basiliscus, qui occidit hominem si primo eum viderit, si tamen ab homine prævius fuerit, non nocebit. Unde in vitis patrum legitur de fratre sancto, qui casu in deserto vidit basiliscum & statim territus clamavit (& non mirum si serpens hominem interficiet videndo: quia sicut Solinus ponit, in Scythia fuerunt mulieres cum duplici pupilla in oculo, quæ visu si quem viderant irata occidebant. Unde Plin. lib. 6. c. 2. Cicero auctor est quod cum Deus naturæ, ferarum more comedendi carnes humanas in aliquibus hominibus rabiem posuisset, in quorundam etiam oculis venena posuit, ut nullum malum esset quod homini deesset) O Deus inquit aut mihi moriendum est aut isti. & statim basiliscus crepuit, fuerat enim prævius, ut supra ponitur. Basiliscus animal venenosissimum significat mundum, cujus visus, id est, cujus favor animam spiritualiter occidit, & aves, scilicet, contemplativos à volatu altæ contemplationis pervertit. Videre istius basilisci significat mundi promotiones, quia tunc aliquem videre dicitur & respicere, quando solet eum honorare & promoverè, juxta illud Psalm. *Respice in me & miserere mei.* Vide autem, ut jam pluries dixi, discretionem seu limpida cognitionem significat, quæ, scilicet, secundum considerationem significat veritatem atque pensat. Igitur ista est veritas, quod Basiliscus, id est, præfens mundus viderit primo aliquem, id est, promoverit vel exaltaverit ipsum, pro certo per diversa vitia enecabit, in quantum, scilicet, mediante tali visu superbiam, luxuriam & avaritiam in eo generabit. Iste enim potest dici mulier cum pupilla duplici. Mulier dicitur propter rerum suarum inconstantiam, duplex vero pupilla propter divitiarum & honorum resplendentiam. Et ideo si istis duabus pupillis hominem viderit, id est, si alicui favendo honores & divitias dederit, reversa facile erit quod ipsum spiritualiter venenabit, quia talis est visus periculosus, & iis qui sic visi sunt, venenosus, juxta illud quod dicitur de muliere Proverb. 23. *Fovea profunda meretrix, & puteus angustus, aliena insidiatur in via, quasi latro, & quos incautos viderit interficiet.* Mundus enim dicitur meretrix, quia magis dantem prædiligere noscitur, solumque propter lucrum hominem sequitur. Dicitur fovea, quia in ejus pericula facile caditur. Dicitur puteus angustus, quia exinde difficiliter exitur. Dicitur quasi latro insidiari, quia fallacis, & insidiis est totus plenus. Dicitur quos viderit occidere, quia qui ab ipso visi & promoti fuerunt, si non sunt cauti, diversis insidiis moriuntur. Sed quid? De isto proculdubio basilisco dico, si ab homine discreto prævideatur, & ipsius vanitas cognoscatur, tunc nocere non poterit, dato quod gloria ejus obtineatur. Mundus n. solum interficit qui eum non videt, nec vanitatem ejus aut iniquitatem attendit, quia si ejus vanitas & iniquitas prævidetur, homo indemnis & immunis meretur evadere, unde Naum. *Omnis qui viderit te, resiliet à te.* quia pro certo qui viderit mundum, ab amore ejus resiliet & exi bit. Et sic eum viderat Sapiens, qui dicebat Ecclesiastic. 1. *Vidi cuncta quæ sub sole, & ecce universa vanitas, & afflictio spiritus.* Vide ergo de loco in quo nunc es, id est, de mundo, Matthæi 28. *Venite & videte locum, & Genesis 22. Vidit locum procul.* Videri ergo debet mundana vanitas, quæ est respuenda.

¶ Quinto dico, quod videnda est egeni paupertas, quæ est X nutrienda, quia, sc. nos debemus videre misericorditer pauperes, & ipsos misericorditer confovere. Homo n. medicus magis libenter videt membra læsa quam sana, vel illaesa, & hoc secundum doctrinam Christi Matthæi 9. *Non est opus valentibus Medicis, sed male habentibus.* Sic vere pauperes tribulati, infirmi vel læsi sunt libentius à nobis videndi & benigne recipiendi, quam illi qui nullo indigent, scilicet, divites & opulenti, seu in prosperitatibus constituti. Exemplo Samaritani, de quo dicitur Luc. 10. quod sauciato appropians, videns eum misericordia

motus est, & lavans vulnera eius, adhibuit oleum & vinum. Et hoc ostenditur cum dicitur, quod nos debemus videre ad aquilonem, quia, scilicet, pars aquilonis quæ est frigida, sterilis & munda, pauperes signat, qui, scilicet, sunt nudi propter frigiditatem, sicuti propter famem, steriles & egeni propter paupertatem, quia sicut dicitur Hieremia 1. *Ab aquilone pandetur omne malum, & Ecclesiast. 1. Ventus Aquilo &c.* Ad aquilonem ergo, i.e. ad pauperes debemus respicere, & ipsis misericorditer subvenire. Exemplo beata virginis imaginis, quæ ad aquilonem solet esse iuxta imaginem crucifixi filii sui benedicti. Quia, scilicet, Christus dexteram perpetuæ largitatis pauperibus pottrigit, & beata virgo ipsos associat & custodit. Sic & nos debemus ad ipsos dexteram extendere bona largiendo Esaia 42. *Dicam aquiloni, da, Et eos debemus associare, & in necessitatibus visitando & ad partem aquilonarem stare, desolatorum pauperum iustitiam confovendo Psalm. Oculi eius in pauperem respiciunt.* ¶ Sed prohi dolore?

¶ Videt hodie quod homines contra faciunt, quia pauperem non vident, nec respiciunt multa genera personarum, scilicet,

Tyranni rapaces,

Avari tenaces,

Judices fallaces,

Amici nugaces.

¶ Dico quod pauperes miserando non vident tyranni rapaces sicut sunt mali principes, officiales, ballivi, & dominorum familiares, qui pauperibus non misereantur, nec ad eorum paupertatem attendere dignantur, sed magis contra eos quam contra divites debacchantur. Figurati in Saul & in sociis suis, de quibus dicitur 1. Reg. 15. quod *pepercerunt pinguioribus Amalech, quicquid autem vile & reprobum fuit, demoliti sunt.* Quia pro certo isti prædicti rex Saul & socii ejus, id est, mundi principes & eorum ballivi, nec non & quicunque usurarii & tyranni, fovent divites & pingues, & depradantur reprobos & pauperes & viliores Psalm. *Insidiatur ut rapiat pauperem, dum attrahit eum.* Et bene dicit dum attrahit eum, quia scilicet, ballivi & usurarii obsequio attrahunt, divitibus blandiendo, occidunt officio pauperes exhædando. Isti tamen non deberent auferre, sed conferre, quia sicut dicitur Proverbior. 11. *Alii rapiunt non sua, sed semper in egestate sunt. Alii vero dividunt propria, & ditiores sunt.* Quia sicut dicitur Prov. 28. *Qui dat pauperi, non indigebit.* Pauperes ergo non videntur a tyrannis rapacibus.

¶ Item adhuc dico, qui non videntur ab avaris tenacibus quia sicut patet, divites avari non dignantur pauperes respicere, nec aliquid eis erogare. Similes situla plenæ, quæ vertit dorsum ad puteum, quia, scilicet, isti divites pleni dorsum vertunt inhumaniter ad pauperes & egenos. Figurati in illo Levita Lu. 10. ubi dicitur quod *viso sauciato pertransiit, & eique munus misericordie non impendit, contra illud Tob. 4. Ex substantia tua fac elemosynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere, ut sic dicat cum propheta illud Esaia 66. Ad quem inquit respiciam nisi pauperem & contritum corde?* Ergo non videntur homines pauperes ab avaris tenacibus.

¶ Etiam dico, quod non videntur ab iniquis iudicibus qui causas pauperum non dignantur respicere, sed magis solent ipsas dissimulare & protrahere, & contra eorum instantiam divites sustinere. Ideo contra tales loquitur Innocentius de vilitate humanæ naturæ, ubi dicit sic. *Vos non intenditis merita causarum sed personarum, non jura, sed munera, non quod ratio dicat, sed quod voluntas affectet, non quod cor sentiat, sed quod mens capiat, non quod liceat, sed quod libeat.* Sequitur. *Pauperum causas cum mora protrahitis, divitum tamen cum instantia promovetis, in illis rigorem ostenditis, in istis cum mansuetudine dispensatis, istos difficulter respicitis, istos cum favore tractatis, illos negligenter auditis, istos subtiliter auscultatis.* Patet ergo, quomodo videntur miseri malignis iudicibus.

¶ Denique dico, quod isti non videntur ab amicis nugacibus, quia scilicet, mundani amici, ita sunt ficti & falsi, ita inconstantes & vani, quod si quis amicus eorum ad paupertatem venerit, vel aliquod infortunium incurrit, nullus amplius ipsum respicere vel videre curabit. Et hoc probō

Exemplo naturali,

Ænigmate figurali,

Problemate fabulari,

Auctoritate scripturali.

¶ Probando ergo per naturam possum eos naturaliter comparare struthioni, quæ est avis summe obliviosa, in tantum quod post-

Diction. Berchorii.

quam in desertis Æthiopiæ in sabulo ovum suum ponit, statim obliviscitur ubi ipsum posuerit & dimisit. Unde etiam de hoc concordat scriptura Job 39. ubi dicitur de struthione quod *privavit eam Deus sapientia, quandoque enim ponit in arena ova sua obliviscitur ubi posuit ea, sed pro certo istud ovum sic in arena oblitum, virtute solis fovetur, & in volucrem transformatur, quam videns mater assumptis plumis sibi similem, ipsum filium recognoscit, & ipsum recipiens & diligens, de eo optime recordatur.* Sic vere faciunt hodie amici mundani, qui postquam ovum suum, i.e. aliquis consanguineus & amicus ad sabulum sterilitatis & paupertatis pervenit, ipsum statim obliviscuntur & contemnunt, ipsumque amplius non respiciunt, sed pro certo si contingit, quod virtute solis, i.e. misericordia divina, talis sic despectus fiat, de sabulo paupertatis avis plumosa, id est, dives efficiatur, & de novo in pullum, id est, de paupere in divitem convertatur, & plumis, id est, divitiis & beneficiis induatur, tunc ab ista matre, id est, ab isto fallaci amico vel parente colligitur, & tanquam pullus, id est, tanquam partus vel consanguineus recipitur, qui antea spernebatur.

¶ Et hoc ulterius probō per figuram, quia Dan. 4. dicitur, quod *Nabuchodonosor rex Babylonis mutatus fuit in bestiam, & statim a principibus suis de solio regni sui fuit ejectus, tandem vero post septem tempora de bestia mutatus fuit in hominem, & in solium regni sui statim ab eisdem principibus est electus & restitutus.* Sic vere charissimi hodie si contingat quod aliquis amissa figura humana, id est, exteriori prosperitate & statu, in bestiam, id est, in pauperem convertatur, pro certo principes, id est, priores amici sui ipsum contemnunt, ejiciunt & detestantur, & cum videre dedignantur. Sed pro certo si contingat eum de bestia in hominem, id est, de paupere in divitem remutari, statim ipsum recipere, advocare & ad honorem restituere comprobantur.

¶ Probat etiam hoc per poëticam fabulam vel ficturam. Calisto n. ex ira Junonis fingitur in ursam mutata, & quamvis mentem semper retineret humanam, humana tamen figura eidem penitus est adempta. Arcas autem filius suus semel ad venationem properans, matrem invenit, quam propter mutationem naturæ nullatenus recognovit. Ipsa tamen eum videns, affectu ducta materno, ad eum venit, qui timens, eam sagittare voluit, sed ea clamante Jupiter impeditur. Sic vere charissimi, si mater, i.e. aliquis amicus vel benefactor vel consanguineus urfa, i.e. pauper efficitur, amplius non cognoscitur, & dato quod ipsa urfa, i.e. ipse pauper filium, i.e. priorem amicum vel consanguineum, bene cognoscat, & ad ipsum petendo auxilium respiciat, & ad eum veniat, ipse tamen fictus & malus filius & amicus ipsam non respicit, sed sagittat, & sagittis malorum verborum ipsam quandoque percutit atque gravat. ¶ Et hoc ulterius per scripturam patet Gen. 22. ubi de Joseph captivato dicitur, quod *frater ipse cognoscens non est agnitus ab eis.* Quod etiam prohi dolor de propriis filiis naturalibus habetur, quia scilicet, pauperes parentes videre & respicere dedignantur, juxta illud Pro. 14. *Etiam proximo suo pauper odiosus erit.* Et in isto articulo videntur reprehensibiles multi, qui de paupere statu ad officia & alta fastigia veniunt, qui pro certo consanguineos pauperes vel amicos præ cæteris despiciunt & contemnunt, contra quos Innocen. ubi supra. *Ambitiosus inquit statim ut ad honorem promotus est, in superbiam erigitur, in jactantia effrazatur, non curat prodesse, sed gloriatur præesse, præsumit se meliorem, quo se videt superiorem, priores detestatur amicos, notos ignorat, externos comites eligit, contemnit antiquos, vultum avertit, cervicem erigit, fastum prætendit, grandia loquitur, subtilia meditat, subesse non patitur, præesse molitur.* Et ut breviter concludam, tales videntur figurati in Samuele, de quo dicitur 1. Regum 15. quod *postquam fuit Saul a domino reprobatus, non vidit Samuel ultra Saul.* Non sic charissimi, non sumus amici fallaces, nec sumus iudices seu advocati rapaces, nec avari tenaces ad egenos, sed misericorditer nos habeamus ad ipsos, & maxime ad priores & familiares proximos & amicos, quia sicut dicitur Proverb. 14. *Qui despiciat proximum suum peccat, & qui miseretur pauperi, beatus erit.* Exo. 15. *Viderunt filii Israel Ægyptios mortuos super litus maris.* Vide inquit ad aquilonem i.e. respice pauperem Hie. 1. *Ollam succensam ego video, & facies ejus ad aquilonem.* Dico ergo, quod videri debet egeni paupertas, quæ est nutrienda, & hoc est quintum quod est videndum. ¶ Sexto dico, quod videri debet malorum pravitas quæ est punienda & fugienda, & hoc ostenditur cum dicitur, *Ad meridiem: pars n.*

meridionalis ubi sc. est provincia Gaulolia, ubi secundum Gervasium, Oceanus sicut olla per calore fervet, ubi est provincia Thozonia, quae perpetuis incendiis semper flammatur & ardet, ubi est provincia Ethiopia, quae monstris & serpentibus abundat & scaturit, & tamen his non obstantibus, à sole plus contingit illuminari, & ampliori claritate pollere, peccatorem signat, qui serpentibus, id est vitis est plenus, per carnis concupiscentiam est corrosus, per avaritiam, & per superbiam & discordiam est fervidus, tamen praeter ceteris hominibus splendore humanae gloriae est lucidus atque clarus. Esa. 57. *Impii quasi mare fervens, quod quiescere non valet.* Tales n. videndi sunt, id est, excutiendi, & examinandi, & ab inferioribus declinandi, & contemnendi, à superioribus vero castigandi & puniendi, juxta illud Plin. Videte canes, videte malos operarios Pl. *Vidi impium superexaltatum &c.* Ut de tali meridie dicatur illud Amos 3. *Occidit Sol in meridie.* Ut nunc etiam praetati in illis duodecim bobus figurentur, de quibus tres respiciebant ad meridiem. 3. Reg. 7. Quod tamen est contra multos malos iudices, qui non vident nec examinant malos publicos peccatores, imò clausis oculis transeunt, & eos facere permittunt quicquid volunt, ipsosque non puniunt nec arguunt, sed potius sustinent, & defendunt, sicut patet ad litteram de usurariis manifestis. Et si tu petis causam, quare isti non vident tales, dico, quod duplex potest esse causa. scilicet. munerum excoecatio, & timoris remollicio. De excoecatione n. patet quod dona & munera quae mali iudices respiciunt oculos eis claudunt, Ophthalmus n. lapis pretiosus est, si qui ab aliquo portetur, ita illud oculos aliorum, quod illum qui portat, non respiciunt nec percipiunt. Et ideo de isto dicitur in lapidario quod asseritur furtis tutissimus esse patronus. Sic vere charissimi quando aliquis malus timet à iudicibus videri, discuti & puniri, solet adhibere lapidem ophthalmum, pretiosum, id est optabilia munera atque dona. Et sic pro certo dum ista offert iudicibus atque praetatis praesentat, oculos sui iudicii illud & excoecat, ita quod ipsum tunc nequeat perpendere nec videre, quinimo ac si non viderent, solent ipsam impunitum dimittere & transire, & sic mali invisi & impuniti transeunt, & iudicum oculos cum suis muneribus sic illudunt. Deu. 16. *Munera excoecant oculos sapientum, & pervertunt verba iustorum.* Item isti omittunt videre malos remollicione timoris, quod patet, quia, scilicet. mali fallaces & iniqui quandoque nituntur in suum visorem & inquisitorem insurgere & eum diffamare, ledere & gravare. Gervasius n. narrat esse quoddam stagnum in finibus Scotiae juxta oceanum quod omni die fluit & refluit. Juxta illud stagnum accidit mirabile, quod si faciem quis ad stagnum vertat, aqua quasi fortis pluvia dispergitur, & ipsum stagnum quasi indignatum supra sic videntem & respicientem insurgit, ut vix sine periculo evadat, si vero stagnum non respiciat, aut videt, sed sibi potius dorsum vertat, tunc aquis ejus non aspergitur, nec tumor ejus nec tempestas aliqua sentitur. Sic vere in hoc sunt mali huic stagno similes, quia in suis malitiis nolunt videri, quinimo quando praetati eos videre & examinare, & eorum malitiam explorare & cognoscere nititur, statim fluctibus infamiarum & injuriarum et rixarum ac appellationum ab eis impetitur, qui tamen si faciem averteret, et dissimulando transiret, in pace dimitteretur, nec ab ipsis malis subditis laderetur. Quapropter hodie multi superiores compelluntur sub dissimulatione transire, et malorum culpas non corrigere vel videre. Sicut dicitur Prov. 15. *Non amat pestilens eum qui se corripit.* Ideo de tali iudice qui sic per malos subditos dissimulare cogitur, dicitur Ecclesi. 19. *Est qui declinat faciem suam, & fingit se non videre quod ignoratum est.* Non sic charissimi, non sumus dissimulantes malos, sed aspicientes, et discutientes, et secundum iustitiam punientes. Et revera sicut dictum est, videri debet malorum pravitas, quae est punienda. Ad 4 meridiem inquit. ¶ Septimo dico, quod videri debet felicitas caeli, quae est appetenda, et hoc ostenditur cum dicitur, Ad orientem: Pars enim orientalis quae est luminosior, et in qua sol oritur, paradisum designat, ubi lumen aeternae gloriae continuetur, et unde sol iustitiae Christus mundo oritur atque datur. Iste ergo locus debet videri, et in mente et desiderio semper haberi, et totis desideriis semper affectari, quod utique in tabernaculo feceris figuratur, quod in omnibus partibus erat clausum, & solum ad orientem & ad lucis ingressum aperiabatur. Ad denotandum, quod tabernaculum cordis debet esse clausum ad terrena, apertum vero ad orientem, id est, ad caelestia et superna Gen. 28. *Dilataverna ad orientem.* Et in Psalm. *Ascendisti super caelum caelorum ad orientem,* quia orientalia, id est, bona aeterna debent videri et

contemplari, desiderari et affectari, bona vero terrena respicienda sperni, et abdicari, unde Esaia 33. *Oculi tui videbunt Hierusalem regionem opulentam, tabernaculum quod amplius transferrere non potest.* Peregrinus enim qui est captivus in terra aliena, libenter recodatur patriam suam, et multum appetit reditum ad eandem. Unde in persona captivorum dicitur in Psalm. *Super flumina Babylonis illic sedimus & flevimus, dum recordaremur tui Sion.* Sic vere nos qui sumus peregrini et hospites super terram, & qui non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus (Heb. 13.) debemus patriam nostram, de qua cecidimus, paradisum, scilicet, mentaliter videre, et ad eandem totis affectibus anhelare, unde Psalm. *Ut videas bona Hierusalem omnibus diebus vitae tuae.* Quod tamen est hodie pro dolor contra multos, qui scilicet orientem, id est, paradisum non vident, nec quae et quanta sint illa bona considerant, quinimo in tantum sent allesti bonis moralibus, et caducis huius mundi quod nunquam mori vellent, et quod semper bona terrena possiderent. Sicut enim ponit Plin. in Africa est quaedam arbor quae dicitur lethe, quod interpretatur oblivio, & hoc quia facit peregrinos oblivisci patriam, et hoc pro tanto dicitur, quod fructus istius arboris est opulentissimus, et vere loco panis est ejus fructus dulcissimus, & bibitur ab eis loco vini, quapropter cum incolae & advenae inveniunt in ista arbore unde sine labore possunt vivere, non querunt amplius patriam suam ingredi nec videre, sicut ponit Plin. lib. 30. c. 3. naturalis mundi historiae. In illis n. partibus Africae est quidam fluvius dictus lethe, qui oblivionem inducit, quapropter lethe, id est oblivio dictus fuit, quoniam scilicet propter hoc garrulitas poetica secundum infernalem fluvium esse dixit. Sic vere charissimi arbor mundanae vitae & mundanae prosperitatis & status cum sua altitudine eminentiarum cum suo succo deliciarum, & cum suis fructibus divitiarum, nec non fluvius infernalis mundanarum scientiarum, ita hodie allucinant mentes nostras, quod dato quod simus peregrini & advenae in hoc mundo, juxta illud Hebr. 11. *Peregrini & hospites sunt super terram,* nihilominus tantum delectamur super terram & in istis terrenis quod patriam nostram scilicet paradisum obliviscimur, & quod ab ejus visu & consideratione penitus impedimur. Figurati in Loth. qui interpretatur declinans, qui videns regionem circa Jordanem qui irrigabatur aquis sicut paradisus, elegit habitare ibidem, & recessit ab oriente. Sic vere peccator qui facit malum et declinat à bono regionem Jordanis, id est, mundum et irriguum prosperitatis eligit, et ab oriente, id est, à paradisi et aeternae lucis amore fugit et recedit. Super quod videtur posse dici illud Job. 20. *Non videbit rivulos torrentis mellis & butyri.* Non sic charissimi, sed videamus ad orientem, id est, ad paradisum Psalm. *Credo videre bona domini, in terra viventium.* Videri ergo debet caeli felicitas, quae est appetenda. Ad orientem inquit Zac. 6. *Oriens nomen ejus, & cum eo oriatur lux ejus.* Si vis declarare, dic, quomodo in oriente sunt multa nobilia, scilicet, species, pretiosi lapides, elephantes &c. Ac applica ad bona paradisi, vel ad ipsos beatos.

¶ Octavo dico quod videri debet finis necessitas, quae est praevidenda, & hoc ostenditur cum dicitur. [Ad occidentem.] Pars n. occidentalis ad quam continue currit sol, & quam continue respicit, & ubi solis claritas deficit & occidit, finem nostrum significat, ad quem vita nostra continue labitur, in quo claritas vitae nostrae cessat & moritur, ad quem quilibet respicere & praemeditari tenetur Jos. 1. *Usque ad solis occasum erunt termini vestri.* Dum n. pavo videri pedes suos, caudam rotam & caudam, propter cuius pulchritudinem superbierat, deponit & removet. Sic vere si pedes nostros & finem vitae nostrae & affectiones bene considerando cernimus, nunquam proculdubio superbumus, sed etiam factum et pompam deponimus et laxamus Dan. 2. *Tu rex cogitare coepisti in stratu tuo, quid futurum esset post hoc.* Et sic posset notari, quod circa finem consideranda et videnda sunt multa, scilicet, quia ibi videre debemus

Mortis horrorem,
Judicis terrorem,
Purgatorii ardorem,
Inferni dolorem,
Diaboli furorem.

¶ De morte patet Apoc. 6. ubi dicitur: *Ecce equus pallidus, id est, homo mortuus, & qui sedet super equum, nomen illius mors.* ¶ De iudice patet Apoc. 20. ubi dicitur: *Vidi mortuos pusillos & magnos ante thronum, & libri aperti sunt, & mortui iudicati sunt de his quae scripta in libris erant.*

¶ De

¶ De purgatoril ardore quod sit videndum, patet Hier. 1. ubi dicitur ollam succensam ego video. ¶ De inferni vero dolore videndo & considerando patet Apoc. 20. ubi ait. *Vidi Angelum descendentem de celo habentem clavem abyssi, & catenam magnam in manu sua, & comprehendit draconem, & misit eum in abyssum.*

¶ Quod etiam diaboli malicia videnda sit, patet exemplo Christi, qui dicit Luc. 10. *Videbam sathanam tanquam fulgur.* Et Hier. 1. ubi dicitur, *virgam vigilantem video.* De istis quinque posset magnus fieri tractatus, sed quodlibet habet suam materiam in inventorio, scilicet, morali, vide ibi. Talia n. videnda sunt ut homo ea timeat, & territus a malo resiliat, & recedat, exemplo leonis, qui dicitur timere quando videt ignem, & quando videt gallum, scilicet album, & quando videt verberari catulum, & quando videt leocesum animal leonibus venenosum. Sic vere justus timere debet quando videt ista posteriora, sc. quando videt ignem purgatorii, & gallum, id est, iudicem, strepitum mortis, verberationem, & damnationem catuli, id est, impii, & venenum hostis nostri diaboli. Unde de isto visu potest dici illud quod de destructione Damasci dicitur Zach. 9. *Ecce dominus percutiet in mari fortitudinem ejus, & hec igni devorabitur. Videbit Afcalon &c.* Et si vis invehe contra divites, qui non vident ad ista posteriora, similes hyenæ, quæ non potest flectere collum ut videat post se. Similes etiam quibusdam, qui brevem habent visum, qui non vident aliquid nisi prope sit &c. Contra quos Thr. 1. *Sordes ejus in pedibus ejus, nec recordata est finis ejus.* Non sic charissimi, sed videatur

Finis necessitas,
Cæli felicitas,
Malorum pravitas,
Pauperum egestas,
Mundana vanitas,
Fraterna charitas,
Humana villitas,
Divina majestas.

¶ Et sic ad istas octo partes oculos mentis nostra vertimus, & circumspicimus, in illis sanctis animalibus quæ habebant oculos ante & retro (Apoc. 4.) & in illis rotis quarum corpus in circuitu plenum erat oculis (Ezech. 1.) Figurati erimus, & sic pro certo nos habebimus in aspectu mentali splendorem, quod est primam principalem. Videte inquit.

¶ Secundo principaliter dico, quod nos debemus habere in affectu morali decorem moderantiæ, & hoc ostenditur cum dicitur [Quomodo caute.] Ac si diceret, quod in omnib. actibus nostris adhiberi debet modus & cautela, quod utique totum facit discretio. Unde Petrus Raven, in sermo. quod discretio modum virtutibus administrat, & sine discretione virtutes vitia reputantur dicit: *Sine ista enim timor in desperationem, amor in adulationem, spes in presumptionem, letitia in dissolutionem, ira in furorem, dolor in amaritudinem commutantur.* Notandum ergo si volumus de isto vocabulo quomodo, quod multipliciter sumitur in scriptura, tam per modum interrogationis, quam per modum simulationis. Unde adverte, quod quantum ad interrogationem sumitur

Admirative,
Misericordie,
Desolative,
Inquisitive,
Allegative,
Reprehensivæ,
Charitative,
Consolative,
Superative,
Superlative,
Comparative,
Regulative,
Ordinative.

Sumatur istud ultimum quod est nostrum quomodo, quod sc. ordinem & regulam actuum nostrorum designat. Quomodo, inquit, caute ambuletis 1. Thessalon. 4. *Quemadmodum accepistis quomodo vos oporteat ambulare, ita ambuletis &c.* De omnibus aliis si vis concordantias. Vide supra in litera Q. titul. quomodo. Sed adverte hic quod non solum ponitur quomodo imo etiam caute ambuletis, quia, scilicet, in nostris actibus non solum necessarius est modus, ut melius fiant bona, sed necessaria etiam est cautela ut præcaveantur mala; unde Sen. lib. de mora. dicit sic: *Cunctis inquit, esto*

Diction. Berchorii.

benignus, nemini blandus, paucis familiaris, omnibus aquus, savior esto iudicio quam sermone, vita quam vultu, clementia cultor, clemens ultor, savitia detestator, fama bona, nec tua seminator, nec aliena detractor, suspitionis minime credulus, ad iram tardus, ad misericordiam pronus, in adversis firmus, & in prosperitate cautus, Quomodo inquit, caute &c. 1. Mac. 6. *ibant caute & ordinate.* Et sic patet secundum, scilicet, quod habere debemus in affectu morali decorem temperantiæ.

¶ Tertio principaliter dico, quod nos debemus habere in profectu reali vigorem diligentie, quod ostenditur cum dicitur [Ambuletis,] 1. de uno opere ad aliud procedatis, quia in via bonorum morum quodlibet bonum opus est unus passus. Et ideo sicut omnia animalia ut communiter procedunt antea eundo, non posterius redeundo, sic omnis homo qui est per gratiam animatus, debet antea per virtutes procedere, & nunquam posterius ad vitia vel temporalia retroire. Exemplo Apostoli Philip. *Quæ retro sunt obliviscens, ad ea vero quæ ante sunt extendens me ipsum, destinatum prosequor ad bravium.* Ambuletis inquit. Ut sic possimus figurari in sanctis animalibus, de quibus dicitur Ezech. 1. quod ipsa erant quatuor, & quodlibet habebat quatuor facies, habebat quatuor pedes, habebat quatuor alas, & habebat sub alis quatuor pennas, & unumquodque ante faciem suam gradiebat, nec revertebantur dum ambularent. Istam vide expositam in reductorio meo lib. 16. Ezech. 1. Ambuletis ergo. Ad Col. *Ut ambuletis digne per omnia Deo placentes, in omni opere bono fructificantes & crescentes.* Et sic replicando dico, quod nos debemus habere diligentiam victorem. Ambuletis. Moderantiæ decorem. Quomodo caute. Sapientie splendorem. Videte. videte ergo quomodo caute ambuletis, ut scilicet, exemplo Helie in fortitudine cibi istius ambuletis usque ad montem Dei Oreb, & ut de virtute in virtutem taliter procedamus, quod Deum deorum in Sion videamus. Juxta illud Jo. 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à patre plenum gratia & veritate.* Quia sicut dicit August. *Ipse erit finis desideriorum nostrorum, qui sine fine videbitur, sine fastidio amabitur, sine fatigatione laudabitur.* Quod nobis concedat Christus &c. Explicat sermo.

Nota, quod vidua dicitur illa quæ virum habuit, sed **Vidua** est viri solatio per mortis infortunium destituta. Et ideo breviter in scriptura statum desolabilem & miserabilem designat in bono pariter & in malo. Et ideo breviter notare possumus quod invenio

[Honorabilem,
Misericordie,
Detestabilem.
Prima est bonarum matronarum,
Secunda est pauperum personarum,
Tertia est malarum animarum,

¶ Dico primo, quod est viduitas matronarum honorabilium, & sic loquitur Apostolus 1. ad Tim. 5. ubi dicit *viduas honora, quæ veræ viduæ sunt.* Veræ enim viduæ honorandæ sunt, & in reverentia habendæ. Harum enim status in turture designatur, quæ, sc. mortuo compare, nulli alii copulatur, scilicet, sola incedendo mortem comparis lamentatur, figurans ubique bonam viduam & honestam, quæ mortuo viro nullum alium querit, sed sola sine conjugis in viduitate & castitate domino famulatur & servit, & propter mortem conjugis semper gemit in quantum pro ipso mortuo domino preces fundit, dicens illud 2. Reg. 14. *Heu mulier vidua ego sum, mortuus est n. vir meus.* Unde nota quod quæ volunt esse veræ Viduæ, debent

Pauperes nutrire,
Infirmis servire,
Castitatem servare,
Orationi vacare,
In poenitentia laborare.

Dico quod debent pauperes nutrire per pastum. Unde Helie dicitur 3. Reg. 17. *Vade in Sareptam Sydoniorum, præcepi enim ibi mulieri viduæ ut pascat te.* ¶ Item debent infirmis servire per sedulitatem. Unde 1. Tim. 5. *Vidua eligatur in bonis operibus, testimonium habens si hospitio pauperes recepit, si sanctorum pedes lavit, si tribulationem patientibus ministravit.*

¶ Item debent castitatem servare. Venerunt tibi hæc duo similiter, sterilitas & viduitas. Exemplo palmæ scemellæ, quæ præcisa palma mascula sibi conjuncta intra triduum sterile scit. Denotans bonas viduas, quæ mortuo viro suo, fructui proles non dant operam, sed continuam continentiam servando sterile scunt.

ooooo ;

Quod

Quod est tamen contra multas, quæ quantumcumque sunt viduæ vetulæ vel antiquæ, volunt tamen nubere & non continere, dicentes illud Esa. 47. *Non sedebo vidua, & sterilitatem ignoro, quoniam tamen esse extra statum viduitatis delectantur, quia videntur dicere illud Apoc. 18. Sedeo ut regina, & vidua non sum.* ¶ Item debent orationi vacare, exemplo Annæ viduæ, de qua dicitur Luc. 2. *quod hac vidua erat, & non discedebat de templo jejuniis & orationibus serviens die ac nocte.*

¶ Item debent in pœnitentia laborare. Exemplo Judith de qua dicitur Judith. 8. *Erat autem Judith relicta vidua, & in superioribus domus sue fecit sibi secretum cubiculum, scilicet in quo cum puellis suis clausa morabatur, & super lumbos habens cilicium jejunabat.* Quod tamen est contra multas, quæ magis vacant deliciis quam ciliciis, & ideo plus abundant in carnalitate quam in charitate, de quibus 1. ad Tim. 5. *vidua quæ est in deliciis vivens, mortua est.* Sequitur: *Adolescentes viduas devita, cum enim luxuriata fuerint, volunt nubere, discunt enim ut aut circuire domos, scilicet otiose, curiose & verbose loquentes quæ non expediunt.* Non sic pro certo, quia bona & honesta viduitas est viduitas honorabilis.

C ¶ Secundo est viduitas miserabilis, & sic per statum viduitatis intelligitur omnis status tribulationis & paupertatis, unde per viduam intelligitur omnis persona desolata & solatione destituta, cui est miserandum, & misericorditer succurrendum, quia sicut dicitur Jac. 1. *Religio munda & immaculata, hæc est, visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum.* Notabo ergo quod tales viduæ sunt

Defendendæ,
Nutriendæ,
Consolandæ,
Visitandæ.

¶ Sunt dico defendendæ, ne molestantur Esaia 1. *Querite, scilicet, iudicium, subvenite oppresso, iudicate pupillo, defendite viduam.* Quod tamen est contra multos, qui viduas pauperes non defendunt, sed ipsas depradantur, & rapiunt ac offendunt. De malis enim iudicibus dicitur Esaia 1. *Pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad eos.* de raptoribus dicitur Job 24. *quod vim fecerunt pupillo depradantes, & acceperunt pro pignore bovem viduæ, dicunt enim illud Sapient. 2. Non parcamus viduæ nec veterano.* Item sunt nutriendæ ne moriantur. Divites enim debent nutrire viduas, pauperes & egenos 1. ad Timotheum 5. *Si quis habet viduas, subministret eis.* Item sunt consolandæ, ne contristentur, Job. 29. *Benedictio perituri super me veniebat, & cor viduæ consolatus sum.* Quod tamen est contra multos, qui magis nituntur molestare & contristare personas miserabiles quam potentes Ezechielis 22. *Pupillum & viduam contristaverunt apud te, & Hieremias 22. viduam nolite contristare.* Item sunt visitandæ ne desolentur, juxta illud prædictum, *Visitare pupillum & viduam, &c.* Ista est ergo viduitas miserabilis. ¶ Tertio dico quod est viduitas detestabilis, & ista est viduitas peccati. Anima enim quæ Christo in baptismo desponsatur per fidem, tunc spiritualiter viduatur, quando per peccatum Christi viri sui conjugio desolatur. Unde de ista dicitur Thren. 1. *Facta est quasi vidua domina gentium, & princeps provinciarum facta est sub tributo.* Diabolus enim est ille de quo dicitur Eze. 19. *Factus est leo, & didicit prædam capere, & homines devorare, didicit viduas facere, & civitates earum in desertam adducere.* Quia pro certo diabolus per tentationes suas prædam meritorum subripit, & homines per peccatum devorat, & occidit, animas à Christo viduas facit, & civitates ecclesiarum desertas virtutibus reddit. Et si vis dic, quod ista viduitas potest intelligi ecclesia, quæ, scilicet, vidua efficitur, quando bono pastore privatur, & quando bono prælato viduatur, dicens illud prædictum 2. *Regum 14. Hec mulier vidua ego sum &c.* Patet ergo quod est viduitas detestabilis & vitiosa, miserabilis & dolorosa, honorabilis, & virtuosa. Vide supra de pupillo.

A ¶ **Vigilare.** Nota quod cum vigilare sit unum de sex accidentibus hominem in esse conservantibus, & proprie nihil aliud sit quam libera spirituum per organa sensus & motus diffusio, virtutis naturalis per corpus peragens passionem, possumus notare, quod vigilia moraliter loquendo, nihil aliud est quam vigil & circumspecta diligentia. Accipitur enim vigilia in bono & in malo. Et ideo breviter notabo quod invenio vigiliam

Summi creatoris,
Nostri protectoris,
Juxta viatoris,

Beati fructoris,
Vani peccatoris,
Hostis deceptoris.

¶ Dico igitur quod vigilat summus creator ad creaturarum gubernationem, quia sc. iste videtur nunquam dormire, sed ad punitionem malorum, & promotionem bonorum continue vigilare. Unde Hier. 31. *Sicut vigilavi super eos ut evellerem, & demolirer, & dissiparem, sic vigilabo super eos ut ædificem & plantem: & Hier. 1. Vigilabo ego super verbo meo, ut impleam illud.*

¶ Item vigilat noster protector, Angelus, scilicet, ad mortaliū custoditionem. Angelus enim noster nunquam dormit, sed ad custodiendum nos continue intendit, & teste salvatore, semper faciem patris cernit. Et ideo in scriptura Angelus vigil dicitur, eo quod ad vigilandum super custodiam hominis ordinatur, Dan. 4. *Ecce vigil & sanctus descendit de cælo, & Cant. 1. Invenimus me vigiles, qui custodiunt civitatem.* ¶ Item vigilat justus viator ad bonorum operum executionem, quia justus tam subditi quam prælati debent vigilare in suis bonis operibus. Unde 1. ad Thess. 5. *Non dormiamus sicut ceteri, sed vigilemus & sobrii simus.* Item vigilat beatus in paradiso, ubi scilicet, per mortem perpetuo non dormiet, dicens illud Psalm. 62. *Deus meus ad te de luce vigilo.*

¶ Item vigilat impius, scilicet, in pœnis peccatorum per malitiam circumspersionem Job. 24. *Vigilantes ad prædam præparant panem liberis.* Et Job. 21. *in diem perditionis servabitur malus: & ad diem furoris ducetur, & ipse ad sepulchrum ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit.*

¶ Item vigilat hostis ad deceptiones, scilicet, diabolus per continuam machinationem, quia scilicet, iste similis est draconi, qui raro vel nunquam dicitur dormire, quia scilicet, semper vigilat ad tentandum. Unde de diabolo & peccatoribus dicitur Hier. 5. *Percussit eos leo de sylva, lupus ad vespertam vastavit eos leopardus vigilans super civitates eorum.* His præmissis, dicamus aliquid de vigilia bonorum, quæ est virtuosa, & de vigilia malorum, quæ est vitiosa. ¶ Et primo dico, quod est quedam vigilia, quæ est laudabilis & virtuosa, & ista est vigilia bonorum, quæ, scilicet, facit vigiles & attentos ad ea quæ pertinent ad salutem. Sicut enim dicit Arist. *Omne animal habens sanguinem, ambulat, vigilat & dormit.* Sic vere spiritualiter loquendo, omnis qui sanguine & humore divinæ gratiæ vegetatur, debet ambulare bona opera frequentando, debet dormire de nocte in Deo quiescendo, debet vigilare discrete necessaria providendo, nociva cavendo, & proficua procurando, ut sic de tali vigilia dicatur illud Mat. 13. *Videte, & vigilate, & orate.* Vigilia enim discretionem designat, quia ille qui vigilat potest videre, & operari & sentire. Ille vero qui dormit, nec videt, nec operatur, nec scit quid sit circa ipsum. Sic vere ille qui est vigil, providus & discretus, potest operari, utilia videre & cognoscere necessaria, illi vero qui per ignorantiam, & negligentiam dormiunt, nec bona opera faciunt, nec quid debent facere sciunt. Et ideo dominus discipulos suos de dormire increpat, & ad vigilandum ipsos instruit & informat, dicens illud Mar. 14. *Non potuistis una hora vigilare mecum? Et addit hortando: Sustinete hic & vigilate mecum.* Ubi adverte quod homo solet vigilare propter quatuor, scilicet propter

Commodum,
Periculum,
Præceptum,
Consortium.

Sic pro certo nos ad vigilandum debet movere commodum copiosum quo in fine gaudemus, periculum radiosum quod ad præsens videmus, mandatum vigorosum quod taliter imperemus, consortium generosum quod in istis habemus. Ad vigilandum ergo charissimi nos debet incitare fructus expectatus, qui est copiosus. Sustinete, q. d. gaudebitis inde. Locus denotatus, qui est radiosus. Hic, sc. in mundo, ubi est locus periculi. Adus imperatus qui est vigorosus, vigilare, quod imperative dicitur Nexus colligatus qui est amorosus. Mecum, dicit ipse salvator.

¶ Dico ergo quod vigilandum est propter fructum copiosum quem consequi valeamus, quod ostenditur cum dicitur, Sustinete, quasi dicat non diu, imo brevissime durabit, sed post vigiliam semper venit festum, & post laborem venit quies. Sustinere patienter expectationem futuri commodi designat, juxta illud Ecclesia. 1. *Usque ad tempus sustinebit patiens, & postea redditio jucunditatis.* Quia si vigilia in præsentem sustinetur, commodum æternæ gloriæ ex hoc finaliter reportatur. Homo sanus postquam vigilaverit, dormit, alias si dormire nequit, sanus & incolumis esse nequit

requit. Sic vere si sanitate gratia sumus sani, postquam in hoc mundo in bonis operibus vigilaverimus, finaliter in cœli requie dormiemus; si vero per peccatum agrotamus, tunc de vigilia laborum mundi ad inferni vigilias pertransimus. Ideo de vigilantibus dicitur Luc. 12. *Beati sunt servi illi, quos, cum venerit dominus, invenerit vigilantes &c.* Ideo sancta Ecclesia canit. *Surgite vigilemus, venite adoremus, quia promisit dominus coronam vigilantibus.* Et vere charissimi multa commoda possunt evenire ex sustinentia bonarum vigiliarum

Pastoribus,
Scholaribus,
Cursoribus,
Servitoribus,
Laboribus,
Agrotantibus.

Vigilant enim pastores gregem custodiendo. Quia prælati qui sunt pastores gregis Ecclesiæ, necessaria est vigilia & circumspectio super gregem, ne forte fiant negligentes, & dum dormiunt, lupus interni totum gregem destruat & devoret. Unde dicitur Luca 2. *Quod pastores erant in regione eadem vigilantes, & custodientes vigilas noctis super gregem suum.* Item vigilant scholares sapientiam contemplando & addiscendo. Sapientia enim sine vigiliis non acquiritur, & scientia sine laboribus non habetur. Unde de quodam philosopho legitur, quod cum quidam ab eo peteret quomodo in tantam scientiam pervenisset, respondit quia plus consumpsi de oleo in cruribulo quam de vino in scypho. Unde quod ista scientia cum vigiliis acquiritur, innuitur Pr. 8. Ubi dicitur: *Ego diligentes me diligo, & qui mane vigilaverint ad me, invenient me.* Et bene dicit mane, quia ut communiter melius est scholari vigilare de mane quam de sero: tunc enim propter cibos digestos & sensus somno quietatos intellectus reddantur liberiores, spiritus puriores & sensus acutiores. Unde Esaias se dicebat de mane vigilare, dicens Esa. 26. *De mane vigilabo ad te.* Moraliter tamen loquendo, per mane intelligitur inventus, quæ est tempus aptum ad laborandum & vigilandum, & ad mores & scientias acquirendum. Quod est contra illos qui in sero vix volunt in sapientia vigilare, dicentes illud Ecc. 33. *Ego novissimus vigilavi.* Item vigilant cursores iter continuando. Cursor enim si nimis dormiret, nunquam ad terminum præfixum bona hora perveniret. Nos igitur qui per viam vitæ præsentis currimus, in bonis operibus vigilemus, ut ad paradisum feliciter attingamus 1 Re. 11. *Ingressus est Saul in media castra in vigilia matutina.* Item vigilant servitores proprium dominum expectantes sollicitè famulando. Deus n. qui dominus noster est, ad nos in morte veniens, quos in bono vigilantes invenerit, præmiabit, quos vero dormientes in peccatis inveniet, condemnabit Mat. 24. *Vigilate ergo, quia nescitis qua hora dominus vester venturus sit.* Ille enim est dominus qui vult habere famulos vigilantes, & servos attentos, dicens cuilibet servitori suo illud 2. Tim. 4. *Tu vero vigila in omnibus, labora, opus fac evangelista, ministerium tuum imple, sobrius esto.* Item vigilant speculatores de hostibus præcavendo. Nos ergo qui sumus in militia hujus vitæ, ubi hostes infiniti insidiantur, debemus vigilare, & ne pereamus ab hostibus præcavere, quia sicut dicitur Lu. 12. *si sciret pater familias qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodiri domum suam.* Item vigilant laborantes & sua bona opera frequentantes, & inde præmium æternum expectantes Eccl. 33. *Cor suum dabit in consummationem operum, & vigilia sua ornabit imperfectionem.* Item vigilant agrotantes suis infirmitatibus obviando, quia, scilicet, aliqua sunt infirmitates quæ per vigiliam sanantur, sicut est lethargia. Sic vigilia diligentia contra multas infirmitates valet, & maxime contra lethargiam invidiæ, acidiæ & luxuriæ, quæ dormire faciunt peccatorem. Vigilia enim & sollicitudo auferunt luxum carnis Eccles. 31. *Vigilia honestatis tabefaciet carnes.* Patet ergo quomodo vigilia est utilis, & ideo debet in patientia sustineri. Sustinete inquit, ut sic dicat quilibet illud Ps. 129. *Sustinuit anima mea in verbis ejus.* Patet ergo quod vigilandum est propter fructum copiosum quem consequi valemus. ¶ Secundo dico quod vigilandum est propter locum periculosum, in quo nos esse videmus. Hic, inquit. Sicut enim sensibilibus videamus, homo qui est in loco periculi libenter vigilat, sicut patet in illis qui sunt in exercitu & guerra, qui propter timorem ne hostes superveniant, solent libenter vigilare, & ad vigilandum alios aliquos ordinare. Unde de gruibus legitur quod inter se de sero quando quiescunt, solent aliquam de suo grege ad vigilandum instruere, ut per ipsam

possint hostium pericula præsentire. Cum igitur nos omnes simus in loco periculoso, scilicet, in exercitu hujus mundi, ubi hostes multiplices nos impugnant (quia sicut dicitur Job 7. *Militia est vita hominis super terram*) necesse est ut attente ambulemus, & ut sic hostium adventum præcaveamus, ad quod monet nos Apostolus Petrus 1. Pet. 5. *Fratres sobrii estote, & vigilate &c.* Ille enim locus periculosus est, cum dicitur Hic, quia in mundo locus est ubi oportet vigilare. Non enim habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus, ut dicit Apostolus ad Heb. 13. Et ideo bene consulitur Mich. 1. Ubi dicitur: *Surgite & ite, quia non habetis hic requiem.* Surgere & ire, vigiliam requierunt. Vigilandum est igitur propter locum periculosum, in quo nos esse videmus.

¶ Tertio dico quod vigilandum est propter præceptum rigorosum quod taliter implemus, quia dicitur imperative, Vigilate. Homo enim qui ex officio & expresse mandato vigilare intendit, solet vigilare, & somno quanto plus potest, nititur abstinere, patet in pastoribus armentorum, speculatoribus castrorum, servitoribus magnorum dominorum. Sic dominus in verbo suo dat vigilandi speciale mandatum, dicens vigilate. Necesse est ergo ut vigilemus, & quod diligenter in bonis operibus occupemus, quod potissime debent facere illi, quibus ex officio incumbit, sicut pastores gregis Ecclesiæ, sicut boni prælati & vigiles civitatis Hierusalem, sicut religiosi & contemplativi, sicut etiam servi regis Christi, scilicet, boni activi. Omnibus enim istis vigilia & sollicitudo præcipitur, & apud ipsos diligens circumspectio approbatur, & 1. Mac. 12. præcepit Jonathas suis vigilare, prælati enim debent vigilare super subditorum gubernatione Apo. 3. *Esto vigilans, & confirma cetera quæ morituræ erant.* Unde illud prædictum Marc. 13. *Videte, vigilate & orate.* Videre per discretionem. Vigilate per attentionem. Orate per devotionem; Prælarus enim qui est vigil exercitus Christiani, & pastor gregis Christi, debet habere Quo ad discretionem & sapientiam. Videte. Quo ad proximum diligentiam & attentionem. Vigilate. Quo ad Deum devotionem & reverentiam. Orate. Religiosi debent vigilare super cœlestium contemplatione. Unde Matt. 25. *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam,* & Mac. 13. *Quod unum dico, omnibus dico, vigilate.* Scholares etiam debent vigilare super suorum defectuum emendatione, & super criminum ratione. Et sic dicitur Matt. 22. *Vigilate & orate, ne intretis in tentationem.* Omnibus enim istis ex officio prælationis, vel Christianæ professionis, nec non ex speciali mandato divinæ ordinationis incumbit vigilare, & a somno corporis & desideriis abstinere. Exemplo piscium, qui rarissime dormire dicuntur, & quorum oculi nunquam claudi dicuntur, & si aliquo casu dormiunt, facillime excitantur. Vigilate ergo. Unde 1. ad Cor. 16. *Vigilate & state in fide, viriliter agite, & confortamini, & omnia vestra in charitate fiant.* Vigilandum est ergo propter mandatum rigorosum, quod taliter implemus. Vigilate, imperative.

¶ Quarto dico quod vigilandum est propter consortium gratiosum quod in istis habemus. Mecum inquit. Homo libentius solet vigilare quando videt gratum socium vel consortium. Homo enim solus solet libenter dormire, ille vero qui gratum habet consortium, non sic. Cum igitur vigilando in bonis operibus habeamus socios Christum & Angelos, qui nobiscum vigilant & laborant, dico quod ista vigilia non debet esse alicui gravis, sed libens, facilis atque levis. Istud autem ostenditur cum dicitur mecum. Pauper enim famulus libenter vigilat quando invitat magnos dominos: Ille enim esset reprehensibilis, qui dormiret, & suum dominum vigilantem videret. Sic & nos si vigilantes domino dormiremus. Ideo ipse conquerens dicit Petro Mat. 26. *Simon, dormis? non potuisti una hora vigilare mecum?* q. d. quod non bene factum est. Et vere qui Christum ardentè diligere, libenter cum eo vigilaret. Amethystus enim est lapis, qui scintillas igneas emittere videtur, qui secundum Diose. hominem facit vigilem, bonum confort intellectum, valet contra ebrietatem, & malam aufert cogitationem. Et sic pro certo charissimi, si Christum lapidem pretiosum socium habuerimus, ipsumque per amorem nobiscum portaverimus, ipse pro certo facit nos vigiles, & diligentes, & prudentes, intelligentes, sobrias, abstinentes, honesta cogitantes, & ebrietati & etiam luxuriæ resistentes. Bene ergo dicitur illud 1. Petr. 5. *Sobrii estote &c.* Et bene sobrii, quia sobrietas est mater honestarum vigiliarum. Non dormiamus ergo sicut ceteri, sed vigilemus, & sobrii simus 1. ad Timotheum 5. & merito, quia dominus ipsis vigilare nolentibus, comminatur, dicens

cens Apoc. 3. *Si autem non erigilaveris, veniam ad te tanquam fur, & nescies qua hora veniam ad te.* Mecum inquit Matt. 26. *Vigilate mecum.* Et bene mecum, quia pro certo sine istius invocatione & auxilio nihil valent vigilia nostræ, quia sicut dicitur in Ps. 126. *Nisi dominus custodierit civitatem frustra, &c.* Patet igitur quod vigilandum est propter

Consortium quod habemus,
Mandatum quod implemus,
Periculum quod timemus,
Commodum quod videmus.

H Sustinete ergo hic, & vigilate mecum. Et sic pater quod est vigilia bona & virtuosa & istud est primum principale. ¶ Sed adhuc dico quod est mala vigilia & vitiosa, & ista est vigilia malorum, qui valde sunt vigiles solliciti & vigilantes, diligenter ad sua mala opera facienda, sicut patet in luxuriosis, furib, homicidis & avaris, qui pro implendis nequitis suis quantum vigilent Deus novit. Similes lupo, qui secundum Homerum dicitur animal esse vigil, & similes etiam senib, qui propter frigiditatem cerebri & siccitatem solent esse vigiles & insomnes, quia pro certo impii lupini & crudeles indevoti, & in malitia veteres atque senes solent esse ad operandum malum vigiles, & in suis iniquitatibus diligentes Sap. 14. *Obscura sacrificia facientes, aut insania plenas vigiliis habentes, neque vitam, nequeundas nuptias jam custodiunt.* Ista ergo de bona & mala vigilia sufficiant.

A **Viginti.** Nota, quod numerus vicensarius significat in bono & in malo. Est enim numerus constans ex denario bis ducto. Et ideo in bono signat illos qui cum binario duplicis charitatis servant denarium mandatorum. Et sic viri perfecti viginti esse dicuntur in quantum in denario mandatorum cum binario duplicis charitatis Dei, sc. & proximi vivere dignoscuntur. Figurati Exod. 26. in tabulis tabernaculi, ubi ex utroque latere viginti tabula cedrina auro operata ponebantur, quia sc. de illis tabulis cedrinis, i. viris perfectis tabernaculum Ecclesiæ construitur, qui viginti propter causam jam dictam esse dicuntur. Isti sunt viginti illi, propter quos dicit dominus se parciturum Sodoma Gen. 18. ¶ In malo etiam potest significare, & sic significat malos, qui viginti dicuntur, pro eo quod ex quinario reducto constituuntur, in quantum quinque sensuum inordinatis actib, & affectionum inordinatis passionib, gubernantur. Et ideo isti sunt de quibus facit encanum suum diabolus: unde Ge. 32. dicitur, quod Jacob paravit munera fratri suo Esau, viginti hircos, arietes viginti, tauros viginti, asinas viginti. Ad denotandum quod per vicensarium numerum signantur,

Hirci, id est, illi qui foetent per luxuriam,
Arietes, id est, qui percutiunt per sævitiam,
Tauri, id est, illi qui vadunt elate per superbiam,
Asini, id est, illi qui stolidi sunt per stultitiam.

Et sic de unoquoque crimine per vicensarium designato potest dici illud Jud. 4. quod per viginti annos oppresserat filios Israel, &c. Expone. Et sic sufficit, &c.

A **Villa.** Cum villa nihil aliud sit quam domorum congregatio ad habitationem hominum constituta, possum notare, quod sicut inveniuntur diversa genera hominum, ita diversa genera inveniuntur villarum. Et sic dico quod invenitur villa

Perfectorum,
Peccatorum,
Beatorum,
Damnatorum.

¶ Villa perfectorum est religio vel conscientia. Unde Jos. 15. dicitur quod data sunt tribui filiorum Juda villa ad habitandum. Juda autem qui interpretatur consistentes, virum perfectum solet significare, & Nehe. 12. dicitur, quod cantores adificaverunt villas in circuitu Hierusalem. ¶ Item villa peccatorum est carnalis parentela & mundi patria, & de hac dicitur Luc. 15. quod filius prodigus missus ad villam ut pasceret porcos. Mundus enim est villa, pro qua avarus videnda a cæna se excusat, dicens illud Luc. 14. c. *Villam emi, & necesse mihi est videre eam.* Quia mundani in tantum delectantur mundi villam videre, quod non dignantur paradisi convivium intrare. ¶ Item villa beatorum est cæli gloria, de qua Mar. 16. dicitur, quod Christus in alia effigie ostensus est duobus discipulis euntibus in villam Emaus. Sed non ita beatis ostenderetur, quando non per speculum in ænigmate, sed facie ad faciem contemplantur & æternaliter. ¶ Item villa damnatorum est infernus & æterna miseria, de qua 1. Reg. 5. dicitur quod villa & agri ebullierunt, &c. Vide de civitate, de domo, quia illic parum jam dictum est.

Vincere. Victoria. Nota quod victoria nihil aliud est A quam prædominatio, quam habet aliquis vel potest habere contra alium prævalendo, & ei dominando. Est autem vincere idem quod dominari, prævalere, vel superare, excellere, vel violenter aliquem edomare. Victoria enim non est sine adversario repugante. Nam sic dicit Sen. in proverb. *Victoria sine adversario brevis est laus.* Igitur notandum quod in bono & in malo potest multiplex victoria reperiri. Et sic dico quod

Laus est victoria
Dei,
Justi,
Diaboli.
Deus mirabiliter,
Vincit enim Justus commendabiliter,
Diabolus detestabiliter.

¶ Dicamus ergo primo quod est victoria Dei quæ est mirabilis, Deus n. vincit omnia & superat in bonitate, in potestate, in sapientia & eminentia. Ista enim est sicut aquila quæ vincit alias aves quantum ad visus limpiditatem. Sicut leo, qui vincit alia animalia quantum ad virtutis magnitudinem. Sicut topazion, qui vincit alios lapides quantum ad claritatis pulchritudinem. Sicut rhinoceros, qui vincit alias feras quantum ad roboris fortitudinem. Quia iste vincit sicut aquila in visus & sapientia limpiditatem Job. 36. *Magnus enim Deus est, vincens scientiam nostram.* Est enim sicut leo in virtutis & potentia magnitudine. Apoc. 5. *Vicit leo de tribu Juda.* Sicut topazion in claritatis & apparentia pulchritudine, nec non in dignitatis & eminentia celsitudine Abac. 2. *Super excelsa mea deducet me victor.* Sicut rhinoceros in potestatis & prædominii fortitudine Jud. 5. *Deus eorum pugnat pro eis & vincit.* Et breviter de ipso dicitur 3. Esd. *Super omnia vincit veritas.* Deus enim quandoque & veritas permittunt se vinci, ut finaliter fortius vincant, in ore boni militis, qui quandoque permittit se fortiter verberari, & quasi non defendens, superari, & tandem fatigatis adversariis in pugnatione ipse victus vires suas ostendit, & prævalet in sua virtutis ostensione. Deus enim & veritas videntur in principio suis oppugnantibus cedere, & eisdem victoria palmam dare, finaliter tamen cum satis malas pugnationes, & percussiones sustinuerunt, virtutem suam solent ostendere, & contra omnes fortiter prævalere. Hoc potissime de veritate videmus, quæ multoties supprimitur, & in fine vincere reperitur, quando enim non speratur, victrix omnib, declaratur. Similis est enim ficui Aegyptiacæ, cujus lignum in aqua positum statim mergitur, & tamen cum diu se occultaverit, & humectatum fuerit, ex inspirato suscitatur, & contra naturam omnium lignorum madefactorum superius elevatur. Sic pro certo veritas aliquando se permittit supprimiti & submergi, & quasi victa abscondit se & celat, subito tamen & insperato postquam diu latuerit, solet vincere, & in conspectu omnium apparere. Nihil enim opertum quod non reveletur, &c. Mat. 10. Exemplo naturæ sanæ, quæ subito infirmitatem non vincit, sed paulatim solet contra eam pugnare, & in fine contra prævalere 3. Esd. 4. *Magna est veritas, & prævalet.* Idem etiam de fide Christiana apparuit, quæ primo in martyribus submersa, i. in abscondito fuit, sed ubi & unde deficere videbatur, in hoc magis vincere & crescere noscebatur 1. Job. 5. *Nam hæc est victoria, quæ vincit mundum fides vestra.* Et ideo de Deo & sua fide & veritate certum est quod nunquam finaliter possunt superari, juxta illud Jud. 16. *Adonai domine rex, quem superare nemo potest.* Et quod ipsa soleant omnia vincere, & finaliter omnia superare, patet Esa. 9. *Virgam humeri ejus & sceptrum exactoris ejus superasti sicut in die Madian.* Ista est enim victoria Christi, præcipue facta in prælio passionis, ubi spinis coronatus, sicut rex diabolum superavit, figuratus Apo 6. *Ecce equus albus, & qui sedebat super eum, habebat arcum, & data est ei corona, & exivit vincens ut vinceret.* Christus enim in equo purissimi corporis sedens, & arcum crucis in manibus tenens, coronamque spineam in capite portans, exivit in mundum, ut diabolum vincens vinceret. Ista est ergo victoria Dei, quæ est mirabilis. ¶ Secundo dico, quod est victoria iusti quæ est laudabilis. Iustus enim contra multa habet pugnare, scilicet

Diabolum,
Contra Se,
Peccatum.

Et ideo quando vincit, victoria est multum laudabilis. Victoria enim tunc laudabilis dicitur quando de forti adversario, vel

quando de multis triumphatur. Cum igitur isti adversarii sint plurimi, sint pessimi, sint fortissimi, debet dici quod victoria laudabilis dicitur, cum per virtutes et merita triumphatur. Justus enim debet esse sicut mustela, quæ quamvis parva sit bestiola, armata tamen ruta, audacter solet basiliscum invadere et vincere, ac de ipso triumphare. Sic vere quamvis homo parvam virtutem in se habet, tamen ruta armatus, i. e. penitentia poterit de basilisco, i. de diabolo, nec non de fortissimo inimico carne & mundo triumphare, & eos non per naturam, sed per gratiam vincere & domare. Berillus & alleciorius lapides sunt qui portatorem victorem & immunem ab hostibus faciunt & reddunt, quia pro certo possibile est quod homo qui ex conditione humana debilis est, naturaliter fortis fiat per virtutes accidentaliter. Si enim berillum et alleciorium, i. virtutem fortitudinis et patientiæ habuerimus, invicti esse poterimus, et hostes animæ superabimus et vincemus, ita quod de nobis poterit dici illud Heb. 11. *Sancti per fidem vicerunt regna, adepti sunt promissiones, &c.* Fides enim cum suis sororibus, i. patientia et fortitudine facili- ter vincit salutis inimicos, ubi adverte quod ad victoriam habendam tria sunt necessaria, scilicet causa efficiens. Per fidem. Modus perficiens. Sancti operati sunt justitiam. Finis alliciens. Adepti sunt promissiones. Prosequere si vis. Homo enim quatuor inimicos debet vincere, scilicet quendam fortissimum, scilicet diabolum. Durissimum, scilicet mundum. Falsissimum, scilicet carnem. Familiarissimum, scilicet propriam voluntatem. Diabolus enim cum superbia vincitur per humilitatem. 1. Joan. 2. *Juvenes fortes estis, & vicisti malignum.* Mundus cum avaritia vincitur per contemptum, & spiritualem paupertatem, quia sicut dicitur 2. Jo. 3. *Omne quod natum est ex Deo, vincit mundum.* Caro cum luxuria vincitur per continentiam puritatem. Unde Apo. 6. dicitur quod ille qui sedebat in equo albo, i. in corpore casto & mundo, habebat arcum, scilicet ad sagittandum & stimulandum carnem, & data est ei corona, & exivit vincens ut vinceret. Animus vero & propria voluntas vincitur per prudentiæ maturitatem & obedientiæ stabilem & promptam firmitatem, de qua Sen. in proverbis dicit quod *bis vincit qui se vincit.* Item in epistolis, *Imperare sibi, magnum imperium.* Et est vere charissimi magnum imperium vincere semetipsum. Homo enim quilibet est inimicus sibi, quoniam ipse habet magnam victoriam facere, & tamen facilius est omnia facere quam seipsum. Unde Sen. de Alexandro in quadam epistola dicit, quod *tot populorum & regnorum victor, ira tristitiaque succubuit.* Item de Hannibale fortissimo pugnatore dicitur quod armis vicit, sed victus est vitiis. Unde alibi dicit Sen. quod *multi sunt qui gentes & populos habuerunt in potestate, paucissimi autem qui se, & ideo dicitur Pr. 16. quod melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore urbium.* Oportet ergo charissimi nosmetipsos vincere, & vitiis propriis non succumbere, sed de ipsis viriliter triumphare ut sic victores quis valeat appellare, & de quolibet nostrorum dicatur illud Apoc. 5. *Ecce vicit leo de tribu Juda David.* In quib. ostenduntur quinque quæ ad habendam victoriam suffragantur, scilicet

Dulcor amicorum,
Valor meritorum,
Splendor exemplorum,
Timor tormentorum,
Amor premiorum.

¶ Primum probat mentalis promptitudo. Ecce. Secundum nomen fortitudo. Leo. Tertium attenta sanctitudo. De tribu Juda. Quartum interni mestitudo. Radix. Quintum superna pulchritudo. David, i. vultu desiderabilis.

¶ Dico quod ad victoriam suffragatur promptitudo bonorum operum, & animorum, quod ostenditur cum dicitur Ecce. Homo n. qui promptus est obedientiæ, & majorib. parere, melius solet vincere, quam ille qui est solitus repugnare. Homo enim qui per fortitudinem non potest leonem vincere, solet se prosternendo & humiliando iram ipsius superare. Sic vere iras tyrannorum melius vincimus, si ipsis non resistimus, sed paremus, dicentes Ecce, quod est adverbium promptitudinem signans voluntatis, juxta illud Esa. 6. *Ecce ego, mitte me.* De forti etiam vento videmus quod fortes arbores solet eradicare & vincere, flexibiles vero & debiles & impetui ejus cedentes non resistentes, solet illas dimittere. Sic vere fortis tentatio & ipse diabolus vincit & superat, ipsos feroces, hoc est dictum, illos qui se fortes reputant, qui de suis presumunt viribus & superant,

A debilibus autem vincitur, id est, ab humilibus cedentibus temptationibus, & fortes flatus fugientibus, & de suis viribus non presumptibus superatur. Quia breviter melius ipsi viri humiles vincunt hostes animæ, qui fragilitatem suam propriam attendunt, & cedunt, quam multi fortes, qui de suis viribus confidentes, resistere volunt & credunt. In signum cuius dicitur Bar. Jud. 2. *Victoria non reputabitur tibi, quia in manu femina dabitur Siffara.* Juxta illud 1. Reg. 2. *Arcus fortium superatus est, & infirmi accincti sunt robore.* Fatuum est enim de propriis viribus confidere, quia victoria non ab homine, sed à Deo solet contingere, sicut enim dicitur 1. Mac. 3. *Non in multitudine exercitus est victoria belli, sed de celo est auxilium.* Quia pro certo illi qui de se & mundi adjutorio confidunt, non vincunt, sed vincuntur, non superant, sed superantur 2. Par. 23. *Si in multitudine confidis, superari te faciet dominus ab hostibus tuis.* Dicat ergo Ecce, id est supponat se Deo & non sibi. Quia pro certo multum valet ad victoriam habendam mentalis promptitudo bonorum animorum, Ecce Job. 36. *Ecce magnus Deus & vincens.*

¶ Iterum dico, quod ad victoriam operatur stabilis fortitudo, Et cum dicitur Leo, qui, scilicet est ita fortis, quod omnia animalia superat atque vincit. Sicut enim videmus quod fortitudo virium est causa victoriæ, & inde est quod alia animalia fortia de cursu communi vincunt debilia, sic vere ad vincendum tentationes & vitia necessaria est virtutis plenitudo, & constantia fortitudo. Leo habet multas condiciones nobiles, per quas virtutes morales intelliguntur, quæ ad triumphandum de vitiis suffragantur. Unde notandum quod leo est, &c. Vide supr. titulo de leone & applica quicquid volueris. Ideo de leone, i. de viro justo potest dici illud Prov. 28. *Justus quasi leo confidens absque ullo timore erit.* Et potissime leo habet duas condiciones, propter quas melius vincit, quia verecundatur fugere, & dedignatur timere. In signum cuius quando vadit per nemus, incedit furtive & curve, quasi verecundans abscondi, quando autem in plano est & in publico, non sic. In signum etiam hujus quando pugnat, non solet spicula venatorum intueri, ne ipsum contingat metuere vel terri. Sic vere charissimi duo sunt quæ juvant hominem ad vincendum, scilicet verecundia virtuosa, & audacia generosa, quando enim verecundatur & dedignatur timere, tunc solet fortius pugnare, & victoriam obtinere facilius. Verecundari enim debet homo si vincatur, exemplo elephantis, qui in tantum verecundatur cum vincitur, & vocem victoris timeret, & solo barritu ipsius terretur & verecundatur. Sic porro justus si vinci et superari se videat, debet fortiter verecundari, juxta illud Hier. 48. *Confusus est Moab, quoniam victus est.* Et ideo pugnandum et vincendum debet fortiter animari. Leo, inquit, id est, audax, strenuus et vigorosus. Juxta illud Ezech. 19. *Leo factus est & didicit capere prædam.* Et ut sibi dicatur illud 2. Paral. 9. *Vicisti famam virtutibus.* Et ideo sancti invicti dici poterunt, pro eo quod diabolum, tyrannos et vitia cum fortitudine vicerunt. Unde Augustinus de vera religione. *Nunquam ab homine vinci potest qui sua vitia vicerit.* Non enim vincitur is, cui, quod amat, ab adversario non eripitur. Qui ergo amat id solum quod ab adversario auferri non potest, ille invictus est. Valet igitur ad victoriam stabilis fortitudo operum perfectorum.

¶ Deinde dico, quod valet ad victoriam habendam attenta sanctitudo nostrorum prædecessorum, seu bonorum exemplorum. De tribu inquit Juda: Homo enim de nobili prosapia seu generetimet de genere, & ideo fortius ne vincatur solet pugnare. Et inde est quod probitas parentum ad memoriam reducit, ut eorum exemplo filii & nepotes vincant & fortiter operentur. Sic vere charissimi per scripturam sacram probitates & merita sanctorum parentum nostrorum, scilicet Christi & martyrum, et nostrorum fundatorum et institutorum ad memoriam reducuntur, ut eorum exemplo ad pugnandum & vincendum quilibet animetur. Dicitur enim eis illud Esa. 51. *Attendite ad Abraham patrem vestrum, & Saram, quæ peperit vos.* Attendite ad petram, de qua excelsi estis, q. d. Attendite quod vos estis de tribu Juda, & quod sicut dicitur Apocalyp. 7. *De tribu Juda duodecim millia signati.* Attendite, quis locus cui in officio pastoralis succeditis, quia quales fuerunt illi quorum in terris locum tenetis, & in quorum religionibus et Ecclesiis habitatis, horum exemplo fortiter agatis, et ut victores sitis provide cogitate. Sicut enim lapis qui dicitur Phateron, si de mane respicitur, facit hominem invictum in illa die, sic vere si Christum & sanctos, qui nos præcesserunt, attente respiciamus, & per devotionem & orationem oculos

culos mentis in eos figamus, nos proculdubio exemplo & auxilio eorum hostes spirituales vincemus, & de diabolo & vitio triumphabimus. Unde Sen. in epistolis ad exempla perfectorum virorum, qui tribulationes & tentationes vicerunt, volens nos inducere, sic ait. De his qui terribiles videntur, nihil est invictum, singula priores vincere: jam multi vincunt, ignem Mutius, crucem Regulus, venenum Socrates, exilium Rutilus, mortem ferro adductam Cato, & nos, inquit, etiam omnia adversa, supple, istorum exemplo vincamus. Victores ergo charissimi nos faciunt exempla quæ respiciamus, orationes quas ad Deum fundimus. Quia sicut bonus dominus respiciens vasallum ad Deum recurrentem, ipsum juvat ne vincatur, sic dominus hominem tentationem timentem, & ad dominum fugientem, & se protectioni ipsius committentem juvat, ne à diabolo superetur. Cujus exemplum habemus Exo. 17. Ubi dicitur, quod Moysse levante manus, vincebat Israel, si vero manus dependere, vincebatur. Ad Deum ergo & ad sanctos per devotionem & orationem aspiciamus, & eorum exempla videamus, quia sicut dictum est, ad victoriam habendam multum facit attentata sanctorum promptitudo, vel sanctitudo nostrorum Prædecessorum. De tribu Juda. ¶ Denique dico quod ad hoc multum facit retenta inæstusitudo inferni tormentorum, cum dicitur Radix. Radix enim quæ sub terra jacet, significat illos quippe, considerationem sub terra, i. inferius inferno morantur, & qui ibi dolores & supplicia contemplantur & exinde ad pugnandum & triumphandum per bona opera animantur. Sicut enim videmus quod pugil, qui pro alio pugnat in stadio, non solum perdit lucrum quod sperabat, imò etiam suspenditur aut ponitur, quapropter si sit sapiens, pro pena evitanda quantum potest pro victoria habenda decertat, sic & nos qui contra hostes animæ in stadio mundi pugnamus, penam inferni, sic victi fuerimus, incurremus. Attendamus ergo ut juxta verbum Sen. Ex desperatione etiam animum sumamus, & præ tormentorum timore faciamus taliter quod vincamus. Radix, inquit, ut scilicet more radicis ad infernum mentaliter penetremus. Juxta illud Esa. 37. Quod reliquum est, mitteret radicem deorsum, & fructum faciet sursum. Et breviter timor pœnæ & miseriæ est causa victoriæ. Unde etiam de quodam Imperatore legimus, quod fugientes ad bellum ire compulsi, & victores qui victi fuerant esse fecit. Ad quod facit fabula poetica, quæ dicit quod Styx palus infernalis, quæ interpretatur tristitia, filiam habuit nomine victoriam, quæ diis pugnantibus contra gigantes dicitur restitisse, ideo ipsa Styx legitur ab ipsis diis certum privilegium accepisse. Ex qua quidem fabula poetæ nihil aliud intellexerunt, nisi quod Styx infernalis, i. timor pœnæ inferni victoriam habet a mortis sententia. Quod bene innuit qui dicit Apo. 2. Qui vicerit non cadetur a morte secunda, q. d. præ timore illius mortis vincendum est. Igitur valet ad victoriam obtinendam retentam inæstusitudo inferni tormentorum. ¶ Insuper dico quod valet ad victoriam prævisa beatitudo gloriæ beatorum, cum dicitur David, qui interpretatur vultu desiderabilis. Quicquid enim est ibi, summe est desiderabile & delectabile, scilicet Deus, & beata virgo, & gaudia, quæ sunt ibi. Istud enim summe solet consolare victorem, & ipsum juvat ad vincendum, quia secundum Greg. in Hom. Consideratio præmii minuit vim flagelli. Unde petrum fuit à quodam Philosopho quid erat quod non permittebatur hominem fieri lassum, qui respondit, lucrum, quia certe quando de cælesti præmio quod promeretur attenditur, infatigabiliter pugnat, & per consequens victoria facilius reportatur. Ista autem bona futura quæ per victoriam habent victores, denotantur cum dicitur David, i. e. vultu desiderabilis. Quia quicquid est desiderabile, per eam obtinetur. De quo Es. 9. Exultant victores capta præda, quando dividunt spolia. Sequitur. Super solium David & super regnum ejus sedebit. Et adverte quod istud præmium quod victoribus dabitur consistit

In deliciis cordialibus. (Exultant.)

In delictis spiritualibus (Capta præda,)

In confortiis fraternalibus. (Dividunt,)

In divitiis æternis. (Spolia.)

¶ Isti enim cordialiter jucunditatem habent, & sunt similes equis qui gaudent cum vicerint. Unde Jud. 16. Per tres menses gaudium hujus victoria celebratum est. Tres enim menses sunt visio, fruitio, & dilectio. Item habent spirituales voluptates. Capta inquit præda. Canes enim qui vicerunt & acceperunt prædam, de ea delectabiliter delectantur Num. 21. Victor existens duxit ex eo prædam. Unde Apo. 2. Vincenti dabo edere de ligno vite, quod est in

paradiso Dei mei. Et ibid. Vincenti dabo manna absconditum. Item habent fraternalem charitatem. Dividunt, sicut enim dicitur Act. 2. Dividebatur unicuique sicut opus erat, item habent æternalem felicitatem. Spolia, sicut dicitur Apo. 21. Qui vicerit, possidebit hæc, & ego ero illi Deus, & ipse erit mihi filius. Sic ergo patet charissimi quod ad victoriam de spiritualibus hostibus obtinendam quinque suffragantur & juvant, scilicet

Amor præmiorum,

Timor tormentorum,

Splendor exemplorum,

Fortitudo meritum,

Ardor animorum.

Per ista enim quinque iustus vitia superat, & demones viriliter devincit & expugnat, ita quod cum gaudio potest dici illud Hier. 50. Confusus est Bel, victus est Merodach. Nosque dicamus de eo illud 2. Par. 25. Divulgatum est nomen ejus per crebras victorias. Patet ergo quod est victoria iusti quæ est laudabilis. ¶ Tertio dico quod est, I victoria diaboli quæ est damnabilis, & ista est victoria qua diabolus in tentationibus & tribulationibus vincit iustos. Juxta illud 1. Pet. 2. A quo quis superatus fuerit, ejus servus efficitur. De quo potes videre supra de pugnare, & de tentatione. Est enim diabolus sicut draco, qui tunc vincit elephantem quando cauda ejus pedes ligat &c. vide in suis titulis quia transeo, & sufficit.

Vincire. Vinculus. Vinculum. Nota, quod vinculum est illud, quo quid tenetur, stringitur, vel ligatur. Et quia in scriptura invenitur

¶ Gratia,

Vinculum ¶ Culpæ,

¶ Pœnæ.

Notabo quod invenio

¶ Utilitatis,

Vinculum ¶ Iniquitatis,

¶ Pœnalitatis.

Primum est perfectorum,

Secundum est peccatorum,

Tertium est damnatorum,

Primum est vinculum eligendum,

Secundum est vinculum dissipandum,

Tertium est vinculum formidandum,

¶ Est dico primo vinculum perfectorum, quod est eligendum, B & istud pro certo nihil aliud est quam illud quod ipsos stringit, ligat & vincit cum Deo & cum proximo. Et sic loquitur Deus ipsi Hieremias, Hie. 27. Fac tibi vincula & catenas, & pone eas in collo tuo. Sicut enim Boves vincuntur & ligantur ut simul operentur, Equi ut ad præsepe pascantur, Tauri ut domiti reddantur, Cervi ne effugientes perdantur, Vineæ ne ad terram premantur. Dolia ut longius servantur. Simia & fera ut sub potestate teneantur, sic proculdubio dico quod iusti diversis vinculis solent ligari, ut Deo & proximo adhæreant firmiter, & ut in fide & in moribus diutius remaneant, & ne à Christi servitute & dominio recedant & retranseant, fortiter solent vinculari. Unde de Joanne (qui interpretatur gratia Dei) dicitur quod audivit in vinculis opera Christi Matt. 11. Quæ autem sunt ista vincula perfectorum? Dico quod sunt vincula

Religionis,

Dilectionis,

Conjunctionis,

Durationis,

Coactionis.

¶ Sunt dico vincula religionis, & ista sunt vincula mandatorum & statutorum, & potissime trium votorum, de quibus Eccl. 4. Funiculus triplex difficile rumpitur. Ista enim sunt vincula quibus homines Dei servitute ligantur, & quibus ne libere fugiant, constringuntur, de quibus Eze. c. 20. Subjiciam vos scepro meo, & inducam vos in vinculis fœderis. Ista dico vincula multi rumpunt, & per transgressionem observantiarum, mandatorum & votorum volunt fugere & recedere. Isti sunt similes onagro, qui tantum diligit libertatem, quod nulli vinculo subjugatur Job. 39. Quis dimisit onagrum liberum, & vincula ejus quis solvit? Figurati in illo demoniaco Luc. 8. de quo dicitur, quod funibus multis & catenis ligabatur, & ruptis vinculis agebatur à demoniis in deserto. Ista ergo sunt vincula religionis.

¶ Item dico, quod sunt vincula dilectionis. Amorem enim fortissimum

issimum est vinculum, qui ita stringit quod de duobus faciunt unum. Isti enim qui isto vinculo vinculantur, unum inter se, & unum cum Deo efficiuntur. Unde Col. 3. *Super omnia charitatem habentes, quod est vinculum perfectionis.* Quod tamen est contra multos qui nec cum Deo, nec cum proximo suo veram charitatem habent, quod apparet, quia modica occasione rumpitur amor, & per vanitatem, & inconstantiam, & falsitatem facile dissipatur. Hier. 2. *A saculo fregisti jugum meum, & vincula mea dirupisti.*

P Item est vinculum conjunctionis, & istud est vinculum concordie & pacis, quod vagos firmiter debet jungere, ne alter ab altero per aliquam discordiam possit disgregari. Eph. 4. *Sollicite servare unitatem spiritus in vinculo pacis.* Quod tamen est contra multos, qui motu, vel arrogantia vel invidia, nunquam possunt in pacis & unitatis vinculis contineri. Similes simia, quae vincula sua nititur rumpere, & evagando possit officere & nocere. Quia vere multi sunt qui non cessant querere tendicula occasionis, qua possunt vincula pacis rumpere, & unitatis foedera violare. dicentes illud Ps. 2. *Dirumpantur vincula eorum, &c.*

G Item est vinculum durationis, quia, sc. iusti vinculo temperantiae ligantur, ita quod a bono proposito nunquam variantur. Eccl. 6. *Vincula ejus alligantur.* De qua perseverantia durativa potest dici illud Eze. 4. *Ecce circumdedit te vincula, & non te convertes de latere uno ad aliud.* Quod tamen est contra multos qui vincula perseverantiae cito rumpunt. Unde Hier. 5. de optimatibus dicitur: *Ecce ipsi magis confregerunt jugum, ruperunt vincula.* Item est vinculum correctionis, quod, sc. mali ad opera bona & solitaria exercenda ligantur, & ista sunt vincula tribulationum temporalium, infirmitatum corporalium, & tristitiarum cordialium. Sicut enim phreneticus, vinculis ligatur, ut sanetur, sic Deus iustos vinculis tribulationum ligat, ut ipsos a malo coerceat, & ad sanitatem reducat. Unde de eo dicitur in Psal. quod *animam in aenem satiat bonis, sedentes in tenebris & umbra mortis, vincos in mordacitate & ferro.* Sicut enim bos vinculis stringitur, stimulis pungitur, & sic arare cogitur, & compellitur, sic sancti vinculis tribulationum fuerunt ligati, stimulis infirmitatum fuerunt arctati, & sic ad arandum & ad laborandum & ad benefaciendum, & ad mala praecavendum fuerunt edocti. Exemplo Apostoli, qui quotidie ad literam in vinculis ponebantur, in quibus existens scribebat epistolas, per quas tota Ecclesia illustratur. Unde Eph. 4. dicitur: *Obsecro vos ego vincos in domino.* Et Eph. 3. dicebat, Ego Paulus vincos Christi Jesu. Et ideo breviter ipse concludit Heb. 11. dicens: *Sancti ludibria & verbera experti, &c.* Ad quorum compassionem monet idem Heb. 11. *Mementote vincosorum tanquam simul vincos.* q. d. vincos in carceribus & ligati in mundi purgatoris catenis atque funibus. est compatiendum, & eis dulciter succurrendum, & eis misericorditer condolendum. Patet igitur quod sunt quinque genera verorum vinculorum, scilicet religionis, dilectionis, conjunctionis, durationis, & correctionis. Et sic dico quod sunt vincula hominum perfectorum, quod est primum. **¶** Secundodico quod sunt vincula hominum peccatorum. Peccatores, n. vinculis vitiorum, & complacentiarum, & delectationum ligantur, ut in servitute diaboli perpetuo teneantur. Uli enim qui furantur alienos canes, solent eos ligare, ne ad magistros suos redeant, & ut secum maneat, vinculant. Aves etiam pradales vinculis ad perticam, ne volent sursum, fortiter astringuntur. Illos n. quos servare volumus, alligamus, & ne manus nostras effugiant, astringimus, & arctamus. Sic vere diabolus quando furatus est hominem per peccatum, timens ne ad magistrum suum, sc. Christum redeat per poenitentiam, & ipsum deserat, ligare solet vinculis malarum complacentiarum, & obturatae consuetudinis funibus. ipsum astringere & ligare, & suo juri penitus subjugare. Unde Herodes misit & tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere. Nam diabolus solet hominem vinculare, scilicet Vinculis

Carnalitaris,
Tepiditatis,
Cupiditatis,
Obscuritatis,
Pompositatis,
Taciturnitatis.

I Ligat ergo diabolus vinculis, scilicet carnalitaris & immunditiae. Mala enim mulier & ejus visus, gestus & affatus sunt quaedam vincula quibus qui per malas consuetudines ligatus fuerit, vix evadit. Unde de fatuo juvene & de mala muliere dicitur Pro. 7. *quod eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & nescit quod ad vin-*

cula stultus trahatur. Unde de muliere dicit idem Sapiens. *Invenit mulierem morte amariorem. Vincula sunt manus illius, &c.* Ecc. 7. **¶** Item ligat vinculis cupiditatis & avaritiae. Avaritia enim est fortissimum vinculum. Istud enim in amore terrenorum hominem ligat taliter, quod ab affectu aeternorum penitus abstrahitur & elongatur. Et isto vinculo videbatur ligatus Manasses cum dicebat 2. Par. 36. *Incurvatus sum multo vinculo ferri, & non est mihi respiratio.* **¶** Item ligat vinculo pompositatis & vanae gloriae, & sic ligantur illi qui in amore pomparum mundi corpus & animam ponunt, sicutiles suspensis qui in altis ligantur. Unde de vinculo superbiae dicitur Esa. 25. *Praecipitabit dominus in monte isto faciem vinculi colligari.* **¶** Item ligat vinculo tepiditatis & acediae. Acedia, n. est vinculum pedum & manuum, & non permittit aliquem benefacere. Hier. 39. *Vinxit eum compedibus, & duxit eum in Babylonem.* **¶** Item ligat vinculo obscuritatis, & istud est vinculum caecitatis mentis, obstinationis, & malae consuetudinis, quod recte videtur esse vinculum oculorum, de quo Sap. 17. *Vinculis tenebrarum & longae noctis compediti, inclusi jacuerunt.* **¶** Item ligat vinculo taciturnitatis, & istud est quo ligat linguam per verecundiam ne confiteatur, & per consequens ne aliquid recte loquatur. De quo Marc. 7. dicitur de muto quod *solutum est vinculum linguae ejus, & loquebatur recte.* Ista igitur charissimi sunt mala vincula, quibus cum peccator a diabolo vinculatur, vix aut nunquam liberatur. Et ideo statim quando nos sentimus vincos, debemus vincula rumpere, & nos ab hostis dominio liberare, dicentes illud Ps. 2. *Dirumpantur vincula eorum, &c.* & hoc cum auxilio illius qui vincos suos non despicit sed eduxit in fortitudine, &c. Hae ergo sunt vincula peccatorum. **¶** Tertio dico, quod sunt vincula hominum damnatorum, & ista sunt poena aeterna & sententiae divinae, quibus damnati in inferno damnantur sive ligantur, ut in evasibiliter poenis aeternis affligantur. Puniendi enim scelerati solent vinculis alligari, & ne evadant, firmiter vinculari. Sic damnati vinculo divinae sententiae & ordinationis ligantur, quibus in evasibiliter detinentur Esa. 22. *Omnies qui inventi sunt, vincos sunt pariter dureque ligati sunt.* Et 2. Para. 33. dicitur quod *Sedechias catenis & compedibus vincos, ductus est in Babylonem.* Patet ergo quod sunt vincula damnatorum, peccatorum, perfectorum, &c. Omnia autem exempla, quae supra de ligare posita sunt, vide de ligare, & laqueo, & similibus.

Vindicta. Nota, quod vindicta nihil aliud est quam punitio dura & severa cum furore & iracundia executae, propter causam vel occasionem praecedentis injuriae generatae. Et possumus notare quod in scriptura invenitur triplex vindicta, scilicet Vindicta

Cruditatis & savitiae,
Aequitatis & justitiae,
Auctoritatis & potentiae,
Primam facit peccator crudelis,
Secundam facit Praelatus fidelis
Tertiam facit imperans in caelis.

¶ Primo dico, quod est vindicta crudelitatis et savitiae, et ista est illa, qua crudeles et etiam vindicativi vindicant, qui nulli volunt parcere, imo volunt ultra debitum punire, et ad satisfaciendum privatae offensa in publico supra aliquem penitus desavire, cum tamen dicat Seneca quod *culpa est totam culpam persequi.* Et tales sunt similes urso, qui de quolibet percutiente se nititur defendere vel vindicare, ita quod si unus eum insequitur, & alius eum percutit, statim dimittit primum, & currit ad secundum, & sic deinceps. Similes etiam sunt cani, qui lapidem proiecum solet in ore recipere, & pra ardore irae ipsum tentat destruere & mordere, in quo solet quandoque dentes proprios lacerare & cassare. Similes etiam sunt api, quae ita crudeliter infigit quandoque aculeum, quod cum aculeo dimittit intestina, & sic dum vult lacerare alium, proprium efficit nocuum. Sic vere charissimi, multi sunt ita iracundi & furibundi, quod de qualicumque offensa libi facta volunt accipere vindictam, & furore urfi (qui solet de uno ad alium currere) nunc unum, nunc alium infestare, & quod plus est, saepe accidit quod dum isti se vindicare nituntur, amplius etiam laeduntur, & gravantur, & ubi nocere plus crediderunt, plus nocentur, ut sic verificetur illud, quod dicitur Ecc. 28. *Qui vindicari vult, a Deo invenit vindictam,* sicut videtur ad literam de superbis, qui volunt omnia vindicare, qui tamen cum non vindicent alios, de seipsis vindictam patiuntur. Ergo melius est dissimulare, vel penitus indulgere, quia testis b. Hugo. & Sen. *Nobile genus vindicta est ignorare.* Et potissime cum sit unus iudex & vindex omnium

omnium Christus qui vindictam talium sibi specialiter reservavit dicens Deut. 32. *Mea est ultio, & retribuam eis in tempore.* Cum igitur de beneficiis collationi Apostolica reservatis, nullus alius praelatus se intromittat, nec nos ad vindictam sumendam os intromittere debemus, quantum à Deo specialiter reservata videmus Rom. 12. *Mihi vindictam, & ego retribuam.* Quod tamen est contra multos crudeles, qui divinum, scilicet officium usurpant & præsumunt, & usque ad ultimam savitiam se vindicare contendunt. Similes billano, de quo inventi scriptura quod quando occidit hominem diu post auscultat si spirare audiat ipsum, ne forte ipsum vivum dimittat, quia pro certo multi sunt qui illum quem persequuntur, nolunt dimittere, nec à persecutione quiescere, quamdiu ipsum sentiunt respirare, & quousque ipsum ex toto videant mortuum, hoc est dictum, ad nihilum devenire, & de hoc dicitur illud 2. Reg. 2. *Nunquid ad interfectionem mucro tuus deserviet?* quasi dicat, non debet sic esse, quia naturaliter homo debet suo simili parcere & cum eo misericorditer agere, & non de malefactoribus omnibus vindicare, juxta illud Levit. 19. *Non quaras ultionem, nec memor eris injuria civium tuorum.* Unde sapiens Ecclesi. 28. postquam dixisset quod qui vindicare vult, à Deo inveniat vindictam, dicit sic. *Homo homini reservat vindictam, & à Deo quarit modelam.* In hominem similem sibi non habet misericordiam, & pro peccatis suis deprecatur. Ipse dum caro sit reservat iram, & propitiationem quarit à Deo. Ad quod facit parabola de servo cui misertus fuerat dominus, & tamen ipse conservo suo noluit miseri. Mat. 18. Etiam constat quod in multis delinquentibus omnes, & ideo non debemus vindictam petere, sed pro gratia Deum orare, ut velit eos emendare & corripere, ut salventur. Unde in Pla. *Lutabitur justus cum viderit vindictam.* Unde scribitur: *Fiet illi misericordia qui fecerit misericordiam, & qui non, non.* Patet ergo quod est vindicta crudelitatis & savitiae. ¶ Secundo dico, quod est vindicta severitatis & justitiae, & ista est illa, qua boni judices & praelati vindicant illos qui injuriam patiuntur. Apes enim habent aculeum ad duos, scilicet ad superflui consumptionem, & ad mellis depurationem. Habet enim aculeus virtutem igneam, & per consequens solet consumere & purgare. Sic charissimi judices & praelati propter duo habent potestatem & dominium, scilicet, ad consumptionem malorum, & ad purgationem & tuitionem bonorum. Debent enim cum aculeo justitiae & vindictae superfluum, id est, malos consumere ne noceant, mel, id est, bonos defendere ne pereant. Et sic loquitur Apostolus Rom. 13. ubi de iudice dicit: *Non enim sine causa gladium portat.* Dei enim minister est, & vindex in ira ei qui malum agit. Adverte tamen quod vindicta iudicis non debet culpam excedere, sed ei penitus adæquari. Exemplo leonis, qui in multos lapides contra se jacentes, primo percutientem eligit, ipsumque secundum quod ipsum parum vel multum læserit, lacerat, rotat, & affligit. In quo instruitur iudex quod vindicta non debet culpam excedere, sed malos qui dereliquerunt castigare. Exemplo Judæ Machabæi, qui fecit vindictam in viros desertores, ut dicitur 1. Macha. 2. Et sicut poscebat illa Luc. 18. quod vindicaret eam de adversario suo, &c. D ¶ Tertio dico quod est vindicta auctoritatis & potentiae, & ista est illa, qua, Deus in presenti & in futuro punit & vindicat maledicta, in presenti enim vindicat, veruntamen occulte, & sub specie alterius causæ, quia quamvis permittat Deus quod quotidie fiant multa mala, quæ remanere videntur impunita, tamen sub dissimulatione alterius occasionis punit Deus peccatorem ex causa criminis præcedentis. Unde legitur, quod cum quidam induceret alium ad falsum testimonium dicendum, & allegaret quod duo falsa testimonia tulerat, & tamen nihil mali sibi evenerat, statim facta fuit vox de cælo, dicens, *Mentiris, quia pro certo pro primo oculum perdidisti, pro secundo domum tuam amisisti.* Deus enim facit, & utitur reb. sicut jocularior suis instrumentis, quibus ita subtiliter utitur, quod absque hoc percipiatur, unum loco alterius invenitur, & quod in loco uno reponitur in alio reperitur. Et ideo breviter de vindictis, & punitionibus quas Deus quotidie nobis facit, dicitur Esa. 59. *Indutus est vestimentis ultionis, & opertus est quasi pallio zeli ad vindictam.* Et bene dicit pallio, pro eo quod sub coopertura unius rei aliam efficit. In futuro autem Deus judicabit, sed manifeste, & publice. Unde nunc temporis peccata latent, sed tunc temporis parent: tunc enim in iudicio generali impios judicabit, & oppressos de eorum injuriis vindicabit. Sol enim qui naturaliter est clarus, & purus, quandoque propter terræ vapores apparet rubeus, & sanguineus & ardens, & obscurus. Quia pro certo sol justitiæ Christus licet modo cla-

rus, pius & placidus videatur, propter vapores tamen vitiorum quos inveniet in mundo, in die iudicii, per ardorem & rigorem justitiæ, & vindictæ sanguineus, & igneus apparebit, in quantum zelo vindictæ impios destruet & cremabit. Ignis enim in principio faciliter extinguitur, sed quando ad augmentum venerit nullatenus temperatur. Sic vere vindicta & ira Dei modo potest per misericordiam extingui, tunc vero tantum excrescet, quod non poterit apponi remedium. Prov. 6. *Zelus & furor viri non parcat in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, ne recipiet pro redemptione dona plurima.* Et vere non parcat, quia tunc non solum corpus, imo etiam animam interficiet, similis serpenti, qui dicitur seps, qui secundum Isid. ita venenose solet mordere, quod non solum carnem inficit, sed etiam ossa, quæ subter sunt, solet liquefacere & ardere. Quia proculdubio Christus tunc carnem & ossa, i. corpus & animam liquefaciet & destruet, & in inferno statuet & confunder, juxta illud Hie. 48. *Dies enim domini exercituum, dies ultionis, & vindictam retribuet inimicis suis.* Quia sicut dicitur Deu. 32. *Vindictam retribuet in hostes eorum, & propitius eris terra populi sui,* & sic patet quod est vindicta justitiæ, & sic sufficit. Vide supra de Ira, Iudicio, Justitia, &c.

Nota quod vinea est ille locus ubi vinea vel vites in vicem congregantur, quibus vinum in usus hominum eliquatur. Per vineam potest (ut mihi videtur) quæcunque congregatio designari, sive bona fuerit sive mala. Et possum breviter notare quod invenio vineam

Perfectorum,
Reprobatorum,
Damnatorum,
Beatorum,
Meritorum,
Terrenorum,
Tormentorum,
Præmiorum.

¶ Est dico vinea perfectorum, quæ nihil aliud est quam religio, quæ est vinea domini, in qua vites, i. viri perfecti invicem congregantur, ibique per fidem plantantur & adjuvantur. De ista dicitur Esa. 5. *Vinea domini Sabaoth domus Israel.* ¶ Item est vinea reproborum, & ista est congregatio hominum malorum, qui sunt vinea diaboli, quia de botris suorum malorum operum eliquatur vinum destructionis animæ, & ista est vinea deserta quæ nullum bonum fructum portat. Et de illa dicitur Johel. 1. *quod consumpta est, & ficus elanguit, & omnia ligna agri aruerunt.* ¶ Item est vinea hominum damnatorum, & ista est vinea, in qua nascitur vinum infernalium tormentorum, de quo dicitur Deu. 32. *Fol draconum vinum eorum, &c.* De qua quidem vinea dicitur in Ps. *quod Deus occidit in grandine vineas eorum.*

¶ Item est vinea beatorum. Beati enim sunt illa vinea in qua vinum æternæ consolationis colligitur, de quo dominus & angeli recreantur. De qua Zac. 3. dicitur. *Vocabit vir amicum suum subtus vineam suam.* ¶ Item est vinea bonorum meritorum, & ista est vinea animæ vel bonæ conscientiae, in qua sunt virtutes & merita sicut vites, & bona opera sicut fructus. Unde sponsus dicit sponsæ Can. 7. *Videamus si vinea nostra floruit, &c.* ¶ Item est vinea bonorum terrenorum, & ista est vinea huius mundi, propter quam occisus fuit Naboth, sicut dicitur 2. Reg. 12. quia sæpe vineæ bonorum terrenorum causæ sunt quare ipsorum domini spiritualiter & temporaliter pereunt. Istas enim nituntur alter ab altero rapere & habere, & nisi ipsas dimiserint, solent ipsos tribulationibus molestare. Amos. 5. *Vineas amantissimas plantabitis, & non bibetis vinum earum.* ¶ Item est vinea duorum tormentorum, & ista est vinea inferni, cujus vinum sunt miseria æternæ, quibus damnati inebriantur, & quibus in perpetuum sopiuntur. De qua Deut. 32. *Vinea Sodomorum vinea eorum, &c.* Et notanter dicit de vinea Sodomorum, quæ, sc. igne & sulphure est consumpta. ¶ Item est vinea summorum gaudiorum, & ista est gloria æterna, cujus fructus sunt infinita gaudia, et cujus vinum lactificat cor hominis, et cor beatificat. De qua Can. 2. *Vinea florentes odorem dederant.* ¶ His præmissis, dico quod de quadruplici vinea solum est agendum, scilicet de quadam vinea

Gloriosa,
Virtuosa,
Fructuosa,
Luctuosa,

¶ Dicamus ergo primo quod est vinea gloriosa, et ista nihil aliud est

est quam vinea corporis Christi, vel etiam ipse Christus Dei filius incarnatus. De quo Cantic. 1. *Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi.* Vinea enim Engaddi est illa in qua balsamus crescit signans beatam virginem, & etiam crucem Christi, quæ botrum Cypri & etiam balsamum verum Christum portaverunt. Nam sicut vinea de uno loco accipitur, & ad alium transplantatur, variis ferramentis foditur, & discalceatur & nudatur, ad palum, & arbores ligatur, soli ut matureseat exponitur, & sic vinum inde eliquatur, & in vasis diligenter recipitur, ex quo homines recreantur & inebriantur, revera charissimitalis est Christus. Ipse enim à paradiso fuit assumptus, & in terram hujus mundi fuit translatus, in horto humanæ naturæ fuit per incarnationem plantatus, ferreis instrumentis, scilicet clavis, spinis & lancea in passione fuit transfossus, arbori crucis fuit alligatus, & ardori solis fuit expositus, & sic exinde fuit vinum & sanguis pretiosus ipsius destillatus. Istud enim vinum in vasis cordium devotorum recipitur, & exinde Christianus populus per devotionem inebriatur, & tota gens fidelium jucundatur. De ista ergo vinea sic fofsa & sic nudata loquitur Deus pater, ubi de populo judæorum potest dicere illud Johel. 1. *Posuit vineam meam in desertum, ficum meam decorticavit, nudans spoliavit eam, & projecit.* Ista vinea figuratur Ezech. 17. ubi dicitur quod aquila grandis venit ad Libanum, tulit medullam Cedri, & transplantavit eum in terram Chanaan, in urbe negotiatorum posuit eam, cumque germinasset, crevit in vineam latiore, respicientibus ramis ejus ad eam. Facta est ergo vinea, & fructificavit in palmites, & emisit propagines. Aquila grandis charissimus est Dei filius, qui de cælo ad Libanum hujus mundi venit, & medullam Cedri, id est, nobilissimam portionem humanæ naturæ assumpsit, quam in terra Chanaan, id est, Judæam, & in urbe negotiatorum, id est, in Maria per incarnationem ipse plantavit, quæ tandem ramos & propagines, id est, fideles populos produxit & emisit, & sic in vineam latiore quantum ad corpus suum mysticum (quod est Christianitas) se diffudit, & rami ejus, id est, Christiani ad eam tenentur respicere, & per fidem & desiderium anhelare. De ista dicitur in Psalm. *Vineam de Aegypto transtulisti, &c.* Aegyptus enim quæ interpretatur obscuritas, est paradysus, in quantum hic ad nos locus iste est ignotus, & mirabiliter tenebrosus. Et quia pro certo vinea ista scilicet Christus de ista Aegypto, id est, paradiso ad mundum fuit translata, ideo gentibus, id est, gentium erroribus ejectis, in mundo per fidem fuit plantata, & sic per omnem terram est multiplicata, & undique per cultores ejus, prædicatores & Apostolos dilatata. Hierem. 2. *Ego plantavi te vineam electam.*

D ¶ Secundo dico quod est quædam vinea virtuosa. Et sic dico quod per veniam intelligitur anima & bona persona, & potissime Christus seu sanctus vel etiam beata virgo. Sicut enim videmus quod per vineæ coloris amoenitatem homines reficiunt visum, odoris suavitate reficiunt olfactum, fructus dulcedine recreant gustum, foliorum mollitie mulcent tactum, sic vere iusti viros suæ honestæ conversationis recreant intuentes, odore suæ famæ & conditionis delectant audientes, & valore suæ operationis faciunt & nutriunt degustantes. Hoc est dictum, exempla & opera eorum imitantes, dulcore & mollitie suæ bonitatis mulcent & attrahunt contingentes, & eorum quorum consortia sunt frequentantes. Ista enim sunt vineæ quæ virorem habent & florem honestæ conversationis. Cant. 7. *Videamus si vinea nostra floruit.* Item habent odorem famosæ reputationis. Can. 2. *Vinea florentes odorem dederunt.* Item habent fructum gratiosæ operationis. Zachar. 8. *Vinea dabit fructum suum, & terra dabit germen suum.* Item habent humorem mollis & benignæ consolationis, & dulcis & amorosæ consolationis. Quia sicut vinea facilliter stillat lacrymas præ abundantia humoris, sic vir iustus facilliter compatitur præ abundantia benignitatis & dulcoris. Esa. 16. *Plorabo in fletu lazer & vineam Sabam, inebriabo te lacryma mea.* Et sic pro certo beatam Virginem & quamlibet bonam personam possumus dicere Vineam

Speciosam,
Odosam,
Fructuosam,
Lacrymosam.

¶ Ut sic possim dicere illud Eccles. 24. *Ego quasi vitis fructificavi suavitatem odoris, &c.* Et ideo breviter de vinea spiritali potest dici illud Cant. 7. *Vinea nostra floruit.* Ubi adverte quod sicut in vinea de sui natura invenitur

Liquor qui stillatur, & ideo dicitur Vinea, à vino,
Diction. Bercherij.

Labor qui reportatur, Nostra,
Decor, qui speculatur, & dicitur, Floruit.

Sic nos debemus habere, scilicet

Liquorem flebilis pietatis,
Laborem utilis charitatis,
Decorem nobilis honestatis.

Primum probat pietatem humiditatis liquoris. Vinea,
Secundum charitatem communitatis laboris. Nostra,
Tertium famositatem honestatis decoris. Floruit.

¶ Dico ergo quod ille vel illa qui vult esse spiritalis vinea, debet habere humiditatem flebilis pietatis, cum dicitur Vinea, quia sicut vitis vineæ stillat vinum sive fundit, nomen vineæ sonat vinum, fructus vineæ stillat vinum, (Vitis enim sive vinea duplicem fundit liquorem, scilicet aquam lacrymando, & vinum fructificando) sic & nos debemus fundere duplicem liquorem pietatis, unum scilicet lacrymando per compassionem & affectum, alium vero fructificando per eleemosynam & affectum. Virenim pius debet interius lacrymas pii affectus stillare, exterius autem vinum consolationis debet ad pauperes seminare. Vinea inquit Genes. 6. *Plantavit vineam, bibitque vinum.* Vitis enim plus habet de medulla quam alia arbores, & ideo plus potest emitte de humore. Sic vere ille qui in medulla charitatis & devotionis abundat generaliter in humore pietatis & compassionis redundat. Cujus tamen contrarium invenitur, quia vineæ, id est, homines ab humore pietatis taliter desiccantur, quod fructum eleemosynarum non operantur; unde Abac. 3. *Ficus non germinabit, & non erit germen in vineis, mentietur opus olive, & arva non afferent fructum.* Ista enim accidit sicut viti vel vineæ, quæ facilliter ficcatur, quando in terra salsa plantatur, humor enim salis radicem ejus rodit, & humorem consumit, & sic fructum retardat & impedit, & ideo in monte in quo est dulcor, solent vineæ dulciores fructus facere quam in valle. Sic vere charissimi vallis mundi ubi est terra salsa mundanæ prosperitatis (quæ quidem salsa dicitur, eo quod per ipsam sitis avaritiæ provocatur) solet in vineæ, id est, in homine radicem cordis per sollicitudinem corrodere, humorem devotionis & compassionis consumere, & fructum eleemosynarum & bonorum operum desiccare. Mons ergo contemplationis & status, & celsitudo perfectionis utilis dicitur, quia ibi non falsedo avaritiæ, sed dulcedo misericordiæ reperitur. Johel. 1. *Posuit vineam meam in desertum.* Non sic charissimi, sed habeamus humiditatem flebilis pietatis. Vinea inquit.

¶ Deinde habeamus utilitatem communis charitatis. Nostra. Charitas enim virtus est quæ non est proprie sua, sed nostra, quia sc. magis est communis quam propria. Vinea enim non curat de utilitate propria, sed communi, quia fructus non sibi, sed aliis proficiunt. Vinea enim seu vitis est arbor quæ multum solet se dilatare & extendere. Habet etiam quædam ligamina quibus solet se altera alteri colligare. Sic vere persona charitativa non quarit proprium commodum sed publicum, quia magis quarit aliis proficere, & fructum suum, id est, bona sua temporalia utilitati aliorum communicare & distribuere, seq; aliis cum tenaculis charitatis conjungere, & se ad alios per amorem & liberalitatem extendere, quam sibi soli prodesse, & quam bona sua utilitatem solam propriam ordinare. Exemplo Apostoli 1. Corinth. 10. *Ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi utile est, &c.* Istud potissime potest pertinere ad personas publicas, sicut sunt iudices & prælati, qui debent esse nostri, & non sui, communes, & non proprii, publici, & non privati. nostra inquit. Josuæ 5. *Nostrer es, an adversarius?* Multa enim accidunt in vinea, quæ impediunt ne communitati fructus ejus proficiat, tempore enim humido ex rore corrupto generantur circa eam multi vermes germina corrodescentes, sc. eruca, testudines, araneæ, quæ circa vitem faciunt telas suas, & ibi nutriunt pestiferum semen (uum). Ista enim vineæ germina depascuntur, & post ipsam dimittere dignoscuntur. Sic vere charissimi multi mali vermes, i. multi mali homines circa prælatos & personas publicas, & circa alios ecclesiasticos hodie aggregantur, per quos sua germina, id est, bona opera sua temporalia & spiritalia devastantur, & potissime tempore pluvioso & in rore mundanæ prosperitatis, tunc videbitis circa eos erucas, quæ dicuntur ab erodendo, i. detractores & falsos accusatores, qui saltos molestant & rodunt. Job. 30. *Rodebant in solitudine squallentes.* Item ibi videbitis testudines, id est, adulatores, qui moliter incedunt, & eos, qui adherent, linunt, & eos inficiendo corrumpunt. Ezech. 13. *Propheta eorum linebant eos sine temperamento,*

PPPPP

mento. Et nota quod isti dicuntur Prophetæ, quia scilicet illi semper prognosticant in bono illis quibus adulantur. Item ibi videtur araneas, id est, malos familiares circa tales habitantes, & circa eos genus suum pestiferum nutriendes, & pro muscis beneficiorum & bonorum temporalium capiendis cancellaria retia facientes. Ab istis enim omnibus videmus vineam hodie, id est, prælatos circumdari, & bona eorum temporalia etiam devastari, ita quod ad utilitatem aliorum, scilicet pauperum vel subditorum, non videntur aliquid suffragari. Figurari in illis sacerdotibus, Dan. 14. qui cum uxoribus & parvulis cibos super aram appolitos comedebant, & templum per occulta abdita introibant. Quia vero communiter illi templum ecclesiæ non per ostium intrant, sed ascendunt aliunde sicut fures, cibos bonorum temporalium pauperibus non distribuunt, sed ipsi cum suis improbis famulis totum devorant & consumunt. Unde talis vinea non est nostra, imo penitus aliena, ita quod nobis potest dici illud Esa. 16. *Supervineam tuam vox calcantium irrui.* Et nos possumus dicere illud Neemia 5. *Agros nostros & vineas alij possident.* Non sic ergo charissimi, sed sit prælatus noster, non suus, nec alienus, proficiat pauperibus non parentibus, juvet pauperes, non adulatores, proficiat ecclesiæ, non parentelæ vel familiæ, ut sic dicatur ei illud Esaia 3. *Vestimentum tibi est, esto princeps noster.* Si ergo volumus esse spirituales vineæ, habeamus ut dictum est, utilitatem communis charitatis.

G Denique habeamus formositatem decentis honestatis. Florent inquit. Sicut enim videmus quod vineæ habent flores, qui delectant & reficiunt intuentes, sic iusti habent honesta verba, & pulchra opera, quæ oculos recreant, attendentes juxta illud Cant. 2. *Vineæ florentes dederunt odorem suum.* Flos enim vineæ delectabilis est omnibus hominibus, odibilis tamen & tristabilis bufonibus, quia fama odorifera bonorum, & eorum florida conversatio placet bonis, displicet tamen malis invidis & malignis, de quibus dicitur Job 24. *Maledicta sit pars ejus in terra, non ambulet per viam vinearum.* Vide supra de flore. Sic ergo patet quod iustus potest dici vinea, propter

Honestatis inclytum decorem,
Charitatis communem amorem,
Pietatis fluidum liquorem,

¶ Sic ergo patet quod est quædam vinea virtuosa, quod est secundum principale.

H Tercium principale est, quod est quædam vinea fructuosa, & ista nihil aliud est quam religio vel ecclesiæ, quæ vinea Domini Sabaoth dicitur, de qua sicut dictum est, Esa. 5. *Vinea Domini Sabaoth domus Israel est.* Ista enim dicitur in scriptura vinea Sabama, vinea Soreth, vinea Engaddi. Sabama enim interpretatur excelsa vel conversio. Soreth interpretatur vitis electa. Engaddi interpretatur fons, sive oculus tentationis. In quibus potest notari, quod vinea ecclesiæ vel religionis potest dici Sabama, id est, altitudo, pro eo, quod ibi celestia solent contemplari, & conversio, eo quod ibi crimina solent deplorari; unde Esa. 16. *Inorabo fletu laxer & vineam Sabama.* Item dicitur Soreth, id est, vitis electa, pro eo quod vites, id est, personæ quæ ibi sunt, à Deo specialiter eliguntur, & divinis vrbis deputantur. Unde secundum translationem 70. Esa. 5. dicitur quod *Dominus plantavit vineam Soreth.* Item dicitur vinea Engaddi, quæ dicitur fons vel oculus tentationis, pro eo quod viri ecclesiastici & ecclesiæ continue ab impiis & tyrannis tentantur & sollicitantur, sed balsamo divinæ gratiæ perfusi non superantur. Unde de quolibet viro iusto in ista vinea commorante potest dici illud Cant. 1. *Botrus Cypri dilectus meus mihi in vineis Engaddi.* Botrus enim Cypri grossior & in vino est fecundior, & ideo propter præ excellentiam scriptura facit de eo mentionem. Ad denotandum quod viri iusti qui sunt in vineis Engaddi, id est, ecclesiæ, debent alios precedere, & in honore gratiæ præ aliis abundare. Dicamus igitur, quod sicut vinea discalceatur, & circa radices aperitur, deinde puratur, & de superfluis expeditur, & tandem sciinditur & postea ad palos ligatur, ut rursus maturescat fructus, à foliis pampinatur, & sic custoditur & sepitur, visitatur, & finaliter vindemiatur; sic vere religio vel ecclesiæ debet aperiri circa radicem cordis per confessionem, debet purari per contritionem, Lev. 15. *Rev annis putabis vineam tuam.* Debet sciindi per divini timoris incussionem. Ad palum crucis debet ligari per passionis Christi compassionem, Luc. 13. *Arborem scilicet habebat quidam plantatam in vinea sua.* Debet pampinari, id est, foliis superfluis bonorum temporalium exui per superfluarum divitiarum resecationem. Debet visitari per prælatorum circumspeditionem. Debet

sepiti per statutorum circumclusionem. Debet à feris & canibus, id est, tyrannis & hæreticis custodiri per prælatorum defensionem. Cant. 1. *Posuerunt me custodem in vineis.* Et sic poterit vindemiare per bonorum operum reportationem. Et sic ecclesiæ vel religio figurabitur Esa. 5. ubi dicitur, quod *Vinea facta est dilectio meo, &c.* Ista enim vinea dilecti Jesu Christi est ecclesiæ vel religio, quæ oleo pietatis debet esse plena, statutis & disciplinis debet esse septa, lapidibus, id est, offendiculis & vitiis debet esse nudata, & turri altæ contemplationis debet esse stabilita, torculari vero, id est, pressura crucis Christi, hoc est, memoria passionis Christi debet esse munita. Et ideo breviter ista est vinea, de qua dicitur Marc. 12. *Vineam pastinavit homo, & circumdedit sepem, & circumfudit lacum, & edificavit turrem.* Cum igitur in ista vinea, sicut patet in tractatu, sint diversi operarii, scilicet fossatores, putatores, custodes & visitatores, hinc est quod ad laborandum in ista vinea dominus dicitur operarios conduxisse, & pro denario æterni præmii ad laborandum collocasse. Unde Matth. 20. *Homo exiit primo mane conducere operarios in vineam suam.* Et ideo ad laborandum monet ipse salvator, Matth. 21. *Fili vade hodie operari in vineam, &c.* Ubi adverte quod sicut homo solet operari quando res est propria quæ diligitur, quando mandatum, quod est expressum, injungitur, quando expectatur commodum quod eligitur, sic vere in vinea religionis & ecclesiæ laborandum est & operandum,

¶ Quia { Propria est hæreditas,
Injuncta est necessitas,
Promissa est utilitas.

Primum probat hæreditatem diligens filiatio, quia Fili. Secundum necessitatem præcedens imperatio. Vade operari,

Tertium utilitatem afferens germinatio. Vineam meam.

¶ Dico quod vinea colenda est, quia est hæreditas nostra, quæ diligitur naturaliter cum dicitur Fili. Ac si vellet dicere quod nos sumus filii. Ista est hæreditas cujus successores proprii & hæredes sumus. Homo enim libentius colit hæreditatem propriam quam alienam. Et ideo cum sumus hujus hæreditatis filii & hæredes, dico quod ipsam proprie debemus colere, & per labores mentis varios ipsam exercere. Exemplo Naboth, qui in tantum dilexit veniam suam, pro eo quod sua propria erat, & quod ipsam à patribus suis receperat, quod ipsam dimittere noluit, sed occidipotius se permisit 3. Reg. 21. *Abstine me ut dem tibi hæreditatem patrum meorum.* Et ideo iste videbatur filius, & non servus. Filius enim & servus diversimode operantur in vinea, quia filius operatur fideliter & perseveranter, sicut in proprio, servus autem superficialiter, sicut in alieno. Sic vere boni & mali diversimode operantur in vinea religionis vel ecclesiæ, quia boni diligenter & utiliter solent servire, mali vero superficialiter solent transire. Istud patet in canonicis & aliis similibus qui non stant nec laborant in servicio divino nisi habeant distributionem vel fructuum collectionem quod apparet, quia lucratis distributionibus & collectis fructibus, solent ecclesiæ dimittere & recedere, & de labore & servicio amplius non curare. Exemplo vineæ, quæ dum habet vinum seu fructum, optime visitatur, circuitur, clauditur & custoditur; collectis autem fructibus vastata & aperta dimittitur, & lupis & bestiis exponitur, & de ea amplius non curatur. Ideo dicitur Esa. 1. *Derelinquetur filia Sion sicut umbraculum in vinea, & sicut tugurium in cucumerario.* Isti ergo non sunt filii sed servi mercenarii, quod tamen non debet esse, quia pro certo nos debemus istam vineam colere tanquam filii & non ut servi. Fili inquit. Unde nobis loquitur iste Dominus Luc. 15. *Fili tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt, &c.* Dico ergo quod colenda est, quia est hæreditas nostra, quæ diligitur naturaliter. Fili inquit. Servus enim non debet manere in domo in æternum, sed filius manet in æternum.

¶ Item dico quod est colenda, quia inest necessitas, quæ injungitur magistraliter, cum dicitur imperative. *Vade hodie operari.* Subditus enim tenetur obedire mandato superioris, pupillus tutoris, discipulus doctoris. Cum ergo Deus qui est superior & doctor noster, nobis præcipiat, & indicat, & iungat, dicens *Vade, &c.* Bene dico quod istud debemus pro viribus implere. Vade inquit operari. Juxta illud quod de patrefamilias dicitur, quod scilicet exiit primo mane conducere operarios in vineam suam, qui dixit otiosis illud Matth. 20. *Ite & vos in vineam meam, & quod iustum fuerit, dabo vobis.* Vide eam supra de Ire, & Vadere, & operari.

¶ Item dico quod est colenda, quia est substantiæ utilitas quæ requiritur specialiter, cum dicitur, *Vineam meam.* Cultor enim vineæ

vineæ fructum & utilitatem expectat. Sic vere quilibet iustus de labore quem in vinea religionis vel ecclesiæ sustinet, lucrum spirituale & æternum reportat; unde Amos 10. *Plantabunt vineas, & bibent vinum earum, &c.* Adverte tamen quod vulpes, lupi & canes qui non arcentur à vineis, ita solent quandoque vastare fructus, quod ab accolis modicum reportatur. Sic vere canes mordaces & destructores, & lupi rapaces & prælati exactores, vulpes fallaces & hypocritæ & simulatores hodie omnes fructus ecclesiæ & religionis devastant, & omnia beneficia & officia reportant, boni vero laboratores & viri boni, qui per quam diu ecclesiæ servierunt, & istam vineam bonis operibus coluerunt, nihil possunt aut modicum reportare, imo necesse habent pondus diei & ætus continue tolerare. De talibus ergo vulpibus dicitur Cant. 2. *Capite nobis vulpes parvulas, quæ demoliant vineas.* Quia pro certo tales inutiles personæ sunt de ecclesiâ eiciendæ, & ibi nullatenus induendæ. Scriptura enim dicit Deut. 22. quod vinea altero semine non seminetur, hoc est dictum, quod nullus malus in vineam ecclesiæ ingredi dimittatur. Quia vere tales illud, quod debetur aliis solent reportare, bonos beneficiis defraudare, & ideo ipsi boni videntur incurrisse illam maledictionem, quæ ponitur Deut. 28. *Domum ædifices, & non habitet in ea; plantes vineam, & non vindemiet eam.* Sic pro certo charissimi non debet esse, quia fructus spirituales, temporales & æternales debent boni & spirituales agricolæ reportare, qui ut dictum est, solent ad culturam vineæ anhelare. Patet igitur quod vinea religionis & ecclesiæ est colenda propter

Futuram utilitatem,
Mandari necessitatem,
Concessam proprietatem.

M Et sic dico quod invenitur quædam vinea, quæ est fructuosa. Quarto principaliter dico quod invenitur vinea quæ est luctuosa, & ista nihil aliud est quam congeries iniquorum, quæ vinea diabolica potest dici, istis enim querulando dicit Dominus Hierem. 2. *Ego plantavi te vineam electam, & omne semen verum, quomodo ergo conversa es in prævum vinea aliena? Deus enim in fide ecclesiæ istos plantavit, in eis semen suæ gratiæ seminavit, & eos electos nominavit. Diabolus autem in malum ipsos convertit & mutavit, & ideo eos pervertit & alienavit. Vineam inquit, Et possumus dicere quod ista vinea sterilis efficitur multis modis, aliquando propter defectum culturæ & putationis, aliquando propter malas herbas quæ secum plantantur, ut est olus, raphanus, nitrum, alumen, & fabæ putamina, quæ omnia secundum Plinium vitium sunt vineæ. Aliquando propter multitudinem ramorum inutilium & spuris purgationis. Aliquando propter falsam terram in qua collocatur. Sic vere charissimi vinea & status malorum, fructus bonorum operum omittit producere, propter multa. Primo quando à multis ramis inutilibus, id est, à maleis nepotibus & parentibus humorem suæ substantiæ sugentibus, & ipsum per suas sollicitudines siccantibus, circuitur. Item quando à Deo & prælato inculta sine correctione dimittitur. Item quando in falsa terra bonorum mundi per avaritiam fundatur, & ultimo quando à malis vicinis & sociis circumstantur. Hæc enim faciunt vites, id est, homines steriles, & fructus bonorum operum ab eis dissipari. Quod videtur Dominus dicere Esa. 5. *Quid debui facere vineæ meæ & non feci eam expectare, ut quod faceret uvas, & fecit labruscas? & nunc ostendam vobis quid faciam vineæ meæ.* O charissimi quam bene describitur hic modus quomodo Deus vineam suam sterilem, sc. congeriem malorum gubernat: quia enim facit in principio debitum suum erga eam, ipsa vero non uvas sed labruscas, id est, non bona opera sed mala producit, hinc est quod Dominus sepem & maceriam suæ custodiæ ei subtrahit, & eam in direptionem sæcularium, scilicet, tyrannorum & in conculcationem & contemptum demonum & aliorum trahit, quia, scilicet de ipsa non curans, non putat, non corrigit, neque fodit, sed potius in via suæ voluntatis dimittit, nubium pluvias, id est, sanctorum Angelorum consolationes & gratias ei tollit, & ideo vepres & spinæ diversorum peccatorum ibi pullulant & ascendunt. Ista ergo dici solebat vinea Christi, sed modo facta est vinea diaboli. Et ideo breviter de ea dici potest illud Prov. 24. *Per agrum hominis pigri transivi, & per vineam viri stulti, & ecce totum repleverant urtica & vepres, sed etiam maceria lapidum destructa erat.* Quid ergo de vinea dicendum est, pro certo illud quod restat Apoc. 14. ubi dicitur quod Angelus qui habebat falcem acutam, ad vocem alterius angeli dicentis, mitte falcem tuam acutam, & vindemia vitros vine: terra, quoniam matura sunt, misit falcem suam acutam in terram, & vindemiavit vindemiam terræ, &c. **Vinea***

Diction. Berchorij.

enim terra est congeries malorum, qui in die iudicii venient ad maturitatem, quando tempus erit quod debeant colligi & abscindi. Angelus autem cum falce acuta, id est, Christus cum severitate sententiæ judicialis, de mandato alterius angeli, scilicet Dei patris, cum falce suâ acutâ sententiæ vineam, id est, congeriem malorum de terra colliget, & in locum inferni coget arque mittet. Thren. 1. *Vindemiavit me sicut locutus est Dominus.* Patet ergo quod in scriptura generaliter loquendo, quadruplex vinea reperitur, scilicet Vineam

Defectuosa,
Fructuosa,
Vitiola,
Gloriosa.

Sufficit ergo sicut dictum est. Si vis vide supra de Transferte, ubi ponitur illa auctoritas. Vineam de Ægypto transtulisti. Item de Ire, ubi ponitur illa auctoritas, Ire & vos in vineam meam. Item supra de Adducere, ubi ponitur, quod inferno non est vinea delectationis vel consolationis.

¶ Item de Abstineret, ubi ponitur quod Nazareus non bibeat de hoc quod nascitur de vinea temporalis delectationis. Et sic sufficit ad præsens de Vineam.

Vinum. Nota, quod Vinum est ille pretiosus liquor, quia à vinea nascitur, vel qui à vite ad usus hominum destillatur, & ideo dicitur vinum quasi à vite natum. Cum igitur vinum omnibus notum, & omnibus familiare, & omnibus dilectum, non oportet circa definitionem vini amplius immorari, sed quot modis dicatur vinum spiritualiter loquendo, necesse est speculari. Notandum igitur quod in scriptura invenitur vinum, scilicet

Bonum & delectabile,
Summum & affectabile,
Vanum & deestabile,
Durum & execrabile.

¶ Primum est vinum quod bibitur interius, & illud est vinum gratiæ & scientiæ, quod scilicet animam reficit & delectat, de quo Cantic. 5. *Bibi vinum cum lacte meo, comedi favum cum melle meo.* Secundum est vinum quod bibitur superius, & istud vinum est voluptas æterna & consolatio beatorum, de quo in Ps. *Vinum lætificat cor hominis.* Tertium est vinum quod bibitur exterius, & istud est vinum mundanæ voluptatis, prosperitatis & carnalitatis, de quo Ephes. 5. *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Quartum est vinum quod bibitur inferius, & istud est vinum poenæ æternæ, de quo Deuter. 32. *Fel draconum vinum eorum, & venenum aspidum insanabile.* His igitur præmissis, dicamus in generali de vino quod bibunt perfecti, & aliquid de vino quod bibunt imperfecti.

¶ Dicamus igitur quod est vinum perfectorum, & istud est vinum gratiæ et scientiæ et doctrinæ, fervoris et amoris, et cæterarum virtutum, quæ per vinum possunt notari. Divites enim generaliter bibunt vinum, aquam vero raro aut nunquam. Sic spiritualiter illi qui gratis et meritis sunt divites, vinum gratiæ et scientiæ volunt bibere, & de aqua mundanæ sapientiæ non gustare. Christus enim in convivio spirituali dat vinum suis bibere non aquam, Cant. 8. *Dabo tibi poculum ex vino condito.* Gratia enim divina vinum conditum dicitur, pro eo quod ex herbis & speciebus, id est, ex pluribus particularibus virtutibus conficitur & miscetur. Et sicut videmus quod vinum inter omnes liquores obtinet principatum, & inter omnes succos herbarum & fructuum principaliter habet vires, quia sc. secundum Isaac in dicitis, vinum corpus nutrit, roborat & augmentat, intellectum clarificat, cor lætificat, dolorem & tristitiam oblivisci facit, & liberalitatem & audaciam inducit, & lachrymas quandoque excitat & educit, sic vere divina gratia infinitas spirituales habet virtutes. Ista enim nutrit & vegetat per devotionem, roborat & augmentat per constantiam & perfectionem, intellectum clarificat per fidem & discretionem, mentem lætificat per spem & spirituales consolationes, dolores & tristitias oblivioni tradit per patientiam & indulgentiam, liberalem facit hominem per eleemosynam & compassionem, audaciam procurat per fortitudinem & fortium aggressionem, lachrymas & fletum excitat per poenitentiam & contritionem. Et ideo breviter de isto vino dicitur Eccl. 31. *Vinum moderate potatum sanitas est corporis & animæ.* In quibus verbis charissimi ostenduntur quinque genera spiritualium vinorum, quibus Deus potat suos, secundum quinque proprietates quæ in vino possunt reperiri.

Vinum enim ut dictum est,
Corpus nutrit,

ppppp a

Sensus

Sensus clarificat,

Morbos mundificat,

Calorem vivificat,

Mentem latificat.

Sic invenio quinque genera bonorum & spiritualium vinorum, quibus Deus suos reficit, & quibus, ipsos diversimode satiat atque nutrit, scilicet.

[Dulcoris & devotionis. (Vinum.)

[Splendoris & discretionis. (Moderate.)

Vinum [Liquoris & curationis. (Sanitas.)

[Doloris & afflictionis. (Corporis.)

[Amoris & affectionis. (Anima.)

Primum est vinum gratiae numinis,

Secundum est vinum doctrinae luminis,

Tertium est vinum divini sanguinis,

Quartum est vinum mundi turbinis,

Quintum est vinum aeterni fluminis.

Liberalis n. paterfamilias non est contentus in mensa vinum unum porrigere, imo solet nunc vinum, nunc aliud propinare, etiam in eod. convivio non omnibus. idem vinum datur, sed secundum distinctiones personarum, uni de uno, & alteri de altero propinatur. Sic vere Deus multis ad inebriandum & saturandum bonos utitur, ita quod unicuique secundum aeternae ordinationis providentiam, vel de omnibus, vel de uno, vel alio liberaliter erogatur, juxta illud Hest. 1. *Bibebant qui invitati erant aureis poculis.* &c. Vinum quoque ut magnificentia regia dignum erat, abundans, &c. Igitur dicamus de istis quinque

D speciebus vinorum. ¶ Et primo dicamus quod est vinum dulcoris & devotionis, & istud est vinum divinae gratiae, quod scilicet animam vegetat per devotionem, ipsamque in virtutibus augmetur, & hoc ostenditur cum dicitur, *Vinum*, quia vinum dicitur a vena vel a vite natum. Virtute n. solis humor a terra usque ad interiores venas vitis attrahitur, ibique disponitur & digeritur, & in vini substantiam commutatur. Sic vere charissimi vinum divinae gratiae in vena cordis per solem iustitiae scilicet Christum solet produci & generari, & ibi nutriti, quia scilicet divinae gratiae vinum non industria hominis nascitur, sed a Deo perficitur & creatur, juxta illud Eccl. 31. *Vinum in iucunditate creatum est.* Et ita potest dici vinum dulce, quod praeter aliis vinis solet reficere & nutrire, & corporaliter augmentare, quia ille, qui vino dulci gratiae nutritur, virtutibus & meritis perficitur, augetur, & temporaliter & spiritualiter & aeternaliter augmentatur. Unde Ps. *A fructu frumenti, vini & olei sui multiplicati sunt.* Et sicut videmus quod illi qui sunt vino ebrii, solent esse iucundiores, audaciores, liberaliores, sic vere illi qui vino gratiae sunt imbuti per spem, consolationem, laudem & gratiarum actionem sunt laeti. Eccl. 40. *Vinum & musca latificant cor.* Illi etiam qui istud vinum ad plenum bibunt ad aggrediendum opera utilia, & ad sustinendum terribilia audaces sunt 3. Esdr. 4. *Viri quam pravalet vinum omnibus hominibus; sequitur mentem convertit in securitatem & iucunditatem, & non meminit omnem tristitiam.* Et ideo bene concluditur cap. seq. *Fortis est vinum.* Quia breviter nulla fortitudo alicujus boni operis perficitur, nisi homo vino divinae gratiae inebrietur. Illi n. qui isto vino sunt pleni, sunt praeter ceteris liberales, compatiuntur & largi De Isaac n. legimus Gen. 27. quod cum Iacob dedisset sibi comedere, obtulit ei etiam & vinum, quo facto, benedictionem largissimam sibi dedit. Quod etiam de Assuero legitur Hest. 5. quod postquam vinum biberat abundanter, dixit Hester: *Quid petis Hester regina? etiam si medietatem regni mei petieris, tibi dabo.* Istud n. est vinum dulcoris & devotionis. Vinum inquit, de quo quilibet devotus potest dicere illud Cant. 5. *Bibi vinum meum cum lacte meo.*

E ¶ Secundo dico quod iusti bibunt vinum splendoris & discretionis. Vinum n. clarum & purum, quod scilicet sensum & ingenium acuit, significat sapientiam, & scientiam, & spirituale prudentiam & doctrinam, quae scilicet est bibenda, & fidelibus impartienda, & per ipsam intellectus subtilitas acuenda; unde de sapientia dicitur Prov. 9. quod *sapientia edificavit sibi domum, excidit columnas septem, immolavit victimas, &c.* Sapientia n. increta Dei filius domum suam, i. ecclesiam fabricavit, quod septem columnis, i. e. septem donis Spiritus S. stabilivit, in qua mensam S. Scripturae posuit, & in qua panem & vinum fortis & simplicis doctrinae miscuit & confecit, quibus insipientes & parvulos instruxit & refecit. Vinum n. doctrinae debet esse mundificativum, quia & latificativum debet esse mundatio corruptionis, dulcedo & latificatio consolationis & benignae monitionis, quia sicut dicit Eccl. 31. *Vinum in iucunditate creatum est.* Apes n. in alveari suo retinentur, quando vino dulci superfundantur; sic vere multi sunt, qui ab alveario ecclesiae vel religionis per peccatum vel per apostasiam recederent, & per desperationem & tristitiam deperirent, nisi praedicatores vel praelati cum vino dulcis doctrinae, vel consolationis benigne ipsos in statu gratiae, & in alveari ecclesiae retinerent, & a suis malis voluntatibus cohercerent. Ita quod talibus consolatoribus po-

test dici illud Cant. 7. *Verbatum sicut borru vineae, &c.* Et hoc vinum ostenditur cum dicitur (Moderate potatum) quia vinum scientiae debet moderate sumi, & cum temperantia & prudentia potari, juxta illud Rom. 12. *Non plus sapere quam oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, &c.* Moderate inquit. Eccl. 32. *Numerus musicorum in iucundo & moderato vino.* Eccl. 31. *Qua sufficiens est homini erudito vinum exiguum,* q. d. Melius est in scientiis moderate transire, quam profunditates nimias inquirere & ambire. Quod est contra multos, qui in nimis profundis subtiliter se occupant, & magis causa curiositatis quam necessitatis de altis, & superfluis saepe tractant. Contra quos Seneca: *O quanta dementia est superflua de altis querere in tanta temporis egestate.* Non sic ergo, sed moderate vino scientiarum utamur, ne forte ultra modum potemus, in furorem, & superbiam deducamur. Vinum n. quod est nimis forte, laedit caput, sic scientia, nisi aqua sapientiae fuerit temperata. Et ideo Apost. 1. Tim. 5. dicit: *Modico vino utere, propter infirmitatem.* Sic patet, quod est vinum splendoris, discretionis. ¶ Tertio dico, quod sancti bibunt vinum liquoris, & curationis, & istud est vinum dominici sanguinis, quod vel per compassionem desideratum, vel in altari receptum & potatum, animum a peccatis sanat, & per illud sanitas gratiae a Christo conceditur, perficitur, & augmentatur. Et istud vinum ostenditur cum dicitur, Sanitas. Hier. 51. *Tollite resinam ad dolorem ejus, si forte sanetur.* Resina n. est ille liquor qui ab arbore stillat, sicut & vinum de vite, significans sanguinem Christi, qui more balsami de vinea Engaddi, i. de vite, & arbore crucis stillavit, & animam peccatoris reficiens, vivificavit, & sanavit. Et teste Philosopho coagulum agni cum vino potatum, sanat a moribus araneorum. Sic vere coagulum, i. dulcedo benignitatis Christi cum vino sui sanguinis intermixto, a moribus demonum nos sanavit, quando humanum genus quod araneae infernales momorderant, de inferis, sui sanguinis virtute liberavit. Quod bene figuratum est Luc. 10. ubi dicitur quod Samaritanus vulnera illius, qui incidit in latrones, cum descenderet de Hierusalem in Hiericho, alligavit, & pro medicina vinum & oleum superinfudit. Quia pro certo dum homo quidam, i. Adam (qui tunc solus erat) descendit per peccatum de Hierusalem in Hiericho, i. de paradiso in mundum, ipsum latrones demones invenerunt, qui ipsum spoliantes gratis, & naturalibus virtutibus, fauciarunt. Samaritanus a. Christus vinum sui sanguinis superfundens, & oleum suae gratiae adjungens, ipsum sanavit, & ejus vulnera remediis spiritualibus alligavit, Hier. 10. *Obducam cicatricem tibi, & a vulneribus tuis sanabo te.* Istud est vinum liquoris & curationis. ¶ Quarto dico, quod iusti bibunt vinum doloris & afflictionis. Vinum n. infusum vulneribus acriter mordet, & superfluitates consumit, & mortificat, & desiccatur. Sic vere potus mundanarum tribulationum, & correctionum, quae scilicet iustos inebriant in hoc mundo, habet acriter mordicare & urgere, & faeces vitiorum consumere, & desiccare, & istud vinum ostenditur cum dicit, corporis; quia scilicet tribulatio est similis vino turbido & grosso, quod fortiter secundum Isaac laedit caput. Corpus n. grossum de sui natura solet aliud corpus lacerare, si ei collidatur, quod scilicet spiritus nunquam facit. Sic tribulatio. Ut sic homo dicat illud 2. Mach. 7. *Duros corporis sustineo dolores.* Et istud est vinum compunctionis, de quo loquitur Ps. *Potasti nos vino compunctionis.* Sed vide de isto vino supra de Bibere in tertio membro auctoritatis divisae. Istud n. est vinum doloris & afflictionis. ¶ Quinto dico, quod iusti bibunt vinum amoris, & refectionis seu consolationis, & istud est vinum laetitiae, & iucunditatis, quod a sanctis in patria bibitur, ubi anima cum angelis iucundatur; & hoc ostenditur, cum dicitur, Anima, quia laetitia spiritualiter est vinum animae, juxta illud Eccl. 31. *Exultatio animae & cordis, vinum moderate sumptum.* Vinum super omnes medicinas solet mentem latificare, quia ut dicit Isaac, timorem expellit, dolorem & tristitiam oblivisci facit. Sic vere vinum voluptatis aeternae facit homines perpetuo latificari. Unde Ps. *Vinum latificat cor hominis.* Ita etiam allicit eos, quod omnes praecedentes dolores, & miseras facite eos oblivisci. Proverb. 31. *Damorentibus vinum, ut qui in amaritudine sunt, bibant & obliviscantur egestatis suae, &c.* Vinum enim aeternae consolationis ibi ex omni parte funditur, ita quod beata anima taliter imbibitur, quod de malis in mundo perpeffis minime recordatur. *Mulier enim cum parit, tristitiam habet, &c.* Joan. 16. Sic enim est in paradiso, sicut in Aethiopia. Dicit enim Plinius, quod ibi sunt palmae tam varietate, quam suavitate mirabiles, quia ex ipsis quidam fructus caryotae colliguntur, & cibo quidem, & succo uberrima, ex quibus & praecipua vina sunt, & sic incolae illius patriae vino suae culturae pro suis laboribus satiantur. Et sic patet de quintuplici vino, quo iusti potantur, scilicet vino amoris & affectionis, doloris & afflictionis, liquoris & curationis, splendoris & discretionis, dulcoris & devotionis.

¶ Adhuc

I § Adhuc dico, quod est vinum quo potantur impii, de quo dicitur: *Fel draconum vinum eorum, &c.* Deuter. 23. Quod etiam mundana aduersitas, & temporalis vinum dicantur, patet Hier. 51. *Calix aureus Babylon in manu Domini, de vino eius biberunt omnes gentes, & ideo commota sunt;* sic igitur charissimi patet, quod vinum quantum ad malos, & quantum ad bonos sumitur multis modis. Vide de bibere, de Ebrietate, de Potu, & similibus.

A Violentia. Violenter. Nota breviter, quod violentum, & involuntarium differunt, & ideo violentum dicitur quicquid involuntarium vel contra voluntatis desiderium efficitur. Nota ergo quod inuenio

Violentiam necessariam,
Violentiam compulsoariam,
Violentiam meritoriam,
Violentiam transgressoariam,
Violentiam insectoariam,
Violentiam afflictioariam.

B § Dico, quod est violentia necessaria, & ista est illa qua praelati aliquando sunt violenti, quando subditos proteruos, qui obedire renunt, per violentiam ad bonum compellunt, similes torculari, quod per violentiam vinum de vindemia extrahit, quod aliter non exiret, unde sicut dicitur Esai. 59. *Iste debet esse sicut fluvius violentus, quem spiritus Domini cogit.*

§ Item est violentia compulsoria, & ista est illa, qua Deus per quandam violentiam potentie compellit omnia suam facere voluntatem; exemplo firmamenti, quod post se violenter trahit omnes planetas, dato quod naturaliter contrarios habeant motus. Quia dato, quod nos multos habeamus motus, & appetitus contrarios ipsi Deo, Deus tamen violenter omnia secum trahit, & non ad nostram voluntatem, sed ad suam omnia ordinat, & disponit, ita, quod Dominus potest dicere illud Job. 34. *Violenta sagitta mea absq; ullo peccato.* § Item est violentia meritoria, & ista est illa qua homo ad bonum cogit, & violentat propriam voluntatem, de qua Matt. 11. *Regnum celorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.*

§ Item est violentia transgressoria seu offensoria, & ista est illa qua mali violentiam libertatem ecclesie, de qua 1. Cor. 3. *Si quis templum Dei violaverit, disperdet illum Deus.* § Item est violentia insectoria, & ista est illa qua mali violentiam, & foedat mulieres. De qua Esai. 13. *Vxores eorum violabuntur.* § Item est violentia, sc. afflictoria, & ista est illa qua mali per rapinam violentiam auferunt alienum, vel qua gravant alios violenter, similes lupis, & leonibus, qui violenter rapiunt sibi pradam. Mich. 3. *Violenter tollitis pelles eorum de super eis, & carnes eorum de super ossibus eorum, &c.* Vide supra de Potentia.

A Vir. Viri. Cum vir sit nomen virium, hinc est, quod vir potest dici omnis qui habet fortitudinem; & virtutem. Et sic possum dicere, quod per virum intelligitur Christus, praelatus, amicus, diabolus, & vir malus. Invenitur ergo

§ Nobilis, & gloriosus,
§ Stabilis, & vigorosus,
Vir § Fertilis, & fructuosus,
§ Damnabilis, & maliciosus,
§ Inutilis, & perniciosus.

§ Vir gloriosus, & nobilis est Christus, qui vir, & sponsus est ecclesie matris nostrae. Unde de forti muliere dicitur Prov. 31. quod nobilis in portis vir eius. § Vir vigorosus, & stabilis est bonus praelatus, & sic sibi dicitur 1. Reg. 18. *Esse vir fortis, & praeliare praelia Domini.* § Vir fructuosus, & fertilis est homo iustus, de quo in Ps. 1. *Beatus vir qui non abiit in consilio impiorum, &c.* Et sequitur: *Et erit tanquam lignum, quod plantatum est secus, &c.* § Vir maliciosus, & damnabilis est diabolus, de quo Michea. 7. *Vir fratrem suum venatur ad mortem.* § Vir perniciosus, & inutilis est homo iniustus, & iniquus, de quo in Psal. 139. *Vinum iniustum mala capient in interitu.*

B § Dicamus ergo primo, quod est quidam vir nobilis, & gloriosus, & iste est Christus, qui est vir, & sponsus ecclesie, & animae nostrae, quam sibi per fidem sponat, & secum indivisibiliter in paradisi thalamo collocat atque portat. Sicut enim videmus, quod vir uxorem suam miro modo diligit, & pro eius copula patrem, & matrem dimittit, & pro eius defensione, morti multoties se exponit; sic vere Christus ecclesiam suam, & animam miro modo dilexit; quod apparuit, quia pro ea patriam, & parentes, id est, paradisum, & angelos dimisit, & neglexit, & hic ad mundum in crucis patibulo moriturus personaliter se transvexit. Et ideo iste est ille vir de quo dicitur Prov. 18. *Vir amabilis ad societatem magis proderit quam frater.* Ubi adverte quod sicut vir

Debet se uxori inseparabiliter conjungere,

Diction. Berchorij.

Debet uxoris negotia genere,
Debet uxorem amare, & diligere.

Sic dico, quod Christus bonus vir spiritualis animae Christianae debet se stabiliter nobis copulare

Unitatem copulativam. (Vir amabilis ad societatem)
Per § Probitatem operativam (Proderit)
Charitatem inflammativam, (Frater)

Iste enim § Stabiliter nobis operatur,
Utiliter nobis operatur,
Veraciter in nos inflammatur.

§ Dico ergo, quod iste nobis copulatur benigniter, & stabiliter, cum dicitur quod est amabilis ad societatem, quasi dicat, iste est amabilis, tractabilis, & socialis, & istud fecit carnem assumendo, & quotidie facit, mentem spiritualiter visitando, & se animae sponsae suae per gratiam infundendo. Christus enim & angelii sunt illi viri, qui animae sociantur, 1. Reg. 14. *Viri Israel sociati sunt.* Ut sic de anima dicatur illud ibidem. Ubique videbat virum fortem, sociabat eum sibi &c. Vide supra de societate, Iste enim factus est socius noster carnem assumendo, in mundo conversando, & nobis in corde per gratiam suam adherendo. Similis enim est ciconia, quae est avis hominem diligens, & societatem ejus volens, & juxta domicilia ejus nidos suos faciens, & quasi indivisibiliter nidum eundem custodiens, non dimittens, & licet sit ipsum in hyeme dimittens, ad ipsum tamen in aestate est rediens, & revertens, sicut ad sensum patet cuilibet intuenti. Sic Christus socialis, & amabilis humanam naturam, id est, ecclesiam, & animam sicut propriam uxorem miro modo dilexit. Col. 3. *Viri diligite uxores vestras, sicut Christus ecclesiam, & juxta eam in nido proprii corporis, habitavit personaliter quem in passionis hyeme dimisit, sed cito ad eum rediit quando revixit.* Quod etiam quotidie copuletur spiritualiter, cum Christus uxori suae, scilicet animae per gratiam suam copulatur, & in ejus societate mirabiliter delectatur. Proverb. 8. *Deliciae meae esse cum filiis hominum.* Nidum enim humanae conscientiae inhabitat, qui nisi per peccatum expellatur, & etiam ejiciatur, ad ipsum libenter revertitur, ipsumque reparat virtutibus atque ornat. Anima enim est uxor Christi, quae sibi per peccatum aufertur, & sibi per poenitentiam restituitur, & refertur. Gen. 20. *Redde uxorem viro suo quia propheta est, & orabit pro eo.* Quod tamen est contra multas animas, quae a Deo viro suo per peccatum recedunt, & per obstinationem redire ad eum amplius nolunt, sed ad altero suo diabolo, & mundo irreversibiliter se jungunt. Unde mulieri meretrici loquitur scriptura. Hier. 3. *Implesti malam cogitationem tuam, offendisti contra virum fortitudinem.* Et ideo Christus sicut homo nobilis de tali muliere fornicaria, quae scilicet in peccato vult vivere, nec redire curat, nihil curat, sed separatione perpetua transiens ipsam in infernicarcere collocat, & exinde se virum suum non reputat neque vocat. Hinc est, quod Deus hodie, & animam, & ecclesiam peccatricem deserit, ipsamque sicut vir non diligit nec custodit, dicens illud Osee 2. *Matrem vestram judicate, quoniam non ipse uxor mea, & ego non vir ejus.* Et ideo Christus ecclesiae uxori suae videtur libellum repudii dedisse, & se ab ea penitus separasse, juxta illud Proverb. 7. *Non est vir in domo sua, abiit via longissima.* Quod tamen non debet esse, quia anima a Deo fornicata debet ad eum per poenitentiam redire, diabolum dimittere, & societati domini sui se unire, dicens illud Osee 2. *Revertar ad virum meum priorem, melius enim mihi erat magis tunc quam nunc.* Patet ergo, quod Christus dicitur vir, quia copulatur scilicet benigniter, & stabiliter. Societatem inquit.

§ Deinde Christus dicitur vir, quia operatur nobis viriliter, & utiliter, quod ostenditur cum dicitur, *Proderit.* Ad virtutem enim pertinet operari opera proficua, et utilia, et ideo vir a virtute dicitur, pro eo quod virtuosus sit in operando. Sic vere Christus dicitur pro eo, quod virtuosa, et proficua operatur Esai. 27. *Domine omnia opera nostra operatus es nobis.* Iste enim est vir ad quem pertinet uxorem s. animam vel ecclesiam regere, et sine quo non possunt bona opera generari, quod ostenditur cum dicitur, *Proderit.* Eccles. 29. *Proderit tibi magis quam aurum.* Adverte tamen, quod in multis libris ponitur loco proderit, amicus erit, quia sicut amicus fidelis prodest amico, et pro ipso se exponit supplicio, sic Christus ipsi animae profuit, et pro ipsa periculo mortis se exposuit, opusq; suae redemptionis fideliter exercuit, et perfecit. Quia sicut dicitur Prov. 12. *Qui negligit damnum propter amicum suum, vir iustus est.* Quia sicut dicitur Proverb. 11. *Benefacit anima sua vir misericors.* Iste est enim ille vir de quo Zachar. 6. *Ecce vir oriens nomen ejus*

eius, & sub ipso orietur lux, &c. Et sic dici, quod iste vir dicitur, quia operatur nobis fideliter et utiliter. Proderit, inquit. Vel alio modo. Amicus erit.

E ¶ Denique dico, quod Christus dicitur vir, quia obligatur tenaciter, et veraciter. Frater fratrem, et vir uxorem tenentur diligere, et ideo amor istius viri ad nos in hoc ostenditur, quod frater non extraneus nuncupatur, 2. Reg. 1. *Frater mi Ionatha amabilis valde super amorem mulierum.* Vir enim non est uxoris dominus, non est superior, sed æqualis. In signum cujus mulier non fuit facta de Adæ pedibus, sed de latere vel de costa. Et ideo Christus frater ecclesiæ vel animæ dicitur, quia animam tractat ut sociam vel sororem, & diligit ut collateralem, & amicam. Frater inquit. Genes. 37. *Frater enim & caro nostra est.* Juxta illud Ephes. 5. *Vnusquisque diligit suam uxorem, sicut seipsum, uxor autem timeat virum suum.* Iste est igitur frater. Sed adverte, quod sicut frater dolet quando videt sororem suam ab amico violari, vir quando videt sponsam adulterari publice, pater quando videt filiam suam prædilectam notorie fornicari, sic Christus de anima vel ecclesiæ unica sua sorore sponsa, & filia dolet mirabiliter, & tristatur, quando videt, quod cum carne, mundo, & diabolo fornicatur. In cujus figuram 2. Reg. 3. dicitur quod cum Michol filia regis à viro suo violenter tolleretur, ipse vir plorans, & ejulans sequebatur. Quia pro certo cum anima filia regis Christum virum suum deserit, ipse Christus vir suus eam per dilectionem sequitur, plorans, id est, sibi patiens eam sibi si potest religat, & rejunget, & ad statum salutis restituit, & reducit, dicens illud Hierem. 3. *Si vir dimiserit uxorem suam, scilicet recedens ab ea, &c.* Patet igitur, quod Christus dicitur vir, quia per amorem magnum ad nos inclinatur, quia per sortem vigorem nobis operatur, quia per firmum tenorem nobis copulatur. Et si vis dilatare materiam de viro, applica figuram Dan. 10. de viro mirabili qui apparuit Danieli. & Ezech. 9. de viro induto lineis, &c. Patet igitur, quod invenitur vir nobilis, & gloriosus.

F ¶ Secundo dico, principaliter, quod invenitur stabilis vir, & virtuosus, & sic per virum ut dictum est, intelligitur prælatus, qui est ecclesiæ vir, & sponsus. Quia scilicet iste vir debet pro uxore sua dæmonibus per orationem, tyrannis per defensionem, hæreticis per prædicationem, aliis peccatoribus per correctionem, & corarctionem se opponere, & eam immunem, & liberam conservare fœdus & juramentum secundum promissum tenere, & in ejus speciali matrimonio fideliter manere, & eam sicut uxorem legitimam diligere & fovere. Unde prælatis potest dici illud Col. 3. *Viri diligite uxores vestras, nolite esse amari ad illas.* Et ideo tam de prælato, quam de alio viro justo potest exponi illa figura Dan. 10. *Ecce vir unus indutus lineis, & renes ejus accincti auro obryzo, & corpus ejus sicut chrysolitus, & facies ejus velut species fulguris, & oculi ejus ut lampas ardens, brachia ejus, & pedes quasi species æris, & vox sermonum ejus ut vox multitudinis.* Si vis, dic historialiter per modum narrationis, vel literaliter, per modum auctoritatis. Igitur charissimi consideremus virum istum mirabilem quem Daniel describit, & videamus suas condiciones, quas debent habere prælati, vel quilibet alii justi. Debent enim habere In

Habitu honestatis decorem. (Ecce vir unus vestitus lineis,)

Corpore castitatis pudorem. (Renes ejus accincti auro,)

Animo firmitatis vigorem. (Corpus ejus sicut chrysolitus, qui est lapis)

Vultu venustatis nitorē. (Facies ejus sicut species fulguris)

Intellectu claritatis splendorem. (Oculi ejus sicut lampas ardens)

Opere probitatis valorem. (Brachia ejus)

Corde charitatis fervorem. (Pedes ejus ut species æris)

Verbo vel sermone veritatis clamorem. (Vox sermonum ejus, ut vox multitudinis.)

G ¶ Dico ergo, quod qui vult esse vir, debet habere in habitu decorem honestatis. Ecce vir unus indutus lineis. Vestes enim lineæ sunt puræ, & mundæ, nec tamen sunt ultra modum pretiosæ, & per vestes istas honestatis habitus describitur, in quo necessarium est, quod honestas, & munditia teneatur, & quod nimia scilicet deformitas, & pretiositas, caveatur. Hinc Deut. 22. prohibetur, *ne femineis vestibus vir utatur.* In quo intelligere possumus, quod viri perfecti non debent dissolutos habitus diligere, nec ornatus superfluos, qui ad mulieres pertinent (non ad viros) eligere vel portare, quia sicut Seneca dicit loquens de viris religiosis, & virtuosis. *Non fuerunt, inquit, sicut mulieres, circa flosculos occupati, totus contextus illorum virilis est.* Sequitur in fine epistolæ, *Viros carpere flos-*

culos turpe est. Ecce inquit vir unus indutus vestibus lineis, quasi dicat. Ecce habitus virilis, non muliebris, honoratus, sobrius, non deformis. Cujus tamen contrarium in ecclesiæ, & religione video, ubi mulieres, & dissoluti etiam habitus portantur, ubi inhonestæ vestes ab illis qui viri esse debent, non horrentur. Non sic, sed ecce vir vestitus lineis. Ezech. 9. *Ecce vir qui indutus erat lineis, & atramentarium habens scriptoris ad renes ejus.* Habeat ergo vir honestus honestatis decorem in habitu.

H ¶ Item debet habere pudorem castitatis, cum dicitur, *Renes ejus, &c.* Renes enim in quibus est desiderium naturæ & generativa virtus, voluntatem carnis significat. Aurum vero quod est metallum imputribile, & quod etiam in pergamento albo nullius ligni seu lineæ vestigium derelinquit, castitatem denotat, quæ imputribilem & incorruptibilem hominem reddit, & nullius mali exempli vestigium imprimit aut dimittit. Quia pro certo viri spirituales, & maxime religiosi, & prælati, debent renes carnalis voluptatis auro imputribilis castitatis accingere, & constringere, & omnem fluxum luxuriæ per zonam continentie coardare. Unde de tali viro dicitur 4. Reg. 1. *Vir pilosus occurrit nobis, zona pellicea accinctus lumbis seu renibus.* Quod est contra multos, qui magis dici possunt pueri quam viri, quia non munde se custodiunt, unde isti non videntur viri à virtute, sed à virore. Viride enim lignum calefactum spumam emittit, & ad quamlibet partem se fleat. Sic vere multi sunt ita virides, & molles, qui spumam immundiciarum carnalium non cessant diffundere, & cum calefacti fuerint per luxuriam, ubicunque impulerit diabolus se plicare, & nunc ad unum peccatum, nunc ad aliud se inclinare. Et breviter quilibet talis videtur esse sicut servus ille effœminatus, de quo loquitur Seneca in epistola, ubi dicitur quod ipse erat in cubili vir, in convivio puer. Renes inquit ejus, Job. 38. *Accinge lumbos tuos sicut vir.* Habeamus igitur in corpore pudorem castitatis.

¶ Item dico, quod debet habere vir, i.e. virtuosus in animo vigorem firmitatis. Ad virum enim pertinet quod sit fortis, stabilis & constans in tentationibus & tribulationibus, non succumbens, sed in adversis, & prosperis æqualiter se continens, & in cunctis immobiliter perseverans, quod ostenditur cum dicitur. *Corpus ejus, &c.* Quia chrysolitus est lapis qui dæmones dicitur terrere, & contra timores nocturnos solet proficere, & valere, sicut dicit Dioscor. Ad denotandum, quod per virtutem constantie corpus nostrum sit chrysolitum, i. lapideum atque forte, non facile penetrabile atque molle. Constantia n. animi est virtus quæ dæmones terret, pellit timores, & superat atque tollit. Et hoc est quod dicit Seneca de viro justo. *Nihil sapienti viro potest evenire, stat rectus sub quolibet pondere, nulla eum res minorem facit, nihil ei eorum, quæ ferenda sunt, displicet, quicquid cadere in hominem potest, in se cecidisse non queritur, vires suas novit, sicut homini omnia ferenda.* Corpus ergo ejus chrysolitus. Unde de eo potest dici Job. 41. *Corpus ejus scuta fusilia, & compactum.* Et adverte quod vir debet esse constans, & fortis præcipue quoad tria, scilicet

Audacem aggressionem difficilium,
Ad { Stabilem perpeffionem terribilium,
Durabilem fictionem volubilium.

¶ Debet enim vir perfectus audacter aggredi difficilia, juxta illud 1. Reg. 28. *Esse vir fortis, & præliare prælia Domini.* Item debet patienter perpeti terribilia. Nulla enim poena, & nullus labor debet virum perfectum frangere, sed in omnibus patiens esse, & immobilis permanere. Unde Seneca epist. 31. dicit, *quod generosos animos labor nutrit.* Unde non est viri timere sudorem. Unde etiam Seneca consolans illum, qui super morte uxoris flebat, dicit sic: *Quare ploras? si maritum te cogitas, te cogita virum.* Ac si diceret: *Non decet virum flere, sed æquanimitè etiam omnia sustinere.*

¶ Item debet stabiliter figere cordialia, quia non debet animum suum fluere permittere, sicut puer, nec modo vinum, nec modo aliud desiderare sicut mulier, sed in uno proposito persistere, sicut vir solidus, & tenax. Exemplo Apostoli 1. Cor. 13. *Cum essem parvulus, &c.* Quæ tamen sunt contra multos tam ecclesiasticos quam laicos, qui nec in verbis nec in promissionibus, nec in factis, nec in operibus, nec in audaciis, nec in aggressionibus, nec in patientiis, nec etiam in supportationibus ullam habent penitus firmitatem, nec aliquam virilem fortitudinem, nec stabilitatem, sed potius puerilem mobilitatē, & muliebrem per omnia vanitatem. Similes illi Tirefiæ, qui secundum fabulas poetarum, de viro in fœminam per septennium est mutatus, quia pro certo isti ita sunt hodie, & in agendo, & in patiando effœminati, quod non viri, sed fœminæ possunt dici. Hier. 31. *Virum circumdabis fœmina, &c.* Figurati in fœ-

In filiis Israel, qui viros cunctos contra Madian in praelio occiderunt, & foeminas servaverunt, sicut dicitur Num. 31. Figurati etiam in Pharaone, qui viros, & mares in flumine fecit submergi, foeminas servari. Quia sc. isti viros, i. virtutem, & virilitatem in seipsis occiderunt, foeminas viro i. molliem, & foemineitatem custodiunt. Quia multi sunt, de quorum moribus plus apparet de foemina quam de viro. Esa. 4. *Apprehendent septem mulieres virum unum.* Non sic charissimi sed simus viri constantes, non foeminae, stabiles, non desistentes aut mutabiles, juxta illud 1. Reg. 4. *Confortamini, & estote viri,* quia sicut dicitur 1. Tim. 2. *Docere mulieri non permisto, nec dominari in virum.* Quod nihil aliud est, quam quod foemina, i. e. sensualitas, mollietas & carnalitas non debet contra virilitatem prevalere, nec ipsam suis legibus subjugare, quinimo mulieri, i. sensualitati, & carnalitati debet vir, i. ratio dominari, & penitus principari, Gen. 3. Mulieri quoque dixit: *In dolore paries & sub potestate viri eris.* Habeat ergo vir in moribus vigorem firmitatis.

K Item dico, quod iste habere debet in aspectu nitorem venustatis, quod ostenditur cum dicitur, quod habebat mirabilem faciem sicut fulgur. *Facies,* inquit, *eius species fulguris.* Quia ad virum perfectum pertinet, quod habeat vultum, & faciem fulguream, nitidam, & splendentem, jucundam, urbanam, hilarem & ridentem, sicut etiam dicitur Eccl. 19. *Ex visu cognoscitur vir, & ex occursum faciei cognoscitur sensatus.* Hilaritas enim vultus, & laetitia sunt indicia boni viri, & cordis placidi, benigni, & fidelis, fidelis enim vir multum laudabitur, quia sicut dicitur Prov. 18. *Vir amabilis ad societatem magis amicus erit quam frater.* Illud potissime debet esse in praelato, qui subditis se debet exhibere familiarem, & laetum, hilarem, & socialem, non tristem, asperum vel crudelem. Quod tamen est contra multos, qui amatos, & asperos aliis se ostendunt, ita quod alicui gratiam vel favorem non praetendunt. Similes illi Nabel de quo dicitur 1. Reg. 25. *Completa est malitia contra virum tuum,* nam ipse est filius Belial, ita quod nullus potest ei loqui. Non sic charissimi, quia pro certo talis austerior conditio reprehenditur, & maxime in praelatis, quia si faciem leoninam omnibus ostenderent, simplices ad justiciam venire non auderent. Et ideo necessaria est in viris perfectis, & maxime in praelatis, hilaritas, & benignitas, non austeritas vel potestas, juxta illud Num. 12. *Erant autem Moyses vir mitissimus super omnes qui morabantur in terra.* Ut de talibus intelligatur illud Eccl. 26. *Divitis & pauperis cor bonum, omni tempore vultus eorum hilaris.* Habeat ergo vir in aspectu nitorem venustatis. *Facies ejus,* inquit, *quasi species fulguris.* Matt. 17. *Resplenduit facies ejus sicut sol.*

L Item dico, quod virtuosus debet habere in intellectu splendorem claritatis seu veritatis, cum dicitur, Oculi ejus sicut lampas ardens. Oculi enim animae sunt virtus intellectiva, & discretiva, quae per claram cognitionem debent lucere, & quantum ad veram boni, & mali notitiam clarissimi resplendere. Apoc. 1. *Oculi ejus velut flamma ignis.* Vir enim sc. perfectus habet sensus corporales, quos tamen non habet puer, quia sc. nos qui viri esse volumus, sensum & discretionem in agendis, & praecavendis habere debemus, quia sicut dicitur Eccl. 14. *Beatus vir qui in sapientia morabitur, &c.* Naturaliter vir habet barbam, quae virilis sapientiae, & constantiae est signum. Unde de quodam Philosopho legitur in libro Philosophorum moralium, quod quassum fuit ab eo quare toties tangebatur barbam suam, qui respondit, ut dum tango barbam meam, virum me esse meminerim. Quod est contra multos, qui per sapientiam non sunt viri sed per ignorantiam pueri possunt dici. Et circa hoc applica de puero quod volueris, vel de ignorantia, & vide supra de oculo. Habeat ergo vir in intellectu splendorem veritatis vel charitatis.

M Item dico, quod vir debet habere in opere valorem probitatis, quod ostenditur cum dicitur, quod ille vir mirabilia habuit brachia. *Brachia ejus area,* inquit, &c. Per brachia cum quibus homo pugnat, & operatur, intelligo fortitudinem in bonum operando, & in subditos defendendo, & in hostes invadendo. Psal. *Qui docet manus meas ad praelium, &c.* Nam vir debet esse

Fortis, & virtuosus,
Audax, & animosus,
Justus, & rigorosus.

Fortis dico, & virtuosus 2. Paral. 17. *Viri bellatores, & robusti erant in Hierusalem.* Audax & animosus, quia nullum debet timere in sua justitia, & maxime praelatus. Unde Job 34. *Viri cordati audite me.* Justus etiam & rigorosus, quia juste, & rigide debet delinquentes punire, & contra eos fortiter prevalere. Eze. 23. *Viri justissimi sunt, & judicabunt eos iudicio adulterarum.* Quod est contra multos, tam laicos quam clericos, qui sc. penitus non videntur viri,

quia sc. nec bene operando, nec malos impugnando aliquid viriliter faciunt similes lepori, qui est animal timidissimum, de quo dubitatur utrum habeat sexum masculinum vel foeminum, quia sc. tales viri aestimantur, & tamen foeminaliter operantur. Viri enim sunt quantum ad gradum, foeminae vero quantum ad actum, quia sc. isti locum virorum tenent, & tamen opera inutilia, & foeminea semper exercent. Et sic verificatur illud quod dicit Seneca quod sc. in loco in quo vir bonus quaeritur, paucissimi sedent. Isti enim sunt imbecilles, & invidi, ita quod quantum ad opera videntur plus foeminae, quam viri. Isti enim sunt viri fictiles, & vani, viles & fragiles, de quibus Hier. 48. *Clamabo ad viros muri fictilis lamentantes.* Non sic, sed si volumus esse viri, habeamus in opere vigorem probitatis. Brachia inquit. Psal. *Fiat manus tua super virum dextratua, &c.* Quia sc. per brachium (ut dictum est) intelligimus fortitudinem ad operandum. Ps. 88. *In brachio virtutis tuae, &c.*

N Item dico, quod vir debet habere in corde fervorem charitatis, cum dicitur quod habebat pedes in similitudinem aris candentis. Pedes enim qui portant cor, animae sunt affectus, qui tunc candentes efficiuntur, quando per charitatis incendium inflammantur. Apoc. 1. *Pedes ejus similes orichalco sicut in camino ardenti.* Vir enim debet vere, & charitative diligere, non fuisse nec mutabiliter affectare. Pedes debet habere xreos, & ardentes, quia affectus amoris sui debent esse

Pedes per stabilitatem,

Aerei per durabilitatem,

Ardentes per fortem, & ferventem charitatem.

Quae omnia bene pertinent ad virum. Vir enim statim, & facillime non debet aliud diligere, imo debet deliberare, quod sit talis, quod ejus amicitia sibi utilis possit esse, sed postquam dilexit, non debet ipsum dimittere amplius, sed in ejus amore stabiliter perseverare. Exemplo ferri, quod non facilliter calefit, sed calore cum caluerit, diu custodit. Habeamus igitur in corde charitatem fervoris.

O Item dico, quod si volumus esse viri, habeamus in ore clamorem veritatis seu auctoritatis, cum dicitur, *Vox sermonum ejus* & maxime ad praelatum pertinet authentice loqui, & alte, & se vere proferre sermones. Teste enim Plinio, voces virorum sicut masculorum sunt grossiores generaliter, quia sc. illi qui virorum locum habent, debent per praedicationem ad terrorem delinquentium non molliiter sicut foeminae, sed more viri fortiter verbum dare, quia sicut dicitur Prov. 12. *Doctrina sua cognoscitur vir esse.* Ut sic alii possint dicere illud Gen. 3. *Vocem tuam Domine audi vi, & timui,* unde Apoc. 1. dicitur quod ille qui sedebat in throno, *vox illius erat sicut aquarum multarum.* Esa. 38. *Clama, ne cesses, &c.* Sed adhuc vide de hoc infra de Voce. Quod tamen hodie non fit, quia multi ecclesiastici, & alii sunt qui nihil viriliter dicunt vel agunt & delictis enim taliter enervantur, quod nihil fabulant, quia sicut dicit Seneca epist. 33. *Mirum est aliquid fortiter dici ab homine molliem professore.* Patet igitur charissimi per praedictas octo condiciones, quod praelati, & ecclesiastici debent esse viri, i. viribus & virtutibus pleni. Et sic bene patet, quod in scriptura invenitur vir stabilis, & virtuosus, & hoc est secundum principale.

P Tercio dico, quod in scriptura invenitur vir utilis, & fructuosus, & sic per virum potest intelligi homo sanctus, non solum praelatus, sed etiam alius. Vir enim habet complementum aetatis, & tunc bene potest laborare, operari, intelligere, generare, & alios actus facere, signans hominem perfectum, qui tunc vir, & virtuosus esse dignoscitur, quando discrete intelligit, bona opera generat, & producit, & in bonis operibus se exercet. Dic si vis illam figuram Dan. 10. *Ecce vir unus indutus lineis, &c. cum omnibus suis membris.* Et ponitur immediate supra sub 5. Secundo dico principaliter; quia quicquid ibi est pertinet ad virum perfectum. Justus enim dicitur vir, a virtute, quia scilicet multae vires, & virtutes requiruntur ad hoc, quod aliquis spiritualiter vir dicatur.

Q Et sic notabo, quod ad hoc, quod aliquis sit vir justus, necessarium est quod ipse sit, scilicet. Vir

Fortis, & bellicosus,
Sanctus, & virtuosus,
Concors, & non rixosus,
Rectus, & non tortuosus,
Pius, & viscerosus,
Prudens, & studiosus,
Rarus, & pretiosus,
Pavidus, & timorosus,
Eloquens, & seriosus,

Pœnitentes, et dolorosus, et sic fuerit et erit
Vir beatus, et gloriosus.

Dico quod iusti sunt viri fortes, et bellicosi. Pugnant enim contra diabolum, contra mundum, contra seipsum, contra peccatum. Unde Gen. 32. *Ecce vir luctabatur cum eo.* Et 1. Reg. 17. *Hic autem vir bellator est ab infantia sua.*

¶ Item sunt viri sancti, et virtuosus, 4. Reg. 4. *Animadverto, quod vir Dei sanctus est.* Ita enim sancti viri debemus esse, ut alios sanctos faciamus. Psal. *Cum sancto sanctus eris, &c.* Item sunt viri concordēs, et non rixosi. Et sic dicitur 1. Eldr. 3. *Congregatus est populus quasi vir unus.* Item sunt viri recti, et non tortuosi, quia recte, et plane debent in suis actibus procedere, non tortuose vel false, Job 1. *Erat ille vir simplex, & rectus, & timens Deum, & recedens à malo.* Item sunt viri pii, & viscerosi, & aliis misericordes, quia sicut dicitur Prov. 11. *Bene facit animæ suæ vir misericors.* Item sunt viri prudentes, & studiosi, quia sicut dicitur Sap. 6. *Melior est sapiens viro forti.* Item sunt viri rari, & pretiosi, quia pauci inveniuntur tales. Esa. 13. *Pretiosior erit vir auro.* & Eccl. 7. *Virum de mille unum reperi.* & Seneca dicit quod in loco in quo vir bonus queritur, pauci sedent. Item sunt viri pavidī, & timorosi. Psal. *Beatus vir qui timet Dominum.* Item sunt viri eloquentes, & seriosi. Eccl. 37. *Vir peritus multos erudiet.* Item sunt viri pœnitentes, & dolorosi. Ezech. 9. *Signa thau in frontibus virorum dolentium & gementium.* Item finaliter erunt viri beati, & gloriosi, scilicet in patria, quando verificabitur illud quod regina Saba dixit Salomoni 2. Paral. 9. *Beati viri tui, & beati servi tui qui assistunt, &c.* His igitur, & aliis multis modis dicuntur homines spiritualiter esse viri, & spiritualibus viribus esse virtuosus. Ut sic de talibus dicatur illud Exod. 18. *Provide tibi ex omni plebe viros potentes, & timentes Deum, in quibus sit veritas, & qui oderint avaritiam, & constituas eos tribunos, quasi dicat, tales viri debent esse in officiis, & constituti in beneficiis, & in dignitatibus ordinati.* Pater igitur quod invenitur vir utilis, & fructuosus; & istud est tertium principale.

R ¶ Quarto dico principaliter, quod invenitur vir nequam, & vitiosus. Et sic dico, quod inveniuntur, scilicet

Leprosi,
Verbosi,
Rixosi,
Pomposi,
Mendosi,
Viri Invidi & odiosi,
Ignari, & tenebrosi,
Avari, & ambitiosi,
Carnales, & luxuriosi,
crudeles, et perniciosi.

Sunt dico in mundo viri, scilicet leprosi, id est, viri diversis vitiis infecti. Unde 4. Reg. 5. de Naaman dicitur, quod ipse erat vir fortissimus & dives, sed leprosus. Item sunt ibi viri verbosi, et dolosi, de quo in Psal. *Viri sanguinum & dolosi.* Isti enim sunt illi qui per dolum, et fallaciam sub specie amoris alios decipiunt, et produnt, de quibus Prov. 16. dicitur: *Iniquus lactat amicum suum, & deducit eum per viam non bonam.* Item sunt viri rixosi, de quibus Prov. 15. et 29. *Vir iracundus provocat rixas.* Item ibi sunt viri pomposi, et clari, de quibus Job 11. *Vir vanus in superbiam erigitur, & quasi pul- lum onagri natum liberum se putat.*

Item ibi sunt viri mendosi, de quibus Prov. 19. *Melior est pauper, quam vir mendax.* Item sunt ibi viri invidi, et odiosi, de quibus Prov. 19. *Viri sanguinum oderunt simplicem.* Item ibi sunt viri ignari, et tenebrosi, de quibus Psal. *Vir insipiens non cognoscet, &c.* Item sunt ibi avari, et ambitiosi, de quibus Proverb. 29. *Rex iustus erigit terram suam, & vir avarus destruet eam.* Item ibi sunt carnales, et luxuriosi, de quibus Lev. 15. *Vir qui patitur fluxum seminis immundus erit.* Item sunt ibi viri crudeles, et perniciosi, de quibus Esa. 9. *Vir fratri suo non parcat.* Isti enim sunt mali viri, de quibus extat copia tam magna, quia sc. mali viri hodie superabundaverunt, viri vero boni perierunt, juxta illud Esa. 57. *Viri misericordie colliguntur, & non est qui recogitet.* Isti enim viri non dicuntur à virtute, sed à virulencia, quia isti non sunt viri, i. vigorosi et virtuosus, imo viri, i. virulenti, et venenosi, de quib. Soph. 1. *Visitabo super viros defixos in facibus suis.* Et Soph. 3. *Propheta cui vesani viri infideles.* Ista ergo de viris tam bonis, quam malis sufficiant, quia in aliis locis pluribus est tractatum. Vide ergo plures auctoritates divinas, et profectas.

A Virga. Nota quod virga secundum suas proprietates potest variari, et multa designare. Unde breviter notare possum, quod in scriptura invenio virgam scilicet

Gloriosam, et admirabilem,
Speciosam, et amabilem,
Virtuosam, et venerabilem,
Rigorosam, et formidabilem,
Amorosam, et commendabilem,
Furiosam, et detestabilem.

¶ Prima est virga imperialis dominationis, et hæc virga est Dei benedictus filius, de quo in Psal. *Virgam virtutis suæ emittet Dominus ex Sion, &c.* quia ipsam de paradiso emisit, et in medio peccatorum, et inimicorum suorum dominari constituit, et perfecit. Pastor enim mediante virga regit oves, sic pater mediante filio regit mundum; et ideo iste est virga Moyse, cum qua signa mirabilia fecit coram Pharaone, quæ aquas Egypti in sanguinem mutavit, & quæ in draconem mutata virgas magorum devoravit, sicut dicitur Exod. 4. & deinceps. Quia vere charissimi Moyse dicitur Deus pater, qui per virgam suam Deum filium hic coram humano genere fecit multa signa, & mirabilia, quæ per beatam incarnationem in draconem, i. in carnem seu hominem se mutavit, & convertit. virgas magorum, i. potestatem regnorum, & demonum destruxit, & devoravit, in quantum sc. sanctam ecclesiam instituit, & errores gentilium enervavit. Et ideo ista est virga ferrea, de qua dicitur in Ps. *Reges eos in virga ferrea, &c.* Quod potissime fiet in iudicio, quando cum ista virga canes, i. peccatores percutientur, & extra domum ecclesiæ in infernum expellentur. Exo. 8. *Extende virgam tuam, percutite pulverem terræ.* Virga enim in principio de sui natura est flexibilis, tenera & mollis, in fine vero fit sc. dura, grossa, difficilis atque rudis. Quia nunc Christus est dulcis, tener, flexibilis, & benignus, in fine tamen sc. in iudicio fiet durus, percutiens & severus. Et ideo nunc potest figurari in virga Assueri aurea, quæ in signum clementiæ ad Hester fuit extenta, tunc vero figurabitur in virga ferrea, quæ ad percutiendum impios est extenta. Apoc. 12. *Recturus erat omnes gentes in virga ferrea.* Ista est virga imperialis dominationis.

¶ Secundo dico, quod est virga virginalis propagationis. Virgo enim beata dicitur virga, eo quod sine corruptione flos divinitatis, & fructus humanitatis de ea propagatur. Unde Esa. 11. *Egredietur virga de radice Jesse, &c.* Virga enim flexibilis est, & tenera, & quanto in arbore est altior, tanto est minor, gracilior & flexibilior. Sic ista dulcis est, flexibilis, & pia, & ad preces nostras est inclinabilis, & prompta, & quanto fuerit altior per sanctitatem, & generis dignitatem, tanto fuit gracilior, per humilitatem, & tenerior per mellifluam pietatem. Et ideo ista fuit figurata in virga Aaron, quæ sicca floruit. Num. 17. *Invenit germinasse virgam Aaron in domo Levi, & gemmis turgentibus eruperant flores.* Ista est virga virginalis generationis.

¶ Tertio dico, quod est virga virtualis sustentationis, & ista virga est crux Christi, quia crux est illa virga qua canis inferni cum suis tentationibus depellitur, & superatur, per quam regnum ecclesiæ regitur, & spiritualiter gubernatur, cui debilis peccator per spem, & fiduciam innittitur, cum qua nobis præmia æterna mensurantur, & per quam pauperes simplices, & innocentes nefiant viri pestilentes, corriguntur. Dico ergo quod crux est virga sc.

Defensionis,
Directionis,
Sustentationis,
Mensurationis,
Correctionis.

¶ Est dico virga qua tuemur, & defendimur, quia scilicet pueri cum virga sese defendunt, scilicet à canibus. Sic cum virga crucis, id est, cum memoria passionis defendimur ab hostibus, & peccatis. Istam enim virgam timet canis diabolum, sciens quod alias per eam in Christi passione fuit victus. Esaia. 10. *Pavebit Assur virga percussus.*

¶ Item est virga qua regimur, & dirigimur. Sicut enim pastor cum virga regit, & dirigit gregem suum, sic Christus mediante virga crucis suæ, & memoria passionis gregem devotum gubernat & regit, & in viam salutis dirigit, & deducit. Psal. *Virga directionis virga regni tui, quia crux est sceptrum, & virga regni Christi.*

¶ Item ista est virga per quam sustentamur, erigimur, quia sicut debiles, & infirmi, & infirmi utuntur virgis, & baculis ad sui innixionem, & sustentationem, sic & nos qui infirmi, & debiles sumus, & virgæ et baculo crucis inniti debemus per spem, et fiduciam, hic ne cadamus, ut sic dicamus cum Ps. 23. *Virga tua, & baculus tuus ipsa me consolata sunt.*

¶ Item ista est virga qua mensurantur nostra merito. Sicut enim

dim virga solent rerum mensuræ accipi, & secundum ejus quantitatem aliarum rerum quantitas mensuratur, sic vere secundum quantitatem virgæ crucis, i. secundum quantitatem devotionis quam habemus ad crucem, merita nostra mensurantur, quibus postea adæquantur præmia. Unde Zach. 11. *Assumpsi duas virgas, unam vocavi decorem, alteram vero funiculum.* Psal. *Divisit eis terram in funiculo distributionis.* Dux enim virgæ sunt sc. duo brachia sanctæ crucis, quæ sunt decor ecclesiæ, & funiculus, i. mensura etiam cœlestium præmiorum, & pœlta infernalium tormentorum. Sic ergo patet quod est virga virtualis sustentationis.

F *¶* Quarto dico, quod est virga judicialis jurisdictionis. Virga enim quam portant reges, præsidēs & pastores, significat judicariam potestatem, quæ in malis est impia, & perversa, qua sc. cum ipsa lædunt impie subditos, & affligunt per eam nudos, pauperes, & non indutos, divites vero non lædunt. Ista enim est illa virga quam Christus discipulis suis inbibuit ne portarent, dicens illud Mat. 10. *Nolite possidere aurum, nec virgā, nec peram.* Nam tales mali iudices, & eorum malæ jurisdictiones nihil aliud sunt, quam quædam virgæ domini ad disciplinandum pueros domini, i. e. pauperes, simplices, & innocentes, ne forte fiant viri postilentes. Deus enim utitur malis sicut virgis suis ad alios affligendum. El. 10. *Va Assur virga furoris mei ipse est.* Veruntamen sciant tales, quia postquam homo virga usus fuerit, & ipsa alios flagellaverit, in ignem aliquando eam projicit, vel ipsam destruit atque frangit. Sic vere Deus postquam tales virgas, i. tales iniquos iudices florere diu permiserit (juxta illud Eze. 7. *Floruit virga, germinavit superbia*) & eorum ministerio ad alios tribulandum, & affligendum usus fuerit, (juxta Psal. *Visitabo in virga iniquitates eorum*) ipsos tamen solet finaliter quandoque temporaliter destruere, & ad miseriam deducere, & frangere. Hier. 48. *quoniam confracta est virga fortis. baculus gloriosus, & in igne perpetuo concremare, & eos penitus enervare.* Esa. 14. *Comminuta est virga percussoris tui.* Quia sicut dicit Dominus in Ps. *Non relinquit Dominus finaliter virgam peccatorum super sortem justorum.* Et si tu quæris, Deus talibus virgis utitur, quare ex hoc puniuntur? securis enim punire non debet, imo manus. Ad hoc respondetur, quando dato quod isti sunt instrumentum divinæ justitiæ, ex hoc tamen sua malitia non minuitur, nec etiam excusatur, quia sc. mala quæ faciunt, ex sua culpa proveniunt, & à suo libero arbitrio fiunt. Deus enim malis eorum voluntatibus punitiones aliorum per occulta sua judicia applicat, & per ipsos quamvis ignaros, executione suorum judiciorum ordinat. Latro enim in sylva insidians, ut primo transeuntem spoliaret, & occidat, non minus punitur, si Deus volens aliquem occidi, & spoliari, ipsum in manibus ejus tradat, & sic per illam viam occultam justiciam dispenseret. Quamvis ergo ista duo occurrant simul, latronem tamen non excusant. De istis habemus exemplum in Nabuchodonosor rege Babylonis, & Sedechia rege Iuda. Deus n. volens captivare Sedechiam, & populum Hierusalem propter eorum idolatrias, & peccata, (sicut etiam ante ipsum prædixerat per Ps. *Super flumina Babylonis, &c.*) usus fuit superbia, & crudelitate Nabuchodonosor, qui prædictum Sedechiam captivavit, & excœcavit. Dicitur enim Nabuchodonosor erat pessimus, & Dei inimicus, qui ad Dei occultam justiciam non attendebat, nec ibi à Deo aliquid fieri sciebat, imo pro eo quod dicitur Sedechias pactum, & juramentum, & ab ejus obedientia recesserat, ipsum personaliter impugnabat. Concurrerant ergo simul Dei justitia, Sedechiam de idololatria puniens, & Nabuchodonosor sævitia impietatem suam exercens. Et Hier. 25. & aliis locis plurimis Deus Nabuchodonosor servum suum vocat, pro eo, quod ipse fuit virga furoris Domini in filios pessilentes. Unde etiam Cyro regi dicit Dominus Esa. 10. *Va Assur virga furoris mei, & baculus ipse est, in manu ejus indignatio mea.* Sequitur: *Ipse autē non sic arbitrabitur, & cor ejus non ita estimabit, sed ad conterendum erit cor ejus, & ad interfectionem gentium non paucarum, quasi dicat, isti non credunt se esse instrumentum divinæ justitiæ, imo proprio corde ad iniquitatem moventur, quapropter à Deo non minus puniuntur, quia sibi non Deo imputant, & attribuunt facta sua, & quasi de propriis viribus gloriantur.* Unde sequitur ibid. *Nunquid gloriabitur securis contra illum qui secat, &c.* Patet ergo quod est virga mundialis jurisdictionis, seu temporalis afflictionis.

H *¶* Quinto dico, quod est virga pastoralis castigationis. Et sic dico, quod per virgā intelligitur bonus prælatus, vel etiam iusta, & charitativa correctio sc. prælatorum. Ista enim est virga quæ

- Pastores utuntur oves reducendo,
- Rectores utuntur plebi præsidendo,
- Magistri utuntur pueros docendo,
- Seniores utuntur filios castigando,

- Ministri utuntur vestes expoliando,
- Ballivi utuntur aliis imperando,
- Magi utuntur serpentes incantando,
- Mensores utuntur sortes assignando,
- Mercatores utuntur, pannos mensurando,

Quia charissimi, prælati, & superiores qui sunt subditorum ballivi, magi, ministri, magistri, &c. Sunt correctionis virga live jurisdictionis, corporalis afflictionis & punitionis, oves, sc. simplices, & errantes, sicut pastor in viam veritatis reducendo, & dirigendo. Ps. *Virga directionis virga regni tui.* Item plebi sc. subditorum imperando, & sicut imperator majestatem suam eis ostendendo. In cujus signū reges virgam, i. scepterū portant in manu, ad designandum, quod isti sunt qui habent alios ad regendum, i. virga jurisdictionis regere, & virga correctionis castigare. Hest. 5. *Virgam auream tenebas in manu.* Item pueros, i. e. ignorantes carnales, sicut magister instruendo, & doctor erudiendo. Prov. 22. *Stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplina fugabit eam.* Item filios & subditos, sicut pater castigando, & corrigendo; unde Prov. 13. *Qui parcat virga, odit filium.* Item vestes conversationis subditorum per discusionem visitationis à pulvere excutiendo, & à maculis peccatorum eorum emundando, & depurando. Exo. 8. *Extende virgam & percutite pulverem.* Item mandata superioris sui Dei, sicut ballivi aliis, s. denunciando, & præcipiendo, 1. ad Cor. 4. *In virga veniam ad vos.* Item serpentes, i. peccatores incantando, & sicut bonus magus domesticando, & convertendo. Exo. 7. *Projecerunt magi singuli virgas.* Ista est virga somnifera, cum qua Mercurius somniavit Argum. Item sortes beneficiorum & officiorum aliis, sicut mentor assignando, quia mediante virga judicariæ potestatis prælati debent mensurare, & assignare gradum suum cuilibet. Hier. 10. *Israel virga hereditatis ejus.* Item pannos, i. peccata, quos eis vendunt, in quantum ipsos exinde puniunt virga correctionis mensurando, quia virga debet adæquare panno, i. correctio, & pœna peccato, quia sicut dicitur Deut. 25. *juxta mensuram culpe debet esse plagarum modus.* Unde de tali virga taliter peccatis adæquata, & mensurata Ps. *Visitabo in virga iniquitates eorum.* Prælati enim debet subditos visitare, & virga correctionis iniquitates, & delicta mensurare. Et breviter charissimi sicut pastor sine virga non potest gregem regere, sic prælatus sine virga asperæ correctionis non potest hodie subditos gubernare. Exemplo Moysi, qui virga legitur signa fecisse, & populum Israeliticum direxisse. Unde de subdito potest dici illud Eccl. 33. *Cibari, & virga, & omnis asino.* *¶* Ubi adverte quod Prælatus debet asinum suum, i. e.

- Subditum recreare, (Cibaria,)
- Subditum castigare, (Virga,)
- Subditum occupare, (Onus.)

Correctio n. est illa virga de qua dicitur Pro. 29 *Virga atq; correctio tribuit sapientiā.* Ubi etiam ostenditur, quod virga correctionis est

- Virtutum productiva, (Virga,)
- Criminum punitiva, (Correctio,)
- Cordium directiva. (Tribuit sapientiā.)

Ista enim virga

- Virtutes producit,
- Crimina educit,
- Sapientiam inducit.

Dico ergo, quod ista virga virtutes producit, cum dicitur, Virga, quia sicut à virga oriuntur ramusculi cum floribus, & fructibus, & foliis, si ex correctione oriuntur multæ virtutes cum bonis verbis, affectionibus, & operibus, quia de ista oritur in futurum

- Opus perfectionis,
- Cibus devotionis,
- Aqua compunctionis,
- Lumen discretionis.

Dico, quod ista virga producit in nobis opus perfectionis; unde Gen. 30. dicitur quod oves Jacob solo aspectu virgarum producebant sexus diversorum colorum. Exemplo boni equi qui solum aspectu virgæ citius currit. Item cibus devotionis. De virga n. nascitur fructus dulcis; sic si quis virga correctionis percutitur, citius ad fructum devotionis allicitur; & sic dicit Hebr. 9. *quod in arca cum virga erant tabula, & manna.* Ad denotandum, quod manna gratiæ, & devotionis virgam correctionis comitatur, & quod illi acriter corriguntur, finaliter cibo devotionis, & gratiæ satiantur. Eccl. 33. *Cibaria & virga, & onus asino.* Et Mich. 7. *Pasce populum tuum in virgatura.* Item aquam compunctionis, quia scilicet homo quando corrigitur, ad compunctionis lacrymam invitatur. Unde de Moyse dicitur Exod. decimo septimo. & Numer. 20. *quod ipse bis percussus virga silicem, & eruperunt aqua largissima.* Et pro certiori

homo quamvis sit durus, & lapideus, bis, id est, pluries a Deo vel pralato percutiatur, vix aut nunquam erit quin aqua compunctionis finaliter abundat. Item lumen discretionis, quia sc. homo virga correctionis docetur, & qui verbis non potest, verberibus eruditur. Quod bene figuratur 1. Reg. 14. *Vbi extremitas virga in melle ponitur, & comeditur, & oculi Ionathae illuminantur.* Quia pro certo si Jonathas, i. subditus de melle consolationis, cui adjuncta sit virga asperae correctionis gustaverit, statim intellectus sui oculus clarus erit. Psal. *Virga tua correxit me, &c.* adverte tamen, quod virga & mel conjunguntur invicem, & quod virga in melle inungitur, intingitur & locatur. Ad denotandum, quod virga correctionis, melle dulcis monitionis, compassionis & consolationis miscetur, & quod mens per sapientiam illustretur. Psal. *Virga tua & baculus tuus ipsa me consolata sunt.* Patet ergo, quod virga correctionis virtutes solet producere. Virga,

I ¶ Deinde dico, quod ista virga crimina solet educere. Correctio inquit. Eccl. 7. *Per tristitiam vultus corrigitur animus delinquentis.* Virga enim vipera vel tyrus verberatur, & ab ipsis venenum aufertur, & exinde tyriaca fit. Sic vere peccator virga correctionis affligitur, ut veneno vitiiorum fluente ipse tyriaca, id est, sanctus & bonus efficiatur; unde Lev. 27. dicitur, quod decima pars ovis, & bovis & capra, quae sub pastoris virga scilicet transeunt, sanctificabitur. Et ideo pralatus virgam correctionis debet in manu habere, quia illa est qua

Carnales debet superare,
Solide debet imperare,
Rigide debet fulminare,
Provide debet liberare.

Est ergo virga correctionis carnalium macerativa, quia pralatus cum ista virga debet carnales aliquoties tangere, ne per lasciviam insolescant: unde Jud. 6. *Extendit Angelus summitatem virgae, & tetigit carnes.* Item ista debet esse, sc. crudelium impugnativa. Nullus enim debet esse ita terribilis tyrannus, quin debeat pralatus eum aggredi cum hac virga. Exemplo Banajae, de quo dicitur, quod cum virga descendit ad giganteum Aegyptium, & abstulit ei hastam, & interfecit eum, 1. Paral. 11. Item debet esse solide imperativa. Unde de bonis iudicibus, & jurisdictionibus dicitur Eze. 19. *quod facta sunt ex eis solida virga in sceptrum dominantium.* Item debet esse rigide fulminativa, et communicativa, quia correctio debet habere verba, et verbera, unde Exod. 9. *Extendit Moyses virgam, & facta sunt tonitrua magna, & grando, & discurrentia fulmina.* Item ista debet esse provide liberativa, quia per correctionem homo de poena salvatur. Unde de puero ipsi pralato vel patri dicitur Prov. 23. *Noli a puero subtrahere disciplinam, si enim percusseris eum virga, non morietur, tu virga percuties eum, & animam ejus liberabis de inferno.* Sic ergo patet, quod ista virga crimina educit, quia correctio inquit.

K ¶ Denique dico, quod ista prudentia solet inducere, quod ostenditur cum dicitur, Tribuit sapientiam, quia virga dicitur esse mater disciplinae. Sicut enim dicitur Esa. 28. *Afflictio (alias vexatio) dat intellectum.* Unde de virga dicitur Prov. 22. *quod stultitia colligata est in corde pueri, & virga disciplina fugabit eam.* Sapientiam inquit. Prov. 19. *Suscipe disciplinam, ut sis sapiens.* Et sicut praemittitur, visum est quod sit virga pastoralis castigationis.

¶ Sexto modo dico, quod est virga aeternalis indignationis, & ista est virga severitatis divinae justitiae, qua finaliter flagellabit damnatos, de qua quilibet damnatus potest dicere illud Thren. 3. *Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis ejus.* Sic ergo patet quomodo Virga sumitur multis modis.

A Virgo. Virginitas. Nota, quod virginitas potest accipi in bono, & in malo. In bono enim significat carnis puritatem, & integritatem, & sic potest significare quamlibet virginem, sive monialem, sive aliam, & maxime beatam Mariam vel quamlibet sanctam, vel quemlibet in anima purum, & mundum. Et sic loquitur 2. Cor. 11. *Respondi vos uni viro, &c.* Quia secundum Aug. in hoc spiritualis animae virginitas consistit, quod

Fides sit integra,
Spes sit solida,
Charitas sit sincera.

B ¶ In malo autem designat sterilitatem, & fructus bonorum operum raritatem. Et sic virgo potest dici quilibet peccator, vel qualibet mala anima vel persona, quae fructum bonorum operum non producit, nec sponso Christo per charitatis copulam se conjungit, sed in sterilitate perpetua semper consistit, & sic accipiuntur

illae quinq; fatuae virgines, quarum lampades inventae sunt vacuae, & ideo in nuptiis non fuerunt receptae, nec ipsis januae sunt aperta, sicut dicitur Mat. 25. Quia pro certo tales virgines oleum gratiae non portant, & ideo ad sponsi nuptias, nec ad paradisi januas unquam intrant. Et ideo breviter de talibus virginibus per quas hodie ecclesia deformatur, dicitur Thr. 1. *Virgines ejus squalidae, & sacerdotes ejus gementes, & ipsa repleta est amaritudine.* De scorpione dicit Pli. quod pungit acius virgines quam corruptas. Quia pro certo tales virgines steriles scorpio diabolus in inferno finaliter pungit, ipsasq; destruet & occidet Eze. 9. *Non parcat oculus vester, neq; misereamini, semen, adolescentulum, & virginem, & mulieres, & parvulos interficite.*

C ¶ Dicamus ergo latius de virginitate tam spirituali quam corporali. Virginitas n. est quadam mentis, & carnis integritas. Reges n. non solent sibi ducere mulieres corruptas sed praelectas virgines. Sic vere rex Christus vult sibi jungere pulchras, &undas ac sanctas & justas, non peccatrices, foetidas, & corruptas. Et ideo Christus ad modum unicornis in gremio B. Mariae requievit, & ex tum virginitatem amavit & voluit. In cujus signum virginem praecursorem habuit, & discipulo virgini matrem virginem commendavit, amore cujus quascunq; alias bonas virgines praedilexit Ps. *Adducentur regi virgines post eam, &c.* Anima igitur nostra seu mentis integritatem Deo servant, & etiam quascunq; bonae religiosae Deoundas, & virgines se conservent, quia pro certo nulla nisi virgo vel mente vel corpore Deo desponsabitur, nec in paradiso suis gratis amplexibus perfruetur, unde Hest. 2. *Quarantur regi puella ac virgines speciosa.* Illi vero qui mente & carne erunt virgines in paradiso erunt virginis Mariae focii & coesortes. Apo. 14. *Hi sunt qui cum mulieribus non sunt coinquinati, &c.* Sed quia multa requiruntur ad custodiam virginitatis tam corporalis quod mentalis, hinc est quod possumus exponere ad virginum documentum illud Es. 47. *Descende, sede in pulvere virgo filia Babylonis.* In quibus verbis adverte, quod sicut lilium (per quod virginitas in scriptura ostenditur, & denotatur) sex habet folia, quibus granum quod est interius circuitur, sic vere hic ostenditur, quod virginitas sex habet speciales virtutes, quae in suo esse scilicet virtuoso perficitur, & tenetur, & istae proculdubio sunt

Humilitas subjectionis (Descende,)
Tranquillitas quetionis (Sede,)
Asperitas afflictionis (In pulvere,)
Sterilitas possessionis (Virgo,)
Nobilitas conditionis (Filia)
Timiditas confusionis (Babylonis,)

D ¶ Debet ergo primo habere humilitatem, & subjectionem. Descende inquit. Quia non debet alte sapere; nec de suis viribus praesumere, nec per elationem super alios se efferre, sed potius debet ad suae fragilitatis considerationem descendere, & virginitatem suam Deo humiliter commendare. Exemplo illius de quo legitur, quod Domino humilitatem, & virginitatem precibus commendabat. Virginitas enim & castitas ex propriis viribus non habetur, sed a Deo conceditur, & donatur. Sap. 8. *Non ero continens nisi Deus des, & ideo necesse est, quod per humilitatem quaeratur, ut sic in bonum exponatur illud Thr. 5. Humiliaverunt virgines in civitatibus Iudae.* Descende, inquit Esa. 55. *Descendit imber & nix de caelo.* Nix enim personam candidam, & castam designat, ut de tali descensu humilitatis intelligatur illud Amos 5. *Virgo Israel projecta est in terram.* Et de tali virginitate dicit Aug. de virginitate. *Non solum praedicanda est virginis humilitas ut ametur, imo etiam admonenda est ne infletur.* Unde Bernardus super missus est de pulchra mixtione virginitatis & humilitatis, Deo, inquit, placet illa anima, in qua virginitatem commendat humilitas, & in qua humilitatem exornat virginitas. Habeat igitur virgo humilitatem, & subjectionem. Desi. ende inquit. Si vis applica quomodo moniales debens esse humiles, & majoribus subiectae.

E ¶ Secundo habeat tranquillitatem & quetionem. Sede inquit. Quia ad virginem pertinet domi, & in clauistro quiescere, & sedere, non ad ludibria mundi discurrere vel vagari. Vinum enim saepe motum in aetate corrumpitur, si cum propriis facibus miscetur, si vero quiescere dimittitur, in puritate conservatur. Sic multae sunt juvenulae quae si domi sederent, & quiescerent, in puritate virgines remanerent, quae tamen quando discurrunt, corrumpuntur, & luxuriae facibus admiscuntur. Exemplum de Dina virgine filia Jacob, quae vadens & volens videre mulieres regionis, ab E-mor est corrupta. Gen. 34. Sede ergo. Thr. 2. *Sederunt in terra, conticuerunt senes Sion, consperferunt capita sua cinere, abiecerunt, &c.* Et bene dixit conticuerunt, quia sc. rariloquium, & taciturnitas multum juvant. Habeat ergo tranquillitatem, & quetionem.

¶ Tertio

F ¶ Tercio dico, quod habeat asperitatem & afflictionem. In pulvere inquit; quia ipsa non debet in deliciis vivere, sed corpus per poenitentiam macerare. Periculatur enim castitas in deliciis, charitas in divitiis, veritas in multiloquio, bonitas in hoc mundo secundum Greg. Et ideo ipsa in pulvere, & cinere, i. in asperitate & vilitate poenitentiae dicitur vivere, à carnis deliciis abstinere, & potissime vilitas, & asperitas habitus non ornatus, & curiositas requiritur ad hoc, quod castitas teneatur. Intus enim in anima debet ornari, & non extra, quia sicut dicitur in Psalm. *Omnis gloria eius ab intus*. Pulvere inquit. Pulvis enim cinis & saccus erant arma poenitentium, & plorantium. *Johel 1. Plange quasi virgo accincta sacco*. Et *Thren. 2. Virgines Hierusalem accinctae sunt ciliciis*. Pulvere inquit. Ut sic dicatur illud *Job 7. Ecce nunc in pulvere dormiam*. Habeat ergo asperitatem, & afflictionem.

G ¶ Quarto habeat sterilitatem possessionis, quia necesse est, quod sit virgo, i. sterilis quantum ad bona mundi, & non fecunda per divitias temporales. Vix enim potest esse dives & casta & virgo. Divitiae enim ad cogitandum in mundanis solent dividere & trahere, paupertas præter Deum non habet ubi debeat cogitare *1. Cor. 7. Virgo cogitat quae Domini sunt*.

H ¶ Quinto dico, quod habeat nobilitatem, non dejectionem. Filia inquit, non serva. Filia enim nobilis generis non facilius in viles personas consentit. Cum igitur anima, & quilibet virgo siue Dei filia spirituales, non debent ad luxuriam facilius accedere, sed nobilitatem, & statum sui generis cogitare, & de vili mundo, corpore, & diabolo non curare; ut sic Deus possit dicere illud *Jud. 19. Habeo virginem filiam*.

I ¶ Sexto habeat timiditatem, & confusionem. Babylonis, inquit, quae interpretatur confusio. Confusio enim bona & verecunda & timorosa sunt conditiones virginum honestatum; unde *The. 2. Abjecerunt in terram capita sua virgines Iude*, ut sic de quolibet virgine dicatur illud *Esa. 21. Babylon dilecta mea facta est mihi &c.* Debent etiam verecundari, & timere virginitatem amittere, & maxime pro eo, quod ipsam amplius nullus potest reparare. *Amos 5. Virgo Israel projecta est in terram, nullus est qui suscitet eam*. Sic ergo patet, quod sex sunt speciales virtutes, quae virginitati famulantur. Et sic sufficit de beata virginitate, vide supra.

A **Virtus.** Cum virtus nihil aliud sit, quam quadam mentis dispositio, qua mens rationi consentit, & Deo consonat, & obedit, possumus dicere, quod virtus secundum suas diversas conditiones à diversis diversimode definitur, & sic dicit Philosophus, quod virtus est habitus voluntarius, & declarat, dicendo quod virtus consistit in modio duarum maliciarum. Augustinus de spiritu & anima dicit: *quod virtus est habitus mentis bene constituta*. Et li. de libero arbitrio dicit, *quod virtus est bona qualitas mentis qua recte vivitur, qua nemo male utitur, quam Deus in nobis sine nobis operatur*. Unum enim ante omnia est advertendum quod dicit Tullius, quod sc. virtus antiquitus solum per fortitudinem sumebatur. Et secundum hoc videtur loqui scriptura, quia ut communiter ubicunque agit de virtute videtur intelligere de potentia, & fortitudine vel vigore. Ad præsens ergo intendo dicere aliquid de virtute in genere, in quantum nomen virtutis ad fortitudinem principaliter applicatur.

B ¶ Dicamus ergo generaliter in quantum virtus sumitur pro quacunque bona mentis dispositione. Sicut enim videmus, quod natura generat res informes, sed postea per diversas dispositiones, & alterationes ipsas ad perfectum deducit, sicut patet de corpore, quod diversis innamenti organizatur, & complementis, sic vere anima de se informis, & sine virtute, & gratia est, & ideo necesse est, quod habitus, & dispositiones virtutis eidem imprimantur, per quas in esse suo corporali siue morali compleatur, ut sic eidem possint dicere illud *Ruth 3. Scit enim omnis populus mulierem te esse virtutis*. Sicut enim videmus quod lapides pretiosi in terræ venis generantur, sic vere virtutes in corpore humano & terreno per Dei influentiam producuntur. Virtus enim ut dicit Seneca, *nudo hominis cõtenta est, nec aliquis est ita pauper, debilis, vel infirmus, quin multipliciter possit esse generosus & virtuosus*. Unde dicit Apostolus *2. Cor. 12. Virtus in infirmitate perficitur*. Virtutes enim sunt quidam rivuli à fonte divinæ gratiæ procedentes, & se per terram animæ diffundentes, ipsam spiritualiter irrigantes, atque bonis operibus fecundantes, Unde *Gen. 2. dicitur quod de fonte paradisi quatuor flumina nascebantur*, à quibus per diversos rivulos tota terra irrigua reddebatur. Fons enim paradisi divinam gratiam significat, qui se in terra in quatuor flumina, i. in quatuor cardinales virtutes ramificat, & quæ cum illis rivulis, i. cum aliis suis depen-

dentibus animam totam irrigat & fecundat. Ut sic anima virtuosa dicat illud *Eccl. 24. In me gratia omnis vitæ, & veritatis, in me omnis spes vitæ, & virtutis*. Et benedicit spes vitæ, quia sicut videmus, quod apes solent in suis alvearibus mella conficere, taxi vero, formicæ, & ericii in cavernis suis solent poma, & grana reponere, apothecarii solent in suis apothecis herbas, & species recolligere, ut inde in hyeme possint vivere, & proficere, sic verum dum durat æstas vitæ præsentis, mella, grana, & species diversarum virtutum aggregare in cordibus nostris debemus, ut dum hyems mortis advenit, inde vitam æternam cum Deo sursum, & cum Angelis habeamus. Virtutes enim nos faciunt post mortem vivere, & Deum facie ad faciem cernere, & videre, juxta illud *Pl. Ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus eorum in Sion*. Et merito, quia sicut dicitur *Eccl. 40. Facultates & virtutes exaltant cor*.

¶ Ubi adverte quod virtutes sunt possidendæ, & acquirendæ **C** multiplici ratione, scilicet quia sunt

Cordium repletivæ, (Facultates,)

Virium defensivæ, (Virtutes,)

Mentium erektivæ, (Exaltant cor.)

Dico ergo primo, quod istæ sunt cordium repletivæ, quia facultates. Quia virtutes sunt illæ facultates, & divitiæ, quæ replent, ditant, & satiant cor humanum. Unde *Sec. dicit: Divitiæ temporales dum placent, transeunt*. Ad veras ergo convertere potius divitiæ. Sic vere dicit ibid. quod veræ divitiæ sunt in animo, non in patrimonio. In quib. videtur innuere, quod veræ divitiæ sunt virtutes, quæ non bursam, sed mentem locupletant, & quæ post mortem manent, nec deficient. Facultates. Unde de Jacob dicitur *Gen. 31. quod facultate ditatus factus est inclutus*. Unde Seneca dicit, *quod nulla possessio, nulla vis auri vel argenti plus quam virtus aestimanda est*. Viri enim thesauros suos faciunt non de rebus corruptibilibus, & putridis, sed durabilibus & sanis, & ideo aurum, & argentum, & lapides pretiosos solent in suis thesauris ponere, quæ possunt longe manere. Sic vere sapientes non faciunt thesaurum de transitoriis rebus, & divitiis terrenis, sed potius de permanens virtutibus, & æternis. Divitiæ enim quæ sunt exterius, à fortuna possunt interiri, virtutes, quæ sunt interius, ab inimico nequeunt necari; unde *Stylbon Philosophus cum capta urbe una cum aliis concivibus quicquid supellestilis haberet, in captivitate perdidisset, quarenti cur aliis stantibus lataretur, quia nihil inquit perdidit. Fortuna n. divitiæ quæ suæ erant, accepit, divitiæ autem quæ meæ erant, sc. virtutes, malis gratibus dimisit; ac si diceret, possessio virtutum perpetuo durat, eo quod ab inimico non tollitur, & per fortunæ violentiam non aufertur. Sunt igitur virtutes cordium repletivæ. *Eccl. 36. Reple Sion inenarrabilibus virtutibus tuis. Facultates inquit; quia Macrobius dicit: Sole virtutes beatum faciunt*.*

¶ Secundo dico, quod istæ sunt virium tuitivæ seu defensivæ, **D** quod ostenditur cum dicitur, virtutes, quasi vires tuentes. Virtus enim dicitur, quasi virium status, vel quasi vires tuens, vel quasi virilis actus, quia pro certo virtus facit virilem statum, viriliter agere, & vires suas solet defendere, & tueri. Vir enim virtuosus in virtutum stabilitate formatus concuti potest, sed vinci nunquam: nec enim temporalibus mulcetur, nec tribulationibus terretur, nec blanditiis fallitur, nec violentiis submergitur. Unde Seneca dicit, *quod non plus possunt adversus virtutem, calamitates, damna, & injurias, quam adversus solem nebula*. Vir enim virtuosus per sufficientiam vincit blanditias, per patientiam vincit tristitias, & violentias, &c. Unde breviter quilibet talis potest dicere illud *Psalm. In Deo faciemus virtutem, & ipse, &c.* Virtutes inquit. Nota quod virtus dicitur à vi, quia sc. virtuosus vim facit sibi ipsis, in quantum se subiiciunt rationi, unde Seneca: *Vis habere magnum imperium? impera tibi*. Istæ ergo sunt virium tuitivæ, & jувativæ. Virtutes inquit; unde Seneca dicit, *quod sicut solis claritas intuitiva lumina obscurat, sic dolores, angustias, molestias & injurias magnitudine suæ virtutis elidit*. Nam ut ait, acrior est virtus ad occupanda pericula, quam crudelitas ad irroganda. Igitur virtutes sunt virium tuitivæ, & jувativæ. ¶ Tercio dico, quod virtutes sunt mentium erektivæ cum **E** dicitur, Exaltant cor. Quia cor quod virtutibus ditatur, ab istis inferioribus segregatur, & sursum ad Deum erigitur & elevatur. Virtutes n. sunt similes aëri, quod si doliū plenum fuerit, nunquam descendere sub aqua ipsū permittit, imo ipsum aqua elevari compellit. Cujus simile est de testa ovi plena rore, interioribus vacuata, quæ tacta per radios solis, per hastam cui innititur solet sursum ascendere, & virtute rores ad solem ascendentes, & solis rorem attrahentis, se ab inferioribus, elevare. Quia proculdubio charissimi si testa, & doliū mentis nostræ, aëre, & rore gratiarum & virtutum fuerint

rint plena, & interioribus vitiis vacuata, non est dubium quin ista inferiora contemnant & dimittant, & sursum ad solem iustitiae Christum per desiderium ascendant, & ad considerationem, & affectionem aeternorum superiorum se faciliter convertant. Exaltant inquit. Et sic videtur loqui David in Ps. ubi dicit: *Dextera Domini fecit virtutem, dextera Domini exaltavit me.* Unde Seneca: *Validiorem omnium & celsiorem, & ampliorem facit virtus, nam cetera quae cupiditates nostras irritant, animum deprimunt & labefaciunt.* Sic igitur patet, quod virtutes sunt habendae, & acquirendae, quia sunt mentium erectivae, & vitium tuitivae, &c.

¶ De virtutibus in genere multa, & infinita alia possunt dici, sed quia in particulari in diversis titulis, & locis de virtutibus est tractatum, ideo omitto, & transeo quo ad praesens.

F ¶ Sed adhuc dicendum est de nomine virtutis in speciali. Et sic dico, quod generaliter in scriptura per virtutem intelligitur fortitudo, potentia, vis, & vigor. Et sic sumendo, dico quod tam in bono quam in malo significato est

Virtus { Dominica, & est aeternalis,
Angelica, & est supernalis,
Canonica, & est spiritualis,
Pestifera, & mundialis,
Daemoniaca, & est infernalis.

¶ Dico ergo, quod est virtus dominica, quae debet formidari, & ista est virtus, quae est potentia Dei, de qua in Psalm. *Date gloriam Deo super Israel, &c.*

¶ Item est virtus angelica, quae debet admirari, & sic angeli certi in scriptura virtutes dicuntur, pro eo, quod Deus per eos vires, & mirabilia operatur, & pro eo, quod angelorum potentia, & virtus mirabilis invenitur, & sic virtus tumitur pro ordine angelorum, qui dicuntur virtutes; de quo dicitur Luc. 21. *Virtutes caelorum movebuntur.* Et 1. Petr. 3. dicitur quod *Christus professus est in caelum, subjectus sibi Angelis virtutibus, & potestatibus.*

¶ Item est virtus canonica seu catholica, quae debet roborari, & ista est virtus, & fortitudo viri iusti, quae scilicet contra tentationes, & tribulationes efficitur virtuosus; de qua cuilibet iusto dicitur Nahum. 2. *Contemplare viam, conforta lumbos, robor a virtutem valde.*

¶ Item est virtus pestifera, quae debet detestari, & illa est virtus, & potentia mundialis. Unde 1. Mach. 3. dicitur quod *Apollonius congregavit contra filios Israel gentes, & exercitum, & virtutem multam.*

¶ Item est virtus daemoniaca, quae debet subjugari, quia iusti debent virtutem diaboli superare, & eum in tentatione fortiter conculcare, sicut Luc. 10. dicitur, ubi Christus Apostolis dicit: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes, & scorpiones, & super virtutem inimici.*

¶ His igitur praemissis, & pro magna parte omissis dicamus solum de virtute divina & humana. Est enim virtus divina, quae est admiranda, & est humana, quae est adjuvanda.

G ¶ Dico igitur quod est virtus superior & divina: Deus enim sicut dicitur in Psalm. *Magnus Dominus, & magna virtus eius.* In rebus enim corporalibus magnitudo, & virtus non semper adaequantur, quia aliquando erit unus communis lapis magnus, qui nihil habebit de virtute, ubi modicus lapis mirabiliter est pretiosus: hoc etiam saepe est in animalibus, quia saepe invenitur unum modicum pretiosum, & virtuosum, & forte, & unum magnum, vanum, impotens & debile. Hoc etiam patet in moralibus, quia saepe invenitur homo magnus quantum ad saeculum, qui nihil habet virtutis, & gratiae quo ad Deum, & contra invenitur homo modicus in corpore, & facultate, & tamen in virtutibus, & moribus erit magnus. Sed proculdubio non sic de Deo. Deus enim magnus, & magna virtus eius, quasi diceret, In Deo virtutes & magnitudo adaequantur, & magnitudo suae essentiae, & virtus suae potentiae infinita & pura judicantur. Unde Sap. 12. *Virtutem enim ostendisti tu qui non crederis in virtute esse consummatus.* Et si vellemus de potentia, & virtute divina, possemus dicere multa, sed quia eius virtutes sunt notae, & notabiles, infinitae & inenarrabiles, summae, & incogitabiles, ideo superfedeo, & solum ad virtutis suae gloriam notabo, quod virtus divina apparet

Carnem assumendo,
Mortem sustinendo,
Mortem prevalendo,
Coelum ascendendo,
Mundum iudicando,
Malos condemnando,
Bonos premiando,

Malos convertendo,
Pravos, subvertendo,
Bonos promovendo,
Tristes confortando,
Aegros sanando,
Mira operando,
Fracta confirmando.

O charissimi videte, quae & quanta apparebit, apparuit & apparet virtus Dei.

¶ Dico ergo, quod ista virtus apparet in carnis assumptione: ex magna enim virtute processit de virgine posse nasci. Unde de conceptione dictum est Luc. 1. *Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi.* Item apparet illa virtus in mortis toleratione & perpeffione. Ex magna enim virtute, & fortitudine provenit mortem non timere, & mortem velle pati pro alio. Unde de seipso Christus sibi, & aliis martyribus videtur dicere illud 1. Mach. 9. *Mortamur in virtute propter fratres nostros.* Unde etiam ipse dixit in Psalm. *Arui tanquam testa virtutis meae, & in pulverem mortis deduxisti me.* Item apparet ista virtus in carnis resurrectione, & resurrectione, seu in mortis superatione. Unde ipse de Deo patre videtur dicere illud Psalm. *Deus praecinxit me virtute ad bellum, & posuit immaculatam viam meam. Qui perfecit pedes meos &c.* Item apparet in ascensione ejus. Unde de ascensione angeli dicebant illud Psalm. *Exaltare in virtute tua, cantabimus & psallemus virtutes tuas.* Item apparebit in mundi iudicatione; unde Sap. 12. *Tu autem dominator es virtutis, & cum tranquillitate iudicas.* Item in malorum condemnatione. Prov. 15. *In abundantia iustitiae virtus maxima est.* Et in Psalm. de ista sententia dicitur, *Vox Domini in virtute, vox Domini in magnificentia, &c.* Item in iustorum praemiatione, & beatificatione, de qua in Psalm. *Dominus virtutem dabit populo suo.* Unde etiam quilibet beatus potest dicere illud Psalm. *Domine, Domine virtus salutis meae obumbrasti super caput meum in die belli.* Item apparet quotidie ista virtus in malorum conversione, in suae gratiae infusione. Ista enim est virtus solis, quae siccis arbores florere facit. Et ideo dicitur Judith 5. *Quoties perstrinxerunt se recessisse a cultura Dei sui, dedit eis virtutem.* Nam sicut dicitur Gal. 3. *Ipse qui vobis tribuit spiritum, & operatur virtutes in vobis.* Item apparet in nobis ista virtus in pravorum subversione, & impiorum punitione. Unde de nequissimo Antiocho a Deo oppresso & punito dicitur 2. Mach. 9. quod *humiliatus ad terram, in gestatorio portabatur, manifestam Dei virtutem in semetipso contestans.* Item apparet ista virtus in bonorum promotione; unde Psalm. *Dextera Domini exaltavit me.* Item apparet in tristitum consolatione. Psalm. *In virtute tua Domine letabitur Rex.* Item apparet in debiliu confirmatione, patet de apostolis infirmis, quibus dictum est Luc. 24. *quod expectarent donec induerentur virtute ex alto.* Psalm. *Manda Domine virtuti tuae, &c.* Item apparet in aegrotantium sanatione Luc. 6. *Virtus de illo exibat, & sanabat omnes.* Item apparet in mirabilium operatione. Unde Act. 19. *Virtutes non modicas faciebat Dominus per manum Pauli.* Et Matth. 13. *Vnde sapientia huius, & virtutes tales, quae per manus eius efficiuntur.* Ista ergo sunt virtutes Dei, quibus in nobis mirabiliter utitur, & per quas virtuosus, potens, & mirabilis operatur. Ista igitur virtutes debemus laudare, & ipsis suis laudibus commendare, dicentes illud Psalm. *Exaltare Domine in virtute tua, &c.* Ista est ergo virtus divina & superior.

¶ Sed adhuc dico, quod est virtus interior, & humana, & ista est virtus, & fortitudo viri iusti. Sicut enim videmus quod virtus naturalis varios habet actus, quia scilicet ista nutrit, vivificat & movet, secundum suos actus diversos ista virtus dicitur Virtus

Nutritiva,
Vivificativa,
Motiva.

Sic vere virtus animae, & sua spiritualis fortitudo solet eam nutrire per devotionem, vivificare per gratiae infusionem, movere & agitare per operationem. Et sicut videmus, quod virtus exercitata solet crescere, sicut patet de igne, qui flatu venti pulsus, & asperfusionem aquae solet augmentari, & in fortitudine roborari, sic vere virtus fortitudinis, & constantiae tunc temporis augmentatur, cum infortuitorum obice irritatur. Flatus enim & pulsio tribulationum sunt irritatio, & occasio virtutum, & operationum, quia ut communiter nulla virtus in suo esse perficitur, quando aliquo contrario non pulsatur. Et sic dicit Apostolus 2. ad Cor. 12. dicens, *Virtus in infirmitate perficitur.* Quia sancti fortes, & virtuosissimi multa contraria infortunia habuerunt. Unde Heb. 11. *Convalescunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello.* Hoc est quod dicit Seneca, ubi ait,

ubi ait. quod non aliter erigitur virtus cum tacta, & impulsu est, quam scintilla flata levi adducta ignem suum explicat. Unum tamen advertendum est, quod sicut virtus corporis principaliter ab interiori spiritu provenit, quod patet, quia deficiente spiritu nulla amplius est virtus in corpore, sic probul dubio virtus fortitudinis nostra, qua sc. possumus bona facere, vel mala etiam tolerare non aliunde potest venire, quam a spiritu sancto, a Deo, qui quamdiu in nobis per gratiam inhabitat, tamdiu nos roborat, & confirmat, sed cum a nobis per peccatum recessit, statim bene operandi, & malo resistendi virtus, & fortitudo transtet, & peribit. Istud bene apparuit in apostolis, qui virtutem resistendi tentationibus, & tribulationibus non habuerunt, donec Spiritum sanctum receperunt. Postquam vero divino spiritu sunt repleti, ex tunc virtute maxima sunt induti, unde Act. 4. dicitur, quod virtute magna reddebant apostoli testimonium resurrectionis Iesu Christi, &c. Facti sunt igitur, qui in suis virtutibus & viribus confidunt, & qui in tribulationibus, & in operibus, ad Deum non recurrunt. Tales enim solet Deus destruere, & ad propriam virtutis notitiam reducere, & eorum superbiam enervare. Judic. 9. Allide virtutem illorum domine. A Deo enim occulte venit virtus, & potentia, & ab ipso provenit magnificentia, & gloria, Psal. Dedit dominus virtutem populo suo, &c. Et ideo ille Micheas congratulando dicebat Miche. 3. Ego autem repletus sum fortitudine spiritus domini iudicio, & virtute.

K Et si vellemus notare de virtute fortitudinis, possumus dicere quod ista est

Boni operativa,
Mali tolerativa,
Sui augmentativa,
Diu perdurativa.

Est dico bonorum operativa, omnia enim quae sunt, specialem habent virtutem qua mediante complent, & faciunt actus suos, nihil enim sine virtute operatur, brachium enim non operatur in quantum brachium, sed in quantum virtute fortitudinis est repletum. Sic vere charissimi in anima debet esse virtus fortitudinis, & per quam bona faciat & operetur, & per quam in bonis operibus occupetur, unde 2. ad Tim. 1. Conlabora in evangelio secundum virtutem. Est etiam virtus malorum tolerativa. Metallum n. quanto est fortioris virtutis, tanto melius resistit ignibus, & tanto magis sine suo detrimento sustinet vires ignis, sicut de auro patet, cuius tanta est virtus, quod sine sui compositione sustinet omnes violentias ignis, & carbonum. Sic vere quanto quis magis habet de virtute constantiae, & patientiae, & fortitudinis, tanto ignibus tentationum & tribulationum melius resistit, & sine sui spirituali detrimento eorum violentias melius tolerat atque suffert, sine n. virtute violentia non portatur, nec in patientia sustinetur. Unde in Ps. Domine in virtute tua praestitisti decori meo virtutem. Est insuper sui ipsius augmentativa. Quamdiu n. crescit corpus, tamdiu in eo crescit virtus. Quanto etiam ad septennium appropinquat cervus, tanto in ejus cornibus unus in anno crescit ramus. Ad denotandum, quod vir in perfecto homine semper debet crescere & quanto plus homo senescit, tanto plus debet cornua virtutis suae plures ramusculos generare, & pullulare Ps. 83. Ibunt de virtute in virtutem. Et nihilominus perdurativa est ista virtus longo tempore, quia virtus fortitudinis nostra est perseverantia. Non enim ista virtus solet tantummodo bene operari, sed etiam cum adversitate luctari, & victrix in melius perficere, & augmentare, imo etiam ad ipsam pertinet perseverantia in operis prorogare. Non enim virtus fortitudinis videretur, si ante operis complementum finiretur. Unde Seneca dicit, quod virtutis est ire, non retroire. Unde Eccl. 46. dicitur: quod Caleph dedit dominus fortitudinem, & permansit illi virtus usque ad finem. Ista igitur de virtute ad praesens sufficiant.

A Nota quod vis in singulari significat violentiam, in plurali vero signat fortitudinem, & virtutem. Et ideo possumus notare quod invenio scilicet Vires

Corporales,
Temporales,
Pectorales,
Naturales,
Tyranicales,
Supernales.

B Vires corporales sunt subjugandae, de quo Judith. 9. Non in fortitudine, & multitudine est virtus tua, nec in viribus equorum voluptas tua. Ista enim sunt illae vires, quae defloraverunt Thamar. 2. Reg. 13. Praevalens viribus Amon oppressit Thamar.

Vires temporales sunt dispensandae. Ista autem sunt vires

Distion. Berchorij.

substantiae temporalis, quibus sunt elemosyna faciendae. Unde Eccl. 14. Secundum vires tuas porrigens da pauperibus.

¶ Item sunt vires pectorales seu spirituales, quae sunt roborandae. Et inde dicitur 2. Reg. 6. Saltavit David totis viribus ante dominum.

¶ Item vires naturales sunt attendendae, quia sc. homo non debet presumere de viribus suis naturalibus quantum ad executionem alicujus operis virtualis. Ista enim non sufficiunt, nisi vires gratiae sancti Spiritus intercedant. Unde Moyse est dictum Exod. 18. Scuto labore consumeris, ultra vires tuas est negotium, quia dominus solus habes dare vires bene operandi, & malo resistendi, juxta illud Deut. 8. Recordare domini Deitui, quod ipse vires tibi tribuit.

¶ Item vires tyranicales sunt abhorendae, & istae sunt vires, & violentiae crudelium impiorum, de quibus Job. 34. Vim fecerunt depredantes pupillos, & vulgum pauperem spoliaverunt.

¶ Item vires supernales sunt metuendae, sc. vires potentiae divinae, quas ipse Deus in diversis tribulationibus ostendit, & quas finaliter in iudicio ostendet, de quibus dicitur Esai. 38. Domine vim patior. Et Abac. 1. Viquequo clamabo, & non exaudies Domine, vociferabor ad te vim patiens, & non salvabis? Sic ego paret, quod in scriptura sit mentio de sex generibus virium vel virtutum. Vide supra de violentia, & fortitudine, & de virtute in ultimo.

A Viscera. Nota quod viscera secundum Ildorum idem sunt quod corporis intestina. Et ideo viscera sunt quaedam membra interiora latetia, cibos digerentia, utilia retinentia, superflua emittentia. Possumus ergo generaliter dicere, quod per viscera possunt intelligi affectus interiores, sive boni fuerint sive malis

B Et ideo notandum est, quod in scriptura inventiuntur Viscera

Divinae dilectionis,
Internae affectionis,
Humanae infestationis.

Dico ergo primo, quod sunt viscera divinae dilectionis, & compassionis. Deus enim dicitur habere viscera, in quantum habet erga nos intima dilectionis foedera. Et sic dicitur Luc. 1. Per viscera misericordiae Dei nostri &c.

¶ Secundo sunt viscera internae affectionis, omnia enim quae in mente accipiunt, animae viscera spiritualiter esse dicuntur. Et adverte quod viscera mentis nostrae

Per } Passionem debent impinguari,
Discretionem debent illustrari,
Devotionem debent renovari,
Turbationem debent contristari.

D Dico ergo, quod viscera voluntatis, & mentis nostrae debent impinguari per passionem. Viscera enim sunt membra valde mollia, & tenera, ad denotandum, quod viscera mentis nostrae, & affectiones cordis nostri debent habere molliem benignitatis, & erga misericordiam proximorum, rectitudinem pietatis. Et sic de Joseph dicitur Gen. 43. quod cum vidisset fratres suos tribulatos, & in praesentia sua tremebundos, & fratrem suum Benjamin, quem cum pulsi adduxerant, caput flevit, commotus sunt quippe viscera ejus super fratre suo. Et sic praecepit apostolus Col. 3. dicens: Induite vos sicut electi Dei viscera misericordiae. Item viscera mentis nostrae debent illustrari per discretionem. Discretio enim & sapientia non sunt exterius in corpore, sed interius in mentis & cordis visceribus. Et sic loquitur Job. 28. Quis posuit in visceribus hominis sapientiam? Et Ezech. 3. Fili hominis implebuntur viscera tua volumine isto. Hie. 31. Dabo legem meam in visceribus eorum. Item ista viscera debent renovari per devotionem. Devotio enim & gratia sancti Spiritus sunt illa quae spiritualiter renovant viscera mentis nostrae. Et ideo petebat David in Ps. 50. Cor mundum crea in me Deus, & spiritum rectum innova in visceribus meis. Item ista sunt viscera, quae debent contristari perurbationem, id est, per timoris divini conceptionem, & sic loquitur Thir. 2. Conturbata sunt omnia viscera mea, effusum est in terra jecur meum. Ista sunt ergo viscera internae affectionis & intentionis.

¶ Tertio dico, quod inventiuntur viscera humanae corruptio- nis, & infestationis, & ista sunt viscera perversa, & infecta mentis hominum peccatorum. Et adverte, quod ista sunt, scilicet, Per Luxuriam pingua,
Invidiam tristia,
Jactantiam potentia,
Infamiam tectentia,
Saviciam ardentia.

¶ Sunt dico mentis viscera malorum pingua per luxuriam. Unde de divite carnali dicitur Job. 21. quod viscera ejus plena sunt adipe, & medulla ossa ejus irrigantur. Viscera enim naturaliter sunt pin- guia &

guia, & continent omnes faeces, sic mens carnalis, & luxuriosi.

¶ Item sunt tristitia per invidiam. In visceribus enim accidunt colica, & iliaca passionis, quæ nihil sunt aliud quam viscerum torbiones. Iste morbus est invidia, quæ torquet homines, & perverforum viscera, sicut de pessimo Antiocho dicitur, quod apprehendit eum dolor viscerum. Unde Esa. 19. *Dirumpetur spiritus Aegypti in visceribus eorum.*

¶ Item ista viscera sunt potentia per jactantiam. Est enim quædam infirmitas viscerum, quæ quandoque propter defectum virtutis contentivæ viscera laxantur, & per secessum exterius emittuntur. Talis est infirmitas jactantium, & inaniter gloriantium, nihil n. possunt continere, imo cordis sui, & secreta mentis suæ sive bona sive mala fuerint, solent per jactantiam emittere, & per fatuitatem aliis ostendere, & per inanem gloriam omnib. propalare. Figura in Iuda, qui suspensus crepuit medius, & effusa sunt omnia viscera ejus Act. 1.

¶ Item ista viscera sunt potentia per infamiam. De visceribus enim stercorea emittuntur, sic de malorum cordibus aliorum diffamationes, detractiones, & injuriæ producuntur. Unde de illo iniquo rege Achab dicitur 2. Paral. 21. *quod longa consumptus est tabe, ita ut egeret intestina.*

¶ Item ista viscera sunt ardentia per savitiam, fel enim ubi manet, ibi cholera materia ardentissima adjacet. Ad denotandum quod fel, i. ardor & amaritudo savitiæ, & iracundiæ impiorum, in visceribus mentis semper latet. Et sic dicitur Prov. 12. *Viscera impiorum crudelia.* Pone si vis, quod ira, & invidia sunt sicut illa avicula, quæ blande primo ingrediens postremo secatur, & rodit viscera crocodili. Unde Sap. 12. *Comissores hominum viscerum, & devoratores sanguinis.* Sic ergo patet, quod sunt tria genera viscerum spiritualium.

A **Visitatio. Visitare.** Nota, quod Visitatio dicitur à video, & frequentando, & sic visitatio idem est quod visualis frequentatio, vel visus frequens agitatio. Et possumus generaliter loquendo visitationem duplicem invenire, scilicet divinam & humanam.

B ¶ Primo dico, quod est visitatio superior & divina. Sicut enim principales, & superiores solent in suis capitulis ordinare visitatores, quos per totum ordinem solent mittere, dantes potestatem eisdem, quod visitare possint undique, & si quid reformandum fuerit, reformare, dicentes 1. Reg. 17. *Fratres tuos visitabis si recte agant, sic superior omnium Deus pater prælatorum in capitulo suo, i. in curia paradisi instituit filium visitatorem hominum, & visitandi, castigandi, & reformandi potestate plenariâ sibi dedit, dicens sibi illud 1. Esd. 7. Misus es ut visites Iudæam.* Et possumus notare, quod iste visitator visitat,

Veniendo personaliter,
Influendo spiritualiter,
Succurrendo temporaliter,
Affligendo corporaliter,
Promovendo supernaliter,
Puniendo æternaliter.

C ¶ Dico ergo, quod ista visitatio Dei quæ fit personaliter veniendo, fuit visitatio beatæ incarnationis. Non enim sufficit Medico infirmum diligere, quin ipsum soleat personaliter visitare. Sic vere medicus noster Christus non solum nos amavit, imo carnem sumendo personaliter nos visitavit. Quod bene petebat genus humanum dicens: *Memento nostri domine in beneplacito populi tui, visita nos in salutari tuo.* Ista enim fuit visitatio mirabilis & utilis. Mirabilis dico, quod rex totius universi in hospitali hujus mundi dignatus est infirmum hominem visitare. Quod admirans David dicebat: *Quid est homo, quod memor es ejus?* Et utilis etiam est quia, s. à cunctis malis voluit nos sanare Job. 10. *Visitatio tua custodivit spiritum meum.* Visitat ergo Deus personaliter veniendo.

D ¶ Item visitat spiritualiter influendo. Sic enim amicus visitat amicum mittendo sibi xenia per nuncios suos, sic Deus influendo munus gratiæ, & devotionis, visitat quotidie devotos suos, & amicos, mittendo eis per angelos xenium spiritualis scientiæ, & revelationis, & talem visitationem perebat David dicens in Psal. *Respice de caelo, vide & visita vineam istam, & perfice eam quam plantavit dextera tua.*

E ¶ Item visitat temporaliter succurrendo. Sicut enim bonus dominus famulos suos obsecros, & tribulatos visitat, & eos liberans auxilium eis præstat; sic Deus postquam hominem diu viderit tribulari, solet eum misericorditer visitare, & temporaliter consolari Psal. *Probastris cor meum, & visitasti nocte.*

F ¶ Item visitat affligendo corporaliter. Pastor n. visitans oves in pascuis, solet errantes cum virgâ percutere, & ad domum reducere, & à luporum periculo liberare. Sic Deus cum virga tempo-

ralium tribulationum oves suas visitat, & eas reducit ad salutem, & à diabolo eas salvat Ps. 88. *Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum, misericordiam autem meam &c.* Quia pro certo talis temporalis afflictio, & visitatio signum est salvationis, & misericordiæ; sicut e contrario hominem dimittere impunitum, signum est divinæ offensæ, & ejus futuræ damnationis, juxta illud Ose 4. *Non visitabo filias vestras cum fuerint fornicatae.*

¶ Item visitat supernaliter promovendo vel premiando, quia, s. sicut paterfamilias solet in sero operarios visitare, & eis mercedem reddere pro labore, sic Deus in sero mortis bene operantes visitat, & mercedem æternæ gloriæ eis præstat. Ideo bene consilium 1. Pet. 5. *Humiliamini sub potenti manu Dei, ut vos exaltet in die visitationis.* Ista est visitatio pacifica, & fructifera. Pacifica dico. Unde Esa. 60. *Ponam visitationem tuam pacificam.* Fructifera dico Psal. *Visitasti terram, & inebriasti eam, multiplicasti locuples are eam.*

¶ Item visitat æternaliter puniendo. Quando enim rex audit, quod sunt multi malefactores in una civitate, solet eam visitare, & sceleratos occidere, & punire. Sic & Deus finaliter in judicio mundum istum visitabit, & impios perpetuo dānabit. Unde Judith. 16. *Va genti insurgenti contra genus meum! dominus omnipotens vindicabit in eis, in die judicii visitabit illos.* Et Esa. 26. *Dominus egredietur de loco sancto suo ut visitet iniquitates habitatorum terra.* Et si vis, potes notare, quod tunc visitabuntur, punientur & affligentur in judicio, sc.

Luxuria foetentes,
Superbia tumentes,
Malicia fallentes,
Savitia nocentes,
Discordia ferventes,
Carnaliter gaudentes.

Dico quod tunc visitabuntur foetentes & luxuriosi. Unde Lev. 18. *Polluta est terra, cujus scelera visitabo.* Et Zach. 20. *Super hircos visitabo.* Item tunc visitabuntur superbi, presumptuosi & ambitiosi. Unde Esa. 10. *Visitabo super fructum magnifici cordis regis Assur.* Et bene dicitur regis, quia nullus est ita altus, & potens, qui visitationem illam evadat. Unde Esa. 24. *Visitabit dominus super malitiam cæli quæ est in excelso.* Item tunc visitabuntur fallentes & malitiosi Esa. 27. *Visitabit dominus in gladio suo duro, & forti, & grandi super Leviathan serpentem vestem, & super Leviathan serpentem tortuosum.* Et Hier. 23. *Visitabo super eos malitiam studiorum eorum.* Item tunc visitabuntur nocentes & seditiosi seu injuriosi. Unde Hier. 30. *Visitabo adversus omnes qui tribulant eum, s. populum Israel.* Item tunc visitabuntur discordes, & litigiosi Hier. 46. *Visitabo super tumulum Alexandria.* Item visitabuntur carnales & delitiosi. Unde Hier. 9. *Visitabo super omnes qui incircumcisum habent præputium.* Omnes enim isti dure à Deo visitabuntur, & à Deo severiter damnabuntur. Esa. 29. *Repente confestim à domino Deo exercituum visitabitur in tonitruo, & commotione terra, & voce magna turbinis, & tempestatis, flamma ignis devorantis.* Et sic patet quod est una visitatio superior, & divina.

¶ Secundo dico, quod est visitatio inferior, & humana, & ista est visitatio prælatorum, qui visitant corrigendo: & visitatio perfectorum, qui visitant consolando, & juvando. Et sic dico quod est visitatio

Consolativa,
Correctiva,
Castigativa.

Consolativa, quia s. quilibet tenetur visitare pauperes infirmos, & tribulatos, ut ipsos benigniter consoletur, sicut n. dicitur Jac. 1. *Religio munda, & immaculata hæc est, visitare pupillos, & viduas in tribulatione earum.* Unde Eccl. 7. præcipitur: *Non te pudeat visitare infirmum, ex hoc enim in charitate firmaberis.* Quam quidem visitationem ipse Deus reputat in persona tribulorum, & pauperum sibi factam Matt. 25. *Infirmus fui, & in carcere, & visitasti me.*

¶ Correctiva etiam, quia prælati debent visitare subditos, & eos corrigere, & monere, & si quid in ipsis reformandum fuerit, reparare, ut sic ipsis per superiorem qui ipsos mittit, dicatur illud prædictum 1. Reg. 17. *Fratres tuos visitabis si recte agant.* Ubi ostenditur, quod visitator debet

Odium exterminare,
Subditos examinare,
Discrete deliberare.

¶ Pro primo debet odium exterminare, quando dicitur, *Fratres tuos, quia sc. amandi sunt, & non odiendi.* Pro secundo subditos examinare cū dicitur *Visitabis.* Pro tertio discreta deliberare cum dicitur, *Si recte agant.* Debent dico odium eliminare. Fratres quid, sc. ipse debet se habere fraterne, & charitative, & cogitare quod illi cum

com quibus habet agere, sunt fratres, non famuli neque extranei, ut sic ad charitatem magis quam ad severitatem moveatur, dicens Esa. 60. *Ponam visitationem tuam pacem.* Et sic quilibet dicat illud Gen. 13. *Nequaso sit iurgium inter me, & te, fratres enim sumus.* Vide supra de fratre, adijunge quicquid volueris.

¶ Item debet subditos examinare. Visitabis, quia, scilicet ipse debet visitare, id est videre, & frequentare status & condiciones subditorum, & quod bonum est, fovere: quod malum est, amovere, dicens illud Ezech. 34. *Ego ipse requiram oves meas, & visitabo eas, sicut visitat pastor gregem suum, &c.* Sequitur. *Quod perierat, requiram, & quod abigebatur fuerat, reducam, & quod fractum fuerat, alligabo, & quod infirmum fuerat, consolidabo, quod pingue, & forte, custodiam & fovebo.* In ista auctoritate potest videri quid debeat facere visitator, exponere eam suis.

¶ Item iste debet discrete deliberare. Si recte agant. Ista enim dictio Si, dubitationem signat, & per consequens deliberationem designat, quia iste debet deliberative procedere, & magis sub dubio quam sub certo de propositis negotiis cogitare. Si recte agat inquit, ut sic cuilibet dicat illud illud 4. Reg. 4. *Recte ne agitur circa te?* ac si diceret, si recte omnia tua sunt, tu es dignus commendatione. Si vere recta non sunt, tu es dignus correctione, & emendatione, ita quod tibi dicatur illud Osee 9. *Venerunt tibi dies visitationis, venerunt dies retributionis.* Et bene visitatio dicitur retributio, quia bona, & mala debent retribui cuilibet Esa. 55. *Secundum magnitudinem operis, erit visitatio eorum.* Et ideo mali visitandi sunt, & puniendi, & secundum demerita castigandi. Unde nota, quod praelatus debet visitare luxuria foetentes, superbia tumentes &c. Dic per omnia sicut supra. Et sic patet quod est visitatio inferior, & humana. Vide supra de Correctione, de praelatis.

A Vitis. Quia vitis sive vites sunt illa arbuta, ex quibus vinea constituitur, et ideo qui de vite est, qui voluerit ad vineam redeat. Nota breviter, quod in scriptura invenio, quod per vitem potest intelligi videlicet ipse

Deus summus, et gloriosus,
Homo iustus, et virtuosus,
Vir iniquus, et vitiosus,
Status bonus, et fructuosus,
Status malus, et perniciosus,
Baculus pretiosus.

B ¶ Dico igitur, quod vitis potest dici Deus summus, et gloriosus, et sic loquitur ipse Deus Joan. 15. *Ego sum vitis vera, & pater meus &c.* Et de ipsa Trinitate potest dici illud Gen. 40. *Videbam coram me vitem, in qua erant tres propages, id est, cognoscebam divinitatem, in qua videbam personarum Trinitatem.*

¶ Item vitis potest dici homo iustus, & virtuosus, & sic sumitur vitis Eccl. 24. dicitur in persona viri iusti, *Ego quasi vitis fructificavi, quia, scilicet ad vitem, id est ad virum iustum pertinet quod fructum bonorum operum portet.* Iste enim debet esse illa vitis quae sublimari ad regnum nolit, timens propter regnum perdere vinum suum, sicut dicitur Jud. 9. Quia pro certo vir iustus regna, scilicet mundi, per cupiditatem non solet ambire, timens ne si ipsa haberet, suum vinum, id est, interiorem gratiam contingeret deperire.

¶ Item vitis potest dici vir iniquus, & vitiosus, & sic sumitur 4. Reg. 4. Ubi dicitur quod famulus Heli inveniit vitem sylvestrem quasi coluquintidas, quae ita sunt amara, quod manducari non potuit a filiis prophetarum. Vitis enim sylvestris est peccator: cuius fructus, id est opera tanta amaritudine & malitia plena sunt, quod a iustis manducari, id est, imitari non possunt. Mali enim sunt vites steriles, debiles & inutiles. Vites dico steriles, quia, scilicet fructum bonorum operum non portant. Et dic si vis causam sterilitatis, sicut sup. de Vineis Hier. 8. *Non est viti in vitiis, & non sunt ficus in ficulnea.* Vitis debilis est peccator, quia vitis non est lignum forte, sed satis debile. Sic peccator debilis est ad bonum faciendum, & malum dimittendum. Unde Esa. 24. *Luxit vindemia, infirmata est vitis.* Item vitis est ad opus inutilis. Sic etiam peccator. Unde Ezech. 15. *Fili hominis, quid fiet de ligno vitis?* Sequitur. *Nunquid utile erit ad opus? etiam cum esset integrum non erat utile.*

¶ Item vitis potest dici bonus status, & virtuosus, & sic ecclesia vel religio dicitur vitis, quia, scilicet viros iustos loco vinorum producit. Unde Ps. 127. *Vxor tua sicut vitis abundans in lateribus domus tua &c.*

¶ Item vitis potest dici status malus, & perniciosus, & sic per vitem potest intelligi mundus vel etiam malorum status, qui vinum carnalitatis producit. Et ideo dominus videtur dicere illud Matt. 26. *Non bibam amodo de genere vitis.*

¶ Item vitis potest dici lapis pretiosus sive baculus, scilicet, crux Christi: quia crux est illa vitis quae botrum cypri, id est, Dei filium ditionem, Berchorij.

portavit. Unde Christus est Juda, qui Gen. 49. *ligavit ad vitem anam suam, ad crucem corpus suum.* Unde 1. Mac. 14. *Sedebat unusquisque sub vimine.* Sufficit de Vite: Si vis, vide de vinea, quia plerumque in scriptura vitis pro vinea sumitur, & e converso &c.

Vitulus. Nota quod vitulus est filius bovis, cum matre adhuc deditus, & lacte, & uberibus enutritur. Et est vitulus animal quod in aris deorum antiquitus offerebatur. Et ideo breviter dico secundum quod vitulus plures habeat condiciones, secundum hoc potest sumi multipliciter in scripturas. Notabo ergo quod invenitur Vitulus

Saginatius,
Immolatus,
Effrenatus,
Adoratus.

¶ Vitulis saginatus significat nostram redemptionem. Christus enim redemptor noster vitulus dicitur, qui saginatus gratis, & virtutibus praeter ceteris invenitur. Figuratus Luc. 15. *Vbi pater familias vitulum saginatum in adventu filii prodigi legitur occidisse, & ipsum in convivio praeter gaudium filii perditum comedis, & ad comedendum alijs obtulisse.* Quia pro certo pater familias Deus pater pro recuperatione filii perditum, id est gentilis populi, & totius generis humani, vitulum saginatum Christum voluit occidi, & in sacramento altaris a fidelibus manducari. Unde Genes. 18. dicitur quod Abraham cum puero ad armenium cucurrit, & talis inde vitulum tenerimum.

¶ Item vitulus immolatus designat iustum viatorem. Viri enim iusti dicuntur vituli, eo quod per oblationem, & obedientiam dedicationem Deo penitus immolantur, & sibi in ara cordis per devotionem offeruntur. Unde 1. Esdr. 8. dicitur quod in dedicatione domus Dei obtulerunt vitulos ceterum &c. Quia motus cordis nostri vitulus cordis dicitur, in quantum Deo dedicatur, & offertur. Unde etiam verba laudis, confessionis, & orationis vituli dicuntur Ose. 14. ubi dicitur, *Reddemus vitulos laborum nostrorum.* Unde in Ps. 68. *Laudabo nomen Dei cum cantico &c.* Item. *Tunc accipietis sacrificium iustitia &c.*

¶ Item vitulus effrenatus significat stultum peccatorem. Vitulus enim iugo non subiecitur, lacte pascitur, ludit, discurrit & erigitur, sic vere peccator non querit nisi ludere & saltare per insolentiam Malac. 4. *Salientes sicut vituli de armento.* Lactare & pascere per carnalitatem & opulentiam Esa. 27. *Pascetur vitulus, & accubabit.* Sine iugo disciplinae manet per inobedientiam Hier. 51. *Effusi estis quasi vituli super herbam.*

¶ Item vitulus adoratus significat deceptorem hostem, id est, diabolum, quia figuratur in titulo conflatis, quem filii Israel adoraverunt Exod. 32. Iste enim conflatis a statu mala suggestionis dicitur, eo quod propter huiusmodi statum a fatuis adoratur quod fit quando suis suggestionibus creditur Psalm. 105. *Fecerunt vitulum in Oreb &c.* Et quia parum valet, vide de Bove.

Vivere. Vita. Nota quod vita aliquando accipitur pro ipsa naturali dispositione, aliquando accipitur pro morali conversatione. Generaliter ergo somendo, dico quod invenitur Vita

Naturalis,
Virtualis,
Triumphalis,
Noxialis,
Generalis.

¶ Vita naturalis est vita cunctorum, de qua Jac. 4. *Quid enim est vita nostra, nisi vapor ad modicum parens?*

¶ Vita virtualis est vita bonorum, & de ista Gal. 2. *Vivo ergo iam non ego, vivit autem in me Christus.*

¶ Vita triumphalis est vita sanctorum, de qua Sap. 5. *Iusti autem in perpetuum vivent.*

¶ Vita noxialis est vita malorum, de qua 1. Timot. 5. *Vidua quae in deliciis est vivens, mortua est.*

¶ Vita gehennalis est vita damnatorum, qui, scilicet, habent vitam cum morte, & mortem cum vita, de quo in Psalm. *Veniat mors super illos &c.*

¶ His ergo praemissis, dicamus primo quod est vita naturalis, quae est vita cunctorum. Ista enim est illa quae ex corpore & anima constituitur, quae aere & spiritibus perficitur, quae a stellis & orbibus influatur, quae cibis & potibus sustentatur, quae pannis & vestibus refovetur, & ista charissimi est fragilis & deficiibilis & difficilis, & ex multis aliis necessariis constituitur, & tamen facillime dissipatur. Ista ergo est quasi tela aranea. Cujus

Conditio laboriosissima,
Substantia debilissima,

99999 2

Destru-

**Destructio facilissima,
Reparatio impossibilis.**

¶ Sic vere charissimi tela vitæ nostræ est difficilis ad constituendum. Quæ n. homini sunt ad constitutionem & ad conservationem in vitæ necessaria, qui vult scire, legat illud Eccl. 39 ubi dicitur. *Initium necessaria ei vitæ hominum, aqua, ignis, ferrum, & sal &c.*

¶ Item est debilis & fragilis ad durationem. Ista enim durare non potest, quinimo ad modum venti & fluminis subito labitur atque transit Iob. 7. *Memento mei Deus, quia ventus est vitæ mea.*

¶ Item est facilis ad destructionem, nihil enim facilius quam vitæ destruitur, & nihil tristabilius dissolvitur, nihil impossibilius reparatur. De quo lamentando dicebat David in Ps. *Defecit in dolore vitæ mea, &c.* Nam sicut tela per multos dies texitur & orditur, quæ tamen subito rumpitur & cassatur, sic vere vitæ nostræ cum multos dies & annos duraverit, uno momento sciaditur, deficiet & cessabit Esa. 38. *Præclisa velut à texente vitæ mea &c.*

¶ Et sicut tela succisa nunquam potest ad eandem integritatem redire, sic nec vitæ morte succisa, potest naturaliter in pristinum statum redire. Unde Esa. ibidem. *Morieris tu, & non vives.* Et ideo de conditione hujus vitæ mortalis quantum sit fragilis & defæcta, vana, tristabilis & dolorosa, dicitur Deut. 28. *Erit vitæ tuæ quasi pendens ante te, quasi diceret: tota vitæ nostræ est quasi in pendulo & incerto.* Et ideo paucis verbis describitur vitæ ista Iob 7.

E ubi dicitur: *Militia est vitæ hominis super terram.* ¶ Adverte ergo in verbis istis quod vitæ ista est contemnenda triplici ratione secundum tres status, scilicet principium, medium, finem, & hoc propter

Ingressum vilis conditionis,
Progressum acris afflictionis,
Egressum tristis ejectionis.

Primo probat vilem ingressum carnalis natura cum dicitur, (Vita hominis,) Secundo probat acrem progressum facilis jaçtura. (Militia,) Tercio probat tristem egressum mortalis fraçtura. (Super terram.)

¶ Dico, quod humana vitæ quantum ad initium inchoatur à vili conditione, & hoc ostenditur cum dicitur hominis. Nullum n. animal habet ita vilem originem, ita fragile principium sicut homo. Iste n. in ventre matris nutritur, tandem nudus de ventre progreditur, & cum nascitur, ita debilis est & impotens, quod nisi aliunde juvetur, nullo modo sustentatur, quinimo propriam miseriam & vilitatem præfigurans, & lacrymis, & planctu occupatur. Et ideo de tali vilitate dicebat Iob. 13. *quod homo natus de muliere, brevi vivens tempore &c.* Et si vis potes comparare vanitatem vitæ nostræ, flori, sceno, vitro plano aquæ, glaciæ, vento, navi, nubi & similibus, quæ debile habent substantiam, & impossibilem resistantiam. Vita hominis, quasi diceret, quæ cæteris est vanior atque vilior. Et sic dicit illud Ps. 38. *Veruntamen universa vanitas omnis homo vivens.* Ista ergo inchoatur à vili conditione. Vita inquit hominis.

¶ Deinde dico, quod mediatur cum acris turbatione, cum dicitur, Militia est. Quia totum tempus vitæ nostræ non est nisi quadam laboriosissima militia, in qua quamdiu vivimus, in mora & labore sumus. Cælum n. duas habet extremitates, sc. polum arcticum, & antarcticum, & istæ sunt partes cæli stabiles, & immobiles, totum vero residuum cæli est mobile, ita quod inter istos duos polos tota cæli substantia voluitur, & sine cessatione jugiter circum, & rotatur. Similiter vere charissimi cum homo plures habeat terminos, sc. principium, medium & finem à quadam tamen mobilitate, & vitæ carentia insipimus, & in mortem ubi est immobilis vitæ carentia, progredimur, & in mortem ubi est immobilis vitæ carentia terminamus. *Unus est n. omnibus introitus ad vitam, & similis exitus Sap. 7.* Sed quid? pro certo inter duos istos polos, & terminos est unum medium valde mobile, sc. transitus vitæ, qui in miseriis, & tribulationibus semper movetur, & tam corporis molestiis, quam animæ tristitiis, tam mundi laboribus, & miseriis, quam hostis malitiis & tentationibus continue agitatur. Militia inquit. Unde Iob. 14. *Cunctis diebus quibus nunc milito &c.* Et ideo de laboribus hujus vitæ dicitur, quod tantis malis hæc vitæ repleta est, ut incomparatione ejus mors dicatur remedium. Et ideo illam brevem fecit, ut molestiis ejus qui à prosperitate vinci non poterant, ex brevitate temporis finirentur. Et si ad plenum vis videre labores, & miseriis hujus vitæ, vide auctoritatem Aug. de origine, ubi tractat illud Iac. 4. *Quæ autem est vitæ nostræ &c.* ubi dicit: *Vitam hanc dubiam, vitam arummosam, hanc dolores exterminant, honores deficiant, & æra morbidans, esca instant, jejunia macerant, solatium, tristitia consumunt, sollicitudo coarctat, securitas hebetat, divitiæ jaçtant, paupertas deiecit, juvenus extollit, senectus incurvat, infirmitas angit, moror deprimit, & post hæc omnia mors interimit, quæ ita uni-*

versis finem ponit, ut cum esse desierit, esse nec fuisse putetur. Hæc Aug. Ecce ergo quæ miseriæ, quæ angustia, qui motus, qui fluctus vel fluxus insunt isti, sc. vitæ nostræ. Et ideo proprie comparatur mari, quod continue fluctuat, & movetur, & nunc accedit, & egreditur, nunc recedit, & deprimitur, nunc est clarum, nunc obnubilatur, & quod infinitis periculis subjugatur. Narra de periculis si vis, quæ sunt in mari, et applica ad miseriis hujus, quia vitæ nostræ movetur tribulationibus, erigitur elationibus, deprimitur terroribus, obnubilatur erroribus, et tota est in periculis, et tentationibus. Militia est ergo. Ideo Eccl. 2. dicitur: *Idcirco tædium me vitæ mea, videntem mala esse universa sub sole, & cuncta vanitatem, & afflictionem spiritus.* Et bene dicit. Tædium, quia sicut in mari de ambulanti, & naviganti duo solent accidere, sc. error in imaginatione, & nausea in afflictione, credit n. qui navigat, & videtur sibi quod stet, cum ipse continue moveatur, & contra littora quæ continue stant, fugiant & moveantur. Nauseam vero faciliter patitur, & præ fastidio stomachi ad vomendum faciliter provocatur: sic naviganti per mare hujus mundi seu vitæ, contingit error, & horror, quia videtur sibi quod ipse stat, & tamen currit, quia homo non percipit quando labitur vitæ sua, nec perpendit quod cito ad terram tendit. Semper n. sperat vivere, & nunquam videtur sibi, quod debeat desinere, cum tamen dicat Greg. Moralium 24. *quorquot vitæ dies peragimus, tot passibus ad terminum itineris appropinquamus.* De aliis vero videtur sibi, quod currant, & quod defluant, & veterescant, cum revera ipsi magis quàm ipse, nec deficiant nec senescant. Quia breviter iste est error vitæ nostræ, quod aliorum semper vitam deficere, & cadere opinamur, & credimus, nos diu viaturos, & difficiliter morituros existimamus, sicut ad literam patet de illis, qui sperant aliis succedere in officiis & beneficiis, qui alios mobiles esse credunt, se autem stabiles esse volunt, cum revera sæpe fiat, quod illi alii sunt stabiles, & semper vivant, illi vero semper sint mobiles, moriantur, defluant & recedant. Item illi sunt fatui, quia sicut dicit Seneca. *Quilibet debet vitam approbare alij, & mortem sibi, hoc est dictum, quod quilibet debet existimare, quod alii diu vivant, de se vero quod moriatur cito.* Et merito, quia sicut dicit idem Seneca. *Vivere noluit qui non vult mori, vitæ enim cum expectatione mortis data est.* In ista ergo navigatione est error. Sed adhuc dico, quod solet horror esse, quia nausea radii & displicentia nos solet ibi invadere, in quantum pro miseriis quas ibidem videmus, vitam istam debemus contemnere, & odisse, & cum displicentia nausea ejicere, & horrere, sicut dicit Iob. 60. *Tædet animam meam vitæ mea &c.* Sic ergo patet, quod ista vitæ mediatur acris turbatione. Militia inquit est. ¶ Denique dico, quod ista terminatur cum forti depressione et tristitia, quia, sc. vitæ terminatur, et deprimitur per mortem, et ostenditur cum dicitur, Super terram. Mors n. intelligitur per terram, pro eo, quod homo mortuus terra efficitur, et pro eo, quod terra est ultimus terminus ad quem cadendo venit, quia res cadens pervenit necessario ad terram ubi sistit, nec procedit ulterius aut pertransit. Mors n. est vitæ nostræ terminus, ad quem dum descendimus, ulterius non transimus. Super terram inquit. Juxta illud, *Aperta est terra & deglutivit &c.* Et Amos 7. dicitur. *In terra polluta morieris.* Et ideo querit in Ps. David. *Quis est homo qui vivit, & non videbit mortem?* quasi diceret, nullus. Et quare? pro certo quia mors est terminus brevis & gravis. Gravis dico, quia multis comitatur doloribus, Ps. *Defecit in dolore vitæ mea.* Brevis etiam, quia parvis progressibus, prorogat, quia vitæ nostræ in quantum est in presenti, non est nisi temporis punctus, qui dicitur nunc. Unde Seneca. *Nulla vitæ est nisi brevis, nam si ad naturam rerum respexeris, etiam illius fuit vitæ brevis, qui inscribi in monumento suo fecit, se nonaginta novem annis vixisse.* Sic igitur patet, quod vitæ nostræ

Terminatur cum doloribus,
Mediatur cum laboribus,
Inchoatur cum fœtoribus.

Et sic bene dictum est, quod militia est vitæ hominis super terram. Patet ergo, quod est naturalis, quæ est cunctarum.

¶ Secundo principaliter dico, quod est vitæ virtualis, quæ est vita bonorum, & ista est vitæ gratia, quæ consistit ex unione animæ cum Deo. Sicut enim spiritus influit corpori vitam, & cum vitæ virtutes naturales & actus earum, & inde est, quod homo vivus potest loqui, operari, delectari &c. sic vere Deus animæ conjunctus per charitatem, sibi influit vitam & esse gratia, & virtutes cum operationibus dependentibus ab eisdem. Et inde est, quod homo qui vivit per gratiam, potest

Actus spirituales exequi per gratiam,
Loqui per confessionem,
Delectari per devotionem,

Sentire per compassionem;

Videre per discretionem;

Operari per bonorum actuum executionem;

Et hoc quia breviter Deus, & spiritus sunt vita animæ: unde Eze. 37. de ossibus aridis dicitur: *Ingressus est in ea spiritus, & vixerunt, steterunt, super pedes suos, & Deut. 20. dicitur de Deo, Timeas dominum, & illi adhaereas, ipse enim est vita tua.* Vita enim cuiuslibet animalis nobilissima conditio, non à patentibus, producitur: sed à celestibus corporibus. Influitur, & à Deo de potentia materiam educitur. Sic vere vita gratia non potest à nobis introduci; imo necesse est eam à Deo, & celesti virtute dari, & in subiecta materia i. in anima generari. Ipse est inquit vita tua. Et propter hoc sicut videmus, quod vita reputatur summum bonum inter bona naturalia, & ideo ut communiter ab omnibus diligitur, & ab omnibus adipiscitur, & servatur, & propter hoc (sicut pater) serpens præcipue super omnia servat caput, homo præcipue servat cor, pro eo quod ibi principaliter sedes animæ, (juxta illud Prov. 4. *Omnis custodia serva cor tuum, quoniam ab ipso vita procedit*) sic vere in moralibus nullum est vita gratia majus bonum, & ideo super omnia à sapientibus queritur, & habitatio cum diligentia custoditur. Et ideo Jacob sollicitus de acquisitione hujus vitæ dicebat filiis suis Ge. 42. *Emitte nobis necessaria, ut possimus vivere.* Et adverte quod circa vitam ista tria considerantur, i.

Motus præveniens, qui acquiritur;

Virtus subveniens, quæ perficitur;

Fruitus adveniens, qui colligitur.

Primum est inchoativum;

Secundum est mediativum;

Tertium est terminativum.

Primum facit cordium commutatio. Emitte.

Secundum facit virtutum congregatio. Nobis necessaria;

Tertium gloriæ acquisitio. Ut possimus vivere.

¶ Dico ergo, quod circa vitam gratia attenditur motus præveniens, quia i. motus bonæ voluntatis, & actus gratia prævenietis, & virtus gratia gratis data, primo & ante omnia requiritur ad hoc, quod vita spiritualis, i. gratia grati faciens acquiratur, & hoc ostenditur cum dicitur, *Emitte*, quia ille qui emit, solet dare, quod suum est, ut sc. acquirat, quod alienum est. Sic vere primo, & ante omnia homo, quod in se est debet facere, & quod suum est debet dare, sc. bonam voluntatem, & promptitudinem mentis, & sic quod suum non est sc. vitam gratia poterit acquirere, & mercati, emere & habere. Emitte inquit. Et sic loquitur Apo. 3. *Suadeo tibi emere aurum probatum ignem, ut locuples fias.* Sicut n. videmus, quod multiplex alteratio, & dispositio in corpore requiritur ad hoc, quod corpori vita infundatur, quia sc. primo est necessarium, quod corpus organizetur, & informetur, & ad susceptionem vitalis animæ disponatur, sic vere ad infusionem vita gratia necessarium est dispositio voluntatis, & alteratio motu præveniat, ut sic Deus vitæ hanc influat & immittat. ¶ Ista autem dispositio habet fieri tribus modis, sc.

Culpam auferendo: Mentem offerendo; Deum inquirendo.

¶ Disponitur dico anima culpam auferendo; necesse est enim quod culpa primo exeat antequam vita gratia introeat. Et sic loquitur Ezech. 18. *Quare moriemini filii Israel? reverterimini, vivite, quia sicut ibidem dicitur, Non vult Deus mortem peccatoris, &c.*

¶ Item disponitur mentem offerendo; quia homo debet mentem, & voluntatem, & se humilem, & devotum, & hilarem Deo offerre, ut vitam gratia possit recipere & habere. Res n. non accipitur, nisi vas apertum teneatur. Obsequia enim mentem aperit, & Deus vitam gratia influit, & infundit. Et ideo dicit apo. solus Hebr. 12. *Obsequia obsequia patri spirituum, & vivemus.*

¶ Item disponitur Deum inquirendo; quia sicut forma sine aëre non inducitur, sic nec gratia sine Deo infunditur. Quia sicut vita animalis à corde; vita arboris procedit à radice; sic vita animæ à Deo principaliter exit. Et ideo dicitur in Ps. *Quærite dominum, & vivet anima vestra.* Ista tamen sunt contra multos, qui ad recipiendum vitam non ita disponuntur, sed potius in peccati obduratione, & malitia obdurantur, & ideo non vivificantur, sed sine vita gratia perpetuo indurantur. In venis lapidum aliquando inveniuntur figuræ animalium, sicut testudinum vel serpentum. Natura n. invenies aliquam dispositionem materiam, vult exinde animal producere, sed quia prævalet frigiditas in dispositione, ideo vita non introducit, sed sine vita dimittitur. Sic vere charissimi naturas Deus licet sit semper paratus vitam gratia infundere, quia tamen multos invenit dispositos, & frigiditatem indevotionis penitus congelatos; solet eos sine vita gratia dimittere, & si contingit illos per obstinationem in lapidis duriciem pertransire, juxta illud Job 7. *Desperavi,*

Diction. Berchorij.

nequaquam ultra vivam. O Deus, quot sunt tales hodie, qui in quantum ad actus morales magis videntur mortui quam viventes; imo multi sunt qui magis in morte culpæ quæ vita gloriæ gloriantur, juxta illud, *Dilexerunt homines mortem magis quam vitam.* Et multi sunt qui per hypocrisim esse vivi videntur, & tamen per culpam mortui dignoscuntur Apo. 3. *Nomen habes quod vivas, & tamen mortuus es.* In monte autem barbaro, qui est juxta Neapolim, ubi sunt sub terrâ adificia Virgilii, dicuntur esse thesauri infiniti, sed ibi sunt imaginæ cupræ argento vivo plenæ tali dispositione factæ, quod ad levem tactum pavimenti, quod atreum est, & argento vivo plenum propter pondus intrantis moventur & contra intrantem locum, propter argenti vivi ad locum impulsu, & calcatu, currentis mobilitatem prætendant, ipsumque percutiunt & occidunt, & sic imaginæ istæ videntur esse vivæ, cum tamen in veritate sint mortuæ, quia si argentum vivum quod intus est deesset, nunquam imago se moveret. Revera tales sunt hypocritæ, isti n. nomen habent quod vivant, & tamen mortui sunt. Quia proculdubio in monte ecclesiæ quem defendere velle videntur, ipsi contradicunt, obviant & decurrunt, sicut quotidie patet de illis, qui impetrantes, & ecclesiæ, & in religionem intrare volentes, sub zelo charitatis impugnant, sicut etiam patet de illis, qui sub zelo & specie charitatis alios reprehendunt, & malitioso animo eorum utilitatibus se opponunt. Juxta illud Eccl. 10. *Est correptio mendax in terra contumeliosi.* Sed quid pro certo totum illud facit argentum vivum, quod est in cordibus eorum, hoc est dictum, vitium hypocrisis, & fallax mobilitas suæ mentis, quæ argentum dicitur, propter pulchram eloquentiam, vivum, propter creditæ sanctitatis non existentiam, mobile tamen est & non verum argentum, propter fictam dupliciter & malitiam Hier. 6. *Argentum reprobum vocate eos, quia dominus projecit illos.* Quia proculdubio argentum vivum, sc. hypocrisis quæ in istis latet, & quæ istos ad opera sua movet, facit eos iustos, & sanctos apparere, cum tamen in veritate sint mortuæ imaginæ; hoc est, personæ pestifera non sincere, motus mistorum facit eos vivos reputari, quia i. motus suorum laborum, & suorum operum facit eos iustos credi. Ipsi n. dicunt illud Act. 17. *In Deo vivimus, movemur & sumus.* Et tamen in veritate mortui sunt, & per gratiam nusquam vivunt, ita quod proprie istud solet eis dici. Col. 3. *Mortui estis, & vita vestra abscondita est.* Non sic charissimi, non sumus ad gratia recipiendam indispositi, sed per mentis promptitudinem, & per gratiam prævenientem dispositi, & parati, quod ostenditur, cum dicitur *Emitte*, i. quod vestrum est exhibete, & facite, vitam gratia accipite, & requirite, unde Prov. 23. *Veritatem time, & noli vendere sapientiam.* Pater ergo quod erga vitam gratia habendam attenditur præveniens motus. Emitte inquit. ¶ Iterum attenditur virtus subveniens. Nobis inquit necessaria. Multa n. causæ occurrunt quæ sunt necessariae ad vitam corporis influendam & habendam. Quædam n. sunt causæ efficientes sicut Deus, sol, & anima, virtus utriusque seminis. Quædam sunt causæ materiales, sicut utrumque semen spiritus, cor & artetia. Quædam sunt formales, sicut intrinseca conditiones vitæ. Quædam sunt finales, sicut illæ propter quas fit vita. Sic charissimi spiritualiter loquendo ad habendam vitam gratia multa causæ spirituales necessariae sunt, nam si una virtus deficit, tota virtus & tota vita substantia evanescit, juxta illud Jac. 2. *Ille qui deliquerit in uno, factus est omnium reus*, imo necessarium est, quod quilibet virtus aliquid de suo influat, ad hoc, quod vitam gratia habeat, sicut astrologi de vita corporali dicunt, quod necesse est, quod quilibet planeta antequam infans possit esse vivax, influat ibi per unum mensem, & sic septimo mense potest vivere & in lucem exire, pro eo, quod tunc ibi septem planeta per ordinem influxerunt. Sic vere necesse est, quod in nobis septem, id est, universas virtutum operetur & influat, ad hoc, quod vitam gratia nobis donet. Nobis inquit necessaria.

¶ In quibus charissimi, subdividendo auctoritatem, possumus videre, quod decem sunt necessaria ad vitam perfectam, & moralem habendam, & loquitur Eccl. 39. ubi dicitur, *quid iniriū necessarium est vita hominum aqua, ignis, ferrum, sal, & lac, panis filigineus, & mel, & botrus viti, & oleum, & vestimentum.* In quibus sunt

- Humor compunctionis. (Aqua,)
- Fervor dilectionis. (Ignis,)
- Rigor correctionis. (Ferrum,)
- Splendor discretionis. (Sal,)
- Candor affectionis. (Lac,)
- Sapor refectionis. (Panis,)
- Dulcor devotionis. (Mel,)
- Dolor compassionis. (Botrus viti,)
- Liquor miserationis. (Oleum,)

Decor conversationis. (Vestimentum.)

¶ Habeat dico qui spiritualiter & moraliter vult vivere compunctionis humorem, s. aquam lacrymarum. Aqua inquit, quia sicut pisces sine aqua vivere non possunt, sic homo non potest sine lacrymarum irriguo vitam gratia conservare. Ps. *Deus vitam meam annuntiavit tibi* &c. Plinius n. urtica, scirpus, & carectum herbae sunt, quae sine aqua neque crescunt ut communiter neque vivunt. Sic pro certo vita gratia in homine non perficitur, nisi aqua lacrymarum radix cordis multoties irrigetur. Job 8. *Nunquid vivere potest scirpus sine humore, & carectum sine aqua?* quasi diceret, non.

N ¶ Item habeat dilectionis fervorem. Ignis inquit. Nihil n. sine beneficio caloris potest vivere, sicut patet, quia circa cor ubi est sedes vitae, solet calor praecipuus abundare, sicut patet etiam in vere, ubi propter calorem temporis regnantem solent arbores revernere, & virere. Talis calor est fervor dilectionis & charitatis. Ista est n. vita propria cordis. August. *Scito anima mea, quia amor est vita tua*. Quia bene innuitur Jo. 3. ubi dicitur: *Qui non diligit, manet in morte*. Ignis inquit. Ursumus sicut salamandra, quae in igne sine consumptione vivit, sic isti vivunt in igne divinae charitatis, figurati in tribus pueris, qui in igne fornacis Babylonis vixerunt. Carbon. vivere non dicitur, nisi quamdiu ignis praesentia inflammatur, quia vita gratia in igne charitatis provenit, in isto igne permanet, & consistit Tob 8. *Particula iecoris posuit super carbonem vivos*.

¶ Item necessarium est, quod habeat correctionis rigorem, cum dicitur Ferrum. Per ferrum n. rigor iustitiae, in quantum est culpae peremptivus, intelligitur, per quem constat, quod vita, s. gratia custoditur Pro. 12. *In semita iustitiae vita*, & Sap. 5. *Iusti autem in perpetuum vivunt, & apud dominum est merces eorum* Pluvia n. & aestas faciunt herbas virere, & frigus, & intemperies hyemis calorem naturalem ad interiora radicum compellens solet vitam in arboribus conservare. Sic vere vita gratia in homine conservatur si per sui vel superiorum instrumenta iustitiae flagelletur. Tempestas n. tribulationis, & frigus punitivae correctionis calorem interiorem, i. fervorem affectuum non sinit exterius ad mundana exire, imo ipsos compellit per timorem interius latitare, & sic vita gratia in radice cordis fortificatur Ps. 137. *Si ambulaveris in medio tribulationis, vivificabis me*. Sicut n. acetum, superfusum apibus oleo mortificatis, solet eas vivificare, sic poenitentia, & acris iustitiae executio solet illos quos tangit, ad vitam gratia revocare, juxta illud Matt. 7. *Arctas est via quae ducit ad vitam*. Ferrum inquit, quod durum est, & scindens, ut sic dicatur illud Senec. in epistolis, *quod vita humana est quasi ferrum, quod si exerceas, conteritur, si non exerceas, rubigine consumitur*. Unde iustitia tam in nobis quam in aliis facienda dicitur Prov. 16. *Initium viae bonae facere iustitiam*. Habeat ergo correctionis rigorem.

P ¶ Item necessarium est ut habeat discretionis splendorem, & hoc ostenditur cum dicitur Sal. Communiter n. homo vivere non potest sine discretionis salis, Sal enim condimentum, & temperamentum sapientiae, & moderamentum designat. Et ideo pueri tam vitam naturalem quam virtutis intrant, quando baptizatur, sal in ore ponitur, ad denotandum, quod tota vita ipsius sale prudentiae salietur Mat. 9. *Habete in vobis sal*, quia sicut dicit Sapiens: *Sapientiam filij sui inspirat*. Unde ipsa dicit Pro. 8. *Qui me invenerit, inveniet vitam*, & habuet salutem a domino. Unde Senec. *Quaris, inquit, amplissimum spatium, usque ad sapientiam vivere*. Ista est enim lux spiritualis, sine qua est impossibile quod vivamus Jo. 1. *Vita erat lux hominum*. Habeat igitur qui spiritualiter vult vivere, discretionis splendorem.

Q ¶ Item habeat affectionis candorem. Lac inquit, quia necesse est, quod sit lacteus, & candidus per castitatem exterius in corpore, & per innocentiae claritatem, & puritatem interius in affectione, & in mente. Lac n. quod est candidum, & dulce, candorem & puritatem continuam innocentiae significat, sine quo quidem lacte nequaquam vita gratia perseverat, sicut nec puer viveret si in principio lac non haberet. Et sic dicitur Esai. 45. *Venite & emite absque argento vinum & lac*. Et sequitur: *Audite, & vivat anima vestra*.

R ¶ Item habeat saporis refectionis. Panis inquit. Sicut enim panis cibis corporalis vitam continuat corporalem, sic cibis spiritualis, & sacramentalis, s. panis Christi vitam causat, & efficit spirituales.

S ¶ Item necesse est, quod habeat devotionis dulcorem, quod ostenditur cum dicitur Mel. Mel enim quod est dulcissimum, significat devotionem, quae, s. nobis continuat vitam. Quis sicut ros de caelo veniens continuat vitam aliquibus piscibus, s. ostreis & conchyliis, sic devotio, & oratio Deo commendata, vitam gratia continuat hominibus. Mel inquit. Unde de beato Joanne legitur Matth. 3. *quod ipse vivebat de melle sylvestri, & locustis*. Devotio n. Mel sylvestre dicitur, eo quod dulcedo ejus multis sylvestris, & non domestica reperitur. Et ideo de isto melle, & de

ista vita potest dici illud Ezech. 16. *Dixit tibi in sanguine tuo, vive*.

Sequitur. *Similam, & mel & oleum comedisti*. ¶ Item qui spiritualiter vult vivere, habeat compassionis dolorem, quia, s. dolor compassionis, & passionis Christi necessarius est ad vitam gratia conservandam, quod ostenditur cum dicitur, *Botrus vuae*. Botrus enim fuit Christus, qui tres naturas in se continuit, s. divinitatis, animae, & corporalis, & qui more botri depressus in palo crucis pendit, de quo Cant. 1. *Botrus cyprae dilectus meus*. Huius n. botri passio, & in torculari crucis depressio, & vini, s. sui sanguinis expressio, devore considerata, & cum dolorosa compassione mediata vitam tribuit, & gratiam continuat, & custodit. Unde ad Gal. 2. dicitur *Christo confixus sum cruci, vivo autem iam non ego, vivit vero in me Christus*. Habeat ergo compassionis dolorem. ¶ Item necesse est, quod habeat miserationis liquorem, & hoc ostenditur cum dicitur, *Oleum*, quia in scriptura clemencia, & pietas, misericordia, elemosyna, & benignitas per oleum designantur, sicut supra de oleo fuit dictum Matt. 6. *Te autem cum ieiunas inunge caput tuum oleo*. Et proculdubio sicut vita corporis in diebus ieiuniorum oleo sustentatur, sic vita gratia in ieiunio, & miseria huius mundi, oleo misericordiae refovetur, quia sicut dicitur Pro. 11. *Clementia preparat vitam*. Quod bene figuratum est 4. Reg. 4. *Vbi dicitur de oleo ipsi viduae mulieri quod satis faceret debitoribus suis, & quod ipsa & filij sui viverent dereliquo*. Quia breviter sicut in Psal. dicitur: *Melior est misericordia super vitas*. Habeat ergo, qui spiritualiter vult vivere, miserationis liquorem. ¶ Item ultimo habeat conversationis decorem, qui ostenditur cum dicitur, *Vestimentum*. Vestimenta n. ad vitam corporis sunt necessaria contra frigoris tempestatem. Sic vere vestes honestae apparentiae, vitae honestae conversationis sunt utiles & necessariae. Nam sicut arbor non diu universi corticem non haberet, sic nec homo spiritualiter si vestem honestatis, & bonae conversationis corticem dereliqueret, quia sicut dicitur Eccl. 29. *Initium vitae hominis aqua, & panis, & vestimentum*. Ecce ergo quot sunt necessaria ad vitam moralem, & virtuosam habendam & conservandam. Emite ergo vobis necessaria &c. Et ideo dicitur Gen. 42. *Cibaria domibus vestris necessaria sumite, & abite*. Patet ergo, quod circa vitam moralem attenditur virtus subveniens. Necessaria inquit. ¶ Rursum dico quod attenditur fructus proveniens, & iste fructus est vita aeterna, quae sequitur vitam virtutis, quod ostenditur cum dicitur *possimus vivere*. Nulla n. proprie dicitur vita, nisi ista, quae omnis alia vita sive moralis sive naturalis potest deficere, sed ista non, quia sicut dicitur Sap. 1. *Iusti autem in perpetuum vivunt* &c. *possimus inquit vivere, optative loquitur, quia ista est sola optanda, sicut faciebat David in Ps. 121. Portio mea in terra viventium*. Sed de ista vita vide infra. Patet ergo charissimi, quod circa vitam virtuosam attenditur fructus succedens, & proveniens, quod est secundum principale. ¶ Tertio principaliter dico, quod est vita aeternalis, quae est vita sanctorum, & ista proculdubio est illa quam angeli, & beati cum Deo possident, quae aeterna dicitur, pro eo quod mortem naturae, poenae, & culpae de cetero nunquam timent. Sicut n. in natura rerum sunt multa quae vitam habent quasi aeternam, sicut est palma inter arbores, elephas inter bestias, phoenix inter aves, quia istae sunt res diutissime viventes, & ceteris rebus pereuntibus permanentes: sic vere charissimi sunt illi beati, qui perpetue vivunt, & nunquam amplius desunt aut deficiunt. Causa enim quare res elementares corrumpuntur, est imperfectio suae formae, quae non potest replere omnes materiae appetitus, & inde est quod res coelestes sunt perpetuae, pro eo quod forma sua est perfectissima natura. Et quia beati pro forma beatifica habent ipsum Deum, qui est perfectissimus, & qui omnes appetitus eorum cumulat atque replet, ideo necesse est, quod vitam aeternam habeant, & nunquam deficiant, sed quod perpetuae semper vivant, dum ipse salvator dicit Joan. 10. *Oves meae vocem meam* &c. Nec mirum, quia sicut fons vivas, & aeternus perpetuos rivulos emittit, sic Deus qui est fons vitae, rivulos perpetuae vitae in beatos diffundit. Unde 1. Joan. 5. *Qui habet filium Dei, habet vitam aeternam*. Et de hoc dicebat David in Ps. *Domine apud te est fons vitae, & in lumine tuo videbimus lumen*. ¶ Ubi diligenter adverte, quod ista vita principaliter habet quatuor, scil.

Dignitatem honoris, & praelationis. (Apud te,)

Voluptatem dulcoris, & refectionis. (Est fons,)

Firmitatem vigoris, & durationis. (Vita,)

Claritatem decoris, & splendoris. (Lumen.)

Habet ergo ista vita honorem, & praelationem, & hoc ostenditur cum dicitur, *Apud te*. Est autem honor in ista vita, s. in terris, quod homo sit de domo regia vel Papae, & quod personaliter apud eum commoretur, sed multo fortius in beatis, qui manent personaliter apud

apud Deum. Apud te inquit. Ipse enim manserunt apud Deum mentaliter dum temporaliter viverent, juxta illud Ps. *Apud Dominum gressus hominis diriguntur.* Ipsi etiam bona sua de posuerunt apud Deum, dum ipsa pauperibus per eleemosynas distribuerunt, juxta illud Ps. *Substantia mea apud te.* Nunc vero apud Deum inveniunt divitias quas deposuerunt Ps. 129. *Apud dominum misericordia, & copiosa &c.* Et apud ipsum accipiunt mercedem quam promeruerant, sc. vitam quam affectaverant. Et sic sumitur illud Sap. 5. *Iusti in perpetuum vivunt, & apud Dominum est merces eorum, &c.* Sic patet, quod ista vita habet honorem, & pralationem. Apud te inquit. Item dico, quod ista vita habeat dulcorem, & refectio- nem, & hoc ostenditur cum dicitur, *Est fons.* Deus n. est fons, à quo plene hauritur quicquid desideratur. In quo quidem fonte

Memoria delectatur,
Intellectus speculatur,
Affectus satiatur.

Et ideo iustus ad istum aspirat, sicut cervus desiderat ad fontes aquarum &c. sicut David agebat, & anhelabat ad istum fontem delictorum, dicens: *Sitit anima mea ad Deum fontem vivum.* Et bene vivum, quia nunquam deficit, & bene fontem, quia cuncta reficit, & mentem allicit, fontes enim aquas potenter exponunt. Quia per certo fons, sc. iste omnibus expostus, & in loco tuto, & mundo positus, si tamen tu sis ad hauriendum ex hoc fonte bene dispositus. Aqua enim vita omnib. dignitatib. commendatur Apo. 22. *Qui sitit, veniat & bibat, & qui vult accipiat de fonte aqua, vita gratis.* Deus n. qui est ibi pincerna qui non impropert, dat omnib. affluenter, dicens Apo. 21. *Sitienti dabo de fonte vita gratis.* Et tamen iste pincerna qui aquam istam dividit, est suavissimus, ita quod nulli est exasperans, & infestus. Agnus n. dicitur in scriptura, eo quod benignissimus invenitur Apo. 7. *Agnus qui est in medio throni, reget eos &c.* Salmo ergo dicitur aquam dulcem diligere, & de mari usq; ad fontem procedere, & ex quo fontem invenerit, ad amaram aquam amplius non redit. Sic vere charissimi salmo qui à saliendo dicitur, pro eo quod volens ultra & contra impetum aqua salire, inclusus molendinis, & locis stricis, ubi libere non potest contra impetum aqua currere, & transire, solet caudam in aure ponere, & ultra fortiter profilire, ita quod quandoque inventus mortuus est, & palis casarum acutissimis infixus, significat sanctos, qui contra impetum fluxus mundi fortiter cucurrerunt, in quantum per vitam contrariam se contra mundi vitia exerunt, & loca stricis ubi sportulæ tendebantur, i. e. dignitates & officia ubi diabolus sportulam tentationum eis parabat, tanto contemptu & impetu transilierunt, quod saepe se morti exposuerunt, & tyrannorum gladiis perierunt 1. Reg. 22. *in Deo meo transivimus murum.* Ipsi ergo salmones postquam fontem vitæ, i. dulce refrigerium paradisi degustaverunt per devotionem, statim pro certo amaram aquam mundi & prosperitatem sæculi dimiserunt, & horruerunt per contemptum & abominationem, nec amplius cessaverunt currere per bonam operationem, quousque venerunt ad fontem vitæ paradisi, & ad æternæ voluptatis refectio- nem. Et ideo dicit Christus Jo. 4. *Aquam quam ego dabo, fiet in ego fons aqua salientis in vitam æternam.* Habet ergo vita ista dulcorem, & refectio- nem. Fons inquit. Item dico, quod ista vita habet vigorem, & duratio- nem, quia, sc. nunquam amplius deficit, imo perpetuo durat, quod ostenditur cum dicitur, *Vita, quod etymologizatur, quasi vim tenens, vel quasi virtuosa vel tenax, quia vita ista virtuosa est, & tenens, & nunquam lubricosa vel fugax.* Ista enim beatos videtur quodammodo perpetuo tenere, in quantum etiam si vellet, non permetteret eos mori, deficere vel perire. Nec mirum si illi in perpetuum vivunt, qui sunt in gloria, quia in Hibernia dicitur esse quædam insula, ubi nullus moritur quacunque angustia. O quam virtuosus est ille locus, & ille fructus qui habitatus, & degustatus tribuit æternè vivere. Ista est enim de quo Christus dicit Jo. *Qui manducat panem hunc, vivet in æternum.* Et merito, quia sicut dicitur Rom. 6. *Gratia Dei vita æterna.*

¶ Circa hoc notandum, quod sicut scriptura videtur supponere, quatuor sunt virtutes, quæ istam vitam principaliter procurant, sc.

Eleemosynæ distributio,	Sapientiæ inquisitio,
Mandatorum adimpletio,	Terrenorum detestatio.

¶ Eleemosyna à morte liberat, & ipsa purgat peccata, & facit invenire vitam æternam, & hoc est de primo quando dicitur *eleemosyna distributio*, & hoc dicitur Tob. 4. Item mandatorum adimpletio. Unde Lu. 10. *Domine quid faciendo vitam æternam possidebo?* Cui respondit dominus: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Item sapientiæ inquisitio. Unde de sapientia dicitur Eccl. 24. *Qui elucidat me, vitam æternam &c.* Item terrenorum detestatio. Unde Mat. 19. dicitur quod

omnis qui reliquerit patrem vel matrem &c. Ista est ergo vita æterna, quia sicut dicit Arist. supra cælum est vita permanens, & quætera. Habet ergo illa vita tenorem & durationem, item dico, quod ista vita habet splendorem, & discretionem, quod ostenditur cum dicitur, *In lumine &c.* quia in lumine divina essentia, & in speculo æterno vident beati lumen, & cognitionem omnium cognoscibilium secretorum. Beati n. vident lumen divina essentia, & eo mediante vident lumen omnium veritatum. Et sic loquitur Christus Jo. 8. ubi dicit: *Qui sequitur me, non ambulat in tenebris &c.* Quia sicut dicit Jo. 17. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te.* Patet ergo, quod ista vita habet

Claram cognitionem, Plenam perfectionem,
Longam durationem, Dignam promotionem.

Et sic dico, quod vita æternalis, quæ est vita sanctorum. ¶ Quarto dico, quod est vita mundialis, quæ est vita malorum. Mali n. malam vitam dicunt, & vitam sibi ad bene operandum ac commodatum in malis usibus ducunt, & expendunt. Similes enim videntur istis fatuis servitoribus rusticorum, quibus de sero aliquantulum datur de candela ut videant ire ad lectum, qui tamen inde ludendo, & trifando suam candellam expendunt, ita quod postea sine lumine in tenebris ad lectum vadunt. Sic pro certo paterfamilias Deus servitoribus suis hominibus modicum de candela vitæ præsentis accommodavit, quia sicut dicitur 1. Esd. 9. *Facta est deprecatio apud dominum ut daretur vobis pax, & illuminaret oculos vestros, & daret vobis vitam modicam in servitute, ut cū ipsa ad lectum Paradisi tenderent, qui tamen candellam istam in aliis usibus vilibus, sc. in malis operibus solent expendere Sap. 15. *Æstimaverunt lusum esse vitam nostram, & sic necesse est eos sine lumine gratiæ in tenebris inferni lectum sibi quærere Job. 27. *In tenebris stravi lectulum meum.***

¶ De vita ergo malorum possum notare breviter, quod est Vita

Præsumptuosa,
Tumultuosa,
Fastidiosa,
Laboriosa,
Opprobriosa,
Penuriosa,
Defectuosa,
Malitiosa,
Periculosa.

¶ Est dico vita præsumptuosa, quia isti dicunt illud Job 27. *Nec enim reprehendis me cor meum in omni vita mea.* Item est vita tumultuosa, quia semper isti faciunt aliquas brigas, tumultus, & litigia Psal. *Inimici multiplicati sunt super me.* Sequitur *Moab & Agareni, & Gabel & Ammon, & Amalech, &c.* Et de istis possumus dicere illud Sap. 5. *Vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore.* Item est vita fastidiosa. Mali enim fastidiunt, & abhorrent omne bonum Job 33. *Abominabilis fit ei in vita sua panis, & cibus desiderabilis.* Item est vita laboriosa. Mali enim magis laborant ad se damnandum, quam iusti ad se salvandum Ps. *Defecit in dolore vita mea, &c.* Item est vita opprobriosa. Mali enim sunt in opprobrium Deo & angelis, & iustis Ps. *Conculcet in terra vitam meam, &c.* Item est vita penuriosa. Nihil potest eis sufficere, imo semper habent penuriam in corde, & famem avaritiæ. Unde ipsi possunt dicere illud Tob. 4. *Pauperem vitam gerimus.* Item est ista vita defectuosa. Unde Senec. in epist. 23. *Quid m. autem, vivere defecerunt, antequam inceperunt.* Item est vita malitiosa. Eccl. 6. *Fillij hominum replentur malitia, & contemptu in vita sua.* Item est vita periculosa, & istam sequitur finaliter periculum mortis Ps. *Descendant in infernum viventes.* Ista est ergo vita malorum, quæ non est vita proprie, sed potius mors dicenda. Unde Senec. de illo, qui diu male vixit dicit: *Nunquam vixit iste, sed in vita moratus est, nec sero mortuus, seu diu.* Multa possunt dici de vitiis huius vitæ sc. quomodo ibi abundant dolor, labor & rancor, invidia, fallacia, avaritia, superbia, & sic de aliis, sed omitto quia in particularibus titulis est tractatum. Hoc igitur de quadruplici vita sufficit, scilicet

Naturali,
Virtuali,
Supernali,
Mundiali.

¶ Adverte tamen hic, quod istud verbum Vivo, quandoq; significat in scriptura discretionem, aliquando commendationem, aliquando affirmationem. Significat n. affirmationem quando sumitur pro juramento. Antiquitus n. ad affirmationem juramenti jurabant per vitam ipsius Dei, dicentes, vivit Dominus, quod nihil aliud est dicere, quam, sicut verum est, quod dominus vivit, sic verum est istud quod dicitur. Tale etiā juramentum solebat dominus facere,

quando per vitam suam solebat afferere, & jurare, dicens illud Hier. 47. *Vivo ego dicit dominus Deus exercituum, &c. similia. Commendatione etiam significat, sicut antiquitus, quando aliqui commendabant vitam suam, loco salvationis vitam implorabant, sicut hoc Dan. 6. *Re in aeternum vivit. Et illud 3. Reg. 3. *Vivat Rex Salomon.***

S Ad vivificationem vero potest notari, quod peccator vivificatur scilicet Per

Tormentorum tolerationem,
Mandatorum observationem,
Dei judiciorum executionem,
Dei eloquiorum predicationem,
Dei precordiorum miserationem,
Dei preconiorum exaltationem.

S Dico ergo, quod peccatorem vivificat & ad vitam gratia reformat toleratio mundi tormentorum Ps. 137. *Si ambulaveris in medio tribulationis, vivificabis me.* Item vivificat ipsum observatio mandatorum Ps. *Vivifica me, & custodiam sermones tuos.* Item vivificat ipsum executio Dei judiciorum, quia Deus per occulta sua judicia quandoque peccatori vitam tribuit Ps. 149. *Secundum iudicium tuum vivifica me.* Item ipsum vivificat predicatione Dei eloquiorum. Sape enim fit, quod convertitur, & vivificatur peccator quando audit quae loquitur predicator Ps. 123. *Eloquium tuum vivificabit me.* Item ipsum vivificat misratio Dei precordiorum Ps. 103. *Misericordia tua vivifica me.* Item ipsum vivificat exaltatio Dei preconiorum Ps. 84. *Deus tu conversus vivificabis nos, &c.* Sufficit de vivere, vita & vivificare.

A **Ultio. Ulcisci.** Quia supradictum est satis de vindicta, hinc est, quod modicum est dicendum de ultione. Nota ergo, quod triplex est ultio, scilicet

Ultio { Deuderanda,
Vituperanda,
Consideranda.
Prima est ultio zeli iustitiae,
Secunda est ultio dirae nequitiae,
Tertia est ultio Dei potentiae.

S Est ergo ultio quae debet affertari, & ista est ultio iustitiae, quia boni, & iusti secundum iudicium iustitiae ulciscuntur malos propter impias injurias iustis factas, & sic praeceptum est Moysi Num. 31. *Ulciscere Israel de Medianis.*

S Item est ultio, quae debet detestari, & ista est ultio tyrannorum, qui non secundum iustitiam sed iracundiam, & savitiam malos ulciscuntur, propter quod iram & ultionem promerentur. Unde Eze. 25. *Tempus ultionis est domino, pro eo, quod fecit ultionem in Idumaea ut se vindicaret de filiis Juda.* Contra illud Lev. 19. *Non queras ultionem, nec memoreris injuria civium tuorum.*

S Item est ultio quaedam quae debet formidari, & ista est ultio divinae punitionis, quam temporaliter etiam Deus effundit, & quam praecipue in die iudicii publice declarabit, de qua Deut. 32. *Reddam ultionem hostibus meis, &c.* Vide quasi in omnibus locis in quibus de ultione fit mentio, quia ut communiter semper agit de ista ultima ultione Esa. 38. *Ecce Dominus Deus noster ultionem adducit.* Unde supra de Vindicta, ubi tractavi magis plene.

A **Ultimus. Ultra. Ulterior.** Vide ubi posterior, & novissimus. Nota, quod ultra significat quandam superabundantiam aut superexcellentiam loci, numeri, rei vel temporis, quae quandoque sumitur negative, quandoque etiam ponitur positive, & quandoque in bono, & quandoque in malo. Nota ergo, quod invenio

Ultra, quod est { Admirandum,
Frequentandum,
Detestandum,
Formidandum,
Affectandum.

B **S** Primum est ultra divinae conditionis. Deus enim est magnus ultra quam credi potest. Quantumcunque enim humanus intellectus facit posse suum de ipso cognoscendo, semper tamen invenitur unum ultra. Infinitus enim est, & ideo non habet numerum sive terminum praefixum. Ps. *Regnabit Dominus in aeternum & ultra.* Ideo Job 43. videns, quod multa adeo alta dixerat, dixit sic: *Insipienter locutus sum, & quae ultra modum excedunt scientiam meam.*

C **S** Secundum est ultra perfectae successionis, & istud est, quando homo non est contentus unum solum bonum fecisse, nec ad gradum perfectionis attigisse, quinimo quamdiu vivit, semper vult ultra procedere, & de virtute in virtutem transcendere. Non enim est notabilis artifex, qui ultra alios aliquid non facit, & qui communes mores aliorum alicujus prerogativae titulo

non transcendit. Et ideo sapiens Salomon dicebat Eccl. 10. *Magnificavi opera mea, adificavi domos, plantavi vineas. Sequitur: Ultra omnes qui fuerunt ante me in Hierusalem.*

S Ultra etiam significat tertio aliquam transgressionem alicuius termini praefiniti, & sic mali semper volunt esse ultra, & extra, & non infra divinarum mandatorum terminos contineri, & sic de tali ultra excessivo, & transgressivo potest dici cuilibet illud, quod dictum est Moysi Exo. 18. *Stulto labore consumeris, ultra vires tuas, &c.*

S Quartum est ultra aeternae damnationis, & tunc ponitur negative, & sic sumitur in damnatis, quia ultra non habebant aliquam consolationem. Unde anima damnata dicitur Esa. 47. *Ultra non vocaberis mollis, & tenera.* Isti enim non habent ultra

Divinam societatem,
Paradisi jucunditatem,
Mundanam prosperitatem.

Divinam dico societatem. Unde Jos. 7. *Non enim ultra vobiscum ero.* Supernam jucunditatem. Unde 4. Reg. 6. *Non venerunt ultra latrones Syria in terram Israel.* Mundanam prosperitatem, quia ultra non videbunt gaudia huius mundi. Unde Job 20. *Nec ultra intuebitur cum locis ejus.* Quia sicut dicitur Prov. 11. *Mortuo impio nulla erit ultra spes, &c.* Quia breviter tunc nullum erit solatium ipsis damnatis. Unde ipse Deus dicit Zach. 11. *Non parcam ultra super inhabitantes terram.*

S Quintum est ultra aeternae salvationis, & istud est illud ultra, in quo beatis omnes mundi miseriae denegantur, in quantum beati nullis ultra molestiis fatigantur, & hoc erit quando erunt ultra mare mortis in terra promissionis Paradisi. Et sic dico, quod beati non habebunt ultra, scilicet illic in Paradiso

Litem vel contentionem,
Pugnam vel confusionem,
Malignorum impugnationem,
Tormentorum tribulationem.

Isti ergo non habebunt ultra litem vel contentionem. Unde Mich. 4. *Non discent ultra belligare.* Item non habebunt ultra verecundiam vel confusionem Joel 2. *Non dabo vos ultra opprobrium gentibus.* Item non habebunt ultra inimicorum persecutionem. Unde Exo. 24. *Aegyptios quos hunc videtis, nequaquam ultra videbitis in sempiternum.* Item non videbunt ultra tormentorum tribulationem Apo. 21. *Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis sanctorum, &c.* Sic ergo patet, quomodo ultra sumitur multis modis. Vide supra de trans & suis compositis, & transire, transcendere, & sic sufficit.

Ultro. Nota, quod ultro est idem, quod voluntarie seu sponte. Notabo igitur, quod invenitur

Ultro { Voluntariae subjectionis,
Liberae collationis,
Carnaliteris infectionis,
Praesumptuosae ambitionis,
Frustruosae operationis,
Liberalis salvationis.

S Est dico ultro voluntariae subjectionis, & sic dico, quod boni voluntarie se Deo & praefato subjiciunt, & eis servant, & obediunt, de quibus 1. Esdr. 3. *Ultro offerebatur munus dominum.* Item est ultro liberalis collationis. Sponte enim & non coacte est liberalitas facienda. Unde de Salomone dicitur 3. Reg. 10. *quod ipse ultro multa obtulit Regina Sabae munera regio.* Item est unum ultro carnalis infectionis. Luxuria enim vitium est, quod ultro discretionis magistro indigere non dignoscuntur. Teste enim Seneca. *Virtutes magistro indigent, vitia per se discuntur.* Unde Saul vocavit Ionathan 1. Reg. 20. *filium mulieris ultro virum sapientis.* Item est unum ultro avarae ambitionis. Ambitiosi etiam ultro se ingerunt non vocati. Unde 2. Mach. 6. *Mulieres se ultro ingeriebant in templum.* Item est unum ultro fructuosae operationis, quia iusti bona opera faciunt voluntarie per seipos. Unde Mar. 4. *Ultra enim terra fructificabit.* Item est ultro aeternae salvationis, quia Deus nobis ultro & liberaliter aperit Paradisum. Unde Act. 12. *Venerunt ad portam ferratam, quae ducit ad civitatem, quae ultra aperta est eis, & sic sufficit.*

Ululare. Ululatus. Nota, quod ululatus nihil aliud est quam planctus cum clamore eductus vel factus, seu sonus clamorosus, sine verbo. Notabo igitur, quod inveniuntur in scriptura quatuor genera ululatum, scilicet

Bonorum & perfectorum,
Malorum & perversorum,
Misericordiarum & depressorum,
Damnatorum & desperatorum.

S Dico igitur primo, quod invenitur ululatus bonus & virtuosus. Boni

Boni enim in miseria huius mundi non lætantur, sed potius ululant & tristantur. Canis enim qui est animal fidelissimum, ex tribus causis videtur & solet ululare, scilicet quando suum perdit dominum, & maxime quando videt ipsum mortuum vel occisum, sicut multoties expertum est. Secundo, quando videt se ab hominum præsentia solum aliquo loco inclusum. Tertio, quando antiquus est, & sentit se ad mortis terminum appropinquare. Quarto, quando videt sibi mortem instare. Sic vere iustus quando videt Christum dominum suum mortuum, & quando cogitat ipsius passionem, item quando se sentit inclusum in carcere carnis corporis, & in mundi incolatus desolationem, item quando videt se antiquatum fuisse in viriis & culparum infestatione, & quarto quando videt sibi paratam mortem inferni propter peccati commissionem, tunc tristis ululat, plangit & plorat. Et sic dico, quod iusti habent Ululatum

Compassionis,
Compunctionis,
Desolationis,
Conturbationis.

Item isti ululant propter mortis Christi compassionem. Et sic potest dici illud Joel 1. *Flate & ululate omnes qui bibitis vinum in dulcedine. Vinum enim sanguinis Christi quod fideles per devotionis dulcorem bibunt, per Christi mortis compassionem super ipsos ululant atque plangunt. Unde ibidem: Ululaverunt unicornes super frumento, vino & hordeo, quia perijt, hoc est dictum, super Christo mortuo, qui dicitur*

Frumentum quantum ad carnem,
Vinum quantum ad sanguinem,
Hordeum tectum palea quantum ad animam.

¶ Item isti ululant propter culparum compunctionem pro sua spiritali antiquatione, & sic dicitur illud Esa. 65. *Clamabitis propter dolorem cordis, & propter contritionem spiritus ululabitis. Unde Mich. 1. Super hoc plangam & ululabo, vadam spoliatus & nudus. Vide eam in tabula. Et Hier. 3. Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus, &c. Item isti ululant pro præsentis incolatus prolongatione, & præsentis carceris desolatione. Et sic potest dici illud Joan. 1. *Confusum est gaudium filijs hominum, accingere vos & plangite sacerdotes, ululate ministri altaris. Item isti ululant præ mortis æternæ timore & turbatione, & sic sumitur Ezech. 33. ubi dicitur. Ululate, v. a. v. a. diei, quia iuxta est dies. Et Esa. 23. Ululate naves maris, quia depastata est fortitudo vestra, quasi diceret, debent boni ululare quando vix, id est, vastitatem æternæ mortis sibi metuunt imminere. Iste est ergo ululatus bonus & virtuosus.**

¶ Secundo dico, quod est ululatus malus & vitiosus. Aliquæ enim sunt aves tam palustres quam nocturnæ, quæ pro cantu reddunt horribilem ululatum, sicut de ululis & bubonibus & onocrotalis, & nocturnis quotidie experimur. Sic vere charissimi, mali homines non solent sonum dulcem bonorum verborum emittere, sed pro cantu laudis, confessionis, instructionis & orationis solent per mala verba quotidie ululare. Unde nota, quod mali ululant & clamant

Inaniter gaudendo,
Mordaciter rodendo,
Loquaciter deridendo,
Jactanter superbiendo.

Ululant dico per inanem exultationem. Unde de filiis Israel gaudentibus & laudantibus dictum est Exod. 32. *Ululatus pugna auditus in castris. Sequitur. Vocem cantantis ego audio. Item ululant per mordacem detractionem. DetraCTOR enim non cessat ululare, & verba detractoria seminare. Unde Esa. 13. dicitur, quod respondebunt ibi ulula in adibus suis, sc. destruxit Babylonis, & Sirena in delubris voluptatis. Ululæ enim sunt detractores, qui ululando cum tristitia loquuntur. Sirena vero sunt adulescentes, qui vultu femineo blandiuntur, qui tamen simul hodie Babylonem destruxit, id est, confusa Ecclesia morantur. Item ululant per loquacem detractionem. Vox enim ulularum & nocturnarum videtur vox derisoria, quia quando aliquis deridetur, illi libenter dicitur vel clamatur, hu, hu, quia derisores non cessant aliorum facta horrefcere & contemnere, & de ipsis joculari & ululare, ita quod eis potest dici illud Hier. 46. *Ululatus tuus implevit terram. Item ululant per jactantiam & elationem. Unde Esa. 16. Audivimus superbiam Moab, superbus est valde &c. Sequitur: Idcirco ululabit Moab. Sic patet, quod invenitur ululatus malus & vitiosus.**

¶ Tertio invenitur ululatus pius & dulcorosus, & iste est ululatus pauperum & depressorum, qui in tribulationibus plangere & ululare coguntur, tunc pro suis, quam pro miseris alienis. Un-

de Ezech. 21. *Plange & ululasti hominis. Et Hier. 51. Cecidit Babylon, & contrita est, ululate super eam.*

¶ Quarto dico, quod est ululatus tristis & dolorosus, & iste est ululatus damnatorum, quia sc. sicut lupus captos in pedica, præ desperatione ululare incipit: sic damnati, sc. capti in inferno solent ululatum desperationis emittere Jac. 5. *Plorate & ululate in miseris vestris. Ista igitur de ululatu sufficiant. Vide de Lugere, Flere, Plorare, Lamentari.*

Vmbra. Nota, quod umbra nihil aliud est, quam fluxus quidam tenebrosus. Umbra n. & tenebræ differunt, quia umbra requirit luminis præsentiam super aliquod corpus opacum cadentem. Tenebra vero dicit totalē luminis carentiam, ærem penitus occupantem. Notantur igitur, quod umbra quantum ad suam similitudinariam apparentiam, & quantum ad suam, virtutem & efficaciam multa signat in scriptura. Notabo igitur quod invenio umbram

Humanæ conditionis,
Mundanae possessionis,
Divinae protectionis,
Supernæ absconitionis,
Internæ devotionis,
Æternæ salvationis,
Perversæ conversationis,
Peccati corruptionis,
Obscuræ damnationis.

¶ Dico ergo primo, quod umbra signat humanam conditionem, quia humana vita umbra dicitur, & umbræ proprie comparatur. Umbra n. non est corpus sed corpori similitudo, & ideo nihil habet de stabilitate, multum autem de mobilitate. Semper n. solet umbra quæ a sole causatur vel a luna, currere & fugere, aut crescendo aut decrecendo fluere, & nunquā per unum momentum constare, posset tamen in eodem statu modicū sistere vel manere, quamdiu corpus cuius umbra est, contingit superesse, quo tamen amoto statim solet deficere & cessare, & quia motum luna & solis sequitur, ideo transit continuo & movetur. Sic vero charissimi, humana vita mobilis est & non stabilis, fugax & nō tenax, transiens & non manens, & ex quo incipit, non cessat currere amplius & secundū motum solis & lunæ, secundū ordinationem Dei de ætate ad ætatem, de statu ad statum continuo pertransire, quodque amoto corpore per mortem contingat ipsam penitus deperire. Et ideo conditionē suam mortalem cogitans David dicebat: *Sicut umbra declinans ablatum sum, &c. Et ideo quod umbræ vita humana comparatur, bene patet Esa. 38. ubi Ezechias Rex Iuda postquam audisset, quod esset in proximo moriturus, & quindecim annorum dilationem impetrasset, signū dictæ prolongationis, umbram horologii accepisse legitur. Ad denotandū, quod vita humana umbra est, & sicut umbra fugit & perit & vagatur Ps. Homo vanitati similis factus est, &c. Ista est enim umbra, non corpus, nec res firma, sed solū similitudo corpori & valde vana, quod patet, quia qui umbram apprehendere querit, cum ipsam apprehendere crediderit, nil tenebit. Quia ista non est vera vita, sed similitudo vitæ, quæ, sc. ubi haberi creditur, subito per mortem fugere & evanescere etiam reperitur Ps. 101. *Dies mei sicut umbra declinaverunt, &c. Et ideo David 1. Pa. 29. dicebat de vitæ vanitate. Peregrini & advena sumus cor a te, dies nostri sicut umbra super terram, & nulla est mora. Signat ergo umbra humanā conditionem.**

¶ Secundo dico, quod significat mundanam possessionem. Mundi enim prosperitas umbra dicitur, eo quod nulla firmiter fulcitur, sed facilliter perit & deficit, defluit & cessatur. Quia breviter omnia mundi bona umbra sunt, & sicut umbra transeunt & recedunt Sap. 5. *Quid vobis profuit superbia aut divitiarum jactantia? transierunt omnia sicut umbra, &c. Umbra enim habet multas proprietates, quia, scilicet ipsa est*

Caloris solis repressiva,
Luminis obscurativa,
Maturitatis fructuum retardativa,
Melancholiz generativa, & nutritiva,
Serpentum & colubrorum amica & nutritiva.

¶ Sic vere umbra mundanae prosperitatis reprimat colorem charitatis, obscurat splendorem veritatis, retardat maturitatem honestatis, generat merorem tristitiæ & sanctitatis, nutrit & sustentat serpentes & colubros, i. communitatem omnis malignæ societatis. Quia sicut videmus, illi qui sunt in umbra prosperitatis, carerent fervore dilectionis. Et sic dicitur, quod *Ionas fecit sibi umbraculum propter asinum Jonæ 4. Itē carent splendore cognitionis, quia, sc. quantum ad illa quæ pertinent ad salutē, sunt in obscuris. Unde Job 34*

Obscu-

Obscurent eam tenebrae & umbrae moris, & loquuntur de die prosperitatis. Item carent maturitate honestae conversationis, quia illi qui gaudent in umbra prosperitatis sunt insolentes & leves. Unde Eze. 17. *Univerſum volatile ſub umbra frondium eius nidificabat.* Item isti habent melancholiam timoris & turbationis. Teste enim Seneca. *Quantum acceſſimus ad ſucceſſum, tamen acceſſimus ad metum.* Umbra enim prosperitatis habet timores varios admixtos. Unde in Ps. dicitur: *Humiliaſti nos in loco, &c.* Item isti habent colubros & serpentes, i. homines omnis perversae conditionis. Quia saepe fit hodie, quod illi qui sunt amplius perversi & serpentes, sunt in umbra prosperitatis majores scabini & divites. Unde de Behemoth dicitur Job 40. *quod in umbra dormit, in secreto calami, in locis humentibus.* Et sic dico, quod umbra significat mundanam possessionem. Et si vis pone quomodo ista umbra fugientes insequitur, & insequentes fugit, & quomodo illos qui vertunt sibi faciem solet fugere, ad illos vero, qui vertunt sibi dorsum solet currere. Quia umbra prosperitatis mundanae si eam per affectum aspexeris, & te per amorem ad eam converteris, ipsamque ambiendo & procurando secutus fueris, solet fugere, quia vix tales possunt ad ea, quae cupiunt attingere. Unde Job 13. dicitur, *ista quasi flus egreditur & conteritur, & fugit velut umbra.* Ad illos vero qui ipsam fugiunt & contemunt, & qui dorsum contemptus & displicentiae sibi vertunt, & solet accedere & venire sicut de Jona legitur Jona 4. *Super cuius caput ex insperato orta est hadera faciens sibi ambra.* Et ista quotidie videmus de multis, qui toto tempore vitae suae ambiunt promotiones, nec eas attingunt, & de multis qui promotiones contemunt, & contra spem ad eas veniunt, & accedunt, quia secundum Greg. *Ad dignitates ambientes depelli debent, ipsae fugientes inviti compelli.* Et si vis potest adhuc poni, quod illi qui faciem cordis ad solem iustitiae vertunt per affectionem, sc. boni & iusti, umbram & eminentiam sui status, & statum mundanae gloriae retroponunt. Et contra qui istam umbram habent praeculis, solem iustitiae proculdubio contemunt, & ab ejus aspectu necessario se divertunt. Breviter igitur hoc est verum, quod ista umbra multa mala facit, & multa vitia introducit. Unde Sap. 13. *Sic in errorem induxit nos mala artis cogitatio & umbra pictura.* Multa possunt dici de umbra prosperitatis, quae supra in multis titulis sunt inserta. Patet ergo, quod umbra signat mundanam possessionem.

D ¶ Tertio dico, quod significat divinam protectionem. Deus enim dicitur habere umbram, id est, potentiam & virtutem. Umbra enim ex corpore resultat, & ultra corpus se extendit, & saepe accidit, quod umbra videtur, dato quod corpus minime videatur. Sic Deus umbram suae gratiae & potentiae longe lateque diffundit, & quamvis persona non appareat, umbra tamen & resultatio suae potentiae, & bonitatis, & clementiae omnibus innotescit. Sub ista umbra petebat reponi David, & a tribulationibus & tentationibus protegi, & tueri Psal. 18. *Sub umbra alarum tuarum protege me, &c.* Et alibi: *In umbra alarum tuarum sperabo.*

E ¶ Quarto significat supernam absconſionem, & divinam incarnationem. Caro enim & humanitas ut supra dictum est, umbra sunt, in qua Deus fuit absconditus, quando fuit in ventre matris incarnatus, & ideo ejus incarnatio obumbratio dicitur, sicut etiam angelus testatur Luc. 1. *Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus altissimi obumbrabit tibi, &c.* Vnde de Deo pater dicit ipse Christus illud Eccl. 49. *Domini ab atero vocavit me.* Sequitur: *Sub umbra manuum sua abscondit me, &c.* Job. 27. *Quasi custos fecit umbraculum.*

F ¶ Quinto dico, quod significat internam gratiam & devotionem. Umbra enim refrigerat fatigatos. Sic Deus & gratia juvat & temperat in tentationibus calefactos. In cuius signum Helias in umbra iuniperi dicitur dormisse, & se ibi praeter laboribus & fervoribus recreasse 3. Re. 19. Vnde de gratia divina & de devotione potest dici illud Eccl. 32. *quod ipsi sunt sicut rivi aquarum in siti, & sicut umbra, &c.*

G ¶ Sexto dico, quod umbra aeternam denotet salvationem, quia gloria Paradisi dicitur umbra, pro eo quod ibi delectatio & refrigerium invenitur. Vnde de anima beata potest dici illud Cant. 2. *Sub umbra illius quem desiderabam sedi, & fructus ejus dulcis, &c.*

H ¶ Septimo dico, quod signat inanem conversationem, sc. vitam & conditionem hypocritae & cuiuslibet peccatoris, qui non sunt res, sed umbrae, in quantum sunt falsi & non veri, sicut ad literam patet de hypocritis falsis amicis & adulatoribus. Nam sicut umbra se solet conformare corpori cuius est umbra, ita quod eo moto movetur, & eo sistente sistitur, sic adulator aliis pro virtutibus se conformat, & ad eorum conditiones se variat atque mutat. Umbra enim nullum habet existentiam, sed solum quandam imaginariam, & falsam apparentiam, propter quod poeta ani-

mas discedentes umbras vocaverunt & appellaverunt, pro eo quod ipsas esse sine soliditate affirmaverunt. Sic hypocritae in bono non firmanur, quinimo bonis fictis & imaginatione simulantur aliis, unde de eis potest dici illud Jud. 9. *Umbra montium vice quasi hominum capita, & hoc errore deciperis.* Sicut n. videmus, quod umbra semper in parte opposita soli & nunquam a parte solis invenitur, sic vere peccator per peccatum & obstinationem soli iustitiae opponitur, & nunquam a parte ejus per gratiam reperitur Esa. 38. *Revertis faciem umbram in horologio Acha in sole revertis, &c.* Et sicut majores arbores faciunt maiorem umbram, sic illi qui sunt in clauſtro & in statu majori, sunt quantum ad vitia, umbratiore, & vitiorum tenebris depressoiores. Et si vis pone quomodo in umbra arborum requiescunt serpentes, i. mali familiares. Et pone figuram de arbore Danielis, *sub cuius umbra animalia habitabant.*

I ¶ Octavo dico, quod umbra significat peccati corruptionem. Umbra enim locum ubi est obscurat & luce privat, & etiam sterilitatem efficit & procurat. Loca enim umbrosa solent esse sterilia, & fructibus vacua & inania. Sic vere umbra peccati lucem gratiae tollit, obscuritatem ignorantiae inducit, & fructum bonorum operum impedit & evellit. Vnde peccator de demonibus potest dicere illud Psal. *Posuerunt me in lacu inferiori, &c.*

K ¶ Nono dico, quod signat inferni habitationem, quia sicut Job dicit, *ille locus terra est tenebrosa & operata mortis caligine, ubi est umbra mortis, & nullus ordo* Job 10. Sic patet quomodo umbra significat in scriptura. Vide sup. de Obscuritate, Tenebra, Caligine, & sim.

Vnde. Nota, quod unde quandoque ponitur passive, sicut Ioh. 3. dicitur de spiritu. *Nescitis unde veniat aut quo vadat.* Interrogative, sicut ubi. Et sic dico, quod ponitur

Reprehenſive,
Inquisitive,
Execrative,
Denegative,
Admirative,
Dubitative.

P ¶ Ponitur dico reprehensivae, & sic reprehendebat Angelus Aggar, quae a sua domina fugiebat, dicens Gen. 16. *Agar ancilla Sarai.* Vnde venit aut quo vadis? Sequitur? *Revertere, & humilia te sub manu Dominae tuae.* Item ponitur inquisitive, & sic ponitur 1. Reg. 30. ubi David inquirens Aegyptium dixit: *Quis es tu, & unde venis, aut quo vadis?* Item ponitur execrative, & sic ponitur 4. Reg. 5. ubi Helizeus execrando lepram simoniace contraeam a Giezi, dicit ei. *Vnde venis Giezi?* q. d. male fecisti. Item ponitur denegative seu desperative, & sic ponitur Jo. 7. ubi Apostoli carentes pecunia dixerunt: *Vnde ememus panes ut manducet hi?* Et 4. Reg. 6. ubi de muliere fame pereunte dicit rex: *Vnde possum te salvare, de arca an de torculari?* quasi diceret, de nullo. Item ponitur dubitative Io. 4. ubi mulier dubitando dicebat: *Domine neque cum quo haurias habes, unde ergo aquam habes vivam?* Item sumitur admirative, & sic sumitur Luc. 1. ubi dicit Elizabeth virginis humilitatem admirans, *Et unde hoc mihi ut veniat mater domini mei ad me?* Et sic sufficit.

Vndecim. Cum numerus undenarius sit ille, qui primo transgreditur denarium, dico quod potest significare in malo, quia significat illos qui transgrediuntur decalogum mandatorum. Et sic potest dici illud Mar. 28. *quod undecim discipuli abierunt in Galileam, quia sc. Galilaea interpretatur transgressio vel transfiguratio.* ¶ Item numerus iste est medius inter denarium & duodenum, & sic signat in bono sc. illos qui in bono proficiunt, & qui de observantia decem mandatorum, ad fidem duodecim articuloꝝ ascendunt. Et sic undecim discipulis dicitur Dominus apparuisse Mar. 16. Unde saga undecim dicuntur in tabernaculo fuisse Exd. 36. Et undecim stellae dicuntur Ioseph in somnis adorasse Gen. 37. Quia sc. viri iusti, qui undecim dicuntur esse, solent a Deo visitari per specialem dilectionem, solent sicut saga tabernaculo regere per diligentem defensionem, solent insuper sicut stellae spirituales Iosephi. Christum adorare per obedientiam & devotionem &c. Sufficit ad ostendendum si contingat, quod undecim in bono sumitur & in malo.

Vndique. Nota, quod undique idem est, quod in omni parte. Et nota, quod invenio

Bonorum,
Malorum,
Undique — Misericordiarum,
Damnationum,
Beatorum.

I ¶ Dico, quod boni undique habent ut victorias. Unde de David dicitur Eccl. 47. *quod contrivit inimicos suos undique.* Item mali agunt undique

undiq; nequitas. Unde Dominus Eze. 16. loquitur de mala muliere, dicens: *Donabas inquit amatoribus tuis ut intrarent ad te undiq; ad fornicandum tecum.* Item miseri portant undiq; molestias. Unde Dan. 13. *Angustia mihi sunt undiq;.* Itē damnati habent undiq; tristitias 2. Par. 15. *Non erit pax ingredienti & egredienti, sed terrores undiq;.* Job 15. *Non credit, quod reverti possit de tenebris ad lucem, circumspiciens undiq; gladium.* Item beati habent undiq; latitiam. Unde de David dicitur 2. Reg. 7. *Quia Dominus dedit ei requiem undiq; de inimicis suis.*

A Vngere. Vnctio. Vnguentum. Cum unguentum semper mihi denotet pinguedinem, quæ est materia unctiois, hinc est, quod secundum diversitatem pinguedinum potest poni diversitas unctionum. Sic ergo generaliter possum dicere, quod in scriptura invenitur Unctio

Devotorum,
Prælatorum,
Peccatorum.

¶ Prima est unctio fructus & dulcoris, scilicet unctio gratiæ & devotionis, & influentiæ Spiritus sancti, de qua Esa. 41. *Spiritus Domini super me, eo quod unxerit me.*

¶ Secunda est unctio status & honoris, de qua 2. Reg. 15. *Vnserunt David in regem super Israel.*

¶ Tertia est unctio luxuriæ, & ista est unctio mundanæ prosperitatis, & humanæ carnalitatis aut adulatoriæ suavitatis, de qua dicebant impii Sap. 2. *Vino pretioso & unguento impleamus nos, igitur per ordinem de istis unctionibus differamus.*

B ¶ Primo ergo dicamus, quod est unctio devotionis interioris, quia boni dicuntur uncti, pro eo quod virtute Spiritus sancti sunt pleni, quæ sunt mites, dulces, suaves & misericordes, humiles & benigni. Res enim uncta & unctuosa

Est { Suavior quando tangitur,
Dulcior quando comeditur,
Plicabilior quando impellitur.

Sicut patet de pannis, qui in luminibus ponuntur, qui solent inungi, ut sint suaviores. De figibus & dactylis, qui quanto plus habent unctiois, tanto sunt dulciores. De foratilib. quando sunt uncti, qui sunt plicabiliores, & ne lædant aptiores & meliores. Sic proculdubio qui gratia Spiritus S. sunt uncti, sunt suaves per benignam conversationem: sunt dulces & maxime pauperibus per piam & clementem miserationem: sunt molles & plicabiles per humilem obedientiam et subjectionem. Et ideo breviter qui tali unctione fuerint inuncti, tam Deo quam prælato quam proximo sunt accepti. Unde 2. Reg. 12. *Surrexit igitur David de terra, & locus unctusq; est.* Tales ergo à Deo spiritualiter inunguntur, et sibi spiritualiter dedicantur. Figurati in tabernaculo et in vase iei, quæ oleo fuerunt inuncta, quando domino fuerunt consecrata. Ad denotandum, quod si Deo volumus spiritualiter consecrari, necessario est nos oleo divinæ gratiæ inungi Num. 7. *Complevit Moyses tabernaculum, & erexit illud, unxitq; illud & sanctificavit.*

C ¶ Adverte tamen, quod sicut Medicus utitur quandoque unguentis mordicativis, quandoque unguentis mitigativis, quandoque unguentis reparativis (quia, scilicet

Mordicativa solent rodere humores malos,
Mitigativa solent lenire graves dolores,
Reparativa solent replere deperditos humores et replere plagas profundiores.)

Sic vere charissimi Medicus salutis Deus triplici unguento solet suos inungere et linire, scilicet

Unguento { Mordicativo dolorosa tribulationis,
Mitigativo mundialis consolationis,
Reparativo spiritualis inspirationis.

Penuria et tribulatio crimina rodunt atque lacerant.

Temporalis promotio et consolatio sedant atq; temperant.

Gratia et devotio virtutes augent atque reparant.

¶ Et sic dico, quod Deus ungit mordicando per asperas tribulationes. De myrrha et aloë quæ sunt species amarissimæ, fiunt unguenta, quibus carnes superflue consumuntur, quibus corpora mortuorum condiuntur, quibus mulieres ut redoleant inunguntur. Quia proculdubio charissimi unguenta tribulationis contritionis, et poenitentia quæ amaritudine et difficultate sunt plena, rodunt à nobis omnem superfluum carnalitem, condiunt nos ne putrescamus per iniquitatem, & nos redolere faciunt per virtutem & famositatem. Unde Cant. 4. dicitur, *quod in horto sponsi erat myrrha & aloë cum unguentis pigmentariorum.* De Judith etiam dicitur 10. *quod melius fragraret & redoleret, unxit se myrto optimo.* Etiam de Maria legitur quod ipsa unxit pedes Iesu, & etiam of-

culabatur, sicut Lu. 7. dicitur. Maria enim i. amaritudo poenitentia & contritionis debet pedes Iesu, i. simplices & subditos qui sunt pedes Iesu, & inferiores corporis ecclesiæ, ungere, à qua unguentum istud cum osculo, & cum correptione dilectio interesse Joan. 11. *Erat autem Maria quæ unxit pedes Domini cum unguento.* Ungit ergo Deus seu prælatus mordicando per asperas tribulationes. Deinde dico, quod ipse ungit mitigando per mundanas consolationes. Sape enim fit quod Deus iustus uncturam mundanarum consolationum mittit, per quam non succumbant in laboribus eos limit. Rota enim quadrigæ nunquam sine stridore onus portaret, si ipsam auriga aliquando non ungeret vel liniret. Et ideo auriga noster Deus ne sub onere tribulationum & laborum per impatienciam murmuremus & strideamus, aliquibus consolationibus nos solet ungere, & semper cum tentatione proventum facere, rigori dulcedinem immiscere Pl. *Vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ.* In quo etiam docet nos ipse Deus, quod alios tristes desolatos, pauperes oleo misericordiæ inungamus, & cum eorum tribulationibus oleum misericordiæ & consolationis misceamus, & eos quando indigent, beneficiis, adiutoriis, & verbis consolatoriis mulceamus. Exemplo filiorum Israel, de quibus 2. Par. 28. dicitur, *quod fratres suos filios Iudæ, nudos, captivos, famelicos, vestierunt & calcaverunt, cibo, & potu refecerunt, & propter laborem unxerunt, & debiles in iumentis imposuerunt, & ad propriam patriam reducerunt.* Ut hic de quolibet pio consolativo dicatur illud Eccl. 38. *Curans mitigabit dolorem, & unguentarius pigmenta faciet suavitatis, & unguenta conficiet sanitatis.*

¶ Deniq; dico, quod Deus ungit per gratiæ inspirationes & infusiones. Medicus enim postquam usus fuit unguento corrosivo & mordicativo, videns jam agrum sanitati propinquum, utitur unguento consolativo sive consolidativo, & carnis deperditæ generativo, & cicatricis vulneris repletivo. Sic vere Deus postquam mentem vitiis vulneratam per correptiones & consolationes sanitari reddit, solet unguentum gratiæ adhibere, & virtutes deperditas reparare, & cicatricem animæ, i. vacuitatem virtutum ad plenitudinem restaurare. Et sic animæ vulneratæ videtur dicere illud, quod dictum fuit Rut. 3. *Lavare & inungere, & induere cultioribus vestimentis.* Lavare dico per correptionem, & poenitentiam. Ungere per devotionem, & gratiam. Induere per virtutum cumulationem & abundantiam. Hic animæ tria inunguntur principaliter, sc. Puritatis munda sanctitudo. Pietatis fluida mititudo. Honestatis florida pulchritudo. De Lavare & induere potes videre sup. De unctione vero pietatis nota, quod sicut arbores, quæ habent unctuolum fructum sive humorem, sicut pinus & abies solent virere, nunquam n. perdunt virorem nec hyeme nec æstate. Et ideo dico, quod pinus & abies solent

Perenniter virere,
Faciliter ardere,
Suaviter hærere,
Utiliter valere,
Lumen mundo præbere,
Odoris fragrantiam exhibere.

Primo dico, quod perenniter virere solent, quia nunquā perdunt virorem, nec hyeme nec æstate. Secundo ardere, quia ratione pinguedinis & humoris faciliter inflammantur. Tertio hærere, quia digitus statim adhæret arbori propter gummi tenacitatē. Quarto valere, quia gummi & fructum proferunt. Quinto præbere lumen, quia de talib. gummis fiunt quandoque candelæ. Sexto exhibere odoris fragrantiam, quia tales quandoq; consueverunt esse aromaticæ. Sic vere charissimi illi qui sunt in corde uncti & pii, & qui unctione Spiritus S. sunt pleni, & adipe devotionis & gratiæ sunt imbuti, isti dico perenniter virent per mentis alacritatem Pl. *Vnxit te Deus tuus oleo lætitiæ, &c.* Item faciliter ardent per amorem & charitatē. Unde Lu. 7. dicitur, *quod Maria unguento osculabatur, in quo ardor amoris intimi denotatur.* Item suaviter hærere per concordiam & unitatem. Unde 1. Par. 29. dicitur, *quod Salomon, qui interpretatur pacificus, inungitur.* Itē utiliter valet per eleemosynam & largitates. Unde de pauperibus potest dici illud Mar. 6. *Vngebant multos agros oleo, i. eleemosynis.* Item lumen aliis præbent per sapientiam & discretionem 1. Joa. 2. *Vnctio eius docet nos de omnib.* Item odorem emittunt, & exhibent per bonæ famæ fragrantiam & diffusionem, quia sicut dicitur Eccl. 7. *Melius est non em bonum, quam unguentum pretiosum, quia sicut dicitur Prov. 27. Vnguentis & varijs bonis odoribus delectatur cor.* De gratiæ ergo unctione possumus dicere, quod figuratur in puero baptizato, qui aqua lavatur & chrismate inungitur, & lineis vestitur, &c. Et sic animæ per gratiam

tiam inuncta potest Deus dicere illud Eze. 16. *Lavi te aqua, unxi te oleo, vesti te discoloribus.* Sic ergo patet, quod Deus tripliciter ungit bonos. Patet ergo, quod est unctio devotionis interioris.

F ¶ Secundo dico, quod est unctio promotionis superioris. Et sic dico, quod per unctionem in scriptura electio & promotio designatur. Videmus per dicta scripturarum & antiquorum, quod quatuor genera personarum solebant inungi, quando ad aliquem gradum auctoritatis debebant extolli. Et sic dico, quod ungebatur Rex quando coronabatur. Pontifex quando consecrabatur. Athleta quando praeliabatur. Propheta quando instituebatur, de rege enim habemus, quod debet inungi 4. Reg. 9. ubi dicitur, quod dictum fuit Iehu, *Unxi te regem super populum domini.* De pontifice vero patet Exo. 29. ubi de Aaron summo pontifice dictum est: *Oleum unctionis funde super caput eius.* De athleta vero dicit Iud. quod in signum fortitudinis inungebatur. Ad quod dicit ipsa scriptura de Saul in bello occiso 2. Reg. 1. *Abiecitum est clypeus sortium, clypeus Saul, ac si non esset unctus.* De Propheta vero dicitur 2. Reg. 9. ubi dictum est Heli, *Helisauum autem inunges Prophetam pro te.* Sic vere charissimi dico, quod ille debet in praelatum eligi & inungi, qui est Rex se & alios regendo. Pontifex pntem ad Paradisum per bona opera faciendo, Athleta, contra hostes spirituales viriliter pugnando. Propheta, multa & proficua utiliter praevidendo. Quia pro certo charissimi, quicumque est praelatus, habet officium regis, & pontificis, & Imp. & pastoris, athleta & propugnatoris, Propheta & praeicatoris. Et propter hoc, qui est dignus & sufficiens ad ista, debet in praelatum eligi, institui, & in pastorem inungi, 2. Re. 3. *Unxerunt sibi David ut regnaret super domum Iuda.*

G ¶ Ubi nota, quod tria sunt necessaria cuilibet electo & inuncto, quia scilicet ipse debet esse

Mitis in conversatione,

Utilis in administratione,

Fortis in operatione,

Primum probat suavis electura. Unxerunt.

Secundum culminis praefectura. Ut regnaret.

Tertium virium statura. David.

Quia proculdubio charissimi, praelatus in conversatione sive in conversando debet esse pius, suavis, unguosus & mollis, id est, dulcis, placabilis & benignus. Unxerunt, inquit. Item debet habere in operando virilitatem, quia ipse debet prae ceteri viriliter agere, & in fortitudine & viribus abundare, quod ostenditur cum dicitur David, qui interpretatur manu fortis. Item in gubernando utilitatem, quia ipse debet exercere officium suum publicum, & ideo istud debet sedulo facere, & exercere viriliter, quod ostenditur cum dicitur Regnaret.

¶ Dico igitur, quod praelatus inungitur quando eligitur ad suaviter conversandum, quod ostenditur. Unxerunt. Quia, scilicet praelatus debet esse unctus, id est, dulcis, suavis, pliacabilis & tractabilis, & pius & benignus, & pauperibus subveniens, & delinquentibus condescendens, ut sibi dicatur illud Ruth 3. *Lavare & inungere, induere cultoribus vestimentis, &c.* Dic de unctione per omnia sicut in tertio membro, ubi invenies de oleo unctionis, &c. Quod tamen est contra multos, qui non videntur esse uncti, quia non sunt dulces, nec pii, nec tractabiles, nec benigni, sed duri, crudeles & impii ac maligni, quibus videtur dictum illud Mich. 6. *Calcabis olivam, & non ungeris oleo.* Et bene calcabis olivam, quia isti hodie vere calcant & vilipendunt olivam pietatis & virtutem, quia student habere scditatem & malitiam plus quam benignitatem aut clementiam, ut sic dicatur illud Deut. 28. *Olivam habebis in omnibus terminis tuis, & non ungeris oleo.* Non sic charissimi, sed inungamur quilibet ad suaviter conversandum.

H ¶ Item dico, quod inungitur ad viriliter operandum. David inquit, id est, manu fortis bene operando, & tentationibus & tribulationibus viriliter resistendo. Exemplo navis, quae contra fluctus maris fortius est, quando ipsa pice & bitumine est inuncta. Quia ex quo quis in praelatum est inunctus, nunquam debet amplius tentationum & tribulationum fluctibus esse unctus. David inquit in Psalm. *Inveni David servum meum, oleo sancto meo unxi eum, manus enim mea auxiliabitur ei, nihil proficiet, &c.* Quod est contra multos, qui debiliores & deteriores efficiuntur, quando ad dignitatem & apicem inunguntur, similes cicadis, quae oleo solent mortificari. Quia multi sunt, qui antequam eligerentur, erant boni, & postea fiunt mali. Unde illud praedictum 2. Reg. 1. *Abiecitum est clypeus Saul quasi non esset unctus oleo.* Non sic charissimi, sed unus David manu fortis. 2. Reg. 12. *Surrexit David de terra, & lotus, & unctus est.* Iste igitur inungitur ad bene operandum.

¶ Item dico, quod inungitur ad seduliter imperandum, quod ostenditur cum dicitur Regnaret. Regnare enim est officium sedulitatis, auctoritatis, severitatis, nobilitatis, &c. Vide supr. de rege, & regnare. Unde 4. Reg. 11. dicitur, *Fecerunt eum regem & unxerunt.* Sic igitur patet quomodo praelatus inungitur

Imperandum,
Ad Operandum,
Miserandum.

Et sic dico, quod est quadam unctio promotionis superioris, ¶ Tertio dico, quod est quadam unctio corruptionis, & sic dico, quod mali unguntur, scilicet tripliciter malo unguento, & illud est Unguentum

Inflammativum,
Maculativum,
Lenitivum.

¶ Primum est prosperitas mundialis, quod inflamat per avaritiam. Unde de pessimo Aza dicitur 2. Par. 16. *Posuerunt eum super lectum plenum aromatibus & unguentis meretricis, & combusserunt eum ambitione nimia.* Unde de diabolo dicitur Job 41. *quod fervescit facit, quasi ollam profundum maris, id est, cor peccatoris divitis, & ponit quasi cum unguento ebulliant.*

¶ Secundum est carnalitas corporalis, quae maculam contrahit per immunditiam. Nihil enim vestes maris maculat quam unguentum, unde mulieri meretrici est dictum illud Esa. 57. *Dilatasti cubile tuum, sequitur. Ornasti te regio unguento, & multiplicasti unguenta tua, &c.*

¶ Tertium est verbositas noxialis, scilicet adulatio, quae ungit & lenit auditores, ita quod dolorem non sentiunt aliorum. Unde Amos 6. *Bibentes vinum in pialis, & optimis unguentis delibuti, nihil compatiiebantur super constrictionem Ioseph.* Ista ergo sunt unguenta mala, quae debemus fugere & horrere, & ab eis totaliter abstinere. Exemplo Hester, de qua legitur Hest. 14. *Quod pro unguentis varijs cinere & cilicio implevit caput, &c.* Et sic patet, quod sunt tria genera unctionum & unguentorum.

Univerſus. Univerſitas. Nota, de universitate, in quantum accipitur civiliter pro communitate, nihil ad praesens, veruntamen in quantum signat integritatem, totalitatem, & generalitatem rerum; nota bo quod in scriptura invenitur sc. Univerſitas

Videnda,
Credenda,
Tenenda,
Habenda,
Secundanda,
Vitanda,
Horrenda,
Timenda,
Petenda,
Regenda,
Attendenda.

¶ Dico, quod est videnda universitas creaturarum, in quibus resultat potentia, bonitas divina, & sapientia. Ista n. universitas debet videri, & cum diligenti admirari, Unde Eccl. 7. *Lustravi universam animo meo ut scirem, considerare & quae rem sapientiam & rationem.* Item est universitas credenda, & ista est universitas articuloſa, quia sicut dicitur in Ps. *Opera domini universa bona valde.* Opera domini proprie sunt illa de quibus duodecim sunt articuli. Item est universitas tenenda, & illa est universitas Dei mandatorum, de qua dicitur Hie. 1. *Ad omnia quae mitti te ibis, &c.* Item est universitas habenda, & ista est universitas bonorum operum virtutum & meritorum, de qua potest dici illud Gen. 41. *Veniet septem sterilitatis anni in universa terra.* Item est universitas secundanda, & ista est universitas hominum iustorum. Unde 2. Reg. 5. *Venerunt universa tribus Israel ad David.* Item est universitas vitanda, & ista est universitas malorum hominum, de qua dicitur illud Nu. 32. *quod dominus circumduxit eos per desertum donec consumeretur universa multitudo quae fecerat malum.* Et ista est universitas, quae semper ad malum parata est. Unde Mat. 27. dicitur, *quod ad crucifigendum dominum congregaverunt universam cohortem.* It est universitas horrenda, & ista est universitas vitiorum, de qua in Ps. *Univerſum stratum eius versasti in infirmitate eius.* Stratum, id est, in quo jacet peccator, sunt ipsa peccata. It est universitas timenda, & ista est universitas tormentorum. Unde Lu. 11. dicitur, *quod pressura gentium, maris fluctus, & expectatus superveniet universo orbi.* Item est universitas petenda, & ista est universitas coelestium praemiorum, de qua potest dici illud Ps. *Domini est terra, & plenitudo eius, de bls terra.*

terrarum, &c. Item est vnitas regenda, & ista est vnitas subditorum. De quo Act. 21. Attendite vobis & universo gregi, in quo posuit vos Spiritus S. regere ecclesiam Dei. Item est vnitas attendenda, & ista est vnitas mortis singulorum, quia vniversi mortales sumus Ps. Veruntamen vniversa vanitas omnis homo vivens. Quia sicut dicitur Job 12. In manu domini anima omnis viventis, & spiritus vniversa carnis hominis. Sufficiat, quia sterilis est materia. Vide supra ubi Omnis & Multitudo, &c.

A Vnitas. Vnus. Nota, quod vnitas in scriptura sumitur multis modis, sed quia iste numerus diversas habet proprietates, ideo etiam habet diversas significaciones. Unde nota, quod vnus sumitur

Quandoque pro { Eminentia seu singulari dignitate.
Mentis indivisa simplicitate,
Populi aggregata communitate.

¶ Accipitur dico, pro eminentia & singulari dignitate, et sic sumitur Ecclesiast. 1. Vnus est altissimus creator omnium. Item sumitur pro mentis indivisa simplicitate Ecclesiast. 16. Melior est vnus timens Deum, quam mille filij impij. Item sumitur pro conjuncta communitate, et sic dicitur Act. 4. quod multitudinis credentium erat cor vnus & anima vna. ¶ Dicamus igitur, quod vnitas signat in bono et in malo. Et primo de unitate bona dicamus, quod invenitur vnitas, scilicet,

Superior, quæ debet admirari,
Interior, quæ debet integrari,
Exterior, quæ debet aggregari.
Prima est summa divinitatis,
Secunda est mentis simplicitatis,
Tertia est iunctæ fraternitatis.

Primum unitatem facit communitas indivisibilis, de qua Joan. 10. Ego & Pater vnus sumus. Secundam unitatem facit veritas invariabilis, de qua Eccl. 7. Virum reperi vnus de mille. Tertiā unitatem facit charitas inseparabilis, de qua 1. Corint. 6. Qui adhæret Deo vnus spiritus est.

C ¶ Dicamus ergo primo, quod est quædam vnitas divinitatis, et ista est illa, quæ Deus est Vnus non duo, quantum ad essentiam communitatem. Vnus quantum ad potentiam singularitatem. Vnus quantum ad principii productivam uniformitatem. Iste enim numerus vnus est principium numerorum, quinimo sine isto nullus numerus potest esse, & per istius additionem omnes alii numeri multiplicantur. Unde breviter iste est numerus à quo omnes alii numeri originantur, & ad quem alii numeri resolvuntur, signans proprie ipsum Deum, qui est vnus & non multiplex, quia pro certo ab ipso sunt omnia per dationem. In ipso sunt omnia per conversationem. Ad ipsum referuntur omnia per regiminis gubernationem. In ipsum resolvuntur omnia per finalem conclusionem. Et ideo dicitur Deut. 6. Audi Israel, Dominus Deus tuus Deus vnus est. Quia sicut dicitur: Vnus Deus, vna fides, vnus baptisma, cum sit vnus Deus omnia illuminans, refovens & gubernans, vnus Deus & Pater omnium. Iste enim similis est soli, qui cum vnus sit in natura omnia illuminans, refovens & gubernans, quandoque tamen apparent tres soles, quando sc. speculum in aqua ponitur, quia scilicet apparent duæ solis imagines in speculo & in aqua, & etiam vnus in cælo, & licet tres appareant, constat tamen quod non est nisi vnus. Sic vere sol iustitiæ Deus vnus est, & non plures, quamvis ratione Trinitatis personarum, quæ ex ipso resultat, triplex esse videatur, vnus tamen est in essentia, & vnus simplex esse dignoscitur & tenetur, sicut dicitur Jo. 5. Tres sunt qui testimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus S. & hi tres vnus sunt. Et ideo sicut videmus, quod sol quamvis sit vnus solus, sufficit tamen ad totum mundum illuminandum, fovendum & gubernandum: sic Deus vnus existens omnia potest per gratiam illuminare, per sapientiam gubernare, & per futuram gloriam refovere. Unde breviter sibi potest dici illud Tob. 10. Omnia in te vno habentes, non debuimus te dimittere. ¶ Est dico

Vnus in { Dignitate,
Raritate,
Pietate,
Charitate,
Potestate,

Propter { Dignitatem,
Rationem,
Pietatem,
Charitatem,
Potestatem. } est { Honorandus,
Servandus,
Frequentandus,
Amandus,
Formidandus.

Diction. Berchorij.

Iste ergo est vnus. Unde nota, quod Deus est vnus in dignitate, & ideo debet honorari, quia ille qui vnus singularis & summus est debet præ cæteris honorari. Unde de ipso dicitur Ezech. 37. Rex vnus erit omnibus imperans. Item iste est Deus vnus in raritate, & ideo debet conservari. Qui enim non habet nisi vnus oculum, diligentius ipsum conservat & tractat. Et ideo uxor Tobie debuit dimittere, sed conservare. Et 2. Reg. 1. Sicut mater unicuique filium amat, ita te diligebam. Iste n. est charus, quod non est aliis, humilis illi ari, quæ phoenix dicitur, qui in rebus vnica reperitur. Eccl. 4. Vnus est & secundum non habet. Item iste est vnus in pietate, & ideo debet frequentari. Qui enim non habet nisi vnus beneficium vel benefactorem vel nutritorem, diligit ipsum & solet libentius frequentare. Sic igitur quia istum unicuique & solum beneficium & gratiam collatorem habemus, bene dico, quod ipsum obsequendo & devote famulando frequentare debemus. Unde de ipso dicitur Ezech. 37. Pastor erit vnus omnium eorum. Item iste est vnus in charitate, & ideo debet admirari. Iste enim vnico & singulariter amat omne. Iste est n. pater omnium atque mater, Ephel. 4. Deus vnus & Pater omnium. Item iste est vnus in potestate, ideo debet formidari. Homo enim minus timet qui habet plures dominos, quia de vno potest ad alium appellare, sed quando est vnus non solus, non sic. Et ideo de ipso dicitur Eccl. 1. Vnus est altissimus creator omnium, omnipotens est rex, potens & metuendus. Et bene dicit creator, quia ista est potestas, quæ vni Deo & nulli alii communicatur. Nam sicut ab vno omnes alii numeri accipiunt principium, sic à Deo omnes creaturæ habent initium Act. 17. Ex vno omne genus hominum propagatum est.

¶ Et sic dico, quod iste est vnus, id est, singularis & summus, vnus etiam, id est, simplex & essentialis, & solus vnus, id est, vivens, vicens, & continuus. Ista est enim vnitas triplex ipsius Dei & potissime Christi, scilicet,

Vnitas { Personalis existentia,
Supernalis eminentia,
Eternalis efficacia.

¶ Dico, quod ipse est vnitas essentia personalis, nam quamvis ex pluribus entibus in actu non fiat vnus, secundum Philosophum, ex vno tamen ente in actu existente, et aliis potentia manentibus potest bene fieri vnus: in Christo ergo est persona filii Dei ut actus existens, et natura humana ut personaliter descendens vel dependens. Persona ergo et natura divina, caro et anima humana vnus faciunt, et vnus hominem constituunt, scilicet Deum et hominem Jesum Christum. Quod bene figuratur 1. Reg. 16. ubi dictum est Sauli, quod obviam haberet tres viros, sc. vnus portantem tres hædos, & alium portantem tres panes, & alium portantem lagenam vini. Tres enim viri sunt pater et verbum et Spiritus sanctus. Pater enim cui attribuitur potentia creandi, habet tres panes, id est, tria quæ in rerum creatione inveniuntur, quæ sunt pondus, numerus et mensura. Unde Esa. 40. dicitur, quod iste appendit tribus digitis molem terræ. Vnus autem portans tres hædos, qui sunt tria animalia vnica, est filius, qui tres naturas vnitas in se habuit, sc. naturam divinitatis, animæ et corporis Gen. 40. Videbam coram me vitem, in qua erant tres propaggines. Vnus autem qui portabat vinum, est Spiritus sanctus, qui vino consolationis inebriat universa Cant. 7. Guttur tuum sicut vinum optimum. Iste est igitur vnus, quia sicut 1. ad Tim. 2. dicitur: Vnus est Deus, vnus mediator Dei & hominum homo Christus Iesus. Unde secundum Athanasium, sicut anima rationalis et caro vnus est homo, ita Deus et homo vnus est Christus. Vnus non conversatione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum: vnus autem non confusione substantiæ, sed unitate personæ.

¶ Item in ipso est vnitas eminentiæ supernalis, quia, sc. sicut superius dictum est, est ille vnus & illa vnitas, à quo vel à qua omnia naturalia & omnia moralia derivantur. Unde de sua unitate, & singulari eius virtute & potestate dicitur Sap. 7. ubi de sapientia increata dicitur: Cum sit vna, omnia potest, & permanens in se, omnia innovat, & per nationes in animas sanctas se transfert.

¶ Item in ipso est vnitas efficaciam virtualis, quia, scilicet, ipse non solum est vnus quantum ad se, imo etiam quantum ad nos, quia, scilicet, iste est per quem humana natura divina unitur & coniungitur, & per quem gentilis & iudaicus populus in fidei unitate ligantur, & per cuius gratiam diversam corda in unitate amoris & concordiam quotidie aggregantur. Unde de ipso dicitur Eph. 2. Ipse est pax nostra, qui fecit utraq; vnus. Iste est sine quo nec vera pax, nec verus amor, nec vera charitas potest esse, sed ubicun-

que per gratiam fuerit, solet pro certo pax & vnitas interesse. Ista est enim margarita candida, quæ secundum Isidorum vnio dicitur, eo quod semper una & non plures invenitur, quæ dicitur confortare, & dolorem cordis tollere & sanare. Sic iste qui, sc. vnus est, vnus & unigenitus ut dictum est, corda per amicitiam confortat, & dolorem iracundiæ & tristitiæ exinde tollit, unde de suis discipulis ipsemet rogat patrem, dicens: Ut sint vnus, sicut & nos vnus sumus, &c. patet igitur quo modo Deus est vnus tripliciter. Ista est ergo vnitas summæ dignitatis.

H ¶ Secundo dico, quod invenitur vnitas summæ simplicitatis. Vir enim iustus & innocens vnus dicitur, eo quod non duplex vel multiplex invenitur, vnus est ergo interius & exterius, in corde & in opere. Apparentia enim & existentia vnus sunt, & omnia quæ in eo sunt, sive verba, sive opera, in vnus tendunt, & nunquam per fallaciam aliud & aliud ostenditur. Vnitas n. ista, i. mentis simplicitas, veritatis integritas, identitatis stabilitas, in homine iusto requiritur, quia talis vnitas summopere commendatur. Et ideo dicitur Ecc. 7. *Virum de mille vnus reperi, mulierem ex omnib. non inveni*, quasi dicatur, ille qui est vir virilis & perfectus, debet esse simplex, i. integer & vnus. Mulieres, i. debiles & effœminati sunt vnitate stabilis constantiæ privati. Nam omnia quæ sunt excellentia in natura, vnus sunt, quia, sc. vnus est firmamentum, vnus sol, vna terra, vnus mare. Ad denotandum, quod qui in moribus magnus & notabilis esse voluerit, necesse vnus erit, & in vnitate firmæ constantiæ permanebit, ut sic de ipso dici possit illud Dan. 10. *Erat vir vnus vestitus lineis*. Et ideo breviter de tali vnitate potest exponi illud Eccl. 7. *Virum vnus de mille reperi*. ¶ **I** Ubi adverte, quod talis vnitas commendatur

A { Bonitate virtuosa [Virum]
Ratione pretiosa [De mille]
Veritate fructuosa [Reperi.]

Dico, quod talis vnitas est magna & virtuosa, quod ostenditur cum dicitur: Virum quia vir dicitur à virtute, eo quod ad virtuosum pertinet quod sit vnus, & non varius nec diuisus. Res enim diuise non sunt ita magnæ, nec ita bonæ sicut vnitas & conjuncta. Sic vere illi qui sunt diuisi, duplices et varii, nunc ad vnā partem et nunc ad aliam inclinati, non sunt communiter ita magni in reputationis famositate. Firmi in fidelitatis stabilitate. Boni in virtutum et gratiarum omnimoda sanctorum. Ideo ad virum virtuosum pertinet quod sit vnus, firmus, constans, integer et perfectus [Virum inquit.] Unde de tali virili vnitate dicitur Ez. 9. *Ecce in medio vir vnus vestitus*. Quod est contra multos, qui non volunt esse vnus vir, quia, sc. plus diligunt vanam et variā duplicitem quam vnā firmitatem virilem, dicentes illud Eccl. *Melius est duo esse quam vnā*. Et ideo volunt similes esse lapidi qui dicitur Camabeu, qui faciem hominis repræsentat, qui tamen non habet faciem vnā, sed plures. Quia pro certo tales quamvis faciem humanam et conditionem rationabilem prætendant, non tamen solent vnā faciem, id est, uniformitatem morum contenti esse, quinimo multas facies, i. multas et varias superficies noscuntur habere, nunquam in vnitate constantiæ permanere. Figurati in animali Ez. quod habebat quatuor facies, vnā de super, quæ erat aquila, aliam anteriorem quæ erat hominis, aliam à dextris quæ erat leonis, aliam ad sinistram quæ erat bovis, sicut dicitur Eze. 1. et 10. Quia pro certo plures facies, i. e. apparentiæ inveniuntur in talibus, et non vnā, quia isti antequam in præsentia sunt homines benigne applaudendo, desuper vero quando sunt in dignitate, i. officio, inveniuntur aquilæ per superbiam volando. In sinistris vero quando sunt in aduersitate & indigentia, tunc inveniuntur boves conversando humiliter & obsequendo. In dextera vero prosperitatis quando sunt divites, tunc inveniuntur leones, alios deprimendo, & superbe alios contemnendo, & crudeliter conversando & molestando alios. Habent igitur isti facies quatuor & non vnā, quia sicut dicitur Ez. 1. *Quatuor facies erant*, non sic charissimi, sed vnus vnus. Virum inquit, vnus vnus exemplo illius, de quo dicitur Joan. 1. *Erat autem Andreas vnus*. Andreas græce idem est, quod virilis latine, quia pro certo talis vnitas à Deo diligitur, dupliciter vero & varietas à Deo reprobat, unde Mat. 24. *Erunt duo in lecto vnus, vnus assumetur, & alter relinquetur*. Patet ergo quod ista vnitas est magna & virtuosa. Vnus inquit 2. Reg. 27. *Virum vnus tu queris, & omnis populus erit in pace*.

K ¶ Deinde dico, quod ista est rara & pretiosa, & hoc ostenditur cum dicitur, *Mille*: magna est raritas de vno respectu mille, quia pro certo vix in mille invenitur vnus, quia aliquando in ma-

xima multitudine vix invenitur aliquis vnus constans, integer, fidelis atque firmus Ps. *Vnus ex eis non remansit*. Iste est sicut Phoenix quia ratio non invenitur in mundo, quia de tali & solido homine dicitur in Ps. *omnes declinaverunt simul, &c.* Vnus inquit ex mille. Et ideo Eccles. 6. dicitur *Multi sint pacifici tibi, consiliarius sit vnus ex mille*. & Eccl. 16. *Melior est vnus timens Deum, quam mille filij impij*. Et Ps. *Persequebatur vnus mille, &c.* Ad denotandum quod plus valet vnitas moralis benedicta, quam varia multiplicitas maledicta. Ista est igitur vnitas rara, & pretiosa. Nam sicut res raro venientes solent nobiliores & mirabiliores reputari, & amplius diliguntur, & diligentius custodiuntur, sic vere tales qui sicut dictum est, sunt valde rari debent, quando inveniuntur, diligenter servari & teneri. Et sic dico, quod quilibet talis vnus à Deo diligitur & amatur, à Deo eligitur & acceptatur. Cum Deo colligitur & aggregatur. A Deo protegitur & defensatur. Per Deum erigitur & honoratur. A Deo instruitur & informatur. A Deo suscipitur & præmiatur. Dico ergo, quod talis qui est vnus & simplex, à Deo adamat & diligitur. Ipse n. dicit Marc. 25. *Quod vnus ex minimis fecistis, mihi fecistis, quia iste est vinea procurator*, qui Mat. 20. *Vni eorum dixit, Amice*.

Item iste vnus à Deo acceptatur, eligitur, unde Mat. 24. *Vnus assumetur & alter relinquetur*. Item iste vnus cum Deo aggregatur et colligitur 1. Cor. 7. *Qui adhaeret domino, vnus spiritus est*. Item iste vnus à Deo protegitur et defensatur, unde Mat. 18. *Qui scandalizaverit vnus de pusillis istis minimis qui in me credunt, expedit, &c.* Item iste vnus à Deo acceptatur, honoratur, et præficatur, et sic dicit dominus Mat. 18. *Videte ne contemnatis vnum ex his minimis*. Item iste vnus à Deo informatur et instruitur, unde Mat. 22. *Interrogavit eum vnus, &c.* Et Marc. 13. quasi in formidando dicit: *Quod vnus dico, &c.* Item talis vnus à Deo præmiatur et suscipitur, et sic dicitur, quod mater filiorum Zebedæi volebat quod vnus de filiis etc. Per dexteram beatitudo cœlestis gloriæ intelligitur, de qua 1. Cor. 9. *Omnes quidem currunt, sed vnus accipit præmium*. **L**

¶ Denique dico, quod ista vnitas est vera et fructuosa, et hoc ostenditur cum dicitur: Reperi. Res n. faciliter annullatur et immutatur, nunquam autem difficulter reperitur, et ideo talis vnus semper est immutabilis, et ad reperendum certus et stabilis, quod tamen non est, si sit de duplicibus, et variis, qui quando creduntur reperiri, vnus invenitur, et alius non invenitur. Similes sc. Hyæ quæ sexum mutat secundum Plin. et ideo quando creditur reperiri masculus, multoties reperitur fœmella, quia scilicet hypocritæ, falsi amici, & alii duplices & varii, nunquam reperiuntur sub vnâ forma, quia cum vnus esse creduntur, aliud efficiuntur Ps. *Quasi vnus & non est vnus vnus locus ejus*. Non sic, sed quilibet talis vnus, & ita vnus & immutabilis, quod in necessitate valeat reperi, ut de eo possit quilibet dicere illud Pr. 7. *Egressa sum in occursum tuum, considerans te videre, & reperi*. Et ideo breviter ad hoc quod ista vnitas sit in homine firma & certa, possum notare, quod ipse homo debet vnus Eligere, Requiere, Tenere, Habere. Nota, quod inveniuntur mirabilia de vnitate in l. Beethii de consolatione. Et dico primo quod est vnus eligendum, quod est vnica Dei celsitudo, de qua Luc. 10. *Porro vnus est necessarius*. Vnus quod est requirendum, est vnica cœli beatitudo, de qua Ps. *Vnam peti à domino, &c.* Et merito, quia sicut dicitur in Ps. *Dies vna in atrijs tuis super millia*. Item vnus quod est tenendum est vnica vitæ sanctitudo, de qua Marc. 10. *Adhuc vnus tibi deest. Vade, & vende omnia quæ possides, &c.* Item vnus, quod est habendum, est vnica mentis reatitudo, de qua ad Coloss. 3. *Vocati estis in vno corpore*. Et sic dico, quod ista vnitas, hoc est dictum, mentis simplicitas & integritas habet

Firmitatem,
Raritatem,
Bonitatem.

Patet ergo, quod est vnitas summæ simplicitatis.

M ¶ Tercio dico quod est vnitas iunctæ communitatis, & ista est vnitas amoris & concordie, & communitatis, & amicitie, & sic vnitas & unanimitas vnus sunt. Ista enim duplex est, scilicet aggregativa & compositiva. Vnitas aggregativa est vnitas vel religionis vel Ecclesiæ, quæ vnitas aggregativa dicitur, pro eo, quod ex personis pluribus aggregatur, unde Can. 6. *Vna est columba mea, amica mea*. Nam sicut plura membra simul iuncta vnus corpus faciunt, sicut plures personæ simul per fidem vel habitationem iunctæ vnā Eccl. vel vnus collegiū constituunt ad Ro. 12. *Sicut in vno corpore multa membra habemus, ita multi vnus corpus sumus in Christo*. Ista

Istam autem unitatem facit una fides, quæ una est. Et in unam Ecclesiam constituit & componit. Una est enim fides, una spes, & una etiam charitas, in quibus tribus unitatibus tota Ecclesia est fundata, & ista sunt tria tabernacula Petri, de quibus Mat. 17. *si vis, faciamus hic tria tabernacula, &c.* De istis tribus Christus habet unum, & hæc est charitas. Petrus pastor Ecclesiæ unum, hæc est fides, Helias item, i. quilibet iustus, unum habet, & hæc est spes. Ex istis enim tribus unitatibus fundatur unitas Ecclesiæ, quæ ita est una & indivisibilis, quod proprie dicitur tunica Christi inconsutilis, pro eo quod nunquam est in partes divisibilis aut partibilis. Unde ista unitas est illa civitas Christi, de qua dicitur Esai. 19. *Civitas solis vocatur una.* Quod est contra Græcos, qui unitatem Ecclesiæ semper denegant, & potestatem Petri plus quam aliorum Apostolorum nullam affirmant. Sed de hoc nihil amplius quo ad præsens.

¶ Unitas vero composita est quando plura simul non solum aggregantur, imo etiam taliter miscentur, componentur & efficiuntur, quod qualitates unius ab altero participantur, ita quod proprie unum efficiuntur, sicut fit quando de pluribus elementis fit unum mixtum, & de granis pluribus fit unus panis. Et ista proculdubio unitas est amoris, quæ diversa corda taliter facit unum, quod confirmantur in idem, quod qualitates ipsorum invicem participata, nihil extraneum sapiunt vel diversum, & ista est unitas & unanimitas, quam summam debemus habere, & quam semper debemus servare & tenere, & quam non debemus rumpere & delere, juxta illud Galat. 3. *Omnes enim vos unum estis.* Charitas n. est sicut cæmentum, quod facit de pluribus lapidibus unum parietem, quia sicut dicitur de semine psillii, quod diversa frusta carnis in olla bullientia facit ita rejugi, quod unum frustum efficiuntur, sic amor diversa corda ita ligat & integrat, quod in unitatem perfectæ concordie conjungit. Unde ubicunque semen charitatis, vel ipse Christus à sancto spiritu seminatus per charitatem bullierit, necessarium est divisionem & discordiam recedere, unitatem vero & concordiam advenire, quia sicut dicitur Eph. 2. *Ipsa est pax nostra, qui facit utraque unum.* Cum ergo ab uno Deo dependeamus, uni prælato nos subiciamus, in uno grege commaneamus, & in una lege regi hæreamus. Hinc dico quod unum debemus esse, & unitatem concordie servare, juxta illud quod in Psalm. 132. dicitur: *Ecce quam bonum & quam jucundum, &c.* quia sicut dicitur Mal. 2. *Pater unus est omnium nostrum.*

N ¶ Et adverte, quod sicut iste numerus unus est principium numerorum, & est numerus omnibus aliis numeris communicatus, quia, sc. omnes alii numeri ex unitatibus aggregatis constant; sic vere dico, quod unitas concordie ex tribus solet constare, scilicet quando est unus pastor, unus animas, unus populus. Et sic dico, quod ista provenit

Ex { Prælati singularitate [Pater inquit.]
Animi unanimitate [Unus inquit.]
Populi uniformitate [Omnium.]

¶ Simus ergo unum propter prælati singularitatem. Pater inquit. Filii enim ejusdem patris quamdiu parvuli & innocentes fuerint, in unum solent commorari. Sic vere illi qui ejusdem patris vel prælati sunt subditi, debent esse per amorem uniti, & per concordiam esse juncti, quia membra quæ sunt sub uno capite, unum corpus constituunt, & filii qui sunt sub eodem patre, unam domum faciunt. Pater inquit. Prælati n. dicitur pater, quia sicut à numero unitatis alii numeri derivantur & generantur, à patre vero filii producuntur, sic à prælato subditi dependent, & ad eum referuntur, & quod plus est, ab eo spiritualiter generantur. Et ideo dico quod pater sicut unus nomen est dignitatis, singularitatis & auctoritatis. In cujus signum tiara Papæ in modum pyramidis est facta, & sursum tendit in unum. Unde dicitur Ez. 37. *Rex unus erit omnibus imperans.* Bene ergo dico, quod nos debemus esse unus, & in unitate concordie manere. Habemus enim

Unum Deum in coelis,
Unum prælatum in terris,
Unam fidem in cordibus,
Unam legem in moribus,
Unum regem in temporalibus.

¶ Et ideo bene dicitur Mat. 23. *Unus est Magister vester, omnes vos fratres estis, &c.* Prælati dicitur unus propter status eminentiam, Magister propter cordis sapientiam, Pater propter charitatis amicitiam, dicitur in coelis propter contemplationis excellentiam. Dic si vis de patre sicut supra. Et ideo de ista singulari unitate dicitur Eze. 37. *Pastor erit unus omnium eorum.*

Diction. Berchorij.

¶ Simus unum propter animi unitatem. Unus inquit est. Quia p scilicet noster animus debet unus esse, ut quicquid unus voluerit, debeant alii simul velle. Multa enim membra sunt in uno corpore, & tamen non habent nisi cor unum. Sic & nos licet multi simus, unum tamen cor & unum animum habemus juxta illud Act. 4. *Multitudinis credentium erat cor unum, & anima una.* Gorgones enim tres finguntur fuisse pulcherrimæ sorores, quæ solum tres unum oculum habebant, quo etiam indigebat altera, alteri commodabat, sicut ponit Ovid. & Poeta, ad denotandum quod quamvis corporaliter plus simus, unum tamen oculum cordis debemus habere, quem invicem communicemus, & quem alter alteri commodemus. Unus inquit, supple animus. Unde Eze. 11. *Dabo eis cor unum & spiritum unum.* Simus ergo unum propter animi unanimitatem.

¶ Simus unum propter populi uniformitatem, cum dicitur: Q Omnium nostrum. Omnium vero universitatem simul junctam signat, nostrum vere communitatem designat. Quia, scilicet nos omnes & universi debemus esse uniformes, unanimes & communes. In nobis enim debet apparere communitas & unitas in actibus, in habitibus, in affectibus, in habitationibus, in conversationibus, unde Ezech. 1. *Vna similitudo ipsorum quatuor.* Omnium nostrum ad Gala. 3. *Omnes enim vos unum in Christo.* Omnes enim debemus communitatem diligere, communem vitam, communem vitam tenere, communem habitum portare, & in communitate vivere & manere. Exemplo columbarum & aliorum simplicium animalium, quæ sub uno tecto manent, & unam vitam simul transeunt atque tenent. Et hoc monet Esa. 27. dicens: *Congregamini unus & unus filij Israel,* ut sic possimus dicere illud Prov. 1. *Morsupium sit unum,* scilicet,

Viventium communitatem,
Amantium integritatem,
Regentium identitatem.

Bene ergo dicitur in Ps. *Ecce quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum.* Ubi etiam potest ostendi quod talis unitas & concordia est habenda, quia, scilicet,

Melior [Ecce quam bonum]
Lætiior [Et quam jucundum]
Clarior [Fratres]
Tutior [Habitare in unum.]

Tales enim, qui, inquit, unum concordant, & manent, sunt meliores. Ecce quam bonum. Quia vir bonus & bonitate alterius confortatur Gen. 1. *Vidit Deus quod esset bonum, & factum est vespere & mane unus dies.* Item sunt lætiores. Et quam jucundum, inquit. Nulla enim potest esse jucunditas, nisi in unitate, in societate, in communitate, in charitate. Quia secundum Senec. *Nullus boni sine socio jucunda possessio.* Item sunt clarior, quia fratres. Quia omnes debent esse fratres, & se diligere & amare 1. Cor. 11. *Fratres convenientibus vobis in unum, &c.* Item sunt tutiores, Habitare inquit in unum. Quia sc. multa virgula in unum ligata non facilius franguntur, quæ statim singulariter posita frangerentur. Multi etiam milites simul uniti non vincuntur, ubi dispersi vincerentur. Unitas ergo & communitas est tutior & securior in unum habitatio. Habitare inquit in unum. Unde in Ps. dicitur: *Deus habitare facit unius moris in domo.* Simus ergo charissimi, unum & unanimem exemplo Apostolorum. Potissime tamen & principaliter debet esse in electionibus, ubi summa unitas & unanimitas requiritur, & inde est quod cardinales simul in electione includuntur, ut corde & corpore unanimiter operentur. Unde 2. Esd. 5. *Convenerunt unanimiter in atrium.* Ubi ostenditur quod isti debent,

Simul congregari [Convenerunt]
Mentaliter adunari [Unanimes]
Localiter conclavari [In atrium.]

Quod tamen est contra multos, qui non sunt unum per concordiam, imo sunt multi per diversitatem & discordiam, quia sicut videmus quod theca leguminis in qua grana invicem unita contenebantur, in æstate siccatur & aperitur, & tunc unitas granorum dissingitur, unum ab altero separatur, sic vere quia altas tentationis multos per indevotionem siccavit, hinc est quod in unum nolunt per concordiam manere, imo per diversa vota & affectus solent se alter ab altero separare, & nunquam in die unanimiter convenire, sicut ad literam patet in electionibus, ubi verificatur illud Eccles. 33. *Intuere in omnia opera altissimi, duo contra duo, unum*

contra unum. Non sic, sed sumus unanimis, juxta illud quod dicitur Jud. 20. *Convenit universus Israel, quasi homo unus eadem mente, eodemque consilio.* Ista igitur de unitate concordie sufficiant. Vide supra de societate, concordia, & similibus.

¶ Sed adhuc tamen est dicendum quod unitas etiam potest accipi in malo, & sic per unitatem intelligitur mala singularitas, & etiam mala concordia. ¶ Et primo mala singularitas, quia homo partialis & singularis unus dicitur, in eo quod nulli per concordiam & amorem sociatur, unde Eccles. 4. *Vnus est, & secundum non habet.* Unde nota, quod talis unitas & partialitas habet

Incompassionem & cupiditatem,
Indevotionem & tepiditatem,
Indiscretionem & garrulitatem,
Contradictionem & crudelitatem.

Dico, quod istam partialem unitatem comitatur incompassio & cupiditas, sic dicitur 1. Reg. 30. *quod ibi unus, scilicet, pessimus voluit impedire, ne prada David laevis remanentibus divideretur.* Item ipsam comitatur indevotio & debilitas. Tales enim facilius cadunt in peccata, quia sicut dicitur in Psal. *Sicut unus de principibus cadetis.* Item ipsam comitatur indiscretio & garrulitas, unde Job dixit uxori suae Job 2. *Sicut una de stultis mulieribus locuta es.* Item ipsam comitatur contradictio & crudelitas. Unde Ecclesiast. 11. *Ab una scintilla augetur ignis, & ab uno doloso augetur sanguis.* Et proculdubio charissimi ad litteram in saeculo & in clauetro probatur, quod tales partiales & singulares vitam communem contemnentes, & per hypocrisim & alias singulariter viventes, sunt, ut communiter, avariores, indevotiores, dolosiores, garrulosiores, & crudeliores. Ista ergo est unitas singularitatis.

¶ Est secundo unitas malae concorditatis. Mali enim ligant & uniant semetipsos ad impugnandum Deum & sanctos. Psalm. 2. *Reges terra & principes convenerunt in unum, &c.* illi qui sunt similes, sunt facilius uniti, & mali sunt similes, & ideo concordant, & veniunt contra bonos Jos. 9. *Congregati sunt, ut pugnarent contra Iosue uno animo.* Et sic etiam de impiis dicitur Act. 7. *quod impetum fecerunt in beatum Stephanum unanimiter.* Vide supra de congregatione, & societate, & conjunctione, &c.

A Vnicus. Unigenitus.

unicum vel unigenitum

Christus,
Anima,
Animus,
Pauper,
Vir justus.

¶ Christus enim dico, quod est unigenitus à patre, quod unigenitus à matre. Unde ipse dicit Prov. 4. *Ego filius sui patris mei, & consellus & unigenitus.* Qui pro nobis mittitur, & ideo diligendus. Qui pro nobis occiditur, ideo deplangendus. Qui haeres constituitur, ideo venerandus. Diligatur ergo, quia pro nobis mittitur 1. Johan. 4. *In hoc apparuit charitas Dei, quoniam unigenitum filium suum misit.*

Item deplangatur, quia pro nobis occiditur Hier. 6. *Luctum unigeniti fac tibi planctum amarum.* Item honoretur, quia haeres constituitur Johan. 1. *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti à patre.* ¶ Item unica dicitur anima, quia, scilicet homo non habet nisi unicam Luca 8. *Filia unica erat illi, & hac moriebatur.* Et ideo ipsam debet summe custodire, ne pereat per peccatum, & sollicitam debet curam gerere & habere exemplo David, qui dicebat in Ps. *Erue à fratre meo Deus animam meam.* ¶ Item unicus etiam dicitur animus vel spiritus hominis, qui, sc. debet amari, & si per peccatum moritur, debet per gratiam suscitari Luc. 7. *Ecce defunctus efferebatur unicus filius matris suae, &c.*

Item unicus etiam dicitur pauper, quia solus unicus est in mundo, nullum habens adiutorium prater Deum Psalm. *Respice in me, & miserere mei, &c.* ¶ Item unicus dicitur homo justus. Justum enim Deus, quasi unicum diligit, & tanquam charum & pretiosum custodit 2. Reg. 1. *Sicut mater unicum diligit filium, ita te diligebam, &c.*

A Vobiscum. Nobiscum.

Mecum, tecum, Secum. Nota, quod istae dictiones compositae dicunt semper per societatem, praesentiam, unitatem, assistentiam, propinquitatem. Et ideo breviter notabo, quod invenitur, scilicet,

Societas quae debet { Optari,
Amari,
Vitari.

¶ Dico primo, quod est societas quae debet optari, & ista est societas ipsius Dei, quae per gratiam inchoatur, & per gloriam consumatur. Sicut enim videmus quod omnia naturaliter appetunt esse, & conjungi suo originali principio, & etiam cum illa re quae videtur eis utilis & fructuosa, sicut patet de igne, qui semper sursum ascendit, & cum sphaera ignis se conjugit sicut patet de aqua, quae semper in inferius descendit, & cum mari, quod est principium suum, se unit: et sicut patet de ferro, quod cum adamante conjungi nititur, ut exinde aliquam perfectionem acquirat, sicut dicunt aliqui naturales: sic vere charissimi cum Christo debemus per amorem et devotionem conjungi, et eidem per gratiam sociari. Ab ipso sc. principium et originem accipimus, et in ipso omnem perfectionem acquirimus et habemus. Sicut ergo Lucifer semper cum sole dicitur esse, et retro et ante semper procedere, sic vere semper debemus Deum comitari, et cum ipso per gratiam et charitatem commorari, ita ut ipsum praecedamus devoto orando, vel sequamur devote ei famulando. Et sic dicamus illud Luc. 22. *Paratus sum tecum & in carcerem & mortem ire.* Et merito talis societas est affectanda, quia sicut oves diligunt, et debent esse cum pastore à quo à lupis defenduntur. Milites cum duce à quo conducuntur: Pupilli cum tutore à quo gubernantur: Boni discipuli cum doctore à quo informantur: Pauperes cum benefactore à quo satiantur: sic vere nos debemus esse cum Deo, à quo bona omnia reportantur, quia proculdubio charissimi, societas ipsius invenitur.

Debilium reformativa,
Flebilium latificativa,
Errantium certificativa,
Timentium assecurativa,
Egentium refectiva,
Ardentium refrigerativa,
Laborantium adjuvativa,
Morientium vivificativa.

¶ Dico ergo, quod ista societas est debilium fortificativa. Fortis enim lignum sustinet debilem vineam, quando cum ipso ligatur. Sic Deus fragilem hominem qui cum eo per gratiam sociatur. De quo dicitur Judi. 15. *Aperite portas, quia nobiscum est Dominus, qui fecit virtutem.* Et de Gedeone dicitur Jud. 6. *Dominus tecum virorum fortissimo.*

Item ista est latificativa flebilium. Valde enim latificat gentem suam praesentia ducis boni, sicut de Apostolis dicitur Johan. 20. quod gavisi sunt discipuli visio Domino. Iste est semper nobiscum praesens Matt. 28. *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem saeculi.* Item ista est certificativa errantium. Sol enim praesens illuminat, & non absens. Sic Christus si nobiscum fuerit, nos in fide & in moribus spiritualiter reformat & instruit. Unde de sapientia dicitur Sap. 9. *Mitte illam de sede maiestatis tuae ut tecum sit.* Item ista est assecurativa timentium. Homo enim minus solet timere cum alia persona, quam solus, & maxime si alius sit fortis. Ideo cum iste sit fortissimus, restat quod secum per gratiam manens sit tutissimus. Et ideo ipse dicit Gen. 26. *Noli timere, quia ego tecum sum, &c.* Hie. 42. *Nolite timere, quia ego vobiscum sum, ut salvos vos faciam, dicit dominus, &c.* Num. 14. *Dominus vobiscum, nolite metueri.* Item ista est refectiva egentium, praesentia enim objecti delectat & satiat potentiam, sic societas Christi, maxime in praesentia. Et ideo dicitur Luc. 15. *Fili, tu semper tecum es, & omnia mea tua sunt.* Item ista est refrigerativa ardentium, & per tentationes astuantium, unde El. 44. *Cum transferis per ignem tecum ero.* Item ista est coadjuvativa laborantium Sap. 10. *Mitte eam ut tecum laboret.* Et 1. ad Cor. 15. *Laboravi & ego non solus, sed gratia Dei tecum.* Item ista est salvificativa & liberativa pereuntium & morientium, unde Hier. 1. *Ego tecum sum ut eruam te.* Ista est societas quae est affectanda.

¶ Secundo dico, quod est una societas quae est frequentanda, & ista est societas bonorum, quia nos debemus esse cum bonis ut eos imitemur, cum pauperibus ut eos adjuvemus. Justos debemus nobiscum habere, unde eorum vestigiis inhaereamus Exod. 24. *Habetis Aaron & Hur vobiscum.* Pauperes debemus habere nobiscum ut eos nutriamus Deut. 15. *Aperies manum tuam egeno & pauperi qui tecum per satur.*

¶ Tertio dico, quod est societas quae est evitanda, & ista est societas malorum Prov. 1. *Si dixerint: Veni nobiscum, insidiamur sanguini, Sequitur: Sortem mitte nobiscum, ut supinum sis cum omnibus nostrorum, &c.*

Sufficiat. Vide supra de Cum in litera C. & fac inde tractatum si non sit factus. Et vide si vis de societate & de Mecum.

A Vocare. Vocatus. Nota, quod vocare sumitur quandoque pro nominare, sicut Lu. 1. *Vocabant eum nomine patris sui Zacharias.* Aliquando vero ut communiter sumitur pro appellare, sicut Num. 23. *Vocavit te ut malediceret, & tu benedixisti.*

§ Igitur dicamus aliquid de appellatione vocativa seu acclamatione. Et sic notandum generaliter quod est vocatio divina. Vocare enim nihil aliud est, quam ad se aliquem appellare, & attentum facere, vel ad aliquid audiendum vel aliquid faciendum applicare. Et ideo Deus hominem vocare dicitur, quando uno modo vel alio ipsum convertere nititur, & quando ipsum verbo vel verberibus alloquitur vel affatur. Ipse enim est sicut auceps, qui avem quam timer fugere & a domino suo recedere, clamat & vocat, & eam illaqueat & ligat. Sic verè Deus solet verbis & verberibus peccatores ad se vocare, & a vitiis devio ad salutis itinera revocare Gen. 3. *Vocavit dominus Adam, & dixit ei, Adam ubi es?* Et sic dico, quod est quadruplex vocatio Dei, sc.

Spiritualis, vocat enim spiritualiter ad statum perfectionis,

Temporalis, vocat enim temporaliter ad gradum praelationis,

Æternalis, vocat enim æternaliter ad locum refectionis,

Infernalis, vocat enim infernaliter ad locum damnationis,

Vocatio { Prima est poenitentium,
Secunda est presidentium,
Tertia est bonorum morientium,
Quarta est malorum pereuntium.

Dico ergo quod Deus vocat poenitentes ad statum perfectionis quia ipse vocat delinquentes ad poenitentiam & conversionem, poenitentes vero ad vitam & motum perfectionem Marc. 9. *Non veni vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam* Ro. 8. *Quos vocavit, hos & iustificavit.* Item vocat presidentes ad statum praelationis, quia sicut dicitur Heb. 5. *Nec quisquam sibi sumat honorem, sed qui vocatus est a Deo, tanquam Aaron.* Item vocat iustos morientes ad locum refectionis, sc. ad gloriam paradisi, ut 1. Pet. 4. *In hoc vocati estis ut benedictionem hereditatis possideatis.* Item vocat etiam malos decedentes ad locum infectionis, sc. ad infernum. Unde de ipsis dicitur Hier. 25. *Gladium ego voco super omnes habitantes terram.*

B His ergo præmissis dicamus primo quod est quedam vocatio interior & spiritualis, & ista est illa, qua Deus vocat suos ad diversas condiciones & motes, per suam occultam inspirationem & ordinationem, & per scripturam prædicationem & inductionem. Et sic Dei vocatio nihil aliud est quam quadam secreta Dei ordinatio, electio & prædestinatio, inductio & inspiratio. Deus enim est sicut bonus paterfamilias, qui secreta apud se disponit quid quilibet servorum in sequenti die facturus sit, ipsis tamen servis ignorantibus facta sua. In mane enim solet eos vocare, & diversis diversa officia inungere, & diversis operibus diversos applicare. Et vere Deus apud se disponit de servis suis fidelibus ab æterno, ad quæ & ad qualia opera sunt vocandi, & ipsis ignorantibus ante eorum creationem de ipsis tractat, ordinat & disponit. Et ideo particulatim solet ad diversas vias & varia opera salutis secundum suam ordinationem prudentissimam, cuilibet opus dare. Et inde est quod unus vocatur ad industriam unam, ut ad unum statum, & ad unum exercitium, alius vero ad aliud & ad alia, sicut enim dicitur Jo. 9. *Pastor oves proprias vocat nominatim.* Quia, sc. Deus, qui est pastor omnium ad certos status, condiciones & mores vocat singulos, singulatim, unde Mat. 25. *Homo quidam vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua, & uni dedit quinque talenta, &c.* Et Apostolus 1. Cor. 7. *Vnusquisque proprium habet domum a Deo, alius sic, alius autem sic,* quasi dicatur, quidam quinque habet talenta, alius vero duo, alius unum, hoc est, dictum diversimodo secundum magis & minus. Et ideo charissimi tales vocationes nostras debemus attendere, & unusquisque vocatione, statu & gradu proprio contentus esse, & non ad ampliora tendere & ambire, sed in eodem, nisi forte ad aliud a Deo vocatus fuerit permanere, unde 1. Cor. 1. *Videte vocationem vestram fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, &c.* Et sequitur c. 7. *Vnusquisque in ea vocatione qua vocatus est, in eadem permaneat, nisi ad aliud etiam a Deo sit vocatus.* Et sic breviter Deus hominem vocat

Dictio. Berchorij.

Poenitentiam ut lamentetur,
Sapientiam ut contempletur,
Amicitiam ut jocundetur,
Indulgentiam ut liberetur,
Ad Patientiam ut coronetur,
Diligentiam ut operetur,
Eminentiam ut honoretur,
Continentiam ut emundetur,
Opulentiam ut satietur.

§ Dico ergo quod Deus vocat, scilicet hominem ut lamentetur per poenitentiam. Et sic dicitur Marc. 9. *Non veni vocare iustos, &c.* ista tamen vocatio a multis non recipitur, sed in contrarium commutatur, unde Esa. 22. *Vocavit dominus ad fletum & planctum, &c.* Item vocat nos Deus ut contemplemur per sapientiam, unde Esa. 43. *Audite me iacob & israel quem ego voco.* Israel enim videns Deum interpretatur, per quem vir contemplativus intelligitur, qui videt Deum & contempletur. Contra quod faciunt multi, qui de contemplatione celestium non curant, contra quos Pr. 1. *Vocavi, & reliquistis, extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret.* Item vocat nos ut jucundemur per amicitiam, quia ipse vocat ad societatem Christi & sanctorum, quæ læta est & jocunda 1. Cor. 1. *Fidelis autem dominus per quem vocati estis in societatem filij eius.* Sed contra multi sunt, qui vocati ad istam societatem venire dedignantur, de quibus potest dominus dicere illud Th. 1. *Vocavi amicos meos, ipsi autem spreverunt me.*

Item vocat nos ut liberemur per indulgentiam, sic ut peccati laqueos exeamus, Heb. 9. *Repromissionem accipiant qui vocati sunt, &c.* Gal. 3. *Vos autem in libertatem vocati estis.* Item vocat nos ut coronemur per patientiam, & sic vocantur martyres, de quorum patientia dicitur 1. Pet. 5. *Qui vocavit nos in æternam gloriam suam modicum passus.* Item vocat nos ut operemur per diligentiam. Deus enim pater est ille paterfamilias qui conducit operarios in vineam suam, & tandem dicit procuratori suo: *Voca operarios* Mat. 20. Item vocat nos ut honoremur per eminentiam, & hoc est quando vocat nos ad Ecclesiasticas dignitates. De quo Esa. 22. *Vocabo servum meum Eliachim, & induam eum tunica.* Item vocat nos ut emundemur per continentiam Soph. 1. *Sanctificavit vocatos suos.* Unde 1. Thel. 4. *Non enim vocavit nos Deus in immunditiam, sed in sanctificationem.*

Item vocat nos ut satiemur per opulentiam, quia, ipse, sc. verbis & verberibus vocat nos ad cœnam gloriæ paradisi Mar. 22. *Misit servos suos vocare invitatos ad nuptias.* Ad nuptias enim cœli omnes qui habent fidem vocantur, sicut dicitur ibidem. Illi enim qui habent fidem sine operibus refutantur, nam multi sunt vocati, pauci vero sunt electi. Mat. 20. Illi vero qui fidem habent & misericordiæ opera, receptantur, de quibus Apo. 19. *Beati qui ad cœnam nuptiarum agni vocati sunt, & perveniunt,* supple. Ecce ergo quomodo diversimodè ad diversa vocantur, & quomodo ille qui numerat multitudinem stellarum, & omnibus eis nomina vocat, de diversis diversimodè meditatur. Nos ergo charissimi istas vocationes tenemus, juxta illud 1. Co. 7. *Vnusquemque, sicut vocavit dominus, ita ambulet.* Vocationes etiam parando humiliter audiamus, juxta illud Bar. 3. *Stella vocata sunt, & dixerunt, assumu.* Et ipsi Deo per executionem bonorum operum responsum congruam faciamus, dicentes illud Job. 14. *Vocabis me, & ego respondebo tibi, &c.* Sed pro certo charissimi multi sunt sicut gallina, quæ in æstate ubique inveniens grana, non vult venire quando vocatur, sicut falco & milvus carnis repletus, qui non venit ad magistrum quando inclamatur, & sicut servus contumax, qui non respondet domino suo quando excitatur, & sicut dormiens vel in remotis agens, qui non audit quando ab aliquibus appellatur, quia homines

Gravis divitiarum ditati,
Carnibus deliciarum satiati,
Contumacia superbiæ indignati,
Somno pigrinæ aggravati,
A Deo per obstinationem elongati.

Istas vocationes Christi non audiunt, nec ad ipsas veniunt nec attendunt. Unde de istis potest dominus dicere illud Job. 19. *Servum meum vocavi & non respondit mihi ore proprio, deprecabar, &c.* Non sic charissimi, sed secundum doctrinam Apostoli Eph. 4. *Ambuletis digni vocatione qua vocati estis.* Quia cuilibet potest dici illud Jo. 11. *Magister adest, & vocat te.*

¶ Adverte ergo, quod ista vocatio est audienda & attendenda propter tria, scilicet

Prepter vocationis { Honorem,
Amorem,
Clamorem.

Probat honorem magistralis excellentia [Magister]

Probat amorem personalis assistentia [Adest]

Probat clamorem virtualis eloquentia [Vocat te.]

¶ Iste enim sunt tres causæ quare vocatio debet attendi, scilicet, propter statum honoris. *Magister* inquit. Libenter enim magistrum vel dominum quilibet infirmus vel subiectus sequitur, quando vocatur. Cujus Exemplum habemus in *Samuele*, qui credens se vocari in somno ab *Heli sacerdote & magistro suo* statim respondit, dicens: *Ecce ego, quia vocasti me* 1. Reg. 3. Cum igitur Deus sit pastor & magister, bene dico quod vocatio ipsius est audienda, & ei per bona opera respondendum Job 4. *Vocabu me, & ego respondebo tibi*. Pulli enim à matre vocati sequuntur eam, & agnus quando matrem suam intelligit, post eam ambulat & currit. Cum igitur iste sit pater, & mater, & ductor, necesse est quod vocationi ipsius pareamus, & per bona opera post eum ambulemus. Exemplo *Petri & Andrea*, quos resicientes in navi retia sua vocavit dominus, & statim secuti sunt eum. Et sic poterit cuilibet dicere illud Joan. 3. *Vos vocatis me magister & domine*. Debet igitur audiri propter statum honoris. Item debet audiri propter signum amoris, cum dicitur *Adest*, quia assistentia & presentia vocantis est signum quod ipse diligicillum quem vocat. Et sicut melius auditur presentem quam absens, sic Christus, cum ipse se presentem exhibeat invocando *Esa. 58. Vocabo, & dices, ecce assum*.

¶ Item debet audiri propter sonum clamoris, quod ostenditur cum dicitur, *Vocat te*. Vocatio enim præsupponit altiore sonum quam communis locutio. Sonus vero quanto plus clamat, tanto plus auditur. Et quia iste vocat & clamat verbis scripturarum, & verbis prædicatorum, verbis inspirationum, & verbis tribulationum, bene dico quod est merito audiendus. Exemplum *Samuel*. 1. Reg. 3. ubi dicitur: *quod venit dominus & stetit & vocavit, Samuel, Samuel. At Samuel, loquere domine, quia audit servus tuus*. Patet ergo quod est quadam vocatio Dei interior & spiritualis.

D ¶ Secundo principaliter dico, quod est quadam vocatio Dei exterior & temporalis, & ista est illa, qua dominus ad dignitates temporales aliquos vocat, nominat & assumit. In curiam enim regis vel Papæ nullus intrat non vocatus, qui enim ibi non vocatus se ingereret, forte verba & verbera sustineret. Istud enim figurabatur in aula regis *Assuæi*, ubi nulli licebat ingredi nisi vocato, quod si non vocatus ingrediebatur, sine remedio occidebatur, sicut dicitur *Hest. 3*. Sic vere charissimi in aulam regis Christi (quæ est Ecclesia) non debet aliquis intrare, nec ad dignitates & beneficia Ecclesiastica se inferre, nisi Deus per canonicam promotionem decrevit hunc vocandum. Qui enim non vocatus à domino ingreditur, mortis æternæ periculum subit, sicut *Simoniaci & ambitiosi*, qui se ingerunt non vocati, quia proculdubio non gaudent nec prosperantur, sed potius in miseriis & tribulationibus moriuntur, quia communiter tales intrantes in pace non finiunt dies suos, vide *Sap. 11. Quomodo posset aliquis permanere nisi voluisses, aut qui à te vocatus non esset conversaret, quasi dicatur, impossibile est*. Adverte tamen quod aliqui à janitoribus per favores introducuntur, licet à domino non vocentur, quinimo ostiarii solent illos quos Papa plus vellet dimittere, & alios introducere non vocatos. O Deus quot sunt hodie tales ostiarii in Ecclesia, sc. mali & *Simoniaci prælati*, qui videlicet bonos & dignos quos summus pontifex amplius diligit exterius dimittunt, malos vero à Deo non vocatos mediante pecuniis introducunt, figurati in *Adonia*, qui præter voluntatem patris sui *David* ambiciose regnabat, qui multos alios indignos ad convivium vocaverat. *Salomonem* vero à Deo & à *David* vocatum & electum dimisit, sicut dicitur 3. Reg. 1. *Ioab vero principem militia, & Abiathar summum sacerdotem sibi pro parte sua confederaverat, quibus faventibus imperabat*. Quia pro certo charissimi *Adonias*, id est, malus & ambitiosus, & *Simoniacus prælatus*, qui præter voluntatem patris sui *David*, id est, Christi, dominatur, & regnat, & qui per manum principum & superiorum, prælatorum, sacerdotum promovetur & imperat, quos de bonis Ecclesiæ lautius impinguat, ad convivium Ecclesiasticorum officiorum non libenter *Salomonem*, qui interpretatur pacificus, id est, bonos, justos, pacificos, maturos, & à Deo vocatos & electos solet vocare, quinimo solet tales dimittere & excludere, & malos sibi faventes introducere & vocare, quia sæpe fit hodie quod mali raptores & impii à talibus eliguntur, boni vero qui filii sunt Ecclesiæ, impromoti exterius dimittuntur. Unde

de talibus potest loqui diabolus, dicens illud *Esa. 8. Voca nomen ejus, accelera, spolia detrahe, festina prædari*. Quia pro certo tam principes quam mali prælati non vocant hodie in officiis & dignitatibus nisi detractores, prædatores, festinos, præcipites & raptores, tales tamen quandoque à Deo patre suo repudiantur & deponuntur, & alii loco istorum instituuntur Job. 34. *Perdet multos & innumerabiles, & regnare faciet alios pro eis*. Non sic charissimi, non vocemur ab homine, sed à domino, quia non juste introducitur, qui à domino non vocatur. Et ideo de quolibet sic vocato & electo dicitur *Hier. 11. Olivam uberem, fructiferam, pulchram, speciosam vocavit dominus nomen tuum, vide eam supra de nomine, ubi invenies eam divisam & prosecutam, ut sic de quolibet sic vocato dicatur illud 2. Reg. 14. Vocatus est Absalon ut intraret ad regem*. Vide eam supra de intrare. Isti ergo vocantur ad gradum honoris & dignitatis, qui per Dei orationem assignantur, unde *Esa. 62. Vocabitur tibi nomen novum, quod os domini nominavit*.

¶ Ubi adverte quod in tali vecativa nominatione & electione debet inesse.

Maturitas deliberativa (Vocabitur, in futuro)

Famolitas exuberativa [Nomen novum]

Divinitas præordinativa [Quod os domini nominavit.]

¶ Ista enim tria per ordinem debent esse à parte electorum, à parte electi, & à parte ipsius domini: quia electorum prudentia debet deliberare, electi redolentia debet exuberare, divina providentia debet determinare.

¶ Requiritur electorum prudentia deliberativa, cum dicitur (Vocabitur, in futuro) Futurum enim tempus tarditatem & deliberationem designat, quæ in isto opere requiritur, quia necesse est quod deliberatio in electionibus apponatur. Natura enim nihil magnum subito facit, quinimo complementum, cujusque rei magnæ per successiones & intervalla operatur, construit & componit, & quanto res debent esse melioris conditionis & longioris durationis, tanto requiritur tempus diuturnioris dilationis. Et inde est quod fœtus Elephantis non minus quam duobus annis in utero perficitur, qui tandem maximus invenitur. Palma etiam ad fructificandum centenum annum expectat, quæ tandem postea durat & foecundissime fructificat. Quercus etiam tardissime crescit, quæ tamen completa diu permanet & persistit. Natura enim in rebus durantibus & notabilibus solet deliberare, & tarde perficere & procedere, & nihil magnum subito facere & procreare. Cum igitur procreatio & innovatio vel institutio alicujus prælati sit quoddam valde magnum & arduum & durabile atque firmum, restat quod cum deliberatione & tarditate debet eligi, & evidenti circumspeditione procreari. Vocabitur inquit, sc. in futuro cum deliberatione, & non cum præcipitatione, ut sic de ipso possit dici illud *Zach. 8. Vocabitur Hierusalem civitas veritatis, & Esa. 1. Vocabitur civitas iusti, & urbs beata & fidelis*. Quia prælatus qui sic cum deliberatione est vocatus, debet esse Hierusalem, i. visio pacis, quia semper debet quærere pacem & dilectionem. Debet esse civitas iusti, quia semper debet habere iustitiam & correctionem. debet esse urbs fidelis, quia semper debet habere fidelitatem & perfectionem. Requiritur igitur in ista electione & vocatione electorum prudentia deliberativa. ¶ Deinde dico, quod requiritur electi redolentia exuberativa (Nomen inquit novum.) Ad denotandum quod electus debet habere nomen, virtutem & famam *Luc. 1. Vocabant eum nomine patris sui Zachariam*. Vide supra de nomine & appellatione, & pone quid volueris. Requiritur ergo electi redolentia exuberativa.

¶ Denique requiritur divina proidentia præordinativa. (Nominavit inquit dominus.) Necesse est enim quod à domino vocetur, & quod sua vocatio à Deo principaliter ordinetur, unde *Esa. 49. Dominus ab utero vocavit me, de ventre matris meæ recordatus est nominis mei, &c*. Humor enim de profundo sursum ad ramos & summitatem arboris non erigitur, nisi per solis influentiam attractus: præveniens enim virtus & attractio causa est quare fit in arbore talis erectio & elevatio. Sic vere homo occulte superius elevetur, & non per suam ocularem rationem superius attrahatur, quia sicut ipse Christus dicit *Jo. 6. Nemo potest venire ad me, nisi pater meus attraxerit eum ad me, unde Esa. 45. Ego dominus, qui voco nomen meum*. Adverte tamen quod talis vocatio, electio, erectio non continue fit à Deo. Sol enim quandoque attrahit puriorem aerem, vel etiam humorem qui sit in arbore, sic Deus quandoque vocat, eligit & præficiat meliorem. Quandoque vero attrahit foediorem, & deteriorem, & sic fit quod multoties deteriores promoventur. Ecce enim vinum

vum turbidum & impurum & diversis facibus permixtum, solet fortius ebullire, & in dolio, in quo est, moveri, currere, & fervere, tunc igitur accidit quod non pars vini purior, sed impurius sursum erigitur, & fax & spuma ad dolii superficiem elevatur. Sic est vere charissimū in dolio, i. e. in collegiis, quando quis eligitur, tunc enim non cessat ebullitio malarum affectionum, quinimo semper abundat ibi motio litium & turbationum. Et ideo Deus videns, quod suis vocationibus volunt stare, solet ipsos sibi ipsis dimittere, & sic solent impuram partem dolii, i. e. deteriorem partem collegii aliquando eligere & præferre. Ista est ergo vocatio humana, & non divina, de quibus Hier. 6. *Argentum reprobum vocate eos, quia dominus projecit illos.* Item Osee 1. ubi dicitur: *Voca nomen eius, non populus meus.* Quia tales qui sic per affectiones vocantur, non populus domini sunt, sed potius sine misericordia inveniuntur. Non sic ergo, sed sit tibi divina providentia præordinativa. Vocavit inquit dominus, unde Tob. 4. *Vocavit Tobias filium suum* 1. Reg. 3. *Vocavit Dominus Samuelem*, quod talis electio describitur,

Supernaliter ordinata [Dominus]
 Actualiter desponsata [Vocavit]
 Ut Virtualiter consummata [Samuelem, scil. virum virtuosum.]

Sic ergo, dico, quod est quædam vocatio Dei exterior & temporalis.

¶ Tercio principaliter dico, quod est quædam vocatio divina, quæ est superior & æternalis, & ista est illa, qua quis vocatur per mortem ad æternam gloriam paradisi. Sicut enim paterfamilias mittit quandoque famulum suum, ut vocet homines ad convivium, sic Deus mittit mortem quæ est famula & ostiaria sua, ut amicos suos vocet & introducat ad cœleste palatium, unde de sic vocato dicitur illud 2. Reg. 4. *Vocatus est Absalon ut intraret ad regem.* Mors enim est quædam vocatio & quædam peremptoria citatio, qua coram Deo comparere compellimur, & quasi boni fuerimus, ad cœleste palatium adducamur. ¶ Advarte si vis quod hic ostenditur

Conditio, de qua quis commendatur [Absalon]

Citatio, per quam quis excitatur [Vocatus est]

Promotio, ad quam quis invitatur [Ut intraret ad regem.]

Vide supra de intrare, ubi ipsam invenies. Boni enim sunt sicut operarii, qui in sero noctis vocantur ad salarium, sicut pauperes, quia divites vocantur ad convivium, sicut milites, qui à rege vocantur ad stipendium. Æterna enim gloria & salarium pro laborantibus. Unde Matt. 2. *Voca operarios, & redde illis mercedem.* Est etiam convivium fameliscantibus Luc. 14. *Homo quidam fecit cenam magnam, & vocavit multos.* Est insuper stipendium militantibus Phil. 3. *Destinatum prosequor, & ad bravium æternæ vocationis.* Et si vis dilatare quomodo citatur per mortem

Compareat,
 Respondeat,
 Ut Sustineat,
 Obtineat.

Potes si vis dilatare, sed omitto gratia brevitatis. Patet ergo quod triplex est vocatio divina. De quarta vocatione, qua, scilicet damnati ad infernum vocantur vide in tabula.

¶ Sed adhuc dico, quod est vocatio humana. Sicut enim video, omnia animalia in specie sua solent se mutuo vocare, & certis signis appellare, & sic vocando affectiones suas alterutrum intimare, sicut pater in lobus, in lupis, gallis, & similibus. Sic vere necesse est quod alios ad nos vocemus & appellemus, & quod voce & opere conceptus nostros vocibus exprimamus. Et sic notare possumus quod nos debemus

Deum ut exaudiat,
 Prudentem ut erudiat,
 Pauperem ut adveniat,
 Vocare Amicum ut subveniat,
 Virtutem ut proficiat,
 Errantem ut deficiat,
 Peccantem ut luctum faciat.

¶ Vocetur Deus ut exaudiat. Exemplo ovis, quæ vocando vocat matrem suam ad sui lactationem Zach. 13. *Vocavit nomen meum, & ego exaudiam eum.* Item vocetur vir doctus ut erudiat. Exemplo alaudæ, quæ vocando vocat diem ad sui illuminationem 1. Reg. 28. *Vocavi te ut ostenderes mihi quid faciam.* Item vocatur pauper ut se reficiat. Exemplo galli, qui grano invento vocat

gallinam ad ipsius communicationem Luc. 14. *Cum facis convivium, voca pauperes & debiles.*

Item vocetur amicus ut subveniat. Exemplo elephantis, qui cadens nec resurgere valens, barriendo vocat alios ad sui relevationem Zach. 3. *Vocabit vir amicum suum.* Item vocetur virtus ut proficiat. Exemplo infirmi, qui vocat sanitatem ad sui curationem Prov. 7. *Dic sapientia, soror meæ, & prudentiam voca amicum tuum.* Item vocentur errantes ut ad viam veritatis redeant. Exemplo pastoris, qui vocat ovem ad sui reductionem, unde Prov. 9. dicitur, *quod sapientia misit ancillas suas ut vocarent ad arcem.* Sequitur: *Si quis parvulus est, veniat ad me.* Item vocetur peccator ut luctum faciat. Exemplo matronæ, quæ vocat ad mortuorum lamentationem Amos 5. *Vocabunt agricolam ad luctum, & ad plantandum eas qui sciunt plangere.* Sufficit igitur quod dictum est de vocare. Vide supra de clamare, appellare, nominare, invocare, orare, & similibus.

¶ De mala invocatione qua diabolus vocat malos ad delectionem, veletiam qua ipsi mali vocant alios ad detestabilia, dicitur Prov. 9. *quod mulier stulta & clausa stetit in alto urbis loco, ut vocaret transeuntes.* Et dicitur Prov. 15. *quod melius est vocari ad olera cum charitate, quam ad vitulum saginatum cum odio.*

Vociferari. Nota, quod vociferari idem est quod vocem emittere more fera. Est ergo vociferari idem quod vocare fortiter cum clamore. Et sic nota, quod invenio vociferationem

Bonorum,
 Malorum,
 Miserorum,
 Damnatorum,
 Beatorum.

¶ Est ergo vociferatio hominum perfectorum. Boni enim solent multis modis vociferari etiam cum clamore, sc. Per contritionem peccata plorando. Per orationem dominum rogando. Per prædicationem sese exhortando. Per exultationem Deum extollendo. Per compassionem aliis miserando. ¶ Dico ergo primo, quod multi vociferantur per contritionem Num. 14. *Vociferans omnis turba flevit nocte illa.* Item per orationem Jos. 6. *Vociferanti omni populo muri Hiericho corruerunt.* Item per prædicationem & exhortationem Jos. 8. *Vociferantes & se invicem cohortantes persecuti sunt inimicos.*

Item per laudem & exultationem Psal. 37. *Psallite in vociferatione.* Item per compassionem, supple de peenis bonorum. *Vociferabor ad te vim faciens, &c.* Abac. 1. *Ista est igitur vociferatio iustorum.* ¶ Secundo dico, quod est vociferatio malorum, qui, scilicet, vociferantur iactando, gaudendo, manifestando, aliis injuriando, unde Exod. 3. dicitur, *quod Iosue audivit tumultum populi clamantis & vociferantis in castris.*

¶ Tercio est vociferatio miserorum Exod. 2. *Ingemiscunt filij Israel propter opera vociferati sunt.*

¶ Quarto est vociferatio damnatorum, qui desperant & vociferantur præ dolore, de quibus potest dici illud 2. Paral. 13. *illis vociferantibus perterritus dominus Hieroboam.*

¶ Quinto est vociferatio beatorum, qui præ gaudio vociferantur atque cantant, de quo potest dici illud 1. Esdr. 3. *Vociferantes in latitia elevabant vocem.* Sufficit, vide supra de clamare & similibus.

VOX. Nota, quod vox nihil aliud est quam aer à pulmone in canalibus gutturis motus & impulsus, & mediantribus naturalibus instrumentis in ore articulatus & formatus. Cum igitur tam ratione suæ formationis, quam ratione suæ operationis vox diversas proprietates habeat, hinc est quod moraliter accipiendo, multipliciter accipiat in scriptura. Notabo igitur quod invenitur

Admirabilis,
 Commendabilis,
 Detestabilis,
 Vox Refutabilis,
 Formidabilis,
 Amicabilis.

¶ Vox admirabilis est vox creatoris, quia ipse Deus filius dicitur vox & verbum, ut in Ps. *Ecce dabit vocis sue vocem virtutis.* Item vox commendabilis est vox viatoris, scilicet vox bona & moralis, quam iustus viator multipliciter profert, de qua in Ps. *Vocem eam ad dominum deprecatus sum, &c.* Itē vox detestabilis est vox peccatoris. Peccator n. habet multas voces detestabiles atque malas, de quo Soph. 2. *Vox cantantis in fenestra, vox corvi in superliminari.* Item vox

refutabilis est vox deceptoris, scilicet vox diaboli, qui voce mala suggestionis loquitur omne malum Abac. 3. *Dedit abyssus vocem suam, altitudo manus suas levavit.* Diabolus enim

Dicitur { Abyssus propter profunditatem malitiæ,
Altitudo propter vanitatem elationis, & super-
bia,
Dare vocem propter inductionem suggestionis
& fallaciæ.

Item vox formidabilis est vox summi terroris, sc. desperationis ipsorum damnatorum, de qua Soph. 1. *Vox diei domini amara, tribulabitur ibi fortis.* Item vox amabilis est vox summi dulcoris, scilicet vox lætitiæ beatorum, de qua Hier. 33. *Adhuc audietur in loco (scilicet Paradiso) vox gaudij & lætitiæ, vox sponsi & sponsæ.* Sic igitur patet quod invenitur, scilicet,

Audienda,
Preferenda,
Abhorrenda,
Vox { Fugienda,
Meruenda,
Appetenda.

¶ Longum esset ista sex membra per ordinem explicare, ideo statim ea arctare ad tria. Et sic dico quod est

Vox { Admirabilis, quæ est audienda,
Commendabilis, quæ est preferenda,
Detestabilis, quæ est abhorrenda.

B ¶ Igitur primo dico, quod est vox admirabilis quæ est audienda, & ista nihil aliud est quam Dei filius, qui vox & verbum dicitur esse patris, mediante enim isto Deus pater mentem suam hominibus declaravit. Legem vitæ prædicavit. In fide & moribus sæculum informavit. Dei enim filius vox fuit, & tamen ista vox vocem habuit. Vox dico fuit de mente patris egrediens. Vocem etiam habuit verbum salutis manifestando. Dico quod vox fuit. Verbum enim secundum August. in Hom. In principio erat verbum, dicitur conceptus mentis dum adhuc latet interius. Vox autem dicitur dum sonum induit, & jam in ore procedit exterius. Sic vere Dei filius verbum est dum inhabitat mentem. Vox vere est dum sumpto sono humilitatis & carnis exterius clamat & visitat. Et ideo ipse Christus dicitur esse vox illa de qua Luc. 3. *Vox de celo facta est, hic est filius meus dilectus, &c.* Ubi extenditur huius

Vocis { Condicio debilissima. (Vox,)
Productio nobilissima, quia (de celo,)
Perfectio completissima. (Facta est.)

¶ Dico ergo, quod hic ostenditur conditio ejus debilissima, quod ostenditur cum dicitur (Vox,) quia, sc. vox est quid aereum, quod nullam habet existentiam firmitatis. Et ideo ipse Christus poterat dicere illud Luc. 3. Esa. 40. *Ego vox clamantis in deserto.* vide in sermone, Vox clamantis, & pone hic tria membra thematis, & omnia illa quæ faciunt, quod Christus sit vox.

¶ Item ostenditur, quod ejus productio est nobilissima, quod ostendit loci sublimitas, quia de cœlis Matthæi tertio: *Ecce vox de cœlis.* Cœli enim habent vocem suam, quam tonitruum nominamus, &c. Compara tonitruum ipsi Christo.

¶ Item ostenditur huius perfectio completissima, quam ostendit morum integritas, quia facta est Luc. 1. *Facta est vox salutationis tuæ in auribus meis.* Et Luc. 9. *Facta est vox de nube.* Christus ergo vox fuit. Dico, quod iste etiam habuit vocem, quia iste ab origine hominibus loqui non cessavit, ita quod vox ejus auditur ubique. In scripturis enim loquitur ista vox magistraliter, Apocalyp. 14. *Audiui vocem de celo dicentem mihi, scribe.* In creaturis loquitur exemplariter. Unde in Psalm. *Vox Domini in virtute, &c. usque vox Domini præparantis cervos.* Ecce inquit in creaturis loquitur vox creatoris. In prædicando locuta est ista vox amabiliter Apoc. 14. *Vocem quam audistis sicut citharædorum.* In judicando loquetur ista vox personaliter. Unde Amos 1. *Dominus de Sion rugiet, & de Hierusalem dabit vocem suam circa Hierusalem in monte Sion, & monte olivarum, & valle Iosaphat.* Dicatur ergo de voce suæ prædicationis sicut supra in sermone, Vox clamantis, ubi exponitur ista autoritas. Vox turturis audita est in terra nostra, & pone eam hic. De voce vero suæ jurisdictionis nota, quod tunc Christus Deus noster dabit vocem suam terribilem, quia nunc contemnimus vocem ejus amabilem, nunc audiemus loquentem supernaturaliter, quia nunc non audimus loquentem appropinquanter. O quam magna erit illa Vox quæ

Mortuos suscitabit,
Elementa renovabit,
Omnes judicabit,
Justos præmiabit,
Malos condemnabit.

¶ Tunc enim secundum Psalm. *Dabit voci suæ vocem virtutis.* Tunc sicut dicit Eccl. 12. *Consurgent mortui ad vocem volueris,* quantum, sc. ad corporum resurrectionem. Tunc enim sicut dicitur, *Dabit terra vocem suam & movebitur terra,* id est, terrena natura quantum ad elementorum renovationem. Tunc sicut dicitur 2. Pet. 1. *Accipiemus à Deo Patre honorem & gloriam voce delapsa,* quantum ad præmiationem beatorum. Tunc sicut dicitur Apoc. 18. *Clamabunt voce forti, cecidit Babylon,* quantum, sc. ad malorum damnationem. Et vere charissimi ista vox erit mirabilis & terribilis, & ideo ista in scriptura innuitur nobis per voces terribiles & horrendas. Comparatur enim ista vox leonis rugiui, qui oēs bestias terret Apo. 10. *Clamavit voce magna quemadmodum cum leo rugit, &c.* Aquilæ reboatui, quæ terret omnes aves Apo. 8. *Audiui tanquam vocem aquilæ volantis per medium cœli.* Clamori tonitruui, quo sc. turbantur vina Apo. 14. *Audiui vocem tanquam tonitruui magni.* Tubarum tumultui, qui terret illos qui debent suspendi Apoc. 4. *Vox prima quam audiui tanquam tube loquentis.* Aquarum impetui, qui terreat audientes Apo. 1. *Vox illius tanquam vox aquarum multarum.* In his enim omnibus innuitur huius vocis terribilitas, quæ considerata debet omnes homines terrere, & impios à malis coercere Soph. 1. *Vox diei domini amara, tribulabitur ibi fortis.* Et sic nos dicamus illud Gen. 3. *Vocem tuam audiui in paradiso, &c.* Patet ergo quod est vox quæ est admirabilis, quæ est attendenda.

¶ Secundo dico, quod est vox commendabilis, quæ est preferenda, & ista nihil aliud est quam vox bona, honesta locutio, utilis atq; sana. Vir enim sanus à leproso cognoscitur à voce, quia, sc. si homo sit sensus vocem habet claram & sanam, leprosus vero turbidam atque raucam. Virgines etiam ad voces cognoscuntur, quia puer quamdiu est virgo, vocem habet dulcem & claram, quando vero corrumpitur, incipit habere vocem grossam & raucam, turbidam & obscuram. Vir etiam ad vocem à femina distinguitur, quia femina habet vocem mollem & debilem, vir vero habet fortem, sonoram atque stabilem. Sic vere charissimi voces, i. locutiones hominum distinguuntur moraliter. Inter illos enim boni, & iusti, & sani, qui virginei & virtuosus dicuntur, loquela & voce sana, vera, clara, utili, dulci & proficua semper utuntur, quia sicut dicitur in Ps. *Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum.* Illi vero qui molles sunt muliebres, leprosi, luxuriosi, corrupti & infecti, solent habere molles voces, raucas, mordaces & cortosivas Ps. *Laboravi clamans, rauca facta sunt fauces meæ.* Et ideo sicut videmus quod pulchræ voces, & suaves libenter audiuntur, & maxime quando pulchritudo & aptitudo personæ comitatur, sicut patet quod pulchrum & delectabile est videre pulchram personam bene cantantem; sic vere vox suavis & honesta locutionis libenter auditur, in Ecclesia maxime, quando morum pulchritudo & vitæ sanctitas suffragatur. Et ideo sponsus dicebat sponsæ Can. 2. *Ostende mihi faciem tuam, sonet vox tua in auribus meis, vox enim tua dulcis & facies tua decora.* Teste enim Arist. li. 1. de animalib. omne animal spirans habet vocem, illa vera quæ non spirant, cujusmodi sunt pisces & serpentes non habent, sed carent voce, sed habent sibilum loco suæ vocis. Sic vere charissimi illi qui spirant per devotionem, & illi qui spiritum attrahunt per orationem & gratiæ acquisitionem, debent habere sanam, & utilem locutionem. Nam si spiritu divinæ gratiæ caruerimus, vocem perfectam habere non poterimus, sed loco vocis sibilum imperfectum & inutile colloquium emitemus.

¶ Ideo breviter de bona voce virorum perfectorum potest exponi illud Ps. *Vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum.* In quibus verbis quinque ostenduntur genera vocum, quæ à fide- libus sunt habenda. Debent enim habere, scilicet vocem

Implorativam,
Collaudativam,
Meditativam,
Exhortativam,
Lucidativam.

Prima est vox humilis orationis, quia [Vox]
Secunda est vox hilatis locutionis [Exultatio-
nis]

Tertia est vox salubris confessionis [Salutis]

Quarta

Quarta est vox ferventis prædicationis [In tabernaculis]

Quinta est vox urgentis reprehensionis [Justorum.]

Prima est vox hominum devotorum. Vox inquit, quæ dicitur à voto, vel à vocando.

Secunda est hominum perfectorum. Exultationis inquit, quia perfecti latantur in domino, & gratias agunt & laudant.

Tertia est vox hominum contritorum. Salutis inquit, quia confessio est illa quæ sanat contritos corde.

Quarta est vox hominum discretorum. In tabernaculis, inquit, quia prædium & taberna, in quo vinum scientiæ emitur & venditur.

Quinta est vox hominum prælatorum. Justorum quia iusti prælati debent subditos voce iustitiæ arguere, reprehendere & arcere.

¶ Habeamus ergo vocem humilis orationis, & hoc ostenditur cum dicitur Vox: quia vox dicitur à voto, vel à voco, vocas: eo, quod per orationem Deus vocatur, & votum & desiderium aliquod interpretatur. Videmus enim quod aliqua animalia sunt quæ vocem habent querulam, sicut bubones, aliqua quæ habent vocem lugubrem, sicut milvus, aliqua quæ vocem habent gembundam, sicut turtur, aliqua quæ habent vocem repetivam, sicut cuculus. Ista enim animalia sono proprio videntur plangere, & aliquid petere & querere vel rogare. Viros utique signantes devotos, quorum vox & oratio semper humiliter ululat & gemit, & à Deo illa quæ sunt necessaria, voce flebili querula semper querit, & pro obtinendo illud sæpe repetit atque dicit, Vox inquit. Et ideo homini devoto & humili gembundo flebili et oranti videtur loqui scriptura Eccl. 2. ubi dicitur: *Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuum.* Et erit quasi Pythonis de terra vox tua, et de humo musitabit eloquium tuum. Pytho erat ille qui per artem magicam mortuos ab inferis vocabat, et ipsos respondere compellebat, qui de terra loqui dicebatur, pro eo quod cum illis qui sub terra jacebant, voce submissa loquebatur. Cui utique loquendo spiritualiter, est similis vir devotus, ejus oratio mortuos peccatores ab inferno desperationis evocat et extrahit, ipsosque per confessionem loqui et respondere compellit, quia sc. vox talis debet esse humilis, de terra etiam submissa, i. de humili mente egrediens et emissa. Talis n. vox melius à Deo auditur, et quicquid sic voce humilis orationis petitur, melius impetratur, unde Hierem. 31. *In excelsis audita est vox lamentationis.* Et bene audita est, quia sicut in organis canales graciliores habent voces et altiores, sicut spiritualiter vox illius apud Deum tanto est altior, et oratio validior, quanto gracilior est et humilior, sicut de Anna legitur, *qua humiliter orando & tacite obtinuit quod petebat.* 1. Reg. 1. Et in Ps. *Vox mea ad dominum clamavi & exaudivit me.* Habeamus ergo vocem humilis orationis.

¶ Etiam dico, quod habeamus vocem hilaris locutionis, Exultationis inquit. Viri enim perfecti debent habere voces latas spiritualiter. Hilares et jocundas, latanter enim debent Deum laudare, latanter gratias agere, latanter in domino exultare Ps. *In voce exultationis & confessionis sonus epulantis.* Aves enim luce incipiente sentientes solis adventum latanter, gaudent et gratulantur, cantant, et vocem lætitiæ faciunt et frequentant, sicut patet de alauda et philomela, quæ in aurora modulantur et latantur, signantes utique viros justos, qui ad solis iustitiæ magnitudinem et claritatem attendentes in vocem exultationis et lætitiæ afferuntur, et magnitudinem ejus vocis jubilo eloquuntur 2. Par. 20. *Levita laudabant dominum Deum Israel voce magna in excelsis.* Habeamus igitur vocem hilaris locutionis.

¶ Deinde dico, habeamus vocem salubris confessionis. Salutis inquit. Confessio enim dicitur vox salutis, eo quod quando vox illa emittitur, homo à diaboli manibus eripitur et salvatur. Quando enim quis videt latronem vel ignem in domo sua, vel vicini sui, etiam clamando ad ignem vel ad latronem à periculo liberatur. Sic proculdubio potest dici quod vox hujusmodi animæ domicilium salvat & custodit, si ibidem accedentem diabolum prodiderimus, quia istum mediante tali voce repellimus, & nos ipsos salvamus Apoc. 7. *Audita est vox dicentium salus.* Quia sicut dicitur Lucæ 19. *Hodie huic domui salus facta est.* Habeamus igitur vocem salubris confessionis.

¶ Denique habeamus vocem utilis prædicationis. In tabernaculis inquit. Tabernaculum enim dicitur à taberna, quia in tabernis vinum venditur, homines ad bibendum invitantur, &

ibidem inebriati propriis vestibibus multoties spoliantur. Sic vere officium prædicationis ebrietatem spiritus inducit, & vitiorum vestibibus facit denudari, sicut de Noe dicitur Genes. 9. *quod inebriatus & nudatus est in tabernaculo suo.* Ista igitur est vox prædicationis, & potest prædicationis dici vox. De voce ad vocandum homines ad salutem, sicut de doctrina & prædicatione dicitur in Psal. *Hodie si vocem ejus audieritis, &c.* De prædicatore dicitur illud Matt. 13. *Ego vox clamantis in deserto.*

¶ Notabo igitur quam tam prædicationis quam prædicator potest dici vox, scilicet,

Exhortativa,
Consolativa,
Convocativa,
Excitativa,
Modulativa,
Reprehensiva.

¶ Dico ergo, quod ista est vox per quam exhortamur ad bene operandum, & sic dicitur prædicatori Esa. 58. *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam.* Ista est vox per quam consolamur, quia vox prædicatoris debet esse quandoque consolatoria & benigna Cant. 5. *Vox dilecti mei pulsantis, aperi mihi soror mea.* Et est verbum prædicatoris animam benigniter alloquentis. Item ista est vox per quam convocamur, quia per istam infideles ad fidem, peccatores ad gratiam, discordes ad concordiam convocantur Act. 1. *Facta autem hac voce convenit multitudo, &c.* Et 1. Esd. 10. *Facta est vox in iudea ut congregarentur in Hierusalem.* Item ista est vox per quam excitamur. Ista enim excitat peccatores à somno peccati per terrorem divinarum iudiciorum, sicut videmus quod lethargicus excitatur, ut sic dicamus illud Hier. 30. *Vocem terroris audivimus, formido, & non pax.* Item ista est vox per quam modulamur, quia peccator interdum debet erumpere in laudes & modulos Trinitatis, juxta illud Psal. *Inbilate Deo in voce exultationis.* Et in Psal. *Inbilate Deo in cithara & voce, &c.* Item ista est vox per quam stimulamur Hier. 45. *Stimulator ab aquilone venit & vox ejus quasi as sonabit.* Ista est igitur vox utilis prædicationis. Insuper dico, quod nos debemus habere vocem authenticam, scilicet reprehensionis & redargutionis, quæ pertinet ad prælatum, cum dicitur: Justorum, quia ad illos qui habent facere iustitiam, pertinet quod habeant vocem authenticam & severam. Quod bene figuratur in illo filio hominis Apo. 1. *qui habebat in ore gladium bis acutum, de quo dicitur, quod vox ejus quasi vox aquarum multarum.* Sic igitur patet, quales voces debent iusti habere, & quomodo diversi debent diversa diversimode proclamare. Et sic dico, quod est vox commendabilis, quæ est proferenda, quod est secundum principale.

¶ Tertio dico, quod est vox detestabilis, quæ est abhorrenda, & ista est vox peccatoris, & vox etiam diabolicæ suggestionis, Et sic possum notare, quod est multiplex mala vox, scilicet,

Detractionis,
Elationis,
Vox suggestionis,
Adulationis,
Comminationis,
Vox detractionis est nimis rauca,
Vox elationis est nimis alta,
Vox suggestionis est nimis falsa,
Vox adulationis est nimis blanda,
Vox comminationis est nimis dura.

Dico igitur, quod invenitur vox quæ est rauca, sc. invidia & detractionis. Aves enim carnes comedentes habent voces raudas, terribiles, & graves, sicut patet in aquila & in coryo. Sic vere detractores qui carnes aliorum mordaciter devorant, voce rauca, tristi & obscura vel etiam diffamatoria semper clamant Soph. 2. *Vox cantantis in fenestra, coryi in superliminibus.* Item ibi invenitur vox alta jactationis & elationis, communiter scemina habent vocem acutorem quam viri. Sic vere scemine & imperfecti altius se solent jactare quam boni Ps. *Elevaverunt flumina vocem suam.* Item invenitur vox falsa malitiæ & suggestionis, & ista est vox feneratorum, quarum vox & cantus dulcis trahit navigantes ad interium. Quia vox falorum amicorum, hypocritarum & malorum suggestionum sub specie boni decipit audientes, & submergit in bathrum per mare sæculi navigantes. De tali voce dicitur Gen. 27. *Vox quidem vox iacob &c.* Itē invenitur vox blanda falsa adulationis, quia sicut serpens muranulas voce libila solet vocare, sic adulator solet verbo adulationis ad se alios inclinare. De qua Ag. 19. *Vox facta est dicentium, Magna Diana Ephesiorum.* Item est vox dura, sc. injuria

juris & comminationis, sc. vox tyrannorum quæ, similis est voci leonis, quæ omnia animalia terret, & maxime bestias innocentes. Ideo de istis potest dici in Ps. *Elevaverunt flumina fluctus suos à vocibus aquarum multarum, &c.* Ista igitur de voce sufficiant. Vide supr. de vocare, clamare & audire, lingua, loqui & similibus. Et si vis pone illam prædictam auctoritatem. Vox turturis audita est, quæ est in sermone. Vox clamantis in deserto, sed non ponas ibi exemplum quod ibi est de panthera & dracone &c.

A Volare. Volatus. Cum volare idem sit quod alis sursum ascendere, & se cito & facilliter ad superiora transferre, & sit proprie volare avium, quæ propter hoc volatilia seu volucres dicuntur, possum notare quod volare sumitur in bono & in malo. Et sic dico, quod invenitur volatus

Gloriosus & admirabilis,
Virtuosus & appetibilis,
Viciosus & detestabilis.

Dico igitur primo quod invenitur volatus admirabilis & gloriosus, & iste est volatus ascensionis Christi, quia sicut aquila dicitur altissime ascendere & volare, in tantum quod ab humanis oculis occultatur, sic vere Christus in ascensione ita alte volavit, quod se interiora velaminis ubi sursum intravit, ab humanis oculis occultavit. Et de hoc in Ps. *Ascendit super Cherubin & volavit super pennas ventorum.* Sed de isto volatu vide supra de ascensione, quia pro certo iste est admirabilis & gloriosus.

B ¶ Secundo dico, quod est quidam volatus appetibilis & virtuosus, quo, sc. spirituales volucres sursum volant ad paradysum mentaliter, & quo etiam Angeli sursum intendunt in Deum per amorem cordialiter Apo. 12. *Data sunt mulieri dua ala aquila, ut volaret in desertum.* Vide eam supra de ala. De Angelis vero & beatis jam faciem patris contemplantibus potest dici illud Apo. 8. *Audivi vocem unius aquila volantis per medium cæli.* Vide eam supra de aquila. Sive autem per volatum intelligatur ista contemplatio, vel mentis elevatio anigmatica & figuralis, quæ est in via, sive illa facialis quæ est in patria, possumus dicere quod sicut avis quando vult volare, solet plura facere, scilicet

Caput inclinat,
Alas extendit,
Pedes protendit.

Sic vere ille qui vult in cælum mentaliter vel personaliter volare, debet inclinare caput intentionis per reverentiam & timorem, unde Ge. 9. *Terra & tremor vestri sit super omnes volucres cæli.* Debet etiam extendere & porrigere pauperibus alas suas, i. bona sua possessionis temporalis, sc. per Eleemosynarum largitionem Luce. 1. *Extendit (sc. Cherubin) alas suas.* Debet insuper protendere & extendere usque in cælum pedes suæ affectionis per charitatem & amorem Esa. 6. *Volavit ad me unus de Seraphim, qui, sc. interpretatur incendium, signantes illos, qui incensi sunt charitate.* Si enim ista fecerit, scilicet

Si { Caput Deo & præfato humiliaverit,
Manus per eleemosynas extenderit,
Pedes affectionum usque ad cælos protenderit.

Tunc contemplando poterit volare, & sic volando viam paradisi gloriæ finaliter occupare, ut sic de iustis intelligatur illud Sancti qui sperant in domino, metabunt fortitudinem, assumunt pennas, ut aquila, volabunt & non deficient. Esa. 40. Vide eam supra de ambulare. Et sic figurabuntur Esa. 6. *In illis Seraphim, qui sex alas habebant, duabus velabant faciem ejus, & duabus velabant pedes ejus, & duabus volabant, & sic videbantur alas habere in capite, in medio, & in fine.* Seraphim vero, qui est ordo superior Angelorum, & qui interpretatur incendium, viros contemplativos significant & seraphicos, per amorem in Deum totaliter accensos, quia pro certo tales Seraphim vocantur, qui sex alas, i. sex spirituales virtutes habere debent, quibus mediantibus in cælum possunt ascendere & volare. In capite n. & in facie debent habere duas alas, iustitiæ, sci. & timoris. Iustitiæ, sc. per quam regantur, timorem per quem compellantur, quia iustitia est intentionis directiva, timoris compulsiva & correctiva. Et ideo Ec. 2. dicitur: *Fili accedens ad servitute Dei sit in iustitia & timore.* Et merito, quia sicut dicitur Eccl. 1. *Qui sine timore est, non poterit iustificari.* Item in pedibus affectionis qui portant animam, debent habere alas duas, sc. spem & charitatem, spem quæ affectiones erigat, charitatem vero quæ ipsas inflamet & incendat Pl. *Sperat in eo omnis congregatio populi, &c.* Et sic

erit sicut illud animal quod dicitur Pegasus, & dicitur animal esse maximum & alatum. Unde equus Persei militis Pegasus esse fingitur, qui alas habebat in pedibus, per quas volando per aera vehebatur. Quia alæ affectus pedum sunt spes & amor, quibus ad omnia appetibilia volamus, & quibus sub Perseo magistro nostro Christo, sc. ad aera, cælum per contemplationem ambulamus. Unde anima de se potest dicere, quod ipsa est mater pulchra dilectionis, & sancta spiritus, Eccles. 24. Item in lateribus debet habere duas alas, scilicet alam patientiæ in sinistra adversitatis, alam misericordiæ in dextra prosperitatis. Et sic, scilicet anima alam patientiæ extendat ad mundi adversitates ipsas sustinendo. Alam vero misericordiæ extendat prosperitates & facultates ipsas pauperibus erogando. Et dicit Apostolus 1. Tim. 6. *Secutare iustitiam, pietatem, patientiam.* Et secundum eundem. *Diriget Dominus corda vestra in charitate & patientia Christi,* 2. Thes. 3. Juxta illud Ephes. 4. *Cum patientia supportantes invicem.* Supportantes inquit. Eleemosynas erogando, cum patientia adversa tolerando. Quid plura? Pro certo si istas sex alas habuerimus, volare per contemplationem ad Deum poterimus, ita quod sursum mentaliter veniemus, & illic in fine præsentialiter accedemus, ita quod de nobis proprie dicatur illud Esa. 6. *Volavit ad me unus de Seraphim.* Ideo breviter de viris perfectis ita volantibus admirando potest dici illud Esa. 60. *Qui sunt isti qui ut nubes volant, & quasi columba ad fenestras suas.*

¶ Ubi adverte, quod sicut avis aliquando volat sursum, aliquando circumcirca, aliquando deorsum, aliquando ab inferius introrsum, sic vere vir spiritualis & iustus debet volare mentaliter

Superius ad cœlestes eminentias,
Exterius ad terrestres circumstantias,
Interiorius ad cordestres conscientias.

Primus volatus est contemplationis, qui est mirabilis, & ideo dicitur, Qui sunt isti? Secundus est circumspeditionis, qui est perutilis, ideo dicitur Nubes, quia nubes circummeunt omnia. Tertius est meditationis qui est laudabilis, & ideo dicitur, Fenestras.

¶ Est enim mirabile quod per contemplationem superius ascendamus, ideo mirando dicitur, Qui sunt isti? Est perutile quod per circumspeditionem exterius vagemur, & ideo dicitur Nubes. Est enim laudabile quod interiorius per meditationem pausamus, ideo dicitur, Quasi columba ad fenestras suas. Et sic breviter dico quod est quidam

Volatus { Admirabilis,
Commendabilis,
Frequentabilis.

Primus est contemplantium superius,
Secundus est laborantium exterius,
Tertius est meditantium interiorius.

¶ Dico igitur, quod iusti volant superius admirabiliter, & hoc ostenditur cum dicitur: Qui sunt isti? Si videremus homines sicut aves volare, non immerito miraremur, & diceremus etiam: Qui sunt isti? Et pro certo non minus est mirandum si videmus in terra natos, cælum quærere, & circa terrena occupatos inferius, mentem superius elevare. Et ideo sancti & sanctæ admirandi terram contempserunt, cælum vero quod nunquam intraverunt, petierunt, & per contemplationem affectu ad patriam quam ignoraverunt volaverunt. Qui sunt igitur isti? Et sic admirando videbatur quærere Joannes Apoc. 7. dicens: *Isti qui sunt amicti stolis albis, qui sunt & unde venerunt?* Respondetur: *Isti sunt qui ex magna tribulatione venerunt.* Et ideo ad aspiciendum & admirandum talia volatilia monet Dominus Matth. 6. dicens: *Respice volatilia cæli, quia non serunt, &c.* quasi dicat, isti qui sunt volucres cæli per cœlestium contemplationem & affectionem, per mentalem in cælo habitationem, non quærunt temporalia congregare, sed potius cœlestia cogitare. Et sic dicitur in Psalm. *Volucres cæli & pisces maris, &c.* Pisces enim & volucres de eadem materia, scilicet, de qua sunt facti, sicut dicitur Gen. 1. Juxta illud: *Summe Deus potentia, qui ex aquis ortum genus partim levavit in aera, partim remittis gurgiti, & ideo simul ponit volucres cæli & pisces maris, ad denotandum, quod nos debemus esse volucres mentaliter ad cælum volando, pisces maris inferni amaritudinem cogitando.* Adverte tamen de istis volucris & volatilibus, quod quædam habitant in pennis & altis rupibus, sicut aquila, quædam in ramis & arboribus, sicut picæ, quædam in glebis & pulveribus, sicut alaude, quædam in cæcis, & parietibus

parietibus, sicut columbz, quædam in aquis & fluminibus sicut cygni & onocrotali, quædam in luto, sicut upupa. Sic vere charissimi de viris spiritualibus possumus dicere, quod quidam nidificant & habitant in petris, i. in fidei soliditate Psal. *Volucres cæli super ea habitabunt, de medio petrarum dabunt voces.* Quidam in arbore i. in crucis Christi acerbitate. Unde de sinapi dicitur, Matt. 13. *quod volucres cæli requieverunt in ramis ejus.* Quidam in gleba & terra, i. in dejectione & humilitate Psal. *Sicut arena maris volatilia pennata.* Quidam in testis, i. in Ecclesia, & religione, & sic præceptum est Noe Gen. 6. *quod ipse poneret in arcam, id est, in Ecclesiam de volucris juxta genus suum.* Quidam in aquis, id est, in devotione & misericordia Gen. 1. *Producant aqua reptile animæ viventis & volatile.* Quidam in luto, i. in propria carnis vilitatis consideratione Genes. 5. *Descenderunt volucres super cadavera.* Ecce igitur quomodo conditiones istarum avium spiritualium sunt mirabiles: bene igitur quæritur, Qui sunt isti. Et sic dico, quod isti volant superius admirabiliter.

D ¶ Deinde dico, quod isti volant exterius commendabiliter, & hoc ostenditur cum dicitur, Nubes, quia sicut nubes habent currere circumquaque lateraliter & oblique, sic vere viri, & maxime boni activi & prælati, habent lateraliter ad negotia temporalia currere, & ad undique faciendum circuire, nunc ad bonos promovendum, & benefaciendum, & sic de aliis. Multos bonos volatus possunt boni & activi facere per quos possunt prædam cælestem acquirere & habere. Nubes inquit Job 37. *Nunquid non fecerit semitas nubium?* Quia breviter volatus activi laboris nobis à natura injungitur, & ad hoc secundum magis & minus quilibet astringitur, quia ut dicitur Job 3. *Nascitur homo ad laborem, & avis ad volandum.* ¶ Notabo igitur de bonis activis quod ipsi debent volare

Aliorum eruditionem,
Liberorum educationem,
Vitiis emendationem,
Ad Terrenorum ministrationem,
Iniquorum castigationem,
Divinorum prædicationem.

Dico ergo, quod quilibet bonus prælatus debet volare ad eruditionem aliorum, quia, scilicet, augures à volatilibus docentur, et de occultis secundum suam scientiam, & per garritus & gestus, sc. volucrum informantur. In quo notatur quod prælati vel doctores debent alios docere, & tam verbis quam exemplis ipsos in moribus informare Job 35. *Docet nos super jumenta terra, & in volucris cæli erudit nos.* Item volare debent ad educationem liberorum, quia sicut videmus, volucres diligenter ad hoc vacant. Ad denotandum quod prælati debent subditos pauperes educare, & alios filios & consanguineos sustentare. Et sic dicitur Luc. 9. *Vulpes foveas habent ad suos catulos, scilicet nutriendos, & volucres cæli nidos, quia magna pars volucrum non jacet in nidis nisi quamdiu habet pullos.* Item volare debent ad emendationem vitiis. Vix enim est dare volucrum ita fortem quin ab homine dometur. Sic vere nullus debet esse ita malus, quin convertatur ad dominum & mutetur, Ja. 3. *Omnis natura volucrum domita est à natura humana.* Item debent volare ad ministrationem terrenorum, quia etiam volucres volant quærere cibos & prædas pro se, & pro pulis suis, sic licitum est, imo necessarium activis tam pro se quam pro aliis de temporibus cogitare, & cibos subditis suis procurare Abac. 1. *Volabunt quasi aquila festinans ad comedendum.* Item volare debent ad castigationem malignorum. Volucres enim nobiles ad avium fluvialium mortem volant. Sic boni prælati debent volare ad castigationem & punitionem malorum. Et sic pistori dictum est Gen. 40. *Lacerabunt volucres cæli carnes tuas.*

Item debent volare ad prædicationem divinorum, quia etiam volucres voces & sonos produnt Apoc. 8. *Audivi vocem unius aquile volantis.* Patet igitur, quod isti volant exterius commendabiliter.

E ¶ Denique dico, quod volant interius meditabiliter, quod ostenditur cum dicitur, Quasi columbz, &c. Sicut enim columba quæ avis est mediatrix non garrula, videns accipitrem solet ad fenestras seu foramina, ubi habitat, volare, ut sic se possit ab accipitre salvare, sic vere cum accipitrem, diabolum, sc. nobis insidiantem videmus, statim ad fenestram propriæ conscientie, vel ad fenestras vulnerum Christi debemus volare per considerationem, & ibi more columbz gemere & meditari debemus Psalm. *Quis dabit mihi pennas sicut columba?* &c. Sic igitur patet, quod triplex est volatus contemplationis, operationis, & meditationis. Et sic patet, quod est volatus commendabilis & virtuosus.

¶ Tertio dico, quod est volatus detestabilis & vitiosus, & iste est volatus malorum, qui similes sunt Icaro filio Dædali, qui cum secundum fabulas Ovidii una cum patre Dædalo alas cum cera sibi ligasset, & etiam mare transiret, & insulam Creta, in qua invitus tenebatur, exiret, Pater suus docuit ipsum quod volando medium teneret, & quod sursum non nimis ascenderet ne forte calore solis & cera fluente pennæ caderent, quod inferius non nimis descenderet, ne forte terræ frigiditate & aquæ humore graves fierent, ipse vero mandata patris resurgens, & de volatu gaudens, etiam superius nimis alte volavit, & ideo liquefactis ceris, in mare cecidit & perijt. Tales proculdubio sunt peccatores, cum enim habeant insulam hujus mundi dimittere, & super mare multorum periculorum volando per bona opera ad terram firmam paradisi transire, necesse est quod dimittant temporalia, & medium teneant. Quod multi tamen non faciunt, imo ad terram facultatum per avaritiam, ad aquas deliciarum per luxuriam, ad cæli eminentiam per superbiam nimis alte volitant, & accedunt, & hinc est quod alæ affectuum frigore indevotionis gelantur, & humore carnalis delectationis gravantur, & ardore ambitionis liquecunt & dissolvuntur, & pennis virtutum cadentibus in mari vitiorum & tormentorum merguntur. Etiam similes sunt locustæ, quæ cum se volare credit, sursum se erigit, & subito propter pondus corporis cadit, quia tales sunt peccatores, ita graves, quod dum volunt volare superbiendo & se magnificando, cadunt subito de judicio temporaliter & æternaliter. Et ideo de gravitate talium dicitur in Psal. *quod missa sunt filii Israel, sicut arena maris volatilia pennata.* Et sic breviter de malis volatilibus, id est, de vanis et superbis peccatoribus, et etiam de demonibus est notandum, quod isti volant diversimode ad vitia et peccata. Unde dico, quod isti

Prosperitates,
Pompositates,
Volant ad Carnalitates,
Crudelitates,
Voracitates.

Volant dico, quidam ad prosperitates, unde Ezechiel. 17. dicitur, *quod sub umbra cedri nidificabant volatilia.* Umbra enim mundi, transitoriam prosperitatem designat. Cedrus enim excellencias, sc. statuum designat. Unde ibidem dicitur, *quod habitabant sub eo omnes volucres cæli, & omne volatile sub umbra ipsius nidificabat.* Item aliqui volant ad pompositates, sicut sunt illi qui semper dignitates ambiunt Esa. 30. *Ex ipsis leana & leo, vipera & regulus volans.* Et si vis compara ambiciosos, et superbos istis quatuor animalibus. Item aliqui volant ad carnalitates, sicut sunt luxuriosi, de quibus dicitur Apoc. 10. *quod Babylon facta est custodia omnis volucris immunda & edibilis.* Item aliqui volant ad crudelitates, sicut sunt iudices principes et raptores crudeles, de quibus dicitur Deut. 28. *Adducet dominus super te gentem in similitudinem aquila volantis cum impetu.* Item aliqui volant ad voracitates, sicut sunt gulosi, qui ubicunque sentiunt convivium, volunt ire. Abac. 1. *Volant quasi aquila festinans ad comedendum.* Ista igitur sufficiant de volare. Vide supra de ala, penna, et ave, etc.

Voluptas. Nota, quod voluptas nihil aliud est quam delectatio, quam in rebus, quibus utimur, invenimus. Accipitur autem quandoque pro complacentia bona, quandoque pro mala, et hoc communiter. Unde nota, quod invenitur voluptas, scilicet

Virtualis,
Æternalis,
Corporalis,
Temporalis.

¶ Voluptas virtualis est gloria, et sic sumitur illud Ezech. 36. ubi dicitur, *quod illa terra in culta facta est hortus voluptatis.* Item voluptas æternalis est fructuosa, de qua Gen. 2. *Plantaverat enim dominus Deus paradysum voluptatis à principio,* et sic etiam de beatis dicitur in Ps. *Torrente voluptatis tuæ potabis eos.* Item voluptas corporalis est lubricosa Eccl. 1. 2. *Adolescentia & voluptas vana sunt.* Item voluptas temporalis est luctuosa, quia ista est quæ ducit ad luctum inferni. Unde Mich. 6. *Ambulaisti in voluptatibus, ut darem te in perditionem.* ¶ In usu enim cujuscunque rei potest homo invenire improbam voluptatem, etc. vide ubicunque agitur de delitiis, etc.

Vovere. Votum. Nota, quod votum quandoque sumitur pro desiderio, quandoque vero et communiter pro promisso. Quando autem votum idem est quod deside-

desiderium, tunc videtur sumere ortum à volo, vis, & sic sumitur in Pl. quando dicitur: *In me sunt Deus vota tua*, & Prov. 13. *Quid dilecte votorum meorum?* Et est communis locutio quando de aliqua re dicitur, quod accidit, vel non accidit iuxta votum, id est, iuxta voluntatem. Quando vero votum idem est, quod promissum, tunc dicitur à voveo, voves, quod idem est quod aliquid firmiter promittere, & se ad hoc juramento vel fide promissa cum deliberatione obligare.

¶ De voto igitur seu pacto seu promissione vel etiam juramento possumus dicere quod votum & simplex verbum ita videntur differre sicut glacies & cristallus. Glacies fuit primo aqua, & tamen faciliter resolvitur & iterum redit in aquam. Cristallus vero primo est aqua & in principio, sed ista substantia cristalli tanta firmitate constringitur, & nunquam quod amplius in primam conditionem revertitur, nec amplius in aqua substantiam commutatur. Sic pro certo simplex verbum gelu dicitur, quod non sed superficialiter confirmatur & congelatur, & ideo licite potest homo dissolvere, & ita sine magno præjudicio non tenere. Votum vero cristallus dicitur, quia à principio fuit ut aquarum humor flexibilis & ad faciendum habilis. Postquam vero fuerit congelatum & firmum, ita fortiter constringitur, quod nunquam amplius dissipatur, in eo necesse est, quod ex tunc fortiter teneatur, sicut de fato dicit Sen. 1. de naturalibus quæst. 2. *quod ordinem facti series æterna disposuit, cuius inquit prima lex est stare de cætero*. Quia proculdubio à principio est voluntarium, & post factum erit necessarium, sicut dicitur in Pl. *Vovete & reddite*, quod dicatur, ex quo votum reddendum est. ¶ Igitur dico, quod votum debent quatuor comitari, scilicet,

Maturitas,
Libertas,
Necessitas,
Celeritas.

Maturitas dico, quia mature, prudenter & cum deliberatione debet fieri votum, quia sicut videmus in natura, illa quæ sunt diuturnæ durationis, sunt ut communiter tardi incrementi & difficili institutionis, sicut de homine videmus, qui diutius durat quam equus, & ideo in principio solet tardius crescere, & difficilius ad incrementum venire, quia homo triginta annis complementum suum acquirit, quod equus 7. annis accipit, & sic de aliis infinitis. Sic vere quia votum est res perpetua & durabilis, congruum est quod ejus institutio sit difficilis, & per deliberationem habitam tarda, & non præceps, nec volatilis, quia sicut dicit Senec. *Diu deliberandum quod semel statuendum est*. Quod præsupponitur Hier. 44. ubi dicitur: *Faciemus vota nostra ut sacrificemus*. Faciemus n. & sacrificemus, verba sunt futura, quæ utique deliberationem diligant. deliberare debet homo utrum illud quod voveretur, sit licitum & honestum, vel utrum sit decens vel possibile adimpleri, contra Jephthe, qui (sicut dicitur Jud. 11.) propter hoc quod voverat indifferente Deo sacrificaturum quicquid de domo sua libi victori primum occurreret, filiam suam primo occurrentem sacrificavit & occidit, de quo dicit Hieron. quod ipse fuit in vovendo fatuus, & in reddendo impius. Patet igitur quod in voto debet esse maturitas. Item ibi debet esse libertas, quia sc. votum debet sponte fieri, non coacte. Cum n. votum fiat ad hoc quod domino placeat. Necesse esse quod à voluntate non coactione procedat, quia si coactione & non a voluntate fieret, domino non placeret 1. Par. 19. *Latatus est populus cum propria sponte promitteret*. Item ibi debet esse necessitas, quia, sc. ex quo protectum votum fuerit & promissum, ex tunc sit necessarium, ita quod illud quod ante fuit voluntarium, ex tunc (dum tamen votum sit de se licitum) necesse est quod reddatur, nisi forte per superiorem relaxetur, vel in melius commutetur. Jonæ 2. *Quæcunque voveris, reddam pro salute mea domino*. Item ibi debet esse celeritas, quia, sc. sicut sapiens qui pecuniam quam debet citius quam potest solvit, timens si ipsam perderet, non posset amplius liberari; sic vere charissimi vota quæ Deo promissimus, cito & celeriter solvere debemus, ne forte per mortem solvendi potestatem perdamus, & obligati in purgatorio maneamus. Unde Deut. 23. *Si votum voveris Domino Deo tuo, non tardabis reddere*. Et sic patet, quod votum debet esse acceleratum, necessarium, voluntarium, & deliberatum, &c. vide supr. de Reddere Promittere, & sufficit.

¶ Nota, quod urbs dicitur ab orbe, qui est rotundus, eo quod antiquitus urbes formabantur rotundæ. Sed quia supra de civitate dictum est, ideo breviter pertranibo. Notabo tamen quod invenio, quod est Urbs

Superior,
Inferior,
Interior,
Exterior,
Deterior.

Prima est opulentissima,
Secunda est roboratissima,
Tertia est gloriosissima,
Quarta est quietissima,
Quinta est desperatissima.

Prima est hominum perfectorum, & ista est urbs paradisi, ubi beati & Angeli sine fine lætantur Thr. 2. *Hæcine est urbs perfecti decoris & gaudium universa terra?* Item est secunda urbs hominum perfectorum, sc. Ecclesia militans & religio, quæ figuratur in urbibus fugitivorum Nu. 35. eo, scilicet quod rei, qui ad istas fugiunt, tuti sunt. Iste enim sunt duæ civitates tutissimæ, extra quarum alteram non est salus 2. Par. 8. *Aedificavit Salomon urbes firmissimas*. Item est urbs hominum devotorum, & ista est urbs conscientia, ubi intellectus est rex, & voluntas regina, cives vero sunt boni habitus & virtutes. Hæc enim in supercilio contemplationis debet esse posita, in quo nulla tempestate possit esse impulsæ, sed à cunctis hostibus semper tuta, 2. Par. 23. *Lætatus est populus, & urbs quievis*. Item est urbs hominum peccatorum, & ista est civitas hujus mundi, quæ semper est in rebellionem & turbationem 1. Esd. 4. *Urbs hominum illorum rebellis est, & regibus nocens & provinciis*. Item est urbs hominum damnatorum, & ista est urbs inferni, quæ cum omnibus suis incendiis perpetuis est damnata Jos. 6. *Urbem & omnia quæ in ea sunt invecta succenderunt*. His igitur præmissis, si per urbem intelligatur conscientia siue anima viri iusti, siue etiam Ecclesia vel religio, seu etiam civitas paradisi, possumus dicere ad laudem ejus illud Esaiæ. 26. *Urbs fortitudinis nostra Sion, &c.* ¶ Ubi advertite, quod ista urbs

Firmitatis inexpugnabilis [Fortitudinis]
Charitatis indivisibilis [Nostræ]
Claritatis inextinguibilis [Sion]
Firmitatem probat solida regio [Fortitudinis]
Charitatem probat communis legio [Nostræ]
Claritatem probat præfulgens visio [Sion.]

¶ Ista igitur urbs habet firmitatem inexpugnabilem, & hoc ostenditur cum dicitur [Fortitudinis.] Quia urbs fortis dicitur quando in forti loco ponitur, quando forti muro cingitur, quando à fortibus militibus defensatur, quando à fortibus civibus inhabitatur. Et ideo urbs ista, sc. religio vel anima, in loco forti, sc. in fide Christi est fundata, à rege forti, i. à Christo est occupata, fortibus muris, i. Angelorum custodiis est circumsepta, à fortibus militibus, i. à bonis personis defensa, & à virtuosis viris inhabitata. Unde dico quod fortissima, stabilis & solida, tuta & segura esse dignoscuntur, ideo proprie urbs fortitudinis nominatur. Urbs inquit fortitudinis. Unde ista est illa urbs divitis regis Christi, de qua dicitur Pro. 10. *Substantia divitis urbs fortitudinis ejus*. Quia ista dicitur urbs fortis, quia quamvis ab hostibus impugnetur, nunquam tamen ab ipsis penitus subjugatur: *Navicula enim Petri legitur fluctuasse, sed non fluctibus perisse*. Matt. 8. & 14. Quia Ecclesia vel religio quamvis tribulationum vel tentationum fluctibus agitur, nunquam tamen perit, aut penitus dissipatur Luc. 22. *Ego rogavi pro te ut non deficiat fides tua*. Vir autem perfectus conscientia vel anima spiritualiter potest impugnari, nunquam autem per violentiam penitus subjugari, quia secundum Senec. *Invicti esse possumus, inconcussi nequaquam*. Ista est igitur urbs fortitudinis. Sed quia proculdubio videmus quod ista urbs fortissima nunquam capiuntur invite, sed spontane capiuntur non coacte, accidit enim in urbibus fortibus, quod populus est proditor ipsi regi, & sic se tradit voluntarie inimicis, sic etiam sæpe fit in istis urbibus quia, scilicet in urbe Ecclesiæ vel religione sæpe cernimus quod milites & principes, i. superiores, & prælati, & etiam religiosi, clerici & alii subditi contra regem Christum, i. contra statum Ecclesiæ conjurasse videntur, in quantum voluntarie hostibus ejus, sc. carni, mundo & diabolo subjugantur, & ipsi regi Christo peccatis & criminibus opponuntur Thr. 1. *Sacerdotes mei & senes mei in urbe consumpti sunt, quia quæserunt cibum sibi*. Et ideo de talibus qui sic dimittunt urbem istam tribulari, admirando loquitur scriptura, dicendo Hier. 49. *Quomodo dereliquerunt civitatem laudabilem urbem latitia, quasi dicatur, non debuerunt*. Item in urbe anima hoc videmus, quotidie enim fit quod cives hujus urbis, scilicet

habitus

habitus & affectus, & lenus cum ipsa Regina urbis, scilicet, voluntate tradunt regem suum intellectum, & rationis iudicium produunt, & ab ejus dominio fugiunt & recedunt. Hostes vero istam urbem occupant, & ipsam capiunt & incendunt. Hier. 32. *Urbis data est in manus Chaldeorum.* Et sic fit, quod ista urbes non per fortitudinem capiuntur, sed voluntarie hostibus subjugantur. Judith 2. *Omnem urbem subjugabis mihi.* Unde de tali urbe fortitudinis videtur dici Esa. 15. *Posuisti civitatem in tumultum, & urbem fortem in ruinam, &c.* quasi dicatur, quod civitas animæ vel Ecclesiæ destruitur, pro eo, quod domus alienorum & malorum civitas efficitur, & eo quod tumultibus & discordiis dissipatur. Non sic igitur, non tradatur urbs ista voluntarie inimicis, quia ipsa pro certo se quantum est dese, firmitatem inexpugnabilem ponit. Urbs inquit fortitudinis.

G ¶ Secundo dico, quod ista habet charitatem indivisibilem, & hoc ostenditur cum dicitur [Nostra.] Quia istud pronomen nostræ communitatem, charitatem, & societatem designat, meum & tuum sunt partialia, & ista sunt, quæ litēs & controversias introducunt, & quæ charitatem & unitatem tollunt. Unde Sen. *Quierissime viverent homines, si hæc duo pronomina tollerentur, scilicet meum & tuum.* Nostra & vestra sunt communia, & ista sunt quæ charitatem custodiunt & faciunt, & unitatem & concordiam introducunt. Nostra inquit. Hier. 40. *Manete in urbibus vestris.*

B ¶ Tertio dico, quod ista urbs habet claritatem sustentabilem, cum dicitur [Sion,] quod interpretatur speculatio, eo quod in ista urbe per fidem & contemplationem, & rationem per verum iudicium & discretionem veritas contempletur, ut sic de ista dicatur illud Esa. 1. *Vocaberis civitas justis, urbs fidelis.* Sion inquit Psal. *Videbitur Deus deorum in Sion.* Patet ergo quomodo in urbe Ecclesiæ vel animæ est claritas, charitas & firmitas, vide supra de civitate.

A **Vrere, Vstio.** Nota, quod vstio sumitur in bono & in malo. Nam secundum quod sunt diversa genera ignium, secundum hoc sunt variae species adustionum. Et sic dico, quod boni uruntur

¶ Dilectionem,
Per Correctionem,
Tentationem.

Dico quod boni uruntur igne ferventis dilectionis, & sic dicitur in Psal. *Ure renes meos, & cor meum.* Item uruntur igne mordentis correctionis. Vult enim Deus quod boni tribulationibus urantur, & quod (ne insolescant) correctionibus stimulentur. Unde Jacob dicebat Gen. 31. *Æstu urebas & gelu.* Et sic etiam prælati qui alios habent corrigere, dicuntur urentes. Psal. *Quia facit ministros suos ignem urentem.* Item uruntur igne ardentis tribulationis seu tentationis, quia Deus permittit eos ab hostibus tentari, & etiam tentationum ignibus concremari. 2. Cor. 11. *Quis scandalizatur, & ego non uror?* Item dico, quod mali suas habent adustiones.

B ¶ Unde nota, quod mali uruntur
Interioris malis affectionibus,
Exterioris mundi tumultibus,
Posterioris inferni flammis.

Uruntur dico interioris desiderii affectibus. Unde de peccatore dicitur Hier. *Ventus urens in vis.* Item uruntur exterioris doloribus & viscerativis, scilicet tribulationibus mundi. Quia tyranni sunt sicut ignis, qui non solum urit bona ligna, imo etiam mala. Unde de talibus dicitur Abacuc. 1. *Suscitabo Chaldeos, &c.* Sequitur: *Volabunt quasi Aquila festinans ad comedendum, facies eorum ventus urens.* Item uruntur posterioris, scilicet, in fine doloribus mitigativis. Unde Jud. 6. dicitur, *quod super impios dabit Dominus ignem, & vermes, ut urantur & sentiant usque in sempiternum, &c.* Vide supra de Igne, Ardere, & Accendere.

A **Vrgere.** Nota, quod urgere, cogere & compellere sumuntur in bono & in malo. Et ideo breviter notabo, quod invenitur Urgere

Dilectionis interioris,
Correctionis superioris,
Afflictionis exterioris,
Damnationis posterioris.

¶ Est dico urgere dilectionis, zelus enim & fervor divini amoris urget nos benefacere, sicut videmus, quod ignis compellit, scilicet, scintillas sursum ascendere, unde 2. Cor. 5. *Charitas Christi urget nos.* Item urgere correctionis. Prælati enim instituti sunt sicut magistri operum, qui alios compellunt & urgent. Unde 1. Esdr. 3. *Constituerunt Levitas, ut urgerent opus Domini.* Item est urgere afflictionis, Bercherii.

afflictionis seu exterioris tribulationis. Quia sicut fortis ventus cogit aliquem in retro vel ante, sic tribulatio urget nos ut retro cedamus, & ut declinemus à malo, & ut ante vadamus bonum faciendo, unde Exod. 12. dicitur, quod ipsi Egyptii qui erant pessimi, urgebant filios Israel egredi de Egypto. Item est urgere damnationis, quia sicut sententia iudicis urget, ut latro ducatur ad patibulum, sic sententia Christi urget malos ingredi in infernum, Daniel. 3. *Missi sunt in fornacem ignis ardentis, nam iussio regis urgebat, &c.* Vide supra in infinitis locis huius operis, ubi fit mentio de isto quadruplici genere compellendi.

Vsq̃ue. Nota, quod ista dictio Vsq̃ue sive sumatur inclusive, A sive exclusive, semper denotat mihi terminum atque finem. Et sic breviter notabo, quod per usque intelliguntur boni & mali, Et sic dico, quod invenitur usque

¶ Appetibile,
¶ Detestabile,
Quod est ¶ Intransibile,
¶ Formidabile,
¶ Admirabile.

¶ Dico primo, quod est usque appetibile, & istud est ille finis, B la conclusio, ad quam boni homines desiderant pervenire. Omne enim illud, quod natura appetit, naturaliter est suum usque, scilicet, venire usque ad terminum, quo possit appetitus suus quiescere, & amplius non fluere. nec vacare, patet de lapide sursum jacto, qui naturaliter appetit usque ad terminum, scilicet ad terram descendere, ut ibi locus suus est propius, possit quiescere & manere. Sic vere animus humanus qui in terris quietem non invenit, debet petere suum usque, id est, terminum, conclusionem & finem, in quo quietem inveniat, & usque ad quem perveniat & intendat. Et sic dico, quod boni & iusti debent attingere usque

¶ Cælum æterna contemplando,
Ad ¶ Finem diu perseverando,
¶ Deum gratiam impetrando,
¶ Paradisum gloriam occupando.

Dico igitur, quod boni attingunt usque ad cælum per æternorum contemplationem. Unde de quolibet viro iusto dicitur Sap. 18. *Usque ad cælos attingebat stans in terra.* Unde Hier. 6. dicitur, *quod nos habemus spem sicut anchoram firmam, attingentem usque ad interiora velaminis.* Et 2. ad Corinth. 12. dicit Apostolus, quod ipse sciebat hominem raptum usque ad tertium cælum, & audivit ibi arcana Dei, quæ non licet homini loqui. Item pertingunt usque ad finem per perseverantiam prolongationem. Et sic videntur implete illud Eccl. 3. *Usque ad mortem certa pro justitia,* dicentes illud Apocal. 2. *Esse fidelis usque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* Item attingunt usque ad Deum per devotionem & orationem, Psal. *Transibo ad locum tabernaculi, usque ad domum Dei.* Item accedunt usque ad paradisum per gloriæ occupationem, figurati in Helia, qui in fortitudine cibi ambulavit usque ad montem Dei. 3. Regum 19. Istud est igitur usque quod est appetibile.

¶ Secundo dico, quod est usque detestabile, quod nihil aliud est, quam ille finis, illa conclusio usque ad quam perveniunt mali, de quo Esa. 2. *A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas.* Et merito, quia sicut dicitur in Psal. *Ipsa ascendunt usque ad cælos, & descendunt usque ad abyssos, anima eorum in malis tabescebat.* Et sic nota, quod attingunt

¶ Pompositatem,
Usque ad ¶ Carnalitatem,
¶ Ebrietatem,
¶ Mundi prosperitatem,

De pompositate enim & superbia potest dici illud prædictum in Psal. *Ascendunt usque ad cælos, &c.* De carnalitate vero & luxuria ipsorum potest intelligi illud Hier. 2. *Filii Memphis consupraverunt te usque ad verticem.* De ebrietate vero & temulentia potest dici illud Esa 51. *Bibisti usque ad fundum calicis saporis, & potasti usque ad facies.* De prosperitate vero talium & opulentia potest dici illud Ezech. 47. ubi dicit, *quod ipse fuit transductus per aquam, id est, fluxibilem prosperitatem, primo usque ad talos, deinde usque ad genua, deinde usque ad renes.* Et notandum quod tales paulatim & successive veniunt de minimis usque ad maxima. Istud est igitur unum usque, quod est detestabile.

¶ Tertio dico, quod est unum usque, quod est intransibile, & C illud est istud usque, id est, mortis, qui similis est arenæ, scilicet, maris, usque ad quam potest venire mare, & non ultra. Sic vita nostra durat usque ad mortem Job. 38. *Circumdedit mare terminis*

meis, & dixi, hucusque venies, & hic confringes ruentes fluctus tuos. Et 4 Reg. 20. dicitur, quod agrotavit Ezechias usque ad mortem.

D Quarto dico, quod est unum usque formidabile, & istud est proprie infernus, de quo dicitur Matth. 11. Nunquid usque ad celos exa taberis? quasi dicatur, non, sed usque ad infernum descendes.

E Quinto dico, quod est unum usque admirabile, & istud est usque, scilicet, infinitas potentia divina, de quo in Psal. dicitur, quod ipse dominatur usque ad mare, &c. Et Sap. 8. dicitur quod ipse attingit a fine usque ad finem fortiter. &c. Vide supra de adventu, ubi exponitur, Hucusque venies, &c.

A Usquequo. Nota, quod usquequo est quædam interrogativa dictio, quæ idem significat, quod sc. quare, vel quo. Veruntamen communiter usquequo quærit de tempore, & est sensus, Usquequo, id est, Usque ad quod tempus erit hoc? sicut Dan. 12. Usquequo finis horum mirabilium. Et sic nota, quod per istud adverbium usquequo quandoque Deus reprehenditur, quandoque homo. Homo enim videns opera Dei, & ipsius iudicia, & nesciens causas ipsorum, quandoque profilit ad disputandum cum Deo, & ad quærendum usquequo, id est, usque ad quod tempus durabit? Et sic dico, quod per istud usquequo conqueritur homo de Deo, scilicet,

Perfectis, quos gravari permittit,
De Malis, quos ditari permittit,
Injustis, quos non punit.

Conqueritur de iustorum gravaminibus, & sic in persona tribulati loquitur David in Psal. Usquequo Domine oblivisceris me in finem, usquequo avertis faciem tuam a me? Et Abacuc. 1. Usquequo clamabo & non exaudies. Sequitur, Quare taces devorante impio justiorē se. Item conqueritur de malorum ditaminibus, de hoc scil. quod videt eos prosperari, unde in Psal. Usquequo peccatores Domine gloriabuntur? Item conqueritur de iniustitiarum dissimulatione, de hoc, scilicet, quod Deus non punit iniquitates malorum. Et sic dicitur Apoc. 6. Usquequo Dominus iustus & verax non vindicas sanguinem nostrum qui effusus est. Item homo per istam dictioem usquequo reprehenditur

De Temulentia,
Negligentia,
Inconstantia,
Immunditia,
Avaritia,
Ignorantia.

Dico quod arguitur homo de temulentia & ebrietate, 1. Reg. 1. Usquequo eris? digere paulisper vinum quo mades. Item arguitur de negligentia & tepiditate, Prov. 6. Usquequo piger dormis, quando consurgas de somno tuo? Item arguitur de inconstantia & varietate, 3. Reg. 18. Usquequo claudicatis in duas partes. Item arguitur de immunditia & carnalitate. Hier. 31. Usquequo deliciis dissolveris filia paga. Item arguitur de avaritia & cupiditate Abacuc. 2. Va qui multiplicat non sua usquequo aggravat contra se densum lutum. Item arguitur de ignorantia, & fatuitate. Prov. 1. Usquequo parvuli diligitis infantiam. Et sic igitur patet, quomodo ista dictio Usquequo est quædam argutiva dictio, &c. Vide de quare.

A Usura. Nota, quod supra de usura in locis infinitis est dictum, ideo breviter pertranscam de usura. Nota igitur, quod usurarii sunt

Maudatorum transgressores,
Gaudiorum contemptores,
Proximorum deceptores,
Terrenorum consumptores.

Dico igitur quod sunt mandatorum Dei transgressores. Quotidie enim semper audiunt, quod tam in iure canonico, quam in divino prohibetur usura Deut. 25. Non faneraberis fratri tuo ad usuram. Et tamen contrarium quotidie publice faciunt. Ezechiel. 22. Usuram & superabundantiam accepisti. Item isti sunt contemptores cæli gaudiorum. Isti enim sunt contenti presentibus, & futura non quærunt, sicut dicitur Proverb. 34. Non habent futurorum spem mali, & lucerna impiorum extinguetur, & ideo quia æterna non sperant, quomodocunque habeant temporalia, non curant, unde Psal. Non defecit de plateis ejus usura, & dolus. Item isti sunt fratrum proximorum deceptores. Sub specie enim boni decipiunt proximos, similes lupo, qui portare videtur ovem, & sibi benefacere, & hoc inde est, ut eam devoret, similes hyæne, quæ postquam aliud animal lustraverit, vix de circulo ejus amplius se movebit, quæ etiam fingendo vocem hominis, & canes, & pastores etiam

decipit, & occidit. Similes etiam araneæ, quæ primo muscam alligat, & tandem humorem & substantiam ejus vorat. Quia pro certo isti sub specie boni & mutui videntur alios portare, ipsos tamen solent voce ficta decipere, & in laqueos suorum contractum involvere, ita quod vix potest de laqueis suorum contrahere quis exire, & sic totam substantiam devorant, sugunt, attrahunt, atque vastant, quia breviter sicut dicitur Genes. 27. Vox quidem vox Jacob, sed manus, &c. Item isti sunt consumptores mundi terrenorum. Consumant enim omnia bona alienorum, ut augeant propria. Similes chordæ lupinæ, quæ in instrumento junctæ chordæ ovinæ, ipsam occulte rodunt & vastant. Similes etiam veneno aspidis, quod primo facit dormire, sed occulte totum corpus occupat, & si non advertitur, totum necat. Similes etiam catto, qui postquam cum mure luserit, ipsum exterminat, & manducat. Similes etiam crocodylo, qui postquam hominem deploravit, occisum ipsum vorat, atque comedit. Quia tales, postquam bene luserint, ipsum applaudendo exheredabunt, quia venenum usura dum homo delectatur, & non cogitat, nec advertit, solet totam substantiam ejus rodere, & occulte totum corpus, id est, totam hereditatem hominis occupare, sicut ejus qui devorat in abscondito. Vide supra de avaritia.

Uterus. Quia supra de ventre sarris dictum est, ideo breviter pertransibo. Notabo igitur, quod in scriptura invenitur uterus bonus, & malus. Primo dico, quod uterus potest accipi in bono & in malo, & sic uterus

Æternæ præscientiæ,
Maternæ pudicitia,
Internæ conscientia,
Fraternæ subvenientia,
Fœcundæ operationis,
Sapientiæ & discretionis.

Dico igitur, quod invenitur uterus æternæ divinitatis, & iste est uterus, & secretum prædestinationis divinæ, ubi Deus a principio, & æterno omnia, quæ facturus erat & composuit, & concepit, quæ tandem creando, & opere complendo parturit, & amittit. In isto igitur utero homo ab æterno fuit, sed ipsum Deus exinde mediantibus causis secundariis in lucem hujus vitæ produxit, unde Hierem. 3. Priusquam te formarem in utero, novi te, & antequam exires de vulva, &c. Et in Psal. dicitur: In te projectus sum ex utero, id est, ab ipsa occulta prædestinatione, & ab ipso utero sapientiæ, & memoriæ tuæ ordinatum est de me apud te. Iste est uterus in quo ab æterno genuit filium Deus pater. Ex ætero ante Luciferum genui te. ut dicitur in Psal. Iste est igitur uterus, in quo in manibus suis creaturæ sunt conceptæ, & ordinatæ sunt ab æterno, Job 38. Quis est pluvia pater, aut quis genuit stillas roris. De cujus utero egressa est glacies, & gelu de cælo quis genuit, quasi diceret, omnia ista procedunt de utero mentis divinæ. Item invenitur uterus maternæ virginitatis, Matt. 1. Inventæ est Maria in utero habens. Et Luc. 1. Ecce concipies in utero, & paries filium. Item est uterus internæ conscientia & voluntatis, & sic uterus iusti nihil aliud est quam cor ejus, & voluntas. Item est uterus, in quo debent esse viscera pietatis, & compassionis, secundum illud Job 31. Ab infantia crevit mecum misratio, & de utero egressa est mecum. Item est uterus, in quo debemus portare, & concipere fœtus bonæ operationis, Deut. 30. Facies omnia quæ præcipio tibi, & abundare faciet te Dominus sobole uteri tui. Item est uterus, in quo est cor, & virtus sapientiæ & discretionis. Hier. 1. In utero novi te. Et sic dico, quod uterus multipliciter potest sumi in bono.

Secundo dico, quod potest sumi in malo, & sic dico, quod caro, mundus, impius, & diabolus habent quilibet suum uterum. Unde nota, quod invenio uterum

Carnalis immunditiæ,
Mentalis injustitiæ,
Naturalis existentia,
Temporalis opulentiæ.

Dico igitur, quod est uterus vilis carnalitati. Uterus enim in quo latent faces, & in quo sunt omnia vilia, & carnea, carnalitatem & voluptatem designat, a quo faces luxuriæ egeruntur, & in quo cuncta vilia, & fœtida esse noscuntur. Et de hoc potest dici illud 2. Paral. 21. Tu autem egrotabis languore uteri, donec visalia egrediantur per singulos dies. Iste est enim uterus, in quo se Job querebatur fuisse, dicens illud Job 10. Qui utinam consumptus essem, ne oculus me videret, fuisse, quasi non essem de utero translatus ad tumulum. Et merito, quia pro certo qui in utero carnalitati nascuntur, &

qui ibidem per males complacentias generatur, æternis tribulationibus deputantur, Esa. 13. *Suscitabo super eos Medos, id est, demones, qui argentum non quarant, nec aurum velint, qui lactantibus uteri non miserebuntur, sed sagittis interficient parvulos.* ¶ Dico etiam quod est uterus iniquitatis, & iste est uterus voluptatis malorum. De quo Job 20. *Panis ejus in utero illius vertetur in fel aspidis intrinsecus.* Panis enim temporales voluptates designat, qui in utero mentis in fel convertitur, quando exinde remorsus conscientie, & amaritudo æternæ miserie generatur. ¶ Dico etiam, quod est uterus nativitatis, & sic dico, quod iste uterus est ipsa conditionis humana fragilitas. Nihil enim debilius, quam puer quando est in utero, sic nihil defectuosius quam homo in suo esse naturali, & corporeo. Figurari enim potest in illo qui claudus erat ab utero matris sue Act. 3. In multis n. defectibus abundamus, & ab ipso utero contrahimus

Ignorantiam;
Impotentiam,
Indigentiam.

Dico ignorantiam Psal. *Erraverunt, locuti sunt falsa.* Impotentiam dico Act. 3. *Vir quidam erat claudus ab utero matris sue.* Unde propter debilitatem, & impotentiam naturalem indiget quilibet adjutore. Unde Psal. *Suscepisti me de utero matris meæ.* Et alibi: *In te confirmatus sum ex utero.* Dico etiam indigentiam. Unde Job 1. *Nudus egressus sum de utero matris meæ, nudus revertar illuc.* Et sic dico, quod iste est uterus nativitatis. ¶ Dico quod est uterus prosperitatis. Mundus enim habet uterum suum, scilicet, prosperitatem, ubi nutriuntur pueri peccatores, ubi læcantur, & dormiunt, sed statim quando inde egrediuntur per mortem, ipsi plorant in inferis & lamentantur. Iste est uterus cæti, de quo Jonæ 2. dicitur, *quod orabat Jonas de utero piscis, quia qui in utero mundanæ prosperitatis detinentur per peccata ipsi moriuntur, nisi per orationis suffragium liberentur, & ad terram penitentiae evomantur.* Unde Esa. 49. *Deus ab utero vocavit me.* &c. Sic igitur patet, quod uterus in bono sumitur, & in malo. Sufficit.

A Vti. Vſus. Cum usus rerum à Deo hominibus sit concessus, & propter hoc fuerint factæ res, ut eis debite quilibet posset uti, possumus breviter notare, quod triplex invenitur usus rerum, scilicet;

Virtuosus;
Fructuosus;
Viciosus.

¶ Usus igitur virtuosus est perfectorum, quia boni & virtuosissimi omnibus rebus virtuosius utuntur. Unde Augustinus de vera religione dicit, *quod justus utitur amico ad gratiam, utitur inimico ad patientiam, uti potest quolibet ad beneficentiam, utitur omnibus ad complacentiam.* Quia proculdubio charissimi justus non solum bene utitur bonis, imo etiam bene utitur malis. Utitur, dicitur, bene bonis, quia justus bene utitur gratis, & virtutibus spiritualibus, quæ simpliciter sunt bonæ. Istis enim, ut ait Augustinus de libero arbitrio, nemo male utitur, cæteris, scilicet, mediis vel minimis, bene vel male quilibet uti potest. Hæc Augustinus. ¶ Mediis etiam bene utitur natura, scilicet, bonis, fortitudine, pulchritudine, ingenio & similibus, ipsa in Dei servitio expendendo. Item bonis fortunæ, scilicet, potentia, opulentia & eminentia, & similibus, ipsa debite, & juste ministrando. Ista enim sunt indifferentia, quia eis bene possumus uti, & etiam male. Multa enim sunt vilia, & inutilia, quæ tamen utentibus, & eis uti scientibus sunt utilia. Et inde est, quod coriandrum, quod hominibus est medicina, canibus est venenum. Amygdalum vulpibus dicitur esse mors, quod homini est medicina, & cibus. Etiam matragora si quis discrete utitur, & dormire facit, & patientem juvat, si vero immoderate sumitur, hominem occidit. Etiam tela araneæ, quæ esse inutilis videtur, si quis ea debite usus fuerit, contra multas infirmitates erit utilis. Quia breviter tela mundanæ prosperitatis, & bona temporalia, & corporalia, quæ vulpibus & canibus, id est, hominibus bestialibus, & malis indebite utentibus, & eis uti discrete nescientibus, & nolentibus, sunt nociva, & animæ damnativa, quæ tamen hominibus, id est, personis rationabilibus, ipsis moderate, & rationabiliter utentibus suffragantur ad salutem, imo ad salutem sunt utilia, & spiritualiter adjuvativa. Boni enim utuntur rebus mundanis, scilicet, divitiis, deliciis, & eminentiis, prudenter & moderate, non superflue, nec nimis laute vel diminute, vel nimis stricte. Unde 1. Tim. 1. *Scimus quoniam lex bona est, si ea legitime quis utatur.* Unde Augustinus li. de doctrina Christiana reprehendens nimis strictum

Didion, Berthorij.

usum rerum, & nimis lautum, dicit sic: In omnibus talibus non usus rerum, sed libido in culpa est, & idem quid locis, & temporibus personisque conveniat diligenter est attendendum.

¶ Malis insuper utitur bene justus, quia, scilicet, vita mala talium utitur ad sui ipsius castigationem, utitur mala morte eorum ad timoris divini sibi ipsi incussionem, & ad divinæ justitiæ commendationem, pœnis & tribulationibus à talibus malis illatis utitur ad penitentiam, & ad virtutum cumulationem. Sicut enim dicit Plinius: *Æthiopes utuntur sanguine draconum contra astum, utuntur etiam carnibus ejus ad cibum, felle & caudæ & lingua, in quibus est venenum, rejectis.* Sic verè charissimi caro, id est, vita, & sanguis, id est, mala mors, & vindicta impiorum draconum, id est, iniquorum ad usum salutis sunt necessaria. Caro enim, id est, vita, & carnalitas talium est comedenda, & incorporanda per dilectionem, & compassionem, cum tamen fel & lingua venenata, id est, facta venenosa, & opera, & verba ejiciantur, & sic natura non vitia diligitur. Sanguis enim, id est, mala mors eorum utilis est, quando, scilicet, consideratur, quia timor domini Dei ex hoc concipitur, & incutitur, & ipsius justitiæ commendatur, qua contra astum, id est, contra diabolicam tentationem tumentur Pl. *Lætabitur justus quando viderit vindictam,* &c. Et sic vita, & morte, & carne, & sanguine ipsorum malorum justis bene utuntur, & in omnibus proficiunt, & lucrantur. Exemplo prudentis mercatoris, qui ita bene scit lucrari in plumbo, & ferro, sicut in auro & lapide pretioso. Vasa enim fictilia ad usum sunt utilia, non solum aurea, & argentea. Ad denotandum, quod non solum boni sunt usus Ecclesiæ, & justorum necessarii, imo etiam mali Romanorum 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum,* unde Levit. 7. *Adipem cadaveris mortui habebitis in variis usus.* Sic igitur patet quomodo homo justus bene utitur gratis, & virtutibus, & mediis, id est, bonis naturalibus, & temporalibus, & infimis malis, id est, eorum malitiis, & criminibus, juxta illud Ecclesiastici 31. *Utere quasi homo frugi his, quæ apponuntur tibi.* Et sicut etiam de militibus illis dicitur Jud. 3. quod utraque manu utebantur pro dextera, quasi dicitur, omnia erant eis dextera, & bona, & nihil inveniebant sinistram aut malum. Patet igitur, quod est usus virtuosus qui est perfectorum.

¶ Secundo dico, quod est usus fructuosus, qui est beatorum. Quamvis enim uti & frui differant, quia fructio est usus rei propter se, uti vero propter aliud, & sic proprie uti pertinet ad justos viatores, frui vero ad beatos comprehensores; unum tamen quandoque sumitur pro alio. Unde etiam possumus dicere, quod beati in patria utuntur Deo, & bonis perpetuis juxta votum. Et sic loquitur Raphael Angelus: *Videbar quidem manducare vobiscum & bibere, & ego cibo, & potu invisibilium.* Tob. 12. *Usus enim totum votum, & totam utilitatem importat,* juxta Aug. Utile quicquid est, totum utendo est utile, non proficit enim dominum sine usu. Et ideo Minores sapientiores fuerunt, qui usum in rebus retinuerunt, proprietatem aliis dimiserunt. Justi enim dum sunt in hac vita, sunt solum proprietarii, & domini regni cælorum. Mat. 5. *Quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Veruntamen adhuc non habent usum, & ideo parum proficit ad præsens, sed pro certo post mortem in patria ipsi habent utilitatem, & usum, & plenum emolumentum, & fructum Eccl. 2. *Hanc ratus sum partem meam, si uterer labore meo.* Iste igitur est usus beatorum, qui est fructuosus, ut sic de homine ad tantorum bonorum usum promotus dicatur illud 1. Mach. 14. *Consenserunt Simonem esse ducem, & uti fibula aurea.* ¶ Tertio dico, quod est usus vitiosus, qui est

malignorum, & iste nihil aliud est quam abusus. Usus enim in bono ut communiter accipitur, quia secundum Augustinum, uti ab utilitate dicitur. Deinde lib. 83. quæst. dicitur, quod utile quicquid est, utendo fit utile, ita quod nemo utitur nisi utili, non enim utitur quisquis aliquo, quo malo utitur. Veruntamen hic accipio malum usum pro abusu. Mali enim sunt sicut serpentes, qui quantumcunque bonos cibos & sanos comederent, totum in venenum converterent & mutarent, Quia mali quibuscunque rebus utantur, propter malum usum omnia tam bona quam mala in venenum convertunt, & mutant, & omnia in perniciem animæ convertunt. Unde Sen. dicit, quod malis omnia sunt mala. Patet de temporalibus rebus, quæ de se bonæ sunt & utiles, quando tamen quis bene utitur eisdem, veruntamen quia isti eis non bene utuntur, imo abutuntur, ideo non in bonum, sed in malum convertuntur. Unde Eccles. 39. *Hæc omnia sanctis in bonum, peccatoribus vero in malum convertuntur.* Dicit enim Plinius;

sssss 2

nus;

nus, quod quamvis glandes sint cibus porcorum, porci tamen si nimis comedunt, faciunt abortivos. Sic vere bona temporalia quamvis masculis, & perfectis, qui ipsis bene sciunt uti, possint esse utilia, sicut ista tamen, & imperfectis, qui ipsis bene uti nesciunt, sunt mirabiliter nociva. Palma enim boni fructus sunt, & utiles, & tamen dicit Plinius, quod quidam milites Alexandri se talibus fructibus strangulaverunt, pro eo, quod ipsos immaturos, & virides, comedere voluerunt. Isti igitur quia male uti sunt, mortui fuerunt; quod tamen non fuisset, si uti bene fuissent. Quia breviter mali volunt omnibus, etiam bonis male uti: igitur mortem spiritualement, & eternam solent pro premio reportare ad Rom. 14. *Immutaverunt naturam in usum in eum usum, qui est contra naturam, dicunt enim illud Sap. 2. Venite & fruamur bonis, &c.* Et sequitur: *Utamur creatura, &c.* Et tamen isti sunt maledicti, quod constat, quia his omnibus, possunt licite uti, dum tamen vellent bene uti, & solum quærerent necessaria, & pauperibus tribuerent, & darent superfluum. Unde Augustinus de verbis domini, sermone 5. dicit sic. *Utantur divites consuetudine sua, sed doceant aliter se non posse.* Sequitur: *Utere cibis electis pretiosis, quibus consueveristi, quia aliter non potes, quia si consuetudinem mutas, agrotas, conceditur tibi, utere necessariis, & da superflua pauperibus, utere pretiosis, da pauperibus, vilia.* Patet igitur, quomodo invenitur usus malorum qui est vitiosus, usus sanctorum qui est fructuosus, usus bonorum, qui est virtuosus. Sufficiat de usu quantum ad hoc, & in quantum dicit consuetudinem, & alicujus rei frequentationem. De quo Basilus in regula dicit, quod malus longo tempore confirmatus, tenet & obtinet vim naturæ. Et Ambrosius lib. de officiis. *Usus cito inflectit naturam, vide supra de abusu, & aliis consimilibus, &c.* & sufficiat ad præsens.

A Vtilis. Vtilitas. Nota, quod utile dicitur ab uti, unde utile dicitur illud, quod ad utendum est congruum, & habile, utile ergo, & bonum æquiparantur, quia nihil est alicui utile, nisi quod est bonum, honestum, proficuum vel delectabile. Notabo igitur, quod secundum differentiam bonorum, sc. temporalium, spiritualium, & æternorum triplex est utilitas, scilicet,

[Spiritualis,
Utilitas [Æternalis,
[Temporalis.

B ¶ Dico igitur, quod sunt quedam utilia homini spiritualiter. Et sic dico, quod sibi sunt utilia omnia, quæ valent ad obtinendam salutem. Et sic dico, quod sicut soler apothecarius diversas & multas herbas, & amaras, & dulces tam laxativas, &c. colligere, ut sic contra diversos morbos possit de remediis utilibus providere, & hoc quia vix est dare herbam tam modici pretii vel valoris, quin sit in aliquo utilis medicinæ; sic vere homo, qui contra morbos vitiorum vult providere, & de sanitate animæ procurare, debet utilia remedia providere, & de diversis rebus quærere diversimode, quæ ad salutem animarum tam sui, quam aliorum possunt proficere & juvare. Et sic videbatur loqui Angelus Tob. 6. ubi dicit, *Exentera hunc piscem, & cor ejus, & fel reponere, sunt enim hac necessaria ad manducandum.* Vix enim est invenire aliquam herbam, i.e. rem sive bonam sive malam, sive dulcem, sive amarā, quin exinde possit aliqua utilitas elici, & quin ad utilitatem tam suam quam aliorum possit aliquod commodum vendicari. Ecc. 2. *Cogitavi in corde meo a vino abstrahere carnem meam, & transferre animam meam ad sapientiam lucem, & videre quid sit utile filiis hominum.* ¶ Et sic dico, quod multa sunt utilia ad salutem, quæ aut debent procurari, aut saltem cum patientia tolerari, ad salutem enim est utile A

Deo gubernari,
Pœnis tribulari,
Delictis infestari,
Impiis flagellari,
Bonis castigari,
Proximis suffragari.

Dico primo, quod est utile nobis, quod a Deo penitus gubernemur. Videmus enim quod nihil potest esse utilius pupillo, quam quod habeat bonum tutorem: cæco quam quod habeat bonum ductorem: discipulo, quam quod habeat bonum ductorem. Cum igitur charissimi, nos simus pupilli a patre nostro Christo per peccatum multoties viduati (Thren. 4. *pupilli facti sumus absque patre, & matres nostræ quasi viduæ*) cæci divino lumine gratia per vitia denudati (Esa 4. *Quis cæcus nisi servus meus?*) Discipuli per ignorantiam obsecrati & hebetati (Mar. 15. *Adhuc & vos sine intellectu estis*), valde est nobis utile, quod Deo nos penitus committamus, &

de nobis ipsis non præsumentes nec confidentes, causam salutis animæ nostræ in ejus manus commendamus, dicentes cum Pl. in manus tuas commendo spiritum meum. Iste enim est

[Tutor, qui potest viriliter nos defendere,
Utilis [Ductor, qui scit utiliter suos conducere,
[Etiam doctor, qui utiliter scit suos instruere.

Et ideo sibi committere nos debemus, qui melius scit, quæ nobis sunt utilia, quam nos ipsi sciamus, & qui utilius nobis procurat utilia, quam nos ipsi credemus. Et sic loquitur Aug. soliloq. dicens: *Constanter crede Deo, eique te totum committe quantum potes, noli velle esse quasi proprius dominus tui, sed illius clementissimi, & utilissimi te servum esse profiteri, ira enim te ad se sublevare non desinet, nihilque tibi evenire permittet, nisi quod proficit, etiam si nescias.* Jacta cogitatum tuum igitur in Domino, quia sicut dictum est, utile est, quod nos Deo penitus commendamus.

¶ Secundo dico, quod nobis est utile, quod pœnis tribulemur. C Herbæ enim amaræ ut communiter magis utiles sunt medicina quam dulces. Unde de absinthio herba amarissima secundum Platearium legitur, quod multipliciter utilis sit in medicina, hoc enim principaliter habet, quod materiam duram indurat, & materiam mollem mollit & relaxat. Quia tribulationis afflicta amaritudo, & usus materiam duram, & grossam, scilicet corpus, habet indurare ad patienter sustinendum, materiam vero mollem, & levem, scilicet animam, & voluntatem, habet relaxare ad Deum diligendum, & se ad humiliandum, & convertendum ad Deum, quia per tribulationes duriores efficitur ut sustineamus, laxiores vero ut flendo ad Deum humiliter recurramus. Et ideo Deus tribulationes fidelibus suis procurat, ut sci. eos a peccando reservert, & in bono ipsos humiliet, & conservet. Unde August. super Pl. 49. ostendens quomodo David a Saul persecutus nunquam legitur adulterium, prodicionem, vel homicidium commisisse, quæ tamen in prosperitate commisit, dicit, *Res periculior est animo prospera, quam adversa corpori.* David Saulem inimicum fugiens alienam non concupivit, nec adulterata uxore, virum occidit. Erat enim in infirmitate tribulationis suæ tanto Deo intentior, quanto videbatur inferior. *Utilis quidem est tribulatio, & utile medicamentum contra diaboli tentamentum, factus est David securus hostibus devictis, pressura caruit, tumore excrevit.* Est igitur utile, quod pœnis sæculi tribulemur, sed de hoc vide de tribulatione supra in tertio membro auctoritatis. ¶ Tertio dico, quod est utile nobis, quod casu criminis impugnemur. Duo enim sunt personarum genera, quibus quandoque utile est tentari, & in tentationibus superari, scilicet, negligentes, & præsumentes. Utile est dico negligenteribus, quando enim homo est negligens, & non præcaveat caute ne cadat, & quando nimis incaute se peccati occasionibus exponit, tunc utile est quandoque quod cadat, ut ex tunc caute se habere addiscat, & ex tunc periculum diligentius præcaveat, sicut facit homo, qui sine advertentia in lubrico cecidit, qui ibi iterum transiens melius cavet ne iterum cadat. Et sic loquitur Seneca in Proverbiis dicens, *quod cautio est in reliquo lapsus anterior.* Sicut etiam patet de lupo, qui non libenter vadit ad locum ubi semel fuit pedicatus, & de mure, qui non libenter intrat muscipulam in qua alias fuit captus, & sic de similibus. Ergo utile est cadere, ut simus in posterum cautiore. Et sic loquitur Isidorus in sententiis suis libro secundo, capite nono, dicens: *Utile est Dei servo post conversionem tentari, quatenus a corpore negligentia sollicitantibus vitiis excitetur, & ad virtutum actus per exercitium agitur.* Item est utile præsumenteribus. Arrogantes enim & de suis virtutibus gloriantes, & fragilitatem propriam ignorantes, & propter virtutes si quas habent, alios quos peccare viderint contemnentes post casum meliores fiunt, quia concepta humilitate, vires proprias recognoscunt. Deus enim facit talibus sicut mater filio suo quem docet ambulare, aliquando enim dimittit ipsum sibi, & si cadat bis vel ter, non curat, dum tamen ambulare addiscat. Sic vere tales præsumptuosos ex industria dimittit cadere, & ut cognoscant vires proprias, solet eos sibi ipsis dimittere, & licet cadant in diversa peccata, dissimulat, ut ex hoc discat humiliter, & melius per virtutem ad gloriam ambulare. Unde Isid. ibid. c. 33. *Quidam dum plangunt vitiis impulsus, frequenter de ipsa infirmitate per humilitatem validius convalescunt.* Plerumque utile est arrogantibus a Deo deseri, quatenus suæ infirmitatis conscii, ad humilitatem redeant, & humiles post casum existant. Et sunt quæ deducit Gregor. libr. moral. 32. c. 3. ubi dicit, *quæ peccata sunt vulnera, virtutes autem medicamenta, & ideo tales de medi-*

de medicamento vulnus faciant, in quantum de ipsa virtute superbiunt, & ideo econverso (ut ait) Deus de vulnere eis medicamentum facit, in quantum ipsos cadere per peccatum dimittit, & per peccatum ad humilitatem, ad cautelam, & ad sanitatem reducit. Unde dicit: Qui acceptis virtutibus extollitur, non gladio, sed ut ita dixerim, medicamento vulneratur. Quid enim est virtus nisi medicamentum? quid est vitium nisi vulnus? quia igitur de medicamento facimus vulnus, facit Deus de vulnere medicamentum, ut qui virtute percutimur, vitio curemur. De hoc habemus exemplum de Petro, qui nimis de virtute propria confidens, presumptuose dixit: Si me oportuerit mori tecum &c. Nesciebat enim quid erat humana fragilitas, cum hoc diceret. De se enim nimis presumens, alios contemnebat, in quantum se eis praeferbat, dicens: Et si omnes scandalizati fuerint, & non ego, &c. Matth. 26. Sed quid? Pro certo Deus ipsum sibi ipsi dimisit, & statim cecidit, & fragilitate cognita, & humilitate concepta, flendo amare, fortior resurrexit, & medicina pro vulnere, & vulnus pro medicina salubriter illi fuit. De quo in Psal. Imple facies eorum ignominia, &c. Quod exponens Aug. lib. 4. de civitate Dei cap. 13. dicit: Audeo dicere, superbis utile esse cadere in aliquod apertum manifestumque peccatum, ut sibi displiceant, qui sibi placendo prae sumebant. Salubrius enim sibi Petrus displicuit quando flevit, quam sibi placuit quando prae sumebat. Utile est igitur nobis, quod casu criminis impugnemur. ¶ Quarto nobis utile, quod a viris impiis flagellemur. Utile enim est herba, quod conculetur, & quod ventis, & pluviis infestetur. Bufo etiam quamvis sit venenosus, in multis tamen fit utilis medicina, pulvis enim ipsius combusti vulnera sanat, carnem & pellem consolidat, & restituit. De Tyro etiam serpente venenoso fit tyriaca, quo nihil utilius est contra venenum. Basiliscus est animal inimicum naturae, in aliquibus tamen utilis cognoscitur, ad transmutationem metallorum plurimum suffragatur. Etiam avium rapacium fel ad multum proficit, & utiliter oculos clarificat, quia breviter (ut dicit Plin.) non est dare aliquod animal quin homini in aliquo sit utile atque bonum. Sic vere charissimi mali qui hic nobiscum vivunt, quamvis nobis venenosi videantur, tamen in pluribus sunt utiles. Isti enim suis maledictis, & factis nos sicut tyriaca a veneno peccatorum purgant, & sicut metalla in melius nostram mutant, & oculos mentis nostrae occasionaliter clarificant, & illustrent. Deus n. malos contra nos dimittit etiam praevalere, quia videt, quod nobis ad cautelam vitiorum, & ad exercitium virtutum, & ad augmentum praeiorum seu meritorum possunt proficere & valere. Unde Greg. in mor. lib. 20. c. 18. Opus, Deus, inquit, electorum suorum adversarios temporaliter permittit ex crescere, ut per eorum savitiam purget bonorum nequitiam: Nunquam n. Dominus adversarios bonis nocere permittit, nisi etiam in quantum prodesse, videret. Nam dum iniusti savunt, iusti purgantur & utilitati iustorum militat vita pravorum, dum hanc puniendo, humiliat, & puniendo semper in melius format, quia reprobi bonos dum cruciant, purgant, & utilitati bonorum, ipsa malorum potestates militat. Quia breviter isti mali non sunt nisi ferramentum Medici nostri, cum quibus solet a nobis morbos cruentare, & ideo salvare seu savare. Unde etiam August. lib. de laude charitatis ca. 8. dicit. Quodammodo ferramentum Dei est ipse inimicus tuus, per quod saneris. Si igitur noverit Deus utile tibi esse, ut te expoliet, & ut per ipsum vapules vel cadaris, permittit, ipse de illo te curat, opta ut & ille sanetur. Ideo est utile ut a viris impiis flagellemur. ¶ Quinto dico, quod est utile ut a praelatis providis castigemur. Discretus n. Medicus magis respicit infirmi utilitatem, quam voluntatem, & ideo quando videt utile, percutere solet vel ligare, quamvis noverit infirmo displicere. Sic bonus praelatus subditos quamvis invitos debet corrigere, & curare, i. e. de utilitate eorum pensare. Sicut enim dicit Aug. in ench. cap. 27. Bona multa praestantur invitis, quia eorum consulitur utilitati non voluntati, quia ipsi sibi ipsis inveniuntur inimici. Et ideo nihil utilius quam bonus praelatus, quia scit de subditorum utilitatibus providere. Tortura de auro facta, scilicet de instrumento aureo, utilior est quam de alio. Quia quando praelatus est aureus, & virtuosus, tortura & correctio, quam imprimit, utilior invenitur. Iste n. debet esse utilis sibi, ecclesiae & subditis, quia magis debet quærere utilitatem aliorum quam propriam. Exemplo Apostoli, qui dicit 1. ad Cor. 11. Non quero quod mihi utile est, sed quod multis utile. Quia praelatus debet quærere publicam utilitatem, non privatam, & salutem diligere non solum propriam sed communem.

Diction. Berchorii.

Unde praelato utili loquitur Greg. in past. c. 4. dicens sic: Sit pastor cogitatione mundus, actione praeipuus, discretus in silentio, utilis in verbo, singulis compassione proximus, praecunctis contemplatione suspensus, bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum iustitia erectus, interiorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in interiorum sollicitudine non relinquens. Utile ergo debet esse praelatus, & corrigendo levementer, & prae dicando verbaliter, & gubernando sagaciter. In istis ergo debet videre iustitia, quae secundum Aug. communis est virtus, & ideo secundum Ambr. lib. de virginibus, est alius nata magis quam sibi, quia non tam suas utilitates quam publica emolumenta rimatur. Oculi enim qui sunt in capite, non sibi de visu provident, sed membris aliis universis. In quo notatur, quod mens, & consideratio capitis praelati magis debet vacare utilitati aliorum, quam propriae, quia sicut dicit Arist. Bonum quod est commune, est divinum. Unde Ambr. super Beati immaculati, exponens illud, feci iudicium, & iustitiam, quod pertinet ad praelatum, dicit, quod sola iustitia est quae omnibus aliis potius est nata, quam sibi quotidiano usu, & fructu in publico suo damno alienas custodit utilitates, quae nihil habeat utilitatis vel laudis. Utile est igitur, quod a praelatis providis castigemur, & etiam gubernemur. ¶ Sexto dico, quod est utile, quod nostris proximis suffragemur, quia omnis homo bonus debet proximos juvare, & utilitatem proximi curare. Exemplo elephanti, de quibus dicit Plin. quod alteri de altero maxima est cura, & hoc potissime pertinet ad activos, quia, sc. vita activa, quae providet proximis, fructuosior est quam contemplativa, & ideo contemplatio est aliquoties omittenda proximi utilitate facienda, & hoc est, quod dicit Greg. in past. c. 5. Qui suam cogitans utilitatem, proximorum negligit, quasi unius pedis calceamentum cum dedecore amittit. Sunt inquit nonnulli, qui magnis muneribus ditati, dum solius contemplationis studii inardescunt, parere proximorum utilitati in praedicatione refugiunt, secretum quietis diligunt, secessum speculationis quaerunt, de quo si districtius iudicentur, ex tantis proculdubio rei sunt, quantis venientes ad publicum proficere potuerunt. Quia enim (inquit) mente illi, qui proximis pro futuris enitesceret, utilitati proximorum secretum praeponitur suum, quando videt, quod ipse patris unigenitus ut multis prodesse, de sinu patris egressus est ad publicum nostrum. Hae Gregorius. Proficiamus igitur proximo, quia opus est pietatis, & secundum Apostolum 1. ad Timoth. 4. Pietas ad omnia utilis est, promissionem habens vitae, quae nunc est, & futurae. Sic igitur patet, quomodo sunt sex quae nobis summe utilia iudicantur, patet, quod quaedam sunt utilia homini spiritualiter & hoc est primum principale. ¶ Adhuc dico, quod sibi sunt quaedam utilia aeternalia, & ista sunt bona Paradisi, vita aeterna, gloria, beatitudo, de quibus in titulis suis. ¶ Ultimo dico, quod sibi sunt utilia quaedam temporalia sive temporaliter, ut divitiae, sanitas, gaudium, &c. de quibus nihil ad praesens. Vide de visu, uti in suis titulis, & sufficit ad praesens.

Cum uva sit fructus de qua vinum exprimitur, & liquatur, videtur, quod per uvam fructus intelligatur. Et ideo sic de fructibus suis possumus distinguere. Et nota, quod invenitur Uva

Magni valoris,
Dulcis saporis,
Boni liquoris,
Falsi dulcoris,
Gravis horroris.

Invenitur uva magni valoris, & ista est Christus, qui de vire, i. de matre virgine natus, & in torculari expressus vinum scilicet proprii sanguinis nobis stillavit, quod fideles inebriat atque potat, ut sic de quolibet devoto intelligatur illud Genes. 49. Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uva pallium suum. Ista est illa uva, cujus sanguinis aspectu elephantes, i. martyres ad praelium animantur 1. Mach. 6. Ostenderunt elephantibus sanguinem uva, & mori. Et ista est uva passa, quae in passione fuit ligata, & ad solem extra Hierusalem est hiccata. Figurata in ligaturus uva quae Abigail praesentans David ipsum pacificavit, & sibi conjugii matrimonialiter procuravit, sicut dicitur 1. Reg. 25. Quia anima, quae per devotionem istam uvam Christum in cruce pendentem portat, gratiam David, i. Dei patris impetrat, & ei per gratiam se maritat. Ista est igitur uva magni valoris. ¶ Secundo dico, quod est uva dulcis saporis, & sic uva significat bonorum operum, & virtutum fructum, qui a vire, i. a bono homine colligitur, ex qua vinum consolationis,

& gratia destillatur. De multis tamen conqueritur Deus, quod uvas bonorum operum non portant Hie. 8. *Non est uva in vitibus, & non est ficus in ficulnea.* Et quod plus est, quia in loco uvarum spinas, in loco bonorum mala portant Esaia. 5. *Expectavit ut faceret uvas, &c.* Tertio invenitur uva boni liquoris, & ista est uva sacra scriptura, quae vinum scientiae nobis propinat. De quo Dent. 32. dicitur, quod filii Israel constituti sunt super excelsam terram, &c. Quarto est uva falsi decoris, quae sunt bona temporalia, quae vinum deliciarum nobis stillant, quo peccatores inebriant atque potant. Quod tamen prohibetur Num. 6. ubi dicitur: *Qui se Deo volunt consecrare, quicquid de uva exprimitur, non bibant.* Quinto dico, quod est uva gravis horroris, & ista est uva malorum operum, quam peccatores proferunt, de quo vinum infamiae nobis fundunt, de quo Deu. 32. *Uva eorum uva felis, &c.* Vide de vino, vite, & sic sufficit.

Vulgus. Vide supra de populo, plebe vel gente, &c.

A Vulnus. Vulnerare.

Nota, quod vulnus est solutio in carne per violentiam introducta. Ista n. est differentia inter vulnus & ulcus. Vulnus enim per alium introducit, sed ulcus per se nascitur. Unde illatum vulnus, innatum dicitur ulcus. Cum autem vulnus propter sanitatem corporis quandoque efficiatur, intra corpus infigatur, cum dolore infligatur, infirmitatem corporis operetur, & tandem mors per vulnera generetur, ita quod sic possunt inveniri quinque genera vulnerum, vel quinque proprietates eorum, sc. Vulnus

Sanativum,
Transfixivum,
Afflictivum,
Rimarivum,
Interemptivum.

Notandum, quod spiritualiter loquendo quinque genera spiritualium vulnerum possunt in sacra scriptura inveniri, sc.

Vulnera, quae debes videre,
Vulnera, quae debes habere,
Vulnera, quae debes sustinere,
Vulnera, quae debes praecavere,
Vulnera, quae debes horrere.

Prima,	} sunt vulnera	{ nostri redemptoris,
Secunda,		
Tertia,		
Quarta,		
Quinta,		
		nexus, & amoris,
		mundi, & laboris,
		culpa & erroris,
		aeterni doloris.

B Dico igitur primo, quod inveniuntur vulnera charitativa, quae debemus videre, & ista sunt vulnera Christi, quae cunctis inuentibus sunt medela. Sicut n. videmus quando homo minuitur, quod per vulnus brachii toti corpori medetur, sic vere per vulnera ipsius brachii Christi, qui est brachium Dei patris (juxta illud Eccl. 3. *Glorifica manum, & brachium dexterum*) totum corpus Ecclesiae fuit sanatum, i. gratiae sanitati restitutum. Iste enim fuit strenuissimus pugil noster, qui pro restituenda nobis Paradisi hereditate campum intravit, ubi vulnera, & mortem sustinuit, dum nobis gloriam acquisivit Esa. 53. *Ipsa vulneratus est propter iniquitates nostras, &c.* Et ideo potest iste figurari in illo, qui descendebat ab Hierusalem in Hiericho, qui incidit in latrones, &c. Luc. 10. quia Christus de Hierusalem, i. e. de Paradiso veniens in Hiericho mundi noscitur incidisse, & nudatus, & spoliatus ab ipsis Judaeis crucem, & vulnera suscepisse. Istum ergo ex toto non occiderunt, quia humanitatem tantum interfecerunt, quapropter dicuntur ipsum semivivum reliquisse Psal. *Super dolorem vulnerum meorum abdiderunt.* Et ideo bene dico, quod ista vulnera sunt videunda, & a devotis cordibus intuentia. Juxta illud Aug. libro de virginitate. *Inspice vulnera & sanguinem morientis, pretium redimentis, cicatrices resurgentis, &c.* Quia sicut dicit Isid. libr. de quatuor virtutibus. *Fons vitae aceto potatur, a te salus vulneratur, vita moritur.* Ista igitur sunt vulnera sanativa, quae debemus videre. Secundo dico, quod sunt vulnera transfixiva, quae debemus habere, & ista sunt vulnera divini amoris, contritionis, & compassionis, quibus est cor nostrum transfigendum, & intus fortiter vulnerandum. Et primo dico, quod nos debemus habere vulnus intimae dilectionis, exemplo sponsi qui sponsa dicebat Can. 4. *Vulnerasti cor meum soror mea.* Amor n. & vulnus cordis non tantum est bonus, sed etiam malus, sicut de duob. senib. impudicis dicitur Dan. 13. *quod ambo fuerunt vulnerati amore Susanna.* Et ideo de tali vulnere carnalitatis loquitur Greg. super Ezech. extre-

ma parte homilia 3. ubi de devota anima dicit sic: *Vilis est ei salus sui corporis, quae transfixa est vulnere amoris.* Mala autem est salus, quae dolore vulneris huius nescit, cum vero anhelare, id est, celeste desiderium sentire vulnus amoris cepit, fit anima salubrior ex vulnere, quae prius agrotabat ex salute. Item debemus habere vulnus timoris, & contritionis. Sicut enim balena non sentit vulnus nec capitur, quousque vulneratur interius in carne intima, sic peccator non capitur nec convertitur, quousque per contritionem in corde, & per timorem a Deo vulneretur. Sicut enim cervus vulneratus in corde solet mugire, sic homo vulnere contritionis afflicto, solet peccata confitendo clamare, & fortiter rugire Unde Hier. 31. *In omni terra mugiet vulneratus.* Item debemus habere vulnera doloris, & compassionis. Misericordia enim proximorum debet pia corda transfigere, & compassionis gladio vulnerare, ut sic possint nobis ipsi miseri dicere illud Esa. 14. *Tu vulneratus es sicut & nos, nostri similes effectus es.* Sunt igitur vulnera transfixiva, quae debemus habere.

Tertio dico, quod sunt vulnera afflictiva, quae debemus sustinere, & ista sunt vulnera tribulationum huius mundi, & correctiones praedicatorum, & vulnera nostrarum carnalium passionum. Omnia enim talia vulnera sunt sustinenda, & in patientia toleranda. Sicut n. solet medicus atrociter aliquando vulnerare, ut corruptus effluxis humoribus possit à periculo liberare, sic vere Deus & praedicator per correctiones, & tribulationes vulnerant hominem, ut ab infirmitate peccati liberent & sanent. Unde de Deo dicitur Job. 5. *quod ipse vulnerat, & medetur, percutit, & manus ejus sanabunt.* de quo dicit Gregor. 6. Moral. ca. 14. *quod Dominus vulnerando electos suos ad salutem revocat, & dum ipsos affligit exterius, ipsos sanat interius.* Quod tamen est contra multos, qui nec vulneribus nec tribulationibus emendantur, more incudis, quae quanto amplius percutitur, tanto per obstinationem induratur Job. 41. *Cor ejus indurabitur quasi lapis, & stringetur, quasi malleatorum incus.* Similes etiam urso, qui quandoque ita fortiter dormit, quod etiam vulneribus vix potest excitari, sicut dicit Plin. Quia multi sunt, qui in peccatis taliter dormiunt, & ita ibi sopiti & involuti sunt, quod vulnera, quibus per peccatum Ada vulnerata est natura, vulnera etiam, quibus quotidie vulnerat eos fortuna, non sentiunt nec attendunt, nec propter ipsa à peccatis evigilant & exurgunt, dicentes illud Pro. 23. *Verberaverunt me, & non dolui, vulneraverunt me, & non sensi.* Ista igitur sunt vulnera afflictiva, quae debemus sustinere.

Quarto dico, quod sunt vulnera corruptiva, quae debemus cavere, & ista sunt vulnera vitiatorum. Sicut enim videmus, quod in vulnere est continuitatis solutio, sanguinis effusio, debilitatis introductio, doloris stimulatio, & nisi remedium apponatur, mortis subsecutio: sic vere charissimi in vulnere peccati mortalis, continuitas, societas, vanitas, quae est inter nos & Deum, solvitur, sanguis gratiae effunditur, virtus resistendi debilitatur, stimulus & dolor conscientiae introducit, & sic sequitur mors aeterna, nisi sit poenitentiae remedium & cautela. Thre. 2. *Cum deficerent quasi vulnerati in plateis civitatis.* Ista enim sunt vulnera, quae diabolus mordendo per tentationem violenter imprimit, quibus nos spiritualiter interficit, & occidit. Unde de demonibus potest intelligi illud Hier. 9. *Sagitta vulnerans lingua eorum, pacem cum amico suo loquitur, & occulte ponit ei insidias.* Tentatio enim diaboli lingua & sagitta dicitur, eo quod more linguae est mollis blandiendo, more vero sagittae finaliter acuta est spiritualiter occidendo. Et sic possum notare, quod daemones nos occidunt sc. Vulneribus superbiae & pompositatis, Vulneribus luxuriae & carnalitatis. Vulneribus iracundiae & crudelitatis, Vulneribus temulentiae & ebrietatis, Vulneribus invidiae & obscuritatis. Vulneribus blasphemiae & mordacitatis. Et sic dico, quod invenitur vulnus hominum superbiorum. Pl. *Tu humiliasti sicut vulneratum superbum.* Item vulnus hominum immundorum. Unde de illis, qui carnem praeputii circumciderant, & qui Dinam filiam Jacob corruperant, dicitur Ge. 34. *quod die tertia gravissimus vulnere dolor erat.* Item vulnus iracundorum, qui similes sunt istis, qui propriis vulneribus pereunt, quia iracundus citius vulneratur in corde, quam alium vulneret in carne, & sic dicitur 2. Paral. 20. *In seipsis conversi, mutuis conciderunt vulneribus.* Item vulnus ebriosorum, de quo Proverb. 23. *Cui va, cujus patris, cui rixa, cui fovea, cui sine causa vulnera, cui suffusio oculorum, nonne hic, qui morantur in vino?* Item est vulnus invidorum. Esa. 1. *Vulnus, & plaga, & livor tumens.* Item vulnus blasphemorum, de quo Apo. 10. *Blasphemerunt Deum caeli praedictoribus & vulneribus suis.*

Ista igitur sunt vulnera periculosa, quae debent curari, & per poenitentiam

pœnitentiam sanari. Modus enim sanandi hæc vulnera fit potissime per cocturam contritionis, per aperturam confessionis, per uncturam compassionis, per secturam correctionis. Nam ista sanant, videlicet

Contritionis coctura,
Confessionis apertura,
Compassionis unctura,
Correctionis sectura.

Habeamus igitur pro istis vulneribus sanandis contritionis cocturam. Dolor enim & coctura ferventis contritionis prima est huius vulneris medicina. De quo potest intelligi illud Hie. 30. *obducam cicatricem, à vulnerib. tuis sanabo te.* Cicatrix enim fuisse cocturam prætenedit. Item habeamus aperturam confessionis. De quo Greg. in past. c. 30. *Vulnera clausa plus cruciant, nam cum putredo, quæ interior ferveret, ejicitur ad salutem dolor aperitur.* Item habeamus uncturam compassionis, quia unguentum eleemosynarum summe sanat vulnera peccatorum, sicut de elephante dicit Pl. quod vulneratus à sagitta oleo sanatur. Unde de Ezechia legitur, quod *massa ficuum posita super vulnus sanavit eum* Esa. 38. Ficus autem dulcis eleemosynas designat. Item habeamus secturam correctionis, & laboriosam satisfactionis, quia sicut dicitur lib. 8 mor. c. 6. *Sanctamentas, quæ correctiones sine putredine esse considerant, libenter sub manu Medici ad secandum separant, ut aperto vulnere virtus exeat, quod sub sanie latebat.* Sed quid charissimi? pro certo, qui vulnera criminum vult sanare, debet ista quatuor remedia accelerare, & in ipsis perseverare. In pœnitente enim celeritas commendatur, & tarditas reprobat. Unde Isid. l. 2. sententiarum c. 33. dicit, quod *cito corrigitur culpa, quæ cito agnoscitur, tardius vero sanatur vulnus, cui putrescentibus membris longo post tempore curatio adhibetur remediorum.* Etiam perseverantia in pœnitentia est necessaria in talibus vulneribus, desistentia vero penitus est nociva, juxta illud Senecæ, qui dicit, *quod non profunt remedia, nisi minorentur peccata.* Contra illos, qui in pœnitentia non perseverant, sed statim ad vitia redeunt, quæ frequentant, & ideo salutem de suis vulneribus non reportant. Unde Isid. lib. soliloquiorum dicit, quod *inanis est pœnitentia, quam culpa sequens coinquinat.* Vulnus etiam frequenter iteratum tardius sanatur, sic frequenter peccans est tardior ad veniam poscendam ut sanetur. Sic igitur patet, quod sunt quædam vulnera corruptiva, quæ debemus cavere. ¶ Quinto dico, quod sunt quædam vulnera peremptiva, & ista sunt vulnera pœnarum infernalium, quibus ipsi damnati perpetuo damnantur. De quibus dicitur in Psal. *Sicut vulnerati dormientes in sepulchris, &c.* Et tales videntur esse similes illi Lucifero ad infernos descendenti, juxta illud Esa. 14. *Et tu vulneratus es, sicut & nos, nostri similis effectus es.* Et sic igitur patet, quod tam in bono, quam in malo significato quinque sunt genera vulnerum. Vide supra de plaga.

A Vultus. Cum vultus sit illud, quod summe est homini apparens, & per quod cognoscitur unusquisque, & in quo passiones animi denotantur, possumus breviter dicere, quod per vultum potest proprie significari præsentia, apparentia, & notitia. Et sic dico, quod est vultus triplex in natura, scilicet

Superioris divinitatis,
Interioris voluntatis,
Exterioris qualitatatis.
Primum debemus orare,
Secundum debemus mundare,
Tertium debemus ornare.

¶ Dico ergo, quod est vultus æternæ majestatis, qui debet adorari Psal. *Vultum tuum deprecabuntur omnes divites plebis.* Item est vultus internæ voluntatis, qui debet mundari Pr. 27. *In aqua splendent prospicientium vultus.* Item est vultus æternæ qualitatatis, qui debet adorari, scilicet vultus exterioris apparentiæ, quæ, scilicet virtutibus est adornanda, de quo Dan. 1. dicitur, quod *vultus puerorum apparuerunt meliores, & corpulentiores.* ¶ His igitur præmissis dicamus primo, quod est vultus Dei, qui est honorandus. Vultus enim Dei nihil aliud est, quam sua notificatio, præsentia vel manifestatio, quia diversis diversimode se ostendit. Sicut enim videmus, animus cognoscitur per vultum, & inde est, quod vultus aliquando est tristis, aliquando hilaris, & sic de aliis. Et propter hoc possumus dicere de vultu divino, quod ipse dominus quatuor habet vultus, hoc est dictum, quatuor modos notificandi se nobis, scilicet, Vultum

Potentia,
Clementia,
Justitia, Latitia,

Vultum potentia ostendit Deus in creaturarum gubernatione & productione. Unde Job. 26. dicitur, quod *Deus extendit aquilonem super vacuum, & appendit terram super nihil, ligat aquas in nubibus suis, tenet vultum solis sui.* Item vultum clementiæ suæ ostendit peccatoribus, conversis, de hoc dicitur in Psal. *Illuminet vultum suum super nos.* Item vultum suæ justitiæ ostendit in reproborum punitione, in die judicii, quando implebitur illud Psal. *De vultu tuo judicium, &c.* Et illud: *Vultus domini super facientes mala, &c.* Item vultum latitiæ ostendit in beatorum salvatione, quoniam implebitur illud Psal. *Quoniam dabis eum in benedictionem in saculum seculi, latificabis eum in gaudio cum vultu tuo, &c.* Deus n. figuratur in David, qui interpretatur vultu desiderabilis, & in Salomone, de quo 3. Re. 10. dicitur, quod *universa terra desiderabat videre vultum Salomonis.* Quia vultus ejus quanto plus videtur, tanto plus habitare cum eo delectatur. Psal. *Veruntamen justi confitebuntur nomini tuo, &c.* Isti sunt quatuor vultus Dei, quibus diversimode cognoscitur, & dicitur videri. Et sic bene figuratur in illis Cherubin, qui quatuor vultus habebant, sicut dicitur Eze. 10. Quia scilicet Cherubin interpretatur plenitudo scientiæ, significans ipsum Deum, qui est omni scientia semper plenus, qui quatuor vultibus videtur, quando quatuor modis notificatus apparet. Unde Ez. 10. *Ipsi sunt vultus quos videram juxta fluvium Chobar.* Iste est igitur vultus Dei, qui est honorandus. ¶ Secundo dico, quod est vultus mentis, qui est deputandus. Super omnia homo vult habere mundissimum vultum, & hoc quia macula in vultu magis apparet, & turpius tædat. Sic vere nos debemus vultum conscientiæ, & voluntatis mundum servare, quia iste est qui à Deo principaliter respicitur, & in quo peccati macula turpius invenitur. Et ideo de anima debet esse sicut illa Regina Hester, de qua dicitur Hest. 15. quod *ipsa erat roseo colore vultum persusa, ac gratis, & nitentibus oculis.* Iste est vultus,

Amorem ad Deum convertere,
Quom debemus per Timorem ad terram deprimere,
Nitorem præ cunctis splendere.

Igitur mentis vultum convertamus ad Deum per veram dilectionem, ut sic simus sicut illi Cherubin, qui habebant vultus versos ad propitiatorium, & se mutuo respiciebant, sicut dicitur Exo. 25. Item vultum mentis deiciamus ad terram per humilitatem, & subjectionem, sicut de Bersabee legimus 3. Reg. 1. quod *submisso in terram vultu adoravit regem.* Item vultum mentis illuminemus per claram discretionem, ut sic quilibet possit dicere illud Gen. 33. *Vidi faciem tuam quasi vultum Angeli.* Job. 19. *Lux vultus mei non cadebat in terram.* Patet igitur, quod est vultus mentis, qui est præparandus. ¶ Tertio dico, quod est vultus corporis, qui est regulandus, & iste vultus significat exteriorem conversationem, & apparentiam corporalem. Sicut enim in mille vultibus non inveniuntur duo similes, sic nec in quibusvis conversationibus inveniuntur duo pares penitus. In ista n. debent relucere omnes virtutes spirituales, nam sicut in vultu hominis omnes sensus corporales, sic in vultu animæ omnes passiones apparent, & inde est quod super omnia membra corporis vultus magis in diversa mutatur, quia secundum mentis passiones, de una qualitate ad aliam mutatur, juxta illud Eze. 22. *Mutaverunt vultus negotiatores populorum.* Sic vere vultus conversationis nostræ non debet semper in eodem subsistere, sed secundum condiciones temporum & locorum in qualitates varias se mutare, & non unam virtutem solam, sed plures & plures in se prætere, & monstrare Luc. 9. *Factum est dum oraret, facta est species vultus ejus altera.* Unde nota quod debet esse

Labor, & diligentia,
Vigor, & permanentia,
Splendor & sapientia,
In vultu nostro Rigor & displicentia,
Humilitas & verecundia,
Hilaritas & complacentia,
Maturitas & reverentia.

Habeamus igitur in vultu nostræ conversationis diligentia laborem Gen. 3. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Item prætedamus ibi permanentia vigorem 1. *Vultus ejus non sunt amplius in diversa mutati.* Item prætedamus sapientiæ splendorem Eccl. 8. *Sapientia hominis lucet in vultu ejus.* Item prætedamus ibi displicentia rigorem Ecc. 7. *Per tristitia vultus corrigitur animus delinquentis.* Item prætedamus humilitatem & verecundiam. Unde Es. 49. *Vultu in terram demisso adorabunt te.* Dan. 10. *Dejeci in terram vultum meum, & tacui.* Et 3. Re. 19. *Operuit Helias vultum suum pallio.* Ite prætedamus ibi jucunditatem & complacentia Pr. 16. *In hilaritate vultus regis vita.*

Et Eccl. 35. In omni dato tuo hilarem fac vultum tuum. Item praten-
damus ibi maturitatem & reverentiam, quia sicut dicitur Esaia
3. Honorabilem vultum ipse capit. Et sic si habuerimus tales vultus,
de nobis poterit dici illud quod dicitur Dan. 1. de pueris tribus
abstinentibus, quod vultus eorum apparuerunt meliores & corp-
ulentiores ceteris. Et sic patet quomodo vultus accipitur in bono
tribus modis.

¶ Sed ad quid? pro certo mali non habent tales vultus, nec
tales apparentias faciales, quinimo isti hodie in omnes qualita-
tes malas commutant vultus suos, videntur enim fuisse de tem-
porib. poetarum, ubi illi dii mutabant vultus hominum in vul-
tus bestiales juxta votum, sicut de Circe incantatrice legitur in
fabulis, quod quodam poculo quosdam nautas socios mutavit
in porcos. Quia vere hodie incantator diabolus mutavit vultus,
i. apparentias multorum in bestias, i. in homines bestiales, in ani-
males & noxiales qualitates. Unde Ez. 22. Mutaverunt vultus
omnes populorum negociatores. ¶ Et sic notabo, quod hodie inveni-
untur multi mali vultus, videlicet, Vultus

Mordaces & irati,
Fallaces & velati,
Procaces & obstinati,
Loquaces & effrenati.

Dico, quod mali habent vultus iratos & concitados, & sic de in-
vido Cain dicitur Gen. 4. Iratus est Cain vehementer, & concidit vul-
tus ejus. Item habent vultus velatos & palliatos, & tales sunt hy-
pocritæ, falsi amici, adulatores & proditores, qui pallio hypo-
critis ita operiunt vultus conversationis suæ, quod vix possunt
intelligi vel cognosci, sicut de Thamar dicitur Gen. 38. quæ volens
impugnari à Juda, stetit in bivio induens se, &c. Quia hypocritæ cu-
pientes cum Juda Patriarcha, i. cum aliquo prælato societatem
habere vel contrahere, ut ab eo donis & beneficiis valeant im-
pregnari, solent vultus honestæ apparentiæ accipere, in bivio i.
e. in publico coram omnib. sedere, & ne cognoscantur, vultum
conversationis suæ honestatis pallio operire, & sic societatem
& impregnationem beneficiorum solent communiter reporta-
re. Unde ipsi prælati de ipsis possunt dicere illud Job 4. Stetit
quidam, cujus non agnoscebam vultum, imago coram oculis meis. Et bene
dicitur imago, & non res, vide supra de imagine. Item habent
vultus firmatos & obstinatos, quia non confunduntur nec reve-
rentur, imo Deo & prælato obstinate opponuntur Pr. 21. Vir im-
pius proacriter obfirmat vultum suum. Item habent vultus dissolutos
& effrenatos, quia non habent compassionem honestæ maturi-
tatis nec in habitu nec in gestu, nec in vultu. Unde de mala mu-
liere dicitur Pro. 7. quod apprehensum osculabatur juvenem, & pro-
caci vultu blandiebatur. Sic igitur patet, quomodo invenitur mul-
tiplex malus vultus. Non dilato me, quia supra feci mentionem
de facie, ubi exempla & figuras amplius aggregavi.

A Nota, quod uxor propria dicitur mulier, quæ alicui
matrimonialiter est conjuncta. Et ideo loquendo mo-
raliter, per uxorem potest intelligi omne illud quod alicui soci-
aliter conjungitur, sive in bono sive in malo significato fuerit
sumptum. Et ideo dico, quod in bono significato secundum
quod vir sumitur multis modis, sic sumitur & uxor, juxta illud
Eph. 5. Viri diligite uxores vestras: pluraliter enim nominat tam
viros, quam uxores. Et ideo possum notare, quod invenitur uxor,
scilicet

Intima,
Optima,
Infima,
Suprema,
Extrema.

Uxor intima est anima, quæ est uxor Christi, & uxor etiam de-
bet esse cujuslibet viri justi. Et ideo de hac potest intelligi illud
1. ad Cor. 7. Uxori vir debitum reddat. ¶ Item uxor optima est in
cælo medians, de qua Apoc. 19. Venerunt nuptiæ, & uxor præparavit
se. Ista est uxor cui Christus principaliter copulatur, & cui vir
justus mentaliter uxoratur. Item uxor infima est Ecclesia deor-
sum militans. Ista enim est uxor Christi, & uxor etiam cujuslibet
boni prælati, juxta illud Eph. 5. Viri diligite uxores vestras, sicut &
Christus dilexit Ecclesiam. Item uxor suprema est humana natura
in Christo latitans, & ista est uxor cui Dei filius copulatus, ipsam
amplius non reliquit 1. Cor. 7. Alligatus es uxori, noli quarere solu-
tionem. Item uxor extrema est qualibet utilis, & humilis, & ho-
nesta matrona, quæ, sc. inter omnes istas uxores extremum, &
minus nobilem tenet locum, de quo dicitur Gen. 2. Quamobrem
B velinquit homo patrem, & matrem, &c. ¶ His igitur præmissis, sive

loquamur de uxore spiritali, quæ est anima, sive corporali, quæ
est Ecclesia, sive de naturali, quæ est bona femina, exponamus
illud Ps. Uxor tua sicut vitis abundans. Hic adverte, quod in uxore
qualibet debet esse triplex virtus, sc.

Humilitas, & subjectio. (Uxor tua,)
Fidelitas, & dilectio. (Sicut vitis,)
Utilitas, & perfectio. (Abundans.)

Talis enim uxor debet esse

Humiliter subjecta. (Tua,)
Fideliter injecta. (Sicut vitis,)
Utiliter connexa. (Abundans.)

Dico igitur primo, quod talis uxor debet habere humilitatem,
& subjectionem, quod ostenditur cum dicitur (Tua,) quia il-
lud quod tuum est, tibi est subjectum. Tua enim est pronomen
possessivum. Ad denotandum, quod uxor est possessio viri, & ei
naturaliter subjecta, sicut Gen. 3. dicitur Eva: Sub potestate vi-
ris. Quia & uxor marito, & Ecclesia prælato, & anima Christo
debet humiliter subjici, & ei sic subjecta cum diligentia famu-
lari. (Tua inquit) Genes. 12. Quare non indicasti mihi, quod uxor tua
esset? Sequitur: Nunc igitur quia conjunx tua est, accipe eam, & vade.
Quod tamen est contra multos, qui viris suis spiritalib. sunt re-
belles, & contradicentes, non subiecti nec humiles, nec cum di-
ligentia servientes. Istud patet de anima peccatrice, quando vi-
ro suo Christo per peccatum contrariatur, de Ecclesia, capitulo,
collegio, quando prælato rebellat, & opponitur, de matronis et-
iam modernis, quæ viros contemnunt, & deestantur, figurata in
uxore Job, de qua dicitur Job 2. dixit ei uxor sua: Adhuc perma-
nes in innocentia tua? benedic Deo, & morere. Quia breviter de viris
possumus hodie dicere, quod uxores non suæ magis propriæ viri
sui sunt, quia istæ hodie nolunt subjici viris suis, sed potius do-
minari, & rebellare multipliciter, & rixari, cum tamen dicat
Apostolus 1. Tim. 2. Docere mulieri non permitto, nec dominari in vi-
rum. Non sic charissimi, sed sit ista uxor tua, id est, hæc sit tibi
subjecta, & tibi humilis ac devota, ut tam Christo de anima,
quam prælato de Ecclesia, tam etiam marito de uxore vel matro-
na possit dici illud Gen. 26. Perspicuum est, quod uxor tua sit. Ha-
beat igitur qualibet talis uxor humilitatem, & subjectionem.

¶ Secundo dico, quod ista debet habere fidelitatem, & dile-
ctionem, (Vitis inquit.) Uxor enim debet virum diligere, & si-
bi fidelitatem tenere, & nulli alii adherere, quod non solum de
uxore corporea, imo etiam de anima vel Ecclesia potest dici, &
hoc ostenditur cum dicitur, Vitis, quia, scil. vitis solet arbori cui
innititur, cum quibusdam tenaculis firmiter adherere, & stabi-
liter ibi se tenere. & ideo dicitur vitis quasi tenens vi. Ad deno-
tandum, quod talis uxor habet talibus maritis suis fideliter, &
firmiter adherere, & ipsos diligere, & timere, quia uxor ista, sci.
anima non debet frangere conjugium, nec esse infidelis Christo
pro peccatum, nec prælato Ecclesia per odium, nec conjunx ma-
rito per adulterium, ut sic dicat qualibet talis vitis illud Joa. Ego
sum vitis vera, id est, ego sum uxor fidelis, quia summa fidelitas,
& fidelis charitas, & veritas debet inter virum, & uxorem esse,
quæ nunquam debet violari aut frangi, sed in amore, & unitate
fideliter conservari Gen. 2. Adharebit vir uxori suæ, & erunt duo in
carne una. Istud tamen est contra multos, quia nec fidelis est vir
uxori, nec uxor viro. Qui viri non sint fideles uxoribus, ad lite-
ram videmus de clericis, & prælatis. Isti enim non diligunt ux-
ores suas, sc. Ecclesias sibi commissas, quinimo patrimonialia ipsarum
diripiunt, & ipsas viduatas, & desolatas relinquunt: non enim
curant nisi fructus recipere, & alibi recedere, & uxorem relin-
quere, & abire, & de defensione, & regimine ejus amplius non
curare. Similes elephantibus, quibus proprium est nunquam pro
uxoribus pugnare, quod bene patet in istis, qui uxores suas ut
dictum est dimittunt, & tyrannis ipsas deferunt, qui eas capti-
vant, diripiunt, & consumunt 1. Reg. 30. Duæ uxores David captivæ
fuerant ductæ. Et bene dicit duæ, & non una, quia hodie clerici ve-
recundantur habere unam uxorem, sc. unam Ecclesiam vel præ-
beendam, imo duas vel plures habere nituntur, & spiritaliter
bigamiam contrahere non verentur. Quod etiam de prælatis
videmus, quod una uxor, id est, una prælatura non solet eis suffi-
cere, imo non cessant de una ad aliam se transferre, cum tamen
dicat Apostolus 1. Tim. 3. quod oportet episcopum esse irreprehensi-
bilem, & unius uxoris virum. Et idem de diacono dicit ibidem. Isti
ergo non videntur esse homines, sed tauri, quia, sicut homini una
data est uxor. Et ideo dictum est: Adharebit uxori suæ, & non ux-
oribus, in signum cujus, uni homini Adæ Eva unica est creata. Sed
de

de tauro & equo non sic, quia isti non habent uxores determinatas, imo nunc unam, nunc aliam possident atque tenent, quin imo unus solet uxorem alterius violenter auferre, & inter se solent pro uxoribus dimicare. Sic vere homines, id est, viri virtuosus iusti & rationabiles una uxore, id est, uno sufficiente beneficio sunt contenti. Juxta illud 1. Reg. 30. *Sufficiat unicuique uxor sua.* Tauri tamen & equi, id est, ambitiosi & superbi, non unus imo plurium sunt cupidi, & inde est, quod inter se lites & controversias solent habere, pro eo, quod unus uxorem, id est, præbendam alterius nititur occupare, ita quod proprie de eis potest dici illud Hier. 1. *Equi amatores & emissarii facti sunt, unusquisque ad uxorem proximi sui hincibat.* Unde Prov. 13. *A domino datur proprie uxor prudens.* Ad denotandum, quod nullus debet uxorem, i. Ecclesiam vel beneficium accipere, nisi à Deo vel ejus vicario canonice sibi detur. Sed proculdubio intrusi Simoniaci non curant de hoc, sed simoniace vel violenter tales uxores rapiunt & procurant, juxta illud Pro. 19. *Rapire singuli uxores singulas.* Patet igitur, quod tales viri non sunt fideles uxoribus, sed proculdubio videntur esse sicut Garamantes populus Æthiopiæ, qui dicuntur matrimonium non servare, sed pro libito uxores quoties volunt cupiunt, desiderant, & affectant eligere, omnesque communes habere, & nullam propriam reputare, sic isti. Et ideo bene figurantur in illis filiis Dei, qui videntes filias hominum, quod essent pulchra, elegerunt sibi uxores de omnibus quas elegerant, sicut dicitur Gen. 6. Patet igitur charissimi, quod isti viri non sunt fideles uxoribus. ideo iusto Dei iudicio permittit, quod eorum uxores non sunt fideles eisdem. Cujus simile videbatur Job petere, 31. dicens: *Si deceptum est cor meum super muliere, & si ad ostium vicini mei insidiatus sum, scortum alterius sit uxor mea, & super illam incurventur alii.* Non sic charissimi, sed simus fideles uxoribus. ut ipsæ sint fideles nobis, quia pro certo ut dictum est, quælibet bona uxor debet habere fidelitatem.

D Tertio dico, quod quælibet talis uxor debet habere utilitatem & perfectionem, quod notatur cum dicitur. (Abundans.) Quia istæ debent abundare in prole bonorum operum & virtutum, & maxime in operibus pietatis, dic sicut supra de abundare quicquid volueris, Deut. 28. *Abundare te faciat dominus in omnibus bonis.* Ideo parentes uxoris Tobie junioris docebant eam in illis virtutibus, quæ decerent quamlibet uxorem Tob. 10. ubi dicitur, quod monuerunt eam honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & seipsam irreprehensibilem custodire. Sic igitur patet, quomodo uxor bona, scilicet anima, vel Ecclesia, vel monacha debet esse

Fertilis & fructuosa. (Abundans.)

Fidelis & amorosa. (Quia vitis.)

Humilis & obsequiosa. (Quia tua.)

E Igitur uxor tua sit vitis abundans, & hoc de uxore bona sufficiat. Sed adhuc dico, quod uxor potest accipi in malo. Et sic dico, quod per uxorem intelligitur quælibet mala conjunctio, vel quælibet copula cujuslibet vitii vel peccati. Et sic notabo, quod in scriptura invenitur

Uxor { Luxuriosa,
Litigiosa,
Præsumptuosa.
Luxuriosa est carnalitas,
Litigiosa est cupiditas,
Præsumptuosa est pompositas.

Istæ enim sunt malæ uxores, quæ sunt fugiendæ, & à fidelibus abdicandæ sicut dicitur Deut. 22. de rege. *Non habebit uxores plurimas quæ alliciant animum ejus.* Carnalitas allicit ad delicias. Cupiditas ad divitias. Pompositas ad eminentias. Et istæ sunt uxores alienigenæ, quæ Salomonem fecerunt apostatari, à lege domini deviare, sicut dicitur 3. Reg. 11. Et ideo necessarium est, quod uxores hujusmodi relinquamus, & ab earum oblationibus caveamus, juxta illud 2. Esd. 4. *Discedite à gentibus terræ, & ab alienigenis uxoribus.* Sic igitur patet, quomodo tam moraliter quam realiter uxor in bono sumitur & in malo. Si vis dicere de malis & adulteris, vide supr. de viro, & de anima, uxore Christi, in principio quæ ibi dixi. Vide etiam de conjugio & de sponsa, &c.

Z.

Zelus. Nota, quod Zelus proprie dicitur esse amor excessivus vel dolor de nimio amore procedens, & inde est, quod zelotypus dicitur ille, qui ita ferventer diligit aliquem, quod nolit, quod ab aliquo alio amaretur, & ita de dectionem ejus sibi

appropriat tam activam quam passivam, & dolet quando alium diligit, vel quando ab alio adamarur. Et inde est, quod etiam zelus sumitur pro invidia, quia invidus in tantum diligit prosperitatem propriam, quod ipse dolet quando videt, quod alius prosperatur. Breviter ergo notandum, quod zelus in scriptura accipitur pro aliquo excessivo fervore vel rigore. Et sic nota quod invenitur in scriptura

{ Dei,
Zelus { Justi,
Impii.
Primus est ferventis rigoris,
Secundus est ingentis amoris,
Tertius est dolentis livoris.

I Dico igitur primo, quod invenitur zelus rigoris, & iste est zelus justitiæ divinæ. Deus enim tanto zelo diligit animam sponsam suam, quod si delinquat, & fidem ejus frangat, & adultero diabolo per peccatum se se jungat, ipsam solet ut zelotypus punire, & contra eam per justitiam de se vire, nullo n. modo vult ut aliquis isti uxori præter eum copuletur, vel quod aliquis ab ipsa præter eum excolatur. Unde ipse de anima vel Ecclesia dicit Zach. 8. *zelatus sum Sion zelo magno.* Talem n. zelum contraxit potissime nobiscum in incarnatione, ubi tantum zelavit pro humana natura, quod eam sibi voluit copulare Esa. 9. *Zelus domini exercituum faciet hoc.* Et ideo sicut homo zelotypus, istam uxorem suam, scilicet animam vel hominem, quando videt, quod cum aliis mundo, scilicet carne & diabolo colloquium vel factum malum habet, ipse solet punire, & libellum repudii sibi dare, dicens: *Ego sum dominus zelator diligens & visitans iniquitatem patrum in filiis.* Exemplo leonis, qui leonam sentiens adulteratam cum pardo, solet punire, & propter quendam zelum excessivi amoris solet contra eam de se vire. Sic vere facit Deus de anima, quæ cum diabolo per vitia fornicatur, quod potissime fiet in iudicio, quando complebitur illud Ps. *Accendetur zelus tuus velut ignis.* Veruntamen adverte, quod zelus est signum amoris. Homo n. nunquam est zelotypus de muliere, quam non amat. Et ideo Deus qui Ecclesiam solebat zelare, & se pro ipsa cunctis adversariis exponere, ipsamque peccantem castigare & punire, eam jam videtur derelinquere, & de ipsa penitus non curare. Homo n. non libenter est zelotypus de muliere, quando videt, quod unicuique se exponit. Sic quia Christus videlicet, quod anima vel Ecclesia se omnibus vitiis exponit, jam non videtur zelotypus de eadem, quod patet de multis, quos delinquentes castigare non curat, & de Ecclesia quam tribulatam non juvat. Patet igitur, quod invenitur zelus grandis rigoris. **S** Secundo dico, quod invenitur zelus fortis amoris, & iste est zelus, quo justii zelant honorem Dei, & Ecclesiæ, & fidei, & etiam cujuslibet alterius viri justii, ita quod pro ipso fiunt zelotypi, in tantum quod sustinere nequeunt sibi inferri aliquid dedecoris vel delicti. Exemplo apum, quæ ita alvearia sua videntur zelare, quod quisquis ea retigerit, statim solent contra eum dimicare, & ad vindicandum propriis spiculis se armare. Exemplo etiam aspidum, quæ secundum Pliniam zelant pro conjugibus. & occisorem solent persequi & invadere, & cura maximo furore vindictæ ipsum impetere & punire. Cum igitur Ecclesia, patria, fides & reverentia divini nominis sint conjuges & alvearia nostra, quibus per amorem & ipsas factas injurias pro viribus vindicare, & eos injuriantes impetere & mulcare, dicendo illud Ps. *Zelus domus tuæ comedit me.* Exemplo Phinees Nu. 25. qui videns injuriam divino nomini publice fieri, & contra legem cum scorto Madianita unum de filiis Israël publicè fornicari, accensus est zelus ejus, & accepto gladio interfecit utrumque. Cujus exemplo injuriantes Deo & Ecclesiæ debemus punire. Unde de ipso Phinees dicitur 1. Mac 2. quod Phinees zelando zelum Dei, receptus est in cælum. Iste igitur zelus est fortis amoris. Tertio dico, quod est zelus gravis livoris, & sic per zelum intelligitur invidia, quia mali ita diligunt propriam gloriam, & videtur eis, quod sibi in aliquibus derogatur, quando alii juxta illos prosperantur; quapropter ad cælum & invidiam commoventur, zelus enim est quando quis dolet ex eo, quod se minus videt diligi quam alterum, & alium plus diligi quam seipsum. Sic mali quia vident, quod Deus vel fortuna plus alios amat quam seipsos, vel saltem quod se non amat, vel amat solos ipsos, zelotypi efficiuntur, & contra eos ad iram & invidiam concitantur. Similes canes qui tunc dolet, quando videt alium canem in hospitium introduci & à domino diligi. Unde de Judæis dicitur Actuum 15. quod videntes turbas converti, repleti sunt zelo, & contradicebant præ invidia

invidia verbis Pauli. Invidus enim & zelotypus statim, quando videt bonum & gloriam alii evenire, solet iracundia zelo flagrare, quibus dicitur 1. Corinth. 3. *Cum sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis?* Quia boni considerant finem malorum, & ideo non zelant nec invident, nec cupiunt, nec desiderant prosperitatem bonorum suorum temporalium. Unde in Psalmo: *Noli amulari in malignantibus neque zelaveris facientes iniquitatem.* Sic igitur patet, quomodo est zelus impij, qui est invidia, zelus amoris, qui est vtriusque iusti, zelus Dei, qui est iustitiae. Vide supra de vindicta.

A **ZONA.** Cum zona sit illud cingulum, cum quo corpus stringitur & cingitur, possumus per zonam intelligere omnem illam virtutem, quae mores nostros colligit atque stringit. Sumitur igitur zona in scriptura quadrupliciter, scilicet in quantum refertur ad

Perfectos,
Imperfectos,
Damnatos,
Beatos.

Perfecti enim cinguntur cingulo temperantiae. Et sic dicitur de Joanne Marc. 1. *quod ipse erat cinctus zona pellicea circa lumbos.* Temperantia enim est zona pellicea, pro eo quod stricta est atque longa.

Imperfecti cinguntur cingulis avaritiae. Avaritia enim stringit & ligat hominem tanquam zona 4. Reg. 1. *Vir pilosus zona pellicea accinctus renibus.* Illi enim & pelles divitias designant.

Damnati cinguntur cingulis diabolicae saevitiae. Ignis enim & poenae infernales arctant miseras animas tanquam zona Psal. *Fiat ei sicut vestimentum quo operitur, &c.*

Beati cinguntur cingulo laetitiae. Gaudium enim circumdat hominem tanquam zona decorans Apo. 15. *Præcincti circa pectora zonis aureis.*

His igitur praemissis, possumus aliquid dicere de zonis hominum perfectorum, & maxime pralatorum. Homini enim non sufficit una virtus, quae ipsum cingat, sed oportet quod plures habeat. Et sic notabo, quod homo quandoque cingitur circa pectus, quandoque circa ventrem, quandoque circa renes. Sic dico, quod tres zonae spirituales debent esse in homine, scilicet zona

Charitatis & amicitiae,
Parcitis & abstinentiae,
Castitatis & continentiae.

Charitatis cinguntur pectora,
Zona Parcitis stringuntur corpora,
Castitatis ligantur jecora.

Primo habeat zonam Charitatis, quae pectus stringatur. Charitas enim est zona una, quae hominem Deo & proximo jungit, & quae mentem tenet stabiliter, pectus enim, id est cor zona huiusmodi constringatur, ne ab amore Dei & proximi laxetur. Et adverte, quod zona ad minus debet habere tria instrumenta de metallo, scilicet,

Fermellam in principio,
Mordentem in medio,
Musquellum in fine sive termino.

Per fermellam zona stringitur vel laxatur. Per mordentem zona ne nimis effluat retractatur. Per musquellum ne filum defluat coarctatur. Charissimi, ista tria signant tres virtutes, quae zonam charitatis debent comitari. Prima est virtus largitatis & clementiae. Ista est fermella quae zonam elargat ad proximum, & eam stringit & replicat ad seipsum, quia secundum Hierem. in

Homil. *Illud jejunium Deus approbat, ut quod tibi subtrahis, proximo largiaris, ut unde caro tua affligitur, caro egentis proximi reparetur.* Secunda est virtus sagacitatis & prudentiae, & ista est mordens, quia, scilicet, prudentia more mordentis debet zonam amoris ne nimis ad proximum effluat coercere, & sibi certos & limitatos terminos servare. Amor enim & prudentia semper simul debent esse, Proverb. 7. *Et prudentiam vocavi amicum meum.* Tertia est virtus stabilitatis & perseverantiae. Ista enim est musquellum quod ornat finem zonae, quia perseverantia requiritur in charitate, quia solum perseverantia coronari meretur. Ideo dicit Seneca, *Ita diligamus ac si desinere non liceat.* Et sic talis zona charitatis figuratur Apocalyp. 1. ubi de filio hominis dicitur, *quod ipse circa mammillas erat munitus zona aurea.* Aurum enim quod undique se dilatat, signat charitatem, quae se dilatat ad Deum, ad amicum, & inimicum. Mammilla vero quae lac emittit, significat largitatem & pietatem, quae lac beneficiorum destillant, & indigentes recreant & potant. Quia praëlatus debet esse accinctus zona aurea charitatis, quae mammillas contineat largitatis. Nam sicut in zona portatur bursa ad erogandum, cunctellus ad scindendum, sic zona charitatis debet habere bursam largitatis ad praemiandum bene laborantes, ut unusquisque mercedem propriam accipiat secundum suum laborem. 1. Cor. 3. *Et gladium rigoris & severitatis ad sciendum & puniendum perperam operantes.* Rom. 12. *Non enim frustra gladium portat.* Et sic ista charitas erit sibi zona iustitiae, ad quam pertinet bonos premiare & malos mulctare. Et sic de eo potest dici Eccl. 45. *Dedit illi dominus sacerdotium gentis, beatificavit illum in gloria, & dedit illi zonam iustitiae.* Praëlatus igitur vel iustus habeat zonam charitatis quae pectus cingatur.

Secundo habet zonam parcitatis quae venter stringatur. Parcitis enim & abstinentia est quaedam zona quae stringit ventrem, nec dimittit ipsum diladari per gulam vel per rapinam, ut sic quilibet iustus sit similis formicae, quae habet ventrem valde strictum, & pectus latum, quod etiam verum de canibus nobilibus reperitur. Ad significandum, quod iusti debent in ventre id est, in ventris ingluvie per abstinentiam esse stricti: in pectore vero, id est, in corde debent per sapientiam esse lati, figurati in beato Johanne abstinentissimo, de quo dicitur Matr. 3. *quod ipse zona pellicea cinctus erat.* Habeat igitur zonam parcitatis, quae venter stringatur.

Tertio dico, quod habeat zonam castitatis, quae lumbos arceat. Quia sicut homines praelium commissuri solent se zona & baltheis cingere supra lumbos, & ibi portare enses & gladios pro bellando, sic vere nos contra carnem praeliaturi debemus lumbos nostros zona castitatis arcere, & carnis desideria divini verbi gladio detruncare. Sicut enim dicit Isid. & Dioscor. est species carbunculi, quae zona candida est praecincta quae ceteris nobilior judicatur. Quia pro certo illi inter carbunculos, id est, inter iustos nobiliores apud Deum reputantur, qui zona candida castitatis praeceteris accinguntur. Figurati in Helia, de quo 4. Reg. 1. *vir pilosus occurrit nobis, zona pellicea, &c.* Zona pellicea quae de pelle mortuorum animalium efficitur, mortificationem carnis, vel etiam mortis memoriam designat, quae, scilicet, ambo ad castitatem sunt necessaria, & ad carnis continentiam opportuna. Et sic dico, quod generaliter sunt tres zonae iustorum, scilicet licet, una circa renes, quae est castitas, alia circa ventrem, quae est parcitas, alia circa pectus, quae est charitas. Quam triplicem zonam nobis prestare dignetur ille, qui vivit & regnat per saecula saeculorum. Amen.

FINIS.

INDEX EORUM, QUÆ HOC DICTIONARIÏ VO- LUMINE CONTINENTUR.

A.

Diſtio ſumitur pro li-
tera, interiectione
& præpoſitione. a
, etiam ſumitur effe-
ctive, inceptive, ſe-
parative, & colla-
tione, ibid. b

A ſignificat terminum à quo, ſicque a-
nnum eſt diligibile, cui & ſervien-
dum, ibid. c

A unum detestabile, à quo fugiendum
multipliciter, ibid. d

A unum commendabile, cui inſiſten-
dum, ibid. e

A unum formidabile, à quo metuen-
dum, ibid. f & a unum nunciabile,
ad bene utendum, ibid. g

Aaron ſummus Sacerdos & Pontifex
moraliter exponendo de Pontifice
vel ſacerdote multipliciter, &c. a

Aaron non fuit promotus in alieno po-
pulo, ſed in ſuo, ibid. b. à Deo in ſa-
cerdotem electus, ibid. c

Antequam miniſtraret, lotus fuit, ibid. d
in altum levati debet, ib. e. eloquen-
ter fari debet, ibid. f. Propheta vo-
cari debet. ib. g. ſceptro decorari debet
ibid. h. Aaron interpretatur mons
fortis, ib. i. Deo dedicari debet, ib. k.
Aaron & filii ejus debent per ſagacem
ſuperiorum diſcuſſionem eligi, ibid. l.
per moralem converſationem veſtiri,
ib. m. per ſpiritualem Deo dedica-
tionem conſecrari, ib. n.

Aaron & filii ejus debent per pietatem
& compaſſionem oleo ſacraſſimo
inungi, ib. o

per ſedulam occupationem in taber-
naculo miniſtrare, ib. p
per temporalem ſuſtentationem cer-
tam oblatorum portionem accipere,
ib. q

Aaron & filii ejus ad fratrem applicandi,
ut ſacerdotio fungantur, ib. r

Aaron & filii ejus debent per dilectio-
nem eſſe concatenati, ib. ſ
per ſubjectionem humiliati, ib. t

Aaron & filii ejus ſunt filii devotionis,
ſanctificationis, &c. ib. u
debent per diſtinctionem eſſe Eccle-
ſiaſtici diſſociati, ib. x

Aaronis virga eſt beata Virgo, ib. y

Aaron ſignat diabolum vel quemlibet
ſuperbum, ib. z

Ab præpoſitio ſignificat effective, ſepa-
rative, inchoative, & expreſſive, a

Ab etiam ſignat ſeparationem laudabi-
lem, damnablem, & triſtabilem, ib. b

Abel Chriſtum vel bonum prælatum
eccleſiaſticum ſignat, a

Abdias ſervus Domini interpretatur,
multaque per eum ſignantur, a

Abia rex Iuda prælatum vel principem
bonum designat, &c. a

Abiathar bonum poteſt designare præla-
tum, a. item malum, ib. b

Abducere idem eſt, quod tollere, ſepa-
rare, remove, a

abies, arbor, &c.

Abigail uxor Nabal, interpretaturque
patris mei exultatio, a

Abigere, i. e. effugare, abjicere, a

Abjicere, abjectio aliquando in bono,
aliquando in malo ſumitur, eſt que id-
eo abjectio quædam laudabilis, quæ-
dam terribilis, quædam damnabilis,
& quædam miſerabilis, a

Abjicere debemus dignitatem ſuperna-
lem, ibid. a

Abjicere, & contemnere debemus rerum
facultatem, ib. b

carnis voluptatem, ib. c

Abjicere etiam debemus cordis levita-
tem, & conſiderare mortis adven-
tum, &c. ibid. d

Abjectio quædam damnabilis & vitioſa,
ibid. e

Abire quoddam inſtabile & fluctuoſum, a
quoddam luſtuoſum, ibid. b

quoddam virtuoſum, ſcil. quando quis
progreditur de bono in melius, &
hoc multipliciter, ibid. c

Abire quoddam gaudioſum, ſc. beato-
rum, quoddam vitioſum, ſc. homi-
num malorum, qui multiformiter
mala ambulant via, &c. ib. d

& quoddam doloroſum, ſcil. damnato-
rum, &c. ibid. e

Abire, &c. quoddam de imprudentia ad
diſcretionem, ib. e

quoddam de injuſtitia ad perfectionem,
ib. f. quoddam de indigentia ad re-
pletionem, i. e. de mundi amore ad
diſtinctionem æternorum, ib. g

& abire quoddam de virtute ad vitium,
ibid. h. abire & recedere malorum
à Dei ſocietate, ibid. i

Abiſai frater Jacob, conſanguineus Da-
vid, juſtus non intelligitur, a

Abyſſus in ſacra Scriptura multis ſumi-
tur modis, videlicet abyſſus illuſtra-
bilis, ſc. damnatorum, a

Abyſſus inſatiabilis, ſcil. animus avaro-
rum, ib. b

Abyſſus inſcrutabilis, ſc. divinitatis, ib. c
& abyſſus inexhauſtibilis, ſcil. ſaga-
citas perfectorum, ib. d

Abyſſus continet in ſe multa, moraliter
exponenda, e

Abyſſus habet latam capacitatem, ib. e
habet etiam imam profunditatem, ib. f
nam abyſſalis humilitas cauſat con-
templationem, promotionem, & per-
ſeverantiam, &c. ib. g

Abyſſus etiam habet mobilitatem obe-
dientiæ & ſubjectionis, ib. h

habet obſcuritatē tenebroſæ medita-
tionis, & deſectivæ cōverſationis, ib. i

habet ſonoritatem eloquentis prædi-
cationis, ib. k

habet ſtabilitatem reſpreſſæ dignatio-
nis, ibid. l

habet immenſitatem gratiæ, ſcientiæ,
& devotionis, ib. m

& habet fruſtuoſitatem mundanæ tri-
bulationis, ibid. n

Abyſſus interpretatur S. Thomas multis
de cauſis, ibid. d. & o

Abyſſus etiam ſignat virum perfectum,
vel ipſum Deum, ſicq; abyſſus quædā
virtuoſa, quædam doloroſa, quædam
vitioſa, & quædam gaudioſa, ib. p

Abyſſo, i. e. aquarum immenſitati ineſt
profunditas, amaritudo, inſatiabili-
tas, & obſcuritas, ib. q

Aqyſſus, quæ ſignat virum perfectum, de-
bet habere humilitatis infinitatē, ib. q
mobilitatis agilitatem, ib. r
dilectionis capacitatem, ib. ſ
diſcretionis luciditatem, ib. t

Abyſſus accipitur etiam pro tormēto do-
loroſo, ſ. pro pœna inferni, ib. u. ibi tria
hominum genera hoſpitabuntur, vide-
licet, fallacis amicitia ſectatores, ib. x
tenacis avaritiæ profeſſores, ib. y

& mordacis eloquentiæ detractores, ib. a

Abyſſus etiam ſumitur pro homine vitio-
ſo, pro paradifo ſpatioſo, ib. z

Abominatio, abominari & abhorrere
idem ſignant. a

Abominatio quædam frequentanda,
quædam detestanda, & quædam formi-
danda, ib. a

Abominanda eſt adulatoria verboſitas,
ibid. b. conſolatoria proſperitas, ib. c
& ſocietas mala, ib. d

Abominatio quædam metuēda, qua Deus
abominatur peccatores, magnatū con-
ſultores, & vanæ latitiæ ſectatores, &c.
ibid. e. abominatur Chriſtus idola pec-
catorum in templo cordis, ſc. abomina-
bilia apud Deum ſunt quatuor genera
hominum, ib. g

Abominabiles homines apud Deum plu-
res reputantur, ib. h

Abortivum ſignat mortalitatis conditio-
nem, a. peccati infectionem, ibid. b
& humilitatis dilectionem, ib. c

Abner ſignat malū ſuperiorem, a. Chri-
ſtum mediatorem, ib. b. bonū prædi-
catorē, ib. c, & ſimplicē ſervitorem, ib. d

Abraham habuit firmitatis & conſtantiæ
fortitudinem, ib. b

habet pietatis & clementiæ plenitudi-
nem, ib. c

habuit veritatis & ſcientiæ certitudi-
nem, & habuit ſanctitatis & juſtitiæ
longitudinem, ibid. e

Abbreviare. vide brevitās.

Abs pro à ſeparativo, a

Abſalon ſignat diabolum plenum dece-
ptione, a

ſubditum ambicioſum, b

peccatorem plenum rebellionē, ib. c

Chriſtum vel juſtum plenum perfectione,
ib. d. & juvenem luxurioſum, ib. a

Abſcindere, ſumitur in bono & in malo, a

Abſcinditur vita per mortis neceſſita-
tem, ib. a

Abſconditur gratia per culpæ iniquitatē,
nam aliqui habent abſciſſum caput, ali-
qui abſciſſam manum, aliqui abſciſſam
aurem

Index Dictionarii

- aurem, aliqui cornu abscissum, aliqui vestes abscissas, & aliqui pedes abscissos, & quid moraliter per illud intelligatur, ibid. b
- Abscinditur mala societas per prudentiam & sagacitatem, ibid. c
- & abscinditur damnatus per justitiam & severitatem, ibid. d
- Abcondere multipliciter sumitur, &c. a
- Abconditio quidam Dei, ibid. a
- quidam homini, ibid. b
- Abconditio quidam vituperabilis, ib. c
- nam absconduntur mali per avaritiam & cupiditatem, ibid. d
- per simoniam & tenacitatem, ib. e
- per fraudulentiam & fallacitatem spirituales, ac etiam corporales, ib. f
- Abconditio quidam desiderabilis, ibid. g
- Abcondunt se boni per felicitatis meditationem, ib. h
- per prosperitatis desertionem, ib. i
- & per adversitatis declinationem, ib. k
- Abcondere nos debemus a mundi hujus vanitate, ibid. l
- & etiam a mundi adversitate, ib. m
- Abconditio adhuc quidam est avaritiæ, ib. n. quidam verecundiæ, ibid. o
- quidam luxuriæ, ib. p
- quidam simoniæ, ibid. q
- quidam divinæ providentiæ, ib. r
- quidam infernalis miseriæ, ib. f
- quidam æternæ gloriæ, ib. t
- quidam Eucharistiæ, ib. u
- & quidam penitentiæ, ibid. x
- Abconditio adhuc quidam humilitatis, quidam mortalitatis, ibid. y. quidam infirmitatis, quidam fidelitatis, quidam sagacitatis, & quidam timiditatis, ib. z
- Absentia, abesse in Scriptura multipliciter sumitur, a
- Absentia quidam justorum & prudentium, ib. a
- Abesse a præsumptuosa pompositate, ib. b
- Abesse proditiosa fallacitate, ib. c
- & abesse a defectuosa societate, ibid. d
- Absentia quidam fallaciū amicorum, ib. e
- & Absentia quidam inimicorū, ib. f
- & quidam vagantiū clericorum, ib. g
- Abstine verbum detestativum, ib. h
- Aborbere, i. deglutire, devorare. a
- Aborbet mors humanā conditionē, ib. a
- Aborbet avarus terrenā possessionē, ib. a
- nam avari absorbent divitias alienas, ut suam satient voluntatem, ut amplient ventrem, i. domum suam, ut satient voluptatem, ib. b
- Aborbet infernus omnium malorum societatem, ibid. c
- nam absorbentur per invidiam, ib. d
- inflati per superbiam elati, ibid. e. & per luxuriam ligati, ib. f
- absolvere, absolutio, absolvere, i. à vinculo solvere. liberare & expedire, a
- absolutio duplex secundum quod est duplex forus, scil. absolutio spiritualis, quæ fit in foro penitentiali, ib. a. absolutio sacramentalis, ib. b. & absolutio judicialis, ib. c
- Abq; signat carentiam virtualium bonorum, habetq; illud absque mali, qui hodie sunt abq; consilio & prudentia, abq; auxilio & potentia, abq; lumine & scientia, abq; dulcedine & clementia, abq; disciplina & temperantia, abq; jugo & obedientia, absque congregatione, concordia & amicitia, absque muro & continentia, seu custodia, & absque lege & sapientia, a
- Abque signat carentiam malorum criminalium, illudque pertinet ad justos & virtuosos, qui sunt absque peccati corruptela multipliciter, ib. b
- signat absque carentiam bonorum æternorum, & illud ad damnatos pertinet; nam tales sunt absque virtute, salute, jocunditate, &c. ib. c
- signat carentiam tormentorum infernalium, illudque est beatorum, qui in paradiso sunt absque pavore, terrore, dolore, & alia ibid. d.
- Abstinencia sumitur spiritualiter & corporaliter. a
- Abstinendum ab affluentia temporalis, & prosperitate mundana, ib. b
- Abstinendum a sagacitate & sapientia seculari vel mundana, ib. c
- Abstinendū ab incongruis consortiis, ib. d
- Abstinendum ab assiduis delitiis, ib. e
- & abstinendū ab injustitia criminali, ib. f
- Abstinencia appetenda est, ib. g
- Abstinere debemus, quia sumus hospitati in externa regione, ib. h
- Abstinere debemus, quia hospitati sumus cum aspera legione, sc. carnalibus desideris, ib. i
- Abstinere debemus, quia impugnati ab aspera passione, ib. k
- & abstinere debemus propter durā passionis anxietatem, propter durā legionis societatem, & propter nostræ regionis alieneitatem, ib. l
- Abstinencia stringit carnis luxuriam, ib. l
- frangit carnis lasciviam, ib. m. sternit hostis lasciviam, ib. n. parit cordis lasciviam, ibid. o. tollit mortis lasciviam, ib. p. & confert æternam gloriam, seu divinam gratiam, ib. q
- Abstinens, i. e. moderati victus sit homo sapiens, ib. r
- Abstinencia non est in ciborum asperitate, ibid. f
- Abstinencia quid agere debemus, scil. tempore penitentiæ, ib. t
- Abundare, abundantia, repletio, sufficientia, fertilitas, fecunditas, idem videntur significare, &c. a
- Abundantia divitiarum periculosa multipliciter, ibid. a
- nam aufert mentis humilitatem, confert culpæ iniquitatem, affert vanam jucunditatem, & infert falsam securitatem, ib. b
- Abundantia nequitiarum perniciofa; nam est in cogitationibus præsumptuosis, locutionibus defectuosis, operationibus luxuriosis, & machinationibus malitiosis, ib. c
- Abundantia justitiarum, sicque abundare debemus dulci pietate, mentis puritate, morum bonitate, &c. ib. d
- Abundantia miserationum, ib. e
- suppliciorum sive poenarum, ib. f
- & solationum, ib. g
- Abuti, i. male uti, a
- Abutimur multis rebus hac in vita, ib. a
- Abusiones claustris 2. & abusiones in Ecclesia multæ, ib. b
- Abutimur sensu & sapientia, ib. c
- Abutimur affectione & voluntate, ib. d
- & abutimur jurisdictione atque potestate, ibid. e
- Ac signat multa, videlicet adjunctionem utilem, sterilem, flebilem & fertilem, a
- sicque justus habeat ac contritionis, confessionis, devotionis, &c. ib. a
- Ac, signat augmentum vitiosum, scil. profectum in malo, & multiplicationem vitiorum, ibid. b
- Ac, signat augmentum dolorosum, scil. tribulationum & poenarum, ib. c
- & ac signat augmentū gaudiosū, ib. d
- Achab rex Israel perversissimus, a, sicq; prælati & superiores in ecclesia male regentes per eū intelligi possunt, &c. ib. a
- Achab potest etiam exponi in bono, signans quemlibet justum, &c. ib. b
- Accaron fuit civitas Philistinorum nobilis, a. ideo per eam significare possumus mundum, infernum, & paradysum, ib. a
- Achaz rex Juda iniquissimus, ideoq; potest designare malum prælatum, ib. a
- potest etiam designare virum justum, & bonum prælatum, ib. b
- Achates gemmæ proprietates, vide annunciare, b
- Accedere, accessus quidam divinus, a. nam Deus accessit ad hominem carnem assumendo, accedit gratiā infundendo, poenas inferendo, & mundum judicando, ib. a
- Accessus quidam diabolicus, scil. ut nocuat, decipiat & dejiciat, ib. b
- Accessus quidam humanus, & ille multiplex est, ib. c
- & accessus quidam commendabilis, ib. d
- Accessus vero ad Deum per promotionis dignitatem, per affectionis caritatem, per compassionis levitatem, ib. e
- Accessus malorum Ecclesiasticorum mortificativus, ib. f
- Accedere ad Dominum Christum, sc. ad Eucharistiæ sacramentum, vel ad Ecclesiæ dignitates, multa personarum genera prohibentur, ib. g
- Acceditur ad Deum per charitatem & dilectionem, ib. h
- & acceditur ad Deum per pietatem & compassionem, ib. i
- Accessus adhuc multiplex, sc. beatificans, ib. k. justificans, ib. l. vivificans, ib. m. damnificans, ib. n. & mortificans, ib. o
- Accelerare, acceleritas in S. Scriptura moraliter loquendo multiplex est, a. acceleratio diligentia, ib. b. imprudentia, ib. c. divinæ gratiæ, ib. d. & pestilentia, ib. e
- accendere, accensio quidam numinis, i. e. Dei, quæ fit per amorem, dulcorum, splendorem, & dolorem, a
- accensio quidam hominis interioris, sc. per dilectionem, compassionem, &c. ibid. b
- & accensio quidam demonis, sc. per ignem tentationis, tribulationis, & æternæ damnationis, ibid. c. accensus ignis tentationum varius, ib. d
- Accenduntur in inferno potentes, oppressores, fallaces, adulatores, invidi, murmuratores, &c. ib. e
- Acceptio personarum plurimum à Deo reprobat, a
- Acceptio personarum quidam per propinquitatem carnalem, ib. b
- quidam per fallacitatem verbalem, ib. c
- per elatam prosperitatem, ibid. d
- & per

- & per velatam humilitatem sicut hypocrita, ib. e
- Acceptantur facilliter quatuor hominum genera, ib. f
- Acceptandi live promovendi sunt pro-
vesti viri, ib. g
- humiliter dejecti, ib. h
- & veraciter perfecti, ib. i
- Acceptabilis, acceptus, acceptanda sunt
personae justiores, res spirituales,
opera meliora, & munera certiora, a
- Accerere, i. vocare, adducere, &c. a
- Acervus, i. accumulatio. a. & est multi-
plex, sc. acervus meritorum, peccato-
rum live vitiatorum, justorum, malo-
rum, divitiarum, miseriarum, & laci-
tiarum, ib. a
- Acies est conventus militantium. a. Est
ergo acies quaedam strenua justorum
hominum, fatua malorum, nocua da-
monum & vitiatorum, & ardua Ange-
lorum, ib. a
- Acetum res acris est, & mordicativa, a.
ideo per acetum potest intelligi om-
nis asperitas, sc. compassio, domi-
nicae passionis contritio, &c. ib. a
- Accidere, i. e. contingere vel evenire,
sc. quod ex inspirato & subito succe-
dit, &c. a
- Accidens mirabilis naturae Christi signat
incarnationem, ib. b
- Accidens damnabilis mixtura, per pec-
cati commisionem, ib. c
- & accidens tristabilis iactura per gra-
vem tribulationem, ib. d
- Acedia est animi torpor, quo quis negli-
git bona perficere, ideo fugienda. a
- Acedia etiam mentem indurat, ibid. b
- visum obscurat, ib. c
- Aurem obturat, ib. d. & damna procurat,
sc. corporalia, temporalia, spiritualia,
& aeternalia, ib. e
- Achimaas fratris mei onus interpretatur, a
- Actio, activus, activa vita, vide de age-
re, operari, facere.
- Accingere, pro praeparatione, & munitio-
ne armorum accipitur, a
- Accingi & armari debemus habilitatis &
firmitatis fortitudine, ib. a
- sedulitatis promptitudine, ib. c
- mortalitatis moestitudine, ib. d
- charitatis amicitia, ib. e
- castitatis continentia, ib. f
- & voluptatis temperantia, ib. g
- Accingitur homo poenitentiae asperitate,
constantiae virilitate, laetitiae jucundi-
tate, &c. ib. h
- Accipere, i. e. capere, acquirere, acce-
ptare, procurare & vendicare, a
- Acceptio passiva & activa, ibid. a
- Acceptio activa vituperabilis & nociva.
sc. numerum rerum alienarum, &
infernium poenarum, ib. b
- Accipere, i. e. gratiam acquirere, ib. c
- accipere debemus sapientiae fulgore, ib. d
- eloquentiae dulcorem, ib. e
- poenitentiae valorem, ib. f
- Apparentiae nitorem, ib. g
- patientiae vigorem, ib. h
- Amicitiae ardorem vel fervorem, ib. i
- & continentiae candorem, ib. k
- Acceptio passiva mirabilis, qua homo
à Deo accipitur, ib. l
- Accipitur homo, ut temporaliter glorifi-
cetur, ib. m
- ut aeternaliter damnificetur, ib. n
- & ut supernaturaliter beatificetur, ib. o
- Accipiunt beati in gloria valoris pleni-
tudinem, ib. p
- splendoris pulchritudinem, ib. r
- & honoris celsitudinem, ib. f
- Accipiunt martyres virtutem ad perfe-
verandum, divinitatem ad fruendum,
sapientiam ad contemplandum, for-
titudinem ad imperandum, &c. ib. q
- Accipitur aurum, argentum, unguen-
tum, &c. ib. r
- Accipitur etiam alienum multipliciter, ib. u
- Accipitris proprietates vide aulter, g.
- Acquiescere, i. e. obedire, consentire,
concordiam facere vel nutrire, a
- Acquiescamus obediendo imperantibus,
Christo & praelatis, ib. b
- subjiciendo corrigentibus, ib. c
- compatiendo indigentibus, ib. d
- & consentiendo convenientibus, ib. e
- Acquirere, i. accipere, lucrari, vendicare, a
- Acquisitio quaedam superni numinis,
quaedam mortalis hominis, & qua-
dam demonis, ib. a
- Acquisitio duplex, vitiosa, scil. & vir-
tuosa, ib. b
- Acquisitio gratiae & virtutis habet boni-
tatis excellentiam, ib. c
- dignitatis eminentiam ibid. d
- & voluptatis affluentiam, ib. e
- Acquisitio quaedam humana damnabilis,
ib. f. acquisitio quaedam demonis, ib. g
- Accubare seu accumbere, recumbere, &
cubare, a
- Accubitus multiplex (scilicet) floridus
& purus, aridus & durus, lucidus & se-
curus, foetidus & impurus, & horridus
atque obscurus, ib. a
- Accubitus bonorum est laudabilis secu-
ritate spei confidentis, in humilitate
cordis patientis, & in posteritate finis
subsequentis, ib. b
- Accubitus per patientiam supportato-
riam, ib. c
- & accubitus per providentiam futu-
rorum continentium, ib. d
- Accubitus quidam gratiae, qui est virtuo-
sus, ibid. e
- quidam gloriae, qui est gaudiosus mul-
tipliciter, ib. e
- quidam malorum, qui est vitiosus &
odibilis, ibid. f
- Accumbunt in mundo gulosis secta-
tores, ib. g
- prosperitatis dilectores, ib. h
- crudelitatis exactores, ib. i
- & carnalitatis ficti velatores, ib. k
- Acuere, acutus, acuties multa significat
tam in bono, quam in malo, a
- Acuties quaedam divinae punitionis, ib. a
- quaedam fraternae correctionis, ib. b
- quaedam terrenae afflictionis, ib. c
- hostilis tentationis, ib. d
- verbalis locutionis, ib. e
- subtilitatis, ib. f
- noxialis detractionis, ib. g
- aeternalis damnationis, ib. h
- Accusare, accusatio quaedam confessio-
nis, a. quaedam correctionis, ib. b
- quaedam detractionis, ib. c
- Accusatio quaedam deprecationis inducti-
va, ib. d
- quaedam dilectionis destructiva, ib. e
- & quaedam conjunctionis corruptiva, ib. f
- Ad praepositio respectiva, a. scilicet; ad perti-
net ad creatorem, ad deceptorem, &
- ad viatorem, ib. a
- Ad hominem Deus respicit inspirando
secreterius, reformando discretius, lar-
giendo uberius, castigando seu pu-
niendo strictius, visitando clementius,
& judicando potentius, ibid. b
- Ad, refertur ad hominem viatorem, ib. c
- Ad, signat fluxum mortalis naturae, sic-
que mors est ad necessitatis, debili-
tatis, communitatis, ib. d
- Ad, etiam signat motum virtualem, ib. e
- Ad Deum ascenditur per virtutes, & sic
proficit charitas iuste federata, &c. ib. f
- levitas seu puritas pauperata, ib. g
- bonitas sursum conspiciata, ib. h
- & deitas supplicata, ibid. i
- Ad, signat motum criminalem, id est, af-
fectum malorum, ibid. k
- signat locum infernalem, ib. l
- & signat terminum supernalem, scil.
paradysum ib. m
- Adam signat hominem dejectum, a. pra-
fectum, ib. b. & perfectum, ib. c
- & signat hominem imperfectum, ib. d
- Adadzer Rex Syriae diabolum vel hy-
pocritam signat, a
- Adamantis lapidis proprietates, vide aver-
pœnitentia, h (tere, d
- Adamare, vide amore vel amare,
- Adaquare, vide portare.
- Adar mensis duodecimus Judaeorum in-
terpretatur, ib. a
- adeps, i. pinguedo, crassitudo, vel aruina, a
- adeps divinae gratiae est inflammatrix af-
fectionis, ib. a
- Ampliatrix devotionis, ib. c
- divisionis religatrix, ib. d
- & compassionis propitiatrix, ib. e
- Adeps signat quadriplem amorem, ib. f
- Adaquare, vide aequalitas.
- adeptus seu adipisci, i. e. accipere, ven-
dicare, a
- Addere, i. adjungere, accumulare, ag-
gregare, apponere, signatque multi-
pliciter, a
- additio quaedam virtualis, ib. a
- quaedam criminalis, ib. b
- quaedam temporalis, ib. c
- quaedam spiritualis, ib. d
- & quaedam miseris (sc.) infernalis ib. e
- additio etiam quaedam virtuosa, & qua-
dam vitiosa, ib. e
- Adducere, i. e. ad locum ducere vel ap-
plicare, a
- adductio virtuosa, qua homo ducitur ad
Deum, & ad gratiam, & ad gloriam, ib. a
- adductioni ad aliquem locum necessa-
rius est motus expediens, ib. b
- sicq; adductio ad regnum coeleste re-
quirit poenitentis macerationem, emi-
nentiae contemplationem, caritatis, co-
pulam, & iustae aequitatis regulam, ib. c
- & necessaria est virtus obediens, ib. d
- ductor erudiens, ib. e
- locus alliciens, ib. f
- & fructus reficiens, ib. g
- adductio vitiosa, qua abducitur homo de
sapientia ad ignorantiam, ibid. h
- Dei gratia ad injustitiam, ib. i
- & de opulentia ad indigentiam, ib. k
- nam in inferno non est juvamen stabi-
litas, ib. l
- non est solamen jucunditatis, ib. m
- non est ibi ligamen communitatis &
charitatis, ib. n
- non est ibi libamen benignitatis & pie-
tatis

Index Dictionarii

- ratis, ibidem o
- Adducuntur in Babylonem peccatores, ibid. p
- Adducuntur ad Christum, vel statum ecclesie charitate ferventes, pietate fluentes, puritate nitentes, & humilitate jacentes, ib. q
- Adhærere, conjungi, & conglutinari idem sunt, a
- Adhærio quædam desiderabilis atque virtuosa, ib. a
- nam adhærio amoris & affectionis habenda est, quia per hanc Deitas æterna adamatur, ib. b
- fraterna charitas copulatur, ib. c
- felicitas amplexatur, ib. d
- Adhærio quædam vituperabilis atque vitiosa, quædam exasperabilis atque dolorosa, & quædam vituperabilis atque gaudiosa, ib. e
- Adesse, adest Deus ad subveniendum multipliciter, a
- diabolus ad decipiendum, ib. b
- impius ad accipiendum, ib. c
- & justus ad obediendum, ib. d
- Adest bonus ad obediendum, obsequendum, adjuvandum, consolandum, consulendum, & defendendum, ib. e
- Adest malus ad nocendum, rapiendum, & detrahendum, ib. f
- Adjicere, i. e. adjungere, aggregare, &c. a
- Adjici quædam virtutis, ib. a
- quædam salutis, ib. b
- quædam peccati, ib. c
- & quædam tormenti, ib. d
- Adimplere, i. summum implere, & sic adimplentur justis gratia, beati gloria, boni solatiis, & mali suppliciis & vitiis, a
- Adimpleri debemus viscerosis affectibus pietatis, ib. b
- gratiosis provectibus sanctitatis, ib. c
- & gloriosis successibus voluptatis, ib. d
- Adinvenire, adinventio quædam divina, quam Deus instituit, a. & quædam humana, sc. vitiosa, quam homo contra Deum instituit, ibid. b
- Adire, i. e. usque ad terminum ire, & sumitur in bono & in malo, a
- Adjurare, i. aliquid juramento firmare, a
- Adjurat nos Deus de veritate dicenda, de pietate tenenda, de tranquillitate servanda, & de carnalitate vitanda, ib. a
- Adjutorium, adjuvare multiplex, videlicet adjuvare Dei & homini, adjuvare bonum & adjuvare malum, ib. a
- Adjuvare alterum ratione similis naturæ, flebilis punctura, ib. c (ibid. b)
- nobilis junctura, ibid. d
- & stabilis structura, ib. e
- Adjuvemus nos propter structuræ firmitatem, juncturæ paritatem, & jacturæ necessitatem, ibid. f
- Adjuvat etiam Deus hominem multipliciter, sc. conferendo defensionem, ib. g
- roborando perfectionem, ib. h
- temperando tentationem, ib. i
- recreando affectionem, ib. k
- deprecando indultionem, ib. l
- revelando depressionem, ib. m
- procurando promotionem, ib. n
- illustrando cognitionem, ib. o
- infortando conditionem, ib. p
- infundendo devotionem, ib. q
- & influendo fruitionem, ib. r
- Admirari, admirabilis, admiratio est stupor ex re insolita generatus, a
- Admiranda sunt fidei Sacramenta, ib. a
- Admirabilis Deus ratione summæ præsententia, ib. b
- ratione servulis subjectionis, ib. c
- ratione claræ sapientia, ib. d
- ratione patientis evidentia, ib. e
- & ratione ingentis providentia, ib. f
- Admirabilia sunt virtutum ornamenta ibid. b
- Admirari debemus honesti decoris gratitudinem, ib. b
- casti pudoris pulchritudinem, ib. i
- veri splendoris limpiditatem, ib. k
- pii dulcoris plenitudinem, ibid. l
- & veri amoris plenitudinem, ib. m
- Admiranda in malis culparum momenta, ib. n
- in beatis gloriæ nutrimenta, ib. o
- & in damnatis miseriæ nocumeta, ib. p
- atque admiranda naturæ ordinamenta, ib. q
- Admiscere. vide mixtio,
- Admonere, i. recipere, concedere. vide ib.
- Admonere, i. applicare, adaptare. vide ib. d
- Adnullare, i. aliquid annihilare, destrueret, dissipare. vide ib.
- Adolere, i. e. incendere, vel cremare, a
- Abolitio signat carnis macerationem, mentis inflammationem, cordis devotionem, & vocis adulationem, ib. a
- Adolescentia est triplex, a.
- Adolescentia quædam naturalis est vitæ nostræ principium propter faciliorem impressionem, manentioris durationem & acceptioris perfectionem, ib. a
- Adolescentia competit corporis fortitudo, ib. b
- Adolescentia operibus bonis insistere debemus, ib. c
- Adolescentia quædam virtualis, ib. d
- Adolescens habeat charitatis favorem, voluntatem paratioris, ib. f
- & puritatem formosioris, ib. g
- Adolescentia quædam carnalis, quæ habet cupiditatis ardorem, ib. h
- carnalitatis humorem fatentem, ib. i
- & mobilitatis fragilitatem, ib. k
- Adonias filius David, a
- Adonibefec rex Jerusalem pugnans contra Josue, &c. a
- Adoptio quadruplex, sc. numinis, a
- hominis, ib. b
- luminis, ibid. c
- & criminis, ib. d
- Adorare quid signat, a
- Adoratio quædam virtualis & meritoria, quædam criminosa & damnatoria, ib. a
- Adorans habeat moralem sanctitudinem, ibid. a
- mentalem celsitudinem, ib. c
- localem aptitudinem, ib. d
- finale rectitudinem, ib. e
- temporalem congruitatem, ib. f
- & pastorem sublimitatem, ib. g
- Adorare debemus multipliciter, ib. h
- Adoratio quædam carnalitatis & luxuriae, ib. i
- quædam superbiæ & ambitionis, ib. k
- & quædam adulationis atque fallacitatis, ib. l
- Adoratores quidam alcilium, ib. m
- quidam sculptilium, ib. n
- quidam reptilium, ib. o
- quidam fistilium, ib. p
- & quidam hostilium, i. dæmonum, ib. q
- Adhuc in scriptura signat imperfectionem, continuationem, & superadditionem
- a. adhuc est bona recuperans, ib. b
- bona reiterans, ib. c
- diu perseverans, ib. d
- & multum exuberans, ib. e
- adhuc sumi potest in malo, & tunc signat actum imperfectum, ib. f
- vitalem defectum, ib. g
- malam perfectionem, ib. h
- Avaram sive cupidam affectionem, ib. i
- & æternam damnationem, ib. k
- Advena sumitur multis modis, & tamen bono, quam in malo, a
- Advena vivere debet benigniter & reverenter, ib. b
- concorditer & communiter, ib. c
- sagaciter & patienter, ib. d
- steriliter sive abstinenter, ib. e
- fertiliter seu affluenter, ib. f
- Adventus Christi duplex, sc. in carne & ad judicium, a
- Advenit Christus in hunc mundum multiformiter, ib. b
- Adventus Christi quietatur amor desiderans, ib. c
- inflammatur amor confederans, ib. d
- & procuratur valor virtutum & gratiarum, ib. h
- Adventus Christi diligendus, quia veniendo superat hostis malignitatem, ib. e
- reparat mundi perversitatem, ib. f
- & declaratur cœli felicitas, ib. g
- Adventus Christi attendit locum deputatum, tempus limitatum, modum ordinatum, ib. i
- Adventus Christi fuit causa necessitatis, ibid. k
- complementum felicitatis, ib. m
- & fundamentum humilitatis, ib. n
- Adventus Christi fuit sine majestatis diminutione, & sine puritatis defactione, ib. l
- Adventus Christus æterna divinitas inclinatur, ib. o
- superna claritas eclipsatur, ib. p
- & superna charitas declaratur, ib. q
- Adventus Christi est ventus æstuantium refrigerativus, ib. r
- delinquentium exasperans ventus reverberrativus vel vituperativus, ib. f
- reparativæ conditionis, ib. t
- imperativæ conditionis, ib. u
- Adventus Christi judicio extremo patenter cum rigore magnæ justitiæ, & subito apparendo potenter, &c. ib. x
- Advenire quid significat, &c. a
- Advenit homini spiritualis illustratio, ib. b
- criminalis defraudatio, ib. c
- mundialis consolatio, ibid. d
- fraternalis sustentatio, ib. e
- temporalis tribulatio, ib. f
- æternalis visitatio, ib. g
- & infernalis condemnatio, ib. h
- Adversari quid signat, a
- Adversitas triplex, sc. tentationis, tribulationis, & damnationis, ib. a
- Adversatur peccator Deo per inconstantiam levitatis, ib. b
- per extollentiam vanitatis, ib. c
- per inundantiam facultatis, ibid. d
- & per voluntatis obstinationem, ib. e
- aversantur animæ multa, ib. f
- adversitas mundana nobis infertur, ut ca-
- stige.

Frat. Petri Berchorii.

Rigemur, informemur, & consolemur, ib. g
Advertere quid signat, a
Advocatus quid significat, a. & est duplex, scil. temporalis & spiritualis, ib. a
Advocatio Christi, Mariæ, & Sanctorum habent bonitatis utilitatem, ib. b
 pietatis benignitatem, ib. c
 & firmitatis stabilitatem, ib. d
Advocati nomine intelliguntur mali & fraudulentarii consiliarii, &c. ib. c
Advocati mali habent regimina consilia-ria prælationis, ibid. f
 sunt etiam gravamina subjectionis, ib. g
 sunt perversæ intentionis, ib. h
 & sunt socii adjunctionis, ib. i
Adulatio describitur, a
Adulationis conditio sive intentio, scil. ut decipiat, ib. b
 ut accipiat, ib. c
 ut placeat, ib. d
 & ut lateat, ibidem
Adulatio offert verbalem deceptionem, ib. f. confert promotionem lethalem, ib. g. ligat affectionem mentalem, ib. h
 & ligat damnationem poenalem, ibid. i
Adulterium tripliciter accipi potest, &c. a
Adulterio dissipatur regula creata natura, ib. b
 segregatur copula junctura, ib. c
 & excitatur regula divinæ censuræ, ibid.
Adulterium spirituale quid sit, ibid. e
Adulteri promoventur per conjecturam malignitatem, per pecuniarum cupiditatem, per carnalitatis infectionem, & per affinitatis affectionem, ib. f
Ades, distingue de æde, sicut de domo, a vel dic, quod multiplices ædes in Scriptura reperiuntur, ib. a
Aedificare, id est, construere, componere, & facere, & est multiplex, a
Aedificatio multiplex, scil. temporalis, quando quis componit domum mundanæ prosperitatis & opulentiae, &c. ib. a
Aedificatio virtualis, seu morum virtuosa, ib. b
 quam si ædificare volumus, habere debemus laborum poenalitatem, ib. c
 virium stabilitatem, ib. d
 virtutum fertilitatem, ib. e
Aedificatio criminalis, scilicet pravitatis & injustitiæ, ib. f
Aedificatio spiritualis, qua nos in bono ædificamus, &c. concurruntque multa in hac ædificatione, ib. g
Aedificatio materialis, scilicet domorum corporalium, ib. h
 & ædificatio æternalis & imperialis, ib. k
Aedificium nostrum privatum superfluitatibus sagaciter præscindendum, ib. i
Aegrotare, ægritudo multiplex invenitur, scilicet corporalis languoris, temporalis doloris, virtualis valoris, criminalis horroris, & infernalis laboris, a
Aegyptus signat multipliciter, a
Aegyptus denotat mundum, quia ibi est nimietas ardorem, scil. avaritiæ, luxuriæ, iracundiæ, aliorumque vitiorum, ib. b
 ibi est societas malorum, ib. c
 & anxietas laborum, ib. d
Aegyptus signat mundum bonos afficientem, ib. e
Aegyptus, id est, mundus est fugiendus & contemnendus propter multa, ib. f

Aegyptus signat statum poenitentiae, ib. g.
 signat peccatum sive peccata multipliciter, ibid. h
 & infernum multiformiter, ib. i
Aemulari, æmulatio multis sumitur modis, a
Aeneus, vide Æs, æris.
Aequalis, æqualitas signat quandam proportionem partium invicem adæquatarum, a
Aequitas, æqualitas: nam æqua dicuntur, quorum unum alterum non excedit, &c. a
Aequitatem & justitiam habeat quilibet prælatus & judex multipliciter, ibid. b
 in deliberando, ib. b
 in determinando, ib. c
 in corroborando, ib. d
Aequitas divina est æquissima, justissima & rectissima, ib. e
Aer in Scriptura sumitur multipliciter, a
Aer signat virum perfectum, ib. b
 nam talis habeat existentiae veritatem, continentiae puritatem, & influentiae pietatem, ib. c
Aerei, id est, perfecti viri debent esse expulsi carnalitatis, ibidem b
 exclusivi cupiditatis, ib. d
 expressivi conformitatis, ibid. e
 offensivi benignitatis, ib. f
Aeris nomine potest intelligi vir peccator multipliciter, ibid. g. in quo ruditatis obscuritas tenebrosa, ib. h
 voluptatis humilitas, ib. i
 vanitatis mobilitas, ibid. k
 palliationis luciditas, ib. l
 indevotionis frigiditas, ibidem m
 tribulationis acerbitas, ib. n
Aer, qui est locus altus, paradysus intelligitur, ib. o
Æs, æreus, æneus, æs est metallum rubrum, terreum & fœculentum, &c. a
 signatque virum perfectum multipliciter, ib. a
Æs, metallum durable, virum perfectum signat: & sic talis habeat firmitatem constantissimam multipliciter, ib. b
 honestatem intentissimam, ib. c
 & pietatem ferventissimam, ibid. d
Æs signat hominem infectum & vitiosum, quia tales sunt clamosi, litigiosi, &c. ib. e
Æs sumitur pro pecunia, & illud est effundendum per eleemosynam, &c. ib. f
Æsculapii fabula de pastoris corona, vide Corona.
Æstas est tempus anni calidum, in quo sol nobis propinquior & vicinior est, a
Æstas signat tempus veniæ & poenitentiae, ib. a
 statum gratiæ, ib. b
 statum gloriæ, ib. c
 vitæ præsentis, ib. d
 prosperitatis, ib. e
 statum adversitatis, fervorem & ardorem mortis, judicii & inferni, ib. f
 & statum Christi adventus, &c. ib. g
Æstimare, æstimatio, æstimare est de re aliqua opinative, & ex conjecturis aliquibus judicare, a
Æstimatio multiplex, scilicet Dei, ib. a
 justii, ib. b
 stulti peccatoris, ib. c
Æstimant mali male de Dei potestate, ib. d
Æstimant mali male de justii bonitate, ib. e
 de æternis, ibidem f

& de spiritualibus bonis aut virtutibus, ib. g
Æstus multiplex, scilicet ardoris & concupiscentiæ, amoris & amicitiae, & æstus adversitatis & violentiæ, a
Ætas signat temporis distinctiones, a
 nam sicut per ætates septem vita nostra decurrit, sic etiam per virtutes speciales vita spiritualis ad suum pervenit complementum, ib. a
Ætas perfecta requiritur ad promotionis celsitudinem, ibid. b
 ad continendum durationis firmitudinem, ibid. c
Ætas virtutis & perfectionis requiritur ad acquirendam discretionis plenitudinem, ib. d
Æternus, æternitas signat mensuram rei interminabilis, inflexibilis, & invariabilis, &c. a
Æternitas dici potest Dei immensitas, sive essentia cæli, felicitas; dicitur etiam perseverans & æterna, & bonorum morum bonitas seu stabilitas, &c. ib. a
Æternitas sumitur etiam in malo pro voluntate obstinata, pro consuetudine indurata, & pro poena inferni interminata, ib. b
Æternitas quædam Dei, quæ est immutabilis, semperque manens, ib. c
 quædam justii imitabilis, ibidem d
 quædam cæli appetibilis, ib. e
 & quædam inferni formidabilis, ib. f
Ætherei pilæ proprietates, vide Fluctus c
Æthiopia regio ferventissima, Solis ardoribus exposita, ab omni aeris temperamento semota, a
Æthiopia multiplex, scil. poenitentiae, ib. a
 opulentiae, ib. b
 pestilentiae, ib. c
 violentiæ, ib. d
 defluentiae, ib. e
 & turbulentiæ, ib. f
Æthiopis proprietates, vide Amare, c. & d
Æthiopes populi nigri, Solis ardoribus infectati, vide Alienigena, d
Æthiopiarum populi vadunt nudi, vide Nudus, e
Ætis lapidis proprietates, vide Protegere, a. Quærere, b
Affectio, affectus. Affectio accipitur pro desiderio & amore, suntque affectiones quatuor, a
Affectiones sunt bonorum & malorum, ib. b
Affectionem habeant justii altam, ib. c
 latam, ib. d. rectam, ib. c. & iustam, ib. f
Affectus verò malorum, &c. ib. g
Afferre quid sit, & in Scriptura invenitur afferre obedientiæ, a
 benevolentiae, ib. k
 injustitiæ, ib. l
 & avaritiæ, ib. m
Afferre debemus honestatis splendorem, ib. b
 castitatis candorem, ib. c
 contritionis mœstitudinem, ib. d
 & durationis fortitudinem, ib. e
Afferre etiam debemus doctrinam speculantibus, vigorem militantibus, coronam triumphantibus, veniam poenitentibus, &c. ib. f
Afferuntur ad Deum juvenes infirmi, justii, & injustii, ib. g
Afferat arbor bene culta, & in terra bona, fructus plurimos, intelligendo spiritualiter

Index Dictionarii

- iter de homine, &c. ibid. h. & i
 Afficere quid significat.
 Affectio quædam tædii vel laboris, quædam odii vel doloris, quædam vitii vel foetoris, & quædam supplicii vel terroris, ib. a
 Affigere quid sit.
 Afflictio multiplex, a
 Afflictio quædam virtuosa, & quædam vitiosa, ib. a
 Afflictio sustinenda patienter, ib. b
 Afflictio tribulationis & contritionis divini respectus: nam respicit tribulatos ad roborandum, ad libetandum, & ad temperandum, ib. c
 Afflictio mentalis affectus confert puritatem, ib. d
 ubertatem, ib. e
 Afflictio crudelitatis, ib. f
 Afflictiores affliguntur in dignitatis depressione, ib. g
 in voluptatis absterfione, ib. h
 & in claritatis privatione, ib. i
 Affluencia quadruplex, scilicet delictorum, virtutum & meritorum, & gloriæ atque præmiorum, a
 Affluencia adhuc quædam temporalis, & quædam æternalis, ib. b
 Affluencia cognitionis seu visionis intuitiva, abstractiva, speculativa, ib. d
 Affluencia consistit in veritatis cognitione, ib. c. in voluptatis fruitione, ib. e. & in charitatis affectione, ib. f
 Agar ancilla Abraham & Saræ, & sumitur in bono & in malo, ib. b
 Ager multipliciter in Scriptura sumitur, a
 Ager sacre Scripturæ colendus, ib. a
 Ager verò conscientie claudendus, ib. b
 Ager seminari debet per intentionem, ib. d
 circulari per discretionem, ib. d
 impinguari per compassionem, ib. e
 & irrigari per devotionem, ib. f
 Ager paradisi appetendus multipliciter, ib. g
 Ager mundi contemnendus, ib. h
 & ager abhorrendus, ib. k
 Ager adhuc multiplex, sc. crudelitatis, deceptionis, prodicionis, & perditionis, ib. i
 Agere quid signat, a
 Agere virtuosum, & est iustum, ib. a
 Agendum operandumque bene requiritur consolatrix spei certitudo, ib. a
 Adjutrix Dei celsitudo, ib. b
 & roboratrix rei fortitudo, ib. c
 Agere verò vitiosum & est malorum, ubi ostenditur peccatorum pluralitas, ib. e
 iniquitas, ib. e. & obscuritas, ib. f
 Agi, id est, agitari: agitur autem quis multipliciter, a
 Activus, sive vita activa distinguitur in contemplativam & activam, ib. a
 nam activa vita, quoad statum est securior, ib. b quoad proximum utilior, ib. c
 & quoad mentem opulentior, ib. d
 Activi & contemplativi sunt in multa differentia, ib. e
 Agilis, vide Levis, Motus, Facilis, Velox.
 Agnoscere sumitur multis modis, a
 Agnoscere debemus Deum, ib. b
 nosmetipsos, ib. c. proximos, ib. d. subditos, ib. e. & benefactores, ib. f
 Agnus sumitur multipliciter, a
 Agni proprietas, ib. b. d
 Agnus dici potest vir iustus multipliciter, ibidem c
 Agnus signat Christum regem, ib. d. e. f. g. h
 Agnus etiam habet conditiones defectivas, ib. i
 Agon, id est, certamen, pugna, & accipitur pro tribulatione & tolerantia, a
 Aggravare, aggravatio quid sit, a. & est multiplex, ib. a
 Aggredi, id est, invadere, impugnare, &c.
 Agrestis quid signat, a
 Agricola multiplex, sc. prælatus, præfectus, beatus & mundanus qui agrum colit, a
 Agricola debet spoliari, occupari, & roborari, spiritualiter intelligendo, &c. ib. b
 Agricola verò in malo signat mundi divites & avaros, ibid. c. d. e
 Ait, verbum in Scriptura sumitur multipliciter, a
 Ala instrumentum seu membrum volatilis, a. & sumitur in bono & in malo, ib. a
 Ala extenta, erecta, retenta seu retracta, & perflata ad volitandum, ibidem b
 Alæ affectionis, ib. c
 dilectionis & charitatis, ib. d
 discretionis, ib. e
 Alæ hominis peccatoris, ideo dicitur peccator alatus, &c. ibid. f. g. h
 Albedo multipliciter sumitur, a
 Albedo multiplex, scilicet puritatis, hypocrisis, fallacitatis, æternæ felicitatis, & externæ prosperitatis, ib. b. c. d
 Albedo hypocrisis fallacitatis est sicut nix, ib. e
 Alcyonis avis proprietas, desiderium, f
 Asbestus lapis semel accensus extingui non potest, &c. vide Ardor, c. vide Perseverantia, d. vide Succendere, e. vide Extinguere, f
 Aleph prima litera alphabeti Hebraici, a
 estque multiplex titulus præpositus, ib. a
 Alexander interpretatur multipliciter, a
 signat Christum, ib. a
 Alleluja cantus gaudii & exultationis, a
 Allevare, allevatio, quædam Dei, & quædam diaboli, a
 Alleviare, vide de Levitate.
 Allicere, id est, attrahere, a
 Alidere, id est, ad aliquid ledere, a. aliditur enim homo multipliciter, ib. a
 Alimentum quid sit, & est alimentum spirituale, a
 Alimenta enim corporalia alliciunt, expediunt & proficiunt, pariterque spiritualia, ib. b
 Alienum quid sit, sumitur in bono & in malo, a
 Alienus dici potest peccator multiformiter, quia nihil habet commune cum Deo, ibidem b
 quia agitur dubietate, ib. c
 quia instigatur perversitate, ib. d
 quia spoliatur hæreditate, ibidem e
 quia flagellatur adversitate, ib. f
 Alienigena dicitur, qui aliunde genitus est, a. & per alienigenam intelligitur peccator multipliciter, ib. a
 Alienigena hominem solitarium etiam designat, ib. b. c. d
 Alius signat hominem levem & inconstantem, a. & sumitur in bono & in malo, ib. a
 Alius signat hominem ab aliis distinctum propter odium & malignitatem, ib. b
 propter mentis cupiditatem, ib. c
 & propter mundi prosperitatem, ib. d
 Alius dicitur, qui fallaciis palliatur, ib. e
 Alius etiam potest dici vir perfectus, propter vitæ excellentiam, ibidem f. fluidum dulcorem, ib. g. & fervidum tenorem, ib. h
 Alligare diversimode in Scriptura sumitur, a
 Alligatus debet renaciter regulari, ib. b
 vivaciter inspirari, ib. c
 obedire velociter, ib. d
 & pervenire feliciter, ib. e
 Alioquin conjunctio disjunctiva, & signat idem quod vel, a (tur, a
 Aliquis & aliquid multipliciter sumuntur, a
 Aliquid unum spectat ad Deum, ib. b
 ad justum, ib. c
 & ad peccatorem, ibid. d
 Aliquid dicuntur mundi bona, & præcipue temporalia, ibidem e
 & aliquid dicuntur bona spiritualia, id est, æterna, ib. f
 Aliquando adverbium quid signat, & sumitur in bono & in malo, a
 Aliter adverbium qualitatis mutationem quandam seu contradictionem notat, a
 & sumitur in bono & in malo, ib. a
 Alloqui, vide Loqui.
 Alonge signat in bono & in malo, a
 Altare in Scriptura multipliciter sumitur, a
 Altare Dei est cor nostrum per charitatis ardorem, ib. b
 per vanitatis livorem & abhorrentiam, ib. c. & per honestatis nitorem, ib. d
 Altare Domini, scilicet cor nostrum sit locus timoris & turbationis, amoris & dilectionis, & doloris atque contritionis, &c. ib. e
 Altare Ecclesiæ statum sive divinum cultum signat, ib. f
 Altaris ministri habeant evidentie claritatem, ib. g
 innocentie puritatem, ib. h
 constantie seu residentie firmitatem, seu perfectionem, ib. i
 Sagacem æternorum affectionem, ib. k
 & internorum ferventem orationem, ib. l
 Alter multis sumitur modis, a
 Alteratio seu mutatio quædam virtuosa, & quædam vitiosa, ib. a
 Alterari si velimus, necessarius est actor efficiens, ib. b
 modus proficiens, ib. c
 & finis iustificans, ib. d
 Alteratio in malo pro peccatore sumitur, ib. e
 Alteratur homo sive mutatur à bona conversatione multiformiter, &c. ib. f. g. h. i
 Alterutrum adverbium sumitur in bono & in malo, a
 Altrifecus diversitatem signat, a
 Alternus, alternatim, id est, vicissim, &c. a
 Altitudo profunditatem & sublimitatem signat, a
 Altitudo profunda multiplex, ib. a
 Altitudo sumitur pro sublimitate æternali, temporali, & spirituali, ib. b
 Altus efficitur quis per terrenorum detestationem, ibidem c
 per internorum roborationem, ib. d
 per meritorum cumulationem, ib. e
 & per æternorum contemplationem, ib. f
 Alti sunt peccatores per præsumptionem peccatorem, ib. g
 per elationem criminalem, ib. h
 & per promotionem temporalem, ib. i
 Altissimus superlativus est ipse Deus, quia nihil

Frat. Petri Berchorii.

nihil habet altius, superius, a
ergo est indivisibilis singularitatis, ibi
dem b
insuperabilis supernalitatis, ib. c
& inevitabilis generalitatis, ib. d
Alveus quid signat, a
Amalech quid denotat, a
inde Amalechitz, id est, sæculi peccatores invicem foederantur, à malis honorantur, &c. ib. b
Amon significat ambitiosos, &c. a
Amare, amor duplex est, scilicet spiritualis & temporalis, sive divinus & mundanus, a
Amor calori comparatur, ib. b.
Amor verus fortificat, ib. c
pulchrificat, ib. d
& tutificat, ib. e
Amor noster ad Deum fortissimus, &c. ib. f
Amare videtur Deus ex offensa benignitate, ib. g
expensa sedulitate, ib. h
& promissa hereditate, ib. i
Amor mundi causat ambitionis anxietatem, a
inducit oblivionis ebrietatem, ib. b
luxuriosam carnalitatem, ib. c
& penuriosam cupiditatem, ib. d
Amaritudo quædam temporalis, & quædam æternalis, a
Amaritudo adhuc quædam mentalis contritionis, ib. b
quædam verbalis confessionis, ib. c
quædam carnis afflictionis, ib. d
& quædam subsequenter turbationis, scilicet mortis, iudicii, & inferni, ib. e
Amaritudo detestabilis, scil. culpæ & peccatoris æternæ, ib. f
iudicii seu supernalis jurisdictionis, ib. g
& æternalis desolationis, ib. h
Amaritudo infernalis damnationis habet impuritatem maculativam, ib. i. societatem perturbativam, ib. k. ebrietatem consopitivam, ib. l. anxietatem enervativam, ib. m
Ambitio quid sit.
Ambitio inflammat desiderium, ib. b
affectat ministerium, ib. c
postponit viros virtuosos, ib. d
& præponit viros vitiosos, ib. e
Ambitio habet inrepletam vacuitatem, ib. f
inquietam mobilitatem, ib. g
seu indiscretam inanimabilem cupiditatem, ib. h
Ambire, ambitus quid significet, a. vide Circumdare.
Ambo, id est, duo, signat combinationem, dualitatem, &c. a. & accipitur in bono & in malo, ib. a
Ambulare, id est, pergere, progredi, & sumitur virtuose, & vitiose, a
Ambulare recte si volumus, requiritur spes erigens, ib. b
lux dirigens, ib. c
vis diligens, ib. d
virtus fortificans, ib. e
sensus reificans, ib. f
Ambulando corporaliter requiritur locus alliciens, ib. g
modus proficiens, ib. h
& virtus sufficiens, ib. i
Ambulatio verò vitiosa, ib. k

Amen dictio Hebraica, & signat multa, &c. a
Amen signat veritatem & existentiam, &c. ib. b
Amicitia quædam naturalis, & quædam acquisita, a
Amicitia constans ex concordie ligamento, ib. b
fiducie tutamento, ib. c
& constantie firmamento, ibidem d
Amicitia falsa & ficta præsentatur in prosperitate, ibidem e
variatur mobilitate, ib. f
absentatur in adversitate, ib. g
Amicitia vera est propter sacramentum tute fidelitatis, ib. h.
juvamentum pie benignitatis, ib. i
& ligamentum puræ societatis, ib. k
Amicitia multiplex, scil. dignitatis, utilitatis, & securitatis, a
Amictus est regumentum, vestimentum, & ornamentum, a. & est amictus multiplex, ibidem a
Aminadab interpretatur multipliciter, &c. a
Aman, Amon, & Ammon, illa tria nomina de malis personis intelliguntur in Scriptura, a
Amon interpretatur onerans vel onustus, nutriens vel nutritus, ibid. b
Amos interpretatur fortis, potens, aut robustus, a. & Christum significat, vel prædicatorem, aut prælatum, ib. a
Amorrhæus interpretatur amarus vel loquens, &c. a
Amovere, id est, à loco movere, &c. & pertinet ad Deum, virum justum, & etiam impium, ib. a
Amplexari quid significat, ibid. a. estque amplexus Dei, iusti, impii, & diaboli, ib. a
Amplius quid significat, &c. a
Ampliare, id est, argumentare, a
Amputare quid signat, a. estque amputatio meritoria, damnatoria, & afflictoria, ib. a
An, in sacra Scriptura multipliciter ponitur, a
An est adverbium redargutivum & inquisitivum, ibid. b
Ananias in Scriptura sumitur diversimode, a
Anathema in Scriptura semper sumitur in malo, & signat maledictionem, &c. a
Anathoth obediens Deo interpretatur, a
Ancilla pro famula, serva & ministra sumitur, a. & in malo accipitur pro anima peccatrice, & pro carne, ib. a
Ancilla in bono sumitur multipliciter, ib. b
Ancilla animam seu personam signat, quæ Domino famulari desiderat, ib. b
Ancilla habeat in se humilitatem, ib. c
sedulitatem, ibidem d
& sagacitatem, ib. e
Angelus nomen officii, non naturæ, a. estque angelus bonus & malus, ib. a
Angelus moraliter signat viros providos, spirituales, &c. ib. a
Angeli sunt dignioris creationis, ibid. b
purioris conditionis, ibid. c
amplioris subjectionis, ibid. d
& celerioris cognitionis, ib. f
Angelorum ministerium multiplex, ibidem e
Angelo vir perfectus comparari potest, &

nuncupari Angelus propter eminentiam dignitatem, ib. g
residentiæ firmitatem, ib. h
humilitatis subjectionem, ibid. i
benignissimam compassionem, ib. k
sagacissimam discretionem, ib. l
Angelici & perfecti viri conditiones multa, ib. m
Angeli dici mali possunt, &c. ib. n
Angulus quid sit, signatque in Scriptura multa, a
Angulus est locus secretior & clausior, ibidem a
rectior, ib. b
firmior, ib. c
& tutior, ib. d
Angulus verò in malo multiformiter sumitur, ib. e
Angulus etiam signat peccatorem, ibidem c
Angustia quid, a
Angustia quædam detestabilis, quædam commendabilis, & quædam contristabilis, ib. a
Angustia infernali securitas excluditur, ib. b
libertas seu mobilitas concluditur, ib. c
& penalitas includitur, ib. d
Angustia multiplex, scilicet terrenorum, sæculi flagellorum, scil. tribulationum, &c. peccatorum, hominum perfectorum seu contritorum, obstinatorum & damnatorum, ib. c
Anima quid sit, a
Anima habeat perseverantiæ stabilitatem, ibid. b
consonantiæ conformitatem, ib. c
& opulentæ virtutum fecunditatem, ib. d
Anima viri iusti plures in se habet conditiones, ib. e
Anima peccatorum habet status vilitatem & indignitatem, ibid. f. gravitatem & cupiditatem, ibid. g
& voluptatem atque carnalitatem, ibidem h
Anima sumitur quandoque pro vita corporali, ib. i
Anima peccatrix adhuc multas habet conditiones, ib. a
Anima damnata nuda dicitur, &c. nudus, f
Animal multiplex invenitur in Scriptura, a
Animal est homo iustus multiformiter, ib. b
Animalium nomine possunt intelligi peccatores, ibid. c
Animus accipitur in Scriptura multiformiter, a
Animus bonus & sanctus habet claritatem prosperitatis & sapientiæ, serenitatem & tranquillitatem moderantiæ, durationem perseverantiæ, & sublimitatem eminentiæ, ib. b
Animum adhuc boni habent multiplicem, ib. c
Animus malus & vitiosus notari potest, &c. ib. d
Annæ quinque fuisse in Scriptura sacra, a. interpretanturque divinam gratiam multiformiter, ibid. a
Anna sumitur pro sancta virgine, vel anima sancta, ib. b
Annus quid sit descriptive, a
Annus laboris statum viri præsentis signat

Index Dictionarii

- doloris scilicet statum poenitentium; & valoris, scilicet statum virtutis & gratia, curritque per quatuor tempora, scilicet ver, astatem, autumnum, & hyemem, ib. a. b
- Annus verò in statu virtuoso, &c. ib. b
- Annus multiplex, scilicet virtutis & gratia, timoris & punitiois, foetoris, erroris, vel corruptionis, honoris, splendoris, seu dulcoris, ib. d
- Annunciare, id est, intimare, narrare, praedicare.
- Annunciare multiplex, scilicet confessionis, praedicationis, & angelicae consolationis, ib. a
- Annuncians scil. praedicator vel praelatus habeat diligentiae sedulitatem, ib. b eloquentiae auctoritatem, ib. c & correctionis asperitatem, ibid. d
- Antemulta significat, a
- Ante etiam designat divinam aeternitatem, praesentem mortalitatem, diligentem praeparationem, & praeventientem sagacitatem, id. b
- Ante etiam signat decus juventutis, ib. c statum sensualitatis, vel mundanae prosperitatis, ib. d spiritualitatis & sanctitatis, & aeternae felicitatis statum, ib. e sagacitatis & sedulitatis, ib. f stultitiae & fatuitatis, ibidem g
- Ante multiplex, scilicet magnae vanitatis, simplicitatis & imbecillitatis, praesumptionis, & faustitatis, audaciae & protervitatis, ib. g
- Ante sumitur quandoque ordinaliter multiformiter, ibid. h
- Ante etiam sumitur praesentialiter multipliciter, ibid. k. l. m. n. o. p. q. r. s
- Antequam quid significat, a
- Antequam dicitur de Deo, ib. a viro iusto, ib. b & peccatore, ib. c
- Antichristus sive antiquitas, quae mentaliter debet cogitari, a. humiliter venerari, ibid. b. moraliter imitari, ibid. c. stabiliter amari, ibid. d. salubriter renovari, ibidem e. totaliter detestari, ib. f veraciter observari, ibid. g. & sagaciter praecaveri seu declinari, ib. h
- Antichristus unde dicatur, c
- Antichristus est filius iniquitatis quantum ad conditionem, operationem, depravationem & damnationem, ib. b
- Antichristus est diabolus, vel vir iniquus, ib. c
- Antrum, id est, fovea, vel caverna.
- Annulus quid sit, &c. a
- Annulus valet ad signandum, ib. b portandum, ib. c stringendum, ib. d subarrhandum, ib. e & ornandum, ib. d
- Annulus verò in malo signat mentis instabilitatem, animi cupiditatem, mundi vanitatem, & saeculi dignitatem, ib. d
- Annulus mundanae dignitatis, honoris & prosperitatis, ib. h
- Antiochus, Antiochia, Antiochus rex iniquissimus, & quid signat, a
- Antiochus rex superbissimus, abominatio, ib. b
- Antiochia interpretatur paupertatis silentium, & pauper silens, ib. c
- Appellare quid sit, sumiturque pro ligatione & aliqua promotione, a
- Appellantur, id est, nominantur & eliguntur, & vocantur, scil. affluentissime mirantes, ib. b studiose laborantes, ib. c & eminentissime contemplantes, ibidem d
- Apparere, apparitio quaedam Angeli, & quaedam Dei etiam a.
- Appareat in nobis amicitiae veritas, ibidem b conscientiae puritas, ib. c evidenter claritas, ib. d & opulentiae raritas, ib. e
- Apparitio multiplex, scil. decoris, terro- ris, & dulcoris, ib. f
- Apparitio Dei multiformis: nam apparuit in nativitate, ib. g. morte, ib. h. resurrectione, ibid. i. & iudicio extremo apparebit, ib. k
- Apparitio adhuc Dei apparet hominibus: nam apparet spiritualiter, sacramentaliter, potentialiter & ministerialiter, ib. l
- Appendere multis modis sumitur, a
- Appensio multiplex, scilicet contemplativorum, ibid. b. discretorum seu pro- vectorum, ibid. c. iudicum sive prae- latorum, ibid. d. fidelium debitorum, ib. e. peccatorum, ib. f. & sanctorum atque perfectorum, ibid. g
- Aperire quid significat, & est multiplex aperiatio in Scriptura, a
- Aperiat homo cor ad diligendum, ibidem a manus ad porrigendum, ibid. b aures ad attendendum, & oculos ad aspiciendum, ib. c
- Aperitio virtualis per discretionem, ib. d oris per locutionem, ib. e & calis per receptionem, ib. f
- Apertus est Deus multipliciter, ib. g
- Applicare quid significat, a
- Applicatio multiplex, scilicet studiosa, seriosa, gratiosa, & gloriosa, ib. a
- Applicatio adhuc multiplex, videlicet bonorum discipulorum, praelatorum, bonorum seu iustorum & beatorum, ibidem b
- Applicantur diabolo quidam tripliciter, ib. c
- Apodis avis proprietas, affectus, ib. f
- Apponere quid significat, a. & sumitur in bono & in malo, ib. a
- Appositio multiplex, scil. virtualium, aeternalium, temporalium, criminalium, & noxialium, ib. b
- Apostata quid significat, &c. a
- Apostolus quid importat, &c. a
- Apostoli virtutibus dotati fuerunt, ibidem b debite numerati, ib. c proprie nominati, ib. d honore sublimati, ib. f
- Apostoli nomen multipliciter sumitur, ib. e
- Apprehendere quid significat, a
- Apprehensio multiplex, scil. divina, ib. b iusti, ib. c impii, ib. d & diaboli, ib. e
- Apprehensionem mali patiuntur, &c. ib. f
- Apri animalis proprietas, agnus, b fugere, c. oratio, d
- Appropinquare, appropinquatio quid sit, a
- Appropinquare Dei & hominis, ib. a
- Appropinquatio multiplex, scil. intima charitatis, ib. b. &c. excessus dignitatis, ibid. d processus humilitatis, ibid. e successus utilitatis, ib. g
- Appropinquat nobis Deus per carnis assumptionem, gratiae infusionem, gloriae concessionem, & iudicii executionem, ib. f
- Appropinquant persecutores iniquitati, adulatores fallacitati, falsi amici malignitati, omnes iniqui infernali poenali- tati, & luxuriosi foeditati, ib. h
- Aptus, aptitudo quid significat, a
- Aptitudo spiritualis requirit, ut homo per famam bonam sit redolens & onerosus, ibid. b, per constantiam strenuus & vigorosus, ib. c. & per servitutem fidelis & amorusus, ib. d
- Apud quid significat, signat in Scriptura plura, a
- Apud multiplex, scil. aeternum, internum, supernum, & modernum, seu frater- num, ib. b
- Apud adhuc multiforme, scil. infinitae capacitaris, b insignitae nobilitatis, ib. c. temporalis prosperitatis, ib. d. criminalis iniquitatis, ib. e. avaritiae & cupiditatis, ib. f. & infernalis tenacitatis, ib. g.
- Apum proprietas, acquiescere, b
- Amicitia, k
- Angelus, d
- Appropinquare, b
- caute, a
- intrare, m
- Aqua sumitur in bono & in malo, a
- Aqua in bono signat gratiam & devotionem, gloriae voluptatem & consolatio- nem, lachrymarum inundationem, sapientiae eruditionem, moralem perfe- ctionem, & naturae conditionem; & aqua in malo etiam sumitur multi- pliciter, ibid. a
- Aqua etiam signat repraesentativam sa- pientiam, ib. b torificativam clementiam, ib. c devotionem fructificativam, ib. d & confessionem purificativam, ib. e
- Aqua in malo signat voluptates, prosperi- tates, adversitates, &c. ib. f
- Aqua multiplex scilicet infructuosa sterilitatis, ib. g defectuosa labilitatis, ib. h, & periculo- sa adversitatis, ib. i
- Aquae multa, sc. adversitatis, aeternae felici- tatis, moralis sanctitatis, &c. alia, ib. k
- Aquarii signi proprietas, vide Adulatio, f
- Aqueductus quid signat, & habet condi- tiones diversas, &c. a
- Aquae tauri villae proprietas mirabilis, vi- de Intrare, p
- Aquila signat virum perfectum, a
- Aquila, id est, vir perfectus sive praelatus habeat concussionem & clamorem, ib. b diffusivam compassionem, ib. c discretivam speculationem, ibidem d perfectivam operationem, ibidem e
- Aquila verò in malo plurima significat, ib. f
- Aquilae proprietas, vide Activus, e
- Ala, c

Frat. Pet. Berchorii

- Alienum.** e
Altitudo. c
Altissimus. c
Annunciare. e
Aspicere. b
Aquila pugnare cum cervo, &c. precipitatio. b
Aquilo quid signat. a
Aquilo quidam sustinendus seu ferendus, presentemque tribulationem signat. ibid. b
virtutes generat, seu cumulat, ib. c
in adversitate vitia enervat, ib. d
& celorum acquisitione generat, ib. e
Aquilo quidam ferendus, ib. f. cavendus. ib. g
Aquilo quidam timendus, ib. h
& aquilo quidam petendus, ib. i
Ara sumitur pro altari. a
Ara quidam cordium, quidam manuum, & quidam cultuum, ibid. a. araneae proprietates. vide princeps. i
Arabs, Arabia sumitur in malo, a
Arare, id est, colere, laborare, a
Arbitrari, id est, reputare, extimare, credere. vide ib.
Arbor in scriptura multis sumitur modis. a
Arbor crucem sanctam signat, ib. b
Arbor crucis est indigentium recreatio, ibid. c
fluctuantium sustentatio, ib. d
& operantium occupatio, ib. e
Arbor virum perfectum denotat, ib. f
Arboris condiciones habeat vir perfectus. ib. g
Arbor signat virum perfectum; nam talis sit contemplationis turribus elatus, ibid. h
conversationis floribus velatus, ib. i
perdurationis fructibus firmatus. ibidem k.
& operationis fructibus etiam ditatus, ib. l
Arbores quidam perdunt fructificare, sicut palma, ib. m. omittunt fructum facere, sicut vitis. ib. n. & sicut piper. ibid. o
Arbores quidam proferunt mel & fructum, scilicet viscum querci, &c. producere, a
Arca multipliciter in scriptura sumitur, a
Arca signat quamlibet personam scilicet, moralem, virtuosam, & perfectam, ib. a
Arca discretionis sagacitatem habemus, ib. b
conditionis puritatem seu sinceritatem, ib. c
durationis longevitatem, ib. d
Arca perfecti viri deauretur interius per conscientiae puritatem, & exterius per poenitentiae asperitatem, ib. e
Arca multiplex, scilicet salvationis, sanctificationis, & reconventionis, ibidem f.
Arcus quid sit, & quid signat. a
Arcus multiplex, scilicet divini dulcoris, severi rigoris, aeterni doloris, humani vigoris, & virtualis decoris, ib. b
Arcus, i. e. Christi incarnatio, qua inclinata est Dei sublimitas, ib. c
declarata morum formositas, ib. d
& conservata matris virginitas, ibidem e.
- Ardor, ardere, ardor multiplex in scriptura, a**
Ardor quidam afflictionis, ib. b
quidam dilectionis, ib. c
& quidam correctionis, ib. d
Ardor malus multiplex, ib. e
Area quid sit, & multiplex area in scriptura reperitur, ib. a
Arena habet asperitatem, ariditatem, sterilitatem, &c. a
Arena asperitatis, quae poenitentiae signat stimulum, ib. a
Arena frigiditatis seu ariditatis, quae mortalitatis designat tumultum, ib. b
Arena sterilitatis, quae iniquitatis signat titulum, ib. c
Arena multipliciter, quae boni vel mali designat cumulum, ib. d
Arena fluxibilitatis, quae divitiarum designat rivulum, ib. e
Araneae proprietates, ejicere.
Arescere, ariditas quid significat, a. & multipliciter invenitur in scriptura. ibid. a
Ariditas seu arescentia quidam toleranda. ib. b
quidam procuranda, ib. c
quidam temperanda, ib. d
quidam misera, ib. e
& quidam formidanda, ib. f
Argentum accipitur materialiter & moraliter in scriptura, a
Argentum quoddam habendum, & quoddam horrendum, ib. a
Argentum habet soliditatem &c. sicque perfectus homo habeat perseverantiae soliditatem, ib. b
obedientiae docilitatem, ib. c
& claritatis scientiae luciditatem, ib. d
Argentum signat divitias temporales, quae sunt fugiendae, quia carent stabilitate, nobilitate, & jucunditate, ib. e
Arguere, i. e. corrigere, reprehendere, castigare, &c. a
Argutio seu correctio ad praedatos, iudices, praedicatores, magistros, & parentes pertinet multiformiter, ib. a
Argutor, id est, praedatus habeat iustitiae severitatem, ib. b
clementiae benignitatem, ib. d
prudentiali maturitatem, ib. e
& scientiae sagacitatem, ib. f
Argui, reprehendi, increpari, & vilipendi debent quatuor genera hominum peccatorum, ib. c.
Ariditas, vide arescere.
Aries signat multipliciter in scriptura, scilicet Christum redemptorem, & Christi propugnatorem, scilicet martyrem, a. iustum praedatorem, carnalem peccatorem, bonum praedatum, & carnaliter peccatores, ib. a
Arma sunt corporis indumenta ad defensionem ordinata, a
possunt significare in malo & in bono. ib. a. b
Arma constantiae in nobis sunt, quae mentem roborant, ib. c
Arma cordis & pectoris, ib. d. arma totius corporis, ib. e. arma prudentiae, ibidem f. & arma clementiae, ibidem g.
Armentum quid significat. a
Aromata quid significant, a. & ad quid valeant, ib. a
- Arrogantia, vide de superbia.**
Ars, artifex, quid significet, a
Ars, multiplex scilicet temporalis, virtualis, & noxialis, ib. a
Artifex summae potentiae, scilicet celorum creator, ibid. b. magna prudentiae, scilicet sui reformator, ibid. c. & vanae scientiae, scilicet culpae seclator, ibid. d
Ars praedicandi & sermocinandi, sermo, g. h. i. k. l. m. n.
Arundo in bono signat virum humilem & obedientem, a
in malo vero hominem impium, qui facile cadit, ib. b
Arx quid significat. a
Arx multiplex, scilicet perfectionis, contemplationis & habitationis, ibidem b
Asa, rex Juda primo bonus, a. postea malus, ib. a
Asaph fuit de genere Levitarum, a. signatque viros Ecclesiasticos, ib. a
Ascalon civitas Philistinorum, a. quidve significat, ib. a
Ascendere quid significat, a
Ascensus multiplex scilicet iustorum, contemplativorum, praedicatorum, beatorum &c. a
Ascensus, moraliter loquendo, est duplex, ib. b
Ascendunt sancti paradysum, quia ibi securitas imperturbabilis, ib. c
tranquillitas pacificata, ib. d
& hereditas amplificata, ib. e
Ascensus, id est, temporalium contemplatio, ib. f
Ascensio temporalis contemnenda, ut habeatur veritatis splendor cognitio. ibid. f
ut etiam habeatur pietatis dulcor & compassio, ib. g
ut caveatur pravitatis horror & infectio. ib. h
& ut obtineatur dignitatis honor & praedatio, ib. i
Ascendere qui vult ad praedationis gaudium habet conversationem decoris, ibid. k
cumulum valoris, ib. l
osculum splendoris, ib. m
osculum nitoris, ib. n
& titulum honoris, ib. o
Aser Patriarcha qualiter interpretatur, a
Asia quid significat. a
Asinus quale animal sit. a
Asinus signat iustum simplicem & corpus simplex, ib. b
Asinus animal simplex & tardum, &c. accubare, c
Asor civitas gentilis fuit. a
Aspectus, aspicere, aspectus sumitur active & passive, a
Aspectus nostrae conversationis, ut sit apud Deum, debemus commutari velociter, ib. b
occupati viriliter, ib. c
diligere veraciter, ib. d. & commutari conformiter, ib. e
Aspectus Christi multiplex, &c. ibidem f
Aspergere quid significat, a
Asperio multiplex scilicet sperantium & credentium, ib. b
poenitentium, ib. c

Index Dictionarii

- morientium, ib. d
 indigentium, ib. e
 contemplantium, ib. f
 delinquentium, ib. g
 Aspicere quid significat, a
 Aspicere multiplex sc. iusti, impii, & diaboli, ib. a
 Aspicit Deus indigentes, supplicantes, laborantes, & delinquentes, ib. b
 Aspicit etiam iustus multipliciter, ib. c
 Assiduitas quid significat, a
 Assiduitas multiplex scil. virtuosa & laudabilis, viriosa & odibilis, dolorosa & damnabilis, gaudiola & durabilis, ib. a
 Assidue Deum orare, bonis frequentare, mandata servare, corpus castigare, &c. ibid. b
 Assiduitas mala distinguitur, &c. ib. c
 Assimilari, assimilatio quid significat, a
 Assimilantur boni poenitentia, sapientia, eminentia, & obedientia, ib. a
 Assimilantur mali superbia, luxuria, & gastrimargia, ib. b
 Assiltere, altare quid significat, a
 Assistere multiplex scil. divinitatis, ibidem a.
 auctoritatis, ib. b
 sedulitatis, ib. c
 & iniquitatis, ib. d
 Assyri qualiter interpretantur, fueruntque infideles, a
 Assur quandoque sumitur pro rege, quandoque pro terra Assyriorum, a. & sumitur in bono & in malo, ib. a
 Assumere, assumptio duplex, activa & passiva, a
 Assumitur quis ad religionem, ib. b
 ad conversionem, ib. c
 ad praelationem, ib. d
 & ad coelestem beatitudinem, ib. e
 Assumunt boni scientiam, iustitiam, sapientiam, misericordiam, &c. ib. f
 Asteria lapidis proprietas, vide stella, g
 Astutia sumitur in bono & in malo, a
 à subimpressio quaedam, vide ardor, b
 At sumitur pro sed, pro &, pro tunc, a
 At adverbium signat virum bonum, ibidem b.
 & virum malum, ib. c
 Athlas mons Aphrica, & gigas fuit, &c. vide mons, b
 percutere, k
 pontifex, k
 Attamen distinctio exceptiva & assertiva, a.
 & sumitur in bono & in malo, ib. a
 in bono significato iungit dolorem contritionis, valorem perfectionis & timoremurbationis, ibid. a. in malo asserit superbos vana diligere, b. rigosos lites eligere, & ingratos coelum non tangere, ib. b
 Atque quid significat, a
 Atque est virtutum aggregativum, ibidem b.
 criminum cumulativum, ib. c
 poenarum augmentativum, ib. d
 & gloria ministrativum, ib. c
 At ubi quid significat, a
 Attendere quid significat, a
 Attendenda est interior morum nobilitas, ib. b
 superior Dei sublimitas, ib. c
 & exterior plebis communitas, ib. d
 Attendendum est ab inimico, à falso amico, ab iniquo, pomposo, & ab hypocrita, ib. e
 Attenuatio quid significat, a. & sumitur in bono & in malo, ib. a
 Atterere, attritio quid signat, a
 Attritio multiplex sc. humilitatis, mortis, & iniquitatis, ib. a
 Atrium quid significat, a. & sumitur in bono & in malo, ib. a
 Atrium multiplex, scilicet devotorum, ibid. b
 clericorum, ibid. c
 beatorum, ib. d
 mundanorum, ib. e
 & damnatorum, ib. f
 Avaritia describitur, a
 Avaritia urit affectionem, ib. b
 cecat discretionem, ib. c
 premit intentionem, ib. d
 Avaritia tollit honorem & dignitatem, infert dolorem & adversitatem, causat horrorem & utilitatem, meretur maledictionem & acerbitatem, & perdit iustorum communionem & societatem, ibid. e
 Avarus per serpentis conditiones intelligitur, vide abyssus, y
 Avari absorbent divitias, possessiones, &c. vide absorbere, a. & b
 Audax, audacia potest esse virtus & vitium, a
 Audacia bona signat constantiam & virtutem, ib. a
 mala vero praesumptionem & stultitiam, ibid. b
 Audire in scriptura accipitur pro obedire, auscultare, &c. a
 Audire quoddam Dei, ib. a
 & quoddam hominis, ib. b
 Audiendum est Dei verbum cum devotione, ib. c
 cum subiectione, ib. d
 cum attentione, ib. e
 & cum discretionem, ib. f
 Avertere quid significat, a. & sumitur in bono & in malo, ib. a
 Aversio Dei à peccatore per correctionem, ib. b
 & quoniam non confert protectionem, ib. c
 ac afferenda damnationem, ib. d
 Avertuntur mali multipliciter, ib. e
 Auferre, aufert Deus aliqua malis hominibus multipliciter, a
 & aufert etiam à bonis & iustis multiformiter, ib. b
 Auferat homo de corde vitia & peccata, & inquietam rixositatem, ib. c
 indiscretam iucunditatem, ib. d
 & assuetam proprietatem, ib. e
 Augere, augmentum sive incrementum, &c. a
 Augmentum in bono quoddam virtutis, quoddam honoris, & quoddam salutis, ib. a
 Augmentum vero in malo etiam multiplex scilicet in malitiis, divitiis, & suppliciis, ib. b
 Avis accipitur in bono & in malo in scriptura, a
 Avis, id est, homo perfectus habeat luciditatem in discernendo, ib. b
 bonum in operando, ib. c
 & sursum in contemplando, ib. d
 Avris in scriptura diversimode sumitur, a
- Auris nostri cordis per patientiam praemunienda, ib. b
 per diligentiam aperienda, ib. c
 per correctionem experienda, ib. d
 & per discretionem custodienda, ib. e
 Aurora qualiter in scriptura sumitur, a
 Aurora gloriosam virginem Mariam signat, ib. a
 conditionem moralem, ib. b. & gratiam & gloriam supernalem, ib. c
 Aurum multipliciter in scriptura sumitur, a
 Aurum accipitur pro perfectione, gratia & sanctitate, ib. b
 Auro, id est, homini perfecto insit firmitatis durabilitas, ib. c
 largitatis docibilitas, ib. d
 vitae relucens sinceritas, ib. e
 ac mentis deprimentis humilitas, ib. f
 Aurum signat ruborem charitatis, valorem gratiae & bonitatis, & splendorem gloriae & felicitatis, ib. g
 Auster australis ventus à meridie directe veniens, a
 Auster sumitur pro aeternali felicitate, ibid. a
 pro imperiali prosperitate, ib. b
 & Spiritus sancti influentia, ib. c. & per hunc renovatur decor honestatis, ibid. d
 inflammatur fervor voluntatis, &c. ib. e
 expiatur horror pravitatis, ib. f
 procuratur valor ubertatis, ib. g
 Aut signat animi libertatem, incertam vanitatem, vitae fragilitatem & mentis diversitatem, a
 Aut etiam signat virum iustum multipliciter, ib. b
 Aut virum imperfectum denotat, ib. c
 Aut peccatorem multiplici ratione significat, ib. d
 Autem signat certitudinem increatam, scil. Deum multipliciter, ib. a
 ordinatum vero ad virum iustum, ibidem b
 & simulatam quo ad peccatores, ibidem c
 Autem est rex dignissimus, lex certissima, iudex iustissimus, &c. ib. d
 Autem habet maiestatem insuperabilem, ib. d. bonitatem incorporabilem, ib. e
 ac pravitatem intolerabilem, ib. f
 Autem triumphatorie aut consolatorie quid significat, ib. g
 Auxilium, id est, adiutorium, a
 Auxilium multiforme sc. stabile sive fragile, firmum vel infirmum, & perfectum seu imperfectum, ib. a
 Azarias interpretatur continens Deum, &c. a
 Azarias est nomen constantiae, potentiae, excellentiae, & innocentiae, ib. a
 Azimus dicitur panis sine fermento, a
 & quid signat, ib. a
 Azotus civitas Philistinum interpretaturque incendium vel incendes, a. & signat mundum, vel diabolum, ib. a
 B.
- Baal vel baalim, idola daemoniorum, a
 Baal baalim intelligitur diabolus plenus malitia, ib. b
 peccator plenus nequitia, ib. c
 & mundus plenus terrena opulencia, ibid. d

Frat. Pet. Berchorii

- Babylon**, babylonia regia in Chaldaea. a. & sumitur multis modis in scriptura. ibid. a
- Babylon interior** sc. peccator. ib. b
- exterior** signat mundum multipliciter. ibid. d
- & inferior** qui est infernus. ib. d
- Babylon confusio** interpretatur. estq; civitas idololatrarum. &c. vide fletus. c
- Ecclesia**. d
- Baculus** in scriptura multipliciter sumitur. a
- Baculus multiplex** sc. fortitudinis & firmitatis. qui est crucis. ib. b. militantium seu laborantium. ib. c
- triumphantium & jocunditatis**. ib. d
- Balaam**, Balthasar, Balthar. &c.
- Balenæ** piscis proprietates. vide appellare. a
- advenire**. b
- flumen**. c
- Bakheus** est cingulus honoris. a
- Baptismus**. baptizare. baptismus est primum fidei Sacramentum. a. criminum piamentum. & gloriæ complementum. ib. a. sicque habere debemus firmissimam stabilitatem. ib. a.
- sinceritatem**. ib. b. & gloriosam securitatem. ib. d
- Barbiton** for quidam furatus est porcum. &c. vide oculus. a
- Basis** quid sit. a. & quid significat. ib. a
- Beatitudo** quid sit. a. sumiturque multipliciter. ib. a
- Beatitudinem** ut attingamus requiritur. quod realiter existimamus. & quod humiliter audiamus. & quod simpliciter convivamus. ib. b
- Beatitudo** est subjectio sine præsumptione. ib. c
- dilectio** sine dissensione. ib. d
- prælatio** sine dispensatione. ib. e
- ac duratio** sine corruptione. ib. f
- Beatitudo** etiam quadam moralis. & quadam virtuosa. ib. g
- Beati** accipiunt valoris plenitudinem. splendoris pulchritudinem. & honoris celsitudinem. vide accipere. p
- Bellum** quid significat. a. sumiturque in bono & in malo. ib. a
- Bellum multiplex** scil. consolationis. ib. b
- tribulationis**. ib. c
- & infernalis damnationis**. ib. d
- Bellemus** contra carnem per poenitentiam. ib. e
- contra tribulationes** per patientiam. ibid. f
- & contra hostem** per fidem & justitiam. ib. g
- Bene** adverbium qualitatis. estque circumstantia vel adjacentia virtuosa. a. & denotat statum sufficientiæ multipliciter sc. quantum ad locutionem. ib. b. bonam progressionem. ibid. c.
- promptam auditionem**. ib. d. claram discretionem. ib. e
- Bene odorari** debemus per devotionem. ib. f. scil. per bonorum actuum executionem. ib. g. per compassionem. ib. h.
- per promotionem**. ib. i
- Bene esse** quidam dicuntur spiritualiter. quidam temporaliter. quidam æternaliter. ib. k
- Benedicere**. benedictio Dei signat gratiam interiorem. a
- affluentiam** exteriorem. ibid. b
- & opulentiam** supernalem. ib. c
- Benedicuntur à Deo** tria hominum genera. ib. d
- Benedictio**. qua homo benedicit Deo. ibid. e
- etiam** qua homo benedicit homini. ibid. f
- & qua** homo benedicit rei. ibid. g
- Beneficium**. benefacere. beneficium qualiter sumatur. a
- Beneficium conferendo** attenditur conferentis celeritas. ib. b. patientis necessitas. &c. ib. c
- charitas**. ib. d. facultas. ibid. e. claritas. ib. f
- Benepiacitum** quid sit. a. & unde componitur. ib. a
- Benignitas**. id est. mansuetudo. benevolentia. &c. a
- Benignitas Dei** patet in perversorum conversione. ibid. a. in peccatorum redemptione. ib. b. & in pramiorum collatione. ibid. c
- Benjamin** filius Jacob interpretatur multipliciter. a
- Benjamin** signat hominem perfectum. ibid. a
- peccatorem**. ib. b
- Bestia** in bono signat hominem perfectum. a.
- in malo** vero signat diabolum multipliciter. ib. b
- Bestiæ** habent conditiones aliquas: quia indomitæ. immundæ. ociosæ. &c. sic moraliter hominum perfectorum genera intelliguntur. ib. c. d. e. f. g. h. i.
- Bestia** enim signat Christum. ib. k.
- Bethel** domus Dei interpretatur. a. estque locus dignitatis. &c. ib. a
- Bethleem** domus panis interpretatur. a. & est locus dignitatis. &c. ib. a
- Bibere** multipliciter in scriptura accipitur. i. e. spiritualiter. materialiter in bono & in malo. a
- Bibunt** boni spirituales suavitatem. ibid. b
- adversitatem** temporalem. ib. c
- & felicitatem** æternalem. ib. d
- Bibunt** mali prosperitatem mundialem multipliciter. ib. e
- iniquitatem** criminalem. ib. f
- & adversitatem** infernalem. ib. g
- Bibere** materialiter. ib. h
- Bis** adverbium. & quid significat. a
- Bis in bono** intelligitur iterata operatio. ib. b. iterata castigatio. ib. c. iterata peccatorum damnatio. ib. d. in malo iterata inconstantium conditio. ib. e
- Bini**. binarius numerus potest significare in bono. a. & sic est binarius charitatis bonæ societatis. malorum unitatis. & supernæ claritatis. ib. a
- Binarius** vero in malo signat divisionem. discordiam. odium. & dissensionem. ibid. b
- Byssus** est indumentum purissimum. &c. a
- Byssus multiplex** sc. temperantiæ & pacitatis. ib. a. excellentiæ & dignitatis. ibid. b. & apparentiæ & honestatis. ib. c
- Byssus** signat candorem æternæ gloriæ. ibid. d
- Bistardæ** avis proprietates. prostertere. c.
- Bitumen** quid sit. a. signatque in bono gratiam & charitatem. ib. a. in malo vero carnalitatem & voluptatem. b
- Bivium** locus est duarum viarum sc. bonorum & malorum. ib. a
- Bivium** signat mortem. in qua via dux sc. dextera. quæ vadit ad paradisum. & sinistra. quæ ad infernum tendit. ibid. b
- Blandiri** quid sit. quidve significat. a
- Blanditor** justus ad regratiandum. ibid. a
- Deus** ad alliciendum. ib. b. & malus ad decipiendum. ib. c
- Blasphemia** quid sit. &c. a
- Bonitas**. bonum triplex in scriptura. scil. temporale. spirituale. & æternale. a
- Bonitatem** vitæ habeamus multipliciter. b
- bonum** adhuc multiplex scil. justitiæ & æquitatis. ib. c
- clementiæ & pietatis**. ib. d
- diligentiæ & sedulitatis**. ib. e
- ac amicitie**. & charitatis. ib. f
- Bona temporalia** in se defectiva sunt. a. malis infectiva. ibid. b. nullis sufficienti. ibid. c. & in bonis proficiunt. ibid. d
- Bona æterna** multipliciter sunt appetenda. a
- Bona æterna** consistunt in visione. fruitione. & quietione. ib. b
- bonus** & justus homo futura scrutatur subtiliter. cum malis convivit humiliter. &c. Daniel. a. b. c. d. e. f.
- Bos** in malo carnalitatem signat. a.
- Bos** in bono signat virum bonum & perfectum. nam talis habeat diligentiam. & sedulitatem. ibid. b. patientiam & humilitatem. ib. c. atque efficaciam & utilitatem. ibid. d
- bovis** proprietates. charitas. c
- nobilitas**. e
- Brachium** multiplex sc. divinum. a
- humanum**. ib. b
- defectivum**. ib. c
- Brachiorum** spiritualium genera quatuor. ib. d
- brachia** charitatis amplexus. ib. e
- Brevitas**. id est. curvitas. parvitas. a
- Brevitas** multiplex sc. laudabilis. contristabilis. & damnabilis. vel illaudabilis. & hoc multipliciter. ib. a
- Brevitas** adhuc multiplex scil. commendanda. & contemnenda. sustinenda. &c. ibid. b
- Bubali** animalis proprietates. vide agricola. c
- buccina** seu tuba signat scripturam sacram vel prædicatorem. a
- buccina** prædicationis & doctrinæ multiplex. ib.
- Bufoni** simile est mendacium. vide Christi ascensio. d
- Buprestis** vermis proprietates. peccatum. c
- Butyrum** in scriptura signat spirituales perfectionem. & gloriam paradisi. a
- C.
- Cadaver** signat mortui animalis corpus. a. & quoddam est putridum. ib. a. quoddam horridum. ib. b. quoddam foetidum. ibid. c. quoddam aridum. ib. d. & quoddam floridum. ib. e
- Cadere

Index Dictionarii

- Cadere** quid significat, a
Cadit homo per humilitatem virtutalem, ibid. a
moralitatem naturalem, ibid. b
adversitatem temporalem, ib. c
& iniquitatem criminalem, ib. d. sic-
que cadunt in peccatum excitati per
ignorantiam, ib. c. onerati per avari-
tiam, ib. f. excitati per inconstan-
tiam, ib. g. & aggravati per somno-
lentiam, ib. k
per presumptionem, ib. i
Capharnaum civitas prope Hierusalem,
& quid signat, a
Caiphas homo pessimus, &c. a
Cain primogenitus Adam, signatque Iu-
dæos, &c. a
Caladrii avis proprietas, afflictio, c
Salvator, d
Calamitas multiplex sc. poenæ & mise-
ria, a. vide de miseria.
Calamus quid sit, & significat, a
Calcere, vide inconculcare.
Calcicare calciamentum signat morum
sanctitatem, & mundi facultatem, a
Calciamenta quædam sunt virtutis &c.
ibid. b
Calciamenta verò animæ sunt multipli-
cia, ib. c
Calciamenta Christi humanitatem si-
gnant, ib. d
Chaldæi sunt feræ, & feroces quasi dæ-
mones, & etiam mali dicuntur, &c. a
Caleph interpretatur, canis, vel quasi vi-
ride, &c. & sumitur in bono pro Ec-
clesiastico & scientifico, bono atque
perfecto prælato, a. in malo vero ma-
lum signat prælatum, ib. b
Calefcere, calefacere, concalefcere, in-
calefcere, a
Calor quidam cœlestis, & solaris, qui est
vivificativus, & quidam accidentalis
vel elementalis, qui est mortificati-
vus, ibid. a
Calor dilectionis est inflammativus, ib. b
Contritionis est penetrativus, ib. c
devotionis est resolutivus, ib. d
& afflictionis est consumptivus, ib. e
Calor seu fervor multiplex sc. avaritiæ,
ibid. f
iracundiæ, ib. g
& luxuriæ, ib. h
Caligo caligare, caligo quid sit & signi-
ficat, a
Caligo multiplex sc. flebilium & poeni-
tentium, ib. a
humilium & metuentium, ib. b
simulantium & fingentium, ib. c
laborantium & egentium, ib. d
peccantium & delinquentium, ib. e
ignorantium & errantium, ib. f
Calix quid significat, a
Calix in bono multiplex, sc. spiritualis
inspirationis, bibuntque contemplan-
tes, temporalis tribulationis, bibunt
milantes & æternalis recreationis,
bibunt sancti in patria cœlesti, ib. a
Calix in malo etiam multiplex sc. mun-
danæ prosperitatis, humanæ iniqui-
tatis, & inferni poenalitatis, ib. b
Calvitium, calvus: calvitium quid signi-
ficat, a
Calvitium in bono signat confessionis
nuditatem, contritionis flebilitatem
& compulsionis largitatem, ib. a
Calvitium vero in malo, & viciosum quid
signat, ib. b
Calumniæ sumitur multis modis, a
Calendæ dicuntur primi dies mensis, sive
solemnitates, quæ in principio men-
sium fiebant, &c. a
Charissimus dicitur à charitate, & tunc
idem est quod dilectissimus, aut à ca-
rissima, tunc idem est quod carissimus
vel preciosissimus & semper notatur
in bono, a
Charissimi si esse volumus, sumus fortes
& stabiles, & in bono permanentes,
ibid. b
erga Deum concordēs & habiles, ibi-
dem, c
in conversando dulces & humiles, ibi-
dem d
Camelus signat hominem gratiis orna-
tum, a. superbum vitiis depravatum,
ibid. b. virum divitiis accumulatum,
ibid. c. hostem malitiis occupatum,
ibid. d. & Christum iustitiis corona-
tum, ibid.
Camelus podagram patitur, pigrizia, d
Cameleontis animalis proprietates, pul-
cher, f
Camelo pardalis animalis proprietates,
vide ante, d
Caminus quid signat, & quod in scriptu-
ra reperitur, a
Campestris de campestribus sicut de
campo, signatque multipliciter, ib. a
Campus est locus ad præliandum &
spatiandum aptus, a
Campus multiplex sc. graciosus ad dele-
ctandum, ib. b. spatiosus ad meditan-
dum, ib. c. fructuosus ad satiandum,
ib. d. graciosus ad præmiandum, ib. e
& laboriosus ad militandum, ib. e
& campus periculosus ad habitan-
dum, ib. g
Chanaan, chanaanus seu chanaan fuit
filius Cham, diciturque ipsa terra, quam
ipse inhabitavit, a
Chanaan signat mundum & mundanos,
ib. a. impium & avatum, & religio-
nem & Ecclesiam, paradisum, dia-
bolum & infernum, ib. b
Candelabrum quid sit, a
Candelabrum multiplex, domus inte-
rioris, sc. animæ, ibi. a
domus exterioris, sc. Ecclesiæ, ib. b
& domus superioris, sc. Christi & san-
ctorum, ib. d
Candelabrum consideratur multipliciter,
sic veri Ecclesiastici atque perfecti vi-
ri denotantur multiformiter per can-
delabrum, ib. e
Candor quid sit, a
Candor multiplex, videlicet niveus, scil.
innocentiæ, ib. a
lineus sc. castitatis, ib. b
& luteus, sc. falsitatis, ib. c
Canere, cantare, cantus in scriptura
multipliciter accipitur in bono & in
malo, c
Cantus multiplex, sc. laudabilis, & me-
ritorius, ib. a
mirabilis, & allestorius, ib. f
& damnabilis & deceptorius, ib. g
Cantores spirituales abdicare debent o-
pulentiam realem, ib. b
debent provocare continentiam car-
nalem, ib. c
debent amputare eloquentiam verba-
lem, ib. d
& debent incurvare extollentiam
mentalem, ib. e
Cantus malus etiam multiplex est, ibi-
dem e
Canis signat virum virtuosum quadru-
plici ratione, scil. propter fidelita-
tem, humilitatem, utilitatem & se-
dulitatem, a
Canis signat etiam virum virtuosum scil.
peccatorem multipliciter, ib. b
Canis hostem venenosum scil. diabolum
denotat, ib. c
Canis proprietates, tibus, b
prædicator, g
Canum venatorum quatuor genera, quæ
re, c
Canities, canus, canities prudentiam &
senectutem signat, a
Capere, captio, capere, id est, conclude-
re, ligare, tenere, signatque active &
passive, a
Capit Deus poenitentes per conversio-
nem, delinquentes per damnationem,
triumphantes per salvationem, ib. a
Capit homo virtutes, terrenam & æter-
nam gloriam, ib. a
Capit & diabolus per culpam & poenam,
ibid. a
Capit Deus per incarnationem, iustus
per conversionem, & iniustus per de-
ceptionem, ib. b
Capitur homo à diabolo per elationem
& pompositatem, ib. c
per affectionem & cupiditatem, ib. d
& per infectionem & carnalitatem,
ibid. e
Capillus, capilli portandi signant virtua-
les perfectiones, a
Virtutum honestatem, ib. c. multipli-
citatem, ibid. c. amorem & charita-
tem, ib. d
Capilli ligandi signant cordiales affe-
ctiones, ib. e
Capilli tendendi signant mundi tempo-
rales affectiones, ib. f
Capra est animal hispidum, squalidum &
foetidum, & quid designat, a
Caprea, id est, silvestris capra, & quid si-
gnificat, a
Captivus, captivitas qui sit, a. & multi-
plex in scriptura invenitur, f. corpo-
ralis, ib. b. temporalis, ib. c. virtua-
lis, &c. ib. d. e. f
Caput in scriptura accipitur literaliter, a.
& figuraliter, ib. b
signatque prælatum, qui habeat caput
per constantiæ fundamentum, per
clementiæ rostramentum, & per pru-
dentiæ documentum, scil. per con-
stantiæ fortitudinem, clementiæ ple-
nitudinem, & prudentiæ claritatem,
ibid. c. d. e
Caput adhuc figuraliter signat Christum,
qui est caput Ecclesiæ multipliciter,
ibid. f
Caput accipitur moraliter, sive spiritua-
liter, quod debet erigi per cœlestium
affectionem, velari per conversionis
absolutionem, ungi per refrigerii de-
votionem, & orari per oris cordisque
confessionem, ib. g
Caput intentionis perditur per avaritiam,
& cupiditatem, luxuriā & carnalitatem
negli-

Erat. Pet. Berchorii.

- negligentiam & tepiditatem, inconstan-
tiam & duplicitatem. ib. b
- Caput moraliter adhuc signat juventutis
& vitæ inceptionem, ibidem i. carbo-
nes, carbo enim designat poenitentiam
& adversitatem, amicitiam & charita-
tem, iracundiam, & inferni violentiam
a.
- Carbunculi lapidis proprietas, charitas.
b.
- Carbunculus magnus & preciosus inven-
tus in India, &c. opera. h
- Carcer quid sit, & qualiter sumitur. a
- Carcer multiplex, sc. eligendus, ib. b. negli-
gendus, ib. c
- Confringendus, ib. d. & mutuendus. ibi-
dem e
- Charybdis maris periculum, &c. vide ab-
sorbere. a
- Charitas radix omnium bonorum, a
- Charitas amat veraciter. ib. b
- ligat tenaciter. ib. c
- & dicitur foeliciter. ib. d
- Carmelus mons fructuosus & pinguis,
quidve significat. a
- Carmen malorum multiplex scilicet. alliciens,
deficiens, & inficiens. a
- Carmen bonorum etiam multiforme, scilicet.
contritionis, orationis, & compassionis
ib. b
- Carnalia, carnalitas quid sit. a
- Carnalitas habet mentem excacare, in-
flammaré, & enervare. a
- Caro sumitur multis modis sc. pro exteriori
prosperitate, pro interiori voluptate.
a.
- Caro quadam debet macerari per absti-
nentiam ib. b
- quadam vegetari. ib. h
- quadam extirpari. ib. i
- quadam manducari. ib. k
- & quadam non debet palpari. ibidem
l.
- Caro nostra contemnenda, quia cunctis
virtutibus denudata. ib. c
- Caro nostra caret mentis puritate, ib. d. sta-
tus firmitate, ib. e
- motum honestare. ib. f
- Caro habet complacentiam malorum, ibi-
dem, g
- Castitas quid sit, secundum Augustinum.
a.
- Castitas virtus formosa. ib. b
- fructuosa. ib. c
- annosa. ib. d
- & famosa. ib. e
- Castitas multiplex, scilicet mentis, carnis,
conversacionis, & gestus vide accinge-
re. f
- pravis affectibus inflammata. ib. g
- & duris tumultibus excitata, ib. h
- Castellum quor modis in scriptura sumi-
tur. a
- Castoris proprietas vide ambulare. b
- edificare. c
- Castra dicuntur munitiones, &c. inde ca-
strum, & quid sit. a
- Castra multiplicata sc. temporalia miseræ
ib. b
- spiritualia iustitiæ. ib. c
- mundialia nequitie. ib. d
- supernalia latitiæ. ib. e
- ac infernal tristitiæ. ib. f
- Casus qualiter sumitur, & a quo deriva-
tur. a
- Casus multiplex sc. fortunæ, mortis & da-
mnationis æternæ, ib. b
- Cathedra nomen magisterii & honoris. a
- Cathedra multiplex sc. præminentia præ-
latorum, videlicet bonorum & malo-
rum, ib. a. sapientiæ, ibid. b. & pestilen-
tiæ, ibid. c
- Catena multiplex, sc. aurea, rubea, lignea,
& ferrea a
- Catulus quare de leone.
- Cauda finis corporis animalis multiplex,
sc. perseverantiæ longanimitas. a
- senectutis longævitas. ib. c
- paupertatis calamitas. ib. d
- & falsitatis malignitas. ib. e
- Cauda carent divites capri cupiditate, ela-
ti garrulitate, infecti malignitate & de-
cepti subtilitate. ib. b
- Cavere verbum prohibitorium, & quid si-
gnificat. a
- Cavere debemus furorem savitiæ. a
- torporem desidii. ib. b
- timorem superbiæ. ib. c
- factorem spurciæ. ib. d
- Caute, cautus, cautela quod significat, &
unde dicatur. a
- Cauti & astuti sumus ad utilia procuran-
dam, inutilia refutandum, & periculâ
præcavendum, ib. a
- Cautus in conversatione habeat humili-
tatem, ib. b
- in operatione sedulitatem. ib. c
- & in compositione maturitatem. ibi-
dem d
- Caverna sumitur pro quolibet loco conca-
vo, obscuro, &c. & quid signat. a
- Caula, quid sint, & signant religionem. a
- Causa, id est, ratio, vel negocium. a
- Causa subtiliter discutienda, sagaciter in-
spicienda, salubriter rejicienda, sinceriter
contemplanda, & viriliter procuran-
da. ib. b
- Cæcus, cæcitas est privatio visus, & unde
dicatur. a
- Cæcus multas habet miserabiles conditio-
nes, signatque peccatorem. ib. a
- Cæcatur homo per splendorem vanæ sci-
entiæ. ib. b
- per horrorem gravis malitiæ. ib. c
- per ardorem avaritiæ, & cupiditatis, ibi-
dem d
- & per humorem immunditiæ, & carna-
litiæ, ib. e
- Cæcitas spiritualis est error, vel ignorantia
periculosa, & maxime in prælato atque
iudice. ib. f
- Cæcos generat filios omne animal gulo-
sum, quidve significat. ib. g
- Cadere sumitur pro pertinere, seu contin-
gere pro fugere, vel dimittere, proscin-
dere, verberare, percutere, vel occide-
re. a
- Cælio multiplex, sc. correctionis, tribula-
tionis, & damnationis, ib. b
- Cedrus in scriptura quandoque virum ju-
stum, quandoque peccatorem signat. a
- Cedri condiciones, sc. in fructu plenitudi-
nem, in statu fortitudinem, in visu pul-
chritudinem, & in tactu celsitudinem,
per quas vir perfectus intelligitur; nam
vir iustus sit fecundatus operum pleni-
tudine, ib. b
- habeatque fortem & stabilem firmita-
tem. ib. c
- sanctæ decentiæ venustatem. ib. d
- & erectam voluntatem. ib. e
- Cedrus signat Christum, vel ejus crucem,
virginem Mariam, vel divites & super-
bos. ib. f
- Celare signat hypocritam fictionem, sapi-
entiam, & discretionem, & fidelitatem,
atque rationem. a
- Celebrare, id est, colere, &c. a
- Celebritas multiplex sc. temporalis prospe-
ritatis, spiritualis jucunditatis, & æter-
nalis foelicitatis, ib. b
- Celsitudo multiplex. vide excelsus scilicet
per totum.
- Cælum in scriptura multis sumitur signifi-
cationibus. a
- Cælum justum virum multiplici ratione
signat. ib. a
- Cælum influit largius, durat stabilius, re-
lucet clarius, si in nobis sit pietatis & in-
fluentiæ plenitudo. ib. b
- firmitatis & permanentiæ fortitudo, ibi-
dem c
- bonitatis & confidentiæ certitudo, ibi-
dem d
- & honestatis apparentiæ claritudo,
ib. e
- Cælum adhuc sumitur pro viro iusto mul-
tiformiter. ib. f
- Cælum etiam signat peccatorem multi-
pliciter. ib. g
- Cælum denotat paradisum, quia cælum
habet perpetuam claritatem inobfusca-
bilem. ib. h
- jucunditatem inestimabilem. ib. i
- & ordinem imperturbabilem. ib. k
- sic & paradisus, &c. ib. k
- Cælorum ordines ponuntur. ib. l
- Cælum, cœlestiaque bona summè debent
affectari, nam ibi est securitas in expug-
nabilis. ib. m
- tranquillitas pacis. ib. n
- aternitas indefectibilis. ib. o
- fertilitas inhaustibilis. ib. p
- & stabilitas durabilis. ib. q
- Cælum signat altum statum contempla-
tionis. ib. r
- Cœna, id est, convivium, prandium, &c.
a.
- Cœna in bono multiplex, scilicet refectio
gloriæ, gratiæ, scientiæ, & Eucharistiæ.
ib. a
- Cœna in malo sc. iniquitatis, qua demones
reficiuntur, &c. & etiam cœna æternæ
adversitatis, ib. b
- Cœnaculum quid sit descriptive. a
- Cœnaculum virtutibus sternendum est ip-
sius conscientiæ, aspectibus cernen-
dum paradisi, & despectibus spernen-
dum, gloria mundi, ib. a
- Cœnei vel cœnis fabula, qui iterum ex fœ-
mina in virum conversus, &c. pondus. f
- Centum numerus perfectus, & signat in
bono & in malo. a
- Centurio qui habet potestatem super cen-
tum, &c. a
- Cœpit verbum defectivum, vide incipere.
- Cerastes serpentis proprietas, color. b. fal-
sitas. c
- Carimoniz sunt legis observantiæ, vide
de mandato & lege,
- Cernere, vide aspicere, respicere.
- Certamen capitur pro pugna, &c. estque
certamen contra vitia, contra prospera,
& contra adversa.
- Certitudo, certus, id est, clarus. a

Index Dictionarii

- Certitudo multiplex** scil. spei, fidei, et rei. ib. a
- Certitudo** precipue spectat ad iudices huius mundi. ib. b
- Certitudo** adhuc multiplex, videlicet verbalis, moralis, judicialis, realis, et moralis. ib. c
- Cherub**, Cherubin interpretatur scientiæ plenitudo, signatque in scriptura animalia Ezechielis, templi picturas et avium figuras. a
- Cherubin** signat prælatos, clericos, et contemplativos. ib. b
- qui habeant discretionis splendorem, ib. c
- Correctionis rigorem**. ib. d
- et contemplationis sublimitatem. ib. e
- Conversacionis benignitatem**. ib. f
- Chelydri serpentis** proprietas, arcus, c. fumus. b
- quotidie, quod diebus singulis iteratur et dicitur, accipitur etiam pro sæpe, communiter, etc. a
- quotidie boni dum diligenter solliciti sunt in ploribus. ib. b
- quotidie mali, et impii laborant multiformiter. ib. c
- Cervix** qualiter sumitur reperiturque multiplex in scriptura. a
- Cervus** signat viros iustos in scriptura. a
- alius. c
- ambitio, g
- abscondere. e
- caute. c
- Cessare** quid significat, et potest exponi in bono et in malo. a
- Cessatio** multiplex, sc. virtuosa. ib. c
- Criminosa**. ib. c
- dolorosa. ib. d. et gaudiosa. ib. e
- Cæteri** quid lignet. a
- Cætus**, id est, congregatio, estq; multiplex cætus secundum diversa personarum genera. a
- Cæti piscis** proprietates appellare. b
- Cibus** multiplex sc. corporalis, criminalis, sacramentalis, et æternalis. a
- Cibus** adhuc multiplex, videlicet temporalis possessionis. ib. b
- spiritualis devotionis. ib. c
- doctrinalis instructionis. ib. d
- & æternalis fruitionis, qui gustari debet cum devotione, peti cum oratione, & dari cum bona operatione. ib. f
- Cibum** nimis salum comedunt præsumptuosi, crudum invidi, & avari, & impurum hæretici. ib. e
- Ciconia** avis proprietas adventus. f
- Ciconia** vita magna, pietas. a
- Ciconia** adulteræ proprietas, lavare. c
- adulterium. d
- Cyphus**, vide de calice.
- Cilicium** genus vestis vilissimum, & signat poenitentiam, asperitatem, & conditionis humilitatem. a
- Cilicium** adhuc signat carnis mortificationem. ib. b
- mortis considerationem. ib. c
- mentis humilitationem. ib. d
- & vocis pronuntiationem. ib. e
- Cingulum**, id est, baltheus vel zona, & signat in bono & in malo. a
- Cingulum** multiplex, scilicet castitatis, honestatis, charitatis, & dignitatis, protestque aliter distingui, scilicet pectoris, jecoris, femoris, gutturis, &c. ibidem b.
- Cupiditatis & poenalitatis**. ib. c
- Cinis** quid, & unde dicitur. a
- Cineris** proprietas scilicet sordes abstergere, ignem contegere, & humores rodere, sic spiritualiter cinis abstergit facies pravitatis. ib. b
- accendit ignem charitatis. ib. c
- & consumit carnem voluptatis. ibi dem d
- Cinere** aspergantur prælati, elati, viduæ, virgines, reginæ, & poenitentes. ibidem e
- Cinis** signat peccatores et divitias. ibidem f
- Cypressi arboris** proprietas adjuvare. h
- Circa**, idem, juxta, prope, quod signat vicinitatem, propinquitatem, etc.
- Circa** multiplex, sc. vitiosum, id est, propinquitas vitiosa. ib. a
- Circa** vitiosum. ib. b
- dolorosum. ib. c
- fructuosum. ib. d
- et gaudiosum. ib. e
- Circulus** quid sit, et multa secundum diversas proprietates signat. a
- Circulus** signat Dei perfectionem. ib. b
- vite dimensionem. ibi. c. motus aptitudinem. ib. d
- cæli possessionem. ib. e
- fortemque correctionem. ib. f
- Circuire**, circuitus quid sit, et unde componitur. a
- Circuire** debemus virtuose cælum et superiora per affectionem. ib. b
- mentem et interiora per discussionem. ib. c
- mundum et laborem per discussionem. ib. d
- et Deum atque utiliora per amoris devotionem. ib. e
- Circuitus** vero maliciosus est detractorum ib. f
- exactorum. ib. g. deceptorum. ib. h.
- Circumdare**, id est, circuire, concludere, ligare, etc. sumiturque in bono et in malo. a
- Circumdare** signat conversationem, et retentionem, protectionem, et defensionem, et complementum, atque repletionem. a
- Circumdare** in bono sumitur, et sic prælati circumdant Ecclesiam, et Deus circumdat innocentes, et circumdantur iusti, etc. ib. b
- Circumdare** vero in malo multipliciter accipitur. ib. c
- Circumcisio** quid sit, et originale peccatum tollebat per circumcisionem octava die, et quare, nominumque dierum per hebdomadam interpretatio. a
- Circumcisio** multiplex, sc. cordium, id est, cogitationum. ib. b
- carnium, id est, delectationum. ib. c
- et unguium, id est, operationum. ibi. d
- Circumcisio** vero in malo quid sit. ib. e
- Cithara** instrumentum musicum, sumiturque in scriptura in bono & in malo. a
- Cithara** multiplex, sc. inaniter gloriantium ib. a
- salubriter lamentantium. ib. b
- solenniter prædicantium. ib. c
- spiritualiter exaltantium. ib. d. & super-naliter triumphantium. ib. e
- Cito** adverbium signat celeritatem, mobilitatem & velocitatem. a
- Cititudo** sive celeritas obedientia habenda, inconstantia spernenda, mundana vite transitus timenda & Dei clementia optanda. ib. a
- Cito** sumus prælati obedientes. ib. b
- in bono proficientes. ib. c
- à malo resiliences, ad cælum transilientes, & proximis compatiences. ib. d
- Cito** vero in malo signat nimiam velocitatem ad malum, sicque abstinere debemus à cita loquacitate, cita varietate, cita crudelitate, & cita celeritate. ibidem e
- Civitas** vel velocitas adhuc alia, quæ cito perit mundi gloria, cito transit vite copia, cito venit mortis angustia, cito veniet cæli lætitia, & cito veniet Christi iustitia. ib. f
- Civitas** descriptive quid sit, & unde dicitur, reperitur multiplex, scilicet fragilis, quæ
- Civitas** multiplex, scilicet fragilis, quæ signat corporis utilitatem, labilis mundi prosperitatem, nobilis cordis sinceritatem, flebilis inferni acerbicatem, & fer-nis signat iustorum communitem. ib. b
- quæ debet esse munda, sancta, lata, opulenta, quieta, clara. ib. c
- utilis, quæ denotat cœlestem unitatem, quæ habere debet securitatem inexpugnabilem, tranquillitatem imperturbabilem, sublimitatem indepressibilem, & stabilitatem indefectibilem. ibidem d.
- Civitas** adhuc denotat unitatem, & concordiam omnium civium. ib. e
- Civitas** laudanda, quæ est in claro, firmo, mundo, pacifico, et fecundo loco, sic moraliter sit in nobis apparentiæ claritas. ib. f
- permanentia firmitas. ib. g
- innocentia puritas. ib. h
- amicitia unitas. ib. i
- et opulentiæ ubertas. ib. k
- Civis** quid sit, et quid intelligitur per civem. a
- Clam**, id est, occulte abscondita vel secreta, et est clam prudentia, fallacia, et nequitia. a
- Clamare** est cum alta voce sonare, etc. a
- Clamor** in malo multiplex sc. contritionis, confessionis, laudationis, etc. ibidem a.
- Clamor** in malo etiam sumitur multipliciter. ib. a
- Clamor** Dei ad hominem, et clamor hominis ad Deum, ibi. b
- Clamor** multiplex, videlicet imperativus Dei, nam clamor expressive, inessive, et promissive, ibi. c
- Clamor** informativus. ib. d. et lamentativus. ib. e
- Clamor** in malo etiam multiformis, scilicet languentis, furentis & dolentis. ib. f
- Clangor** est sonus buccinæ, seu tubæ, &c. a
- Clartas**, clarus, claritas multiplex scil. spiritualis, & signat morum honestatem, ib. a
- Claritas** æternalis, denotat cæli felicitatem. ib. e
- & claritas temporalis mundi prosperitatem designat. ib. f
- Claritas** sapientiæ & discretionis. ib. b
- opulentiæ & bonæ operationis. ib. c
- apparen-

Frat. Petr. Berchorii.

- apparentiæ & famosæ conversationis. **ib. d**
Claudere. i. obstruere, stringere, serare &c
 & sumitur in bono & in malo. a
Claudi debet sensum vanitas. **ib. b**
Cordium levitas. **ib. d**
 & carnum voluptas. **ib. e**
Claudi debent quinque sensus. **ib. e**
Clausura multiplex scilicet virtuosa. **ib. a**
 vitiosa. **ib. f**
 & radiosa. **ib. g**
Claudus, claudicare, claudicatio in scri-
 ptura in bono & in malo sumitur. a
Claudicatio in rebus est infortunium vel
 paupertas. **ib. a**
Clandi pœnitentes & homines iusti dicun-
 tur. **ib. a**
Claudi peccatores etiam dicuntur. **ib. a**
Clavis instrumentum ad claudendum, &
 aperiendum ordinatum. a
Clavis multiplex scilicet potentia. **ib. a**
 scientia. **ib. b**
 & iustitia. **ib. c**
Clavis potentia, & jurisdictionis, scientia
 & discretionis. **ib. d**
Clavus in scriptura potest sumi in bono &
 in malo, sicque est clavis ad pun-
 gendum, stringendum, urgendum, & figen-
 dum. a
Clavus malæ consuetudinis. **ib. b**
Clavus adhuc multiplex, scilicet ad jun-
 gendum, stringendum, & pungendum.
ib. c
Clementia, clemens, clementia virtus est,
 spectatque ad principes & prælatos. a
Clementia fortificat, fructificat, latificat,
 & beatificat. **ib. b**
Clementia ostenditur exemplariter. ibi-
 dem c
 inditur naturaliter. **ib. d**. fortificat spiri-
 tualiter. **ib. e**
 beatificatque æternaliter. **ib. f**
Clericus. vide in aliis titulis.
Clypeus est armatura defensiva. a
Clypeus dicitur Christus, iustus, & maxime
 prælatus, atque scripturarum authorita-
 tes. **ib. a. b**
Clypeus in malo dicuntur diaboli, tyran-
 ni & hæretici, qui errores defendunt.
 ibi. b
Clypeus patientiæ fortissimus. **ib. c**
Confidentiæ levissimus. **ib. d**. & scriptura-
 rum clarissimus. **ib. e**
Coaxare. vide detrahere. c
Coccyis avis proprietas, confidere. f
Codex. vide liber.
Cogere, compellere, violentia.
Cogitatio est caput & principium omnis
 operationis, & qualiter in scriptura san-
 cta sumitur. a
Cogitare debemus sancte & utiliter. ibi-
 dem b
Cogitatio multiplex, scilicet pœnitentium
 ibi. c
Contemplantium. **ib. g**
 & delinquentium. **ib. h**
Cogitare debemus vitæ nostræ conditio-
 nem. **ib. d**
Cordium nostrorum affectionem, **ib. e**
 ac actuum atque morum immutationem
ib. f
Cogitatio, consanguinitas, & parentela,
 idem sunt. a
Cognatio est duplex, scilicet naturalis, **ib. b**. &
 moralis seu spiritualis, **ib. c**
Cognitio, cognoscere, id est, advertere,
 pendere, scire, noscere. a
Cognoscimus per fidem, discretionem,
 scientiam, prudentiam & sapientiam,
ib. a
Cognoscere debemus res humanas inte-
 rioris. **ib. b**
 mundanas & exteriores, **ib. c**
 divinas & superiores, **ib. d**
 subjectas atque inferiores. **ib. e**
Cognitio subditorum necessaria, **ib. f**
Cognitio multiplex, scilicet intuitiva, ab-
 stractiva, & speculativa. vide affluetia. d
Colere, id est, honorare, frequentare, præ-
 parare, &c. a
Colitur Deus, anima, mundus, diabolus
 dives & peccatum, **ib. a**
Coluntur idola diversimode. **ib. b**
Colere sumitur pro frequentare, exercere,
 habitare, &c. **ib. c**
Cultura multiplex scilicet pœnitentium,
 contemplantium, oberrantium, & adu-
 lantium, **ib. c**
Color est objectum immediatum visus. a
Color honestæ conversationis est turpitu-
 dinis velamentum, pulchritudinis para-
 mentum. **ib. b**
 & sanctitatis munimentum. **ib. c**
Coluber. vide de serpente, & unde dici-
 tur. a
Coluber designat deliciosos, malitiosos,
 crudeles & tempestuosos, adulatores.
 & verbosos, & detractores, atque vene-
 nofos. **ib. a**
Columba avis simplex & benigna, &c. a
Columba, quæ est victu munda, fructu fœ-
 cunda, & cantu gemitunda, virum per-
 fectum designat, quia debet esse victu
 mundus, fructu fœcundus, & cantu ge-
 mitundus, **ib. a**
Columbarum habeamus conditiones, sci-
 lictam cogitationem. **ib. b**
 rerum diminutionem. **ib. c**
 sensus circumspeditionem. **ib. d**
 & mentis elevationem. **ib. c**
Columba quare Spiritus sanctus, **ib. f**
Columba etiam peccatores designat, ibi-
 dem g
Columbæ proprietas alienum. c
 amicitia. b
 ancilla. d
 percussio. o
Columbæ literas deferunt hinc inde in
 Ægypto, &c. & reverti. e
Columba quid sit, & communiter Eccle-
 siæ prælatos signat. a
Columna sit recta, firma, formosa, & ere-
 cta, ibidem a. c. sic moraliter prælati ha-
 beant iustitiæ rectitudinem, **ib. b**
Constantiæ fortitudinem, **ib. c**
 decentiæ pulchritudinem, **ib. d**
 eminentiæ celsitudinem, **ib. e**
Columnarum genera reperiuntur multa,
ib. f
Collidere accipitur pro concutere, con-
 fringere, &c. a
Colligere, collectio, id est, aggregatio, ac-
 quisitio, seu apprehensio. a
Collectio multiplex, scilicet Dei iusti, im-
 pii, hostis, & mortis. **ib. a**
Collectio Dei, quando per fidem Deo cre-
 ditur, quando ad statum pœnitentiæ re-
 fugitur, quando per mortem hic rece-
 ditur, & quando quis ad gloriam recipi-
 tur, **ib. b**
Collectio iusti. **ib. c**
 impii. **ib. d**
 hostis, **ib. e**. mortis. **ib. f**
Collis signat in bono & in malo. a
Collis signat vitæ eminentiam. **ib. a**
 dignitatis excellentiam. **ib. b**. & fœlicita-
 tis opulentiam. **ib. c**
Collocare signat quasi complete locare. a
Collocatio multiplex scilicet contemplan-
 tium, laborantium, meditantium, pœ-
 nitentium, prædicantium, addiscentium
 & triumphantium, **ib. b**
Collum quod sit, signat prælatos, ac prædi-
 catores. a
Collum debet esse in altum, mundum, re-
 ctum, reflexuosum, virtuosum & cla-
 mosum. **ib. a**
Collum superbiæ fastum designat. ibi-
 dem b
Collum etiam signat spei fulcimentum,
 libertatis animæ munimentum, forti-
 tudinis & constantiæ firmamentum,
 ibi. c
Collum est rotundum, forte, nervosum,
 osseum, sonorum, **ib. c**
Comburare, id est, complete urere vel cre-
 mare, &c. b
Combustio multiplex scilicet spiritualis,
 temporalis, & æternalis, **ib. a**
Combustio quædam præcavenda. ibi-
 dem b
 quædam sustinenda, ibi. c. & quædam
 metuenda. **ib. f**
Comburendi sunt carnales, ut corrigantur,
 perfecti, ut corrumpantur, & obsti-
 nati, ut destruantur. **ib. d**
Comburent alios per iustitiæ severitatem,
 sævitæ crudelitatem, & malitiæ perversi-
 tatem, **ib. e**
Comburentur superbia tumentes, luxuria
 fœrentes, & sævitia pungentes. **ib. g**
Combustionem tria impediunt, &c. ibi-
 dem h
Comedere quid sit, & triplex in scriptura
 invenitur comestio, scilicet spiritualis,
 temporalis, & æternalis. a
Comestio spiritualis multiplex scilicet vir-
 tutum, meritorum, scientiarum & do-
 cumentorum, Eucharistiæ & Sacramen-
 torum. **ib. a**
Comedere debemus nutrimentum san-
 ctificativum, **ib. b**
 alimentum latificativum, **ib. c**
 Sacramentum vivificativum. **ib. e**
Comedunt gulosi, **ib. e**
 avari. **ib. f**
 detractores. **ib. g**
 & inferni tortores. **ib. h**
Commendare sumitur pro laudare, com-
 mittere, vel custodire. a
Commendatio multiplex, scilicet devotionis,
 prælationis, possessionis, **ib. b**
Comes. vide de societate.
Cometa stellæ proprietas, apparere. k
Commnuere, id est, destruere, dissipare,
 &c. a
Commixtio, vide de conjunctione & mi-
 scere.
Commissio, committere ponitur pro con-
 mendare, vel pro bellare, &c. a
Commorari, vide de mora, habitare, ma-
 nere, &c. a
Commovere, commotio in scriptura mul-
 tipliciter sumitur. a
Commotio multiplex, scilicet timoris & turba-
 tionis,
 b z

Index Dictionarii

- tionis doloris, & contritionis, amoris & affectionis. ib. a
- Commotio vero in malo fit per inconstantiam, iracundiam, discordiam & mœsticiam. ib. b
- Commotionis mala p̄servativa tria. ibidem b
- Communitas signat congregationem, & societatem, &c. et negotia republica, utilitatemque e communem, etc. a
- Communicare, communicatio est sua distribuens, ib. a
- Christum recipiens, s. in Sacramento altaris, ib. b bonis socialiter consentiens, ib. c malis imitando obediens, ib. d. et mala conficiens seu bonos decipiens. ibidem e.
- Commutare, vide mutare.
- Comparare, id est, emere, assimilare, adæquare, etc. a
- Comparatio multiplex p̄sumptiva. ib. a. extimativa. ib. b. et conformativa. ib. c.
- Compaci, compassio, vide de fletu, luctu, etc.
- Compedes vincula pedum sunt, etc. a
- Compedes multiplex, scilicet amoris, timoris, languoris, doloris, et terroris, ibidem a
- Compellere, i. e. qua peccata dimittimus, ib. a mundi qua mundi terrena despiciamus. ib. b diaboli, qua devicti delinquimus, ib. c. p̄lati, qua coacti obedimus, ibid. d. et iudicis Christi, qua delinquentes deficiamus, et perimus, ib. e
- Complacere, vide placere.
- Complere, complementum, completio in scriptura multiplex, a
- Completio multiplex, sc. rerum seu negotiorum. ib. a morum. ib. b munerum, ib. c scelerum, ib. d. et verborum. sc. miserationum et pœnarum, ib. e
- Componere, id est, conficere, ordinare, ornare, etc. a
- Componere multiplex scilicet moralis ornatus, verbalis affatus, et realis ornatus, etc. vide reponere. b
- Comprehendere sumitur pro capere, consequi, acquirere, etc. a
- Comprehensio multiplex sc. superna felicitatis, ib. a interna pravitatis vel iniquitatis. ibidem b et æterna calamitatis et adversitatis. ibidem c
- Comprimere, vide deprimere.
- Comprobare, vide probare.
- Computare, id est, numerare, etc.
- Computrescere, vide putrescere.
- Concedere, vide dare, tradere, indulgere.
- Concidere, quandoque pro cadere, scindere, lacerare, etc. a
- Concilio multiplex scilicet fratris destructiva. ib. a culpa punitiva. ib. b bonis nociva. ib. c et mortis infligiva, ib. d
- Concilium est congregatio hominum discretorum, etc. a
- Concilium multiplex, sc. seditiosum, malitiosum, et perniciosum, ib. b
- Concipere, conceptus in scriptura multiplex. a
- Conceptus numinis, scilicet generatio æterna sapientiæ, credendus, ib. a. virginis stupendus, quo concepit Dei filium ib. b spernendus sc. humanus, ibid. c. horrendus, sc. mali propositi, ibid. d. habendus vel appetendus sc. virtutum, ib. e
- Conceptum mulieris impediunt duo. ibidem f.
- Conceptus interdum bonus, partus vero malitiosus & menstruus. ib. g
- Concitare, i. e. provocare ad iracundiam, commovere, &c. a. vide commovere.
- Concordia, vide de amore, unitate, societate, &c.
- Concludere, conclusio multis sumitur modis: a
- Conclusio multiplex, sc. corporum exterminativa, ib. a
- Criminum eliminativa, ib. b. carnis domitiva, ib. c. hostis culpa illaqueativa, ib. d. regis tuorum protectiva & conservativa. ib. e. & necis desolativa & desperativa. ib. f
- Conculcare sive calcare quid sit, & sumitur multipliciter, a. nam Deus calcit superbos per pœnarum immisionem, p̄latus p̄tervos per correctionem, iustus mundum per contemptum. ibidem a mundus per oppressionem, ib. b diabolus bonos per tentationem, ibi. c. infernus impios per damnationem, ibidem d
- Conculcare seu calcare, idem quod possidere & occupare, ibi. e
- Concupiscentia, id est, desiderium, affectio, appetitus, &c.
- Concupiscere debemus innocentia puritatem, ib. b sapientissimam veritatem, ib. c & fluentissimam voluptatem, ib. d
- Concupiscentia, renuit salutaria bona, acuit desideria, destruit virtualia, & construit infernaliam. b. c
- Concutere. a. vide commovere.
- Concutiunt mentem & statum gravis afflictio, tristis conturbatio adducens timorem, chara dilectio amorem rerum, permutatio stuporem, & mortis damnatio horrorem, ib. a
- Concurrere, vide currere.
- Condemnare, vide condemnatio.
- Conducere, vide de mercede.
- Conferre sumitur pro dare, colloqui, & proferre. a
- Confestim, i. cito, celeriter, statim, &c. a
- Confestim pertinet ad Deum multiformiter, pertinet ad iustum, impium, diabolum, mortem vel interitum, ib. b
- Confidere, confidentia quid sit, dividitur, que multipliciter. a
- Confidendum & sperandum in Deum principaliter, ib. b. quia dat finalem felicitatem, moralem strenuitatem & mentalem stabilitatem, ib. b. nam confidentia illa facit homines felices & gloriosos. ib. c. viriles & animosos, ib. d divites et gloriosos, ib. e
- Confidunt quidam in corporis fortitudine, divitiarum plenitudine, amicorum multitudine, et corporali pulchritudine, ib. c
- Confidentia quam quis habet ad alterum sit moderata. ib. f
- Configere, vide affigere.
- Confirmare, id est, complete firmare, roborare, stabilire, etc. a
- Confirmatio unum de septem Sacramentis. ib. a
- Confirmat p̄latus seu p̄dicator simplices et vacillantes, ib. c. habeatque p̄latus constantia fortitudinem, ib. d prudentia limpiditatem, ib. e & clementia plenitudinem, ib. f
- Coniteri, id est, complete fateri, recognoscere, &c. a
- Confessio signat laudis glorificationem, cuiusque veritatis recognitionem, & peccatorum sacramentalem revelationem ib. a
- Confiteri debemus prius sagaciter deliberando. ib. b integritate revelando, ib. c actualiter accusando, ib. d culpas verbaliter accusando, ib. e ac verba sagaciter ordinando. ib. f
- Confessionis locutio sit vera, &c. loqui. c
- Constare qualiter in scriptura sumitur. a
- Constatura est Dei iustitia, quæ malos punnit, ficta fallacia, quæ vanos extrudit, & vera prudentia, quæ purum hominem ostendit, ib. b
- Confortare sumitur pro fortificare, stabilire, &c. a
- Confortare multiplex, sc. mundi, diaboli, ib. b viri iusti. ib. c & Dei, quæ etiam multa dat, ib. d
- Confringere, vide frangere. a
- Confractio prudentia est mali repressiva, stultitia boni destructiva, iustitia mali punitiva, ib. a savitia bonis nociva, spurcicia mentis infectiva, ib. b & iustitia pœna infligiva, ib. c
- Confringuntur multa hominum genera, ib. d
- Confugere, vide fugere.
- Confundere, confusio, i. mitio, &c. a
- Confusio multiplex sc. deceptorum, derisorum, & damnatorum, ib. b
- Confunduntur mali verecundia, ignominia, opprobrio, ib. c
- Congregate, congregatio, congregare est in unum aggregare, quod duo significat, &c. a
- Congregatio multiplex, sc. virtuosa perfectorum, vitiosa peccatorum, gaudiosa bonorum, & dolorosa reproborum, ibidem a.
- Congregatio moralis consistit in unitate, & societate, atque dilectione, &c. ibidem b
- Congregatione debemus communicare per societatem. ib. c rorificare per benignitatem, ib. d subiecti esse per humilitatem, ib. e & conglutinantur per charitatem. ibidem f
- Congregatio multiplex, sc. laudabilis, atque virtuosa, ib. g
- Confusibilis & virtuosa, ib. h. terrenorum inutilis, & onerosa, ib. i. & damnabilis, atque dolorosa. ib. k
- Coniunctio coniungere, id est, associare, adhaerere, copulare, &c. coniunguntur per charitatem & amorem, per tentationem impressionis, ib. b
- Confor-

- Conformitatem conditionis ad imitandum, ib. c. & intimitatem affectio. nis ad charitatem, ibid. d
- Conjunctio charitativa causat quatuor, ibidem e
- Conjugium multiplex, honoris. a amoris, ibid. b & sarcinis oneratum, ibid. c
- Conscientia nostra debet venustari summa puritate, ibid. a roborari summa firmitate, ib. b profundari magna humiditate, ib. c. & mensurari magna æquitate, ib. d
- Consecrare, consecrata dicuntur, quæ sunt Deo dedicata, &c. a
- Consecrari Domino, si volumus, sumus munditiæ floribus picturati, ib. b decentiæ moribus adornati, ibid. c. nequitia generibus non alligati, ibidem. d. temperantiæ viribus subjugati, ib. e. & perseverantiæ finibus terminati, ibidem f
- Consecratio exemplatur naturaliter, ibidem g
- Commendatur seu figuratur literaliter, ibid. h ac operatur virtualiter, ibid. i
- Consentire, consensus, quid sit, &c. a
- Consensus mutuus pacis generator, ibidem a fatuus necis propinator, ibid. b & congruus lucis procurator, ibid. c
- Consequi, i. complete sequi, assequi, comprehendere, &c. a
- Consequi veniam, gratiam & gloriam, ibidem b
- Conservari sumitur pro custodire, facere & implere, a
- Conservant vitam humanam multa, pariterque vitam spiritualem, ib. a
- Conservatio Dei mandatorum multiplex, ibid. b
- Consideratio, considerare, id est, providere, cum deliberatione respicere, &c. a
- Consideratio propriorum defectuum & scelerum ut corrigantur, bonorum superum, ut appetantur, & valorum operum, ut exequantur, ibid. b
- Consideranda, vel meditanda à nobis scilicet naufragium mundiale, ibid. c infernale supplicium, ib. d & supernale solatium, ib. e
- Consideranda adhuc sunt multa, &c. ibidem f
- Consilium quid sit definitive. a
- Consilium habendum inducit naturam, designat figura, & præcipit scriptura. ibidem b
- Consilio bono patria gubernatur, ibid. c principum impetus refrenatur, ib. d damni pericula declinantur, ib. e
- Consolatio est solatii affectio, & est multiplex, scilicet, externa, temporalis, quæ est damnabilis, interna viatorum laudabilis, & superna beatorum durabilis, a
- Consolatio adhuc multiplex scilicet spiritalis, ibid. b temporalis, ibid. c. & æternalis, ibid. d
- Conspicui : per conspectum enim consideratur virtus considerationis, live considerantis præsentia. a
- Conspicui Dei comprobantur perfecti, præmiantur beati, protegentur infirmi, judicantur iniqui, & condemnantur maligni, ibid. b
- Conspicui divino assistunt fortes, & virtuosus, mundi & gratiosi, recti non tortuosi, humiles & operosi, flebiles & lachrymosi, stabiles & rigurosi, &c. ibid. c
- Conspicui divino mali apparent vacui sine bonitatis valore, obscuri sine venustatis splendore, exusti à cupiditatis ardore, infecti à carnalitatis horrore, ibid. d
- Conspicui Dei à malis formidandi, ibidem e à bonis vero pie affectandi, ib. f
- Conspicui beatificus, qui in patria est multiformis, ibid. g
- Constantia accipitur pro animi stabilitate & fortitudine, a. vide de fortitudine & stabilitate.
- Construere sumitur pro assumere, ordinare, præficere, sublimare, &c. a
- Constituti in bono sunt religiosi, ut sedent ad contemplandum, ibid. b
- Clerici, ut doceant ad prædicandum, ib. c. prælati, ut præeant ad gubernandum, ibid. d. & beati, ut gaudeant ad congregandum, ibid. e
- Constituti in malis sunt viri impii sine clementia, ignari sine licentia, iniqui sine scientia, & avari sine sufficientia, ibidem f
- Conscientia quid sit descriptive, a
- Consuetudo mala sensus obscurat, mentes indurat, vires enervat, & corda innervat seu ligat, ibid. b
- Consummare, consummatio sumitur pro complemento perfectivo, termino finitivo, et exterminio destrutivo. a
- Consummatio multiplex, scilicet, virtuosa, ib. b luctuosa et gloriosa, ib. c
- Consummatio in malo invenitur per mortem corporalem, fortunam temporalem, culpam criminalem, et miseriam æternalem, ibid. d
- Consumere, consumptio est rei attenuatio vel annihilatio, a
- Consumunt abstinentes carnem propriam, ibid. b
- Culpas noxias penitentes, ibid. c. gentes impias præfidentes, ib. d. et opes inopibus compatientes, ibid. e
- Consumptio sumi potest in malo, ib. f
- Consumptio multiplex, scilicet, gratiæ, fortune, naturæ & animæ, ib. g. h. i. k
- Coniungere, id est, complete surgere vel simul surgere, &c. a
- Coniunctio de inferioribus ad superiora perfectam elevationem, tertiorum contemptum, & celestium affectionem signat, ibid. a
- Coniunctio spiritalis facit dimitti terrenam bassitudinem : nam conurgendum est ab infimis & à peccato multiformiter, ib. b. acquirit etiam virtutum pulchritudinem, ib. c. requirit animi firmitudinem, ib. d. habetque sensuum limpiditatem, ib. e
- Contaminare, id est, inficere vel foedare, a
- Contaminatio est spiritalis inquinatio vel peccatum, &c. a
- Contaminantur per luxuriosam carnalitatis actum, ibid. b per vitiosam societatis tactum, ibid. c. per seditiosam crudelitatis factum, ibid. d. per delitiosam gulositatis victum, ibid. e. & per invidiosam loquacitatis dictum, ibidem f
- Contemnere sumitur in bono & in malo. a
- Contemnere seipsum tanquam defectivum, ibid. b mundum tanquam deceptivum, ibidem c & peccatum tanquam infectivum, ibidem d
- Contemnere Deus à peccatoribus, ibidem e prælatus à susurrionibus, ib. f pauper ab abundantibus, ibid. d. malus à præsumptibus, ibid. h
- Cruciatu à peccatoribus, ibi. i. & paradisu ab ignorantibus, ib. k
- Contemplatio quid sit descriptive, & pertinet ad viros perfectos, &c. a
- Contemplanda est æternorum opulencia, creaturarum excellentia, interna sapientia, humana diligentia, & divina providentia, ibid. b
- Contentio, contendere accipitur pro contradicere, repugnare, rixari, discordare, &c. a
- Contendunt quidam ex præsumptione inflata, jurisdictione elata, cogitatione maligna, &c. ibid. a
- Contritio, i. e. destructio, confusio, consumptio, &c. a
- Contritio debet promi realiter, loqui vocaliter, pungi mentaliter, ib. b
- Conteri perfecte volentes, habeant in oculis loturam liquoris, scilicet, lachrymationis, ibid. b in labiis clamoris lecturam, scilicet, confessionis, ibid. c & in animæ doloris puncturam scilicet, sollicitationis, ibid. d
- Conteritur corpus per naturalis resolutionis tractum, ibid. e peccator per dissolutionis criminalis actum, ibid. f pauper per fortunalis impugnationis tactum, ibid. e dives per temporalis tribulationis jactum, ib. h & damnatus per æternalis desolationis luctum, ib. i
- Conteret Deus in inferno multa peccatorum genera, ibid. k
- Contestari est aliquid constanter dicere vel testari, a. vide dicere.
- Continere, continentia, continere sumitur multis modis pro abstinere pro capere, pro sufficientiam habere, &c. a
- Continentes, & à carnalibus abstinentes propter præceptum, quod inungitur propter auxilium, quod impenditur, propter pretium, quod supponitur, & propter præmium, quod præmittitur, ibidem b
- Continentia multiplex, scilicet, oris, cordis, & operis, & adhuc quædam est maiestatis æternæ, quædam potestatis externæ, & quædam charitatis internæ, ib. c
- Contentus, cui sufficit, quod habet. a
- Contentus sit princeps gloria, & jurisdictione, miles proprio officio & distributione, ac Sacerdos necessariorum assignatione, & collatione, ibid. b
- Continue, & de continuitate sicut de perseverantia, &c.
- Continuo sumitur pro statim, cito, protinus, &c. a
- Continuo in bono obtemperare majoribus obediendo, adjuvare, pauperibus succurrendo, ministrare, fratribus serviendo,

Index Dictionarii

- viendo, ib. a. in malo vero, quia mali solent decipere, deficere, & arescere, ibidem b
- Contingere** sumitur pro pertinere, attingere, advenire, accidere, &c. a
- Contingit** cecitas obstinatis, revelatio predestinatis, mala fortuna effrenatis, & mors aeterna damnatis, ibid. b
- Contra**, contrarietas idem sunt, & sunt quaedam bona, quaedam vero mala, a
- Contrarietas** Dei respectu obstinatorum, praelati respectu malorum subditorum, & iusti respectu actuum illicitorum, ibidem, a
- Contrariantur** boni transgressoribus, peccatoribus, deceptoribus & malis superioribus, ibid. b
- Contrariantur** mali Deo, legi libimet, sociis, &c. ibid. c
- Contrarietas** etiam accipitur pro discordia, dissensione & inimicitia. ibidem d.
- Contrarietas** multiplex, scilicet peccatorum & perversorum, ibid. e. exactorum, seu avarorum, ibid. f
- superborum, & inflatorum, ibidem g. & invidorum seu detractorum, ibidem h
- Contradicere**, contradictio, vide discordia, dissensio.
- Contremiscere**, vide tremor, timor.
- Contristari**, estque contristatio multiplex, scilicet tremoris concussivi, doloris compassivi, timoris defectivi, stuporis turbativi, laboris afflictivi, mororis pungitivi, & rigoris damnativi, a
- Contumelia**, id est, injuria, confusio, verecundia, a
- Contumelia**, quam committunt delinquentes, quam sustinent iusti patientes, & quam incurrunt mali decedentes, ibidem, a
- Conturbare**, conturbatus, conturbatio est mentis confusio cum timore permixto, a
- Conturbatio** multiplex, scilicet virtuosa, ibid. b. vitiosa, ibid. d & dolorosa, ibid. e
- Conturbat** bonos consideratio superni numinis, scilicet ipsius Dei, desideratio aeternae gloriae, praemeditatio vitiorum nostrorum, &c. alia, ibid. c
- Convallis** signat statum humilitatis perfectae religionis prosperitatis, terrae possessionis metallis, internae cogitationis, &c. a
- Convenire**, conventus, id est, simul viventium catus, & signat societatem, congregationem, conventionem, &c.
- Conventus** bonorum & virtuosorum pie conveniunt ad Ecclesiam, ad bella, ad capitulum, &c. ib. b
- est etiam conventus malorum vitiosorum, qui conveniat contra Deum, contra proximum, contra se ipsos etiam, ibidem c
- Converti**, conversus, conversio, quae est multiplex, a
- Conversio** Dei cunctis mirabilis, sicque invenitur duplex conversio, scilicet gratiosa, ibidem b & rigorosa, ibidem c
- Conversio** vero iusti, quae est laudabilis, ibidem d.
- impii damnabilis, ibid.
- & mundi mutabilis, ib. k
- Conversio** vera requirit, ut fugiamus statum insufficientem, ib. e
- ut aspiciat fructum allicientem. ibidem. f
- ut perficiat actum sufficientem, ib. g
- & perquirat modum convenientem. ibidem. h
- Conversio** ut communiter bonum signat, sicque converti debemus a malo ad bonum perfecte, &c. ib. l
- ergo converti debemus ad puritatis candorem, ib. m
- ad pietatis dulcorem, ibid. n & ad probitatis vigorem, ibid. o
- Conversatio**, id est, simul versatio, commoratio, &c. a
- Conversatio** bona, & honesta sit in praelatis, & religiosis in exemplum aliorum ibid. h. conversatio intuentibus sit gratiosa, ib. b. fructuosa, ib. c & virtuosa ibid. d
- Convivium** pro communi refectioe, recreatione & delectatione sumitur. a
- Convivium** multiplex, scilicet, mundanae prosperitatis, ib. a
- aeternae felicitatis, ib. b
- & Eucharistiae seu spiritualis satietatis, ibid. c
- Convocare**, id est, vocare, &c. a
- Convocatio** multiplex, scilicet, gaudentium spiritualiter, pradicantium literaliter, conspirantium socialiter, ib. a
- Cooperire**, id est, contegere, velare, estque coopertura multiplex scilicet gloriae temporalis, gratiae spiritualis, miseriae corporalis. &c. ibid. a
- Copia**, copiosus, copia sumitur pro multitudine seu abundantia, estque multiplex, scilicet, terrenorum, vitiorum, tormentorum &c. alia, ibidem. a
- Consumitur** in scriptura pro interiori conceptu & cogitata, a
- Cor** nostrum sit castrum hostibus claudendum, ibid. b
- Castrum** lumine dotandum, ibid. c
- Clastrum** crimine mundandum, ibid. d
- Cor** nostrum habeat rectitudinem intentionis, ibidem e
- sanctitudinem affectionis, ibid. f
- & amplitudinem dilectionis, ib. g
- Cor** multiformiter habent boni, ib. h
- Cor** mali habent multiplex, ibid. i
- Cor** venenatum nunquam liquefcit, nec comburitur, &c. vide perpetuitas, e
- Coram** praesentiam signat, potest intelligi per coram, Dei praesentia, scilicet coram in carne sicut ministrator, in mente sicut informator, in sede sicut Imperator, & in aede sicut remunerator, a
- Coram**, iusti praesentia scilicet coram Deo, praelato & Episcopo, ibid. d
- & coram praesentia impiorum, qui fallaciter decipiunt, voraciter accipiunt, & crudeliter interficiunt, ibid. f
- Coram** etiam est bonorum praesentia virtualis, quam perficit morum plenitudo. ibidem c
- personalis, quam regulat vitae rectitudo, ibid. d
- fraternalis, quam delebit vitae longitudo, seu boni plenitudo. ibid. e
- Cornicis** proprietas, advocatus, g
- annunciare, d
- ante. h
- Cornu** potest signare in bono & in malo a.
- Cornua** Dei summe metuenda, ibid. a
- iusti acuenda, & praepranda, ibid. b.
- Ecclesiae honoranda, ibid. c
- & crudis amplexanda, ibid. d
- impii alliganda, & resecanda, ibid. e
- & mundi corrigenda seu dissipanda, ibidem. i.
- Corona** multiplex scilicet. bonorum virtuosa in constantia, gloriosa dignorum in Ecclesia, fructuosa sanctorum in patria, vitiosa malorum in cordis curia, & ruinosa malignorum in mundi gloria. a
- Corona** hominum perfectorum ubi concurrunt multa, ibid. b. corona praelatorum iuste praesidentium, ibid. c. magnorum doctorum, & subtiliter docentium ibid. d
- vincentium viriliter hostem rebellantem. ibid. e
- regentium viriliter plebem subjacentem, ibid. f
- & beatorum scilicet. gloriae paradisi, ibid. g. nam ibi est corona iustitiae quae datur merentibus, ibid.
- Corona** vitae, quae datur semper viventibus, corona gloriae, quae datur alte regentibus, & corona amicitiae, quae datur claris parentibus. ibid. i
- Corona** aurea, quae aureola dicitur, daturque virginibus martyribus, & doctoribus. ibid. k
- Corona** divina scilicet. carnea, spinea, & nubea. ibid. l
- Corpus** omne, quod ex materia, & forma constituitur, dicitur. a
- Corpus** in bono multis sumitur bonis, ibidem b
- scilicet corpus mysticum. ib. c
- nam tale habet fidei splendorem, mutuum amorem, & spei directorem, ibid.
- Corpus** coelicum aggregatur moribus virtutis, quod est corpus virtutum. ibidem c
- Corpus** mortificum debet supponi iustis doloris, ib. f
- & corpus dominicum debet extolli ritibus seriois, ib. g
- Corpus** vero in malo etiam multiplex scilicet corpus diaboli, peccati, & impii, ibidem h
- Correctio**, correptio scilicet. castigatio, emendatio, reprehensio, &c. a
- Correctio** habeat severitatem punitionis ib. b
- benignitatem compassionis, ib. c
- & sagacitatem discretionis, ib. d
- Correctio** suscipienda est patientissime. ib. e
- reijcienda sapientissime, & reijcienda metuentissime, ib. f
- Corroborare**, i. confirmare, consolidare, & confortare. a
- Corruere**, id est, impetuose precipitari vel cadere, a
- Corruere** multiplex, scilicet iustorum, malorum egenorum, magnorum, & damnatorum, ib. a
- Corruunt** tam in peccatum, quam tormentorum decem peccatorum genera, ibidem b
- Corruunt** per superbiam alte se levantes ibidem c
- fundamentum firmum non habentes, ib. d

- corruunt per iracundiam passim ostendentes ib. e
per imprudenciam stulte discurrentes ib. f
per avaritiam onera ferentes ib. f
per immunditiam lubricè incedentes ib. h
tentationum impulsam sustinentes ibidem i
per ignaviam nimis timentes ib. k
per infirmitatem, & impotentiam deficientes ib. l
& per fiduciam mundi auxiliis innitentes ib. m
Corruptio, corrumpere, corruptio nihil aliud est, quam rei dissolutio, alteratio, & destructio, estque multiplex corruptio. a
Corruptio naturæ, quam facit mortis necessitas ib. b
fortuna, quam facit sortis adversitas ibid. c
gratiæ, quam generat culpa perversitas ib. d
gloriæ, quam impedit pœnæ diversitas. f. damnatio ib. e
Chorus quandoque sumitur pro mensura, chorea, instrumento musico, & vento sic dicto. a
Chorus signat latitiam spirituales, temporales & æternales ib. b
Corvi proprietas projicere. b
providentia. g
Coturnicis proprietas ala. c
Cravans anicula sine coitu generatur, &c. Christi resurrectio. b
Cras, crastinum tempus futurum designat, & est multiplex. a
Cras intelligitur discretio deliberativa si volumus vincere hostis malitias, & si volumus fugere nequitias ib. b
si volumus & facere graves justitias, & si volumus edere Christi delicias ib. c
cras. i. dilatio procrastina sive neglectiva ib. d. conditio mortificativa. scil. dies mortis ib. e
afflictio damnificativa. f. pœna infernalis. ib. f. & consolatio latificativa. sc. vita æterna. ib. g
Creatum, creare, creator, creare enim est aliquid de nihilo facere, sic enim soli Deo creare competit, &c.
Creatura, sci. homini diligenda est divina plasmationi. sublimitas ib. b
eligenda promptæ devotionis fidelitas ib. c
attendenda nostræ conditionis nobilitas ib. d
& ostendenda nostræ subjectionis humilitas ib. e
Creator ipse Deus, qui creavit cœlum & terram, &c. ib. f
Credere sumitur pro obedire, committere, consentire, assentire, opinare, existimare, &c. a
Credulum est fidei propter multitudinem populi credentis. ib. b. propter certitudinem oculi veritatis docentis ib. c
propter fortitudinē tituli manentis ib. d
propter plenitudinem premii sequentis ib. e
Credendum diabolo vel hæretico non est propter multa ib. f
Crete ere in malo signat divitiarum augmentationem, prosperitatis inquisitionem & iniquitatis multiplicationem. a
Crescere in bono signat profectum, & augmentum virtutum ib. b
Crescit homo perfectus in virtutibus per mentis radicationem. ib. c. per mentis benignam irrigationem, ib. d
& per mentis ferventem inflammationem ib. e
Crescant in bonis virtutes, ut nos ipsi crescamus multipliciter ib. f
Crimen, vide de peccato.
Chrysopraşi gēma proprietas charitas. b.
Crocodili animalis proprietas. accusare. c
Cruciare, crucifigere, crux, seu cruciatus, crucifixio seu afflictio multiplex in scriptura reperitur. a
Crux una, qua crucifiguntur viri penitentes. ib. b
qua crucifiguntur miseri patientes seu pauperes indigentes, ibi. c. qua crucifiguntur homines delinquentes ib. d
qua affliguntur damnati in orco jacentes, ib. e. & qua communicantur Christum contemplantēs ib. f
Crucis laudes plures ib. g
Crux est navis ad transietandum ib. h. baculus ad sustentandum. ibid. i. lancea ad pugnandum ib. k. scala ad ascendendum, ib. l. sedes ad quiescendum ib. m. & schola ad discendum ib. n
Crux Christi quod lignis facta, lignum. b
Crux Christi est signū multiplex, lignum, h
Crux boni latronis in Cypro dependet in aere, etc. præsumere. c
Crudelitas, crudelis, crudelitas nihil aliud est, quam punitionis excessus. a
Crudelitas est punitionis excessus, estque demonum metuenda, et hominum reनुenda ib. a
Cubile, cubiculum sumitur in bono et in malo. a
Cubiculum purum pro summo numine est uterus virginis Mariae ib. b
securum pro iusto agmine. f. fidei et Ecclesiæ ib. c
secretum pro sacro lumine. sc. conscientia ib. e
et quietū in cœli culmine. f. paradisi ib. f
Cubiculum sive cubile Ecclesiæ multis potest dici modis ib. d
Cubiculum seu cubile in malo reperitur multiplex, sc. carnis immundorum, cordis malignorum, mundi avarorum, et inferni damnatorum ib. g
Cubitus certa mensura brachii nuncupata etc. qua mensurata fuerunt omnia facta in tabernaculo, et potest spiritualiter etiam intelligi ib. a
Cuculi proprietas, alienum. b
Cultura, cultus, i. ritus vel ornatus, etc. a
Cultus divinitatis multiplex. scil. virtuosus observantia ecclesiastica ib. a
iniquitatis, idolorum, vitiorum, etc. ib. b
curiositatis ornatus exterioris, pompæ, etc. ib. c
Cum suppositivè adverbium temporis, aliquando præpositio, et sumitur pro quando, quoniam, etc. a
Cum signat tempus et complementum divinarum, et hoc ad Christi actus multipliciter ib. b
operum perfectorum & iustorum. ib. c.
supernorum gaudiorum, &c. ib. d
hominum impiorum, ib. e. infernalium tormentorum, ib. f
Cum præpositio conjunctiva & colligativa, signat concordantem, seu ligantem societatem, sive bona sive mala fuerit. a
Cum unum spectat ad Dei maiestatem ib. b
sicque Deus nobiscum est corporaliter velitus homine, ib. c
sacramentaliter velatus in regimine, ib. d
spiritualiter cum gratiæ lumine, ib. e
supernaturaliter cum gloriæ culmine ib. f
Cum pertinet ad iusti societatem, seu charitatem. ib. g
& sic est cum exterius cum innocentibus ad eos imitandum multipliciter ib. h
cum interius facundativū, ib. i. cum superius copulativum, ibid. k. & sunt cum Deo in conscientia stabiliter adhaerentes, ib. l. in Ecclesia nobiliter præsidentes, ib. m. in patria sceleriter quiescentes. ib. n. & cum pertinet ad impii pravitatem, ib. o
Cum denotans multiplicem malam societatem, ib. p
Cunctus, cuncta, cunctum, cunctus universitatem seu multitudinem signat, & plus ad personas, quam ad res refertur, & in hoc bono multipliciter. a
in malo vero cuncti sunt dolosi, pomposi, & ruinosi, &c. ib. b
Cupere, cupiens, i. ferventer desiderare, sumi potest in bono & in malo, a. nam cupiunt iusti doctrinam per quam refati-entur, gratiam per quam ædificentur, amicitiam, ut compatiantur, etc. ib. b
Cupere vero in malo nihil aliud est, quam avaritia, vel excessivus appetitus rerum, etc. c. ib. c
Cur adverbium interrogativum sumitur inquisitive, desolative, reprehensive, et conquestive, sic accipitur multipliciter. a
Cura, i. diligentia, industria, sollicitudo circa aliquid impensa, et proprie pertinet ad prælatos. n
Curam habeat prælatus de habenda stabilitate ib. b
sagacitate, ib. c
humilitate, ib. d
& agenda utilitate ib. e
Curam adhuc habeat prælatus de subditis multipliciter. f. æqualiter iudicando, severiter castigando, &c. alia ib. f
Curari possunt & merentur à Deo & prælato ib. g
Currere, cursus, currere est festine, seu velociter versus terminum aliquem semovere. a
Cursus multiplex. sc. naturalis, criminalis, moralis, &c. ib. a
Cursus bonorum operum debet habere modum sagaciter prosecutivum ib. b
actum celeriter executivum ib. c
& finem principaliter consecutivum ib. i
Currendum est per viam iustitiæ, & mandatorum Dei multipliciter, quia est curta, recta, lata, & tuta, ib. d
Currere celeriter impeditur homo. f. mundi negotiis occupatus ib. e
mundi divitiis oneratus ib. f
& deliciosus, carnalibusque desideriis enervatus, ibid. g. sicque cursus malorum operum multiplex est, ib. h
Currus à currendo, & quid descriptive, etiam currus in scriptura plures spiritualiter habet intellectus. a
Currus Christi, quem ducit Spiritus sanctus, in quo vectus, contentus atque

Index Dictionarii.

- portatus est mater Dei, currus, in quo habitavit corporaliter ib. b
- Currus** in quo habitat personaliter ib. c
- in quo habitat spiritualiter ib. d
- in quo habitat figuraliter seu sacramentaliter ib. e
- Currus** iusti, per quem fit bonus transitus, s. virtutum, sicque est currus continentiae, patientiae, amicitiae ib. f
- Currus** etiam mundi in quo fit grandis strepitus, ib. g
- estque diaboli, cujus est tristis exitus, ib. h. & impii, cujus est gravis ambitus, & talis est triplex. sc. superbia, luxuria, & avaritia ib. i
- Curvare**, curvitas multis accipitur modis a
- Curvitas** seu inclinatio multiplex. s. iustum & humilium, ib. a. pauperum & flebilium ib. b
- peccatorum detestabilium ib. c
- & damnatorum miserabilium ib. c
- Custodire**, custodia sumitur pro loco ubi aliquid custoditur a
- Custodire** debemus mentem interiorem s. animorum virtutes, ib. b. regem superiorem. s. Dei & praelatorum mandata ib. c
- gregem exteriorem, sc. subditorum ib. d
- Custos**, i. praelatus sic habeat justam & canonicam institutionem. ib. e. peritiam & diligentiam pro ingressu, ib. f
- prudentiam & sapientiam in ingressu ib. d. g
- Custodire** se debet homo à vitio detractio- nis & murmurationis, à laqueo decep- tionis, à mendacio locutionis, à nequi- tia arreptionis, & ab immunditia dila- tionis. ib. h
- Custodit** Deus tria personarum genera. sc. charitate ferventes, paupertate servien- tes & sanctitate ib. i
- Custodire** adhuc debemus multa, &c. ibi- dem k
- D.**
- Dagon** fuit idolum Philistinorum, & interpretatur piscis mœtoris, &c. vel etiam dicitur diabolus a
- Dalila** uxor Samsonis, & quid signat amor mundi c
- Damascus** civitas & caput Syriæ a
- Damascus** dicitur mundus propter nomen significativum. ib. a
- propter opus iustificativum ib. b
- & propter finem exterminativum ib. c
- Damascus** in bono signat ecclesiam ib. d
- Damnare**, condemnare, condemnatus. a
- Damnatio** multiplex. sc. damnatio, quam faciunt iuste praesidentes, ib. a
- quam tolerant viri innocentes, vel faci- unt male iudicantes ib. b
- Damnatio**, quam faciunt bonis detrahen- tes ib. c
- & quam sustinent mali delinquentes ib. d
- Damnationem** æternam incurrunt multa peccatorum genera ib. c
- Damnum** semper nocumentum & detri- mentum, ac similia signat. a
- Dan** est nomen hominis & terræ, & inter- pretatur causa vel iudicium, & sumitur in bono & in malo.
- Dan** in bono signat bonos causidicos & ju- dices ib. a
- Dan** in malo signat malos causarum, & ju- diciorum pallos ib. b
- Daniel** Propheta de regio semine natus, & potest significare Christum, vel quem- libet virum sanctum ib. a
- sicque bonus & iustus futura scrutatur subtiliter. ib. b. cum malis convivit hu- militer. ib. c. fallaces confundit sagaciter ib. d. perversos corrigit severiter ib. e & iudicia facit æqualiter ib. f
- Dare**, i. sua alteri communicare, diffundere vel donare ib. a
- Dator** summus est Deus, iustus, dator bo- nus & laudabilis, mundus dator fallibi- lis, impius, dator inutilis, & diabolus dator damnabilis, ib. a
- Dator** est Deus summus & mirabilis ib. b
- nam dat multipliciter, quæ tangunt suam gratiam ib. c
- Dat**, quæ tangunt ejus iustitiam ib. d
- Dat** quæ concernunt suam providentiam ib. e
- Dat**, quæ pertinent ad suam gloriam, & æ- ternam munificentiam. sc. in Paradiso, nam ibi multiplicia dabuntur dona ib. f
- Dator** iustus est bonus laudabilis, quia se- cundum diversos status diversa tribuit ib. g
- Datur** ergo sinceriter, celeriter, hilariter, sagaciter, & utiliter ib. h
- Dare** debemus nos ipsos, & bona nostra largiter aliis distribuere ib. i
- Datum** nostrum debet esse puritatis com- municativum ib. k
- paupertatis sublevativum ib. l
- & ubertatis consecutivum ib. l
- David** interpretatur manu fortis, vultu de- siderabilis, signatque virum perfectum, & maxime praelatum ib. i
- sicque praelatus habeat sanctitudinem in ingrediendo ib. b. in animo pietatem ib. c. in actibus æquitatem ib. d
- in statu sublimitatem ib. e
- in sensu subtilitatem ib. f
- David** propter plurima ejus facta potest in Scriptura quemlibet virum perfectum & sanctum significare multipliciter ibi- dem g
- De**, præpositio serviens ablativo casui, & signat recessum à loco, vel dependen- tiam à re, vel persona, &c. a
- De**, delignat vitiosam participationem, quæ est fugienda ib. b
- virtuosam, quæ est acquirenda & pro- merenda ib. c
- rigorosa, quæ est metuenda ib. d
- & luctuosa, quæ est attendenda ib. e
- de maxime ad Dei filium & virum iustū pertinet ib. f
- De** etiam signat peccatorem ib. g
- Debere** verbum obligativum, obligationē enim ad aliquid faciendum signat. a
- nam debitum mortis nunquam est e- vitandum ib. a. debitum carnis conjugii reddendum ib. e. debitum legis semper observandum ib. c
- debitum æquitatis semper tenendum ib. d
- debitum æternæ adversitatis à malis persolvendum ib. e
- & dubium supernæ felicitatis, quod est promerendum ib. f
- Debitum** rationis seu iustitiæ reddamus multipliciter ib.
- Decem** numerus denarius est perfectus, nam est complementum & perfectio numerorum, &c. a
- Denarius** numerus mandata Dei statufq; perfectionis & legis observantias, multa etiam bona spiritualia perficit, &c. ib. b
- Decem** mandatorum observatores intelli- guntur plurimi ib. c
- Decem** in malo transgressores decem præ- ceptorum, vel eorum transgressionem si- gnant ib. d
- Decem** signat tempus, in quo Decalogi transgressio fit ib. e
- Decima**, decimus, decima, est pars decima cujuslibet rei, &c. a
- Decima** multiplex, scilicet. virtualis, quæ soli Deo offertur ib. a
- temporalis, quæ Dei ministris confer- tur, quæ ante legem in lege, & sub lege instituta est ib. b
- & personalis, quæ à devotis solet inferri & ib. c
- Decere**, multa sunt, quæ expediunt, atque decent, &c. a
- Decernere**, decretum. decernere nihil est aliud, quam aliquid determinando dis- ponere, statuere, ordinare &c. a
- Decernere** ad Deum pertinet de regimine universali, ib. b
- ad praelatum vero de regimine populari.
- Decernat** enim praelatus decreta devotio- nis, quo ad Deum, discretionis quo ad proximum, correctionis, quo ad seipsum ib. c
- & decernat subditus de regimine pro- prio singulari & particulari, sicque de- cernat humiliter se subjugare, simplici- ter Deum rogare, & sagaciter facta de- liberare ib. d
- Decidere**, id est, deorsum cadere, vide ca- dere.
- Decipere**, i. defraudare, &c. a
- Decipit** nos locutio adulatorum ib. a
- infectio mundi bonorum. ib. b
- & suggestio demoniorum ib. c
- Decipitur** homo in via morum & propriae salutis, & in rationis iudicio multis mo- dis ib. d
- Declarare**, i. manifestare, &c. a
- Declinare**, sumitur pro derivare, deorsum inclinare, appropinquare, &c. a
- Declinat** homo cum moritur corporaliter, iustus quando peccat criminaliter, po- tens cum convertitur virtualiter, & dā- natus cum iudicatur sententialiter ib. a
- Declinare** signat recessum à termino à quo vel accessum ad terminum, ad quem, & sumitur in bono & in malo ib. b
- Declinandum** est à malis operibus multi- pliciter ib. c
- Declinant** etiam mali multis modis. ib. d
- Decor**, decorare decorus, decor & pulchri- tudo plerumque unum pro alio, & in bono & malo sumitur. a
- Decor** in anima virtuosus invenitur, qui est in conscientia, & hoc multipliciter ibi- dem b
- Decor** honestatis, qui est in apparentia ib. c
- Decor** felicitatis, qui est in gloria, & iste est multiplex. s. in dominatione potentiori, contemplatione splendidiori, & dele- ctatione uberiori ib. d
- Decor** in malo multipliciter accipitur ib. e
- Decretum**, vide decernere, edicere.
- Dedicatio** triplex. sc. generalis, specialis, & spiritualis. a
- Dedicatio** spiritualis fuit ad similitudinem Ecclesiæ materialis, & hoc multiformiter

- miter, ib. b
- D**edicationem in veteri testamento fecerunt tres. sc. Moyses, Salomon, & Judas Machabæus. ib. c
- D**educere, id est, de locis ducere. a
- D**eductio bona fit à Deo, sancta à iusto, & mala à diabolo, a
- D**educuntur iusti per viam naturæ ad meritum finalem, ibid. b
- per viam gratiæ ad statum moralem, ibidem c
- per viam miseriæ ad luctum poenalem. ibid. d
- & per viam gloriæ ad fructum vitalem. ibidem e
- deducuntur mali per viam culpæ, per viam fortunæ, & per viam poenæ. ib. b
- D**eesse, id est, deficere, carere, abesse idem important. a
- D**eesse multiplex, miserorum, imperfectorum, malorum & iustorum, ib. a
- D**efendere est actus charitatis, pietatis, et probitatis, etc. a
- D**efensio Dei summi bellatoris. ib. a
- prælati fortis pugnotis, ib. b
- virii pii dulcis adiutoris, ib. c
- iusti sui protectoris, ib. d
- et impii sui excusatoris, ib. e
- D**eferre est aliquid alicui, vel ad aliquem portare, a
- D**efertur iusti Deo sacrificia, proximo beneficia, et malis maleficia, ibid. a
- D**efertur adhuc iusti Deo devotionem, pauperi subventionem, etc. ibid. d
- D**eficere, defectus sumitur pro non fruitione seu carentia, pro peccare vel errare. a
- D**efectus multiplex, scilicet naturalis, estq; mortis et corruptionis, qui non evitatur, et est considerandus, quia retrahit mentem à superbia, mentem ad Dei auxilium invocandum inducit, etc. ibid. b
- defectus etiam virtualis quem iustus sentiat, ibi. criminalis, quomodo malus gravatur, deficit enim in multis, ib. d
- temporalis, quomodo miser afficitur. ib. e
- et æternalis, qui malis præparatur. ib. f
- D**efectui subjacent, sc. mundi prosperitas, carnis fragilitas, et mentis mobilitas, ibidem g
- D**eficiunt in inferno multa, nam ibi nulla virtus, nulla stabilitas, nullus vigor, &c. adducere. i
- D**efunctus, id est, mortuus, &c. a
- D**efunctus lignat vitæ terminum naturalem, vigum luminum virtutalem, & statum criminum noxialem, ib. a
- D**eglutire. vide absorbere.
- D**ejicere, id est, de alto ad imum impellere, vel deorsum jacere, a
- D**ejectio multiplex, sc. humilium & perfectorum, ib. a. flebilium mortuorum, ib. b.
- fragilium, miserorum, ib. c. criminalium iniquorum multipliciter, ib. d
- & infernalium damnatorum, ib. e
- D**einceps, deinde, de cætero signant iterationem, additionem, continuationem, & posteriorem cum primis copulationem, &c. a
- & signant etiam iusta adverbia bonorum perfectionem et continuationem, ib. a
- vitiorum seu scelerum multiplicationem, ib. b. futurorum perpetuationem, ibi. c
- et mortis inferni successionem. ibid. d
- D**e cætero adverbium adhuc notat plura.
- ibid. e. deinde multimode refertur, etc. vide inde, d. e. f.
- D**elestare, delectatio sumitur in bono et in malo simpliciter, a. b.
- D**elestatio causatur ex oblecta virtutum multitudine, delectantur enim sic iusti multipliciter, ib. c
- nam quædam consurgit ex futurorum sperata certitudine, ib. d
- et quædam ex præmiorum beata plenitudine, et hoc multifortiter. ib. e
- D**elere, id est, destruere, dissipare, vel penitus annullare. a
- D**elere in bono quando vitia delentur ab anima, quod fit per gratiæ introductionem, etc. a
- D**elere vero in malo, et sic sumitur spiritualiter quo ad gratiam, temporaliter quo ad fortunam, et æternaliter quo ad gloriam. ib. b
- D**eletio fortuitorum, quæ fit exterius in apparentia. ib. c
- et deletio damnatorum, quæ fit posterius, etc. ib. d
- D**eliberatio. vide de prudentia.
- D**eliriz. Delectatio distinguitur in vitiosam et gloriosam, a
- D**eliriz spernendæ, quia deficiunt, ibi. b
- quia inficiunt, ib. c
- et quia decipiunt, ibid. d
- D**eliriz quædam corporales, quæ sunt peccatorum, quia vires enervant. ibid. e
- mentes protervant. ib. f
- culpas acervant. ib. g
- et poenas reservant, ib. h
- quædam spirituales et recipiendæ, ib. i
- et quædam supernales et concupiscendæ propter multa, etc. ib. k
- D**elictum, delinquere, delictum dicitur quasi derelictum, et delinquo quasi derelinquo: nam delicta sunt peccata, quæ per omissionem et derelictionem committuntur, a
- D**elicta debent profunde meditari per cōpunctionem. ib. a
- abunde vacuari per confessionem, ib. b.
- rotunde declarari per circumscriptionem. ib. c. sagaciter revelari per verecundam confessionem, ibid. d. et humiliter pacari per orationem. ib. e
- D**e longe dicitur, quod valde distat, seu separatur ab altero, etc. a
- D**e longe seu à longe multiplex sci. virorum iustorum, et illud est multiforme. ib. a
- hominum sanctorum, et beatorum, ib. c. hominum peccatorum. ibid. d. & damnatorum. ib. e
- D**e longe bona contemplari valemus. ib. b
- D**elos insula nobilis, &c. perfectio. e
- D**elphin lustrabatur cum puero in mari, &c. invenire. h
- puer. d
- D**elphin animalis proprietas, ebrietas. c
- protegere. a
- D**elubra dicebantur idolorum templa, signantq; peccatores, & eorum status, atq; domus, a
- D**emarchus conversus in lupum, &c. puer. d
- D**emoliri, id est, destruere, dissipare, vel delere, a
- D**emolitur conscientia per peccatum spiritualiter, Ecclesia per tyrannos temporaliter, & impius seu anima per tormenta æternaliter. ibid. a
- D**emolitur vel demoliri patitur Deus plurima personarum genera, ibi. b
- D**æmon, dæmones, dæmonium denotat peccatum vel peccatorem, a
- D**æmones & peccatores multipliciter operantur, ibid. b
- D**æmones, & peccatores nocent insatiabiliter, ibid. c
- D**æmon ad literam signat diabolum, ib. d
- D**emonstrare, demonstratio est certa & immutabilis alicujus rei ostensio & manifestatio, a
- D**enarius est illud, cum quo omnia appetantur, & ad cuius pretium omnia commutantur, a
- D**enarius æternæ retributionis ex debito redditur laborantibus, ex condigno traditur obsequentibus. ib. a
- ex gratia datur indigentibus, & ex præcepto restituitur præsentibus, ib. b
- D**enegate. vide negare.
- D**entes in corpore triplex habent officium sc. mordere, masticare, & claudere, per quos intelligitur virtus correctionis, discretionis & locutionis prælatum denotantes, &c. a
- D**entes habeat scilicet discretionis subtilitatem. ib. b
- correctionis asperitatem. ib. c
- & durationis stabilitatem denotantes. ib. d
- D**enudare, id est, revelare secretum. a
- D**enunciare. vide annunciare.
- D**enuo. vide iterum, rursus, & deinde.
- D**eorsum signat inferiorem dejectionem & statum, live in bono live in malo sumatur. a
- D**eorsum humilium & perfectorum concomitatur fervor charitatis, valor bonitatis, decor honestatis, & splendor veritatis, ib. b
- D**eorsum multiplex, scilicet flebilium & dejectionum seu pauperum, & miserorum. ibid. c
- peccantium & avarorum, ibid. d
- & lugentium atq; damnatorum, ib. f
- D**epondere, id est, deorsum ponere, committere, dimittere, &c. a
- D**epositio multiplex, scil. luctuosa, ibid. b
- virtuosa, ibid. c
- vitiosa, ibid. d
- dolorosa, ibid. e
- atque fructuosa, ibid. f
- D**eprecari, deprecatio, preces, actus humilitatis, opus necessitatis, & tributum maiestatis, &c. & sic ad deprecationem perfectam plura requiruntur, ibid. a
- D**eprecatio nostra habeat humilitatem subiectam, ibid. a
- sagacitatem discretam, ib. b
- celeritatem completam. ib. c
- continuitatem porrectam. ib. d
- & dolorositatem investam. ib. e
- & multipliciter adiectam, sicque deprecamur pro præteritis, ut dimittantur, pro præsentibus ut dirigantur, pro futuris, ut disponantur. ib. f. habeatque charitatem seu vicinitatem devotam. ibidem g
- D**eprehendere. vide comprehendere, apprehendere.
- D**eprimere, depressio, deprimere. i. e. deorsum premere, vel aliquid inferius aggravare: estq; multiplex depressio. ib. a
- D**erelinquere, linquere, mittere, & respicere signant in bono & in malo, & cædere. a

Index Dictionarii

- Derelinquere Dei est formidandum**, quia Deus derelinquit iustos, ut mala subeant, ibidem b
malos sub grandi scelere, ib. c
impios latari temporali munere, ib. d
& iniquos in inferni carcere, ib. e
- Derelinquere iusti commendandum**, ib. f
mundi attendendum, ib. g. Diaboli praevidendum, ib. h. & impii abhorrendum, ibidem i
nam derelinquunt mali Deum, dum student peccare, ib. k
f. proximum non adjuvando, sicut mali divites derelinquunt egenos, falsi amici socios, & praelati subditos, ib. l. malus etiam derelinquit seipsum se non emendando, ib. m. & malus sua bona terrena non bene ferre valendo, ib. n
- Derisio**, deridere, derisio, illusio, subfanatio pro eodem videntur supponere, a
- Derideretur iustus a malis fortiter**, deridet Deus perversos acriter, & diabolus damnator turpiter, a
- Derident & vituperant libenter fatui quicquid suis moribus est adversum**, & suis conditionibus contrarium, ib. b
- Derisores bonis inimicantur**, deridentque eos multiformiter, ib. c. a bonis odiuntur, & vituperantur, ib. d. atque ad poenam reservantur, ib. e
- Descendere**, descensus, descendere multipliciter accipitur in Scriptura, nam quidam descensus est humanus, quidam divinus, & quidam diabolus, a
- Descensus humilitatis est mentis quietativus**, ibid. b
mortis quietativus, ib. c
cordis deputativus, ibid. d
& vultus inclinativus, ibid. e
- Descensus praevidendus & fugiendus**, ib. f
timidus & abhorrendus, ib. g
- Descensus humanus quidam ruinosus cunctorum**, ib. h
virtuosus iustorum, qui multiplex est, ibidem i
- Descensus malorum peccatorum etiam multiformis est** ibidem, k
- Descensus miseriorum**, ib. l
& damnatorum, ibid. m
- Descensus divinus**, quo Deus diversimode ad hominem descendit, scilicet carnem sumpturus in matris lilio, ib. n
habitaturus in cordis folio seu hospicio, ibidem o
& iudicaturus in regni folio scilicet extremo iudicio, eritque descensus terroris, horro-
ris & valoris, ibi, p
- Descensus vero diabolicus**, & ibid. q
- Describere**, Descriptio sumitur pro declaratione, numeratione, & mensuratione, omnium rerum, a
- Describit, & depingit homo iustus in cordis tabulis**, ib. b
- Deserere**, desertus, deserere, i. e. dimittere, derelinquere, deserere solent mali vitam rectam, & aequitatem, iustitiam & veritatem, clementiam, atque pietatem ibidem a
- Deseritur peccator gratiis orbatus**, quia a Deo deseritur, & manibus diaboli dimittitur, ib. b
quia caret fontium ubertate seu humiditate, scilicet lachrymarum fonte, ib. c
& quia caret gentium charitate, &c. ib. d
- Deseritur pauper**, cum fortuna gravatur, sicque tria personarum genera deducuntur ad desertum, scilicet status principum saecularium, status clericorum & regularium, & status hypocritarum singularium, ibid. e
- Deseritur damnatus cum gloria privatur**, sicque in inferno positi deseruntur multipliciter, ib. f
- Desertum locus est**, quod a paucis, vel nemine habitat. a. estque locus siccitatis & sterilitatis, & signat in bono statum poenitentiae & religionis, in malo autem statum mundanae conversationis, ibid. a
- Desertum frequentandum est poenitentiae locus**, ibid. b
sicque recreari possumus virtutum floribus, ib. c
ut modulemur divinis laudibus, ibid. d
& ne superemur a nostris hostibus, ib. e
- Desertum, i. Ecclesia vel religio**, frequentandum multiplici ratione, ib. f
- Desertum vitiosum**, scilicet mundi devitandum, quia est locus insidiarum, & deceptionis, ibid. g
locus molestiarum & vexationis, quia ibi onagri, struthiones, & vulpes, et. ib. h. et locus penuriarum, et tribulationis ibid. i
- Desertum formidandum**, scilicet inferni locus dolorosus, ibid. k
- Desiderare**, desiderium, i. e. fervens appetitus, seu fervens cordialis affectio, estque aliquoties vitiosum, aliquoties virtuosum, a
- Desiderium nostrorum sit velox sine tarditate**, ib. b
pulum sine foeditate, ib. c
et sanctum sine vanitate, ibid. d
- Desiderium perfectorum et iustorum**, nam tales desiderant bonum operari cum iugiprofectu, Deum imitari toto affectu, Deum amplexari amoris affectu, et cetera, ibid. e
- Desiderium vero iniquorum et malorum**, qui desiderant carnalia, quae inficiunt temporalia, quae deficiunt, et saecularia, quae non proficiunt, ibid. f
- Desiderium beatorum et sanctorum**, qui vident omnem veritatem, gustant omnem voluptatem, habent altam dignitatem, etc. ib. g
- Desiderabile iustis**, videlicet Scriptura, virtutes, Ecclesia, vel religio, et gloria paradisi, ib. h
- Desinere, i. ab opere vel duratione cessare**, & multiplex in Scriptura invenitur, a
- Desolatio**, desolatus, desolari, desolatio pro iustitia accipitur, sicque desolantur iusti profunde meditantes, ib. a
mali Deo desperantes, ib. b
miseri fortunae succumbentes, ib. c
& damnati in inferno lugentes, ib. d
- Desperatio est ultimum vitiorum**, cui nullum remedium potest adhiberi, a
- Desperatio fugienda & timenda**, quia animam jugulat a bonis evertens, ib. b
crimina cumulat a recto pervertens, ib. c
a coelis exulat ad ima divertens, ibid. d
& inferis copulat penitus subvertens, ib. e
- Despicere, i. vilipendere, contemnere, negligere, odire**, &c. a
- Despici dicunt amore Dei**, mundi divitiarum seu facultates, ib. a
moestitiae corporales huius mundi, ib. b
- eminentiae personales**, scilicet fortitudinis, pulchritudinis, &c. ib. c
- Despiciunt mali iustorum simplicitatem**, pauperum calamitatem, & Doctorum sagacitatem, ibid. d
- Despectio iustorum**, nam despiciunt omnia vana vitia, & omnia mundi corrumpibilia, &c. ibid. e
- Despectio malorum**, quia omnia bona & utilia despiciunt multipliciter, ib. f
ac despectio Dei, & Sanctorum, ib. g
- Desponsare**, desponsatio, per desponsationem intelligitur quaecumque unio, seu conjunctio, sive ipsius animae cum corpore in natura, seu animae cum Deo per charitatem, &c. a
- Destinare, i. aliquid proponere, disponere, vel ordinare**, &c. a
- Destruere, i. dissipare ad nihilum aliquid reducere**, a
- Destruatio multiplex, scilicet culpabilis & vitiosa**, ib. h
laudabilis & virtuosa, ib. c
instabilis & ruinosus, ibid. d
tristabilis & rigorosa, ib. e. formidabilis & periculosa, & destruuntur, ib. quam plurimi, &c. ib. f
honorabilis & gloriosa, ib. g
- Desuper, desursum**, desuper sumitur pro re superiori, quandoque pro parte exteriori, quandoque pro parte posteriori, & invenitur multiplex desuper, a
scilicet desuper supernae dominationis, sicque desuper de caelo varia descendunt, ib. b
- Desuper jurisdictionis supernae**, suntque ibi collocandi quam plurimi, ib. c
- Desuper conversationis externae**, estque in conversatione viri sancti oratio superos adiens, compassio pauperes leniens, devotio aeterna sentiens, & discretio soluta vinciens, ib. d
- Desuper possessionis terrenae**, ib. e
contemplationis perfectae, ibid. f
& affectionis clarae, ib. g
- Deterior, i. peior**, vide de malo, & pejus.
- Detestari, i. abominari, refugere, vel horrere**, a
- Detestatur Deus cuncta nefaria**, iustus mala contraria, & malis bona salubria, ib. a
- Detineri sumitur pro perfecte tenere**, & detinentur quidam multipliciter, a
- Detrahere, i. e. aliquid deorsum trahere, vel aliquid de aliquo trahere**, a
- Detractio multiplex, scilicet virtuosa, rigorosa, & vitiosa**, ib. a
- Detractio vitium locutionis**, nam famam alicujus diminuit, & sic urit obloquentem, ib. b
lædit non presentem, ib. c
& foedit audientem, ib. d
- Detrahere est de sursum aliquid interius trahere**, i. superioris damnatio, &c. ib. e
- Detrahuntur a Deo altissimi subito**, ib. e
- Devotio virtus**, qua quis se totum Deo devovet et dedicat, etc. a
- Devotio quam dator munerum seipso largitur**, ib. b. qua factor siderum in hac vita sentitur, ib. c. et qua quicquid asperum dulciter lenitur, ib. d
- Devorare**, devoratio multiplex, scilicet nam quaedam carnis consumptiva, quaedam virtutum absteriva, quaedam sublativa, et animi lasiva, a
- Devoratio adhuc quaedam gulositatis et carnalitatis**, ib. b

Erat. Petr. Berchorii.

- quædam sapientis & crudelitatis, ib. c
& pœnalitatis & adversitatis, ib. d
Devorabit ignis inferni multa genera peccatorum, ibid. e
Devorare, vide etiam absorbere.
Deus, nomen Dei mirabile effatu, & inscrutabile cogitatu, &c. a
Deus habet eminentiam superiorem cuncta præcellentem, sapientiam cuncta cognoscentem, providentiam cuncta gubernantem, & amicitiam cuncta diligentem, ibid. b
Deus quomodo sit, declaratur multis modis, quia adorandus, propter Deitatis excellentiam, ibid. c
formidandus, quia iudex, ibid. d
digne & pure venerandus, ibid. e
appetendus & per spem amplexandus, ib. f. diligendus & frequentandus, ib. g
pie requirendus, ibid. h
Deus pro creatura, quia inveniuntur dii magnæ justitiæ & perfectionis, scil. viri iusti, a
Dii magnæ vanitatis & deceptionis, sc. daemonia & idola, ib. b
Dii magnæ pravitatis & infectionis scilicet peccata, ibid. c
Dii duræ potestatis & invasionis, s. mundi tyranni & divites, ibid. d
Dii perfectæ fictæ vanitatis & palliationis, scilicet hypocritæ, ib. e
Deus debet adorari, affectu mentali honorari, exaltari, &c. eum, b
Deus timendus, et mundus multipliciter, eum, c
Deus est indivisibilis singularitatis, insuperabilis supernalitatis, etc. altissimus, b. etc.
Deus est summe diligendus, honorandus, metuendus, quia, d, e, f
Deus habet multa, etc. vide quoniam, b. c. d. e.
Dexter, dextera, sumitur per parte meridiana, etc. a
Dextera iusti viri signat ejus bonitatem, idem b
Dextera impii signat ejus pravitatem, ibidem c
Dei dextera signat ejus voluntatem, ibid. d
sicque Deus utitur triplici dextera, s. dextera sublevativa, ibid. e
Dextera potestativa, ib. f
& extera amplexativa, ibid. g
& dextera mundi signat prosperitatem, ibidem h
Diabolus est subtilis & malitiosus, crudelis & perniciosus, & deceptor insidiosus, atque fallax, a
Diabolus signat moraliter hominem peccatorem, iniquum, ib. b
Diaboli mali dicuntur multipliciter, ib. c
Diadema, id est, regis corona, & signat excellentiam, gloriam atque honorem, a
Diadema supernaturale ardenter appetendum, ib. a
& prudenter contemnendum, ib. b
Docere, i. e. mentis conceptum verbaliter producere, narrare, loqui, &c. a
Dicere est divinum et humanum, ib. a
Dicere, est aliquid cum deliberatione proferre, etc. ib. b
Dicere Dei est magnificum, ibid. c
iusti, veridicum, ibid. d
impii, pestificum seu falsidicum, ib. e
et diaboli veneficum, ibid. f
Dies nil aliud est, quam latitudo solis super terram, signatque in bono et in malo, a
Dies signat gratiæ statum, statum gloriæ, præsentem prosperitatem, etc. ib. a
Dies habet cognitionis splendorem, dilectionis fervorem et perfectionis decorem, ibid. b
Dies etiam signat statum prosperitatis, seu præsentis vitæ, sicque malorum pravitas effrenatur, honorum claritas obfuscat, et virtutum puritas desiccatur, ib. c
Dies adhuc in scriptura multiplex, sc. dies vitæ fluxibilis, ibid. d
fortuna mutabilis, ibid. e
Dies mortis tristabilis, ib. f
Dies gratiæ, in qua Dominus mundum visitavit, ibi. g. in qua Dominus mundum illustravit multipliciter, ib. k
et in qua Dominus Deus sæculum reformavit, et est dies pœnitentiæ multifor- miter, ibid. i
Dies gloriæ, qua late vivimus, ib. k
Dies culpæ, qua malus graditur, ib. l
Dies iudicii, qua malus sternitur, ib. m
et dies inferni, qua miser utitur, ibid. n
Dierum nomina per hebdomadam, etc. circumcisio, a
Diffamare, quando sumitur pro fama divulgare, et pro famam auferre, a
Disserere sumitur pro quadam inæqualitate rerum, pro tardatione seu dilatione, etc. a
Difficultas, et difficile dicitur, quod ad faciendum est grave, etc. a
Difficultas nobilis virtutis excitativa, ib. a
Debilis vigoris suffocativa, ib. b. et meriti majoris augmentativa, ibid. c
Difficilia in scriptura reputantur multipliciter, ibid. d
Difficultas multiplex, etc. facilitas, c
Digitus est membrum, quo immediate operamur, &c. a
Digitus Dei, qui operatur mirabiliter, ibidem a
& dicitur digitus multipliciter, ibid. b
Digitus impii, qui operatur damnabilis, ibidem c
& digitus iusti, qui operatur laudabilia, habetque multos digitos spirituales, ibidem d
Digitus ante prandium grossior, quam post prandium, ejusque applicatio ad virum perfectum, ibid. e
Dignus, dignitas, dignus dicitur, qui est aptus, vel congruus ad aliquid habendum, vel faciendum, sive bonum sive malum fuerit, a
Digni sunt iusti omni bono, scil. Scripturas aperire, pro Christo interire, gratiam invenire, &c. ib. b
sed mali digni sunt omni malo, &c. ibidem e
Dignitas sumitur pro statu eminentiæ & honoris, pro officio prælaturæ, &c. a
estque multiplex, ib. a
Dignitas virtualis, ib. a
sæcularis, ibid. b
regularis, ib. c
singularis seu æternalis, ib. d
Diligere, dilectio enim multipliciter in scriptura sumitur, a
Diligere Deum debemus multipliciter, ibidem b
sc. ut defluentium sustentatorem, ib. c
ut fugientium receptatorem, ibid. d
ut pereuntium defensores & Salvatores, ibid. e
Diligendus adhuc multis modis, ib. f
Diligendus Deus, ibid. g
Diligit Deus multos, ibid. h
Dilectus, dilecta, pro sponso & sponsa, amico & amica, &c. a
Dilectus Deus, seu Christus dicitur multipliciter ib. a
propter bonitatem acceptabilem, ib. b
propter castitatem delectabilem, ibid. c
propter charitatem amabilem, ib. d
& propter dignitatem honorabilem, ibidem e
Diligentia est fervor seu motus animi ad aliquid cito, apte & summe peragendum, & requiritur præcipue in prælatis, a
debent enim iniquos per justitiam castigare, ibid. b
Discordes ad concordiam revocare, ibidem c
& debiles per potentiam roborare, ibidem d
Diligenter exercere debet prælatus, & vir iustus plurima, ib. e
Diluculum est principium diei, possuntque intelligi per diluculum status gratiæ & sanctitatis, status mundanæ prosperitatis, status juventutis, a
Diluculo, id est, juventutis tempore debet carnalitatis detestari, ibid. b
pœnalitatis frequentari, ib. c
& Deitatis contemplari, ibid. d
Dilatare, elevatio, & extensio idem significant, a
Dilatatio virtuosa, quando cor dilatatur in Deum & proximum, ibid. a
& vitiosa scil. ipsa avaritia ceteraque alia, ibidem b
& gloriosa, ib. c
Diluvium est abundantia, & inundantia imbrum & aquarum, &c. a
& est diluvium, & abundantia gratiarum, diluvium & redundantia nequitiarum, & diluvium et inundantia miserationum, ibid. a
Dimicare, vide de bello, pugna et prælio.
Dimittere, id est, remittere, sustinere, liberare, etc. a
Dimissio Dei multiplex, ibid. a
Dimissio divinæ tolerationis, et dilationis ibidem b
oblivionis, seu repulsionis, ibid. c
divinæ ordinationis, et positionis, seu durationis, et institutionis, ibid. d
Dimissio iusti, qui dimittit multa, ibid. e
et dimissio impii multiplex, ib. f
Dimidium signat morum imperfecti- nem, a
largam distributionem, ib. b
et vitæ breviationem, ibid. c
Diomedis fabula, consecrare, g
Diomedearum ovium proprietates mirabi- lis, etc. templum, g
Dictami herbe proprietates, pœnitentia, h
partus, g
Dirigere, directio. Dirigere sumitur pro recte agere, seu ducere, etc. a
Dirigere officium est sapientis, præsen- tis, instructis, & pœnitentis, ib. a
Directio nostra habet Deum pro rectore, ibid. b
qui dirigit justitiæ viribus adæquatos, modestiæ moribus antiquatos, & con- stantia

Index Dictionarii

- constantia viribus roboratos, ib. c
habetque legem pro splendore, seu du-
store. ibidem d
justum pro motore. ib. e
ac cœlum pro tractore, ibid. f
Diripere, vide rapere. Diripiuntur tamen
spiritualiter multipliciter, a
Diruere, dirutus. vide destruere.
Dirumpere. vide rumpere,
Discedere denotat separationem, & divi-
sionem à loco, & persona, &c. a
Discedere enim Dei metuendum, diaboli
diligendum, iusti eligendum, & impii
negligendum. ib. a
Discedit iustus ab iniqua societate, à vitio-
rum iniquitate, & à seculari auctoritate,
ibidem b
Discedit impius à Deo per peccatum, à se-
ipso per discordiam, & à fide per idolo-
latriam, ibid. c
Discere, id est, scire, incipere, suntq; discen-
da, sc. bonum sapere ad sapientiam, &
bonum facere ad vitam, a
Discere requirit Doctoris congruitatem,
ibidem b
laboris sedulitatem, ibid. c
prosperitatis tenuitatem. ibid. d
societatis habilitatem. ib. e
& nativitatis longinquitatem. ib. f
Discere debemus operabilia. ibid. g
Disciplina sumitur pro morali perfectio-
ne, & pro pœnali correctione, a
Disciplina infert corpori dolorem. ib. b
aufert otii torporem. ibid. c
& confert gloriæ dulcorem. ibid. d
Disciplina ac morum compositio tenenda
multipliciter. ib. e
Discipulus & famulus, discipulus enim
multis sumitur modis. a
Discipuli Dei, id est, obedientes & subditi,
ut efficiamur, requiritur labor & vita a-
speritas, qua sustineamur. ibid. a
humilitatis dulcor quo excœcamur, ibi-
dem b
& honoris dignitas, qua obediamur, c.
Discipuli conditiones plures. ibid. d
Discipuli mali quales, ibid. e
Discordia. vide dissensio.
Discretio. vide de sapientia, & prudentia.
Discumbere sumitur pro in convivio sede-
re, &c. a
Discubitus multiplex (scilicet gratia, qui est
perfectiorum, ibid. a
Discubitus culpæ, peccatorum. ibid. b
Ecclesiæ, clericorum. ibid. c
& gloriæ seu patriæ, beatorum. ibid. d
Discurrere, cursus enim est continuus
& frequentatus cursus, signatque pro-
fectum seu motum boni operis vel mali. a.
Discurfus quidam commendabilis & vir-
tuosus. ibid. a
quidam vero vitiosus. ibid. h
Dissensio, discordia. a
Dissensio, live discordia generatur ex de-
tractorum perversitate loquaci. ib. b
exavorum cupiditate veraci. ib. c
ex animorum diversitate procaci. ib. d
ex superbiorum crudelitate rapaci. ib. e
& ex tentatorum iniquitate fallaci. ib. f
Dissimilis. vide similis.
Dissipare nil aliud est, quam aliquid con-
structum & ædificatum destruere, a
Dissipatur culpæ beneficium gratiarum
splendore, ib. b
virtutis ædificium culparum horrore. ib. c
fortuna beneficium pœnarum torrore.
ibidem d
& animæ fortalitium gehennæ dolore.
ibid. e
Dissolutio, dissolvere. Dissolutio quid sit
descriptive, signatque in bono & in ma-
lo. a
Dissolvuntur iusti per dolorem contritio-
nis, per timorem considerationis, & per
valorem liberationis. ibid. b
Dissolutio de sui natura multa significat,
ibidem c
Dispensator proprie dicitur, qui aliena
habet bona distribuere, ac aliis erogare,
sicut prælati dispensant Sacramenta fi-
delibus beneficia sufficientibus, & bo-
na temporalia diligentibus. a
Dispensare, id est, destruere, corrumpere,
& sonat semper in malo, a
Disperdit Deus tam temporaliter, quam
æternaliter multipliciter. ibid. b
Dispergere est res ab invicem separare. a
Dispersio multiplex, sc. virtuosa cum divi-
tiis distribuuntur. ibid. a
vitiosa, cum concordia destituuntur. i-
bidem b
Dispersio propriæ distractionis. ibid. e
anxiæ distensionis. ibid. d
noxie diffusionis, ib. e
atque dispersio dolorosa cum blanditiis
longe pelluntur. ib. f
Dispertire, dispertio, qua dispertit homo
per culpam temporalem, & miseriam;
&c. a. & sic omnium peccatorum gene-
ra disperseunt generaliter. ibid. a
Displicere, displicentia multiplex, scilicet;
Dei, qua sibi displicent malorum gene-
ra. a
iusti qua displicent propria scelera, ibi-
dem b
& mali, qua displicent virtutum mune-
ra, ibidem c
Disponere, dispositio, id est, ordinatio &
provisio regularis, &c. a
Dispositio multiplex, scilicet, divina, quæ
omnia manifeste disponit, naturalis,
spiritualis, & supernalis. ibid. b
Dispositio vero humana quædam passiva,
& quædam activa, ibid. e
Disponere nos debemus bene ac modeste
multiformiter, ibid. d
Dispositio pertinet ad impium, ibid. e
Disputatio est diversorum opinatio, varia
assertio. &c. & fit disputatio multiplici-
ter, ibid. a
Distare, vide differre, dividere.
Distribuere est aliquid pluribus partire, &
tribuere &c. estque distributio plurima,
&c. a
Divertere, id est, deorsum seu de loco ali-
quo vel itinere se divertere seu declina-
re, estque divertere a sensu prudentiæ, stul-
titiæ, & clementiæ, a
Diversitas, diversus, diversitas, i. contrarie-
tas, multiplicitas, & varietas, &c. a
Divitiæ accipiuntur in bono, suntque vir-
tutes & gratiæ &c. in malo vero signant
bonorum temporalium facultates, &c.
a.
Divitiæ spirituales consistunt in charitatis
ardore, in castitatis candore, & in boni-
tatis valore, ib. b
Divitiæ temporales in bonis bonæ sunt &
utiles, in malis vero malæ & illaudabi-
les, ibidem c
Divitiæ quantum ad affectum debent de-
testari multipliciter, quia faciunt men-
tem esurire, ibid. d
sperni, quia faciunt superbire. ibid. e
Divitiæ etiam sunt causa litium, & guerra-
rum, ibidem f
faciunt laborem subiri. ibid. g
Divitiæ contemnendæ, quia faciunt cœ-
lum denegari. ibid. h
faciunt Deum non timeri. ibid. i
& divitiæ, sc. Paradisi affectandæ, &c. ib. a
Divitiæ, quæ hominem locupletant spiri-
tualiter, sunt multæ, ib. k
Divitiæ malæ operantur plurima. ib. l
Divitiæ boni & iusti multi fuerunt, & ideo
etiam divitiæ sunt utiles, dum tamen in
mente non habeantur, seu pauperibus
distribuantur, inique non acquirantur,
& avare non custodiantur. ib. m
Dividere, id est, disungere, segregare, dis-
pergere, etc. sumiturque in bono, et in
malo, etc. a
Dividere in bono accipitur pro largitate
distributiva, pro prudentia ordinativa,
et pro discordia segregativa, etc. ib. a
Divisio vitiosa in quantum signat discor-
dia separationem. ibid. b, oriturque illa
ex superiorum oblivione, ex interno-
rum affectione, et ex detractorum sug-
gestionibus. ibid. c
Divisio vero virtuosa sumitur pro erogā-
re, distribuere, etc. ibid. d
Divisio adhuc quædam est liberalitatis, et
concomitantur illam terrenorum mul-
tiplicatio, egenorum refrigeratio, et vi-
tiorum eliminatio. ibid. e
Divisio etiam, qua utitur Deus, ibid. f
qua utitur iustus. ibid. g
et qua utitur malus, ibid. h
Divinus, divinare dicitur res divinas sibi
attribuere vel divina opera exercere,
&c. a. & etiam in malo accipitur. ib. a
Divini dicuntur illi, qui futura sperant ina-
niter. ibid. b
Docere, doctrina. Docere est nomen au-
toritatis, doceri vero nomen utilita-
tis. a
Doctor debet nocumenta tollere, conti-
nue studere, & dicta factis adimplere
ibidem b
Doceri & instrui debemus in rebus utilibus
& honestis, ad acquirendam titulum
virtutum gloriosum, ibid. c
ad dolerandum stimulum rigoris fru-
tuosum. ibid. g
& ad procurandum oculum splendoris
luminosum, &c. ibid. h
Docet nos Deus plurima, ib. d
bonus Doctor, prædicator vel prælatus
docet multiformiter. ib. e
Docet etiam aliquando impius bonita-
tem, &c. ibid. f
Doctrina bona et sana habeat subtilitatem,
utilitatem, suavitatem, facultatem, au-
toritatem, et pretiositatem. ib. b
Doctrinam bonam mali non curant, ib. i
Dolor, dolere, dolor multiplex in scriptu-
ra, scil. virtuosus, vitiosus, et radosus. a
Dolere debemus de commissione latalium
delictorum. ibid. b
De immisione tormentorum, scil. mundi
tribulationibus, ibid. c
et de gaudiorum amissione. ibid. e
Dolor huius mundi sentitur multipliciter.
ibidem d

Frat. Petr. Berchorii.

Dolus, fraus, astytia & deceptio idē sunt. a
Dolus multiplex, sc. detractorum. ib. a
avarorum. ib. b
& proditorum, seu deceptorum. ib. c
Dominus dominari, Dominus nomen au-
thoritatis, potestatis, jurisdictionis &
prælationis, &c. a
Dominium divinum seu cœleste est valde
timendum, & honorandum, nam ipse
Dominus est timendus & amandus, qui
habet conditionem libertorem. ib. a
Dilectionem uberiores. ib. b
& prælationem superiorem. ib. c.
Dominium vero mundanæ prælationis,
ib. d
& sic bonus iudex prælatus, & Domi-
nus habeat constantiæ vigorem. ib. e
clementiæ dulcorem. ib. f
& iustitiæ rigorem. ib. g
Domus multiplex, sc. corpus, in quo anima
commoratur; mundus, in quo totus
mundus hospitatur; & sepulchrum, in
quo corpus sine anima copulatur. a
Domus divinæ multæ. ib. b
& domus mundanæ, &c. ib. c
Domus adhuc quædam laboris, sc. mundi.
ib. d
honoris, scilicet status Ecclesiæ. ib. e
Dulcoris, scilicet gloriæ paradisi. ib. f
& horroris, sc. infernalis. ib. g
Domus frequentanda per devotionem;
per compunctionem. ib. h
per orationem. ib. k
& per affectionem, & contemplatio-
nem. ib. m
Domus etiā potest dici conscientia im-
pii multipliciter. ib. i
Domum Ecclesiæ indicant homines sim-
plices, innocentes, stabiles & patientes,
humiles & abstinentes, & ceteri multi.
ib. l
Donare, donum multipliciter in scriptura
sumitur, a
Donum quoddam Dei, quia Deus dat ho-
minibus dona spiritualia multipliciter.
ib. a
Dat temporalia, & etiā aterna. ib. b
Donum quoddā iusti remunerandum. ib. c
& quoddam impii abominandum. ib. d
Donec idem est, quod usque, vel usquequo
&c. multipliciter etiā sumitur. a
Donec unum invenitur excludens legales
austeritates. ib. b
excludens culparum perversitates. ib. c
excludens virtutum utilitates. ib. d
excludens mundanas vanitates. ib. e
excludens magnorum nobilitates. ib. f
excludens gaudiorū iocunditates. ib. g.
& excludens inferni pœnalitates. ib. h
Dormire in scriptura multis sumitur mo-
dis. a
Dormitio multiplex videlicet virtuosa, sc.
devotionis. ib. a
Dormitio detestanda, sc. peccati. ib. e
Dormitio inevitabilis & dolorosa. sc. mor-
tis. ib. i
& dormitio summæ laudabilitatis & glo-
riosa, sc. paradisi. ib. k
Dormitio bona, sc. devotionis & contem-
plationis, quæ debet esse sine calore
avaritiæ. ib. b
sine clamore iracundiæ. ib. c
& sine horrore immunditiæ. ib. d
Dormire hominem in peccato faciunt, sc.
adulatoris deceptio. ib. e

carnalitatis infectio. ib. f
cupiditatis affectio. ib. g
& tepiditatis; seu negligentiae compa-
ctio. ib. h
Dorsum quid sit descriptive. a
Dorsum multiplex, videlicet Dei, sc. divi-
næ indignationis. ib. a
Dorsum iusti perfectæ sustentationis. ib. b
& dorsum perversæ obstinationis. ib. c
Draco quid sit, & quæle animal, a
Draco diabolus dicitur, quia ad nocendum
homini præparatus, ad resistendum an-
gelis ordinatus, ad devorandum animas
dilatatus, Christo mirabiliter subjugatus,
& ad infernum perenniter condem-
natus. ib. a
Draco dicitur quilibet superbus, & præ-
sumptuosus, avarus & ambitiosus, ira-
cundus & litigiosus, &c. ib. b
Dracones bonis adversantur, mundo do-
minantur, & a Deo tribulantur. ib. c
Draco etiam Christum & hominem ju-
stum designat. ib. d
Draconis proprietas, accusare. d
ambitio. b
princeps. l
Dracones avaros denotant, &c. absorbe-
re. b
Draco suum nutritorem vocantem nomi-
ne a raptorib. liberavit. Vide in sermo-
ne: Videte quomodo caute, &c. r
Dromedarii animalis proprietas, amare. c
Dubitare, dubitatio multiplex, sci. sapien-
tium, imbecillium, & desperantium. a
Ducere, dux, ductor, ducere est aliquid ad
aliquem locum dirigere, &c. a
Dux signat prælatum superiorem, & præ-
dicatorem.
Ducere debet prælatus seu prædicator
subditos vel auditores ad veritatis co-
gnitionem. ib. b. Ad sanctitatis perfe-
ctionem. ib. c. & ad cœlestem affectio-
nem. ib. d
Ductus quidam Dei, quo omnia reguntur,
ib. e
quia ducit nos ad Baptismum, ut ibi mun-
demur; ad desertum, ut ibi probemur;
ad iudicium, ut ibi examinemur; & ad
paradysum, ut ibi coniocundemur. ib. f.
Ductus prælati, quo subditi dicuntur. ib. g
atque ductus iniqui; per quem mali
aguntur. ib. p.
Ducis descriptio quantum ad propriam
conditionem, nam ejus conditio sit vir-
tuosa: quia habere debet ætatis debitum
sufficiens complementum. ib. h
humilitatis solidum fundamentum. ibi-
dē i
& mortalitatis inclytum ornamentum,
ib. k
ejus etiā electio sit seriosa. ib. l.
ejus prælatio gloriosa seu fructuosa; nā
sic electus & promotus debet benigni-
ter cōvivere. ib. m. utiliter dirigere. ib. n
& seduliter assistere. ib. o
Dulcedo, dulcis, dulcedo multipliciter su-
mitur in scriptura. a
Dulcedo detestabilis & vitiosa multiplex,
sc. mundanæ prosperitatis, carnalis im-
puritatis, & verbalis fallacitatis. ib. a
Dulcedo virtuosa, quæ in ore, corde & ope-
re. ib. b. & dulcedo paradisi gloriosa, sc.
visionis, fruitionis, & dilectionis. ib. c
Duo, binarius numerus multipliciter in scri-
ptura reperitur, sc. in bono & in malo. a

Duo, numerus in multis reperitur naturalis
designatur in figuris, & commendatur
in scripturis. ib. b
Duo, si fuerimus per charitatem, erimus
clementiæ largiores. ib. c
erimus scientiæ clariores. ib. d
& erimus constantiæ fortiores. ib. e
Duo in bono combinati, associati & con-
juncti multipliciter. ib. f
Duo charitatis præcepta dicuntur multi-
formiter. ib. g
Dualitates comparari possunt ad multa
ib. h
Dualitas vitiosa reperitur multipliciter,
ib. i
Duodecim, duodenarius numerus signifi-
cat in bono & in malo. a
Duodena quædam tenenda. ib. a. quædam
habenda. ib. b. quædam credenda. ib. c
quædam imitanda. ib. d
quædam affectanda. ib. e
& quædam detestanda. ib. f
Duplex, duplicitas seu duplatio multiplex
in scriptura reperitur. a
Duplatio multiplex, videlicet virtuosa, sc.
meritorum, & bonorum operum. ib. a
vitiosa, sc. peccatorum. ib. b
Dolorosa, sc. tormentorum. ib. d
& gaudiosa, sc. gloriæ paradisi. ib. e
duplicitas etiā multiplex, sc. intentio-
nis, locutionis, & operationis. ib. c
Duritia, duritia in scriptura multis sumitur
modis in bono & in malo. a
Duritia virtuosa habenda. ib. a
vitiosa cavenda. ib. b
& dolorosa timenda. ib. c
Dum, dudum, nondum, seu necdum, sunt
adverbia temporis; & signant tempus
præsens, præteritum & futurum. a
Dum multiplex, sc. naturæ labētis, vitæ. ib. a
fluentis fortunæ, gloriæ mundanæ. ib. b
lædētis fortunæ, adversæ miseriæ. ib. c
jacturæ prementis seu stringentis mor-
tis. ib. d
gratiæ fulgentis; iusti hominis multi-
plex sc. ib. e
peccati nocentis, peccatoris. ib. f
& tormentis furentis, pœnæ infernalis
ib. g

E.

EA, eam, earum, pronomen relativum;
commendanturque per ea multa bona
in scriptura: nam significat beatam vir-
ginem, sanctam animam, & Ecclesiam;
a
Ea vero in malo signat animam peccatri-
cem, Ecclesiam, vel religionem vitiis
depravatam multipliciter. ib. b.
E, præpositio deserviens ablativo & fræ-
gnata: vel de, vel ex, &c. a
Ealis vel elealis animalis proprietas, præ-
dicare. g
Ebeni ligni proprietas, parum. c
Ebrietas, i. repletio superabundans, sumi-
turque in bono & in malo. a
Ebrietas multiplex, videlicet spiritualis
& virtuosa. ib. b
quia inebriat hominem timorosa con-
tritione. ib. c
Ebrietas dilectionis viscorosa. ib. d
devotionis dulcorosa. ib. e
& instructionis fructuosa. ib. f
Ebrietas vitiosa, sc. corporalis gulositatis,
quia

Index Dictionarii

- quia per eam secreta revelantur, jurgia
seminantur, & corpora maculantur. ib.
g. h. i. k
- Ebrietas** abominabilis. ib. k
- Ebrietas** mundialis prosperitatis. ib. l
& criminalis iniquitatis. ib. m
- Ebrietas** vero dolorosa, sc. inferni multi-
plex. ib. n
- & ebrietas paradisi gaudiosa. ib. p
- Ebrietati** resistunt plura secundum medi-
cos, sic & virtutes speciales. ib. o
- Ebron** civitas regia in tribu Juda, signat
etiam conscientiam, Ecclesiam & coeli
patriam. a
- Ebuli** herbae proprietates, poenitentia. h
- Eburres** solida, candida, frigida, mundana,
& rubicunda, quia ex dentibus. Elephan-
tis signatque multa. ib. a
- Ecce**, dictio demonstrativa, seu adverbium
demonstrandi, demonstrat enim multi-
pliciter, &c. a
- Ecce**, designat Dei praesentiam demonstra-
tam, quia signat Dei potestatem impe-
rativam, seu ordinativam multiformi-
ter. ib. b
- Dei benignitatem reparativam multi-
pliciter. ib. c
- Dei severitatem judicativam multiformi-
ter. ib. d
- Dei liberalitatem praeiudicativam multi-
pliciter. ib. e
- Ecce** denotat rerum conditionem mutabi-
liter variabilem. ib. f
- Ecce** designat majorum actionem damna-
biliter depravatam multipliciter. ib. g
- Ecce**, signat adhuc hostis deceptionem
palliatam. ib. h
& perfectionem consummatam multi-
pliciter. ib. i
- Ecce**, etiam denotat ad bonum prompti-
tudinem, sicque praelati sunt prompti ad
iustitiam faciendam multipliciter. ibi-
dem k
- Clerici prompti ad decentiam obser-
vandam. ib. l
- saeculares prompti ad clementiam exe-
quendam. ib. m
- & regulares prompti ad clementiam
frequentandam. ib. n
- Ecce**, potest dici de rebus, vitiis, virtutibus,
&c. ib. o
- Etiam** quandoque affirmat, & quandoque
addit, & idem est, quod certe, ita, &c. a
- Etiam** signat assensum veritatis multiplici-
ter. ib. b
- augmentum & additionem bonitatis
multiformiter. ib. c
- adjunctionem iniquitatis & pravitatis
multipliciter. ib. d
- additionem adversitatis & paupertatis.
ib. e
- & additionem aeternae vitae felicitatis,
& dignitatis. ib. f
- Ecclesia**, id est congregatio, &c. estque tri-
plex Ecclesia, sc. malignantium, militan-
tium, & triumphantium. a
- Ecclesia** in quantum comprehendit omnes
fideles, & statum omnium Ecclesiasti-
corum. ib. b
- Ecclesia** multas habet conditiones mate-
riales, quam spirituales. ib. c
- Ecclesiae** ingressus prohibebatur antiqui-
tus personis quibusdam, & quid deno-
ret. ib. d
- Ecclesia** antiquitus implebatur, & hodie
impletur multipliciter. vide implere. l
- Ecclesia** potest dici cubiculum multis mo-
dis, cubiculum. d
- Ecclesiastici** viri sunt filii devotionis, &c.
Aaron, u
- Ecclesiastici** debent esse dissociati & sepa-
rati per distinctionem. Aaron. x
- Echeneidis** seu Echini piscis proprietates al-
ligare. c
- profundus. d
- Econtra**, e contrario. vide contra.
- Edere**, in scriptura multiplex invenitur. a
- Edictum** est ordinatio vel statutum a su-
periore publice divulgatum. a. vide de
rege.
- Edom**, i. Esau filius Isaac dicitur & quare. a
- Educere**, i. extra ducere. vel de uno loco
ad alium extrahere, educitur itaque
Christus de sinu paterno, anima a Deo
superno, iustus a mortis inferno, &c. a
- Eductio** deliberativa qua Deus educit suos
de periculo & malo aliquo. ib. b
- sicq; educit animam multipliciter. ib. c
- Educit** Deus de tribulationibus, quae nos
reverberant. ib. d
- & a tormentis, quae nos dilacerant, nam
ibi bonus educitur multipliciter. ib. e
- Efferre**. vide ferre & portari.
- Efficere**, effici, effectus. vide facere, factus,
factum, & fieri, &c.
- Effeminatus**, effeminare, vide foemina.
- Effodere**. vide fodere.
- Ephod** vestis linea sacerdotalis, quidve si-
gnificat. a
- Effundere**, id est, extra fundere vel ex toto
fundere, &c. a
- Effusio** Dei, nam effundit humorem flumi-
nis ad nos vegetandum. ib. a
- vigorem fluminis ad nos consolandum
seu visitandum. ib. b
- liquorem sanguinis ad nos redimen-
dum. ib. c
- splendorem luminis ad nos instru-
dum seu dirigendum, &c. alia. ib. d. e. f.
- Effusio** iusti, sicque effunditur iustus per
contritionem scelerum. ib. g
- per compassionem viscerum. ib. h
- & per devotionem superum. ib. i
- Effusio** impij, nam mali effundunt gratiam
& virtutes deponendo. ib. k
- Effundunt** sanguinem simplices affligen-
do, & effundunt mali multipliciter. ib. l
- Ephraim** fuit filius Joseph, qui inter filios
Jacob 22. tenuit locum, &c. a
- Ephraim** signat virum iustum, quia in eo
est quaedam singularitas separativa, ut a
malis catibus sit respiciens, virtutum
viribus reviviscens, &c. ib. b
- fit etiam in eo virtualitas roborativa. ib. c
- continuitas vegetativa. ib. d
- immobilitas collocativa. ib. e
- & supernalitas contemplativa. ib. f
- Ephraim** signat Ecclesiam seu religionis pos-
sessionem. ib. g
- augmentum & opulentiam paradisi
multipliciter. ib. h
- Ephraim** signat virum iniquum, quia pec-
cator potest dici Ephraim multipliciter
ib. i
- Effugere**. vide fugere, evadere, &c. a
- Egenus**, egenitas multiplex in scriptura in-
venitur, &c. a
- Egenitas** multiplex, sc. omnium iustorum. ib. a
- Egenitas** hominum malorum, sc. raptorum
ib. b
- avarorum. ib. c
- peccatorum atque perversorum. ib. d
- Egestas** hominum miserorum, pauperum
& egenorum multiplex. ib. e
- & egenitas hominum damnatorum. ib. f
- Ego**, pronomen nominativus casus, prima
personae personam, quae loquitur, signat
&c. a
- Ego**, potest predicari de Deo multiplici-
ter. ib. a
- nam potest predicari de Deo, quantum
ad essentiam suae divinitatis, quia potest
de seipso dicere, ego sum Imperator for-
tissimus, liberator tutissimus, sicque de
pluribus aliis. ib. b
- insuper quantum ad potentiam suae sub-
limitatis. ib. c
- quantum etiam ad clementiam suae hu-
manitatis multipliciter. ib. d
- Ego** etiam potest predicari de iusto viato-
re. ib. e
- Ego**, potest predicari de beata Virgine
Maria. ib. f
- Ego** potest predicari multipliciter de quo-
libet peccatore. ib. g
- Egredi**, egressus, egredi est de aliquo loco
discedere vel exire, vel ad alium locum
procedere & abire, &c. a
- Egressus** divinus multiplex, sicuti filius di-
vinus egreditur a patre per aeternam ge-
nerationem, a matre per humanam pro-
pagationem, &c. ib. a
- egressus humanus multiplex, sc. vitiosus
ib. b
- vitiosus multiplex. ib. g
- laboriosus. ib. h
- dolorosus. ib. i
- formidolosus. ib. k
- luctuosus. ib. l
- gaudiosus sive gloriosus. ib. m
- Egredi** debemus de mundo, & ab omni
mundana conversatione & delicto. ib. c
- Egrediamur** ab amicorum carnalitate. ibi-
dem. d
- Egredi** etiam debemus ad caritatis amo-
rem. ib. e
- & ad aspectum contemplativum. ib. f
- Egregius**, egregium dicitur, quod nobile
& notabile, bonum & utile in suo repe-
ritur genere.
- Egregius** signat rerum mortalium amo-
nitatem, gratiarum virtualium utilita-
tem, bonorum aeternorum felicitatem.
ib. a
- Ejus**, vide ea, eam.
- Ejicere**, id est, expellere, fugere, contemne-
re, &c. a
- Ejiciuntur** peccatores a gratiae sinceritate.
ib. b
- a mundi prosperitate. ib. c
- & a superna felicitate. ib. d
- Ejectio** multiplex, sc. perfectorum. ib. e
- fatuorum. ib. f
- tyrannorum. ib. g
- & praetorum. ib. h
- Eleazar** filius Aaron, signatque bonum
praetatum. a
- Eligere**, electio, id est, meliorum accepta-
tio. a
- Electio** divina nihil aliud est, quam sua
praedestinatio, per quam DEUS elegit
salvandos, & contemnit damnandos,
sicque eliguntur, in quibus abundat be-
nignitatis, humilitatis & sinceritatis si-
ve puritatis virtus. ib. a

Frat. Petri Berchorii.

- Electio humana bona**, qua eliguntur bona temporalia, ib. b
- Electi boni conditio** : nam talis sit firmus & solidus, plenusque firmitate, ib. c
dulcis & fluidus plenus pietate, ib. c
castus & nitidus plenus, ib. d
- Electio bona & virtuosa**, qua spiritualia bona & non temporalia eliguntur, &c. ib. f
- Electio**, qua eliguntur mala, quæ est vitiosa, ib. g
- Electio**, qua quis eligitur ad salvationem, ibid. h
- Electio**, qua quis eligitur ad prælationem, ibid. i
& qua quis eligitur ad damnationem æternam, ib. p
- In electione ex parte electi** requiritur conditio virtuosa, ib. k
- Electus sit constans & fortificatus** ad perseverandum in bono, ad resistendum malo, &c. ib. l
- In electione autem ex parte populi** intentio studiosa, ib. m
- & in electione ex parte Dei** acceptio gratiosa, ib. n
- Electa in genere** feminino sicut de una sancta & electa dicitur multipliciter, ibid. o
- Elephantis animalis proprietas**. vide Accubare, b
Adulatio, f
Adjuvare b. & k
Adventus, e
cura, a, consilium, a
- Elevare**, id est, se de inferioribus ad superiora transferre & levare, sumiturque in bono & in malo, a
- Elevatio vitiosa**, scilicet superbia & vanitatis, ibidem a
& prosperitatis mundanæ gloriæ, ib. c
- Elevantur mali super alios ipsos** opprimendo, ib. b
- Elevatio virtuosa & perfectiorum**, ibid. d
- Elevatio interior & cordialis**, seu virtualis, ibid. e
exterior & temporalis, scilicet dignitatum & promotionum, ibid. f
& superior atque æternalis, scilicet gloriæ paradisi, ib. g
- Eleemosyna est largitas**, quæ ex divino amore & pietatis compassione erga pauperes exercetur, a
- Eleemosyna multa operatur bona**, ib. b
- Eleemosyna facienda**, quia docetur à rerum natura, ib. c
quia jubetur in Scriptura, ibidem d
quia hac etiam fovetur pauperum iactura, ibidem e
quia hac deletur peccati punctoria, ib. f
quia hac augetur bonorum structura, ib. g. quia hac cavetur poenarum usura, ib. h. & quia hac habetur celorum prætura, scilicet gloria paradisi, ibid. i
- Elongare**. vide Longe, de longe, à longe.
- Eloqui, eloquium, eloquentia**. vid. Loqui.
- Eloquium Dei** signat S. Scripturæ verba, quæ multa operantur, ibid. a
- Eloquium humanum**, scilicet iusti moderandum, ib. b
& impii refutandum, ibid. c
- Emerere** est aliquid acquirere pretio mediante, a
- Emptio**, qua Deus humanas emit animas, ib. a
qua iustus emit merces optimas, ib. b
& emptio vitiosa, ib. c
- Eminens, eminere**, id est, extra manere, inveniturque eminentia multiplex, a
- Emittere**, id est, extra mittere, &c. a
- Emissio** quædam humana, ib. a
quædam divina multiplex, ibidem b
Emissio adhuc quædam divina, ib. c.
quædam humana, ibidem d
& quædam mundana, ibidem e
- Emortuus**. vide Mors.
- Emundare, emundatio**. vide Munditia.
- En, sumitur pro certo, vere, vel certe, vel ecce**, &c. a
- En, demonstrat, commendat, & prædicat Dei veritatem** infallibilem, ibid. a
- En, etiam demonstrat iusti bonitatem** commendabilem, ib. b
& impii pravitatem detestabilem, ib. c
- Enarrare**. vide Narrare.
- Enydri lapidis proprietas**, fletus, e
- Enydri serpentis proprietas**, abscondere, f
- Enim, adverbium assertivum** est, a
- Enim, unum pertinet ad Deum summum creatorem**, ibid. a
- Enim unum spectat ad quemlibet iustum viatorem** multipliciter, ib. b
- Enim unum concernit unum peccatorem** multipliciter, ib. c
- Enumerare**. vide Numerus, vel Numerare.
- Enunciare**. vide Nunciare, Nuncius, & Annunciare.
- Enutrire**. vide Nutrire.
- Episcopus debet esse perfectus & integer** in vita firma & doctrina, a
- Epistola dicitur litera vel scriptura**, in qua consensus & voluntates absentium sibi invicem scribantur & manifestantur, a
- Epistolæ scriptæ sunt**, quæ in Biblia continentur, &c. ibidem b. **Epistolæ vero lectæ sunt** veteris legis signamentum, ib. c
& epistolæ directæ sunt epistolæ quotidianæ vel literæ, quas aliis destinamus, &c. ibidem d
- Epulari, epulæ**. vide Comedere, Cibare, Esca, Manducare, &c. a
- Epulatio**, quæ fit ad nostri sustentationem, fieri debet cum bonorum associatione, cum Sanctorum invocatione, cum ciborum moderatione, & cum pauperum recordatione, ib. a
- Epulatio ad corporis impinguationem**, scilicet guloforum, quæ multis vitiis est referta, ibid. d
- Epulatio ad gratiæ restorationem**, scilicet comestio spiritualium epularum, &c. ib. c
& epulatio, quæ fit ad gloriæ delectationem, &c. ib. d
- Eques, equites dicuntur**, qui equorum auxilio & adminiculo devehuntur, a
- Equites animi**, qui in humanis latent corporibus, ib. a
- Equites prælati**, qui subditis præsunt hominibus, ibidem b
- & equites iniqui**, qui egenis & pauperibus nocent, ib. c
- Equus in Scriptura multipliciter significat**, a
- Equus signat hominem obedientem**, mundum luxuriantem, & protervum superbientem, ib. a
- Equi ætherei, & splendentes virtutibus**, Angelos & viros iustos signant, ib. b
- Equi boni conditiones multas**, quidve signant, ib. b
vide Judæus, a
- Equi corporei foetentes sunt peccatores**, ib. c
- Equi tartarei hominibus nocentes** diaboli sunt, ib. d
- Equa in exercitu Xerxis regis** comperta vulpem parturisse, &c. Filius, i
- Eradicare, evellere idem signat**, & eradicare est usque ad radicem aliquid extirpare, & signat in bono & in malo, a
- Eradicatio multiplex**, scilicet vitiorum, iniquorum, egenorum & perfectorum, &c. ib. a
- Eregione adverbium loci**, & idem est quod e contrario, & signat omnem oppositionem sive divisionem, sive bona, sive mala fuerit, etiam distinctionem, a
- Erga**, id est, iuxta, circa, prope: signatque plura, a
- Ergo finalem signat metam**, & propositionis conditionem, a
- Ergo signat mortem temporalem**, ibid. b.
mortem æternalem, ib. c
& lucem æternalem, scilicet paradisi gloriam, ib. d
- Ergo unum est reprehensivum**, quod sequitur ex sceleribus, ib. e
- Ergo unum redargitivum seu involutivum**, ergo unum eruditivum, ibidem f
- Ergo unum definitivum**, ib. g
& ergo unum desolutivum, ib. h.
- Ergo unum dissolutivum**, ib. i
consolativum, ibid. k
- Ericil animalis proprietas**, altare, c
ambitio, c
- Erigere, i. e.** sursum elevari, sublimari & exaltari, accipiturque in bono & in malo, a
- Electio multiplex, sc. virtuosa**, qua boni eriguntur à peccatorum depressione, ib. b
- Electio fructuosa**, qua nos erigere debemus à terrenorum delectatione, ib. c
- Electio gloriosa**, qua possumus erigi à mundana affectione, ib. d
& electio vitiosa, qua quidam mali eriguntur per ambitionem, quidam per elationem, quidam per rebellionem, ib. e
& electio quædam periculosa, scilicet mundanæ dignitatis & prosperitatis, ib. f
- Eripere, eruere** signant liberare, &c. a
- Eripit iustus succurrendo pressis & miseris**, Angelus eripit obviando casibus asperis &c. Deus eripit submovendo vitia & peccata, ib. e
- & eripit etiam Deus multipliciter**, ib. b
- Error, errare**, id est, deficere, &c. a
- Error multiplex, scilicet affectionis**, ib. b
electionis, ib. c
cognitionis, ib. d
& perfectionis, ib. e
- Errare generaliter pro peccare**, ib. f
- Errant quidam propter veri luminis defectum**, sc. de nocte, ib. g
- Errant propter falsi numinis aspectum**, ib. h
- Errant propter boni agminis despectum**, ib. i. & errant propter rerum turbinis obiectum, ibid. k
- Errant mali per superbiam, avaritiam, complacentiam, infidelitatem & nequitiam**, ib. l
- Erubescere, erubescencia**, id est, verecundia sive confusio, & sumitur in bono & in malo, &c. a
- Erubescencia quædam virtuosa, sc. de peccati**

Index Dictionarii

- cati commissione, ib. b
quædam vitiosa, ib. c
& quædam dolorosa, ibid. d
- Erudire**, id est, docere, instruere & informare, &c. a
- Eruditur** quis per meditationem interiorum, per tribulationem exteriorum, per inspirationem superiorem, per creaturarum manuactionem, & per scripturarum revolutionem, a
- Erudiamur**, ut debite regulemus affectus interiores, ib. b
ut cognoscamus naturas exteriores, ib. c
ut gubernemus subditos & inferiores, ibid. d
- Erumper**, id est, emanare, cito egredi, exire, apparere, signatque multa, &c. a
- Esca** dicitur ab edo, edis, i. comedo, &c. a
- Esca** multiplex, scilicet cunctorum malorum, justorum, sanctorum, ib. a
- Esca** malæ & periculosa, ib. b
bonæ & fructuosa, ib. c
- Esca** adhuc sumitur in Scriptura multipliciter, ib. d
- Esca** piscis proprietas, Piscis, b
- Esse**, est, pertinet ad malos & vitiosos, a
- Est** pertinet etiam ad bonos & malos, ib. b
- Esse** moraliter esse volumus, oportet nos cavere à vitiosis defectibus, ib. c
- Esse** adhuc quoddam substantiale, & quoddam accidentale, ib. d
- Esse** durable non habent, qui sunt nugacis amicitie sectatores, scilicet amici mundani, ib. d
& fallacis apparentiæ professores, scilicet hypocritæ, ib. e
& qui sunt fugacis opulentiæ possessores, sc. mali divites, ib. f
- Esse**, pertinet ad Sanctos & gloriosos, ad Deum & Angelos, etiam ad bonos, ib. g
- Esse** habeamus exemplo Dei, sc. amicitie jumentum, ib. h
patientie sustentamentum, ib. i
- Excellentissimi** moris paramentum, ib. k
& præfidentie justam æquitatem, ib. l
- Esto**, estote, esto signat realem existentiam, veritatem, perfectionem, &c. a
nam per esto hortatur nos Deus ad multa, ib. b
per esto homo obligatur ad fidelitatem, ib. c
per esto ad tempus breve limitatur, ib. d
& per esto sumus constantes & laborantes, magnum lucrum deportantes, ib. e
- Esuries**, esurire, esuries & fames idē sunt, a
- Esuriunt** iusti iustitiam, sanctitatem, gratiam & charitatem, atque cælum felicitatis, ib. a
- Esuriunt** etiam pauperes & miseri, ibid. b
& per esuriam Deus requiritur, ib. e
& culpa evaditur & diluitur, ibid. d
- Esuries** detestanda & fugienda, ib. e
ac esuries quam habent Superi & Beati, ib. f
- Et**, distinctio copulativa & aggregativa, a
& unum spectat & pertinet ad Deum per supernam divinitatem, ib. b
quia fuit hujus mundi palatii fabricator, flagitii expiator, duri supplicii calor, &c. ibid. c
unum pertinet ad charitatem fraternam, charitatem & bonitatem, ib. d
& unum pertinet ad maternam charitatem, ib. e
- atque & unum signat externam pravitatem, ib. f
- E**um, adverbium adfirmandi, & pro certo ponitur, a
- Etenim** signat certitudinem Dei clementiæ, & certitudinem suæ altæ potentiæ, certitudinem suæ clementiæ seu passionis tristitiæ, certitudinem suæ iustitiæ, &c. multa, ib. a
- Etheus**, Ethei, populi, qui promissionis terram inhabitaverunt, interpretaturque Etheus, stupens aut formidans, &c. a
- Evadere** sumitur pro eripi, liberari, fugere, &c. a
- Evasio** multiplex, scilicet à loco pernitioso, à statu peccati, ab onere laborioso, & à tormento periculoso, ib. a
- Evacuare**, vide Vacuitas,
- Evaginare** nihil aliud est, quam gladium de vagina extrahere, &c. a
- Evaginant** gladios suos mali, ut lædant innocentes homines, ib. b
iusti evaginant gladios, ut corrigant fatuos delinquentes, ib. c
& Deus Angelique gladios evaginant, ut puniant decedentes, ib. d
- Evangelium**, evangelizare. Evangelium dicitur bonus nuncius, a
- Evangelizare** est officium dominicum, quo probatur ejus dignitas; est officium Angelicum, quo probatur ipsius puritas; est officium Catholicum, quo probatur ipsius veritas; officium fructiferum, quo probatur ejus utilitas; officium pacificum, quo probatur ejus tranquillitas; & officium scientificum, quo probatur ejus subtilitas seu sagacitas, ib. a
- Evangelium** est firmiter credendum, aperte fatendum, diligenter colendum, & viriliter defendendum, ib. h
- Eucharistia** Sacramentum accedere prohibetur, &c. Accedere, g
- Euge** interjectio quandoque derisiva quandoque congratulativa, &c. a
- Evellere**, id est, eradicare, extirpare, &c. a
- Evulsio** in bono est mutatio de mundo ad claustrum, de sæculo ad paradysum, de infidelitate ad fidem, & de peccato ad gratiam, ib. a
- Evulsio** in malo multiplex, sc. crudelitatis, qua pauperes à raptoribus evelluntur; adversitatis, qua divites per infortunia subvertuntur; & pœnalitatis, qua impii per mortis imperum destruuntur, ib. b
- Evenire**, eventus, evenire, id est, accedere seu advenire, &c. a
- Eventus** multiplex, scilicet necessitatis prosperitatis, adversitatis, ib. a
- Evertere**, id est, ex toto vertere, vel extra vertere, destruere, &c. a
- Eversio** multiplex, scilicet pœnitentiæ, qua vitia subvertit; iniustitiæ, qua animas pervertit; & pestilentie, qua malos evertit, ib. a
- Euphrates** fluvius Mesopotamiam à Syria dividens, interpretaturque frugifer, vel crescens, vel humus, &c. a
- Evigilare**, evigilatio nihil aliud est, quam à somno vel dormitione excitatio, a
- Evigilatio** multiplex: nam quædam notat Dei iustitiam, ibid. a. quædam stimulat iusti pigritiam, ibid. b. quædam agit mali nequitiam, ib. c. & quædam devincit mortis potentiam, scilicet resurrectionis ultima, ibidem d
- Eum**, ei, eo, vide Excutere. vide etiam infra Eum, ei, eo.
- Eum**, pronomen multa denotat, &c. prope, h
- Eunuchus** est ille, qui truncatis genitalibus est castratus, & signat in bono & in malo, a
- Eunuchus** omnium virtutum sterilitatem, ib. b
& omnium virtutum pluralitatem, ib. c
- Evomere**. vide Vomere,
- Ex**, præpositio semper aliquam signat causam, five efficientem, five formalem, &c. a
- Ex**, signat processum, qui ad summam spectat divinitatem, ibid. a
& signat processum spectantem ad virtutum utilitatem, ib. b
signat processum spectantem ad justorum societatem, ib. c. signat processum spectantem ad gratiæ sinceritatem, &c. alia, ibid. d. e. f. g. h. i. k
- Exaltare**, id est, extra saltare, &c. signatque in bono & in malo, a
- Exaltatio** Dei, qua exaltatur hominum laudibus, ib. b. nam Dei exaltatio quædam fuit in cruce, ib. c. quædam in cælo ad cunctis præsidendum, ibidem d. & in judicio extremo ad malos puniendum, ibidem e
- Exaltatio** impii, qui mundanis opibus exaltatur, ib. f
- Exaltantur** quidam à parentibus, sicut nobiles exaltantur; quidam lucris ingentibus exaltantur, quidam suis agentibus, id est, auxilio suorum; & exaltantur quidam causis latentibus, seu fortunæ flatibus, ib. g
- Exaltatio** iusti, qui exaltatur gratiæ viribus, ib. h
- Exaltatio** beatæ Mariæ, & cujuslibet animæ sanctæ, &c. ib. i
- Exaudire**, id est, cum consensu audire, vel ex toto audire, a
- Exaudire** merentur, qui ferventius amant, ib. a. qui attentius clamant, ibidem b
qui dulcius donant, ibid. f. & qui amplius indigent, ib. g
- Exaudivit** Deus ut amicissimus viator vel benignissimus distributor multipliciter, ib. c
- Exaudivit** Deus, ut strenuissimus defensor, ib. d
& exaudivit, ut benignissimus erogator, ib. e
- Excelsus**, id est, altus, sublimis, erectus, elevatus, &c. suntque multiplices, &c. a
- Excelsitudo** multiplex, sc. temporalis prælationis, ib. b. supernalis seu æternalis promotionis, ib. d. virtualis perfectionis, ib. e. & cordialis affectionis, ib. f
- Excelsi** five perfecti constitui debent præ cæteris discretiores, cæteris maturiores, cæteris audaciores, & cæteris benigniores, ib. c
- Excelsitudo** potentium fulminativa, scilicet Dei potentia inattingibilis multipliciter, ib. g. celsitudo cordium maculativa, seu elevativa, ib. h
& celsitudo malorum dissipativa, ib. i. celsitudo mundanorum statuum contemnenda & timenda, ibid. k. quia invenitur squalor seu horror inutilis in possidendo, ib. l
& terror tristabilis in amittendo seu descendendo

Frat. Petri Berchorii.

- scendendo, ibidem m
& celsitudo cumulativa multiplex, ib. n
- Exclamare**, id est, ex toto conatu clamare, vel excessive clamare. vide Clamare.
- Excitare**, id est, de somno excitare, &c. a
- Excitantur homines** per damnationis timorem, ib. a
per rigorem correctionis, ibid. b
clamorem monitionis seu præconis, ib. c
- Excitere** dicitur quasi extra cutere, vel extra expellere, a
- Excussio** multiplex, scilicet vitiorum, fitque per flagellum confessionis, excussio terrenorum pulverum, excussio iniquorum, & excussio iustorum seu perfectorum, ibidem a
- Eum**, ei, eo, &c. id ejus pronomen adjectivum & relativum, & potest referri ad multa, a
- Eum** signat ipsum Deum, quantum ad dignitatem seu Deitatem, ib. a
sicque Deus adorari debet affectu mentali, honorari affectu reali, & exaltari & commendari, &c. ib. b
ipse etiam Deus timendus vel amandus propter suam essentiam incommutabilem, propter suam potentiam insuperabilem, propter suam clementiam incomparabilem, ib. c
timendus vel amandus propter ejus scientiam indeceptibilem, propter justitiam irrefragabilem seu invariabilem, & propter præsentiam amabilem, ib. d
- Eum** etiam signat Christum quantum ad suam humilitatem multipliciter, ib. e
- Eum**, signat hominem justum, quantum ad suam bonitatem & virtuositatem, ib. f
sicque Deus justum benigniter recipit, à malis eripit, mentaliter diligit, & digne erigit, ib. f
sicque justus habeat intentionem rectissimam, affectionem altissimam, discretionem clarissimam, verecundiam simplicissimam, &c. alia, ib. g
- Eum**, signat virum malum, quantum ad suam pravitatem seu iniquitatem, qua mali obstinati sunt; nec corriguntur divinis verberibus, depravati inquinantur multis sceleribus, excæcati non illustrantur veris splendoribus, & tribulati fatigantur multis laboribus, ib. h
- Exemplum**, exemplar est illud, ad cujus similitudinem fit aliud, & sumitur in bono & in malo, a
- Exemplum** hominum bonorum tenendum, malorum cavendum, damnatorum timendum, & virtuosorum querendum, ibidem a
- Exempla bona** dant prælati & viri perfecti, ib. b
- Exercere**, exercitium, id est, diligens & frequens circa aliquod occupatio, &c. a
- Exercitium** virtuosum est bona occupatio & operatio, quam facere debemus & exercere frequenter, ibid. a
- Exercitio** bono virtus excitatur, ib. b
fructus reportatur, ib. c
& culpa refecatur, ib. d
- Exercitium** accipitur etiam in malo, ib. e
- Exercitus** nil aliud est, quam congregatio hominum ad prælium faciendum, &c. a
- Exercitus** multiplex, scilicet hominum perfectorum, hominum perversorum, demoniorum, & beatorum civium supernorum, ib. a
- Exercitus** sumitur pro statu Ecclesie vel religionis, ib. b.
- Exire**, exitus divinus multiplex est, scilicet exitus Dei à Patre, à matre, & à mundo, &c. ibidem a
- Exitus** humanus est etiam multiplex, ib. b
- Exitus** virtuosus, vitiosus, dolorosus, & gaudiosus, ib. c
- Exitus** adhuc quidam naturalis, quidam moralis, ib. d
quidam virtualis ad laborem, ibid. e
& exitus personalis ad dolorem, ibid. f
- Existimare**, vide Estimare.
- Expandere**, id est, extendere, aperire, dilatare, &c. a
- Expanditur** vestis ad calefaciendum, expanduntur manus ad Deum deprecandum; expanduntur alæ ad protegendum, expanditur rete ad capiendum, expanditur tegumen ad operiendum, expanduntur nubes ad refrigerandum, & expanditur liber ad informandum, ib. a
- Expendere**, expensæ, expendere, id est, expandere, extra dispergere, distribuere, exponere, &c. a
expendunt quidam bona naturalia, ib. a
quidam expendunt bona spiritualia, ib. b. quidam expendunt bona temporalia, ib. c
- Expensæ** non fiant nimis laute, ne depauperemur; non nimis parce; ne vituperemur: sed moderate, ut commendemur, &c. ib. d. vide Impensa, a. b. c
- Expectare**, id est, sperare seu sustinere, semperque refertur ad futurum, &c. a
- Expectatio** virtuosa multiplex, scil. expectatio maturitatis & sapientie, ib. b
stabilitatis & patientie, ib. c
confidentie & credulitatis, ibidem d
& expectatio tarditatis vitiosa, ib. e
- Expellere**, id est, ejicere, emittere, & extra aliquid pellere, a
- Expulsio** multiplex, scilicet virtuosa, ib. a
vitiosa, ib. b
& dolorosa, ibid. c
- Extendere**, id est, extra tendere, dilatare, porrigere, sive expandere, a
- Extensio** divina: nam Deus extendit manus ad percutiendum malos durissime, ib. a
ad retribuendum bonis largissime, ib. b
ad recipiendum suos dulcissime, ib. c
& ad recipiendum suos tutissime, ib. d
- Extensio** humana multiplex, ib. e
nam quilibet debet extendi ad superius Deum contemplando, ib. f
- Extendi** ad inferius nos ipsos castigando, ib. g
- Extendi** ad exterius proximos adjuvando, ibid. h
- Extensio** ad furandum & male operandum, ibid. i
- Extinguere**, id est, splendorem, calorem, vel ardorem destruere, vel annihilare, & signat in bono & in malo, a
- Extinctio** virtuosa, sc. peccatorum, ib. a
- Extinctio** vitiosa, scilicet meritorum, id. b
- Extinctio** dolorosa, scilicet gaudiorum vite mortalis, vel prosperitatis temporalis, ib. c
& extinctio gaudiosa, scilicet tormentorum, ibid. d
- Extinctio** non patitur, scilicet ignis perfectæ dilectionis, ignis avaræ affectionis, & ignis æternæ damnationis, ib. e
- Extra**, exterius, exterior signat circumstantiam loci & rei, a
- Exterioritas** conditionis, quæ præparanda & ordinanda est, ibidem a
- Exterioritas** possessionis, scilicet bonorum temporalium & mundanorum contemnenda, ib. b
& exterioritas peccati mortalis formidanda, ib. c
- Extra** statum gratiæ ejiciuntur homines per peccatum, ibid. d
- Extra** mundum ejiciuntur per mortem, ib. e
- Extra** veniam ejiciuntur per desperationem, ib. f
& extra gloriam ejiciuntur per damnationem, ib. g
- Extra** sumitur in bono, scil. extra periculum, extra peccatum, & extra malum consortium seu locum, ib. h
- Extraneus**, id est, peregrinus, advena, alienus, & signat in bono & in malo, a
- Extranei** spiritualiter, qui per peccata sunt à Deo alieni, ib. a
- Extranei** in hoc mundo boni pauperes dici possunt, ibidem b
- Extrahere**, id est, extra locum trahere, signatque in bono & in malo, a
- Extrahere**, scilicet de peccato seu periculo eripere, vel de mundo extrahere, ib. a
- Extremus**, extremitas, extremus, id est, ultimus seu novissimus, a
- Extremitas** multiplex, scilicet commendabilis & desideranda, ib. a
detestabilis & vituperanda, ibid. b
formidabilis & præmeditanda, ibid. c
- Extremitatibus**, scilicet cauda carere noscuntur animalia ingeniosa, quæ de morte minus considerant, ib. d
- Exurgere**, id est, ex toto surgere, vel ex affectu vel appetitu surgere, &c. a
- Exurgit** Deus ad adjuvandum per potentiam, ad puniendum per justitiam, ad miserandum per clementiam, ib. a
- Exurgendum** à casu iniquitatis, ib. b
- Exuere**, expoliare, id est, vestes deponere, seu exterioribus se nudare, &c. a
- Expoliatio** multiplex, sc. virtuosa, vitiosa & dolorosa, a
- Expoliatio** adhuc quædam servitorum, ib. a
quædam ebriorum, ib. b
& quædam miserorum, ib. c
- Exultatio**, exultare, id est, extra saltare, &c. a
- Exultatio** multiplex, scil. temporalis, spiritualis, criminalis, & æternalis, ib. a
- Exultare** debemus, quando vitia superamus, b
quando merita cumulamur, ib. c
& quando gloriam occupamus, ib. d
- F.
- Faber**, fabricare, id est, artificiose operari vel facere, a
- Faber** mirabilis & gloriosus, scil. mundi creator, ib. a
- Faber** laudabilis & virtuosus, sc. justus, ib. b
- Faber** inutilis & vitiosus, impius, sicque multiplex est fabricatio, ib. c
& faber damnabilis & odiosus, scil. diabolus, ib. d
- Facere** est actus, qui immediate à potentia elici-

Index Dictionarii

- elicitur & cauatur, & facere, id est, componere, contruere, agere, &c. a
- Factio** quædam superior & divina: nam facere Dei nihil aliud est, quam cum velle, seu suum imperare, & hoc multipliciter, quia facit multa notabilia, ib. a
- Facit** & multa tristabilia, ib. e
- Facit** etiam multa mirabilia, ibidem f
- Facti** superiores scilicet viri perfecti, sicut cælum siue firmamentum moraliter in se habeant constantiam sine defectione, ib. b
- justitiam sine acceptione, ib. c
- & prudentiam absq; diminutione, ib. d
- Factio** quædam inferior & humana, quæ duplex est, scilicet bona & mala; bonam factionem operatur justus multipliciter, ib. g
- nam præcipitur, ut faciamus opera pietatis, ut impleamus opera sanctitatis, ut doceamus opera veritatis, & ut rependamus opera charitatis, ib. h
- & ut etiam habeamus regulæ conformationem, ib. i
- Factio** verò mala impiorum est: nam tales faciunt opera carnalitatis, opera cupiditatis, opera fallacitatis, &c. ib. k
- Factio** verò inferna & sceleratior, scilicet diabolica fuit in cælo superbiendo, in mundo suggerendo, & in inferno nequiter puniendo, ib. l
- Factus**, **facta**, **factum** participium semper denotat alicujus operis complementum, siue bonum siue malum fuerit, a
- Factum** in bono, quod in virtutibus bene dispositum & completum, siue in bonis moribus consolatum est, requirit tolerantiam discretionem clare prospicientem, ib. b
- requirit vivacem adjectionem semper perfectientem, ib. c
- & requirit constantem durationem nunquam deficientem, ibid. d
- Factum** in malo dicitur de homine injusto & peccatore, qui magis dicitur infectus, quam factus, ibidem e
- Factus** Christus, quantum ad divinitatem nunquam dicitur factus, sed Patri & sancto Flamine coæternus; sed quantum ad humanitatem factus, dicitur & vera creatura in quantum homo, &c. ib. f
- Facta** in fœminino genere, utpote de aliqua sancta, vel persona honesta, &c. ib. g
- Facies** est illud membrum, quod primum & principaliter aliis ostenditur, & apparet, a
- Facies** hominis cognoscitur per faciem conscientie, apparentie, & amicitie, ib. a
- Facies** justitie debet esse severissima: nam justis facies debet esse notificata, & hominis facies debet esse munda per conscientie puritatem, ib. b
- Facies** manifestanda per compassionem, facies purificanda per lachrymationem, exhibenda per spem & consolationem, levanda per æternorum contemplationem, inclinanda per humilitatem, timorem, devotionem, & prudentem simulationem, ib. c
- Facie** apparentie esse debemus aquilæ similes, ibidem d
- Facie** justitie leoni, ib. e
- & facie amicitie bovi, ib. f
- Facies** malorum multiplices, ib. g
- Facie** vir justus esse debet omnimodelatificatus, ib. h
- Facies** Dei multiplex, scilicet honorabilis, ib. i
- formidabilis, ib. k
- amicabilis, ib. l
- & facies divinæ misericordie, &c. ib. l
- Facies** diaboli fallax, &c. ib. m
- Facilitas**, facile, quod ex rei natura, vel ex agentis virtute sine difficultate & labore factibile est, a
- Facilitas** quædam divinæ voluntatis multiplex, ib. a
- Facilitas** quædam realis qualitatis, ib. b
- similiter & difficultas multiplex, ib. c
- Facilitas** adhuc quædam cordialis levitatis, ib. d
- & quædam moralis bonitatis, ib. c
- Falconis** avis proprietas, parentes, g
- Falsitas**, id est, fraus, deceptio, fallacia seu calliditas, a
- Falsitas** multiplex, scilicet amicitie, ib. a
- eloquentie, ib. b
- apparentie, ibid. c
- malitie, ib. d
- & mali operis seu efficacie, ib. e
- Fama** est nomen bonum, rumor bonus, vel opinio bona de aliquo, a
- Fama** est bonorum laudativa, ib. b
- malorum tristificativa, ib. c
- & virtutum manifestativa, ib. d
- Fames** est ciborum indigentia, a
- Fames** jejunium & afflictionem, desiderium & affectionem, indigentiam atque vexationem signat, ib. a.
- Fames** multiplex, scilicet virtuosa, videlicet appetitus æternorum; vitiosa, sc. avaritia seu desiderium æternorum; & diabolica, gloriosa, & fames dolorosa, ib. b
- Fames** adhuc multiplex, scilicet internalis afflictionis, supernalis dilectionis, corporalis vexationis, mundialis ambitionis, & virtualis affectionis, ib. c
- Fames** adhuc triplex, scilicet carnalitatis & penurie, cupiditatis & nequitie, adveritatis & justitie, ibidem c
- Familia** dicitur gens, quæ in una domo uni domino famulatur, &c. a
- Familia** Dei boni sunt, ib. a
- & familia diaboli omnes mali & iniqui, ibidem b
- Familiaritas** in qua caute ac prudenter procedendum, ib. c
- Fanum**, i. e. templum, sed proprie fanum est, ubi adstantur idola & dæmonia, templum verò ubi Deus colitur, &c. a
- Farina** de qua conficitur panis, & signat S. Scripturam multipliciter, a
- Farina** in malo potest qualibet malitie subtilitas designari, &c. ib. b
- Fas**, vide Licere.
- Fasciculus** est aliquarum rerum cumulus seu globus invicem colligatus & strictus, etiam fasciculus est S. Scripturæ congregatio, & multiplex est, &c. a
- Fatigatio**, lassitudo, labor & fessio idem signant, a
- Fatuus** est, qui sensu & discretionem caret; unde fatuus, insipiens, stultus & stolidus idem signant, a
- Fatuus** esse potest quilibet peccator multis de causis, ib. a. b
- Fatui** proprietates, ib. b
- Fatui** possunt dici tria genera peccatorum, ibid. c
- Fauces** sunt oris concavitates, in quibus lingua volvitur & movetur, &c. a
- Fauces** multiplices, scilicet gulosæ comestionis, bonæ locutionis, & intimæ devotionis, ib. a
- Favilla** & scintilla nihil aliud sunt, quam illa subtilissima & tenuissima particula, quæ de materia post ignis consummationem resolvitur: & per favillam intelligitur vilitas humanæ conditionis, siue nostræ mortalis resolutionis, a
- Fauni** siue sylvani dæmones sunt, &c. Pilus, c
- Favus** est illa materia, in qua mel recolligitur, scilicet cera cum melle, &c.
- Favus** est omnis spiritualis dulcedo; sicque est favus multiplex, scilicet interior, inferior, exterior, & superior, ib. a
- Favus** adhuc multiplex, scilicet devotionis, compassionis, devotæ locutionis, & dilectionis, ibidem b
- Fœdus**, id est, pactum, promissio, obligatio, & conventio, a
- Fœdus** multiplex, scilicet fœdus tenendum, rumpendum, timendum, & amandum, ib. a
- Fœdus** siue dilectio spiritualis, ib. b
- Fœderatio** omnis habere debet durabilem stabilitatem, ib. c
- notabilem fidelitatem, ib. e
- atque indivisibilem communitatem, ibid. f.
- Fœderatio** mala: nam aliqui confœderantur cum luxuria, aliqui cum avaritia, cum dæmonibus per infidelitatem, aliqui cum principibus & magnatibus per adulationem & fallacitatem, ib. d
- Fœderis** tabernaculum est Ecclesia, arca fœderis virgo Maria, fœderis volumen S. Scriptura, fœderis verba Dei mandata, fœderis sanguis Christi passio, fœderis tectum cælestis patria, & fœderis arcus divina Scriptura, ib. g
- Fel** est res amarissima, & multiplex est, sc. fel interioris contritionis, fel exterioris vexationis, fel deterioris infectionis, scilicet peccati, & fel posterioris damnationis, n
- Felix**, felicitas est omnium bonorum aggregatione status perfectus, a
- Fœmina** est nomen mollioris, infirmioris, frigidioris sexus, &c. signatque in bono & in malo, a
- Fœmina** in bono significare potest quemlibet virum misericordem, vel quemlibet subditum & inferiorem, beatam Mariam & quamlibet sanctam: quia beata Maria quantum ad exteriora fuit gratissima, quantum ad interiora fuit piissima, & quantum ad superiora fuit dignissima, ib. a
- Fœmina** verò in malo signat homines, qui carent humilitate, fidelitate & puritate, ibidem b
- signat etiam molliem, imperfectiorem & inconstantiam, ibidem c.
- Femur**, femora sunt corporis partes cæteris carnosiores, in quibus natura inseruit genitalia, a
- Femur** homines quidam protegent, quidam contegent, & quidam detegunt, ib. a
- super femur antiqui jurare consueverunt, &c. ib. b
- Fumus** in malo significato sumitur pro vitia, sumitur etiam pro elemosyna & pro

Frat. Petri Berchofil.

- pro combustionē mutua, a
- Fenestra** est illa particula domus, per quam domus illuminationem recipit, a
- Fenestra** multiplex, scilicet numinis, luminis, & hominis, ib. a
- quæ etiam multiformis, scilicet fenestra ad ingrediendum in mundum per nativitatem, fenestra ad recipiendum quinque sensus, fenestra ad prospiciendum per intellectum, & fenestra ad egrediendum per mortis exitum, ib. b
- Fœnum** herba, quæ pro pabulo ignium, vel pastura animalium colligitur, & siccatur, &c. a
- Fœnum** signat mundi prosperitatem, quæ cito pallescit, ibid. b
- carnis formositatem, quæ cito marcescit, ibid. c
- vitz labilitatem, quæ statim arefcit, ib. d
- malorum pravitatem, quæ cito sordescit, ib. e. virtutum puritatem, quæ cito virefcit, ib. f
- doctrinæ sanitatem, quæ nunquam putrescit, ib. g
- pauperum utilitatem, quæ dolens stupescit, ib. h
- & culparum raritatem, quæ cito evanescit, ib. i
- Fera**, feræ sunt illa animalia, quæ per silvas & deserta loca vagantur, &c. a
- Fera** multiplex, scil. terribilis & perniciofa, videlicet diabolus, ib. a. fera damna bilis & periculosa, scilicet tyrannus & impius, ibid. b. & fera laudabilis & virtuosa, scilicet eremita, & hominis solitarii, &c. ib. c
- Fermentum** facit pastam elevari, intumes cere & fervere, sumiturque in bono & in malo, a
- Fermentum** multiplex, scilicet charitatis & amicitiz, ib. b
- malignitatis & invidiz, ib. c. fermentum etiam iracundiz, luxuriæ, hypocrisis, hæresis & falsæ doctrinæ, ibid. d
- Ferre** istud verbum multifarie sumitur: nam accipitur pro portare seu pro deferre, pro dare seu conferre, pro sustinere seu conferre, pro dicere seu referre, &c. a
- Ferre** unum spectat ad Deum, ib. b
- Ferre** unum spectat ad justum, ib. c
- & ferre unum spectat ad impium, ib. d
- Ferire**. vide Percutere.
- Ferrum**, per verbum generaliter duritia intelligitur, &c. a
- Ferrum** multiplex, scil. constantiz & stabilitatis, ib. b
- malignitatis & obstinationis, ib. c
- & ferrum pœnalitatis, ib. d
- Fertilitas** multiplex, scil. meritorum seu præmiorum, terrenorum, vitiorum, tormentorum, a
- Fervor**, fervere, fervor, id est, excessivus calor, &c. signatq; in bono & in malo, a
- Fervet** virtuosus & justus per charitatem & devotionem, ib. a
- Fervet** impius per cupiditatem & malam affectionem, ib. b.
- Fervet** mundus & etiam infernus per dolorem & tribulationem, ib. c
- Fervere** idem quod bullire, ib.
- Fervor** multiplex scil. amoris, fervoris, & doloris, ib. d
- Fervor** adhuc multiplex, &c. Calor, b. c. d. e
- Festinare**, id est, accelerare, properare, vel aliquid celeriter exercere, a
- Festinatio** virtuosa quæ debet haberi, ib. a
- & festinatio vitiosa, ib. c
- Festinatio** dolorosa, ib. f
- & festinatio gaudiosa, ibid. g
- Festinare** debemus ad ascensum felicitatis, ad descensum humilitatis, ad egres sum iniquitatis, & ad transgressum prosperitatis, ib. b
- Festinare** etiam debemus subveniendo inferioribus & pauperibus, ib. c
- & festinare debemus intimando seu conjungendo proximioribus, ibid. d
- Festum**, festivitas nihil aliud est, quam gaudiosa & celebris solennitas, sumiturque in bono & in malo, a
- Festivitas** multiplex, scil. interior & spiri tualis, seu virtualis, ib. a
- exterior & temporalis, scil. festivitas ab Ecclesia instituta, & sunt tempora illa lætitiæ & exultationis, innocentiz & justificationis, misericordiæ & misera tionis, ibid. b
- Festivitas** inferior & supernalis, ib. c
- & superior & æternalis, ibidem d
- Festivitas** in malo signat festum, gaudium, prosperitatem, gloriam & solennita tem impiorum, ib. e
- Fœtor** nihil aliud est, quam malus vapor à corrupta cæli substantia evaporans, sensum olfactûs afficiens atque lædens, signatque semper in malo, a
- Fœtor** signat copulam internam, infamia externam, & pœnam æternam, ibid. a
- Fœtus** sunt animalium filii, seu fructus, a
- Fæx**, fæces sunt superfluitates rerum, &c. a
- Fæces** multiplices, scil. terrenorum, vitio rum, tormentorum, ib. a. vide de Lacu & Luto.
- Ficus**. vide de Adducere, de Arbore.
- Ficus** Egyptiacæ proprietates, humilitas, e
- Fingere**, fictio, fictum, figmentum, figu lus, fictum dicitur illud, quod apparet aliud quam est, &c. a
- Fictilitas** multiplex, sc. virtuosa, ibid. a
- ruinosa, ibidem b
- & vitiosa, ib. c
- Fictio** in bono nihil aliud est, quam dis creta simulatio, &c. ib. d
- Fides** est fundamentum & subiectum om nium aliarum virtutum, &c. a
- per fidem enim sustentatur nostra fra gilitas, per fidem dirigitur erroris cæ citas, & per fidem vivificatur nostra mortalitas, ib. b
- per fidem verbera toleramus, ib. c
- per fidem opera terminamus, ib. d
- & per fidem munera reportamus, ibi dem e
- per fidem Deus placatur, per fidem culpa purgatur, per fidem homo salva tur, per fidem vita servatur, & per fidem salus donatur, ib. f
- Fidelis**, fidelitas est quædam mentis inva riabilis rectitudo, &c. a
- Fideliter** debemus diligere, ib. b
- Fideliter** dividere, ib. c
- & fideliter persistere, ib.
- Fidelitas** divinis legibus præcipitur, hu manis legibus perficitur, immensis laudibus extollitur, exterius sedibus e rigitur, & à cunctis gentibus diligitur, ib. e
- Fidelitatem** infringunt promissorum va riatores, secretorum revelatores, ami corum defraudatores, & dominorum impugnatores, ib. f
- Fiducia**, id est, confidentia, spes seu secu ritas, a
- Fiducia** multiplex, scil. commendabilis & virtuosa, detestabilis & vitiosa, affec ta bilis & gloriosa, ibid. a
- Fieri** signat continuitatem, & transitum, & mutatio de uno esse ad aliud, &c. a
- Fieri** in bono significato referri potest ad bonum, ib. a
- Fieri** fit in nobis tanquam hospes & co habitator, ib. b
- Fieri** referri potest ad virum justum, ib. c
- & ad peccatores, ib. d
- Fiat** dicitur imperative, supplicative, exe crative, seu maledictive, &c. ibid. e
- Fiat** potentiz, clementiz, justitiz, injusti tiz, ib. f
- Figere**, fixus, fixio, stabilitatem designat, & fidere sumitur in bono, & in ma lo, a
- Fixus & stabilis** in bono proposito de bet esse bonus & justus, ib. a
- & in nobis sit fixa intentio, affectio & locutio, ib. b
- Figulus & figmentum**. vide **Fingere**.
- Figura** accipitur pro exteriori imagine seu forma, a
- Figura** multiplex, scil. figura quam debe mus intelligere, quam debemus emen dare & corrigere, & quam debemus contemnere & negligere, ib. a
- Filius** est nomen subjectionis, nomen dilectionis, nomen utilitatis, nomen nobilitatis, & nomen conformita tis, a
- Filius** Dei dicitur quilibet justus, ib. b
- Filius** etiam dicitur qui præcellit in humi litate, ib. c
- & filius qui fundatur in charitate, ibi dem d
- Filii** Dei qui spirituales esse volunt, ne cesse est ut habeant voluntatis prompti tudinem, ib. e
- dignitatis celsitudinem, ib. f
- & firmitatis fortitudinem, ib. g
- Filii** Dei dicuntur propter intimiorem di lectionem, ib. h
- propter similiorem conditionem, ibi dem i
- propter sedulio rem, ib. k
- propter utiliorem successionem, ib. l
- Filii** naturales à patribus sunt corrigendi, instruendi & diligendi, ib. m
- Filiorum** amor quandoque homini est val de nocivus, ib. n
- Filii** boni tam naturales, quam morales habeant 14. conditiones, ib. o
- Filii** mali peccatores ac impii multas et iam habent conditiones, ib. p
- Filia** est nomen humilitatis, nomen beni gnitatis, nomen formositatis, &c.
- Filia** habere debet puram castitatem, ib. b
- urgentem pœnalitatem, ib. c
- firmam charitatem, ibidem d
- ac competentem societatem, ibidem e
- Filia** nostra, scilicet anima amari à nobis debet multipliciter, ib. d
- Filia** multiplex in Scriptura invenitur, ib. f
- Finis** in singulari signat terminum alicujus rei, sc. extremitatem corporis vel termi num

Index Dictionarii

- num temporis , in plurali verò signat
distinctiones vel contactus terrarum &
locorum, &c. a
- Finis multiplex, scil. laudabilis & virtuo-
sus, ib. b
- detestabilis & vitiosus, ib. c
- Finis abominabilis ib. d
- & finis desiderabilis, ib. e
- Fines in plurali sunt fines iniquorum, quos
fugere debemus; fines perfectorum,
quos petere debemus, fines beatorum,
in quibus manere debemus; & fines
damnatorum, quos horrere debemus,
ib. f
- & fines iustorum & perfectorum, quos
iusti affectant, &c. ib. g
- Firmare, firmitas, id est, stabilitas, fortitu-
do & immobilitas, &c. a
- Firmitas quædam habenda, quædam hor-
renda, quædam cavenda, & quædam pe-
tenda, ib. a
- Firmitas multiplex, scil. interior, ib. b
- exterior, ibid. e
- atque æternæ sc. gloriæ paradisi, ibid. f
- Firma efficitur res, quando innititur soli-
do fundamento, quando constringitur
valido ligamento, quando eripitur ab
hostium nocumento, & quando prote-
gitur plurium iuvamento, ib. c
- Firmus efficitur homo, quando ipsum su-
stentat & fulcit iustitia librans æquali-
ter, clementia cribrans suaviter, con-
stantia vibrans audaciter, concordia
ligans similiter, modestia rigans flebi-
liter, & facundia orans humiliter, ibi-
dem d
- Flagellum est instrumentum de ligno &
corrigiis ad verberandum animalia fa-
ctum, a
- Flagellum multiplex, sc. correctionis ver-
berans leniter, ib. a
- Flagellum punitionis, sc. vexationis vul-
nerans graviter, ib. b
- & flagellum punitionis lacerans acti-
ter, ib. c
- Flamma nihil aliud est, quàm ignis accen-
sus in materia aerea, &c. a
- Flamma sumitur pro Angelo spirituali,
pro homine virtuali, pro ardore crimi-
nali, pro splendore scientiali, & pro do-
lore noxiali, ib. a
- Flamma, quæ est ardor, sc. culpæ interio-
ris, ardor pœnæ exterioris, & ardor ge-
hennæ posterioris, ib. b
- Flamma charitatis appetenda, ib. b
- Flamma fugienda mundanæ cupiditatis,
flamma sustinenda pœnæ temporalis &
adversitatis, ibid. d. & flamma me-
tuenda pœnæ æternæ calamitatis, ibi-
dem e
- Flare, flatus est illud spiraculum, quod ab
ore mittitur & perflatur, a
- Flatus Dei mirabilis, vel flatus divini Nu-
minis, scil. flatus divinæ gratiæ suæ in-
spirationis, flatus divinæ iustitiæ, & fla-
tus divinæ potentiæ & suæ jurisdictio-
nis, ib. a
- Flatus mortalis hominis: sicque est flatus
vitalis, verbalis, & moralis, ib. b. & fla-
tus hostilis turbinis, id est, diabolicæ
suggestionis, ib. c
- Flectere multiplex, scil. fragilitatis, signat
inconstantiam, a
- Fletus, flere, lachryma, planctus, plora-
tus, lachrymatio, luctus, lamentum
- proleodem in Scriptura accipiuntur, a
- Fletus interioris contritionis virtuosus
pro peccatorum consideratione, ibi-
dem a
- ergo flere debemus propter tormento-
rum afflictionem, ib. b
- propter vitiorum infectionem, ib. c
- & propter gaudiorum dilationem, ibi-
dem d
- Fletus bonorum & perfectorum est pro
dilatione cælestium gaudiorum, pro
commissione mentalium vitiorum, &
pro afflictione terrestrium tormento-
rum, ibidem e
- Fletus malus, scilicet fictæ compassionis,
tristis damnationis, & falsæ deceptio-
nis, ib. f
- Flos, florere. Flos est originalis materia
respectu fructus, &c. a
- Flos diversimode in Scriptura sumitur:
per florem intelligitur interior affe-
ctio, exterior conversatio, & virtutum
accumulatio, &c. ib. a
- Flos multiplex, scil. virtualis perfectionis,
ibid. a
- temporalis successionis, ibid. e
- & æternæ felicitatis, ib. f
- Floridi esse debemus per pietatem, ib. b
- per honestatem, ib. c
- & per castitatem, ibid. d
- Fluctus est maris vel aque circumvolutio,
inundatio seu motus, &c. & communi-
ter in malo accipitur, a
- Fluctus sunt superbiorum elationes, ib. a
- terrenorum possessiones, ib. b
- tormentorumurbationes, ib. c
- interiorum tentationum, ib. d
- & infernalium damnationum, ib. e
- Fluere, fluxus, fluere, id est, distillare, li-
quescere, currere, &c. & sumitur in bo-
no & in malo, a
- Fluere signat clementiam & pietatem, di-
ligentiam & sedulitatem, ib. a
- Fluere signat inconstantiam & labilita-
tem, signat etiam luxuriam & carnali-
tatem, ibid. a
- Fluxus moralis & virtuosus: & sic fluunt
boni per lachrymarum distillationem,
per eleemosynarum largitionem, per
bonæ famæ diffusionem, & per bonæ
doctrinæ eruditionem, ib. b
- Fluxus lethalis & vitiosus, ib. c
- Flumen, fluvius, in Scriptura sumitur di-
versimode, a
- Fluvius multiplex, scil. fluvius Scripturæ,
ib. a
- Fluvius gratiæ, ib. b
- Fluvius gloriæ, ib. f
- Fluvius prosperitatis, qui est multiplex,
ib. g
- Fluvius adversitatis, ib. h
- Fluvius mortalitatis, ibid. i
- Fluvius cumuli perfectionis, ibid. k
- Fluvius lavacri confessionis, ib. l
- & fluvius piscinæ devotionis, ib. m
- Fluvius Spiritus S. ortus nobilis quantum
ad egressum, quia egreditur de loco
voluptatis, id est, de mente & intrinseca
substantia Patris & filii, ib. c
- Fluvius Spiritus S. utilis quantum ad pro-
gressum, ib. d
- & etiam fertilis quantum ad successum,
ib. e
- Fluvius multiplex, scilicet carnalitatis,
crudelitatis, &c. Afferre, i
- Fluvii Theſſaliæ proprietas miranda, pœ-
nitentia, a
- Fodere, id est, terram aperire & eruere, a
- Fossura quædam signat studii diligentiam,
quædam signat humilem subjectionem,
quædam sagacem providentiam, quæ-
dam signat fertilem pœnitentiam, &c.
ib. b
- Fudere sumi potest in malo multipliciter,
& sic est fossura malitiæ, stultitiæ, ne-
quitæ, &c. ib. c
- Folium in Scriptura diversimode sumi-
tur, a
- Folium signat verbalem locutionem, mo-
ralem conversationem, mundanam
prosperitatem, & humanam mortali-
tatem, ib. a
- Fons est aquarum indeficiens origo in
concavitate aliqua recepta, &c. a
- Fons sumitur multipliciter, scilicet pro
moralis perfectione, pro gratiæ diffu-
sione, &c. ib. a
- Fons moralis perfectionis, ibid. h
- sicque vir perfectus dicitur fons, quia
facit alios per opera fortificare, ib. c
- debet & bona opera continuare, ib. d
- debet se aliis communicare, ib. e
- debet se à culpis purificare, ib. f
- Fons potest dici Christus, & hoc multipli-
ci de causa, ib. g
- pariter & virgo Maria, &c. ib. h
- Fons purificativus est Baptismus vel pœ-
nitentia, devotio vel gratia, & spiritua-
lis tristitia, ib. i
- Fons damnificativus, scil. prosperitatis,
deliciarum seu carnalitatis, ib. k
- Fons refrigerativus, scilicet gloriæ paradi-
si, qui dicitur etiam fons satiativus, fons
delectativus, fons speculativus, &c. ib. l
- Foramina sunt multiplicia, &c. perforare, f
- Fores, januæ seu portæ sunt partes civita-
tis vel domus, per quas fit introitus &
ingressus, & antiquitus in portis multa
fiebant, &c. a
- Fores denotant quemcunque locum pu-
blicum, &c. ib. b
- Foris, foras, id est, extra: nam foras deno-
tat exclusionem à loco, vel extra locum,
&c. a
- Foris unum est viatorum, scil. mundi pere-
grinatio, ib. a. foris miserorum, ib. b
- Foris unum proditorum, ib. c
- Foris unum damnatorum, ib. d
- Foris unum vitiosorum, ibid. e
- Foris unum converforum seu perfectio-
rum, ib. f
- & foris unum singulorum, exterior se-
conversatio, ib. g
- Forma duplex, scilicet substantialis & ac-
cidentalis, &c. a
- Forma corporalis, quæ cinerea est, ib. a
- Forma fortunæ seu temporalis aerea, ibi-
dem b
- Forma virtualis & morum æthereæ, ib. c
- Forma supernalis sydereæ, ib. d
- & forma criminalis sulphureæ, ib. e
- Formantur à Deo per specialem inspira-
tionem, formantur à prædicatoribus
per doctrinam & eruditionem, & for-
mantur à prælatis & maioribus per
correctionem, ib. f
- Formantur omnium animalium rapa-
cium & gulosorum filii male, id est, in-
formes generantur, ib. g
- Formicæ proprietas, alimentum, b

Frat. Petri Berchorii

- Formidare**, formido, formidare, id est, timere seu dubitare, a
- Formido** multiplex, scil. virtuosa, quæ est filialis, ib. a
- virtuosa, quæ est noxialis, ib. b
- luctuosa, quæ est æternalis, ib. c
- Fornax**, id est, incendium, & sic fornax multiplex est, scil. dilectionis, tentationis, tribulationis, & damnationis, a
- Fornicatio**, fornicatus, fornicatio accipitur pro omni actu lubrico, vel luxurioso, &c. a
- Fornicatio** carnem maculat, ib. a
- mores inficit, ibidem b
- mentem allicit, ib. c
- pœnis afficit, ib. d
- & à regno deiecit, ibid. e
- Forte**, forsitan, adverbium dubitandi sunt, a
- Forte** signat fragilitatem, quæ dubia est, ib. a
- signat mundi prosperitatem, ib. b
- & mortis necessitatem, ib. c
- Forte** vel forsitan importat dubitationem, sicque significare potest prudentiam deliberativam, ib. d
- fiduciam considerativam, ib. e
- stultitiam vituperativam, ib. f
- Fortitudo** dicitur, quod facile non labitur, non facili ter frangitur, &c. a
- & est multiplex, sc. fortitudo corporalis & temporalis, criminalis & virtualis, ib. a
- Fortitudo** est virtus animi, qua homo potens & habilis efficitur ad resistendum malo, & ad perseverandum in bono: & sic est una de quatuor virtutibus cardinalibus, ib. b
- Fortis** sit homo spiritualiter, quando fortis per confidentiam innititur, ib. c
- quando à malo per pœnitentiam convertitur, ib. d
- & quando in cælo erigitur, ib. e
- Fragilis**, fragilitas, debilis, debilitas, a
- Fragilitas** multiplex, scilicet naturalis, ib. a
- temporalis, ib. b
- & criminalis, ib. c
- Frangere**, vide Confringere, &c.
- Fractio** multiplex, scilicet iustorum, ib. a
- malorum, ib. b
- & cunctorum, scilicet mortis, ib. c
- Frater**, fraternitas, frater est nomen communis, unitatis, æqualitatis, charitatis, & societatis, &c.
- Fratres** spirituales, qui ejusdem religionis, communicationis, fidei & professionis, ib. a
- Fratres** tam spirituales, quàm temporales decet facili ter reconciliari, ib. b
- debent concorditer sibi invicem sociari, ib. d
- & debent æqualiter nobiles vocari, &c. ib. e
- Fratrum** & sociorum discordia causatur per superbiam tumorem, per jactantiam clamorem, per invidiam livorem, &c. ib. c
- Frater** in bono est nomen consolationis, supportationis, enutritionis, &c. ibidem f
- Fratres** in malo multi, ib. g
- Fraus**, fraudare, fraus, deceptio, dolus, fallacia & malitia pro eodem supponunt, a
- Fraudulenti** in consiliis, in auxiliis, ib. c
- in colloquiis, ib. d. in beneficiis, ib. e
- & apparentiis, ib. f
- Frenum** est instrumentum quod equos dirigit, &c. a
- Frenum** multiplex, scilicet iustitiæ, ib. b
- prudentiæ, ib. c
- & potentiæ, ib. d
- Frequentia**, frequenter sumitur in bono & in malo, a
- Frequenter** debemus ministrare, visitare, jejunare, segregare, cogitare, & tolerare, ibid. a
- Frequentant** mali vanas latitias, carnis spurcitas, mundi divitias, & verborum jactantias, ib. b
- Frigus** habet repercutere, stipare, restringere, nocere, & affligere, a
- Frigus** multiplex, sc. divini timoris, mundi tribulationis, & frigus gratiæ atque devotionis, ib. a
- Frons** est corporis pars apparentior, durior & solidior, &c. a
- Frons** multiplex, sc. apparentiæ conversationis, ib. a
- duræ obstinationis, ib. b. & constantiæ atque perfectionis, ib. c
- Fructus**, fructificare, fructus est ultimum quod de arbore expectatur, &c. a
- Fructus** multiplex, scil. bonorum qui est virtuosus, ib. b
- Fructus** mundanus & periculosus; nam dat fructus amarus multipliciter, ibidem g
- & fructus supernus & deliciosus etiam multiplex, scil. gratiæ, Eucharistiæ, & gloriæ, ib. h
- Fructificare** per bona opera si volumus, refecare debemus per pœnitentiam mala, &c. ib. c
- nam quidam fructificant sicut palma, quidam sicut rosa in Hiericho per humorem compassionis, fructificant quidam sicut oliva per temperamentum sufficientis possessionis, ib. c
- debemus etiam nos per permanentiam radicare, ib. d
- & per influentiam nos irrigare, ibidem e
- Fructus** habeamus rubeos, albos, longos, rotundos, duos, molles, amaros & dulces, ib. f
- Fruentum** multiplex, scilicet spiritualis gratiæ, Eucharistiæ, doctrinæ vel scientiæ, temporalis affluentia, & cælestis gloriæ, a
- Frustra** dicitur cujus legitima cessat ratio sine causa, &c. a
- etiam mali frustra conturbantur, castigantur, consolantur, &c. ib. b
- Frustra** solent mali congregare, laborare, vigilare, ambulare, confidere & vivere, ib. a
- Fruges** multiplices, scilicet bonorum temporalium, operum virtuosorum & æternorum præmiorum, a
- Fugere**, id est, ab aliquo termino cum celeritate abire & recedere, estque quoddam laudabile, & quoddam vituperabile, &c. a
- Fuga** multiplex, scil. mobilitatis & inconstantia, debilitatis & impotentia, & sagacitatis atque prudentia, ib. b
- Fugere** debemus abjiciendo sarcinam deteriore, ib. c
- respiciendo terminum anteriorem, ibidem d. & aspiciendo terminum utiliorem vel posteriorem, ib. c.
- Fugiant** mali amicitiam & societatem, ib. f
- pœnalitatem & pœnitentiam, ib. g. severitatem & iustitiam, ib. h
- & stabilitatem & constantiam, ib. e
- Fuga** inconstantia multiplex, scil. naturæ, fortunæ, miseriæ & culpæ, ib. k
- Fulgor**, fulgere, fulgor nihil aliud est nisi quædam resplendentia corporis, lucidi vel politi, a
- Fulgor** hominum iustorum est, fulgor gratiæ & virtutum, ib. a. fulgor divinum & magnorum est peccatorum & vitiosorum, ib. b
- Fulgor** hominum fictorum & hypocritarum vel fanaticorum, ib. c
- Fulgor** verò hominum sanctorum & æternorum & beatorum, ib. d
- Fulgur** est quædam impressio naturalis ex subtilioribus elementorum partibus generata, &c. a. & accipitur in Scriptura in bono & in malo, ib. a
- Fulgur** magnæ felicitatis est obedientia, ib. a. magnæ caliditatis est avaritia, ib. b
- Fulgur** magnæ pœnalitatis est pœnæ æternæ, ibid. c. & magnæ formositatis est exemplorum bonorum, &c. ib. d
- Fulguris** remedium triplex, ib. c
- Fulciæ** aves maris tempestatem præstigiunt, &c. Prosperitas.
- Fumus** est quædam materia ærea, quæ de corporibus combustis vi caloris exhalatur, & sumitur in bono & in malo, a
- Fumus** laudabilis & virtuosus, sc. fervida orationis, bonæ affectionis, & altæ contemplationis, ib. a
- Fumus** damnabilis & vitiosus, scil. malæ affectionis, vanæ elationis, foetida infamationis, & erroris atque deceptionis, ib. b
- & fumus tristabilis & doloris, ib. c
- Fundamentum**, id est, fundi stabilimentum, a
- Fundamentum** prioritatis, id est, fidei, ib. a
- & istud fuit fundamentum altum, ne invaderetur; solidum, ne suffoderetur; sanguineum, ne dissolveretur; siccum, ne corrumpere tur; prudenter factum, ne contemneretur; & à summo Rege jactum, ut honoraretur, ib. b
- Fundamentum** virtualis stabilitatis, scil. patientia, ib. c
- & fundamentum, scil. infimæ humilitatis, ib. d
- Fundamentum** debile habet hypocrisis, avaritia, & superbia, ib. e
- Funis**, funiculus, per funem intelligitur quodcunque vinculum vel ligamen, & sumitur in bono & in malo, a
- Funes** virtuosus, viliosus, dolorosus, gaudiosus, ib. b
- Funis** multiplex, sc. amicitia & dilectionis, qui habeat constantiam & firmitatem, decentiam & honestatem, mundiciam & puritatem, ibidem c
- Funis** obedientia & subjectionis, funis pœnitentiæ & remissionis, & funis æternæ providentiæ & distributionis, ib. d
- Funiculus** malus multiplex: nam ligantur avari funibus cupiditatis, luxuriosi funibus carnalitatis, peccatores funibus obstinationis, damnati funibus æternæ damnationis, ib. e
- Fur**, qui fraudulenter detinet rem alienam invito Domino, a
- Fur** quintuplex in Scriptura reperitur, i. e. diabo-

Index Dictionarii

- diabolus qui furatur animam, simonia-
cus præbendam, usurarius pecuniam,
hæreticus Scripturam, & hypocrita
bonam famam, ibidem a
- Furor signat generaliter motum & ferve-
rem fortis iracundiz, &c.
- Furor divinæ justitiæ & severitatis, & ille
infert mundo tribulationes, infertque
æternas afflictiones, ib. a
- Furor humanæ crudelitatis, ibid. b. & fu-
ror extremæ pœnalitatis, ib. c
- Futura ad prudentem virum prævidere,
præterita recordari, & præsentia ordi-
nare pertinet, a
- Futura quædam quæ debemus prudenter
præcavere, ib. a
- & futura quæ debemus potenter sustine-
re, ib. c. futura quæ debemus stupenter
formidare, ib. d
- & futura quæ debemus ardentem affectu-
re, ib. e
- Futura per septem scientias divinatorias
quidam scire nituntur, ib. b
- Futurum dissolutorum in operibus vir-
tuosis procrastinantium & negligenti-
um, ib. f
- G.
- G**abaa interpretatur vallis ejus vel pro-
clivium ejus, est nomen civitatis de
tribu Benjamin, & signat in bono & in
malo, a
- Gabaa signat humilitatis statum, ibid. a. &
etiam cupiditatis statum, ib. b
- Gabaon civitas gentiliū, ibid. a. & inter-
pretatur vallis tristitiæ, signatque pœ-
nitentiam & conversionem, sapientiam
& discretionem, concordiam & fede-
rationem, obedientiam & subjectionem,
&c. ibid. b
- Gad interpretatur succinctus latro, vel ac-
cinctus latrunculus, fuitque Gad unus
de filiis Jacob, &c. a
- Galaad interpretatur cumulus testis, & est
locus montuosus in terra Israel, &c. a
- Galaad est locus divinæ possessionis, præ-
claræ cognitionis, excelsæ prælationis,
perfectæ creationis, &c. ib. a
- Galaaditis gemmæ, scilicet contra muscas
proprietas. vide Libertas, e
vide Protegere, a
Abjicere, d
- Galilæa, Galilæus, Galilæa fuit quædam
portio terræ Chanaan, &c. interpreta-
tur Galilæa rota, vel volubilis, a
- Galilæa statum Ecclesiæ vel religionis si-
gnat multipliciter, ib. b
- signat etiam statum nequitie & damna-
tionis, ib. c. & statum cælestis gloriæ
& salvationis, ibid. d
- Gaudium, gaudere, gaudium, id est, læti-
tia, exultatio, jucunditas, & mentis dila-
tio, & est multiplex, a
- Gaudium internum & commendabile,
estque lætitia spiritualis, qua homo
gaudet in Domino: sicque gaudent ju-
sti, quando cogitant summum hospitem
Deum in corde suo recepisse per gra-
tiam, quando perpendunt lucrum æter-
næ gloriæ meruisse, & quando vident
gratiam acquisivisse, scilicet societatem
Dei, Angelorum & Sanctorum, ib. a
- Gaudendum est cum quis per gratiam il-
luminatur, ib. b
- Gaudet vir justus in contritionis amari-
tudine, gaudet in spei consolationis
certitudine, gaudet in bonorum asso-
ciatione, in laborum toleratione, &c.
ib. c
- Gaudet etiam vir justus quantum ad pro-
ximum, quem sperat salvatum multi-
pliciter, ib. d
- Gaudet vir justus quantum ad Deum,
quem credit placatum, ib. e
- Gaudent justi quando per fidem sunt ho-
spitati, ib. f
- Gaudent quando per gloriam sunt satura-
ti seu quietati, ib. g
- & gaudent quia optime satiati, ib. h
- Gaudent Sancti in patria de periculis
evagatione, & Beatorum adjunctione, de
damnatorum contemnatione, de vi-
toriarum consecutione, & de perfectissi-
ma repletione, ib. i
- Gaudium externum & damnabile, & est
multiplex, scilicet gaudium superbo-
rum, avarorum, detractorum & gulo-
rum, ib. k
- & gaudium æternum, &c. ib.
- Gaza civitas Philistinorum, & interpreta-
tur robusta, &c. a
- Gazophilacium erat vestibulum, atrium
seu deambulatorium in templo, &c. a
- Gehenna accipitur pro pœna æterna, &
interpretatur vallis tristitiæ, &c. a
- Gelu, vide de Frigore, Glacie, & simili-
bus, &c.
- Gelboe est nomen montis, ubi Saul & filii
ejus ceciderunt, &c. a
- Gemma lapis pretiosus signat merita vel
virtutes, &c. a
- Gemere, gemitus est quidam motus men-
tis, qui ex aliquo dolore seu tristitia ge-
neratur, &c. a. & homo gemere potest
de bono vel malo, ib. a
- Gemitus multiplex, scilicet afflictorum &
indigentium, ib. a. contritorum & pœ-
nitentium, ib. b
- Gemitus perfectorum & meditantium,
ibidem c. & damnatorum & desperan-
tium, ib. d
- Generare, gignere sumitur in bono & in
malo, a
- Generatio bona quando à Deo, vel à præ-
dicatore, vel à prælato aliqui ad bonum
convertuntur, ib. a
- Generatio mala & vitiosa, ibid. b
- Generari in nobis debet compassio fœ-
cundiva, ibid. c. devotio refrigerativa,
ib. d
- discretio cognitiva, ib. e. & confri-
ctiva, ib. f
- Generatio est omne illud quod generatur,
vel quod temporis successionem variatur,
&c. & accipitur multipliciter, a
- Generatio bona requirit debitam gene-
rationem, ibid. b
- modestam conversationem, ib. c. & de-
votam famulationem, ibid. d
- Gens nomen collectivum: signat enim
pluralitatem invicem congregatam, &
sumitur pro bona vel mala unione &
congregatione, &c. a
- Gentes bonæ qui inter se fœderantur con-
corditer, ibidem b
- qui à malis sunt segregati, ib. c
- qui Deo sunt specialiter dedicati, ib. d
- & qui Deo sunt virtualiter vendicati,
ibid. e
- Gentes malæ sunt peccatores, qui habent
savitiam & crudelitatem, malitiam &
fallacitatem, nequitiam & iniquitatem,
&c. ibid. f
- Genua membra sunt flexibilia, &c. a
- Genua moraliter accipiendo intelligitur
mentis humilitas seu benignitas, ibi-
dem a
- carnis infirmitas, ib. b. mundi prope-
ritas, ib. c
- & felicitas, ibid. d
- Genus accipitur pro universitate, pro con-
sanguinitate, & pro qualibet generali
communitate, &c. a
- Generis ejusdem habere debent parem
nobilitatem, ib. b
- morum conformitatem, ibid. c. & cor-
dium unitatem, ib. d
- Gelaticis vel gelaticis gemmæ proprie-
tas, præsens, b
- Germen, germinare, id est, fructificare,
emittere vel aliquid exterius effunde-
re, & proprie germen est principium
fructuum, &c. a
- Germinare si spiritualiter volumus, necesse
est ut dulciter vegetemur, ib. b. ut per
fidem firmiter radicemur, ib. c
- & ut per fidem cælitus collocemur, ib. d
- Germinant quidam sicut lolium, folium,
vineæ, terra, ib. e
- Gyrus, id est, circuitus, vel circumdare vel
circuitus, a
- Gladius sumitur in bono & in malo, a
- Gladius multiplex, scilicet commendabi-
lis, ibidem a. detestabilis, sc. peccati, &
est multiplex, ib. b
- & formidabilis, scil. divinæ jurisdictio-
nis, mundanæ tribulationis, & æternæ
flagellationis, ib. c
- Gloria, id est, honor, majestas, & sumitur
pro quacunque cordis lætitia, &c. a
- Gloriantur quidam in criminum perversi-
tate, mundana prosperitate, & æterna
felicitate, ib. a
- Gloria, id est, beatitudo, estque generale
nomen perfectissime significans bono-
rum omnium complementum, scil. in
cælesti patria: nam ista gloria est beati-
tudo valde gratiosa, ib. b
- plenitudo valde copiosa, quia ibi est jo-
cunditas inestimabilis, sublimitas inat-
tingibilis, satietas infatigabilis, &c. ib. c
- longitudo interminabilis, ib. d
- Gloriæ & dignitates hujus mundi conce-
duntur majoribus, ib. d
- Gloria mala, sc. hujus mundi: nam est ma-
gnæ deceptionis, ibid. e. brevis dura-
tionis, ib. f
- nullius repletionis, ib. g. & tristis con-
clusionis, ib. h
- Gloria cordialis quædam bona, quando
quis de bono gloriatur, & quædam ma-
la, quando quis inaniter de bono, vel
maligniter de aliquo malo gloriatur,
&c. ib. i
- sicque gloriantur fatui in carnis pulchri-
tudine, corporis fortitudine, rerum ple-
nitudo, mulieris gratitudine, &c. ib. k
- Glorificare, id est, laudare, magnificare,
honorare: & Deus glorificatur ab ho-
mine per laudem & gratiarum actio-
nem; homo verò à Deo glorificatur per
cælestis gloriæ distributionem; & ho-
mo ab homine glorificatur per vano-
rum verborum adulationem, &c. ib. a

Gomorra fuit una de civitatibus Sodorum, interpretaturque cecitas, seditio, timor popularis vel timens populum, & signat peccatores, &c. a
Gratia gratis data est Dei benevolentia, quam ex liberalitate suae bonitatis infundit, &c. a. gratia vero gratum faciens est illa mentis dispositio, per quam anima Deo placita efficitur, &c. b
Gratia comparatur rori, quia est mentis humectativa, ib. c. comparatur flori, quia est mentis decorativa, ib. d. comparatur fori, quia est mentis depurativa, ib. e. comparatur ponti, quia est mentis sustentativa, ib. f. comparatur clavi, quia est paradisi apertiva, ib. g. comparatur navi, quia est nostri transportativa, ib. h. comparatur flumini, quia est animae vegetativa, ib. i. comparatur lumini, quia est mentis illustrativa, ib. k. & comparatur semini, quia est mentis foecundativa, ib. l
Gratia vivificat, pacificat, fortificat. ibidem, m
Gratiarum actio, gratitudo, gratiarum actio est quaedam virtus, qua homo beneficia recepta confitetur & recognoscit, &c.
Gratiarum actio debet esse cum continuitate, ib. b. cum jocunditate, ib. c. cum humilitate, ib. d. & cum integritate, ibidem e
Gradi, gressus, gradi, id est, ambulare, incedere, & spectat ad animalia, &c. a
Gressus quidam dirigendi, sc. praedicatorum & superiorum, praedicatorum & clericorum, & religiosorum & humilium, ib. b
Gressus quidam corrigendi, ib. c. & gressus quidam corrigendi, ib. d
Gradus signat locum eminentem, vel ascensum ad altum locum, &c. a
Gradum quidam Imperatoris adipiscuntur, scilicet, qui ad gradus dignitatis ascendant, ib. a
Gradum praedicatoris, ib. b. & gradum ministratoris, ib. c
Grandi, grande quod in magnitudine alia praecedit, &c. & accipitur in bono & in malo. a
Granditas multiplex sc. dignitatis, ib. a. bonitatis, ib. b. felicitatis, ib. c. iniquitatis, ib. d
Granditas prosperitatis, ib. e. & adversitatis, ib. f
Grando est impressio aeris de pluvia guttis in glaciem congelatis, &c. a
Grando divinae severitatis metuenda, mundanae adversitatis sustinenda, & aeterna damnationis praecavenda, ib. a
Gratis accipitur pro voluntarie, & pro homine qui gratitudinem seu gratiositatem habeat, &c. a
Gravis, grave dicitur quod est ponderosum, tadiosum, difficile seu tristabile, &c. a
Gravitas multiplex, sc. humilitatis virtutis, ib. a. iniquitatis vitiosa, ib. b. & adversitatis dolorosa, ib. c
Grex & armentum nihil aliud sunt quam congregatio animalium simul & communiter viventium, & est grex nomen communis, societatis, humilitatis, pluralitatis, &c. a
Grex Domini cum esse volumus, habere

debemus mentis sagacitatem, ib. b. morum conformationem, ib. c. & pacis tranquillitatem, ib. d
Greges disperguntur multipliciter, ib. e
Griphus avis proprietatis avaritia, a
Gruis avis proprietatis, parentes, b. princeps, c
Gubernare, id est, regere, unde gubernator dicitur qui est aliorum iudex, Dominus & praelatus, &c. a
Gubernator debet habere sagacitatem & subtilitatem, patientiam & benignitatem, ac diligentiam atque sedulitatem, ib. a
Gustus est sensus corporis discernens inter ciborum sapes, &c. a
Gustant peccatores, ib. b. contemplatores & comprehensores, ib. c
Guttur est membrum in quo vox formatur, & per quod cibus ad corporis nutrimentum recipitur, &c. a
Guttur in bono designat bonam locutionem, ferventem devotionem, & sagacem discretionem, ib. a
Guttur in malo signat detractorem loquacitatem, insectorum gulositatem, & deceptoriam fallacitatem, ib. b

H.

Habere signat possessionem, & sumitur in bono & in malo. a
Habitio multiplex, scilicet, virtuosa, vitiosa, dolorosa, & gaudiosa, &c. a
Habere debemus virtutum possessionem, quia Dei largitas excitatur, ib. b. coeli felicitas procuratur, ib. c. & summa calamitas evitatur, ib. d
Habitatio vel possessio bonorum temporalium malis vitiosa, bonis virtuosa & sanctis tadiofa, &c. ib. c
Habitare est in aliquo loco diuturnam facere mansionem, nam habitare, morari, & manere pro eodem supponuntur, &c.
Habitatio supernalis, sc. paradisi appetenda, quia securissima, ib. b. jocundissima, ib. c. tranquillissima & fertilissima, ib. d
Habitatio spiritualis frequentanda, nam est gratia, Ecclesiae, religionis & devotionis, ib. e
Habitatio quidam in mari contritionis amaritudinis, in fluminibus gratiae & devotionis dulcedine, desertis afflictionis solitudine, ib. f
Habitatio quidam in contemplationis altitudine, & quidam in concordiae amoris & dilectionis societate & communitate ibidem g
Habitatio debentque tales esse humiles ad obediendum, stabiles ad perseverandum, sinceri ad caste vivendum, & concordantes ad pacem tuendam, ib. h
Habitatio mundialis detestanda, ib. i
Habitatio corporalis contemnenda, & habitatio infernalis formidanda, ibidem k
Habitatio divina, quae est multiplex &c. ib. l
Hamorrhoeis serpentis proprietates: vide hanc, c
Hasta & lancea pro eodem supponunt, sumiturque in bono & in malo. a
Hasta in bono signat verbi divini eloquen-

tiam, orationis efficaciam, crucis virtutem & memoriam, ib. a
Hasta in malo est hasta distractionis, tentationis, & damnationis, ib. c
Haurire est aquam vel alium liquorem de loco profundo extrahere, &c. a
Hauftus multiplex, scilicet, sanguinis, luminis & fluminis, ib. a
Hauriunt aquam scripturae & eruditionis docti, & aquam gratiae & inspirationis iusti, & aquam gloriae seu latitiae beati, ib. b
Hebraeus interpretatur vincens vel transiens, vel transitus iusti, & per Hebraeos in bono denotari possunt viri sancti multipliciter, a
in malo Hebraeus signat peccatores, quia discordes & litigiosi, imbecilles, defectuosi, rebelles & presumptuosi, ib. b
Haedus animal latum, simplex & lascivum, &c. a
Haedus Christum Salvatorem signat, ib. a. etiam iustum viatorem, ib. b. & vanum peccatorem, ib. c
Helias fuit vir maximae virtutis, eximiusque Propheta, & interpretatur ascendens Dominus, &c. a
Helias Christus Salvator proprie comparatur, quia caelos ascendit, & eximius omnium Prophetarum, a
comparatur vir perfectus & sanctus Heliae multipliciter, ib. b
Heliotropii lapidis proprietates, vide adventus, p
claritas, b
Herba in scriptura triplici reperitur significatio, nam quaedam herba bonorum, scilicet in horto Ecclesiae fidei Christianorum, ib. a
quia ibi colligitur herba scripturae visum clarificans, herba gratiae mentem rorificans, seu sordes purificans, ib. b
Herba honesta apparentiae corda latificans, herba celestis gloriae plene fructificans, ib. c
Herba malorum, scilicet, herba criminalis iniquitatis, temporalis prosperitatis, & corporalis fragilitatis, ib. d
etiam herba cunctorum, &c. ib. e
Hercules virtutis labor, e
Hereditas est illud jus, illa possessio illa portio, quae a parentibus ad filios derivatur, &c. a
Hereditas multiplex, scilicet, gratiae procuranda, gloriae appetenda, Ecclesiae defendenda, substantiae temporalis contemnenda, & miseriae infernalis metuenda, ib. a
Hereditatem consequuntur paternam qui legitime procreati, criminibus non ligati, & parentibus non ingrati, sic si Christi haeredes esse volumus, debemus esse canonice procreati, ib. b
a vitiis liberati, sicque elegit Deus duodecim genera hominum bonarum personarum, &c. ib. c
& qui sunt parentibus seu maioribus subjugati, ib. d
Haremus, vide desertum, signatque mundum impium sine fructu peccatorem, sine cultura poenitentiae, & infernum horridum plenum luctu, &c. haremus in bono signat statum poenitentiae seu hominem poenitentem, &c. a
Harere.

Index Dictionarii

- Hæzere.** vide adhæzere.
- Hæresis,** hæreticus dicitur qui veritati fidei ex certa scientia contradicit, &c. a
- Hæreticus** solet obstinari temere credendo. ib. a
debet evitari proprie cedendo. ib. b
debetque extirpari aspere tundendo. ib. c
- Heri.** vide nudiustertius. h
- Herodes,** Herodias, herodes tres juxta scripturam fuerunt, & omnes impii & crudeles fuerunt, & signant tyrannum & impium: nam tales modeste Dei laudes tolerant, innocentes gravant, & lacerant, sanctos contemunt & vituperant, &c. a
- Hermaphroditi** fabula & perseverantia. c
- Herodii** avis proprietates, amor. g. pugna. re. b
- Hester** virgo pulcherrima postea Assuero regi copulata iram ejus placavit, populumque suum liberavit, &c. a. & per Hester intelligi potest virgo Maria, vel quælibet anima sancta, vel anima humilis & devota multipliciter. a
- Heu** simplex videtur esse interjectio dolentis, cum vero sit triplex: ut cum dicitur, heu, heu, heu, videtur esse interjectio admirantis, &c. a
- Heu** signat desolative seu lamenrative. a
- Heu** etiam signat miserative seu compassive. ibidem b. heu sumitur æmulative seu vendicative, ib. c. & etiam derelictive, ib. d
- Heu** sumitur admirative, ib. c. dubitative, seu formidative. ib. f
- Hyacinthus** nomen hominis, lapidis, fructus & coloris. a
- Hyacinthus** sumitur pro gratia, sapientia, sicque gratia animæ convertitur in velamentum puritatis & innocentie, in ornamentum castitatis & continentie, in firmamentum firmitatis & patientie, in ligamentum charitatis & amicitie, &c. ib. b
- Hyacinthus** sumitur pro flore, lapide, veste & pelle, &c. ib. c
- Hyacinthi** proprietates, vide induere. g
- Hic** adverbium loci, semperque certum locum significat, &c. a
- Hic** in bono est locus secretus habilis ad contemplandum. ib. a
- Hic** est locus completus utilis ad habitandum, & hoc multipliciter. ib. b
- Hic** est locus quietus & nobilis ad soporandum vel dormiendum. ib. c
- Hic** potest etiam significare in malo, sicque est locus tumultuosus, scilicet cor impii, locus defectuosus, scilicet & mundus, & locus tempestuosus, scilicet, infernus. ibidem d.
- Hic** pronomen demonstrativum, & pronomen singularitatis significativum, sicque per illud pronomen hic potest significari vir perfectus, qui est in scientia & moribus præ aliis singularis, &c. a.
- Hic,** id est, viri demonstrabiles, singulares & exemplares si volumus esse, habere debemus constantem fortitudinem. ibidem b
nam tales debent existere & perseverare in fraternitate & amicitia, humilitate & innocentia, & æqualitate atque iustitia. ib. c
- adhuc si hic volumus, habeamus eloquentiam certitudinem. ib. d
& sapientiam simplicitatem. ib. e
- Hæc** pronomen signat singularitatem & excellentiam virtuosam, estque pronomen demonstrativum, &c. a
- Hæc** signat personæ bonitatem & singularitatem multipliciter. ib. a
- Hæc** signat cordis jocunditatem seu gratiam vel lætitiæ claritatem. ibidem. b. statum perfectionis, ib. c. & cœli felicitatem. ib. d
- Hæc** etiam signat Ecclesiam triumphantem multipliciter. ib. e
- Hi** horum, his, hos, hoc pronomen sumitur relative, quandoque demonstrative, & potest dici de impiis & justis, &c. a
- Hi** qui mali dicuntur, solent discordiam seminare, jactantiam fulminare, constantiam terminare, mundiciam inquinare, & inferni sæviciam ruminare. ibidem a
- Hi** vero boni dicuntur, quia bonorum imitatores multiformiter, &c. ib. b
- Hiericho** interpretatur luna, vel odor ejus. a
fuitque civitas gentiliū, &c. ib. a
- Hiericho** signat statum horribilem, scilicet mundi deceptoris multipliciter. ibidem b
signat statum laudabilem populi sacrati vel justis, &c. ib. c.
signat locum mirabilem seu spectabilem sæculi beati, ib. d
signat locum terribilem sive damnabilem barathri cœcati. ib. e
- Hiericho** adhuc signat prostibulum mundanæ corruptionis, quia est locus perniciosus, locus periculosus, & locus ruinofus. ib. f
signat latibulum Ecclesiæ vel religionis multipliciter. ib. g
& signat umbraculum synagogæ & antiquæ traditionis. ib. h
- Hierosolyma** idem quod Jerusalem caput regni & civitatum Judææ. a
interpretatur pacifica, vel visio pacis, &c. estque multiplex. ib. a
- Hierosolyma** exterior scilicet mundi & hominum mundanorum, ibidem b. gaudet enim ficta pace, falsa luce, & dura falce. ibidem c
- Hierosolyma** interior, scilicet Ecclesiæ militantis, religionis seu status cujuslibet perfecti multipliciter. ib. d
- Hierosolyma** superior beatorum, &c. ibidem e
- Hierusalem** sumitur quadrupliciter in scriptura, nam quædam est superior, estque patria cœlestis, inferior Ecclesia, interior conscientia, & exterior civitas in Syria multipliciter. a
- Hierusalem** speciosa latens interiorius, id est, anima sancta aut conscientia pura, vel virgo gloriosa, aut quælibet anima sancta, multipliciterque dicitur. ib. b
nam illam commendat flosculus puritatis. ib. c
angulus firmitatis. ib. d
& nodulus charitatis. ib. e
titulus magnificæ dignitatis multipliciter. ib. f
rivulus magnæ pietatis. ib. g
hortulus vivacis honestatis. ib. h
modulus volventis qualitatis. ib. i
- Hierusalem** manens inferiorius virtuosa est ecclesia militans seu religio, vel quicumque perfectionis status propter multa, &c. ib. k
- Hierusalem** vivens deterius virtuosa, sicque reges tres eam graviter afflixerunt, scilicet Nabuchodonosor rex Babylonis, Sefach, rex Ægypti, & Antiochus rex Syriæ. ib. l
- Hierusalem** gaudens superiorius gloriosa est cœlestis paradysus, & ista est appetenda propter multa &c. ib. m
- Hierusalem** gemens exteriorius luctuosa, terrestribus, multipliciter inhabitata Salem quondam dicta, & Hierosolyma nuncupata, etiam Helia vocata, &c. ib. n
- Hierusalem** nos visitare & transfretare principaliter moveat, videlicet, iniquitas gentis impiæ, paganorum & Saracénorum, quam persequimur. ibidem o
- Hæreditas** gentis propriæ, quam prosequimur. ib. p
& utilitas tantæ veniæ quam consequimur. ib. q
- Hydria** est vas aquaticum de terra vel lapide, ut communiter, factum, &c. a
est vas concavum continendis liquoribus aptum. ib. e
- Hydria** nobilis quæ divinam denotat scripturam. ib. a
- Hydria** fragilis, quæ corporis signat naturam multipliciter. ib. b
- Hydria** utilis, quæ signat doctrinæ literarum. ib. c
& hydria flebilis, quæ signat animæ poenitentiam lachrymosam. ib. d
- Hydria** multiplex, scilicet virginittis, poenitentis, sagacitatis, fragilitatis, benignitatis, clementiæ, &c. ib. e
- Hypocritis** dicitur ab hypos, quod est falsum, & crisis judicium, quasi falsum judicium, nam hypocritis falsò facit de homine judicare, &c. a
- Hypocritæ** in corde latentem habent infectionem. ib. a
- Habent** foris apparentem perfectionem. ib. b
- Habent** turgentem superbiam præsumptionem. ib. c
- Habent** mordentem asperam detractionem. ib. d
- Habent** dulciter lambentem locutionem. ib. e
- Habent** breviter labentem durationem. ib. f
- Hyems** tempus frigidum & humidum, variis impressionibus obnoxium, & subiectum, sumiturque in bono, & in malo, &c. a
- Hyems** in bono multiplex, scilicet timorosa conscientia. ib. a
rigorosa poenitentia. ib. b
& gloriosa permanentia. ib. c
& hyems in malo, scilicet culpa latentis, vitæ præsentis, & poenæ sequentis, &c. ib. d
- Hienæ** animalis proprietates, circuitus h perfectio. f
sepelire. c
- Hilaris,** hilaritas mundanorum, vana transitoria. a. spiritualis perfectorum salva & meritoria. ib. b. & supernalis plena & salvatoria. ib. c
- Hymnus** signat lætitiā, canticum, gaudium.

Frat. Petri Berchorii.

- diu seu laudem, & signat communi-
ter in bono, a. sicque reperitur hymnus
precum & orationis, laudis & confes-
sionis, voti & promissionis, gaudii &
exultationis, beneficii & gratiarum a-
ctionis, ib. a
- Hyperborei populi conditio, meus, b
- Hircus est animal pilis hispidum, carne
marcidum, vultu torvidum, carne fœ-
tidum, capite cornutum, a
- Hircus in bono signat viros pœnitentes &
abstinentes, iustos, rigidos, & excellen-
tes, ib. a
- Hircus verò in malo signat peccatores,
quos Deus abominatur, &c. ib. b
- Hirundinis avis proprietas, adventus, g.
Apostolus, d
- Histrice sive porci spinosi proprietas, pi-
lus, d
- Hodie signat tempus præsens, &c. a
- Hodie signat promptam voluntatem, æ-
ternam cæli felicitatem, & humanæ
ætatis brevitatem seu varietatem, ibi-
dem a
- Hodie unum est meritum, sicque de-
bemus hodie Deo confœderare, noci-
vis exonerare, divina considerare, &c.
ibid. b
- Hodie unum est vanum & transitorium,
& sic hodie est brevis durationis, vilis
conditionis, grandis subversionis, &c.
ib. c
- & hodie unum summum & salvatorium,
& est etiam multiplex, &c. ib. d
- Holocaustum erat quoddam sacrificii ge-
nus, quando tota hostia Domino offe-
rebatur, &c. a
- Holocaustum in bono signat pectora, quæ
charitatis ignibus inflammantur; cor-
pora, quæ deitatis usibus dedicantur; &
opera, quæ bonitatis legibus moderan-
tur, ib. a
- Holocaustum in malo signat mentes, per-
sonas vel opera, quæ diabolo, mundo
vel carni dedicantur, ibid. b
- Holofernes dux & princeps exercitus Na-
buchodonosor regis Babylonis, & in-
terpretatur infirmitas, vel infirmans
vitulum saginatum, a
- signatque tyrannos & potentes hujus sæ-
culi multiformiter, ib. a
- quia indignantur iustorum verbulis, effe-
runtur irarum stimulis, evagantur in-
cantis oculis, &c. ibidem b
- Homo in Scriptura sumitur multipliciter,
quandoque naturaliter, quandoque
spiritualiter, &c. a
- Homo signat virum nobilem & virtuo-
sum, &c. a
- Homines spiritualiter & perfecti si esse
volumus, habere debemus cordis be-
nignitatem, ib. b
- rerum tenuitatem, ibidem c
- sensus subtilitatem, ibid. d
- & mentis sublimitatem, ibid. e
- debemus & nostra porrigere liberaliter,
nostros corrigere paternaliter, cunctos
diligere rationabiliter, &c. ib. f
- Homo signat infectum & vitiosum pro-
pter vanitatem inconstantiam, propter
falsitatem eloquentiam, propter rudita-
tem ignorantiam, &c. ibid. g
- Homo in malo significato est nomen de-
ceptionis & fallaciæ, detractionis & in-
vidiæ, invasionis & calumniæ, &c. ib. h
- Homo signat virum flebilem & doloro-
sum multipliciter, ibidem i
- Homini miseriam denotat suæ carnis vi-
lis conditio, suæ sordis grandis infe-
ctio, mundi lucis dura turbatio, &c.
ibid. k
- Homo Christus dicitur grandis authorita-
tis, quia de summis sedibus destinatus;
homo dulcis humanitatis, quia incar-
natus; homo fortis stabilitatis, quia a-
cutis ludibus perforatus, &c. ib. i
- Homo dici potest etiam diabolus, ibi-
dem m
- Homo peccat multipliciter, atque in ho-
mine ostenditur mentalis desolatio, re-
galis miseratio, verbalis impeditio, &
moralis imperfectio. vide in Prologo,
a. b. c.
- Homo accipitur ut glorificetur, damni-
cetur, & beatificetur. vide Accipere, m.
n. o.
- Homo fert fructus multos, &c. Efferre, h
- Homo perfectus agni conditiones habeat,
Agnus, a & b
- Homo bonus eremum intrans a dæmone
educus, &c. Destituere, f
- Honestas est virtus, qua mores hominum
intrinsecus & extrinsecus componun-
tur, &c. a
- Honeste cogitare, honeste vigilare, hone-
ste laborare, honeste ornare, &c. ibi-
dem b
- Honor, id est, gloria, majestas, excellentia,
dignitas, sumiturque in bono & in ma-
lo, a
- Honor temporalis sive mundanus conte-
mnendus, quia sensum pervertit, mo-
res subvertit, a Deo avertit, & ad infer-
na divertit, ibidem b
- Honor æternalis appetendus, ib. c
- & honor finalis impendendus, &c. ibi-
dem d
- Honorare debemus Deum, prælatum, pa-
trem, doctorem & religiosum, ib. e
- Hora est quædam mensura motus cæli
continens diei naturalis vicesimam-
quartam partem, & sumitur in bono &
in malo, &c. a
- Hora in bono sunt horæ fidei & articulo-
rum, ibid. a
- sic Christus horam habuit, qua carnem as-
sumpsit, qua nos præsumpsit, qua cor-
pus resumpsit, & qua magna præsum-
psit iudicio futuro, ib. b
- Horæ gratiæ & sacramentorum, sicque est
hora prima meditantium, hora tertia
pœnitentium, sexta miserantium, & no-
na contemplantium, ib. c
- Horæ adhuc multæ, scilicet veniæ & re-
missionis, salutis & curationis, fervoris
& orationis, &c. ibid. d
- Horæ gloriæ & cæli bonorum, ibid. e
- Horæ in malo multiplices, scilicet caligi-
nosæ, periculosæ, insidiosæ, & tempe-
stuosæ, ib. f
- Hordeum est granum interius medullo-
sum, exterius verò palea seu stipula co-
opertum, a
- Hordeum signat scripturarum sensum hi-
storicum, ib. a
- signat simplicium modum canonicum,
ib. b
- & signat terræ fructum grossum & rusti-
cum, ib. c
- Hortus, horti, est locus, in quo herbe &
arbores hortenses & domesticæ plan-
tantur, a
- Hortus quidam conscientiæ interioris lati-
tantis, ib. a
- quidam religionis & Ecclesiæ exterius mi-
litantis, ib. b
- & quidam cælestis patriæ superius trium-
phantis, ib. s
- Hortus signat gloriosam Virginem Ma-
riam, ib. d.
- signat etiam statum mundanæ prosperi-
tatis, ib. e
- Horreum illud, ubi grana pro custodia re-
ponuntur, &c. a
- Horreum est multiplex, scilicet hominum
avarorum, ib. a, hominum impiorum,
hostium malignorum, ib. c. cordium
devotorum, ib. d
- Horreum hominum perfectorum. ibid. e.
- & hominum beatorum, ib. f
- Horror, horribilis. horror est animi pas-
sio, causata ex impropotionalitate po-
tentia ad objectum, &c. a
- Horror authoritatis immensæ, ibid. a. qui
de Deo concipitur multipliciter, ibi-
dem b
- Horror iniquitatis intensæ, scilicet vilis
peccatoris, ibidem c
- Horror calamitatis, scilicet mundi dece-
ptoris, ib. d. horror fallacitatis, scilicet
diaboli tentatoris, ibid. e
- combustionis, scilicet pœnarum inferna-
lium, ib. f
- Horrere, vide Contemnere, Fugere. simi-
liter in aliis tit.
- Hospes, hospitalitas, hospitium. hospita-
litas est liberalitas, qua quis peregri-
nos & extraneos solet hospitio recipere,
& eis necessaria ministrare, a
- Hospes Christus magnus & mirabilis
mentaliter recipiendus, ibidem a
- Hospes diabolus malus & detestabilis vi-
riliter rejiciendus, ib. b
- Hospes peccator vagus & semper mobi-
lis verbaliter exasperandus, ib. c
- Hospes iustus seu egenus refocillandus,
seu realiter recipiendus, ib. d
- Hospitium est mundus, hospitium est Ec-
clesia vel religio, hospitium est infer-
nus, & hospitium est paradysus, ib. d
- Hospitalitas facit placere Deo, ibid. e
- opes augere, ib. g
- malis carere, ib. h. & calum habere, ibi-
dem i
- Hospites debent diligenter & efficaciter
invitare hospites, ut introeant, & ut
maneant dulciter & decenter affari, &
hospites ut non timeant, fidenter tuta-
ri, &c. ib. f
- Hostia. vide Sacramentum. hostia gene-
raliter signat quicquid Deo porrigetur
seu offeretur, &c. a
- Hostia multiplex, scilicet vitalis, mentalis
sive spiritualis, vocalis, realis, & lethali-
lis, scil. malorum hominum, &c. ib. u
- Hostis sumitur in bono & in malo, &c. a
- Hostes temporales sunt placandi dulciter,
ib. b
- Hostes animæ impugnandi & superandi,
& sunt diabolus potens & callidus,
mundus ardens & avidus, proprium
corpus fœrens & sordidum, ib. c. &
hostes prudenter vitandi, scilicet pec-
catores, &c. ibid. d
- Huc est adverbium loci, signat enim lo-
cum

Index Dictionarii

- cum illum, ubi invitans personaliter committatur, &c. a.
- Huc unum signat statum laboris, scilicet mundanam persequentiam, ib. a
- Huc unum signat statum valoris, scilicet gratiam & poenitentiam, ib. b
- Huc unum signat statum honoris, scilicet bonorum, ibidem c
- & huc unum signat statum doloris, scilicet mortalis defluentiae, ib. d
- Humerus est pars corporis sustinendis oneribus magis apta, &c. a
- Humerus Dei qui portat omnia: nam humeri Domini mala supportant, bonos transportant, & bona reportant, ibid. b
- Humerus iusti, qui portat gravia, scilicet infirmitatem fraternam pie compatiendo adversitatem externam temporalis tribulationis, severitatem supernam Dei, praelatorum correctionem, auctoritatem paternam Dei, & parentum reverentiam & timorem, & sagacitatem internam sapientiae & doctrinae omnis, ib. c
- Humerus impii: sicque mali habent humeros denudatos per inverecondiam & luxuriam, abscissos seu amputatos per imbecillam ignaviam, duos per obstinatam malitiam, &c. ib. d
- Humilitas accipitur in bono & in malo, &c. a
- Humiles simus, quia ad hoc nos excitat scriptura, inducit natura, & admonet figura, ib. b
- Humilitas bona & virtuosa est habenda, quia facit nos sagaciores, ib. c
- facit constantiores, ib. d
- & facit sublimiores, seu feliciores, ibidem e
- Humilitas mala & vitiosa multiplex, scilicet deceptiva, ib. f
- defectiva, ib. g. dejectiva, ib. h
- & humilitas dura & dolorosa, signatque depressionem, tribulationem vel damnationem, ib. i
- Humus multipliciter in Scriptura accipitur, &c. a
- Humus designat naturam labilis vilitatis humanae, ib. a. assignat iacturam sterilem facultatis terrenae, ib. b. signat stru-cturam nobilem civitatis amoenae, animae vel Ecclesiae, ib. c
- ustrum flebilem foeditatis aeternae, ibidem d
- I.
- I**acere est ad terram longo tempore pronum prostratumque esse, accipiturque pro quiescere & pro dormire, & sumitur in bono & in malo, a
- Jacere virtuosum: sicque jacet homo stupens miracula, perens oracula, & cavens pericula, ib. a
- Jacere virtuosum & iniquum: & sic jacere secundum diversas considerationes diversa signat peccatorum genera, ibidem b
- sic enim jacent in terra bona terrestria perquirentes, in platea mundi negotia procurantes, in sanguine lites & praelia diligentes, &c. ib. c
- Jacere dolorosum, scilicet adversitatis, ib. d
- Jacere, j. & us, jacere vel projicere signat multipliciter in Scriptura, a
- ja & us multiplex, scilicet gratiae Salvatoris, ja & us jaculi tentatoris, ja & us boni praedicatoris, ja & us prudentis provisoris, ib. a
- Ja & us est multiplex, scilicet praedicatorum hominum, ibidem b. devotorum, ibidem c
- Ja & us hominum piorum, ibidem d. ja & us bonorum praelatorum, ibidem e. ja & us daemonum tentatorum, ibidem f. ja & us hominum perversorum, ib. g. & ja & us hominum verbosorum, ib. h
- Ja & antia vitium fugiendum, quia imperfectum denotat se ja & antem, gravat & irritat audientem, urit & agitat desperantem, ib. i
- Jacob nomen proprium, sumitur tamen pro populo & persona, &c. a
- Jacob in quantum repraesentat populum Israeliticum, possemus intelligere populum Christianum, vel Ecclesiam militantem, & Jacob communiter signat virum perfectum, ib. b
- Jacob si esse volumus, servemus simplicitatem, ib. c
- & abhorreamus mundi prosperitatem, ib. d
- & adeamus celi sublimitatem, ib. e
- Jacob, id est, viri perfecti si esse volumus, debemus esse Deo totaliter dedicati, in Deo corditis jocundati, a Deo dulciter occupati, &c. ib. f
- Jacob adhuc, id est, viri perfecti & ecclesiastici mancipantur Dei servitiis, liberantur culparum vitiis, consolantur spei blanditiis, &c. ib. g
- Jacob etiam signat domum humanam conscientiae, domum fidei & Ecclesiae, & domum celi seu patriae, ib. h. & Jacob in malo sumitur, &c. ib. i
- Jacobus fuit speculator Dei secretorum, praedicator Dei praeceptorum, confessorator hominum iustorum, &c. a
- Jacobum Christus invitavit, Jacobo se Christus monstravit, Jacobus secreta Christi gustavit, &c. ib. b
- Ja & antia, ja & antare nihil aliud est, quam aliquid concutere, vel movere, & sumitur multipliciter in Scriptura, a
- Ja & antia raro proficit, multum officit, & cito deficit, ib. b
- Jaculum multiplex, scilicet correctionis, contritionis, detractionis, tentationis, afflictionis, & damnationis, a
- Jaculum signat correctionis punitionem, & valet ad informandum insipientes, stimulandum proficientes, castigandum deficientes, & vulnerandum superbientes, ib. b
- Jaculum enim signat detractionis lastram, ibid. c. & damnationis iacturam, ib. d
- Jaculi serpentis proprietas, ib. c
- Jam adverbium temporis, quandoque praesens, quandoque praeteritum, & quandoque futurum tempus significat, a
- Jam unum spectat ad Deum, scilicet jam praesentiae, clementiae, & potentiae, ib. b
- Jam unum spectat ad justum, sicque habet charitatis & amicitiae, puritatis & innocentiae, libertatis & eminentiae, &c. ib. c
- Jam unum spectat ad impium: sic enim impii sunt saevitia effrenati, luxuriam maculati, infamia depravati, &c. ibid.
- Jam unum spectat ad beatum: & illi sunt perspicui splendoris, continui saporis, & proficui valoris, atque perpetui honoris, ib. e
- Jam unum signat vitae breviteratem, ib. f
- Jam unum signat morum bonitatem, seu promptam voluntatem: sicut est jam poenitentiae, diligentiae, pudicitiae, amicitiae, &c. ib. g
- Jam unum signat culpae praviteratem, & sic est jam foetoris & immunditiae, languoris & negligentiae, furoris & violentiae, &c. ib. h
- Jam unum signat poenae graviteratem, ibidem i
- & jam unum signat vitae sanctitatem: & sic jam est lucis & claritatis, pacis & charitatis, honoris & auctoritatis, quietis & securitatis, ib. k
- Jani Dei descriptio. Incipere, b
- Janua, id est, introitus domus, ostium, porta & ingressus, & sumitur in bono & in malo, a
- Janua in malo, & sic est janua vitae, per quam ingredimur; janua mortis, per quam egredimur; janua sensuum, per quam aggredimur; & janua inferni, per quam congregimur, ib. a
- Janua in bono, & sic invenitur janua praelaturae & eminentiae, fidei & poenitentiae, pacis & affluentiae, cordis & conscientiae, ib. b
- Janua quaedam claudenda, quaedam aperienda, quaedam obseranda, & quaedam intranda, ib. c
- Januam Ecclesiae praelatus custodiens debet judicare inter ingredienti, invitare & recipere bonos, refutare & excludere malos, & spectare quae deferantur, &c. ib. d
- Ibi adverbium loci semper significans aliquam certam dimensionem localem, habitationem seu mansionem, &c. a
- Ibi unum spectat ad Christum, in quo latuit in utero Virginis, dimicavit in ara crucis, reclinavit in sepulchro, triumphavit in resurrectione, &c. ib. a
- Ibi unum spectat ad justum multipliciter, &c. ib. b
- Ibi in religionis vel Ecclesiae statu est locus redemptionis pro delinquentibus, locus devotionis pro Deo servientibus, locus eruditionis pro ignorantibus, &c. ib. c
- Ibi unum, in quo docti vernant sicut in studio sacrae Scripturae, ib. d
- Ibi unum, in quo Beati regnant sicut in solio: nam ibi est clara fruitio, clara cognitio, & vera duratio, ib. e
- Ibi unum spectat ad injustum: sicque est ibi peccatorum, ib. f
- Ibi est terrenorum, id est, nobilium & honoratorum, &c. ib. g
- Ibi unum damnatorum quod inhabitantes laedit & afficit: quia ibi dura est cordis anxietas, nulla cibi satietas, foeda loci proprietas, &c. ib. h
- Icarus filius Dedalio nimis alte volavit, &c. Volare, f
- Idem est quod illud, signat enim rem de qua

Frat. Petri Berchorii.

- qua agitur, &c. & signat in bono & in malo, a
- Id in bono est providentis, pœnitentis, miserantis, judicantis, contemplantis, patientis, &c. ib.
- Id in malo signat quandoque vitium, quandoque pœnam, ib. b
- Idcirco est conjunctio causalis, signat idem quod ergo, &c. a. & sumitur in bono & in malo, ib. a
- Idcirco spectans ad bonos & justos, quod est charitatis fœdus, æquitatis modus, sedulitatis actus, autoritatis status, &c. ib. b
- Idcirco spectans ad injustos & malos generaliter loquendo quantum ad statum presentis miseriæ, latentis culpæ, & sequentis pœnæ, probatur per 14. Idcirco per longum, ibid. c
- Idcirco spectans ad Deum, sicque Deus habet idcirco, scilicet quod redemit mundum, quod justos eximit, & quod malos perimit, &c. ibid. d
- Idcirco adhuc in bono signat homines rationabiles & discretos, &c. ibid. e. in malo verò signat rebellem & litigiosum, &c. ib. f
- Ideo conjunctio causalis: signat enim causam cujuslibet effectus, sive bonus, sive malus, &c. a
- Ideo signat allegationem sive consequentiam ad bonos spectans multipliciter, ibid. b
- similiter ideo signat consequentiam ad malos spectans etiam multipliciter, ib. c
- Idem signat quandam integritatem, quandam conformitatem, & quandam essentia quidditatem, a
- Identitas quædam realis, sicque est identitas divinæ essentia, quæ est immutabilis; justitiæ, quæ mirabilis; & presentia, quæ est habitabilis, ibid. a
- Identitas quædam moralis, & sic quædam firmitatis, quæ est informativa, ib. b
- quædam charitatis, quæ est transformativa, ibid. c. & quædam qualitatibus, quæ est conformativa, sicque invenitur identitas bonorum & malorum, ib. d
- Identitas quædam localis, &c. ib. e
- Idipsum signat idem quod illud, & multipliciter potest significare, &c. a
- Is communiter sumitur demonstrative: designat enim certitudinem personæ, accipitur in bono & in malo, a
- Is hominem virtuosum signat multipliciter, ib. a
- signat etiam hominem vitiosum, &c. ib. b
- Id est, potest accipi pro una dictione, vel duabus, quocunque modo sumitur est dictio interpretativa, expositiva, & declarativa, & multis sumitur modis, &c. a
- Id est, signat morum sanctitatem in providis & prudentibus multipliciter, ibidem b
- Id est, signat vitæ pravitatem in fatuis, ibidem c
- Id est, signat mundi vanitatem in prosperis, ib. d
- Id est, signat rerum paupertatem in tribulatis, ib. e
- & id est, signat cæli voluptatem & felicitatem in Beatis multipliciter, ibid. f
- Idolum est illa imago, figura & statua, quæ ab infidelibus antiquitus pro Deo colebatur; & erant idola quædam lignea, quædam lapidea, quædam aurea, & quædam ærea, &c. a
- Idolum signat superbos, elatos & ambitiosos, qui indigne in dignitatibus sublimantur, ib. b
- Idolum etiam signat hypocritas, qui falsitatibus palliantur, ib. c
- signat etiam idolum, qui à bonis moribus sunt elongati, ib. d
- Idumæa, Idumæus, Idumæa fuit regio Arabiæ in confinibus terræ promissionis, &c.
- Idumæa signat statum sinceræ pœnitentiæ, ib. a
- signat statum mundanæ insolentiæ, ib. b
- statum infernalis pestilentia, ib. c
- signat statum religionis & meriti, ib. d
- signat statum perditionis & injustitiæ, ibidem e. & locum damnationis & pestilentia, &c. ib. f
- Jeiunium est abstinentia à rebus comestibilibus, ob divinam reverentiam, ad carnis macerationem completa, & est quoddam spirituale, quoddam corporale, &c. a
- Jeiunium concomitari debet oratio fervens & humilis, ib. b
- afflictio macerans & flebilis, ib. c
- conversio volvens & mobilis, ibid. d
- & compassio juvenis & utilis, &c. ib. e
- Jesusaüs interpretatur paxpe, vel conciliatio, & signat motus carnales, &c. ib. a
- Jelaste seu camelopardalis animalis pro-prieras ante, d
- Jeremias interpretatur excelsus Domino, vel celsitudo Domini, fuitque Prophetamagnus, &c. a
- Jeroboam fuit Rex, qui majorem partem Salomonis occupavit & rapuit, & interpretatur causa populi, divisio populi, &c. a. & per istum Jeroboam intelliguntur tyranni, alienorum bonorum occupatores, &c. ib. b
- Jesus hoc nomen ut communiter signat Dominum Salvatorem, &c. a
- Jesus est nomen benignitatis, quia benigne miserebatur; nomen utilitatis, quia utiliter operabatur, nomen humilitatis, quia humiliter conversabatur; & nomen nobilitatis, quia nobiliter dominabatur, ib. d
- Jesum quæramus & diligamus sicut solidum sustentatorem, ibid. b. nam ipse est sustentator omnis debilitatis, illustrator omnis obscuritatis, expiator omnis iniquitatis, &c. ib. c
- quæramus etiam eum sicut providum liberatorem: nam discordes ad concordiam revocavit, tormenta hominibus toleravit, & miranda inter homines demonstravit, ib. d
- quæramus eum sicut floridum conversatorem, &c. ib. e
- Jesus est nomen omnis perfectionis & virtutis: nam in Jesu nascente invenimus exemplum dulcoris multipliciter, ib. f
- in Jesu pendente seu moriente exemplum doloris, ib. g. in Jesu surgente exemplum vigoris, ib. h. in Jesu ascendente exemplum honoris, ib. i
- in Jesu solante Apostolos exemplum favoris, ib. k. & in Jesu judicante exemplum rigoris, ibid. l
- Jehu fuit Rex Israel malus, & interpretatur parcens, vel commotio, vel malificus, &c. a
- Jezrahel fuit quædam particularis provincia in terra promissionis, & interpretatur semen Dei, vel seminavit Dominus, &c. a
- Jezabel uxor Achab regis Israel, & interpretatur fluxus vanus, & fluxus sanguinis, vel sterquilinum: fuitque mulier luxuriæ plena, Prophetas interfecit, tandem à canibus lacerata, &c. a
- Jezabel dici possunt malæ ac improbæ dominæ ac reginæ, ib. b
- Igitur est adverbium conclusivum, definitivum, & allegativum, & alicujus præsumptæ vel veræ certitudinis ostensivum, &c. a
- Igitur unum spectat ad Creatorem, scilicet igitur prædestinationis, duræ pœnitentia, tutæ salvationis, & tutæ confessionis, ib. a
- Igitur unum spectat ad viatorem, ad hominem mortalem, ibidem b. igitur unum ad deceptorem mundum, ibid. c. igitur unum ad turbatorem diabolum, tentatorem, ib. d. igitur unum ad justitiæ sectatorem, ib. e
- nam viri justii, homines virtuosii & docti habeant igitur multiplex, &c. ib. f
- & igitur unum spectat ad nequitia profectorem, peccatorem multipliciter, ibidem g
- Ignis multipliciter accipitur in Scriptura: nam signat quemcunque ardorem vel fervorem, bonum vel malum, quodcunque fervens desiderium vel appetitum, &c. a
- Ignis quidam luminosus, scilicet Spiritus sancti, ib. a
- quidam virtuosus, scilicet amoris & dilectionis, vel cujusque boni desiderii & fervoris, &c. ib. b
- sicque per charitatis ignem corda tepentia inflammantur, ib. c. corda debilia roborantur, ib. d. & corda contraria concordantur, ib. e
- Ignis quidam vitiosus, ardoris & tentationis peccatorum: & sic est ignis superior nubeus ambitionis, ibid. f. ignis interior aqueus luxuriæ, ib. g. ignis exterior flammeus sævitia, crudelitatis & iracundiæ, invidiæ & discordiæ, ib. h. & ignis inferior terreus avaritiæ, ibid. i
- Ignis quidam dolorosus, & est duplex: nam unus est presentis tribulationis, ib. k. & alter futura damnationis, &c. ib. l
- Ignis adhuc quidam æthereus spiritualis bonitatis: quia est ignis compassionis communicativæ, & ignis dilectionis vivificativæ, & ignis abstersionis purificativæ, ib. m. ignis quidam peccatoris mentalis charitatis, ib. n. ignis quidam fulgureus ambientis vanitatis, ibid. o. ignis quidam sulphureus carnalis vilitatis, ibid.
- Ignis cinereus ardentis avaritiæ, ib. q
- Ignis tartareus gravantium tormentorum, ib. r
- Ignis Spiritus sancti solet se viriliter diffundere, nos nobiliter perfundere, nos

Index Dictionarii

- viriliter defendere : facit vocaliter vera dicere : solet similiter corda simul jungere, culpas totaliter tergere, mentaliter laetum facere, & totaliter umbram tollere, ib. s
- Ignis** ad virum justum, & ad charitatis & dilectionis affectum referendus: & sic vir justus habet peritatem immaculabilem, bonitatem amicitiae concreabilem, invisibilitatem non demonstrabilem, quantitatem supercrescibilem, ibidem t
- Ignis** spiritualis & moralis, scilicet homo justus, & maxime bonus Ecclesiasticus vel praelatus, qui gaudet, superius caelum contemplando; ardet interius, zelum demonstrando; splendet exterius, velum illustrando; & mordet asperius, telum infigendo, ibidem u
- Ignis** in metallis nobilibus non consumit substantiam, scilicet accidens, scilicet faculentiam, ib. x
- Ignis** etiam Christum signat, ib. y
- Ignis** etiam Angelos signat multipliciter, ib. z
- Ignis** diabolicus multiplex, &c. Accendere, d
- Ignobilis**, ignobilitas. vide Nobilis, seu Nobilitas.
- Ignominia** est illa confusio seu infamia, quae privat hominem bono nomine, &c. a. c. & sumitur in bono & in malo, ib. a.
- Ignominia** interior latentis culpae, ibidem a
- & sic quaedam carnalitatis & immunditiae, quaedam cupiditatis & avaritiae, quaedam protervitatis & pertinaciae, &c. ib. b
- & **ignominia** exterior patentis famae, ib. c.
- posterior foetentis poenae, ibidem d
- Ignominia** multiplex, scilicet temporalis & transitoria, & temporalis tribulationis, ibid. f. criminalis destructoria peccati, ib. g. infernalis & damnatoria damnatorum, ib. h
- Ignorantia** nihil aliud est, quam carentia scientiae, &c. a
- Ignorantia** quaedam naturalis multiplex, ibid. a
- quaedam criminalis, scilicet sperandorum, credendorum, agendorum, & cavendorum, ib. b. & quaedam virtualis. ib. c
- Ignoramus** nos naturaliter, ib. a
- Ignoscere**, id est, indulgere vel remittere, &c. a
- Ignoscere** quoddam spectat ad Deum, ib. a
- quoddam ad justum, ib. b. & quoddam ad injustum, &c. ib. c
- Ille**, illius, est pronomen relativum: nam semper refertur ad aliud antecedens, &c. & sumitur in bono & in malo, &c. a
- Ille** Christum signat multipliciter, ibid. a.
- nam refertur ad Patrem qui hunc generavit, ad matrem quam purificavit, ad mundum cui praedicavit, ad caecos quos illuminavit, &c. ib. b
- Ille** justum signat hominem, ibidem c
- pluraque dici possunt de justo: nam est clarus in conversatione, charus in dilectione, gnarus in discretionem, &c. ibidem d
- Illi** in plurali etiam justos signat multipliciter: nam in Deo digne speraverunt,
- cum Deo se conjunxerunt, pro Deo cuncta reliquerunt, &c. ib. e
- Illa** in foeminino genere sunt de aliqua sancta, vel divina gratia vel scientia potest dici multipliciter: nam illa rutilat veritatis splendore, flammescit charitatis ardore, praecellit dignitatis honore, &c. ibid. f
- Ille** signat impium vel injustum multipliciter: nam tales orbantur rationis lumine, jactantur elationis flamine, vocantur proditoris nomine, &c. ib. g
- Illuc**, **illic**, sunt adverbium significantia & denotantia locum, & sic secundum locorum diversitatem variantur & ipsa, &c. a
- Illic** unum proximum immundorum, ibidem b
- Illic** unum infimum terrenorum, ib. c
- nam illic est locus avarorum, invidorum, superbiorum, &c. ib. d
- Illic** unum pessimum damnatorum, ib. e.
- illic** unum ultimum singulorum, ib. f.
- illic** unum intimum devotorum, ib. g.
- nam illic est fervens dilectio, clamans oratio, gaudens affectio, &c. ibid. g
- Illic** unum azyum perfectorum, scilicet status gratiae, Ecclesiae religionis vel poenitentiae, ibid. h. nam illic est locus malorum purificativus, sanctorum accumulativus, aridorum refrigerativus, &c. ib. i. & illic unum optimum beatorum; quia illic societas multum honorata, satiety nunquam minorata, proprietatis lucis declarata, &c. ib. k
- Illico**, id est, statim, continuo, sicque signat celeritatem tam bonam, quam malam, a
- Illico** in bono est scindere per contritionem, radere per confessionem, currere per operationem, & canere per glorificationem, ib. a
- Illico** in malo terrentur pectoraliter, teruntur corporaliter, & perduntur ater-naliter, ib. b
- Illudere**, illusio in Scriptura sumitur pro carnali infectione, pro visuali deceptione, pro figurali fictione, & pro verbali derisione, &c. ib. a
- Illusores** spirituales multi sunt, scilicet adulator, hypocrita, diabolus, praelatus, & Deus, ibidem b
- Illuminare**, illuminatio, illuminare est lumen alicubi influere vel infundere, & signat spiritualiter gratiae vel scientiae infusionem vel illustrationem, sicque a Deo illuminamur per bonam eruditionem, ab Angelis per intrinsecam inspirationem, a praelatis per bonam eruditionem, &c. a.
- Illuminari** si volumus, eligatur locus superior, ib. b
- expellatur forma deterior, ibid. c.
- & perquiratur causa utilior, scilicet Christus, qui illuminat per aeternam praedestinationem, per gratiae visitationem, per adversorum moderationem, &c. ib. d
- Illuminare** solet Christus delinquentes per gratiam praeventientem, poenitentes per veniam subvenientem, ignorantes per sapientiam convenientem, &c. ib. c
- Imago** accipitur pro quacunque figura representativa alicujus rei, & sumitur in bono & in malo, a. in bono signat bonorum imitationem, bonorum exemplorum emersionem, & morum honestorum compositionem, ibid. a. in malo vero malorum imitationem, hypocritarum simulationem, & bonorum temporalium fictionem, ib. b
- Imagines** spirituales si esse volumus, debemus firmiter per constantiam, & stabilitatem boni propositi, & per fidei stabilitatem collocari, &c. ib. c
- nam imagines sunt fluxibiles & non stabilis naturae, sicut imago terrea, quae avaros signat, imago vitrea superbos, scilicet luxuriosos atque iracundos, &c. ib. d
- Imagines** spirituales adhuc si esse volumus, debemus esse melioribus conformati, ib. e
- & debemus esse cunctis gentibus praesentati, &c. ib. f
- Imagines** porci, leonis, canis, talpae, cae, bovis, &c. ib. g
- Immaculatus** dicitur, qui nullam peccatorum habet maculam, a
- Immaculatus** debet expiare culparum maculam, frequentare sanctorum copulam, & declinare peccati foeditatem, ib. a
- Immaculati** & sancti viri famulantur legis imperio, dedicantur regis servitio, & receptantur regis convivio, ib. b
- Imber** dicitur ab imbuendo, & inebriando, eo quod habeat humectare, imbueri, & madefacere, a. signatque gratiam, scientiam, prosperitatem, carnalitatem, adversitatem, &c. ib. a
- Imitari**, imitatio nihil aliud est, quam alteri in moribus conformatio, seu assimilatio, & sic quaedam est bona, & quaedam mala, &c. ib. a
- Imitatio** debet esse sagax & discreta, ib. b
- solida & completa, ibid. c. & fervens, & secreta, ibid. d
- Imminere**, in propinquo manere, vel de propinquo emergere, insistere vel insistere, a
- Immittere**, i. e. aliquid in alium mittere, &c. a
- Immittit** Deus gratiam in justos, gloriam in beatos, culparum horrorem in injustos, & terrorem in damnatos, ibidem a
- Immolare**, i. e. aliquid pro sacrificio Deo offerre, & signat oblationem & sacrificium bonorum operum, &c. a
- Immolentur** carnes nostrae corporalitatis, panes nostrae temporalitatis, boves nostrae fortitudinis, oves nostrae mansuetudinis, haedi nostrae iniquitatis, ibidem b
- Immolant** seipso peccatores diabolo per gastrimargiam & gulam, ib. c. mundo per avaritiam, ib. d
- per simulationem deceptoriam, ibid. f.
- inanem gloriam, ibid. g. & per luxuriae foetorem & infamiam, ib. h
- Impedire**, impedimentum potest accipi in bono & in malo, a
- Impedimentum** in malo peccatorum seu vitiorum, ib. a
- Impedimentum** fortunae seu terrenorum, id. b
- & **impedimentum** damnationis, miseriae seu tormentorum, ib. c
- Impedimentum**, vero in bono, quando homo

- Impeditur** facere malum, &c. ibi-
dem d.
- Impensa**, impendere, expendere, impen-
dere, id est, in alium aliquid pendere, &
expendere est aliquid extra dare seu
pendere, a
nam expensæ sunt hominum avaro-
rum, ib. a
hominum discretorum, ib. b
& hominum fatuorum, ibid. c.
- Imperare**, imperium, imperator, a
- Imperium** accipitur pro mandato, juris-
dictione & dominio, &c. ib. a
- Imperium** terrenæ jurisdictionis, quod
gubernatur adversitatibus, ibid. a
- Imperium** mentalis dominationis, quod
datur morum proventibus, ibidem b
- Imperium** Ecclesiasticæ sublimationis,
quod præfertur regnis & gentibus, ib. c
- Imperium** supernæ gubernationis,
quod regitur æternis legibus, ibidem d
- Imperfecti** viri perdunt fructificare, &c.
Arbor, m. n. o.
- Impetus** signat celeritatem, velocitatem,
subitam & præcipuam motionem, &c. a
- Impetus** multiplex, scilicet commendabi-
lis, ibid. a. detestabilis, ib. b. & formi-
dabilis, ibidem c
- Impius**, iniquus, crudelis, peccator, & ty-
rannus significare potest quemlibet
peccatorem, proprie tamen signat illos.
qui sunt sine pietate, multipliciter, a
- Impietas** omnis abhorrenda est multiplici
ratione, ib. b
- Impietas** in Deum nihil aliud est, quàm
contemptus legis divinæ, ib. c
- Impius** a Deo vilipenditur, à diabolo sub-
jugatur, &c. quia, h
- Implere**, id est, augere, cumulare, &c. &
etiam multipliciter sumitur, a
- Impletio** multiplex, scilicet virtuosa, ib. b
vitiosa, ib. c. dolorosa, ibidem d. gau-
diosa, ibidem e
- Implet** Deus cor hominis per creaturas
multiformiter, sc. essentialiter, poten-
tialiter, spiritualiter, præsentialiter,
&c. ib. f. similiter implentur Beati in pa-
tria per præsentiam creatoris clara co-
gnitione, dulci fruitione, & longa du-
ratione, ib. g
- Impletio** quædam qua Christi lex imple-
tur operibus virtuosus, ib. h
quædam qua impletur mens justii mu-
neribus pretiosis, ib. i
quædam qua impletur cor justii sterco-
ribus viliosis, ib. k
quædam qua impletur Ecclesia homi-
nibus studiosis, ib. l
quædam qua impletur damnatus seu
infernus ardoribus dolorosis, ibid. m.
& quædam qua impletur Beatus dulco-
ribus gaudiosis, ib. n
- Imponere**, impositionum genus multi-
plex reperitur secundum diversitatem
illorum qui imponunt, vel illorum qui
bus imponuntur, a
- Impositio** quædam magnifica summi Dei,
ib. a
quædam sanctifica boni prælati, ibi-
dem b
quædam dignifica justii hominis, ib. c.
quædam fatidica certi nominis, ibid. d.
quædam tyrannica duri nominis, ib. e.
quædam falsidica falli criminis, ibi-
dem f.
- Impossibilis**, vide de Possibile & Possibili.
- Impotentia** cunctorum naturalis. vide
Potestas, id est, iustorum virtualis, ibi-
dem k. & malorum criminalis, &c.
ibidem l
- Improperium** verbum injuriosum, op-
probriosum seu vituperiosum, &c. a
- Improperium** cum patientia ferendum,
quando justus gravatur pro Christi no-
mine, ibid. a. improperium tacendum,
quando stultus bacchatur indocto fa-
mine, ib. b. & improperium timendum,
quando malus arctatur inferni turbi-
ne, ib. c
- Imprudencia**, vide Prudentia.
- Impudicitia**, vide Luxuria. Fornicatio.
Immunditia.
- Impugnare**, vide Bellum. Pugnare. Ex-
pugnare.
- Imputare**, id est, culpabilem putare, vel
culpam alicui attribuire, a
- Immunditia**, id est, fæx, macula, pollutio,
turpitudine; vel res, quæ corpus, rem vel
locum pollueret vel inquinare potest,
& accipitur pro peccato, &c. a
- Immunditia** avaritiæ, quam introducit
pulvis divitiarum, ib. b
& immunditia superbiæ, quam intro-
ducit fumus eminentiarum, ib. c
- Immunis**, id est, liber, & immunitas, quod
est libertas, vide de Nobilitate. Liber-
tate, & similibus, a
- Immutare**, immutatio nihil aliud est,
quàm unius in aliud mutatio, &c. a
- Immutatio** naturalis consideranda, ib. a.
virtualis recuperanda, ib. b. supernalis
desideranda, ib. c
criminalis vituperanda, ib. d. & infer-
nalis reiteranda, ib. e
- In præpositio** deservit quandoque accusa-
tivo, quandoque ablativo, & signat
quandam intimitatem, seu interiorita-
tem, & quandam adjunctionem & uni-
tatem, &c. a
- In**, refertur ad personas, res & loca, &c. a
- In mundum** venit Deus corporaliter, ibi-
dem b
- In**, ad Deum diversimode refertur, quia
videlicet Christus est in Patre quoad es-
sentiam & quidditatem, Christus fuit
in matre quoad substantiam & corpo-
reitatem, Christus Deus est in fratre, id
est, in justo quoad gratiam & charita-
tem, ib. b
- In**, ad justum refertur etiam multipliciter,
scilicet ut in Deum tendat devotè cre-
dendo, justus tendit in seipsum cor
suum videndo, tendit in proximum ip-
sum diligendo, in subditum ipsum pro-
regendo, &c. ibid. c
- In Deo** credendum, fidendum, figendum,
manendum, ibid. c
- In**, ad impium refertur: nam cadit de pec-
cato in peccatum multimode, ibid. d
- In**, refertur ad res tam bonas, quàm malas,
ibidem e
- In**, communiter refertur ad loca: nam ni-
hil est corporeum, quin contineatur in
loco, sic etiam moraliter omnes mundi
homines diversa sibi vendicant loca:
sicque In signat locum Scripturæ, in
quo versantur clerici & sapientes, ib. f.
in signat locum naturæ, in quo versan-
tur viri naturales & philosophici, ibi-
dem g
- In signat locum gratiæ**, scilicet Ecclesiæ, in
quo versantur viri Catholici, ib. h
- In signat locum poenitentiae**, in quo ver-
santur patres almifici, ibid. i
- In signat locum celestis gloriæ**, in quo
versantur Sancti beatifici: nam ibi est
claritas quæ non obfuscat, concor-
dia quæ non segregatur, raritas quæ
non molestat, &c. ib. k
- In signat loca malorum**: nam ibi est locus
foedus & foetidus, caro nostra, ib. l. lo-
cus vanus & fumidus mundus, qui est
locus ardoris & cupiditatis, foetoris &
sorditatis, furoris & crudelitatis, ib. m.
locus durus & horridus infernus, ibi-
dem n. quia est carcer immundus &
inquinativus, obscurus & excecavi-
vus, æternus & non terminativus, &c.
ibid. o
- Inanis**, inanitas denotat defectum firmi-
tatis, stabilitatis, & soliditatis, &c. a
- Inanitas** virtuosa divini timoris, ibidem a
- Inanitas** fluctuosa terreni rumoris, ibid. b.
- Inanitas** tortuosa infami rumoris, quæ est
in mentibus, actibus, statibus, entibus,
affectibus, & affectibus, ibid. c. ac inani-
tas finalis tremoris damnatorum, &c.
ib. d
- Inauris** erat instrumentum seu ornamen-
tum, quo antiqui in suis auribus orna-
bantur, & moraliter per inauris intelli-
guntur virtutes, quibus auditus orna-
tur, &c. a
- Inauri** privat Deus animam, quando pec-
cat, ib. b
- Incalescere**, vide Calor. Concalescere. &
similia.
- Incantare**, incantator dicitur quasi intus
cantator, &c. a
- Incantat** prædicator, quando convertit
poenitentis mentem, ib. a. incantat falsi-
dicus adulator, dum deludit aures au-
dientis, ibid. b. incantat hypocriticus
transformator, dum seducit visum intu-
entis, ib. c. & incantat maleficus divina-
tor, dum seducit in se credentes, ib. d
- Incedere**, incessus, incedere, id est, passim
ire, vel deambulare, reperiturque bo-
nus & malus, &c. a
- Incessus** à malo recessivus, & iste est poe-
nitentium, & de novo converforum,
qui esse debet cum fletu, metu, fœtu &
spretu, ib. c. incessus in bono proces-
sivus, estque proficientium seu prove-
ctorum, ibid. c
- Incessus** ad summum accessivus, & est
consummantium, seu perfectorum:
nam illi recte incedunt Deum depre-
cando, sancte Deo famulando, late
Deum collaudando, &c. ib. d
- Incessus** vitiosus: nam mali incedunt pro-
caciter elatis cornibus, fallaciter trans-
versis cordibus, & nugaciter velatis re-
nibus, ib. e
- Incendium**, incendere, incendium multi-
plex in Scriptura reperitur, &c. a
- Incendium**, supernum fervoris charitati-
vi, ib. a
- Incendium** internum horroris inquinati-
vi, ibidem b
- Incendium** externum terroris comminati-
vi, ib. c. & incendium externum ardo-
ris dissipativi, ib. d
- Incensum** est liquor thuris, vel cujuslibet
alterius gummi fragrantis & suavis
d 3 odo-

Index Dictionarii

- Odoris**, quod Deo incenditur, &c. a.
- Incendium**, quod sincera acquirit deitas, ib. b.
- Incendium**, quo fraterna flammescit charitas, ib. c. Incensum quod ad Deum elevat puritas, ib. d.
- & incensum quod in mundo diffundit vanitas adulationis, ib. e.
- Incertus**, vide Certitudo.
- Incerti sumus multipliciter**, &c. vide Ubi, a.
- Incipere** signat reinitivum, & cujusque temporis vel operis principium & inceptionem, &c. c.
- Incipere unum spectat ad Deum**, quo ad ignorantes, negligentes, pestilentes, & sapientes, ib. a.
- Incipere unum spectat ad justum**, quod est vigoris, ib. b. mœroris, ib. c. & honoris, ibid. d.
- & incipere unum spectat ad injustum, scilicet imperfecta vitæ novitas, incompleta morum levitas, indiscreta culpæ pravitas, & parum læta pœnæ æternæ gravitas, ib. e.
- Incidere**, id est, in aliquod malum cadere, & reperitur multiplex incidere, &c. a.
- Incidere unum spectat ad temerarios peccatores**, ib. h.
- & incidere unum spectat ad inferos damnatos, ib. c.
- Incircumcissus**, cum incircumcisio nihil sit quàm circumquaque facta incisio, sicut in lege Mosaica, &c. a.
- Incircumcissi moraliter peccatores vocantur**, ib. a. & sic quidam inveniuntur in mentibus vano cogitatu, actibus superfluo tactu, in gentibus inhonesto tractu, in vestibus superfluo fastu, &c. b.
- Incitare**, id est, commovere, provocare, irritare, exhortari, & admonere, & sumitur ut communiter, ib. a.
- Inclinare in Scriptura multis sumitur modis**, a.
- Inclinatio humilitatis**, & sic inclinemur ad amplexandum Deum per devotionem, ib. b.
- Inclinemur ad supportandum omnem tribulationem**, ibidem c. inclinemur ad audiendum per veram attentionem, ib. d.
- Inclinemur per intimam compassionem**, ib. e. & inclinemur ad perquirendam amissam perfectionem, ib. f. & inclinemur ad faciendam devotam supplicationem, ib. g.
- Inclutus**, id est, nobilis, graciosus, honorabilis & solennis, &c. a.
- Incluti sunt quidam interne & virtualiter**, ib. a.
- quidam incluti externe & temporaliter, ibid. b. quidam incluti superne & æternaliter, ib. c.
- Includere**, vide Claudere.
- Incredulus est ille**, qui veritati vel fidei non assentit, & incredulitas provenit communiter ex obstinatione, &c. a.
- Incredulitatis multiplex periculum**, quia per hanc Deus irritatur, cælum denegatur, pœna procuratur, & fides enervatur, ib. a.
- Increpare**, id est, arguere, reprehendere, & corrigere, estque increpatio Dei & hominis realis & verbalis, &c. a.
- Increpatio quædam divina**, sicque Deus increpat per corporalem afflictionem, temporalem vexationem, & infernalem damnationem, a. increpatio humana, & sic increpans habeat in actu se veritatem, ib. a.
- in corde benignitatem, ib. b. & in verbo veritatem, ib. c.
- Incurvare**, vide supra de Inclinare: nam incurvatio designat deflexionem ad peccatum, &c. a.
- Incumbere**, id est, accumbere, pertinere, vel imminere, a.
- Inde, deinde, inde** signat terminum à quo, & sic secundum diversa loca, scilicet bona & mala, sit inde recessus bonus & malus, &c. a.
- Inde unum à quo est fugiendum & recedendum**, scilicet mundus, qui est locus infectus, suspectus, dejectus, &c. ib. b.
- Inde unum à quo est inchoandum**, scilicet status gratiæ & pœnitentiæ, ib. c.
- deinde ad Christum refertur multum, ibid. d.
- deinde etiam refertur ad justum multipliciter, ib. e.
- deinde refertur etiam ad injustum, scilicet diabolum, vel quemlibet impium, ib. f.
- Indicare**, id est, ostendere, demonstrare, declarare, vel revelare, a.
- Indicatio quædam utilitatis**, & sic Deus indicat per se revelando, vel per creaturas manu ducendo & immittendo, ib. b.
- indicat doctor vera dicendo atque legendo, ibid. c. indicat prælatus vel pastor bona ostendendo & consulendo, ib. d.
- Indicatio quædam necessitatis**, ibid. e. & quædam pompositatis, ibid. f.
- Indigere**, indigens. vide de Paupertate.
- Indignatio**, id est, displicentia, iracundia, superbia, impatientia, vindicta, &c. a.
- Indignatio divina nihil aliud est**, quàm displicentia & odium, quod habet contra peccatores, &c. ib. a.
- & indignatio humana, quæ est multiplex, ib. c.
- Indignus**, vide Dignus.
- Indisciplinatus**, id est, male morigeratus & indoctus: nam reprehensibiles sunt conversando, quod facit eorum morum pravitas, &c. a.
- Indoctus**, id est, fatuus, indisciplinatus, quod introducit cupiditas & avaritia, imbecillitas & ignorantia, protervitas & petulantia, &c. a.
- Inducere**, id est, intus ducere, vel introducere, &c. a.
- Inductio multiplex**, scilicet bona & meritoria, ib. a. mala & deceptoria, ibid. b. tristis & afflictoria, ibidem c. læta & salvatoria, ib. d.
- Inducere**, indumentum sumitur multipliciter in Scriptura, a.
- Indumenta quædam spiritualia**, & sic virtutes & gratiæ sunt hominis tegumenta & indumenta multipliciter, ibidem b.
- Indumenta spiritualia habeat anima**, scilicet puritatis loturam, ib. c.
- compassionis lituram, ib. d. conversationis picturam, ibid. e. continentiæ cincturam, ib. f.
- permanentis & patientiæ staturam, ib. g. & moderantiæ uncturam, ibid. h.
- Indumenta quædam temporalia**, ibid. i. quædam criminalia, ib. k. & quædam supernalia, ib. l.
- Induratio est de mollitie ad duritiam mutatio & conversio**, & sumitur pro obstinatione mentis, vel pro confirmatione voluntatis in malo, &c. a.
- Induratur humana mens per affectionis ardorem**, ib. b. indevotionis algorem & frigus, ib. c.
- Induratur per desperationis pondus**, ib. d. induratur per tribulationis ictus, ib. e. & per rem siccam temporalis possessionis, ib. f.
- Inebriare**, vide Ebrietas.
- Inexpugnabilis**, vide Expugnare, vel pugnare.
- Inextinguibilis**, vide extinguere.
- Infamia seu diffamatio**, id est, bonæ famæ & opinionis perditio, attenuatio & denigratio, &c. a.
- Infamia quæ ortum habet ex demeritis**, ib. a.
- Infamia quæ ortum habet ex suppositis**, ibidem b. & infamia quæ ortum habet ex compositis, ib. c.
- Infamia**, qua mali prælati subditos bonos diffamant, d.
- & infamia, qua mali subditi bonos diffamant prælatos, ib. e.
- & infamia qua loci mali bonos diffamant socios, ib. f.
- Infans est homo à tempore nativitatis usque ad pueritiæ statum**, & dicitur infans quasi non fans, quod est non loquens, &c. a.
- Infans signat virum naturæ viribus destitutum**, ib. a.
- Infans signat virum virtutum viribus destitutum**, ib. b.
- sicque infans spiritualis sine dolo vivit simpliciter, sine fallo fatetur veraciter, sanctitatem servat tenaciter, & per bonitatem crescit vivaciter, ib. c.
- Infans signat perversis moribus virum prostitutum**, ib. d.
- Inferior**, inferioritas signat partem loci profundioris, infirmioris, & centro terræ proximioris, &c. a.
- Inferius unum virtuosum**, quo quis per humilitatem se reputat inferiorem, ib. a. nam inferior est secretior ad meditandum, stabilior ad sustentandum, & habilior ad recipiendum, ibid. b.
- Inferius etiam unum vitiosum**, ibid. c. & unum inferius luxuriosum, ib. d.
- Infelix, infortunatus pro eodem videntur supponere**, sitque mentio in Scriptura de infelicitate culpæ, miseriæ, & pœnæ, ibidem a.
- Inferus est locus & habitaculum damnatorum**, & diversis nominatur nominibus, &c. a.
- Inferus est locus ardoris inextinguibilis, locus stridoris immitigabilis, locus horroris irreparabilis, locus terroris incogitabilis**, &c. ib. a.
- Inferus superioris Ægypti desertis assimilatur multipliciter**, ibid. b.
- Infernum possident qui temporalibus sunt implicati**, ib. c. qui perversis cordibus sunt indignati, ibid. d. qui mundi divitiis sunt ampliati, ibid. e.
- qui in amicitiiis non sunt formati, ib. f. qui carnis spurcitiis sunt maculati, ib. g. qui

Frat. Petri Berchorii.

- qui in excellentiis sunt honorati, ib. h.
& qui in violentiis sunt effrenati, ib. i
- Infernus** moraliter & allegorice signat ad-
versitatem pauperis, anxii & tribulati,
scilicet statum hominis poenitentis mul-
tipliciter, ib. k
- Inferni profunditas, capacitas, obscuritas,**
adversitas, ib. l. signat iniquitatem ho-
minis impii & reprobi, l. statum mali
pestilentis; nam talis habet ignem sem-
per comburentem, scilicet cupidita-
tem; habet fumum sursum ascenden-
tem, scilicet pompositatem; lacum cun-
cta submergentem, scilicet gulositate-
tem; foetorem nunquam exhalantem,
scilicet luxuriam, tumultum nunquam
quiescentem, scilicet iracundiam; cate-
nam semper stringentem, scilicet ace-
diam; vermem semper corrodentem,
scilicet invidiam, mentis mordacita-
tem, ibid. m. signat perversitatem secu-
li noxii & effrenati, ibid. n. infernus et-
iam comparatur Poetarum inferno,
quem ipsi finxerunt, &c. ibid. o
- Inferno incenduntur homines plures, &c.**
ib. n
- Inferno multideficiunt, &c.** Adducere, l
- Inferni portæ visæ sunt, & Oleum, e**
- Infernus olla dicitur, & quare, &c.** Olla, d
- Inferre, id est, intus aliquid ferre, seu intus**
aliquid intrmittere vel portare, acci-
pitur etiam pro concludere, dicere, ar-
guere, &c. a
- Inferre multiplex, scilicet probationis,**
compassionis, devotionis, salvationis,
invasionis, & damnationis, ibidem a
- Infidelis, qui contra fidem facit, &c. a**
- Infinitas contrariatur fini, &c. a**
- Infinitas summæ potentie, quæ designat**
extensionum perfectionem, ibid. a. in-
finitas perseverantie, quæ designat
longam durationem, ib. b
- Infinitas deficientiæ, quæ designat imper-**
fectionem, ib. c. & infinitas vanæ fluen-
tiæ, quæ denotat inde terminationem,
ib. d
- Infirmus, infirmus, infirmitas & agridu-**
do pro eodem supponunt, a
- Infirmus spiritualis nihil aliud est, quàm**
peccatum seu pronitas, vel inclinatio
ad peccandum; & sicut multiplex est
corporis infirmitas, sic etiam animæ,
&c. ib. b
- nam infirmitas capitis est superbia, ib. c.**
infirmitas oculorum invidia, ibid. d
- Infirmus pectoris iracundia, ibid. e. ma-**
num avaritia, ib. f. ventris gulositas,
ib. g. renum luxuria, ibid. h. & pedum
acedia, ibid. i
- Infirmus & debilis est peccator ad bonum**
faciendum, ad opus sustinendum, ad
sursum ascendendum, & ad hostibus
resistendum, ib. k
- Infirmus temporalis seu corporalis uti-**
lis est, quia per infirmitatem Deus re-
quiratur, homo convertitur, & virtus
perficitur, ib. l
- & infirmitas naturalis, &c. ib. m.**
- Inflare. vide de Vento,**
- Influere, influentia nihil in Bibliis. vide**
Cælum, vel similia.
- Infringere. vide Frangere.**
- Infundere, paucissimæ autoritates.**
- Ingemiscere. vide Gemere.**
- Infructuosus. vide Fructus vel Sterilitas.**
- Ingens, id est, magnus, grandis, notabilis,**
& solennis.
- Ingratitudo, ingrati dicuntur, qui aliena**
beneficia continue volunt recipere,
nunquam tamen recompensare aut re-
tribuere, a
- Ingratitudo creatorem ad iram provocat,**
largitorem à dando revocat, & posses-
sorem ad peccata advocat, ibid. d
- Ingravatus. vide Gravasse. Aggravasse.**
- Ingressus, ingredi, id est, intro gradi, vel**
alicubi introire, & est ingressus bonus
& malus, &c. a
- Ingressus est humanus, divinus, diaboli-**
cus, ib. a
- Ingressus humanus & virtuosus, quo in-**
gredi debemus statum poenitentæ, Ec-
clesiæ seu religionis multimode, scil. ut
ibi securius commoremur, ib. b
& ut facilius opera contritionis, confes-
sionis, satisfactionis atque meditatio-
nis operemur, ib. c.
& etiam ut sagacius informemur, &c.
ibidem d
- Ingreduatur tamen quidam Ecclesiam**
procaciter, tumultuose, & impetuose,
ibidem e
- quidam carnaliter & affectuose, ibid. f.
- quidam fallaciter & insidiosè, ib. g. &
- quidam venaliter pecuniosè, ib. h
- Ingressus vitiosus ad mundana delectabi-**
lia obtinenda: sicque ad nos ingreditur
caro quæ inficit, mundus qui deficit,
morbus qui afficit, dæmon qui officit, &
mors quæ interficit, ib. i
- Ingressus quatuor Scriptura prohibet,**
ib. i
- Ingressus dolorosus, id est, mortis & da-**
mnationis, ibid. k. & ingressus paradisi
gaudiosus, ib. l. atque ingressus divi-
nus: sicque spiritaliter ingreditur deus
humanam mentem, quando puram &
sanctam eam invenit; personaliter in-
gressus est in uterum virginem, in
mundum, in infernum, & in cælum,
ib. m
- Ingressus diabolicus videtur esse sicut in-**
gressus hostium, ib. n
- Inhabitare, id est, intus habitare: sicque**
est inhabitatio bonorum & malorum,
&c. a
- Inhabitatio moralis & interior: & ita in-**
habitans quidam per amarum poeni-
tentiæ gustum, per charum confidenti-
æ scutum, & per præclarum sapientiæ
visum, ibid. a
- Inhabitatio iustorum realis & exterior:**
nam ibi est locus splendoris & cogni-
tionis, locus amoris & dilectionis, lo-
cus timoris & devotionis, &c. ib. b
- & inhabitatio iustorum finalis & superior,**
scil. paradisi, ib. c
- Inhabitatio malorum multiplex, scil. inte-**
rior & prophana, exterior & mundana,
ac posterior atque insana, ibidem d
- Initium, id est, alicujus rei inceptio seu**
principium, &c. a
- Initium rerum est Deus, initium morum**
est fides, timor, justitia seu recta inten-
tio; initium temporis est juvenus, &
initium corporis sunt homines & ele-
menta, ib. b
- Inimicus, inimicitia, id est, contrarietas,**
odium, discordia, malevolentia & ran-
cor, &c. a
- Inimicitia multiplex, scil. Dei, nam Deus**
inimicatur peccatoribus, ib. a
- Inimicitia diaboli, quia inimicatur melio-**
ribus, ibidem b
- & inimicitia hominis peccatoris, quia ini-**
micatur sanctioribus, ib. e
- Inimicantur Deo & Sanctis ejus quindecim**
horum genera, &c. ibidem d
- Iniquitas dicitur quasi non æquitas, &**
peccatum iniquitas dicitur, &c. a
- Iniquitas & impietas differunt, ib. b**
- Iniquitas quando abundat in corde, con-**
tra Deum facit superbire, iniquitas fa-
cit à proximis dissentire, iniquitas non
vult facta operire, iniquitas solet men-
tem excæcare, &c. ib. c
- Inire, id est, intus ire, vel in aliud ire, &c. a**
- Ineunt homines fœdus & conjugium,**
bellum & jurgium, festum & convi-
vium, tractatum & consilium, ibid. a
- Injuria contrariatur juri, sumiturque**
communiter pro justitia offensa, in-
quantum peccator offendit Deum, pro-
ximum, & semetipsum, a
- Injuria ab injustis solet inferri, ibidem b**
- Injuria à perfectis solet tolerari, ib. c**
- Injuria per prælatum solet auferri, ib. d. &**
injuria per Dominum solet vindicari,
ibid. c
- Injustitia sumi potest pro omni peccato,**
proprie tamen sumitur pro contrario
justitiæ, a
- Injustitia à viro poenitente debet confite-**
ri, ibid. a. ab innocente solet abhorre-
ri, ib. b
- Injustitia à viro pestilente solet exerceri,**
ib. c. & Deo summo solet submoveri,
ibid. d
- Injustus à Deo vilipenditur, à diabolo sub-**
jugatur, &c. quia h
- Inniti, id est, incumbere, appodiare, infi-**
stere, vel firmare; moraliter innixio est,
qua homo Deo innititur per fidem in
ipsum credendo, per charitatem ipsum
diligendo, &c. a
- Innocentia est animi puritas omnem inju-**
riæ illationem abhorrens, & dicitur in-
nocentia quasi non nocentia, &c. a
- Innocentem habeamus operationem, si**
accedere ad cælum volumus, ib. b
- habeamus etiam innocentem medita-**
tionem, ibidem c
- & innocentem prolocutionem, ib. d**
- Innocentia quædam victa, quædam ficta,**
& quædam picta seu facta, ibidem e
- Innocens summæ veritati hæret stabilis,**
ibidem f. innocens secum colloquendi
credit humilior, ib. g. secum conversan-
tes mutat in melius, ib. h. innocens fal-
sa machinantes vincit virilior, ib. i. tri-
bulationes fert facilius, ibid. k. & con-
solationes habet fertilior, ibid. l
- Innocens vir parvulus dicitur multifor-**
miter, parum, d
- Inopia, inops, inopia, paupertas, inedia;**
egestas videntur idem significare, & ino-
pia & opum defectus & carentia, &c. a
- Inopes non debent exasperari, sed adjuva-**
ri, ibidem b
- Inopia facit homini tria bona, ibid. c**
- Inopia temporalis, quæ terrenis caret sub-**
sidiis, estque pauperum & miserorum,
ib. a
- & inopes illos solent mali repiter grava-**
re, ib. b

Index Dictionarii

- Inopes** solent Deum dulciter laudare, ib. c. solent etiam Deum & virtutes velle atque optare, ibid. d. & celum tenent & occupant, ibid. e.
- Inopia** spiritualis quæ virtutum caret divitiis, id est, peccatum, ib. f. & inopia infernalis, quæ supernis caret solatiis, ib. g.
- Innumerabilis.** vide Multitudo. Omnes. & similia.
- Inquinare**, id est, foedare, & sic inquinamentum moraliter est peccatum, &c. a.
- Inquinat** fumus superbiæ & vanitatis, inquinat humus substantiæ & cupiditatis, inquinat limus luxuriæ & carnalitatis, & inquinat fœmus malæ amicitiae & societatis, ib. b.
- Inquirere.** vide Quærere.
- Insania**, insanus quasi non sanus, eo quod insania mentis aufert sanitatem: ergo insanus dicitur qui non est sanæ mentis, a. sicque moraliter omne peccatum insania dicitur multipliciter, ibid. a.
- Insanat** superbus vana somniando, insanit mundus fœda faciendo.
- Insanit** avarus opes sitiendo, & insanivit præsumptuosus alta sentiendo, ibid. b.
- Insania** multiplex, scilicet vera, ficta, & falsa, ib. b.
- Insanabilis.** vide Sanitas.
- Insatiabilis.** vide Satietas.
- Inscius.** vide Scientia.
- Inscrutabilis.** vide Scrutari.
- Insensatus.** vide Sensus.
- Inserere.** vide Opponere, vel Adjungere.
- Insignis**, autoritates deficiunt.
- Insilire**, vide de Saltu & Salire, sed potius de Ludere.
- Insidiari** nihil aliud est, quàm occulta contra aliquem exploratio, & fraudulenta machinatio, & malitiosa investigatio & persecutio, &c. a.
- Insidia** multiplex, scilicet cupiditatis & avarorum, ibidem a. fallacitatis & deceptorum, ib. b. ac crudelitatis atque dæmoniorum, ib. c.
- Insidiæ** habent suum fieri in latibulis & occultis, ib. d.
- Insidiæ** fortunæ quæ suos levant & extollunt ut deficiant, ibidem e.
- Insidiæ** carnis seu malæ mulieris, quæ suos scalpunt ut diripiant; & insidiæ dæmonis, quæ suos latent ut inficiant, ib. g.
- Insidiæ** etiam mali hominis, qui fatuos laetant ut decipiant ib. h.
- Insidiis** & deceptionibus hoc in mundo multa hominum genera uti solent, scilicet mordacis eloquentiæ detractores, ib. i. voracis avaritiæ mercatores, ib. k. nugacis amicitiae sectatores, ib. l. fallacis inimicitiae tractatores, &c. ibidem m. n. o.
- Insipiens**, insipientia contraria est sapientiæ, & insipiens dicitur qui caret sapientia, & potest dici quilibet peccator inscius & ignarus, &c. a.
- Insipientia** multiplex, scilicet protervitiis & idololatriæ detestabilis, simplicitatis & ignorantiae excusabilis, fatuitatis & inscitiae vituperabilis, ib. b.
- Insipiens** disciplinam fugit & detestatur, sine causa timet & conturbatur, indebite de bonis opinatur, inhoneste vivit & conversatur.
- Inspicere.** vide Aspicere.
- Inspiratio**, id est, per spiritum facta revelatio. vide Revelatio.
- Instare**, instans, instanter, instantia quandoque sumitur pro propinquitate imminente, quandoque pro tempore momentaneo & transeunte, &c. a.
- Instantia** quædam quam vir prudens observare debet, ib. a. sicque instanter prædicare debet verbum veritatis, invocare opem divinitis, castigare facta pravitatis, &c. ib. b.
- Instantia** quædam quam vir prudens cogitare debet, scilicet quomodo instat diabolus ut nos percutiat; mundus, ut nos inficiat; mors, ut nos dejiciat, ib. c. & instantia quædam quam vir prudens formidare debet, scilicet horam extremi iudicii, mortis, &c. ibid. d.
- Instabilis** homo multiplex, &c. Stare, c. & i.
- Instar.** vide Similitudo. Imago. ut & Sicut.
- Instaurare.** vide Restituere. Reparare. & Reædificare.
- Instituere.** vide Constituere, & Statuere.
- Instruere** quandoque sumitur pro construere vel fabricare, quandoque pro ordinare, armare seu munire; sed communiter accipitur pro docere, erudire, & informare, a.
- Insula** est terræ portio aquis ex omni latere circumsepta, & moraliter referri potest ad personas & loca, &c. a.
- Insula** deserta seu separata ab hominum ritu dicitur iustus, quia ab aliis separatur hominibus, ib. b. suntque insulæ plurimæ: nam quædam ardens, ibid. c. quædam natans, ib. d. quædam tremens, ibidem e. quædam tacens, ibid. f. quædam gaudens, ib. g. quædam nascens, quæ moraliter juxta proprietates earundem insularum hominem iustum designat, &c. ib. h.
- Insula** quædam secreta & sine mugitu, scilicet religio, quæ cingitur aquis compunctionis: estque insula illa tuta & necessaria, trita & tributaria, certa & speculatoria, ibid. i. & Insula quæ repleta opulento victu, scilicet paradysus: nam illa cingitur aquis tribulationis seu afflictionis in hoc mundo, &c. ib. k.
- Insula** verò in malo signat virum infectionis, scilicet impium statum perditionis, scilicet mundum; & statum damnationis, scilicet infernum, ibid. l.
- Insula** puellarum miranda, &c. Res, b.
- Insuper** signat quandam superabundantiam, quoddam augmentum, & quandam additionem ad omne illud, quod superius ponitur vel ducitur, sive bonum sive malum fuerit, a.
- Insuper** signat superabundantiam meritoriam & virtuosam, vitiosam, dolorosam, gaudiosam, ib. a.
- Insurgere**, id est, contra alium surgere, & semper sumitur in malo multimode, &c. a.
- Integer** quis dicatur, a.
- Integer**, de integritate corporis, in quantum opponitur divisioni & partium fractioni, nihil ad propositum; sed de integritate morali, &c.
- Integritas** multiplex, videlicet carnis, scilicet virginitatis & continentiae mentis, scilicet sinceritatis & conscientiae & moris seu operis, scilicet virtuositatis & iustitiæ, ib. a.
- Integri** male sunt multi, ib. b.
- Intelligere**, intelligens, intellectus, intelligere accipitur pro cognoscere, pro scire, pro advertere: unde intellectus nihil aliud est quàm sapientia, prudentia, notitia, & similia, a.
- Intelligere** debemus illa quæ sunt loquenda, scilicet veritatem, ib. b. intelligere quæ sunt agenda, scilicet æquitatem, ib. c.
- Intelligere** quæ sunt scienda, scilicet profunditatem, ibid. d. & quæ sunt timenda, scilicet auctoritatem, ib. e.
- Intelligere** debemus ad nostram salutem, scilicet nostrorum proximorum necessitatem, nostrorum peccatorum perversitatem, bonorum futurorum felicitatem, &c. ib. g.
- Intellectus** subtilis sunt animalia subtilia & parva, ibid. f.
- Intellectum** verum impediunt, scilicet mundi prosperitas & consolatio, mentis obscuritas & obfuscatio, & cordis fatuitas & obstinatio, ibid. h.
- Intendere**, id est, aliquid ad certum finem seu ad certum quid ordinare & disponere, &c. a.
- Intentio** est oculus opus illuminans, ib. b. angulus opus conterminans seu ordinans, ibid. c. & titulus opus denominans, ib.
- Intentio** debet esse sancta ad Deum, recta ad proximum, & facta ad seipsum, ib. e.
- Intendere** multiplex, scilicet miserativum, multiforme, &c. intendere speculativum, eruditivum, admirativum, & maculativum, ib. f.
- Inter** est præpositio deserviens accusativo casui, & semper videtur innuere pluralitatem, societatem, & medietatem, signatque in bono & in malo, a.
- Inter** in bono signat sanctos intercessores, ib. a. bonos mediatores, ibidem b. & signat societatis sectatores, ibidem c. sicque esse debemus inter alios multipliciter, ib. d. signat etiam bonos moderatores, ibidem e.
- Inter** in malo signat malas intercessionem, malas meditationes, malas societates, & tristes habitationes, ibid. f.
- Interficere**, interfectio, interfectus: interfectio nihil aliud est, quàm separatio violenta animæ à corpore, sicque per interfectionem peccatum intelligitur, &c. a.
- Interficit** spiritualiter diabolus superbos alte suspendendo, ib. b. interficit avaros igne ipsos comburendo, ib. c. invidos gladio perforando, ibid. d. luxuriosos venenum propinando, ib. e.
- Iracundos** sagittis vulnerando, ib. f. gulosos aquis submergendo, ib. g. & acediosos per acediae oppressionem, ib. h.
- Interire**, interitus, id est, intus ire, seu conterere, & accipitur pro morte conteri, vel perire, a.
- Interitus** naturalis omnibus est contingens, criminalis animas peccatorum inringens, temporalis miseros affligens, & infernalis seu æternalis damnatos conficiens, ibid. a.
- Interitus** diversa sunt genera, scilicet suspensio, suffocatio, toxicatio, suffocatio, &c. sicque

Frat. Petri Berchorii.

que spiritualiter intelligitur, &c. ibi-
dem b
Interea, Interdum, Interim, omittitur,
quia non sunt auctoritates. Interior,
interius. vide Intus.
Intermittere, intermissio: cum intermissio
se habeat per modum negationis, restat
quod intermissio boni sit mala, & in-
termissio mali bona, &c. c
Internecio, i. e. totalis & finalis mors &
destructio. vide de Interitu, Morte, &
Destructione, a
Interponere. vide de Intercessione, Me-
ditatione, & Medium.
Interpellare. vide Rogare, Precari, & In-
vocare.
Interpretatio, id est, alicujus obicuri ser-
monis expositio & declaratio, a
Interpretatio multiplex, scilicet verax &
necessaria, fallax & deceptoria, sagax &
meritoria, ac mordax atque detracto-
ria, ib. a
Interrogare, i. e. aliquid ab aliquo sub spe
responsionis inquirere vel rogare, a
Interrogatio multiplex, scilicet sancta fi-
delitatis, ib. a
duræ crudelitatis, ib. b. pia simplicita-
tis, ib. c
vanæ nugacitatis, ib. d. & sagacitatis,
ib. e
Interrogatio bona facienda sapienter, di-
ligenter, & reverenter, ib. f
Intestina, pauca auctoritates.
Intingere. vide Color. Tingere.
Intrare, introire. intrare, i. e. intra, vel in-
fra aliquem aliquem locum ire, a
Introitus quidam virtuosus, qui est fre-
quentandus, ib. a. sicque intrare debe-
mus locum supernalem, ut ibi quiesca-
mus, ib. b
Intrare etiam debemus locum internalem
seu cordialem, ut doleamus, ib. c. In-
tremus ergo corda nostra ad deploran-
dum scelera commissa, ad meditando
actus & opera, ad præcavendum luctus
& verbera, ad contemnendum onus &
pondera, & ad deprecandum regentem
sidera, ib. c
Intrare enim debemus locum infernalem
ut timeamus, ibid. d
Introitus quidam graciosus, qui est procu-
randus: sicque procuremus introitum
pacificativum, ib. e. introitum justifi-
cativum, ib. f
Introitum lætificativum, ib. g. & introi-
tum salvificativum, ib. h
Introitus quidam tolerandus: sicque in-
tratur ad justas & licitas dignitates per
ingressum justæ promotionis, ib. i
Intratur per pacificam communionem,
ib. k
& per dignificam perfectionem, ibi-
dem l
Introitus quidam excludendus, scilicet vi-
tiorum de conscientia, ib. m. & iniquo-
rum ad beneficia, ib. n. & perfectorum
ad maleficia, ibid. o.
Introitus quidam formidandus, vel me-
tuendus, scilicet exercitium corporeæ
mortis, ad judicium impii fortis, & ad
exilium infernalis fortis, ib. p
& quidam introitus admirandus, scili-
cet divinus, qui multiplex, ib. q
Introducere, i. e. intrus vel intro ducere:
sicque introducantur quidam in Scri-

pturæ gymnasium, in Ecclesiæ pala-
tium, & in paradisi convivium, &c. a
Intueri, id est, aspicere, vel videre, a
Intuitus quidam divinus: nam Deus ha-
bet intuitum clarum & luminosum,
pium & amorosum, durum & rigoro-
sum, ib. a
Intuitus quidam humanus: sicque intue-
tur quidam subtiliter & considerate,
scilicet Dei majestatem, matris purita-
tem, cali claritatem, mundi pravitatem,
& inferni asperitatem, ib. b
Intuentur etiam quidam benigniter & ex-
uberative, ibid. c. quidam severiter &
reverberative, ibid. d. & quidam cru-
deliter & exterminative, ib. e
Intumescere. vide Tumor.
Intus, interior, intrinsecus, intra, interio-
ritas signat loci vel rei medium, vel pro-
funditatem, & loquendo moraliter si-
gnificat loca vel opera, quæ nobis sunt
incognita & ignota, &c. a
Interioritas est munde custodienda, scili-
cet hominis conscientia, &c. ib. b. nam
ibi est locus secreti & meditationis, lo-
cus gratiæ & inspirationis, dulcoris &
dilectionis, virtutis & roborationis,
&c. ibid. c
Interior & non exterius quidam boni sunt,
ib. d
quidam exterius & non interior boni,
ibidem e
quidam interior & non exterius boni,
ibid. f. & quidam nec interior, nec ex-
terius boni sunt, ib. g
Intus signat infernalem inclusionem, ib. h.
signat etiam Ecclesiæ habitationem,
ibid. i. & paradisi possessionem, ib. k
Invenire, nota quod est inventio activa,
& passiva: nam activa intentio signat
mentis quietem & utilitatem, passiva
verò firmitatem & stabilitatem, &c. a
Inventio quædam qua invenitur Deus,
gratia seu virtus, &c. ib. a. sicut enim
res perdita invenitur per inquisitio-
nem, acclamationem & attractionem,
ita Deus spiritualiter invenitur
per ferventem cordis meditationem &
contritionem, ib. b. sed quia Christus
per diversas perfectionis vias cucurrit,
scilicet per viam puritatis in conceptu,
humilitatis in partu, prænalitatis in
mortis egressu, renovationis in re-
surrectione, & contemplationis in a-
scensione, ib. c. sic etiam quærat in
loco nobili, in utero virginali, humili
præsepio, flebili crucis patibulo, &c.
ib. d
Invenitur etiam Deus per vocis eloquen-
tem proclamationem, vel exoratio-
nem, ib. e
& invenitur per manuum exequentem o-
perationem, ib. f
Inventio quædam, qua invenitur justus
per virtutem perseverantiæ, ibid. g. sic-
que inveniri debemus affabiles & gra-
tiosi, ib. h
spectabiles & luminosi, ib. i
durabiles & virtuosos, ib. k,
obedientes atque obsequiosi, ib. l
Inventio quædam qua invenitur injustus:
nam mali inveniri volunt in loco car-
nalitatis, deserto cupiditatis, in monte
pompositatis, tandem in loco pœnali-
tatis, ib. m

Invenitur adhuc malus à Deo, qui ipsum
judicat à diabolo, qui ipsum vendicat
à peccato cui se applicat, & ab inferno
qui ipsum damnificat, &c. ibidem n
Inventio quædam qua inveniantur virtu-
tes & gratiæ, &c. ibid. o
Inventio quædam qua inveniantur culpæ
& vitia, ib. p
Estque etiam inventio qua invenitur salus
& gloria: sicque anima in gloria & pa-
radiso multa invenit, scilicet quietem
à laboribus, salutem à languoribus, te-
gumen à frigoribus, solamen à mœro-
ribus, cæteraque alia, ib. p
& est quædam inventio qua invenitur do-
lor & tædium, scilicet inferni, ib. r
Inveniuntur alia nonnunquam: sic enim
in viris justis non invenitur iniquitas
ad inficiendum, fallacitas ad decipien-
dum, & mendacitas ad alliciendum, &
in viris impiis seu immundis non inve-
nitur quicquam boni, &c. ib. s
Investigare, i. e. perscrutari, rimari, venari,
inquirere, &c. a
Investigatio judicis præidentis invenitur,
ib. a
Investigatio hominis sapientis: nam talis
investigare debet Dei legem, ut hanc
meditetur; prudentiam, ut hac guber-
netur; & viri culpam quando confite-
tur, ib. b. & est investigatio invidi de-
trahentis, ib. c
Inveterare, vide Vetus, & Senectus.
Invidia, id est, de bono alterius tabescentis
animi cruciatus, sive dolor de aliena
prosperitate, a
Invidia est pessimum vitium, quia est cor-
dis corrosiva, ibid. a. corporis laxativa,
ib. b
proximi gravativa, ib. c.
Dei impugnativa, ib. d
Invitare. vide Convivium, Vocare.
Invius. vide Via.
Invocare, id est, instanter vocare: unde in-
vocatio nihil aliud est, quam quædam
instans & diligens vocatio, oratio &
supplicatio, vel invocatio, est interior
vocatio, &c. a
Invocatio spiritualis ut digne exaudiat,
necesse est quod in nobis sit inferio-
rum detestatio, ibidem b. supernorum
affectatio, ibid. c
& interiorum dispositio: quia in corde
fieri debet Dei invocatio; nam Deus
succurrit, occurrit, exaudit, defendit
&c. ib. d
Involvere sumitur protegere, absconde-
re, celare, & similibus; & involutio mul-
tiplex est, &c. a
Involvitur justus sicut puer nitoris & in-
nocentiæ vestibus, scilicet virtutum
floribus, ib. a
Involvitur vitiosus perveitis moribus,
id. b
Involvuntur mortales multis erroribus &
languoribus, scilicet in corde nubibus
ignorantiæ; ore, vocibus insolentiæ;
opere, re, ib. fraudulentæ; & corpore
fluctibus violentiæ, ib. c
Involvitur damnatus diris doloribus, ib. d
involviturque scriptura ut latis viribus
seu foribus, &c. ib. e
Inutilis. vide Utilis.
In virgo mutata in vaccam, &c. pœnitentia,
b

Index Dictionarii

- Joathan, Joachin, Joachitas. vide interpretationes & historias de istis.
- Joab interpretatur inimicus seu inimicitia, &c. signatque malos principes tyrannos, vel malos principum vel praelatorum officiales & familiares, &c. potest etiam designare bonos principes & praelatos, ibidem b
- Job fuit sanctus homo, & generaliter signat virum justum propter nominis interpretationem. nam Job interpretatur dolens, ululans, magnus, atque otiositas, a. sic per Job intelligitur vir perfectus, & maxime vir poenitens nam ad talem pertinet ut doleat, lugeat, vigeat, & sedeat, &c. ibidem a
- Job etiam signat virum justum propter virtutum cumulationem, ibidem b, & propter virtutum prolocutionem, ibidem c
- Jocunditas. vide Gaudere. Exultare. & Latari, a
- Jocunditas multiplex, scilicet temporalis & transitoria, ibidem a
- spiritualis & meritoria: quia jocundi de carentia vitiorum, de abundantia meritorum, & de spe bonorum futurorum, ib. b
- & spirituales jocunditatem inducunt Dei justitiae consideratio, caelestis gloriae desideratio, misericordiae exuberatio, innocentiae continuatio, & laudis gratiaeque remuneratio, ib. c
- & quaedam salvatoria & gloriosa: nam jocunditatem illam gignit adversitas, format aeternitas, ligat charitas, & honorat dignitas, &c. ibidem d
- Joannes est nomen nobilitatis, humilitatis, poenitentiae, & auctoritatis, & moraliter loquendo, per nomen Joannis quoad sua significata potest intelligi quilibet vir perfectus, & maxime ecclesiasticus vel praelatus, &c. a
- Joannes fuit morali sapientia illustratus, ibidem b
- & fuit divina providentia sublimatus, ib. c
- fuit famola redolentia divulgatus, ibidem d
- & moralissime fuit appellatus Joannes: nam in eo apparuit virtus amoris charitativi, vigoris sustentativi, doloris macerativi, & amoris prorogativi, ibidem e
- Jojada fuit rex Israel, & interpretatur Dominum cognoscens, vel Domini cognitio, fuit summus Pontifex, & applicari potest ad Sacerdotes, &c. a
- Jonas interpretatur columba, vel dolens, & per Jonam bonum intellige praedcatorem, qui a Deo mittatur, ut malos convertat, sicut & Jonas missus fuit, a. vel per Jonam, qui a facie Domini fugit, intellige malum praelatum vel praedcatorem, qui peccando a Deo fugit, &c. ib. b. vel Jonas est Christus, qui a Deo Patre ad praedicandum est missus, & a nautis, id est, Judaeis in mare tribulationum per mortem projectus, &c. ibidem c
- Jonathas fuit dulcis, amorusus, diligens David sicut animam suam. & per Jonatham, intelligi potest vir bonus & perfectus, &c. a
- Josaphat fuit rex in Juda satis bonus, & interpretatur ipse judicans, vel ipse judicatur, applicatur ad bonum judicem, praelatum, vel regem, &c. a
- Jordanis fluvius in terra Juda, signatque plura in Scriptura, a
- Jordanis signat statum praesentis prosperitatis, ibidem a
- signat etiam statum urgentis adversitatis, ib. b. signat statum labentis fragilitatis, ibidem c
- & statum virtualis poenitentiae, ibidem d
- Joseph interpretatur augmentum, vel appositio, & potest significare Christum, vel quemlibet virum justum, perfectum & virtuosum, & maxime Ecclesiasticum, &c. a
- Joseph si spiritualiter esse volumus, in nobis esse debet affectus charitatis, ib. b.
- perfectus bonitatis, ibidem c. & affectus honestatis, ibidem d
- Joseph in Scriptura quatuor fuisse, scilicet Joseph qui Christum venditum designavit, Joseph sponsus Mariae, Joseph ab Arimathia primus Judae, & Joseph Barnabas Christi discipulus, super quem fors cum Mathia missa est, &c. ibidem e. sicque quilibet justus potest moraliter dici Joseph multiformiter, &c. ib. c
- Joseph denotat Christum, quia fuit Christi figura, &c. ibidem f
- Josue fuit rex & dux a Deo electus ad introducendum filios Israel in terram promissionis, & signat quemlibet bonum principem aut praelatum, &c. a
- Josue digne vocatus fuit, sicque praelatus digne vocationis titulum, aliasque ejus condiciones habeat, &c. ib. b
- Jovi Lyceo Deo omni anno puer sacrificabatur, &c. Puer, b
- Ipsa pronomen aliquando est relativum, & aliquando demonstrativum, potestque dici de multis, &c. a
- Ipsa potest dici Deus, quia ipse pro nomine, id est, homine se posuit, mortem pro eo sustinendo, &c. ib. a
- Ipsa scilicet Christus est Imperator dignissimus, propugnator fortissimus, expiator mundissimus, dispensator largissimus, &c. ib. b
- Ipsa Christus est, cujus potentia debet honorari, cujus scientia debet auscultari, & cujus elementia debet amplectari, ib. c
- Ipsa denotat justum multiformiter, ib. d
- & sic justus dicitur ipse, quia est charitas fraterna, firmitas aeterna, claritas aeterna, parvitas interna, &c. ibidem e
- Ipsa denotat imptum seu injustum multiplicitate, sicque ipse signat peccatorem seu criminum possessorem, quia ipse per superbiam sursum erigitur, per invidiam intus configitur, per malitiam hinc inde vertitur, &c. ib. f
- Ipsa vero in foemino genere potest significare virginem sanctam, viduam, vel foeminam, &c. quia ipsa fuit poenitens & gemens, prudens & clemens, docens & non demens, ib. g
- Ira, irasci, iratus: ira enim quaedam divina, quaedam humana, &c. a
- Ira divina metuenda cum reverentia, ib. b
- nam Dei iram provocant fatui sapientes, superbi praesumentes, & discolori discordantes, ib. c
- Ira etiam quaedam cum patientia sustinenda, ib. d
- & ira quaedam cum diligentia praecavenda, quia Deo contrariatur, ibidem e.
- proximo inimicatur, ibidem f. & sibi ipsi injuriatur, ib. g
- Ire nihil aliud est, quam de termino ad terminum se praesentialiter transferre, & ire signat motum, profectum, & transitum de loco ad locum, &c. a
- Ire virtuosum est profectus & continuatio in bonis virtutibus & operibus, per quae ad paradisi terminum devenimus, & sic ire debemus vigore Dei praecptorum auctoritate imperativa, ibidem b.
- nam ire ad Deum spiritualiter debemus per viam poenitentiae, diligentiae, compassionis, discretionis, &c. ibidem c
- Ire etiam debemus amore & solatio sociorum bonorum nexuque copulativo per charitatis vinculum ad fortius operandum, firmitus resistendum, verius diligendum, &c. ibidem d
- & ire debemus dulcore praemiorum, & fructu praemiativo ad paradisi societatem & quietem: nam ibi est locus inextinguibilis charitatis, indissolubilis unionis, indefectibilis ubertatis, & inexpugnabilis firmitatis, ibidem e
- Ire vitiosum & damnabile, & ire tale est de peccato ad vitium, de vitio ad tormentum, ib. f
- Iridis proprietates, Angelus, l
- Iridis lapidis proprietates, Arcus, c
- Irridere, id est, illudere, contemnere, vilipendere, & modicum reputare, estque irrissio, quaedam divina, & quaedam humana, a. Deus est derisor peccatorum, peccatores vero sunt irrifores bonorum & perfectorum, ib. a. quia derident superiores & correctores, antiquiores & seniores, humiliores & meliores, b
- Irrigare in Scriptura diversis sumitur modis, secundum quod diversis ex causis res artificialiter vel naturaliter irrigatur, &c. a
- Irrigatur devotus per gratiam, ut grate vireat, ibidem b
- Irrigatur contritus per lachrymas ne nimis crescat, ib. c. irrigatur vulneratus, scilicet egenus & tribulatus per elemosynam, ut dolor quiescat, ib. d. Irrigatur ignis, scilicet indoctus per doctrinam ut magis flammescat, ib. e
- Irrigatur arbor, scilicet Beatus per gloriam, ut fructus crescat, ib. f. & irrigatur simus, scilicet impius per fortunam ut cito putrescat, ib. g
- Irritare quandoque accipitur pro offendere seu provocare, quandoque pro casare vel defraudare, a
- Irritus, irrita, irritum, id est, destructum, annihilatum, dissipatum, inane, vacuum seu cassum; & proprie irritatio est alicujus boni violatio vel destructio, & potissime alicujus conventionis vel pacti irruptio, a
- Irruere dicit quendam subitum, repentinum & inexcogitatum motum, potestque sumi in bono & in malo, a
- Irritatio quaedam miraculosa, quae est Spiritus sancti inspiratio, ib. a
- quaedam periculosa, scilicet tentatio diabolica, ib. b. & quaedam pernicioosa, scilicet rapina & exactio, ib. c
- irundi-

Frat. Petri Berchorii.

Irundinis avis proprietates, adventus g
 Israel quandoque supponit pro persona,
 quandoque pro populo, & quandoque
 pro regno, &c. a
 Israel signat virum perfectum, vel statum
 ecclesiasticum, ubi est perfectorum
 congregatio, ibid. a
 sicque esse debemus secretorum contem-
 platores, ibidem b
 majorum nostrorum famulatores, ibi-
 dem c
 ac virorum bonorum imitatores, ib. d
 Israelitico populo, id est, statu ecclesiastico
 inveniuntur peccatorum genera caren-
 tes virtute gratitudinis, fortitudinis &
 rectitudinis, ibid. c
 Israel signat locum Paradisi, ib. f
 Iste pronomen demonstrativum in Scri-
 ptura multis dicitur modis: nam quan-
 doque dicitur de persona, quando-
 que de rebus, & quandoque de locis,
 &c. a
 Iste potest predicari de Christo, ib. a
 Iste aliquando predicatur de iusto multi-
 pliciter, ib. b
 Iste vero, in plurali, signat viros sanctos
 multipliciter, ib. c
 & iste aliquando predicatur de impio
 multiformiter, ib. d
 Ista in foeminino genere, predicari potest
 de beata Virgine, vel de aliqua Sancta
 etiam multimode, ib. e
 Istud, in negotio de quo dicitur, semper
 signat realis existentiae quantitatem,
 moralis apparentiae claritatem, verba-
 lis eloquentiae veritatem, ib. f
 Ita aliquando est adverbium affirmandi,
 & aliquando adverbium similitudinis,
 &c. a
 Ita signat quandam imitationem utilem
 & virtuosam multipliciter, ib. a
 Ita quandoque signat imitationem inu-
 tilem & perniciosam multimode, ibi-
 dem b
 Ita signat quandam comparisonem mi-
 rabilem & gloriosam, ib. c
 Itaque conjunctio causalis vel rationalis,
 semper signat conclusivae, determina-
 tive, illative, & decisivae, sicut ergo, id-
 eo, &c. a
 Itaque unum signat finem & conclusio-
 nem determinatam, quae pertinet ad
 iustum, &c. ib. a
 sicque est
 Itaque unum, per quod immutatur nostra
 conditio, scilicet per poenitentiam, &
 sic itaque unum remissionis, subjectionis,
 compassionis, confessionis, & latis-
 factionis, ib. b
 Itaque unum, per quod augmentatur no-
 stra perfectio, ib. c
 Itaque unum, per quod vendicatur caeli
 possessio, ibid. d
 & itaque unum spectat ad injustum multi-
 formiter, ib. e
 unum itaque spectat ad Christum, ibid. f
 Iter, id est, via, & dicitur ab eo, is, est enim
 locus per quem itur ad terminum, & sic
 est iter quoddam frequentandum, &
 quoddam detestandum, &c. a
 Iter bonum est septuplici ratione, ib. a
 Iter quoddam rectum, scilicet veritatis &
 iustitiae, ib. b
 quoddam iter latum, scilicet charitatis &
 amicitiae, ibid. c, quoddam curvum,
 scilicet spiritualis paupertatis, ibid. d
 quoddam arcum, scilicet poenitentiae &
 asperitatis, ib. e
 quoddam planum, scilicet innocentiae &
 simplicitatis, ib. f
 quoddam mundum, scilicet pudicitiae seu
 castitatis, ibidem g
 & quoddam placitum, scilicet clementiae
 & pietatis, ib. h
 Iterum, iterare. iterum signat quandam
 reditum, profectum quoddam aug-
 mentum & continuamentum, & signat
 in bono & in malo, &c. a
 Iterare, saepius debemus actum confessio-
 nis ib. b
 actum compassionis, ib. c
 Iterare debemus verbum salutationis, ibi-
 dem d
 actum exultationis, ib. e
 & actum visitationis, ib. f
 Iterare debemus actum contemplationis,
 ib. g
 actum praedicationis, ib. h
 & actum poenitentiae & conversionis, ibi-
 dem i
 Iterum potest significare in malo, sicque
 signat malam peccati frequentatio-
 nem, vel malam peccati recidivationem
 & reiterationem, & sic est iterum cupi-
 ditatis, carnalitatis, instabilitatis, & in-
 fidelitatis, ib. k
 Invicem quandoque supponit pro mutuo,
 quandoque pro simul, pro pariter &
 conjunctim, & potest esse conjunctio
 copulativa, & adverbium qualitatis, &
 signat in bono & in malo, &c. a
 Invicem esse debemus per omnimodam
 charitatem, communitatem & unita-
 tem multiformiter, ib. a
 Invicem dolere per charitativam compas-
 sionem, ib. b
 & invicem credere per fidei communio-
 nem, ib. c
 Invicem signat etiam malam communita-
 tem, ib. d
 Jubere de sui natura signat imperium &
 dominationem, seu dominium & prae-
 lationem, &c. a
 Jussio quaedam summæ potestatis, quam
 facit Christus Rex, & sacra scribit lex,
 ib. a
 & sic Dei jussu & ordinatione provenit,
 quod iustus patiatur, quod malus puniatur,
 quod pauper nutriatur, &c. ibi-
 dem b
 Jussio quaedam terrestris & canonica, sc.
 bonorum principum & praelatorum,
 sicque adeos spectat jubere dignos pro-
 moveri, malos submoveri, laesum milere-
 ri, & Deum revereri, ib. c
 & jussio quaedam crudelis & tyrannica,
 ib. d
 Jubilus, jubilaré, jubilatio est gaudium
 mentis, &c. a
 Jubilus virtualis de peccati evasione, ibi-
 dem a
 Jubilus spiritualis de meritorum adeptio-
 ne, ib. b
 & jubilus æternalis de praemiorum rece-
 ptione, ib. c
 Judas, Juda est nomen regni, & nomen
 populi; Judas vero nomen personae, &
 nomen populi, & interpretatur Juda
 vel Judas confitens & glorificans, &c. a
 Juda tribus alias praecebat in statu, di-
 gniori & mobiliori, in actu fortiori &
 audaciori, in situ altiori & anteriori, sic-
 que debet esse tribus & cognitio vitio-
 rum ecclesiasticorum & maxime prae-
 latorum, ib. b
 Judas Patriarcha comparatur leoni, quia
 liberalior ad audiendum, benignior ad
 indulgendum, & audacior ad resisten-
 dum, ib. c
 Judas, qui spiritualiter vult esse, debet in
 bono perseverare, ib. d
 debet seipsum considerare, ib. e. & debet
 clementer exuberare, ibid. f
 in Juda inveniuntur proditores & mali-
 tiosi, ibid. g
 Judaea regio, scilicet terra promissionis,
 in qua tribus Juda & tribus Benjamin
 habitabant. Unde Judaea & terra Juda
 pro eodem supponunt, & interpretatur
 confessio vel glorificatio, signatque sta-
 tum Ecclesiae militantis, vel statum ani-
 mae poenitentis, &c. a
 Judaeus potest accipi in bono & in malo a
 Judaei quidam commendabiles, scilicet vi-
 ri Deum confitentes, credentes & glo-
 rificantes, &c. ib. a
 Judaei quidam detestabiles, sicut hodie Ju-
 daei, qui oblinati & excaecati Deo cre-
 dere dedignantur, quia habent saevi-
 tiam effrenatam, ib. b
 malitiam oblinatam, ib. c
 & miseriam aggravatam, ib. d
 Judex iustus sit in judicando, &c. Acce-
 ptio personarum.
 Judex habet condiciones plures, &c. Rex,
 k. & l.
 Judicare, id est, discernere, & judicium ni-
 hil aliud est quam discretio inter qua-
 litates & condiciones rerum, a
 Judicium signat jurisdictionem ordinati-
 vam, ib. a
 & sic si judex debite judicare voluerit, ha-
 beat rectam, veram, iustam & honestam
 intentionem, ib. b
 habeat etiam charitatem in affectione,
 ib. c
 & claritatem in cognitione, ibid. d
 Judicium etiam signat affirmationem opi-
 nativam, ibidem e
 & sic judicium decipit familiaritas, ibi-
 dem f
 impedit amoris quantitas, ib. g
 & odii gravitas, ib. h
 Judicium etiam signat executivam con-
 demnationem extremi scilicet iudicii,
 ibid. i
 Judicium divinum est in duplici differen-
 tia: nam quoddam est particulare, &
 quoddam universale, &c. a
 Judicia divina sunt commendanda, for-
 midanda, & meditanda, ibidem b
 Judicium extremum licet ignotum mate-
 ria profunda & terribilis, est tamen ali-
 quid dicendum de Dei consistorio, &c.
 ibidem c
 Iudicii extremi dies est praconizatus, ibi-
 dem d
 Iudicii extremi locus est determinatus,
 ibid. e.
 & totus mundus citatus, ibid. f
 Judex ad iudicium totus paratus, estque
 valde metuendus, quia ejus praesentia
 impravisiibilis, potentia insuperabi-
 lis, scientia infallibilis, iustitia inflexibi-
 lis, & iracundia implacabilis, ibidem g
 In ju-

Index Dictionarii

- In iudicio extremo erunt accusatores magnæ improbitatis : nam ibi accusabit operum pravitas, conscientia veritas, elementorum communitas, Christi vulnerum poenalitas, demonum per-versitas, &c. ib. h
- In iudicio extremo erunt assistentes magnæ auctoritatis, ib. i
- testes extremæ veritatis, ib. k
- & publicatio magnæ claritatis, scil. conscientiarum mutua revelatio, ib. l
- duraque severitatis definitio, ib. m
- atque executio magnæ poenalitatis, scilicet æternæ damnationis, ib. n
- Jugiter, id est, continue, semper, sæpe, & permanenter, &c. a
- Jugiter iustitiam & stabilitatem exercere debemus, jugiter clementiam & benignitatem adimplere debemus, & jugiter lætitiā & jocunditatem continere debemus, ib. a
- Jugiter beati laudant, jugiter amant, jugiter sacrificant, ib. b
- Jugiter accipitur in malo, & signat perseverantiam in malo, ib. c
- Jugum dicitur illud, mediante quo boves vel asini ad trahendum onus invicem colligantur, &c. a
- Jugum naturæ onerosum hujus vitæ, jugum scripturæ virtuosum perfectorum, jugum amoris dulcorosum devotorum, jugum erroris vitiosum peccatorum, & jugum doloris tædiosum damnatorum, ib. a
- Jugum amoris divini, vel jugum mandatorum & regularis disciplinæ portare debemus, ib. b
- scilicet jugum timoris, ib. c
- Jugum amoris, ib. d
- & jugum doloris, ib. e
- Jugum peccati, & maxime jugum carnalitatis, cupiditatis & tepiditatis, &c. ib. f
- Jugum quinque sensuum, ib. f
- Jumentum dicitur animal ad hominum adiutorium ordinatum, & dicitur jumentum omne animal domesticum & laboriosum, &c. & sumitur in bono & in malo, a
- Jumentum signat religiosum, nam se ipsum humiliare debet, & per patientiam subjugari, ib. b
- per poenitentiam edomari, ib. c
- & per permanentiam stabiliri, ib. d
- Jumentum in malo signat illos, qui per avaritiam inflammentur, qui per immunditiam inquinantur, & qui per ignorantiam hebetantur, &c. ib. b
- Jungere, junctura, jungere, id est, aliquam simulnectere vel unire, vel invicem alterum colligare, semper societatem significat sive bona sive mala fuerit, a
- Junctura desiderabilis, qua homo perfectus Deo per charitatem conjungitur, ibid. a
- Junctura remunerabilis, qua devoti simul colligantur, ibidem b
- & junctura vituperabilis, qua maligni invicem stringuntur, ibid. c
- Juno Semeli inimicabatur, &c. Proditor, c
- Jupiter in pluvia aurea Damaen imprægnavit, &c. Pluere, b
- Jurare, juramentum, jurare nihil aliud est, quam aliquid subattestatione alius sancti nominis affirmare, & est juramentum quoddam virtuosum, quoddam vitiosum, &c. a
- Juramento mendacitas abesse debet, ibidem c
- Juramento congruitas inesse debet, ib. c
- & juramento causæ necessitas adesse debet, &c. ib. d
- Jurgium, vide Discordia.
- Justus, justitia, justificatio. justitia quandoque accipitur pro virtute speciali, aliquando pro perfectione universali & generali, &c. a
- Justitia virtus & perfectio quædam justum unicuique tribuens, & sic iusti & sancti esse debemus; nam à Domino diliguntur, à Domino protegentur, in Domino delectantur, & cum Domino gloriantur, ac etiam præmiantur, &c. ib. a
- Justi si esse volumus, debemus à pravis moribus alterari, ib. b
- in bonis fructibus radicari, ib. c, & bonis affectibus vegetari, ibid. d
- debemus cæli sublimitatibus elevari & contemplari, ib. e, & bonis operibus fecundari, ibid. f
- Justitia pro virtute speciali & cardinali sumitur, quanquam possit ad omnes pertinere: quia quilibet reddere debet unicuique quod suum est, videlicet Deo reverentiam, sibi poenitentiam, & proximo beneficentiam; pertinet tamen principaliter ad iudices & prælatos multipliciter, ibid. g
- Justus iudex vel prælatus debet per mititatem moderari, ib. h. per certitudinem informari, ibid. i
- per rectitudinem regulari & rectificari, ibid. k
- & per quietudinem ordinari, ib. l
- Justitia divina habet misericordiam in presenti, & justitiam in futuro, ibidem. nam Dei justitia est malorum tristificativa, bonorum lætificativa, & iustorum remunerativa, ibidem n
- Justus & bonus homo futura scrutatur subtiliter, cum malis convivit humiliter, &c. Daniel. a, b, b, d, e, f
- Justus homo intelligitur per eum multipliciter, &c. Eum, e, f, g
- Justus debet esse fundatus, ditatus, & cre-matus, &c. Lucerna, c, d, e, f
- Justus vir dicitur lux multipliciter, &c. g. h. i. k. l. m. n
- Justus timeat multa, &c. c. Ne quando, a
- Justi dicuntur omnes multipliciter, &c. Omnes, g, h
- Justus commendatur multipliciter, &c. Oriens, c
- Justus rite vivit multipliciter, &c. Quia, g
- Justitiæ standum est multipliciter, &c. Stare, g
- Justus debet esse supra Deum, proximum, cælum, &c. Supra, m
- Justus vir habeat condiciones plurimas, &c. Lux, f, g, h, i
- Justus stat pro proximo, certat pro seipso, &c. vide Pro, d, e, f
- Justificare, id est, justum efficere, a, vide De gratia, & De justitia.
- Juvare, vide Adjutorium.
- Juvenis, juvenus quandoque literaliter, quandoque moraliter, & etiam in bono & in malo sumitur, &c. a
- Juvenis spiritualis, id est, vir perfectus habere debet gratiosam pulchritudinem, vigorosam fortitudinem, studiosam promptitudinem, &c. ib. b
- Juvenes multi sunt senes in vultu turpiores, in motu tardiores, in viribus debiliores, in sensibus obscuriores, ibidem c
- Juvenes mali multi, ibid. g
- Juventus naturalis & corporalis, quæ debet sagaciter subjugari, ib. d. veraciter informari, ibidem e
- & viriliter occupari, ibidem f
- Juxta unum est virtuosum, ib. a
- Juxta unum vitiosum, ibidem b. juxta unum fructuosum, ibid. e. juxta unum dolorosum, ibid. d. & juxta unum gaudiosum, ibidem e
- L.
- L**abium locutionem signat, eo quod omnis vox & locutio per labia exprimitur: sicut enim de locutionibus, ita & de labiis est distinguendum, &c. a
- Labium extenditur ad dulciter adulandum, & acriter detrahendum, ad turpiter deridendum, ad jactanter eloquendum, & ad scienter metuendum, ibid. b
- Labium nostræ locutionis ut commendabile vel laudabile, debet esse manifestum, ib. c
- justificatum, ibidem d
- & deliberatum, ib. e
- Labi, id est, cadere vel ruere per motum & instabilitatem pedum, & potest distinguere sicut de cadere, &c. a
- Labimur in mortem & infirmitatem de statu naturæ, in luctum & adversitatem de statu fortunæ, labimur per culpam & iniquitatem de statu gratiæ, & labimur per diabolicæ tentationis impulsu in peccata, ib. a
- Labitur homo in via lubricosa, scopolosa, pulverosa, & tenebrosa, ib. b
- Labor, Laborare in Scriptura multipliciter sumitur, &c. a
- Laborem virtuosum exercemus spiritualis contemplationis, ib. b
- Laborem prædicationis, ib. c
- Laborem operationis seu obedi-tionis, ib. d
- & laborem macerationis, ib. e
- Labor vitiosus & temporalis peccatorum & talis labor est avarorum ardentissimus, ibid. f. invidorum poenalis-simus, ibid. g. superborum inanis-simus, ib. h. & luxuriosorum immundissimus, ibidem l
- & labor quidam laboriosus & æternalis damnatorum, qui perpetuo requiem non habebunt, ib. k
- Labor sumitur quandoque pro re, pro qua laboratum est, ib. b
- Lac nihil aliud est, quam quidam liquor dulcis & candidus, & in Scriptura multipliciter sumitur in bono & in malo, &c. a
- Lac spirituale indigentium nutritivum, estque lac dulcedinis, pietatis, compassionis, ib. b
- Lac ignorantium instructivum & nutritivum, & est lac doctrinæ, scientiæ, & Scripturæ, ib. c
- & lac

- & lac pœnitentium allectivum, istud est lac dulcedinis divinæ misericordiæ. ibi-
dem d
- & lac triumphantium reſectivum, & est lac dulcedinis æternæ. ibid. e
- Lac in malo est quoddam dulciter allecti-
vum, & istud est lac prosperitatis hu-
manæ. ib. f.
- quoddam graviter infectivum, scil. lac
carnalis voluptatis & delictorum corpo-
ralium. ibid. g.
- & quoddam leviter deceptivum, & est lac
fallacium verborum ib. h.
- Laceratio, lacerare accipitur pro vastare,
disrumpere, frangere, &c. a
- Laceratio quædam contritionis, ibid. a
quædam detractionis, ibid. b
quædam tyrannicæ vexationis, ibid. c. &
quædam damnationis æternæ. ib. d.
- Lactina multipliciter in scriptura sumi-
tur. a
- Lacryma in bono mœroris est, sic punctio
lacryma dulcoris est compassio, lacry-
ma amoris est dilectio, & lacryma dolo-
ris est afflictio, ibid. a
- Lacrymandum ex causis superioribus. ibi-
dem b.
& ex causis interioribus. ibid. c
& ex causis exterioribus. ibid. d
- Lacryma virtuosa, quia tollunt maculam
internam, scil. animæ peccatum, placant
offensam æternam, & præstant quietem
supernam, ibid. e
- Lacryma in malo est lacryma fallentis de-
ceptionis, præsentis afflictionis, & se-
quentis damnationis, ib. f.
- Lacus est fovea seu stagnum, aqua, luto,
herbis & piscibus plenum, &c. & sumi-
tur in bono & in malo. a
- Lacus voraginis mundialis est umbrosus,
lutosus, & periculosus, ibid. b
- Lacus voraginis cordialis, ib. c
& lacus voraginis infernalis, ib. d.
- Lamentum, luctus, planctus, pro eodem
supponunt. a
- Lamentum quoddam iustorum, quia tales
emittunt lamentum contritionis, com-
passionis, devotionis, & desolationis,
ibidem b
- Lamentum quoddam fictorum stultorum
ib. c. lamentum miserorum egenorum.
ibid. d. & lamentum damnatorum, ibi-
dem e.
- Lamæ monstri proprietates, adulatio, f. re-
vereri. a
- Lamina nihil aliud est quam metalli parti-
cula fusione vel malleatione in latitu-
dinem attenuata, &c. a
- Lamina sacram signat scripturam, quæ ali-
quando dicitur aurea per pretiositatem
promissorum, argentea per pulchritudi-
nem consiliorum, ferrea per asperita-
tem iudiciorum, & plumbea per molli-
tatem indultorum, &c. ib. a
- Lampas nihil aliud est quam quoddam in-
strumentum vitreum igne vel oleo ad il-
luminandum ordinatum, & sumitur in
bono & in malo. a
- Lampas in bono signat hominem perfe-
ctum, in quo sit oleum dulcoris, elemen-
taria, & pietatis nutritivum, ib. a
- Lumen splendoris, decoris & honestatis
illuminativum. ibid. b. ac ignis & fervor
amoris & charitatis accensivus. ibi-
dem c.
- Lampas vero in malo signat virum fragilis
prosperitatis, oleum carnalitatis &
ignem cupiditatis, &c. ibid. d
- Lampreda piscis proprietates, post. d
- Lana quæ passiones non sentit, nascitur ex
carne, iterumque carnem vestit, &
omnia interiora operit, & tegit, &c. a
- Lana quædam castitatis inviolata. ibi-
dem a
quædam honestatis immaculata. ib. b
quædam charitatis accumulata, ibi-
dem c
quædam facultatis multiplicata. ibi-
dem d
& quædam veritatis sanctificata. ib. e
- Lancea est instrumentum longum & acu-
tum, ex ligno & ferro compositum ad
perforandum & lædendum sive pro de-
fensionis remedio fabricatum, & signat
in bono & in malo, &c. a
- Lancea in bono quædam salvationis, quam
portavit Christus, scilicet crucis lancea,
ibidem a
quædam correctionis, quam habeat præ-
latus & rector iudicans, ib. b
quædam locutionis, quam habeat do-
ctor prædicans, ibid. c.
& quædam compassionis, quam habe-
ant divites & peccatores, scil. elemosy-
na, ibid. d
- Lancea in malo signat lanceam detractionis,
proditionis, directionis, tentationis,
& damnationis. ibid. e
- Languor, languere, languidus, languor vi-
detur esse quid medium inter actuale
infirmiorem, & realem sanitatem, &c.
a.
- Languor quidam naturalis, quo singuli
languent, nam natura humana subiecta
est languori doloris & infirmitatis, lan-
guori laboris, & pœnalitatis, timoris &
stupiditatis, corporis & debilitatis, &c.
ibid. a
- Languor quidam virtualis perfectorum &
devotorum, qui languent præ dilectione
coelestis patriæ, præ dilectione unionis
divinæ, & præ incurſione mundi mise-
riæ, ibidem b
- Languor quidam criminalis iniquorum,
nam nullus languor deterior, quam pec-
catum, &c. ib. c
- Laparea seu liparis lapidis proprietates, mi-
sericordia. f
- Lapis multipliciter sumitur in Scriptura,
etiam in bono & in malo, &c. a
- Lapides in bono signant virtutes interio-
res, vel viros perfectiores, multiformi-
ter, &c. ib. a
- Lapides signant humilitatem per quam
aggravamur, nam lapis humilitatis sem-
per petit inferiora, &c. ibid. b
signant stabilitatem, per quam roboramur,
ib. c
& signant severitatem, per quam casti-
gamur, ibid. d.
- Lapidibus severitatis, & iustitiæ lapidari
debent, tam à DEO, quam prælato su-
perbi & elati, protervi & obstinati, cru-
deles & effrenati, carnales & inquinati,
&c. ibid. d
- Lapis signat virum perfectum multiplici-
ter, ibid. e
- Lapis in malo significat virum infectum, scil.
peccatorem multiformiter. ibid. f
- Lapides duodecim pretiosi quid signant,
&c. ibidem d
- vide port. q
- Laqueus, id est, vinculum vel ligatura ad
capiendum vel detinendum ordinatum
communiter sumitur in malo, &c. a
- Laqueus peccatorum, scil. tentationis, quo
homines à diabolo capiuntur, misero-
rum, scil. tribulationis huius mundi, qui-
bus infortunati & miseri detinentur, &
damnatorum, scil. sententiæ divinæ, &c.
ibidem b
- Laqueantur homines pecuniam diligen-
tes, luxuriam exercentes, & superbiam
facientes. ibid. c
- Largus, largitas, i. e. liberalitas, estque vir-
tus, quæ dat danda, & retinet retinenda,
& bene per largitatem intelligitur libe-
ralitas, &c. a
- Lascivia signat insolentiam mentis & cor-
poris, & levitatem animi, honestis mo-
ribus indecentem, &c. a
- Lascivia fugiat à corde & conscientia, ab
ore & eloquentia, à corpore gestus im-
pudicus, & ab opere lascivius actus ibi-
dem b
- Lassitudo, lassus, fatigatio cum lassitudo
nihil aliud sit quam virium hebetudo,
proveniens ex labore seu radio, displi-
centia vel languore, &c. a
- Lassitudo quædam laudabilis perfectio-
rum, ibid. a
quædam culpabilis iniquorum sive pec-
catorum, ib. b
& quædam miserabilis miserorum & e-
genorum, ibid. c
- Lateres, later, lateres conficiuntur ex luto
& igne fortissimo, & cocti durantur in
lapides, ita quod apti sunt pro ædificiis
construendis, signatque viros sanctos,
ibidem a
signant etiam divitias, quæ in pecuniis
& metallis consistunt, &c. ib. b
- Latro, latrones, latro dicitur, qui latenter
furatur & surripit alienum, & sumitur
dupliciter, scil. literaliter & spiritualiter,
&c. a
- Latronum spiritualium genera sunt hære-
tici, usurarii, simoniaci, damones, &
peccatores, ib. b
- Latitudo, latus, latitudo est rei dimensio,
qua ad capiendum & continendum ali-
quid ampliatur, & sumitur in bono & in
malo, &c. a
- Latitudo cordis in nobis sit ad affectandum,
latitudo manus ad erogandum, & lati-
tudo oris ad supplicandum, ib. b.
- Latitudo quædam superior summæ civita-
tis coelestis, nam ibi est amplitudo capa-
cissima quietudo securissima, & pleni-
tudo fecundissima, ib. c.
- quædam latitudo inferior summæ pietatis
ib. d
& quædam interior summæ charitatis,
ibid. e
- & quædam latitudo mala & vitiosa, &
quædam mundanæ prosperitatis, huma-
næ voluntatis, & terrenæ cupiditatis,
ibidem f.
- Latus, latera, latus communi significatione
dicitur de omni re, sicut dicimus latera
domus, turris, fluminis, &c. a
- Latera quædam custodienda, scil. animæ vel
viri iusti latera, nam tales pro ornamen-
to habeant sapientiæ certitudinem, per-
manentia firmitudinem, continentia
pulchri-

Index Dictionarii

- pulchritudinem, et diligentia prom-
ptitudinem, ibid. b
- sicque iusti latus circumstent pauperes &
indigentes, ut refrigerentur, divites, ut
honorentur, servitores ut remuneren-
tur, poenitentes, ut recuperentur, &c.
ibidem c.
- Latera inhabitanda, scil. status Ecclesie &
fidei, ibid. d
- Latera quaedam abominanda, scil. status ho-
minum peccatorum. ibid. e
- quaedam consideranda scilicet Christi,
ibidem f
- quasdam vituperanda, scilicet. impiorum &
iniquorum, ib. g
- Latera quaedam desideranda scil. paradisi,
ib. h
- quaedam refugienda, scil. damnatorum.
ib. i
- & quaedam operienda seu vestienda, si-
ve contregenda, scil. pauperum egenorum.
ib. k
- Lavare est aqua sine liquore aliquo aliquid
mundare, & per loturam intelligitur
quacunque purificatio vel mundifica-
tio. a
- Lavatur anima per baptismalem regene-
rationem, per verbalem confessionem,
per lacrymabilem compunctionem, &
per fraternalem compassionem. ibi-
dem a
- Lavari spiritualiter, si volumus necesse est,
quod immutetur & concutiat status
nostrae iniquae conditionis, ib. b
- & quod impia corruptio expurgetur, &
expietur, ib. c
- & quod purgatio varia frequentetur.
ib. d
- & quod anxia correctio tolleretur.
ib. e
- Loturam in malo signat immunditiam, si-
ve munditiam simulatam, &c. ib. f.
- Laus, laudare, laus, i. e. commendatio, ma-
gnificatio, & meritum alicujus ver-
balis relatio & exaltatio, & est duplex,
scil. divina & humana, &c. a
- Laudare Deum & magnificare ipsum de-
bemus exemplo naturae, anigmate figu-
rae, & doctrina scripturae, ib. a
- Laudare debent Dominum viri praesiden-
tes in dignitatibus, ib. b
- & subiacentes adversitatibus, quia per
tribulationem caro mortificatur, vita
rectificatur, sermo dulcificatur, & Deus
glorificatur, ib. c
- Laudare debent poenitentes conversi, a sce-
leribus, ib. d
- Laus humana quaedam vera, qua laudan-
tur viri virtuosus, & quaedam falsa, qua
laudantur viri vitiosi, &c. ib. e
- Lazarus est ille, quem mors prostravit,
quem soror deploravit, quem Christus
amavit, quem Christus vocavit, & cetera.
signat etiam virum poenitentem.
ib. a
- Lectulus, lectus est illud, in quo homines
dormiunt & requiescunt, & sic per re-
quiem potest intelligi quacunque re-
quies, siue bona siue mala fuerit, &c. a
- Lectus interior conscientiae, ib. b
- Lectus exterior poenitentiae, ib. c
- & lectus superior coeli patriae, ib. d
- Lectus in malo est lectus quidam delitia-
rum, scil. luxuriosorum, ib. e
- quidam prosperitatis & opulentic, scil.
- hujus mundi divitum, &c. ib. f
- & quidam poenitentiae, scil. inferni, &c.
ib. g.
- Ladere, gravare, nocere, offendere pro eo-
dem supponunt, a
- Laditur poenitens, quando conteritur, la-
ditur delinquens, quando corrigitur,
laditur indigens, quando percutitur, la-
ditur pestilens, i. e. peccator, quando
corrumpitur, &c. ib. a
- Leana cum sit leonis femella, animal su-
perbum, crudele, adulterum, & in pari-
endo defectivum, signat principum
consiliarios & fautores, &c. a
- Leana proprietates, &c. praevenire. c
- Legatus, legatio, legare quandoque sumi-
tur pro dare seu assignare, &c. a
- Legatio quaedam summi mediatoris, scil.
Christi, ib. a
- quaedam boni praedicatoris, ib. b
- & quaedam docti intercessoris, ib. c
- Legatus habeat auctoritatem & potesta-
tem a superiore, ib. c
- habeat veritatem & fidelitatem, ibi-
dem d.
- habeat claritatem & sagacitatem, ibi-
dem e.
- habeat audaciam & strenuitatem, ibi-
dem f.
- habeat modestiam & benignitatem,
ib. g
- habeat fiduciam atque securitatem.
ib. h
- Legatus sedis Apostolicae, quid repraesen-
tat, &c. adventus, i
- Legio, i. e. lecta vel electa societas vel con-
gregatio, nam sex millia sexcentos &
sexaginta sex continere dicebatur, in-
veniturque legio Angelorum, hominum
& daemonum, &c. a
- Legere nota secundum diversos libros, di-
versae & variae sunt lecturae, &c. a
- Legendus est liber divinae naturae, ut in
ipso semper admiremur, ib. a
- Legendus liber mundi creaturae, ut in ipso
valde delectemur, ib. b
- Legendus liber S. Scripturae, ut per ipsum
recte dirigamur, ib. c
- Legendus liber mentalis clausurae, scil. con-
scientiae nostrae, per puram confessionem
& satisfactionem, &c. ibid. d
- Legitimus, legitima, legitimum dicitur,
quasi lex optima seu intima, nam scrip-
tura legitima appellatur, quae a Deo
sicut lex optima statuebatur, & quae a
populo per modum legis certa, fixa,
perpetua, & optima recipiebatur, &c.
a.
- Lenitas, id est, suavitas, & lenire, i. e. suavi
dulcedine mulcere, &c. a
- Lenes quidam maligni & mali, sicut pro-
ditores & hypocritae, lenes quidam be-
nigni atque virtuosus, & quidam condi-
gni seu gloriosi, ib. a
- Levitas principum valet ad quatuor. ibi-
dem b
- Leo in scriptura multipliciter sumitur, a
- Leo auctoritatis Christus, qui est rex re-
gum & Dominus dominantium, sicut
enim leo est animal liberalissimum, sic
Christus liberalis carnem assumendo,
ib. a
- Leo animal virtuosissimum, sic Christus
in resurrectione, ibidem c.
- & leo animal praecellentissimum, sic Chri-
- stus in ejus ascensione, ib. d
- Leo stabilitatis, scilicet justus & perfectus
homo, nam leo est animal hominibus
gratosum, bestiis rigorosum, in inva-
dendo animosum, in sustinendo virtuo-
sum, &c. sique justus tales habeat condi-
tiones &c. ib. e
- Leoni vir justus assimilatur, quia ut leo
multis tribulationibus edomatur, ibi-
dem f. multis infirmitatibus aggrava-
tur, ib. g.
- & virtutum viribus roboratur, ib. h
- Leo iniquitatis, scilicet vir peccator, nam
sicut leo est animal infirmum & quarta-
narium, ferventissimum, & calidissi-
mum, elatum & savissimum, insidians
& fraudulentum, &c. sic etiam per leo-
nem intelliguntur diversa genera pecca-
torum, &c. ib. i
- Leo crudelitatis, scilicet diabolus, & hoc
multipliciter, ib. k
- Leonis animalis proprietates vide amare. c
- adversari, c
- arguere, f
- gratiarum actio. a. fugere. c. praevenire. e
- Leo ab homine auxilium petit, &c. preces.
d.
- Leo timet multa, & c. timor, b
- Lepra est quaedam vilis & enormis infir-
mitas, quae nunquam aut raro curatur
per quam cohabitantes corrumpuntur,
&c. a
- Leprosus spiritualiter signat peccatorem
per simoniae pravitatem depravatum,
ib. b
- per superbiae vanitatem elatum, ibid. c.
- per avaritiae gravitatem inflammatum
ib. d
- & per immunditiae foeditatem deturpa-
tum, ib. e
- Latitia, latus, latitia, id est, gaudium, jo-
cunditas, exultatio, & jubilatio. a
- Latitia quaedam interior & virtuosa, qua
boni in hoc mundo latentur propter
propriae conscientiae rectitudinem, ibi-
dem a
- & propter divinae sustentiae fortitudi-
nem, ib. b
- & propter aeternae opulentic plenitu-
dinem, ib. c
- Latitia quaedam exterior & vitiosa, qua
peccatores in hoc mundo latentur, ibi-
dem d. & quaedam superior gaudiosa,
qua angeli & sancti in paradiso gloriantur.
ibid. e
- Levare, id est, sursum erigere vel portare,
&c. a
- Levatio quaedam virtuosa, quando quis se
levat ab inferioribus ad superiora, & a
temporalibus ad aeterna; sic quicquid
in homine est, debet esse elevatum, &c.
ibid. a
- Levemus cordis oculos ad implorandum
divinam pietatem, ad deprecandum
sanctorum charitatem, ad contemplan-
dum coelorum dignitatem, &c. leve-
mus etiam manus sursum ad aliquid
supplicandum, invocandum, &c. & le-
vemus vocem ad proclamandum, de-
plorandum, &c. ibid. b
- Levatio quaedam vitiosa, quae nihil aliud
est quam superbia, ibid. c
- & levatio quaedam gloriosa, &c. ibi-
dem d
- Levatio quaedam spectans ad Christum
muni-

- multiformiter, ib. e
- & levatio** quædam pertinens ad iustum, nam iustus levare debet animum languentem ad veri contemplationem, levare proximum egentem ad boni susceptionem, & levare optimum jacentem ad dignam pralationem, ib. f & levatio quædam spectans ad dignam pralationem, ib. f. & levatio quædam spectans ad iniustum, non sic levantur contra se ipsos per præsumptionem & superbiam, contra prælatos per inobedientiam & rebellionem, contra subditos per injustitiam & oppressionem, &c. ib. g
- Levita**, Levi fuit unus de 12. filiis Jacob, cujus filii & successores dicti fuerunt Levitæ, &c. a
- Levita** ad serviendum Domino & ad ministrandum, & in templo erant specialiter dedicati, ab plebis legibus segregati, possessionibus vacuati, & variis ritibus consecrati, sic per istos levitas intelligi possunt viri Ecclesiastici & religiosi multiformiter, &c. ib. a
- Levis**, levitas est qualitas rei qua ipsa res efficitur facilis ad movendum, et de loco ad locum agiliter transferendum, etc. a
- Levitas** quædam virtuosa, qua sancti viri sint expediti et agiles ad obediendum et bonum expediendum. ib. a
- Levitas** quædam vitiosa per mentis instabilitatem, morum insolentiam, voluntatis inconstantiam et mobilitatem, ibidem b
- et levitas quædam gratiosa patienter sustinenda, scil. Dei mandata & constitutiones, mundi tribulamina, ib. c
- Lex** nihil aliud est quam superioris ordinatio, vel statutum ad subditorum regimen ordinatum, &c. a
- Lex** quædam naturæ, quædam scripturæ, & quædam humanæ curæ, &c. ibidem a
- Lex** divina habet virtutem compulsivam, quia in multis legis passibus præcipitur sub præcepto, &c. ibid. b
- Lex** divina tenenda & servanda, quia habet virtutem instructivam, ib. c
- habet virtutem directivam, &c. ibid. d
- habet virtutem correctivam, ib. e
- Lex** mala quædam carnalitatis & concupiscentiæ, &c. lex quædam iniquitatis, quædam fatuitatis, ib. f
- Lya** uxor Jacob lippata oculis sed fecunda, interpretaturque laborans vel laboriosa, ad activam comparata vitam, &c. a
- Liba**, libamen, libamentum, libare, libamen dicebatur, sacrificium quod fiebat in liquidis rebus, sicut in oleo vel vino, &c. sumiturque in bono & in malo. a
- Libamen** in malo signat mala opera peccatorum, &c. ibid. b
- Libanus** est mons Syriæ, & multipliciter signat in scriptura. a
- Libanus** signat statum virtualis sublimitatis, ib. a. & perfectionis multipliciter, ib. b
- etiam libanus signat decoris pulchritudinem, & sic carnis vilitas debet deputari per castitatem, cordis siccitas humectari debet per pietatem, & mentis
- gravitas exaltari debet per contemplationem supercoelestium, ib. c
- Libanus** signat mundi prosperitatem, &c. ib. d. & etiam supernalem felicitatem, &c. ib. e
- Libenter**, libens, sed libenter aliquid facere dicitur, qui illud voluntarie & sponte atque cum placencia facere comprobatur. a
- Libenter** unum bonum & commendabile multipliciter, ib. a
- & libenter unum detestabile, ib. b
- Liber** est illud, in quo literæ & scientiæ describuntur, &c. a
- Liber** quidam de natura qui est, inductivus creaturarum, scil. universitatis, ibidem b
- Liber** quidam scripturæ, quem Deus & angeli dictaverunt, Prophetæ & Apostoli scripserunt, &c. ibid. b
- Liber** quidam divinus, scil. Deus gloriosus & hoc multiformiter, ibid. c
- & quidam humanus scilicet conscientie cordialis, & apparentiæ corporalis, &c. ib. d
- Libenter** exterioris apparentiæ signat congeriem morum & virtutum, ib. e
- Liberalitas**, liberalis, liberalitas est dare danda, & retinere retinenda, estque medium inter vitia duorum, avaritiam & prodigalitatem, etc. a
- Liberalitas** debet tempore vel loco coaptari, ibid. b
- debet propere vel cito festinari, ib. c
- cunctis hominibus debet elargiri, ib. d
- et lance prudentiæ moderari, ib. e
- de proprio nostro ordinari, ib. f. atque affectu intimo pertractari, ib. g
- Libor**, libertas, liberare, libertas servituti opponitur, &c. a
- Libertas** naturæ liberat à carnis infirmitate, libertas gratiæ liberat à cordis iniquitate, & libertas gloriæ liberat à peccatorum adversitate, ib. a
- Libertas** multiplex, scil. vitiosa fatuorum, virtuosa perfectorum, & gloriosa beatorum, ib. b
- Liberi**, si esse volumus, expiare debemus nocumentum iniquitatis, sicque à peccato liberamur per eleemosynæ largitatem, per poenitentiam gravitatem, & per continentiam puritatem, ib. c
- debemus vendicare omnis humilitatis fundamentum, ib. d
- & procurare debemus juvamentum grandis auctoritatis, ib. e
- Licere**, licet, licentia, licitum, cum omnia quæ non sunt à Deo, ratione, scriptura, lege, natura vel homine prohibita, videntur esse licita & concessa, &c. a
- Licitum** quoddam faciendum & exercendum, ibid. a
- illicitum quoddam præcavendum, ib. c
- & licitum quoddam sustinendum, &c. ib. d
- Ligare**, ligamentum, ligare in scriptura secundum quod res multis de causis vincitur & ligatur, multipliciter sumitur, &c. a
- Ligantur** boni per dilectionis combinationem, ib. a
- per subjectionis colligationem, ibidem b
- & per affectionis confirmationem, ibidem c
- Ligantur** mali, scil. avari vinculis cupiditatis, ib. d
- Ligantur** luxuriosi carnalitatis funiculis, ib. e. & quidam fallacitatis funibus per malos contractus, ib. f
- Ligantur** quidam societatis funibus, ib. g
- aliqui repiditatis funibus, ib. h
- quidam funibus poenalitatis, ib. i
- Lignum**, ligna, lignum in scriptura multipliciter sumitur, etiam in bono & in malo, &c. a
- Lignum** signat crucem & afflictionem salvatoris multipliciter, ib. a
- nam ligna crucis sunt fecunda ad egenorum recreationem, ib. b
- erecta ad depresso rum sublevationem, ib. c. fortia ad infirmorum sustentationem, ib. d
- & ligna extensa ad devotorum habitationem, ib. e
- Lignum** signat iusti viatoris perfectionem, nam stabiliter debet radicari, flebiliter humectari, & fertiliter fecundari, ibidem f
- Ligna** iusti dicuntur: quia per honestatem florida, per firmitatem solida, per castitatem arida, & per pietatem humida, ib. g
- Lignum** signat infectionem seu conditionem hominis peccatoris multipliciter, ib. h
- Lilium** signat Christum, Mariam virginem, vel quemlibet virum iustum multipliciter, a
- Lilium** signat iustum propter firmam constantiam vigorem, ib. b. propter mitis modestiam favorem, ib. c
- propter temperantiæ dulcorem, ib. d. & propter amicitiam tenorem, ib. e
- propter sapientiæ splendorem, ib. f
- propter opulentiæ valorem, ib. g
- propter apparentiæ decorem, ib. h
- & propter continentiam candorem, ib. i
- Lilium** secundum Mauritium adhuc invenitur multipliciter, ib. k
- Limes** seu limitare, id est, terminus seu finis, a
- Limen** est pars inferior ostii seu portæ, & sic per limen intelligitur introitus domus, &c. a
- Limen** interius est conscientia, quæ considerando debet visitari, ib. a
- sicque conscientia limen sit regulatum disciplinæ moderamine, signatum divino sanguine, rigatum gratiæ flumine, &c. ib. b
- Limen** superius est cœli gloria contemplanda, ib. c. limen exterius Ecclesia colenda, ib. d. & limen inferius mundi patria fugienda, ib. e
- Limpidus**, id est, purus, mundus, vide mundicia & purgare,
- Lyncis** animalis proprietas, providentia, f
- Lingua** generaliter in scriptura signat locutionem, & ideo duplicem invenimus linguam, scil. bonam & malam, a
- Lingua** bona est mollis per compassionem, ib. b. rubea per ruborem honestatis & dilectionis, ib. c
- acuta per correctionem, ib. d. & plicabilis per discretionem, ib. e
- & clausa per correctionem, ib. f
- Lingua** mala est mollis per adulationem, acuta per detractionem, rubea per incautam locutionem, &c. ib. g

Index Dictionarii

- Lingere** seu lambere nil aliud est, quam lingua aliquid suaviter tangere vel palpare, &c. a
- Lingere** quoddam prædicatoris, veracis prædicationis, quoddam contemplatoris, tenacis meditationis, quoddam adulatoris, fallacis adulationis, &c. ib. a
- Linire** nihil aliud est, quam aliquid cum aliqua re pingui & unctiosa leniter ungere vel tractare, &c. a
- Linitura** quædam prædicationis multiplex. ib. b
quædam consecrationis. ib. c
& quædam adulationis, ib. d
- Linum**, lineum, linum genus herba, de qua lineum texitur vestimentum, subtile, candidum & suave, &c. & sumitur in bono & in malo, a
- Linum** in malo signat cogitationem subtilem & malitiosam, conversationem vilem & ambitiosam, delectationem puerilem & deliciosam, ib. a
- Linum** in bono signat conscientia nitorem & sanctitudinem. ib. b. continentia candorem & pulchritudinem. ib. c. apparentia decorem & gratitudinem. ib. d
temperantia dulcorem & mititudinem ibidem e
- Liparez** vel liparia lapidis proprietates, &c. præfens. b
misericordia, f
- Liquefcere**, liquefieri, liquefactio nihil aliud est quam alicujus duri aut solidi occasione caloris, vel adjunctione humoris dissolutio, & sumitur in bono & in malo, a
- Liquefactio** in bono signat cor pœnitentis per contritionem, cor diligentis per devotionem, & cor miserantis per compassionem. ib. a
- Liquefactio** in malo quædam est mali fervoris, quædam vani timoris, & quædam duri doloris. ibid. b
- Liquefactio** etiam cunctorum elementorum, ib. c.
- Lis**, litigare, litigiosus, lis, contentio, dissensio, contrarietas & discordia pro eodem supponunt, & litigium semper signat in malo, ideo pro viribus semper est fugiendum, &c. a
- Littus**, littoris, littus est terminus aquæ, & maxime fluminis seu maris, illa sci. terra, quæ immediate aquæ jungitur, & per quam mare & fluvijs terminatur, &c. sumitur in bono & in malo, a
- Littus** signat virtutum perfectionem, ibidem a
signat mortis & judicii sequentemurbationem, ib. b
& signat gloriæ paradisi ingentem salutationem, ib. c. & mundanæ corruptionis correctionem, ib. d
- Litera**, literæ, cum literæ sint quædam figurarum elementa ad voluntatem institutionis facta, ad notificandum vota hominum absentium & tacentium instituta, a
- Literæ** quædam admirandæ, veritatem ostendentes, ib. b
quædam meditandæ, futura conjecturaliter præsumentes, ib. c
quædam penetrandæ veritatem sensibilibiter abscondentes, ib. d
quædam perscrutandæ, veritatem lucidissime declarantes, ib. e
& quædam refutandæ, obscurissime suffocantes, ibid. f
- Livor**, nota color flavus, lividus vel subniger significant quasi idem, nam livor proprie dicitur, quando caro & cutis percutitur, & in subnigrum calorem & squallorem vertitur, &c. d. & signat quandoque tribulationem, quandoque correctionem simplicem, & cetera ibidem a
- Locuples**, locupletare, id est, ditare, & locuples, id est, dives, a
- Locupletatio** seu divitiarum acquisitio, filia est paritatis, æmula vanitatis, nebula veritatis, adversaria voluptatis, & temeraria charitatis, ib. a
- Locus** est illud in quo unaquæque res dicitur collocari, & est locus proprius & improprius, &c. a
- Locus** bonus interior depurandus sc. conscientia, ib. b
- Locus** interior frequentandus, scil. bonæ societatis, Ecclesiæ & religionis. ibidem c.
- Locus** superior est affectandus, sc. paradisi. ib. d. & locus inferior meditandus, scil. inferni, ibid. e
- Locus** malus & improprius, qui non dat requiem animæ vel quietem, sicut mundus, peccatum & infernus, ibid. f
nam locus mundi est arctus & strictus sterilitatis, ib. g. quia est locus superbiæ & elationis, avaritiæ & ambitionis, injustitiæ & invasionis, &c. ib. h
- Locus** inferni durissima pœnalitatis, quia est locus timoris inæstimabilis, erroris inevitabilis, terroris inevalabilis, & c. ib. i.
- Locus** Ecclesiæ, religionis, & bonæ societatis, tutissima securitatis, nam est basse fundatus, alte levatus, aquis vallatus, victu ditatus, &c. ib. k. & locus paradisi grandis felicitatis summe appetendus: quia ibi bonorum plenitudo, labiorum quietudo, & sociorum celsitudo. ibidem l
- Locus** multiplex reperitur, &c. vide in f. g.
- Loca** alta sunt affectanda, & contemplanda multipliciter, &c. supr. e
- Locusta** est vermis seu animal sextupes & alatum, &c. a
- Locusta** signat virum justum, quia ordinare vivere debet per discretionem. ibidem b
signat etiam diabolum, quia obstinate mordet per tentationes, ibid. c
& signat hominem impium iniquum, quia ventre voraces, dente mordaces, pennæ veloces, &c. ib. d
- Longanimitas**, id est, animi stabilitas, accipiturque pro patientia, perseverantia, benignitate & modestia, &c. a
- Longævus**, i. e. longe vivens, & longi ævi. a dici etiam potest in malo significato. ib. b.
vide de antiquitate & senectute.
- Longe**, longinquus, longe, distanter & remote idem signant, &c. a
- Longinquitas** quædam commendabilis. ib. a
quædam detestabilis, ib. b
quædam conturbabilis, ib. c. quædam desolabilis, ib. d. & quædam delectabilis, ib. e
- Longinquitas** quædam immensa divina nobilitatis, quædam extensa divina benignitatis, & quædam intensa divina severitatis, ib. f
- Longe** unum ad justum spectans, sicque justus longe est à Deo reputative, ib. g.
longe à cælo collocative, ib. h. longe à mundo detestative, ib. i
justus etiam est longe à prosperis exultative, ib. k
- Longe** à rebus veris simulate ib. l. longe à peccato separative, ib. m. longe à diabolo separative, &c. ib. n
- Longe** ab inferno per cœlestem felicitatem, ib. o
- Longe** unum ad injustum spectans, & sic impii longe sunt à Deo per iniquitatem, ib. p
- Longe** à proximo per diversitatem, ib. q. à seipsis per vagabunditatem, ib. r. à cælo per cupiditatem, ib. s
ab egenis per paritatem, ib. t. ab omni bono per desiderii tarditatem, ib. u.
& à paradiso per inferni pœnalitatem, ib. x
- Longus**, longitudo, quandoque signat remissionem, quandoque durationem, nam longitudo est dimensio quædam rerum significans spatium seu distantiam de termino ad terminum extensivum, & sumitur in bono & in malo, a
- Longitudo** quædam virtuosæ perfectionis, sicque virtuosus & vir perfectus habeat longas aures ad audiendum, longas manus ad operandum, longos pedes ad affectandum, & linguam longam ad necessaria proferendum, ib. b
- Longitudo** quædam vitiosæ conditionis. ibid. c. quædam æternæ damnationis, ibid. d. quædam æternæ vitæ, ibidem e
- Longitudo** adhuc multiplex, scil. longitudo perseverativa. ib. f. deliberativa, ib. g.
confederativa, ib. h. & exuberativa ibidem i
- Loqui**, locutio accipitur in bono & in malo, &c. a
- Loqui** debemus quandoque alte per prædicationem, basse per orationem, aspere per correctionem, clare per peccatorum confessionem, &c. a
- Loqui** debemus attentius per orationem, sicque Deo loqui debemus cum dolore & compunctione, cum honore & reverentia, ac cum amore atque amicitia ib. b
- Loqui** debemus potentius per confessionem, nam illa dæmonia fugat, vitia dissipat, & dominum placat, talisque locutio confessionis sit vera sine fallacitate, cita sine tarditate, nuda sine obscuritate, &c. ib. c
- Loqui** debemus utilius per instructionem, ib. d.
modestius per discretionem, ib. e. divinius seu cœlestius per devotionem, ibidem f.
- Loquuntur** mali adulatorie, diffamatorie, ostentatorie, & blasphematorie. ibidem g.
- Locutio** quædam divina, qua Deus loquitur occulte per inspirationem, aperte per tribulationem, liberaliter per legislationem,

Frat. Pet. Berchorii.

- larionem & personaliter per predicationem. *ib. h*
- Lorica** est vestis seu armatura ferrea anulis concatenatis facta, & ad defensionem hominis ordinata, sicque moraliter omnis virtus ad animæ tutamentum dici potest lorica, præcipue virtus fidei & iustitiæ. *ib. a*
- nam loricas igneas habent viri charitativi, ferventes zelo fidei & iustitiæ, ferreas viri vendicativi seu criminum punitivi, aureas, viri eruditivi, & cætera, ibidem b.**
- Lorum** nihil aliud est quam illa freni corrigia, quæ manu tenetur, & per quam equus ducitur & regitur atque arcetur, &c. & signat correctionis vigorem, jurisdictionis rigorem, & rationis decorem. *ib. a*
- Loth** nepos Abrahæ inter Sodomitas bonus & interpretatur declinans, vacans, vincens, seu conclusus, & signat viros justos, bonos & simplices, &c. *a*
- Lucere**, lucerna nihil aliud est quam artificialis quædam vel materialis lampas, luminarium, vel candela ad illuminandum domum in solis & lucis absentia, & signat in bono & in malo *a*
- Lucerna** in bono signat bonorum exemplorum claritatem. *ib. a*
- signat divinæ scripturæ & mandatorum splendorem, *ibid. b.* signat etiam justorum & perfectorum decorem. *ibidem c.*
- & sic vir perfectus & justus sit fundatus firmitatis vigore. *ib. d*
- ditatus veritatis splendore. *ib. e.* crematus charitatis fervore. *ib. f.* & dotatus honestatis fulgore. *ib. g.*
- Lucerna** vero in malo signat mundi prosperitatem. *ib. h.* & hypocrisis falsitatem. *ib. i*
- Lucrum** signat omnes acquisitiones emolumentorum, & sumitur in bono & in malo. *a*
- Lucrum** multiplex, scilicet laudabile, per quod acquiruntur spiritualia seu virtualia *ibidem a*
- damnabile per quod acquiruntur temporalia. *ib. b*
- terribile per quod acquiruntur infernalialia. *ib. c.* & mirabile, per quod acquiruntur æternalia, scilicet paradisi gloria, *ibidem d*
- Lucus**, id est, nemus parvum & altum, qualia circa nobilium prædia solent esse, &c. & sic per lucum intelligi potest umbra vel obscuritas, error, vel fallacitas vel colendi opportunitas, &c. *a*
- Ludere** est actus lætitiæ per gestus & motus membrorum exterius declaratus, & ad complacentiam tam videntium quam facientium ordinatus, & est multiplex ludus, &c. *a*
- Ludus** quidam charitatis et innocentie, sicque ludit justus humiliter, utiliter, sublimiter et sagaciter. *ib. a*
- Ludus** quidam vanitatis et inscientie. *ibidem b*
- Ludus** quidam fallacitatis & iniquitatis. *ib. c*
- Ludus** quidam felicitatis, & complacentie. *ib. d*
- Lugere**, luctus est quædam mentis desolatio seu mœror, qui sine vocis expressio-
- ne in animo generatur, est enim luctus dolor animi sine vocis emissionem, &c. *a*
- Luctus** multiplex virtuosus seu perfectorum, virtuosus deceptorum, & dolorosus damnatorum. *ib. a*
- Lugeamus** per compunctionem interni mœroris, & per compassionem fraterni doloris: lugeamus propter afflictionem externi laboris, propter dilationem superni splendoris, &c. *ib. b*
- Luctus** adhuc quidam pœnitentium felix & optimus. *ib. c*
- quidam patientium seu tribulationes sustinentium brevis & infirmus. *ibidem d*
- quidam morientium stultus & intusus maxime reprehendendus. *ib. e*
- & quidam desperantium gravis & pessimus. *ib. f.*
- Lumbi** nora, per lumbos intelligitur spiritualiter caro nostra, & maxime quantum ad luxuriam naturaliter inclinata est. *a.* & sic in scriptura lumbi præcipiuntur accingi per mentis depurationem, carnis macerationem, & mortis meditationem. *ib. b*
- Lumbi** cinguntur ad tria. *ib. c*
- Luna** quasi lumine una, id est, prima à parte nostra, & plura in scriptura signat. &c. *a.*
- Luna** signat virginem Mariam Christi Salvatoris matrem multiformiter. *ibidem a.*
- & specialiter propter tres lunæ conditiones, quia receptiva superni numinis, *ib. b*
- diffusiva luminis interni, *ib. c*
- & repressiva fulminis æterni. *ib. d*
- Luna** signat proprietatem justii viatoris multipliciter. *ib. e*
- signat varietatem vani peccatoris. *ibidem f.*
- & prosperitatem mundi deceptoris, *ib. g*
- Lupus** communiter sumitur in bono & in malo multipliciter. *a*
- Lupus** signat professores virtutis & justitiae. *ib. a*
- signat professores hypocrisis & fallacie. *ib. b*
- signat efflores feritatis & sævitiæ. *ib. c*
- signatque diabolum. *ib. d*
- Lupi** proprietas, & quid signat, &c. accubare. *g.*
- alter *f.*
- cibus. *b*
- Lupa** pavit Remum, & Romulum, &c. puer. *i*
- Lupanar**, i. e. prostibulum, locus ubi actus fornicationis luxuriæ exercetur, & multiplex est. *a*
- Lutum** fit ex aqua & terra invicem mixtis, & multiplex est, sumiturque in bono & in malo. *a*
- Lutum** in bono signat naturæ utilitatem, carnis mortalitatem, & mentis humilitatem. *ib. a*
- Lutum** etiam sumus in ingressu, in progressu, & in egressu. *ib. b*
- Lutum** in malo signat lutum carnalitatis maculas tangentem, lutum iniquitatis detinens intrantem, & lutum cupiditatis aggravans portantem. *ib. c*
- Lustra**, lustrare, id est, circuire, vel circumcundo aliquem locum certis sacrificiis
- & observationibus expiare, & dicitur lustrum circuitus quinque annorum, &c. *a*
- Lux** est illud per quod rerum notitia nobis datur intelligi, quia nihil potest sensibilibiter videri, nisi lucis beneficio mediantem, & multipliciter sumitur. *a*
- Lux** quædam honoranda, scilicet Deus. *ib. b*
- gloriosus ratione nobilis conditionis, *ibid. c*
- ratione stabilis durationis. *ib. d*
- ratione mobilis seu agilis diffusionis, *ib. e*
- sicque Christus fuit lux oriens, lux progrediens, lux deficiens, & lux rediens. *ib. f*
- Lux** imitanda, scilicet Christus, Maria, quilibet justus multipliciter. *ib. g.* sicque viro justo sit castitatis & continentie pulchritudo. *ib. h.* firmitatis & perseverantie longitudo. *ib. i*
- veritatis & eloquentie certitudo. *ibidem k*
- puritatis & innocentie sanctitudo multiformiter. *ib. l.* honestatis & apparentie gratitudo. *ib. m.* pietatis & amicitie plenitudo. *ib. n*
- Lux** continenda scilicet lux gratiæ, scientiæ & honestæ apparentie multipliciter, *ib. o*
- Lux** appetenda, scilicet lux æternæ claritatis & felicitatis, &c. *ib. p*
- Lux** abhorrenda, scilicet mundanæ prosperitatis &c. *ib. q*
- Lumen**, luminare, lumen est fluxus corporis luminosi, lux est ipsa forma lucis simplex, unica est actualis, &c. et est multiplex. *a*
- Lumen** quoddam superius, scilicet Christus vel Spiritus sanctus. *ib. b.* sicque in isto lumine negligentium torpor excitatur, *ib. c*
- error ignorantium increpatur. *ib. d.* dolor ægrotantium mitigatur. *ib. e*
- et amor possidentium provocatur. *ibidem f*
- Lumen** quoddam interius virtutum, quod intus in conscientia esse debet radicatum et habendum, scilicet lumen gratiæ, fundendum, scilicet lumen sapientiæ et doctrinæ et videndum, scilicet lumen honestæ apparentie. *ib. g*
- Lumen** quoddam inferius mundanæ prosperitatis, *ib. h.* & lumen quoddam exterius æternæ felicitatis, in quo beati jocundantur & delectantur, à quo damnati foganantur & reprobantur, quod viri justi & sancti affectant & contemplantur, & viri impii contemnunt & dedignantur. *ib. i*
- Luxuria** dicitur concubitus carnalis, & desiderium contra rationem influens, est enim quæcunque delectatio carnis, præterquam in matrimonio licito & honesto, &c. *a*
- Luxuria** fugienda, quia est fallax & infidiosa. *ib. b*
- tenax & glutinosa. *ib. c*
- Luxuriosa** est vorax & ingluviosa. *ib. d.* procax, & non verecundosa. *ib. e*
- Luxuria** turpis & non speciosa. *ib. f.* mollis & delitiosa. *ib. g*
- Luxuria** gravis & injuriosa. *ib. h.* ardens, levis & impetuosus. *ib. i.* luxuria indigena & penuriosa. *ib. k.* latitans & caliginosa. *ibid.*

Index Dictionarii

- ib. l. ptenitens & singultuosa, ib. m. discordans & tumultuosa. ib. n. luxuria imprudens & portentuosa. ib. o
- Luxuria**, inquieta atque querulosa. ibidem p. damnabilis & periculosa. ibidem q.
- Luxuria fugienda & fidelib. detestanda** multipliciter cum exemplo de Udone Episcopo. & c. ib. r
- M.**
- Machabæus** strenuissimus miles pro fide & lege sua certavit, & c. signat viros in virtutibus strenuos, fidei, legis, justitiae & innocentiae zelotypos, & c. a
- Macedonia**, Macedo, Macedonia provincia Græciæ, in qua Alexander Macedo regnavit, & interpretatur combusta vel combusti, signatque Ecclesiam combustam adversitate, & c. a
- Maceria** dicitur paries ad clausuram institutus, & factus luto & lapidibus compositus, & ad tuitionem domorum & agrorum in circuitu ordinatus, a
- Maceria** quædam naturalis corporis structuram designans, ib. a. quædam temporalis rerum armaturas denotans, ibidem b.
- & quædam spiritualis virtutum clausuram designans, ib. c
- Machina** machinæ instrumenta bellica ad deiciendum muros & turres, & a l jaciendum lapides ordinata, sumiturque in bono & in malo, & c. a
- in malo signat diabolicas tentationes, hæreticorum machinationes, ib. b
- Machometi** sepulchrum stat sine appodiamento apertis, d
- Mactare**, id est, aliquod tam malleo quam gladio animal morti dare, & c. a. vide de morte & aliis titulis.
- Macula** accipitur pro immunditia, & sumitur in bono & in malo, a
- Macula carnis** est luxuria, ib. b. macula vestis est avaritia, ib. c. macula oris sunt vaniloquia, ib. d
- Macula faucis** est gastrimargia & vitium gula, ib. e. macula faciei est insolentia seu inhonesta apparentia. ib. f. macula in luce est infamia, ib. g
- Macula parietis** est superbia, ib. h. macula in visu seu oculo est malitia sive invidia, ib. i.
- Macula in manu** est injustitia, ib. k. & macula in abscondito, seu in sinu, est hypocrisis seu blanditia, ib. l
- Madian** fuit filius Abrahæ, & Cethuræ, à quo populus Madianitarum, & interpretatur respondens aut dimiscans, sive iniquitas aut contradictio, & signat diabolum vel peccatorem, & c. a
- Magdalena** quæ primo fuit peccatrix, postea sancta, interpretatur magnifica pramunita, prænuntia, & c. a
- Magdalena** accessit ad pedes JESU, & c. vide accedere, h
- Magis** adverbium signat augmentum & superabundantiam quantitativam, sumitur in bono & in malo, a
- Magis** abundant boni in humilitate & subiectione, in sagacitate & discretionem, in severitate & correctione, societate & affectione, & c. ib. a
- Magis** superabundant mali in inani gloria-tione, superba obstinatione, brigosa altercatione, filiorum affectione & dilectione, & c. ib. b
- Magis** quandoque sumitur atque comparative, quandoque comparative multiformiter, ib. c
- & magis volunt desiderantque boni & iusti multipliciter, ib. d
- Magister** est ille qui alios regit & docet, atque aliis imperat & dominatur, ideo signat doctores, prædicatores, doctores, & tutores, & c. & sumitur in bono & in malo, a
- Magistri** in bono debent diligenter examinari, ib. b
- debent patienter fortificari, ib. c
- debent doctissime & sagaciter illuminari, ib. d. nec non sublimiter authoritari & inthronisari, ib. e
- Magistri** vero in malo sunt crudelissimi, mendacissimi, nimis ignoantes, & vande gloriantes, ib. f
- Magistratus** quandoque accipitur pro ipso officio seu magisterio publico, in quo constituuntur rempublicam gubernantes; vel sumitur magistratus pro illis qui talibus officiis præferuntur, & c. a
- Magistratus** in bono personæ publicæ debent esse ceteris liberiores, & in honoribus ampliores, ib. a
- debent esse ceteris clementiores, ib. b. ceteris discretiores, seu sagaciores, ib. c. ceteris sinceriores in conscientia, ib. d. & ceteris severiores, ib. e
- Magistratus** in malo signat illos qui in deliciis sunt laxiores, in luxuriis potiores, in consiliis nequiores, in infernalibus suppliciis tristiores, ib. f
- Magnates** ut digne & laudabiliter se regere possint, innuitur in scriptura, ut in ipsis sit humilitas & reverentia, maturitas & patientia, subtilitas & sapientia, & c. a
- vide princeps, prælatus, & c. a
- Magnanimitas** est virtus moralis à magnitudine animi sic vocata, & c. a
- Magnanimum**, i. magnum habentem animum oportet magnum existere virtutibus & moribus, ib. a. magnis insistere, scilicet rebus magnis & arduis, ib. b
- Magnis** resistere, scilicet fortunæ & duris casibus, ib. c. atque magnis ignoscere, scilicet magnis injuriis indulgere, & c. ib. d
- Magnalia** cognoscere, scilicet magnalia Dei & opera naturæ, ib. e. & magna despiciere, scilicet mundana tam prospera quam diversa, ib. f
- Magnanimitas** debet contineri intra limites rationis, ib. g
- Magnalia Dei**, vide mirabilia.
- Magnetis lapidis** proprietates, vide amicitia, i
- potestas, f
- Magnificare**, magnificencia, i. honorificencia & status excellentia, & magnificare, i. honorificare, laudare & glorificare, a
- Magnificencia** quædam summi creatoris multiformiter, ib. b
- Magnificeturque Deus** propter ejus essentiam invariabilem, ibidem c. propter ejus clementiam inexhaustibilem, ibidem d
- propter ejus prudentiam seu providentiam indeceptibilem, ib. e. propter suam potentiam insuperabilem, ib. f. & propter justitiam suam irrefragabilem, ibidem g
- Magnificencia** quædam justii viatoris, nam tales clarescunt virtualiter, ib. h
- splendescunt temporaliter, ib. i. & nitescunt supernaturaliter, ib. k
- Magnificencia** quædam vani peccatoris, nam quædam magnificantur ratione divitiarum, ratione mundalium scientiarum, ratione magnarum amicitiarum, & c. ib. l
- Magnus**, magnitudo nihil aliud est quam quantitas rei ex naturalibus dimensionibus constituta; nam constituitur ex longitudine, latitudine, sublimitate, & profunditate, & c. & est multiplex, a
- Magnitudo** quædam Dei creatoris multiplex secundum quatuor dimensiones, ib. b
- dicitur etiam magnus quo ad præsentiam celsitudinem, & efficaciam fortitudinem, & providentiam celsitudinem, & c. ib. c
- Magnitudo** quædam viri perfecti & justii multiformiter secundum omnes dimensiones, & c. ib. d
- etiam dicuntur magni virtualiter per perfectionem in sapientia, eloquentia, famositate & benignitate, ib. e. dicuntur magni temporaliter per promotionem, ib. f. atque magni æternaliter per pralationem vel fruitionem gloriæ paradisi, & c. ib. g
- Magnitudo** quædam vani peccatoris, sicque peccatores magni fiunt per prosperitatem temporalem multipliciter, ib. h
- Majestas** nihil aliud est quam major aut subtilior status, inde est quod majestas dicitur status majoritas, excellentia, magnificencia, vel potestas, & c. a
- Majestas** numinis gloriosi, seu majestas divina metuenda, quæ inscrutabilis est propter profunditatem, ib. a
- honorabilis propter authoritatem, ib. b. formidabilis propter severitatem, ibidem c. & delectabilis propter benignitatem, seu propter futuram felicitatem, ib. d
- Majestas** hominis virtuosi diligenda, ib. e
- majestas culminis pretiosi, honoranda, ibidem f. & agminis vitiosi, evitanda, ibidem g
- Major**, majus & majoritas sumitur in bono & in malo, & c. a
- Majoritas** Dei cunctis nobilior, quia major scientia simplicitate, potentia plenitudine, & essentia magnitudine, ib. a
- Majoritas** cunctis utilior, ib. b
- Majoritas** cunctis inanimior, ib. c. cunctis deterior, ib. d. & cunctis asperior, ibidem e
- Malitia**, i. cauta & deliberativa fallacia, sunt igitur malitiosi, qui sub fictione & palliatione alicujus boni sciunt malum aliis procurare, & c. a
- Malitia** fugienda, quia tollit in animorum ingressu simplicitatem, ib. b
- tollit in proximorum progressu utilitatem, ib. c
- & in egressu acquirit tormentorum poenalitatem, ib. a
- Maledicere**, maledictio, maledictus, paucæ autoritates, a

Maledicuntur quidam per verbalem execrationem. *ib. a*
 quidam per poenalem imprecationem, nam Deus maledixit omnia peccatorum genera, præcipue malitiosos, invidiosos, luxuriosos, desidiosos, &c. *ibidem b*
 & maledicuntur quidam per æternam damnationem. *ib. c*
Malignari, malignus, malignitas dicitur à malus ignis, quasi malus totus per malitiam, perversitatem ignitus, &c. *a*
Malignitas animi penitus dimittenda. *ib. b*. malignitas proximi vel fratris fugienda, quia tales consilia fraudulenta concutiunt, colloquia virulenta obiciunt, solatia turbulenta conficiunt &c. *ib. c*. & malignitas pessimorum demonum præcavenda. *ib. d*
Malleus est instrumentum ferreum ad aliquid percutiendum, figendum, & consolidandum, frangendum, & conterendum, ordinandum, &c. *a*
Malleus quidam diabolus tentatoris. *ibidem b*
 & quidam correctionis prælati, iudicis, &c. *ib. c*
Malus, malum, malus aliquando sumitur pro arbore navis, ubi velum portatur, quandoque pro arbore, quæ dicitur pomus, quandoque pro fructu ipsius arboris, scil. pro pomo, &c. *a*
Malus, id est, peccator qui à mortali bonitate penitus est alienus multipliciter, &c. *ib. a*
Malum naturalis inclinationis multiplex, *ibid. d*. malum cordialis cogitationis, *ib. c*
 & malum manualis operationis. *ibidem d*
Malum culpæ evitandum, sicque 12. malorum genera à nobis fugienda, & vitanda, &c. *ib. e*
 & mali merentur à justis vitari, à regno fugari, in inferno damnari & tormentis gravari. *ib. f*
Malum miseriæ tolerandum, nam mundi mala sustinenda, quia imprimuntur à divina providentia, reprimuntur à Deo præfidente, & infliguntur, & in viro delinquente, & sustinenda, quia his dotamur in corde poenitentia, &c. *ibidem g*
Malum infernalis angustia formidandum, *ib. h*
Malum granatum & malum punicum est pomum granis rubeis interius plenum, humidum, liquorosum, & saporosum, &c. *a*. signatque viros perfectos, Ecclesiam, &c. *ib. a*
Mamma, mamilla, mamma & mammilla idem sunt quod ubera, membra, in quibus lac conficitur, & unde attrahitur & sugitur, & ad hominum utilitates elicitur & mulgetur, signatque pium miseratorem, bonum prædicatorem, carnis inquinatorem, & falsum adulatorem. *a*
Mandare, mandatum quoddam divinum & quoddam humanum, &c. *a*
Mandatum quoddam naturaliter impressum quoddam scripturaliter ordinatum, &c. *ib. a*
Mandata legis divinæ sunt præcepta ad salutem hominum ordinata, & multipli-

cia sunt *ib. b*
Mandata Dei observanda, quia habent virtutem vivificativam, *ib. c*. habent virtutem rectificativam seu illuminativam. *ib. d*
 habent virtutem purificativam *ib. e*
 virtutem defensivam, *ib. f*. & virtutem concordativam, *ib. g*
 habent virtutem fecundativam. *ibidem h*
 etiam Dei mandata multiplici de causa sunt servanda, credenda, implenda, discenda, &c. *ib. i*
Mandragora radice proprietate, amare. *e*
Manducare potest accipi in bono & in malo. *a*
Manducatio in bono multiplex, scil. naturalis, spiritalis, cordialis, æternalis, *ib. a*
Manducatio in malo signat rapinæ voracitatem, verborum mordacitatem, ciborum edacitatem, & temporalium rapacitatem. *ib. b*
Mane est prima diei pars, & sumitur in scriptura multipliciter, signatque in bono & in malo, *a*
 Mane unum juventutis labilissimum, mane unum mundanæ prosperitatis debilissimum, mane unum vitæ præsentis fragilissimum, &c. *ib. a*
Mane prout accipitur pro nostra fluida juventute, bona opera sunt agenda, ut fructum reportemus fecundiorum, scilicet ad contemplandum Dei maiestatem, ad exorandum Dei bonitatem, inquirendum Dei veritatem, &c. *ibidem b*
Mane debemus benefacere, ut inveniamus actum faciliorem. *ib. c*
 & mane operandum ut perficiamus finem utiliorem. *ib. d*
Mane signat vitam præsentem, sicque habet in ingressu obscuritatem, in progressu labilitatem, & in egressu brevitatem. *ib. e*
Matutinus, matutinum, seu mane, est diei principium, in quo incipit dies crescere, illuminari, &c. *a*. & signat in bono & in malo. *a*
Matutinum signat laudabilem virtutis profectum sicque in isto juventutis statu debemus nos Christo dedicare, corpus castigare, Deum collaudare. *ibid. b*
Matutinum signat terribilem iudicis aspectum in die iudicii, qui fiet de mane. *ibidem c*. signat etiam statum notabilem bonis paradisi gloriæ refectum. *ib. d*
Mane in malo signat diligentiam ad male faciendum, ignorantiam ad parum sentiendum & inconstantiam ad cito transeundum. *ib. e*
Manna quandoque sumitur pro quodam liquore melleo & dulci de rore cœlesti generato, &c. sed communiter sumitur pro cibo illo, qui datus cœlitus fuerat filiis Israel, &c. *a*
Manna signat Eucharistiam, *ib. b*. sacramentum Christi mirificum, *ib. c*. signat humanitatem indumentum Christi magnificum, *ib. d*. signat Dei gratiam condimentum Christi vivificum. *ibidem e*
Manna signat documentum legis sanctifi-

cum, *ib. f*. nutrimentum cœli salvificum *ib. g*. lenimentum mundi damnificum. *ib. h*
Manasses interpretatur necessitas vel obstupescens, obliviosus, & signat in bono & in malo. *a*. in bono significat quemlibet virum justum, prælatum vel Patriarcham, quia Manasses fuit unus de duodecim Patriarchis, &c. *ib. a*
 Manasses in malo signat hominem peccatorem, &c. *ib. b*
Manere, id est, stare, perseverare, accipiturque in bono & in malo, *a*. & sic manere unum est valde virtuosum, unum valde viciosum, unum valde gloriosum, & unum valde dolorosum, *ib. a*
Manendum est in Deo sicut in fundatore nostro, *ib. b*. manendum sicut in ligamento copulativo, *ib. c*
 & manendum sicut in roramento fecundativo, *ib. d*
Manere & perseverare in bono nobis faciunt tria. *ib. d*
Manifestus, manifestatio nihil aliud est, quam alicujus rei declaratio, ostensio, apparitio, revelatio, demonstratio, & est multiplex in scriptura, *c*
Manifestatio Dei multiplex, nam nobis manifestatur per assistentiam incarnationis, *ib. a*
 Manifestatur etiam Deus per efficaciam largæ dationis. *ib. c*. & per influentiam revelationis. *ib. d*
 Manifestatur per evidentiam jurisdictionis. *ib. e*
 per abundantiam retributionis. *ib. f*
 & per violentiam condemnationis. *ibidem g*
Manifestatio justî, nam manifestat seipsum Deo per puram intentionem, Sacerdoti per integram confessionem, mundo per bonam conversationem, & egeno per miserationem, *ib. h*
Manifestatio quadam impij & injusti, &c. *ib. i*
Manipulus nihil aliud est, quam segetum vel herbarum cumulus seu fasciculus, quantum potest manus capere invicem conglobatus, signatque quamcunque congregationem, scilicet, meritorum, pramiorum, perfectorum, iniquorum, &c. *a*
Manfuetudo est animi virtus, utrumque mundi statum, scilicet prosperitatis, & adversitatis æqua lance pensans, & mansuetus, id est, mitis, simplex, humilis, quietus, &c. *a*
Manfuetudo quadam cordis quæ concipit timorem & patientiam, quadam oris seu vocis, quæ temperat furorem & violentiam, & quadam operis quæ procurat amorem, & complacentiam, *ibidem b*
Manfuetudo jungit & copulat, præfert, & titulat, confirmat & limilat, orat atque postulat. *ib. c*
Manfuetudinem habeamus, quia per hanc dirigimur & docemur, per hanc impingimur & movemur, &c. *ib. d*
Manticore sive mamoneti animalis feræ proprietate, vide crudelitas. *a*
 facies, *c*. homo *b*
Manus est membrum in homine per quod & cum quo homo naturaliter operatur, & sic virtus operativa sive bona sive mala

Index Dictionarii

- mala fuerit intelligitur, a
- Manus divina virtutis & potentia, & sic est manus prudentia cuncta continentis, manus clementia bona largientis, & manus iustitia malos ferientis. ibidem b
- Manus potentia creaturae habet Deus, potentia est devotorum protectiva, iniquorum destructiva, perfectorum adjuvativa, & universorum dominativa, ibidem c
- Manum clementia largitiva habet Deus, nam illa est labentium sublevativa, debiliu sustentativa, pereclitantium liberativa, & c. ib. d
- Manum prudentia regitiva habet Deus, multiformiter & c. ib. e
- Manum iustitia punitiva habet Deus, nam tangit hominem ut corrigatur, ne erigatur, ut probetur, & ut damnetur, ibidem f
- Manus humanae operationis & efficaciae, ib. g
- sic quaedam manus sunt ad sursum erigendum, ib. h
- quidam ad porrigendum, ib. i
- & quaedam ad corrigendum, ib. k
- Manus peccatorum & malorum in scriptura multiplex, & c. ib. l
- Manus deceptoris demonis ad illudendum, flagellandum, & occidendum, ibidem m.
- Marcescere, marcedo, macies, nam animal marcum dicitur, quod in carnibus & in pinguedine plus debito est diminutum, & macies opponitur pinguedini & c. a
- Macies paupertatis toleranda, a. poenitentia & abstinentia procuranda. ibidem b
- Macies sanctitatis restauranda, ib. c. fallacitatis declinanda, ib. d. & infelicitatis inferni formidanda, ib. e
- Mardocheus fuit princeps in curia Assueri avunculus, nutritor & instructor Heister, & c. & signat bonum praelatum, qui debet esse nutritor pupillorum, detector malignorum, & contemptor superborum, etc. a
- Margarita generaliter accipitur pro omni lapide pretioso, a. specialiter tamen sumitur pro lapide albo, qui usitato vocabulo perla vocatur, signatque virum iustum, et maxime virginem, etc. ibidem b
- Mare est res copiosa, fluctuosa, insaporosa, periculosa, et multa signat, a
- Mare signat Dei possessionem copiosam, ib. a
- Mare signat conditionem fluctuosam, sic in mari huius mundi abundat superbia fumositas, ib. b
- luxuriae spumositatis, ibid. c. discordiae & rixositatis clamoritas, ib. d
- adversitatis fluctuositas, ib. e. prosperitatis fluxibilitas, ib. f
- & cupiditatis fabulositas, ib. g
- Mare signat virtuosam morum perfectionem, & denotat statum perfectorum multipliciter, ib. h
- nam amaricatur status poenitentiae, religionis vel Ecclesiae per contritionem, ib. i
- illuminatur per discretionem, ib. k
- dulcificatur per devotionem & consolationem, ibidem l. & purificatur per confessionem seu correctionem, ibidem m.
- Mare signat fluctuosam mortis afflictionem, scilicet mortis naturalis, criminalis & infernalis, ib. n
- Maris proprietates, & c. amicitia, f
- Maria virgo quinque figuratur literis, quarum figuratio quinque designat virtutes, perpulchre, a
- Maria interpretatur stella maris illuminans, & illuminata multipliciter, ibidem b
- Maria fuit culpae maculis expiata, quia peccatum nunquam contraxit, nec originale, nec actuale, quod ostenditur in angeli salutatione in verbo Ave, id est, sine vā, & c. ib. c
- Maria fuit virtutum titulis illustrata, quod ostenditur cum dicitur
- Maria, id est, stella maris, ib. d
- Maria fuit bonorum titulis fecundata, quia gratia plena in animae infusione, plenior in nativitatis diffusionem, plenissima in filii conceptione, ib. e
- Maria fuit bonorum titulis decorata, quod ostenditur, cum Angelus dixit Dominus tecum, scilicet in ventre, corde, utero & auxilio, & c. ibid. f
- Maria virgo summe collaudanda, quia habet virginitatem immaculabilem, declaratur hoc proprietatibus creaturarum, aenigmatibus figurarum, fictionibus poetarum, & vaticiniis Prophetarum, ibid. g
- habet benignitatem inestimabilem, quia regina misericordiae nuncupatur, ib. h
- habetque auctoritatem insuperabilem, quia habet potestatem in caelo & in terra, in mari, arque in omnibus abyssis, & c. ib. i
- Mariae gratiam impetramus per Ave Maria, multipliciter perpulchra, ibidem k
- Maria virgo honoretur ut mater omnium multiformiter, mater f. g. h
- Maria virgo sex condiciones servavit bonas, & c. signum, g
- Maritus est nomen reverentiae, diligentiae, amicitiae, quia maritus ab uxore debet revereri, statum domus debet intueri, & sponsa suae fidelis haberi, a
- Maritus animae spiritualis est Christus, nam ipsam per fidem in baptismo desponsat, ib. a
- Maritus Ecclesiae spiritualis est praelatus, ib. b. sponsus sive vir est maritus sponsa suae corporalis, ib. c
- Marmor est lapis durissimus, quandoque albus, quandoque niger, quandoque varius, & signat in bono & in malo: in bono per constantiam roboratos, a. in malo per crudelitatem induratos, & c. ib. b
- Martha interpretatur provocans, seu irritans seu dominans, fuit Christi hospita, commendatur de largitate, charitate & credulitate, & c. a
- Martyrium, martyres sunt honorandi, exorandi, quia pro Christo poenas sustulerunt, mundum contempserunt, & caelum elegerunt, & c. a
- Martyres accipiunt virtutes plurimas, & c. vide accipere, q. r. s
- Massa est aliquarum rerum congeries, in vicem collecta seu conjuncta per modum materiae ordinata, & c. a signatque congeriem virtutum, meritum, vel bonorum & iustorum hominum, cumulum malorum hominum, & c. ibidem a
- Masculus est nomen sexus virilis perfectionis, quia nobilioris conditionis, calidioris complexionis, & potentioris perfectionis, quam foemina, & communiter signat in bono, a
- Masculi praelati habent virtutem sagaciter imperandi, ib. b
- virtutem viriliter operandi, ib. c. & virtutem fortiter generandi, ib. d.
- Masphater erat locus ubi filii Israel contra tribum Benjamin & scelus Gabaon conjuraverunt, & interpretatur contemptus tempus, vel speculator peccati, & c. a
- Matathias fuit pater Machabaeorum, & interpretatur Collatas a Domino, vel donum Domini, & c. a
- Materia est cuiuslibet rei originale principium passivum duntaxat, quae de sui natura est in potentia ad omnes formas, & c. a
- Mater est persona in qua & de qua foetus materialiter procreatur, a qua foetus nutritur & educatur, & spiritualiter potest accipi in bono & in malo, & c. a
- Mater filiorum, id est, subditorum esse debet praelatus, ib. b
- Matres sint subditos monendo & corrigendo, ib. c. & matres subditos regendo & dirigendo, ib. d
- & matres sint subditos tenendo & erigendo, ib. e
- Mater potissime signat virginem gloriosam, quia mater est nomen honoris, debet ergo honorari ab omnibus, sicut mater omnium, quam & honoravit creator omnium, ib. f
- Mater etiam dulcissimi & honesti amoris, ibidem g. & mater dulcoris, & c. ibidem h
- Mater sumitur in malo, & sic dicitur mater mundi prosperitas & habitatio carnis, carnalitas & delectatio, & hostis fallacitas & defraudatio, ib. i
- Matrimonium multiplex, scilicet, spirituale, sociale, cordiale, corporale, & c. a vide conjugium, conjunctio & sponsus.
- Maturitas, maturare accipitur pro accelerare: communiter vero pro conditione seu dispositione fructuum, a. & sumitur in bono & in malo, moraliter loquendo, unde maturitas in vultu, gestu, actu, gressu & sensu, & c. ib. b
- Maxilla, cum maxillae sint partes corporis animalis, quae dentibus armantur, fletibus irrigantur, ictibus adaptantur, & funibus arctantur seu refrenantur, signant viros iustos, qui armantur discretionis dentibus, & c. a
- Maximus dicitur vel simpliciter, vel comparative vel aestimative, & c. a
- Maximum unum immortale, f. Deus gloriosus, ib. a. maximum unum virtuale, scilicet homo virtuosus, ibid. b
- Maximum unum temporale multiformiter, ibid. c. maximum unum criminale, ib. d

Frat. Pet. Berchorii.

- Maximum** unum supernale. ib. e. & maximum unum infernale, &c. ib. f
- Maxime** est adverbium, signat potissime vel præsertim, a
- Moechari**, i. cum aliena uxore concumbere vel luxuriari, & sic sumitur pro fornicatione spirituali, corporali & cordiali. a videluxuria, fornicatio, adulterium.
- Mecum** adverbium, & semper signat societatem, siue bona siue mala fuerit. a
- Mecum gloriosum** signat societatem, Dei & beatorum, ib. a. **mecum virtuosum** signat societatem Dei & virorum perfectorum, sicque societas flebilium consolativa, debiliū roborativa, & dolentium mitigativa, ib. b. **mecum dulcorosum**, signat mutuam bonarum personarum societatem, ib. c. **mecum vitiosum** signat societatem hominum perverforum & proditorum, ib. d. & **mecum dolorosum** signat societatem mortuorum & damnatorum, &c. ib. e
- Medicus**, medicina est remedium contra morbum; sicque omnia quæ contra morbos vitiorum adjuvant, dici medicinarum possunt, &c. a
- Medicina corporales** multiplices, & sic spirituales, sc. gratiarum virtutes sunt diversimode operantes, & multipliciter in anima, &c. ib. b
- Medicus** quidam Christus Deus animorum reformator, ib. c. **medicus** quidam prædicator adjutorum informator, ibidem d.
- Medicus** quidam prælatus subditorum reparator seu gubernator, ib. e. **medicus** etiam hypocrita & adulator plurimorum defraudator, ib. f
- Medicus infirmorum** consolator, ibidem g
- Meditatio**, meditari, meditatio est circa aliquid attenta & profunda cogitatio, & est quædam bona & quædam mala, &c. a
- Meditari in bono** debemus Dei maiestatem qui sursum præsidet, ib. b
- etiam **meditari** debemus morum qualitatem quæ nobis infidet, ib. c. rerum vanitatem quas mundus possidet, ibidem d
- Meditari** debemus mortis brevitatem, ibidem e
- Meditatio in malo** nihil aliud est quam in aliqua malitia profunda cogitatio, & longa mali deliberatio & intentio, &c. ib. g
- coeli civitatem**, in qua Christus residet, ib. f
- Medius**, medium, medius seu mediator est ille qui inter diversas personas tenet mediandi officium, medium vero est pars illa quæ distat æqualiter ab extremis, estque multiplex, &c. a
- Medium multiplex**, scil. juris & æquitatis, pacis & unitatis, virtutis & bonitatis &c. ib. b
- Medium justissimæ æquitatis**, illudque est temperantiæ, iustitiæ & veritatis medium, in quo consistere debent principes, & iudices & prælati, &c. ib. c
- nam **medium tale iustitiæ** dat honorem & prælationem, ib. d
- exigit amorem & communionem**, ibidem e
- ac requirit vigorem** atque durationem, ib. f
- Medium concordissimæ unitatis** virorum charitativorum, nam tales dati sunt ad consolationem morientium, ad reconciliationem discordium, ad eruditionem errantium, &c. ib. g
- Medium intimissimæ voluntatis** cordis humani; quia est propugnaculum firmitatis, tabernaculum sanctitatis & habitaculum deitatis, ib. b
- Medium ordinatissimæ bonitatis** virorum religiosorum, &c. ib. i
- Medium mundanæ civitatis** vel prosperitatis, & illud est locus horroris, laboris, ardoris, cruoris & fœtoris, ib. k
- Medulla** est tenera & mollis substantia in medio ossium sita ad temperamentum suæ siccitatis ordinata dulcis, sapida, & delicata, a
- Medulla in bono** denotat pinguedinem gratiæ & devotionis, dulcedinem gloriæ & devotionis, mulcedinem modestiæ, & benignitatis, &c. ib. a
- Medulla in malo** signat pinguedinem carnalitatis, dulcedinem prosperitatis, mulcedinem verborum &c. ibidem b.
- Mel** est res dulcissima, hinc est quod sumitur in bono & in malo, a
- Mel in bono** signat gratiæ suavitatem, gloriæ felicitatem, sapientiæ sinceritatem, &c. ib. a
- Mel in malo** signat carnalitatis iniquationem, fallacitatis adulationem & prosperitatis delectionem, ib. u
- Mellis** proprietas comedere, b
- Melius**, melior, res quanto sunt meliores, tanto sunt acceptiores & eligibiliores, &c. a
- Meliores** debent esse prælati respectu subditorum, ib. a
- clerici & religiosi** respectu laicorum multipliciter, ib. b
- & **antiqui** respectu juniorum, ibidem c.
- Melchisedech** fuit rex & Sacerdos justus & pacificus & signat Christum vel quemlibet virum perfectum, &c. a
- Melichrysi** vel **melchitis** gemmarum proprietates, parum c
- Melodia**, vide cantare, sonus & vox.
- Membra** sunt corporis partes constitutivæ, a
- Membra quædam angelorum & beatorum** superiora, quædam perfectorum inferiora, quædam reproborum exteriora, & quædam meritorum interiora multipliciter, &c. ib. a
- Membra dicuntur Christi fideles**, quia per fidem & gratiam uniuntur, ib. b. per charitatem connectuntur, ib. c. per pietatem obsequuntur, ib. d. per qualitatem distinguuntur, ib. e
- Memoria**, meminisse, memorari, memoria est potentia animæ per quam transacta & præterita recordamur, & accipitur pro consideratione & cogitatione rerum absentium, occultarum, & futurarum, &c. a
- Memoria multiplex**, sc. petenda, timenda, vitanda atque dimittenda, ib. a
- Memoria præteritorum & futurorum** habeant viri iusti, &c. ib. b
- Memorari** debemus de Deo creatoris potentiam, redemptoris clementiam, & correctionis iustitiam, ib. c
- Memorari** debemus quantum ad nos vitam principium, carnis conditionem & vilitatem, medium culpæ, infectionem & pravitatem, & finem mortis, afflictionem & gravitatem, ib. d
- Memorari** debemus quantum ad alios prædecessorum perfectionem, & malefactorum damnationem, & benefactorum affectionem, ib. e
- Memoratur Deus** iniquorum ad eorum damnationem, perfectorum ad eorum salutationem, & infirmorum ad eorum consolationem, ib. f
- Mens** accipitur pro anima, corde, cogitatione, constantia, & pro intentione, & in scriptura invenitur mens bona & mala, & virtuosa, & vitiosa, &c. a
- Mentem bonam** habent viri perfecti, timorosa, luminosa, amorosa, renovata, elevata, &c. ib. a
- Mentem malam** habent viri iniusti, cupidam & inflammata, stolidam & immutatam, timidam & enervatam, &c. ib. b
- Mensa** est illud in quo homines reficiuntur, & sumitur multipliciter, a
- Mensa quædam virtuosa** virorum perfectorum, & est mensa sacra scriptura, ubi proponuntur fercula scientiarum, ibidem a
- Mensa Eucharistiæ** ubi proponuntur fercula miraculorum, ib. b
- Mensa gratiæ** ubi proponuntur fercula virtutum atque donorum, ib. c. & mensa temporalis sustentationis, ubi proponuntur fercula multorum temporalium bonorum, ib. d.
- Mensa gloriosa** beatorum ubi proponuntur dilectio, cognitio & fruitio, ibidem e
- Mensa vitiosa** malignorum, ib. f
- & **mensa dolorosa** damnatorum, &c. ib. g
- Mensis** est quædam certa, & distincta pars temporis, sc. 2. pars anni, & sumitur multis modis, &c. a
- Mensis transitoria** durationis huius mundi, ib. a
- Mensis meritoria** perfectionis viri iusti, ib. b
- Mensis refectoria** salvationis felicitatis æternæ, ib. c & mensis nugatoria possessionis mundanæ prosperitatis & possessionis, ib. d
- Mensis damnatoria** defectionis peccati, ib. e. & mensis afflictoria damnationis inferni, ib. f
- Mentiri**, mendacium, mendax, mendacium est vitium linguæ mentis rectitudine deviantis, &c. a
- Mendacium** signat mundanam prosperitatem, ib. a. humanam fragilitatem, ib. b. dolosam loquacitatem, ibidem c.
- Mendacium dæmonem** imitatur, ib. c. Deo contrariatur, ib. d. & sibi met adversatur, ib. e
- Mendacium etiam bonis** inimicatur, ibidem f
- in inferno **dedicatur**, ib. g. & paradiso privatur, ib. h
- Mercēs** seu præmium est salarium quod datur alicui pro labore, & quo merita homi-

Index Dictionarii

- hominum compensantur, siue bonum siue malum fuerit. a
- Merces** hominum peccatorum est mundi prosperitas, ibid. a. merces hominum damnatorum est inferni pœnalitas, ibidem b
- Merces** hominum beatorum est paradisi fœlicitas. ib. c
- nam tales habent indefectibilem firmitatem ib. d
- & inexhaustibilem bonitatem. ib. e
- & incomparabilem dignitatem ib. f
- Meretrix** in scriptura signat omne illud quod blandiendo decipit atque nocet, sicque signat hostis cavillationem, carnis delectationem, & mundi defraudationem. a
- Meretrix** signat mundum, scilicet blandimentum bonorum temporalium, signat diabolum, dignitates & eminentias suggerendo, ib. b
- & signat carnem propriam, suggestiones delectationes proferendo &c. ib. c
- Meretrix** sumitur pro mala muliere. ibidem d
- Mergi** avis proprietas, prudentia. e
- Meridies** est hora illa in qua sol est in medio firmamenti, & dicitur meridies quasi media dies vel clara dies, &c. a
- Meridies** mundanæ prosperitatis. ibidem a.
- & sic meridies est hora malignæ habitationis, ibid. b. hora obscuræ excruciationis, ib. c. & hora quietis impugnationis ibidem d.
- Meridies** internæ sinceritatis, puræ conscientiae, ib. e. & meridies æternæ fœlicitatis ib. f
- Meritum**, mereri, meritum est illud per quod attingitur ad mercedem, de merito possumus loqui in bono & in malo, nam per opera bona & virtuosa iusti merentur vitam æternam, a. mali vero ignem æternum per opera mala, &c. ibidem d
- Mœror** mœrere, i. tristari, desolari, lugere, lamentari vel flere, & sic per mœrorem potest accipi omnis desolatio, tristitia vel luctus, sumiturque in bono & in malo, &c. a
- Mœror** in bono, mœrent enim boni, quia semper sunt flebiles & mœrebundi, & ab omni mundi solatio fugibundi multiformiter, ib. a
- Mœrent** iusti mœrore contritionis propter scelera commissa, ib. b. mœrent iusti mœrore compassionis propter onera quæ iusti ferunt. ib. c
- & mœrent iusti propter verbera quæ ipsimet ferunt, ib. d
- Mœror** in malo est mœror invidiæ, tristitiæ, æternæ miseriæ, & futuræ damnationis, &c. ib. e
- Mœstus**, mœstitia, vide tristitia, stupor & turbatio.
- Metari** est tentoria in certo loco figere vel mutare, ipsaque in certa meta collocare, ponere & situare, &c. a
- Metantur** & collocant iusti gressus suos, videlicet in loco mœroris, frigoris, dulcoris & vigoris, &c. ib. b
- Metantur** mali castra sua, & figunt desiderium in vitiis & peccatis, scilicet in loco cupiditatis, iniquitatis, gulositatis, &c. ib. c
- Merere**, messis est illud quod de fructibus terræ colligitur in æstate, & quod post multos labores & sudores de terræ proventibus reportatur, &c. a
- Messis** multiplex, scilicet hominum salvandorum, ib. a. hominum damnatorum. ib. b
- Messis** bonorum terrenorum, ib. c. bonorum interiorum. ib. d. malorum æternorum. ib. e
- & bonorum superiorum. ibidem f.
- Metiri**, mensura est illud, infra cuius ambitum aliquid continetur, & per quod qualitates & quantitates fiunt & cognoscuntur, &c. a
- Mensura** virtuosa est prudentiæ, temperantiæ & iustitiæ, quæ boni debent esse moderati & mensurati, à cunctis bonis moribus adæquati, &c. ib. b
- Mensuras** virtuosas homo habere non potest, nisi sibi à Domino concedantur, ib. c
- Mensura** gloriosa distributa beatis secundum meritum mensuram. ib. d. mensura vitiosa qua mali mesurant se & alia immoderate, &c. ib. e. & mensura dolorosa quantitas pœnæ æternæ, & tormentorum correspondens, scilicet delicto & culpæ, &c. ib. f
- Metus**, metuere, metus, id est, timor, & est multiplex in scriptura. a
- Metus** senilis iustorum & prudentum, nam iustus metuit negocia superiora, scilicet Deum, Angelos & sanctos. ib. b. metuit flagitia interiora, quæ commisit. ib. c. metuit negocia exteriora, scilicet mundi tribulationes, & metuit supplicia posteriora, non mortem, sed futurum iudicium & infernum, &c. ib. e
- Metus** servilis peccantium, qui metu & non amore abstinere à malo, ib. f. & metus puerilis siue ovilis imbecillum, &c. ib. g
- Met**, memet, met est dictio nihil significans cum sit compositio pronominis, facit tamen pronomen cui additur certius significare. a
- Met** unum invariabile, scilicet Dei identitas, ib. a
- Met** unum valde laudabile, scilicet morum integritas. ib. b
- Met** unum valde damnabile, scilicet malorum quidditas, ib. c
- Me**, mei est pronomen demonstrativum primæ personæ numeri singularis: & sic congrue referri potest ad omnia personarum genera, &c. a
- Me** pronomen refertur ad Deum cunctipotentem, quia ejus potentia omnia reguntur, ejus scientia seu prudentia omnia diriguntur, ejus clementia pauperes foventur seu aluntur, &c. ib. a
- Me**, pronomen refertur ad justum sancte viventem, quia iustus se prædicat poenitentem & luctuosum. ib. b
- Iustus** se prædicat meditantem & scrupulosum seu curiosum, nam meditatur carnis luxum et utilitatem, vitæ fluxum et breviter mundum cursum et vanitatem, etc. ib. c
- Iustus** se offert militantem et vigorosum prosequendo jura minorum, sustinendo casus factorum, arguendo facta pravorum, etc. ib. d
- Iustus** offert triumphantem et gloriosum, ib. e
- Me** pronomen refertur ad impium de se loquentem, nam peccator describit se miserum propter vilem nativitatem, propter vitæ labilitatem, propter rerum mobilitatem, &c. ib. f
- peccator describit se quo ad nequitiam culpæ nocentis seu latentis, nam prædicat se rudem & obliviosum, gravem & desidiosum, tristem & invidiosum, &c. ib. g
- & peccator describit se quo ad molestiam pœnæ sequentis, nam pericula sunt cancer inevasibilis, mœror inconsolabilis, iudex implacabilis, &c. ib. h
- Meus**, mea, meum, tuus, suus, sunt pronomina possessiva, signant enim rem jam acquisitam, & in bonis alicujus jam conversam, &c. a
- Meus** refertur ad Deum, nam Deum secundum varios accipiendi modos potest diversa & varia dicere sua multipliciter, ib. a
- nam meus est (dicere potest Deus) prædicans puram veritatem ib. b
- Meus** est abdicans mundi vanitatem. ib. c. meus est vendicans sensus æquitatem, ib. d. & meus est applicans mentis voluntatem. ib. e
- Meus** est (dicit Deus) practicans fidei puritatem. ib. f.
- vocat Deos suos omnes iustos tanquam subditos generales, Ecclesiasticos tanquam famulos speciales, prælatos tanquam consanguineos naturales &c. ibidem g
- Meus** refertur ad justum, quia dicere potest, bona spiritualia mea sunt, quia auferri non possunt, sed bona temporalia, &c. ib. h
- bona propria iustorum etiam inveniuntur, scilicet meus est Deus per quem iustificor, mea est anima per quam vivificor, meæ sunt virtutes per quas rectificor, &c. ib. i
- Meus** refertur ad impium, nam quilibet peccator dicere potest, meum est peccatum, & mea est iniquitas, &c. ibidem k
- Meus** refertur tam ad bonos quam ad malos, scilicet mea est mortis necessitas, carnis fragilitas, mentis varietas, &c. ib. l
- Memphitis** lapidis proprietas, patientia. d
- Michael** interpretatur quis ut Deus, vel quis est ut deitas, a. nam de Michaelle dici potest quod fuit conformitate deificus, benignitate munificus, severitate terrificus, & subtilitate veridicus. ibidem a
- Mibi** pronomen signat quandam ad se ipsum applicationem, quandam appropriationem, & quandam acquisitionem, reique vendicationem, &c. a
- Mihi** pronomen referri potest ad Deum qui omnia sibi vendicat, & omnia bona ab ipso dantur. ib. a. nam sibi asserit essentiam immutabilem, iusticiam inflexibilem, sapientiam infallibilem, &c. ib. b
- Mihi** pronomen potest referri ad Deum iratum sibi cuncta vendicantem multiformiter, &c. ib. c

Frat. Pet. Berchorii.

- Mihi** pronomen referri potest ad virum iustum malum abdicantem, & sic mihi unum est virorum poenitentium, nam vir iustus dicere potest: Deus parce mihi, nam malum edidi, Deus redde mihi bonum quod perdidit, Deus fave mihi in via, nam cecidi, &c. ib. d. mihi unum virorum eminentium, nam sibi vult veram humilitatem, bonam societatem, firmam stabilitatem, &c. ib. e.
- Mihi** unum virorum praesidentium, scilicet officium doctoris, rectoris, & Imperatoris, ib. f. & mihi unum virorum triumphantium: nam illis praesto est aternitas, quae nunquam terminatur, jocunditas quae non contristatur, auctoritas quae nunquam conculcatur, &c. ibidem g.
- Mihi** pronomen referri potest ad impium mala machinantem, sc. miseriae humanas, divitias mundanas, delicias insanas, &c. ib. h.
- Michol** à Saul nata, David data, à viro sublata, alteri ligata, &c. a. animam signat, quae à Deo producitur, &c. ib. a.
- Midz** fabula de auriptione, &c. delectare, a.
- Midas** rex aures habuit asinas, &c. secretum. a.
- Mephibose**th interpretatur os conclusum vel verecundum, filius regis Saul, &c. a.
- Migrare**, i. transire, vel de uno loco ad alium sc. transferre. a. vide transire.
- Militia**, miles, militare est pugnam seu militiam exercere, vel contra adversarios bellare vel dimicare, & reperitur miles multiplex, sive malicia, &c. a.
- Militia** multiplex scilicet naturalis, ibidem b, virtualis, ib. c & temporalis, nam à Deo instituta. ib. d pro iustis constituta, ib. e.
- Militia** etiam per males destituta multipliciter, ib. f.
- Mille**, millenarius est numerus magnus & perfectus, constans ex denario centies ducto, &c. a.
- Mille** in bono signat virtutum plenitudinem, ib. b. signat sanctorum multitudinem. ib. b. scripturae fortitudinem. ib. c. gloriae amplitudinem. ibid. a. bonorum sanctitudinem ib. e.
- Mille** in malo signat omnem multitudinem aggregatam in malo, & sic est multitudo demoniorum, peccatorum, & tormentorum, &c. ib. f.
- Ministrare**, minister sumitur in bono & in malo, a.
- Ministri** sunt angeli comprehensores, viti sancti & iusti viatores, viri impii & peccatores, & daemones infernales & tormentores, ib. a.
- Ministorum** genera multa, nam quidam superiores, quidam mediocres, & quidam infimi, &c. b.
- Minister** habeat utilitatem & patientiam, ib. c. stabilitatem & permanentiam, ibidem d. sedulitatem & diligentiam, ib. e. ac fidelitatem atque amicitiam, ib. f.
- Minor**, minorare, minimus, minoritas sumitur in bono & in malo, a.
- Minoritas** signat statum moralis humilitatis, ib. a. statum lethalis iniquitatis. ibidem b. & statum labentis prosperitatis, ib. c.
- Mirari**, mirabile, miraculum est illud, in quo tota ratio facti est potentia facientis. a. sicque miramur quod aliqua sunt valde magna, aliqua valde bona, aliqua valde mala, &c. a.
- Mirabilis** est Dei potentia et sanctorum bonitas, nam miranda est magnitudo suae immensitatis, claritas suae sapientiae & veritatis, celeritas suae providentiae, &c. ib. b.
- Mirabilia** ad Dei scientiam pertinentia mundum gubernantem, ib. c.
- Mirabilia** ad Dei clementiam mundum reparantem multiformiter, ib. d. & ad Dei iustitiam mundum judicantem ibidem e.
- Mirabilia** humanae bonitatis virorum iustorum, nam habuerunt mirabilem constantiae fortitudinem. ibidem f. mirabilem decentiae pulchritudinem, ibidem g. & etiam clementiae magnitudinem ibidem h.
- Myrrha** proprietates. vide poenitentia. g.
- Myrti** arboris proprietates, spes k.
- Misereri**, miseratio, misertus, cum misereri nihil aliud sit quam alienam miseriam intueri, & sic sumitur pro clementia & compassione, & quandoque pro venia & indultione, &c. a.
- Miseratio** quaedam divina, & sic misertur multis generibus personarum, scilicet humilibus & timorosis, flebilibus & lachrymosis, fidelibus & luminosis, &c. ib. b.
- Miseratio** quaedam humana, quam quilibet impendere debet, quia nobis debet naturaliter inesse, fraternaliter adesse, & virtualiter prodesse, ib. c.
- Miseratio** quaedam insana quam quilibet debet suspendere, ib. d.
- Miscere**, mixtio, commixtio, mixtio signat quandam aggregationem & adjunctionem, & quandam diversarum rerum combinationem, & sumitur in bono & malo, &c. a.
- Mixtio** in bono quaedam superna & ineffabilis, ib. a. quaedam interna polleus & utilis. ib. b. quaedam fraterna iungens & nobilis. ib. c.
- Mixtio** in malo est quaedam carnalitatis impura ib. d. quaedam societatis prava, ib. e. & quaedam multae iniquitatis multipliciter, ib. f.
- Miseria** triplex, videlicet quaedam naturalis, quaedam temporalis, & quaedam infernalis, &c. a.
- Misericordia** est dolentis animus affectus ad compatiendum proximo, & largiendum ei de proprio, &c. a.
- Misericordia** quaedam superior, & divina jugiter recommendanda, ib. a. quaedam humana inferior fraternalis frequenter impendenda, ib. a. nam misericordiae virtus nobis praecipitur scripturaliter, &c. ib. b.
- Misericordia** est facienda multiplici ratione, quia per misericordiam possumus à culpa purificari, gratia vivificari, cum Domino purificari, cum Domino dignificari, &c. ib. c.
- Misericordiae** virtus ostenditur exemplariter, sive in rebus naturalibus, in figurarum aenigmatibus, & in scripturarum voluminibus, ib. d.
- Misericordiae** virtus nobis indicitur naturaliter, quia hominum natura ad clementiam prona est, &c. ib. e.
- Misericordia** divina à nobis humiliter imploranda, quia est peccatorum revocativa, &c. ib. f.
- Misericordiae** consolativa, ib. g. & beatorum praemiativa, &c. ib. b.
- Mysterium** sumitur pro re secreta & occulta, & pro re sub aenigmate producta & protelata, a. & ideo sumitur pro secretorum confessione, fidei & Sacramentorum absconione, & figurarum atque aenigmatum involutione. ibidem a.
- Mittere**, missus, missio, cum mittere pertineat ad superiorem, mitti vero ad inferiorem: hinc est quod mittere auctoritatis, mitti vero humilitatis est signum a.
- Mittit** Deus ad operationes diversas diversa ministrorum genera, nam missus est filius ad nostram redemptionem, missus Spiritus sanctus ad nostram in fide confirmationem, mittit angelos ad ministrandum, praelatos ad gubernandum, &c. ib. a.
- Mittere** accipitur pro proponere, pro dare seu distribuere, pro affligere, & communiter pro destinare vel legare, & sic multipliciter sumitur: nam mittere unum signat mutabilitatem, quia quidam mittuntur in mare poenitentiae, quidam in ignem charitatis & amicitiae, quidam exterius per depressionem, &c. ib. b.
- Mittere** signat legalem liberalitatem, & sic divina liberalitas, scilicet Dei filius nobis missus est, sicut sapientia ad instruendum, sicut medicina ad sanandum, sicut pretium ad redimendum, &c. ib. c.
- Mittere** signat immisam poenitentiam, sc. quando Deus mittit pestilentias & tribulationes propter delicta, facitque ad nostram correctionem, probationem, & condemnationem, ib. d.
- Mittere** designat supernam auctoritatem, & sic Deus per occultam suam providentiam mittit praelatos, predicatores, principes & iudices ad mundum regendum &c. ib. e.
- Missi** seu legati sint sinceriter ingredienti ib. f. celeriter progredientes. ib. g. viriliter congregantes, ib. h. faciliter regredientes. ib. i.
- Mitis**, mitigare, cum mititas, & benignitas, mansuetudo & modestia, quasi pro eodem supponant, & sic mititas est quaedam animi modestia exterioribus verbis & actibus declarata, taliterque mititatis virtus naturaliter indicitur, magistraliter inungitur, exemplariter ostenditur, &c. a.
- Moab** fuit populus gentilium semper contrarius populo Dei, & signat peccatorem, qui est transgressor divinae voluntatis, sectator superbiae vanitatis & possessor mundanae facultatis, &c. a.
- Modestia**, modestia, modestus, modestia dicitur à modo, unde modestus, id est, modus

Index Dictionarii

- modus honestus. a. nam modestia habenda, quia excitat compassionem, inflammatur dilectionem, ornat conversationem, &c. ib. a
- Modicum istud adverbium signat in bono & in malo. a
- Modicum in bono invenitur, sc. modicum poenitentiae, affluentiae, amicitiae, & sapientiae. ib. a
- Modicum in malo habent impii, sc. modicum stabilitatis, credulitatis, sagacitatis & virtuositatis, &c. ibid. b. signat etiam peccatum. ib. c
- Modus sumitur quandoque pro tempore praeterito, praesenti, & futuro, & communiter sumitur pro nunc, statim & similibus. signantibus tempus praesens. a
- Modus unum naturae labentis, scilicet indigentiae & nuditatis, ignorantiae & coecitatis, impotentiae & debilitatis. ibidem a.
- Modus unum gratiae praesentis, scilicet iustitiae & aequitatis, credentiae & veritatis, innocentiae & sinceritatis, confidentiae & securitatis. ib. b
- Modus unum gloriae sequentis quod nunquam deficit, clare respicit & montem reficit. c
- Modus quandoque denotat ordinem, quandoque similitudinem, quandoque modestiam, regulam & temperantiam. a. & sic modus est quaedam decens & congrua adjacentia actionum, sine qua ipsae actiones non habent efficaciam aut valorem, &c. ib. a
- Modum habemus in scientia, ne nimis inquiramus, ib. b
- Modum in iustitia, nec nimis excurramus, ib. c
- Modum in latitia, ne nimis gaudeamus, ib. d
- & modum in potentia ne nimis exurgamus ib. e
- Modum indicativum, imperativum, optativum, conjunctivum & infinitivum debent habere iusti, ib. f
- Moyse secundum diversas condiciones & actus ipsius, potest diversa & varia designare. a
- Moyse signat statum praedictorum & praesidentium multipliciter, ib. a
- signat statum perfectorum & contemplantium, ibid. b
- & statum Iudaeorum & pereuntium. ib. c
- Molestia accipitur pro gravamine seu no-cumento, vel pro zelo, difficultate vel injuria. a. vide nocere.
- Mollis, mollietates moraliter signat in bono benignam locutionem, terrenam affectionem, & defluentem compunctionem &c. a
- Mollietates in malo signat verborum fallacitatem, animorum fragilitatem, im-mundorum carnalitatem, & prosperorum labilitatem, ib. b
- Momentum quandoque sumitur pro fama, nomine & valore, sed communiter momentum accipitur pro modicissima parte temporis seu horae, & sic sumitur pro nunc, statim, subito, & pro instanti. a. & invenitur momentum labentis naturae, praesentis figurae, nocentis iacturae sequentis puncturae & latentis scripturae &c. ib. b
- Monedula avis proprietatis, pecunia. d
- Monere, id est hortari, sollicitare, inducere, instigare, seu verbis, exemplis, aut factis ad aliquid inclinare. a
- & sic homo movetur ad bonum faciendum, scilicet per stimulum tribulationis, sarcolum exhortationis, speculum informationis, &c. ib. a
- Monumentum, id est sepulchrum, ubi mortui reconduntur, alio etiam modo mausoleum seu sarcophagum nuncupatur, multa in scriptura significat. a
- Monumentum signat conscientiae sanctitudinem, ib. b
- conscientiae turpitudinem. ib. c
- temporalium plenitudinem. ib. d
- corporaliu[m] m[en]s[ur]a[m] ibid. e
- Mons montes, invenitur in scriptura mons virtuosus, signans statum hominum perfectorum, mons fructuosus signans statum Ecclesiasticum praedictorum, & mons gloriosus signans statum hominum beatorum, &c. a
- Mons magnae securitatis, iustorum perfectorum, & mons iste nihil aliud est, quam eminentia vitae & cumulus meritorum, & tales versus caelum eleantur, & a terra elongantur, &c. ib. b
- Mons magnae nobilitatis & praedictionis, scilicet status Ecclesiae. ib. c
- sicque Ecclesia vel praedictionis status dici potest mons compassionis, mons dilectionis, mons devotionis, &c. ib. d
- Mons magnae fertilitatis, gloriae paradisi, sic pro certo paradisi locus est, locus tutus, qui non expugnatur, locus clarus, qui non obscuratur, locus mundus, qui non maculatur, & sequentia. ib. e
- Mons accipi potest in malo, sicque per montem intelligitur fastus & arrogantia superbiorum, vel fastus & eminentia peccatorum, & sic montes, id est peccatores vento superbiae ventilantur, ardore avaritiae concremantur, fulmine iracundiae verberantur, &c. b. f
- Mons etiam signat fastus, & eminentias peccatorum, scilicet prosperitates & dignitates temporalium, quae communiter magis eminent in malis quam in bonis, sicque est mons carnalitatis, cupiditatis, pompositatis. ib. g
- Montium proprietates, altitudo. e
- Monstrare. Deus demonstrat nobis vitam bonam, ut hanc teneamus, bona opera ut faciamus, viros iustos ut eligamus, &c. a
- Monstra dicuntur animalia, praeter, ultra vel contra naturam genita semper apud Romanos aliquod prodigium monstrum denotat. a
- & sic signat malos homines in moribus dissimiles & diffformes bonis, &c. ib. b
- Morari mora, morari, id est habitare, seu in aliquo loco perseverare. a
- Mora hominum perfectorum virtuosa, nam hi morantur in caelo per desiderium, in inferno per timorem, in corde proprio per contritionem, &c. ib. a
- Mora hominum peccatorum vitiosa, nam talis mora est avarorum, luxuriosorum, superbiorum, &c. ib. b
- Mora hominum damnatorum dolorosa, ib. c. & mora hominum beatorum gaudiosa, &c. ib. d
- Mordere, morsus, mordere est ad aliquid
- dentibus pungere vel vorare & in scriptura multiplex reperitur morsus. a
- Morsus malus quidam viperae detractio-nis, ib. a
- quidam venerea tentationis. ib. b
- quidam fulgurea vexationis, ib. c
- quidam tartarea damnationis, scilicet morsus sententiae superius, morsus conscientiae interioris, & morsus diabolicae militiae exterioris. ib. d
- Morsus bonus conscientiae pectoralis, iustitiae pastoralis, & potentiae imperialis ib. e
- Mors, mori, mortuus, in scriptura de quadruplici morte fit mentio. a
- Mors naturalis praevidenda, quae nihil aliud est quam finis & vitae defectus, ibidem b
- sicque mors habet insuperabilem potentiam quia nulla aetas, nullus sexus, nulla conditio mortem evadit, &c. ib. c
- habet etiam praesentiam inevadibilem, ib. d
- duritiam intolerabilem, ib. e
- & sententiam irrevocabilem, ib. f
- & sic mors in patientia debet sustineri, per exempla multa probatur. ib. g
- Mors debet cum diligentia praevideri, nam mortis consideratio bonorum utilis est ad nostram praemunitionem. ib. h
- utilis ad nostram animationem. ibidem i.
- & mortis consideratio malorum utilissima ad nostram consolationem ib. k
- Mors enim per fortitudinem timeri non debet, quia certa & necessaria, brevis & transitoria, & utilis & meritoria. ibidem l
- Mors est terribilis & amara abundantibus iniquitate. ib. m
- Mors spiritualis & virtualis appetenda, quae nihil aliud est, quam sui ipsius dejectionis, maceratio, & ad patientiam reductio, ib. n. sicque vir perfectus mortuo comparatur, nam tumultibus non inquietatur, insultibus non plus infestatur, terrestribus bonis non plus meditatatur, &c. ib. o
- Mors peccati praecaveenda, quae animam subito occidit, & enecat, peccatorem facit mortuum & infectum, sicut enim mortuus se non movet, non loquitur, non videt, non odoratur, foetet, &c. sic moraliter peccator intelligatur, &c. ib. p
- Mortui condiciones adhuc homini peccatori applicari possunt, quia peccator alligatur sudario mala delectationis, obsecratur sub nubilo coecae dubitationis, carceratur tugurio strictae obstinationis &c. ib. q
- Mors tormentorum metuenda, scilicet mors poenae aeternae, quae peccatoribus perpetuo infligitur, moriunturque aeterna morte, qui divitiis sunt onerati & impinguati, seditis occupati, invidiis macerati, ib. r
- More suo boni & iusti indigentibus compatiuntur elemosynas erogando, innocentibus compatiuntur, supplicantibus afficiuntur, &c. ib. a
- Mores, moris, mores, est dare morem bonorum & malorum. a
- Mores malos habent communiter homines mali & impii, quia in eis viget mors crudelitatis & violentiae, mors mobilitatis &

Frat. Petri Berchorii.

tis & inconstantiz, mos inhonestis & insolentiz, &c. ibid. b
 mos accipitur per similitudinem, item pro consuetudine, ib.
 Movere, motus. movere seu moveri est de loco ad locum, vel de forma ad formam mutari & transferri: inde duo sunt motus, scilicet localis & formalis, &c. a
 Motus tractus, quo quis ad bonum trahitur, ib. b
 Motus raptus, quo quis ducitur per voluntariam obedientiam, ib. c
 Motus rectus, quo quis directe movetur in Deum per amorem, ib. d
 & motus reflexus, quo quis movetur ad suipsius examinationem, &c. ib. e
 Motus contritionis, qui fit interius perfectorum, ib. f
 Motus discretionis, qui fit superius prelatorum, ib. g
 Motus predicationis, qui fit exterius predicatorum, ib. h
 & motus compassionis, qui fit inferius piorum, ib. i
 Motus in malo designat mentis mobilitatem, inconstantiam & vanitatem, sicque motus signat vitium imperfectio- nis, ib. k
 indignationis, ib. l
 subannationis, ib. m
 & variationis, ib. n
 Mugilis piscis proprietas, pisces, c
 Mulier dicitur quasi mollis aer, a mollitie, &c. a. & sumitur in bono, & in malo, ib. a
 Mulier habeat magnam compassionem, ibid. b. quia provideri debet Christi pauperibus, condoleri Christi vulneribus, & supplicare pro peccatoribus, ib. c
 Mulier habeat raram locutionem, ib. d
 & claram habeat discretionem, ib. e
 Mulier in malo signat hostium malorum deceptionem, ib. f
 signat imperfectorum hominum condi- tionem, ib. g
 & mulierum malarum infectionem, ibi- dem h
 Mulier mala detestabilis est, quia fallax & proditiosa, ib. i. nam decipit prelatos & pastores, predicatorum, religiosos & seculares, ib. k
 loquax & garrulosa, ib. l
 tenax & glutinosa, ib. m
 ardens & libidinosa, ib. n.
 cauta & malitiosa, ib. o
 levis & curricularia, ib. p
 rebellis & seditiosa, ib. q
 compra & curiosa, ib. r
 & nocens & periculosa, ibid. f. quia solet attrahere, decipere, consumere, & per- vertere, id. t
 Mulier comparatur sui, propter luxurie foeditatem, stercorei propter infamie vilitatem, urso propter avaritie insa- tiabilitatem, &c. ib. u
 Muli animalis proprietas. vide adulte- rium, b
 Muli piscis proprietas, luxuria, a
 Multum, multitudo sumitur in bono & in malo, a
 Multitudo in bono quedam hominum perfectorum commendabilis & vir- tuosa, ib. a. quedam gratiarum & vir- tutum delectabilis & fructuosa, ib. b

quedam Angelorum & Sanctorum nobi- lis & gratiosa, ibidem c. quedam bo- norum Paradisi consolabilis & gaudio- sa, ibid. d
 Multitudo in malo quedam peccatorum hominum, ibid. e
 quedam vitiorum gravium, ibidem f
 quedam gravium tormentorum, ibi- dem g
 & quedam hominum damnatorum, ibi- dem h
 Multiplicare accipitur pro crescere, au- gmentari, a
 Multiplicatio multiplex, scilicet merito- rum, gaudiorum perfectorum, vitio- rum, tormentorum, &c. ib. a
 Multiplicari debent in Ecclesia tria gene- ra personarum, ib. b
 Mundare, mundus, munditia enim multi- plex est, a
 Munditia conscientie seu innocentie vir- tuosa, continentie pretiosa, poenitentie fructuosa, & honeste apparentie gra- tiosa, ibid. a
 Mundane & purgande sunt cordiales af- fectiones, ib. b
 sensuum conditiones, ibid. c
 & carniarum infectiones, ib. d
 Mundus efficitur homo spiritualiter per tria, ibid. e
 Mundat peccatorem divine gratie inspi- ratio, baptismi & lachrymarum confes- sionis irroratio, poenitentie & afflictio- nis castigatio, &c. ib. f
 Mundi apud Deum secretorum observa- tores, egenorum benefactores, delin- quentium miserationes, & ignotantium instructores, ib. g
 Mundus, de mundo & immunditia in aliis titulis queratur.
 Mundus substantivè accipitur pro univer- sitate creaturarum, & pro statu presen- tium miseriarum, atque pro communi- tate omnium malarum personarum, a
 Mundus contemni debet, quia nocivus & periculosus, ibidem a
 quia obscurus & nebulosus, ibid. b
 quia infectus & periculosus, ibid. c
 quia turbidus & laboriosus, ibid. d
 quia fallens & deceptuosus, ib. e
 quia labens & defectuosus, ib. f
 Mundus non comparatur insulis Fortuna- ris, &c. acquirere, e
 Mundus dicitur campus multipliciter, campus, f
 Munire, munitus, munitio est rerum ad defensionem alicujus loci utilium ag- gregatio & provisio, & sumitur multis modis, &c. a
 Muniuntur viri perfecti interius virtutum titulis, ibidem b
 Muniuntur Ecclesie & religiosi exterius justorum cumulibus, ib. c
 Muniuntur iniqui terrenis divitiis & po- tentiis mundanis, ib. d
 Munus accipitur in bono & in malo, mu- nus in bono signat quicquid utile ad sa- lutem anime tribuitur & offertur, a. sicque signat eleemosynam, qua pau- per ditatur, virtutum meritum, & opus meritum, quo Deus placatur; & pa- radisi gloriam, qua justus in patria pre- miatur, ibid. a
 Munera grata Deo tria personarum gene- ra offerunt, ibidem b

Munus in malo accipitur pro donis spiri- tualibus & oneribus, quæ Deo ab hy- pocritis & cæteris malis hominibus of- feruntur; sumitur etiam pro lucro vel premio, quod mali solent dare vel of- ferre malis iudicibus & superioribus, ibidem c
 Munera non sunt accipienda, nec etiam diligenda, quia tollunt iudiciorum re- ctitudinem, ibidem d
 causant flagitiorum multitudinem, ibi- dem e
 & inducunt suppliciorum magnitudinem, ibid. f
 Murmur, id est, susurratio, detractio, ob- locutio, vel impatientie demonstratio, & displicentie manifestatio, a
 sicque murmuratores murmurant de san- ctorum perfectione, de labore affli- ctione, & bonorum defectione, &c. ib. a
 Murus, muri instituuntur ad munitionem civitatum, & ad fabricationem & forti- ficationem castrorum, turrium & do- morum, a
 Murus in bono signat perfectorum habi- tationes, seu Ecclesie congregationes, actus & operationes prelatorum, vir- tutes & defensiones Angelorum, fru- ctus & ordinationes mandatorum, ibi- dem a
 Murus signat virum perfectum, & maxi- me Ecclesiasticum vel prelatum, quia talis debet esse mediator charitativus, ib. b
 visitator diligentissimus, ibid. c
 miserator liberalissimus, ib. d
 & contemplator eminentissimus, ibi- dem e.
 Murus in malo signat carnis vilitatem, mundi facultatem, culparum pravita- tem, & hostium communitatem, ibi- dem f
 Mutare, mutatio, cum naturaliter omnis res aut mutatur de loco ad locum, aut de forma ad formam, hinc est quod spiritualiter de uno statu ad alium va- riatur, &c. a
 Mutatio multiplex, scilicet poenitentium & conversorum, utilis & virtuosa, ib. a
 quedam viventium viatorum, flebilis & luctuosa, ib. b
 quedam beatorum triumphantium, no- bilis & gloriosa, ib. c
 quedam delinquentium peccatorum, vi- tiosa, ib. d
 Mutatio nihil aliud est, quam in bonum conversio, &c. e
 Mutatio mentalis, qua homo justus de- serit malas affectiones interiores, ibi- dem f
 realis, qua reparantur & inferuntur con- ditiones bonæ exteriores, ib. g
 & finalis, qua acquirimus promotio- nes posteriores & superiores, &c. ibi- dem h
 Mutatio, qua Deus visus fuit incarnatus, & mutatio prelatorum & religiosorum, ib. i
 Mutuo & invicem sunt idem: mutuo ve- ro, id est, simul vel æqualiter, & sumitur in bono & in malo, & semper signat so- cietatem, participationem vel commu- nitatem.

Index Dictionarii

sicque in bono debemus nos mutuo salutare, mutuo visitare, mutuo copulare, &c. ib. a

Mutuo in malo signat mutuo per luxuriam se sedare, per invidiam murmurare, & per malitiam rebellare, &c. ib. b

Mutus est ille, qui loquendi non habet possibilitatem, & accipitur in bono, & in malo, a

Mutus fit homo spiritualiter ratione patientia, ib. a

ratione negligentia, ib. b

ignorantia, ib. c

justitia, ib. d

& verecundia, &c. ib. e

N.

Nathan interpretatur decorus, vel pulcherrimus, commovens, vel commotio, signatque hominem poenitentem secundum ejus condiciones,

Naas fuit rex filiorum Amun, & interpretatur serpens vel coluber, augurans vel augurium, signatque diabolum, &c. a

Naalon interpretatur coluber murmurans vel serpens inutilis, sive augens dolorem, &c. a

Nabal interpretatur stultus vel insipiens, & fuit ille dives in monte Carmeli, cuius uxor fuit Abigail, &c. a

Naboth fuit ille, quem iniquissimus rex Achab & Jesabel uxor fraudulenter occidi fecerunt: interpretatur autem cessio, vel prophetias sive concludens, aut supeveniens, applicari potest ad Christum, &c. a

Nabuchodonosor interpretatur sedens in angustia, fuit rex Babylonis pessimus & superbus, inimicus filiorum Israel, a

signat impios tyrannos, ib. a

nam tales innocentes injuste subigunt, ignorantes in summis erigunt, & vitam suam ut brutum transigunt, ibid. b.

Nabuchodonosor ad bonum etiam applicari potest, quia futura prospexit, se ipsum correxit, utiles erexit, impios despexit, sicque principes boni ei comparari possunt, &c. ibidem c.

Nabuzardan interpretatur est, & prophetavit, &c. a

Nachor interpretatur requiescente luce, obsecratio novissima, requies muneris, & preparatio iracundia, a

Nadab interpretatur bonus, vel spontaneus, &c. a

Nam, est adverbium affirmandi, & certificat, ratiocinatur, allegat, inducit, asserit atque demonstrat, sumitur etiam pro quia, vel pro certe, &c.

Nam refertur ad Deum, qui realiter existit, ibid. a

nam ipse est potentia, qua vult honorari; scientia, qua vult operari; & clementia, qua scit consolari, ib. b

Nam refertur ad justum, qui veraciter existit, quia in ipso est virtus castitatis, qua carnem afficit; honestatis, qua visum reficit; charitatis, qua fratrem respicit; firmitatis, qua nunquam deficit, &c. ibid. c

Nam refertur ad diabolum, qui fallaciter resistit, ibid. d

& Nam etiam refertur ad injustum seu impium, qui mendaciter insistit, quia ta-

lis est vanus & varius sine constantia, cæcus & inscius sine prudentia, fallax & devius, plenus malitia, &c. ib. c

Narcissus videns imaginem suam perit. Vide in sermone, Videre, quomodo, &c. k

Narrare, id est loqui vel dicere, vel aliquid ex ordine recitare, & accipitur in bono & in malo, &c. a

Narrari debent Deo necessitates naturales, calamitates temporales, infirmitates criminales, & bonitates supernales, ibidem a

Narrari debet proximo summæ veritatis eruditio, Dei voluntatis referatio, Dei bonitatis miseratio, & Dei charitatis demonstratio, ib. b

Narrari debet subdito superiorum probitatis seu sanctitatis perfectio, seu declaratio per virtutum suarum imitationem & impressiones, &c. ib. c

Narratio sumitur in malo, & sic accipitur pro verbis & narrationibus fatuorum & importunorum, deceptorum & hæreticorum, &c. ib. d

Nares sunt corporis partes, quæ sensus odoratus sunt proprium subjectum, &c. a

Nares discretionis aperiendæ, ib. a

Nares devotionis reficiendæ, ib. b

& nares elationis afficiendæ, ibidem c

Nares malorum signis variis sunt signatæ, ibid. d

Nasci, natus: nativitas in bono & in malo, &c. a

Nativitas naturalis laboris miserabilis & tædiola, ib. a

nam homo nascitur ad carnis debilitatem & fragilitatem, ib. b

habilitatem & renuitatem, ibid. c

pœnalitatem & flebilitatem, ib. d

& nascitur ad mortis necessitatem & asperitatem, ib. e

Nativitas supernalis amicabile & amorosa, ib. f

Nativitas spiritualis, commendabilis & virtuosa, ib. g

Nativitas æternalis & gaudiola, ibidem h

Nativitas temporalis & delitiosa, & tales, qui nascuntur, sunt ut committere cæci & ignorantes, debiles & non durantes, miseri & laborantes, &c. ib. i

Nativitas criminalis & vitiosa, ib. k

& nativitas infernalis & terroris, ib. l

Natu, vide Major & Senectus.

Natio accipitur pro populi congregatione vel religione, seu patria vel communitate, &c. a

Natio in malo spiritualiter signat communitatem hominum peccatorum, malignitatem hominum vitiosorum, & perveritatem dæmonum malignorum, ib. a

Natio in bono Sanctorum atque justorum: nam justus Deo servit, & ei subjugatur, Deum laudat & regratiatur, cum Deo ligatur atque copulatur, à Deo juvatur atque visitatur, &c. ibid. b

Nathan fuit Propheta Domini, & interpretatur donum donans, vel donatus gratia, & denotat bonum principem, & bonum regis consiliarium juxta conditiones ejus, &c. a

Nathan vel interpretatur donum Dei, vel donavit eum Dominus, signat bonos, simplices prælatos, qui à Christo vocantur, &c. a

Nathinæ fuerunt templi servitores, & interpretantur donantes vel donati, signantque bonos ecclesiasticos, qui à Deo dantur inspirative, &c. a

Natura multiplex in Scriptura reperitur, a

Natura immutabilis est ille instinctus naturalis rectitudinis, quem natura docuit unumquodque animal, &c. ibid. a

Natura corruptibilis natura humana quantum ad corpus, quæ valde corruptibilis & fœda est, ibidem b

Natura detestabilis, quæ per obstinationem vitia in naturam convertit, ib. c

& Natura commendabilis, longa consuetudo bona, quæ est altera natura, ib. d

Navis, navicula: navis est instrumentum ligneum ad transeundum mare vel flumina ordinatum, & signat in bono & in malo, a

Navis in bono signat communionem capacissimam, signatque viri perfecti conditionem agilissimam, signat etiam beatæ Virginis perfectionem fertilissimam, & signat poenitentia vel religionis habitationem securissimam, ib. a

Navis in malo signat hominum peccatorum mobilitatem & instabilitatem, signat mundanorum hominum prosperitatem & mutabilitatem, signat hominum viatorum fragilitatem & vertibilitatem, ib. b

Navis potestatum pulsatur fluctibus, bel-luarum cessatur ictibus, adamantum ligatur tractibus, ibid. c

Navis spiritualis signat Virginem Mariam, animam seu vitam perfectam multifor-miter, ibidem d

Navis signat Ecclesiam, vel religionem, seu poenitentiam, & talis est navis laboris & diligentia, moris & sustinentia, splendoris & sapientia, & alia sequen-tia, ibid. e

Navis Ecclesie seu religionis vel poeni-tentia habeat gubernaculum sapientia & discretionis, remos bonæ affectio-nis & dilectionis, malum sublimis & al-tæ contemplationis, velum mundæ & castæ conditionis, ib. f

Nazareth, Nazarenus, Nazaretus. Naza-reth interpretatur flos, virgultum, san-ctitas, consecratio, unctio & munditia, &c. a

Nazarenus verò & Nazareus virgultum, floridus, custodiens, separatus mun-dus, c. Et per Nazareth potest intelligi religio, Ecclesia, beata Virgo, vel ani-ma sancta, vel quilibet vir perfectus multiformiter, ib. a

Nautili monstri piscis proprietas, con-templatio, a

Nebula est impressio aeris ex halationi-bus aquæ & terræ superficie generata, signatque multa in Scriptura, a

Nebula signat vitæ præsentis turbulen-tiam, ibid. a

signat mundi labentis affluentiam, ibi-dem b

signat mentis errantis ignorantiam, ibi-dem c.

& signat cordis dolentis poenitentiam, &c. ib. d

Frat. Petri Berchorii.

Nebula spiritualis conscientia, scilicet habenda, quia est hospitatrix divinae maiestatis, reparatrix supernae claritatis, medicatrix supernae pravitatis, &c. ib. c

Necessitas, necessaria, necessarium, a

Necessitas procuranda quam habemus de rebus pertinentibus ad salutem, summe necessaria, utilis, ib. a

Necessitas sublevanda vel adjuvanda est, adversitas, infirmitas, infortunium vel paupertas, ibid. b

& necessitas toleranda, ad quam sustinendam necessario compellimur, ibidem c

Necessaria & utilia sunt cum diligentia procuranda, ut virtutes & gratia in praesenti, & gloria in futuro, ib. d

Nam ad vitam spiritualem, sive ad nostram salutem requiritur humor compunctionis, fervor dilectionis, rigor correctionis, splendor discretionis, &c. ibidem c

Necessitas quaedam culpae & iniquitatis, cui compatiendum; quaedam miseriae & calamitatis, cui subveniendum; quaedam fati & fortunae, cui assentiendum; quaedam damni & inadvertentiae, cui dissentiendum, &c. ibidem f

Necis, necare, id est, occidere vel interficere, necis autem, id est, mors, a

Neemias reduxit de Babylonis captivitate filios Israel in terram Juda, & interpretatur consolatus à Domino, seu consolatio Domini, signatque bonum passorem, &c. a

Negare est infidelitatis, mendacitatis, pompositatis, & paritatis, &c. a

Negare & abnegare in bono debemus proprias voluntates, anxias facultates, & noxias voluptates, ib. b

Negligentia. vide Acedia. Dormire, Exercere.

Negligentia quaedam, quam custodit fraterna charitas; quaedam, quam ostendit superna veritas; & quaedam, quam impendit externa pravitas, ibid. a

Negligunt & contemnunt mali medicinam verae scientiae, disciplinam verae iustitiae, officinam summae clementiae, &c. ib. b

Negocium, negociari. negocium accipitur pro quocunque opere, vel tractu, sumiturque in bono & in malo, a

Negocium quoddam moralis bonitatis, virtuosum, ib. a

quoddam moralis pravitatis, vitiosum, ib. b

quoddam infernalis poenae, dolorosum, ibid. c

& quoddam aeternalis felicitatis, gloriosum, ibid. d

Negocium bonorum operum & virtutum nihil aliud est, quam exercitium bonum seu labor, ibidem e

sicque negociemur propter fructus plenitudinem, ib. e

propter situs amplitudinem, & propter aptitudinem, ibidem f

propter actus & officii sanctitudinem, ibid. g

Negotiatores & mercatores huius mundi quidam usuris & divitiis ampliati, ibid. h

quidam superbiis & saevitiis inflammati, ibid. i

& quidam luxuriis atque deliciis inquinati, ibidem k

Negotiatores, iniquitatis foetent horribus, obscuritatis pallent erroribus, carnalitatis scatent foetibus, &c. ibidem l

Nemo est nomen negativum sicut nullus, nam quicquid homo signat & ponit, nemo tollit & deponit, unde nemo, id est, non homo, signatque peccatorem, &c. a

Nemo, id est, homo peccator habet duritiam impietatis, ib. a

habet obstinationem protervitatibus, ibidem b

abdicationem nobilitatis, ib. c

indiscretionem verborum, &c. ibidem d

Nemo in bono signat negationem alicuius mali, & sic homo potest habere fraternam charitatem, verbalem veritatem, firmam credulitatem, &c. ibidem e

Nemo Trostatoria fuit Imperator nobilissimus, consolator benignissimus, castigatorem saevissimus, &c. ibidem f

Nemus cum sit umbrosum, ramosum, solitarium & secretum, ab hominibus raro habitatum, feris & avibus assuetum, in Scriptura significare potest multipliciter, a

Nemus in malo signat cultum & ritum vitiorum, ib. a

signat statum mundanorum, ibid. b

& signat locum infernorum, ib. c

Nemo in bono quoddam interius conscientia, quoddam exterius religio vel Ecclesia, & quoddam superius caeli curia, ib. d

Neomenia apud Iudeos erat festum, quod fiebat in novitate lunae, & in principio mensis lunaris, a

& potest significare festum internae solennitatis, aeternae felicitatis, supernae nativitatis, & externae prosperitatis, &c. ibidem a

Nepos, nepotes. nepos est filius filii vel fratris in linea descendenti, semperque signat dilectionem, subjectionem, successionem, denotatque bonum subditum, qui Deo & Sanctis est dilectus, &c. a

Nepotes mali sunt nequitiarum imitatores, divitiarum devoratores, mortis aeternae toleratores, &c. ibidem b

Nephtholim interpretatur habitatio, vel comparatio, sive convertens eos, seu implicatio, &c. a

Neptunus fingitur fuisse Saturni filius, &c. Percutere, h

Nequando, neforte, istae negationes compositae nequando, neforte semper videntur innuere aliquam incertitudinem vel timorem, &c. a

Neforte ad Deum pertinet mala committentem, ibid. b

ad justum iuste formidantem, ib. c

pertinet ad praesentem & scripturam digne consulentem, & docentem multipliciter, ib. d

pertinet ad impium vana metuentem: nam mali timent praesentes illusiones, futuras derisiones, asperas correctiones, &c. ib. e

Neque, nequaquam, neque sicut non est

nec est negativa, diversimode pertinet ad diversos, &c. a

Neque unum est miserorum, contritorum, perfectorum, beatorum, iniquorum & damnatorum, ib. a

Nequaquam est dictio fortiter & abundanter negans, ib. b

sicque per nequaquam iusto denegatur mundana habitatio vel occupatio, denegatur iusto etiam humanae conventionis vitium, & avarae cumulationis pretium, &c. ib. c

Nequaquam in malo, sicque est nequaquam vanitatis, levis tenoris, mundani amoris, & parvi valoris, ib. d

Nequitia, nequam, nequissimus. nequam, id est, non aequus, seu inimicus, peccator, iniquus, malus, nefarius & perversus, nequitia vero, id est, non aequitas seu iniquitas, &c. a

Nequitia quaedam carnalis iniquitatis, ib. a

quaedam avarae inclinationis, ibid. b

quaedam verbalis praedicationis, ibidem c

& quaedam mentalis obstinationis, & sic filii religionis vel Ecclesiae sunt nequam propter mendacii vanitatem, propter hypocrisis falsitatem, propter saevitiae pravitatem, &c. ib. d

Nequire, id est, non posse. vide Possesse, & de Potentia.

Nescire, id est, ignorare, &c. a

Nescire quoddam excusabile pertinet ad naturae ignorantiam, ibidem a

quoddam detestabile pertinet ad proterviam cordialem, ibid. b

quoddam execrabile pertinet ad ignorantiam criminalem, ib. c

& quoddam commendabile pertinet ad ignorantiam criminalem, ib. d

Nescire criminale, quo nescit homo illa, quae scire tenetur, & maxime quae ad salutem pertinent, sicque sunt nescientes sectatores carnalis immunditiae, ib. e

dilectores temporalis eminentiae, ibidem f

possessores mundialis affluentiae, ibid. g

& professores mundanae sapientiae, ibid. h

Nicanor interpretatur stans lucerna, vel statura lucida, fuit princeps iniquissimus, a

signatque malos consiliarios principum & magnatum, ib. a

quia tales sunt fallaces & proditores, tyranni & exactores, malorum fautores & sustentatores, &c. ib. b

Nihil, nihilitas nil aliud signat quam non entitas, unde nihil esse, id est, nil esse, a

& signat multipliciter, &c. ibid. a

Nihil unum naturale, personale, temporale, criminale, infernale, &c. ibid. a

Nihil signat carentiam omnis boni, sicque mali habent nihil de discretionem, de compassione, de duratione, de possessione, ibid. b

Nihil applicari potest ad viros bonos & spirituales, sicque boni nihil habent cupiditatis, inhonestatis, calamitatis, carnalitatis, &c. ibid. c

Nihil apud Deum reputantur qui vigent magna potentia, pollent mundi scientia, fulgent falsa iustitia, &c. ib. d

Nidus est locus, qui ab avibus edificatur

Index Dictionarii

- & inhabitatur, &c. a
- Nidus iustorum & perfectorum est inferior religio & Ecclesia, interior intentio & conscientia, superior paradifus & cæli curia, ib. a
- Nidus malorum est mundus, peccatum & infernus, &c. ib. b
- Nigredo in Scriptura signat tam in bono, quàm in malo, a
- Nigredo in bono signat virtutem humilitatis, ib. a
- in malo verò mortis horrorem, culpæ errorem, & inferni timorem. &c. ibid. b
- Nimietas, nimis, nimius, aliquando in Scriptura denotat superabundantiam in bono, aliquando abundantiam & excessum signat in malo, a
- Nimis in bono habent iusti, quia habent nimium dolorem contritionis, nimium laborem afflictionis, nimium clamorem confessionis, nimium splendorem discretionis, &c. ibid. a
- Nimis in malo signat excessum vitiorum & malorum, sicque mali habent nimietatem iocunditatis & lætitiæ, prosperitatis & affluentia, ebrietatis & gastrimargiæ, &c. alia ibid. b
- Nimietas una semper, ut communiter transit ad nimietatem oppositam, ib. c
- Ninive fuit civitas magna trium dierum itinere, magna & speciosa, signatque in bono & in malo, a
- Ninive in bono signat animam innocentem, Ecclesiam militantem, & patriam triumphantem, &c. ibid. a
- Ninive in malo signat mundum, & mundi prosperitatem, potentium locum & exaltationem, & fidelium luctus atque flagellationem, ibid. b
- Nisi quandoque ponitur per modum exceptionis, quandoque per modum conditionis, quandoque per modum comminationis, &c. a
- Nisi unum ad Deum spectat, iustos iuvando & liberando, mundum regendo & moderando, seipsum revelando & declarando, malos lædendo & vulnerando, &c. ib. b
- Nisi unum ad iustum spectat, scilicet bene vivere, recte sapere, rite credere, iuste agere, ibidem c
- Nisi unum spectat ad impium, scilicet fallacitatis & fraudulentia, fatuitatis & ignorantia, pœnalitatis & pestilentia, ibid. d
- Nisi unum spectat ad Beatum, scilicet gloria æterna, ibidem e
- Nitere, nitor, id est, splendor, & invenimus nitorem sanctitudinis, pulchritudinis, & realis seu temporalis celsitudinis, a
- Niti, id est, ad aliquid agendum viriliter insistere vel conari, a
- Niti sumitur in bono & in malo, ib. a
- Nituntur mali inter concordēs discordiam seminare, in malorum potentiam intentare, fidelem amicitiam enervare, simplicium substantiam occupare, mendacem eloquentiam ventilare, &c. ibidem b
- Nix habet naturaliter candidissimam perfectionem, debilissimam durationem, & frigidissimam conditionem, & signat in bono & in malo, a
- Nix in bono signat virtutum perfectionem, ib. a
- signat possessionem temporalem, ib. b
- & signat afflictionem corporalem, ib. c
- Nix in malo signat hypoerisis simulationem deceptivam, ib. d
- & infernalem tribulationem afflictivam, e
- Nobilis, nobilitas animi est generositas sensus, & hominis nobilitas est animus generosus, diciturque multis modis, a
- Nobilitas quædam naturalis commendanda, ib. a
- quædam virtualis honoranda, & dicitur nobilis, qui libertatibus utitur, servitutibus non subicitur, sua liberaliter largitur, in equis, canibus & avibus delectatur, & in bellis & hastiludiis viriliter operatur, intelligendo moraliter de virtuosus, ib. b
- sicque nobilitas spiritualis requirit benignitatem in affectione, ib. c
- requirit celeritatem in operatione, ibidem d
- & requirit auctoritatem in damnatione, &c. ib. e
- Nobilitas quædam temporalis vilipendenda & reprobanda, quia habet vilem ingressum, ib. f
- habet malum progressum, nam habet annexam vanitatem, crudelitatem & pompositatem, ib. g
- habetque egressum tristem, &c. ibid. h
- Nobilitas quædam æterna affectanda, ib. i
- Nobiscum, vobiscum. nobiscum semper signat societatem sive bona, sive mala fuerit, a
- & reperitur multiformiter in Scriptura, &c. ibid. b
- Nobiscum est Dominus Deus in carne personaliter veniens, per mundum gradiens, doctrinam jaciens, in cruce moriens, & de morte rediens, ib. c
- Nobiscum etiam est Deus sub pane figuratim seu sacramentaliter, ib. d
- Nobiscum est Deus in mente spiritualiter, ut locus nobiscum manendo, ut amicus se nobis iungendo, ut adiutor à malis tuendo, ib. e
- Nobiscum est Deus in cælo triumphaliter ibidem f
- & Deus nobiscum in iudicio facialiter, ibid. g
- Nobiscum est societas iustorum, quæ fit mentaliter unita, ibid. h
- pariter seu æqualiter inita, stabiliter unita, & civiliter ordinata, ib. i
- sicque fit nobiscum communis laboris diligentia, communis nitoris continentia, communis vigoris seu tenoris patientia, &c. ib. k
- Nobiscum est societas hominum malorum, sc. societas crudelium impiorum, societas rapacium avarorum, societas carnalium immundorum, &c. ib. l
- Nocere, nocumenta plura in scriptura reperiuntur, &c. a
- Nocumenta quædam naturalia, quæ post Adæ peccatum à DEO nobis inflata sunt, scil. fames, sitis, infirmitas & mors, &c. ibid. a. quædam verò nocumenta temporalia, scil. terrenorum prosperitas & delectatio, ibid. b
- ornamentorum adversitas & tribulatio, perversorum malignitas & impugnatio, ib. c
- Nocumenta quædam spiritualia multa, ib. c
- quia tot sunt spiritualia nocumenta, quot vitia & peccata, &c. ibidem d
- & quædam æterna, ista enim sunt tot & tanta, quot sunt inferni supplicia & tormenta, ibidem e
- Nocturnus, nox, noctes. nox in Scriptura sumitur in bono & in malo, a
- Nox signat cordis humilitatem, seu statum humilium & perfectorum, qui debent nocte uberius irrigari, ibid. b
- interius conturbari, ib. c
- superius illustrari, ib. d
- & exterius occultari, ib. e
- Nox signat statum felicitatis, ibidem f
- signat statum adversitatis, ib. g
- signat statum mortalitatis, ibidem h
- & statum simplicitatis, ib. i
- Nox signat statum prosperitatis, seu mundanae labilitatis, ibid. k.
- atque statum iniquitatis, ib. l
- Noe fuit Patriarcha, & arcam ædificavit, & interpretatur patris requies, signatque quemlibet virum iustum & sanctum, & maxime episcopum vel prælatum, &c. a
- Noe in bono signat virum perfectum, seu bonum ecclesiasticum, sive prælatum, qui debet esse mente quietus, ibidem b
- robore fretus, ib. c
- zelo iustitiæ repletus, ib. d
- profectu lætus, ibidem e
- & bono completus, ibidem f
- corde secretus, ib. g
- opere fretus, ibid. h
- & tempore verus, ib. i
- Noe in malo, quia occisus, nam interpretatur requiescens in potando ebriosus, se nudando vitiosus, se vindicando odiosus, &c. ib. k
- Nolle verbum negativum, contradictivum & prohibitivum, & potest accipi in bono & in malo, &c. a
- Noli signat in bono, quando nobis à Deo vel prælato prohibetur aliquid vitiosum per noli, ib. a
- sicque Deus prohibet duram avaritiam, & cupiditatem, malam amicitiam & societatem, duram crudelitatem & iracundiam, altam eminentiam & auctoritatem, &c. ib. b
- sicque prohibentur diligere divitias temporales, ib. c
- prohibentur diligere delicias corporales, ib. d
- & appetere eminentias seculares, ibidem e
- Nolite, verbum in bono nobis prohibet vitia, scil. desperationis tristitiam, excitationis ignorantiam, obstinationis malitiam, &c. ib. f
- Nolite in malo, quando mali nolunt facere illa, quæ spectant ad salutem, sicque mali nolunt audire Deum sibi obediendo, nolunt reverti ad Deum, nolunt Dei legem tenere, &c. ib. g
- Nomen in Scriptura sumitur multipliciter, &c. a
- Nomen Dei sanctum & honorabile, quod habet fastigium summæ auctoritatis, quia est nomen dignitatis incogitabilis, potestatis insuperabilis, & charitatis inæstimabilis, ib. b
- nam præbet refugium magnæ securitatis, ib. c

Frat. Petri Berchorii.

- quærit suffragium magnæ humilitatis ;
ib. d
- & tollit naufragium omnis iniquitatis ;
ib. e
- Nomen delectabile seu commendabile, &
istud est nomen bonum, bona fama, si-
ve bonus rumor cujuslibet viri justî,
summe appetendum, & divitiis præpo-
nendum, delitiis præferendum, & emi-
nentiis præmittendum, ib. f
- sicque ad nomen bonum acquirendum re-
quiritur firmæ constantiæ soliditas, ibi-
dem g
- pia clementiæ fertilitas, ibid. h
- requiritur etiam miræ decentiæ formosi-
tas, ib. i
- & magnæ prudentiæ sagacitas, ib. k
- Nomen execrabile est mala fama, vel ma-
lus rumor summe cavendum, & acqui-
ritur per stultitiam & præsumptionem,
per luxuriam & infectionem, & per sæ-
viciam & exactionem, ib. l
- Nomen fictum est detestabile, estque no-
men hypocritarum, &c. ib. m
- Nomen seu nominatio est ad aliquam di-
gnitatem promotio, seu electio, &c.
ib. n
- Nondum semper signat dilationem, seu
futuri temporis successionem, & signat
in bono & in malo, &c. a
- Nondum signat mentis prudentiam deli-
berativam, ib. a
- signat cali clementiam beatificativam,
ibidem b
- morris potentiam accelerativam, ibi-
dem c
- & lentam pigritiam semper dilativam,
ib. d
- Non dictio negativa & privativa, quia ne-
gat & tollit, & accipitur in bono & in
malo, &c. a
- Non unum pertinet ad summe regentem
Deum, quia summe perfectus, &c.
ibidem a
- & quia est impeccabilis, habet Non, quod
prohibet & vetat omne peccatum, ma-
xime veneris & luxuriæ, superbiæ, ace-
diæ, avaritiæ, &c. ibid. b
- Non unum pertinet ad hominem tristem,
pœnitentem, & culpas lugentem: nam
talis negat corpori complacentiam, crimi-
ni perseverantiam, & dæmoni obedientiam, &c.
ib. c
- Non unum pertinet ad virum perfectum
& justum, juste viventem multipliciter,
&c. ib. d
- Non unum pertinet ad virum beatum, &
beate regnantem, quia tales non me-
tuunt hostis injuriam, non amittunt
cordis lætitiā, non sentiunt pœnæ
mœstitiā, &c. ib. e
- Non unum in malo pertinet ad miseros
egentes, quia in hoc mundo habent ca-
rentiam saturitatis & deliciarum, ca-
rentiam prosperitatis & divitiarum,
carentiam sublimitatis & eminentia-
rum, &c. ibidem f
- Non unum pertinet ad dæmones urgen-
tes seu tentantes & tribulantes: nam
habent negativam certā veritatis, dul-
cis pietatis, altæ dignitatis, & justæ æ-
quitatis, ib. g
- Non unum pertinet ad homines peccato-
res seu delinquentes: isti enim habent
- negativam omnis boni, qui carent ve-
ritatis eloquio, claritatis solsequio, &
seq. ibidem h
- Non unum pertinet ad damnatos & de-
sperantes: quia claudit Dei benignita-
tem, negat omnem jocunditatem, in-
fert omnem crudelitatem, & aufert
omnem stabilitatem, ib. i
- Nonne adverbium dubitandi, & interro-
gandi, tamen communiter est supposi-
tivum adverbii affirmandi, &c. a
- Nonne unum refertur ad Deum, affir-
mando quomodo Deus devotis immi-
net ipsos defendendo, immundis emi-
net ipsos abluendo, videt & retinet
cuncta gubernando, portat & sustinet
mala tolerando, &c. ibid. b
- Nonne unum refertur ad seipsum mun-
danum viatorem, quia conqueritur de
debilitate propriæ naturæ, de adversi-
tate mundanæ jacturæ, & de ebrietate
gulosæ pasturæ, ib. c
- Nonne unum refertur ad justum: quia per
nonne quæritur de justis sensibus & di-
scretione, fletibus & compassionem, fru-
ctibus & successionem, & sequentia, ib. d
- Nonne unum refertur ad vanum pecca-
torem, sicque quæritur de malorum ci-
bis & potibus, pactis & cœtibus, verbis
& actibus, &c. ibid. e
- Nonne unum refertur ad mundum: nam
quæritur de mundi potentia, nequitia
& stultitia, ib. f
- Noscere, id est, scire, cognoscere vel sape-
re, notitia verò, id est, scientia, cogni-
tio, vel sapientia, &c. a
- Notitia multiplex, scilicet rerum antero-
rum, rerum posteriorum, interiorum,
exteriorum, &c. ibid. a
- Notificat Deus prædilectis virtutem suam
qua protegentur; salutem, qua sanan-
tur; viam, qua progrediuntur; & dex-
teram, qua continentur, &c. ib. b
- Notitia summi creatoris: nam quædam
certitudinis, qua cognoscit cunctos;
quædam gratitudinis, qua cognoscit
Sanctos; & quædam reatitudinis, qua
cognoscit fictos, &c. ib. c
- Notitia justî viatoris, ibid. d
- & notitia vani peccatoris, &c. ibid. e
- Noset lapidis proprietates imaginem bufo-
nis gerens, &c. prius d
- Novem, novus, & nonaginta, novenarius
numerus, qui ex ternario ter ducto
componitur, atque in Scriptura pluri-
mum commendatur, &c. a
- Novenarius in bono signat statum huma-
næ conditionis, ibid. a.
- signat etiam ritum Angelicæ religionis,
ibid. b
- & signat cultum virtuosæ perfectionis,
ib. c
- Novenarius numerus spiritualis perfe-
ctionis dicitur numerus verbi Dei &
prædicationis, orationis & supplicatio-
nis, divini amoris & contritionis,
&c. ibidem d
- Novenarius in malo homines imperfectos
signat, qui obscuritatis ignorantia cæ-
cantur, divinitatis complacentia pri-
vantur, tepiditatis somnolentia gra-
vantur, & infidelitatis inconstantia mu-
tantur, ibidem e
- Novus, novitas, plura novitatum genera
in Scriptura inveniuntur, a
- Novitas quædam admirabilis Dominicæ
incarnationis, ib. b
- Nam innovata fuit Dei sublimitas per no-
væ carnis assumptionem, ib. c
- innovata etiam fuit nostra mortalitas
Verbum concipiendo, ib. d
- & innovata fuit nostra sagacitas fidem su-
scipiendo: nam nova apparuerun-
t multa, scilicet novus rex, nova lex, no-
vus dux, nova lux, &c. alia ib. e
- Novitas quædam commendabilis moralis
conversationis, sicque extirpari debet
culpa inficiens, ibidem f
- debetque procurari causa efficiens, ibi-
dem g
- & immutari status deficiens, ibid. h
- debet etiam aggregari gestus proficiens,
ib. i. & frequentari verbum perficiens,
ibid. k
- Novi si esse volumus, omnia spiritualiter
habeamus nova, scilicet noviter cogi-
tare, ambulare, nos orare, debellare,
fructificare, vivere, sapere, & alia se-
quentia, ib. l
- Novitas quædam honorabilis æternalis
refectionis, quando renovabitur to-
ta humana conditio in extrema resur-
rectione, &c. ibid. m. & novitas quæ-
dam detestabilis inanis conditionis,
scilicet ignorantia, ibidem n. atque
novitas garrulosæ locutionis, &c. ibi-
dem o
- Novissimus, novissima, novissimum id est,
ultimum, posterius, aut finale, & signat
in bono & in malo, a
- Novissimum quoddam humilitatis conti-
nendum, ibid. b. nam tale confert con-
stantiæ durationem, ib. c
- aufert turpitudinem vanæ præsumptio-
nis, ib. d
- & aufert plenitudinem altæ prælationis,
ib. e
- Novissimum quoddam felicitatis appe-
tendum: nam ibi erit jocunditas sine
dolore, suavitas sine labore, & immor-
talitas sine timore, ib. f
- Novissimum quoddam adversitatis susti-
nendum, status scilicet pauperum, &c.
ib. g
- Novissimum signat negligentiam seu mo-
rum prolixitatem seu tarditatem, ib. h.
- signat mundi temporalium vanitatem
vel prosperitatem, ib. i. signat hominis
obstinati pravitatem & perversitatem,
ib. k
- signatque inferni gravitatem & pœnalita-
tem: nam infernus dicitur locus novissi-
mus, quia ibi abundat terror & gemitus,
perturbat ardor & strepitus, con-
fundit rubor adhibitus, afficit stridor &
fremitus, &c. ib. l
- Nox, vide Nocturnus.
- Nubes multipliciter in Scriptura sumitur
tam in bono, quam in malo, a
- Nubes signat vanitatem humanæ naturæ,
ib. a. & puritatem divinæ Scripturæ,
ib. b
- signat etiam divinitatem humanæ prætu-
ræ, ib. c. bonitatemque sanctæ creatu-
ræ, id est, perfectionem cujuslibet justî,
ibid. d. sanctitatem virginæ clausuræ,
ib. e. pravitatem superbæ jacturæ, ib. f
- signat virum perfectum, & maxime Ec-
clesiasticum, religiosum vel prædicato-
rem, ib. g. nam tales habeant mirabi-
lem

Index Dictionarii

- lem perfectionem, ib. h. conformabilem conditionem, ib. i. atque elevabilem affectionem, sicque vir perfectus fit honestus & luminosus, humilis & graciosus, nobilis & graciosus, &c. ib. k. habeantque incessabilem perfectionem, seu commotionem, ib. l.
- Nubes à sex moventur, ib. m.
- Nubes signat virginem gloriosam, quia est luminosa per filii conceptionem, ib. n. virtuosa per virtutum decorationem, ibidem o. & fructuosa per gratiarum infusionem, ib. p.
- Nubes signat peccatum, & mundi prosperitatem, ib. q.
- Nubes quædam non fructificant nisi in vigilia Joannis Baptistæ, &c. vide prius c.
- Nudus, nuditas est vestimentorum carentia, a.
- Nuditas quædam naturalis inducitur humilitatis, ib. a. quædam temporalis expulsiua cupiditatis, ibidem b.
- quædam virtualis perfectiva confessionis, ib. c. & quædam criminalis exclusiva perfectionis, ib. d.
- Nuditas adhuc quædam criminalis signans virtutum carentiam, ib. e.
- Nuda etiam dicitur anima damnata, ibidem f.
- Nudiustertius adverbium temporis, signat tempus præteritum, &c. a.
- Nudiustertius quoddam corrigendum, ibid. b. quoddam resumendum, ib. c. quoddam repetendum, ib. d. quoddam dimittendum, ibid. e. quoddam attendendum, ibidem f. & quoddam metuendum, ib. g.
- Nullus privat & tollit omnem entitatem, & sumitur in bono, & malo, a.
- Nullitas quædam perfectorum hominum, ibid. a. quædam hominum beatorum rectorum, ibidem b.
- quædam miserorum, ibid. c. & quædam iniquorum seu infectorum, ib. d.
- Numerus, numerare, numerus signat in bono & in malo, a.
- Numerus quidam perfectorum, ib. b. quidam peccatorum, ib. c.
- quidam Beatorum, ibid. d. quidam damnatorum, ibid. e. & quidam terrenorum, ib. f.
- Numerus perfectorum & beatorum recipit virtuosam fortitudinem, luminosam simplicitatem, gratiosam pulchritudinem, & ponderosam sanctitudinem, ib. g.
- Numerus mensium determinatorum, fortium prædestinatorum, fortium rerum & factorum, mercium virtutum & donorum, pestium, culparum & malorum, ibidem h.
- Nunciare, nuncius ille, qui ex parte alicujus aliquid alicui dicit & narrat, &c. a.
- Nuncii habeant humilitatem, ib. a. auctoritatem, ib. b.
- habeant utilitatem, ib. c. sedulitatem, ib. d. veracitatem, ib. e. & sagacitatem, ib. f.
- Nuncianda est à nunciis summa veritas, Dei majestas, cælestis patriæ felicitas, inferni pœnalitas, propria iniquitas, &c. ib. g.
- Nunciorum missionem & legationem, consilium deliberativum præcedat, officium accelerativum procedat, & ob-
- loquium obtemperativum succedat, ibid. h.
- Nuncii tribus de causis mittuntur, scilicet ad visitandum, mitigandum, & consolandum, &c. ib. i.
- Nunc adverbium temporis significat cujuslibet durationis præsentem, momentaneam & indivisibilem portionem, &c. a.
- Nunc unum pertinet ad summam divinitatem, sicque Deus habet nunc magnitudinis quæ non minoratur, longitudinis quæ non terminatur, fortitudinis quæ non superatur, mititudinis quæ non irritatur, &c. ibid. b.
- Nunc pertinet ad justorum humanitatem seu mortalitatem, & istud nunc citò labitur, dum parum manemus, nube tegitur dum pauca videmus, morte frangitur qua cito cademus, & pœnis angitur, dum pace caremus, ib. c.
- Nunc unum pertinet ad morum sinceritatem, quia magna videt clara discretio, Deum laudat locutio, sursum clamat frequens oratio, cito parat velox auditio, &c. ibidem d.
- Nunc unum pertinet ad mentis iniquitatem, scilicet statum & conditionem malorum: nam tales habent nunc ignorantiam & oblivionis, resistantiam & rebellionis, violentiam & invasionis, &c. ibid. e.
- Nunc signat brevissimam temporis partem, scilicet brevissimam vitam nostram, quæ de tempore non habet nisi nunc, &c. ib. f.
- sicque vitæ brevitatis inducat nos ad prænitentiam faciendam, quæ fiat celeriter cum festinatione, ibidem g.
- sagaciter cum ordinatione & discretione, ibidem h. mentaliter cum contritione, ib. i.
- realiter cum afflictione, ib. k. & cum vocis emissionem, &c. ib. l.
- Nunquam adverbium negativum, pertinetque ad Deum, justum & impium, a.
- Nunquam unum est Dei justitia, quæ puniat noxios, Dei clementia juvat anxios, Dei sapientia docet inscios, & Dei amicitia laudat socios vel filios, ib. a.
- Nunquam unum habet justus, quia nunquam corrumpitur luxuriæ fœce, extinguitur superbiæ nece, accenditur pecuniæ face, & alia, ib. b.
- Nunquam unum habet impius, quia nunquam satiatur, sed semper famescit, nunquam fœcundatur, imo sterilefcit, nunquam quietatur, imo plus tumescit, ib. c.
- Nunquid adverbium interrogandi semper denotat aliquam querelam, famam ad majorem veri affirmationem, vel alicujus falsi negationem, &c. a.
- Nunquid refertur ad Deum loquentem: constat enim quod nos Deus per nunquid arguit fatuos de ignorantia & impotentia, de injustitia & de inconstantia, ibid. a.
- Deus per nunquid solet bonos instruere, scilicet qualiter debeant jejunare, qualiter debeant erogare eleemosynam, qualiter debeant gubernare, & qualiter debeant adorare, ibid. b.
- Deus per nunquid solet sanctos extollere, & per nunquid solet se magnum dicere, quia præfert suam insuperabilem potentiam, suam inæstimabilem clementiam, suam invariabilem justitiam, &c. ib. c.
- Deus per nunquid solet sæva detestari, vel vina reprimere, ibid. d.
- Nunquam refertur ad justum quærentem: nam per nunquid quærit de Dei pietate, potestate, æquitate & claritate, ib. e. etiam justus per nunquid quærit de proximo, ipsum excusando de impatientia, de inconstantia, de impotentia, & de ignorantia, ib. f. quærit justus per nunquid de seipso, scilicet de vitæ brevitate, de mentis cecitate, de mundi calamitate, & de fratrum fallacitate, ib. g. insuper justus quærit per nunquid de impio, qualiter solet vana sapere, falsa dicere, fœde vivere, testes tingere, &c. ib. h.
- Nunquid refertur ad impium vana dicentem: nam per nunquid interrogat justos deridendo, bonos arguendo, vera denegando, mala allegando, & superba jactando, ib. i.
- Nuptiæ sunt solennitates seu convivia, quæ solent fieri in conjunctione viri & mulieris, &c. ibidem a.
- Nuptiæ quædam corporales, scilicet conjugum societas, ib. a. quædam temporales, scilicet mundana prosperitas, ib. b. quædam criminalis, scilicet mentalis iniquitas, ib. c.
- quædam virtualis, scilicet moralis communitas, qua anima conjungitur Deo per gratiam & charitatem, vel per fidem & unitatem, &c. ib. d.
- & quædam supernalis, scilicet æterna felicitas, ubi Christus JESUS est sponsus, & anima sponsa, &c. ibid. e.
- Nutrire, nutrix, nutrimentorum multa sunt genera, ita & moraliter, &c. a.
- Nutriuntur boni spiritualiter interior per nutrimentum scientiæ & lectionis, gratiæ & devotionis, amoris & dilectionis, splendoris & contemplationis, ibidem b.
- Nutriuntur homines boni temporaliter exterior per nutrimentum bonorum temporalium, &c. ib. c.
- Nutriuntur etiam boni æternaliter superius per paradisi gloriam, &c. ib. d.
- Nutritorum genera septem in Scriptura reperiuntur, scilicet Christus, Ecclesia, prælatus, perfectus prædicator, dæmon, caro, & mundus, ibid. e.

O.

O Diætio diversimode in Scriptura ponitur: nam est signum allocutionis, admirationis seu execrationis, &c. a.

O signum stuporis & admirationis, dulcoris & consolationis, doloris & lamentationis, rigoris & castigationis, &c. ib. a.

O etiam signum advocationis & clamoris: nam nos per o vocamus Deum, ib. b. proximum, ib. c. impium, ib. d. & injustum, ib. c. mortem, ib. e. & peccatum, ib. b.

Obdormire. vide Dormire.

Obducere. vide Claudere.

Obducere. vide Durus & Indurare.

Obedientia est virtus, qua quis alicui amore cælestis patriæ sponte subijcitur, &c. a.

Obedien-

Frat. Petri Berchorii.

Obedientia quædam voluntaria, quædam necessaria, quædam deceptoria, & quædam damnatoria, ib. a

Obedientiâ quædam naturali omnia creata sunt, ib. b. ideo si viri obedientes esse volumus, habeamus interius humilitatem, causam depositivam, quæ est mater obedientiæ, ibid. c

& caveamus exterius causam impeditivam, ibidem d

teneamusque diligenter modum profici-
scientem, ib. e

& impleamus permanentem actum per-
ficientem, &c. ib. f

Obedientia verò mala nihil aliud est, quàm inclinatio vel consensus ad malum, sicut quidam obediunt cupiditati, quidam carnalitati, quidam verbosita-
ti, &c. ibid. g

Objicere, id est, opponere, imponere, contradicere, vel ob stare, a. vide Con-
tra. Contradicere.

Obire, obitus. vide Mori. & Mors.

Oberrare. vide Errare. Delectare.

Oblatio. vide Offerre.

Obligare est ad aliquid agendum vel su-
stinendum aliqua necessitate teneri, &c. a

Obligatio quædam naturalis est neces-
saria, ibid. a. quædam virtualis & meri-
toria, ibidem b. & quædam criminalis
& damnatoria, ib. c

Obliquitas, obliquus, obliquum dicitur
illud, quod tortuosum est, & non re-
ctum, &c. a

Obliquitas multiplex, scilicet discretionis
& prudentiæ, ib. b. deceptionis & falla-
ciæ, damnationis & iustitiæ, &c. ib. c

Oblivio, oblivisci accipitur pro nescire,
vel procurare, sumiturque in bono &
in malo, &c. a

Oblivio quædam virtuosa, quæ ad boni-
tatem pertinet, scilicet oblivisci deli-
cias temporales, eminentias sæculares,
& injurias fraternales, ib. a

Oblivio quædam luctuosa, qua Deus obli-
viscitur, ib. b

sic etiam Deus oblivioni tradidit, tradet-
que luxuriosos, præsumptuos, & in-
juriosos, ibid. c. contra recordatur pa-
tientium & tribulatorum, compati-
entium & benignorum, indigentium &
miserorum, ib. d

Oblivio quædam vitiosa, qua quis obli-
viscitur illa, quæ tenetur recordari, ta-
lemque oblivionem generat interior
carnalitas, ib. e. & exterior prosperi-
tas, ibid. f

inducitur etiam profundior iniquitas,
ibid. g. quia oblii sunt Dei potentia
sublimitatem, Dei clementia bonita-
tem, cælestis gloriæ tranquillitatem, di-
vinæ gratiæ utilitatem, &c. ibidem h

Oblivio quædam dolorosa seu tædiofa,
qua fama, virtus & prosperitas pecca-
torum per mortem faciliter obliviscit-
tur, ibid. i. & oblivio quædam gaudio-
sa, qua Sancti obliviscuntur omnium
malorum, quæ in hoc sæculo sustinue-
runt, &c. ibidem k

Obmutescere. vide Mutus.

Obnoxius, id est, obligatus, a

Obrigescere. vide Frigus. Rigor, & Ri-
gidus.

Obruerere, obrutus, id est, cum impetu su-

per aliquem ruerere, & eum cum lapidi-
bus impetuose occidere vel delere,
&c. a. vide Lapis. Lapidare.

Obscuritas & tenebrositas sunt quædam
aeris passionis, quæ in ipso propter de-
fectum luminis generantur, quæ solent
à viso oculos impedire, & ut communi-
ter signat in malo, &c. a

Obscuritas quædam mentalis vel interio-
ris ignorantia, &c. ib. a. quædam ex-
terioris apparentia, ibid. b. & quædam
posterioris pestilentia, scilicet interna-
lis, &c. ibidem c

Obscuritas quædam subtilioris sapientiæ
seu intelligentiæ, estque Scripturæ ob-
scuritas, & obscuritas humilioris subja-
centiæ, scil. præsentis gloriæ vel fortu-
næ, ib. d. obscuritas etiam signat absen-
tiam seu locum absconditum aut secre-
tum, sicut faciunt carnales & luxuriosi,
detractores & injuriosi, deceptores &
malitiosi, avari & ambitiosi, &c. ib. e

Obsecrare, id est, orare, deprecari, postula-
re, & aliquid humiliter implorare, &c. a

Obsecrare est officium humilitatis, utili-
tatis & subtilitatis, &c. ib. a

Obsecratio fit Deo: nam ipsum obse-
crare debemus ut auferat mentis iniqui-
tatem, inferat gratiæ sanitatem, con-
ferat gloriæ claritatem, differat pœnæ
calamitatem, &c. ibidem b

Obsecratio fit homini, sicque homines ob-
secrandi sunt à prælatis & prædicatori-
bus, ut caveant carnalem infectionem,
habeant mentalem dilectionem, te-
neant moralem conversationem, & ar-
ceant lethalem delectationem, ib. c

Obsequium. vide Servitium & Officium.

Observare quandoque sumitur pro cave-
re, quandoque pro implere, quando-
que pro vitare, & quandoque pro ex-
pectare, a

Observare debemus verba legis & man-
datorum, votum regis & prælatorum,
statum gregis & subditorum, ib. a

Observare in malo quoddam est fallacita-
tis, quod pertinet ad exploratores, ib. b
quoddam fatuitatis, quod pertinet ad
mathematicos speculatores, ibidem c.
quoddam carnalitatis, quod pertinet
ad immundos luxuriæ sectatores, ib. d.
& quoddam crudelitatis impiorum,
&c. ib. e

Obsidere, obsessio, id est, continua impu-
gnatio, & signat impugnationem spiri-
tualem tentationum vel tribulationum,
quam à nostris hostibus spiritualibus
diabolo, carne & mundo in isto sæculo
sustinemus, &c. a

Obstinatio, id est, in malo proposito con-
firmatio & radicatio, & communiter
sumitur in malo, a. vide in aliis titulis.

Obstruere, id est, claudere, obducere, & os
alicujus concavitatis vel foraminis ali-
qua materia cumulare, ne intrare quid
valeat, vel exire, & potest sumi in bono
& in malo, a

Obstupefcere est subito mirari de aliqua
incredibili novitate: est enim stupor
mentis passio, quam solet mentis confi-
deratio excedentium & incredibilium
generare, &c. a

Obstupefcere in bono pertinet ad pœni-
tentes, contemplantes, triumphantes,
& militantes, &c. ib. a

Obstupefcere in malo: nam mali obstupe-
fcunt de mundanæ prosperitatis amif-
sione, de internæ iniquitatis apparitione,
de æternæ pœnalitatis incurfione,
& de supernæ felicitatis privatione,
ibidem b

Obtemperare. vide Obedire.

Obtenebrare. vide Tenebræ.

Obtinere, id est, occupare, tenere, acqui-
rere & possidere, & obtentus multiplex
est, &c. a

Obtentus quidam virtuosus, scilicet ju-
storum: nam tales obtinent ab hostibus
claram victoriam, à seipsis virtutum co-
piam, & à Domino cælestem gloriam,
ibid. a.

Obtentus quidam vitiosus, quo mali obti-
nent divitias & facultates, potentias &
dignitates, fallacitates atque pravitates,
ibid. b. & obtentus quidam doloro-
sus, istosque obtinent dolor & gestus,
stupor & strepitus, languor exhibitus,
atque pallor adhibitus, &c. ib. e

Obturare. vide Claudere. Obstruere, &
Implere.

Obviare, id est, sibi invicem occurrere, &
obviatio multiplex est, a

Obviatio quædam charitatis: nam exire
obviam est signum amoris, honoris &
timoris, &c. ibid. a

Obviatio quædam pietatis, ibid. b. quæ-
dam humilitatis, ib. c. quædam asperi-
tatis, & quandoque ista est controver-
fia, quandoque sævitia, & quandoque
iustitia, ibidem d

Occasus, occidens, occasus seu occidens
nihil aliud denotant quàm Solis recef-
sum à nostro hemispherio, &c. a

Occidentalis pars quamvis sit sterilior,
quàm Orientalis, habet tamen popu-
los meliores, corpore majores, ani-
mo audaciores, in scientiis clariores,
ib. b

Occasus seu occidens signat statum pau-
pertatis & humilitatis, &c. ibid. b

signat statum pravitatis & adversitatis,
ib. c. signat statum nuditatis & obscu-
ritatis, scil. ignorantia, ib. d

signatque statum gravitatis & mortalita-
tis, sicque mors & occasus, quem iustus
semper confiderat, ad quem in virtuti-
bus properat, & ad quem laudando ac-
celerat, in quo etiam Deus suos remun-
nerat, &c. ib. e

Occasio accipitur pro levi & facili, atque
casuali, seu etiam ficta & incerta causa,
& sumitur in bono, quando quis ex le-
vi causa accipit occasionem faciendi
bonum, &c. a. in malo verò impii ita
dispositi, quod modica occasio sufficit
eis perficiendo malo, &c. ib. b

Occidere, occisio enim est naturæ destru-
ctiva, & multiplex in Scriptura reperi-
tur, a

Occisio quædam corporalis, quæ Deo &
naturæ mirabiliter est odiosa, &c. a.
quædam virtualis, scilicet propriæ car-
nis mortificatio, quæ fit per pœniten-
tiam, &c. ib. a. quædam criminalis, qua
spiritualiter occiduntur homines per
vitia & peccata, &c. ibidem b

& sic hominem occidunt spiritualiter di-
vitiæ per avaritiâ & cupiditatem, ibi-
dem d

Occidunt delitiæ per immunditiam & car-
nali-

Index Dictionarii

- nalitatem, ib. e. occidunt scientiæ mundiales per superbiam & præsumptionem, ibid. f. occidunt invidiæ per odium & turbationem, ibid. g.
- Occidunt eminentiæ sæculares per stultitiam & elationem, ib. h. occidunt amicitiae populares per fraudulentiam & deceptionem, &c. ibid. i.
- Occidunt eloquentiæ per fallaciam & detractionem, ibidem k.
- & occisio quædam æternalis, qua damnati & miseri in inferno occiduntur, &c. ib. l.
- Ocium, ociositas. ocium, id est, pigritia, acedia, desidia, aut iners & imbecillis à bono exercitio, occupatione & operatione necessaria, &c. a.
- Ocium auferunt punctio divini amoris, pulsio fraterni clamoris, motio interni vigoris, & tractio superni dulcoris, &c. ibidem a.
- Octo, octonarius multipliciter in Scriptura sumitur, a.
- Octonarius quidam circumcisionis, quo crimina purgamus, defectus ploramus, veniam oramus, numina placamus, animas salvamus, & innocentes reparamus, &c. ibid. a.
- Octonarius quidam reparationis, quo virtutes aggregamus: nam numerus iste est justorum regnum & prætura, cordium limes & mensura, pauperum cibibus & pastura, ibidem b.
- Octonarius quidam resurrectionis: nam est numerus dedicationis, receptationis, requietionis, festinationis, retributionis, &c. ibid. c.
- Octonarius in malo signat statum peccati vel peccatorem, &c. ibidem d.
- Octoginta dicitur ab octo & gintos, quod decem quasi decies octo, & signat in bono & in malo, &c. a.
- Octoginta signat statum virtutis & perfectionis, statum peccati & infectionis, statum mortalis durationis, statum salutis & salvationis, & statum tormenti & damnationis, ibid. a.
- Octingenti, id est, octies centum, signat enim statum perfectorum, statum iniquorum, & statum beatorum, &c. a.
- Occumbere five accipitur pro homine moriente, five pro sole occidente, semper signat luminis & virtutis defectum, a. & invenitur occubitus vitæ, quoad morientes, occubitus gratiæ quoad delinquentes, occubitus fortunæ quoad indigentes, & occubitus gloriæ quoad pereuntes, &c. ib. a.
- Occultum vel occultare accipitur in bono & in malo, a.
- Occultum in bono signat divinæ sapientiæ sublimitatem inquirendum, humanæ prudentiæ profunditatem revelandum, mortalis excellentiæ humilitatem abscondendum, &c. ib. a.
- Occultum in malo signat hypocritarum palliationem, proditorum simulationem, luxuriosorum iniquationem, detractorum locutionem, & invidiorum contentionem, &c. ib. b.
- Oculus est membrum datum corpori ad ipsius regimentum, & sumitur in bono & in malo, signatque iudices & superiores, à quibus corpus Ecclesiæ gubernatur, &c. a.
- Oculi quidam divinæ sapientiæ & dicuntur quandoque oculi misericordiæ & pietatis, & quandoque oculi iustitiæ & severitatis, & quandoque oculi clementiæ & largitatis, ib. a.
- Oculi quidam supernæ præsentis, prælatorum & superiorum, sicque tales prælati habeant luciditatem discretionis, ibidem b. utilitatem dilectionis, ibidem c.
- habeant humiditatem compassionis, ibidem d. sublimitatem jurisdictionis ib. e. & mobilitatem circumspectionis, ibidem f.
- Oculi quidam internæ conscientiæ, scilicet affectus & intellectus, ib. g. sicque mentis oculi habeant stabilem durationem, ibidem h.
- habeant gracilem seu simplicem intentionem, humilem ascensionem, & nobilem perfectionem seu conditionem, &c. ibid. i.
- Oculus moralis habet splendorem discretionis, ib. k. humorem compassionis, ib. l. habeatque fluorem lachrymationis vel compunctionis, ib. m. & tremorem dubitationis, ibidem n.
- Oculus in malo potest significare multa genera malignorum & perversorum, sicque inveniuntur oculi per invidiam turbati, ib. o. oculi per superbiam inflati, ib. p.
- Oculi per acediam gravati, ibid. q. oculi per avaritiam excæcati, ib. r.
- Oculi etiam per immunditiam inquinati, ib. s.
- & oculi per amicitiam defraudati, seu hebetati, &c. ib. t.
- Occupare sumitur pro rei vendicatione, pro laboris & exercitii executione, & pro alterius domini subjugatione, a.
- Occupatio quædam commendabilis & virtuosa, ib. a. sicque iusti occupantur virtutum fructibus, aquarum fluctibus, & pauperum pastibus, ib. a.
- Occupatio quædam vitiosa, & ita invenitur occupatio nequitie, cui mali subjugantur; sævitia, qua mali effrenantur; stultitia, qua mali possidentur; & miseria, qua multi detinentur, &c. ibid. b.
- occupatio quædam fructuosa, &c. ib. c. & quædam luctuosa, &c. ib. d.
- Occurrere, occurfus, occurrere, id est, obviam currere, &c. a.
- Occursus in bono ad honorandum veraciter, occurfus ad succurrendum benigniter, occurfus ad corrigendum severiter, occurfus ad dirigendum sinceriter, &c. ib. a.
- Occursus in malo ad obviandum ferociter & pertinaciter, sicque occurrunt prælati superioribus obstinati discipuli & rebelles multiformiter, ib. b.
- Occurrendum est Deo ipsum honorando, salutando, diligendo, requirendo, & supplicando, &c. ib. c.
- Occurrendum est proximo, ipsum adiuvando, consolando, corrigendo & succurrendo, ib. d.
- Occurrendum est diabolo, ipsum debellando & repellendo, ib. e.
- Odire, odium multiplex in Scriptura reperitur, a.
- Odium quoddam virtuosum, scilicet fugere & odire mala, ibid. a.
- sicque per tale odium efficitur charitatis sanctitudo, perficitur æquitatis reditudo, deponitur pravitatis turpitudinis, &c. ib. b.
- Odium quoddam perniciosum, scilicet odium fraternum, & ita odiunt mali bonorum operum executores, ibid. c. & odiunt suorum scelerum reprehensores, ib. d.
- Odiunt suorum peccatorum informatores, ibid. e. & odiunt dulcium concordiarum reformatores, ib. f.
- Odium quoddam periculosum, quo odit Deus peccatores, id est, prohibet mala fieri, & subtrahit gratiam, sicque odit Deus multa hominum peccatorum genera, &c. ibid. g.
- Odor aliquando sumitur pro celestis gloriæ suavitate & fragrantia, aliquando pro bona fama & nominis redolentia, aliquando pro virtutum sanctitate & gratia, a.
- Odor bonus quidam appetendus, ibid. a. quidam diffundendus, ibid. b. & quidam retinendus, ib. c.
- Odorosi delectabilesque simus in nobismetipsis per sanctitatem & perfectionem, & sic redolet iustus in se propter humilem subjectionem, propter benignam devotionem, propter jucundam consolationem, &c. ib. d.
- redolet etiam iustus quoad Deum per charitatem & dilectionem, ib. e. redolet: que iustus quoad proximum per pietatem & compassionem, ib. f.
- Odor verò malus signat famæ vilitatem, carnis voluptatem, & rerum facultatem, &c. ib. g.
- Offendere, id est, ad iracundiam provocare, nocere, seu lædere, objicere vel ad scandalum impingere, cadere vel rueri, seu scandalum pati vel facere, &c. a.
- Offendiculum quoddam supernæ maiestatis, quoddam fraternæ charitatis, & quoddam internæ voluntatis, ib. a.
- Offendicula dicuntur eminentiæ supernales, immunditiæ corporales, affluentiae temporales, &c. ibid. b.
- Offendere, ruere, seu cadere faciunt hominem scilicet motus celeritatis, nubes obscuritatis, viscus lutositatis, ventus flatuositatis, &c. ibid. c.
- Offerre, oblatio. offerre est aliquid alicui per modum muneris voluntarie præsentare, a. & oblatio, id est, sacrificium, hostia vel holocaustum, &c. ib. a.
- Oblatio in bono quædam gratiosa, qua quis seipsum offert Domino; quædam pretiosa, quædam virtuosa, & quædam fructuosa, ib. a.
- Oblationibus antiquitus requirebatur rei munditia, salis præsentia, mellis absentia, fermenti carentia, & voluntatis prompta obedientia, ibidem b.
- Offerre debemus Deo oblationes spirituales, scilicet dilectionis ardorem, ib. c. devotionis liquorem, ibid. b. orationis fervorem, ib. e.
- correctionis rigorem, ib. f. bonæ operationis laborem, ib. g. & conversationis squalorem, &c. ibidem h.
- Oblatio in malo, & sic impii offerunt munera crudelitatis, iniquitatis, cupiditatis, tepiditatis, carnalitatis & protervitatatis, ib. i.

Frat. Petri Berchorii.

Oblatio quædam bonorum operum, ib. k. sicque offeramus Deo tredecim, scilicet agnos bonæ simplicitatis, arietes justæ severitatis, boves fortis stabilitatis, vitulos lætæ jocunditatis, & hircos duræ austeritatis, columbas lætæ fecunditatis, turtures duplicis charitatis, &c. ib. l.

Offerendum Deo requiruntur locus secretus, tempus contritum sive contritum, & modus discretus, ib. m. & sic in omni bono operis oblatione interfit mens spontanea, res idonea, manus congrua, vis continua, & vox melliflua. &c. ib. n.

Oblatio malorum impiorum, nam offerunt tales parvulos & ignorantes, tremulos & vacillantes, fremulos & malignantes, loculos & aggregantes, ibidem o.

Offerunt mali diabolo vitium tumentis eminentiæ, vitium ardentis avaritiæ, & vitium latentis idololatriæ, ib. p. etiam mali offerunt mundo grata colloquia, prava donaria, & læta convivia, ib. q.

Officium est opus seu exercitium, ad quod unumquodque specialiter deputatur, &c. a.

Officia plura sunt in mundo majori, sicut sol ad illuminandum, ignis ad calefaciendum, aqua ad humectandum, & terra ad omnia nutriendum: sic & in minori mundo, sicut oculus ad videndum, lingua ad loquendum, aures ad audiendum, &c. a.

Officio multiplici utimur in Dei Ecclesia, scilicet officio Sacerdotis per sanctitatem; ministri, per humilitatem; pincernæ, per jocunditatem; paniferi, per pietatem; & portitoris, per patientiæ firmitatem, ibidem b.

Officiis publicis & privatis constituti sint cæteris sapientiores in subtilitate, diligentiores in sedulitate, eminentiores in auctoritate, & abstinentiores ab iniquitate, ibidem c.

Oleum in Scriptura signat bonum & malum, &c. a.

Oleum in bono signat virtutem, quæ habet animam reticere spiritualiter & linire, ib. a. sicque habeamus oleum lætitiæ spiritualis, ib. b. oleum clementiæ & misericordiæ fraternalis, & hoc multiformiter, ib. c.

nam oleum misericordiæ tollit criminum horrorem, confert gratiæ decorem, procurat gloriæ dulcorem, elongat infirmi dolorem, &c. ib. d.

habeamusque oleum scientiæ supernalis, ib. e.

Oleum etiam accipitur in malo, sicque signat superbiæ levitatem, luxuriæ fœditatem, blanditiæ falsitatem, & opulentiæ voluptatem, ib. f.

Olei proprietas, simulaturque adulatori. vide Adulatio, a.

Oliva signat virum perfectum, seu quamcunque bonam personam, &c. a.

Oliva moraliter vir justus comparari potest propter ejus proprietates, scilicet propter amaritudinem pœnitentiæ, ib. a. propter fortitudinem permanentiæ, ibidem b. propter pulchritudinem apparentiæ, ibidem c.

propter latitudinem amicitii, ib. d. pro-

pter celsitudinem eminentiæ, ib. e. & propter plenitudinem influentiæ seu clementiæ, ibidem f.

Olivetum est locus, ubi olivæ plurimæ sunt implicatæ, signatque locum fidei Ecclesiæ vel religionis, qui dicitur locus securæ habitationis, honestæ conversationis, benignæ consolationis, &c. plura ib. g.

Olla est vas æneum seu terrenum ad coquendum cibos vel alia deputatum; est etiam vas concavum & profundum igni, incendiis assuetum, & sumitur in bono, & malo, a.

Olla in bono signat cor fervens & charitativum, ubi cibi bonorum cogitata decoquuntur, &c. ib. a.

Olla in malo signat pectoralem capacitatem insatiabilem, scilicet peccatoris conscientiam, quæ in Scriptura dicitur olla rubiginosa, caliginosa, pruriginosa, ibidem b.

signat adversitatem seu iniquitatem intolerabilem, ib. c. & crudelitatem infernalem immittibilem seu inextinguibilem, &c. ib. d.

Olim adverbium temporis, signans illa quæ facta sunt in tempore retroacto, sive bona sive mala fuerint, a. reperiturque in Scriptura olim multiplex, scilicet olim vivendum, ib. a. timendum, ib. b. lugendum, ibidem c. & legendum, &c. ibidem d.

Omne, omnes, omne nomen semper denotat universitatem, communitatem, & generalitatem, &c. a.

Omne unum in bono quoddam miserabile, & est universitas omnium viatorum, itaque est universitas valde miserabilis & vilis, ibidem a. nam subjicitur carnis fragilitati, mundi adversitati, hostis malignitati, vitæ labilitati, & mortis necessitati, ibidem a. omne unum quoddam commendabile est universitas bonorum omnium, quæ in hoc mundo sunt, sicque debemus nos invicem conformare, prælatis subjugare, in unum cohabitare, & in bono perseverare, ibidem b.

Omne unum quoddam est detestabile, & est universitas peccatorum & malignorum, qui faciunt unum corpus diaboli, &c. ibidem c. omne unum quoddam delectabile, & est universitas omnium Beatorum, quia sunt in una societate, magna jocunditate, summa felicitate, æquali sublimitate, &c. ibidem d. & est universitas damnatorum: nam omnes conscientie verme roduntur, violentiæ ense scinduntur, pestilentia metu sternuntur, & impatientiæ luctu teruntur, ib. e.

Omne in malo signat universitatem malorum temporalium, vitiorum cordialium, virorum criminalium, & dolorum infernalium, ib. f.

Omnis in bono dicitur justus quilibet, quia supponitur omni superiori, opponitur omni deteriori, exponitur omni pœniali, ac componitur omni utiliori, ibidem g. & justus etiam se exponit omni dolori contritionis, clamori orationis, labori bonæ operationis, & fluori piæ consolationis, &c. ibidem h.

Omnis in malo, in singulari dici potest

peccator, quia talis omni vitio subijcitur, virtuti opponitur, & supplicio deputatur, ibidem i.

Omnes in plurali in bono signat omnem bonam bonorum societatem, atque omnem laudabilem universitatem, unitatem & communitatem, & sic omnes justi dicuntur, ibidem k. quia habent summam perfectionem multiformiter, ib. l. habent veram assertionem, &c. ibidem m.

habent conjunctionem firmam, id est, societatem, communionem firmam, ib. n. habent strictam affectionem, ib. o. habent fortem durationem, ib. p. clausam intentionem, ib. q. & piam devotionem, ib. r.

Omnes in plurali in malo dicuntur mali & impii, quia sunt amatores fallacissimi, bellatores debilissimi, prædicatores iniquissimi, peccatores immundissimi, &c. ib. s.

Omnia in neutro genere refertur ad multa: nam omnia sunt intuentia, scilicet Dei mirabilia, ib. t. quædam metuenda, scilicet divina judicia, & tormenta infernalium, ib. u. quædam construenda, scilicet bona opera, ib. x.

quædam omnia destruenda, scilicet omnia vitia & peccata, ib. y. quædam intuentia, scilicet virtutes & bona exempla, quædam cupienda, scilicet bona paradisi, &c. ib. z.

Omnino, id est, totaliter vel extoto, integre, vel perfecte, &c. a.

Omnino signat fixam & completam prohibitionem, certam & perfectam comminationem, totam & infectam imperfectionem, ac tutam & completam consolationem, ib. a.

Omnipotens, omnipotentia enim ad solum Deum pertinet, sicque potest præsumptuosos humiliare, deliciosos amaricare, & defectuosos fortificare, ib. a.

Omnipotens adhuc est Deus bonos ampliando, malis obviando, iras leniendo, cuncta gubernando, &c. ib. b.

Onager est animal asino simile, quod nullo artificio ad onera portanda edomari potest, signatque in bono & in malo, a.

Onager in bono signat virum perfectum, qui asino per humilitatem & patientiam comparatur: nam vir perfectus patientiæ firmatur viribus, pœnitentiæ arctatur ruribus, innocentia fundatur juribus, &c. ibidem a.

Onager in malo signat virum imperfectum & peccatorem, quia est sitibundus per cupiditatem, vagabundus per fatuitatem, furibundus per pompositatem, & querebundus per rixositatem, ib. b.

Onus multiplex in Scriptura reperitur tam in bono, quam in malo, a.

Onus quoddam sustinendum, id est, mundi tribulationes, ibidem a.

Onus quoddam appetendum, scilicet legis divinæ & mandatorum subjugationis, &c. ibidem b.

Onus quoddam deponendum, scilicet peccati aggravationes, ibidem c. & onus quoddam metuendum, scilicet inferni & damnationis, ib. d.

Onias fuit summus Sacerdos populi Judæorum,

Index Dictionarii

- deorum**, & interpretatur **merens Dominus**, vel dolor Domini, seu iniquus Dominus, &c. ib. a
- Operari**, opus, opera, opus est actus rationabilis creaturæ à deliberata voluntate procedens, &c. a
- Opera** quædam divinæ potestatis, quæ debent admirari; quædam divinæ bonitatis, quæ debent imitari; quædam humanæ sanctitatis, quæ debent frequentari; & quædam humanæ pravitatis, quæ debent evitari, ib. b
- Opus** quoddam virtuosum, in quo ultimata perfectio solet consistere vel inesse, ib. c. & sic in bene operante requiritur quod habeat generalem conditionem omnia opera sua dilatando, scilicet opera justitiæ & æquitatis, clementiæ & pietatis, scientiæ & veritatis, amicitiae & charitatis, &c. ib. d
- debet etiam operans in persona corporaliter occupari, ib. e. debet ad implendum celeriter excitari seu agitari: nam bonum opus est celeriter faciendum propter temporis brevitatem, operis bonitatem, & muneris quantitatem, ib. f
- Opus** quoddam vitiosum, scilicet crudelitatis & savitiæ, carnalitatis & luxuriæ, tepiditatis & acedie, pompositatis & superbiz, cupiditatis & avaritiæ, &c. ib. g
- Opera** quædam deitatis supernæ, sicque reperiuntur opera divinæ potestatis, quæ sunt speculanda seu honoranda, scilicet opera creationis, ibidem h
- inveniuntur** opera divinæ prudentiæ seu sapientiæ, quæ sunt admiranda, scilicet opera divinæ gubernationis, ib. i. & reperiuntur opera divinæ clementiæ, quæ sunt imitanda, scilicet opera bonitatis divinæ, & sunt opera humanæ reparationis, ib. k. fraternæ consolationis, ib. l. internæ revelationis, ib. m. externæ castigationis, ib. n. & æternæ retributionis, ib. o. & inveniuntur opera divinæ justitiæ, quæ sunt formidanda, scilicet quæ exercet contra impios & damnatos, ib. p
- Opera** quædam humanæ bonitatis internæ, & sunt opera meritoria, quæ debent fieri cum instanti celeritate, ib. q. & cum instanti maturitate & sapientia, ib. r. cum præstanti copiositate & opulentia, ib. s. & cum distant diuturnitate & permanentia, ib. t
- Opera** quædam pravitatis externæ, scilicet opera mala & perversa, quæ faciunt mala nimis velociter, loquaciter, procaciter, atrociter, steriliter & nobiliter, ib. u
- Operire**, opertus. operire, id est, absorbere, abscondere, tegere, vel celare, & sumitur in bono, & in malo, a
- Experimentum** decoris facit bona operatio & honesta conversatio, experimentum laboris facit pœnitentia & confessio, & experimentum honoris facit virtutum aggregatio, ib. a
- sicque experimentum gratiæ esse debet virtutum multitudinis contentivum, ibidem b
- mirandæ** sanctitatis offensivum, ibid. c. & horrendæ turpitudinis coniectivum seu celativum, &c. ib. d
- Experimentum** in malo quoddam prosperitatis exterioris, iniquitatis interioris, fallacitatis callidioris, pœnalitatis asperioris, &c. ib. e
- Experimentum** quoddam hominum perfectorum, ib. f. & est multiplex, scilicet experimentum nube compassionis, sacce afflictionis, lanceæ dilectionis, pellex conversationis, &c. ibid. g
- Experimentum** hominum beatorum, qui in patria operiuntur gloria infinita, ib. h & experimentum hominum peccatorum, qui operiuntur substantia temporalis, fallacia corporali, nequitia criminali, & lætitia mundiali, &c. ibid. i. estque experimentum damnatorum, qui operiuntur timore, pudore, dolore & mœrore, &c. ib. k
- Opes** in plurali signat divitias, in singulari verò auxilium, a
- Opes** quædam virtualis excellentiæ appetendæ, ibid. a. quædam literalis sapientiæ acquirendæ, ib. b. quædam temporalis opulentiæ contemnendæ, ib. c. & quædam æternalis affluentis eligendæ, ibid. d
- Oppidum** est locus ordinatus ad manendum & habitandum, &c. a
- Oppidum** quoddam exeundum est mundus, ibid. a. quoddam subeundum religio, ibidem b. quoddam affectandum paradysus, ib. c. & quoddam formidandum, scilicet infernus, ib. d
- Oportet**, oportere dicitur, quod necesse est sustinere, vel facere, vel habere, a
- Oportet** operari, tribulari, consolari, speculari, augmentari. & minorari, ibid. a
- Oportet** nos per sanctitatem pollere, in firmitate manere, orationique studere, ibid. b
- Oportet** habent boni, scilicet credere fideliter, sistere stabiliter, agere viriliter, fugere sublimiter, &c. ibidem c
- Oportet** impiorum, scilicet luxuriæ, stultitiæ, ignorantis, idololatriæ, & avaritiæ, ibidem d
- Opportunitas**, id est, modus, convenientia & congruitas, atque summe necessarium in omni re, sumiturque pro congruitate, & sic est quædam oportunitas verbalis, quædam localis, quædam realis, & quædam temporalis, a
- Oppressio**, opprimere, id est, exstinguere, destruere, vel sub pedibus conculcare, a
- Opprimitur** homo spiritualiter per interiorē tentationem, & sic anima opprimitur tentatione carnali, mundiali, atque hostili, ib. a
- Opprimitur** homo temporaliter per exteriorē vexationem vel tribulationem, ibidem b. & opprimitur homo æternaliter per inferiorē damnationem, ibid. c
- Opprobrium**, id est, vituperium, confusio, injuria vel præjudicium, a
- Opprobrium** quoddam iniquitatis evitandum, & quoddam adversitatis tolerandum, & quoddam infernalis pœnalitatis formidandum, ibidem a
- Optali** lapidis proprietas, facit enim hominem invisibilem, &c. vide Sapientia, n
- Optare**. vide Desiderare.
- Optimates** dicuntur, qui in fama & potentia sunt majores, & in dignitate & eminentia excelsiores, &c. a
- Optimates** præ cæteris delinquebant, scilicet in superbia & pompositate, in protervia & fatuitate, in acedia & tepiditate, in gastrimargia & gulositate, &c. ib. a
- Optimates** debent esse cæteris humiliores, clementiores, timidiore, ibidem b
- Optimus** dicitur, qui in suo genere est summe bonus, a
- Optimitas** quædam temporalis & exterior, ib. a
- quædam virtualis & interior, ib. b. & sic spiritualiter optimus dicitur, qui habet optimam intentionem, subjectionem, compassionem, affectionem, &c. ibidem c
- & quædam æternalis superior, ibidem d
- Oppugnare**. vide Pugnare. Expugnare.
- Ora** est limbus seu terminus vestimenti seu panni, etiam dicitur terminus seu ripa fluminis, seu maris, &c. a
- Oratio**, orare. oratio est quædam conversio mentis in Deum per pium & humilem, &c. a
- Oratione** requiritur, scil. in oratione virtus & perfectio, quæ proficit, ib. b
- in orando** causa vel occasio quæ sufficiat: sic enim nos impellit amaritudo interioris intentionis, exterioris tribulationis, & posterioris damnationis, ibidem c
- & **in orato** valor & prælatio, quæ perficiunt, & sic ad Dominum orandum necessaria est humilitas & subjacentia, stabilitas & permanentia, sedulitas & diligentia, ib. d
- & **in orando** modus & conditio conveniat, ib. e
- Oratio** frequentanda, & sursum ad Deum elevanda, quia est Dei & Angelorum lætificativa, pœnæ & tormentorum refrigerativa, seu impeditiva, & hostis & vitiorum exterminativa, ib. i
- Oratio** perfecta requirit temporis aptitudinem, pastoris mœstitudinem, localem sanctitudinem, & hominum solitudinem, ib. g
- Oratio** non exauditur propter orantis iniquitatem, propter illius, pro quo oratur, indignitatem, & propter illius qui orat dubietatem, propter quod oratur inutilitatem, & propter illius qui orat extorquendam continuitatem, ibidem h
- Orbis**, id est, rotunditas, & mundus dicitur rotundus, qui ad orbicularem figuram formatus, a
- Orbis** quidam moralis, intimus & virtuosus, scilicet animus viri justus, qui à Deo solenniter fundatur, stabiliter firmatur, fertiliter cibatur, potenter subjugatur, &c. ib. a
- quidam lethalis, extimus & pessimus atque vitiosus, scilicet mundus corruptus & infectus, quia varius & mobilis, avarus, sterilis, & plenus cupiditate, &c. ib. b
- & quidam realis & seriosus, optimus & gloriosus, ibid. c
- Ordo**, ordinare. ordo nihil aliud est, quàm debita rerum dispositio, & ordinare est aliquid

Frat. Petri Berchorii.

aliquid debite statuere, disponere & locare, a
Ordo quidam personalis & interior morum & actuum, ib. a
quidam virtualis & exterior rerum & statuum ecclesiasticæ disciplinæ, sicque in ecclesiasticis ordinate servanda sunt, videlicet sursum ascendere, vitia vincere, gratias agere, stare & manere, &c. ibidem b
Ordo etiam est inter impios & tyrannos, ib. b
 & **quidam** supernalis, scilicet celestium spirituum, ib. c
Ordinandi examinari debent, &c. vide Aaron, k & l
Ordinandi sint concatenati per dilectionem, ib. f
 & sint humiliati per subjectionem, &c. ib. r
Organum est musicum instrumentum, sicque per organum intelligitur lætitia spiritualis & virtuosa, supernalis & gloriosa, mundialis atque vitiosa, a
Oricis animalis proprietas, amicitia, glumen, c
stella, g
Oriens, orientalis, oriens est pars mundi magis clara, & à parte illa lux oritur ac cælum & stellæ ascendere super nostrum hemispherium comprobantur, & sumitur in bono & in malo, a
Oriens in bono signat gratiæ divinæ claritatem, Dei scientiæ veritatem, & celestis gloriæ voluptatem, ib. a
Oriens in malo signat voluptatem deliciarum, facultatem divitiarum, & vanitatem eminentiarum, ib. b
Oriens signat virum justum, qui de virtute in virtutem oritur, & Solis Christi poenitentia decoratur, &c. & justus commendatur, quia habet seriosum & amorosum ingressum, ib. c. luminosum ad progressum, ib. d
 habet copiosum seu fructuosum suggestum, ibidem e. virtuosum congressum, ibidem f. & gloriosum egressum, ibidem g
Oriti, ortus multiplex in Scriptura reperitur, a
Ortus quidam humanæ nativitatis valde ignobilis & vilis, ibid. a. quidam humanæ iniquitatis damnabilis, ibid. b. quidam mundanæ adversitatis tristabilis, ibid. c.
quidam terrenæ prosperitatis mutabilis, ibid. d. & quidam æternæ divinitatis mirabilis, ib. e
Ortus Christi fuit celestium notificativus, ibidem f. debilium fortificativus, ibid. g. flebilium lætificativus, ibid. h. & demonum seu hostium fugativus, ibid. i.
 fuit etiam mentium vel cordium illustrativus, ibidem k. quia fuit orta justitiæ reatitudo, fiducia fortitudo, scientiæ limpitudo, decentiæ pulchritudo, &c. ib. l
Ortus iusti, vel cujuslibet boni prælati: nam in ortu tali invenitur lumen clarificans, numen justificans, semen fructificans, carmen lætificans, & agmen pacificans, ibid. m
Ornatus, ornamentum multiplex in Scriptura invenitur, a

Ornamentum quoddam virtutis, perfectionis & necessitatis; quoddam superbæ compositionis, pompositatis & honestæ conversationis, congruitatis, ibidem a
Ornari debemus ornatu luminosæ sapientiæ, ib. b. seriosæ eloquentiæ, ibid. c. pretiosæ continentiæ, ib. d. & gratiosæ apparentiæ, ibid. e
Ornatus in malo quidam superbæ designativus, ib. f. quidam luxuriæ excitativus, ibid. g. quidam malitiæ occultativus, ibid. h
Orpheus filius Solis, citharædus præclarus, &c. prædicare, f
Osculari, osculum: osculari est mori cumulari, a
Osculum quoddam charitatis, ibidem a. quoddam falsitatis, ibid. b. quoddam voluptatis, ib. c
Os oris: os enim secundum diversa officia habet plures virtutes in anima designare, a
Os signat virtutem discretionis, ib. a. virtutem affectionis, ibid. b. & virtutem locutionis, ibid. c
 sicque os sit apertum ad collaudandū Dei maiestatem, ad prædicandum omnem veritatem, & confitendum culpæ gravitatem, &c. ib. d
Os debet evomere vitiorum superfluitatem, ib. e
Os debet esse clausum, ib. f
Os in malo signat omne genus malæ locutionis, & sic mali habent os ad fallendum per deceptionem, ibid. g. ad mordendum per detractionem, ibidem h
 ad lambendum per adulationem, ibid. i. ad jurandum per blasphemationem, ibid. k. ad clamandum per injurationem, ibid. l
 ad jactandum per inanem gloriationem, ib. m
 ad mentionem per vanam locutionem, ib. n
Os ossis, ossa enim in corpore sunt partes solidiores, & ad sustentationem flexibilium carniū aptiores, &c. a. significat in bono & in malo, ib. a
Ossa signant homines imperfectos & virtuosos, & maxime ecclesiasticos & prælatos, ib. b
 & sic in Ecclesiæ ossibus debet esse constantiæ fortitudo, ib. c. & concordiæ vicissitudo, ib. d
 etiam esse debet modestiæ mititudo, ibidem e. & clementiæ plenitudo, ibidem f
Ossa signant viros infectos, & vitiosos peccatores, ibid. g. nam sunt ossa solida per obstinationem, vacua per imperfectiōnem, arida per indevotionem, carni vicina per carnalem dilectionem, &c. ibidem h
Ossa signant interiores virtutes, ib. i
Ossa signant peccata, ib. k
Ostendere est aliquid alicui revelare, monstrare vel declarare, a. & sumitur in bono & in malo, ib. a
Ostensio quædam divina, ibidem a. qua Deus hominibus ostendit viam bonam, quam teneamus, ibid. b. culpæ periculum, quod caveamus, ibidem c. ostendit iram suam, quam timeamus,

ibid. d. inferni tormentum, quod fugiamus, ib. e
Ostendit gratiam, quam diligamus, ib. f. & locum tutum, quem cupiamus, ib. g
Ostenditur res, ut timor incutiat, ut amor alliciat, ut stupor efficiatur, pietas eliciatur, &c. ibidem h
Ostensio quædam mala, sicque ostendere signat hypocrisim & deceptionem, jactantiam & elationem, malitiam, & detractionem, ib. i
Ostium, id est porta vel janua, &c. a
Ostium quædam anteriora sagaciter custodienda, exteriora aperienda, interiora manifestanda, posteriora introeunda, inferiora expavescenda, & superiora concupiscenda, ibid. a
Ostia spiritualia sunt cor interius, & sensus exterius, illa ostia quandoque debemus referare, ib. b
 quandoque præparare, ib. c. & quandoque obserare, ibidem d
Ovis, oves sunt animalia debilia, & omni astutiâ naturali carentia, &c. a
Oves sunt hominibus subjugatæ per obedientiam, in gregibus adunatæ per concordiam, & domesticæ generatæ per patientiam, ib. a
Oves cæteris animalibus corpore minores, &c. pariter & nos spirituales simus, scilicet per humilitatem modicissimi, ib. b. per pietatem humidissimi & compassibiles, ibid. c
 simus per patientiam solidissimi seu benignissimi, ibid. d. per abundantiam fecundissimi, ibid. c. & per amicitiam concordissimi, ib. f
Oves significare possunt in malo, sicque inveniuntur oves segregatæ, dissipatæ, deviatæ & jugulatæ, ib. g

P.

Pactum, pacti, Pactum, id est, conventio, obligatio, commissio, concordia, vel consensus, a
Pactum quoddam charitativum, quoddam deputativum, quoddam maculativum, quoddam execrativum, &c. ib. a
Pactum inter Deum & hominem habet inconcussibile fundamentum, ibid. b. habet inseparabile ligamentum, ib. c. & habet interminabile firmamentum, ib. d
Pangere, pepigi. vide Fœdus, & Pactum.
Palatium est solenne habitaculum, ubi rex vel princeps communitatis vel regni habitare, jura reddere, & curiam tenere, & exinde populum regere consuevit, &c. a
Palatium quoddam interius, estque conscientia viri iusti, ib. a. quoddam exterius, est Ecclesia, ibid. b. quoddam anterius, est sacra pagina, ib. c. & quoddam inferius, est mundi curia, ib. d. quoddam superius, est cælum regium, ib. c
palam, id est, publice vel aperte, a
Palam quædam dicenda sunt, scil. scientiæ, doctrinæ, ibid. e. quædam palam sunt agenda, scil. bona facta & opera virtuosa, ib. b. quædam palam quærenda, scil. Dei mandata, & sacre pagine documenta, ibid. c. & quædam palam tacenda & non propalanda, &c. ib. d

Index Dictionarii

- Palea** est illa pars spicæ, quæ separata à grano est levior, ineptior atque peior, &c. a
- Palea** in Scriptura signat sensum literalem & historicum, ib. a. signat delictorum venialem culpam, ib. b. signat hujus mundi Gazam temporalem, ibid. c. & signat in humanis viam corporalem, ib. d.
- Palæstinus**, Palæstini fuerunt idololatræ & pagani, quales Philistiim nominantur, & interpretatur Palæstinus ore concussus, seu ore contendens, &c.
- Pallas** gigas repertus tempore Henrici Tertii, &c. caro, c.
- & Pallas** gigas Evandri filius, &c. perpetuitas, f. caro, e.
- Pallium** est superius indumentum, quod omnia alia vestimenta cooperit, &c. a.
- Pallium** in bono quoddam honestatis, ib. a. quoddam charitatis, ibid. b. quoddam dignitatis, ibid. c. quoddam mortalitatis, ib. d. quoddam humilitatis, ib. e. & quoddam jocunditatis, ib. f.
- Pallium** in malo signat omne malum vel lamentum vel operimentum, sicque est pallium deceptionis, ibid. g. infectionis, ibid. h. possessionis, ibid. i. excusationis, ibid. k. & adulationis, ib. l.
- Palma** secundum diversas proprietates multa in scriptura signat, a.
- Palma** signat virum justum, vel ejus perfectionem, ib. a.
- Palma** signat morum virtuosam sanctitudinem, ib. a. nam palma sursum erigitur, ib. b. profunde figitur, ib. c. virore decoratur, ib. d. alteri combinatur, ib. e. fructibus fecundatur, ibid. f. durabiliter antiquatur, ibid. g. & palma signat crucis dolorosam moestitudinem, ib. h. signat victorum gaudiosam certitudinem, ibid. i.
- & signat** calorum fructuosam plenitudinem, ibid. k.
- Palmarum** proprietas, vide Agere, b.
- Palma**, manus, palmus, palmes, palpare, palpebra, palus, paludes, auctoritates non adfunt.
- Panis** est illud, per quod reficitur & nutritur corpus humanum, &c. a.
- Panis** in bono signat panem doloris, laboris, sudoris, mœroris, timoris, saporis, dulcoris & vigoris, ib. a.
- Panis** in malo signat hominem carnalitatis, cupiditatis, mendacitatis, adversitatis, prosperitatis & calamitatis, ib. b.
- Panis** superior & sacramentalis est panis Angelorum, quo Deus nutrit fideles, ib. c.
- & sic** panis justus habet summam & gloriosam conditionem, magnam & fructuosam perfectionem, longam & fructuosam durationem, ib. d.
- Panis** Christi habet mirabilem dignitatem, ib. e.
- quia per comestionem non minuitur, per fractionem non conteritur, unus existens in locis pluribus conficitur, & ab immundis non inficitur, accidens sine subjecto consistit & inspicitur, &c. ib. f.
- habet panis iste notabilem potestatem : nam dicitur panis vivus, quia confert vitam naturalem & spiritualem, ibid. g.
- ideo comedi debet cum gemitu contritionis, cum fremitu compunctionis, vomitu confessionis, &c. ib.
- efficax est ad nutriendum & vegetandum, ad delectandum & reficiendum, ad roborandum & sustinendum, ad saturandum & replendum, ib. i.
- haberque panis iste durabilem firmitatem, quia incorruptibilis est, &c. ib. k.
- Pane** sacramentali nutrit Deus fideles, quia est panis Angelorum, indigne summentibus inutilis, ibid. l.
- nutrit etiam Deus bonos pane spiritali, quia est panis devotorum seu perfectorum, ibid. m.
- nutrit pane scientiali, quia est panis discretorum, ib. n.
- nutrit pane materiali, quia est panis viatorum, ib. o.
- nutritque Deus pane sempiternali, quia est panis Beatorum in patria, & cetera ibidem p.
- Panis** virtuosus & vituperabilis, ib. q.
- exterminabilis & dolorosus, ib. r.
- Pantheræ** animalis proprietas, affluentia, c.
- audire, e.
- justus, h.
- Pellis**, a.
- Parabola**, id est, proverbium, & parabola est sermo sub figuris, metaphoris & ænigmatis palliatus, a.
- estque parabola multiplex, scilicet subtilitatis, ib. a.
- fatuitatis, ibid. b.
- & verborum, &c. ibid. c.
- Paradisus** signat æternam gloriam, a.
- Paradisus** quidam interior, estque conscientia virtualis, ibid. a.
- quidam exterior, scilicet Ecclesia militaris, ib. b.
- quidam superior, scilicet Ecclesia triumphalis, ib. c.
- & quidam inferior, scilicet gloria & affluentia temporalis, ibid. d.
- Paradisus** in insulis fortunatis secundum Poetas situatur, &c. acquirere e.
- Paradisus** quid sit, &c. aer, o.
- nam paradisus est locus sublimitatis, securitatis, ubertatis, &c. ascendere, e.
- Paralysis**, paralyticus, qui membrorum perditusum, & qui præ contractione nervorum perdidit motum & sensum, &c. a.
- signatque peccatorem, ib. a.
- Parare**, id est, disponere, aptare, & ornare, sumitur in bono & in malo, &c. a.
- Parare** in bono signat promptitudinem voluntatis internæ, ib. a.
- signat aptitudinem sanctitatis æternæ, ib. b.
- & signat plenitudinem voluptatis æternæ, ibid. c.
- Paramentum** virtuale & morale, quo homo spiritualiter paratur ad voluntatem Domini exequendam, ib. d.
- Parati** bene si esse volumus, deponere debemus culparum turpitudinem, ibid. e.
- apponere debemus virtutum pulchritudinem, ib. f.
- & disponere debemus cordium promptitudinem, sicque sumus prompti & parati ad cælum ascendendum, iter peragendum, clare relucendum, hostem expellendum, &c. ib. g.
- Parare** in malo, nam mali parati sunt ad divitias acquirendum, insidias faciendum, & ad discordiam generandum, ibidem h.
- Parcere**, id est, indulgere, misereri seu clementiam exhibere, &c. a.
- Parcere** unum mirabile & gloriosum, & est divinæ misericordiæ appetendum, ib. a.
- sicque parcit Deus propter suam nobilitatem, ib. b.
- propter nostram necessitatem, ibid. c.
- & propter nostram fragilitatem, &c. ib. d.
- Parcere** unum laudabile & virtuosum, & est humanæ misericordiæ exequendum, ib. e.
- Parcere** unum personarum acceptionis, & est carnalis dilectionis execrandum, ib. f.
- & parcere unum divinæ indignationis : nam parcit hic, ut in futuro plus puniat formidandum, &c. ib. g.
- Pardi** animalis proprietas, accubare, i.
- advocatus, c.
- Parere**, parturire, partus, parturire nihil aliud est, quam foetum vel fructum emittere & producere, a.
- Partus** quidam honoris & nobilitatis, & signat mundi promotionem, ib. a.
- Partus** quidam valoris & utilitatis, & signat bonorum operum productionem, ib. b.
- Partus** quidam doloris, & signat nostram naturalem procreationem, ibid. c.
- Partus** quidam pudoris & virginitatis, signatque filii Dei incarnationem, ibidem d.
- Partus** quidam horroris & iniquitatis, & signat malorum actuum executionem, ib. e.
- Partus** quidam laboris & poenalitatis, & signat æternam damnationem, ibid. f.
- Partus** quidam mœroris & confusionis, & signat cordis compunctionem, ibid. g.
- & partus quidam clamoris & prædicationis, signatque prædicatores, ib. h.
- Parentes** supernales sunt Deus, Angeli, & Sancti : parentes spirituales sunt viri justus, prædicatores & prælati : & parentes corporales sunt pater & mater, a.
- nam parentes corporales honorandi sunt cum reverentia, ib. b.
- quia inducit nos ad hoc præceptum scripturæ, ib. c.
- instinctus naturæ, ibid. d.
- exemplum bonorum, ibid. e.
- & tormentorum malorum, ib. f.
- Parentes** educandi cum diligentia, ibidem.
- & parentes cum patientia sunt tolerandi, ibid. h.
- Pariter**, id est, simul, invicem, æqualiter & mutuo, & signat rerum conjunctionem, aggregationem, & adæquationem, c.
- Pariter** signat bonam & malam societatem, ibid. a.
- Pariter** plorare debemus per communem dolorem & contritionem, pariter orare per communem fervorem & devotionem, & pariter videre per communem fidem & discretionem, &c. ib. a.
- Pariter** in eodem loco sunt justus per fidei unitatem, per cordium charitatem, per morum conformitatem, ibid. b.
- Pariter

- Pariter** quandoque dicuntur esse mali per copulam suæ malæ & ineptæ societatis, nam mali solent pariter latari & rixari, contra bonos colligari, in inferno damnari. ib. c
- Paries**, parietes sunt illæ partes domus, quæ ipsam sustentant principaliter atque claudunt, & signat personas Ecclesiasticas, &c. a
- Paries** quidam luteus, & signat corporis fragilitatem. ibid. a
- Paries** quidam saxeus seu lapideus, signatque Ecclesiæ integritatem, ib. c
- Paries** quidam aureus signat Paradisi nobilitatem. ib. d
- Paries** etiam signat prosperitatem mundanæ, vel etiam status & collegia malorum & impiorum. ib. e
- Pars** partes sunt illæ res, in quas totum resolvitur & dividitur, &c. a
- Pars** quædam virtuosa, & signat perfectorum unionem charitativam, quædam fructuosa, & signat beatorum portionem præmiativam, quædam vitiosa, signatque impiorum divisionem discordativam, & quædam dolorosa, & signat iniquorum damnationem distributivam, ib. a
- Pars** signat rerum divisionem, ib. b
- Pars** signat etiam locorum regionem. ib. c
- Pars** signat rerum seu præmiorum portionem, & sic accipitur pro temporali prosperitate, & ita est pars & portio peccatorum, ib. d
- Pars** accipitur etiam pro spirituali utilitate, sicque est pars & portio devotorum, ibid. e
- Pars** accipitur etiam pro æternali felicitate, sicque pars & portio est beatorum, ibidem f
- Pars** accipiturque pro infernali calamitate, & sic & portio damnatorum, ib. g
- Participes**, participatio. Particeps est ille, qui cum altero communicat, & qui cum suo partem accipit de commodo, vel de damno. a
- Particeps** est nomen charitatis & societatis, nomen unitatis, & concorditatis, & nomen rationalitatis, ibid. a
- Participes** cum Deo per gratiam & devotionem, ib. b
- Participemus** cum proximo per amorem & charitatem, ib. a
- Participemus** cum mundo per pœnam & afflictionem, ib. d
- Participemus** cum cœlo per felicitatis adæptionem, ib. e
- Particeps** vero in malo, nam quidam sunt participes cum diabolo per idololatricam. ib. f
- Particeps** cum mundo per avaritiam. ibidem g
- Particeps** cum carne per immunditiam, & cætera, ib. h
- Parum**, parvus, parvulus, parvitas sumitur in bono & in malo. a
- Parvitas** quædam virtualis humilitatis, parvitas quædam temporalis utilitatis seu facultatis, quædam temporalis utilitatis seu facultatis, quædam naturalis necessitatis, & quædam cordialis iniquitatis, ibid. a
- Parvulus** quandoque signat humiles, quandoque imbecilles, quandoque viros virtuosos, & quandoque vitiosos. ibid. b
- Parvulus** sicque parvuli spirituales viri humiles sunt in bono permanentiores. ib. c
- Parvulus** sunt etiam à culpa innocentiores, sicque viri sancti dicuntur parvuli, quia pulchri & speciosi per mundam & honestam conversationem, sunt benigni & amorosi per charitatem & dilectionem, sunt lati & gaudiosi, per spem & consolationem, &c. ib. d
- Parvuli** sive pueri in malo sunt peccatores seipso maculantes, plurimum ignorantes, penitus impotentes, facilliter cadentes, &c. ib. e
- Parvuli** & parvuli sunt omnibus complacentiores, sicque humiles à Deo præcipue diliguntur, quia Deus istos solet subtiliter illustrare per discretionem, benigniter invitare per affectionem subtiliter adjuvare per protectionem, &c. ibidem f
- Parvuli** quidam per virtutum omnium paucitatem, similes pigmeis, ib. g
- Parvuli** mali sunt peccatores odibiles, quia per invidiam stimulat, per stultitiam obstinati, per nequitiam subjugati, per sævitiam condemnati. ib. h
- Pascha**, Paschæ. Pascha est solemnitas, in qua corpus Domini fidelibus dispensatur, & in qua Domini resurrectionis celebratur: phase vero, i. transitus, & sic Pascha, Græce, & phase Hebraice, Latine vero transitus, vel migratio, & cætera. a
- Pascha** signat festi dignitatem & excellentiam dominicæ resurrectionis, ibidem a
- Pascha** ad celebrandum tale festum requiritur mundum corpus, fervens opus, debitum tempus, ib. b
- Pascha** signat mentis vel gratiæ novitatem & pœnitentiam à nobis sectandum, nam est festum dominicæ resurrectionis, Catholicæ recreationis, Hebraicæ liberationis, & Aegyptiacæ submersionis, sic spiritualiter illa intelligantur, &c. ib. c
- Pascha** signat legis vetustatem & defluentiam, iuste commutanda, &c. ib. d
- Pascere**, pascua, pascor, pascere est aliquid animal corporaliter reficere, a
- Pascua** quædam corporalis hominum immundorum, quædam temporalis hominum avarorum, quædam pectoralis hominum discretorum, &c. ibidem a
- Pascua** spiritualis requirit in pascendis nexum unitatis, & concordie ligamentum ibid. b
- Pascua** actum largitatis & clementiæ rigamentum, ibid. c
- Pascua** & quantum ad pascendam virtutem dignitatis & potentiæ regimentum. ibidem i
- Pascua** sicque pastores ex officio debent gregem præcellere per viæ eminentiam. ib. k
- Pascua** debent gregem protegere per potentiam. ibid. i
- Pascua** debent gregem dirigere per prudentiam. ibid. m
- Pascua** debent gregem corrigere per iustitiam, ibid. n
- Pascua** & debent porrigere pascuam per clementiam, ibid. o
- Pascuntur** pauperes temporali subventionem, ibid. d
- Pascuntur** devoti sacramentali refectione, ib. e
- Pascuntur** simplices exemplari inspectione, ib. f
- Pascuntur** ignorantes scientiæ instructione, ibidem. g
- Pascuntur** beati æternali fruitione, ib. h
- Pater** est primum principium filiorum, & dicitur pater, qui filios generavit. a
- Pater** multiplex, sc. in divinitate, humanitate, auctoritate, benignitate, iniquitate, & carnalitate, ibid. a
- Pater** quidem ex omnibus honorandus, sc. Deus, qui est pater omnium, nam ipse solet nos subtiliter instruere, ibidem. b
- Pater** solet nos suaviter corrigere, ib. c
- Pater** solet nos benigniter reficere, ibid. d
- Pater** & solet nos nobiliter præficere, ib. e
- Pater** quidam ab omnibus venerandus, sc. prælatus, prædicator vel scientificus, qui tales charitatis faculis inflammantur, ibid. f
- Pater** æquitatis regulis ordinantur, ib. g
- Pater** compassionis rivulis humectantur, nam prælatus debet esse compatiens delictis ignoscendo, pauperes nutriendo, & infirmos instruendo, ib. h
- Pater** & etiam afflictionis ferulis castigantur, ibid. i
- Pater** quidam ab omnibus diligendus, sc. pater carnalis, ib. b
- Pater** & pater quidam ab omnibus negligendus, sc. mundus, &c. ib. l
- Pati**, passio, agere, & pati sunt duæ proprietates annexæ cuilibet composito ex materia & forma, &c. a
- Pati** passio quædam naturalis mortalium virtutum, quædam corporalis debilitatis, quædam temporalis debilitatis infirmorum, quædam temporalis debilitatis miserorum, &c. ib. a
- Pati** oportet bonos multas tribulationes, ibid. b
- Pati** scil. propter indiciæ necessitatem, ibidem. c
- Pati** propter exempli auctoritatem, ib. d
- Pati** & propter præmii utilitatem, ib. e
- Patria** multiplex in Scriptura, nam quædam superior beatorum appetendo, a
- Patria** quædam exterior mundus negligenda, ibid. b
- Patria** & quædam inferior infernus fugienda, ibid. c
- Patientia** est divina & humana. a
- Patientia** quædam divina admiranda, ibidem. a
- Patientia** quædam humana procuranda. ib. b
- Patientia** efficit fortitudo vigoris & firmitatis, ib. c
- Patientia** magnitudo valoris & vilitatis, ib. d
- Patientia** & paucitudo laboris & pœnalitatis, ibidem. e
- Patientia** solet placare Dei severitatem, servare mentis tranquillitatem, sedare iræ ferocitatem, tenere cordis humilitatem, &c. ib. f
- Patientia** qui non habent, similes sunt bufoni, scorpioni, campanæ, vitro. ibid. g
- Patientia** paucitas quædam bona, quædam mala, a
- Patientia** bona cupienda, scil. bonorum, quæ prævalet multitudini malorum, &c. a
- g quæ-

Index Dictionarii

- quædam paucitas mala, scil. impiorum præcavenda, quia habet paucitatem virtutum, &c. ibid. b
- paupertas communiter loquendo est carentia, & defectus bonorum & rerum, &c. a
- Paupertas quædam hominum peccatorum, quia carent copia bonorum interiorum, gratiarum & virtutum, ibidem a
- Paupertas quædam hominum perfectorum, quia perfecti non habent copiam bonorum exteriorum, ibid. b
- & paupertas quædam hominum damnatorum, quia carent copia bonorum æternalium, &c.
- Paupertas quædam meritoria & virtualis, & est bonorum temporalium contemptus. ibid. o
- & signat humilitatem & dejectionem, adversitatem & afflictionem, innocentiam & simplicitatem, & rerum contemptum & tenuitatem, ibid. e
- ficque paupertas voluntaria & spiritualis dat tranquillitatem exteriorem. ibidem f
- quia tales per avaritiam interius non utuntur, ibid. g
- per controversiam non ludentur. ibidem h
- per desiderium eriguntur. ibid.
- & per refrigerium non sustinentur. ib. k
- & est paupertas quædam voluntaria, quæ dat mentis agilitatem, ibid. l
- & confert cœli felicitatem, ib. m
- quia boni pauperes à Deo proteguntur, nutriuntur, eliguntur, audiuntur, &c. ibid. n
- & paupertas quædam necessaria, & est illa, quam sustinent pauperes in hoc mundo, coacti, necessarii, & inviti. ibid. o
- & illa solet per Dei providentiam ordinari, nam talis paupertas est signum divini amoris & benignitatis, ib. p.
- archa supremi honoris & felicitatis, ibidem q
- lima interni horroris & iniquitatis, ibidem r
- & fuga æterni fœtoris & malignitatis, ibid. f
- Paupertas est bonum, quod fortuna nunquam auferre potest, ibid. t
- Paupertas etiam à bonis misericorditer sublevatur, ibid. u
- quia pauperibus subveniendum propter mandati obligationem, edicti comminationem, exempli conformationem, &c. ibid. x
- & paupertas à malis valde crudeliter impugnatur. ibid. y
- nam pauperes à divitibus contemnuntur, repelluntur, submituntur, & rapiuntur, ibid. e
- Pavonis proprietas, vide abscondere, e Pulcher. i
- Pavor, pavere. Pavor sumitur in bono & in malo. a
- Pavor quidam iustorum & sapientium, &c. ibid. a
- nam iusti pavent propter splendorem negotiorum, & excellentiam miraculorum, ibid. b
- Pavent ad stuporem iudiciorum apparentium, ib. c
- Pavent ad horrorem flagitiorum accidentium, ibid. d
- & pavent ad timorem, & terrorem periculorum imminuentium, ib. e
- Pavor quidam stultorum & delinquentium. ib. f
- Pavor quidam miserorum & inconstantium, ibid. g
- & pavor quidam damnatorum & desperantium. ib. h
- Pavimentum est domus seu ædificii pars solidior, pars infirmior, & pars immundior. a
- signatque humilitatis virtutem, quæ est solidior, ib. a
- signat pavimentum etiam calamitatem, seu paupertatem, quæ inferior est. ibidem. b
- & signat mundi vel peccati fœditatem, seu vilitatem, quæ immundior. ibidem. c
- Paulatim unum est prudentium providorum. a
- Paulatim etiam unum est fallacium & invidorum seu proditorum. ibid. b
- & paulatim unum est torpentium, & pigrorum, ib. c.
- Paululum multiplex in Scriptura reperitur. a
- Paululum unum spectat ad iustos, quia iusti in hac vita paululum cupiunt in temporalibus, sapiunt in sæcularibus, hauriunt de corporalibus, rugiunt pro criminalibus, & sentiunt de furialibus, ibid. a
- Paululum unum spectat ad stultos, fatuos, & peccatores mundanos, nam in mundo est paululum sapientiæ, eloquentiæ, opulentiæ, & diligentæ, ibidem. b
- Paulus interpretatur ostuba, seu oseorum, seu elationis miraculum, &c. fuit enim Apostolus Jesu Christi. a
- & signat quemlibet virum perfectum, ibid. a
- Paulum vel quemlibet iustum invenimus cœlitus electum. ib. b
- à Deo penitus correctum, ib. c.
- ad terram dejectum, loquendo perfectum, de terris erectum, orando subiectum, legatum effectum, ibid. d
- constanter obiectum. ib. f
- prudenter coniectum, ib. g
- in vincula coniectum. ib. h
- tormentis affectum. ib. i
- Judæis suspectum. ib. k
- à Deo protectum, ib. l
- ad cœlos evectum, ib. m
- Pax est concordantium in bono tranquillitas animi ordinata, a
- Pax quædam interior perfectorum facit animorum tranquillitatem, & est pax conscientiæ, ib. a
- quædam exterior amicorum, tollit enim litium diversitatem, & est pax exterioris amicitæ & concordæ, ib. b
- & quædam superior beatorum & confert æternam jocunditatem, & est pax supernæ affluentæ & lætitiæ, nam pax est virtus valde utilis, & fructuosa, valde amabilis & amorosa, valde delectabilis & gratiosa. ibid. c
- Pax est servanda, quia ad hoc imperialiter seu supernaliter altringimur, ibidem d
- nam nobis pacem imperat Deus in corde, ore, & opere, pacem cum Deo, proximo & seipso, & pacem cum superioribus, minoribus, & paribus. ibidem e
- Pax servanda est, quia exemplariter ad hoc inducimur, nam Christus pacem tenuit, docuit, præbuit, & habuit, &c. ibid. f
- Pacem mali sæculares revera non habent, ibid. g
- Pax soror seu filia Spiritus sancti. ibidem i.
- Pax dilectionis servanda, quia per hanc cordialiter jungimur. ib. h
- & pax servanda, nam per hanc spiritualiter visitamur, ib. k
- Pax vero mala quædam æstimata impiorum scil. prosperitas & fortuna malignorum, ib. l
- quædam simulata, qui se fingunt pacificos, scil. hypocritæ & deceptores, falsi homines & proditores, ambitiosi & simulatores, falsi amici & adulatores, ibid. m
- & quædam pax imperata, sc. principum & magnatum, ne subditi eis rebellet, &c. ib. n
- Peccatum est aversio à bono incommutabili, & conversio ad bonum commutabile.
- ficque peccatum dicit carentiam virtutis debite inesse, & ita peccatum ponitur privative & non positive. ib. a
- Peccatum esse cavendum, contremendum, ejiciendum, ib. b
- Peccatum est dimittendum, quia offert ducis tentationis blandimentum. ibidem. c
- Peccatum est vitandum, quia aufert claræ cognitionis munimentum, ibidem d.
- Peccatum etiam præcavendum, quia aufert nocumentum vexationis seu invasionis, ib. e
- ficque fugiendum est peccatum, quia solet generare mentis levitatem, inducere mentis voluntatem, captivam mentis libertatem, &c. ib. f
- Peccatores à Domino despiciuntur, a mundo recipiuntur, ib. b
- à Paradiso ejiciuntur, ib. c
- & ab inferno transglutuntur. ib. d
- Peccatores mundi sunt ignorantes & renebroli, detrahentes, & querulosi, invidentes & malignoli, pestilentes & furiosi, deceptores & insidiosii, turbatores & tumultuosi. ib. e
- peccator plures habet condiciones, &c. nemo. a. b. c. d
- Pecora sunt parva animalia sicut oves, capræ, & similia. a
- pecora signant illos, qui humiliter subjungantur, ib. a
- ficque simplices & devoti subditi pastoribus debent gregatim uniti. ib. d
- tute custodiri, ib. e
- docte erudiri. ib. d
- & pie enutrir. ib. e
- pecora etiam signant illos, qui sunt carnaliter inquinati. ib. f
- signantque illos, qui sunt mentaliter excecati, &c. ib. g
- pecunia est pretium, quo res generaliter loquendo venduntur & emuntur, de qua-

Frat. Petr. Berchorii.

- quacumque materia huiusmodi pecunia fabricetur, &c. a
- Pecunia quædam avarorum vituperabilis, nam per avaritiam colligitur. ibidem b.
- & illaudabilis est, quia pecuniæ amor subjugat hominis libertatem, offendit divinam maiestatem, inflamat hominis voluntatem, &c. ib. c
- Pecunia quædam misericordium seu benignorum hominum recuperabilis, ibid. d
- & quædam hominum perfectorum incomparabilis, &c. ib. e
- Pellicani avis proprietates altare, h contemnere, e
- filius. d
- Pellis est illud, quod exterius involvit corpus, & proprie est animalium, & cætera, a
- & sumitur in scriptura multipliciter in bono & in malo. ib. a
- Pellis quædam depingenda, estque pellis nostræ exterioris conversationis, &c. ibid. b
- Pellis quædam exuenda, scil. pellis circumstantiarum, malarum conditionum, &c. ib. c
- Pellis quædam extendenda, sc. pellis exterioris possessionis, ib. d
- Pellis quædam abradenda, sc. pellis nostræ mortalis & carnalis conditionis, ibid. e
- Pellis quædam induenda, scilicet pellis mortis & peccatorum memoriæ, ibidem. f
- Pennæ sunt partes illæ corporis avium, quibus ipsæ aves mediante vento vel aere devehuntur in altum, &c. a
- Pennæ interiores iustorum sunt scientiæ & virtutes, ib. a
- Pennæ exteriores divitum & superbiorum sunt divitiæ sæculares scientiæ, & populares dignitates, &c. ibid. b
- & pennæ superiores Dei Angelorum sunt potentiæ supernales, &c. ib. c
- Pennæ adhuc iustorum sunt virtutes & affectiones, ib. d
- quæ sapientia pollent, poenitentia pallent diligentia callent, innocentia valent, & amicitia calent. ib. e
- Pœna sumitur pro quacumque tribulatione vel afflictione, sed magis proprie pro culpæ punitione, & punitionis afflictione. a
- Pœna quædam voluntaria, estque potentium & perfectorum, ib. a
- quædam transitoria & mundanarum tribulationum. ibid. b
- & quædam damnatoria, seu destructoria, estque desperantium seu damnatorum, ib. c
- Pendere, suspendere, suspendium, pendere semper denotat adhesionem alicui alteri ei tanquam fundamento fortiori & altiori. a
- signatque in bono & in malo, &c. ibidem a.
- Pendet vir perfectus & charitativus, ibidem. b
- Pendet vir doctus alta considerans, ibidem. c
- Pendet vir infelix vana desiderans, scilicet peccator maxime superbus, ibidem. d
- pendet vir damnatus poenis exuberans, &c. ib. e
- Pene adverbium, i. fere seu etiam quasi, signat negotium imperfectum, & promptitudinem ad malum, &c. a
- Penes & apud idem significant, vide apud.
- Penetrare quasi penes intrare, quia illud, quod rem aliquem penetrat, penes seipsam ingerit & subintrat. a
- Penetratio multiplex, scil. gloriosa, ibidem a
- virtuosa, ib. b
- viciosa. ib. c
- dolorosa, ib. d
- Pœnitentia est peccatorum displicentia, &c. a
- Pœnitentia quædam simulata & deceptoria hypocritarum, ib. a
- quædam desperata, & frustratoria obstinatorum, ib. b
- quædam condemnatoria & afflictoria damnatorum, ib. c
- & quædam comprobata & meritoria peccatorum poenitentium, ib. d
- poenitentia est agenda, ut excutiamus morum pravitatem, ib. e
- ut discutiamus meritis qualitatem, ibidem. f
- & ut concutiamus carnis voluptatem, ibid. g
- Pœnitentia etiam est pacis & concordie generatrix, est virtutis & gratiæ reparatrix, culpæ & nequitie extirpatrix, hostis & malitiæ superatrix, &c. ib. h
- Penitus, i. totaliter, & sumitur in bono & in malo. a
- Penitus quoddam displicentiæ, ib. a
- quoddam patientiæ, ib. b
- quoddam ignorantie, ib. c
- quoddam indigentie, ib. d
- Penuria, i. e. pœna urens, paupertas, seu rerum tenuitas, & indigentia, &c. a
- penuria quædam virtualium divitiarum deponenda, ib. a
- quædam pectoralium angustiarum contemnenda, ib. b
- quædam temporalium miseriarum sustinenda, ib. c
- & quædam infernalium tristitiarum metuenda. ib. d
- Peonis, i. Esculapii filii solis fabula de pastoris corona, &c. vide corona. b
- Per, præpositio deservit accusativo, & in scriptura multis sumitur modis. a
- Per, sumitur causative & effective, mediative & cooperative, receptive & delative, discursive ac extensive, disjunctive & distributive, successive atque prosecutive, ib.
- Per unum ad Deum spectat multiformiter, ib. b
- per unum spectat ad iustum, ib. c
- nam iustus salvatur per fraternam subventionem, ib. d
- salvatur iustus per internam perfectionem scil. per patientiam, qua dura sustinemus; per sapientiam, qua cuncta providemus; per poenitentiam, qua peccata dessemus, &c. ib. e
- & salvatur etiam iustus per externam discursionem; nam iustus transit per semitam iustitiæ & æquitatis; transit per viam scientiæ & veritatis; transit per aquam clementiæ & pietatis, &c. ib. f
- Per unum spectat ad stultum, sc. per viam erroris & ignorantie, per viam terroris & inconstantie, per viam horrois, & immunditiæ, per viam ardoris & avaritiæ, &c. ib. g
- Per unum spectat ad damnatum; nam damnatus punitur per mortem necantem, enssem scindentem, noctem regentem, & famem urgentem, ib. h
- Per unum spectat ad beatum; nam beati sunt felices per jocunditatem, securitatem, tranquillitatem, satietatem, &c. ib. i
- Percutere in scriptura signat in bono & in malo. a
- Percussio quædam superior & divina, quæ fit per Dei ordinationem, ib. b
- & hec quædam est temporaliter punitiva, ibid. c
- nam per illam aufertur à nobis mundanus amor, ib. d
- confertur nobis divinus timor. ibidem. e
- & non infertur nobis æternus dolor, &c. ib. f
- Percussio quædam paternaliter correctiva, ib. g
- nam producit mærorem & compunctionem, ib. h
- inducit tremorem & contritionem, ibidem. i
- adducit vigorem & curationem, &c. ibidem. k
- perussio quædam literaliter instructiva, sc. percussio verborum, S. Scripturæ, & comminationes, ib. l
- quædam cordialiter infusiva, scil. qua Deus percutit cor interius per bonam inspirationem, ib. m
- quædam æternaliter damnativa, qua Deus percutit impios & damnatos, ibid. n
- perussio quædam inferior, & humana, estque bonorum & fidelium correctorium, ib. o
- mæstorum & flebilium contritorum. ibidem. p
- Pravorum & crudelium tyrannorum, ibidem. q
- stultorum & hostilium impiorum, &c. ibid. r
- Pera est instrumentum pastorum, & pauperum, factum de corio ad collum pendens pro pane, & aliis necessariis pro transitu reponendis. a
- signatque cor humanum, desiderium & affectum, &c. ib. a
- in pera cordis reponunt boni bona, & figurantur in David. ib. a
- malimala, & figurantur in divitibus & avaris, ib. b
- Perambulare, i. de loco ad locum ambulare. vide ambulare.
- Percipere, i. perfecte capere, aliquando sumitur pro recipere, aliquando pro perpendere seu animadvertere, intelligere vel cognoscere. a
- Perceptio quædam acquirenda. ibidem. a
- quædam appetenda, ib. b
- quædam abominanda. ib. c
- & quædam exequenda, ib. d
- hecque percipere debemus mandata legis, scripturam regis, & doctrinam gregis, ibid. e.

Index Dictionarii

- Perdere**, i. e. destruere, amittere, & cetera, a
Perditio quædam laudabilis & virtuosa, ibid. a
 quædam damnabilis & vitiosa, ibid. b
 quædam terribilis & dolorosa, ibid. c
 sicque Deus perdit carnaliter viventes, crudeliter nocentes, mendaciter loquentes, inaniter gaudentes, &c. ibidem d
Perdunt mali bona gratiæ in presenti, & bona gloriæ in futuro, ib. e
 nam per unum peccatum mortale perditur tota animæ perfectio, &c. ibidem f
Perducere, i. e. perfecte ducere. a
 vide ducere. & deducere.
Perfodere, i. e. perfecte fodere seu penetrando fodere, a. vide fodere.
Perforare, perforamen. **Perforare**, i. e. foramen facere, a
Perforatio in scriptura multiplex est, ibidem. a
Perforat prælatus impios severe verberans, ib. b
Perforat iustus profunda per considerationem interni & paradisi, ibid. c
Perforat tyrannus pauperes eviscerans ibid. d
Perforat etiam diabolus damnatos, ipsos in inferno dilacerans, ibid. e
foramina quædam regis, quæ cum devotione intranda sunt, scil. vulnerum Christi lateris, manuum, atque pedum foramina, &c. ib. f
 quædam foramina legis, quæ cum discretionem sunt palpada, & investiganda, ibid. g
 quædam foramina mentis, quæ cum contritione sunt mundanda, ibid. h
 quædam foramina mortis, quæ cum formidatione & timore expectemus, ibidem i
 & quædam foramina, quæ cum pravitione vitemus, ibid. k
Perfectio, perfectus, perfecte. **Perfectio**, i. e. completio. **Perfectum**, i. e. completum, &c. a
Perfectio quædam admirabilis, quia opera naturæ sunt mirabiliter perfecta, ibidem a
 quædam appetibilis, scil. complementum virtutum, ibid. a
 & quædam delectabilis, scil. gaudiorum paradisi, ibid. c
Perfectio moralis & virtualis omnium virtutum complementum, ib. d
Perfecti si esse volumus, habeamus cordis tranquillitatem & quietudinem, ib. e
 habeamus strenuitatem & fortitudinem, ib. f
 habeamus virtutum bonitatem & sanctitudinem, &c. ib.
 & habeamus operum quantitatem & plenitudinem, &c. ib. i
Perfectio morum consistit in novem virtutibus, ib. h
Perfectus homo habeat humilitatis infinitatem, mobilitatis agilitatem, dilectionis capacitatem, & cetera. vide abyssus, q. r. f. t.
Perfectus vir designatur per Petrum Apostolum: vide Petrus per totum.
Perfecti homines vivant secundum advenæ conditiones, vide advena. b
Perfecti viri conditiones multæ, vide bor. f. g. h.
 avis. b. c. d.
 aurum, c. d. e. f.
 bos, b
Peregrinus, peregrinari, peregrinatio, i. in aliena patria deambulatio, peregrinus vero dicitur, qui in aliena patria commoratur &c. a
Peregrinatio quædam hominum viatorum mortalium in presenti vita, ib. a
 quædam hominum perfectorum sæculi contemptorum, nam tales iter bonæ vitæ continent, ibid. b
 coelestem patriam desiderant, & affectant, ibid. b
 temporalibus bonis se non onerent, ibidem. d
 deliciis mundi se parce recreant, ib. e
 tribulationes plurimas tolerant, ib. f
 & huius sæculi honores non procurent. ibid. g
 signatque virtutem semper secum portans, ib. h
Peregrinatio quædam hominum devotorum, coelestium contemplatorum, ibidem. i
 quædam hominum malorum peccatorum, ib. k
 & quædam hominum damnatorum, ibidem l
Pergere est de loco ad locum transire, & unum terminum relinquere, & ad alium se transferre, &c. a
Pergere unum spectat ad cunctos, & est naturæ, ib. a
Pergere unum spectat ad iustos virtualiter vivendo, ibid. b
 nam tales pergunt ad sapientiæ fontem, ad poenitentiam pontem, ad confidentiam montem, &c. ib. c
 & pergere unum spectat ad stultos peccatores impios & ineptos, ib. d
 nam pergunt ad pauperes delendum, ad vitia colendum, ad mundana petendum, & ad inferna tenendum, ibid.
 perhibere testimonium, vide testis, testimonium.
perire, periculum, perire, i. destrui, deficere, ad nihilari, a
 periculum quoddam naturale, quia pereunt delitæ, divitiæ, scientiæ & latitiæ, ibid. a
 periculum quoddam casuale, quod quasi omnibus occurrit, ibid. b
 quoddam temporale, sc. tormentorum & poenarum, ib. c
 quoddam spirituale, quo homines pereunt peccando, &c. ib. d
 & quoddam æternale damnatorum, ibidem. a
permanere, i. e. perfecte manere. a
 permanere debemus in charitatis amore, in divinitatis timore, in fidei & veritatis fervore, &c. ib. a
 permanentiam nullam habent peccatores, quia immunda foetent putredine, injusta lādunt acedine, mundana florent imagine, &c. ibid. b
Permissio quædam metuenda, scilicet divina, a
 quædam facienda, scilicet bonorum, ibidem. b
 & quædam fugienda, scilicet malorum, ibid. c
Perpetrare, i. e. facere vel patrare, & sumitur, ut communiter in malo, &c. a
 perpetrant mali hæresin, & idololatriam, falsitatem & luxuriam, feritatem & lasciviam, ibid. b
perpetuitas, perpetuum dicitur, quod ultimo fine carebit, licet habuerit principium inceptivum, & sumitur quandoque pro æterno, &c. a
Perpetuum unum iustorum hic viventium, quia est duratio, longævitas, perseverantia, & continuas virtutum, &c. ibid. d
 perpetuant viros perfectos in bono sanctitatis cultus, claritatis vultus, &c. ib. c
 perpetua sunt virtutes de se, per accidens tamen fiunt temporales & decidua, ibid. d
 perpetuum unum stultorum hic peccantium, scil. mentis induratio, qua in vitiis perpetuantur, &c. ib. e
 perpetuum etiam unum beatorum & lætantium, scil. vita æterna, ib. f
 & perpetuum unum damnatorum pereuntium, &c. ibid. g
persecutio, persequi, i. e. invadere, tribulare, nocere, infestare, &c.
 persequitur prælatus malos per pastorales correctiones, ibid. b
 persequitur iustus impios per virtuales repuliones, ib. c
 persequitur mundus & tyrannus per temporales tribulationes, &c. ib. d
 persecutio seu tribulatio in patientia sustinenda multiformiter, &c. ib. e
 persecutio signum est patientiæ dilectionis, ib. f
 interna purgationis, ibid. g
 æternæ salvationis, ib. h
perseverantia, perseverare, i. e. perficere & complere, nam perseverantia est virtutum finis, & consummatio meritum, &c. a
 Perseverare in bono debent existentes in sublimitatis celsitudine, sc. principes, iudices, & prælati, ibid. b
 perseverare etiam in bono debent, qui sunt in prosperitatis plenitudine, ib. c
 & perseverare debent in bono, qui sunt in adversitatis moestitudine, ib. d
pertinere sumitur in bono & in malo. a
 pertinent quædam ad nos, quæ sunt naturalia, sc. corporis necessitates, &c. ib. a
 pertinent quædam ad nos, quæ sunt temporalia scil. negotia tam privata quam publica, ib. b
 pertinent quædam ad nos, quæ sunt spiritualia, sc. Deum orare, fidem servare, & nostros juvare, ibid. c
 & etiam quædam ad nos pertinent, quæ sunt æterna, scilicet gloria Paradisi, ibid. d
Pertinentque ad malos, sc. bona temporalia, &c. ib. e
pertransire, i. e. perfecte transire, & breviter est de uno termino ad alium perfecte se movere, &c. a
 pertransire hominem facit carnis fragilitas, vitæ labilitas, rerum mobilitas, mortis necessitas, &c. ib. a
 vide transire.
pervertitas, i. e. per contrarium versio. a
 pervertitas & malignitas invenitur in cognitione, intentione, affectione, locutione, operatione, &c. ibid. a

Frat. Petr. Berchorii.

- Pes, pedes.** Pes est pars corporis magis interna, magis ultima, in motu multum occupata, & in actu multum onerata. a
& sumitur in bono & in malo. ib. a
- Pes interior** in bono signat nostram mobilem affectionem, ib. b
- licque pedes** nostrarum affectionum disponi debent per moralem sanctitudinem, ib. c
- nam pedes lavare** debemus per compunctionem, ib. d
- nudare per confessionem**, ib.
- ungere sive linire per devotionem**, ibidem f.
- & tergere per discretionem**, &c. ibidem g.
- Pedes etiam** debent moveri per mentalem promptitudinem, ib. h
- locari per utilem certitudinem**, ib. i
- & firmari per stabilem fortitudinem**, ibidem k
- Pes posterior** signat posterior perseverantiam, ib. l
- Pes inferior** signat subditos inferiores & pauperes, ib. m
- Pes solidior** signat viros perfectos qui sunt
- Pedes & fundamentum** totius Ecclesie &c. ib. n
- Pes in malo** reperitur multiplex, sc. pes elationis & lascivie, pes presumptionis & superbie, pesturbationis & fallacie, pes invasionis & savitie, &c. ib. o
- peffimus est ille** qui in summo gradu est malus, sicq; peffimi dicuntur, qui magnis & maximis criminibus sunt repleti, &c. a
- Pessimi dicuntur** homicidæ flagitiosi, sodomitæ luxuriosi, præsumentes, ambitiosi, & proditores malitiosi, ib. a
- pessimi adhuc dicuntur**, qui sæviunt crudeliter, rugiunt verbaliter, pruriunt carnaliter, ambiunt inaniter, &c. ib. b
- pessimi, qui in loco pessimo** statuuntur, termino pessimo concluduntur ac vultu pessimo puniuntur, ib. c
- persona, personarum.** Persona, id est, individuum vel suppositum, & sumitur communiter pro homine seu statu certo, &c. a
- personare, vide sonare, sonus,**
- perspicere, vide respicere, aspicere.**
- persuadere, vide inducere, monere, suadere.**
- perterritus, vide terror.**
- Pervenire, i. perfecte seu complete** venire, seu terminum, ad quem itur pertinere, &c. a
- Pervenit justus ad terminum** conversionis sc. poenitentiae, ib. a
- Pervenit justus ad terminum** perfectionis virtutum, ib. b
- pervenit justus ad terminum**, solutionis, sc. mortis, ib. c
- & pervenit ad terminum** salvationis, sc. gloriam paradisi, ib. d
- Pervenire vero in malo** signat impios perseverando in malo usque in finem; nam perveniunt ad altos dignitatum status, latos voluptatum cultus, duros miserorum quæstus, & diros tormentorum æstus, ib. e
- perveniunt res spirituales** ad diversos diversimode, nam quædam perveniunt ad Deum, quædam ad justum, & quædam ad impium, &c. ib. f
- Pestilentia, pestis, pestilentia** generatur ex aeris distemperantia seu corruptione & accipitur pro culpa criminali, pro poena temporali, & poena æternali. a
- pestis quædam interior** cordialium iniquitatum, quædam exterior temporalium adversitatum, & quædam posterior infernalium poenalarum, &c. ibidem. a
- petere, id est, rogare, requirere** vel supplicare. a
- Petitio quædam vana, & frustratoria** hominum peccatorum, ib. a
- quædam mala & nocitoria** hominum infirmorum, ib. b
- & quædam sancta & necessaria** hominum perfectorum, &c. ib. c
- Petere à Domino** debemus veniam & redemptionem, gratiam & devotionem, gloriam & salvationem, viam & directionem, &c. ib. d
- Petra** significat tam in bono, quam in malo, a
- Petra** signat mundi tribulationem, ibidem. a
- signat mentis indurationem**, ib. b
- signat inferni flagellationem**, ib. c
- & constantie roborationem**, ib. d
- & potentie macerationem**, ib. e
- & Christi virtutem & perfectionem**, &c. ib. f
- Petrus à petra** dicitur, inde Petrus quasi firmus, dictus Cephas, quod est caput, dictus etiam Simon, quod est obediens, & dictus Bariona, quod est filius columbæ aut simplicitatis, primo piscator, tandem Christi imitator, &c. a
- signatque prælatum** sive virum perfectum, & ib. a.
- Petrus habuit sagacitatem & discretionem** ib. b
- humilitatem & subjectionem**, ib. c
- reputationem atque famositatem**, ibidem d
- compassionem & pietatem**, ibidem e
- contemplationem & subtilitatem**, ibidem f.
- obedientiam & sedulitatem**, ib. g
- devotionem & simplicitatem**, ib. h
- durationem & stabilitatem**, ib. i
- tribulationem & paupertatem**, ib. k
- imitationem & conformitatem**, ib. l
- jurisdictionem & auctoritatem**, ibidem m.
- salvationem & felicitatem**, ib. n
- Pharao rex Ægypti, qui Dei populum** flagellavit, &c. a
- signat diabolum** vel tyrannum, vel quemlibet impium vel iniquum, quia Deum negant, dum crimina committunt, nudant viros justos, dum rapinas faciunt, dissipant pauperes & egenos, dum furorem immittunt, & tandem in inferno submerguntur, &c. ib. a
- Pharao, i. e. quilibet tyrannus** vel peccator solet protervia indurari, luxuria inquinari, superbia agitari, fallacia variari, malitia effrenari, ib.
- Pharetra locus, ubi sagittæ custodiuntur**, &c. a
- Pharetra divina** providentiæ seu patientiæ divinæ potentie seu præsentie, divinæ sapientiæ & S. Scripturæ, & divinæ eloquentiæ, ib. a
- Pharetra diabolica, & humana, & sic est** Pharetra crudelitatis & savitie, iniquitatis & malitiæ, carnalitatis & luxuriæ, ibidem. b
- phariseus, pharisei** populi inter Iudæos, qui præ cæteris se justos arbitrabantur, &c. a
- & signant superstitiosos & hypocritas**, qui multa operantur mala, ib. a
- Phariseus in bono etiam** sumitur pro viris justis, &c. ib. b
- Phase est solemnitas Iudæorum**, in qua Agnus paschalis comedebatur, & interpretatur Phase transitus Domini. a
- Phase multiplex, scilicet spirituale, sacramentale, poenitentiale, & supernaturale**, ibidem. a
- Phialæ sunt vasa rotunda** cum officio longo ad continendum liquores apta. a
- Phialæ multiplices, scilicet Phialæ gratiam continent, doctrinæ effundentes, venena portantes, unguenta habentes, vina haurientes, furorem fundentes.** ib. a
- Philippus interpretatur os larnpadis, seu os manuum, signans virum justum, & Doctorem scientificum, vel prælatum.** a
- Philippus est nomen abundantie & possessionis, intelligentiæ & discretionis, sapientiæ & instructionis, amicitie & dilectionis, &c.** ib. a
- Philistim, Philistæus & Philistæa.** Philistim populi infideles populi Dei semper inimicantes &c. a
- per Philistim possunt intelligi** dæmones & tyranni à vera via devij, & bonis inimici, ib. a
- Phoenicis amicis** proprietas, vide altissimus, b
- apparere. i**
- Picæ fabula, &c. vide advocatus.** b
- Pietas, vide misericordia, &c.** a
- Pietas quædam erga genitores**, ib. a
- quædam erga pauperes**, ib. b
- & quædam erga peccatores**, ib. c
- Pigmæi an homines sint vel non, &c.** parum. g.
- Pigmæi pugnant cum gruibus, &c. prævenire.** c.
- Pigritia seu acedia, seu languor, seu torpor animi** impediens exequi bonorum opus &c. a.
- pigritia solet cordium** timorem comitari. ib. a
- solet membrorum vigorem** enervare. ibidem. b
- solet pigritiam fervorem mentium** excitare, ib. c
- & virtutum valorem** extirpare, ib. d
- Pignus est illud, quod creditori à debitore** pro debito usque ad solutionem assignatur, &c. a
- pignus quoddam pretiosum** cum diligentia custodiendum, ib. b
- quoddam speciosum** cum vigilantia expugnandum, ib. c.
- & quoddam anxiosum, cum dulci venia** relargiendum, ib. d
- pingere, pictura, vide pulchritudo, & varietas.**
- pilatus fuit præses seu prætor Romanus, sub cujus dominio Christus occisus est.** a
- signatque tyrannos seu perversos iudices,**

Index Dictionarii

- sub quibus iusti fallaciter accusantur, & placatur obsequentis debitis sacrificiis
procaciter diffamantur, debilitate de-
fenduntur, scurriliter illuduntur, &c. ibid. a
- Pilus**, pili nascuntur à carne de superfluo
alimentis, & dati sunt nobis à natura. a
- Pili** existentia virtualis, qui corpus de-
fendant à frigore & vento, scil. virtu-
tes, ibid. b
- Pili** opulentia temporalis, sc. divitiarum ex-
teriores & temporales, ibid. c
- Pili** exterioris conversationis, sc. exterior-
es apparentia, ibid. d
- & pili pestilentia criminalis, sc. affectio-
nes carnis, & vitia, &c. ibid. d
- Pincerna** est ille, qui administrat vinum. a
vide vinum & minister.
- Pinnæ** piscis proprietas, &c. seductio. b
- Pinea** arboris proprietas, &c. aperire. b
- Pinguis**, pinguedo sumitur in bono & in
malo. a
- Pinguedo** quædam gratia, quæ unit & li-
gat per dilectionem, ib. b
- quædam nutrit & rigat per devotionem,
ibid. c
- quædam mollit, & humectat per compas-
sionem. ib. d
- & quædam linit & delectat per salvatio-
nem, ib. e
- Pyon** lapis, qui ab alio imprægnatur, &c.
prægnities. a
- Pyraulis** vermis proprietas, &c. perge-
re. d
- Pyrenæi** regis fabula, &c. corrumpere. c
- Pyritis** lapidis proprietas, & cætera, ad-
ventus. q
- Pisces** in Scriptura diversimode signifi-
cant. a
- Pisces** signant viros perfectos & virtuo-
sos, ib. a
- nam sunt aquæ complexionis per gratia-
rum irrigationem, ib. b
- sunt vigilantes per prudentiam & discretio-
nem, ib. c
- sunt communes per concordiam & dile-
ctionem, ib. d
- Pisces** signant viros infectos, & vitiosos
propter molliem carnalitatis, inglu-
viem voracitatis, acutiem mordacita-
tis, & perniciem cupiditatis, ib. e
- signant viros mortales & fluxuosos, ibi-
dem. f
- & signant viros pœnitentes & luctuosos,
&c. ib. g
- Piscina** est congregatio aquarum artificia-
liter facta ad aquandum & mundifi-
candum, seu ad lavandum, ad refrige-
randum & delectandum, ib. a
- & sic piscina quædam est scriptura vel sa-
pientia. ibid. a
- quædam est lotura vel pœnitentia, quia
iusti mundantur, ib. b
- atque quædam est iactura vel pestilentia,
qua mali latantur, &c. ib. c
- Placare**, i. placabilis, placare est aliquem
de iracundia ad tranquillam pacem
animi reducere. a
- Placatio** quædam summe procuranda, in malo vero pro mundi prosperitate, &c.
scil. Dei irati. ib. a
- nam Deus placatur pœnitentis veris do-
loribus, ib. b
- Placatur** deprecantis piis sermonibus seu
devotis precibus, ib. c
- Placatur** offerentis iustis muneribus, ibi-
dem d
- & hostiis, ib. e
- Placatio** quædam cito maturanda seu ac-
celeranda, qua placatur iustus in se de-
linquenti. ib. f
- quædam placatio caute formidanda, qua
placatur mundus ipsum diligendi. ibi-
dem g
- & quædam sancte refutanda, qua placa-
tur diabolus ipsum adoranti, &c. ibi-
dem b
- Placere**, placent aliqua alicui, quia aut
sunt utilia, aut delectabilia, aut hono-
rabilia, cum nihil sit placidum, nisi
sub ratione boni, &c. a
- Placencia** laudabilis & meritoria, qua ho-
mo ditatus gratiis & virtutibus Deo &
hominibus fit placidus & acceptus,
ibid. b
- sicque placere Deo volentes habeant con-
scientiam formosam, ib. c
- & redolentiam famosam, ib. d
- habeant influentiam fructuosam, ibi-
dem e
- atque efficaciam vigorosam vel perma-
nentiam virtuosam, ib. f
- & habeant apparentiam gratiosam, ibi-
dem g
- Placencia** in malo quando homini pla-
cent vitia, & peccata vel mundi bona,
ibid. h
- sicque placent bonorum persecutiones,
malorum garrulationes, & verborum
adulationes, ib. i
- Plaga** est læsio proprie loquendo seu no-
cumentum in corpore animalis cum
carnis divisione, & in scriptura multis
modis sumitur. a
- Plaga** quædam veneranda cum reveren-
tia. ib. b
- quædam toleranda cum patientia, ibi-
dem c
- quædam cum diligentia evitanda, ibi-
dem d
- & quædam cum vigilantia formidanda,
ibid. e
- Plangere**, planctus: plangere est dolor
cordis per vocem exterius declaratus,
& sunt multa genera planctuum, & ce-
tera. a
- Planctus** quidam virorum pœnitentium,
alius fieri debet cum cordis perturba-
tione, cum oris refectione, cum car-
nis maceratione, &c. ib. b
- Planctus** quidam virorum condolentium
seu compatiendum, sicque est compa-
tiendum Christi vulneribus, fratrum
sceleribus, nostri doloribus, & aliorum
mœroribus, ib. c
- Planctus** quidam virorum contemplan-
tium & affectantium, ib. d
- & planctus quidam virorum desperan-
tium, ib. e
- Planetarum** ordo & proprietas, ordo. a
- Planus**, planities, in bono sumitur pro fi-
delitate, benignitate, charitate, &
quacunque facilitate. a
- Planities** quædam cordium, ib. b
- quædam gestuum, ib. b
- quædam actuum, ib. d
- quædam fatuarum locutionum & affa-
ctuum, ib. e.
- & quædam statuum divitum, ib. a
- Pauperum**, ibid. g
- & beatorum, &c. ib. h
- Plantare**, plantatio proprie pertinet ad
arbores, transferri tamen potest ad al-
ias res, &c. a
- & sumitur in bono & in malo. a
- Plantati** quidam & radicati per gratiam
& stabilitatem, & quidam per gloriam
& æternitatem, quidam per malitiam
& protervitatem, & quidam per opu-
lentiam & prosperitatem, ib. d
- plantatio** moralis signat virtutem con-
stantiam, ibid. c
- plantati** viri iusti in fide & moribus pro-
fundantur inferius per inferni medita-
tionem, ibid. d
- vegetantur** interius per gratia irrigationem,
ib. e
- fœcundantur exterius per operum pro-
creationem. ib. f
- & elevantur superius per virtutum cu-
mulationem, ibid. g
- Platea**, plateæ sunt loca villarum vel ci-
vitarum domibus, vel aliis rebus &
impedimentis vacua, ad spatium or-
dinata, & cætera. a
- platea** quædam spiritualis & fructuosa, sc.
status Ecclesiæ vel religionis, ib. b
- nam ibidem est locus amoris & dilectionis,
humoris & devotionis, honoris & præ-
lationis, dulcoris & erogationis, &c.
ibid. c
- platea** quædam supernalis & gaudiosa pa-
radisi, ib. d
- nam ibidem est locus tutus ad habitan-
dum, gratus ad frequentandum, altus
ad honorandum, clarus ad delectan-
dum, &c. ibid. e
- platea** quædam mundialis & vitiosa sta-
tura hominum mundanorum, ib. f
- nam ibi est locus erroris & deviationis,
terroris & impugnationis, maioris &
desolationis, &c. ib. g
- Platea** quædam infernalis & dolorosa.
ib. h
- nam ibidem est locus mortis & damna-
tionis, casus & elisionis, contemptus
& oblivionis, remorsus & desperatio-
nis, ibid. i
- platea** avis proprietas &c. insidiari. h
- Plaustrum**, plaustra sunt quadrigæ qua-
tuor rotarum, quæ quandoque sunt ad
onera portandum, quandoque ad actus
bellicos exequendum. a. vide currus.
- Plebs** inferiores, & subditos, rusticos, ar-
tifices, agricolas, mercatores, & igno-
biles designat, &c. a
- Plebs** quædam inclita hominum perfe-
ctorum, nam est humiliter Domino
subiecta, dociliter à Deo directæ, men-
taliter ad Deum erecta, viriliter à Deo
protecta, &c. ibid. b
- Plebs** quædam subdita hominum deje-
ctorum seu pauperum miserorum, ib. c
- & quædam perdita hominum peccato-
rum, ibid. b
- Plenitudo**, vide repletus, replere, adim-
plere, & implere.
- Plorare**, plorat homo ex contritionis do-
lore, ex dilectionis ardore, ex com-
passionis dulcore, & devotionis fer-
vore, &c. a
- Pluere**, pluvia est impressio frigida &
humida sursum in medio aeris intui-
secus generata, &c. a

Frat. Petr. Berchorii.

- Pluvia** quædam superior & mirabilis, scil. Christi incarnatio, ibid. b
quædam inferior & laudabilis, scil. virtutum, ibid. c
sicque est pluvia compunctionis mundificatricis, ibid. d
Pluvia discretionis illuminatricis, ibid. e
pluvia compassionis mollicatricis, ibidem. f
& pluvia devotionis refrigeratricis, ibidem. g
pluvia vero exterior & damnabilis, nam quædam est fluminea prosperitatis, ibid. h
quædam grandinea adversitatis, ibidem. i
quædam sulphurea iniquitatis, ibid. k
& quædam æterna pœnalitatis fulgurea, ibid. l
Plumbum est metallum cæteris metallis vilioris reputationis, cæteris gravioris inclinationis, cæterisque promptioris iniquitationis, a
& signat omnes peccatores vel humanum corpus, vel divitias, &c. ibid. a
Plures, plurimus. Pluralitas quædam meritum laudanda, quædam vitiorum vitanda, quædam tormentorum horrenda, quædam gaudiorum petenda, &c. a. vide magis & multitudo.
Plus & plusquam signant quædam excellentiam & superabundantiam eminentem, sive bona sive mala fuerit, & cætera, a
Plus, & plusquam possunt referri ad Deum, nam plus habet in scientia summe relucente, in clementia cunctis succurrente, in sapientia omnia regente, &c. ibid. a
Plus & plusquam referri possunt ad iustum viatorem, ibid. b
nam iusti habent plus sapientiæ resplendentis, revertentis, metuentis, amicitia diligentis, affluentia se præbentis, & subiacentia se spernentis, ib. c.
Plus & plusquam etiam referri possunt ad vanum peccatorem, ibid. d
sicque malus plus quærit sapere, quam deceat, plus cupit capere quam habeat, plus solet spernere, quam deceat, &c. ibid. c
Potius, poculum, pollex. Potius enim accipitur pro magis, plus vel amplius, potior & melior idem sunt, a
poculum est vas, quod ministrat vinum illi qui potat, ibid. b
vide potus, potare.
pollex vero est grossior, fortior & brevior, digitus in manu, ibid. c.
vide manus.
Polyphemus gigas monoculus fuit, &c. in sermone, videte quomodo caute, & cætera, g
polliceri, pollicitus, polliceri, i. promittere cum certitudine, vel cum pacto, pollicitus vero idem est, quod firmiter aliquid paciscens aut promittens, & cætera, a
pollicitatio quædam Dei promerenda, nam nobis pollicitus est æquitatis ducem, veritatis lucem, tranquillitatis pacem, &c. ibid. b
Pollicitatio quædam iusti implenda, ibidem, c
& quædam impii præcavenda, &c. ib. d
Polluere, pollutio, i. e. immunditia, ideo pollutio spiritualiter, qui diversis vitiis est imbutus, a
polluitur Ecclesia per scelera suorum servitorum prælatorum, ib. b
nam polluitur Ecclesia propter carnalem infectionem, munerum acceptiorem, malorum adulationem, indignorum exaltationem, & negotiorum occupationem, ibid. c
Polluuntur mali per scelera multorum vitiorum, sicque polluantur ex malorum conjunctione, ex humorum effusione, ex ciborum comestione, ex verborum prolatione, & ex operum impletione, ibid. d
pomum, poma generaliter sumuntur pro quibuscunque arborum fructibus, & cætera, a
pomo sunt quadruplicia, ibid. a
poma quædam interiora hominum perfectiorum, scilicet gratia & virtutes, ibid. b.
quædam deteriora hominum peccatorum, sc. peccata & mala opera, ibid. c
quædam exteriora, scil. divitiæ hominum mundanorum, ibid. d
& quædam superiora, scil. gaudia Paradisi, ibid. e
Pondus est qualitas rei virtute cuius unaquæque tendit naturaliter ad centrum, a
Pondus in bono signat prudentiæ maturitatem, ibid. a
signat iustitiæ æqualitatem, ib. b.
signat gratiæ vilitatem, ibid. c
& signat gloriæ immensitatem, ibid. d
pondus in malo est quoddam temporarium stipendiorum, ibid. e
quoddam sæcularium negotiorum, ib. f
quoddam criminalium flagitiorum, ibidem. g
& quoddam corporalium suppliciorum, ibid. h
ponere est aliquid in loco cum diligentia collocare, ordinare, constituere, & fundare, a
ponuntur quidam in asperitate pœnitentia, quidam in soliditate patientia: quidam in calamitate indigentia &c. ib. b
Pontifex, i. antistes, præsul, seu Episcopus &c. c
pontifex debet esse diligens in operando, ibid. b
eminens in imperando, ib. c
præcedens in laborando, ib. d
& sapiens in contemplando, ibid. e
pontifex quatuor virtutibus principaliter præditus esse debet, ibid. f
pontifex debet esse mediator omnis divinitatis, ibid. g
abdicator omnis iniquitatis, ibid. h
detestator pravi societatis, ibid. i
& contemplator summæ felicitatis, ib. k
pontifex habet mirum ornamentum perfectionis, ib. l
acutum velamentum discretionis, ib. m
audax argumentum correctionis, ib. n
& clarum documentum instructionis, ib. o
pontifex de proprio grege eligatur, vide Aaron, a
pontifex suis sumptibus contentetur, & alienis, ibid. b
pontifex à Deo vocetur, id est, iuste & canonice eligatur, ibid. c
pontifex aqua lacrymarum & confessionis purificatione lavari debet, ut à cunctis liberetur vitiis, ibid. d
pontifex gratus & eloquens sit, ib. f
pontifex etiam gratus & loquens sit ad prædicandum, ibid. f.
pontifex sceptro honoretur, ib. h
pontifex mons interpretatur, i. e. vir perfectus, & hoc per constantia firmitatem, ibid. i
pontifex Deo debet dicari multipliciter, ibid. k
populus est communitas seu pluralitas hominum aggregata, sumiturque in bono & in malo.
populus in bono quidam languet & lacrymatur, ibid.
quidam dolet & lamentatur, ibid. b
quidam gaudet & speculatur, ib. c
& quidam sedet & consolatur, ibid. d
populus qui volunt esse Dei, debent se invicem colligere, ibid. e
debent prælatis se subicere, ib. f.
& debent se mutuo diligere, ib. g
populus vero in malo, ibid. h
nam quidam est superbiorum, ib. i
quidam ignavorum, ibid. k
quidam ignavorum, ibid. l
quidam luxuriosorum, ibid. m
quidam otiosorum, ibid. n
quidam obliviosorum, ib. o
quidam malitiosorum, ibid. p
quidam levium & fatuorum, ibid. q
populi tribus Israel quid signant, &c. porta, p. q. r. s. t.
porrigere, i. tradere, tribuere seu dare, sive extendere vel adjuvare aut sublevare, a. vide ibid.
porro est adverbium affirmativum, i. sane, veruntamen, &c.
porro in bono: nam iustos dealbat castitas nivea, emundat puritas aquea, informat veritas aurea, defendit firmitas saxea, &c. ibid. a
porro in malo, quia impios conculcat rerum prosperitas, conturbat mundi adversitas, & devorat mortis necessitas, ibid. b
portare est nomen laboris, vigoris, amoris, honoris, & languoris, a
portare quoddam virtuosum, ib. b
portanda sunt nobis quatuor onera, ibidem. c
sicque portandum est onus corporale, scil. pœnitentia, ibid. d
onus frateriale, sc. avaria, ibid. e
onus temporale, sc. patientia, ibid. f
& onus pastorale, scil. prudentia, ibidem. g
portare quoddam pium, & fructuosum, & sic portat nos Deus nutriendo, sustinendo, blandiendo, adjuvando, &c. ibid. h
portare quoddam vitiosum, quo mali portant temporalia & peccata, ibid. f.
quoddam dolorosum, scil. pœna æterna, ibid. k
& quoddam gloriosum, scil. gloria paradisi, ibidem. l
porta, portæ. Porta est locus, per quem homo ingreditur civitatem, domum, vel quemcunque locum alium, a
& sumitur in bono & in malo, ibid. a
porta in malo quædam lata sensualis concupiscentiæ, ibid. b

Index Dictionarii

- quædam grata temporalis prosperita-
tis, ibid. c
quædam alia mundialis sublimitatis.
ibid. e
quædam stricta corporalis mortalitatis
ibid. e
porta quædam aperta, criminalis iniqui-
tatis, ibid. f
quædam obstructa, infernalis calamitatis.
ibid. g
porta in bono quædam ferrea, signatque
viros poenitentes, ibid. h
quædam ærea, signat viros prædicatores,
ibid. i
quædam lapidea, signat viros præfiden-
tes & prælatos, ibid. k
porta quædam laurea, signat status indi-
gentes & mendicantes, ib. l
quædam stercora, signat subiacentes,
ibid. m
quædam sapphinea, signat viros trium-
phantes, ibid. n
portæ duodecim in Hierusalem, ibid. o
porta signat statum in Ecclesia sinceriter
innocentium, ib. p.
habetque portam humilitatis, benignita-
tis & simplicitatis, ibid. q
signat statum flebiliter poenitentium.
ibid. r
& habet portam contritionis, confessio-
nis & satisfactionis, ibid. f
signat statum subtiliter contemplantium.
ibid. t
& habet portam prudentiæ, justitiæ, &
clementiæ, ibid. n
atque signat statum civiliter morientium.
ibid. x
& habet portam castitatis & continen-
tiæ, levitatis & obedientiæ, pauper-
tatis atque indigentæ, ibid. y
Portentum est mirabile signum supra
vel contra naturæ communem cur-
sum, &c. a vide prodigium.
Porticus est deambulatorium seu vesti-
bulum, quod consuevit esse ante por-
tam, & cætera. a.
Porticus quædam interior, mentis con-
scientia, ibid. b
quædam inferior gentis Ecclesia mili-
tans, ibid. c
quædam superior gentis Ecclesia trium-
phans, ibid. d
Portio est alicujus rei alicui facta assigna-
tio & distinctio, &c. a
Portio quædam Dei summi creatoris, ibi-
dem b
quædam iusti viatoris, & est multiplex
&c. ibid. c
& quædam vani peccatoris, ibid. e
Portio bonorum Ecclesiæ subditis distri-
buenda sine personarum acceptione.
ibid. d
portus est ille locus, in quem de maris pe-
riculis exitur ad terram, etc. a
portus multiplex, scil. luctuosus singu-
lorum, spatiosus perfectorum, fructuo-
sus beatorum, lubricosus mundano-
rum, etc. ibid. a
possidere, possessio, possidere, i. tenere vel
habere, possessio vero, i. habitatio vel
rei per dominium iusta retentio, etc. a
possessio est nomen utilitatis, humilitatis,
authoritatis, ibid. a
possessio est civilis & naturalis. ib. c.
possessio in bono quædam virtualis, ib. b
quædam spiritualis, ibid. d
quædam supernalis, e
in malo vero criminalis, ibid. f
quædam temporalis, ib. g
& quædam infernalis, ibid. h
Post postea, posterius, post et posterius
signant ultimas rerum partes, a
signantque in bono et in malo in scriptu-
ra, ibid. a
posteritas quædam humilitatis, ibid. b
quædam prosperitatis, ibid. c
quædam mortalitatis, ibid. d
quædam adversitatis, ib. e
quædam felicitatis, ibid. f
quædam Deitatis, ibid. g
& quædam iniquitatis, ibid. h
postquam semper denotat, aliquod præ-
ambulum, et est conjunctio causalis
vel rationalis, etc. a
postquam pertinet ad iustos, & sic erit in-
terior affectio, uberius Christi passio,
interior culpæ absterio, severior juris
editio, sincerior mentis perfectio, &c.
ibid. b
postquam etiam pertinet ad iniustos mul-
tiformiter, ibid. c
postis accipitur pro cardinibus seu illis
grossis lignis, in quibus portatur et
sustinetur ostium, etc. a
postes, quibus ingredimur in Ecclesiam,
ibid. b
postes, per quos intratur in conscientiam
seu in cordis aulam, ibid. c
postes, quibus intratur ad sapientiam,
ibid. d
& postes, quibus intratur ad cœli curiam.
ibid. e
postulare, i. requirere, orare, poscere,
petere vel rogare, etc. a
postulatio quædam hominum iustorum.
ibid. a
nam postulant pietatem & remissionem,
claritatem et cognitionem, honesta-
tem et perfectionem, humilitatem, &
subjectionem, ibid. b.
postulatio quædam hominum stultorum,
mundanorum, nam petunt scientias
seculares, divitias temporales, emi-
nentias populares, divitias corpora-
les, etc. ibid. c
postulatio quædam hominum pravorum
seu iniquorum, qui postulant crude-
lia et iniqua, mortem & rapinam &c.
ibid. d
potus potare, potus multipliciter in scri-
ptura sumitur tam in bono, quam in
malo. a
potus in bono quidam refrigerativus gra-
tiæ et devotionis, ibid. a
quidam inebriativus doctrinæ et instru-
ctionis, ibid. b
quidam tristificativus poenitiæ, ama-
ræ compunctionis, ibid. c
Potus latificativus gloriæ et salvationis.
ibidem d
potus in malo quidam gulositatis laxati-
vus, ibid. d
quidam iniquitatis turbativus, ibid. f
quidam prosperitatis indurativus, ibi-
dem g
potus adversitatis venenativus, ibi-
dem h
potentia, potestas est fortitudo corporalis
vel gradus et eminentia secularis, si-
gnatque bonum et malum, &c.
Potestas est quintuplex, ibid. a
potestas quædam divina admirabilis, quia
loco non coarctatur, termino non li-
mitatur, tempore non mutatur, & ope-
re non fatigatur, ibid. b
nam Dei potentia habet singularitatem
valde mirabilem, ibid. c
habent generalitatem valde notabilem,
ibid. d
durabilitatem interminabilem, ibid. e
& liberalitatem inestimabilem, ibi-
dem f
potestas quædam humana, & illa sumi-
tur in bono, ibid. g
potestas in malo, signat divites ac fortes,
ibid. h
Pravis, pravitas: pravus, i. e. peccator,
et prava inutilia seu nociva sunt pec-
cata, & cætera. a
pravi dicuntur, qui habent pravas cogi-
tationes seu machinationes, ibid. b
pravi etiam, qui habent pravas prolocu-
tiones, ibid. c
pravas operationes, ibid. d
& pravas prosecutiones, ibid. e
præsumitur pro ultra, super, propter, an-
te, valde, &c. a
præ ad Deum refertur, quia præcellit ho-
nore potenti, decore decenti, dulco-
re patenti, & splendore nitenti, ibi-
dem. b
præ, refertur ad iustos, ibid. c
nam habent præ stuporis admirativi, li-
quoris delectativi, & ardoris inflam-
mativi, &c. ibid. b
præ, refertur ad impios, quia habent præ
fragilitatis, cupiditatis, ebrietatis, di-
versitatis, &c. ibid. e
præbere, dare, præstare, ut in plurimum
idem significat, a
præbet Deus credentibus constantiam,
metuentibus concordiam, diligentibus
sapientiam, prosequentibus gra-
tiam, ibid. a
præbet iustus vestimentum frigescentibus
alimentum famescientibus, docu-
mentum ignorantibus, & juvamen-
tum patientibus, ibid. b
& præbet stultus crudelitatem & violentiam,
protervitatem & insolentiam,
iniquitatem & iniustitiam, carnalita-
tem atque immunditiam, ib. c
Præcellere, i. valde excellere, a
vide melius, bonitas, valor, eminentia,
prærogativa.
preces, precari, i. e. preces, oratio, suppli-
catio, deprecatio, idem signant. a
preces devotorum faciendæ, miserorum
audiendæ, & iniquorum repellendæ,
&c. ibid. a
preces, ut exaudiantur, peccatum impe-
diens expellatur, ibid. b
& quaratur expediens oblatum, ibid. c
& attendatur cogens mandatum, ibi-
dem. d
præcingere, succingere, cingere, cingu-
lum, sicut enim præcingendo homo
congregat, & conjungit vestimenta in
unum, & corpus restringit totum, sic
moraliter stringamur per honestatem
& virtutes, &c. a
præcingamur cingulo poenitiæ, ut cul-
pas defleamus, cingulo diligentia, ut
bonis serviamus, cingulo obedientia,
ut bonis pareamus, &c. ibid. b
Præscin-

Frat. Petr. Berchorii.

Præscindere, vide scindere.
præcipitatio est de alto in bassum lubrica dejectio, & sumitur in bono & in malo. a
præcipitatio quædam temporalis, poenitentis miserie, quæ à fortuna causatur, ibid. a
quædam spiritualis qua homo corrui casu in peccatum, &c. ibid. b
& quædam infernalis, qua peccator præcipitatur in mortem æternam, &c. ibid. c
Præcedere, i. e. aliquid ante ire, vel præ aliis incedere, &c. a
Præcedunt prælati alios gradu, & dignitate, ibid. a
sic pariter perfectione & bonitate præcedunt vitam ostendendo exemplariter. ibid. b
Præcedunt simplices iter faciendo ministerialiter. ib. e
& præcedunt prælati hostes repellendo virtualiter, ib. d
præcedunt homines mali ex superbia & ambitione, &c. ib. e
Præcipere, præceptum. **Præcipere** enim ad superiorem pertinet, &c. a
præceptum multiplex, scil. tenendum, vitandum, utile, damnabile, virtuosum, atque vitiosum, &c. ibid. a
præcipit Deus præcepto correctionis, compassionis, discretionis, devotionis, paupertatis, charitatis, &c. ib. b
Præmium est salarium, merces, retributio, seu præmium, quod alicui datur pro aliqua re, vel pro aliquo servitio seu labore, &c. a
præmium quoddam solvendum, sc. bonorum operum, ib. a
quoddam emendum, scil. gloriæ paradisi, ibid. b
quoddam spernendum, sc. bonorum temporalium & deliciarum corporalium, ibid. e
Præmium quoddam habendum, sc. gratiæ & virtutum. ibid. d
quoddam promerendum, sc. redemptionis nostræ. ib. e
Præciosus, res pretiosa dicitur, quæ caro pretio comparatur, vel quæ ad magnum pretium existimatur, a
Pretiosa reputat Dominus, videlicet animæ conditionem, iustorum perfectionem, virtutum collectionem, & celestem possessionem, ib. a
pretiosarum virtutum tres sunt, ib. b
pretiosa in malo dicuntur bona divitiarum, deliciarum, & eminentiarum, etc. ibid. c
præcipuum dicitur, quod in suo genere est summum bonum, a. vide bonum, melius, & optimum.
præclarus, præclaritas quædam virtualis excellentiæ, quædam literalis sapientiæ, quædam naturalis efficaciam, quædam temporalis opulentiæ, & quædam supernalis eminentiæ. ibid. a
præco est ille, qui clamat & præconizat mandata principum seu regum, signatque prædicatorem, a
vide clamare, annunciare.
præcurrere, vide currere, ire, ambulare.
præcordia sunt intima secreta cordis. vide cor.
præda est illud, quod ab aliquo rapitur violenter, & sumitur in bono & in malo, &c. a
præda in bono quædam, quam prædatur homo prædicator, ibid. a
quædam quam prædatur Christus triumphator, ib. b
& quædam quam prædatur iustus comprehensor, ib. c
præda in malo quædam est bonorum temporalium, ibid. d
quædam bonorum virtualium, ib. e
& quædam bonorum naturalium, ib. f
prædestinatio cum materia prædestinationis divinæ sit altissima, paucaque autoritates, ideo tractum dimittimus. a
prædicare, prædicatio, prædicator. **Prædicare**, i. e. aliquid publice dicere vel narrare, & proprie prædicatio est alterius manifesta commendatio vel instructio, & cætera. a
Prædicator debet esse nescius humanæ pravitatis, ibid. b
debet esse conscius divinæ voluntatis, ibidem c
debetque esse nuncius supernæ maiestatis, ibid. d
Prædicator viriliter debet docere. ibid. e
suaviter monere, ibid. f
atque severiter vigere, ib. g
prædicatoris ars pulchra, &c. sermo, g. h. i. k. l. m.
Prædicare est rem antiquam velut prænotificare, aut dicere, sicque unum prædicare est boni prædicatoris, & prædicare unum vani divinatoris, a
Præesse, i. e. superesse, estque præesse officium dominationis, jurisdictionis, & prælationis. a
& sic sunt qui præsumunt utiliter & sapienter, ibid. a
crudeliter & imprudenter, ibid. b
stabiliter & negligenter, ibid. c
præferre, i. præponere, præeligere, seu præ aliis eligere, a
vide præponere & eligere.
præfectus, præfici. **Præfectus** est ille, qui præ aliis est effectus in gradu & officio prælatus, &c. a
præfectura quædam laudabilis & virtuosissima, ibid. a
quædam damnabilis & vitiosa, ibid. b
& quædam notabilis & gloriosa, ib. c
præfectus plures habet condiciones ei deservientes, &c. rex, k. l
præfinitus, præfinitum dicitur illud, quod fuit ante dispositum & statutum, & qualiter fieri debeat ordinatum, &c. a
præfinitio, quædam occulta Dei providentiæ, quo ad negotia, quæ in præfenti sunt, ibid. a
quædam districtæ iustæ sapientiæ, quo ad consilia, quæ sunt in pendentibus, ibid. b
& quædam æternæ Dei præpotentiæ, quo ad iudicia, quæ sunt in sequenti, ibidem c.
pregnities quædam virtualis commendabilis, a
quædam vitiatorum criminalis, ibid. b
& quædam temporalis desperabilis, &c. ibid. c
præire, præcedere, anteire, quasi idem sunt. a
Præire debet iustus, & maxime prælatus quædam stultorum criminalis & fugienda, ibid. b
debet etiam præire suos magistraliter diligendo. ib. c
suosque doctrinaliter erigendo, ibid. d
nec non liberaliter serviendo, ibid. e
& virtualiter defendendo, ib. f
Prælatus dicitur quasi præ aliis elevatus vel latus. a
prælatus omnibus publicum & communem, & non in aliquo partialem se ostendat. sitque tanquam pons, lex, rex, lux, dux, &c. ibid. a
prælatus debet in statu dignitate cunctis eminenter præsidere, ib. b
debet in iustitia & æquitate cunctis excellenter eminere, ibid. c
debet diligenter cunctis providere, ibidem d
sapienter cunctos edocere, ib. e
præpotenter cunctos coercere, ib. f
prælatus debet omnes patienter sustinere, ibid. g
omnes competenter promovere, ibidem h
cunctis ardentem congaudere, ib. i
cunctis incidentem condolere, ibid. k
prælatus bonus similiter, & malignus designari potest per Achas, &c.
vide Achaz, a. & b.
prælatus mali qualiter intelliguntur. &c. vide acceptio personarum.
prælatus in arguendo & increpando habeat condiciones plures, &c. argue-re. b
prælatus habeat discretionis splendorem, correctionis rigorem, &c. Cherub. d e. f.
prælatus habeat constantiæ fortitudinem, prudentiæ limpiditatem, &c. vide confirmare, d. e. f.
prælatus designantur per columnam multiformiter, &c. columna. b. c. d. e.
prælatus habeat iustam & canonicam institutionem, periciam & diligentiam, &c. vide custodire, e. f. g.
prælatus à Deo institui debet & suscitari, habeatque sanctitudinem in ingrediendo in animo pietatem, &c. David. b. c. d. e. f.
prælatus habeat dentes discretionis, correctionis & durationis.
vide dentes. b
prælatus habeat prudentiam in deliberando. vide æquitas, b
iustitiam in determinando, ib. c.
constantiam in persequendo, ibid. d
prælatus iusti condiciones, & cætera, iustus, h. i. k. l.
prælium sumitur pro discordia, rebellionem, pugna, invasionem, bello, contradictione, &c. a
prælium quoddam virtuosum, ib. a
quoddam fructuosum, ib. b
quoddam vitiosum, ibid. c
quoddam dolorosum, ib. d
quoddam lucuosum, ibid. e
premere, comprimere, deprimere, pressura sit ab aliquo gravi pondere desuper existente, & subjectam materiam obrupente, & graviter conculcante, ipsamque per violentiam detinente, &c. a
pressura quædam iustorum virtualis & facienda, ib. a
quædam stultorum criminalis & fugienda, ibid. b

quædam

Index Dictionarii

- quædam miserorum temporalis & sustinenda. ibid. c
- & quædam inferni æternalis atque metuenda. ib. d
- Præmittere, i. ante mittere, vide mittere, præcedere, præire.
- Premium. a. videmercus, munus.
- Premium quoddam debitum, ib. a
- quoddam præditum, ib. b
- & quoddam inclytum, &c. ib. c
- Præoccupare, i. prævenire, & ante alios seu præ aliis occupare & anticipare. a
- Præoccupatio quædam Dei promerenda, ibid. a
- quædam iustificiendi. ibid. b
- quædam viri docti & prudentis attendenda. ibid. c
- quædam stulti & impii fugienda. ib. d
- & quædam mortis prævidenda, ib. e
- Præparare, præparatus. Præparare, i. e. aliquid præ aliis parare, vel aliquid perfecte parare. a
- Præparamentum quoddam divinæ providentiæ mirabile. ib. a
- quoddam humanæ diligentie laudabile, & ib. b
- quoddam perversæ conscientie damnable. ibid.
- Præponere, præpositus. Præponere ponitur pro eligere, communiter tamen pro præficere vel præferre. a
- Præpositura quædam angelicæ potestatis. ib. a
- quædam canonicæ seu sanctificæ dignitatis, sicque præpositus bonus sit Dei providentiæ editus, sit clara sapientiæ præditus, communi iustitiæ traditus, amoris instantia munitus, alta præfidentia inclytus, & magna diligentia attentus, ib. b
- & quædam damnificæ pravitatis, ibid. c
- Præputium est germen superfluum & ineptum, &c. a
- Præputium quoddam signat superfluitatem terrenæ possessionis, ib. a
- quoddam signat superfluitatem carnalis imperfectionis, ib. b
- & quoddam superfluitatem cordialis elationis, ib. c
- Presbyter, i. e. Sacerdos, qui moribus & doctrina alios habet præcedere, &c. a
- Presbyter præbeat iter prædicative instruendo, ib. a
- exemplificative nobis assistendo, potestative nos excellendo, ib. b
- & moderative nos dirigendo, ib. c
- Præfens, præfentia in Scriptura multipliciter sumitur, a
- præfentia quædam virtutum & meritum: quædam amicorum verorum, quædam bonorum prælatorum, quædam culpæ & vitiorum, quædam falsorum amicorum, quædam hominum iniquorum & impiorum, quædam diaboli & tormentorum, & quædam Dei gaudiorum, ib. a
- præfentia quædam Dei mirabilis & multum reverenda multiformiter, ib. b
- quædam iusti laudabilis, nam talis se Deo præfentat per devotionem, prælato per subjectionem, amico per dilectionem, egeno per subventionem, &c. ib. c
- & quædam præfentia mundi fluxibilis, ib. d
- quædam peccati seu diaboli damnable, &c. ib. e
- Præsidium sumitur pro actu defensionis, vel locutionis, scil. pro castro, turre vel ædificio defensivo, &c. a
- sumitur in bono multipliciter, ib. a
- in malo, ib. b
- præstare sumitur pro prævalere, communiter tamen accipitur pro concedere, dare, commendare, vel mutuare, &c. a
- præstare quoddam divinum, magnum & mirabile, ib. b
- nam Deus præstat quietem laborantibus, virtutem militantibus, salutem infirmantibus, gratiam promerentibus, &c. ibid. c
- quoddam iusti pium & laudabile, nam talis præstat aliis documenta, nutrimenta, & juvamenta. ibid. d
- quoddam malum & damnable, nam præstat insolentiam suis peccatoribus, pestilentiam imitatoribus, & complacentiam malis divitibus, ibid. e
- quoddam mundanum, vanum & inutile, nam præstat delicias, divitias & honores, ibid. f
- quoddam diaboli, durum & terribile, nam præstat hic vitia, & postea tormenta, &c. ib. g
- Præsto, i. in præfenti vel in promptu, & signat quandam promptitudinem famulatus. a
- sicque boni præsto sunt ad ministrandum summo creatori, ad famulandum bono præceptori, ad obsequendum provido Doctori, ad præsidendum populo minori, ad respondendum iusto creditori, ad consentiendum iusto penitenti, &c. ibid. a
- Præstolari, vide expectare.
- Præsumere, præsumptio sumitur pro confidentia, quandoque pro opinione seu peritia, quandoque pro excessiva sui exultatione & superbia, &c. a
- præsumunt quidam mali de suæ potentie magnitudine. ib. b
- quidam de suæ scientie limpidine, ibidem c
- quidam de suis viribus, seu moribus, scil. pharisei, &c. ib. d
- quidam de constantie suæ vigoribus. ibidem e
- & quidam de Christi clementie operibus, ib. f
- Præter est præpositio deserviens accusativo casui, quæ semper demit & excipit à generali regula præcedente, &c. a
- Præter unum designat singularem Dei conditionem, nam habet excellentiam unicæ divinitatis, eminentiam iramensæ potestatis, efficaciam extensæ pietatis, & efficaciam intensæ æquitatis. ib. a
- Præter unum designat singularem iusti perfectionem, nam habet præter iustæ præturæ, Dei culturæ, carnis pressuræ, & mundæ naturæ, ibid. b
- Præter, unum designat singularem stulti corruptionem, nam mali habent singularem excellentiam in peccato. ibidem c
- Præterire, id est, transgredi, vel pertransire, &c. a
- præterire quoddam summi creatoris, ibid. a
- quoddam iusti viatoris. ib. b
- quoddam vani peccatoris. ib. c
- quoddam mundi deceptoris, ib. d
- quoddam miseri languentis & ejulantis, ibid. e
- præterita seu transacta videnda, reddenda atque dolenda, &c. ib. f
- prætorum est habitaculum seu locus, ubi prætor seu quilibet alius, qui imperat, sedem aut curiam tenet, &c. a
- prævalere, id est, præ aliis valere, illud, scilicet quod præ aliis melius iudicatur, vel prævalere, id est, vincere, superare vel posse. a
- prævalere quoddam iusti viatoris, seu fortis pugnatoris, ib. a
- quoddam falsi tentatoris, ib. d
- & quoddam mali peccatoris, ib. e
- prævaricari. prævaricatio nihil aliud est, quam pacti vel fidelitatis, legis vel mandati transgressio & violentia. a
- sicque prævaricator dicitur, qui pactum, quod in baptismo & sacris ordinibus Christo pepigit, & promisit, & legem Dei, ad quam tenendam se obligavit, peccando prævaricatur, & præterit, &c. ibid. a
- prævaricatio & transgressio à iustis vitatur, a
- à malis seclatur, nam prævaricantur Dei leges male credendo, carnem fovendo, suos prodendo, stulte regendo, & vane legendo, ib. b
- à Deo damnatur, ib. c
- & à pœnis muldatur, ibid.
- prævenire, i. e. ante alios venire, ipsos anticipare & procedere, &c. a
- præventio quædam divini numinis influentis, ib. a
- nam Deus prævenit hominem gratiam inspirando, in malis adjuvando, & à malis coercendo, & in cœlis præmiando, ib. b
- quædam hominis diligentis seu sapientis, nam prævenit adversarium tentatorem, ib. c
- amicum amatorem, ib. d
- & Deum bona prædicando, magna sperando, certa spectando, pia seclando, Deum laudando, & carnem domando. ib. e
- & quædam damnationis & pestilentie, ib. f
- Præpatus, ut Deus colebatur, & cetera simulacrum. c
- primus, primo, primum dicit quoddam originale principium, & quandam prærogativam præminentiam respectu sequentium, &c. a
- prioritas quædam divine conditionis admiranda, nam Deus est prior tempore multipliciter, ib. a
- & etiam Deus primus dicitur, quia doctor ibid. b. ductor ibid. c. et prætor ibid. d
- quædam prioritas honoranda, sc. humanæ prælationis, nam vir iustus sive prælatus debet esse melior, et agilior per promptitudinem bene operandi, ib. e
- debet esse doctior et prudentior per rectitudinem bene gubernandi, ib. f
- et debet esse firmior et audacior per fortitudinem bene propugnandi, ib. g
- et prioritas quædam affectanda, sc. bonorum spiritualium, æternalium et supernorum, ib. h
- et prioritas quædam detestanda, scil. vitæ præ-

Frat. Petr. Berchorii.

- presentis & bonorum huius mundi, & cetera, ibid. i
- primum adverbium temporis, & sumitur in bono & in malo. a
- primum purgandi sumus à sceleribus, si amici Dei esse volumus, plantandi in virtutibus, locandi in celestibus, &c. ibid. a
- primitiæ. primitiæ erat certa portio fructuum & ciborum, quæ in lege præcipiebantur poni ad partem in usus pauperum & sacerdotum, &c. a
- primitiæ quædam corporales, sc. vitæ & juventutis, ibid. a
- quædam temporales, sc. rerum & facultatis, ibid. b
- & quædam supernales cordis & voluntatis. ibid. c
- primogenitus in scriptura multis sumitur modis. a
- primogenitura quædam superior & æternalis. ibid. b
- quædam inferior & virtualis, scil. viri iusti seu prælati, ib. c
- nam tales sunt in sensibus prudentiores, ibid. d
- in moribus nobiliores, ibid. e
- & in viribus constantiores, ibid. f
- quædam vero exterior & temporalis, scil. diaboli, &c. ibid. g
- parcidion arbor, vide Spes. h
- princeps dicitur quasi primum caput, vel quasi primo incipiens, vel quasi primo capiens, a
- & signatillum, qui in altis dignitatibus est constitutus, & aliis dominatur & principatur, ibid. a
- principatus quidam insuperabilis Christi Dei, ibid. b
- quidam innumerabilis Angelorum cohortis, ibid. c
- quædam laudabilis vel recommendabilis bonorum prælatorum, prædicatorum, & iustorum, nam debent esse potentes ad pugnandum, ibid. d
- modesti ad expectandum, ibid. e
- sublimes ad imperandum, ibid. f
- sagaces ad meditandum, ibid. g
- audaces ad inchoandum, ib. h
- & associati ad consultandum. ib. i
- atque quidam principatus valde damnablem crudelium tyrannorum. ib. k
- nam tales carnis delitiis impinguntur, puris sævitiis effrenantur, vanis lætitiis occupati, blandis eloquiis delectati, &c. ibid. l
- & principatus quidam valde terribilis, sc. dæmonum, ib. m
- principium. principia sunt illæ partes rerum & dictionum, à quibus fines & conclusiones, nec non effectus & operationes producantur, &c. a
- principium bonum, quoddam æternum omnium productivum Dei gloriosum, ibid. b
- quoddam interiorum operum inceptivum, vel directivum bonæ intentionis ibid. c
- & quoddam externum gloriæ inductivum bonæ vitæ. ibid. d
- Principium malum, nam impii quidam incipiunt à carnis infectione. ib. e
- quidam ab hostis inspiratione. ib. f
- quidam à mundana prosperitate. ibidem. g
- & quidam à peccati perversitate, ibid. h
- prior, prius, cum prior sit ille, qui alios præcedit ætate, ordine vel virtute. a
- prioritas quædam Dei admiranda, nam Deus habuit unum prius dominationis, unum incarnationis, unum passionis, unum resurrectionis, & unum ascensionis, ibid. a
- quædam prioritas honoranda, nam dicitur prior in vigore, adversa tolerans, in valore, multis præponderans, & in honore, cæteris imperans, ibid. b
- sicque perfectus seu iustus debet se prius accusare, macerare, obtemperare, accelerare, &c. ibid. c
- quædam prioritas peccati detestanda. ibidem d
- quædam innocentia reparanda. ib. e
- quædam mundi non amanda, ib. f
- quædam toleranda vel supportanda statum mundi, ib. g
- Prioritas quædam miranda, ib. h
- Priusquam denotat quædam præambulam temporis anticipationem, quædam præcessionem status & perfectionis, & gradus prælationum. a
- Priusquam unum refertur ad Deum, sc. æternæ durationis, paternæ provisionis, internæ cogitationis, & supernæ provectionis, ib. a
- priusquam unum refertur ad iustum, nam habet priusquam veræ confessionis, piæ petitionis, & doctæ discretionis. ibid. b
- priusquam unum refertur ad stultum, nam habet priusquam fallacis amicitia, furentis iracundia, crudelis violentia, & finalis pestilentia. ibid. c
- Pristinus, id est, prius præcedens seu antiquus. a
- pristina innocentia & perfectio reparanda. ibid. a
- nam recuperatur per divinam miserationem, devotam postulationem, legalem ordinationem, & poenarum tolerationem. ibid. b
- Pristina iniustitia & corruptio emendanda, ibid. c
- & pristina amicitia renovanda seu reservanda, ibid. d
- privare, privatus, i. e. spoliare, demere vel auferre. a
- privantur mali veritate bonæ locutionis, voluntate sanctæ devotionis, claritate certæ cognitionis, &c. ibid. b
- boni vero non sic privantur. ibid. c
- pro diversimode in scriptura sumitur, videlicet accusative, defensiva, substantive, objective, compensative, & satisfactive, & a
- pro refertur ad Deum, nam Christus pro meritis est munificus compensator. ibid. a
- pro afflictis tutissimus propugnator, ib. b
- & pro delictis salutissimus mediator. ib. c
- pro refertur ad iustum, nam solet certare & laborare pro Deo zelando fideliter, regramendo veraciter, deprecando suppliciter, & honorando cordialiter, ibid. d
- iustus stat pro proximo viriliter militando, legaliter iudicando, libenter erogando, salutariter liberando, & supernaturaliter adorando, ibid. e
- Iustus certat pro seipso, sc. pro constantia, iustitia, poenitentia, sapientia, temperantia, patientia, &c. ib. f
- Pro refertur ad impium seu stultum, ib. g
- nam habet unum pro elationis, & superbia, oblivionis & non notitia, prodictionis & fallacia, delectationis atque complacentia, ibid. h
- Pro signat peccatorem, mundum, diabolum, ibid. i
- probare. probatus. Probare est aliquid experiri, mentaliter tentare, vel aliquid per facti evidentiam manifestare ad finem, ut ejus conditio possit melius apparere, a
- probatio quædam divina, nam Deus probat iustum in hoc sæculo, ut ipsum innocentem faciat, &c. ibid. a
- probatur homo in successione consolativa, ibid. b
- in afflictione desolativa, sc. mundi adversitate. ibid. c
- in tentatione instigativa, ibid. d
- probatio quædam humana, nam probamus verborum veritatem, cordium qualitatem, rerum diversitatem, divinam voluntatem, &c. ibid. e
- & quædam probatio mundana, &c. ib. f
- procedere, i. e. exire, emanare, progredi, transire, tractare & ordinare, &c. a
- processus quidam æternalis & emanativus in Trinitate, ibid. a
- quidam moralis & frequentativus in voluntate, ibid. b
- quidam causalis & operativus in operum qualitate. ibid. c
- & quidam temporalis atque antiquativus in rerum diuturnitate. ibid. d
- processus virtuosus, ubi proceditur de virtute in virtutem, ibid. e
- & sic si bene procedere volumus, dimittamus pondus corporeum, sc. curam temporalium, & carnalium negotiorum, ibid. f
- impellamus motum peccatorum, sc. processum fortem & bellicosum, constantem & virtuosum, sapientem & seriosum &c. ibid. g
- Adjungamus verbum sonorum, seu inquiramus regem sydereum, ibid. h
- & porrigamus panem idoneum, scil. elemosynam pauperibus atque egenis, ibid. i
- processus quidam flebilis & vitiosus, nam mali procedunt ad mundi gaudia, carnis prandia, litis odia, iræ studia, & mortis tædia. ibid. k
- & processus malorum, quia à malis mala procedunt, scil. fluvius superbia, ignis sævitia, fœtor luxuria, & sulphur infamia &c. ibid. l
- procedere debent à bonis, & potissime à prælatis multa, ibid. m
- procella, id est, tempestas, & ventus vehemens grandinibus & pluviis immixtus, &c. a
- procella quædam placentis tentationis, ibid. a
- quædam presentis vexationis, ibid. b
- & quædam sequentis damnationis, ib. d
- procella mundi tribulationum certa lege à Deo regulatur, certo puncto à Deo terminatur, &c. ibid. c
- procidere quoddam flebilis devotionis, nam sic iusti prociidunt ante Deum ipsum laudando & adorando, placando & dul-

Index Dictionarii

- & dulcorando, precando atque implorando, *ibid.* b
- quoddam procidere humilis subjectionis. *ibid.* c
- quoddam fallacis corruptionis. *ib.* d
- & quoddam fatuæ præsumptionis. *ib.* e
- Procreare. vide errare, producere.
- Procumbere. vide accumbere, accubare, discumbere.
- Procurator, procurare. Procurator dicitur, qui pro alio curam gerit, quasi dispensator, minister & negotiator, &c. a
- Procul, i. longe, & signat distantiam temporalem, corporalem, vel virtuales. a
- licque procul signat distantiam commendabilem, detestabilem, superabilem, memorabilem, honorabilem, detestabilem, & desperabilem. *ib.* a
- proditor, prodere, i. e. eximere, emittere, manifestare, producere & revelare. a
- proditor vero, qui secretorum sibi commissorum est invidus revelator, seu qui sub specie amicitiae aliorum in se confidentium est deceptor. *ib.* a
- proditor solet prætereendere amoris figuram. *ibid.* b
- proditor solet infligere doloris puncturam. *ibid.* c
- proditor solet incurrere terroris jacuram. *ibid.* d
- prodesse, i. e. proficere, & sic nihil est dare in mundo, quin proficiat homini ad aliquid spiritualiter vel temporaliter, &c. a
- proficua homini non sunt ad salutem, sc. prosperitas & affluentia mundana prosperitatis, pompositas & superbia, crudelitas & savitia, mala societas atque amicitia. *ibid.* b
- proficua non sunt nec profunt, scil. munerera homini stulto collata, opera perverse patrata, murmura verbose prolata, foedera cum malis ligata, cæteraque alia. *ibid.* c
- prodigium, portentum, prælagium. Prodigium est fictum mirabile & insolitum, & alicujus rei futura remota vel occulta significativum, &c. a
- prodigium quoddam divinæ miserationis sc. nostræ redemptionis. *ibid.* b
- quoddam magnæ perfectionis, sc. miraculorum, proborum & sanctorum. *ib.* c
- quoddam magnæ mutationis, sc. extremi judicii. *ibid.* d
- & quoddam magnæ deceptionis, sc. hæreticorum & dæmonum, &c. *ib.* e
- producere, i. e. aliquid in publicum ducere, vel proferre, manifestare, vel generare, &c. a
- productio Dei mirabilis consideranda, qua Deus pater producit ex se Deum filium, &c. *ibid.* a
- est etiam alia Dei productio, qua Deus res producit in esse, & in bene esse multiformiter. *ib.* b
- productio justii notabilis seu laudabilis. *ibid.* c
- nam justii producant fructum amoris & dilectionis, fructum saporis & quietionis, fructum dulcoris & compassionis, &c. *ibid.* d
- productio damnabilis, nam quædam tribulativa, quædam discordativa; quædam adulatoria, & quædam dissipativa. *ibid.* e
- Prophanus quasi procul à rebus sacris & Deo dicatis, & causa prophana est, quæ de rebus secularibus non Ecclesiasticis aut spiritualibus ordinatur. a
- & sic in S. Scriptura prophanus dicitur vir peccator, & maxime ille, qui magnis & horrendis sceleribus repletus est, &c. *ibid.* a
- proferre, i. procul ferre vel portare, ducere, emittere, extrahere & narrare, &c. a
- proferunt boni de corde germen bonæ cogitationis, proferunt de ore flores doctrinæ & prædicationis, de manu fructus bonæ operationis, de habitu folia honestæ conversationis. *ib.* a
- Proferunt mali injuriæ furorem, superbiam, tumorem, & fallaciæ clamorem. *ib.* b
- Propheta. prophetare est res incognitas & ignotas aliquo revelante spiritu declarare. a
- & per Prophetas possunt intelligi viri justii, & potissime viri Ecclesiastici & religiosi, Doctores pariter & clerici, nam tales præcogitare debent cæli gaudia, inferni tædia, mortis dolores, judicii terrores, carnis querelas, diaboli cautelas, &c. *ibid.* a
- Propheta laudabiles & virtuosii. *ib.* b
- nam tales debent puritatem sanctificam observare. *ibid.* c
- debent Catholicam veritatem prædicare, sc. cæli felicitatem, inferni adversitatem, & operum vilitatem. *ib.* d
- debent majestatem dominicam honorare, seu festinare. *ib.* e
- & debent dignitatem authenticam vendicare. *ib.* f
- propheta mali signant malos Ecclesiasticos, & præcipue falsos hypocritas prædicatores & hæreticos, tales solent vivere deliriose, fallere proditiose, sapere præsumptuose, docere perniciosse, &c. *ibid.* g
- proficere accipitur communiter pro lucrari, prodesse, valere, vel utilitatem acquirere, vel convalescere, & sumitur pro crescere, augmerari & procedere, &c. a
- proficisci, proficiscens, profectus est processus & continuatio, progressus & peregrinatio clementum & augmentatio, &c. a
- profectus bonus, quo semper boni proficiunt de bono in melius, &c. *ib.* a
- & ad istum profectum requiritur luminis fulgentis operatio seu præparatio. *ib.* b
- requiritur gubernatio numinis regentis. *ibid.* c
- & dispositio ordinis pollentis, &c. *ib.* d
- profugus, transfuga, profugus, fugitivus pro eodem videntur supponere, nam profugi & transfuga sunt illi, qui suam partem dimittunt, & ad aliam fugiunt, &c. a
- profugus in malo accipitur, quandoque pro quolibet vago & fugitivo in nulla certa sede morante, sc. undique divaganti, &c. licque in malo signat peccatorem multiformiter, &c. *ib.* a
- profugus in bono, quando quis de malo ad bonum fugit, signatque penitentem, qui mundum & diabolum linquit & deserit penitendo, &c. *ibid.* b
- profundus. profunditas multiplex in scriptura reperitur tam in bono, quam in malo, &c. a
- Profunditas quædam commendabilis consideranda, ut obtineatur. *ibid.* a
- nam boni profundant se perfecte per dilectionem, *ib.* b
- Profundant se limpide per discretionem, *ibid.* c
- profundant se amare per contritionem. *ibid.* d
- & profundant se infime per subjectionem. *ibid.* e
- Profunditas detestabilis vituperanda, ut abhorreatur profunditas carnalitatis. *ibid.* f
- perverſitatis. *ibid.* g
- prosperitatis. *ibid.* h
- & cupiditatis. *ibid.* i
- profunditas formidabilis, consideranda, ut præcaveatur, nam inferni profunditas est submersiva, absorptiva, infectiva & confusiva. *ibid.* k
- progenies, i. e. generatio, productio, consanguinitas & parentela. a
- progenies quædam temporalis successio. *ibid.* a
- quædam corporalis productionis. *ib.* b
- quædam generationis & congregationis hominum iustorum, *ibid.* c
- & quædam criminalis corruptionis, &c. *ibid.* d
- prohibere, i. denegare, continere vel impedire, & ponitur semper negative. a
- & est prohibitio quædam summe divinitatis salvatoria. *ibid.* a
- quædam nostræ sagacitatis meritoria, *ib.* b
- quædam humanæ malignitatis damnatoria. *ibid.* c
- & quædam divinæ severitatis afflictoria, &c. *ib.* d
- projicere, i. procul jacere, multipliciter in scriptura sumitur, a
- projectio quædam divina. *ib.* a
- nam Deus projicit in infernum malos Ecclesiæ savitores, mandati ipsius contemptores, præsentis sæculi dilectores, &c. *ib.* b
- projectio quædam humana, & illa duplex, nam quædam bona, *ibid.* c
- & quædam mala, &c. *ib.* d
- & projectio quædam humana, quæ mundus projicit à se bonos, &c. *ib.* e
- promittere. promissio est quædam verbalis obligatio, quæ quamvis à principio sit voluntaria, ex post tamen facta est necessaria. a
- promissio quædam delectabilis & gratiosa divina majestatis multiformiter. *ib.* a
- quædam observabilis humanæ voluntatis. *ib.* b
- quædam deceptibilis hypocritæ falsitatis. *ib.* c
- & quædam detestabilis simoniacæ pravitatis. *ib.* d
- promovere, promotio. a. vide ascendere surgere, vide etiam rex, regnum, &c.
- promptus, promptitudo. Promptus, i. voluntarius, paratus, &c. a
- Prompti sumus ad celeriter parendum Deo & majoribus, ad stabiliter ferendum mundi tribulationes; ad subtiliter docendum, ad utiliter agendum, ad viriliter pugnandum, ad liberaliter se benigne resistendum. *ib.* a
- pronunciare, vide annunciare, denunciare, nunciare.
- pronus, pronitas, i. inclinatio seu curvitas, &c. a
- pronitas quædam humilitatis & reverentiae multiplex, *ib.* a

Frat. Petri Berchorii

- quædam benignitatis & amicitie, seu clementie, ib. b
- quædam fragilitatis & inconstantie, ib. c.
- & quædam cupiditatis & avaritie, ibidem d
- Propago est illa ramorum seu vitium generatio, quæ pro vinea multiplicanda sub terra reflexa procedit, & nascitur à principali stipite vel radice, &c. a
- Propago quædam iustorum, & quæ bonorum generatio, ib. a
- quædam stultorum, & est malorum propagatio, ib. b
- quædam vitiolorum, defectuum pullulatio, ib. c
- & quædam meritorum, affectuum, virtutum, & profectuum ampliatio, &c. ibid. d
- Prope adverbium semper signat vicinitatem, conjunctionem, associationem, aggregationem, & diversarum rerum continuitatem, a
- Propinquitas quædam divina mirabilis, & commendativa, quædam amabilis & charitativa, quædam fallibilis & deceptiva, quædam terribilis & desolativa, & quædam laudabilis & consolativa, ibid. b
- Prope est Dominus ad adjuvandum celeriter, ib. c
- ad sustentandum stabiliter, ib. d
- ad gubernandum sagaciter, ib. e
- ad iudicandum æqualiter, ib. f
- Prope est Dominus ad indulgendum benigniter, ib. g
- ad præmiandum feliciter, ib. h
- Properare, propere. Properare, i. accelerare, vel aliquid cito vel velociter facere vel parare, a
- Properatio quædam iustorum hominum, qua viri iusti properant ad Deum per poenitentiam & opera virtuosa, ib. a
- quædam hominum stultorum, qua peccatores festinant & properant ad omne nefas, ibid. b. quædam hominum cunctorum, qua nos omnes properamus ad mortem, &c. ib. c.
- Properatio bona, ib. d
- Properandum ad bonum nos juvant vis vigoris, vox ductoris, fax amoris, acerbitas doloris, austeritas timoris, sinceritas nitoris, & benignitas tractoris, ibid. e
- Properemus ad Deum ut informemur per hunc subtiliter, ut ditemur per hunc utiliter, ut cibemur per hunc suaviter, ut precemur per hunc humiliter, &c. &c. ib. f
- Propitius, i. e. indulgens, misericors, compatiens & benignus, a. & est propitiatio spes misericordie, qua Deus indulget & propitiatur forefactis & vitiis peccatorum, ib. a
- Propitiationem misericordie Deus erga nos ostendit, scilicet peccata remittendo, a. à malo prohibendo, à poenisi liberando, & gloriam reservando, ibidem b
- Proponere, propositum. Proponere sumitur pro dicere, ostendere, declarare; quandoque præsentare & assignare, & proponere, & quandoque pro disponere, ordinare, animo firmare & deliberare, a
- & sic propositum est deliberativa voluntas, sive bona sive mala fuerit, &c. ibid. a
- Proponere quoddam intentionis, sicque boni proponunt & intendunt bonum & honestum finem, &c. ibid. b
- Proponere quoddam locutionis, ibidem c
- & quoddam locutionis, & sic est propositio quædam summorum Imperatorum, regum, prælatorum & superiorum, &c. ib. d
- Propositio quædam bonorum prædicatorum, ib. e
- quædam falsorum adulatorum, ib. f
- quædam magnorum oratorum seu advocatorum, ib. g
- & quædam hominum contritorum seu ad Deum converforum, ib. h
- Proprius, proprietas, & ad proprium sunt illa, quæ uni soli dicuntur convenire.
- Proprium unum dicitur, quod ad aliquem pertinet, & ad nullum alium dicitur pertinere, &c. a
- Proprietas quædam æternalis superior, ibid. b. quædam naturalis, ibid. c. quædam virtualis, ib. d
- quædam criminalis, ib. e. quædam temporalis, ib. f. & quædam supernalis, ibidem g
- Propter est præpositio serviens accumulatio casui, semperque signat causam finalem, sive in bono, sive in malo accipitur, a
- Propter præpositio est iustitie provocativa, clementie excitativa, sævitie tolerativa, nequitie punitiva, &c. ib. a
- Propter refertur potest ad Deum, nam est propter unum Dei potentie insuperabilis, videlicet liberando virtualiter, miserando visceraliter, adjuvando efficaciter, præmiando liberaliter, comminando terribiliter, & eminando supernaliter, ib. b
- Propter unum Dei scientie seu sapientie incomparabilis, videlicet propter eloquium quod vivificat, obsequium quod reificat, & alloquium quod clarificat seu vivificat, ibid. c
- Propter unum Dei iustitie irrefragabilis, Deus enim propter iustitiam suam pauperes eripit, injustos corripit, & divites diripit, ib. d
- Propter unum Dei clementie inestimabilis, propter quam de celo descendit carnem assumendo, in cruce pependit mortem sustinendo, cum hoste contendit suos eruendo, gratiam impendit culpas dimittendo, &c. ib. e
- Propter unum refertur ad iustum, nam iusti habent propter iustitiam, qua rite vivunt, propter modestiam, qua furor fugitur, propter constantiam, qua malum vincitur, &c. ib. f
- Propter unum refertur ad injustum diversimode: nam habet propter carnalis affectionis, mentalis elationis, verbalis locutionis, crudelis vexationis, &c. ibidem g
- Propter hoc in bono multa signat: nam propter hoc in Deo gaudemus, in cruce valemus, Dominum timemus, supenda videmus, horrenda cavemus, & gloriosa possidemus, ib. h
- Propter in hoc malo utpote ad peccatum vel ad mundum dicitur; propter hoc iustitia sit scelerosa, clementia sit arida, scientia sit tenebrosa, lætitia sit luduosa, &c. i
- Propter quod vero quod est clementie & remissionis, facundie & locutionis, prudentie & discretionis, constantie & durationis, lætitie & exultationis, &c. ibid. k
- Propterea videtur esse duplex dictio, scilicet, propter & ea, &c. a
- Propterea unum concernens perfectos & virtuosos, affectos & dolorosos, infectos & vitiosos, perfectos & gloriosos, ibidem a. nam iusti habent propterea unum quo malum detestantur, leges amplectantur, Dei recordantur, laudes modulantur, vana aspernantur, &c. ibidem b
- Propterea unum habent iniusti: nam est peccatum, per quod cordis stabilitas variatur, mentis jocunditas contristatur, carnis integritas maculatur, vera subtilitas obscuratur, omnis crudelitas effrenatur, &c. c
- Propugnare, propugnaculum. Propugnacula sunt illa opera, quæ in circuitu turrium & murorum solent de lignis, de lapidibus construuntur pro pugnando securus contra hostes, &c. a. vide Pugnæ.
- Prospectare, vide aspicere, conspicerere, inspicere, respicere, intueri & contemplari, &c.
- Prosequi, id est, aliquid continuando cum diligentia sequi: sumitur enim pro aliquis negotii procuratore, & diligentis continuatione, &c. a. vide tractare, laborare, expedire, & societas.
- Prosperitas est successus rerum pacificus & quietus, &c. a
- Prosperitas quædam temporalis & periculosa, quædam spiritualis atque virtuosa, quædam æternalis & solatiofa, &c. ibid. a
- Prosperitas temporalis est magis timenda quam amanda, magis fugienda quam amplexanda, magis negligenda quam diligenda, ib. b
- Prosperitas mundi occultat hominum amicitiam, ib. c
- excitat criminum pestilentiam, nam cor inflamat per avaritiam, ib. d
- elevat per superbiam, ibid. e
- cor maculat per luxuriam, ib. f
- cor enervat per inconstantiam, ibidem g
- Prosperitas continet debilem existentiam, ib. h. commendat bonorum providentiam, ib. i
- Prosperitas obfuscet animi sapientiam, ibidem k. & præcedit interni turbulentiam, ib. l
- Prosperitas multiplex, scilicet temporalis & æternalis, &c. vide Affluentia, a
- Prosternere, sicut homo prosternitur dormiendo, cadendo & adorando, a. sic spiritualiter homo prosternitur, quando dormit in spiritualibus, quando cadit in tristabilibus, & quando orat in cordialibus, &c. ib. a
- Prosternuntur aliqui per iniquitatem, ibidem b
- aliqui per adversitatem, ibid. c
- & aliqui per humilitatem, ibid. c

Index Dictionarii

Protegere, i. e. defendere, vel salvare, vel liberare & juvare, & solus Deus protegit veraciter, &c. a

Protegit Deus sublimiter contemplantes, simpliciter converfantes, fagaciter meditantes, veraciter pradicantes, feduliter inquirentes, &c. ib. b

Protinus, i. flatim, propere, celeriter feu cito, a

Proteque protinus fignat celeritatem humanæ diligentia, divina potentia & iuftitia, divina fapientia & fcientia, ardua obedientia, & fatua infolentia, &c. ibid. a

Proverbium, i. enigma, parabola, obfcura locutio, &c. a. & fumitur pro allegorica propofitione, authentica pro locutione, prophetica pradicacione, & faftidica derifione, &c. ib. a

Providentia quædam humana, qua homo difcrete fibi providet de neceffariis, &c. a

quædam mundana, qua in mundo officiis & dignitatibus providetur, &c. ib. b
nam talis debet eſſe imitator divinae bonitatis, pradicator fincerae veritatis, moderator fubjectæ communitatis, & vindicator perfectæ fagacitatis, ibidem c

& quædam divina, qua moderatur & temperat univerfa, &c. ib. d

Providentia Dei eſt mentium difpoſitiva, ib. e

eſt actuum gubernativa, ib. f

eſt fortunæ commutativa, quia subito

facit pauperes divites, &c. ib. g

eſt caſuum introductiva, ib. h

& falutis alternativa, ib. i

Provincia eſt certa & diſtincta orbis terrarum portio, feu etiam certa terræ & populi diſtinctio, &c. a

Provincia quædam interiores, ib. b

quædam exteriores, ib. c

quædam superiores, ib. d

& quædam inferiores, ib. e

Provocare, i. e. inducere, excitare, vel aliquem ad aliquid animare, & fumitur in bono, & in malo. a

Provocatio in bono, ubi iuſti provocantur ad benefaciendum, &c. ib. a

Provocatio in malo: nam provocant Deum proterviter contradicendo, carnaliter concupiſcendo, verbaliter decipiendo, crudeliter interficiendo, moraliter deficiendo, ib. b

Prout accipitur pro ficut, & fic ſemper fignat aliquam regulam directivam, a

Prout unum & regulam unam ſequatur vir prudens, ſcilicet honeſtæ congruitatis, attentæ neceſſitatis, propriæ poſſibilitatis, ſupernæ auctoritatis, &c. ibidem b

Proximus qui dicitur conſanguinitate, vel affinitate, vel vicinitate alicui eſt coniunctus, &c. a

Proximus quidam admirandus, ſcilicet Deus glorioſus, quidam venerandus, ſcil. Angelus, qui deputatus eſt ad cuſtodiam, quidam honorandus, ſcil. prælatus, quidam diligendus, ſcil. homo bonus, quidam corrigendus, ſcil. corpus, &c. ib. a

Proximus erga proximum habeat charitatem & dilectionem, ib. b

pietatem et largitatem, ibid. c. firmitatem et durationem, ib. d

Prudentia, prudens. Prudentia eſt ratio docta à gratia. ſtudens vitare nociva, et utilia provocare, &c. a

Prudentes viri præterita recordantur, ibidem a

præſentia moderantur, ib. b
& futura ſeu ſequentia meditantur, ibid. c

Prudentes apparent in mandati impletione, in tacendi diſcretionem, in cordium cognitionem, in virium perfectionem, in modeſta locutionem, in pudica conditionem, &c. ib. d.

Prunæ ſunt carbones ardentes. a

Prunæ quædam tentationes, quas dæmon ſuccendit, ibid. a. quædam dilectionis, quas dæmon impendit, ib. b. quædam vexationis et tribulationis, quas mundus effundit, ibid. c. et quædam damnationis, quas infernus effundit, ibid. d

Prurire. Prurigo eſt illa carnis impetigo, ſeu ſcabies exterioris cutis, quæ delectationem et pruritum generat, &c. Et fignat omnia mala deſideria, et potiſſimè carnis, &c. a. Vide de Deliciis.

Pſallere, pſalmus. Pſallere, i. cantare, laudare, exultare, pſalmos dicere, vel cum pſalterio jubulare, &c. a

Pſallant iuſti Dominum laudando, pſallant docti virtutes hortando, et pſallant ſtulti vana decantando, ib. a

Pſallere valet ad hoſtem fugandum, ib. b.

valet ad ſanctos adorandum, ib. c

ad Deum laudandum et honorandum, &c. ib. d.

Ptolomæus, Ptolomaida. Ptolomæus fuit nomen regum apud Egyptios, et apud Syrios, Ptolomaida verò fuit civitas in patria Palæſtina dicta Accaron quondam, &c. a

Publicanus in ſcriptura dicebatur ille, qui publicum negotium adminiſtrabat, a. fignatque poenitentes, ib. a

nam tales peccata corrigunt, ib. b

mundana dimittunt, ib. c

dominum eligunt, ib. d

propria porrigunt, e

Chriſto ſe conjungunt, ib. f

& ad paradifum emergunt, ib. g

Publicus, publicum unum eſt, quod iuſtus ſolet diligere, ſcilicet publicum veritatis, a

nam iuſtus publice vult parere & ambulare, ib. b

publice docere vel prædicare, ib. c

& publice mordere vel caſtigare, ib. d

Publicum unum, quod vir fictus ſolet eligere, ib. e

Publicum unum quo ſtultus cupit ſe erigere, ib. f

Publicum unum, quo peccator ſolet emergere, ib. g

Publicum unum quo peccantem ſolet conſtringere, ib. h

& publicum unum, quod omnibus ſolet contingere, ib. i

Pudor, pudicitia. Pudor accipitur in malo et in bono. a

in malo accipitur pro ignominioſa verecundia ſeu conſuſione, ib. a

in bono verò pro gratioſa et virtuoſa verecundia et caſtitate, ib. a

& pudicitia præcipue ſpectat ad prælatos et præſidentes, ad clericos ſervientes, ad matronas Deum timentes, et ad antiquos digne viventes, &c. ib. b

Puella, nota quod per puellam poteſt intelligi quælibet domina, vel quælibet mulier, virgo vel ſancta. a

Puella bona habeat verecundiam timorofam in vultu, continentiam pudorofam in actu, apparentiam gratioſam in ornatu, læticiam gaudiolam in affectu, et clementiam viſcerolam in effectu, ibidem a

Puella in malo quædam ſuperba et præſumptuoſa, carnalis et luxurioſa, crudelis et injurioſa, ſaltatrix et impetuoſa, ib. b

Puer dicitur quaſi purus aer, ita quod à puritate proprie denominatur, &c. a

Puer eſt præfectus, perfectus, infectum, ibid. a

Puer quidam cæli poſſeſſor, ſcil. Dei filius benedictus, digniſſimus, quia datus à ſummo numine, ib. b

puriffimus, quia ſatus à matre virgine, ibid. c

mitiffimus, quia proſtratus in crucis ſanguine, ib. d

Puer fortiſſimus, quia relatus à mortis turbine, ib. e

altiſſimus, quia elatus in cæli culmine, ib. f. & permaximus, quia dotatus æterno nomine, ib. g

Puer quidam perfectus, ſcilicet vir purus et iuſtus: nam talis debet eſſe durans et ſtabilis, ib. h. pulcher & habilis, ibid. i. ſimplex et humilis, ibid. k. promptus et agilis, ib. l

Pueri inveniuntur mali, ſcil. blaſphemi et injurioſi, ſupremi et ambitioſi, debiles et defectuoſi, carnales et luxurioſi, diſcordes et litigioſi, &c. ib. m

Pueri iuſti Domino ſervientes ſunt infirmi et patientes, mundi et continentes, læti et pſallentes, parci et abſtinentes, docti et ſapientes, ib. ib. n

Pugna, pugnare. Pugna, i. e. prælium feu bellum, &c. a

Pugna quædam virtuoſa, quædam glorioſa, quædam vitioſa, et quædam luxurioſa, ib. a

Pugna virorum iuſtorum contra Eccleſiæ vel animæ hoſtes, ib. b

Pugna in ſpirituali requiritur virtus fortitudinis et conſtantia, ib. c. requiruntur arma ſanctitudinis et iuſtitia, ib. d. requiritur etiam actus fortitudinis et prudentia, ſicque pugnandum fortiter pro fidei defenſione, animæ ſalvatione, ſubditorum protectione, et Eccleſiæ tuitione, ibid. e. requiritur obex fortis turbinis & malitia, ſc. mundi cupiditatis, carnis voluptatis, et dæmonum falſitatis, ib. f

Pugna, ut victoria obtineatur, habeat populus ducem providum, hoſtem timidum, ordinem nitidum, et militem validum, ib. g. ſit lingua iuſtorum ductor eſt ſapiens et providus, ſcilicet Chriſtus Deus noſter, ib. g. hoſtis timidus et fugiens, ſc. diabolus, ib. h. ordo nitidus et conveniens eſt bonum ordinem juris et legis morumque ad virtutum metas et regulas obſervare, &c. ib. i. et miles ſolidus et patiens. nam talis fortiter

Frat. Petri Berchorii

tititer pugnat quando habet causam sufficientem, tollit causam efficientem, adhibet motum efficientem, adjungit eorum proficientem, & servat modum proficientem, spiritualiter intelligendo, &c. ib. k.

Pugna malorum, nam pugnant contra se per discordias, ibid. l. contra Deum per nequitias, ibid. m. & contra proximum per luxuriam, ibid. n.

Pugna leonis & pardii, &c. angustia. b.

Pulcher. Pulchritudo est quædam proprietas rei ex debita proportionem confurgens, & reperitur in bono & in malo. a.

Pulchritudo quædam moralis & virtualis, quam acquirit homo ex aggregatione gratiæ & virtutum, &c. ib. b.

si pulchri apud Deum esse volumus, habeamus interioris conscientie sanctitudinem, ibid. c. subtilioris sapientie limpiditatem, ibid. d.

facundioris eloquentie rectitudinem, ibid. e.

& exterioris apparentie rectitudinem, ibid. f.

Pulcher quis coram Deo & hominibus, ut graciosus appareat, habet pulchritudinem fervoris & charitatis, dulcoris & pietatis, candoris & puritatis, &c. ibid. g.

Pulchritudo quædam carnalis & corporalis, nam illa est celeriter defectiva, ibid. h. damnablem affectiva, ibid. i. ad nihilum profectiva, ibid. k. & terribiliter damnavia, ibid. l.

Pulchritudo quædam temporalis & fluxuosa, ibid. m. & quædam finalis & supernalis, ibid. n.

Pulchritudo consistit in quinque, &c. species, ibid. h.

Pulsare, i. e. excitare, evigilare, requirere, vel vocare, a.

Pulsare quoddam divinæ monitionis, ibid. a. quoddam humanæ orationis, ibid. b. & quoddam diabolicæ tentationis, ibid. c.

Pulvis est illa modica rei particula, in quam res corruptibiles resolvuntur, a. signatque in bono, & in malo, ibid. a.

Pulvis cordis humilitatis & dejectionis, & mortis recordationis, &c. ibid. b.

Pulvis quidam carnalis conditionis, ibid. c. quidam mortalis corruptionis, ibid. d. & quidam finalis revivificationis, ibid. e.

Pulvis in malo signat mundi prosperitatem, ibid. f. & morum iniquitatem, &c. ibid. g.

Pulli sunt juvenes fœtus animalium, volucrum seu bestiarum, &c. a.

Pulli signant viros simplices & innocentia, ibid. a. humiles & subiacentes, ibid. b. pauperes & impotentes, ibid. c. fatiosos & præsumptuos, ibid. d. ac carnales atque insolentes, ibid. e.

Punire, i. e. pœnam infligere vel inferre, a. vide Pœna. Correptio. Percutere. Verberare. Occidere. Flagellare.

Pupillus dicitur filius vel filia carens patre sub ætate annorum 12. vel 14. constitutus sub tutoris arbitrio à patre vel iudice ordinatus, a.

Pupilli, id est, miserabiles personæ, sunt

viriliter defendendi, benigniter indulgendi, liberaliter nutriendi, clementer exaudiendi, & cordialiter consolandi, ibid. b.

Purgare, purificare, purus, purissimus. Purgare enim est aliquid à sordibus munda, & ab immunditiis purum facere, & ad puritatem reducere, a.

Purgatur anima per pœnitentiæ dolorem, amicitie fervorem, elemosinæ dulcorem, justitiæ rigorem, fidei splendorem, correctionis vigorem, & compunctionis fluorem, ibid. b.

Purissimi si esse volumus, ejiciamus à mente pravitatem, ibid. c.

obtinemus verborum venustatem, ibid. d.

vilipendamus malam societatem, ibid. e.

& contineamus gratiæ sanctitatem, ibid. f.

Puritatem etiam habeamus conscientie, continentie, apparentie, & sapientie, ibid. h.

Purpura quandoque sumitur pro panno, vestimento, colore & tinctura, & signat gloriam, eminentiam & honorem, sive in bono, sive in malo, &c. a.

Purpura quædam charitatis interioris, ibid. b.

quædam honestatis exterioris, ibid. c.

quædam purpure majestatis superioris, ibid. d.

quædam dignitatis, prosperitatis inferioris, ibid. e.

Pusillanimis dicitur quasi pusillus animus, signatque humilem, timidum seu parvum, &c. a. vide Humilitas. Parvus. Modicus.

Pusillum, modicum seu parum, & est dare pusillum loci & temporis, ibid. b.

Putare, id est, credere, opinari & æstimare, &c. a.

Putare unum simplicium quod infirmorum, ibid. a.

Putare unum credentium & perfectorum, ibid. b.

& putare unum præsumptuum & fatuorum, ibid. c. nam tales putant prosperitatem & fugacitatem, simplicitatem, strenuitatem, sublimitatem, securitatem, divinitatem, &c. ibid. d.

Puteus est fossa stricta & profunda, in quam homo potest faciliter cadere, & difficulter exire, a.

Puteus quidam humilitatis & perfectionis, quidam subtilitatis & discretionis, quidam benignitatis & compassionis, quidam felicitatis & salvationis, quidam prosperitatis & successionis, &c. alia ibid. c.

Puteus Vulcani in Sicilia, &c. olla, c.

Putredo est rerum corruptio & consumptio: a. sicque putredo quædam est naturalis moralitatis, spiritualis iniquitatis, corporalis carnalitatis, cordialis iniquitatis, & temporalis infirmitatis, ibid. a.

Putredo quædam vitiatorum multiplex, &c. ibid. b.

Q.

Quadragesima. quadragenarius est numerus solidus & quadratus, constans

ex denario quater ducto, signatque in bono & in malo, a.

Quadragesima quædam pœnitentiæ, nam à Domino exemplata, à patribus observata, à prophetis prædicata, & à figuris indicata, ibid. b.

sicque **Quadragesima** est tempus devotionis, orationis, afflictionis, quietionis, durationis, tentationis, contemplationis, & peregrinationis, ibid. c.

Quadragesima quædam pestilentie, seu milerie, ibid. d.

& quædam gratiæ virtualis, &c. ibid. e.

Quadrus, quadratus, quadratura sumitur in bono & in malo a. & signat in bono quadraturam virtutum cardinalium, &c. ibid. a. in malo vero quadraturam quatuor malorum affectionum, vel aliorum durabilium peccatorum, &c. ibid. b.

Quadringenti est numerus quadratus constans ex centum quater ductis, & signat quadraturam constantie & solidæ durationis, & etiam plenitudinem moralis perfectionis, atque quaternitatem virtualis professionis, &c. a.

Quadrige est instrumentum ad res & personas de loco ad locum vehendum & transportandum, & etiam quandoque ad bellandum & sagittandum ordinatum & factum, &c. a.

Quadrige in bonum signat virum perfectum, mentis affectum, scripturæ statum, & Ecclesiæ statum, ibid. a.

Quadrige spiritualis rotæ quatuor, ibid. b.

equi quatuor, ibid. c.

Quadrige in malo signat quadrigam defectuosam, ibid. d.

tumultuosam, ibid. e.

& tempestuosam, ibid. f.

Qualitas. Qualis est nomen relativum, refertur enim ad illud cui est qualis, & denotat aliquam similitudinem, & aliquam rem: & imo qualitas de se non est res firma, solida & fixa, &c. a.

Qualis signat essentia debilitatem, justitiæ & qualitatem, bonitatis conformitatem, & gravitatis proximitatem, ibid. a.

Qualitas vero designat exteriorem conditionem & dispositionem: vel etiam similitudinem, vel immutationem, &c. ibid. b.

Qualitas quædam admirabilis & gloriosa, ibid. c.

quædam commendabilis & virtuosa, ibid. d.

quædam detestabilis & vitiosa, ibid. e.

quædam contristabilis & dolorosa, ibid. f.

quædam excellens & gaudiosa, ibid. g.

Quam & tam sunt duo adverbia invicem sociata & conjuncta, & etiam quodammodo invicem relativa, &c. a.

Quam quandoque accipitur prærogative, excessive, seu quantitative, ibid. a.

Quam unum refertur ad Deum, quando Dei magnificentia cum quadam admiratione & desiderabili suavitate laudatur & commendatur, scilicet ab operum magnificentia, à viscerum pia clementia, à verborum læva justitia, & peccatorum

Index Dictionarii

- torum clara scientia, à superam grata manentia, & à munerum munificentia, ib. b
- Quam unum refertur ad justum, sicque commendantur iusti à charitate foederativa, à castitate deputativa, à paritate macerativa, à claritate indicativa, à veritate enunciativa, &c. ibidem c
- Quam unum refertur ad stultum: nam reprehenduntur tales à vanitate morali, à vilitate carnali, à ruditate mentali, à cupiditate reali, & ab adversitate finali, ib. d
- Quam accipitur aggregative etiam sociative ib. e
- & quandoque sumitur comparative, &c. ib. f
- Quamquam, quamvis idem signant, &c.
- Quamdiu est adverbium temporis, signatque quandam durationem, intervallum & spatium, & quandam incertam & suspensivam moram vitæ, &c. a
- Quamdiu quoddam perfectorum: nam iusti in isto quamdiu æquitatis servant pondera, Deitatis laudant opera, pravitate plangunt scelera, pietatis præbent ubera, & veritatis splendent litera, &c. ib. b
- Quamdiu quoddam perversorum: nam mali in isto quamdiu solent innocentes infestare, concordantes perturbare, hos salvator non solet amare, & hos solet salvator extirpare, ibidem c. &c.
- quamdiu quoddam Beatorum, &c. ibidem d
- Quam ob causam, quamobrem, quapropter, eo quod, ista adverbia composita idem significant, a. signant enim causam, propter quam introducit finis sive bonus sive malus fuerit, ibidem a
- Quam ob causam quoddam refertur ad Deum, nam Deus allegat quamobrem autoritatis & severitatis, &c. ib. b
- quoddam refertur ad justum, quajustus habet unum quamobrem devotionis, orationis, abdicationis, contemplationis, & distributionis, ib. c.
- quoddam refertur ad impium, fallacis scilicet accusationis, crudelis infectionis, carnalis delectationis, & finalis tribulationis, ib. d
- Quando adverbium temporis, videtur enim quod per quando potest significari quicquid significatur per tempus, &c. a
- Quando unum est temporis præcedentis recordandum, sicque habeamus in memoria divina beneficia, quæ recipimus, propria maleficia quæ commisimus, labores & supplicia quæ pertulimus, terrores & judicia quæ cognovimus, &c. ib. b
- Quando unum est temporis nunc præsentis ordinandum: nam boni in isto quando temporis vigent duratione sapientia contemplativa, innocentia justificativa, & audacia ac constantia superativa, ibid. c.
- mali verò rigent criminibus & vitiis tepiditatis & somnolentia, gulositatis & vinolentia, infidelitatis & inconstantia, pompositatis & excellentia, ac cupiditatis atque avaritia, ibidem d.
- miseri autem lugent doloribus, &c. ibidem e
- Quando unum est temporis subsequentis prævidendum, sicque consideremus quando Dei, scilicet clementia, nostra miseria, dura justitia, summa tristitia, & summa lætitia, ib. f
- Quantus, quantum, quanto & quantitas accipitur pro magnitudine, & sic quantum, i. quam magnum, a. & sumitur aliquoties positive, admirative, comparative, alterative, similitative, prærogative seu superlative, adæquate, diminutive & interrogative, ib. a
- Quantitas quædam meritorum habenda, ibidem b. quædam peccatorum luenda seu delenda, ibid. c. quædam terrenorum horrenda seu spernenda, ib. d. quædam impensarum videnda, ib. e. quædam mirandorum stupenda, ib. f. quædam quantitas adversorum ferenda, ib. g. quædam tormentorum infernalium timenda, ib. h. & quædam gaudiorum & præmiorum quærenda, ibidem i
- Quare semper signat quæstionem, interrogationem vel reprehensionem, &c. a
- Quare adverbium dicitur causa reprehensionis, desolationis, allegationis, deprecationis, admirationis, inquisitionis, excitationis, sollicitationis, &c. ib. a
- Quare pro majori parte reprehensivum est, ib. b
- Quare unum spectat ad Deum: nam facit unum quare compassionis, reprehensionis, instructionis & redargutionis, ib. c
- Quare unum spectat ad justum multiformiter: nam utitur quare erga Deum, quo sc. divinam præsentiam admiratur, divinam clementiam exhortatur, justitiam veneratur, & prudentiam calumniatur, &c. ib. d
- utitur justus erga seipsum uno quare, videlicet cum cõqueritur de suæ vitæ fragilitate, de fortunæ labilitate, mundana adversitate, & finali flebilitate, ibidem e
- utitur justus erga proximum uno quare, sc. cum quarit de fortuna malorum, jactura bonorum, natura cœlorum, & ruptura sacrorum, &c. ib. f
- Quare unum spectat ad impium: nam iste solet conqueri de Deo, de justo, & de seipso, &c. ib. g
- Quasi adverbium communiter signat rerum imperfectionem, & rerum adæquationem, &c. a
- Quasi dicitur de homine, Deo, & diabolo, ib. a
- Quasi unum naturalis defectionis, ibidem b
- Quasi unum virtualis perfectionis, ibid. c. sc. quo vir justus & perfectus similis est rebus notabilibus, & bonis multipliciter, &c. ib. d
- Quasi unum æternalis salvationis multiformiter, ib. e
- Quasi unum criminalis infectionis etiam multiformiter, ib. f
- & Quasi unum poenæ damnationis, seu infernalis afflictionis, ib. g
- Quasi habet quandam rationem imperfectionis, & sic pertinet ad malos ratione hypocritæ fictionis, & ad bonos ratione humanæ æstimationis, ibidem h
- Quare potest referri ad ipsum Deum, ibidem i
- Quatuor seu quaternus numerus in Scriptura multiformiter accipitur, a
- Quaternitas quædam naturalis, ibidem a. quædam mundialis, ib. b. quædam cordialis, ib. c. quædam virtualis, ibid. d. quædam criminalis, ib. e. quædam infernalis, ibid. f. & quædam supernalis, ib. g
- Quatuordecim, quatuordecimus. Quatuordecim numerus constat ex quatuor & decem, a. seu octo & sex, ib. b. ex septenario duplicato, ib. c. seu ex duodecim & duobus, ib. d. & signat perfectionis statum multipliciter, &c. ib. a. b. c. d.
- Quatuordecim signat etiam transgressionem virtutum, et plenitudinem omnium vitiorum, ib. e
- Que, quandoque est conjunctio copulativa, et sic sumitur pro &; quandoque est adverbium affirmandi, sicque accipitur pro certo seu vero, & sic affirmat Deus, justus, impius, &c. a
- Que adverbium habet virtutem conjunctivam, ib. b. additivam, ib. c. assertivam, ib. d
- Quemadmodum denotat quandam similitudinem, & quandam conformitatem & imitationem, a
- Quemadmodum quoddam spectat ad justum, nam imitatur sanctos affectando Deum & paradysum, ib. a
- Quoddam spectat ad stultum: nam mali & stulti conformant se aliis malis, &c. ib. b. quoddam spectat ad Christum: nam Christus ostendit nobis quemadmodum, quo suos diligit, bona porrigit, bonos dirigit, cælum eligit, & malos corrigit, ib. c
- Quæ generis fœminini refertur ad res & personas, & accipitur interrogative sive positive, a. & potest dici de beata Virgine, & de qualibet persona sancta multipliciter, ib. a
- Quæ sumitur in malo, & dicitur de mala persona vel anima multiformiter, ib. b
- Quæ potest dici de rebus, cum dicitur, quæ terra, quæ dies, quæ res, & quæ domus, &c. & sumitur quæ interrogative alta mirando, videlicet virginis puritatem, virginis dignitatem, virginis felicitatem, &c. ib. c
- Quæ neutrum in plurali potest referri ad multa: nam aliqua quæ sunt mentaliter meditanda, quædam subtiliter perscrutanda, quædam utiliter operanda, quædam humiliter veneranda, quædam vocaliter refrenanda, &c. a
- Quercus est arbor inferius terræ injecta, exterius late porrecta, superius alte erecta, interius dure confecta, & antierius foliis tecta, &c. a
- Quercus quædam honoranda, scilicet vir justus & perfectus, ibid. b. quædam adoranda, sc. arbor crucis: nam sub illa manere debemus, pro qua debemus flere, & in qua pendere debemus, ib. c

Quædam quercus refutanda, scilicet eminentia mundi statûs, ibi d. & quædam detestanda, scilicet peccata or & homo impius, &c. ibi p.

Quærere, i. investigare, inquirere, requirere, seu appetere, &c. a.

Quærit Deus nostram conversionem, vel salvationem, ibi d. a.

Quærit justus vitæ perfectionem, ibi dem b.

nam tali inquisitione ostenditur actus diligentissimus, qui injungitur, ibi dem c.

ostenditur finis impetentissimus, qui præ-tenditur, ibi d.

& attenditur fructus copiosissimus, qui promittitur, ibi d.

Quærit impius vitæ corruptionem, scilicet mundi dignitates, carnis voluptates, rerum facultates, hostium punitionem, justorum destructionem, & litium vexationem, ibi d. f.

Quærit diabolus nostram damnationem, ibi dem g. quærit mundus propriam acquisitionem, ibi dem h. & quærit corpus immundam delectationem, ibi dem i.

Quæstio, querela. In Scriptura reperitur quæstio inquisitoria, ibi d. a. litigatoria, ibi d. b. & murmuratoria, &c. ibi dem c.

Qui pronomen relativum & adjectivum. &c. a.

Qui potest referri ad Deum, qui cunctis præsidet: nam iste est qui pro nobis in mundum exiit, ibi d. b. qui summo nomine claret & claruit, ibi d. c. qui æternaliter stetit & viguit, ibi d. qui singulariter potest & potuit, ibi d. e. qui efficaciter prodest & profuit, & qui habet prudentiam nostræ directivam, justitiam nostræ correctivam, & clementiam nostræ adiutivam, &c. ibi d. f.

Qui potest referri ad justum, qui firmus residet in diligentie motu, permanentie statu, præfidentie ductu, amicitie fructu, poenitentiae luctu, sanctimonie ritu, &c. ibi d. g.

Qui quandoque ponitur in plurali, & signat justos, qui metuunt rerum creatorem, renuntiant vanum mundi florem, abluunt carnalem scætozem, arguunt stultorum errorem, sustinent poenarum dolorem, &c. ibi d. h.

Qui referri potest ad stultum, impium & perversum qui culpas possidet: nam talis est qui ad fraudem semper est paratus, in malo semper est obstinatus, in diversis culpis maculatus, qui occulta plus scrutatur, parentes suos detestatur, fluctuans pendet & vagatur, &c. ibi d. i.

Qui in numero plurali etiam signat impios & iniquos pluribus vitiis innodatos, & pluraliter invicem foederatos, &c. ibi d. k.

Quia conjunctio causalis: nam potest causam aliquam allegare in omni materia morali, &c. a.

Quia dictio causalis referri potest ad personas, & refertur quia ad Deum cunctipotentem multiformiter, ibi d. b. nam amandus multiplici ratione, quia habet essentiam permanentem, potentiam creativam, clementiam redem-

ptivam, prudentiam regitivam, justitiam punitivam, affluentiam largitivam, & eminentiam prælativam, ibi dem c.

& etiam diligatur Deus, quia est pius & miserator, fortis & liberator, revelator & sustentator, ibi d.

est etiam summè reverendus: quia viget bonitate assidua, fulget veritate perspicua, nitet dignitate præcipua, manet entitate perpetua, & fervet charitate contigua, ibi d. e.

atque summè metuendus propter potentie magna miracula, scientie clara specacula, & justitie severa jacula, ibi dem f.

Qui refertur ad justum rite viventem, quia fuit de peccatis conturbatus, contritus, confessus, peccatis emendatus, totus Deo dedicatus, mandatis occupatus, legem Dei perscrutatus, &c. ibi dem g.

Quia refertur ad impium nefas agentem, quia à Deo vilipenditur, à diabolo subjugatur & decipitur, à mundo tribulatur & affligitur, & à cælo effugatur & excluditur, &c. ibi d. h.

Qui ponitur reprehensivè vel inquisitivè, & sic quandoque dictio est superbie reprehensiva, justitie deceptiva, fallacie redargitiva, pigritie excitativa, ignavie confirmativa, avaritie condemnativa, &c. a.

Quid pertinet ad Deum, quia à Deo reprehenditur crudelium dira savitia, ignavorum torpens pigritia, loquacium mordax facundia, potentium alta superbia, avarorum concupiscentia, clericorum scæda luxuria, &c. ibi b.

Quid pertinet ad justum, Deum per quid interrogando: nam admiratur Dei humilitatem, contemplatur Dei sublimitatem, amplexatur Dei suavitatem, altercatur Dei severitatem, & præstolatur Dei benignitatem, ibi d. c.

justus seipsum interrogando: nam quærit de naturæ carnalis fragilitate, de figuræ mundialis inanitate, & de jacturæ finalis necessitate, ibi d.

& justus quærit de proximo: nam interrogat de speculantibus, cur alta mirantur, discordantibus cur non concordant, de innocentibus quare tribulantur, &c. ibi d. e.

Quid etiam spectat ad impium: nam per quid peccator reprehenditur de cupiditate avaritie fervore, de rigido injustitie furore, de fluido inconstantie livore, de torpido negligentie sapore, de stolido præsumptionis errore, &c. ibi d. f.

Quidam semper signat singularitatem, & signat aliquando virum justum & perfectum per vitæ singularitatem & excellentiam ab aliis segregatum, a. aliquando virum impium & imperfectum à communione fidelium, & à charitate separatum, &c. ibi d. a.

Quidam dicitur de Deo: quia universa præcedit, scilicet in virtuali operatione, in generali dominatione, in magistrali discussione, & in liberali distributione, ibi d. b.

Quidam dicitur de justo, propter perfectionis singularitatem: nam reddit

hunc castitas mundissimum, largitas gratissimum, paupertas apuissimum, pietas dulcissimum, &c. ibi c.

Quidam dicitur de impio: nam tales sunt singulares in malo, quia ignorantie nunc reguntur, idololatriæ lege vitantur, pertinaciæ fronte coguntur, gastrimargiæ cibo augentur, injustitiæ passu flectuntur, &c. ibi d.

Quidam adverbium affirmandi accipitur pro verè, vel certè, &c. a.

Quidam affirmatur de Deo: nam asseritur quod in Christo latet divinitas, manet humanitas, viget benignitas, cadit mortalitas, &c. ibi a.

Quidam affirmatur de justo, quod solet Dominum metuere, pauperes induere, scæminas effugere, mortalem se dicere, sub norma se regere, immundos abluerè, &c. ibi b.

Quidam affirmatur de stulto, id est, de homine injusto & impio: nam præ cæteris pollent honoribus, scæcent muneribus, & carent verberibus, ibi dem c.

Quidam etiam asseritur in viris impiis, scilicet ingens iniquitas: nam in istis varietas odibilis, societas abominabilis, ebrietas damnabilis, satietas irritabilis, crudelitas intolerabilis, &c. ibi dem d.

Quidam asseritur in impiis, scilicet sequens adversitas, quia solent dolere: nam in peccatis suis moriuntur, ab hostibus diris capiuntur, & in tenebris atris includuntur, ibi d. e.

Quicquid, id est, omne quod, &c. a.

Quicquid unum est mandatorum observandum, ibi a.

unum promissorum accelerandum, ibi dem b.

unum meritorum procurandum, ibi dem c.

unum vitiorum refutandum, ibi d.

unum tormentorum formidandum, ibi d. e.

& unum præmiorum affectandum, ibi d. f.

Quicumque accipitur pro omnis qui, & signat generalitatem seu communitatem rerum vel personarum sive in bono, sive in malo, a.

Quicumque signat generalem auctoritatem, humilitatem, utilitatem, prohibitionem, comminationem, & supplicationem, ibi d. a.

Quicumque virtuosus & perfectus sunt honorandi: nam vir perfectus dicitur quicumque subsistit humiliter, resistit viriliter, insistit agiler, assistit fideliter, &c. ibi b.

Quicumque sumitur in malo, diciturque qui vicis generaliter maculatur: nam dicuntur quicumque sunt ligati amore mundanorum, scædati horrore vitiorum, nudati valore meritorum, turbati stupore adversorum, &c. ibi c.

Quiescere, quies. quiescere accipitur pro dormire, cessare, & pro stabiliter manere, a.

Quies quædam interior & spiritualis mentis, scilicet summè desideranda, ibi d. a.

nam mentis quietem timoris gravitas generat, ibi b.

Index Dictionarii

- generat etiam quietem amoris firmitas, ibid. c. & laboris paucitas, ib. d
- Quies** quædam exterior temporalis, scilicet delectatio hujus mundi, & est mala quies: nam tales à demonibus puniuntur, à laboribus exterruntur, & in incertoribus terminantur, ibid. e
- Quies** quædam inferior & corporalis, scilicet mortis, &c. ib. f
- Quies** quædam superior & æternalis, scilicet Beatorum: nam cessat ibi motus interiorum cupiditatum, motus exteriorum aduersitatum, motus superiorum austeritatum, & motus inferiorum proteruitatum, &c. ib. g
- & **Quies** quædam deterior & infernalis: nam ibi quiescunt latitiæ prælati, moduli, superbiæ elati tumuli, & sævitia illati stimuli, ib. h
- Quippiam** & quicquam sunt pronomina neutra & composita, & aliquid distinctum & determinatum designant, a
- Quicquam** unum procurandum, scilicet titulus meritorum, & sic iustus habeat unum quicquam perfecti & virtuosi operis, inuncti rigori ponderis, prospecti luminosi fideris, & fructuosi muneris, ib. a
- Quicquam** unum perscrutandum, scilicet secreta fidei & scientiæ, &c. ib. b
- Quicquam** unum affectandum, scilicet portio paradisi, quam pro merito Deus est daturus, ibid. c
- Quicquam** unum vitii & peccati refutandum, &c. ib. d
- Quicquam** unum conculcandum seu detestandum, scilicet bona temporalia, ib. e
- & **Quicquam** unum formidandum, scilicet poena æterna, ib. f
- Quinque**, numerus quinaris signat actus omnes, qui humanis quinque sensibus gubernantur, &c. a
- Quinque** numerus signat legis perfectionem, quia lex continetur quinque libris Moysis, ib. a
- signat sensus discretionem, quia quinque sunt sensus corporis, per quos rerum notitia nobis innotescit, ibid. b
- signat crucis afflictionem, ibidem c
- & signat morum & carnis corruptionem, ibid. d
- Quis**, qui. quis communiter ponitur interrogatiue, qui vero positivè, a
- Quæstiones** per **Quis** & **Qui** fiunt ad interrogandum, contemnendum, approbandum, reprobandum, mirandum, &c. ibid. a
- per **Quis** pronomen quærit homo de summa divinitate ipsum Deum admirando, tanquam unum & nulli similem, tanquam summum & valde nobilem, tanquam firmum & semper stabilem, tanquam ignotum & inscrutabilem, tanquam benignum & amicabilem, &c. ib. b
- per **Quis** homo quærit de propria fragilitate seipsum detestando: nam quærit & admiratur vanitatem suæ vilis conditionis, cæcitatem suæ rudis cognitionis, fœditatem suæ turpis infectionis, paucitatem suæ brevis durationis, bonitatem derelictæ perfectionis, &c. ibid. c
- per **Quis** homo quærit de iusti sinceritate ipsam collaudando, sicque laudamus, & admiramur iustum ut virum iustis & innocentis, splendoris & sapientiæ, clamoris & eloquentiæ, tenoris & moderantiæ, &c. ibid. d
- per **Quis** homo quærit de impii aduersitate ipsam arguendo: & sic impius per quis reprehenditur de superba pompositate, acerba crudelitate, proterva rixositate, avara cupiditate, ignara obscuritate, &c. ibid. e
- Cui** pronomen dativi casus signans acquisitionem, &c. ib. a
- Cui** refertur ad Deum: nam ipse est, cui nullus potest assimilari, omnis debet famulari, impli nolunt conformari, cura rerum solet dari, & omnes laudes debent cumulari, ib. a
- Cui** refertur ad iustum: nam ipse est, cui à Deo datur divina benedictio seu gratia, interna consolatio vel latitia virtualis, roboratio vel constantia, timoris conturbatio & mœstitia, honoris exhibitio & reverentia, & cætera ibidem b
- Cui** refertur ad impium & iniustum: nam iste est, cui inest detractio mordax, ad est deceptio fallax, deest cognitio verax, & subest damnatio vorax, ibidem c
- Cujus** genitivus est de quis, quæ & quid, &c. a
- Cujus** refertur ad Deum, & sic iste est, cuius substantia pro nobis funditur, potentia seculum regitur, clementia fidelipareitur, & iustitia impius flectitur, ibidem a
- Cujus** refertur ad iustum: nam ipse est, cuius altitudo scandit superius, pulchritudo fulget exterius, mœstitudo plangit interius, certitudo superat ulterius, & sanctitudo durat posterius, ibidem b
- Cujus** refertur ad impium: nam iste est, cuius conversatio inficitur, evagatio arguitur, gubernatio contemnitur, exaltatio deprimitur, & condemnatio promittitur, ib. c
- Quem** est pronomen accusativi casus de quis seu qui, & potest intelligi Christus, iustus, & stultus. a
- per **quem** intelligitur Christus, qui est ductor indeviabilis, tutor invariabilis, victor insuperabilis, doctor inæstimabilis, & dator interminabilis, ib. a
- per **Quem** intelligitur iustus: nam iste quem vendicat superna maiestas, liberat præcella potestas, adornat externa venustas, informat divina veritas, confirmat vigoris probitas, &c. ibid. b
- per **Quem** intelligitur homo stultus: nam peccator est quem videt privatum luce directiva, libatum fœce infectiva, damnatum voce Dei viva, & gravatum nece dejectiva, ibid. c
- Quo** pronomen ablativi casus, & potest referri ad personas, res, & loca, a
- Quo** refertur ad personas, scilicet ad Deum, ibidem a
- ad virum iustum: nam iste est quo purgantur crimina noxia, velantur metita propria, sectantur sana consortia, ib. b. & refertur ad impium, &c. ibidem c
- Quo** refertur ad res: nam est dare quo ci-
- bantur viri pestilentes, ornantur viri sapientes, & ditantur viri prædantes, ibidem d
- Quo** refertur etiam ad loca: nam est dare locum, quo boni recedunt, iusti procedunt, bona succedunt, & mala accedunt, ib. e
- Quo** refertur ad tempus, videlicet præsentis mortalitatis, ingentis utilitatis, fluentis prosperitatis, sequentis poenalitatis, & fluentis felicitatis, ibidem f
- Quorum** pronomen genitivum plurale potest referri ad bonos & malos, a
- Quorum** refertur ad malos quorum rebellio Deo opponitur, opinio foetet & spernitur, elatio cadit & labitur, possessio nimis extenditur, cognatio splendida cernitur, &c. ib. a
- Quorum** refertur ad bonos multipliciter, ib. b
- Quos** in accusativo plurali, &c. a
- Quos** refertur ad bonos: nam boni sunt quos status supernus facit tutissimos, amor fraternus facit charissimos, splendor lucernus facit doctissimos, &c. ibidem a
- Quos** refertur etiam ad malos: nam impii sunt quos adorat error sæcularis, honorat favor popularis, devorat rigor supernalis, & lacerat terror infernalis, ib. b
- Quibus** de bonis & malis, &c. a
- Quibus** dicitur de perfectis & virtuosis personis: nam iusti sunt quibus assignatur virtus integralis, ministratur panis spiritualis, perficitur iustus paternalis, tribuitur terra supernalis, &c. ib. a
- Quibus** etiam dicitur de malis: nam peccatores sunt illi quibus indignatur summa divinitas, hebetatur mentis subtilitas, reservatur mortis obscuritas, & obstinatur cordis caliditas, ib. b
- Quibus** dicitur de rebus bonis: nam sunt res bonæ quibus instruimur, corrigimur, perficimur, & reficimur, ibidem c
- Quibus** etiam dicitur de rebus malis: nam sunt res malæ quibus adjicimur, inficimur, & afficimur, ib. d
- Quisquam**, quicquid. quisquam, id est, quicumque, seu aliquis, & sumitur communiter in terminis negativis, a
- Quisquam** in bono potest dici iustus: nam veritatis majorum legibus religatur, ciborum fructibus non gravatur, vitorum ensibus non truncatur, deceptoris artibus non læditur, adulantis vocibus non fraudatur, &c. a
- Quisquam** in malo etiam sumi potest: nam peccator detractiois vitio roditur, rebellionis odio foditur, possessionis amore moritur, oblivionis horrore mergitur, iniustitiæ furore ducitur, &c. ib. b
- Quispiam**, id est, aliquis, seu quisquam, &c. a
- Quispiam** refertur ad impium: nam talis quispiam inficitur carnali macula, excluditur à Dei specula, sejungitur à cæli camerula, repellitur à sacra copula, &c. ib. a

Fratr. Petr. Berchorii.

- Quo, quocunque.** Quo adverbium loci, &c. a
- per quo & quocunque adverbia intelligitur status moralis virtutis, ibidem a. nam talis est status vel locus divinitatis, ibidem b. humilitatis, ibid. c. satietatis, ib. d. securitatis, ibid. e. societatis, ib. f
- per quo & quocunque adverbia intelligitur status vitalis & æternalis, scilicet gloria paradisi, ibid. g. intelligitur per quo status lethalis & criminalis, scilicet status peccati, qui est locus obscuritatis & ignorantie, protervitatibus & insolentibus, ac tenuitatis atque indigentibus, ibidem h
- per quo intelligitur status fatalis, scilicet mors temporalis, ibid. i. intelligitur etiam pro quo status venalis & mundialis, ibid. k. & intelligitur per quo & quocunque status mortalis & infernalis, ib. l
- Quoties, quotiescunque.** quoties accipitur tam per multiplicationem numeri, quam temporis: nam in bono multiplicanda & reiteranda est compunctio cordis interioris, remissio culpe exterioris, & devotio causæ superioris. a. in malo vero solent mali vices multiplicare, scilicet carento lumine directivo, utendo flumine turbativo, & cadendo turbine dejectivo, &c. ib. b
- Quod, quocunque, & eo quod, &c. a**
- Quod unum invenitur reverendum,** scil. Deus, ibid. d
- Quod unum atterendum,** scil. corpus nostrum, ibid. b
- Quod unum promerendum,** scil. paradisus, ibid. c
- Quod unum perferendum,** scil. tribulatio, ib. d
- Quod unum auferendum,** scil. peccatum, ib. e
- Quod unum deferendum,** sc. mundus, ib. f
- Quod unum asserendum,** scil. fides, ib. g
- Quod unum reparandum,** scilicet cor, ib. h
- Quod unum operandum,** sc. bonum opus, ib. i
- Quod unum formidandum,** scil. infernus, ib. k
- Quod conjunctio causalis, pro quia, ib. l**
- Quodcunque, i. omne quod:** nam quodcunque est præbendum corde liberali, petendum voce filiali, reddendum jure naturali, videndum mente spiritali, dicendum clamore verbali, agendum manu corporali, & petendum lance æquali, ib. m
- Eo quod sumitur causativè:** nam potest reddi causa, quare à Deo arguuntur mali, eo quod immundè solent maculari, indignè solent indignari, consiliè solent conversari, effrontè solent obstinari, &c. ibid. n
- Quomodo est adverbium interrogandi,** quandoque adverbium similitudinis, &c. a
- Quomodo sumitur inquisitivè:** nam quomodo dicitur ratione stuporis & admirationis, doloris & desolationis, mæroris & compassionis, horroris & deprehensionis, &c. ib. a
- Quomodo sumitur narrativè seu comparativè, & sic invenitur quomodo charitativum, distributivum, superativum,** regulativum, superlativum, & augmentativum, ib. b
- Quomodo sumitur admirativè, scil. quomodo tumescit puritas virginis, vilescit dignitas numinis, nigrescit claritas luminis, & clarescit cæcitas turbinis, &c. c**
- Quomodo sumitur redargitivè, sicque peccator redarguitur per Deum & hominem interrogando, quomodo levatis superbæ flatus, sceleris luxuriæ stratu, privaris notitiæ scitu, orbaris decentiæ ritu, jactantis facundiæ dictu, & vagaris proterviæ ictu? ibid. d**
- Quomodo sumitur inquisitivè seu allegativè, sicque homo querit de propria ignorantia, divina sapientia, discordium defluentia, humana impotentia, &c. ib. e**
- Quomodo sumitur deplorativè seu desolativè, & sic homo lamentando querit quomodo labitur vitæ fragilitas, frangitur status prosperitas, perditur innocens puritas, & spernitur cælestis civitas, ibid. f**
- Quomodo sumitur insultativè, quando insultamus & deridemus de rerum gloria & magnitudine, quomodo deperit de carnis spuria & pulchritudine, quomodo præterit de hostis furia atque acritudine, quomodo fors conerit, ib. g**
- Quomodo sumitur depositivè, & sic est adverbium similitudinis, & sic Deus habet unum quomodo, scil. pietatis paternæ, severitatis internæ, potestatis supernæ, charitatis fraternæ, & largitatis æternæ, ibid. h**
- & talis similitudo etiam spectat ad justum:** nam dicere potest, quomodo satisficiat æquali pondere, circumspiciat occulto sydere, se subiciat duro verberare, semper gaudeat dicenda dicere, &c. ibid. i
- Quomodo pertinet etiam ad injustum:** nam de impio considerandum, quomodo se scelerat luxuriôsè, seducit proditiôsè, promovet ambitiosiôsè, deprimat injuriôsè, contemnit despectuôsè, &c. ibid. k
- Quomodo interrogativè sumitur in multis, &c. in sermone, videte quomodo cautè, &c.**
- Quippe adverbium affirmandi, &c. a.**
- Quippe unum spectat ad Deum:** nam per quippe asseritur Dei potentia eminens & titulus, Dei clementia sustinens baculus, Dei justitiæ indignans oculus, ibidem a
- Quippe unum spectat ad justum:** nam ibi pollent durationis solido vigore, discretionis lucido splendore, compassionis fluido decore, operationis vivido labore, & adæquationis rigido tenore, ib. b
- Quippe unum spectat ad stultum seu impium, sicque asseritur per quippe in injustis luxuriæ sceleris corruptio, substantiæ discors possessio, malitiæ fallax deceptio, pigritiæ gravis oppressio, discordiæ dura divisio, &c. ib. c**
- Quondam, id est, olim seu dudum, est adverbium præteritum tempus signans. a.** nam signat mundanorum tyrannorum duram sævitiam, quæ morte deperit, mundanorum bonorum blanditiâ, quæ cito præterit; mundanorum fallacem lætitiâ, quam casus conerit, &c. ib. a
- Quoniam videtur significare quia, seu propter hoc, cum quadam assertionem. a.** & quoniam est quandoque conjunctio causalis, quandoque adverbium affirmativum, &c. ib. a
- Quoniam refertur ad Deum, quoniam habet potestatem invincibilem, ibidem b**
- habet Deus majestatem honorabilem, quoniam æternus & immortalis, super-nus atque regalis, unicus & specialis, & publicus ac famæ vocalis, ib. c**
- Deus habet charitatem admirabilem seu inæstimabilem, ib. d.**
- etiam Deus habet æquitatem inflexibilem, aut severitatem formidabilem, quoniam odit omne perversum, amat omne conversum, levat omne subversum, & ligat omne diversum, ibid. e**
- Deus habet veritatem infallibilem, quoniam lucet interius omnia cognoscendo, nitet exterius omnia providendo, fulget superius omnia gubernando, atque splendet inferius omnia revelando, ib. f**
- Deus habet bonitatem diffusibilem, quoniam agit suaviter, audit facilliter, par-cit benigniter, salvat utiliter, servat veraciter, juvat viriliter, & cetera ibidem d**
- Quoniam conjunctio causalis pertinet ad justum, quoniam talis est innocens sine malitia, præpotens plenus constantiâ, exultans sana lætitiâ, meditans Dei judicium, metuens summa fastigia, tribuens pia suffragia, &c. ib. h**
- Quoniam aliquando refertur ad stultum live impium, quoniam isti præ cæteris florent rerum muneribus, gaudent famæ favoribus, fulgent magnis honoribus, fervent diris furoribus, sonant aliis sermonibus, spirant vanis flaminibus, & latent citis fluminibus, ibidem i**
- & talis perversus fugiendus, contemnendus, & puniendus, quoniam obstat ob-vius divinæ voluntati, fallit cautius, leque dat falsitati, favet devius suæ fatuitati, obstat vanus sinceræ veritati, subest sapius linguæ mordacitati, &c. ib. k**
- & quoniam privabuntur gazis & epulis, frustrabuntur favorum fabulis, spoliabuntur bonorum titulis, &c. ib. l**
- Quoque quandoque sumitur pro vero seu certè, quandoque pro etiam, &c. a**
- Quoque refertur ad Deum: nam vera prædicat, magna fabricat, justè judicat, durè vindicat, & piè se applicat, ibidem a**
- Quoque refertur ad justum, quantum ad status suos quatuor, scilicet quantum ad naturam, fortunam, gratiam & gloriam multipliciter, ib. b**
- Quoque refertur ad virum stultum & impium, quoniam mala continuè malis addere & accumulare dignoscitur, &c. ib. c**
- Quoque denotat etiam multa tormenta, ib. d.**
- Quotidie, quod diebus singulis iteratur**

Index Dictionarii

- & dicitur, & accipitur etiam pro saepe communiter, &c. a
- Quotidie boni, dum diligenter solliciti sunt in pluribus, ib. b
- Quotidie mali & impii laborant multiformiter, ibid. c.
- Quot, quotquot signat numerum certum & limitatum, de quacunque re dictum fuerit, &c. a
- Quotquot cum flentibus poenitentes Deus diligit: nam per poenitentiam Christum tangimus, culpas plangimus, & corpus frangimus, &c. ib. a
- Quotquot etiam virtutibus eminentes eligit Deus, ibid. b. & quotquot criminibus pestilentes negligit Deus, &c. ibidem c
- R**
- R**atio quaedam sequenda, quaedam docenda, quaedam reddenda, quaedam discenda, & quaedam dividenda, &c. a
- Ratio adhuc quaedam originalis, quae cuncta superat, & non attingitur, ibidem b. quaedam moralis, quae mores reparat, & quam iustus sequitur, & quaedam judicialis, quae iuste imperat, & non revertitur, &c. ib. d
- Radere, rasus, radere, id est, capillos abscindere, vel auferre, & hoc mediante novacula, &c. a
- Radere quoddam summe vitiosum, scilicet quando quis per peccatum evellit ornatum & capillaturam virtutum, ibidem a
- Radere quoddam summe fructuosum, scilicet bona temporalia a se avellere, & ea pauperibus erogare, ibid. b
- Radere quoddam valde dolorosum, scilicet quo raptores & tyranni radunt & spoliant universos substantia temporali, ib. c
- Radere quoddam valde virtuosum, scilicet mala opera per temperantiam & modestiam eradicare, &c. ib. d
- Radix in Scriptura in bono & in malo accipitur, a
- Radix denotat iustorum conditionem virtuosam, ib. a
- nam in ista radice debet esse tenax dilectio & adhaerentia, ib. b
- debet esse vivax devotio & influentia, ibidem c
- debet esse fortis duratio & permanentia, ib. d
- debet esse mollis subjectio & reverentia, ib. e
- atque esse debet dulcis compassio & affluentia, ib. f
- Radix signat virtutum perfectionem, ib. g. mundanam possessionem, ib. h. criminum infectionem, ib. i. & malorum deflectionem, ib. k
- Raguel interpretatur pastor Dei, & agrotans Deo. vide historiam Tobiae.
- Ramus, sicut corpus constat ex membris, sic arbor ex ramis, &c. a
- Rami quidam interiores virtuales cordis affectus erigendi per charitatis desiderium, ib. a
- Rami quidam exteriores temporales charitatis profectus extendendi per pietatis refrigerium, &c. ib. b
- Rami quidam superiores Christi crucis aspectus sive conflictus, frequentandi per devotionis mysterium, &c. ib. c
- Rami quidam inferiores nostrae carnis defectus detruendi per devotionis mysterium, ibid. d
- Rami etiam signant subditos: nam praelatus est radix, quae ramos scilicet subditos habet portare, cibare, augmentare, &c. ib. e
- Rami mali signant peccatores, ibid. f
- Rhamni proprietas & ambitio. vide Ambitio.
- arbor. h
- Rapina, rapere, id est, aliquid subito & violenter auferre a
- Rapina quaedam virtualis iustorum, quaedam corporalis luxuriosorum, quaedam criminalis gratiarum, quaedam aeternalis animarum, quaedam spiritualis devotorum, quaedam supernalis Beatorum, & quaedam temporalis tyrannorum, ibidem a
- Rapina vitium detestandum, quia raptores transcendunt humanitatem, ibid. b. offendunt divinitatem, ib. c
- & raptores incendunt fraternitatem, ibidem d
- Rapina omnis vitanda, ib. e
- Rachel uxor Iacob predilecta interpretatur ovis, vel visio videns Deum, seu videns principium, a. & applicari potest ad quamlibet animam sanctam, aut personam devotam, &c. ib. a
- Raphael interpretatur Dei medicina, Dei Angelus, qui Tobiam sanavit, filium ejus conduxit, &c. a
- Raphaim civitas Amorrhaeorum interpretatur gigantis, vel medici, &c.
- Raro. vide Tardè & Saepè, &c.
- Rebecca filia Batuelis, uxor Isaac patriarchae, & interpretatur patientia, a. nam Rebecca fuit oneri subjugata, hospiti valde grata, munere subarrhata, Isaac conjugata, geminis foecundata, & in Ebron tumultata, ib. a. & designat animam devotam, &c. ib. a
- Reus, reatus, id est, peccatum, seu obligatio ad poenam debitam pro peccato. &c. a
- Reus efficitur homo propter omissam reverentiam, propter commissam violentiam, propter remissam diligentiam, & propter dimissam continentiam, ibidem a
- Rebellio, rebellare, id est, rursus vel iterum bellare, vel contradicere, a
- Rebellio quaedam contra rationem, quae fit in animo, ib. a
- quaedam contradictionem, scilicet infimi contra superiorem, ib. b
- & quaedam contra sanctionem, scilicet contra Deum, &c. ib. c
- Recedere, id est, ab aliquo fugere, & elongare, &c. a
- Recessus quidam malus & vitiosus, scilicet impii: nam talis recedit a Deo per nequitiam & obstinationem, ibid. a. a praelato per proterviam & indignationem, ib. b
- Recedit a seipso per superbiam & elationem, ib. c. & a proximo per fallaciam & proditorem, ib. d
- Recedit a viro iusto per invidiam & perturbationem, ib. e
- Recessus quidam bonus & virtuosus, scilicet a malo & peccato, sicque recedendum est a nefaria societate, a contraria crudelitate, ab omnimoda iniquitate, & ab incommoda iniquitate, ib. f
- Recessus quidam gravis & dolorosus, scilicet Dominus recedit a peccatoribus, & iniustis gratiam subtrahens in praesenti, & gloriam in futuro, ib. g
- Recessus quidam negativus, scilicet de non recessu, ib. h. nam unus non recessus est hominum perfectorum, ibid. i. unus hominum iniustorum, ib. k. unus damnatorum, ib. l. & unus hominum beatorum, &c. ib. m
- Recensere, id est, numerare, computare, vide ibidem.
- Recidivum, id est, reiteratus casus; est autem recidivus casus magis periculosus, &c. a. vide Redire. Retrorsum. & Reverti.
- Recidivat spiritualiter ille, qui post conversionem aut poenitentiam relabitur in peccatum, ibid. a
- Reclinare, vide Inclinare.
- Recludere, vide includere.
- Recipere in Scriptura multipliciter sumitur, a
- Receptio quaedam contributiva seu retributiva, ib. a. quaedam retributiva, ib. b. quaedam consolativa, ib. c.
- quaedam castigativa, ib. d. quaedam condemnativa, ib. e. quaedam charitativa, ibidem f. & quaedam obeditiva, ibidem g
- Recordari, aliquid praeteritum meditari, &c. a
- Recordatio quaedam divina: nam quantum ad seipsum, recordatur suam immensam nobilitatem, suam clementem benignitatem, & suam conjunctam fraternitatem; quantum vero ad nos, recordatur nostram paternalem generositatem, nostram devotam sedulitatem, nostram innatam fragilitatem, nostram perperam adversitatem, & nostram commissam iniquitatem, ib. a
- Recordatio quaedam iusti: nam recordari debet flagitia quae commisit, supplicia quae meruit, solatia quae amisit, iudicia quae perpendit, severitatem quam evasit, &c. ib. b
- Recordatio quaedam iniqui: nam peccator recordatur deliciarum ad delectandum, injuriarum ad vindicandum, & nequitiarum ad complacendum. ibidem c
- Rectus, rectitudo est quaedam rerum dimensio, per quam in aequalitate & proportionem debita perseverant, ita quod ad unam partem magis quam ad alteram se inclinant, a. sicque rectitudo est morum iustitia & sanctitudo, & rectus dicitur quilibet homo iustus, &c. ib. a
- Recti quidam simpliciter habent fortitudinem patientiae, ibid. b. recti spiritualiter habent pulchritudinem apparentiae, ib. c. habent etiam multitudinem vel aptitudinem innocentiae, ibid. d. & habent certitudinem existentiae: nam habent cor rectum intentionis, rectos oculos discretionis, rectos pedes affectionis, rectos amplexus dilectionis, &c. ib. e

Fratr. Petr. Berchorii.

- Reconciliatio**, i. discordiæ ad pacem & ad concordiam reductio, a
- Reconciliatio** quædam cælestis numinis placativa, scilicet Deus carnem assumendo, ibid. a. quædam Dei & hominis unitiva per pœnitentiam, ibid. b. & quædam fraterni turbinis lenitiva, qua homo tenetur reconciliari fratri suo, &c. ibid. c
- Recumbere**, vide **Accumbere**. **Accubare**. **Discumbere**.
- Redarguere**, reprehendere, reprobare, multipliciter invenitur redarguere, &c. a
- Redarguere** quoddam quod facit animus, scilicet remorsus conscientiæ, ibid. a. quoddam quod facit optimus, scilicet bonus prædicator, &c. ibid. b. & quoddam quod facit pessimus scilicet invidus & detractor, &c. ib. c
- Reddere** præsupponit promissionem, receptionem, vel aliquam obligationem, &c. a
- Reddit** aliqua Deus, reddit aliqua homo, & reddenda sunt aliqua Deo, aliqua homini, ib. a
- Redditio** aliqua superior & divina, ibid. b. qua Deus reddit gratiam pœnitentibus, copiam indigentibus, gloriam triumphantibus, eloquentiam prædicatoribus, bravium militantibus, &c. ib. c
- Redditio** aliqua inferior & humana, qua homo tenetur reddere unicuique quod suum est, ib. d. ad hoc excitat autoritas mandatorum Dei vel legis, ib. e.
- ad hoc** invitat necessitas proximorum gregis, sicque reddere debemus parentibus pietatem, maioribus humilitatem, uxoribus charitatem, servitoribus utilitatem, conquerentibus æqualitatem, &c. ib. f.
- & invitat** etiam sublimitas supernorum regis, &c. ib. g
- Redigere**, redactus. **Redigere**, i. aliquid in aliud convertere vel mutare, c
- Redactio** quædam terminativa, qua vita terminatur, ib. a. quædam carnis subjugativa, qua corpus castigatur, ib. b. quædam virtutis destructiva, qua virtus enervatur, ib. c. quædam pauperum gravativa, qua libertas ligatur, ib. d. & quædam fortune mutativa, qua fortuna mutatur, &c. ib. e
- Redimere**, redemptio enim locum habet in servitute, in captivitate, in venditione, vel hereditate, & per redemptionem intelligitur generaliter illa salus & liberatio, quam Christus natus & mortuus suis fidelibus procuravit, a. & sic redemptio idem est quod salvatio: nam redemit nos à demonum jurisdictione, ibid. a. & redemit nos de criminalium obligatione, ibidem b. & redemit nos de inferni inflammatione, &c. ib. b
- Reducere**, id est, iterum vel retro aliquid ducere, &c. a
- Reductio** quædam virtualis, quæ completur per Deum victorem, ib. a
- quædam** exemplaris, quæ completur per justum pastorem, ib. b. quædam manualis, quæ completur per justum vectorem, ibid. c. & quædam verbalis quæ exercetur per prædicatores, ib. d.
- Redundare**, vide **Abundare**, **Reedificare**, vide **Ædificare**.
- Referre**, reportare. **Referre**, i. iterum ferre, seu iterato portare, aut reportare, &c. a
- Referuntur** fructus & opera, ib. a
- Referuntur** debita munera, ib. b. referuntur verborum pondera, ibid. c. & referuntur gratis, non aspera, ibid. d.
- Reficere**, refectio. **Reficere** sumitur pro reparare, seu recreare, a
- Refectio** quædam spiritualis, qua reficitur homo sciens, i. justus, ibid. a. quædam fraternalis, qua reficitur languens egenus, ib. b. quædam supernalis, qua reficitur homo præclarus, i. beatus, ib. e. & quædam mundialis, qua reficitur ardens amarus, ib. d
- Refrigerium**, refrigerare est de calore ad frigiditatem transire, &c. a
- Refrigerium**, quoddam quod interior facit devotio, ibid. b. nam refrigerat mentem gemitus, & fletus contritionis seu compunctionis, vomitus & iactus confessionis, aditus & motus subjectionis, fremitus & metusurbationis, scilicet divini amoris, & spiritus atque virtus devotionis, &c. ibid. c
- Refrigerium** quoddam quod facit exterior compassio, & est refrigerium operis misericordiæ, &c. ibid. d. quoddam quod facit superior salvatio seu habitatio, estque refrigerium gloriæ paradisi, ib. e
- Refrigerium** quoddam quod inferior facit defectio, & est refrigerium indignationis, charitatis, ibid. f. & quoddam quod posterior facit damnatio, & est refrigerium sudoris consolationis, &c. ib. g
- Refugium** est, cum non satis potens hosti obviare ad alium recurrit, a
- Refugium** quoddam tutum & securum est Deus: nam refugium est se pauperibus, ne fame pereant; debilibus, ne hosti pareant; vagantibus, ne domo careant; & superantibus, ut tuti floreat, &c. ib. d
- Refugium** quoddam sanum atque purum scilicet religionis atque pœnitentiæ, seu iustorum societas, &c. ib. c. quoddam vanum & obscurum, scilicet quo mali recurrunt ad refugia mundanorum, &c. ib. d
- Refulgere**, vide **Fulgor**, seu **Fulgere**.
- Regalis**, vide **Reges**. **Regius**.
- Regere** pertinet ad rectorem, &c. a
- Regere** est actus sapientiæ, actus diligentis, & actus eminentiæ, ib. a
- Rektor** habere debet mititatem & clementiam, ib. b. rectitudinem & iustitiam, ibid. c. ac celsitudinem atque potentiam, ib. d
- Rex**, reges, regnare. **Rex** est nomen dignitatis, officii, & potestatis, &c. a
- Rex** quidam æternalis superior, scilicet Deus quidam spiritualis interior, quidam temporalis exterior, & quidam infernalis inferior, &c. ib. a
- Rex** quidam admirabilis & gloriosus, scilicet Deus qui est Rex regum, & Dominus dominantium, ib. b
- Rex** bonus quinque condiciones habere dicitur, ibid. c.
- nam** Deus est rex sapiens & prudentissimus, ib. d. pius & clementissimus, ib. e. præpotens & stabilissimus, ib. f. & providens & communissimus, ib. g. & iustus atque severissimus, &c. ib. h.
- Rex** amorusus, speciosus, gloriosus, gaudiosus, vigorosus & gloriosus est Christus, ib. i
- Rex** quidam laudabilis & virtuosus, scilicet bonus princeps, iudex, prælatus, vel vir perfectus, ibid. k. nam talis esse debet audax ad præcedendum, fortis ad resistendum, cautus ad prævidendum, clemens ad indulgendum, iustus ad iudicandum, diligens ad inquirendum, humilis ad serviendum, &c. ib. l
- Rex** quidam odibilis & vitiosus: nam tales deliciis impinguantur, blanditiis delectantur, luxuriis inquinantur, scientiis effrenantur, & ignorantibus hebetantur, ib. m
- Regnum** quoddam est regnum incipientium, in quo vivunt homines pœnitentes, & signantur per regem Juda, ib. n. quoddam proficiens, quo vivunt homines laborantes seu liberantes, denotanturque per regem David, ib. o. quoddam sancte viventium, quo regnant vitia superantes, signanturque per regem Salomonem, ibid. p. & quoddam superlatantum, quo regnant cælitus triumphantes, & signantur per regem Israel, ib. q
- Reges** multi in Scriptura inveniuntur, scilicet rex Assyriorum, Amorrhæorum, Babyloniorum, & Egyptiorum: isti enim reges filios Israel gravaverunt, Deum contempserunt, & superbe super alios regnaverunt, signanturque demones atque tyrannos, ib. r
- Regina** signat in Scriptura animam devotam, vel quamlibet virginem sanctam, vel etiam virginem Mariam, a
- Regina** debet regem cum populo concordare, se per clementiam demonstrare, se per decentiam ornare, hostis potentiam refrenare, & regis amicitiam vendicare, moraliter intelligendo de beata Virgine, vel etiam sancta anima, vel personâ &c. ibid. a
- Regina** etiam esse debet decens & speciosa, placens & amorosa, clemens & vitæciosa, timens & timorosa, cultu religiosa, statu imperiosa, &c. ib. b
- Regius**, regalis, regium seu regale dicitur illud, quod ad reges noscitur pertinere, seu a regibus accipere, hinc est quod secundum diversitatem regum inveniuntur diversitas regionum, &c. a
- Regum** quoddam temporale, vanum & transitorium, propter dissensiones & controversias, vagationes & insolentias, occisiones & iniustitias, detractioes & evidencias, &c. ib. b
- quoddam** virtuale, sanum & meritorium: quo viri iusti & sancti Christo regi cælesti sunt dedicati multiformiter, ib. c
- quoddam** æternale dignum & permanens, scilicet dona regia gloriæ paradisi, ib. d.
- Regio** multiplex in Scriptura reperitur, scilicet regio quædam viatorum vita temporalis, a. quædam perfectorum vita spiritualis, ib. b. quædam Beatorum patria supernalis, ib. c. quædam peccatorum patria mundialis, ibid. d. quædam vitiorum & meritorum habitatio cordialis, ibid. e. & quædam damnatorum habitatio infernalis, &c. ib. f
- Regnum

Index Dictionarii

- Regnum, regnare. Regnum multiplex tam in bono quam in malo reperitur, a
Regnum quoddam superius Ecclesie triumphantis Beatorum affectandum, ibidem b
quoddam inferius Ecclesie militantis praelatorum gubernandum, ib. c
quoddam interius conscientie vel anime virtuosae reformandum, &c. ibid. d. & quoddam exterius sacrae Scripturae & fidei Christianae habitandum, &c. ib.
Regnum sumitur in malo, & sic regnum quoddam eminentiae temporalis, quoddam conscientiae criminalis, & quoddam pestilentiae infernalis, &c. ib. f
Regnum temporale est vituperabile propter multa, ib. g
Regredi. vide Reverti.
Regula, id est, regimen vel mensura, a
Regula quaedam rationis, quae est in cordiali conscientia, ib. a. quaedam lectionis in literali sapientia, ib. b. & quaedam iussionis in fraternali seu virtuali observantia, ib. c
Religio, religiosus. Religio est status hominum perfectorum sub certis mandatis & regulis Deo famulantium, a
Religionis status securior propter multas laudabiles virtutes, ib. a. nam ibidem est virtus floridae castitatis, ibid. b
virtus intimae paupertatis, ib. c
virtus obedientiae & humilitatis, ibid. d
virtus amicitiae & communitatis, ib. e. & silentium magnae taciturnitatis, ib. f
atque habitus magnae utilitatis, ib. g
Relinquere, i. dimittere, fugere, spernere, abjicere, &c. & sumitur in bono & in malo, a
Relinquere est multiplex ib. a
Relinquere quoddam virtuosum, quo viri sancti relinquunt illa, quae sunt contraria suae salutis, ib. b
sicque relinquere debemus anxiam rerum possessionem, ibid. c
carnis noxiam voluptatem seu infectionem, ibid. d. & mentis propriae volitionem seu affectionem, ib. e
Relinquere quoddam vitiosum, sc. malorum, qui utilia relinquunt ad salutem: nam relinquunt per iniquitatem, parentes per impietatem, correctionem per protervitatem, & religionem per apostasiam pravitatem, &c. ib. f. & quoddam fructuosum, sc. iustorum, quando iusti posterius bona documenta & exempla relinquunt, &c. ib. g
Reliquiae dicuntur omnia illa, quae post consummationem alicujus rei remanent & relinquuntur, &c. a
Reliquiae sunt multiplices, ib. a
Reliquiae quaedam corporales, sc. Sanctorum honorandae, ib. b
quaedam temporales erogandae, ib. & quaedam personales informandae, &c. ib. d
Reliquiae verò malae sunt filii male docti, &c. ib. d.
Remanere signat, ut communiter stationem & perseverantiam sive in bono sive in malo, a. In bono enim signat bonam perseverantiam, qua homo remanet in statu gratiae, nec inde per peccatum recedit, &c. ib. a
Remanere verò in malo nihil aliud est, quam in malo perseverare, &c. ibid. a
Reminisci quoddam Dei iustitiae, quoddam Dei clementiae, & quoddam nostrae prudentiae, &c. a. vide Memorari, seu Memoria.
Remittere, remissio. Remittere, id est, retro seu iterum mittere; vel sumitur pro relaxare, vel pro indulgere, parcere vel misereri & condonare, &c. a
Remittere est actus pietatis, libertatis, benignitatis, ibid. a
Remissio quaedam superior & divina, qua Deus dimittit peccata poenitentibus, ibid. b. debita postulantibus, ibid. c. & tormenta sanctis resurgentibus, ib. d.
Remissio quaedam inferior humana, qua nos tenemur aliis remittere, &c. ibid. e
Renes sunt membra corporis ad humorum depurationem, & ad caloris conservationem, ad prolis suscitationem & generationem ordinata, &c. a
Renes signant viros spirituales, ibid. b
signant etiam affectus cordiales, ib. c. & appetitus carnales, &c. ib. d
Renovare, innovare, innovatio seu renovatio quaedam naturalis, qua Deus per temporum vicissitudinem omni anno renovat omnia, &c. a. quaedam virtualis, qua homo de peccati vetustate mediante poenitentia per gratiam renovatur, ibid. b. sicque tales renovant conscientiam interioriorem, apparentiam exterioriorem, amicitiam intimiorem, sapientiam sinceriorem, & poenitentiam asperiores, ib. e
quaedam renovatio mundialis seu fortunalis, qua peccatores innovant in se mala, &c. ib. d. & quaedam criminalis, qua quis aliquo dolore renovatur quocunque crimine, ib. e. quaedam aeternalis seu supernalis, scilicet Beatorum in paradiso, ibid. f. & quaedam infernalis, scilicet renovatio tormentorum, &c. ib. g
Renunciare. vide Annunciare. Narrare. Referre, a
Repellere, id est, retro seu iterum pellere, fugare, abjicere, reputare & refutare, &c. a
Repellere quoddam quod facit divina iustitia: nam quoddam repellit ordinativae, quoddam corrective seu castigative, & quoddam executive per finalem damnationem, ib. a
Repellere quoddam quod facit humana prudentia, sc. quo iusti abjiciunt seu repellunt à se malum, ibid. b. & quoddam quod insana facit stultitia, scil. quo peccatores repellunt à se bona, Deum videlicet contemnendo, amicum fugiendo, & seipsum non curando, &c. ibid. c
Repente, repentinus. Repente, id est, subito, cito, celeriter & instanter, a
Repente quoddam divinae benignitatis, ib. a. quoddam divinae severitatis, ib. b. quoddam moralis sedulitatis, ibid. c. & quoddam mundanae crudelitatis, &c. ib. d
Reperire quoddam Dei, quia reddit unicuique juxta opera sua tempore suo, &c. a
Reperire quoddam iusti, nam intendunt seu reperiunt summam divinitatem, gratiae voluptatem, rerum utilitatem, bonam societatem, cordis iniquitatem, &c. ib. b
& quoddam stulti, nam stulti reperiunt divitias temporales, delicias gutturales, luxurias corporales, discordias fraternales, & molestias aeternales. ibid. c
Replere, plenus, plenitudo sive repletio signat generaliter abundantiam & complementum sive in bono, sive in malo, &c. a
plenitudo quaedam interior virtualis meritum, ibid. b, nam sic iusti sunt pleni virtuali sanctitudine, ib. c
sunt etiam pleni cordiali limpiditudine, ibidem d. & pleni aeternali beatitudine, ibid. e
quaedam exterior temporalis bonorum temporalium huius mundi, ib. f
& quaedam inferior criminalis, qua mali replentur vitiis & peccatis, ib. g. videlicet stultitia & fatuitate, avaritia & cupiditate, gastrimargia & gulositate, violentia & crudelitate, &c. ib. h
Reponere, i. e. retro seu in abscondito ponere, seu deponere, vel in loco tuto ponere, &c. a
Reponere quoddam prudentiae, quoddam miseriae, quoddam clementiae, quoddam dementiae, quoddam fiducia, &c. ib. a
Reportare, vide Referre. Narrare.
Reprehendere, vid. Arguere. Redarguere.
Reprobare sumitur pro repudiare, refutare, propellere, respuere, damnare, abjicere, vel non curare, a
Reprobatus fuit Christus per Judaicam concionem, ib. a
Reprobatus est iustus per pestificam legionem, scilicet per impios & perversos, &c. ib. b. reprobatus est stultus seu peccator per dominicam sanctionem, ibid. c. & peccatores reprobi dicuntur propter stultitiam qua sunt hebetati, luxuriam qua sunt inflammati, pigritiam qua sunt enervati, pigritiam qua sunt effrenati, &c. ib. d
Reprobatus est fractus, i. e. pauper & egenus, state contemptibilis, fractus per tyrannicam pressionem, &c. ib. e
Reptile, reptilia sunt animalia circa terram repentia, quae à reptando dicta sunt reptilia, &c. a
Repunt enim occulti tentatores, scil. demones, repunt avari peccatores, & repunt affectus carnis in nobis, &c. ib. a
Reptilia in malo dicuntur peccatores, quia scedant se tangentes, spernunt sese regentes, regunt populos & gentes, & pereunt per poenas lugentes, &c. ib. b. reptilia verò in bono sunt boni laboratores: nam isti cum Deo sunt colligati, in Deo occupati, & per Deum liberati, &c. ibid. c
Reputare, reputans, reputatus. Reputare, i. aestimare, opinari, credere, ascribere, judicare, &c. a
Reputatio quaedam veracis cognitionis, qua Deus & iustus res reputant quantum valent: nam tales reputant culpae statum vilem & sordidum, mundi statum vanum & fluidum, & iusti pratum sanctum & floridum, ib. a
Reputatio quaedam opinionis fallacis, qua mali reputant bona esse mala: nam tales reputant fatuos vigere, pauperes fatere, Deum nil videre, & iustum non valere, ib. b
Repu-

Fratr. Petr. Berchorii.

Reputatio quædam præsumptionis audacia, quam mali seipsos reputant, &c. ibidem e
Requies, requiescere sumitur pro cessare, pro dormire, vel à labore desistere, &c. a
Requies multiplex, ib. a
Requies quædam interior virtuosa hominum perfectorum, qui in solo Domino requiescunt, &c. ib. b
 nam ad mentis requiem habendam requiritur affectio desiderativa, ib. c. perfectio alleviativa, ib. d. intentio pacis amativa, ib. e. et discretio deliberativa, &c. ibid. a
Requies quædam exterior vitiosa, & est requies malorum: nam requiescunt in pravitatibus et in vitiis, in possessionibus et divitiis, in carnalitatibus et deliciis, in dignitatibus et officiis, &c. ibidem g
Requies quædam superior et gloriola, scilicet Beatorum: nam ibi est tranquillitas laboris exclusiva, communitas amoris conclusiva, amenitas decoris contentiva, suavitas doloris ablativa, securitas terroris expulsiua, et fertilitas ardoris repletiua, ib. h
Requies quædam posterior et tædiola, scilicet naturæ corporalis, ib. i. et requies quædam inferior et periculosa, scilicet inferni, &c. ib. k
Requirere, aliquod debitum expetere, &c. a
Requiruntur animæ de manibus prælatorum, ib. b. requiruntur opera bona de manibus subditorum, ib. c. requiritur vindicta de operibus impiorum, ib. d. et requiritur auxilium de manu dominorum, &c. ib. e
Res, in sacra Scriptura omnia quæ sunt, res dicuntur, siue sint substantiæ, accidentia, passionis, habitus siue actus. a
Res quædam deficientes et fugitiuæ contemnendæ, scilicet res huius mundi, bona temporalia et terrena, ib. b
 quædam res inficientes et nociuæ evitandæ, scilicet vitia et peccata, ibid. c. et quædam res efficientes et lauiuæ tolerandæ, scilicet miseria et tribulationes viri iusti, &c. ib. d.
Res quædam proficientes et iuvatiuæ frequentandæ, scilicet bona opera, quæ proficiunt ad salutem, &c. ibid. e. quædam proficientes et directivæ procurandæ, scilicet virtutes, ib. f. quædam sufficientes et resectivæ affectandæ, scilicet gloria paradisi, &c. ib. g
Respublica dicitur communis status plurimum simul viventium, et sub eisdem legibus, moribus atque ritibus conjungtorum, &c. a. estque respublica quædam temporalis laicorum, quædam generalis Christianorum, quædam spiritualis religiosorum, quædam spiritualis hominum perfectorum, quædam criminalis hominum peccatorum, quædam infernalis hominum damnatorum, et quædam supernalis hominum beatorum, &c. ib. a
Reservare, id est, servare vel in posterum servare, &c. a
Reservare unum quod facit sapiens, ibid. a. unum facit neiciens, ib. b. unum facit patiens, ibid. c. et unum facit puniens, &c. ib. d.

Residere, residuum. Residere, id est, remanere, restare, &c. a
Residuum quoddam luminis intimi, scilicet virtutum et meritorum, ibid. b. hominum iustorum, et isti dicuntur residui multiformiter, &c. ib. c
Residuum fulminis pessimi, ib. d. gratiæ et culpæ, gloriæ et pœnæ, ib. e
Resistere est actus contrarietatis et obviationis, controversiæ et repulsionis; resistentia enim non est inter similia, sed inter contraria, &c. a
Resistentia quædam supernæ jurisdictionis et potentiæ, qua resistit Dei potentia affectionibus, &c. ib. b
 quædam internæ contradictionis & constantiæ, scilicet qua iusti resistunt tentationibus dæmoniorum, ib. c
 & quædam humanæ obstinationis et stultitiæ, scilicet qua mali et impii resistunt Dei inspirationibus, prælati instructionibus, proximi voluntatibus, et subditi supplicationibus, ib. d
Respicere, respectus. Respicere, i. e. aliquid attendere, vel videre. a
Respectus quidam Dei: nam Deus tres habet oculos, quibus respicit universa, videlicet oculum scientiæ ad gubernandum, oculum clementiæ ad adiuvandum, et oculum iustitiæ ad condemnandum, &c. ib. a
Respectus quidam humanus duplex: nam quidam bonus, scilicet sensus et discretio cordialis hominis, quo homo respicit superius gaudia Beatorum, ib. b. inferius supplicia damnatorum, ib. c. exterius suspiria egenorum, ib. d. interior flagitia vitiosorum, ibid. e. et posterius dispendia futurorum, &c. ib. f. et quidam malus, quo homines respiciunt libentius vitia, quam utilia, &c. ib. g
Respondere, i. aliquid dicere, vel causam alicujus allegare, a. et respondere est verbum obedientiæ et humilitatis, ib. a sapientiæ et subtilitatis, ibid. b. iustitiæ seu æquitatis, ib. c. et stultitiæ, seu præsumptuositatis, &c. ib. d
Restituere, restitutio quædam gratiæ, quæ restituitur pœnitentibus, &c. ib. a
 quædam gloriæ, quæ restituitur triumphantibus, ib. b. et quædam temporalis substantiæ, quæ restituitur indigentibus, &c. ib. c
Resurgere, resurrectio. Resurgere, id est, iterum surgere, vel de morte ad vitam reversio. a
Resurrectio quædam animæ spiritualis, quando anima de peccato resurgit, ib. b
 quædam fortunæ temporalis, qua homo iterum per mundanam prosperitatem restituitur, &c. ib. c. et quædam naturæ personalis, qua omnis homo in novissimo die resurget, &c. et illa exemplatur naturaliter, ibid. d. demonstratur exemplariter, ib. e. prædicatur figuratiter, ib. f. et revelatur spiritualiter, &c. ib. g
Rete et sagena sunt quædam filorum vel viminum instrumenta ad captionem piscium, animalium vel volatilium ordinata, et signat in bono vel in malo. a
Rete in bono quoddam mentale, scilicet cordis affectio, qua mediante homo capit bona gratiæ & gloriæ, &c. ib. a. quod-

dam verbale, scilicet verbi prædicatio, &c. ibid. b. et quoddam reale, scilicet Ecclesiæ congregatio, ib. a
Rete in malo signat illud, per quod homo capit, involvitur, et decipitur, sicque est rete deliciarum, divitiarum, et eminentiarum, ib. d
Retinere, retentio multiplex in Scriptura reperitur, a
Retentio quædam damnificativa, scilicet retentio divitiarum, ib. a
 quædam notificativa, qua Dei mandata et documenta in mente retinemus, &c. ib. b. quædam modificativa, qua nos retinemus et retrahimus malos appetitus, &c. ib. c. et quædam salvificativa, scilicet perseverantia, quæ alias retinet virtutes et reservat, &c. ib. d
Retrahere, retractio est alicujus ab aliquo termino vel proposito retractio. a. et est retractio quædam virtuosa, quædam vitiosa, et quædam periculosa, &c. ibid. a
Retorquere, retortus. vide Torquere.
Retribuere, i. recompensare, satisfacere, reddere, &c. a
Retributio quædam æquitatis et iustitiæ meritoria, ib. a. quædam pravitatis et nequitie damnatoria, ibid. b. quædam bonitatis et clementiæ salvatoria, ib. c. et quædam severitatis et potentiæ afflictoria, &c. ib. c
Retro, retrorsum ad verba significantia partem anteriorem et posteriorem, a. signat etiam quandoque præteritum, quandoque futurum, &c. ib. a
Retro quoddam attentum, scilicet vitia, quæ commisimus, beneficia quæ accepimus, &c. ibid. b. quoddam metuendum, scilicet mors, iudicium et infernus, &c. ib. c. quoddam præcavendum, scilicet peccatum, et status peccati, ib. d. quoddam acquirendum, scilicet status pœnitentiæ, ib. e
 quoddam diminuendum, scilicet prosperitas mundana, & bona huius mundi, ib. f. quoddam promerendum, scilicet Christi bonitas, ib. g. et quoddam pavescendum, scilicet infernus, &c. ib. h
Revelare est secretum suum alicui declarare, &c. a
Revelatio quædam divina valde mirabilis, ib. b. nam revelatio talis quædam est amoris inestimabilis, ib. c. quædam valoris incomparabilis, ib. d
 quædam rigoris intemperabilis, ib. e. et quædam splendoris inobscurabilis, ib. f
 quædam humana valde laudabilis, &c. ib. g
 quædam mundana et dampnabilis, ib. h. et quædam æterna tristabilis, &c. ib. i
Revereri, reverentia. revereri, i. dubitare, &c. a
Reverentia quædam hominum humilium et subiectorum, ib. a. quædam hominum nobilium et perfectorum seu devotorum, ib. b. quædam hominum flebilium peccatorum, &c. ib. c
Revereri sumitur pro vereri, et sic iusti reverentur prædentem divinitatem, præcedentem iniquitatem, præsentem calamitatem, defluentem prosperitatem, et imminentem festivitatem, &c. ib. d
Reverentur mali nihil, præter præsumptuositatem, ib. e

Reverti

Index Dictionarii

- Revereri, revertens, reversus, reversio** multipliciter in Scriptura, a
- Reversio** quædam Christi ascendens, ibidem b. nam ipse reversus est ad statum honoris post victoriam, ib. c
- Reversus est ad locum valoris post miseriam, ibid. d. & reversus est ad locum amoris post angustiam & tristitiam, ibidem e**
- Reversio** quædam hominis pœnitentis, ib. f. nam sic est revertendum propter damnabile nocumentum, ib. g
- Revertendum ne dissolvamus tenaculum amoris, ib. h**
& everrendum, ut impleamus documentum valoris, ib. i
- Reversio** quædam hominis delinquentis, qua homo revertitur ad retroacta vitia & peccata, &c. ib. k. quædam hominis morientis, qua homo ad terram revertitur, unde sumptus, &c. ib. l. & quædam naturæ resurgens, qua natura est reversus de morte ad vitam in novissimo die, &c. ib. m
- Revivere, vide vivere, resurgere.**
- Revocare, id est, retro seu iterum vocare, & de termino ad quem itur ad præcedentem terminum reducere vel revocare, &c. a**
- Revocatio** quædam quam facit pœnitentia, qua homo de malo ad bonum revertitur, &c. ib. b. quædam quam facit insolentia, qua homo inconstans facile solet cessare à prosecutione bonorum operum, &c. ib. c. quædam quam facit Dei gratia, qua miseri revocantur ad caligloriam, &c. ib. d. & quædam quam facit Dei justitia, qua Deus revocat à præsentibus gaudiis peccatores, &c. ibid. e
- Ridere, ritus multiplex in Scriptura reperitur, &c. a**
- Rident iusti** propter spem futurorum & jocunditatem, rident propter spem & charitatem, & rident propter æternam gloriam & felicitatem, ibid. a
- Rident mali** propter stultitiam & iniquitatem, ib. b
- Rigare est aqua seu re humecta vel liquida aliquid irrigare, a. vide irrigare.**
- Ripa est litus fluminis, seu maris, scilicet illa extrema pars terræ, quæ aquam immediate contingit, &c. a**
- Ripæ significatio multiplex, ib. a**
- Ripa** quædam mortalis conclusionis, ibidem b
quædam lethalis corruptionis, ibid. c
quædam vitalis conversionis, ibid. d
quædam realls instructionis, &c. ib. f
- Ritus est mos, observantia, conditio sive modus, &c. a**
- Ritus** quidam supportandus & tolerabilis iustorum sæcularium, ibid. a. quidam admirandus & venerabilis religiosorum & ecclesiasticorum, ibid. b
- Ritus** arctæ pœnitentia, puræ continentia, devotæ observantia, ac sumenda Eucharistia, ib. c
& quidam evitandus & detestabilis, scilicet hominum impiorum, &c. ib. d
- Rivus, rivi.** Rivus est profluvium aquarum fluentium de flumine vel de fonte, &c. a. & multæ sunt rivorum species, videlicet rivus cruoris & afflictionis, incedoris & compunctionis, dulcoris & compassionis, splendoris & discretionis, &c. ib. a
- Rixa, rixæ fugienda sunt & vitanda** multiplici ratione, quia sovent natam discordiam, continent stultam facundiam, revelant stultam infamiam, & generant promptam injuriam: nam rixa est discordia nutrix, stultitia nutrix, infamia dicitrix, & infamia factrix, &c. a
- Roboam** successor atque filius Salomonis, fuit rex Israel, & signat bonum principem seu prælatum, &c. ib. a. signat etiam fatuum principem, & malum principem, ib. b
- Roborare, robur, robustus, Robur, i.** fortitudo & stabilitas, a
- Robur** quoddam admirandum divinæ firmitatis & venerandum, ib. a. quoddam humanæ virtutis & constantia amplexandum, ibid. b. quoddam tyrannicum mundanæ potestatis detestandum, ib. c. & quoddam dæmoniacum formidandum, &c. ib. d
- Rogare, precari, orare, petere, requirere, & supplicare, &c. a.** nam rogare est officium humilitatis, sedulitatis, stabilitatis, pœnalitatis, crudelitatis, utilitatis & sagacitatis, &c. ib. a
- Roma, Romanus.** Roma caput omnium, &c. a
- Roma est lucus interior animus humanus, qui intus habitat, ib. b.** est lucus exterior mundus pessimus, qui iustos fatigat, ib. c
- Roma est status inferior, vitiis proximus, quo iustus militat, &c. ib. d. & Roma est situs superior, quem Deus visitat, scilicet paradysus, &c. ib. e**
- Ros est quædam aeris impressio frigida & humida, quæ in medio aeris generatur, & hæc ad nos inferius derivatur, &c. a**
- Ros** quidam proficiens, stillatque à parte superiori, a. quidam reficiens, stillat à parte posteriori, ib. b. quidam inficiens, stillat à parte exteriori, ibid. c. & quidam proficiens, stillat in parte interiori, &c. ib.
- Ros** quidam divinæ gratiæ illuminativus per scientiam & discretionem, ibid. c. quidam mollicativus per clementiam & compassionem, ib. f
quidam refrigerativus per potentiam & repressionem, ib. g. quidam dulcificativus per pietatem & devotionem, ibid. h
- Rosa est flos fragrantissimus, cujus decor, odor, valor quasi cunctis floribus antefertur, signatque Virginem Mariam, Christum, Ecclesiam, & quemlibet martyrem sive iustum, &c.**
- Rota est instrumentum volubile & rotundum, faciliter vertibile & mobile, strepitum faciens & clamorem, &c. a**
- Rota** quædam naturalis, quæ omnia naturalia sunt in circulo seu rota, ib. a
quædam temporalia, scilicet rota fortunæ mundi successus, ibid. b. quædam supernaturalis, scilicet tumultus & strepitus divinorum iudiciorum, ib. c. quædam magistralis, scilicet prædicatores & doctores, ib. d
- Rota** quædam scripturalis, scilicet volubilitas divinæ Scripturæ, ib. e. quædam virtualis, scilicet vir iustus, ib. f. & quædam criminalis, scilicet status malorum, &c. ib. g
- Ruben** filius Jacob, unus de duodecim patriarchis, qui Joseph liberare tentavit, interpretaturque videns filium visionis, &c. a. & signat virum perfectum, ib. b. atque etiam impium multipliciter, &c. ibid. c
- Rubor, rubedo est calor igneus, roseus, fulmineus, sanguineus, purpureus, a.** signatque charitatem & amicitiam, quæ est ignea; signat humilitatem & verecundiam, quæ est rosea; signat crudelitatem & sævitiam, quæ est flammea; signat carnalitatem & luxuriam, quæ est carnea seu sanguinea; & signat pœnalitatem & patientiam, quæ est purpurea, ib. b. atque signat confusionem finalem, quam damnati sustinebunt, &c. ib. c
- Rubigo est illud, quod in metalli, ferri & gladii superficie generatur, à quo splendor ipsius hebetatur, & substantia consumitur & damnatur, &c. a.** signatque peccatum, ib. a
- Rubus est frutetum seu arbor in desertis abundans, crescens, spinosa, lædens & pungens, a.** signatque homines pœnitentes, virginem Mariam, ib. & in malo avarum significat, &c. ibid. c
- Rudis, i.** incompositus, indoctus, &c. vide imbecillis, ineptus, stolidus.
- Ruere, ruina, ruere, id est, subito & insperato cadere, & inde ruinosum, quod propinquum est, & facile ad ruendum, &c.**
- Ruina** quædam peccatorum interius cavenda, ib. b. quædam miserorum exterius sustinenda, &c. ib. c
& quædam damnatorum inferius abhorrenda, &c. ib. d
- Rufus, rufedo est color rubens, subnigris maculis punctuatus, &c. a.** & rufus dicitur Christus propter sanguinis cruciationem, &c. ib. a. rufus dicitur iustus propter flaminis rubricationem, ib. & rufus dicitur impius propter criminis maculationem, &c. ib. c
- Rugitus est vox et clamor leonis, atque quædam vox terribilis audientibus, furorem peccatoris signans, à quo procedit, &c. a**
- Rugitus** quidam pœnitentium, quidam præfidentium, quidam judicantium, quidam indigentium, quidam prædicantium, &c. ib. a
- Rugitus** quidam mirificæ damnationis, ibid. b. quidam mirificæ lamentationis, ibid. c
- Rugitus** quidam magnificæ jurisdictionis, ib. d. quidam famelicæ seu tristificæ desolationis, ibid. e. quidam authenticæ prædicationis, ib. f
quidam veneficæ murmurationis, ib. g. quidam tyrannicæ deprædationis, ib. h. quidam maleficæ machinationis, ib. i. & quidam pestificæ desperationis, ib. k
- Ruminare, masticare spiritualiter, i.** cogitare, desiderare, studere, et deliberare, vide ib. a
- Rumor** dicitur novitas alicujus facti de novo auribus publicata, a. vide novitas.
- Rumpere, i.** continuitatem intercidere, vel causare, et signat in bono & in malo, a
- Rumpunt boni** culpæ pravitatem, mali morum honestatem, mors vitæ vanitatem, fortuna mundi prosperitatem, diabolus bonorum tranquillitatem, & Deus malorum pravitatem, &c. ib. a
- Ruptio**

Ruptio quædam quam facit Christus, quæ Deus dirumpit diversimode diversa: nam dirumpit scelera, quæ vinculant mentis libertatem, ib. b. dirumpit aspera, quæ jaculant iusti bonitatem, ib. c. & dirumpit prospera, quæ cumulant culpe pravitatem, ib. d. quædam quam facit iustus, nam talis rumpit peccatorum habenas, miserorum catenas, & malignorum sequelas, &c. ib. e. & ruptio quædam, quam facit stultus seu impius, nam talis dirumpit divina mandata, fœderata, jurata, secreta, ligata, & honesta relata, &c. ib. f. ac ruptio quædam quam facit lethus, i. mors temporalis, quia dirumpit corporum naturam, charorum vinculam, & formæ figuram, &c. ib. g.

Rursus, rursus, rursus ubique adiungitur, semper signat iterationem, multiplicationem, vel reversionem, &c. a. corporalis resurrectionis, rursus spiritualis reformationis, rursus virtualis iterationis, & rursus criminalis deformationis, &c. ibid. a. de bona virtuosa bonorum operum multiplicatione & iteratione, nam iusti volunt & querunt rursus concipere ut bona pariant, effodere, ut aquam hauriant, respicere, ut bona veniant, comedere ut rursus dormiant, quiescere ut alta videant, consulere Deum ne pereant, &c. ibid. b. vero in malo, nam impii habent rursus carnalis infectionis, mentalis præsumptionis, realis dissensionis, lethalis oblivionis, & finalis perditionis, &c. ib. e.

Sabbatum accipitur pro festivitate, &c. a. idem quod requies, ib. a. quoddam Iudeorum, ib. b. quoddam devotorum, ib. c. quoddam Christianorum, ib. d. & quoddam Beatorum, ib. e. si colere volumus, plura requiruntur, nam necessarium est abstergere facies carnalitatis, deponere pondus cupiditatis, peragere opus utilitatis, persistere statum stabilitatis, adorare cultum divinitatis, &c. ibid. f.

Sacrificium, sacrificare, sacrificium, i. officium seu sacram oblationem facere vel efficere, &c. a. sumitur in bono, & in malo, ibid. a. quoddam mirabile cum summa reverentia offerendum, ibid. b. quoddam laudabile cum diligentia faciendum, ib. c. & quoddam damnabile cum vigilantia fugiendum, ib. d.

Sacramentum. vide Septem.

Sacerdos est nomen officii, per quod quis divinis usibus deputatur, &c. a. & etymologizatur sacerdos quasi sacer dux, sacra dans, vel sacra docens, ib. a.

Sacerdotis descriptio, ib. b.

Sacerdotibus insit conscientia & innocentia sanctitudo, ib. c. nam tales non sunt per affectionem defectuosi, per imperfectionem monstruosi, per superbiam gibbosi, per invidiam lipposi, per vanam superbiam albuginosi, per luxuriâ scabiosi, per avaritiam impetiginosi, per pigritiam honorosi, ib. d. sed requiritur quod maneant stabiliter per mentis firmitatem, caveant diligenter pravam societatem, horreant mentaliter mundi prosperitatem, polleant sinceriter per carnis castitatem, &c. ib. e. insit apparentia vel evidentia pulchritudo, ib. f.

nam ornantur stola puritatis & innocentia, stola firmitatis & patientia, stola castitatis & continentia, stola charitatis & amicitia, &c. ib. g. etiam insit sapientia & eloquentia rectitudo, ib. h. nam habeant eloquentiam ad docendi rectitudinem, apparentiam ad conversandi pulchritudinem, & innocentiam ad vivendi sanctitudinem, ib. i.

Sacerdotes vero mali sunt simoniae profectores, superbiae præcessores, avaritiæ possessores, ignorantia successores, malitiosi machinatores, præsumptuosi opinatores, delitiosi conversatores, & luxuriosi inquinatores, ib. k.

Satiare, vide Saturitas.

Saccus est vestis seu instrumentum utile ad continendum, pœnale ad intuendum, vile & detestabile ad intuendum, a. & invenitur saccus mentalis conscientia, ib. a. saccus pœnalis pœnitentia, ib. b. saccus moralis impotentia, ib. c. saccus temporalis affluentia, ib. d. & saccus iniquitatis & nequitia, ib. e.

Sagitta est instrumentum bellicum ad propiciendum de longe ordinatum, & ad penetrandum vel pugnandum principaliter præparatum, a. sumitur in Scriptura in bono & in malo, ib. a. quædam contritionis pro pœnitentibus compungendis, ib. d. quædam correctionis pro delinquentibus puniendis, ib. c. & quædam prædicationis pro auditoribus arguendis, ib. e.

Sagittarius quale signum cæli, atque proprietates ejus, &c. ib. e.

Sagitta vero in malo est quædam tentationis, ib. f. quædam detractionis, ib. g. & quædam tribulationis, ib. h.

Sal est illud, quo cibi condiuntur, quo carnes saliantur, & cum quo à putredine reservantur, &c. a. quoddam sapientia & discretionis, ib. a. quoddam pœnitentia & afflictionis, ibid. b. quoddam amicitia & conjunctionis, ib. c. quoddam imprudentia & imperfectionis, ib. d. & quoddam affluentia & temporalis successus, ib. e.

Salis proprietates, vide Pœnitentia, h. Sicilia mirabilis proprietates, &c. pax. d.

Salamandra proprietates, &c. advocatus, e.

Salicis arboris proprietates perseverantia, d.

Salomon potest significare Christum, vel quemlibet virum justum, & potissime regem, iudicem, vel prælatum, a. & hoc ratione nominis, ratione omnis, & ratione culminis, &c. ib. a. spiritualiter loquendo, est nomen amoris & dilectionis, honoris & promotionis, timoris & subjectionis, splendoris & discretionis, dulcoris & devotionis, ib. b.

Salvator, salvare, salus, salvare, i. adjuvare, protegere, liberare, a. & est salvare auctus pietatis, potestatis, & charitatis, &c. ibid. a.

Salvat divina bonitas hominem per mentis illustrationem, ib. b. Salvat divina probitas per hostis expurgationem: nam salvat ab hostili tentatione, à carnis infestatione, à temporali tribulatione, à criminali infectione, & corporali afflictione, ib. c. divina charitas per carnis intaitionem, videlicet à diaboli potestate, ab inferni captivitate, & à peccati malignitate, ib. d. divina lar-

gitas per cæli retributionem: nam salus æterna dabitur peccata fugientibus, tormenta sustinentibus, in Deo confidentibus, Dominum invocantibus, humiliter convertantibus, &c. ib. e.

Salutare nihil aliud est, quàm salutem alicui implorare, a.

Salutatio in bono est actus charitatis, pietatis, largitatis, fidelitatis, sedulitatis, &c. ib. a. in malo quædam est elationis, quædam derisionis, & quædam prodicionis, ibid. b.

Sambuci arboris proprietates, &c. vide Afferre, c.

Sanare, sanitas est quædam corporis bene temperata qualitas, sanare verò est corpus infirmum ab infirmitate liberare, & ad temperantiam reducere, a. estque sanitas quædam corporalis, quædam cordialis, & quædam æternalis, &c. ib. a.

Sanus spiritualiter fit homo per modum immutationis pœnitentia, &c. ib. b. fit sanus per actum quietantis innocentia, ib. c. & fit sanus per statum conservantis permanentia, ib. d.

Sanitatis nostra restitutiva est summi numinis incarnatio, Christi sanguinis immolatio, sacri fluminis depuratio, fidei luminis illustratio, & dolentis hominis suspiratio, ibid. e. nostra custoditiva & conservativa sunt fervor orationis, cultus religionis, honestas locutionis, dulcor devotionis, ictus tribulationis, afflictus prædicationis, &c. alia, ib. f.

Sanctus, sanctitas, sanctificatio, sanctus dicitur ille, qui à peccatis & vitiis est immunis, &c. a.

Sanctus esse qui vult, debet esse pontifex, innocens, impollutus, segregatus, excellentior cælis factus, ib. a.

Sancti esse debemus propter virtutum cumulum assumendum, & dicuntur homines sancti, qui timent divinam maiestatem, qui amant divinam pietatem, qui habent fidei claritatem, qui tenent lupernam charitatem, &c. ib. b.

Sancti esse debemus mandati stimulum exequentes, sicque habere debemus sanctum locum religionis, sanctum templum orationis, sanctum cleum devotionis, sanctam hostiam subjectionis, sanctos liberos discretionis, &c. ib. c. esse debemus exempli speculum exequendo seu imitando, & hoc multipliciter, ib. d.

Sanctum sanctorum dicitur hostia corporis Christi, conscientia viri iusti, status Ecclesiæ militantis, & domus Ecclesiæ triumphantis, ib. e.

Sancti dicuntur stellæ propter sex conditiones, &c. stella. b.

Sanctificare, sanctificatus, sanctificatio. Sanctificare est aliquid purum, sacrum & sanctum facere, vel aliquid Deo dicare vel sanctificare, vel sanctum aliquid celebrare, &c. a. & debemus sanctificari, ac sancti atque puri fieri, ad hoc quod sancto Deo in sancta fide sua & Ecclesiâ possimus congrue famulari, &c. ib. a.

Sanctificemur propter peccatoris sanitatem, propter temporis brevitatem, propter Christi corporis sanctitatem, ib. b.

Sanguis est humor corporis animalis calidus & humidus ad munimentum membrorum naturaliter ordinatus, &c. a. in bo-

Index Dictionarii

- in bono quidam est redemptionis, scil. Christi sanguis, quidam amorosus, quidam compassionis, quidam afflictionis, & quidam nutritionis, &c. ibid. a. quidam valoris vel amoris pretiosissimus, scil. sanguis Christi, nam una gutta satisfecit ad mundi redemptionem, ad hominum salvationem, ad paradisi restitutionem, & ad omnium vitiorum expiationem, ibid. b. Christi pretiosus, quia est expiatus omnis iniquitatis multipliciter, ib. c. est dissolutivus nostrae captivitatis, ibid. d. est vacuativus duræ profunditatis, scil. inferni & peccati, ib. e. est etiam restitutivus nostrae hereditatis, ib. f. quidam dulcoris virtuosissimi, sc. sanguis gratiæ, ib. g. quidam doloris luctuosissimi, scil. mors & poena martyrum, ib. h. & quidam sudoris laboribus, scil. substantiæ temporalis, ib. i.
- Sanguis in malo**, videlicet luxuriæ & carnalitatis, nequitiae & iniquitatis, sævitiae & crudelitatis, ib. k.
- Sanguisuga** proprietas atque conditio, signatque adulatorem, &c. a. vide Abominatio, b.
- Sapphiri lapidis** proprietas, carcer, d. Innocentia, i.
- Sapientia**, sapiens, Sapientia dicitur à cognitione rerum & causarum, a. & in Scriptura multiplex reperitur, &c. ib. a. quædam superior & increata, sc. divina, nam talis est incarnata, inscrutabilis, & infallibilis, ib. b. quædam interior & illustrata, sc. virorum sanctorum & iustorum, ib. c. quædam exterior & excelsa, scil. mundi, ib. d. & quædam inferior & depravata, scil. diaboli, &c. ib. e.
- Sapiens debet** subjugare cordis affectionem, ibid. f. nam talis debet diligenter audire, dulciter assentire, superne non sentire, majori obedire, & cum bonis convenire, ib. g. etiam cumulare debet morum perfectionem, ibid. h. nam talis congregat virtutem amoris, timoris, vigoris, doloris, fidelitatis, humilitatis, &c. ib. i. & sapiens vindicare debet vitæ salvationem, &c. ib. k.
- Sapientia quædam vitiosa**, scil. mundana, nam talis est mens elationis generativa, ib. l. est Dei oblivionis introductiva, ib. m. est etiā omnis deceptionis machinativa, ib. n. est intentionis perturbativa, ib. o. & est damnationis procurativa, ib. p.
- Saturare**, satiare, saturitas, i. repletio, & sumitur in bono, & in malo, a.
- Saturitas in malo** quædam gulositatis, quædam crudelitatis, quædam iniquitatis, & quædam mundanæ prosperitatis, ib. a. nam talis inflamat mentis affectionem, inducit cordis elationem, contemnit omnem devotionem, subvertit pacis quietationem, & excitat carnis corruptionem, ib. b.
- Saturitas in bono**, nam Deus satiat bonos spirituali devotione, sacramentali refectioe, temporali afflictione, & æternali consolatione, ib. c.
- Saturnus planeta** malevolus, tardus, terreus, &c. signatque prælatos Ecclesiasticos, vide Accedere, e.
- Sauræ**, lacertæ proprietas, vid. Affluentia, c.
- Scandalum**, scandalizare, Scandalum est illud, quod est causa vel occasio ruinæ, & est obex, obstaculum vel offendiculum alicujus, &c. a. quoddam cruoris, scil. peccatum infidelitatis, ib. b. quoddam timoris, ibid. c. quoddam amoris, ibid. d. quoddam tentationis, ibid. e. quoddam locutionis, ibid. f. quoddam operationis, ib. g. quoddam prædicationis, ib. h. quoddam conversationis, ib. i. quoddam operationis, ib. k.
- Scelus** accipitur pro quocunque enormi vitio vel peccato, a. vide de Peccato.
- Scindere**, scissura est divisio alicujus continui, & sumitur in bono, & in malo, a.
- Scissura in Scriptura** multiplex, ib. a. quædam contritionis, ibid. b. quædam confessionis, ib. c. quædam afflictionis seu correctionis, ib. d. quædam compassionis, ib. e. quædam divisionis seu dissensionis, ib. f. & quædam damnationis, ib. g.
- Scire**, scientia in Scriptura reperitur multiplex, a.
- Scientia quædam divina superior**, quædam mundana inferior, quædam spiritualis interior, & quædam spiritualis exterior, ib. a. spiritualis nihil aliud est, quàm discretio vel prudentia, per quam ratio illuminatur ad cognoscendum bonum à malo, & verum à falso, &c. ib. b. à Domino solet procedere, ib. c. solet etiam cuncta bona ostendere, sicque scire debemus propriæ carnis fragilitatem, vitæ labilitatem, mortis necessitatem, judicii asperitatem, resurrectionis integritatem, &c. ib. d. soletque res cælestes appetere, &c. ibid. e.
- Scyllæ periculi maris** proprietas, &c. Peccatores, d.
- Scythæ crudeles**, &c. vide Proditor, b.
- Scorpium** proprietas magna, &c. vide Christi passio, d.
- Scriptura diversa est secundum diversitatem librorum**, a.
- Scribere**, scriptura quædam divinæ sapientiæ, qua scribitur liber mandatorum, ib. a. quædam divinæ præscientiæ, qua scribitur liber secretorum, ib. b. quædam moralis apparentiæ, qua scribitur liber meritorum, ibid. c. quædam mentalis recordantiæ, qua scribitur liber animorum, ib. d. quædam injustitiæ, qua scribitur liber vitiorum, ib. e. & quædam finalis seu æternalis affluentiae, qua scribitur liber præmiorum, ib. f.
- Scrutari**, i. investigare, diligenter inquirere, vel videre, a. & invenitur scrutari creatoris, præceptoris, viatoris, & peccatoris, &c. ib. a. vide de Diligentia, & Inquirere.
- Scutum est hominis armatura ad defensionem & tuitionem ordinata**, a. quoddam æternum divinæ tuitionis, ibid. a. quoddam internum moralis perfectionis, videlicet scutum fidei & firmæ cognitionis, humilitatis, & altæ orationis, justitiæ & omnis æquitatis, elemosynæ & dulcis pietatis, ibid. b. quoddam pastoralis prælationis, ibid. c. & quoddam temporalis jurisdictionis, ib. d.
- Secretum quoddam conscientiae interioris**, a. quoddam sapientiæ subtilioris, ib. b. quoddam amicitiae fidelioris, ib. c. quoddam injustitiæ deterioris, ib. d. & quoddam eminentiæ superioris, ib. e.
- Sæculum** sumitur quandoque pro mensura temporis, scilicet centum annorum, quandoque pro statu hominum peccatorum, quandoque pro statu hominum beatorum, a. & reperitur sæculum transitorium & defectibile, in æternum & indefectibile, permanens, & infinitum, &c. a.
- Secundus est ille à parte post**, qui immediate venit post primum, & Secundus est nomen humilitatis, authoritatis, æqualitatis, sedulitatis, propinquitatis, &c. ibid. a.
- Secundum est præpositio**, & signat quandam adæquationem, quandam imitationem, & quandam comparisonem, &c. a. est multiplex, nā secundum unum est virtuosum, amorosum, gratiosum, viscerosum, rigorosum, &c. ib. b. vide Sicut.
- Securus**, securitas, quædam bona, & quædam mala, a.
- Securitas quædam interior virtuosa perfectiorum**, ib. a. & sunt, quæ reddunt hominem securum, videlicet futurorum secreta promissio, ib. b. secretorum clara cognitio, ib. c. vitiorum firma expulsio, ib. d. & animorum pura conditio, ib. e. quædam exterior vitiosa peccatorum, ib. f. & superior gloriosa Beatorum, ib. g.
- Sedere**, sedens, Sedere multiplex, videlicet virtuosum, gloriosum, vitiosum, & luctuosum, &c. a. virorum perfectorum, beatorum, impiorum, & damnatorum, ib. a.
- Sedent iusti in tranquillitate mentalis conscientiae**, &c. ibid. b. nam iusti sedent in terra, ut ibi luceant; sedent in umbra, ut minus serviant; in petra, ut tutius maneant; in cinere, ut ibi doleant; sub arbore, ut fructum habeant; in pulvere, ut viles appareant, &c. ib. c. iusti in sublimitate pastoralis eminentiæ, nam istorum esse debet sedes justitiæ, modestiæ potentiae, prudentiæ, clementiæ, &c. ib. d. iusti in sede supernalis affluentiae, ib. e. nam ibidem est sedere vigoris, splendoris, dulcoris, honoris, ib. f.
- Sedes in malo est multiplex**; nam sedes est carnalitatis, cupiditatis, prosperitatis, fallacitatis, crudelitatis, tepiditatis, atque flebilis, ib. g. sedes Dei quintuplex: nā dicitur sedere in corde, Virgine, cruce, cælo, & in iudicio extremo, ib. h.
- Seditio est dissensio vel turbatio**, quam ciues & domestici inter se suscitant contra superiores, principes & rectores, a. nam committuntur nefanda, horrenda, & stupenda, &c. ib. b.
- Seductio**, seducere, i. decipere, defraudare, prodere, fallere, vel nocere, a. & dicitur seducere, quasi seorsim à via veritatis & recta ducere, ib. a. atq; multi sunt seductores, ib. b. ut patet in diabolo tentatore, ib. c. usurario proditore, ib. d. muliere, & luxurioso blanditore, ib. e. falso amico, adulatore, ib. f. hypocrita & heretico, ib. g.
- Seducuntur quidam per vinum & ebrietatem**, per mulierem & carnalitatem, per mendacium & vanitatem, &c. ib. h.
- Seges quædam virtutum & meritorum**, ib. b. salutem & præmiorum, ib. c. sanctorum & perfectorum, ib. d. pravorum & peccatorum, ib. e. culparum & vitiorum, ib. f. gazarum atque terrenorum, ib. g.
- Solenitis gemmæ proprietas**, nam lunæ imaginem defert, &c. vide Amicitia, d.
- Anima**, c. idem d. Imago, e.
- profici** sic, b.

Frat. Petri Berchorii.

- Semen, seminare.** Semen accipitur in Scriptura in bono & in malo, a.
- Semen** quoddam nobile & virtuosum, utile & fructuosum, amicabile & gloriosum, damnabile & vitiosum, fluxibile & lubricosum, ib. a.
- Semen** dicitur sanctorum congregatio virtuosa, quia à sanctis patribus & parentibus decisi & derivati, ibid. b. & tales sunt corrigendi, ib. c. eligendi, ib. d. & sejungendi ab omni alienigena, &c. ib. e.
- Semen** dicitur virtutum acquisitio fructuosa, ib. f. sicque semen temporalis substantiæ est dispergendum, ib. g. semen virtualis constantiæ infigendum, ibid. h.
- Semen** scientiæ spiritualis effundendum, ibid. i. atque semen cordialis clementiæ influendum, ib. k.
- Semele** à Jove imprægnata, ejusque fabula, &c. vide Peccatores, h.
- Proditor,** c.
- Semita** est parva & brevis via, a. & est semita quædam brevis & transitiva, quædam suavis & directiva, quædam gravis & deceptiva, &c. ibid. a.
- Semita** quædam virtuosa, scil. vita perfectorum, per quam Christus ambulavit & docuit, &c. ib. b.
- & in semita ista debet esse poenitiæ amaritudo, ib. c.
- justitiæ rectitudo, ibid. d.
- & continentiæ pulchritudo, ib. a.
- Semita** quædam vitiosa, sc. vita impiorum, sicque reperitur semita montuosa, tortuosa, tenebrosa, lubricosa, & periculosa, ib. f.
- Semel** adverbium invenitur in bono & in malo, a. & sic invenitur semel auctoritatis, necessitatis, mortalitatis, severitatis, felicitatis, poenalitatis, confessionis, & damnationis, ib. a.
- Semper** adverbium quod significat continuitatem, frequentationem & æternitatem, a. tam in bono, quàm in malo, ib. a.
- Semper** unum pertinet ad perseverantiam perfectorum, ib. b. sicque justi debent semper sperare, orare, laudare, videre, gaudere, arcere, lucere, & docere, ibidem c.
- Semper** unum pertinet ad perseverantiam Beatorum, ib. d. nam tales sunt semper lauta satietate, grata societate, quieta tranquillitate, & læta jocunditate, tuta securitate, nova felicitate, & magna fertilitate, ib. e.
- Semper** unum pertinet ad perseverantiam malignorum, nam tales sunt semper superbi & ambitiosi, discordes & litigiosi, perversi & invidiosi, rapaces & perjuriosi, &c. ibid. f. & semper pertinet ad perseverantiam damnatorum, quia semper & perpetuo sunt in pœna, ibidem g.
- Sempiternus,** semper æternus, a. & reperitur in Scriptura sempiternitas virtuosa hominum perfectorum, ib. b. vitiosa hominum peccatorum, ib. c. gaudiosa Beatorum, ib. d. & tædiosa reproborum, ib. e.
- Senex,** senectus quædam virtualis perfectionis, a. sicque justus habere debet sensus claritatem, ib. b. debet prævidere mortis curitatem, ib. c. & debet continere morum honestatem, ib. d.
- Senectus** quædam lethalis corruptionis, nam habet visum hebetatum, vultum corrugatum, corpus incurvatum, pilum dealbatum, dentem delocatum, caput decalvatum, & nasum inquinatum, ib. e.
- Senectus** quædam carnalis seu naturalis conditionis, nam caro subjicitur, sensus acuitur, finis assequitur, & honor impenditur, &c. ib. f.
- Senectutis** incommoda, nam paratiores ad irascendum, rapaciores ad acquirendum, tenaciores ad possidendum, & debiliores ad subsistendum, ib. g.
- Sensus,** sentire est aliquid percipere, attingere, opinari, vel cognoscere, &c. a.
- Sentienda** à piis cordibus quatuor sunt, ib. a.
- Sentire** debemus mundi dispendia ut caveantur, ib. b.
- cordis flagitia ut deleantur, ibid. c. crucis supplicia ut videantur, ib. d.
- & cæli solatia ut habeantur, ib. e.
- Sensus** quidam discretionis, corruptionis, præsumptionis, elationis, &c. ibidem f.
- Separare,** separatus, separare, i. dividere, segregare, disjungere, ab invicem spargere, a.
- Separatio** quædam grandis bonitatis virtuosa, quædam magnæ pravitatis vitiosa, quædam magnæ necessitatis dolorosa, & quædam magnæ diversitatis lubricosa, ib. a.
- Separatio** virtuosa, qua justi per vitæ singularem sanctitatem ab aliis sunt distincti, ib. b.
- nam justi à carne excutere debent omnem tarditatem, ib. c. dividere debent rerum facultatem, ib. d. conjungere debent cordium claritatem, ib. e. & dimittere debent corporis voluptatem, ibid. f.
- Sepelire,** sepultura, sepelire, i. abscondere, contegere, vel operire, a.
- Sepultura** quædam fit in vitæ religione, quædam in morum absconsione, quædam in mentis obstinatione, quædam in mundi delectatione, quædam in cadaveris tumulatione, quædam in paradisi habitatione, & quædam in inferni regione & mansione, ib. a.
- Sepultura** quædam corporalis, qua humana corpora post mortem sepeliuntur, ib. a.
- quædam virtualis, qua justus per humilitatem sepelitur, ib. c.
- & quædam supernalis, qua Beati in cælesti paradiso sepeliuntur, ibid. d.
- Sepulchrum** multiplex in Scriptura invenitur, nam quoddam virtuosum humilitatis, quoddam gloriosum divinitatis, quoddam vitiosum iniquitatis, quoddam lubricosum carnalitatis, quoddam dolorosum mortalitatis, &c. ibidem e.
- Sapiæ** piscis proprietas, &c. vide infamiam e.
- Septem,** septimus. per septenarium numerum universitas designatur, sive bona, sive mala fuerit, a.
- Septenarius** quidam justorum, ib. b. quidam aliorum, ib. c. quidam donorum, ib. d. quidam bonorum, ib. e. quidam dolorum, ibid. f. quidam doctorum & prædicatorum, ib. g. quidam prælatorum, ib. h.
- Septenarius** quidam vitiorum, ib. i. quidam præmiorum, ibid. k. quidam remedium, ibid. l. quidam demoniorum, ib. m. quidam Angelorum, ib. n. quidam tormentorum, ibid. o.
- Sequi,** sequutus, sequi sumitur in bono & in malo, a.
- Sequi** unum utilitatis valde virtuosum, quo justi sequuntur Dominum, vel prælatum, vel opera virtuosa, &c. ibidem b.
- Sic** enim qui vult sequi Dominum, vel prælatum, debet disponere mentem obedientem, ibid. c. debet deponere causam impediens, ib. d.
- debet perficere motum expedientem, ib. e. & debet respicere finem allicientem, ib. f.
- Sequi** unum iniquitatis valde vitiosum, nam mali sequuntur avaritiæ cupiditatem, immunditiæ carnalitatem, superbiam pompositatem, simoniæ perversitatem, nequitie malignitatem, & propriæ mentis simplicitatem, ib. g. sequi unum damnositatis valde dolorosum, ib. h. & sequi unum felicitatis valde gloriosum, ib. i.
- Sermo** est verbum seu locutio, seu ordinata verborum pronuntiatio, &c. a.
- Sermo** quidam divinus multiplex, ibid. a. nam primum sermonem Deus interius generavit, ib. b. secundum sermonem Deus promulgavit, ib. c. tertium Deus posterius fulminavit, ib. d. & quartum Deus superius exclamabit, ib. e.
- Sermo** quidam humanus etiam multiplex, nam quidam bonus & fructuosus, quidam vanus & vitiosus, quidam durus & furiosus, quidam duplex & malitiosus, quidam simplex & suspiciosus, &c. ibid. f.
- Sermo** faciendus atque ars prædicandi, ib. g. nam quis sermocinari debet cum summa rectitudine, ib. h. cum veritatis certitudine, ib. i. cum deliberationis plenitudine, ib. k. cum correctionis acedine & fortitudine, ib. l.
- cum acceptionis vicissitudine, ibidem m.
- sine quacunque turpitudine, ib. n.
- Serpens** quidam gloriosus & mirabilis, a.
- quidam virtuosus & laudalis, ib. b.
- quidam vitiosus & execrabilis, sc. peccator, ib. c. nam tales sunt deceptione fallentes, ib. d. ambitione ferventes, ib. e. detractione mordentes, ib. f. & turbatione sævientes, ib. g.
- & serpens quidam venenosus & odibilis, sc. diabolus, &c. ib. h.
- Serpentis** proprietas, &c. adventus, c.
- Serræ** monstri proprietas, ecclesia, d. lassitudo, b.
- Servare** signat rei possessionem, tuitionem & defensionem, &c. a.
- Servare** unum divinum: nam Deus servat justos ipsos à tentatione liberando, ib. b. à damnatione præservando, ib. c. & in salvationem collocando, ib. d.
- Servare** unum humanum, quo quis servat à vitiis & peccatis, ib. e. sicque talis habet

Index Dictionarii

- beat motum electivum, ibid. f. habeat fructum affectivum, ib. g. habeatque modum directivum seu perfectivum, ibid. h.
- Servire, servus. servire enim pertinet ad subditum, serviri ad magistratum, a.
- Servitus quædam virtuosa magna perfectio- nis, qua quis servit domino vel prælato, ib. a. quædam vitiosa vilis conditionis, ib. b. quædam gaudiosa magna præla- tionis, ib. c. & quædam ædiola dura da- mnationis, ib. d.
- Servus debet esse ornatus & compositus, ib. e. nam talis sit latus per spiritualem jocunditatem, ib. f. lotus per mundi- tiæ puritatem, ibid. g. erectus per con- templationis subtilitatem, ibid. h. ac- cinctus per abstinentiæ parcitatem, ibi- dem i.
- Succinctus per promptæ obedientiæ vo- luntatem, ibid. k. vestitus per honestæ apparentiæ venustatem, ib. l. humilis & verecundus per reverentiæ simplicita- tem, ib. m.
- pavidus & tremebundus per divini ti- moris dubietatem, ib. n.
- Servus debet esse diligens & expositus : nam sit diligens & attentus ad servien- dum magistro suo, &c. ib. o.
- Servus esse debet discretus & informatus, &c. ib. p.
- & debet esse diratus atque præmiatus, &c. ibid. q.
- Servitus quædam vitiosa, sicque per ser- vum intelligitur peccator : nam talis est servus obli-viosus, desidiosus, præsum- ptuosus, luxuriosus, perniciosus, &c. ib. r.
- Sex. Senarius est numerus perfectus, di- versimode in Scriptura signat, &c. a.
- Senarius numerus signat statum mortalis conditionis scilicet vitæ præsentis, ibi- dem a.
- signat statum mortalis perfectionis, sc. opera pietatis, ib. b.
- signat statum pœnalis afflictionis, ib. c. & signat statum finalis salvationis, ibid. d. atque signat statum lethalis corruptionis, ib. e.
- Sibilorum genera multa, & quid signant, &c. adventus, c.
- Siccitas, siccare. Siccitas est quædam passi- va qualitas contractiva, mortificata, & de circumferentia ad centrum habens motum, &c. a.
- Siccitas quædam naturalis, ibid. b. quæ- dam virtualis, ib. c. quædam corpora- lis, ib. d. quædam criminalis, ibid. e. quædam temporalis, ibid. f. quædam æternalis, & quædam infernalis, ibi- dem g.
- Sicut adverbium semper denotat simili- tudinem, conformitatem, & æqualita- tem.
- Sicut signat similitudinem virtuosam & laudabilem, quam gerunt perfecti, ib. b. nam tales sunt sicut Deus & Sancti in sensu splendore, ibid. c. in cordis ardo- re, ibid. d. & in morum decore, ib. e. & in carnis candore seu pudore, ib. f.
- Sicut signat similitudinem vitiosam & da- mnabilem, quam gerunt imperfecti, se. peccatores, &c. ib. g. signat similitudi- nem gloriosam & mirabilem, quam ge- runt Beati, &c. ibid. h. & signat simili- tudinem Beati, &c. ib. h. & signat si- militudinem tædiosam & tristabilem, quam gerunt damnati, &c. ibid. i.
- Signare, signum est omne illud, quod est alicujus rei futuræ vel occultæ signifi- cativum, &c. a. signatque in bono, & in malo, ib. b.
- Signum quoddam redemptionis est Chri- sti incarnatio, ib. b. nam ibi fuit immu- tata Dei stabilitas, ibid. c. imprægnata matris virginitas, ib. d. temperata Dei severitas, ibid. e. & inclinata cæli subli- mitas, ibid. f.
- Signum multiplex est Virgo Maria, ib.
- Signum quoddam defensionis, sc. signum crucis : nam crux est signum amoris, va- loris, terroris, honoris, decoris, & de- fensionis, &c. ib. h.
- Signum quoddam perfectionis, quo justii & perfecti cognoscuntur, &c. ib. i.
- & quoddam corruptionis, correptionis, vel infectionis, quo peccatores co- gnoscuntur, ibid. k. videlicet per si- gnum superbiæ & pompositatis, ib. l. luxuriæ & carnalitatibus, ib. m. malitiæ & fallacitatis, ib. n. avaritiæ & cupi- ditatis, &c. ib. o.
- Signa duodecim in cælo, & quid signat, &c. vide Porta, c. d. e.
- Silentium, filere, i. tacere. accipitur etiam pro quiescere, cessare, & non audere, a. vide de Taciturnitate.
- Silvani seu Fauni dæmones sunt, &c. Pi- lus, c.
- Simiæ animalis proprietas. vide Fugere, c. Pendere, d.
- Similitudo multiplex in Scriptura inveni- tur, a.
- Similitudo quædam mirabilis & gloriosa, ib. b. quia Deus factus est similis homi- nibus, quantum ad naturæ veritatē, ib. d. quantum ad propriam divinitatem, ib. d. quantum ad corporis qualitatem, ib. e. & quantum ad mutuam charitatem, ib. f.
- Similitudo quædam laudabilis & virtuosa, qua quis pro posse sit similis Deo, & Sanctis, sc. in virtutibus & moribus, ib. g. nam similes esse debemus viris pruden- tibus & limpidis, ibid. h. viris rigidis & audacibus, ibid. i. viris fluidis & clem- entibus, ibid. k. atque viris solidis ac constantibus, ib. l.
- Similitudo quædam vitiosa & damnabilis, nam mali conformant se viris impiis & crudelibus, immundis & carnalibus, avaris & tenacibus, hypocritis & falla- cibus, &c. ib. m.
- Simon. vide Beatitudo.
- Simplex, simplicitas, i. innocentia, & ve- ritas, & puritas, &c. a.
- Simplex & innorens habeat durationis longitudinem, ib. b. cognitionis limpi- tudinem, ib. c. conjunctionis aptitudi- nem, ibid. d. conditionis similitudinem, ib. e. & dilectionis firmitatem, ib. f.
- intentionis rectitudinem, ib. g. affecti- onis promptitudinem, ib. h. conver- sationis pulchritudinem, ib. i.
- Simul adverbium, per quod intelligitur societas & conjunctio, amicitia & dile- ctio sive bona sive mala fuerit, a.
- Simul unum charitativæ dilectionis, unum maculativæ conjunctionis, unum su- perlativæ religionis, & unum copulati- væ punitionis, &c. ib. a.
- Simul debent esse boni, quia simul conve- nire debent personaliter, ib. b. & præ- cipue religiosi, sc. ad simul laudandum, tractandum, laborandum, habitandum, & manducandum, &c. ib. c. simul con- sentire debent cordialiter, ib. d. & simul subvenire generaliter, ib. e.
- Simul verò in malo impiorum concordia signant, ib. f. nam conveniunt ad simul deficiendum, decipiendum, devoran- dum, & alios invadendum, ib. g.
- Simulachrum seu idolum est res ficta & si- mulata, non existens neque propria, neque vera, &c. a.
- Simulachrum signat terrenam vanitatem, ib. b. signat hominum pravitatem, ib. c. signat mundanam charitatem & ami- citiam, ib. d. & signat divitum vilita- tem, ib. e.
- Synagoga proprie loquendo est Judæo- rum congregatio vel ecclesia, a. & si- gnat hominum iniquorum congrega- tionem per superbiæ tumorem, levitiæ furorem, malitiæ livorem, iracundiæ stridorem, atque avaritiæ ardorem, &c. ib. a.
- Sine præpositio consignificativa, per se e- nim non signat, sed cum alio, &c. a.
- Sine unum pertinet ad viros perfectos : nam tales esse debent sine luxuriæ fœ- tore, desidiæ torpore, invidiæ livore, tristitiæ mœrore, et avaritiæ ardore, ib. b.
- Sine unum pertinet ad viros imperfectos, quia tales sunt sine virtutibus & gratiis multipliciter, &c. ib. c. sine unum per- tinet ad viros beatos, ib. d. et unum sine pertinet ad damnatos, &c. ib. e.
- Sinere. vide Cessare. Permittere. Relin- quere. et Dimittere.
- Singularis. vide Solus. Unus, &c.
- Sinistra est pars hominis, quæ minus habet de calore, et de naturali virrute et vigo- re, &c. a.
- Sinistra signat successum prosperitatis, ib. b. signat processum iniquitatis, ib. c. & si- gnat excessum adversitatis, &c. ib. d.
- Sion erat pars civitatis Hierusalem, &c. a.
- Sion inferior est locus salvationis, videli- cet Ecclesia Catholica, ib. b.
- nam Sion esse debet locus liberæ colla- tionis, ib. c. locus limpidæ cognitio- nis, ib. d. locus securæ tuitionis, ib. e. locus fraternæ quietionis, ib. f. et lo- cus solemnis laudationis, ib. g.
- Sion hodie non est locus solennis lauda- tionis, quia ibi quintuplicitas vitiorum, ib. h.
- Sion superior est locus refectionis Beato- rum, ib. i. Sion interior locus devotio- nis, ib. k. et Sion exterior locus defen- sionis, &c. ib. l.
- Sirenis monstri proprietas, &c. vide Adu- latio, d.
- Sisyphus Eoli filius, apud inferos defert lapidem, &c. vide Petra, c.
- renovare, g.
- Scytalis serpentis proprietas, &c. vide Ca- ro, g.
- Sitis, sitire. sitis est appetitus bibendi ex in- teriore calore causatus, & sumitur in bono et in malo, a.
- Sitis quædam Beatorum virtuosa, qua si- tiunt Sancti et desiderant atque cupiunt omne bonum, &c. ibid. b. nam tales si- tiunt

Frat. Petri Berchorii.

- fiunt dulcem societatem**, quæ fit à gratia, ib. c. **fiunt plenam satietatem**, quæ fit à gloria, ib. d. & **fiunt tutam securitatem**, quæ fit in patria, &c. ib. c.
- Sitis** quædam malorum vitiosa, nam **fiunt divitias & facultates**, ib. f. **delicias & voluptates**, ib. g. **eminentias & dignitates**, ib. h. **violencias & feritates**, ib. i.
- Sobrius**, sobrietas i. temperantia, a. & est sobrietas habenda in sensu ne nimium præsumamus, in actu ne nimium effluamus, & in victu ne nimium excedamus, ib. a. atque præcipiuntur habere sobrietatem, videlicet prælati, religiosi, viri senes, viri juvenes, & mulieres, &c. ib. b.
- Societas**, socius. Societas est plurium personarum conjuncta communitas, &c.
- Societas** quædam unita virtuose, quædam injuncta vitiose, quædam stricta dolo-rose, & quædam societas vineta dulco-rose, ib. a.
- & quædam societas bona summopere quærenda, ib. b. nam isti debent con- versari invicem gratiose, debent co- pulari invicem amoroſe, debent co- aptari invicem serioſe, debent fati- gari invicem vigorose, & debet pro- sperari invicem gaudioſe, ib. c.
- Societas mala**, quæ sunt socii litigiosi, pro- ditiosi, deſidioſi, raptoreſ atque dece- ptoreſ, ib. d.
- Societas** quædam optanda, quædam fre- quentanda, & quædam evitanda, vide Vobiscum, a.
- Sol** est principium luminis & caloris, &c. a. sumiturque multipliciter in Scriptura, &c. ib. a.
- Sol** ſignat divinam conditionem, quia ha- buit claritatem ſapientiæ, celeritatem potentiæ, caliditatem amoris perfecti, utilitatem omnis ſufficientiæ, & mobi- litatem occultæ & imperceptibilis pro- videntiæ, ibid. b.
- nam Chriſtus ſol juſtiæ immutatus af- ſumendo carnis naturam, ib. c.
- fuit eclipsatus ſuſtinendo mortis jac- turam, ib. h. fuit renovatus acquirendo vitæ veſtiturâ, ib. e. & fuit inflamma- tus exercendo mundi prælaturâ, ib. f.
- Sol** ſignat virtuaſem perfectionem, ib. g. nam juſtus habere debet durationis lon- gitudinem, ib. h. cognitionis ſimplici- tatem, ibid. i. intentionis rectitudinem, ib. k. atque affectionis celsitudinem, ib. l.
- Sol** ſignat virtutum conditionem multipli- citer, ib. m.
- Solemnitas**, ſolemnitates fuerunt inſtitu- tæ ad Deum laudandum, collaudandum & honorandum, a. ſumiturque in bono & in malo, ib. a. & eſt ſolemnitas interior commendanda, exterior celebranda, ſuperior affectanda, & inferior dete- ctanda, ib. b.
- Sollicitus**, ſollicitudo, i. diligentia ſeu cu- ra, &c. a.
- Sollicitudo** quædam naturalis, ib. a. quædam virtualis, ib. b. & quædam criminalis, ib. e.
- Solium** eſt ſeu thronus regaliſ vel judicia- riæ majestatis, &c. a. & eſt ſolium æter- num divini majestatis, ſolium inter- num mentalis voluntatis, ſolium ſu- pernum ſummæ felicitatis, ſolium ex- ternum mundanæ auctoritatis, &c. ibi- dem a.
- Solitudo**, ſolus dicitur, qui nulli alii eſt af- ſociatus vel conjunctus, & ſolitudo ſu- mitur in bono & in malo, &c. t.
- Solitudo** quædam pertinet ad deitatem, ibid. b. nam ſolus Deus poteſt peccata dimittere, mirabilia facere, ſalvare & eripere, &c. ib. c.
- Solitudo** quædam pertinet ad vitæ ſan- ctitatem, quia juſti ſoli Deo vacare, & à cunctis abſtinere volunt, ibid. d. & talis ſolitudo eſt paciſ & tranquillitatis ge- nerativa, ibid. e. culpæ & perverſitatis deplorativa, ib. f. atque morum ſœcun- ditatis ampliativa, ib. g.
- Solitarie** qui volunt vivere, debent habere multas virtutes, ib. h.
- Solitudo** quædam pertinet ad morum pra- vitatem, ib. i. & ſic ſoli ſunt qui carent charitate, ib. k. qui tument pompæ va- nitate, ib. l. atque qui rigent dura par- citate, ib. m.
- Solitudo** quædam ſuperior virtuola per- ſectorum, ib. n. quædam interior vitio- ſa peccatorum, ib. o. quædam exterior periculosa mundanorum, ibid. p. quæ- dam inferior tempeſtuola damnato- rum, ib. q.
- Solvere**, i. reddere, ſatiſfacere, accipitur etiam pro deligare, dirumpere, liqueſ- cere ſeu liqueſieri, &c. a.
- Solvendum** eſt vinculum ſceleris crimina- liſ, ib. b.
- Solvendum** vinculum oneris temporalis, ib. c. atque vinculum ſœderis corpo- raliſ, ib. d.
- Somnus**, ſopor, ſomnus quidam mortaliſ omnium viatorum, ib. a. quidam men- taliſ omnium perfectorum, ib. b. qui- dam infectioniſ carnaliſ peccatorum, ib. c. quidam temporalis divitum mun- danorum, ib. d. quidam infernaliſ da- mnatorum, ibid. e. ſupernaliſ hominum beatorum, &c. ib. f.
- Somniare**, ſomnium, ſomnia aliquando proveniunt à Deo per inſpirationem, quandoque à libertate animæ, quando- que à diabolo, quandoque à mente, & quandoque ab homine, &c. a.
- Somnium** quoddam hominum cupido- rum, ibid. b. quoddam immundorum luxurioſorum, ib. c. quoddam ſuperbo- rum, ibid. d. quoddam litigioſorum, ibid. e. & quoddam timidorum, ibi- dem f.
- Sonare**, ſonus, ſonituſ, ſonus ſumitur in bono & in malo. a.
- Sonus** quoad Deum quidam inſpirativuſ, ib. b. quidam informativus, ib. c. qui- dam conſolativuſ, ib. d. & quidam de- ceptivus, ib. e.
- Sonus** quoad juſtoſ quidam deprecativuſ, ib. f. quidam collaudativuſ, ib. g. qui- dam judicativuſ, ib. h. quidam caſtiga- tivuſ, ibid. i. & quidam excitativuſ ſeu prædicativuſ, ib. k.
- Sonus** vero in malo quidam detractorum, ib. l. quidam tyrannorum, ibid. m. qui- dam deceptorum, ib. n. & quidam laci- vorum, ib. o.
- Sordes**, ſordiduſ, per ſordes peccata intel- liguntur, quæ animam ſordidant atque ſœdant, à quibus cavendum eſt, a. ſor- deſcit anima à ſuperbiæ tumore, luxus à ſœtore, ſimoniæ ſudore, gaſtrimargiæ fluore, & inſolentiz livore, ib. b.
- Sorec**, in qua Dalila habitavit, mundi prosperitatem ſignat. vide Amor mun- di c.
- Soror** nomen charitatis, fraternitatis, & qualitatit, & communitatis, a.
- Soror** criminibuſ proſtituta vituperanda, ib. b. ſoror cæleſtibuſ inſtituta deſide- randa, ibid. c. ſoror virtutibuſ deſtituta cuſtodienda, ib. d.
- & ſoror pro omnibuſ conſtituta prædi- ligenda, ſ. Virgo Maria, ibid. e.
- Soror** vigo Maria, quia ligata vimine cha- ritatiſ, ib. f. ſigata flumine pietatiſ, ib. g. fundata culmine humilitatiſ, ibid. h. & privata crimine carnalitatiſ, ib. i.
- Sors** proprie eſt illud, quod à caſu vel for- ma provenit, & quod diſpoſitioni ho- miniſ non ſubſiſtit, ſed quod ſolum à diſpoſitione quadaſ occultæ accidit, &c. a. & eſt ſors ſtebilitatiſ atque miſe- rorum, potentium & ſuperborum, ſeli- cium & beatorum, moerentium ac da- mnatorum, ibid. b.
- Species**, ſpecioſuſ. ſpecies ſumitur pro qualitate rerum, vel varietate, & rerum formoſitate, &c. a.
- Species** quædam utilitatiſ dominarum pe- riculoſa, ibid. b. quædam falſitatiſ hy- pocritarum ridiculoſa, ibid. c. quædam veritatiſ creaturarum miraculoſa, ib. d. quædam vanitatiſ divitiarum deſectuo- ſa, ib. e. quædam ſanctitatiſ gratiarum virtuola, ibid. f. & quædam dignitatiſ cæleſtium divitiarum ſpecioſa, &c. ibi- dem g.
- Specioſum** facient hominem continentie puritatiſ, ib. h. veretundie venuſtatiſ, ib. i. ſapientiæ claritatiſ, ib. k. apparentie ho- neſtatiſ, ibid. l. & redolentie ſuavitatiſ, ib. m.
- Speculum** ſignat virum juſtum & hone- ſtum, a. ſignat Scripturæ potentativam luciditatem, atque ſignat mundanam prosperitatem, ib. a.
- Speculari**. Speculator dicitur, qui conſi- tuitur in civitate ad inſidias & adventuſ hoſtium prævidendum, ad vigilandum & ad clamandum, ſignans prælatos & prædicatores, a.
- Spes**, ſperare. ſpes eſt mentiſ affectio de futuro, &c. a.
- Spes** quædam vacua, quæ ſtabilitatiſ caret fulcimento, ibid. a. nam non eſt ſperan- dum in divitiſ, ib. b. blanditiſ, ibid. c. & eminentiſ, &c. ib. d.
- Spes** quædam vacua, quæ ſagacitatiſ caret condimento &c. ib. e.
- Spes** quædam nocua, quæ fidelitatiſ caret juvamento, &c. ib. f. & ſpes quædam ar- dua, quæ ſecuritatiſ pollet complemen- to, ibid. g.
- Spes** eſt actus virtuoſuſ, ibid. h. nam eſt fortiffima propugnatrix, ib. i. dulciſſi- ma conſolatrix, ib. k. doctiffima procu- ratrix, ib. l. & promptiffima ſublevatrix, ib. m.
- Spes** eſt moduſ fruſtuoſuſ, ibid. n. locus gratioſuſ, ib. o. & fruſtuſ pretioſuſ, &c. ib. p.
- Spelunca** multiplex. a. nam quædam eſt ſpelunca tutior perfectorum, ib. a. in- ferior mortuorum, ib. b. ſecretior ani- morum, ib. c. immundior mundano- rum, ib. d. & obſcurior damnatorum, &c. ib. e.

Index Dictionarii

- Spina** est arbor aculeata, vel ipsemet aculeus, &c. a
- Spina** quædam defensiva, scil. poenitentia; stimulus, ib. b. quædam offensiva, scil. peccatum vel divitiæ, ibid. c. quædam combustiva, scil. congregatio peccatorum, ib. d. & quædam afflictiva, scilicet tribulatio dampnatorum, ibid. e
- Spiritus** dicitur quælibet materia aerea, subtilis & levis, sicut anhelitus & flatus, a. estque multiplex, videlicet spiritus corporis, temporis, peccatoris, ætheris, fœderis, hominis, &c. ib. a
- Spiritus** quidam summus & admirabilis, scil. Spiritus sanctus: nam habet virtutem immutativam, copulativam, conservativam, elevativam, renovativam, & illuminativam, &c. ib. b
- qui Spiritus sanctus per inspirationem habet penetrare, ib. c. per eruditionem habet insufflare seu informare, ib. d
- Spiritus** sanctus per inspirationem habet vegetare, ib. e. per confirmationem habet roborare, ib. f. & per contemplationem habet sublevare, ib. g. atque per affectionem habet inflammare, ib. h
- Spiritus** sanctus dicitur admirabilis, quia est ductor ad gubernandum, doctor ad informandum, tutor ad protegendum, rector ad corrigendum, pastor ad nutriendum, &c. ib. i
- Spiritus** quidam pessimus & detestabilis, ib. k. sicque inveniuntur spiritus, scilicet dæmones hominum impugnatores, ib. l. homines dæmonum imitatores, ib. m. afflatus malarum cogitationum, ib. n. & impetus gravium tribulationum, ib. o
- Spiritus** quidam intimus & amicus, & sic quidam transitorius & temporalis, quidam volitorius & cordialis, & quidam permanens atque æternalis, ib. p
- Spiritus** quidam denotans animum, voluntatem, sive virum justum, talis enim spiritus per poenitentiam renovatur, per sapientiam illustratur, per gratiam conservatur, per continentiam depuratur, per amicitiam præsentatur, per imprudentiam molestat, &c. ib. q
- Spiritualia** & temporalia bona sunt naturæ contraria, ib. r
- Splendere**, splendor est fluxus corporis gloriosi, sumiturque in bono & in malo, ib. a. nam splendor honestatis debet considerari, veritatis desiderari, castitatis appropriari, falsitatis vituperari, vanitatis renuntiari, & dignitatis appeti, &c. ib. b
- Spolium**, spoliare. per spoliū sive spolia intelliguntur exteriora indumenta, & etiam quæcunque bona exteriora, generaliterque omnia, quibus possunt spoliari homines, vel vestiri, &c. a
- Spolia** quædam infima, scil. bona temporalia exuenda, ib. b
- quædam intima, bona spiritualia induenda, ib. c. quædam pessima, criminalia respuenda, ib. d. & quædam optima, æterna appetenda, ib. e
- Sponsus**, sponsa. sponsus signat Christum, qui humanæ naturæ per incarnationem, & animæ Christianæ per baptismum, & fidei susceptionem fuit de-
- sponsatus, a. signat etiam prælatum, qui sponsus est ecclesiæ, cui præest, &c. ib. a
- Sponsus** est nomen amorosum, gaudiosum, studiosum & gratiosum, &c. ib. b
- Sponsus** debet amoroſe cum sponsa ligari, ib. c. gaudioſe latari, ibid. d. studioſe morari, ib. e. gaudioſe vestibis ornari, ib. f
- Sponde**, spontaneæ. sponde dicitur illud, quod fit libenter, voluntarie, ultro, grante, & ex corde. a. & sponde seu voluntarie faciendæ est eleemosynarum erogatio, tribulationum toleratio, obedientia subjugatio, & fraternæ charitatis copulatio, &c. ib. a
- Stare**, stabilis, stabilitas, stabilire, i. statuere, stare vero accipitur quandoque pro sistere, quandoque pro erectus esse, quandoque pro morari, seu manere. a. & moraliter loquendo semper signat animi stabilitatem, perseverantiæ durabilitatem, atque constantiæ firmitatem, &c. ib. a
- Stabilis** efficitur res quinque modis, ib. b
- Stabilis** & constans efficitur homo, quando per amorem fortiter alligatur, ib. c. quando per spem firmiter sustentatur, ib. d. quando per fidem intime radicatur, ib. e. quando per æquitatem optime regulatur, ib. f. sicque iustitiæ standum est multipliciter, &c. ib. g. & quando per Dei timorem in fine aggravatur, ib. h
- Stare** non videntur, sed potius cadere & deficere, atque instabiles sunt amici fallaces, hypocritæ. fluentes homines, mentientes, &c. ib. i. sicque stare in malo accipitur, &c. ib. k
- Statim** denotat celeritatem sive bonam, sive malam. a. & est statim idem quod celeriter, cito, subito, prompte, ib. a
- Statua**, vide Idolū. Simulachrum.
- Status** Ecclesiæ plures, &c. vid. Porta, c. d. e
- Statua** Nabuchodonosor qualis fuerit, &c. Caput, f. i
- Statuere** accipitur pro stabilire, quandoque pro ordinare, quandoque pro ponere, a. & generaliter statuere est aliquid stabiliter facere & firmare, ideoque mandata, & ordinationes majorum statuta dicuntur, &c. ib. a
- Statui** debemus in Christo, cælo, Ecclesiâ, & patria, ib. b
- Stephanus** primus martyr viriliter pugnavit pro Christi fide. vide Primus, g
- Stella**, stellæ dicuntur à stabilitate, eo quod stabiliter stent in cælo. a
- Stellæ** interius splendentes sunt virtutes, stellæ exterius fulgentes sunt viri iusti, stellæ superius lucentes sunt viri beati, & stellæ inferius pollentes sunt mundi divites & peccatores, &c. ib. a
- Stellæ** spiritualiter si esse volumus, per animi firmitatem solidi maneamus, ib. b
- per pietatem nosmetipsos præbeamus, c
- per charitatem firmiter hæreamus, ib. d
- per honestatem etiam omnibus placeamus, ib. e. per affectum sursum resideamus, ib. f
- & per discretionem intus reluceamus, ib. g
- Stellæ** etiam dicuntur Angeli, ib. h. & viri iusti, &c. ib. i
- Sterilis**, sterilitas est fructuum nullitas vel tenuitas, producendi fructus debilitas, vel impossibilitas. a. signatque in bono & in malo, ib. a
- Sterilitas** quædam egenorum & pauperum, quia carent fructibus & divitiis huius mundi, ib. b
- Sterilitas** quædam perfectorum, quia iusti volunt esse steriles & nudi ad productionem vitiorum, ib. c. quædam peccatorum, quia bonorum operum fructum non producunt, ib. d. & quædam damnatorum, quia steriles omni solatio atque omni bono, &c. ib. e
- Sternere** est aliquid ad infima deprimere, vel ad terræ superficiem adæquare, a. & ideo stratura dicitur pavementum, quo via sternitur ad ambulandum, & ornandum disponitur, &c. ib. a. sterniturque Ecclesiâ viris virtuosis, bona conscientia rebus fructuosis, mens plena nequitia culpis periculosis, cali curia viris gloriosis, mundi patria viris virtuosis, & inferni miseria viris & poenis dolorosis, &c. ibid. b
- Stola** est indumentum ad ornamentum hominis præparatum. a. & sumitur in bono & in malo, ib. a
- Stola** qua utuntur incipientes, proficientes, perfecti, cælo manentes, mundi potentes, atque mundum fallentes, ib. b
- Stola** nitoris induuntur caste continentes, stola decoris induuntur sancte conversantes, stola rigoris induuntur viri militantes, stola honoris induuntur viri triumphantes, & stola splendoris induuntur Beati contemplantes, ib. c
- Struthionis** proprietas, quidve signat, &c. vide Aer. c
- acceptio** personarum. d
- Studium**. vide Desistere.
- Stultitia** & fatuitas est quoddam vitium, quo mens taliter hebetatur, quod contra rationem aliquid operatur. a. est ergo stultitia rationis carentia, ib. a. & naturaliter stultus est superbus & præsumptuosus, indignans & despectuosus, irascens & seditiosus, loquax & tumultuosus, &c. ib. b
- Stupor**, stupere. stupor, id est, insensibilitas. unde membrum dicitur stupidum, quando insensibile efficitur. a. sic etiam stupet homo de mirabili scientiæ limpidine, de notabili decentiæ pulchritudine, de terribili iustitiæ rectitudine, & delectabili potentiæ fortitudine, &c. ib. a
- Suadere**, id est, monere, inducere, attrahere, & hortari, & pertinet suadere ad benignitatem. a. sumiturque in bono & in malo, &c. ib. a
- Suavis**, suavitas quædam, quam debemus concupiscere. a. estque illa, qua Deus est misericors & suavis multiformiter, ib. a. quædam quam debemus cunctis facere, & est benignitas, scilicet in verborum eloquentia, in operum efficacia, atque famæ redolentia, ibid. b. & quædam delectabilem huius mundi, scilicet divitiarum temporalium, deliciarum corporalium, & eminentiarum secularium, &c. ib. c
- Subter**, sub, sunt præpositiones status, partis & loci inferioris significativæ. a. & significant in bono & in malo, ibid. a
- Sub

Frat. Petri Berchorii.

- Sub unum frequentandum**, & est refugium divinæ protectionis, &c. ib. b.
- Sub unum tolerandum**, estque status subjectionis, &c. ib. c.
- Sub unum detestandum**, quo nos diabolo subjacemus per peccatum, ib. d.
- Sub unum conculcandum**, scil. bona hujus mundi, ib. e.
- & unum formidandum, scil. quo lugent demones & damnati, &c. ib. f.
- Subditus**, subiectus, subdere, subjicere, subditio, subiectio, & subjugatio, sunt nomina servitutis, &c. a.
- Subiectio** quædam perfectorum virtuosa, quædam peccatorum vitiosa, quædam Beatorum gaudiosa, & quædam damnatorum dolorosa, ib. b.
- Subditi** debent humiliter conversari, ib. c. debent invicem tenaciter copulari, ib. d. & debent mentaliter excitari, vel turbari, &c. ib. e.
- Sublimitas**, sublimis. Sublimitas enim quædam mentalis interioris affectionis. a. quædam affectus moralis utilioris perfectionis, ib. b. quædam supernalis culminis superioris prælationis, ibid. c. quædam status & gloriæ mundanorum exterioris promotionis, ib. d. quædam criminalis cordialis dexteroris elationis, ib. e.
- Subito** signat actuum celeritatem, a. sicque unum subito est prompti vigoris, sc. obedientiæ, ib. b. subito unum Dei potentia magni valoris, ibid. c. subito unum Dei iustitiæ magni timoris, ib. d. subito unum magnæ sævitia, magni furoris, ibid. e. subito unum magnæ tristitiæ grandis doloris, &c. ib. f.
- Substantia** in quantum signat possessionem, seu divitiarum acquisitionem vel congregationem, ponitur in Scriptura, a. sicque reperitur substantia corporalis, pectoralis, virtualis, cordialis, æternalis, & temporalis, &c. ib. b.
- Substantiæ temporales**, si expenduntur, sunt proficiuæ, si retinentur, sunt nocuæ, ib. c.
- Subvertere** nihil aliud est, quàm illud, quod sursum est, subtus vertere, a.
- Subversio** quædam virtuosa, ibid. b. quædam criminosa, ibid. c. quædam dolorosa, ib. d. & quædam luctuosa, ib. e.
- Succedere**, id est, ministerialiter inflammare, & ad ardendum adminiculis excitare, &c. a.
- Succenditur** iustus per veram dilectionem, ibid. b. succenditur peccator per malam affectionem, ib. c. succenditur pauper mundi tribulationem & afflictionem, ib. d. & succenditur anima per damnationem, &c. ib. e.
- Succingere**, vide Accingere.
- Sufficientia** est virtus, qua appetitus animi de suis desideriis quietatur, &c. a.
- Sufficientia** quædam temporalis corporis sustentativa, ibid. b. quædam cordialis animi quietativa, ib. c. & quædam supernalis bonorum cumulativa, ib. d.
- Summus**, summitas. Summus vel summum dicitur illud, quod in unoquoque genere excellens, supremum & arduum invenitur, a. sicque summitas est cuiuslibet rei cacumen vel altitudo, ib. a. & sic est summitas quædam maiestatis æternæ, quædam voluntatis internæ, quædam dignitatis supernæ, quædam potestatis externæ, & quædam vanitatis mundanæ, &c. ib. b.
- Super**, supra, superius, superior, sursum. Super est præpositio significans cuiuslibet rei, loci vel operis superioritatem, vel excellentiam, vel sublimitatem, &c. a.
- Superioritas** multiplex, ib. a.
- Superioritas** quædam summi Creatoris ib. b. quædam superioritas boni præceptoris, sicque prælatus est superior ad providendum, corrigendum, & instruendum, ib. c.
- quædam superioritas iusti viatoris, ibid. c.
- & sic quæ sursum sunt affectanda, contemplanda, atque meditanda, ibid. e. quia sunt loca cunctis clariora, ib. f. cunctis puriora, ib. g. cunctis tiora, ib. h. cunctis tranquilliora, ibid. i. cunctis dulciora, ib. k. atque cunctis nobiliora, ib. l.
- Super Deum** est iustus per devotionem, proximum per compassionem, cælum per affectionem, seipsum per considerationem, &c. ib. m.
- Superioritas** quædam vani peccatoris, sc. superbia, ib. n. & superioritas quædam hostis deceptoris, scil. diaboli, ibid. o.
- Superare** sumitur pro excedere, præcellere, manere, & vincere, a. vide Vincere, atque Victoria.
- Superbia**, superbus. Superbia est vitium vitiorum, & super omnia alia grave & reprobum reputatur, &c. a.
- Superbia** fugienda, quia est divinæ displicentiæ provocativa, ib. c. internæ iracundiæ concitativa, ib. d. verbalis arrogantia fuscitativa, ib. e. mentalis sapientiæ excæcativa, ib. f. crudelis violentiæ executiva, ibid. g. pomposa extollentiæ declarativa, ibid. h.
- verborum & iactantiæ cumulatio, ib. i. criminosa excrementi augmentatio, ib. k. ruinosa opulentiæ dissipatio, ib. l. dolorosa pestilentia introductio, ib. m.
- Supervenire**, vide Accidere.
- Supplantare**, vide Decipere.
- Supplicium**, vide Adversitas, Tribulatio, vel Afflictio.
- Surdus**, surditas est defectus & impossibilitas audiendi, sumiturque in bono & in malo, a.
- Surditas** quædam magnæ perfectionis, sc. patientiæ, ib. a. quædam magnæ defectiōis, scil. ignorantia, ib. b. & quædam magnæ perversiōis, scil. pestilentia, &c. ibid. c.
- Surgere** est à loco basso & infimo se sursum erigere & levare. unde surgere est sursum pergere, vel sursum se erigere, &c. ib. a.
- Surgere** quoddam morale & virtuosum, quo mens surgit à depressione vitiorum, ibid. b. & ad hoc monet excitatio Dei præcipientis, ib. c. quia Deus præcipit surgere ad ipsam amplectendum per dilectionem, ad ipsum deprecandum per devotionem. ad hostes impugandum per orationem, ad mortem meditandum per discretionem, ad plebem informandum per prædicationem, &c. ibid. d. monet etiam increpatio
- verbi corripientis, ibidem e. monet dispositio status deficientis, ibid. f. atque monet inquinatio loci inficientis, &c. ib. g.
- Surgere** quoddam mirabile & gloriosum, qua Christus surrexit à mortuis, &c. ib. h. surgere quoddam mirabile & fructuosum, quo sancti surgunt de miseria mundi ad cæli gloriam, ib. i. & quoddam damnabile & vitiosum, quo mali surgunt ad loquendum mordaciter, ad deridendum nugaciter, ad cogitandum fallaciter, & ad imitandum malos moraliter, &c. ib. k.
- Sursum**, vide Super.
- Suscipere** multipliciter in Scriptura sumitur, a.
- Susceptio** divina mentaliter concupiscenda, ib. a.
- Susceptio** quædam divina, qua Deus suscipit penitentes ad remissionem, confidentes ad tuitionem, morientes ad salvationem, servientes ad promotionem, innocentes ad defensionem, atque mansuetes ad dilectionem, ib. b.
- Susceptio** quædam humana bona, qua iustus suscipit verbum Dei ad audiendum, hospites ad reficiendum, infirmos ad compatiendum, fidem ad ipsam credendum, disciplinam ad ipsam tenendum, atque Christum ad ipsum colendum, ib. c.
- Susceptio** quædam humana, qua iniquus suscipitur ad devorandum, &c. ib. d.
- Suscitare** sumitur pro excitare, generare, relevare, introducere, vel ordinare, &c. a.
- Suscitatio** quædam Dei filii mundum redimentis, quædam prælati mundum gubernantis, quædam egeni statum erigentis, quædam mortui vitam resurgentis, quædam impii culpam dimittentis, quædam diaboli bonos affligentis, & quædam impii penam incurrentis, ib. d.
- Suspendere**, vide Apprehendere.
- Sustinere** sumitur pro portare, expectare, dissimulare, pati, supportare, vel aliquid in patientia tolerare, a.
- Sustinentia** quædam patientiæ, quædam violentiæ, quædam pestilentia, & quædam amicitia, &c. ib. a.
- Sustinendo** mundanas tribulationes requiritur humilitas patientiæ pro fundamento hoc multipliciter, &c. ibid. b.
- Sustinendo** adversa requiritur utilitas pro causamento, ib. c. & stabilitas pro complemento, &c. ib. d.
- Suus** pronomen, vide Meus, mea,

T.

Tabernaculum est domus portabilis vel mutabilis facta de pellibus, pannis, foliis seu lignis. a. & accipitur in bono & in malo, ibid. a.

Tabernaculum in bono quoddam pudicitia virginis, quod factum est ad Dei habitationem, ibid. b. quoddam conscientia cordialis, quod factum est ad nostram meditationem, ib. c. quoddam ecclesie temporalis, quod factum est ad bonorum militationem, ibid. d. & quoddam familie supernalis, quod factum

Index Dictionarii

- Etum** est ad Beatorum recreationem , ib. e
- Tabernaculum**, in quo ponuntur reliquie, habet quatuor conditiones, ib. f
- Tabernaculum Dei** spirituale debet sursum levare per sublimem contemplationem, &c. ib. g. debet ornari per honestam conversationem, ib. h. debet tute ferari vel velari per virtutum occultationem, ibid. i. & debet munde rigari vel purgari per culparum expiationem, ib. k
- Tabernaculum in malo** quoddam humane corruptionis, scilicet nostri corporis, in quo anima miserabiliter hospitatur, ibidem l. quoddam humane possessionis, scil. status mundanorum, ib. m. & quoddam eterne damnationis, scil. inferni, ib. n
- Tabernaculum celi** vel Ecclesie est tabernaculum æternum & immutabile, jucundum & delectabile, amœnum & consolabile, excelsum & admirabile, amandum & appetibile, &c. ibidem o
- Tacere**, taciturnitas in Scriptura multiplex reperitur, a
- Taciturnitas** quædam divina, qua Deus per modum tacentis se habet, scil. peccata sufferendo, ib. a. supplicia non inferendo, ibid. b. & præmia differendo, ib. c
- Taciturnitas** quædam humana, sicque tacere unum est hominum patientium, ib. d. unum hominum sapientium, ib. e. unum hominum insipientium vel ignorantium, ib. f. unum hominum pestilentium, ib. g
- Taciturnitas bona** & in natura commendatur, & in Scriptura prædicatur, ibidem h
- Taciturnitas** valet ad sedandum mentis affectionem, ibid. i. ad vitandum vanam locutionem, ib. k. ad spectandum mortis afflictionem, ib. l.
- Talis, qualis**, sunt duo relativa significativa similitudinem alicujus antecedentis, &c. a
- Talis** signat conditionem hominis virtuosæ, ib. b. signat infectionem hominis vitiiosi, ibid. c. signat afflictionem gravaminis dolorosi, ib. d. & signat refectionem solaminis gloriosi, ib. e
- Talpe** animalis proprietas, &c. vide Ambulare, i
- Tangere**, tactus est sensus ille, qui magis prope tangit objectum suum, &c. a
- Tactus** quidam dilectionis, quidam infectionis, quidam devotionis, quidam probationis, quidam præsumptionis, &c. ib. b
- Tactus** quidam correctionis, ibid. c. nam per talem tactum reportatur fructus possessionis, ibid. d. refrenatur cordis elatio, ib. e. formidatur Dei punitio, ib. f. & inflammatur mentis affectio, ib. g
- Tactus** quidam perfectionis, ibid. h. quidam infectivus, ib. i. & quidam afflictivus, ib. k
- Tanquam** denotat aliquam comparativam similitudinem, &c. a
- Tanquam** unum pertinet ad viros perfectos multipliciter, &c. ib. b. Tanquam unum pertinet ad viros perfectos, ib. c
- Tanquam** unum pertinet ad viros damnatos, ib. d
- & tanquam** unum pertinet ad Beatos, ibid. e
- Tantum**, i. e. solummodo videtur esse distinctio privativa, privati enim omnem ulteriorem distinctionem, vel compositionem, &c. a. vide Solus.
- Tantus**, id est, tam magnus, vide de Magnitudine.
- Tarditas** quædam commendabilis, scil. deliberativa, a. quædam detestabilis, scil. pigritia, ibid. b. quædam formidabilis, scil. divinæ potentia, ib. c. & quædam tolerabilis, scil. divini auxilii & gratia, &c. ib. d
- Taurus** signat Christum propter fortitudinem indomabilem, a. signat diabolum propter crudelitatem incredibilem, ibid. b. signat quemlibet Martyrem, propter immolationem Deo placabilem, ib. c. atque signat quemlibet impium propter pravitatem detestabilem, &c. ib. d
- Taurorum** indorum proprietas, &c. vide Induratio. b
- Tauræ villæ** aquæ proprietas miranda, &c. Intrare. p
- Tauri** generalis proprietas nobilis. g
- Taxi** animalis proprietas. vide Polluere, b
- Tecum**. vide Vobiscum.
- Tegere**, tegmen, tectum, reperitur tegumentum honestatis, potestatis, pietatis, falsitatis, excusationis, oblationis, luxuriantionis, & occultationis, ib. a. vide Abscondere. Operire. Velare. Celare. Induere. atque Vestire.
- Tempestas** est aeris disemperantia, quæ intuentibus & sentientibus horrorem incutit & terrorem, &c. a
- Tempestas** signat iniquitatis redundantiam, ibid. b. prosperitatis affluentiam, ib. c. crudelitatis violentiam, ib. d. & adversitatis pestilentiam, ib. e
- Temperantia**. vide in aliis titulis. scil. Modestia, &c.
- Templum** est proprie locus ad Dei cultum dedicatus, & ad religionis officium ordinatus, &c. a
- Templum** in bono quoddam interius devotorum, scilicet conscientia, ibid. b. quoddam exterius clericorum, scilicet materiale, ib. c. quoddam inferius perfectorum, scil. status fidelium, ibid. d. & quoddam superius, scil. Beatorum, &c. ib. e
- Templum** pollere debet puritate, ibid. f. quia sanctum, & nullis vitiis defædatur, ib. g
- debet gaudere libertate, ib. h. quia ibidem Deus moratur, laudatur, & honoratur, ib. i
- habere debet excellentiam mirabilem, propter virtutum magnitudinem, ib. k
- debet æqual lance manere propter justitiæ æquitatem, ib. l
- Templum** in malo, sicque in Scriptura reperitur templum Dagon, Astaroth, Nezar, Baal, Remon, Dianæ atque Pelis, ib. m. sic spiritualiter est templum iracundia, ib. n. luxuria, ib. o. acedia, ib. p. avaritia, ib. q. superbia, ibid. r. gula, ib. s. ac invidia, ib. t
- Tentare**, tentatio, sumitur pro probare,
- suggerere, sive ad malum inclinare, vel tribulare, vel tribulationem sustinere, a
- Tentatio** quædam sustinenda patientia, qua Deus per tribulationes nos tentat ut probet, &c. ib. b
- Tentatio** quædam metuenda, quæ mundus, caro, & dæmonia nos alliciunt & tentant ad malefaciendum, ib. c. nam talis inchoatur a cogitatione, meditatur in delectatione, atque terminatur in executione, ib. d. sicque homini in tentatione sunt necessaria, videlicet refugere omnem occasionem, &c. ib. e
- tollere omnem præsumptionem, ib. f. & querere Dei tuitionem, ib. g
- Tempus** est mensura moris, &c. a
- Tempus** unum viventis fragilitatis, ib. b. nam tale tempus habet vilem inceptionem, curtam dimensionem, tristem affectionem, debilem conditionem, labilem durationem, & stabilem præfixionem, ib. c
- Tempus** unum labentis prosperitatis, ibidem d
- Tempus** unum urgentis necessitatis, seu præsentis adversitatis, ib. e
- Tempus** unum sequentis mortalitatis, ibidem f
- Tempus** unum ardentis seu urgentis calamitatis, ib.
- & tempus unum gaudentis societatis, vel replentis sarietatis, &c. ib. h
- Temporalia**. vide de Divitiis.
- Tendere** sumitur quandoque pro fortiter extendere, quandoque pro insidias parare, quandoque pro crescere, quandoque pro ire, vel ambulare, & pro forti vel rigida extensione, &c. a
- Tenere**, vel teneri in Scriptura multipliciter sumitur, a
- Tenere** quoddam virtuosum & commendabile, quoddam vitiosum & detestabile, quoddam dolorosum & contristabile, & quoddam gaudiosum & consolabile, ib. a
- Tenere** virtuosum & commendabile idem est, quod adimplere, & aliquid inviolabiliter observare. ib. b
- Tenenda**, complenda, & observanda, ut compleamus mandatum, quod præcipitur, ib. c
- sicque præcipimus tenere baculum ad sustentandum, clypeum ad protegendum, gladium ad pugnandum, thuribulum ad incendendum, organum ad decantandum, Deum ad adorandum, & proximum ad adjuvandum, moraliter omnia intelligendo &c. ib. d
- Tenenda** ne careamus virtute, quæ præcipitur, ib. e
- atque tenenda, ne amittamus salutem, quæ promittitur, ib. f
- Tenere** in malo: nam tenacitas quædam mundialis avaritiæ, ib. g
- quædam corporalis immunditiæ, ibidem h
- quædam temporalis amicitia, ib. i
- & quædam infernalis violentia, ib. k
- Tentorium**, id est, tabernaculum. vide Tabernaculum.
- Tenebra** est obscuritas aeris ex carentia luminis generata, &c. a
- Tenebræ** superiores signant divinam humanitatem, ib. b

Frat. Petri Berchorii.

- Tenebrae inferiores** signant Scripturę profunditatem, ibidem c.
- Tenebrae anteriores** signant iustorum humilitatem, &c. ib. d.
- Tenebrae interiores** signant cordium obsecritatem, seu culparum iniquitatem, ibid. e.
- nam **Tenebra peccati** habet lumen verę cognitionis repellere, habet colorem honestatis abscondere, habet verecundiam & pudorem tollere, habet timorem incutere, & habet somnolentiam facere, &c. ib. f.
- Tenebrae exteriores** signant mundanam prosperitatem, ib. g.
- Tenebrae posteriores** signant corporis mortalitatem, ib. h.
- & **Tenebrae subteriores** signant doloris adversitatem, ib. i.
- Ter. Tertio.** vide infra Tria. Tres.
- Teredinis vermis** proprietas, &c. Pulvis, d.
- Terra in Scriptura** multipliciter signat in bono & malo, &c. a.
- Terra sumitur pro iustorum perfectione,** ib. b.
- nam talis debet cunctis succurrere celeriter, ib. c.
- debet se subicere humiliter, ibid. d.
- debet se extendere cunctis mentaliter, ibid. e.
- debet subsistere malis stabiliter, ib. f.
- & debet bona producere utiliter, ib. g.
- Terra sumitur pro bonorum collectione,** scil. pro Ecclesię vel religionis habitatione, ibid. h. nam ista terra est speciosa, spatiosa, pretiosa, montuosa, pascuosa, bellicosa, dulcorosa, humorosa, & virtuosa, ib. i.
- Terra sumitur pro Sanctorum possessione,** ibid. k.
- & necessaria sunt ad illam, scil. dimittere quod inficit, ib. l.
- appetere quod proficit, ib. m.
- & attendere quod allicit, ib. n.
- Terra sumitur pro mortalium defectione,** ib. o.
- nam sic debet homo scindi & concuti per contritionem, debet aperiri per confessionem, debet seminari per instructionem, & debet rimari per vilitatis considerationem, &c. ib. p. &c.
- Terra sumitur pro iniquorum conditione,** ibid. q. quia peccator durus & solidus est per obstinationem, siccus & frigidus per mentis indevotionem, turpis & hispidus per malam conversationem, gravis & ponderosus per malam inclinationem, fuscus & tenebrosus per mentis obscuritatem, fœdus & maculosus per carnis iniquitatem, ibid. r.
- Terra sumitur pro afflictorum tribulatione,** quia ibidem humiles versantur, poenitentes purgantur, purgati relevantur, & superbi deducuntur, ib. f.
- Terra sumitur pro mortuorum corruptione vel resolutione,** quia mortuus terra dicitur, ibid. c.
- Terra sumitur pro damnatorum conclusionem:** nam ibidem est mœror inconsolabilis, ardor inextinguibilis, dolor intolerabilis, labor intemperabilis, crudelitas immitigabilis, obliuio immemorabilis, atque detentio inevitabilis, ib. u.
- Terra sumitur pro terrenorum successionem,** seu mundanorum possessione & regione, ib. x. atque ut sic terrena prosperitas evitetur, necessarius est fervidus superiorum affectus, interiorum limpidus aspectus, ac exteriorum solidus, providus aspectus, &c. ib. y.
- Terra, i. e. terrena prosperitas** despici debet, quia tenaciter solet irretire, mentaliter facit esurire, faciliter solet pertransire, discorditer facit sentire, mortaliter facit superbire, &c. ib. z.
- Terrę depictio secundum antiquos,** &c. vide Mater, f.
- Terræ motus clauere mirabiles,** &c. Præsumere, d.
- Terror, terribilis, territus, terrere.** Terror enim est quædam excessiva timoris species seu qualitas, quæ ex excessu alicujus subditi sensibilis excellentis & insoliti generatur, a.
- Terror quidam imbecillis paviditatis,** scil. hominum iniquorum, qui pavent vel terrentur sine causa, &c. ib. a. quidam formidantis humilitatis, scil. hominum iustorum: nam tam bonis, quam malis Deus terribilis propter suę clementię plenitudinem, justitię rectitudinem, scientię limpiditatem, & potentię fortitudinem, &c. ib. b. quidam iniquitatis alios impugnantis, scilicet tyrannorum, &c. ib. c. & quidam severitatis, scil. impios judicantis, &c. ib. d.
- Terminus, termini dicuntur limites** pſque ad quos aliqua res extenditur, & infra quorum ambitum continetur, a.
- Terminorum multi sunt,** ib. a.
- Terminus quidam humanę durationis,** ibid. b. quidam moralis inclusionis seu perfectionis, ib. c.
- Terminus quidam finalis salvationis,** ib. d. quidam temporalis possessionis, ib. e. quidam criminalis infectionis, ib. f. & quidam infernalis damnationis, ib. g.
- Thesaurus est locus occultus & secretus** rebus speciosis & caris repletus, &c. a.
- Thesaurus quidam divinę præscientię admirabilis,** ib. b. quidam divinę sapientię imperscrutabilis, ibid. c. quidam internę conscientię commendabilis, ib. d. quidam supernę opulentię affectabilis, ib. e. & quidam humanę affluentię detestabilis, ib. f.
- Thesauri regis Thebarum fabula,** &c. vide Festum b.
- Testamentum, testari, id est, ordinare,** disponere, vel tractare, & testamentum dicitur à testibus, eo quod plures testes requiruntur, a. signatque sacram Scripturam, quæ duo continet testamenta, &c. ib. a.
- Testis, testimonium.** Testis est ille, qui veritatem alicujus testimonii testatur, refert, vel affirmat, a.
- & sumitur in bono, & in malo, ib. a.
- Testis quidam superior,** scil. Deus infallibilis: nam testis est de cordium qualitate, de bonorum sanctitate, & de malorum pravitate, ib. b.
- quidam interior immitigabilis, ib. c.
- quidam exterior invincibilis, ib. d.
- & quidam inferior stabilis, &c. ib. e.
- Testis in malo signat mendaces, dejeratores,** mordaces murmuratores, & loquaces adulatores, ib. f.
- Tigridis animalis proprietas.** vide Ambulare. d.
- Instare. a.
- Tigridis catuli captura,** &c. Christi ascensio c.
- Timor, timere.** Timor multiplex in Scriptura reperitur, & sumitur in bono, & in malo, a.
- Timor quidam hominum perfectorum,** quia tales Deum timent offendere, gratiam perdere, culpam committere, & poenam incurrere, ibid. b.
- sicque Deus est timendus propter celsitudinem suę prælationis, ib. c.
- nam habet potentiam invincibilem, prudentiam infallibilem, justiciam implacabilem, & magnificentiam admirabilem, ib. d.
- Timendus est Deus propter aptitudinem** nostrę conditionis seu subjectionis, ibid. e. & timendus propter plenitudinem dandę successionis, ib. f. nam Dei timor generat mentis stabilitatem, cordis stabilitatem, pacis tranquillitatem, veram credulitatem, claram sagacitatem, promptam sedulitatem, morum fecunditatem, &c. ib. g.
- Timor quidam hominum peccatorum:** nam tales timent amittere mundi prosperitatem, incurrere mundi adversitatem, aggredi poenitentię probabilitatem, atque ingredi mortis acerbicatem, ib. h.
- Timor quidam hominum damnatorum:** nam tales concomitatur debilitas animorum, immensitas tormentorum, & obscuritas oculorum, &c. ib. i.
- Timor quidam diabolicus:** nam timet signum crucis, ib. k.
- matrem lucis, ib. l.
- & vires boni ducis, ib. m.
- Tyrannus, deficiunt auctoritates.**
- Tyresia secundum fabulas mutatus in feminam,** & contra in virum, &c. vide Vir i.
- Tollere sumitur quandoque pro auferre,** pro portare, a.
- & sumitur in bono, & in malo, ib. a.
- Tollere multiplex,** sc. poenitentię, sapientię, patientię, diligentię, & obedientię, &c. ib. b.
- Thomas sanctus abyssus interpretatur** multis de causis. vide Abyssus, d. & o.
- Tonitrus, tonitruum est quidam terribilis sonus,** aliquando ex concursu ventorum in terrę visceribus, aliquando ex intinctione ignium in nubibus, & aliquando ex corruptione nubium in aere generatus, a. ac per tonitruum intelligitur sonus prædicationis, ibid. b. tumultus tribulationis, ibid. c. & rugitus jurisdictionis, &c. ib. d.
- Topasii lapidis proprietas, quid signat,** &c. vide Adventus.
- Torcular est locus ad exprimendum vinum dispositus,** a. & est torcular quoddam divinę Scripturę, ib. b. quoddam mundanę jurisdictionis, ib. c. quoddam prosperitatis terrenę, ibid. d. & quoddam adversitatis æternę, ib. e.
- Torrentis est fluvius ex aquis adventitiis generatus,** &c. & sumitur in bono & in malo, a.
- Torrentis quidam utilitatis valde notabilis** sacre Scripturę, &c. ib. o.

quidam

Index Dictionarii

- quidam suavitatis valde laudabilis gloria paradisi : nam est torrens laticativus, charitativus, vivificativus, & fructificativus, ib. c. quidam mortalitatis valde fluxibilis, ibid. d.
- Torrens quidam iniquitatis valde damnabilis, ib. e. quidam prosperitatis valde mutabilis, ib. f. & quidam adversitatis valde tristabilis, ib. g.
- Torus signat rei integritatem & complementum, a. & accipitur in bono, & in malo, ib. a.
- Toti esse debemus luminosi per honestatem, ib. b.
- Toti virtuosus per sanctitatem, ib. c. scil. in cordis dilectione, vocis oratione, spei confessione, gaudii exultatione, laboris executione, &c. ib. d. atque toti amerosi per charitatem, ib. e.
- Totus in malo, scilicet quo mali sunt totaliter corrupti, &c. ib. f.
- Tradere, traditio, traditus. Tradere sumitur pro exponere, subicere, concludere, a. quandoque pro prodere, vel decipere, quandoque pro ordinare, &c. ibid. a.
- Tradere unum poenitentiae & subjectionis, ibid. b. unum immunditiae & corruptionis, ib. c. unum violentiae & punitiois, vel corruptionis, ib. d. atque unum tradere pestilentiae & damnationis, ibidem e.
- Trahere, attrahere sumitur in bono, & in malo, a.
- Trahitur homo ad bonum per supernam delectationem, ib. b. atque per divinam inspirationem, ib. c.
- Trahitur ad bonum per apertam tribulationem, ibid. d. ac per fraternam commotionem, ibid. e.
- Trahere in malo, sicque trahere unum est hominum peccatorum, ib. f. hominum miserorum, ib. g. & hominum peccatorum damnatorum, ib. h.
- Transferre est aliquid de uno loco ad alium ultra ferre, &c. a.
- Translatio quaedam affectabilis, bonorum poenitentium, ibid. b. quaedam delectabilis iustorum descendendum, ibid. c. quaedam honorabilis Sanctorum triumphantium, ib. d. quaedam variabilis gloriae mundanorum, ib. e. quaedam detestabilis hominum iniustorum, ib. f. & quaedam formidabilis hominum impiorum, &c. ib. g.
- Transferuntur boni in melius, scil. de peccato in gratiam, &c. ib. h. sicque ut bene & viriliter transferamur, necesse est quod interiora bene disponamus, ib. i. quod exteriora caute deleamus, ib. k. & quod ulteriora semper adeamus, ib. l.
- Transformare. Transfigurare, vide de Conversione.
- Transgredi, i. transire, praeterire, & ultra terminos alicujus loci procedere & abire, &c. a. vid. de Gradi. Gressus. Egredi. Transire.
- Transire, id est, ultra ire, & signat motum & fluxum de termino a quo ad terminum ad quem, a. signat in bono & in malo, ib. a.
- Transitus quidam summae divinitatis, sicque Deus transivit per Virginem carnem assumendo, per hominem ipsum visitando, per pauperem ipsum consolando, per peccatorem ipsum convertendo, & per injustum ipsum iudicando, ibid. b.
- Transitus quidam sanctae moralitatis vel virtualis, ib. c. & talis transitus quidam est appetibilis, ibid. d. quia transire debemus ad statum religionis, affectum compassionis, amplexum dilectionis, aspectum contemplationis, atque perfectum operationis, ib. e. est etiam transitus quidam terminabilis, ibid. f. sicque oportet transire delicias, ne inficiamur, divitias, ne alliciamur, & eminentias, ne deiciamur, ib. g. & est transitus quidam praemiabilis, ib. h. nam sic ad praemium coeleste transitur per mare contritionis, per aqua compunctionis, per ignem afflictionis, & per eremum tribulationis, ib. i.
- Transitus quidam vilis mortalitatis, ib. k.
- Transitus quidam vanae prosperitatis, ib. l. & quidam gravis iniquitatis, ib. m.
- Tremor, tremere. Tremor enim timoris filia est, a. sicque tremor pro timore sapientius ponitur, ib. a. estque tremor perfectorum, peccatorum, miserorum, atque damnatorum, &c. ib. b.
- Tres, tria, tertius. Trinitas, a. vide Plus.
- Triami lapidis proprietates, &c. vide Protegere, a.
- Tribuere, id est, concedere vel donare, a. nam tribuit Deus iustis gratiam, Sanctis gloriam, humilibus prudentiam, indigentibus sufficientiam, atque peccantibus pestilentiam, ib. b. vide Dare.
- Tribulatio, tribulare. Tribulatio, adversitas & infortunium idem signant, &c. a.
- Tribulatio quaedam exterioris vexationis cum patientia toleranda, quaedam interioris tentationis cum diligentia declinanda, & quaedam posterioris damnationis cum reverentia formidanda, ib. a.
- Tribulationes quaedam sunt mirabiliter excrecentes, ib. b. quaedam infallibiliter contingentes, ib. c. quaedam multipliciter praevalentes, seu proficientes, ibid. d. sicque mundi tribulationes faciunt mentaliter elevari, ib. e. humiliter inclinari, ibid. f. utiliter castigari, ib. g. faciliter juvari, ib. h. & sublimiter elevari, ib. i.
- Tribus, i. genus, est enim tribus collectio populi ejusdem consanguinitatis, vel generis, a. sicque est tribus bonorum & perfectorum, malorum & iniquorum, Sanctorum & Beatorum, pravorum & damnatorum, ib. b.
- Tribus duodecim populi Israel, quid significant, vide Porta, c. d. e.
- Tributum, tributarius : nam tributum in signum subjectionis & servitutis, tribuitur, a. sicque tributum quoddam gratiae & perfectionis, ibid. b. quoddam poenitentiae & subjectionis, ib. c. quoddam miseriae & afflictionis, ib. d. quoddam culpae & infectionis, ib. e. atque quoddam poenae ac damnationis, &c. ib. f.
- Tristitia, tristis. Tristitia est dolor animi, aliquando ab interiori, aliquando ab exteriori causa proveniens, &c. a.
- Tristitia quaedam hominum perfectorum commendabilis, quaedam hominum perfectorum detestabilis, & quaedam damnatorum formidabilis, ibidem b.
- Tristari debet homo ex offensione majestatis divinae, ex commissione pravitatis internae, ex incurfione adversitatis mundanae, & ex inspiratione poenaltatis aeternae, ib. e.
- Tristitia quaedam detestabilis & vitiosa peccatorum, &c. ib. d.
- Triticum est granum quoddam, quod melius inter alia reputatur, & quod ad vitum hominum specialiter deputatur, &c. a. signatque triticum perfectionem virtutalem, ib. b. refectorem cordialem, ibid. c. collectionem spirituales, ib. d. possessionem temporalem, ib. e. & nutritionem supernalem, &c. ib. f.
- Thronus proprie est locus, in quo reges & iudices sedere solent, a.
- Thronus quidam majestatis divinae, ib. b. quidam thronus virginalis pudicitiae, ib. c. quidam virtualis conscientiae hominis iusti : nam talis sit mundus, firmus, & altus, ibid. d. quidam judicialis eminentiae, in quo pauperes salvantur & assecurantur, & exaltantur, ibid. e. & quidam imperialis excellentiae, ib. f.
- Thronus quidam dignitatis humanae, scil. potestas judiciaria praetorum, ibid. g. talisque thronus habere debet sublimitatem in contemplando, ib. h. maturitatem in deliberando, ib. i. stabilitatem in perseverando, ibid. k. ac benignitatem in compatiendo, seu in miserando, ib. l.
- Tuba est instrumentum ad vocem & sonum emittendum, a.
- Tuba quaedam laudis & confessionis, ib. b. quaedam planctus & orationis, ibid. c. quaedam doctrinae & exercitationis, ibid. d. quaedam terroris atque comminationis, ibid. e. & tuba praedicationis signat praedicatorem multiformiter, ib. f.
- Tunica est corporis indumentum, a. sicque reperitur tunica quaedam, quae indui debet, & est tunica gratiae ac virtutum, ib. b. Tunica quaedam, quae integre cor sui debet, estque tunica honestae conversationis, ibid. c. quaedam quae debet exui, scil. tunica inhonestae conversationis, ibid. d. quaedam quae abluere debet, scil. tunica carnis, ibid. e. & quaedam quae destrui debet, scil. tunica peccati & inhonestae conversationis, &c. ib. f.
- Tumulus. vide Sepelire.
- Tumultus. vide de Clamore & Discordia.
- Turbare, turbatio : turbatur enim hominatio timoris, doloris, vel terroris, a.
- Turbatio quaedam virtuosa hominum perfectorum, ib. b. quaedam vitiosa hominum peccatorum, ibidem c. quaedam dolorosa hominum miserorum, ibid. d. & quaedam venenosa hominum damnatorum, ib. e.
- Turbatio quaedam laudabilis, qua boni turbantur, ibid. f. videlicet propter offensionem regis superioris, ib. g. propter amissionem aeterni splendoris, ib. h. propter commissionem terribilis horroris, ib. i. & propter aspersionem postremi doloris, ib. k.
- Turbatio quaedam damnabilis & vitiosa, scil. iracundia servilis impatientiae, timoris & tristitiae, &c. ib. l.

Turba est nomen collectivum, & signat multitudinem congregatam, a
Turba quædam perfectorum collaudanda, ibid. b. quædam miserorum sustentanda, ib. c. quædam mundanorum declinanda, ib. d. quædam vitiorum detestanda, ib. e. quædam peccatorum evitanda, ib. f. & quædam Beatorum affectanda, ib. g.
Turbo est violentus aeris motus circumvolute incedens ex colluctatione diversorum ventorum sibi invicem proveniens, a
Turbo quidam supremi vigoris potentia deificæ, ibid. b. quidam extremi rigoris iustitiæ juridicæ, ib. c. quidam externi doloris sævitia tyrannicæ, ib. d. & quidam æterni furoris & mæstitiæ damnificæ, ib. e.
Turris est altum ædificium & forte, ædificiis præeminens, ad defensionem castris, villæ vel civitatis ordinatum, a
Turris quædam superior mirabilis, scilicet ipse Deus, & Virgo gloriosa, ib. d. quædam inferior durabilis, scilicet turris religionis, Ecclesiæ & Scripturæ, ibid. d. quædam interior amabilis, scilicet contemplationis, d. quædam exterior laudabilis, scilicet vir iustus, ib. e. quædam posterior mutabilis, scilicet status mundanæ excellentiæ, ib. f. & quædam deterior damnabilis, scilicet peccator superius, &c. ib. g.
Turpitudine est peccatū vel inhonestas conversationis, a
Turpitudine quædam intentionis, quædam affectionis, quædam locutionis, & quædam operationis, & maxime carnalis delectationis, ib. b.
Turturis avis proprietatis, &c. vide Pulcher. d.
Thus, Thuribulum, nam per thus & thuribulum intelligitur orationis virtus, vel devotionis, quæ super carbones ferventis charitatis posita, fumum sanctorum desideriorum emittunt, a
Tutilla insula Indiæ in mari natat sine fulcimento, &c. Panis, f.
Tuus pronomen, &c. vide Meus, mea.

V
Vacuus, vacuitas est contraria plenitudini, a.
Vacuitas quædam affectanda, perfectorum, nam tales vacuantur criminum facibus, ib. b.
quædam supportanda, egenorum, quia vacuantur terrenis opibus, ib. c.
quædam detestanda, iniquorum, quia peccator est vacuus virtutibus, ibid. d. & quædam formidanda, damnatorum, ibid. e.
Vado, vadere. Vado denotat motum de termino à quo ad terminum quem, &c. a.
Vado verbum signat processum naturalem, quia homo vadit de nativitate ad mortem, de sanitate ad infirmitatem, & de juventute ad senectutem, ib. b. signat etiam processum virtualem, nam iustus spiritualiter vadit ad humilitatem, ut occultetur; ad baptismum, ut depuretur; ad Eucharistiam, ut satiatur; ad amicitiam, ut concordetur, &c. ib. c. signat processum criminalem, sicque

mali vadunt ad delicias & carnalitates, ad sævitias & crudelitates, ad discordias & perversitates, ac ad stultitias atque mobilitates, ib. d. signatque defluxum temporalem, ib. e. signat descensum infernalem, ib. f. & signat accessum supernalem, ib. g.
Vadit etiam Christus ad infirmos ipsos medicando, ad socium ipsum visitando, ad cælum locum parando, ad dominum ipsi famulando, & ad Patrem ipsum honorando, &c. ib. h.
Vagus, vagabilitas, Vagus dicitur, qui sine propria vel certa mansione undequaque vagatur, &c. a.
Vagi quidam dicuntur viri sancti & virtuosus, sanctitate pollentes, ib. b.
Vagi quidam dicuntur viri inopes & penuriosi facultate carentes, ib. c.
& vagi quidam dicuntur viri vani & defectuosi, vanitate nutantes, ib. d.
Valere, vide Bonitas & Utilitas.
Validus, vide Fortis,
Valde adverbium qualitatis, & signat excelsum vel excellentiam ipsius, cui adiungitur, &c. a. sicque vir iustus esse debet valde fortis & vigorosus, valde diligens & amorusus, valde pavidus & timorosus, valde formosus & speciosus, valde subtilis & luminosus, &c. ib. b.
Valde signat excellentiam viriorum, ib. c.
Vallis est locus terræ bassus & infimus, & in medio montium constitutus, &c. a.
Vallis quædam inferior, scilicet status miserorum, ibid. b.
sicque Vallis humanæ naturæ ante Christi adventum carebat semine fecundante, lumine illustrante, omine consolante, atque culmine sublevante, ibid. c.
Vallis quædam fecundior, scilicet status perfectorum, ibid. d. nam vir perfectus & eorum status est infimus per humilitatem, vacuus per paupertatem, fecundus per bonorum operum ubertatem, & irriguus per lachrymarum fluxibilitatem, ib. e.
Vallis quædam obscurior, scilicet status mundanorum, ib. f.
& quædam immundior, scilicet status damnatorum, &c. ib. g.
Vanum, vanitas. Vanum dicitur quod in se habet vacuitatem, instabilitatem, & inutilitatem, a
& sic Vanum est quod non præbet plenitudinem continenti, nec fulcimentum innitenti, nec fructum laboranti, ib. a.
Vanitas quædam naturalis, scilicet omnium creatorum, ib. b.
quædam temporalis, scilicet omnium bonorum mandatorum, ib. c.
nam reperitur vanitas in divitiis temporalibus, in deliciis corporalibus, in scientiis secularibus, in amicitiiis mundialibus, in corporum pulchritudinibus &c. ib. d.
quædam personalis, scilicet hominum peccatorum, ibid. e.
sicque peccator est vanus in sensu & cogitatione, in corde & affectione, in verbo & locutione, in mente & cognitione, in manu & operatione, &c. ib. f.
Vanitas quædam criminalis, scilicet operum malignorum, ib. g.

Varius, varietas est rerum, & maxime colorum diversitas & contrarietas, &c. a.
Varietas quædam hominum perfectorum, ib. b. quædam hominum infirmorum, ib. c. & quædam hominum dolorosorum, &c. ib. d.
Vas, vasa in Scriptura homines dicuntur, &c. a.
Vasa quædam fragilissima, scilicet mortalis corpulentia, ib. b. quædam nobilissima, scilicet mentalis conscientia, ib. c. quædam utilissima, scilicet moralis continentia, ib. d. quædam vilissima, scilicet lethalis iniustitia, ib. e. quædam clarissima, scilicet vitalis eminentia, ib. f. & quædam turpissima, scilicet finalis pestilentia, ib. g.
Vas dicitur iustus, ib. h. propter aptitudinem magni terroris, ibid.
ac propter sanctitudinem magni valoris, ibid. k.
propter fortitudinem magni vigoris, ib. l. atque propter pulchritudinem magni decoris, &c. ib. m.
Vastitas, vastus, vastator, vastitas, id est, vacuitas, unde res dicitur vasta, quæ est omnibus bonis vacuata, a
sicque Vastare est aliquam rem sive locum bonis omnibus vacuare, ib. a.
Vastitas in malo quædam interior & spiritalis, scilicet peccatorum, qui vastantur bonis spiritualibus, ib. b. quædam exterior & temporalis, scilicet quæ tyranni & raptores vastant & diripiunt bona pauperum, ib. c.
& quædam posterior & æternalis, quæ miser & damnatus vastantur, &c. ib. d.
Vastitas in bono, quando Deus per se & per prædicatores suos vastat & dissipat terram diaboli, &c. ibid. e.
Ubra sunt membra, in quibus lac procreatur, à quo pueri lactantur & nutriuntur, &c. a.
Ubra quædam Dei: nam ubere miserationis lactantur poenitentes, ib. b.
Ubre eruditionis lactantur filii ignorantæ, ib. c.
atque ubere consolationis lactantur filii indigentes, ibid. d.
Ubra quædam humana, sicque sunt ubra clementiæ & pietatis, ib. e.
Ubra scientiæ & charitatis, ib. f.
Ubra opulentiæ & prosperitatis, ib. g.
& ubra immunditiæ atque carnalitati, ib. h.
Ubi aliquando sumitur interrogative, aliquando positive, vel significat per modum positionis, & sic est adverbium interrogandi, a. aliquando per modum inhaesionis, sicque est adverbium loci, ibidem a.
Ubi signat dubitationis incertitudinem, sicque status noster dubius & incertus est, ibid. b. & maxime incertus de Dei benignitate, ibid. c. incerti de status securitate, ibid. d. incerti de morum stabilitate, ib. e. incerti de mortis propinquitate, ib. f. atque incerti de status post mortem varietate, ib. g.
Ubi de Christo querit multipliciter, &c. ib. h.
Ubi in bono signat locum ubertatis, charitatis, dignitatis, æquitatis, sanctitatis, felicitatis, societatis, & nobilitatis, ibid. i.

Index Dictionarii

- Ubi in malo signat locum moralis sterilitatis, realis tenuitatis, finalis poenalitatis, & carnalis iniquitatis, &c. ibidem k**
- Ubique, ubicunque, ista adverbia signant generalitatem, &c. a**
- Ubique & ubicunque referri possunt ad Deum, nam Dei potestas est ubique ad proficiendum, & cetera; ad prælatum, nam prælatus esse debet ubique ad subveniendum, instruendum, & corrigendum, a**
- Ubique & ubicunque referri possunt ad malos, sc. curiosos exploratores, vitiosos murmuratores, atque gulosos devoratores, &c. ib. b**
- Væ nomen comminatorium est, & nomen maledictorium. a**
- Væ unum miserorum patientia sustinendum, scilicet væ mundanæ tribulationis, ibid. b**
- Væ unum peccatorum cum diligentia abhorrendum, scil. internæ inquisitionis. ibid. c**
- ficque per væ maledicuntur viri, mendaces, loquaces, fallaces, tenaces, rapaces, voraces, &c. ibid. d**
- ac væ unum damnatorum cum sapientia præcavendum, scil. æternæ damnationis; nam istis est væ, quia poena eorum non relevatur, sed semper augmentatur, nunquam terminatur, ib. e**
- Velare, velum, velamen, velamentum.**
- Velare enim, i. tegere, vel operire, a**
- Velamen quoddam humilitatis, ib. b**
- quoddam nobilitatis, ib. c**
- quoddam securitatis, ibid.**
- quoddam obscuritatis, ib. c**
- quoddam duplicitatis, ib. f**
- quoddam fallacitatis, ib. g**
- quoddam simplicitatis, ib. h**
- Velle. Voluntas est illa animæ potentia, à qua liberum arbitrium noscitur emanare, & quæ in bonum naturaliter tendit, &c. a**
- Voluntas quædam summi creatoris imitanda, ib. b. quædam iusti viatoris regulanda, ib. c. quædam vani peccatoris refrænanda, ib. d. & quædam diritatoris refutanda, ib. e**
- Voluntas Dei gloriosa, quædam magnæ potestatis timenda, ib. f. quædam magnæ veritatis implenda, ib. g. & quædam summæ bonitatis, seu largitatis promerenda, ib. h. voluntatem Dei facere debemus, quia in Scriptura nobis injungitur, ex officio nobis committitur, &c. ib. i. sicque Dei voluntas quosdam extollit ad promotionem, quosdam mundat per confessionem, quosdam turbat per afflictionem, quosdam ducit per directionem, &c. ib. l**
- Voluntas quædam iusti virtuosa, ibid. m. & voluntatem istam reprimere debet timoris gravitas, ibid. n. allicere debet divina bonitas, ibid. o. dirigere debet mandati veritas, ib. p. & erigere debet amoris veritas, ib. q**
- Voluntas quædam impii vitiosa, ib. r. nam talis vult discordias & diversitates, delicias & carnalitates, divitias & crudelitates, blanditias & familiaritates, prodictiones atque fallacias, &c. ib. f**
- Velox, velocitas, velociter. Velocitas in bono ac in malo sumitur. a**
- Voluntas quædam divinæ severitatis metuenda, ib. b. quædam benignæ deitatis requirenda, ib. c. quædam mundanæ prosperitatis fugienda, ib. d. quædam humanæ mortalitatis attendenda, ibid. e. quædam moralis agilitatis exequenda, ib. f. quædam lethalis fatuitatis dimittenda, ib. g. & quædam mortalis celeritatis intuenda, ib. h**
- Venatio est, quando quis aliquod animal pro capiendo insequitur, signatque venatio diligentiam ac inquisitionem, morsum ac apprehensionem, &c. a**
- Venatio quædam diligentis visitationis, qua prælatus venatur protervos, &c. ibidem b**
- quædam curiosæ prædicationis, ibid. c. quædam diabolicæ machinationis ib. d. quædam tyrannicæ deprædationis, ibidem e**
- Vendere, vendens. Vendere est proprietatem alicujus rei cum alterius pecunia commutare, &c. a**
- Venditio quædam hominum peccatorum temporalis, & necessaria, ibid. b. quædam hominum perfectorum spiritualis & meritoria, ib. c**
- quædam hominum proditorum criminalis & deceptoria, ib. d. ac quædam hominum iniquorum noxialis atque damnatoria, &c. ib. e**
- Venenum, per diversa venenorum genera possunt accipi, variæ species vitiorum, &c. a**
- Venerabilis, venerari. vide Honor.**
- Venia, vide Misericordia, Indulgentia, atque Parcere.**
- Venire est ad aliquem terminum applicare, & de uno termino ad alium recedere & transire. a. & invenitur venire multiplex, &c. ib. a**
- Venire quoddam iusti viatoris. quo iusti veniunt ad gloriam, ib. b. sicque venire debemus ad Deum propter clamorem vocativum, per quem inducimur benigne, &c. ib. c**
- Venire debemus propter amorem locativum, per quem recipimur fideliter, ibidem d**
- Venire debemus propter terrorem inculsivum, per quem impellimur severiter, ib. e**
- atque Venire debemus propter dulcorem affectivum, per quem astringimur suaviter, ib. f**
- Venire quoddam vani peccatoris, quia venit ad malum, & non ad bonum, &c. ib. g. & venire quoddam pii Salvatoris: nam venit ad Virginem, ut incarnaretur; venit ad sæculum, ut visitaretur; venit ad Hierusalem, ut repararetur; venit ad patibulum, ut immolaretur, &c. ib. h**
- Venter est illa corporis concavitas, qua cibi recipiuntur, & in qua jecur & alia intestina cum multis aliis continentur, a. & in qua appetitus carnis generaliter originatur, &c. ib. a**
- Venter quidam corporeus nostræ natiuitatis, ib. b**
- Venter quidam eburneus puræ virginitatis, scilicet Virginis gloriosæ, ib. c**
- Venter quidam peccatoris cordis profunditatis, scilicet viri iusti conscientia, ib. d**
- Venter quidam stercoreus naturæ carnalitatis, scil. carnis sensualitatis, ib. e**
- Venter quidam extraneus mundi cupiditatis, ib. f**
- Venter quidam æthereus perfectæ humilitatis, ibidem g. atque venter quidam tartareus æternæ calamitatis, &c. ib. h**
- Ventus, i. e. spiritus vel flatus est proprie ventus, aer motus cum siccis vaporibus intermixtus, &c. a**
- Ventus quidam sufflatus, qui signat malam suggestionem, ib. b. quidam siccativus signat hostis tentationem, ibid. c. quidam pulsativus signat mundi tribulationem, ib. d. quidam mundativus signat violentam correctionem, ibid. e. quidam turbativus signat æternam damnationem, ib. f. quidam levativus, signat prosperam successionem, &c. ibidem g.**
- Ventus quidam gratiæ gloriosus, scil. Spiritus sanctus, ib. h. nam depurat, inflammatur, temperat, transportat, defecatur, &c. ib. i**
- Ventus quidam culpæ vitiosus, quem diabolus continue suscitatur, atque ad malum incitat, & hoc multipliciter, ibidem k**
- sicque est quidam ventus elationis & superbiæ, ventus orientalis subsolanus, ib. l**
- Ventus quidam tentationis & malitiæ occidentalis favonius, ib. m**
- Ventus quidam prosperitatis & affluentiae meridionalis auster, ib. n.**
- & Ventus quidam adversitatis atque pestilentiae septentrionalis Aquilo seu Boreas, ib. o**
- Ventus quidam culpæ vitiosus, dolorosus, scil. æterna poena, &c. ib. p**
- Verberare, vide Percutere. Tribulari.**
- Verbum est ille mentis conceptus, qui de voce formanda & emittenda concipitur, antequam ulterius ad labia perducatur, &c. a**
- Verbum quoddam incarnatum summæ divinitatis, quoddam exaratum summæ veritatis, quoddam prædicatum magnæ sanctitatis, quoddam moderatum grandis honestatis, quoddam effrænatum magnæ vanitatis, ib. b**
- Verbum quoddam æternæ generationis, scilicet Dei filius, ibid. c. nam Verbum illud ad nos se inclinavit humiliter, ib. d. nos visitavit benigne, ib. e. nos regulavit moraliter, ib. f. nos informavit vocaliter, ibidem g. & nos concordavit mentaliter, ib. h**
- Verbum quoddam divinæ prædicationis, ib. i. nam tale verbum est seduliter attendendum, ibid. k. memoriter addiscendum, ib. l. utiliter adimplendum, ib. m. atque humiliter sustinendum, ib. n**
- Verbum quoddam humanæ locutionis, scil. iustorum hominum, ib. o. nam talium esse debent verba benigna & dulcia, certa & veracia, matura & sagacia, aspera & pungentia, utilia & proficua, læta & consolativa, ac grata atque complacentia, &c. ib. p**
- sed Verba malorum sunt vana & pomposa, falsa & dolosa, dulcia & adulatoria, multa & piofa, &c. ib. q**
- Verecundia est quædam animi passio à timore**

Frat. Pet. Berchorij.

timore originaliter generata. a. est enim timor confusionis. ib. a.

Verecundia quædam commendabilis, & virtuosa. ib. b. nam debet esse verecundia poenitentia. ib. c. prudentia. ibid. d. audacia atque constantia. ib. e.

Verecundia quædam derestabilis & vitiosa. ib. f. & quædam confusibilis & damnosa. & c. ib. h.

Vermis est animal vile & modica virtutis turpissimique coloris. a.

Vermis quidam despectivus signat Christi humanitatem, & c. ib. b. vermis quidam corruptivus signat culpæ malignitatem ib. c. & vermis quidam corrosivus signat poenæ acerbiteriam. ib. d.

Vertex est summum cacumen quod in montibus eminet & apparet, & accipitur pro capite, & c. a.

Vertex quidam interioris intellectus. ib. b. quidam eminentia perfectioris. ibid. c. quidam excellentia sublimioris. ibid. d. quidam arrogantia elatioris. ibidem e.

Vertere est movere, volvere, & mutare, & sumitur in bono & in malo. a.

Vertuntur homines poenitentes. ib. b. homines sapientes. ib. c. homines pestilentes sive obstinati peccatores. ib. d. homines fugientes. ib. e. homines diligentes. ibid. f. homines prosperantes. ibidem g. homines desperantes. ib. h. homines indigentes. ib. i. homines adulantes. ib. k. homines pereuntes. ib. l.

Verus, verax, veritas, vere, veritas est illa virtus, per quam quidditas demonstratur. a.

Veritas quædam existens & realis, quædam permanens & moralis, & quædam eloquentia verbalis. ib. b.

Veritas quædam carnalis & exterior ac æternæ permanentia. scilicet Christus Dei filius. ibid. c. nam ille habuit veritatem carnalis humanitatis. ibid. d. habuit veritatem motalis sinceritatis seu bonitatis. ib. e. quia habuit perfectionem, compassionem, protectionem, locutionem, durationem, & c. ib. f.

& habuit veritatem realis divinitatis, & c. ib. g. quia verè fuit carne velatus, in cruce gravatus, à morte levatus, virtute dotatus, honore ditatus, & c. ibidem h.

Veritas quædam moralis eminentia, qua quilibet justus verus dicitur. ibid. i. nam justus habere debet veritatem moralem veræ existentia. ib. k. habere debet veritatem mentalis sapientia. ib. l.

atque veritatem verbalis eloquentia. ib. m. nam veritas habenda prædicando. ib. n. judicando. ib. o. respondendo. ib. p. ac corrigendo. ib. q.

Vescor, vesceris, vesci, i. manducare, comedere, cibo, potu, pane, & aliis similibus corpori alimenta ministrare. a.

Vespera est ultima pars diei, & c. a.

Vespera signat senum antiquitatem. ibidem b. signat cordis iniquitatem. ib. c. signat mortis obscuritatem. ib. d. signat vitæ longinquitatem. ib. e. atque signat mundi finalitatem. ib. f.

Vestibulum est domus seu locus circa templum sanctorum, vel circa cameras re-

gum vel dominorum ad vestes induendum specialiter ordinatus. a. estque vestibulum quoddam superius, scilicet patria celestis. ib. b. quoddam inferius, scilicet Ecclesia. ib. c. quoddam interius, scilicet conscientia. ib. d. atque quoddam exterius, scilicet miseria huius mundi, & c. ib. e.

Vestibulum est signum quod remanet post alicujus rei transitum, vel recessum. a.

Vestigium quoddam mirabile & gloriosum æternæ maiestatis. ib. b. quoddam laudabile & virtuosum mortalis bonitatis. ib. c. quoddam damnabile & virtuosum, localis pravitatis. ibid. d. atque quoddam mutabile ad fluctuosum mutabilis vanitatis. ib. e.

Vestis, vestire, vestimentum, vestimentorum genera plura in scriptura inveniuntur, videlicet vestis naturalis, corporalis, temporalis, virtualis, supernalis, criminalis, & infernalis. a.

Vestimenta quædam bonorum & perfectorum, scilicet virtutum. ib. b. sicque justi habent vestes lugubres & luctuosas, scilicet poenitentia atque doloris. ib. c.

habeant etiam vestes salubres & virtuosas, scilicet gratiarum & virtutum, quibus anima vestitur. ib. d. denotanturque vestimenta Sacerdotum. ib. e.

Vestimenta Sacerdotum duodecim. ib. f. g. h. i. k. l. m. n. o. p. q. r.

Vestimenta patientia, poenitentia, abstinencia, continentia, & c. induenda. ibidem s.

atque habeant vestes celebres ac virtuosas, & c. ib. t.

Vestimenta quædam malorum & peccatorum, videlicet carnalitatis. ib. d. prosperitatis. ibid. x. ac duplicitatis. ibidem y.

Vetustas, vetus, vetustas signat in bono & in malo. a.

Vetustas quædam perfectorum & sapientium. ib. b.

quædam peccatorum delinquentium. ib. c. atque quædam damnatorum & pereuntium. ib. d.

Vexatio sumitur pro tribulatione, castigatione, tentatione & damnatione. a. sicque reperitur vexatio mundanae tribulationis, vexatio rapinae & exactionis, vexatio disciplinae & correctionis, vexatio diabolicae tentationis ac suggestionis, atque vexatio æternæ damnationis & afflictionis. ib. b.

Via est illud terræ spatium, per quod itur, & quod de termino ad terminum pertransitur, & c. a.

Via quædam naturalis, scilicet cunctorum. ib. b.

sicque est via quædam per quam ingredimur, scilicet via nativitatis humanæ. ib. c.

quædam per quam progredimur, scilicet via præsentis vitæ. ib. d. quædam per quam egredimur scilicet via mortis. ibidem e.

Via quædam virtualis, scilicet via virtutum per quam boni ad paradysum vadunt. ib. f. via ista sunt tenenda propter ipsarum multitudinem. ib. g. quia est via veritatis & prudentia, via pietatis & clementia, via puritatis & munditiæ, via sanctitatis & decentia, via honestatis & congruentia, & c. ib. h.

suntque viae istae eligendae propter ipsarum gratitudinem. ib. i. sunt viles propter ipsarum rectitudinem. ib. k. atque sunt securae propter ipsarum quietudinem, & c. ib. l.

Via quædam criminalis, scilicet malorum. ib. m. sicque est via superbiorum altissima, immundorum foedissima, iniquorum bassissima, mundanorum longissima, ibidem n.

Vicis, vicissitudo, vicissim accipitur pro simili casu, vel pro recompensatione, vel pro altera retributione. a. sicque vicissitudo una est indigentium. ibid. b. una prosperantium. ibid. c. una delinquentium. ib. d. & una promerentium, & c. ib. e.

sumitur etiam pro successione temporis, vel pro certa & distincta temporis portione, & c. ib. f.

Vicinus, id est, propinquus, socius vel amicus. a.

Vicinus quidam honorabilis, scilicet Christus. ib. b. quidam amicus, angelus. ib. c. quidam commendabilis, scilicet amicus fidelis. ib. d. quidam castigabilis, scilicet caro & mundus. ib. e. quidam derestabilis, scilicet peccator. ib. f. quidam formidabilis, scilicet diabolus, & c. ib. g.

Victima est sacrificium, hostia & immolatio, & c. a.

Victima quædam salvationis, scilicet Christi. ib. b. quædam devotionis, scilicet martyrum. ib. c. quædam religionis, scilicet religiosorum. ib. d. quædam devotionis, scilicet voluntas viri iusti. ib. e. quædam corruptionis, scilicet operum malorum. ibid. f. & quædam damnationis. ib. g.

Videre est illud, per quod cognoscuntur rerum colores & quantitates, & c. a.

Visio quadruplex. ib.

Videt Deus benigne dolorem patientium. ib. b. severiter peccata delinquentium. ib. c. utiliter merita laborantium. ibid. d.

Visio moralis & speculativa, qua iusti vident illa quae pertinent ad salutem. ib. c. sicque est videnda summa bonitas, ut habeatur. ib. f. nam videnda & attendenda est Dei autoritas & potentia. ib. g.

Dei benignitas & clementia. ib. h. Dei humilitas & patientia. ib. i. Dei severitas & iustitia. ibid. k. Dei felicitas ac eminentia. ib. l.

Virginis puritas & continentia. ib. m. angelorum communitas & consonantia. ib. n. felicitas coelorum & opulentia. ib. o. sanctorum societas, & amicitia. ibid. p.

Videnda est vitæ sanctitas ut teneatur. ibidem q.

Videnda fratrum charitas ut foveatur. ib. r. videnda morum pravitas ut horreatur. ib. s. videnda rerum vanitas ut caveatur. ibid. t. videnda vitæ brevitates ut defleatur. ib. u. & videnda poenae gravitas ut timeatur. ib. x.

Visio quædam intuitiva, scilicet beatorum, qua vident in patria intuitivè faciem Dei patris. ib. y. sicque est visio laxificativa, desiderativa, salvificativa, recreativa & certificativa. ib. x.

Visio signat admirationem, attentionem, & circa aliquid occupationem & narrationem. ib. i. sicque Ioannes videt Deum cunctis imperantem. ib. z. ceterum angelorum

Index Dictionarij.

- lorum Deo famulantem. ib. 3. chorum
prælatorum dignè gubernantem. ibid.
4. iustorum populum sanctè regentem.
ib. 5. pauperem multa sustententem. ib. 6.
bonum paradisum recipientem. ib. 7. vi-
dit diabolum cunctis insidiantem. ibi-
dem 8.
- Vidit infernum malos recipientem.** ibi-
dem 9.
mundum malos præficientem. ibidem
10.
Impium bonis officientem. ib. 11.
hypocritam bona dissimulantem. ibi-
dem 12.
Iudicem malos exterminantem. ibi-
dem 13.
- Videre in bono significat multa,** nam vi-
dent prælati discretè discutiendo. ib. 14.
nam debent esse per discretionem illu-
strati. ib. 15. per attentionem excitati. ib.
19. sicque vident contemplaturi attentè
conspiciendo superiora. ib. 17. inferiora,
18. interiora. 19. & exteriora. ib. 20.
&c. & vident boni activi devotè com-
pariando miseris. &c. ib. 21.
- Visus & mentis discretio impeditur multi-
formiter.** ib. 22. sc. propter oculi fortem
impressionem. ib. 23. propter obscuram
medii habitationem. ib. 24. propter ni-
miam meditationem & attentionem. ib.
25. propter medi variationem. ib. 26.
propter speculi appositionem. ib. 27.
propter radiorum reflexionem. ib. 28.
propter diversis situs variationem. ibid.
29. & propter directam appropinqua-
tionem. ib. 30.
- Visio quædam impiorum** qua reprobo-
rum opera prava, quæ modò abscondi-
ta sunt, die tamè iudicii videbuntur, &c.
ibidem 31.
- Videri passivè loquendo sumitur in bono,**
quia malus velle debet videri, ut corri-
gatur, bonus ut alius ejus exemplo me-
lior efficiatur, &c. ib. 32. in malo verò
refertur ad vaniglorios, hypocritas at-
que curiosas, &c. ib. 33.
- Videte quomodo cautè ambuletis.** Eph. 5.
sermo est, loquiturq; de visione morali
& mentali, &c.
- Visio quædam moralis sive mentalis,** quæ
habeat sapientie splendorem, quædam
naturalis & mathematica, sc. scientifica.
literalis, physica, civilis seu canonica,
&c. ib. b. visio quædam ænigmatica cali-
ginosa, sc. visio fidei. ib. c. quædam mo-
ralis & sanctifica, utilis & fructuosa, sci.
spiritualis meditatio & cogitatio, qua
attendimus, quæ ad salutem pertinent,
&c. ib. d. & quædam visio beatifica &
gaudiosa, qua beati in patria vident ef-
ficientiam Dei patris, &c. ib. e.
- Visus est magis nobilis sensus inter ceteras**
corporis partes, & hoc probatur exem-
plo naturæ, ænigmate figuræ, & autho-
ritate scripturæ, &c. ib. f.
- Videre debet homo Dei bonitatem,** quæ
est superior, probatur hoc per naturam,
figuram & scripturam, &c. ib. g. videre
etiam debet humanam utilitatem, quæ
est interior, qua homo considerat sei-
psum, ibid. h. & probatur hoc ex verbis
dominici, prophetici, sanctificis, Apo-
stolicis, Philosophicis & diabolicis. ibi-
dem i.
- Visum impediunt, ne homo consideret se-**
ipsum, videlicet prosperitas mundialis.
ibid. k. cupiditas temporalis. ibid. l. &
fatuitas cordialis, nam quidam præsu-
mit de iustitia, ib. m. quidam de scientia.
ib. n. quidam de opulentia. ibid. o. &
quidam de sanctimonia, &c. ibid. p.
- Videre debet homo fraternam charitatem**
quæ est exterior, sicque homo videre &
attendere debet ad viros justos & scien-
tificos, ut ipsos honoret, ad familiares
& servitores, ut eos remuneret, ad bo-
nos & fideles amicos, ut eos summè
confederet. ib. q. impediuntque fra-
ternam charitatem, videlicet vitium in-
gratæ oblivionis. ib. r. distra&æ inten-
tionis. ib. s. & carnalis affectionis. ibi-
dem t.
- Videre debet homo mundanam vanita-
tem,** quæ est inferior, debetque respici
& abhorreret, &c. ib. u.
- Videre debet homo egeni paupertatem,**
quæ est sterilior, debetque nutriri. ib. x.
nam pauperes miserando non vident
tyranni rapaces, ibid. y. avari tenaces,
ibid. z. iudices fallaces, ib. 1. & amici nu-
gaces, ib. 2.
- Videre debet homo malorum pravitatem**
quæ est deterior, puniunda atque fu-
gienda, ib. 3.
- Videre debet homo cœli felicitatem,** quæ
est felicior, apperenda, &c. ib. 4.
- Videre debet homo finis necessitatem,** quæ
est asperior, prævidenda, ib. 5. sicque
circa finem videnda & consideranda,
sc. mortis horror, iudicis terror, purga-
torii ardor, inferni dolor & diaboli fu-
ror, &c. ib. 6.
- Visio moralis habeat etiam in affectu mo-
derantiæ decorem.** ib. 7. atque habeat in
profectu reali diligentie vigorem, &c.
ib. 8.
- Visio triplex, sc. intuitiva, abstractiva & spe-
culativa.** vide affluentia. d.
- Vidua dicitur illa** quæ virum habuit, estq;
viris solatio per mortis infortunium de-
stituta, &c. a.
- Viduitas quædam honorabilis,** matrona-
rum honorabilium, & tales debent pau-
peres nutrire, & infirmis servire, castita-
tem servare, orationi vacare, & in pœ-
nitentia laborare, ib. b.
- Viduitas quædam miserabilis,** & tales sunt
defendendæ, nutriendæ, consolandæ,
ac visitandæ, ib. c.
- & quædam detestabilis, sc. quando per pec-
catum spiritualiter videatur à Christo**
&c. ib. d.
- Vigilare est libera spirituum per organa**
sensus & motus diffusio. a.
- Vigilat summus creator,** ad creaturarum
gubernationem, vigilat protector no-
ster angelus ad mortalium custodio-
nem, vigilat iustus viator ad bonorum
executionem, vigilat beatus in paradiso
per lætificationem, vigilat impius per
malitiæ inspectionem, atque vigilat ho-
stis deceptionis per continuam machi-
nationem. ib. b.
- Vigilia quædam laudabilis & virtuosa,** ibi-
dem c. sicq; vigilandum est propter fru-
ctum copiosum, quem consequi valea-
mus &c. ib. d. vigilandum propter lo-
cum periculosum, in quo nos esse vide-
mus. ib. e. vigilandum propter præce-
ptum rigorosum, quod taliter imple-
- mus. ibid. f. atque vigilandum propter
confortium gratiosum, quod in istis ha-
beamus. ibid. g.
- Vigilia quædam mala & vitiosa, sc. impio-
rum,** qui solliciti & vigiles sunt ad fa-
cienda mala, &c. ib. h.
- Viginti, vicenarius numerus** signat in bo-
no viros perfectos, qui servant Dei præ-
cepta & proximi, &c. à. in malo verò
qui quinque sensibus inordinate gu-
bernantur &c. ib. b.
- Villa est domorum congregatio ad homi-
num habitationem constituta.** a. & in-
venitur villa perfectorum, peccatorum,
beatorum, atque damnatorum. ib. a.
- Vincere, victoria, vincere, i. e. prævalere,**
superare, vel violenter aliquem domare.
a. & est victoria prædominatio quam
habet aliquis, vel habere potest contra
alium prævalendo ac ei dominari, &c.
ib. a.
- Victoria quædam Dei mirabilis.** Deus n.
vincit & superat omnia in bonitate, po-
testate, sapientia & eminentia, ib. b.
quædam iusti laudabilis, nam iustus pu-
gnat contra diabolum, seipsum, atque
peccatum, & vincendo laudabilis repu-
tatur, &c. ib. c.
- sicque ad victoriam suffragatur bono-
rum operum & animorum promptitu-
do, ib. d. & operum perfectorum stabi-
bilis fortitudo. ib. e.
- & ad victoriam valet nostrorum præde-
cessorum, seu bonorum operum attenta
sanctitudo.** ib. f. facit inferni tormento-
rum retenta mœstitudo, ib. g. atque va-
leat ad victoriam gloriæ beatorum præ-
visa beatitudo, &c. ib. h.
- Victoria quædam diaboli damnabilis,** qua
diabolus in tentationibus & tribulatio-
nibus vincit iustos, ib. i.
- Vincire, victus, vinculum est illud,** quo
quid tenetur, stringitur vel ligatur. a.
- Vinculum quoddam perfectorum eligen-
dum.** ib. b. suntq; vincula religionis ib. u.
dilectionis. ib. d. conjunctionis, ibid. e.
durationis. ib. f. & correctionis. ibid. g.
quoddam peccatorum dissipandum. ib.
h. nam diabolus solet vinculare vinculis
carnalitatis, immunditiæ, cupiditatis
& avaritiæ, pompositatis & vanæ glo-
riæ, tepiditatis & acedie, obscuritatis
& obstinantiæ, ac taciturnitatis atque
verecundiæ. ib. i.
- & quoddam damnatorum formidandum,**
scil. pœni inferni, &c. ib. k.
- Vindicta est punitio dura & severa cum fu-
rore & iracundia executâ propter cau-
sam vel occasionem præcedentis inju-
riæ generata.** a.
- Vindicta quædam crudelitatis & sævitie,**
scil. peccatorum crudelium. ib. b. quæ-
dam severitatis & iustitiæ, sci. prælato-
rum fidelium. ib. d.
& quædam auctoritatis & potentie, sc.
Dei omnipotentis. ib. d.
- Vinea est ille locus ubi vinea vel vites in-
vicem congregantur,** e quibus vinum
n usus hominum eliquatur. a.
- Vinea quædam perfectorum,** quædam re-
proborum, quædam damnatorum,
quædam beatorum, quædam merito-
rum, quædam terrenorum, & quædam
tormentorum, & quædam summorum
gaudiorum. ib. b.

Frat. Pet. Berchorij.

Vinea adhuc quædam gloriosa, f. Christus Dei filius incarnatus, &c. ib. c.
quædam virtuosa, f. anima devota seu bona persona, &c. ib. d, sic talis habeat humilitatem flebilis pietatis, ib. e, habeat utilitatem communis charitatis, ibid. f
 & habeat formositatem decentis honestatis, ib. g
quædam fructuosa, scil. Ecclesia vel religio, ib. h
 nam illa colenda est, quia hæreditas nostra quæ diligitur naturaliter, ib. i, colenda, quia necessitas quæ iungitur magistraliter, ib. k
 atque colenda, quia est substantiæ utilitas, quæ requiritur specialiter, &c. ibidem l
 & vinea quædam luctuosa, scil. congeries iniquorum, &c. ib. m.
Vinum est liquor pretiosus qui à vinea nascitur, & à vite ad usus hominum destillat. a. reperitur quoddam vinum bonum & delectabile, sc. gratiæ & scientiæ, quoddam summum & affectabile, scilicet voluptatis & consolationis æternæ, quoddam vanum & detestabile, scilicet voluptatis mundanæ, ac quoddam durum atque execrabile, scilicet, pœnæ æternæ, ibidem b
Vinum quoddam perfectorum, f. omnium virtutum, ib. c, sicque iusti bibunt vinum dulcoris & devotionis, ib. d
bibunt vinum splendoris & discretionis, ibid. e, bibunt vinum liquoris & curationis, ib. f, bibunt vinum doloris & afflictionis, ibid. g, atque bibunt vinum amoris & refectionis seu consolationis, ib. h, estque etiam vinum quoddam quo potantur impij, &c. ib. i.
Violentia, violenter: nam violentum dicitur quidquid involuntarium vel contra voluntatis desiderium efficitur, a. sicque invenitur violentia necessaria, compulsoria, meritoria, transgressoria, infectoria & afflictoria, &c. ibidem b
Viperæ serpentis proprietas, &c. vide ambitio, h
Vir nomen est virium, hinc vir dicitur omnis qui habet fortitudinem & virtutem, &c. a
Vir quidam nobilis & gloriosus, scil. Christus, qui est vir & sponsus Ecclesiæ & animæ nostræ, ib. b, nam iste nobis copulatur benigniter & stabiliter, ib. d, nobis operatur viriliter & utiliter, ib. d, atque nobis obligatur tenaciter & veraciter, ib. d
Vir quidam stabilis & virtuosus, f. Ecclesiæ prælatus, ib. f
 nam talis habeat in habitu decorem honestatis, ibid. g, habeat pudorem castitatis, ib. h, habeat in animo vigorem firmitatis, ib. i, habeat in aspectu nitorem venustatis, ib. k
 habeat in intellectu splendorem claritatis seu veritatis, ib. l
 habeat in opere vigorem probitatis, ibidem m
 habeat in corde fervorem charitatis, ibidem n
 atque habeat in ore clamorem veritatis seu auctoritatis, ib. o
Vir quidam utilis & fructuosus, ibidem p.

Dictio. Berchorij.

nam talis vir sit fortis & bellicosus, sanctus & virtuosus, concors & non rixosus, lectus & non tortuosus, pius & viscerosus, prudens & studiosus, rarus & pretiosus, &c. ib. q
Vir quidam nequam & vitiosus, sicque inveniuntur virileprosi, verbosi, rixosi, pomposi, mundosi, invidi & odiosi, ignari & tenebrosi, &c. ib. r
Vir perfectus multas habet conditiones, &c. vide aer c.
 arbor. f. g. h
 luxuria, h. i. k.
Vir perfectus angelo comparari potest, &c. vide angelus. g. h. i.
Viri perfecti considerantur per candelabrum multipliciter: candelabrum, c
Vir perfectus habet cedri conditiones, &c. vide cedrus, a. b. c. d. e
Viri iusti & perfecti parvulis æquiparantur &c. parum, c
Vir perfectus designari potest per Petrum Apostolum multipliciter, &c. vide Petrus per totum.
Viri imperfecti perdunt & omittunt fructificare, &c. arbor. l. m. n. o.
Virga secundum suas proprietates variari potest, atque multa designare, &c. a
Virga quædam gloriosa & admirabilis imperialis dominationis, scil. benedictus Dei filius. ib. b.
 quædam speciosa & amicabile virginalis propagationis, scilicet, beata virgo, ibidem c.
 quædam virtuosa atque venerabilis virtualis sustentationis, scilicet, crux Christi, ib. d
 nam est virga defensionis, directionis, sustentationis, miserationis ac correctionis, ib. e
 quædam rigorosa & formidabilis judicialis jurisdictionis, ib. f.
 quædam amorosa, & commendabilis pastoralis castigationis, ib. g
 nam virga ista virtutes producit, ib. h
 crimina educit, ib. i
 & sapientiam inducit, &c. ib. k
 & virga quædam furiosa & detestabilis æternalis indignationis, &c. ib. l
Virga Aaron virginem Mariam designat, &c. vide Aaron i
Virgo virginitas potest accipi in bono & in malo, nam in bono signat carnis puritatem & integritatem, &c. a.
 in malo verò signat sterilitatem, & fructus bonorum operum raritatem, &c. ibidem b
Virginitas quædam est mentis & carnis integritas, ib. c
 sicque virginitas habeat humilitatem & subjectionem, ibid. d
 habeat tranquillitatem & quietationem, ib. e
 habeat asperitatem & afflictionem, ibidem f
 habeatque sterilitatem possessionis ibidem g
 habeat nobilitatem. ib. h
 habeatque timiditatem confusionis, &c. ib. i
Virtus est quædam mentis dispositio, qua menti & rationi consentit, & Deo consonat atque obedit, &c. a
Virtus enim sumitur pro quacunque bona mentis dispositione. ib. b

sicque virtutes sunt cordium repletivæ, ibid. c.
 sunt virium tuitivæ seu defensivæ, ibidem d
 & sunt mentium erectivæ, &c. ibidem e
Virtus quædam est dominica æternalis, quæ debet formidari, quædam Angelica spiritualis, quæ debet admirari, quædam canonica spiritualis, quæ debet roborari, quædam pestifera mundialis, quæ debet detestari, & quædam demoniaca infernalis, quæ debet subjugari. ibidem f
Virtus quædam superior & divina. ibidem g
 quæ apparuit, videlicet carnem assumendo, mortem sustinendo, morti prævalendo, cælum ascendendo, apparebitque mundum iudicando, malos condemnando, bonos premiando, &c. ibidem h
Virtus quædam superior & humana, sc. viri iusti, ib. i
 nam talis virtus est boni operativa, mali tolerativa, sui augmentativa, ac diu perdurativa, &c. ib. k
Vis, vires. Vis in singulari signat violentiam, in plurali verò fortitudinem, & virtutem. a
 sicque sunt vires corporales subjugandæ, vires temporales dispensandæ, vires pectorales roborandæ, vires naturales attendendæ, vires tyrannales abhorrendæ, & vires supernales metuendæ, &c. ib. b
Viscera sunt corporis intestina, & cætera. a
Viscera quædam divinæ dilectionis & compassionis. ib. b
 quædam internæ affectionis, ib. c
 debentque illa per passionem impinguari, per discretionem illustrari, per devotionem renovari, perurbationem contristari, ib. d
 & quædam humanæ corruptionis & infectionis, ib. e
 suntque viscera illa per luxuriam pinguis, per invidiam tristitia, per jactantiam patientia, per infamiam foetentia, & per sævitiam ardentia, ib. f
Visci quercini proprietas, vide castitas, b
 & etiam qui in aliis nascitur arboribus, perpetuitas. d
Visitatio, visitare. Visitatio, id est, visualis frequentatio, vel visus frequens agitatio a
Visitatio quædam superior & divina, scilicet Dei, ib. b
 nam Deus visitat veniendo personaliter, ibid. c
 visitat influendo spiritualiter, ib. d
 visitat succurrendo temporaliter, ib. e
 visitat affligendo corporaliter, ib. f
 visitat promovendo supernaliter, ibidem g
 & visitat puniendo æternaliter, &c. ibidem h
Visitatio quædam inferior & humana, scilicet prælatorum vel perfectorum, sicque est visitatio consolativa, ib. i
 correctiva, ib. k
 & castigativa, &c. ib. l
Vitis sive vites sunt illa arbuta, ex quibus vinea constituitur, &c. a

Index Dictionarij.

Vitis dicitur Deus summus & gloriosus, homo iustus & virtuosus, vir iniquus & vitiosus, status bonus & virtuosus, status malus & perniciosus, atque baculus pretiosus, &c. ib. b
Vitalus est filius bovis cum matre adhuc deditus & lacte uberibus nutritus, &c. a
Vitulus quidam saginatus nostram signat redemptionem, ib. b
Vitulus quidam immolatus signat iustum viatorem, ib. e
quidam effrenatus signat stultum peccatorem, ib. d
 & quidam adoratus signat hostem deceptorem, ib. e
Vituli marini proprietas, vide patientia, d
Vivere, vita accipitur aliquando pro ipsa naturali dispositione, aliquando pro morali conversatione, &c. a
Vita quædam naturalis cunctorum, quædam virtualis bonorum, quædam triumphalis sanctorum, quædam noxialis malorum, & quædam gehennalis damnatorum, ib. b
Vita quædam naturalis, quæ ex anima & corpore constituitur, &c. ib. c
Vitæ nostræ conditio laboriosissima, substantia debilissima, destructio facillima, reparatio impossibilis ib. d
nam talis inchoatur à vili conditione, ibidem e.
 mediatur cum acri turbatione, ib. f
 & terminatur cum forti ac tristi depressione, ib. g
Vita quædam virtualis bonorum, quæ consistit ex unionem animæ cum Deo, ibidem h
nam ibidem attenditur motus proveniens ib. i
 scilicet culpam auferendo, mentem offerendo, ac Deum inquirendo, ib. k
 attenditur etiam virtus subveniens, ibidem l
 sicque habeat humoris compunctionem, ib. m
 dilectionis fervorem, ib. n
 correctionis rigorem, ib. o
 discretionis splendorem, ib. p
 affectionis candorem, ib. q
 refectionis saporem, ib. r
 devotionis dulcorem, ib. f
 compassionis dolorem, ib. t
 miserationis liquorem, ib. u
 conversationis decorem, ib. x
 atque attenditur fructus proveniens sci. vita æterna, ib. y
Vita quædam æternalis beatorum. ibidem z.
nam illa habet honorem & prælationem, dulcorem & refectionem, vigorem & durationem, splendorem & discretionem, &c. ib. i
Vita quædam mundialis malorum, ib. z
nam ista est vita præsumptuosa, tumultuosa, fastidiosa, laboriosa, opprobriosa, perjuriosa, &c. ib. 3
Vivo verbum aliquando signat discretionem, aliquando commendationem, & aliquando affirmationem. &c. ib. 4.
Vivificatur peccator per tormentorum tolerationem, mandatorum observationem, &c. ib. 5
Vita spiritualis requirit multa, &c. vide necessitas, e

Vltio, ulcisci: ultio quædam affectanda, zeli iustitiæ, quædam vituperanda, diræ nequitie, & quædam consideranda, Dei potentie. a
 vide vindicta.
Vltimus, ultra, ulterior: ultra signat quandam superabundantiam vel superexcellentiā loci, numeri, rei vel temporis, &c. a
Ultra quoddam divinæ conditionis admirandum, ib. b
 quoddam perfectæ successionis frequentandum, ib. c
 quoddam alicujus termini præfiniti transgressionis detestandum, ib. d
 quoddam æternæ damnationis formidandum, ib. e.
 & quoddam æternæ salvationis affectandum, ib. f
Vltro, i. e. voluntariè seu sponte, a, sicq; est ultro voluntariæ subjectionis, liberæ collationis, carnalis infectionis, præsumptuosæ ambitionis, fructuosæ operationis, & æternæ salvationis, ib. a
Vlulare, ululatus & planctus cum clamore eductus vel factus, seu sonus clamorosus sine verbo, &c. a
Vlulatus quidam bonus & virtuosus, bonorum & perfectorum, ib. b
 quidam malus & vitiosus, malorum & perverforum, ib. c
 quidam pius & dulcorosus, miserorum & depressorum, ib. d. quidam tristis & dolorosus, damnatorum & desperatorum, ib. e
Vmbra est quidam fluxus tenebrosus, &c. a.
Vmbra quædam humanæ conditionis, ibidem b
 quidam humanæ possessionis, ib. e
 quædam divinæ protectionis, ib. d. quædam supernæ absconsionis, ib. e, quædam internæ devotionis, ib. f. quædam æternæ salvationis, ib. g
 quædam umbra perversæ conversationis, ib. h
 quædam peccati corruptionis, ib. i
 & quædam obscuræ damnationis, ib. k
 unde ponitur positivè, interrogativè, reprehensivè, inquisitivè, execrativè, denegativè, admirativè ac dubitativè, a
Vndecim, undenarius est numerus ille, qui primo transgreditur denarium. a
 signatque in malo illos, qui transgrediuntur decalogum mandatorum, &c. ibidem a
 ac signat bonos illos, qui proficiunt in Dei mandatis, & qui ad finem 12. articulo- rum ascendunt, &c. ib. b
Vndique, i. e. in omni parte. a
 reperiturque undique bonorum, malorum, miserorum, damnatorum, atque beatorum, ib. b
Vngere, unctio, unguentum denotat semper pinguedinem, quæ est unctio- nis materia, &c. a
Unctio quædam devotionis interioris bonorum ac iustorum, quia virtute Spiritus S. pleni, ib. b.
 nam Deus ungit mordicando per asperas tribulationes, ib. c
 ungit mitigando per mundanas consolationes, ib. d
 & ungit per gratiæ inspirationes atque infusiones, ib. e

Unctio quædam promotionis superioris, ib. f
 sicque prælatus inungitur ad suaviter conversandum; ib. g
 ad viriliter operandum, ib. h
 ad seduliter imperandum, ib. i
Unctio quædam corruptionis, & sic mali unguuntur prosperitate mundiali, carnalitate corporali, ac verbositate noxiali, ib. k
Univerfus, universitas signat integritatem, totalitatem & generalitatem rerum, &c. a
 sicque reperitur universitas videnda, credenda, tenenda, habenda, sectanda, vitanda, horrenda, &c. ib. b
Unitas, unus: unitas habet diversas proprietates, ideo etiam diversas significationes. a
 & signat in bono & in malo, &c. ib. b
Unitas quædam summæ divinitatis, ib. c.
 sicque Deus est unus in dignitate, ideo honorandus; unus in raritate, ideo conservandus; unus in pietate, ideo frequentandus; unus in charitate, ideo amandus & unus in potestate, ideo formidandus ibid. d
 in ipso est etiam unitas personalis essentia, ib. e
Unitas supernalis eminentiæ, ib. f
 atque unitas æternalis efficaciz, ib. g
Unitas quædam summæ simplicitatis, scil. vir iustus & simplex, ib. h
 commendatur enim unitas illa: nam talis est magna virtuosa, ib. i
 rara & pretiosa, ib. k
 vera ac fructuosa, ibidem l
Unitas quædam junctæ communitatis, sc. amoris, concordie ac amicitie, ibid. m
 provenitque ista unitas ex prælati singularitate, ibidem n
 ex animi unitate, ib. o
 & ex populi uniformitate, &c. ibid. p.
Unitas sumitur in malo, sicque per unitatem intelligitur mala singularitas, & mala concorditas, nam talis habet incompassionem & cupiditatem, inde- volutionem & tepiditatem, indiscretionem & garrulitatem, contradictionem ac crudelitatem, ibidem q
Unicornis animalis proprietas, &c. vide gaudium. g
Unicus, unigenitus pro eodẽ supponunt. a
 potestque intelligi per unicum vel unigenitum Christus, anima, animus pauper & vir iustus, ibidem a
Vobiscum, nobiscum, mecum, tecum secum, istæ enim dictiones compositæ semper dicunt societatem, præsentiam, unitatem, assistentiam ac propinquitatem, a
 sicque societas quædam debet optari, ibidem b
 quædam admirari, ibidem c
 & quædam vitari, &c. ibidem d
Vocare, vocatus: vocare sumitur pro nominare, appellare, &c. a
Vocatio quædam divina interior & spiri- tualis, qua Deus vocat suos per occultam suam inspirationem & ordinationem, sicque vocat hominem ad poenitentiam ut lamentetur, ad sapientiam ut contempletur, ad amicitiam ut jocundetur, ad indulgentiam ut liberetur, ad patientiam ut coronetur, ad diligentiam ut operetur, &c. ibidem a. b.

Frat. Pet. Berchorij.

- Vocatio divina attendenda propter tria,** ibid. c.
- Vocatio quædam divina exterior & temporalis,** qua Dominus ad dignitates temporales vocat, nominat, & assumit, sicque tali vocatione requiritur electorum prudentia deliberativa, requiritur electi redolentia exuberativa, & requiritur divina providentia præordinativa, &c. ibid. d.
- Vocativa electio habet tria.** ibid. e.
- Vocatio quædam divina superior & æternalis,** qua quis vocatur per mortem ad æternam gloriam, &c. ib. f.
- Vocatio quædam humana,** sicque vocare debemus Deum, ut exaudiat prudentem, ut erudiat pauperem, ut adveniat amicum, ut subveniat virtutem, ut proficiat errantem, ut desistat, atque peccantem, ut luctum faciat, ibid. g.
- Vocatio diabolica seu mala,** ibid. h.
- Vociferari,** id est vocem emitte re more feræ, vel vocare fortiter cum clamore, &c. a.
- Vociferatio quædam iustorum & perfectorum multiplex quædam malorum,** quædam miterorum, quædam damnatorum & quædam beatorum, ib. a.
- Vox est aer à pulmone in canalibus gutturis motus & impulsus,** & mediantibus naturalibus instrumentis in ore articulatus atque formatus, estque multiplex, &c. a.
- Vox quædam admirabilis,** scilicet vox creatoris audienda multiplex, &c. ibid. b.
- Vox quædam commendabilis,** scilicet utilis & honesta proferenda, ibid. c.
- nam sic à fidelibus habeatur vox humilis orationis, vox hilaris locutionis, salubris confessionis,** ib. d.
- Vtilis prædicationis,** atque vox autentica reprehensionis ac redargutionis, ibidem c.
- Vocum genera quinque è fidelibus sunt habenda,** ibidem d.
- Vox quædam detestabilis,** scilicet peccatoris abhorrenda, sicque est vox detractionis, elationis, suggestionis, adulationis, ac comminationis, ibid. f.
- Volare,** volatus: volare, id est alis sursum ascendere, & se cito & faciliter ad superiora transferre, &c. a.
- Volatus quidam gloriosus & admirabilis,** scilicet ascensionis Christi, ibid. a.
- quidam Volatus virtuosus & appetibilis,** quo iusti spiritualiter volant sursum ad Paradisum mentaliter, & cætera. ibidem b.
- nam volant superius ad cælestes eminentias admirabiliter.** ibidem c.
- Volant exterius ad terrestres circumstantias commendabiliter,** ibidem d.
- ac volant interius ad cordestris conscientias meditabiliter.** ibidem e.
- Volatus quidam detestabilis & vitiosus,** scilicet, malorum, nam tales volant ad prosperitates, pompositates, carnalitates, crudelitates ac voracitates, ibidem f.
- Voluptas est delectatio,** quam in rebus, quibus utimur, invenimus, sumiturque aliquando pro complacentia bona, quandoque pro mala, &c. a.
- Voluntas quædam virtualis gloriosa, quædam æternalis fructuosa, quædam cor-**
- poralis lubricosa, & quædam temporalis luctuosa,** ibidem a.
- Vovere,** votum sumitur quandoque pro desiderio, quandoque pro promisso, a.
- Vorum debet comitari maturitas, libertas, necessitas atque celeritas, & cætera ibidem b.**
- Vrbs ab urbe dicitur,** eò quod urbes antiquitus formabantur rotundæ, & cætera. a.
- Vrbs superior opulentissima, inferior roboratissima, interior gratiosissima, exterior inquietissima, & deterior desperatissima,** &c. ibidem a.
- Vrbs habeat firmitatem inexpugnabilem.** ibidem b.
- & charitatem indivisibilem,** ibid. c.
- & claritatem sustentabilem,** ibid. d.
- Vrere,** ustio sumitur in bono & in malo, nam boni utuntur per dilectionem, correctionem, tentationem. a.
- mali verò utuntur interius malis affectionibus, exterius mundi tumultibus, ac posterius inferni flammantibus,** ibidem b.
- Vrgere,** i. e. cogere, compellere, sumiturque in bono & in malo, & invenitur urgere dilectionis interioris, correctionis superioris, afflictionis exterioris, ac damnationis posterioris. a.
- Vrbi animalis proprietas, & cætera.** vide ager. f.
- bellum. f.**
- Vsque sive sumatur inclusivè, sive exclusivè, semper denotat terminum atque finem,** &c. a.
- Vsque quoddam appetibile,** sicque boni attingere debent usque ad cælum æternum contemplando, ad finem diu perseverando, ad Deum gratiam impetrando, ad paradysum gloriam occupando, ibidem a.
- Vsque quoddam detestabile,** sicque mali attingunt usque ad pompositatem, carnalitatem, ebrietatem, ac mundi prosperitatem, &c. ibidem b.
- Vsque quoddam intransibile, scilicet terminus mortis,** ibidem c.
- Vsque quoddam formidabile, scilicet infernus,** ibidem d.
- & usque quoddam admirabile, scilicet potentia divinæ infinitas,** &c. ibid. e.
- Vsquequo interrogativa dictio, signat idem quod, quare vel quo, & communiter usquequo querit de tempore, &c. a.**
- Vsquequo conqueritur homo de Deo, scilicet iustorum gravaminibus, de malorum dictaminibus, & iniusticiarum dissimulationibus,** &c. ibid. a.
- Vsquequo dictio argutiva arguitur enim homo de temulentia & ebrietate, de negligentia & tepiditate, de inconstancia & varietate, de immundicia & carnalitate, de avaritia & cupiditate, atque de ignorantia & fatuitate, & cætera, ibidem b.**
- Vsura, usurarii sunt mandatorum transgressores, gaudiorum contemptores, proximorum deceptores, ac terrenorum consumptores.** a.
- Vterus sumitur in bono & in malo, &c. a.**
- Vterus in bono, sicque reperitur uterus æternæ divinitatis, uterus maternæ & virginitalis, internæ conscientia & voluntatis, fraternæ pietatis & compassionis,**
- fecunditatis & bonæ operationis, atque sapientia & discretionis.** ibid. a.
- Vterus verò in malo, sicque invenitur uterus carnalis immundicia, mentalis iniusticia, naturalis existentia, ac temporalis opulentia, ibidem b.**
- Vti, usus enim rerum à Deo hominibus est concessus, & propter hoc factæ sunt res, ut eis debite quilibet uti posset, & cætera. a.**
- Vsus quidam virtuosus, scilicet perfectorum, nam boni omnibus rebus virtuosè utuntur, &c. ibidem a.**
- Vsus quidam fructuosus beatorum.** ib. b.
- & usus quidam malignorum, qui nihil aliud est, quàm abusus, &c. ibid. c.**
- Vtilis, utilitas, utile est illud, quod ad utendum est congruum, & habile, &c. a.**
- Vtilitas quædam spiritualis, scilicet illa, quæ valet ad salutem obtinendam, a.**
- nam utilia sunt ad salutem, quod à Deo penitus gubernemur,** ibid. b.
- quod pœnis tribulemur,** ibid. c.
- quod casu criminis impugnemur.** ibid. d.
- Vtile, quod à viris impiis flagellemur,** ibidem e.
- quod à prælatis providis castigemur.** ibidem f.
- atque quod à nostris proximis suffragemur.** ibidem g.
- Vtilitas quædam æternalis, scilicet vita æterna, gloria & beatitudo, &c. ib. h.**
- & quædam utilitas temporalis, scilicet divitiæ, sanitas & gaudium, &c. ibid. i.**
- Vva est fructus, de quo vinum exprimitur, & liquatur, &c. a.**
- Vva quædam magni valoris, quædam dulcis saporis, quædam liquoris, quædam falsi dulcoris, & quædam gravis hortoris,** ibidem a.
- Vulcani puteus in Sicilia, &c. vide olla, c.**
- Vulgus, vide de populo, plebe, vel gente.**
- Vulnus, vulnerare, vulnus est solutio in carne per violentiam introducta, & cætera. a.**
- Vulnerum quinque proprietates, ibidem a.**
- Vulnera quædam sanativa, seu charitativa, quæ videre debemus, scilicet vulnera Christi, ibidem b.**
- quædam transfixiva, quæ habere debemus scilicet vulnera divini amoris, contritionis, & compassionis, ibid. c.**
- quædam afflictiva, quæ sustinere debemus scilicet vulnera tribulationum huius mundi, ibidem d.**
- quædam corruptiva, quæ cavere debemus, scilicet vulnera vitiorum, ibid. e.**
- & quædam peremptiva, quæ horrere debemus, scilicet vulnera peccatorum infernalis, &c. ibid. f.**
- Vulpis proprietas, &c. vide abstinentia, c.**
- advocatus. h.**
- Vultus est illud, quod summè est hominè apparens, & per quod cognoscitur unusquisque, in quo etiam animi passionnes denotantur, &c. a.**
- Vultus in bono quidam Dei honorandus, nam habet vultum potentia, clementia, iustitia, ac latitia, icid. b.**
- quidam vultus mentis depurandus, quem debemus per amorem ad Deum convertere, per timorem ad terram deprimere, ac nitorem præ cunctis splendescere, ibidem c.**

Frat. Petr. Berchorij;

& quædam vultus corporis regulandus, nam sic habeamus diligentiam & laborem, ac prætendamus permanentiam atque vigorem, sapientiam & splendorem, displicentiam & rigorem, verecundiam & humilitatem, complacentiam & hilaritatem, ac reverentiam atque maturitatem, ibid. d.

Vultus in malo multiplex, nam mali habent vultus iratos & concavos, velatos & palliatis, firmatos & obstinatos, dissolutos ac effrenatos, ibid. e.

Vxor propriè dicitur mulier, quæ alicui matrimonialiter est conjuncta, &c. a.

Vxor quædam intima, quædam optima, quædam infima, quædam suprema, & quædam extrema, &c. ibid. a.

Vxor spiritualis, i. e. Ecclesia, seu corporalis, i. e. fœmina habere debet humilitatem & subjectionem, ibid. d.

habere etiam debet fidelitatem & dilectionem, ibid. c.

ac habere debet utilitatem & perfectionem, &c. ibid. d.

Vxor in malo, sicque invenitur uxor luxuriosa, liugiola, atq; præsumptuosa, &c. c.

X

Christus nomen exprimit unitatem in duabus naturis, divina scilicet, humana, &c. a.

Christus est sustentator fortissimus, nam est sapientia, veritas, atque virtus, &c. ibidem b.

est consolator mitissimus. ibidem c.

atque præmiator ditissimus. ibid. d.

Christus æquiparatur agno multipliciter, vide agnus. d.

Christi nativitas fuit humilis & amorosa multipliciter, ibid. a.

fuit utilis fructuosa multiformiter. ib. b.

fuit nobilis & gloriosa, nam hoc apparet ex nati divinitate, ex matris virginisate, in luminis claritate, in Angelici agminis jocunditate, in stellæ mirabili novitate, in pastorum mira veritate, atque in miraculorum multiplicitate, ibidem c.

Christi passio fuit necessaria mirabiliter, videlicet, ut pater placaretur, ut culpa deleteretur, & ut homo salvaretur, ibidem a.

fuit etiam voluntaria, quantum ad Christum, atque fuit valde afflictoria, &c. ibidem b.

Christi passio fuit proditiosè inchoata, videlicet in principum conciliatione, in Judæ venditione, & mercatione, & hoc contra detractores, mercatores, sæculares, peccatores, & possessores. ibidem c.

in osculi datione, & exhibitione, & hoc contra blanditiam proditorum, contra proterviam obstinatorum, atque contra avaritiam usurariorum, ibid. d.

Christi passio fuit opprobriosè mediata, s. in captione, illusione, Petri negatione, atque flagellatione, ibid. e.

Christi passio fuit flagitiosè consummata, videlicet in scientia tam impia, in angustia tam anxia, & in sævitia tam noxia, &c. ibid. f.

Christi passio fuit miraculosè prædicata vel revelata, scilicet, solis eclipsi, terræ tremore, vel scissura, lapidum fractura, atque monumentorum apertura, ibidem g.

Christi resurrectio. Christus enim redemptor noster mortem suscepit, ne mortem timeremus, surrexit etiam, ut resurgere confidamus, &c. a.

Christi resurrectio facta est propter interiorum vigorem, &c. ibid. b.

propter horrorem mortalitatis exteriorum. ibid. c.

& propter superiorem æternitatis amorem, ibid. d.

Christi ascensio figurata in triumpho Romanorum, &c. a.

Christi ascensione ostenditur facti magnitudo, &c. ib. b.

Verbi celsitudo, ibid. c.

& rei certitudo, ibid. d.

Z

Zelus est amor excessivus, vel dolor de nimio amore procedens, sumiturque aliquando pro invidia, vel pro aliquo excessivo fervore sine rigore, &c. a.

Zelus quidam rigoris ferventis, sci, justitiæ divinæ, ibid. a.

quidam fortis amoris, scil. iusti, & quidam gravis livoris, sc. impii, ibid. b.

Zona est cingulum, cum quo corpus stringitur & cingitur, &c. a.

Zona temperantiæ cinguntur perfecti, zona avaritiæ cinguntur infecti, zona diabolicæ sævitæ cinguntur damnati, & zona lætitiæ cinguntur beati, &c. ib. a.

Zonam charitatis & amicitæ, qua pectus cingatur, habeat prælatus. ibid. b.

habeat etiam zonam parcitatis & abstinentiæ, qua venter stringatur, ib. c.

habeatque zonam castitatis & continentæ, qua lumbus arceatur, ibid. d.

F I N I S;

Berchorius, Petrus,

Petri Berchorii ... Opera Omnia Olim In Tres, Nunc Primum Vero Pro Maiore
Commoditate In Sex Tomos Distinctae, Sive Reductorium, Repertorium, Et
Dictionarium Morale Utriusque Testamenti Quadripartitum, Catholicum,
Philosophicum, ... Historiarum & Exemplorum cuiusvis argumenti copia
refertum: Locorum instar communium, ordine alphabetico digestum, hac
Bd.: 6

Coloniae Agrippinae 1712

2 P.lat. 239-5/6

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10634497-4

VD18 12083194-001